ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL

ANDRA BANDET

FÖRRA HÄLFTEN

M—T

LUND 1891—1900
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET

M.

macedon (-ar), *m.* [*Lat.* macedo, -onis] *Macedonier.* han war en macedon liik *Al* 2828. swa giordho perse ok macedona *ib* 2787. *ib* 2544, 2835, 2892. han foor ij macedons klädha sidh *ib* 2811.

maþ (-ar. -ir?), *f.* [*Fdan.* maþ] *mad, sank äng.* pratum dictum madha *SD* 5: 145 (1343, *gammal afskr.*). meth . . . strömom ok madhom *ib NS* 1: 60 (1401). — *i ortnamn.* inter fløthi mose & gnistlingæ madæ *SD* 1: 567 (1279). i elgmader *ib* 3: 485 (1320, *nyare afskr.*).

maþer (maþar *Bu* 145, 197. **madher** *Bil* 84; *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*); *Al* 7160 *(i rimsl.)*; *MD* 160 *(i rimsl.).* **mader** *(i rimsl.) ib* 318, 320, 351. **madhir** *MB* 1: *(Cod. B)* 527, *hvilken form är den i Cod. B oftast förekommande nom. af detta ord; se MB* 1: 568. **mander** *(i rimsl.) Al* 909. *vanligen* **man.** *med art.* **madherin** *enl. MB* 1: 568 *i Cod. B oftast då Cod. A har* **mannin. maþrin** *L.* **madrin** *Bil* 579. *vanl.* **mannin** *el.* **mannen.** *gen.* **manz. mans.** *dat.* **manne.** *ack.* **man.** *pl. nom.* **män. männe** *MB* 2: 94. *gen.* **manna.** *dat.* **mannom. männom** *TK* 273. *ack.* **män.** *med art. nom.* **männinir** *L.* **männene** *KL* 151; **stadzmännene** *Lg* 429. *ack.* **männena** *MB* 2: 5, 94; **köpmännena** *Bil* 628**),** *m.* [*Isl.* maðr] *L.* **1)** *menniska.* maþar är manne likastar *Bu* 145. manz änlite *ib.* öpto han wara mere än man *Bil* 112. fik han sua myklo mere hugnaþ af guþi. at han hafþe mindre af mannom *Bu* 149. han saghþe . . . sik vara diäwl ok eigh man *ib* 8. en vlualde com ok talaþe som man *ib* 515. han (ɔ: guz son) vilde madher warda at frälsa mannin *Bil* 84. göra man gudhi hemelican oc likan *Bo* 15. hwath är mannen thes, at thu hawär giort hanom slijka wirdning *KS* 2 (4, 2). är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur *ib* 2 (5, 3). skal kunung thz wita ok hoxa, at han är ey åtenast man, utan är ok mera än man och minna än gudh i thesse werld *ib* 14 (32, 15). mannen är skapadher til wit oc vnderstandilse *MB* 1: 83. mannen . . . liffwer i litzlan tima *LfK* 44. mannin hawir sin vilia mik genwärdoghan *Bir* 1: 208. thin siäl swa som ok hwars manz lifwir äwärdhelika *ib* 65. j huars manz hiärta *ib* 2: 25. skulu onde män pröua at thz är ey min skuld at the äru onde *ib.* wädher är okunnoghare marghom mannom än watn *MB* 1: 73. ey är annat nampn vndir himpnom gifuit mannom j hulko oss bör hela vardha *MP* 1: 31. pröua the thet medh naturlikom skälom ok suå medh manna skälom ok äptedömom *(skäl och exempel hämtade från menniskolifvet) KS* 7 (16, 7). allom halghom mannom *(helgon)* tel lof *Bu* 3. at iak skal orsaka mik for minom änglom ok allom minom hälghom mannom *Bir* 1: 202; *se vidare under* **helagher 1;** *jfr äfven* **5.** han kröp ij myrkith man om man *(förbi den ene efter den andre) Al* 2331. honum var äruodhis ful gerning j yttro mannenom som är til sin licamma *Bir* 3: 380. honum var ey altidh andelikin hugnadhir aff indra mannenom *ib.* läthin thy borth gambla mannen *(den gamla menniskan, den gamle Adam)* oc iförom os then wngha *Su* 92. *ib* 31, 254. j förin idhir j nyan man *MP* 1: 126. nw ma nakar man wilia androm antiggia tala eller göra skadha *MB* 1: 460. thz är omöghelikt at nakar mander thz bort föra *(för före) Al* 909; *jfr* **6.** — *i allmh. andligt väsende.* then onde man *(djäfvulen) FH* 5: 156 (1491). — *åtföljdt af ordningstal betecknande den ordning, i hvilken menniskor räknas vara med hvarandra beslägtade.* war enoch siwnde man *(afkomling i sjunde led)* aff adam *MB* 1: 2. jak hämpnis foräldra synder aff söne oc sonasöne til thridhia man *(led)* oc färdha minna owina, än minom winom lönir iak lydhno oc älskogha mz miskund til thwsanda man *ib* 332. *ib* 183, 184. *BSH* 5: 101 (1506). — *pl. närmande sig beteckning för obestämdt subj. (jfr* **6**). hans fözla: som män kalla *(man kallar)* iul *Bu* 61. *ib* 203. thär til at män mattin þät gömä wir skipum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *gen. pl. förstärkande vid superl.* manna rätuisaste *Bu* 197. *ib* 193. *Bil* 304. prestin hänna fadhir doo manna först äpte hona *ib* 879. **2)** *man, karl. i mots. till qvinna.* kuna gialle all bruth siin sum madher *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). män ok kono *Bu* 3. *KS* 46 (118, 50). — *man, till mogen ålder kommen.* för än han wardher madher *Al* 7160. tha han är komyn til mans *(till manbar el. mogen ålder) Di* 261. han war til manne komen oc her henric biidzce war eth baarn *FH* 5: 230 (1516). — *man i mera allmän betydelse (icke alltid med säkerhet att skilja från* **1**), *äfven man ss medlem af ett samhälle, krigare o. s. v.* at lysis opt firi allum manum *(för mannum) SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wäri frither mällin aldra manna

ib. rikesins radh oc män innan suerike *BSH* 2: 89 (1396). haui vinin wald at witnä til salans medh attä mannum *SR* 1. skiptas män giäwm viþär *ib* 46. nu spanä maþär hion manz *ib.* iär þät eþär siäx manna *ib.* misfyrmir man frälsum manne *ib* 54. *ib* 9. ens mans vakn *ib* 26. en saloghar siukar man *Bu* 165. en miok syndoghar man *ib* 20. octouianus viis man ok vitar *ib* 62. santillus hät en man *ib* 56. hafþe þeophilum mindre man *ib* 29. gamblir män *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). lönlek samband ok hälst wälborna mannä the göra opteleka bathe for mannum *(enskilda)* ok almänning stadhlikär geengangur *ib.* then godhe man *Fl* 1210. äghir huar sinom luth radha sliikt a man som a man *TB* 74. lot han sin här saman sanka ther war redho man som man *Al* 3205. the wille man aff huse ga *RK* 2: 803. *ib* 4180, 3: 794. man af huse han wt bödh *ib* 2: 1532. *ib* 3: 3961. wilia the oss koma til hielp man w huse *BSH* 5: 183 (1507). leffwa och dö för eder och riketh til then yttersta man *ib* 369 (1509). — *sing. i koll. bem. i förening med adj.* men *el.* menogher. suärigis rike och mene man til stort fordärff *FM* 189 (1504). *FH* 7: 79 (1509). oss ok then menige man til longligit gagn *FM* 157 (1504). *ib* 165 (1504). — *man, med framhållande af begreppen af kraft, duglighet el. anseende.* är mykin man fore sik *MB* 1: 205. ärin j nagon tid men fför idher *MD (S)* 236. vari aldhre sythan swa man ath tolkith honum byudhz meer *SO* 23. blifwe‿ey man thes bäthre *ib* 27, 70. *ib* 114, 153. thz bötte han sidhan som en man *(som en karl, med besked) RK* 1: 859. ängin thera är ther til man *(i stånd) Iv* 5474. *Va* 31. **3)** *äkta man.* alt þär til hon man takir *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). thässe quinnan hafdhe sköran man *KL* 61. godh hustru thänkir mz sik mädhan min man älska mik hui skal jak dröuas *Bir* 3: 23. *ib* 4: 124. *KL* 184. *MP* 1: 40. *ST* 28. *Di* 5. ouergaff syn eigen man ok bondha *Lg* 3: 550. hon war vng komen til manna *(gift) MD (S)* 220. **4)** *tjenare, tjensteman, man.* tröste sina män ok varþnaþ tel martirium *Bu* 429. varþ hans man *ib* 29, 497. þe lön guþ giuar sinom mannom *ib* 518. *Bil* 124. *Fl* 1919, 1254. han war philippo vnderdaan war hans man ok giordhe honum skat *Al* 769. them han vnte liiff the wordho honum trygge alexandro ok wordho hans män *ib* 1057. *Iv* 1541, 2456. *RK* 1: 2438, 4510. baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). como decii kesara män *(milites)* ok toko han fran borþe ok förþo for sin härra *Bu* 421. j ... nekaden mik kosth oc brödh mynom mannom til widherqwäkilse *MB* 2: 94. böd han tha alla sinä men the som wapnföre waro at the skulle snart komma till hanum *Di* 22. *ib* 38, 204. **5)** *helig man, helgon (jfr Bu* 3; *Bir* 1: 202, *anf. under* **1**). *i eder (jfr Ihre* 2: 164). swoor om män *Fl* 455. her axel swardhe ney widh men *RK* 2: 1418. — män vet *el.* vet män *(jfr Isl.* mann veit *el.* veit menn *i sht i romantiska sagor), för visso, i sanning.* men wet, sagde the, honom är j hiärtat we *Fl* 585. *Iv* 524. men weth thu äst aff enä godhä art *Va* 27. män veet thz skal vara *Fr* 983. män weet thz skal vara ia *ib* 2846. män veet ney mälte han til thöm *ib* 838. ney män weet thz gaar ey swa *Iv* 4431. ja män veet thz gaar mik swa *ib* 2693. ja veet män vitin thz sannelika iak vil idher herra äkke swika *ib* 5579. thz weet män tha sagdhe han iak wil idher visa thän sama man *ib* 3963. **6)** *man, ss obestämdt pron. för att beteckna ett subjekt af allmän och obestämd betydelse (jfr detta ord i pl. i liknande betydelse, anf. under* **1**, *äfvensom* nakar man *MB* 1: 460; nakar mander *Al* 909; *båda anf. under* **1**). at te þöm huru man skulde väruldena forsma *Bu* 151. prädicaþe. huru fals ok flärþa fult ä[r a]lt þätta hems lif. ok slippar þa hälzt af hände. man väute sik halda *ib* 186. en man räknar rät *Bil* 434. man iäuar vm þeem *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vtan man hawe þyrftelik fall *ib* 670. þän timä man til fiända drager *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). nw ma man spyria *MB* 1: 86. *ib* 92, 460. man sa hans klubbo farä igenom häran *Va* 46. tha wart i stokholm howat aff makt swa at manz *(ens)* hierta giorde sakt *RK* 1: 1149. *ST* 350. — *Jfr* **aþal-, afgudha-, afunds-, aker-, alder-, alders-, almoso-, anger-, arbeidhis-, arvodhis-, astäþu-, asynar-, attungs-, atvistar-, bana-, befalnings-, biärgs-, bla-, bo-, boands-, bofälags-, bol-, bola-, bolags-, bolstads-, borghana-, borghanz-, boskaps-, bruþ-, buds-, bugha-, bura-, by-, bya-, byggianz-, byrþa-, bysätis-, daghthingis-, delu-, diävuls-, dotter-, drafls-, dyghdha-, fanga-, fangis-, far-, fatök-, fiske-, flärdhung-, flärþungs-, for-, forgangu-, forgärninga-, forseo-, forskiäla-, forsyna-, forvista-, friþ-, frids-, frukt-, frälse-, frälsis-, fälags-, färio-, fästa-, fäste-, fögho-, giptar-, giptninga-, gipto-, gisla-, givanz-, grimu-, guds-, gäl-, gärdh-, gärdha-, gärninga-, gärningis-, gäst-, halds-, halfgärþa-, hemis-, hemol-, hemols-, hiorþhalds-, hirþ-, hof-, hovuds-, hus-, husaby-, hussätis-, hussätu-, hägoma-, hälghe-, hämda-, häradh-, härads-, härra-, höfdhings-, hömta-, ilgärninga-, ilgärningis-, inhysis-, innan hundaris-, innan konungsrikis-, innanrikis-, innis-, inrikis-, intäkiu-, intäkta-, intäktis-, istaþa-, ivir-, kamper-, karl-, kloster-, klärk-, köp-, köpstadha-, köpstads-, köpu-, lagh-, land-, lands-, lands syna-, lappa-, ledhis-, ledhsaghu-, legho-, leidha-, lek-, lovanz-, luka-, läns-, lösinga-, löska-, mal-, mala-, malat-, mals-, malmös-, middel-, midhalders-, midhlunga-, mots-, muslaghu-, mäghin-, mäli-, mälis-, mästar-, mästara-, mäts-, nordh-, nämdar-, obyrþar-, oþals-, osanninda-, ostyris-, plagho-, plogh-, portkonu-, puto-, qvin-, raþ-, radhgärdha-, rans-, reþu-, renlivis-, riddar-, riddara-, riddaramanz-, riddarmanz-, riddarskaps-, salu-, sanninda-, sara-, sigher-, sighers-, sighlinga-, siuka-, siäx-, skaþa-, skat-, skila-, skip-, skogh-, skot-, skripta-, skunkufals-, skyld-, skyldar-, skämda-, skötninga-, släkta-, släktis-, sokna-, spa-, spelestads-, strids-, styri-, stämninga-, suþerköpungs-, syna-, synda-, syslo-, sädhis-, sändetaks-, taku-, talu-, tilsen-, timber-, täkiu-, þingstämnu-, þingvitnis-, þiänista-, þiänisto-, thridhiungs-, thäkkilsa-, umbuds-, utbya-, valdgärningis-, valds-, varþ-, vards-, vedhe-,**

vidheratta-, viþerdelu-, viþergangu-, vidherlags-, vidherlägs-, vilda-, villo-, vingana-, vitnis-, väldis-, värk-, värna-, världs-, väst-, vättis-, ymu-, ällis-, älskogha-, ämbitis-, ät-, ättalevis-, ölbuds-, örlögs-, örlöghis-maþer *el.* **-man,** *äfvensom* **byghþa-, eds-, eþa-, fasta-, fasto-, folklands-, fäste-, hamnu-, hanabyggis-, hundaris-, innan sokna-, ïämkyrnis-, minnunga-, mungats-, mätanz-, stadhfästis-, stämnu-, þing-, þings-män.** — **manna athäve,** *n. mensklig handling, menskligt företag.* thz folk som liwer medh dygd ok mandom ok medh hofsämio i maat ok dryck, ok sympni ok i waku, ok i ordom ok i gärningom, ok klädhom ok i allom manna åthävom *KS* 14 (22, 15). i alla *(trol. för* allo*)* manna åthäue är förhuxan godh *ib* 82 (202, 89). i androm manna åthäuom *ib.* — **manna blodh,** *n.* [*Isl.* mannablóð] *menniskoblod.* gödz aldre swa mykith manna blodh som ij the striidh war gutith tha *Al* 3366. *KS* 81 (201, 89), 83 (205, 91). *ST* 339. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264. — **manna byghþ,** *f.* [*Isl.* mannabygð] *af menniskor bebygd trakt, vistelseort för menniskor.* ryma färren fra manna bygdum *Bu* 207. — **manna hampn,** *m. mensklig hamn, mensklig skepnad.* lät ihesus dyäfvllin taka manna hampn *MP* 2: 67. *Jfr* **manz hamber.** — **manna hälghan (mannahelgan),** *f. personlig fred och säkerhet. MD* 422. — **manna hätta,** *f. manshätta, kapuschong som hör till mansdrägt. GS* 51 (1450). — **manna kiurtil (-kiortil),** *m. rock.* skrädare taki for manna kiortil oc qwinno kiortil medh xxx knöpe I öre *GS* 51 (1450). — **manna kloster,** *n. munkkloster. ST* 375. — **manna klädhabonadher,** *m. manlig drägt. KL* 298. — **manna kyn (-kön. -kiön),** *n.* 1) *menniskoslägte.* han . . . lätär alt mannakiön födhas af enom man *KL* 161. 2) *slag af menniskor.* thry manna kön liknas threm skipom *Bir* 2: 171. äru thriggia handa manna kön thiänande mik j thesse wärldinne *ib* 1: 39. — *Jfr* **man-, manz-kyn.** — **manna lifnadher,** *m. mensklig lefnad.* räknas thrigia handa manna lifuadhär här i wärildene *KS* 3 (5, 3). — **manna likn?** *n.? menniskoskepnad.* aff malm ok eer lot han giwta ij manna likne beläte mang *Al* 4455. — **manna liverne,** *n.* = **manna lifnadher.** annat manna liwärne *KS* 3 (6, 3). — **manna lof,** *n.* [*Isl.* mannalof] *lof af menniskor, menniskopris. MP* 1: 48. — **manna natur,** *f. menniskonatur. MP* 1: 155. — **manna röst,** *f. menniskoröst.* hördho [the] ena manna röst . . . ropande *KL* 313. *Su* 428. — **manna skor (manne-** *GS* 51 (1450)**),** *m. manssko, karlsko.* göra . . . snöradha manna sko *SO* 19. *GS* 51 (1450). — **manna störtning (manne-),** *f. manspillan,* thenne manne störtningh och oskylloge blodz vtgiwtilsse *HSH* 20: 71 (1506). *ib* 100 (1507). *BSH* 5: 96 (1506), 174 (1507), 261 (1508). *Jfr* **manz störting.** — **manna tal,** *n. L. Jfr* **mantal.** — **manna vakt,** *f. L. Jfr* **manvät.** — **manz alder,** *m.* [*Isl.* mannsaldr] *lefnadstid, ålder.* han var förste . . . at manz aldre *Bu* 58. — **manz anlite (-änlite),** *n. menniskoansigte.* oet loghande manz änlite *Bir* 3: 203. *ib* 471. — **manz bani,** *m.* [*Isl.* mannsbani] *L. mandråpare.* thän snödhe manz banin *(d. v. s. djäfvulen) Bo* 49. — **manz bot (manns boott** *BtFH* 1: 106 (1481)**),** *f. L. mansbot, dråpsbot.* vm the manz botena epter hans dödha brodher *SJ* 180 (1449). *BtFH* 1: 106 (1481). — *pl.* fulla manz böther *FH* 2: 117 (1438). — *Jfr* **manbot.** — **manz byrþ,** *f. L.* — **manz byrþe,** *f. L.* — **manz del (-deel),** *m. manslott, del som tillkommer hvar särskild deltagare el. delegare.* at fornempde brun hörer almännelica menhetinne til oc grannome thär vm kring til oc eigh schipper clauusse al ena vtan swa mykit som enom androm en manz deel *SJ* 84 (1441). fastade och upledt . . . en mans deell i wtgryckenn och en mansdeell i rog *(d. v. s. en lott i det fiske som eger rum i hvar och en af dessa sjöar) DD* 1: 115 (1464, *nyare afskr.*). — **manz diuper (manzdywper),** *adj. mansdjup, af samma djup som en mans längd.* groffuo the . . . ena manzdywpa graff *Lg* 3: 473. — **manz gärning (mans-),** *f. mannadåd, bedrift.* i fromom ok dyghdelikom mans gärningom *KS* 78 (193, 85). — **manz hamber,** *m.* [*Isl.* mannshamr] *menniskohamn, mensklig skepnad.* sagdhe gudh wara komin en then dyraste jnnan manz hami *Bil* 228. *Jfr* **manna hampn.** — **manz hand,** *f.* [*Isl.* mannshönd] 1) *menniskohand.* jak hängde mina skiäru j soolgisla oc hon skar mera korn hängiande än the andra skaro j manz handom *ST* 128. 2) *manlig el. kraftig hand?* the slogo ther mz manz hand xxx^{M} hedninge j häll *Va* 46. — **manz hember,** *m. Manhem, menniskoverld, af menniskor bebygd verld.* februus pluto tok mäþ wald een vänastan qvyne af manz hem tel häluitiz *Bu* 9. *Jfr* **manhember.** — **manz högher,** *adj.* [*N.* mannsheg] *manshög. RK* 3: *(sista forts., anm. i brädden) s.* 197. — **manz kyn (-kön),** *n. menniskoart, menniskonatur.* ä[r] hans licame ok alt manzkön iorþ (at ädhle) *(caro nostra quadam terrea substantia est) Bu* 145. *Jfr* **man-, manna-kyn.** — **manz limber,** *m. manslem. LB* 3: 152. — **manz luter (-loter** *L.***),** *m.* [*Fnor.* mannshlutr] *L. manslott, den lott som vid själ- och sillfångst tillfaller hvar och en af de i fångsten deltagande: vid fångstens delning skulle i Helsingland en hel, i vissa fall blott en half, manslott utgå ss afgift tillhörande Olofsgården,* de captura foce, pro decem personis dimidium manslut, de viginti vel sedecim personis vnum integrum manslut, et de captura alecum de qualibet sagena que habuerit pro manslut duas mesas vnam mesam *SD* 3: 165 (1314). *Jfr* **manskut.** — **manz ordh (mandzord),** *n. utsaga, yttrande.* epther thenne XII manna mandzordom som nv j nämpdenne satho *FH* 4: 53 (1457). — **manz skogher?** *m.* sköt . . . vnder nilis en manzs skog och fiske vatne *BtFH* 1: 218 (1507). — **manz slagh (mantzslagh),** *n.* 1) *slagtning, strid.* the rytza toghot tha jnnan en dagh ella haffde ther warit eth manzslagh *RK* 1: 1629. *ib* 2665. them winna vtan mantzslagh *(sine congressione pugna) MB* 2: 156. 2) *dödande, blodbad, nederlag.* giordhe mykin skadha oc manz slagh owir alt riket *MB* 2: 268. 3) *dråp, dråpsak.* effther thet . . . jak komyn är j manzslagh *FH* 5: 30 (1465). — **manz stor,** *adj. af samma storlek som en man el. menniska, manshög.* giordhe korsit manz stort *Bil* 866. — **manz störting,** *f. manspillan.* thetta krijgh örloch mantzstörtingh *DD* 1: 208 (1506). *Jfr* **manna störtning.** — **manz säte?** *m.? ett slags på Öland brukligt nät (af den storlek

att det af en man kunde utsättas?). de duobus retibus dictis manzsætæ que vnum nætiafaar dicuntur SD 5: 620 (1346, *gammal afskr.*). — **manz sör,** *m. menniskoträck.* blanda vid . . . litin manxsöör (*för* manzsöör) LB 5: 82. — **manz vit (mantz-),** *n. L. menniskan tillhörande andlig förmögenhet.* MB 1: 82. *Jfr* **manvit.** — **manz ögha,** *n. menniskoöga.* kom lius af himnom. ok sken vmkring han som sol. sua at ängen manz öghon gato fäst syn a hanom Bu 142.

madher, *m.* [*Jfr Got.* maþa, *m.*] *mask.* ledh han stora pino aff madhom j sinom hälga magha HSH 9: 4. — *bildl.* forlath mik snödasto oc owärdoghasto syndersko slemastom math oc träk alt thz jak tik haffwir mote brwtith VNB 17.

maþker (madhker. mathker: mathk Bil 312; **mathka** Ber 203; **-enom** JP 102. **madker: -ir** Bir 1: 256; Bil 112; **-ar** LB 7: 37. **matker** LB 2: 89, 90; **-ir** MP 1: 221; **-um** Bil 312; **-om** MP 1: 29; **-a** Pa 22; MP 1: 28, 307; MB 2: 174, 307. **marker: mark** Ber 181; **marken** Bo 96; **-a** LB 5: 80, 81; PM L; Lg 3: 446; **-ane** Bir 1: 156. **makker: -enom** JP 102. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* maðkr] **1)** *mask; äfven insekt el. annat mindre djur af lägre ordning.* ruthnadhe hans kinbon swa at madhka flutu ok wollu wt fluckum Bil 258. hafdhe ena fula sot innan sinum näsum swa at the wllu fulle mz matkum ib 312. ib 112. Pa 22. MB 2: 307. eldh oc matka giffwir han j theris kroppa ib 174. madkar i bwk LB 7: 37. för madka i manna köth eller lymmer ib 158. enkte atir bleff eptir them vtan muldh oc matka MP 1: 28. ib 29, 307. at the matto wardha människia födha oc ekke hwnda mather älla marka koster Lg 3: 446. medh thenne methakrokenom ok mathkenom som ther plägher wara wpa JP 102. wiider blöthe makkenom mz hulkom fiskin wardher swikin ok gripin ib. markane j muldinne Bir 1: 156. Ber 203. PM L. ther op kröp en litin madhker Al 378. akta ey han mer än skörasta mark Ber 181. hwat mon thänna marken fostra (*hunc vermem alit*) Bo 96. for sarbetta flugur ok maþka Bu 402. vespa thyter en mathk a warth mal Bil 312. the madhka som födhas aff dyngio (*crabrones*) MB 1: 342. en madkir är j sins herra ägho som kallas bii Bir 1: 256. hon fordriuer . . . loppor oc thylka marka LB 5: 80. rensa siängaklädhe ok natkyurtla af madhkom Ber 252. madhkin ellir frödhin ST 356. ib 275. läker . . . orms hugh oc marka LB 5: 81. hon (ɔ: dragonthea) . . . fördriffwer matk aff munne (*polyp? kräfta? hos Macer heter det om denna växt bl. a.:* hoc succo lanam madidam si naribus addas, compesces morbum, qui polypus est vocitatus; sic etiam cancris magnum solet esse juvamen) LB 8: 41. j heluite är . . . odödlikin matkir MP 1: 221. **2) = likmadhker.** for liik madk, tag först honig oc hwetemiöll oc gör ter aff een deegh oc läg sa ter oppo som madken er LB 7: 190. — *Jfr* **eter-, lik-, mete-madhker.** — **madhka at (madka aath),** *n. frätande el. skada som göres af maskar.* for madka aath LB 7: 157. — **madhka ganger (marka-),** *m. maskars gång el. framfart, sjukdom af maskar.* hon läker klaadha oc marka gang j kroppenom PM 62. — **madhka mater (madka-** Bir 1: 150**),** *m. maskmat.* wardha madhka mater MB 1: 429. hwar äru badhe hedhir oc bälle. som vi madhkamatine thränktom swa mykyt äpte Bo 36. ib 131. Bir 1: 150.

magha (Bu 143; MP 2: 101; Bir 1: 11; RK 1: 3650 (*i rimsl. m.* hogha); Al 3029. **mogha** Bu 134. **mugha** Bil 234. *pres. ind. sing.* 1, 3 *pers.* **ma** Bu 4, 62, 134, 174, 498; Bil 82, 472; MB 1: 73, 290; KL 92, 98; *för öfr. den vanl. formen.* **maa** RK 1: 4229, 3: 2063. **magh** SD NS 1: 10 (1401); ST 13; Ansg 203. **mag** Di 2, 38, 40, 66, 193, 194. **maagh** VKR 11; Lg 3: 101; RK 3: 502, 2073 *o. s. v.*; FH 7: 55 (1476?). **mogh** MD 62. 2 *pers.* **mat** Bu 141; Bil 126; KL 92, 98; Bo 10, 88, 90, 103; Fl 1182, 1250; Di 37, 116, 157. **math** MB 2: 105. **matt** Di 190. **maat** MP 1: 19. **moth** LB 2: 58, 62. **ma** Bil 472; BSH 4: 194 (1495), 195. **mag** Di 75. **maagh** RK 3: 1779. *med suffig. pron.* **mattw** Di 26, 38, 74, 75. *pl.* 1 *pers.* **maghom** Bo 51, 115, 116, 131; MB 1: 112, 117, 118. **maaghom** RK 3: 2072. **moghom** Su 449. **mogom** BSH 4: 194 (1495). **måghom** KS 9 (21, 9). **mågom** ib 3 (5, 3). **maam** Bo 106. **maga** Di 62. **mwga** ib 197. 2 *pers.* **maghin** RK 1: 3005, 3815, 3833, 3835. **maghen** SD 5: 638 (1347). **mage** Di 70. **mogen** RK 2: 3582. **mughin** Bil 234. **mughe** Di 66. **ma** FM 196 (1504), 488 (1510), 489. **maa** ib 115 (1497-1501). **mwä** ib. **maga** Di 35, 60. 3 *pers.* **magho** SD 5: 638 (1347), 639; BSH 1: 165 (1376); MB 1: 117; Al 9030; SJ 186 (1450). **mågho** KS 6 (14, 6), 6 (15, 7), 71 (175, 78). **magha** SD 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 638 (1347); MB 1: 50; RK 1: 3785. **maagha** RK 3: 3618. **mågha** KS 76 (187, 83). **moghu** SD 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), NS 1: 182 (1402). **mogho** Bir 2: 287; SJ 69 (1437). **mogha** RK 1: 3776. **mugho** SD 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), NS 1: 138 (1402); BSH 1: 187 (1386). **mwgo** Di 106. **mughu** SD 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **mugha** ib 5: 566 (1346). **mwä** FM 337 (1507). **moghe** ib 201 (1504). **ma** Fr 2372. *konj.* **maghe** MB 1: 350; SD NS 1: 23 (1401, *gammal afskr.*); Bir 5: 112, 114. **måghe** KS 22 (53, 24), 25 (64, 27), 43 (111, 46), 63 (156, 69) *o. s. v.* **moghe** Bu 18. *pl.* 3 *pers.* **maghen** Bu 397. **moghin** VKR 75. **mughi** SD 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *imperf.* **mate** Bu 3, 13, 29, 63, 75; Va 4, 6. **mathe** Bil 712. **matte** Bu 10, 151; Bil 234, 446, 776; MB 1: 325; Iv 4242; Fr 318, 1157, 1158; RK 1: 698; Al 2634; Di 62, 118, 151. **maatte** MB 2: 293. **motte** RK 2: 7844, 3: 1262, 2318, 2321, 2330; MD 170; RK 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 285. **madhe** SD NS 1: 24 (1401). *pl.* 1 *pers.* **mattom** MB 1: 351; Di 198. 3 *pers.* **mato** Bu 50. **mattu** Bil 348. **matto** MB 1: 7, 110, 117, 118, 2: 292; Fr 317; RK 2: 2074. **mattä** Iv 5291. **motto** Di 223. **motte** RK 2: 7311, 7647, 3: 1509, 1530, 2832, 3546. *konj. pl.* 3 *pers.* **mattin** SD 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *part. pret. n.* **mat** Bir 1: 58. **maat** ib 2: 78. *part. pres.* **maghande** VKR XI; **-a** SD 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **moghande** Bil 446; MB 1: 297, 374; KS 81 (199, 88); VKR 75; SD NS 1: 628 (1407); **-a** SD 4: 408 (1335, *nyare afskr.*); BSH 1: 196 (1387). **mughande** ST 332**),** *v.* [*Isl.* mega] L. **1)** *valere, vara stark, hafva styrka el. makt, förmå.* christus ma mer än þu (*potentior te est*) Bu 498. Bil 234. thu skalt se at iak ma mera (*plus posse*) . . . som pinas, än thu som pinar ib 472. ciprianus sände annan diäfwl som mera matte (*fortiorem*) ib 446. thera thriggia elementorum krapte for-

darwar hwar annan, som bäter ma *MB* 1: 73. tha matte amalech bäter *(superabat, hade öfverhanden) ib* 325. *Di* 151. konungsins folk matte ther mynna *RK* 1: 698. engin war fiendom hardhare ä mädhan the matto nakath mot honum oc ängin man war sinom fiendom nadhighare sidhan the matto minna än han *MB* 1: 7. **2)** *valere, må, befinna sig. med qvalitetsadv.* jacob spör hurw laban ma *MB* 1: 220. *Bil* 348, 604. *RK* 1: 3650. *Va* 6. *Di* 118. sagdhe, huru mat thu, han . . . swaradhe ginstan, jak ma wäl *KL* 92. the moghe . . . weel *FM* 201 (1504). *ib* 337 (1507). *BSH* 4: 194 (1495). aff then drykkin matte han wäl *Al* 2634. tha skulle han thäs bäter magha *(hafva det så mycket bättre) ib* 3029. *RK* 2: 7663. the magho thäs wär *Al* 9030. **3)** *förmå, kunna, vara i stånd till. med ack.* diäwlen suarar . . . sik ängte mogha for andrea *Bu* 134. — *med inf. utan* at. ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. bätar ma andreas hänne hialpa *ib* 134. iak ma eigh länge liua *ib* 174. sagdho hanum wara bäthra radh . . . kännas widh them, hanum matte ensamin sigher gifua *Bil* 234. om thu mat tafflith vinna *Fl* 1182. än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä *SR* 44. o ihesu som maat biudha at alla sotte läkias *MP* 1: 19. at magha vpfara *ib* 2: 101. wäl mat thu hiälpa mik vm thu wilt *KL* 98. ma iak ey signilse aterhalla *MB* 1: 415. the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man *KS* 6 (14, 6). j forsom älla flotmosom, å utnäsiom widh haf älla sioastrand, ther ängin må vndi grundwal grava, ok tär ängin må ty huse watn mena *ib* 85 (206, 93). triggia *(för* triggia handa*)* ledh må man håldande hus winna *ib* 86 (211, 95). land ok rike mågha almogha mista sidhst *ib* 76 (187, 83). jak är nw sar oc siwker iak mag ey ganga eller standa *Di* 193. han är then raskaste riddare ther häst mag rida *ib* 2. — *med inf. föregången af* at. forlata nakra godha gerninga som thw hafdhe maat at göra *Bir* 2: 78. — *med underförstådd inf. (ofta i förening med en superl.).* göme sik þät bästa han ma for sinum owinum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). the skyndadhe sik huar som mäst ma *Fl* 51. sät foor som mäst han matte *Lg* 92. kommo tiil häst tiil kalmara som the motte bästh *RK* 3: 3546. *ib* 3618. the thakkadho honum huath the mattä *Iv* 5291. the . . . sigildo swa hwat skipen thäden fara ma *Fr* 2372. man ma ther ey in *(näml.* koma*) Fl* 1087. — *med part. pret. n. (jfr* **gita***).* vm thu hafde mat mote standit minne pino *Bir* 1: 58. — *kunna, kunna finna sig i, tåla.* han matte alre see diäknan älla diäknin han ok droghos opta oc bardos *Bil* 776. — *kunna, hafva tillfälle.* swå sum wi måghom see medh romarom *KS* 9 (21, 9). här mat thu *(potes)* märkia mang nyttelikin thing *Bo* 10. mag tw winna her sa mykin siger som tw ther tapade *Di* 75. thzte slot mughe j bade beholda om i skilias wener att *ib* 66. tha maga i se hwat heller jak är dwerg eller man *ib* 60. sa är jak hiit komen som i maga höra *ib* 35. — *kunna, kunna tänkas, hafva möjlighet för sig. med inf. utan* at. fiurum lundom ma maþar varþa ok eigh flerom lundom *Bu* 62. hauar þu trägha þinna ilgärninga. þa mat þu fa än naþe *ib* 141. ma ängin fa godhan dödh, vtan han se stadder i godhom lifnath, tha han skal dö *MB* 1: 414. matto the saate boa oc liwa saman *ib* 110. enghin ma guz win wara vtan han är rätuis *Bil* 82. thw äst then höffuiskasta riddare som wara mag *Di* 38. *ib* 40. j them skapnadh som the gita ok mogho sees *(videri . . . possunt)* vtan vadha *Bir* 2: 287. täs mere skadha må få, te bådhe bak ok före . . . stridha *KS* 85 (208, 93). thz må en haua rönt i åthäuom manna, som ey hauer annar *ib* 72 (176, 79). vm thet ey må warda *ib* 71 (175, 78). skalt tu . . . lata alt firi hugh thin, thet til må koma *ib* 21 (52, 23). må thet wara sant *ib* 7 (15, 7). må thet bätras ok bot å rådhas *ib* 82 (202, 89). at tär se ängin annor högh suå när, at tär må eld älla stenkast af blidhom rädhas *ib* 85 (208, 93). windabro, ter vp må windas *ib* (209, 94). manna åthäue mågho wara ill älla godh *ib* 71 (175, 78). medh . . . allum ingieldum. affgieldum ok rääth som thär aff gaar. ok aff ganga magho *BSH* 1: 165 (1376). wi . . . pröfuom oc troom at swa mykit watn ma wäl vtlöpa oc vtlöpir *VAH* 24: 322 (1442). sagdhe enkte epte vara. thz gifua mathe *(som man kunde gifva, som var möjligt att gifva) Bil* 712. thessa stora ogerningena ville gudz rätvisa ey lata ohämda vara, som pröfvas magh medh thy, at alle the som varo i the gerningene vurdho alle plaghadhe *Ansg* 203. som mykit matte aff säghias *ib.* hwru ma thetta wara *Lg* 32. ma väl ske han hawir thäs mera mz thik *Bo* 146. var alre swa stor höghtidh oc swa höghtidhelik pascha haldit. oc ma uäl ske alrigh vardhir *ib* 252. som ma wäl skee at idher mening war *VAH* 24: 322 (1442). *Jfr* **maske. 4)** *för att uttrycka ett antagande: kunna. med inf. utan* at. nw ma man spyria, hwi konan war skapath aff mannenom *MB* 1: 86. nw ma spyrias, hwi konan wardh aff mantzons siidho oc riwi *ib* 88. *Bir* 2: 78. — *i förening med ett pron. el. adv. med allmän och obestämd betydelse: kunna, må, månde.* thz ware nw ä hwa som ma *(hvem det vara månde, hvem som hälst) RK* 1: 3016. vynna eller tappa huat heller maa *(hvilket man kan, hvilket än må ske) ib* 4229. ganga *(för* gange*)* sidan hwre thz mag *Di* 145. **5)** *för att uttrycka en förmodan el. sannolikhet, äfven ett påstående i hofsam form: må, torde, månde.* thu mat vara een donde man *Fl* 1250. mat thu tha vidherkännas at min konungher hafwir wald badhe juer lifuit ok dödhin *Bil* 126. ma thz synas först at thäskyns sambland hafdhe aldre warith, än ey waare synden *MB* 1: 110. här ma vnderlikt thykkia, hwi war herra skapadhe himiltungel färdha daghin *ib* 60. i maghin a them beganga eet mord *RK* 1: 3815. thz magha flere lasta än loffwa *ib* 3785. iak ma thz sighia sannelik *Fr* 1825; *jfr* **6.** tha faar iak hans . . . wredhe oc magh swa for idhra skuld fa badhe skam oc skadha *ST* 13. mag tw tapa en *(näml.* häst*)* ther till *Di* 144. sla wij her didrik i häll. tha mwga wij wenta oss ofrid aff attila konung *ib* 197. mattw *(þu mant)* wara riker i thit rike *ib* 38. ma väl dagher vara *Lg* 8: 540. toss werre motte köpmennene lata *RK* 2: 7311. *ib* 7844, 3: 2318, 2321, 2330, 2332. hardh striidh maagh walla thy kan her straange danabrok ey halla *ib* 2322. — *i dir. frågor: kunna, månde.* hwar mogh min son nw wara *MD* 62. **6)** *må, vara berättigad, hafva rättighet el. tillåtelse, få. med inf. utan* at. þöm klostrum . . . väraldz goþz hawa oc mugha agha *SD* 5: 566 (1346). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375

(1344, *nyare afskr.*), 477 (1345, *nyare afskr.*), 638 (1347), *NS* 1: 10 (1401), 23 (1401, *gammal afskr.*), 24 (1401) *o. s. v. SR* 46. *BSH* 1: 132 (1371), 187 (1386). thykkir oss oc wiliom, at the sämia som giord war ma wäl oc skal blifua standande *VAH* 24: 322 (1442). alt thet the huart andro epter laghen magho giffua *SJ* 186 (1450). ma han *(permittitur ei)* hafwa mattelikin hugnadh ok vidhir talan *Bir* 1: 310. jwdha matto ey fa himerike, vtan the gömdo the gamblo laghin *MB* 1: 450. mag iak rada tha skall her fara fram ho ther lyster *Di* 66. lekarna mwgo wäll fara mellom stora herra. än thz ofrid är *ib* 106. giffuer iak hanum tik. at tw matt hanum dräpa eller latan till lösn eller huat tw will *ib* 190. bidia oss loff, at wij maga rida vtan toll *ib* 62; *jfr* **10.** iak maagh ey länger dwälias när tik *Lg* 3: 101. wäll mughu ok skulu thyliche män faangäs af laghmannum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *med inf. med* at. þa magha riddarä oc swenä med flere hostä att riþä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *med underförstådd inf.* sporde än the suensca matto *(näml.* koma*)* jn *RK* 2: 2074. — *må, kunna, få.* thz ma väl vara sigher han *(det må väl gå för sig) Fl* 1175. the sagde thz matte wäll wara *Di* 62. — *kunna, hafva skäl el. anledning.* ware gudh os nakath skyldogher, tha mattom wi kära ower han *MB* 1: 351. nw hawom wi änkto thz wi maghom nakath skylla honum mz *ib.* the mogha sarlika jäwa om sik som forraddo hertogh erik *RK* 1: 3776. thu matte hätir äta vm langa fredagh köt ok fläsk: en daghlica äta thins brodhirs köt mz afwnd *Bil* 772. **7)** *må, böra.* tw äst föd aff konunga slekte tw mat *(skalltu)* ekke beropa then som till tik komber i gode tro *Di* 37. tw mat *(skalltu)* ekke tala sa dan ord till mik *ib* 116. tw mat *(mattu)* mik ther enete om bidia *ib* 157. thz mage i ekke göra *ib* 70. han matte heller hema warit i bern. oc takit sit land wara *ib* 151. gerna ma huar hälre biþa tel naþa *Bu* 4. han maagh wäl thetta liidha *RK* 3: 2073. hon mate wäl haffuä warit idher nadh ärligä och werdeligä hem fördh aff sinom fadher *Va* 4. maghom vi här millelica oc gudhelica thänkia *(meditemur) Bo* 51. thässin thry maghom vi här märkia *(notandum) ib* 115. — *i 2 pers. närmande sig en omskrifning af imperat.* i maghin ey last a them begaa *RK* 1: 3833. i maghin ider bäter besynna *ib* 3825. mattw wänte mik hem till tik *Di* 26. thz mat thu väl ledha *(redige)* til enna thänkilsa *Bo* 88. thu mat thänkja *(meditare)* af thy äpter thy som gudh giuir thik nadhe *ib* 90. huro han foor thz maghin i höra *RK* 1: 3005. nw maagh tw thz lära *ib* 3: 1779. ma thw veta, at swantas hustrv är död *BSH* 4: 195 (1495). *ib* 194. maa j widhä, ath iach fich nw ider scriffwelsä *FM* 115 (1497-1501). ma j vetha, at ffrv mettho är ecke än komen till swarthesiöö *ib* 196 (1504). mai vithe . . . thet hør staar alt wel (til) *ib* 222 (1505). mwä j fwlläligä forlathä ider in til tessä godhä herrer *ib* 115 (1497-1501). hwicketh i mwä fwlkommelige sättä troo til *ib.* **8)** *vara nödsakad, måste.* han matte sik gifua *Iv* 4242. hans örs ok skiold matte vte standa *Fr* 318. *RK* 3: 1262, 1509, 1530. *MD* 170. *Di* 22, 157, 223. *MB* 2: 292, 293. — *impf. med betydelse af presens.* hwan then tidh iak seer korsith matte iak fly *ST* 117. vi vardom ok matthom thom offwirgifwa *Gers Ars A* 4. — *måste, måste antagas.* huru wanstarker matte han wara. som swa war thwingadher aff fasto oc aterhalle *Lg* 3: 225. huru thrötter matte han wara. som aldrigh gaff sik hwilo *ib.* **9)** *för att uttrycka önskan: må, måtte. impf.* matte iak entima se guz apostolum för iak doe *Bu* 151. slikt mate guþ likan älskogha tända *ib* 75. **10)** *i bisatser, i sht i sådana som uttrycka vilja, afsigt el. bemödande, följd: må. med inf. (af ett verb, hvars konj. sålunda omskrifves).* þe första *(näml.* bön*)* är þesse at alle mine bröþar apostoli mate när mik vara *Bu* 13. þär tel at han mate sin heþar ok vald atar vinna *ib* 29. thär til at män mattin þät gömä wir skipum *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þär til at þer mughi sigherlikä þit komä oc þäthan *ib.* at vi maghom honom . . . fulcomlica äpte fölghia *(imitemur) Bo* 116. tee mik thit änlite, at iak maghe känna thik *MB* 1: 350. skalt tu . . . älska gudh, at tu maghe älskas af hånom *KS* 25 (64, 27). han wil thes liua at han maghe äta, ok ey äta til thes at han maghe liua *ib* 43 (111, 46). thesse vj riddara will iak giffua tik at wij mattom tess bätre wenner worde *Di* 198. at *(på det att)* the gönom watn oc eeldh matthe oc skuldhe inleddhe wardha i hwilona *Su* 122. i then acht och mening, ath sämie, kerlig oc endrecht motthe bliffue richen emellan *BSH* 5: 96 (1506). baþo guþ giua sik þät barn hanom mate þiäna *Bu* 3. at han hindra medh alle sinne makt, at ängin maghi nima bok ella wisdom . . . ty at han rädhes ä at nokor maghe hans wålskap fördriva *KS* 62 (154, 68). skipa han . . . medh alla sinne makt, at hans barn måge ärva land ok rijke äpte hans dödh *ib* 11 (26, 12). skalt tu . . . lata alt firi hugh thin, thet til må koma, suå at änkte må tik bradhlika tilkoma *ib* 21 (52, 23). the ädhla frua ey vilde sik . . . skilia vidh mik för än hon matto vita fanga huru mit maal matte ganga *Fr* 1157-8. — *part. pres.* **1)** *stark, mäktig, betydande.* ciprianus sände annan diäfwl som mera matte . . . ciprianus kalladhe then tridhia mest moghande *Bil* 446. — *med gen.* wardher thin brodher fatigher oc at litins moghande *(infirmus manu) MB* 1: 374 (*jfr prep.* **at 21**). mz swa krankom oc litins moghande *(ringa, obetydliga)* thingom *ib* 297. *ST* 332. **2)** *mogande, myndig.* til thes han vardhir moghande man *SD NS* 1: 628 (1407). tijl fullkomelse maghanda ara thera *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). sidhan han tiil maghandha *(enl. annan afskr.* moghanda*)* aara kombir *ib. BSH* 1: 196 (1387). **3)** *i ständ. med inf. utan* at. the skulu wara wiliande ok moghande tula mykin tunga ok äruodhe *KS* 81 (199, 88). *VKR* XI. — *med inf. föregången af* til at. ey färre präste än ath the warin moghande til ämuäl ath siönga hwan dagh ämbitit af tymanom *VKR* 75. — *Jfr* **formagha.**

magha (mogha. mugha *Iv* 5507; *Fr* 1207**),** *f. förmåga, krafter.* skalt thu mz alle thinne magho *(toto posse tuo)* vidhir fresta at fölghia thinom brudhgomma ihesu christo *Bo* 47. owir licammans magho *ib* 135. äpter sinne moghu *Ber* 260. iak vil idher thiäna mz alla mina mugha *Fr* 1207. *ib (Cod. B)* 3193. iak vil mz makt ok mugha säta han vidh sina husfrugha *Iv* 5507. thiäna war herra mz makt oc mogha *MD* 105. epter

minne makt ok magho *SD NS* 2: 11 (1408). han kwnne aldre fa tho fögho ey mz makt list eller mogha *Al* 9926. lagdhe ther a makt oc mogha *ib* 9808. thäs haffwer iak makt oc mogha alla *ib* 8591. — *Jfr* **formagha.**

maghan, *f. Jfr* **formaghan.**

maghdh (**mägd** *TS* 24. *pl.* **mäghdhir** *ST* 507. **mägde** *TS* 24), *f.* [*Mnt.* maget] *tjenstflicka, tjenarinna.* hon *(Judit)* tok mz sik ena magdh *ST* 342. *ib* 343, 502, 507. *SO* 22, 68. *TS* 24. (magd *för* magh *Su* 357.) *Jfr* **thiänista maghdh.**

magher (**maagher. mogher** *Di* 238; **mogh** *ib* 239; **mogha** *ib* 247. **-ar**), *m.* [*Isl.* mágr] *L.* **1)** *manlig frände i följd af giftermål.* moth . . . olaff nicolesson, min magh, ther mina fränko . . . ägher *SD NS* 2: 340 (1409). at han gaf ok hafdhe gifuit sinom magh jon götustafsone til mädhgifft mädh sinne systerdotter stenbiasit *SJ* 38 (1426). han *(Antoninus)* war adriani keysare magher *(gener) Bil* 381; *jfr* gener *hos Du Cange.* — *särsk. a) måg, svärson.* hans magher, som hans dotter hauer *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). at sväran monde haua maghen sua käran *Bu* 30. *Bil* 288. *MB* 1: 193, 2: 129, 130. *Fr* 3066. *RK* 1: 1058. *SD NS* 1: 36 (1401). minom maagh, som mina dotter haffuer *ib* 59 (1401). huat är jak thäs at jak är wordhin konungsins magd *(för* magh*) Su* 357. — *ss tillnamn i förbindelse med en föreg. gen. af ett personnamn el. af en personbeteckning.* andrea stabba magh *SD* 3: 36 (1311). jon martins mager *ib* 37 (1311). johanne pauelsmagh *ib* 250 (1316). *ib* 251 (1316). thorstanus giullomaghir *ib* 584 (1323). af jon daghfintzmagher *ib NS* 1: 574 (1406). mellan andrissa ermundhamaxs oc . . . herra laurens gaard *ib* 2: 78 (1409). jac jngemundh klenasmismagh *DD* 3: 198 (1425). *Jfr* **bakaramagher.** *b) svåger.* marcianus theodosii magher *Bil* 681. *SD* 5: 557 (1346, *gammal afskr.*). *RK* 1: 96, 2862. *Di* 229, 238, 247. **2)** *frände, slägting i allm. (jfr Mnt.* mâch*)?* thänk a thina fränder oc magha *Al* 10177. han är min magh oc min oom *ib* 10283. thz matte oc een man hafwa fyra lagh gipta hustrur til lika, the matto oc taka sina magha oppa thz maghskapit blifwi thes fastare *ST* 138. — **maghs ämpne,** *n.* [*Fnor.* mágsefni] *tillämnad måg. MB* 1: 194.

magher (*n.* **magerth** *Lg* 3: 187. *pl. nom. m.* **maghre** *Bir* 3: 14. *f.* **maghra** *MB* 1: 236. *komp.* **maghrare** *ST* 13), *adj.* [*Isl.* magr] *mager.* han tok synas blekir ok maghir *KL* 39. alexander war . . . alzstingx magher *Al* 5334. siw köör fwla oc maghra *MB* 1: 236. *Bir* 3: 14. *ST* 13. *Lg* 3: 187.

magher, *m.* — **maghar arf,** *n. L.*

maghi (*nom. m. art.* **magan** *LB* 7: 241), *m.* [*Isl.* magi] *mage.* huat ey äru fiädhrana vamula j maghanom *(stomacho) Bir* 2: 40. matin smältis j maghanom *ib* 212. *ib* 3: 186, 4: 137, 150. *MB* 2: 130. *LB* 2: 35, 44, 45, 47, 5: 80, 7: 1, 2 *o. s. v.* maghin aff wifwenom thörkadir *ib* 3: 171. *ib* 2: 9. *Jfr* **svalo-, svina-maghi.** — **magha hof,** *n.* [*Sv. dial.* magahov] *måtta i mat och dryck.* vngt folk som äta for mykit oc vita ey maga hoffwit, för en ted verkir i bwkin *LB* 7: 253. barnen viitha icke maga hoffwitt *ib.* — **magha horn,** *n. maggrop?* hon *(rosenolja)* hielper maga hornit for mykin hithe *(stomachi . . . calorem extinguit nimium)* om thz wardir smort mz the olione *LB* 3: 61. hon (ɔ: ringebloma) dugir . . . for myken hite i maga hornit ok för thes forbindelse *ib* 78. *ib* 107. thenkin hwru i skulin wita om magha hornit är syukt tha är thräkkin thunir gwl älir oc som thz watn ther raat köt är thwagit i *ib* 171. hielper best magha horneno maghin aff wlfwenom thörkadir *ib. ib* 2: 9. — **magha sot** (**maga sott** *LB* 7: 241), *f. magsjukdom. LB* 2: 47, 65, 5: 81, 7: 2, 240, 241. fordriuer . . . manga soth *(för* maga soth*) ib* 5: 80. — **magha vämilse** (**-wemelse**), *n. pl.? äckel.* for magha wemelse *LB* 6: 106. — **magha värker,** *m.* [*N.* mageverk] *värk i magen. LB* 2: 65, 8: 107.

maghskap, *n.* [*Mnt.* mâchschop, mageschop] **1)** *mågskap.* aff thy at . . . siälffwir then hälgaste konungin oc himerikis kesare sina enda oc älskelikasta snille gaff mik til brud, hiölt brylloppit, oc mik tolkin oc swa owerdogan thok til sith manzskap *(för* maghskap; *me quodammodo suum generem fecit) Su* 357. **2)** *svågerskap, slägtskap som uppkommer genom giftermål.* för skyldskap, maghskap, vinsämd *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*; *kan föras till* **maghskaper**). säthia venskap oc sambindningh j maghskap mz them mz hio[na]lagxskap *(cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare) MB* 2: 62 *(kan föras till* **maghskaper**). **3)** *slägtskap?* the matto ok taka sina magha oppa thz maghskapit blifwi thes fastare *ST* 138. **4)** *slägt, ätt.* tässen är arffdelen släkthennes zabulon mz sith magskap oc äptirkommandom *(per cognationes suas) MB* 2: 50. halffdelin aff manasse sönom äptir theris släct oc maghskap *(juxta cognationes suas) ib* 38. *ib* 42, 44, 52, 54 *(de fem senaste ställena kunna dock äfven föras till* **maghskaper**).

maghskaper (**-ar**), *m. slägt, ätt.* tässe ärw äghadelana beniamyns söners mz sinom ändom vm kringh alla hans magskapa oc släkt *(familias suas) MB* 2: 49.

maghsläkte (**magx-**), *n.* = **maghskaper.** thzta är ägadelena effraym söners släkte oc theris magxsläkte *(possessio tribus filiorum ephraim per familias suas) MB* 2: 45.

maghsämd, *f.* [*Isl.* mágsemd] *L. svågerskap, slägtskap som uppkommer genom giftermål.* þätt egh lata for fränzsämio, maghsämd, winskap, rädde äller nakara wild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 606 (1346).

maghsämi, *f. L.*

maghsämia, *f. L.*

mai (**may**), *m.?* [*Lat.* Majus] *Maj.* xviij daghen i may *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286.

maimanaþer (**may-**), *m. L. Maj månad.* om may manadhen *LB* 7: 178. j may manad *ib* 326. — **mai manads smör** (**may manadz-**), *n. smör som kärnas i Maj månad.* tag got may manadz smör *LB* 7: 227.

maie? *m.?* — **maia manadher,** *m.* = **maimanaþer.** j maia manade *Su* 374. — **maia manads smör** (**mayamanat smör**), *n.* = **maimanads smör.** mayamanat smör osaltat *LB* 1: 97.

maiestat (**maiestät**), *f.* [*Mht.* majestât. *Lat.* majestas, -atis] *majestät.* thet en kong j syn maiestät sielff personelige brände idor gaardh *FM* 127 (1501).

— *i den kungliga titeln.* then tiid hans konunglige maiestat kry och örlig förde *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). hans nadis maiestats breff *ib* 223 (1520). wndy wara maiestatz [oc swärikes] rikes krono *PM* 41.

maio smör (mayo-), *n.* = **mal manads smör.** mz mayo smör *LB* 2: 9, 8: 172.

mak (maak. mack *Lg Manfr* 288. **maka** *(i rimsl.) Iv* 842, 2319, 2828, 4803, 5020, 5296; *Fr* 1219, 1933; *Al* 10394; *RK* 2: 811; *i uttrycket* **til maka** *(i rimsl.) Iv* 3552; *Fl (Cod. B, C) s.* 99; *Al* 4008**),** *n.* (*ack. med mask. el. fem. adj.:* allan mak *Iv* 3956. alla maka *ib* 2319, 2828; *Fr* 1933) [*Fgutn.* mak. *Isl.* mak. *Mnt.* mak] **1)** *mak, ro, lugn.* mäþ mak ok ro *Bu* 65. fingo . . . roo oc got mak *Bo* 105. äkke är badhe ens at väria sin hedhir mz storo äruodhe ok ägha han i godho maki *ib* 109. wara inbyrdhis mällan sik trona samdräkteghe oc swa spaka vtan kiiff oc lifwa i maka *Al* 10394. bleff han . . . mz maka *RK* 2: 811. sitia mz mak i sit rike *Di* 159. haff thik i maki *Lg* 3: 226. i görin osämio mällan herra ther gerna willo i make wära *(vara i fred) Al* 6588. tok han mönä som j quinnä cläden war clädh och skimpade mz henne . . . tha sagde rosemund til nampnlös: herra, latin mina husfrv warä j mak *Va* 54. — *hvila, beqvämlighet.* farom nu heem thit vi mak finna *Fr* 76. thz mak skullin ij aldre thiggia *Al* 1874. hafua mak *Iv* 4017. liggin här nu ok hafuin maka *ib* 842. *ib* 4803. *Fr* 1219. *Al* 78, 6177, 6419, 10081. läsa. sofwa. älla annat sit mak hafwa *Ber* 250. *Lg* 46. skipadhe honum rät alzskyns maak *Iv* 1329. *ib* 2319, 2828, 3956, 5296. *Fr* 1933. giordhe honom thz besta mak han kunde *ST* 284. *Iv* 5020. thz hänne matte koma til maka *ib* 3552. the som leeta äpte licamlico maki *Bo* 35. *ib* 119. läät han sik vardha vm thera mak oc hwilo *ib* 188. *Bir* 1: 359, 3: 142, 324, 326. **2)** *ro, orubbadt skick.* skermar oc wäria the ther haffua thz skulde alt j mak wara *RK* 2: 5880. **3)** *njutning.* maria följdhe mäst likams mak *(deliciis corporis) Bil* 263. *Su* 402. **4)** *nytta, gagn.* människio helso til maka *Al* 4008. ther hanom matte wara *(Cod. C* komma*)* til maka *Fl (Cod. B, C) s.* 99. äpter thet . . . knwt boson . . . mic for kärlek oc til mak vnt hafuer the godz *SD NS* 1: 446 (1405). **5)** *beqvämlighet, tillfälle.* swa ma hwar holla (ɔ: jomffrw maria fastho) för sigh som hwar haffwer mack oc best förmaa *Lg Manfr* 288. **6)** *ställe hvarest man har ro el. hvila, kammare, rum, gemak.* sofwa i swa kleno maki *Bo* 144. kom til hanum vtj hans mak *RK* 2: 7007. giorde ther the sköneste mak *ib* 7298. *VKR* 39. *Va* 24, 34, 52. *Di* 174. **7)** *afträde, hemligt hus.* gik han wth sith ärande appa sith maak *JP* 89. **8)** *tarf, naturbehof.* haffwer icke giort sith maak *LB* 7: 251. haffuir stor vanda oc pina göra sig mak *ib* 261. — *Jfr* **lif-, o-, väl-mak.**

maka (-adhe), *v.* [*Mnt.* maken] *göra, göra i ordning, foga, sätta.* makadhe en port för cellan *Lg* 666. — **maka til,** *arbeta, göra arbete (i grufva)?* hender naghen forsymma sin eldh, tha honom bör, thet par ther nest gar make tijl sacklööss *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). *Jfr* **til maka.**

maka? *m.?* *Jfr* **fiskemaka.**

makabol (makäbooll), *n. beqvämlighet.* eders herrädömä allä och oss til ytermere makäbooll *HSH* 19: 73 (1505).

makare, *m.* *Jfr* **pulver-, pung-, sadhla-, skiolda-, sko-makare.**

maki (maka *Di* 131, 137**),** *m.* [*Isl.* maki] *L.* **1)** *socius, kamrat, bundsförvant.* skorpiones ok thässe draka sälladho sik saman til maka *Al* 5062. **2)** *make, like, jämlike.* ä findher kaka sin maka *GO* 20. näpliga fantzs hans maka *Di* 131. *ib* 134, 136, 137. *Lg* 3: 609. i skule sökia efther annan makan ower rikith blandh idhre godhe men *BSH* 5: 138 (1507). halda . . . nakan fore sin maka *Al* 8304. han finder ther wäl sin maka *Iv (Cod. B) s.* 255. — *make, det som är likt.* jach will göra thöm eth bondasous . . . ath the aldrig sago makan *BSH* 5: 132 (1506). **3)** *conjux, make, maka.* at tu skulde ey hafwa hona til maka *Fl (Cod. B)* 444. — *om djur.* al renfärdogh diur ok fughla haua ok älska huart thera sin maka *KS* 33 (86, 36). *MP* 1: 40. *ST* 215, 216, 509. *Ber* 37. ormin oc hans qvinköns maki *Bir* 3: 73. **4)** *älskare?* frw tha wardher han thin make *Al* 266. — *Jfr* **lämmaki.**

makkadher, *p. adj.* *Jfr* **utmakkadher.**

maklika (-leka *GO* 168. **-legha),** *adv.* [*Isl.* makliga] *L. sakta, långsamt.* han tok nu maklica til gaa tha han var thröttir *Bo* 84. *ib* 22. *KS* 42 (108, 45). *Iv* 2601, 4823. *Fr* 1974. *RK* 1: 1587. *GO* 168. *Bir* 5: 77. — *varsamt.* lyffte maklegha klädhen op *Lg* 3: 378. — *Jfr* **omaklika.**

maklive, *n. makligt lif.* hwat är at hwilas vtan at hafwa kötzsins hwilo ok mak lifwe *Bir* 1: 346. *Jfr* **lifmak.**

makning, *f.* [*Jfr Mnt.* makinge] *arbetslön?* en örtog tijl makning skal huar grwffue dreng haffua *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

makt (magt *BSH* 1: 192 (1387), 193; *RK* 2: 5230, 8147; *MB* 2: 231. **maght** *SD NS* 1: 22 (1401) *o. s. v.*; *Bil* 602; *Al* 2055; *Su* 449. **macht** *VKR* 3; *Di* 92; *Gers Ars b* 2; *SO* 153; *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 465; **-en** *FM* 207 (1504). **-ir),** *f.* [*Isl.* makt. *Mnt.* macht] *L.* **1)** *makt, förmåga.* jättum . . . oss thylikä storflockä waar land ödhä, mädh warre macht minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). ey doghir min ödmiukt thänkiande hona vtan the fölghia hänne äptir mz sinne makt *Bir* 1: 279. *KS* 15 (37, 16). the stodho a mot hanom mz alle makt *Bil* 861. *KL* 61. *Bir* 1: 376. *RK* 2: 901. iak vil idher thiäna mz all min makt *Fr* 1888. *KS* 11 (26, 12), 13 (30, 14), 17 (44, 19), 26 (65, 28), 30 (76, 32), 52 (131, 56), 62 (154, 68), 77 (191, 84). *VKR* IX. iak vil mz makt ok mugha säta han vidh sina husfrugha *Iv* 5507. *MD* 105. dauid sprang af alle makt *(totis viribus)* for gudhi *Bo* 251. sukkom oc länktom af alle makt *(totis conatibus)* til vart fädhirnis land *ib* 255. varkunna them af alle makt *(toto posse) ib* 155. *Bil* 609. rende till aff alla makt *Di* 145. hiog heim aff all syn makt *ib* 19. woro hanom moth aff alle makt *RK* 2: 7999. skal han try enkannelika huxa ok främia äpte makt sinne *KS* 12 (29, 13). the mågho sik . . . wäria äpte makt ok försea tera *ib* 76 (188, 83). hedhra then som thik hedhradhe äptir sinne matto ok makt *Bir* 1: 302. *ib* 284, 299, 339, 2: 195, 4: *(Dikt)* 223. *KL* 136. *Va* 20. *SD NS* 2: 11 (1408). *VKR* XV, 64. sik eptir henne styra . . . eptir thera bäzsta makt *ib* 55. huilkit wi gerne göre wile epter ty i wor macth är *FM* 263 (1506). ey är j thinne makt at for biudha annat

Bir 1: 364. thäs haffwer iak makt oc mogha alla *Al* 8591. han haffde thäs engen makt *Va* 11. *Fl (Cod. C)* 1792. *Di* 93. *Lg* 3: 648. *Gers Ars b* 2. *PM* 15. äptir thy sum gvdh gawe oss ok warum raadhgiwm macht till *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). om han haffde ther til makt *RK* 1: 3695. the hafua ther til huarte makt äller sinne *Iv* 1137. *RK* 3: 157. hafwa diäflane änga makt thik antighia pina älla plagha *Pa* 20. the sculle ey haua makt ther moth at sta *RK* 2: 513. *KS* 38 (101, 41). *KL* 62. läg tik ey i the ting som tik äru ofhögh iui tina makt *KS* 22 (55, 24). ängin gik owir sina makt *KL* 352. thz atirhald thäkkis ey mik som är owir naturinna älla likamansins makt *Bir* 1: 103. thwinga thik owir thina makt *ib* 2: 48. at fasta owir sina makt *ib*. thz som är owir thina makt oc krapte *ib* 49. *ib* 65. vilia fölghia fulcompnin thing sinne eghne makt oc krankdom oskodadhom *ib* 48. gudh giuir maktena oc vilian *ib* 49. ey räkker myn makt til thetta *VKR* 69. lagdhe ther a makt oc mogha *Al* 9808. **2)** *förmögenhet, tillgångar. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). haua sina thiänara tal äptir sins rikis ingiälda makt *(facultatem) Bir* 3: 466. at then som rikir är gifwi fatikom mannom swa mykit som hans makt *(facultas)* til sighir *ib* 1: 239. som machten och empnen i kirkiomen är til *FM* 207 (1504). om then fatiga hielp, som wij haffuom nw vtgiort äpter wor fatige makt *BSH* 5: 151 (1507). wore makten större, tha wildom wij gerne göra ythermere flere peninga *ib*. han haffdhe ey makt *(råd)*, at lata nakur liws brinna ower henna dödha *Lg* 3: 4. **3)** *tillfälle, utväg.* huar ey är makt at vndan fly *(ubi non erit fuga) Bir* 2: 82. at hon skulle ey gifwa diäflenom makt at fresta sik *VKR* VII. thz husit war them swa lakt at then landen haffdo enga andra makt än the skullo sik ther vnder giffua *RK* 1: 1699. jach vil fara lönliga jach haffuer ey annars macth *Di* 264. the danske ackte göre noget angrip in wppo march oc kynd oc annerstadz in i landet, huar the mackter oc tillfälle haffue *BSH* 5: 413 (1510). **4)** *tillåtelse.* mange viliande illa göra faa ey thäs makt *(non permittuntur) Bir* 2: 314. far diäfwllin stundom makt at dröfwa han *(permittitur ei turbare eum) ib* 1: 24. *Jfr* **10.** **5)** *makt, kraft, styrka.* han stridhe swa länge som nakar makt älla wäzska är j honom *Bir* 1: 129. ey meer makt hafde han tha han loth sich lyfta til häst oc fra *RK* 2: 2639. mz kranka makt *ib* 2669. for kropsins helso ok makt *Ber* 121. for sökiä om iach haffuer nokon makt eller starkhet *Va* 19. *RK* 1: 1097. binder sidhan mik swa skämelik vidher eet trä mz sinne makt *Fr* 1119. forgangin var al thera makt *Iv* 5011. fore vintirs makt *ib* 351. the som allä limannä makt hafdho mist *KL* 144. äftre stamnin syndir löstis aff bylghionna makt *ib* 175. thz som wardha ma mz gräsa krapt oc nakra frwkt ther är naturlik makt i *MB* 1: 107. all naturlik makt *KS* 8 (19, 9). medh lok ok skemtan göra sik hus ok fäste, ok tilstorma medh makt ok konst sinne *ib* 53 (136, 58). framgik han af grafwinne mz sinne eghne makt *Bo* 221. hafdhe swa mykla makt aff gudhi at hwar the siuk människia fik helso som han lagdhe sina hand vppa *KL* 46. *ib* 52. hawir scriptamalin swa stora makt *ib* 113. at maria gudz son af thäs hälga anda dygdh oc kraft oc makt födde *Lg* 65. — *kraft, egenskap.* then thridhi sten hafuer swa mykla makt *Fr* 893. tha hertugh fräderik sa then makt *(näml. hos stenen)* hwilka dygdh ok hwilka krafft *ib* 918. mädhan the sama makten *(virtus)* vare j thom (ɔ: yrte) *Bir* 2: 114. *Ber* 216. synapper . . . haffuir tessa mact *LB* 3: 53. — *styrka (hos dryck).* aff ölsins makt *Bir* 2: 60. **6)** *makt, välde, inflytande.* at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. idhro lifwe hafwa the änga makt *Al* 6842. fingo makt *(efter andra handskrifter rättadt fr.* mat*)* owir han *Bir* 1: 251. ther mästa makt haua i stadhom älla landom thöm *KS* 9 (22, 10). swenska sculde aldregh koma til makt *RK* 2: 26. **7)** *makt, kraft, verkan.* än thot ordhin hördhos tha hafdho the ey makt *(vim)* ok styrk j sik *Bir* 1: 253. än thot mins kärlekx ord äru scriwat ok skulu bäras j wärldinna tha formagha the ey hafwa makt för än the koma j fullare lius *ib* 254. — *makt, kraft, eftertryck, besked.* slogho them oc owir wnno j store magt *(plaga magna) MB* 2: 231. tha wart i stokholm howat aff makt *RK* 1: 1148. thu spör ther äpter mz alle makt *Al* 6593. astunda ok ärfwodha mz alle maght *Su* 449. **8)** *makt, härsmakt, krigsfolk.* visa sina suena ok makt *Bu* 206. sände tel þerra römsca mact *(Romerska soldater) ib* 508. all thydiska rikis makt budhu hanum striidh *Bil* 689. the komo saman mz sinne makt oc sloghos *ib* 865. *ib* 602, 758, 887. *MB* 1: 12. *Al* 2055. *RK* 1: 502, 683, 2: 4038, 4193, 6962, 7217, 3: 84, 1761. *Lg* 3: 347. foro a hender landamerke mz manlik makt ok dygher stärke *RK* 1: 2651. *ib* 3189. vm han hauer suå mykla manna makt *(till lika många man uppgående krigsmakt)*, som hans owin *KS* 82 (203, 90). — *följe, folk.* görin mik then ära mz all the makt ther ij for ma mz riddara ok fruor görin swa *Fr* 2863. — *pl. stridskrafter.* gudh som mz enom wilia alla maktir *(vires hostium)* owir winner *MB* 2: 317. **9)** *våld.* ingingo mz makt i thära klostir ok inlykkio *Gr* 283. grep styrit mz makt *(violenter) Bir* 3: 177. *PfN* 140. *Al* 10374. the forwinna idher mz makt oc list *ib* 10506. *ib* 9926. wart phila förd for rätten mz stora makt och awnd *Va* 8. watnet . . . mz idkeliket affal gnagher oc gröper harda stena oc bärgh, ey mz maktenne, wtan mz framhalzsens jdkan oc idhkelikhet *LfK* 129. **10)** *makt, myndighet, bemyndigande, rätt.* hawa fullä makt af bäggiä varrä väghnä . . . þem landom oc jngäldum fyrise *SD* 5: 562 (1346). *ib* 568, 639 (1347). gywom wi þem tolf . . . fult wald ok makt . . . sannynd j þolicum malom ok sakum vtletä *ib* 606 (1346). ghifuir iach härazhöfdingianom fulla makt oc wal at gifua . . . olaue haralssone lyist oc fasta oppa thet forscrepna goosdh *SD NS* 1: 3 (1401). *ib* 22 (1401) *o. s. v. VKR* 3. haffue thaa verchmestara . . . fulle makt the skoo mz vitnom bort thaga *SO* 32. nar biscopin haffwir giffuit hanom makt binda oc lösa *Bir* 4: 26. *VKR* 71. gaff han them fulla makt *RK* 2: 1684. *ib* 8147, 1: *(sfgn) s.* 179. aff alla dala scullo the haffua makt *ib* 2: 4668. kom sanctus briccius j gen til sit biscops döme mz pawans makt *Lg* 638. aff hwas makt ällar orloff ginghen i her wt *ib* 3: 190. aff thäs makt oc bodh ginghom wi ther wth som silff hwffudhet war äpther giort *ib*. talar jak aff the hälghe thräfallelikhetz makt ok dygdh *(ex virtute . . . Trinitatis) Bir* 3: 337. **11)** *makt,*

gällande kraft, giltighet, bestånd. at halda. styrkyä oc göma vskad oc fulkoma al förnäfnd stökke oc hwart þerra särdelis i sinne makt *SD* 5: 568 (1346). skulu the breff . . . sina fulla magt hafua a badha sidhor *BSH* 1: 192 (1387). *ib* 193, 198 (1387), 2: 116 (1400). som sighia almenneleca widhersigilse inghen macth haffwa *(non valere) SD* 5: 210 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* at huat wy göra skal blifua vid magt *RK* 2: 5230. at gamble väghin ok laghin . . . skulle til ryggia gaa oc mista sina makt *Bir* 2: 295. *SO* 53. **12)** *makt, vigt, betydelse.* af allom thänkilsom liggir os mäst makt *(vis)* a thässom *Bo* 171. thor them badhom laage stor makt oppa *RK* 2: 7002. *ib* 5795. *VKR* 33. *Va* 10. *Di* 165. *SO* 48, 153. om the stykke ok ärendhe them waarda ok makt vpa lighia *ib* 47. pa en manath myndre eller meer ther är ekche makth vppa *ib* 34. *RK* 3: 1019, 2344, 3028. aff scriffwarom ligger mykit makt om the haffwa godha akt *MD (S)* 291. om hans liiff är mik ängin makt *Fr* 711. lithin makth är vm then hedher änghin dygdh fölgher *GO* 269. laghdhe han stora win oc makt *(macht)* oppa bökir j the helgho script *ST* 4. — *Jfr* **ful-, ivir-, konunga-, troldoms-, van-, väl-makt. — maktalös (macthe-),** *adj. maktlös, försvarslös, utan stridskrafter.* at thet föghe folk, som her är i landhet, kalledis swa mottelige wth, at landet bliffuer icke alstingx forblotthet och macthelösth *FM* 263 (1506). *Jfr* **maktlös. — makts bref,** *n. fullmakt. FH* 6: 120 (1509). *Jfr* **maktbref.**

makta, *A) adj. stark, väldig, mäktig, stor.* en mactha kämpe *Di* 280. kom en makta stormbir *Bo* 71. *B) adv. mäkta, mycket.* mz makta högho rope *Bo* 204. — *Jfr* **mäkta.**

maktas (*pres.* **-as**), *v. refl.* **1)** *mäkta, förmå.* ey maktas min sin til at skilia älla scodha mällan beezst ok söt *MP* 2: 230. **2)** *stärkas, få kraft, vinna styrka.* liwsande ok brännande lughe j hulkom . . . vptändh liws maktas *(convalescunt) Bir* 1: 175. *ib* 3: 25. **3)** *vara mäktig, regera.* han skal . . . maktas *(vigebit)* i äwärdhelikhet *Ber* 212. **4)** *få makt, få öfverhand.* skal . . . osämia ökias ok maktas *Bir* 3: 429. at . . . dyäfwlen . . . maktas *(prævalere)* swa storlika när mangom *Su* 427. — *Jfr* **vanmakta** *samt* **mäkta.**

maktbref (machtbreff *SJ* 299 (1462). **macht breff** *HSH* 19: 113 (1505), 116 (1506), 140 (1506)), *n.* [*Mnt.* machtbrêf] *bref som innebär ett bemyndigande el. medgifver en rättighet, fullmakt. RK* 2: *s.* 340. *BSH* 4: 106 (1484), 5: 531 (1513). *HSH* 19: 113 (1505), 116 (1506), 140 (1506). — *i allmh. urkund som bekräftar el. intygar något. SJ* 299 (1462). — *Jfr* **makts bref.**

maktelika (maktlica *Bir* 3: 274), *adv.* [*Jfr Mnt.* mechtliken] *med makt, med kraft, mäktigt, kraftigt, väldeligen, våldsamt, häftigt, högeligen.* huru maktelica *(potentissime)* han giordadhe sik mz thässo swärdheno *Bo* 32. maktelica väriande thom *Bir* 2: 88. huru waldelika oc maktelika hon radher oc bywdher ower alla ängla oc människior *Su* 139. ropadho maktelika *(valenter) Bir* 1: 243. *ib* 3: 430. bläste starklica oc maktelica *ib* 446. festo spiutit j hans sidho swa maktelika at thz gik när ginom andra sidona *ib* 1: 33. *ib* 127, 2: 5, 3: 274. slogho han j anlitit swa hardhelika ok maktelika *ib* 1: 30. thrykkiande korset maktelika nidher a mina axla *Su* 395. hans händer ok arma ok alle andre limine wordho maktelika utthande ok draghne *ib* 414. maktoghe ok valloghe skulu maktelica thola brändaghan ok pinonar *Bo* 96. *Jfr* **mäktelika.**

makteliker (-ligh), *adj.* [*Jfr Mnt.* mechtlik] *myndig, kraftig.* framsätia syne articler och makteloghe befalning *BSH* 5: 521 (1512). *Jfr* **mäkteliker.**

maktlös (mactlöss), *adj.* [*Mnt.* machtlôs] *ogiltig.* them (ɔ: breff) gör jak dödh ok mactlöss *SD NS* 1: 102 (1402). *ib* 474 (1405). *BSH* 2: 116 (1400). *Jfr* **maktalös.**

maktlösa (makthlöse. macht lösa *HSH* 20: 207 (1507)), *f. maktlöshet, brist på stridskrafter.* saa wij engen tillfelle haffua i nogra motta her lengre duelias för mactlösa sculd *BSH* 5: 11 (1504). för makthlöse skuld *HSH* 20: 198 (1507). *ib* 207 (1507).

maktogher (-ugher. maghtoghar *Bu* 63. *n.* **maktoght. maktokth. maghtokt. maktukt),** *adj.* [*Jfr Mnt.* mechtich] **1)** *mäktig, egande förmåga, i stånd (att). med inf.* thu äst maktoghir värna mic *KL* 288. *Bo* 221. maktoghir . . . at göra alt thz han vil *Gr* 293. **2)** *mäktig, kraftig.* fore maktoghom konungom *Bo* 4. maghtoghar guþdombar *Bu* 63. *ib* 495. gudhlikt liws oc maghtokt *Bil* 232. bödh sik i enwighe mz hanum til maktogha gerningh ok sagdhe sik kunna eeth gudz nampn swa maktukt at biärghin springa en thz nämpnis *ib* 85. kallado han . . . maktoghasta kiättara sleggio *ib* 650. er . . . all dyghd ok all naturlik makt thes starkare ok thes maktugare at hon er all sik saman: swa er ok almoghe ok hans styrilse thes bettre ok maktugare, at hon *(för* han*)* er alder sik saman *KS* 8 (19, 9). — *mäktig, mättande.* teþes hanom . . . en levar . . . sua dryghan *(för* dryghar*)* ok mactoghan *(för* mactoghar*).* at han war allom gärniges mannom tuo daghä tel fulla föþo *Bu* 417. **3)** *mäktig, betydande, stor.* bygdhe sik maktoghan stadh *Bir* 1: 191. *ib* 3: 80. ther helde iudhe eith maktokth tingh *MD* 32. — *väldig, stark, häftig, stor.* mz tarom ok maktogho rope *Bo* 166. maktoght oc skadhelikit vädhir *Bir* 3: 292. sion gik swa maktugher *Bil* 268. **4)** *mäktig, betydande, inflytelserik.* thänne piltin är mykyt maktoghir mz gudhi *Bo* 9. *ib* 22. — *Jfr* **of-, van-maktogher** *samt* **mäktogher.**

maktoghet, *f.* [*Jfr Mnt.* mechticheit] *makt, välde.* all min bristilse oc wanskilse antwarda thinom hälgasta wilia oc thine fulkomnelikaste maktoghet *Su* 156. *Jfr* **mäktoghet.**

maktsmyrilse (mackt smörilse)? *n. pl.? kraftig salfva?* ted är god mackt smörilse *(för* macktogh smörilse?*) LB* 7: 321.

mal (maal. möl), *m.* [*Isl.* mölr. *Fdan.* møl] *mal.* han som lägger malörth i syn klädon, them skär ey maalen *LB* 7: 2. fordriuer hon *(malört)* möl *ib* 5: 80. the ting som ey skule skades aff mwk ellir mal *ib* 3: 73. wär hon them for moth oc mal *ib* 95. *ib* 101. *Jfr* **mar,** *m.*

mal (mall *RK* 1: 1240; *Va* 7, 48, 49, 55; *Di* 136. **maal. maall** *MB* 1: 413; *Di* 103, 124; *Lg* 3: 366.

moll *Di* 280), *n.* [*Isl.* mál. *Got.* maþl] *L.* 1) *mål, talförmåga.* fik han atar mal *Bu* 174. miste hon eigh malet *ib* 506. *Bil* 235, 853. *KS* 2 (4, 2). *MB* 1: 95, 291, 413. *MP* 1: 241. *Bir* 3: 435. *VKR* IV. *Va* 48, 49. *Lg* 3: 366. 2) *mål, röst.* ysaac iäfwar än for maalsins skuld *MB* 1: 214. tror hälder handomen än maaleno *ib.* 3) *användande af talförmågan, tal, talande.* at han forbudhi thik malit *Ber* 253. 4) *tungomål, språk.* a vart mal *Bu* 17, 25, 55. *MB* 1: 22, 219, 225. *Bo* 56. *Fr* 3209. epter waro gamblo maale *MB* 1: 68. a hebrezko male *Bu* 189. wäl talandhe badhe innan latino ok grescu male *Bil* 377. swenst maal *Bir* 3: 227. the talado aldra handa maal ok aldra handa thungo *ib* 1: 198. war tha et maal i iordhrike *MB* 1: 175. at ängin vndestander annars maal *ib.* *ib* 242. *Bir* 1: 102. *Fl* 275. *RK* 2: 8585. *Di* 103. kunde han genstan fugla maall *ib* 124. *ib* 136. 5) *sätt att tala, framställningssätt, stil.* vndrado the mykyt a hans ordh ok vältalande maal *Bil* 847. straffas för diktans oc maalsens laster *Su* 3. 6) *tal, det som talas, utsaga, ord.* thz ordh war sidharst mal sancti stephani *Bil* 288. *ib* 893. *MB* 1: 31. *KL* 237. *Ber* 105, 229. *Su* 88, 91. gudlikit maal *MP* 1: 187. thetta är hart mal *(sermo) ib* 2: 134. tagher thz först til maal *(omtalar det) Fr* 2585. hans läst är ok sottast mal af allum *Bil* 259. gif mik rätt maal oc wäl lydhande i min mun *Gr (Cod. D)* 379 *(med afs. på de båda sista ex. jfr 5).* 7) *ord, aftal, förbindelse.* jak sigher thz rät a mit maal *Al* 2699. ästu ekke meer skyldogher at göra at thy maale *(non teneberis juramento) MB* 1: 203. 8) *det som göres till föremål för åtal, mål, sak, rättegångssak.* þa jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ oc ogild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 378, 480 (1345, *nyare afskr.*), 605 (1346), 606. at tolff mannä nempd thennä maal oc ärinde . . . skellica oc granlica wt ranzsagethe *BSH* 2: 54 (1397). *ib* 39 (1396). pröfuadhe malit *Bil* 375. maalith letadhis fore wisom domarom *MB* 1: 223. radh stowo daghin . . . j hulkom vina ok owina maal skulu ranzsakas *Bir* 1: 340. iak hafuer eet maal fore idher at kära *Iv* 3992. iak vil mit maal ey op gifua *ib* 4981. *ib* 3629, 4871. *RK* 2: 4983. *Va* 7 *(kan föras till 9).* 9) *mål, sak, ärende, fråga (i allmh. ss föremål för framställning, undersökning el. uppmärksamhet).* þe mato vilium vi . . . vm al maal halda *Bu* 6. sagþe al þässe mal sik haua hört ok set *ib* 139. i allom höghom sakom ok wårdande målom *KS* 72 (176, 79). viste ey hwat han skuldhe thänkia i thässo maleno *Bo (Cod. B)* 340. later thetta maal alzstingx olöst *MB* 1: 42. för än hon matte vita fanga huru mit maal matte ganga *Fr* 1158. *Bu* 50. *RK* 1: 1241, 3808. *Al* 584. *Va* 55. *Di* 280. *Lg* 3: 348. miströsth giffwa och falla i wanhop, oträngdha male *BSH* 5: 123 (1506). thz pröwas ater mz rönto maale *(genom erfarenheten) MB* 1: 286. — *fall, händelse.* thz var . . . eet vnderlikt maal *Fr* 2574. i þässu male *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **bak-, banz-, biltogha-, bota-, böna-, delo-, drap-, drapa-, duls-, döds-, eþa-, eþsöris-, for-, fästninga-, giptar-, giptninga-, gipto-, hor-, hovuds-, huma-, häfþa-, häradsmanna-, högh-, iudha-, iärnbyrþa-, klagha-, korro-, käro-, köp-, köpa-, lagh-, lagha-, lands-, latins-, legho-, lyghna-, mandraps-, manhälghþa-, manhälghis-, modhor-, nämdar-, rans-, sara-, skip-, skripta-, spyrs-, stämno-, syna-, synda-, säktar-, tak-, troldoms-, tungo-, tväbötis-, þing-, þings-, þiufs-, þiupta-, thrangs-, þremärkis-, thrätto-, urbota-, vaþa-, vanda-, vardhninga-, vitnis-, vänsla-, vário-, värna-, ärfþa-mal.** — **malsatti,** *m. L. Jfr* **malatti.** — **mals maþer (malsman. maals-. mols-. molz-),** *m.* [*Fnor.* málsmaðr] *L.* 1) *den som förer el. är berättigad att föra någons talan.* warþen . . . egh syalfs sins malsmän *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). 2) *målsman, förmyndare.* cum consilio . . . filiorum meorum . . . proloquutorum dictorum maalsmænn *SD* 4: 234 (1331). fratruelis mei primus testis dictus malsman *ib* 612 (1338). mädhan . . . iak rättir maalsman aa minna barna veghna är *ib* *NS* 1: 603 (1406). kärde . . . karl eriksson a philippus bossons barna wegna, som han malsman är aat *ib* 2: 212 (1409). en vngar man brände gärþe ok akra sins molz manz *(tutoris) Bu* 176. bonden är hustrunz målzsman *TS* 27. säghia the siik vare hennes maalsmän ythermere än mik til swa dana ärindhe ok giffthermaall *FM* 687 (1517). at göra hionalagx fästo fore fadher oc modher oc nästo winom oc malsmannom *Lg* 999. — *god man (för enka).* härra johan dume, som min maalsman är *SD NS* 1: 173 (1402, *gammal afskr.*). iak eller min malsman *ib* 2: 10 (1408), 12 (1408). *ib* 44 (1408). 3) *beskyddare.* han nämde eigh cosmam ok damianum hänna malsmän ok gömara *Bu* 516. 4) *målsegande.* saffdä ath haddä han thet en giort tha ware thw eyg molsman ther till *FH* 6: 47 (1457). — *Jfr* **malman.** — **malsäghande (maalsäghände. malsäghiande** *SD NS* 1: 435 (1405); **-andanom** *BSH* 1: 195 (1387). **malsägiande: -um** *SO* 22. **malseghande: -enom** *GS* 28 (1375, *orig.*). **malseghiande. målseiande: -is** *TS* 24. **malsigende** *BtFH* 1: 276 (1509). **maalsigende: -ena** *FH* 5: 109 (1487). **malsiende** *BtFH* 1: 130 (1506); **-en** *ib* 159 (1507), 183 (1507)), *m. L. målsegande, målsegare.* böten þre mark, eena mark oss, andra häräþe, oc þriþio maalsäghändä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 377, 378 *o. s. v.*, 479 (1345, *nyare afskr.*), 606 (1346), *NS* 1: 435 (1405). *GS* 28 (1375, *orig.*). *BSH* 1: 195 (1387). *FH* 5: 109 (1487). *BtFH* 1: 130 (1506), 159 (1507), 183 (1507), 276 (1509). *MEG (red. A)* 57, *(red. B)* 61. *EG* 65, 67. *SO* 22, 68 *o. s. v.* *TS* 24. retter malseghiande ok arwe tel thet forscrefna godz *SD NS* 2: 118 (1409). — **malsäghanda luter (-loter),** *m. L.* — **malsäghanda rätter (mallseghändä-. malsäghiande-. malsedhande-** *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*)), *m. L.* 1) *rättighet till talan ss målsegande.* hwaar sum . . . giwer mallseghändä rätt fra sik *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). then sum mallseghändä rätt thiggär *ib.* 2) *målsegandes rätt till andel i böter, böter som tillfalla målseganden.* *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). malsäghiande rättin i thänna sak wiliom wj thet the fornempde tolff sculu hafwa *PfN* 135. — **malsäghanda sak (maalsägiande sak: -saken** *SO* 199. **maalsägiende sak** *FH* 5: 132 (1489). **malsigende sak** *BtFH* 1: 229 (1509)), *f. målsegandes andel i böter.* han schall haffua maalsägiande saken i the tolff

marcker *SO* 199. *FH* 5: 132 (1489). *BtFH* 1: 229 (1509).

mal (maal. maall *Al* 5230; *LfK* 233. **mall), *n.*** [*Isl.* mál. *Got.* mêl] *L.* **1)** *punkt, märke, fläck (jfr Mnt.* mâl*).* haffuir naghon maal eller blicke pa ögath *LB* 7: 208. **2)** *märke, punkt mot hvilken en rörelse el. verksamhet riktas, mål.* kunugen böþ han binda viþ stulpa ok af fiughur hundraþ riddara sciutas som tel mals *Bu* 502. lät sauinianum binda widh stolpa ok skiuta som at male *Bil* 462. *ib* 479. piil wtsändir til forelakt maal ällir rwm *Su* 236. annar wägher til thetta maal *MB* 1: 117. the lotha hwa thz wara skal ther wt skal sändas til thz maal *MD* 188. **3)** *tidpunkt, gång (jfr Mnt.* mâl*).* haffuer jach mik rosteret nw ij [2] maal, först til at ridhe och swa met aacheredzskap *FM* 291 (1506). — a nyo male (a nyt mal, pa nyt mal), *å nyo.* vurdho the, som ther varo kristnadhe, annan tidh a nyio male prästlöse *Ansg* 213. togh han a nyio male *(iterum)* vardha brinnande aff thom hälgha anda *ib* 221. sampnade han paa nyt maal annan storan här *MB* 2: 234. a nyt maal belagde sama thornen *ib* 310. *ib* 243. *Su* 158, 365. *LfK* 233. städya skipith pa nyth maal *PM* 61. **4)** *tidpunkt då föda intages, måltidstimme.* skulu hafua millan maala ena fyra penningx kanno conuentzööl *FH* 4: 42 (1455; *kan likväl föras till följ. afd.).* — *intagande af föda vid en viss tid, föda som vid ett visst tillfälle intages, måltid.* teþes hanom . . . en levar. þo eigh mere än uinnas matte þrem mannom at male *(vix ad unius prandii esum tribus personis sufficere videretur) Bu* 417. lata sik at nögha at eeno maale vm daghin *Bir* 2: 72. matt at sälliä . . . till ens malls *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). sum saman äru vm maal oc matu *ib* 376. *Bil* 405. *MB* 1: 307. *Iv* 3144. *Al* 5230. maal dragher annath fram *GO* 193. **5)** *mål, mått, mätning.* i wikt oc maal *MB* 1: 367. *Bir* 2: 30. eo modo, qui in legibus patrie dicitur reep oc ræt mal *SD* 3: 112 (1313, *nyare afskr.*). **6)** *afmätt jordstycke.* quod ipse sweno et heredes sui post ipsum deberent habere perpetuo quoddam spacium wlgariter dictum maal de agro ipsius prepositi *SD* 3: 138 (1313, *gammal afskr.*). agrum attongi sexte partis separatim iacentis videlicet in duobus maloom . . . contulisse *ib* 5: 89 (1342). alt þet iac agher i baþum malomen *BYH* 1: 170 (1363). terram meam ibidem in decem et septem mensuris terre dictis malum siue humppum *Falkman, Om mått och vigt* 1: 237 *(urk. fr.* 1354*).* iak . . . hawer giwit . . . ena flaat nor ij wimarka engh ok ij fäm maalom ij ringundhatorpa engh *SD NS* 1: 572 (1406). *Jfr* **aker-, bya-, for-, hovuds-, mat-, otto-, spanna-, stör-, tomta-, vaþ-mal. — mals mater,** *m. L.*

mala (*pres.* mal *LB* 8: 51. **mall** *MB* 1: 306. **maal** *GO* 154. *impf.* **mol. mool** *Lg* 3: 203. *part. pret.* **malin** *Bu* 209; *MP* 1: 347; *LB* 4: 345; **-ith** *GO* 796. *imperat.* **mal. maal.** *pres. refl.* **mals** *Bir* 2: 183**), *v.*** [*Isl.* mala] *mala, krossa till smådelar el. pulver.* baldach hans guþ la viþ iorþ ok malin i muld *Bu* 209. at þu bryt ok mal i miöl þätta bilätte *ib* 189. stamper man sinap mz lithet watn eller mal *LB* 8: 51. *ib* 4: 345, 346. — *särsk. mala (säd) till mjöl el. gryn.* gryn kwärn maal alla handa korn *GO* 154. rog som väderqwernen mol *BtFH* 1: 338 (1463). rogh latha mala *BSH* 4: 318 (1502). mals ey kornit *Bir* 2: 183. *GO* 798. sta vidhir quärn och mala *MP* 1: 276. thera thräla barn ther mall widh qwärn *MB* 1: 306. — *i andlig mening.* jak *(Ignatius)* är ihesu christi hwete korn jak skal malas vnder leona tannom *Bil* 371. *MP* 1: 347. — *mala säd till (bröd).* hans daghs födha war groft biwgbrödh oc thz redde han sielwer oc mool *Lg* 3: 203. — **mala saman,** *mala samman.* maal saman saffran och thz huita af eggit *LB* 7: 57. *ib* 3: 35. — *Jfr* **omalin.**

mala (maala. -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* mála. *Mnt.* malen] **1)** *måla, färga.* didrik konungs skioll war malat mz röda ferga *Di* 128. — (?) II maladhe blws *FH* 5: 36 (1466). **2)** *måla, afmåla, afbilda.* maladho nakars thingx äpteliknilse älla biläte *Gr* 282. *ib* 283. thz maladha korset a the wägginne *KL* 38. ey skal nakat vara scrifwat ällir malat a kirkionna väggiom vtan at enast christi pina ok hälghra manna biläte *Bir* 2: 337. at see huat scrifwat ok maalat är a väggene *ib.* maaladhe nectanabum ij en sten *Al* 137. *ib* 1187, 7797, 7800, 7802, 7806, 7813, 7819, 8269, 8272. *RK* 2: 8594, 8603, 8609. *Lg* 232. *VKR* XVI. *Bir* 4: 17. — *Jfr* **be-, ut-mala.**

malaharnisk, *se* **mallo harnisk.**

malan, *f. målning, afbildning.* hon wille alexandrum se eller hans malan *Al* 7822.

malare, *m.* [*Mnt.* maler] *målare.* han hafdhe när sik thera handa malara at nar the maladho nakars thingx äpteliknilse älla biläte. tha syntis thz ey vara biläte, vtan mz fullo sannind siälft thingit som thz var äpte malat *Gr* 282. *ib* 283. *Al* 7796, 7801, 7803, 7810. *Lg* 232. haffwe bod äpter mester hans, malaren i swdhercöpwng *BSH* 5: 147 (1507).

malat, *n.* = **malata,** *f.* thz är aff gamalt *(Cod. B* offgamalt 561*)* malat aff natwro draghit *MB* 1: 362.

malata, *f.* [*Mnt.* malat. *Prov.* malaptia, malatia. *Ital.* malattia. *Franska* maladie] *eg. opasslighet, sjukdom; spetälska.* thz war skabber oc cy malata *MB* 1: 362. henna köt war halfft ätith aff malatu *ib* 398. — **malato likn,** *n. liknelse el. tecken till spetälska. MB* 1: *(Cod. B)* 561. *Jfr* **malata likn. — malato liter,** *m. utseende el. färg af spetälska.* malato liter a liwande köte gör man oskiran *MB* 1: 362. — **malato tekn,** *n. tecken till spetälska.* än malato tekn synis i hans hofdhe eller haare *MB* 1: 363. *Jfr* **malata tekn.**

malata, *adj.* [*Mnt.* malat. *Ital.* malato. *Franska* malade. *Mlat.* malatus, *se MB* 1: 333] *spetälsk.* han är malata *MB* 1: 361. döma han sannelika malata *ib* 362. *ib* 363, 371, 396, *(Cod. B)* 553.

malata folk, *n. spetälska menniskor.* malata folk skulle bortkastas aff manna samfund *MB* 1: 396. *ib* 507.

malata laster, *m. skymf el. lyte som spetälska medförer.* hafdhe thiin syster fangith malata last oc blygdh aff sins fadher blodhe *MB* 1: 396.

malata likn, *n. liknelse el. tecken till spetälska.* finder prester at malata likn är gangith mz skinanda lite iämpt fra iessa oc til ilia *MB* 1: 362. finder prester malata likn mz inswnkith köt om kring *ib.* *Jfr* **malato likn.**

malata likne, *f.* = **malata likn.** seer prester malata likne a hans hwdh *MB* 1: 361.

malata mark, *n. tecken till spetälska. MB* 1: 362.

malata plagha, *f. spetälska. MB* 1: 361, 362.

malata sot (-soot *MB* 1: 469, 507. **malatus soth** *LB* 2: 59**),** *f.* [*Jfr Fnor.* máláttusótt] *spetälska. MB* 1: 469, 507. *LB* 2: 59. *Jfr* **malatsot.**

malata stadher, *m. spetälskt ställe, af spetälska angripet ställe på kroppen.* seer prester . . . malata stadhin meer inswnkin än annath köt om kring *MB* 1: 361.

malata tekn, *n. tecken till spetälska. MB* 1: 362. *Jfr* **malato tekn.**

malatin, *adj.* = **malata,** *adj.* nw är henna halwer likame malatin *MB* 1: 396.

malatman (mallat-)? *m. spetälsk man.* leo lagdhe mallat *(senare ändradt till* en spitälskan*)* man j sina sängh *Bil* 775.

malatsot (malath soot), *f. spetälska? hysteri?* sinaps rökir . . . sigx wara godher fore malath soot ok fore krampo soot *(steræ causas siccando juvare) LB* 4: 345; *jfr Rydqvist* 3: 284. *Jfr* **malata sot.**

malatti, *m. L. Jfr* **malsatti.**

male (maale), *m.* [*Isl.* máli] *L. eg. aftal, öfverenskommelse; öfverenskommen afgift; en viss afgift till prest. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid* 1: 289, 293. pro pensione . . . dicta maala mercennarius quilibet soluat sacerdoti duas vlnas tele *SD* 2: 237 (1297). soluat sacerdoti integrum maala *ib.* prepositus vpsaliensis habuit . . . pensionem dictam male scilicet duos denarios de quolibet rustico in tiundia *ib* 5: 304 (1344, *gammal afskr.*). *ib* 305. — *Jfr* **hiona-, klokkara-, offer-, smör-, spanna-, öds-, öxa-male.** — **mala karl,** *m. L. eg. man hvilken ss lön för odling åtnjuter vissa års besittningsrätt till jord? nyodlare, torpare (jfr nästföljande* **male***). Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 620. haffui jngen mala karll wald mera ako hafwa a snedh än sik till widha brandz *TB* 79. villicus vel colonus aut noualium excultor dictus malakarl *SD* 4: 506 (1336). — **mala man,** *m. L.* — **mala ruf,** *n. L.*

male (malle. maale), *m.* [*Sv. dial.* måle] *(bebyggd) intaga å utmark, torp. Jfr Linder, Om allmogemålet i Södra Möre härad s.* 112 *f.; Thulin, Om mantalet s.* 39. *i ortnamn.* vlffsmaala . . . et bruddamaala *SD* 4: 598 (1338, *nyare afskr.*). in predio dicto quærnæmalæ *ib* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). medh eno þorppe, sum hete kimbbara malle *ib* 6: 180 (1350). i yttrahulta mala *ib NS* 1: 423 (1405, *nyare afskr.*). malätorph *BYH* 1: 167 (1359, *nyare afskr.*). giälaxmalä *ib.* i malaboþum *ib* 170 (1363). waan hoffwdgard, som kallas tangby, oc eth torp ther vndir liggir som hetir jngolffsmaale *ib* 267 (1469). — *Jfr* **ut-, ödhe-male.**

maledia (-adhe)? *v.* [*Mnt.* maledien. *Lat.* maledicere] *förbanna.* förbannadhe och maledicdhe *(för malediedhe?)* badhe stäkit och erchebispen *HSH* 24: 103 (1517).

malia, *f.* [*Mnt.* mallie, malge. *Ital.* maglia. *Franska* maille. *Mlat.* malia] *malja, ring i en pansarskjorta el. i en pansarlik betäckning.* — **malio harnisk? (malaharnisk),** *n. af ringar sammansatt harnesk.* ett malaharnisk *SD NS* 2: 56 (1408, *nyare afskr.*). — **malio hosor (-huso),** *f. pl. pansarbyxor, af ringar sammansatt, benen skyddande betäckning.* I. par maliohuso *SD* 4: 710 (1340?). — **malio kraghi (malga-** *FH* 4: 84 (1499)**),** *m. pansarkrage, brynjekrage, af ringar sammansatt, halsen och kroppens öfre del skyddande betäckning.* ther vnder *(under vapenrocken)* hafdhe han een maliokragha *(motsv. Danska text har, v.* 98, ther ower haffdä han jeth halsbierk*) Fr* 149. *FH* 4: 84 (1499). — **maliotygh,** *n. pansardrägt, af ringar sammansatt, af en öfre och en nedre del bestående, kroppen skyddande betäckning?* habet secum dominus rex cottidie .I. par maliotygh *SD* 4: 710 (1340?).

mallös (malös: malöse *Lg* 546. **maallös: -lösan** *KL* 290. **maallöss** *Lg* 3: 366. **maallöös** *Al* 2545. **maalös** *Bil* 830. **maalloss** *Lg* 3: 362. **mollööss** *FM* 522 (1511)**),** *adj.* [*Isl.* mállauss] *mållös.* vardh kiättara klärkir thaghar mallös *Bil* 831. *ib* 830. *Al* 2545. *KL* 290. *Bir* 2: 198. *Lg* 546, 3: 362, 366. *FM* 522 (1511).

malman (maal-), *m. målsman, förmyndare.* bräude . . . akra sins maalmanz *(Bu* molz manz 176*) Lg* 973. *Jfr* **mals maþer.**

malmare, *m.* [*Lat.* marmor] *marmor.* — **malmara sten,** *m.* [*Isl.* malmarasteinn] *marmorsten, marmor.* satte en malmara sten at hänna hofdum *Bil* 428. aff malmara stena gröna, ther godhe äru ok skönä *Fl* 978. bryta malmara sten *Bil* 360. *Jfr* **malmarsten, marmorsten.**

malmar skrin (-skriin), *n. marmorskrin.* Hans malmar skriin gifuir olei swetta *Bil* 578.

malmarsten (-steen. malmur sten *Bil* 361**),** *m.* = **malmara sten.** thz var giort aff malmarsteen *Fr* 363. *Bil* 361. *Jfr* **marmorsten.** — **malmarstens graf (malmorstens-),** *f. graf af marmor. KL* 128.

malmber (malmer *Su* 225, 227. **-ar),** *m.* [*Isl.* malmr] *L. eg. stoft, sand.* **1)** *sandig mark, sandfält. ss namn på förstad vid Stockholm.* brat aat malmen rympde the *RK* 2: 8960. the beeladhe badhe malm oc bro ända *ib* 3: 955. *ib* 968. vp a malmen *SJ* 53 (1433). *SO* 187, 196. pa badha malmarna *ib* 31. *ib* 98, 110, 158, 197. oppa norra malm *RK* 3: 2225. *SJ* 37 (1426). a sudhre malm *ib* 48 (1430). juxta syndræ malm *SD* 2: 56 (1288). in syndramalm *ib* 57 (1288). ad plagam borealem dictam nyrramalm *ib* 94 (1290). pa sydher malm *RK* 2: 4416. **2)** *malm.* opta finz gul j hardhom malm *Bir* 2: 151. *ib* 3: 6. ett sölffberg . . . ther malmen war mykit fyn oc klar *RK* 3: *(sista forts.)* 5696. — *metall.* hwar gul ok görsama ok alscona malm latir vaxa j iordhinne *Bil* 534. mällan al the thingh som iak skapadhe äru min ordh . . . wärdogast swa som gul owir alla malma *Bir* 1: 235. aldra handa malma kön *ib* 3: 245. *ib* 133, 279, 353, 4: 157. *MB* 2: 238. — *malm, brons, koppar.* thässa materiam lätu romara mesterlika göra mz stöptum malm *Bil* 375. smältir ginstan swa som malmbir *(æs) Bir* 1: 89. *ib* 2: 17. aff malm ok eer *Al* 4025, 4454. koper, messing, malm, tin oc bly *GS* 51 (1450). mz silffwir oc gwl oc malm *(ære)* oc järn *MB* 2: 57. tafflor aff malm äller koppar *(tabulis æreis) ib* 242. *ib* 272. wäl liwdhande malmer *Su* 225. *ib* 227. — *bildl.* thänne pauc är aff bätro malm *(ære)* än then som fore honum var *Bir* 2: 247. — *Jfr* **iärn-, iärnbiärgs-malmber.**

malmbiärgh (-bärg *GS* 63 (1485). **-berg** *L.*)**,** *n. L. malmberg. GS* 63 (1485).

malmer (malmeer)? *n.? malm, brons?* hwar som hälzst är gull. silffwir kopparkar, malmeer *(för malmer? för* malm, eer*?)* oc iärn *(quidquid . . . auri et argenti fuerit et vasorum æneorum ac ferri) MB* 2: 15.

malmgiutare, *m. malmgjutare, bronsgjutare.* öronin syntis sua som malm giutara *(fusorum)* bälghia *Bir* 2: 15.

malmkar, *n. kopparkärl. MB* 2: 16.

malmstykke, *n. malmstycke.* ellin saman smälte mang malm stykke i eet *MP* 2: 101.

malmös man, *m. man från Malmö.* haller then edle jomfrw . . . ey mer thro än en malmöss man *BSH* 4: 258 (1501).

malning (mälning. mälningh), *f.* [*Sv. dial.* malning] *mäld, säd som skall malas.* the schole altiidh sielffue mälning köpa *BSH* 4: 197 (1495). han kom . . . med mälningh *ib* 5: 404 (1510).

malning (maalning *Su* 224, 369. **maalnig: -iga** *Bir* 4: 91, 92. **-ar**)**,** *f. målning.* at ey skal haffuas maalniga a kirkio wägghiomen wtan ensampt ihesu christi pino oc hälga manna aminnilse *Bir* 4: 91. *ib* 92. *Su* 224, 369.

malt (malijt *SD* 2: 588 (1309))**,** *n.* [*Isl.* malt] *L. malt.* vnum modium brasei, wlgariter dicti malijt *SD* 2: 588 (1309). viii spenn rensat malt *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). taka . . . aff korneno til malt *VKR* 41. *ib* 36. *RK* 1: 1674, 3: 4177. *LB* 7: 155. *SD NS* 2: 86 (1407), 306 (1410). *BSH* 5: 12 (1504).

maltidh (maltiid *Va* 55. **molthit** *HSH* 24: 45 (1516, *på två st.*). **moltiid** *LB* 6: 107)**,** *f.* [*Isl.* máltíð. *Jfr Mnt.* måltît] *L. eg. för ett måls intagande bestämd tid; måltid.* giordhe godha maltidh *Bo* 240. *ib* 13, 49, 70. the sato theres maltiid fram *Va* 55. maltiiden hon forgik . . . snart *ib.* nar the sina maltidh giorth haffdo *Lg* 665. *MB* 2: 131, 210. epter molthit *HSH* 24: 45 (1516). strax för molthit *ib. LB* 6: 107. *Jfr* **aptan-, middags-maltidh.** — **maltidhis stund (maaltides-),** *f.* [*Jfr Isl.* máltíðarstund] *måltidstimme. MB* 2: 210.

maltkorn, *n. maltkorn.* haffwer ekke hafft eth malt korn i longen tiidh *BSH* 5: 190 (1507).

maltmäle, *n.? L.*

maltskuta, *f. skuta lastad med malt. BSH* 5: 12 (1504).

malt spander, *m. L.*

malþing, *n. L.*

malvarþer (maalwardher), *m. L. måltid.* naar godz gaar aa grundh tha wardher maalwardhen tyndh *GO* 174.

malyrt (maalyrt. malört. malörth. maalört. malirt *LB* 3: 39. **malirth** *ib* 5: 80)**,** *f.* [*Isl.* malurt] *malört, äfven dekokt på malört.* absintium thz är malyrt *LB* 3: 71. *ib* 1: 96, 2: 10, 45, 3: 34, 39 *o. s. v.*, 4: 349, 354, 5: 77, 80, 6: 284. han som lägger malörth i syn kläden, them skär ey maalen *ib* 7: 2. malörth dogor for klade. om man twar sig mz hona *ib.* drick malörth *ib. ib* 1, 5 *o. s. v.* drukkin af malyrtiune *Bo* 204. skal iac mätta thöm mz beske malört *MP* 2: 189. *Ber* 212. stiärnanna nampn kallas maalyrt *MB* 2: 345. tridhie delin aff wathnen wart giordher til maalört *ib.* — **malyrta bladh,** *n. malörtsblad. LB* 7: 210. — **malyrta frö,** *n. malörtsfrö. LB* 7: 254. — **malyrta lagher (malyrte-),** *m. dekokt på malört.* aff malyrte lagenom *LB* 3: 72. — **malyrta rot (-rooth),** *f. malörtsrot. LB* 3: 156. — **malyrta vatn (malyrte-),** *n. dekokt på malört. LB* 3: 73.

malämne (-empne), *n.* [*Isl.* málefni] *mål, sak.* om al malempne oc ärinde ther i thry aar oc thrätighe til oräto skede woro *BSH* 2: 53 (1397). *ib* 54.

man, *m. se* **maþer.**

man (maan), *f.* [*Isl.* mön] *man.* haarith war grofft som hästa maan *Al* 5579. *ib* 9321. the håfdho maan som annar häst *ib* 9303. *ib* 9456. took hestin j manena *ST* 514.

man, *n. L.*

man, *konj.* [*Mnt.* man] *men. BSH* 4: 295 (1501), 305 (1502?), 5: 26 (1504), 92 (1506), 123 (1506), 133 (1506) *o. s. v. Jfr* **män.**

mana (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Fnor.* mana. *Mnt.* manen] *L.* 1) *påminna om, erinra om. med sakens ack.* manandhe enkannelika waars skaparas nadh oc mildhet *Su* 3. 2) *påstå, yrka. med ack. med inf.* diäfwlin manadhe han mensworen wara *Bil* 448. — *med prep.* up a. mana ther oppa at niclis skulde honom slottit faa *RK* 2: 5804. *ib* 5808. 3) *påminna om, lägga på hjärtat, mana, förmana, uppmana. med sakens ack.* at fulcomna thz hälghe mannin hafdhe manat ok sakt *Gr* 297. — *med personens ack.* the manadho oc lärdho syndoga män *Bir* 2: 140. manadhe hona ok sagdhe *KL* 336. — *pass.* han vardh manadhir af änglenom *Bo* 19. — *med personens och sakens ack.* georgius manaþe kunugen þry þing *Bu* 492. — *med personens ack. och inf. utan* at. symon manadhe mik aldre visa thrät *Bil* 86. *Bo* 159. — *med personens ack. och inf. föregången af* at *el.* til at. manom vi biscopin at äta brödh skiuona *Bir* 1: 308. manadhe han them til at göma wars herra budhordh *MB* 1: 427. — *med personens ack. och sats inledd af* at. at mana the danska men at konungen holle then dechtingen än *RK* 2: 2160. mana iac þic at þw sculi ey astunda at se gudz þiänista manna likamlikit änlite *KL* 184. — *med personens ack. och prep.* til. manadhe han alla til bätringh *Pa* 7. *KL* 247. *Bir* 1: 72, 3: 170, 219. jak manadhe thik til thina siäla helso *(admonendo te . . . de salute animæ tuæ) ib* 2: 332. — *med inf. föregången af* at. han manaþe at fly rosninna last *KL* 184. — *med prep.* af. manadhe aff *(admonebat de)* sidhanna vmuändilse *Bir* 3: 418. — *med prep.* til. tha han hafdhe länge manat til bätringh *Pa* 7. 4) *lägga på hjärtat, inlägga, mana. med innehållets ack.* mana ith goth ordh for os *BSH* 5: 16 (1504). *ib* 186 (1507). 5) *bedja, anropa, åkalla. med personens ack.* for thy war herra wardh bundin oc fangin for wara skuld om natsangx tima thy skulum wi bidhia oc mana han at han oss lösö aff syndanna bandum *ST* 170. 6) *mana, besvärja.* þän sami diäwl . . . förþe hans sial te[l] häluites. þär tel at sanctus iacobus mötte ok manaþe ok grep siälena af diäulenom handom *Bu* 171. — *med personens ack.* manar iak thik a thina tro *Iv* 317. jak manar *(adjuro)* thik vm lifwande gudh *MP* 2: 12. jak manar idhir vm al helag thing *ib* 138. jac manar idher om keysarins helbrygdo *MB* 2: 378. manande them om

israels gudh oc om hans hälgha nampn *ib* 398. *Su* 223. manar jach alla rottor oc mys vndor vars herres högxte nampn oc lydno *LB* 7: 39. — *med personens ack. och inf. utan* at. böþ mana þän döþa mz staue-dom up standa *Bu* 101. manaþe þöm *(djäflarne)* a guz vägna þäþan bort fara *ib* 137. hon manaþe damianum ensamen iuir guz namn taca viþ eet litet present. ok eigh forsma guz namn som hon manaþe han mz *ib* 514. — *med personens ack. och inf. föregången af* at. manadhe han ifuir gudhz nampn at säghia sik hwat människio han hafdhe warit *Bil* 403. — *med personens ack. och sats inledd af* at. om gudz lagh manom wi idher at j ängom sighin tässa ordh *MB* 2: 392. *ib* 401. *ST* 465. *Su* 243. *Lg* 3: 339. jach manar tiik fleen ryyl, wexth . . . vider gud fader oc son och then helge andhe, oc vider then rädelica gudz dom . . . oc vider ihesu christi benedide nampn, oc vider hans helgasta lichamma, jach manar tik fleen, ryl vext eller huad tw är, at tw bort flyr *LB* 7: 19. *ib* 20, 21. **7)** *kräfva, fordra (penningar). med personens ack.* at kräfwa oc mana alla thöm ther i nakar handa matto finnas klostreno nakat wara pliktoghe *SD NS* 1: 415 (1405). — *med personens ack. och prep.* um. ejnghen ma annan vm gield ok skuld ohöwizslika mana *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 60. *EG* 64. **8)** *kalla, befalla.* thit i mane wil iak kome *RK* 2: 3564. **9)** *inmana, föra ss fånge.* the mana thom til vesteraars *RK* 2: 9407. *ib* 9442, 9445, 3: *(sista forts.)* 5331. haffuer gripit ij (2) mine swene oc manet thom ther i bin *BSH* 5: 561 (1516). ath mane them hedhan *HSH* 20: 65 (1506). — **mana sik bort,** *förmå sig att gå bort.* han kunne sik ey mana bort *Al* 7582. — **mana up a,** *yrka.* hardheligha the mana vppa *RK* 2: 1755. — *Jfr* **be-, for-, in-, til-, ut-mana,** *samt* **omanadher.**

mana, *f. Jfr* **biornamana.**

manaþer (maanadher. *gen.* **-ar** *el.* **-a** *L. och i sammansättning.* **manaz.** *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* mánoðr, mánaðr] *L. månad.* gauo enom manaþe nampn af hänna *(Februas)* nampne *Bu* 9. alla förste naat februarii manaz *ib.* la han niio manaþa ii moþor liue *ib* 61. thenne manadher skal idher förste manadher i aars räkninginne wara *MB* 1: 306. atta daghum for augusta manaþ *Bu* 166. *Al* 4883. *Bil* 88. *MB* 1: 307. *KL* 349. *Bir* 3: 17. wm . . . huar en maanadher aff allom them aarom . . . kwnne aaträkkia . . . oc huart eth aar aff swa langom tima, oc huar en wikw aff the manadhan *(för manadha el. manadhana) Su* 333. *Jfr* **byrghþa-, half-, mai-, maia-, thors-, ytighia-manaþer.** — **manadha barn,** *n. mola, missbörd. LB* 7: 136. — **manadha blodh,** *n. menstruationsblod. MB* 1: 112, 508. *Bir* 3: 13. — **manadha blods time (manadha blotz-),** *m. menstruationstid. MB* 1: 369. — **manadha gamal,** *adj. en månad gammal. MB* 1: 386. — **manadha ganger,** *m. månatligt lopp.* komber qwinno soth haffwa sin manada gangh *LB* 9: 114. — **manadha koster (manede-),** *m. kost för en månad, proviant som beräknas räcka en månad.* thz i nw wele wara rede . . . mz harnisk oc wärio . . . oc mz manede kosth *BtRK* 253 (1469, *orig.*). — **manaþa mot (manäþä-. maanede moth** *BS* 36**),** *n. L.* **1)** *månadsskifte.* hwart manäþämot *SD* 5: 638 (1347). *MB* 1: 507. *Bir* 5: 3. *LB* 1: 98. *BS* 36. **2)** *messa som (i förening med gille) hålles en månad efter någons död.* tha manadhin är framlidhin *(näml. efter dödsfallet)*, tha haffuen manadha mot, som är wigilias mz ix leczer *Bir* 5: 93. at capitulum . . . halde mit wtfärdhaöl, siwnattamot, manadhamot oc aarsmot *SD NS* 1: 563 (1406). — **manadha mots öl,** *n. L.* — **manadha rensilse (manade-** *LB* 7: 275. **maanade-** *ib* 273**),** *n. pl. menstruation.* om qwinfolk kwnna ickee hafua teris rätta tiid oc manada rensilse *LB* 7: 271. *ib* 273, 275. brwkar en quinna samma yrtt strax effter sin manada rensilse *ib* 274. *Jfr* **manadh rensilse.** — **manadha öl,** *n. L.* — **manads sot (manatz-),** *f. menstruation.* then lönlik manatz soth som ledoga quinnor plegha ath haffwa om hon er alth for mykin *LB* 6: 106.

manadhrensilse, *n. pl.* = **manadha rensilse.** effter hon haffuir hafft sin tiid eller manadh rensilse *LB* 7: 274.

manan, *f. förmaning.* hon war olydhogh hans manan *KL* 113. mz kärlekx ordhom ok liofwe manan *Bo* 175. *Ber* 62.

manare, *m. förmanare.* hafwe stundom lät ordh swa som blidhir manare *Bir* 3: 319. *KL* 336. *Su* 174.

manbot, *f. L. Jfr* **manz bot.**

mandol (mandel *LB* 2: 42**),** *m.?* [*Ital.* mandola. *Lat.* amygdala] *mandel, mandelfrukt. koll.* fikon oc mandol *ST* 489. *ib* 422. drikker [man] ther aff som mandel er stampadh j *LB* 2: 42. *Jfr* **amandol.** — **mandola kiärne (-kerne),** *m. mandel, mandelkärne.* tag mandola kerna *LB* 7: 251. *Jfr* **mandolkiärne.**

mandolkiärne (-kerne. mandoll kerne *LB* 7: 186**),** *m. mandel, mandelkärne.* amigdola thz är mandolkiärna *LB* 3: 153. tag mandol kerna, som äre skalade *ib* 7: 229. *ib* 186, 236, 237. *Jfr* **mandola kiärne.**

mandolmiolk (-miölk), *f. mandelmjölk.* lac amigdalinum mandol miölk *LB* 7: 82. gör mandol miölk *ib* 228. *ib* 3: 109.

mandolträ rot (mandelträ root), *f. rot af mandelträ. MB* 1: 220.

mandomber (-doomber: -dooms *Lg* 43; **-doon** *(för* **-doom)** *Iv* 1545**),** *m.* [*Isl.* manndómr] *L.* **1)** *mandom, menniskonatur.* (ihesus) hauar tua naturas. guþdom ok mandom *Bu* 103. af vars härra fözlo mäþ varom mandom *ib* 139. siälfwir gudh . . . vtwalde sik iomfrulikin quid j hulkom ther han wärdogadhis mandom taka *VKR* II. ihesu kötzlika mandoms takilse *MP* 2: 153. *Bu* 206. *Bo* 165. *Bir* 1: 79, 356. *MP* 2: 101. *Lg* 43, 66. **2)** *menniskovärde.* then är likare södhe än manne, then änkte akta sin hedhr ella mandom *KS* 36 (94, 39). **3)** *mandom, manlighet, duglighet.* han stridde ther med rät mandom *RK* 1: 4162. *Iv* 4960. *MB* 2: 324. tedhe han änga the gärninga ther teddo fromhetz oc mandoms *(virilitatis)* hop *Bo* 30. skudhin baþe mandom oc fräghd hans häst oc wapn *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). **4)** *manlig bragd, manliga bragder.* hwilkin mandoon *(för* mandoom*)* han hafuer giort *Iv* 1545. *Va* 16. *RK* 3: 1819. *Di* 100. **5)** *högsinthet, redlighet, godhet, dygd.* rider tw hädan mz litin mandom *(drengskap; genom att rida härifrån*

visar du föga högsinthet el. redlighet; dock möjl. att föra till **3)**. *Di* 192. liva medh dyghd ok mandom *KS* 14 (32, 15). *ib* 14 (33, 15). tolf oärlik åthäue, the som äru bådhe mot skiälum ok man dome *ib* 45 (115, 49). minzska ödmiuktinna ok mandomsins frägh *(famam humilitatis et pietatis) Bir* 1: 356. — *menniskokärlek.* vars helara gudz väluilioghet oc mandoms ära *(humanitas) MP* 2: 123. vars helare väluilioghet oc mandombir *(humanitas)* gudz sons *ib* 1: 210. **6)** *tjenst.* viþarsaghþo opinbarleca mandom viþ dyoclecianum *(antiquæ militiæ)* ok saghþo sik ängom manne vilia þiäna mer vtan ensamnom ihesu christo *Bu* 524. mädhan thu mandom hafuer lofuath mik *Fl* 1256.

mandrap (mandropp. man drop *BtFH* 1: 149 (1506)**),** *n.* [*Isl.* manndráp] *L. mandråp, dråp.* han lagde fridlösan grefua aff lippoldh for mandrap *Bil* 771. röghia pylatum . . . for menlösan mandrap *(dråp begånget å oskyldig menniska; den mask. formen* menlösan *beror väl på inflytelse af första sammansättningsleden i* mandrap*) ib* 301. *MB* 1: 425, 426. *Bir* 1: 141, 217. *BtFH* 1: 149 (1506). at swodane blotz vtgiwtilse och mandropp som fordom skeet haffuer inbördis i riket motthe nw bliffue affstyrt *FH* 6: 108 (1497).

mandrapare (man dräpere *BtFH* 1: 133 (1506), 250 (1506), 270 (1508), 276 (1509)**),** *m.* [*Isl.* manndrápari] *L. mandråpare.* beddis barrabam til lifs som war mandrapare *Bil* 317. *Bu* 134, 135. *MB* 1: 280. *KL* 175. *Bo* 82. *MP* 1: 273. *Bir* 3: 141. *Lg* 94. ffelte the xii i nämpnde sotto mattis person warsanoia til en ful man dräpere *BtFH* 1: 133 (1506). *ib* 250 (1506), 270 (1508), 276 (1509).

mandräpi? *m. mandråpare.* ffelte the xij i nämpnde sotto erich kusinwrmj til en ful mandräpe *(för* mandräpere*?) BtFH* 1: 183 (1507).

mandödhe, *m.* [*Isl.* manndauði] *dödlighet bland menniskor, farsot af hvilken många menniskor dö.* kom ther äpte een mykin mandödhe aff enne soth som kallas inguinaria *Bil* 709. *ib* 714, 876. lotho bygdin staa all ödhe som ther haffde warit en mandöde *RK* 1: 3129.

mane (maane), *m.* [*Isl.* máni] **1)** *måne.* stoor som mane ok liws som sool *Bil* 802. giordhe gudh störsto liws sool oc maana solina mere at skära daghin, maanan minne at liwsa . . . nattina *MB* 1: 156. *ib* 41, 67, 70, 2: 27, 28. *MP* 1: 10, 12, 273, 274. *Bir* 3: 21. *Al* 7525, 7588, 7605. *Lg* 69. i skulin ey taka laxatiuam mananom fullom *(under fullmåne) LB* 8: 115. **2)** *månad.* i thenna manen *(december)* skal man ey sla sigh adra *LB* 7: 96. nagra mestare vilia, ath then lather adra om förstho eller siisthe dagin i thenna manen han skwlle vara dödin vis junan vj manana *ib. ib* 89, 94. — **manadagher (maanadhagher: -dhagh** *MB* 1: 68. **manedagher: -daghen** *Lg* 3: 367. **mane dagher: -dagh** *BSH* 4: 321 (1502). **manodagher: -daghin** *SD NS* 1: 95 (1402); *ST* 146; *SJ* 4 (1425) *o. s. v.* **mandagher: -daghin** *SD NS* 1: 95 (1402); *SJ* 57 (1430); **mandager: -dagen** *SO* 33. **mandach** *SD NS* 2: 132 (1409). **monadagher: -dagh** *RK* 2: 7127. **monedagher** *MD* 361; **-daghen** *BtFH* 1: 137 (1507). **monedager: -dagen** *ib* 134 (1506). **mondager: -dag** *SO* 118; **-dagen** *RK* 2: 7515**),** *m.* [*Fnor.* mánadagr] *L. måndag.* heter han dies lune, thz thydher mz os manadagh *MB* 1: 70. *ib* 67, 68, 69, 71. *SD* 5: 565 (1346), 638 (1347). *Bil* 870. *KL* 335. *ST* 146. *VKR* 62. *Bir* 4: 15. *RK* 2: 7127, 7515. *Lg* 3: 367. *SO* 33. geffua sine drengia eller swena helan mondag *(frimåndag)* eller halffuan *ib* 118. *Jfr* **laghþings-, palma-manadagher.** — **manadags morghon (mandagx-),** *m. måndagsmorgon. OB* 214. — **manaskin (manasken** *Di* 240. **mona skyn: -skynith** *ib* 212**),** *n.* [*Fnor.* mánaskin] *månsken. Bir* 4: *(Dikt)* 226. *Di* 212, 240.

manfal, *n.* [*Isl.* mannfall] *manfall, nederlag.* giordo mykyt manfal af folke artasira *Gr* 264.

manfolk, *n.* [*Isl.* mannfolk] *manfolk, manspersoner.* alt thet manfolk the kwnna offuer komma, them hwgge the i stycker *BSH* 5: 96 (1506). *BtRK* 344 (1490, *orig.*). röd pion äre han, oc te äre best for manfolk *LB* 7: 250.

manfrätare, *m. eg. menniskofrätare, menniskoförtärare; blodtörstig man. MD (S)* 255.

manga, *v. L. Jfr* **utmanga.**

mangafolla, *se* **manginfald.**

mangaledh, *se* **leþ.**

mangaledhis, *adv. på många sätt.* hwi gudz ordh sighias opta swa myrklika at the magho mangaledhis vt thydhas *Bir* 3: 417. *ib* 1: 297, 401, 2: 321. *LB* 5: 293.

mangalund, *se* **lund.**

mangalunda (mangelunda. manga lunde. mongalwnde. *Ordet förekommer endast i rimsl.***),** *adv. på många sätt.* the bewiste sin otroheet sa mongalwnde *RK* 3: *(sista forts.)* 4643. — *i mängd.* honum mötto orma manga lunde *Al* 9577. — *mycket, i hög grad.* konungen mistrode them mangelunda *RK* 2: 1973.

mangalundom, *adv. på många sätt.* kerde ower honom huru mangalundom han haffde illä giort *Va* 52.

mangarþer, *m. L.*

mangare, *m. Jfr* **kiötmangare.**

mangastads (mangastadz *Bo* 142; *RK* 3: 3082; *Su* 419; *Di* 76. **manga stadz** *KL* 338; *Bo* 64; *RK* 2: 7894, 8488, 3: 1830. **mongastadz** *ib* 2: 7889. **monga stadz** *Di* 136. **mange stades** *HSH* 20: 213 (1507)**),** *adv. mångenstädes, på många ställen.* j thöm hardha stormenom som the hälgha kirkia tholde manga stadz i världinne *KL* 338. *Bo* 64, 142. *RK* 2: 7889, 7894, 8488, 3: 1830, 3082. *Su* 419. *Di* 76, 136. *HSH* 20: 213 (1507).

mangastaþi, *se* **staþer.**

mangel (mångel), *m.?* [*Jfr Mnt.* mangel] *mångleri, handel?* frijborne frälsismän och präster måge liggia fritt till fiskes och icke till mångels *SO (Hamnskrå)* 301.

manger (mang. magger: maggę *Bu* 16. **mongher. mangen** *RK* 1: 1350, 3306, 2: 205. **manghen** *BSH* 5: 101 (1506). *ack. sing. m.* **mangen** *Bu* 23. **manggen** *ib* 22. **manghen** *ib* 79. **mangghan** *MD* 45. *n.* **mangt. manght. mankt** *RK* 1: 4312; *Al* 9247. **manth** *LB* 6: 106. *gen. sing. m.* **mangärs** *Su* 158. *n.* **mangs** *GO* 9. **manx** *ib* 489. *pl. nom., ack. n.* **mang** *Bu* 14; *Bir* 3: 215; *SO* 145. **mangh** *Bu* 12; *Bil*

80. **manigh** *SML M* 3. **maningh** *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*)**)**, *adj.* [*Fnor.* mangr. *Fdan.* mang. *Jfr Got.* manags. *Fht.*, *Fsax.* manag. *Mnt.* mannich. *Ags.* manig] *L. mången.* mangen gik tha thädhan til foot *RK* 1: 3306. blöte manght hiärta tel guz lof *Bu* 29. mångr man är suikin *KS* 72 (177, 79). är mongher man vordhen liffdöss *HSH* 20: 256 (1508). til at lena sith oc mangärs annars hiärta *Su* 158. bannadhe them mangaledh *RK* 2: 709; *se vidare under* **leþ 2.** lät han manga lundh pina *Bil* 309; *se vidare under* **lund 2.** — *med tillhörande subst. föregånget af obest. art.* thz aangradhe maag en herra *Fr* 89. *Va* 17. honom fölgde mang en ärlig man *RK* 2: 3037. a thera klädhe var mang een boot *Iv* 4151. sökiä mangt eth hoff *ib* 1846. mangt eth gamalt fädernis swerd *RK* 1: 116. markt eth öres ok mang en gwll *ib* 3393. forsökto ther en riddara mang *Al* 5096. thz gläz aff et hälädhe mangt *ib* 5022. — *mycken.* hafþe mö barnet manghen vanda *Bu* 79. talaþo manggen hägoma *ib* 22. *ib* 23. — *n. abs. månget, mycket.* thz wardher mangt i marghom daghom *GO* 1041. mångt är thz sum tykkis wara got ok är ey, ok mangt är got, som ey synis got *KS* 20 (50-1, 22). thz ma än mangt fore qwäldin ske *Iv* 4819. *RK* 1: 4312. for manth annäth *LB* 6: 106. han hafdhe tha seet badhe mykith oc mankt *Al* 9247. *Ansg* 187. af mango tholke *Bo* 11. hwa arla riis han wardher manx wiis *GO* 469. *ib* 9. — *pl. månge.* hanom möto mangge *Bu* 24. mange bryta borgher (*menia pomposa confringit vis numerosa*) *GO* 516. iack daarar marga och manga *MD* 169. ii þän staþen varo magge hälghe doma *Bu* 16. fingo manghe döþe lif *ib* 54. manghe andre daghar *ib* 61. ii mangom landom *ib.* mangh faghar iart[e]kn *ib* 12. mange bäkkia ok sma göra stora aa *GO* 37. a maniogh tingh *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). manga mys skulu ey kat binda *GO* 531. mangra handa diwr *Bil* 844; *se vidare under* **hand 5.** sigh mik hwi thu frestar cristit folk swa mangom lundum *Bil* 542. *Bir* 2: 265. swa manga lunder (*så mycket än*) iak hauer om leet skälikare hug iak hafuer ey seet *Iv* 4579. — *så många* (*som*). tolf män samþykte, walde oc tilnämpde af oss oc laanzmannum i laghsaghu hwarre skulu alla act oc wiliä hawa upp at leta oc openbara hwar i manghum hundärum ällär häräþum hanum warþer skipat yuer att seya aller (*för alla*) þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — *huru många.* haffde henna fader hukt at giffua mz henne sölff oc gull jak weyt ey manga twnnor full *RK* 1: 433. hanom tz vnderuisa hwad som mester verck är ok mang the äre *SO* 145. *ib* 82. manga wykur eller manghom synnom en man schal embetet eskia *ib* 95. *ib* 96, 185, 186, 187. — *Jfr* **for-, fal-, of-manger, ämmangir,** *äfvensom* **mangskona, mangskons** *under* **kon, mangskyns** *under* **kyn.** *Jfr äfven* **margher.**

mangfaldadher (-falladher), *adj. lagd i många veck, försedd med många veck el. fållar.* skulu the (*kläderna*) nw wara aff aldra dyrasta klädhe, rynkiade oc mangfallada oc kostelika tilsnikkada *Su* 151. *Jfr* **marghfaldadher.**

mangfaldelika (*MP* 2: 8. **mangfaldilikä** *L.* **mangfallelika** *Bir* 1: 122, 214; *KL* 14; *MB* 1: (*Cod. B*) 487. **mang fallelica** *Bir* 3: 238)**,** *adv. L. mångfaldigt, på mångfaldigt sätt, på många sätt.* the reta mik mangfallelika (*multipliciter*) til vredhe *Bir* 1: 122. *ib* 214, 3: 238. *KL* 14. *MP* 2: 8. *MB* 1: (*Cod. B*) 487. *Jfr* **marghfaldelika.**

mangfaldeliker (mangfalleliker), *adj. mångfaldig, mycken.* gita ey tult mangfallelikan tunga *KS* 83 (204, 91). mz mangfallelicom siukdom *KL* 352. mz mangfaldelikom oc mangskona creaturom *Lg* 67. belughin mz mangfaldelike lygn *ST* 171. *Jfr* **marghfaldeliker.**

mangfaldelikhet (-lighet), *f. mångfald. Su* 219. *Jfr* **marghfaldelikhet.**

mangfalder (*f.* **manghfald** *Bu* 75. **mangfal** *Bir* 1: 113. *n.* **mangfald** (*för* **-falt**) *ST* 534. *ack. f.* **mangfalla** *Bir* 3: 405. *pl. nom., ack. n.* **mangfald** *Bil* 896; *Bir* 3: 303. **manghfaal** *MB* 1: (*Cod. B*) 487. *best. form sing. ack. m.* **mangfalla** *Bo* 232. *pl. ack.* **mangfallo** *ib* 160)**,** *adj.* [*Fnor.* margfaldr] *L. mångfaldig, mycken.* horo sar hon (ɔ: þin pina) var ok manghfald *Bu* 75. huru mangfald qual han hafwer giort thinom godo hälgho mannom *Bil* 896. for hans mangfallo godhgärninga *Bo* 160. *ib* 232. *MB* 1: (*Cod. B*) 487. *Bir* 1: 113. *ST* 534. tilburdho ond thing mangfald göras (*multiplicari*) *Bir* 3: 303. *ib* 405. *Jfr* **marghfalder.**

mangfaldoghet (-falloghet), *f. mångfald.* brudhen synthes at skina i förgyltom klädhom kringom giffuen mz dygdenna mangfalloghet *Su* 18. *Jfr* **marghfaldoghet.**

mangin, *se* **manger.**

manginfald (mangen faald *RK* 2: 4077 (*i rimsl.*). **mangafolla** *ib* 6257 (*i rimsl.*))**,** *adv.* 1) *på mångfaldigt sätt, i många afseenden.* han kärde then oreth och wald the haffdo giorth swa mangen faald *RK* 2: 4077. 2) *många gånger?* thz loffuade han mangafolla *RK* 2: 6257. — *Jfr* **marghinfald.**

mangiordher, *p. adj. menniskovorden.* j mangiordha (*humanato*) sonenom *Bir* 4: (*Dikt*) 253.

mangiäld, *n. L.*

mangling (monglingh), *f.* [*Mnt.* mangelinge] *strid.* wij . . . vore i monglingh med rigisins fyender till landh och vaten *HSH* 20: 196 (1507). i thy wii waare i mangliughen *BSH* 5: 167 (1507).

manglitadher, *p. adj. mångfärgad, brokig.* manglitath klädhe *MB* 1: 229. *ib* 496. *MP* 1: 72. *ST* 396. *Su* 200.

mangqvistadher, *p. adj. mångqvistad, försedd med många qvistar. MB* 1: 499.

mangtalan, *f. mångtalan, prat.* gömin idhra tungo af mang talan (*multiloquio*) *KL* 224. vnfly synd i mangtalan *ib.* at atir halla sin mun af mang talan (*multiloquio*) *Bir* 1; 289. *ib* 2: 88, 3: 175, 225. *Ber* 104.

mangtalugher (mangh talogher *LfK* 143)**,** *adj. mångtalande, pratsam.* then mangtalughe (*loqvax*) brodherin *Bir* 3: 196. *ib* 2: 55, 5: 26. *Ber* 104. *LfK* 143.

mangväldelika? (mang wellige), *adv. mycket våldsamt, häftigt?* mang wellige söcte the nordmen thäre bade mz armborst sa mz spiwt oc haffdo manga kärrabyssar wt *RK* 2: 6191.

manhember, *m.* = **manz hember.** *Bil* 996. —

verld. vare mit riko af thässom manhemenom *(motsv. ställe MB* 2: 379 *har* aff thässo wärld*) KL* 384.

manhet (manheet. manheyt *RK* 1: 4520. **manheit** *ib* 2: 217; *Di* 2, 16, 95, 113**)**, *f.* [*Mnt.* manheit] *L.* **1)** = **mandomber 3.** nyyt thit dirffwo ok thin manheet *Al* 2851. nw wile wi war manhet röne *RK* 2: 3589. the kampado wäll oc drengeliga mz mykin manhet *Di* 152. *RK* 1: 4520, 2: 217, 845. *Va* 46. *Di* 6, 95, 230. *MB* 2: 270. **2)** = **mandomber 4.** bedriffua myken manhet *Va* 5. *ib* 33. *RK* 1: *(LRK) s.* 221. *Di* 2, 9, 16, 58, 113, 168. **3)** *duglighet, driftighet.* at han haffdhe thz alt samankomith mz sinne egna manheth ok erffwodhe *JP* 103.

manhälgh (-helgh), *f. (L.) och n.* [*Isl.* mannhelgr] *L. personlig fred och säkerhet.* quod quis alium iniuriose ledit in suo manhelgh *(annan afskr. har:* manhælgh*) SD* 3: 42 (1312, *gammal afskr.*). *ib* 6: 153 (1349, *gammal afskr.*).

manhälghþ (-held), *f. L.* — **manhälghþa mal,** *n. L.*

manhälghi, *n. L.* — **manhälghis bot (manhäliäs-),** *f. L.* — **manhälghis mal,** *n. L.*

manilse (-else), *n. pl. och f.* **1)** *förmaning.* äpther minom raadhom oc manelsom *Lg* 809. wrängia . . . rät manilse *Bir* 1: 312. the höra minna manilsa *(admonitionis)* ordh *ib* 149. *ib* 311, 3: 11, 53, 81, 310. *MP* 1: 263. *Ber* 63, 191, 192. om tässa manilse *Su* 58. **2)** *besvärjelse.* som kunna nakra handa manilse *(conjurationes)* älla konste at vt köra älla wt mana diäflana *Bir* 1: 99. *MB* 2: 398. med tenna helga manilse oc besworilse *AS* 108. — *Jfr* **formanilse.**

maning, *f.* **1)** = **manilse 1.** lydhoghe idhars hälgha fadhirs sancti gregorij budordhom oc maning *Gr* 316. *ib* 318. **2)** = **manilse 2.** thu skalt enga handa besworning ellir maning göra hwarto ofwir iorn ellir nokot annat *ST* 33. **3)** *kraf, fordran.* qwit, lidhugh oc lösan fore alle . . . maning älla krafwo *SD NS* 1: 156 (1402). *ib* 17 (1401), 38 (1401), 94 (1402), 172 (1402, *gammal afskr.*) *o. s. v. BSH* 1: 187 (1386). — *Jfr* **for-, na-, äptir-maning.**

manirska, *f. förmanerska. Bir* 4: *(Dikt)* 267.

mankyn (mankön), *n.* [*Isl.* mannkyn] *L.* **1)** *menniskoslägte.* guz son löste mankön af diäflenom *Bu* 206. thz diupa gudlikt radh jfuir mankyns helso *Bil* 649. nästan alt mankönit *Bo* 141. *ib* 164, 250. *MB* 1: 446, 448. *MP* 1: 11, 203, 2: 29. *Bir* 2: 298, 3: 460. *VKR* 11. *Ansg* 243. *Ber* 66, 234. *MB* 2: 374, 398. *Lg* 66. skal iak fara then wägh som alt mankönis *(allt som tillhör menniskoslägtet, allt af mensklig börd)* fara skal *ib* 38. **2)** *menniskoslag, menniskor.* thänkte them lifwandes mankön wara *Al* 4494. **3)** *mankön.* alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). — *gen. af mankön.* alt folk . . . kwinkönss oc mankönss *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). aff hvario cristno menniskio . . . manköns oc quinköns *ib* 157. villo the vita vm thz *(barnet)* vare manköns älla qvinköns *Bir* 3: 283. at the alrey städhin noghan manköns äta ellir drikka widh thera bordh *VKR* 29. *ST* 10, 536. *Su* 4. *MB* 2: 12, 45, 233, 234, 236. — *Jfr* **manna-, manz-kyn.**

manlika (manlik *Iv* 1317. **manleka** *Bu* 177. **manleca** *ib* 496, 518. **manligha** *MB* 2: 5. **manliga** *ib* 188, 277. **manligh** *RK* 3: 851. **mannlika** *L.* **mannelika** *KL* 206; *Bil* 620, 887; *Al* 649; *Bir* 1: 129, 4: 98. **mannelica** *MP* 1: 40; *Bo* 94; *Bir* 2: 51, 173. **manneligha** *Di* 223. **maneliga** *RK* 3: *(sista forts.)* 4385. **mannelige** *Di* 7**)**, *adv.* [*Isl.* mannliga] *L.* **1)** *på ett menniskan värdigt sätt, dygdigt.* liva gudhlikare ok manlikare, än huar annan man *KS* 14 (32, 15). **2)** *manligen, med mandom, modigt, tappert, kraftigt.* toko manleka sik at väria *Bu* 177. stat manlika til wärn cristna thro *Bil* 619. sta mannelica i frestilsanna storm *Bo* 94. som manlica owirgaf al thing for fatikdomen *ib* 3. *Bu* 496, 518. *Bil* 620, 887. *KS* 78 (193, 86). *KL* 206. *MP* 1: 40. *Bo* 187, 246. *Bir* 1: 129, 2: 51, 173, 4: 98. *Al* 649, 8950. *Di* 223. *MB* 2: 5, 277. *RK* 3: *(sista forts.)* 4385. han war mannelige woxen *(er þessi sveinn vox upp er hann mikill ok sterkr . . . ok drengiligr) Di* 7. **3)** *mangrant (jfr Mnt.* manlik, *adj.)?* biwdher manlik koma saman sit rath *Iv* 1317. **4)** *dugtigt, med besked, mycket, ymnigt, i mängd (jfr Norska* mannlege, *i bem. mycket, rikligen).* skipt ok giff the thing thu hafwir manlica *(largiter) Bir* 3: 321. konungen drak manliga *(abundanter)* got wiin *MB* 2: 188. the ther manligh stägel opreesa *RK* 3: 851. **5)** *mycket, synnerligen.* wart . . . manlika wäl hanteradher aff hwsbondanom *Lg* 3: 271. (manlika *för* vanlika? kwngör oc sigh os tith nampn oc thina släkt om manlika höffues äldher maa widherlikas tolke fäghrindh *Su* 76.) — *Jfr* **ful-, omanlika.**

manliker (manlikin *Bir* 1: 141, 3: 76. **manligh** *RK* 1: 406; *MD* 27. **manligä** *(för* **-lig**?*) Di* 133. **manneliker**: **-lika** *Bir* 1: 333; **-lica** *ib* 2: 148; **-lico** *ib* 3: 80; **-likasta** *Su* 396. **mannelikin** *Bir* 1: 318. **mannelig**: **-ligare** *Di* 155. **mannelighen** *ib* 80. *n.* **manlikt. manlikit** *Lg* 842. **mannelikit** *Bir* 2: 153. **manlekit** *ib* 4: *(Avt)* 185. *komp.* **manneligare** *(ack. m.) Di* 155. **manneligene** *(nom. n.) ib* 211**)**, *adj.* [*Isl.* mannligr] **1)** *menisklig.* manlik åt häwe *KS* 3 (5, 3). *ib* 13 (30, 14). take . . . manligh ham *MD* 27. **2)** *menniskan värdig, dygdig.* fylghia thy sum gudhlikt ok manlikt är *KS* 14 (34, 15). *Lg* 842. **3)** *manlig, dugtig, tapper.* manlekit hiärta *Bir* 4: *(Avt)* 185. hafdhe thre synir mykyt manlica. thy at hwar thera hafdhe vndir sik wnnit oc fangit rike *Gr* 259. thw äst starkaste kämpe oc manlicaste riddare *Bir* 2: 268. sagdhe thu mik wara manlikastan man *ib* 1: 140. *ib* 139, 141. *Fl* 1174. *Al* 1844. *Di* 80. mill ok manligh er han badhe *RK* 1: 406. war . . . mannelikin j gerningomen *Bir* 1: 318. ey spara liiff at han kallis manlikin *ib* 3: 76. ij manlicom anda *Bo* 101. mannelikit hiärta *Bir* 2: 153. *ib* 148. manlika gerningha *ib* 1: 164. *ib* 303, 333, 3: 80, 366. *Di* 155. vare thz manneligene *(drengiligt)* ath tu finghe hans suärdh j tina händher *ib* 211. **4)** *dugtig, ståtlig, betydande?* aff manlik makt ok digher stärke *RK* 1: 1097. *ib* 2651, 3189. **5)** *af manligt el. hurtigt utseende.* hin beszte riddare. manligä *(för* -lig? *hauc-ligr)* tha han sat vpa sin häst *Di* 133. **6)** *skön.* föddis en smaswen . . . swa faghor oc manliker, at modhorin kunne ängalund at lata forkoma honum *MB* 1: 277. at see . . . thik . . . fäghersta ok mannelikasta personam thola swa osighiande hardha pino

ok plagho *Su* 396. — *Jfr* **omanliker,** *äfvensom* **manzliker.**

manlikhet (mannelikhet *Bir* 4: 365**),** *f.* = **mandomber 3.** min hedhir skal vaxa aff jdhre manlikhet *Bir* 3: 406. *ib* 4: 365.

manlösa, *f.* [*Jfr Isl.* mannleysi] *brist på manskap. BSH* 5: 318 (1508), 319.

manna (-adher), *v.* [*Mnt.* mannen] *förse med manskap el. besättning, bemanna.* konungälle war tha wel mannat *RK* 1: 2896. att the manna båtar *SO (Hamnskrå)* 295. *Jfr* **be-, for-manna.**

manskam, *f. föraktlig el. usel menniska, usling.* som han hafdhe varit fulasta skam. thz man pläghir kalla manskam *(ac si esset homo vilissimus) Bo* 196.

manskaper (manzskap. mandskap. mandskapp), *m.?* **manskap,** *n.?* [*Isl.* mannskapr, *m. Mnt.* manschap, *f.*] *tjenst, hyllning, huldhet, trohet.* hulkom han hafdhe giort thiänist oc manskap *(cui homagium fecerat) Bir* 3: 213. swäria honum manskap widh *Al* 1134. the toko manzskap *(togo tjenst, gjorde hyllning)* alle i sänder oc gingo alexandro tha a händer *ib* 9643. skalt thu mik throskap oc manskap lofwa *ST* 303. wildo honom hwarte manskap ellir lydhno halda *ib* 340. *MB* 2: 308. *Di* 6, 23. *PK* 222. *Su* 191. honum hwlskapp oc mandskapp holla *RK* 3: *(sista forts.)* 4527. hwlskap och mandskap the konghen loffue *ib* 5091. *ib* 5358. *PM* 36. *FM* 144 (1502). *BSH* 4: 220 (1497). giordho the honom hiälp oc manskap *(auxilium ferebant)* j alla dagha *MB* 2: 252. manscap och thienst sagde the honom vp *RK* 2: 1164. *ib* 6340, 6367, 6403. mz manscap oc thieniste the fra hanom ga *ib* 1999. *ib* 1: *(sfgn) s.* 190. (manzskap *för* maghskap *Su* 357.)

manskut, *n.* [*Kanske en af* **matskut, stamskut** *föranledd folketymologisk ombildning af* **manzluter**] *andel som i Ångermanland och Medelpad vid själ- och sillfångst utgick till Olofsgården.* de captura foce et alecium de viginti hominibus partem vnam dictam manskut *SD* 3: 160 (1314). de captura alecium de qualibet sagena vnam partem dictam manskut de captura foce de qualibet naue vnum manskut *ib* 162 (1314, *gammal afskr.*). *Jfr* **manz luter.**

mantal (-tall), *n.* [*Isl.* manntal] *L. antal af menniskor, äfven antal af män.* skipadhis honum vist mantal *(numerus personarum) Bir* 3: 412. hawer minna mantal i sino hwse *MB* 1: 307. tässe *(fienderna)* waro otalighe j sith mantal oc cameler *ib* 2: 84. aff effrayms mantal *(numero; män, hop) ib* 110. lat lothen gaa offwir mantalit *(männen el. menniskorna)* j hwseno *ib* 18. — *antal af vapenföre män.* ville the ransake mantaled i huar sokn oc siden seye migh swa mange skötter aff huart herod, som skulle sitie viderredhe *BSH* 5: 164 (1507). boskreffs . . . mantaled vid huarge sokn *ib* 163. — *uppsättande af vapenföre män.* ey göre the skatten wth, ey heller hielp til mantaleth *BSH* 5: 144 (1507). — *räkning el. uppteckning af skattskyldiga personer, mantalsskrifning.* per monsson leth halla mantalith for jwlen och droff in alth thet han kwnne *BSH* 5: 284 (1508). — *räkning af vapenföre män, förteckning öfver vapenföre män.* vtnempnä huar tridhiä mann effter reth mantall i oders lagsagw *BSH* 5: 439 (1511). — *förteckning öfver skattskyldiga personer äfvensom öfver den skatt som bör erläggas, mantalslängd, skattlängd.* scrifue ellir late scrifua hwart aar nytt mantal baadhe hwat och huru mykit besatt är aff goozomijn oc swa mykit ödheliggir *VKR* 32. *Bir* 5: 114. skall fougtenn taga mantall aff thett läänn hann inne haffuer *SD NS* 1: 290 (1403, *nyare afskr.*). nw skal scriffwes mantalit om alth lenith *FM* 210 (1504). jach moste i morghen scriffua nyth mantal oppo skatthe sölff *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). — *Jfr* **manna tal.** — **mantals thing (mantalz-),** *n.* [*Fnor.* manntalsþing] *sammankomst för bestämmande af det skattebelopp som hvar och en skatt skyldig skulle erlägga, mantalsstämma.* at han *(skatten)* vtgaa scal redeligen met mantalz tinget *FM* 495 (1510).

mantol (mantul *L.*; *Bir* 1: 19. **mattul** *L.* **mantil** *Iv* 3641; *Fr* 352; *Bir* 4: 10, 24; *Lg* 3: 708; *Su* 55. **mantel** *Fr* 1165. *med art.* **mantolin** *Bir* 1: 20, 3: 389, 4: 10; *VKR* 3 *(ack., på två st.)*, 23; *ST* 287. **mantollin** *Bir* 1: 20, 94, 4: 20 *(på två st.: nom. och ack.)*, 24 *(ack., på två st.)*; *VKR* 23. **mantillen** *Lg* 3: 405, 708. *dat. sing.* **mantle** *Bil* 81; *Bir* 2: 14 *(på två st.). pl.* **mantlar.** *dat.* **mantlom** *Bir* 4: 24, 25**),** *m.* [*Isl.* möttull. *Ffranska* mantel. *Lat.* mantellum] *L. mantel, af så väl män som qvinnor buret öfverplagg som hängde öfver axlarna.* han hauar . . . mantol saman sömaþan mz belz listom *Bu* 204. enbyrþ kapa älla mantol *ib* 100. mantolin *(pallium)* hyl alla limina *Bir* 1: 20. taki riddarin mantol älla kapo huars band är sätiande framman for änneno *(mantellum cujus ligatura ponenda est super frontem) ib* 3: 387. hon hafdhe een stuntan mantil op a aff brwnt skarlakan . . . fodhrath väl mz hwita skin *Iv* 3641. tiwghu mark gull han ther wt taldo . . . ok tiwghu mantla aff safuil skin . . . ok mantla aff biald *Fl* 286, 288. *Fr* 352, 1165. *Bil* 81. *Bir* 1: 19, 20, 94, 2: 14, 3: 389, 4: 10, 20, 24, 25. *VKR* 3, 11, 12, 23. *ST* 287. *Lg* 3: 405, 708. — *bildl. täckmantel.* undher mildhetzsens mantil *Su* 55. — *Jfr* **examit-, härþa-, iungfru-mantol.** — **mantols mur (manthels-),** *m.* = **mantol mur.** ther ramelet eth stort sticke neder aff manthels mwren *FM* 230 (1505).

mantolfodher, *n.* [*Fnor.* möttulfóðr] *mantelfoder?* riddarin hafdhe om sik eet mantol fodhir *(kurisse) ST* 291.

mantolkapa (mantul-), *f.* [*Jfr Isl.* feldkápa *samt Mht.* mantelroc] *mantelkåpa, kåpa som i form närmar sig en mantel?* margarete do brunetum mantellum meum foratum. jtem uestem meam aliam dictam mantulkapu similiter foratam *SD* 2: 158 (1293).

mantolklädhe (mantulcledhe), *n. kläde el. tygstycke hvilket nyttjas som mantel, tygstycke som bäres öfver de öfriga kläderna, schal?* I. mantulcledhe *SD* 4: 622 (1338).

mantolköp (mantul köp. mattul köp), *n. L.*

mantolmur (mantell mwr), *m. yttermur, krenelerad ringmur. Se FM* 198 *not.* at nidh brytä thenna mantell mwr her for slottet *FM* 198 (1504). *Jfr* **mantols mur.**

mantolsköt, *n.* [*Isl.* möttulskaut] *mantelveck, mantelflik.* hon vände fran mik allan lughan mäþ sinom mantolsköte *(för* sino mantolsköte *el.* sinom mantolskötom*) Bu* 22. nar jomfrun hafdhe oplätit badhin mantol skötin *(sinus mantelli) Bir* 2: 14. *Gr* 304.

manval, *n. L.*

manvit, *n.* [*Isl.* mannvit] **1)** *menskligt förstånd, naturligt förstånd.* snieldr ok rådhughr til sit manwit *KS* 53 (133, 57). **2)** *yttre sinne.* al þön fäm manuiten *(omnes sensus corporis)* äru al i manscens änlite *Bu* 145. — *Jfr* **manz vit.**

manväkt (man wekt. manwikt), *f. L. Jfr* **manna väkt, man vät.**

manvät (-wäät. -wätt), *f.* [*Fdan.* manvæt] *mandråp.* the män sum i manwättum äru *(d. v. s. som begått dråp och derför hafva att befara hämd)* mugho full wappn hawa sik till wärn *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). ä hwatt hälder han är i manwäät äller egh *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *Se Schlyters Ordb. s.* 429 **manna väkt.** *Jfr* **manväkt.**

manzliker (mannzliker: -licom *Bir* 3: 409. **mantzliker. mandz liker. mandzlig: -liga** *MB* 2: 300. **manzlikin** *Bir* 1: 210; *Ber* 10; *(ack. sing. m.) Bir* 1: 381; *(ack. pl. n.) ib* 3: 241. **manzlekin** *(ack. pl. n.) Ansg* 181. **mansklikin** *Ber* 10. *n.* **manzlikit** *Bir* 1: 58, 3: 283; *Gr (Cod. D)* 366. **manzslikit** *Su* 345. **manzliket** *ib* 179**),** *adj.* **1)** *mensklig.* formeradhe mantzlika röst i thera mwn *MB* 1: 43. j sannom manzlicom licama *Bil* 536. manzlikin hughir är seen at tro *Bir* 1: 210. *ib* 58, 79, 137, 361, 368, 381, 2: 188, 296, 320, 3: 241, 252, 276, 409, 422, 457, 4: 71, *(Dikt)* 216. *KL* 181. *Ber* 10. *Su* 59, 345. thz äwoga oordet nw manzliket giort *(incarnatum) ib* 179. vtan al manzlekin teilse *(nemine monstrante) Ansg* 181. **2)** *manlig, tillhörande el. utmärkande en man (i motsats till det som tillhör el. utmärker en qvinna).* tedhe jumfrun thom manzlikit barnsins kön *Bir* 3: 283. födhas af jomfru mario af helgha anda vtan manzlikit sambland *Gr (Cod. D)* 366. *Bir* 2: 56. *Lg* 3: 38. mz . . . qwindzligom tankom, tilföghandis mandzliga starkhet *MB* 2: 300. **3)** *manlig (i motsats till barnslig).* affläg nw allan thins hiärta barnslika räddogha oc iför tik mandz lika stadughet *Su* 30. — *Jfr* **manliker.**

mar (maar), *m.* [*Jfr. N.* maare, *m.*] *mal.* huar ey thiwfwa älla maar skulu thz opnöta *Bir* 3: 245. klädhit gnax af marenom *Ber* 185. afwnnden är siälinna mar och madhker *ib* 107. läx malyrt j kläde tha skadar maar ey thöm *LB* 4: 350. *Bo* 96. *Bir* 3: 444. *Ber* 41, 187, 210. *LfK* 124. *Jfr* **mal,** *m.*

mar (maar), *f.* [*Fdan.* maar] *flicka.* en gammal man . . . som tagher wnga maar *MD (S)* 222.

mar, *n. se* **mär.**

mara, *f.* [*Isl.* mara] *mara, qvinligt trollväsende som tros qvälja menniskan under sömnen.* thu skalt ey thro oppa maro ellir elfwa *ST* 31. genuit valanda, qui in sompuo a demone suffocatus interiit, quod genus sweco sermone mara dicitur *Catalogus regum Sveciæ i Script. rer. suec.* 1: 14 *(aftr. fr. Registrum Upsaliense af år 1344)*; *jfr Monumenta historica Norvegiæ ed. Storm s.* 225; *jfr äfven ib* 213. mara redh mik til dödh *RK* 1: *(LRK) s.* 218. *PK* 228. *LB* 7: 171.

marat, *se* **morat.**

marþ, *se* **morþ.**

marþer (maardher. mordher: mordh *FH* 6: 39 (1453). **morder. -ar),** *m.* [*Isl.* mörðr, *endast ss namn*] *L. mård, mårdskinn.* mz safuil skin, mardha ok swa hermeliin *Fl* 496. graskin hermelin oc maardha *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. graskin hermeliu oc morde *(i rim med* sparde*) ib* 2: 7154. hans *(fiskens)* skin är oliikt nakrom mardh *Al* 7679. min swarta kiortil foodrat met maardh *FH* 6: 21 (1449). *ib* 39 (1453).

mardhskin (mord- *FM* 236 (1505). **mardskyn),** *n.* [*Fnor.* marðskinn] *L. mårdskinn, pelsverk af mård.* mardskin dragha *MD (S)* 242. gifuer jak . . . herra clawsse sacriste min rödha kiwrtil fodhradhan medh mardhskinnom *SD NS* 1: 514 (1405). *BYH* 1: 176 (1372). *PK* 221. eth themer mardskyn *FM* 220 (1505). *ib* 236 (1505). *BSH* 4: 336 (1503). — **mardhskins thäkan (marthskinsz-),** *n. mårdskinnstäcke.* marthskinsz thækan *SD* 4: 711 (1340?).

marenborsker (*n.* **marenborst),** *adj. Marienburgsk, från Marienburg.* marenborst kledhe *SO* 115. — *n. Marienburgskt kläde.* legamus . . . stabulariis nostris cuilibet illorum x vlnas panni marenborst . . . item omnibus cocis nostris vnam peciam marenborst *SD NS* 2: 14 (1408).

marfyl, *n. L.*

margha ledh, *se* **leþ.**

marghaledhis (margha leedz), *adv. på många sätt.* the hädde han margha leedz *Lg* 3: 80.

margha lund, *se* **lund.**

margha lunda, *adv. mycket.* thakkadhe honum margha lunda *Fl* 1298 *(i rimsl.)*.

margher (margh. marghin *Fl* 1730, 2039; *Iv* 1670; *Fr* 454; *Al* 9608. **margen** *RK* 1: 531, 797. *n.* **marght** *MB* 1: 113; *Fl* 619; *Fr* 2038; *Al* 4558, 5044. **margt** *RK* 1: 1749. **markt** *ib* 1185, 3293; *Fl* 1421. **marghith** *Fr* 2558. *ack. f.* **margha. marghin** *(i uttrycket* **marghin lund***) Fl* 2009; *Al* 6574, 6969, 7000, 8225. *pl. nom., ack. n.* **margh** *Pa* 3; *MB* 1: 324; *Fl* 110; *Fr* 1827; *Al* 5018; *Lg* 94. **marg** *FM* 595 (1513). **mark** *Ber* 278. **marghin** *Fr* 459**),** *adj.* [*Isl.* margr] *L. mången.* marger wart ther dräpin *RK* 1: 1767. margher man liwer länger mz läkedoms krapt, än han hafdhe elles *MB* 1: 108. them thol han marghom syndoghom manne *ib* 277. them mötte marghin riddare viis *Fl* 2039. *ib* 1730. *Iv* 1670. *Fr* 454. *Al* 5044, 9608. *RK* 1: 531, 797. haffuer ther standit markt aar *ib* 1185. *Fr* 2558. kärdhe sik swa margha leedh *ib* 1354; *se vidare under* **leþ 2.** the trä åra godh marghin lund *Al* 8225; *se vidare under* **lund 2.** — *med tillhörande subst. föregånget af obest. art.* margh en häladh from *RK* 1: 837. marght et hälädhe *Al* 4558. margt eth anxlikt slagh *RK* 1: 1749. markt eth örss *ib* 3293. — *n. abs. månget, mycket.* the kalzadho marght ok giordhe sik gaman *Fl* 619. *ib* 1421. j myklo oc margho *(i mångt och mycket; in multis . . . et magnis)* hawir iak dröft thit gudhelica vald *Bo* 74. — *pl. månge.* han gaff ok länte marghan *(för* -om*)* län *Al* 3799. slogho margha ther i häl *ib* 9598. fingo aff trullom margh ond slagh *ib* 5018. *Fr* 459. henna bryst han drak aff margh aar *Fl* 110. *Pa* 3. i margh hundradha aar *MB* 1: 324. foro om margh bergh oc skogha *Lg* 94. mark vmskiftelikin thing *Ber* 278. j marghom oc storom . . . ärindom *VKR* 54. margha frwor äre milla, oc ängin swa mild swa som maria *MB* 1: 397. thz wardher mangt i marghom daghom *GO* 1041. mädh

dyra thing margha handa *Fl* 1994; *se vidare under* **hand 5.** orät driifs saa marga lunder *MD (S)* 235. i syndon i allo marghom lundom *Al* 6598; *se vidare under* **lund 2.** — *Jfr* **for-, ful-margher, lämmarghir,** *äfvensom* **margskona** *under* **kon, margskyns** *under* **kyn.** *Jfr äfven* **manger.**

marghfaldadher (margfallader), *adj.* [*Jfr Isl.* margfaldaðr] *försedd med många veck el. fållar.* haffua atirhald . . . aff stärktom klädom, oc persadhom oc aff omykit sidhom, ällir widhom, ällir margfalladom *Bir* 5: 103. *Jfr* **mangfaldadher.**

marghfaldelika (margfaldelika *Su* 363. **marghfallelika** *MB* 1: 268, 390. **margfallelika. marghfallelica** *Bo* 110, 251; *VKR* 54. **margfallelicä** *RK* 1: *(LRK) s.* 231. **margh faallelika** *Ber* 270. **marghfalelika** *ST* 21. **marghfallalika**: **-likare** *MB* 1: 390. **margfalleliga** *ib* 2: 104, 317. **marfolleliga** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 272. **marfollelige** *ib* 277**),** *adv.* [*Isl.* margfaldliga] *L. på mångfaldigt sätt.* margfallelika pinad *Bil* 426. *ib* 894. *MB* 1: 268, 390. *Bo* 110, 251. *ST* 21. *VKR* 54. *Ber* 270. *Su* 363. *MB* 2: 104, 317. *RK* 1: *(LRK) s.* 231, *(Yngre red. af LRK) s.* 272, 277. *Jfr* **mangfaldelika.**

marghfaldeliker (marghfalleliker. marghfallelikin *VAH* 24: 323 (1454). **margfalliker** *L.*), *adj.* [*Isl.* margfaldligr] *L.* = **mangfaldeliker.** marghfäldelika dyghde *KS* 40 (105, 44). thik til marghfallelika äro *MB* 1: 318. *KL* 321. *Gr* 270, 274. *VAH* 24: 323 (1454).

marghfaldelikhet (margfaldelighet *Su* 363**),** *f.* = **mangfaldelikhet.** *Su* 47, 363.

marghfalder (*pl. ack. n.* **marghfåld** *KS* 40 (105, 44). **marghfall** *KL* 148. *dat.* **marghfallom** *Gr* 274. *best. form* **marghfallo** *Bo* 134**),** *adj.* [*Isl.* margfaldr] = **mangfalder.** kännas vidh sin marghfallo vanskilse *Bo* 134. hans nadh är marghfald *Bo* 110. thwingadhan mz marghfallom pinom *Gr* 274. huru marghfall qual han hawir giort thinom godhom hälghä mannom i iherusalem *KL* 148. torf han marghfåld wapen *KS* 40 (105, 44).

marghfaldoghet (-falloghet), *f. mångfald.* äpther dygdenna marghfalloghet *LfK* 116. *Jfr* **mangfaldoghet.**

marghin fald (*Iv* 1001; *Al* 6580, 7258. **margin fald** *Iv* 2013. **marghin fall** *Al* 1236, 4338. **marghinfal** *MD* 193. **marghin falda** *Fr* 3083. **marghän falde** *Al* 7158. *Ordet förekommer endast i rimsl.***),** *adv. mångfaldigt, på många sätt, mycket.* thakkadhe honum marghin falda *Fr* 3083. thu lifwer kräselika marghin fald *Al* 6580. *Iv* 1001, 2013. *Al* 1236, 4338, 7158, 7258. *MD* 193. *Jfr* **manginfald.**

marghinfalder, *adj.* = **mangfalder.** the kära thera angist marghinfalda *(kan äfven föras till adv.* **marghin fald***) Iv* 884 *(jfr s.* CLXIII*).* mz stoor dirffwe marghin fald *Al* 9662.

margreve, *m.* [*Mht.* marcgrâve, margrâve, margrêve *o. s. v.*] *markgrefve.* margrefuen aff brandaborgh *Bil* 770. *ib* 759. *Lg* 3: 701. *Di* 31, 32 *o. s. v. BSH* 4: 248 (1500), 5: 260 (1508).

mariu mässa (maaremässa. marmässa *L.* **marmesse. maarmesse. moremessa. mormessa),** *f.* [*Isl.* maríumessa] *L. vårfrudag, någon af Jungfru Marias högtidsdagar; Jungfru Marias födelsedag, den 8 September, äfven marknad som hålles vid nämda tid.* baadho honum om maaremässa komma tiil tälia *RK* 3: 2964. *ib* 3597. om moremessa nest forledhen *BSH* 5: 408 (1510). jntil moremesso nest komendis *HSH* 20: 256 (1507). nogon tiid for mormessa *ib* 24: 47 (1516). eptor mormessa *ib* 49. gaff jach mich tiil westeraars i mormessen *ib* 79 (1516). kwnne j haffua eder wissa budh j westreaars j marmesse *FM* 202 (1504). at . . . the *(penningarne)* bewaredis och gömdis till j maarmessen til at köpe oxer fore *ib* 196 (1504).

mark (-ar), *f.* [*Isl.* mörk] *L.* **1)** *skogsmark, mark, fält.* haffwer . . . ornerat . . . markar oc skogha mz blomstrande qwistom oc löffuom *Su* 203. gingo vafrande som vil diur om marka ok skogha *Gr* 323. en vatnkälla vpfyllandis alla markana *ib* 299. bödh dragha han wt a marchena *(campum) Bil* 499. *ib* 741. thera köt ok inälue . . . skulu vtkastas a mark *(agros) Bir* 8: 7. skal miin hand oc mit gudhlikt wald wardha ower alla thina marka *(agros) MB* 1: 298. följhia sinom alra kärasta . . . owir contemplacionis. thz är clara syn oc vidhir känningx marka *(campos) Bo* 92. — *i ortnamn.* de vymarkum *SD* 2: 20 (1287). **2)** *öppen mark hvarest krigshärar kunna mötas, fält, slagfält.* är han vanlica a markinne *(campo)* ok vardhir thär riddare *Bir* 3: 389. jak är likir enom konung hulkin som stodh a markinne *(campo)* til hwars höghro hand hans vini stodho oc ouinine a vinstro handinna *ib* 402. *RK* 1: 3305. tok han til markenna *Lg* 3: 333. redh han lönlikan ower markena *ib.* the danske gaffue flökten ok rymde marken ok til skips *HSH* 7: 19 (1470). alle the dandeswenä . . . som nw med eder paa marken . . . äre *ib* 19: 155 (1506). thenne sköld och sköldmerche j marken före *ib* 178 (1508). döö pa markin *FM* 234 (1505). godhe wärafftige men, ther jach ma sla myn lith til pa markin moth ware fiendhe *ib* 235. *BSH* 5: 368 (1509). ath bliffwa i marken medh them moth rikesens fiendher *ib* 370 (1509). siäx hundrath thusand ok än siäx är hans här til markena läghx *Al* 2414. *ib* 2412. — *Jfr* **al-, bonda-, bya-, fä-, fäar-, hiordh-, hiordha-, lap-, lappa-, nordh-, slät-, strids-, ut-, ville-, ödhe-, ödhkna-mark.** — **markabro,** *f. L.* — — **markamärke (maarka-),** *n. gränsmärke mellan två byars marker, råmärke.* super terminis maarkamærke dictis, inter predictam villam nostram ex vna parte, et villam lundby ex altera *SD* 4: 590 (1338). — **markar skiäl (marka-),** *n. L.* — **marka vägher,** *m. L.*

mark (marks *FM* 77 (1483). *pl.* **markr** *SR* 9; *KS* 34 (89, 37). **marker. marcher** *SD NS* 1: 102 (1402). **markär** *SR* 13, 18. **markir** *SD NS* 1: 26 (1401); *Bir* 1: 148. **marks** *FM* 77 (1483). **mark** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 563 (1346), 564, 565, 566; *Fl* 283; *Fr* 180; *RK* 1: 1114, 1219, 3179; *MEG (red. A)* 55, 56, *(red. B)* 59, 61; *EG* 66; *SO* 4, 51, 146; *för öfrigt den vanliga formen.* **marc** *SD* 1: 452 (1270, *gammal afskr.*)**),** *f.* [*Isl.* mörk] *L.* **1)** *mark. ss vigtenhet (äfven i fråga om myntvigt).* mark fläsk *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). ij mark wax *SO* 4. *ib* 78. een calk af syu mark gul *SD* 5: 563 (1346). een kalc af syäx mark sylfs . . . oc en kalc af fyurä mark

sylfs *ib. ib* 564, 565. tiwghu mark gull *Fl* 283. gifua ena mark lödhukt silfuer *Ansg* 235. hundradha markr silvers *KS* 34 (89, 37). *RK* 1: 1219. *Fl* 285. han skal giua . . . bynum enä örtogh af hwaric mark silfs *SR* 11. lagde mark sölff a hwan plogh *RK* 1: 3316. böte . . . ena halffua lödiga mark sölff *SO* 145. gaff wt söllff a badha hender thusende lödugh mark i sender *RK* 1: 3179. *ib (Albr) s.* 210, 211, *(sfgn) s.* 171, 173, 2: 8733. *SO* 146, 147. *Lg* 3: 382. *SD NS* 1: 11 (1401) *o. s. v.* swa got mynt at wäghna markin halder halff fiortonde (13 $^1/_2$) lodh silffuer *SJ* 3 (1420). wägen kolnisk mark gwldh *HSH* 19: 14 (1497). för iij ok xxx tusandh lödugha mark j kölnisk vikth *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. ath betala j kolnisk wikt fryi iij^M (3000) lödhogh mark ok femty *ib*; *se vidare Falkman, Om mått och vigt* 1: 341 *f.* donec elemosina iam dicta que est XII marce puri totaliter fuerit persoluta *SD* 1: 452 (1270, *gammal afskr.*). — *i latiniserad form.* soluere . . . VI marcas puri *SD* 1: 452 (1270, *gammal afskr.*). **2)** *mark. ss myntenhet (denna bem. kan dock icke alltid bestämdt skiljas från föreg.). Jfr Schlyter, Ordbok s.* 531 *f.; Nordström, VAH* 19: 195 *f.*, 205 *f.*, 214 *f.* giälde attatighi marker *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 3: 86 (1312), 87 (1312), 88, 89 (1312) *o. s. v.* böten thre mark *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466. böte XL mark *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 378. böte . . . fiuritighi marker *ib* 375. *ib* 377. böte . . . þreä markr *SR* 9. *ib* 13. *MEG (red. A)* 55, 56, *(red. B)* 59, 61. *EG* 65, 66. *SO* 51. sakär at þrim markum *SR* 18. giällde aater skadhen ok aa XL marker *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). hällir gafwin the hundradha markir for wärldinna äro än en päningh for mina skuld *Bir* 1: 148. *ST* 189. thusand mark the gullo väl *Fr* 180. *RK* 1: 1114. them aather köpa för xx^M mark *ib* 3: 2606. löde marc sölff tha man för viij marc fik *ib (sista forts.)* 4597. tw hwndrattä mark redo penningä *SD NS* 1: 5 (1401). *ib* 24 (1401) *o. s. v.* een mark peninga reedha *RK* 3: 4187. hundraþa marker penningä *SD* 5: 565 (1346). hundraþa mark pänningä *ib. ib* 566, *NS* 1: 12 (1401) *o. s. v. SJ* 27 (1425). *SO* 31, 225. *SGGK* 103. atta tusanda marker penningä oc thiughu thusanda marker swenska penningä *BSH* 1: 194 (1387). tolfhundraþa mark swenscä pänningä *SD* 5: 564 (1346). tuhundraþa marker swenscä pänningä *ib. ib* 565. *ib NS* 1: 102 (1402). I gard j sätra rontar I mark swenska *BYH* 1: 257 (1455). *PM* 27, 36. the XXV mark suensk *FH* 2: 93 (1432). iij garda j notaby giffuer hwarthera iij mark gutniska *BYH* 1: 257 (1455). ath the fatighe meen skolo faa her tunne myöl för iiij (4) mark g[utnis]ca *BSH* 5: 535 (1513). thöm skole the giffua för tunne myöl ij (2) mark danske *ib.* twhundrada ösgötzka marker *FH* 3: 142 (1449). hundraþa mark scanisca *SD* 5: 566 (1346). ix mark thyska päninga *ib NS* 1: 180 (1402). for xxx mark jemzka *ib* 232 (1403). *ib* 626 (1407). före threttiwghw libyska mark *ib* 61 (1401). *ib* 85 (1401). fore fyretigho mark hwitha ängilska *ib* 6 (1401). fore fyra hundradha lödhogha mark oc ij hundradha swänska mark, swa got mynt som nw gänt oc gäft är i rikeno, swa at vi mark gaa fore ena lodhogha mark *ib* 97 (1402). *ib* 26 (1401). XX marc redha päninga . . . swa goth minth at sex marc göra ena lödhogha marc *ib* 11 (1401). *ib* 3 (1401). fore xxviii marker swenscha päninga, aff tholiko mynte som nw gaar oc gäft är i swerike, swa at en lödhugh march sylfs är swa godh som siw marker swenscha *ib* 108 (1402). tw hundradhe mark päninga i swa godho minte at siw marker göra ena lödhugha mark *ib* 675 (1407). fore eena mark ok trätighi redha päninga i swa dana mynt, at tighio mark göra eena lödhugha mark *ib* 2: 222 (1409). DCCCXXV marker suenska sua got mynt at fyrä mark suensk göra fult fore en fullwightoghan engliskan nobel *FH* 2: 93 (1432). betaladhe bäncht krok . . . LX marc VIII öre y markene I mark stokholms peninga oc ther til en oxa swa godhan som IIII mark *FH* 2: 111 (1437). XV mark abosce. swadant mynt. at een arnoldus gylden oc I mark gaa oc giälla lika hwart andro *ib* 103 (1436). for X marker abosko peninga swa dana mynt at X marker gör en lodögh mark sylff *ib* 3: 130 (1448). mark stakkuta *(i mots. till* mark svenska*) Urk. fr.* 1461 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe).* hwndrat march ortuger *FM* 237 (1505). *ib* 252 (1505). *SO* 224, 225. för iij (2 $^1/_2$) och xx (20) mark örtug *BSH* 5: 535 (1513). vi och xx mark örtug *ib.* gaff han os twhundradha marker swenska päninga halft i klädhe oc halfft i redhom päningom *ib* 1: 182 (1381). siex hundradha marker i swenskom päningom eller i godhom gildom wärdhörom *SD NS* 2: 278 (1410). for VI mark redha penninga ok IIII mark j lösöra *FH* 2: 81 (1431). XV marc swenska j godhom tinghom och laglicom werdhörom och redhom peningom *ib* 5: 135 (1489). *ib* 4: 29 (1453). — *i latiniserad form.* pro XIIII marcis denariorum *SD* 1: 432 (1270, *gammal afskr.*). **3) = markköp.** XL mark jord j biornsby *FH* 2: 83 (1431). XL mark fasta jord *ib* 82. haffua saalt . . . XVI $^1/_2$ mark fasta jord . . . for XVI $^1/_2$ mark penninga *ib* 84 (1431). *ib* 85, 88 (1431), 114 (1438), 115 (1438), 116. *FM* 40 (1420). 15 marka jord *Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 314 (1480). *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 242 (1480). — *Jfr* **bismana-, bismans-, bismara-, bot-, flärdhungs-, för-, half-, skat-mark.** — **marka bol,** *n. gård för hvilken en mark erlades i afrad.* af hwarie marka bole gifwi landbon husbonden ena tunno öl um arith *GS* 43. *Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 213 (1381). *Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 169. — **markagiäld (markagield. markageld. marchegeld** *SD* 3: 92 (1312). **marcagelt** *ib* 96 (1312). **marcägelt** *ib.* **marchagiald** *ib* 97 (1312). **marchagiald** *ib* 5: 83 (1341). **marchagyald** *ib* 3: 1 (1311). **marchalgyald**(!) *ib* 184 (1314). **marchagield** *ib* 100 (1312). **marka giell: -gielle** *BSH* 1: 143 (1373); **-giellet** *ib*), *n.* **1)** *markgäld, en extra gärd som under medeltiden ofta utkräfdes och hvars belopp i regeln synes hafva uppgått till en mark. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 273. super solucione vnius marche dicta wlgariter markægiæld *SD* 3: 33 (1311). jsti fecerunt debitum quod dicitur marcagelt de parochia ocheby in olande primo petrus in vesscinge vnam marcam et ingemarus I marc . . . petrus marcam in athorp . . . jsti fecerant VI oras . . . jsti fecerant dimidiam marcam . . . jsti fecerant II oras . . . jsti resident de debito quod dicitur marcægelt . . . jsti resident de debito VI orarum . . . isti resident de debito di-

midie marce . . . isti resident [de] debito II orarum *ib* 96 (1312). *ib* 92 (1312), 97 (1312), 100 (1312), 257 (1316), 4: 537 (1336, *nyare afskr.*), 5: 83 (1341). *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). hwilka wi aff nokrom marka gielle enga ledhes frelssa hafwa wiliom *BSH* 1: 143 (1373). thetta marka giellet som wi nw aff warom almogha hafwom vpborit oc än hafwa wiliom swa som aff hwar man widher nampn fäm mark päninga *ib.* at wi . . . geldskylloghe ärom . . . herra jenis nielsson, doomprost i vpsalom, a vpsala domkirkio oc vare nadoghe frw drötning margarete wäghna siex hundradha marker . . . a wars landz wäghna jämptaland for the aterstadher ther i gen sta i waro lande jemptalande aff the thusand marker, ther war nadhogha frw hafde waart land til lakt . . . hulket markageld i atta aar til forenne war oppa lakt ofuer all thenna thry konungx riike *SD NS* 2: 278 (1410). iac hafuer vnt oc gifuit . . . minom älschelikom swen, finka, alt thet gothz . . . af allom arlikom scatwm aläghnom oc markagieldom, oc aff allom thunga, lidhugt, löst oc frelst *FH* 2: 12 (1381, *nyare afskr.*). de solucione marche; *på frånsidan:* littera quittacionis domini b. super pecunia dicta marchagyald *SD* 3: 1 (1311). super collecta, vnius solidi de qualibet marcha nuperrime imposita; *på frånsidan:* littera quittacionis domini ducis w. super marchalgyald *ib* 184 (1314). *Jfr* de subsidio marche et solidi *SD* 3: 139 (1313; *vidim. fr.* 1337). pro solucione marce nuper skaris imposita *ib* 4: 4 (1327). *ib* 3: 86 (1312), 87 (1312), 88, 89 (1312) *o. s. v.*, 186 (1314, *nyare afskr.*) *Jfr* **halfmarkagiäld.** **2)** *en ordinarie skatt som nämnes ss utgående i Gestrikland och Dalarne (förra sammansättningsdelen hör dock här kanske till näst föregående ord* **mark,** *i bem. skogsmark). Jfr Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 258; *Hildebrand. Sveriges Medeltid* 1: 262. markegäld i gestrijkl *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdr.*). markegäld i koper dalarne war deres järne skatt eller skattejern *ib.* — **marka köp,** *n.* = **markköp.** hawa saalt . . . LX markaköp fasta jord . . . for LX mark päninga *FH* 2: 78 (1431). hawa saalt . . . VIII markaköp j vigars bole aff gamalt frelse ok eth markaköp aff olaff danskas arff. som ther ligger vpsidhis widher for VIII mark redha swenska päninger *ib* 67 (1428). jöns bagge gaff IX markaköp j mörby liggiandis . . . for IX markaköp jord liggiandis j ödha j wigars bole *ib.* hawa scipt . . . IX markaköp jord. liggiandis j westra symäsala. for IX marcköp j näs *ib* 88 (1432). *ib* 84 (1431), 86 (1432), 90 (1432). han gaff mynom bonda ok mik gotz j biornsby j jwmala sokn for wart gotz j langahusödhom marcaköp mote marcaköpe ok hws mote hwse *ib* 97 (1433). *Jfr Upl L J* 4: *pr.* — **markarland (marcerland. markaland),** *n. L.* = **markland.** eet marcerland jordh *SD NS* 1: 210 (1403). *Jfr* **halfmarkaland.** — **markar nöt (marka-),** *n. L.* — **marka skatter,** *m. jordrymd af ett visst värde. Jfr Styffe, Grundregal. i VAH* 24: 293 *f.; Falkman, Om mått och vigt* 1: 197 *f.* haua vnt oc oplatidh . . . i rätto köpe bäggias wara gotz i kulla vidh berström i finnaster sokn, som är nighio markaskattir jordh fore fyritighi marcer oc fäm marcer swänska päninger stokholms mynt *SD NS* 1: 606 (1406). adhirtan marka skat iordh ligiande i tiudhö i finnaströms sokn *VAH* 24: 293 (1381). *Jfr* **markskatter,** *äfvensom* **skatmark.** — **marka tal,** *n. L.*

mark, *n.* [*Isl.* mark] *L.* **1)** *märke, tecken.* min faar ther iak wet at min äru af visso marke ok tekne *Bir* 1: 357. tagha thz sama mark a thera köt, ther abrahams släkt hawer *MB* 1: 228. *ib* 361, 363, 403, 503, *(Cod. B)* 527. *Su* 404. **2)** *tecken, förebud.* thz är goth mark *LB* 3: 84. — *Jfr* **fräst-, hedhers-, lärn-, malata-, skot-, tak-mark.** *Jfr äfven* **gruvomark.**

marka, *v. L. Jfr* **afmarka.**

marke, *m. Jfr* **andmarki, ramarkar.**

marker, *se* **maþker.**

markisker (*n.* markist), *adj.* — *n. ett slags tyg, sannolikt benämndt efter stället hvarest det förfärdigades.* capa de . . . panno markist *SD* 3: 400 (1319). x ulnas markist *ib* 4: 371 (1334). *ib* 5: 637 (1347). *Jfr* **marknisker.**

markköp, *n. jord värderad till en mark.* hawa salt . . . XXXIII markköp fasta jord liggiandis j torpe j äkrö sokn . . . for XXXIII mark peninga *FH* 2: 77 (1431). haua saalt . . . 1 markköp jord j sybbaby liggiandis . . . for 1 mark penninga *ib* 89 (1432). jak haffuer scipt. vnt ok oplatit . . . IX markköp jord liggiandis j lanaby . . . for VI markköp jord j tönitö liggiandis j mynom tegh ok III mark redha peninga *ib* 91 (1432). haffua salt . . . x markköp jord j grenskalabodom for VI mark peninga ok VIII alna kwmest *ib* 94 (1433). jak haffuer honum giffuit VIII markköp j torpe. j äkrö. ok II markköp j hampnö. for x markköp j grenskalabodom *ib. ib* 81 (1431), 84 (1431), 86 (1432), 88 (1432), 4: 4 (1431), 6: 10 (1444, *gammal afskr.*). *Jfr* **marka köp.**

markland, *n. L. markland, jordrymd hvarför urspr. en mark erlades i afrad. Jfr Styffe, Grundregal. i VAH* 24: 292 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 243 *f.; Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 437. 1 markland jordh *SD* 2: 433 *(öfvers.). ib* 3: 121 *(öfvers. i afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet)*, 228 (1315, *nyare afskr.*). halft fämtä markland iord *ib* 4: 389 (1334?). *ib* 5: 166 *(öfvers. i hdskr. fr. början af* 1400-*talet)*, 6: 125 (1349), 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*, 169 *(öfvers. fr.* 1441*)*, *NS* 1: 8 (1401), 11 (1401) *o. s. v. BSH* 1: 179 (1381), 181 (1381). *BYH* 1: 186 (1381, *nyare afskr.*). *DD* 3: 18 (1391, *nyare afskr.*). *Jfr* **halfmarkland, örisland,** *äfvensom* **markarland.**

marknaþer (*ack.* -adh. -at. *pl.* -ar), *m.* [*Isl.* markaðr, marknaðr. *Mnt.* market. *Lat.* mercatus] *L.* **1)** *marknad.* i . . . marknada *(nundinis) SD* 5: 207 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). ib* 209, 230 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* stadgom wi oc bywdom hallas frith torgh oc marknadh j härenom twaa resor hwarya wikw *PM* 32. for . . . til en marknadh *Lg* 3: 726. i strängnes marknadh vm samthing *SJ* 28 (1425). *GS* 42. i hwilka marknadha the heltzst samankomma *ib* 59 (1474). *SO* 118, 142, 151, 157. *FM* 308 (1507), 562 (1512). **2)** *handel, köp.* the köpmen finge enkte vtfört för en fogdans haffde sin marknad giort *RK* 2: 633. **3)** *handelsvaror?* for hwariom porte finder thu een man slikt aff marknat huxa kan *(texten är troligen här på något sätt förderfvad. Isl. har* markaðr hvern dag hjá hverjum kastala*) Fl (Cod. B)* 963. — **marknadha dagher,** *m. L.* — **marknads**

dagher (marnads-. marnadz-), *m. marknadsdag.* vnne oss ij (2) marnads dage om aaret *BSH* 5: 270 (1508). vnnä oss . . . tesse ij (2) marnadzdage *ib.*

marknisker (n. marknist), *adj.* — *n. ett slags tyg sannolikt benämdt efter stället hvarest det förfärdigades.* duas tunicas vnam næflist et aliam marknist. vnam cappam lybist grath et marknist *SD* 4: 105 (1329). vnam peciam, dictam marknist *ib* 6: 64 (1348). VIII vlnas marknist *ib* 214 (1350, *gammal afskr.*). *Jfr* **markisker.**

markpund, *n.* [*Mnt.* markpunt] *markpund, skålpund. Se Falkman, Om mått och vigt* 1: 389 *f.* eth (1) lijspund wax ok fira (4) markpund wax *SJ* 2 (1420). v stycke koop:r the wooghe XIII skip:dh IX lisspundh oc v mark p:dh *DD* 2: 30 (1524, *afskr.*).

markskatter, *m.* = **marka skatter.** I markscat jord, liggiandis j berström j nissa sighwrdssons tegh for v mark peninga *Falkman, Om mått och vigt* 1: 181 *(urk. fr.* 1431*). ib* 180 *(urk. fr.* 1376*). Jfr* **skatmark.**

marminna, *f.* [*Mnt.* merminne. *Jfr Isl.* marmennill] *hafsfru, siren.* wi läsom at marminnan *(sirena maris)* är ofwan naflan wälskapt som fagher iomfru, ok nidhan til wanskapt *Ber* 159. fly at höra tholka marminnor *(cantus sirenarum) ib*, hafwa marminno rööst *Su* 410. *ib* 409. — **marminno sanger (marminna-),** *m. sirensång.* hwat äru wärdhzlika qwinno ordh wtan marminno sangher, fly thy then marminna sangin *Ber* 159.

marmorsten (marmer sten), *m.* [*Jfr Isl.* marmarasteinn. *Lat.* marmor] *marmorsten, marmor.* han lät ther resa en marmer sten *Al* 7325. ena graff af dyrum marmorsten *Bil* 274. *ib* 252, *MB* 2: 361. *PM* LI. *Jfr* **malmara sten, malmarsten.**

marra, *v.* [*Sv. dial.* marra] *morra, fräsa.* the *(katterna)* marra oc korra *Al* 9687. — *brumma, knota. MD (S)* 222. — *Jfr* **morra.**

marskalk (marschalk. *gen.* **marscalks** *Bu* 522. **marskals** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); *MB* 1: 233. **-ar),** *m.* [*Mnt.* marschalk] *L. eg. hästesven, stalldräng.* **1)** *stallmästare.* then marskalk war ok foder gaff han haffde aff lödukt sölff en staff *RK* 1: 3600. **2)** *anförare för rytteriet, den som under konungen har högsta befälet öfver krigshären, härhöfvidsman, marskalk, marsk.* adrianus marscalk *(prior officii militaris) Bu* 518. at varþa härtogha ok marscalks husfru *ib* 522. gaymas marskalk *(magister equitum) Bil* 658. porphirius marskalk *(princeps militum) ib* 538. war trayani keysare mar skalk *(magister militum Trajani) ib* 372. kom abimelech konunger oc phicol hans marskalk til abraham *MB* 1: 198. *ib* 199, 211. sälia köpmännene iosep . . . putefari pharao konungx marskalk *(magistro militiæ) ib* 233. konungins marskalk aff karlamint *Fr* 2909. thänne som nw är sakt aff var marskalk *(marscalcus regis) Bir* 2: 74. bönder äre lydhoghe enom foghota, oc tho ma en marskalk eller drotzati waldogher mera at biwdha ower them *MB* 1: 98. — *i allmh. högre ämbetsman som å konungens vägnar utöfvar myndighet.* mz rokkin *(i schackspelet menar jag)* drotz och alle marskalkä *(jfr Lat.: vicarii seu legati regis rochi sunt) MD (S)* 201. — *med särsk. afs. på inhemska förhållanden: marsk, den af rikets högste ämbetsmän hvars hufvudsakliga uppdrag var att hafva öfverbefälet öfver krigshären; i Sverige, hvarest rikets högsta ämbeten voro de, som bekläddes af drotseten och marskalken el. marsken, omnämnes den senare först under kon. Valdemars tid.* insighli . . . knut mathiosson drosät. magnus haqunä *(för* haqunäson*)* marskals *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). karl vlson rikesins marskalk *HSH* 16: 5 (1369). karl wlfson konung albrictz marscalk *BSH* 1: 130 (1371). sten bendictzson . . . marskalk j swerike *BYH* 1: 184 (1380). fore . . . karl knwtzson marschalk i swerike *SJ* 7 (1438). then war embitzman är ella marskalk *MEG (red. B)* 61. marskalk törgils *RK* 1: 1459. *Jfr* domino marsscalko nostro magno *SD* 1: 448 (1268, *dipl. utf. af kon. Valdemar*).

marske, *m. Jfr* **fodhermarske.**

marsker *(förkortning af* **marskalk***),* *m. L. högre ämbetsman som å konungens vägnar utöfvar myndighet.* een marsk bör wara miskundsam *MD (S)* 266. han *(konungen)* dömde hon skulle liffwit mistha marskin tog henne tha hon war dömdh oc sattena j torn *ib.* marskin *(jfr Lat.: is . . . qui carceris custodiæ præerat)* böriade warkunna sik *ib. ib* 267. drotzst ok marsk man pläger them kalla som skulo thenna lagh vp halla *ib* 259. — *med särsk. afs. på inhemska förhållanden: marsk.* þän hästin vppandwarþa . . . konungs marsk *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). jäk katherina, marsk erics dotter *ib NS* 2: 198 (1409), wars rikes marsk *BSH* 1: 186 (1386). *ib* LXI (1371, *gammal afskr.*). *SJ* 83 (1441). herra karll knutsson marsker *FH* 1: 14 (1441, *nyare afskr.*). jak karl knutzson marsk oc rikesins forstandare i swerike *ib* 2: 121 (1440). swa frampt at marskin mik thz lowär *RK* 1: 1582. kunnogha marskenom wara wedagha *ib* 1686. *ib* 1694, 1775, 2432. drotzst oc marsk sculle han them fa *ib* 2: 1726. konungen fik hanom en hwiten kep oc marskens ämbite ther mz *ib* 1868, *ib* 1810, 1838, 1850, 1860, 1869, 1875, 1889 *o. s. v.* alle the som ärw j konwngsens hår . . . skwla wara lydoge konwngenom, marskenom, äller androm konwngsens ämbetis mannom *PM* 21. *ib* 22, 26, 28. — *Jfr* **fodhermarsk,** *äfvensom* **marskalk.**

marsvin (marrsuin), *n.* [*Fdan.* marsvin. *Mnt.* mersvin] *marsvin, tumlare, delphinus phocœna Lin.* marrsuin delphin *VGL* XIV. märkh storm aff marsswina sprangh *GO* 232.

martelera (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* martelen] *martera, pina.* wardh plagadhir oc marteleradhir *ST* 110.

martelere (marteläre *MD* 199; **-ärä** *Gers Ars b* 6. **martilere: -era** *ST* 77. **martirlere: -eren** *Lg* 3: 348**),** *m.* [*Mnt.* martelere] *martyr. ST* 77. *Lg* 3: 348, 355. *MD* 199. *Gers Ars b* 6.

martens mässa (martens messa: -messo *RK* 2: 1267. **martensmessa** *ib* 1073. **martens messe** *(ack.) ib* 3467. **maarteensmessa: -messo** *KrLL B.* 15: 4. **martins mässa** *L.* **martinsmessa: -messo** *SD NS* 1: 27 (1401); *RK* 2: 5336. **mortinsmessa: -messo** *BSH* 5: 340 (1509)**),** *f.* [*Fnor.* marteinsmessa] *L. Mårtensmessa, den 11 November. SD NS* 1: 27 (1401). *RK* 2: 1073, 1267, 3467, 5336. *BSH* 5: 340 (1509). — **martensmässo tidh,** *f. Mårtensmessotid, tiden omkring Mårtensmessa. RK* 2: 4604.

martera (-adhe), *v.* [*Jfr Mht.* martern, marteren] *martera, plåga.* huru the thet (ɔ: mith folk) marterade *DD* 1: 182 (1503, *eft. aftr. hos Langebek*).

martil, *n.?* [*Fdan.* martel. *Mnt.* martel] *marter, pina.* han loth . . . marthil aff sich göra *MD* 45.

martilse, *n. martyrium, martyrskap.* prydhande oc fulkompnande sina liiffsdagha mz eth wärdogt martilse *Lg* 3: 344. *ib* 348. som martilse lidhu före ihesu *MB* 2: 359. — **martilsa del (-deel),** *m. del af martyrskap.* wilieliken fatigdomber är en stor martilsa deel *LfK* 25. — **martilsa krona (martilse-),** *f. martyrkrona. Lg* 3: 566. *LfK* 25.

martir, *m.* [*Lat.* martyr] *martyr.* än han . . . wrþe guz martir *Bu* 172. han skulde þär martir varþa *ib* 81. *ST* 110. *Lg* 95. *Ber* 115. komma til martirs palm oc krono *(palmam martyrii) Ansg* 183. — **martirs krona (martyres-** *Lg* 3: 628. **martheres-** *ib* 117. **martheris-** *ib* 131**),** *f. martyrkrona.* then tijdh tu hafver forskuldat martirs krono, skal thu koma ighen til mik *(martyrio coronatus ad me revertere) Ansg* 181. *Lg* 3: 117, 131, 628.

martla (martzla: martzlen *Lg* 3: 141. **mardzsla** *ib* 148. **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* martelen] *martera, pina.* loth badha iomfrunar martla oc pyna til dödha *ST* 121. the toko belätit oc martladhot swa som christus war martladhir oc pintir *ib* 296. *Lg* 3: 141, 148.

masa (-ar), *v.* [*Sv. dial.* masa] *värma, upphetta?* thz synis wäl a kin hwar kasi masaar *(constat maxillis quantum quis mandit in illis) GO* 142.

maska, *f.* [*Mnt.* masche. *Jfr Isl.* möskvi] *maska.* manga masko samanbindas j nätino *Bir* 3: 215.

maske (maskee *Bir* 5: 8. **maaske** *ib* 4: 16. **maa skee** *ib* 9. **mazske** *ib* 113, 5: 11. **matzske** *ib* 13. **moske** *MB* 2: 107; *RK* 3: 2822, *(sista forts.)* 4349. **maghske** *Gers Ars a* 4, *c* 6. **maasken** *RK* 3: 2535, 2568. **maaskin** *ib* 3344**),** *adv.* [*efterbildning af Mnt.* machschên, maschen *genom förening af* 3 *pers. sing. pres. ind. af* **magha** *och inf.* **ske**] *eg. det kan ske.* **1)** *kanske, möjligen, till äfventyrs. med sats inledd af* at. maske at thu siälf astundar ok contemplacionis hwilo oc roo *Bo* 144. — *vanl. ss rent adv.* vtan swa moske kan wara, at thu bätre man äst än balach sephor son *MB* 2: 107. maske thu menar möta mik mz nakrom lönlekom tankom *Su* 150. *Bir* 4: 9, 16, 113, 5: 8, 11, 13. *RK* 3: 2535, 2568, 2822, 3344, *(sista forts.)* 4349. *Gers Ars a* 4, *c* 6. — *Jfr* ma väl ske *under* **magha.** **2)** *tämligen.* hon wart för syndagell maske braat *(potius subito)* blind *Lg* 3: 363. — *Jfr* **maxan.**

mast (-ir), *f.?* [*Mnt.* mast] *mast.* somma *(näml. skepp)* huggo öffuer there mast *RK* 2: 454. theres masth stodh ful mz pyla *ib* 3: 962. *ib* 2413. *Lg* 3: 699. *BSH* 4: 336 (1503). wy haffde giorth en bom medh saman lesna masther *ib* 5: 13 (1504). thet *(skeppet)* hade . . . hwgget masten *ib* 94 (1506). *Jfr* **skipmast.**

masughn (masvngh), *m.* [*D.* masovn. *Äldre Nht.* massofen] *masugn.* en attandhä deel i skogh ok i masvngh *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 240 (1461).

mat, *n.? mat.* färst *(för* färsk?) math *FM* 193 (1504). *Jfr* **mater.**

mat, *n.* [*Jfr Isl.* mát] *L.* **1)** *mått, mål.* mat ok miät ok vikt *SR* 39. **2)** *mått, kärl af en viss rymd.* eth math öl *SEG* 117. faar tw aff tw math eth math *LB* 7: 127. — *Jfr* **vanmat.**

mat (maath), *f. sätt.* thz kan han göra mz enga maath *MD (S)* 287. *Jfr* **mata.**

mat, *m. Jfr* **diska mat.**

mat, *adj.?* [*Isl.* mát, *n. Mht.* mat, *m. Franska* mat, *m. Pers.* (schah) mat] *matt (i schackspel).* jak (sp)elar tik mat *Inskrift å en målning fr. sl. af medeltiden; se H. Hildebrand, Ant. tidskr.* 2: 401.

mata, *f.* [*Isl.* mata] *L.* **1)** *mat.* sum saman äru vm maal oc matu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *ss utskyld erlagda matvaror (troligen eg. för proviantering under sjötåg). Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 281. hafde vpburit til sit egit behoff i syslomanzdömeno fyra thyni korn niclisse *(för af* niclisse*)* i stafwi oc tu pund matu *SD NS* 1: 36 (1401). j penninge korn matho oc all then rente ther vthaff gaar *HSH* 18: 184 (1497). matu som kallas skipwist *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdr.*). — **matukorn,** *n. säd som erlägges ss* mata. matukorn xiiii modii annone *BSH* 1: 76 (1366); *jfr ib* XCVII. — **matunöte,** *n.* [*Isl.* mötuneyti] *gemensamhet vid mat el. måltid, sällskap vid bordet.* satte han widh bordh mz sik j matunöte *Bil* 315.

mata (-adher), *v. L. mata, gifva mat åt.* hona mata *ST* 137. *ib* 178. mathadher mz galla *Lg* 334.

mata (maata. matta. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Nyisl.* máta. *N.* maata. *Mnt.* maten] *moderari, temperare.* **1)** *måtta, passa, jämka.* sua som then man hafwande väghskaal j sine hand matande ok likande *(concordans et coaptans)* hona til thäs hon kombir til stadhga *Bir* 2: 321. **2)** *jämka, ändra.* pippinus wilde engha lund sin ordh matta *(Cod. C* j gen taka 1033*) Bil* 732. **3)** *måtta, gifva rätta måttet åt, blanda i rätt förhållande, afpassa.* skal mantzens likame wara blandadher aff allom elementis wäl maatadhum *MB* 1: 80. är thz *(glaskärlet)* olitath oc wäl matath mällan alla lita *ib.* mannen . . . hawer natwro oc likama swa iämpt matadha aff allom elementis, at han är vtan thera striidh oc örlögh *ib* 123. *ib* 81, 82, 84. **4)** *afpassa, lämpa, inrätta.* äru skälin huariom swa matadh at han ma faa himerike vm han gudhelica lifwir *Bir* 2: 306. aldra thässa dröuilse maatar jak thera gudh swa at änkte vardhir vtan sak oc atirlön *ib. ib* 30. jak veet at maata huariom thz honum höfwir *ib* 309. then timan skal abbatissan iämka oc maata *ib* 5: 43. matta min sömpn til thin hedhir *ib* 1: 311. jak matade ok ämuäl swa min ordh at mine owini for matto ey at kränkia them *ib* 185. at systrana nakraledhis langsamare än brödhrene . . . skulu matta sin sangh *ib* 4: 51. wäl matadh syn *ib* 1: 236. gooz kännedoms ordh wäl mattadh *ib* 237. — *styra, beherska.* at matha ok tämpra likamanom *Bir* 1: 144. at styra sin losta oc maata han mz skäl *MB* 1: 111. wilin matar sik *ib* 32. matta *(moderare)* mik siälfwan atwaktolika til andra manna äptir döme *Bir* 1: 321. *ib* 389. gudeliken snille . . . aktar optändha wtsloknadha, heetha göra the kaldha, matte *(monere, kanske läst moderari; troligen är dock* matte *ett afskrifvarfel för* mana; *jfr* 382*)* slionadha *Su* 2. — *part. pret. måttlig, återhållsam, hofsam, sedig.* thin thiänista qvinna wari mattadh ok atir hallogh *Bir* 1:

60. the äru . . . wäl mattade j kötzsins rökt *ib* 259. matadh höuisklekhet j allom thinom limom *ib* 2: 181. — *Jfr* **välmatadher.**

mata (maata: -an *Bir* 5: 31; **-o** *MB* 1: 307. **mota** *RK* 2: 6314. **motha** *ib* 7310, 7842; **-o** *SO* 71. **matta** *Bir* 2: 48, 111; **-an** *Bo* 139; *Lg* 3: 456; **-o** *Bil* 235, 305; *Bo* 3, 24, 29, 44 *o. s. v.*; *Gr* 276 *o. s. v.*; *Bir* 1: 30 *o. s. v.*; *VKR* VIII; *MP* 1: 41, 196; *ST* 155, 298, 329, 418, 419; *MB* 2: 156 *o. s. v.*; *Lg* 294; *Ber* 100 *o. s. v.*; *Su* 183 *o. s. v.*; **-onne** *Bo* 19; **-or** *ST* 416, 421; *Su* 19. **mattha: -o** *LB* 2: 9. **maatta** *MB* 2: 367; *Lg* 3: 343; **-o** *VKR* 2. **motta** *Ber* 5; *RK* 3: 723, 1992, 2457, 3686; *Lg* 3: 85; **-o** *SD NS* 2: 127 (1409)), *f. och* **mate** (*oblik kas.* **-a** *Bu* 17; *Bir* 3: 92; *Fl* 278 *och ofta i rimverken i rimsl., hvarest dock vanl. ej kan med säkerhet afgöras om formen bör hänföras till* **mata** *el.* **mate. matä** *MB* 1: 71. **mate** (*i rimsl.*) *RK* 2: 9412. **matte** (*i rimsl.*) *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 186. **maatte** (*i rimsl.*) *ib* 2: 8361, 3: 3320; *äfven dessa former kunna föras till* **mata**), *m.* [*Isl.* máti. *Mnt.* mate] *L.* **1)** *mått, mål.* medh orättom spannom ok bismarom älla huario handa måto älla wäght thet är *KS* 74 (182, 81). cxliiij alna mantzseus maatta (*mensura*) *MB* 2: 367. är thz folket i sinne längdh ällar höghet ey meer än mattan är i enne alin *Lg* 3: 456. wm windöghanna ällir gaddranna matto *Bir* 4: 37. *ib* 36. bywg kly äffther wisso matto *PM* LI. skiptis vatnet manna mällom mz sparlige matto (*ad mensuram*) *MB* 2: 156. the matan (*mensura*) hulkin idhir gifs i klädhom oc födho *Bo* 135. skipis . . . hwarie enne syster iämpn matto j maat oc dryk *Bir* 5: 31. *ib* 33. maatan aff drykkenom skal wara wm middaghin meer än eth salustoop aff ööl ällir wiin *ib* 31. abbatissonne städz at haffua större prouento oc bätre mato, än andra systra *ib* 73. at alle saman kome swa som i en fulcomlikin man i gudz fullelikhetz matto *Gr* 302. äpther motta (*mensuram*) wars härra ihesu christi gafhwa *Ber* 5. gudh skapadhe aff äuerdhelico at himerike skulle oplätas syndoghom människiom mz kärlex oc ödhmiuktz gerningom swa at skällik matta skuli gömas j allom thingom (*servata in omnibus mensura et discretione*) *Bir* 2: 48. eet litit hws vm the mato suasom (*omkring*) ena alin höght *ib* 257. them skil aat väl fyra oc siutighi milo. älla vm the matto (*vid det laget, så omkring*) af them milomen *Bo* 24. gik han ginstan i ödhknena vppa eet biärgh som ther var näär vppa fyra milo älla swa matto (*för um swa matto? så omkring*) *ib* 44. **2)** *mått, rymdmått af en viss storlek. för torra varor.* xx thusanda mattor hwete *ST* 416. han skulde hwar dagh hafwa xxx mattor myöl til sämblor oc lxx til brödh *ib* 421. — *för våta varor.* tak . . . eena matto wiin *LB* 3: 181. *ib* 2: 9. **3)** *mått, gräns.* a thz folk war ängin mata (*dock möjl. med bem. mätning, räkning: det folket kunde man ej räkna*) *Al* 4436 — *rätt mått, måtta, måttlighet.* a wara födho witom wi mato *Al* 6112. mattan (*modus*) skal hawas i allo *Bo* 139. vtan gudh skipadhe al thingh j rätte matto (*in numero et mensura*) hafdhe aldrigh diäfwllin matto (*mensuram*) j sinne ilzsco *Bir* 1: 388. j sinom lusta wilia the gaa owir loflica matto ok skipan (*extra modum et laudabilem constitutionem*) *ib* 3: 55. vari j prestenom . . . matta oc tämpran *ib* 2: 111. at hans iämcristin . . . nime rätta matto (*modestiam*) j allom sinom likama ok limom *ib* 1: 292. jak gaff thom al vidhirthorftelik thing ok lustelikin at haua mz matto *ib* 3: 55. ätir oc drikkir väl til matto (*sobrie*) *Bo* 51. *ib* 133. konungen wilde han ekke lata radha meer än wäl til matho (*med måtta, måttligt*) *RK* 1: 553. — *måtta, hofsamhet.* skulle han mato fore sik taka *Al* 8303. haff thiin thing ij faghre mata *ib* 3553. — ivir mato (ivirmato, öwermatho, owirmatto, owirmatta *o. s. v. äfven* ivir alla mato), *öfver måttan, i stor mängd, i hög grad.* thok han ifuir alla män mat ok dryk ifuer matto *Bil* 305. lät smida harnisk owir matto *MB* 2: 251. han fik ther gotz offuer alla motha *RK* 2: 7310. thu pryddo thik mz klädhom owirmatto *Bir* 2: 236. vtthando the allan licamman owirmato *ib* 3: 271. at ärfwodha owirmato *ib* 1: (*Cod. B*) 349. i hwilkom han öwermatho lwstadhis *Su* 10. kompna til swa owir matto storan fatikdom *Bo* 126. vordho owir alla matto gladhi *Gr* 316. owermato girughe at gudhlikom hedher *MB* 1: 504. owirmatta thunkt *Bir* 2: 236. iak var swa räd ouer alla mata *Fl* 1346. — *adjektiviskt i förbindelse med ett subst.: öfver måttan stor, öfver måttan mycken.* mäþ ivirmato (*öfver måttan sträng*) fasto *Bu* 55. af taranna owir matto mykelikhet (*abundantia lacrymarum*) *Bo* 213. for wärksins owir matto storlek (*violentia doloris*) *Bir* 1: 182. foro owir matto likamans änslo *ib* 32. owir matto swalgh *ib* 49. *ib* 103. *MP* 1: 41, 196. seandis hennes owirmatto wänlek *MB* 2: 162. thän owermatho kärleken *Su* 24. thäs (*hafvets*) ower matta flodher *Lg* 3: 50. **4)** *lämpligt el. passande förhållande.* at skipa thz natwra bland, som modhorin giwer, wäl til siälinna mato (*i förhållande till själen*) *MB* 1: 148. fadherin som skipar at eno likamen til siälinna mato *ib.* — til mato (väl til mato), *på ett lämpligt el. passande sätt* (*jfr Mnt.* to mate). är oc mantzens likame wäl til mato blandadher aff fyrom elementis *MB* 1: 78. — *snarast ss rimfyllnad.* saato oc hoffwadho oc giordho them kata aato oc drukko wäl til mata *Al* 8194. the waro ther alle gladhe och kate j fyra dagha väl til mathe *RK* 2: 5463. — *med adjektiv betydelse i predikativ ställning: lämplig, passande.* solen siwdher waata iordh kring om kornith oc gör korneno til maato *MB* 1: 90. venus oc maanen oc mercurius äre waate oc kalde, oc mercurius bäzst til matä (*mest lämplig för menniskan*) *ib* 71. honom (*stenen*) kundo mestirmännene enkte rwm til matto finna *ST* 418. — redha til mato, *tillreda, göra i ordning.* thera mat redis väl til mata *Fr* 375. täkta praama och andra baatha leeth han wäl reedha tiil maatha *RK* 3: 278. — vara til mato (vara väl til mato), *vara lämplig, passa, vara till pass.* ffunno the engin stadh ther han (*bjälken*) kunde wara til matto *ST* 298. *ib* 418. tha war han ther swa wäl til matto *ib* 419. all the klädhe mik äre til mata som mino lifwo äro til skoren *Al* 10512. *Su* 152. all tingh waare wäl tiil maatte *RK* 3: 3320. thz är wäll tiil motta *ib* 2457. om thik thykker thz vara til mata *Fl* 162. smaragda ok granata, ther idher är nw väl til mata *ib* 1095. göra ok lata huath idher kan vara väl til mata *Iv* 1806. *ib* 3076, 4488. *Fr* 3028. *RK* 1: 2409. — vara illa til mato, *gå illa. opersonl.* tha war the swenska illa til motha (*voro illa deran*) *RK* 2: 7842. — vardha väl til mato, *gå väl. opersonl.* hanom ward

tog ey stort wäl til maatte *RK* 2: 8361. — standa (väl) til mato, *anstå (väl).* rät ridderskap her lata ther mik stodh full wäl til mata *Iv* 1894. *ib* 4726, 5245. — koma til mato (koma väl til mato), *komma till pass, komma i rätta stunden.* tha kom sancte martin till matto *ST* 155. *ib* 329. *Al* 8005. tw äst nw komen wel til matha *RK* 1: 1117. än waare ii^c [200] tiil baka the ey kunde komma tiil motta *(komma till städes i rätt tid) ib* 3: 3686. at wij äy skulde komma för til mata *(komma tillstädes, infinna oss)* at hielpa ider *Di* 190. — *komma till pass, komma till nytta.* thz kom them väl til mate konung cristierns gode win oc myödh *RK* 2: 9412. thet komme betthre eder tiil mottha *BSH* 5: 316 (1508). — falla til'mato, *draga öfver ens, vara endrägtig, bringas till endrägt?* thera tall faller inthe tiil motta *RK* 3: 1992. — lykkas väl i mato, *gå väl. opersonl.* honom lykkadis tha ey bäther j matte *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. **5)** *mått, grad.* hwariom enom lym i människionne bör besyndher pina äpther wranghetzsens matto *LfK* 116. **6)** *mått, mån, förmåga. i förening med ett poss. pron.* hedhra then som thik hedhradhe äptir sinne matto ok makt *(pro modulo suo) Bir* 1: 302. christus af sik siälfwom födhe ängla och män . . . han *(ack.)* äther wäghfarande mannin äpte sinne matto *(pro modulo suo) Ber* 100. swa som gudh är godher sniälder och kärlexfulder swa maghum och wi wara wm wara matto *(pro modulo nostro) ib* 220. **7)** *sätt.* þe mato vilium vi frammer vm al maal halda *Bu* 6. han skop sik ij alla lata alzstingx äpter macedones mata *(bruk) Al* 2814. nam jak vndirlica mato at klädha mik *Bir* 3: 142. tedhe iak them matto huru the skullo lifwa ok dyrka mik *(modum vivendi et colendi me) ib* 1: 78. *ib* 3: 352, 4: 15 *Su* 362. mangha andra skälika matthor at atherlösa mankönet *ib* 33. badh hon gudh gifwa sik ok bewisa nakra quämelika matto til gudhelika böna *VKR* VIII. *Bir* 4: 132. þät þyþe a vart mal vm þänna mata *Bu* 17. *ib* 25. läto scriua annat bref tel cristet folk vm þänna mato *ib* 507. *Bil* 232, 235. om the sama maato skulin i tagha oc et kidh *MB* 1: 307. han til fôghis wm sina matto *(quodammodo)* gudhz änglom *Ber* 139. vm tholka matto var mins modhirs ok fadhirs samblandilse *Bir* 3: 127. skref hon bref til sanctum crisogonum . . . mz thänne matho *Bil* 488. mz same matto oc same soot thwingadhis ok möddos mange af stadz folkeno *Gr* 290. til fästo hona (ɔ: handena) korseno mz sama matto *(simili modo) Bir* 1: 30. tholkin är skiutande mz tholka matto *ib* 2: 185. vet . . . mz huat matto godha gerninga skulu atirlönas *ib* 162. alle for dömde innelykkias j mörkreno tho ey alle mz enne matto *(uno eodemque modo) ib* 1: 388. hulkin mz alle matto *(omnibus modis)* var til reddir at taka thäs hälghe anda nadha *ib* 3: 21. lära sit folk mz mangom mattom *(multis modis) ib* 2: 38. *ib* 3: 172, 238. talar mz myrkom mattom *(obscuris modis) ib* 419. synis mz nakre matto *(quodammodo; på visst sätt)* haua hämpt sin *ib* 2: 88. *Su* 452, 453. thässa milla skrymteliko vmskiptelikhetina . . . gör han nu idhkelica a sina mato *(modo suo speciali)* andelica mz gudhelike siäl *Bo* 92. a samo matto är *(på samma sätt är det, samma är förhållandet)* oc af äruodheno *ib* 134. var herra gör daghlica swa oppa ena handa matto mz os andelica *ib* 105. vppa swa matto *(på sådant el. samma sätt) Gr* 276. skref han teridacio armenie konung i swa matto *(på följande sätt) ib* 285. sände bref vm allan sins rikis almänning i swa matto *(så lydande) ib* 281. at the drykkin ey watu, wtan thz som är sudhit, mz biogh ällir brödh, j swa matto som tiisana *Bir* 5: 33. antwardede han iron iarll rytzeland i sa matta *(på det sättet, med det vilkoret)* athan skulde wara konung attilia tiänare *Di* 204. skal thwangin idhnas äkke til skadha . . . vtan i swa matto at enkte finnis thz som gudz thiänara är skadhelikit *Bo* 140. at värna älla väria sina vini . . . i swa matto *ib* 83. them *(gärningarna)* giordhe han i vndirsami matto *ib* 29. i hwat matto han hafdhe sik *ib.* j thässe matto screff lisias til jwdhanna *MB* 2: 313. *ib* 251. j tolkä mate kerde han opta sinä wider mödhä *Va* 45. henna likama liknilse syntis j nakre matto *(quodammodo)* j minom likama *Bir* 4: 103. *Ansg* 181. siden sporde marsken i mange mate *(på många sätt, i många afseenden)* at puken wille sigh ey nöye late *RK* 2: 3476. the badhe them gerna j godha mata *(i godo)* at the sculle them jn j staden latha *ib* 2055. befol herre twre i höge mata *(högeligen, strängeligen) ib* 9385. *ib* 9557. thz skuldo sa sta i alla mota *(i alla afseenden) ib* 6314. *Di* 1. sände min anda j mina appostla ok kännesuena hulkin som kom til thera j thryggia handa mata *(tripliciter)* förat suasom strömbir aunantidh suasom eldir thridhiatidh j tungo like *Bir* 3: 92. thera fatikdombir lowas i twäggia handa matto. först for thy at ihesus oc hans modhir toko almoso i dagh. sidhan i thy at the ey drogho saman älla gömdo *Bo* 3. her giordis warom herra stoor smäleker . . . j fyra handha motta, fforsth i ty ath the förde han i eth röth cläde . . . annath syn i ty, at the sätthe oppa hans hwffwdh ena torna crona . . . tridhie motta giorde the honom smälek, i ty ath the gingo ffram, oc fwllo oppa knä for honom . . . j fierde motta giorde the honum smälik, i ty ath the gyngo fframm . . . oc slogho wan herra vidh kynbenen *Lg* 3: 85. aff minna pinas idkeliken oc kärleken aminnilse, iblandh andra otalika nadher, skalt thu wetha hona tik gaghna i twägge handa hugnath, först driffuer hon aff tik alla oskäleka köldh oc slyohet, j andre matto minnzskar hon iämwäl skärzlo eeldz pino *Su* 183. *ib* 348, 349, 350. *Lg* 3: 615, 616, 617, 618. gladdo sik till alla mato *(på allt sätt, i alla afseenden) Fl* 54. hon thiänte them til alla mata *ib* 1443. *Iv* 115, 2129, 4344. ther idher kan visa til alla mata huath ij skulin göra äller lata *ib* 5451. **8)** *form, utseende.* omskipthe hon sith wänasta änlite i mangha handa fägirsta lither oc mattor *Su* 19. badh hon sanctum iohannem the sik kyrkonna matto *Lg* 3: 445. **9)** *sak, omständighet, fall.* hulkit thu mat finna twem lundom i thässe mattonne *(in hoc facto) Bo* 19. thz giordhe han ey for päninga saka vtan for een annan mata *Fl* 278. skal i the motho stadzsins reth bliffua oforsumath *SO* 71. lofuas . . . systrom j sancti saluatoris ordin hafua fyra quinnor sik til hielp j thera steghirhws . . . oc samuledh lofuas brödhromin hafua twa män a sina maatto *(för sin del, å sin sida) VKR* 2. *Bir* 4: 99. tecla wart kastat oppa en brännande eeldh, än hon . . . gik wt aff ellen oskadh . . . oc i the matto skaddhe henne enkte *(hon led ingen skada häraf) Lg* 3: 155. **10)**

beskaffenhet, ställning, lag. kom han all thing j godho matto *Lg* 3: 55. ther nästh kom thz i andra motta *RK* 3: 723. **11)** *tidpunkt, lag.* j the matonne *(i det samma)* sände pylati husfrv . . . sighiande til honum *MB* 2: 376. *KL* 380. at man maa sin rogh saa i qwämelicom tima som är om laurencij äller vidh the matho *Bir* 5: 120. j sama mato *(så snart)* konung cristiern är thär komo olaf axelson oc gren i stocholms skär *RK* 2: 8929. är erchebiscopen icke änd nw hiem kommen aff vistering for änd nw i thenne maathen *BSH* 5: 160 (1507). — *gång.* i försto matto wart hon offrat aff sinne modher anna tha hon lxxx dagha gamwl war . . . än i the andre matto offradhes hon tha hon war iij aara gamwl . . . oc nakot ther äpther hem fördhes oc sidhan hema bliffwandes til thäs hon vij aara gammwl war, oc tha wart hon tridhia sin offrat i templet *Lg* 3: 623. — *Jfr* **midhal-, midhio-, van-mata, ivirmatis, omata.** — **matokorgher,** *m. korg som nyttjas ss mått. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 290. þänne kolaren aghär hwarn syknän dagh giua atertan matokorghä som foghäten lägger ym alt berghit *SD* 5: 638 (1347).

matan (maatan *VKR* 78. *vanl.* **mattan. maattan** *Bir* 4: 104. **matton),** *f.* **1)** *mått.* lofuas väl ath hafuas vtan om hälghodoma *(reliquias sanctorum)* gul äller sylf oc dyra steena äpter thera maatan *(secundum ipsarum mensuram)* vtan alla öfuerflödhelikheeth *VKR* 78. *Bir* 4: 34. **2)** *ordnande, inrättning.* thins tima skipan ok mattan *(moderatio) Bir* 1: 103. pinanna skikkan äller mattan *LfK* 116. **3)** *styrande, tyglande.* atir hald til kropsins mattan ok styrsl *(moderationem) Bir* 1: 206. nar kötlika astundilsa rörilse ffortakas mz radzsins matton *ib* 5: 18. **4)** *styrande, bestämmande, förfogande.* äfte gudhlikx tillaz mattan *(moderamen) Bir* 4: *(Dikt)* 223. wari j abbatissonna walle oc confessoris oc hans mattan *(moderatione) ib* 64. *ib* 104.

matbiärgha, *v.* — **matbiärgha sik** *L.*

matboa (-bo), *v.* [*Isl.* matbúa] *laga mat.* skulin i änga gärning göra a thenna daghum, vtan the eno som thorff til födho, thz är at matbo *MB* 1: 308.

mate, *se* **mata.**

matelika (mattelica. matteliga. mottelige. matelik), *adv.* [*Mnt.* mateliken] **1)** *måttligt, med måtta.* taka matelica af brödheno *Bo* 133. *Bir* 2: 270, 3: 55. matelika sowa *KL* 204. som . . . matteliga *(sobrie)* . . . leffde *LfK* 246. hughnas mattelica *Bir* 3: 319. at thet föghe folk som her är i landhet. kalledes swa mottelige wth *FH* 7: 72 (1506). ordh . . . matelica huas *Bir* 3: 319. — *måttligt, lagom.* matelica vidhir *(moderate . . . latum) Bir* 2: 124. *ib* 1: 53. — *tämligen.* matelik högh *Al* 372. war matelika thyst *ib* 923. *ib* 8742. **2)** *hofsamt.* hafdhe hon sik swa mattelica *(modeste et plane)* at enkte othol kunne märkias mz hänne *Bo* 168. *Al* 3565. *Bir* 2: 91. — *Jfr* **ivir-, midhal-, o-matelika.**

mateliker (madelikir *Bir* 2: 11. **mathelig-lige** *MD (S)* 254. **maatheligh** *Ber* 291. **matteliker** *Bir* 1: 260; **-lik** *MP* 1: 121; **-lika** *Bir* 1: 248; *ST* 484; **-lica** *Bir* 2: 202; **-likast** *ib* 1: 53; **-likom** *Lg* 3: 155. **matelikin** *Bir* 5: 69. **mathelikin** *ib* 20; *Ber* 84. **mattelikin** *Bir* 1: 53. *ack. sing. m.* **matelikin** *ib* 248, 2: 202. **mattelikin** *ib* 1: 248, 310, 321. **matteliken** *Lg* 3: 427. *nom., ack. n.* **matelikit** *Bir* 2: 148, 223. **matthelikit** *ib* 1: 144. **matelekit** *ib* 4: *(Avt)* 179. **motteligit** *LB* 7: 81), *adj.* [*Mnt.* matelik] **1)** *måttlig, måttligt stor, medelmåttig.* en mwr . . . hulkin som wari starkir ok ey mykit höghir vtan mattelikin *Bir* 1: 53. vindöghonin warin mattelikast ok liws *ib.* thotta klädhit war ey mykit trangt . . . vtan alla stadz matthelikit *ib* 144. thry thingh an iak thik . . . först matelikin sömpn . . . annantidh mattelika waku . . . thridhiatidh mattelikin kost *ib* 248. hafwa mattelikin hugnadh *ib* 310. *ib* 2: 61, 148, 202. *LB* 7: 81. *ST* 484. tak matelik thing thik til hand *Al* 3560. skipi sit enga sin matelekit *Bir* 4: *(Avt)* 179. mz mattelikom nidherhängiandis näsom *Lg* 3: 155. en matteliken pilt *ib* 427. mathelige men ärw best j strid *MD (S)* 254. — *måttligt sträng.* fastodagha skulu wara mathelike *(jejunia moderata debent esse) Ber* 84. **2)** *lugn, jämn, flärdlös.* wari thera sangher mathelikin stadugher oc enfallir *Bir* 5: 20. *ib* 69. **3)** *måttlig, återhållsam, hofsam.* j sälikhet beuisas huru mykit hwar en är stadhughir ok matteliker *Bir* 1: 260. vari matelik oc stadhelik *ib* 3: 183. *ib* 1: 321, 2: 11, 223. hwo som maatheligh är i manghahanda oc myket wiin *Ber* 291. then hälghe ande . . . säti i thin mwn matelika och sanna talan *ib* 106. mattelik tempran *MP* 1: 121. — *Jfr* **omateliker.**

matelikhet (maateligheet), *f.* [*Mnt.* matelicheit] *måttlighet. Ber* 289.

mater (maater. matthir *Bir* 1: 150. *gen.* **mata** *(i ssättn.).* **madhz** *(i ssättn.)*), *m.* [*Isl.* matr] *L. mat.* actaþe huarte mat älla dryk *Bu* 182. the orkadho ekke bära mykyn matin mz sik *Bo* 13. siildh är siälfskipter mathir *GO* 33. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *KS* 41 (106, 44), 42 (109, 45), 43 (111, 46). *KL* 212. *Bo* 50, 51, 84, 85, 130, 131, 132, 133, 240. *MB* 1: 169, 212, 213, 214. *RK* 1: 2247. *Bir* 1: 150, 5: 31, 32. *GO* 25, 54, 253, 339. fasta widh fiska oc hwitan maat *Bir* 4: 14. *ib* 3: 304, 4: 15. *VKR* 61; *se vidare under* **hviter.** äptir mat *(efter måltiden) Bir* 3: 308. — *bildl.* liongh . . . hulkit som är . . . eldz matir *MP* 2: 75. skal vanhopa män i eldz pinom vara dyäfla matir *ib.* — *Jfr* **altara-, fasto-, fyrmis-, grof-, hvit-, kiöt-, madhka-, mals-, spiki-mater,** *äfvensom* **mat,** *n.* — **mata byrdhe,** *f. matbörda, af mat bestående börda.* ä lättis mata byrdhe *GO* 503. — **mata giri (matha giry),** *f. glupskhet. LfK* 228. *Jfr* **mat-, mats-giri.** — **mata koster,** *m. tillfälle att få mat.* at matä coster se thär þe farä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — **mata vilder,** *adj. god el. förträfflig att hafva till mat, matgod.* siil är matha wildh *GO* 34. — **mats giri (madhz-),** *f. glupskhet, frässeri.* mädh alle akt skulum wi madhz giri *(gulam ciborum)* forsma *Ber* 84. *Jfr* **mat-, mata-giri.**

matfadhir (*ack.* **mathfadher** *Lg* 3: 667), *m.* [*Sv. dial.* matfar] *husbonde. Lg* 3: 667.

matgiri, *f. matlust. Bir* 4: 129. *Jfr* **mata-, mats-giri.**

matgirugher, *adj.* [*Fdan.* matgirugh] *glupsk. GO* 575. *Bir* 1: 222.

matgärþ (madh gärdh. maatgärdh), *f.* [*Fnor.*

matgerđ] *L. matlagning.* wara j stekarahuseno widh madh gärdh *Bir* 5: 29. aff brödhranna kost oc maatgärdh *ib* 32.

matgärning, *f. matlagning. KS* 86 (211, 95).

matgöra, *v.* [*Isl.* matgera] *laga mat.* hon matgiorde swa som hon wiste wäl *MB* 1: *(Cod. B)* 547.

mathus, *n. hus el. rum hvarest måltiderna intagas, matrum.* aff brödhra mat hws *VKR* 41. *ib* 82.

mathärbärghi, *n. L.*

matirska (mattirska. matherska *LfK* 36), *f. ledarinna.* är skällikhetin egh at enasta dygdh. vtan een mattirska *(moderatrix)* ok dygdhanna köroswen *Bo* 140. *LfK* 36.

matister, *n. ister som nyttjas till mat.* salsucium matister *GU* 6.

matkniver, *m.* [*Fnor.* matknífr] *L. knif som man bär på sig till bruk vid måltiderna. SD* 5: 638 (1347).

matledha, *f. matleda, afsmak för mat.* cedula thz är syra . . . hon är godh for mathledho *LB* 8: 141. *ib* 7: 59. *Lg* 3: 513. *Jfr* **matledhe.**

matledhe, *m.* [*Isl.* matleiđi, *m.*] = **matledha.** husyrth er godh . . . ffore mathledha *LB* 2: 65. *ib* 64. q[u]esyrth är god . . . för matlede *ib* 8: 44. *ib* 7: 163.

matliker (*n.* **matlikit** *KL* 335; *MP* 2: 27. **matligeth** *BSH* 5: 317 (1508). **matzligit** *FH* 6: 94 (1496)), *adj.* [*Sv. dial.* matslig] *ätbar.* vm thässa badha langa fastonar . . . tok hon änkte thz matlikit var *KL* 335. *MP* 2: 27. *FH* 6: 94 (1496). *BSH* 5: 317 (1508).

matluste, *m. matlust.* gita . . . opuäkt matlustan oc gradhena *Bo* 134. *ib* 133. *Bir* 2: 235. *LB* 7: 1, 46.

matlös, *adj.* [*Isl.* matlauss] *utan mat.* trayanus bödh smida biscopin ok göma han tre dagha matlösan j myrku huse *Bil* 370. *Bu* 528.

matlösa? *f.* [*Jfr Isl.* matleysi, *n.*] *brist på mat.* at jak skwlle forlöpa stadhen för matlöse skwll *BSH* 5: 123 (1506).

matmal, *n.* [*Isl.* matmál] *tid för måltid, måltidstimme.* at mat male *Bil* 405.

matmodhir (*ack.* **maatmodher** *TS* 24), *f.* [*Fnor.* matmóđir] *L. matmoder. TS* 24.

matnyter (matnytter *Lg* 3: 368), *adj. L. matnyttig.* om the (ɔ: diwr) äru äkke matnyt *Bo* 123. *Lg* 3: 368.

matram, *f.* [*Jfr Mht.* matere, matram. *Lat.* matricaria] *mattram, matricaria parthenium Lin.* ätha matram *LB* 7: 31. tagh matram oc stöt sma mz litit salt oc äth henne mz litit bröd *ib* 226. *ib* 215, 282 *o. s. v.*

matram frö, *n. frö af mattram.* stöta litet matram frö *LB* 7: 31.

matredha, *v. laga mat.* hon matredde swa som hon wiste wäl *MB* 1: 213.

matredhning, *f. matlagning.* ekke skal iak ätha thit bröd thz är aff thinne mathredningh *MB* 2: 113.

matro, *f. matro, ro el. tid till att äta. GO* 787.

matskaper? *m.?* [*Fdan.* madskab. *Mnt.* matschop] **1)** *sällskap, förening. SR* 16. **2)** *kamrat, ämbetsbroder.* hauer jak mit incigla meth mins matzskappe insigla hans fosses meth beggis ware willia hengt for thetta opne breff *SJ* 304 (1462).

matskipte (maat- *Bir* 4: 101), *n.* [*Isl.* matskipti *i ssättn. N.* matskifte] *utdelning af mat.* ath jämpnadher haaldis j matskipteno och prebendis *Bir* 5: 135. — *matordning. Bir* 4: 101.

matskut (maskut *SD* 5: 411 (1345, *gammal afskr.*). **maskuth** *ib.* **maskwt** *ib* 6: 123 (1349, *gammal afskr.*). **matskot** *L.* **mathskot),** *n. L. matskott, sammanskott af matvaror som erlades till presten.* exhibicio cibariorum que dicitur matskut, ter in anno fiat, singulis vicibus de vno pane & edulio *SD* 2: 237 (1297). apud habitatores terre nylandie et rusticos insularum finlandie iuri helsingonico subiectos diuersa erat consuetudo in exhibendo mathskot (maskuth *i annan afskr. i samma cod.*) *ib* 5: 411 (1345, *gammal afskr.*). ordinauit x marcas butiri pro matskut (maskuth *i annan afskr. i samma cod.*) a singulis rusticis terre nylandie et insularum predictarum annuatim perpetuo exhibendas *ib.* mathskuth, quod in rebus diuersis exhibebatur, videlicet in pane, carnibus, siccis piscibus et butiro *ib* 6: 122 (1349, *gammal afskr.*). decreuimus illas x marchas butiri . . . loco mathskuth fore . . . exhibendas *ib* 123. predictum maskwt in butiro exigatis *ib.* — **matskuts dagher (maskus-),** *m. L.* — **matskuts freadagher (maskuz fredagher),** *m. L.*

matskämma (-skamma), *f. L.*

matsäkker, *m. matsäck, säck hvari mat föres, äfven sådan säck med deri befintlig mat.* badh hona thz stinga j sin math säk *(peram) MB* 2: 168. medh böndher vy thera matsäkkia byta *RK* 2: 3972. the forgato ther bade matsäk oc pika *ib* 3990. mz matsäkkia mang las the läste *ib* 4013.

matsäte, *n. plats vid måltid, plats vid bordet.* munde hon hawa standit vp v sino matsäte *Bo* 59.

matta, *se* **mata.**

matta, *f.* [*Mnt.* matte. *Lat.* matta] *matta, täcke.* j them (ɔ: sengana) hafwin halm oc ofuir halmin hafwin matto ellir biörnskin *VKR* 10. *Su* 152. — (?) iac vil hällir brodhors eulalij matto *(mattulam)* mz hans ödhmiukt oc thulomothe. än alra thera storo gärninga som genkurra idhir *KL* 219. biwdhir iac idhir. casta alla ipra mattor i eld mädhir hans *ib.* faus brodhors eulalij matta obränd *ib.* — **matto falder** (*ack. m. art.* **-fallen** *Su* 152), *m. mattfåll, fåll el. kant af matta.* sithiande oppa matto fallen *Su* 152.

matthäver, *m. eg. smak af mat; välsmakande rätt, läckerhet.* hungr skal wäkia tina goma, ok ey många handa mat täfia *(sapores) KS* 24 (58, 26).

matvärs (maat wers), *m. vers som läses före en måltids början.* skulu the ey dirffuas at säthia sik til bordh, för än the haffua läsit maat wersin oc bordh signilseu *Bir* 5: 44.

maxan (maxsan *Bir* 3: 263; *Su* 2, 110, 134, 150, 154; *Lg* 3: 437, 438. **mäxan** *KL* 147. **moxan** *Al* 1804, 3574, 4140, 8578, 8810, 9122; *Gr (Cod. D)* 355; *TK* 272. **moxen** *Di* 82, 98), *adv.* [*Sv. dial.* maksa, moksa. *Mnt.* machschên] **1)** *kanske, till äfventyrs.* thz kan maxan *(forsitan)* swa vara at han skiffther ällir byther uw roffwet *MB* 2: 83. **2)** *nästan.* at han

for räddogha sculdh hafdhe maxan fallit vm kul *Pa* 19. j thy som han kom maxan til stadin fram *Bil* 895. vardh artasira maxan til enkte giordhir *Gr* 264. maxan ängin predicar ällir tror mik wara rätuisan domara *Bir* 1: 15. husit laa maxan ödhe *RK* 1: 1683. *KL* 147. *Bir* 3: 263. *Al* 1804, 3574, 4140, 8578, 8810, 9122. *Gr (Cod. D)* 355. *ST* 124. *Di* 82, 98, 260. *MB* 2: 202, 285. *Su* 2, 110, 134, 150, 154, 219, 290. *Lg* 3: 437, 438. *PM* LXV, 62. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 278. lappecium hether skreppa hon er fyra köns ok alla haffwa the maxan ena handha krafft *LB* 2: 52. confessor och sacristanus voro moxan *(nästan alldeles)* iblandh biscoperne *TK* 272. — *bort emot, ungefär.* bleff then stadhin maxan väl i siw aar *(septem fere annis)* wtan präst *Ansg* 205. thotta sama winit gömde hon maxan i thry aar *ib* 211. — *Jfr* **maske.**

meþ, *se* **mäþ.**

medhel, *n.* *Jfr* **arfmedhel.**

medhellösa? (medelösa), *f.* *medellöshet?* tha bärsmen githa ey längre bärgit idkath for medelöse skul *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

medhelmata, *se* **midhalmata.**

medhelthing, *se* **midhalthing.**

medhelvin, *se* **midhalvin.**

meiegreve (meiengreve), *se* **mäiegreve.**

mella, *se* **mälla.**

mellom, *se* **mällom.**

membrana, *f.* [*Lat.* membrana] *pergament; urkund skrifven på pergament, pergamentsbref.* sändher jak edher then membranan ighen *BSH* 5: 370 (1509).

men (meen. mein *Bil* 537, 571**),** *n.* [*Isl.* mein] *L.* **1)** *ondt (i fysiskt hänseende), men, skada.* at þu gör aldregh noquorom men þär mik þiäna *Bu* 20. ängte men giorþe þe pina hanom *ib* 176. *ib* 500. gör hände men þät hovoþet liutar *ib* 74. sua gaar annars men hanom när: som han är hanom liuvar ok kär *ib.* giordho them nödh ok dighirt meen *Al* 5110. *MD (S)* 271. enkte mein fingo thera likama *Bil* 537. *ib* 571. ther til at thin systir skuli ey skändas älla thola nakat meen *(infirmatur)* *Bo* 87. jomfru maria . . . beware swerike fra alt meen *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. jhesus tholde dödh a sinom mandom vtan gudhdoms men *Bil* 84. gud giffui hwar forrädare sa dant meen *RK* 2: 8364. tha han hade giorth thetta meen *ib* 1: *(sfgn) s.* 184. iak skal honum göra til mena *(tillfoga honom skada)* *Al* 10028. — *olägenhet.* a moot thässe mene hafdhe gudh giwith mannenom hiälp *MB* 1: 108. — *svårighet, vedermöda, qval, sorg, det som strider mot någons gagn el. vilja.* lata systrana wudirsta clostersins oc räntonna stadga oc qwal oc meen *Bir* 4: 61. thu esth een krona aff gulle reen tha haffwer thu mz tik mykit meen *MD (S)* 270. honum wardher thz storlika til mena *Al* 3481. thz var mik tho mäst a meen *(till sorg, emot; Cod. B* a mot, *Cod. C* i moth*)* *Iv* 221. thz gik honum mäst at mene *(det vållade honom mest sorg)* *ib* 1011. tha gik hanom mykit til men *(gick honom mycket emot)* *RK* 2: 7251. hwat ey . . . giordhe iak thik nakat at mene *(emot)* *Bo* 26. then man gör gudhi mykith til meen *(emot)* *Al* 7100. *ib* 8531. jak skal mina edher holla rena tha komma the ey mina gudhi til mena *(göra de ej mina gudar fientliga)* *MD (S)* 212. tha kom tidonas rännande thärä thiit hertugh fräderik han hiolt ena honum mz sin glafuio til mena *(för att med sin lans göra honom motstånd el. kämpa med honom)* *Fr* 1716. **2)** *ondt (i moraliskt hänseende), fel, falskhet.* om thu gör thz fore enkte meen om thu gör thz mz rätte snille *Al* 5960. thenne man haffwer ey meen *MD (S)* 302. — svära sik men, *svärja falskt, begå mened.* han swor sik alzstingis meen *RK* 1: 2846. *ib* 4209. *ST* 64. *Jfr* **mensväria.** **3)** *dröjsmål, uppskof?* thin skat sänt mik vtan meen ä wäl sköt ok ekke seen *Al* 4679. *ib* 4859. vtan meen sa loffuade dener tha *RK* 2: 7795. *ib* 6835. — *Jfr* **formen.** — **menseþer (meenz ether),** *m. L.* *Jfr* **meneþer.**

men, *adj.* [*Isl.* meinn] *skadlig, förderflig, som gifver anledning till förargelse?* nu ffaller broder pa gatwsten sa han stötthe sith skenoben böthe broder ather i gen ꝭ (1/2) tunno öl gillena sa han bliffwe ey men *SEG* 121.

men (meen), *adj.* [*Äldre Dan.* meen. *Mnt.* mên] **1)** *allmän, gemensam, alla gällande.* for thz mena besta *MD (S)* 245. pa eth menth lansstingh *BSH* 5: 347 (1509). hwlle wij her eth menth bwrsprak *ib* 368 (1509). **2)** *allmän, allmänt gängse.* eth meent taal *BSH* 5: 224 (1507). **3)** *hel, samtlig.* äpther thy som war herra konung erik ok war frv drotinghin ok mena riket statgath haffua *SD NS* 2: 140 (1409). *ib* 145 (1409), 153 (1409). *BSH* 2: 67 (1399). thz är mena rikesens kära *RK* 2: 922. *ib* 1613, 6699. fore mene companijt *SO* 101. scall oldermannen then nya broder vnderuisa vppa men companijs vegna *ib* 103. skal thz ske medh konungx nadh ok alt hans meena rikins raadh *MD (S)* 258. vij borgamestara ok mene radit *SO* 117. mädh mena radhzins fulbordh *SJ* 69 (1437). vm mangahanda ärande ther mena almoghen höghelika röra *BSH* 2: 35 (1396). thz loffuade badhe konungen ryddare ok swena biscopa köpmen ok almogen mena *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. *LfK* 216. ropa hwar oc een oc alle mena *Al* 10184. alexander lot thz höra alla mena *ib* 2994. *ib* 8754. *RK* 2: 939. almogen oc the allä meena rykte for göksholm samman *ib* 2745. tijt scullo tha koma alla biscoppa prelate riddare oc swena köpstadz men oc alla meena *ib* 1981. *ib* 2306. *BSH* 3: 284 (1470). biscopa prelata riddara och swena köpstadz men böndher och alle mena *RK* 2: 4655. erchiepiscopen klerkia riddara ok suena köpmen böndher ok alle mena *ib* 1: *(sfgn) s.* 173. the borgara oc bönder meena *ib* 2: 2452. suärigis rike och mene man til stort fordärff *FM* 189 (1504). *På några af de anf. ställena hör ordet dock kanske snarare till* **4.** **4)** *menig, gemen, mängden tillhörande.* the haffue . . . fareth met then mene man swa at the haffue misth alt thet the i verdhen tiil atthe *FH* 7: 79 (1509). jlla behagde mena köpmen *(i mots. till* radit*)* thaa *RK* 2: 8359. mere . . . än . . . then mene köpman kan wara til nytte *BSH* 5: 224 (1507). mente romiske herrane oc alth mena folkit at han ware gudh *ST* 129. tha kom mena folkit *ib* 131.

men, *konj. se* **män.**

mena (meena. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe** *Bu* 145. **-adhe** *Bil* 456; *MB* 1: 86. **-te** *Bil* 268; *Al* 5909. **-the** *Bil* 456. **-de** *Di* 171. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Isl.* meina] *L.* **1)** *skada, vara till men el. olägenhet.*

med dat. menar thz ekke andrum diwrom at thera hiärne är waater *MB* 1: 114. **2)** *föröda, döda. med ack.* the giorde huar annan storan skada oc mende diwr hwar i annars skog *Di* 171. **3)** *förmena, förhindra, förbjuda. med dat. och ack.* mena likamanum oloflican lusta *Bil* 353. ängin kan mik thz mena *Bir* 1: 214. *Al* 5909. *RK* 2: *s.* 334. wil thu mik antigonum mena *(förmena mig att dräpa A.) Al* 8440. iak wil idher ey hiälp at mena *(vägra) ib* 2517. ty huse watn mena *(undanhålla) KS* 85 (208, 93). *ib* 85 (209, 93). calmarna sculle the landet meena *(afskära från förbindelse med landsbygden) RK* 2: 2416. — *med dat. och inf.* menar hanom mär mässo sighia *Bu* 27. *ib* 4, 145. *Bil* 124, 268. maria menadhe hanum swa at göra *ib* 456. — *med prep.* for *med dat. och en sats.* for allum mannum mena . . . thz ängin skulde hona fa *Iv* 4339. — *med ack.* hwa som menadhe allan skadha han hindradhe flere gaghn *MB* 1: 86. thz kunnin i äkke meena *Bo* 160. — *med inf.* vgglahopir menar wara skips för *GO* 630. — *hindra, lägga hinder i vägen. abs. MB* 1: 85. spöria, än förste man eller alle epter han hafdho wald hafft ower all diwr, än ey hafdhe synden menath *ib* 96. iak gat thagar ingangit for thz hälgha kors swa at enkte menthe *Bil* 456. — *Jfr* **formena.**

mena (meena. *pres.* **-ar. mener** *Bir* 2: 153, 191; *Di* 239. *impf.* **-te.** *part. pret. n.* **-t), v.** [*Isl.* meina. *Mnt.* menen] **1)** *mena, tänka, tro, anse.* mento *(cogitabant)* swa at the skullo han äntigia hawa giort ledhan keysarenom älla iudha moghanom *Bo* 149. *Lg* 66. menar *(menar sig)* haffwa vndher trykth högh-färdh *Gers Frest* 1. the mena mik wara likan them manne *Bir* 1: 12. annar meenar swa oc annar swa *ib* 4: 33. wi menthom *(putavimus)* bätre *MB* 2: 59. **2)** *vilja, ämna, hafva för afsigt.* mz thöm vilia at han menar bätra sina syndher *Pa* 10. at han vilde gärna vita, um än han mente sta i thom samma vilianom, som han hafde for sik taghit *(utrum ille in proposita voluntate disponeret perseverare) Ansg* 187. som mik huxar oc menar at forradha *ST* 168. thz . . . som jak haffwir meent at göra *MB* 2: 159. mena ey ia sighia wilia til nokom *(för -on)* annan man *BSH* 1: 188 (1386). *SD NS* 1: 348 (1404). *Al* 6219. *RK* 2: 1539, 1742, 2426, 2546, 3107, 3903 *o. s. v. MB* 2: 167, 248, 306, 380. *Lg* 332. *Di* 239. menar *(söker)* sik hanom likna äpter sinne moghu *Ber* 260. framkomyn tidh hon meenthe *Lg* 3: 540. jak mente komit rikin j större nöd *RK* 1: *(LRK) s.* 231. han och flere . . . monde thz mz alffwar meena och wilde siik aff stora nödh lösa och saa een nyian höffuisman keesa *ib* 3: 1880. — *närmande sig bruket af hjälpverb: skola.* marsken oc hans wordo ther offuer ena at hanis mz rikit holda mena *RK* 2: 6329. ther vordo the swenske swa offuer ena then daghen j calmarna halla mena *ib* 4607. *ib* 4495, 4513. **3)** *vilja, mena, vara sinnad mot (någon).* mena hänne ont *Bo* 124. menar oss mz all godh tingh *(vill oss allt godt, menar oss fullkomligt väl) RK* 1: 3687. ther idher mz mykin skadha mena *(vilja göra eder mycken skada) Iv* 865. riddara ok swena ther honum mz troskap mena *(äro troget sinnade mot honom) Fr* 2758. han gaff thz riddara ok swena som han mz troskap mena *ib* 2186. som swa sin herre medh troo mena *MD (S)* 285. *RK* 2: 3039. han mente honum ey mz thz bästa *Al* 1060. mente hona illa *ib* 466. **4)** *mena, tänka sig, vilja säga, förstå, åsyfta.* konung artus är thän iak mena *Fr* 11. menar hans tasko ok ekke han *MD (S)* 249. vndirstodho äkke apostlane hwem han mente *Bo* 172. iak veet ey görla hwath thu mena *Iv* 1153. *ib* 1085. hwath konungin wil i sit hiärta mena thz wiste ängin vtan han ena *ib* 61. oppinbara mz ordhom huat the mena *(notant)* j hiärtano *Bir* 2: 61. *ib* 191. sigh huru thw menar *(intelligis)* thässe brullöpin *ib* 27. stundom vndirstar iak ok menar andelika the thing som iak talar *ib* 1: 59. vm ens nampn menar iak ok vndirstar flere *ib* 205. vm karit mener jak thik *ib* 2: 153. *ib* 1: 122, 125, 3: 383. vndirstar jak oc menar j them ok mz them andra biskopa ok konunga oc mina viner *ib* 302. mz do ra krokum menas kardenala *ib* 4: *(Avt)* 180. sagdhe ther liggia eth thomt kaar ok tho insiglat ok mente ther mz judhan trolösan ok dygdha thoman *Bil* 725. tha svaradhe brodheren, at han enkte ondt eller svik mente medh sinom spörelsom *Ansg* 187. *Bir* 1: 44, 122, 162. *RK* 1: *(Albr) s.* 209. hwath skal iak nu här mz mena *(hvad skall jag tänka mig vid detta, hvad skall jag tro detta vara) Fr* 132. *ib* 2034. hweem skal iak här mädher mena *Iv* 2644. — *Jfr* **formena.**

mene? *m.? tanke, vilje, åstundan?* til diärffheet far han tha mena *Al* 7162.

mene, *n. samling, sammanträde.* haffwe myn herres tysker haldet tiit och opt[a] me[ne] wndher siigh *BSH* 5: 185 (1507). kallade the mik och benct ericsson in i meneth *ib.*

menedhare (meenedare. men edere), *m.* [*N.* meineidar] *L. menedare.* jac skal nw meenedare worda *RK* 2: 8266. tha bliffuer jac meenedare moth idher *ib* 8270. äre wij hanum men edero *Di* 65. *LfK* 8, 244. *GS* 66 (1489, *orig.*).

meneþer (meen-. meeneeder), *m.* [*Isl.* meineiðr] *L. mened, falsk ed.* tholke listoghe edha äro meenedha *ST* 65. meenedh swäria *ib* 67. gör . . . ey menedha *Ber* 47. *Bir* 3: 456. *MP* 1: 172, 2: 111. *ST* 64, 68. *Ber* 105. *Su* 305. *SEG* 117, 118, 119, 120. moth hanom är jac j meeneede *(möjligt är att* meeneede *är* = menedhare *och att* j *här ss ofta annars betecknar: 1, d. v. s.* en; *Hadorphs uppl. har* en meenede*) RK* 2: 8272. *Jfr* **mens eþer.**

menedhninger (mänedning), *m. menedare.* hatz witz ord, som ähr mänedning och horenson *SMG* 145.

menedhogher, *adj. menedig. MB* 2: 26.

menför, *adj.* [*Isl.* meinfœrr] *skröplig, svag?* hon far owir thän menföra oc thranga älskoghsins ända *(transiens limites angusti hujus obnoxiique amoris) Bo* 77.

menföre (meen- *FM* 291 (1506)**),** *n.* [*N.* meinføre] *L. hinder att fara, ofarbarhet, menföre.* stort rwm ok menföre *(chaos magnum)* är fäst mällan os oc idhir *MP* 1: 186. för diwpä elffwer och menföre skuld eij lenger komme kwnnä än inhonder lickaa *BSH* 20: 123 (1507). *FM* 291 (1506). *BSH* 5: 207 (1507). kan swa ware, at wii badhe för allerdom oc menföre skul ecke kunne pa then tiid giffue oss pa nogon lang reso *ib* 517 (1512).

mengadder (*pl.* **-ar),** *m.* [*Sv. dial.* mengadd, me-

gadd *(Stranda härad i Kalmar län)*, megadd, migadd *(Östergötland)*] *i ett lås anbragt tagg som motsvaras af öppning i nyckelaxet.* lasin hafwir innantil mengadda *(retinacula)* at owinin skuli ey vpläta *Bir* 1: 296. mz thessom mengaddomen wärnas lasen ok beuaras *ib.*

menhet (meenhet. meenhett. menheet. meenheet), *f.* [*Fdan.* meenhed. *Mnt.* mênheit] **1)** *hop, menniskor.* mesta menhetin pläghar thz helst oc öfwa *ST* 492. iak wil mesta menhetin [fölghia] *ib.* — *hop, folk, församlad menighet.* ropade meenheten all i sen *RK* 2: 7505. **2)** *menighet, allmänhet, folk ss sammanfattningen af dem som tillhöra ett visst samfund el. område, oftast i motsats till de styrande.* *a) menighet, folk (tillhörande en nation el. ett rike).* gingo the til radz annas oc cayphas mz prestomen. oc sankadho saman alla menhetina *KL* 395. offwerwäghandis menhetenas bätzsta *MB* 2: 133. äptor rikesens radhz wilkor ok meenhettens i riket *SD NS* 1: 534 (1406). menhethen thz alla wäl behaga *RK* 2: 7461. *b) menighet (i stad), borgerskap.* jönis byfoghot oc borghämästara oc radhmän oc menheet *SD NS* 1: 310 (1404). *BSH* 1: 130 (1371). *FM* 41 (1425), 42. *SJ* 84 (1441). the fatighe meenheet j staden ärä *RK* 2: 2097. meenheetin *(menigheten el. borgerskapet i städerna)* monde thz sara fortryta *ib* 639. **3)** = **mene,** *n.* hwad armod och nödh wij hade i then menhethen medh tyskerner *BSH* 5: 185 (1507).

menia, *f.* [*Mnt.* menie. *Lat.* minium] *mönja.* iij lod menia *LB* 7: 308.

mening (menigh *Lg* 3: 333. **mäning** *BSH* 5: 583 (1517). **meningä** *Va* 4. *pl.* **-ar),** *f.* [*Mnt.* meninge] *mening, tanke, tänkesätt.* äftir thy som iac wet hans meninga *KL* 115. sumi äru swa enfalde at the kunno enkte bidhia . . . hulkra meninga gudh wet *ib.* äptir sinom manzlika sinnom oc meningh *(secundum humanam æstimationem suam)* *Bir* 4: 71. at säthia sina akt, meningh oc doma *(sententias suas)* stundom for gudz wilia, mz hwilko the . . . fordarffwa rätta wndirstandning oc gudz mening *(verum intellectum corrumpunt)* *ib.* *MB* 2: 86. *VAH* 24: 322 (1442). spordo them . . . hwat meningh at the haffde thor mz *RK* 2: 2975. än sagde han mer medh meningh onda *ib* 5576. ey thordho thz nakar wända til onda mening *Lg* 3: 506. swarade honom ödmiuklicä j falskä meningä *Va* 4. — *afsigt.* thetta war hans mening all *Al* 9065. sa war thera mening oc wele stalt *RK* 2: 9143. *ib s.* 347. *MB* 2: 197. *Lg* 3: 333. *BSH* 5: 583 (1517). i then acht och mening, ath sämie, korlig oc endrecht motthe bliffue richen emellan *ib* 96 (1506). — *Jfr* **bemening.**

menlika (meenlica), *adv.* [*Isl.* meinliga] *på ett skadligt el. farligt sätt, till skada el. hinder.* widh strömen stodh eth stoort wexande trä swa meenlica. at mang skip brutu ther *Lg* 3: 250.

menlika (meenlika. menligha. menliga. meenliga. menlegha), *adv.* [*Äldre Dan.* meenligen. *Mnt.* mênlike] *allmänt.* folkit wart menlika syukt *ST* 310. almoghin aff österlandom meenlika badhe frälzsis män oc bönder *BSH* 1: 188 (1386). stokholms mynth, som nw gäpt ok menlegha gangande är fore gilt offuer alt rikith *SD NS* 2: 120 (1409). — *i allmänhet, öfver hufvud.* at wi mäth biscopom, riddarum oc andrum wälburnum mannom . . . ok menlika mäth allum swerikis, scanes, hallanda, bäggia blekongh ok lysters mannom . . . hawom daghthingat *BtRK* 32 (1359, *orig.*). ther är menliga then skönesta renheth ther nagar man aff säghia weeth *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. begära . . . menligha offwer huwudh alla handa godhet *Gers Frest* 32. *ib* 33. huilkin tetta gör meenliga alla daga *LB* 7: 171.

menliker (menligh. menlig. menlighen *(ack.)* *Gers Frest* 60. **menneleghen),** *adj.* [*Äldre Dan.* meenlig] **1)** *allmän.* for menligha nyttogheth skul *Gers Frest* 34. taghen en menlighen lärdhom *ib* 60. moth al hans swikande frästilse . . . synsz ekke mer än en menneleghen läkedom *ib.* **2)** *menig, mängden tillhörande.* til menliga folkens nytto *Gers Frest Inl.* *Gers Ars* c 6.

menlös (meen-. meenlöös. menlöss), *adj.* [*Isl.* meinlauss] **1)** *oskadd, utan skada.* flöghe niþar at eno siaxtighi alna högþ a iorþena hel ok men lös *Bu* 168. *ib* 188, 510. *Bil* 85. var hans likame i vällande oleo menlös af pino *Bu* 149. *Pa* 23. *ST* 81. **2)** *icke skadande, som ej vållar skada.* nywdha the sin hugh a them creatwrum som äre meensam, oc vndra til hwars the äre skapath aff godhom oc meenlösom gudhi *MB* 1: 75. **3)** *menlös, oskyldig.* thesse twe the ärw menlöse . . . jak är then som giorde thetta mordh *MD (S)* 302. *MB* 2: 53. tha herodes drap meenlöso barnen *KL* 307. menlösa *(innocentes)* siälar *Bir* 1: 124. thz menlösasta lambit *ib* 378. nar han skulle . . . menlöss korsfästas *ib* 3: 250. reen oc meenlöös är iac aff tässe manzins blodh *MB* 2: 385. *ib* 389. *KL* 390, 395. — *obesmittad.* wardhe mit hiärta ok min likame ren ok menlös *(fiat, domine, cor meum et corpus meum immaculatum)* *Bil* 390. menlös mö *Bu* 15. *ib* 206. hans liif var menlöst af allom kiötlekom lusta *(a corruptione carnis exstiterat alienus)* *ib* 149. — *n. adv. utan att skada. med dat.* slungo sik vm hänna spina ok hals. hänne menlöst *Bu* 506. — *oskadt, utan att skadas (af), utan hinder (af).* beddos . . . at the matto fara ower hans land, hwariom manne menlöst *MB* 1: 412.

menlösa (meen-), *f.* [*Jfr Isl.* meinleysi, *n.*] *menlöshet, oskuld.* j lambs offer teknadhis wars herra meenlösa *MB* 1: 473. skal han . . . tala för the älzste j stadhen, hwat som hans menlösa kan bewara oc lagligha pröffwa *(ea quæ se comprobent innocentem)* *ib* 2: 53. mädhan thu haffwer otalika söner . . . hwilka thin miskund maa frälsa ffor thera menlösa *Su* 207 *(de båda sistn. ställena kunna föras till ett* **menlöse,** *m.).* j alle enfaldoghet oc menlöso framdraga sit hälga liffwerne in til sälan ända *ib* 354. *MP* 1: 26, 2: 236. *Bo* 196. *Bir* 1: 389, 2: 81, 302, 312, 4: 25. *VKR* 70. *ST* 450. *LfK* 39.

menlöshet (-heet *Su* 206. *gen. med art.* **menlöshetzsens** *LfK* 86**),** *f. menlöshet, oskuld.* *Su* 206. *LfK* 39, 86.

menlöslika (meen- *Bir* 4: *(Dikt)* 226**),** *adv.* [*Isl.* meinlausliga] *menlöst, oskyldigt.* *Bir* 4: *(Dikt)* 226. döör menlöslica *ib* 2: 82.

menogher (meenogher: -ogha *RK* 3: 236. **meenugh. menigh. menyg: -yge** *SO* 119. **mening. meningh. mennig. menegh: -egha** *BSH*

2: 79 (1399), 85 (1399); *SD NS* 2: 37 (1408); **-eghe** *BSH* 3: 174 (1466), 175. *s.* **meenukth. menigt),** *adj.* [*Fdan.* menig] *L.* **1)** *allmän, gemensam.* for menogha bestha *MD (S)* 270. *ib* 232, 294. pa rykessens menighe, eller nogers tess inbyggeres argasthe *BSH* 5: 521 (1512). thet menighe möthe *ib. FM* 187 (1504). i menige herredag *BSH* 5: 298 (1507, *nyare afskr.*). **2)** *allmän, allmänt utbredd.* eth menigt oploop *BSH* 5: 224 (1507). kom och seth meenukth tall *RK* 3: 3410. **3)** *hel, samtlig.* dala rodhin oc meenugha sweriges landh hadhe konungh karl gangit tiil handh *RK* 3: 1226. tridhiungen af sakören som . . . til hörer rikesens fatebure oc menighe landeno til nytto *Lg* 3: 344. aller meneghe sueriges almoghe bade köpstadzmen ok alle andre *BSH* 3: 175 (1466). epter thet var herra konungen oc var frw drotningen oc menogha riket stadghat hafdho *ib* 2: 66 (1399). *ib* 79 (1399), 85 (1399). menigha rikith *SD NS* 1: 136 (1402). alt menegha häridhit *ib* 2: 37 (1408). all meningh soken *BtFH* 1: 132 (1506). al mennige soken *ib* 149 (1506). for the xij och al meninge soken *ib* 218 (1507). *ib* 262 (1506). besporde sigh med al meninge soken om the raar *ib* 251 (1506). alth menige freissit *HSH* 20: 79 (1506). menoga companijth *SO* 151. *ib* 118, 119. tha vore alle menige brodher til hopa samladhe *ib* 34. som ärlika segh bewisa j stridhenne före menigha mans (*d. v. s. allas*) bästa *PM* 15. oss ok then menige man til longligit gagn *FM* 157 (1504). wore wi . . . forsamnet j dag . . . met then menige man, ffriborne, ffrelssitzmen, köpstadzmen, bönder ok bokarla *ib* 165 (1504). **4)** *menig, mängden tillhörande.* friborne frelses men, köpstadzmen bergsmen ok meneghe almoghe *BSH* 3: 174 (1466). menige clercherij, friborna, frelsesmen, köpstadzmen, kronenis skatskyllöge böndher och menige almwge *ib* 5: 95 (1506). then menige almoge (*i mots. till* erchebiscopen oc flere thäre 7751) j norgis rike lotho sik ey fra konung karl wike *RK* 2: 7755. *ib* 3: 236. symoni högxsta proste ällirsmannom prestom oc menogha almoghanom j jwdea (*senioribus et sacerdotibus et reliquo populo Judæorum*) *MB* 2: 272. *ib* 15, 180. een simpell läkedom for ten menig man *LB* 7: 251.

menoghet (**menugheet. meenugheet. menighet. mennighet** *MD (S)* 230. **menegheth: -hethen** *Lg* 3: 33. **menikhet. menekheth. menehet: -heten** *BSH* 4: 100 (1483). **-ir**), *f. L.* **1)** *mängd, hop, menighet.* tagh mz tik menoghetena (*multitudinem*) aff stridzmannomen *MB* 2: 20. **2)** *menighet, folk ss sammanfattningen af dem som tillhöra ett visst samfund, oftast i motsats till de styrande.* *a) menighet, folk (tillhörande en nation, ett rike el. ett landskap).* at the alle menighetin skulo til thiänist wara *MB* 2: 26. *ib* 23. sampnade symon alla fromasta stridz män oc almoghans menighet *ib* 266. jonatas . . . prestanna oc almoghans höffdhinge oc all menoghetin aff jwdhom *ib* 262. *ib* 273, 328, 390. *Lg* 3: 33. *MD (S)* 230, 255, 269, 291. han (*konungen*) haffwir warit menoghetinna (*communitatis*) röffuare *Bir* 4: 113. hwilkin storån obothe[li]kin skadhä ok forderff all menekhethen hauer tagith *BSH* 3: 175 (1466). wii alle menekhethen, friborne, frelsesmen, köpstadzmen, bergsmen ok böndher *ib.* tilskickadhe aff menikhetinne j forscriffne närskes laghsagho *ib* 131 (1460). riddherskapit och godhe män i skane halland listher och hwadhen med köpstadzmän och theras menoghether (*potenciores terrarum scanie blekingie listrie et insule huethen cum communitate eorundem*) *SD* 5: 9 (*öfvers. fr. sl. af 1400-talet*). *b) menighet (i stad), borgerskap.* alabrans menoghhet (*oll alþyða; folket i Bern som innehades af Alabrand*) gingo wth moth honum *Di* 276. menugheetin i stokholm *RK* 3: 2838. raadh och meenugheet *ib* 536. *BSH* 4: 100 (1483), 5: 7 (1504). vij borgamestere, radh och ganska menighetin j abo *FM* 195 (1498). thet öpith breff eder erlighet screffh oss oc menigheten tiil, thet wele wij forkwnna fore menighethen *ib* 562 (1512). *c) menighet, medlemmarne af ett gille (i mots. till åldermannen).* bör allerman ok menighethen twa gillissväriende välia ok kesa *SEG* 113. *ib* 116.

mensamber (**meen-.** *n.* **-samt. -sampt**), *adj.* [*Isl.* meinsamr] *ond, smärtsam.* grödhir alt thz mensamt är om manz hiarthe *LB* 3: 168. — *menlig, skadlig.* meensam flugha *MB* 1: 297. meensam gräs *ib* 59. *ib* 75, 83, 132. — *med dat.* oukte är gräs eller diwr swa skapath meensampt mannenom, at thz ma ey wara honum til läkedom *MB* 1: 60. — *om personer: svår, besvärlig. med dat.* thu skal ey wara meensamber (*molestus*) wtläntzskom manne *MB* 1: 340.

mensväri, *m.* [*Jfr Isl.* meinsvari, *m.*] *menedare.* göra mik stäluan menswäria (*perjurum*) *Bir* 3: 330 (*kan föras till ett adj.* **mensväri** *el.* **mensväria;** *jfr Isl.* meinsvari, *adj.*).

mensväria (**meenswäria. meen swäria** *LfK* 174; **-swär** *ST* 537; **-sworet** *RK* 1: 2845. **män swäria**), *v.* [*Fdan.* mensværie] *svärja falskt, begå mened.* vm han menswär *MP* 1: 315. menswär ey vm mit nampn (*non perjurabis in nomine meo*) *ib.* thu skalt j enge matto meenswäria ellir onyttelika swäria *ST* 63. han syndar twem lundom först j thy at han swär, oc swa j thy at han meen swär *ib* 537. *Ber* 105. *LfK* 174. aff thiufuom draparom horkarlom oc lyghnelica män swäriandom ok affgudha dyrkarom *MP* 1: 265. *ib* 164. — *part. pret. som begått mened, menedig.* diäfwlin manadhe han mensworen wara *Bil* 448. — **mensväria sik,** *svärja falskt, begå mened.* tha matten heller haffua takt . . . än han haffde sik swa meen sworet *RK* 1: 2845. *Jfr* sväria sik men *under* **men,** *n.* **3.**

mensväriare (**meenswäriare. meenswäryare: -a** *PM* 62), *m. menedare.* iak skal vara raskir vitnare trullarum ok meenswäriarum *MP* 2: 111. *PM* 62.

mensöre (**meenzsöre. meenswöre**), *n. L.*

mer (**meer. mär. määr** *Ber* 272. **meir** *Bil* 535, 542, 751) *adv. och adj. komp.* [*Isl. komp.* meirr] *L.* *A) adv. komp. motsvarande posit.* miok *el.* mykit. **1)** *mer, mera, i högre grad.* hon thröste sik meir a boka list *Bil* 535. hwi hon (*hinden*) rötade tha meir en hon var för van *ib* 751. *ib* 542. konungin wredhgadhis här af ä thäs meer *Gr* 278. ekke wardor ok tith rike des mer trånghre *Gers Ars b* 5. — mer ok mer, *mer och mer, allt mer.* mik bör mer ok mer fara ther effther *Gers Frest* 60. han styrktis ä meer ok mer *Bil* 897. vard ä meer oc meer brinnande til at göra goda gerninga *Ansg* 183. **2)** *mer, vidare, ytterligare.* menar hanom mär mässo sighia *Bu* 27. sagdhe mer, at

ey ware loffleket tolket trol loffwa *Lg* 219. sedan kom han till fridzland framdelis meer till ängeland *MD* 322. **3)** *flere gånger, ofta.* forbiwder jak huariom manne oc meer nempde *(kan föras till ett* **mernämder,** *p. adj. meranämd, merbemält)* olaff her pa at thala *FH* 5: 134 (1489). *B) adj.* **1)** *mera (i myckenhet). abs. med bem. af n.* han formate ok eigh mer nima: än aue maria *Bu* 7. *ib* 5. ther aff fa vi ey meer än fyra päninga *Iv* 4275. taker han mer *SD* 5: 638 (1347). är thz swa at thik stundum nakot määr forelegx än thu för hafwir haft *Ber* 272. gudh kräwir ängin meer ä *(för* än*)* han formaa *GO* 1085. meer wil ä meer *(mer vill mer ha; ju mer man har, dess mer vill man hafva) ib* 374. **2)** *större, högre, förnämligare.* kalladhis . . . til meer värdhughet *Bir* 3: 360. — *Jfr* **former-, handar-, innar-, ivir-, niþar-, optar-, senar-, siþar-, þiklar-, up-, ut-, utar-, ytar-, äptir-mer.** — **mer än (merän** *Ber* 251, 252. **meer än. meerän** *Bir* 5: 45. **meren** *ib* 4: 123. **meeren** *RK* 3: 911. **meerin** *Bir* 4: 123, 124**),** *konj.* [*Jfr Mnt.* mêr] *men.* tho waare beegärende tha thz the motte there erchebyscop aather faa meer än thz kunde them ekke warda *RK* 3: 953. *ib* 665, 903, 911, 2510, 3611, 3631. *VKR* 33. *Bir* 4: 123, 124, 5: 45. *Ber* 243, 251, 252.

mera, *v.* [*Fdan.* mere] *öka.* at gudz hedher skulle meras aff then färdh *RK* 1: 115. *Jfr* **formera.**

mere (meere. märe. *n.* **mera. meera. mere. meere. mära** *Bu* 101; *GO* 1091. *dat. m.* **merom** *Bir* 1: 26, 117. *pl. dat.* **merom** *MB* 1: 508; *KS* 38 (100, 41)**),** *adj. komp. och* **mäster (mester),** *superl.* [*Isl.* meiri. *superl.* mestr] *L. motsvarande posit.* mykil. *A) komp.* **1)** *större (till omfång el. utsträckning).* fiskarins ben ära mindre ok predikarens mere *Bil* 108. jnnan mere oc större armenia *ib* 214. *Al* 1932. mith gootz . . . thär mik är een deel aff rätto arfwe epter fadher ok modhor ok mere delin aff minum käro sötzschenum vnter *SD NS* 2: 53 (1408). falla i käldo eller bäkkia eller annor mere watn *MB* 1: 360. the litla drötning var ey mere än halff thridhia spanna lang *Fr* 350. the haua dighran förmon, å mera höghd äru stadda *KS* 84 (206, 92). — *mera (i myckenhet).* baro saman mere viþ *Bu* 31. skar mära korn *ib* 101. mära magho two än een *GO* 1091. **2)** *större (till styrka el. grad), betydligare.* hans *(månens)* liws synis ey for mera liwse solinna *MB* 1: 63. hertogans makt war tha mere *RK* 1: 2745. växte quinnonna ofrägh mere *Bu* 30. sanctus petrus hauar mere pris for androm apostolis *ib* 100. han hafþe mere andolekan eld ok guþlikan älskogha bruna än andre apostoli *ib.* bran iak mz merom gudz älskogha än för *Bir* 1: 26. *ib* 117. ängin war the dygdh som ey war mere ok fulkomnare j thik än j andre creatur *ib* 390. merom vrenom thingom hördhe til mere skirslir oc offir oc swa myklo nakor synd var mere, swa myklo mera skuldo vägha thz offer som fyri the synd skulde offras *(från* vrenom *eft. Cod. B) MB* 1: 508. thz görs oc vardhir til siälfs hans mere forskullan oc löna *Bo* 142. at miin sorgh mere än thiin är *Iv* 2674. til thässa gäff mere wisso *SD NS* 2: 53 (1408). **3)** *större, mera betydande, mera framstående, förnämligare.* vika *(för* vikar *el.* viker) . . . þän mindre þöm mera *Bu* 51. medh minnom mannom ok merom *KS* 38 (100, 41). alle domare, huath the äru minne älla mere *ib* 68 (168, 75). större ok mere man *Bo* 153. hans martirium är mere högtidh ok märare, än hans bena fund *Bil* 284. **4)** *öfrig.* nw warder iach ensammin sökiä fadher och moder och mere mina släkt *Va* 45. — *komp. n.* **mera,** *adv. motsv. posit.* miok, mykit. **1)** *mer, mera, i högre grad, i större mån.* älskar thu mik mera än thesse *Bo* 240. skal man gifwa sik mere vin om at ther stridha moot som meere om thrängir *ib* 108 *(kan föras till den adj. bem.* **2)***).* gör iak ey mere mot naturlike kropsens skipan än mot siälinna skipan *Bir* 1: 213. meere liffde jak j hanom, än j mik siälffue *Su* 212. gladdis jak meera aff ena aldra ödhmiukasta bön . . . än aff allo wärdzsliko gulle *ib* 241. **2)** *vidare, ytterligare.* herra gamorin badh mera then swen siin vapn redha *Fr* 1575. bödh honom mere til at han en dagh j sudhercöpung halla ÿil *RK* 2: 5382. han sagde mera *Di* 191. *Su* 241. — *vidare, längre.* han hete ängin bure merä *SR* 11. — *ytterligare, ännu.* aff erchebispen oc andra bispa mere *RK* 3: *(sista forts.)* 4205. — *Jfr* **for-, handar-, innar-, nidher-, optar-, siþar-, ytar-mere.** *B) superl.* **1)** *störst (till omfång el. utsträckning).* mäst delen af väruldene *Bu* 99. i mästa staþ armenie rikes *ib* 210. *MB* 1: 113. — *störst (i myckenhet).* mäst *(det mesta af, största delen af)* hans folck på marken lå *RK* 3: *(sista forts.)* 4654 *(kan föras till* **mäst,** *adv.* **3)***).* — mästa del, *till största delen, till det mesta.* thera släkt var mästa deel dräpin *MP* 1: 315. — mästa delen (mestadelen, mestendelen), *till det mesta, hufvudsakligen.* haffuer jach och betalet mwrmestärene, timbermän mestendelen met roogh *FM* 360 (1506). — *till det mesta, nästan.* sagde . . . oppenbarlikä mestadelen fore allä the godhä men j josedzhäredh boo *BSH* 1: 177 (1379). effter thet wij alle mestadelen rikesens inbyggiare haue nw opsagt konung christiern hulskap *ib* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). — *Jfr* **mästadelens, mästa dels.** — at mesto (at mästu. at mesta), *till det mesta, på sin höjd.* rijdhen . . . mädh XII hästum hwar therrä at mästu *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 638 (1347). een dagh ällir twa gamalt at mesta *LB* 3: 109. — i thät mesta, *till det mesta, så mycket som hälst.* hwath i bedhins i thz mästa *MD* 189. **2)** *störst (i grad).* fulgdhe thungasta sorgh hänna mäste glädhi *Bir* 4: *(Dikt)* 261. skal then hafwa mästa hedhir som vidhir fresta äptir sinne makt at syndenar ok lustane vprifwins af wärldinne *ib* 1: 339. — *störst, värst.* till mästan falsare *Bil* 113. myna mästa owinir *Di* 191. haffde giort alla mästa syndh *MB* 1: *(Cod. B)* 509. **3)** *störst, mest betydande.* til en mästan ok märastan. at frägh rican kunugh *Bu* 497. innan mästum högtidhum *Bil* 248. at hans martirium haldis j mästum ok märastum höghtidhis tima *ib* 284. — *superl. n.* **mäst,** *adv.* **1)** *mest.* mötos þöm *(för* þön*)* baþen hion fäghit huart andro ok mäst af guz buþskapi *Bu* 4. rände som mäst han matte *(så mycket el. så hastigt han förmådde) ib* 156. *Lg* 92. *ST* 475. badh han sit folk höght ropa som the mest formatte *ib* 525. drog herre tord aff ther näst aat lödesa huat han kunde mäst *(så hastigt han kunde) RK* 2: 9378. *ib* 1764, 3: 1383, *(sista forts.)* 5583.

hwar bar in som mästh han gath *(så mycket han kunde bära) ib* 3: 1028. kom her oloff axelsson aff gotlandh som han gath mästh *ib* 572. *ib* 1054, 2068. the ridhu och rände som the orkadhe mästh *ib* 1035. *ST* 8, 474. **2)** *på det högsta, synnerligen.* war . . . mäst til *(i hög grad hängifven åt)* fwlan licamins losta *Lg* 1004. **3)** *till det mesta, nästan.* skattade them aff mest huat the aga *(nästan allt som de ega) RK* 2: 719. *ib* 8362. mästh herrana *(nästan alle herrarne)* grype ther ett annath lag *ib* 3: *(sista forts.)* 4276. ther lag konung waldemar sielffuer inne, oc mest hans höffdinge *(nästan alle hans höfdingar)* ther alt om kring *Di* 189. mest alle *RK* 2: 3145. *ib* 4985. han *(skatten)* stodh alldher mäst j gen *ib* 5327. mest hwaria nath *ib* 7196. wid xx kerrebössar hade han mest *(i det närmaste? på sin höjd?) ib* 8597. — *n. i best. form,* **mästa,** *adv.* **1)** *synnerligen. i förbindelse med negation.* thz halp honom togh ey mästa *RK* 2: 4857. *ib* 5015, 7063. ther bleff hon tha til en tidh, oc ey mästa länghe *Lg* 3: 622. iak war ok ey än mästha ryk *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 232. han war tha ekke mesta gamall *Di* 169. skal . . . thz ey wära mestha heeth aff sik *LB* 3: 39. *ib* 40. *HSH* 24: 53 (1516). **2)** *till det mesta, nästan.* waro nw lidhin fra abraham oc til dauid mästa et thwsand aar *MB* 1: 7. alle mäste *RK* 2: 4636.

mernämder, *p. adj. se* **mer,** *adv.* **3.**

mervätis (meer wätis)? *adj. öfverflödig.* thu skal . . . ey thit korn wända til meer wätis *(troligen uppkommet af ett orätt läst* iuir wätis; *Cod. A* owerwättis 375*)* winning *(frugum superabundantiam non exiges) MB* 1: *(Cod. B)* 561.

mes (mees. meessz), *f.* [*Sv. dial.* meis, mes, *m. Fdan.* mees. *Isl.* meiss, *m. Jfr Mnt.* mese] *ett slags korg.* thz är onth at binda hägher i mees *(ardea transire nequit in sportam facili re) GO* 49. — *särsk. korg el. liknande inrättning (af viss storlek) hvilken tjenar till transportmedel för åtskilliga slag af torra varor (ss kopparplåtar, hudar, sill); äfven ss måttsbestämning. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 318. then pakken, tynnan, mesen, j hwilko gotzith är *PM* xv. ath engen j dragara embeteno schall mera tagha eller haffua fore enaa meessz kopper aath til slaa än fyra artoger *SO* 197. — *i latiniserad form.* de captura alecum de qualibet sagena quo habuerit pro manslut duas mesas vnam mesam, que vero vnam tantum, dimidiam mesam *SD* 3: 165 (1314). — *Jfr* **silda-, skinmes,** *äfvensom* **mese.**

mese (meese), *m.* [*Mnt.* mese] *korg el. liknande inrättning hvilken tjenar till transportmedel för vissa torra varor (ss kopparplåtar).* om mangh skyppund kopper imesan skall inslaasz *SO* 187. schall ock engen j dragara embetet i meesan mera jnsla än fyra skyppundh *ib* 197. *Jfr* **koparmese,** *äfvensom* **mes.**

metekroker (meete-. metha-), *m.* [*D.* medekrog] *metkrok.* fiskarin seande fiscana löpa j vatneno vtkastir sin meetekrok *Bir* 3: 291. thu skal gripa ok fanga diäffuulin mz enom metha krok *(leuiatan capies hamo) JP* 102. medh thenne methakrokenom ok mathkenom som ther plägher wara wpa *ib.*

metemadhker, *m.* [*N.* meitemakk] *metmask.* lumbricus, metemadhk *GU* 7.

meter (metär), *m.?* [*Lat.* metrum] *meter, versmått, vers.* thenne sanger . . . oc marghe andre sanga . . . waaro diktadhe a hebreisko tungo mz fagher metär *(Cod. A* wers 319*) MB* 1: *(Cod. B)* 558. gat ey . . . gömpt metärs *(Cod. A* wärsa 319*)* natwra *ib.*

metevak, *f. uti isen för metning huggen vak.* han wekker marga methe waka *MD (S)* 224.

metisterkorver, *m. medisterkorf.* kötkorffue och metister v tunnor till hope *HSH* 19: 166 (1506).

metvorst (mettwrst. mättwrst. -ar. -er), *f.?* [*Mnt.* metworst] *metvurst.* twa metworster *SO* 80. 2 mättwrster *TS* 25. 4 mettwrstar *ib* 26.

mialke (mialche), *m.* [*N.* mjolke, mjølke, mjælke. *Nyguln.* mjalke] *mjölke? epilobium angustifolium Lin.? ss tillnamn.* filiis vluonis mialcha *SD* 1: 443 (1268).

middel, *n. och m.* [*Mnt.* middel] **1)** *midt, ställning i midten el. midt emellan.* skal man j al frästilse tagha eth middel ok bliffwa mith millan *Gers Frest* 20. **2)** *uppgörelse, öfverenskommelse?* om thet lyboske sendebud haffuer nogen annen synnerlig befaling äller ingifft hemmelige med mwnnen aff sijnä offuerstä, huar oppa wort middel forslas och festas skal *HSH* 20: 205 (1507). om wij skole then sack med all trygghet insätie tiil them tiil eth got middel *ib.* om thet middel the giorde om drotning cristinä *ib* 206. **3)** *förmedling, moderation, nedsättning.* ath han skulde haffwa foot nagon middel pa förscriffne peninge *FM* 510 (1511). **4)** *medel, utväg.* ey häldor wij, en waare forfädher tilforende haffdom nagat got middel her til fwnnit *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*). — *Jfr* **midhel.**

middelman, *m.* [*Jfr Mnt.* middelman] *man af medelmåttig storlek. Di* 129.

middelst, *prep. Jfr* **formiddelst.**

midhalbarker (mydelbarker), *m. mellanbark.* mydelbarkin af äkinne *LB* 4: 354.

midhaldel, *m. mellandel, mellersta del.* skipit hawir thre dele som är främbre stampnin ok midhal delin *(medium)* ok äptre stampnin *Bir* 3: 187. skipsins midhaldel är längre *(trol. för* lägre*)* än andre delane *ib.*

midhalder, *m.* [*Isl.* miðaldr] *medelålder.* vndirstundum syntis han wara vngir oc stundom gamal oc stundom a midhaldre *ST* 129. *Jfr* **midhlo alder, mäþalder.** — **midhalders man (medhalders-),** *m. medelåldersman. BtRK* 120 (1436), 121.

midhaldiur (midhaldyur), *n. djur af medelmåttig styrka.* gaf gudh mannenom midhaldyuren lydogh oc gagnlik swasom yxn ok hesta *MP* 2: 175.

midhaldra, *adj.* [*Isl.* miðaldra] *medelåldrig.* stundom syntes han wara then älzste oc stundom then yngxte oc stundom syntes han wara then midhaldra *Lg* 948.

midhaldrogher (-ugher), *adj. medelåldrig. Al* 223. *Lg* 250.

miþalhaghi, *m. L.*

midhalklädhe, *n. medelmåttigt kläde el. tyg. Bir* 1: 361.

midhalmata (midhalmatta. midhilmatta. midhilmaata. medelmatta. medelmattha. medelmota. midhlamata. midhla matta. medla mattha), *f.* [*Jfr Mnt.* middelmåt] **1)** *ställning i midten, medelväg.* vari mannin j midh-

lamato mällan gudz miskund oc hans dom *(inter misericordiam Dei et ejus judicium moderatus sit) Bir* 2: 227. mällen thänne tw thykkis bädzst vara at gripa midhalmatonna *Ber* 250. aff theres staat som j medla mattho ey fullelica godhe ok ey alzstinges ondhe *LfK* 240. **2)** *medelmåtta.* han haffde rikedoma i medelmatto *Lg* 3: 423. — *gen. med bem. af A) adv. medelmåttigt, någorlunda.* slita graat midhilmaato got klädhe *VKR* 11. jak saa en storan oc widhan oc midhalmatto tiokkan mwr *Bir* 4: 86. war medelmota hög *RK* 2: 7354. är midhla matto heth oc thör *LB* 3: 102. drykkin skal wara . . . midhilmatto gamal *ib* 109. nöther henne *(ond vätska)* op medelmattho *ib* 4: 342. *B) adj. medelmåttig.* waro henna klädhe medel matto *Lg* 3: 405. är han *(blodet)* midhilmatto *(d. v. s. hvarken för tunt el. för tjockt) LB* 5: 293. — *Jfr* **midhio mata.**

midhalmatelika (midhil-), *adv. måttligt, lagom.* bör them at sköta mz alle aatwakt at the ey offsnart siongen, wtan midhilmatelika gladhelika mz alle wördhning oc skälike matto skulu the som tillbör saman sionga *Bir* 5: 68.

midhalqvärn (medell quärn), *f.* the kastade jachkola quarn bortt i een ström som ligger i kekokoski, som är medell quärn *BtFH* 1: 114 (1492, *nyare afskr.*).

midhalra (medell-. medells-), *f.? mellanliggande råmärke.* een medellråå mitt emillan bådhe huffuudh råån *BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*). hulde moott medells råån *ib* 91 (1484, *nyare afskr.*). om för[ne] medell råå *ib.* there emillan både råårna skall allmanna wägen wara rätt i medell råå *ib* 30 (1460, *nyare afskr.*).

midhalsäte, *n. mellersta delen af ett säte el. af en stol. Bir* 2: 243.

midhalthing (medhel-), *n. mellanting, på en mellanliggande ståndpunkt varande ting.* är oc thz gudz skjpilse at styra medhel thingin mz öwerstom oc nedherstom creatwrum *(trol. för* nedherst creatwr*)* mz medhelthingom *MB* 1: 44. han läter nidhro thingin thiäna til midhalthinganna nyt ok öfra thinganna hedher *Ber* 215.

midhalvin (medel vin), *n. medelmåttigt vin.* drykkir han stundom af medel vineno *(vino mediocri)* som lätare är *Bir* 1: 247.

miþaptan (midhapton), *m.* [*N.* midaftan] *L. midafton, tiden omkring klockan sex på aftonen.* om midhaptons tiidh *Al* 5019. *Jfr* vm miþiän aftan *under* aptan *samt* **miþer.**

midhbutnis, *adv. midt i viken, midt i sundet?* tha han midbutnis *(på hafvet mellan Gotland och fastlandet)* komin är *RK* 2: 3294.

miþdagher (*vanl.* **middagher. myddager: -en** *SO* 201), *m.* [*Isl.* miðdagr] **1)** *middag, tid midt på dagen, tid då solen står högst på himmelen.* þänne bardaghin stoþ fra morghonenom ok tel miþdagh *Bu* 177. tha solen skiin om middagh *MB* 1: 62. nar . . . när var middagher *Bil* 917 *(möjl. att föra till* **2***).* thz är äkke middagh än *Iv* 4818. *VKR* 15. *MP* 1: 11. *SO* 201. solen om sommar dagha opstigandhis i höxta middaxsens trappo *Su* 91. **2)** *middag, måltid som intages vid middagstiden.* skulin j thiit koma oc vara mine gästo ther äta middaghin mz thöm *Bil* 916. haffua atherhald aff kötmaat swa wm middaghin som wm natwardhin *Bir* 4: 15. *VKR* 62. — **midhdags diävulskap (middax-),** *n.* [*Jfr Isl.* miðdegisdjöfull] *djäfvul för hvars anfall man är utsatt vid middagstiden. Jfr Bergström, Litteratur och natur s.* 153 *f.* vakta sik af domonio meridiano. thz är middax diäfwlskap *Bo* 138; *jfr Ps.* 90: 6 *(Vulgata).* — **midhdags fräst (middagx frest),** *m. middagstid, middagsstund.* fore rättan middagx frest *Al* 7476. — **midhdags maltidh (middax-),** *f. middagsmåltid. LB* 3: 111. — **midhdags sol (midhdax sol. middax sol),** *f. middagssol.* mörcohus lystes som middax sol *Bu* 526. liust innan som midhdax solin (solin *rättadt från* solskin) *Lg* 1023. — **midhdags solskin,** *m. middagssolsken. Bil* 1023. — **midhdags stadher (middagx-),** *m. ställe som solen intager om middagen.* för än . . . soliu synis j middagx stadh *(in meridie) Bir* 1: 398. — **midhdags tidh (middagx tiidh** *Fr* 2495. **middax tidha** *ib* 123; *RK* 2: 4303. **middaxtidhe** *ib* 6491. *Samtliga dessa former förekomma i rimsl.*), *f.* [*Isl.* miðdagstíð] *middagstid.* for middagx tiidh *Fr* 2495. om middax tidha *ib* 123. *RK* 2: 6491. ful när in til middax tidha *ib* 4303. — **midhdags time (middagx-. middax-),** *m.* [*Fnor.* miðdagstími] *middagstid.* ekke kunne liusare wara middagx tima *Lg* 46. for middagx tima *Iv* 2923. christus doo a korseno vm middax thima *MP* 1: 11. — **midhdags vardher (middaghs-),** *m. middagsmåltid.* vm middaghin tha the äta sin middaghs wardh *VKR* 15.

midhel (mijdell. mydel. medhel. medhell. medel. medell), *n. och m.* [*Jfr Mnt.* middel] **1)** *midt, medelpunkt.* mot mydelith *(handskriften har:* mot j nydelith*?)* til mit tiäl *(contra medium tabernaculi mei) MB* 2: 19. huilkens punkt äldher medel, äldher cirkillen, längdh widhet, högdh äldhar dywphet, aldregh enghen kan begripa *Su* 77. **2)** *det som befinner sig emellan (två föremål), mellanvarande ting.* lär mik . . . huru jak matte tik altidh oc innerlika loffua wtan nakot medhel, nakot hinder ällir nakot minzsta wphald *Su* 336. — *mellanvägg, skärm.* een skiold ok medhell inter hanom ok jdher *LfK* 264. eeth medhell mellan hanom ok idher *ib* 265. eeth medhel mellan hanom ok jder ondh öghon *ib.* **3)** *mellanting.* sighia . . . jukte annat midhel ther wti wara, wtan hwar en prester, antiggia han är gudz ängil, ällar siälffwer diäffwllen *LfK* 74. **4)** *förmedling, bemedling.* bude wij . . . maans piks moder . . . till eth medell oc voldgifft *BSH* 5: 363 (1509). — *öfverenskommelse.* at befatta een god medhel ok wenlig dagtingan *HSH* 7: 15 (1470). thet richen forenadis med nogit goth mijdell *ib* 20: 103 (1507). eeth medel och tal mz tesse opterscriffne beskederlige dande men *DD* 3: 223 (1486). at then medel teste fastare bliffwe skulle *ib* 224. *ib* 230 (1490). **5)** *förmedling, moderation, nedsättning.* at han matte faa nagon medell j tollen *FM* 417 (1509). loffwedhe j mik en medhel ythermer oppa then swmman än förre *ib* 526 (1511). **6)** *medel, utväg.* fwnne wij bade eth medell ther wdi *BSH* 5: 186 (1507). om wij thet medell ey fwnnet hade *ib* 137. goffue gud alzmectigh got medell, raadh och v(p)saat till at for-

stijre then forderffueligh feygd *FM* 646 (1516). — *Jfr* **middel.**

miþer (*s.* **mit.** *ack. m.* **miþian** *L.* **miþiān** *SD* 5: 638 (1347). **midhian. medhian** *StadsL. Kg* 23. **miþan** *Bu* 10. *f.* **miþia. midhia.** *dat. m.* **midhiom.** *f.* **miþri** *L. n.* **miþiu** *L.* **midhiu** *Bil* 119. *best. form. dat. f.* **midio** *ib* 646), *adj.* [*Isl.* miðr] *L. medius.* aff midhiu hofdhe *(från midten af hufvudet) Bil* 119. j midhiom gardhe *ib* 461. j midio elfuinne *ib* 646. wt at midhio hawino *MB* 1: 317. i midhio hawino *ib.* aff midhiom eldenom *ib* 448. j midhiom wäghenom *Bir* 1: 190. *ib* 2: 215. *MP* 2: 199. *Al* 3505. ij midhiom här *ib* 4191. — *i tidsbestämningar.* fra daghnigene ok tel miþan dagh *(midt på dagen, middagen) Bu* 10. tha solen skiin om midhian dagh *MB* 1: *(Cod. B)* 533. vm miþia nat *(midnatt) Bu* 24. om midhianat *MB* 1: 311, 2: 395. wm ena midhia pascha nat *Bil* 311. for midhia nat *Bir* 4: 117; *jfr* **midhionat.** thz var midher morghin . . . för än hertugh fräderik kläde sik *Fr* 2133. thz timpde än fore midhian qwäld *Al* 5630. komi atter vm miþiān aftan oc stande þär til quälz *SD* 5: 638 (1347); *jfr* **miþaptan.** vm midhian sommar *Bil* 110. i midhiom aldrenom *(i medelåldren) Ber* 193. — *n.* **mit,** *adv. midt.* mit fore bordheno *Bil* 916. mit vidh bordhit *Bo* 70. mit wt af karino *Gr* 299. mit ower hawith *MB* 1: 423. mit a gulwenu *SD* 5: 562 (1346). mit a swnd *Al* 5005. mit a södhro wägginne *Bir* 4: 84. mit i thino mönstre *Bo* 8. hwat hälghudoma þer mit i äru *SD* 5: 564 (1346). mit i bland alla apostlana *Lg* 39. hwat ey är han mit ij mällan idhir *Bo* 160. sat mit mällan thöm *ib* 171. *Bir* 4: 84. them mit j mällan *MB* 2: 277. huggin barnit mit sundir *ST* 415. taki . . . en hwelp . . . oc klyffue mit sundher at ryggenom *LB* 1: 96.

miþfasta (medfaste), *f.* [*Fnor.* miðfasta] *L. midfasta.* äptir miþfasto *SD* 6: 19 (1348). en del aff the tiske borde sin lön om medfaste *BSH* 5: 453 (1511). vm midfasta *RK* 2: 816. *ib* 6589, 8140. *DD* 1: 198 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). swndagen efter midfasto *RK* 2: 2912. jnnen medfaste *FM* 257 (1506). — i midhfastis, *under sistliden midfasta.* ware iij (3) aff wor skyp vtlöpen til lubek, ok ij (2) til dansicke, medh thet allerförste i midfastes *BSH* 5: 162 (1507). — **midhfasto skatter (midfaste-),** *m. skatt som bör erläggas vid midfastotiden.* midfasto skatten skal jach fonghe nw strax om midfasthe *DD* 1: 198 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). — **miþfasto sunnodagher (miþfastu sunnudagher** *L.* **midhfasto synnodagher. midhfasto syndagher. mydhfasta sundach. meedfaste swnnedagher: -swnnedagh** *FM* 518 (1511)), *m. midfastosöndag.* mandaghin näst fore midhfasto sunno dagh *SJ* 75 (1437). ewangelium vm midhfasto synnodagh *MP* 2: 259. saman koma mydhfasta sundach *SO* 201. a midhfasto syndagh *SD NS* 1: 23 (1401, *samt. afskr.*). tiisdaghin näst fore midhfasto synnodagh *ib* 675 (1407). *FM* 518 (1511).

midhhvalf (midhwalf), *n. i midten varande hvalf.* wndir midhwalffweno *(media testudine) Bir* 4: 84.

midhia (media: -o *Di* 240; *LB* 5: 293)? *f.* [*Fnor.* miðja, *med säkerhet förekommande endast i ortnamn*] *midt.* scal han *(blodet)* vara . . . ii medio rödher . . . oc nidherst vid grundit swarter *LB* 5: 293. sprak drakin for kors thekne swnder j midhio *Bil* 542. rimnadhe hans strupe j midhio *KL* 10. lato syndir skära han *(mannen)* j midhio ok funno korsens tekn skriwat j hans hiärta *ib* 50. *ST* 64. *LfK* 54. *Di* 240. varfru hiolt*howdhit oc magdalena fötrena oc the andre baro i midhio *(stabant in medio) Bo* 213. hiolt han j midhio *(om midjan) Bir* 1: 268. hon hiolt honum fast innan midhio *Al* 10141. *På alla de anförda kan dock* midhio *fattas ss abs. nyttjad dat. sing. n. af* **midher.** — **midhio alder (mydhio aller),** *m. medelålder.* iak war paa myn mydhio aller *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 232. *Jfr* **midhalder, mäþalder.** — **midhio mata (midhiomatta),** *f. medelmåtta.* ij midhio mato *(af medelmåttig längd?)* swa är han *Al* 224. thit hofwdh halt i midhiomatto *(medelmåttigt el. lagom högt).* ey höghra älla läghra än som thik väl staar *Ber* 257. *Jfr* **midhalmata.** — **midhio mior (midia myo),** *adj.* [*Jfr Isl.* miðmjór] *smal om midjan.* han war . . . midia myo *(midmeor) Di* 128. — **midhio nat (midhonath),** *f. midnatt.* predicadhe them cristna thro til midhonath war *Bil* 538. vm midhio nat oplyptis husit *KL* 401. om midhionat *MB* 1: 306. *ST* 334. fran midhio nat *Bo* 182. *Jfr* **midhnat** *samt* **miþer.** — **midhionats tidh (midianads-),** *f. midnattstid.* om midianads tidh *Di* 212. *Jfr* **midhnats tidh.**

midhla (medhla, *se* **formidhla. medhele. -ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* miðla] 1) *medla, bemedla.* midhladhe thät swa thera mällen *SJ* 63 (1436). hwad wi them j millan om forscr:ne godz midlande ok jempkande warde *FH* 5: 84 (1482). — *förlika.* ath . . . all twedrecth och owilia mottho afflägghies och medheles i thet bästhe *FH* 6: 108 (1497). 2) *moderera.* swa som en godher subpriare i eno clostre, han optha temprar oc midhlar högre förmanzsens owermatto kärlekx brona moth sina wndherdana, swa skal thenna skäleka mattan tämpra oc midhla aff store idkan *LfK* 35. — *Jfr* **formidhla.**

midhlamata, *se* **midhalmata.**

midhlan (midlan. medhlen), *f.* [*Isl.* miðlan] 1) *jämkning?* mz swa dana förordhum oc midhlan *VKR* 8. 2) *bemedling.* wii wiliom . . . hwat som brwthit är medh idher nadhis medhlen ödmiwg[li]ge at bethrä *BSH* 3: 176 (1466). 3) *anordning, förfogande.* war j tässom stadhenom giordh en wndirlikin midlan *(dispensatio) Bir* 4: 78.

midhlare (midläre. mydlare. medlare *Su* 45. **medlere. mädlare** *Lg* 3: 119), *m.* [*Jfr Mnt.* middeler] 1) *medlare, den som åvägabringar öfverenskommelse el. förlikning.* the kwnne bliffue medlere mellen richen om thenne feijgd *HSH* 20: 220 (1507). ath the motte kommo tiil eth venligh samtall oc ware ther gode mydlare i mellom, ath sadane twist pa badhe sider motte affsettis *BSH* 5: 561 (1516). laghin äre giwin mz änglom i midhlara *(mediatoris)* hand *MB* 1: 444. han bidhir fore os ok äkke fore sik. swa som var mäklare oc midhlare fore fadhorenom *Bo* 100. christus som fridgörare oc midlare är mällan gudh ok mankönit *MP* 1: 30. at the varin midhlara oc dagthingara mällan gudh oc människiona *Bir* 2 107. *Su* 34, 45, 209, 400, 412. *LfK* 73. herran gud som thzta höre, han är

midhlare *(mediator)* oc withne at wi göra skolom thz wi loffwom *MB* 2: 106. **2)** *domare, herskare, styresman?* hwat är konungin vtan almoghins ok rikesins midhlare ok väriare *Bir* 3: 400. i lykamlika walle och rikesins ärendhe thaa skalthw wara en mädlare och en forsthinna *Lg* 3: 119.

midhlaster (midlaster. medlaster. medlester. midhelster. medelster), *adj. superl.* **1)** *mellerst.* wppa midhlasta fingrit *Bir* 4: 10. the försto ärw i nidhersta thrapponne, andre i midhlasto trapponne, the thridhio i öfwärsto *Ber* 148. *ib* 148. i midlasta fierdung *BSH* 2: 43 (1397). for midhelste gaardhen j karles *FH* 5: 43 (1467). i medleste quarnen *BtFH* 1: 47 (1487, *nyare afskr.*). then älzste heet ieconias. annar ioacaz thridhi sedechias landith togh then midhlasta til konung *MB* 1: 8. then andre lagen, som man kaller medelste lagen *BSH* 5: 228 (1507). stadfäste och fulbordade then medelste lagen *ib.* effter for:da medelste laag *ib*; *jfr Schlyter, VAH* 18: 200 *f.; MELL* LXXVI *f.* hulke som hältz som j thenna timanom äru j högxste ok störste skärslo eldz pino. skulu koma j medlasta pinona. ok the som äru j midlasta pinonne skulu koma j the lättasta *Bir* 1: 174. *ib* 2: 138. *MB* 1: 82. **2)** *medelmåttig.* skipadhe ey at hafwa klädha bonadh af bäzste klädhe ok ey aff smälikaste vtan af midlasto *Bir* 1: 361. hon war aff midlastom *(medelklassen tillhörande)* föräldrom födh, oc tha mykyt rikom *Lg* 3: 394. — *n. adv. mellerst.* öfuerst medlest och nederst *BtFH* 1: 75 (1467, *nyare afskr.*).

midhlirska (midlerska), *f. medlarinna.* wändher jak mit hiärta oc alla mina astundan til thinna fadherlika barmhärtoghet oc til thinna werdogasta modher, som een midlerska är mällan tik oc alla syndara *Su* 255.

midhlung? *n.? och f.?* [*Jfr Isl.* miđlung, miđlungar, miđlungi] *mellanställning.* — *gen.* **midhlungs,** *ss adj. medelmåttig (till storlek)?* tedh barn tha födis varder viist ok klokt, och är midlwngx *LB* 7: 96. — **midhlunga man** (*Bil* 868. **midhlungu-** *L.* **midhlangäman),** *m. L. medelstor man, man af medelmåttig växt el. styrka. Bil* 868. j sino tiughonda aare var han fulkompnin j växt ok j styrk sua som thäs timans midhlangämän *Bir* 2: 135. *Jfr* **mäþlungu man.**

miþmundi, *m. L.*

midhnat (mitnat *ST* 146, 304. **min nat** *MB* 1: 64. **minnat: -nattena** *Lg* 3: 599. **minnaat** *KL* 264. **mynnat** *RK* 2: 7362; *Lg* 3: 541; *LfK* 256**),** *f.* [*Jfr Isl.* miđnætti] *midnatt.* vm minnaat *KL* 264. gen midhnat *Bil* 725. *MB* 1: 64. *ST* 146, 304. *RK* 2: 7362. *Di* 74. *Lg* 3: 541, 599. *LfK* 256. *Jfr* **midhio nat** *samt* **miþer.** — **midhnatta skedhe (mynnatta skede** *RK* 2: 8110**),** *n.* [*Jfr Isl.* miđnættisskeiđ] *midnattstid. RK* 2: 8110. — **midhnatta tidh (midnatte tide** *(i rimsl.)***),** *f. midnattstid.* thz war mot midnatte tide *RK* 2: 3296. — **midhnats tidh (midnats tiid** *Di* 33. **midhnatz tydh** *MB* 2: 91. **midnattes tiid** *Di* 66. **mitnatz tidh** *ST* 266, 285, 347. **minnats tiidh** *Di* 4. **mynnatts tidh** *BSH* 5: 402 (1510)**),** *f. midnattstid.* vm mitnatz tiidh stodhe the vp *ST* 266. *ib* 285, 347. *Di* 4, 33, 66. *MB* 2: 91. *BSH* 5: 402 (1510). *Jfr* **midhionats tidh.** — **midhnats time (mitnatztime: -tima** *ST* 268. **minnatz time: -tima** *Lg* 46; *Su* 114**),** *m. midnattstid.* om minnatz tima föddhe jomfru maria sin son *Lg* 46. *ST* 268. *Su* 114.

miþströmber, *m. L.*

miþströmis, *adv. L.*

miþsumar (midhsomar. midsomar. mitsomor. mizsomar *SD NS* 2: 238 (1409). **missomar** *RK* 2: 7789. **midsommar** *ib* 8424. **midtsommor: -sommoren** *SJ* 273 (1459). **mäþsumar** *L.***),** *m.* [*Isl.* miđsumar] *L. midsommar.* threm daghum epte midhsomar *Bil* 593. om midhsomar *MB* 1: 65. *SD NS* 2: 238 (1409). *RK* 1: 4252, 2: 5090, 7789. vm midsomaren *ib* 1: 4440. *ib* 2: 8228, 8424. haffua dagh til mitsomor *SJ* 265 (1458). vm sancti johannis dagh vm midhsomar *ib* 28 (1425). *ib* 273 (1459). — **miþsumars aptan (-apton** *Bu* 529. **midhsomars apton** *Bil* 686**),** *m.* [*Jfr Fnor.* miđsumarsvökuaptann] *midsommarsafton. Bu* 529. *Bil* 686. — **miþsumars dagher (midsomars-** *RK* 1: 4448. **mizsomars-** *Iv* 1580. **mitzsomars-** *SD* 5: 639 (1347). **missumars-** *Bu* 50. **misomars-** *ib* 49. **midsommars-. medsommers-** *BSH* 5: 466 (1511)**),** *m. L. midsommarsdag.* hans *(Johannes döparens)* daghar är en misomars daghar. äfte þy som han var födar. ok annar hans daghar kombar þrem daghum (firi) septembrem manaþ af hans döþ *Bu* 49. *ib* 50. *SD* 5: 639 (1347). *Iv* 1580. *RK* 1: 4448. *BSH* 5: 466 (1511). til sancte johannis baptista midsommarsdagh näst komande *ib* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). *ib* 12 (1471). — **midhsumars tidh (midsommars tida** *(i rimsl.) RK* 2: 6809. **midsommers tiid** *BSH* 5: 194 (1507). **mydhsommers tijdh** *SO* 151**),** *f. midsommarstid.* nest midsommars tida *RK* 2: 6809. om sancti johannes mydhsommers tijdh *SO* 151. *BSH* 5: 194 (1507).

midhsundis (mit syndhis), *adv.* [*Isl.* miđsyndis] *midt i sundet, midt på el. i vattnet.* tha han kom mit syndhis (*Cod. C* midhsundis 998; *circa medium fluminis) Bil* 373.

miþvatn, *n. L.*

midhvinter, *m.* — **midhvinters tidh,** *f. midvinterstid.* vm midhuinters tidh *(mediis frigoribus) Bir* 3: 201.

midhvägh, *adv. midt. i förbindelse med följ. prep.* jak skal sätia mit hws midhwägh mällan *(midt i bland)* idher *MB* 1: 376.

midhväghis, *adv.* [*Jfr Mnt.* midweges, *gen. af* midwech] *i midten, midt. i förbindelse med följ. prep.* the hafdhe ekke vtan et ögha sat midhwäghis a sit änne *Al* 9417.

midhväghis dike (midwäghis dyke: -dykit *SD NS* 1: 296 (1403)**),** *n. mellanliggande dike, dike som ligger midt emellan.* som midhwäghisdikit til sigher *SD NS* 1: 295 (1403). *ib* 296 (1403).

midhväghu (midhuägho. myduägho. midhuagho. midhwaghu. midhuaghu), *eg. ack. pl. af* **vägher,** *m. i sättn. med adj.* **miþer,** *senare dock uppfattadt ss dat. af ett feminint* **midhvägha (-wagha).** *Se Kock, Tydning af gamla svenska ord s.* 32 *f.* — i midhväghu, *i midten.* wiste iomfrun at hwassasta spiut sculde gynom bora hänna sons sidho

. . . oc hans hiärta j midhwaghu syndirskäras *Bir* 4: *(Dikt)* 261. the skulu sundirskäras j midhuägho *(på midten)* *ib* 1: 18. bora ginom thina händir j midhuagho *ib* 2: 5. *ib* 243, 3: 437. *KL* 19. han . . . rifnadhe i midhuaghu *(crepuit medius)* *ib* 132. hiolt en thera vm howdhit ok annor vm fötrena än iak . . . hiolt j myduägho *(per medium; om midjan)* *Bir* 1: 268. christus star j midhuaghu fyra vägna vttandhir *MP* 1: 131. andre frestas hardhelicare j midhuaghonne *(in medio)* oc j ändalyktane *Bir* 2: 326. seer iak ena aldra skönasta dotter oc iomffru i thins liffs midhwaghn *(för* midhwaghu; *midt i din qved)* *Lg* 3: 596. — *midt i. med dat.* moyses gik inne j miduaghu *(Cod. A* mit i 343*)* skyno *MB* 1: *(Cod. B)* 560. — midhväghu, *A) adv. i midten, midt. i förbindelse med følj. prep.* vtsprang lughi midhwaghu gynom hans hals *KL* 122. stodh midhuaghu mällan idhir *(medius . . . restrum)* *MP* 1: 22. hafdho tre stigha en räkte til fotanna annor vndhir skuldrona ok armana thridhi miduägho a likamanen *(ad medietatem corporis)* *Bir* 1: 268. thornkrona . . . hulkin som nidhirgik midhuägho a änlitit *ib* 2: 133. som midhuägho är a stolenom *ib* 242. *B) adj. medelmåttig.* hon hauir midhuägho kärlek *(medium calorem amoris)* *Bir* 2: 138.

miþväkt (midwäght *Bil* 602. **miþ vact. midhwakt. midhuakt. midwaght. mydwakt),** *adv., prep. och subst. f.* *A) adv. i midten, midt. i förbindelse med følj. prep.* miþ vact i dal iosafat *Bu* 15. thz *(hjärtat)* ligger midhwakt i likamenom *MB* 1: 76. stodho . . . midwakt j iordanis flodh *ib* 2: 9. midhwakt sattor (j apostla tal) *Bil* 214. julianus la j sino thielde midwäght j romara herskapi *ib* 602. *MB* 1: 158, 160, 491, 2: 37. *VKR* 58, 70. *Bir* 4: 11, 24. tha vpstodh paulus midhwakt j them *(in medio eorum; midt i bland dem)* *KL* 174. *MP* 1: 125, 2: 26. herran liffwandis gudh är midhwakt i idher *MB* 2: 9. *ib* 54. *Lg* 3: 156. sadhe tidzla mydwakt j hwetit *MP* 1: 73. stodh midhuakt j bland them *ib* 126. *ib* 128, 2: 25. stodh midwaght mällan idhar *ib* 35. skal iak . . . tagha allan siwkdom midhwakt w thino lande *(de medio tui)* *MB* 1: 341. gangin midhwakt ower tiällen *ib* 346. *ib* 2: 8. gaan midwakt gynom wltiällen *ib* 4. gingo . . . midhuakt ginom rödha hauidh *MP* 1: 130. taghen . . . bort främadha gudha som ärw midhwakt bland idhor *MB* 2: 65. gaffwo israels soner josue nwn sone ägodela oc arff midhwakt j blandh sik *ib* 52. läggia andra xij stena j iordanis flodh midhwakt oppa grunden *ib* 10. solin stod quar miduakt a himnenom *MP* 2: 175. *B) prep. midt i bland.* midwakt syna fienda *MB* 2: 75. *C) substantivt.* i . . . midhväkt, *midt i. med gen.* j samma vatnzsens midwakt *(midt i det samma vattnet)* *MB* 2: 37. — i midhväkt, *midt i bland. med dat.* j midwakt israels sonom *MB* 2: 37. — i midhväkt bland, *midt i bland, bland.* josue bleff the natthena j midhwakt blandh israels söner *(in medio . . . populi)* *MB* 2: 21.

midhväktis (midhwaktes), *adv. i midten, midt. i förbindelse med følj. prep.* midhwaktes i blandh blamännena *Lg* 3: 455.

migh, *n.* [*N.* mig] *Jfr* **bukka-, geta-migh.**

migha (-er), *v.* [*Isl.* míga] *mingere.* honom swidher som vndher *(under sig, i sängen)* migher *GO* 410. *ib* 967. *RK* 3: 1775.

mikialmässa (michiall- *Bu* 12. **michiel-** *SD NS* 1: 446 (1405). **michelmessa: -o** *RK* 2: 8551)**,** *f.* = **mikials mässa.** *Bu* 12. *SD NS* 1: 446 (1405). *RK* 2: 8551.

mikials dagher, *m. L.*

mikials mässa (michialsmässa: -o *SD* 5: 639 (1347). **mikelsmessa: -o** *RK* 1: 2608, 3292. **mickelsmesse** *(ack.)* *ib* 2: 3254. **michils mässa: -o** *VKR* 61)**,** *f.* [*Isl.* mikjálsmessa] *L. Mikaelsmessa, till ärkeängeln Mikaels ära instiftad kyrkofest firad den 29 Sept.* *SD* 5: 639 (1347). *RK* 1: 2608, 3292, 2: 3254. *VKR* 61. *Jfr* **mikialmässa. — mikials mässo dagher,** *m. L.*

mikials tidh (mikkels tiidhe *(i rimsl.)*)**,** *f. Mikaelitid, tiden vid Mikaelsmessa.* til sancte mikkels tiidhe *RK* 2: 3259.

mikil, *se* **mykil.**

mikka? (*pl.* **mykkar),** *f.?* [*Sv. dial.* mikka] *inrättning hvari ett fartygs nedtagna och hopvecklade segel läggas, klyka.* xi (11) lösa mykkar *BSH* 5: 506 (1512).

mil (mill. *pl.* **milar. mila. miler. myler),** *f.* = **mila.** a thrätighi mila *Fl* 14. swa höght stadhin ouer vatnith la, thz man görla aff honum sa vt ij hafuith margha mila *ib* 663. thiit kom . . . margha mila *(d. v. s. lång väg)* en höfdhinge *Al* 1606. komber nw tiil fala paa milar twaa *RK* 3: 1727. främtighi miler wägh *MB* 1: 270. hwar och en som boo her oppo xx myler när *DD* 1: 225 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). ena stora mill var han *(vägen)* longer *MD* 354.

mila (milla: -or *Lg* 3: 651. **mile. mijle),** *f.* [*Isl.* míla. *Mnt.* mile. *Lat.* milia (passuum)] *L. eg. tusen steg (d. v. s. en Romersk mil). mil. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 110 *f.*, 116 *f.* uaro þa fram comno tel montem gaudii halua milo fra compostella *Bu* 169. thörkadhis hafwit ifuir thre milur *(per tria miliaria)* *Bil* 361. gingo af bethleem til ierusalem som skilia aat fäm milo *(qvinqve vel sex milliaria)* *Bo* 6. fördhe han til iherusalem som liggir thedhan atirtan af thera milom *ib* 48. eet höght biärgh som laa twa milo när thy biärgheno *ib* 49. *MB* 2: 312, 316, 398. han är ey hädhan ena mila *Fr* 1587. *ib* 1424. *Al* 2178, 2439. atta milo vägh *Bu* 508. fyra mila wägh *Bil* 308. sex mila wägh *ib* 360. xv milor vägh *ib* 540. ena mile wägh *MB* 1: 424. baro iärnin mz sik ena stora milo *KL* 96. ij stora millor *Lg* 3: 651. the sagde haffua farit ena harda milo *MD* 355. vij walzska milor *Lg* 335. viij stadia the göra ena swänska mila *MB* 2: 315. then stadh heet konung elle ther er ey twa milo mällä lödesa ok ather thär *RK* 1: 2249. thedan äre II $^1/_2$ mijle till sepesioen sw . . . thedhan äre II $^1/_2$ mijle bergh och malm till murasmäki. jtem till jlotunsalmj III $^1/_2$ mile . . . thädhan och till ninimäki I $^1/_2$ mile . . . thedan till hauka männ pä är een mijle . . . thedhan till armisari är II mile, och är mestedels vattn, och I mile skogh wegh, thedhan [till] witzawåri är een $^1/_2$ mile vatn *FH* 5: 7 (1446, *nyare afskr.*). *ib* 8, 9. skule gillesbrödherne sin gillesbrodher wnthföra iij mila wäg mz hest eller skip eller hwad hanom besth lägligit är *SGGK* 104. thz (ɔ: amynnet) war huseno swa nala twa milo wegh eller twa wiko sio *RK* 1: 1706. *Jfr* **fiärdhungs mila.**

mila (mijla), *f.* [*Mnt.* mile. *N.* mila] *mila, kolmila.* skal kolaren haffue for huarie xiiij (14) fampna mijlo x (10) öre pa sin egin kost *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

mila (mijla), *f.* [*Sc. dial. och N.* mila. *D.* mile] *munstycke (på ett betsel).* the redde til gångara, och gylta mijla *RK s.* 20 *(Messenii uppl.; motsv. st. i Klemmings uppl. RK* 1: 610 *har:* ok reddo til gangara ok forgylt smide*)*.

milda (milla. mylla, *se* **at milda. -ar, -adhe),** *v.* [*Äldre Dan.* milde] *mildra.* pawin milladhe them reglonna hwaslikhet *Bir* 1: 361. skal jak milda domin *ib* 2: 92. — *stilla.* ma plaghan millas *Bir* 1: 219. thäs *(hafvets)* ower matta flodher mildar thu oc blidkar *Lg* 3: 50. — *Jfr* **at milda.**

milddomber (mildomber: -doms *Bir* 2: 301; *Ber* 139, 222; **-domsins** *ib* 191**),** *m. mildhet, godhet.* lönte jak mins mildoms *(pietatis)* ämbite *Bir* 2: 301. *Ber* 139, 194, 222.

milde (mild *MD (S)* 233 *(i rimsl.)*), *f.* [*Isl.* mildi] *mildhet.* aff fromheet oc milde bar han priis *MD* 195. *ib (S)* 233.

mildelika (-licha *VKR* 26. **mildeligha** *LfK* 101. **mildeliga** *MB* 2: 309, 318. **millelika** *Bir* 1: 243, 401. **millelica** *KL* 341; *MP* 2: 124: *Bo* 51, 227; *Bir* 2: 277, 8: 152. **milleliga** *MB* 2: 302, 309; *LfK* 246. **mildelekan** *Su* 70**),** *adv.* [*Isl.* mildliga] **1)** *mildeligen, kärleksfullt, nådeligen.* var herra . . . grät mildelica iude fal *MP* 1: 248. iak thakkar gudhi hulkin mik . . . swa millelica hördhe *KL* 341. j människio natur, hwilka gudh wilde til sik mildelica taka *Lg* 69. *ib* 437. *MB* 2: 302, 309. *Su* 70. **2)** *vördnadsfullt, fromt, gudeligen.* millelica oc gudhelica *(pie ac devote)* thänkia *Bo* 51. sighir. thz magha millelica *(pie)* troas *ib* 227. *MP* 2: 124. *VKR* 26. *Ber* 188. millelika *(pie)* iäfwande *Bir* 1: 401. *ib* 8: 152. älska millelika *(pie) ib* 1: 243. at dröfwas millelica *(pie) ib* 2: 277. än thu wäl och mildelika *(pie)* lifwer *Ber* 102. *LfK* 101, 246. the som mildeliga j tronne *(cum pietate)* haffdo sompnadh j dödhenom *MB* 2: 318. — *Jfr* **omildelika.**

mildeliker (milleligh), *adj.* [*Isl.* mildligr] **1)** *mild, nådig. Su* 206. gudz mildelika föresyn *LfK* 102. **2)** *from, helig, bestämd för fromma el. heliga ändamål.* aff theris werdh skal fornöghias thom milleligha stadhom *(piis locis)* som nw äro förnemde *SD* 1: 445 *(öfvers.)*.

mildelikhet, *f. mildhet.* swa sötelika hämdis a them gudz mildeli[k]het *Bil* 878. *Jfr* **omildelikhet.**

milder (mylder *L.* **millir** *Bir* 2: 45. *f.* **mild** *Bu* 26; *MB* 1: 397; *Bir* 1: 94; *Ber* 47. *n.* **milt.** *ack. m.* **mildan** *Bil* 381. **millan** *MD (S)* 250. **mild** *(i predikat. ställning) Di* 92. *dat. m.* **millom** *Bo* 184. *f.* **milde** *Fr* 2709. *n.* **mildo. milda** *Bir* 4: 35. **millo** *Bo* 60; *MB* 1: 271. *pl. nom. m.* **mildhe** *Lg* 8: 658. *f.* **milla** *MB* 1: 397. *ack. f.* **milla** *Bo* 233. *gen.* **milda** *Bir* 8: 157. *dat.* **mildom** *Su* 187, 449. *best. form nom. f.* **milda** *Bu* 16, 19, 21, 25, 28. *ack. f.* **mildo** *Bu* 29. *dat. m.* **milda** *Bir* 4: 21. *komp.* **mildare** *KL* 182. **millare** *Bir* 1: 174. *superl.* **mildaster: -a** *Ber* 194; *Su* 449. **millastir** *Bir* 1: 41; **-a** *Su* 187; **-e** *Lg* 817. **milaster: -e** *ST* 180, 461**),** *adj.* [*Isl.* mildr] *L.* **1)** *mild, god, välvillig, nådig, kärleksfull, barmhertig.* maria þe milda mö *Bu* 21, 25. *ib* 16, 19, 26, 28, 29. margha frwor äre milla, oc ängin swa mild swa som maria *MB* 1: 397. han kalladho män . . . mildan *Bil* 381. skal han (ɔ: konungir) wara . . . mildir *(mitis) Bir* 1: 40. *ib* 41. *ST* 180. komo os vidhar thorftelik thing aff milda manna *(piarum mentium)* milhet *Bir* 8: 157. mannen är aff sin naturlik skipelse milder ok thydhelekur *KS* 4 (8, 5). hwar een ipna at finnas mildare *(clementior)* . . . än annar *KL* 182. leta mildasta hiälparans hand *Su* 449. hon är mild *(mitis)* at gifwa allom them som bedhas af hänne *Bir* 1: 94; *jfr* 3. warkunnar them oc grater aff millo hiärta *MB* 1: 271. *Bo* 60. äpther sinom milda wilia *Bir* 4: 21. meth blidhom ok mildom åthäuom ok gäuum *(per beneficia . . . et affabilitatem)* må han wäl manna kärlek få *KS* 47 (120, 51). — *med dat.* þu uast syndoghom mildar *Bu* 78. *MB* 1: 351. *Bir* 3: 18. mykyt mildher war han thy conuonteno, oc mäst til theras siäla *Lg* 3: 264. — *med prep.* ivir. war mildir owir wara synde *KL* 104. **2)** *mild, lindrig.* thera syn skal millare wardha *(mitigabitur)* ok pinan lättare *Bir* 1: 174. **3)** *gifmild, frikostig.* tyberius war mykit mildir for guz skuld til thes han vardh fatöker *Bil* 708. at . . . then som war nizsker wari mildher *(largus) Ber* 20. *KS* 34 (87, 36), 78 (192, 85). *Di* 92, 136. *MD (S)* 250. aff mino eghno mildo ok beradhno modhe *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408), 44 (1408). thz skipte han mz milde hand *Fr* 2709. millir at härbärghia *(hospitalis in)* fatika *Bir* 2: 45. mildr af godz ok penningom sinom *KS* 34 (86, 36). — *med dat.* waren them fatikka mildhe *Lg* 8: 658. — *rik? med prep.* i *el.* at. mild *(larga)* j iämkristins älskogha *Ber* 47. milaste fadhir at alle miskund oc sannind *ST* 461. **4)** *from.* öka mildom *(piis)* rätwisona *Su* 187. *ib* 449. huart eth milt hiärta *ib* 211. mz millom hugh *(mente pia) Bo* 184. göra milla ok miskunsamlica gärninga *(opera pietatis et hospitalitatis) ib* 233. *Bir* 4: 35. — *Jfr* **gläf-, o-, tar-, thag-milder.**

mildhet (mildheet *Lg* 3: 358; *Su* 206. **milhet** *KL* 169, 349; *MP* 1: 19; *Bo* 41; *Gr* 293; *Bir* 1: 78, 94, 8: 157, 187; **-hetin** *Ber* 188; **-hetina** *Bo* 137; **-hetinna** *ib* 78; **-hetinne** *ib* 147, 207. **milheit** *Di* 95. *gen.* **mildhetz** *MP* 1: 248; *Su* 449. **milhetz** *KL* 182; *Bo* 142; *Bir* 1: 262. **milhedz** *ib* 8: 173. *med art.* **mildhetzsins** *Lg* 817; **-hetzeens** *Su* 55, 417. **milhetzsins** *Bo* 102**),** *f.* **1)** *mildhet, kärlek, nåd, barmhertighet.* gudz milhet *Bo* 41. tron i at böghia the grymasta oc the omillasta mz milhetinne *ib* 207. vm . . . milhetz ok kärlex *(pietatis et caritatis)* gärninga *ib* 142. *ib* 78, 102, 147. *Gr* 293. *Lg* 817. *MB* 2: 285. hans nadh milhet *MP* 1: 19. j hänna mildhet andwardhadhe han alla sina gerninga *KL* 68. *Bir* 1: 94. the mildhetz käldan *(fons ille pietatis)* af hwilke idhkelika miskund vtflyter *Su* 449. at tee min höghelika kärlek ok mildhet *ib. ib* 206. manheit oc milheit *(mildi)* oc blidhet *Di* 95. komo os vidhar thorftelik thing aff milda manna milhet *(ex compassione piarum mentium) Bir* 8: 157. rördhir af milhet *(compassione) ib* 1: 78. *KL* 349. grot ihesus christus af mäste önko oc mildhet ouir iudo sins forradhara syndh oc nidhirfal *MP* 1: 248. rördhis iak af milhet owir *(pietate*

super) them *Bir* 1: 78. **2)** *gifmildhet. MD (S)* 254. **3)** *fromhet.* patriarchanna milhet *Bir* 3: 187. *Bo* 137. *Lg* 3: 358. undi mildhetzsens ham *(sub forma religiosa) Su* 417. *ib* 55. egypto munka hafþo alla þässa milhetz *(pietatis)* gärninga *KL* 182. hawa nakra dygdha ok milhetz *(pietatis)* gerninga *Bir* 1: 262. *ib* 3: 173 *(på de båda sista ställena kan ordet föras till* **1)**. — *vördnad, pietet.* kristin tro forbiwdher grata dödha män the som gudhilika lifdho, än tho at milhetin *(pietas)* thz wt kräfwär *Ber* 188. — *Jfr* **omildhet.**

mildleker, *m.* [*Isl.* mildleikr] **1)** *mildhet, godhet, välvilja.* huru måtte han (ɔ: mannen) tea älla fulkoma sin mildlek, vtan han war medh flerum mannom thöm han måtte göra gagn ok hughnadh mädh mildlek sinom *KS* 4 (9, 5). **2)** *gifmildhet.* vm riker man liuer vtan almoso gärninga ok mildlek *KS* 46 (118, 50). *ib* 34 (86, 36), 34 (87, 36), 34 (88, 36).

mildoghet (-heet), *f.* [*Jfr Mnt.* mildicheit] *mildhet, godhet.* iak thänker a thiin mildogheet ther thu hafwer marghom . . . teet *Al* 2925.

millom (millan), *se* **mällom.**

milter (mylther), *m.* [*Sv. dial.* milt, *m.*] *mjälte.* for siwgh milth ok magha *LB* 6: 107. for bulnan milth *ib* 2: 39. ffor bulen milth *ib. ib* 62. ffore . . . saar mylth *ib* 64. *ib* 65. *Jfr* **miälte, miälter.**

min, *pron. pers. gen. se* **iak.**

min (myn. men *Lg* 3: 76. *f.* **min. miin. myn.** *n.* **mit. meth** *Lg* 3: 329. **mät** *SD NS* 1: 32 (1401). *ack. m.* **min. myn. män** *SD NS* 1: 32 (1401). *f.* **mina. myna. minnä** *SD* 5: 293 (1344). *pl. nom., ack. n.* **min. miin** *MB* 1: 225. **minn** *SD NS* 2: 169 (1409); *HSH* 24: 44 (1516)**),** *pron. poss.* [*Isl.* minn] *L. min.* min sisloman *SD* 5: 160 (1343). mit jnsighle *ib* 4: 686 (1339?). þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu oc j hännä mwr fori therä sial oc minnä *ib* 5: 293 (1344). iäc skal haua thettä sama goz j minä lifdaghä *ib.* minn sinne, skäl, minne oc vndirstandilse *ib NS* 2: 169 (1409). mik tel aflat ok lösn minna synda *Bu* 3. iak beþes aff minom syni tua böne *ib* 13. alle mine bröþar *ib.* nu callar min son mina siäl tel sin *ib.* blöt mit hiärta mäþ þino bloþe *ib* 72. af allom hugh ok hiärta mino *ib.* miudre war minna moþor möþa . . . än þins hälgha likama nöþ *ib* 75. min moþer sa mik vänan *ib* 136. þu vände min broþor fra sinom guþi *ib* 209. thu thol, at miin thiänista qwinna hawer mik forsmadha *MB* 1: 185. thu skal ga äpter minom wilia, oc wara fulkommin i minne thiänist oc iak skal stadhlika sätia mina säät mällan thik oc mik *ib* 186. frälsa mik i dagh aff mins brodhers hand, oc mina konor oc miin barn *ib* 225. min hielm är all forgyld. myn brynia är oc gwlboen, vpa en skioll kom aldre mera gwll oc dyra stena än vpa min är *Di* 75. let iak myn häst hema *ib.* min wapn *ib* 77. myn bondhe sigordh var then rikasthe herre paa gul *ib* 237. jak giter myna dotter ey bäter stat *RK* 1: 413. miin kära dotter är nu dödh *Fl* 344. min härra *(vok.) Bu* 75, 76, 135. min fru *(vok.) ib* 13. son min *(vok.) ib. Bil* 459. thu min fadher *MB* 1: 217. sialvar ihesus döpte hana . . . ok saghþe: iak döpe þik i mins faþurs namn ok mins hans sons ihesu christi *Bu* 505. i mins eygna skwdilse *(betraktandet af mig själf) LfK* 79. — *med samma bet. som det personliga pron. tillika med bestämd el. obestämd artikel vid följande subst.* giffwa loff at hängia nakon, thz gaar minom prest *(mig, presten; mig som är en prest)* för när *LfK* 142. — the mine, *de mina, mitt folk.* the mine skole vara edhers *BSH* 4: 254 (1500). — *n. mitt, min egendom.* at jak maagh bliffua vidh mith som mik rätteliga til hörer *FH* 7: 55 (1476?).

min (minn *Bu* 50. **myn** *SO* 202; *FH* 4: 83 (1499). **myndher** *RK* 3: 2034. **minner** *MD (S)* 292**),** *adv. och adj. komp. motsv. posit.* **litit.** [*Isl.* minnr] *A) adv. komp. mindre.* minn värþoghar *Bu* 50. — änkte thäs min, *icke dess mindre, det oaktadt.* daktinga inthe täss myndher *RK* 3: 2034. *B) adj.* = *komp. n.* **minna,** *mindre (i antal, mängd el. grad).* scholo thee fore lesten löön haffua sex öre peninga ock jntet myn eller meer *SO* 202. 1 stycke bly myn en skeppund *FH* 4: 83 (1499). kerlek ok wenskap haffwa sik swa ey minner wara ma en mellan twa *MD (S)* 292.

minadher, *p. adj. Jfr* **hvitminadher.**

mindra (myndra, *se* **formindra. -adher,** *se* **formindra),** *v. minska.* macedones rike skal nw mindras *Al* 10463. *Jfr* **formindra,** *äfvensom* **minna.**

mindre, *se* **minne,** *adj.*

minisker (n. minist), *adj.* — *n. ett slags tyg (sannolikt benämdt efter det ställe hvarest det förfärdigades).* en aln minist *GS* 51 (1450).

minister, *m.* [*Lat.* minister] *minister, sändebud.* ffinge wi . . . alles eders scriffuilse met minister aff danmarc *FM* 132 (1502). *ib* 134.

minna (mynna. mina: -is *Bu* 13. **myna: -ens** *MB* 2: 149. **-ir, -te.** *refl. supin.* **mins** *VKR* v. *imperat.* **mins. minz. mintz),** *v.* [*Isl.* minna] **1)** *minna, påminna. med dat.* thz waare goth thz thw tik siäluom minte *MD (S)* 205. — *med ack. samt prep. och subst. el. en sats inledd af* at. minto han tel sinna siala þarua *Bu* 174. thry thingh minnir iak han til at han läte sik j hugh koma *Bir* 1: 329. thu minte mic a hans til qwämd *Ber* 190. *Di* 238 **2)** *minnas, komma i håg. med ack.* saghþe sik minna þän pust *Bu* 499. *RK* 3: 1277. *Lg* 3: 239. — *med prep.* a. mon pharao konunger minna a thina gambla thiänist *MB* 1: 235. (minna *trol. för* nima: minna book *VKR* 10.) — *refl.* **minnas, 1)** *minnas, komma i håg, tänka på.* i siälenne ok hänna þrem (kraptom) nimne ok minnas ok undarstanda *Bu* 185. — *opersonl. med personen i ack., någon gång i dat., och saken betecknad genom gen., ack., inf. el. en sats.* mins mik likamans *(antingen bör här* mins *ändras till* minnis, *i denna handskrift äfven skrifvet* minis, *el.* mik likamans *till* mins likama; *Cod. B, D* mik (minnes lica)man, *Cod. C* mintz min likama 961*) Bu* 141. myntis hanum thes *Di* 46. minis þik . . . þins mästara orþ *Bu* 13. mintes klärken hans tiþe *ib* 26. huar tima han mintes vars härra söta sam varu *ib* 100 *(i de båda sista ex. kan dock konstruktionen fattas ss personl.). Bil* 272. *Bo* 218. *Al* 4343. *RK* 2: 4357, 5350. *Pa (Tung)* 31. ey mintes them naghot aff sinom herra oc gudh *MB* 2: 96. äkke mintis hänne thz *Bo* 225. the thing ther . . . os minnis warith hawa *MB* 1: 320. at thik väl minnis hwat ther six *Bo* 64. huarn tima han mintes at han nekaþe sin härra *Bu* 100 *(konstruktionen kan här fattas ss personl.).* idher minnes ok iak ensamp foor *Al* 4227. *RK* 2: 4355. thz är ey

langa thz war for snimä mik minnis än pa then timä thz iach haffde och enä j mit hiärtä kär *Iv* 1860. om mik rätelika minnas kan *ib* 5487. sua länge at engom länger myntis *SD NS* 2: 139 (1409). — *personl. med gen., ack., inf., ack. m. inf., en sats el. prep.* a (up a, pa). swa mykyt iak forma oc kan thera minnas meth bönom oc thy godho iak gitir *SD NS* 1: 201 (1402). mins min i þinom bönom *Bu* 489. for them som henna mintus mz hedher ok akallan *Bil* 543. jak skal oc tha minnas oc thäs salugha landz, som min son skal i födhas *MB* 1: 379. hon skal minnas ther aldra thera, som henne minnas her *ib* 407. ey minnas the hans godha gärninga *Bo* 195. minz äwinnelikt liiff *Bil* 459. iak minnes mik aldre haua haft tholka taara som iak nu hawir *Bir* 3: 213. mynnes tw ekke huro wi skildoms widh sigordh swen *Di* 238. gif thina miskundh allom them, a mith nampn minnas mz akallan *Bil* 539. hwi minnis äkke thu a the ordhin *Gr* 262. minz altidh a thin dödh *KL* 265. minnas a mic i thinom bönom *ib* 230. mintz a mik *MB* 2: 387, 408. minz a hwat hälghe män sighia gudhi *KL* 268. minz a at skriuat är var herra näfste mic oc anduardhadhe mic ey i dödhin *ib*. tha minnis skänkiaren a, oc wisar konungenom, at en hebreisker swen war i fängilsom mz honum *MB* 1: 237. minz vppa mik *Bo* 36, 245, 246. at ij mintins vppa idhan mästara *ib* 209. minz oc vppa at atirkoma til min *ib* 225. hon gat siällan mins vppa them vtan grat ok tara *VKR* v. mintz . . . pa thina loffwan *MB* 2: 161. *Bo* 227, 228. *Gr* 316, 320. *Bir* 1: 166, 341, 3: 21, 161. *Ber* 95, 200, 201. *Lg* 553, 809. *MB* 2: 149, 249. *Di* 139, 296. mintis han a them badha *MB* 1: 236. *ib* 472. *Gr* 265 *(på de tre senaste ställena kan konstruktionen fattas ss opersonl.)*. minnins idher opa the ordh *Al* 4213 *(så framt icke* minnins *är skriffel för* minnis, *äro de båda konstruktionssätten här sammanblandade)*. **2)** *ihågkommas, erinras.* mynnes at vnder vise myn herre om sancta maria magdalena godz *FM* 541 (1512-13). **3)** *tänka på, vilja, kunna förmå sig till. med inf.* hon mintes ey fra honom ga *MD* 76. — *Jfr* **aminna.**

minna (-ir, -te), *v.* [*Isl.* minnaz, *refl.*] *kyssa.* the minto han swa liofuelik *Fl* 550. han minte hänna mun *Iv* 1779. *ib* 1940. *Fr* 2022. *Al* 8040, 10167, 10422. *MD* 76. — *refl.* **minnas,** *kyssa. med prep.* viþ. mintes viþ likbarena *Bu* 15. mintes viþ kunugen *ib* 492. ganger fram oc minnis widh han *MB* 1: 214. mintis hwar widh annan *ST* 456. *Bu* 193, 519. *Bil* 53, 266, 794. *MB* 1: 251, 398. *ST* 410, 463. *MD* 31, 76. *TK* 273. — *kyssa hvarandra, kyssas.* helsadhos the sin i mällan ok mintos opta. gifwandis hwar androm kärleksins kyssilse *Gr* 312. *Fl* 1394. *Iv* 5152, 5710.

minna (mynna)? *v. förminska, försvaga, förderfva?* han wille nöduger landit mynna *(i rimsl. med* forwynna; *sannolikt är texten här förderfvad; B, C* latet *för* landit; *D, E, F* latha mz minna*)* *RK* 1: 4079. *Jfr* **mindra.**

minne (minna *RK* 2: 1650. **mynne. mine** *LfK* 120. **mijnne: -es** *HSH* 24: 69 (1516), 72. **mijne** *SGG* 132 *(på två st.)*. *gen. med art.* **minnins** *Ansg* 243**),** *n.* [*Isl.* minni. *Jfr särsk. med afs. på bem.* **6, 7** *Mnt.* minne] *L.* **1)** *minne, förmåga att minnas, äfven erinring, ihågkommande.* somlike haua vndirstandilse oc ey minne *Bir* 2: 212. minn sinne, skäl, minne oc vndirstandilse *SD NS* 2: 169 (1409). at hon aldrig kan wara wtan mine ällar aminnilse *LfK* 120. þät litla orþ . . . þät gik hanom aldregh w minne *(dock trol. för* munne *ss det läses i B, C* 924*)* *Bu* 7. glömdis ok gik swa fran minne *Bil* 53. iosep oc hans godhgerninga til egipto land gingo aff manna minnom *MB* 1: 275. ma thz nokrom komma j minne *Iv (Cod. B) s.* 211. then cellan kalladhe han roo oc huilo oc minnins älskogha *(quietum locum et amicum mœrori; i st. f.* mœrori *har öfvers. trol. läst memoriæ)* *Ansg* 243. — dragha til minnis, *komma i håg.* effter thy the älzste i radhit thät wäl drogho til minnes *SJ* 3 (1421). bödh israelz sönom dragha til minnes then daghen *LfK* 140. thet aldregh til minnis dragha med nakra handha swik älla skadha *BtRK* 35 (1371). dragh oc til minnes at propheten ieremias sändher til wrauga konungen oc almoghan mz gudhz laghbook, huilken ey at enast försmaddes, wtan iämwäl söndher sleet konunghen bokena oc kastade i eeldhen ey läth gudhz prophete ther mädher aff *Su* 156. dragh tiil mynnes *RK* 3: 2448. — *opersonl. med dat.* effter thy thöm älzstom aff oss i radhit drogh til minnes *SJ* 7 (1438). *BSH* 5: 175 (1507). thik draghir wel til minnis at iak eentidh befälte thik eeth barn at dräpa *ST* 339. *HSH* 24: 69 (1516), 72. **2)** *skål som i sht vid gillenas festliga samqväm dracks med ihågkommande och till hedrande af Gud, änglar, helgon o. s. v.; äfven qväde som vid en sådan skåls drickande föredrogs.* skänkia mynne *SO* 27, 70. thz minne skänkia *SEG* 122. skänkia helge kors mynne, ok sancte erikx mynne, ok sancte olaffs mynne *SGG* 132. skänkia all gudz helgona mynne *ib*. tha högxtha mynne är skänkth *ib*. *ib* 127, 133. sidan all helgona minne är skänkt *SEG* 116. mynnes kar skola vara ix. först varss herra mijne. varffru mynne och ryddher sancte örianss mijne högxsta mynne *SGG* 132. bör allerman höxtha mynne haffwa ok lysa tha sex slar *SEG* 112. alla helgona minne lysa ok holla mz ffärska begara ok ffärsth öl *ib*. aff sancta anna mynnä *Iv* CV. then som soffuer y mynne *SO* 98. broder som mynne qwäda schal *ib* 200. then som mynnet siunger *ib*. ffor än höxstha minne börias skal *SEG* 123. **3)** *minne, samtycke, tillåtelse.* medh thera minne frelse hawa *BSH* 2: 39 (1396). hafdo sik vndan kronönna skat vtan konungx minne eller bref sielwe oloflika til frelse giort *ib* 38. *ib* 40 (1396) *o. s. v.* wthan marskens ja oc minne *PM* 26. wthan gaardz mästarans samtykke oc mynne *ib* 25. wthan konwngsens bodh oc mynne *ib* 24. enghin man matte . . . kirkio byggia vtan biscops minne *(licentia)* *Bil* 567. mz idhart minne hädhan fara *Fl* 515. *ib* 1910. *Al* 8071. *SD NS* 1: 181 (1402). *SO* 203. illa skildis thu widh wart klosther wtan warth loff eller mynne *Di* 297. moth thera radh ok mynne *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. *ib* 2: 9444, 3: 1190, 4126, *(sista forts.)* 5093. *SO* 98, 110. ther til hawer ioan innan minne bliffwit *(gifvit sitt samtycke)* *SD NS* 1: 386 (1404). — (?) manga ryzer hadhe tha tornen ynne alth wthan wyborgx mynne *RK* 3: 3814. **4)** *vilja.* the giorde ey effter konungens mynne *RK* 2: 8781. **5)** *godvilja, godtfinnande, välbehag.* är iak skyldogher mik op at gifua ok äpter idhart minne blifua *(bero af edert välbehag, vara el. komma i edert våld)* *Iv* 5136. *ib* 5100, 5666. han matte

sik gifua . . . ok ij thera minne at blifua *(vara el. komma i deras våld) ib* 4243. the som ey wille wara i mynne *(underkasta sig) RK* 3: *(sista forts.)* 5947. fforma han ey bötha bliffue j konungs minne *(det må bero af konungen, huru med honom skall förfaras) MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 59. *EG* 66. ther blifue lerjungen i bondans mynne fore *(det må bero af mästaren, huru med lärlingen skall förfaras för detta el. för denna förseelse)* äpter twa goda brödra segn *SO* 85. teckes theris ämbete ware i theris mynne mz kemmeneras samtyckio *ib* 115. the andra . . . vare i kemmeneres ok companies mynne om the här äpter embetet brucha vele *ib* 116. **6)** *frivillig öfverenskommelse, öfverenskommelse i godo.* medh minne at enda eller rät *BtRK* 32 (1358, *orig.*). thet minne oc rät sighiä, oc kunnugha *ib.* tha wi thet minne oc rät kunnoghat hafwum *ib.* för än wi minne eller rät sakt hafwum *ib.* vm nokor wil amote thy minne tala *ib.* kunne man ther eth minne j raama at thz sculle ey til rätta koma *RK* 2: 1646. kunne wj och skälight minna fa *ib* 1650. ther sculle the forenes mz minne eller rette *ib* 3058. han ey wiil bliffua wedh räth äller mynne *ib* 3: 2999. wille therföre giöra honom huasken minne eller rätt *SMG* 146. göra for:de k[onung] c[ristiern] mynne eller räth *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). när tesse mynne eller rät giort eller sked är *ib.* them . . . mz minne eller ret ath skilia *MD (S)* 229. hwat the siäx funno thöm for minne *(grund för uppgörelse i godo)* eller for rät *SJ* 36 (1426). vilia ey i minne blifwa *(göra upp i godo) SD NS* 1: 415 (1405). ther til han beredher eller j hans mynne bliffuer *(gör upp med honom i godo) MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *SGGK* 104. ther till han beredder är ellir j hans minne giort hawer *(har gjort upp med honom i godo) EG* 65. at hustru cristin scal mik lika göra oc i mino minne bliua fore thet at hon hauir bestat oc bygt the samo tompt *SD NS* 1: 69 (1401). haffui werkmestare makt at tagha hans gerningh vp vnder stadzsins reth vthan han bliffue i theras minne *SO* 66. til thäs han haffwer warith j mynne mz thesaurerarenom *PM* 37. vil svennen skylias mz mynne *(i godo)* fran synom hosbonda *SO* 148. hwad the endrechtelige atskilia eller i minne fordragha *BSH* 4: 36 (1474). i minne eller retergang *HSH* 18: 74 (1497). *ib* 78 (1497). **7)** *kärlek.* aff alzsköns minne ther frwo haffwa wald *Iv* 53. iak staar mykith äpter hänna minne *ib* 1038. — *Jfr* **a-, godh-, o-, siäla-minne.** — **minna kar (mynna-. minne kar** *SMG* 144; **-karet** *ib* 143. **minnekar** *ib* 143, 144, 147**),** *n. dryckeskärl ur hvilket vid festligt samqväm inom ett gille skålar druckos, äfven skål som vid sådant tillfälle inom ett gille dracks till hedrande af Gud, änglar, helgon o. s. v.* vm mynna kar *SO* 15. glömmer ålder man göra rätt om minnekar *SMG* 143. hwilken som ey kommer till gille, för än minne karet beres före åldermannen *ib. ib* 144, 147. *Jfr* **minnis kar.** — **minnis bikare (mynnis byghare. mynnis beghare** *SO* 70. **mynnes begare. mynnes bekar. mynnesbeger),** *m. minnesbägare, bägare ur hvilken vid festligt samqväm inom ett gille skålar druckos.* huilkin som ey wil skänkia mynne tha honum är mynnis byghare fanghin *SO* 27. *ib* 70. h[v]ilken broder som mynnesbeger faar ok oldermannen beder hanom vpsta *ib* 108. nar aldermannen tilseger brödrom vpstanda mz theris mynnes begara *ib* 200. at skenckia mynnes begara *ib* 83. diärffuis ingen brodher eller syster til at neka mynnes bekar *TS* 20. — **minnis kar (minneskar** *SEG* 122; **-karen** *ib* 123. **mynnes kar** *SGG* 130, 132. **mynneskar. mynnes kaar),** *n.* = **minna kar.** saa lenge mynnes kaar bers ok skenckes *SO* 108. naar som . . . skenkt är sijszta mynnes kaar *ib* 112. *SEG* 122, 123. *SGG* 130, 132. *SMG* 143. — *qväde som sjöngs vid skåls drickande.* qwedher mynneskar *SGG* 131. — **minnis kars bikare (minness karss begare),** *m.* = **minnis bikare.** nu släppir broder minness karss begare *SEG* 122. — **minnis lös (-löös),** *adj. minneslös, minnesslö. Bil* 305.

minne (minni. mynne. mindre. mijndre *FM* 495 (1510). **myndre. mynnare. mynnere.** *n.* **-a. -e.** *dat. m.* **mindrom** *MP* 2: 78. *pl. dat.* **minnom** *KS* 25 (61, 27), 38 (100, 41)**),** *adj. komp. och* **minster (minzster. mintzster: -o** *MB* 1: 206, 396. **mynster. mynzster.** *n.* **minst. minzst. minz),** *superl.* [*Isl. komp.* minni, *superl.* minnstr] *L. motsvarande posit.* **litil.** *A) komp.* **1)** *mindre (i rum).* fiskarins ben ära mindre ok predikarens mere *Bil* 108. ginom asiam thz mindra *Al* 1490. kallas han (ɔ: mannin) mindre wärld *MB* 1: 100. enum päninge minna en eoth halfs öris landh jordh *SD NS* 1: 12 (1401); *jfr* **2.** — *mindre, minus, minskad med.* atta alna ok tiughu eth quarter minne *SJ* 80 (1438). ж alin minne ɉ quarteer (9 3/8 aln) *ib* 81 (1438). wj alna lang oc minne ɉ quarteer (5 7/8 aln) *ib.* x alna minne j quarteer *ib.* tomptan är xxiiiɉ (23 1/2) alin lang et (1) thumbret mynnere *ib* 347 (1468). ix stängher jordh, mindhre j alin oc j quarter *SD NS* 1: 264. tu örisland jordh, ij päninga minna *ib* 24 (1401). tolff öresland jordh . . . ene halue örtugh minna *ib* 650 (1407). twa atnungä, atta spantz afgiäld minna *ib* 633 (1407). *ib* 2: 20 (1408); *med afs. på de tre sistn. ställena jfr* **2.** **2)** *mindre (i antal, mängd, värde el. grad).* hwilkon man som hawer minna mantal i sino hwse *MB* 1: 307. a huart eet fäste är aldre minna än hundradha riddara *Fl* 966. *Di* 182, 202. hans folk synis thik minna *Al* 3148. hwath the waro minne *(färre)* äller mere *ib* 3124. *MB* 2: 293. jättum . . . oss thylikä storflockä . . . mädh warre macht minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). halffua mynne peninga *SO* 203. halw minni plikt *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). mindhre aff brödhit thes bethre ärith *LB* 2: 50. minne *(minsta)* delin aff warom arligom ingiäldom *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). haffuer hanom gode clare rekinskap giord bodä vm mynnare oc mera lösst oc fast *SJ* 342 (1466). *ib* 357 (1469). the gälla mindra *Bo* 6. som minna *(möjl. att fatta ss adv.)* äru värþe än þu sialuar *Bu* 138. som minnä är än half mark wärt *SD* 5: 638 (1347). teknin waro halfwo flere badhe minna ok swa mere *Al* 422. hon gör om siw dagha minna än swa *Iv* 4273. mindre var minna moþor möþa *Bu* 75. thera syn skal millare wardha ok pinan lättare ok minne *Bir* 1: 174. han haffde siden minne wande *RK* 2: 3679. j thöm thimanom faa somlige men hardan siwgdom . . . ok somlige faa myndhra siwgdom *LB*

6: 278. som mindra formaagha *VKR* 2. hans broder sagde han finge mynna *RK* 1: 681. tha tappar then som mynna forma *ib* 697. *ib* 698. *GO* 945. thz är ekke nw mynne *(det kan ej varda annat?)* faar hon ekke annath synue . . . hon aktar komma swerige i waadha *RK* 3: 2488. mz minne haffde iak vel fat berning *(jag kunde väl hafva begått mig med mindre, mindre kunde hafva varit nog?)* *ib* *(Tillägg om Chr. II, red. B)* 6420. han ekke wille mz mynne tiil rykensens raadh komma . . . wthan leygdh och giisla fasta *ib* 3: 2677. — *mindre, minus, minskad med.* fan hon sua mykit i säkkenom som hon hafdhe thijt medh sik fört, fyra päninga mindre *(exceptis quattuor denariis)* *Ansg* 213. — mädh minna (mädh minna at), *med mindre, så framt icke, utan att.* iak later thz ey mz mynna jak hauer thz för än iak faar hedhan *RK* 1: 3349. *ib* 3: 709, *(sista forts.)* 6022. engen ämbetes broder legher androm sinom broder hws vndan mz mynne ath han spör sin embetz broder til som husit besitter *SO* 206. the kunde ingen lwndhe komma tiil noghen dagh met myndre ath the loffuadhe, ath en herredag skulde stho iij aar epter sancte margarete dagh näst kommandis *FM* 451 (1510). arffuingenes gotz sege the jngelunde vilie fraa sigh antwarda met mijndre the fange the klede oc peninger them borde nw om jwl opbere *ib* 495 (1510). *BSH* 5: 150 (1507). — *att icke.* ingen örtagardh är saa fagher mz myndree han baadhe lilior oc näslor dragher *RK* 3: 1864. **3)** *sämre, ringare, mindre duglig.* tha wardher thu . . . for mindra halden af them thik förra i nokre wärdhning hafdho *Ber* 258. — *lägre, ringare, underordnad.* hafþe þeophilum mindre man *Bu* 29. vika *(för* vikar*)* . . . þän mindre þöm mera *ib* 51. thu hawär han (ɔ: mannen) skapat litlo minna än ängla *KS* 2 (4, 2). medh minnom mannom ok merom *ib* 38 (100, 41). alle domare, huath the äru minno älla mere *ib* 68 (168, 75). af laghmannum ok minnä domärum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). huar tu vmgångr medh iämningom tinom ella minnom mannom *KS* 25 (61, 27). *MP* 2: 78. iak will sända them en myndre man *Di* 142. af minne mannom *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hyrdränger eller annar minne man *MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 59. riddarä ok swenä af wart raadh rijdhen . . . mädh XII hästum . . . swenä riddärä widherlichä vten wart raadh rijdhen mädh VI hästum; minne män firi sik mädh twem hästum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **4)** *yngre.* han callas ok mindre *(minor)* iacobus. þy at var härra tok hans syslunga iacobum zebedei för i sit värþskap än han *Bu* 194. **5)** *värre, sämre?* han haffwer saget meg mynne en räth ower *FM* 230 (1505). seghe the migh mindre en rädh oppa *ib* 533 (1511). — *n. adv. mindre, i mindre grad.* blyghis ey mindra modhorin än sonin *Bo* 21. thrifwas . . . ey mindra andelica än licamlica *ib* 240. miskunna gärninga skulum wi ey allom jämlika göra wtan somlikom mer ok somlikom minna *Ber* 16. wi skulum swa myklo mindra awita annars hiärta, hwru myklo mindra wi kwnnom mz ware syn see annars thankka myrker *ib* 149. minne van widh latins thwngo *Bil* 471. hafdhe . . . tridhia (ɔ: win) minna käran *ib* 615. allir hedhir är minna hedhirlicar j manzsins eghnom mwn *Bir* 3: 112. mz mindra illom cristnom mannom *ib* 1: 380. — ey (änkte) thäs minna (-mindra. -mindre. -myndre), *icke dess mindre, det oaktadt.* jak war . . . ey thes mindre mz fadhrenom al thingh styrande ok radhande än thok iak var mz iomfrvnne *Bir* 1: 51. herrene bebreffuade hwar androm frid . . . konung eric loth eyncte tess myndre röffua *RK* 2: 7242. the . . . danzadho ey thes mindra *ST* 142. *ib* 143. ey för thy war hon täsminna mz brinnandhe kärlek wäntandhes *Lg* 3: 593. *B) superl.* **1)** *minst (i rum).* en minzste madkir *Bir* 1: 56. **2)** *minst (i myckenhet).* minst äta aff rugbrödh *LB* 1: 96. — *minst (i betydenhet, värde el. grad).* thu betleem j iudha landhe thu äst ey minst j iudha lanz hofwdstadhum *MP* 1: 44; *jfr* **3.** vm iak gafwe them minzsta siwkdom *Bir* 1: 56. iak vil ey göra nakot än thot aldra minzst mot rätuisonne *ib* 5. at ey vare minzste thanke oc ey minzsta ordh hulkit som ey skal rensas *ib* 3: 107. i mizsto *(för* minzsto*)* matte *MD* 19. — *minst, ringast, obetydligast.* jak är then mynzste *(minimus)* j mins fadhers hws *MB* 2: 85. — at minsto (-a *SO* 18, 29; *Bir* 4: 27; *Su* 284. -ä *Va* 19), *minst, i det minsta, åtminstone.* baþ sina dottor ofra at minsto enom guþi *Bu* 503. *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). giter ey all konungs näfnden komit, þa kome ä at mynzsto two af hänne *ib* 481 (1345, *nyare afskr.*). säliä . . . korn at minsto helom thyniom. allr lästum *ib* 639 (1347). lät möna wara at mintzsto tio nätter *MB* 1: 206. skulle hon . . . siw dagha at mintzsto inne lykkias *ib* 396. ey finz nakor the människia som ey synda at minzsto nadhelika *Bir* 1: 364. *ib* 2: 71, 3: 11, 4: 27. *Va* 19. *SO* 18, 29. *Su* 284. — eigh at minsto, *icke ens.* ey fandz at minsto en punctir a allom minom korsfästa likama. hwar ey var värkir *Su* 404. — thät minsta, *det minsta, det ringaste. i förbindelse med negation.* ath the wille latha icke thet mynsta brysta *BSH* 5: 93 (1506). (minsta *för* mista *Iv* 4292.) — *n. adv. minst, i minsta grad.* han är höxster innan bland manna som minst w(andar) j hwars hände är wäraldin *Bil* 382. — *minst, åtminstone.* minz eth sinne hwan dagh *LfK* 120.

minnelika (minnelik *Fl (Cod. B)* 1661. **minnerlika** *Iv* 1475, 1778. **minnirlika** *ib* 5634, 5635; *Fr* 2711. **minirlika** *Iv* 4364**),** *adv.* [*Mnt.* minnelike. *Jfr Isl.* minniliga] *kärligt, vänligen.* frughan ok herra iwan gingo tha swa minnerlika saman twa *Iv* 1475. *ib* 1778, 4364, 5634, 5635. *Fl (Cod. B)* 1661. thz skipte han mz milde hand mz the herra aff skotland ok the fruor minnirlika *Fr* 2711 *(ordet skulle här kunna fattas äfven ss adj. i ack. pl. f. med betydelsen: älskvärd). Jfr* **aminnelika.**

minneliker, *adj. Jfr* **a-, o-minneliker.**

minnering, *f. Jfr* **forminnering.**

minnilse, *n. pl. Jfr* **a-, af-minnilse.**

minnogher, *adj.* [*Isl.* minnigr] *ihågkommande. med gen. el. ack.* wj ärum minnoghe igh at enast människionna affgaangh wtan ämwäl gamble hemwlhetz ok älskelikheetz *SD* 1: 517 — *Jfr* **a-, o-minnogher.**

minnung (minung. minning), *f. L.* — **minnunga män (minninga-),** *m. pl. L.*

minnungi, *m. L.*

minster, *se* **minne,** *adj.*

minzka (minzska. mintzska: -as *MB* 1: 107. **mindhska: -ar** *LB* 2: 36, 39. **minska. minscha** *LB* 5: 81. **mynska. mynzskä. -ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Jfr Isl.* minka] *L.* **1)** *minska, förminska, göra mindre (i omfång).* haua forbuthyt . . . mit fäthärnes gooz . . . nokrolethes at klande ällär afuärkiä, hwaste tilleggende ällär mynzskände j nokrom handä thingum ällär stykkyum *SD* 5: 280 (1344). **2)** *minska (i antal, betydenhet el. grad).* minzska thäs hälgha träsins iärtekne *Lg* 95. minzska engha mina pino at ey minzskis min krona *Bil* 472. minzska girina *Bo* 16. hwar minzskade idhart wald *Bir* 1: 137. *ib* 3: 400. han (ɔ: hedhorin) . . . minzskar ödhmiukt *ib* 2: 325. minzske . . . min vanhedhir *ib* 3: 312. *LB* 2: 36, 39, 5: 81. — *göra intrång i, kränka.* þe (*näml.* þing) þär rikesens rätter vare mynskaþer äller scadder af *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **3)** *borttaga.* at eygh sculde diäfwlin fa nokot minzsca af hans hiordh *Gr (Cod. D)* 418. ämwäl ther wilde jak enkte minzska aff thino loffui *Su* 334. vm thänne konungir . . . ville minzska älla forskipa *(abalienare vel diminuere)* nakan deel aff kronone *Bir* 3: 400. at sancta birgitta enkte minzske ällir tillägge aff sinom anda *ib* 4: 115. at thu enkte minzskar ällir tillägghar aff thinom anda *ib.* — *refl.* **minzkas,** *minskas, varda mindre, aftaga (i mängd, antal, styrka el. grad).* änkionna olea minskadhis ey *Bir* 1: 6. iak är o vmskiptelikin ok ey ma iak minskas ok ey ökias *ib* 297. dänerna hop minskades tess meer *RK* 2: 9270. withum wi . . . thiin wisso lön vaxa . . . ok ey minzskas *Bil* 633. sagdhu stormin aldre minskas för än likeu wt castas *ib* 268. *ib* 472. *MB* 1: 107. minzskas skulle hans angist oc genwärdha *Lg* 89. six then hugher wara starker, som hardr är böghia, ok ey är skynthr til at blötas, ella minskas *(nedstämmas, nedslås) KS* 19 (47, 20). the wan härra leta skulu ey minzskas i allo godho *(non minuentur omni bono) Ber* 132. — *Jfr* **forminzka.**

minzkadher (*ack.* **minzkat** *ST* 224)**,** *m. minskning.* at thu ey hafwir afsaknadh ellir minzkat j thinom skath *ST* 224.

minzkan (minzskan *Su* 359; *Bir* 5: 119)**,** *f.* [*Jfr Isl.* minkan] *minskning.* gifuis vtan afftäkt oc minzkan fatigho folkeno *VKR* 37. *Bir* 5: 119. kärlekxsins minzskan *Su* 359.

minzkeliker (*n.* **minzskelikit** *Bir* 2: 13)**,** *adj. som kan minskas, underkastad minskning.* änkte hauande j thik minzskelikit älla vmskiptelikit *Bir* 2: 13.

minzkilse (minzskilse. mintzskilse. minskilse), *n. pl. och f.* **1)** *minskning, minskande.* är . . . äwärdhelik rätuisa j honom j hulke ey är til läggilse ok ey minzskilse *Bir* 1: 396. *ib* 250, 355. aff värilz hedhirs oc vinskaps minzskilsom *ib* 2: 224. ängin minzskilse äghir vara j kronanne *ib* 3: 400. for wara synda mizskelsa *(för* minzskelsa*)* skuld *BYH* 1: 183 (1379). *Jfr* **forminzkilse. 2)** *kränkning.* vtan thins wallikhetz mintzskilse *(incorrupto argumento majestatis) MB* 2: 404. siälfra thera samuitz minskilse oc sundirstänkilse *Bo* 137.

mioþer (*L.* **myodher** *L.* **myoder** *L.* **miödhir. miöder. myödher** *L.* **myödh** *RK* 2: 9413)**,** *m.* [*Isl.* mjöðr] *L. mjöd.* viin ok miödhir oc andre starke drykkia *Bo* 133. drikka miöd *LB* 8: 11, 12, 24. förbiwdz miöder at drikka aff allom mestarom i thenna threm manadhom *ib* 23. III tuunor gammell miödh *HSH* 19: 166 (1506). *Fl* 574. *Iv* 846. *Fr* 372, 844. *RK* 1: 1412, 2: 9413. *Al* 8181. *LB* 5: 81. — **miodha kar (miödakar. miöda kaar** *RK* 1: *(LRK) s.* 218)**,** *n.* [*Isl.* mjaðarker] *mjödkar, med mjöd fyldt kar.* han drenktis j et miödakar *PK* 228. *RK* 1: *(LRK) s.* 218. *Jfr* **miodhkar.**

miodhkar (miödh kaar), *n.* = **miodha kar.** *PK* 253 *(i var.).*

miodhyrt (miodyrt. miödhyrt. myödhyrth), *f.* [*Fdan.* miothyrt. *Nyisl.* mjaðurt. *N.* myødurt] *mjödört, spiræa ulmaria Lin.* moracus myödhyrth vel byttogräs *LB* 2: 42. marotus miodyrt *ib* 5: 81. moratus miödhyrt *ib* 7: 145. tag miödyrt, som vexer j ängyar oc lwctar söta *ib* 292. — **miodhyrta bladh (miödyrta-),** *n. blad af mjödört.* tag miödyrta blad, som vexa j ängyar oc lwcta vel *LB* 7: 287.

miohunder (myöhunder), *m.* [*Isl.* mjóhundr] *L. vinthund.* myöhunden han syniss wara snar *RK* 3: 2760.

miok (moiok *Bu* 11, 49. **myok),** *adv.* [*Isl.* mjök] *L. mycket.* som iþär myok högheliká varþäþe *SD* 5: 636 (1347). en biscopor goþor ok guz moþor miok þiänoghar *Bu* 24. anlitet är miok litet *ib* 145. en nunna . . . miok orþom ok besk i tungo *(sannolikt för* miok besk i orþom ok i tungo; *Cod. B:* mykit besk j ordhom ok j thungo 1009*) ib* 418. hafdhe esdram miok käran *MB* 1: 27. myok stor *Bir* 4: *(Avt)* 177. blygdhis miok *Iv* 2227. *Bu* 11, 18, 49. *Bo* 67. *Iv* 3153. *Al* 1456, 4927, 4976.

miol (*Bu* 142, *hvarest dock denna handskrift har skriffelet* miolk. **myol. miöl** *Bu* 189; *MB* 1: 189; *MP* 1: 226; *VKR* 36; **-e** *Bir* 1: 220; **-i** *ib* 3: 60. **miöll** *HSH* 19: 165 (1506), 166. **myöl** *BSH* 5: 535 (1513). **myöll** *RK* 3: 4177. **mööl),** *n.* [*Isl.* mjöl] *mjöl, pulver, stoft.* biuþar iak þik . . . at þu bryt ok mal i miöl þätta bilätte *Bu* 189. — *mjöl, genom malning till pulver förvandlad säd el. annan närande växt.* mz änkionna miöle *Bir* 1: 220. þrättan spän myol *SD* 5: 637 (1347). oleum flöt af andree benom. ok manna som miol *(rättadt fr.* miolk*)* mz sötastom rök *(mannam in modum farinæ et oleum cum odore emanare) Bu* 142. *MB* 1: 189. *MP* 1: 226. *Bir* 3: 60. *VKR* 36. *RK* 3: 4177. *BSH* 5: 535 (1513). 1 pund skat mööl *FH* 5: 238 (1524). — *Jfr* **bing-, böna-, hafra-, hvete-, rogh-, spise-miol.**

miolbinge (molbinge), *m. mjölbinge.* hwar som hawer flykke ok molbinga han faar kompana *GO* 141.

miolena gräs (myölena gräss), *n. mjölonris.* tag . . . myölena gräss *LB* 7: 47.

miolhus (möl-), *n.* [*Fnor.* mjölhús, *i ortnamn*] *mjölhus, hus afsedt för förvaring af mjöl, bröd och säd.* ij möl hussed *FH* 5: 238 (1524).

miolk (*Bu* 77, 506; *Bil* 128; *Bo* 102; *GO* 758, 840; *Bir* 1: 63, 116; **-ena** *Bo* 102; **-inne** *Bir* 1: 311. **myolk** *ST* 106. **miölk** *Bil* 688; *Bir* 1: 137, 3: 38; *Al* 1230, 6827; *LB* 1: 97, 5: 80, 81; **-inne** *Bir* 1: 311; **-ena** *GO* 600. **myölk** *ST* 10, 21, 105; *LfK* 177; *MB*

2: 83; *LB* 2: 32, 43. **myölch** *ib* 31. **miälk** *L.* **mielk** *MB* 1: 189, 263, 278, 401; *LB* 8: 41; *se vidare* **modhor miolk. melk** *Lg* 3: 63. **milc** *ib*), *f.* [*Isl.* mjólk] *L. mjölk.* hafwa . . . miolk at drikka *Bir* 1: 116. jak föddhe thik mz minne miölk *ib* 137. thu ma än wäl di thina modhor miölk *Al* 1230. faar jak miölkena jak giwer ey vm kona *GO* 600. *Bu* 77, 506. *Bil* 128, 688. *Bo* 102. *GO* 758, 840. *Al* 6827. *Bir* 1: 63, 311, 3: 38. *MB* 1: 189, 263, 278, 401, 2: 83. *ST* 10, 21, 105, 106. *LfK* 177. *LB* 1: 97, 2: 31, 32 *o. s. v. Lg* 3: 63. *Jfr* **fara-, geta-, horsa-, kirno-, kono-, mandol-, modhor-, qvinna-, qvinno-miolk. — miolka flaska (myölka-),** *f. mjölkflaska. MB* 2: 80. — **miolka gris,** *m. L.* — **miolka ko (miölke-),** *f.* [*Jfr Fnor.* mjólkkýr, mjólkrkýr] *mjölkko.* 2 miölkekoor *DD* 1: 115 (1464, *nyare afskr.*).

miolmos (myöl moos), *n.* [*Jfr Mht.* mel muos, *farratum*] *mjölmos, gröt.* clarasta myöl moos *MB* 2: 13.

mioltar (myöl taar), *m. mjöldoft, mjölstoft?* aato israels söner . . . osyrt brödh, oc annat bröd aff clarasta myöl taaren j enkanneligho bakningh. som sokerkakwr äller annat tolkit *MB* 2: 13.

mior (*nom. sing. m. med ändelsen* **r** *ej påträffad.* **mio. myo.** *f.* **mio. myo. myio** *ST* 80. *n.* **miot.** *pl. nom. m. och f.* **mio** *Iv* 3822. **myo** *ib* 274, 4147. **miö** *ib (Cod. B)* 274. **miöö** *ib (Cod. C). komp.* **miörre**), *adj.* [*Isl.* mjór] *smal, ej bred.* the sama bron hon var sua mio oc thrangh af sik *Pa* 19. *ib* 22. *ST* 80. *Iv* 3822. een stigher myo *Al* 4703. tornith . . . breet nidhan oc miot owan *MB* 1: 175. — *i ortnamn.* in mioabæk *SD* 1: 453 (1270). in mioamosa *ib.* — *smal, ej tjock.* hafdhe mio been *KL* 366. myo ok lange varo hans läggia *Iv* 274. — *smal om lifvet, smärt.* hon var til mata växin mio *Fr* 2006. alexander war mio ok enkte fagher *Al* 5333. hon var lenkxt aff allom thöm ok myo ok spädh som en liliä *Lg* 3: 548. *MD* 383. at the (ɔ: licamma) skulin ey synas . . . miörre älla klênare for nakir band älla knöpa *Bir* 3: 475. — *tunn, mager.* kinder swanga ok halla myo *Iv* 4147. — *Jfr* **midhio mior.**

mirkia, *se* **märkia.**

mirra, *f.* [*Lat.* myrrha] *myrra.* j mirra som bäsk är *MP* 1: 115. *LB* 4: 342, 343. — **mirra biärgh,** *n. myrraberg.* jac skal ga til mirra biärg (*montem mirre*) *MP* 1: 115. — **mirra kärve,** *m. myrraknippe.* min älskelike christus är mik mirra kärwe *MP* 1: 114. — **mirra smyrilse (mirre smörilse),** *n. pl. myrrasalfva.* om the warda smördhe mz mirre smörilsom *LB* 4: 342.

mirram, *n. myrra.* halder man mirram wndher sinne thungho ok swälgher thz in, tha thz rindhir ok wäthis tha linar thz thungha rösth *LB* 4: 343. — **mirrams kärve,** *m.* = **mirra kärve.** *Su* 179.

mis (miss), *adv.?* [*Isl.* miss] *på ett sätt som tager miste om målet, i orätt riktning, orätt?* the göra eller radha oss aldreg miss *RK* 1: 3701.

misbruk (misbruck), *n.* [*Jfr Mnt.* misbruken] *missbruk, oskick.* finner hoos någen något misbruck, orätt måth eller annet huadh thz helst är *SO* 220.

misdräkt (misdregt *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*). **misdregth** *ib* 109. **mysdräct** *FM* 671 (1517)), *f. missämja, tvedrägt, söndring.* om hon haffwer . . . samtykt misdräkt i clostrit *LfK* 158. haffwa misdräkt *MD (S)* 215. *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*), 109. *FM* 671 (1517).

misdräktogher, *adj. tvedrägtig, oense.* systrana skula wara twähogada oc misdräktogha *Bir* 5: 106.

misdädhare (misdedhere. missdadere), *m.* [*Mnt.* misdader, misdeder] *missdådare, ogärningsman. RK* 2: 6132. *MB* 2: 319. then vsle misdädharin *ib* 307. höuisman for the misdedhere oc mordhere *BSH* 5: 595 (1517). ehwar tholike missdadere warda med skiälig biwijsning vpakärde *GS* 49 (1442).

misfal (misfall *RK* 1: 1797; *FH* 1: 16 (1441, *nyare afskr.*). **misfalla** *MD (S)* 293 (*pl. ack. i rimsl.*). **misfell** *BSH* 5: 468 (1511). *pl. dat.* **misfallum** *Bil* 351, 352, 610; *ST* 36, 46), *n.* [*Isl.* misfall. *Mnt.* misval] *L. olycksfall, olycklig händelse, olycka.* jak är wrdhin mäst wis af misfallum *Bil* 352. *ib* 351, 610. *RK* 1: 1797. *ST* 36, 46. wenskap ok kerlek halla wtan wank ok al misfalla *MD (S)* 293. — *skada, olägenhet, svårighet?* ära ther margh annar wanskelse oc misfall wti *FH* 1: 16 (1441, *nyare afskr.*). om edherth herredöme är naakitt misfell sket *BSH* 5: 468 (1511). — *Jfr* **misfälla, misfälle.**

misfara, *v.* [*Isl.* misfara] *L. gå förlorad.* mangt got skip ther misfoor *RK* 2: 1963.

misfelas (*pres.* **-is. -as.** *impf.* **-adhis**), *v.* [*Jfr Mnt.* misvallen *samt Äldre Nht.* missfehlen] **1)** *svika, draga sig undan, blifva otrogen. med dat.* ey skal han (ɔ: var herra) misfelas hänne (*själen*) älla hona dara *Bo* 91. är sinom licamma swa grymbir at han misfelis honom (*undandrager honom sin tjenst*) af krankdom *ib* 139. **2)** *slå fel. med dat.* sidhan quinnomen misfeladhis thera hop *Bo* 224. at hänne änkte misfeladhis af thy hon beddis *ib* 113. — *opersonl.* thz hände opta siälwom gudhi. hulkom som i ängo misfelis *Bo* 115. thz misfelas äkke at (*non fallit quin*) han ey atirgällir hundradhafalt *ib* 117.

misflödhis? *adj. till skada öfverflödande? onödig.* gömdo sit hiärta fran allom ondom oc misflödhis (*för ivirflödhis? superfluæ*) thankom *KL* 227.

misfyrma (mysfirma: -firmer *SO* 118. **misferma. mysferma. mysförma.** *pres.* **-ir. -ar** *SO* 68), *v.* [*Isl.* misþyrma] *L.* **1)** *misshandla. med dat.* hwilkin brodher nokrom sinom brodher mysförmyr mz wakuom *SO* 25. *ib* 68. — *med ack.* vm (*näml.* han) husbondin misferma wil *RK* 1: 467. **2)** *förolämpa, missfirma. med dat.* vakta mykit hwat thu tala. älla huru thu tala . . . at thu ingom misfyrme vtan häldir vpbygge *Ber* 274. som mysfermer nagrom synom embetz broder mz vnampn *SO* 98. *ib* 118. — *med ack.* þem tolf äller nokan þerrä . . . med ordhom äller gärningom mysförmä *SD* 5: 606 (1346). — *Jfr* **misthyrna.**

misfyrmilse, *n. pl.? L.*

misfyrmning (mysförmningh), *f. misshandling.* vm mysförmningh mz waknom *SO* 14.

misfälla, *f. olycka.* försmåilse tera thr fateke warda i misfällo *KS* 44 (113, 48).

misfälle, *n.* [*Isl.* misfelli] **1)** *olycksfall, olycklig händelse, olycka.* viþ ouina misfälle *Bu* 16. *Bil* 269, 350. *ST* 42. *MD* 170. at somlike bort takas ok draghas af wärldinne fore naturlika skipan mz man-

drape älla drykkinskap älla nakrom tholikom misfällom *Bir* 1: 217. göma han aff thy misfälle hulkit som kallas olykka aff mannom *ib* 3: 69. **2)** *förseelse, brott.* böte misfälle mz scriptamalom *Bu* 130. wardh illa widh sin misfälle *Bil* 245.

misföre, *n. L.*

misförilse, *n. pl.? misshandling. Pa (Tung)* 33.

misganga (-gaa *RK* 1: 4213. *pres.* **-gar** *ib* 3839. **-gaar** *ib* 738, 1619, 2145. *impf.* **-gik** *ib* 1825, 2351, 3979. *part. pret.* **-gangin),** *v.* [*Jfr Mnt.* misgân] **1)** *gå illa el. olyckligt. opersonl. med dat.* then tiid mannenom misgaar *RK* 1: 738. *ib* 1619, 1825, 2145, 2351, 3839, 3979, 4213. **2)** *slå fel, misslyckas. part. pret. som misslyckats el. slagit fel.* wm wingardana som misgangne äru *Bir* 4: 40. *ib* 41.

misgärning, *f.* [*Fnor.* misgerning] *L. missgärning.* han wiste alla manna misgärninga oc godhgerninga *MB* 1: 344. *ib* 478, 2: 315. *Su* 334. *Lg* 91. — **misgärningis man (misgärninggäs-),** *m. missgärningsman. Lg* 3: 268. — **misgärningis qvinna (misgärniggis qwina),** *f. qvinna som begått missgärning, missdåderska. Lg* 3: 155.

misgöra, *v.* [*Fdan.* misgøræ. *Fnor.* misgera] *göra illa, göra orätt (mot). med dat.* än the hafdho honum misgiort *MB* 1: 245.

mishagha (*impf.* **mishagede** *HSH* 18: 17 (1494)), *v.* [*Mnt.* mishagen] *misshaga. opersonl. med dat.* konung karl tog sa saara mishaga at biscopana giorde honom tolket swik *RK* 2: 9338. *HSH* 18: 17 (1494).

mishalda, *v.* [*Jfr Mnt.* misholden *samt Isl.* mishaldinn, *adj.*] *L. anse ringa, anse vara i värde underlägsen.* medh sua forskälum, at huilkin lutar, sum mishalldin er aff þessum, þa liggar asmoþaboþahult til jamkan fört *SD* 6: 180 (1350). — *missakta, ringakta.* mishalt *(vilipendas)* ey fadherlösa *Ber* 51. jomfru hwilkin som mishalder *(despicit)* qwinno renlika lifwande *ib* 77. *ib* 78.

mishava, *v. missakta, ringakta, förakta.* thäntidh cristi thiänare mishafs *(vilipenditur)* i thässe wärld *Su* 451. wardher thu forsmadher. mishafdher. hädder. ok for mindra halden *Ber* 258.

mishop (mishoop), *n. förtviflan. Su* 353.

mishopa (mishoppa. mijshoppa), *v. förtvifla.* wart iak mishoppande *Lg* 3: 190. — *refl.* **mishopas,** *förtvifla.* at the eij skulle nogreledis mijshoppis *HSH* 24: 100 (1517).

mishughi, *m.* [*Jfr Isl.* mishugi, *adj.*] *misstanke. Lg* 3: 483.

mishughul (mys-), *adj. misstänksam. Bir* 5: 26.

mishägha, *v. L.*

misiämn (-iämpn. *n.* **-iämpt),** *adj.* [*Isl.* misjafn] **1)** *olika stor.* alt thz som . . . hoppar a iordhinne mz misiämpnom benom, swa som är locusta oc bruchus *MB* 1: 359. **2)** *olika, olika beskaffad.* män äre nw misiämpne *MB* 1: 100. fa . . . misiämpna skipilse *ib* 101. **3)** *orättvis.* misiämpn domare *MB* 1: 45. — *n. adv. ojämt, olika.* tha synis at war herra plaghar misiämpt *MB* 1: 134.

misiämnadher (-iämpnadher), *m.* [*Isl.* misjafnaðr] **1)** *ojämnhet, olikhet, olika ställning.* talar om then misiämpnath, som rätwise män hawa oc syndogher män *MB* 1: 101. **2)** *besvärlighet, vedermöda?* sörgher ey om iordhrikis ysäld swa som är hunger oc thörst, soot oc ärwodhe, misiämpnath oc all olykka *MB* 1: 304. **3)** *orättvisa.* än tho, at ängen misiämpnadher ware a gudz weyna, ther mz at han soma högdhe, some nidhradhe *MB* 1: 101. *ib* 351.

miskun (*L.*; *KL* 33, 38, 41, 44, 80, 279, 301; *Ber* 52; *MP* 2: 97, 157. **miskund** *(den vanliga formen).* **miskundh** *MP* 1: 209, 210, 224, 2: 97, 143. **miscund** *Bil* 164, 846; *MP* 1: 19, 185, 208 *o. s. v.* **miscundh** *ib* 185, 210, 345. **myskund** *Bir* 3: 385. *med art.* **miskunnin** *Bo* 88. **miskunnen** *Ber* 51, 52. *gen.* **miskunna. miscunda** *(i ssättn.).* **miscundha** *(i ssättn.). med art.* **miskunninna. miskunnenna** *Ber* 51. **miskunnena. miskundenna** *Su* 47. *pl.* **miskunnir. miskunner. miskundher** *Su* 47. **miskwndher** *Lg* 3: 599. *gen. med art.* **miskunnanna),** *f.* [*Isl.* miskunn] *L. miskund, barmhertighet.* här scal thu gudz mönster sätia, j hwilko syndoghe män sculu miscund faa, oc rätuise nadhe *Bil* 846. hawa miskun *KL* 33. miskun är at warkunna och sörghia annars ysäld *Ber* 52. allir thin vili *(näml. är)* til miskund *(misericordiam) Bir* 3: 50. här mon ängin nakath thz göra at han thörff äpter miskund spöria *Al* 6298. *ib* 6292, 6293, 6295, 6300, 6301. *Su* 449. idhnas aldre rätuisan vtan miskund ok ey miskund vtan rätuiso *Bir* 3: 422. ärna ok rökta miskund *ib.* gudh som fäste tik nya brudh j miskund oc miskunsamlighet *ib* 4: 17. guz miskun *KL* 38. *ib* 44. *MP* 1: 19, 185, 208, 209, 210, 223, 224, 2: 97, 143, 183. vi hawm fangit thina miskund *(misericordiam) Bo* 8. thätta är gudz nadh ok miskund til hans thiänara *ib* 109. hauir ey miskund til man sik likan *MP* 2: 100. then som giorde miscund til hans *ib* 1: 270. jak hawir miskund owir moghan *Bo* 88. *KL* 41, 279, 301. *Bil* 164. *MP* 2: 157. *ST* 392. *Su* 403. hawir gudh mykla miskund j thässom oskällica diurom *Bir* 3: 422. skal jak göra miskund mz röuarenom *ib* 50. *KL* 41, 80. göri huariom thom brutlica miskund som kombir til hans *Bir* 3: 45. *ib* 422. *KL* 41. *MP* 1: 208. miskunna aminnilse *MB* 1: 496. baþ miskunna moþor *(d. v. s. Jungfru Maria)* hialpa sik *Bu* 21. *KL* 80. *Bir* 3: 38, 102. o miskunna modhir oc äuerdhelix konungx *ib* 422. miskunninna modhir *ib* 1: 276; *jfr* **miskunna modhir.** miskunnanna *(misericordiarum)* fadhir *Bo* 106. oleum aff miskunna thrä *Bil* 88. miskunninna trä *KL* 406. *MB* 2: 400. miskunnena olia *Lg* 92. *ib* 89. *KL* 407. *MB* 2: 400. vari miskunna älskoghe *(amor miserationis)* thil widherthorfttoghan man *Ber* 51. vars herra miskunnir äru manga *MP* 2: 157. minz . . . wppa thina mykla miskunner *Su* 255. *ib* 47. *Lg* 3: 599. — *nåd.* gudz miskund är mz thik *Lg* 32. ther drötning ower norghe var mz gudz miskund thrättan aar *Iv* 5748. — *nåd, gunst (med bibegrepp af godtycke).* ware gudh os nakath skyldogher, tha mattom wi kära ower han, at han gör misiämpnath oc miskund mällan manna, oc giwer enom flere andelika nadher än androm *MB* 1: 351. — *Jfr* **omiskun.** — **miskunna anlite (-änlete),** *n. nådefullt anlete.* wändhe ey sit miskunna änlete fran os *LfK* 177. — **miskunna gärning (miscunda-),** *f. barmhertighetsgärning, barmhertighetsverk.* thera miskunna gerninga *(opera misericordiæ eorum) Bir* 1: 288. idhnande adhra miskwnna gärninga *Ber* 145. *ib* 16. the omilde

som enga rätuiso älla miscunda gerninga giordo *MP* 1: 147. gifua almosa oc göra andra miscunda gärninga *ib* 185. — **miskunna kona,** *f. L.* — **miskunnar maþer (miskunna-),** *m. L.* — **miskunna modhir (-modhor),** *f. nådefull moder. om Jungfru Maria.* vände miskunna modhorin sik til the som vmkring stodho *Bir* 3: 102. ink som är miskunna modhorin *ib* 103. *Jfr den under* **miskun** *upptagna sammanställningen* miskunna modhir. — **miskunna sköt (miscundha-),** *n.* [*Fnor.* miskunnarskaut] *sköte el. famn hvarest barmhertighet är att finna.* wärnas vndhir mino miskunna sköte *(misericordiæ meæ sinu) Bir* 1: 357. the sit vidhasta miscundha sköth *MP* 1: 131. — **miskunna tekn (miscundha-),** *n. tecken till barmhertighet, bevis på barmhertighet.* huro matte mera miscundha tekn vara *MP* 1: 163.

miskunder (*superl.* **miskunaster),** *adj. barmhertig.* bedhas miskunasta aterlösarans otalliko forskuldan thik til hiälp *Su* 449.

miskunna (miskonna *Ber* 52. **miskunda** *ST* 10, 57, 408, 461; *Ansg* 257; **-e** *ST* 408; **-ar** *MP* 1: 223, 224; **-adhe** *ib* 210. **miscunda: -ar** *ib* 223. **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* miskunna] *eg. hafva öfverseende med; miskunda sig, förbarma sig. med dat.* miscunna mik syndoghom manne *Pa* 17. miskunnadhe och warkunnadhe fortapadom syndarom *Bir* 4: 199. hwilkin som androm miskonna *Ber* 52. *Bu* 501, 504. *KL* 109, 189, 247, 281. *MB* 1: 351. *MP* 1: 19, 210, 211, 223, 224. *Bir* 1: 14, 21, 72, 73, 190, 2: 108, 237, 3: 38, 103, 170, 385, 4: 206. *ST* 461. *Ber* 94, 95. þa baþ prästren (laurencium) miscunna sinom fatökdom. sua som han forþom varkunnaþe *Bu* 416. — *abs.* raskare är the mildhetz käldan . . . til at miskunna än thu at bedhas *Su* 449. — **miskunna sik,** *miskunda sig, förbarma sig.* ropadho the til gudh oc badho han miskunda sik *(här kan dock* sik *vara dat. och syfta på* the*) ST* 10. miscunna thik owir mik syndoghan man *Pa* 15. miskunna thik owir mik syndoghom man *ib* 16. *ST* 57, 408. *Ansg* 257. *MB* 2: 150, 157. *Su* 255.

miskunna, *f. barmhertighet.* thw äst sannelica siälwir kärlekin hulkin miskunnan oc rätuisan äru til fögdh *Bir* 2: 13. hon kom kunungin vppa rätuiso ok miskunno wägha *Lg* 3: 503.

miskunnare, *m.* [*Fnor.* miskunnari] *förbarmare.* gudh thera miskunnare *MP* 2: 183.

miskunnelika (miskunlika *Bir* 1: 367. **miscundelica** *MP* 1: 138), *adv. miskundsamt, barmhertigt, af el. med barmhertighet.* miskunnelika *(misericorditer)* hörande thera longho astundan *Bir* 1: 245. at the forlatin thz miskunnelica *ib* 3: 52. *ib* 1: 367, 2: 238, 3: 45, 342, 385. *MP* 1: 23, 138, 2: 157. *Ber* 23, 94.

miskunneliker (miskundeliker), *adj. miskundsam, barmhertig.* vplypte sin miskundelico öghon *MP* 1: 345. gudz modhirs miskunnelika lätlikhet *Bir* 1: 72. *ib* 322, 3: 44. *Lg* 44.

miskunnelikhet (-ligheet *MD* 444), *f. barmhertighet. Lg* 3: 512. *MD* 444.

miskunsama (-samma. miscundhsama. -adhe), *v. varkunna sig öfver, förbarma sig öfver.* mz them omiskunsama trälenom, som herran miskunsamadhe *MP* 1: 209. thennan *(för* thenna*)* thre dygdelica gerningana tilbör särdelis allom göra til syndha bätringh, som först är miscundhsama *JP* 133. — **miskunsama sik,** *förbarma sig.* miskunsamma sick offuer hanom *SO* 105.

miskunsamber (miskunszamber *Ber* 51, 94. **miskundsambr** *KS* 25 (62, 27). **miskundsambir** *Bo* 88; *Bir* 3: 71, 247. **miscundsambir** *MP* 1: 21. **miskundhsamber** *Bil* 368. **miskundhsambir** *ib* 245. **myskundsambir** *Bir* 2: 45. *f.* **miskunsam** *Ber* 52. **miskundsam** *Bir* 2: 44. *ack. m.* **miskunsaman** *ib* 1: 15. **miskundsaman** *ib. f.* **miskunsama** *ib* 276. *pl. nom. m.* **miskunsame** *MP* 1: 21. **miskunszami** *Ber* 51. *f. (nom. och ack.)* **miskunsama** *Bir* 1: 288, 289, 294. *best. form nom. m.* **miskunsame** *KL* 272. *gen. m.* **miskunsama** *ib. superl.* **miskunsamaster: -aste** *Bo* 191, 221. **miskwnsammaster: -aste** *Lg* 221), *adj.* [*Isl.* miskunnsamr] *miskundsam, barmhertig, mild.* war miskundsambr i ordom ok åthäuom *(cultor clementiæ)* ok ey grymbr *KS* 25 (62, 27). iak (ɔ: war herra) är swa miskunsambir *(misericors)* at iak neka ängom them nadhe ok miskund som bedhas *Bir* 1: 106. alle tro mik . . . wara miskunsaman *ib* 15. tro mik wara rätuisan domara ok miskundsaman *ib.* iak är rätuis domare ok miskunsambir *ib.* miskunsamaste fadhir *Bo* 191, 221. han *(Gud)* är väluilioghir ok miskunsambir, tholughir oc mykyt miskunsambir *Gr* 295. *Bil* 245. *KL* 272, 280. *MP* 1: 21, 208, 225, 2: 143. *Bo* 88. *Bir* 1: 73, 276, 3: 247. *Ber* 51. *Lg* 221. miskunsama gerninga *Bir* 1: 288, 289, 294. — *med dat.* androm miskunsamber *Ber* 52. *Bil* 368. *Bir* 2: 44. *ST* 57. — *med prep.* ivir, til *el.* vidh. milder oc miscunsambir widh armt oc fatight folk *VKR* 31. miskunsambir . . . owir fordömda *Bir* 1: 241. miskundsambir owir manna synde *ib* 3: 71. myskundsambir til syndogha *ib* 2: 45. — *Jfr* **omiskunsamber.**

miskunsamhet, *f. barmhertighet. Lg* 3: 14. bedhas miskund oc miskunsamhet *MP* 2: 97.

miskunsamlika (miskundsamlica *Bir* 2: 55), *adv.* [*Isl.* miskunnsamliga] *barmhertigt, med miskund el. barmhertighet.* war herra saa miskunsamlika til them *ST* 55. *Bir* 2: 55. *Su* 318. *Jfr* **omiskunsamlika.**

miskunsamliker (miskundhsamliker: -likom *Lg* 332. **miskundsampleker: -leca** *SD NS* 2: 44 (1408). **miscundsampleker: -leca** *ib* 11 (1408). **misschundsampleker: -leca** *ib* 53 (1408). **miskwndsamblig: -liga** *Gers Ars A* 2), *adj. barmhertig.* göra milla ok miskunsamlica gärninga *Bo* 233. *KL* 321. *SD NS* 2: 11 (1408), 44 (1408), 53 (1408). *ST* 5, 342, 538. *Lg* 332. *Su* 241. *Gers Ars A* 2. mz thinom miskwnsamlikom öghom *Su* 85. *MP* 1: 97. *Jfr* **omiskunsamliker.**

miskunsamlikhet (miskunsamlighet *Bir* 4: 17. **miskundsamelikhet** *MP* 2: 238; *VKR* 64. *pl.* **-ir),** *f. miskund, barmhertighet, förbarmande.* gudh som fäste tik nya brudh j miskund oc miskunsamlighet *(misericordia et miserationibus) Bir* 4: 17. *VKR* 64. *MP* 1: 210, 224. gudh kronar thik i miskund oc miskunsamlikhet *ib* 2: 157. jordherike är fult mz gudz miskund oc hans miskunsamlikhet iuir alla hans gärninga *ib.* jac skal fästa thik mic i rätuiso ok i dom

oc i miskundsamelikhot *ib* 238. vaxste mz hänno miskunsamlikhet at varkunna sik owir thöm ther fatike varo *KL* 322. — *pl.* ey vanskadhos os guz miskunsamlikhetir *MP* 2: 157.

miskunsämi? (-sami), *f.* [*Isl.* miskunnsemi] *barmhertighet.* dauid for sina miskund fik hymerikis säte äuärdhelika huar miskunsamin (*för* miskunsami (*pl. nom. m. af* **miskunsamber**)*?*) kronas mz ärona krono *MP* 2: 157.

mislika, *v.* [*Isl.* mislíka] 1) *misshaga. opersonl. med dat.* thz mislikadhe sare *MB* 1: 197. waarom herra mislikadhe, at hans son hafdhe ey taghith kötzsins skyrdh *ib* 287. *ST* 336. 2) *blifva illamående, svimma. opersonl. med dat.* meg mislikade oc hymmade ther iag satt *RK* 3: (*sista forts.*) 5697. henne mislikadhe oc hon nidher fyöl til iordhenna *Lg* 3: 652.

mislika (-liika), *adj.* [*Jfr Isl.* mislíkr] *spräcklig.* all the faarin ther misliika (*Cod. B* mislitat 548) äre *MB* 1: 223. thz ther misliika (*Cod B* mislita 548) födhes aff enlitadhum *ib.* gör them (ɔ: trä) swa brokot oc misliika *ib* (mislita *är på dessa ställen kanske den ursprungliga läsarten*).

misliker (mistlig. *n.* **missligit. misseligit),** *adj.* [*Mnt.* mislik, misselik] 1) *oviss, osäker.* är missligit at forlata sik pa hans löffte eller breff *BtRK* 268 (1471, *orig.*). är thet misseligit huru dane före vil vara vtoffuer alandz haff j winter *FH* 1: 165 (1496, *gammal afskr.*). 2) *orolig, bekymrad.* fins almogen her mikit mistlig, at spisningen föres heden vtoffuer til mörebo, fructendis, ad the haffue icke makt framdelis göre oss ny gingierd *BSH* 5: 149 (1507).

mislita, *adj.* [*Jfr Fnor.* misliter] *som har olika färg, brokig, spräcklig.* the sagho mislita trän *MB* 1: 223. tha wardh alt thz mislita ther föddes om waarina *ib.* thz ther mislita (*Cod. A* misliika 223) födhes aff enlitadhum *ib* (*Cod. B*) 548.

mislitadher, *p. adj.* = **mislita.** all the faarin ther mislitat (*Cod. A* misliika 223) äre *MB* 1: (*Cod. B*) 548. — *till färgen vanställd?* hwdhin är mislitath (*color albus in cute fuerit*) *MB* 1: 362. kötith är mislitath mz liwande wäxst *ib.*

misliter, *m. spräcklighet, färgskiftning? färgens vanställande?* än nakar vnderlikin misliter oc nywordhin synis a them *MB* 1: 363.

mislovan (-loffuen), *f. misstro.* ffa the stor misloffuen till oss thet wij icke holle wilie thet the stadfestä *HSH* 19: 140 (1506). at iach aldrig hade misloffwan till hans nade *ib* 24: 64 (1516). om then twist och. misloffwan hans nadhe och mich emellom kommen är *ib. ib* 62.

mislove, *m.* [*Äldre Dan.* mislove. *Mnt.* mislove] *misstro.* säther aldrig then misloffua tiil mich *HSH* 24: 44 (1516).

mislynter, *adj.* [*Jfr Isl.* mislyndr] *misslynt. RK* 3: (*sista forts.*) 4639. — *med dat.* worde . . . mig mislynthe *RK* 3: (*sista forts.*) 5265.

mismon, *m.* [*Isl.* mismunr] *partisk åtskilnad, afseende på person, väld.* gawe han somom oc ey allom them han skulle, oc formatte, tha giordhe han lastelika mismon manna mällan *MB* 1: 449.

mismoni, *m.* [*Isl.* mismuni] = **mismon.** war herra giordhe ekke mismona manna mällan *MB* 1: 446.

mismänio, *se* **mismänna.**

mismänna, *f.* [*Jfr N.* mismenne, *n.*] *omanlig person, stackare.* thet är ok en dighr lastr, hua sik forhauer sieluan ty at han är missmänna *KS* 36 (94, 39). hua som sikr wil stridha, han skal thr til wälia wilioght folk ok lytit, thet want ok könt är i stridh ok bardagha. ok rädda män ok mismänio (*trol. för* mismänno *el.* mismännor) skal man ey ther til haua *ib* 80 (197, 87).

misrer? *n.* vna lagena vini albi . . . jtem grossi strumuli . . . et parui . . . jtem vnum mijsrer, pro quinque marcis. jtem vna lagena vini rubei de ruzella *SD* 4: 56 (1328).

misskapa (miskapa. miscapa. -ar, -adhe, -adher), *v.* 1) *vanskapa, vanställa.* var swå miscapader j enlite *Bil* 610. *MB* 1: 475. gudh skapadhe mannin rättan än mannin miskapadhe sik *ib* 92. dödhin miskapar likamen til orenlikhet *ib* 507. thässkyns thing miskapar (*befläckar*) mantzins natwro oc göra han orenan *ib.* 2) *göra oskicklig el. oduglig* (*till*). annath hinder, som likamin miskapadhe fra gudz dyrkan *MB* 1: 507. dömpdos oc thässkyns män oskire oc miskapadhe til gudz dyrkan *ib.* war oc mannen oskiir oc miskapadher at koma när hälghodomom *ib* 508.

misskipa (miskipa), *v.* [*Jfr Fnor.* misskipan, *f.*] 1) *sätta i orätt förhållande.* är thz synda skälnadher, at soma miskipa mannin widh gudh, oc soma widh sik siälwan, oc soma widh sin nästa *MB* 1: 457. 2) *vanställa, befläcka.* natura som han misskipadhe mz syndinne *MB* 1: 142. 3) *göra oskicklig (till).* waro the twässkyns som mannin matte miskipa fra gudz dyrkan *MB* 1: 506.

missla, *v. L.*

missämi, *f. L.*

missämia (misämia), *v.* [*Fnor.* missemja] *vara oense.* togho the brat til at missämia *MB* 1: 207. missämiom vi (*discordamus*) oc stridhom *Bir* 3: 254. at sätta them som missämiande äru *Bir* 1: 180. *ib* 3: 81, 82, 84. *Ber* 118, 144. j the hälgho thräfallelikhet är änkte . . . atskilt älla missämiande *Bir* 3: 449. ey missämie thit hierta mz thino änlite *MP* 1: 272. mz sik är thz (*hjärtat*) missämiande och ey sämiande (*sibi non concordat, a se discordat*) *Ber* 224. — *opersonl. med dat.* misamde romarom ok waldo somi sergium ok somi formosum *Bil* 759.

missämia (missömia: -o *KS* 9 (21, 10)), *f.* [*Fnor.* missemja] *L. missämja, oenighet.* burdhis the missämia mellan kirkionna ok keysarans krono *Bil* 827. *MB* 1: 161, 180. *KS* 5 (11, 6), 9 (21, 10), 11 (26, 11), 59 (146, 64), 60 (149, 65), 63 (156, 69), 63 (157, 69), 74 (183, 81), 75 (184, 82). *KL* 168. *MP* 1: 34. *Bo* 137. *Bir* 3: 333, 402. *Su* 355. *BtRK* 33 (1359, *orig.*), 39 (1383). thz (*riket*) faar manga missämior oc örlögh inbyrdhis mällan sinna keysara *MB* 1: 14. widh missämio watnin (*aquas contradictionis; trätovattnet*) *ib* 410. i giordhin mik wredhan widh missämio watn *ib* 420. — **missämio ämne (-ämpne),** *n. anledning till missämja.* at wi skulom wäghia ondom mannom oc giwa them ängin missämio ämpne *MB* 1: 270.

mista (**mysta** *L.* **mystä** *SD NS* 1: 80 (1401). **mesta. -ir, -te, -ter**), *v.* [*Fdan.* miste. *Isl.* missa] *L.* **1)** *mista, gå miste om.* himirike hauin i mist *Bu* 152. **2)** *mista, förlora.* mista vald iuir väruldena *Bu* 206. mista liuet *ib* 421. at han sua goþän häst miste *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). for eth öga miste bondin sina kaapo *GO* 222. *Bir* 2: 160. miste han sin tima *ib* 3: 100. meste vy nogedh aff vartth folk *BSH* 4: 321 (1502). wilde konugen engalund mista them aff sino lande *ST* 323. **3)** *vara utan, sakna, undvara. med gen. el. ack.* ma hon *(själen)* ey hans *(kroppen)* mista, oc hans andbudh, swa som öghon oc öron til sinna natwrlika syslo *MB* 1: 77. hulkin som ey hawir han (ɔ: min hälgha anda) ok mistir *(caret)* hans sötma *Bir* 1: 260. nar thz *(hjärtat)* ledhis af sino siälfwalde och mister *(caret)* gudhz radh *Ber* 224. *KS* 76 (187, 83). alt thet bätre är äghä än mystä *SD NS* 1: 80 (1401).

mistaka (*part. pret. n.* **mistaghet** *RK* 2: 1828), *v.* [*Isl.* mistaka] *L. taga miste, misstaga sig.* pa the vnga *(genom att taga el. föreslå de unge)* hafuen j mistaghet *RK* 2: 1828.

mistilse, *n. pl.* [*Fdan.* mistelse] **1)** *mistning, förlust.* rädhis for . . . sins hedhirs mistilse *(amissione)* *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. sörghiande j samansankada thinga mistilsom *ib (Cod. A)* 278. *ib* 327, 2: 160, 3: 48. huru hethelikare huar en sandher älskare älskar siin wen oc huat hedherlikare, lustelikare oc nyttoghare är hans närwarilse thäs större sorgh oc ängxlan til före hans mistilse ällir borttakilse *Su* 212. **2)** *saknad.* for döpilsins mistilse *(carentiam)* *Bir* 1: 381, 2: 280.

mistinge, *adj. L.*

mistlig, *se* **misliker.**

mistninge, *adj. L.*

mistro (**mys-** *Gers Frest Inl.*), *f.* [*N.* mistru] *misstro.* ma man märkia nakra mistro i moysi ordhom *MB* 1: 408. *Di* 88. forueet han thöm . . . thera mistro *(incredulitatem)* *Bo* 244. hafdhe mistro till henna *KL* 14. *Gers Frest Inl.*

mistroa (**-tro**), *v.* [*Isl.* mistrúa] *misstro, misstänka. med dat.* kesaren mistroþe hänne . . . vm en riddara *Bu* 419. konungen mistrode them mangelunda *RK* 2: 1973. engin cristin man . . . hafwer empne mistro guz sacramentis *Bil* 760.

mistroin (**-troen**), *adj.* [*N.* mistruen] *misstrogen. MD (S)* 288.

mistronadher, *m.* [*Isl.* mistrúnaðr] *misstro.* hauer en stor mistronadher warit mellom war oc rikesins godhra manna *BtRK* 35 (1371). at wi . . . hawom mz wilja oc kärlek aflakt oc bortkastat wt af allo waro hierta oc thanka alla missthykkio, missämjo, misstronadh oc twädräkt *ib* 39 (1383). ther til at aller jäwghe owili oc mistronadher ganslika afläggis och wtelykkis *ib.*

mistror (**mistro**), *adj. misstrogen.* var äkke mistro *(incredulus)* vtan troin *Bo* 237.

mistrygdh, *f. misstro. MB* 1: 96.

miströst (**myströst. mesströsth**), *f.* [*Mnt.* miströst] **1)** *misstro.* at danmarkx raadh skullä naaken mesströsth haffue til eder nade *FM* 186 (1504). **2)** *misströstan.* han fik ther aff ena miströst oc fiol j wanhop *ST* 137. *ib* 288, 384. *Lg* 813. tagendis eder nagen myströst eller nagen obestandigh dectingen fore *FM* 415 (1509). the miströsth giffwa och falla i wanhop *BSH* 5: 123 (1506).

miströsta, *v.* [*N.* mistrøysta. *Mnt.* miströsten] **1)** *misstro, icke tro, icke lita på. med dat.* the miströsto gudhi *MB* 1: 270. the miströste hänne *(bron)* *Al* 1959. **2)** *misströsta. MD (S)* 290. *Lg* 3: 214. miströsto at sta äller ga mote them *ib* 216. jäffuädhe ok miströste vm henues helso *ib* 555. wanhoppas ekke äller miströst wppa mina miskundh *Lg* 809. — **miströsta sik,** *misströsta, förtvifla.* hans män miströsto sik all *Al* 1235.

miströster, *adj. misströstande, förtviflande, utan hopp.* wara swa som trättande mz gudhi oc miströst wppa hans nadha gaaffwom *Lg* 812. tha jak miströsther war badhe til gudh oc mik siälffuan *Su* 206. ath then almwge i then landzende är ganske miströsth *HSH* 20: 38 (1506). *BSH* 5: 364 (1509).

miströstogher (**mys-**), *adj.* [*Mnt.* miströstich] *misströstande.* beskärma mina fatiga myströstoga siäl *Gers Ars b* 4.

misthanke (**mistanke** *Su* 85; **-a** *RK* 2: 1749; *Lg* 3: 483. **mystanke** *FM* 415 (1509); **-ar** *Gers Frest Inl.* **mystankke**: **-a** *SO* 156. **mestanche**: **-ä** *HSH* 18: 11 (1494)), *m.* [*Dan.* mistanke] *L. misstanke.* hwar thera hafdhe misthanka til annan *Bo* 172. alexander hafdhe en misthanka thz antipater hafdhe hogha kranka til honum *Al* 9929. *RK* 2: 1749. *Ber* 258. *Lg* 3: 483. *Su* 85. *SO* 156. *HSH* 18: 11 (1494). *Gers Frest Inl. FM* 415 (1509). — *misstycke?* til ängin misthanka tak thz thik *Al* 6044. — **misthanka fulder** (**mistanka-**), *adj. misstänksam.* at han är . . . ey mistanka fulder *Lg* 3: 483. han war swa mistroen ok tanka *(för* mistanka*)* fuller *MD (S)* 288.

misthankol (**mistankol**), *adj. misstänksam, svartsjuk.* thin brudhgomme . . . han är mistankol, han will at ey manghe skulu see tith änlite *LfK* 59.

misthykke (**mistykke. mijsstycke. mystykke. misticke. mijstijcke. mysstike. mesticke**), *n.* [*Isl.* misþykki] **1)** *misshag, misstycke.* tak ey til mistykkis wm jak talar *Bir* 4: 79. *Di* 96, 140. tagher ecke tiil mestickis, at iak har inthe goth ider ath sendha *FM* 443 (1509). atj thage mich fatighman eij tess til mijstijcke, at jach eder swa dierffuelige tilscriffuer *ib* 108 (1498). thet i thaghe eke til mysstikis ffateg mens ghaffuer *ib* 211 (1504). at i ekke take mek til mystykkes, ath min leghligheth war mek ey saa *BSH* 5: 28 (1504). — *ogunst? obehag, förtret?* at i skole fa her nogen misticke fore *BSH* 5: 152 (1507). **2)** *ovilja, förtret, förolämpning.* tilgifwe och fordrage alle mijsstycke, brot, schyllinger, tiltale . . . som idher nadh i mot haue warit *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*).

misthykkia (**mistykia. mystthykkia**), *v. misshaga. med dat.* thz misthotte badhe ysaac oc swa hans frändom oc rebecco *MB* 1: 212. *ib (Cod. B)* 546. *RK* 2: 1295. — *opersonl.* oppa holkith henne mykyt mystthykte *(öfver hvilket hon var mycket bedröfvad)* *ST* 28. — *refl.* **misthykkias,** *misshaga. med dat.* sadana tekn mistykias mykyd gudhi *Bir* 5: 104.

misthykkia (**mistykkia. mysthykkia. mys-**

tykkia. mijsstikkia *BtRK* 33 (1359, *orig.*)), *f.* [*Isl.* misþykkja] **1)** *misshag, misstycke.* skal han . . . faa mina misthykkio *Bir* 3: 332. han tok sik thz änkte til misthykkio *Bo* 85. takin ey til mistykkio min ordh *Lg* 369. **2)** *ovänskap, osämja.* til . . . afflägning alz ouilia oc mysthykkio *BSH* 1: 181 (1381). vm . . . skilnadh, missthykkio oc vminne, som hawa warit giordh *BtRK* 31 (1358, *orig.*). *ib* 33 (1359, *orig.*). at wi . . . hawom . . . aflakt oc bortkastat wt af allo waro hierta oc thanka alla missthykkio, missämjo, misstronadh oc twädräkt *ib* 39 (1383). **3)** *ovilja, otacksamhet, förtret, förolämpning.* thänkir . . . the mistykkio thu giordhe honom *(tuam circa eum ingratitudinem) Bir* 1: 279. the mysthykkia som thu giordhe mik, ey thakkande mik *ib* 2: 170. *ib* 105, 205. göra the honum mystykkio ok forsmäilse *ib* 3: 386. the retilse ok misthykkio som mik äru giordha *(offensas mihi factas) ib* 344. *ST* 377. gud sagde til nokra them som honum hafdo mistykkio giort *MP* 1: 265.

misthyrna? *v.* [*Jfr Isl.* misþyrma] *förolämpa. med dat.* at han ey hånom mistyrne *(för* mistyrme?) *KS* 78 (192, 85). *Jfr* **misfyrma.**

misthäkkeliker (-likin. misthekkeleker), *adj.* [*Fdan.* misthækkelig] **1)** *misshaglig. med dat.* ondh äptherdömilse som misthäkkelikin äro gudhi och allom gudz cristnom almogha *JP* 50. *ib* 85. **2)** *misstänksam.* thz är vansläktadz ok misthekkelekx *(för* misthenkelekx?) hugx at haua pröfwadha raadhgifwara misthänkta *Bir* 3: 309.

misthäkker (mystäkker), *adj. misshaglig.* skal thz ey wara mystäkt gudhi *Bir* 4: 115.

misthäkkias (mistäkkias), *v.* [*Fdan.* misthækkes] *misshaga.* i alle genuärdho . . . ok allo thy ther misthäkkias ma *Bo* 111. — *med dat.* min ordh mistäktos them *Bir* 1: 197. thz misthäktis gudhi *KL* 23. misthäktis thet äkke varom herra *Bo* 235. marthe misthäktis at hon swa sat *ib* 141. mistäktis them at han hafdhe them vt leth af fångilsomen *Bir* 1: 153. *Bo* 221. *MP* 1: 351. *Bir* 1: 140, 2: 40, 252, 3: 287. *ST* 4, 7. *Lg* 813. — *misstycka, förtryta. opersonl.* mistäkkis ey tik *(ne indigneris)*, wm jak talar *Bir* 4: 104.

misthänkeliker (mistenkelighin), *adj. misshaglig.* at war bön wari ey mistenkelighin *(för* mistekkelighin?) fore honom *JP* 105.

misthänkia (mistänkia. mystänkia), *v.* [*Dan.* mistænke] *misstänka.* iak misthänkte thik . . . at en man skulle wära fadher at thässom vnga son *Al* 429. *Bo (Cod. B)* 340. mistänkia hustruna för hordom *ib* 341. vil nagher mistänkia mik ther tiil *BSH* 5: 178 (1507). — *med dat.* mystänkia synom wen til ondho *Gers Frest Inl.* mystänkia annars ordhom ok gernynghom *ib. ib* 33. — *part. pret. misstänkt, gjord till föremål för misstanke.* at haua pröfwadha raadhgifwara misthänkta *Bir* 3: 309. hafdhe han misthänktan *KL* 28. *ib* 53, 89. *Lg* 3: 483. än tho at wi höght missthänckte ärwm, at tholikin ufogh skulu wara giordh med waro withskap oc budhi *BtRK* 35 (1371). — *misstänkt, tvetydig, vådlig.* misthänkt *(suspecta)* är mik . . . siälfra thinna dispenseran *Bo* 132. — *Jfr* **omisthänkter.**

misthänkilse (mystänkilsä), *n. pl.? misstanke.* wthan mystänkilsä *BSH* 5: 389 (1510).

misvyrdha (miswördha *ST* 246; **-wördhir** *ib* 295. **misworda: -worde** *(impf.) RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279. **mis worda: -worde** *(impf.) ib* 3: *(sista forts.)* 4390. **miswrdha: -wrdhas** *Bir* 2: 54; **-wrdho** *(impf.) ib* 3: 322), *v.* **1)** *missakta, ringakta, förakta.* i swa miswyrdhom *(abjecto)* stadh *Bo* 1. han vände änlitit fran gulleno oc miswyrdhe *(vilipenderat)* thz *ib* 3. at han här äkke miswyrdhe *(dedignatus)* discipulos *ib* 232. *ib* 4, 31, 32, 102, 129. *Bir* 2: 54, 3: 322. *ST* 246, 295. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279, 3: *(sista forts.)* 4390. **2)** *förringa, förnedra.* thänkiande sin gudh . . . hawa sik swa ödhmiukat ok misvyrt *Bo* 52.

misvyrdhe? *n.? föraktadt tillstånd, ringhet.* sänkte han sik swa diupt i ödhmiuktinne. miswyrdhe oc forsmäilse *Bo* 31.

misvyrdheliker (*pl. ack. n.* **-wördeliken),** *adj. vanvördig, föraktlig.* förkasta androm hans släkth, byrd, födheby, landh, äller annor miswördeliken nampn *PM* 31.

misvyrdhning (miswerdhning), *f. L. vanvördnad, förakt.* sik til miswyrdhning oc forsmäilse *Bo* 39. giordhe thik nokra miswerdhning *Su* 415.

misväþer, *n. L.*

misväþre, *n. L.*

mit, *n.? Jfr* **silfmit.**

miuka (myuka. *pres.* **-ir. -ar,** *se* **öþmiuka.** *impf.* **-te. -adhe,** *se* **öþmiuka.** *part. pret.* **-ter,** *se* **öþmiuka),** *v.* [*N.* mjuka] *mjukna, ödmjuka sig, bättra sig?* böthe thre marck huart sinne til tessz han myuker *(för* -es?) wider *SO* 111. — **miuka sik,** *böja sig? ödmjuka sig?* äpther alles thera viliä wilde tu tegh miuke *MD* 29. — *refl.* **miukas, 1)** *mjukna, bevekas.* enkte miukas the fore the vidhir mödhona oc the pinona som the see at han hawir nw tholt *Bo* 196. **2)** *ödmjuka sig?* tha miwktis for tegh al creatur *MD* 27. — *Jfr* **öþmiuka.**

miuker (myuker. mywker), *adj.* [*Isl.* mjúkr] **1)** *mjuk, böjlig.* miwkä hender *Di* 1. mywkt lädher *PM* 13. — *som erfordrar mjuka el. böjliga händer, fin.* wordho hans händer omiwka oc hardha, at the waro ey wäl falna til alzskona miwka gärning *MB* 1: 83. **2)** *böjlig, smidig, lämplig.* mathelige men ärw best j strid the ärw miwke til alla idh *MD (S)* 254. **3)** *vek, spak, foglig, ödmjuk.* wrdhu the stundum swa miuke at the fiullu widh iordh widh hans ordh *Bil* 342. haffwer jach fornumith aff theress tall, ath tho äre mykith myukare än the ware *BSH* 5: 132 (1506). alles wara forscrifna miwka bön *ib* 2: 117 (1400). **4)** *mild, lindrig, lätt.* sottin war ey miwk *RK* 1: 2973. kom tha jnnan eth miwkare lagh *ib* 941, 2383. — *Jfr* **o-, öþ-miuker.**

miukleker (miwkleeker), *m.* [*Isl.* mjúkleikr] *mjukhet.* mannin hawer natwrlika mästan hiärna epter sins likama miwkleek *MB* 1: 113.

miuklika (myuklikä), *adv.* [*Isl.* mjúkliga] *mildt, lindrigt.* skal konung magnus hederlikä ok myuklikä haldas *BSH* 1: 132 (1371). *Jfr* **ödhmiuklika.**

miukna (-ar), *v.* [*N.* mjukna] *mjukna, blifva böjlig el. smidig.* tha skal man arbetha och vanka, ath kroppen miwknar *LB* 7: 97. *ib* 81, 168.

miädhm, *f.* [*Isl.* mjöðm] *länd, höft.* läg thina hand vnder mina miädiu (*för* miädm; *Cod. A* länd 203) *MB* 1: (*Cod. B*) 547. aff the släkt (som aff thässo) miädhnunne (*för* miädhminne; *Cod. A* ländinne 203) skal koma *ib.* lagdhe swennen sina hand vnder sins herra miädiu (*för* miädm; *Cod. A* länder 203) *ib.* läggia sina hand vnder hans miädiu (*för* miädm; *Cod. A* länder 257) *ib* 551.

miälk, *se* **miolk.**

miälte (mälte), *m. mjälte.* til thäs miältin sätz *LB* 1: 98. är miälthin siwkir *ib* 5: 292. wydh bolda j mälta *ib* 4: 344. fore böldh i mälta *ib* 351. for . . . bwlin miältha *ib* 7: 68. *ib* 101, 239, 240 *o. s. v.* *Jfr* **milter, miälter.** — **miälta sot (miälthe sott** *LB* 7: 239**),** *f. sjukdom i mjälten. LB* 7: 69, 239.

miälter (myälther), *m. mjälte.* widh bwlnan myälth *LB* 2: 50. *Jfr* **milter, miälte.**

miärþe (mierde. miarþe *L.* **märþe** *L.***),** *m. L. mjärde, af garn el. spröten gjordt fiskredskap som utsättes i vattendrag och som är försedt med så inrättade ingångar att fisken icke hittar ut sedan han kommit in.* hwss och miordar *BtFH* 1: 45 (1484, *nyare afskr.*). *Jfr* **miärþre.**

miärþre (miarþre. märþre), *m. L.* *Jfr* **miärþe.**

miärgher, *se* **märgher.**

miäta, *se* **mäta.**

miätskal, *se* **mätskal.**

miö-, *se* **mio-.**

moþ (moodh), *n.* [*Isl.* móðr, *m.*] **1)** *sinne, upprördt sinne, sinnesrörelse, ifver, vrede, häftighet.* haldha sit modh *Bil* 350. gat hon ey länger haldit sino modho mz hofue *ib.* talar mz myklo modhe *MB* 1: 216. j thino hastogha modhe *ST* 218. saktadhis hans wredhe, oc hans onda modh forgig *ib.* saktade han sit mod *RK* 2: 3663. sactferdoger man oc vthan modh *MD* 435. fordreff han hennes modh *ib* (*S*) 211. **2)** *sinne, sinnelag.* mins hiärta moþ ii guz þiänist hart ok þört *Bu* 72. iak är hardhelika plagadh for mit hardha modh ok sin skuld *VKR* x. hans barn the vordho halla godh ok the hafdho rät herra modh *Fr* 3190. — *sinne, håg, uppsåt.* äpter priis stodh allas thera modh *Fr* 1840. the wilia ey haffwa klädhe godh oc til wärlz liffnath enkte modh *Al* 7064. thu hafwer ij akt ok moodh lära ok nima wit ok snille *ib* 6010. aat forthänkto modhe (*suo motu*) *Bo* 18. mz beradhno modhe (*ex industria*) *Bir* 4: 80. *SD NS* 1: 11 (1401) *o. s. v.* mz viliandess modhe *SEG* 120. — *mod, sinne, sinnesstämning.* warer widh eth friist moth *FM* 333 (1507). — til modha (-modhä. -modhe), *till mods* (*jfr Mnt.* to mode). *i förbindelse med* vara *el.* vardha. *personl.* tha wart konung crissosmos illä til modhä *Va* 7. nw war konungh karl wäl tiil modhe *RK* 3: 1803. thera hierta war saarth och illa tiil modha *ib* 2634. *ib* 3246, 3282. — *opersonl. med dat.* honum warth tha hardeligha tiil moodha *RK* 3: 1300. herromen warth illa tiil modha *ib* 1442. **3)** *mod, stolthet, öfvermod.* naar mik växe godz tha växe mik moodh *GO* 173. aff tholko ökis fast hans moodh *Al* 882. *ib* 6569, 8312. han holth thetta staath mz moodh och stoort öffuerdath *RK* 3: 152. — *Jfr* **hofmans-, hogh-, högh-, ivir-, sakt-, tholo-, vreds-moþ,** *äfvensom* **armodh.**

modhas (-as, -adhis), *v.* **1)** *blifva ifrig, lifvas, eldas.* som hiorten modhas fore en hind swa röris ok alexanders hogh *Al* 3060. **2)** *vara stolt, yfvas, högmodas.* hiärtat hans modhadhis *Bo* 125. *ib* 124. — *Jfr* **hoghmodhas.**

moþer (moodh *Iv* 3564; *Al* 319, 1802, 2548, 8958**),** *adj.* [*Isl.* móðr] *L. upprörd (i sinnet), uppskakad, orolig.* philippus waknar war mykith moodh *Al* 319. — *oroad, besvärad, medtagen, plågad.* hans hiärta var aff angir modh *Iv* 2616. aff angist oc sorgh mykith modh *Al* 8460. aff sorghom modher *ib* 1895. aff äugom siwkdoom wardhom wi modh *ib* 6144. han war aff siwkdom modh *ib* 10382. aff thörste modh *ib* 5012. *MD* 16. — *medtagen, utmattad, matt, trött.* kombor hem modher *MB* 1: 208. sigher sik wara mykith modhan *ib.* thz iak modher är ok ma ey standa *Iv* 5133. hiortin var swa thröt ok modh *Fr* 2787. *MB* 1: 209. *Iv* 2410, 3564, 4553, 5006. *Fr* 1636. *Al* 1802, 2548, 7786, 8958, 9050, 9312. *MD* (*S*) 302. — *Jfr* **ful-, hogh-, hugha-, högh-modher.**

moþerni (-ärni), *n. L.* *Jfr* **möþerni.**

moþghor (moþghur *L.* **mudhgor** *Lg* 1025. *gen.* **moþna** (*i sssättn.*)**),** *f. pl.* [*Jfr Isl.* mæðgur] *L. moder och dotter. Lg* 1025. *Jfr* **mödhghor.** — **moþna häfþ,** *f. L.*

moþir (moþer *Bu* 4, 5 *o. s. v.* **modher** *Bil* 555; *MB* 1: 162; *Fl* 214. **modhor** *GO* 653; *KL* 81, 82 *o. s. v.* *med art.* **modherin** *Bil* 270; *MB* 1: 206. **moderen** *LB* 7: 28. **modhorin** *Bil* 347; *MB* 1: 133, 148, 277; *Bo* 7, 8, 9, 11 *o. s. v.* **modhoren** *Bir* 4: (*Dikt*) 260, 263. **modren** *LB* 7: 27, 28, 29, 30, 31. *gen.* **moþor** *Bu* 14, 27, 74, 75 *o. s. v.* **moþur** *SD* 6: 180 (1350). **modhir** *VKR* 29. **moþer** *Bu* 14. **modher** *Bil* 270, 349, 556; *GO* 1101; *MB* 1: 133, 204, 206. **modhors** *KL* 81, 107; *Bir* 4: (*Dikt*) 243; *SD NS* 2: 64 (1408); *GO* 346. **modhirs** *VKR* 28. **modhers** *Bil* 351; *Bir* 4: 51, 60; *Su* 164; *Lg* 3: 670. *med art.* **modhorinna** *MB* 1: 198; *Bir* 4: (*Dikt*) 261; *Bo* 8. **modhirinna** *KL* 356. **modhirna** *Bir* 2: 250; **modhir modhirna** *ib* 3: 141. *dat.* **moþor** *Bu* 3, 9, 10, 21 *o. s. v.* **modhor** *Bir* 4: (*Dikt*) 263. **modhir** *Bo* 23, 24, 25; *VKR* 29. **modher** *Bil* 350, 555; *MB* 1: 213. *med art.* **modhorinne** *Bo* 9, 10, 22, 203. **modherinne** *MB* 1: 148. **modhrenne** *Lg* 3: 545. *ack.* **moþor** *Bu* 9, 10, 15, 21 *o. s. v.* **moþir** *ib* 13. **modher** *Bil* 80, 347 *o. s. v.*; *MB* 1: 160. *med art.* **modhorena** *Bo* 10. **modhrena** *Su* 164; *Lg* 3: 694. *pl. nom.* **möþar** *Bu* 194. **mödhir** *Bir* 3: 310. **mödher** *Su* 207; *Lg* 3: 42, 44, 645. *gen.* **mödhra** *Bir* 4: (*Dikt*) 261**),** *f.* [*Isl.* móðir] *L.* **1)** *moder.* faþor ok moþor satto barnet niþar a guluet *Bu* 5. haua han . . . iui faþor ok moþor liuvan ok käran *ib* 74. minna moþor möþa: þa hon skulde mik . . . föþa *ib* 75. medh . . . wara moþur husfru bendicto . . . raþe *SD* 6: 180 (1350). huilken hoffman nw är godher han tenke pa sin godha modher *RK* 2: 4934. dotter faar gerna i modher särk *GO* 1101. *ib* 346. gvþi tel hoþer ok hans moþor mariu mö . . . tel lof *Bu* 3. teþes guz moþer . . . biscopenom *ib* 27. gaf sik ii guz þiänist ok guz moþor *ib.* — *i andl. och bildl. mening.* miskunninna modhir *Bir* 1: 276. drukinskaper är modhr ok ophof ät allom odyghdom (*flagitiorum omnium mater est*) *KS* 44 (112, 47). — *moder i för-*

hållande till senare generationer. saraa första moþer þius äþles *Bu* 4. hon *(Eva)* skulle wardha mz we oc ysäld modher alla liwande manna *MB* 1: 162. — *moder ss titel gifven åt abbedissan i ett kloster.* modhir abbatissa *VKR* 18, 27, 28, 29. *Lg* 807. standa döttrina kring vm modhirinna säng *KL* 356. — *moder ss hedrande benämning gifven åt en äldre qvinna.* werdens helsa myn frw modher *(Svante Stures gemål Fru Mätta Ivarsdotter) BSH* 5: 116 (1506; *från Hemming Gad*). *ib* 119 (1506). verdoge frw modher *ib* 169 (1507). **2)** *lifmoder.* om modren är stoppat *LB* 7: 27. *ib* 28, 29, 30, 31. — *Jfr* **asna-, barna-, faþur-, folster-, foster-, guþ-, mat-, moþor-, modhor fadhur-, pärlo-, stiup-, synda-, ällis-moþir.** — **modhor barn (modher barn. modherbarn** *MB* 1: 341. **moder barn** *Va* 29; *MD* 22**),** *n.* *menniskobarn, menniska.* jhesus christus löste hwart thz modher barn som a han tror *MB* 1: 386. *ib* 341. *MD* 22. *Va* 29. — **moþor broþir (modher brodher** *Bil* 805; *Fr* 1440. **modherbrodher** *Bil* 239; *Iv* 3671; *(gen. el. ack.) MB* 1: 217. **modhersbrodher: -brodhers** *ib* 369**),** *m.* [*Isl.* móðurbróðir] *L. morbror.* sa han sin modhor brodhor framledhas *KL* 120. *Bil* 239, 805. *MB* 1: 217, 369. *Iv* 3671. *Fr* 1440. — **modhor drapare (modhir-),** *m. modermördare.* min vili är swa som mandrapara ok modhir drapara *Bir* 3: 141. — **moþor faþir (modherfadher** *MB* 1: 326; *MD* 160; *(gen.) MB* 1: 217**),** *m.* [*Isl.* móðurfaðir] *L. morfar. MB* 1: 217, 326. *MD* 160. — **modhor fadhur modhir (modher fadher modher),** *f. morfars mor. RK* 1: *(sfyn) s.* 174. — **modhor fräuder (modher-),** *m. pl.* [*Isl.* móðurfrændi, *m.*] *fränder på mödernet. Bil* 237. — **moþor fäþerni,** *n. L.* — **modhor kirkia,** *f. moderkyrka.* — **modhorkirkio sokn (moderkirkio soken),** *f. socken som tillhör moderkyrka, moderförsamling.* aff hwario moderkirkio soken och capelle *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). — **moþor lif (modherlif. modher liiff** *Fr* 1350. **modhir lif),** *n. moderlif.* la han niio manaþa ii moþor liue som annur barn *Bu* 61. nar jak var föddir aff modhir liue *Bir* 3: 433. iämskyt som barnsens likame är swa tilredder i modherliwe *MB* 1: 76. hwart barn som födhis aff fadher oc modher, thz födhis i modher liwa *(för -e)* mz adams synd *ib* 141. *Bu* 4, 10. *Bo* 81. *Bir* 1: 87. *Fr* 1350. *Ansg* 223. — **moþor lös (modher-** *Bil* 270; *MB* 1: 148; *PfN* 137. **modhir-),** *adj.* [*Isl.* móðurlauss] *L. moderlös. Bil* 270. *MB* 1: 148. *PfN* 137. — *moderlös, saknande andlig moder.* skuldo sköt vardha modhirlösa *KL* 356. — **modhorlösa (modher-),** *f.* [*Sv. dial.* morlösa] *matstrupe.* flyter thz til halssen tha heter thz squinancia a latino oc samnar sik mellan modherlösonne oc then hardha strupan ok är hals bylden *LB* 5: 293. — **modhor mal (modhermaal. modhers maal),** *n.* [*Isl.* móðurmál] *modersmål.* vi hörom thom tala guz höghelik thing j varom tungom ok mz varä modhor male *KL* 133. prädika lästena wppa theras modhers maal *(materna lingua) Bir* 4: 26. j sino modhermaale *ib.* — **modhor miolk (modher mielk),** *f.* [*Isl.* móðurmjólk] *modersmjölk.* smaswenin wandis aff modher mielk *MB* 1: 197. — **moþor moþir (modhir modhir. modher modher** *(ack.) Lg* 3: 10; **-modherinna** *ib* 16. **modhermodher** *(ack.) ib* 21**),** *f.* [*Isl.* móðurmóðir] *L. mormor.* taladhe dödha dottir dottorin thässe for sagdho dödha modhir modhirna til sina eghna liuande modhir *Bir* 3: 141. *Lg* 3: 10, 16, 21. — **moþor möþerni,** *n. L.* — **modhor qvidher (modhir quidher: -quidh** *MP* 1: 31. **modhir qwider: -qwid** *ib* 2: 37. **modherquidher),** *m.* [*Isl.* móðurkviðr] *moderlif.* för än han afladhis j modhor quidh *(in utero) MP* 1: 24. *ib* 31, 2: 37. ther tu lagh i modherquidh *Ansg* 223. — **modhor spini (modher spene),** *m. moders spene.* wand aff modher spena *Lg* 3: 44. — **moþor systir (modhir systir** *Bo* 23; *VKR* V, VI, *(dat.)* VII. **modher syster** *SD NS* 2: 236 (1409), 237; *Bil* 805; *MB* 1: 290 *(ack.).* **modhersyster** *ib* 369 *(dat.)*; *Lg* 3: 383 *(ack.)***),** *f.* [*Isl.* móðursystir] *L. moster. SD NS* 2: 236 (1409), 237. *Bil* 805. *Bo* 23. *MB* 1: 290, 369. *VKR* V, VI, VII. *Lg* 3: 383.

modhogher (modhugh *Al* 6551**),** *adj.* [*Isl.* móðugr] **1)** *häftig, bitter, modig.* fälde han swa modhogha taar *MD* 189. **2)** *stolt, högmodig, öfvermodig.* at han . . . sinom höghfärdogha hugh oc modogha köti herras *Bo* 31. *ib* 124. *Al* 6551. modhoge widhir os *(nobis superbi) MB* 2: 405. *KL* 412. aff dust kaku wardher mölaren modhogher *(pista placenta jocis multorum cor leuat ocis) GO* 723. — *Jfr* **hogh-, högh-, sakt-, tholo-modhogher.**

modhoghet, *f. Jfr* **högh-, sakt-modhoghet.**

modhorlika (modherlika), *adv.* [*Isl.* móðurliga] *moderligen. Su* 376.

modhorliker (modhirliker: -like *KL* 352; *Bo* 164; **-lico** *ib* 5; **-licom** *Bir* 2: 250; **-likx** *Bo* 244. **modherliker: -lika** *Su* 164; **-likom** *Bir* 4: 154; *Su* 375; **-licom** *Bir* 4: 141. **möderlig: -lige** *FM* 252 (1505); **-ligä** *ib* 300 (1506)**),** *adj.* [*Isl.* móðurligr] **1)** *moderlig, som tillhör el. höfves en moder.* af modhirliko varkunnan *Bo* 164. af modherlicom kärlek *Bir* 4: 141. *KL* 352. *Bo* 5, 244. *Bir* 2: 250, 4: 154. *Su* 375. huilken modherlika myölk *(modersmjölk)* behöffwer *Su* 164. **2)** *mödernеärfd.* aff mit retthä föderlige oc möderlige arff *FM* 252 (1505). *ib* 300 (1506).

modhstulin (-stolin. motstolin *Lg* 1021; **-stolnum** *ib* 3: 491. **moth stollin** *LB* 3: 190**),** *adj.* *eg. håglös; domnad, maktlös.* kroppin vardher ther af *(af för mycken sömn)* latir. skiälin slioo. hiärtat swa som modhstulit *Ber* 251. — *borttagen, lam.* thz hielper them limom som modhstolne äre ellir paralitici *LB* 3: 68. som mang aar hafdhe lighat paralitica som wi kallum modhstulin *Bil* 444. *ib* 1021. *Lg* 3: 491. *LB* 3: 190.

moelikhet (molighet), *f.* [*Jfr* **moin**] *allvar.* tempereradhe hon sins hiärta moelikhet ällar söfftidelikhet *Lg* 3: 406. wm nakor människia som bedhis intaghas til renliffnadhin är swa mykla wald oc molighet *(auctoritatis et gravitatis) Bir* 4: 66. sanghanna molighet *(gravitas) ib* 60.

mogha, *se* **magha.**

moghe (muge *MD* 37; *se vidare* **almoghe. mwe,** *se* **almoghe),** *m.* [*Isl.* múgi] *mängd, skara, hop, folkhop, folk, menighet, menniskor.* sa iak mykyn sma barna mogha *KL* 379. *MB* 2: 374. tala til allan israels sona mogha oc sampnadh *ib* 1: 363. *ib* 364.

fan han fore sik konungen aff suerike, oc medh hanom en storan mogha aff hans folke, oc badhe han oc aller then moghen var skämdir oc daradhir aff . . . affgudhadyrk oc villo *Ansg* 227. moghin stodh allir vm kring *Bir* 3: 274. tha munde moghin dräpa neronem *Bil* 107. bygdhe . . . hedhers stool petro, swa höghan ofwir moghan at alle matto han badhe see ok höra *ib* 118. aller cristin moghe skulle thöm ära oc lofwa *ib* 915. *SD NS* 2: 134 (1409). vm mykin dröwilse scal gudz wtualde moghe inga i himerikis rike *KL* 256. *Ber* 120. ey vndirstandande moghin skal ära mik *Bir* 3: 201. moyse bidhiande fore sinom mogha *VKR* 4. hawer iak nw ij minom hugha thiit at fara mz allom minom mogha *Al* 1128. india moghe *ib* 4349. ofmykin moghe *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). drapo vtallekan mogha *Bu* 177. *Bil* 866. *Bo* 38, 158. *MD* 37. wi seem otalikit folk ok mogha for fara af wadhelikom storm. *Bir* 1: 323. af thriggia handa mogha *(tribus generibus hominum) ib* 39. — *Jfr* **al-, diäfla-, folks-, hedhninga-, himirikis härskaps-, ludha-, ängla-moghe.**

mogher, *m.* [*Isl.* múgr] *Jfr* **almogher.**

moghin, *se* **moin.**

moghlas (-adhis), *v. refl.* [*D. dial.* mugle] *mögla.* hans klädhe moghlados oc röttos . . . aff hans kropp *Lg* 670. *Jfr* **möghla.**

moghna, *se* **mona.**

moin (*Bir* 1: 67 *(f.)*. **moen** *ib* 4: 65 *(f.)*, 5: 26, 69; *Di* 135; *Lg* 3: 406; *MP* 2: 53 *(f.)*; *MB* 1: 235 *(pl. nom. n.)*, 2: 356 *(pl. nom. n.)*. **moghen** *Lg* 3: 263, 300; *MB* 2: 355 *(f.)*; *LB* 9: 114 *(pl. ack. n.)*. **mogen** *MD* 501. *n.* **moit** *Bir* 2: 292. *dat. m.* **monom** *Su* 435. *ack. f.* **mona** *Bir* 4: 282. **moogha** *(för* **mooghna)** *Lg* 3: 523. *pl. nom. m.* **mone** *Bir* 4: *(Dikt)* 243. **moghne** *ib* 5: 47. *ack. m.* **mona** *Su* 153. **moona** *Bir* 3: 467. *f.* **mona** *ib* 4: 60, 99, 100**),** *adj.* [*N.* mogen, moen] **1)** *mogen, fullt utvecklad.* moen wiinbär *MB* 1: 235. *ib* 2: 356. *Bir* 2: 292. *LB* 9: 114. takx sädhin moen in j ladhur *MP* 2: 53. iordinna sädh är moghen wordhen *MB* 2: 355. en rog ager som moen war *Di* 135. stundom wärnar ok thornin rosina at hon skuli ey bort takas för än hon är moin *(ante maturitatem) Bir* 1: 67. **2)** *mogen (i ålder el. förstånd), stadgad.* confessor skal wara sniällir oc moen *Bir* 5: 26. twe klärka . . . som äru höffuidzske oc moghne *ib* 47. see gambla oc mona män wäffias i tolko flätio *Su* 153. wtsända mona *(maturas)* systra *Bir* 4: 60. en god mogen man af alder *MD* 501. stegherhus qwinnor j alderdom mona *Bir* 4: 100. *ib* 65, 99. *Lg* 3: 263, 300. älska sniälla män ok moona j gudz kärlek *Bir* 3: 467. männino . . . sculdo wardha fruktsamo vm godha gärninga oc mone *(maturos)* i godho vm stadhukt framhald *ib* 4: *(Dikt)* 243. mz aranna monom alder *Su* 435. allom var vnder see swa moogha *(för* mooghna*)* stadughet j swa kleno barne *Lg* 3: 523. vtan radh oc stadhugha oc mona forakt *(deliberatione matura) Bir* 4: 282. — *stadgad, stadig, stilla.* hennas gangher war ödhmyuker oc moen, ällar saktmodhogher *Lg* 3: 406. — *stilla, allvarlig.* thera sangir . . . wari sidhlikin matelikin moen oc enfallugher *Bir* 5: 69. — *Jfr* **ful-, o-, väl-moin.**

moisan (moysan), *f.?* [*Jfr Mnt.* moisán. *Ital.* mezzana] *ett slags kanon.* han skikkadhe manga byssor stora mz alla then största plägha the moysan kalla *RK* 3: 2004.

molbinge, *se* **miolbinge.**

mold, *se* **muld.**

molde, *m. molla, atriplex Lin.* arapex moldhe, han gör lösn i qwid *LB* 7: 145. — **molda frö (moldhe-),** *n. frö af molla. LB* 7: 145.

molin (mulin), *adj.* [*N.* molen] *mulen, mörk.* giuar han . . . skärt väþar äpte mulit *Bu* 489. klarth wädhir oc . . . ey mulit *LB* 8: 108. molen sky *Iv* 1794. — *bildl. dyster till utseendet.* han var nokot litit mulin *(vultu subtristi) Ansg* 179.

molin (*KL* 127. **molen** *Lg* 3: 588, 691; **-enet** *ib* 694; **-ens** *Su* 173. **mwlin** *Lg* 3: 257. **mwlen** *Su* 226, 288; *se vidare* **morghons molin. moln** *Al* 5704; *Su* 119. *dat.* **molne** *MB* 2: 282; *Su* 93**),** *n.* [*Fdan.* muln] *moln.* mörker ok moln *Al* 5704. vpgik et molin *KL* 127. solen . . . som länge tilförene skyldz haffde vndir molne *MB* 2: 282. moln oc rädheliken skyy *Su* 119. mällan molens dymbo *ib* 173. *ib* 93, 226, 288. *Lg* 3: 257, 588, 691, 694. *Jfr* **morghons molin.**

molinsky (moln sky), *n. sky.* rände wndan som moln sky *RK* 3: 1822. the flydde som eeth moln sky *ib* 2354.

molka (-ar), *v.* [*Isl.* mólka] *L.* **1)** *mjölka, utsuga.* ey molkandis swa rikith *(efter* molkandis *har först stått* kona, *men utstrukits) PM* 1. **2)** *mjölka, gifva (mjölk).* the swarta ko molkar the hwito miolk *GO* 758.

molna (-ar, -adhe), *v.* [*Jfr N.* molnast] *mulna, öfverdragas med moln.* molnadhe himil *Iv* 411. — *samla sig till moln.* molnadhe sky *Iv* 411. thz wardher ey alt rägn som molnar *GO* 593.

mon (moon. mun *L.*; *se vidare* **iordh-, iordha-, iords-mun),** *m.* [*Isl.* munr] *L. eg. skilnad.* **1)** *vigt, betydelse, angelägenhet.* mäste mon war hanum wm at finna hwru manzins siäl är fräls for hel *Bil* 348. swa som hon hafdhe varit the quinna. ther ey hafdhe stor mon vm varit *(quædam alia mulier de populo) Bo* 4. mädhan saa stor moon tikkis wara om thessen tinghin her nydre oppa iordhena . . . hwro stoor mon och hwro mykin mon thaa ware om the tingh som i himerike äro *Lg* 3: 133. **2)** *värde, pris.* fore litin mon han thz bort sälde *Al* 1638. han är wäl wärdhugh storan mon *ib* 4030. **3)** *grad, mått.* i sino hoffdhe halder hon alt manz wit oc wiisdooms mon *Al* 6754. mz thin wiisdooms mon *ib* 8542. kung karl hylt aff honom mykin mon *(i hög grad)* ffor andra riddere oc knecte *MD* 443. **4)** *angelägenhet, vigtig sak?* erik puke togh granneligha war then mon huru han munde telge winna *RK* 2: *s.* 340 *(möjl. att föra till följ. ord* **mon 2)**. — *vigtig sak, sak, orsak.* iak bidher thik nw til mik koma . . . särdelis . . . fore thenna mon thz wi maghom hedhra gudh amon mz offer oc bönom badhe *Al* 7721. for then sama mon drap mik knut ericsson *RK* 1: *(LRK) s.* 227. för then samme sack och mon tha drepthe meg knwtt ericson *ib (Yngre red. af LRK) s.* 286. — *Jfr* **fingers-, for-, iordh-, iordha-, iords-, mis-mon** *el.* **-mun.**

mon (*gen.* **-ar**: **mona** *(i rimsl.) Al* 151, 1615**),** *m.* [*Isl.* munr, *någon gång* monr] **1)** *vilja, behag.*

thu gör mik thz än alt til mon *Al* 3594. thz war nectanabo wäl til mona *ib* 151. thu spadhe honum tha til mona *ib* 1615. **2)** *hugnad, förmån, nytta.* thik är thz til mykin mon *MD* 160. huat tw haffuer giort thz är min mon *ib* 344. thz tykker mik wara storan mon *ib (S)* 214. thik skal än tima mere mon *Al* 219. om roxonen henne timpde then mon thz henna byrdh wordhe en son *ib* 10299. ther före skeddo honum tolken mon *RK* 1: *(Tillägg i Gamla Krönikans Yngsta red.) s.* 202. han fiik för thy thenne mon *ib* 3: 2544. thz hadhe idher bliffuit tiil storan mon *ib* 1924. holkit ey är wthan storan mon *ib* 1942. aff them fic han altzengen mon *(hjälp) ib* 2: *s.* 340. giorde honum ära oc mykin mon *MD* 350. vm the färd war engen mon *(med den färden var ingen glädje, den färden var till ingen nytta) RK* 1: 3073. om honum war öffrith litin mon *(med honom var ganska liten glädje) Al* 9836. om theras kärlek war stoor mon *MD (S)* 248. — *snarast ss rimfyllnad.* thera syster hestrid haffde en son stenkil suerikes konung mz storom mon *MD* 315. **3)** *omsorg, ifver? snarast ss rimfyllnad.* een rikir man . . . en bryllops kost til redde aat sinom son mz mykin mon syna stora äro beteddhe *MD* 167. räd j norge mz storom mon *ib* 319.

mona (*pres.* **mon. moon.** *pl.* 3 *pers.* **mwna** *RK* 1: 1007), *v.* [*Isl.* muna] *minnas, komma i håg.* ä mädhan iak lifuer iak ma thz mona *Iv* 433. idhart nampn iak ey mon *ib* 810. nw liffuer än mangen man thz moon *RK* 1: 1455. *Iv* 4231. *RK* 1: 1007, 2606. til främbre riddara ängin mon äu herra iwan konung yrians son *Iv* 1274. — *opersonl. med ack.* thz ma thik ä ful wäl mona *Al* 4316.

mona (*någon inf. är dock icke af detta ord påträffad; jfr emellertid Rydqvist* 1: 397. *pres. ind.* 1, 3 *pers. vanl.* **mon. mun** *Bil* 316; *KS* 29 (73, 31; *sing. för pl.*). **mwn** *RK* 1: 3650, 2: 3796. **mona** *BK* 217; *MB* 2: 117; *Su* 102, 247, 251, 264, 340; *Lg* 3: 328; *MD* 347. **mana** *Su* 100 *(på två ställen).* **mane** *MD (S)* 226. **maane** *RK* 3: 114, 1293, 1855, 2087, 3993 *(formerna* **mona, mana, maane** *med undantag af RK* 3: 114, 1855, 2087, 3993; *Su* 102 *endast i frågande satser).* 2 *pers.* **mont** *RK* 2: 2714. **munt** *Bil* 209. **mon** *MB* 1: 229; *Su* 47. *pl.* 1 *pers.* **monom** *Bo* 35; *MB* 1: 238, 408; *Su* 121. **munom** *ST* 401. **mona** *Di* 117, 186. 2 *pers.* **monin** *Al* 6618. **monen** *ib* 6724. 3 *pers.* **mono** *MB* 1: 260; *Iv* 1984, 2865 *och ofta.* **munno** *MD* 49. **mona** *Su* 101; *RK* 2: *s.* 341 *(på två ställen).* **maane** *ib* 3: 111, 1845, 2036, 3603. **monnä** *Di* 101. *impf.* **monde** *Bu* 6, 30 *och ofta.* **munde** *Bo* 3, 211; *KL* 29, 48; *Bil* 104, 214; *RK* 2: 1846, 1849, 1917, 1920, 1921, 1927, 1930, 1935, 1948, 2390. **mwnde** *ib* 1: 903. **mande** *ib* 3: 168. **mandhe** *ib* 877. **monne** *ib* 2: 6903. **munne** *ib* 1848, 1910. **mane** *Di* 261. *pl.* **mondo** *MB* 1: 315; *Al* 3376, 3452. **munda** *Bil* 349), *v.* [*Isl.* munu] *urspr. samma ord som* **mona,** *minnas. eg. tänka, hafva för el. i tankarne.* **1)** *tänka, förmoda, vänta.* sma suennen vaxte sua þungar vm siþe. at bölia qualde hau. at varla monde cristoforus vaþalös iui cuma *(adeo ut Cristophorus in angustia multa positus esset et se periclitari formidaret) Bu* 499. **2)** *ämna, vilja.* än i wilin . . . göra winlika, oc sannlika widh min herra tha sighin mik thz, synis oc idher annath, tha maghin i mik oc thz sighia, oc sidhan mon iak wika antiggia a höghro hand eller a winstro *MB* 1: 205. ey mon ysung eller sigord fly for ider i sit egit land *Di* 143. han maane än nämer springa han akther thyn her hardeligha twinga *RK* 3: 2087 *(alla tre ställena skulle dock kunna föras till* 5). **3)** *vilja, vara nära (att), hålla på (att).* iak mon dö af harme. at iak gitar eigh en man cuscat tel min vilia *Bu* 495. domaren monde þa dö af harme *ib* 512. lypte dracin huwþ v vatne. vreþar ok räþelecar. sua at mön monde dana for bana *ib* 491. munde hon al vanskas af sorgh *Bo* 211. iak mona allaledhis wanskas *Su* 102. tilburdhe siälin at grata sua sarlica oc barmelica at hon mondo al brista syndir *(ut quasi tota confringeretur) Bir* 2: 93. löpir thz sua at thz mon döö *(currit quasi ad mortem) ib* 223. känner iacob. at hans dagha mono liidha *MB* 1: 260. **4)** *för att beteckna något ss själfklart el. naturligt: måste, måste antagas, kunna antagas.* första exemplum tok han af kunuge. som vil haua rena þienist. ok renfärþokt þienisto folk. ok än mon häldar sua uilia guþ siäluar *Bu* 188. ey mon patriarcha liwgha *MB* 1: 200. sidhan thetta war giwith oc abram monde warla *(Cod. B* därla 545, *rätta läsarten)* rädhas starka owinir fore swa diärwa gärning tha talar war herra til abram *ib* 182. gudz ängel . . . öper w himpnenom aff gudz weyna, oc kallar abraham tyswar at nampne tha mon han op halda swärdhit som nästan war nidher komith *ib* 201. far han til, oc letar fra them älzsta oc til then yngxsta, oc monde ther hitta *(hittade naturligtvis)* silffkarith som han hafdhe thz laght *ib* 247. — *i fråga.* war thz swa mykin wadhe at hawa oreen klädhe, eller nalkas sinom husfrwm i thre dagha för än the skulo höra wars herra ordh, the som nakar ängel taladhe i wädhreno aff hans weyna, hurw myklo mere wadhe mon thz wara at ganga til wars herra altara . . . oc hawa ey för thwaghit sit hiärta aff fwlom hugh *MB* 1: 329. mädhan saa stor moon tikkis wara om thessen tinghin her nydre oppa iordhena som raskeligha skwlo forghangas hwro stoor mon och hwro mykin mon thaa waro om the tingh som i himerike äro *Lg* 3: 133. **5)** *för att uttrycka det tillkommande: skola. i synnerhet då det framställes ss den talandes subjektiva antagande att något skall ske, äfvensom i satser inledda af* at *efter uttryck som beteckna ett yttrande, en förmodan, en förvissning el. en farhåga, samt då det som skall inträffa framställes ss beroende af en förutsättning el. ett vilkor.* epter the thre dagha . . . mon pharao konunger minna a *(recordabitur)* thina gambla thiänist *MB* 1: 235. vi skulum än ena stund bidha, hans sorgh mon *(kommer nog att)* honum bradhlika forlidha *Fl* 422. mik tykker nw är beszt at leka oc mona wij än siger faa *Di* 186. sigher at landith mon alt saman koma om kring oc fordarwa them alla *(illi congregati percutient me et delebor ego et domus mea) MB* 1: 229. thykker marghom liikt sanno, at domadagher mon wardha the same nat *ib* 312. (sagdhe) j dagh mon sool säthias mz solinne *(sol cum sole occidet)* oc thänkte ther mz. at han *(Basilius)* munde dö tha solin sättis *Bil* 605. maria . . . fästes mäþ tröst at guþ monde ok göra frammer iartigine mäþ hanne

Bu 6. rädes at hanom mon morþet vitas *ib* 171. tänkte sa i sin hwg athans herra mon koma i stora nöd *Di* 61. stenk mik herra mz ysop tha mon iak ren wardha *(mundabor) Bil* 460. skal thu sidhan bära then mat fore thin fadher oc biwdha honum äta, oc mon han tha giwa thik sina wälsignilse *MB* 1: 213. til hwars iättar thu mik oc minne affkömd land oc rike, mädhan thu wil ey giwa mik son, oc *(d. v. s. under sådana förhållanden)* mins brytia son mon wardha min arwe *(heres meus erit) ib* 182. gitir thu swa giort vidh min gudh: tha munt thu gita *(poteris)* mik vent epter thin vilia *Bil* 209. iak mon tha dö en thu lifuir ther til *(si usque ad illam supervixeris horam, utique ego moriar) ib* 605. sagdhe at keysaren munde böter faa, än han finge sea clädhit *ib* 302. räddis han . . . at the mundo gärna dräpa han, än han ginge widh at sara ware hans husfrv *MB* 1: 196. han tröste fulkompnelika at gudh monde han op resa aff dödha, än han doe fore hans skuld *ib* 200. kommer konungen hem tha siger drotningen hanum hwat wij haffua talit till henna. oc mona wij tha faa mykin wrede aff hanum *Di* 117. kantw bedriffua then manhet, tha mon konungen aff swerige löna tik thz wäll *ib* 58. lekar iak äy som mik bör, huat skadar thz tha mer. än iak mister mit liiff. litit monnä myna fränder mik sakna *ib* 101. sadhe . . . ath hymalandh mane fa skadhe om konungh[en] finghe nogher giffthe aff nyfflinga landh *ib* 261. — *i fråga.* monom wi gita giwith idher yffrith watn aff hällinne *(num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere) MB* 1: 408. huru mon han gita atir komit *(quo modo redibit) Bo* 21. mädhan jak swa forfäradher *(för forfäradher är)* aff ensampna dödzsins syn, huat mona mik tha hända tha han siälffwer kombir närwarandis *Su* 251; *jfr* **4**. — *skola kunna. i fråga.* monom wi finna *(num invenire poterimus)* annan thässa mantz lika *MB* 1: 238. *ST* 401. **6)** *för att beteckna ett förhållande ss beroende af el. underordnadt ett annat. — i hypotetiska satser för att angifva att något skulle inträffa om ett annat förhållande egde rum, eller att något skulle hafva inträffat om ett annat förhållande hade egt rum.* ware dager liwss tha mon *(för* monde?*)* iak nödug sönia tik kamp *(ef dagr væri lioss. þa mætte ec varla þess synia þer) Di* 75. var härra vilde eigh nämna sin forraþara. þy at petrus monde slita *(skulle i sådant fall hafva sönderslitit)* han mz tannom *(si ipsum nominasset, Petrus continuo surrexisset et ipsum protinus trucidasset) Bu* 100. tha munde moghin dräpa neronem: än (ey hafdhe petrus) thöm (thz forbudhit) *Bil* 107. tha munde symon faa *(då skulle S. hafva fått)* siälfsins dom: än petrus ware ey *(ej hade varit)* bäther än han *ib* 104. honom munde han (til) dödh (hawa rifwit) än petrus (hafdhe hanom thz ey a guz vägna forbudhit) *ib.* — *i satser inledda af* at *efter uttryck som beteckna ett yttrande, en förmodan el. en fruktan.* vändo þät tel illo *(Bil* ventho 938*).* at sväran monde haua maghen sua käran for vdygh *Bu* 30. ma tha först synas at swa monde wara *MB* 1: 100. hans war engin annar wenta. wtan at hans modher ok brodher munda drunkna ok swa fadher. älla dödha aff sorghum *Bil* 349. sagdhe sik rädhas at han munde ok swa wilia äta han *KL* 29 *(möjl. att föra till* **5***).* sagdhe at thy munde korsit see blidhelika til hans *ib* 48. — *i indirekt frågesats.* spurdhe scriwaran hwi korsit munde swa göra *KL* 48. **7)** *för att framställa något ss den talandes förmodan el. antagande, för att med varsamhet utsäga något: månde, torde.* swa munde var herra til hans tala *(dum ad prædicandum mitteretur a domino, ut opinor, audivit) Bil* 214. — *i sht i rimverken, i hvilka ordet oftast kan anses tjena endast att med en följ. inf. omskrifva finit form af verbet.* fiälskarper mono the han nämpna *Iv* 2865. mono the heem ridha *Fr* 1874. hans dotter monde mz honum vara *Fl* 32. eet barn monde hon tha vinnä *ib* 86. marghan man mono the wägha *Al* 4084. fra qwinnor ok barn the ganga mono *ib* 5767. thera frälse monin i aff them räna *ib* 6618. þori budh monde them *(brefven)* föra *ib* 4274. han mwnde ostyrlika ränna *RK* 1: 903. han munde hanom til drotzsta göra *ib* 2: 1846. til calmarna munde han rijdha *ib* 2390 sigh at thu mont engelbertz ärende fara *ib* 2714. en bödel mwn han mz sik haffua *ib* 3796. för tiik mande marsken siith liiff laatha *ib* 3: 168. mandhe thz hända *ib* 877. the tala liuff ordh och maane lee *ib* 111. thina glädi munno margha wara *MD* 49. thina fröghdhe mono manga wara *ib* 55. swa mane [thz] thit liff at kosta *ib (S)* 226. — *i frågesats inledd af ett frågeord: mån (i Nysvenskan dock numera föga brukadt), månde (något arkaistiskt), kunna; till samman med följ. inf. vanl. att återgifva så att denna förbytes till finit form.* hwi monde rikar kunugar hata þöm christum prädicaþo *Bu* 150. hui mun kununga ok höfdinga warda girughe up å werulzlikt godz *KS* 29 (73, 31). hwi monde tha war herra särdelis at biwdha at offra brödh oc wiin oc oleum *MB* 1: 470. hwi mon thässin tala af gäld. vtan at hon mödhis ok af diäflomen *Gr* 290. *MD* 347. huro mwn myn annar broder magha *RK* 1: 3650. huru mon iach warä hiit komin *Va* 14. naar mana han atherkomma *Su* 100. haa mona haffwa giorth thzta ärendith *MB* 2: 117. hwat tro mon thätta vara. vtan thön som gör mz kärlekenom *Bo* 144. hwath riddara mono vara thässe twa *Iv* 1984. hwat tekn mon thätta vara *KL* 402. *MB* 2: 395. hwat man mon sa dierff wara. at them torde i mote bryta *Di* 134. hwat mon thänna marken fostra *(quid vero hunc vermem alit) Bo* 96. hwat mona ware fränko . . . wara drömt i nath om os *BK* 217. — hvat mon, *månne (med följ. inf. i Nysv. återgifven med finit form).* hwat mon iak ensamber röra mooth tik tolken käremaal *Su* 121. huat monom wi tha wara ensamne syndara *ib.* huat mona jak skula aff thino loffui kwnna afflata *ib* 340. — hvat eigh mon (hvat mon eigh), *månne, månne väl.* hwat ey monom vi vara visare än han är *Bo* 35. hwat ey mon iak än skola affla söner j mynom qwidh *MB* 2: 207. *Su* 264. huat mon thu ey än wärdogas ather anama thän försmälika fordömilsa sonen *ib* 47. hwat munde ey *(numquid)* varfrw läggia thz nidhir. ther thz var väl beuarat *Bo* 3. — mon, *månne.* mon mic än vara helso hop *KL* 247. mon thin son skola döö *(morieturne) Bo* 191. mon herra gudz hand wara *(numquid . . . est)* wanmaktogh *MB* 1: 393. mon thu skulo wardha waar konunger *(numquid rex noster eris) ib* 229. mon thz wara gudz wilia *RK* 2: 6708.

maane jak och sculo rädas för then man *ib* 3: 1293. mon ysung konung oc sigord swen tora at strida mz oss *Di* 143. mana iak än honom faa nakot sinne see *Su* 100. mona min öghon än wara wärdogh han see *ib* 101. mona iak swa wara ällar ey *Lg* 3: 328. — mon eigh, *månne icke.* mun ey bäther wara. at thu wari . . . min födha *Bil* 316. mon ey skam löst vara heldir följhia them *ib* 648. mon ey saa om fogata wara *MD (S)* 272. mou thu ey wilia thina nadh giffua honom som dödhen haffuer förskullat *Su* 47. mondo ey lägherstadha wara i egipto lande *MB* 1: 315. — *månne, månne väl.* munde hon ey *(numquid)* köpa hws oc heem *Bo* 3. (man *trol. för* ma *Al* 10175.)

mona (mogna: -as *LB* 6: 278, 7: 166, 218. **-ar),** *v.* [*N.* mogna] *bringa till mognad.* thed monar . . . hetha bolder *LB* 7: 132. — *refl.* **monas,** *bringas till mognad, mogna.* vndirstanda the . . . sina frukte . . . scula fulkomlikare ok rasklikare monas aff solinna hita *Bir* 4: *(Dikt)* 242. *ib* 1: 133, 280. *MP* 2: 106. *LB* 6: 278. bölden mognas thess snarare *ib* 7: 166. *ib* 218, 235.

monan (moghnan), *f. eg. mognande; utveckling.* elden skal mälas oc wäghas til alla aandannas moghnan oc tilredilse *LB* 9: 112.

monde, *adj.* bad mich komme tiil slottit med then monde hop jac ther hade *HSH* 24: 85 (1516).

moni, *m. Jfr* **mismoni.**

monstranz (*ack. pl.* **monstrantse. monstranser),** *n.* [*Mlat.* monstrantia. *Jfr Mht.* monstranze, monstranz] *monstrans, kärl hvari hostian vid gudstjensten förevisas för menigheten.* om the monstrantse kalcher oc disker *HSH* 20: 262 (1508). II forgylt monstranser et aff sölff annat aff copar *FH* 4: 84 (1499). toge wth peninge, kalk ok dissk, monsstranss ok all thet the offwer komme *BSH* 5: 445 (1511?).

mopa, *v.* [*Jfr Sv. dial.* mopa] *gäcka, narra.* erich mon oss mopa *RK* 2: 4336.

mor (*dat., ack.* **mo. moo.** *dat. med art.* **monum),** *m.* [*Isl.* mór] *mo, sandhed.* ij skulin nu ridha a thänna moo *Iv* 3884. — *i ortnamn.* in dyghramo *SD* 6: 108 (1349, *gammal afskr.*). in østramonum *ib* 109 (1349).

mor, *n. morrande, knot.* mz kor oc mor *LfK* 162. höra mor äller knor *PM* LXVII.

mora, *f.* [*Fdan.* more. *Mnt.* more] *morot, daucus carota Lin.* pastinaka mora *LB* 6: 284. pastinaca mora *ib* 5: 81. pastinakka thz är mora a swensko *ib* 3: 121. then ther äter moro *ib* 122. äther man mokin *(för mykin)* mora *ib* 2: 32. — **moro os (-oos),** *n. morotssaft.* drikkir man moro oos *LB* 3: 122. — **moro rot (mora roth. moraroth. mora rooth** *LB* 2: 33**),** *f. morot.* pastinata er moraroth *LB* 7: 156. sywdher man mora roth i miölk *ib* 157. smör man sina tender medh mora roth *ib* 60. *ib* 2: 32, 3: 122. ingen roth finder man bäträ än mora roth *ib* 7: 61. moro roth hängd om hals *ib* 3: 122. engin rooth födhir man bätre än moro rötir *ib. ib* 2: 33.

mora, *f.* [*N.* mura] *skott, telning, späd stjälk.* sudit af moron af sinap *(Macer: succus tenero de caule sinapis; D. Harpestr.: oos af möör oc grön sinup) LB* 4: 345.

morat (morath *Fr (Cod. C, D, F)* 373, *(Cod. B)* 845. **moraath** *ib (Cod. B)* 373. **maroth** *ib (Cod. E).* **marat),** *n.?* [*Mlat.* moratum] *mullbärsvin.* klareet ok marat *Fr* 373, 845.

morþ (marþ), *f. L. skog. Jfr Rydqvist* 2: 274 *f.*; *Kock, Ljudlära s.* 470 *f.*; *Brate, Äldre Vestmannalagens ljudl. s.* 23; *Söderberg, Om u-omljudet s.* 11. *i ortnamn.* ultra silvam culmard *SD* 2: 379 (1303, *eft. aftr. hos Hadorph*). datum ømordh *ib* 3: 69 (1312).

morþ (moordh), *n.* [*Isl.* morð] *L.* **1)** *mord, hemligt dråp, dråp som sker på ett lömskt el. förrädiskt sätt.* in occultis homicidiis, mordh dictis *SD* 2: 223 (1296). *ib* 242 (1297), 378 (1303, *eft. aftr. hos Hadorph*), 390 (1303) *o. s. v.* rädes at hanom mon morþet vitas *Bu* 171. thässkyns synd som wadhelik är flerom mannom, swa som mordh, roff oc styld *MB* 1: 467. mordh maa ey lönas *(clam mors illata nequit obcludi simulata) GO* 182. hwat wilin i swika idra bröder i tro the era hiit kompne a ider ordh i maghin a them beganga eet mord *(näml. om I dräpen dem) RK* 1: 3815. hwi görin ij a mik thetta mordh *Al* 3466. *ib* 3622. — *dråp (i allmh.).* alexander giordhe a honum mordh *Al* 692. **2)** *nederlag, blodbad, manspillan.* han giordhe ther draap ok mykith moordh *Al* 1757. ther war et fuliämirlikit mordh margh godh frw til änkio giordh *ib* 3377. wäxte ther aff eeth storth mordh *RK* 3: 2096. wexste ther aff stortt krij oc mord *ib (sista forts.)* 5914. **3)** *våldsam död, olycka som vållar döden.* gudh frälste han aff thz höghelika mordh *Iv* 769. — *Jfr* **barna-, bälgh-morþ.**

morþa (-aþer), *v. L.* = **myrþa.** fwnno ther sin mathfadher . . . dödhan liggiandes mordadher *Lg* 3: 667. fik see sin man swa ömkelika mordadhan *ib.* iak haffwer thenna qwinnonnas man lönlika mordhat *ib* 671.

morþare (morder *MD (S)* 302**),** *m.* [*Isl.* morðari] *L. mördare, den som begår dråp på ett lömskt, förrädiskt el. nedrigt sätt.* calle eigh vtroen. ok eigh liughärä. ok egh morðthärä. ok ängte vquäþins ordh annat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vtän han se morþäre sins härrä *ib* 5: 637 (1347). tw onde hund oc mordare. tw hauer stuliss vppa myn broder soffwande. tha tw drapt hanum *Di* 80. *Bil* 127. *Al* 3484, 3617. *MD (S)* 302, 303. *SO* 109. *GS* 48 (1442). af kläde han sik siäluar. ok fik morþarom *(carnificibus)* kläþen *Bu* 141. — *Jfr* **myrdhare.** — **mordhara lön,** *n. pl. lön som tillkommer mördare.* göra them rät mordhara lön *Al* 3540. — **mordhara rätter,** *m. straff som tillkommer mördare.* en mordhara rät skulin ij sta *Al* 3480.

mordhbrander, *m. L.*

morþbrännare, *m. L. mordbrännare. GS* 48 (1442). *JP* 50.

mordhdomber (mordoomber), *m. mord.* some biudha göra hoordoom some styld rooff oc mykin mordoom *Al* 6868.

mordhelder (-eelder), *m. mordbrand.* tändher mordheeld *LfK* 165.

morþgiäld (*L.* **morþgiald** *L.* **mordgiald. morgiald** *L.* **morþgäld** *L.* **mordhgeld** *SD NS* 2: 550 (1412). **mordhgyäldh** *ib* 545 (1412, *gammal afskr.*)**),** *n. dulgadråpsböter?* ab omni iure & causis regalibus, preter gingerdhaløsn, mordgiald, & ledhux-

lama, libera penitus & exempta *SD* 2: 139 (1292). *ib* *NS* 2: 545 (1412, *gammal afskr.*), 550 (1412).

mordhgörare, *m. mördare.* mandrapare eller mordhgöräre *LfK* 220.

mordhirska (-erska), *f. L. mörderska. Va* 35.

morþraþ, *n. L.*

mordhskut (-skot), *n. eg. mordiskt el. förrädiskt skott; försåtlig el. nedrig stämpling.* medhan thet stod i dag emellom honom och mich, redde han tiil pa slottit sadane mordskot emot mich och swerigis almwge som rytzser aldrig nagot sin giordt haffue emot cristit blod *HSH* 24: 83 (1516). huat mordskot ondska och ocristelige hedzskhet han brukade pa sweriges almwge *ib* 85.

mordhstigher, *m.* [*Äldre Dan.* mordsti] *mordstig, försåt.* lagh han i mordstig . . . for en mjin skattebondhe *BSH* 5: 338 (1509). liggiä i mordstigh fore megh *HSH* 19: 170 (1511). gaa i mordhstigh effther min skade och myt liff *ib* 171. *ib* 175 (1511).

mordhsvärdh, *n. dolk.* sica, mordsuärdh *GU* 4.

morþvapn, *n. L.*

morghon (morghun *L.* **morghin** *L.*; *Bir* 1: 379; *Fl* 1158; *Iv* 2690, 2762, 2784, 2914 *o. s. v.; Fr* 2133; **-ins** *MB* 1: 365. **morghen** *Bil* 127; *MB* 1: 52, 155, 393. **morgen** *RK* 2: 3539. **morghan** *Lg* 3: 10. **morgan** *FM* 333 (1507). *med art. (nom., ack.)* **morghonen. morganin** *Lg* 3: 15. **morganen** *ib* 10. **moranen** *RK* 2: 8677. **mornen** *ib* 7530, 8682. *dat.* **morghne** *MB* 1: 53, 156. **morne** *ib (Cod. B)* 539. *med art.* **morghonenom** *Bu* 177; *KL* 176. **morghnenom** *MB* 1: 156), *m.* [*Isl.* morgunn, morginn] *L.* **1)** *morgon.* þänne bardaghin stoþ fra morghonenom ok tel miþdagh *Bu* 177. alt fra morghonenom ok till qwäldit *KL* 176. en dagher aff qwälde oc morghne *MB* 1: 53. *ib* 52, 155, 156. abraham stodh om sama morghonen arla i sama stadh *ib* 194. hwar berhoggäre agher coma i gruuunä til sinä gyärningh hwarn morghon som af rensät är *SD* 5: 638 (1347). toko þe dagh tel annan dagh vm morghonen *Bu* 177. thz var midher morghin *(d. v. s. kl. 6) Fr* 2133. annars dax morghon kom paulus tel rom *Bu* 102. — morghons, *om morgonen.* twägge timans är hallande grau ransakan, som är morghons oc qwälz *LfK* 70. — i morghons, *i dag på morgonen, i morse.* i nat vast thu fangin. i morghons arla anduardhadhir domarenom *Bo* 217. *KL* 112. **2)** *morgondag, följande dag (på flere af de i det följande anförda ställena kan dock äfven betydelsen* **1** *anses ingå i ordet).* vm morghonen gaff brudgomen synne husfrw til morghon gawo eth gotz *RK* 1: 1959. om mornen wigdis erchebiscopen *ib* 2: 7530. morgonen aarla han tedhen reed *ib* 8665. *ib* 3543, 8677, 8682. bidhen än ena litla stundh til morghons *(usque cras) Bir* 1: 194. til morghin ij ther se op a *Iv* 2952. han giwer mws maat som til morghons gömir *GO* 533. thins legho mantz wärk skal thu ey olönadh dwälia mz thik til morghins *MB* 1: 365. morghon wm midhian dagh waro benin ater j skrineno *Bil* 602. — morghon, *i morgon.* vi hafwom j dagh kost oc vara vidhirthorft än morghon thorwom vi annars vidhir *Bir* 3: 124. han *(stafven)* scal morghon palm quista bära *Bu* 499. *ib* 502. *Bil* 565, 916. *MB* 1: 393. *MP* 1: 6, 290. *Bir* 1: 379, 397, 2: 334. *Fl* 1158. *Iv* 2690, 2762, 2784, 2914, 2917, 2956. *RK* 2: 3539. *Lg* 3: 10. — a morghon, *d. s.* komin thär ather a morghen arla *(cras mane) Bil* 127. — i morghon, *d. s.* þik kombar i morghon goþar kompan . . . tel hialp *Bu* 102. *RK* 2: 4212. *Lg* 3: 10. *MD* 361. *FM* 333 (1507). — um morghon, *d. s.* swa skulum vi drikka vm morghon som j dagh *MP* 1: 95. — *Jfr* **ivirmorghon.** — **morghons gläf (mohrhons-),** *f.* = **morghongava.** pro donacione propter nupcias wlgariter mohrhons giæf sibi assignata *SD* 1: 665 (1285). *Jfr* **morghongif, morghongläf.** — **morghons moln (-mwlen),** *n. morgonmoln, morgonsky.* all tolken dröffuilse oc rädeliken tingh snarleka framforo swa som morghons mwlen *Su* 178. — **morghons stund (morghins stund),** *f. morgonstund.* om morghins stund för dagher var liws *Iv* 5382. *Jfr* **morghonstund.** — **morghons tidh (morgons tiid. morganss tiid** *RK* 3: *(sista forts.)* 6030), *f. morgonstund.* the möttos . . . en morgons tiid *RK* 1: 3367. *ib* 3: *(sista forts.)* 6030. — **morghons time (-tyme),** *m. morgontid, morgon.* stiärnan liws oc morghons tymens *(stella splendida et matutina) MB* 2: 369. *Jfr* **morghontime.**

morghondagher (morghen-), *m.* [*N.* morgondag] *morgondag, följande dag.* hafuin . . . ey fanytta vmsorgh af morghondaghenom *MP* 1: 290. baadh han koma aatir til sigh oppa morghendaghen *Lg* 3: 383. — *gen.* morghondags, *i morgon.* morghon daghs *(cras)* wm thärs tima koma til thin jndie lanz (sändebudha) *Bil* 234.

morghonfödha (morghin födha), *f. föda för morgondagen.* hafwin ey vmsorgh aff morghin födho *Bir* 3: 123. *ib* 124.

morghongava (marghon-. morghun-. morghwn-. morghin *SD* 5: 515 (1345), 570 (1346), 622 (1346), *NS* 1: 5 (1401). **morghen-. murghin-. marghongowa),** *f.* [*Fnor.* morgingáfa, morgongáfa. *Mnt.* morgengave] *L.* **1)** *morgongåfva, gåfva som brudgummen gaf bruden morgonen efter bröllopsnatten.* marito meo vlphoni do et assigno dotem meam wlgariter dictam morghengaue quam mihi contulit *SD* 4: 369 (1334). nouerint vniuersi . . . me . . . vxori mee . . . curiam meam swærkastorp . . . in dotem dictam morghungawe, rite donasse *ib* 421 (1335, *nyare afskr.*). notum facio . . . me curiam meam gwnnistorp cum molendino adiacenti . . . consorti mee . . . racione dotis. wlgariter dicte morghwngawr . . . contulisse *ib* 624 (1338). dos wlgariter dicta morghongaua, quam iohannes smalenske . . . consorti sue . . . contulit *ib* 559 (1337). constare volo . . . me . . . consorti mee . . . dimidietatem patrimonii mei . . . ad donacionem propter nupcias wlgariter dictam morghingauo. legaliter contulisse *ib* 5: 622 (1346). *ib* 4: 703 (1340, *nyare afskr.*), 5: 486 (1345, *nyare afskr.*), 515 (1345), 570 (1346), 585 (1346), 702 (1347), 6: 77 (1348). mith goz. eet halfmarkland iorþ j ramshambre j kiulä sokn . . . oc eet örisland j iäþirs sokn . . . sum mik gauo mina ärligho böndir at murghingauum *ib* 5: 293 (1344). vm morghengawor *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). ängen man . . . ma mere morghongawor gywä þär höghre löper än hundraþe marker silfs at swenske wikt *ib.* ängen ma nöþä þän man som morghengawor scal giwä til

huru mykit han scal giwä *ib* 479. kännis jach . . . mik hafua gifwit minne älskelike husfrw . . . tw mark land jord till morghengaffuo a rättom hinderdagh *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 5 (1401) *o. s. v.* at jäk . . . gifwir minne käre hwsfru . . . til morghongawo mit aflingis goz innän haraker *DD* 3: 9 (1369, *nyare afskr.*). thet iac giwit hawer mina kärä hustru . . . til heder oc hindisdax gawor, som man ath andra nampne kallar marghongawer, thette mith goz *FM* 40 (1420). skulu thennä fornämpd goz oc marghongawa thöm . . . til höra *ib.* tha wara thennä fastä a thenna marghongowa *ib* 41. vm morghonen gaff brudgomen synne husfrw til morghon gawo eth gotz *RK* 1: 1960. *ib* 813, 1453. mädh sinne morghongafuo *(rättadt från* siino hem gauo*)* värdhe *(dote sua)* bygdhe hon rikt spital *Lg* 805. **2)** *hemgift, brudgåfva? fästegåfva?* skal konungin ok rikessins radhgifwara ärfwodha at the päninga honum äghas fore morghon gafwo *(ratione dotis;* morghon gafwo *beror här kanske på felaktig öfversättning)* betales honum *Bir* 3: 333; *jfr Hammerich, Den hellige Birgitta s.* 178, 180. — *Jfr* **morghongif, morghongipt, morghon-, morghons-giäf. — morghongavo bref (morghin-),** *n. bref hvarigenom morgongåfva gifves.* apter thy warth morghingaffwo breff wtuisar *SD NS* 1: 279 (1403).

morghongif (morghongiffh *SD* 3: 660 (1324). **morghhongif** *ib* 5: 664 (1347). **morghin gif** *L.* **morghen giif** *SD* 4: 389 (1334?)**),** *f. L.* = **morghongava.** noueritis, me . . . vxori mee . . . infrascripta predia . . . racione donacionis propter nupcias, dicte wlgariter morghongiffh, dimisisse *SD* 3: 660 (1324). *ib* 4: 389 (1334?), 5: 664 (1347). *Jfr* **morghon-, morghons-giäf.**

morghongipt? (myrungäft), *f.* = **morghongava.** *SD* 5: 263 (1344).

morghongiäf (morgongiäfh *SD* 2: 702 (1300-1310). **morgongiäff** *ib* 3: 431 (1320, *nyare afskr.*). **morghongyäff** *ib* 5: 286 (1344). **morghongäf** *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*), 6: 21 (1348). **morghongäfh** *ib* 4: 692 (1339). **morgongäff** *ib* 364 (1334, *nyare afskr.*), 564 (1337, *nyare afskr.*). **morhongieff** *ib* 3: 709 (1326). **morgongeff** *ib* 212 (1315, *nyare afskr.*), 703 (1326, *nyare afskr.*), 4: 424 (1335, *nyare afskr.*), 5: 365 (1344, *nyare afskr.*). **morghungäff** *ib* 2: 348 (1301). **morhungieff** *ib* 3: 709 (1326), 710. **morghengiäf** *ib* 4: 127 (1329). **morgheengiäf** *ib* 37 (1327). **morghengäf** *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **morhengieff** *ib* 3: 709 (1326). **morghengeif** *ib* 2: 212 (1296), 213 (1296). **morgengäfh** *ib* 140 (1292). **murghungäf** *ib* 3: 68 (1312). **murghyngäff** *ib* 4: 533 (1336)**),** *f.* [*Fnor.* morgingjöf] *L.* = **morghongava.** constare uolumus . . . nos . . . uxorem nostram . . . honore quo possumus honorantes . . . eidem uxori nostre curiam nostram forsæ in dotem que wlgariter dicitur morgengæfh . . . contulisse *SD* 2: 140 (1292). noueriut vniuersi me dedisse . . . vxori mee . . . curiam meam in dalum . . . racione donacionis propter nupcias wlgariter dicte morgongiäfh, ac die nupciarum mearum eidem scotacione legittima assignasse *ib* 702 (1300-1310). nouerint vniuersi, quod . . . consorti mee . . . dimidietatem omnium bonorum meorum in fridhini . . . libere delegaui jure perpetuo possidendam . . . pro bonis suis in mulæthorp que sibi contuli racione doni quod wlgariter dicitur morghongiæf, die et tempore nupciarum, eadem condicione et euidencia, sicut in presencia omnium qui in nupciis nostris aderant duxi fieri manifestum *ib* 3: 578 (1323). *ib* 2: 212 (1296), 213 (1296), 348 (1301), 3: 68 (1312), 212 (1315, *nyare afskr.*), 431 (1320, *nyare afskr.*), 703 (1326, *nyare afskr.*), 709 (1326), 710, 4: 37 (1327), 127 (1329), 364 (1334, *nyare afskr.*), 424 (1335, *nyare afskr.*), 533 (1336), 564 (1337, *nyare afskr.*), 692 (1339), 5: 286 (1344), 365 (1344, *nyare afskr.*), 479 (1345, *nyare afskr.*), 6: 21 (1348). *Jfr* **morghons giäf, morghongif, morghongipt.**

morghonkoster, *m. kost för morgondagen. Bir* 3: 125.

morghonlius (morghon lyus *MB* 1: *(Cod. B)* 539. **morghen liws),** *n.* [*N.* morgonljos] *morgonens ljus, morgonljus, morgonglans.* qwäldzsins liws är minna än morghen liwsith *MB* 1: 155. onde ängla the misto thz signadha morghen liwsith *ib* 53.

morghonstiärna (morghinstiärna), *f.* [*Isl.* morginstjarna] *morgonstjärna.* heter venus andro nampne lucifer, thz är morghinstiärna, som rinder stundom op för solinne, oc stundom epter *MB* 1: 62. morgonstiärnan föregaar tilkommandes solenna opgaangh *Su* 173. hans klädhe waro som morghinstiärna *Lg* 38. honom skal iak giffwa morghonstiärnnona *(stellam matutinam) MB* 2: 337.

morghonstund (morgen-. maarghon stundh *RK* 3: 449, 3755**),** *f.* [*N.* morgonstund] *morgonstund. RK* 3: 449, 3755. nw strax i morgenstwndhen *BSH* 5: 132 (1506). *Jfr* **morghons stund.**

morghontime (morghon thime *MP* 1: 79. **morghin time),** *m.* [*Fnor.* morgintími] *morgontid, morgon.* alzskyns iister innan offer skal wara bradhit fore morghin tima *MB* 1: 340. *MP* 1: 79. *Jfr* **morghons time.**

morghonvardher, *m.* [*N.* morgonverd] *morgonvard, morgonmat.* bär thenna morghon wardhin daniele *ST* 19.

morghonvädher, *n. morgonvind.* kalt morghon vädhir bläste *MP* 1: 297.

mormässa, *se* **mariu mässa.**

morra (marra *Al* 9687; *MD (S)* 222. **mwrra: -at** *LfK* 161. **-adhe, -at),** *v.* [*Fnor.* murra] *morra, fräsa.* the *(katterna)* marra oc korra ä swa länge thz hwar i annars halse hänger *Al* 9687. — *brumma, knota.* the altiidh korra oc morra oc alrey lata sik nöghia *VKR* 28. *KL* 292. *MD (S)* 222. *Ber* 130, 278. om hon haffwer currat ällar mwrrat om dryk *LfK* 161. vredhgadhis af ty ok morradhe at hon saldhe ey the smörilse *MP* 1: 194. morradho oc bakdantadho mot honum *ib* 284. morradho mot gudhi *ib* 2: 151.

morran (murran), *f.* [*Fnor.* murran] *morrande, knot.* murran ok korran *Bo* 147. fly . . . morran oc knorran *Lg* 809.

morsal (morsäl *Lg* 1040**),** *n.* [*Isl.* morsel. *Mnt.* morsêl. *Ffranska* morsel. *Mlat.* morsellum] *bit, munsbit.* en sath vidh bordh . . . oc thok eet morsal oc badh gudh at han gathe thz ey solghit en petrus vare hälaghir *Bil* 832. morghon . . . taka diäfla thina siäl aff thino lifue at försto morsale *ib* 565.

morsäla (morsela. -at), *v. taga morgonbiten, äta frukost.* tha the morsäladh *(Cod. B* morselat*)* hafdho thera örs the krafdho *Fr* 1779.

mortar, *m.?* = **mortare.** stöth tz i morthar *LB* 7: 77.

mortare (martare: -ara *LfK* 85. **morture: -ura** *LB* 5: 82**),** *m.* [*Fnor.* mortér. *Mnt.* mortêr. *Lat.* mortarium] *mortel.* 1 mortare med syth stöth *FH* 4: 83 (1499). en lithen mortare *ib* 5: 237 (1524). *SD* 3: 287 (1316). *LfK* 85. *LB* 3: 108, 4: 346, 5: 82, 7: 75, 307, 335. *PM* XLIV, L, LI, LIII. *Jfr* **mortar.**

mos, *n.* [*Mnt.* môs] *Jfr* **miolmos.**

mos (moos *Lg* 672. **mws),** *n.* [*D.* mos] **1)** *mossa.* thz brände iämfast som nakath mws *Al* 2334. *Lg* 672. **2)** *mosse.* then wägh the ridhu ther war enkte vtan mos ok kär *Al* 4136.

mosi (mosse: -a *RK* 3: 997. **maase: -a** *ib* 2: 8749. **mase** *(ack.) BSH* 5: 63 (1505). **musi. mwsi),** *m.* [*Isl.* mosi] *L.* **1)** = **mos 1.** fan bladh ok mosa *Iv* 3554. **2)** = **mos 2.** per medium mosæ *SD* 1: 566 (1279). eet rädhelikit diur . . . jäghade en man wth a en musa *Bil* 614. mosin thydher väruldena *ib.* flyr . . . i mosa oc käär *RK* 1: 718. mz bergh skoga mwsa oc sioa *ib (Ny början af Gamla Kr.) s.* 164. *ib* 2: 6200, 8749, 3: 997. *MB* 2: 49. *BSH* 5: 63 (1505). — *i ortnamn.* inter flethi mose & gnistlingæ madæ *SD* 1: 566 (1279). brede mose *ib* 567. ad grynsmusa *ib* 688 (1210-16, *nyare afskr.*). in mioamosa *ib* 453 (1270). in rythamosa *ib.* in brændamosa *ib.* sturubeksmusi *ib* 3: 719 (1326). i kälösa musom *ib NS* 1: 180 (1402). — *sandhed?* zabulum musi *GU* 2. — *Jfr* **flutmosi.**

moste, *v. impf.* [*Mnt.* moste, *impf. af* moten; *jfr* matte, *impf. af* **magha,** *se detta ord* **8**] *måste.* the moste alt bidha *RK* 3: *(sista forts.)* 4492. jach mosthe ther rodh til fynna moth thenna vintther, ehwat thet kwste kan *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). jach mosthe alsforthy lempeligä straffaa thäm *ib* 227. jach moste lattha driffwa i morgen *ib* (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). jach moste i morghon scriffua nyth mantal oppo skatthe sölff *ib* 228.

moster (moosther: moosth *RK* 3: 306. **musther: musthen** *LB* 2: 10. **mwst** *RK* 2: 5169; *LB* 7: 141. **mwsth** *ib* 2: 51 *(ack.)*, 7: 141**),** *m.* [*Fdan.* most. *Jfr Mht.* most. *Lat.* mustum] *must, saft som pressas ur drufvor, drufsaft.* iak togh wiinbärin oc kriste mostin i karith *MB* 1: 235. *Al* 1011. *Su* 77. — *fruktsaft, fruktvin.* ey drukkin i wiin eller nakar most aff nakarsskyns frwkt *(vinum et siceram) MB* 1: 431. öll ok most miöd ok wiin war allom mannom ther ospart *RK* 1: 2031. bar os fore badhe viin ok most *Iv* 228. *ib* 846. *Al* 2268, 6240. *RK* 2: 5169, 7232, 3: 306. *LB* 2: 51. *LfK* 86. — *i allmh. växtsaft.* hennes *(salvias)* mwst *LB* 7: 141. hans *(krassens)* mwsth *ib.* moster aff henne (ɔ: wägbredha) *ib* 5: 80. mosther aff hänna rotom *ib.* hänna mosther *ib* 81. drikker man mosth aff te yrth ther bwna hether *ib* 2: 31. taghi nätzlan och gnidhe mz henne benen . . . och läthi then musthon vel dragas in i beneth *ib* 10. — *Jfr* **märke-, rosen-, äplemoster.**

mosugher, *adj. mosslupen.* thän steen som opta röris han wardher ey mosugher *GO* 587.

mot (moot), *n.* [*Isl.* mót] *L. möte, sammanträffande.* fik ens fatöks manz moth *(mötte en fattig man) Bil* 611. en vng qwinna kom i moot vidh han *KL* 284. tha kom . . . jomfru maria j moth widh *(mötte)* diefwlin *ST* 71. *ib* 297. thy *(för* thu*)* skalt ey thro oppa dröma, ey oppa moth ellir footh, oc thro ey ath een människia hafwir bätre moth än annor *(att det är bättre el. lyckligare att möta en menniska än en annan)*, oc ey at nokot dywr hafwir bätra moth än annat *ib* 33. — *Jfr* **ars-, bya-, gatu-, härra-, lidh-, lidha-, manaþa-, munka-, prästa-, siu natta-, väggia-, vägha-mot.** — **a mot (amot. aa moth. a moot. aamoth. aamoot),** *ss prep. och adv.* [*Isl.* á mót] *L.* *A) ss prep. med dat. el. i dess ställe ack.; stundom följande efter tillhörande subst. el. pron.* **1)** *emot, till mötes.* kom a moot sinom herra *Bo* 247. haffde konungen reth sik wt a mot falantin *Va* 26. koomom wi aamoot *(kommo vi till möte el. sammanträffade vi med)* warum godhum ok wittrum raadhgiwm *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*) — *om rörelse i fientlig syftning.* enä reysu vt sändä a mot guþz owinum *SD* 5: 566 (1346); *jfr* **5, 6.** komo a mot þem þe fäm hoþno kunuga *Bu* 177. drogh honum aa moth *RK* 3: 1414. **2)** *midt emot.* til sit bordh honum sitia loot widh annan ändan sik a moot *Al* 2258. **3)** *i utbyte mot, till gengäld för.* a mot thenna kerlek ok gotgerninga haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga *SD NS* 2: 117 (1409). **4)** *om (fientligt) sinnelag el. handlingssätt: emot.* galin ok grymber a mot cristno folke *Bil* 434. **5)** *emot, i strid mot.* hwar sum aþrum gör a mot *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). sum þeem göra a mot *ib* 669. sum slikt talar a mot riddärä *ib.* hwar a mot gör þämmä staþuä *ib* 668. þe almoghan ofriþa a moot kununglikan rätt varn, oc þessom stafghä *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). at wäþia a mot þere näfnd *ib* 378. *ib* 605 (1346). luua hänna *(för* hänne*)* liua ii renliue a mot iuþa laghum ok siþum *Bu* 5. tha giordhe iak a mot minz herra budhi *Bil* 487. thy at han at forbudhna fruct amot lydhnonne *Bir* 4: *(Dikt)* 274. ängom fiskom ärom wi a moot *Al* 6082. hiollo badhe domarene oc constantinus amot them mz siluestro *Bil* 84. läto sik angra aff allo hiärta: at the lyddo symon mago a mot hanum *(Petrus) ib* 118. — *emot, i strid mot någons vilja.* vtan thz honum a mot gar *Fl* 1082. thz war almoganom enkte amot *RK* 1: 172. **6)** *emot, till bekämpande af.* predikadhe mästar arnald j rom a moth klärka giri til thera rikedoma ok gen thera kräselicom lifnadh *Bil* 782. sääth . . . ey thz mik aamoth äller til swaars *Su* 121. — *emot, till skydd el. hjälp mot.* amoth botalöst maal krista wid riff ok thool *GO* 958. *B) ss adv. emot, till gengäld.* wy wiliom bränna ather a moth *RK* 1: 2990. — *Jfr* **här-, thvärt-, þär-a mot.** — **a mote (amote. a matte** *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*)**),** *ss prep. och adv.* [*Isl.* á móti] *A) ss prep. L. med dat. el. i dess ställe ack.; stundom följande efter tillhörande subst. el. pron. emot, i strid mot.* sta a mote diäfwlsins skötom oc frestilsom *Bir* 2: 173. amote frestilsom standa *ib* 254. sta amote thom hälgha anda *ib* 75. kungör ok teer hardhan dom amote enum

konung *ib* 3: 460. at ingen dyrffues optare sik a matte wara *(för* warn*)* dom sätia *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*) som mik amote stridha *Lg* 549. — *emot, i strid mot någons vilja el. bud.* letar kötlikit hionalagh a mote gudhi *VKR* x. — *emot, i strid mot, i motsatsförhållande till.* nu är dyghd ok odyghd huarin andro åmote, suå sum het ok kalt, huit ok suart *KS* 17 (43, 18). *B) ss adv. i utbyte, ss gengäld.* vi viliom thöm hänne sälia, ok vi hafuum a mote välia gull ok silff ok rika gafua *Fl* 266. — *Jfr* **thvärs a mote.** — **i mot (ij mot. ij moot. emott** *RK* 3: *(sista forts.)* 5102**),** *ss prep. och adv.* [*Isl.* í mót] *A) ss prep. L. med dat. el. i dess ställe ack.; stundom följande efter tillhörande subst. el. pron.* **1)** *emot, till mötes. om rörelse i fientlig syftning.* foro the iärlsins här ij mot *Iv* 2335. *Va* 25. rördhe sin häär them j mot *MB* 2: 277. **2)** *emot, midt emot?* thet törn som star i moth skipbroffwen *FM* 230 (1505). **3)** *emot, i strid mot.* iak hafuer hänne giort swa mykith ij moot *Iv* 1034. bryther aldhermanne i moth *SGGK* 104. droge the honom in emott sweriges lag *RK* 3: *(sista forts.)* 5102. loth sätye sig ter til häreshöffdinge, i mot ederth breff oc i mot mijn wilije *BSH* 5: 338 (1509). — *emot, i strid mot någons vilja.* thz war mik i mot *RK* 1: 4414. *B) ss adv. emot, till motvärn.* brös fast i mot *Di* 149. — *Jfr* **här-, in-, thvärt-i mot.** — **i mote,** *ss prep.* [*Isl.* í móti] *L. med dat.; följande efter tillhörande subst. el. pron. emot, i strid mot.* hwat man mon sa dierff wara. at *(näml.* han*)* them torde i mote bryta *Di* 134. — **mots maþer,** *m. L.*

mot, *n.* [*Isl.* mót] **1)** *form, gjutform, degel.* gul hulkit som rensas . . . j ässionne oc moteno *(fornace et formella)* *Bir* 3: 107. haffuer han ther eth skönth moth, som stander och bliffwer forderffwet, om han ekke snarlige fanger then och kopper *BSH* 4: 336 (1503). **2)** *stämpel, prägel, bild.* waar natura kallas päninga, thy at hon är skapt äpter gudz liknilse, oc hawer hans mot *MB* 1: 387. inthrykke han oc stämpla i människiona sina script oc tekn älla mot *(quasi formam et superscriptionem)* *Bir* 2: 57. **3)** *utseende, sätt att framträda och visa sig. Jfr* **glädhi mot.** **4)** *sätt, beskaffenhet, förhållande.* nu är mik vordhith swa til mote *(det har gått mig så, förhållandet med mig är det)* thz iak storlik nödhuk lote thz iak ij thetta sinnä skulde thz torney ey finna *Fr* 1241.

mot (moot), *n.* [*Sv. dial.* mot, *se Noreen, Ordlista öfver Dalmålet s.* 128] *mått, mätredskap.* haffde eth moot aff röö oc gulle *(mensuram arundineam auream)*, oc han skulle mätha stadhen *MB* 2: 367.

mot, *m.?* [*N.* mott, *m. Jfr Isl.* motti] *mott.* wär hon them for moth oc mal *LB* 3: 95.

mot (moot *Bo* 66; *Gr* 301; *Bir* 2: 127; *VKR* 13; *Iv* 1188. **mooth** *VAH* 24: 319 (1414); *RK* 3: 1419**),** *prep.* [*Isl.* mót] *L. med dat. el. i dess ställe ack.; stundom följande efter tillhörande subst. el. pron.* **1)** *emot, till mötes.* kumbar mot hanom fäghin *Bu* 19. ganger han gladhlika mot sinom systerson *MB* 1: 220. then ridder op mot honum stodh *Al* 5668. thins hiärtans beeman skalt thu mot hanom reedha *Su* 280. — *om rörelse i fientlig syftning.* lopp mot falantin och wilde han dräpä *Va* 25. — *emot, i riktning mot.* vm thet bläs mot töm i tera öghon *KS* 84 (206, 92). **2)** *emot, bort emot, nära, invid.* hans *(gränsens)* vtgangher är moth *(contra)* twnghonne j beskasta äller försaltadha haffwit *MB* 2: 49. tha han kom mot konungens pawlun *Di* 51. **3)** *emot, vid annalkandet af, med anledning af, öfver.* wart sa glad som fuglen är mot dagen *(sva feginn sem fvgl degi)* *Di* 71. frögdhadhe sik mot swa stors waldz näruaru *Su* 394. losnar oc wptydhis all köldinna hardheet mot hennas liwfflika wärma oc klarhet *ib* 200. **4)** *om tid: emot, bort emot.* moot världinna ändelykt *Gr* 301. mot somars tiidh *Fl* 100. mot nattinne *KL* 185. moot middaghenom *VKR* 13. *RK* 2: 3296. tha mot fastegang leed *ib* 6544. tha led fast mot qwelden *Di* 123. **5)** *emot, i utbyte mot, till gengäld för.* swa ath ther motte giffues fonga mot fonga *BSH* 5: 428 (1510). han giordhe theem got mot ondo *ST* 468. huru erik giorde honom skade mot thz gode han honom giort hade *RK* 2: 3735. iak vmbär daghlica mz honum oc hedhra han mot the misthykkio som han gör mik *Bir* 2: 205. — *emot, till uppvägande af.* the *(de goda gärningarna)* . . . dugdho mot glömsko ok tholikum thingum ok tho ey til forskuldan äwärdhelikx liffs *KL* 44. **6)** *i förhållande till, i jämförelse med.* the matta ware enkte räknande älla wärt mot the watne som i gen ware *Lg* 3: 486. *LfK* 125. **7)** *om (fientligt) sinnelag el. handlingssätt: emot.* hwi han swa illa mot honom giorde *RK* 2: 5525. falskhet moth honom göra *ib* 4244. — *på.* wredhgadhis mot sinom spädha son *KL* 95. — *vid.* stygdis . . . mot modhorinne *KL* 95. **8)** *emot, i strid mot.* hauar iak standet ii striþ mot hanom *Bu* 142. hioldo första bardaghan mot kunugenom af granat *ib* 177. jak skal aldre göra nakat genuärdhoght mot gudz kirkio ok hans tro *Bir* 3: 368. vm han synda älla brytir mot honom *ib* 1: 287. bryta mot hälga lagen *MB* 2: 291. the villo mot marsken wara *RK* 2: 5487. *ib* 5361, 5539. at aldrey mere mot marsken ganga *ib* 5537. at sta mot konungen *ib* 5551. äru . . . siälana foresedha oc kända j minom guddom hulkom tho änkte moot är til skadha *(för* älla til skadha? *obfuit nec obest)* at jak al thing fore veet *Bir* 2: 127. sighia mot hänna budhordhom *ib* 4: *(Dikt)* 269. hulke som mot lydhnonne ato frukt aff wisdomsins trä *ib* 274. läggiande synd owir synd mot sino samuite *ib* 1: 115. slotet munde han mot lagom fa *RK* 2: 2348. som mooth thässom warom doom göra *VAH* 24: 319 (1414). gör hon mot naturlik skipilse *KS* 55 (139, 59). här är then man som daghlica tala mot laghomin ok mot thässom stadhenom *KL* 166. greezske korradhe mot them som crisne varo af ebräscom *ib* 142. thu sitir oc döme mik äftir laghum ok biudhir sla mik mot laghomin *ib* 168. thu vil os sunder skilia mot bäggias vara vilia *Fl* 364. moth mith mynne gjorde the thz *RK* 3: *(sista forts.)* 5093. tolf oärlik åthäue, the som äru bådhe mot skiälum ok mandome *KS* 45 (115, 49). thet är mot naturlik skipilse, at man tala mykit widh sin mat *ib* 54 (138, 59). at hon aff särlike alzwaldogx gudhz gawo hiolt sit lijff mot allom sinom likamlikom kraftom *Bir* 4: *(Dikt)* 265. — *emot, i strid mot någons vilja.* thz är idher moot *Iv* 1188. the wilde göra saa hwem thz war medh eller mot *RK* 2: 5624. — *i motsats till.* hör nu huat mine ouini göra mot thy som mine vini giordho fordhom

Bir 2: 75. *ib* 3: 368. prädikadhe . . . aff ödhmiukt mot höghfärdhinne *KL* 108. **9)** *emot, till, på, till bemötande af, till försvar mot.* swaradhe mz skälom mot allom them thingom som iudhane hafdho owir han kärt *KL* 172. — *emot, till bekämpande af, till skydd mot, till afhjälpande el. botande af.* ilt skal moth ondo ok bakstaak moth wädher *GO* 1002. aabrut . . . dogher moth lönlek siukdom *LB* 5: 80. moth ether *ib* 9: 108. **10)** *abs. ss subst. motighet, motgång.* badhe mz oc moot koma honom til godho *Bo* 66. — *Jfr* **gen-, in-, thvärt-mot.**

mota (*impf.* **motthe** *RK* 2: 3340), *v.* **1)** *möta. med dat. el. ack.* badh han moto sik mz faa *RK* 2: 3480. the herre motthe honom *ib* 3340. **2)** *mota, stå i vägen, sätta sig emot, göra motstånd. med dat. el. ack.* thz onda diwr monde them mota *Al* 5184. — *Jfr* **möta.**

motbit, *n. styng, äggelse, förebråelse.* fölghiande ey sins samuitz styngom älla motbiti *(stimulos) Bir* 2: 21. samuitzsins motbit *(remorsus)* ok afwitelse *ib* 3: 186. *ib* 226. *Su* 453.

motbyr (motböör), *m. motvind.* the haffue motböör *FM* 462 (1510). — *bildl.* komme the her i thenne landzende, tha skulle the fonge modbör *BSH* 5: 593 (1517).

motdantan, *f. knot.* wtan kor och motdantan *Ber* 52.

mote, *prep. och adv.* *A) prep.* [*Isl.* móti] *L. med dat. el. i dess ställe ack.; stundom följande efter tillhörande subst. el. pron.* **1)** *emot, till mötes.* gik hon wt mote honom *Bo* 156. — *om rörelse i fientlig syftning. bildl.* huru mang frestilse han kastadhe mote hänne *Bir* 2: 195. — *emot, i riktning mot.* vm solen skin mote töm i tera öghon *KS* 84 (206, 92). war theras wälles ändhe mote nordh *(contra aquilonem)* aff iordane *MB* 2: 48. böghies vmgangandis mote haffwit til swdher, til bärghit som wände sik til betheron mote wästher *ib.* thzta är platzen mote haffwit til wästher *ib* 49. **2)** *emot, bort emot, nära, invid, vid.* kirkionna choor skal wara j wäster mote *(ad)* siön *Bir* 4: 82. the wäggin som är baak wm säthin j brödhranna chor mote *(versus)* systromen j nor *ib* 83. haffuandis fyra alna j sinne längdh oc thre j widdhinne j östir mote *(prope)* wägginne *ib* 84. röth kors wppa sinom klädom bära mothe *(prope)* hiärtano *ib* 95. *VKR* 4. mote hiärtano var han litet varmber *KL* 317. thän varmen bleff standande mote hiärtano *ib.* **3)** *emot, vid annalkandet af, med anledning af, öfver.* frögda sik mote hennas *(solens)* lustelika wpgang *Su* 200. **4)** *om tid: emot, bort emot.* mothe qwällenom *Lg* 3: 298. om thens brot som aff by fore mote then tijd companijs dryck tilkome *SO* 97. *ib* 107. mothe *(näml.* thy at*)* compa[n]ijs dryck holdas schal *ib* 189. mote *(näml.* thy*)* ath brödrana samqwendh ok gilles dryckia vara schall *ib* 199. **5)** *emot, till gengäld för.* til en vitherkännilse oc gengäld mote swa store gaffwo oc godgerning *HSH* 12: 79 (1431). **6)** *i förhållande till, i jämförelse med.* huilkit alt är som enkte mote thy som i tik skyles *Su* 144. skal han wth giffua iiii päninga. lika mothe *(i likhet med)* thom andra swenommon *SO* 3. **7)** *om sinnelag el. handlingssätt: emot, på.* diäffwllen wredhgadhes mothe hänne *Lg* 217. — *till.* sighi alt conuentit jaa mote *(consentiet in)* hänne *VKR* 63. **8)** *emot, i strid mot.* aldre funno the synä like. oc engen sa diarff at [han] ot spiwt torde räkkia mote them *Di* 134. engen tor biuda sin skioll mote them *ib* 159. at stridha mote konungenom artabano *Gr* 261. *MB* 2: 101. *Su* 62. haf ey stridh ella delo mote nåkrom medh suik ella flärd *KS* 23 (56, 25). wärna sit rike . . . mote owinom sinom *ib* 49 (125, 53). en trolkarl hwilkin mykit stodh mote them *KL* 156. the halda häldher mz them, mothe tässom *Su* 62. alt thz jak tik haffwir mote brwtith *VNB* 17. brytr ok nokor os mote sieluom *KS* 37 (96, 39). förgriper han sik mote dyghd ok skiälum *ib* 29 (74, 31). enhärde mote sinom skiälom ok tarflikt rådh *ib* 44 (114, 48). enhärde mote sinom eghnom taruom *ib.* thet christit folk gör ella liuer mote gudhz budhordum ok gudhelikan rät *ib* 50 (128, 54). thet är mote sidhom ok dyghdelikom åthäuom *ib* 55 (139, 59). ther mote var the hälgho kirkio budhi *Bir* 2: 258. the *(öronen)* höre ey åtenast huat thöm är medh ella mote *(behagligt el. obehagligt) KS* 32 (82, 34). — *emot, i strid mot någons vilja.* tha giordhe thu mykyt mote mik *KL* 412. *MB* 2: 405. **9)** *emot, att anmärka mot.* iak haffwir mote tik *(adversum te)* nakot litit at thin första kärlech haffwir thu offwirgiffwit *MB* 2: 335. *ib* 336. *B) adv. dertill, till det, med afseende på det.* then annar swaradhe mote: ney *Fl* 1318.

moteganga (-gaa), *v.* [*Jfr Äldre Dan.* modgaa] *gå emot, handla i strid mot.* owirgaa älla bryta ällir motegaa gudz laghom *Bir* 3: 306.

moteganga, *f.* [*Fnor.* mótiganga] = **moteganger.** *Bir* 4: 45.

moteganger (*gen. med art.* **motheganssens** *Su* 61), *m. L. motgång.* fik aldre motegang äller genuerdo *Bil* 642. lidha oc thola allan motegangh i the reysono *Ansg* 191. hwar äro nw alle moteganga oc dröffwilse *Su* 142. *Bir* 1: 18, 343, 2: 127, 3: 63, 4: 16, 108. *MB* 2: 95. *Su* 61, 165. *LfK* 101, 164. *RK* 3: 1273. *Jfr* **motganger.** — **motegangs time,** *m. motgångstid, tid då motgångar möta. Bir* 4: 110.

motegangilse (mothegängilse *Su* 116), *n. pl.? och f.?* = **moteganger.** gör mothegangilse tusandha falla *Su* 95. dröffuilsenna manghfaldelikhet oc idhkeleken mothegängilse ympnoghet twinghar mik än nakra klaghan haffua til tik *ib* 116. som swa mykyt rädhis mothegangilse *ib* 120.

mote göra, *v. göra emot, handla i strid mot, fela el. förgå sig mot, bryta mot. med dat. och ack.* jak kännes mik möghet thyno budhi hafue mote giort *Bir* 4: 164. — *pass.* alt thz honom är mote giort *Bo* 218. *På båda dessa ställen kan dock* **mote** *fattas ss prep.*

motekasta, *v. förebrå. med dat. och ack. pass.* thinna ofruktsamlighetz obrygdilse, hwilkin tik ey rättolika motekastadis *Lg* 3: 42. *Jfr* **motkasta.**

mote kiva, *v. strida mot. med dat.* mote kifwa sinom herra *Gr* 260.

motekorra, *v. knorra mot, knota mot. med dat.* motekorradho alle minne näpst *MP* 1: 218. *Jfr* **motkorra.**

mote kära, *v. yttra missnöje, knota.* skal sander cristi fölgiare . . . ey mote kära älla ropa älla mote sighia *Su* 451.

motelöpa, *v.* **1)** *löpa emot, löpa till mötes, gå till mötes. med dat.* mote löpa allom komandom til

sin *MP* 1: 97. — *komma tillstädes.* tilbör gömarin som är skälin motelöpa *(occurrere)* bradhelica *Bir* 3: 245. *ib* 246. — *möta, vara beredd på. med dat.* huru han maghe . . . mote löpa *(occurrere)* allom thingom sniällelica *Bir* 3: 64. motelöpa tholkom fallom *ib* 192. **2)** *förekomma, förefalla.* lydh ey j ondo thinge . . . än thot slagh mote löpa *(occurrant) Ber* 68. — *hända, drabba. med dat.* them wan härra rädhas skulu ey ondh tingh mote löpa *(occurrunt) Ber* 9.

mote sighia (-säghia *MB* 2: 273. **mothe säya** *SEG* 113**),** *v. motsäga.* skal huar en sandher cristi äptherfölghiare ey korra, ey wredgas ällir motesighia tha han orättelika aff wrangom awitis *Su* 349. *ib* 451. — *med dat.* som mothe sighia gudz ordhom *MP* 1: 4. thessom gudz sändebudhom ok thera kennedom mothe sigs opta *ib.* henne *(ödmjukheten)* mote sigir högfärdogir *ib* 105. tekn hulko som skulle mote sighias *Bir* 3: 154. *MP* 1: 37, 38. enghin matte mote säghia naghro thy som aff honom sagdis ällir giordis *MB* 2: 273. *Bir* 1: 140. — *vägra.* huilke bröder mothe säya ok ey vara vilia *SEG* 113. — *med inf.* ey skalt thu mote sighia at taka biscopsdöme *Gr* 309. — *Jfr* **motsighia.**

motestand, *n. motstånd. Lg* 3: 405. *Jfr* **motstand.**

motestanda (-stonda: -stondande *SD* 5: 677 *(öfvers. i vidim. fr.* 1467). **motesta** *KL* 327. **mote sta** *Gr* 264; *Ansg* 231. **mothestaa** *LfK* 101**),** *v. motstå, göra motstånd.* tha han vndirstodh at han ey formatte mote sta. tok han til at fly *Gr* 264. lät mit folk lidhught at göra mit offer, wil thu än mote standa *(sin autem resistis)*, tha skal iak i morghon wiisa a thit land humblo här *MB* 1: 303. *KL* 327. — *med dat.* frestilse, hwilkom wi skolom manlika mothestaa *LfK* 101. — *motsätta sig, förhindra.* huar som vilde matte sik lata cristna, thet skulde thom engen formena äller mote sta *(quicunque vellet de populo, absque contradictione fieret christianus) Ansg* 231. — *hindra, vara i vägen.* engo gaffuo byttä eller nokre honde vmskyptä motestondande *(obstante) SD* 5: 677 *(öfvers. i vidim. fr.* 1467*).*

motestandare, *m.* [*Jfr N.* motstandar] *motståndare. Su* 62.

motestandilse, *n. motstånd.* at han (ɔ: diäfflen) os ledhe oc draghi i mothestandilsens leedho *LfK* 101. *Jfr* **motstandilse.**

motestridha (mootte- *Gr (Cod. D)* 352**),** *v. strida emot, bekämpa. med dat. el. ack.* at the vilia nakat mote stridha idhir *Gr* 261. mote stridandis *(repugnans)* oc beläggiandis stadhen *MB* 2: 101. — *göra motstånd.* jak skal giua jdhir mun oc snille sua at höghfärdhoghe oc mangtalughe skulu ey formogha motestridha *Bir* 2: 55. — *streta emot, vara motsträfvig.* thw . . . vilt lydha mz vilianom än thot kroppin mote stridhir *Bir* 3: 115. *Su* 450. — *Jfr* **motstridha.**

motestridhare, *m. motståndare.* thän som hans mote stridare ällir owen är *MB* 2: 87. *Su* 339. *Jfr* **motstridhare.**

motesägdh (-segdh), *f. motsägande, motsatt påstående, motsats.* tu sigher at anden kan oss jnthe sighiä aff fordomdom eller ok frelstom sielom, hulkars motesegdh vj fynnom j scrifftena i thy at dieflänä . . . offta sighiä sannyndh menniskiom aff thöm som domde äre eller frelste *LfK* 262.

mote sätia, *v. sätta emot, trycka emot. med dat. och ack. pass.* swasom thz trä som swarwas j swarwo stole hulko huassasta jarn är mote sat *Bir* 3: 136. — *sätta el rikta emot el. till motvärn mot.* min modhir hulkin som gaff atir dyäflenom oc motesatte sua mang genslagh huru mang frestilse han kastadhe mote hänne *Bir* 2: 195.

mote taka, *v. mottaga.* hwru skal them mothe taka himeriket *LfK* 6.

motetakare (-tagare), *m. mottagare.* gestanna mothetagare *(susceptor hospitum; ämbetsman i ett kloster) LfK* 41.

motevädher, *n. motvind.* aldrigh war swadan en genstörtigh rese for nagen aff oss som thenne rese haffwer warith badhe medh mote wedher frosth och snee *FH* 6: 372 (1496).

motganger, *m.* [*Isl.* mótgangr] = **moteganger.** thola världinna dröuilse oc motgang *Bir* 3: 433.

motgangliker, *adj. motig, besvärlig.* ey kurra j motganglikom thingom *Bir* 5: 17.

motkasta, *v. kasta mot, slunga mot.* huru ofta pinona oc obrygdhilsen motkastadhos *(objiciebantur)* hänna älskelikasto synj *Bir* 4: *(Dikt)* 263. *Jfr* **motekasta.**

motkor, *n. knot. MP* 2: 49.

motkorra, *v. knorra mot. med dat.* nar han motkorra ängom gudz domom *Bir* 2: 228. — *knorra, knota.* tholomodh forvindir all ginuärdog ting . . . ey mot korrande vtan gudi takkande *MP* 1: 62. huru jak ey motkorradhe *(murmurabam)* flängdir ok mz thorn kronadhir *Bir* 3: 170. *ib* 414. *Ber* 130. *Su* 165. — *Jfr* **motekorra.**

motkorran (moot-), *f. knorrande, knot.* dantanin ok mootkorran skal takas af hiärtano *Bo* 109. *KL* 302. *MP* 1: 82, 284. *Bir* 1: 10, 3: 305, 407, 409. *Ber* 129.

motkorrol, *adj. knorrande, knotande.* vari ey motkorrol *Bir* 3: 176. *LfK* 174. aldre hördhis skört ordh älla motkorrolt älla wreet aff hans mun *Bir* 3: 160.

motköka, *v. knota, knorra.* wadhlikit är os at motköka *(murmurare) Ber* 130.

motsighia (-säghia), *v. motsäga, motsätta sig. med dat.* at motsäghia yppinbarom olaghom ok allom wålzgärningom *KS* 62 (153, 68). *Jfr* **motesighia.**

motsighilse, *n. motsägelse.* för wtan alt motsigilse *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). — **motsighilsa tekn,** *n. motsägelsetecken, tecken som motsäges.* thenne är sattir . . . til motsighilsa tekn *(signum contradictionis) MB* 2: 396. *KL* 402.

motstand (mothstondh), *n.?* [*N.* motstand] *motstånd.* wilyandis segh wärya oc göra mothstandh *PM* 34. vthen fiendherne faa noghen mothstand *FH* 7: 81 (1509, *afskr.*). hure tesse saker kwnne fortaghes met mothstondh eller macth *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). *Jfr* **motestand.**

motstandilse, *n. motstånd.* wtan alla wara arffua nesägn, aterkallan ok motstandilse *SD* 5: 166 *(öfvers. i hds. fr. början af* 1400-*talet).* — *det som står emot el. hindrar.* syntis som huart vaknit hafdhe a sik eet motstandilse *Bir* 2: 258. — *Jfr* **motestandilse.**

motstridha (moot-), *v. strida mot, sätta sig till motvärn.* tholomodh forvindir all ginuärdog ting ey moth stridande vtan tolande *MP* 1: 62. — *strida mot, bekämpa, inlåta sig i strid mot. med dat.* äggiadhe ok styrkte at han skulle motstridha konungenom *Gr* 260. — *göra motstånd, vara genstörtig.* at mootstridha *(repugnare)* oc standa mote thz är swa som trolkonu synd *Bo* 137. — *Jfr* **motestridha.**

motstridhare, *m. motståndare.* at hämpna owir tronna ok the hälgha kirkio owiner ok motstridharom *Bir* 3: 366. *Jfr* **motestridhare.**

motstridhilse, *n. pl.? bekämpande.* rät synda vidhirganga är . . . diäflana motstridhilse *MP* 1: 5.

motsträngia, *v. göra angrepp mot?* at nokoth aff thessom twem . . . rijkiom wardhe aff noghrom här epter här a mothstränkth, swa at noghor wildhe theres beskrewen lagh oc räth . . . kränkia eller vtlänska män til slot, land eller län inträngia *BtRK* 144 (1441; *fördrag mell. Sverige och Norge*).

motsäghn, *f.* [*N.* motsegn] *motsägelse. Bir* 2: 320.

mottalan, *f. motsägelse. Bir* 2: 184.

mottuskan, *f. knot. Ber* 130, 131.

moxan, *se* **maxan.**

mugha, *se* **magha.**

mughe, *se* **moghe.**

muk, *n.?* [*Jfr Sv. dial. och N.* mugg. *Jfr äfven Lat.* mucor] *mögel?* the ting som ey skule skades aff mwk ellir mal *LB* 3: 73.

mukna, *v.* [*Jfr N.* mugna. *Jfr äfven Sv. dial.* mukken, muggen] *mögla?* törke . . . ath thz ey mwkne *LB* 3: 73.

mula, *v.* [*Sv. dial. och N.* mula] *vara surmulen, grina illa.* thw böriar tha mwla *MD (S)* 223.

mulbet, *f.* = **mula bet.** *SD* 6: 30 (*öfvers. fr.* 1482).

muld (mull: mullinne *Bir* 3: 113. **mwll** *Al* 3220; **mwllen** *Su* 253. **mwl** *Al* 5635. **mold** *Bil* 130**),** *f.* [*Isl.* mold] *eg. söndermalet el. pulveriseradt ämne; stoft.* baldach hans guþ la viþ iorþ ok malin i muld *Bu* 209. *ib* 505, 511. präste senda siuko folke mold mz fäle af hans iarnom *Bil* 130. stundom faldar mulden lös vndi fäle *Bu* 130. huat är jak vtan som muld *(pulvis)* j vädhir storm *Bir* 3: 175. sa han mykla mwld fiwka ij wädhre *KL* 295. mwll ok sand yre swa wiit *Al* 3220. *ib* 5635. *KS* 84 (206, 92). ostänkt af allo världinna vmsorgx dopte ok muld *Bo* 104. hulkin som vndirlika fäste solinna j mullinne *(pulvere) Bir* 3: 113. af . . . iohannis baptiste benom. muld älla kläþom *Bu* 55. nu är time. at þu gif muld atar muldene *ib* 141. fa muldena iorþene sinne moþor *ib* 142. *Su* 253. kroppin vmuändis j muldh *MP* 1: 250. thu äst muldh ok skal vmuändas j muldh *(pulvis es, et in pulverem reverteris) ib.* — *mull, jord.* huilken the . . . i hedhna mwldh äpther gudz budhi iordadho *LfK* 7.

muldran (moldran), *f. L.*

muldrävil, *m.* [*Fårömålet* mullrevel, *m. bolsterstock under golf, hvarpå bräderna spikas; se Rietz s.* 427] *syll, nedersta stocken i ett trähus?* for lätinna skuldh nidhir bögdhis muldräfuillin *(contignatio; muldräfuillin beror väl på felaktig öfvers.)* ok thakit *MP* 2: 244.

muldsköta (mulscöta), *v.* [*Fnor.* moldskeyta] *öfverlåta jordegendom med iakttagande af formaliteten att lägga mull från den förytrade egendomen i skötet el. fliken af mottagarens kappa.* reddimus aluastri claustro totam nostram terciam partem in duobus bolum . . . & hoc ea lege facimus quod lingua patria uocamus mulscøta *SD* 1: 228 (1222-30).

muldvaghul (mulwagul), *m.? mullvad. LB* 7: 45.

muldvander (*dat. med art.* **mwlwandrenom** *PM* XLI**),** *m.* [*Jfr N.* moldvond] *mullvad.* salth swa giorth aff mwlwandrenom brendom *PM* XLI.

muldvarper (mwlwarper: -warpen *PM* 62. **molduarper),** *m.* [*Sv. dial.* mullvarp, *se Rietz s.* 427. *N.* moldvarp. *Jfr Nyisl.* moldvarpa] *mullvad.* alt thz kryper a iordhinne eller innan iordhinne som är molduarper, oc annath swa dant *MB* 1: *(Cod. B)* 534. *PM* 62.

muldvärpil (mulwärpel *Bir* 3: 62. **mulwerpil** *MD (S)* 295. *med art.* **mulwärpelin** *Bir* 3: 62. **mwlwärpelin** *ib* 4: 41. *dat. med art.* **mwlluerplenom** *ib* 3: 61. *pl. ack.* **moldwärpla** *MB* 1: 73. *dat. med art.* **mulwärplomen** *Bir* 4: 7**),** *m. mullvad.* aff allom liwandis thingom som äre i iordhinne, äre thässe idher forbudhin, som är mws oc rösewisla, oc mwldwärpel *MB* 1: 360. vm trät är väl rotat ginom graffs thz ey aff mwlluerplenom *Bir* 3: 61. thänne mulwärpel som gaar vndir jordhinne *ib* 62. *MB* 1: 73. *Bir* 4: 7, 41. *MD (S)* 295.

mule, *m.* [*Isl.* múli] *mule, mun (på djur).* fiol vxsen a knä oc laghdhe sin mula j hans sköőt *ST* 138. — (?) s ($^1/_2$) tunno mwler *HSH* 19: 166 (1506). — **mula bet (mwlebeth. mulabeet),** *f. L. mulbete, bete för boskapen.* mulabeet til theres fänad *SD* 2: 13 (*öfvers. i nyare afskr.*). köpingx by haffuer inghen mwlebeth huaske till hesth eller koo *BSH* 5: 590 (1517). *Jfr* **mulbet.** — **mula drykker,** *m. så stor klunk som drickes af ett boskapsdjur.* drikker en starkan mula dryk *AS* 60. — **mula kringer,** *adj. rask i truten, munvig.* bätra är wara mwlakringh än snutofaghrun *GO* 829.

mule, *m.* [*Jfr Isl.* múll. *Lat.* mulus] *mulåsna.* swa som hästir oc mule *KL* 185. *Gr* 273, 274, 310. *Al* 4947, 7092. *ST* 244. *MB* 2: 103.

mule, *m. Jfr* **kolmule.**

mulin, *se* **molin.**

mulla, *v.* [*N.* mulla. *Isl.* muðla] *mumla.* ganga mullandä som annar thiwr *Al* 7140.

mullögh (myllögh: -löghinne *KL* 31. **myllög: -lögena** *Lg* 3: 522. **mullogh** *MP* 1: 71; *Iv* 406. **mwllog. mollwg. möllögh: -löghena** *KL* 31. **-ar. -er),** *f.* [*Isl.* mundlaug, munnlaug, mullaug] *handfat, tvättfat. KL* 30, 31. när the käldo är een mullögh aff gul *Iv* 356. *ib* 359, 391, 406, 686. hiolt han sielfuer for thom mullögh oc watn, oc badh thom thua thera händer *Ansg* 247. tok ena mullögh oc loot watn j hona *ST* 168. *MP* 2: 7. *LB* 3: 161, 7: 327. *PM* 62. *TK* 274. v groffue mollwger, huar wti annen. jtem iij sma mollwger *FM* 76 (1483). beckin, mullöger, handfath *BSH* 5: 529 (1513). twa mwlloger aff silffwer *MD* 439. thera öghon waro som mullögha *Al* 9583. *MD* 103. biorn hulkin blindir vardir seande heta mullogh *MP* 1: 71. — *badkar.* stodh han vpp kap-

räter sielfuer j myllögena *Lg* 3: 522. — *Jfr* **gul-, sten-mullögh.**

mullögha, *f.* [*Sv. dial.* mullöga] = **mullögh.** mz tw stoor öghon som andra mwllöghor *JP* 86.

mumbel (mwmmel), *n. mummel, glunkande, rykte.* som her . . . ghar j mwmmel *FM* 671 (1517).

mumbla (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* mummelen] **1)** *mumla.* mumblade han mz munnenom *Bil* 869. **2)** *pladdra?* vakta aat thy thu läs. ällighis mumblar thw *Bo* 101. **3)** *knota.* mumbla mot varom herra *Bo* 82.

mun, *se* **mon.**

muna, *se* **mona.**

mund, *f. L.*

munder, *m.* [*Fgutn.* mundr] *nagelsbredd, tum. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 98 *f.,* 301. sancimus . . . ut quilibet bondo quatuor mensuras hordei quatuordecim pollicum eo modo quo vulgariter dicitur mund . . . exhibeat *SD* 1: 592 (1281, *eft. aftr. i Act. lit. Sv.* 1720; *urkunden afser skatteväsendet på Öland).*

munder (mwnner *Su* 330. *med art.* **mwnnin** *GO* 683. *ack.* **mun** *Bu* 166. **mwn** *MB* 1: 363; *MP* 1: 5; *GO* 667, 668. **mon** *KL* 24; *Bo* 190. *med art.* **mwnnen** *MB* 2: 29. *dat.* **munne** *Bu* 197, 520; *GO* 257, 322, 676. **mwnne** *ib* 674, 675; *RK* 1: 1887; *MB* 1: 171, 2: 16. **mun** *KL* 23. **mwn** *MB* 1: 482. **mon** *KL* 28, 36. **mund** *Bir* 3: 392. *med art.* **munnenom** *Bu* 30; *Bil* 869; *KL* 36. *gen.* **munz** *Bir* 1: 14), *m.* [*Isl.* munnr, muðr] *L.* **1)** *mun.* öpte mz munnenom *Bu* 30. öpto alle iam skyt som enom munne *ib* 197. sla hans mun *ib* 166. hwilkin brodher som annan slar for munnen *SO* 26. aldre nalkes þän mundar minom munne *Bu* 520. hon vntfik han . . . mz söth ordh ok rödhom mwnne *RK* 1: 1887. äwinneliga skal hans loff wara i minom mwn *MB* 1: 482. war jnnan hans mwnne ä thz sama: mine syni älskin hwar annan mz gudhlicom älskogha *Bil* 158. *Bu* 208. *Bil* 869. *MB* 1: 171, 363. *GO* 257, 322, 667, 668, 674, 675, 676, 683. *KL* 23, 24, 28, 36. *Bo* 190. *Bir* 1: 14, 3: 392. *Su* 330. *Jfr* **hunda-, resen-, skalka-, svina-munder.** **2)** *udd, egg.* alt thz som liff haffdhe drapo the j swärdzsens mwnne *(in ore gladii),* thz är mz swärdzsins död *MB* 2: 16. *ib* 30. **3)** *mynning, öppning.* at waltra stor bärgh oc stener för mwnnen ällir jngangen *(os)* j bärgxhulen *MB* 2: 29. atirlikkir heluitis mwn *MP* 1: 5. — *se tillnamn.* biorn mundr *SD* 1: 247 (1225). (mwn *för rum:* odödelikhetzsens mwn *(immortalitatis locum) Su* 134.) — **munz slagh (munsslagh),** *n. slag för munnen. SO* 14.

munder, *m. Jfr* **osmunder.**

munder, *m. L.*

mundgipter (mun-), *p. adj. L.*

mungat, *n.* — **mungats gärþ,** *f. L.* — **mungats män,** *m. pl. L.* — **mungats tiþir,** *f. pl. L.*

munhaf (*L.* **munhof),** *n.* [*Fdan.* mundhof] *L. det som man förer i munnen, talesätt, uttryck.* huat han giorþe. þa hafþe *(för* hafþe han*)* þätta munhof. tel guz heþar ok sancti andree *Bu* 143. tha petrus nam credo litit barn gat engin kiettare vänt hans mun hof fra rätte tro *Bil* 829.

munker (mwnch *Di* 296. **monkir** *KL* 78, 79; **-enum** *ib* 80; **-enom** *ib* 79; **-ane** *ib* 79, 84; **-sens** *ib* 78; *se vidare* **gramunker. monkker** *Ber* 222. **-ar),** *m.* [*Isl.* munkr. *Ags.* munuc. *Lat.* monachus] *L. munk.* monachus thz är mwnkker *LfK* 19. manghe vngge muncka ens klostars . . . stoþo arla vp firi sin regholo tima *Bu* 22. at sea hälgha ärmeta ok munkka *Bil* 627. hafdhis . . . thän munkir j mästom hedhir som bäzst gömde oc hiolt sina reghlo *Bir* 2: 69. swa skalt thu wara godher monkker *Ber* 222. blanzaflor foor til fruor in ok flores til munka at thz sama sin *Fl* 2091. een munkir lop vth aff klostir› owirgifwande sin ordon *ST* 426. *SD* 5: 566 (1346). *KL* 60, 77, 78, 79, 80, 81 *o. s. v. ST* 384, 385, 386. *RK* 1: 532. *Di* 165, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297. *LfK* 3, 5 *o. s. v.* — (?) munkar paa baadhe sydhor haffua them oc sökt saa them swidher *RK* 3: 3641. — *se tillnamn.* haquini dicti munk *SD* 3: 200 (1315). — *Jfr* **gra-, kloster-, renlivis-, svart-munker.** — **munka kapa (-kappa),** *f.* [*Isl.* munkakápa] *munkkåpa. ST* 375. — **munka kirkia,** *f. kyrka tillhörande ett munkkloster. Bir* 3: 195. — **munka kloster,** *n. munkkloster.* han gafs i munka clostir *KL* 298. *ST* 383. — **munka klädhabonadher,** *m. munkdrägt. KL* 277, 295. — **munka klädhe** (*pl.* **mwnkaclädher** *Di* 291), *n.* [*Isl.* munkaklæði, *pl.*] *klädningsstycke hörande till munkdrägt.* swasom lastir oc skam vare at bära nakat munkaklädhe *Bir* 2: 70. — *pl. munkkläder, munkdrägt.* funno man j munka klädhum *Bil* 751. *ib* 600. *Di* 291. — **munka likn,** *n.? munkskepnad.* een diäfwl syntis . . . i munka likne *KL* 227. — **munka liverne (-liuärne. -lifwirne),** *n. lefverne se munk, munklefnad.* nekar . . . munka liuärne *KL* 261. *ib* 262. forkasta sith munka lifwirne *ST* 53. *ib* 110. — **munka mot (-mooth),** *n.* [*Isl.* munkamót] *möte af munkar. RK* 3: 629. — **munka samqvämd,** *f. sammankomst af munkar. KL* 227.

munlag, *n.* = **munhaf.** war hans mwnlagh ä thz sama: mine syni älskin hwar annan mz gudhlicom älskogha *Lg* 967.

munlika (munneliga *BSH* 5: 522 (1512). **mwnnelige** *FH* 7: 82 (1509, *afskr.*). **mwnneligen),** *adv.* [*Mnt.* muntliken] *muntligen.* om the och alle andre ärende idert herredöme . . . mwnneligen vnderuisa *FM* 496 (1510). *FH* 7: 82 (1509, *afskr.*). *BSH* 5: 522 (1512). *Jfr* **myndelika.**

munsar, *n. munsår. LB* 3: 85.

munskold (-skol), *n.?* [*N.* munnskaald, *m.*] *munskolla.* haffwa mwnskol oc saarlek i mwnnen *LB* 7: 135. for mwn skoldh *ib* 6: 105.

munsot (-soot *LB* 5: 81), *f. sjukdom i munnen.* for . . . alla mwnsoth *LB* 6: 105. *ib* 5: 81.

muntöker, *adj. behaglig för munnen, smaklig.* thz är mwn tökt oc thäfwiar sötelika *MB* 1: 477. göra hedhnunna gudhi muntökan mat *Bil* 214.

mur (-ar), *m. och f.?* (en annor mwr *Bir* 4: 87 *(på två ställen)*) [*Isl.* múrr. *Lat.* murus. *Jfr Mnt.* mure, *f. samt Mht.* mûre, mûr, *f.*] *L.* **1)** *mur.* þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu oc j hännä mwr *SD* 5: 293 (1344). then stadhin . . . omkring bygde han mz höghom mwr ok giordhe a murenom starka döra *Gr* 305. skal göras tän wäghen vtan widh borgha muren en annar mur, at te bådha murana skili nokot rum *KS* 86 (210, 94). wardr tän ytre muren af

blidho skaddr älla nidhr slaghin *ib.* torn ok mura skulfuo ther vidher *Iv* 5397. *Bil* 314, 568. *Bir* 1: 14, 53, 2: 254, 4: 86, 87. *Fl* 956, 972. *Al* 4038. *Lg* 93. **2)** *mursten, murverk.* the *(burarne)* ära ey aff sten eller mwr *Al* 7766. — *Jfr* **adhal-, badhstovu-, borgha-, grundvals-, iordh-, iärn-, kloster-, mantol-, mantols-, ring-, slots-, stads-, sten-mur.** — **mura hvalf,** *n. murhvalf. Al* 8276. — **mura mästare (mwro mästare: -mästarana** *Lg* 437. **muramester** *(dat.) SO* 85**),** *m. murare.* niclis mwramestare *SD NS* 1: 679 (1407). *SO* 77, 82, 85, 87. brwthu mwro mästarana opp hälga mannana iordh kwlor *Lg* 437. *Jfr* **murmästare.** — **muramästara kompani (-koppani),** *n. murareskrå.* vorth thenna skraa mwramestara koppani ok selscapp giffuin *SO* 77. hvilken man . . . sin egen man vil varda j thetta mwramestara compani *ib* 80. tha nager broder varder i muramestara companit *ib* 84. *ib* 87. — **muramästara ämbete,** *n. murareskrå.* mz varom brödrom ok söstrom j vart mwramestara embetetz *(för* embete*)* ok comppani *SO* 77. hvilken leriunga i mwramestara embete komber *ib* 81.

mura (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* múra] **1)** *mura, uppbygga af sten.* the hälga kirkia . . . ther . . . iak muradhe ok samanfögdhe mz mins kärlekx lime ok bande *Bir* 1: 15. mwrar han brwnnen *Lg* 823. een mwradh gardh *Iv* 3563. twa muradha källara *SJ* 33 (1426). hulken mwr han hafdhe endeels murat upa swens grund *ib* 108 (1441). eth kloster loot han mwra thär *RK* 1: 1189. *Bir* 4: 86. — *abs. mura, uppbygga mur.* påla älla mura medh sten älla tighl *KS* 85 (208, 93). mwra om then stadhen *Lg* 3: 185. **2)** *förse el. omgifva med mur.* muradhir stadhir *MP* 1: 249. hwan en bemannadhan oc mwradhan stadh *(urbem munitam)* skalt thu mik vndir böghia *MB* 2: 146. — *Jfr* **ater-, be-, i gen-, in-, inne-, um-, up-mura.**

muran, *f. förseende el. omgifvande med murar.* thz mykla ärffwode han haffdhe j städherna mwran oc bewarningh *MB* 2: 279.

murankare (-ankar), *n. murankare. SO* 72.

murfal, *n.* = **murfälle.** *Lg* 1032.

murfälle, *n. murs nedfallande.* han reste dödhan til liiff vndan mur fälle *(Cod. C* mwr falle 1032*) Bil* 695.

murgärning, *f. murningsarbete. PM* LXVII.

murkalker, *m. murkalk, murbruk. Lg* 3: 286.

murmästare, *m.* [*Jfr N.* murmeister] = **muramästare.** *SJ* 220 (1453). *BtFH* 1: 226 (1509). *FM* 360 (1508).

murning (mwrningk *SO* 82**),** *f. murning, murande. SO* 82, 164.

murra, *se* **morra.**

murran, *se* **morran.**

murskedh, *f.* [*N.* murskeid] *murslef.* bryta the gap a väggene tha böte jak thz atir mz murskedhinne *Bir* 2: 254.

murvägger? *m.? murvägg, mur.* the *(bergen)* ära som andre mwrwäggia högha *Al* 4039.

murvärk, *n. murverk, mur.* sua langt nidher aat som mwrwerkit räkkir *SJ* 116 (1443).

murvärn, *f.* [*Fdan.* murværn] *muradt försvarsverk, fästningsverk.* thu hafde tröst a thinom mwr värnom *MP* 1: 328.

mus, *se* **mos.**

mus (*pl.* **mys. myss** *Di* 165. **mis** *LB* 3: 144. **mös** *ib* 2: 60, 61. *med art.* **myssena** *KS* 30 (76, 32); *ST* 344; *PK* 244, 246; *MB* 2: 171)**,** *f.* [*Isl.* mús] **1)** *mus.* ther sa han thwa mys *Bil* 614. hwit mus ok swart *ib.* bröþ˜. . . af musom alra vaghna gnaghit *KL* 188. *MB* 1: 360. *KS* 30 (76, 32). *Al* 126. *GO* 531, 532, 533, 726, 1024. *ST* 344. *PK* 244, 246. *MB* 2: 171. *LB* 2: 60, 61, 3: 144. *Di* 165. **2)** *musculus biceps.* mediana komer fran hiertadh ok liggher mith oppa armenom ther som mwsin wndhe liggher *LB* 6: 106. — *Jfr* **flädher-, lidh-mus.** — **musa mäghin,** *n. styrka som liknar mössens, ringa kraft?* huat hygar iþart harþa hiarta ok musa mäghin *Bu* 507.

musabo (-boo), *n. musbo, råttbo.* fore ath hester äther mwsaboo *LB* 2: 69. for ty ath hestin faar ätha mwsaboeth *ib* 7: 102.

musavaker, *m. glada.* swa som then foghil som callas musauakir *(milvus)* thurughir ok diärfwir j minzstom thingom *Bir* 3: 192.

musering, *f.* [*Jfr Mht.* mûsieren, *v.*] *mussering, skraffering, löfverk som omsluter ett adligt vapen.* mwseringen . . . hwith och blaa *HSH* 19: 178 (1508). museringhen aff hielmenn swarth och grön *DD* 1: 210 (1509, *nyare afskr.*).

musi, *se* **mosi.**

muskat (muskaat. mwskaath. muskoth. muscoth. mwskoth. *pl.* **-er. -ar.** *lika med sing.*)**,** *f.? och n.?* [*Isl.* muskat, *n. Mnt.* muschaten, muscaten. *Mlat.* (nux) muscata, muscatum] *muskotnöt.* en hell mwskat *LB* 7: 329. tag ii [2] muskather *ib* 2: 10. tagh ij [2] mwskoth *ib* 7: 77. muskata ok thera bloma *Fl* 1106. — *koll. muskot.* muscatum muskath *LB* 6: 284. mwskaath styrker hoffwdh oc hierta *ib* 7: 58. *ib* 1: 97. muskoth dygdh *ib* 8: 48. muscoth sthörker maga *ib.* muskaat oc kardemoma *RK* 1: *(Albr) s.* 207. — **muskata bloma (muscottha blomma** *LB* 8: 48**),** *f. muskotblomma, muskotfruktens torkade fröhylle.* ʒ lod muskatablomor *LB* 2: 71. — *koll. LB* 8: 48. — *Jfr* **muskatbloma.** — **muskata bloma blandadher,** *m. blandad el. tillsatt med muskotblomma.* muscata bloma blandat wiin störkir hiärtat *LB* 8: 50.

muskatbloma (muskoth blomma), *f. muskotblomma. koll. LB* 8: 48. *Jfr* **muskata bloma.**

muskatblome (muskot blome. *pl.* **muscatblomer** *SD* 4: 712 (1340?)**),** *m.* [*Mnt.* muschatenblome] *muskotblomma.* dimidium pund muscatblomer *SD* 4: 712 (1340?). — *koll.* masis *(för* macis*)* mwskot blome *LB* 7: 82.

muskovisker (mwskouesker), *adj. Moskovitisk.* then mwskoueske förste *HSH* 18: 13 (1494).

muskushus, *n.* [*Jfr Mlat.* muscus] *myskdosa.* meum muscushws *SD* 3: 287 (1316). lego . . . domicelle ingigerdi . . . vnum muskushws de argento *ib* 6: 219 (1350).

musködgher, *adj.* [*Fdan.* musköghet] *som har svaga el. sjuka ögon, surögd.* än han är mwskögdher *(si lippus, si albuginem habens in oculo) MB* 1: 370.

muslagha, *f. råtthål?* — **muslaghu asne?** *m. åsna som smyger sig undan? se skymford.* si quis

alium appellauerit liughara muslaghu asna skipting dara vel similia *SD* 2: 264 (1298? *gammal afskr.; trol. står* muslaghu *här för* muslaghu man). —
muslaghu maþer (mulslaghu-), *m.* [*Fgutn.* muslegu maþr] *L. förrymd träl. Jfr* **muslaghu asne.**

muster, *se* **moster.**

musugher, *adj.* [*Jfr Sv. dial.* mosuger, måsuger] *svag, tynande?* oprifwande musugho oc ofructsamo *(subulosas)* rötrina *Bir* 2: 157.

muta, *f.* [*Isl.* múta] *L.* **1)** *gåfva (af lösegendom); gåfva som lemnas ss ersättning el. uttryck af erkänsla för åtnjutandet af en rättighet.* skulle han bruka jöns birgerssons mwr vppa the ena sidhona som honum är näst frij och quit vtan allan kostnat eller legho eller noghra mwtor i noghra matho *SJ* 144 (1446). **2)** *muta.* forsma mwtor *MB* 1: 327. mutor bryta ok steen *GO* 1089. *MP* 1: 148. *MD (S)* 291.

muta (-adher), *v.* [*N.* muta] *muta.* gatu luccat oc mutat thwa preste *Bil* 250. *Lg* 3: 129. fogden sculle han ther til mute *RK* 2: 637.

muza (musa *L.***),** *f.* [*Isl.* muza] *L. ringpansar?* ens mans vakn muzo ok plato ok kiätilodh svärd och skiold *SR* 26. — *i latiniserad form.* fratribus predicatoribus . . . confero . . . muzam cum plata . . . jtem famulo meo nescunung vnam muzam cum plata & hoffæner *SD* 2: 280 (1299).

mydiärver? *adj.* piltin waxte fast oc wart däghelikin, frombir oc starkir, oc mydiärfwir *(trol. för* mykit diärfwir*) ST* 337.

myg (mygh *Bir* 1: 200. *pl. med art.* **myggen** *MD (S)* 235**),** *n.* [*Isl.* mý] *mygg. oftast koll.* wardh all mulden i egipto lande flyghande myg *MB* 1: 295. iämmykith war fore at göra frödhe som vsalt myg *ib* 296. kom swa mykyt myg at all thera hws oc alt wädhrit war fult *ST* 331. the skulu wara swa som mygh for mik *Bir* 1: 200. jak som är suasom minzsta myg j thino valde *ib* 2: 154. ey thora minzsto myg göra oro j hans herberghe *Lg* 164. ther nätias oppaa baade myg och fluga *MD (S)* 235. äter the myggen smaa *ib.*

mygga, *f. mygga.* — **myggo tiäld (myggetiäll. muggotiald),** *n. myggtält.* III paria muggotiald *SD* 4: 711 (1340?). hans myggo thield som han laa vndir *ST* 343. canopeum, myggetiäll *GU* 7.

myghla, *se* **möghla.**

myk, *n. Jfr* **nöta myk.**

mykil (*L.* **mychil** *SML Add.* 1: 8. **mykin** *L.*; *Bil* 602; *MB* 1: 434; *Fr* 1417 *och ofta.* **mikin** *Bu* 176. *f.* **mykil** *L.*; *KS* 17 (43, 18), 52 (132, 56). **mykyl** *ÖGL G.* 15. **mykin** *ib ES.* 3: 2; *MELL Kg* 10 *pr.* **mykyn** *Bo* 12; *Bir* 3: 471. **mikin** *VGL II J.* 43. **mikyn** *Di* 276. *n.* **mykit** *Bu* 8 *och ofta.* **mykyt** *SR* 44; *ST* 422; *Su* 17, 259. **miokit** *Bil* 244. **mökit** *SJ* 306 (1463). **mökith** *BSH* 4: 278 (1501). **möket** *L.* **möghet** *Bir* 4: 164. *gen. n.* **mykils** *ÖGL Vaþ.* 20 *pr.* **mykels** *MB* 1: 137. **mykins** *KL* 133; *MP* 2: 104. *dat. m.* **myklum** *UplL conf.* **myclom** *Bu* 499. *f.* **mykle** *ib* 3; *KS* 23 (55, 24). **mykli** *VGL I Forn. B.* 10 *pr.* **myklli** *ib IV* 14: 17. **mökle** *Bo* 100. *n.* **myklu** *VGL I VS.* 3: 2. **myklo** *Bo* 213; *Di* 106. **möklo** *VKR* 74; *MB* 2: 234. **mykla** *KL* 288; *Bil* 248. **mökla** *LfK* 220. **möclä** *Lg* 3: 565. **mykle** *SD* 6: 181 (1350). *ack. m.* **mykin** *Bir* 2: 27; *KS* 23 (55, 24) *och ofta.* **mykyl** *Iv (Cod. B)* 431. **myklan** *MP* 1: 97. **myclan** *Bu* 141. *f.* **mykla** *KS* 51 (129, 55), 66 (163, 72), 82 (203, 90); *Bir* 3: 471; *Fl* 240; *Di* 181, 196. **mykin** *RK* 1: 502, 511. **myken** *ib* 2: 4958. *pl. nom. m.* **mycla** *Di* 216. *f.* **mykla** *ÖGL Vaþ.* 15: 4. *n.* **mykil** *VGL I O.* 6; *ÖGL B.* 17: 1. **myghen** *RK* 3: 1872. *gen.* **mykla** *KS* 54 (137, 58). *dat.* **myklom** *Bo* 104. *ack. m.* **myklä** *KL* 162. *best. form sing. nom. m.* **mykle** *Bil* 859; *KL* 133; *MB* 1: 473; *Bir* 1: 390. *ack. f.* **myklo** *MP* 2: 63. *dat. m.* **mikla** *KS* 15 (35, 16). *f.* **myklo** *MP* 2: 97. *pl. ack. f.* **möklä** *LfK* 219**),** *adj.* [*Isl.* mikill, mykill] *L.* **1)** *stor (i utsträckning el. växt).* än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä *SR* 44. han war mykiu rise *MB* 1: 434. — *i ortnamn.* in mycläby *SD* 1: 730 *(i vidim. fr.* 1281*).* **2)** *stor, mycken (i mängd el. grad).* fingo . . . myken flat kaka *RK* 2: 4958. äther man mokin *(för* mykin*)* mora tha ffar man lwsta tiil quinnor *(Macer: accendit venerem si large sumitur illa) LB* 2: 32. the (ɔ: ärende) warda . . . stoor myghen och mangh *RK* 3: 1872. vm han hauer suå mykla manna makt *KS* 82 (203, 90). mikin bardaghi *Bu* 176. et mykit hoff *RK* 1: 4253. i mökle vaku *Bo* 100. äru sampnade . . . mothe oss j störste makt oc möklo tali *MB* 2: 234. kom bradhlikit liudh aff himnomin swa som änxlikx mykins vädhär ällä ande *(för* vädhärs älla anda; *spiritus vehementis) KL* 133. mz mykle dyght *Bu* 3. i myclom vaþa *ib* 499. hans mykle älskoghe oc kärlekir *MB* 1: 473. *ib* 137. huar sum äru mång rådh ok opta, ther är mykil snille *KS* 17 (43, 18). vm tu hauer mykin hugh ok stadhughan, tå må tu liua medh mykle tröst *ib* 23 (55, 24). giua sik ther um mykla akt *ib* 51 (129, 55). thz är mykil landa ok almogha tarf ok hughnadhr *ib* 52 (132, 56). the äru stadde i myklom dröuilsom *(in magna sunt tribulatione et angustia) Bo* 104. þen som mykit hawer *SD* 5: 561 (1346). sua mykit höre os tel här af sighia *Bu* 8. cristofforus thydhir swa mykit a warth maal som then ther bär christum *ST* 115. — *n. huru mycket.* wardhe owir ena mz syslomannenom mykit hon skal honom oc hans tiänarom giffua til lön om aarit *Bir* 5: 115. witi mykit aarswextin är hwart aar *ib* 116. *ib* 117. wil tw witha mykith hwarth aff förscriffnom tingom haffwer aff hita, köldh äller törko oc väsko *PM* XXXV. the aamyntos wäl hans stora ondzsko oc mykit ont han haffde bedriffwit *MB* 2: 252. — *dat. n. i förbindelse med komp.: mycket.* myklo mera *Bo* 213. mykla mer *Bil* 248. *VKR* 74. til þes at þetta er sua mykle staþughane *SD* 6: 181 (1350). sa mykla flere ängla *KL* 288. forwan möclä flera könstogha korsherra *Lg* 3: 565. j möklä hardare pynor *LfK* 220. **3)** *mången.* stadhfäste mz kiännedom myklä crisnä *KL* 162. tik tilbör naghat lidha aff the möklä pynor tu forsculdat hafuer *(patieris pauca de multis, que patereris, nisi tibi subvenisset misericordia nostri redemptoris) LfK* 219. **4)** *stor, hög, betydande.* guz mykle ok vppinbare daghir *KL* 133. then mykle ok store gudhin *Bir* 1: 390. thän mykle herran gudh alzualdogher *Bil* 859. mykin är basilius biscoper *ib* 602. *Lg* 32. sagþo þolikan man myclan ok mildan ok goþan kännefaþur eigh vara värþan

dō *Bu* 141. thön ord ther aristoteles kände sinom herra, mikla alexandr kununge *KS* 15 (35, 16). i mykla ok witra manna närwaru *ib* 54 (137, 58). en brodhor mykin i atirhalde *KL* 250. mykin man fore sik *MB* 1: 205; *jfr* **for 17.** *Di* 126. han war . . . mykin stridzman *ib* 20. sa mykin en trwll karl *ib* 121. en mykin högtidis dag *ib* 165. — *n. adv.* 1) *mycket, ganska.* mykit oc harþlicā plictugher *SD* 5: 561 (1346). mykit wäl klädda *Bil* 651. pylato miokit kär *ib* 244. han war mykit idhin *KL* 268. mykit manghe *Su* 259. *ST* 422. *BSH* 4: 278 (1501). — *vid komp.* litith aff balsama är mykyt bäthre oc dyrare än fulmykyt aff ätikkio *Su* 17. 2) *allt för.* gropana synas honom mykit vidha (*nimis latæ ad*) owir springa murane mykit höghe at owir fara *Bir* 1: 345. — *Jfr* **for-, ful-, iäm-, ko-, of-mykil** *el.* **-mykin.**

mykilhughaþer, *adj. L.*

mykilleker (mykeleker: -lek *MB* 1: 310, (*Cod. B*) 534, 535. **mykeliker: -lik** *ib*), *m.* [*Isl.* mikilleikr] *storlek. MB* 1: (*Cod. B*) 334, 335. — *volym, qvantitet.* waart signadha sacrament hawer thäff oc lit oc mykelek aff brödh oc aff wine *MB* 1: 310.

mykillika (mykilika *MB* 1: 197. **mykelika** *ib* 446, (*Cod. B*) 509; *Bir* 1: 129. **myklika** *MB* 1: 157. **myklica** *MP* 1: 90. **mykleka** *ib* 2: 211), *adv.* [*Isl.* mikilliga] *storligen, mycket.* skal iak . . . öka thik storlika ok mykelika *Bir* 1: 129. *MB* 1: 446. *MP* 1: 90. lofuadhe gudh mykleka *ib* 2: 211. mykilika gladh *MB* 1: 197. myklika wäl *ib* 157. huru mykelika hon (*synden*) är gudhi otäk *ib* (*Cod. B*) 509.

mykilliker (mykeliker), *adj.* [*Isl.* mikilligr] *stor, väldig, härlig.* mz mykelikom doom (*judiciis magnis*) *MB* 1: 289. hulkin ok huru stor thing ok huru mykelik thing (*quæ et quam magnifica*) min siäl saa *Bir* 3: 163.

mykillikhet (mykilikhet *KL* 35; *MB* 1: 91, 94, 100. **mykelikhet** *KL* 111; *Bo* 76, 80, 89, 213, 229; *Bir* 1: 197, 3: 163; **-hetz** *ib* 424. **mykkelikhet** *Su* 24. **mykielikheet** *KL* 140. **mykylikhet** *ib* 391; *Bo* 77, 204; *Bir* 2: 16, 193, 3: 236, 471. **mykelighet** *MB* 2: 226. **myklikhet** *KL* 202; *MB* 1: 73; *MP* 1: 74; *LfK* 147. **myklighet** *MB* 2: 47, 386. **miklikhet** *MP* 1: 66), *f.* 1) *storlek.* fara wilder om nakars thingx mykilikhet *MB* 1: 94. än alle män hafdhe iämnir wordhit födde at mykilikhet oc starklek *ib* 100. *ib* 73, 91. — *storhet, stor utsträckning.* aff skapadha tingana fägring ok myklikhet (*magnitudine*) *MP* 1: 74. eet hws vndirlix vänlex oc mykelikhetz *Bir* 3: 424. 2) *myckenhet, mängd.* saa them (*vildgässen*) sitia a hedhomin j mästo mykilikhet *KL* 35. hans synda mykelikhet *ib* 111. *ib* 140. taranna owir matto mykelikhet *Bo* 213. syndanna mykelikhet *ib* 76. *ib* 204. *Su* 24. j . . . wärlzlika thinga fulstopa mykelikhet *Bir* 1: 197. otalica ängla mykylikhet *ib* 3: 236. *ib* 2: 16, 3: 163, 471. *MB* 2: 226. äpther folksens oc släktennas mantal oc myklighet *ib* 47. iwdhanna myklighet oc prosta höffdingiane skriadho *ib* 386. *KL* 391. 3) *storhet, styrka, häftighet.* trone miklikhet *MP* 1: 66. syndenna myklikhet *LfK* 147. for älskoghans mykelikhet (*vehementiam*) *Bo* 229. 4) *storhet, höghet, förträfflighet.* hwaria enna siäl mykylikhet (*quantitas*) räknas äptir thy som kärlekin är stor til ther hon hawir *Bo* 77. thänk iohannis mykelikhet (*magnitudinem*) *ib* 80. *ib* 89. *Bir* 2: 193.

myl (myll), *m.* [*Isl.* mýll] *klot, kula.* een gull ball ällir myll *Su* 226. haffde thän ballen ällir mylen j sina händer *ib. ib* 227. *Jfr* **gulmyl.**

mylder, *se* **milder.**

mylna (mölna. mylla. mölla *VGL I i var.* **myulna: -u** *ib M. rubr.*, 6), *f.* [*Isl.* mylna. *Lat.* molina] *L. qvarn.* mölnor oc mölnäströma *SD NS* 1: 495 (1405). — *i ortnamn.* molendinum quod in mylluby possedimus *SD* 1: 670 (1285). a mylloby *ib* 734 (1190-1250). a mølnowad *ib* 2: 31 (1287). mølnothorp *ib* 487 (1307). — **mylnu damber,** *m. L.* — **mylnudyr (-dör. mölnođor. mölno đor),** *n. pl. L.* — **mylnohiul (mölno-),** *n. L.* — **mylno reþe (mölno-. myllu-),** *n. L.* — **mylno staþer (myulnu-** *VGL I M.* 2. **mölno-. mölnä-. möllo-),** *m. L.* — **mylnoströmber (mölnä-),** *m. qvarnström, qvarnbäck.* mölnor oc mölnäströma *SD NS* 1: 495 (1405). — **mylnotompt (möllo-),** *f. qvarntomt, tomt hvarest qvarn är anlagd el. kan anläggas.* i quernastadh ok möllotomptum *SD NS* 2: 134 (1409). — **mylnu värk (möllu-. mollu-),** *n. L.*

mylnare (*MELL i var.* **mölnare** *L.*; *Bil* 771; *SD NS* 1: 56 (1401); **-in** *GO* 1005; **-a** *Bil* 800; *Lg* 3: 379; **-ans** *Bil* 771. **myllare** *L.* **möllare** *L.*; **-ä** *SD* 4: 371 (1334); **-in** *ib NS* 1: 628 (1407). **mölare** *Lg* 3: 6; **-en** *ib* 7, 8; **-een** *GO* 723; **-in** *ST* 358), *m.* [*Fnor.* mylnari] *L. mjölnare.* aff dust kaku wardher mölareen modhogher *GO* 723. mykith löpir watn män mölnarin soffwer *ib* 1005. *Bil* 800, 771. *ST* 358. *SD NS* 1: 628 (1407). *Lg* 3: 6, 7, 8, 379. — *ss tillnamn.* danieli møllaræ *SD* 4: 371 (1334). olaffuer mölnare *ib NS* 1: 56 (1401).

mylska (mölska. molska), *f.* [*Isl.* milska. *Sv. dial.* mölska] *ett slags (af vin och honing el. af öl och honing beredd) söt och stark dryck.* ther är i mylskä eller goth humbla öll *AS* 60. mz mölsko som giord er aff vin och honag *LB* 7: 31. aff miödh oc molsko ta warda febres *ib* 3: 38.

mynd, *f. Jfr* **omynd.**

myndelika, *adv.* 1) *myndigt, på ett befallande sätt.* taladhe han mykyt myndhelika om sith ärandhe *Lg* 332. 2) *med bemyndigande, i laga ordning.* myndelika aff clostreno äpther wara hälga reglo oc priuilegia aff mynom öfwersta förman wtsändher mz breff oc skäl *PM* LXII.

myndelika (-ligha. -liga. -lige. lig), *adv.* [*Mnt.* muntliken] *muntligen?* som wi haffwom idhrom sändebudhom myndeliga vnderwist (*mandavimus itaque hæc nuntiari vobis*) *MB* 2: 263. effther thy the hanom ther vm myndeligha til stodho *SJ* 133 (1444). spordhe jach . . . myndelige staffen sassæ, hwad ythermera wärff han haffde med fara *BSH* 5: 532 (1513). som hans herredöme mich myndelig serdelis loffuid och tilsagt haffwer *ib. ib* 352 (1509). ytermere fynne j om alle sacher j . . . rigisins radz breff oc her erich scriffuere eder myndelige vnderuise kan *FM* 425 (1509). — *personligen.* hauom wij . . . befallet . . . war merkelige sendebud . . . at fare til idher nadh . . . huilka idher nadh magh fullelighe tro . . . likewiss som wij myndelige när idher nadh wore

BSH 8: 185 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 4: 254 (1500). — *Jfr* **munlika.**

myndeliker (-lig), *adj.* [*Mnt.* muntlik] *i laga ordning utfärdad, laglig.* myndelige breff och budh *HSH* 19: 151 (1506).

myndeliker (-lig), *adj.* [*Mnt.* muntlik] *muntlig?* eders scriffuilse och myndelige befalinger *HSH* 24: 35 (1512). *BSH* 5: 531 (1513), 532.

myndelikhet (myndelighet), *f. stånd, värdighet?* swa ath ther motte giffues fonga mot fonga, effter hwars thera myndelighet pa baade sider *BSH* 5: 428 (1510).

myndogher (-ooh. -ugher. -ig. möndogher. möndegh. minnogher. *n.* **myndogt** *MB* 2: 27. **mindogd** *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*)**),** *adj.* [*Fdan.* myndig. *Mnt.* mundich] *egande makt el. befogenhet.* **1)** *myndig, som råder öfver sig och sitt gods.* til thes at barnet komber til myndoch aar *SJ* 274 (1459). **2)** *myndig, mäktig, betydande, ansedd.* en mäktogher grewe, myndogher oc karsker man *Lg* 332. j sina tienisth hade han en myndog man *RK* 3: *(sista forts.)* 4223. *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 272. *Lg* 3: 467, 478. en wärdogher oc mykyt myndogher doctor i the hälge skrifft *ib* 433. **3)** *bemyndigad, befullmäktigad, med laga uppdrag försedd.* hauer mik giort mektogan ok myndoghan . . . the forsagdä tompt at sälia *SD NS* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). *ib* 215 (1409). *FH* 2: 86 (1432), 115 (1438). havar sänt . . . en sin myndogha foghata *Lg* 181. mz myndughom breffdragharom *MB* 2: 193. sände sin myndoga bud at binda fridh mz honom *ib* 323. *ib* 27, 263. *Lg* 3: 294. ider myndige senningebud *FM* 165 (1504). sändha sogh iiii (4) möndogha män *BSH* 5: 196 (1507). ther pa haffuer han j och wij hafth optha minnoghe bodh oc seriuelse oss i millan *HSH* 18: 131 (1497). myndoge men till honum sände *RK* 3: *(sista forts.)* 6079. en myndogh hoop tha moth them ginge och begynte för rydzseland dagtinge *ib* 4895. wnder myndoga notarii instrumenth *PM* LXI. **4)** *laga kraft egande, i laga ordning utfärdad, laglig.* aname bescrifuit vndir myndugh incighle ellir witne hwat han for sik findir *VKR* 40. *Bir* 5: 124. eth mindogd, opit breff *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*). pa huilka stiktan hafwa confessor generalis ok flere bröder j sama clostre . . . mik lofuat theris myndoga breff *FH* 5: 98 (1485). — *laglig, lagligen gifven.* myn frii möndegha morgångaffue *BSH* 5: 495 (1512, *daniserande*). — *Jfr* **ful-, o-myndogher.**

mynne, *n.* *Jfr* **amynne.**

mynt (mint *SD* 5: 160 (1343); *SJ* 38 (1426), 78 (1436); **-it** *ib* 69 (1437); **-eno** *SD NS* 1: 8 (1401). **minth** *ib* 11 (1401) *o. s. v.; Bir* 4: 94. **mönth** *FM* 230 (1505)**),** *n. och f.?* [*Fnor.* mynt, *f. Ags.* mynit, mynet. *Mnt.* munte. *Lat.* moneta] *L.* **1)** *mynt, myntstycke.* han är sua som myntara swen . . . hulkin som saman bläse oc slaar sit mynt *Bir* 2: 57. vm rikom ok välloghom konunge offradhis oc presenteradhis mang mynt *ib* 154. fals mynt thz som synis wara rät mynt ok är ey *KS* 28 (70, 30). *Bir* 2: 58, 59, 3: 134. — *koll. mynt, myntstycken, präglade penningar.* vm nakar herra giordhe sik krono älla fingirgul älla kar til sina nyttelikhet aff thy mynte älla malm som honum presenteradhis *Bir* 3: 133. at j lathen slaa idhert eghit mynt j idher rike *MB* 2: 274. — *mynt, myntsort.* swa goth minth at sex marc göra ena lödhogha marc *SD NS* 1: 11 (1401). *ib* (1401), 26 (1401) *o. s. v. SJ* 38 (1426), 69 (1437). þet mint som nu gar *SD* 5: 160 (1343). thäth mynt som nu gangyr *ib* 557 *(i vidim. fr.* 1373*).* tolkit mynt som nw i abo goor *ib NS* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). *ib* 1: 8 (1401). hundradha mark swenska päninga stokholmst mint *SJ* 78 (1436). sagde han at han wille jngen räffwilske penighe haffue vthen alth swerigis mönth *FM* 230 (1505). gifwe en päning thz mynt som gänkt är *Bir* 2: 336. giffui en päning gangandis minth *ib* 4: 94. myntet skulde bliffwe wid macht *HSH* 20: 260 (1508). thu haffwer fwnnit gambla kesara haffwor oc pänigga myntetz kwngör os thz *Lg* 439. för thy at the ey kändho thz mynthet *ib*; *de båda sistn. ställena kunna föras till* **2.** — *Jfr* **gul-, klippings-, kopar-, silf-, stokholms-mynt. 2)** *prägel.* fals peningr som hauer rät mynt *KS* 28 (70, 30). **3)** *mynt, myntverk.* swa ath thedh *(näml. silfver)* kommer på myntidh, som gamalth och soorth waridh haffwer *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). allä mynthemestere swenä som ther kommä och tiänä viliä ther oppa mynthen *HSH* 19: 15 (1497). the honom tiänä paa mynthen *ib.* screff iach wp tiil . . . myntet i stocholm *ib* 24: 50 (1516). ath jach haffwer nw sänth in oppo vesteros mynth . . . 150 og $43^1/_2$ lödig mark sölff *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). — *mynt, mynthus.* hafua . . . ena stadzins tompt, som beläghin är i mällen myntit ok henrik libbenhusens gardh *SJ* 69 (1437). uppe widh mintit *ib.* — **mynta mästare (myntte-** *HSH* 20: 261 (1508). **möntemestare. myntomestare. muntomestare.** *gen. med art.* **myntemesterns** *SJ* 267 (1456). **myntomestarns** *ib*)**,** *m.* [*Jfr Mnt.* muntmester] *myntmästare. RK* 3: 339, 342, 349, 2870. *GS* 52 (1453, *orig.*). *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*), 143. *HSH* 20: 261 (1508). — *ss tillnamn.* keste rolff muntomestara *SJ* 36 (1426). heghner myntamästare *BYH* 1: 263 (1461). lot vp heyna muntomestara en gardh *SJ* 267 (1456). swnnan myntomestarns erffwe *ib.* vtmedher myntemesterns gardh *ib.* thenna garden salde her marthin lindorm myntomestarenum *ib.* i närwaru . . . heyno möntemestara *ib* 279 (1460). *ib* 285 (1460). — *i ortnamn.* wtmädher mynthamestara garden *SJ* 247 (1456). widher myntomestaragathana *ib.* — **myntamästara sven (mynthemestere-),** *m. myntmästares gesäll el. medhjälpare. HSH* 19: 15 (1497).

mynta (*pres.* **-ar, -adher),** *v.* [*Mnt.* munten] *mynta.* lather ther aff sla peninga och mynthe gyllena *Lg* 3: 36. thet litla som här i stockholm myntas *GS* 52 (1453, *orig.*). oppa stocken ther han skrodher och mynther *HSH* 19: 13 (1480). *ib* 15 (1497). jtem haffwe och alle mynttemestare warit besworne och myntat epter rigisins radz breff *ib* 20: 261 (1508).

mynta, *f.* [*Mnt.* minte. *Lat.* mentha] *mynta.* mentha myntha *LB* 6: 284. *ib* 2: 9, 3: 100, 5: 77. stöther man myntho *ib* 7: 100. taga . . . torra myntha *ib* 124. *ib* 1: 97, 8: 50. taga vilda myntho . . . hon vexer oppo berg oc torra jord *ib* 7: 234. tak . . . huite mynthe *(grå mynta, mentha silvestris Lin.?)* *ib* 8: 42. *Jfr* **horsa-, krusa-mynta.**

myntare (mintare. muntare. munter), *m.* [*Isl.* myntari. *Mnt.* munter] *L. myntare, myntmästare. GS* 52 (1453, *orig.*). *Lg* 3: 120. — *ss tillnamn.* lydikino myntaræ *SD* 4: 4 (*före sl. af* 1327). fore . . . her johan myntara *SJ* 3 (1421). fore . . . her johanne mintara *ib* 11 (1423). fore . . . her johanne muntare *ib* 32 (1426). her johan muntare *ib* 33 (1426). fore . . . her johanne mintarä *ib* 43 (1428). fore . . . her johanne munter *ib* 46 (1430). — **myntara sven,** *m. myntaresven, myntaredräng, en myntmästares tjenare. Bir* 2: 57, 58.

myr (*dat., ack.* **myr. myri. myre),** *f.* [*Isl.* mýrr] *myr, kärr, träsk. i ortnamn.* lacum dictum musamyr *SD* 1: 618 (1282). lacum seu paludem, que musamyr dicitur *ib* 2: 65 (1288). in forsemæmyri *ib* 613 (1310). twerth öffuer bröme myre *DD* 3: 225 (1488).

myr (myyr. -ar), *f.* [*Jfr Isl.* maurr, *m.*] *formica, myra.* suasom myryn drogh han saman dagh oc nat *Bir* 2: 130. athughule oc vakre j görandom thingom suasom myrin *ib* 3: 117. wi thoroms ey oroa the minzsto myyr j hans huse är *Lg* 968. thu ligger här fore orma oc myra *MD* 93. *Jfr* **mör.** — **myra högher (mira-),** *m. myrstack.* askan af mirahögenom *LB* 4: 354. *Jfr* **myro högher.**

myra, *f. myra.* sua som myran draghande nakat dagh oc nat til myro hopin *Bir* 2: 83. *ib* 3: 86. *Al* 9356, 9369, 9378, 9395. — **myro hoper,** *m. myrstack. Bir* 2: 83. — **myro högher,** *m.* — **myro hoper.** *Bir* 2: 201. *Jfr* **myra högher.**

myrþa (mörda *Di* 42. *impf.* **myrdhe.** *part. pret.* **myrdher. mördher** *RK* 3: 165; *Di* 230; **aff mördher** *ib* 246; **-a** *Bil* 852. *n.* **mört** *Va* 7 (*på två st.*); *MD (S)* 297**),** *v.* [*Isl.* myrða] *mörda, i hemlighet el. på svekfullt och förrädiskt sätt dräpa.* leghia mz päniggom tua män at dräpa sin magh . . . ok myrþa lönleka *Bu* 30. myrdhe han hemelika konungxsins son *ST* 88. wardh constans myrdher . . . aff siälfsins mannom j bazstofuo *Bil* 733. the ther oärlika myrda ok forradha *RK* 1: 3774. warth mördher i godha troo *ib* 3: 165. mina sönir mik illa myrde *ib* 1: (*LRK*) *s.* 219. hon hawer mört sinä frvcth *Va* 7. *Bil* 851, 852. *Al* 2810, 3482, 8419. *MD (S)* 297. *Di* 42, 230. *Jfr* **af myrdha,** *samt* **morþa.**

myrdhare (mördare), *m.* = **morþare.** dömde han the samu mördara *Bil* 854.

myria, *f. Jfr* **eldmyria.**

myrk (*Bil* 339; *MB* 1: 47, 53. **mörk** *Bu* 416; *MB* 1: 305; *MP* 2: 20. *med art.* **myrkith** *MB* 1: 155. **mörkith** *ib* 47. **mörket** *ib* 2: 132. *gen. med art.* **myrksins.** *dat.* **myrke** *Bil* 724; *MB* 1: 155; *Ber* 46. *med art.* **myrkeno** *MB* 1: 155. **mörkeno** *Bo* 194. *pl. nom., ack. med art.* **myrkin** *Ber* 46. **mörkin** *ib* 184. *gen.* **mörkia** *Bu* 499. *med art.* **myrkianna** *Bo* 222; *Bir* 4: (*Dikt*) 225. **mörkianna** *Bo* 96, 194. *dat.* **myrkiom** *Bir* 1: 163. *med art.* **myrkiomin** *Bir* 4: (*Dikt*) 226**),** *n. mörker.* gudh skilde liwsit oc mörkith *MB* 1: 47. tha war mörk ower alt egipto land *ib* 305. *MP* 2: 20. min nat hauar ängte mörk *Bu* 416. kom syrla j myrke till rom *Bil* 724. thz myrk war ey naturlict eclipsis *ib* 339. *Bo* 194. *Bir* 4: (*Dikt*) 225, 226. *MB* 1: 53, 155, 2: 132. *Ber* 46. myrksins ängil *KL* 336. — *ofta i pl.* (*jfr Lat.* tenebræ). mörkia mällan *Bu* 499. äru the j myrkiom *Bir* 1: 163. qwämelika liknadz . . . barndomsins spädhelikhet myrkiomin *ib* 4: (*Dikt*) 226. myrkin giordho blind hans öghon *Ber* 46. myrkianna oc atskilnadzsins daghir *Bo* 222. *ib* 96, 194. ey gärning, ey skäl, ey wisdomber ok ey snille wardha wid mörkin (*apud inferos*) hwart thu skynder *Ber* 184. — *Jfr* **natta myrk.**

myrkahus (*Bil* 577, 901. **myrkahws** *ib* 537, 541. **myrka hws: -hwsit** *ib* 427. **mörkahws** *MB* 1: 234, 241; **-hwsith** *ib* 234; **-hwse** *ib* 2: 393. **myrke hus: -huse** *Bil* 245. **myrkehws** *ib* 488. **mörkehus** *Bu* 511. **mörkohus** *ib.* **mörko hus** *ib* 187, 500, 504; **-huset** *ib* 187. **mörko hws** *Al* 7271; **-hwse** *ib* 7262. **mörcohus** *Bu* 504. **myrkiohus: -huse** *Bil* 538. **myrku hus: -huse** *ib* 370. *På flere af de anförda ställena skulle man dock kunna antaga att attributsförbindelse af adj.* **myrker** *med subst., icke sammansättning, förekommer***),** *n. fängelse.* satte tomam i mörko hus *Bu* 187. gik tel mörko huset *ib.* the sättus for opröuat mal j myrkahus *Bil* 577. luctu i myrke huse ok lästu *ib* 245. *Bu* 500, 504, 511. *Bil* 370, 427, 488, 537, 538, 541, 901. *MB* 1: 234, 241, 2: 393. *Al* 7262, 7271. *Jfr* **myrkhus,** *äfvensom* **myrker,** *adj.*

myrkastova (mörkastofwa *Ber* 144; **-stofwan** *ib* 231; **-stofwo** *Bil* 901. **mörka stowa: -stowo** *ST* 23. **mörkastoffwa: -stoffwu** *MB* 2: 391; **-stoffwo** *ib* 405; **-stoffwonne** *ib* 390, 391. **myrkastufwa: -stufwonne** *Bil* 901. **myrka stuffwa: -stuffwo** *MB* 1: (*Cod. B*) 533. **myrkastwfwa: -stwfwo** *Ber* 82. **myrkä stuua: -stuuonnä** *KL* 140, 155. **myrkästwa: -stwo** *ib* 154; **-stwonnä** *ib.* **myrkästuwa: -stuwonä** *ib.* **mörkastufua** *VKR* 39. **mörkastwffwa** *Su* 129. **mörkastua: -stuw** *Lg* 3: 235. **mörkastufa: -stufw** *Ber* 48. **mörkästuua: -stuuo** *KL* 144. **myrkestofwa: -stofwo** *Bir* 2: 314; **-stofw** *Bil* 257. **myrkestuwa: -stuwonne** *KL* 96. **myrkestwa: -stwan** *ib* 160. **mörkestoffwa: -stoffwo** *Al* 7268; *MB* 2: 402. **myrkostofwa: -stofwo** *Bo* 79. **myrko stofwa: -stofwo** *Bir* 1: 73, 126; **-stofwonne** *Bo* 80, 256. **myrkostofua: -stofuo** *KL* 396, 408; **-stofuonne** *ib* 396. **myrko stofua: -stofuo** *ib* 412. **myrkostofa: -stofwne** *Bo* 56. **mörkostowa: -stowo** *KL* 269; *MB* 1: 234. **mörkostofwa: -stofwo** *Bo* 190. **myrkio stwa: -stwo** *Lg* 547. **myrkostuwa: -stuwo** *KL* 100; **-stuwonna** *ib*; **-stuwonne** *ib.* **myrkustuwa: -stuw** *Bil* 391, 409. *På åtskilliga af de anförda ställena skulle attributsförbindelse af adj.* **myrker** *med subst. kunna antagas***),** *f.* [*Isl.* myrkvastofa] *fängelse.* swa som vm nakar man ware sattir j myrko stofwo (*in carcere*) ther för hawir numit bokstafwa. än thot han är j myrkreno ey thes sidhir kan han the thing som han för nam. än thot han seer them ey *Bir* 1: 126. likir barne opfostradho j myrkestofwo ther ey trodhe at liws ok stiärnor vare til *ib* 2: 314. hafuis til hwart thera mörkastufua oc skälighin näpst *VKR* 39. *Bil* 391, 409. *KL* 96, 100, 140, 144, 154, 155 *o. s. v. Bo* 80, 256. *Bir* 1: 73. *Al* 7268. *Ber* 231. *MB* 1: (*Cod. B*) 533, 2: 390. *KL* 396. leddis han w myrkastufwonne *Bil* 901. *ib* 257. lato sätia varn herra ihesum i ena mörkostofwo som ther vndir huseno var *Bo* 190. *ib* 56, 79. *Ber* 82. *Lg* 547. lagdhis han j mörkastofwo *Bil* 901. kastadhe han i mörkostowo *MB* 1: 234. *Ber*

48. lät han hona j ena mörka stowo läsa *ST* 23. j grymlike mörkestoffwo innelukte *MB* 2: 402. *ib* 391. *KL* 397, 408. *Su* 129. bröt diupo häluitis myrko stofuo *KL* 412. foor the säla siälin aff krupsins mörkastuw *Lg* 3: 235. *Jfr* **myrkstova.** — **myrkastovo gömare (myrkästuvo-. myrkästuwo. mörkästuuo-),** *m. fångvaktare. KL* 160.

myrke (mörke)? *m.?* [*Jfr Isl.* myrkvi, *m.*] *mörker.* tässa ärw the plaghor, skadhi, häktilse, hwg, slagh, mörke *(för* mörker?*)*, skam *LfK* 117.

myrker (mörker. *med art.* **mörkerit** *Di* 162. **morkrett** *RK* 3: *(sista forts.)* 5045. *dat.* **myrkre** *Gr* 315. *med art.* **mörkreno** *Bil* 214; *LfK* 239. *pl. gen. med art.* **mörkrenna** *ib* 236. **mörkrennä** *ib* 239**),** *n.* [*Isl.* myrkr] = **myrk.** ij thetta mörker *Al* 5437. kom sigord swen jn i mörkerit *Di* 162. till siöss i morkrett lagde han *RK* 3: *(sista forts.)* 5045. liusa thom j mörkreno waro *Bil* 214. ledde idher wt af dözsins skugga oc myrkre *Gr* 315. äwärdhelikit häluitis myrkir *Bir* 1: 52. *MP* 1: 46. — *pl.* waro . . . rädhelikin myrker mällan thera här oc egipto manna *MB* 1: 316. skulu thin mörkir lyusa thik *Bir* 1: 129. mörkrenna hoffdinge *LfK* 236. *ib* 239.

myrker (mörker *MB* 1: 265; **mörk** *ib* 155, 2: 331; *Bir* 1: 196; *LB* 7: 139, 140, 144, 145, 206. **miörker: miörk** *LB* 3: 198. *n.* **myrkt. mörkt** *Al* 5432; *Lg* 3: 251. *ack. f.* **mörkio** *(för* **mörkia?** *el. att fatta ss best. form?) MP* 1: 46. *dat. n.* **mörkro** *Su* 93**),** *adj.* [*Isl.* myrkr] **1)** *mörk, ej upplyst.* naten vaxte myrk *Bu* 169. *Bo* 105. *Al* 5434. aat mykyt vilsamum vägh. myrkan oc skoghughan *Bo* 13. *MP* 1: 46. han *(Gud)* hawer ok skipat et rädhelikt myrckit hus *(för* myrkt hus? *el. för* myrku hus? *i senare fallet att föra till* **myrkahus,** *hvars betydelse uttrycket* myrckit hus *i hvarje händelse här säkert har) KS* 64 (159, 70). thz myrka hws *(kanske att fatta ss subst.* **myrkahus,** *med hvilket uttrycket i hvarje händelse säkert är liktydigt)* är hälvitis pina *ib.* þa lät kunugen fanga þöm . . . ok þär myrkast var insätia *Bu* 184. ther war mörkt *Al* 5432. — *fördunklad.* solin war myrk *Bu* 339. — *mörk, mörkfärgad.* sky . . . hulkit som myrke branda göra . . . myrkt ok swart *Bir* 1: 71. eth stort mwlin oc mörkt *Lg* 3: 257. *Su* 93. **2)** *svår att upptäcka, dold, smygande?* kallas iwdas mörker ormber, thy at han swek war herra i tro än anticristus kallas oppinbar ormber *MB* 1: 265. **3)** *imbunden, lömsk.* han *(Tiberius)* var . . . myrker i skaplynde *(ingenio . . . insidioso) Bil* 299. **4)** *dunkel, otydlig.* fullän hugh oc wiliä hawandes þe þing at ökyä oc styrkiä, som kronän i suerike oc ware äfftekomände waro a bewaräþe, oc þe at linä som ofthung waro þäm at bärä [ɔ: bäträ] som myrk varo *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). min ordh hulkin som ey äru mörk *Bir* 1: 196. for myrka jattan *ib* 2: 38. j hardhom ok thungom thingom oc myrkom at vndirstonda *ib* 3: 311. *MB* 2: 331. **5)** *dunkelt el. svagt seende.* for mörk ögon *LB* 7: 139, 144, 145. *ib* 2: 36, 41, 42, 3: 198, 7: 140, 206. myrk giordh *(obscurati)* öghon *Bir* 3: 79. — *i andlig mening.* manzsins vndirstandilse är myrkt *Bir* 2: 314. — *Jfr* **genom myrker.**

myrkgrar? *adj. mörkgrå.* en mörkgio *(för* mörkgro?*)* fola *FH* 9: 9 (1508, *afskr.*).

myrkgrön (mörk-)? *adj. mörkgrön.* haffwa mörk grön *(kan äfven fattas ss två ord)* blad *LB* 7: 198.

myrkhet (mörkheth. mörcheth. morkheet), *f. mörker, dunkel.* bort tager tz hiitha oc mörkheth aff ögonen *LB* 7: 164. tz borttager gamwl morkheet aff thom *(ögonen) ib* 205. förtager thz allan rosth i *(för* ok?*)* mörcheth aff mans öghom *ib* 8: 42.

myrkhus, *n.* = **myrkahus.** *MB* 1: 60.

myrkia (mörkia)? *f.* = **myrk.** mz dödsins mörkior *(för* mörker?*) MP* 1: 46.

myrkia (mörkia *Di* 153: **-iandis** *Su* 35; **-iandhis** *MP* 1: 115; **-ir** *Bir* 1: 368; **-te** *Bir* 1: 251; *RK* 2: 2195; **-tes** *MP* 2: 20; **-tos** *Bir* 1: 31; *MB* 2: 345; *Su* 401; **mörctis** *Di* 254. **mörke** *RK* 2: 3682; *Di* 156. **mörchia** *RK* 2: 4270. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* myrkja] **1)** *förmörka, fördunkla.* at han myrke *(obumbret)* thera samuit *Bir* 1: 18. *ib* 72, 251, 368, 3: 110. sannindinna ingangh hulkin som nw är swa myrkt *(obscuratus)* for mangom *ib* 1: 324. **2)** *mörkna. opersonl.* swa snart thz mörkte *RK* 2: 2195. *ib* 3682, 4270. *Di* 153, 156. — *refl.* **myrkias, 1)** *förmörkas, fördunklas, varda mörk.* solen bleknande oc mörkiandhis *MP* 1: 115. solen mörktes *ib* 2: 20. *MB* 2: 345. at jdhra gerninga skulin myrkias när gudhi *Bir* 2: 87. *ib* 1: 275. — *opersonl. varda mörkt, mörkna.* myrkis honum tha siälin skils widh likamen *MB* 1: 52. mörctis fasth aff nattena *Di* 254. **2)** *förmörkas, mista synkraft.* öghonin mörktos *Bir* 1: 31. *ib* 3: 48. *Su* 35, 401.

myrklika (myrkilika *L.* **myrkelica** *MP* 1: 149. **mörklika** *Bir* 1: 196, 401. **mörklica** *MP* 1: 89**),** *adv. L. mörkt, dunkelt.* iak sagdhe nakor thingh myrklika *Bir* 1: 298. *ib* 196, 297, 401, 3: 417. *MP* 1: 89, 149, 150.

myrklikhet (mörklikhet), *f. mörkt utseende.* skysins mörklikhet synis tekna at rägn skuli koma *Bir* 1: 263. rädhos ey skysins myrklikhet *ib.*

myrkna (mörkna), *v.* [*N.* myrkna] *mörkna, förmörkas, mista synkraft.* om ögon thaaras ok mörkna *LB* 2: 52.

myrkra, *v. Jfr* **bemyrkra.**

myrkstova (-stuua), *f.* = **myrkastova.** bödh hona atir j myrkstouo säthia *Bil* 426. vplätande myrkstuuonä *KL* 140.

myrrädikia? (myredicke), *f.* [*Mnt.* merreddich, mirredich] *nasturtium armoracia Fr., pepparrot?* ten som er etir bitin, han skal äta myredicke *LB* 7: 303.

māþ (āþ *el.* **ādh** *i handskrifterna merendels betecknadt genom ett förkortningstecken som liknar* **z** *och i de tryckta upplagorna ofta återgifvet med denna bokstaf; ordet förekommer alltså i dessa ofta under formen* **mz. mäd** *SD* 2: 404 (1304). **mät** *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *NS* 2: 3 (1408). **meþ** *L.*; *SD* 3: 282 (1316). **medh** *SR* 1; *KS* 1 (1, 1), 2 (2, 3) *o. s. v.*; *RK* 2: 5624. **med** *ib* 1: 87. **meth** *KS* 50 (127, 54); *SD NS* 2: 1 (1408), 2 (1408) *o. s. v.* **met** *L.*; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *Bil* 284; *FH* 3: 126 (1448), 6: 47 (1457). **maþ** *L.* **mäþer** *L.* **mädher** *BSH* 1: 133 (1371); *FH* 3: 8 (1377); *SD NS* 1: 626 (1407); *MB* 1: 75, 185, 2: 334; *Al* 2138, 3336, 5593; *RK* 1: *(afgn) s.* 184, 2: 1831; *Bir* 4: 41, 146; *LB* 7: 14, 15, 16; *MB* 2: 307. **mädhir** *BSH* 1: 197 (1387), 198, 199; *KL*

224; *Bó* 191; *Gr* 281; *Bir* 1: 59, 144. **mädhär** *LB* 7: 14, 15, 16, 18. **mäder** *MD (S)* 208, 235; *Di* 98; *LB* 7: 15, 17. **medher** *SD NS* 1: 1 (1401), 2: 2 (1408); *LB* 2: 32. **meder** *RK* 2: 7353), *prep., adv. och konj.* [*Isl.* með, meðr] *L.* *A) prep. med dat., stundom, i sht i det yngre språket, med ack., någon gång med gen.* **1)** *för att beteckna samvaro: med, i sällskap med, tillsamman med.* com sialvar ihesus mäþ änglom ok allom hälghom patriarcom ok prophetom ok allo himirikiz härskape *Bu* 14. lop en iuþa smasuon mz cristnom smasuenom tel kirkio *ib* 22. han sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio *ib.* guz ängel gangar mz hanom *ib* 204. kom eet leion ii fylghe mz þöm *ib* 71. sände han en munk til aquensem mz faghru fölghe *Bil* 274. kom *(imperat.)* mädhir os *Bo* 191. thön hus han skal äta ok drikka i medh sit härskap *KS* 41 (106, 44). han hawer ok skapat et glädhis hws, thet är himerike, ther han är daghlika innan medh sit härskap *ib* 64 (159, 70). åto han til döz ok thön medh hånom wåro *ib* 30 (76, 32). gudh är mz thik *Lg* 32. — *i närvaro af.* blyffuer *(näml. det stulna)* i handom tagit mz thwa aff brödrom *SO* 205. **2)** *för att beteckna gemensamhet i handling el. tillstånd: med, tillika med.* kunungur medh sit rådh skal huxa ok höghelika warna vm rikesins wärio ok fäste *KS* 74 (182, 81). ä hwar the stridha mz sit hoff *Iv* 22. midhan han then näste war meth sinom brodhir *ib NS* 1: 27 (1401); *jfr* **10.** i skulin mädhir mik thakka gudhenom joui *Gr* 281. höte hanom dö mäþ iacobo *Bu* 166. han afladhe son mz ens mölnara dotter *Bil* 300. fik en son mz sinne hustru *PK* 242. mädh honom haffde hon twa dötter *BK* 204. — *med, i förening med, med bistånd af.* allä the thettä bref hörä oc see, heelsär jäc . . . med guþi *SD* 5: 293 (1344). vi . . . sändom allom mannom þe som boä j vplandä laghsaghu helsu med varom herrä *ib* 605 (1346). venligh kerlig hilsa nw oc altidh forsenth medh gud *BSH* 4: 279 (1501). **3)** *för att utmärka den med hvilken något föres el. följer: med.* at thw . . . tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare *BSH* 1: 142 (1373). han före mik fangen mz sik hem *RK* 1: 1581. skal vnge brodren seriffuarenom fore giffua ena halffua mark strax i handen mz sik *(d. v. s. för att taga med sig)* *SO* 116. gaff iac met henne til mädhgifft VII $^1/_2$ löduger mark silffs *FH* 8: 99 (1447). **4)** *för att utmärka det som man för el. har med sig: med.* komo þri kunuga tel hans mäþ sino offre *Bu* 72. fluþo maria ok iosep tel egiptim mäþ barneno *ib* 71. fluþo mz hälghom domom *ib* 166. vm kirkio mäþ liusom ganga *ib* 8. sattes han *(Petrus)* mz staf ok stol i rom *ib* 99. föddr medh allom rikedome *KS* 23 (57, 25). hwar som qwedher mynneskar mz hath eller lwffwo *SGG* 131. the sum mädh fullum wappnum iwer land rijdhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *för att beteckna lifsfrukt hvarmed qvinna är hafvande.* vardh quinnan mz barne hafuande *KL* 322. fra þe stund moþer var först öken mäþ hanom *Bu* 61. sax manaþom var elizabet för mäþ barne än maria *ib* 71. en syndogh kona var mz *(hafvande med)* ens mandrapara barne *ib* 134. *MB* 1: 185. *Lg* 3: 62. *Di* 118. wart hon mz barn *Va* 5. *Lg* 8: 323. — *för att beteckna det som tillhör el. åtföljer något. tillsamman med följ. subst. bildande ett prepositionsattribut.* et skrin af cristallo med helghudomum *SD* 5: 564 (1346). *Jfr* **5.** **5)** *för att beteckna innehåll: af, med.* var fult afguþa mönstar mz siuko folke *Bu* 203. eth törn . . . haffwandis kringom sigh ena grop fulla mz asko *MB* 2: 319. full mz nadh *Lg* 32. som . . . fwl var mz kärlek *Bo* 3. fylto the vatnkarin mz vatn *ib* 62. — *efter föreg. subst.* annath *(näml. tiäld)* war mz rödhlitadhom wädhur skinnom *MB* 1: 495. ii mätskalana mz goþgärnigomen *Bu* 21. en säk mz halm vndir sik läggia *KL* 335. thre grytor mz gul *ST* 91. twa korgha mz fikom *ib* 426. lathe komme hiit ned ene skwthe med salt ok hwmble *BSH* 5: 476 (1511). han hauar . . . sit skiäg mz fam harom *Bu* 204. sa . . . þär koma . . . skara mäþ iugfrum *ib* 11. fingo storan hoop mz fiskom *Bo* 240. *Di* 281. eth merklith tall met folk *FM* 235 (1505). **6)** *för att beteckna en förening: med.* hvarn thera *(af de fyra hufvuddygderna)* hauer nokot samband medh andra *KS* 18 (46, 20). — *för att utmärka en myckenhet med hvilken något är el. blir förenadt: med.* blanda watn mz wini *Bil* 379. tämprar man rökilse mz quinno miölk *LB* 4: 339. tak jurynen aff hylle bark ok brädh medh smör j eenne panno *ib* 2: 32. — *i bland.* lagþe liusit mz hälghom domom *Bu* 12. the äru ey reknande mz thy sama talino *(in eodem numero)* *Bir* 2: 76. **7)** *för att uttrycka ett varande i någons hus el. omedelbara närhet: tillsamman med, hos.* ther . . . mäþ os äru *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). aff þeem sum wir þorwom at optelikä se mäþ os *ib* 670. äru daghlikä hemä med faþrenum *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). jomfrwn sat i en torn och henne syster mz henne *Di* 35. ther war oc en pilt mz then sama smid *ib* 41. sagdhe sith gooz wara jnlaght mz *(af senare hand ändradt till* när*)* benedicto *Bil* 697. — *hos, bredvid.* at han skulde haffua ligat mz länzmannens dotter *BtFH* 1: 281 (1508). — *hos, till vistelse hos.* gaff sik in mädh sinom systerson *SJ* 3 (1421). — *hos, inför.* tha war daniel propheta määr mz nabogodonosor *MB* 1: 13. werdhughom fadher medh gudhi *SD NS* 1: 265 (1403). format thu ey swa mykit mz apostlenom *KL* 319. sancta birgitta är mykit hördh mz *(af)* gudhi *ib* 320. wardh mz gudhi swa hördh *Lg* 3: 258. thu ther mz gudhi är thäk oc känd *ib* 253. seruacius haffwer för wärffwat mz gudhi oc för thiänt, at haa som hälstz söker hans graff, bedhandes hiälp aff honom, tha skal honom giffwas aff gudhi, hwat honom i likamlike matto widhertorfftelikot är *ib* 168. **8)** *för att uttrycka att en beskaffenhet, egenskap, sed, verksamhet, förhållande e. d. förekommer hos någon: med, hos.* frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som ensamen hawer fulkomin losta oc glädhe mz sik siälwom *MB* 1: 74. fwla synder som han sa mz them *ib* 229. enkte othol kunne märkias mz hänne *Bo* 169. *Bil* 409. i thy han mz thik seer älla höre ohöfwelikit *Ber* 261. sköflös therrä goz thär thät wärþer funnit mäþ *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). ängen flärdh fandz mz them *Su* 419. engin fan mz henne antiggia oskällika glädhi oc later, eller harm oc wredhe *Lg* 3: 501. mz thz barnet war enghen dygdh för gäthen *ib* 159. mäden thz (ɔ: diwret) haffuer swadanna dygd mz

sik *Va* 25. nw är giri saa mangom mäder *MD (S)* 235. — *hos, bland.* sua som än är (sidher) mäþ clostarmannom *Bu* 194. wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä ok godhä, mädh somlichum allmoghä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). hwat þässe rätlikä gyora þät skal staþukt vara med þöm androm *ib* 638 (1347). swå sum wi måghom see medh romarom *KS* 9 (21, 10). huru må mera folska finnas medh mannom *ib* 46 (118, 50). huat som mester skördh schal wara mz sch[r]äddarom *SO* 96. mz vndarlicom oc ey förra mz os sedhom siukdom *Gr* 315. dies lune, thz thydher mz os manadagh *MB* 1: 70. thz kallas dag mz jdhir *Bir* 2: 161. hon höris ey mz *(apud)* höfdhingom *ib* 3: 170. hwa tholikt vnder i greco lande mz os saghe *Al* 8246. mz os älskas aldre tholikt *ib* 6262. — *åt.* war mz henne aff gudhi giffuit, at *(näml. det var)* som en sakt haffde, gak til then *Lg* 3: 419. — *med, vid, för, inom.* þänkte han mäþ sik *Bu* 157. *Bir* 3: 23. *Va* 13. *Lg* 32. wäghr medh sik sieluom ok dömer *KS* 31 (80, 34). sagdhe mädhir sik *(för sig själf) KL* 224. **9)** *med, inräknadt.* mz iacob oc iosep oc hans twem sonom . . . tha waaro the alle fadhga oc brödher oc brödhra barn siwtighi folk *MB* 1: 254. **10)** *tillika med, vid sidan af, jämte.* mith goz . . . med allu þe þer til liggir *SD* 5: 293 (1344). sätiom wi waar incigle mädher stadzens incigle *BSH* 1: 133 (1371). läsa aue maria credo oc syu salma mz letaniis *ST* 320. man skal fylla thik öghonen mz bukenom *ib.* som ängen annan guþ vilde þola mz sik *Bu* 150. mädh thässom threm hawir han annor thry ond thing *Bir* 3: 47. at thw . . . tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare . . . mädh häradzhöfthingianom *BSH* 1: 142 (1373). kalladhe iac ther til . . . thänna thrä äpterscripna häritzhöffdhunga . . . mädh fyra boollfasta män *VAH* 24: 323 (1454). **11)** *för att beteckna enhet, identitet el. likhet med: med.* gudhdomen är et giordhir mz mandomenom *Bir* 4: *(Dikt)* 253. som . . . samw käremal mz mik haffwa *Su* 121. iak . . . äradhe han mz *(lika med)* siälffuum mik *Fr* 682. fik lika lön mz apostolis *Ber* 77. the wore lika gambla mz thitmar *Di* 205. jämpn arwinge . . . meth joan bondason *SD NS* 1: 103 (1402). gudz ordh . . . som liknas mz tränna löfwom *(sunt . . . similia foliis arborum) Bir* 3: 317. — *i likhet med, gemensamt med.* änglane . . . mz hulkom han hawir skäl ok siälinna odödhelikhet *Bir* 2: 290. *KS* 2 (5, 3), 13 (30, 14). **12)** *för att beteckna deltagande el. delaktighet: med.* ath nager broder funnes mz nagar vtroheet *SO* 205. — *med gen. och ställdt efter tillhörande pron.* sworo at fenden war tess wisseliga meder *(var med derom, deri hade sitt spel) RK* 2: 7353. **13)** *för att utmärka den som göres delaktig af något: med.* änkte godhz må man mz glädhi ägha thz han ey mz winom skipte *KS* 46 (118, 50). — *för att utmärka dem mellan hvilka en fördelning eger rum: bland, mellan.* giua ok skipta goz ok peninga . . . medh sinom mannom ok vndidänom *KS* 78 (192, 85). skipa thässa syslo mz flerom mannom *MB* 1: 327. **14)** *för att utmärka den person el. sak till hvilken man står el. träder i ett förhållande: med.* at wi görom eet jordha skipte medh . . . herra henrike *SD NS* 1: 265 (1403). hafþe raþ . . . mäþ vinum ok vitrom mannom *Bu* 128. sum vm gingu mäþ hänne *ib* 10. iohannes lät väl vm han *(fogeln)* ok läk mz *(med honom)* ii handom *ib* 157. lekte mz smaswenenom *MB* 1: 278. tu skalt ok ey huxa medh huru mångom, vtan medh huem tu byndr tin hemelika winskap *KS* 22 (54, 24). huar tu vmgångr medh jämningom tinom ella minnom mannom *ib* 25 (61, 27). som turturdufuan, mystom synom jemmaka, alder befatar sik mz androm *Lg* 3: 536. han syndadhe mz eens giffs manz hustru *ib* 56. hiolt rättare thing mädher thöm aff the förscrefne sokn *FH* 3: 8 (1377). at tala mz swa storom herrom *Bo* 2. disputeraþe mäþ hanom *Bu* 101. striþa mz þe cristno *ib* 155. iach wilde . . . ga mz ider j en kamp *Va* 9. göra frammer iartigine mäþ hanne ok naþer *Bu* 6. göra miskund mz thik *Bir* 2: 383. större godhgärning värdhoghadhis gudh at göra mz mik *KL* 356. tha giordhe berman mz hanom wel *RK* 2: 1291. swa giordhe gudh mz oss *ST* 214. beuara thik änkte mz thöm rätuisa mannenom *KL* 380. mädh allum thöm landum ok stadhum . . . skal iak . . . mik . . . enkte bewäria *BSH* 1: 132 (1371). mz huat truldom far þu *Bu* 495. — *med, öfver.* at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. — *från.* hon skulde mz likamen sa hardelika skillias *MD* 67. **15)** *med, med hänsyn till, med afseende på.* wisa os nokon annan som thera *(profeternas)* witne oc spadom sannas mz *Bil* 83. han liknas änglenom mz siälinna *MB* 1: 78. swa är ok mz mik *Bir* 1: 140. spordhe . . . huru mz brödhromen var *KL* 230. han sagdhe alt vara väl mz sik *ib.* han fik witha . . . hwat thidhande war mz iosaphat *Bil* 611. thetta waradhe langan tyma mz honom *ST* 269. thz tok mz honom een ondan ända *ib* 322. huru thz gig mz honom *ib* 323. jngen dölige lönlige nager the tingh mz nokrom nykompnom i ämbetet *SO* 95. om noger broder mz hanom nagat wiste än thz äran tilhörde *ib* 102. *Jfr* 8. — (?) se oppa brädhet medh hwath tärninghin dragha will *BSH* 4: 257 (1501). **16)** *för att uttrycka åtföljande omständighet el. sätt: med.* las . . . hänna helso värs mz knäfallom *Bu* 26. födes guz son mz mandom *ib* 206. vp föþas . . . mäþ renliuis louan *ib* 4. hans blyght skal ändas mz heþar *ib.* ändaþe syn aldar mäþ dyghþelekom lifnaþe *ib* 8. þe boþo saman guþleka mz mykle dyght *ib* 3. vilde drägha *(näml. ljuset)* mz afle af hänna hände *ib* 12. räþo rike mz ro *ib* 64. at þänkia mz þakom þina pino *ib* 72. gaff vp sina siäl mz sammum ordhum *Bil* 110. mz myklom räddogha sagdho the mällan sin *KL* 417. gingo alle wt af mönstrino mz store quidho oc räddugha slande sik for brystit *ib. MB* 2: 410. liua medh hofsämio *KS* 23 (57, 25). thet skal göras medh vitre forhuxan *ib* 20 (49, 21). hua annars godhs taker . . . vtan medh rättom laghom ok sannind *ib* 74 (180, 81). tå the sea ok röna at han säter sik manlika medh lif ok makt vt firi almoghans hedher ok tarua, tå sätia te ok sik ut firi hans hedher ok äro medh lif ok lydhno ok fullan godhwilia *ib* 78 (193, 86). älska tik ok hedhra medh alle makt sinne *ib* 26 (65, 28). rätte thz medh fulla hand *ib* (66, 28). elska ok idhka alt thet godt är, medh höueskom ok dyghdelikom åtheuom *ib* 13 (30, 14).

godhz . . . mz glädhi ägha *ib* 46 (118, 50). alt thet man medh syndom få, thet skal medh sorghom förgå *ib* 30 (75, 32). quos . . . per legittimam prediorum permutacionem mæd festum oc lagafangum habuerit *SD* 2: 404 (1304). meþ festum vc allum lagha fangum *ib* 3: 282 (1316). þet hauir jäc giuiþ . . . med þänna skiälum *ib* 5: 293 (1344). *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). wäl wt aff folkeno mz godhe forsyyn wäldogha män *MB* 1: 327. weet iak nw mz sanno *(i sanning, för visso)* at thenna smaswen maghom wi rädhas *ib* 278. mädh liowo eller ok ledho *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). thet war mik eygh meth lika eller retta af gangith *ib NS* 2: 117 (1409). — *på.* mädher swa mattho *SD NS* 1: 626 (1407). fulfölghen thz än medh thz bedzste *RK* 2: 4637. *ib* 4856. — *med.* medh thet snarestha *BSH* 3: 153 (1464). medh thet allerförste *(med det allra första, så snart som möjligt)* *ib* 5: 162 (1507). *Jfr* **23.** — *i förbindelse med ett verb af en bem. som liknar åtföljande substantivs.* pinte iak han mz marghom pinom *Gr* 281. manadhe han . . . at dräpa sina dotter mz hardhom dödh *KL* 309. at . . . ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). the räddos mz myklom rädogha *(timuerunt timore magno)* *MP* 2: 36. doo mz bradhom döö *Bir* 1: 88. *ib* 2: 81, 86. han scal dö mz heluitis dödh *(morte moriatur)* *MP* 1: 35. han skal lifwa mz lifweno ok äkke döö *Gr* 295. sompnadhe mz *(i)* thwngom symn *KL* 164. gräto alle mz storom graat *(greto storligen)* *ib* 165. han föddis aff mik mz the födzlo ther gudz syni höfdhe födhas *Bir* 3: 411. **17)** *för att beteckna medel: med, förmedelst, genom.* gik mz thörrom fotom owir vatnit *KL* 418. *MB* 2: 410; *de två sistn. ställena kunna föras till* **16.** kiändo liket mäþ handom ok gato eigh seet mäþ öghom *Bu* 14. slita han mz tannom *ib* 100. þe nighu barneno . . . mz höfþom *ib* 71. mana þän döþa mz stauenom up standa *ib* 101. läste mz eldez bandom varn mästara *ib* 207. huþstryca han mz iarn gislom *ib* 501. blöt mit hiärta mäþ þino bloþe *ib* 72. af þöm *(näml. död)* löste ihesus alla goþa män mz sins likama döþ *ib* 21. þu köpte mik lif mäþ þinom döþ *ib* 75. þät sama fästes . . . mz heþnom vitnom *ib* 62. läta guz ansuar mäþ hälghom bönom *ib* 5. fik mz bön in koma i kirkiona *ib* 30. han kaste hona mz första stenenom *Bo* 159. han kan ekke finne pa laget at kasta medh henne *(blidan)* *BSH* 5: 147 (1507). bleff skoten med en pil *ib* 480 (1511?). wij wilia skirma mz hwassa swerd *Di* 163. hwsith war owan thäkt mz thrässkyns tiällom *MB* 1: 495. all studhin oc wäggiana *(näml. voro)* klädda innan til mz fyra litadhom klädha bonadhe *ib.* kläder mz *(i)* gulwäfium *Bil* 112. hulde han sit hofwodh mz howudh dukenom *ib* 127. skip ladhin mz hwete *ib* 575. huru gudh skapadhe mannin ok styrir han mz budhordum *ib* 612. the formatto . . . thässa gerning mz diäffla krapt *MB* 1: 295. kännis medh ordom ok gerningom sik wara gudz vndidåna *KS* 16 (39, 17). thet han gitr ey gripit medh sinom skiälum ok vndistandilsum *ib* 18 (45, 19). släk tin lusta medh höuiskom tingom *ib* 24 (58, 26). ängin vretlika tunga medh sit wald *ib* 48 (122, 52). medh sitt godz gif löna *ib* 70 (172, 77). sik födha ok klädha medh sit daghlikt äruodho *ib* 76 (187, 83). han *(staden)* war wäl bewaradher mz mwrom *MB* 2: 316. the begutu han mz sodh oc diska watn *Lg* 586. lot honum ther begafua mz örs ok dyra hafua *Fr* 2657. kallaþir mäþ wart bref *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). at wäþia a mot þere näfnd med XL mark *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). lät hanh up hängia mz hare *(per capillos; vid håret)* *Bu* 495. *ib* 501. drogh hona fram mz hareno *KL* 309. *ST* 263. thic . . . mz haret wtleeda *RK* 2: 1281. *ib* 2476, 3: 1044. sama teknom vi mäþ liuse *Bu* 10. teknas actiua vita mz martha ok contemplatiua vita mz maria *Bo* 142. mz do ra krokum menas kardenala *Bir* 4: *(Avt)* 179. mädher them misgangna wingardomen . . . wndir star jak the reglor oc renliffnadha som nw ey hallas *Bir* 4: 41. hwath monde waar herra wilia mz tholkom sidh *MB* 1: 308. a bonden wizord at väria sik mädh siex manna eþe *SR* 44. haui viuin wald at witnä til salans medh attä mannum *ib* 1. mz hanom iättar guþ signa vm siþe alla heþonna *Bu* 4. hon fik hanom þän heþar mz sins sons ängle *ib* 24. han hafdhe sik iättat komascolande til iordhrikis mz enne iomfru *KL* 418. *MB* 2: 410. laghin äre giwin mz moyse, än nadher mz ihesu christo *ib* 1: 441. bödh waar herra til israels folk mz moysen *ib* 328. war herra sigher siälwer mz sinom prophetis *ib* 439. christus taladhe mz *(per)* sine brudh til en forman *Bir* 2: 183. thässe drotning . . . lätir mik spöria mz *(per)* thik til raadz *ib* 3: 320. miin frw mz mik idher helsa badh *Ir* 2012. *MB* 1: 444, 446. *KS* 50 (127, 54). *Bir* 3: 121, 360, 411. *Ber* 101. *RK* *1: *(sfgn) s.* 175. hwlketh jag sender eder nw met niels biörnsson *FM* 220 (1505). — *med tillhjälp af, med begagnande af.* lät han . . . nidher taka mz stigha *Bil* 448. at ganga mz trappom til gudz altara *MB* 1: 495. mz naghra broor gikx in j stadhen *ib* 2: 316. ena kafflabro . . . mz hwilken the skulle sig till skepen forda *RK* 3: *(sista forts.)* 4782. alle the meste peninge jag kwnne aff stad komme och sende eder ower met förste opne vatn *FM* 229 (1505). medh första dahx wädher jw benalass til thet möthe *BSH* 5: 73 (1506?). — *med, med användande af, för.* palacium . . . som thomas havar bygkt mz þit gul ok siluar ok dyrom stenom *Bu* 184. **18)** *på grund af, i följd af, af, för . . . skull, med.* iudhane korsfästo ihesum mz afwnd *KL* 418. *MB* 2: 410. hon nekaþe mäþ tuem skälum *Bu* 5. mädh the skäl är thät aff ålder kumit i sidhwänio manna *KS* 6 (12, 6). iak skapadhe oc atirlöste mannin mz *(ex)* minom godhlek *Bir* 2: 205. mz borgarenes falskhet han stadhen fik *RK* 3: *(sista forts.)* 5304. tz arbeyde som brent är i persan mz screddarens forsumelse *SO* 100. magnus met gudz nath. sweä kononger *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 636 (1347). wi albrict mädhir gudhz nadh sweia oc göta konungir *BSH* 1: 197 (1387). wij jacob medh gutz nad erchebiscop i vpsala, kort medh samme nadh biscop i streugnes *ib* 4: 101 (1483). — mädh thy, *i följd deraf, derför.* honum behagade thz ey wäll mz ty slog han myn fogte i häll *RK* 3: *(sista forts.)* 5294. *ib* 5322, 5553, 6152. — *derför att, emedan.* myk önkar offwer thenna pighone meth thy hon är födh aff konungha släkt *Lg* 3: 138. *ib* 135, 152. — mädh thy at, *derför att, emedan.* mäth thy at lönlek samband . . . göra . . . stadhlikär geengangur *SD* 1:

669 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 670. mz thy at the ärw hans limi *Ber* 100. *RK* 3: *(sista forts.)* 5302-3. — mädh thäs, *derför, deröfver (jfr Mnt.* mit des*)*. mz thäs *(myt des)* wart iätten wred *Va* 51. **19)** *i besvärjelser: vid.* jach formanar tik. then ledo fleen, we oc wärk. mäder thom blodogha fothom ther ihesus gudz son han trödh til sith martirium . . . thz then ledhe fleen. tw skalt förgas *LB* 7: 15. *ib* 14, 16, 17, 18. **20)** *utmed, längs åt.* han reedh een litin vägh ok sma . . . mz eet vatn *Fr* 105. alexander drogh än mz the flodh *Al* 5011. *ib* 5587. han foor än mz haffsins sidho *ib* 8815. thz *(landet)* la mz haffsins sidho *ib* 8846. alexander foor sik thädhan . . . mz haffwith fram *ib* 8844. ridho the . . . op mz aana *Di* 212. *ib* 213. han rendhe nid mz aana *ib* 220. *ib* 241. — *vid, på.* tämprar man rökilse mz quinno miölk ok lägher mz bolda *LB* 4: 339. **21)** *enligt, i öfverensstämmelse med.* böte ok bätraþe mäþ hans raþe *Bu* 8. tok sik husfru mz guz laghum *ib* 3. almoghe saman liuer medh laghom ok skiälum *KS* 77 (189, 84). **22)** *med, i öfverensstämmelse med (någons) vilja el. fördel; oftast satt efter tillhörande subst. (el. substantiva ord) och vanligen förbundet med* mot (mote). vm bärgh oc thera handa hafdho liiff tha rördho the sik meer mot mannenom än mz honum *Bir* 2: 290. thet är mich ecke medh *HSH* 20: 173 (1507). the *(öronen)* höre ey åtenast huat thöm är medh ella mote *KS* 32 (82, 34). at thet är einghom godhom mannom mädher vtan mothe *SD NS* 1: 348 (1404). the wilde göra saa hwem thz war medh eller mot *RK* 2: 5624. moth mith mynne giorde the thz hwilkit war mig inthet mädh *ib* 3: *(sista forts.)* 5094. the som andelica lifwa vända alt til gudz loff oc hedhir. hwat thz gaar *(näml. dem)* hällir mz älla moot *Bo* 129. vaþe är striþa viþ guþ siäluan. som haldar mz andrea *Bu* 134. tha hiollo badhe domarene oc constantinus amot them mz siluestro *Bil* 84. — *abs. ss subst. medgång.* badhe mz oc moot koma honom til godho *Bo* 66. **23)** *vid tidsbestämningar: under, vid, i.* nar hon ey hindras af iordhrikis wmsorgh älla willo mz gudhelikom bönom *(in oratione) Ber* 135. mz *(vid)* the tydende wordo borgarna fast sörgiande *Di* 6; *jfr* **18.** haffue ther til oldermansens loff medh twa brödra närwaran *(tillåtelse gifven i närvaro af två bröder) SO* 113. teddo the wäl nakra stund mz thz första *(i början)* j sidhom oc liffwerne ennahanda skrympteligha gudhelighet *Su* 229. — mädh thy, *härunder, emellertid.* mz thy kom daghin at enkte *(utan att)* hafdhe än hanin galit i the huse *Lg* 3: 213. — mädh thäs, *med det samma, härunder, emellertid (jfr Mnt.* mit des*)*. mz thäs *(myt des)* kom jätten tith *Va* 51. *ib* 49. *B) adv.* **1)** *med, i följe.* thän märkelicaste man ther var mz *Bo* 20. mange tydeske waro ther medh *RK* 1: 4202. the svenska waro mz j then skara *ib* 2: 372; *jfr* **3.** tha wille sielfwir mz *ST* 485. then same war ock i dätmeren medh när slagedh stoodh *BSH* 4: 248 (1500). — *med, med om (att).* thw wast met ath sla swen degn j häl *FH* 6: 47 (1457). **2)** *för att beteckna ett medförande: dermed.* darij sändebudha lot han fa thetta breff lot them mädher ga *Al* 2138. **3)** *derjämte, tillika, också, äfven.* petrus böt . . . paulo mäþ bära likbarena *Bu* 14. maria . . . mötte hanom. ok alla iuffrur af himirike mz *ib* 25. lät mik pina kroppin mz *Bir* 2: 11. er storlige til fare, at thet torn faller meder *FM* 230 (1505). *Al* 3395, 5593. *RK* 1: 4030, *(efgn) s.* 184, 2: 1831, 5043. *MD (S)* 203, 235. *ST* 126, 282, 305. *VAH* 24: 319 (1414). *LB* 2: 32. *Di* 35, 37, 64, 66. tha badhe sniör ok rägbne mädher *(på en gång snöar och regnar) Al* 3336. — *dessutom.* böthe aater skadan ok xl mark mz *MEG (red. A)* 56. **4)** *för att beteckna medel: med, dermed.* lagþe liusit mz hälghom domom ok giorþos mäþ mangh faghar iart[e]kn *Bu* 12. länte hanom sin asna at föra mz barnen tel compostellam *ib* 173. III iern sleffwa at stöpa lodh met *FH* 4: 84 (1499). tak jnrynen aff hylle bark ok brädh medh smör j eenne panno . . . ok smör tik medh *LB* 2: 32. thz som . . . quämelikit är at matha ok tämpra likamanom mädhir *Bir* 1: 144. jak hade enchte i händerna at wäria mik mäder *Di* 98. gyuum wi til at köpä med böker . . . tolfhundraþa mark swenscä pänningä *SD* 5: 564 (1346). *C) konj.* **1)** *medan, så länge som.* þe äru aldrigh mäþ han lifar gozs älla lif felughe *Bir* 4: *(Avt)* 184. the ridhu nu fast mz dagher var liws *Iv* 2289. *ib* 3223. *GO* 1025. *ST* 279, 454. *MD (S)* 307. *Di* 202. *MB* 2: 77. — ä mäþ, *se* **ä.** **2)** *emedan, eftersom.* mz hon swa stundade ok swa tradhe vil hon til sin syster fara *RK* 1: 607. mädh jac ey siälf incighle hafuer *SD NS* 1: 91 (1401). meth myn samthykkia ok kerlek ok gothuili er tel komyn *ib* 2: 117 (1409). *HSH* 20: 87 (1507). mz thu är swa wiis tha gör ok swa *Al* 2088. *MB* 2: 307. *RK* 3: 1522. henne bordhe thy af androm thiggia mz hon formatte ey sielf ärwodha *ST* 42. hwa äst thu mz thu mik kännir *ib* 529. tha wilde clärkin rätta sik op i sänginne, mz han hördhe oc saa, at hon war ther *Lg* 3: 20. — *då, om.* mz *(si)* dauid kallar christum sin herra. huru är han tha . . . hans son *MP* 1: 313. **3)** *så mycket som, allt hvad?* thz vndrar darius mz han giter *Al* 1904. — *Jfr* **ater-, fram-, hvar-, här-, langs up-, þär-, ut-mäþ.**

mäþalder, *m.* = **midhalder.** a mäþaldre *Bu* 102.

mäþalgarþer (mäþul-), *m. L.*

mäþalkläþi, *n. pl. L.*

mäþal korn, *n. L.*

mädhalsten, *m. mellanliggande sten, råmärkesten, råmärke.* jnde in mædhalstenen *SD* 2: 23 (1287; *i en råskilnadsdom*).

mäþan (mäthan *Bir* 2: 40. **mzdhan** *Lg* 3: 83. **mzan** *Lg* 550. **mäden** *Va* 25. **medhan** *KL* 58; *RK* 1: 1201, 4409. **medan** *Di* 182. **medhen** *BSH* 5: 73 (1506?). **mädhane** *Bo* 16. **midhan** *SD NS* 1: 27 (1401), 29 (1401)**)**, *adv. och konj.* [*Isl.* međan] *L.* *A) adv. under tiden, härunder, emellertid.* mädhan como römska herra sendebudha til vespasianum *Bil* 315. konungin ränte mädhan ok röfuade alt kirkionna goz *ib* 788. *Bo* 161. *MB* 1: 16, 189, 297, 342, 362. *Iv* 69. *RK* 1: 126, 157, 669, 700, 712 *o. s. v.* *ST* 149, 262, 289. *Di* 90, 182. sagdhe wilia bidha när hestomin medhan *KL* 58. mädhan siwdher wrangh gryta ower eldh män rät gryta bedhis i by *GO* 460. mädhan seeglen wunnos stormades mädhan *RK* 3: 291. medhan the fara op til herradagen och göra sig redho hith, mädhan slas wij pa nackan *BSH* 5: 254 (1508). *B) konj.* **1)** *medan, under det att.* mäþan iosep rede brollöps kost ii bäþleem sat maria

ii nazareth i faþurs garþe *Bu* 6. *ib* 102. *RK* 3: 291. *BSH* 5: 254 (1508). — *så länge som.* aldre tapa þe sighar. mäþan þe hanom þiäna *Bu* 56. *ib* 504. *Lg* 550, 3: 83. mädhan thessin dagher ok forordh standä *BSH* 1: 132 (1371). **2)** *då, emedan, alldenstund, eftersom.* mäþan þin piua var min skuld . . . gif at þinna pino sara suärþ . . . groe ginum mina hiarta rötar *Bu* 73. mädhan thu vilt hädhan fara. föör mik mz thik *Bo* 245. *ib* 9, 13, 16, 103, 132, 242. *Bil* 83. *MB* 1: 45, 187. *Bir* 1: 4, 3: 66. *Fl* 1505, 1573, 1952. *Iv* 1508, 3714. *RK* 1: 1201, 4409. gaff hon . . . herra häminge . . . allan sin rät ther hon hafde til the prebendone . . . midhan han then nästo war meth sinom brodhir *SD NS* 1: 27 (1401). *ib* 29 (1401). thz diwret är aldrik kommit aff nokro vnda art, mäden thz haffuer swadanna dygd mz sik *Va* 25. **3)** *då, då likväl, ehuru.* huru sighar þu . . . han vara corsfestan mz vilia. mäþan han var forraþen ok saldar *Bu* 138. thy at mädhan thu äst man. oc *(för* thu*?)* gör thik siäluan gudh *(cum homo sis, facis te ipsum Deum)* *Bo* 154. thu mat spöria huru the pressa mik mädhan min guddombir ok mandombir är opinlikin *Bir* 1: 161. *ib* 2: 40. *Iv* 3701. *Al* 5378. **4)** *så mycket som?* kunugen böþ vt gul ok self. mäþan þe vildo haua tel lösn hänna *Bu* 490. — **mädhan som,** *konj.* **1)** *medan, under det att. Lg* 3: 126. **2)** *då, emedan. SD NS* 2: 20 (1408). *Lg* 3: 123. — *Jfr* **ä mäþan, män.**

mädharve (medarffwe. metarfwe: -om *FH* 5: 79 (1480). **metarffue. medhärfue),** *m. medarfvinge.* mine bröder ok medarffwa *BSH* 4: 52 (1477). met warom medhärfuom *FH* 3: 126 (1448). affhender jak mik och mynom metarffuom thet for:de godzet *ib* 5: 53 (1468). *ib* 79 (1480).

mädharvinge, *se* **mädhärvinge.**

mädhborghare (medhborgare. medhborgere *BSH* 5: 79 (1506). **metborgare. metborghere),** *m.* [*Fdan.* mædeborgere] *medborgare, borgare i samma stad (som en annan).* wore kiere metborghere som ärä the godhe men j bagare embithedh *BS* 34. han haffde i helslagit theres medhborgare niels persson *BSH* 4: 100 (1483). togh josep persson . . . aff mich och aff iiij andre mine metborgare v tunnor lax *FM* 602 (1512-13; *skrifvelse från borgmästaren i Raumo*). *BSH* 5: 79 (1506). *HSH* 20: 90 (1507).

mädhbrodhir (medbroder. metbroder: -bröders *FM* 300 (1506). **mädherbrodher),** *m.* [*Jfr Mnt.* medebroder] *medbroder, stallbroder.* hans mädhbrodher huilken mz honom taladhe *MB* 2: 90. vtdreff gaal oc hans mädhbrödher *(socios)* aff stadhen *ib* 101. *ib* 4, 102, 127. *Lg* 3: 407, 408, 453, 466, 692, 714. *SO* 191. *BtFH* 1: 17 (1494, *nyare afskr.*). — *ämbetsbroder.* erchebisp jacob i vpsala war elskelige med broder *HSH* 18: 123 (1497; *urk. utfärdad af de svenske rådsherrarne).* wore käre medbröder *(yttras af svenske rådsherrar) ib* 19: 70 (1505). paa wore käre medbröders menigä rigisins raadz wegnä i swerigä *ib* 75 (1505). kome the verdige feder ware medbrödra *ib* 18: 36 (1496). *BSH* 4: 99 (1483) *o. s. v.* om then leyde, som ware medbrödra hade eders nades sendebod giffuet *ib* 223 (1497; *urk. utfärdad af ärkebiskop Jakob Ulfsson*). ware medbröder oc wij *ib.* thruels olaffson war mädherbrodher *SJ* 89 (1439; *urk. utfärdad af borgmästare och råd i Lödöse*). *FM* 300 (1506).

mädhfara, *v. medfara.* myn godz oc garde äre skinnede oc illa medfarne *FM* 143 (1502). — *gå till väga, förfara.* vill jach leggia mich all viu om, at thet skall redelighe och skälighe medfares *BSH* 5: 352 (1509). är alloledhis laghlica mädhfarit effter stadzlagh *SJ* 89 (1438). *Jfr* **fara 5.**

mäþfylghþ, *f. L.*

mädhfylghe (metfförlghe. medfölie), *n. följe.* mester dauid oc hans medfölie *FM* 486 (1510). alt got, j bewisten mik oc alt mith metfförlghe *ib* 633 (1515).

mädhfylghia (-följa), *v. medfölja.* mädhfölgde han sinom kompanom *MB* 2: 76.

mädhfylghiare (medfölgiare. metfylgiare: -ara *Di* 140. **mz fölgiare. medföliere),** *m. följeslage, den som tillhör någons följe.* the stora frägdh som gik aff jwda oc hans folk oc mz fölgiarom *MB* 2: 322. *Di* 140. ey formatthe wi med eric karlson oc hans medfölgiara slaas *BSH* 3: 281 (1470). hanum oc hans medföliere skal inthe offuerwald ske *HSH* 18: 70 (1497).

mäþfärþ (medhfärdh. mädherfärdh *Ber* 256, 257; **-färdhe** *ib* 255, 256; **-färdhom** *ib* 255, 261**),** *f.* [*Isl.* meðferð] *L. beteende.* al thiin mädherfärdh skal altidh vara swa som mz enne blyughe ödhmyukt *Ber* 256. *ib* 257. — *vanl. pl. gärningar, handlingar, handlingssätt, beteende.* i dagh skal thin ondzska ok thina snödha medhfärdhe taka en ända *Bo* 191. glädhias af thera thrimnadh j godhom gerningom ok mzfärdhom *Bir* 1: 24. thiänisto qvinnanna ordh ok mzfärdhe *(gestus)* giordho han mer gladhan än hustrvnna athäfwe *ib* 325. klärkanna ok renlifwis mannana skipan ok mädhfärdhir *(dispositio et conversatio) ib* 3: 363. *ib* 1: 348, 3: 80, 226, 255, 469. *Ber* 248, 255, 256, 261. jak aff six diäfflenom oc allom hans mzfärdhom *Lg* 3: 689.

mädhganger *m.* [*Jfr Isl.* meðgangr] *medgång, framgång, lycka.* mz godhe lycko oc mädgangh *MB* 2: 62. *Su* 40, 135, 171, 180, 208, 218, 333. *Jfr* **väruldsmädhganger.**

mädhgavor, *f. pl.* [*Jfr Mht.* mitegâbe] *hemgift.* huilkit forscriffna halfua stenhus . . . jop mentze gaff . . . hinrik frankenbergh til mädh gaffuor mädh synne brodhers dotter *SJ* 116 (1443). at jak . . . haffuer vnt ok giffuit . . . niclis stub til heder oc mädhgaffuor mädh mynne älskelico fränko hustru margitte magnussadotter . . . alla mina ingedöma *ib* 188 (1449).

mädhgipt (mädhgifft. medhgift. metgifft. metgiffpt. met gyffth *FH* 5: 53 (1468)**),** *f.* [*Jfr Mnt.* medegift] **1)** *gåfva.* aff thäs hälga andhas mz gifft oc jngywtilsom *Lg* 3: 396. **2)** *hemgift.* gaff iac met henne til mädhgifft VII ½ löduger mark silffs *FH* 3: 99 (1447). *SJ* 31 (1425), 38 (1426). thet han haffuer giffuit meth sine stiwffdoter anne thet stenhus . . . for metgifft ärligom manne ingwald torstenssen *ib* 348 (1468). om iij^c march päninga, som var en metgiffpt *FM* 217 (1504). **3)** *dotation.* all thenna forscriffna stykke som ärw nadhennedals closters stychtan, bygning, methgifft som klärka kalla dotacionem, gaffuor tilegnilse oc forläning *FH* 1: 18 (1441, *nyare afskr.*). **4)** *gåfva som vid inträde i ett kloster lemnas åt*

detta. thera eghit breff . . . thär the hafua conuenteno giffuit vppa thera ingang ok medhgift *FH* 4: 43 (1455). *ib* 5: 41 (1466), 53 (1468), 57 (1469), 231 (1517).

mädhgiva (medh-. med-. metgiffua: -giffuit *FM* 572 (1513)), *v.* 1) *medgifva, förunna*. äpther thy them mz giffwit är aff them hälga anda *Lg* 8: 396. idher är ekke mz giffwit wndhersta the lönlik tingh som i saghen *ib* 460. 2) *meddela, omtala*. var then opresning nogen her nedhre medgiffwid aff nogrom offwan effter *BSH* 5: 343 (1509). 3) *gifva, öfverlemna, meddela (befallning el. uppdrag)*. ma thet vel bliffua vid then samma befaling som them medgiffwen var aff richesins rad *HSH* 20: 279 (1508). *ib* 24: 25 (1512), 35 (1512). *FM* 507 (1510). — *gifva i uppdrag*. är thöm i wärff och ärendhe sa medhgiffwith *BSH* 5: 73 (1506). är for[de] gode män och sänningebudh swa metgiffuit *FH* 7: 94 (1513.). *FM* 572 (1513). stode well raad oc lemper tiil än siden giffue skep oc godz igen, om thet ther tiil kome skulde, huilkit jagh oc min swene medgiffuit haffuer swa göre skole *ib* 463 (1510).

mädhgöra, *v. medverka*. wtan gudhz nadh, fore komande ok mädh görande, formaghwm wi enkte got göra *Ber* 6.

mädhhald (medhaldh. medholdh. medholl *BSH* 5: 343 (1509). **methold. metholdh),** *n. de som hålla med någon, parti*. sig ey annet . . . forhopendes wten kärlek ynnest oc goduilia besynnerlig aff for:na högborna forstinne oc täss metholdh *BSH* 4: 282 (1501). högboren forstinna oc hennes methold *ib*. koning hans och hans medholdh *ib* 5: 98 (1506). faar han raada oc flere hans medhaldh *ib* 216 (1507). *ib* 243 (1509), 513 (1512, *nyare afskr.*).

mädhhaldare (medhallare: -om *BSH* 3: 161 (1465). **medhollere** *HSH* 19: 134 (1506). **met hollare: -a** *FM* 235 (1505)), *m. medhållare, anhängare*. han oc hans mädh haldara *Su* 66. *BSH* 3: 161 (1465). *HSH* 19: 134 (1506). *FM* 235 (1505).

mädhhiälp, *f. hjälp, bistånd*. *Lg* 3: 181, 405.

mädhhiälpare (medhielpare *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). **medh hielpare. medhielpere. methielpere** *FM* 506 (1510)), *m.* [*Mnt.* medehelper] = **mädhhiälpe.** jagh engilbricht engilbrichtson och alla mina medh hielparo *HSH* 8: 4 (1434, *nyare afskr.*). *ib* 3 (1434, *nyare afskr.*). förarge her sten stwre oc alle the hans medhielpere äre *FM* 137 (1502). *ib* 506 (1510). *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*), 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

mädhhiälpe (medhielpe), *m. medhjälpare, den som understöder någon el. är på någons sida*. at suenscas medhielpa sculle alla wara frij *RK* 2: *s.* 345.

mädhhängiare (medhengare), *m. anhängare*. alle hans medhengare *HSH* 24: 107 (1517).

mädhleks systir (medh-), *f. leksyster*. mz mynom medhlekx systrom (*sodalibus*) *MB* 2: 109.

mädhlidhning (medh-), *f. medlidande*. medhlidningh haffwa tha man seer sin jämcristin nagat ganga paa *MD (S)* 266.

mädhlovare (med-. medlofwere. medhalofware), *m.* [*Mnt.* medelover] *den som jämte någon ikläder sig en förbindelse, medlöftesman, löftesman*. alt thetta for:[na], och hwan artickel widh sigh lofwom wij konung erich, for:[da] rijkesens rade aff swerige, och allom sweriges jnbyggiarom, trolika . . . att halda, och lofwa medh oss, och fore oss wara medlofwera *BtRK* 98 (1435, *orig.*). för oss, och medh oss lofwa alle wara medhlofwara *ib*. begges wara medhalofwara *ib* 99. medh alle ware medlofwares jnsigle *ib*.

mäþlungu man, *m. L.*

mädhstalbrodhir, *m.* = **stalbrodhir.** hans mz stalbrödher *MD (S)* 243.

mädhstand (mädstondh *FM* 151 (1504)), *n. bistånd*. gören mik mädstandh oc hiälp *MB* 2: 27. *FM* 151 (1504). *BSH* 5: 525 (1513? *nyare afskr.*). stödher sik widh herra förswar oc mz standh *LfK* 159.

mädhstandare, *m. hjälpare*. lätha them jnscriffwa j idhra bökir för idhra vener. brödher oc starka mz standhara j alle nöödh oc wardande thingom *MB* 2: 242.

mädhstandogher (med-. medhstandig), *adj.* [*Äldre Dan.* medstandig] *biståndig. med dat.* at j waren her karll knwtsson oc her eric magonsson lydoge oc höroge föllgaktoghe oc medstandoghe *HSH* 7: 18 (1470). vara them medhstandig *BSH* 5: 509 (1512).

mädhsystir, *f. leksyster, väninna*. hon bort gik mz synom lekasystrom ällir mädhsystrom (*sociis ac sodalibus suis*) *MB* 2: 109.

mädhvitare (medvethare), *m. medvetande, genom vetskap (om ett brott) medskyldig (med någon)*. fints naghen grwffue dreng som malm tager . . . laglige tylwunnen, han oc alle hans medhielpare oc medvethara, stande en tywffs reth *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

mädhärvinge (medhärffuinge. meterffuinge: -ingie *FH* 5: 53 (1468). **medharffvinge: -ingers** *FH* 1: 46 (1477, *nyare afskr.*). **medarffwinge: -ingia** *ib* 9: 9 (1508, *nyare afskr.*)), *m. medarfvinge*. badha vppa sina weghna oc sina medhärffuingia weghna *SJ* 176 (1449). *FH* 1: 46 (1477, *nyare afskr.*), 5: 53 (1468), 9: 9 (1508, *nyare afskr.*).

mäghin (mäghen *MB* 1: 34; *Lg* 3: 115. **megin** *MD* 40. *med art.* **mäghinit** *Bo* 208. *dat.* **mäghine** *Bil* 537. **mäghini** *MB* 1: (*Cod. B*) 530. **mäghne** *MB* 1: 34, 44, 113, 345, 455), *n.* [*Isl.* megin] *kraft, styrka, makt*. huat troldoms makt följgher þik. som räner hauet sins mäghins *Bu* 505. aff thera (*himlarnes*) krapt oc mäghne springer oc wäxer alt thz iordhen bär *MB* 1: 44. *ib* 32. skal aldre bidha nakath mäghin, eller starkleker i thinom handom *ib* 428. jak hafuir . . . hamm(en) aff handomen ensamin ok änkte mäghin *Bil* 350. lagdhe hanum math j mun til han fik mäghin *ib* 117. miste sith mäghin *ib* 448. *ib* 106. *Bo* 208. *MD* 40. *Su* 410. thom thykte, at the hafdho tappath badhe makt oc mäghin *Ansg* 235. *Lg* 3: 115. fik swa mykith mäghin aff glädhe, at han sattis op i sänginne *MB* 1: 257. skulin i äta oc styrkia idhert mäghin (*cor*) *ib* 188. är thz omöghelikt at mankönith föddis mz fullo mäghne oc förom likama *ib* 113. *ib* 93, 99, 112, 114, 388. bäldas oc trösta sik aff sinom affle oc mäghne *ib* 455. biþ nu þina guþa giua þinom mannom mäghin mera striþa viþ möbarnet *Bu* 504. gudh giordhe swa mannin, at han hafdhe ewinnelikt mäghin oc odödhelikt, swa länge han syndadhe ey *MB* 1: 104. aff gudhliko mäghne *ib* 345. *ib* 34, 50, 291. gudh sighra mästa crapt mz minsto mäghine *Bil* 537.

gripu ierusalem mz mäghin *Bu* 496. uiþ romara mäghin *ib* 507. mz mäghins krapt wnnum wi wäruldena *Bil* 566. — *kraft, krafter, förmåga.* thz ärwodhe är ower thit mäghin *MB* 1: 327. — *Jfr* **lifs-, musa-, o-, sol-mäghin,** *äfvensom* **famäghin,** *adj.* — **mäghins lös (mäginz lööS),** *adj.* = **mäghinlös.** vardha mäginz lööS *LB* 7: 80. — **mäghins lösa (mäginszlösa),** *f.* = **mäghinlösa.** hwar som . . . far traasoth oc mäginszlösa *LB* 7: 231.

mäghinland, *n.* [*Isl.* meginland, *fastland*] *stort land?* a thera rättom wägh waaro stark mäghin land *MB* 1: 270.

mäghinlös (-löss *Lg* 3: 88. **meghin löss** *ib* 86**),** *adj.* [*Isl.* meginlauss] *maktlös, kraftlös.* hon saa han swa thröttan oc mäghinlösan *Bo* 197. *ib* 217. *KL* 318. *Lg* 3: 86, 87, 88. *Jfr* **mäghins lös.**

mäghinlösa, *f.* [*Jfr Isl.* meginsleysi, *n.*] *maktlöshet, kraftlöshet.* ey formatte hon tha for mäghinlöso tala *Bo* 27. *ib* 197. *Ansg* 243. *Jfr* **mäghins lösa.**

mäghinman, *m. stor man.* seer thu hwat mäghin manne *(quantus vir)* som swa oquämelica var dräpin *Bo* 80.

mäia (mäya. -adher), *v.* [*Sv. dial.* mäja, maja. *Jfr Mht.* meien. *Jfr äfven Mnt.* mei, *månaden maj; gröna qvistar med hvilka man vid fester, särsk. om pingst, smyckade kyrkor och hus*] *smycka (med löf el. blommor).* han *(staden)* är . . . mäiader mz offalnande blomstrom *Su* 137. tha *(Philippi och Jacobi dag, d. v. s. den förste maj)* pläga oc wärdzslike män ridha mäghin greffua skog oc atir komma heem mäyade mz blomstir oc blomom *ib* 374.

mäiare (mäyare), *m.* [*Mnt.* meier] *afmejare, skördeman.* som kornith faller för en mäyare *Di* 223.

mäiegreve (meyegreff. meyengreffue. mäghin greffue), *m.* [*Mnt.* meigreve] *majgrefve, anförare vid den fest med hvilken sommarens inträde (den förste maj) firades och vid hvilken majgrefven red omkring med följe, hvarefter anställdes gästabud med dans. Se Ihre* 2: 118 *f.*; *Ljunggren, Svenska Dramat s.* 126 *f.*; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 468. — *särsk. inom gillena och brödraskapen.* hulken varder valder til meyegreff oc vil ey vara böte j [1] tunna öl oc vari likauel *SO* 5. smidha suenane haffui ey flere samdrykkior vm aarith än vm fastegangh ok walborgamesso som aff aldher warith haffuer tho swa ath vm walborgamesso bör them ey lengher samdrykkio at haffua vthan at theras meyengreffue giffui vth eena halffua thunna öl ok ther betale alle suenane eena thunna öl i theras companij *ib* 64. bör ey suenane heem at fölghia theras meyengreffue i hans husbondha hus *ib.* — *Jfr Peder Swart, Gustaf I:s Krön. s.* 102: när han tå *(Gustaf I vid Eriksmessan* 1526*)* heem redh giorde han archielectum till meiengreffue, settiandes på honom en stoor krantz, then förde han sielff på sigh hem. några dagar ther effter hölt han maiengreffue ööll ganske ståtelighe *o. s. v.* — ridha mäiegreva skogh, *vid nyssnämda fest företaga ridt till skogs.* tha *(Philippi och Jacobi dag)* pläga oc wärdzslike män ridha mäghin greffua skog *(adolescentes de nocte silvas petunt)* *Su* 374.

mäio stadher, *m.* — *pl. läger?* komo alle thädhan vtan skadha alle hem til thera mäio stadha *RK* 1: 1573.

mäkilborsker (mekel-), *adj. Meklenburgsk.* haffwe the lybeske säth i dagh met the mekelborskä *FM* 286 (1506).

mäkla (mekla. -ar, -adhe), *v.* [*Nt.* mäkeln] **1)** *mäkla, medla, bemedla.* epter thy ware wine a badha sidher oos i mellin mäkla oc vnskiliä *SD NS* 1: 611 (1407). **2)** *anstifta.* the mekladhe alth ondth blandh almogen *BSH* 5: 182 (1507). nogon . . . ther i bland almogen nagoth meklar *ib.* ther mäkler ok stempler mik ok riighet skade ok forderff oppa *ib* 458 (1511).

mäklan, *f. bemedling.* äpther godha mannas raadh oc mäclan *PM* LXI.

mäklare (meklare), *m.* [*Mnt.* mekeler] *eg. mäklare; medlare, förespråkare.* han *(presten)* är gudz ängil ok mäklare älla daghthingare *(angelus Domini et mediator)* *Bir* 2: 111. han (ɔ: var herra) bidhir fore os ok äkke fore sik. swa som var mäklare oc midhlare *(tamquam advocatus noster et mediator)* fore fadhorenom *Bo* 100. jach hafwer haffth godha mäklare *BSH* 5: 92 (1506). *ib* 303 (1508), 304. — *mellanlöpare, tasslare.* ther wåre fast onda mäklare i bland the förde mellan oss bade dag oc dygn ä hwath the sagde war mäst alth lygn *RK* 3: *(sista forts.)* 5890. jach skall än nw sta min ewentyr for ondhe meklara skull *BSH* 5: 115 (1506). i högxby sokn haffwe warith ondha meklara *ib* 137 (1507).

mäkta (-ar, -adhe), *v.* [*Fnor.* mekta] **1)** *bemyndiga, befullmäktiga.* satto os ok mäktadho os till fulfölghiara sins testamentz *BYH* 1: 184 (1380). **2)** *mäkta, förmå.* wi mäktom ey mote them *MB* 2: 244. när jak ey mäktade göra myn ämbethe *PM* LXVII. *ib* XI. jak menar ath linköpungx domkyrkia mäktar wäl ath födha herr jons *ib* LXIII. — *refl.* **mäktas, 1)** *få makt, få öfverhand.* watnin mäktadhos *(prævaluerunt)* ower mato ower iordhina *MB* 1: 170. **2)** *vara mäktig.* härras diäfwllin ok mäktas *(dominatur)* j thässom stadhenom *Bir* 3: 197. **3)** *stärkas, få kraft.* starkaste ok fetasta plastir ther siuke aff rasklica mäktas oc vidhirfaas *Bir* 3: 49. — *Jfr* **formäkta, maktas.**

mäkta (mekta), *adj. och adv.* *A) adj. stark, väldig, mäktig, stor.* en mäkta kesare *Lg* 3: 192. *ib* 438. en mekta striid *RK* 3: *(sista forts.)* 4454, 5980. *ib* 5995. meg giordes tha . . . mekta sned *ib* 6113. *B) adv. mäkta, mycket.* mekta stora gåffwer *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 276. *ib* 3: *(sista forts.)* 5970. *Lg* 3: 715. thz är mekta litith *ib* 134. — *Jfr* **makta.**

mäktelika (mekteliga *RK* 3: *(sista forts., prosa) s.* 175. **mäktiligä** *Va* 37. **mäctelige** *FM* 657 (1516)**),** *adv.* [*Mnt.* mechtliken] **1)** *med makt, med kraft, kraftigt.* staan a moth mäktelica *MB* 2: 402. han sa huru mektelica diäwlin war her inbundin *Lg* 3: 232. — *kraftigt, häftigt, våldsamt.* bygyntä mäktiligä at sla til honom *Va* 37. hwsen rystes mekteliga *RK* 3: *(sista forts., prosa) s.* 175. **2)** *med makt, med härsmakt.* store försten wiil ther tha mäctelige komme *FM* 657 (1516). — *Jfr* **maktelika.**

mäkteliker (mectelig), *adj.* [*Mnt.* mechtlik] *betydande, stor.* mectelig rikedoma *MD* 444. *Jfr* **makteliker.**

mäktogher (mägtogher. meektoger. mecht-

oger: -og *TS* 26. **mäktugher. mektugher. mächtuger. mäktigh. megtig.** *n.* **mäktogth. mektokt. mäktught. mektigt.** *komp.* **mäktoghare** *MB* 1: 124. *superl.* **mäctigster: -e** *RK* 2: 8546), *adj.* [*Isl.* mektugr. *Mnt.* mechtich] 1) *mäktig, egande förmåga, i stånd (till el. att). med gen.* ey är iak ok thäs mäktugher *SD NS* 2: 33 (1408). — *med inf. föregången af* at *el.* til at. hwru är iak föör eller mäktigh at fara til pharao konung *MB* 1: 282. jak ware mäktoghir at for därfwa ok nidhir sänkia alla mina owini j enom punct *Bir* 1: 92. *ib* 5: 78. mäktoghe . . . til at sionga hwan dagh ämbitit oc tidhagärdhena aff timanom *ib* 4: 31. 2) *mäktig, kraftig.* är iordhin mintzst mäktigh eller kraptigh aff them fyrom *(af de fyra elementen) MB* 1: 73. gaff them svora megtig *(kraftiga, kraftiga försäkringar innehållande)* breff *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6212. 3) *mäktig, stark.* mäktoghir stridz kämpe *KL* 409. *MB* 2: 244, 402. *Di* 186. han är mik alt for mäktig at kampa mz *Va* 37. aff hwario weest thu thz . . . at alexander är swa säär äller swa mäktogher fore andra säär *Al* 1898. — *väldig, stor, betydande.* en mäktogher stadher *Al* 1782. en ärleken borgh ällar mäktogth slooth *Lg* 3: 192. ther lagdho the vppa them största bärghaller oc mäktogha stenar *(saxa ingentia) MB* 2: 30. een mectogh swmme *HSH* 20: 86 (1507). *ib* 87. et mektokt bryllöp *Di* 40. — *väldig, stark, häftig.* mz mäktught rop *Bir* 3: 336. en mäktogher stormber *Lg* 3: 264. en mektugh strid *Di* 186. *Lg* 3: 308, 333. *RK* 3: *(sista forts.)* 4622. 4) *mäktig, rådande, herskande.* wille . . . konungh cristiern i rikit mäktogh haffua *RK* 3: 1900. — *med dat.* äro alle diäflane honom mäktoghe *ST* 532. — *med prep.* ivir. mäktogh owir diäfwllin *Bir* 1: 48. mägtogher . . . ofver alla werldina *Lg* 45. *RK* 2: 5947. 5) *befullmäktigad, bemyndigad.* stodh a radzstufuonne laghi kniuasmidh mäktugher giordher aff brodher hanus danielis wäghna *SJ* 56 (1439). at wi hawom befält oc mächtugan giort oc alla ledis macht giwet . . . karl ericsone . . . at han maghe lata fasta oc epter landz laghom fulfölgiä a wara wäghna siäx öresland iord *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). — *med inf.* han war mäktoger och myndoger a for:da lasse pederssons wägna at hämoldha . . . olaue magnusson . . . vi öres landh iordh *SD NS* 2: 215 (1409). the giordho hanom mäktughan hanom laghlica fulfölgia a allras thera weghna *SJ* 77 (1438). — *berättigad. med gen.* wilia hans arfua thässen godzen i gen at lösa, tha sculu the thäs mäktoghe wara *SD NS* 1: 89 (1401). — *med inf.* scal for:de hänica bekman äller hans arfua mäktoghe wara thässen godzen styra, radha oc skypa äpter sino nytto oc wilia *SD NS* 1: 89 (1401). är oldermenena mecktoge at hanom byuda pant eller borgan säthia *SO* 153. *TS* 26. thw skall mektogh wara och *(för at)* inthagha i mith rike hwem thw wilth *Lg* 3: 119. at engin min effter komande eller nokor then som nw är, skula mäktughe wara i nokre handa matto thässo for:do morghengafwo ather göra hindra eller qwälia *SD NS* 1: 9 (1401). — *n. adv.* 1) *kraftigt, med fart.* thz *(vattnet)* . . . rinder swa myklo mäktoghare ater til hafsins *MB* 1: 124. 2) *mäkta, mycket, högeligen.* ted hielper mektigt wel *LB* 7: 334. *ib* 329. — *superl. best. form med föreg.* thät. *det hastigaste, det snaraste. i förening med en form af* kunna. til honom fara til malstrand thz mäctigste the kunna wara *RK* 2: 8546. — *Jfr* **al-, alz-, for-, ful-, högh-, ivir-, läm-, o-, väl-mäktogher,** *äfvensom* **maktogher.**

mäktoghet (mektogheth. mectughet), *f.* [*Mnt.* mechticheit] *makt, välde.* mins waldz mäktoghet *Bir* 1: 132. i skwlin lika wara baadha i mektogheth och lika wellogha *Lg* 3: 119. *ib* 291. — *ss titel (gifven åt riksföreståndaren).* fick jach ether mectughedz breff *BSH* 5: 159 (1507). *ib* 160. — *Jfr* **alz-, högh-mäktoghet,** *samt* **maktoghet.**

mäla (mela: -te *Bil* 117, 455; **-to** *RK* 1: 34. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. -de** *Al* 2291. *part. pret. n.* **-t),** *v.* [*Isl.* mæla] *L.* 1) *tala, uttala ord.* ther kunne ängin känna sin sälla vtan han hördhe honum mäla *Al* 5436. — *tala, yttra sig, säga.* the ther amoth melto the waro faa *RK* 1: 34. konung malnrit mälte tha han thz sa badh hertugh fräderik äta ga *Fr* 477. tha hon hafdhe mält *(ändradt till* talath*)* ok gratidh swa *Iv* 984. mälin *(ändradt till* i sighin*)* ey swa *ib* 103. — *tala, yttra, säga.* iak hafuer änkte sakt ther bätre är mält *(ändradt till* sakt*)* än ofuer ware thakt *Iv* 118 *(jfr s.* CXLVII*).* hwath the mälto *(ändradt till* taladho*)* ok hwath the giordhe herra iwan thz görla hördhe *ib* 924. — *med de uttalade orden följande i direkt form.* en man mälte tel domaran alla pino döua þe cristno vtan iarnet *Bu* 510. *Bil* 117, 455, 892. *MB* 1: *(Cod. B)* 539, 540, 562. *Fl* 579, 1503, 1786. *Fr* 507, 510 *o. s. v. Iv* 107, 123, 143, 172, 1076, 1234, 1460, 1480 *o. s. v.* (107, 143, 172, 1076, 1234, 1460, 1480 *och på flere följande ställen är* mälte *ändradt till* sagdhe). *RK* 2: 2012. *Di* 90, 95. tha mälte han ok sagdhe swa *Fr* 184. *Fl* 44, 612, 1895. *Iv* 137, 1126, 1388. *RK* 2: 4689. alexander swarar ok mälte widher *Al* 612. — *säga, omtala. med sats inledd af* at. then skänke fore sin herra mälde at han nappin ij barmen fiälde *Al* 2291. — *förklara, tillkännagifva.* the breff articulos oc puncta . . . mälom wi dödh oc maktlösa *BSH* 2: 116 (1400). 2) *nämna, uppgifva, angifva.* them dugher ey wäl alla mäla *Al* 2738. man kan them ekke mäla all *ib* 2740. the mäla sik optast siälff *ib* 2742. 3) *lofva, utfästa.* han skulle haffua thz sölff honom var mält *RK* 1: 946. — **mäla til,** *yrka, föreslå!* hwar mälir til ä slikt han vil *Fl* 1736. — **mäla um,** *tala, säga, yttra. med de uttalade orden följande i direkt form.* tha mälte *(ändradt till* taladhe*)* om herra iwan ädhle riddare sagdhe han os ma ängin skuld at gifua *Iv* 5031. tha mälte om hans modher godh *Fl* 398. *ib* 1583. *Iv* 856, 4401, 4469, 4781, 5572, 5657 (856, 4401, 5572, 5657 *är* mälte *ändradt till* taladhe, 4469 mälto *till* taladho, 4781 mälte *till* sagdhe). *Fr* 525, 703, 1305, 1387, 2553. — *Jfr* **a-, af-, at-, bak-, for-, lagh-, til-, um-, äptir-mäla,** *samt* **fram-, tidh-mälter,** *äfvensom* **mälla.**

mäla (määla. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. -de.** *part. pret. n.* **-t),** *v.* [*Isl.* mæla] *L.* 1) *mäta.* han mälte väghen *Bu* 145. ängin gat thz räknath eller mält *MB* 1: 239. tha the fornempda tompt mäldes ok wtstikkadhis *SJ* 8 (1423). tha fornempda kalgardz tompt mäldis *ib* 38 (1426). thetta är mält medh ny alnenno *ib* 251 (1456).

wi namom af the hälgha läst sannind hwariom enom wara atirmälande mz the samu skäppo j hulke han mälir androm *Bir* 4: *(Dikt)* 269. tholikin mäle ey iämlika *ib* 1: 239. vm nakor määlte hundhradha fota iordh j langlikhet. ok swa mykit j vidhelikhet *ib* 382. *ib* 2: 49. *Fl* 1160, 1239. *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). *Su* 38. *PM* 9. **2)** *utmäta.* att thet *(godset)* mäls i qwarstadum *BtRK* 64 (1396). — *Jfr* **ater-, up-, ut-mäla.**

mäld, *f.* [*Jfr Isl.* meldr, *m.*] *L.* (*ack.* **mäld** *MELL B.* 28: 5; *KrLL B.* 37: *pr. sannolikt att föra hit*) *mäld, säd som skall malas.* mala sina mäld *ST* 490. *MB* 2: 122. *Lg* 3: 6. *Jfr* **mälder.**

mäld (meldh), *f.* [*Fdan.* meld. *Jfr Mnt.* melde] *mäll, atriplex Lin.* triplex *(för* atriplex*)* mäldh sudhin oc ätin *LB* 5: 81. artriplox *(för* atriplex*)* er meldh hon gör lösn j quidh *ib* 2: 41. plaasther aff meldh raa eller swdhen *ib.* — **mälda frö (meldefrö),** *n. frö af mäll.* drikker man meldefrö medh watn *LB* 2: 41.

mälder, *m. L.* (*ack.* **mälder** *MELL B.* 28: 5 *i var.*). *Jfr* **mäld** *(mäld).*

mäldyrt (melyrth), *f. mäll, atriplex Lin. LB* 2: 42.

mäle, *n.* [*Isl.* mæli *i ssättn.*] *L.* **1)** *mål, röst, talförmåga.* skal . . . godhr kunungr haua mun ok mäle til almoghans tarua *KS* 32 (82, 34). **2)** *tungomål, språk.* nw war tha et mäle *(Cod. A* maal 175*)* i iordhrike *MB* 1: *(Cod. B)* 544. — *Jfr* **a-, at-, en-, for-, gen-, högh-, lagh-, rät-, san-, til-, viþer-, äptir-mäle.**

mäle, *n. mått.* at honum skuli ey atir mälas i thy sama mäle som han vtmäle androm *Bir* 3: 148. — **mäla man,** *m. mätare.* at the thet haffde aat skild medh snöre oc merke innan muramestarins oc mälamännena nerwara *SJ* 134 (1444). — **mälis man (melisman),** *m. mätare.* mälis män til fornempda tompt *SJ* 4 (1422). *ib* 5 (1425) *o. s. v.* melismen och witnismen *ib* 251 (1456). *Jfr* **mäleman.**

mäleliker, *adj. Jfr* **omäleliker.**

mäleman (mele-), *m.* = **mälisman.** *SJ* 260 (1457), 262 (1458). *Jfr* **mäla man.**

mäleskäppa, *f. målkärl, mått.* gifua innan idhart sköt godha mäle skäppo *(mensuram) MP* 1: 207. mz the mäle skäppo scal idhir atirmälas mz hulke j vtmälin *ib. ib* 211.

mälinger, *m. Jfr* **utmälinger.**

mälir? *m.* [*Isl.* mælir] *ett slags mått för torra varor.* — **mälis land (melis-),** *n.* [*Isl.* mælisland] *jordrymd af den utsträckning att den besåddes med ett mått säd af en viss storlek. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 177. vnum melisland agri culti *SD* 3: 643 (1324; *dipl. fr. Helsingland*).

mäli stang (mali-), *f. L.*

mälla (mellà. melle. *pres.* **meller** *RK* 2: 8271**),** *v.* [*Mnt.* melden] **1)** *yppa, angifva, förråda.* skulen j swäria mich ey melle biscopen swor j [1] eed sa braad at aldre welia melle thz raadh *RK* 2: 8252, 8254. meller jac . . . then mich tedhe *ib* 8271. *MD (S)* 216, 217. **2)** *yttra, säga.* tha böriade konungen til hans kompan mella *MD (S)* 248. — *Jfr* **mäla** *(tala, säga; angifva).*

mällom (*SD* 5: 637 (1347), *NS* 1: 100 (1402), 568 (1406); *Bo* 84; *MB* 1: 449; *Bir* 3: 72; *KS* 5 (11, 6), 65 (160, 71), 76 (189, 84); *Ber* 15. **mällum** *L.*; *SR* 49. **mellom** *Di* 1, 86, 156; *KS* 11 (26, 11), 14 (31, 14) *o. s. v.*; *se vidare* **i mällom. mellum** *BSH* 1: 166 (1376). **mellam** *BjR* 2: *pr.* **mellon** *RK* 1: 2860, 3717. **mällin** *L.*; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 6: 180 (1350); *se vidare* **i mällom. mellin** *ib* 2: 505 (1307); *Bil* 53; *KS* 19 (48, 21), 38 (100, 41); *se vidare* **i mällom. mällen** *ib* 2 (5, 3), 3 (6, 4), 76 (189, 84). **mällän** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **mällan** *L.*; *SD* 6: 180 (1350); *Bu* 79, 129 *o. s. v.*; *se vidare* **i mällom. mäldan** *Ber* 201; *se vidare* **i mällom. mälan** *Bu* 511; *MP* 2: 8. **mellan** *ib* 1: 51, 56 *o. s. v.*; *se vidare* **i mällom. millom** *L.* **millan** *L.*; *MP* 1: 86; *VAH* 24: 322 (1442); *Gers Frest* 33; *RK* 3: 1264, 1425, 1429, 2547, 3859, 3864; *PK* 242. **mällir** *L.* **mälle,** *jfr* **i mälle. mälla** *MB* 2: 364; *LfK* 17. **mällu** *L.*)**,** *prep. och adv.* [*Isl.* millum, millim] *L.* *A) prep. med gen., ofta i sht i det yngre språket, med ack., någon gång med dat.* (*MP* 1: 56; *MB* 1: 449; *SD* 3: 644 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*))**,** *stundom ställdt efter tillhörande subst. el. pron.* **1)** *mellan. i rumsbestämningar. för att beteckna befintlighet på en punkt mellan två andra punkter.* jac läggir tighilstenen mällan waar *KL* 234. sin her millan baadhe härene ladho *RK* 3: 1425. saa han iohannem koma leddan wärdhelika mellin twäggia ängla *Bil* 53. var herra ihesus gaar mit mällan systrena *Bo* 156. *Bu* 129. — *för att beteckna rörelse mellan två föremål.* et sin foro lx köpmen mellom sassen oc danmark *Di* 86. ödde mangha peninga j flytningh millan köpstadhen oc skipin *PK* 242. sända gaffwor syna mällan *MB* 2: 350. förþe þik . . . mällan landa *Bu* 79. gik mällan hans ok andra martires *ib* 521. gik daghþingande mällan sin härra ok andra martires *ib* 522. almanna vägha . . . the ändelika skulu faras . . . landa mällom ok köpstadha *KS* 65 (160, 71). — *för att beteckna att något upptager mellanrummet mellan två föremål.* curiam næs mellin wikæ *SD* 2: 505 (1307). then skog lag mellom danmark oc sassen *Di* 86. a þe heþ som bufera hete ok liggar mällan tua staþa *Bu* 176. mala hana tel miöl mälan tuägia quärn stena *ib* 511. — *för att beteckna afståndet mellan två föremål.* huru lanckt är mällan himins ok iorþ *Bu* 145. mellom hans öghen war en span *Di* 1. sadhe hona *(jorden)* fulla mz reno hwete swa thrankt at ey ware atskilnadhir *(distantia)* mällan korn ok korn *Bir* 1: 382. — *för att beteckna att något eger rum på ett område som är beläget mellan flere än två föremål.* han skal hawa ängin friþ. antwiggiä i dalum. ällr a nokro bergheno. som är iarnbyärgh. silfbyärgh. stalbyärgh. ä hwar þe äru. egh oc hälþer berghännä mällom *SD* 5: 637 (1347). — *mer el. mindre bildl.* skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur *KS* 2 (5, 3). tridia liwernit är mit mellom thessa tväggia *ib* 14 (31, 14). the som thz *(barnet)* handamällan haffdho *Lg* 3: 620. hälga böker hulka wi handa mällan *(in manibus notris)* haffwom *MB* 2: 262. hanom som closters bökir handa mällan haffde *(librario) Su* 265. mädhan han och hans formyndare . . . häradhit kynd handamellan hafwa *SD NS* 1: 623 (1407). *ib* 568 (1406). *MB* 2: 309, 310. *LfK* 11, 17. **2)** *mellan. i tidsbestämningar.* hwru langt war

mällan thäs som alle ängla waro godhe, oc til thäs at the skildos *MB* 1: 49. ther war ey lankt mellon thz han swor ok han wt aff rikit foor *RK* 1: 2860. isä mällum *(d. v. s. mellan islossningen och isläggningen) SR* 49. **3)** *för att uttrycka en skilnad el. olikhet: mellan.* ängillin ok een höuisk människia. the hawa en atskilnadh mällan siin *Bo* 42. *Ber* 201. **4)** *för att uttrycka ett ömsesidigt förhållande: mellan.* wäri frither mällin aldra manna *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). wi hafuum giort et skipte mällin war *ib* 6: 180 (1350). *ib NS* 1: 100 (1402). war en sämia giord millan akäranden . . . oc brodher niclis *VAH* 24: 322 (1442). effte allo þy warum winum oc warum frändum þykkir jamnat wara mällan war *SD* 6: 180 (1350). thz kan ey giärnt warda kärlekr mällen rika herra ok fatökt folk *KS* 76 (189, 84). ther må ey godh sämia länge mellom tera wara *ib* 77 (190, 84). var mikin bardaghi saman sattar mällan heþna ok kristna manna *Bu* 176. *MP* 2: 8. ey kiuadhom wi älla deldom mällan os *KL* 234. om then owilliä som war kommen mellom migh oc borgemesterna radit oc meneheten i stocholm *BSH* 4: 100 (1483). *ib* 1: 166 (1376). *Gers Frest* 33. man wil ilt mellon oss dragha *RK* 1: 3717. the dagha millan sin *ib* 3: 1264. *ib* 1429. skodha mällan godhan anda ok ondan *Bir* 1: 210. *ib* 215. afiä þe siþan barn mällän sik *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). huilka siw marcer han gaf mic til wilda mällan iordha skipte *(d. v. s. vid jordbytet) ib NS* 1: 502 (1405). som thom skulle rättan dom mällan seghia *Bil* 80. skipta thz flere mannom mällom *MB* 1: 449. thätta for:da jordhaskipte, the hafdo giorth sina mällom *SD NS* 1: 100 (1402). rätlika döme *(för -a)* manna mellom *KS* 48 (122, 52). at huarghen bindes winskapr manna mellom *ib* 62 (155, 68). ther aff kombir missämia ok ilwili manna mällom *ib* 5 (11, 6). thr är ängin iamnadhr tera mällom *ib* 76 (189, 84). the män som wilia saman wara ok liua, skulu wara winlike ok hemelike thera mellin *ib* 38 (100, 41). skipto swa iämpnom ordhom sina mällom *Bo* 84. the gladdos sina mällan *ib* 9. älskwms wara mällom *(invicem) Ber* 15. komber oc ey barn þerrä mällän *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). **5)** *bland.* stodh midhuaghu mällan idhir *(medius . . . vestrum) MP* 1: 22. sithiande mellan kennefädhrena *ib* 51. *ib* 56. somlikin *(näml. säd)* fiol mellan torna oc tidzsla *ib* 84. *ib* 86. giorde millan siik eeth storth gny *RK* 3: 3859. beegynner millan them blodhen flytha *ib* 3864. lofwas thw värdhelica först mällan *(inter)* martires *Bir* 3: 224. hedhningane dyrkadho stokka ok stena ok dödha män mällan hulka *(inter quos)* eth afgudh dyrkadhis som kalladhis belzebub *ib* 1: 154. *ib* 235, 254, 255. *Su* 438. **6)** *under. i tidsbestämningar.* swa framlängdhis lifwit besklika mällan wärkianna *(inter dolores) Bir* 1: 84. mällan *(inter)* grötelika sokkan oc innerlika böner *Su* 51. mörkia mällan *Bu* 499. sigholdo af sesarea gen indie land ok como þäs mällan i en staþ *ib* 182. *Bil* 433. **7)** *genom. i rumsbestämningar.* allom fuglom som flygha mith mälla hymblana *(per medium cœli) MB* 2: 364; *jfr* 1. *B) adv. dessemellan, derunder, under tiden.* ther vte haffde warit nyo aar swa at han aldrigh mällom hema war *RK* 1: 493. — *Jfr* **här-, i-, thär-mällom.** — **mällom at (millan aat** *LB* 7: 48. **millan aath),** *adv. emellanåt.* spwttha borth millan aath *LB* 7: 47. *ib* 48.

mällombarker (mellan-. millan- *LB* 7: 194, 243, 301**),** *m. mellanbark.* tag mellau barken aff aspa trä *LB* 7: 193. tag . . . millan barken aff vng eek *ib* 194. *ib* 243, 301.

mällom ganga (mellan-), *v. komma emellan.* hadey dektingan mellan gangit *RK* 1: *(Albr) s.* 187.

mällom koma (mellan-), *v. komma emellan.* vtan helga manna ok gudz vyna ok hennes böner thz forhindra ok mellan koma *LfK* 281.

mälning, *f. mätning, mått.* ower haluan annan attongh iordh i rätto mälningh *SD NS* 1: 584 (1486). *SJ* 251 (1456). iämpn mälningh *MP* 2: 110.

mälning, *se* **malning.**

mälta (*imperat.* **meltha** *LB* 7: 155**),** *v.* [*Isl.* melta] *mälta, bereda malt.* the mälta skullo bryggia ok baka *RK* 1: 1644. — *mälta, bereda till malt.* rogh latha mala och korn mältha *BSH* 4: 318 (1502). — *genom fuktande bringa till groning.* tagh gardkwmen och meltha vti ätykio som malth *LB* 7: 155.

mälte, *n. mältning?* anammer jak nw strax vpp korn for hestelopp oc will lathe komme i mellthä *BSH* 5: 420 (1510).

mälte, *se* **miälte.**

mältebodh (mälta- *SJ* 81 (1438). **melta-** *ib* 342 (1468), 365 (1470)**),** *f. L. mältbod, mälthus.* ena kölnabodh och twa meltebodher liggiande nidhan för sama stenhuset *SJ* 174 (1448). *ib* 81 (1438), 260 (1457), 342 (1468), 343, 355 (1469), 365 (1470), 371 (1470).

mältegolf (melthe golf. mälto gulf), *n. L.*

mältelave (mältholaghe), *m. L.*

mältestova (mälthestugha), *f. L.*

män (*sammandraget af* **mäþan. men** *SD NS* 1: 232 (1403); *MD* 74, *(S)* 248, 251, 253, 265; *Di* 238. **meen** *Lg* 3: 61**),** *konj. L.* **1)** *medan, under det att.* män biscopen var a bönom. vändes likamen tel huwþet *Bu* 129. hine ära hema paa theras besta men the andre thera fiende gesta *MD (S)* 251. han ville ey rädhas väluiliioghan gudh män han formatte *(cum valebat) Bir* 3: 186. — *under det att, på samma gång som, då deremot?* epter thy iak visseleca höre ok vnderstar, at . . . gudh lofwar thöm godh lööu, thär miscundsampleca gerninga göra . . . i lifsens helbrygdho tima, män ok swa faa finnas döödz mandz vinir . . . tha hafwer iak thet nw storleca for akt ok öghum *SD NS* 2: 11 (1408); *kanske att föra till följ. ord.* — *medan, så länge som.* haltaþe män han lifþe *Bu* 196. *ib* 21. *GO* 927. *KS* 20 (51, 22). *KL* 8. **2)** *emedan, alldenstund.* thröste sik bätir än föör winna diäfwls lim gryman grefua. män hon wan diäfwlin siälfuan *Bil* 543. *SD NS* 1: 232 (1403). *Bo* 146. *KS* 9 (22, 10), 17 (43, 18), 38 (100, 41), 39 (102, 42). *FH* 3: 8 (1377). *Di* 238. *Lg* 3: 61. *MD* 74, *(S)* 248, 253, 265. **3)** *så mycket som?* the sworo winskap män the gato *Al* 1102.

män (men *BSH* 3: 78 (1454); *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet)*; *Va* 11, 46, 49, 54; *Di* 181; *MB* 2: 5, 47, 56; *Lg* 3: 61, 341; *Gers Frest Inl.*, 1, 15 *o. s. v.*; *LB* 7: 196, 212; *FM* 174 (1504); *HSH* 19: 115 (1506); *RK* 3: *(sista forts.)* 4353, 5212, 5666, 5676, 5922. **meen** *MB* 2: 65; *Lg* 3: 33, 34, 35**),** *konj.* [*Mnt.* men] *men.* hans wiliä war at komma them til nokro onda akt; men the waro aff gudhi swa wäl bewaradä, at han

haffde thäs engen makt *Va* 11. *ib* 46, 49. *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet). SJ* 37 (1428). *Di* 181, 238, 258. *MB* 2: 5. *Lg* 3: 33, 34, 35, 61, 341, 346, 694. *LfK* 143. *Gers Frest Inl.*, 1, 15, 17 *o. s. v. LB* 7: 196, 212. *PM* XII, XV, XVI, XXVII *o. s. v. FM* 174 (1504), 188 (1504). *HSH* 19: 115 (1506). *RK* 3: *(sista forts.)* 4353, 5212, 5666, 5676, 5922. — *utan.* eyncte thera skal aldre nogan tiid her effter wara for:de mynom nadige herre konung karl eller suerigis crona i mot . . . men altiid wara til for:de myn nadige herre oc suerigis rikis besta oc bestand *BSH* 3: 78 (1454). *Va* 54. *MB* 2: 47, 56, 65, 95. *Gers Frest Inl.* — män tho, *men dock, dock, likväl, det oaktadt.* män thogh besporde jach myk medh manghe gode fornwmstighe wise men ther om *BSH* 3: 173 (1466). män dog fek jach ingen annen suar then dagen *ib* 5: 152 (1507). — *Jfr* **man.**

mängia (*pres.* **-ir.** *impf.* **mänkde: -o** *VNB* 7. **mängide** *Di* 48. *part. pret.* **mängder. mägndher.** *n.* **menkt. mänght. mängd. mäkt** *(för* **mänkt***)* *LB* 5: 80), *v.* [*Mnt.* mengen] *L.* **1)** *blanda.* skal han eet ok annat thz siälsynt är. oc mangra handa flätio blanda saman ok mängia *Bo* 134. mängide thz blan miöl *Di* 48. osith menkt mz honagh *LB* 3: 118. ther mänger han ij eter marghin handa *Al* 2578. all the trä i honum *(skogen)* waro the rökilse oc opobalsamum baro . . . mz oliua trä tha waro the mängd *ib* 7562. **2)** *inlägga, insmörja.* hwilkin (ɔ: likama) rätuise män mänkdo mz wälluktande kryddom *VNB* 7. **3)** *besätta, belägga?* thz (ɔ: folk) syntis mz gulle wara mängd som annath gul monde the skina *Al* 9450. waro the (ɔ: beläte) . . . mz rikasta stena badhen mängd *ib* 9816. **4)** *sammanlöda, sammanfoga.* the *(portarne)* ära mz thässom malme mängde *Al* 4036. **5)** *besmitta, besudla. part. pret. behäftad.* mz engo lyte waro the *(qvinnorna)* mängd *Al* 8800. **6)** *gifva blandad el. vexlande färg åt. part pret. af blandad färg, "melerad", spräcklig?* tunicam meam mænght bryggist *SD* 5: 573 (1346). han sa ther fiska swart oc hwiit bla oc mängda brwn oc grön *Al* 9213. aff apina skapnath waro thön *(djuren)* hwiit oc gra mängd oc grön *ib* 9590. annat arit tha wardha the *(enbären)* stor ok faa tha mängdan liit *LB* 4: 341. walmogha hon hawer trighia handha blomsther ät är röth annat är mäkt *(för* mänkt*)* äller suarth *(rubeus palleusque)* tridhia är hwith *ib* 5: 80. thz mägndha . . . stöt ok giort som oleum *ib.* — **mängia sik saman,** *beblanda sig, hafva samlag. ST* 215. *Jfr* **samanmängia.** — *Jfr* **bemängia,** *samt* **o-mängder.**

människia (**människiä** *MP* 1: 153. **mäniskia: -an** *ib* 239. **menniskia. menniske** *Gers Frest* 53, 56, 57. *obl. kas.* **människio. mäniskio** *Bu* 103. **menniske** *Gers Frest* 14. *pl.* **människior. männeskior** *Lg* 3: 422. **mäniskior** *MP* 1: 65, 317, 318. **menniskior** *VKR* 9; *Gers Frest* 15. **mennisker** *Gers Frest Inl.*, 15. *med art.* **människiona** *MP* 2: 31. **mäniskiona** *ib* 1: 10), *f. (dock förekommer med syftning på detta ord* han *Bo* 133; *Bir* 1: 215) [*Mnt.* minsche, mensche. *Jfr Fsax.* mennisco. *Mht.* mennische, menniske] **1)** *menniska.* maria nam mer af guþi sialuum ok hans änglom än af nochre människio *Bu* 5. är väl värt at fatik människia kallas sääl *Bo* 65. vi seem somlica fatika människior dröuas *ib.* lata människior *MP* 1: 65. girugha mäniskior *ib.* diwr människior oc fughla *MB* 1: 170. tha människian är vng oc färsk *ib* 108. thes ädhlare menniskian är af sin naturlik skipilse, thes skyntare ok thes heldr wil hon sik halda ok skipa til dyghdelik ting *KS* 51 (129, 55). människian är af barndomenom ok til thes han kombir til skäla aldir swa som blindir man *Bir* 1: 215. menniskian skal sörghia aff syndhenne *Gers Frest* 53. *Bu* 140, 208. *Pa* 18. *KL* 45, 309. *MB* 1: 114. *Bir* 2: 193. *MP* 1: 10, 25, 153, 239, 317, 318. *RK* 1: 1681. *Ansg* 183. *Lg* 68, 69, 70. mith j bland englana var människionna son *(menniskones son) Gr (Cod. D)* 392. — *qvinna.* vmginge . . . mz alra fäghirsta människia *(puella) Bo* 100. är aat waktande at the männene oc menniskior som takas til thetta renlifuit sculu wara märkeliche män oc menniskior *VKR* 9. **2)** *menniskonatur.* bor innan simoni sandar diäwl mäþ hans mäniskio *Bu* 103. *Jfr* **mänska.** — *Jfr* **kloster-, lek-, renlifnads-, renlivis-, skörlifnads-, thiänista-, thiänisto-, väruldsmänniskia.** — **människio anlite** (**menniskiä anlitä** *Va* 27), *n. menniskoanlete. Va* 27. — **människio blodh** (**menniskio-** *PM* XXX. **människios blod** *ib* XXIX. **menniskios blod** *ib* XXIX, XLV), *n. menniskoblod. LfK* 165. *PM* XXIX, XXX, XLV. — **människio hamber,** *m. menniskogestalt. KL* 411. thz war en diäfwl j människio ham *Bil* 212. — **människio hampn (-hamnph),** *m.* = **människio hamber.** hwru han kommaskolandhe war i människio hamnph *Lg* 3: 624. — **människio huld (-hull),** *n. menskligt kött, menniskokropp.* han fan ther folk wärre än trull thz hafdhe tho rät människio hull rädhelikith ok mykith oreent *Al* 3950. — **människio likame** *m. menniskokropp, menniskogestalt.* huilken ther eth ängla liffuerne haffwer i människio likama her oppa iordhenne *Lg* 3: 657. — **människio mal (människiu-),** *n. menniskoröst, röst liknande en menniskas.* flögh en hwit duwa . . . ok öpte människiu male *Bil* 394. — **människio natur,** *f.* = **människio natura.** *VKR* 4. *Bir* 4: 29. *Lg* 69. *Su* 400. — **människio natura (mäniskio-),** *f. menniskonatur.* synd som mäniskio natura var smittaþ mäþ *Bu* 64.

mänska (mänzska), *f.* [*Isl.* menska] *godhet, mildhet, gifmildhet.* fatar fore vidha godhleksins mänzsco *(latos fines bonitatis gratuitæ . . . apprehendet) Bo* 77. j dagh vppinbaradhis först gudz vars frälsara mänzska oc godhwili *(benignitas et humanitas) ib (Cod B)* 349. iac är allom redhobooen ath giffwa mina naada gaffwo mz enne owergangandis mänzsko *Lg* 823. thinna pino ogriplika mildhet. framgangande af swa mildom troskap ok mänzsko *Su* 403. math hawer mänska *(för den gifmilde tryter aldrig maten; ad loca munifica redit esca datoris amica) GO* 25. *Jfr* **ivir-, o-mänska,** *äfvensom* **människia 2.**

mänsker (*superl.* **mänzskaster**), *adj.* [*Isl.* menskr] *mild, gifmild.* then mänzskaste konungin *Su* 357.

mänskhet, *f.* = **mänska.** aff konungxliga menskheth och milheth *(liberalitate regia) SD* 1: 227.

mänsklika (menzskeligha), *adv. mildeligen,*

med gifmildhet, frikostigt. skipte hon mz fatigho folke thz hon hafdhe tha fangit swa menzskeligha *Lg* 3: 252.

mänskliker (mensliker. människliker. människligh), *adj. mensklig, till menniskoslägtet hörande.* hördhe iak ginstan ena röst ok tho ey af menslikom mun *(ore humano) Bir* 1: 27. warkunnandes människlike wanzskelikhet *Lg* 3: 422. — *mensklig, med en menniskas förhållande el. förmåga öfverensstämmande.* haffwa ekke alsingz owynneligha vthen människligha wissan *Gers Frest* 59.

mänta (-adher), *v.* [*Fnor.* menta] *mänta, hvitgarfva.* VII renshuthæ mæntæthæ *SD* 4: 711 (1340?).

mär (*ack.* **märä** *VGL I R.* 5: 3. *pl.* **-ar**), *f.* [*Isl.* merr] *L. märr, sto.* mära byta *MD (S)* 221.

mär (mar: marith *Lg* 3: 29**),** *n.* [*Fdan.* mær. *Mnt.* mer] *haf.* j salta hafwit som kallas märit *ST* 2. at fiskia j märit *ib. ib* 3, 23, 37, 40, 56, 57, 68, 89, 100, 358, 443, 446, 521, 530. *Lg* 292, 585, 3: 29, 323, 616, 684, 685.

mär (määr. mäar *Bu* 184. **mer: mero** *Bil* 732; **mere** *Di* 179, 212; **mera** *ib* 219. *komp.* **märare.** *superl.* **märaster),** *adj.* [*Isl.* mærr, *äfven skrifvet* meirr] **1)** *fräjdad, berömd, ansedd.* þässe varo märaste hans dicipuli *Bu* 99. mz märasto juda mästarom *Bil* 80. i adriani daghum war secundus philosophus määr *ib* 377. *ib* 382. *Lg* 1003. thz barn wardher mykith mär *Al* 337. the ädhla frwkt war wordhin swa määr *RK* 1: *(Albr) s.* 206. ruth *(näml.* vardh*)* märare *(clarior)* ok thäkkelicare j gudz folke thy at han *(för* hon*)* lydde ey sinom eghnom vilia *Bir* 3: 231. war daniel propheta määr mz *(i anseende hos)* nabogodonosor *MB* 1: 13. vigolis then märe *Fr* 1637. tw häther ränaldh mere riddare *Di* 212. sent till hanum regnall mere riddara *(reinalld enn meira riddara) ib* 179. thz saagh renaldh mera riddare *(hann, näml. den strax förut nämde ræinalld hinn mæri riddare) ib* 219. — *med dat.* sidhan vaxte han märare en för allom landum *Bil* 726. **2)** *ansedd, förnäm.* fik thöm j gömo märastum herra: paulino *Bil* 105. medh märom ok wisom mannom är annor kunst talande ok liuande, än medh almogha *KS* 38 (99, 41). somme äre skalka och göra buller, togh inghen mär swen, wtan öll hwnda och sollenära *BSH* 5: 234 (1508). **3)** *lysande, härlig.* redh . . . mz mero fylghe *Bil* 732. **4)** *utmärkt, stor.* var fru hauar än þriþiu hoghtiþ þa märasto ok dyrasto *Bu* 12. aff hwario weest thu thz . . . at alexander är swa määr äller swa mäktogher fore andra säär *Al* 1897. skända annan ok göra sik määr *(upphöja el. beprisa sig själf) ib* 2664. **5)** *dyrbar, kär.* han är kär ven ok mäar högsta guz *Bu* 184. en mästare hafdhe bartholomeum kiäran ok märan patronum *Bil* 212. haua han iui alt märan *Bu* 74. hafþe andream käran ok märan iui andra apostolos *ib* 143. i hafwin honum *(afguden)* mykith määr *(dyrken honom mycket) Al* 6604. — *Jfr* **ful-, o-mär.**

märþre, *se* **miärþre.**

märe, *n.* och *f.?* [*Mnt.* mere] *Jfr* **nymäre, örlögs märe.**

märe, *n. Jfr* **landa märe.**

märgher (miärghir *Bir* 2: 176, 3: 444. *med art.* **märghin** *ib* 1: 13, 2: 175, 3: 445. **märghen** *KL* 316. *ack.* **miärgh** *Bir* 2: 176 *(på två st.). med art.* **märghin** *ib* 1: 223. **miärkin** *LB* 3: 45. *dat.* **märghe** *Su* 117. **miärghe** *Bir* 2: 176. *gen.* **märgx** *Su* 104**),** *m.* [*Isl.* mergr] *märg.* scalf hanum mergher ok hiärta rötar *Bil* 272. the stokka mina vini swa hardhelika at märghin vt gaar af thera benom *Bir* 1: 13. allir kärlekxsins märghir är vp nötir j honom swa at änkte atir blifwir j honom vtan härdzskonna been *ib* 71. *ib* 43, 223, 2: 175, 176, 3: 444, 445. *KL* 316. *Su* 104, 117. *LB* 3: 45. *Jfr* **hiorta-, horsa-, kalva-, vargha-märgher.**

märinna, *f. hafsfru.* aflade jac eth sinne widelandz fader fader mz en märinne *RK* 1: *(LRK) s.* 216. *Jfr* **marminna.**

märkar, *m.* = **iunkhärra?** *Jfr Di* 425. kalledhe hon til sik syn fosther sön merkar tetmarsson *(för* tetmar tetmarsson?) *Di* 208. han förde märkar tetmars baner *(merki þetters) ib* 209. mz märkar thetmarssons *(för* thetmars thetmarssons?*)* baner *ib* 215. märkar thetmar aff bern *(iunchærra þether af Bern) ib* 222. mina söner hadhe godh vapen ok märcar tetmar *ib* 223.

märke (merkie *LB* 2: 45**),** *f.* [*Fdan.* mærke. *Mnt.* merk, *m.*] *selleri, apium graveolens Lin.* apium märke *LB* 6: 284. *ib* 5: 81. apium a latino thz hetir märke a swensko *ib* 3: 116. wakta sik fore . . . gardkal oc märke *ib* 1: 96. blandar man henne (ɔ: malyrth) medh merke sodna *ib* 7: 147. apium är märke, hon dwger for liffwer *ib* 155. äther man märke raa *ib* 156. *ib* 1: 98, 2: 31, 45, 64, 3: 117, 4: 349, 5: 80, 7: 208, 225 *o. s. v.* — **märkis frö (-fröö),** *n. selleri-frö.* merkis fröö gör manne häfto *LB* 3: 116. ätir man opta märkis fröö *ib* 117. *ib* 2: 9. *Jfr* **märke frö.** — **märkis os (-oos),** *n. dekokt på selleri.* blandar man märkis oos mz watn *LB* 3: 117. blandar man . . . watn mz märkis oos *ib. Jfr* **märke os.**

märke (*pl. dat.* **märkiom**), *n.* [*Isl.* merki] *L,* **1)** *märke som sättes på ett föremål genom stämpling, inskärning el. på annat sätt.* märkto mz mangom märkiom sik *MB* 1: 367. min faar äru märkt mz mino märke *Bir* 1: 358. at hwar och en guldsmed . . . skulo sätia sitt märke pa thon gärning han gör af nya, som hau kan sla märke vppa *SO* 162. är mik blygdhinna märke *(cauterium)* insät til mina äuerdhelica skam *Bir* 3: 140. finner han (ɔ: teknmestaren) thet *(silfret)* fynth och skärth. tha scal han slaa ther kCononis merke uppa *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). hwar myntemestaren swa seliende wordher, ther sätie hau sith merke oppa *ib* 143. jönis tunnabindare som stadzsins merke haffde *SJ* 140 (1445). at the thet haffde aat skild medh snöre oc merke *ib* 134 (1444). haffwer . . . kwngen latidh taghe merke aff *(afmäta)* elffssborgss klippe *BSH* 5: 452 (1511). **2)** *märke, kännemärke.* þe baþo berit visa sik nokot hans märke. at þe mato känna ok finna *Bu* 204. **3)** *fälttecken, standar.* casta niþar hans märke ok fanur ok baner. ok rese þär up sin märke ok sighar tekn *Bu* 206. the toko thera baneer ok thera merke *RK* 1: 720. — *fälttecken, igenkänningstecken som af hvar särskild krigare bars under striden.* the lösn och märke aa ladhe . . . somligha hadhe quista och somligha halm *RK* 3: 2222. **4)** *gränsmärke, råmärke. SD* 1: 319, 354. — *stängsel, gårdsgård.* utan märcke *(sepes)* eller innan *SD* 3: 124 *(öfvers. i nyare afskr.).* **5)** *minnesmärke, vård.* han

lät ther göra et märke wänt *Al* 7324. **6)** *märke, tecken, spår.* þäs bruna märke bar hans armbar. ä mz han lifþe *Bu* 419. jak kände all hans fiät oc färdh huart han gik aff blodzsins märke oc tekne *Bir* 2: 132. feylar mik merkith til kost hallith i fasthe *BSH* 5: 249 (1508). **7)** *märke, tecken, bevis.* til et tekn oc märke at hans släkt war wtwald aff allo manköne *MB* 1: 5. waro et märke oc widherkännilse, at the kändos widh at the waro syndoghe *ib* 441. at thu wille mik kwngöra nakor tekn äldher märke . . . thinne närwarilses *Su* 107. *Gers Frest* 35. — *tecken som visar att något kommer att ske, förebud.* huat är ey tha thzta eth aldra sannast tekn oc märke til thäs andelika hwsens . . . fördärff oc nidherslagh *Su* 54. mädhan the nw swa göra, är nogh wist märke at the warda giffne j förtappilse *MB* 2: 164. **8)** *det som är utmärkande (för), utmärkande egenskap (för)?* märke är här til yrther *LB* 2: 64. **9)** *exempel, varning.* tak her aff eeth märke *ST* 434. — *Jfr* **bo-, bols-, bränne-, härads-, kors-, landa-, lands-, ra-, riddara-, skogha-, skogs-, skot-, sokna-, sten-, stena-, trä-, ör-märke,** *äfvensom* **ivirmärkis.**

märkebast, *n. ett stycke bast hvarmed tunnbindare taga mått. SO* 223.

märkefrö, *n.* [*Fdan.* mærke frø] = **märkis frö.** tak merkefrö *LB* 8: 42. *ib* 7: 208, 232, 265, 283.

märkelika (-licha. märklica *MP* 1: 187**),** *adv.* [*Isl.* merkiliga] *L.* **1)** *tydligen, naturligtvis.* märkelika skapadhe war herra först mannin ensamen, oc sidhan kono fore kännedoms skuld, at mannin skulle stundom ensamen wara *MB* 1: 85. — *tydligen, klarligen, uppenbarligen, bestämdt.* gitär þätt märkelikä pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *tydligen, uttryckligen.* sigher scripten märkelika, at war herra sände honum innirlikan sympn *MB* 1: 89. jhesu christi ordh . . . sighia märkelicha at the sculu swa dana klädhabonad hafua *VKR* 13. *MP* 1: 187. **2)** *märkligen, på ett anmärkningsvärdt sätt.* i allom them stadhomen som nakat märkelica *(notabiliter)* var giort mote honom *Bo* 223. kungör brudhinne ok vt thydhe märkelica *(notabiliter)* the synina *Bir* 3: 417. **3)** *synnerligen, högeligen, mycket.* ville hona swa märkelica *(signanter)* göma *Bo* 44. at systrena märkelica skändos af thy *ib* 135. märkelika bäter skipadher *MB* 1: 354. wordho the märkelika förfäradhe *Lg* 3: 193. [wi] warum märkelika mykit hindradher *Bir* 5: 125. *Lg* 3: 465. *LB* 7: 6.

märkeliker (-likin *ST* 222, 471; *Bir* 5: 6. **-liken** *Su* 436; *Lg* 3: 191, 457. **-lighen** *RK* 3: 131. *f.* **-likin** *VKR* 74; *Bir* 4: 29, 30. **-lighen** *MB* 2: 140. *n.* **märkelikt. merkelikit** *Bir* 5: 134. **märkeliket** *Lg* 440. **merkeliget** *FM* 391 (1508). **märkälygyt** *LB* 7: 208. **merklith** *FM* 235 (1505). *ack. m.* **märkelikin** *Bir* 3: 340; *ST* 362. *pl. nom. m.* **märkelike** *Bil* 847. **märkeliche** *VKR* 9. *f.* **märkeliga** *MB* 2: 287. **merkeliga** *Bir* 5: 134. *ack. m.* **märkelica** *Bil* 850. *f.* **merkelige** *FM* 411 (1509, *samt. afskr.*). **merchelige** *ib* 507 (1510?). *n. nom., ack.* **merkelige** *ib* 415 (1509). **merchelige** *ib* 507 (1510?). **märkelikin** *Bo* 28. **-lekin** *MP* 1: 55**),** *adj.* [*Isl.* merkiligr] *L.* **1)** *märkbar, tydlig.* suom thet merkeliget är *FM* 391 (1508). **2)** *egnad att väcka uppmärksamhet, märklig, anmärkningsvärd, märkvärdig.* här är merkelict at sanctus stephanus tolde martirium wm höstin ok hans ben funnus wm julin *Bil* 284. *Lg* 440. han scrifuar aff sik siälfuum eth märkelikt thing *Bil* 628. *MP* 1: 55. *Bo* 28. *Bir* 1: 96. märkelikir kännedombir *ib* 3: 460. *ib* 340. **3)** *ovanlig, framstående, utmärkt, utomordentlig.* ath hon skuli synas märkelikin *(notabilis)* j klädhabonadh *VKR* 74. *Bir* 4: 29, 30. ysayas märkeliken *(insignis)* i aldra nadha ärlikhet *Su* 436. ey wari idher klädebonadher märkelikin *Bir* 5: 6. **4)** *utmärkt, förträfflig.* jtt märkälygyt ögne vatn *LB* 7: 208. **5)** *framstående, ansedd, betydande.* valdos . . . tolff märkelike män a landz thinge *Bil* 847. *ib* 850. thän märkelicaste man ther var mz *(aliquis ex illis dives) Bo* 20. märkeliga dandhe qwinnor *MB* 2: 287. the männene oc menniskior som takas til thetta renlifuit sculu wara märkeliche män oc menniskior som dugha til at forestaa embetom vtan fore *VKR* 9. prestom oc androm merkelichom mannom *ib* 11. *Bir* 5: 134. *ST* 222, 362, 471. *Lg* 3: 191. war merkelige sendebud *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*). **6)** *anmärkningsvärd, betydande, betydlig, stor.* j sylo . . . är märkelighen samqwämdh j herrans högtidh aarligha aars *MB* 2: 140. ther hulss saa merkelighen koster *RK* 3: 131. en märkeliken hoper mz camelnar *Lg* 3: 457. eth merklith tall met folk *FM* 235 (1505). giffuit haffua merkelikit testament *Bir* 5: 134. — *anmärkningsvärd, synnerlig, vigtig.* som sik wita wara brvtlicha j noghro merkelicho *VKR* 19. forbiudz brödhromjn at bära waakn . . . vtan merkelicha sak *ib* 20. om merkelige sacher, som bodhe landhen makt pa ligger *FM* 411 (1509, *samt. afskr.*). med merkelige werff til eder *ib* 415 (1509). for sadane oc flere merchelige och vordendhe richesins ärendhe *ib* 507 (1510?). met mange andre merchelige befalninger *ib.* merkelig förfall *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*).

märkemoster (merke mwsther), *m. saft af selleri.* lath j merke mwsth *LB* 2: 65.

märkeos (merke oss), *n.* = **märkis os.** *LB* 7: 156.

märkestang, *f.* [*Isl.* merkistöng] *banerstång.* grep stassen(s) biscopir kiurtellen ok fäste a märke stang *Bu* 16.

märketrä, *n. ett stycke trä hvarmed timmermän el. byggmästare taga mått?* sanctus gregorius takandis märke träit af gärningis mannomen wt märkte hwar läggias skulle grundualin *Gr* 302.

märkia (mirkia *L. pres.* **-ir.** *impf.* **märkte. märgte** *RK* 2: 9343. *part. pret.* **märkter.** *n.* **märet** *för* **märct** *Lg* 925**),** *v.* [*Isl.* merkja] *L.* **1)** *märka, teckna, förse (med märke).* hans faar äru märkt mz rödho tekne *Bir* 1: 358. min faar äru märkt mz mino märke *ib.* hafwir thänne siäl märkta mz gudz tekne *ib* 335. märkto mz mangom märkiom sik *MB* 1: 367. märkia hans händir. bryst oc fötir mz fäm vndom *KL* 368. *Lg* 801. sidhen ath silffweridh är swa fynt giorth och merkt *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). bladit är . . . mangastadz merkt mz gull *Di* 76. — *försegla.* ey skal thu märkia *(signaveris)* tässins bokx spadoms ordh *MB* 2: 369. **2)** *utmärka, göra igenkänlig el. känd.* märkte et folk aff alle wärldinne som han hafdhe giwith siin

lagh *MB* 1: 454. hafdhe han varit märktir af grömheet oc omiskund *Bo* 159. thu . . . som . . . äst af allom märkt ok ödhkänd *ib* 147. **3)** *utmärka, utstaka.* ath merkia bygningena *Bil* 697. merkte for hanum hwar han skulde kirkio äller choor byggia *ib* 698. merkia en circil a jordinne mz sinom staff *Pa* 11. — *afmäta, afpassa?* hioggo the op thz sama träth . . . oc märkto thz oc giordho biälkan xxxij alna langan *Lg* 94. **4)** *utmärka, utsätta.* sagho the al the tekn märkt, som engelin hafdhe honom viist *Bil* 846. **5)** *uppteckna, anteckna?* thera ordh oc vndarlico thingh som the sagdho sik hafwa seeth oc rönt thöm lät sanctus patricius granlica märkia oc opscrifwa i the samo kirkionne *Pa* 10. **6)** *utmärka, visa, gifva till känna.* dictadhe godh andbudh at märkia mz timana epter solinna gang *Bil* 382. **7)** *beteckna, utmärka, åsyfta.* han märkir ther mz ey vtan en man hulkin som forradhir *Bir* 1: 145. thina gerninga hulka som märkias mz *(figurantur in)* handomin *ib* 35. *ib* 122. sighir aff twem fägiordom vm hulka gudz älskoghe ok wärldinna teknas ok märkias *ib* 40. *ib* 2: 320. vm tappadha päuingin märkis oc vndirstaz mankönit *MP* 1: 205. j olione märkis böninna sötme *Bir* 2: 111. *ib* 1: 236, 2: 320. hwat ey märke iak älla mena thz brödhit som är a altareno *ib* 1: 281. *ib* 3: 302. **8)** *märka, lägga märke till, gifva akt på.* sculin j märkia hwar the läggia likit *Bil* 127. j tesse helghe läst märkias vii tingh nytteliken til kennedom *MP* 1: 4. annan tidh är märkiandhe *ib* 5. nw är märkiande at jak . . . beuisa kan . . . at . . . benkt niclisson . . . war mins fadhers underlagman aldrigh ij fyritighe aar *DD* 1: 95 (1442, *afskr.*). nw är märkiande at gamul ra oc röör ära mellan rättauik oc orsabomen oc morabomen *ib.* uilin ij märkia ok höra hwath fordhom kunno the hedhno göra *Al* 1. märkte väl thz han sagdhe *Bo* 229. här mat thu märkia mang nyttelikin thing *ib* 10. *ib* 28. thän ormin märkte salomon granlika *ST* 417. *Bir* 1: 145, 216, 2: 5, 3: 71. *RK* 1: *(Albr) s.* 209. — *märka, förmärka, iakttaga, varseblifva.* haua män görla märkt. at þät flytar litet þa varen varþar *Bu* 142. enkte othol kunne märkias mz hänne *Bo* 168. *KL* 350. *Lg* 925. *Bir* 2: 39. reth tolomodh man merkia skal badhe aa gerninga swa a tal *MD (S)* 271. — *märka, inse, förstå.* som iak tror ok märkir wäl *Al* 23. märkia, hwath mannin hawer gudz nadher eller ey *MB* 1: 392. märkte wäl at marchus war fasther ok fulkomin j thronne *Bil* 248. ider ordh the lydä swa, at märkendes är at j witin mere aff thz mordh och ogerning, än hon wet *Va* 9. *Lg* 221. han märgte oc wäl then liste *RK* 2: 9343. han thetta märkte *ib* 3: 2671. **9)** *märka, röja (ett fel).* j thinom klädhom vari ey een thradhir j hulkum höghfärdh maghi mz märkias *(deprehendatur) Bir* 2: 238. **10)** *ertappa med fel.* the hafdho hiärtat mz talanne ok ordomen at tho skuldo ey wanlika j nakrom thingom märkias älla villo fara *(ne forte in aliquibus notarentur) Bir* 1: 155. — **märkia at,** *märka, gifva akt. MB* 1: 392. märk granlika aat *ST* 502. — **märkia til,** *lägga märke till, gifva akt på.* märker til sielffua hoo the ära *RK* 1: *(Albr) s.* 211. — *Jfr* **a-, af-, be-, for-, ut-märkia,** *samt* **kors-, o-, ödh-märkter.**

märkilse, *n. tecken, bevis.* til vartekn ok merkilse at jak tik älskär ouer alla verldzliga menniskior *Lg* 3: 532.

märs, *m.?* [*Mnt.* merse, *f.*] *märs, mastkorg.* bleste mersen honom fra *RK* 2: 3322. theres masth stodh ful mz pyla och märss oc togh täss lika *ib* 3: 963. han greep honum som sath öffuersth i skiip masth märsin kunde sin man ekke halla ther före motte han i skippith nidher falla *ib* 929. pulffuer honum öffuer märsen förde *ib* 3516.

märseskip (merse skyp *FM* 308 (1507). **mersseskep** *HSH* 20: 137 (1507). **mersskep** *ib* 273 (1506)**),** *n. med märs försedt skepp.* vj oc xxx merseskip the ware oc monge sköttebata oc snäcker til *RK* 2: 9038. *ib* 6994. *HSH* 20: 137 (1507). *FM* 273 (1506), 308 (1507).

märskin, *n. stoskinn, hästskinn.* siäl klippingh äller siälskin äller märskin for nöthskin *SO* 19. göra änglisko aff klippingh äller siälskin äller märskin fala *ib.* — **märskins lask,** *f.? lask af hästskinn.* hwilkin som säther klippinx äller siäl skins äller märskins laska j nöthskins sko *SO* 19.

mässa (*pl.* **-or. messar** *SO* 193. *m. art.* **messaner** *ib* 194. **mesaner** *ib* 186**),** *f.* [*Isl.* messa. *Mlat.* missa] *L.* **1)** *messa.* mädhan han hörde mässo *Bil* 886. hördhe gudz tidher oc mässo *Lg* 3: 347. alt waart andelikt offer, swa som godha bönir, mässor, oc tidher *MB* 1: 358. thz ensama offer hawer fulkompna dygdher at lösa alla synder, oc offras hwar dagh daghlika ä thz sama swa widha som mässa sigx *ib* 378. en prästir sagdhe mässo ok iäfwadhe at thz ware gudz likame som han wigdhe ok tok *KL* 18. han *(Bonifacius)* forbödh lekmanum standa mz klärkom mädan mässa sagdis *Bil* 701. sidhan mässan war swngin *ib* 229. han *(Sixtus)* skipadhe siunga sanctus sanctus j mässu *ib* 380. hawer biscoper twähörnadha krono tha han sigher sungna mässo *MB* 1: 355. lät hon byggia ena sköna kyrkio i sancta anna hedher, oc stiktadhe henne ther jnne iij swnghna mässor hwar tisdagh *Lg* 3: 665. *ib* 673, 677. at sighia daghleka mässo varo fru *Bu* 11. han sagþe daghleka mässo af guz moþor. ok änga andra mässo kunne han sighia *ib* 27. at han ängha andra mässo läsa kunne *ib.* þer scal syungas äwärþelicä hwar dagh en messä aff varre fru *SD* 5: 564 (1346). þer scal en mässä sighiäs af allom helghonum i hvarri viku *ib* 565. scal. for sama altarä. syungas hwarn fredagh äwerþelicä en messä aff þy hälghä korse *ib* 564. sighia höghtidhelika mässo . . . aff them hälgha anda *KL* 32. han sagdhe honum tha mässo i stadh aff thöm hälgha anda *Iv* 4383. *ib* 2981. gik mässo at höra . . . aff thän hälgha anda *Fr* 1769. at lata sighia mässor fore sin wardhnath, hwar siwnda dagh, eller tionda epter hans dödh *MB* 1: 269. i hwars varrä artiiþ bäggiä skulu alle þe preste äru i klostrenu messu sighiä *SD* 5: 562 (1346). hwilike preste daghlicä sculu messu sighiä . . . for þess varrä syäl som döt är *ib* 563. syunga . . . þe samu mässu. for varrä bäggiä syäl *ib* 565. thetta for:da gozit gifuir iak meth swa skiäll at ther skulu aff sighias twa messor i hwario wiku for mina siäll, mina foreldra oc for alla cristna siäla. the första messan skall wara aff the helgha trefaldichet oc hon skall sighias om

synnodaghin, oc the andran aff waro frw, oc hon skall sighias om lögerdaghin *ib NS* 1: 73 (1401). scholo the holda theris messar ok lata bydia fore alla theris framfarna bröders ock systra siela *SO* 193. *ib* 186, 194. *Jfr* **biskops-, brudha-, högh-, höghtiþis-, kompanis-, liksto-, lofs-, siäla-mässa,** *äfvensom* **fyrstomässo öl.** **2)** *kyrklig högtidsdag, i sht en sådan som firas till ett helgons minne.* for wara fru mässo j fasto *(Marie bebådelsedag, den 25 Mars) Bil* 699. om wara frv mässa om fastona *MB* 1: *(Cod. B)* 533. wara frv mässa om midhsomar *(Marie besökelsedag, den 2 Juli) ib. Jfr* **anders-, apostla-, eriks-, hinders-, hälghona-, kandel-, kirk-, kirkio-, kyndil-, kyndils-, laurenz-, mariu-, martins-, mikial-, mikials-, olafs-, pätars-, tomasa-, valborgha-, ylians-, älinar-mässa.** — **mässo bok (messubok** *SD* 5: 564 (1346), 565. **mässobook. messu book** *SD* 5: 564 (1346). **mässebok. messe bok),** *f.* [*Isl.* messubók] *L. messbok, missale. SD* 5: 564 (1346), 565. alla mässoböker, som scriffwas äpter enne mässebok. som först war til. äre en mässobook, oc hafwa alla eet *MB* 1: 37. hon fik hänne hälghadoma . . . ther the frugha skulde a swäria ok ther til ena mässo bok *Iv* 5525. II messo böker aff perman, I messe bok aff paper *FH* 4: 84 (1499). — **mässo brodhir,** *m. klosterbroder som är berättigad att läsa messan, presterlig klosterbroder. VNB* 36. — **mässo diäkn (-dyäkn: -dyäkna** *Bir* 2: 68. **-diäken: -diäkens** *Bil* 409. **mässa diäkn: -diäkna** *Bir* 4: 23), *m.* [*Isl.* messudjákn] *diakon (till hvilkens ämbete det hörde att vid messan biträda presten och läsa evangeliet).* thre hans systir syni varo mz hanom *(den hel. Sigfrid)* . . . en var prestir, annar messodiekn, thridhij subdiäkn *(unus sacerdotis fungebatur officio, secundus diaconatus, tertius vero subdiaconatus) Bil* 845. han sende vii mässo diäkna. wm cring landhit. ok mz them vij subdiäkna *ib* 394. hwart far thu hälagher biscopir vtan mässo diäkens thiänist *ib* 409. cristit folk thok opta wars herra likama aff prest älla biscops hände ok mässodiäkn gaff allum wars herra blodh aff calke them gudz likama toco *ib (på de tre sistn. ställena har* mässo *ej stått från början, utan är tillagdt af samma hand som skrifvit det öfriga; trol. har det icke funnits i urskriften).* en gudhlikir mässodiäkn tha han sculde läsa ewangelium *KL* 81. mässo diäknin lop fran bokastolenom *ib.* mässo diäkn *(diaconus)* takir stolam j tekn at halla gudhelica lydhno ok tholomodh *Bir* 3: 388. *ib* 2: 68, 3: 9, 4: 23, 24. *VKR* 69, 70. *ST* 186. *Lg* 3: 209, 227, 228, 495. *(Bil* 394; *Bir* 2: 68, 4: 23, 24; *VKR* 69, 70, *på hvilka ställen ordet förekommer i pl., kunna föras till* **mässo diäkne.***)* — **mässo diäkne,** *m.* = **mässo diäkn.** sanctus briccius war sancti martini mässo diäkne *Lg* 635. *Bil* 928. *ST* 186. — **mässu fal (-fall),** *n. L.* — **mässufat,** *n. L.* — **mässo hakul (mässuhakul** *L.* **mässa hakul. mässo hakol. messe hakell),** *m.* [*Isl.* messuhökull] *L. messhake.* casula, mässa hakulen *Su* 308. jak fördhe thik . . . en mässo hakol *KL* 96. nar han *(presten)* före sik ij mässo hakulin *Bir* 3: 13. I gammol messe hakell *FH* 4: 84 (1499). — **mässo kläþe (mässu-. messu-),** *n. pl.* [*Isl.* messuklæði] *L. messkläder.* tu par messucläþä *SD* 5: 564 (1346). þry par mässukläþa *ib.* et par messu cläþä *ib* 565. *ib NS* 1: 255 (1403). en man tedhis hanum som prestir j hwitum messo klädum *Bil* 719. *KL* 45. *Bir* 1: 164, 3: 125, 4: 34. *VKR* VII, 78. *Su* 308. — **mässo pänningar (messa peningar),** *m. penningar att bekosta messors hållande.* til messa peninga vtgiffua . . . fyra penninga *SO* 202. *ib* 190. — **mässo redha (messe-. messa-. messa redhä** *FH* 6: 20 (1449)), *n.* = **mässo redhe.** III messe redha *FH* 4: 84 (1499). eth nyth messe redha *ib.* gifuer iak . . . til the helga thre konunga choor eth messa redha ok en kalk *ib* 6: 39 (1453). *ib* 20 (1449). — **mässo redhe,** *n.* [*Fdan.* messerede] *L. eg. messredskap; det som hörer till prestens utstyrsel vid messas hållande?* forscriffne gulsmidher haffua . . . giffuit woro altare till prydilsse eth gyllene styckie till eth messo rede *So* 163. — **mässo redhskaper,** *m.* = **mässo redhe.** köpa altaris klädhe ok messo redzskap til sancti pethars ok pawals altara *SD NS* 1: 405 (1405). — **mässo sanger,** *m.* [*Isl.* messusöngr] **1)** *sång hvarmed messan inledes.* sa hon . . . tua vänasto klärka byria mässo sangh *Bil* 11. sanctus ambrosius vitnar i mässo sang *(in præfatione)* at sua var giort *Bu* 495. *ib* 496. **2)** *rättighet att sjunga messan.* teþes guz moþer vvreþ ok obliþ biscopenom . . . ok höte hanom dö innan þrätighi dagha. vtan han atar gaue hänna klärk mässo sang *Bu* 27. (gaf) hanom atar mässo sangh *ib.* — **mässo skruþer (mässu-),** *m.* [*Jfr Isl.* messuskrúði] *L. messkrud. SD NS* 2: 48 (1408). begauadhe the kirkiona badhe til altararedhe oc messoskrudh *Lg* 3: 500. — **mässo särker (mässu-** *L.* **messu-. mässe-** *MB* 2: 334. **messe-),** *m.* [*Isl.* messuserkr] *L. messkjorta.* alba, mässo särkin *Su* 308. þre messusärkiä *SD* 5: 563 (1346). *Bir* 2: 21, 3: 12. *MB* 2: 334. en messe särk met humerale manipulum stolam oc cingulum *FH* 4: 84 (1499). — **mässo tidh (mässa tiidh),** *f. messtid, tid då messan hålles.* om morghonen arla mässa tiidh *RK* 3: 819. — **mässo vin (messe-),** *n. messvin. BSH* 5: 86 (1506).

mässa (-adhe, -at), *v. messa, läsa el. sjunga messa.* tha han haffuir messat *LB* 7: 50. mässadhe mz store gudelikhet *Lg* 3: 162. *ib* 161, 426. *RK* 3: *(sista forts.)* 4749. *HSH* 15: 2 (1514).

mässinger, *m. och* **mässing,** *f.?* [*Isl.* massing, messing, mersing, *f. Jfr Mht.* messinc, *m.*] *messing.* varþ sva nästan gul at mässing *Bu* 144. hans föther *(näml.* waro*)* like messinghe *(orichalco) MB* 2: 334. *ib* 336. sex pund mässing *SD NS* 1: 6 (1401). hofwdhit ok halsen war aff gul, brystit oc armane waro sölfwir, buken oc ryggyn messing *ST* 206. *GS* 51 (1450). — **mässingakätil,** *m. messingskittel.* vnam caldariam auricalceam dictam messingakætil *SD* 6: 21 (1348). — **mässings kar (-kaar),** *n.* [*Jfr Isl.* messingarker] *messingskärl. FH* 5: 169 (1495). — **mässings kätil (messingx ketill),** *m.* = **mässingakätil.** *FH* 4: 83 (1499).

mästadelens (mestedelens), *adv. till största delen, till det mesta.* kuwt ericxson huilken almogens rösthe hauer mestedelens *FH* 7: 71 (1506). *Jfr* mästa delen *under* **mäster.**

mästadels (mestdels *RK* 2: 9183. **mästhe dells** *BSH* 5: 352 (1509). **mestedelis** *FM* 118 (1500)), *adv.*

till största delen, till det mesta. hans iij м män mästadels slagne oc sargadhe atir bliffwo *MB* 2: 292. *ib* 315. *RK* 2: 9183. *FM* 118 (1500). *BSH* 5: 352 (1509). — *i substantiv användning.* = mäste delen. mästadels aff hans mannom bliffwo slaghne *MB* 2: 277. *HSH* 20: 67 (1506). — *Jfr* mästa del *under* **mäster.**

mästararbeidhe (mester arbeyde), *n. mästerprof.* mesther verch äre fyre stycken som man schal sith mester arbeyde pa göre *SO* 146.

mästaraskap, *n.? mästerskap, konst, skicklighet.* thz war sa giort mz mestaraskap, athan war ther sielff vti *Di* 43. *Jfr* **mästarskap.**

mästarbragdh (mäster bragdh), *n.? mästerligt arbete, mästerskap.* the bro war alzthingx redho lagdh mz store konst ok mäster bragdh *Al* 1958.

mästardomber (mästerdomber), *m.* [*Jfr Isl.* meistaradómr] *styrelse, ledning.* liuer ther vtallict folk wnder hans mästerdom j gudhelike thro ok thiänist ok renliui alt saman som j eno clostre *Bil* 248.

mästare (mestara *Di* 43. **mästar** *Bil* 782; *KS* 57 (144, 63; *på båda ställena i omedelbar förbindelse med ett följ. namn).* **mestar** *ST* 386 *(i omedelbar förbindelse med ett följ. namn).* **mäster** *Fr* 2078 *(nom.)*, 2062 *(vok.)*; *Al* 181 *(vok.)*, 197 *(vok.)*, 206 *(vok.)*, 2566 *(ack.)*; *SD* 6: 129 (1349; *i omedelbar förbindelse med ett följ. namn*). **mästir** *Fr* 2032 *(vok.).* **mestir** *ST* 385 *(i omedelbar förbindelse med ett följ. namn).* **mester** *RK* 1: 3364 *(nom.)*; *MD (S)* 262 *(två ggr, på det ena stället i nom., på det andra i ack.)*; *SD* 6: 129 (1349); *FM* 274 (1506); *BSH* 5: 147 (1507); *på de tre sistn. ställena i omedelbar förbindelse med ett följ. namn.* **meister** *Di* 14 *(i omedelbar förbindelse med ett följ. namn)***),** *m.* [*Isl.* meistari. *Mnt.* mester, meister. *Lat.* magister] *L.* **1)** *lärare, mästare, äfven i allmh. lärd man.* þins mästara orþ *Bu* 13. sin mästara senecam . . . lät nero dräpa *Bil* 307. nam mz sielfsins akt . . . alla book liste vtan mästara *ib* 647. skipadhe . . . mästara . . . som känna skullo smam barnom af första bokstaff oc ther til the vordho fullelica lärdhe *Gr* 317. badh then mästara känna them badha *Fl* 137. een mester j skola *MD (S)* 262. mestaren bad hanum skirma höffuiskeliga *Di* 163. sitiande mit i bland mästarana *Bo* 26. johannes erisostomus vis mästare *Bu* 49. *Bil* 80. *KS* 1 (1, 1), 6 (14, 7), 15 (34, 15), 44 (112, 47). *MB* 1: 38, 175. *Iv* 1767. egipto mästara the bära priis fore alla män tha ära the wiis *Al* 39. *ib* 154, 156, 178. mäster iak spör thik *ib* 181. *ib* 197, 206, 211. at vilia callas mästare *Bir* 3: 229. *ib* 1: 331, 332. astrologi . . . the som kloka mästara äru j hymelsteknom *Su* 224. — *mästare, magister, den som vunnit magistergrad.* hwilkin thing hon ther äptir wppinbarade ärchebiscopenom i wpsalom oc ther mz threm androm biscopom oc enom ganzska gudhelikom mästara som stor hiöldz wara j the hälgo script *(cuidam magistro devotissimo, qui magnus theologus habebatur)* *Bir* 4: 4. *ib* 3. hwarken är iak baklarius, mästare licenciatus, ällar doctor *LfK* 144. war hans nampn i pariis scriwit at han war en mester i bokaliist *RK* 1: 3361. — *i omedelbar förbindelse med ett följ. namn ss titel gifven åt en lärare el. åt den som vunnit en lärdomsgrad.* *SD* 6: 129 (1349). mästar arnald *Bil* 782. mästar egidius *KS* 57 (144, 63). mestir iordan *ST* 385. *ib* 386. meister hillebrand *Di* 14. mester hans brask *FM* 274 (1506). **2)** *mästare, den som är kunnig i ett yrkes utöfvande, konstnär.* mär mästare til läkedom *Bil* 382. mästare j läkedom *Bir* 2: 269. sannaþe han vara bästan ok wisastan mästara þere const *Bu* 181. alexander badh philippum kalla sin läkiar mäster fore alla *(vocavit ad se medicum suum nomine Philippum . . . erat . . . medicus ille . . . in omni arte medicinæ perfectus)* *Al* 2566; *jfr* 3. jomfru maria syntis henne oc sagdhe hwat wilt tu mik giffua om iak läkir thins bonda öghan tha swaradhe hon hurw kant tu thz ända mädhan the wisasta mestarana haffua han owergiffuit tha sagdhe jomfrun engin i wärldene är ther til bätra mästare än iak *Lg* 3: 25-6. *Iv* 4589, 5352. leta en mestara slöghan at dicta hanom eet palacium *Bu* 181. þe foro siu dagha . . . mällan mästara *(aurifices et gemmarios)* *ib* 152. *Bir* 2: 17. haffwe bod äpter mester hans, malaren i swdhercöpwng *BSH* 5: 147 (1507). **3)** *mästare, den som i skicklighet öfverträffar (någon).* weland nam sa wäll atsmida. athan wart dwergana mestara *Di* 43. **4)** *styresman; generalmästare (öfver en munkorden)?* j predikara ordön war een brodhir mestir iordan han war mestare ofwir ordinem *ST* 385. — *ordensmästare, stormästare, härmästare.* then nywalde mester *HSH* 18: 12 (1494). at then grotförst aff lettogen och mesteren finge the rysser noget at göre j winter *ib* 13. mesteren i liffland *ib* 14. mesteren aff lifflandh *ib* 20: 86 (1507). — *föreständerska, ledarinna.* hon var skipadh . . . en mästare owir fakunnogha iomfrur *KL* 350. — *hofmästare.* kesarens mästare, som regeradhe hans gardh oc höghmäles saker oc ärandhe *Lg* 3: 190. — *hofmästarinna (för en prinsessa).* *Fr* 2032, 2078, 2062. — *Jfr* **bakara-, baner-, baners-, bikara-, biärgh-, biärgha-, biärgs-, blidho-, bly-, borgh-, borgha-, borghara-, bysso-, bälgh-, gards-, glas-, harpo-, himna-, hiul-, hof-, hovuds-, härskaps-, iudha-, kamar-, kamara-, kämmer-, kättara-, köko-, lagh-, lifnadha-, läkia-, läre-, mur-, mura-, mynta-, riddara-, rövara-, skip-, skola-, trägards-, tukto-, värk-, yrtagards-mästare.** — **mästara man (mästärä-** *SD* 5: 636 (1347). **mestärä-** *ib* 638**),** *m.* [*Isl.* meistaramaðr] *mästare, den som vunnit mästaregrad i bergshandtering.* *SD* 5: 636 (1347), 638. *Jfr* **mästarman.** — **mästara ämbete (mestere-),** *n. mästaregrad.* tilkeses til mestere embete *(gradum magisterii)* *SO* 121.

mästargärning, *f. mästerprof.* kan sijna mestargerningh *SO* 62.

mästarinna (mästerinna), *f.* [*Mht.* meisterinne] *mästarinna, herskarinna.* iak *(Jungfru Maria)* aldra mästerinna *(magistra)* ok modhir *Bir* 1: 347. — *hofmästarinna.* henna mästerinna siälff fore hennä la *Fr* 2013. *ib* 2052. *Jfr* **hofmästarinna.**

mästarkokker (mäster-), *m. mästerkock.* the andra steekare, som hulpo mästerkok[kenom] *TK* 275.

mästarkoster (mester- *SO* 80, 96, 106, 146. **mesther-** *ib* 96, 103**),** *m. gästabud som anställdes af den som blifvit mästare inom ett handtverksskrå.* *SO* 63, 80, 96, 103, 106, 146. — *afgift i penningar hvilken lemnades ss ersättning för nämda gästabud.* *SO* 96.

mästarlika (mästerlika *Fl* 977; *Fr* 3052. **mesterlika** *Bil* 375. **mästirlika** *Fl* 148; *Fr* 57. **mästerligä** *Va* 20. **mästerlik** *Al* 8177. **mästirlik** *Fr* 435**)**, *adv.* [*Isl.* meistarliga] **1)** *med mästerskap, fullkomligt.* the . . . kunno mästirlika bookmaal radhe *Fl* 148. **2)** *med konst, konstnärligt, konstmässigt.* ther mästerlika kunno qw[ä]dhe *Fr* 3052. thässa materiam lätu romara mesterlika göra mz stöptum malm *Bil* 375. *Fl* 977. *Fr* 435. *Al* 8177. *Va* 20. han hafdhe *(näml. hundar)* mästirlika gödhe *Fr* 57.

mästarliker (mästirliker: mästirlik *Fl* 974. **mästirlikin** *Bir* 2: 269**)**, *adj.* [*Isl.* meistarligr] **1)** *som vunnit mästareskicklighet el. mästaregrad.* mästirlikin *(magistralis)* läkiare *Bir* 2: 269. **2)** *mästerligt el. konstnärligt arbetad. Fl* 974.

mästarman (mäster- *MB* 1: 81, 2: 362; *VKR* 81; *Fl* 1246. **mästher-** *MB* 2: 237. **mester-** *SO* 30, 150; *Lg* 3: 231. **mesther-** *SO* 159. **mästir-** *Bir* 4: 60, 96, 5: 46; *MB* 2: 250. **mestir-** *VKR* 5**)**, *m.* [*Mnt.* mesterman] *mästare, den som är kunnig i ett yrkes utöfvande, idkare af slöjd el. konst, handtverkare, konstnär (särsk. byggmästare).* läkiara oc mestermän wanhopadhe at hans liwe *Lg* 3: 231. föresee stadhen mz läkiarom, oc androm mästarmannom, som ärw smedher, tymbermen, bysso giwthara, pwlwermakara *PM* 4. alla konsther oc theris mästermän *(omnis artifex omnis artis) MB* 2: 362. godher mäster man han gör et andbudh *ib* 1: 81. vm än noghar aff gerningis mannomjn ellir mestirmannomin *(artificum)* wilia vndirgifua sik thenne reghlo *VKR* 5. *Bir* 4: 96. mäster män som ärfuodha skulu älla aterbyggia j klostreno *VKR* 81. *Bir* 4: 60, 5: 46. bödh mästir mannomen som före ärffuodit stodho, at the först skullo vpresa mwrana *MB* 2: 250. epther mestermen han til kolne sendo ath koma the nye kora til ende *MD* 503. äst thu mäster man *Fl* 1246. — *mästare, den som vunnit mästaregrad inom ett handtverksskrå. SO* 17, 30, 150, 159. — *i bergshandtering. PfN* 135, 136, 137. **2)** *upphofsman, anstiftare.* hedhir giri är . . . swiksins mästar man *(doli artifex) Bo* 96. **3)** *styrare, förare.* mästher mannen som diwrit *(elefanten)* regherade *MB* 2: 237. — *Jfr* **mästara man.** — **mästarmanz tunna (mestarmans thunna. mästärmans thunna)**, *f. tunna öl som gafs af den som blifvit mästare inom ett handtverksskrå.* mästärmans thunno skal wth gifwas j nästa dryk äpther ath han kompani wan *SO* 17. göri . . . mestarmans thunno *ib. Jfr* **mästartunna.**

mästarpar (mäster-), *n. mästerskap, konstfärdighet, konst.* thz war swa giort aff mäster par *Al* 8233.

mästarsanger (mäster-), *m.* [*Jfr Mht.* meistersanc] *af mästare el. med mästerskap utförd sång?* ther war . . . engin mäster sang *Fr (Cod. B)* 2350.

mästarskap (mäster- *KL* 177; *Bir* 1: 398; *Iv* 757. **mästir-** *Bir* 2: 39, 231, 3: 433**)**, *n.* [*Mnt.* mesterschap, *f.*] **1)** *ledning, undervisning.* vi spöriom äpte hans mästarskap, hulkins lifwirne vi viliom först oc främst fölghia i dygdhomen *Bo* 130. äkke gaf var herra ihesus thässom sinom discipulis tha sins mästarskaps ympnilse *(magnam sui copiam; i st. f. magnam har trol. lästs magisterii) ib* 234. paulo gaff han mästerscap *(uppdrag att undervisa?)* swa som qwämelikom kännefadhir at lära ok vpbyggia kirkiona *KL* 177. **2)** *mästerskap, konst, skicklighet.* enkte mästarscap kunne hiälpa for the sottinne *KL* 366. smidhas thz (ɔ: gullit) j vmskiptelika formo äfter gulsmitsens mästarskapi *Bir* 4: *(Dikt)* 270. mz mästerskap tha var thz giort *Iv* 757. mz huat mästirskapi gudh vtledde thik aff thina modhirs thranga quidh *Bir* 3: 433. at ensampnom gudhi gifwis alt mästirskap *(magisterium) ib* 2: 39. hwat got gör os thit mästerskap *ib* 1: 398. aff . . . thera mästara ordhom som tala aff mästirskapi oc klokskap *(philosophorum et rhetoricorum curiose eloquentium) ib* 2: 231. at hon bäzsta mästarscap hafdhe i sinom ordhom *KL* 351. — *Jfr* **mästaraskap.**

mästarskor (*pl. nom.* **mästar sko** *SO* 16. *ack.* **mestar sko** *ib* 15, 22. **mästar skoo** *ib* 13**)**, *m. sko som förfärdigas ss mästerprof.* göra syna mestar sko *SO* 15. *ib* 13, 16, 22.

mästarskyrdh (mester skördh *SO* 96, 104. **mesther skördh** *ib* 105. **mester schördh** *ib* 96, 104. **mester skyord** *ib* 103**)**, *f. tillskärande af kläder hvilket verkställes ss mästerprof, mästerprof i tillskärning. SO* 96, 103, 104, 105.

mästarstalsven (mesther stalswen), *m. förman för stallbetjeningen, stallmästare.* edra mesther stalswena *BSH* 5: 316 (1508).

mästarsven (mestar- *BS* 35. **mäster-** *SO* 222, 223. **mester-** *ib* 21, 48, 49, 52; *BS* 36**)**, *m.* [*Jfr Mnt.* mesterknape, mesterknecht] *gesäll hos en handtverksmästare.* engin mestersuen eller läriunge tildyrffues nokrom aff husbondhomen giffua ondh ordh *SO* 52. *ib* 21, 48, 49, 222, 223. *BS* 35, 36.

mästartunna (-thunna), *f.* = **mästarmanz tunna.** giffwi . . . mästar thunno *SO* 17. *ib* 13.

mästarverk (mester verck. mesther verch), *m. mästerstycke, arbete som utföres ss mästerprof.* mester verck göre *SO* 145. hanom tz vnderuisa hwad som mester verck är ok mang the äre *ib.* mesther verch äre fyre stycken som man schal sith mester arbeyde pa göre *ib* 146.

mäster, *se* **mere.**

mästirska (mästerska *Su* 99; **-an** *ib* 18. **mästersca** *Bo* 80. **mästherska** *Lg* 808**)**, *f.* [*Mnt.* mestersche] **1)** *lärarinna.* sidhanna mästirsca *(doctrix) Bo* 140. *Lg* 808. *Su* 18, 19, 21, 99, 105, 224. **2)** *mästarinna, herskarinna.* modhorin oc alla kirkio mästersca *(magistra)* romara kirkia *Bo* 80. — *ledarinna.* hon war apostlomin mästirska *(magistra apostolorum) Bir* 4: *(Dikt)* 267. — *Jfr* **hofmästirska.**

mät (met *SD* 3: 261 (1316), 266, 267, 268, 269, 270, 271. **meet. miät. myät)**, *n.* [*Fdan.* mæt. *Jfr Isl.* met] **1)** *mått, mål.* mat ok miät ok vikt *SR* 39. **2)** *värdering, uppskattning.* thetta miätit war giort i skäleka manna närwaru *SD NS* 2: 33 (1408). **3)** *en extra gärd hvars belopp synes hafva berott på den uppskattade förmögenheten. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 273. exhibuit . . . mæt VII oras *SD* 3: 256 (1316). exhibuit . . . mæt VI oras *ib.* exhibuit . . . mæt dimidiam marcham *ib. ib* 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271. de inposicione taxi dicti myæt duarum prouinciarum værendie *ib* 4: 570 (1337, *nyare afskr.*). **4)** ? dömdom wi the jordher i geen wnder skat ok thässom

til her äpter nämpnas at göra konungenom ok kronoone rät aff them, först eet örtugland i jerstom aff birkista kirkio item ingemunda arwom j (1/2) markland i ytraberghom, boos mät. item sama ingemunda arwom iiij (3 1/2) örtugh i hiärrastom, boos mät . . . item laurenza arwom i tomptum vij örtugh i tomptom aff nesbo, meet . . . item pädher haldansson i helleby v örtugland i almastom aff nesbo, mät *BSH* 2: 80 (1399). *ib* 81, 83, 84. — **mätseþer,** *m. L.* — **mäts män (metz-. miäts-** *L.* **miäz-. mietz-),** *m. pl. L.* **1)** *mätismän, värderingsmän.* hwilka stugu iak lät twa mätzmän mäta *SD NS* 1: 37 (1401). herra laurinz domprowasten hafdhe mietzmän a sina wägna ther . . . hwilke som samdräkteleka mato all the husen wara swa godh som atta marker päninga *ib* 2: 33 (1408). epthe fyra miäzmanna ordhom *ib* 112 (1409). *FH* 2: 102 (1436). äpter tolff mätzmanna ordhum *TB* 80. — *taxeringsmän?* mezmen. benno. halwidus. rэricus *SD* 3: 94 (1312?). mezmen tutores dionisius, østen jngibernus. fulko *ib* 96 (1312?). omnes et singulos exactores attunxmen et mæzmen de singulis prouincijs et parochijs de veritate dicenda prestare fecimus juramentum *ib* 271 (1316). *ib* 275 (1316). **2)** *utmätningsmän?* at setie sig till wärn i moth härishöffdingen, domaren ok metzmennen *DD* 1: 278 (1480, *nyare afskr.*). haffuä forbrodit XL mark till treeskiptis, een deell jordägende, annen lagmannen, oc tredia härishöffdingen oc metzmennen fore sit omak *ib.* — *Jfr* **mätanz män.** — **mäts orþ (miätsorþ** *L.* **miätzord. mietzordh),** *n.* [*Jfr Isl.* metorð] *L. värderingsmäns utlåtande, mätismanna ord.* at hwilka fiwra manna mietzordhum ok sägn i thesse mato [iak] läter mik wäl . . . atnöghia *SD NS* 2: 33 (1408). skattadh for tiwghu marker oc tuhundradha (220) marker effter fira manna mätzordhom *SJ* 77 (1438). äpter dandemanna miätzordom *ib* 179 (1449). *Jfr* **mätorþ, mätanz orþ.** — **mäts ordhan,** *f. L.* — **mäts pänningar (mäzpeninghär. mäzpäninger. mäzpeninger. mezpeninger** *SD* 3: 273 (1316), 274, 275**),** *m. pl.* = **mät 3.** exhibuit . . . pro mæzpeninghæ dimidiam marcham, jtem halfmarkagiæl dimidiam marcham *SD* 3: 256 (1316). summa receptorum in prouincijs atundie. primo in bro hunderi in mæzpæninger XXXI marche cum sex oris et XX denariis, in halfmarkagiæl ibidem V. marche cum dimidia . . . svmma receptorum in solandahunderi in mæzpeninger XX marche dimidia ora minus . . . svmma receptorum in rodhinum in mæzpeninger. XXIIII. marche cum V. oris . . . svmma receptorum in sæhunderi in mæzpeninger. III. marche. jn halfmarkagiæl. II. marche *ib* 272 (1316). *ib* 273, 274, 275.

mäta (miäta *L.*; *Bir* 3: 148, 5: 114; *SD NS* 1: 568 (1406), 2: 33 (1408); *VKR* 32. **myäta:** **-as** *SD* 5: 637 (1347). **myetä** *ib* 480 (1345, *nyare afskr.; på två st.*). *impf.* **maat** *MB* 2: 212, 367. *pl.* **matu** *L.* **mato** *SD NS* 1: 37 (1401), 2: 33 (1408); *ST* 419. **mata** *RK* 2: 668. **mäto** *SD NS* 1: 533 (1406). **matte** *RK* 2: 665. *part. pret.* **mätin** *L.*; **-it** *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). **mäthin** *MB* 2: 367. **miätin: miätit** *ÖGL Vaþ.* 20: *pr.*; **vthmiätit** *SD* 6: 6 (1348). *f.* **mäth** *BtFH* 1: 276 (1509). *refl. supin.* **miätitz** *Su* 404**),** *v.* [*Isl.* meta] *L.* **1)** *mäta (med längdmått).* the . . . mato han *(stenen) ST* 419. thu skalt ey lata thik mäta mz bast ellir rödhum thradh ellir mz nokro andro *(nämnes bl. vidskepliga bruk) ib* 32. han maat staden mz gull röena *MB* 2: 367. hans mwr wart mäthin *ib.* thriggia alna ma man them mäta *(d. v. s. deras längd kan man beräkna el. uppskatta till tre alnar) Al* 8778. — *bildl.* at . . . mins ogriplika kärlekx ok älskelikhetz myklikhet gaate miätitz älla fulkomlika thänktz *Su* 404. — *uppmäta, tillmäta (med rymdmått).* han maat ther wthy VI spän korn *MB* 2: 212. **2)** *värdera, uppskatta.* loot hen tolff bolfasta män . . . miäta thär klädhe for XXX mark päninga *SD NS* 1: 568 (1406). hwilka stugu iak lät twa mätzmän mäta . . . tha mato the hona fore ena march *ib* 37 (1401). loot iak . . . miäta the husen *ib* 2: 33 (1408). mato all the husen wara swa godh som atta marker päninga *ib.* när han wtstädhir goozin tha läti besee oc miäta husin medh witnom *VKR* 32. *Bir* 5: 114. skal myätas hans ärwþi som han hawer þär a wart *SD* 5: 637 (1347). XX march, som dande män mäto godzet bätra än harnischet war *ib NS* 1: 533 (1406). — *undersöka, pröfva.* miäta ok vägha sik siäluan j sik siäluom *(metiri se ipsum in se ipso) Bir* 3: 148. skiälik thing mäta sina gerning mz radh oc wilia *MB* 1: 32. **3)** *värdera för utmätning, utmäta, taga i mät.* mz godhom mannom . . . latha mätha hans hawor til beredha mz *MEG (red. A)* 56. skal hans godz a landeno mz godhom mannom mäthas ok mz gieldhas *ib. ib (red. B)* 60. *EG* 65. han loth mäta for ena mark thz wärd war twa *RK* 2: 1016. *ib* 668. the matte them fra badhe vxa och koo *ib* 665. mätha . . . sa mykit som broder skyllogher är *SEG* 117. *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 175 (1506). — **mäta ut,** = **mäta 3.** vm foghoten thorff vidher at taka mz sigh nokra nempd til at mäta saköra wt aff andrum berghum *PfN* 140. at myetä þe samu brutäpäningä vt af hans lösörum *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). myetä vt af hans gods konungs dombrut *ib.* mätin wt af hwars thes mans landboa . . . thetta marka giellet *BSH* 1: 142 (1373). dömdes the xij i nempde sotto in til jons hultis gard ath mäthe oleff jonsson sin sacköre wt *BtFH* 1: 160 (1507). *ib* 291 (1510). at löse sin jord igen som wt war mäth för saköre *ib* 276 (1509). *Jfr* **utmäta.**

mätan, *f.* — **mätanz män (miätans män. mättens men),** *m. pl. L.* — **mätanz orþ,** *n. L. Jfr* **mät-, mäts-orþ.**

mätare, *m. Jfr* **iordha mätare.**

mätelika, *adv. Jfr* **omätelika.**

mäteliker, *adj. Jfr* **omäteliker.**

mätelikhet, *f. Jfr* **omätelikhet.**

mäti, *n. Jfr* **kras-, lust-mäti.**

mätnaþer, *m.* — **mätnaþa män (mäthnäþä-),** *m. pl.* [*Jfr Isl.* metnaðarmaðr] *värderingsmän.* judicio . . . mæthnæþæ mannæ super hoc specialiter nominatorum *SD* 3: 236 (1315).

mätning (mäthnigh: -ighenne *MB* 2: 45**),** *f.* **1)** *mätning.* iordha mätare öffde sik j sinne mätning *Su* 224. *MB* 2: 45, 46. **2)** *mått, utsträckning, dimension.* swasom nakot likamlikit tingh j sino rwme, hwilkit j sinne mätningh *(suis dimensionibus)* widherlikas rwmeno *Su* 271. **3)** *värdering.* äpthe wena säghn ok mäthningh *SD* 1: 92 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).*

mätorþ, *n. L. Jfr* **mäts-, mätanz-orþ.**

mätskal (mätskaal. miätskal *Bir* 4: *(Dikt)* 268; **-skalene** *ib* 2: 3; **-skalana** *ib* 7. **miät skal),** *f. vågskål, våg.* sancte birgitta syntis sua som twa miät skala *(stateræ)* standande vidh jordhinna thera höxstä band foro op til skyn oc thera cirkla gingo vp ginom himelin j försto miät skalane *(för* -ene*)* var een fiskir . . . j andra miätskalene var eet diur *Bir* 2: 3. *ib* 1: 237, 2: 7, 243. *Bu* 21. rät mätskaal *(statera) MB* 1: 368. thu äst lagdher i gudz mätskaal oc wägher litith *ib* 19. a gudz mätskal älla vagh *MP* 2: 109. j andelike waagh oc miätskal *Bir* 4: *(Dikt)* 268.

mätta (*pres.* **-ir: mättir** *Bir* 1: 277; **mätte** *ib* 282, 2: 40, 119; *KL* 245; **mättis** *ib* 228. **-ar: mätta** *Bir* 1: 117; **mättas** *KL* 228. *impf.* **-te: mätte** *Lg* 3: 714; **mättis** *KL* 103. **-adhe: mättadhe** *LfK* 126; **mättadhis** *Lg* 819. *part. pret.* **-adher: mättadhir** *Bo* 182; **mättat** *ib* 90. *imperat.* **mätta** *Bir* 1: 277), *v.* [*N.* metta. *Nyisl.* metta] **1)** *mätta, göra mätt. eg. och bildl.* kötit mätte oc styrke *Bir* 2: 40. *ib* 1: 282. hafdhe mättat moghan *Bo* 90. *Bir* 1: 277, 2: 119. iak skal mätta them mz minom sötma *ib* 1: 117. eth trä, som . . . mätte honom aff sinne frukt *Lg* 3: 714. **2)** *mätta, förnöja, tillfredsställa.* liker the källo som . . . mätte alla mz dryk *KL* 245. at iak ther frilika mz rop oc skrian maathe mättha *(för* mik mättha*) Su* 43. oppfylte ällar mättadhe wara astwndan *LfK* 126. **3)** *utmatta, uttrötta.* mättadhir af obrygdhilsomen *(opprobriis saturatus) Bo* 182. — *refl.* **mättas, 1)** *mättas, blifva mätt. eg. och bildl.* munkin tilbör hwaru dagh swa litit äta at han ey mättis *KL* 228. ätir litit oc mättas *ib.* thän som mykit ätir oc aflatir tho för än han mättis. faar mere lön än thän som litit ätir. oc mättis *ib.* siälen . . . mättadhis aff otalighom söthma *Lg* 819. *Ber* 20. **2)** *förnöjas, tillfredsställas.* for the dyro loktena . . . aff hulke han mättis *KL* 103. **3)** *mättas, blifva mätt (på), få nog (af).* af at göra honom thiänist kunne hon äkke mättas *Bo* 162. the kunno aldre mättas aff rikedomom *Bir* 3: 55. aldre kwnne mantz öghon mättas aff *(se sig mätta på)* hennes venlek *MB* 2: 162. *Bir* 1: 102. — *Jfr* **fulmättadher.**

mätta? *f. mättnad?* the hulkra giri ey hawir mätto *(modum; sannolikt står* mätto *här för* matto; *en var. har:* the som haua giri ther är vtan matto *Bir* 4: 294*) Bir* 3: 335.

mättare, *m. mättare, den som mättar.* a altarens bordhe är gudh badhe mather oc mättare *LfK* 90.

mätte, *f. (och n.?) L.* **1)** *mätte, mättnad.* mätte vtan ledho *Bir* 1: 358. j äpleno är . . . litin mätte *ib* 3: 24. andelikin sötme oc mätte *ib* 55. thäs sötmans mätte wari war sälikhet *Ber* 20. bortrördhe mättinne härras ey skörlifnadhin *ib* 83. *ib* 86. *MP* 1: 95, 189. *Su* 391. — til mättis (til mätte), *till mättnad, så att man blir mätt, så mycket man orkar, efter sitt lystmäte.* haffdom köt oc brödh nogh til mättes *MB* 1: *(Cod. A 3)* 558. mange taka af thässom matenom til mättis *Gr* 272. foruita mik at iak ätir mit brödh til mätte *Bo* 133. äta til mättes *Su* 386. at han alrigh ate til mättis *KL* 201. äta oc sofwa til mätte *Bir* 2: 198. drik nu blodh til mettis *ST* 340. fylla the sik til mätte *Bir* 1: 195. iak vidhir quäke thom . . . alt til mätte *ib* 3: 14. gafwo mik beskelikhet til mättis *(inebriaverunt) Su* 405. **2)** *förnöjelse, tillfredsställelse.* thet är allom thom, som ther a tänkia, til aldra sötaste hugnat oc mätte *Ansg* 181.

mätte, *m.* [*N.* mette, *m.*] *mättande.* til buksens mätta *KL* 204.

mättelika, *adv. Jfr* **omättelika.**

mätteliker, *adj. Jfr* **omätteliker.**

mättelikhet, *f. Jfr* **omättelikhet.**

mättena bok, *f. L.*

mätter, *adj.* [*Isl.* mettr] *mätt, som tillfredsstält sitt begär efter föda.* siþän han är mätter *SD* 5: 638 (1347). *Bil* 317, 696. mön at sik mätta af þäs *(trädets)* frukt *Bu* 71. *ib* 175. *KS* 24 (58, 25). var herra ihesus . . . ökte faa brödh oc giordhe mät af them mang thusand folk *Bo* 88. — *bildl.* thu kunde aldri wardha mettir aff människio blodh *ST* 340. aldre mät aff fulum lusta *Bil* 305. — *fyld.* pungh mz pänniga mäth *MD (S)* 306. — *Jfr* **ful-, o-mätter.**

mö (möö. *pl.* **möyiar** *MB* 2: 186. **möiar: thiänisto möiar** *ST* 247, 250. **möia** *MB* 1: 206; **þiänisto möia** *Bu* 503. **möghiar: thiänisto möghiar** *ST* 248. **mör** *Iv* 912; *MB* 2: 187. **möör: fatabwrs möör** *ST* 422; **thiänisto möör** *ib* 247. *med art.* **möyanar: tiänista möyanar** *Lg* 3: 383. **möiana** *ST* 437. *gen.* **möya; thienista möya** *VKR* 2. **möia** *Bir* 5: 29. **möghia** *Fl* 1015. *dat.* **möiom** *Lg* 39; **thiänista möiom** *ST* 437. **möghiom: thiänista möghiom** *ib* 248), *f.* [*Isl.* mey] *L.* **1)** *mö, flicka.* en hebresk mö sang for borþe *Bu* 182. baþ ä möna sionga þät sama *ib.* mön hughaþes *ib* 492. laa en möö . . . wanför kriplingher *Bil* 108. offradhe mön sin mödhom gudhi *ib* 327 *(kan föras till 2). MB* 1: 335. frwr ok mör *Iv* 912. var son älskar thenne fatigha mö *Fl* 159. pläghom vi . . . thz *(tornet)* möghia skastel kalla *ib* 1015. **2)** *mö, ren mö, jungfru, qvinna som bevarat sin kyskhet.* tekna mariam guz moþor varaa rena mö *Bu* 10. do menlös mö *ib* 15. sagþe sik tro . . . hans moþor mö vara *ib.* guz moþer mö o smittaþ *ib* 17. maria baþe moþer ok mö *ib* 11. milda mö guz moþer *ib* 19. mariu mö . . . tel lof *ib* 3. *MB* 1: 28. mz allom möiom oc änkiom *Lg* 39. är iomfrwn möö *Di* 168. mö waren än tha soll gik op. oc nw är hon min hustrv *ib.* **3)** *tärna, uppvaktande el. tjenande tärna, kammarjungfru.* siter rebecca oppa wlwallen, oc henna möia *MB* 1: 206. thok at ätha oc drikka . . . aff thy som henne *(Judits)* möö haffde reeth henne *ib* 2: 167. drotninghena doreswena oc hennas möyiar *ib* 186. *ib* 187. *ST* 437. sende hon *(konungens dotter)* sin mö till hanum *Di* 165. *ib* 166. — *i andlig mening.* jak (ɔ: gudz son) sagde tik förra aff minna modhers möia taal hwilka hänne skulu enkannelikare thiäna än andra *Bir* 5: 29. **4)** *fästmö, brud.* han *(brudgummen)* ok hans mö *(sponsa) Bu* 183. — *Jfr* **bruþtughu-, fataburs-, sma-, thiänista-, þiänisto-mö.** — **möiar alder,** *m. L.*

möbarn, *n.* [*Isl.* meybarn] *L.* **1)** *flickebarn, barn af qvinkön.* hwilkin qwinna . . . ther möbarn faar a war öö thz skal thz *(d. v. s. mö)* blifwa til thäs thz döö *Al* 4745. aff the quinno som mö barn haffuir *LB* 7: 4. at the skullo myrdha all swenbarnen mz

nakre onde list, oc all möbarnen lata liwa *MB* 1: 276. slogo mö barn i kirkior til död *RK* 2: 6002. eth möbarn til sina modher sagde *ib* 6745. **2)** *ung flicka, jungfru.* hafþe mö barnet *(Jungfru Maria)* manghen vanda *Bu* 79. *ib* 6, 504.

mödomber (*ack.* **mödom. mödhom** *Bil* 327. **möddom** *Di* 226, 227), *m.* [*Isl.* meydómr] *mödom, jungfrudom.* haffde i först hennes mödom. tha ware hon äy starkare än andra quinnär *Di* 161. iak wet . . . at tw äst sa starker. at tw faar henne mödom. om nogor man skall hanum faa *ib. ib* 226, 227. offradhe mön sin mödhom gudhi ihesu christo ok thiänadhe hanum j renliui. ä mädhan hon lifdhe *Bil* 327. var fru guz moþer härbärghiaþe guþ . . . licamleka ii sino renasto mödoms rume *Bu* 15. — *svendom.* min son . . . som döptis . . . xx ara gamal j mödom *Bil* 282. *Lg* 259. — **mödoms lif,** *n. kysk lefnad, kyskhet.* allan sin aldir lifde han j mödoms lifue *Bil* 793. — **mödoms renlive,** *n. renlefnad, kyskhet.* han gömde mödoms renliue *Bu* 195. lvcas ewangelista . . . gömde mödoms renlifue *(senare ändradt till* mödom oc renlek*)* alla sina dagha *Bil* 259.

möþa (*pres.* **-ir.** *impf.* **mödde** *Bil* 108, 745; *Bir* 1: 98; *Lg* 3: 257, 258, 554; *HSH* 24: 150 (1518); **-is** *Bil* 84. **möde** *Bu* 27, 203; **-es** *ib* 187; **-os** *ib* 532. **mödhe** *Bir* 1: 32; **-o** *Su* 39. *part. pret.* **mödder** *Bir* 4: 78. **möddir** *Bo* 85. **möddr** *KS* 38 (201, 41), 39 (201, 41). **möder** *Bil* 709. **möd** *Al* 714, 1457. **möþar** *Bu* 174. **mödher** *Bil* 786. **mötther** *GO* 982. *f.* **möd** *Bu* 79. **mödh** *Bil* 305, 464. *n.* **möt** *Lg* 3: 228. **mööt** *Su* 401. **mööth** *ib* 117. **mötth** *FH* 6: 27 (1452, *afskr.*). *pl. nom. m.* **mödhe** *Fr* 58. *n.* **möd** *Bo* 217), *v.* [*Isl.* mœđa] *L.* **1)** *oroa, qvälja.* wakta thik at thu mödh enkte thit hiärta ther wm *Bil* 488. — *med dat.* rätuisom man mödhir enkte ä hwat honom hände *Bo* 125. — *plåga.* at han möde ok qualde *(male tractasset)* caplan hänna *Bu* 27. han (ɔ: en diäwl) möde þem . . . ok qualde *ib* 203. annars thera likama mödde diäfwllin *Bir* 1: 98. gik wärkin . . . til hiärtat . . . ok mödhe thz mz otholikom wärk ok pino *ib* 32. mz grymastom pinom mödho the oc tröttho the mik äronna konungh *Su* 39. möþa hänna licama ok lif af hänne *(eam illuderent donec fatigata deficeret) Bu* 511. — *möda, besvära, anstränga.* hwa som sit howodh wil mödha *MB* 1: 66. **2)** *besvära, omaka, anmoda att göra sig omaket att komma.* haffue vij . . . mötth wor godhe men om att gongha syna och leggia ffor:de roor *FH* 6: 27 (1452, *afskr.*). jac mödde . . . hiit verduge fäder, prelater andelige och wärtzlige *HSH* 24: 150 (1518). **3)** *göra sig möda för, eftersträfva.* han är diä[r]ffwer oc wil alt mödha *Al* 7163. — **mödha sik, 1)** *oroa sig, oroas, bedröfvas.* mödh thik äkke af *(ne feras moleste)* minne färdh *Bo* 245. ther aff mon iak mik storlika mödha *Al* 3710. *Lg* 3: 257. tha mödde hon sik i sino hiärta *ib* 258. **2)** *omaka sig att gå, göra sig besväret att gå, fara, gå.* mödha sik til kirkio *MB* 1: 297. badho sanctam genouepham mödha sik til the siwka *Lg* 3: 246. *ib* 227. kan thz engaledh wara. at i faen sielwe idher til hans möt *ib* 228. *ib* 255. foor hon ok mödde sik cringom mangh landh ok städher *ib* 554. at mödha sik mz them *ib* 231. thu löper til jndhiam, mödher tik til etiopiam *LfK* 123. wil iak *(Alexander)* mik til thik mödha thit land ok thik läggia ödhe *Al* 4681. — *släpa sig.* mödde sik *(cœpit se trahere)* widha vm hwaria wra *Bil* 108. **3)** *arbeta (för el. på), sträfva (efter).* lätir hona mödha sik äptir fafängom thingom *Bir* 2: 328. han mödde sik mykit mz budhum ok brefuum til constantinum kesara at cors ok beläte matho wara mz fridhi *Bil* 745. — *refl.* **mödhas, 1)** *uppröras i sinnet, oroas, bekymras.* mödhas *(sollicitari)* aff laghsins fakunno *Bir* 3: 229. mödhis *(sollicitabitur)* han ey litit huru han maghe allom thäkkias *ib* 64. — *oroas, ängslas.* ville äkke meer läta mödhas thöm *Bo* 105. **2)** *besväras, plågas.* han mödes for hänna skuld *Bu* 187. han möddis af hunger *Bil* 84. huru gudh latir sina vini mödhas af hat oc dröuilsom *Bo* 11. **3)** *tröttna.* var . . . barþar mz stangom sua at män mödos *(usque ad defectum cædentium) Bu* 532. *Di* 93. **4)** *vara öfvermodig el. trotsig.* skolom vi i them (ɔ: dröuilsom) hwazske mödhas älla ofmykyt gifwas. oc halla os illa *(nec extolli nec frangi debemus) Bo* 11. — *part. pret.* **1)** *upprörd (i sinnet), oroad, plågad.* huilkit *(näml. hjärta)* . . . är . . . mz twangh oc lidilsom mööth oc sarghat *Su* 117. aff sorgh war han mykith möd *Al* 1457. at the wredhe thu wast möd *(den vrede hvaraf du upprördes? trol. är texten här på något sätt förderfvad) ib* 714. möd oc sörghiande *(afflictæ et dolorosæ) Bo* 217. *ib* 216. **2)** *utmattad, uttröttad, trött.* mödher af äruode *Bil* 786. mit hofwdh. som mööt *(fessum)* var af swa mykle ysäld *Su* 401. möd ok hungrogh *Bu* 79. thröttir älla möddir *Bo* 85. *Bu* 174. *Bil* 305, 464, 709. *KS* 38 (101, 41), 39 (101, 41). *Fr* 58. *GO* 982. *Bir* 4: 78. — *Jfr* **be-, ut-mödha,** *samt* **for-, hugh-, o-mödder.**

möþa, *f.* [*Isl.* mœđa] *L.* **1)** *upprörd sinnesstämning, oro, ångest.* ther fore bär iak angist ok mödho *Al* 490. sacramentit swettis retta thara rät som then man j möde är *RK* 2: 7863. thz giorde k cristierns hierta mödhe *ib* 3: 1824. *ST* 446. **2)** *vedermöda, plåga.* þolde mycla nöþ ok möþo *Bu* 23. aldar þin aldar var möþa ok þrang *ib* 76. minna moþor möþa: þa hon skulde mik . . . föþa *ib* 75. skulde hon sinä mödhä *(barnsnöd)* thola *Va* 5. ogudhlikan stadhga, thön almogha görs til mödh *(för* mödho*)* ok tunga *KS* 67 (165, 73). **3)** *besvär, möda, arbete.* sagdhe sik . . . mykla mödho hafua tholt for roma rike *Bil* 658. swaradhe hans (vpburna lön vara) mere än hans mödha var wärdh *ib.* at giua huariom fult for möþo *Bu* 185. *ib* 143. *Bil* 116. *KS* 38 (101, 41). *Iv* 3198. **4)** *trötthet.* nar folket mäst twnght war i sömpnen aff mödho *Lg* 3: 182. gudz älskaras gudelikhet skal jnghen ända ällar engha mödho haffwa i sinne gärnigh *LfK* 36. — *Jfr* **ar-, hugh-, högh-, viþer-möþa.** — **mödhofulder,** *adj. mödosam, besvärlig.* mannenom war lostelikt ärwodhe budhit, för än han syndadhe, oc sidhan thungt oc mödhofult *MB* 1: 134. — **möþolös,** *adj.* [*Fnor.* mœđulauss] — *n.* **möþolöst,** *adv.* [*Isl.* mœđulaust] *utan svårighet, utan olägenhet.* drak blyt sik möþolöst *(suaviter)* som calt käldovatn *Bu* 529. — **mödhosamber** (*n.* **-samt. -sampt** *Bir* 2: 290), *adj. mödosam, besvärlig, svår.* huru mödhosambir . . . thera fatikdombir var *Bo* 16. alt hans lifwärne var mödhosamt *ib* 84. i stenoghom ok mödhosamom vägh

ib 105. ey skulle os thikkia vara mödhosamt at göra penitenciam ok bätring *ib* 13. *ib* 142, 145. *Bir* 1: 275, 2: 290, 3: 459. *Su* 399. — **mödhosamliker,** *adj.* [*Isl.* mœđusamligr] = **mödhosamber.** aff thesse mödhosamliche werlline *Lg* 3: 259.

mödhe, *f.* *Jfr* **ar-, högh-mödhe.**

mödhelika (mödhlica), *adv.* [*Isl.* mœđiliga] **1)** *häftigt, bittert.* swa mödhelika grät hon tha *Fr* 1310. **2)** *vanmäktigt, matt.* defesse, mödhlica *GU* 3. — *Jfr* **högh-, o-mödhelika.**

mödherliker, *se* **modhorliker.**

möþerne (mödhirne. mödhärne. mäþärni *L.* **mädhärni** *SD* 5: 585 (1346)**),** *n.* [*Fnor.* mœđerni] *L.* **1)** *möderne, mödernesläġt.* som a sit mödherne atte konunger at vara *Bil* 886. föddis aff aarons släkt a sino mödherne *MB* 1: 406. födder aff israels sona släkt aff mödhernith *ib* 371. för än sandir ärfwinge kombir äntiggia aff fädhirnis älla mödhirnis afkömd *(ex paterna successione aut materna) Bir* 3: 402. **2)** *möderne, mödernearf.* skal thät samä för nämdä goz warä barnä mödhärne warä ok egh fädhärne *SD* 4: 390 (1334?). se þem barnom þe sama morghongäf för möþärne, oc ey til fäþerne *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). sub hereditate matrimoniali dicta mædhærni *ib* 585 (1346). warom barnom . . . till mödherness oc egh til fädherness *ib NS* 1: 389 (1404). saldho the fädherne ok mödherne *Bil* 433. *ib* 556. *ST* 24. — *mödernegods.* hennes mödherne liggher i norghie *FM* 688 (1517). — *mödernehem.* sändhis hon fra fädherne ok mödherne . . . til enna öö *Bil* 487. — *Jfr* **faþur-, moþor-möþerne,** *äfvensom* **moþerni, möþrine.** — **möþernis frände (mödhernes-. möþärnis-** *VGL II Add.* 11: 14**),** *m. L. möderne frände.* aff myna brodhersdotthers mödhernes frändher *FM* 687 (1517). *ib* 688. *Jfr* **möþrinis frände.** — **mödhernis gardher,** *m. L.* — **mödhernis gods (mödernes-),** *n. mödernegods.* thet jagh haffwer wnth mine elskelige hustrv . . . alt mith fäderness godz j hennes liffs thima alth mith möderness godz j x aar *FH* 5: 165 (1494). — **mödhernis land,** *n. land der man är född.* äpther thz at hon nw stadh war i sino mödhernis lande oc i sin eghin grwndh *Lg* 3: 304. *Jfr* **mödhernis stadher.** — **mödhernis släkte (mödernes-),** *n. mödernesläġt. Di* 57. — **mödhernis stadher,** *m. stad der man är född.* war kommen til sith mödhernis stadh oc landh *Lg* 3: 308.

mödhgin (-gyn), *n. pl.* [*Isl.* mœđgin] *moder och son.* alre saghos annor tholik tw mödhgyn här i iordhrike *Bo* 63. *Jfr* **mödhgine.**

mödhgine (*Bil* 113, 354. **mödhginne** *ib* 799. **mödhgene** *ib* 372; *MB* 1: 387. **mydhgene** *ib. gen.* **mödhgena** *Bil* 348. *dat.* **mödgönom** *ib* 729; *de båda sistnämda ställena kunna föras till* **mödhgin),** *n. pl.* **1)** *moder och son.* läto them badum mödgönom skära näsa aff *Bil* 729. *ib* 799. *MB* 1: 387. — *moder och söner.* sagdhu sik enkte gita spurt til thera mödhgena *Bil* 348. — *fader, moder och söner.* pawin cristnadho them al mödhgene *Bil* 372. *ib* 354. **2)** *fader och dotter. Bil* 113. — *Jfr* **mödhgin.**

mödhgor (*gen. pl.* **mödghna** *Bil* 556), *f. pl.* [*Isl.* mœđgur] *moder och dotter.* then tima the mödhgor waro for sancte agathe graf a bönum *Bil* 555. *ib* 556. *Jfr* **moþghor.**

mödhin, *adj.* *Jfr* **höghmödhin.**

mödhinger, *m.* [*Mnt.* moding] *usling, skälm.* gripu swa hand a them falska mödhingenom *(moding) ST* 149.

möþogher, *adj.* *Jfr* **höghmöþogher.**

mödhra (möddhra: -o *SO* 22. **möddra: -o** *SD NS* 2: 169 (1409)**),** *f.* [*Mnt.* modder, medder] *qvinlig kusin på mödernet, mödernefränka.* giffwer iak . . . minne möddro iomfru alhecte godhskalkx dottor c mark, item minne fränko ragnilde xl mark *SD NS* 2: 169 (1409). dara eller falska nokor brodhers dotther systher mödhro eller magdh *SO* 68. *ib* 22.

möþrine (mödrene), *n. L. mödernearf.* wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene *SD* 6: 180 (1350). vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti *ib.* *Jfr* **moþerni, möþerne.** — **möþrinis frände,** *m. L.* *Jfr* **möþernis frände.**

möþringar, *m. pl. L.*

möghelika, *adv.* [*Mnt.* mogeliken] **1)** *möjligen? skäligen?* aff thäm skadha . . . som han möghelika kan bewiisa *BSH* 1: 195 (1387). **2)** *på ett passande sätt?* tha hörir gudh thina bönir alla tha thu wil möghelika til honum kalla *Al* 6708. — *Jfr* **omöghelika.**

mögheliker (möghliker *L.* **möghelig: -lige** *SO* 161. **mögeligh: -lighe** *TS* 29. **möghelikin** *(nom. f.) Bil* 159; *(pl. nom. n.) Bo* 191; *MP* 1: 66. *n.* **möghelikt** *Bil* 84; *MB* 1: 464; *EG* 64. **möghelicht** *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). **moghelikt** *BSH* 2: 66 (1399); *Bil* 658. **möghlikt** *KS* 4 (8, 4). **möglicht** *RK* 2: 9116. **möghelekt** *Bu* 140, 185. **möghelikit** *Bo* 149; *Bir* 2: 326; *MEG (red. A)* 56, *(red. B)* 60; *RK* 1: 2547. **mögheliket** *Lg* 3: 670. **mögelekit** *SD NS* 1: 363 (1404). **möyelikith** *PM* 15. **möghelighith** *SD NS* 1: 611 (1407). *komp.* **möglikare** *MP* 1: 10. **mögligere** *FM* 388 (1508, *samt. afskr.*)), *adj.* [*Mnt.* mogelik] *L.* **1)** *möjlig.* baþ visa sik hulika lund þät vare möghelekt *Bu* 140. ä mädhan människian lifwir är möghelikit at hon maa frestas *Bir* 2: 326. *Bu* 185. *Bil* 84. *KS* 4 (8, 4). *MP* 1: 10. *PM* 15. al thing äru thik möghelikin *Bo* 191. *MP* 1: 66. äptir thy sum hanum möghelicht är *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). swa langan dagh leggia til beredha som hanum är möghelikit at betala *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 60. *EG* 64. thz hörir til godhom laghom at the se möghelik at halda *MB* 1: 439. — *möjlig att hålla el. följa, utförbar?* lagh skulu ok wara möghelik, at män magho thöm halda, ok quämelik äpte godhom ok gamblom sidhwäniom *(debet esse compossibilis et competens regioni et consuetudini et moribus illius gentis) KS* 67 (166, 74). thön (ɔ: godh lagh) skal wara rätwis, tarflik, ok möghelik *(competens et compossibilis consuetudini patriæ et tempori) ib* 66 (164, 73); *de båda sistnämda ställena dock kanske snarare att föra till* **3. 2)** *loflig, tillåtlig.* spöria han om möghelikit vare *(liceat)* at gudz folk skulle gifwa keysarenom skat *Bo* 149. *MB* 1: 464. hwilka fordeela han bewisar mz scripte at wara möghelika oc qwämmelika *Bir* 4: 102. effter möghelike oc laghlike bygning *SJ* 69 (1437). **3)** *skälig, billig, lämplig, passande.* sagdhe . . . ey vara moghelikt synia sik bön

(non debeo in mea petitione contemni) Bil 658. än hon (ɔ: bön) war möghelikin oc skiälikin *ib* 159. *ib* 320. thz er möghelikit man skal them löna *RK* 1: 2547. göra häradheno ther rät af epter thy moghelikt oc gamwl sidhuänia är *BSH* 2: 66 (1399). sum möghelighith äär a badha sidher *SD NS* 1: 611 (1407). *ib* 363 (1404). thz är wäl möghelikat oc räth, thz man them lather swa hardelika pina oc plagha *Lg* 3: 670. wore mögligere och bäthre ytermere j annän motthe betenkie thenne landz endens besthe *FM* 388 (1506, *samt. afskr.*). taga mögelighe penninga *TS* 29. *SO* 161, 223. *FH* 6: 119 (1509). han hände möghelica sona och böter *RK* 2: 5368. mz peninge oc möglicht folk vnsätta *ib* 9116. — *Jfr* **omögheliker.**

möghelikhet (-heet. möglikheth), *f.* [*Mnt.* mogelicheit, móchlicheit] *förmåga.* hwat man haffuir honum fangit wt w bissonne tha scal han epther möglikheth giffua ather i bissona *SO* 5. thär aff at gifua arligha legho thre (3) marker päninga eller syt ärfuodhe thär fore göra effter möghelikheet *SJ* 69 (1437).

möghla (myghla. -adher), *v.* [*Isl.* mygla] *mögla.* — *part. pret. möglad, möglig.* muscidus, myghlader *GU* 2. vart brödh hwilkit nw skarpt oc mögladh är *MB* 2: 25. — *Jfr* **moghlas.**

möghlotter, *adj. möglig.* brödhit theras war haart oc mögloth *MB* 2: 24.

mökia (-te), *v.* [*Jfr Isl.* mýkja] *göra mjuk, böja.* danmarcs herra them marge sökte och thera knä för them mökte *MD* 342. *Jfr* **formykia.**

möl, *se* **mal.**

möllare, mölnare, *se* **mylnare.**

mölska, *se* **mylska.**

mönster (mynster *MD* 28. **mynstir** *Bil* 868. **monster** *Bir* 4: 140. *med art.* **monstrit** *Bil* 238. **monstret** *MD* 62, 63. *gen. med art.* **mönstrens** *Bu* 208; *MB* 2: 220**),** *n.* [*Ags.* mynster. *Mlat.* monasterium. *Jfr Mht.* munster, münster, monster. *Jfr äfven Isl.* mustari, mystari] *kloster, klosterkyrka.* the honum i grabrodher closter fingo . . . the slogho mзnga dörra sundher . . . the wilde ey gudz mönster wijka *RK* 3: 2841. — *stiftskyrka, domkyrka (jfr Du Cange, ed. Favre,* 5: 457*), äfven i allmh. kyrka, gudstjensthus.* in til thän stadh som hete växio, ther nw är byghd eet mönster aff steen *Bil* 844. tedhe han mik längd oc bred hwar jac sculdhe gudz mönster byggia, oc sagdhe swa, här scal thu gudz mönster sätia *ib* 846. at thiäna sancte olaffs mynstir *ib* 868. standar nu ii sama stad *(Rom)* varra fru mönstar *Bu* 64. kom han til eeth wänt mönster älla böna hws *Pa* 15. — *Judiskt tempel.* satto barnet niþar a guluet ii guz mönster *Bu* 5. iwdha mönster i ierusalem *MB* 1: 320. *Bu* 3, 4. *Bil* 311. *KL* 166, 169, 171, 384. *MD* 28, 62, 63. *Bir* 4: 140, 152, 153. *Su* 285. *MB* 2: 220, 221. wart tempil oc mönster *MB* 2: 379. *KL* 384. — *hedniskt tempel.* bygdo þe mönstar ok vigþo þät friþi tel heþar *Bu* 64. bartholomeus vigþe þät sama mönstar guþi. som för uar diäfla *ib* 207. *ib* 208. *Bil* 238. *Al* 887, 895, 899. *MB* 2: 281. theris mönstrom äller kirkiom *ib* 149. — *tempel i andlig el. bildl. mening.* wars herra andelikt mönster oc rike *MB* 1: 320. gudz rike oc hans mönster *ib* 321. himerikis mönster *Lg* 42. löstis hon fran kropsins mönstre *KL* 359. — *Jfr* **afguþa-, diäfla-, fridsmönster.**

mönstra, *v.* [*Mnt.* munstern] *Jfr* **utmönstra.**

mör, *m.* [*Isl.* maurr] *Jfr* **myr, myra.** — **mörastakker (möre-),** *m. myrstack.* möre stacken bär wthi kalgardhen *LB* 7: 162. tag aff mörestacken oc lat j een säk *ib* 318.

mör (möör), *adj.* [*Isl.* meyrr] *mör; som har mört kött.* tagher . . . en mörastan *(tenerrimum)* kalff *MB* 1: 189. — *murken.* skoghin war al aff the storo röör hon bran fast thy hon war möör *Al* 5030.

mörboe (*pl. nom.* **mörbor.** *ack.* **mörebo** *BSH* 5: 149 (1507)**),** *m. inbyggare i Möre.* mörbor alle *BSH* 5: 124 (1506). *ib* 149 (1507).

mörker, *se* **myrker.**

mösare (möser), *m.* [*Mnt.* moser] *mörsare.* wi lothe skiwthe i gaar medh then möser *BSH* 4: 293 (1501).

möta (*pres.* **möter** *Bu* 4; *MB* 1: 28. *impf.* **mötte** *RK* 3: 530. *pl.* **mötto** *Bu* 512; *Al* 2776; **-os** *RK* 1: 1228; *MB* 2: 253. **mötte** *ib* 1: 204; *FM* 241 (1505); **-es** *RK* 3: 528. **möto: -os** *Bu* 4. *part. pret. n.* **möt** *BSH* 5: 500 (1512)**),** *v.* [*Isl* mœta] *L.* **1)** *möta, komma till mötes. med dat.* ii ierusalem port som aurea callas: möter þik anna *Bu* 4. baþ han[a] koma skyt tel ierusalem ok möta sinom bonda *ib* 4. þo mötto möne *ib* 512. tha mötte sändebudhin henne *MB* 1: 204. at han skullo honom . . . ther möta *ib* 2: 253. konungh karl honum mötte *RK* 3: 530. hade jach altinges gerna möt ider ther *BSH* 5: 500 (1512). — *med prep.* mädh. wile wij gerne möthe met eder *FM* 431 (1509). **2)** *inställa sig, infinna sig.* thet i . . . personelighä möthä j enäköpingh *FM* 213 (1504). **3)** *möta, träffa, komma till handa.* nw jach hiit kom, mötte mich jnge tidende, ther iach hadhe nogin vndsettnig vtaff *FM* 241 (1505). **4)** *framkomma, framlemnas, företes.* scal han lätä mötä sit quitobref *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **5)** *vidtaga, komma (i ordningen).* nw möter her hystoria machabeorum *MB* 1: 28. **6)** *ställa sig emot, invända mot. med dat.* nw möta skäl scriptinne oc sighia swa *MB* 1: 77. **7)** *sätta sig emot, motstå.* sua vtkräffir rätuisan hulkin som iak forma ey at möta *(obviare) Bir* 3: 109. — **möta sik, 1)** *mötas, möta hvarandra.* the herra twa mötto sik *Al* 2776. **2)** *sammandrabba, stöta i hop, ega rum.* ther the striidh skulle sik möta *Al* 4457. — *refl.* **mötas,** *mötas, möta hvarandra, sammanträffa..* thär mötos þöm *(för* þön*)* baþen hion *Bu* 4. *RK* 1: 1228. *MB* 2: 253. vil jach nu strax fara myn veg til stokholm, til tals med ider, hwar vij kwnne mötas *BSH* 5: 501 (1512). — **mötas at,** = **mötas.** ther möttes twa konunga aath *RK* 3: 528. miskunnin oc rätuisan mötas aat *Bir* 3: 430. — *Jfr* **be-, saman-möta.**

möte, *n.* [*N.* møte] **1)** *möte, sammanträffande (med).* ganga til mötis, *gå till mötes. med dat.* gaan til mötis israels folke *MB* 2: 25. *ib* 13, 80. — koma til mötis (-möta), *komma till mötes. med dat.* kom honom til mötes *MB* 2: 30. skulu idher ey komma til möta *ib* 7. **2)** *möte, sammankomst.* thet möto som skal staa i calmarnom *BSH* 4: 188 (1495, *samt. afskr.*). thet menighä möthä *FM* 187 (1504). eth wenligt möthä besökiä *ib* 281 (1506). *ib* 305 (1507). *BSH* 4: 189 (1495, *samt. afskr.*), 335 (1503). *Jfr* **härra möte.**

N.

na (**naa**. *pres.* **nar** *L.* **naar** *L.*; *MB* 1: 21, 137. *impf.* **naþe**. *part. pret. n.* **nat** *L.* **naat** *Al* 2841. **nait** *L.*), *v.* [*Isl.* ná] *L.* **1)** *nå, räcka (till). med dat.* noe flodh kom ey swa höght, at hon nadhe thy (ɔ: paradiis) *MB* 1: 121. — *nå, komma till, komma åt. med dat. el. med prep.* til *el.* vidher. then som siter innelukter oc ängin naar honum *MB* 1: 137. *Al* 7246. bet ok slät alt þät hon naþe tel *Bu* 205. alle the ther wider kunno na *(kunde få tillfälle att komma dit) Iv* 26. — *nå, komma till, upplefva. med dat.* then är säll them daghomen naar *MB* 1: 21. **2)** *finna, träffa. med dat.* the magha ängom them na ther thera drömp raadha kan *MB* 1: 235. honum thykte tha hans modher na *(han tyckte sig finna sin moder, han tyckte att det var, som om han funnit sin moder) Al* 8144. **3)** *ernå, bekomma.* man skal ther mera för gudz skull faa än j androm landom för peninga naa *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. **4)** *vara i stånd till, kunna.* swa hafdhe iak thänkt om iak hafdhe naat *Al* 2841.

nabber, *m.* [*Isl.* nabbr] *Jfr* **skogs nabber.**

naboe (*ack.* **nabo. naabo** *Ber* 289, 290), *m.* [*Isl.* nábúi] *nabo, granne. Ber* 289, 290. ath wille vare honom for en godh nabo *HSH* 18: 12 (1494).

nabor (*pl.* **naborss**), *m.* [*Mnt.* naber, nabur] *nabo, granne.* aff vore granne och gode naborss *HSH* 20: 103 (1507).

naborskap (**naberschap**), *n. naboskap, grannförhållande.* koningh alexanders bodh aff palen hafwer nw varidh her hoss oss om förbwndh och got naberschap at hafwe med swerges riche *BSH* 5: 118 (1506).

nabundin (**-bunden**), *adj. nära förbunden, nära förenad, särsk. nära förenad genom slägtskap.* nw äre the . . . nabundin likamin oc siälen *MB* 1: 46. — *med dat.* som hanom varþ sua na bunden *Bu* 64. hwar älskar mäst . . . sik siälwan, oc ther näst hwar annan, äpter thy som han är honum nakomin oc nabundin *MB* 1: 457. *ib (Cod. B)* 552. — *ss subst. frände.* ma nakar hans brodher eller nabundin lösa han *MB* 1: 375.

nabyggiare (**nabyggäre**: **-byggärom** *Lg* 3: 580), *m. granne. Lg* 3: 580.

naþ (**nath. nat** *SD NS* 1: 425 (1405). **naadh** *FM* 41 (1425); *BSH* 3: 146 (1463), 147; *RK* 3: 3587. **nodh** *MD* 122. **nood** *BSH* 5: 557 (1516). *pl. (nom., ack.)* **naþir** *L.* **nadhir** *Bir* 1: 120, 2: 259. **naþer. nadher. nädher** *Bil* 272. **naadher** *BSH* 5: 192 (1507). **naþe. nadhe. nädhe** *Iv* 226. **nadha** *Bir* 3: 264, 373; *Iv* 5016, 5691; *Fr* 402; *Al* 3857; *RK* 2: 2172. **nadhä**), *f. oftast i pl.* [*Isl.* náð] *L.* **1)** *nedlutande, nedlåtande, nedlutande för att få stöd; hvilande; hvila, lugn, ro. pl.* nadher eller ro bidha *MB* 1: 430. hawa fridh oc nadher *ib* 440. ther ey hauer stundom ro älla nådhr *KS* 38 (101, 41). *Al* 5829. ther hafwom wi mak ok nadher godh *ib* 6419. tha haffdo bönder litla nadhe *RK* 1: 4087. the hafdho änga nadhä *Fr* 1312. hwilin idher ok hafuin nadhe *Iv* 3467. *ib* 2972. *Fl* 1519. *Fr* 1381, 1761. *Al* 1817. wid mak ok nadher thu bäter kan *ib* 78. thz land är nw komith til nadha *ib* 3817. jak torffte wel vider nade ok roo *RK* 1: 1979. thiäna thik mz fridh ok nadhum *Bil* 234. lätin mik vara mädh nadum *ib* 887. *MB* 1: 277. *KS* 74 (183, 81). *Iv* 5016. *RK* 1: 2885, 3831. bo mz nadhom *MB* 1: 10. mz nadhum lifua *Iv* 5374. *ib* 5266. *RK* 1: 1182. mz nadher blifua *Iv* 4256. *Fr* 2080. *RK* 2: 2172, 2607, 2824. mit goz hafua mz nadhä *Iv* 4856. tha stood rikit vtan wanda mz fridh oc nade ok med säät *RK* 1: 1280. stodh thz swa mz nadhe *ib* 2: 1529. widh nadhe bo *Al* 868. lifwa widh nadhe *ib* 3160. solin skeen vtan mato heet thz hon ängin widh nadher leet *ib* 4886. ij latin mik ij nadhum wära *ib* 3474. at riket må wara i fridh ok nådhom *KS* 74 (183, 81). han gat eigh for þöm i naþom varit *Bu* 501. — *lugn, sinnesro. pl.* alexander spordhe mz mykin nadhe *Al* 7629. **2)** *hugnad, trefnad, fördel, lycka. pl.* änga nadher skulin ij mista *Al* 3100 *(möjl. att föra till* **4)**. thu skal än mera til nadher fa *ib* 3108. wi ärom riik aff allom nadhom *ib* 5795. hulkin ey högfärdhas af godze älla androm nadhom som han hauir *MP* 2: 77. ther badh han mannen ofwir radha oc hafua thet sielfwm sik till nadha *TB* 71. gull ok silff hafuer han sänt mz mik, dyra thing til alla nadhe *Fl* 930 *(möjl. att föra till* **9)**. the hafdho til näme mykla nadhe *(voro mycket lyckligt utrustade med afseende på fattningsförmåga el. hade stor framgång i studierna) ib* 138. — *förmån, privilegium, rättighet. pl.* warde nyuthaudha sama forscriffna nade *SO* 116. **3)** *hjälp. pl.* hon sände sina systor tel eet af guþ. som hät diana. ok bedes hänna naþe af lifs vaþa *Bu* 134. alexander monde til honum (ɔ: amon gudh) ga til hans mönster äpter nadhe *Al* 887. huat wardher mik til nadha annars hems *Bil* 1018. aff hans nathum oos hauer alt giuit . . . tha wilium wir thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *Jfr* **6**. **4)** *hjälp och bistånd som visas en gäst, gästfrihet, förplägning, undfägnad, förnödenheter. pl.* ther var ympninga alla nadhe til dryk ok ätan badhe *Fl* 575. *Fr* 1111, 1766, 3009. man skal idher alla nadher gifua *Iv* 176. *ib* 3592. *Fr* 402, 1458, 1484. han skipadhe hänne rät alla nadhe badhe til dryk ok ätan badhe *Iv* 3839. *Fl* 797, 860. *Fr* 1279. *Al* 3857, 6099. plägha thz (ɔ: örsith) väl mz alla nadhä til vatn ok fodher badhe *Fr* 305. morgen wil iac tit ridha skipa mik ther alzkons nade til kost oc foder bade *RK* 2: 3540. lotho honom alla nade faa ther han torffte til sith liiff *ib* 1: 4329. han skipadhe os rät alla nädhe bade vilt ok tampt ok alz kyns kost *Iv* 226. bar os fore badhe viin ok most ok aldra handa nadhe *ib* 229. ther var alla handa nadhä *Fl* 2005. **5)** *beskydd. pl.* iak flyr . . . vndi þina naþa vinga *(sub alas vestræ protectionis) Bu* 143. thässa nadher frälsadhu opta stadhin aff wadha *Bil* 233. **6)** *nedlåtande bevågen-*

het, nåd, ynnest, godhet, välvilja, välgärning. i religiös mening ss utgående från el. utöfvad af Gud (el. Jungfru Maria). vanl. pl. vi magnus meþ gudz naþom. kununger swerikes. noreghis. oc skanö *SD* 5: 636 (1347). wi magnus konunger. oc blanz drötnyng. med guþz naþom swerikis. norikes. oc scane *ib* 561 (1346). magnus met gudz nath. sweä kononger ok götä *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 662 (1347). wy jenis meth gudz nadhe ärkebiscop *BSH* 2: 199 (1413). wy jenis medh guds nadh erchebiscop i vpsala och sueriges förste, kätell medh sama nadh biscop i linköpung *ib* 3: 160 (1465). betre barn giua guz naþe: än kiötelek a[r lu]ste *Bu* 4. biþa tel naþa *ib.* var maria lius ii moþor liue hälagh ok ren mäþ þäs hälgha anz naþe *ib* 10. maria . . . baþ sin son vara uäl signaþan firi alla naþe *ib* 14. spurþe huat naþom älla iartigne. guþ hafþe giort mz þöm *ib* 196. gudz mönster . . . j hwilko syndoghe män sculu miscund faa, oc rätuise nadhe *Bil* 846. propiciatorium, som thydher a wart maal nadha stadher, oc miskund *MB* 1: 491. then som takir godhgärningana oc nadhena *Bo* 11. rätuisan dömde thik the nadha mz honum at göra *Bir* 3: 264. iak skudadhe hulka nadha gudh giordhe mz mik *ib* 373. j nathinna tima *ib* 2: 301. guz moþer . . . baþ sin son göra viþ han lifs naþe *(d. v. s. skänka honom lifvet) Bu* 28. fiollo for kne iohannis ok bedes þöm döþa lifs naþer *(bådo att den döde måtte återfå lifvet) ib* 154. at swaadan naadher oc wärdoghet ickä kan ske i myn och näppeligha i eders tidh *BSH* 5: 192 (1507). guþ gaf hänne *(Guds moder)* mannen. ok mz hänna naþom (mz *fattas i Cod. B, C*) *Bu* 28. — *nåd (ss gifven el. förlänad af Gud el. å Guds vägnar), äfven nådegåfva, gåfva. vanl. pl.* fa bimirikis naþer *Bu* 139. sigia huat naþom þe castaþo atar *ib* 154. biudhas vt mina nadhe allom vidhirthorftoghom thom mina nadhir vilia haua *Bir* 2: 259. alla dygdhe ok nadhe innelykkias j hänne *(Jungfru Maria) ib* 1: 130. heel maria full mz nadh *Lg* 32. honum tee. i hwath nadh war frw war *ib* 43. wiliom wi ey glöma . . . sanctam annam, hwilkin j nadh oc dygdom, är ey olik sinom fälagha *ib* 3: 40. badh fore idhra badhe sin gudh til alla nadhe *Fl* 1471. wiliom wi . . . sighia them *(orden)* oc thydha som gudh giwer siälwer nadher til *MB* 1: 37. gudh . . . gaff them allom the nadher, at the matto forskulla sik ewinnelik faghnath oc glädhi mz honum *ib* 49. af siälinne oc allom them nadhum henne äru gifna *MP* 2: 193. af siälinne oc henna kraptom oc nadhom *ib* 1: 240. — *i allmh. nåd, ynnest, välvilja (af en högre el. mäktigare mot en ringare el. svagare). vanl. pl.* thakkadhe honum *(konungen)* for alla nadhä *Fl* 1918. ängin riddare ma thäkkias sinom herra älla atir takas j hans nadhir äptir at han hawir fangit hans othykkio for sin bruth vtan han gör honom nakra ödmiukt fer sin forsmäilse *Bir* 1: 120. hafdho the *(apostlarne)* litla nadh fore honum *ib* 3: 43. blifua vnder droztens nadhe *(bero af drotsens nåd) RK* 2: 5262. om iak hafuer thiänt a idhra nadhä *Iv* 5605. viiste hon mik wt . . . hiit skiotlika a idhra nadhä *ib* 4005. tha han var komin a idhra nadhe *ib* 1808. *ib* 4843, 5691. *RK* 1: 754, 2167, 2220. *Al* 2061. ij attung . . . frälst af nath *SD NS* 1: 425 (1405). iii ores afradh . . . frälst af nath *ib.* dj attung oc en attundalut, frälst af nat *ib.*

7) *nåd, förlåtelse. förskoning. vanl. pl.* vtan the warþin aterkalläþir mäþ konongs nathum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vtan . . . han nyute . . . konungs naþ *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). fik nädher ok aflösn aff allom sinom syndom *Bil* 272. bedhis nadhe aff alexandro *ib* 113. bedos naþe *(rogabant ut misericordiam consequerentur) Bu* 154. bedes naþe at *(för* ok at?) varþa cristen *(veniam lamentabiliter petiit et se christianum fieri postulavit) ib* 494. böthe j mark vax wthan alla nadh *SO* 23. the willo sik gerna til nadher gifwa *(bedja om nåd)* om han wille them lata lifwa *Al* 1041. han sagde vilia them sköffla alla vtan the villo til nadher falla *(bedja om nåd) RK* 2: 4139. *ib* 4341, 4903. *SO* 200. *Lg* 3: 248. — *förskoning, eftergift, lindring. pl.* at han skulle nadher *(remissionem)* göra mz jwdhana om theris skat oc vt skylder *MB* 2: 268. for þän skuld at wi hawm naþer gyort *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*; *kan föras till* 6). 8) *medgifvande, stadfästelse.* skal thz ske medh konungx nadh ok alt hans meena rikins raadh *MD (S)* 258. faa breff oc pawans nadh oc incigle wppa foresagda affiatz gaffuo *Bir* 4: 115. 9) *behag, vilja.* loffuadhe . . . altidh effther hans *(marskens)* nadh at liffua *RK* 2: 4368. 10) *nåd. stundom pl. ss titel gifven åt en konung el. drottning.* kongörum wi idhre nadh oc wärdugheet *(drottning Margareta) BSH* 2: 195 (1411). wi haffuom idhers nades breff vndherstannet *ib* 3: 153 (1464; *till konung Karl*). for ider wärdoge konwxlige naadh *ib* 146 (1463). *ib* 145 (1463), 147 (1463), 5: 200 (1507). *FM* 458 (1510, *samt. afskr.*). wi bidhiom idhers kerlekx naadh *ib* 41 (1425; *till kon. Erik*). som nw j thetta sin til idhers kerlekx nadh äro wtnemdhe idhre kerlekx naadh ath berättha om then ärendin *ib.* *ib* 42. war erende ath framföra fore wars werdox frws nadh *(d. v. s. drottningen) ib* 41. hon mate wäl haffuä warit idher nadh . . . hem fördh aff sinom fader *(yttras till konung Crissosmos) Va* 4. *ib* 23. *Di* 49, 50. *RK* 3: 3587, *(sista forts.)* 5160. hafua fulleliga radhit hans nadh thetta swa foretaka *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). för iach ider nadä wäkker *(yttras till en drottning) Va* 11. — *ss titel gifven åt en ärkebiskop el. biskop.* werduges ider nade welia wetha *BSH* 4: 196 (1495). jach haffuer forstondith eder nadis folk nw skickith vara till vegx nedh i rigisins thieniste, fför huilkit iach eder nade ganske ydmywgelige tacker *FM* 353 (1507?). är ydher nadh thet ryktith oppa komith *HSH* 18: 33 (1495). ath förhöre med hans nadhe *ib* 19: 106 (1505). ath eder nade villä ickä trenge thöm fran theris friiheter *ib* 20: 16 (1506). *FM* 186 (1504). *FH* 6: 116 (1509). *BSH* 5: 557 (1516). *Lg* 3: 227. 11) *behag, skönhet.* swiklik är nadhin *(gratia) Ber* 80. — *Jfr* **döpilsa-, o-, vigsla-naþ.** — **nadha barn (nadebarn),** *n. af barmhertighet upptaget barn, barn som behandlas mindre väl (än eget barn).* at the fatige karle schole ytermere vare nadebarn än andra godhe herres tyenere *BSH* 5: 229 (1507). — **nadha budh,** *n. tillbud el. erbjudande af nåd.* hawer forbrutith . . . tholikt nadhabudh *MB* 1: 292. — **nadha fräls,** *adj. af nåd befriad från skatt.* VII tolftunger . . . natha frälst *SD NS* 1: 425 (1405). II attunger oc j tolftalut minna, natha frälst *ib.* — **nadha fulder (-fullir),** *adj.* 1) *full af nåd, god.* j

dygdhom oc nadhafulla gerningom *Lg* 8: 40. **2)** *ljuf, täck, behaglig.* mz nadhafullo *(gratioso)* änlite *Su* 391. o thäkkasta ok nadhafullasta ordh *ib* 449. skal han wara hedherlikin j bland folk, nadha fullir, spakir oc lykkasambir *ib* 352. — **nadha gava (-gaaffwa: -om** *Lg* 812**),** *f. nådegåfva.* hwi synis thw swa mykyt oiämpn j thina nadha gafwor *(in donis et gratiis tuis) Bir* 2: 288. *ib* 3: 142, 4: 124. *Lg* 812. — **nadha giutare,** *m. den som ingjuter nåd.* thu är thorftogha siäla nadhagiutare *Bir* 4: 143. — **naþa kona,** *f. L.* — **nadha räghn,** *n. nådesregn.* bidhia mit gudhelica nadha räghn *Bir* 2: 309. — **nadha stol (-stool),** *m. nådatron.* gangom mz fulle tröst til gudz nadha stool *(thronum gratiæ) MP* 1: 37.

nadha (naadha. noda: -e *SD NS* 2: 1 (1408). *imperat.* **nadha** *Fl* 1569; *Al* 1776**),** *v.* [*Isl.* náða] **1)** *gifva sin gunst åt!* nadher iomfrua mik *Iv* 218. **2)** *vara nådig, hjälpa, förbarma sig. med personens dat.* badho gudhi nadha them *Bil* 287. badho sanctum stephanum nadha hanum til lifs *ib (på båda dessa ställen skulle likväl* nadha *kunna föras till* **naþ** *ss gen. pl.).* bidh fore os til war herra, at han nadhe os, oc take aff os thässa orma *MB* 1: 411. bidhi gudh nadha ok miskunna vsle siäl *Bir* 1: 344. som iak ärffde effther myn modher hustrv valborgh, gud henne siäll node *SD NS* 2: 1 (1408). *ib* 10 (1408). i edher kiäre fadhers tiidh, gwd hans siäll nadhe *BSH* 5: 514 (1512). thet stenhuset som til förende atte hinrik rinkenradh, gud hanom nadhe *SJ* 133 (1444). gudh i hymerike naadhe swerige *RK* 3: 4123. — *med anledningen hvarför förbarmande nedkallas uttryckt genom gen.* thäs nadhe mik gudh *Iv* 983. — *genom ack.* naadhe thz gudh *RK* 3: 2327. — *genom sats inledd af* at. gud nade mik at jak war födder *MD* 128. gudh nadhe mik at j ären swa dulske *Lg* 8: 517. — *vara nådig, skona. med dat.* qwinde oc barn, som dode män warkunna oc nadha i örlöghom *MB* 1: 433. ädhla herra them nadha *Fl* 1569. *Al* 1568, 1776, 6315. *RK* 2: 4117. — *bevara, skydda.* nadhe os gudh fore storan vanda *Iv* 4260. *RK* 3: 2968. — **nadha sik,** *värdigas.* at hon nadhe sik at bidhia för alt hyonalagh *Iv* CV. — *Jfr* **be-, o-nadha.**

nadhelika (nadhlika *MB* 1: 146, 250. **nadherlika** *Su* 338. **nadhelik** *(i rimsl.) Fl* 1946 *o. s. v.*; *Iv* 4591, 4880; *Fr* 227 *o. s. v.***),** *adv.* [*Isl.* náðuliga] **1)** *nådeligen, nådigt.* taladhe han blidhlika til them oc nadhlika *MB* 1: 250. giordhe gudh nadhelika widh them *ib* 433 *(möjl. att föra till* **2***).* at han giordhe honum swa nadhelik *Fr* 718. *Lg* 669. *Su* 338. **2)** *billigt, skäligt.* han köpte nadhelika widh them *MB* 1: 256. om ij vilin göra swa nadhelik läta mik hafua thz iak a *Iv* 4880. **3)** *förlåtligt.* synda nadhelika *MB* 1: 143, 144, 145. *ib* 146. *Bir* 1: 364, 4: 142, 155. *Jfr* **dödhelika.** **4)** *vördnadsfullt, ödmjukt?* thrätighi grefua hioldo thera land nadhelika til mina hand *Fr* 206. bedhes iak thz swa nadhelik *ib* 227. *ib* 750. *Iv* 4591. han thakkadhe konungin nadhelik *Fl* 1946. *Fr* 1052, *(Cod. B)* 2327, *(Cod. A)* 2650, 3137.

naþeliker (nadherliker: -lika *Su* 115, 341. **nadherlik** *MD* 78 *(i rimsl.).* **nadherlig: -liga** *MB* 2: 304. **nodgeligh** *(dat. el. ack. m.; för* **nodheligh?***) FM* 344 (1507). *f.* **nadhelik. nadheleken** *LfK* 12. **nadeligin** *ib* 252. *n.* **nadhelikit** *Bir* 1: 365. **nadheliket** *LfK* 80**),** *adj.* [*Isl.* náðuligr. *Fnor.* náðurligr] *L.* **1)** *lugn, skyddad.* hindra ens stadz fridh, eller ens landz, oc thera ro oc nadhelik skipilse *MB* 1: 440. satte gudh siälwer han i hans stadh som högxster är a iordhrike oc nadhelikaster aff allom storm oc wädher *ib* 123. **2)** *nådig, mild.* nadhelik herra ij görin ey swa *Fl* 260. af nadhelike foreskipan *Bo* 237. *MB* 2: 304. *Su* 115. synda nadhelik forlatilse *MP* 1: 261. bedhas aff gudhi nadher oc nadhelikare lagh *MB* 1: 444. — *med dat.* gudh war mik swa nadherlik *MD* 78. — *nådig. ss hedrande epitet el. titel.* tw hör icke wor nodgeligh her konungh hans til *FM* 344 (1507). **3)** *af nåd gifven, från nåd härrörande.* nakra handa rörilse, som jak offta j mik känner oc ey weet jak huat the äru naturlika aff mik, ällir nadherlika *(gratuitæ)* aff tik *Su* 341. **4)** *förlåtlig.* thz som mz idhrugha 'matte hawa warit nadhelikit ok forlatelikit *(remissibile et veniale) Bir* 1: 365. är iak the som aldrigh giordhe synd antiggia nadhelika *(veniale)* älla dödhelika *ib* 380. the synd som enom är nadhelik, hon är androm dödhelik *MB* 1: 144, 146. *ib* 143, 145, 147. *Bir* 3: 31, 226, 266, 468. *Su* 305, 307, 318, 321. *Lg* 3: 400, 417. *LfK* 12, 80, 252. *Jfr* **döþeliker.**

naþogher (nadhugher *MB* 1: 354; **-ughe** *BSH* 1: 198 (1387); **-ugha** *ib* 199. **naduger: -ugs** *ib* 2: 38 (1396). **nadhigher** *MB* 1: 256. **nadig: -ige** *Va* 11, 12. *n.* **nadhught** *MB* 1: 122. *komp.* **nadhighare** *ib* 7. *superl.* **nadegester: -este** *SO* 156**),** *adj.* **1)** *lugn.* ower thenna skya stadh oc stormå, tha är wädher swa rent oc nadhught oc qwart, at ther komber ängin storm eller ont wädher *MB* 1: 122. **2)** *nådig, mild.* guþ är naþoghor *Bu* 175. *MB* 1: 354. mykin är gudz miscund ok hans nadogha mildhet til thera som sik vända thil hans *MP* 1: 261. — *med dat.* at þe vari naþoghe þera foräldra sialum *Bu* 9. *ib* 16, 134. *MB* 1: 7, 256. gud är nadoghir allom them som sik til hans vända *MP* 1: 261. han badh gud vara sik nadoghan ok mildan *ib.* — *med prep.* ivir. badh han ödhmyklika nadoghan wara ofwir cristin mogha *ST* 92. — *nådig. ss hedrande epitet el. i titel.* phila är min nadige frv och iach är hennes tiänäre *Va* 12. nadige frva, ridhen tith *ib* 11. min nadhughe herra . . . konung albrict *BSH* 1: 198 (1387). *ib* 199, 2: 38 (1396) *o. s. v.* wor nadegeste herre kongen *SO* 156. — *Jfr* **onaþogher.**

nadhsamlika (-lige), *adv. nådigt.* ath i werdens nadhsamlige se til oss *BSH* 4: 238 (1498).

nafle (naghle: -a *Bir* 3: 281. **nagle: -an** *Di (Cod. B)* 316**),** *m.* [*Isl.* nafli, nagli] *nafle.* ther stodh somt folk fastum fotum somi til knä somi til nafla *Pa* 22. tw kan hwargen göra thz diwr sart vtan tw kunde stinga thz i nafflen *Di* 82. *ib (Cod. B)* 316. *Bir* 1: 33, 3: 281, 427. *Ber* 159. *Jfr* **navil.** — **nafla byld,** *f. nafvelböld.* kom ther äpte een mykin mandödhe aff enne soth som kallas inguinaria thz är a wardh maal nafla byldh *(rättadt af senare hand från* nafla bölde*)* aff hänne *(rättadt af senare hand från* hanom*)* do pelagius paue *Lg* 709. — **nafla bulde (-bölde)** *m.* = **nafla byld.** *Bil* 709.

naghl (naghil *VKR* XIV. **naghel,** *se* **dura**

naghl. **nagel: gerzfers nagel** *LB* 7: 151; **karta nagel** *ib* 115. *med art.* **nagelen** *Di* 15. *pl. nom.* **näghle: kartnäghle** *Iv* 271. **nägle** *Lg* 3: 464. **näghla** *Bil* 878. **näglä** *Pa (Tung)* 34. **nagla**, *se* **giffers naghl.** *ack.* **näghle** *Bil* 879. **neghle** *ib* 805. **nägle** *BSH* 5: 396 (1510?). **näglä** *Va* 46. **naghla** *Al* 5130; *se vidare* **giffers naghl. nagla**, *se* **giffers naghl. nagglar**, *se* **giffers naghl.** *dat.* **naghlom** *Gr* 303**)**, *m.* [*Isl.* nagl] **1)** *nagel (på finger el. tå).* skaar thera neghle *Bil* 805. thera haar ok näghla vaxto ey *ib* 878. vpreff hon them (ɔ: sarin) medh sinom naghil *VKR* XIV. *Bil* 879. *Gr* 303. *Al* 5130. *Va* 46. *Di* 15. *Lg* 3: 464. hwilketh edre thro swena . . . igen togo medh blodoga nägle fran rikesens och edre oppenbare fiendhe *BSH* 5: 396 (1510?). — *ss måttbestämning.* stik j ryggen millan baden riffbenen nagils dywpt mz j [1] kniff *LB* 2: 69. — *klo. Pa (Tung)* 34. — *Jfr* **kart-, karta-naghl** *samt* **naghle 1. 2)** *näjlika (jfr Mht.* nagel*). Jfr* **giffers naghl** *samt* **näghlika. 3)** *spik. Jfr* **dura naghl, naghlthorn** *samt* **naghle 2.**

naghla, *v.* — **naghla genom,** *med naglar el. spikar genomborra.* lät naghla hans händar ok fötar ginum mz naghlom *Bu* 528. — *Jfr* **näghla.**

naghle, *m.* [*Isl.* nagli] **1)** *nagel (på finger el. tå).* blöt naglan wel *LB* 7: 115. *Jfr* **naghl 1. 2)** *nagel, spik.* omöghelikit är. at skipit kan fästas vtan naghla *(clavis) KL* 237. lät naghla hans händar ok fötar ginum mz naghlom *Bu* 528. *ib* 73. *Bir* 1: 268. j platone äru mang skärff ok stykke tw oc tw samanbundin oc naghla som thom samanfögha *ib* 3: 375. *ib* 376. *Di* 90. mangt eth gamalt fädernis swerd wart tha nidher aff naglom kränkt *RK* 1: 117. *Alla de anf. ställena kunna föras till* **naghl.** *Jfr* **gul-, iärn-naghle** *samt* **naghl 3. 3)** *rökgubbe i form af en spik?* gör ther aff som andra naghla sma och stora oc törka *PM* 63. ryker swa länge hwar naghlen räkker *ib.* — **naghla stadher,** *m. ställe hvarest en spik är el. varit fäst.* iak skudadhe nagla stadhana *(loca clavorum)* j hans handom ok fotom *Bir* 1: 28. *ib* 280. — **naghla stiunger (naglestyngher)?** *m.? styng som häst fått af hästskosöm.* for gamalth stegh eller naglestyngh *LB* 7: 102. *Jfr* **naghlstinger.**

naghle, *se* **nafle.**

naghlfaster (naghel-), *adj.* [*Nt.* nagelvast] *fäst med spik.* lot ater thöm up i gen . . . thät husit thär han i saet . . . fri ok quijt jordh fast oc naghelfast *SJ* 123 (1443).

naghlstinger (nagil-)? *m.?* = **naghla stiunger.** fore nagilsting *LB* 2: 70. bade trädh och nagil stingh *ib.*

naghlthorn (nageltorn), *m.* [*Dan.* nagletorn] *ett i den ena änden klufvet järnverktyg hvarmed spikar utdragas, spiktång.* п nageltorne *HSH* 19: 168 (1506).

nagranne (nagrande. nagrende), *m.* [*Isl.* nágranni] *L.* **1)** *någranne, nära (men ej närmaste) granne.* melis men niels pederssen och sture niels granne oc nagranne *SJ* 333 (1466). mälis men . . . jacob bentssen nagrende vpa sudra sidone oc vnga hans smit vpa norresidone nagrande *ib* 355 (1469). **2)** *granne (i allmh.).* for soknämannom oc nagrannom *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). en hans nagranne *(convicaneus) Bil* 574. winl oc nagranna *MP* 1: 204.

naka (naoha. naaka. -ar), *v.* [*Mnt.* naken] **1)** *nalkas, närma sig.* engen thera tordis slotted naka *RK* 2: 8868. *ib* 9299. tha han när til dörren nacha *ib* 2838. **2)** *nå.* himilin naka *Al* 3561. — *refl.* **nakas,** *nalkas.* naakas . . . hiit *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). — *Jfr* **nalka.**

nakar, *se* **nokor.**

nakin (naakin *Ber* 289. **nakän** *Al* 10124. *ack. m.* **nakin** *Bu* 402; *Ber* 129. **naken** *MB* 1: 161. **näkin** *Bir* 4: *(Dikt)* 264. **naknan** *Bil* 105; *Bo* 199; *Su* 339. **nakan** *Di* 60. **nakun** *MD* 65. *f.* **nakna** *Bu* 505; *Bil* 454; *Al* 7433. *dat. f.* **nakne** *Al* 2920. *pl. m.* **nakne** *RK* 1: 3844; *Al* 5715, 5718; *Ber* 129. **negnaa** *BSH* 5: 306 (1508). *f.* **nakna** *Bir* 3: 358. *n.* **naken** *MB* 1: 160. *ack. m.* **nakna** *Al* 5763. *f.* **nakna** *Ber* 63**)**, *adj.* [*Isl.* nakinn. *N.* naken] **1)** *naken, blottad.* leþa hana nakna vm staþen *Bu* 505. standir nakin for allom *Bo* 193. känner nödh nakne kono spinna *Al* 2920. *Bu* 402. *Bil* 105, 454. *MB* 1: 160, 161. *Bo* 199. *Bir* 1: 116, 4: *(Dikt)* 264. *RK* 1: 3844. *Al* 5715, 5718, 7433, 10124. *Ber* 129, 289. *MD* 65. *Di* 60. mannen han födhes nakin aff sin eghin skipelse, ok hauär han aff sik sieluom änkte thet han må sik medh hylia *KS* 4 (7, 4). — *utblottad, halfnaken. BSH* 5: 306 (1508). **2)** *blottad, beröfvad. med prep.* af. thera siäla nakna giordha aff kroppenom *Bir* 3: 358. sände them til himerike nakna af syndom *(nudam peccatis) Ber* 63. *Su* 339. — *Jfr* **nakotter, nakudher, naqvidher.**

nakinhet (nakenhet), *f. nakenhet.* thins nakenhetz blygdh *MB* 2: 339.

nakka (-ar), *v.* [*Sv. dial.* nakka] *(olofligt) uppdraga (fiskegarn).* hwilken som nackar annarss skiöta eller garn *SO* 300.

nakke, *m.* [*Isl.* hnakki] *L. nakke.* laghþe sin arm vndir hans nacca *Bu* 521. *Bil* 235. *Bir* 1: 57, 2: 198. *VKR* 58. slas wij pa nackan *BSH* 5: 254 (1508).

naklaghan, *f.* [*Jfr Mnt.* naklage] *efterklagan, klander som efter en saks afgörande framställes mot dess befogenhet.* hauer mik giort mektogan ok myndoghan . . . the forsagdä tompt at sälia och hemolä them hona köper, vtan alla naklaghan *SD NS* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). all breff som fynnes kwnnä som huar there annan skada kan med, scola varä maktlösa oc dödet for all ytermera naklaghen om fornempde ärende *DD* 1: 80 (1431). — *särsk. klagomål som, efter det att någon blifvit intagen i ett skrå, göres öfver dennes heder och befogenhet till inträde.* han skal hafwa syna ära swa ath änghin naklaghan komber offwer han *SO* 15. kan nakor naklaghan koma offwer han *ib.*

naklikhet, *f.* = **nakinhet.** tolde sins naklikhetz bliwdh *Bir* 1: 29.

nakning (nack-), *f. olofligt uppdragande af annans fiskegarn.* böte . . . för tiufwerij och nackning 40 mark *SO* 300.

nakomin, *adj.* [*Isl.* nákominn] *närstående, närslägtad. med dat.* hwar älskar mäst . . . sik siälwan, oc ther näst hwar annan äpter thy som han är honum nakomin oc nabundin *MB* 1: 457.

nakor, *se* **nokor.**

nakotter? **(***ack. f.* **nakoth** *GO* 569**)**, *adj. naken.* nödh kännir nakoth kona at spinna *GO* 569. *Jfr* **nakin, nakudher, naqvidher.**

nakt, *se* **näkt.**

nakta, *se* **näkta.**

nakudher (nakodher: -odhe *RK* 3: 4133**),** *adj. naken.* nödh kenner nakudha kona spinna *MD* 388. en människia skälfwande ok nakudh *Bir* 1: 339. allir saman hans licamme var nakudhir *ib* 2: 132. mine vini stodho vte vsle oc hungroghe oc nakudhe *ib* 236. klädhandes then nakwdha *Lg* 3: 266. *Gr* 290, 292. *MP* 1: 125, 2: 245. *Bir* 1: 116, 3: 353. *Lg* 3: 295. thy ma ey styremannen soffwa nakwdher *(afklädd) PM* 63. the waare och nakodhe om liiff been och föther *RK* 3: 4133. *Jfr* **nakin, nakotter, naqvidher.**

nal (naal. -ar), *f.* [*Isl.* nál] *nål.* sat hon viþ väf älla ten älla naal *Bu* 5. äruodadhe mz rok oc naal *Bo* 33. ändane aff hwifuenom skulu samen fõghias j nakkanom medh enne naal *VKR* 58. fästas . . . medh treem naalom *ib. GO* 522. smaa skriin . . . hwar the magho göma wti sina naala oc hwiffua oc annat tholkit *Bir* 5: 46. the hafdho naghla hwassa som naala *Al* 5130. ens naals oddir *Bir* 2: 331 *(jfr* **nals udder***).* — **nala ögha,** *n.* [*Fnor.* nálarauga] *nålsöga. Bir* 1: 334. *Ber* 129. *Jfr* **nalsögha.** — **nals udder,** *m.* [*Jfr Isl.* nálaroddr] *nålsudd.* sua samarlica at näplica vare en nals vddir mällom thera *Bir* 3: 72. *ib* 1: 95. — **nalsögha,** *n.* = **nala ögha.** *JP* 85.

nala, *v.* [*Jfr Mnt.* nalen] *nalkas, närma sig.* marskens wäria tordhe fiandena ey nala *RK* 2: 2182. *Jfr* **benala.**

nala, *prep.* [*Jfr Isl.* náliga] *L. nära. med dat. ställdt efter tillhörande subst.* thz war huseno swa nala *RK* 1: 1705. *Jfr* **ofnala,** *äfvensom* **näla.**

nalhus (naal-), *n.* [*N.* naalhus] *nålhus. Bir* 5: 40.

nalka (*impf.* **-aþe.** *refl. pres.* **-as.** *impf.* **-aþis.** *supin.* **-ats),** *v.* [*Jfr Isl.* nálgaz] — **nalka sik,** *närma sig, nalkas. LfK* 223. — *med dat.* tha nalkadhe sik seth hälghom patriarchis *KL* 406. *MB* 2: 400. — *med prep.* til. nalkade sik til gudz engell *LfK* 219. *ib* 257. — *refl.* **nalkas,** **1)** *närma sig, nalkas.* tha solin nalkas *Bir* 1: 333. — *med dat.* þorþe eigh nalkas hänne *Bu* 23. heþnugane nalkaþos fast yspanie kunuge *ib* 177. aldre nalkes þän mundar minom munne *ib* 520. huru skulle thz hiärta gita nalkatz gudz ok himerikis thinga fino klarheet *Bo* 127. at högxsta tornith nalkas himpnenom *MB* 1: 175. *Bil* 369. *KL* 29. *Bo* 72, 158, 173. *Gr* 311. *MB* 1: 508. *Bir* 1: 177, 178, 4: 85. *LfK* 223. — *med prep.* til. til hulkins skrin . . . iak nalkas nw *Bir* 1: 63. *ib* 268. — *i förbindelse med adv. komp.* nämber. *med dat. el. i dess ställe ack.* at thw skalt nämbir nalkas dyäflenom än gudhi *Bir* 2: 94. nalkades archiebiscopen nämmer grafvena *TK* 273. **2)** *nalkas, stunda.* sagdhe sin dödh nalkas *KL* 20. — *Jfr* **naka.**

nalkan, *f. närmande, annalkande.* sonsins nalkan ok tilquämd *Bo* 22. *Lg* 3: 569.

nalkan, *adv.* **1)** *nästan.* var tha nalkan sompnadher *Ansg* 183. haffde ey gudh mik hwlpit, nalkan haffde min siäl boeth i hälffwitte för syndenna groffhet skuld *LfK* 96. **2)** *till äfventyrs.* är han nalkan bätre än thu *Bo* 40. *ib* 117. nalkan *(forte)* skildis the siälin for glädhi skuld vidh sin licamma oc vpfore mz thöm *ib* 249.

nalkilse (-else *Lg* 3: 580**),** *n. pl.* = **nalkan.** aff solinna nalkilsom *Bir* 2: 155. dödzens nalkilse *Lg* 3: 564. *ib* 580. *Jfr* **tilnalkilse.**

nam, *m. L. Jfr* **af-, aker-nam.** — **nama täkt,** *f. L.*

namaning, *f.* [*Mnt.* namaninge] *efterföljande kraf.* jak hafuer salt . . . jöns birghersone ena tompt mädh hws ok jordh . . . fria ok quijt for alle namaning *SJ* 72 (1434). ledugh oc löös for alla namaning vm forscrifna betalningena *ib* 205 (1451). tiltall oc namaning *ib* 342 (1466). *FH* 1: 56 (1485, *nyare afskr.*).

nam fä, *n. L.*

namn (nampn. namen *(i rimsl.) RK* 1: 1231. **nampm** *MB* 2: 61, 335, 336, 337; *Su* 12; *Lg* 3: 291; **konunga nampm** *Di* 279. **namp** *Gr (Cod. D)* 413, 416. **napm** *RK* 2: 4345; *Lg* 3: 493, 494. **napn** *MD* 26; *ST* 90; **-e** *ib* 97. **nam,** *se* **kristnamn. nafn** *SD* 5: 561 (1346); *Bu* 155; **kunungs náfn** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **naffn** *ib* 377; *Di* 16, 46, 74, 85, 96, 102, 122; **konungs naffn** *ib* 6, 7, 23. *gen.* **nampns** *Bu* 30. **namps** *KL* 243; *MP* 1: 315, 2: 285; **konungx namps** *MB* 1: 239. **napns** *Bu* 31**),** *n.* [*Isl.* nafn] *L.* **1)** *namn.* kalladhe adam sina husfrv nampn ewa *MB* 1: 162. kallar stadhin aff sins sons nampne enoch *ib* 164. nämpna ihesu nampn *KL* 35. gudz namps nämpnan vari ey idhkelica j thinom mwn *MP* 1: 315. wet jak hwart nämpna sinu nampne *Bil* 270. meth allom sinom tillaghom, hwat namnom the hälzt nämnas kunna *SD NS* 1: 29 (1401). hwat nampne thet hälst nempnas kan *FH* 3: 38 (1444). en iuþe ioachim at namne *Bu* 3. *ib* 418. februus var . . . en heþna manna guþ som andro nampne hät pluto *ib* 9. döpte hana tel cristina namn *ib* 505. hon tröste mz hiärtano ok öpte mz munnenom tel varra fru hialp. ok viþ hänna nampns a kallan släctes alt balet *ib* 30. *MP* 2: 285. hafþe for skämptan opta diäw[l]s namn i munne *Bu* 497. manghe andre daghar som än haua nampn af heþnom afguþum *ib* 61. nu hauar þu mist dottor namn af þinom faþar. cristina suarar . . . väl vänder þu mit namn *ib* 504. maa aldrigh þräl älder ambut wära alder þetta namn bära *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). hatadhe alla the han hördhe ther cristit nampn hafdho *ST* 101. *ib* 90. menswär ey vm mit nampn *MP* 1: 315. skulen j ey swäria om theris guda nampm *MB* 2: 61. *ST* 63. **2)** *namn, anseende.* at han ekke skuli wilia bekränkia ällar fwlt göra sith ädhelikhetz nampm *Lg* 3: 291. **3)** *namn (i motsats till verkliga förhållandet).* thu haffwir nampn at thu skuli liffwa oc är dödher *MB* 2: 337. **4)** *namn ss uttryck för det som är kändt om dess bärares personlighet. i religiös mening.* vthwide ihesu christi nampn *ST* 97. ihesu christi thro ällir nampn predika *ib.* jak oppinbaradhe thit nampn them mannom som thu gaft mic i världinne, o helghe fadhir göm them vm thit nampn som thw gaft mic *MP* 2: 96. — i namn, *under nämnande af och med förpligtande till hängifvelse åt.* bödh at döpä them i nampn fadhirs ok sons ok thäs hälgha anda *KL* 153. latin idher döpä i ihesu christi nampn *ib* 134. — *under åkallande af, med hänvändande till, med bistånd af.* j nafn. faþurs. sons oc þes hälghä ande *SD* 5: 561 (1346). biþia þöm liua i gesus nafn *Bu* 155. hwar som thwa samankoma eller tree i gudz nampn *SO* 77. thenne staar helbrygdho for idher j ihesu

christi nampn *KL* 187. — *under åberopande af.* skulin i bedhas i mit nampn *MP* 2: 96. **5)** *namn, person.* thu haffwir naghor nampm *(nomina)* j sardhis hwilke ey besmittadho sin klädhe *MB* 2: 337. **6)** *namn, uttryckligt angifvande.* vidher namn, *namneligen, särskildt.* iak . . . viderkännis . . . myk hafua gifuit . . . alt thet iak agher i awerstadhum . . . särdelis vidher nampn the tomptena iak hindradhe for lassa ingasyni *SD NS* 1: 584 (1406). — *öfver hufvud?* hafua . . . badhe klärka, riddara, swena, köpstadzmän oc bönder, oc widher nampn, allan rikesins allmogha oss owyljoghan giort *BtRK* 35 (1371). — *Jfr* **almännis-, aminnilsa-, apostla-, hedhers-, hel-, härra-, iärls-, karlmanz-, konunga-, konungs-, krist-, o-, til-, viþer-, ök-namn.** — **namna skipte (nampna-),** *n. namnombyte, namnvexling. MB* 1: 239.

namne (nampne), *m.* [*Isl.* nafni] *namne. FM* 615 (1514).

namne, *se* **nämne.**

namnfrägher (nampn-), *adj.* [*Isl.* nafnfrægr] *namnkunnig, fräjdad.* nachor war nampnfräghare, än batuel hans fadher *MB* 1: 220. en riker riddare mykyt nampnfrägher aff sith hoffwärk *Lg* 3: 64.

namnkunnogher (nampnkunnogher. nampn kunnogher. nampkwnnogher *MB* 2: 99. **namkunnogher** *ib* 1: 350 *(på två st.).* **namkunnoger: -kunnoga** *Lg* 3: 557. **nampn konnogher: -konnogh** *Bil* 767. **nampnkunnugher: -kunnughast** *MB* 1: 38. **namkunnugher: -kunnugh** *Bil* 374; **-kunnught** *MB* 1: 57**),** *adj.* [*Isl.* nafnkunnigr] **1)** *känd till namnet.* wrdhu ther aff widhertalan hwart andrum namkunnugh *Bil* 374. j enne kirkio vidh rom som hanom var ey nampn konnogh *ib* 767. sigher thw at iak är ther namkunnogher *(novi te ex nomine) MB* 1: 350. thu äst min namkunnogher win *(teipsum novi ex nomine) ib.* — (?) i . . . näruaru . . . flera nampnkunnogha oc skällica manna *SD NS* 2: 37 (1408). **2)** *till namnet allmänt känd, bekant, namnkunnig.* han kallar oc sidhan thetta ämpne watn, thy at thz är nampnkunnughast mannom *MB* 1: 38. är watn namkunnught hälzst aff them threm *(näml. elementen),* som owan iordhina äre *ib* 57. til litit nampn kunnogh(an; *näml.* by; *i st. f.* litit *har först stått* faam; *med denna läsart hör ex. till* 1) *Bil* 215. en nampkwnnogher, ärliken stadher *MB* 2: 99. for thes helga fruens namkunnoga velfrägdh *Lg* 3: 557.

namnlös (nampnlos), *adj.* [*Mnt.* namelos] *namnlös. substantivt ss namn.* wart diwret kallat nampnlos *Va* 27.

naplika (*RK* 2: 657; *ST* 451; *Bir* 4: 69; *Lg* 3: 287, 406. **napplika** *ib* 703. **napleka** *Su* 79, 146. **nappleka** *ST* 60, 119, 393. **naplegha** *LfK* 41. **naplega** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264**),** *adv. näppeligen, knappt.* ther forre hundrada bönder boodhe ther finnas nw naplika tiwgu godhe *RK* 2: 657. pawin sielfwir gat nappleka for grat läsith scriptena til ända *ST* 60. *ib* 119, 393, 451. *Bir* 4: 69. *Su* 79, 146. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264. *LfK* 41. *Lg* 3: 406, 703. naplika haffde iomffrun lyktat sina bön oc hennas brudhgomme . . . kom henne til hiälp *ib* 287. *Jfr* **näplika.**

nappa (-ar), *v.* [*N.* nappa. *Jfr Isl.* hneppa] *L.* **1)** *klämma, nypa.* klappar thu bondan tha nappar han thik *(vngentem pungit . . . rusticus) GO* 1090. *MD (S)* 256. **2)** *nappa, hastigt gripa. om fisk. opersonl.* willet ther ey nappa *MD (S)* 224. **3)** *plocka, samla.* at hon matte faa nappa *(colligeret)* nidherfallande ax *MB* 2: 209. *ib* 210. **4)** *sönderplocka sönderslita.* tängirna mz hulkom han skulle smälica nappas *(discerpi) Bir* 2: 74. — *Jfr* **sunder-, upnappa.**

napper (-ar), *m.* [*Mnt.* nap. *Jfr Isl.* hnappr] *dryckesskål, bägare.* fördhe ängillen sancto seruacio en skönan nap, thz är eth drykkekar, aff silffwer ällar gull giort *Lg* 3: 166. nappa ok swa alle bulla satte mz ädhla stena fulle *Al* 2271. *ib* 2279, 2286, 2288, 2289, 2292, 2296, 2299, 2304. *Va* 30. *ST* 452. *Jfr* **drykkio-, silf-napper.**

napper (*f.* nap. *n.* napt), *adj. knapp, sparsam.* om hon haffwer warit omykyt rwndh ällar gäffmil ällar oc mykyt nap oc fasthal i sinne wt spisnigh *LfK* 162. — *n. adv. knappt.* thz rächte napt ij böker til *RK* 2: *s.* 372. haffua wi vedeth en galth ok kwnnom honum napth alle iiii fanga *Di* 229. *Lg* 3: 483, 492. *LfK* 247. — *knappast någonsin.* at . . . thu hona *(nåden)* . . . borth driffwe, oc sidhan napth ällar aldrigh atherfanghe *LfK* 40. — *Jfr* **näpper.**

naqvar, *se* **nokor.**

naqvidher (nakuidher: -idhe *KL* 163. **naquidhir** *Gr (Cod. D)* 386. **nakquidher: -idhan** *ib* 381. **nakquädhir** *ib* 384**),** *adj.* [*Isl.* nökkviðr] *naken.* the flydho nakuidhe ok sarghadhe af the huseno *KL* 163. *Gr (Cod. D)* 381, 384, 386. *Jfr* **nakin, nakotter, nakudher.**

nar (naar. nor *FM* 197 (1504), 246 (1505), 247, 554 (1512), 602 (1512?). **när** *L.*; *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*), *NS* 2: 214 (1409); *Bil* 317; *Va* 30; *FH* 6: 108 (1497); *BSH* 4: 248 (1500); *FM* 486 (1510), 602 (1512?). **ner** *Lg* 3: 31. **näär** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*)**),** *adv. och konj.* [*Isl.* nær. *N. och D.* naar] *L.* **1)** *interrog. när. i dir. frågesats.* swaradhe, nar *Bil* 853. när war conan hardhare än mannin *ib* 317. naar mon then astundelike daghin komma *Su* 343. — *i indir. frågesats.* wart bref sum buzskap bär nar wi komom *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). **2)** *indef. rel. när, när hälst, så ofta som.* förnämpde tolf skulu a hwario are töswar finnas at minsto hwar oc näär þöm þykker *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). nar thik koma dröuilse til. tha var thologh *Bo* 12. naar han nakat vidhirthorfte. tha beddis han thz aff gudhi *KL* 193. *MP* 1: 12. *Bir* 4: 60, 5: 46. *ST* 488. *SO* 105, 106. — nar som, *d. s.* nar som saadana skördh skeer, schal oldermanen haffua twem aff radit ther offuer *SO* 105. nar som nager ny broder i embetet komen är . . . tha schal han companijs ärende broder vare *ib. ib* 106. **3)** *när, då.* nar han viþir frestaþe at byria oloflik vmfängnilse bort hwarf diäfwlen swa som skugge *KL* 186. far modhorin oc iosep stoor dröuilse. nar the fingo vita at the leetto äpte piltenom *Bo* 11. then same war ock i dätmeren medh när slagedh stoodh *BSH* 4: 248 (1500). naar mon then astundelike daghin komma, naar jak matte frälsas aff thenna dödhelika kroppenom *Su* 343. *KL* 72. *MP* 1: 19. *SD NS* 2: 214 (1409). *Bo* 126,

132. *Bir* 1: 7. *Lg* 45, 219, 220, 3: 31. *Va* 30. *FH* 6: 116 (1509). *FM* 193 (1504), 246 (1505), 247, 486 (1510), 554 (1512), 602 (1512?). — nar som, *d. s.* naar som dagadhes, ledh hon mykyn törst *Lg* 220. naar som . . . aker oc ängh stodho j sinne bätzste grönsko tha vpforo madian oc amalech *MB* 2: 84. nor som jak kan komme almoghan til hope met länsmännen . . . tha vil jak gerna skynde mik til edhre verdoghet *FM* 197 (1504). huru länge älla wäl kan thu pröffua at thz *(huset)* kan standandhe bliffua, naar som thäs grwndhwal är borth kastadher *Su* 54. *FH* 6: 108 (1497). *MB* 2: 234. — *Jfr* **ä nar.**

nardus, *f.* [*Lat.* nardus] *nardus. LB* 7: 66. *Jfr* **spikinardus.**

nasin, *f. L.*

nasinna, *f. L.*

naskylder (*pl. dat.* **naskyldom** *MB* 1: 458. *ack.* **naskylla** *ib*), *adj.* [*Isl.* náskyldr] *nära beslägtad.* mannin är ey at enast skyllogher godhwilia oc wälgerninga fadher oc modher, vtan oc sinom winom oc frändom, oc androm naskyldom *MB* 1: 458. tha skulle oc ey at enast wara budhit mannenom at älska fadher oc modher vtan oc andra naskylla män *ib.*

nat (**naat.** *med art.* **natten** *MB* 1: 156. *ack. med art.* **nattina** *ib. dat. med art.* **nattinne** *Bo* 214. *gen.* **natta,** *se* **natta gamal** *m. fl. sammansättningar.* **nätter,** *se* **nätter tidh. nättir,** *se* **nätter time.** *pl.* **nätter** *MB* 1: 169, 170, 302; *Fr* 2645. **nättir** *MP* 2: 59; *TB* 73. **nätther** *Di* 221. **netther** *Lg* 3: 31. **näter** *L.*; *FH* 6: 117 (1509). **näther** *Pa* 4; *FH* 6: 120 (1509). **nether** *BSH* 5: 28 (1504). *gen.* **natta** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*), 377; *MB* 1: 475; *TB* 73. *dat.* **nattom** *MB* 1: 302; *MP* 2: 59. **nattum** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **natom** *Bu* 190, 512), *f.* [*Isl.* nátt, nótt] *L.* **1)** *natt.* las þät baþe naat ok dagh *Bu* 7. hafþe mö barnet manghen vanda baþe dagh ok nat *ib* 79. toko hans lik vm nat *ib* 166. at liwsa ower iordhina, badhe om dagh oc nat *MB* 1: 156. rängde ower iordhina fyretighi dagha oc fyretighi nätter *ib* 170. war . . . forbudhit, at offra gudhi nakath diwr, för än thz ware siw natta gamalt *ib* 475. tha aat nattinne leedh *Bo* 214. — godh nat, *god natt. i uttryck för tillönskan af god natt.* gudh gifui idher allom godha naat *Iv* 2968. budhu honum ther godha nat *ib* 4375. *Va* 29, 39, 50. *Di* 59. *Lg* 3: 107. enghen ma länger dobla än minnom herra konungenom är budhit godha nath j hans herberge *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 59. hafwer sacht godha nat *EG* 64. sagdho the honom godha nat *(vale fecerunt ei) Bo* 22. — godha nätter. *i välgångsönskningar, vördnadsbetygelser och helsningar.* giik först j kirkien ok sagde sancte anna M godhe netther *Lg* 3: 31. sek honum tidendhe ok manga godha nätther *Di* 221. helsen wara kära oc älskelica conuentz systra met manga goda näter *FH* 6: 117 (1509). *ib* 120 (1509). *BSH* 4: 259 (1501), 260 (1501), 5: 28 (1504) *o. s. v.* — i nat, *i natt, denna natt.* i nat *(hac nocte)* vast thu fangin *Bo* 217. tha vardhom vi rasklika varä eet hws ther vi herbärgha ij nat *Fr* 1261. **2)** *natten före en högtidsdag.* oppa warafru nat *(natten före en åt Jungfru Maria helgad högtidsdag) ST* 195. vm varfru nat assumpcionis *(natten före Jungfru Marias himmelsfärd, den 15 Aug.) KL* 349. a sancte barbare nath *(natten före den hel. Barbaras dag, den 4 Dec.) RK* 2: 7622. sancte martens nat *(natten före den hel. Mårtens dag, den 11 Nov.) ib* 1570. oppa sancti olaffs nat *(natten före den hel. Olofs dag, den 29 Juli) Lg* 3: 367. om sancti symon & iude nath *(natten före den hel. Simons och den hel. Judas' dag, den 28 Oktober) RK* 3: 3573. **3)** *dygn.* hänna daghar cumbar flughartan natom for michials mässo *Bu* 512. *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hawi . . . fyoghortaan natta dagh *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 377. i dagh siu nattom *MP* 2: 59. i dagh vm siu nättir *ib.* hans daghar är fäm natom fori iula nat *Bu* 190. fiortan nätter stodh thz hoff *Fr* 2645. ligge i thorneno j siw nätter wit watn ok brödh *MEG (red. B)* 60. siw nättir ägha scogha j fridhi standa *TB* 73. siw natta dagh fore läggia *ib.* gardhin . . . stodh opbodhin nat ok aar *SD NS* 2: 37 (1408). *ib* 188 (1409). innan nat ok aar *ib* 135 (1409), 160 (1409), 179 (1409). — *Jfr* **brudha-, födslo-, hälgha likama-, hälgha thorsdagh-, hälgha thorsdags-, höst-, iula-, midh-, midhio-, paska-, pingizdagha-, sumar-, sunnodags-, vaku-, vinter-nat.** — **natta bol** (**-bool**), *n.* = **natbol.** *Su* 247. — **natta gamal,** *adj. nattgammal.* barn, huilken som ey ärw än natta gamul *LfK* 205. barnet som ey är natta gamalt *ib. Lg* 91. — **natta lägher (nattheleger),** *n. nattläger, nattqvarter.* daghen är forelagdh . . . och natthelegred bestelt *HSH* 20: 52 (1506). *Jfr* **natlägher.** — **natta myrk (nata mörk),** *n. nattligt mörker.* giuar han þik . . . lysteleck lius for nata mörk *Bu* 489. — **natta sanger,** *m.* = **natsanger.** systrarna nattasanger *TK* 271. — **natta symn (-sömpn),** *m. nattsömn, sömn om natten.* aff systranna natta sömpn *Bir* 5: 42. — **natta tidh (-tiidh** *VKR* 29; *MB* 2: 320. **-tydh),** *f.* [*Isl.* náttartíð] **1)** *nattetid.* tha vardh swa myrk the natta tidh *Fr* 1170. vm natta tidh *KL* 195. *ib* 51, 53, 115. *VKR* 29. *Lg* 220, 334. *MB* 2: 320. *Bir* 5: 42, 53. om nattha tydher *SO* 143. **2)** *kanonisk timme om natten; det som vid en sådan läses el. sjunges.* sionga oc oppehalla natta tidhe oc daghtidhe *(horas nocturnas et diurnas) Bir* 2: 69. — *Jfr* **nätter tidh.** — **natta time (-thyme: -a** *MB* 2: 166), *m.* [*Isl.* náttartími] **1)** *nattetid.* thz är nu natta time op a *Iv* 4100. i nattatimanom *Bir* 4: *(Dikt)* 226. vm natta tima *Bil* 211. *ib* 850. *ST* 271. *VKR* 43. *Bir* 4: 103. *MB* 2: 166. **2)** *tid el. timme på natten, nattlig timme el. stund.* skipa . . . daghtima ok nattatima *(diurna et nocturna tempora)* til guz loff oc äro *Bir* 4: *(Dikt)* 268. — *Jfr* **nats-, nätter-time.** — **natta vaka,** *f.* [*Jfr Isl.* náttvaka] *nattvakt.* skikkadher till natta vaku *EG* 67. *Jfr* **natvaka.** — **nats time,** *m.* = **natta time 1.** vm natz thima *MB* 2: 5. — **nätter tidh (-tiidh. -tijdh),** *f.* = **natta tidh 1.** nw är komit at nätter tiidh *Fr (Cod. B)* 2283. a nätter tiidh *Al* 4061. vm nättertijdh *RK* 2: 2192. *Lg* 3: 100, 118. — **nätter time (nättir-),** *m.* = **natta time 1,** sent vm nättir tima *Bo* 214.

natbakka (naat-), *f.* [*Fdan.* natbakke] **1)** *flädermus.* ther flughu natbakkor ellir flädhir mys *ST* 525. fore natbakkom *(vespertiliones) Al* 5201. *ib* 5214, 5218. **2)** *uggla.* fölghir han nattine sua som nat-

bakkan *(bubo)* *Bir* 3: 120. minerwi offren i natbakkor *(noctuam)* skööa *Al* 6828. tak ena naatbakko oc plukka rena oc läg hona swa i eth glas mz inälfwm oc mz allo wtan fiädhrana *LB* 10: 7.

natbol, *n.* [*Isl.* náttból] *ställe hvarest man tillbringer natten, nattqvarter. Bil* 653.

natbolstadher, *m.* [*Isl* náttbólstaðr] *nattläger.* sidhan israels sönir hafdho farith thädhan flere natbolstadha *MB* 1: 411. tha alle natbolstadha skulo optälias *ib.*

natkiurtil (**natkyurtil:** **-kyurtla** *Ber* 252. **-kiortil:** **-kiortle** *VKR* 29, 43; **-kiortlenom** *Bir* 5: 39, 42, 53; **-kiortlom** *ib* 42. **nat kiorttill:** **-kiorttillin** *ib* 39), *m. nattkjortel.* alla systrana sculu sofua . . . hwar . . . j sinom natkiortle *VKR* 29. *ib* 43. *Bir* 5: 49, 53. *Ber* 252. hon gange in j natkiortlenom *Bir* 5: 39. nat kiorttillin skal wara oppen framan, nidher til bältith *ib.* aat hoffuodh smogheno, a natkiortlenom draghi wt armana *ib.*

natklädhe, *n. pl. nattkläder. Lg* 3: 235.

natlägher (nath leyer), *n. nattläger, nattqvarter.* bestyre ther nath leyer *FM* 600 (1513). *Jfr* **natta lägher.**

natro (-roo), *f. nattro. VKR* 39.

natsanger (naat- *Ber* 273. **natsaanger),** *m.* [*Isl.* náttsöngr] *L. nattsång, det som sjunges el. läses vid den siste af de kanoniske timmarne.* ginstan aue maria ringt är eptir natsaang *VKR* 24. haffwin twa tima til aptansangh oc natsangh *(completorium)* oc andra gudhelika böne *Bir* 4: 118. mädhan natsangin syungx *ST* 193. *ib* 167. *Ber* 273. äpte natsangana *KL* 336. — **natsangs tidh,** *f. nattsångstid, tid då nattsång hålles.* oppa natsangx tidh *ST* 169. — **natsangs time,** *m.* = **natsangs tidh.** om natsangx tima *(horæ completorii) Bo* 210. *ST* 169, 170. *Ber* 140.

natskadha? (natskada. naotskadä. natskäda. natskeda), *f.* [*Mnt.* nachtschade, nachtschede] *nattskatta, nattskattegräs, solanum nigrum Lin.* fanger man fiistel i ögath, tha skal man stötha nactskadä oc stryka hennes oss ther oppo *LB* 7: 207. nar liffren brinder heta, skal man tagha natskäda, oc stöta henne smaa, oc blanda met bomolya, oc göra plaster aff *ib* 238. komber ten verken eller icten af hita . . . ta skal man stöta natskäda med rogmiöl oc olyo oc göra aff plaster *ib* 285. natskada sma stöt *ib* 300. stött sidan natskeda ten yrten oc läg oppo, ted drager wt eetrid *ib* 324. — **natskadho vatn (natskade-),** *n. dekokt på nattskatta. LB* 7: 300.

natskor, *m. sandal, nattoffel, toffel.* hafwa natsko *(sandalia)* a fotomen *Bir* 3: 142. natskona som väria fötirna vndiraat ok ey ofwan *ib. ib* 143.

natskädha (-skede), *f.* [*Jfr Sv. dial.* nattskäddra, -skädra, *nattskärra*] *caprimulgus europæus, nattskärra?* tager man hoffwdit aff en natskede oc bär tz i een klwt vnder sin högre arm *LB* 7: 196. — **natskädho blodh (-skeda-),** *n. blod af* natskädha. med natskeda blod *LB* 7: 194.

natskäva, *f.* [*Jfr Sv. dial.* nattskäva, *caprimulgus europæus*] *flädermus?* swan oc änder, natskäwa *(Cod. B* natuiskia 561*)* oc alt thz fughla kön som fyra fötir hawer *(upupam quoque et vespertilionem, omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes) MB* 1: 359. natskäua wit ok räfunga kostr äru odrygh *KS* 47 (119, 51).

nattas (-adhis), *v.* [*Jfr Isl.* nátta] *blifva natt.* nattadhis them ewinnelik nat *(evig natt inbröt för el. öfver dem) MB* 1: 53. — *opersonl.* them nattadhis oc myrktis *MB* 1: 53. *ib* 155.

nattrokär, *VGL* XIII, *troligen att läsa* matcrokär, *se Lorenzen, Gld. glosser s.* 46 *f.*

natur (*dat. med art.* **natturrinne** *VGL I Br* 5. *pl.* **-ar:** **natura** *Bu* 10, 63), *f.* [*Fdan.* nattur. *Lat.* natura] *L.* **1)** *natur, medfödd el. medskapad art, beskaffenhet, väsen.* hwat manzsins natur fylghe enkannelica *Bil* 212. kötzsins ok alz mandomsins natwr *(totius humanæ naturæ)* blomstir *Bo* 193. alt folket aff människios natwr *(i motsats till änglarne) Lg* 3: 661. þre natura komo saman ii guz son þa han födes þet är ren likama lius sial ok maghtoghar guþdombar *Bu* 63. *ib* 10. tok iak mandom ok kiötlika natur *Bir* 1: 3. naturin. thz är kroppin ok styrkin vpnötis vm syndena *ib* 74. färsk natur ok wäl helbrygdha gör langan döödh ok beskan *ib.* swa länge som manzsins natur stodh j the skipan som hon var skapadh *ib* 2: 299. the *(Fadren, Sonen och Anden)* äru eet j natur *ib* 3: 449. enadhe vm naturinna enan *ib.* thridhi styrkin hänna starko naturs giordhe siälfwa iomfruna swa stadhugha *ib* 4: *(Dikt)* 248. adam han war förste man, oc ophoff mankönsens. badhe til natwrinna affkömd, oc swa til kännedoom *MB* 1: 92. adam . . . wiste alla diwra natwr *ib* 99. **2)** *natur, sammanfattning af tillvarelsens egenskaper, i skapelsen herskande lag och ordning.* thz got os natwren gaff *Al* 5750. som natwrena almännelikin nw sidher är *Lg* 65. **3)** *sinlig natur, kropp.* natwren er forkölld ynnantil och formaa ecke smeltha tz i liiffwena är *LB* 7: 73. — *särsk. med afseende på det sexuella området: natur, generationsorgan, äfven sädesvätska.* är man wanmäctogher til sine natur *LB* 7: 4. hielper thz mykith mans natur *ib* 8: 46. han vt göt sina natur *(semen)* vanskiplica oc oquämelica thy at än thot han var j hionalaghi oc smittadhis ey mz androm qvinnom tho vtgöt han sina natur mz vanskiplike matto *Bir* 3: 101. — *könsumgänge.* ormin oc hans qvinköns maki haua hadhin etir j sino samblande . . . oc aff thera natur aflas etir ormbir *Bir* 3: 73. — *menstruation?* sinap . . . renser natur *(Macer: urinam et menstrua purgat. D. Harpestr. s.* 89: rensær nættæ, *d. v. s. urin; trol. beror* natur *på missförstånd af* nættæ*) LB* 8: 51. — *Jfr* **manna-, människio-natur.** — **natura bland,** *n. samlag. MB* 1: 398. maria födde gudz son . . . vtan karmantz natwra bland *ib* 407. — *ämne som vid samlag å mannens och å qvinnans sida bidrager till fostrets frambringande.* thz natwra bland, som modher taker aff fadher *MB* 1: 148. thz natwra bland, som modhorin giwer *ib. Jfr* **naturo bland.** — **natura fälaghskap (natwra fälagx skap),** *n. könsumgänge. MB* 1: 87. — **natura krapter,** *m.? naturlig kraft.* moyses forbannadhe alt thz qwinno kön, ther ey wille, eller formatte mz natwra krapt barn födha *MB* 1: 398. — **natura list,** *f. kunskap om naturen, naturkunnighet.* adam kunne alla natwra list *MB* 1: 99.

natura (*obl. kas.* **naturo. naturu. natwre. na-**

tura), *f.* [*Isl.* náttúra. *Lat.* natura] 1) = **natur 1.** gat ey . . . gömpt wärsa natwra *MB* 1: 319. likas mantzins likame widh himbla natwra *ib* 79. alla naturor hittas mz mannenom *ib.* styrer them *(djuren)* thera natwra *ib* 99. mannin är saman satter mz allom natwrom *ib (kan föras till* **natur**). *ib* 100. the natwra war herra skapadhe os *ib* 462. adams synd, hon spilte alla wara naturo, oc fore thy födhas the alle mz hans synd, som hans naturo hawa *ib* 143. än han (ɔ: mannen) hafdhe ey frälsare natwre til at göra got oc ilt eller lata *ib* 45. the äre thry som fadher är skyllogher barne, natwra födha, oc kännedomber *ib* 93. fölgdhe manz naturu enkannelica at (lee) *Bil* 213. war härra lät sik . . . födhas mz wara naturu *ib* 227. han (ɔ: guz son) vilde at al þe natura vare ärlek som hanom varþ sua na bunden *Bu* 64. — *egenskap, kraft.* thässe natura hafuer thän steen *Fr* 387. *ib* 883. 2) = **natur 2.** af naturo. som alla hit födde ok alla häþan före iäm fatöka *Bu* 153. guþ menar stundom naturonne giua þät han vil at hans vini þiena af naþom *ib* 4. antiggia wända wm naturu rättir ok liugha himna laghin ella naturuna gudh thol genuärdhnä *Bil* 339. thz wi hafwom aff naturan saka *Al* 5747. thing . . . som . . . natwran siälff diktar oc wiisar allo mankynino *MB* 1: 451. 3) *natur, generationsorgan.* vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland ok spiäl *Bu* 11. — *Jfr* **människlo natura.** — **naturo bland,** *n. sädesvätska.* tholik oreen thing swa som mantzins natwro bland oc qwinna manadha blodh *MB* 1: 508. *Jfr* **natura bland.**

naturlika, *adv.* [*Isl.* náttúrliga] 1) *af naturen, i följd af sin natur.* hwar (quinna) är naturlika skör *Bil* 377. hwar man älskar natwrlika sin nästa *MB* 1: 463. bly naturlica *(naturaliter)* nidhirdraghande *Bir* 3: 146. gudh som är naturlica rikir *ib* 2: 54. mannin som är naturlica fatikir *ib.* han som thik synis är naturlika gudz son hulkom gudh fadhir bar vitne *ib* 1: 333. 2) *af naturen, enligt naturens lag el. ordning.* thing . . . som natwrlika är budhin hwariom manne *MB* 1: 451. thz rum är naturlica manz howudh oc änlite *Bil* 213. — *Jfr* **onaturlika.**

naturliker (-likin *Bil* 885; *MB* 1: 398 *(ack. m.)*, 463; *Lg* 69 *(ack. m.)*; *Pa* 20 *(nom. f.)*. **naturleker: -lekom** *Bu* 185; **-leot** *ib* 489. **naturaliker: -lik** *KS* 13 (30, 14), 15 (35, 16), 19 (48, 20), 20 (50, 22), 23 (56, 25), 23 (57, 25), 24 (58, 25), 25 (64, 27); **-likom** *ib* 18 (45, 19)), *adj.* [*Isl.* náttúrligr] 1) *naturlig, medfödd, medskapad, i ett tings natur liggande.* tässin trä hafdho thässin naturlikin sidh *Lg* 69. andra alla *(näml. dygder)* äru i manzens sidhom ok åthäuom ok hans naturalikom skipilsom *KS* 18 (45, 19). *ib* 7 (17, 8), 13 (30, 14), 20 (50, 22), 23 (56, 25), 25 (64, 27). mister natwrlikin lit *MB* 1: 398. hoor oc peninga giri hawa natwrlikin losta aff sik siälwom *ib* 463. mandrap oc lyghn hawa . . . hälder natwrlikin styg än giri *ib.* — *med dat.* är thz natwrlikt somom diwrom at liwa widh andra diwra huld *MB* 1: 98. — *mot någons natur svarande.* adam gaff them *(djuren)* natwrlikt nampn *MB* 1: 99. 2) *naturlig, med naturens ordning öfverensstämmande, af naturen härrörande.* þät är naturlect at mörket gangar for liuseno *Bu* 489. thz är retter gudz domber ok naturalik skipilse, at huilkin kununger . . . ey achta gudh . . . han skils gärnt medh blygd . . . vidh sin wald *KS* 15 (35, 16). ther han styrer . . . til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *ib* 19 (48, 20). han do naturlikom dödh *Bil* 259. natwrlikin rätter *MB* 1: 463. — *från naturen hämtad.* visa þöm þät vara möghelekt mz naturlekom skälum ok exemplis *Bu* 185. *KS* 7 (16, 7). *Bil* 339. — *till naturen hörande, som afser naturen.* the mästara som natwrlik thing idhna *MB* 1: 148. natwrlike mästara *(mästare el. lärare i kunskapen om naturen) PM* XXVI. *Su* 224. 3) *utomordentlig?* slo ther vt sua ärlikin lokt oc naturlikin *Pa* 20. 4) *sinlig.* tha naturlikin luste krafdhe kötit *Bil* 885. hwi gaff thw mannom ok qvinnom naturlik lusta j samblande *Bir* 2: 275. hafwer hon hwgh at liua i naturlik lifnadh *(könsumgänge) LB* 5: 80. — naturliker limber, *födslolem.* j hänna naturlica hemelica lim *(naturali membro) Bir* 3: 29. — *pl. födslodelar, könsdelar.* lät kasta sina naturlika limi *(virilia)* afskorna wt i hafuit *Bil* 619. *Bir* 1: 36. — *Jfr* **onaturliker.**

naturlikhet (-lighet), *f.* [*Jfr Mht.* natûrlicheit] *natur, naturlig håg.* jach mente . . . at . . . eders eigin naturlighet skulle wara benegd och tiilbögliig tiil sweriges riikes almwges bästa *HSH* 24: 68 (1516).

natvaka, *f. L.*

natvarþer (natvärþer *L.* **natorþer** *L.* **natwordher: -wordh** *VKR* 62; **-wordha** *ib.* **natworder: -wordyn** *Lg* 3: 100. **-ar),** *m.* [*Isl.* náttverðr, náttverðr] *nattvard, aftonmåltid.* aat at natuardhe *Bil* 565. reddo the honom natuardh *Bo* 162. hwat han sagdhe in cena. thz är i natuardhenom *ib* 219. *ib* 167. *Bir* 1: 311, 4: 119. *Lg* 3: 100. *LB* 3: 52. om thera samw dagha natwordha *VKR* 62. hwarte om middagh älla natwordh *ib.* vm en skära thorsdagh tha höghtidhin haldz af vars herra hälghasta natuardh *KL* 346. — **natvardha bordh (natwarde-),** *n. nattvardsbord, aftonmåltid.* äpther tith ytterste natwarde bordh gik tu ihesus oc fel a jordh *MD* 31.

natviskia, *f.* = **natskäva.** *MB* 1: *(Cod. B)* 561.

nava, *f.* [*Mnt.* nave. *Jfr Isl.* nöf] *naf, hjulnaf.* axolen och naffuan a hywlemen *Lg* 3: 143.

navar (nafwor. niafwor. *pl.* **naffrar** *FH* 4: 84 (1499); *se vidare* **hiulnavar.** *dat.* **naffrom** *LfK* 228), *m.* [*Isl.* nafarr] *nafvare, borr.* bora ginom thina händir j midhuagho mz huassom nafwor *(terebro) Bir* 2: 5. han skal ginom bora sina händir mz huassom niafwor *ib* 226. nafwarin redhe thy thinge buru som in skal sätias ok näghlas *ib. LfK* 228. III naffrar *FH* 4: 84 (1499). hugger man eek fiwghurkliffua swa ath nauar stander a skidhe huario *TB* 76. *Jfr* **hiulnavar.**

navarande, *adj.* [*Isl.* náverandi] *närvarande.* nawarande thing *MB* 1: 81.

navil? (naffuel), *m.* = **nafle.** swerdet skar gynom hielmen oc brynian sa at thz bleff standende i naffuelen *Di* 49. stak her didrik diwrit in at naffuelen swerdit op til hieltana *ib* 82.

navist, *f. L.*

ne (*L.*; *Bu* 136, 150, 513; *KL* 58; *Iv* 1393; *Fr* 502; *LfK* 16. **nee** *RK* 1: 3743, 2: 4363; *Su* 123. **nei** *Bil* 83. **ney** *MB* 1: 34; *Iv* 1528; *Fr* 706; *KL* 58; *Bir* 1: 97, 3: 31; *LfK* 276. **näi** *L.* **näy** *Bil* 846. **negh** *SR* 1), *interj.* [*Isl.* nei] *L. nej!* hwi rättin ij ey ouer otrik ther

idher togh idhart land ij fra ney thz later iak mik forsma *Fr* 706. *Su* 123. huat ey formaga dieflenä forhindra gudz lichames vigilse j messona . . . ney magha the ey *LfK* 276. som ey ägher sik siälffwan, oc hwaske haffwer ne ällar jaa *ib* 16. hwath kunnin ij hwarte ne älla ia *Iv* 1393. swaradhe ney *KL* 58. *Bil* 846. *Iv* 1528. *Bir* 3: 31. hon swaradhe ney sannelika *ib* 1: 97. the böndher ropadho alle nee *RK* 2: 4363. sagdhe ne ey ma thz wara *KL* 58. nu sigär salin negh jak badh tik aldre til vinsorz *SR* 1. han swaradhe honum ok sagdhe ne thit gul ok stena vil iak ey fa *Fr* 502. — sighia nei, *säga nej (till), motsäga, bestrida. med prep.* gen. sagdhe nei gen siluestri skälum *Bil* 83. ma ther ängeledhis sighias ney gen *MB* 1: 34. — *säga nej (till), neka, förneka, icke erkänna. med prep. gen.* vil iak þiia ok aldre ne gen sighia *Bu* 136. cristen tro sighar ne gen *(nekar)* androm guþum *ib* 150. — *vägra att gå in på (ett förslag), vägra att samtycka.* then skat the gawo aff gamblo ee han budho the honom han sagde nee han wille them mera leggia vpa *RK* 1: 3473. — *säga nej (till), vägra att mottaga. med prep. gen.* þe saghþo ne gen gauom *Bu* 513.

nedhan (nedhen *LB* 6: 108**),** *n.? nedan. MB* 1: *(Cod. B)* 533. *LB* 6: 108. om tu hugger i nyno baruedh och i nedan hugger tu löffuid *MD* 428. timber skall tu hugga i blå nedan *ib. Jfr* **nädhan.**

neflisker, *se* **näflisker.**

neghenögha (neghinögha), *n.* [*Mnt.* negenoge. *Jfr Mht.* neunauge] *nejonöga.* the sändo honum neghinögha thz allom hans här mon öff[r]ith at nöghia hwart neghinögha war swa stort thz hwart et wogh . . . halff thridhia hundrath wikter swara *Al* 8779, 8781. *ib* 7687. en forss thär n[e]ghenöghon i taghas *Urk. utf. i Njurunda* (1420?), *enl. meddelande af Adj. K. A. Hagson.* — **neghenögha skin,** *n. skinn af nejonöga.* the (o: fodher) waro aff neghen ögha skin *Al* 7683.

nek (neek. -er), *f.* [*Fdan.* neg] *L. nek, sädeskärfve.* miin neek syntis standa, oc idhera neker om kring bugha henne *MB* 1: 229. *ST* 396. bära rätuisonna nekir *Gr* 277.

neka (neeka. -ar, -aþe. *impf.* **nekthe** *FM* 554 (1512)**),** *v.* [*Fgutn.* naikka. *Jfr Isl.* neita] *L.* **1)** *neka (att något är sant).* gywer höwetzmannen nakrom þäs sculd at han swa györ, oc han nekär *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *med prep.* for. neekar hon ther fore *Bir* 5: 50. nekade . . . for slika gärningh *Lg* 637. — *med ack.* var egh een thrätin aat stadhfesta älla neka hwat thw fata fore *Ber* 278. — *med ack. med inf.* nekaþo christum haua sannan licama *Bu* 200. — *med sats inledd af* at. at the ey skulw kwnna neka at han är ey thän samme som the drapo *LfK* 112. **2)** *neka, vägra, förklara sig ej vilja göra, gifva el. tillåta. med dat. och ack.* nekadhe honum skat *MB* 1: 11. min miskund hulka iak ängom bidhiandis nekar *Bir* 1: 356. *ib* 177, 2: 152. *Al* 5789. *SO* 145. — *med inf.* nekthe honum betale *FM* 554 (1512). — *med dat. och inf.* lowm wir theem wakn at bärä äller nekom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *med dat. och prep.* til. kommo henne mangh bönemaal, til hwilken hon allom nekadhe *Lg* 3: 696. — *abs.* alla iugfru sagþo ia. viþ biskops buþi: vtan maria hon nekaþe *Bu* 5. *Bo* 174. **3)** *neka, förneka, förklara sig ej känna el. erkänna, afsäga sig, försaka. med dat.* nekadhe iak honom *Bo* 218. neka hänne *KL* 77. neka christo *ib* 374. fadhren widhersagdhe oc nekadhe sonenom *Lg* 435. — *med ack.* han nekaþe sin härra *Bu* 100. iak forlät oc nekadhe min herra *Bo* 218. neka christum *KL* 48, 74, 77. *ib* 373. vtan han neka christum ok hans tro *ib* 74. vtan han nekar sin gudh oc döpilse. oc munka liuärne *ib* 261. *ib* 262. nekadhe världena *Bir* 1: 362. neka sin eghen vilia *Su* 452. nekande omilhet oc världzlik astundilse *MP* 2: 77. hwat är neka sik siälfwan wthan widhersighia siina wranga lwsta *Ber* 20. — *Jfr* **neta.**

nekan (neekan *Ber* 278**),** *f.* **1)** *nekande. Ber* 278. **2)** *förnekande, påstående att icke känna. Bo* 219.

neker (*ack.* **nek),** *m.* [*Isl.* nykr] *neck.* thro . . . oppa nek *ST* 31.

nekilse, *n.* **1)** *nekande, vägran.* vm hinder ok nekilse vm syna vtferdh *Lg* 3: 531. **2)** *förnekelse, försakelse.* gudz vilia lydhna oc sins eghins vilia nekilse oc fortakilse *Bir* 2: 309.

neordh, *n. nekande, afslag.* om then neordh om jakthen *BSH* 5: 303 (1508).

neqväþi (-qvaþi), *n. L.*

nesa (neesa. nese. nesza *RK* 3: *(sista forts.)* 4911**),** *f.* [*Isl.* neisa, hneisa] *nesa, skam.* är thz . . . huariom ädhla ok byrdughom herra dyghr blyghd ok nesa, heta ok wara stafkarla kunungur *KS* 77 (191, 85). armbr almoghe är kunungz nese *ib* 78 (192, 85). *VKR* 26, 39. *RK* 3: 852, *(sista forts.)* 4911. — *skymf, förolämpning.* giordhe honom mykla neeso *Lg* 635. *RK* 2: 4541.

nesäghn (neyseghn), *f. motsägelse, invändning.* wtan alla wara arffua nesägn *SD* 5: 166 (*öfvers. i handskr. fr. början af 1400-talet*). vtan alla nesäghn *ib NS* 1: 211 (1403). *ib* 319 (1404). vtan hwars mantz hinder ok nesägn *ib* 2: 44 (1408). at mina arfua wilde ther noghra neyseghn innan hafua äller töghringh *ib* 1: 73 (1401).

nesäghning (nesegning), *nekande, vägran, motsägelse.* wtan all hiälparedhe ok nesegning *SD NS* 1: 107 (1402).

net (neeth), *f.* [*Mnt.* nêt] *nytta, fördel.* han haffwer aff androm neeth *MD (S)* 295. *Jfr* **nyt.**

neta, *v. L. Jfr* **neka.**

niadverk, *se* **nidhvärk.**

nidska (nydska), *f. nidskhet, snålhet.* sytther hema mz trysko eller mz nydsko *SGG* 129.

nidsker (*MP* 1: 66. **nidzsker: -a** *KL* 119. **nidzkir** *MP* 1: 18. **nidzskir** *ib* 166. **nitzsker: -e** *MB* 1: 343. **nizsker** *Ber* 20, 124, 125, 129, 237. **nizskir** *Bir* 3: 305; **nizsk** *ib* 168. **nisker** *MD (S)* 229. **niskir** *Bir* 1: 269. **nischer** *Ber* 289**),** *adj.* [*Äldre D.* nidsk] *nidsk, girig, snål.* then som war nizsker wari mildher *Ber* 20. ta konungen är girwg ok nisker *MD (S)* 229. *MB* 1: 343. *KL* 119. *MP* 1: 18, 66, 166. *Bir* 3: 168. *Ber* 124, 125, 129, 237, 289. niskir j gafwom *Bir* 1: 269. — *med dat.* at han gifwe swa enom at han vare ey androm nizskir *Bir* 3: 305.

nidskhet (nizkhet), *f. snålhet, sparsamhet.* frugalitas, nizkhet *GU* 8.

niþ, *f. L.* — **niþiar arf (nidiar-. nidia-. niþar-. nidher-),** *n. L.* — **niþiar eþer (niþia-),** *m. L.*

niþ, *n.? L. Jfr* **niþar, näþar.**

nidh (niidh. nijth. nijt), *n.?* [*Mnt.* nît] *förbittring, bitterhet, fiendskap, afund.* the striddo aff niidh ok aff haat *Al* 1025. *ib* 2437. awund ok nidh lyghn ok hak thz görs marghom a hans bak *ib* 2695. *ib* 10017. awund ok nidh war nidher lakt *RK* 1: 3449. *ib* 3446. hath och nijth *HSH* 20: 103 (1507). hwilken som af nijt eller föracht sönderhugger och för androm onytt gör nagrahanda bootygh *GS* 43.

nidha, *v.* [*Mnt.* nîden, nîten. *Jfr Isl.* nîða] **1)** *hata, vara fiende till.* gudha skulu idher hata oc nidha *Al* 7321. **2)** *misshandla?* han badh them fast . . . thz the skullo swinin nidha stinga them ij örom ok sidha *Al* 5503.

niþan (nidhon *SJ* 3 (1421), 16 (1432), 74 (1437), 155 (1447). **nydhan** *Lg* 3: 89. **nedhen** *BYH* 1: 287 (1512)**),** *adv. och prep. A) adv.* [*Jfr Isl.* neðan] *L.* **1)** *nedifrån.* aff the wäto, som solinna gisla lypta nidhan mz sik gen himpnom *MB* 1: 314. alzwaldogher gudh han giwe thik sina signilse, badhe aff himpnom mz godhwädhre, oc swa nidhan aff iordhinne mz godho aare *ib* 267. wräkas til hemna (*jorden*) owan oc nidhan all oreen thing *ib* 40. hon (*arken*) skal wara fwghurslind nidhan op ower bunkan *ib* 168. nidhan fran yliomen ok vp til min iässa *Su* 404. **2)** *nedtill.* kan thu ey koma owan in thu gak nidhan in *GO* 244 (*möjl. att föra till* **1**). breet nidhan oc miot owan *MB* 1: 175. thz suärdh som varo instungit j hiärtat oc ey skulle vtgaa hwarske owantil älla nidhan *Bir* 3: 87. jembreth offwon och nidan *SJ* 144 (1446). gyk en fram oc banth eth cläde nydhan om kryngh hans lender *Lg* 3: 89. *B) prep. med ack. nedanför.* thänne tompt är beläghin nidhre i grändinne näst nidhan fornempda henricus ärfue *SJ* 16 (1432). *ib* 42 (1436). min gaard liggiende . . . nedhen gatwna *BYH* 1: 287 (1512). the skulu see mina äro jnnan himilin ok owan ok nidhan ok vtan himilin *Bir* 3: 38. nidhan mik *ib* 1: 90. nidhan the bro *Fr (Cod. B)* 2333. nidhan naflan *Al* 9841, 9845. the thetta nidhan tornith förde *RK* 3: 3829. — *Jfr* **näþan** *samt* **forniþan.** — **nidhan for (-för. -fore. -före. nedan före),** *prep. och adv. A) prep. nedanför.* po bwrspraket the herra ga alla borgarna nidan för them sta *RK* 2: 2138. hulkin som (*näml. tomt*) beläghin är . . . a norrä sidhonne nidhon fore pether rödh *SJ* 3 (1421). nidhon fore benct skäre *ib* 74 (1437). nidhan fore watnporten *ib* (1437). skikken öffuan hären hwem edher tykker, nidhan före vth mz aana vil jach siälffuer halla (*þer megoð skipa þeim er yðr synis til varðhalldz vp með ánne. en fyr neðan liðit vil ek her vara varðhalldzmaðr*) *Di* 240. *B) adv. nedanföre.* lot up . . . thät stenhusit . . . ok tomptena nidhon fore *SJ* 155 (1447). lather jak . . . hwgga sex holl pa mwren, iij (3) offwan före waghwset oc iij nedan före *BSH* 5: 211 (1507). — **nidhan til,** *adv. nedtill, nere.* iak skal gifua vndarlikt tekn i himnomin ouantil ok nidhan til (*deorsum*) a iordhinne *KL* 133. al thing owantil j himpnenom oc nidhantil a jordhinne *Bir* 2: 43. een . . . ormbir drogh sik nidhan til vp ginom maghan (*traxit se per inferiora stomachi ad superiora*) *ib* 3: 136. staa nidhantil widh sanghwsit *ib* 4: 18. *VKR* 65. marminnan är öfwan naflan wälskapt som fagher iomfru, ok nidhan til wanskapt *Ber* 159. *Al* 6804, 9473, 9873. — **nidhan undir,** *prep. och adv. A) prep. under.* nidhan vndi hänne (*bron*) var en stoor rimande flodh *Pa* 19. *B) adv. nedanföre.* the hafde ther skyttahol vppo nidan vnder kular män j sta *RK* 2: 2198.

niþan varþa, *adv. L.*

niþar (niþa), *f. pl.? L. Jfr* **niþ** *samt* **näþar.**

nidharla (nedarla. nidhirla), *adv.* [*Jfr Isl.* neðarla] *långt ned, djupt.* gudh sithir offwarla ok seer fult nidharla *GO* 964. thz (ɔ: träit) feste nidhirla rötrena *MP* 1: 236. jak weth . . . ekke . . . om wi löpom för högthällar för nedarla om hamnena *Lg* 3: 694.

niþer (niþ *L.* **nidh** *SJ* 3 (1421); *VKR* 12; *Di* 241; *HSH* 20: 53 (1506). **nyd** *L.* **neder** *MD* 205. **nedh** *Lg* 3: 31**),** *adv.* [*Isl.* niðr] *L.* **1)** *ned, nedåt, ner.* iordh är thung oc wil naturlika nidher *MB* 1: 38. röras the hwarce op eller nidher *ib.* lösa swa mangghan krop aff helwithe vp som dombdher war nidher til pino *MD* 45. strömin flytir altidh nidhir *Bir* 1: 128. swa som . . . en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta *ib* 214. nidher aff högxtä berghe ok ä nidher til dyupasta nidherfall *LfK* 232. bakin skal wara bar nidher til bältidh *Bir* 5: 39. nat kiorttillin skal wara oppen framan, nidher til bältith *ib.* til nafflan nidher war han man *Al* 9837. hafdhe han bundith theem thwärt om sadholin ok hofuudhit nidher *Iv* 3043. **2)** *nere.* reddo the fore honom nidhir a iordhinne *Bo* 51. *ib* 171. städher som lagho högt j bärghen äller sith nidher i iordhögomen *MB* 2: 33. stodho vndir honom nidhir bätir a stighanom *ST* 494. gik nidhir mz thöm i en annan stadh nidhir bätir i huseno *Bo* 174. *Lg* 3: 74. ena mina tompt . . . som beläghen är östan mur, hart när fornempda henricus tompt oc huss ther han nw boor nidher geen watnit *SJ* 15 (1428). hulkin som (*näml. tomt*) beläghin är i grändinne nordhan brödhra gatu a norrä sidhonne nidhon fore pether rödh nidh geen stadzmuren *ib* 3 (1421). **3)** *substantivt. i uttrycket* til nidhers, *nedtill, nedanför.* thz vatnit som war til nidhers (*quæ autem inferiores erant*) *MB* 2: 9. — **nidher a,** *prep. ned på, ned till.* öthmiyke sik oc nidherbughe nidher a jordhena *VKR* 68. — **nidher at (-aat),** *prep. och adv. A) prep. med ack. nedåt, nedför. stundom ställdt efter tillhörande ord.* flöghe niþar at eno siaxtighi alna högþ a iorþena *Bu* 168. roo nidh ath aana *Di* 241. i stenomen som han foor nidhir aat *Bo* 86. han kröp swa trappona nidher at *Al* 10131. *B) adv. nedåt.* stegh habraham alt nidhir ath, oc minskadhe talit hwart sinne mz tyio *ST* 390. huilkit . . . halfua stenhus . . . jop mentze gaff . . . hinrik frankenbergh . . . fri oc quit sua langt nidher aat som mwrwerkit räkkir *SJ* 116 (1443). — **nidher for (-fore),** *prep. nedför, utför.* drogho hona . . . nidhir fore ena bärgha liidh *KL* 342. — **nidher genom (-gynum),** *prep. ned genom.* hiog sik nidhir gynum halwan fotin *KL* 50. — **nidher mädh (nidh mz),** *prep. ned utmed, nedåt.* gik han nidh mz aan *Di* 241. — **nidher um,**

prep. nedom, nedanför. hafua een graan mantol . . . siidhan nidh vm knän *VKR* 12. — **nidher vidh,** *prep. nere vid, nedtill vid.* lathe wii hängia wort signete nidher widh thetta breff *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*). — **nidher äptir (-effter),** *adv. nedåt.* ä thes mere sielonne leedh nidhereffter *LfK* 232.

nidherblasa (-bläsa), *v. blåsa ned, nedstöta.* wiinklaasane nidherbläste aff wädhreno, trodhas wndir föthrena *Bir* 4: 7. *Jfr* **blasa nidher.**

niþer bryta (niþ bryta. nidh brytä *FM* 198 (1504). **neder brita** *MD (S)* 236**),** *v. L. nedbryta, nedrifva, förstöra.* sculum vi han *(afgudabilden)* . . . niþ bryta *Bu* 199. keysare fredhrik lät nidher bryta beneuentum ok bödh ämuel nidher bryta kirkionar *Bil* 211. thz *(afgudatemplet)* nidhirbrutu the a grundin *Gr* 306. nidherbryta ierusalems mwra *MB* 1: 11. *FM* 198 (1504). skal iak nidher bryta idhur högha affgudha hws *MB* 1: 378. nidhir bryta galghan *Bir* 2: 74. som nidher bruto babilonis rike *MB* 1: 14. *MD (S)* 236. — *nedslå, nedstöta.* skal oxsen mz steen nidher brytas *(lapidibus obruetur)* *MB* 1: 336. *ib* 337. — *Jfr* **bryta niþer.**

nidher bugha, *v. buga el. böja sig ned.* öthmiyke sik oc nidherbughe nidher a jordhena *VKR* 68.

nidherbughin, *p. adj. nedböjd, nedlutad.* stande nidherbughin *Bir* 5: 34. ligge nidherbughin *ib* 39.

nidher böghia (-bögha: -as *Ber* 43**),** *v. nedböja.* nidhirbögdho the al sin huwdh *KL* 24. nidhirbögdho siin knä ok huwdh *ib.* asne hwilkin som nidhir böghe howodhit til iordhinna *Bir* 1: 266. nidherbögdhe hon huffwodhit wndher klädhen i sänghenne *Lg* 333. — **nidher böghia sik,** **1)** *nedböja sig.* nidhir bögdhe skipit sik mz andrum ändanum *KL* 52. **2)** *ödmjuka sig.* mädhan allzwallogher gudh . . . wilde sik swa mykit nidher böghia *Bo (Cod. B)* 342. — *refl.* **nidher böghias,** *böja sig ned, nedböjas.* räghn bughin . . . hulkin som synis nidhir böghias til jordhinna *Bir* 2: 156. halsin nidhir bögdhis *ib* 1: 344. nidhir bögdhis howodit til brystit *ib* 84. — *sänka sig ned.* alt ther til . . . skuggane nidher böghias *(inclinentur)* *Ber* 42. *ib* 43. — *part. pret.* **nidherbögdher,** **1)** *nedböjd.* war nidhirbögdh. oc gath eyg vpseet i högdhena *MP* 2: 275. liggiandis a iordhinne nidherbögdher för gudz arch ad veniam *MB* 2: 17. — *nedsänkt.* haffuandis siin öghon nidherbögdh til jordhinna *Bir* 5: 67. **2)** *böjd, benägen.* han see han nidhirbögdhan til sina ondo frestilsa *Bir* 3: 396. — *Jfr* **böghia niþer.**

nidherdragha, *v. neddraga, nedtynga.* swa som thw saghe twa vaagha hängia fore thik ok j andre vare bly naturlica nidhirdraghande *(deprimens)* *Bir* 3: 146. *Jfr* **dragha nidher.**

nidher döma, *v. döma till nedbrytande, utdöma.* then bron . . . som oleff brodersson til förende haffde nider dömpt *BtFH* 1: 139 (1507).

nidher döpa, *v. eg. neddoppa; förqväfva, nedtysta.* sa thette tal wordhe nidher döpth *BSH* 5: 315 (1508).

niþerfal (nidherfall *MB* 1: 378, 421, 428, 2: 231, 382; *LfK* 232. **nidhirfall** *KL* 279; *VKR* 20. **nidherfald** *Ber* 229. **nidhirfald** *Bo* 17. **nidhir fald** *Bir* 1: 75. **niþar fald** *ib* 4: *(Avt)* 178. *med art.* **niþirfallit** *KL* 189. *dat.* **nidhir falle** *Bo* 94; *Bir* 1: 242. **nidherfalde** *Ber* 224. *med art.* **nidhir falleno** *Gr* 314**),** *n.* [*Isl.* niðrfall] **1)** *nedfallande.* paulus . . . giordhe länge nidherfal *(lade sig ned)* j korss lundh for altara *Lg* 991. **2)** *fall, nedstörtande.* han gaff honum et nidher fal *Al* 9135. — *bildl. (med betydelsen närmande sig 5 el. 6).* näplica kan thz vara. at then som lustas af hedhrenom är ey ij storom vadha oc branto nidhir falle *(in periculo et præcipitio magno)* *Bo* 94. ängilsins nidhirkastilse oc manzsins nidhirfal *ib* 98. huru när niþirfallit *(ruina)* är höghfärþinne *KL* 189. **3)** *djup, bråddjup, afgrund.* nidher aff högxstä berghe ok ä nidher til dyupasta nidherfall *(præcipitium)* *LfK* 232. **4)** *fall, ras, nedrasande.* thera *(templens)* nidherfall *MB* 1: 378. *Gr* 314. *Lg* 67. — *bildl. (med betydelsen närmande sig 5 el. 6).* sinna hälgho kirkio niþar fald *Bir* 4: *(Avt)* 178. **5)** *fall (i religiöst el. sedligt afseende).* hulkit mangum kristnum matte wardha til nidhirfal *KL* 37. *ib* 231, 279. nidherfal j syndena *Ber* 52. nidherfald i lastin *ib* 229. sänkis i alla laste mz wslo nidherfalde *ib* 224. warande them fore nidhir falle *Bir* 1: 242. **6)** *fall, nederlag, undergång, olycka, förderf.* gudh skal giwa thik nidherfall fore thinom owinom *MB* 1: 428. the fingo aff mik nidherfal *Al* 1662. thz är mangra andra snara oc nidhirfald *Bo* 17. thz munde wardha bansat barn ok allum judhum til nidherfal *Bil* 244. thenne är j nidhirfal *(ruinam)* satthir ondom ok otronom, ok j opstandhilse godhom oc tronom *MP* 1: 37. *ib* 38. war ey qwinde mäst nidherfall warom frändom *MB* 1: 421. wart gedeon oc hans äptirkommandom tässen gärningh til stort nidherfal *ib* 2: 95. *ib* 231. til otrona manna nidherfall *ib* 382. *Bir* 1: 75. seandis sins rikis fordäruilse oc nidhirfal *Gr* 261. skal han fordärfwa landit j nidhirfal *(rediget terram in ruinam)* *Bir* 3: 333.

nidherfalla (nädh- *BSH* 5: 515 (1512). **nidher falda** *Ber* 161**),** *v. L.* **1)** *falla ned, falla till marken.* nidhir fiol thäs hängda [manzsins] likame *KL* 23. gynum thän sama stenin nidhirfiol en not kärne *ib* 24. *ib* 78. for myklom thordyn ok lygneld. som nidhirfiol *ib* 127. hals vaknin . . . äru nidhir fallin *Bir* 3: 116. saman hänta nidherfallith korn *MB* 1: 364. at thera affgudha skullo nidherfalla, oc brista *ib* 12. nidherfyllo all affgudhen *Lg* 3: 644. skal iak nidher bryta idhur högha affgudha hws, oc skulin i nidherfalla, vnder thera nidherfall *MB* 1: 378. nidherfwllo aff iosue män säx oc xxx dödhe *ib* 2: 17. nidhir fiol modhorin swa som dödh *Bo* 207. *Gr* 285. *Bir* 1: 29. nidhir falla ok dö *KL* 175. — *bildl.* han wärnadhe them som stodho j godho at the skullin ey falla oc vplypte nidhir falna *Bir* 1: 303. — *kasta sig ned, lägga sig ned.* nidhirfiöl . . . til sinna böna *KL* 346. — *nedfalla, nedstörta, nedrasa.* vndir nidhirfalno biärghe *Bir* 3: 126. tha nidherfwllo stadzsens jericho mwra *MB* 2: 15. — *nedfalla, nedrasa, förfalla.* naar nakot är byggiande j clostreno, ällir thz som nidherfallet är torff bätras *Bir* 5: 46. eth nädhfallith sloth *BSH* 5: 515 (1512). — *sjunka, sätta sig.* huar ölkar görs ther uphöghir sik hwadhin bradhelica oc nidhirfallir sköt *Bir* 2: 60. — *nedströmma.* hastughir oc bräzskofullir swasom nidhirfallande *(cadens deorsum)* strömbir *Bir*

3: 98. **2)** *falla, affalla.* skal nidher falda *(decidet)* af gudhz kärlek ok iämkristins *Ber* 161. — *Jfr* **falla niþer.**

nidherfalleliker, *adj. skröplig, bräcklig.* lithin är thässa wärdhlinna ära ok nidherfallelik *Ber* 27.

nidherfara, *v.* **1)** *nedfara, begifva sig ned, nedstiga. eg. och bildl.* hwilikin syndogher man ther nidher fore *Pa* 11. skullo ängla nidherfara mz honum *MB* 1: 219. then som nidhir foor. han är then som vpfoor owir alla ängla chorana *Bo* 98. är han gudz son. tha nidhirfari nw af korseno *ib* 201. vm litit ont nidhir far manniu til höxsta forbannilse ok höxsta pino *Bir* 1: 133. at nidhirfara aff höghfärdhinna säte *ib* 3: 323. stundom nidhir far gudh vm enfalda ordhanna fram förilse *ib* 419. *ib* 418. — *nedstiga, störta sig ned.* bödh thöm lydhogha nidhir fara i flodhena *KL* 240. **2)** *nedfara, nedströmma.* sa . . . mykit lius nidhirfara aff himnomen *KL* 115. — *Jfr* **fara niþer.**

nidherfarilse, *n. pl. nedfarande. Bo* 114.

nidherfiäla, *v. L.*

nidherflyta, *v. nedflyta.* swa at blodhit nidhirflöt j hans mun *Bir* 1: 84. *ib* 31, 2: 133. thz vatnit som war til nidhers, nidherflöt til öknena j haffwit *MB* 2: 9. *Jfr* **flyta nidher.**

niþerfälla (neder-), *v. L.* **1)** *låta falla ned, nedfälla, fälla.* wiidh wanxöö sin ankare nidher fälte *RK* 3: 1988. — *nedfälla, nedlägga.* tvem brödrom läsandes grafstenen och honom nederfällandes *TK* 273. **2)** *fälla, sakfälla.* vm han wardher nidher fälther a radhstughu *SO* 24. — *Jfr* **fälla nidher.**

nidherfällogher (-fellugher), *adj.* [*Jfr Mnt.* neddervellich] **1)** *nedfallande, som håller på att falla ned, fallfärdig, förfallen.* nidherfellugh hws *SD NS* 2: 259 (1410). **2)** *som faller ned el. dukar under.* at the . . . ey wanskis ällir nidherfällogho wardhīn *(succumbant)* aff henna motegangh *Bir* 4: 108.

nidherfärdh, *f.* [*Isl.* niðrferð] *nedfarande, nedstigande. Bo* 98. nidherfärdh til heluitis *MB* 1: 226. *Bir* 2: 35. sex trappor skulu wara j nidherfärdhinne *(descensu)* aff högha altareno *ib* 4: 83.

nidherganga, *v. gå ned, falla ned, falla fram.* vardh thornkrona sat owir hans hofwodh hulkin som nidhirgik midhuägho a änlitit *Bir* 2: 133. — *sänka sig ned, nedsjunka.* händrina nidhir gingo *(submiserunt se)* nakat litit af saranna stadh *Bir* 1: 84. — *sänka sig, luta nedåt, vara riktad nedåt.* thänne blandare hawir manga pipor somlica opfarande ok somlica nidhirgangande *(descendentes)* vm hulka vinit stundom opgaar ok stundom nidhirlöpir *Bir* 3: 418. — *Jfr* **ganga nidher.**

nidherganger, *m.* [*Isl.* niðrgangr] **1)** *nedgång.* skynda sik soolin nidher mot siin nidhergang *Su* 335. **2)** *undergång, olycka.* hoghfärdhas ey j owins nidhergang *Ber* 51.

nidhergrava, *v. nedgräfva. Bil* 52. *Jfr* **grava nidher.**

niþerhugga, *v. L. nedhugga. eg. och bildl.* läta nidher hugga thz trä *Bil* 904. jak är slaghin oc nidhirhuggin swa som gräs *MP* 1: 229. han nidhirhugx af diäfwlsins frelstilsom *(för* frestilsom*) ib. Jfr* **hugga niþer.**

nidher inna, *v. hinna ned, komma ned?* hon *(Jungfru Maria)* mintis widh trädh wel hundrede sinne fyr likaman munde nidher inne *MD* 76.

nidher iordha, *v. L.*

niþerkasta (nid- L.), *v. L.* **1)** *nedkasta, nedstörta. eg. och bildl.* en qwinna . . . nidher kastadhe eth storth stykke aff en qwärn sten *MB* 2: 102. alle andre män som ther *(i brunnen)* nidhir kastadhos *Gr* 280. mot höghfärdhinne hulkin ondo andana nidhirkastadhe aff himerike *KL* 108. *ib* 121. niþir castar siälinna af fulkomnilsa högdh *ib* 184. saghdho sik . . . hawa nidhircastat *(præcipitavimus)* thän munkin i skörlifnadz synd *ib* 209. **2)** *kasta till marken, bortkasta. eg. och bildl.* thetta kar nidhirkastadho the for mina fötir *Bir* 3: 89. the som thera licamma nidhirkastadho oc ödhmiukto for gudz skuld oc nidhirtrodho han suasom klädhe *(qui corpora sua quasi vestimenta straverunt) ib* 2: 62. **3)** *nedslå, kullslå, slå till marken, nedstörta. eg. och bildl.* nidhirkastadhe manga muranna vaktara *Gr* 268. sua längo hauar iak standet ii striþ mot hanom . . . ok hans lusta niþar castat *Bu* 142. dominus erigit elisos: som thydher a wart mal . . . war herra resär vp nidherkastadha *Bil* 163. — *nedslå, kullkasta, störta.* är rädhandis at . . . hänna stadhelikhet nidhir kasta *(dejiciet)* os vndir sina fötir *Bir* 3: 152. gambla forfädhra skipan är nidhir kastadh *(projecta)* vndir fötir *ib* 2: 172. **4)** *störta, försätta.* vardho the nidhirkastadho j äuerdhelikin thräldom *Bir* 3: 91. **5)** *nedslå, göra nedslagen el. försagd.* nidhir kasta obrygdilse rasklika othologha människio *Bir* 1: 276. — **nidherkasta sik,** *kasta sig ned, lägga sig ned.* huilke . . . wndher hwan en grönan buska sik oblygelika nidher kasta *Su* 64. — *refl.* **nidherkastas,** *störta, falla.* nidherkastas i giri *Ber* 224. — *Jfr* **kasta niþer.**

nidherkastilse, *n. pl.? nedkastande, nedstörtande, förderf.* ängilsins nidhirkastilse *Bo* 98. stoor nidhir kastilse oc fordäruilse *ib* 137.

nidherkiäpter (neder kepter), *m. nederkäke.* till neder keptena *Di (Cod. B)* 321.

niþerkoma, *v.* **1)** *nedkomma, nedtagas.* lät mik eigh liuande niþar koma *(näml. från korset) Bu* 141. **2)** *nedkomma, nedstiga.* watnit . . . j hwilkit gudz ängil nidherkom *Lg* 70. **3)** *falla ned (till hugg).* tha mon han op halda swärdhit som nästan war nidher komith *MB* 1: 201. **4)** *komma (i en ställning), råka ut.* nw är nagellring illa niderkomen *Di* 86. — *Jfr* **koma nidher.**

nidher krökia, *v. nedböja. bildl.* aktom siälena wara . . . nidher krökta *LfK* 45. *Jfr* **krökia nidher.**

nidherköva (*part. pret.* **nidherköffdher),** *v. nedsänka, nedtrycka, nedpressa.* mädhan hiärnen oc öghonin äre ey nidherköffdh vnder likamen, vtan fräls ower han at se oc skodha, hwart han wil om kring sik *MB* 1: 83.

nidherla, *se* **nidharla.**

nidherlata, *v. nedsläppa, neddraga.* strängin skal nidherlatas gynom eth litit hool in j conuentzstuffuona *Bir* 5: 70. *Jfr* **lata nidher.**

nidherlidhis, *adv. nedför backe, nedåt.* ran vt oleum j lampona som strömbir nidherlidhis *Bil* 211.

nidherliggia (neddher liggia), *v. L.*

nidherliter (-liiter)? *adj.* [*Jfr Isl.* niđrleitr] *nedåtblickande, nedåtlutad.* han haffde . . . brwnt änlite langt och nidher liit (*Bil* nidher lut 232, *trol. rätta läsarten*) *Lg* 985.

nidher luta (*impf.* **-lutadhe** *KL* 359. *part. pret.* **-lutter** *Bo* 174; *Ber* 207; **-e** *MB* 2: 154; **-o** *Bo* 74; *MP* 2: 196; *Ber* 96, 203. **-luttir** *MP* 2: 206), *v.* — **nidher luta sik,** *luta sig ned.* hon . . . nidhirlutadhe sik til hänna *KL* 359. — *part. pret.* 1) = **nidherluter 1.** han star nidhir lutter *Bo* 174. tha the haffdo . . . swa lighat nidherlutte j theris bönom *MB* 2: 154. sta nidhirlutto hofdhe *MP* 2: 196. mz nidhirlutto änlite *Bo* 74. *Ber* 96, 203. 2) = **nidherluter 2.** raskir oc nidhirluttir til synda *MP* 2: 206. nidherlutter til allan last *Ber* 207. — *Jfr* **luta nidher.**

nidherluter (nedher-. *n.* **-lut** (*kan föras till part. pret. af* **nidher luta**). *pl. n.* **-lut** (*kan föras till part. pret. af* **nidher luta**), *adj.* [*Isl.* niđrlútr] 1) *nedåtlutad.* hafdhe lankt änlite ok nidher lut *Bil* 232. idhwr änlite . . . som fordom stodho nidher luth oc blek *Su* 143. thz (*hufvudet*) hängde nidherlut a mit bryst *ib* 401. hafdhe mannin nidherlwt howodh som annor diwr *MB* 1: 83. scal iak sta nidhirluto hofde *MP* 1: 219. mz nedherlutu hofdhe ofwir härdhana *Ber* 270. 2) *böjd, benägen.* hans kötlikt wit oc hugher äre nidherlwt til iltz *MB* 1: 172. mannana siin oc huxilse äru rask oc nidhirlut (*prona*) til ilt *MP* 2: 122. *ib* 231.

nidherlykter? *p. adj. nedböjd.* gud giordhe diurin nidhirlykt (*för* nidherlut?) thil iordhena *MP* 1: 272.

niþerläggia (-lägia. nederläggia), *v. L.* 1) *nedlägga.* tha prästin hafdhe nidhirlakt smaswenin a altarit *KL* 30. 2) *förlägga, inqvartera.* haffde i biälbo nider lakt tyzska *RK* 1: 3234. 3) *nedlägga, nedtaga, aflägsna.* swa brat som bordhit är nidhir lakt (*deposita mensa*) tha är al vinskapsins samhälle ok nytto ändat *Bir* 1: 277. 4) *bortlägga, åsidosätta.* honom (ɔ: rätten) nederläggia *MD (S)* 235. — *åsidosätta, underlåta.* gör mardocheo . . . alt thz thu haffwir nw sakt oc tilat thu ey thz mintzsta ther aff nidherlägh[ia] äller forswma *MB* 2: 190. — *undertrycka, undanhålla.* stadhgade han mz sik thänna hälga lärdomen dölia, ällar oc alstingx nidherlägia (*supprimere*) *Su* 7. — *undanhålla, underlåta erläggandet af.* jngen må crouoness skatt niderläggia *SO* 306. — *lägga ned, upphöra att tala el. tvista om.* scal wara ganzskelica döt oc nidher lact *BSH* 1: 182 (1381). 5) *afskaffa, utrota, tillintetgöra, förstöra.* gudz lagh oc dyrkan nidherläggia *MB* 2: 222. — *omintetgöra, förhindra.* at ey sculi hafuanzlösan finnas i them stykkiom som tha sculle oppaa haallas. oc conuentinna nytto oc gagn nidhirleggia *VKR* 33. — **nidherläggia sik,** *lägga sig ned.* nidherlägge sik mz allom kroppenom *Bir* 5: 50. nidhirlagdhe sik at sofwa *Gr* 260. — *refl.* **nidherläggias,** 1) *lägga sig ned, lägga sig till hvila.* thetta folk skal oprisa som leon, oc opresas som leena, oc skal ey nidherläggias, för än hau swälgher bradhina *MB* 1: 415. 2) *bortläggas, upphöra.* all feygdh sculle förat niderläggis tha *RK* 2: 1693. — *upphöra, gå under.* vppa thet at scholen oy scal forgaas ok gudz thienist nidherläggias *SD NS* 1: 550 (1406). 3) *afskaffas, utrotas, tillintetgöras.* huro . . . kranckä sidhwänniä ok orätter (*näml.* matte) nidher läggiäs *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *Su* 71. huru världinna bälle skulle nidhir slas oc nidhir läggias *Bo* 140. all hännes halaghet oc högtidher nidhersloghos oc nidherlagdos *MB* 2: 221. — *part. pret.* **nidherlagdher,** *sjunken, som satt sig.* bidha . . . til at ölit är fulkomplica giort oc nidhirlaght *Bir* 2: 60. — *Jfr* **läggia nidher.**

nidherlägning, *f. underlåtande, försummande.* nagra helga böner . . . huilkra niderlegningh . . . henne saarare var än aller hennes krankdom *Lg* 3: 580.

nidherlöpa, *v. löpa ned, strömma ned.* blodz drupane nidhir lupo a iordhena af hans likama *Bir* 1: 309. pipor . . . vm hulka vinit stundom opgaar ok stundom nidhirlöpir *ib* 3: 418. *Jfr* **löpa nidher.**

nidherlösa, *v. lösa ned, nedtaga. KL* 373. *Jfr* **lösa niþer.**

niþermer (nidhermeer. nidher meer *MB* 1: 451, 2: 44. **nidhirmeer. nidhir meer. nidir meer. niþärmer** *L.*), *adv. och adj. L.* *A) adv.* 1) *längre ned, nedanföre.* han sat siäluir lankt fran honom i ödhmiukare stadh mykyt nidhirmeer *Bo* 63. *MB* 2: 44. war han vndir os ok nidir meer än vi (*infra nos*) j trem thingom *Bir* 1: 167 (*kan föras till B*). 2) *nedan, nedanföre, längre fram (i en skrift).* skal thz liwsare wardha nidhermeer sakt *MB* 1: 140. *ib* 174, 451. *B) adj. lägre.* varo skipadhe i nidhirmeer gradu oc värdoghet *Bo* 232. liggir j nidhir meer stadh än tilbör *Bir* 1: 302.

nidhermera (-mere), *adv. längre ned, nedanför.* the som nidhermere äru *LfK* 234.

nidherne, *n.* — **nidhernis glas,** *n. nedre el. nedersta glas.* j hiälmsens nidhernis glas *PM* XXVIII.

nidherqväfia (niderqweffwia), *v. qväfva, förminska.* the wedzskor, som niderqweffwia naturligin verma *LB* 7: 81.

nidherrinna, *v. nedrinna, nedströmma.* aff thino iomfruliko blodhe, som thu saat nidherrinna aat korsins trä *Bir* 4: 171. *ib* 173. *Su* 186.

nidherriva, *v. nedrifva.* byggia op en tolken mwr . . . som the sieiffwe niderriffwe *BSH* 5: 315 (1508). *Jfr* **riva nidher.**

nidherrutin (nyderrotin), *adj. nedrutten.* en gammel konungx gardh nyderrotin *FM* 182 (1504).

nidher sea, *v. se nedåt.* tha jak nidher saag *Su* 213.

nidhersiunka (-sionka), *v. nedsjunka.* länge lät gudh thzta land standa for mina sculd j fridhi: ther thz ware älla lango nidher sunkit til grunda for fula synde sculd *Bil* 211. pharao konung oc aller hans här war nidher swnkin i rödha haffwith *Lg* 92. hafdhe thw nu diuplicare nidhirsunkit j häluite *Bir* 2: 246. j tolke brädzsko skal nidhersiouka then stora stadhin babylon *MB* 2: 362. *Jfr* **siunka nidher.**

nidherskridha, *v.* 1) *nedskrida, glida ned.* är hon swa kald ok hal at hon ginstan nidhirskridhir aff hans handom *Bir* 3: 424. — *nedskrida, nedsjunka. eg. och bildl.* en nidherfallande stadh ällir bygningh, hwilkin . . . daghom meer läntelika nidherskridher ther til han fallir mz allo *Su* 353. til böriadhe sik öwa oc lwstas i wärldzliko fafängo, oc daghom meer j hännas faffängom lwstilsom nidherskrida *ib* 10. jak

. . . nidherskredh j hälwitis diwp *Ber* 95. **2)** *gå under*. ödhmiwktin kan ey nidherskridha *(humilitas casum non novit)* och tholde aldre nidherfal *Ber* 114. — *förrinna, förgå*. thit aminne skal j stuntan tima nidhirskridha *(labetur) Bir* 3: 346.

nidherskridheliker (-likin), *adj. sjunken, förfallen? som lätt faller, skröplig?* at iak skuli widhirkän[nas] huru fwl, nidhirskridhelikin oc ostadhughir iak är *MP* 2: 290.

niþer sla (nidh slaa), *v.* [*Jfr Mnt.* nedderslân] *L.* **1)** *nedslå, nedstöta i jorden*. pala the skullo hawa niderslagith *RK* 1: 1719. **2)** *nedslå, nedrifva, förstöra*. the nidherslogho altara *MB* 2: 220. *Gr* 314. vart och niderslagen then choren, som stodh baak helga chors altare *TK* 269. wardr tän ytre muren af blidho skaddr älla nidhr slaghin *KS* 86 (210, 94). *Bir* 1: 128. stadhin jericho wart nidherslaghin *ib* 4: 77. *ib* 79. at han wilde mildelica see til hälga stadzsens iherusalem fordärff, som nw snart war nidherslaande mz allo *(quæ esset illico complananda) MB* 2: 302. at nidhirsla ok vinna the borghir ok stadha ther vm kring lagho *KL* 338. — *förstöra, störta, tillintetgöra*. thänkiande grundelica fordärua oc nidhirsla alt persara rike *Gr* 265. huru världinna bälle skulle nidhir slas oc nidhir läggias *Bo* 140. välsmakande matzsins lustelik redha nidhir slaas *(destruitur) ib* 126. nidherslogo alla högtidher oc alzskons offer oc gudz dyrkan *MB* 2: 220. *ib* 221. **3)** *nedslå, nedstöta, slå till marken*. thin oxe skal nidher slas fore thinom öghom *MB* 1: 428. han nidhir slaar *(prosternit)* hulka han vil mz eno ordhe *Bir* 1: 114. somlike nidhirsloghos oc nidhir trudhos *ib* 2: 36. ängin oplypte howodh älla hand mot thom som han nidhirslogho *ib*. — *slå, nedgöra*. nidherslogo fran them xj м fotgangara *MB* 2: 313. **4)** *nedslå, krossa, öfvervinna*. änkte nidhir sla *(allidit)* swa diäflanna makt *KL* 207. nidhir slaghne mz hänna gudhelica böna dygdh *ib* 339. ginstan vardh nidhir slaghin thera grymma hundanna dirfue *ib*. *MP* 1: 49. **5)** *nedslå, nedsänka*. the nidirslogo genstan siin hofvud *Ansg* 181. nidhir slande howdhit *Bo* 154. mz niderslaghnom hoffdhom *MB* 2: 171. **6)** *nedfälla*. then windabro nidh slaa *RK* 2: *s.* 334. **7)** *störta, försänka*. var . . . af diäwlsins frestilsom nidhirslaghin badhe j hoor oc mandrap *MP* 1: 229. **8)** *intrans. nedstörta, nedfalla*. at hwaluith oc högekoren nidherslog *RK* 2: 7340. **9)** *opersonl. slå ned, häftigt nedfalla. om regn*. ther bläste oc rengde at nider slogh *RK* 2: 9397. — *Jfr* **sla nidher.**

nidherslagh, *n.* [*Mnt.* nedderslach] *nedslående, störtande, fall, undergång, förderf*. hwru gither iak lidhit mins folkx orätta dödh oc theris nidherslagh *MB* 2: 192. vordho the stadhenom til största nidherslagh oc fördärff *ib* 220. theras förfädhers lagha fördarff oc nidherslagh *ib*. *ib* 223, 304. *Su* 54, 64, 153, 154. syndha sidhwänia fik tha sith nidherslagh i thz clostret *Lg* 3: 265. anghren är syndenna nidherslagh *LfK* 81.

nidher spilla, *v. göra om intet*. han wille thz nidher spilla *RK* 3: 1552.

nidher springa, *v. nedspringa, nedhoppa*. nidhir sprungo af murenom *KL* 339. han thordhe ekke nidhir springa *ST* 312. *ib* 418.

niþerstigha, *v. L.* **1)** *nedstiga. eg. och bildl.* tha the . . . varo nidherstighandis j wäghenom widh betheron *MB* 2: 28. nidher stegh sonen *Bir* 4: 158. huru mykit thé andra haffua nidherstighit aff sino wärdzliko liffwerne til thetta liffwärnit *ib* 5: 5. **2)** *gå ned, förlida*. daghen är nidherstighen oc nalkas til qwällen *MB* 2: 130. — *Jfr* **stigha nidher.**

nidherstiälp (neder-), *n.? fall, undergång, förderf*. ey tänkiandis thz warda theras egen nederstiälp *PM* 19.

nidherstiälpa (nedher- *RK* 3: *(sista forts.)* 4514**),** *v. nedstjälpa, störta, förderfva. med dat. el. ack*. nidher stielp then fula wätt *MD* 396. engin kan mik nidher stielpa *ib* 129. menlösom nidher stiälpa *ib (S)* 266. the hwar androm skulle hielpa the ärw nw the sik nidher stielpa *ib* 265. badh til gud . . . at han wille honom tha hielpe sine fiende nider stielpe *RK* 2: 3599. *ib* 3: *(sista forts.)* 4544.

nidherstyrta (-störta. *impf.* **-störte. -storte.** *part. pret. n.* **-stört),** *v.* **1)** *nedstörta, nedstöta*. stenen aff huilkom hon wart nidherstört *Lg* 673. **2)** *omstörta, kullkasta, förstöra*. thän som hans altara nidherstörte *(suffodit) MB* 2: 87. sloo . . . tiällit oc nidherstorte *(subvertit) ib* 90. skal iak nidher störta oc fördarffwa thzta torneth *ib* 93. huru josue haffde offirwonnit hay oc nidherstört *(subvertisset) ib* 27. **3)** *störta ned, störta, falla till marken*. the som nidher störthe misthe there liiff *RK* 3: 3844. — *Jfr* **styrta nidher.**

nidherstyrtilse, *n. pl.? nedstörtande*. änglana nidherstyrtilse *PK* 220.

nidher stöta, *v.* **1)** *nedstöta, nedstörta, låta (våldsamt) nedfalla*. thän fälleport vardh nidher stöt *Iv* 762. **2)** *förstöra, göra om intet*. som mz falskhet rettin nidher stöta *MD (S)* 291. — *Jfr* **stöta nidher.**

nidhersända, *v.* **1)** *nedsänka, nedsläppa, nedhissa*. saa himilin opin ok en stigha nidher sändan *Bil* 799. saa . . . swa som eet . . . kaar nidhir sändas af himnomin *KL* 151. nidhir sände sancto gregorio hwar dagh . . . eet brödh *Gr* 280. *ib* 291. **2)** *nedsända, nedsänka. i andl. mening*. välsignado gudh som them frälste pa then daghen nidher sändandis sins mildhetz begynnan atir til sin almoga *MB* 2: 305.

niþersänkia, *v. L. nedsänka*. huru äst þw niþir sänktir til hälwitis *KL* 186. *Lg* 548. — *sänka, dränka*. bölghio komo bradhlika ok nidhirsänkto al barnin *KL* 92. *ib* 99. — **niþersänkia sik,** *nedsänka sig*. homblan nar hon flyghir nidhir sänker hon sik idhkelika til iordhinna *Bir* 1: 134. — *sänka sig ned, dränka sig*. formatte ey at nidhirsänkia sik *KL* 50. widhirfrestande . . . at nidhirsänkia sik *ib* 61. — *refl.* **niþersänkias,** *nedsänkas, nedsjunka*. nidhir bögdhe skipit sik mz andrum ändanum ok nidhir sänktis *KL* 52. *Bir* 1: 36. thungh som sten hulkin som altidh nidhirsänkis ok aldre takir grund *ib* 87. nidhir sänkias j häluitis dödh *ib* 3: 133. *ib* 1: 128, 3: 295. — *Jfr* **sänkia nidher.**

nidhersänkilse (nydhir-), *n. pl.? nedsänkande*. nydhir sänkilse til grunda *MP* 1: 70.

niþer sätia, *v.* [*Isl.* niðrsetja] *L.* **1)** *nedsätta*. se huru guz ängla lyptu hona gen himnum ok ather nidher sättu *Bil* 272. vaar liik . . . niþersätyä *SD* 5:

562 (1346). lete j hwario fiätino vm nidhir satte fotin star stadhlika *Bir* 1: 312. watna enom thörrom käp. som abboten hafdhe enstadh nidhir sat i iordhena *KL* 249. — *nedsätta (något på ett ställe), uppsätta.* vnder eleazar waro andre flere höfdhingia, hwar ower sit herskap oc sina syslo, til at föra oc nidhersätia gudz hws *MB* 1: 385. **2)** *nedflytta, nedstörta.* han nidhirsatte valdogha af valdz säthe *MP* 1: 207. **3)** *nedlägga (till förvaring), lemna i förvar.* göm gudhz liggende fää nidher sat när thic *VKR* 68. *Bir* 4: 22. — *part. pret. nedgången, bergad.* för än . . . sool är nidher sat *MB* 1: 371. — *Jfr* **sätia niþer.**

niþersätia, *f. L.*

niþer taka, *v. L. nedtaga.* lät han . . . nidher taka mz stigha *Bil* 448. nidhirtaka mik aff korsit *Bir* 2: 299. *Jfr* **taka nidher.**

nidher trodha (-trudha. *pres.* **-trodher** *LfK* 196. **-trodhir** *Bir* 1: 229. *refl.* **-trodz** *ib* 3: 365. **-trudhz** *KL* 233. *impf.* **-trodh** *ib* 412; *MB* 2: 405. **-trudh** *Bir* 3: 209; *KL* 233. **-trudde** *ib* 199. *refl.* **-trodz** *MP* 1: 85. **-troz** *ib* 84. **-trodis** *MB* 2: 302. *pl. 3 pers.* **-trodho** *Bir* 2: 62. *refl.* **-trudhos** *ib* 36. *part. pret.* **-trodhin: -trodhne** *MB* 2: 13. **-troden** *(pl. nom. n.) ib* 229. **-trudhin** *MP* 1: 99; *ST* 536; *Lg* 3: 265. **-thrwddin: -thrwddnom** *Ber* 24**),** *v.* **1)** *nedtrampa, förtrampa. eg. och bildl.* fiol somlikin sädhin widh väghin ok nidhirtroz *MP* 1: 84. *ib* 85. han nidhir trudde mz sinom barom fote alra handa orma kön *KL* 199. lagdhe sina kapo vndir sina fötir oc nidhir trudh *ib* 233. vm han swa nidhir trudhz *ib.* nidhir trodha them mz sinom fotom *Bir* 3: 336. thz är hart oc thunkt at nidhir trudhas oc thighia *ib* 2: 37. nidhirtrudhin *(attritus)* for vara synde *MP* 1: 99. scal hon nidhir trodhas aff diäflenom *ib* 50. han nidhir trudh diäfullsins vald *Bir* 3: 209. thetta rike . . . nidhir trodz ok fordäruas aff wranglikhet ok skattom *ib* 365. thit hälga mönsther oc all thin hälgilse äru nidher troden oc besmittadh *MB* 2: 229. israels söner varo mykit nidhertrodhne oc försmade j egypto land *ib* 13. *Bir* 1: 181, 229, 2: 36, 62. *ST* 536. *Ber* 24, 238. *MB* 2: 273, 302, 405. *KL* 412. — *nedtrycka.* thina händer skulo nidherthrudha thinna owina halsbast *MB* 1: 262. **2)** *undertrycka.* harth synis at . . . nidhir troda *(calcare)* sin wana ok hafwadan lusta *Bir* 1: 274. nidher trodher likamans lusta *LfK* 196. — *Jfr* **trodha nidher.**

niþerþrykkia (niþar þrykia *Bir* 4: *(Avt)* 181. **nidhirtrikkia: -triktir** *MP* 1: 264. **nedhirthrikkia),** *v. L.* **1)** *nedtrycka.* ey nidhir thrukto thunga byrdhe thera halsa *Bir* 2: 62. nidhir thruktis aff ryghelicom thunga *ib* 3: 190. laa qvinnan nidhirthrykt swa som dödh vidh iordhena *ib* 1: 50. — *nedtrampa, trampa under fötterna. eg. och bildl.* skörlifnadz människia nidhirtrykkir renlekxsins gul som träk *MP* 1: 49. huar skörlifnadz människio skal nidhir trykkias a vägh af diäflomen swa som träkker *ib* 50. — *nedtrycka, nedslå.* hon *(Jungfru Maria)* är swa mäktogh ok stark mz gudhi at hon forma nidhirtrykkia al skapadh thingh *Bir* 1: 95. — *nedtrycka, öfverväldiga.* at thu skule eygh nedhirthrikkias af vaalzins oc claarhätunna äru *Ber* 269. — *nedslå, betvinga, öfvervinna.* nidherthrykte hans *(djäfvulens)* wald *MB* 1: 226. **2)** *undertrycka.* hona *(näml. simoni)* niþar þrykia *Bir* 4: *(Avt)* 181. scal al synda smitta afskrapas oc nidhir thrykkias mz fasto oc bönom *KL* 196. nedhirthrik vredhena *Ber* 274. **3)** *nedtrycka, förnedra.* hwilkin som sik vphöghe han scal niþir þrykkias *(humiliabitur) KL* 186. *Ber* 114. **4)** *förtrycka.* han thwinga os oc nidhir thrykker swa som thräla *Gr* 261. jak skal hela ok läkia them som mz owiruälle äru nidhir thrykte *(vi oppressi sunt) Bir* 1: 14. **5)** *sänka (rösten).* nar hans röst nidhirthryktis *(deprimebatur)* nakat oc lättis *Bir* 3: 86. — *part. pret. böjd, benägen.* raskir oc nidhirtriktir til synda *MP* 1: 264. — *Jfr* **thrykkia nidher.**

nidherthrykkiare, *m. förtryckare.* hälghra kirkio fordaruare oc nidhir thrykkiare *Gr* 305. *ib* 308.

nidherthrykkilse (-trykkilse), *n. pl.?* **1)** *nedtryckande, förtryckande, förtryck, förödmjukelse.* clostreno til orät oc nidhirtrykkilse *VKR* 20. blygdh ok nidhir thrykkilse *(humiliatio)* oc sorgh skal opstanda thom *Bir* 3: 166. *LfK* 164. **2)** *undertryckande.* gudhz lagha oc rätwisonna nidhertrykkilse *Su* 68.

nidherthrykning (-tryckninge), *f. förtryck.* then store orätt nidertryckninge och förderff ther waro rijke i swerige . . . är owirgangin *BtRK* 77 (1434).

nidherthrysta (-trysta), *v. nedtrampa, trampa under fötterna. eg. och bildl.* skal nidhirtrystas *(conculcabitur)* af diäflom swa som träkkir a vägh *MP* 1: 86. alt högffärdoght oc för bwlgith nidhertrystandhe *LfK* 90. *Jfr* **thrysta nidher.**

nidherthrängia, *v. nedtrycka, undertrycka.* mz fasto nidherträngis han (ɔ: skörlifnadhin) *Ber* 83.

nidherthöghia, *v. nedtysta, öfvervinna i ordstrid.* thotte allom moghanum at cristne biscopa waro nidher thögdho. oc the andre hafdhe wnnit *Lg* 3: 214.

nidhervart, *adv. nedtill.* längden aff stenhusit xvij (16 $^1/_2$) alin nidherwart *SJ* 257 (1457).

nidhervinda, *v. nedhissa.* nidher wnndho sik mz linor aff kyrkio taket *Lg* 3: 179. *Jfr* **vinda nidher.**

nidher vita, *v. vetta nedåt.* röter äre träem for mwn, oc mz them dragha the sina födho at sik oc for thy weet thz nidher a them som op weet a mannenom oc thz op som nidher weet a mannenom *MB* 1: 83. *Jfr* **vita nidher.**

nidhervända (*part. pret. n. dat.* **nedher vändno** *Gr (Cod. D)* 365**),** *v. nedstörta.* syndoghe sculo nidhiruändhas j heluite *MP* 1: 184. — *part. pret. nedåtvänd.* lot han vphängia mz fotom hofdheno nidhiruändo til iordhinna *Gr* 278. *ib (Cod. D)* 365. fiöl jak swa som then hofwodhit hawir nidhiruänt ok fötirna op *Bir* 3: 437. ögonin . . . vare nidhiruänd *ib* 2: 134.

nidheröpa, *v. öfverrösta.* han warder ok försmådhr ok nidher öpter i allo ty han tala *KS* 69 (171, 76).

niþiar, *m. pl. L.*

niþias, *v. refl. L.*

niþinger (nidung *Di* 196. **-ar),** *m.* [*Isl.* níðingr. *N.* niding] *L.* **1)** *niding. SO* 25, 52. *Di* 196. **2)** *nidsk menniska, gnidare.* ä sökias sälike saman ridha nidhinga *(par comes esse pari conswescit sic et auari) GO* 694. vm kununger kan warda antiggia nidhingr ella vrgytia, suä är vrgitia bätre än nidhingr *KS* 35 (90, 37). thz är otholande at kunungr ella höfdinge se

nidhingr *ib.* — **niþings op,** *n. L.* — **niþingsvärk,** *n.* [*Isl.* niđingsverk] *L. nidingsverk. GS* 43.

niþiungar, *m. pl. L.*

niþra (niþþra. -ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl* niđra] *L.* **1)** *nedsätta, förnedra.* niþþra þina natura . . . vndi stoka ok stena. som minna äru värþe än þu sialuar *Bu* 138. at han soma högdhe, some nidhradhe mz nakro plikt eller plaghom vnder andra *MB* 1: 101. hua ther wardr röntr i rädde ok odyghd, han skal warda nidhradhr medh blyghd ok skadha *KS* 80 (198, 88). the villia henne främia met giffthermaall ok ekke nidhre *FM* 687 (1517). **2)** *undertrycka.* then riddare, som . . . nidhra nakra lodh kirkionna rät *MB* 1: 385. — *förtrycka, kufva.* thu skal . . . ey trodha han eller nidhra mz ower wald *MB* 1: 364. at nidhra them mz ärwodhe vnder sino walde *ib* 275. *ST* 323. warth aller israel mykit ödhmyuktir oc nidhradher j madians asyn *MB* 2: 84. var . . . riddirskap ok ära nidhrat *Fr* 47. **3)** *störta, krossa, förstöra, göra slut på.* at niþra alla indye lanz guþa *Bu* 204. han niþra hans vald mäþ sino valde ok iartignom *ib* 206. *MB* 1: *(Cod. B)* 549. war herra skal . . . nidhra all thiin handawerk *MB* 1: 428. hielpa at the wordho nidhradhe *Lg* 3: 221. — *Jfr* **fornidhra.**

niþre, *adj. komp. och* **niþarster (nidharster: -arst** *MP* 1: 141; *SJ* 72 (1434). **nidarster: -arsta** *RK* 1: 3936; **-arst** *SJ* 194 (1450); *Bir* 4: 201. **nidarsther: -arsth** *MP* 1: 142. **niþärster: -ärsto** *Bu* 172. **nidhärster: -ärsta** *SJ* 74 (1437). **nidherster: -erst** *MB* 1: 124; *SJ* 33 (1426); **-ersta** *ib* 3 (1421). **nidhirster: -irsta** *Bir* 1: 57, 214; **-irsto** *KL* 392**),** *superl.* [*Jfr Isl. komp.* neđri. *superl.* neđstr, neztr] *L. A) komp. nedre, undre.* hamblaþe sik niþro lima *(genitalia . . . membra) Bu* 172. *Bir* 1: 164. then nidra kefftana *Di* 83. nidhre sälinna gome *Bir* 2: 164. han *(presten)* hanna ogripelikin gudh oc nidhro thingin til föghias himerikis gudh j hans hand *(imique cœlestibus in manu ejus conjunguntur) ib* 111. nidhro vatnin flutu oc öfro vatnin stodho suasom mwr *ib* 126. *Ber* 141. *B) superl. nederst, längst ned varande.* templisins bonadhir rifnadhi i twa lyti. fran ofuersto oc til nidhirsto *KL* 392. swa som . . . en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *Bir* 1: 214. fallir til nidhirsta diupit *ib* 57. maanen är nidherst alldra himiltungla *MB* 1: 124. loot them jnnan thz nidarsta rwm *RK* 1: 3936. hamblaþe sik först niþärsto limi *(genitalia) Bu* 172. haffdhe sik ingiffuit mädh olaff kannogiutara mädh the öffre hälfftinne . . . oc the nidhersta hälftena köpte fornempde olaff cannogiutare *SJ* 3 (1421). i thän nidhärsta gardhin a norre sidhonne *ib* 74 (1437). — *n. adv. nederst, längst ned.* han skal bränna nidharst til heluitis *MP* 1: 141. brinna nidarsth j heluite *ib* 142. thu war sarghadhir . . . owärst aff hoffdheno, oc nidarst til ilianna *Bir* 4: 201. the fornempda tompt liggir nidharst widh murin *SJ* 72 (1434). *ib* 194 (1450). hulkit fornempda ärffuo som langt är öwerst fra gatunne ok nidherst geen sionom *ib* 33 (1426). — *Jfr* **nädhre.**

niþre (nedre), *adv.* [*Isl.* niđri] *L.* **1)** *nere.* saa . . . ena stiärno nidhre när sik *Bil* 53. swaradhe en röst nidhre vndir iordhinne *Pa* 8. här nidhre i världinne *KL* 337. the sato nidhre a iordhinne *Bo* 171. the som nidhre stodho *ib* 200. örn hulkin som aff högdhinne skodhar huat som nidhre är *Bir* 2: 50. wil iak oppenbara her nidhre i iordhrike thera synd *MB* 1: 190. *ib* 39, 282. *Fr* 887. *RK* 1: 3634. *ST* 214. sommä mynä swenne äre ther nedre tilforenne *FM* 127 (1501). — liggia nidhre, *a) ligga nere, ligga kullväkt.* än the (ɔ: gardha) nidhre liggia *TB* 77. *b) ligga nere, försummas, åsidosättas.* skällikhetinna dygdh liggir nidhre vtan kärleksins brona *Bo* 140. **2)** *nedtill, nedantill.* i räghnboghanom mz hans twem litom, som öwermeer är bla oc nidhre rödher *MB* 1: 195. gaff caleph henne frukt saman aker vppe *(superius)* oc nidhre *(inferius) ib* 2: 70. loth up hans laurenssone eth ärfue mädh mur grund ok alle bygning uppe ok nidhre *SJ* 44 (1428). thänne tompt är beläghin nidhre i grändinne *ib* 16 (1432).

nidhrilse (nidhirlse *MB* 2: 229**),** *n. pl.?* **1)** *förnedring.* räknande . . . nidhrilse oc afsätilse ophöghilse *Bo* 110. *MB* 2: 229. cristi nidhrilse *Su* 308. *ib* 313. **2)** *förstöring, undergång.* foresagdhe han tha thera licamlico nidhrilse *(excidium) Bo* 166.

nidhring (nedringh), *f. förnedring, förödmjukelse? förderf, undergång?* forhopendes thet skullä kommä . . . allä eders fiändä til nedringh, skadhä och forskräckilsä *BSH* 5: 192 (1507). *Jfr* **fornidhring.**

nidhskaper (nidhskapr. nidzskapir *MP* 1: 7, 281, 310; **-skap** *ib* 2: 206. **niidhskapp** *Ber* 289. **nidhschap: -schapen** *ib.* **nidhschapp** *ib.* **nizskapir** *Bir* 3: 100; **-skap** *ib* 305, 442; *Ber* 124, 125. **nizkaper** *ib* 6. **niskapir** *Bir* 1: 154**),** *m. nidskhet, snålhet.* är nidhskapr odyghd, vm man haldr alt kuart huat som giwande är *KS* 34 (88, 36). wi elskom ey nidhskap äller karugheet *Al* 6321. *MP* 1: 7, 281, 310, 2: 206. *Bir* 1: 154, 3: 99, 100, 305, 442. *Ber* 6, 124, 125, 289.

nidhugher, *adj. nidsk.* allä nidughe skulo ther jnne pinas *Pa (Tung)* 30; *jfr* LII.

nidhvärk? *n.* [*Jfr Fnor.* niđvirki] *uppsåtligt förderfvande af annans egendom?* dömdes . . . erich sak til xl m. [for] niadwerk *(för* nidhwerk?*) BtFH* 1: 224 (1508).

nigha (nighia *Bir* 5: 59. *pres.* **-er.** *impf.* **negh. neegh** *Bil* 684; *KL* 355. **neyg** *Va* 27. **ney** *ST* 189. **nigedhe** *MD* 39. *pl.* **nighu. nygde** *Lg* 3: 37**),** *v.* [*Isl.* hníga] *böja sig, luta sig (för el. åt).* **med dat.** bilätit bögdhe sik ok negh vnga manninom *KL* 77. — *buga sig, niga (särsk. ss tecken för vördnad).* **med dat.** þe nighu barneno sva diupt mz höfþom *Bu* 71. nighu all belätin hanom *Bil* 759. the nighu honom mz alle vyrdhning *Bo* 3. *KL* 24, 355, 380. *Bo* 51, 54, 214, 216, 242, 247. *Bir* 5: 49. *MB* 2: 376. *Va* 27. *Al* 1084. alle skulu mik nigha ok bugha *ib* 1317. *Lg* 3: 37. negh *(adoravit)* han gudhi *MB* 1: 257. negh *(böjde sig för, ödmjukade sig för)* hans naþom *Bu* 145. — *med prep. el. abs.* neegh diupt for altara *Bil* 684. hwarte ful han a knä ellir ney til altarit *ST* 189. komen alla j choren, nighandis til altarit *Bir* 5: 18. *ib* 59, 65. til gloria parti *(för* patri*)* nighen alla *ib* 18. *ib* 61. at klärken nigher til thenna ordhin *Su* 315. at prestin sik bögher oc nigher *ib.* at the skullo wäster

nigha *MB* 1: 490. nighandis östir *Bir* 5: 51. negh tyth *Lg* 3: 101. tha är altidh nighande *Bir* 5: 18, 62. alla wpstandin til gloria patri oc nighen *ib* 18. *ib* 19, 34, 47, 60. swa nigedhe *(böjde ned hufvudet)* han *MD* 39. — **nigha nidher,** *böja sig ned, luta sig ned.* fallande a knä oc nighande nidhir a iordhena *Bo* 209. negh han mz hofdheno til fadhorin nidhir a brystit *ib* 204. — **nigha sik nidher,** *böja sig ned, sänka sig ned.* ändane aff stangomen nighu sik nidher oc tilbadho ihesum *MB* 2: 375.

nighan, *f. bugning, nigning.* huru knäfal oc nighan skulu warda j kirkionne *Bir* 5: 18.

nikkan, *f.* [*Jfr Mnt.* nicken, *v.*] *nick, nickande, rörelse med hufvudet.* än vi dröfdhom jther medh . . . theknom älla nikkan *VKR* 59. *Bir* 4: 12, 5: 104.

nima (nimma *Bir* 4: 34; *KS* 52 (132, 56), 52 (133, 57); **-e** *Bir* 1: 253. **nymma** *VKR* 78; *Di* 57; **-om** *LfK* 102. *pres.* **nimber** *MB* 1: 171, 279. **nimbir** *Bir* 1: 41, 58, 3: 125; *GO* 794. **nymbir** *Bir* 3: 74. *refl.* **nyms** *VKR* 80. *impf.* **nam.** *2 pers.* **nampnt** *Bir* 1: 58. *pl. 1 pers.* **namom** *Bo* 35. *2 pers.* **namen** *Al* 1292. *3 pers.* **namo.** *konj.* **name** *MB* 1: 286. **nome** *ib* 93. **numme** *ib (Cod. B)* 553. *part. pret.* **numin. nwmmin: -ith** *VKR* 80. **nwmmen** *Lg* 331, 3: 421. **nomin** *ST* 37. **nomyn** *LB* 3: 82. *imperat.* **nim** *Bo* 153; *KS* 22 (54, 24); *Fl* 128. **nimm** *Ber* 113. **nym** *LfK* 47), *v.* [*Isl.* nema] **1)** *fatta, taga.* nima stadh, *stanna, fastna.* nw stadhnar archen oc nimber stadh ower armenie landz bergh *MB* 1: 171. swärdhit nam ij sadhelin stadh *Fl* 1857. *Di* 253. *Iv (Cod. C, D)* 3190. hans hiärtä nam thz *(hugget)* j stadh *(stannade el. fastnade i hans hjärta) ib (Cod. B).* **2)** *discere, inhämta, lära.* nima guz þiänist *Bu* 5. maria nam mer af guþi sialuum ok hans änglom än af nochro människio *ib.* han formate . . . eigh mer nima: än aue maria *ib* 7. sua värþelekt sacramä[n]t nima *(inhämta kunskap om) ib* 140. huru gat thu numit thz nampn *Bil* 85. nima gräsanna krapt *MB* 1: 291. tha name thz barn . . . hebreisko tungo *ib* 286. *Bir* 3: 125. the hafdho bookmaal numith *Fl* 146. nima bok *(litteras discit) Bo* 30. *KS* 62 (154, 68). *Bil* 590, 776. *KL* 197. *Al* 171. *VKR* 45. *ST* 291. *MB* 1: 93. han nimber . . . alla the boklister som tha waro i iordhrike *ib* 279. *ib* 119. nam aff honum mang klok thing *MB* 1: 175. the bökir som the skulu nymma *VKR* 78. *Bir* 4: 34. hördhe oc nam gärna thz the hanom kiändo *Bil* 843. *Fl* 143. äkke namom vij thz i thässa mästarans skola *Bo* 35. at han skulle känna them thz som them tharfuadhis nima *ib* 64. the nima ey mina läkzo älla min visdom *Bir* 1: 101. nima andelica tämpran *ib* 2: 279. han nam sanna snille ok visdom aff minom anda *ib* 3: 228. at nya brudhin . . . nimi thulimodh oc fatikdom oc . . . nimi renlek oc ödhmiukt *ib* 4: 17. *VKR* 64. *KS* 52 (133, 57). *Va* 28. *Di* 57. *Al* 6029. *GO* 794. lära ok nima wit ok snille *Al* 6011. at thu kan mith lifwerne nima *(lära känna) ib* 6032. ij namen thz ey aff mäster kato *ib* 1292. *KS* 22 (54, 24), 52 (132, 56). nam all (tungo maal) tala *Bil* 225. namo läsa saltara *ib* 460. nim thakka gudhi *Bo* 153. *Bir* 3: 74. *Al* 4749, 4751. *KS* 50 (127, 54). *LfK* 47. at människian vm världzlik thing skuli nima at thänkia himerikis thing *Bir* 2: 36. *ib* 1: 41, 253, 2: 140. *Di* 43. som j sigh siälfuom hafua nwmmith ath pröfua krankdomana *VKR* 80. ath vita skipa räta matto nyms mäth pröfuan *ib.* han skref läst ok cristnamanna bön swa som han nam aff ware fru siälfue *Bil* 259. äptir thy som thön namo j sin barndom *KS (Fragm.)* 11. at thu nim väl ok idhelik *Fl* 128. *ib* 133, 135, 140, 182. *Al* 5974, 6460. nimm af mik, at iak är milder *Ber* 113. kändo ok namo ey sik vtan androm *Bir* 2: 307. — *erfara, få veta?* jak war ridhin . . . a äwintyr som ij maghin nima *(Cod. B, C, D, E, F* for nimma, fförnimen*) Fr* 1098. **3)** *företaga sig, börja. närmande sig en blott omskrifning af följande i inf. satta verb.* mong en tydzk tha sigia nam *RK* 2: 8981. — *part. pret.* **numin,** *borttagen, lam.* war hon paralitica, thz är nwmmen ällar halffuir borttakin *Lg* 331. en saloghar siukar man. numin ok onytar *Bu* 165. *ib* 510. *MP* 1: 321, 322, 2: 44. som limom la numin *Bil* 351. numin i handom *Bu* 15. numin j flerum limum *Bil* 347. *ST* 37, 43. *Lg* 3: 421. *LB* 9: 114. skal han ey skadas aff paralisi som nomyn *ib* 3: 82. — *Jfr* **fornima, bortnumin,** *äfvensom* **numin sot.**

nime, *n. trol. för* **minne.** halda j sino nime *(Bures uppl.* 52: minne*)* huat thön nima *KS (Fragm.)* 11.

nimne, *n.? förstånd.* i siälenne ok hänna þrem (kraptom) nimne *(Bil ss rättelse af senare hand:* näme 975*)* ok minnas ok undarstanda *(intellectus, memoria et ingenium) Bu* 185.

nio (niio *Bu* 61. **nighio** *SD NS* 1: 606 (1406). **nyo** *Bir* 3: 85; *Al* 875. **nyio** *Bil* 425; *Bir* 1: 167. **nyu** *L.* **nygia** *SO* 104), *räkn.* [*Isl.* níu] *L. nio.* la han niio manaþa ii moþor liue *Bu* 61. nar nio oc tiughu aar varo framlidhin *Bo* 35. *Bil* 425. *Gr* 295. *Bir* 1: 167, 3: 85. *Al* 875. *SO* 104.

nionde (niunde *L.*; **-a** *KS* 48 (121, 52), 59 (148, 65). **nivnde** *Bil* 84. **niiunde: -a** *Bu* 72. **nyunde** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*)), *räkn.* [*Isl.* níundi] *L. nionde.* a niiunda are ok tiughu *Bu* 72. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Bil* 84. *KS* 48 (121, 52), 59 (148, 65). *Su* 305, 307. *Jfr* **halfnionde.**

niotighi (niu tighi *L.* **nighiotighi** *SD NS* 1: 26 (1401). **nighitighi. niotio** *Gr* 295), *räkn.* [*Isl.* níu tigir] *L. nittio. Bil* 317. *Gr* 295. han gar fran them nio ok niotighi *MP* 1: 200. for änglana skapan . . . hulka myklikhet teknat är mz nio ok niotighi tali *ib.* for nighitighi markor ok hundradhe *SJ* 50 (1432).

niotighinde (niotiende *MB* 2: 373), *räkn.* [*Isl.* nítogandi] *nittionde. KL* 377. *MB* 2: 373. *Jfr* **nitande.**

nista, *f. kanna?* tha bärs in twa stora nistor *AS* 60. taker han badha nistunar *ib.* til thera nistu *ib.* häffuin wt tha bansatta nistuna *ib.*

nitan (*L.* **nittan** *Bir* 3: 432, 433. **nytton),** *räkn.* [*Isl.* nítján] *L. nitton. Bir* 3: 432, 433. nytton allna tompt *SJ* 79 (1433).

nitande (*L.* **nittande. nittonde: -a** *VKR* 56; *Su* 306), *räkn.* [*Fnor.* nítjándi] *L. nittonde.* thz hände oppa niotighinda *(trol. för* nitanda; *undevigesimo; motsv. ställe MB* 2: 373 *har emellertid* niotiende*)* areno tyberij . . . ok a nittanda areno herodis konungx *KL* 377. *MB* 2: 373. *VKR* 56. *Su* 306. *Jfr* **halfnittande.**

nindha (nywdha), *v.* [*Isl.* hnjóða] *eg. stöta; nita, fästa. bildl.* tha fakunnughe män ganga i wars

herra smidhio . . . tha nywdha the sin hugh a them creatwrum som äre meensam *MB* 1: 75. *Jfr* **nydhas.**

niure (nyure. nywre. nyre: -a *LB* 8: 119**),** *m.* [*Jfr Isl.* nýra, *n.*] *njure.* är mans nywre harder *LB* 7: 2. för . . . siwkan nywre *ib* 100. gud haffuir skapat i mannen twa nywra, een oppo hwar siidona om liffrena *ib* 266. *ib* 2: 47, 3: 119. (giordhins) . . . thine nyura mz renliuis linda *Bil* 796. ranzsakande nywra oc hiärta *MB* 2: 337. gudh wpletar hiärta och nywra *Ber* 153. *LfK* 185. — **niura hardher (nywra haardh),** *adj. som har hårda njurar.* är man nywra haardh *LB* 2: 47. — **niura sot (nywra-),** *f. njursjukdom, njurlidande.* for nywrasoth *LB* 7: 2. *ib* 266. — **niura värker (nywra-),** *m. njurlidande.* fordriuer niura värk *LB* 5: 81. for nywra werk *ib* 7: 140. *ib* 8: 50.

niusa (nyusa. nywsa. *pres.* **niws** *GO* 1042. **nyusär** *VGL* XIV. *impf. pl.* **nusu** *Bil* 713**),** *v.* [*Isl.* hnjósa] *nysa.* nyusär sternuto *VGL* XIV. sternutare j: nywsa *LB* 6: 284. hwa som harth niws han faar godha skäpno *GO* 1042. män doo widh at the nusu eller gespadho *Bil* 713. hwar bidher androm gudh hiälpa tha the nyusa *ib.* haldz hon (ɔ: elleborus) til näsa tha gör hon nyusa *LB* 3: 144. *Bir* 2: 60. *LB* 4: 348.

niusan (nyusan. nywsan), *f. nysande.* tha rensas howdh mz nywsan *LB* 4: 344. renser han mans hoffuidh medh niwsan *ib* 2: 50. renser thz huuith innan manz niusan (*för* -om? *D. Harpestr. s.* 89 *har dock:* mæth nysæn) *ib* 8: 51. the nyusanan (*för* -in) takir borth siukdom aff hofwodh *ib* 3: 144.

niusar? *f. pl.? näsborrar, näsa.* tz rensar hoffwdit ynnan mans nywsom (*för* -an? *D. Harpestr. s.* 89 mæth nysæn) tz er ginom nesom *LB* 7: 150.

niusyrt (nysyrtt), *f.* [*Jfr* niuseört, *Arvid Månsson, Örtabok s.* 194] *helleborus Lin. el. veratrum Lin.* litet aff nysyrtt som vexer hoss jorden *LB* 7: 293.

niuta (nyuta. nywta. nyta *L.*; *MB* 1: 10, 425, 429; *Iv* 1499, 3011, 3740, 5512, 5686; *Fl* 1928; *Al* 4453, 10325; **-e** *ib* 5387; *MEG (red. A)* 57; *EG* 67. *pres.* **-er. nyutter** *SO* 32. *impf.* **nöt.** *pl.* 1 *pers.* **nutum** *Bu* 76. 3 *pers.* **nöto** *ib* 195. **nwtto** *RK* 2: 1011. *part. pret. n.* **nutit. notith** *Al* 10296. *imperat.* **niwt** *Lg* 3: 218; *Di* 59. **nyyt** *Al* 2851**),** *v.* [*Isl.* njóta] *L.* **1)** *få, få del af, njuta, åtnjuta.* vigþo alle appostoli varns (*för* vars) härra licama ok nöto sialuo ok gauo cristno folke *Bu* 195. nutum vi þina naþe *ib* 76. wtan han nyute särdelis wara nadh *MEG (red. B)* 62. *EG* 67. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). frälse oc fridh nyta *MB* 1: 425. *ib* 10. *RK* 2: 3846. alt thz han hafdhe ther aff nutit *ST* 429. alexander nöt tha lykko godh *Al* 9311. rättin . . . nyta *Iv* 3740. *RK* 2: 1007. the nwtto huarte räth eller skäl *ib* 1011. laghen niwta *ib* 1583. the slogho them sa a hals oc nacka the fängelse nywta togot til tacka *ib* 9440. nywtha . . . manghe goth aat enom (*för ens skull*) som gudhi täkkes *Lg* 3: 170. **2)** *behålla.* vnnä wi hännä þet samä frälse nyutä (*kan äfven föras till* **1)** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). om iak ma lifuith nyta *Iv* 5512. *ib* 5686. vi maghom goz ok rät ey nyta vtan ful makt moot honum staar *ib* 1499. swa framt the . . . willo sin hwffudh nywta *Lg* 220. hwar nyte sit *Al* 5387. *ib* 10325. giter han them (*landen*) ful wäl notith *ib* 10296. the matte ey niwta thera biscopa waal (*behålla sin rätt att välja biskop) RK* 2: 543. — (?) at the laten warä wnderdanä . . . therrä nyutä (*behålla det som är deras, sin egendom?) SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **3)** *hafva gagn el. glädje (af), hafva el. draga nytta af, hafva el. njuta godt af, få hjälp af. abs.* niwt wäl (*säges af gifvaren till den som mottager gåfvan) Lg* 3: 218. *Di* 59. — *med gen.* hwa alt sith wil göma han kan ey annars manz niwta *GO* 399 (annars manz *möjl. att fatta ss gen. poss.: annan mans egendom*). ey läta the mik lifwa vtan jak nywte thin *Bil* 165. han nöth thäs at the vetu mik vidher syn *ib* 282. nöth hon sinna ödhmyukt *ST* 222. — *med ack.* thu skal födha sönir oc dotter, oc ey nyta (*frueris*) them, thy at the skulo ledhas i fängilse *MB* 1: 429. oppa thz wi maghum honom nyuta *ST* 122. *Di* 177. nywta them saat godho (*åtnjuta godt af dem) Lg* 3: 339. kan han nywtande vardhe bröderne ath the vylia haffue hanom j embetet mz thöm *SO* 117. niuta hans böne *Bir* 2: 10. *Fl* 1928. nyyt thit dirffwe *Al* 2851. nöt lykko siin *ib* 2865. thu skalt niwtä thin ordh *Va* 41. offtha nywtär man eth goth bodh *Di* 207. tha wardhir iak nyutande brödhranna godhgerniga (*kan fattas ss gen.*) *ST* 287. hon hafwir sina ödhmyukt oc lydhno swa mykyt nutit *ib* 223. *ib* 220. thz nöth iak mykyt *ib* 267. thu skalt thz nyuta, at thu minom son j geen skipadhe sina hustru *ib* 528. *Iv* 3011. *RK* 2: 2692. *Di* 300. *Lg* 3: 323. sin kerlek munde han jlla nywta *RK* 2: 9562. i haffwen ther ey swa mykit i nwtit älla ok niwtin fram a leedh (*I hafven icke skördat så mycken fördel deraf, icke häller skolen I framdeles göra det*) swa frampt at konungen er jder vreed *ib* 1: 2101-2. ma faþren nyutä þerä thiänist (*räkna sig till godo den krigstjenst de göra) SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *med dat.* at köpmen matte icky breffuom niwta thz rikes raadh munde them giffwa *RK* 2: *s.* 339. äro nyutande brödhranna bönom oc allom androm godhgernigom som brödhirne göra *ST* 287. — *med en sats inledd af* at *el.* thät. swa hafwir ioseph nutith at han hafdhe reent lifwirne *ST* 411. lathe hanom niwta thz han war swerige tro *RK* 2: 2694. *Bir* 4: 174. — *få (något) genom (någons) hjälp, hafva (någon) att tacka för (något). med två ack.* thz nöth hon (*derför hade hon att tacka*) sina ödhmyukt oc wisdom *ST* 219. — *med dat. och sats inledd af* at. nöth sinom winom oc gafwom at han wart til biscop waldir *ST* 351. — *med dat. (el. ack.) och prep.* til. enkte nywter jak ider ther till *RK* 1: 1083. — *åtnjuta godt för (någons) skull. med gen.* hafdhe ewa ensamin syndath, oc ey adam mz henne, hwath hafdhom wi hälder nwtith hans (*Cod. A* honum 147) . . . eller hafdhom wi vntgullith henna *MB* 1: (*Cod. B*) 538. *Bir* 4: 158. — *med dat. el. ack. MB* 1: 147. *Bir* 4: 145. alle thine winer thu gudelika bidher fore j mässonne warda tik niwtande *Su* 305. — *lida ondt för (någons) skull? med dat.* enkte haffuer iac mot ider brutit oc wet ey hwem iac haffuer nwtit *RK* 2: 3555. — **niuta sik,** *njuta, förnöja sig.* niutom os i wårn tima *KS* 60 (150, 66). — **niuta at, 1)** *åtnjuta.* at faa älla niuta hänna miskund aath *Bir* 1: 86. vtan han nyte särdelis wor naad at *MEG (red. A)* 57. **2)** *hafva el. njuta godt af, få hjälp af.* bidhia for allom them thu hafwir nutidh ath *ST* 320. vtan han nyutter serdelis

companit aat huadh nadher the medh hanom göre vylie *SO* 32. frykter iak for mit liiff . . . vtan iak niwter tig att *Di* 193. manghe nywta hännas böner aat *Lg* 335. — *få el. ernå (något) genom (någons) hjälp, hafva (någon) att tacka för (något).* iak nöt mina modher aat, at iak wardh gudz tiänasta quinna *Lg* 3: 17. — *åtnjuta godt för (någons) skull.* thu niwter tik ekke siälffuer at, men thu niwter enä quinnä at *Va* 54. läth myn son nywtha mik ath *Di* 279. — *få för (någons) skull.* thz skall han niwta tik aat ati dag skall han hängiä *Di* 68. — *Jfr* **at niuta.** — **niuta til,** *hafva el. njuta godt af, få hjälp af.* at han hade föge hielp faatt aff then honum borde hielppe, hade han icke nwthit eder till *FM* 146 (1503). vtan tw niwter annan man till *Di* 68.

nizkaper, *se* **nidhskaper.**

nizker, *se* **nidsker.**

nobel (nobil. *pl.* **noblar. nobele** *RK* 2: 53; *SJ* 30 (1425). **nobila** *SD NS* 2: 70 (1408)**),** *m.?* [*Mlat.* nobile, nobulus. *Ffranska* noble. *Mnt.* nobele] *ett slags (ursprungligen Engelskt) guldmynt.* xx ängliska viktogha nobila *SD NS* 2: 70 (1408). j swadana mynt at fyra swenske marc görä fult fore en fulwightoghan engliske nobel *FH* 2: 70 (1430). swar ängilskir nobil för halffempte mark *ib* 3: 34 (1443). *ib* 132 (1448). j swa godho mynte at halff fämte mark göra en nobel *ib* 4: 5 (1441). ffor xx twsant nobele stoth thz j pand *RK* 2: 53. the waro väl monga nobla wärdh *ib* 8606. *Lg* 3: 7. *LfK* 12. *SJ* 30 (1425). päninga skriin hulkit som fulth war sath mz noblom *JP* 85. för xx^M [20000] nobla swara *RK* 1: *(sfgn) s.* 191.

nogh (noogh. nok *LB* 2: 43; *RK* 3: *(sista forts.)* 4651, 5646, 5667; *Su* 186. **naak** *FM* 187 (1504). **noch** *SO* 203**),** *adj. och adv.* [*Isl.* nóg. *Jfr Mnt.* nôch] *A) adj. n.* **1)** *nog, tillräckligt.* kälta äpte meer än noogh *Bo* 137. han hafdhe nogh *Al* 3838. *VKR* 28. hwat ey är thz tha ympneth äller nogh hwarie enne älskande siäl *Su* 98. wari tik nogh min wälsignilse *Bir* 4: 115. tha wi . . . haffdom köt oc brödh nogh til mättes *MB* 1: *(Cod. A 3)* 558. at the haffua nogh til at äta *ib.* tha ffar hon myölk nok *LB* 2: 43. math och öll fynge the nog *RK* 3: *(sista forts.)* 5640. math gaffs nok både myken oc godher *ib* 5646. folk hade iag nok som wille them biida *ib* 5667; *de fyra sistn. ställena kunna föras till* **2. 2)** *mycket.* haffa noch göra *SO* 203. ther störte nok oppa båda siidher *RK* 3: *(sista forts.)* 4651. gall oc gny ther hördes nog *ib* 4650. *B) adv.* **1)** *nog, tillräckligt.* är iak nogh rikir allom atir gälla *Bir* 1: 55. at the äru nogh mang til at vpäta eth lamb *MB* 1: *(Cod. A 10)* 555. är ey thz nogh *(motsv. ställe KL* 384: ympnyt*)* stoor sak *MB* 2: 379. haffde ympnogatz oc nok fult giort *Su* 186. **2)** *mycket, ganska.* nekade länge oc manliga nogh for slika gärningh *Lg* 637. **3)** *alltför.* hwat ey är thz nogh omilt, oc omykyn grymhet *Su* 98. hwariom enom älskara är nogh litith *(nimis parvum)*, huat hälstz thz är, om thz är ey thz han älskar *ib* 99. **4)** *nog, visserligen, säkert, utan tvifvel.* han är ther man nog til *Va* 31. nogh är thz sant *RK* 2: 934. thz skal thik nogh wardha *ST* 144. han hielper hanum nog *Di* 126. onda twngor ärä nog till *ib* 36. *FM* 187 (1504). **5)** *visserligen, väl.* nogh hördhom vj badhe idert maal ok hennes som vidher ider taladhe än ey saghom vj hona *Lg* 3: 545. *Su* 169. — **i nogh,** *adv.* [*Isl.* í nóg] **1)** *i mängd.* tha komo . . . kämpa oc resa rät i nogh *Al* 7354. **2)** *mycket, ganska.* thz *(djuret)* . . . war vnderlika skapt ij nogh *Al* 5471. — *Jfr* **nogher.**

nogha, *adj.* [*Mnt.* nouwe] *noga, nogräknad.* swa skalt thu wara nogha om thina tysto, som han om sin pänig *LfK* 143.

nogha, *adv.* [*Mnt.* nouwe] **1)** *noga, noggrant.* toge swenske noga wara oppa ath the skulle ey aff slottit wtslå *RK* 3: *(sista forts.)* 5033. **2)** *knappt.* then i ofuerflödogheet är komin kan nogha *(vix)* wändha sin sidh vtan mz dödhin *Ber* 289. thz skip som tilröchte mz xxx män thz for mz xx noge ferdige *RK* 2: 8946. wart thit komen nogha vell fför än gutha slogo hans fogda j heell *ib* 1: *(sfgn) s.* 184. the suenska villen nogha see eller höra *ib* 188. konung hakon monde nogha *(med knapp nöd)* om ganga *ib* 186. — *Jfr* **növa.**

nogher, *adj.* [*Isl.* nógr] — *n. nog, tillräckligt.* tha varder . . . wineth goth och alla handha nogth oc goth *LB* 7: 62. — *Jfr* **nogh.**

noghlika, *adv.* [*Mnt.* nouweliken] *med nöd, med plats, knappt.* noglika ällar näpleka frälsas nakor rätwis människia *LfK* 6.

nokkadrumber, *m. L.*

nokka kona, *f. L.*

nokon vart, *adv. L.*

nokor (*SD* 5: 638 (1347); *Bu* 145; *KL* 168; *Ansg* 199. **nogor** *Di* 225, 229. **nokar** *SD* 5: 567 (1346). **noghar** *VKR* 9. **noger** *SO* 149. **naquar** *SR* 35. **nakar** *MB* 1: 94, 335, 337, 459, 460; *Gr* 264; *Al* 930. **nagar** *GS* 57 (1474); *SO* 147. **nagher** *MB* 1: 215, 2: 120. **nager** *SO* 205. **nakor** *Bir* 1: 241; *Lg* 3: 7; *LfK* 10, 14, 143; *Su* 289. **naghor** *LfK* 247, 260. **nogan** *Di* 225. **nakan** *Bir* 3: 7. **naghan** *GS* 57 (1474). **nagan** *ib. f.* **nokor** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *Bu* 130, 414. **nochur** *VKR* 28. **noghar** *ib* 43. **nakar** *Al* 9217. **naghar** *VKR* 9. **nakor** *Su* 281; *LfK* 4, 6, 143. **naaken** *FM* 127 (1501), 154 (1504). *n. (nom., ack.)* **nokot** *Bu* 145; *Bil* 272, 347; *RK* 1: 557; *ST* 173, 232; *Su* 381. **noghot** *RK* 3: 858. **nogot** *ib* 2: 5605; *Di* 129. **nogoth** *ib* 273. **noquot** *Bu* 55. **nokuth** *Ber* 271. **nogwth** *Lg* 3: 121. **nogit** *FM* 241 (1505). **nogith** *BSH* 5: 229 (1507). **nokat** *SD* 5: 567 (1346); *KL* 79. **noghat** *VKR* 9. **nogat** *Di* 272. **noquat** *Bu* 56. **nakot** *Bir* 1: 142, 241; *KL* 174; *Lg* 3: 286; *LfK* 6, 7, 11, 12, 13. **nagoth** *BSH* 5: 254 (1508), 346 (1509); *FM* 572 (1513). **nagwat** *RK* 2: 2421. **nakat** *SR* 15; *Bo* 223; *KL* 79; *Bir* 3: 215; *SO* 205. **nakath** *MB* 1: 36, 74, 94, 214; *Fl* 417. **naghat** *LfK* 222; *Lg* 3: 529. **nagat** *Di* 240; *SO* 203. **naaket** *BSH* 5: 192 (1507). **naakitt** *ib* 468 (1511). **naget** *ib* 4: 335 (1503), 336. **nagasth** *(för* **nagath***)* *Di* 240. *ack. m.* **nokon** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *Bu* 205; *RK* 1: 305. **nogon** *BSH* 5: 346 (1509), 463 (1511). **nokan** *SD* 5: 606 (1346); *MP* 1: 184; *VKR* 9. **noghan** *VAH* 24: 322 (1442). **nogan** *BSH* 3: 78 (1454). **noghen** *ib* 5: 229 (1507); *FM* 489 (1510). **nogen** *ib* 241 (1505). **nogin** *ib.* **nakwarn** *HSH* 16: 4 (1369). **nakan** *MB* 1: 74, 460; *Lg* 3: 7. **naaken** *FM* 127 (1501), 154 (1504). **nakon** *Bir*

1: 142; *Lg* 8: 7; *LfK* 142. **naghon** *ib* 260. **nagon** *BSH* 5: 346 (1509). **nokron** *KS* 50 (128, 54). **nagran** *RK* 2: 4204. **naghan** *LfK* 215; *Lg* 3: 529, 580. **nagan** *LfK* 260; *SO* 146. **naan** *BSH* 5: 468 (1511). **nagen** *ib* 4: 336 (1503), 5: 344 (1509). **nokor** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **nokar** *BSH* 1: 181 (1381). *f.* **nokra** *Bil* 235. **noghra** *SJ* 144 (1446). **nokora** *KS* 86 (211, 94). **noquara** *Bu* 10. **nakra** *MB* 1: 156, 385, 460; *Bir* 1: 142, 241. **nakkra** *Su* 89. **naghra** *MB* 2: 331. **nagra** *LfK* 247; *Lg* 8: 580. **nagar** *SO* 205. *dat. m.* **nokrom** *BSH* 1: 181 (1381); *Bir* 1: 142; *SO* 25. **nokkrom** *Su* 20. **noghrom** *VKR* 13. **nakrom** *Lg* 8: 291. **nagrom** *LfK* 249. **noquorum** *Bu* 20 (*kan fattas ss dat. pl.*). *f.* **nokre** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **nochre** *Bu* 5. **nochro** *VKR* 43. **nakre** *MB* 1: 101, 449; *Su* 95. (?) **naquare** *SR* 35 (*på tre st.*). *n.* **noghro** *VKR* 28; *KS (Fragm.)* 12. **nogro** *ib*; *RK* 2: 8797. **nakro** *Bir* 1: 241, 4: 129; *LfK* 7. *gen. m.* **nokurs** *Ber* 270. **nogers** *BSH* 5: 521 (1512?). **nakars** *VKR* XVIII. **naghors** *MB* 2: 59. *f.* **nokra** *SD* 5: 567 (1346). **nakra** *Bo* 5. *n.* **noghors** *Lg* 8: 378. **nogors** *RK* 2: 8464. **nakars** *MB* 1: 507. **naghers** *Gers Frest Inl.*, 20. **nagers** *BSH* 5: 299 (1508). *pl. nom. m.* **nokre** *FM* 126 (1501). **noghre** *KS (Fragm.)* 12. **nogre** *BSH* 5: 347 (1509?). **nakre** *KL* 187; *Bir* 1: 142; *Al* 3123. **naakre** *BSH* 5: 507 (1512). **nagre** *FM* 235 (1505). *f.?* **naquarä** *SR* 35. *n.* (*nom., ack.*) **nokor** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *SJ* [illegible] (1441). **noghor** *VAH* 24: 322 (1442). **nogor** *RK* 2: 8768. **nokur** *SD* 6: 129 (1349). **nakar** *KL* 348. **naghar** *Lg* 8: 526. **nagar** *SO* 205; *BSH* 5: 313 (1508). **nager** *Lg* 3: 526. **nakor** *Su* 10, 107. **naghor** *ib* 218; *Bir* 4: 60. **nagen** *BSH* 4: 335 (1503), 5: 299 (1508). **nokron** *SD NS* 2: 119 (1409). **nokra** *Di* 36. **nogne** *BSH* 5: 229 (1507). **nagre** *ib* 521 (1512?). *ack. m.* **nokra** *KL* 166, 169. **nogra** *BSH* 5: 313 (1508). **nakra** *Bo* 5; *Al* 4992. **nagra** *BSH* 5: 313 (1508). **naquara** *Bu* 55. **nogne** *BSH* 5: 342 (1509), 343. *f.* **nokrä** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **noghra** *SJ* 144 (1446). **nakra** *Su* 289. **nagra** *Lg* 3: 580. *dat.* **nakrom** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); *Su* 98; *VAH* 24: 319 (1414); *LfK* 14. **naqwarom** *SD* 5: 398 (*öfvers. fr.* 1416). *gen.* **nokra** *Ber* 271. **nogra** *RK* 1: 332), *pron.* [*Isl.* nökkurr, nakkvarr, nekkverr] *L.* *någon, aliquis, quis.* hwar sum sik bindir thär til. at han wil pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen *ib.* spör hwilka lund han hafdhe funnith nakath diwr swa sköt i skoghin *MB* 1: 214. þigia sik noquat af hälghom domom *Bu* 56. komo nakre til hans *KL* 187. kan . . . swa tymä. at nokar af þessom fyurum . . . falder fra *SD* 5: 567 (1346). vm han gifwir nokrom nakra gafwo *Bir* 1: 142. gör iak thz nakon sin (*aliquando*) *Ber* 222. *Al* 6464. hans värzlike brodhor gaff honom nakro sinne litit af kaal *KL* 272. äpte naquara dagha sua fastat *Bu* 55. innan nokor forlidhiin aar *SJ* 53 (1441). — *med föregående el. efterföljande* þän. vare thän nakar som han ville wttaka af the nödhinne *Gr* 264. hwilkin man sum bär nokor þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). dömum wir thät þyrftilikt. ok rathilikt at fälla nokor þing . . . the sum näst thorwo wit *ib.* vm nakor atir täpte nakra the gropena (*aliquam illarum fossarum*) *Bir* 1: 241. skodha nokot thz vndarlikit tekn aff honom *ST* 173. — *med följande* þässi. hwilken man som bryter nakrom (*för* i nakrom) þässom stykkyom *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — *i förbindelse med ett följande räkneord: omkring, ungefär (återgifves dock stundom icke i nyare språket).* nakre siäx äller flere *Al* 3123. man sa ther a wärnene sta thre män äller nakra twa *ib* 4992. fortingade nogor tw herede thär *RK* 2: 8768. — *någon, man.* var then besthe kempe som nogan visthe aff ath sägia j then tima *Di* 225. ey är thz noogh at naghor sik scriftar *LfK* 260. än nagher spör hurw iacob fik thässe wälsignilse *MB* 1: 215. iämsköth sleth han the bandhen snarliga likerwis som nagher swndherslite en noppotradh *ib* 2: 120. — *någon, ändå någon, åtminstone någon (i mots. till ingen).* jak gör ä nokon lettugha oblid *RK* 1: 805. þo lifþe än nokor guz naþa gnista ii hans bryste *Bu* 130. þu scalt alla pino fresta tel nokor bitar *ib* 414. alla the skip . . . som til nogro fälte wara *RK* 2: 8797. — *en viss, ett slags.* wm hanom owantil wardher giffuen een ällir nakor andelik hwila j gudhelika thinga skodhan (*ineffabilis pausatio, raptica quædam contemplatio*) *Su* 281. — *någon, någon särskild, en viss. med följande* en. än tho at gudz son skulle födhas, oc lösa alt mankönith, tha skulle han tho särdelis ther til födhas aff nakre enne släkt *MB* 1: 449. the nadher oc fridh . . . som land oc städher, eller nakar en man hawer aff honum *ib* 459. nämpnir särdelis nakan en skadha, eller nakra ena godhgerning *ib* 460. — *någon, något slags, någon som hälst.* at þu gör aldregh noquorom men þär mik þiäna *Bu* 20. at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *ib* 10. ij thorfwin ey . . . mödha idher nakra leedh *Iv* 4076. engin gat thungu rört älla nokra lundh teknat *Bil* 235. aff förstekyns orenlikhet war thz första nakarskyns folkx dödher *MB* 1: 507. vtan allan kostnat eller legho eller noghra mwtor i noghra matho *SJ* 144 (1446). han sa ther fiska . . . some swa stoor som nakar eek *Al* 9217. ffigh sielen see . . . eeth rädheligit dywr större än naghat bergh hon förre seet hafde *LfK* 222. nam mer af guþi sialuum: ok hans änglom än af nochre människio *Bu* 5. hans licame sitar högra än nokor himil *ib* 145. sigordh war mykith starkere en nogor thera *Di* 225. meere fägrindh . . . än nakor aldra lustelikasta somar kan giffua *Su* 289. fyr än nokor hämd görez *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hadhe jach stondith oppo myna föther tha . . . skolen j alle iiij ligith för myna föther för en nogor edher hade giffuith mykh bana saar *Di* 229. — nokon tidh, *någonsin.* eyncte thera skal aldre nogan tiid her effter wara . . . konung karl eller suerigis crona i mot *BSH* 3: 78 (1454). ath the viille . . . allre haffue hanom tiil herre . . . nagen tiidh i dheres dage *ib* 5: 344 (1509). roder jac ider . . . ati fara wiseliga oc sacta met honom, swa frampt i wele noghen tidh hugnat aff honom haffua *FM* 489 (1510). — nokon tima, *någonsin.* i thenna reenliffnadh scal engin nokan tima takas til systir ellir brödhir vtan höwitzka oc wälfrägdhadha menniskior *VKR* 9. — nokot sin (nokon-), *någonsin.* ey skal iak nakat sin känna ther nakat til *Bo* 223. *VKR* 9. *Lg* 69. *Fr* 1296. *Al* 5742, 6438. *RK* 3: 858. forglömde

hon ginstan alla the dröfuelse hon naghatsyn lidhet hafde *LfK* 246. höörde . . . huat helzt naghatsin sötestän sangh . . . aff sik kunde gifwa *ib.* om jach nogonsin hawer gesth eller giorth thöm nagoth i moth *BSH* 5: 346 (1509). allar kom han ther i striidh athan war nokon sin redder *Di* 1. — *n. adv. något, i någon mån, tämligen.* är huart andro nokot olikt *Bu* 145. syntis hon sancta birgitto nakat *(aliquantulum)* hwit *Bir* 3: 215. hertogen *(näml. var)* nokot swart ok magher *RK* 1: 557. komom nakot när landeno *KL* 174. han hafdhe ena borgh nokot när enom almanna wägh *ST* 232. nar han nakot när nalkadhis clostreno *Lg* 3: 286. *LfK* 222. ij [2] merkeligh möthe nagoth när *(något så när, ungefär)* pa en tiidh besöke *FM* 572 (1513). swa at grwffwen är noget när *(något så när, i det närmaste)* opreensidh *DD* 1: 198 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). faa finnas nokot swa *(så pass?)* gudhlike at the letin äpte at finna gudz nadh *Su* 381. — *vid komp.* nagwat förre *RK* 2: 2421. wil thet naget bethre worde *BSH* 4: 336 (1503). — *i förbindelse med ett följande* thäs. iak skall wardha nogwth thes rikare *Lg* 3: 121. — *till äfventyrs.* withen j nogot hwar drotzseten mon wara *RK* 2: 5605. är tw nogoth aff ylwinga släcth tha sik mik snart tith nampn *Di* 273. — *gen. n. adv. någonstädes.* mente nogors fara *RK* 2: 8464. *Lg* 3: 378. haffuer iak ok naghers farith willer *Gers Frest Inl. ib* 20. *BSH* 5: 299 (1508). — *dat. n. adv. någorlunda.* vngara tha the koma nogro til sin aldher *KS (Fragm.)* 12.

nokor, *adv.* [*Isl.* nökkur] *någonstädes.* wanadhe . . . at likit nokor til lanz fluti *Bil* 362. *ib* 434.

nokorleþis (nakorleþis *L.* **nakorledhis** *Bir* 2: 251. **nagherledis** *RK* 2: 4639. **nagerledhes** *LfK* 279**),** *adv. L. på något sätt.* at aldre sua stadhughir . . . fridhir vardhir j franz at the ther byggia j skulu nakorledhis *(ullatenus)* glädhias mz fulle sighirlikhet oc sämio för än thäs rikesins almogha blidhka gudh *Bir* 2: 251. om jach kan thz nagherledis ända *RK* 2: 4639. — *i någon mån. LfK* 279. — *Jfr* **nokraledhis,** *samt* nokra ledh *under* **leþ.**

nokor lund (nakor-. noghan-), *adv. på något sätt.* om iak hädhan nokor lund koma ma *Iv* 2718. — *på något sätt, under något vilkor, alls.* forbiwtz, at the som the footqwarna, eller andra sina qwarna haffua, magha eller schola noghanlund mala for andra *GS* 57 (1474). — *i någon mån.* teknadhe them (ɔ: andelik thing) nakor lund mz himil *MB* 1: 38. — *Jfr* **nokorlunda, nokralundom,** *samt* nokra lund *under* **lund.**

nokorlunda (nagerlunde), *adv. på något sätt.* om jach nagerlunde kan *BSH* 4: 336 (1503). *Jfr* **nokor lund, nokralundom.**

nokor staþ (nokarstaþ *SD* 5: 562 (1346). **nakar staþ** *L.* **nakar stadh** *VKR* XVIII**),** *adv. L. någonstädes.* forbyuþande . . . hwaryom manni . . . vaar liik . . . dyrwes til at yorþa nokarstaþ i iorþriki . . . vtan i soknäkyrkyiuni i vatzstenom *SD* 5: 562 (1346). *VKR* XVIII.

nokors stads (nooors staz *Bil* 329. **nokor stadz** *Va* 13; *ST* 387, 423, 454, 455. **nakorstadz** *Lg* 3: 674. **nakar stadz** *Bo* 162. **nakir stadz** *Bir* 3: 324. **nakirstadz** *ib* 325. **nagerstedz** *BSH* 5: 324 (1508), 325 (1508)**),** *adv. L. någonstädes.* thu skalt . . . ey j thino huse ellir nokor stadz j thino walde städhia skörlika lifwa *ST* 387. for the wisasta qwinno ther nokor stadz war *ib* 423. hwat ey skal thu formagha at sta ällir nakir stadz at synas fore tholka blygdh *Bir* 3: 324. *ib* 325. *ST* 454, 455. *Va* 13. *BSH* 5: 324 (1508), 325 (1508). — *någonstädes hän.* ey gik hon nakar stadz *(ullatenus)* fran hänne *Bo* 162. *Lg* 3: 674. — *på något vilkor, alls.* hwar som ey wil offra nocors staz afgudha *Bil* 328.

nokort, *adv. L.*

nokraleþis (nokraledhis *BSH* 1: 181 (1381); *MP* 1: 204; *Su* 407. **nokrolethes** *SD* 5: 280 (1344). **noohro ledhis** *VKR* 14. **nakraleþis** *L.* **nakraledhis** *Bo* 145, *(Cod. B)* 344; *Bir* 3: 257, 4: 51; *Su* 95, 112. **nakra ledhis** *Gr* 289. **nakkraledis** *Su* 20. **naghra ledhis** *MB* 2: 314**),** *adv. L. på något sätt.* skalt thu äkke vänta at nakraledhis *(ullatenus)* skal orättir göras . . . for thinna eghna hwilo ok makx vilia skuld *Bo* 145. at ängin thera maghe orsaka sik nakraledhis *(quomodolibet) Bir* 3: 257. tha mik förekomber nakor lithen mistanke at thu . . . nakraledhis skulde tith änlithe fran mik wändha *Su* 95. *SD* 5: 280 (1344). *VKR* 14. *MB* 2: 314. — *någorlunda, i någon mån.* ther giordhe josep . . . nakraledhis swa fore them at the gato bliffwit ther *Bo (Cod. B)* 344. at han matte . . . nakra ledhis glöma sancte ripsimie fäghrind *Gr* 289. til . . . afflägning alz ouilia oc mysthykkio ther nokar tidh hafwer mellan waar wara foreldra. wara frända älla wina nokraledhis her til warith *BSH* 1: 181 (1381). *MP* 1: 204. *Su* 20, 112, 407. — *något, i någon mån. vid komp.* nakraledhis langsamare *Bir* 4: 51. — *Jfr* **nokorleþis** *samt* nokra ledh *under* **leþ.**

nokralundom (nakra lundum), *adv. på något sätt.* at hwasske miue arffwa äller nakar annar skwlu thäs makt haffwa the for:da iordh hindra äller quälia fore prebendone heller nakra lundum aterlösa aff henne *SD NS* 1: 477 (1405). *Jfr* **nokor lund, nokorlunda,** *samt* nokra lund *under* **lund.**

non (noon), *n.* [*Isl.* nón. *Ags.* nón. *Lat.* nona, sc. hora] *den nionde timmen (räknadt från kl. 6 om morgonen), kl. 3 e. m., den femte af de s. k. kanoniske timmarne; äfven det som lästes el. sjöngs vid den gudstjenst som hölls vid denna tid.* fra terz ok tel nons *Bu* 5. mällan sext tima ok noons *KL* 346. til nonit *Bir* 4: 129. sionghin genstan brödhrene högmässo oc sith noon, oc ther äpther skulu systrana sionga sith non *ib* 5: 70. nar hau kom til the antiphonam j nonena *Lg* 3: 58. — **nons tidh,** *f.* = **nons time.** *ST* 178. — **nons time (noons time: -tima** *KL* 346; *Bo* 205. **noons tyme: -tyma** *VKR* 61**),** *m. tiden omkr. kl. 3 e. m. KL* 135, 205, 229, 346. *Bo* 205. *VKR* 61. *Va* 40. *Ber* 140. *Bir* 4: 14.

noppa, *f.* [*Mnt.* noppe] *noppa. pl. noppor, blår.* jämsköth sleth han the bandhen snarliga likerwis som nagher swndherslite en noppotradh, ällir kastadhe noppor j hetan eldh *(quomodo si rumpat quis filum de stuppæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit) MB* 2: 120. blaa och noppor *PM* 6. — **noppo thradher (-tradher),** *m. blångarnstråd. MB* 2: 120.

nor, *n. L.*

nor, *n.?* [*Isl.* norðr] *nord, norr.* — i nor, *i norr.* norghis konungx herradöme, hwilkin som är j nor *(ad septentrionem)* ytterst af allom konungom *Bir* 4: 3. the wäggin som är . . . j nor *(ex aquilone) ib* 83. — *bildl.* jach hawer swarath honum i nor, thet han begeradhe i södher *BSH* 5: 274 (1508). — *mot norr. Al* 3997. swa at prästin wändir sik j nor *Bir* 4: 85.

nor (*af ett tidigare* **norþr,** *se Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 5: 387 *f.* **nör** *Ansg* 199)**,** *adv.* [*Isl.* norðr] *L. norr, i norr.* thz *(berget)* sculde vara nor *Bil* 859. ther nor byggia sin stadh *ib. Ansg* 199. hwar som nor i werldena lether *RK* 1: 16. *Al* 3996. — **nor ut,** *adv. norr ut, åt norr.* norwth *(ex parte boriali)* vidh strandhene *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* är staddehr nor wt *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). — *Jfr* **nordher.**

nordh, *n.? nord, norr.* — af nordh, *från norr.* vpstigher en ände til bethagla oc gaar aff nordh *(ab aquilone)* til betaraba *MB* 2: 41. — *norr ut.* swa at effrayms ägadelar wari aff swdher oc aff nordh *(ab aquilone)* manasse *MB* 2: 46. *ib* 48. — fran nordh, *från norr.* äghadels ändan manasse fran nordh til watneth *(ab aquilone torrentis) MB* 2: 46. — mote (mot) nordh, *mot norr.* vpstigher en ände til bethagla oc gaar . . . aff achors daal mothe nordh *(contra aquilonem) MB* 2: 41. gaar gynom til zabulon, oc dalen iepthael mot nordh *ib* 51. war theras wälles ändhe mote nordh aff iordane *(contra aquilonem a Jordane) ib* 48. — til nordh, *till norr, mot norr.* drogh sin spetz til nordh *MB* 2: 21. *ib* 36, 41, 44, 49, 50.

nordh, *adv. norr, i norr.* som bodho nordh i landit *MB* 2: 32.

norþan, *adv. och prep.* [*Isl.* norðan] *L. A) adv.* **1)** *nordan, från norr, norrifrån.* nordhan scal alt thz illa koma *Bil* 859. *MB* 2: 173. *Su* 114. — af nordhan, *d. s.* beegynner bläsa stark och mangh wädher aff östan södher wästan och nordhan *RK* 3: 3560. *MB* 2: 46. — fran nordhan, *d. s.* fran nordhan j iordanis ända til swdhra platzen *MB* 2: 49. **2)** *i norr. MB* 1: 388. systrana iordhins nordhan widh sancte byrghitto altare oc brödhirne sunnan *VKR* 43. *B) prep. norr om. med gen.?* the som boo nordan skogha *(i rimsl.; nordanskogs, norr om Kolmården och Tiveden) RK* 3: 4048. — *med ack.* duas curias suas skænningie nordan aa sitas *SD* 3: 204 (1315). in vico dicto nordhænaa skænningie *ib* 5: 694 (1347). nordhan aana *ib NS* 1: 252 (1403), 253 (1403). nordhan gatwna *ib* 87 (1401, *nyare afskr.*). norþan högha altarä *SD* 5: 564 (1346). nordhan garden *RK* 1: 901. *ib* 1477, *(LRK) s.* 215. *VAH* 24: 326 (1377). *SJ* 2 (1420) *o. s. v.* almogen nordan fiel *(nordanfjälls, norr om högfjällen midt i Norge) RK* 2: 8037. — for nordhan, *d. s. med ack.* for nordan fiäll *Di* 16. — **nordhan at,** *prep. och adv. A) prep. norr om. med dat.* nordhan at gudz hwse *MB* 1: 385. *ib* 492. *B) adv. åt norr, i norr.* en högher mwr skal ganga nordhan aat fran stenhusit *Bir* 4: 82. — **nordhan for (-fore),** *prep. norr om. med dat. el. ack.* mäþ allo thy som här nordhan fore thässom forscripnom ramärkom ligger *VAH* 24: 326 (1377). nordhan fore sancte ericx och vpsala domkirkis gambla fiäl *SD NS* 2: 119 (1409). — **nordhan til (nordin til** *SJ* 132 (1444). **nordintil** *SD NS* 1: 293 (1403))**,** *adv. åt norr, i norr.* vare thässe dörrin nordhantil *Bir* 2: 338. *SD NS* 1: 293 (1403). *SJ* 2 (1420), 132 (1444). — *Jfr* **västnordhan, västan nordhan.**

norþan vart, *adv. L.*

nordhan vädher, *n.* [*Isl.* norðanveðr] *nordanväder, nordlig vind Bir* 1: 398. *Ber* 181. *Lg* 3: 708.

norþaster (nordharster. nordarster. northerster), *adj.* [*Isl.* norðastr] *superl. nordligast.* spytholt northerst *(mots.* spytholt australis*) SD* 5: 618 (1346?). näást them nordhasta gardhenum *ib NS* 1: 142 (1402, *nyare afskr.*). thät nordharste ärfuit *SJ* 36 (1426). then nordast bäcken *BtFH* 1: 251 (1506). — *n. adv. nordligast, längst i norr.* vi ärum nordarst j wärldinne *Bir* 1: 398. — *Jfr* **nörrester** *under* **nörre.**

nordhe, *adj. norre.* til nordha platzen *MB* 2: 48, 49. *ib* 73.

nordher, *adv.* [*Isl.* norðr] *åt norr, mot norr.* skodha . . . badhe nordher *(ad aquilonem)* oc swdher, öster oc wäster *MB* 1: 179. red han norder i mwndia land *Di* 183. red han norder om *(norr om?)* fiäll *(norðr um feall) ib* 168. *Jfr* **nor,** *adv.*

nordhervikersker (*n.* **norderwikest),** *adj.* — *n. tyg från Norwich?* saa möket huidh norderwikest thet han faar en kiortel vtaff *SJ* 358 (1469).

nordhfarare, *m. Norrman?* then vnghe herre ligger vppo agerhuss, och vare gerna till berwen och beträster sek ickä for the nordfarere *BSH* 5: 203 (1507).

nordhfinnar (*pl. gen.* **nordfynne** *FH* 5: 41 (1466))**,** *m. pl. Nordfinnar, inbyggare i norra Finland.* laghman j nordfinna *FH* 2: 111 (1438). laghman ouer nordfynne laghsagw *ib* 5: 41 (1466). *Jfr* **norfinnar.**

nordhländingar (nordlenninga), *m. pl.* [*Jfr Isl.* norðlendingr] *Norrländing.* i tolka warwr som nordlenninga . . . införa i landet *GS* 57 (1474). *Jfr* **norländingar.**

nordhman, *m.* [*Isl.* norðmaðr] *Norrman, inbyggare i Norge.* mz dana makt ok nordmanna *Bil* 759. valdo the nordmän epter lifde rolff sik til forman *ib. RK* 1: 248, 2953, 2957 *o. s. v. Jfr* **norman.**

nordhmark, *f. nordligt belägen mark el trakt.* i the rusno nordhmarkena *Bo* 97.

nordhvästvädher, *n. nordvestlig vind.* wij ffynghä nordwesth weder *FM* 383 (1508).

noren (*VGL I Conongs B. Cod. B, H.* **norän** *ib Cod. A.* **norin** *ib S.* 3: 1 (**norin** *dock här kanske för* **norni**); *Conongs B. Cod. G. n.* **noret** *SR* 30. *ack. m.* **norenen** *VGL II Dr.* 13. **norän** *ib I Md.* 5: 3. *pl. nom. m.* **norni?** *(så kanske att ändra från* **norin,** *se Noreen Ark.* 5: 389 *f.) ib S.* 3: 1. *ack. m.* **norna** *RK* 2: 1780)**,** *adj.* [*Isl.* norrœnn] *L. Norsk.* noret salt *SR* 30. thry slot matte han raadha at fa danscha eller norna hwem han lyste *RK* 2: 1780.

norfinnar, *m. pl. L. Jfr* **nordhfinnar.**

norisker (norsker), *adj.* [*Isl.* norsker. *Jfr Mnt.* norrisch] *Norsk.* norisker rättir *BtRK* 115 (1436). — *substantivt. Norrman.* för danskom, norskom eller tyskom *BtRK* 115 (1436).

norländingar (norlenninga. norläningia), *m. pl. L. Jfr* **nordhländingar.**

norman (norman: -män *BtRK* 115 (1436))**,** *m.*

L. = **nordhman.** the normän kastado mangin bro *RK* 1: 2923. *ib* 2931, 2962. *BtRK* 115 (1436).

nornisker, *adj. Norsk.* mote staa alla danska ok norniske magt *RK* 2: 9605.

norre, *se* **nörre.**

nors, *m. nors.* nors, gubio *VGL* XIV.

norsidha (norrsijda), *f. nordsida.* på norrsijdan *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*).

nos (nös), *f.* [*Isl.* nös] *näsborr (på djur), äfven nos.* skär vt enä sinu af nosinnä oc stik en kaflä i nosinä förat i andrä oc sua i andrä *Hästläkedom i AS* 137. iac scal them *(stöfvarne)* offuer nösen sla *RK* 2: 2808. *Jfr* **näsar.**

not (noot. nooth. *pl.* **-ar: bordh notana** *FH* 4: 15 (1451). **-ir? hella nother** *FH* 4: 84 (1499)), *f.* [*Isl.* nót] *L. sagena, not.* sagenam suam dictam noot *SD* 4: 76 (1328). wi hafwom hwarte nät äller not *Al* 6081. *BtFH* 1: 201 (1509). *Su* 17. thenna stok kom i notena *Di* 44. drogo not *ib.* ma eyngen innan tessa for:da raa dragha nooth eller leggia näth *FH* 4: 16 (1451). *ib* 15. *Jfr* **bordh-, halla-, laxa-, vinter-not.** — **nota dräkt,** *f. L.* = **nota drät.** nothe dräcth skulu the niwtha och bruka samfelt *FH* 1: 33 (1455, *gammal afskr.*). *Jfr* **notdräkt.** — **nota drät (nothe-** *FH* 5: 41 (1466). **nodhe-),** *f. L. notdrägt, notvarp.* war deel i the notadräther, som vtan for ane liggia *SD NS* 1: 327 (1404). fwnne wij alle the nodhe drätthe och warp ware olaglighe *FH* 5: 93 (1484). *ib* 41 (1466). *Jfr* **notdrät.** — **nota garn,** *n. fiskegarn.* törkandis j skwgganom pa enne notha garn *(den obestämda artikelns feminina form är utan tvifvel föranledd af följande ords förra sammansättningsled) PM* 63. — **nota kalver,** *m. notkalf, en nots förlängning i hvilken fisken stannar vid uppdragningen.* hänna händer äru band oc hänna hierta notakalwer *Su* 390. — **nota lagh,** *n. L.* — **nota styld,** *f. L.*

not, *se* **nut.**

nota, *f.* [*Lat.* nota] **1)** *nottecken, not.* en sillaba hauir owir sik manga notor *Bir* 2: 67. *ib* 4: 56. haffua siin öghon oc akt til notonar oc sangin oc til bökrena j hwilkom the sionga *ib* 5: 65. **2)** *ton.* läk söta noto i pipo *Bu* 182. *Bir* 3: 471. *Lg* 3: 430. lustas meera j nothomen än j the thing som siongx *Bir* 4: 54. at skipa notonar i harpom oc orghom *MB* 1: 164. — **noto skipte (nota-),** *n.* [*N.* noteskifte] *tonskifte, tonvexling.* tha skal lwdhra bläster wara enfaller, rättir, oc slätter, vtan nota skipte *MB* 1: 388. — **noto slagh (nota-),** *n. tonföljd?* han (ↄ: lwdhra bläster) skal wara mz nota slaghi oc melodia *MB* 1: 388. the hördho lwdhranna noto slagh oc skipte *ib* 389.

notdräkt (-dreokt), *f.* = **notdrät.** for treske i not druect *(för* -drect*) BtFH* 1: 214 (1507). för treske om not dreckt *ib* 275 (1509). *Jfr* **nota dräkt.**

notdrät (-dreth *BtFH* 1: 263 (1508). **-dretth** *ib* 199 (1509)), *f. notdrägt, dragande af not.* for treske om not dretth *BtFH* 1: 199 (1509). *ib* 263 (1508). *Jfr* **nota drät.**

note, *m.* [*Mnt.* note. *Isl.* noti] *vederlike.* riddara note, *riddares vederlike, den som tillhör en högre grad inom svennernas klass.* bade riddara ok riddara nota *RK* 1: 1425. *ib* 3325. riddara ok swena ok riddara nota *ib* 1867. xxiiii [24] riddare och riddare nothe *ib* 3: 869. thz waro riddara ok thera nota *Al* 5183. the hafwa swa margha riddara nota *ib* 1749. riddare oc riddare notha *FM* 52 (1457), 59. alle wilia wara riddara notä *MD (S)* 256. *Jfr* **like, viþerlike.**

noteran, *f.* [*Jfr Isl.* notera, *v.*] *ton, melodi.* sungo . . . annan nyän songh mz swa sötha discant ok noteran *LfK* 246. höörde alla sötästä lekaranna jnstrumenta . . . ok huat helzt naghatsin sötestän sangh ok lusteliga noteran aff sik kunde gifwa *ib.*

notstal (nodhstal), *m.* (*ST* 115, 264) *och n.* (*ST* 99, 115, 125) [*Mnt.* nôtstal] *nödstall, nödspilta, trång el. klämmande ställning. se pinoredskap.* sanctum wincencium loth han fanga oc j notstal hängia oc swa hardhelika vththänia, at hwart hans lidhamot skildis widh annat *ST* 98. loth han nidhir taka aff nodhstalleno *ib* 99. *ib* 125, 264. loth hängia them all thry j een nodhstal *ib* 115. löstö them nidhir aff nodhstalleno *ib.* *Jfr* **hästaprang.**

notvak, *f. L.*

nu, *adv. och konj.* [*Isl.* nú] *L. A) adv.* **1)** *nu. om närvarande stund el. tid.* vi . . . gitum nu eigh iartingne giort *Bu* 15. standar nu ii sama stad varra fru mönstar *ib* 64. þet mint som nu gar *SD* 5: 160 (1343). venligh helsä nw oc altid tilforenne sänd met waar herre *FM* 199 (1504). — *om tid hvilken den talande framställer ss närvarande (vid historiskt presens).* nw vndrar folkith hwath moyses dwäl *MB* 1: 343. — *om det som i närvarande tid föreligger såsom fullbordadt.* nu hafuir gudh jnnan hymmerik nadhelikit giort medh swärik *TB* 72. — *om det omedelbart följande.* vilium sighia nu först af sancto petro ok sancto paulo. ok þär näst af allom guz apostolis *Bu* 99. nw wardhom wi swara oc lösa thera skiäl *MB* 1: 32. nw skal thz pröfwas *ib* 34. nw wiliom wi spöria *ib* 35, 36, 40 *o. s. v.* — *nu, just nu, nyss. för att utmärka det nyss förflutna.* nu förþe þu mik þän gäst. mik varþar tel langan þugga *Bu* 19. som nw war saght *MB* 1: 32. ther war nw swarath til för *ib* 34. a skänningis samtalu som nu var snima hallin *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som nw är sacht *TB* 74. thet jag fik nw strax fru annis scriffuelse *FM* 257 (1506). — *nu, då, vid den tiden.* tha thänne wnghe swännen, nw än ganska wngher . . . gaff sik at läsa i biblia *Su* 10. **2)** nu . . . nu, *nu . . . nu, än . . . än.* skwfs ok vändis . . . nw til annam oc nw til caypham. nw til pylatum. oc nw til herodem *Bo* 181. *Gr* 267. *Bir* 3: 222. *LfK* 77, 233. *MB* 2: 283, 410. *Su* 10. käte gör människiona ostadhugha ok vmskiptelica thil vredhe nw til glädhi *(trol. för* nw thil vredhe *o. s. v.) MP* 1: 352. — nu . . . tha, *d. s.* thrängiando sik in til hans nw een oc tha annar *Bo* 179. **3)** *för att utmärka en öfvergång i framställningen: nu, alltså, sålunda.* nw hawa iwdha templum domini *MB* 1: 26. *ib* 27, 215. *KS* 3 (5, 3). nu aff hans nathum oos hauer alt giuit . . . tha wilium wir thätta buthorþ gömä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). — *nu, vidare. SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). nv aghir waardh oc wardhbodha optaka iij j horndöö ok thre j hulte *TB* 73. *ib* 74, 77. *SEG* 112. nv vm oquädhins ordh . . . nv vm styldh . . . nv vm dobel *MEG (red. B)* 58. *ib (red.*

A) 53. — *nu, men, emellertid.* nu een dagh . . . gik thän kristne mannin . . . j kirkiona *KL* 58. nw än nakar spör hwi eller til hwars war herra skapadhe wärldina tha finnas engin annar skiäl ther til wtan hans godhwili *MB* 1: 37. — *för att tillfoga ett nytt led i ett resonnemang el. en bevisning, särskildt för att inleda en sats som innehåller en logisk undersats: nu.* thry lagh äru eet är kirkionna annat kesarens thridhia almoghans al thässin laghin scrifwas a dödhra diura skinnom än annat lagh är andelikit hulkit ey scrifwas a dödhra diura skinnom . . . nw är huart eet lagh got oc skal styras oc skipas til siälina helso . . . nw j laghomen som scrifwas a skin är eet ordh som six at faa nakat . . . samuledh är aff andelicom rät *Bir* 2: 204. alt thet skapat är ok sik må hafva swå älla annorledh, til then ända thet är til skapat, thet torf hawa styrilse . . . nu är mannen en aff them thingom swå äru skapat, ok thy hawär gudh hanom giwit skäl ok samwit, thöm han må sik medh styra til thet bästa *KS* 2 (3, 2). skiälik thing mäta sina gerning mz radh oc wilia, oc skipa them hwilka lund oc i hwilkin tima them thykker tilhöra . . . nw är gudh aldra skiälikaster oc frälsaster, fore thy thörfte han egh skapa wärldina för än han wille *MB* 1: 32. alt thz som til är, thz är antiggia skapath eller skapare nw är ängin skapare vtan gudh ensamen . . . tha är alt thz skapath som til är, vtan han siälfwer *ib* 34. — *för att inleda en sats som innehåller den förutsättning under hvilken något föreskrifves skola ega rum: nu. i lagstil. Jfr Bergqvist, Om den konditionala satsfogningen i fornsvenskan s.* 20. nu wändis manne sak till hwariähandä brwt thät hälzst äru, taks man, bastäz, binds eller pinäs oforwnnen eigh bar ok aatakin . . . miste ok liwit firi then thät giordhe *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). nw war oxsen för stangull, oc hans herra waradhe ey för oxsan . . . tha skal oxsen mz steen nidher brytas *MB* 1: 336. nw är oxen för stangull, oc hans herra wiste thz wäll, oc lät han lösan ganga . . . tha skal hans herra giälda oxa fore oxa, oc tagha then dödha til sik allan oskiptan *ib* 337. nu sigär salin negh . . . þa haui vinin wald at witnä til salans *SR* 1. nu hvilikin man här kumbär ok bvre wil warda, han skal giua enä half mark til bvrägiälz *ib* 11. nu vithes nokrom thetta och wardher ey gripin widher ferska gerningh dyli mz siex mannom *MEG (red. A)* 55. nu doblar man. enghen ma länger dobla än minnom herra konungenom är budhit godha nath j hans herberge *ib. SR* 43, 44, 46. *MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 59. *EG* 66. *TB* 73, 78, 79. *SEG* 111, 112 *o. s. v. SO* 16, 17, 18, 20 *o. s. v.* — *i förening med en följande vilkorskonj. el. annat ord som kan inleda en vilkorssats.* nu än þän saken gifs, jäfwer oc räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med sik . . . oc gitär þätt märkelikä pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä, þa skulu þe oc egh flere vtt afsätiäs *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). nu än frälsis man äller kona gyor skipte äller köp med þöm i skatskyldughum jorþum boande äru . . . med þöm forskiälum at hwar skal sitt agha, draghande swiklikä in til sik waar jngiäld; hwa sum þolict gyor, är war fulder þyuwer *ib.* hvar som köpe jord eller säl, þa skal hon wingas: nu än hon klandas fori hanum, þa tala han til vinsins och vinin til salans *SR* 1. nv huar man röffuar til half mark vardher ther til wnnen misthe liffuet *MEG (red. A)* 56. nv huar som valdtagher qwinno . . . miste liiff *ib.* — *i förening med en följ. tidskonj.* nw tha frokoster holdhin är tha skulu wär[k]mestara fölghia honum a rastughu *SO* 16. *B) konj. då nu (jfr Mnt. och Mht.* nu*).* nw thenna förnämpdha prophetar . . . haffdhen hört thenna iomffrwnnas ordh . . . wordho the mz henne mykyt glädhiandis i gudhi *Lg* 3: 588. nw her sten kom hiit till finland, laag hans folk med stor magt för aabo slott *FM* 144 (1502). *ib* 199 (1504), 241 (1505), 331 (1507). *BSH* 4: 312 (1502), 314 (1502), 316 (1502), 5: 59 (1505), 114 (1506).

nudher, *m.* [*Isl.* hnúðr] *stötesten, block, knubb.* läggia nwdh *(offendiculum)* fore blindan *MB* 1: *(Cod. B)* 561. lägger nwdh fore blindan *ib.*

num, *konj. L.*

numin sot (nwmmen-. nwmmens-), *f. lamhet.* fördriffwer nwmmen soth *PM* LIV. moth nwmmens sot *LB* 9: 114. *Jfr* **nima.**

nunna (nonna: -o *KL* 75. **nynna: nynnona** *Bir* 3: 216**),** *f.* [*Isl.* nunna. *Mlat.* nonna] *nunna.* monacha hether nwnnan *LfK* 19. vigþ nunna *Bu* 183. *SD* 5: 566 (1346). *Bil* 287, 380. *KL* 75. *Bir* 3: 216. *Ber* 165, 166, 167, 171, 174. *LfK* 3, 9 *o. s. v.* — **nunno kloster (nynno-),** *n.* [*Isl.* nunnuklaustr] *nunnekloster. Bil* 449. *KL* 67, 223, 298. *Bir* 2: 71. rysaberghe nynnocloster *SD* 1: 444 *(öfvers.).* bygdhe ok eet nunno kloster *(kloster för nunnor)* som thiäna vare frw jnne lästa *Bil* 798. — **nunno klädhabonadher** (*dat. el. ack.* **-klädhabonadh** *Bir* 3: 216. **-clädhebonat** *Lg* 3: 272**),** *m. nunnedrägt. Bir* 3: 216. *Lg* 3: 272. — **nunno liverne (-lifwärne),** *n. nunnelefnad. Ber* 72. — **nunno lovan,** *f. löfte som göres af en nunna.* jak skal . . . giälda thik nwnno lofwan som är synda bätring *Ber* 169.

nut (noth *GO* 861; *LB* 7: 24. **nyt** *MB* 1: 220. *pl.* **nyther** *PM* 7. **nytir** *Bir* 2: 195. **nöter** *Al* 8114. **nöther** *Lg* 3: 280. **nötir** *Bir* 2: 195, 5: 91. **nöthir** *TB* 78. **nyttir** *Bir* 2: 202. **nötter** *RK* 1: *(Albr) s.* 211**),** *f.* [*Isl.* hnot] *L. nöt.* litith är vm een noth *GO* 861. stort som en noth *LB* 7: 24. af nutinne hulkra skaal som wäxe ok vtuide sik *Bir* 1: 330. toma nytir *ib* 2: 195. söta nötir *ib. ib* 202, 5: 91. *TB* 78. *Al* 8114. *RK* 1: *(Albr) s.* 211. nakra sma fyrballa som andra nyther *PM* 7. nöther som kallas castanea *Lg* 3: 280. — *koll. nötter.* ther hittes först mandelträ root oc wäxte mykith nyt *(Cod. B:* mykin nut 548*) MB* 1: 220. — *Jfr* **hasla-, val-nut.** — **nuta kiärne (notte kärne),** *m. nötkärne.* mz . . . notte kärne *LB* 3: 67. *Jfr* **nut kiärne.** — **nuta skogher,** *m.* [*Jfr Isl.* hnotskógr] *L. nötskog, skog af nötter bärande trän el. buskar.* heet luza a hebrezco oc nuta skoghir a smaalensco *MB* 1: *(Cod. B)* 548.

nut kiärne (not kärne) *m. nötkärne. KL* 24. *Jfr* **nuta kiärne.**

nutskal (nothskal), *f. nötskal.* aff the giff honum drikka . . . twa nothskala fwlla *LB* 9: 116.

ny, *n.* [*Isl.* ný] *L. ny, nymåne.* maanen gör sin iämlanga swa langan som en manath, som halwer hetir ny oc halwer nädha *MB* 1: 66. annor thera

höghtidh war at hwario ny *ib* 497. *ib* 62, 63. *LB* 3: 12. om tu hugger i nyno baruedh *MD* 428.

nyar (ny aar), *n.* [*N.* nyaar] *nytt år, nyår.* wppa then daghin börias . . . ny aarit *Su* 373. — **nyars dagher (nyaars dagh. nyorss dagh** *(ack.) FH* 5: 213 (1513). **nyaarssdach** *(ack.) BSH* 5: 233 (1508)), *m.* [*N.* nyaarsdag] *nyårsdag.* komber nyaars dagh wppa swnnedagin *LB* 7: 61. *BSH* 5: 233 (1508). *FH* 5: 213 (1513). — **nyars gava,** *f. nyårsgåfva. Su* 373. — **nyars tidh (nyaars tiid),** *f. nyårstid.* om nyaars tiid *HSH* 24: 81 (1506).

nybakadher, *p. adj.* [*Fnor.* nýbakaðr] *nybakad.* nybakath hwetebröd *LB* 1: 96.

nybrutin, *p. adj. L.*

nybränder, *p. adj. nyss bränd.* westerarss stadh, som nw ny brendh äre *(för* är*) BSH* 4: 257 (1501).

nybygdher (ny bigdher), *p. adj.* [*Nyisl.* nýbygðr] *nybygd.* et nybygt klostir *KL* 108. *ST* 284. — *nyss bebygd.* landh och städher the äro mykith nepparä och werrä nw en the waaro för nokrom aarom tha the waro ny bigdhe *Lg* 3: 133.

nybygning, *f. nybyggnad.* for . . . clostersens nybygningh *FH* 4: 81 (1463).

nybyriadher (-böriadher), *p. adj.* [*Nyisl.* nýbyrjaðr] *nyss början.* at enkte maghe märkias j them nylikhetz älla nybyriadho sidhwänio *Ber* 28. aff thy sälo nyböriadho gärnigh oc ärwadhe *Su* 5. — *n. se supinum: nyss börjat.* sancta anna som han tha nyböriat haffde at thiäna *Lg* 3: 701.

nydraghin, *p. adj.* [*N.* nydregen] *nyss dragen.* thera klädhe syntos sva vaat, som the hafdho varith nydraghin aff sionom *Ansg* 205.

nydräpin, *p. adj.* [*Isl.* nýdrepinn] *nyss slagtad.* hönsa köth ny dräpiith *(kött af nyss slagtadt höns) LB* 7: 37. hönsaköth nydhrepith *ib* 2: 60.

nydödher (ny döödh *Di* 294), *adj.* [*Isl.* nýdauðr] *nyss död.* fan at thän biscopin war tha ny dödhir *KL* 122. fan biscopin tha ny dödhan mz bradhom dödh *ib* 121. *Bil* 464, 802. *Di* 294.

nydhas (*impf. pl.* **nyddos** *Lg* 931), *v. refl.* 1) *stötas, bortstötas, skrämmas.* skalt thu äkke nydhas af minna vtwalda manna ärfwodhe *Su* 400. 2) *öfverfalla. med prep.* a. nyddos a arma blinda män *Lg* 931. — *Jfr* **niudha.**

nydhia, *f.* [*Isl.* hnyðja] *klubba.* hwa som kastar bwlyxe at varom härra han kastar nydhio i geen *GO* 416. händirna varo swa som nydhio *(clavæ nodosæ) Bir* 3: 136.

nyfallin, *p. adj.* [*Isl.* nýfallinn] *nyfallen.* en nyfallen sniö *Di* 53.

nyfangin, *p. adj.* [*Isl.* nýfenginn] *nyss erhållen.* for nyffangit skimbil *LB* 2: 65.

nyfödder (nyfödar *Bu* 76), *p. adj.* [*Isl.* nýfœddr] *nyfödd. Bu* 76. *Bil* 237, 574. *Bir* 2: 102, 3: 263.

nyfödhas, *v. refl. födas på nytt.* wm hwilka människian nakraledis maa ny födhas *Su* 266.

nygipter, *p. adj.* [*N.* nygift] *nygift.* en nygipt kona *Bil* 480. af vnge kono . . . ok flughurtan manaþom nygipte *Bu* 520.

nygivin, *p. adj.* [*Isl.* nýgefinn] *eg. nyss gifven; nyss inträdd.* klärkir ny giwin j klostir *KL* 21. *ib* 72.

nyhitter, *p. adj. L.*

nyia (nya), *v.* [*N.* nya] — *refl.* **nyias,** *förnyas.* j thön thimanom *(våren)* nyas örther ok trä *LB* 6: 278. — *Jfr* **ater-, for-, up-nyia.**

nykil (nykel. nyckel *SO* 195. *med art. (nom., ack.)* **nykilin** *Bir* 1: 156. **nykelin. nykylin. nyckellen** *SO* 195. *dat.* **nykle.** *pl.* **nyklar. nöklar: nökla** *SEG* 115, 120; **nöklana** *BSH* 5: 215 (1507)), *m.* [*Fnor.* nykill. *Jfr Isl.* lykill] *L. nyckel.* ey äru alle nykla widh eenna kunu bälte *GO* 1093. läste han tornit . . . ok kastade nykelin wt i the aa *RK* 1: 4054. the dören skal haffua twa laasa oc twa nykla, swa at huar thera *(af systrarna)* haffuer siin nykil *Bir* 5: 96. nykylin mz hulkom som lasen vpläsis ok atirläsis *ib* 1: 296. *ib* 155, 156. *SO* 195. nyklane til kistomen *Bir* 5: 96. nyklana til trägardhin *ib* 99. haffwer nöklana til westra porth *BSH* 5: 215 (1507). gigh mz sin egen nykle i henrich jollis visthus *BtFH* 1: 267 (1508). raþa himirikiz nyclom *Bu* 100. hon nykil til mit hiärta bär *Iv* 3530. *SEG* 115, 120, 121. — *Jfr* **hus-, kirkio-nykil** *samt* **lykil.**

nykker, *m.* [*Fgutn.* nykk. *N.* nykk] *eg. ryckning; oro.* thäs giff thino hiärta ey en nyk *Al* 920.

nykokadher, *p. adj. nykokt.* oppa thet the skulo altidh fa ferst och nykokath *BSH* 5: 272 (1508).

nykoma, *v. se* **nyr 1.**

nykomin (ny kumin), *p. adj.* [*Isl.* nýkominn] *nykommen, nyss kommen.* þu gräst nykomen ii var kläþe *Bu* 76. en nykomin j closter *Lg* 798. een munkir ny kumin i ödhkninna *KL* 216. til thän nykompna munkin *ib. ib* 217. hon *(själen)* var nykomin aff licammanom *Bir* 3: 262. nykomith folk aff egipto *MB* 1: 412. *MD* 493. the waro nykompne til rätta tro *MB* 1: 48. samnadis folkit saman at se thz vndir swa som thz vare tha nykomit *Bil* 879. — (?) jak är miok nykomin at bidhia min barn wäl fara til bana *Bil* 476 *(jfr Lg* 1015).

nykristnaþer, *p. adj. nydöpt. Bu* 190.

nylatin, *p. adj. nyss häld.* olian war swa fersk oc qwik som hafdhe tha warit ny latin i karit *Lg* 3: 259.

nylika (nyleka *Bil* 795; *RK* 1: 3330; *Lg* 439. **nylelika** *SD NS* 1: 319 (1404). **nyliga** *Di* 96; *MB* 2: 324; *Lg* 3: 557. **nylige** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6248. **nylekan** *LfK* 129. **nyligan** *SO* 163; *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6248. *superl.* **nyligast** *SO* 151, 195. **nylighesth** *FM* 154 (1504). **nylegasthe** *ib* 687 (1517)), *adv.* [*Isl.* nýliga] *nyligen, nyss.* thz folk, som nylika hafdhe cristindom takit *Bil* 852. *ib* 795. *KL* 79, 418. *Bir* 2: 158, 3: 415, 4: 6. *Fr* 1401, 3206. *RK* 1: 3330. *Di* 96. *MB* 2: 324, 410. *Lg* 439, 3: 557. *SO* 163. *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6248. wara frw altare, thet som nw nylelika i strengenes domkirkio funderat är *SD NS* 1: 319 (1404). — *just.* tha en bögynnar at gaa w mörkeno oc i lywset, oc aff lathinno i ärwodhet, synes honom thz twnkt oc främmandhe, som han nylekan begynnar *LfK* 129. — *superl. nyligast, sist, senast.* yngxte broderen som nyligast vaar jnkomen *SO* 151. *ib* 195. sancti kalixti dagh nw nylegasthe forlidhin *FM* 687 (1517). *ib* 154 (1504).

nylikhet, *f. nyhet, nytt väsende.* j nylikhet *(novitate)* hällagha wmgangilsa *Ber* 56. — *nyhet, nytt bruk,*

förändring. at enkte maghe märkias j them nylikhetz älla nybyriadho sidhwänio *(novitatis) Ber* 28.

nyländingar (*pl. dat.* **nylenninghiom** *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*)), *m. pl. Nyländingar. SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*).

nylärdher, *p. adj. nyss lärd el. undervisad, som nyss gjort sina skolstudier.* thänne wnghe swännen, nw än ganska wngher, nylärdher *(novitius) Su* 10.

nymäre (**ny märe** *Iv* 3600. **nymere** *MD (S)* 203; *Su* 356. **nymeere** *ib* 228. **nymär** *Al* 4451. **nymäär** *ib* 6249. **nyä mära** *RK* 2: 2003), *n. (och f.?)* [*Fnor.* nýmæri. *Fdan.* nymære. *Jfr Mht.* niumære] **1)** *nyhet, underrättelse.* af . . . them nymärom oc godhom tidhindom the baro *Bo* 53. fingo the the nymäre thz arlans iärl var komin thäre *Iv* 2325. spordhe iak ther the nymäre at een riddare hafdhe varith thäre *ib* 2745. *ib* 3600. *RK* 2: 2003. spordhe thz nymär at the fiila fölia pori här *Al* 4451. thenna helsama tidhande oc nymäre äru ful mz frögdh *Su* 356. hören . . . huat nymere jak idher bär oc förir *ib.* — *rykte.* swa stora thinga nymäre gik swa vidha vm världina *KL* 329. helghetzens nymäre *Lg* 3: 557. — *berättelse, historia.* äwintyr äller annor nymäär äller fanyt ordh thz talas ey här *Al* 6249. tha the hafdho sakt all thera nymäre *Iv* 588. *ib* 596 *(de båda sistn. ställena kunna föras till* **3**). **2)** *ny el. märkvärdig sak, ny uppfinning.* j skullen mik lära tänna lek och stor nymere *MD (S)* 203. **3)** *ny el. ovanlig händelse el. företeelse; äfven under, järtecken.* alle vndradho vppa thätta nymärit *(novitate) Bo* 76. nero spurþe þässe tiþande. ok hafþe raþ vm þolikt nymäre *Bu* 128 *(möjl. att föra till* **1**). thz enfallogher almoghe kan ey wndirstaa tha plägha han meera wndra, oc nymäre haffua, än ther aff nakot bätras ällir j godho bygder wara *(plus mirari quam ædificari) Bir* 4: 74. hwilkit enfaldogha almoghen . . . haldher for wnder oc nymeere *(in admirationem ducunt) Su* 228. gudelika tinga aldra dywpasta nymäre oc wndher *(divinorum mirabilium profundissima mysteria) ib* 136. vart hon . . . ärät mz vnderligom nymärom ok jerteknom *Lg* 3: 521. **4)** *ovanlig el. märkvärdig händelse, äfventyr.* iak foor ok vilde nymäre fanga *Iv* 160. **5)** *ovanlighet, sällsamhet, tillgjordhet.* j sancti saluatoris systra sange tha skal wara enkte for witi ällir nymäre *(curiositas) Bir* 4: 53.

nyplantadher, *p. adj. nyss plantad.* af nyplantadha thrä *Ber* 2. — *bildl.* var tha nyplantadhir i throne *(neophytus) Ansg* 189. the helga nyplantadha ordhen sancti saluatoris *Lg* 3: 571.

nyr (*f.* **ny** *UplL V.* 1: *pr. n. (nom., ack.)* **nyt** *Bir* 4: 60; *LB* 1: 96; *SO* 81, 147; *Lg* 3: 175. **nyth** *SO* 105. **nytt** *RK* 3: *(sista forts.)* 4666. **nyyt** *Ansg* 191. **nygth** *FH* 5: 169 (1495). **nyghe** *(trol. felskrifvet) ib. ack. m.* **nyian** *RK* 3: 1882. **nyan** *Bo* 95; *Bir* 3: 415; *MP* 1: 126; *Iv* 1798. **nygian** *SO* 117. *f.* **nyia** *ÖGL B.* 11: 1. **nyya** *Su* 10. **nygia** *Lg* 219. **nyo** *ib* 40. *gen. n.* **nys** *FM* 235 (1505). *dat. n.* **nyio** *Bil* 726; *Bir* 4: 60. **nyo** *KS* 41 (107, 45); *Iv* 1631; *Al* 5369; *Bir* 4: 7; *MB* 2: 111. **nyyo** *Su* 158. **nyu** *UplL V.* 1: *pr.* **nyö** *Di* 72. **nygho** *SD NS* 1: 271 (1403). **nyia** *RK* 3: 853, 983, 1229. **nya** *ib* 2: 701, 3: 2307; *Di* 93, 153; *SO* 115; *Lg* 3: 155. **nyä** *Di* 156. **ny** *Bil* 248; *MB* 1: 27, 416; *Fl* 372; *Iv* 926, 980, 1241, 2419, 3696; *Al* 930, 958, 6750; *RK* 1: 717, 1049, 1696, 3498, 2: 6040; *Va* 38, 55. *pl. nom., ack. n.* **ny** *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*); *Bir* 1: 143; *KS* 30 (76, 32). **niw** *LB* 3: 190. **nio** *ib. ack. m.* **nyia** *ÖGL Dr.* 18: 1. *f.* **nyär** *UplL V.* 21: *pr.* **nyghia** *Su* 162. **nyghe** *FH* 5: 169 (1495). *gen.* **nya** *SJ* 180 (1449). *dat.* **nyiom** *Bil* 424. **nyom** *SML Conf. best. form sing. nom. m.* **nya** *SO* 104. **nygia** *ib* 104, 153. *f.* **ny** *MD* 391. *ack. m.* **nya** *Bir* 3: 415. *n.* **nyghia** *LfK* 38. *dat. f.* **ny** *SJ* 175 (1454). *pl. nom., ack. n.* **nyio** *Bir* 1: 143, 145. **nyia** *Lg* 219. *gen.* **nyio** *Bu* 61. *dat.* **nyio** *Bir* 1: 144. **nyiu** *ÖGL Ä.* 2: *pr.* **nyu** *UplL Conf.*), *adj.* [*Isl.* nýr] *L.* **1)** *ny, nyss tillkommen el. gjord.* röktar sik daghlica nyan ok större hedhir *Bo* 95. sagho mannin helan mz nyiom limum *Bil* 424. nar barnit vp växir nakot tha vmskiptis gammol klädha bonadhir ok ny klädhe vptakas *Bir* 1: 143. aflagdhe iak gamblo laxsins klädhe ok iak vptok ny klädhe thz äru nyio laghin *ib. ib* 144, 145. *LfK* 38. nyio lagha prästar *Bu* 61. the gambla script oc swa the ny *MD* 391. aflägghin j . . . gambla synda mannin . . . oc j förin idhir j nyan man *MP* 1: 126. nyghia dröffuilsenna fundher *Su* 162. thes hauom ympna äptedöma bådhe ny ok fornt *(för* forn) *KS* 30 (76, 32). nygia *(nyintagne)* broderen *SO* 104, 153. tha iak ny kom *(ss nydöpt kom, omedelbart kom; möjligen bör dock* ny kom *föras till ett verb* **nykoma**) af döpilsom *Bir* 4: 130. — *ny, hittills okänd, som afser det som nyss inträffat.* bodha nygia glädhi *Lg* 219. hördhe thänne nyia tidandhe *ib.* **2)** *ny, annan.* een nyian höffuisman keesa *RK* 3: 1882. naar nakot nyt closter är byggiaskolandes *Bir* 4: 60. **3)** *ny, nu bruklig.* tässa forscrifna tompt är lang liij (53) nya alna *SJ* 180 (1449). epter the ny alnenne mält *ib* 175 (1454). **4)** *ny, färsk.* rensar niw *(recentes)* saar oc bindir badhä gamble oc nio *LB* 3: 190. nyt smör *ib* 1: 96. **5)** *ny, obrukad el. föga brukad.* maghä ey flere par kläþe ny gywä än fyrä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). 1 nyghe messings kaar och 1 nygth hanz fath . . . oc IIII kannar nyghe *FH* 5: 169 (1495). **6)** *ny, förnyad, som ånyo inträder el. eger rum.* luneta nampn thz thykker mik swa som nyan mana *Iv* 1798. schal han göre thöm . . . nygian kosth *SO* 117. hwilkit breff forganghit är, som ther war a giffuit, i thy kännis iak thet meth thesso myno nygho breffue, at swa war gyort *SD NS* 1: 271 (1403). — *gen. n. adv. nyss.* äre . . . nw nys hen kompne aff danmark nagre the fangne ware *FM* 235 (1505). — a nyio (å nyo *KS* 41 (107, 45). aa nyia *RK* 3: 983. oppa nya *ib* 2307; *Lg* 3: 155. vpa nya *Di* 93, 153. vppo nya *RK* 2: 701. paa nyia *ib* 3: 1229. a ny *Iv* 1241. oppa nyt *Lg* 3: 175. oppa nytt *RK* 3: *(sista forts.)* 4666. uppa nyyt *Ansg* 191. vppa nyt *SO* 147. pa nyt *ib* 81. pa nyth *ib* 105; *BSH* 5: 153 (1507)), *å nyo, på nytt.* tå skal iak å nyo alt få thet syslonne åfåt är *KS* 41 (107, 45). hon bordhe sina talan ater a ny *Iv* 1241. *RK* 2: 701, 3: 983, 1229, 2307, *(sista forts.)* 4666. *Di* 93, 153. *SO* 81, 105, 147. *Lg* 3: 155, 175. *BSH* 5: 153 (1507). — af nyio (aff nyio *Bil* 726; *Bir* 4: 60. aff nyo *Iv* 1631; *Al* 5369; *Bir* 4: 7; *MB* 2: 111. aff nyyo *Su* 158. aff nyö *Di* 72. aff nyia *RK* 3: 853. aff nya *SO* 115. aff nyä *Di* 156. aff ny *Bil* 248 *MB* 1: 27, 416; *Fl* 372; *Iv* 926, 980, 2419, 3696; *Al* 930,

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al*, *Fl*, *Fr*, *Iv*, *RK*, då det icke genom tillagdt "*s*." uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 3 sp. 1 r. 17-16 nedifr. läs: **1)** *menniskonatur. MP* 1: 155. **2)** *semen virile. Bir* 1: 60, 2: 16, 3: 93.

» 4 » 1 » 10 uppifr. läs: [*Fdan.* madh. *Jfr Got.* maþa, *m.*]

» 29 » 1 » 19 » frf. **matledha** insätt: **matkroker,** *m.* [*Fdan.* madhkrogh] *krok hvarmed kött upptages ur grytan. VGL* XIII *(hvarest i st. f.* natrokär *troligen bör, enl. Lorenzen, Gld. glosser s.* 46 *f., läsas* matcrokär*)*.

» 34 » 2 » 15 » eft. 241. till.: siälin är mere ädhla än likamen *KS* 51 (129, 55).

» 35 » 1 » 17 » läs: **1)** *det mesta, det hastigaste. i förening med en form af* formagha *el.* gita. han ridher thz mästa han forma *Fr* 119. rendhe vndhon thz mesta han gath *Di* 220. **2)** *synnerligen.*

» 35 » 1 » 28 » läs: **3)** *till*

» 48 » 2 » 23 nedifr. eft. *grad).* till.: förste skarin var litin annar mindre thridhie minzstir *Bir* 2: 3.

Sid. 46 sp. 2 r. 19 nedifr. eft. *dat.* till.: *SR* 54.

» 52 » 1 » 18 uppifr. eft. *m.* till.: [*Jfr N.* merd]

» 52 » 2 » 21 » eft. *L.* till.: **1)** *mödernesläg. MB* 2: 96. **2)** *möderne arf. Bil* 556.

» 59 » 2 » 19 nedifr. läs: **morra (mwrra: -at** *LfK* 161. **-adhe, -at),** *v.* [*Fnor.* murra] *brumma, knota.* the altiidh korra oc morra oc alrey lata sik nöghia *VKR* 28. *KL* 292. *Ber* 130, 278.

» 59 » 2 » 10 » eft. 151. till.: *Jfr* **marra.**

» 60 » 1 » 3 » frf. **mosugher** insätt: **mostogher (***n.* **mwstokt** *LB* 7: 76**),** *adj.* [*Jfr Nht* mostig] *mustig, saftig. LB* 7: 76.

» 77 » 2 » 7 uppifr. frf. **mädhstalbrodhir** insätt: **mädhnytian,** *f. åtnjutande, delaktighet.* nakor mz nytian *(fruitio)* thäs högxsta . . . godho *Su* 281.

» 104 » 2 » 18 » frf. **niþer** insätt: **niþarster,** *se* **niþre,** *adj.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. }
Legenden om Gregorius af Armenien. } (I ett band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—12.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96, 97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.

Mera har ej utkommit intill Januari 1891.

Pris för köpare 7 kronor 50 öre.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 103.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

TRETTONDE HÄFTET.

LUND 1892.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS **En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga.** [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

958, 6750; *Va* 38, 55; *RK* 1: 717, 1049, 1696, 3498, 2: 6040), *a) från början, ss nytt.* som *(somligt)* dictade han aff nyio *Bil* 726. skal jak aff nyo *(de novo)* planta mik en wingardh *Bir* 4: 7. nar naghor thing skulu aff nyio göras *ib* 60. ther aldre för stodh nakar by ther lot han byggia en stadh aff ny *Al* 930. *ib* 958, 6750. mage . . . arbeyde ok skera marenborst kledhe aff nya ok wadhmal ok jntet annat vtlenst klede aff nya göra *SO* 115. — (?) han diktade engen wysa aff ny *RK* 2: 6040. *b) å nyo, på nytt, för andra gången.* skref ther atir sina läst aff ny *Bil* 248. burdho thaghar aff nyo kifwa *Al* 5369. *MB* 1: 27, 416, 2: 111. *Fl* 372. *Iv* 926, 980, 1631, 2419, 3696. *RK* 1: 717, 1049, 1696, 3498. *Va* 38, 55. *Di* 72, 156. *Su* 158. *c) åter, vidare?* än haffuer jak thz aff nyia sporth *RK* 3: 853. — *Jfr* **nyst.**

nyrakadher, *p. adj. nyrakad.* ny rakat howdh *LB* 4: 345. *ib* 2: 51.

nyrre, *se* **nörre.**

nyrydhning (ny rödning), *f. jord som rödjes el. är rödd till odling; nyodling.* som . . . ny rödning wp tagit haffwa *SD* 4: 38 *(öfvers. i nyare afskr.).*

nysaltadher (nijsalthet), *p. adj. nysaltad.* iij lester nijsalthet strömingh *FM* 360 (1508).

nyskapadher, *p. adj.* [*N.* nyskapad] *nyskapad. Lg* 66.

nyskipaþer, *p. adj. L.*

nyskrivadher, *p. adj. skrifven på nytt, omskrifven.* hitte brefuit . . . scrapat ok ny scriuat *Bil* 680.

nysmurþer, *p. adj. L.*

nysomnadher (ny sompnadher), *p. adj.* [*Isl.* nýsofnaðr] *nyss somnad. Lg* 3: 337.

nysprungin, *p. adj. nyss utsprungen, nyss utvuxen.* nysprungit skäg *Ansg* 179.

nyst, *adv.* [*N.* nyst] *nyss.* ath han war nyst komen aff lybig *FM* 346 (1505). *Jfr* **nys** *under* **nyr.**

nysta (*pl.* -on), *n.* [*N.* nysta] *nystan.* suasom smaa thradhir väfdhis j nysta *Bir* 2: 95. suasom eet kringlot nysta älla ballir *ib* 101. thz *(hjulet)* sände af sik sua stora eldz gnistor sua stora som annar nyston *Pa* 18. samanryktis han swa som eet nysta *KL* 362. *Jfr* **thradha nysta.**

nysta, *v. Jfr* **afnysta.**

nyt (nöth *Ber* 80, 228. *gen.* **nytia,** *se* **nytia bol, nytia fä, nytia klädhe, nytia nöt. nytta** *Bil* 255. **nyttä** *SML B* 33: 3; *SD* 5: 638 (1347); *med afs. på de tre sistn. ställena jfr emellertid* **nytta,** *f.*), *f.* [*Isl.* nyt] *L.* **1)** *nyttjande, bruk.* som alla licamlica thinga nyt *(usum)* vända i äuärdhelikit gagn *Bo* 123. förande mz mik renasto klädhe til mins sons nyt oc thorff *Bir* 3: 285. *VKR* 57. **2)** *inkomst.* atirgifwa alla the fruct oc nyt som thu hafwir ther aff *(af ocker)* fangit *ST* 493. **3)** *nytta, gagn.* til berhsens nyttä oc gangh *SD* 5: 638 (1347). aldre munde hon (ↄ: handin) til nytta wardha *Bil* 255. litin nyt *Bo* 96. vtan thera eghna nyt oc gagn *ib* 110. äru mina händir mik til thunga oc ey til nakra nyt *Bir* 3: 139. *ib* 380, 431. *Al* 5380, 6251, 8023, 10104. *Ber* 80, 228. schal styra *(näml. godset)* oc radha oc sigh til nyt at göra *SD NS* 1: 333 (1404). **4)** *afkastning af nötboskap, mejeriprodukter? Se* **nytia bol.** — *Jfr* **a-, fäarnyt,** *äfvensom* **net.** — **nytiabol (-boll. nytyobol. nöthiabol. nyttiabool. nytäbol** *SD NS* 1: 684 (1407). **nötäbol),** *n. fäbodställe, mejeri?* cum . . . prediolo wlgariter dicto nytiabol in hyltunæs *SD* 3: 681 (1325). pro curia eorum in gællorydh . . . et omnibus eius adiacenciis, videlicet prediolo in hultom, dicto nytiaboll, agris, pratis, siluis *ib* 5: 283 (1344). myt goz . . . meth allom tillaghom . . . ok madhom ok nytyobolum *ib NS* 1: 60 (1401). the fornempda goz ok gardha . . . ok allas thera tillaghor som är fiskewatn, allonskogha, nyttiabool, aker, ängh *ib* 106 (1402). en gardh i skädhen . . . meth nytiaboleno innan wersidhe *ib* (1402). medh . . . nöthiabolum *ib* 260 (1403, *gammal afskr.*). *ib* 314 (1404), 334 (1404). eet nötäbol i fryälä kirkäby *ib* 683 (1407). *ib* 684 (1407). eth nythiabol, som ligger till drafföö i vesbo *Styffe, Skandinavien under Unionstiden, 2 uppl., s.* 157 *(urk. fr. början af* 1500*-talet). Den första af anf. urkunder tillhör Vestergötland, de öfriga Småland.* — **nytia fä,** *n. L.* — **nytia kar (nytio-),** *n. eg. kärl som man nyttjar; bohagsting.* han skal ey at enast redha härbergit til vtan ok al nytio karin *(utensilia) Bir* 1: 219. — **nytia klädhe,** *n. pl. kläder som man nyttjar, kläder till nyttjande el. bruk.* vi hafwom nytia klädhe dagh ok nat *(vestes habemus quibus utimur nocte et die) Bir* 3: 124. — **nytia nöt,** *n. L.*

nyt, *se* **nut.**

nyta, *v.* [*Isl.* nýta] *L.* **1)** *använda till sin nytta, göra bruk af, äta af.* the som offra gudhi, the skulo nyta offrith *MB* 1: 470. *Jfr* **niuta.** **2)** *nyttja, bruka.* skal gudz thiänare mot tholkom nyta hardha auitelsa hamar *Bir* 2: 230. latir thom nyta *(uti)* godh gamul lagh *ib* 3: 311. ängin kunne henne *(bron)* tidhare nyta *Al* 1980. nytom war sin *ib* 7186. *Jfr* **fänyta.**

nyta (-ir, -te), *v. L.* **1)** *duga, vara nyttig.* läghe thz till inga fanga nythir *TB* 75. ligger eek nidhre . . . ok nyther till fanga *ib.* **2)** *gå an, vara möjlig.* vinterin haffde siona lakt swa at them nytte ridha ok gaa *RK* 1: 2920.

nyta, *se* **niuta.**

nytakin, *p. adj. L.* **1)** *nyss antagen.* nytakin til konungx *Bil* 616. **2)** *nyss intagen.* hwar nytakin i kloster *KL* 254.

nyter (nytter *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *f.* **nytt** *Bil* 54. *n.* **nyt** *Ber* 250. *ack. m.* **nyttan** *ib* 243. *dat. m.* **nytthom** *GO* 305. *pl. m.* **nytta** *RK* 2: 1797. *f.* **nytta** *Ber* 251, 255. *komp.* **nyttare** *Bir* 4: 124; *Ber* 251; *BtRK* 116 (1436). **nyttaren** *(ack. m.) BSH* 1: 188 (1386). *superl.* **nytaster: -ast** *VAH* 24: 327 (1377). **nyttaster: -ast** *BSH* 1: 188 (1386); *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*), 179 (1402), 180 (1402), 361 (1404); *RK* 2: 7491, 7500; **-asta** *BtRK* 116 (1436); **-astan** *BSH* 1: 188 (1386)), *adj.* [*Isl.* nýtr] *L.* **1)** *brukbar.* wardh hanum handen atir wäl nytt aff onytte *Bil* 54. — *nyttig.* som honum nytast oc bäzt synis *VAH* 24: 327 (1377). som . . . clostersins . . . formännom nyttast ok [bäst] synis *SD NS* 1: 361 (1404). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*), 179 (1402), 180 (1402). thz som rikit nyttast wore *RK* 2: 7491. then han weth rikeno nyttast dugha *ib* 7500 *(här är* nyttast *möjl. att fatta ss brukadt adverbielt). Ber* 251, 255. thz är hänne nyttare til hänna siäl

hällir standa qwar än heem fara *Bir* 4: 124. thässa bokena giordho sanctus bernardus til märkelikin kännedom ok mykit nyttan allom them som til renlifnadh i kloster gifne äru *Ber* 243. nyt ärfwodhe *ib* 250. — *tjenlig, lämplig, duglig.* nytter til rikesins þiänist *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). at the engin man nyttaren älla ganglikaren wisten landeno i thessom ärendom *BSH* 1: 188 (1386). hwad thöm nyttast oc iämpnast koma ma *ib.* bör thet vttydas til thet bästa och nyttasta *BtRK* 116 (1436). sculle han all slot oc län fa äfter hans suensca radz raadhe tha the jnfödda them thykte bezst nytta *RK* 2: 1797. **2)** *dugtig, hurtig.* ä wardhir nytthom nakath til wakna *(extemplo vegetus armis fit homuncio fretus) GO* 305. — *Jfr* **fa-, mat-, o-nyter.**

nytia (nyttia. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Jfr Isl.* nytja, *mulgere*] *L.* **1)** *njuta, åtnjuta.* nytia äwärdhelikit liiff *Bir* 4: *(Dikt)* 259. nytia thin lustelika vmfämpnilse *ib* 1: 89. *ib* 3: 243, 344. *MP* 1: 204. *Su* 74, 259, 393. ä törsta mera nytia *ib* 138. engin är the stundh j hulke människian ey nytiar gudz godhgärninga oc miscundh *MP* 1: 185. *Bir* 1: 115. *Ber* 212. — *abs.* nytia oc aldrig ledas *Su* 138. **2)** *nyttja, bruka.* nytia growan kost ok smälik klädhe *KL* 81. nythia mit fädherne *Bil* 488. thätta swa uplatit ma hans laurensson fornempder ok hans arfua nyttia ok bruka til äuerdhelica ägho *SJ* 44 (1428). *ib* 52 (1433), 53 (1433). thän thz hawir oc nytiar *Bo* 17. ey finnom vi at han äntigia fore sik älla sinom discipulis nytiadhe thätta valdit *ib* 50. hon hafdhe harit nytiat til thz fanyt ok skadhelikit var *ib* 75. *ib* 123, 136. *Bir* 1: 204, 259. nytiadhe stundom lättare ordh ok stundom grymmare *ib* 3: 173. — *med dat. (sannolikt genom inflytelse af Lat. uti).* nytiadhe han stundom lättom ok blidhom ordhom ok stundom hardhom oc snarom ordhom *(quandoque utebatur sermonibus blandis et humilibus, quandoque increpatoriis et duris) Bo* 148. nytia . . . thik swa som gudhz mynstre *(utere . . . te ipso velut templo Dei) Ber* 220. — *Jfr* **vannytia, onytias.**

nytian, *f.* **1)** *njutning, åtnjutande.* j gudz nytian *(fruitione)* ok sötma *Bir* 1: 238. *ib* 343, 2: 231. *Su* 82. 110, 258. **2)** *nyttjande, bruk.* rät nytian j allom thingom *Bir* 1: 144. aldra thinga skälik nytian *ib* 227. — *Jfr* **vannytian.**

nytidhande? *n. pl. nya underrättelser, nyheter.* them nw nytidhande förandhes *Lg* 3: 634 (nytidhande *bör kanske fattas ss en tillfällig sammanskrifning*).

nytlika (nyttelika *MB* 1: 442; *Bir* 1: 329, 4: 35. *komp.* **nyttelikare** *Su* 347**),** *adv. nyttigt, på ett nyttigt sätt.* vpnöte ok lifdhe sin tima nyttelika ok höfwisklika *Bir* 1: 329. han synis mer wmkulkasta, än nytlika wpbyggia *Ber* 18. *MB* 1: 442. *Bir* 4: 35. *Su* 347. *Jfr* **onytlika.**

nytliker (nytteliker. nytlikin *Ber* 11. **nytlekin** *Bil* 849. **nyttelikin** *Bir* 3: 130. *f.* **nyttelik** *Bo* 78; *MP* 1: 185. **nytlikin** *Bo* 139. *n.* **nyttelikt** *MB* 1: 46. **nytte likt** *Bir* 3: 431. **nytterlikt** *MB* 1: 33. **nötteligt** *BSH* 5: 367 (1509). **nöttelicth** *ib* 415 (1510). **nytlikit** *KL* 161; *Bo* 75. **nyttelikit** *ib* 245. *ack. f.* **nyttelika** *Bir* 1: 167. **nyttelica** *ib* 3: 167. *pl. nom. f.* **nyttelika** *Bir* 2: 259. *nom., ack. n.* **nyttelik** *MB* 1: 93. **nytlikin** *Bo* 106. **nyttelikin** *ib* 10. *komp.* **nyttelikare** *Ber* 220. *superl.* **nytlicaster: -ast** *Bo* 20. **nyttelikaster** *MB* 1: 81. **nyttelicaster: -ast** *Bir* 3: 431; **-asta** *ib***),** *adj.* [*N.* nytleg] *L.* **1)** *nyttig.* mang nyttelikin thing *Bo* 10. thz som ganglikit oc nytlikit var *ib* 75. sen i hwat nyttelik oc hwat tharflik kärleksins dygdh är *ib* 78. wiste adam oc kunne al nyttelik thing *MB* 1: 93. gudlikin bön är mykit nyttelik *MP* 1: 185. *Bo* 106, 245. *MB* 1: 33. *Bir* 3: 130, 167. *Ber* 11, 220. *BSH* 5: 367 (1509), 415 (1510). milhetin är til al thing nytlikin *Bo* 139. — *med dat.* thz som han veet os vara nytlicast *Bo* 20. för nakra sak skuld honom siälfwom nyttelika *Bir* 1: 167. *MB* 1: 46, 81. *KL* 164. **2)** *duglig, praktisk.* war herra han är nytteliker mästare, oc ey häggumma *MB* 1: 93. satte han sin systir son: vnamanum til förseo man, the hälgho kirkio, som badhe var viis ok nytlekin *Bil* 849. — *Jfr* **onytliker.**

nytlikhet (*KL* 45; *Ber* 22, 236. **nyttelikhet),** *f. och m.* **(***Bir* 2: 108**)** *nytta.* for annars gagn skuld ok nyttelikhet *Bo* 73. viste hwat nyttelikhet apostoli . . . skullo fa af dröuilsomen *ib* 111. licamlix nyttelikhetz äruodhe *Bir* 2: 108. *Bo* 142, 177, 238. *KL* 45. *MP* 1: 76. *Bir* 1: 114, 150, 160, 167, 191, 204, 239, 272, 283, 2: 36, 108, 180, 278. *Ber* 22, 236. *Jfr* **onytlikhet.**

nytta (nittha: -o *SGGK* 106. **nötta),** *f.* [*N.* nytta] *L.* **1)** *nyttjande, bruk.* twe wndirkiortla . . . en for daghlika nytto *(usum) Bir* 4: 10. thet skal gömas til conuentine nötto *(usus) SD* 4: 129 *(öfvers. i hds. fr.* 1440*).* **2)** *nytta, gagn, fördel.* giordho almoghanom mykla nytto *Bil* 850. görandis sina nytto *Bir* 5: 92. mangom til nytto ok gagn *Bir* 1: 60. hwat som kötzsins älla wärldinna nytta wtkräfwir *ib* 69. *ib* 91, 135, 262, 2: 278. *ST* 429. *LfK* 91. *Di* 297. alla frukter oc nyttor ther aff kommande *Su* 146. för mangha handa nyttor oc gagn *LfK* 90. — *Jfr* **o-, väruldsnytta.**

nytta, *adj.? nyttig?* then schada war mykit nytta *(det som var afsedt att skada blef till stor nytta?) RK* 2: 2225. *Jfr* **onytta.**

nytte (nötte), *n.* [*N.* nytte, *n.*] *nytta, gagn.* till almenth nytte *HSH* 20: 174 (1507). skula forscrifne godz . . . haue oc bruca til theris nötte oc widertarff *SJ* 353 (1469); *kan föras till* **nytta,** *f.*

nyttogher (nöttoger: -ast *Su* 347. **nöttugher.** *n.* **nyttoght** *KL* 344; *Bir* 1: 135, 2: 78. **nyttogt** *ib* 1: 309. **nyttokt** *LfK* 41, 269. **nytthit** *FM* 388 (1508). *pl. nom. n.* **nyttogh. nyttok** *Gers Ars c* 6**),** *adj.* [*N.* nyttug] *L. nyttig.* vm thz nyttoght är *KL* 344. faa ordh ok nyttogh *ib* 351. wndhersta hwat yrther oc röther godhe oc nyttoghe waro *Lg* 666. *Su* 347. *FM* 388 (1508). thz som til änkte är nyttoght *Bir* 1: 135. til the gorning, hwilka henne synis til sinna helso nöttugha wara *ib* 5: 92. — *med dat.* thz siälinne var nyttoghast *KL* 351. thz som mik war nyttogast ok beest *Bir* 1: 26. *ib* 309, 2: 78, 3: 218. *LfK* 41, 269. — *Jfr* **läm-, o-nyttogher.**

nyttoghet (-ir), *f. nytta, gagn, fördel.* almogans bestandh oc nyttoghet *MB* 2: 271. *Su* 153, 156, 174, 293, 303 *o. s. v. LfK* 129. *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). *Gers Ars c* 6. alla iordzlika glädher oc nyttoghether *Su* 193. *Jfr* **onyttoghet.**

nytändilse, *f.? nytändning.* i nytendilsenä *LB* 6: 108.

nyvalder, *p. adj. nyvald, nyss vald.* han do ny valder *(strax efter valet) Bil* 828. *HSH* 18: 12 (1494).

nyvordhin (ny wrdhin: -it *Bil* 476**),** *p. adj.* [*Isl.* nýorðinn] **1)** *nyvorden, nyblifven, som nyss blifvit (något).* mz nywordhnom gudz prophetum *MB* 1: 394. **2)** *ny, oerhörd, ovanlig.* thz är ny wrdhit at nokor biudher sik til dödhin *Bil* 476. *MB* 1: 33. än nakar vnderlikin misliter oc nywordhin synis a them *ib* 363.

nyvänder, *p. adj. nyomvänd, nyss omvänd. Ber* 18.

näb (*pl. dat.* **näbbom** *Su* 151**),** *n.* [*Fdan.* næb] **1)** *näbb.* fflögh hon *(dufvan)* oppa hans skuldro oc stak sit näb j hans öra *ST* 137. *ib* 138. **2)** *näbbformigt framskjutande spets.* i trangom skoom oc mz langom näbbom *(calceos strictos atque rostratos) Su* 151 *(kan föras till* **näbber***).* — *Jfr* **näf.**

näbber, *m.* [*N.* nebb] *näbb, mun.* hwa länge liggir a sin bäd han ffar litith for sin näb *(pausa morosa thori modicum dapis impetrat ori) GO* 704.

nädhan (nädhen), *n.? nedan.* badhe a nädhen oc ny *LB* 3: 12. *Jfr* **nedhan.**

näþan (nedhan), *adv. och prep.* [*Isl.* neðan] *L.* *A) adv. nedtill.* fästis stolpin nädhan *Bil* 89. *ib* 614. *Iv* 4458. porrus purlöök, oseth aff honum är thom godh som spottha blodh . . . eller näthan wtlatha *(D. Harpestr. s.* 80: ær them goth thær bloth spyttæ ællær næthæn ut latæ*) LB* 7: 137. — *nere, der nere.* the hördho som nädhan varo *KL* 160. *B) prep. nedom, nedanför. med ack.* nedhan brona *SD* 5: 34 (1341, *nyare afskr.*). — **näþan a,** *adv. nedtill.* twa stukur af gulräntstrik, oc näþan a med hwitom pärlom *SD* 5: 563 (1346). — **nädhan til,** *adv. nedtill, nere.* fötirna . . . varo . . . skilde at nädhan til *Bir* 2: 133. huar ey är himelin owantil oc ey jordh nädhantil *ib* 3: 112. — *Jfr* **niþan** *samt* **for nädhan.**

näþar, *f. pl.* [*Jfr Isl.* niðar, *f. pl.*] *L. nedan.* maanen gör sin iämlanga swa langan som en manath, som halwer hetir ny oc halwer nädha *(Cod. B* nedhan 533*) MB* 1: 66. i skulin ey taka lqxatiuam mananom fullom älla a bla nädhomen *LB* 3: 115. *Jfr* **niþar.**

nädhre, *adj. komp. och* **nädherster (nädhirster. nedherster),** *superl.* [*Isl. komp.* neðri. *superl.* neðstr, neztr] *A) komp. nedre, undre, lägre.* hwilkin them insatto ii nädhrä myrkästuuona *KL* 159. öffra thinghin ok nädhro *Bir* 1: 172. *B) superl.* **1)** *nederst, längst ned befintlig.* thu skalt falla aff enom diäfle ok til annan alt til thäs thu kombir til then nädhirsta j hälfwite *Bir* 3: 370. **2)** *nederst, lägst, ringast.* mz öwerstom oc nedherstom creatwrom *MB* 1: 44 *(möjl. att föra till* **niþarster***).* — *Jfr* **niþre.**

näf, *n.* [*Isl.* nef] *näbb, äfven tryne, snabel, nos, mun.* duwa kom flyghande oc bar en ampull a sina näui *Bil* 689. fughl ällir hökir ther hafwir fest nakra bradh mällan sina klör ok näff *Bir* 1: 24. *ib* 2: 42. *GO* 1097. *Al* 4615, 5225, 8705. *ST* 509. *Lg* 806. *Lg Mecht* 300. *Ber* 157. hiult *(näml. fisken)* up höght gudz likama främmarst a sino näwi *KL* 13. tha fooro the fram til eth myket rädhelikit diwr; thz haffde ij föther och ij wingha, thäss näff *(rostrum)* och thäss näglä waro allä glödindhä iärn *Pa (Tung)* 34. ther la lucifer a gruffuo . . . hans näff *(rostrum)* war swa laukt och iämmerligä hwast *ib* 35. *LfK* 229, 237. dyurin *(elefanterna)* hafdho lang näff *ST* 524. stötte them mz siin näff *ib.* hwa länge sowir aa sin bäd han faar litit for sith näff *(cui sopor est tractim nec edenda lucrabitur auctim) GO* 184. — *ss tillnamn.* petro nefh *SD* 1: 318 (1246). biorn nef *ib* 2: 60 (1288). — *Jfr* **kroknäf,** *äfvensom* **näb, näbber.**

näfgiäld (nefgiald), *n.* [*Jfr Isl.* nefgildi] *nässkatt, personlig skatt.* assignamus . . . ledhongxlamæ & nefgiald per westmanniam *SD* 1: 657 (1285).

näflisker (*n.* **näflist. näwlist. neflist. näflyst** *SD* 4: 63 (1328)**),** *adj.* — *n. tyg från Nivelles?* xvi vlnas de panno neflist *SD* 3: 325 (1317, *samt. afskr.*). vnam tunicam de næflist *ib* 4: 52 (1328). *ib* 63 (1328). de panno næwlist *ib* 93 (1329). duas tunicas vnam næflist *ib* 105 (1329). capam neflist *ib* 128 (1329). capam næflist *ib. ib* 129.

näfsa (näffza: -es *PM* 21, 23 *o. s. v.*; **-andis** *ib* 28, 32. **näpsa** *KS* 48 (122, 52), 68 (168, 75); *Al* 1353. **näpsaa** *Su* 177. **nepsa** *LfK* 111; **-as** *FM* 235 (1505). *pres.* **näfsir** *Gr* 293. **näpsir** *MP* 1: 230. **näfse** *Bir* 1: 286, 3: 46; *Ber* 61, 64. **näpse** *KS* 24 (60, 26). *impf.* **näfste** *Bir* 3: 391; **-is** *KL* 219. **nefste** *Bil* 657. **näpste** *MB* 2: 208. *part. pret.* **näfster: näfst** *MB* 1: 349; *Bir* 1: 110. **näfhster: -e** *Ber* 18. **näffsther** *MB* 2: 18; *RK* 3: *(sista forts.)* 5851. *imperat.* **näfs** *Bo* 75; *KS* 26 (66, 28)**),** *v.* [*Fnor. och N.* nefsa] *L. näpsa, tukta, straffa. med dat.* han . . . nefste fast osidughum klärkom *Bil* 657. näpsa illom ok ostyroghom mannom *KS* 68 (168, 75). vm tu näpse ella snybbe nokrom *(här kan dock dat. vara framkallad af* snybbe *ensamt) ib* 24 (60, 26). *ib* 26 (66, 28). *Bo* 193. *MP* 1: 230, 2: 156, 261. *Bir* 3: 46, 391. att rättä oc näfsä þolkom ondom gierningom *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *med en form som kan fattas ss dat. el. ss ack.* näfs mik oc plagha mik for mina ondzsco *Bo* 75. them näfsir gudh hulka han älskar *Gr* 293. iak wil honum näpsa mz liima ok riis *Al* 1353. *Ber* 61, 63, 64. *Su* 177. — *med ack.* vil iac plagha oc näfsa idher som mina oppinbara fiända *Bil* 599. andra näpsa *KS* 48 (122, 52). *VKR* 35. *MB* 2: 208. then olydogher är . . . näffzes wtan alla naadher *PM* 21. *ib* 23 *o. s. v. Ber* 61, 62, 64. han . . . näfstis mz twäggia älla thriggia dagha fasto *KL* 219. ther är hardhast räffst, som konungen är siälwer näfst *MB* 1: 349. *ib* 2: 18. *RK* 3: *(sista forts.)* 5851. at var othokke skuli hardhare näfsas *Bo* 122. synd . . . the som näfst ok pinad war mz idhrugha *Bir* 1: 110. — *med prep.* ivir. skall ower thöm och honom nepsas *FM* 235 (1505). — *abs.* huru hardhelika min son näfse fore syndenna skuld *Bir* 1: 286. — *Jfr* **onäfster.**

näfsilse (näpsilse *MP* 1: 242; **-om** *ib* 75; *ST* 427; *Su* 177, 339**),** *n. pl. näpst, tuktan, bestraffning. MP* 1: 75, 242, 2: 67. *Bir* 1: 309, 2: 278, 3: 473. *ST* 427. *Ber* 61, 62. *Su* 177, 339, 442.

näfst (näffst *KS* 78 (194, 86); *Al* 7318; *MB* 2: 153. **näfzth** *PM* 28. **näffzth** *ib* 21 *o. s. v.* **neffst** *BS* 37. **neffstz** *ib* 35. **näpst** *KS* 50 (127, 54); *GO* 276; *VKR* 25, 35; *Su* 235. *pl.* **näfster** *MB* 1: 377. **näpstir** *Su* 258**),** *f.* [*Isl.* nefst] *L.* **1)** *näpst, tuktan, bestraffning.* godh är näpst är hon ey omykyn

GO 276. nokor þing . . . the sum näfst thorwo wit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). är hon siäfware til näfstinna *Bo* 125. afwite . . . andra sina brödhir for thera brot mz godhom ordhom ok helsami näfst ok rätuise *Bir* 3: 248. i näffst ilgärningesmanna *KS* 78 (194, 86). *Bir* 1: 64, 2: 61. *VKR* 8, 25, 35. *Al* 7318. *Ber* 60, 61, 63, 64. *MB* 2: 153. *PM* 21 *o. s. v. BS* 35, 37. tilläggia mina siwfalla näfster *MB* 1: 377. discipline, nakra handa likamans näpstir oc twingan *Su* 258. **2)** *tukt, ordning.* wars härra räddoghe är sniille ok näfst *(disciplina) Ber* 9. vm almoghe liuer vtan näpst ok styrilse *KS* 50 (127, 54). thiin ordh synas mik ey skälikin, thy at the haffua huatzske näpst ällir matto *Su* 235. *VKR* 4, 5. **3)** *ledning, undervisning?* äpte thy som han ther änkte hatar thz han skapadhe redhoboin är almänt at foresee allo thy som skäl hawir i näfst *(juxta eum, qui utique omni utenti ratione præsto est, communis disciplinæ profectum præbens) Bo* 123.

näfstlösa (näpstlösa), *f. uteblifvande af näpst.* näpstlösan är glömskonna barn *LfK* 111. näpstlösan födher diärffhetena *ib.*

näghla (*imperf.* **nägle**: **saman nägldos** *Su* 50. **näghilde** *ST* 345. **nelgdhe**: **-es** *LfK* 100. *part. pret.* **näghlder**: **-e** *Al* 9191; **-an** *Bir* 4: 172. **näglder**: **-an** *ib* 174; **-om** *Su* 50. **näg1dher** *ib* 195. **näghilder** *Ber* 119: **-ilt** *ST* 295, 418. **nägelder**: **-elda** *RK* 1: 3948), *v.* [*Isl.* negla] *nagla, fastnagla.* nafwarin redhe thy thinge buru som in skal sätias ok näghlas *Bir* 2: 226. gullit war näghilt mz storum gulnaghlom *ST* 418. han war mz spikom näghilder ginom händher och föther *Ber* 119. thera hender waro nägelda a stokkin fram *RK* 1: 3948. han hafdhe . . . näghilt eeth kors oppa wäggena *ST* 295. the (ɔ: iärnspika) waro . . . ther näghlde widher *Al* 9191. näghildo hofwdhit widh iordhena *ST* 345. *Su* 50. han nelgdhes widh korsset *LfK* 100. thu saat thin sötasta son wara swa hardelika näghldan til korsins trä *Bir* 4: 172. *ib* 174. — **näghla genom,** *med naglar el. spikar genomborra.* lät han näghla hans fötar ginum mz tuem iarnspicom *Bu* 532. — **näghla up,** *uppspika, fästa upp med naglar.* neglen megh wp mz honom *MD* 73. — *Jfr* **ivir-, saman-, til-näghla,** *äfvensom* **naghla.**

näghlika (nägläka: **-or** *LB* 7: 58. **näghleka**: **-or** *ib* 10: 8. **nägleka** *ib* 2: 64. **näghlikka**: **-or** *Bo* 133. **nägilka** *Fl (Cod. B) s.* 96. **näylikä** *ib (Cod. C).* **nälikaa** *LB* 2: 11. **nälike** *(gen.) ib* 8: 47. **nelike** *ib*), *f.* [*Mnt.* negelken, *eg. dimin. af* nagel, *spik*] *näjlika. Bo* 133. *Fl (Cod. B, C) s.* 96. *LB* 2: 11, 64, 7: 46, 58, 283, 8: 47, 10: 8.

näi, *se* **ne.**

näkt (necht *ST* 177. **nakt** *Bir* 2: 179, 3: 373; **-ine** *ib* 421), *f.* [*Fdan.* nækt] *nakenhet.* bödh at the skullo i föras klädhe at ey skulle synas thera näkt *Gr* 292. *KL* 105, 106. *Bir* 1: 77, 83, 284, 309, 2: 179, 3: 43, 373, 421. *ST* 177. *Ber* 129. *Su* 165, 193.

näkta (nekta. *pres.* **näktar** *PM* 64. *impf.* **näkte** *Ber* 87. **näktadhe**: **-adhos** *Bir* 2: 37. **näktade**: **-ado** *MB* 2: 160. **nektadhe**: **-adhos** *Bir* 2: 36. *part. pret.* **näktadhir** *ib* 1: 286, 3: 294. **näktadir** *MP* 1: 99. **naktadhir** *Bir* 3: 22. *n.* **näktat** *Lg* 3: 295. *ack. m.* **näktan** *Bo* 194. **näotan** *Bir* 4: 153. **näktadan** *Lg* 3: 473), *v.* [*Fdan.* nække] *göra naken, blotta, afkläda.* leeddo the han oc drogho swa näktan *Bo* 194. var herra ihesus war näktadhir *Bir* 1: 286. pylatus loth han nekta oc blotta ok binda naknan widh studhena *ST* 174. näktado jomfruene hennes blygeliga ländher *MB* 2: 160. *Bir* 1: 310, 2: 36, 37, 3: 22, 294, 4: 153. *MP* 1: 99. *Ber* 87. *Lg* 3: 473. — *bildl. blotta (på), beröfva. med ack. samt prep.* af. lät thenna mannen aldrigh mik näkta aff minom iomffrudoms kiortle *Lg* 3: 290. näktas aff allom nadom *(gratiis nudatur) Su* 352. *ib* 453. — **näkta sik,** *göra sig naken, afkläda sig.* näktar segh nokor batzman *PM* 64. — *bildl. afkläda sig, frigöra sig från. med prep.* af. haffde sik swa näktat aff alle sinne eghelikhet *Lg* 3: 295.

näkte, *se* **nätte.**

näktergal? (-ar), *f.* [*Jfr Mnt.* nachtegal] = **näktergala.** tha hördhe iak ater the näktergala *Iv* 425 *(formen, som förekommer i rimslut, bör troligen föras till följ. ord).*

näktergala (niotergala: **-an** *Su* 331), *f.* [*Jfr Mnt.* nachtegal] *näktergal.* en man fik gripa ena nektergalu *Bil* 613. gudh gaf nektirgalunne tala *ib.* nektergalan flögh *ib.* ther sungo sötölika näktirgalor *ST* 394. *Su* 331. nekther gala sangher *ib* 77.

näla, *adv. och prep. A) adv. nära.* thu thörff ey än swa näla ga *Iv* 5234. the kapälla ther näla stodh *ib* 3915. *ib* 4305, 4754. *B) prep. nära. med dat.* hon swa näla honum gik *Iv* 2531. — ganga näla, *gå hårdt åt, ansätta. med* näla *ställdt efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* then riddare honum swa näla gaar *Fl* 1853. — *opersonl. vara i trångmål. med* näla *ställdt efter tillhörande subst. el substantiva ord.* thz monde honum swa näla ga *Iv* 3426. han sa hänne swa näla ga thz hon är näpligha föör at sta *ib* 3455. — *Jfr* **nala.**

nälika, *adv. nära.* drötningen monde thor näliká ga *Iv* 83.

nälla, *se* **nätla.**

näma, *v. L. Jfr* **firi näma.**

nämare, *se* **nämbre.**

nämare, *se* **nämber.**

nämber (*n.* **nämpt** *MP* 1: 55, 82), *adj.* [*Isl.* næmr] *som har god fattningsförmåga, läraktig.* nämpt *(ingeniosus)* barn *MP* 1: 55, 82. salomon var nämbir *(docilis)* ok viis j vngdomenom *Bir* 2: 307. vaka gör näman hugh *KL* 204.

nämber (*MP* 2: 144; *Bir* 5: 134; *Lg* 667. **nämbir** *KL* 183, 263; *Bo* 32; *Bir* 1: 125, 2: 32, 94, 3: 101, 425, 4: 10. **nämer** *RK* 3: 27, 362, 2086, 2087. **nämeer** *ib* 2128, 3754. **nämmer** *MB* 2: 156; *TK* 273. **nämbre** *Ansg* 179. **nämare** *MB* 2: 212; *Su* 208; *RK* 3: 1716, 2156. **nämäre** *Bo* 128. **nämmäre** *FM* 186 (1504). **nämere** *MB* 2: 211; *LfK* 111. **nämaren** *RK* 3: 637, 2152, 2158, 2205, 3598, 3616, 3925. **nämen** *Lg* 3: 319. **närmer** *Bil* 264, 272; *KL* 318; *Bir* 1: 289, 2: 280. **nermer** *Bil* 273; *RK* 1: 1385. **närmeer** *MB* 1: 62; *Bir* 3: 462, 4: 128. **närme** *Bir* 4: *(Dikt)* 224; *SD NS* 2: 222 (1409). **närmar** *ib* 1: 139 (1402)), *adv. komp. och prep., samt* **nämst (nämsth** *LB* 9: 113. **nämpst** *JP* 87. **nämast** *Ansg* 251. **nämarsth** *SD NS* 2: 88 (1409)), *superl. motsv. posit.* **när.** *I. komp.*

A) adv. **1)** *närmare. om rum.* somlika saa jak mykit nämbre, oc somlika lankt fiärre standande *Ansg* 179. gik närmer *Bil* 272. bödh hanum närmer ganga *ib.* com nermer *ib* 273. *Bir* 1: 125, 3: 101. *Lg* 667. *Su* 208. *RK* 3: 27, 637, 1716, 2086, 2087, 2152, 2156, 2158, 2205, 3598, 3616, 3925. thän mantolin skal ey taka jordhena nämbir, än wppa ena twära span *Bir* 4: 10. otallelike hälghe män. somlike närmer. ok somlike fiärmer. sato alt vmkring han *KL* 318. **2)** *närmare. om tid.* at nämbir ledh aat dödhenom *Bo* 32. thäs nämen dödhen nalkadhes *Lg* 3: 319. **3)** *närmare. i andlig mening.* tha är then hälghe ande närmeer mz sin inskiutilse oc diäfwlin fiärmeer *Bir* 4: 128 *(ordet kan till betydelsen här fattas ss adj.).* thet eders herredömä ey nämmäre trädher i then dagtingen *FM* 186 (1504). thäs nämäre ok innerlicare thu älskar fatikdomen *Bo* 128. — *om slägtskap.* honum nämbir skyld *Bir* 2: 32. *MB* 2: 211, 212. *B) prep. med dat. (el. i dess ställe ack.). närmare. stundom ställdt efter tillhörande subst.* the for:da jordhin ligger . . . näst lassa sweenssons aker, närmar solinne *(d. v. s. mera i söder) SD NS* 1: 139 (1402). byggia nämbir watneno *KL* 263. *Bir* 5: 134. hon nalkas gudhi närmer *ib* 1: 289. thw skalt nämbir nalkas dyäflenom än gudhi *ib* 2: 94. nalkas the närmer miskund än pino *ib* 280. nalkades archiebiscopen nämmer grafvena *TK* 273. striddo the hwars thera hand nämbir skulle koma glas cirklenom *Bir* 3: 425. *SD NS* 2: 222 (1409). skulo them ey nermer koma *RK* 1: 1385. honum nämer gaa *ib* 3: 362. *ib* 2128, 3754. *MP* 2: 144. vppa sacristie tomptene . . . the ther närme är sancti laurencii kirkio *SD NS* 2: 222 (1409). swa myklo nämbir *(vicinior et propinquior)* war guþ hanom *KL* 183. at thu skulde wardha siälwom gudhi närme än the *Bir* 4: *(Dikt)* 224. at thw skulle närmeer vara konungenom än diäfullin *ib* 3: 462. waro oc nakre andre smaa brwnna oc källor nämmer mwren *MB* 2: 156. *Bil* 264. *MB* 1: 62 *(på de sju senast anförda ställena kan ordet till betydelsen fattas ss adj.).* *II. superl.* *A) adv.* **1)** *näst, närmast. om rum.* the christna män, som . . . nämast bygdho *Ansg* 251. som här nämsth tilförna standher bescriffwith *LB* 9: 113. **2)** *närmast. om slägtskap.* the . . . som nämpst waro athkompne *JP* 87. *B) prep. med dat. el. i dess ställe ack. näst, närmast. om rum.* nämarsth swdhra lanzlwthenom *SD NS* 2: 88 (1409). aldra nämast almanna gatuna *SJ* 159 (1447). — *Jfr* **när, näst.**

nämbre (nämare. nämere. nemere. närmare. nemmer), *adj. komp., och* **nämster (nämpster. nämaster. nemesther. närmaster),** *superl. motsv. posit.* **när.** *A) komp.* **1)** *närmare. om rum.* thu äst sannelica högxste limbrin mz hofdheno ok vidh hofwodhit, tho äru käptane nämbre ok höghre *Bir* 3: 372. j nämbra läghe *FH* 4: 24 (1452). **2)** *närmare. i andlig mening. med dat.* then som är klarare han är gudhi nämbre *Bo* 45. thes ödhmiukare. at the fulcompnare äru oc gudhi nämare *ib* 89. är tik enghen nämere, at förwärffua tik äwerdelika helso, än thu *LfK* 111. — *om slägtskap.* han war en ledh nemere *BSH* 5: 187 (1507). är anner närmare *ib* 101 (1506). — *närmare berättigad. SJ* 152 (1447). ath inghen vare nemmer til ath styra för them landhom *Di* 237. *B) superl.* **1)** *närmast. om rum.* ved sandhaffn är nämpst at löpe vdoffuer till reffle *FH* 7: 76 (1507). baro liket in i ena fatighe änkia heman som ther nämast war *Lg* 3: 348. **2)** *närmast. om tid.* them hälga anda täkkes i thz nämsta *(i den närmaste tiden)* sökia the hälga kirkio *Lg* 3: 431. **3)** *närmast. i andlig mening; särsk. om slägtskap.* meth myna nämastha frändra . . . vitw *SD NS* 2: 119 (1409). — *närmast, närmast berättigad.* huilke som waro bengt perssons rätte oc nämasta ärffuingia *SJ* 176 (1448). aldra närmasta äruinga ok engin swa när som the efter gerd zorbeke til hans efterlatna godz *ib* 70 (1437). the aldranämasta ärfuinga ok engin nämbre eller swa när som the til fornempda joan thörghilsons äpterlatna godz *ib* 152 (1447). sagde for:de pedher benchtsson sigh ware nemesth ath erffwa henne *BSH* 5: 187 (1507). — *Jfr* **när, näster.**

nämd (namd *ÖGL R* 1: 2; **biskups namd** *ib Kr* 16: 1; **häräzs namd** *ib Vins* 6: 4. **nampd,** *se* **härads nämd. nämbd: nämbdine** *SD NS* 1: 268 (1403, *på två st.*). **nämpd. nempd. nämnd** *ÖGL Kr ind.* 16; **biskups nämnd** *ib* 13. **nämpnd** *HelsL Ä* 16: 1. **näfnd** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 605 (1346). **neffnd. näpd: näpdinna** *SD NS* 1: 136 (1402), 2: 201 (1409). *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* nefnd] *L.* **1)** *nämd (oftast bestående af tolf män) hvilken utnämnes för en viss förrättning. för att utkräfva det som någon blifvit dömd att betala.* vm foghoten thorff vidher at taka mz sigh nokra nempd til at mäta saköra wt aff andrum berghum tha scal han nempna nempdena oppa thy bergheno som han boor thz oppa gaar *PfN* 140. — *för att vid lagmansämbetes ledighet föreslå innehafvare af det samma.* at almoghin aff österlandom meenlika badhe frälzsis män oc bönder sändo til oss *(biskop Björn)* ena nempd badhe saman frelzsis män oc bönder aff landz thingeno oc loto oss forscriua at the hafdho widhertalaz . . . oc taladho vm en godhan forstandnan man ther landhene ware rätter til laghman nw thässen sama nämpd som landit aff thingeno i abo til oss sände saghde alle nadh enne röst at the hafdhen bidhit jäppa dyäkn . . . at han wilde landzsins laghman wara *BSH* 1: 188 (1386). saghde oss thässen sama nämpd . . . at the engin man nyttaren . . . wisten landeno *ib.* — *vanl. för att undersöka rättegångsmål.* tolf manna näfnd sum näfnd warþer vp a þön maal sum sannind bör vmsighia *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). at hwem þäs þökker at näfnden hanum vrätt gyor, aghe þäs waald at wäþia a mot þere näfnd med XL mark, vndi wara sannind at letän *ib. ib* 605 (1346). ingin wilde mote nempdene wädhia *ib NS* 1: 141 (1402). *ib* 268 (1403). jac häradzhöfthingen oc wi häradzbone i nämpdenne sitiom . . . äpter waro bätzsto samwit hafuom wi meth skelom fwnnet oc wtlet, at kronan oc herscapet hafuer rät til thässa jordher, gotz oc ingiäld *ib* 424 (1405; *nyss förut heter det:* at jac meth tolf skälikom mannom af heratzbomen scal rantzsaka oc meth skälom wtleta the scatta jordh, krono gotz oc bönder, som kronan rät til hafuer). *ib* 437 (1405), 438 (1405, *nyare afskr.*), 440 (1405) *o. s. v.* efter thy tolf manna nempd thenna maal vtransakatho *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396) *o. s. v.* ransakade wi oc nempden oleff hyltes gerninge *ib* 4: 112 (1486). epter nempdenes ransakan *ib* 113 (1486). epter nempdenes dom och ransakan *ib* 111

(1486). hwilkith wi laathom näpdinna ransakan, oc tha nämpdin thet ransakath haffde. tha witnadhe hoon fore oos ath the forscrepna iordher ärw gamalt frälsse *SD NS* 1: 136 (1402). huilkith mal wi skutum til nämpdena ranzakan. ok thy ranzakadho saghde nämpden ok wittnadhe ath for nakrom arom tha bytte theen abbadisan tha war i wretom medh niclis aruidzson *VAH* 24: 319 (1414). äfther thy nämpden withnade *ib. ib* 318 (1414). *SD NS* 1: 140 (1402). hwilken ärende wi skuthum thil nempdene som j repstenne satho . . . oc the ransakadho vithnado oc epther sworo *FH* 2: 112 (1438). huilkit ärände war skutit til the XII som tha j nompdenne satho . . . the ranzakade witnade oc epter soro epter thera treggis breff oc beuisning som for:da ärä at thet for:da goz war laglika salt oc wel betalad *ib* 109 (1437). *ib* 3: 27 (1442), 4: 16 (1451). huilkit godz nempdin witnadhe at laghbudhit oc laghstandit war *SD NS* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*). thesse waro i nämdinne til witna *ib* 385 (1404). tha vitnadhe nämpdin, som tha sat, ok alt menegha häridhit stodh thäs til *ib* 2: 37 (1408). äpter thy som witnen ok nämpden for mik witnadho ok alt häradhit *ib* 38 (1408). eeffter neffndenä witnom *DD* 2: 4 (1384). som nempden mellom them saght hafde, tha hon i högharby gek *SD NS* 1: 533 (1406). äppti ty at nemdän hawer satt fornemda jäppä ok haqon stänsson hwsstrve arwät täl *ib* 32 (1401). hwilkit som iak *(näml. häradshöfdingen)* . . . läät . . . til nämpdenna *ib* 36 (1401). til thes mere vitnisbördh ära thesse xij i nämbdine sato her fasta til *ib* 268 (1403). thesse epcrscripne satte i nempdene *BSH* 4: 112 (1486). thesse XII såtho i nämpdenne aff heredeno *SD* 3: 671 (1456, *nyare afskr.*). tässo waro nämpdhiu *ib NS* 1: 137 (1402). wil han dylia dyli mz xij mannom aff gardhenom ok radhe halfue nempd huar thera som a käre ok swara scal *MEG (red. A)* 54. *ib* 56, *(red. B)* 58, 61. *EG* 65. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). xij fribornemän konungen i nempden satte täro sa oc hans radh ther waro näre *(i målet mot den för förräderi anklagade Brita Thott)* *RK* 2: 9493. huilkit wi lätom til thriggia hundara nämpda ranzakan *BSH* 2: 102 (1399). ängen ville mote nämpdommen wädhia *ib* 103. lodh for:de wor käre nadige herre sette oss alle for:de i tre nämder *ib* 8: 58 (1453, *samt. afskr.*). swa at näfnden *(konungsnämden)* se ä full *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). — *i latiniserad form.* judicio næmpde *SD* 3: 236 (1315). qui per nempdas episcopales conuicti fuerint *ib* 2: 70 (1289). nempda episcopalis *ib* 4: 610 (1338). nemda parochialis *ib* 2: 249 (1298). — *nämds sammankomst.* kärde thorsten carlsson for oss a nempdenne *SD NS* 1: 533 (1406). wiiste han honom nw vppa nempdenne in til the forsaghda godz *ib* 534 (1406). the tholff som thettä forscrefna witnade vppa nempdenne ok sworo *ib.* när vi ouir nämdh sathom *ib* 2: 214 (1409). thesse tolf beskedhne män . . . the som öfuer nempdene woro *ib* 230 (1409, *nyare afskr.*). **2)** *en viss till biskopen utgående afgift? i latiniserad form.* nouerint vniuersi nos . . . fructus reddituum nostrorum . . . de decimis et exaccionibus nostris de hijs parochijs . . . ac alijs iuribus nobis debitis. exceptis medietate nempdarum nostrarum, et casibus quos prepositi nostri exequi consueuerant . . . dimisisse *SD* 4: 582 (1337). — *Jfr* **atergangs-, biskops-, broa-, eþsöris-, flärþungs-, folklands-, garþa-, hundaris-, härads-, konungs-, laghmanz-, lands-, sokna-, syna-nämd.** — **nämda buþ,** *n. L.* — **nämda eþer,** *m. L.* — **nämda fal (-fall),** *n. L.* — **nämdar maþer (nämda man** *L.* **nämpda-. nämpdä-. näfndä-),** *m.* [*Isl.* nefndarmaðr] *L. nämdeman, ledamot i nämd som undersöker rättegångsmål.* heten skiemdä män, oc aldre nämpdä män *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). thässe varo nämpda män *ib NS* 1: 504 (1405). witnadhe fore oss nämpdamennena i norbohundare *BSH* 2: 102 (1399). *VAH* 24: 323 (1454). samu tolf fornäfndä näfndämän *(ledamöter i konungens nämd)* *SD* 5: 606 (1346). — **nämdar mal (nämpdär maal),** *n. L.*

nämd fälder, *p. adj. L.*

näme (nääme *Su* 403. **nämme** *Bir* 2: 321**),** *n.* [*Isl.* næmi] **1)** *lärande, studier.* at sända modher mz them synum til athenis . . . til nämis sinum synum *Bil* 347. älskade mykit mera sina skumpan oc fafängo läte, än sina book eller sit näme *Ansg* 177. the hafdho til näme mykla nadhe *Fl* 138. **2)** *fattningsgåfva, förstånd.* i siälenne ok hänna threm kraptom som är näme ok minne ok vnderstandilse *Lg* 975. *MP* 1: 240. öfwa nämit *(ingenio exercendo)* *Bo* 123. lika aristoteles barna skiäl ok näme widh taflo släta *KS* 52 (132, 56). the som hawa blöt köt oc harund, the äre bätzst skipadhe til näme oc vnderstandilse *MB* 1: 79. hua som blöt kiöt hauer, han hauer got nänne *(för* näme*)* *KS* 80 (199, 88). thu gaar ofwer alla dödhelika manna nääme ok vndirstandilse *Su* 403. *ib* 78, 413, 458. fwlkomna mz gärninginne thz godha thu hafwer gripit mz nämeno *Ber* 192. engin thera war diwpare j näme *Lg* 3: 503. hafdhe klokare nämme ok vndirstandilse *Bir* 2: 321. hwi gifs somom got näme oc sniäl vndirstandilse *(intelligentia et ingenium datur incomparabile docile)* *ib* 304. *MB* 1: 81, 82, 118, 119. han haffdhe oc goth näme til at lära siälffuer *Lg* 3: 686. haffdhe . . . hart näme *ST* 161. *Lg* 662. — *Jfr* **fornäme** *samt* **nimne.**

näme (nemme), *m.* = **näme,** *n.* **1.** skalt thu ey forlata thina skolo ok nemma *(scholas tuas in grammatica)* *Bir* 3: 222.

nämna (nämpna. nempna. näpna: -as *Bu* 6; *VAH* 24: 326 (1377). **namna: -as** *Bir* 4: *(Avt)* 183. **nampna: -e** *Lg* 3: 628. **näfnä** *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*); **-is** *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*); **-äs** *ib* 562 (1346), 566, 567, 568. **neffna: tilneffna** *SO* 149; **neffner** *Di* 143. **näfwna** *HelsL* þ 1: *pr. pres.* **-ir.** *imperf.* **nämde: -o** *Bu* 50. **nemde: wtnemdes** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 273. **nämpde** *KL* 35; *Bil* 270; **-o** *MB* 1: 296. **nempde: -os** *SD NS* 1: 95 (1402). **nämpnde** *Bir* 1: 333. **näpmde** *Bu* 19. *part. pret.* **nämder: nämd** *SR* 28; **-om** *Bu* 520; *Bil* 697; **-um** *ib* 80. **nämpder: op nämpd** *ib* 848; **til nämpde** *EG* 64; **vpnämpde** *MB* 2: 38; **opnämpde** *ib* 378. **nempder: -um** *BSH* 1: 131 (1371); *Bil* 105. **nempdher: -e** *FM* 59 (1457); **wtnempdher** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 274. **namdär** *ÖGL Ä* 3: 1. **näfnder: näfnd** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **näfder** *VGL III* 92 *i var. n.* **nämpt** *RK* 1: 4397; *VNB* 33. **nempt** *FM* 60 (1457)**),** *v.* [*Isl.* nefna] *L.* **1)** *nämna, omnämna, namngifva, till namnet uppgifva.* var

härra vilde eigh nämna sin forraþara *Bu* 100. mäþ þöm vitnum firi näpnas *ib* 6. alle thenne gotho män som her efter nempnas oc bescrifne sta *BSH* 2: 38 (1396). *SD* 5: 562 (1346), 566, 567, 568. *Bir* 4: *(Avt)* 183. *Iv* 1185, 1188. *Di* 143. mädh . . . allum therra hielparum. swa som riddarum ok swenom . . . bondum ok bokarlum nempdum ok onempdum *BSH* 1: 131 (1371). thät samä för nämdä goz *SD* 4: 389 (1334?), 390 *(dessa båda ställen kunna föras till* **fornämder***)*. ängen man . . . ma fiere gyäste byuþä än här näfnis *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). then iak tik nampne *Lg* 3: 628. talde ok nämpde *(näml. det)* swa at han bar thäs dighirt wnder *Bil* 270. **2)** *nämna, uttala.* nämpna ihesu nampn *KL* 35. nämpde hon thz *(Jesu namn) ib.* at iak opta hafwir fafänglika nämpt gudz nampn oc andra hälgha manna *VNB* 33. **3)** *nämna, benämna.* wet jak hwart nämpna sinu nampne *Bil* 270. nämpdo then hälgha anda rätto nampne *MB* 1: 296. *ib* 2: 212. meth allom sinom tillaghom, hwat namnom the hälzt nämnas kunna *SD NS* 1: 29 (1401). hwat nampne thet helzt nämpnis *ib* 138 (1402). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*), 210 (1403), 216 (1403) *o. s. v. FH* 3: 38 (1444), 46 (1444), 48 (1444). hwat nämpne thet hälzst kan nämpnas *SD NS* 1: 98 (1402). hwariohanda nampne thet hälst nämpnes kan *ib* 328 (1404, *nyare afskr.*). **4)** *nämna, utnämna, förordna.* tolf manna näfnd sum näfnd warþer vp a þön maal sum sannind bör vmsighia *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). scal han nempna nempdena oppa thy bergheno som han boor thz oppa gaar *PfN* 140. scal lensmannen näfnä tolf astäþumän *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). at han nempne . . . tolf män af hundareno . . . at letä ok granlikä vtspyriä, än þär hittäs nokur viþergiäld *ib* 6: 129 (1349). *ib NS* 1: 36 (1401). ther nämpdis å the tinge en skälikin asyn *ib* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). xij aff hwarie lagsaghu, ther til nempdhe epter laghen *FM* 59 (1457). honum haffuum wi . . . epter war bäzste samwit nempt oc walt . . . til en fulmektoghen herre oc konungh *ib* 60. tha nämpne huar thera som käre ok dyl siex män aff gardhenom *MEG (red. A)* 54. nämpne huar thera thre män *ib. ib (red. B)* 59. *EG* 63, 67. tha ägha nempnas fyre män *TB* 73. *ib* 80. schal oldermannen een aff brödromen til sick nempna som bysitiara wara schal *SO* 107. thässe godhe män nempdos ther fastä til *SD NS* 1: 95 (1402). — *befalla att begifva sig, beordra.* nempne allermannen iiii brödher i kellaren til ath smaka öl *SGG* 129. þaghar utlöpis skip warþä nämd i skiären *SR* 28. **5)** *nämna, utsätta, bestämma.* näpmde daghen *Bu* 19. *ib* 50. än iak cumbar eigh atar at nämdom tima *ib* 520. koma at nämdom dagh *Bil* 697. *ib* 80, 105. tha war eth hooff til stokholms nämpt *(utsatt att hållas i S.) RK* 1: 4397. — *refl.* **nämnas,** *benämnas, kallas, heta.* j en soken . . . nempnandis effrabominne *FM* 602 (1512?). — *Jfr* **be-, for-, til-, up-, ut-nämna** *samt* **for-, o-, opta-nämder.**

nämnan (nämpnan), *f. nämnande.* gudz namps nämpnan *MP* 1: 315.

nämne (namni *L.* **nämpne),** *n.* [*N.* nemne] *L. namn.* hwat nämpne thet hälzst kan nämpnas *SD NS* 1: 98 (1402).

nämning (nämpning), *f.* [*Isl.* nefning] *L.* — **nämninga man,** *m. L. man förordnad att ss domare afgöra en sak.* episcopo strengenensi quatuordecim solidos cum vno denario terre . . . judicio duodecim næmningæmannæ precedente, quod auctoritate regia approbando confirmamus . . . adiudicamus *SD* 6: 132 (1349; *från Södermanland*).

nämuing, *f. Jfr* **afnämning.**

nänna, *f. mod, raskhet, rådighet.* mera gör i stridh ok bardagha witer försea ok godh nänna, än styrklekr ok dyghor siälde *(för* fiälde*)* manna *KS* 79 (196, 87). nänna är half giärning *ib* 83 (205, 91). giärnt fylghe lykka godhre nänno *ib.*

nänna (-ir, -te), *v.* [*Isl.* nenna] — *refl.* **nännas,** *eg. våga, hafva mod; nännas, hafva hjärta (att), kunna förmå sig (att).* näntis ey styra honom oc näfsa mädhan han war vngir *ST* 382. han nennis tz ey syälffuir ath göra *JP* 124.

nänne, *se* **näme,** *n.*

nänning, *f.* [*Isl.* nenning] *driftighet, företagsamhet.* nänningh hawir päningh *GO* 470.

nännogher (nänogher: -a *KS* 83 (205, 91)**),** *adj. modig, rask. KS* 80 (196, 87), 83 (205, 91).

näplika (näpplika *Bir* 1: 31, 269, 359; *Iv* 1758; *Ber* 175. **näpplica** *MP* 1: 46. **näpplikä** *KL* 158. **näpligha** *Iv* 3456; *MB* 2: 6. **näpliga** *ib* 172. **nepliga** *RK* 2: 7839, 8368; *TK* 273. **näpligä** *Va* 31. **näppleka** *GO* 989. **nepleka** *Bil* 481. **näppelica** *Bir* 2: 267, 3: 90. **näppelike** *KS* 71 (174, 78). **neppeliga** *RK* 3: *(sista forts.)* 5256. **näppelige** *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268. **näpliko** *(trol. skriffel för* **näplika***)* *Al* 2542. **näplik** *Iv* 32. **näplikan** *Lg* 3: 611**),** *adv.* [*Isl.* hneppiliga] *knappt, med möda, med svårighet.* gato the näpplikä fortakit folkeno at the offradho eyg them *KL* 158. vmkringgafs af lughanom swa at han näplika vndkom *ib* 192. näplika berghadhe han sit liiff *Al* 4544. mädhan rätuis man skal näpplica helas huar skal tha omillir man ok syndogir synas *MP* 1: 46. fik swa hardh frestilse, at han formatte näplika thula *KL* 279. gat näplica talat *Bo* 168. *ib* 212. *Bir* 1: 31, 70, 269, 397, 2: 267. *Fl* 1269. *Iv* 32, 1758. *Fr* 48. *RK* 1: 1501. *Va* 31. näplica kan oc nw munkin kännas af sinom klädhebonadh *Bir* 2: 70. j xxx dagha ther äptir kwnno the näpliga vpsökia oc siin j mällan skiffta alla the haaffwor som assirij atirleffdo *MB* 2: 172. — *knappt, näppeligen, svårligen, icke gärna, troligen icke.* sagdhe honom . . . siin budhordh swa hardh at näplika formatte nakars lydhna älla thulumodh fulkompna thöm *KL* 249. näplica kan thz vara. at then som lustas af hedhrenom är ey ij storom vadha *Bo* 94. thz ma näplika wara sant aff honum siälwom *MB* 1: *(Cod. B)* 549. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268. i och edra neppeliga till danmark komma *ib* 3: *(sista forts.)* 5256. nepliga han töliga aater finna *(i rimsl.; för* finder*)* *ib* 2: 8368. sniäldher man lee näpplika *(näppeligen ens)* thyslika *Ber* 175. hwa sit spillir han ffaar alt sit näppleka vp *GO* 989. näplika swa litith the bita faa at thz diwr skal ey til dödhin ga *Al* 5195. — *knappt, knappast, som nogast, nätt och jämt.* näplica kände hon sik fore sorgh *Bo* 25. nw hawer ysaac fulkompnelika signath iacob oc näplika war iacob än wtgangin fra honum. oc thaghar kom esau mz sinom mat *MB* 1: 216. nepliga the danske

sik fra them wenda for än thera selskap ellen tenda *RK* 2: 7839. — *knappt, nätt och jämt, på sin höjd, icke alldeles.* nepleka lifdho swa mange som the dödho gatho jordhat *Bil* 481. var näplica twäggia manadha gamal *Bo* 12. them tykte thz the ther näplikan haffdo warit en halffwan dagh *Lg* 3: 611. tik skal rådhgiua wara näppelike en af tusend *KS* 71 (174, 78). *Bir* 3: 90. — *knappt, nästan icke.* hon fik ther swa mykla qwidhä thz hon var näplika föör at ridha *Iv* 3764. *ib* 3456. han hafdhe näpliko lifweno waal *Al* 2542. näpligha var anden j os *(nec remansit in nobis spiritus)* *MB* 2: 6. — *Jfr* **naplika.**

näpper (nepper. *n.* **näpt. näfft** *MB* 2: 304**),** *adj.* [*Isl.* hneppr] *knapp, trång; torftig.* wtualde . . . swa näppan fatikdom *Bo* 21. *ib* 34. landh och städher the äro mykith nepparä och werrä nw en the waaro för nokrom aarom tha the waro ny bigdhe *Lg* 3: 133. — *n. adv. knappt, nästan icke.* näpt war noghor thz trodde *RK* 3: 340. näfft en man haffde vndkommet theris händher *MB* 2: 304. — *superl. n. adv. nätt och jämt.* enkte goz wi mera äghom än som war nödhthörfft näppast kräfwer *Al* 6067. *ib* 6073. them *(penningarne)* loth han alla til danmark föra vtan som neppest *(utom nätt och jämt så mycket att)* fogadana gaatha bespijsa slotten j nokra matha *RK* 2: 528. — *Jfr* **napper.**

näpsa, *se* **näfsa.**

när (näär. ner. nar *Bir* 1: 372. **naar** *FH* 3: 5 (1353)**),** *adv. och prep.* [*Isl.* nær] *L.* *A) adv.* **1)** *när, nära, i närheten.* sloghos tiäl badhe fiärra ok när *Fr* 463. som badhe äru när ok fiärren *Bir* 1: 317. *ib* 319. *Ber* 163, 215. *Al* 6497. *RK* 3: 1477, 1717, 1966, 2689, 2878, 4018. *MD (S)* 242. han är fiern oc icke när *MD* 172 *l.* all var goþz . . . med . . . allom tillaghum, fyärrän äller när lyggiandum *SD* 5: 562 (1346). meth allom tillagom ther til ligia, ner ällor fer *ib NS* 53 (1401). eet iomfru klostir som när war *KL* 298. *Pa (Tung)* 32. see hwat när oc i thinne asyn äru the som mik dröwa *Bo* 186. folk ther när sighlande *Bil* 88. tha the komo nokot när saman *(någorlunda nära hvarandra)* *ST* 455. — *nära, bredvid, tillstädes, till hands.* iohannes oste aff guþi: at alle hans bröþar apostoli . . . när varen *Bu* 13. þär stoþ en suen när *ib* 157. tha äru the när *(non deerunt)* som grannelika skulu märkia ok tälia al hans fiät *Bir* 1: 216. iak war när nar . . . min son gik vt af ierusalem *ib* 344. hwat seer thu avitelikit j thänna här nar star *ib* 372. *RK* 2: 4880. — vidh . . . när, *mot närheten af.* the rede j halland wid eluisborg när *RK* 2: 8767. — til . . . när, *till närheten af.* fölia honom . . . til stocholm när *RK* 2: 6857. tha han kom til wyborg när *ib* 7064. tha han kom til holfuiden när *ib* 9357 *(på de fyra sista ställena förekommer ordet i rimsl.).* **2)** *nära, på ett afstånd af.* tha han kom et stencast när stadhenum *Bil* 272. — a (pa, up a) . . . när, *på . . . när, på ett afstånd af.* ther när waro pa thusändä milor när *Pa (Tung)* 32. en aa vpa ena milo när ran *RK* 1: 2951. *ib* 2: 3349, 6119. *Bir* 5: 134. *ST* 477. *Va* 50. *Jfr* **6. 3)** *nära. om tid.* seandis nu vara näär komit til sin dödh *Gr* 324. som jach idher sighie wiill nar sa ner komber *FM* 130 (1502). **4)** sva när, *så nära, derhän, till den punkten.* ath saa ner kommith är, ath thet är kommith vndher idhers herredömis hendher igän *BSH* 5: 124 (1506). **5)** *nära. om slägtskap.* war ganzska när kommen aff sancta gertrudz släkte *(ganska nära beslägtad med sankt Gertrud)* *Lg* 3: 278. **6)** *på . . . när, med afdrag af.* karwete godz ix alna när *FM* 73 (1502). nwyala gotz . . . en fiärdingh när *ib.* — a (pa, up a) . . . när, *på . . . när, med afdrag af.* j ix ar pa en manad när *Va* 42. all werldin war fordarfwat oppa atta människio när *ST* 390. jach skullä sendhe eder the päninge aff finland komme pa viij[c] march när *FM* 341 (1506?). at joseph haffuer kentz vedh alt hans län oppa en sokn när *ib* 257 (1506). *Jfr* **2. 7)** *nära, nästan.* tha the varo när ginom öknena komin *Bo* 22. honom lyddo när fyrä hundrädha män *KL* 141. swa kifwadho the optelica näär om eet aar *Gr* 262. baro han när dödhan fran predikan *Bil* 833. han monde när glöma sinna modher dödh *MB* 1: 206. *Gr* 282. *Bir* 3: 74. *VKR* VIII. *Fl* 911. *Iv* 4939. *Fr* 2338. *RK* 1: 1369, 2: 1771. *Ber* 192. *Di* 15, 55, 222. grwffwen är noget när opreensidh *DD* 1: 198 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). ij [2] merkeligh möthe nagoth när *(ungefär)* paa en tiidh besöke *FM* 572 (1513). *B) prep. med dat. el. i dess ställe någon gång ack.* **1)** *nära, i närheten af, nära intill. om rum.* när by ällär fiärre *SD* 4: 389 (1334?). när by oc fiärrin *ib* 6: 76 (1349). näar by ok fiärre *FH* 3: 5 (1353). *SD NS* 1: 10 (1401) *o. s. v.* þön huila sik . . . när enne kirkio *Bu* 19. thz flöt när lande *Bil* 89. swa ligger hwart andro när *RK* 1: 2951. han hafdhe ena borgh nokot när enom almanna wägh *ST* 232. tompt . . . som beläghen är östan mur, hart när fornempda henricus tompt *SJ* 15 (1428). — *åtföljdt (i st. f. af ett subst.) af en sats.* oppa eth lindh stykke när som naget är watn *BSH* 4: 335 (1503). — *nära. bildl.* atuakta . . . huru när thu äst honum mz dygdhom älla huro fiärra mz syndom *MP* 1: 184. — *nära, till närheten af.* then tidh wi komom nakot när landeno *KL* 174. *BSH* 5: 507 (1512). nar han nakot när nalkadhis clostreno *Lg* 3: 286. **2)** *till omedelbar närhet af, i beröring med, vid.* (at) ängen diäuul derues coma när minne siäng älla syn *Bu* 13. för än han tok när mat *(priusquam cibum sumeret)* *ib* 421. — *ställdt efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* alt thz som them kom när *Lg* 93. **3)** *hos, i omedelbar närhet af (en person), bredvid.* var inne när [nero]nem *Bu* 102. en iomfru stodh när honum ä hwart han gik *Bil* 916. the ther när hanum stodho *KL* 56. at . . . han matte skilia fa hua ther var när hänne la *Fl* 1547. sagþe han liggia när androm sigharlösom kiämpom *Bu* 128. hwila thik när honom *Bo* 127. — *hos, bland.* skal när iþär äi þässä naþe nyutä *SD* 5: 637 (1347). ma äi . . . friþ när iþär hawa *ib.* — *vid, med.* hugxsadhe när sik *Bir* 3: 48. — *med, i förening med.* alla the ner honom ville bliffua *(hålla med honom)* *RK* 1: 245. **4)** *för att utmärka den till hvilken man träder i förhållande: vid, med. ställdt efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* thaledhe honum swa när, ath han gaff ok fästhä honum sinä dotther *(jfr motsvarande berättelse i en annan öfversättning:* taladhe altidh mz procopio swa at han omsidhe gaff honom ena aff sinom döttrom 712*)* *Lg* 3: 33. **5)** *när, nära, på ett sätt som går (någon) nära.* taka sik när, *taga sig när, lägga vid sig.* alexander tok sik

thetta när *Al* 10187. *ST* 339. *Jfr* **ganga när** *under* **ganga.** **6)** *nära. om tid.* egisippus . . . som var när appostolorum tima *Bu* 194. han fan sina edle dande quinne at lyggia tha redha swa ner *(att underförstå:* dödhenom*)* at engen liffs wan i henne är *RK* 2: 2918. **7)** *närmast, näst efter. om ordning.* skalt thu vara när kesarinno *(post reginam in palatio meo secunda vocaberis) Bil* 537. **8)** *emot, i förhållande till, i afseende på.* thu thänkir idhkelika gudz miskund när *(circa)* thik *Bir* 1: 279. tilbör . . . thik . . . at ahughadhan vara när *(circa)* thins hiärta reenlek *Ber* 267. at thu vare vakär oc aathyggil när thinom thankom *ib.* the scriptena skalt thu hälzt läsa swa som mäst vpwäkkia oc vptenda gudhlikhät när *(erga)* christo thinum härra *ib* 271. — *Jfr* **for-, ful-, i-, iäm-, of-när,** *äfvensom* **nämber, näst.**

när, *adj. L.* **1)** *nära berättigad.* the aldranämasta ärfuinga ok engin nämbre eller swa när som the til fornempda joan thörghilsons äpterlatna godz *SJ* 152 (1447). aldra närmasta äruinga ok engin swa när som the efter gerd zorbeke til hans efterlatna godz *ib* 70 (1437). **2)** *närgående, smärtande?* them will iag ey nempna her ty thz är meg tha liika när *(det smärtar mig då lika mycket, näml. som när det skedde?) RK* 3: *(sista forts.)* 4994. — *Jfr* **nämbre, näster.**

när, *se* **nar.**

nära (närä. näre. *Ordet är anträffadt endast i rimsl.***),** *adv. och prep. A) adv.* **1)** *nära.* riddarä och gull ther närä j annat skip ther effter färä *Fr (Cod. B)* 2373. engla oc apostola tiäna tik fiäre oc närä *MD* 64. **2)** upa . . . nära, *på . . . när, på ett afstånd af.* screff them wara thäre oppa vj [6] mila näre *RK* 2: 4889. *B) prep. med ack. (för dat.). ställdt efter tillhörande subst.* thz fäste la thz bergh fult nära *Fr* 261.

nära (*pres.* **-är** *GO* 365. *part. pret. n.* **närt** *MB* 1: 126**),** *v.* [*Mnt.* neren. *Jfr Isl.* nœra] *nära, föda, underhålla.* mannen matte mang äwe hawa närt sit liiff widh paradiis frwkt *MB* 1: 126. — **nära sik,** *nära sig. föda sig.* thän rike spör hwru thän fateghe sik närär *GO* 365. *RK* 1: 886. *Al* 6073. nära sik mz thera skam oc armödo *Bil* 574. nära sik vidh fodhir som annor oskällik diur *Bo* 126. aff hwilkit riikit kwnde sig well nära *RK* 3: 4608.

närbundin, *p. adj. nära förenad med. med dat.* then man . . . thik war när bundin mz skylskap *MB* 1: 364. *Jfr* **nabundin.**

närdisker (*n.* **närdisk. närest. närst),** *adj.* [*Fnor.* nerst, *adj. n.*] — *n. tyg från Naarden?* ett stijcke närdisk *BYH* 1: 264 (1464, *nyare afskr.*). saa möket närst thet han faar ena kabe vtaff *SJ* 358 (1469). vi alna närest krumpet *FH* 5: 89 (1482).

närikiar, *m. pl. L.*

näring, *f.* [*Mnt.* neringe. *Jfr Isl.* nœring] **1)** *näring, föda, underhåll.* han *(konungen)* skal tom *(riddarne)* halla näring mz ära *MD (S)* 239. **2)** *näringsfång.* medh fridhi behalla sina näringh *MD (S)* 257. — *Jfr* **närning.**

närisker, *adj. L.*

närliggiande, *p. adj. närliggande, närbelägen.* j närliggiande siö *MB* 2: 316.

närmare, närmaster, *se* **nämbre.**

närmer, *se* **nämber.**

närning, *f. näring, föda, underhåll.* tak swa honagh at bi hawa sina närningh *GO* 957. henna maltiidh maa hellir kallas kropsins närning än mätte *Lg* 3: 513. — *det som erfordras för underhåll, behof, nödtorft.* hwat hanum gafs ifuir sina nerningh *Bil* 581. sik . . . latha nöghia aat ensami liffsins närning *Bir* 4: 41. — *Jfr* **näring.**

närsitia (neersittia), *v. sitta bredvid, vara tillstädes. SO* 104. — *part. pres.* **närsitiande,** *närvarande, tillstädes.* mädhan the siälfue waro ey närsitiande i landene *SD NS* 1: 639 (1407).

närsker, *se* **närdisker.**

närskylder, *adj. närskyld, nära besläigtad. Lg* 194. the tw . . . hulkin som mykyt varo när skyld *Bir* 2: 23. — *nära beslägtad med. med dat.* fäste hanum mö när skylda constancio *Bil* 581. *KL* 73. *MB* 1: 196, 221, 280. — *Jfr* **na-, nä-skylder.**

närstadder, *p. adj. L.* **1)** *tillstädes, närvarande.* athe nerstadde och tilkallade woro *SJ* 406 (1473). tha mange varo närstadde *Bo* 50. honom när staddom *ib* 114. *ib* 228, 237. *MB* 1: 375, 2: 213. *SO* 199. **2)** *närvarande, förhandenvarande. om tid.* tässa närstadda *(instantis)* timans tilwägxande ondzsko *Su* 362.

när standa (näär staa. *pres.* **närstar. närstaar),** *v.* [*Jfr Isl.* nærstandandi] **1)** *stå bredvid, vara tillstädes.* som här när standa *(hic adstantes) Bir* 1: 122. som här är när standande *ib.* vm the när stodhin *ib* 131. *ib* 194. marghe närstandande gräto *KL* 309. — *med dat.* idhkelica närstandandis i thiänist sinne frw drotningenne *Gr* 260. *VKR* 2. jumfru marie hielp ok reddnigh som närstar allom thöm j dödzsens stundh som henne ödhmyukliga thient hafua *LfK* 265. ginstan närstaar hon thöm *ib.* **2)** *bistå.* at wi skulum kirkionne i lyncöpunge näär staa *BSH* 1: 166 (1376).

närsystlunge (-syslunge. -systzlinge. -syslinge), *m. syssling, kusinbarn.* josep war wara frv närsyslinge *MB* 1: 28. til iosep henna närsystzlingä *(Cod. B* när syslunga 530*) ib.*

närvara, *v.* [*Jfr Isl.* nærverandi] *L.* **1)** *vara närvarande, vara tillstädes.* vi . . . gitum egh syälue när varit *SD* 5: 605 (1346). ther scholu twa aff raadith nerwara *SO* 145. *SGG* 131, 132. *Su* 284. scal ider vitterliket vara os hafwa ner varit sanctä thomasa dagh thet gulbrander . . . sagde . . . thet han alre hafdo . . . herra haquona . . . breff laten see heller höra agmundh hath eller birger laurensson *BSH* 1: 177 (1379). **2)** *vara nära, vara för handen.* thänk . . . döthin altidh näruara *KL* 247. kände sin ködh närwara *ib* 299. — *part. pres.* **närvarande,** **1)** *närvarande, tillstädesvarande. om personer.* huxa gudh al tidh swa som näruarende *Bir* 3: 180. saghþe drömen allom näruarandom *Bu* 523. os syäluum när varande *SD* 5: 662 (1347). närwarande þem, som i bynom boä *ib* 6: 129 (1349). *ib NS* 2: 145 (1409) *o. s. v.* — *närvarande vid. med dat.* witandis gudh närwarande allom them thingom thu gör *Ber* 221. — *närvarande, förevarande. om saker.* jac . . . kennis meth þesso näruarandi breue *SD* 6: 169 (1350). *ib NS* 2: 145 (1409). **2)** *närvarande, förhandenvarande, nuvarande.* at älska thässe näruarendis thing *Bir* 3: 320. *ib* 1: 39. at vi skulum bedhas giordha synda for-

latilse. ok näruarande synda bätrilse. ok varilse fore komaskolande syndom *MP* 2: 10. hwar the stena än liggia j thenna närwarandis dagh *MB* 2: 10. *ib* 13, 20. — *Jfr* **nävara.**

närvara, *f.* [*Isl.* nærvera] *närvara, närvarelse.* som ey vil gifwa thik sina näruaru i andra näruaru *Bo* 46. gladha göri mik thin näruara. hulka som swa dröfdhe thin fran uara *ib* 222. mz licamlike näruarunne *ib* 243. *ib* 79, 91, 117. *KL* 26, 355. *Bir* 1: 235, 249, 2: 115, 123, 3: 182, 4: 115. *Ber* 287. *Su* 111. i vara närvaru *SD* 6: 125 (1349). i therris goda forscrifna manna aahöro och nerwaro *SJ* 406 (1473). *BtFH* 1: 289 (1509). *FH* 4: 2 (1420). i menighe häredzbone närwara *BSH* 4: 111 (1486). saman kallin thom alla til jdhra näruaru *(ad præsentiam vestram) Bir* 3: 257. — **närvaru man,** *m. närvarande man, vittne som är närvarande vid kontrakt om jord.* jn cuius rei euidenciam firmiorem hii dicti neruarumæn . . . affirmatoresque dicti fastæ *SD* 4: 221 (1331). *Jfr* **viþervaru man.**

närvaran (närwarwn *SO* 7**),** *f.* = **närvara,** *f.* hwilke . . . alla stadz äru mz hälge närwaran *Su* 284. i monge dandemans närwaran *FM* 488 (1510). j selskapsins närwarwn *SO* 7. *ib* 32, 104, 110, 113, 186. mz thwa brödra nerwaran *ib* 157.

närvarilse (nervarelse *SO* 194**),** *n.* (*Su* 100, 106, 107, 108) *och f.* (*MB* 2: 191; *Su* 111) = **närvara,** *f.* j mynne närwarilse *MB* 2: 191. thins helsamma närwarilses glädhi *Su* 100. huru mik holdher oc forfära tässa sedda dödzsins grymasta närwarilse *ib* 250. *MB* 2: 288, 316, 320, 327. *Su* 99, 101, 106, 107, 108 *o. s. v. SO* 194, 195.

närytarster, *adj. näst siste.* vtsläk ok bättra förro timana glömsko mz när ytarsta *(penultimo)* timans kärlex äruodhe *Bir* 3: 165.

näs (näss *RK* 1: 1214, 1474. *pl. gen.* **näsia,** *se* **näsia varþer.** *dat.* **näsium. näsiom. näsum),** *n.* [*Isl.* nes] *näs.* vpa eth näss widh en sio *RK* 1: 1214. *ib* 1474, 2: 4928. *SD NS* 2: 114 (1409). *FH* 5: 91 (1484). — *i ortnamn.* filios brunonis in nesi *SD* 1: 188 (1216-1220). curiam meam in nes *ib* 672 (1285). sacerdoti de næsiom *ib* 739 *(omkr. 1270-talet).* in wddanes *ib* 2: 39 (1287). de næsium *ib* 503 (1307). in syndrunæsum *ib.* curiam tune in næsi situatam et curiam næs mellin wikæ *ib* 505 (1307). — *Jfr* **utnäs.** — **näsia varþer,** *m. L.*

näs, *n. L.*

näsa, *f. näsa.* bläse thz op j näsona *LB* 1: 97. vnder sina näso *ib* 7: 33. *ib* 98. stämpner blod off näsu *ib* 8: 43. näsan war ffalnath ok saman ffallyn *Lg* 3: 93. *Jfr* **näsar.** — *näsborr (på djur).* tagh och skär op ena synw aff näzano *(för* ·ona), och stiik en kaffla i näsona *(på hästen)*, försth i andra och swa i andra *LB* 7: 103. — *pl. näsborrar, näsa.* tängirna til at syndir nappa näsonar *Bir* 2: 74. — **näsoblodh,** *n. från näsan flytande blod.* doo aff näsoblodz fluti *(näsblod) Bir* 2: 219. *Jfr* **näsa blodher.** — **näsobora (näswbwra. näsw bwra. näsobaara),** *f.* = **näsa bora.** atirlyk näsobaarona *(interstitia narium) Bir* 2: 5. tungan vtdraghin ginom näsoboronar *(aperturas narium) ib* 15. stoppa henne i syna näsw bwru *LB* 7: 30. sappen aff yrthenne morsus galline lätes j näswbwrorna aff them siwka *ib* 9: 116. *Jfr* **näsbora, näsaborar.**

näsar, *f. pl.* [*Isl.* nös, *pl.* nasar, nasir] *L. näsborrar, näsa.* han hauar . . . iamna näsa *Bu* 204. maþan min ande gangar ginum mina näsa *ib* 530. hafdhe ena fula sot innan sinum näsum swa at the wllu fulle mz matkum *Bil* 312. mz . . . twem näsom luktandhe *MP* 1: 197. öronen oc näsane afskäras *ib* 276. skulo af skära thina näsa ok öron *ib.* thu . . . kröker thina näsar *LfK* 141. näsana syntis bleka oc thunna *Bir* 2: 134. *KL* 243, 337, 348. *Bo* 157. *MB* 1: 370. *Bir* 1: 68, 2: 229, 4: 136. *LB* 1: 97, 3: 165, 166. wi maghom kasta gen iwdhom i thera näsa *(slå Judarne i näsan, förehålla Judarne)*, at war herra wille ey at moyses skulle them in ledha i thz hälgha land *MB* 1: 409. — **näsa blodher,** *m. näsblod.* fore affmykin näsablodh *LB* 1: 97. *ib* 3: 165, 5: 81, 7: 56 *o. s. v. Jfr* **näsoblodh.** — **näsa bora (-bura),** *f. näsborr. pl. näsborrar, näsa.* näsa buruna äru . . . atirlykkiande *Bir* 2: 229. *LB* 7: 197, 198 *o. s. v. Jfr* **näs-, näso-bora, näsaborar.** — **näsaborar (-borrar),** *m. pl. näsborrar.* piil gör got i nesaborra *LB* 8: 42. i näsa borana *ib* 8: 166. *Jfr* **näs-, näsa-, näso-bora.** — **näsa bränna,** *f. näsbränna, motgång.* ath han matthe fa ena näsa brenna *BSH* 5: 116 (1506). — **näsa diärver (-därffwer),** *adj. näsvis, framfusig.* thäm som kam giroghe och näsadärffwe waro til ath sätia sik altiid frammarsth *JP* 87. nödh gör näsa diärua *GO* 189, 247. — **näsa gräs (näsä-. nese-),** *n.* [*Jfr Sv. dial.* näsgräs, nosgräs] *achillea millefolium Lin.* millefolium näsägres *LB* 6: 284. millefolium är nese gräs wpa swensk ook rölika wppa dansko *ib* 3: 78.

näsbora (näsbwra), *f.* = **näsa bora.** ther aff stoppa j hans näsbwrwr *LB* 9: 118. *Jfr* **näsobora, näsaborar.**

näskylder, *adj. närskyld, nära besläktad.* þe hälga skript calla nä skylda *(af senare hand ändradt till* när-*)* män bröþar *Bu* 194. *Jfr* **na-, när-skylder.**

näst (nästa *(i rimsl.) RK* 1: *(Albr.) s.* 209**),** *n.* [*Isl.* nest] *föda, lifsmedel, särsk. reskost.* tho at the misto badhe sadhla oc hästa han wille them enkte giffwa til nästa *RK* 1: *(Albr.) s.* 209. han läter giwa them födho oc näst *MB* 1: *(Cod. B)* 551.

näst, *n.* [*Mnt.* nest] = **näste 4.** awaskärs kirkia är eth fast nesth *BSH* 5: 137 (1507).

näst (nägest *SJ* 310 (1463?)**),** *adv. superl. (motsvarande posit.* **när**) *och prep.* [*Isl.* næst] *L. A) adv.* **1)** *näst, närmast. om rum.* af thy godze som jac näst haffwer kring vm skäldesnes *BYH* 1: 181 (1377, *nyare afskr.*). näst östan hälgha likama koor *SJ* 3 (1420). *ib* 2. slogho the wt thera tiäl, som näst the kwnno *(så nära de kunde)* widh watnet *MB* 1: *(Cod. A 3)* 558. **2)** *näst, närmast. om tid.* löghurdaghen näst äfte sanctä bartholomei dagh *SD* 5: 606 (1346). annan daghin äpter näst *Al* 7475, 8201. *ib* 8667. for tha näst komaskolande pinona *Su* 449. **3)** *närmast. i andlig mening. särsk. med afseende på slägtskap.* fridhin . . . skal först ok näst tillodha hiärtano *Bir* 1: 287. som näst är skylder *MB* 1: 420. thu . . . som näst är kommen *ib* 2: 212. **4)** *i det närmaste, nästan.* sighia the näst alle et *MB* 1: 36. — (?) som henne nästh altiid plägade tiena *RK* 3: *(sista forts.)* 5330.

B) *prep. med dat. el. i dess ställe ack.* **1)** *näst, närmast. om rum.* the for:da jordhin ligger . . . näst lassa sweenssons aker *SD NS* 1: 139 (1402). aff thänne fornempde tompt hafuer han anamat x (10) alna nest sinne tompt *SJ* 15 (1428). *ib* 310 (1463?). blifwir ä iohannes . . . honom näst *Bo* 179. läter thz (ɔ: karith) swa wtläggia i flodhina, som näst giter hon landino *(så nära land hon kan) MB* 1: 277. *ST* 325. **2)** *i närheten af.* war thän riddarin j enom stadh näst the quinnonne som diäfwlen war j *KL* 6. **3)** *näst, närmast. om ordning.* hon är sannelika wärdh alt loff ok allan hedhir näst sinom son *Bir* 1: 96. thu skalt vara annar näst mik i mino rike *Gr* 265. **4)** *(någon) mest nära, på mest närgående sätt? ställdt efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* järnith g[a]r mik nw alla nesth *(gör mig mesta bekymmer?) BSH* 5: 131 (1506). thenne ryters ga mik alla nesth *ib.* **5)** *med.* ath thet näst gudz hielp bliffuer her vtben al farä *FM* 127 (1501). jach vil nest gudz hielp och alle richesins helge patroners snarlige ändhe myn och richesins ärendhe *ib* 331 (1507). *BSH* 4: 257 (1501), 5: 23 (1504), 97 (1506), 122 (1506), 137 (1507), 319 (1508). *HSH* 19: 174 (1511), 20: 30 (1506). — *Jfr* **här-, thär-näst,** *samt* **nämst.**

nästa (nästä. näste), *prep.* [*Sv. dial.* nästa. *eg. ack. sing. best. form af* **näster**] *L. eg. närmast; vid, bredvid, hos. med dat. el. i dess ställe ack.* fingo the see twa ängla sta nästa *(juxta)* sik i hwitom klädhom *Bo* 249. *KL* 351. sagho the draghit swärdh liggia nästa hänne *ib* 126. sa horkarl liggia nästa sinne hustrw *ib* 200. ther la inne nesta hans liik margha hafwor dyyr ok riik *Al* 3407. þa vi nästä iþär warom *SD* 5: 636 (1347). som þa nästä os varo *ib. ib* 637. som tho näste os wore *ib* 695 (1347, *gammal afskr.*) — *efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* hon war honum ther ensamen nästa *Al* 10161. tha hon är sin herra nestha *MD (S)* 219. then som haffwer een swen sik nestha *ib* 277. han sik ena jomffru fästhe som han wille bliffwa näste *ib* 299. som mic tiente neste *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6258.

nästan, *adv.* [*eg. ack. sing. m. af* **näster**] *nästan.* varþ sva nästan gul at mässing *Bu* 144. petrus saat sultin nästan tha dödher *Bil* 117. munde nästen firi harme hafua sik siälf til grunna sänkt *ib* 347. *ib* 380. *Pa* 22. *Bo* 141, 192. *MB* 1: 92, 201, 240, 431, 435. *Bir* 1: 117. *Iv* 4558. — *förstärkande vid superl.?* talar . . . nästan hardhast *(i Cod. B* 550, *som för* hardhast *har* bradelikast, *saknas* nästan, *hvilket torde vara skrifvet af misstag och framkalladt af ett strax förut förekommande* nästan*)* til them *MB* 1: 240.

nästboande (-boonde), *p. adj. närmast boende.* een kyrkioherre nästboonde *Lg* 3: 376.

näste (nesta), *n.* [*Jfr Mnt.* nest] **1)** *näste, fågelbo.* then fughil örent *(för* orent*)* gör sit näste *Al* 1627. *ib* 1630. **2)** *skyddad plats, tillhåll.* them *(fartygen)* hiolt ey ankar eller feste the skullo tha sökia annat nesta *MD* 345. **3)** *boning.* olaffuer ther en bonda gesta ther var ey öll j hans neste *MD* 338. **4)** *fäste, slott, borg.* licherwiis gik tha om thz fäste som förra om thz andra näste *RK* 2: 1301. wille han them fa thz neste the faa hanom j gen iij goda feste *ib* 7715. fördes till sälandh heem ok somma ppa gorga feste somma ppa the andra neste *ib* 1: *(sfgn) s.* 181. *Jfr* **näst.**

näster (näaster: -ä *Lg* 3: 556. **nägisther: -a** *SD NS* 1: 95 (1402). *pl. nom. m.* **näst** *(i rimsl.) Iv* 5068**),** *adj. superl.* [*Isl.* næstr] **1)** *näst, närmast. om rum.* i köpstadhi nästä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). i nästä köpstaþ *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). prädicaþe i nästo rike *Bu* 133. at offra thässkyns fughla . . . som näste waro at finna *MB* 1: 478. — *med dat.* at guþ härbärgiar . . . eigh at enost hänna sial ok anda vtan ok licaman ii bäzto ok sic nästo himirikiz rume *Bu* 16. näästä hws thy huseno *Lg* 3: 556. som wadhanom är näster *Ber* 21. **2)** *näst, närmast, följande. om tid.* nästo natena kom var fru *Bu* 25. innän nästu syäx vikum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). a helghom dagh nästom *ib.* andra thrätighi dagha nästa *Al* 4729. **3)** *näst, närmast. om ordning.* thom dughir rätuismanz bön som näst oc quämelicast *(propinquiores)* äru at taka nadhinna *Bir* 2: 10. — *med dat.* han hatadhe cristne kirkiu nästir nerom *(för* neroni*)* nequam *Bil* 321. **4)** *närmast. om öfverensstämmelse.* thät nästa, *det närmaste, det noggrannaste.* bleff widh reglona, thz nästa hon kwnne äpther sinom tilfällom *Lg* 3: 450. — i nästa, *i det närmaste.* min breff oc ord hölth iag fwlle i nästa *RK* 3: *(sista forts.)* 5215. — i thät nästa, *i det närmaste, nästan.* the fingo wid xxx sadlade hästa oc sa monga fanga i thz nästa *RK* 2: 9214. sände jach wtaff . . . al then spiisning i thet neste som iach kan nögest halle garden med *BSH* 4: 316 (1502). ath mörbor alle i thet nestä waro saa harth medh honum instigne til hulskap och manskap *ib* 5: 124 (1506). komme i thet nestä obebwdedhä *HSH* 20: 124 (1507). **5)** *närmast, närmast beslägtad.* thz freghnadho hänna nästa frendir *Bil* 894. han war konungens faderbroder son näste *(konungens frände och son af hans farbror) RK* 2: 9369. — *oftast abs. och i pl.: närmaste, fränder.* wtan frända radh ok nästa *Bil* 360. han räddis ey almoghan ok ey sinna nästa forsmädilse *ib* 861. kom räzl jwi alla thera nästa *ib* 894. hon räddis idhkelika sinna nästo sambyggilse *Bir* 4: *(Dikt)* 251. til wara nästa oc skyllasta *MB* 1: 460. vi skulum wara nästa *(propinquos)* älska om the godha ärw *Ber* 16. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). *Bir* 1: 342. *Gr* 290. *MB* 1: 205, 425. *Fr* 1494. *Iv* 5068. the crisne bygdo ther eth feste ok satto ther i vine ok neste *RK* 1: 150. nästo widher *(de som i slägt äro närmast intill, de närmaste fränderna, näml.* skullo ärwa*)* än ey är [fadher]brodher *MB* 1: 420. **6)** *nästa, medmenniska. i religiös mening.* at älska thin nästa som thik siälwan *MB* 1: 456. han är hans näste *ib. ib* 425, 457, 461, 463, *(Cod. B)* 489. *MP* 1: 270. til wan nästa oc iämcristna äre wi skylloghe at hawa os wäl *MB* 1: 460. min näste älla min iämcristin *MP* 1: 269. — **nästo klädhe (nästa-),** *n. pl. lårfoder, byxor.* the atirläto honom ey nästa klädhin *(femoralia) Bo* 199. ey hafdho män nästo klädhe än i then timan *MB* 1: 495.

nästforlidhin (nestförledhen), *p. adj. nästliden, senast förliden.* om sancti johannis midsommers tiid nw nestförledhen *BSH* 5: 194 (1507). j sommers nestforliden *FM* 668 (1517). i lögherdagx nästh forlidhen *ib* 281 (1506).

nästkomande (-kommende. -kamande. nest kommandes *BSH* 5: 168 (1507)**),** *p. adj. nästkom-*

mande, närmast följande. wid sancti bartolomei tijd nestkommende *BSH* 5: 22 (1504). *ib* 168 (1507). pa sancte olaui dagh nestkamande *SJ* 279 (1460).

nästning, *f.* [*Jfr Sv. dial.* nistning] *L. resmat.* han läter giwa them födho oc nästuing *(Cod. B* näst 551*) MB* 1: 251. *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*).

nästu, *prep. L.*

nästumliggiande (nästom-), *p. adj. närmast kringliggande.* the nästomliggiande byiar *BtFH* 1: 6 (1474, *nyare afskr.*).

nästärvinge (-arffwinge), *m. närmaste arfvinge.* hwilcke öö iagh vnner nästarffwingen till otherlössa *FH* 9: 8 (1508, *nyare afskr.*).

nät (näät. nätt: nättet *MP* 2: 27. *pl. gen.* **nätia,** *se ssättn. dat.* **nätiom** *SO* 296. **nätum: gulnätum** *Bil* 307**),** *n.* [*Isl.* net] *L. nät.* jak är nw stadh som faar for wluum ok fiskir a näti *Bil* 541. binda nät *Ansg* 245. wi hafwom hwarte nät äller not *Al* 6081. dragha nooth eller leggia näth *FH* 4: 16 (1451). *ib* 15. *MP* 1: 198, 2: 27. *Bo* 159, 240. *SO* 296. han licknar wid et klent diurs näät som nw plägas lag och rät *(dicit leges similes aranearum telis) MD (S)* 235. *Jfr* **fiske-, gul-, lärn-, laxa-, lokka-, spinnils-, vargha-nät. — nätia far (-faar),** *n. ett slags af två nät bestående fiskeredskap.* curatis suis in ølandia de duobus retibus dictis manzsætæ que vnum nætiafaar dicuntur . . . vnum wall de recentibus alecibus soluere teneantur *SD* 5: 620 (1346, *gammal afskr.*). — **nätia lagh,** *n. L.* — **nätia skal (-skall),** *n. L.* — **nätia syn,** *f. L.* — **nätia thiuver,** *m. L.*

näta, *f.* [*Sv. dial.* näta] = **nätla.** vrtika näta *LB* 5: 81. apatica vel urtica är näta *ib* 3: 74 *(jfr s.* 147*).* i blandh nätwr oc annat gräs *Lg* 3: 340. *Jfr* **blinda näta.**

nätia, *v.* [*Isl.* netja] *fånga (genom nät).* ther nätias oppaa baade myg och fluga *MD (S)* 235.

nätla (nätzla: -an *LB* 2: 10. **nätzsla** *ib* 4: 351. **netzle** *ib* 7: 69, 8: 52. **nezla** *ib* 7: 69. **näsla: -or** *RK* 3: 1864. **nesla: -om** *LB* 7: 99. **nälla: nällär** *HelsL præf.* **neldha,** *se* **eternätla),** *f.* [*N.* netla] *L. nässla.* j thornum oc netlom *ST* 392. nezla (stöth mz honag oc win) rensar magan *LB* 7: 69. urtica thz är nätzsla *ib* 4: 351. epatica tz är netzle *ib* 7: 69. taki nätla *ib* 3: 166. *ib* 2: 10, 3: 75, 7: 99, 8: 52. *RK* 3: 1864. *Jfr* **blind-, blinda-, eter-nätla. — nätlo bladh (netle-** *LB* 8: 74. **nätsla-** *ib* 4: 351. **nesla-** *ib* 7: 211**),** *n. nässelblad. LB* 3: 74, 4: 351, 7: 211. — **nätlo frö (nätlafrö** *LB* 1: 98. **netle frö** *ib* 3: 74, 75. **netzlo-** *ib* 2: 31. **netszle-** *ib* 7: 223. **nätsla-** *ib* 4: 351. **näsla-** *ib*, *ib* 7: 28. **nätsla fröö** *ib* 4: 352**),** *n. nässelfrö.* netle frö swdit i honagh *LB* 3: 74. *ib* 1: 98, 2: 31, 3: 75, 4: 351, 352, 7: 28, 223. — **nätlo kal (netle-),** *m. nässelkål.* fersker netle kal wel swdin *LB* 3: 75. — **nätlo löf (netle lööff),** *n. nässelblad. LB* 3: 74. — **nätlo os (nätle oos. netle oos),** *n. dekokt af nässlor.* drikir grönt nätle oos *LB* 3: 74. smör man sik mz netle oos *ib* 75. — **nätlo rot (netzslorot. neszlo rot: -rötir** *LB* 7: 288. **näsla rot** *ib* 4: 351. **nesla rot: -röter** *ib* 7: 225. **näzlä rot. nezlärot),** *f. nässelrot.* läg en ring mz humblärot ällir näzlä rot *Hästläkedom i AS* 137. läg en ring imällum bogännä af nezlärot *ib. LB* 4: 351. siwd netzsloröter i gamalt ööl *ib* 7: 240. *ib* 225, 288. — **nätlo sodh (netle-. nätsla-. näsla-),** *n. dekokt af nässlor.* netle sodh gör ath swettes *LB* 8: 75. färst näsla sodh *ib* 4: 351. smör man sit änlite mz nätsla sodh *ib* 352.

nätra? *adv. hastigt, skyndsamt?* at spurdhe . . . hwi han for swa nätra *(Cod. B* snart 253; *tam velociter festinaret) Lg (Cod. C)* 987.

nätte? (näcte *LB* 3: 147, 4: 344. **nekte** *ib* 3: 76, 119. **neote** *ib* 116**),** *n.* [*Fdan.* nættæ. *Mnt.* nette] *urin.* sinap . . . ränsar näcte *LB* 4: 344. *ib* 3: 76, 116, 119, 147.

nätter tidh, *se* **nat.**

nätter time, *se* **nat.**

näva (-ar), *v.* [*Isl.* hnefa] *gripa el. fatta i handen.* näffwar knif *SO* 14. *ib* 25, 65.

nävara, *v.* — *part. pres.* **nävarande (nävärände),** *närvarande, tillstädesvarande. om person.* näuarandum flerom rikesins radhgiffuarum *SD NS* 2: 140 (1409). — *närvarande, förevarande. om sak.* insighlin . . . loghmans . . . algvt bändictsson þesso sama nävärände breue är oppanbarleka tilhänd *SD* 5: 280 (1344). — *Jfr* **närvara.**

nävarande (-ende), *n.* = **närvara,** *f.* i the godhe herres näwarende *BSH* 5: 25 (1504).

näver (näffr *L.***),** *f.* [*Isl.* næfr] *L. näfver.* taga rennewedh och näffuer *BtFH* 1: 43 (1465, *nyare afskr.*). *ib* 207 (1506). hymelin bort drogh sik swa som samauskrwnken näffwir *(liber; öfvers. beror på missförstånd) MB* 2: 343. — **näfra bunki,** *m. L. Jfr* **näver bunki. — näfra flät,** *f. L.* — **näfra lop (näfrälup),** *n. afflående af näfver, rätt att afflå näfver. SD* 4: 383 (1334). — **näfra löpning,** *f. L.*

näver bunki, *m. L. Jfr* **näfra bunki.**

näverskogher, *m.* [*Jfr Fnor.* næfraskógr] *näfverskog, skog hvarest näfver hämtas. DD* 1: 150 (1493).

näverthak (newertak), *n. näfvertak. BSH* 5: 155 (1507).

nävi, *m.* [*Isl.* hnefi] *näfve, hand.* fan han . . . hafua breff scriuat j luktum näua *Bil* 583. stötto mz nefwm oc stenom mun henna och tändir *Gr (Cod. D)* 381. *KL* 342. *Bir* 1: 373, 2: 30. *LfK* 141. *Di* 15, 68, 249. — *ss måttbestämning.* bättre är en fuller neffwi i handhom, än twa fulla göpnar i wanom *Su* 13. *ib* 386. aff enom näwa fullom mz iordh *MB* 1: 88. aff enom näwa watn *ib.* aff enom näwa wädher *ib.* tagh . . . en neffwa mz rosom *LB* 7: 77. tagh . . . halffuan neffwan aff saluia *ib* 2: 9. — **näva puster,** *m.* [*Äldre Dan.* nævepust] *med knytnäfve gifvet slag.* the sla min mun mz stenom ok näfwapustum *Bir* 1: 141. *ib* 208. *MP* 2: 199.

nävusta (nävasta), *f. ett slags längdmått, omkr. en aln.* tryggia näwastha breeth *(ad spacium trium brachiorum),* ther kallas wara fampn *SD* 2: 3 *(öfvers.).* alla thera *(de två bergens)* fyra ända mondo sik til saman wända opa ena näwusta när til twa porta ingangin är *Al* 4015. alexander war . . . thre näwusta *(tria cubita)* langer *ib* 5334.

nöþ (nöt *Bu* 16. *pl.* **-ir. -ar: nödha** *Fl (Cod. B, C)* 392 *(i rimsl.)***),** *f.* [*Isl.* nauð] *L.* **1)** *nöd, trångmål, betryck, lidande.* i stassens nöt *Bu* 16. þins

hälgha likama nöþ *ib* 75. j . . . nödh ok lost *Bir* 3: 23. *ib* 328. *Iv* 1853. *Al* 1499, 9797. *OB* 214. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256, 265. hafdho nödh for barnbyrdh *MB* 1: 134. hafdho nödh om barnbyrdh *ib.* hafdhe nödh af thöm värkenom *KL* 343. thän annan slaar ij häl ok gör honum nödh *Iv* 1206. *Fr* 1658. *Al* 4891, 5110. thola omilda manna nödh *(betryck af omilde män) ib* 10472. lösa swa alla mina nödha *Fl (Cod. B, C)* 392. skilde widher theris stora nödher *MD (S)* 303. splitto söndher theris klädher som sidher war mz jwdhomen j alla nödher *MB* 2: 229. som sinom winom hielpir j nödhum *ST* 71. *ib* 77, 81. *Lg* 3: 555. indi giordho fastelika nödhe *(kommo i svårt trångmål) Al* 5305. — *nöd, brist.* har jak hafft stor nödh ffor malt *FM* 513 (1511). i thy lande är mykin nödh oppa watn *(Cod. B* aat vatne 546*) MB* 1: 199. jnnan thy lande är mykin nödh at watne *ib* 210. doo ii nöþ ok armöþo *Bu* 57. nödh kännir nakoth kona at spinna *GO* 569. *MD* 388. **2)** *nöd, fara.* nödhen gik aat them *Bo* 71. thet skal jngen nödh haffue *HSH* 7: 20 (1470). **3)** *nöd, svårighet, möda.* kröp romanus sidhan mz nödh wp til hans *Bil* 694. swa at the mz store nödh vntkomo *ST* 243. *RK* 2: 333, 456, 2596, 3937, 3: 3727. *FM* 281 (1506). mz store nödh han thz aff them fik *MD* 190. fik vm sidhe liwdh mz nödhum *Bil* 104. swalg thz vtan nödh *MD* 360. **4)** *nödvändighet, nödtvång, tvång, behof.* görandes . . . dygdh aff nödenne *Su* 164. þolde döþ a corse vtan nokra nöþ älla synda skuld *Bu* 138. fylgdhu hanum vtan nödh vtländis *Bil* 360. *Fl* 461. hwilket for:de mattis kagge ey wille göra wtan med nödh *(ogärna) BSH* 3: 281 (1470). om wi giordho thet i nödh eller ey *ib* 283. for:da mattis kagga nödh twingher ath han ey skyllogher är for nagon falsk dagtinghen *ib.* nödh brythir lagh *GO* 4, 75. thz är dyghadlös *(för* dyghdalös*)* nödh *(Bil* lön 556*)* ok löna lös at gifua goz tha han gytir ey länger lifuat *Lg* 1026. thässa nödh hawer siälin natwrlika for likamenom *MB* 1: 106. hafdho the änga nödh eller thörfft til iwdha skyrdha skirsl *ib* 450. är thäs engin tharff eller nödh at sända mik *ib* 285. stoor nödh war thäs *Al* 4972. thäs giordhis mik n(öd) *Iv* 477. epther thy som han behöffwer oc honom nödh görss *SGGK* 107. han hafdhe ther ey viin älla brödh han drak ther vatn thäs giordhe honum nödh *(han var nödsakad dertill) Iv* 2564. thz giorde mik nödh *(dat dede my not; jag var nödsakad dertill) Va* 17. **5)** *nödfall.* han skipade at folk ma döpas j nödh innan alscona watne friscu ok saltu *Bil* 388. **6)** *våldsamhet, häftighet, ifver?* the ropadho höght fore alla nödh *(af alla krafter?) Al* 7384. — *Jfr* **barnbyrdha-, barns-, hafs-, hungers-, lämbers-, lifs-, sio-, skip-, vatns-, örlöghis-nöþ.** — **nödha lös,** *adj.* [*Fnor.* nauðalaust, *adv.*] — *n. adv. onödigt.* swäria nödhalöst *MB* 1: 333.

nöþa (*pres.* **nödhir.** *impf.* **nödde. node** *Bu* 56. *part. pret.* **nödder.** *n.* **nööt** *RK* 1: 766), *v.* [*Isl.* neyða] *L. nödga, tvinga, genom myndighet, makt el. våld förmå.* nödha apollinarem til offer mz pinum *Bil* 327. ängen ma nöþä þän man som morghengawor scal giwä til huru mykit han scal giwä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). nöddo en . . . til at han skulle bära korsit *Bo* 198. *ib* 207. har nödde þik tel at þät vptaca *Bu* 520. *Bo* 91, 109. the nöddo han nästan at löpa *ib* 223. vtgar diäfwllin . . . oy vtan nödoghir ok nöddhir *Bir* 1: 99. foor hädhan . . . thörstoghir. nöddir *(coactus; underkastad tvång)* oc thröttir *Bo* 217. haffden i latet mik thz mik hörde aff rikit . . . tha haffde jak jder enkte nööt *RK* 1: 766. — *nödga, truga, genom böner förmå, öfvertala.* han nödhir *(Cod. A* nödhgar 193*)* them til herbärghis *MB* 1: *(Cod. B)* 546. han . . . nöde fangan vndan flya *Bu* 56. — *nödga, tvinga, genom sitt beteende föranleda, göra nödsakad.* ther nöddhe tu mich til marga lundh *RK* 2: 4255. (nödande *för* nödene *MB* 2: 320.) — *refl.* **nöþas,** *nödgas, tvingas, blifva nödsakad.* än klostrit nödhis af . . . vidherthorft ath thaka offrat thing *VKR* 76. *Bir* 4: 33. nöddes the för sig dagtinge *RK* 3: *(sista forts.)* 5036. — *Jfr* **be-, in-, til-nöþa,** *samt* **onödder.**

nödhbinda, *v. tvinga.* ey nödhbinda os thera skäl *MB* 1: 67. saa sik nödhbundhin *Bil* 619. hwar man är nödhbundin vnder *(med nödvändighet underkastad)* natwrliken dödh *MB* 1: 467.

nödhdragha, *v.* — **nödhdragha ut,** *med våld aftvinga.* tron kan aldrigh nödhdraghas wt *(vi extorquetur) Ber* 2.

nödhdriva, *v. med våld drifva.* nöddreff *(compulit)* them jn j stadhen *MB* 2: 101.

nödhelika (-lik), *adv.* [*Isl.* nauðuliga] **1)** *svårt, besvärligt.* thz stoodh honum swa nödhelik *Iv* 4557. — *svårligen, med svårighet, med möda.* enkte creatwr vnder solinne födhes nödhelikare op än människian *MB* 1: 127. aff the slagh . . . iak vänter mik nödhelika fanga böter *Iv* 5045. iak ma mik swa nödhelika röra *ib* 5047. **2)** *nödigt, ogärna.* ther gita the omatins nödhelika sin hugh widh skilt *MB* 1: 49.

nöþfal, *n. L.*

nöþgha (**nöggha: -as** *Bir* 1: 220, 334. **nögha** *L.* **nöga. -ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* nauðga] *L.* **1)** *nödga, tvinga, drifva, genom myndighet, makt, våld el. hot förmå.* nödghadhe han j klostir *Bil* 735. nödgadhe hanom fran sik *Su* 294. at j nödhgin ägharen *(cogendo possessorem)* til at sälia thz mot sinom vilia *Bir* 2: 86. egeas nöþghaþe cristet folk at släpa cristno *Bu* 138. han nödhgadhe them gaa til skips *Bo* 91. *ib* 100. nögade han oc trengde oss til at segie honum . . . hulskap oc manskap op *HSH* 18: 75 (1497). — *söka tvinga.* tok han til at äggia han. nw mz hötilsom. nw mz pinom . . . oc nödhgadhe han til at dyrka afgudh. än thz gat han ängaledhis giort. at han ther til koma *Gr* 267. — *nödga, nödsaka, tvinga, drifva. med sakligt subj.* thin omätelike kärlekir han nödhgadhe thik thor til *Bo* 34. thz hulkit som hände enne människio thz nödhgadhe *(compulit)* mik mz gudhelike varkunnan owir thina siäl til at scrifwa *Bir* 2: 86. **2)** *nödga, påtvinga, påtruga. med sakens ack.* jacob nödhgar thz i händer honum *MB* 1: 227. **3)** *aftvinga.* the tara som aff gudhi giffwas oc ekke nödhgas aff människionne *Lg* 3: 400. — *refl.* **nöþghas,** *nödgas, nödsakas, tvingas, varda el. vara tvungen.* siälin skal nödhgas at koma for min dom *Bir* 2: 26. nödhghas iak nw at sighia sannindena *ib* 1: 362. han nögghas j nakre matto af gudz skipan at hawa rikedoma *ib* 334. thu spör ey af kärlek . . . vtan for thy at thu nögghas af minne dygdh *ib* 220. at the

aldre vptändas at leta mik älla akalla vtan the nödgas mz dröuilsom *ib* 119. — *tvingas, genom befallning förpligtas.* til iomfrudomin lokkas thu. oc til ödhmiuktinna nödhgas thu *Bo* 41.

nödhhiälpare, *m.* [*Fdan.* nødhielper. *Jfr Mnt.* nôthelper] *nödhjälpare. om helgon.* han wiste wäl at sanctus seruacius war en sandher nödhhiälpare *Lg* 3: 187. hon *(den hel. Anna)* är en troo nödh hielpare *ib* 36.

nödhhiälpirska (-erska *Lg* 3: 716. **nödhielperska),** *f.* [*Jfr Mnt.* nôthelpersche] *nödhjälperska. om Jungfru Maria.* skalt thu altidh gorna kalla oppa iomfru mariam j thinne nödh for thy ath hon är een san oc rät nödhielperska *ST* 236. *Lg* 3: 716.

nödhlös (nöt- *SJ* 332 (1466)), *adj.* [*Fdan.* nødløs. *Mnt.* nôtlôs] *eg. fri från skada el. förlust; fri från käromål, oqvald.* vm al the stykke . . . läter jach them quitta, lidhugha oc nödhlösa fore mik oc minom arfuom *SD NS* 1: 101 (1402). honum ganzlika nödhlös halda oc omanadan *ib* 446 (1405). loffuade the . . . hanom skadalösan oc nödhlösan at halda for thöm oc thera ärffuingiom . . . for alla ytermere til talning vm fornempda drap *SJ* 202 (1448). *ib* 332 (1466).

nöþogher (nödhugher. noduger: -uga *Di* 104. **nödhuk** *Fr* 1242. *n.* **nödoght** *Bil* 557. **nödogt** *RK* 2: 9376. **nödokt** *Su* 74, 169. **nödooth** *Di* 211. **nödhught** *Bil* 747; *Al* 587. **nödugt** *Di* 87; *MB* 2: 325. **nöducht** *RK* 2: 2794. **nödhight** *Al* 7259, 9676. *ack. m.* **nöþoghan** *VML Kr* 17 *i var.* **noþoghan** *ib* 17. **nöþughän** *UplL Kk* 14: 7. *f.* **nöthga** *VGL II Kk* 52. **nödghä** *ib i var.* **nödhogha** *ib i var. dat. m.* **nöþgum** *UplL J* 13: 1. **nöþghom** *Bu* 500. **nödhoghom** *KL* 58. **nödoghom** *Bo* 124. **nödhogom** *Bir* 3: 67. **nödhoghum** *ST* 544), *adj.* [*Isl.* nauđugr, nauđigr] *L.* **1)** *invitus, nödgad, nödd och tvungen, motvillig, ovillig; ofta att öfversätta: mot sin (hans o. s. v.) vilja, ogärna.* lyde nöþoghar domom *Bu* 20. suarar nöþoghar *ib* 134. com þöm nöþogha for vara frv *ib* 172. af somlikom människiom vtgar diäfwllin gerna ok rasklika, ok af somlikom ey vtan nödoghir ok nöddhir *Bir* 1: 99. hiärtat gyter ey smittas nödoght *Bil* 557. swa nödhuger vilde han hafua (thenna värdlena) hedher *ib* 249. latir gaar nöghoghir (*för* nödhoghir) aa stenoghom wägh *GO* 405. *Bu* 7, 8. *Bil* 106. *Bo* 90, 124. *Gr* 287. *Bir* 2: 217, 3: 67. *MB* 1: 413, 2: 305. *Iv* 1615, 3566, 4392. *Fr* 1242. *RK* 1: 306. *Di* 104. *Su* 168, 169. þo saghþo sik sända vara at fanga han ok binda. han saghþe þöm eigh gita hanom nöþghom *Bu* 500. at affhända androm nokot thz hans är, honom nödhoghum oc mot hans wilia *ST* 544. gik thän kristne mannin dyaffwllenom nödhoghom j kirkiona *KL* 58. — *ovillig, motvillig, motsträfvig.* kranke likamen är nödogher oc genstridande mot tholka pinor *Su* 348. **2)** *att öfversätta: icke gärna, svårligen, näppeligen.* een godhir prestir wilde nödhoghir for alla werldena skörheth bedrifwa *ST* 425. then dagh skalt thu nödogher göra the syndh, thu skal brinna j häluite före *Su* 306. **3)** *påtrugad, ofrivillig, motbjudande.* wardher thz tha helsamt oc förskullande, som förra war nödokt oc ofruktsamt *Su* 169. nödhight liffwerne är thz idher *Al* 7259. än tho thz philippo nödhught *(emot)* war *ib* 587. — *n. adv.* **1)** *mot sin (hans o. s. v.) vilja, ovilligt, ogärna.* iwdha tagha senast oc nödhoghast widh korsins tro *MB* 1: 259. thz *(lejonet)* wil sik nödhight *(kan äfven fattas ss rent adj.)* fra bradhinne skilia *Al* 9676. nödugt wilde han rida mz sin fader *Di* 87. *ib* 211. *RK* 2: 2794, 9376. *MB* 2: 325. *BSH* 5: 192 (1507). thz . . . som honom först nödokt oc owilielika hände *Su* 169. hwar en innerleker oc sandher kärleker pläghar sik oppenbara oc än stwndhom honom siälffuom sik nödokt *(amor internus seipsum etiam prodere consuevit invitus) ib* 74. **2)** *med svårighet, med möda.* fik aff hanum nödhught mz storum bönum at hans skadha män hioldo lifuit *Bil* 747. — *Jfr* **annöþogher, fulnödhogher.**

nödhsak, *f.* [*Mnt.* nôtsake] *tvingande orsak, nödfall, nödvändighet.* a the andra x (10) alna aff tomptinne hafuer stadhin bygt ett bolwirke upa for nödzsaka skuld a örlöghx wäghna *SJ* 15 (1428).

nödhsamber, *adj. svår, motbjudande.* thenna blandhnig synes hardh skämeliken oc nödhsam *LfK* 85.

nöþstadder (nöþstader: -stadom *Bu* 15, 16. **nödh stadher: -stadha** *MP* 1: 306), *p. adj.* [*Isl.* nauđstaddr] *stadd i nöd, nödställd.* þe milda mö varþ grymum wreþ ok naþogh nöþstadom *Bu* 16. *ib* 15. tha the wardha . . . nödh stadde *MB* 1: 295. *MP* 1: 306.

nöþsyn (nödzyn), *f.* [*Isl.* nauđsyn] *L. nödtorft, behof.* kiändo änga människior nödzyn *Bil* 878. — **nödhsyna offer,** *n. nödvändigt offer.* thässkyns thing hördho til nödhsyna offer *MB* 1: 478.

nödhtharf, *f.* [*Isl.* nauđþörf] *nödtorft.* hafwa syna nödhtarff *Gers Frest* 60.

nödhthorft (-thorpt *L.* **-thörfft. -törfft. -thörpt** *L.* **nödhtarffth** *BSH* 5: 84 (1506). **nötarfpt** *SD NS* 1: 181 (1402)), *f.* [*N.* naudturft. *Jfr Mnt.* nôtorft, nôtroft] *L.* **1)** *nödtorft, behof, det man nödvändigt behöfver.* enkte goz wi mera äghom än som war nödhthörfft näppast kräfwer *Al* 6067. *ib* 6070, 6071, 6074. fore vara beggias nötarfpt oc nytta sculd *SD NS* 1: 181 (1402). hwariom enom skal klädhe gifuas eptir sinne nödhthorfft *VKR* 11. *ib* 12, 15, 16. scal haffue sin nödhtörfft aff valmals kleder *SO* 81. tässom hälgo fädhrom war ey lön loffuat, än wärdzlika tinga nödhtörfft oc bärghan *Su* 165. i allom warom ärandom oc nödhtorfftom *LfK* 135. haffwe the ingen til flyckth i theress nödhtarffth til salth, hwmbla, fisk och klädhe och annath til skattens wthlegningh, wtan til rotneby *BSH* 5: 84 (1506). **2)** *nödvändighet.* nödhthorft är (thät är nödhthorft), *det är nödvändigt.* thz är nödhtörfft *(necesse est)* them bewisa om liknilse *Su* 79. nödhtorfft är tronne thz brista huar wtrönilsen oc naturlikin bewisning foregaa *(necesse est fidem deficere ubi demonstratio cognoscitur locum habere) ib* 291. *ib* 292, 361.

nödhthorfftelika, *adv. nödvändigt.* thet godz som ther nödtorfftelika vidhertorffua *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*).

nöþþrang, *n. pl. L.*

nögdh, *f.* [*Isl.* nœgđ] *tillräcklighet; tillfredsställelse, belåtenhet.* til tacka och godhe nögdh wel betaladh effther beggias thera goda nögdh *SJ* 262 (1458). til fullo nögdh betaladha *ib* 263 (1458). *ib* 181 (1449), 273 (1459). haffde fornempde jens giffuit thöm pa badha sidher aff sina penninga effter theras nögdh *ib* 306 (1463).

nögxt, *sannolikt för* **högxt.** *Ber* 252.

nögha, *se* **növa.**

nöghe (nöghie), *n.* [*Fnor.* nœgi] *L. tillräcklighet; tillfredsställelse.* hwilica peninga the kendes hafua vpboret äpter sino nöghe *SD NS* 1: 166 (1402, *nyare afskr.*). huilkit for:da järn oc päninga wi kennomps os fulleligha haffwa vpburit til godho nöghe *ib* 44 (1401). hwilka päninga iak kännes mik til fult nöghe hafua vpburet *ib* 108 (1402). at kronen hauer lika mykit ok lika got godz i gen fongit ok innan lika godho läghe epter kronone nöghe *ib* 2: 125 (1409). *ib* 137 (1409) *o. s. v. SJ* 303 (1462). huilka penningha . . . niclauus ryting allaledis kendis vppburet haffwa . . . til godho nöghie oc til fulle betalning *ib* 273 (1459). — til nöghis (til nöghe), *till nöjes.* kan han ey smidhia thessin thry stykke them til nöghes *SO* 61. hulka pängar . . . til nöghis *(så att jag är nöjd, till fullo)* äro betaladha *SD NS* 1: 6 (1401). *ib* (1401). päninga, hwilka han fullelica oc til nöghe hafdhe vpboret *ib* 132 (1402). *ib* 182 (1402), 257 (1403). — *Jfr* **atnöghe.**

nöghelika (nöglige), *adv. på ett nöjaktigt el. tillfredsställande sätt, tillräckligt?* hadhe thet budh nöglige bliffuit ther i gönwm forsäkrat *BSH* 5: 521 (1512); *möjl. att föra till följ. ord.*

nöghelika (nögeliga), *adv. noga, noggrant.* war hon nögeliga till wara takin *Di* 164.

nöghia (nögha *Bir* 2: 80, 3: 91; **at nögha** *ib* 2: 72. **nöigha** *Ber* 272. **nöya** *Di* 41, 68, 118. **nöia** *Lg* 3: 719. *pres.* **nöghir. nögher. nöghör** *Al* 6355. **nöyiör** *BSH* 5: 450 (1511). *impf.* **nöghdhe. nögdhe. nögde. nöffdä: -äs** *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400*-talet).* **nöghiade** *MB* 2: 323. **nögede** *RK* 2: 159. *part. pret.* **nögdher.** *n.* **nökth** *BSH* 5: 450 (1511)), *v.* [*Isl.* nœgja] *L. vara nog (för), tillfredsställa. med dat.* thik nögher ekke iordheriik *Al* 6591. ey nögdhe henne thetta *Su* 161. hwlkit skipte, som ekke nöghdhe foghatanum *SD NS* 2: 172 (1409). — *opersonl. vara till nöjes, behaga. med dat.* nögher nakrom minom frändom *(vilja några af mina fränder)* hana aterlösa *SD NS* 1: 72 (1401). — enom nöghir (thät nöghir enom), *det är någon till nöjes, det behagar någon, någon är nöjd.* thzta thäktis allom oc nögdhe väl *Bil* 595. thz nöghdhe them allom wel *ST* 17. *RK* 2: 159. hwilkidh oss wäl nökth haffde och nöyiör *BSH* 5: 450 (1511). nögdhe henne wäl . . . at hon haffdhe hona til patronam *Lg* 3: 13. hwru nögher tik nw *ib* 708. them nögde ey swa *RK* 2: 2311. hänne nöghör ey som gudh hona skop *Al* 6355. girughe människio nöghir aldri *ST* 510. hafdhe een människia alla werldena hänne nöghdhe ey än tha *ib.* — enom nöghir at (a, up a, i, mäþ, til, um) eno (et), *någon är nöjd med något, finner behag i något, tycker om något.* at hanom them tha wel nögdhe *RK* 2: 1617. screff nichanor til at honom illa nöghiade at the sämia *MB* 2: 323. wideke nögde ther wäll att *Di* 112. nögher hänne ey ther aath *Su* 98. vil idher alla visso fa som idher siälfue nögher a *Iv* 2458. ther nögher mik väl op a *ib* 4978. honum nögher swa wäl i sinom mat *Al* 6648. sua at os ther ganzlika wel i nögher *SD NS* 1: 146 (1402). at them väl nögde . . . vm thätta for:da jordha skipte *ib* 100 (1402). fore vij marker i the werdhöra mek wäl meth nöghdhe *ib* 385 (1404). them ther mz nögde *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 164. flerom swenskom ther til nögde *ib (LRK) s.* 226. — enom nöghir i (eno), *någon finner (något) för godt.* at the moghu thy goze styra ok radha . . . ok allom lundum skipa som them wäl i nögher *SD NS* 1: 182 (1402). *ib* 2: 58 (1408), 74 (1408). — lata sik nöghia (lata nöghia sik), *låta sig nöja, vara nöjd.* fläste thrängias ok läta nöghia sik *(contenti sumus angustiis) Bo* 110. wi lätom os nöghia wäl *(äro väl nöjde dermed)*, at gudh siälwer är war herra *MB* 1: 404. *Bil* 448. *Al* 4155. aldre idher nöghia lata *ib* 6933. latin idhir nöghia *ST* 529. *ib* 510. *KS* 23 (57, 25). — lata sik nöghia at (mäþ, up a) eno (et), *låta sig nöja med något.* sagþe sik lata nöghia at þöm syslom ok skiplsom. han förra hafþe *Bu* 28. lät thik nöghia at thinne forderuilse *Bil* 604. som sik lata nöghia at sit gooz *Bir* 3: 358. hon lot sik ther wäll atnöya *Di* 118. *Bil* 884. *KL* 79. *MP* 1: 150. *Bo* 140. *Bir* 1: 144, 2: 52, 80, 148, 3: 91, 399. *KS* 23 (57, 25). *Fl* 1481. *RK* 1: 439, 1145, 3453, *(sfgn) s.* 185. *Al* 2937, 3164, 6470, 7514. *Di* 41, 68. *SO* 47. *Ber* 272. *Su* 98, 161. *MB* 2: 294. the lata sik nöghia mz enfallom kost *Bir* 3: 422. *ib* 4: 34. *ST* 320. *MB* 2: 183. *Lg* 3: 719. för än the gatho lakt thz swa at konung erik loot sik nöghia vpa *RK* 1: 949. — **nöghia sik,** *nöja sig.* ther at nögde sig fasolt well *Di* 81. — *refl.* **nöghias,** *vara nog (för).* — *opersonl.* enom nöghis, *någon är nöjd.* swo at mik wäl nöffdäs *(jag var fullkomligt nöjd) SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400*-talet).* — *behaga.* nögdis almoganom thz ey wäl *RK* 1: *(LRK) s.* 224. breffwit nögdes them ganska well *ib* 3: *(sista forts.)* 5771. — *part. pret.* **nögdher,** *nöjd, tillfredsställd.* han sagdhe sik wara nögdhan *Lg* 1003. mz honom war hon wäl nögdh *ib* 3: 405. nögdher medh them märkiom *SD* 1: 354 *(öfvers.).* seer hon ällir weet nakra ey wara nögdha mz almennelike prouento, wtan än moera torffua *Bir* 5: 73. — *Jfr* **a-, at-, for-nöghia.**

nöghia (nögha: -o *SD NS* 1: 78 (1431). **nöya: -o** *SD NS* 1: 95 (1402), 107 (1402), 180 (1402) *o. s. v.; Ansg* 199. **nöyia: -ö** *BSH* 5: 450 (1511)), *f. L.* **1)** *tillfredsställelse, belåtenhet.* han wille gärna göra thera nöghio *(eis satisfacere) Lg* 439. hwilke hwan dagh warin redhabone til at göra fulla nöghio aff thy sacramento allom them sik wilia skripta *(unicuique confiteri volenti sint parati) Bir* 4: 27. thet for:de herra karl haffuer thera nöghio giort *(godtgjort dem)* for thera deel aff thet sama arff *SD NS* 1: 150 (1402). thet . . . olaff i minne nöghio giort hafuir *(har godtgjort mig)* wm alt thet hanz hustrv fadher . . . mik skyllogher war *ib* 2: 240 (1409). kändis sik hafwa opburit första pänningen medh then senasta, til fulla nöghio *ib* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*). fore hwilkit godz iak . . . opburit hafuer fult ok alt äpther minne nöghio *ib* 31 (1401). hvilka peninga han os til takka ok allaledhis til nöghio wäl betalad hawer *FH* 2: 77 (1431). *SD NS* 1: 78 (1401), 94 (1402), 95 (1402), 107 (1402), 180 (1402) *o. s. v. SJ* 9 (1423), 16 (1432) *o. s. v.* — göra til nöghio, *tillfredsställa, räcka till för.* han tröste sik ey til, at han kunde ensamber göra thom til nöyo i badhom thom landomen, badhe här oc thär *(ipse solus ad utrumque locum minus sufficeret) Ansg* 199. **2)** *behag, önskan, vilja.* wi haffwe . . . kesth oc kor-

idh äpter ware nöyiö anders karsson *BSH* 5: 450 (1511). — *Jfr* **at-, for-nöghia.**

nöghian, *f. tillfredsställelse, nöje.* fan hans wenskap sigh til nöghian *MB* 2: 257. *Jfr* **atnöghian.**

nöghning, *f. Jfr* **fornöghning.**

nör, *se* **nor.**

nörre (nyrre. nördre: -a *SD* 3: 604 (1323). **norre** *Bu* 16; *SD* 1: 581 (1281, *i vidim. af* 1315); *SJ* 33 (1426); *BSH* 4: 197 (1495); **-a** *RK* 2: 6071, 6085; **-ä** *SD* 2: 62 (1288); *SJ* 3 (1421); **-o** *Bo* 97; *Bir* 4: 85), *adj. komp. och* **nörrester (nörderster),** *superl.* [*Isl.* norđri, nyrđri. *superl.* norztr, nyrđstr] *L.* *A) komp. norre.* af norre india *Bu* 16. i norro sidhomen *Bo* 97. *SJ* 3 (1421), 33 (1426). *RK* 2: 6071, 6082, 6085. *Bir* 4: 85. *MB* 2: 21. — *i ortnamn.* in norre høgholykiu *SD* 1: 581 (1281, *i vidim. fr.* 1345). predia in nørræsten *ib* 730 (*i vidim. fr.* 1281). nyrræthægnæby *ib* 2: 335 (1301). nyrraoos *ib* 636 (1310). iuxta norræmalm *ib* 62 (1288). ad plagam borealem, dictam nyrramalm *ib* 94 (1290). in nørdramalm *ib* 3: 604 (1323). a nørræmalm *ib* 16 (1311). in nørræ salabo *ib* 4: 509 (1336). in nørræ girsæbo *ib.* i nörro almenninxgatunä *ib* 6: 158 (1350). the i norrelanden boo *BSH* 4: 197 (1495). *B) superl. nordligast.* fore nördersta gaarden j karles *FH* 5: 43 (1467). then nörresta stenbod *SJ* 358 (1469). — *Jfr* **västre nörre,** *äfvensom* **nordhe, norþaster.**

nöt (nööt), *n.* [*Isl.* naut] *L. nöt, nötkreatur, oxe el. ko.* örtugh firi nöt ok fiura peninga firi far *SR* 19. gijlt nött sälis firi tolf örä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 696 (1347, *gammal afskr.*). *BSH* 1: 62 (1365), 63 (1365), 65 (1365), 196 (1387). hioggo þöm niþar som nöt *Bu* 16. nöteno hörör at röta *Bil* 213. nöt bäliadho *ib* 534. läta for otam nöt älla asna *ib* 767. oskälik diwr, swa som äre hors oc nöt *MB* 1: 110. fä eller nööt *ib* 393. L salt grönt (*för* grön) nöth, C och L salt grön ffoor *FH* 5: 237 (1524). — *koll. nötboskap.* staddom wi om thet nöthet. som the som boo i viborgx soken sculu giffua fore thera ärffuidz lösn. ath thet scal wara XII öris nöth och ey bätre *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*). thz land war aff fetma söt aff myklo frukt ok mykith nöt *Al* 4048. — *ss tillnamn.* haraldus dictus nøøt *SD* 3: 704 (1326, *nyare afskr.*). johanni nøøt *ib.* — *Jfr* **fä-, gal-, hundaris-, lagh-, lagha-, markar-, nytla-, ung-, ville-nöt.** — **nöta galle,** *m. nötgalle, galle af nötkreatur. LB* 3: 103. — **nöta hiordh,** *f. hjord af nötboskap. KL* 17. — **nöta hudh,** *f.* [*Jfr Isl.* nautshúđ] *nöthud. Iv* 278. — **nöta hus,** *n. L. fähus. Bir* 3: 229. *Jfr* **nöthus.** — **nöta häptur,** *f. pl. L.* — **nöta karl,** *m. boskapsvaktare.* haqwino nøtækarl *SD* 5: 573 (1346). — **nöta kiöt (-köt. nötäkyot),** *n. nötkött, oxkött.* halft annät pund salt nötäkyot rökt *SD* 5: 637 (1347). gamalt nötaköt *LB* 1: 96. — **nöta klöf,** *f. nötklöf.* vij sagom inga färska nötha klöff (*icke det ringaste spår till färskt nötkött*) *BSH* 5: 186 (1507). — **nötalagh,** *n. erläggande af (skatt som utgår i) nötkreatur.* göra war arlikin skath i nötalagh oc spannamala *BSH* 2: 237 (1425-29, *samt. afskr.*). — **nöta myk (-mygh** *LB* 7: 72), *n. kreatursspillning. LB* 1: 96, 7: 72. — **nöta thräkker,** *m.* = **nöta myk.** *LB* 4: 354. — **nöts fal,** *n.* [*Isl.* nautsfall] *slagtadt nötkreatur, nötkropp.* L nöthz fal rökt köth *FH* 5: 237 (1524).

nöta (nöwte *BSH* 5: 367 (1509). *pres.* **-ir.** *impf.* **-te.** *part. pret. f.* **nöt** *LB* 3: 58. *n.* **nöt** *KL* 17; *Ansg* 207. **nöth** *RK* 1: 2738), *v.* [*Isl.* neyta] **1)** *få, njuta, åtnjuta, blifva delaktig af.* liten werma han ther nötte *RK* 2: 2650. han . . . ther hwila nöther *ib* 8719. nöta gudz wini hans likama *KL* 5. *ib* 10, 17, 29. *Bo* 176. *Ansg* 207. *Su* 325. nötir sacramentum *ST* 192. — *njuta, förtära.* thäskyns mat eller dryk matte wäl en cristen man nöta hema at siin *MB* 1: 145. nöter nakar cristin man thäskyns födho eller dryk mz hedhnom mannom *ib.* j skulin ey thörfwa äta eller nöta vtan idhert älzsta aarsädhe *ib* 376. *ib* 476, 479, 492. *Bir* 3: 191. *RK* 1: 2738. *LB* 3: 58. — *njuta, bruka, förbruka.* han må änguledh ensamin thz (ɔ: godhz ok rikedoma) nöta ella niuta *KS* 46 (118, 50). wentom os ey mera af wärilzlikt godz, än wi hawom ok nötom i wårre skämtan ok glädhi *ib* 61 (151, 67). **2)** *förtära, tära, nöta.* dagh ok nath som nöta mansins liiff (*vita . . . quæ per horas diei et noctis . . . consumitur*) *Bil* 614. tha ma mit liik aldre nötas *Al* 10527. natwrliker hite nöter blodhit oc liwith *MB* 1: 107. *ib* 126. jdhur klädhe nöttos ey *ib* 431. koperrogh nöther död köth *LB* 8: 46. *ib* 3: 154. — **nöta at,** *njuta (godt) af, hafva (godt) af.* kwnne han nöwte thette mit scriffwilse och sin tienist goth at *BSH* 5: 367 (1509). — **nöta up,** *förtära, medtaga, förstöra.* thörff natwren hiälp at hon nötis ey op aff thäskyns hita *MB* 1: 107. mirra nöther henne (*ond vätska*) op *LB* 4: 342. *Jfr* **up nöta.** — **nöta ut,** *förnöta.* bätre är ärlika döö ij kiiff än skamlika nöta wt sit liiff *Al* 3078. — *Jfr* **fornöta,** *samt* **onötter.**

nöte, *n. Jfr* **ungnöte.**

nöte, *n. Jfr* **eþa-, faru-, matu-, skip-, þinganöte.**

nöteliker, *adj. Jfr* **upnöteliker.**

nöter, *m. Jfr* **farunöter.**

nöthus, *n. L. fähus. GS* 43 (1416). *Jfr* **nöta hus.**

nötilse, *n. pl. Jfr* **upnötilse.**

nötning, *f. Jfr* **upnötning.**

nötskin, *n. nötskinn.* säl horskin for nötskin *SO* 13. *ib* 19. — **nötskins skor,** *m. sko af nötskinn. SO* 19.

nötstal (-stall), *n. fähus.* castrum hunals . . . cum . . . edificijs. machinis et nøtstall *SD* 3: 710 (1326).

növa (nögha *MD (S)* 303. *superl.* **nögest** *BSH* 4: 316 (1502)), *adv.* [*Fdan.* nøwæ, nøghe. *Jfr Mnt.* nouwe, *samt N.* nauv, nauvt] *med nöd, med möda, som nogast.* mz liffuet fic han nöwa slippa *RK* 2: 1925. — *svårligen, knappt, näppeligen, troligen icke.* thz skal nw nögha skee *MD (S)* 303. — *superl. som nogast.* sände jach wtaff . . . al then spiisning i thet neste som iach kan nögest hallo garden med *BSH* 4: 316 (1502).

növer (*f.?* **nööff** *Lg* 3: 567), *adj.* [*Isl.* nœfr] *rask, dugtig.* een jdhen ok nööff by *Lg* 3: 567.

O.

o (oo), *interj.* [*Isl.* ó] *o!* o hälagh iomfru *KL* 362. o alz ualloghir fadhir *Bo* 8. o wranglikhet. o adams sona osidhogh sidhuänia *ib* 99. oo käro brödhir *KL* 224. o hedhirlike herra *Bir* 2: 67. o thu obarmhertoghir mordhare *ST* 21. o thu fule kötmangare *ib.* oo biorn biorn thw äst mykyt dyärfwir *Bir* 2: 87. o hwat innerlica the älskadho sik inbyrdhis *Bo* 174. o huru opta hon thz skodhar *ib* 17. o o o borto är biscops hattin *Bir* 1: 362. — *i förbindelse med följande* ho. *Iv* 932, 1670. — *Jfr* **ovi.**

oaflatlika (waflatlika), *adv.* [*Isl.* úaflátliga] *oaflåtligen, oupphörligen. Ber* 267.

oandeliker, *se* **oändeliker.**

oannaþer, *p. adj. L.*

oar (oaar), *n.* [*Isl.* úár] *oår, missväxtår, missväxt.* thz största oaar *RK* 2: 7447. oaar hade lenge staat *ib* 8017. *ST* 420, 461. *Lg* 3: 392. *BSH* 5: 175 (1507). thet stora oaar her war pa fodher i aar *ib* 347 (1509).

oaran (oaaran. oarin *Lg* 962**),** *n.* [*Isl.* úáran] = **oar.** siw oaran *MB* 1: 238, 239. j sylt thima ok oarans *Bil* 575. födde iosep them ower oaaranith *MB* 1: 256. wardh oaran i landeno *ib* 178. tha thu ärwodhar iordhina, tha skal thu fa oaran *ib* 163. oaaran war swa i egipto lande som i androm landom at alzskoua korne *ib* 255. *ib* 377. *KS* 74 (181, 81). *Lg* 962.

oaterhald (oatirhold *Bir* 1: 12**),** *n. brist på återhållsamhet, omåttlighet.* älskado atirhald ok renlek for o atirhald ok owir flödhelikhet *Bir* 1: 369. mykyn skörlimnadhir oc oatirhald j allom gerningom *ib* 3: 94. *ib* 1: 12, 206, 260, 386, 2: 180, 279, 3: 230, 452.

oaterhaldeliker (oatirhalleliker. *n.* **oatirhallelekit** *MP* 2: 180**),** *adj. som icke kan tillbakahållas.* teknande mz swärdhe sin oatirhallelica (*motsv. ställe* 1: 220 *har* oatirkallilika, *säkert den ursprungliga läsarten*) dom *MP* 2: 180. iak vtdrogh mit swärdh af sinne slidh oatirhallelekit (*motsv. ställe* 1: 220 *har* oatirkallelikit, *säkert den ursprungliga läsarten*; *Lat. texten har irrevocabilem*) *ib.*

oaterhaldogher (oatirhallogher. oatirhollogher: -ogha *Bir* 2: 140**),** *adj. icke återhållsam, omåttlig. Bir* 2: 140. teande äuärdhelica blifwande liiff oatirhalloghom *ib* 228. oatirhalloght liuärne *ib* 3: 407. (oatirhallox *för* atirhallox *Bir* 3: 63.)

oaterkallande, *p. adj. som ej kan återkallas, oåterkallelig.* thätta stadhgom vi oatirkallande *SD NS* 1: 656 (1407); *möjl. att föra till nästföljande ord.*

oaterkallandis (vaterkallandes), *adv. oåterkalleligt.* gaff hustre estriid hanom igen hwan tridio pening i löse oc i faste . . . vaterkallandes til ewich tiidh for hwario manne tiltalen *SJ* 302 (1462). *ib* 339 (1467).

oaterkallelika (vaterkallelika *SD* 5: 154 (*fr. början af* 1400-*talet*). **oaterkallerlica** *ib NS* 1: 63 (1401)**),** *adv. oåterkalleligen. SD* 5: 154 (*fr. början af* 1400-*talet*), *NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*), 63 (1401). swa viliom vi meth godhuilia thet vnna ok fulfölghia ok thet stadhfästom meth thässo varo brefwe oatirkallelica for os ok allom varom arfwom ok äptekomandom *ib* 525 (1406).

oaterkalleliker (oatirkalliliker. *n.* **oatirkallelikit** *MP* 1: 220**),** *adj. oåterkallelig.* märkiande mz swerdhe sin oatirkallilika dom *MP* 1: 220. iak vtdrogh mit suärdh af sinne slidh oatirkallelikit (*irrevocabilem*) *ib. Jfr* **oaterhaldeliker.**

oatervändelika, *adv. oupphörligt.* som oatiruändelica offradho gudhelica böne oc offir *KL* 402. *MB* 2: 396. *Bir* 1: 35, 3: 242, 243, 422, 4: (*Dikt*) 268.

oatervändeliker, *adj. oupphörlig, ihållande.* ropa til thik mz oatirwendelike röst *ST* 196.

oatskilder (-skylder: -skyld *Bil* 81**),** *p. adj. osöndrad, odelad.* hälghodoma sancti thome ther j ängom stadh äru swa mange orutne oc osyndirskipte älla oatskilde swa som j thässo altareno *Bir* 3: 239. thera (*Fadrens och Sonens*) älskogha bandh är then hälghe andh swa at ens natura är en ok o at skyld swa som lius ok hiti skilias aldre widh lughan *Bil* 81. *HSH* 7: 14 (1469).

oatskililika (oaat- *Su* 290. **oathskilielika** *Lg* 3: 284. **oathskilelika** *Su* 98. **oatskillelica** *Bir* 3: 87. **oatskilika** *Su* 102. **oatskillika** *KL* 110; *Bir* 4: (*Dikt*) 220. **o aathskileliga** *Lg* 823**),** *adv.* **1)** *oskiljaktigt, oupplösligt.* blifwande oatskililika mz mik *Bir* 1: 122. *ib* 73, 3: 87, 4: 21, (*Dikt*) 220. *KL* 110. *Su* 98, 102, 290. *Lg* 3: 284. **2)** *fast, oryggligt.* hwilka dygdher iak gömde oc hölt, alt wth j min ythersta dödz dagh o aathskileliga *Lg* 823.

oatskililiker? (-skilikin *Bir* 1: 122. **-skillikin** *ib* 4: (*Dikt*) 216; *KL* 5. *f.* **-skilikin** *Ber* 231. *pl. nom. m.* **-skilica** *Bir* 2: 296. *f.* **-skillika** *ib* 4: (*Dikt*) 216**),** *adj.* **1)** *oskiljaktig.* var guddomen ok mandomen oatskilica (*inseparabiles*) sidhan the först samanfögdhos *Bir* 2: 296. jak är . . . oatskilikin j fadherenom ok fadherin j mik *ib* 1: 122. äru sannelika thre pärsone. oatskillika (*inseparabiles*) ovmskiptelika *ib* 4: (*Dikt*) 216. samwitith . . . är hwariom äpte hans gärningom, oatskilikin skam älla ära *Ber* 231. **2)** *odelbar, som icke kan söndras.* siälwir gudhdomin är oatskillikin (*indivisibilis*) i sik *Bir* 4: (*Dikt*) 216. *KL* 5.

oatskötelika (-sköttelika), *adv. vårdslöst. VNB* 30.

oatskötilse, *f. oaktsamhet, försumlighet. Su* 287.

oatspordher (o aat spordher), *p. adj. oåtspord. i abs. dat.- el. ack.-konstr.* mich och flerom synom ärffuingiom o athspordom *FH* 4: 81 (1463). hanom o aathspordan *SO* 115. oldermannenom ok hans bysithiarum oaathsporda *ib* 116. thöm alt o aat spordha *SJ* 142 (1445). — *n. adv. oåtspordt, utan att spörja.* hwi sa war degtingat hanom oatsport *RK* 2: 7689.

oatvaktan (oaatwaotan), *f. bristande uppmärksamhet, vårdslöshet. SD NS* 1: 563 (1406).

oatvaktelika, *adv. ouppmärksamt.* las . . . oatuaktelika *KL* 188. *LfK* 156.

oaviteliker, *adj. ostrafflig.* o hwru oawitelike wi mattom wara än wi swa atwaktelika bäthradhin ware laste som wi afwitom annars osidhi *Ber* 57.

oaxaþer, *p. adj. L.*

obarþer (u- *L.*)**,** *p. adj.* [*Isl.* úbarðr] *L. icke slagen.* kännandes sina culpam, nw bardh, huilket hon wille ey göra obardh *LfK* 147.

obarmelika (-ligh), *adv.* [*Mnt.* unbarmliken] *obarmhertigt, grymt. RK* 2: 3789.

obarmhärtelika (-herthelige), *adv. obarmhertigt. HSH* 20: 63 (1506).

obarmhärtogher, *adj. obarmhertig. ST* 21, 60.

obebudhadher (obebodath), *p. adj. obådad, ej förkunnad, utan att hafva skickat bud för sig.* jach giffwer mik uth i nath obebodath *BSH* 5: 383 (1510). — *oväntad.* komme i thet nestä obebwdedhä *HSH* 20: 124 (1507).

obegriplika (-legha), *adv. obegripligen, ofantligt.* obegriplegha stor *Gers Frest* 86.

obegripliker (obegripeliker: -lik *Bir* 1: 90; **-liko** *ib* 4: 158; *Su* 81; **-like** *ib* 33. **obegrippeliker: -lik** *Lg* 3: 594. **vbigriplaker: -laka** *Ber* 268. **obegripligin** (*f.*) *MB* 2: 331. **obegripeliken** (*f.*) *Su* 47. **obegripeligen** (*ack. m.*) *FM* 532 (1511). *n.* **obegriplikit** *Bo* 175. **obegripliket** *Su* 398. **obegriplikhet** *ib* 413. **obegripelikit** *ib* 46. **obegripeliket** *ib* 19)**,** *adj.* [*Jfr Mnt.* unbegripelik] **1)** *oomfattlig, oändlig, oändligt stor.* thänk thz omättelica. äuärdhelica. oc obegriplica (*incomprehensibilem*). oc keysarlica valdit vordhit man *Bo* 196. for hans obegriplica kärlek *ib* 248. *ib* 175. *Bir* 1: 90, 4: 24, 158. *ST* 420. *Su* 33, 81. *FM* 532 (1511). *Några af dessa ställen böra dock kanske rättare föras till* **2.** — (?) swa som vi kunnoghe vardhum mannom om ordh älla giärninga. swa ändelika kunnoghoms oc vi vbigriplaka (*cuncta scrutanti*) andanom vm thankana *Ber* 268. **2)** *obegriplig, ofattlig.* o huru obegriplike äru hans doma *Gr* 312. min ordh skulu ey j obegriplikom wttydhilsom, wtan j begriplike oc wndirstandelike wttydhning wppinbaras *Bir* 4: 91. *Su* 268, 398. *Lg* 3: 594. thänna bok är ganzska mörk oc obegripligin at vndirsta ällir begripa mz likamlikom sinnom *MB* 2: 331. allom dödelikom människiom obegripeliken *Su* 47. *ib* 19. obegriplikhet af hwarre dödhelike creatwr *ib* 413. *ib* 46, 292.

obegrundeliker (-liken (*f.*) *Su* 70. **-ligen** (*pl. ack. n.?*) *FH* 6: 368 (1495, *gammal afskr.*))**,** *adj.* **1)** *hvars botten ej kan finnas, bottenlös.* insänkt i thz obegrwndelika haffuet gudelikx clarhetz (*abysso divinitatis absolutæ*) *Su* 140. **2)** *ofantlig, ofantligt stor.* atj skulden ther tiena . . . ider ene obegrwdeligen (*för* -grwndeligen) siele gagn *FH* 6: 368 (1495, *gammal afskr.*). **3)** *outgrundlig.* gudelika domanna obegrwndeliken (*imperscrutabilis*) dywphet *Su* 70.

obehindradher, *p. adj. icke ofredad, okränkt, oantastad.* lather then hielge kirke och hennis vndersater. godz tienere och folk. bliffua obehindrede och obeskaddat pa theris godz och ägedela *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). — *icke gjord till föremål för tvist, oomtvistad, oklandrad.* them (ɔ: werka stadha) scal han her epter ffry och obehindradhe beholde *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). alt saman huart widh sich lata obehindrat oc obekymbrat bliffwa *SJ* 222 (1453). staa i qwarstada obehindret til rätthä pa badhe siider *BSH* 5: 539 (1514). — *n. adv. obehindradt, i fred, i ro.* ath alle op och wth met store älffwen till ny lödisse ofortollat, til gotz och man obehindrat, fara skullä *BSH* 5: 539 (1514). mago oc skulo . . . obehindrat ffor oss alla . . . fritt oc qwitt ath haffua niwta oc beholda thet altaret *SO* 163. *SJ* 226 (1453). *HSH* 24: 22 (1512).

obehänder, *adj.* [*Mnt.* unbehende] *olämplig.* hade thet warit myket omögeliget och obehendt saa komma i byn *BSH* 5: 304 (1508).

obehändogher, *adj. ovig, olustig.* mykin sömpn gör man obehendogan oc latan *LB* 3: 21.

obeklandradher, *p. adj.* — *n. adv. oklandradt.* huat en rolige och obeklandrat haffuer *BSH* 5: 298 (1508).

obekränkter, *p. adj. okränkt, oförkränkt, oqvald.* theris friiheter och priuilegier, som helligste fedher . . . thöm giffuit och her till obekrencthe vnth haffwe *HSH* 20: 16 (1506). saa ath . . . kadrine göstaffsdotter j then deel henne tilfalle kan, ohindrat och obekränkt blyffua skal *DD* 3: 242 (1508, *orig.*).

obekymbradher (obekömbradher. opekumbradher. obekimradher: -ath *SJ* 401 (1473))**,** *p. adj.* [*Mnt.* unbekummert] *icke oroad, icke besvärad, oantastad.* gaff hwardera annan ledog och lös frij qwitt och obekymbradh . . . ffor all ytermeera kraff aamaning eller tiltal *SJ* 404 (1474). — *oantastad, oklandrad, oomtvistad, icke gjord till föremål för tvist.* äptir min dödh skal hon (ɔ: gatubodh) fry ok obekömbradh ok ohyndradh aff allom minom ärfwingyom koma til förscrifna nadhindals klostir j geen *FH* 3: 120 (1448). skulde behalda alla thera bopänynga i quiku ok dödho, opekumbradha ok ohindradha *SD NS* 1: 291 (1403). *SJ* 222 (1453), 226 (1453). loth wpp . . . jenis andrissone . . . eth stenhus . . . i alla motto oklandat och obekimrath *ib* 401 (1473).

obekänder, *p. adj. okänd, obekant. Va* 10, 28. nagot haffwer han i hogen, thet oss obekändt är *BSH* 5: 141 (1507).

obemannadher, *p. adj. obemannad, icke försedd med manskap.* mong obemannad kog oc holk *RK* 2: 7776.

obemärkter, *p. adj. oanmärkt.* han lather eij thet minsta ordh wara obemerckth *BSH* 5: 625 (1520).

obenidhradher (-nedradher), *p. adj. oförkränkt?* saa then gudztyensth oc syälarykt. obenedratff och oforsymat, til ewigh tydh, stondha ok blyffwa skal *DD* 3: 242 (1508, *orig.*).

obeplikteliker (obeplichteligh), *adj. otillbörlig, skändlig.* then store obeplichtelighe skadha, mordh ok fördärff som oss the rysser giorth hafua *BtRK* 346 (1490, *orig.*).

obeqvämber (*frf. vokal i ändelsen* **-m-. -mm-** *LfK* 164)**,** *adj.* [*Mnt.* unbequeme] **1)** *olämplig, oduglig.* walde then hon wiste owerdoghan oc obequäman *LfK* 157. — *med dat.* wärdzlikom kärleke obeqwämber (*ineptus*) *Su* 87. — *med prep.* til. the som ther til obequämme ärw oc owerdoghe *LfK* 164. **2)** *otymplig, vanställd.* haffwer . . . obequäma händher oc föther *Lg* 219. **3)** *otillbörlig, opassande.* obequämt taal *LfK* 154.

obeqvämlika (obeqwemliga *BSH* 5: 538 (1514). **obeqwämlige),** *adv.* [*Mnt.* unbequemeliken] *otillbörligt.* *BSH* 5: 538 (1514). ath han obeqwämlige hade beuist siig emot honom *HSH* 24: 47 (1516).

obeqvämliker (-qwämmeliker. *n.* **obeqwämeliget. obequämeleghit),** *adj.* **1)** *olämplig, oduglig.* thet rwmit som clostrit nw vppa staar är thöm alzstingis obequämeleghit ok onytta *FH* 2: 129 (1441). wardher han ther til obeqwämmelikare oc ogudhelikare *Su* 300. **2)** *otillbörlig, opassande.* ath obeqwämeliget ware, ath sadana romare kyrkes budh skulle noger for argen widerfares *BSH* 5: 520 (1512).

oberadder (v-), *p. adj.* [*Mnt.* unberaden] *ogift, oförmäld.* at hwn vppa thän tiidh vberad oc vgift bliuer *FH* 8: 5 (1414).

oberyktadher (-rychtadher. -röktadher *SGGK* 103; *SGG* 128. **obory[k]tthet),** *p. adj.* [*Mnt.* unberuchtet] **1)** *icke förkunnad af ryktet, obemärkt.* kan idher verdoghe nadh komma obory[k]tthet hijth nidh *BSH* 5: 112 (1506). **2)** *icke beryktad.* oberöktadher för nagra odygd *SGG* 128. **3)** *oberyktad, välkänd.* tilbör thöm oberychtadhe ok obesmyttadhe ware vppa syder *SO* 156. *SGGK* 103.

obesatadher (*n.* **obesaateth),** *p. adj.* [*Mnt.* unbesat] *icke beslagtagen.* mith godz . . . före och forsende friith och obesaateth *HSH* 24: 22 (1512).

obesedher (-seedher), *adj. obesedd.* betagis myket thet obeseeth är *HSH* 19: 133 (1506).

obeskattadher (-skaddadher), *p. adj.* **1)** *icke beskattad, icke besvärad med skatt och tunga.* lather then hielge kirke och hennis vndersater . . . bliffua obehindrede och obeskaddat pa theris godz *FH* 1: 50 (1478, *gammal afskr.*). **2)** *icke utlöst.* alla fanga som i thenne twedrächt fangne äru och obeskattade äru *BtRK* 112 (1436).

obeskedhelika (-ligha), *adv.* [*Jfr Mnt.* unbeschedenlike] *oförståndigt, dumt.* then gamble oc ouise man teer sik svva obeschedhelika *OB* 214. — *obetänksamt, öfverdådigt, omåttligt.* thäring til at hielpa the ther obeskedheligha forthära *(pro juvando prodigo)* är fortappadh *Ber* 288. — *otillbörligt.* thwingar thu them obeskedhelika *ST* 383.

obeskedheliker (-skedhliker. -skedhelichin *(ack. sing. m.) VKR* 20**),** *adj.* [*Jfr Mnt.* unbeschedenlik] *otillbörlig.* aff idhre obeskedhlike twang *ST* 384. at binda sik saman j ogudhlichom oc obeskedhelichom winskap *VKR* 19. *ib* 20.

obeskikkadher, *p. adj. oberedd.* somlike äru alzstingis orädde oc obeskikkadhe *(näml. att anamma sakramentet) Su* 293.

obesmittadher (-smyttadher), *p. adj.* [*Mnt.* unbesmittet] *obesmittad, fläckfri, ren.* en aff them allom är thin wthwalda duffua, fulkommen oc obesmittat *Su* 88. thz obesmittadha lambet *LfK* 74. oberychtadhe ok obesmyttadhe . . . vppa syder *SO* 156. haffwa ena obesmittada trofasthheth sinom öffwersta *PM* 2.

obestand (-stondh), *n. skada, förtret, ledsamhet, krångel.* ther wil följgie owilie oc obestand wt aff *DD* 1: 219 (1512? *eft. afvr. hos Langebek*). swa at iate obestand heller parlamente skulle komme mellen oss eller wart folk *HSH* 18: 105 (1497). skulle ther födis mykith obestondh och skadhe vtaff *ib* 19: 69 (1504). *BSH* 5: 123 (1506), 178 (1507). om thet obestandh, som her sten cristiernson företagit haffwer mot ider oc ryget *ib* 558 (1516). sadanth obestandh begynne *ib.* ath hans nad sadane obestand aldelis afsette wiil *ib.* *FM* 415 (1509), 416.

obestandelikhet (-ligheth), *f. skadande, fientlighet.* reder syk fast tiil vern oc obestandeligheth *BSH* 5: 558 (1516).

obestandogher (-igh. -ig), *adj. skadlig.* för swadane obestandige begynnelse *BSH* 5: 486 (1511). tagendis eder nagen myströst eller nagen obestandigh dectingen fore *FM* 415 (1509).

obestridder, *p. adj. icke bekämpad, utan strid.* kommo in j ispanien obestriddä *(unbestreden) Va* 21.

obetaladher (obitaladher: -an *Bo* 15**),** *p. adj.* **1)** *obetalt, ogulden.* swa ath enkte äfter stondher obetalat *SD NS* 1: 680 (1407). obetaladh gäldh *Lg* 3: 416. — *obetalt, för hvilken betalning icke blifvit erlagd.* mwrgerningen är obetaladh *PM* LXVII. **2)** *som icke får betalning, utan att få betalning.* kördho han bort obitaladhan *Bo* 15. **3)** *icke betalande, utan att betala.* går bort obetaladh *TS* 23.

obetöfradher? (*n.* **vbetouert),** *p. adj.* — *n. adv. utan dröjsmål, utan att söka undanflykter, utan invändning?* förnögia . . . hans fan mynden thenne swmma peninga om jwla tiidh nestkomende vtan alla retgangk hielperede eller argelist vbetouert *SJ* 315 (1464).

obethvingadher, *p. adj. icke tvingad.* onöddha och obetwingade *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet).*

obethvungin (vbetwungen), *p. adj.* [*Jfr Mnt.* unbedwungen] *icke tvingad, onödd.* foro the for:de til hanom ogripne oc vbetwungen *BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*).

obethäkter, *p. adj. obetäckt.* *ST* 532.

obethänkter, *p. adj. oförmodad, oförutsedd.* noghoth obetänkth anfal *SD* 8: 413. *HSH* 20: 31 (1506). *BSH* 5: 185 (1507).

obevaradher, *p. adj. icke skyddad.* *Lg* 3: 334.

obevarin (obeworin: -wornom *SD NS* 1: 444 (1405); **-worna** *ib* 448 (1405, *nyare afskr.*). **vbeworin: -worna** *ib* 493 (1405)**),** *adj.* [*Mnt.* unbeworen, unbewaren] **1)** *oantastad, oomtvistad, till fritt förfogande ställd.* dömom wi . . . all thessa for:da godz . . . ij geen til krunän vnder skat fri oc obewarin *SD NS* 1: 417 (1405). *ib* 433 (1405). **2)** *otadlig, god, gångbar.* fore thyo marker i obewarna redho päningha *SD NS* 1: 234 (1403). *ib* 390 (1404), 444 (1405), 448 (1405, *nyare afskr.*), 493 (1405).

obiþin (u- *L.***),** *p. adj. L. obedd, oombedd.* jak tror at the giordoth alt obidne *RK* 1: 2369. *MD (S)* 277.

obilde, *m.? f.?* [*Mnt.* unbilde, *n.*] *otillbörlighet, otillbörligt beteende.* tha marsken sporde then obilde *RK* 2: 5746.

oblandadher, *p. adj. oblandad, icke blandad, icke bemängd.* *MB* 1: 44. wille . . . gudh . . . at the släkt ware oblandath mz androm *ib* 187. the andelika födhan skal . . . taghas oblandath mz witandis synd *ib* 310. hon *(glädjen)* är oblandat mz sorgh oc mz grat *MP* 1: 29.

obliþa, *f.* [*Isl.* úblíða] *ovänlighet, förbittring, förtrytelse.* sagþe til hans mz obliþo *KL* 190.

obliþe (**oblidhi** *Bir* 4: *(Dikt)* 238. **vbliþe**), *f. ogunst, vrede.* at te þem sina obliþe *Bir* 4: *(Avt)* 180. skyla fore guzs vbliþe *ib* 181. *ib* 2: 251, 4: *(Dikt)* 238. *Fr* 2439.

obliþer, *adj.* [*Isl.* úbliðr] **1)** *oblid, ogunstig, ovänlig.* guz moþer teþes hanom wreþ ok obliþ *Bu* 27. vilin ij miin frugha ey vara oblidha tha vil iak göra thz ij mik bidhia *Iv* 1190. *RK* 1: 761. — *med dat.* warin mik ey oblide *RK* 1: 3710. *BK* 196. — *bister, dyster.* swå som opta, then som sandr win är, han tee oblit anlite *KS* 21 (51, 22). **2)** *sorgsen, bedröfvad.* finder them mykith oblidhare *(tristes)*, än the waro wane at wara *MB* 1: 235. for hwi ärin ij swa mykith oblidhe *Iv* 1071. jak gör ä nokon lettugha oblid *RK* 1: 305. *ib* 521, 715. oblit änlite *MB* 2: 287. — *Jfr* **ofblidher.**

oblygdher, *adj. som icke behöfver blygas, utan skam.* oblyghdher *(Bil* oblygher 643*)* liwa *Lg (Cod. C)* 1030.

oblygdhlika, *adv. utan blygsel, utan att blygas.* gaa the til altarit oblygdlika *(impudenter)* *Bir* 1: 149.

oblyghelika (**obliughlika** *KL* 19. **obliughilica** *MP* 1: 141. **obliwghlika** *Ber* 176. **oblyuglika** *Bir* 1: 161, 292), *adv. utan blygsel, utan att blygas.* atirkallar diärflica. oskäluande ok oblyghelica *(inverecunda)* sin alra kärasta *Bo* 93. han gar oblyghelica *(impudice)* oc oräddelica til mit altara *Bir* 3: 91. *ib* 1: 161, 292, 2: 68. *KL* 19. *MP* 1: 141. *Ber* 176.

oblygheliker, *adj. oblyg.* oblyghelik laath *ST* 394.

oblyghelikhet, *f. oblyghet, skändlighet.* til skörlimnadz lusta oblyghelikhet *MP* 2: 188.

oblygher (**obliugher**: **-e** *Bir* 1: 164; **-um** *KL* 81. **oblyuger**: **-are** *Bir* 1: 113. **oblywger**: **oblywg** *ib* 3: 101. *n.* **obliwkt** *Ber* 30. *gen. n.* **obliwktz** *ib*), *adj.* [*N.* ubljug] **1)** *oblyg, oförskämd.* see oppa hona diärflica mz oblyghom öghom *Bo* 100. aldra oblyghasta folk som ängin skal wyrdha gamblan eller warkunna vngom *MB* 1: 429. äru the obliughe swa som almänningis qvinnor *Bir* 1: 164. hans ordh oc oblygho athäue *ib* 2: 78. *ib* 1: 113, 2: 137, 3: 101. *Ber* 30. — *oanständig.* fabuleradho . . . aff fanytom ok obliughum thingom *KL* 81. **2)** *som icke behöfver blygas, utan skam.* jak hafuir swa mz mannum lifuat at iak thör oblygher lifua *Bil* 643. **3)** *djärf, modig.* raska häladha ok oblyghe *RK* 1: 102. *ib* 4034. oblyger *(otrauðr)* till kamp *Di* 75. — *Jfr* **ofblygher.**

oblyghhet (**oblywghet**), *f. oblyghet, skamlöshet.* näpstlösan är . . . oblywghetenna rooth *LfK* 111.

obein, *p. adj. L.*

oborghaþer, *p. adj. L.*

oborin, *se* **oburin.**

obotelika, *adv. eg. obotligt, ohjälpligt; ovilkorligt, oryggligt.* ffran hwilkom the skulu sik aff-allom wilia fulkomplika oc obotelika *(irremediabiliter)* franskilia *Bir* 4: 67.

oboteliker (**obotelig** *BSH* 4: 282 (1501). *f.* **obotelichin.** *ack. m.* **obothe[li]kin** *BSH* 3: 175 (1466). **oboteliken**), *adj.* [*N.* ubotleg] *obotlig.* obotelichin wanschelicheet *VKR* 26. som oboteliken krankdom haffwa *PM* LXVII. at iak matte samman skriffua oc sätya . . . min obotelika skadha *Su* 44. *FM* 59 (1457). *BSH* 3: 175 (1466), 4: 282 (1501). *Jfr* **oböteliker.**

obrigþer, *p. adj. L.*

obroaþer, *p. adj. L.*

obrunnin, *p. adj.* [*Isl.* úbrunninn] *obrunnen.* *RK* 1: 1349, 1804. at hans gaardh matte staa i friidh obrunnen *Lg* 3: 382.

obrutin, *p. adj.* [*Isl.* úbrotinn] *L. obruten.* tin förgylthe skiöldh star her obrwtin *Di* 230. eet breff . . . obrutit *SD NS* 1: 30 (1401).

obrutlika (**-licha. vbrutlika** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **obrotlika** *MD* 502. **obrotliga** *SD* 3: 414. **obruttelika** *ib NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). **obrottelige** *SO* 33. **obrotelig** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6214. **obrottligan** *SD* 3: 415. **obrvtzlecha** *ib* 5: 230 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **obrotzlecha** *ib* 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*. **vbrutzsliga** *BSH* 5: 545 (1515)), *adv. L.* **1)** *obrottsligt, utan att bryta mot, utan öfverträdelse.* alla förnämpdä articulos vbrutlika halda *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). henne *(klosterregeln)* obrutlicha haalda *VKR* 7. *SO* 33. *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6214. *SD* 3: 414, 415, 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*, 230 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*, *NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). *BSH* 5: 545 (1515). **2)** *oskyldigt, oförskyldt?* thet likade biscop kätil illa, thet hans erkebiscop oc frende sodant homot obrotlika hende *MD* 502. — *Jfr* **obrytelika.**

obrutliker (**u-** *L.* **w-** *SD NS* 1: 688 (1407). **obrutlikin** *BSH* 1: 132 (1371). *f.* **obrutliken** *SD NS* 1: 443 (1405). *n.* **obrutliket** *ib* 466 (1405). **wbrutlighet** *ib* 539 (1406). **obrutzlikit** *ib* 451 (1405). **obrwsligit** *BSH* 5: 530 (1513). *ack. m.* **obrutlikan. obrotlichan** *BSH* 2: 46 (1397)), *adj. L.* **1)** *obrottslig, som icke brytes, orubblig.* skal ä thessin dagh standa obrutlikin *BSH* 1: 132 (1371). hwilken doom wi . . . stadfästom . . . obrutlikan stadhughan oc fastan at bliwa *ib* 2: 40 (1396). *ib* 42 (1396), 46 (1397). iak . . . kännis mik hafwa gangith . . . ena sämio, som obrutliken skal wara *SD NS* 1: 443 (1405). thetta lofuom vi . . . herra thord bonda oc hans arfuom obrutzlikit at halda *ib* 451 (1405). *ib* 466 (1405). thetta lowar jac . . . wbrutlighet at halla *ib* 539 (1406). thesso for:da articulos til bindher jac mik . . . fasta oc stadhugha oc obrutlika at halla honom oc hans arfwom *ib* 562 (1406). *ib* 688 (1407). *BSH* 1: 133 (1371), 5: 530 (1513). **2)** *oskyldig, fri från brott.* mik wita alle obrutlike *(för* -an*)* wara *Al* 1257. — *Jfr* **obryteliker.**

obrygdha *o. s. v., se* **upbrygdha** *o. s. v.*

obrytelika (**obryteliga** *Lg* 3: 553; *LfK* 247. **obryteligan** *SO* 164; **obröteliig** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6214), *adv. L.* = **obrutlika 1.** naar the loffua sik reglona oc sina closters lypt obrytelika widhergöma *Bir* 4: 68. thessa reghlo obrytelica haalla *VKR* 10. huilkens lagh oc budhordh, himel oc jordh oc alt thz i them är, obrytelika halla *LfK* 86. *Lg* 3: 553. *LfK* 247. *SO* 164. *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6214.

obryteliker (**obryteliken** *Su* 136; *PM* 41. *f.* **obrytelikin** *Su* 257. *n.* **obrytelikit** *ib* 337. **obrytliket** *SD NS* 2: 191 (1409). **vbrythaligtt** *FM* 59 (1457). **obrötelicht** *BSH* 4: 36 (1474). *ack. m.* **v-**

brötlican *ib* 2: 52 (1397). **vbrödelican** *ib* 55 (1397). *pl. ack. m.* **obryteliga** *MB* 2: 220), *adj.* **1)** *som ej kan brytas el. nedrifvas, fast.* wärn oc obryteliga skärma *MB* 2: 220. **2)** *som ej brytes, obrottslig.* huilkin dom wi . . . stadhfestom . . . vbrötlican. stadughan oc fastan bliuā *BSH* 2: 52 (1397). *ib* 55 (1397). thet wil jac . . . obrötelicht halla *ib* 4: 36 (1474). *FM* 59 (1457); *på de båda sistn. ställena kan ordet fattas ss adv.* ath tässen var stadge halles oc gömes obryteliken *PM* 41. obryteliken troskap *Su* 136. obrytelikin lydua *ib* 257. **3)** *oafbruten.* mins loffs . . . obrytelikit framhald *Su* 337. — *n. adv. obrottsligt, orubbligt.* alle thenne forscrepne articulos . . . lofuar jac . . . städogt oc obrytliket at haldha *SD NS* 2: 191 (1409). — *Jfr* **obrutliker.**

obrytilse, *n. pl.? obrottsligt hållande.* gudz lagha j alle matto obrytilse *MB* 2: 297.

obränder (v-), *p. adj.* [*Isl.* úbrenndr] *L. obränd.* fingo finggren v brändan *Bu* 55. gömdo hälghodoma obrända *ib* 522. *KL* 40, 192. *Al* 3381. *Va* 36.

obränneliker (obrenneliken), *adj. icke brännbar.* oleum obrenneliken *PM* XLIV.

obuþin (u- *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úboðinn] *L. objuden, icke inbjuden. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 480. *BtFH* 1: 284 (1509). hwar skal obudhin sithia *GO* 216.

obundin, *p. adj.* [*Isl.* úbundinn] *L. obunden.* böþ hana . . . obundna vt leþa *Bu* 511.

oburghin (u-), *p. adj. L.*

oburin (*L.*; **-it** *Bu* 3. **oborin** *L.* **uborin** *L.* **vboren),** *p. adj.* [*Isl.* úborinn] *ofödd.* louaþo for oburit barn giua guþi þät gärna tel þiänist *Bu* 3. noker min arwe, boren äller vboren *SD NS* 1: 519 (1406). minom borom (*för* bornom) oc vbornom arwom *ib.*

obygþer, *p. adj.* [*Isl.* úbygðr] *L.* **1)** *obebodd.* eet obyght ölandh *Lg* 616. *ib* 3: 684. **2)** *obebyggd.* thät druprumit . . . skal blifua obygt *SJ* 97 (1440). **3)** *obyggd.* bleff thän stadhen obygdher äwerdelika *Lg* 3: 174.

obyggeliker, *adj.* [*Isl.* úbyggiligr] *obebyggd, obebodd.* aat mykyt vilsamum vägh. myrkan oc skoghughan. hwassan ok obyggelican (*inhabitatam*) *Bo* 13.

obyr (obör), *m. oväder.* han far ij räghn ok all obör *Al* 1862.

obyrþarman (ubyrþa-), *m. L.*

obyrgher (u-), *adj. L.*

obyrian, *se* **upbyrian.**

obytadher (*n.* **vbytet** *SJ* 331 (1465)), *p. adj.* = **obytter.** vm huset äre the icke än ens, thet star oskift oc vbytet *SJ* 321 (1465).

obytter, *p. adj. oskift, icke delad.* huilke (*näml. gårdar*) till thenne tiid haffue warit them j millan obytthe *FH* 5: 84 (1482).

obäkeliker (obekelikin), *adj.* [*Jfr Nysv.* obäklig] *ofantlig, ofantligt stor.* tetthe är en obekelikin skadhe *Lg* 3: 152.

obärliker (*n.* **-leket** *LfK* 129. *pl. nom. n.* **-likin** *Bo* 106; *MB* 1: 390), *adj.* [*Jfr Isl.* úbæriligr] *outhärdlig, olidlig, odräglig.* synas the (ɔ: dröuilse) tholkom vansam ok obärlikin (*importabiles*) *Bo* 106. thyktis moysi obärlikin (*intoleranda*) wara tholik thing *MB* 1: 390. twnkt oc obärleket *LfK* 129. syndar aff krankdom oc j obärlike (*importabili*) trangh *Bir* 4: 63.

obätradher, *p. adj. icke godtgjord, genom bättring icke utplånad.* obätradh synd *MP* 1: 128. *ib* 219. *LfK* 224.

obögheliker (-likin *Bir* 2: 226. **-liken** *Lg* 3: 183. *f.* **-likin** *Bir* 2: 58. *n.* **obygelikit** *Su* 109. *pl. nom. n.* **oböghelikin** *Bir* 3: 29), *adj.* **1)** *oböjlig, hård.* hänna laar ok hänna knä äru suasom hardhaste iis oböghelikin *Bir* 3: 29. tha blotnar alt thz hart oc obygelikit war i wsla kroppenom *Su* 109. **2)** *oböjlig, obeveklig.* lofwa änglane gudh for hans oböghelika iämnadh ok rätuiso *Bir* 1: 378. orätuis manzs siäl . . . är oböghelikin til ödhmiuktinna gerninga *ib* 2: 58. *ib* 226. *Lg* 3: 183.

obönliker (-likin), *adj. otillgänglig för bön, obeveklig (mot). med dat.* jak var mykyt hardhir oc obönlikin (*inexorabilis*) enom riddirskaps manne *Bir* 2: 334.

oböte (wböti), *n. L.*

oböteliker (*ack. m.* **-likin** *Ber* 251. **-ligin** *LB* 7: 93. **oböthalighen** *FM* 59 (1457)), *adj.* [*Isl.* úbœtiligr] = **oboteliker.** at iak matte gita samanskrifwat mina sorgh ok obötelika skadha *Su* 411. *FM* 59 (1457). *Ber* 251. *LB* 7: 93.

obötter (u-), *p. adj. L.*

odaradher, *p. adj. icke bedragen, icke narrad.* wil iak wara odaradhir aff thik *ST* 27.

odda, *se* **udda.**

odde, *se* **udde.**

odder, *se* **udder.**

odelaktegher (-igher), *adj. icke delaktig, fri.* odelactighe (*jnmunes*) aff allom konungxlighom vthskyldhom *SD* 1: 208 (*öfvers. i ung hds.*).

odoraþer, *p. adj. L.*

odristogher, *adj. rädd, försagd.* odristogher oc fwller mz räddho *MB* 2: 88.

odristoghet (odristikheth), *f. rädsla, försagdhet.* wetha wara . . . odristikheth moth wars fiende argheth *Gers Frest* 1.

odrukkin, *p. adj.* [*Isl.* údrukkinn] *L. icke drucken, nykter. ST* 392.

odrygher, *adj.* [*Isl.* údrjúgr] *odryg.* natskäua wit ok räfunga kostr äru odrygh *KS* 47 (119, 51). — (?) fule hälade ok odryghe (*för* oblyghe? *jfr Ihre* 1: 769) komo ther löpande ok wthet *RK* 1: 3091.

odräghliker, *adj.* [*Mnt.* undregelik, undrechlik] *odräglig.* han hafwer ökt odräglika tunga och orätt *BtRK* 77 (1434).

odräpin, *p. adj.* [*Isl.* údrepinn] *L. icke dräpen. MB* 2: 137, 139.

odröveliker (-likin), *adj. som icke kan bedröfvas el. oroas.* iak är odröuelikin (*imperturbabilis*) ok opinlikin *Bir* 3: 37.

odygdh (*Bo* 16; *Bir* 2: 311, 4: 130; *ST* 42. **odygh** *Bu* 136, 402; *ST* 458. **udyghd. wdygdh** *Bil* 353. **v dygdh**: **-er** *ib* 214. **vdygh** *Bu* 30), *f.* [*Isl.* údygð] **1)** *oduglighet, omanlighet.* hua ther wardr röntr i rädde ok odyghd *KS* 80 (198, 88). **2)** *odygd, last.* al dyghd är mit mellen tuäggia udyghda *KS* 34 (88, 36). är nidhskapr odyghd *ib.* thz är vadhelicaste lastir oc odygdh *Bo* 16. vprifwir v dygdher mz rothum

Bil 214. hon gat ey draghit hans hugh til wdygdh *ib* 353. *Bu* 30, 136, 402. *Bir* 2: 311, 4: 130. *ST* 42, 458. — **odygdha fulder,** *adj. ond, gemen, otillbörlig.* thz är en orseght een odygda fwl *(turpis) MD (S)* 294.

odygdheliker (**odigdhelikir** *KS (Fragm.)* 12. **odöghdeliker: -likt** *KS* 13 (30, 14). **odygdeligh** *Va* 11. **odygdelig: -ligä** *ib* 8. **vdygdheliker: -lik** *Bil* 305. **udyghdeliker: -likt** *KS* 33 (84, 35)), *adj.* **1)** *oduglig?* odyghdelikr til hugh ok åthäue *KS* 53 (135, 57). **2)** *lastbar, ond.* vdygdhelik i lifnadh *Bil* 305. odygdhelike män *MB* 1: 178. alt thet illt ok odöghdelikt är *KS* 13 (30, 14). *ib* 17 (43, 18). udyghdelikt liverne *ib* 33 (84, 35). göma thöm ok wärna för allom osidhom ok odyghdelikom gärningom *ib* 53 (134, 57). odygdeligh gerning *Va* 11. *ib* 8.

odädhis dränger, *m. L. Jfr* **othetis dränger.**

odägheliker (*n.* **-likit** *ST* 337), *adj. oskön, ful.* thz *(barnet)* är lyt odäghelikit oc ila skapat *ST* 337.

odödhe, *m. olycklig el. svår död, våldsam död.* gingho af werdena med odöda *Tom Br* 167 (1436). *Jfr* **odödher.**

odöþeliker (**odödhöliker: -likom** *ST* 249. **odödlikin** *MP* 1: 221. *f.* **udöþeleken** *Bu* 140. **vdöþeleken** *ib. ack. m.* **udöþeleken** *ib* 139. *n.* **vdöþeleket** *ib* 62), *adj.* [*Isl.* údauðligr] *odödlig.* vilde han *(Gud)* uiþ sik udöþeleken vara döþe[le]ka natura binda. at han *(för* hon*)* mate af hänne *(för* hanom*)* vdöþeleken vara. þy at vtan guþ vare döþelekar. aldre vare människian udöþeleken *Bu* 139-40. taka vdöþeleket nampn *ib* 62. *Gr* 274. *Bir* 2: 225. *Al* 5804. *ST* 249. *MP* 1: 221.

odödhelikhet (**odödelighet** *Su* 351), *f. och m.?* (*jfr* **-hetzsins** *Bo* 43; *Su* 203; **-hezsins** *Bo* 97; **-hetzsens** *Su* 134) *odödlighet.* siälinna odödhelikhet *Bir* 2: 290. hulkin som j takne dödhelikhet forskylladhe mannenom odödhelikhet *ib* 3: 423. *Bo* 43, 97. *MP* 1: 242, 2 78. *Su* 12, 134, 203, 351, 385.

odödher, *m.* [*Fdan.* udød] *olycklig el. svår död.* han skal ekke döö j braddödh äller annan odödh *Lg Manfr* 287. *Jfr* **odödhe.**

odömder (**u-** *L.*), *adj.* [*Isl.* údœmdr] *L. odömd, utan dom.* dräpa han . . . odömdan *Bir* 1: 29. hänggi wpp han at odömdo *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*).

odöme (**u-** *L.*), *n.* [*Isl.* údœmi] *L. exempellös el. oerhörd sak, afskyvärd sak, styggelse, skändlighet.* iak stygdes viþ þolikt odöme *Bu* 136. *MB* 1: 430.

odhala? (**ödalla**), *n.* [*Jfr Isl.* óðal] *fädernegods, fädernesland.* far till norgis til tith ödalla *MD* 323 *(i rimsl.). Jfr* **oþol.**

oþer (**oodher**), *adj.* [*Isl.* óðr] **1)** *rasande, vild.* þe samu þiura. för varo galne ok oþe. wrþo . . . spaki *Bu* 168. han hugger tha som han var odh alt thz nidher for honom stodh *Iv* 2411. var först spaklatadher man oc sidhan odhir om siidher oc galin *Lg* 1007. *ib* 930. **2)** *svår, sträng. med dat.* ondom mannom hardh ok oodh *Fr* 3128. **3)** *häftig, ifrig, hastig?* var han ey j swarom odh *MD* 340.

oþinsdagher (**oþuns-** *L.* **oþensdagher. odens dager. öþinsdagher: -in** *SD* 5: 639 (1347). **onstager: -en** *SGG* 131), *m.* [*Isl.* óðinsdagr] *L. onsdag.* vm oþensdaghen *SR* 31. oþensdagen äptir sancti sigfridi *SD* 6: 170 (1350). daghar som än haua nampn af heþnom afguþum . . . som oþens daghar ok þors daghar *Bu* 61. fämpta dagh kalladho hedhne romara diem mercurij oc ware fädher odhinsdagh aff enom hedhnom konunge oc het odhin, thy at the dyrkadho han fore gudh *MB* 1: 68. *ib* 69. *SD* 5: 639 (1347). *KL* 335. *Bo* 162, 167. *Bil* 574. *VKR* 62. *Bir* 4: 15. *Ber* 281. *SGG* 131. *PM* 32. — i odhinsdags, *i onsdags.* kome hiit i odens dagz *FM* 311 (1507). — *Jfr* **asko-, klokna-oþinsdagher.** — **oþinsdags qvälder** (**odensdagx-**), *m. onsdagsafton.* om odensdax qwällen *MB* 1: *(Cod. C)* 541.

odhinsvala (**oden-**), *f. odensvala, ciconia nigra.* han wodh i siön som j [1] odenswala *RK* 2: 8472.

oþol (**oþul** *L.* **oþal** *L.* **oþill: alđ oþill** *VML I B* 10: *pr.* **odhil. odhel. odeel.** *dat.* **oþale** *VGL II J* 42. **odälli** *ib I J* 17: 3. *med art.* **oþolenum** *SD* 5: 637 (1347). *pl. ack.* **oþla** *ÖGL B* 28 *pr.*), *m. och n.* (*L.*) [*Isl.* óðal] *L.* **1)** *odaljord, jord hvartill man har full eganderätt.* bonden som äghänden är at oþolenum *SD* 5: 637 (1347). thet war hans gambla odhil forenne *ib NS* 1: 6 (1401). som hans rättha odhel är *ib* (1401). **2)** *full eganderätt.* wara jorder som oos ära retteligę ok skelige tilkomna medh arff ok odeel *BSH* 3: 146 (1463). — *Jfr* **alda oþal, odhala.** — **oþols fastar** (**oþals-**), *m. pl. L. Jfr* **oþolfastar.** — **oþols iorþ** (**oþolz iord**), *f. L. Jfr* **oþoliorþ.** — **oþols maþer** (**oþals-**), *m. L.*

odholbonde (**odil-. odel-**), *m.* [*Fdan.* oþolbonde] *odalbonde, jordegande bonde.* aff hwario laghsagu i swerige twa odelbönder *BtRK* 121 (1436). skal ther *(på herremötet)* tha koma alle lagmen oc hwar there scal haffue med sig VI friborne men oc VI odil bönder aff huar lagsagu *HSH* 18: 90 (1497). iiij (4) odelböndher pa öland *BSH* 5: 529 (1513). ath ther thaa komma tolff odelbönder aff huarth herrede kringom alth verendh *HSH* 20: 122 (1507). twa odelbönder aff jutland, twa aff skane, twa aff seeland och twa aff fyen *BtRK* 121 (1436). twa odelbönder aff trondelagh *ib.*

oþolbrut (**oþul-. oþal-**), *n. L.*

oþolbyr (**-by. odelby**), *m. L. Jfr* **adhelbyr.**

oþolfastar (**oþil-**), *m. pl. L. Jfr* **oþols fastar.**

oþolfastir (**öþäl-**), *m. pl. L.*

oþolfäst (**oþal-** *L.*), *f. L. stadfästelse af fullkomligt el. fast köp med lagliga formaliteter.* cum legali tradicione dicta odholfæsth *SD* 4: 598 (1338).

oþolfästir, *m. pl. L.*

oþoliorþ (**odeliord**), *f. L. Jfr* **adheliordh, oþols iorþ.**

odholqvärn (**odhelqwarn**), *f. qvarn hvilken ss fastighet besittes med full eganderätt?* vpa thet, at the gambla odhelqwarna, som landen oc riket äre til stoor hielp oc bestand, nar stor torka vpa kommer . . . schola icke forderfwas oc affläggias; tha forbiwtz, at the som the footqwarna, eller andra sina qwarna haffua, magha eller schola noghanlund mala for andra, vtan sin eghen meld *GS* 57 (1474).

oþolskipte (**othal-**), *n. L.*

oþol vatn, *n. L.*

oþolvatnvärk, *n. L.*

oþolvatnvärke (**odel vatnvärke**), *n. L. Jfr* **adhelvatnvärke.**

odholvärk (odallwerk), *n. vattenverk hvilket ss fastighet besittes med full eganderätt?* ingen ma byggia ny byggning, gambla odallwerk til skada *GS* 41.

odhyrt (-örth), *f.* [*Fdan.* odhyrt] *odört, sprängört, cicuta virosa Lin.* cicuta thz är odhyrth *LB* 8: 141. stephans yrth ällir odyrt *ib.* ether fangith aff odhörth *ib* 5: 80. *ib* 81, 6: 284, 7: 147, 9: 94. odhyrth vaxir yffrith *GO* 744. jak känne wäl krassan sagdhe bondin han aat odhyrtena *(vescens elleboro) ib* 1028. i the sänginne hulka thu strödde aat thik mz odhyrtinne *(cicutis)* ok nätlanna olydhno *Bo* 145. *Lg* 983. *PM* 64.

ofadhurliker (ofadereliker), *adj. icke faderlig.* thz är ofaderelikt at sörghia sin son sälan *Bil* 619.

ofaghnadher, *m.* [*Isl.* úfagnaðr] *sorg, olycka.* til sin ofaghnath thraar opta manger *Al* 2423.

ofallin, *p. adj. L.*

ofalnadher, *p. adj. icke vissnad.* hon som syns jomfrudoms blomster ofalnat hafde *Lg* 3: 536.

ofalnande, *p. adj. icke vissnande, ovansklig.* mz offalnande blomstrom *Su* 137. i thinne ofalnando fäghrind *Bir* 4: *(Dikt)* 227. — *icke förgående, oupphörlig.* hwilke mz idhkelikom kärlek och ofalnande astundan girnas koma til sin skapara *Ber* 72.

ofals, *adj. oförfalskad.* got ok ofalst sylffuer *SO* 160. *ib* 161.

ofalskadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* úfalsaðr] *oförfalskad.* breff . . . oskrapat oc ofalskat i alla matto *SD NS* 1: 209 (1403). *ib* 572 (1406).

ofangin, *p. adj.* [*Isl.* úfenginn] *L.* **1)** *icke fången, utan att blifva fången, fri.* ofangin lotho the han thädhan ridha *RK* 1: 923. *ib* 2: *s.* 344. **2)** *icke förvärfvad, icke erhållen.* ofanghno waro lowe ok godhwilliä *(utan att hafva fått vårt lof och samtycke) SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*).

ofannegher (*n.* **ofannokt** *Bo* 17. *pl. ack. n.* **ofannigh** *MB* 1: 268), *adj.* [*Äldre Dan.* ufandig] **1)** *grof, simpel, obildad.* rudis, ofannogher *GU* 2. ofannigh ordh i the hälghe script, oc okläd aff andelike vnderstandilse *MB* 1: 268. groft oc kluddoght oc o fannokt *(rudia et grossa)* äru ödhmiuktenna födha *Bo* 17. the varo . . . grofwe oc ofannoghe *(homines rudis conditionis) ib* 58. **2)** *slö, oskicklig.* obtusus, ofannoger *GU* 2. hau wardr tunger ok olustughr ok ofannoghr til al likamlik skipilse *KS* 53 (135, 57).

ofata (off aata. ofåta. afata. afvata), *f.* [*Isl.* ofáta] *för mycket ätande, frässeri.* do af of ato *Bu* 397. then ene gudh han biudher off aato then andre drikka vtan mato *Al* 6865. j afato och drwkkinskap *Ber* 53 *(jfr* 296*).* aff atherhalde afvata ok synda *ib* 83 *(jfr* 297*).* hwghrin dröfdher af afato *ib* 84 *(jfr* 298*).* wardha dröma af mangom thingom, stwndom af afata, stwndom af hwnger *ib* 183. huilkin kunungr ella höfdinge sik göme ey för ofåta ok ofdrikkio *KS* 33 (84, 35). mänge äru förderuadhe af ofåto *(Fragm.* off athu 13*) ib* 54 (138, 58). han skal sik göma för ofåto ok ofdrikkio *ib* 81 (200, 89). *MP* 2: 58, 189, 205. *LfK* 199.

ofblidher? (oblijder), *adj. för mycket blid, för mycket bevågen.* then ther . . . wid hedninga war ey alt för *(trol. för* alt*)* oblijder *RK (Had. uppl.) s.* 56.

ofblygher (oblyger), *adj. för mycket blyg.* then ther . . . wid hedningia war ey alt oblyger *RK* 1: 1344.

ofbradher (afbradher: -e *KS* 36 (95, 39); **afbrat** *ib* 21 (51, 22). **affbradher: affbrat** *RK* 1: 237, 1633, 1953. **affbraadher: affbraat** *ib* 1361; *LB* 5: 293), *adj.* [*Jfr Isl.* ofbráðliga] *för hastig, för häftig.* ij skulin . . . göraz ey alt off bradh *Iv* 995. at the sen ey wildughe älla ofbradhe i domom sinom *KS* 68 (168, 75). *ib* 36 (95, 39). — *för hastigt flytande?* är swa, at thz *(blodet)* ey är ofseekt oc affbraat *LB* 5: 293. — *n. adv. för hastigt, för snart.* ey troa afbrat thz som fals må wara *KS* 21 (51, 22). han doo affbrat *RK* 1: 237. sagdo at the haffdo tith komit alt affbrat *ib* 1633. *ib* 1361, 1953. *ST* 238. *Ber* 248.

ofbälde (op-), *f.* [*Isl.* ofbeldi, *n.*] *öfvermod.* hwar som ängin forsmar annan mz opbälde *MB* 1: 100.

ofdigher, *adj.* — *n. adv. för mycket, för häftigt.* gauos ofdighart fram *Bu* 16.

ofdiuper, *adj. för djup.* ofdiwp ranzsakan klokra och högha thinga *Ber* 150.

ofdiärver (affdiärwer: affdiärwaran *(trol. skriffel för* **affdiärwan)** *Lg* 1026), *adj. för djärf.* sagdhe hona ofdiärfua wara *Bil* 427. *ib* 386. sagdhe mordaran ofdiärfuan thora see sins biscops ögbon *ib* 576. the waro daara alt offdiärffwe *Al* 1570.

ofdrukkin, *p. adj.* [*Isl.* ofdrukkinn] *eg. som druckit för mycket; drucken, rusig. MB* 1: 120. han drak sik offdrukkin *ib* 196.

ofdrykkia (ofdrykia *KS* 43 (111, 47). **ofdrikkia: -drikkio** *ib* 33 (84, 35), 81 (200, 89). **ofdrykka: -drykko** *MP* 1: 311), *f.* [*Isl.* ofdrykkja] *dryckenskap, fylleri.* ofdrykkia sänke manga j hälwite *Ber* 87. ofdrykia ok drukinskap *KS* 43 (111, 47). han skal sik göma för ofåto ok ofdrikkio *ib* 81 (200, 89). *ib* 33 (84, 35), 43 (112, 47). *MP* 1: 311, 2: 246. *LfK* 199.

ofdyr, *adj. L. för dyr, som står allt för dyrt.* tho (ɔ: äwintyr) vordho honum alt offdyr *Fr* 1334. var thz offdyr skadhe *ib* 3216. — *n. adv. för dyrt.* ofdyrt sälia *ST* 487.

ofeger (offeghir), *adj.* [*Isl.* úfeigr] *icke bestämd att dö, åt döden icke hemfallen.* thädhan ok hwadhan kombir hwar offeghir *GO* 1049.

ofelogher (-ig), *adj.* [*Fdan.* ufelig. *Mnt.* unvelich] *utan att hafva fått försäkran om fred, utan lejd.* at han wille komme oleydig oc ofelig in för oss *HSH* 18: 69 (1497). komma oledugh och ofelig in for richesins raadh *ib* 20: 32 (1506). *ib* 24: 57 (1516). *BSH* 5: 555 (1516).

offar (*pl. nom. m.* **vffaa** *RK* 1: 4106. **aff faa** *ib* 3078), *adj. för ringa till antal.* — *pl. för få.* the waro alt aff faa *RK* 1: 3078. hoffmennene waro ther vffaa *ib* 4106.

offaster, *adj.* — *n. adv. för häftigt, för våldsamt, för mycket.* man skal ey vilioghan vxa off fast köra *GO* 92. vtan han kriste ok kome offast vidhir handena vars herra *(sine magna suppressione manus Domini) Bo* 210.

offer (offir. offar. ofwer: ofwers *Su* 395. **offor** *Bu* 508, 520), *n.* [*Isl.* offr. *Mnt.* offer] *L.* **1)** *offer, det som offras.* *a) offer (åt Gud el. afgud).* hanum *(Pluto)* ofraþo þe heþne varo huart ar rict

offer *Bu* 9. skullo the brödher offra sit offer gudhi *MB* 1: 162. thässkyns offer, som war herra bödh israels sönom i iwdha laghom *ib* 469. siäfwer som spakt lamb ther nu skal dräpas til ofwers *Su* 395. *Bu* 520. *b) messoffer.* anamandis täkkelika thetta hälga offir aff thinom oc alla presta handom *Su* 319. *c) offer, gåfva till andlig inrättning, andliga el. fattiga personer.* offren sitt offer aa altaren, then peninga, som thet förmaa, then andra almosa thet förmaa. thetta offer skola kyrkiavärendana skipta mellan fatiga manna, till prestens nytto skal thet samma offer ingomlundom vendes *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). at sändä til þessä staþa . . . et buþ med varo offre *ib* 5: 566 (1346). for thera gafwo oc almosor som thom *(munkarne)* offra sit offar oc almoso *Bir* 3: 90. **2)** *offer, offerhandling, offrande (åt Gud el. afgud).* ioakim flyþe firi blyght wräkin fra ofre *Bu* 3. at coma tel offor *ib* 508. — *offer, offrande (i messan).* sielff iag henne till offerss ledde *RK* 8: *(sista forts.)* 5432. — *Jfr* **afgudþa-, arsädhis-, hvardags-; iämlanga-, lofs-, thak-offer.** — **offers kar,** *n. offerkärl. MB* 2: 321. — **offers klädhe,** *n. pl. kläder som vid offring nyttjas af den offrande. MB* 1: 215. — **offers sidher,** *m. offersed, offerbruk.* j . . . offirs sidhom *MP* 1: 331.

offerbrödh, *n. offerbröd, skådebröd.* bordhit ther offer brödhen pa lagdos *MB* 2: 230.

offerdagher, *m. L.*

offerdiur, *n. offerdjur. MB* 1: 475.

offer mali, *m. L.*

offerpänninger (-penynger: -a *SO* 186), *m. offerpenning, penning som gifves ss offer (vid messa). SO* 186.

offersanger, *m. sång vid offertorium i messan. ST* 189, 190.

offerstadher, *m. offerställe.* wi witom ey hwath offer gudh wil hälzst hawa, för än wi komom til waar offerstadh *MB* 1: 305. *ib* 299.

offlärre (offierrä), *adv. för långt borta (från). med dat.* han är idher alt offierrä *Fr* 1422.

offra (ofra. öffra *SGG* 131. **-ar, -aþe),** *v.* [*Isl.* offra. *Fsax.* offrôn. *Lat.* offerre] *L.* **1)** *frambära, öfverlemna.* ofrandis konungenom oc sinom fadhur sancto gregorio oc sinom sambiscopum allan kyrkionna räth oc lagh som han hafdhe hänt i nicena *Gr (Cod. D)* 417. then andra skulle the offra til reep *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — *frambära, framställa (ett nyss födt Israelitiskt barn i templet).* var fru ofraþe sin son guþi *Bu* 8. jak skulle offras j mönstrit *Bir* 2: 294. **2)** *offra (åt Gud el. afgud).* hanum *(Pluto)* ofraþo þe heþne varo huart ar rict offer *Bu* 9. the diwr som offradhos *MB* 1: 475. offradhe . . . sin tionda *ib* 162. skullo the brödher offra sit offer gudhi *ib.* baþ andream ofra sinom af guþum *Bu* 140. konunga skulle offra mik *(åt mig) Bir* 2: 294. at offra til the statuam swa som sannom gudhi *MB* 1: 16. ofra til eeth affgudh *ST* 62. þa han ofra wilde *Bu* 3. — *offra, frambära, egna (dyrkan, bön el. arbete åt Gud el. helgon).* gvþi tel heþer ok hans moþor mariu mö ok sancto dominico ok allom halghom mannom tel lof ok allo lekfolke tel cristeleken kännedom ok mik tel aflat ok lösn minna synda ofrar iak wärþoghar mit äruuþe *Bu* 3. offraþe christo knäfal ok böne *ib* 503. thenna hälga bön offra jak tik *Su* 319. offrande the hälga jomfrunne j hedher alt thz godha han kan then daghin göra *ib* 375. — *offra, gifva (åt andlig inrättning, åt andliga el. fattiga personer el. i allmh. åt heliga ändamål).* wndher wan sik al rikin til iorsala haff ok offrade them all vndi sancti petri stoll *Bil* 746. offren sitt offer aa altaren *SD* 6: 157 (1349, *gammal afskr.*). hwar som . . . ey offrar sin päningh *(vid en aftiden gillesbroders el. gillessysters begrafning) SO* 27. *ib* 194. om sancti johannes mydhsommers tijdh tha schal menoga companijth syunga lata ena messa ther skulo allä brödher ok systrar offra till *ib* 151. *SGG* 131. — *offra, gifva, låta inviga (till att tjena Gud i andligt stånd).* offra . . . margher man oc kona . . . sina dotter til kloster *MB* 1: 475. **3)** *tillbjuda, erbjuda.* ofrandis sancte ripsimie mz mykle lokkan konungxlik prydhilse *Gr (Cod. D)* 379. thu . . . offrar *(offers)* them milhet som thik forsma *Bir* 1: 263. astundadho at faa ok see thz som cristnom mannomen offras *(offertur)* ok fingho ey *ib* 381. *ib* 3: 430. — **offra sik, 1)** *offra sig, egna sig, helga sig.* wi skulom offra os siälwa . . . til gudz thiänist *MB* 1: 475. **2)** *erbjuda sig.* stadhir ok time goz ok aldir offrar *(offert)* sik til at fulkompna lustan *Bir* 3: 329. sielffwilieliga offradhe sik henne til fölgiäre *Lg* 3: 531. gudh offra sik *(offert se)* idir som sonum *MP* 2: 67. — *Jfr* **in offra.**

offran, *f.* [*Fnor.* offran] *offrande, offer.* for mins licamma offran *(immolationem) Bir* 3: 186.

ofgamal (aff gamal), *adj. L. för gammal.* tha skal prestin döma, at thz är aff gamalt *(Cod. B* offgamalt 561*)* malat *MB* 1: 362.

ofgiri, *f. omåttligt begär.* huat ofgiri ok ondr luste kräuer *KS* 23 (57, 25).

ofgirugher, *adj. för begärlig, omåttligt lysten.* offgirugh hogh därfwar marghin man *Al* 2970.

ofgäver, *adj. för mycket bruklig el. vanlig.* thz ordhquädhet som mz marghom är alt ofgäft *Su* 423.

ofhald, *n. L.* — **ofhalds vitni,** *n. L.*

ofhalda, *v. L.*

ofharþer (affhardher: -hart *Lg* 3: 570), *adj. L.* **1)** *för hård, för sträng.* j ärin alt off hardhir scriptare *ST* 425. — *med dat.* war ekke thinom vndirdanom off hardhir *ST* 383. **2)** *för sträng, för svår.* stark var thässin frestilsin ok alt ofhardh *Bo* 123. affhart liffuerne *Lg* 3: 570.

ofharþlika (offhardhelika *StadsL Eds* 19: *pr,* 20. **affhardhelica** *ib i var.* **affhardeligha** *ib* 19: *pr. i var.*), *adv. L.*

ofhatul? *adj.? L.*

ofheter (affheter), *adj. för het.* ey skal tyn mater wära offheter *LB* 3: 37. aff affhetom math *ib* 99. aff affhete batzstofwo *ib.* — *n. adv. för hett, för ifrigt, för mycket.* läg thz egh ofhet oppa thit hiärta *Ber* 278.

ofhug (-hog), *n. L.*

ofhänder? *adj.* — *n. adv.* nokra the articulos vtwijsa och liusliga vttyda, i thet til thenne daghen hafwer statt mörkeliga ok ofhändt bade kyrkione och ridderskapeno i sinom privilegijs *GS* 30 (1380).

ofhögher, *adj. L.* **1)** *för hög, för stor el. betydlig.* mik til off höghan skadha *Fl* 896. **2)** *för*

hög, för svår. läg tik ey i the ting som tik äru ofhögh iui tina makt *KS* 22 (55, 24). — *n. adv. för högt.* sätia ofhöght sin redhra *Su* 386.

ofhöghfärþogher, *adj. för högfärdig. Bu* 150.

ofidhradher, *p. adj. ofjädrad. bildl.* framfördhe ofidrat *(impennatum)* ordh *Bir* 2: 124.

ofilla, *adv. för illa.* mik thykker thz ofilla vara *Iv* 4987.

ofkalder (affkalir), *adj. för kall.* ey skal tyn mater wära offheter . . . oc ey affkalir *LB* 3: 37.

ofkater (-kaatir. off kaater *VKR* 79. **affkaatir** *Bir* 4: 36 *(jfr* 524*). n.* **ofkaat** *ib* 1: 310, 3: 173**),** *adj.* [*Isl.* ofkátr] *för yster el. uppsluppen.* at godhe skulin ey ostadhughe wardha älla ofkate af ofmykle glädhi *Bir* 1: 260. at kötit vardhe ey ostyroght älla ofkaat *ib* 3: 173. *ib* 1: 310. at hans kroppir vari ey ofkaatir fore owirflödhelikhet *ib* 2: 111. *ib* 61, 238, 4: 36. *VKR* 79.

ofkräseliker, *adj. allt för kräslig.* mot ofmykle oc ofkräselike ätan ok drikkan *MP* 1: 267.

ofkär (-kiär), *adj. för kär.* han hafuer hänne alt offkära *Fl* 254. — *mycket kär.* han hafdhe ofkiäran en mästara som heth wlpi[a]nus *Bil* 392.

oflagher, *adj. för låg.* waaro tha waghn hiwlen off lagh *MB* 1: 317.

oflanger (afflanger: -langa *Bir* 5: 62. **aff langer: -langt** *Fl (Cod. B)* 1289**),** *adj.* **1)** *för lång. om rum.* war thz *(trät)* annatthiggia oflanght eller ofskamt *Bil* 88. bära ofstunt älla oflang klädhe *MP* 2: 133. **2)** *för lång, för långsam, för långvarig.* for oflanga dwalu *Bo* 211. thz varo manne alt oflankt at thänkia alt thz han giordhe oc taladhe *ib* 54. *ib* 64. *Al* 9248. *Fl (Cod. B)* 1289. *Bir* 5: 62.

oflitil (oflitin. *n.* **oflitith** *Iv* 4369. **offlitith** *MB* 1: 484; *Fr* 722. *ack. m.* **oflitin** *Bir* 1: 311. *f.* **afflitla** *RK* 1: 1368. *pl. nom. n.* **offlitin** *Fr* 3026. *ack. f.* **offlitla** *MB* 1: 370**),** *adj.* **1)** *för liten. om rum.* än han hawer offlitla eller offstora eller wranga näsa *MB* 1: 370. miin klädhe äru offlitin thik *Fr* 3026. *MB* 1: 484. **2)** *för liten, för ringa, för obetydlig.* for oflitin sömpn skuld *Bir* 1: 311. at ey ofmykyn matir takis ok ey oflitin *ib* 3: 182. *RK* 1: 1368. *Iv* 4369. — *n. adv. för litet.* iak hafuer idher alt offlitith ärith *Fr* 722.

ofliteliker (-likin), *adj. trög.* man vardher ther af *(af för mycken mat)* thunger ok oflitelikin badhe til at läsa ok annat göra thz som väl tilbordhe *Ber* 250.

oflyliker (-likin *Bir* 3: 321; *MP* 2: 180. **oflyeliker),** *adj. som icke kan undflys el. undgås, oundviklig.* komaskolande doom *(näml.* är*)* oflylikin *(inevitabile) Bir* 3: 321. *MP* 2: 180. vtan vanlika ath klostrit thrängias tha af laghlike oc oflyelike vidherthorft *VKR* 76.

oflänge, *adv. för länge.* thz är äkke höwizst blifwa här oflänge *Bo* 214. *ib* 250. *MP* 1: 5. *MB* 1: 162. *Fr* 1689. *MEG (red. A)* 56, *(red. B)* 60. *EG* 64.

ofläte, *n.* [*Ags.* oflæte. *Isl.* oflætr, *f. pl. Mlat.* oblata] *oblat.* saa jak eet altara . . . ok kalk mz viin ok vatn ok brödh j oflätis *(hostiæ oblatæ)* liknilse a altareno *Bir* 3: 470. i wiin ok ofläte *SD NS* 2: 64 (1408). *KL* 32. *LB* 7: 25, 26. *Jfr* **öfläte.**

oflätter (offlät. *n.* **ofläät** *SD NS* 1: 162 (1402)**),** *adj.* [*Isl.* ofléttr] *för lätt, för svag.* til stridha är han alt offlät *Al* 1361. — *n. adv. till allt för lindrigt el. billigt pris.* idhradhis iak thet sama godz alt ofläät saalt hawa *SD NS* 1: 162 (1402).

ofmaktogher, *adj. för mäktig.* mine ovine äru ofmaktoghe *Bir* 1: 196.

ofmanger (omanger: -e *Ber* 35 *(jfr* 295*)),* *adj. för mången. — pl. för många.* hafwande vidhirthorftelica thiänara . . . ok ey ofmanga *Bir* 3: 457. äre the alt offmange, som allan sin hugh läggia til iordhrike *MB* 1: 434. *Bil* 614. alt omange skändas af syndinne *Ber* 35 *(jfr* 295*).*

ofmattis (affmattes), *adv. öfvermåttan.* j ena affmattes könsteliga sengh *Lg* 3: 549.

ofmykil (ofmykin. ofmykyn. omykin *LB* 7: 63. *f.* **ofmikil** *KS* 44 (113, 48). **ofmykin** *Ber* 212. **offmykin** *SD* 5: 565 (1346). **omykin** *Su* 245; *LB* 2: 9. **omykyn** *GO* 276; *Su* 98. **omykynt** *(för* **-yn***) LfK* 161. *n.* **ofmykit. offmykith. ofmikit** *KS* 42 (110, 46). **omykit** *KL* 270 *(jfr* 426*)*; *Ber* 171; *Bir* 5: 62, 103. **omyket** *Ber* 290. **omycket** *TK* 269. **omykidh** *Lg* 3: 370. **omykyt** *Bo* 93 *(jfr* 327*)*; *Su* 63; *LfK* 162, 164. **aamykit** *BSH* 3: 145 (1463). **wmmykith** *DD* 2: 5 (1384, *orig.*). *ack. m.* **ofmykin. offmyken. affmykin** *LB* 1: 97. **omykin** *ib* 5: 293. **omyken** *Di* 40. **omöken** *ib (Cod. B)* 311. *f.* **ofmykla** *KS* 43 (111, 46). **omykla** *MP* 1: 289, 310 *(jfr* 361*)*; *Su* 306. *dat. m.* **of myklom** *Bir* 1: 311. **omyklom** *MP* 1: 189, 196 *(jfr* 361*). f.* **ofmykle** *KL* 196; *Bir* 1: 260, 396; *MP* 1: 267; *MB* 2: 219. **omykle** *MP* 1: 267. **omykkle** *Bir* 5: 82. *gen. f.* **ofmykla** *ib* 3: 335. **offmykla** *FH* 2: 129 (1441). **omykla** *Bir* 4: 293 *(jfr* 529*). best. form ack. n.* **off myklo** *MB* 2: 155**),** *adj. L.* **1)** *för stor, för mycken.* ofmykin moghe *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). the sculdo them ey ofmykin träldom göra *Bil* 862. af of myklom sömpn *Bir* 1: 311. än ofmykyn matir ok drykkir tax *ib* 3: 182. äpter alt offmykin fafäng later komber opta en sörgholikin grater *Al* 1795. *Bir* 1: 260, 396. *SD* 5: 565 (1346). *KS* 42 (110, 46), 43 (111, 46), 44 (113, 48). *KL* 196. *MP* 1: 189, 196, 267, 289, 310. *GO* 276. *Su* 98, 245, 306. *LB* 1: 97, 5: 293. *Ber* 212. än ey är ofmykith owerwätis takit *MB* 1: 145. *KL* 270. alt omykit räkna lastelikit *(omnis . . . nimietas in vitio deputatur) Ber* 171. at ilhärskan är omykynt *(för* -yn*) LfK* 161. — *för svår, för häftig.* merkis frö mz grobladh . . . stempner quadrana om hon är omykin *LB* 2: 9. **2)** *öfvermåttan stor, öfvermåttan mycken, ganska mycken.* omykin snö *LB* 7: 63. stempde wt en offmyken här *Di* 20. *ib* 40. *MB* 2: 155, 219. offmykit gull oc silffwir *ib* 186. lithet aff nadhinne oc omykyt aff ondzskonne *(malitiæ plurimum) Su* 63. — *n. adv.* **1)** *för mycket, i allt för hög grad.* som ofmykit bröt *Bu* 135. tror offmykith henna ordhom *MB* 1: 234. än man girnas ofmykit äpto krasmäti *KS* 43 (110, 46). *Bir* 1: 144, 3: 419. *Iv* 1954. *RK* 1: 3924. *LfK* 164. waro . . . offmykith syndoghe *MB* 1: 179. aff stärktom klädom, oc persadhom oc aff omykit sidhom *Bir* 5: 103. *ib* 62. på thet att eij omycket quaf eller osunnogh lucht skulle vara i kyrkione *TK* 269. ofmykith gäfmilder *Ber* 237. *ib* 290. *LfK* 162. *BSH* 3: 145 (1463). ath therrä bolstadhä skäl . . . lagho wmmykith jntil

grythones *DD* 2: 5 (1384, *orig.*). **2)** *öfvermåttan, ganska.* frälstan aff omykidh storan fota sulma *Lg* 3: 370.

ofmätin, *p. adj. L.*

of nala, *prep. L.*

ofnär (ooffhneer *DD* 2: 5 (1384, *orig.*). **affnär** *RK* 1: 623, 1326, 2254**),** *adv. och prep. A) adv. för nära.* nalkas ofnär til ölkarsins rörilsa *Bir* 2: 61. *B) prep. för nära. med dat.* at te leggia sik ey ofnär huseno *KS* 87 (212, 95). *DD* 2: 5 (1384, *orig.*). — *ställdt efter tillhörande subst. el. substantiva ord.* thz *(fästet)* ligger oss alt affnär *RK* 1: 2254. *ib* 1326. mz konungen war hon tha swa kär thz han kom henne alt affnär *ib* 623.

ofnär, *adj. för nära.* offnär skylskaper hindrar hionafälagh *MB* 1: 87.

ofogh (vfok), *n.* [*Mnt.* unvôch] *ofog.* före the woldgestning ok vfok mik af them timdhe *SD NS* 1: 238 (1403, *nyare afskr.*). at tholikin ufogh skulu wara giordh med waro withskap *BtRK* 35 (1371). ware ther nokot ofogh eller orättur gör *OB* 213. *Jfr* **ofögha,** *f.*

oforborghadher (oför-), *p. adj.* [*Mnt.* unvorborget] *icke lånad.* skal han hafwa oförborghadha xx mark j rädha päninghom äller j läddhre *SO* 16. han skal haffua til tiughu marka sith eghit oforborghat *ib* 48. *ib* 61, 95, 103, 122, 212.

oforbudhadher, *p. adj.* [*Jfr Mnt.* unvorbodet] *som icke är förut underrättad, som ingenting känner, som icke tager sig till vara.* om wi j morgon arllä sla til them oforbudadhä *(vnvorwart) Va* 21.

oforbygdher, *p. adj. icke förbygd, icke stängd el. spärrad genom byggnad.* skal bliffua een gang huar androm innan til o forbygt *SJ* 138 (1445).

ofordärf, *n. fördel, gagn. BSH* 4: 237 (1498).

ofordärvadher (oferderfuadher. ofördärffwadher. ooforderfuadher: -e *FM* 42 (1425). **vfordärfuedher. ofordarfwadher: -om** *EG* 65. **ofordarffwadher),** *p. adj. oförderfvad, icke förstörd.* wilin ij ok ofordarffwadha bliffwa *Al* 4833. hanum . . . ok hans limum ofordärwadhom *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. *EG* 65. *FM* 42 (1425). lathe thz bliffwa qwart äffther segh ofördärffwath, hwilkith them ey tarffwadis förtära *PM* 32. tha scal thetta for:da aska häradhe friit oc vmbewarath ok vfordärfuet . . . i geen koma til oss *SD NS* 1: 265 (1403, *samt. afskr.*). *ib* 264 (1403, *gammal afskr.*). et permentzbreff . . . allaledis oskrapat oplumpat oc oferderfuat *SJ* 188 (1450). bekännomps wy . . . oss haffwa seet oc höört met helom inciglom oskrapat oc ofordärffwat i alle mottho epterscriffne breff *FH* 5: 192 (1505).

oforesedher (-sedder), *p. adj.* = **oforsedher 1.** *Ber* 154.

oforfalskadher (offör-), *p. adj. oförfalskad.* balsamum offörfalskat *Su* 18.

oforfarin, *p. adj.* [*Mnt.* unvorvaren] *oerfaren.* som oforfarne äller oförnwmpstoge äre *HSH* 19: 115 (1506).

oforfäradher, *p. adj.* [*Mnt.* unvorveret] *oförfärad.* skal thu warä oforfärät *Va* 20. hau är redho oc oforfäradhir *ST* 521. *MB* 2: 238.

oforfärlika (oförfärleka), *adv. oförfäradt. Su* 180.

oforgangande (-gongande), *p. adj. oförgänglig.* j eth oforgongande rike *JP* 47.

oforgangliker (oforgangeliker: -lica *Bir* 3: 243. **oforgängliker: -lika** *ST* 255. *n.* **oforganglikit** *Bir* 4: 104. **offörganghlikit** *Lg* 3: 618. **oförgangliket** *ib* 588. **oförganghliket** *ib* 615. *pl. nom. n.* **oforganglikin** *Bir* 2: 125**),** *adj. oförgänglig.* siälin . . . hulka iak skapadhe odödhelika ok oforganglica *Bir* 1: 62. *ib* 2: 125, 3: 243, 4: 104. *ST* 255. *Lg* 3: 588, 615, 618.

oforgylter, *p. adj. oförgyld.* mith stora silff belthe oforgylt *FH* 6: 20 (1449).

oforgäster, *p. adj. icke besvärad af gästning.* tha bliffuen i oforskattet oc oforgeste *RK* 2: 3833.

oforhughsan (-hugxan. -huxan), *f. bristande förutseende el. omtanke, underlåtenhet att betänka.* komaskolande thinga oforhugxan *(inconsideratio) Bir* 4: 16. *VKR* 63.

oforkränkter (-krengter. -krenter), *p. adj. oförkränkt, icke kränkt.* stadzsins reth oforkront *(utan att stadens rätt kränkes) SO* 193. — *n. adv. oförkränkt.* saadane vederhäctningh vdi mijn liffstiidh obehindrat och oforkrength for alle moge ath niwte *HSH* 24: 22 (1512).

oforkunnogher, *adj. okunnig, ovetande.* the waro oforkunnoghir *(Cod. A* ofornumstoghe 330*)* at se *(nog oförståndige att vilja se? oskicklige att se?)* gudh *MB* 1: *(Cod. B)* 559.

oformängder, *p. adj. oblandad. Su* 205.

ofornuft (-noft), *f.* [*Mnt.* unvornuft] *oförstånd.* then mz ofornoft wil werwa prijs *MD* 241.

ofornuftogher, *se* **onuftogher.**

ofornuftoghet, *f. oförstånd. Bir* 4: 66.

ofornumst (ofornumpsth. ofornwmpst. offornomsth), *f.? oförstånd.* döma mz offornomsth *Gers Frest* 4. efftor myn ofornumpsth *HSH* 19: 31 (1504). vare nogen her jnrigis, ther ville aff sin oförnwmpst sette sig op mot eder *FM* 228 (1505). *HSH* 24: 54 (1516).

ofornumstelika (oför-), *adv. oförståndigt, orist. Lg* 3: 194.

ofornumstogher (offornumstig. ofornwmpstoger: -oge *HSH* 19: 115 (1506). **ofornomstig** *(ack. m.) BSH* 5: 624 (1520). **ofornomstoger),** *adj. oförståndig, ovetande, okunnig. Ansg* 189. giff . . . os ömom oc ofornomstogom nakon lättan oc almenneliken lärdom *Su* 362. nogre skreddere som äre offornumstige oc offorsökthe *(inperiti et inexperti) SO* 121. *HSH* 19: 115 (1506). *BSH* 5: 624 (1520). the waro ofornumstoghe at se *(nog oförståndige att vilja se? oskicklige att se?)* gudh *MB* 1: 330.

ofornötliker (*f.* **ofornötherlikin** *Su* 227**),** *adj. oförstörbar.* thäs hälga scripts sannindh hwilkin som . . . är ofornötherlikin *Su* 227.

oforrätta (oförrätta. oforräta *FH* 2: 122 (1440). **vforrätta. -adhe),** *v.* [*Fdan.* uforrætte. *Mnt.* unvorrechten] *L. oförrätta, förorätta, tillfoga oförrätt, begå rättskränkning mot.* for:na borgamästare radmän ok menighet . . . qwälia mödha eller oforrätte *FH* 1: 28 (1449). *FH* 2: 122 (1440). läther thän wrangha oförrätta then rätwisa *Su* 119. the som . . . idher oförrättade *ib* 141. *ib* 53. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 275. — *göra olagligt intrång på?* ath hindra äller qwälia äller vforrätta thätta fornempda gooz *SD NS* 1: 519 (1406).

oforrätter (oförrätter), *m. oförrätt.* hwilken i wåra embete göre wåra sändebud eller gille swän omak eller oförrätt *TS* 25.

oforsakadher, *p. adj. icke bunden genom aftal?* vile vy wara oforsakat ther vdi saa länge wy haffua warit til orda i arboghe medh swериges radh oc meneghe swergis inbyggere, huad them täkkis i tesse ärende *BSH* 4: 3 (1471, *samt. afskr.*).

oforsedher (-sedder: -sedda *Su* 253; **-seddan** *ib* 244; **-sedde** *ib* 245**),** *p. adj.* **1)** *oförutsedd, oväntad.* bradhir dödhir oc oforsedhir *(improvisus) Bir* 2: 26. *Su* 244, 253, 431. — af oforsedho, *oförutsedt, oväntadt.* jak . . . skal koma thom aff oforsedho *(improvisus) Bir* 2: 306. vm thik händir at falla j synd for othol älla aff oforsedho *(ex improviso) ib* 3: 62. *Ber* 204. — *Jfr* **oforesedher. 2)** *som icke ser sig för, oförberedd.* aff beskasta dödhin forekompne ffläste finnas oforsedde *(indispositi) Su* 245.

oforskattadher, *p. adj. icke beskattad.* tha bliffuen i oforskattet oc oforgeste *RK* 2: 3833.

oforskuldadher (-skylladher), *p. adj.* — af oforskuldadho, *oförskyldt.* hwi nakrom händir ond thing swasom aff oforskylladho *(non merentibus) Bir* 2: 317.

oforskuldande (-skyllande), *p. adj.* — af oforskuldande, *oförskyldt.* hwi händir mangom ond thing aff oforskyllande *(non merentibus) Bir* 2: 314.

oforstand (oförstand), *n. oförstånd. MD* 419.

oforstandin (-stonden), *p. adj. oförståndig.* är almogen ganske oforstonden *BSH* 5: 520 (1512).

oforsumadher (oförswmader *L.* **oforsymader** *L. f.* **oforsymat** *DD* 3: 242 (1508, *orig.*). *n.* **offorsymmet** *FM* 585 (1513)**),** *adj.* [*Äldre Dan.* uforsemmet. *Mnt.* unvorsumet] *L. oförkränkt, icke lidande intrång.* at domkirkan skal skadhalöss oc oforsumat a minna wegna i thesse mato bliwa *SD NS* 1: 563 (1406). kronan wari innan sin ret oforsumath *ib* 2: 166 (1409). stadzsins rett offorsumadh *SO* 22. stadsens rett oforsumat *ib. ib* 25, 26, 30, 31, 52 *o. s. v.* oforsumadhe konungs aadhronne *VAH* 24: 323 (1454). saa then gudztyensth oc syälarykt obenedrath och oforsymat, til ewigh tydh, stondha ok blyffwa skal *DD* 3: 242 (1508, *orig.*). — *n. adv. oförtöfvadt.* hwad theris ytherligere handelingh och vedhertaal vareth haffuer . . . twiler oss inthe vti at the iw osparlige dele met edher herredöme offorsymmet *FM* 585 (1513).

oforsumande, *p. adj. oförsumlig, ifrig.* wardh daghlika idhkelikin ok oforsumande j allo godho *JP* 32.

oforsumin, *adj. icke försumlig, nitisk.* thet ederth besthe och gagn är, wil jak ware offorswmen til wethe och rame j alle motther *FM* 192 (1504).

oforsyn, *f. oförsigtighet. Bir* 3: 378.

oforsökter (oförsökter. vförsöktir *ST* 383**),** *p. adj. oerfaren, opröfvad.* nogre skreddere som äre offornumstige oc offorsökthe *(inperiti et inexperti) SO* 121. som wnghe oc oförsökte ärw *Su* 71. *ib* 112, 117, 175. *ST* 383. *MD (S)* 240.

ofortoghadher (*n.* **ofortoget** *FM* 501 (1510). **offortoget** *ib* 218 (1505). **vfortoget** *ib* 501 (1510). **wfortöget** *ib.* **vfortaget),** *p. adj.* [*Mnt.* unvortoget] — *n. adv. oförtöfvadt.* ij lester öl wil jag vfortaget sende eder ower *FM* 215 (1504). *ib* 218 (1505), 501 (1510).

ofortolladher, *p. adj.* — *n. adv. utan att erlägga tull. BSH* 5: 539 (1514).

ofortärdher (oför-), *p. adj. icke förtärd, icke förbrukad.* thet jac lather qwart och oförtärt är efther myna dödh *SJ* 258 (1457).

ofortöfdher (oför-), *p. adj.* — *n. adv. oförtöfvadt, snart.* ville oförtöfft variidh hos eders herredöme *BSH* 5: 404 (1510).

ofortöflika (oförtövleke *BSH* 5: 301 (1508). **wfortöfflige** *ib* 283 (1508)**),** *adv. oförtöfvadt. BSH* 5: 283 (1508), 301 (1508).

ofortöfradher (*n.* **offortöffret** *FM* 177 (1504). **ofőrtöffrat. offörtöffrat. ufőrtöfradh. ofortöffuereth. oförtöfweret. oförtöffueret** *HSH* 20: 52 (1506)**),** *p. adj. färdig?* at han reda är ofortöffrad *(troligen förderfvad läsart; texthds. har* rodho oc oforfäradhir 521*) ST (Cod. Asc.)* 561. — *n. adv.* **1)** *oförtöfvadt.* kongen . . . är ofőrtöfweret förmodendes i skären *BSH* 4: 320 (1502). ath folket kwnne komme ofőrtöffrat hiit nidh *ib* 5: 141 (1507). at thetta skedde medh thet aldra första, offörtöffrat, wtan alla ilan *ib* 177 (1507). *FM* 177 (1504). iach varder ofortöffuereth skynde mik offuer till finlandh igen *HSH* 19: 162 (1506). *ib* 20: 52 (1506). **2)** *utan inskränkning.* latha them ufőrtöfradh niutha thera lagh *BtRK* 96 (1435, *orig.*).

ofortövadher (*n.* **ofortöuet. oförtöffwat. oförtöffuat. offortoffuit. wfortöffuit),** *p. adj.* — *n. adv. oförtöfvadt, snart.* äpther mik skal opp gaa ofőrtöffwat eth ofőrgangliket lyws *Lg* 3: 588. *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* atj ofőrtöffuat beuale eder hinget op *FM* 175 (1504). thet han skulde kome til ider herredöm offortoffuit met skatten *ib* 520 (1511). *ib* 435 (1509). skynder thetta mit budh ofortöuet med ider skriffvilse til mik igen *BSH* 5: 209 (1507). bywder mik ther om wfortöffuit ighen *ib* 242 (1508).

oforthiänter, *p. adj. utan att hafva förtjenat, som icke förtjenat el. förskyllat.* gör han tz *(missfirmar sin yrkesbroders hustru)* . . . henne ofortienta *(utan att hon förskyllat det) SO* 113. — at oforthiänto, *oförtjent.* som gud mic . . . vnt hauer . . . at oforthiänto *SD NS* 2: 86 (1409).

oforthänkter (ofőrtänkter. vforthänkter: -o *Ansg* 199. **oforethänkter: -thänkt** *Gr (Cod. D)* 354**),** *p. adj.* **1)** *som icke förut betänkt, som icke förut betänker, obetänksam.* godh gerning görs stundom mz oskällike akt ok oforthänktom *(indeliberato)* hugh *Bir* 3: 180. *ib* 318. **2)** *icke väntande, oförberedd.* fik [han] see oförtänkter hälga qwinnona wndher änlitet *Lg* 3: 408. kombir dödhin owir them bradhelika ofortänkta oc illa redda *Su* 232. oförtänktom hedhningom *(utan att hedningarne väntade det) MB* 2: 233. **3)** *icke förut betänkt, förhastad.* vm hon . . . nakat ofortänkt ordh taladhe *VKR* XVIII. — af oforthänkto, *obetänkt, i förhastande.* komber thz *(yttrandet)* i hans mwn, aff oförtänkto *LfK* 12. **4)** *oförmodad.* af oforthänkto, *oförmodadt. Ansg* 199. *Lg* 3: 126. — at oforthänkto, *oförmodadt.* frygdhas oc glädhias af sälikhet som honom hawir hänt at oforthänkto *Gr* 263. — *n. adv.* **1)** *oförmodadt. Gr (Cod. D)* 354. *Lg* 3: 463. **2)** *utan att tänka, förhastadt.* sloo han mz sin pilagrims staff oförtänkt en thera *Lg* 3: 692.

oforvaradher, *p. adj.* [*Mnt.* unvorwaret] **1)** *oväntad, oförutsedd.* at jak oforwaradha *(indispositam)* dödhin . . . swa litit haffwer aktat *Su* 252. **2)** *som icke tager sig till vara.* faller han snarligha offorwarande offwer offorwarade menniske *Gers Frest* 2.

oforvarandis (offorwarande. oförvarandis. oförwarande), *adv.* [*Jfr Mnt.* unvorwarndes] **1)** *oförvarande, utan att man gifver akt, utan beräkning el. afsigt.* hände thz honom oforuarandis at han satte piken a konungxsins footh *Pa* 5. han strök sin öghon oforwarandis mz blodhoghe handinne *ST* 110. **2)** *utan att varna, plötsligt, med öfverraskning.* faller han snarligha offorwarande offwer offorwarade menniske *Gers Frest* 2. oförwarande pa them slå *RK* 3: *(sista forts.)* 4689. — *plötsligt, oförmodadt.* for thy at thetta hände sua oförvarandis, kundo the ey sanka sik hielp äller räddingh sua bradhelica *Ansg* 199.

oforvarlika, *adv. oförvarande, oförmodadt, plötsligt.* thu . . . wslasta dödher, swa bradlika swa oforwarlika rwsadhe thu til mik *Su* 234.

oforvarliker (oforwarlig: -liga *Su* 250**),** *adj. oförutsedd, oväntad, plötslig.* jak saarlika graather then stora skadhan oc then oforwarlika dödhin *Su* 235. *ib* 250.

oforvinneliker (*ack. m.* **offorwinnelighen** *FM* 435 (1509)**),** *adj. som till sina följder icke kan öfvervinnas, som icke kan upphjälpas eller godtgöras.* haffue . . . giort the helge kirkie, oss och edher herredömes vndhersather . . . droplighen stoor skade och offorwinnelighen j longhan tiid *FM* 435 (1509).

oforvitter, *p. adj. icke förebrådd, icke klandrad.* hvilken broder sick stalbroder vil thaga tha thage then han bliffuer oforuitter fore aff companit *SO* 86.

oforvunnin (oforwnnen *SD* **4**: 466 (1335, *nyare afskr.*). **vforwnnin** *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*)**),** *p. adj. L.* **1)** *obesegrad.* oforwunnin war hans makt *MD* 198. **2)** *icke öfverbevisad. SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*).

ofradher (aff-), *adj.* — *n. adv. för hastigt, för lättsinnigt.* trodde them sidhen alt aff rat *RK* 1: *(LRK) s.* 221.

ofrain (oofrayn), *adj.* [*Sv. dial.* ofrå, ofrågän, ofrajän] *omornad, yrvaken.* oofrayn ärwodis man, ther arla wardher opdriffwin om morghonyn *JP* 119.

ofraplika, *adv. för hastigt, för fort.* thu läs alt off raplika *ST* 162.

ofrasker, *adj. för snar, för mycket benägen.* ofraskir til synda *KL* 258.

ofrestadher, *p. adj.* [*Isl.* úfreistaðr] *icke frestad.* ofrestadh af thera lof ok smikir *Bo* 104.

ofriþa, *v. L. ofreda.* þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*).

ofriþer (vfridher. w frider. ofredher *PM* 14; **ofredh** *MD (S)* 259**),** *m.* [*Isl.* úfriðr] *L.* **1)** *ofred, krig.* thän tima vfridher . . . komber *Bil* 282. hötte hanum . . . ofridh . . . ok i striidh falla for hundh ok ramfn *ib* 577. *MD (S)* 259. *Di* 106. *PM* 14. han haffde mykin w frid mz wilkinus konung *Di* 20. flytia sik a at göra ofridh *RK* 1: 489. alder skulle nogot rikit ty andra ofrid föra *ib* 2: 6651. — *strid.* ther hoff sik tha en digher ofridh *RK* 1: 4234. **2)** *fredlöshet.* lät lysa ofridh ifui alla cristna män *Bil* 601. **3)** *ofred, våld.* göra almoghanom ofridh *(oroa) KS* 75 (184, 82).

ofridhliker (ofredelig), *adj.* [*Isl.* úfriðligr] *ofredlig.* for hans ofredeliga begynnelse skuldh *BSH* 5: 474 (1511).

ofriker (öfriker), *adj. för mycket mäktig.* rädes at lyghn wrþe of rik *Bu* 30. gaf swa länge sinum likama mac oc kräslihet at han drogh hona öfriker til fulan lusta *Bil* 263.

ofrir (oofri), *adj. icke fri, icke befriad (från).* ffra sörghom är han oofri *MD (S)* 270.

ofriver, *adj. för frikostig.* äst thu offriffwir *(prodigus)* j thinne nadh *Bir* 4: 104.

ofrukteliker, *adj. ofruktsam.* elizabeth var ofructelik *(af senare hand rättadt till* ofructsam*) Bil* 891.

ofruktsamber (oo-. wfruktsamber: -sam *Lg* 3: 497**),** *adj.* **1)** *ofruktbar.* at iordhen skulle wardha honum hardh oc ofrwktsam *MB* 1: 132. *ib* 2: 70. **2)** *ofruktsam.* elizabeth var ofructsam *Lg* 891. *ib* 3: 497. giordhe gudh oofructsamt alt thz qwinköns war badhe folk oc fää *ST* 506. langan tima war thu (ɔ: joachim) ofructsambeer *MD* 160. opfostra älla yrkia thz gaalt oc ofructsamt är, hulkit som äkke födhir *Bo* 131. **3)** *icke fruktbringande, onyttig.* nar frvctsamo biin see at the ofructsamo *(infructuosas)* ok ondo biin äruodha til sinna ensamna fordhan ok vppehälle *Bir* 1: 258. — *fruktlös, förgäfves gjord, onyttig.* vardhir bönin ängaledhis ofructsam *(infructuosa) Bo* 102.

ofruktsamlika, *adv. onyttigt, utan gagn.* vm the (ɔ: biscops goz ok ingäld) ätas älla fortäras ofructsamlika *Bir* 1: 316. liffdhe . . . iak ofruktsamlika *Lg* 3: 411.

ofruktsamliker (ofructsamlikin. ofruktsamligin *MB* 2: 42. *f.* **ofructsamlighin** *Lg* 3: 1. *n.* **ofructsamelikt** *Bir* 3: 65. **ofruktssambleket** *LfK* 197. *pl. nom. n.* **ofructsamlikin** *Bir* 3: 65**),** *adj.* **1)** *ofruktbar.* af ofructsamliko trä *Bir* 1: 371. *ib* 3: 65. *LfK* 197. iordelin . . . hwilken ganzska tör är oc ofruktsamligin *MB* 2: 42. swa wäl j ofruktsamlikom som fruktsamlikom aarom *Bir* 4: 31. **2)** *ofruktsam.* säla äru ofructsamlica *Bo* 198. *Lg* 3: 1. **3)** *onyttig.* hau är ofructsamlikin ok onyttelikin *Bir* 1: 260. mz ofructsamlikom angir *ib* 160. thänne vinskapin är . . . ofructsamlikin til godha löna *ib* 277. *ib* 278.

ofruktsamlikhet (-lighet: -hetz *Lg* 3: 42**),** *f.* **1)** *ofruktbarhet, tomhet.* om thu nakot sin haffuer fullelika rönth oc pröuath minna närwarilses godhet oc mine frawarilses bristilse oc ofruktsamlikhet *Su* 107. **2)** *ofruktsamhet. Lg* 291, 3: 42.

ofrädder, *adj. för rädd. KS* 82 (202, 89).

ofrägþ (ofreghd. vfräghd *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **ofrägh** *Bu* 30. **vfrägh** *ib.* **v frägh** *ib***),** *f.* [*Isl.* úfrægð] *vanfräjd, vanrykte. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Bu* 30. han fik ofreghd *Bil* 760.

ofrägdha (ufrägda: ufrägd *MB* 1: *(Cod. B)* 548. **-adhe, -dher),** *v. vanfräjda, vanära.* en fagher frw war ther fore rögdh oc ufrägd. at hon födde blamanna barn *MB* 1: *(Cod. B)* 548. hans il ok odyghdelike åthäue ofräghda ey åtenast han ok hans rike, vtan ok hans barn ok barna barn *KS* 49 (125, 53).

hans gerninga warda ofräghda *ib* 16 (39, 17). thu ofrägdhdhadhe thins fadhers säng mz hans amio *MB* 1: 260.

ofräghadher, *adj. vanfräjdad.* han skal iomfrv fästa til husfrv . . . ey fwla kono oc ey ofräghadha *MB* 1: 370.

ofräls (vfräls *Bu* 143**),** *adj.* [*Isl.* úfrjáls] *L. ofri.* bödh sina swena thaka hona hanum til husfru en hon fräls ware ellir til frillo en hon ofräls *(ancilla)* ware *Bil* 540. *Bu* 143. *Al* 7310.

ofrälse, *n.* [*Isl.* úfrelsi] *ofrihet.* the kärde . . . at olaff konung ofrelse giorde *(kærðu úfrelsi sitt) MD* 339.

ofrör, *adj.* [*Isl.* úfrjór, úfrær] *ofruktbar.* thiin iordh skal ey wardha ofrö *MB* 1: 341. iordhen skulle . . . wara ofrö til got sädhi *ib* 132.

ofsander, *adj. för sann.* thera bön wart alt ofsan *RK* 1: 2024.

ofsanlika (ofsannelikä *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **ofsannilichä),** *adv. med allt för stor visshet.* wi . . . hawm sannilichä ok ofsannilichä forstandit, at i warum barndom wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä ok godhä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*).

ofse (opse *L.; SR* 49. **opsä** *ib.* **ofpse** *L.*), *m.* [*Isl.* ofsi] *L. våldsamhet, det som verkar på våldsamt el. öfverväldigande sätt, olyckshändelse.* at hanum gangär ofse iuir ällär eldar ällär vatn *SR* 32. *ib* 49.

ofsegher (n. ofseekt *LB* 5: 293**),** *adj. allt för seg, trögflytande.* är swa, at thz *(blodet)* ey är ofseekt *LB* 5: 293.

ofsen (offseen), *adj.* 1) *för sen, för senfärdig, för långsam.* the varo alt offsenä *Fr* 1340. *RK* 1: 1357. 2) *för långvarig, kräfvande för mycken tid.* aff thz herra honum ther gifua är mik offseent at skrifua *Fr* 2664. *ib* 1823. *Iv* 1942. 3) *för sen, för sent inträffande.* off seent thykker mik thz vära *Iv* 1283. thz är off seent at bidha mik *Fl* 1289. uw er ofsent at radha a both *RK* 1: 2091. — *n. adv.* 1) *för långsamt, för trögt.* tha han *(blodet)* gaar ey afsnart oc ey ofsent *LB* 5: 293. 2) *för sent.* thz kom honom . . . ofsent j hugh *Bil* 877. *Iv* 105.

ofsidher, *adj. för sid, för långt nedhängande.* thera kwffla skulu . . . haffua qwämmelikin skapnadh oc höffwidzskan, ey off sidher, ällir offwidher *Bir* 5: 103. systrana skulu sik wakta fore falladom oc offsidhom ällir högfärdoghom klädasidh *ib.*

ofsinne, *n. L.* — **ofsinnis arf,** *n. L.* — **ofsinnis vatn,** *n. L.*

ofskamber, *adj. för kort.* en biälke uar of skambar *Bu* 416. *Bil* 88.

ofskamliver, *adj. för kortlifvad. Bil* 465.

ofskär, *adj. för klar.* ofskärt skin *Bu* 526.

ofsmäliker, *adj. öfvermåttan smädande.* mz offsmälikom oc ondum ordhum *ST* 75.

ofsnar (af-), *adj.* — *n. adv. för hastigt, för fort.* at the ey offsnart siongen *Bir* 5: 68. tha han *(blodet)* gaar ey afsnart oc ey ofsent *LB* 5: 293.

ofsnima (af snima), *adv. för tidigt.* henna dödh kom mik af snima *Fl (Cod. B)* 382.

ofsnödher, *adj. för usel.* halt thin owin ey alt offsnödhan *GO* 404.

ofsokn (opsokn. upsokn), *f. L.*

ofsomna (offsompna), *v. somna för hårdt.* at han skulle ey offsompna mällan sinna owina *MB* 1: 218.

ofstakkotter (affstakkither), *adj. för kort.* war thz *(trät)* annatthiggia oflanght eller affstakkith *Lg* 946.

ofstarker (affstarker: affstark *RK* 1: 4022**),** *adj. för stark, öfvermäktig.* vm then owin är rikesins makt of starkr *KS* 75 (184, 82). han hafuer mik varith alt offstarker *Iv* 2884. *RK* 1: 4022. *Al* 3152, 8736.

ofstopa (op stupa), *adj.* [*eg. gen. af ett* **ofstopi,** *m. Isl.* ofstopi, *m.*] *för stor, öfverdrifven, omåttlig.* offstopa dröffuilse oc sorgh *Su* 45. ffore op stupa daglika drikkio ok fyllo *JP* 98.

ofstor (aff stor), *adj. L.* 1) *för stor (i utsträckning).* än han hawer offlitla eller offstora . . . näsa *MB* 1: 370. 2) *för stor (i grad).* offstort hiärta haffwer thik kränkt *Al* 8300. stor osidhir . . . ok alt ofstor *Bo* 129. tämpra oc midhla aff store idkan *LfK* 35. — *dat. pl. adv. i för stor utsträckning.* han þorpte väl viþ at þigia smam som förra gaaf ofstorom *Bu* 18.

ofstunter, *adj. för kort. MP* 2: 133. *ST* 298.

ofsökia, *v. L.*

oft, ofta, *se* **opt, opta.**

oftala, *f. L.*

ofthunger (n. offtwnkt *Su* 364**),** *adj. för tung, för svår.* þe *(näml.* þing*)* at linä som ofthung waro *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). ena mattelika hielp aff thino folke bedhas the som ey wardhir thöm ofthung *ST* 484. enkte finz j them omögelikit ällir offtwnkt oc wansamlikit at göra oc fulkompna *Su* 364.

ofulbordhadher, *p. adj. ofullbordad.* at thz enkte atherleffwer ofulbordhat ällar offulkomnat *LfK* 129.

ofulkomin, *adj. ofullkomlig.* huru skalt ther nakor wara ofulkomin hwar alle äru fulkomne *Bir* 1: 389. *MP* 2: 28. *Su* 106. *Jfr* **ofulkomnin.**

ofulkomliker (ofulkompliker: -lica *Bir* 2: 326. **ofulkomlikin** *(f.) ib* 1: 387**),** *adj. ofullkomlig. Bo* 253. *Bir* 1: 387, 2: 326.

ofulkomlikhet, *f. ofullkomlighet. Bir* 1: 275. *Su* 105, 399.

ofulkomnadher (-kompnadher), *p. adj.* 1) *ofullbordad.* thz som han hiolt ii handom at göra . . . la ofulkomnat *KL* 240. at inkte sculde blifua ofulkompnat aff thy som han astundathe hafua giort *Ansg* 197. *LfK* 129, 190. 2) *ofullkomlig.* lydhnan är dygdh mz hulke al ofulcompnadh thing fulcompnas *Bir* 3: 231. *Su* 251.

ofulkomnin (ofulkompnin), *adj. ofullkomlig.* ofulkompnin gerning *Bir* 3: 180. *Jfr* **ofulkomin.**

ofunger (aff wnger), *adj. allt för ung.* skal man ey aff wnga men sätia til stridz ffor höwidz men *MD (S)* 240.

ofveker (offweek), *adj. för vek, för svag.* mot tholik gram war han offweek *Al* 632.

ofvidher, *adj. för vid.* ey off sidher, ällir offwidher *Bir* 5: 103.

ofvredher (offwreed), *adj. mycket vred.* hertoghen swarade . . . ey oblidh ok ey offwreed *RK* 1: 761.

ofvärk, *n.* — **ofvärka böter,** *f. pl. L.*

ofylleliker (-likin), *adj.* [*Isl.* úfylliligr] *omätt-*

lig. ofyllelikt leon *Bil* 542. rika manna nidzskapir är ofyllelikin *MP* 1: 281.

ofylter, *p. adj. L.*

ofyrma (u-)? *v.* [*Fdan.* ufyrme] *misshandla. VML I B* 48: 1. *Se Kock, Förklaring af fornsvenska lagord s.* 15.

ofäfle (owäffle *Di* 254; **oäffle** *MD (S)* 244. **oefli** *L.* **ofvälli** *L.* **uäfli** *L.* **uräfle** *L.*), *n.* [*Jfr Isl.* ofrefli] *L. öfvermakt.* the haffdo ofäfle wider at strida *RK* 1: 1737. *MD (S)* 244. *Di* 254. — **ofäflis las,** *n. öfvermåttan stort lass.* faar natwran om sidher swa mykith off äfflis las ower sik aff owerwätis mat oc dryk *MB* 1: 108.

ofäghin, *adj.* [*Isl.* úfeginn] *bedröfvad.* kumbar mot hanom fäghin ok warþar ofäghin *Bu* 19.

ofälder (u-), *p. adj. L.*

ofärdh, *f.* [*Äldre Dan.* ufærd] **1)** *olycklig färd?* jak tror at the ryssa foro ena ofärd (*Klemmings uppl.:* jak tro the foro ena rytza färd 1: 1539) *RK* (*Had. uppl.*) *s.* 62. **2)** *ofärd, olycka. MB* 1: 392. *RK* 2: 3333. sääl är the siäl . . . som vardher var af annars ofärdh *Su* 410.

ofärdhogher (-ugher. -igh), *adj. L.* **1)** *ofärdig, vanför.* kroppen var hanom ofärdhogher *KL* 319. korsit . . . läx vppa axlana hans som nw varo brutna oc slitna älla ofärdogha *Bo* 182. han fiöll sik allan ofärdhughan *Lg* 3: 232. **2)** *dålig, ond?* noger vranghviiss oc ofärdigh man *BSH* 4: 189 (1495).

ofäster, *p. adj.* [*Isl.* úfestr] *L. icke fäst, icke trolofvad. med dat.* lokkar man iomfrv manne ofästa *MB* 1: 338.

ofätugher? (ovätugher; *enl. Klemming, KS (Fragm.)* 5, *har Bure i sin handskrifna ordlista:* "ovettugan (uti Exemplaret stodh overtughan slukara) 42: 24. 43: 5"), *adj. för mycket ätande, fråssande, glupsk.* han halda alle vitre män firi ovätughan (*handskriften synes dock, ss anmärktes, hafva haft* overtughan) slukara *KS* 42 (109, 46). the mågho sik wita owätugha (*handskriften synes hafva haft* owertugha) slukara *ib* 43 (110, 46). (*Möjl. ha* overtughan, owertugha *skolat föreställa* ovärdhughan, ovärdhugha; *jfr Rydqvist* 3: 301.)

ofödder (v-. ufödder *L.*), *p. adj. L. ofödd.* af . . . bathe föddom oc vföddom *SD NS* 1: 147 (1402). bathe fore föddom oc ofödom *ib. MB* 1: 1. *MD* 42. *BSH* 5: 581 (1517).

ofögha, *f.* [*Mnt.* unvoge] *det som är opassande el. otillbörligt, otillbörlighet, ofog.* talar ofögho til honum *MB* 1: 234. at thik time ey ofögha *ib* 334. swa mykin ofögho kan thu drifua *Iv* 585. awi then last ok then ofögha the begingo a honom *RK* 1: 3955. hwat ofögha ther skedhe *ST* 337. *Jfr* **ofogh.**

ofögha (wfögha. ofögho), *adj.* [*Mnt.* unvoge, ungevoge] *som beter sig otillbörligt, ohyfsad.* swa ofögho folk hafuer iak ey seet *Iv* 4068. grympt folk war thz oc ofögha *Al* 9415. een matgirugh man ok wfögha latir sik ey nöghia *GO* 575.

oföghelika, *adv.* [*Mnt.* unvogeliken, ungevogeliken] *på ett opassande sätt, otillbörligt.* hon talar oföghelika til iosep om syndelika gärning *MB* 1: 233. *Iv* 3082.

oföghelìker, *adj. opassande, otillbörlig.* mz oföghelikom ordhom *MB* 1: 234. *KS* 24 (60, 26). tu skalt flya ofmykin ok oföghelikan låtr *ib* (59, 26).

oför (oföör *SD NS* 2: 227 (1409, *afskr. fr.* 1411). **vför: vfört** *Bil* 216. **v för** *ib* 104; **v föra** *ib* 347. **ofös för oför** *KS* 41 (107, 45)), *adj.* [*Isl.* úfœrr] *L.* **1)** *icke farbar, ofarbar.* thu vigdhe hafwit thär thu fort vfört ifwer *Bil* 216. **2)** *ur stånd att röra sig, ofärdig.* baros o före a barom *Bu* 520. *Bil* 104. *KS* 41 (107, 45). at hawa krankan likama oc oföran *MB* 1: 113. hans armbar . . . varþ oför *Bu* 525. — *vanför, orklös, ur stånd till arbete el. krigstjenst.* är frälses mannen gamal äller oför, swa at han forma ey siälwer þiänistenne vppe halldä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). han giordhe tha fult for sin fadher badhe a thingom och stämpnom, for thy at han war gamal oc oföör ib *NS* 2: 227 (1409, *afskr. fr.* 1411). — *som ej med frihet kan röra sig.* var vordhin stadughir aff ostadughum ok föör aff oförum *Bil* 880. **3)** *ur stånd, oduglig.* hänna händher wrdhu v föra til ärwdhis *Bil* 347.

oföre (oferi *L.* **öföri** *L.*), *n.* [*Isl.* úfœri] *L. omöjlighet att färdas, väglag som gör det omöjligt att färdas.* her är och alzs inthe tiil spisningh, och kan inthe inkomma för oföre skwldh *BSH* 5: 141 (1507).

oghaghn (ogangn. ogang *Lg* 3: 483), *n.* [*Isl.* úgagn] *ogagn, skada, olägenhet, svårighet.* thriggia handa ogangn dröfuir oc mödhir mannana natur *MP* 2: 122. thztä slot haffuer giort mykit ogagn bade inlendzskom oc wdlendzskom *Di* 66. ther timar thik af thry ogaghn *Ber* 259. ärfwodhande i vmskiptelikom siälinna dröfwilsom ok androm ogaghnom *Su* 431. *Lg* 3: 483. lidha the ther mangahanda ogagn *FH* 2: 129 (1441).

ogaghnliker (ogangliicher. ogagnlikin. *n.* **oganghlikit** *Ansg* 177), *adj. onyttig, skadlig.* marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä ok godhä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). skodhande hwat edhin är . . . gagnlikin älla ogagnlikin *MP* 2: 165. vi styggioms storlika oc mykit vidir alt thet som fanyt [är] oc oganghlikit (*quæ vana et otiosa sunt*) *Ansg* 177.

ogaman, *n.* [*Isl.* úgaman] *sorg.* thzta gaman vardh thöm ogaman *Bil* 877.

ogangin, *p. adj.* [*N.* ugjengen] *som icke inträffat.* thu skalt ey swäria for ogangith maal (*quod queat accidere iurans non inficiare*) *GO* 822.

ogen (ogeen. *komp.* **o genne** *L.*), *adj.* [*Isl.* úgegn] *L. opassande, olämplig, orimlig, motbjudande.* at vars herra ordh ey synins os swa ogeen som the syntos hinom discipulis *Bo* 116. modheren hans sagdhe ath han skal kallas iohannes, them thotte thz vara ogent *Lg* 3: 497. war thz för honom swa ogenth oc lodesamt (*för* ledosamt; *insipidum . . . et ineptum*), som wansmakande mather *Su* 6.

ogendraghande (wgendraghande), *p. adj. som ej kan tagas tillbaka, oåterkallelig.* til hulkens märe visso ok wgendraghande (*irretractabile*) vitnisbyrdh *SD* 5: 678 (*öfvers. i vidim. fr.* 1467).

ogenkalleliker, *adj. oåterkallelig. BSH* 2: 117 (1400).

ogenlika (oginlica), *adv. opassande, otillbörligt?* hulkit som thikkis vara oginlica swarat *Bo* 61.

ogilda (ogilla. vgillä. -aþe, -aþer), *v. L. ogilla, förklara ogiltig, upphäfva.* aatskilia, holchen lagboch skulle gillas eller ogillas *BSH* 5: 187 (1507).

öffwergiffwom wi oc ogillom *(adnullamus)* all the breff *SD* 3: 697 *(öfvers. i hds. fr. förra hälften af* 1400-*talet)*. thorstens niclissons breff ogildadhiz *ib NS* 2: 173 (1409). hafuom wi dödät oc ogildat all the till thalan oc beuisning *FH* 2: 109 (1437). for een lagh sum iak vrätlika gangit hafþe af þem ok goþe tolf men a þingge vgilläþu *ib* 8: 6 (1353). ogildadhe tesse II nyä raar *ib* 5: 120 (1488). *ib* 132 (1489).

ogilder (ogijlder. ugilder *L. f.* **ogild** *Bu* 169; *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **ogil** *SO* 20, 63. *n.* **ogilt. ogiilt** *PfN* 137. *ack. m.* **ogillan** *RK* 2: 4749. *f.* **ogilde** *BtFH* 1: 149 (1506). *dat. n.* **ogiildo** *PfN* 138. *pl. ack. m.* **vgilda** *Bil* 367. *n.* **oogildh** *DD* 2: 5 (1384, *orig.*)**)**, *adj.* [*Isl.* úgildr] *L.* **1)** *ogild, ogiltig, ej gällande.* jär hwars manz kiärä vm þässon maal döþ oc ogild *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). þera pilagrims färþ var ogild *Bu* 169. han dömde vgilda alla domiciani keysares doma *Bil* 367. som ogillan pening sculo the mich ey aff kasta *RK* 2: 4749. dömde jak affh herazsyninne tholffh march ffor oogildh waadh til thwäskiptis *DD* 2: 5 (1384, *orig.*). **2)** *icke antaglig, icke fullgod.* skodha gerningh ath witha holkin gil äller ogil är *SO* 20. *ib* 63. ogiilt jarn *PfN* 137. *ib* 138. for ogilde broo *BtFH* 1: 149 (1506). **3)** *ogild, för hvilken böter ej skola gifvas.* göras ogildh bade paa tingh och stämpno *BSH* 5: 304 (1508). tha laghe han a sinom wärkom ogilder *MB* 1: 425. liggi ogijllder sum firi swerdhe konungx *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). lijgge ogijllder badhe firi kirkiu ok konunge *ib.* wari ogilt *SR* 15. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*).

ogiorþer (v-. ogörþer *L.* **wgiordher)**, *p. adj.* [*D.* ugjort] *L.* **1)** *oarbetad.* ogiort sölff *HSH* 24: 50 (1516). **2)** *ogjord.* haffde min brodher thetta ogiort tha skulle iak thet göra *BK* 196. thet haffde alth warit wgiort *BSH* 5: 533 (1513). **3)** *som icke (genom magiska medel) blifvit beredd el. gjord lämplig? om vind (jfr uttrycket* göra vind, *se Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 1: 113*)*. thäth dughir ey at sighla i vgiorth wädhir *(venti stante mora non tendit carbasa prora) GO* 1075. — *Jfr* **ogör.**

ogipter (u- *L.* **ogifter)**, *p. adj.* [*Isl.* úgiptr] *L. ogift.* huar o giptar man *Bu* 6. han haffde ok för en hustrw aat hon fik soot ok doo affbrat thy sath han ogipter mangen dagh *RK* 1: 1954. än hon är ogipt *MB* 1: 369. quinno badhe gifta ok ogifta *KL* 101.

ogislaþer (u-), *p. adj. L.*

ogivin, *p. adj.* [*Isl.* úgefinn] *icke gifven. TB* 80.

ogladher, *adj.* [*Isl.* úglaðr] *sorgsen, bedröfvad.* then stolte flores ogladher var *Fl* 223. *Iv* 5406. *Di* 111, 158. *Lg* 3: 4. — *med gen.* thäs är iak oc hon mykith ogladher *Al* 8390. — *med prep.* af. aff thinom skadha är iak ogladher *Al* 3534.

oglädhi (oglädhy *ST* 502**)**, *f.* [*Isl.* ugleði] *sorg.* engen oglädi ma skadhä tik *Iv* 1922. *ib* 5096. *Fl (Cod. C)* 223. *ST* 502. *Pa (Tung)* 33, 40, 42.

oglädhias, *v. refl.* [*Jfr Isl.* úgleðja] *bedröfvas.* ther ogladdes gawins wenir myket aff *Va* 37.

ogravin (-grävin), *p. adj. L.*

ogripin (ogrepin), *p. adj. icke gripen el. fasttagen, fri. BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*). huilkin hans swän som nw ogrepin är *ib* 4: 227 (1497, *gammal afskr.*). *ib* 5: 168 (1507).

ogriplika, *adv. oändligt, på oändligt sätt, i oändligt mått.* the haua ogriplica *(incomprehensibiliter)* alt got aff hans guddoms valde *Bir* 2: 248.

ogripliker (-likin *Bir* 1: 219, 395 **ogriplikin** *MP* 1: 29. *n.* **ogripelikt** *Bir* 2: 11. **ogriplikit** *ib. ack. m.* **ogripelikin** *ib* 111. *dat. m.* **ogriplikom** *ib* 1: 345. *f.* **ogriplike** *ib* 3: 210. **ogrypelike** *ib* 2: 257. *n.* **ogripeliko** *VKR* II. *pl. nom. n.* **ogriplikin** *Bir* 3: 425. *dat.* **ogriplikom** *ib* 1: 56. *best. form nom. m.* **ogrippelike** *ib* 2: 301. *f.* **ogriplika** *Ber* 213. *ack. f.* **ogripliko** *Su* 458**)**, *adj.* **1)** *oomfattlig, oändlig, oändligt stor.* gudh är äwärdhelikin ok ogriplikin *Bir* 1: 395. mz sinom ogriplikom guddom *ib* 345. *ib* 219, 2: 111, 301. eet palacium ogripelikt i storlek *ib* 11. skinit . . . var ogriplikit j langlik oc diuplekhet oc j vidhelek *ib.* aff ogriplike sorgh *ib* 3: 210. *ib* 2: 257. *VKR* II, 70. *Su* 458. hon *(glädjen)* är ogriplikin at sighia *MP* 1: 29. **2)** *obegriplig, ofattlig.* al thing varo ther ogriplikin at skodha ok begripa *(incomprehensibilia ad considerandum) Bir* 3: 425. min ordh skulu ey vppinbaras j ogriplikom vndir standilsom *Bir* 1: 56. tha skal gripas the ogriplika threfalloghet *Ber* 213. (ogriplik *för* griplik *Ber* 206.) — *Jfr* **obegripliker.**

ogräs, *n. ogräs.* lolium, ogres *GU* 8.

ogudhlika (ogudhelika *KS* 45 (116, 49)**)**, *adv. ogudligt, ogudaktigt. Bil* 566. *MB* 1: 372. *KS* 45 (116, 49). *MP* 1: 35.

ogudhliker (v-. o guþleker: -leka *Bir* 4: *(Avt)* 181. **ogudheliker: -lix** *ib* 3: 84; **-like** *VKR* XVIII. **ogudhelikin** *ib. ack. m.* **ogudhlikin** *ST* 443. *pl. ack. n.* **ogudhlikin** *KL* 62**)**, *adj. ogudlig, ogudaktig.* grymber ok vgudhliker höfdhinge *Bil* 285. vgudhlike iudha *ib* 286. *ib* 425, 461, 804. *Bir* 2: 304, 3: 84. *VKR* XVIII. är thz ogudhlikt at hindra siin barn aff gudz thiänist *MB* 1: 329. mz . . . ogudhlikom ordhom *ib* 458. o guþleka siþi *Bir* 4: *(Avt)* 181. ogudhlikin thing *KL* 62. fik brodhrin ogudhlikin kerlek *ST* 443. *VKR* 19.

ogudhlikhet (ogudhelikhet *Bir* 3: 13. **ogudhelikot** *ib* 1: 71**)**, *f. ogudlighet, ogudaktighet. Bir* 1: 71, 3: 13.

oguldin (-gullin), *p. adj. L.*

ogänger, *adj. L.*

ogärþer, *p. adj. L.*

ogärning, *f. L. ogärning.* vita thera ondzsko ok o gerningha *Bir* 1: 75. *MB* 1: 477, 2: 292. *Va* 9, 36. *RK* 2: 1934, 6007. *Jfr* **höghmälis ogärning.** — **ogärningis man (ogärnigges-** *Su* 29**)**, *m. L. ogärningsman.* han är en ogärningis man oc koklare *KL* 378. *Su* 29. *Jfr* **ogärnings man.** — **ogärnings folk**, *n. ogärningsmän. FM* 232 (1505). — **ogärnings man**, *m.* = **ogärningis man.** *Lg* 3: 87. haffue ena kisto . . . ther ogerningxmen innä schole forwaros *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

ogäster (vgesther), *p. adj. icke betungad med gästning.* ath prestegardhen bliffwer vgesth *BSH* 5: 436 (1511).

ogäver, *adj.* [*Isl.* ugæfr] *L. dålig, usel.* thu skalt ey göra thit godz faghirt oc gefft vtan til thz som

ogefft är innantil, thu skalt warna thän som köpa wil oc sighia hwat som ther är ogäfft *ST* 487. *ib* 492.

ogönst, *f.* [*Mnt.* ungunst] **1)** *misshag, ovilja.* hafwir thu owilia ellir ogönst til nokon *ST* 425. *ib* 515. *FM* 145 (1502). *HSH* 19: 124 (1506). ath wi aff satte all owelic twiist haath och ogönsth, som i mellen hans nade och mich varet hafwer *BSH* 4: 325 (1502). **2)** *ondt, förtret.* hwat othokka ällir ogönst hafwom wi thik giorth *ST* 60.

ogönstogher (wgönstig *BSH* 5: 456 (1511)**),** *adj.* [*Mnt.* ungunstich] **1)** *ogunstig, ovänlig.* war mik ey ogönstogh *MB* 2: 208. *BSH* 3: 180 (1467), 4: 257 (1501), 5: 456 (1511). **2)** *otacksam. Bir* 4: 109.

ogönstoghet, *f. otacksamhet.* at thz olydogha folkit widherkännis sina ogönstoghet *(ingratitudinem) Bir* 4: 109. *ib* 106. *Lg* 3: 647.

ogör (-gyr. -gior), *adj. L. Jfr* **ogiorþer.**

oghn, *se* **ughn.**

oghn (ogn), *f. L.* — **oghnar bot (ognär-),** *f. L.*

oghormaghi, *se* **ovormaghi.**

ohannadher, *p. adj. orörd, oberörd.* latir . . . thz ohannat *(intactum) Bir* 1: 302. ohannadhom likamom aff orenlike smitto *ib* 5: 7.

ohel (oheel), *f.?* [*Isl.* úheill, *f.*] *olycka.* tha fik konung eric mere oheel *RK* 2: 7625.

ohelsa (ohälsa), *f. ohelsa.* then mater ella drykr suå tax, han wardr hånom giärnt til ohälso *KS* 42 (110, 46). — **ohelsosamber (ohilsa-),** *adj. ohelsosam.* swnnan wäder er ta mykyt ohilsasamt *LB* 7: 305. *Jfr* **ohelsamber.**

ohelsadher (oo-), *p. adj. icke helsad.* gingo bort . . . hwsbondanom oohelsadhum *(utan att taga afsked med världen) KL* 206.

ohelsamber, *adj.* [*Fnor.* úheilsamr] *ohelsosam. med dat.* allom menniskiom ohelsamber *LB* 3: 14. *ib* 23. *Jfr* **ohelsosamber.**

ohemol (ohemul *L.*; **-ult** *BtFH* 1: 284 (1509). **ohemwl. ohömel: -elth** *DD* 1: 262 (1422, *orig.*). **uhemol** *L.***),** *adj.* [*Jfr Isl.* úheimull] *L. icke med rätta tillkommande (någon) ss egendom, obehörig.* badh han wt draghas ohemolo *(för* u ohemolo?*)* herbärghe *Lg (Cod. C)* 995. — *n. adv. obehörigt.* han dölde en kedel som hans barn ffaan vnder i vistehwss och solde han ohemwlt *BtFH* 1: 154 (1507). *ib* 284 (1509). *DD* 1: 262 (1422, *orig.*).

ohemold (ohemuld), *f. L.*

ohindraþer (v-. *n.* **-at. -ath. -ät. -ith** *BtRK* 340 (1487, *orig.*)**),** *p. adj. L.* **1)** *utan att hindras el. oroas, obehindrad, utan hinder.* ohindradhir ingaa j himerike *Bir* 2: 150. ma hwar til annars i köpstadha ok annerstadz farä frilika ok ohindradher *BSH* 1: 132 (1371). thz hwar man ma felugh fara ok ohindrath allan wäghin wara *Al* 3692. *KL* 51. ohindradhir af allom thunga *MP* 2: 103. **2)** *utan att i fråga om besittningsrätten hindras el. störas genom klander, oklandrad.* skal thät samä för nämdä goz mik ater tiil hörä ok minum arwm. ohindrät ok oqualt af hännä arwm *SD* 4: 390 (1334?). thät samä för nämdä goz aghä ohindrät oc oqualt for minum arwm *ib* 389. prost matisse oc hans arffwm all thessa forscriffna godz fria oc ohindradha tilläghna *ib* 6: 168 *(öfvers. i vidim. fr.* 1441*). BtRK* 340 (1487, *orig.*). afhender iac mic then sama gardh . . . oc til oghnar han fornempda klostreno i gudheem . . . ohindradhan oc oqualdan for mic oc mina epterkomanda *SD NS* 1: 10 (1401). hawe gozith oc behalle vhindrath oc vqwantath fore mik oc minum arwom *ib* 437 (1405). *ib* 22 (1401) *o. s. v. SJ* 341 (1467). dömdes . . . köpet stadug och fast ohindrat oklandrat standa *BtFH* 1: 282 (1508). *ib* 284 (1509). — *n. adv.* **1)** *utan hinder.* hon foor badhe wt oc i geen ohindrat *Lg* 3: 250. **2)** *oklandradt, utan klander.* tilegnar jak thet . . . for:da peder alenninghiä . . . ohindras *(för* -at*)* ok oatherkallelica tiill awerdelica egho *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). thy godzeno styra oc radha meth allom rät, ohindrat oc oqualt fore hwariom manne *ib* 63 (1401). ohindrat fore mik ok minom arfwm *ib* 99 (1402).

ohughnadher, *m.* [*Fnor.* úhugnaðr] *bedröfvelse.* vari tik . . . ohugnadhir *MP* 1: 34.

ohughnadher, *p. adj. ohugnad, otröstad, bedröfvad.* engin thera gik ohugnadher fra henne *Lg* 3: 510. thu säter swa thit hiärta til vslan ok ohughnadhan man *Su* 441. *ib* 461.

ohughnelika, *adv. otröstligt, ohjälpligt, bittert, svårt, häftigt.* han graatir ohugnelica *Bir* 3: 42. *ib* 324. brimsin bitir oc ohughnelica *(inconsolabiliter) ib* 1: *(Cod. B)* 351. nidhir thrykke hona *(själen)* ohugnelika ok oskälika til iordzlik thingh *ib* 368. *ib* 3: 29, 139.

ohughsadher, *p. adj.* **1)** *icke i förväg uttänkt el. öfverlagd.* min tunga taladhe ohugxsadh *(inexcogitata)* thing aff gudhi *Bir* 3: 158. **2)** *utan att förut betänka sig, tanklös.* man skal ey ohuxadhir ganga til thz sacrament *MB* 1: *(Cod. B)* 556.

ohulder (ohwl. ohull), *adj.* [*Fdan.* uhuld] *oblid, otrogen.* jlla togho the hans peninge oc gul oc waro honom sidan sa ohull *RK* 2: 9168. gudh och lyckan war migh ohull *ib* 3: *(Yngre till. om Chr. II) s.* 233. thet är tog bätre en oppenbare feijgd än en offuermechtug hemelig och ohwl herre *HSH* 20: 222 (1507).

ohvilter, *p. adj. utan att hafva hvilat. MB* 2: 234.

ohyggia, *f. obehag, förtret, skada.* thz kom them til stor ohyggia *RK* 2: 2210.

ohyllist (-yst *ST* 13, 359**),** *f. ogunst, onåd.* kom j gudhz ohyllist *Ber* 82. *ST* 13, 359.

ohyr (ohyyr), *f. och n.* [*Jfr Mnt.* unhure, ungehure, *adj.*] *det som genom ovanligt utseende el. storlek väcker förvåning, förskräckelse el. känsla af obehag, vidunder, odjur.* hafsins ohyyr *Al* 9194. barnith är halfft en fagher man ganzklika dödher tha är han nidhan til et trwll oc diwr thz är lifwande a the ohyr *ib* 9874. thz i liffwin widher slikt som annath fä oc wille diwr widh lööff oc gräs oc annor ohyyr *ib* 7032.

ohyra, *f. och n.* [*Jfr D.* uhyre] **1)** *koll. varelser som genom storlek el. ovanligt utseende väcka förskräckelse el. känsla af obehag, vidunder.* soma hafdho föter fyra oc soma twa aff thässe ohyro *Al* 9222. tha skal the ohyra (= the orma ille scorpiones ok cocodrille draka ok trull ok fwla wäter 5909-11) flodhena fly *ib* 5915. *ib* 5917. **2)** *trolskhet, vidunderlighet.* han kom j vtbygd ther vore trol mz myklo ohyra the varo full *MD* 341. **3)** *stor mängd.* aff tumber mästara dyre var ther ful ohyrä *Fr* 1786.

ohyre, *f.?* [*Jfr D.* uhyre] = **ohyra 1?** ther bliffwo dödhe resa wille . . . thz war ey skadhe om the ohyre *Al* 7402. — *i allmh. det som är ovanligt el. trolskt.* os är här nu äwintyre komin a hand ok ful ohyre *Fr* 74.

ohyris (vhyris), *adv. ofantligt.* ohyris mykith *MB* 1: 312. *ib* 395, *(Cod. B)* 547. vhyris länge *ib (Cod. B)* 534.

ohyrliker, *adj.* [*Jfr Isl.* úhýrligr. *Mnt.* unhûrlich] *ofantlig.* vaxte swa stora ok ohyrlica thässa lanz synder *Bil* 211. *Jfr* **ohörliker.**

ohyreghis (vhyrughis), *adv.* = **ohyris.** vhyrughis girughe *MB* 1: *(Cod. B)* 563.

ohägdhom, *adv. ohäjdadt.* jak vtlagdhe rumlica världz godz ok fortäradhe ohägdhom *Bir* 3: 142.

ohämder (*n.* **ohämpt** *RK* 1: 2850; *BSH* 4: 317 (1502)), *p. adj.* [*Isl.* úhefndr] *ohämnad.* thessa stora ogerningena ville gudz rätvisa ey lata ohämda vara *Ansg* 203. ath gud läte wara thz ey ohämpt *RK* 1: 2850. *BSH* 4: 317 (1502).

ohämter (-hämpter), *p. adj. L.*

ohänder, *p. adj. som icke händt, ogjord.* om thennä skadhin ware ohänder *Al* 3715.

ohördher, *p. adj.* [*Isl.* úheyrðr] *ohörd, oerhörd.* thimadhe eet miraculum ohört för *Bil* 877. gör ohördh thing ok owan *Bir* 1: 114. do mz ohördhom dödh *ib* 3: 15.

ohörlika (-liga), *adv.* [*Isl.* úheyriliga] **1)** *på ett sätt hvartill man icke hört maken, ohyggligt, gräsligt, förskräckligt.* talar ohörlika *(blasphemaverit)* om gudz nampn *MB* 1: 372. qwaldes omilleliga ok ohörliga *Lg* 3: 557. — *oerhördt, förskräckligt, ofantligt.* ohörlika *(Cod. B* vhyris 534*)* länge *MB* 1: 78. ohörlika wredher *ib* 339. baswna blåster wäxte ä meer oc meer ohörlikare *(paulatim crescebat in majus et prolixius tendebatur) ib* 330. **2)** *orimligt.* at han swa ohörlica *(absurde)* spordhe *KL* 201.

ohörliker (-**likin** *Ber* 283. *f.* **ohörliken** *Su* 47. **ohörlekin** *ib* 234. *n.* **ohörlikit** *Ber* 173; *Su* 121; *Lg* 3: 404. **ohörölikit** *ST* 97. *ack. f.* **ohörlica** *Gr* 315. **ohörelika** *ST* 444. *pl. ack. f.* **ohörliga** *LfK* 237. *n.* **ohörlik** *Su* 55. **ohörelik** *ST* 185. *best. form sing. ack. f.* **ohörliga** *MB* 2: 133), *adj.* [*Isl.* úheyriligr] **1)** *oerhörd, exempellös, oftast i dålig bem.: förskräcklig, skändlig.* o fadherlika inälffuanna ohörliken *(inaudita)* mildhet *Su* 47. hwii öker thu tha thin klaghamal, som tik nakot nyth oc ohörlikit hänt haffdhe *ib* 121. *Lg* 3: 404. o ohörlikin fattigdomber *Ber* 283. thz är ohörölikit at cristit folk skal sin gudh forsaka *ST* 97. tholde . . . ohörelik thing *ib* 185. for idhra emannelica oc ohörlica grymelikhet *Gr* 315. *Su* 234. mz . . . ohörlichom pinom *Bir* 4: 199. *LfK* 237. vtan synden ware giordh mz them manne eller kono, som ohörlikast är at synda mz *MB* 1: 301. för the ohörliga gärningh the giort haffdo mz qwinnome *ib* 2: 133. *ST* 444. o hwru fwlt oc ohörlikit *(absurdum)* thz är at nwnnonar göra thz i klostromin hwilkit hörror oc wärdzlika qwinnor plägha göra i wärdlinne *Ber* 173. **2)** *orimlig?* them bywdande iämwäl ohörlik oc omögelik tingh *Su* 55. — *Jfr* **ohyrliker.**

ohörogher (-iger), *adj. olydig.* ath wore ogne vndersaate göris oss ohörige *HSH* 19: 112 (1503).

ohövelika, *adv.* [*Isl.* úhœfiliga] *på ett opassande sätt, oanständigt. KL* 51. *Bo* 192. *ST* 14, 225. *Su* 418, 424.

ohöveliker (**ohöuelikin. ohöfliker. ohöfflekin.** *n.* **ohöuelikit** *Bo* 59, 174. **ohöfwelikit** *Ber* 261. **ohöffuelikit** *Su* 116. **ohöffweligit** *MB* 2: 297. *ack. m.* **ohöuelikin** *Bir* 3: 469. *pl. nom., ack. n.* **ohöfwelik. ohöuelikin**), *adj.* [*Fnor.* úhœfiligr] **1)** *opassande, otillbörlig.* aff ohöwelikum lek *KL* 51. *ib* 101. alt thätta thikkis vara ohöuelikit oc ey väl standa *Bo* 59. *ib* 174, 193. *Bir* 3: 469. *Ber* 261. *Su* 116. taladhe opta . . . om tholigh ohöfwelik thing til hänna *ST* 444. fore . . . ohöwelike maning oc tiltalnn *BSH* 1: 187 (1386). **2)** *olämplig, otjenlig.* fore ohöflica fasto *Bir* 3: 304. **3)** *oloflig.* illicitus, ohöfflekin *GU* 3. *MB* 2: 297. **4)** *otjenlig, oskicklig.* giua the *(benen)* aff sik fanyt ok gnizslande liudh nar the samanslas oc äru ohöuelikin *(inhabilia)* til at göra rätuisonna fruct *Bir* 3: 220. är han ohöuelikin oc ey qwämelikin til andelica gerning *ib* 339.

ohöviska, *f.* [*Fnor.* úhœverska] *ohöfviskt el. otillbörligt beteende, otillbörlighet. KS* 54 (137, 58). stor ohöuisca *(inhonestas)* är at androm herra giua tro ok androm thiänist *Bir* 3: 390.

ohövisker (**ohöffwitzsker: -itzske** *MB* 2: 369. **ohöffwidzsker: -idzska** *ib* 119 *(på två st.). n.* **ohöuist** *Bir* 1: 271, 2: 30. **oohöffuisth** *RK* 3: 2098), *adj.* [*Fnor.* úhœverskr] **1)** *ohöfvisk, opassande, otillbörlig.* vm nakot wanhedhirlikit älla ohöuist fins j hänna athäfwm *Bir* 1: 271. *ib* 2: 30, 3: 179. *KS (Fragm)* 12. theres täll oohöffuisth war *RK* 3: 2098. **2)** *föraktlig, ringa.* christus räknas nw ohöuiskir *(inhonestus)* ok fwl ok smälikin *Bir* 1: 139. huat synis vara ohöuiskare *(vilius)* gerning än rökta skorfwot hofwid *ib* 3: 229. **3)** *som förer ett otillbörligt el. oanständigt lefnadssätt, liderlig. MB* 2: 369. för ena ohöffwidzska qwinno skuld *ib* 119. *KL* 279. *ST* 392.

ohöviskhet (ohöffwidzkhet), *f. otillbörlighet. LfK* 42.

ohöviskllka (**ohöfwidzklika** *ST* 394. **ohöwizslika** *MEG (red. A)* 55. **ohöuitzlika** *EG* 64. **ohöfuiskleka** *MEG (red. B)* 60. **ohöffuitzlighen** *TS* 22 *(på två st.)*), *adv. på ett opassande sätt.* thw saat han . . . hannas ohöuisklica oc nidhir kastas a jordhena *Bir* 2: 119. *ST* 394. *MEG (red. A)* 55, *(red. B)* 60. *EG* 64. *TS* 22.

ohöviskliker (**ohöuisliker: -lika** *Bir* 1: 79. **ohöfuisliker: -likom** *MP* 2: 218. *n.* **ohöuislikit** *Bir* 1: 121. **ohöfwislikit** *Ber* 129. **ohöffwidzligit** *LfK* 31), *adj. ohöfvisk, opassande, otillbörlig.* for ofmykla skörlikhet ok ohöuislika glädhi som the taka j sinom orena lusta *Bir* 1: 79. ohöuisklik prydhilse *ib* 3: 475. *ib* 1: 121. *MP* 2: 218. *Ber* 129. *LfK* 31.

ohövisklikhet (ohöuislikhet *Bir* 1: 141), *f. otillbörlighet, otillbörligt el. oanständigt beteende.* wildo ey affiata aff sinne ohöwisklikhet *KL* 52. bort draghas the aff syndom oc ohöfwisklikhet *(inhonestatibus) Bir* 3: 308. *ib* 1: 140, 141.

oidhin (*ack. f.* **oidhna** *MP* 2: 245. *pl. nom. f.* **oidhna** *KL* 337. *ack. m.* **oidhna** *Ber* 138), *adj. overksam, trög.* hon aat ey sit brödh oidhin älla lath *MP* 1: 181. swa som latir hundir idhis ey vpsta oc göö nar thiufuin kombir. swa ödhin *(för* oidhin*)* männ-

iskia [idhis] enkte got göra til gudz hedhir oc sit eghit siäla gagn *ib* 2: 206. *ib* 212, 244, 245. som lata varo ok oidhna i bönom ok gudz thiänist *KL* 337. skör lwste bränne hardhelikare oidhna och dylska *Ber* 138.

oidhna, *f. overksamhet, tröghet. KL* 350. *Ber* 138. *LfK* 161.

oilladher? *p. adj. oklandrad.* okilät *(för* oilät?*)* ok oklandat *SR* 2.

oilter (uilter), *p. adj. L.*

ointer, *p. adj. L.*

oiordhadher, *p. adj. icke jordad. MB* 1: 269, 2: 293.

oiäfliker (oiafliker. uiafliker *L.***),** *adj. L.* — *n. adv. otvifvelaktigt.* er thet oiaflikt almogans fördervilse *KS* 8 (20, 9).

oiäghadher, *p. adj. ojagad. ST* 281.

oiämn (oiämpn. *n.* **ojampt** *Di* 63. **w jampt** *ib* 8**),** *adj.* [*Isl.* újafn] **1)** *olik, olika (i höjd el. storlek).* tha är thinna siäl vidhlekir tholkir som himilsins. oc högdhin ey oiämpn *(dispar).* än fäghrindin är ey olik *(dissimilis) Bo* 78. **2)** *olik, icke jämlik. med dat.* än nokot thera *(af de tre gudomspersonerna)* ware atskillikin aff andre älla andre oiämn *(inæqualis) Bir* 4: *(Dikt)* 215. **3)** *icke jämförlig, omotsvarig. Su* 269. *Jfr* **oliker 2. 4)** *olik, olika lottad.* thässe siälana . . . badha af enom lifnadh oc tho mykyn *(för* mykyt*)* oiämpn j atirlönom *Bir* 3: 88. **5)** *ojämn, obillig, orättvis.* hwi synis thw swa mykyt oiämpn *(inæqualis)* j thina nadha gafwor *Bir* 2: 288. — *n. adv. ojämt, orättvist.* ati skiffte w jampt mellom oss brödra *Di* 8. *ib* 63.

oiämnaþer (oiämpnadher), *m.* [*Isl.* újafnaðr] *L.* **1)** *ojämnhet.* at enghin wanskipilse ällir oiämpnadher synis j gulffweno *Bir* 4: 105. aff . . . stenanna oiämpnadh *ib.* **2)** *orättvisa, partiskhet.* at ey skal ojämpnadhir märkias j konungenom *Bir* 3: 305.

oiärnadher, *p. adj.* [*Isl.* újárnaðr] *icke järnbeslagen.* vi (6) sma hywl oijärnat *BSH* 5: 506 (1512).

oiästadher, *p. adj. ojästad.* bakade brödh oiästadh *(azymos panes) MB* 2: 85.

ok, *n. se* **uk.**

ok (oc. ock. och *SR* 26; *MP* 1: 32, 36 *o. s. v.*; *VKR* 2, 5 *o. s. v.*; *Pa (Tung)* 27, 28, 29 *o. s. v.*; *Va* 3 *o. s. v.*; *BSH* 3: 298 (1471), 299, 4: 14 (1471) *o. s. v.* **ogh** *ib* 5: 473 (1511). **ook** *(i rimsl. med* klook*) RK* 1: 1040. **aag** *BSH* 4: 8 (1471, *samt. afskr.*). **vc** *SD* 3: 282 (1316)**),** *konj.* [*Isl.* ok] *L.* **1)** *ock, också.* at alli the sum mädh fullum wappnum iwer land rijdhä . . . skulu rymä rikit, sum ok hawer fyr i dömum wärit *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr*). warþer oc godzit a minä wäghnä för ater löst þa gangon oc wtskyldinna godzins ater vndir mic *ib* 5: 160 (1343). þe hawin ok fullan warn dom *ib* 606 (1346). kallä han frälsan man þräl böte ok þreä markr som för liughare ok þiuufh *SR* 9. þär tel at þe halden ok þässa hems höghtiþ þe samu *Bu* 24. hwa mon ok thz gita sakt *Bo* 248. *Bu* 194. *Bo* 121, 124. jhesu nampn kallas och milhetz nampn *MP* 1: 36. herra jngemar han war ther ook *RK* 1: 1040. *BSH* 4: 99 (1483), 198 (1495). nw i jwlas for och en min fogotthe sa sin wäg tiil danmarch *ib* 5: 389 (1510). war jag och nw for nogra faa daghe paa swarthesiö *FM* 201 (1504). the moghe och weel *ib.* theslikes finge wii ock konung c[ristierns] breff *BSH* 4: 6 (1471, *samt. afskr.*). ok skal hiälp til gudhz hiälph *GO* 122. — tho ok, *dock, om ock.* swa som eth blomstrande trää, tho oc ey än tilfulnadz ympat äller rotat *Su* 160. — ällir ok, *eller ock.* skal han . . . i rikesens þiänist þiänä . . . äller oc skatt oc skyld györä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). mädh liowo eller ok ledho *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). vakta at thu vari äkke aat annars vmgango äntigia fundoghir speiare älla ok fulottir domare *Bo* 123. — ok eigh, *ej häller.* han formate ok eigh mer nima: än aue maria *Bu* 7. *Jfr* ok eigh *under* **2.** — eigh ok, *d. s.* eigh aghu ok bönder samu mannum i samu färdh matt at salliä vten til ens malls ok eennä naat foodher, eigh ok till nokrä nestningh eller bortförsl . . . eigh ok flerum samän än swa sum skipät är *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). egh är oc thighiande vm the vndirsamlica dygdhenar hon giordhe mz sinom bönom *KL* 340. tha magan kreffwer och vidertorff mathen, tha neka honum ey och giff honum ey oc formykyth *LB* 7: 81. at the ey bläse offwir iordhena ey oc öffwir haffwit. ey oc j naghot trä *MB* 2: 343. — äkke ok hälder, *d. s.* wille myn ffrw mik enghelwnde . . . til stedhe ath löppe til calmerna, ecke och heller tiil stocholm *FH* 490 (1510). — ok sva, *också, likaledes.* han skipadhe ok swo rent ok clent brödh til wars herra likama *Bil* 379. hulkit diäfwllin forstodh oc saa *Bir* 4: 373. then konung wart fangin hans folk ok saa *MD (S)* 260. *Jfr* sva ok *under* **sva.** *Jfr äfven* ok sva *i det under* **2** *anf. språkprofvet från Bo* 123. **2)** *för att sammanbinda två el. flere ord, uttryck el. satser, hvilka betecknas ss samstämmiga el. likartade: och.* westanwart oc sunnanwart *SD* 1: 228 (1222-30). mæd festum oc lagafangum *ib* 2: 404 (1304). *ib* 3: 282 (1316). vsufructum habeant in eisdem (ↄ: siluis). videlicet løf oc luuk. fang oc feagangh *ib* 1: 581 (1281). wäghfarände mannum at sälliä matt ok hästä foodher *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). wäll mughu ok skulu thyliche män faangäs af laghmannum ok minnä domarum *ib.* äfte samþykkyu ok raþe aldra wara raþgiuara *ib* 5: 605 (1346). helbrugþu til hugh oc licama *ib* 561 (1346). sweä kononger ok götä *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). sändir . . . guzdrotens qwädiu ok sinä *ib.* wäri i stath sinum. vtan vfräghd. oc *(ock utan)* konongx wrethe *ib* 669. faþer ok moþer satto barnet niþar a guluet *Bu* 5. män ok kono *ib* 3. gul ok gimstena *ib* 152. väl hauin ii þu ok þin kona biþat *ib* 4. binda hänom händar ok fötar viþ cors trä *ib* 140. maria baþe moþer ok mö *ib* 11; *se vidare under* **baþe.** han tok sik husfru . . . goþa ok guþleka annam *ib* 3. ioakim flyþe . . . ok war hemeleka fiärren i öknom *ib.* himil oc iordh *MB* 1: 155. at örs ok man a iordhine la *Fr* 1816. thön hus han skal äta ok drikka i *KS* 41 (106, 44). hvilikin man här kumbär ok bvre wil warda *SR* 11. innän garz ok vttän *SD* 6: 149 (1349). at ther halle friþ ok hether oc wyrdning sijn i mällin *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). som vt skulu fölghiä all þe þing. maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru *ib* 5: 605 (1346). gvþi tel heþer ok hans moþor mariu mö ok sancto dominico ok allom halghom mannom tel lof ok allo lekfolke tel criste-

leken kännedom ok mik tel aflat ok lösn minna synda *Bu* 3. ens mans vakn muzo ok plato ok kiätilodh svärd och skiold *SR* 26. skal thet hus af siällsyne gärning, witt, liust, rent ok lustelikt innan wara *KS* 41 (106, 44). ther skal wara bord bonadhr kunungx til mat ok dryk ren ok faghr ok dyr äpte ämnom hans *ib.* kunungur skal the förste ok wisaste af rikino i sit rådh haua, ok ther medh flere godhe rätuise witra ok rönta män leca ok lärda *ib* 70 (172-3, 77). jak är vndi vtan ok owan oc jnnan *(ego sum subtus et supra, ego extra et intra) Bir* 3: 54. andelica människior bata . . . af sinom eghnom oc swa annars syndom. ok af skadhelicom thingom *Bo* 123. een fiol ok annar sat *Fr* 1821. gvz ängel kom een dagh tel ioakim . . . ok tröste han räddan ok sagþe sik wara guz sändebuþa at hans böne ok hans almusa waro guþi töka ok at hans blyght skal ändas mz heþar: ok frammer sua sagþe han *Bu* 4. habraam husfru fic sit första barn: gamul kärlingh þa (hon) hafþe liuat xc ar: ok warþ ysaac patriarca got kärlinga barn *ib.* julianus lät hänne skära spina fran bryste. ok ran af þöm miolk for bloþ *ib* 506. guz ängel flögh tel himirikis. ok palmquistär äpte stoþ grön sialuar: ok löuen skinu lius som stiärnor *ib* 13. bok thessin är uttakin medh fäm ordom af thöm bokum wise mästara hafva giort um styrilse kununga ok höfdinga. ok hafver hon balka fyra *KS* 1 (1, 1). thetta är myn kerliga bön til edher ok stora tro, ok vil jak vara edher tiänare sa längie jak lefwer ok forskyllat met alla godho *DD* 1: 182 (1503, *enl. aftr. hos Langebek*). — *Bland användningar af* ok, *hvilka äro att räkna till denna bemärkelse, må särskildt märkas följande:* *a) för att förena numerala uttryck.* then tima enoch war thryhundradha oc adhertan aara gamal. tha do adam hans alderfadher thwsanda aara gamal, oc xxx aara *MB* 1: 2. fyretighi oc vij aar *ib.* twthwsand aar, oc twhundrath oc fyra aar oc xl *ib.* waaro the at tale . . . siäx oc siäxtighi *ib* 254. fäm ar oh tiughu *Bu* 99. siax þusand ok siax hundraþ ok siaxtighi ok siax riddara ok suena *ib* 508. firitighi munka ok hundradha *KL* 104. fäm stänger, ena alen oc en thridhiungx alin jordh *SD NS* 1: 446 (1405). *b) för att sammanbinda två ord som äro synonymer el. till samman uttrycka ett enda begrepp. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 788. ofanghno waro lowe ok godhwilliä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). hafde . . . latit hanom basta ok binda *ib NS* 2: 197 (1409). bätra sin brut ok bötaþ *(för -a) Bu* 28. varo galne ok oþe *ib* 168. i lande byggia ok boa *KS* 65 (162, 72). ä män likamen hauer sit huwdh helt ok helbrighdo vtan last ok lyte *ib* 32 (82, 35). j them stadhenom . . . worddho dödgade oc dräpne xviij tusandh män *MB* 2: 137. bönavin ok laghaviu *SR* 5. at hiertat klappar och böstar *LB* 7: 79. vi bärsadhom oc vedom hona *Bir* 3: 97. j tässo reglonne wphoffue oc wpbyrilse grwndar oc funderar christus henne wppa thre dygder *ib* 4: 9. wij äre kompne till kriigh och örligh medh koningh hans *BSH* 4: 302 (1502). *Jfr äfven bl. ofvan anf. uttryck särsk. SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 2: 404 (1304), 3: 282 (1316), 5: 605 (1346); *Bu* 3 (goþa ok guþleka, aflat ok lösn minna synda). *c) för att sammanbinda två vexlande former af samma ord.* inbläsir . . . helghom ok hälaghom hiärtom allan sötma *MP* 2: 110. *d) för att sammanbinda ord som upprepas i samma form. i distributiva uttryck.* man sa dostera ä twa ok twa *Fr* 1820. — *i uttryck som på ett förstärkande sätt beteckna en obestämd utsträckning, ett framskridande.* sithia ther ä oc ä *RK* 1: 3968. han vndradhe fast ee oc ee *Al* 9854. skil iak them aat smam ok smam *Bir* 1: 347. mik bör mer ok mer fara ther effther *Gers Frest* 60. wij droge till hopa ä nember oc nember *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. *e) för att sammanbinda två (särsk. el. identiska) pron. el. pron. adv. hvilka sammansmält till ett begrepp.* eet ok annat thz siälsynt är *Bo* 133. hwar ok en aff idhra män *Al* 4841; *se vidare under* **hvar,** *pron.* 3. j tilskyndeden han swa ok swa syndä *LfK* 265; *se vidare under* **sva.** *f) i förening med följande negation.* ok eigh, *och icke, ej häller, eller.* calle eigh vtroen. ok eigh liughärä. ok egh mordthärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). j himerikis äro huar ey är jordhin vndir aat ok ey *(nec)* himelin owan til *Bir* 3: 54. **3)** *för att tillägga en närmare bestämning: och (dock ofta utan motsvarighet i Nysv.).* i höxsta säteno oc mit fore bordheno sato the hälgho thre konunga *Bil* 916. kom hiith ock til mig . . . en ther hade til foren tienth jwmfrw anne *BSH* 4: 248 (1500). andelica människior bata af allom thingom. oc ämuäl af sinom eghnom oc swa annars syndom *Bo* 123. **4)** *mellan två rumsel. tidsbestämningar af hvilka den ena uttrycker utgångspunkten, den andra slutpunkten: och (dock ofta utan motsvarighet i Nysv.).* hulkit alla thera lima skal sundhirskära fran hofdheno ok til fothana *MP* 1: 5. fra första daghän ok tel terz tima *Bu* 5. fra terz ok tel nons *ib.* äruodha fran morgnenom ok til quälz *Bir* 1: 121. äruodha af morghnenom ok til quällin *ib.* **5)** *för att uttrycka en öfvergång i framställningen: och, vidare, sedan.* ok hände i fornämpda stadhenom capharnaum at var herra ihesus gik in ij sancti pätars hws *Bo* 70. ok herran gudh taladhe *(et locutus est Dominus)* til josue *MB* 2: 53. och saman kalladhe *(congregavitque)* josue alla israels släktir *ib* 63. *ib* 10, 50, 273. *Gr* 295. **6)** *för att tillägga något som framställes ss följd af det närmast förut omtalade: och. i historisk framställning.* sidhan sagdhe gudh . . . wardhe liws oc iämskyt wardh liws *MB* 1: 155. iak sigir enom gak ok han gaar, ok androm kom ok han kombir ok iak sigir minom tiänarom gör thz ok han gör thz *MP* 1: 64. — *för att (efter föregående imperativ) beteckna inträdandet af en förutsagd följd.* bedhins nu j mit nampn . . . ok j sculin fa thz j bedhins *MP* 1: 149. fföd kaio ok haff skarn til löna *GO* 973. **7)** *men.* mange härra baþo hänna. ok faþir vilde hana ängom giua *Bu* 503. the funnu stadhin öddan ok ena graff af dyrum marmorsten än standa vriffna *Bil* 274. en man . . . scriptadhe sik ok wilde enga bättring lowa *KL* 26. tha byriadhe han sighia ok kännas een deel aff sinom syndom, oc thz thordhe han ekke sighia at han hafdhe barnit myrt *ST* 448. gudh giwir alt goth ok ey ledhir han vxa mädh horn i gardh *(dat deus omne bonum sed non per cornua thaurum) GO* 186. the gingo for jumfrvr, och ware ey *Pa (Tung)* 33. tha magan kreffwer och vidertorff mathen, tha neka honum ey och giff honum ey oc formykyth *LB*

7: 81. hade jach altinges gerna möt ider ther, oc tyden är mich nu forstakkot *BSH* 5: 500 (1512). **8)** *för att tillägga en relativbestämning: som.* wiþ een port ok *(Cod. B, C, D* som 923*)* hete aurea *Bu* 4. warþ numin i handom: ok worþo onyta *ib* 15 *(kanske snarare att föra till* 5*).* affladhe säm en son oc heet arfaxat *MB* 1: 4. aff enom hedhnom konunge oc het odhin *ib* 68. han *(kroppen)* hauer huwdh ok främbr alt hans styrilse *KS* 31 (80, 33). i wngren war en stadh oc heter metaxen *Lg* 3: 702. her effter läsis aff en man, och war en riddare *Pa (Tung)* 27. jnnan ybernia landh war en riddare och heth tungulus *ib.* **9)** *för att tillägga ett uttryck som betecknar ändamålet med det som angifves i föregående uttryck (det vanl. beteckningssättet är här inf. med föreg.* at*): och.* gangom oc glädhiom os wt a mark *MB* 1: 163. **10)** *för att tillägga en vilkorsbestämning: om. Jfr Bergqvist, Studier öfver den konditionala satsfogningen i fornsvenskan s.* 13 *f.* taki þän hwar siättä pänning sum hittä. ok orkär han lysningä witnum *(var.* än han lysninga witnum orkar*) HelsL M* 35. munde nästen firi harme hafua sik siälf til grunna sänkt, oc hafdhe hon ey waan haft at finna sinna sona lik *Lg* 347. mange varo the som ey hafdho komit til rätte troo: oc hafdo the ey hört hans ordh *Bil* 861. os lyster at ängom mat älla dryk oc fingom vi här vara *ib* 916. wäl matte han lätas löös ok hafdhe han ey appellerat till kesaran *KL* 173. godh ware tiwgha ok haffdhe hon twa grena *(apta foret furca si dente bicuspide facta) GO* 43. thenna kiortil jak hauer här aa ther wil iak en konung vtfaa ok lather thu tik ey nöghia *RK* 1: 198. ma i vetha ath iag hade gerna varit hoss ider i myns broders brödlöp ok hade ekke myn forfal mig förtagit *BSH* 4: 198 (1495). **11)** *inledande eftersats: så, då.* wäkker os godh natura til godhan hugh eller godhgerninga, oc forskullom wi ängaledh os gudz winskap *MB* 1: 392. ty at han är gudz sysloman ... ok skal ära ... godha män ... ok skal han sieluer liva medh dighra reddugha *KS* 14 (33, 15; *satssammanhanget kan dock här fattas på annat sätt, se Geetes uppl.*). **12)** *i st. f. konj.* at. till thäs ok the *(böterna)* wtfäster äru *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **13)** *i st. f. infinitivmärket* at. skal han skipa i huart landskap ... landzdomara, ok näpsa illom ok ostyroghom mannom *KS* 68 (168, 75). þa faþeren com ok vitia (sinne) dottor *Bu* 503. böriadhe han til oc sörgia *Lg* 3: 15.

okalladher, *p. adj. okallad, icke tillkallad, icke uppmanad att infinna sig.* han kom okalladher til thera stempno *Bil* 589. *ib* 801. *Bir* 5: 49. *Ber* 258.

okar (okkar. ukar), *pron. poss. L.*

oker (okker *Lg* 3: 411. **vker** *ib* 252. **vkir** *ST* 483. **aker** *Su* 151**),** *n.* [*Isl.* okr] *L.* **1)** *ränta.* iak maa enkte okir aff thik taka *ST* 488. ma iak wel borgha godz, oc gifwa ther okir aff *ib* 490. at thu skalt okir atirgifwa *ib* 493. skal thu ... ey trängia them til oker *(tvinga dem till räntas erläggande) MB* 1: 339. skal thu ey taka oker a han *ib* 374. taka aff honum fä eller päninga til oker *ib* 375. iak hafwir takit godz oppa okir *ST* 492. päniga vthläna oppa okir *ib* 500. hwar som warkunnar them fatigha. han länar gudhi vppa vker *Lg* 3: 252. sätia thz (ɔ: sit fäderne) wt opa oker *Ber* 291. **2)** *betingande el. uppbärande af ränta för penninglån, ocker.* afla päninga älla nakat annat tholkit mz okir *Bir* 2: 72. höghfärdhin är hökt vp stighin ok okrit *ib* 1: 339. häntin thz (ɔ: världz godz) saman huar j formaghin mz roff styldh orätuisom skat false köpslaghan okir menedhom *MP* 1: 292. *Bir* 1: 392, 3: 335, 454. *ST* 483, 489, 490, 491, 493. *Su* 151. *Lg* 3: 411.

okerkarl, *m.* [*Fnor.* okrkarl] *ockrare. KL* 114, 117. *Bir* 1: 317, 2: 73. *ST* 49, 481, 490, 491. *LfK* 223.

okilaþer, *se* **oillaþer.**

okladhe, *m. stark klåda?* skal thin wsle kropper ... wardha plagadher mz egipto landz plaghom, iämwäl thiin hemelik oreen thing mz okladha *(för ofkladha? scabie ... et prurigine) MB* 1: 428.

oklandaþer (u- *L.***),** *p. adj. L. oklandrad, hvarom tvist ej är väckt.* okilät ok oklandat *SR* 2.

oklandradher, *p. adj.* = **oklandaþer.** hwilkith hwss hafde warith frith oc oklandrath *PM* LX. dömdes ... köpet stadug och fast ohindrat oklandrat standa *BtFH* 1: 282 (1508).

oklutraþer, *p. adj. L.*

okluvin (oclyffuin), *p. adj. oklufven.* medhan tin förgylthe skiöldh star her obrwtin, thin hälm oclyffuin *Di* 230.

oklädder, *p. adj.* [*Isl.* úklæddr] *oklädd. bildl.* ofannigh ordh i the hälghe script, oc okläd aff andelike vnderstandilse *MB* 1: 268.

okoma, *f. L.*

okomande, *p. adj. icke kommande.* okomande thädan *Bil* 878.

okomin, *p. adj.* [*Isl.* úkominn] *icke kommen.* tha matte tidonas vära häller okomin at thz sama sin *Fr* 1721.

okra (-ar, -adhe), *v.* [*Nyisl.* okra] *L.* **1)** *genom ocker förvärfva.* at iak thz godzit okradhe *ST* 495. orätwislika godz·okra ellir afla *ib.* **2)** *låna ut mot ränta.* then okra *(feneratur)* gudhi som miskunna fatikom *MP* 2: 156. — *Jfr* **forokra.**

okrafþer (ocrafdher. ocräfder), *p. adj. L.*

okristelika (-liga), *adv. okristligt, grymt.* hurw oärliga k. h. och hans met hollara ... pinth och plagath haffwa oärliga och okristeliga the fangher han j siön gripa oc fanga leth *FM* 235 (1505).

okristin (u- *L.***),** *adj.* [*Isl.* úkristinn] *L. okristen, odöpt.* at alle the som än waro ocristne skulle sik lata cristna *Lg* 3: 216. aff ocristna manna handh *MD (S)* 244.

okristnadher, *p. adj. odöpt. Lg* 3: 210.

okränkter, *p. adj. okränkt, obesmittad.* hon skulde wara modher och tha okrenkt *MD* 160.

okumbradher, *p. adj. icke oroad, fri från klander.* antwardha jak honom sith godz ok sith breff i geen, fryth oc okwmbraadh *SD NS* 1: 226 (1403).

okunder, *p. adj. L.*

okunnogher (-ugher: -ugh *Iv* 5145. **-uger: -ugan** *Di* 85. **vkunnugher: -ughum** *Bil* 340; **-ugha** *ib* 299. **okonnoghir** *Bir* 2: 26. *n.* **okunnoght. okunnokt** *Lg* 273. **okunnukt** *Fr* 190, 623. **okunnykt** *Iv* 2243. **okonnoght** *Bir* 2: 40**),** *adj.* [*Isl.* úkunnigr] *okänd, obekant.* han saghþe sik haua set okunnogha guþa *Bu* 526. drap kunnugha ok vkunnugha

män *Bil* 299. *ib* 340, 602, 616. *Bir* 1: 245. *VKR* v, vi. *KS* 59 (148, 65), 78 (193, 86). them (ↄ: dygdhefulla gärninga) giordhe han i vndirsami matto ok i framlidhna timanom okunnogha *Bo* 29. ena handa okunnoght mynt *Bir* 3: 189. *ib* 1: 102, 396, 2: 40. *Di* 85. — *med dat.* iak är . . . mangom okunnoghir *Bir* 1: 379. *Lg* 3: 226. *Iv* 5145. gudz troo var honom längo storlica okunnogh *Bil* 895. min lönlik thingh waro mannom okunnogh ok gudhi kunnogh *Bir* 1: 353. *ib* 2: 26, 3: 120. *RK* 1: 797. *Su* 211. war thzta ekke okwnnokt äller owitherligit beniamyn sonom *MB* 2: 133. mik är thz okunnukt *Fr* 190. *ib* 623. loot sik thz okunnykt vara *Iv* 2243. — *n. adv. okändt. med dat.* hafuir jak nu här warit xxx aar hwario människio okunnokt *Lg* 273.

okunnoghet, *f. okunnighet.* wppa thz jngen skal segh magha orsäkta mz nokro okwnnogheth j sinom brothom *PM* 41.

okynd, *f.?* *ondska.* han faller j läti ther nest j synd ok sidan j marga handa okyndh *MD (S)* 206. hustrunes okynd *ib* 243.

okynne, *n.* — **okynnis hunder,** *m. L.*

okyske, *f. okyskhet. PM* xxvii.

okysker, *adj.* [*Mnt.* unkûsch] *okysk.* thed barn tha födis vardher mykyth okyskt *LB* 7: 97.

okyskhet (*MD (S)* 226, 303, 304, 305. **-heeth** *LB* 7: 96, 184. **-heyt** *MD (S)* 214, 215), *f.* [*Mnt.* unkûscheit] *okyskhet. MD (S)* 214, 215, 226, 303, 304, 305. *LB* 7: 94, 96, 174, 181, 182, 184, 270.

okänder (v- *Bil* 373**),** *p. adj.* [*Isl.* úkenndr] *okänd.* sa nicholaum okändan först inganga *Bil* 575. *ib* 454. *Al* 139. alexander kom fram all okänd *ib* 7943. til okänt klostir *KL* 252. — *med dat. Bil* 373. *Lg* 3: 226.

okär, *adj. L. okär. med dat.* thzta är mik okärth *Lg* 664.

okärþer (vkiärdher), *p. adj. L. icke gjord till föremål för åtal.* kiärumaal sum länge standa vkiärdh *(icke fullföljda) SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*).

oköpandis (oköpande), *adv. utan att köpa, utan betalning, för intet.* the togho oköpande födho aff konungx gotz *MB* 1: 256. alzskona köt oc fiska som wi atom i egipto lande oköpandis *ib* 389.

oköpeliker (n. -likit *MD* 64**),** *adj. som icke kan anses som betalning, värdelös, ringa.* thw saat hann köptan & saldan for oköpelikit verdh *MD* 64.

oköpis (-es), *adv.* [*Isl.* úkeypis] = **oköpandis.** saghþo . . . vara skyldogha vtan köp giua þät oköpes var giuit *Bu* 514.

oköpter, *p. adj.* [*Isl.* úkeyptr] *oköpt, för intet.* saghþo guþ haua giuit sik läkedoms list oköpta *Bu* 513.

ol, *se* **öl.**

ola, *v. L. Jfr* **oolaþer** *samt* **olea, olia.**

olafs dagher (olufs-), *m. L.*

olafs mässa (olffzmesse. olssmesse), *f.* [*Isl.* Ólafsmessa] *L. Olofsmessa, till Olof den heliges minne firad högtid, Olof den heliges dödsdag, den 29 Juli. RK* 1: 2676, 2: 6622. fraa pascha til olaffsmesso *Lg* 3: 367. ath then sädhis roghen wore her jw senesth om olffzmessen *FM* 192 (1504). om viij daghä epter olssmessen *ib* 326 (1507). — **olafsmässo aptan (-afton),** *m. L.* — **olafsmässo dagher,** *m. L.*

olagh (ulagh *L.***),** *n. pl.* [*Isl.* ülög] *L. olaglighet, öfvervåld, särsk. olagligt och med våld pålagd skatt el. tunga.* olagh mz lagh fordriffua *MD (S)* 241. som olagh oc oräth willo fly *Su* 67. riua ok röua medh olaghom ok wålzgärningom af spakum mannom thera godz *KS* 60 (150, 66). motsäghia yppinbarom olaghom *ib* 62 (153, 68). huar som giwer älla städhr lagh, ok äru thön ey almoghanom til fridh älla tarva thet äru olagh och wålzgärninga *ib* 67 (165, 73). at tunga ok ödha arman almogha medh orättom sakom ok allom *(af Bure rättadt till* illom*)* olaghom *ib* 73 (179, 80). skulu kununga ok höfdinga warna, at the göra ey sin almogha arman medh olaghom *ib* 77 (192, 85). ödhir ok fordärfuir girughir höfdhinge thz *(landet)* mz illum olaghum *(Bure* allum ålaghum 57*)* *ib (Fragm)* 15. at wii aff legge then olagh, som byorn nielsson pa lagda *BSH* 4: 231 (1497). mz fengilse olagh ok storan skat betwang han them *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 234. ath the skulle almoghen göra inghen olagh *ib* 3: *(sista forts.)* 5850. — *olaglighet, olaglig gärning i rättegång, olaga ed.* hwar som olagh fästhir honum olagh gaar *(abs ope legis erit qui legis anormala querit) GO* 77. hwar som olagh fästhir honum *(rättadt till* han*)* olagh gaar *(exlex linquatur qui legibus obuia fatur) ib* 303; *jfr Schlyter, Ordb. s.* 483.

olagha? *f. olaglighet, särsk. olaglig pålaga.* alla olagher och all orett skickade iag till bätre sätt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257. for the olaga han lagde vppa *RK* 2: 1015. finge swenske mera onadha mz twnga skatta ok manga olagha *(i rimsl.) ib* 1: *(sfgn) s.* 188.

olagha (vlagha), *adj.* [*eg. gen. pl. af* **olagh**] *L. olaga, olaglig.* olagha skat ey at leggia vppo *RK* 2: 131. *ib* 6845. *ib* 1: *(Till. till LRK) s.* 235. *Su* 125. för ena vlagha förlzl *BSH* 3: 145 (1463). som i och röra vm vlaga förssel *ib* 4: 99 (1483). för olaga käru *BtFH* 1: 15 (1478, *nyare afskr.*). for olaghe köp *ib* 253 (1506).

olaghlika (ulaghlika *L.* **olaghligha** *VAH* 24: 320 (1422)**),** *adv.* [*Isl.* ülögliga] *L. olagligt. SD* 6: 6 (1348, *gammal afskr.*), *NS* 1: 273 (1403). *VAH* 24: 318 (1414), 320 (1422). *Su* 125.

olaghliker (vlaghliker: -lict *MELL Eghn* 1: 1 *i var. ack. m.* **oolaghlighen** *RK* 3: 746. **olageligh** *ib* 674. *f.* **olaglig** *BSH* 4: 159 (1493). *pl. ack. n.* **olaglig** *ib* 111 (1486)**),** *adj.* [*Isl.* ülögligr] *L. olaglig, oloflig.* ladhe een nyian olageligh skat *RK* 3: 674. *ib* 746. at the hade aldrik . . . hollit sadana olaglig ting oc skogxting *BSH* 4: 111 (1486). medh olaglig beskatning *ib* 159 (1493). sik besmitta mz olaglikom oc orenom mat *MB* 2: 223. föddan j olaghliko *(oäkta)* säng *ib* 377.

olaghlikhet (olaghligheet), *f. olaglighet.* hafuer fördt här in i rijket medh härsköldh och olaghligheet danabroka *BtRK* 133 (1429).

olastadher, *p. adj.* **1)** *olastad, oklandrad, otadlad.* länth thingh skulu olastadh heem gaa *(absque nota satire debent concessa redire) GO* 10. **2)** *icke vanärad, okränkt.* foor abraham bort aff thy lande mz sinne husfrv olastadhe *MB* 1: 196.

olastelika, *adv. oförvitligt, ostraffligt.* i allom dygdhom olastelika oc ostraffelika þliffwa *LfK* 72.

olat, *n.* [*Jfr Isl.* úlæti] *otillbörligt el. ondskefullt beteende.* hon gik alstingis wredh til kyrkio fore bannor skuld och olath som han *(för* hon*)* för hafdhe giort *JP* 40.

olea (oleya: -o *Lg* 3: 668**),** *f.* [*Isl.* olea. *Lat.* oleum] *olja.* änkionna olea minskadhis ey *Bir* 1: 6. gaff oleo til sancti bartholomei kirkio at brenna j lampo *Bil* 211. *Lg* 8: 668. — *bildl.* af tholke oleo födhis höghfärdhinna eldir *Bo* 17. — *Jfr* **olia.** — **oleo kälda,** *f. oljekälla. Bu* 65. *Bil* 577. — **oleo panna,** *f. oljepanna, oljekittel.* ii vällande oleo panno *Bu* 149. — **oleo trä,** *n. olivträ, oljeträ.* oleo trät hawir fitma ok brännande hita nar thz vptändis *Bir* 1: 370. *ib* 369. *VKR* II. *Jfr* **olio-, oliva-trä.**

olea, *v.* [*Isl.* olea] *L. gifva sista smörjelsen åt.* olea siwkt folk *Bil* 645. *Jfr* **ola, olia.**

oledder (oleeddir), *p. adj. L. icke ledd, utan stöd.* gik siälffuer oleeddir . . . til sancte ericx helghadoma *Lg* 3: 367.

oleidhadher (oleydet), *p. adj. utan lejd.* komme i rette . . . oleydet, ofelig *BSH* 5: 555 (1516).

oleidher (olegder), *adj. utan lejd.* wij wele olegde och ofeliige komma *HSH* 24: 57 (1516).

oleidhogher (oledugh. oleydig), *adj. utan lejd.* at han wille komme oleydig oc ofelig in för oss *HSH* 18: 69 (1497). jach vil komma oledugh och ofelig in for richesins raadh *ib* 20: 32 (1506).

olia, *f.* [*Lat.* oleum] *olja.* vm han smörs mz the olio *Bir* 1: 75. *KL* 46, 184. *Bil* 449. *MB* 1: 429. *Bir* 1: 290, 291, 4: 108. *Lg* 67, 89. *Jfr* **gul-, laver-, laverbär-, laverbära-, laverbärs-, olivo-, rosen-, silf-olia,** *äfvensom* **olea.** — **olio gardher (olya-** *MB* 2: 64, 117**),** *m. olivgård.* vingardha oc olya gardha *(oliveta) MB* 2: 64. *ib* 117. — **olio kar (olyio kar),** *n. oljekärl. MB* 2: 162. — **olio präs,** *m. oljepress.* gik til olio präs ther lumbardha ärwodhadho at vtthrykkia oliona *KL* 46. — **olio qvister (olia-** *Su* 203**),** *m. olivqvist. MB* 2: 374. *Su* 203. — **olio trä (olyo-** *MB* 2: 349. **olye-** *Di* 82. *med art.* **olio trät** *ST* 348. **olyo träd** *MB* 2: 97. **olye trädh** *ib***),** *n. olivträ, oljeträ.* bant sin häst wid et olye trä *Di* 82. *Bir* 2: 252. *ST* 348. *MB* 2: 97, 349. *Jfr* **oleo-, oliva-trä.** — **olio trä gardher (olyo trägaardher: -a** *Su* 118**),** *m.* = **olio gardher.** *Su* 118. — **olio trä olia,** *f. olivolja.* hwiither lökir swdin i olioträ olyo *LB* 7: 79. — **olio trä qvister,** *m. olivqvist.* hon *(dufvan)* kom atir ath qwälde förande een grönan olio trä qwist j sinom munne *ST* 389. — **olio värpil (olia-),** *m. oljekrus. Bir* 4: 108.

olia (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* olia] *L. bestryka med olja.* jak oliar thina föter *Bil* 796. oliadhe han naknan *Lg* 1038. *Jfr* **ola, olea.**

olian, *f.* [*Jfr Isl.* olean] *sista smörjelse.* annor war sacramenta, swa som färmilse oc olian oc annor tholik *MB* 1: 501.

olidh (oliidh), *n.* [*Isl.* úlið] *skada, förtret.* han forstodh wel ath honom giordis oliidh *MD* 33.

olidheliker (olidhiliker. oliidlig. *f.* **olidheliken** *LfK* 44; *Su* 96. **olidheligen** *MB* 2: 171. *n.* **olidheliket** *LfK* 89**),** *adj. olidlig, odräglig, outhärdlig.* nödhis aff olidhelike widher torfft *Bir* 4: 33. bland flere oliidlige oc alt for groffwa lygner *BSH* 3: 284 (1470). olidheligen sorgh *MB* 2: 171. olidhelika pinor *Su* 29. *ib* 37, 40, 94, 96 *o. s. v. LfK* 44, 89. kallas for gudz rätuiso oc olidhilica dom *MP* 1: 217.

olidhugher (olydogher: -e *Lg* 930**),** *adj. icke ledig, sysselsatt, upptagen. Lg* 930.

olika (oliika), *adj. olika.* thässe hafdho olika *(inæqualem)* liuärne *Bir* 2: 138. *ib* 3: 88. — *n. substantivt. orätt, orättvisa.* engom görande orät ellir oliika *VKR* 31. jach waghar halsen, om mik biudhezs olika *BSH* 5: 383 (1510).

olikamliker (*f.* **-likin** *Bir* 4: 45. *n.* **-likt. -likit** *Ansg* 181**),** *adj.* [*Isl.* úlikamligr] *icke lekamlig, okroppslig.* olikamlikt lius *Bil* 893. o thu olikamlikin makt *Bir* 4: 45. *Ansg* 181.

oliker (oliiker. vlikir *Bil* 353**),** *adj.* [*Isl.* úglíkr, úlíkr] **1)** *olik. med dat.* ängt änlite är andro sua lict. at eigh är huart andro nokot olikt *Bu* 145. han war wrdhin siälfwm sik vlikir aff (store sorgh) *Bil* 353. awi iuda. olikir minom iudha *ib* 87. — *med prep.* vidh. är mantzins wäxter olikaster widh trä wäxt *MB* 1: 83. **2)** *olik, olikställd, omotsvarig. med prep.* til. hwilken *(näml. ting)* togh ther til äru mykit oliik ällir oiämpn *(inæqualia et improportionata) Su* 269. **3)** *olika, skiljaktig.* äru skälin oliik j mangom *Bir* 2: 307. o huru olikir ando är j thik ok j mik *VKR* XII. *Bo* 78. olik *(dispar)* är pinonna härdzka wid *(secundum)* syndinna forskuldan *Ber* 123. **4)** *olika, icke rimmande sig.* thz är oliikt at tala om the thing som göra sina gerning vtan skiäl . . . oc the thing som hawa skiäl oc vnderstandilse *MB* 1: 32. **5)** *orätt, otillbörlig.* huar god man holt thz olikt *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6362. **6)** *osannolik.* hulket alle the tik kende holda oliikt ok oskelligit vara *LfK* 259. thet är nw olikare än för tiill dagtingen *HSH* 24: 102 (1517). — (?) helena wilde wiis wardha hwilkit korssit wars herra ware oc lät fresta them olikasto först *Bil* 87.

oliklika, *adv.* [*Isl.* úglíkliga, úlíkliga] *ojämförligt.* them atskil oliklika *(incomparabiliter) Bir* 1: 368. mädhan all andelik thing oliklika owirgaa all likamlikin ting *Su* 288. *ib* 212.

olikliker, *adj.* [*Isl.* úglíkligr, úlíkligr] *som ej kan liknas (vid), ojämförlig (med). med prep.* mot. aff synlikom oc likamlikom tingom, än tha mykit oliklikom oc *(detta ord bör utan tvifvel utgå)* mot them som owirgaa alla dödhelika manna sinne oc begripilse *Su* 268.

oliknelika, *adv.* = **oliklika.** *Bir* 4: *(Dikt)* 266.

olikneliker (*f.* **-likin** *Bir* 1: 186**),** *adj.* = **olikliker.** *med dat.* then andans sötlikhet är oliknelikin allom wärldinna sötom thingom *Bir* 1: 186.

oliknilse, *f. olikhet. Su* 269.

oling (öleng), *f. L. Jfr* **olning.**

olit (oliith), *f. det hvarpå man icke kan lita.* gudh see förkärt, att man skal slaa liith tiil oliith *BSH* 5: 178 (1507). at i sätie liith tiil oliith *ib* 319 (1508).

olitadher (wlitadher: -adhu *Bil* 380**),** *p. adj. ofärgad. Bil* 380. *MB* 1: 80.

oliudh (olyudh), *n.* [*Isl.* úhljóð] *L.* **1)** *oljud.* gör olyudh *SO* 24. *ib* 52, 68, 83 *o. s. v. GS* 43. **2)** *missljud, disharmoni.* at ey warde märkelikin willa ällir oliwdh j choronom *Bir* 5: 65. **3)** *susning för öronen.* smör ther öron mädh thz wrakär borth oliwd *LB* 7: 5.

oliudhan (olydan *BtFH* 1: 155 (1507). **olyden** *ib* 140 (1507), 153 (1507), 175 (1507), 204 (1509), 207 (1506), 211 (1506) *o. s. v.*), *f.? L.* **1)** *uraktlåtenhet att iakttaga tystnad, oljud.* böthe . . . ffor oliwdhan *SEG* 122. för olyden han giorde pa setto tinge *BtFH* 1: 140 (1507). *ib* 153 (1507), 155 (1507), 175 (1507), 204 (1509), 207 (1506), 211 (1506) *o. s. v.* **2)** *missljud, disharmoni.* hwilkin en syster sik kan ey mz androm sämia j sangenom, tha är henne bätra thia ällir saktelika sionga, än mz ropande röst allom göra oliwdhan *Bir* 5: 63.

oliuver (*n.* **olyofft** *Lg* 3: 175, 181), *adj. okär, misshaglig.* war thz honom ganzska olyofft *Lg* 3: 175. *ib* 181.

oliva, *f.* [*Fnor.* olifa] — **olivo olia (oliue-)** *f. olivolja.* med fersk oliue olyo *LB* 7: 202. — **olivo qvister (oliue-),** *m.* [*Isl.* olifukvistr] *olivqvist.* mz palm oc oliue quistom *Bo* 161. — **olivo trä (oliua-** *Al* 7562. **oliue-** *Di* 77. **olywe thrä** *LB* 3: 57), *n.* [*Isl.* olifutré] *olivträ, oljeträ. MB* 1: 429. *Al* 7562. *Di* 77. *LB* 3: 57. *Jfr* **oleo-, olio-trä.** — **olivo trä häghnadher (oliwa-),** *m. olivgård.* samulund skal thu göra om thin wiingaardh oc thin oliwa trä häghnath *MB* 1: 340. — **olivo trä qvister,** *m. olivqvist.* hon (*dufvan*) . . . bar en oliwo trä qwist i sinom mwnne *MB* 1: 171.

olivande (-is *MB* 1: 85), *p. adj. icke lefvande, liflös.* mz oliwande thingom *MB* 1: 100. oliwandis thing, the höghia sina natwro i hwarie stund, swa som gräs oc trä äpter solinna krapt *ib* 85.

olivat, *p. adj. n.* [*Isl.* úlifat, *n.*] hava litit (änkte) olivat, *hafva liten (ingen) tid igen att lefva.* thänker nw at han hawer litith olifwath *MB* 1: 212. som laagh i sit yttersta oc haffde eynkte oliffwadh *Lg* 3: 369.

olive, *n.* [*Isl.* ulifi] — **olivis hovudhsar (-howdh saar),** *n. dödssår i hufvudet.* fik han j sömne olinis (*för* oliuis) howdh saar *Bil* 717.

olle, *m.* [*Mlat.* alphilis. *Span.* alfil *af arabisk börd*] *löpare i schackspel.* ollin teknar domara lärde *MD (S)* 201. aff ollan säia *ib* 228. ollana the skulu wara twe the tekna twa domara *ib. ib* 229, 290.

olning (olnigh *Lg* 3: 429, 725. **vlningh** *Ansg* 253. **ölningh** *Gers Ars b* 6), *f. L. bestrykande med invigd olja, i skt sista smörjelse.* som han giordhe helbrygdha medh sinom bönom oc medh sinne hälghe vlningh (*unctione olei sacri*) *Ansg* 253. färmilse oc olning hafdho änkte sacramentum sik genswarande i them gamblo laghomen *MB* 1: 505. *ib* 506. *Bir* 1: 205, 234, 2: 214, 3: 198. *VKR* XXI, 18. toko sina ytersta olnigh *Lg* 3: 429. taka kirkione sacramenta badhe gudz likama oc sidharsta olning *ib* 517. tok the hälga olnigh *ib* 725. *Gers Ars b* 6. *Jfr* **oling.**

olof, *n. L.*

oloflika (-liga *Gers Frest* 10. **wloflika** *Ber* 38), *adv. L. olofligen. Lg* 546. *Ber* 38. *Gers Frest* 10.

olofliker (*f.* **oloffleghen** *MB* 2: 133. *n.* **oloflikt** *Bil* 471. **oloflikit** *Bo* 78; *Bir* 1: 44. *ack. m.* **olofflikan** *Su* 365. **oloffliggan** *ib.* **wloflikan** *Bil* 346. *dat. m.* **olofleoom** *Bu* 501), *adj. L. olofiig.* mz oloflecom lusta *Bu* 501. thz är oloflikt oc otolande mz cristno folke *Bil* 471. *ib* 346. *KL* 185, 186, 236. *Bo* 78, 101. *Bir* 1: 44, 2: 176, 201, 3: 94, 101, 179. *MB* 2: 133. *Su* 365.

oloflikhet, *f. olofiighet, otillåtlighet.* illicebra, oloflikhet *GU* 3.

olokkadher (-lukkadher), *p. adj. icke lockad.* forscrepna kristin hauer sith gotz olukkat oc otrughat saalt *SD NS* 1: 606 (1406).

olovadher, *p. adj.* [*Isl.* úlofaðr] — *n. adv. utan lof.* thz är giort oloffwat *LfK* 143.

olovandis (u- *L.*), *adv. L. olofvandes, utan lof. TB* 79.

olovis (oluvis), *adv. L.*

olupin (olöpin), *p. adj. icke betungad med hästlopp, som icke lemnat fodring åt konungens el. hans ämbetsmäns hästar.* maa i vethe, thet vj (6) sokne äre olöpne *BSH* 5: 323 (1508).

olustelika (olostelika), *adv. oangenämt, på ett oangenämt sätt. MB* 1: 366.

olusteliker (olosteliker: -an *MB* 1: 366), *adj. oangenäm. MB* 1: 366

olustogher (olustughr *KS* 53 (135, 57). **vlostugher: -ugha** *Bil* 157), *adj.* [*Jfr Isl.* úlystugr] *olustig, trög.* ther af wardr man tungur ok olustoghr *KS* 81 (200, 89). *ib* 53 (135, 57). *Bil* 157.

olyþa, *f.* = **olyþna.** for olyþo tel guþa dyrk *Bu* 514.

olydher, *adj. olydig, icke rättande sig efter. med dat.* huar som är gudhi olydhr *KS* 15 (35, 16). glädz huarn tima tu äst otäkker ondom mannom ok olydhr thera åthäuom *ib* 24 (60, 26).

olyþin, *adj.* [*Isl.* úhlýðinn] *olydig. med dat.* han war olydhin thön (*för* thöm) thär en skal allo rådha ok styra *KS* 8 (18, 8). *ib* 15 (35, 16), 64 (159, 70). — *med gen.* sväria sik saman a mot allom römscom (*för* römsca) rikes olyþnum (*contra rebelles imperio*) *Bu* 508.

olyþna, *f.* [*Jfr Isl.* úhlýðni] *L. olydnad.* af allmoga få han olydhno ok sävirdning *KS* 16 (39, 17). sidhan olydhnan war giordh *Bir* 1: 77. *ib* 78, 3: 98. *KL* 279. *VKR* 30. *MB* 1: 146. olydhna gudhlika budhordha *ib* 457. *Bir* 3: 331, 4: 51. — **olyþno man,** *m. L.*

olydhogher (oliudhoger: -ogan *Bir* 2: 123. **olydhughir** *VKR* 30; **-ugh** *Bil* 749. **vlydhugher** *ib* 409. **olydich** *SO* 152. *n.* **olydhokt** *KS* 8 (18, 8)), *adj.* [*N.* ulydug] *olydig.* leddes olyþoghar tel mörke hus *Bu* 526. *Bil* 749. *MB* 1: 378. *Bo* 137. *Bir* 1: 134, 2: 123, 305. — *med dat.* olydhoghir gudhi oc mannom *Bir* 3: 416. *KS* 8 (18, 8). *Bo* 75. *MB* 1: 146. *VKR* 30. hon war olydhogh hans manan *KL* 113. — *med ack.* vlydhugher keysaran *Bil* 409. — *med gen.* är thes (*med afseende derpå?*) olydich *SO* 152.

olykka (olöckä *FH* 6: 47 (1457, *på två st.*). **vlyka: -o** *Bu* 153. **vllykka** *RK* 2: 4747. **vllikka** *Iv* 885. **wlleka** *RK* 2: 6382. **wllokka: -o** *ib* 2809. **vllocha: -o** *ib* 4381. **vnlykke** *Fr* 1304), *f.* [*Mnt.* unlukke, *n.*] *olycka.* af mangs riks manz vlyko *Bu* 153. göma han aff thy misfälle hulkit som kallas olykka (*infortunium*) aff mannom *Bir* 3: 69. *MB* 1: 304. *Iv* 885. *Fr* 1304. *Lg* 353. *RK* 2: 4381, 6382. *FH* 6: 47 (1457, *på två st.*). all fendens wllokko fa *RK* 2: 2809. *ib* 4747.

olykke, *n.* — **olykkis fal (vlukkes fall),** *n. olyckligt fall, olycka.* han fik et vlukkes fall *RK* 1: 1123. — **olykkis man,** *m. olycklig man. Lg* 997.

olyktadher, *p. adj. ofullbordad.* ath koma the nye kora til ende, som langliga hafde olycktade stondit *MD* 503.

olyster, *p. adj. L.*

olytter, *p. adj. L.*

oläkeliker (*n.* **-likit** *Bir* 2: 4; *MP* 1: 59. *ack. m.* **-likin** *Bir* 5: 23. *dat. f.* **-like** *ST* 538. *n.* **-ligo** *MB* 2: 306), *adj.* [*N.* ulækjeleg] *oläklig, obotlig.* om hon haffwir oläkelikin siwkdom *Bir* 5: 23. mz oläkelike plagho *ST* 538. mz . . . oläkeligo saare *MB* 2: 306. *MP* 1: 59. *Bir* 2: 4. (oläklika *för* osläklika *MP* 1: 71.)

oläkter, *p. adj. oläkt.* oläkt saar *Su* 430.

olämpa, *f.* [*N.* ulempa] *olägenhet.* tha wil ther olempe oc owilie afffölie *FM* 445 (1509).

olämpeliker (*n.* **olemplighit**), *adj.* [*N.* ulempeleg] *olämplig, oläglig.* thet är somblige olemplighit *HSH* 18: 65 (1497).

olänkeliker, *adj.* [*Jfr Mnt.* ungelenke] *ohandterlig, ovig.* faar . . . lakt af sik olänkelika kropsins byrdhe *(posita corporeæ sarcinæ mole) Bo* 91.

olärdher, *p. adj.* [*Isl.* úlærðr] **1)** *olärd. Bil* 648. *KL* 137. *Bir* 2: 116. alla badha booklärda oc olärda *ib* 5: 85. **2)** *oerfaren, okunnig.* at olärdhe *(imperiti)* skullo läras til tronna *Bir* 1: 97.

oläsin, *p. adj. L.*

oläster, *p. adj.* [*Isl.* úlæstr] *L.* **1)** *oläst, icke tillsluten.* ingår äåt olästom dörom *TS* 22. **2)** *icke fjättrad, obunden.* lata ioseph olästan j torneno gånga *ST* 399.

oläte (**v-** *GO* 802. **w-** *ib* 702), *n. pl.* [*Isl.* úlæti] *otillbörligt beteende, oskick, oseder.* naar fatigh man faar käte tha faar han mangh wläte *(pauper stultizat lasciuia cui modolizat) GO* 702. *ib* 802. afwiitte hans oläte *Lg* 8: 198. äpter hedhninga wanuiti oc olätum *ib* 508.

olätter (*f.* **oläät** *Fl* 33), *adj.* [*Isl.* úléttr] *L.* **1)** *tung, svår.* medh olättom ålaghom *KS* 62 (156, 68). **2)** *hafvande.* at sin olätta kono *MB* 1: 336. the frua var mz barne oläät *Fl* 33. aff barn olätta *Lg* 989.

olönadher, *p. adj.* [*Fnor.* úlaunaðr] *olönt, obelönad.* thins legho mantz wärk skal thu ey olönadh dwälia mz thik til morghins *MB* 1: 364. iak latir ey minzsto synd vara opinadha ok ey minzsto godh gerning olönadha *Bir* 1: 15. *ib* 74, 3: 69, 111. *KL* 87.

olönter, *p. adj.* = **olönadher.** *MB* 1: 432. *Fr* 2151. *ST* 231.

olösliker (*dat. n.* **olösliko. olösligho** *Su* 337), *adj. oupplöslig.* mz eno olösliko bande *Bir* 1: 147. *Su* 337.

olöster (**v-**), *p. adj.* [*Isl.* úleystr] **1)** *olöst, icke upplöst.* af knyttu bande ok vlöstum knute *Bil* 289. **2)** *olöst, icke upplöst, icke utredd.* later thetta maal alzstingx olöst *MB* 1: 42. **3)** *icke inlöst el. igenlöst, icke återköpt.* stander hwsith olöst ower iämlanga *MB* 1: 374. *SD NS* 1: 338 (1404, *nyare afskr.*).

om (**oom** *Al* 10283; *SJ* 15 (1428). **-ar**), *m.* [*Mnt.* ôm] *morbror; systerson; frände. SJ* 15 (1428). han är min magh oc min oom *Al* 10283. the fäddara oc oma *(om de Tyskar som kommo in i Sverige under kon. Albrekts tid och af dennes folk enl. förf. räknades ss fränder) RK* 1: *(Albr) s.* 210.

om, *se* **um.**

omaghi, *m. L.*

omak (**vmak** *RK* 1: 2093. **wmag**: **-mags** *MD* 436. **humak** *SO* 106), *n.* [*Isl.* úmak] *omak, besvär, vedermöda.* hwi skal iak hafwa omak mädhan iak maa hafwa hwilo *Bir* 1: 261. for thins krops omak ok oro gak jn j hwilo ok roo *ib* 3: 394. olderman kesa som thz aarit scall embetet forestande ok humak fore haffua *SO* 106. moghin thrängir thik oc gör thik omak *(affligunt) Bo* 72. ey ärom wi jnnelukta os til omaka älla mykla thwang *ib (Cod. B)* 342. iak minnis ey alla mina omaka *Fl* 823; *de båda sistn. ställena kunna föras till* **omaki.** wi görom änga synda sak thz siälin rädhis nakath omak *Al* 7228. mik är mykith omak skeet *Fr* 200. han hafuer valdith all thänne *(andra hdskr.* thzta, thz*)* omak *ib* 677. han astunda at hawa lifwirne j thesse wärldinne vtan omakt *(för* omak*) (sine incommodis) Bir* 1: 349. hwi thola diwrin omak *(incommoda) ib* 2: 310. *ib* 1: 65, 325. *Iv* 1856, 2628, 5411. *RK* 1: 2093. *ST* 281. *Ber* 250. *MD* 436. — *oro, buller.* ther giordho än diäflane swa stoort omak *ST* 361. aldrigh hördhis ther sidhan nokat omak äller qwal *Lg* 8: 213. — *bildl.* nw takx opta lithen sak ok görs vtaff thz största omak *MD (S)* 211.

omaka (**-adhe**), *v. oroa. med dat. el. ack.* thu oroadhe ok omakadhe ympnit thesso gudz creature *Bir* 1: 50. omakum wi allom them som her wilia hwilas *Lg* 3: 213. vädhra som stanga oc omaka faarin *Bir* 3: 7. idher skal ängin man omaka *Al* 5389. *ib* 4058. *RK* 2: 8771. *MB* 2: 259, 314. *FH* 2: 122 (1440). — **omaka sik,** *omaka sig, besvära sig.* at ey systrana thorfua sik ther medh omaka oc hindra *VKR* 38. — *omaka sig, göra sig besväret att begifva sig.* vilie wij thaa . . . gerne omacha oss aater hingat *FM* 496 (1510). — *refl.* **omakas,** *besväras, upptagas, sysselsättas.* at ey thorfue . . . abbatissan hindras ellir omakas j tholichom ärindom *VKR* 35.

omaki (*blott i den obl. formen* **omaka** *i rimsl.*), *m.* [*Isl.* úmaki] **1)** *vedermöda, svårighet, obehag.* frälste idher aff allan omaka *Iv* 3218. tholom vi här pino ok digher omaka *ib* 4220. galt honum ater thän omaka ther han tholde fore thera saka mz hug badhe thung ok stark *ib* 4525. thz huar a annan göra skal tholik nödh ok mykin omaka *ib* 4963. thu skulde ey hafua for henne omaka *Fl* 444. ij hafuin for vara saka giort idher digher omaka *Fr* 1486. at mik skedde all thänne omaka *ib* 694. aff dryk faar han ey omaka *ib* 394. *Iv* 3674, 4183, 4669, 4870. *Fr* 2094. *Al* 1070, 9766, 10320. *RK* 2: 6524. grabrödra holmen loth han taka thz giorde the fatika munka omaka *ib* 1575 *(kan föras till* 2 *el.* 3*)*. **2)** *jämmer, klagan, sorg.* persi gräto ok giordho sik omaka *Al* 3611. **3)** *sorg, harm, förtrytelse.* ther aff tok han sik stora omaka *RK* 2: 7175.

omaklika (**-liga**), *adv.* [*Jfr Isl.* úmakliga] *häftigt, våldsamt.* the twa sik omaklika tha rördho *Iv* 2362. omaklika the til saman rände *ib* 4913. omakliga monde han mz thöm fara *Fr* 590. *ib* 1680, 1693, 1805.

omakt, *se* **omak.**

omalin, *p. adj. omalen.* j qwintin camfer omalitt *LB* 7: 325. thagi omalin senap *ib* 2: 10.

omanadher, *p. adj. fri från kraf.* honum

ganzlika nödhlös halda oc omanadan *SD NS* 1: 446 (1405).

omanger, *se* **ofmanger.**

omanlika (-leka *Su* 190. **-ligha** *Gers Frest* 31. **omannelika** *RK* 1: 3761. **o manneliga** *MB* 2: 293**),** *adv.* [*Isl.* úmannliga] *på ett sätt som är menniskan ovärdigt, omenskligt, skamligt.* synd ok last skadha ok skaam begingo the . . . omannelika *RK* 1: 3761. ther slogos o manneliga vnghe oc gamble, qwinnor oc theris barn oc vngha iomfrwr *MB* 2: 293. *Su* 190. konugen hafdhe omanlika *(unbillichen und unbescheiden)* giorth *ST* 339. fara omanligha mz honom *Gers Frest* 31.

omanliker (*n.* **omanlikt. omanlikit** *Bir* 1: 121. *ack. f.* **omannelica** *Gr* 315**),** *adj.* [*Isl.* úmannligr] *en menniska ovärdig, omensklig, förkastlig, föraktlig, dålig.* for idhra omannelica oc ohörlica grymelikhet *Gr* 315. flya thet ogudhlikt ok omanlikt är *KS* 14 (34, 15). *ib* 17 (44, 19). hwat ey är thz ohöuislikit ok omanlikit *(abominabile) Bir* 1: 121. *ib* 147. thu äst omanlikare *(abominabilior)* än iudane *ib* 124. mötto mannelika omanlicom *Bil* 887. tu skalt flya ofmykin ok oföghelikan låtr, ty at han gör man otikkan ok i sidhom omanlikan *KS* 24 (60, 26).

omata (vmata *Bu* 414. **omatta** *ST* 379. **vmatto** *Bil* 212. **omatana** *SD NS* 2: 116 (1409)**),** *adv.* [*Jfr Mnt.* unmate, unmaten] *öfvermåttan.* vmata länge *Bu* 414. omata skön *ST* 418. *Bil* 212. *Iv* 4332. *Fr* 1877. *SD NS* 2: 116 (1409). *ST* 379, 527.

omatelika (omattelika *Bir* 1: 183; *LfK* 164. **omatteligha** *Gers Frest Inl.***),** *adv.* [*Fnor.* úmátuliga. *Mnt.* unmåtliken] *omåttligt, öfvermåttan.* hau vil hafwa al thingh omattelika ok oskälika *Bir* 1: 183. hwlkin som omatelika älska sin win *Ber* 48. *LfK* 164. *Gers Frest Inl.*

omateliker (*n.* **omatelikit. omattelikit),** *adj. omåttlig.* omattelikit swalgh *(immoderata gula) Bir* 1: 89. cankirlaat oc omatelikit löghe *ib* 5: 82.

omatins (-ens *MB* 1: 184; *Lg* 1008. **vmatins** *ib* 343**),** *adv.* [*Jfr Isl.* úmáttans] *öfvermåttan.* brännande är thit ordh gudh vmatins *Lg* 343. omatens illa *MB* 1: 184. *ib* 49. *Lg* 1008.

omildelika (omillelica *Gr* 293**),** *adv.* [*Isl.* úmildliga] **1)** *omildt, grymt.* hulka i swa omillelica drapin *Gr* 293. *MB* 2: 217. **2)** *ogudaktigt, gudlöst.* som länge oc omildelika liffwa *Su* 235.

omildelikhet, *f. ogudaktighet. Ber* 155.

omilder (omiller *MB* 2: 293. **omillir** *MP* 1: 46; *Bir* 3: 446. *f.* **omild** *Ber* 170. *n.* **omilt** *ib* 3. *ack. m.* **omildan** *MP* 1: 244; *Ber* 189. *dat. m.* **omildom** *MP* 1: 245. *pl. nom. m.* **omilde** *Bil* 863. *dat.* **omildom** *Lg* 546; *Ber* 191, 211. **omillom** *Bo* 238; *Lg* 546. *gen.* **omilda** *Ber* 4. **omilla** *Bir* 2: 124. *best. form nom. m.* **omilde** *KL* 289; *MP* 1: 245. *ack. f.* **omildo** *KL* 14. *dat. m.* **omilda** *MP* 1: 245; *Lg* 546. *pl. nom. m.* **omildo** *Bo* 182. *komp.* **omillare** *Bir* 1: 113. *superl. best. form nom. m.* **omillaste** *Bo* 181**),** *adj.* [*Isl.* úmildr] **1)** *omild, grym.* en omilder herra *MB* 1: 288. omillare *(immitiores)* än the som han korsfästo *Bir* 1: 113. thw vast omiskundsambir ok omillir vidh thina vndirdana *ib* 3: 446. — *med dat.* allom omiller *MB* 2: 293. **2)** *ogudaktig, gudlös, samvetslös, ond.* som röuare oc omillaste *(impiissimus)* ransman *Bo* 181. the omildo hyfdhingane *ib* 182. at han thöm (ɔ: arrin) omillom *(reprobis)* mannom a domadaghi tee *ib* 238. omild iättan skal ey fwlkomnas *Ber* 170. *Bil* 863. *KL* 14, 289. *MP* 1: 46, 244, 245. *Bir* 2: 124. *Lg* 546. *Ber* 3, 4, 155, 189, 191, 211.

omildhet (omilhet *MP* 2: 77, 124; *Bir* 3: 187; **-hetin** *ib* 188. **omylhet** *BSH* 5: 435 (1511). **-ir),** *f.* [*Fdan.* umildhed] **1)** *omildhet, grymhet.* then orät oc o mildhet som them war giort til förenne *MB* 2: 309. *ib* 291. *BSH* 5: 435 (1511). **2)** *ogudaktighet, ondska, synd.* omilhetin *(impietas)* vaxse otalica *Bir* 3: 188. *ib* 187. *MP* 1: 245, 2: 77, 124. *Ber* 189. — *pl.* wi widbirkännomps wara omildhetir *MP* 2: 290.

ominne (omijnne *HSH* 20: 98 (1507). **omynne. omyne** *BtFH* 1: 176 (1507), 237 (1506). **vminne),** *n.* [*Isl.* úminni] **1)** mädh ominne, *utan (någons) goda minne el. tillåtelse.* gaff han siigh fra honum medh omynne *BSH* 5: 581 (1517). som mz ominne dierfwes fara fra sin hosbonde *SO* 162. *BtFH* 1: 176 (1507), 234 (1510), 237 (1506). *SO* 21, 159. *PM* 24. *RK* 3: *(sista forts.)* 5614. *HSH* 20: 98 (1507). **2)** *missförstånd, osämja.* vm . . . skilnadh, missthykkio oc vminne *BtRK* 31 (1358, *orig.*). **3)** *något hvartill man ej kan minnas maken, ovanligt ting, ovanlig händelse (jfr N.* uminne*).* hwa ma slikto minne mona *Iv* 4331. — **ominnis häfdh,** *f. urminnes häfd.* at thesse godz waro gamwl krono godz aff ominnes häfdh *BSH* 2: 63 (1399). swa at ther är ominnis häffd wppa komin *SD NS* 1: 136 (1402). *ib* 2: 131 (1409), 199 (1409), 210 (1409). ohäffdis min var kommit *(trol. för* ominnis häffd var kommin; *näml. å fyra örtugland jord i Kronstä i Lislaene socken i Uppland) Urk. fr.* 1422 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe). Jfr* **urminnis häfdh.**

ominneliker (*pl. nom. n.* **omynneliken** *SD NS* 2: 228 (1409)**),** *adj. som faller ur minnet, som faller i glömska.* al the werlzliken thing, som her i worldinne hanteras eller göras, the ära glömskeliken ok framdeles i werldinne omynneliken *SD NS* 2: 228 (1409).

ominnogher, *adj.* [*Isl.* úminnigr] *icke ihågkommande, glömsk (af). med gen.* ominnogh gudhz godha gärninga *Ber* 228.

omiskun (omiskund *Bo* 159; *Ansg* 189**),** *f. obarmhertighet. Bo* 159. *Ansg* 189.

omiskunnelika (omiskundelica), *adv. obarmhertigt. Ansg* 251.

omiskunsamber (omiskundsambir *Bir* 3: 446. *pl. nom. m.* **omiskunsamme** *MP* 1: 209. **omyskunsamme** *Gr (Cod. D)* 382. *best. form. sing. dat. m.* **omiskunsama** *MP* 1: 209**),** *adj. obarmhertig. MP* 1: 209. *Bir* 3: 446. *Gr (Cod. D)* 382.

omiskunsamlika (omiskundsamlica *Bir* 3: 139, 216. **omiskwndhsamlika** *Lg* 3: 646**),** *adv. obarmhertigt. Bir* 1: 268, 3: 139, 216. *Su* 39. *Lg* 3: 646.

omiskunsamliker, *adj. obarmhertig. Lg* 3: 646.

omisthänkeliker (*n.* **vmisthänckelight** *FH* 8: 4 (1414)**),** *adj. icke gifvande anledning till misstanke.* ect opet pärkmens breff vraghet oc vscrapet oc j allo madä vfalsketh oc vmisthänckelight *FH* 8: 4 (1414).

omisthänkter, *p. adj. icke misstänkt, icke gifvande anledning till misstanke.* thätta effter scriffna breffs ludh ordh fran ordhe mädh helo ok haldno in-

cighle oskrapat ok oskadhat ok omisthänkt *SJ* 89 (1439).

omiuker, *adj.* [*Isl.* úmjúkr] *icke mjuk, hård, styf.* wordho hans händer omiwka oc hardha *MB* 1: 83.

omn, *se* **ughn.**

omoin (*dat. f.* **omogne** *LB* 3: 73. *pl. ack. n.* **omoen** *MB* 2: 343), *adj. omogen.* omoen fykon *MB* 2: 343. aff omogne frukt *LB* 3: 73.

omykin, *se* **ofmykin.**

omynd, *se* **urmynd.**

omyndogher (-wgher), *adj.* [*Fdan.* umyndig] *ogiltig.* myn herres breff . . . huilche jach förmoder i görer ocke omyndwghe *(icke vägren att erkänna) BSH* 5: 532 (1513).

omyndu eghn, *se* **urmynda eghn.**

omäghin (*Iv* LXXXVI. **wmäyen.** *dat.* **vmäghne** *Bil* 117. **omäghne** *Lg* 993), *n.* [*Isl.* úmegin] *vanmakt.* gat ey talat for vmäghne *Bil* 117. *Lg* 993. *Iv* LXXXVI. vmäyen om hyertha *LB* 2: 65.

omäghnas (*pres.* **-as**), *v. refl.* [*Jfr Isl.* úmegna] *blifva vanmäktig, försvagas.* ther aldre omäghnas aff alder *MB* 1: 296.

omäktogher, *adj. saknande makt (öfver). med dat.* jak är omäktogher mino huld *Al* 3576.

omäleliker (**-liken** *Su* 46. *f.* **omäleliken** *ib* 47. **omäleleken** *ib* 78. *pl. ack. f.* **omäleleka** *ib* 40), *adj. omätlig.* alla himblanna omäleleka breddher *Su* 40. o gudelikx miskundh omäleliken *(infinitum)* diwphet *ib* 47. om thina omälelika *(immensam)* mildhet *ib* 95. *ib* 26, 33, 38, 45, 46, 49, 78, 82, 100 *o. s. v. LfK* 125.

omängder, *p. adj. L.*

omänska, *f.* [*Isl.* úmennska] *menniskan ovärdigt handlingssätt.* thz är ok odyghd ok omänska ey halda ord ok louan sina *KS* 33 (84, 35).

omär (*n.* **omerdh** *RK* 2: 733), *adj.* [*Jfr Mnt.* unmere] **1)** *utan värde el. betydelse, obetydlig, ringa.* the haffde thz opta förra kärt fogdana hiollo thz togh omerdh *(motsv. ställe i den afskrift som följts i Scr. rer. suec. I: 2 s.* 66 *har:* fougtarna höllo thet för intet värdt*) RK* 2: 733. **2)** *okär, förhatlig.* thz blanzaflur vordhe honum omär *Fl* 228. hänna vänleek thökte mik tha kär, ther mik är vordhin nu omär *ib* 1641. **3)** *hätsk, fientlig, vred.* lofuaden j ath j skullen egh wara omära och ther aaff warda wredher *MD (S)* 204.

omära, *f. och n.* [*Jfr Mht.* unmære] *det som är förderfligt, förderfligt ting.* tha skede ey swa mykin omära *MD (S)* 211. lädughet hon är omära *ib* 206. — *skändlighet.* at göra tolkit omära *MD (S)* 226.

omärkter, *p. adj.* [*Isl.* úmerktr] *omärkt.* omärkt fä *TB* 73.

omätelika, *adv. omätligt.* omätelica höghir *Bo* 78.

omäteliker (**vmätlikin** *Bir* 4: *(Dikt)* 243. **omiätliker: -like** *ib* 219. **omätteliker: -lica** *Bo* 196; **-likx** *ST* 196), *adj. omätlig.* omiätlike gudh *Bir* 4: *(Dikt)* 219. vpfylte þz omätelike glädhi *Bo* 221. thänk thz omättelica *(immensam).* äuärdhelica oc obegriplica oc keysarlica valdit vordhit man *ib* 196. *ib* 22, 34. *Bir* 4: *(Dikt)* 243. *ST* 196.

omätelikhet, *f. omätlighet. Bir* 3: 425.

omättelika, *adv. omättligt.* skal han frälsas aff diäflanna handom som han slita omättelica *(insatiabiliter) Bir* 3: 42.

omätteliker (**-likin** *Bir* 1: 224. **-liken** *Lg* 3: 286. *f.* **-likin** *Bir* 1: 188. *ack. m.* **-likin** *ib* 224. *n.* **-likit** *ib* 337), *adj. omättlig.* ther omättelica giri hawa til at samandragha rikedomana mz alle fikt *Bo* 66. omättelica swalghsins fula giri *ib* 126. *Bir* 1: 188, 224, *(Cod. C)* 265, 355, 2: 156, 332, 3: 336. *MP* 1: 72. annan *(näml. vägen)* viste han wara lustelikan ena stund ok j ändanom hafwa omättelikit *(insatiabile)* diup *Bir* 1: 337. oppwäktis en omätteliken kärleker i ywnkar her kars bryste til iomffrwnna *Lg* 3: 286.

omättelikhet, *f. omättlighet.* lifua j kötzlusta ok girina omättelikhet *MP* 1: 56.

omätter, *adj.* [*Isl.* úmettr] *L.* **1)** *icke mätt.* drik klart wiin omätter *(före måltiden?) LB* 3: 37. *ib* 41. **2)** *omättad, omättlig.* giri är omät ok aldre ful *Al* 6265. *ib* 6264.

omödder (**v möddir** *Lg* 936), *p. adj.* [*Isl.* úmœddr] **1)** *icke plågad, utan plåga. Lg* 936. **2)** *icke oroad, icke besvärad, oqvald.* läto hona sidhan wara omödda *KL* 75. blef vnge brodren sikir oc omöddir *ib* 194. henne omödde *(utan att besvära henne) VKR* 33.

omödhlika, *adv. outtröttligt.* indefesse, omödhlika *GU* 3.

omöghelika (**omögeliga** *RK* 2: 6465. **omögelige** *BSH* 5: 439 (1511). **omögliga**), *adv.* [*Jfr Mnt.* unmogeliken] *otillbörligt, oskäligt.* han lot sa omögliga liffua oc gesta *RK* 2: 5744. *ib* 6465. *BSH* 5: 439 (1511).

omögheliker (**omöghöliker: -lik** *ST* 128. *n.* **omöghelikt** *Bil* 87; *KL* 209; *MB* 1: 101; *Fr* 2050. **omöghelekt** *Bu* 528. **omoghelikt** *Bil* 613. **vmoghelict** *ib* 313. **vmughelict** *ib* 329. **omöghelikit** *KL* 38, 134; *Bir* 4: *(Dikt)* 215, 216; *Bo* 78, 99, 132, 153; *Bil* 613, 893. **w möghelikit** *ib* 54. **omögheligbet** *Lg* 3: 357. **omöglikit** *MP* 1: 15), *adj.* [*Isl.* úmöguligr. *Mnt.* unmogelik] **1)** *omöjlig.* saghþe . . . omöghelekt vara at vändas fran sannind *Bu* 528. *Bil* 54, 87, 313, 329, 613, 893. *KL* 38, 134, 209. *Bir* 4: *(Dikt)* 215, 216. *MP* 1: 15. *Bo* 78, 99, 132, 153. *MB* 1: 101. *Fr* 2050. *ST* 128. *Lg* 3: 357. omöghelik thing *Su* 17. **2)** *obillig, oskälig.* mz . . . omögelikom saakörom *Su* 125.

onadha (**v-**), *v.* [*Isl.* únáða] **1)** *oroa, ofreda.* thz ängin them onadha *Fr* 2927. **2)** *besvära, betunga.* han ville sina bönder ey vnada *RK* 1: 435. — *refl.* **onadhas,** *blifva orolig, blifva missnöjd, klaga.* then som takir godhgärningana. oc nadhona. skal ekke vara othäkkir älla oskönioghir älla ok onadhas *(non debet esse ingratus nec murmurare).* at han faar nadhena ekke äptir sinom vilia *Bo* 11.

onaþir (**v-** *Bu* 8; *Bil* 346; *RK* 1: 2777, 3165. **onadha** *(i rimsl.) ib* 475, *(sfgn) s.* 175, 188, 2: *s.* 337), *f. pl.* (*ett adj. i sing. finnes dock ss attrib. tillfogadt Fl* 1533, *RK* 1: 475, 2777, *(sfgn) s.* 175, 2: 8060, *s.* 337, 3: *(sista forts.)* 5235) [*Isl.* únáðir] **1)** *oro, oroande.* wilde gerna wara fräls af hwar daghs vnadhum *Bil* 346. — *oro, vånda, olägenhet, skada.* böt diäflenom sua fiären fly at eghte vara fru folk finge vnaþe af hanom *Bu* 8. göra nakar onadhe them *Fl* 1533. *RK* 1: 475, 2777, 3165, 2: 4489, 8060, *s.* 337. kom ryketh j stoor onadha *ib* 1: *(sfgn) s.* 175. hon ville göman fra alla onadhe *ib.* finge swenske mera onadha mz twnga skatta ok manga olagha *ib* 188.

2) *oro, bekymmer.* jag hade oc offtha stor onåde hwre iag skulle her sten förrada *RK* 3: *(sista forts.)* 5235.

onadhogher (onadhughir *Bir* 2: 58; **-ughe** *MB* 1: 295. **onadugher. onaadhugher: -ugha** *VKR* 28**),** *adj.* **1)** *orolig, bekymrad.* aktom siälena wara . . onadogha aff twäkelike ändelykt *LfK* 45. **2)** *orolig, missnöjd, knarrig.* hulkin som är latir vordhiu oc onadhughir *(attediatus)* at staa j sinne reghlo gömo *Bir* 2: 58. kära opa them som onaadhugha äru j sinne vmgaango oc idhelicha wilia dela oc thretta *VKR* 28. **3)** *besvärlig, förtretlig.* the onadhoghe fughla *MB* 1: 183. *ib* 295. engin wari honom onadugher om naghon räkinskap *(nemo adversus eum interpellet de ullo negotio) ib* 2: 253. **4)** *egensinnig, anspråksfull.* nw äre tw thing, ther nakar man är storhughadher aff oc onadhogher *MB* 1: 454.

onamn (onampn. vnampn *SO* 98, 99, 113**),** *n. öknamn, skällsord.* kallar annan onampn *SO* 65. *ib* 98, 99, 113.

onardh (vnardh: -ena *ST* 433**),** *f.* [*Jfr Mht.* unart] *oart, vanart. Va* 35. *ST* 48, 433.

onardhoghet, *f.* [*Mnt.* unardicheit] = **onardh.** *ST* 48.

onaturlika, *adv. onaturligt. MB* 1: 193.

onaturliker (*n.* **-likit** *MP* 1: 238. **-likith** *MB* 1: 359**),** *adj.* [*Isl.* ónáttúrligr] *onaturlig.* swa som quinnonne är onaturlikit at födha orm älla paddo swa är ok onaturlikit at synda *MP* 1: 238. thz skal idher thykkia onatwrlikith til mantz födho *MB* 1: 359. onatwrlik födha *ib* 360. onatwrlika synder *ib* 364. *ib* 369.

ondelika (-lik), *adv. illa.* nu maghin ij . . . göra vidh mik hwath häller ij vilin väl äller ondelik *Fr* 2116.

ondeliker? *adj. ond, dålig.* thz bethyder lekamen wara j ondelik? skipilse *LB* 2: 64.

onder (oondher: -a *LB* 2: 46. **vnder: -a** *Va* 25. **vndher: -an** *Pa (Tung)* 27. **wndher: wndh** *FM* 636 (1515). *n.* **ont. vndt** *RK* 2: 533. **wnth** *FM* 548 (1512), 645 (1516). *superl.* **ondester** *L.* **öndester** *L.***),** *adj.* [*Isl.* vándr] *L.* **1)** *svår, besvärlig.* thz bergh war ont ok rät langt *Al* 2527. *ST* 117. *Di* 62. them var ont tha til radha *(för dem var svårt att hitta på råd) Fl* 1579. thz är ont at wita *MB* 1: 279. ther war ont at mote standä *Va* 46. *GO* 49, 181. reeda peninga är ther vndt at fa *RK* 2: 533. them war onth siik giffua i främäd landh *ib* 3: 3090. *FM* 645 (1516). then böna är ondh jnne herpa som altidh wil sielff vthe werpa *MD (S)* 219. **2)** *ond, svår, motbjudande.* han hafdhe tha forvnnit alla the ondo lokt *Pa* 20. *Su* 35. *LB* 8: 47. — *ond, sorglig.* ond tydende *Di* 118. *ib* 112. mit ärinde är stort oc ont *(ec kann sægia þer ill tiðændi oc mikil oc þo sonn) Di* 180. — *ond, ohygglig, förskräcklig.* fik han en vndhan dödh *Pa (Tung)* 27. *Ber* 155. — *svår, häftig.* for ondan siwkdom *(acutam infirmitatem) LB* 7: 9. — *ond, skadlig, förderflig.* mz ondo etir *Al* 8988. orma . . . ille oc onde *ib* 9578. ondha yrther *LB* 2: 46. swäuzk kwmyn fordriffwer ont wäder oc blest i magha *ib* 7: 10. *ib* 68, 76. moth . . . ondan eld *PM* LIII. — *n. abs.* *a) ondt, skada.* löna wäl jllum oc göra got for ont *Bil* 104. han blandar her mygith wnth *FM* 548 (1512). aff tolk ordbarare matte mykit ont ok twedrect aff koma *SO* 109. *b) ondt, lidande, sjukdom.* ont i inelffwen *LB* 7: 8. äther man nolike om morgonen tha sthörker hon hiernan och förcomber onth aff hwid *ib* 8: 47. *c) motgång, vedermöda.* badhe j lost ok swa j ondha *MD (S)* 285. **3)** *ond, olycklig.* i en onda stund *(ótimadagr) Di* 151. — *ond, olycksam, olycksbringande.* januarius haffuir on iij ondha daga *LB* 7: 89. *ib* 91, 92, 93, 94, 95, 96. **4)** *dålig, usel.* ont swerd *Di* 70. onda kläder *ib* 142. *GO* 133. nth sölff ook falst *SO* 159. XI rior, ond ock godhe *FH* 5: 237 (1524). onth öll *AS* 60. the haffwe onth öll i theres krwss *(d. v. s. äro illasinnade) BSH* 5: 343 (1509). onth byte *GO* 100. thz diwret är aldrik kommit aff nokro vnda art *Va* 25. the ondo *(malæ)* biin *Bir* 1: 258. — *dålig, förskämd.* al oud blodh *LB* 8: 47. — *dålig, svag.* onth minne *LB* 8: 47. **5)** *ond, fientlig, hätsk.* i nogen wndh meningh eller acth giorde ieg thet ecke *FM* 636 (1515). — *med dat.* the waro romarum falske ok onde *Bil* 313. — (*?*) thoc han ey suenskom ondher vaar *RK* 1: *(sfgn) s.* 174. — *ond (på), förbittrad (på). med dat.* the mona tik alle onde wara *RK* 2: 4656. — *ond, stygg, elak.* ordhfulla quinnor the som ondan käpt hafdho *Bo* 14. **6)** *ond, dålig, osedlig.* att rättä oc näfsä þolkom ondom gierningom *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). af . . . ondom vana *Bu* 135. ont äptirdöme *Bir* 1: 335. *Ber* 233. tha hon saa hans onda wilia *Bil* 867. ondz thanka synd *MP* 2: 65. en munkir hafdhe ont liwirne *KL* 88. *VKR* 29. mädhan thet är ont *(malum)* at liugha . . . fore mannom, mykit värra är at liugha . . . fore gudhi *Ansg* 211. onda människior *Bo* 122. donde men oc onde *OB* 215. *GO* 29. ondo ängla *MB* 1: 155. for ondo andomin *KL* 20. *ib* 108. ondir ande *Bir* 1: 82. til onda quinn(o hus) *(skökohus) Bil* 468. — thän onde (thän onde man), *hin onde, djäfvulen.* gaf them onda sin anda *Lg* 3: 495. sadhe jach ath wdhen wor herre eller then onde man hadhe thöm ther wtförth scwlle the ekke haffwo ther wtkomith *FH* 5: 156 (1491). — *n. abs. ondt, dåligt, osedligt.* litla godha gorninga etherblandadha mz myklo ondo *Su* 355. **7)** *ond, dålig, ofördelaktig, nedsättande.* ond frägdh *Bil* 869. — *Jfr* **lämonder,** *äfvensom* **vander.**

ondgärning, *f. ogärning.* for sina ond gärninga *KL* 269. — **ondgärningis man,** *m. ogärningsman. KL* 390. *MB* 2: 374.

ondska (ondzska. onzska: -o *Bil* 877; *Ber* 280. **onzsca: -o** *Bo* 44. **onska: -o** *MP* 1: 99; **-on** *MD (S)* 286. **onskä** *Pa (Tung)* 28. **vnska: -o** *MP* 1: 65. **oszsca: oszsco** *Gr (Cod. D)* 389**),** *f. L.* **1)** *ondska, fientlighet, hätskhet.* maktogh oc stark mote människionna ondzsco *KL* 343. som af ondzsko märkto hwat han aathafdhis *Bo* 69. *ib* 108, 149. the fornempdo frw abdisso eller henne conuent . . . fegdha eller i noghra handa matto ondzsko til dragha *SD NS* 1: 539 (1406). thu seer hwat mykla ondzsco the hawa mot mik *Bo* 185. swikiu af cristna manna oudzsko *Gr* 288. **2)** *ondska, osedlighet, skändlighet, synd.* hiolt thöm atir af the onzsko som the hafdho (böriat) *Bil* 877. standir mote höghfärdhinna onzsco *Bo* 44. folkit . . . var . . . hart i alle ondzsco *Pa* 9. *ib (Tung)* 28. *MP* 1: 65, 99. *Bir* 2: 269. *Gr (Cod. D)* 389. *MD (S)* 286. *Ber* 280. — **ondsko fulder (ondzsko-),** *adj. ondskefull, ond, brottslig.* dräpa the ondzsko fullo gaianam *Gr* 288. fly smekära oc ondzskofulla *Bir* 3: 309.

ondskaper (**ondhskaper**: **-skap** *Bil* 452. **ondzskaper**. **ontzskaper**: **-skap** *MB* 1: 869. **onzskaper**: **-skap** *Bil* 322. **onscaper**: **-scap** *Bu* 495. **-ar**), *m.* = **ondska 2**. som þolikan onscap hauar giort *Bu* 495. *MB* 1: 369. the härdho sik i ondskap *Bil* 236. *ib* 308, 322, 452. the som . . . plägha nakan ondzskap som lekara oc luddara *MB* 1: 135. alla thässa fwla ondzskapa giordhe thetta folk *ib* 364.

onuftogher? (**onuftig**), *adj. oförnuftig, oförståndig.* för ty en skalk II eller III ville brwke theres onuftige (*för* oförnuftige?) mwn *HSH* 24: 6 (1513).

onyter (**uniter** *L.* **onytter** *Al* 4500. **onyttir** *MP* 1: 321; *Lg* 930. *f.* **onyt**. *n.* **onytt** *GS* 43 (*kan fattas ss n. pl.*). **onyt** *Bo* 64. *ack. m.* **onyttan** *ib* 29. *f.* **onytta** *KL* 365. *dat. f.* **onytte** *Bil* 54. *pl. nom. m.* **onyyten** (*för* **-te**) *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **vnytä** *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); *de båda sistn. formerna kunna dock fattas ss f. f.* **onyta** *Bu* 15. *n.* (*nom., ack.*) **onyt** *KL* 260. **onytt** *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **vnyyt** *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *de båda sistn. formerna kunna dock fattas ss singularformer. dat.* **onytom** *MB* 1: 365. **onyttom** *ib* 143; *Bir* 1: 103. *best. form dat. f.* **onytto** *Bil* 54. *pl. nom. n.* **onytto** *Bir* 1: 262), *adj.* [*Isl.* únýtr] *L.* **1)** *onyttig, oduglig.* giwer . . . onytan lekedom *MB* 1: 453. taker . . . huus, jordh, vatn eller vatnwerk, eller mädh nokrähandä aatgiärdh onytt gör firi hanum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *GS* 43. the ondo ok onytto biin *Bir* 1: 262. han är onytr i stridh *KS* 81 (199, 88). han giordhe sik fore mannom onyttan *Bo* 29. **2)** *onyttig, fåfäng.* af onyttom ok fafänghom ordhom *Bir* 1: 103. *MB* 1: 143. *Bo* 64. **3)** *vanmäktig.* huro . . . kranckä sidhwänniä ok orätter (*näml. månne*) nidher läggiäs ok onyyten (*för* -te) göräs *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **4)** *obrukbar, förderfvad, vanför, ofärdig.* warþ numin i handom: ok worþo onyta *Bu* 15. *Bil* 54, 641. *KL* 260, 365. them war onytter thera mwnder *Al* 4500. en saloghar siukar man. numin ok onytar *Bu* 165. *MP* 1: 321. **5)** *oduglig, värdelös, tom, öde.* iordhin war onyt (*inanis*) oc toom onyt for thy at mannen gat ey booth a iordhinne *MB* 1: 58. *ib* 155. **6)** *olämplig, som något icke tillkommer, orätt (person).* gör godha gerninga fore onytom mannom, som ey wita hwath bäter är giort *MB* 1: 365.

onytlas (**u-** *L.*), *v. L.*

onytlika (**-leka** *Bil* 879. **onyttelika** *MB* 1: 458; *KS* 58 (145, 63); *Bir* 1: 150, 223, 328, 334), *adv. L. onyttigt, till ingen nytta, onödigt.* ther timbradhis onytleka *Bil* 879. at hans gooz skuli ey vt gifwas älla for täras onyttelika *Bir* 1: 334. *KS* 58 (145, 63). vpnötande sin tima onyttelika *Bir* 1: 328. *ib* 223. the lifdho onyttelika *ib* 150. forbiwdz at taka onyttelika gudz nampn *MB* 1: 458.

onytliker (**onytlikin** *Bo* 30. **onyttelikin** *Bir* 1: 67, 260, 3: 206. *n.* (*nom., ack.*) **onyttelikit** *ib* 1: 106, 2: 175. *ack. m.* **onyttelikan** *KL* 236. *f.* **onyttelica** *Bir* 3: 174. *gen. m.* **onytlikx** *Bo* 32. *pl. nom. m.* **onytlike** *ib* 95. **onyttelike** *Bir* 1: 68. *f.* **onytlika** *ib* 207. *n.* (*nom., ack.*) **onytlik** *Bo* 123. **onyttelik** *Bir* 2: 126, 307. **onytteliken** *MP* 1: 19. *dat.* **onytlicom** *Bo* 236), *adj.* [*N.* unytteleg] **1)** *onyttig, oduglig.* skär aff alt onyttelikit *Bir* 2: 175. en onytlikin drängir *Bo* 30. *ib* 32, 95. *KL* 236. *Bir* 1: 260. thera wll som äru thera gerninga äru swa som alstingx onytlika *ib* 207. *ib* 2: 307. vm nakar diwr finnas onytlik til sik siälua *Bo* 123. är han . . . onyttelikin til ärwodhe *Bir* 1: 67. hans fötir äru . . . onyttelike til gang *ib* 68. at maria huxse sik vara . . . onyttelica til al godh thing *ib* 3: 174. **2)** *onyttig, fåfänglig.* i fafängom oc onytlicom thankom *Bo* 236. *MP* 1: 19. *Bir* 1: 106, 2: 126. **3)** *vanför, ofärdig.* onyttelikin j allom limom (*paralyticus*) *Bir* 3: 206.

onytlikhet (**onyttelikheth**), *f. onyttighet, uselhet.* ath betraktha osägheligha marghfallegha sorgh ok widher mödhe ok onyttelikheth j äkteskap är *Gers Frest* 28.

onytta, *f.* [*N.* unyta] *onytta, ogagn, det som är gagnlöst.* swa som iak hafdhe äggiat ok radhit them nokra ohöuisklikhet älla onytto (*inutilitatem*) *Bir* 1: 141. — *det som är onyttigt el. fåfängligt, fåfänglighet.* onytto tala *MD (S)* 216.

onytta (**-o**), *adj. onyttig.* alt onytta borth skärande *LfK* 90. thet rwmit som clostrit nw vppa staar är thöm alzstingis obequämeleghit ok onytta *FH* 2: 129 (1441). at . . . alt hans ärffuodo ey wardhe hanom onytto oc til alz enkte *Su* 254. hade jngan onytta kost *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 171.

onyttogher, *adj.* [*N.* unyttug] **1)** *onyttig, oduglig.* thz (*äpplet*) är alt onyttoght *Bir* 1: 37. the (*bina*) äru siuk ok onyttog *ib* 257. at likaman wardhe ey latir ok onyttoghir j thinne thiänist *ib* 310. **2)** *ofärdig, vanför.* waro the (*händerna*) lama oc onyttogha *ST* 42.

onyttoghet, *f. onytta, gagnlöshet, fruktlöshet.* til . . . mins ärwodhis onyttoghet *Su* 123.

onäfster (**onäffster**: **onäffst** *MB* 2: 291. **onäpster**: **-ä** *Lg* 3: 552), *p. adj. L. onäpst. KL* 260. *MB* 2: 291. *Lg* 3: 552.

onäkta (**vnäkta** *ST* 348), *adj.* [*Mnt.* unechte] *oäkta, utom äktenskap född.* wardhir onäkta föddir *ST* 132. hafdhe . . . een onecta son *ib* 347. *ib* 348. han war onecta *ib* 510. *MD (S)* 233. *SO* 13.

onämder (**onempder**: **-o** *VAH* 24: 326 (1377); *SD NS* 1: 22 (1401); **-um** *BSH* 1: 131 (1371). *n.* **onämpt** *RK* 1: 2851), *p. adj.* [*Isl.* únefndr] *L. onämd. Bir* 2: 259, 4: (*Avt*) 183. *BSH* 1: 131 (1371). *VAH* 24: 326 (1377). *SD NS* 1: 22 (1401). han matte thz heller hawa onämpt *RK* 1: 2851.

onämne, *n. L.*

onödder (**o nodder** *FH* 2: 87 (1432). **onödh** *BSH* 4: 325 (1502)), *p. adj.* [*N.* uneydd] *L. onödd.* onöddhe och otwingade *SD* 5: 209 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). onöddha och obetwingade *ib* 212. *BSH* 4: 325 (1502). *FH* 2: 86 (1432), 87 (1432), 89 (1432).

onötter (**u-**), *p. adj. L.*

oolaþer (**uolaþer**), *p. adj. L.*

oordh, *n.* [*Isl.* úorð] *otillbörligt ord, oqvädinsord.* hwar som kallar annan oqwemss ord o ord *SGG* 127.

oordhna, *f. oordning, oordentlighet. Ber* 280.

op (**oop**. **öp** *MD* 66; *MB* 1: (*Cod. B*) 553; *för öfrigt, enl. MB* 1: 569, **öp** *i Cod. B alltid för* **rop** *i Cod. A*), *n.* [*Isl.* óp] *L. rop.* vaknaþe viþ hans op *Bu* 526. *Bil* 312. *MB* 1: 316, (*Cod. B*) 553. *MD*

22, 66. mz oop oc roop *ib* 102. ther war baug ok mykit oop *RK* 1: 3083. *Jfr* **här-, niþings-op,** *äfvensom* **rop.**

op, *se* **up.**

operiment, *n.?* [*Jfr Mht.* órpermint, opermint. *Lat.* auripigmentum] *auripigment, operment, gul svafvelarsenik.* hwit smörilse tämprat mz operiment *LB* 1: 97.

opin (open *FH* 3: 4 (1352); *Fr* 2331. **oppin** *VML I Kr* 5: 4. **oppen** *Bir* 5: 39. **vpin** *Bir* 1: 31. **vppin** *ib* 33. **ypin** *Gr* 299; *Bir* 1: 194, 2: 76, 134. **öpin** *ib* 3: 295. **öppin** *VML I Kr* 5: 4. *f.* **vppen** *MP* 1: 19. **ypin** *Bir* 1: 64, 3: 382. *n.* **opit. oppit** *SD NS* 1: 95 (1402); *Ber* 258. **oppith** *SD NS* 1: 100 (1402). **oppet** *ib* 78 (1401), 95 (1402). **vppit** *Bil* 427. **wppit** *SD NS* 2: 215 (1409). **ypit** *MP* 1: 221; *Bir* 1: 223. **ypith** *RK* 3: 2685. **ypidh** *MP* 1: 14. **yppit** *KL* 114. **öpit** *SR* 15. **öpith** *FH* 3: 62 (1445); *FM* 562 (1512). *ack. m.* **ypin** *Bir* 3: 67. **ypnan** *KL* 88, 151; *Gr* 297; *Bir* 5: 65. *f.* **apen** *SO* 115. *dat. m.* **öpnom** *Bu* 133. *n.* **opno** *VAH* 24: 326 (1377); *BSH* 1: 186 (1386); *SD NS* 1: 4 (1401) *o. s. v.* **vpno** *BSH* 2: 102 (1399); *SD NS* 1: 11 (1401), 18 (1401), 23 (1401, *gammal afskr.*) *o. s. v.*; *FH* 3: 11 (1390); *VAH* 24: 321 (1424). **wppno** *SD NS* 2: 215 (1409). **wpbno** *ib* 1: 27 (1401). **ypno** *DD* 2: 5 (1385, *orig.*); *FH* 3: 11 (1390). **öpno** *ib* 62 (1445). *pl. nom. m.* **vpne** *MB* 2: 256. *f.* **ypna** *Gr* 299. **apen** *SO* 198. *n. (nom., ack.)* **opin** *Bil* 895; *MB* 1: 130; *MP* 1: 268. **open** *RK* 2: 6979. **vppen** *HSH* 16: 4 (1369). **ypin** *MP* 1: 253; *Bir* 1: 33, 2: 134, 3: 66. **yppin** *ib* 1: 285; *Su* 282. **ypen** *FM* 175 (1504). **yppen** *LfK* 29. **opni** *(för* **opin**?) *BSH* 1: 187 (1386). *ack. m.* **ypna** *KL* 144; *Bir* 3: 67. *f.* **ypna** *Bil* 256; *VAH* 24: 322 (1442). *dat.* **opnom** *VGL I K* 7: 1; *BSH* 1: 131 (1371). **ypnom** *VGL II K* 12. **ypnum** *Bil* 235. **ipnum** *ÖGL Kr* 5. **öpnum** *UplL M* 30: 5. *best. form nom. m.* **öpne** *Gr* 299. *ack. n.* **opna** *SD NS* 1: 6 (1401). **vpna** *BYH* 1: 281 (1493). *dat. n.* **opna** *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*)), *adj.* [*Isl.* opinn. *Jfr Mnt.* open, apen] *L.* **1)** *öppen, ej tillsluten.* at öpnom porte *Bu* 133. *Bil* 256. *Fr* 2331. hans dör var ypin väghfarande manne *Bir* 3: 382. lätho vppit standa myrka hwsit *Bil* 427. *Bir* 1: 223. the sama flödhgiwtor ypna halda höst oc waar *VAH* 24: 322 (1442). han *(qvarndammen)* skal vara open þree vikur vm varenä . . . ok swa lenge vm hösten *FH* 3: 4 (1352). nat kiorttillin skal wara oppen framan *Bir* 5: 39. hwar een syster haffui siin psaltara ypnan fore sik *ib* 65. sa . . . himilin ypnan *KL* 88. *ib* 144, 151. *Gr* 297. öpne himilin tekna at christi miskunna dör äru ypna *ib* 299. sa hälwite yppit *KL* 114. *MP* 1: 14, 221. thera strupe är vppen graff *ib* 19. som apen gathabodh vppe haffua *SO* 115. ypin säkkir *Bir* 2: 76. *ib* 1: 194, 3: 295. kar . . . thz som ofwantil oppit är *Ber* 258. ypnum öghum ey mer sea än mz naccum *Bil* 235. mannen hawer opin öghon oc seer *MB* 1: 130. *MP* 1: 253. *Bir* 1: 285, 2: 134, 3: 66. *Su* 282. sculo war öron opin vara til at höra gudhelikin kennedom *MP* 1: 268. hans mundir syntis vppin *Bir* 1: 33. *ib* 31. beddis . . . stark opin breff *Bil* 895. konungxens öpit bref *SR* 15. opit konunxsins dombreef *FH* 3: 6 (1353). mädh . . . opnom brefuum *BSH* 1: 131 (1371). meth thesso mino opno brefue *SD NS* 1: 8 (1401). *ib* 2 (1401, *nyare afskr.*), 4 (1401), 6 (1401), 9 (1401) *o. s. v. FH* 3: 11 (1390) *o. s. v. BSH* 1: 186 (1386). *VAH* 24: 321 (1424), 326 (1377). *FM* 562 (1512). hon hafdhe sin mwn ypin til al världinna sööt thing oc atirluktan til thik ok thin hedhir *Bir* 3: 67. **2)** *öppen, tillgänglig.* skulu them fornämpda boo all waars hws . . . vppen standa *HSH* 16: 4 (1369). alle städher stodho honom vpne *MB* 2: 256. är min miskund allom ypin oc redoboin *Bir* 1: 64. **3)** *oköljd, uppenbar.* all tingh ärw oppenbar oc yppen för hans öghon *LfK* 29. **4)** *öppen, fri, isfri.* för än watnen opni wordho *BSH* 1: 187 (1386). mz första opit watne *RK* 2: 6242. *ib* 6979, 3: 2685. atj med förste ypen watn äre j ffinland *FM* 175 (1504). **5)** *öppen, fri till handläggning.* schall theres zaker apen staa mz statzsins rätt *SO* 198. — *Jfr* **vidhopin.**

opinadher, *p. adj. ostraffad.* läte wranga män vara opinadha ok oplaghadha *(impunitos) Bir* 1: 15. iak latir ey minzsto synd vara opinadha *ib. ib* 112, 284, 317, 2: 165, 174, 180, 312. *Ber* 105. *Su* 184, 447.

opinbar (openbar: -baro *DD* 2: 11 (1399, *orig.*). **oppinbar** *SD* 5: 637 (1347); **-bara** *Bir* 3: 45; **-baro** *DD* 2: 4 (1384, *orig.*); *SD NS* 1: 100 (1402); **-barom** *Bo* 164; *Bir* 2: 119, 3: 342. **oppinbaar** *(n. pl.) Bil* 850. **oppenbar** *(n. pl.) LfK* 29; **-bart** *MB* 1: 357; **-bara** *Su* 427. **apinbar: -bare** *ib*; **-bara** *ib* 112. **appinbar: -bara** *ib.* **appenbar: -bare** *SO* 109; **-bara** *ib* 111, 156. **vpinbar** *MP* 1: 254. **vppinbar** *Lg* 68; **-bart** *KL* 10, 236; *Bir* 1: 383; **-baro** *DD* 3: 6 (1364, *afskr.*); *Bo* 24. **ypinbar: -bart** *KL* 137; **-bara** *DD* 2: 6 (1385, *orig.*). **yppinbar** *L.*; **-barom** *KS* 62 (153, 68). **ippinbar** *(n. pl.) ÖGL Ä* 8 *pr.* **öpinbar: -bart** *KL* 138), *adj.* [*Isl.* opinberr. *Mnt.* openbar, apenbar] *L.* **1)** *oköljd, synlig, uppenbar.* vppinbart liggiande fa minzskas *KL* 236. moyses hafdhe oppenbart änlite fore gudhi oc hult fore sino folke *MB* 1: 357. hopadho at thät sculde gudhi lönlikit vara, som al thingh äru oppinbaar *Bil* 850. *LfK* 29. han skulde vppinbar wardha oc kwnnoghor människiom j wärldene *Lg* 68. **2)** *allmän, offentlig.* i enom oppinbarom *(publico)* stadh *Bo* 164. i the yttro oc vppinbaro hööghtidhis glädhis bälli(inne) *ib* 24. a opinbaru lanz þingj *FH* 3: 6 (1353). a oppinbaro thinghe *DD* 2: 4 (1384, *orig.*). *ib* 6 (1385, *orig.*), 11 (1399, *orig.*), 3: 6 (1364, *afskr.*). a oppinbaro thingeno *SD NS* 1: 100 (1402). j appenbare gille *SO* 109. *ib* 111, 112. vijdh ena appenbara quinna *ib* 156. **3)** *uppenbar, för alla vetterlig, för alla tydlig.* oppinbar þyuuer *SD* 5: 637 (1347). vpinbar syndare *MP* 1: 254. hulkin til sik tok aff miskund oppinbara syndara *Bir* 3: 45. lifwande j oppinbarom syndom *ib* 342, 343. mz oppinbarom skälom *ib* 2: 119. at motsäghia yppinbarom olaghom *KS* 62 (153, 68). at thz wordhe vppinbart *KL* 10. järteknit som the giordho är ypinbart *(notum) ib* 137. thz är allom them öpinbart *(manifestum)* som i jerusalem byggiä *ib* 138. *Su* 427.

opinbar (oppinbar), *adv. uppenbarligen, öppet.* sagdhe thz allom oppinbar *Fl* 1776.

opinbara (*MP* 1: 254; *Bir* 2: 142; *SO* 65. **oppinbara** *Bir* 3: 342; *ST* 82. **vppenbara** *MB* 2: 180), *adj.* **1) = opinbar 2.** i opinbara dryk *SO* 65. i opinbara gilde *ib.* **2) = opinbar 3.** vardhir gudz

dyghdh opinbara *Bir* 2: 142. een oppinbara syndirska *ST* 82. thenne opinbara syndaren *MP* 1: 254. j nakrom oppinbara syndom *Bir* 3: 342. äptir waar vppenbara lagh *MB* 2: 180. *(Några af de under* **opinbar** *anförda ex. kunna äfven föras hit.)*

opinbara (*SD NS* 1: 56 (1401), 72 (1401); *SO* 49, 65; *MD* 62. **oppinbara** *Fl* 569, 1037, 1792; *Iv* 949, 1089, 1255, 1377, 1624, 2029; *Al* 385. **openbara** *Lg* 3: 558; *FH* 3: 17 (1442). **oppenbara** *RK* 2: 4370, 3: 1958; *Su* 106, 153. **oppenbare** *RK* 2: 3736. **apenbare** *SJ* 378 (1471), 385 (1472). **vppinbara** *Lg* 3: 206. **vppenbara** *MB* 2: 175. *komp.* **oppinbarare** *Bo* 163), *adv.* [*Mnt.* openbare] *L.* **1)** *uppenbart, öppet.* thz sagdho the alle oppinbara *Fl* 569. tha the vardha nakath varä, tha öpa the swa oppinbara *ib* 1037. oppinbara moot honum stridha *Iv* 949. bliffuer boandhe när hänne, än ey oppenbara, utan lönleka oc tysteleka *Su* 106. *Fl* 1792. *Iv* 1089, 1255, 1377, 1624, 2029. *RK* 2: 3736, 4370, 3: 1958. *Su* 153. *Lg* 3: 206, 558. **2)** *offentligen.* j alla högtides dagha gik hon vppenbara j store äro *MB* 2: 175. thes hafwm wi openbara kenz vppa stokholms radhzstuffw *SD NS* 1: 27 (1401). at jak . . . kännis opinbara meth thässo mino opno närwarande brefwe *ib* 56 (1401). *ib* 72 (1401) *o. s. v. SJ* 378 (1471), 385 (1472). *FH* 3: 17 (1442). **3)** *uppenbarligen, på bar gärning, bevisligen.* fins opinbara mz honum *SO* 49. *ib* 65. **4)** *uppenbarligen, tydligt.* hwat kunne han yttermeer oppinbarare sighia af sinom dödh *Bo* 163. the frygdh thu fik opinbara *MD* 62. **5)** *öppet, uppriktigt.* sigh mik sant oppinbara *Al* 385.

opinbara (**oppinbara** *Bir* 2: 61, 206, 3: 343; *Lg* 32; **-baras** *KL* 337; **-baradhis** *Bo* 221, 226, 228, 231. **oppimbara** *MB* 2: 394; **-baras** *ib* 391: **-baradhis** *ib* 404. **openbara** *Bu* 415. **oppenbara**: **-baris** *MB* 1: 156; **-baras** *Bo* 195. **oppembara**: **-baras** *MB* 2: 386. **appenbara** *SO* 32. **appenbare** *ib* 102. **vppinbara** *Bo* 55; *MB* 2: 324; **-barat** *Bir* 1: 11; **-baradhe** *KL* 23, 77; *Bo* 229; *Lg* 808; **-baradho** *ib* 68; **-baradhis** *Bo* 227, 228, 229. **wppenbara**: **-barath** *PM* XIV, XV. **yppinbara** *L.*; *KS* 44 (112, 47). **-ar, -adhe, -adher**), *v.* [*Isl.* opinbera. *Mnt.* openbaren, uppenbaren] *L.* **1)** *uppenbara, yppa, tillkännagifva.* alla act oc wiliä hawa upp at leta oc openbara . . . aller *(för* alla*)* þe almoghan ofriþa *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). tha *(för* thet*)* yppinbara lönlik ting *KS* 44 (112, 47). tha han hafdhe for allom oppinbarat oc saght hwat han hafdhe seet *Pa* 21. vppinbaradhe allo folkino gudz dygdh ok sina synd *KL* 23. *ib* 77. af them thingom han hawir hänne vppinbarat *Bir* 1: 11. oppinbara mz ordhom huat the mena j hiärtano *ib* 2: 61. *ib* 206, 3: 160, 343. *MB* 2: 394. *Lg* 32, 68. gotz . . . hwilkith han ey haffwer wppenbarath skiparenom *PM* XIV. stadzsens kemmanerom till seia ok appenbara huar the (ɔ: sko) fala ere *SO* 32. huilkit han tha strax scal appenbare fore embetet *ib* 102. — *röja.* hwilkin mädh thylichu wärdher oppenbarädher mädh fullum skiälum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). **2)** *lägga i dagen, visa, bevisa.* wiliandis vppinbara *(manifestare)* the affwndh han til jwdana haffde *MB* 2: 324. — **opinbara sik, 1)** *uppenbara sig, visa sig.* vppinbaradhe sigh the ödmiwkasta himerikis drotningh *Lg* 808. huru var herra vppinbaradhe sik honom *Bo* 229. **2)** *gifva sig till känna.* vilde sik þa openbara siälvar *Bu* 415. tiltok han ää smam oc smam at vppinbara sik nakrom *Bo* 55. — *refl.* **opinbaras, 1)** *uppenbara sig, visa sig.* huru var herra ihesus oppinbaradhis först varefrw *Bo* 221. *ib* 226, 227, 228, 229, 231. tha swa lithin oppimbaradhis oc ödmyuker riddare oc keysare j människio ham *MB* 2: 404. *KL* 411. — *visa sig, synas.* a hwat rädhelikit skal idhir vslom än thätta howdhit oppenbaras *(apparebit) Bo* 195. — *blifva synlig.* oppenbaris *(appareat)* thört land *MB* 1: 156. at thz sama liusit . . . skulle ämuäl licamlica vtantil oppinbaras ok synas *KL* 337. **2)** *blifva känd.* oppimbaras thenna manna sägn tha tro alle oppa ihesum *MB* 2: 391. **3)** *visa sig, bevisas, ådagaläggas.* aff tässom thinom ordhom oppembaras at thu rädhis ey gudh *MB* 2: 386.

opinbarilse (*Bir* 3: 347. **opinbarelse**: **-en** *Ansg* 177. **oppinbarilse** *Bir* 3: 343, 347; *Lg* 808; **-barilsin** *Bo* 236. **oppinbarilsä** *Bir* 3: 419. **openbarilse** *Ansg* 177; **-er** *ib.* **oppenbarilse** *Lg* 675, 3: 67. **vppinbarilse** *Bir* 1: 180, 324. **wppinbarilse** *ib* 4: 3, 75. **vppenbarilse** *MB* 2: 111. **vppinbarilsa** *Bir* 1: 98. *pl.* **-e. -er** *Ansg* 177), *n. pl. och f.* **1)** *uppenbarelse.* al thässin oppinbarilsin vordho a pasca dagh *Bo* 236. äpter thessen opinbarelsen som hanom tedhis *(post hanc . . . visionem) Ansg* 177. at nakor gudhelik vppinbarilse *(revelationem)* skulde wardha j wärldinne *Bir* 1: 324. här byrias annor oppinbarilse teedh sancta birgitto *ib* 3: 343. faa nakra aldra minzsta oppenbarilse of riddarans siäl *Lg* 3: 67. vppenbarilse huru han skulle vpfostras *MB* 2: 111. *Bir* 3: 347, 4: 3, 75. *Lg* 638, 675, 808. stundom nidhir far gudh vm enfalda ordhanna fram förilse ok licamlica oppinbarilsä *(corporalem expressionem) Bir* 3: 419. **2)** *bestyrkande.* til minna ordha mere vppinbarilse *(evidentiam) Bir* 1: 180. *ib* 98.

opinbarlika (*VAH* 24: 326 (1377); *KS* 45 (114, 48). **opinbarlica** *MP* 1: 200. **opinbarligha** *Bil* 537. **oppinbarlika** *ib* 466. **oppinbarlica** *KL* 323, 394, 402; *Bir* 3: 160. **oppimbarlica** *MB* 2: 388, 396. **oppinbårliga** *RK* 3: *(sista forts.)* 4752. **openbarlika** *RK* 1: 4093. **oppenbarlika** *MB* 1: 190. **oppenbarligha** *ib* 2: 87. **opinbarleka** *Bir* 4: *(Avt)* 185. **opinbarleca** *Bu* 524. **openbarleka** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **oppanbarleka** *ib* 280 (1344). **apenbarlighe** *BSH* 3: 154 (1464, *samt. afskr.*). **appinbarlicha** *SO* 32. **appenbarliga** *ib* 148. **apenbarlege** *SJ* 370 (1470). **aperlige** *för* **apenbarlige** *ib* 339 (1467). **vppinbarlika** *Bir* 1: 50, 59, 236, 318; *KL* 10; *MP* 2: 149. **vppinbarlica** *Bo* 11, 72, 163, 241. **vpenbarleka** *ib* 376 (1344, *nyare afskr.*); *Bu* 177. **ypinbarlikä** *KL* 164. **ypenbarligha** *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). **öpinbarlicä** *ib* 150. **ippinbarlika** *ÖGL G* 7: *pr.*), *adv.* [*Isl.* opinberliga. *Mnt.* openbarliken] *L.* **1)** *uppenbarligen, inför alla, för allas ögon el. öron, offentligt.* kyäre sik . . . vpenbarleka for soknämannom oc nagrannom *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). insighlin . . . loghmans . . . algvt bändictsson þesso sama näväränd̄e breue är oppanbarleka tilhänd *ib* 280 (1344). känomps wi opinbarlika fore allom mannom *VAH* 24: 326 (1377). *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). *SJ* 339 (1467), 370 (1470). viþarsaghþo opinbar-

leca mandom viþ dyoclecianum *Bu* 524. giorde sina script oppinbarlika *Bil* 466. sigin þem opinbarleka þät i saghin *(för* saghþin*)* konungi hemelika *Bir* 4: *(Avt)* 185. framgik oppinbarlica i folksins frägdh hänna dygdha lönlikhet *KL* 323. til iosep . . . taladhis äkke vppinbarlica *(p alam)* vtan i sömpnenom *Bo* 11. taladhe han ok giordhe vppinbarlica mang thing for iudhomen i iherusalem *ib* 163. *ib* 72. *KL* 164, 394. *Bir* 1: 50. *MB* 1: 190, 2: 87, 368. *RK* 3: *(sista forts.)* 4752. *SO* 32. haffuer giort syn borghar edh fore fogathen borgamestarana ok radit i radzstughuna appenbarliga *ib* 148. godha gerninga vppinbarlika *(in publico)* ok godha gerninga lönlika *Bir* 1: 318. thor han är opinbarlika *(i sällskap, i mots. till* hemelika*)* *KS* 45 (114, 48). hertogens men komo tha farende openbarlika ok ey owarande *RK* 1: 4093. **2)** *uppenbarligen, på bar gärning.* openbarleka i handum takit *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). **3)** *uppenbarligen, tydligen.* þa syntes þöm cristno sanctus iacobus vpenbarleka *Bu* 177. thz j . . . seen j ierteknom opinbarligha mz öghomen *Bil* 537. *KL* 150. *Bo* 241. *Bir* 1: 236. oppinbarlica saghom vi ihesum fore sinom discipulis opfara i himilin *KL* 402. *MB* 2: 396. mange opinbarlica syndoghe män *MP* 1: 200. **4)** *uttryckligen.* gudh oppinbaradhe ey oppinbarlica sannindina aff thy *Bir* 3: 160. swa som min ordh tha vppinbarlika lydha *ib* 1: 59. vppenbarlika *(expresse)* vndanthok for:de abothen tilgangh til skoghin *SD* 1: 354 *(öfvers.)*. — (?) six ey oppinbarlica *(non exprimitur . . . in conclusione)* huat the *(orden)* skulu takas aff honum mz godhuilia oc tros älla ey *Bir* 3: 419.

opinbarliker (**openbarliker. oppenbarliker: -lika** *MB* 1: 190; *Su* 427. *n.* **vppinbarlikit** *Bir* 1: 358. **oppenbarlighit** *Gers Frest* 56), *adj.* **1)** *uppenbar, tydlig, för alla vetterlig.* mit tekn är vppinbarlikit ok synlikare än thit tekn *Bir* 1: 358. oppenbarlika synder *MB* 1: 190. *Su* 427. for waar ful ok openbarlik brut *FH* 3: 5 (1353). — *uppenbar, öppen.* þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **2)** *tydlig, klar.* ther aff är os oppenbarlighit ath then som är sätther tyl domare skal yngha lundh wilia frälsa naghen röffware *Gers Frest* 56.

opinbarning (**oppenbarningh**), *f.* [*Jfr Mnt.* openbaringe] *uppenbarelse.* oppenbarningh *(apocalypsis)* ihesu christi *MB* 2: 333.

opinliker (**opinlikin** *Bir* 1: 161, 2: 331, 3: 20, 37, 423. **opinelikin** *ib* 1: 111. **opinleghin** *Lg* 3: 108. **opynleghin** *ib* 113), *adj.* [*Isl.* úpiniligr] *som icke kan pinas, som icke kan lida.* guddomin är opinelikin *(impassibilis)* *Bir* 1: 111. a guddomsins vëghna var han opinlikin oc odödhlikin *ib* 2: 331. *ib* 1: 161, 3: 20, 37, 423. *Lg* 3: 108, 113.

opinögdher? *adj.* [*Isl.* opineygdr] *som har stora ögon.* han war open *(för* open ögder*?)* oc snar ögder *(opineygr ok svarteygr)* *Di* 16.

oplaghadher, *p. adj. ostraffad.* *Bir* 1: 15, 3: 308.

oplanadher, *p. adj. med icke utplånad skrift.* eth pergamentz breff . . . oskrapet ok oplanat *DD* 3: 214 (1483, *orig.*).

opliktelika (**oplicteliga**), *adv.* [*Mnt.* unplichtliken] *på ett pligtvidrigt sätt, otillbörligt.* hurw . . . oplicteliga the omilde rydzar . . . forderfua thesse . . . fatiga almoga, men, qwinnor oc barn *BtRK* 289 (1474? *orig.*).

oplikteliker (**oplichtelig**), *adj. pligtvidrig, otillbörlig.* menoga allmogen hafwer han förarmat medh oplichteligom skatt och träldom *BtRK* 79 (1434).

oplumpadher (**oplompadher**), *p. adj.* **1)** *oblandad, obemängd?* drikkin idhart win oplumpat oc oblandat *ST* 154. **2)** *utan plump?* han henne *(boken)* fraan sik antwarde abbatissone . . . osmittadha oc oplompadha *Bir* 5: 109. et permentzbreff medh fäm hengiande . . . incigle allaledis oskrapat oplumpat oc oferderfuat *SJ* 188 (1450). et permentz breff . . . oplompat oskrapat oc ostwnghat *DD* 1: 129 (1480, *orig.*).

oplögdher, *p. adj.* [*N.* uplegd] *oplöjd.* *Bil* 779.

oprydder, *p. adj. oprydd.* *Su* 25.

oprövadher, *p. adj. icke undersökt, icke ransakad.* opröuat mal *Bil* 577. *MB* 1: 394.

opsa drup (**upsa-**), *n. L.*

opse, *se* **ofse.**

opt (**oft** *L.*), *adv.* [*Isl.* opt] *L. ofta.* barþes opt af heþnom *Bu* 525. *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *Jfr* **opta.**

opta (**ofta** *KL* 13, 27, 36, 113, 115, 224. **offta** *SD* 5: 383 (1344, *gammal afskr.*); *Gers Frest* 9. **offtha** *ib* 7; *Di* 287. **offtä** *ib* 1. **öpta** *MD (S)* 275 *(på två st.)*. **vpta** *ST* 418; *LB* 5: 81. **apta** *SO* 158. **aptha** *ib* 110. **affta** *Su* 40. *komp.* **optar** *L.*; *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **optare** *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); *Gr* 262; *Bir* 1: 37; *Lg* 90, *och ofta.* **optara** *L.* **optarin** *L.* **oftare** *L.* **oftaren** *L.* **öptare** *Bir* 1: 288; *Di* 287. **öfftthare** *Di* 264. **öftärin** *L.* *Jfr* **optarmer.** *superl.* **optast** *Bil* 904. **optarst** *KL* 336; *MB* 1: 260; *Su* 204. **offtarst** *ib* 114. **optärst** *Bir* 1: 81. *De anf. komparativ- och superlativformerna kunna äfven föras till* **opt**), *L.* *A) posit. ofta.* gik opta vm kring landet *Bu* 12. badh opta sanctum germanum at han ey sculde thola tholika villo *Bil* 904. taladhe ofta mote hanum *KL* 13. thetta saa han opta *ib* 14. thz hände opta at han hafdhe piltin ihesum i sinom knäm *Bo* 6. optha redh han onsamber *Di* 280. thz skedde mik offtha j här färdh *ib* 287. kunungur skal älska ok opta hos sik haua sina wälbyrdugha män *KS* 59 (146, 64). äru thön land ey opta vtan stridh ok osämio, ther konung wilia haua äpte wali alla manna *ib* 11 (27, 12). än the skulu ok kunung welia, thå äru männene opta wildoghe *ib.* o huru opta hon thz skodhar *Bo* 17. thänk thy huru opta gudh ma retas *ib.* opta är skarlakans hiärta vndhir wadhmals kapo *GO* 327. thee göra iämpt offta vrätt som rätt *SD* 5: 383 (1344, *gammal afskr.*). — sva opta som, *så ofta som, när hälst som.* sua tijth ok swa apta som han ther mz beslagen eller befunnen varder *SO* 158. — sva opta, *d. s.* swa opta nakar skudhar thera handa lustelica . . . swa opta syndar swa thän som giordhe som thän thz hawir oc nytiar *Bo* 17. swa opta hon gig til sinna modhir, war hon granlika ransakat *ST* 279. swa optha *(quotiescunque)* them angrade haffwa gangit fran theris gudz dyrkan *MB* 2: 152. *RK* 3: 2388. *SO* 110. — sva opta hälzt, *d. s.* swa opta hälstz *(quandocunque)* thu äpther thinne förmagho idkar oc öwar tik i dygdelikom gärniggom *Su* 191. *B) komp.* **1)** *oftare, flere gånger.* thz som mer älskas nämpnis

optare *Bir* 1: 37. *ib* 288. **2)** *oftare, mer, vidare, hädanefter.* warþen aldre optar þingbäre *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). aldre skal iak optare thydhas henne *Lg* 90. *Gr* 262. *Di* 264, 287. *C) superl. oftast. merendels, vanligen.* födhas optärst onde syni aff ondom foräldrom *Bir* 1: 81. *Bil* 904. *KL* 336. *MB* 1: 260. ey weth han oc nar hon komber . . . om afftonen äldher som offtarst om minnatz tima *Su* 114. önzskade then sötasta smaken oc gudelikasta wätzskona langsamlika j sik halla oc aldra optarst *(så ofta som möjligt, mycket ofta)* smaka oc ather smaka *ib* 204. — *Jfr* **lämopta.**

opta (offthe), *adj. ofta upprepad.* eder herredömis offthe scriffuilse och begär *HSH* 20: 266 (1508).

optanämder (-nempder: -nempd *FH* 5: 84 (1482). **-nempde** *ib*; **-nempda** *SD NS* 2: 53 (1408). **offtanempder: -nempde** *FH* 5: 134 (1489)**),** *adj. ofta nämd, i det föregående ofta nämd. SD NS* 1: 336 (1404), 552 (1406), 2: 52 (1408), 53 (1408). *FH* 5: 84 (1482), 134 (1489).

optarmer (optar mer *Lg* 551. **optarmeer** *KL* 414; *Gr* 262; *Bir* 2: 145. **optar meer** *Bo* 75; *Bir* 2: 167. **optaar meer** *KL* 142. **optär meer** *MP* 1: 126. **optare mer** *SGGK* 106. **optarme** *L.*; *Gr (Cod. D)* 363 *(jfr* 421*).* **oftarmer** *KL* 45. **oftarmeer** *ib* 29, 112, 138. **offtarmeer** *ib* 104. **optermer** *L.*; *MP* 2: 75. **ofthermer** *Ber* 192. **offtermer** *KL* 35. **offthermeer** *Lg* 813. **offtermere** *RK* 2: 4822. **oftirmeer** *KL* 187. **optirmeer** *ib* 243. **oftärmer** *ib.* **oftare mer** *L.* **öpter mer** *Bir* 1: 54. **öptir meer** *ib* 49. **öptir mera** *ib* 269. **öfthermer** *SD NS* 2: 214 (1409). **oftameer** *KL* 106. **optemer** *Lg* 3: 222**),** *adv. oftare, mer, hädanefter.* star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma *Pa* 18. iak . . . vil alre optar meer ganga fran thinne lydhno *Bo* 75. än i dyrfwins til tholkit optarmeer *Gr* 262. at ey skuli dödhin herras optarmeer *(amplius; motsv. ställe MB* 2: 406 *har* opter meer*) KL* 414. *ib* 29, 35, 45, 104, 106, 112, 138, 142, 187 *o. s. v. MP* 1: 126, 2: 75. *Bir* 1: 49, 54, 269, 2: 145, 167, 174. *RK* 2: 4822. *SGGK* 106. *Lg* 551, 813, 3: 222. *Ber* 192.

optarmere (n. aptharmera *SO* 111**),** *adj. komp.* — *n. adv. oftare, flere gånger, mer.* gör han thz ock aptharmera *SO* 111.

optarördher, *p. adj.* = **optanämder.** *FH* 5: 84 (1482).

optasagdher, *p. adj.* = **optanämder.** thet optasagdha godz hardstadha *SD NS* 1: 22 (1401).

opta sinne (offta sinne), *adv.* [*Jfr Isl.* optsinnis, optsinnum] *ofta, många gånger.* the offworwnno rom woll offta sinne *RK* 1: *(Yngsta inl. till Gamla Kr.) s.* 197.

optelika (opteleka *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **vptelika** *LB* 5: 81. **opterlika** *MB* 1: 218, 219, 237, 289; *Iv* 1272, 1544. **offtelika** *Bir* 5: 103. **offtelicha** *VKR* 33. **oftalika: -likare** *Ber* 230**),** *adv.* [*Isl.* optliga] *ofta.* kifwadho the optelica *Gr* 262. aff þoem sum wir þorwom at optelikä se mäþ os *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). godhe ängla the wisa godhom mannom opterlika gudhlik budhskap i sympne *MB* 1: 237. *Gr (Cod. D)* 416. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *MB* 1: 218, 219, 289. *Bir* 2: 25, 3: 101, 158, 5: 103. *Iv* 1272. 1544. *RK* 1: 2476. *VKR* 33. *Ber* 230. *LB* 5: 81.

opteliker, *adj.* [*Isl.* optligr] *ofta förekommande, idelig.* taki ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse i þässom þingom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*).

optelikhet? *f. idelighet, trägenhet, påpasslighet.* för barnzsens ihesu tiänist opthelikhet *Lg* 3: 636.

opur, *adj. oren.* ey skal saman blandes pwrth och opwrth *LB* 7: 81.

oqvalder (oqvälder *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úkvaldr] *L.* **1)** *oqvald, icke oroad.* fafänga ok syndelika thanka. som thit samwit blifwer ey oqualt af *Ber* 262. **2)** *oklandrad.* thät samä för nämdä goz aghä ohindrät oc oqualt for minum arwm *SD* 4: 389 (1334?). tha skal thät samä för nämdä goz mik ater tiil hörä ok minum arwm. ohindrät ok oqualt af hännä arwm *ib* 390. *ib NS* 1: 10 (1401), 22 (1401) *o. s. v. SJ* 341 (1467). **3)** *opåtalt, ostraffad.* at det schulle blifue oqualt som hon giorde *RK* 3: *(Yngre till. om Chr. II) s.* 235. — *n. adv. oqvaldt, utan att oroas.* ma fornempda vadzstena closter thy godzeno styra oc radha meth allom rät, ohindrat oc oqualt fore hwariom manne *SD NS* 1: 63 (1401; oqualt *kan här fattas ss adj.*).

oqvantadher (v-), *p. adj. oomtvistad, icke klandrad.* sculu the *(godsen)* aterga vnder clostret ohindrath oc oqwantath aff warom arffwom oc hwariom man *SD NS* 1: 317 (1404). hawe gozith oc behalle vhindrath oc vqwantath fore mik oc minum arwom *ib* 437 (1405). — *n. adv. ostördt, utan klander.* han ok hans hustru besaato sama hws ohindrat ok oquantat til dödhradagha *SJ* 148 (1446; oquantat *kan här fattas ss adj.*).

oqviþaþer, *p. adj. L.*

oqväþi, *n.* — **oqväþis ordh (oquädis ordh** *MEG (red. B)* 59. **vquädis ordh** *ib***),** *n.* [*Isl.* úkvæðisorð] *L.* = **oqväþins orþ.** *MEG (red. B)* 59.

oqväþins orþ (oqvedens ordh *SO* 79. **oquedins ordh** *BtFH* 1: 154 (1507). **uqväþins orþ** *L.* **vquädthins ordth: -ordthom** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **oqwädhans ordh** *PM* XIII. **oqwädans ord: -ords** *ib* 31. **oqwädhinx ordh** *SO* 25. **oquädingx ordh** *ib* 14. **uqväþings orþ** *L.***),** *n.* [*Fdan.* oqvædens ord] *L. oqvädinsord.* at . . . ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). kallar man annan tiuff. härinson eller annat oquädhins ordh *MEG (red. A)* 54. *ib* 53, 56, *(red. B)* 58, 60. *EG* 64. *SO* 14, 25, 79, 294. *SEG* 113. *BtFH* 1: 154 (1507). *PM* XIII, 31. *Jfr* **afunds oqvädhins ordh.**

oqvällande, *p. adj. L.*

oqvämber? *adj. otillbörlig.* hwilken som annan kallar oqwädins ordh eller oqwäm *(för* oqväms ordh?) *SO* 294. — **oqväms ordh,** *n. otillbörligt ord, oqvädinsord.* hwar som kallar annan oqwemss ord *SGG* 127. *ib* 133.

oqvämd, *f.* — **oqvämda ordh (oquämde-),** *n. otillbörligt ord, oqvädinsord.* kallar honom oquämde ordh *TS* 20. — **oqvämdis ordh (oqwendis-** *BtFH* 1: 151 (1507), 167 (1508), 173 (1506), 223 (1508), 246 (1508), 248 (1508)**),** *n.* = **oqvämda ordh.** for oqwendis ordh *BtFH* 1: 151 (1507). *ib* 167 (1508), 173 (1506), 223 (1508), 246 (1508), 248 (1508).

oqvämelika, *adv. på ett otillbörligt el. skamligt sätt.* hwart thera hannadhe annat oquämelika *KL* 51. som swa oquämelica var dräpin *Bo* 80. thy at iak oquämelika fulkomnadhe min sköra lusta *Bir* 1: 354. *ib* 3: 101. talar swa mykit oquämelika mote gudhi *VKR* XII.

oqvämeliker (okuämeliker: -like *Bir* 2: 30. **oquemeleker: -lek** *Bu* 143. **oquämliker: -lica** *MP* 1: 35. **oqwämelikin** *Bir* 3: 328. *f.* **oqwämmelikin** *ib* 4: 95. *n.* **oquemelikt** *KS* 24 (59, 26). **oquämelikit** *Bir* 1: 347**),** *adj. L.* **1)** *obeqvämlig, olämplig, oduglig.* hulke som oquämelike äru at inganga j äronna stadh *Bir* 2: 37. at han vare sidhen oqwämelikin ok til änkte fallin j gudz arfwodhe *Bir* 3: 328. o quämelike til stridh *ib* 1: 192. **2)** *oläglig, besvärlig.* orene thanka . . . ällir okuämelike *(importunæ) Bir* 2: 30. **3)** *vedervärdig.* syntis thz leeth ok oquämelikit *Bir* 1: 347. **4)** *otillbörlig, skamlig.* fly alt thz orenlikt är ok oquemelikt *KS* 24 (59, 26). oquemelek þing *Bu* 143. af sköre ok oquämelike talan *Bir* 1: 35. *ib* 237, 292, 3: 101. *SO* 79. thz oquemelica mordh *Bil* 850. *ib* 852. thera ledha oc oqämelica gärninga *Bo* 80. nakor oqwämmelikin syndh *Bir* 4: 95. seande thera oquämelika athäwe *KL* 51. fulkomna sin oquämelika lusta *ib. MP* 1: 35. *KS* 19 (48, 21). dräpir sins kötz oquämelica lusta *Bir* 2: 85. — *Jfr* **obeqvämliker.**

oqvämelikhet (oquämlicheyt), *f.* **1)** *otillbörlighet, otillbörlig handling.* vm nokur oskälicheit oc oquämlicheyt görs aff them *VKR* 5. **2)** *hisklighet, ofantlighet.* vägha thinna synda oquämelikhet *(enormitatem) Su* 448.

or, *se* **ur.**

ora, *v. L.*

oradh (oraadh), *n.* [*Isl.* úráð] **1)** *oråd, skadligt el. dåligt råd.* radh är ey bätra än oradh wtan thäth taks i tidh *(arent consilia temporis absque bria) GO* 51. *ib* 140. **2)** *skadligt el. obetänksamt företag.* pharao konung träghar at han lät idher lidhugha, oc hans män sighia, at thz war mykith oradh *MB* 1: 315. *ST* 335. wändo ater aff sino oradhe *Lg* 3: 241. her warda finnas raadh til oraadh *BSH* 5: 303 (1508). ett orådh . . . för siig tage *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 263. *BSH* 5: 339 (1509), 474 (1511), 486 (1511).

oradhliker (*n.* **oradeligit. oradeliget),** *adj.* [*Isl.* úráðligr] *orådlig.* wore ekke oradeligit . . . at wij met the lübzke tilbude at thet motte komme til friid oc opslagh mellem suerige, the lubzke oc kongen *FM* 486 (1510). om saa belagades, thet then werdig herre komme tha til wastena . . . tykte myk icke oradeliget wara *BSH* 5: 521 (1512?).

orakadher (*n.* **vraghet** *FH* 3: 4 (1414)**),** *p. adj.* [*Fdan.* uraget] *utan radering.* eet opet pärkmens breff vraghet oc vscrapet *FH* 3: 4 (1414).

oran, *f. L.* — **orana bot (oruna-),** *f. L.*

oranbot, *f. L.*

oransakadher (oranzsakadher: -at *Bir* 2: 174, 3: 432; **-adha** *ST* 385**),** *p. adj. icke ransakad.* änkte j sinom ordhom ällir gerningom latir hon oransakath *VKR* VIII. *MP* 1: 242. *Bir* 1: 110, 2: 174, 3: 432. *ST* 385.

ordan, *m.* [*Mnt.* orden. *Lat.* ordo] **1)** *orden, munk- el. nunneorden.* wi . . . hawom os badhen ingiwit til nydala clostre i rettan ordansins brodherskap *SD NS* 1: 565 (1406). **2)** *ordning, vapenslag.* mällen sollanärana, bysso skyttarana, äller hwath ordan the kwnna wara j härenom *PM* 34. **3)** *ordning, bestämd plats i hären.* han haffde stridh gjorth annarledis än bwdith war j rättom ordan oc skikkilse *PM* 20. at jngen skal dirffwas skelya segh fran härenom äller banereno vndy hwilkit hwar är j sinom ordan skikkadher *ib* 22.

ordin (*RK* 1: 329; *Bir* 5: 85; *VKR* 1, 2, 8, 27; **-ins** *Bir* 3: 208; *VKR* 1, 7, 8, 12; **-insins** *ib* 8, 9; *Bir* 4: 49. **ordhin** *ib* 5: 72. **orden** *SD NS* 2: 228 (1409); *Bir* 4: 25, 59, 72, 73, 5: 37, 90; *Su* 153; *LfK* 152; **-ens** *SD NS* 1: 381 (1404, *gammal afskr.*); *Bir* 4: 23; **-enin** *VKR* 5. **ordon** *ST* 91, 155, 426; *Lg* 3: 433; *Di* 291; **-onen** *ib* 294. **ordhon** *Lg* 3: 417; *Di* 291**),** *m.* [*Mnt.* orden. *Lat.* ordo] *eg. ordning, regel.* **1)** *ordensregel.* waar ordin sigher swa *RK* 1: 329. **2)** *förening af menniskor som lefva efter en ordensregel, munk- el. nunne-orden.* thässe limnadzsins ordins munka *(professores ordinis istius) Bir* 3: 208. ofwirgaff sin ordon oc munka lifwirne *ST* 91. sancti bernardi orden ok liwerne *SD NS* 2: 228 (1409). thera ordens reghel *ib* 1: 381 (1404, *gammal afskr.*). j sancti saluatoris ordins clostrom *VKR* 1. at opinbaara oc skipa een nyan ordin oc reenlifue *ib.* huilkins ordins reenlifue är swa skipath *ib.* gaa til annan ordin oc reenlifue *ib* 27. *ib* 2, 5, 7, 8, 9, 12. *Bir* 4: 23, 25, 49, 59, 72. *ST* 155, 426. *Lg* 3: 417, 433. *Su* 153. *LfK* 152. wil jach ordon mz idher *Di* 291. gaff sik j ordhon mz them *ib.* bleff widh ordonen lenge sydhan *ib* 294. *Jfr* **kartysa-, predikara-ordin.** **3)** *ordning, bestämd plats.* systrana sithin bägghia wäghna a höghra hand oc winstra äptir sin orden *Bir* 5: 37. *ib* 85. the systra som wiku thiänist haffua äpther sinom ordhin *ib* 72. *ib* 90. — **ordins bok (ordens-),** *f. ordensstadga, ordensreglemente.* skolom wi . . . för eder göra som ware ordensböcker utwisa *DD* 1: 140 (1487, *eft. aftr. fr.* 1734).

ordinera (-adher), *v.* [*Mnt.* ordeneren] *förordna.* suerigis rikis sendebod. som ordinerede och beskickede äre medh rigsens werff och ärinde til liffsland *FH* 1: 120 (1493, *gammal afskr.*). *Jfr* **forordinera.**

orþ (oordh: oordha *RK* 2: 2605. *pl. lika med sing.* **ordher** *LfK* 174**),** *n.* [*Isl.* orð] *L.* **1)** *ord, yttrande, tal.* ther sagdhe han the siw ordhin som scrifwadh finnas i lästinne. thz första var . . . fadhir forlat thöm thätta. thy at the vita äkke hwat the göra. j thy ordheno beuistis stort thoiomodh. stoor kärlekir. oc osighelikin godhlekir *Bo* 202. *ib* 203, 204. han slo mz orþe tel döþ ananiam ok saphiram *Bu* 100. vndra . . . hänna vitorleka orþ *ib* 144. skör ordh *Bir* 1: 237. tala faanyt ordher *LfK* 174. nokan þerrä . . . med ordhom äller gärningom mysförmä *SD* 5: 606 (1346). the som skulle nw andra förega oc lära badhe mz ordhom oc äpthterdömom *Su* 153. mz orlofwe fallir iak i ordh *(i talet)* for min herra *Bo* 93. *SO* 7. han kunne näplika til ordha fa *(få fram något ord) Fl* 1269. swänska warth tha saa tiil ordha *(yttrade sådana ord)* som them mz rätta bordhe *RK* 3: 3148. the skinnade brende oc giordo mord for konung karl

wiste aff eth ordh *ib* 2: 7762; *jfr* **4.** — *ord, uttryck.* þät litla orþ (ɔ: aue maria) han kunne ensamen läsa þät gik hanom aldregh w minne *Bu* 7. — ordh fran ordhe, *a) ord från ord, ord för ord, ordagrant.* screfuo . . . stundom ordh fran ordhe *(verbum ad verbum)* oc stundom ordhanna vndirstandilse ok siin *Bir* 2: 322. swa ludhande ord fran ord *SD NS* 1: 77 (1401). *ib* 100 (1402), 609 (1407-10). *SJ* 89 (1439). *b) till punkt och pricka, noggrant och fullständigt.* berätte hänne ordh fran ordhe huru thetta ärandit sik hafdhe *ST* 467. — ordh fran ordhe til ända (fran ordhe ok til ända), *noggrant och fullständigt till slut, alldeles från början till slut.* tha böriadhe han säghia ordh fran ordhe alt til ända, huru falslika oc oärlika han hafdhe sins brodhirs . . . hustru belughit *ST* 449. tha byriadhe petrus sighia for honom thera athbyrdh oc färdh fra ordh oc til ända *ib* 47. — ordh ok ände, *allt från början till slut.* forstodh faustinianus aff thera färdh ok thera modher ordh ok ända *(omnia ut acciderant per ordinem audivit) Bil* 354. **2)** *ordspråk.* ma iak nw wäl sighia thz ordhit *(proverbium)* som almännelika sigx af almoganom hulkin som tholughir är han forsmas af allom *Bir* 1: 57. thz är gamalt ordh, gläkt är gesta ögha *ST* 295. *SD NS* 2: 10 (1408). **3)** *tal, samtal.* ath wy . . . warom till ordz medh . . . her claws rwnow *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). wij motte sammankomma till ord *RK* 3: *(sista forts.)* 5144. koma the til oordha *ib* 2: 2605. *ib* 4218. kom til ordha mz enom hans clerk *Lg* 3: 207. *ib* 214. *FM* 175 (1504), 206 (1504). ther weliä thaa naakre aff os kommä edher til ordhä *ib* 213 (1504). waro the vppa nycöpung til orda *RK* 2: 5397. *ib* 4600. saa länge wy haffua warit til orda . . . medh sweriges radh oc meneghe swergis inbyggere *BSH* 4: 3 (1471, *samt. afskr.*). som jach eder sielff myndelige till ordhe vore *ib* 254 (1500). **4)** *tal, rykte.* i folkeno gik ordh af, at han var en armbir fane *Bo* 30. ther skulle enkte ord aff gaa *RK* 1: 2562. lääť gaa ordh af at the varo sände wt af rikeno oc biltoghe lagdhe *Bil* 599. j ordom gaar huru knuther ville norge vinna *MD* 341. som ordh *(ondt rykte)* haffuer oppo sigh *SGG* 133. **5)** *ord, löfte.* gudh wil halda siin ordh widh iacob *MB* 1: 222. *Di* 287. halda ord ok louan sina *KS* 33 (84, 35). halda daghtingan och ordh *RK* 2: 4592. *ib* 3: *(sista forts.)* 6084. the era hiit kompne a ider ordh *ib* 1: 3814. **6)** *Ordet, Guds Son.* ordhit ther siälwir visdomen är gudz fadhirs son *Bo* 136. ordhit är giort köt *Bir* 1: 107. *ib* 249, 2: 267, 3: 300. — *Jfr* **avitis-, bakdantans-, bakmals-, baktalans-, bana-, barna-, buþ-, delo-, eds-, firnar-, flätio-, for-, gabbilsa-, gamans-, giptar-, glädhis-, hads-, hadhvetilsa-, hadhvetis-, himirikis-, hughnads-, hughsvalilsa-, ia-, kärleks-, löghis-, manz-, mät-, mätanz-, mäts-, o-, oqvädhins-, oqvädhis-, oqvämda-, oqvämdis-, oqväms-, skrapan-, smikra-, säktar-, þokka-, vins-, vits-, vredhis-orþ.** — **orþa far,** *n. L.* — **ordha fulder,** *adj.* = **ordhfulder.** mz sqwallir oc ordafull talan *Su* 355. — **ordha kringer,** *adj. ordfyndig. Bir* 4: 307. — **ordha qvädhe?** *n. ordspråk, visa, spe, gäckeri.* ath iak skuldhe wardha hwaria barne till ordha wädhe *(trol. för* ordha qwädhe*)* och ath lyghe *Lg* 3: 121. *Jfr* **ordhqvädhe.** — **orþa skipti,** *n. L.* — **ordha säkker,** *m. eg. ordsäck, med ord fyld säck; pratmakare.* thän ordha säkkin *(saccus verborum)* sagdhe som han ville ok ey som han skulle *Bir* 3: 207. — **ordha värk,** *n. med ord utfördt verk.* kallas hans *(vår Herres)* siälffs ordaüärk iärtekne *MB* 1: 293.

ordh (oordh. orth), *m.* [*Mnt.* ort] **1)** *hörn.* eth steenhws a kirkie gathunne i orden wiidh torghit *FH* 4: 45 (1456). een gardh som beläghin är när hanom i oordhen *SJ* 63 (1436). mädh norra ordhenom *ib* 97 (1440). *ib* 249 (1456?), 249 (1453), 258 (1457). *Urk. fr.* 1424, 1435, 1474 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* **2)** *ort, ett fjärdedels qvintin.* skal man taga . . . colloquintida ϳ quintin oc ϳ ord *LB* 7: 329. en orth myndre eller mere *HSH* 19: 14 (1497).

ordhan, *f. Jfr* **for-, mäts-ordhan.**

ordhbodh (oordh-), *f.* [*Mnt.* ortbude] *hörnbod.* the oordhbodhin widh gatwna vnder sama hws *SJ* 12 (1423).

ordhbärare (ordbarare), *m. utspridare af rykten, sqvallrare.* aff tolk ordbarare matte mykit ont ok twedrect aff koma *SO* 109.

ordhebila (ordhebylla), *f.* [*Jfr Mnt.* ort *i bem. acies*] *hvass el. skarpslipad bila.* IIII par ordhebyllor *FH* 4: 84 (1499).

ordhfulder (-fullir), *adj.* [*Isl.* orðfullr] *mångordig, pratsam.* ordhfulla quinnor the som ondan käpt hafdho *Bo* 14. ordhfulle oc talurifwe *(verbosi et loquaces) ib* 158. then ordhfulle mästarin *(magister ille ventilator verborum) Bir* 3: 160. *LfK* 143, 189. ordhful talan *Bir* 2: 228. *ib* 1: *(Cod. B)* 350, 3: 348, 4: 307. skulu the klärkia vtuälias til mina gerning som ey haua ordhfullan visdom vtan ödhmiukt *ib* 2: 131. ordh fwlt sqwalder *Ber* 155. — *talför, ordfyndig, munvig.* han war swa ilzscoklokir oc ordhfullir, at iac formatte ey forvinna han mz ordhum *KL* 192. — *Jfr* **ordha fulder.**

ordhförare, *m.* = **ordhbärare.** *LfK* 107.

ordhförning (-nyngh), *f. tal, prat.* swa dana thalan eller ordhförnyngh wara mellan at föra *FH* 5: 12 (1461).

ordhgrander (orgrander), *adj.* [*Fdan.* ordhgrander] *i full öfverensstämmelse med juridiska formaliteter; med laga formaliteter öfverlåten?* ath fri ok hembla ok orgrant göra thet fornempda goz . . . for alla the ther kunno vppa tala *SD NS* 1: 314 (1404). *ib* 334 (1404), 464 (1405). ath fri ok hämlba *(för* hämbla*)* ok ordgrant göra thän for:da gardh . . . for:da olaff joonson ok hans arfwm for alla the som ther kunno oppa tala *ib* 601 (1406).

ordhhus (ordhus), *n. hörnhus.* thät fornempda ordhusit *SJ* 58 (1430).

ordhkasta, *v. ordkasta, ordvexla.* ey wil iak mz tik disputera äldher ordh kasta *Su* 116.

orþlös, *adj.* [*Fdan.* ordløs. *Jfr Isl.* orðlauss] *L. icke ordhållig, löftesbrytande. FH* 1: 54 (1485). *BSH* 5: 176 (1507).

ordhna, *f. Jfr* **oordhna.**

ordhogher, *adj.* [*Isl.* orðigr] *talför, munvig.* öpte siluestrum yfrit ordoghan vara ok käpthardan *Bil* 85.

ordqvädhe (ordhkuädhe *Bir* 2: 55**),** *n.* [*Isl.* orð-

kvædi] *talesätt.* hans ordhquädhe war et thätta. han är hözster innan bland manna som minst w(andar) j hwars hände är wäraldin *Bil* 382. almoghans ordhquädhe var swa om han *Gr* 281. *Bir* 1: 394. — *ordspråk.* swå som six i gamblo ordquädhe: hwar är sina wilda win *KS* 8 (17, 8). *ib* 46 (117, 49), 7 (119, 51), 467 (165, 73), 70 (173, 77), 71 (175, 78). *Su* 85. *Bir* 2: 66, 141. hawa wiise klärka fore ordhqwädhe, at ängin liknilse rinder allom fyrom fotom *MB* 1: 397. äfte almännelike ordhqwädhe *KL* 303. *Bir* 2: 55, 3: 151, 333. thz ordhquädhet som mz marghom är alt ofgäft *Su* 423. thz bansatta ordhquädhet *ib* 421. — *ordspråk, visa, spe, gäckeri.* vardh thöm til ordhquädhe *(factus est illis in parabolam)* *Bo* 182. *Jfr* **ordha qvädhe.**

ordhsidher, *m. talesätt.* är än nw en ordsidh far väl ok stat j froda fridh *RK* 1: *(LRK) s.* 217.

ordhstenbodh, *f. hörnbod af sten.* then ordh stenbodh meth en kellare *SJ* 349 (1468).

ordhstenhus, *n. hörnhus af sten. SJ* 58 (1430).

ordhstäf (ordhstaff), *n.* [*Isl.* orðstef] **1)** *talesätt, stående uttryck? refräng, slutord?* til hwaria sach ther marsken swara ordstäffuit mondo jw swa wara wtan man kan thz swa finna at the honom medh rettha offuervinna the sculo honom lydha och skatta tha heller the sculo alfändens vllykka fa *RK* 2: 4743. **2)** *inledningsstrof?* thera forman gärlekir han burdhe oc sang thzta ordhstaff: redhu kompana redhobone jwer thiokka skogha: oc gildo mz synd venisto jomfrw *Bil* 877.

oredder (orädder), *p. adj.* [*Isl.* úreiddr] *oförberedd.* äru alzstingis orädde oc obeskikkadhe *Su* 293.

oredha? (ooreedha. oredhe), *f.? oreda, oordning, förvirring.* thz han aldrigh giorde thenne ooreedha *RK* 3: 760. göre ther stoor oredhe bland almogen *BSH* 4: 293 (1501).

oredhelika (oredelige), *adv.* [*Mnt.* unredeliken] *oredligt.* som emot them oredelige giordt hade *HSH* 24: 76 (1516).

oredhoboin (oredhaboin: -bona *MP* 1: 6. **oredheboin: -bone** *Ber* 154**),** *p. adj. oförberedd.* at wi skolom ey finnas oredobone *(imparati)* nar owinine koma *Bir* 1: 192. *MP* 1: 6. *Ber* 154.

oren (oreen. vren *Bil* 308; **vreno** *Bu* 135. **ören: örent** *Al* 1627**),** *adj.* [*Isl.* úhreinn] *oren. i eg. mening.* thu scalt ensamin daghlica rensa alt thz oreent är i clostreno *KL* 301. vatn som är thiokt oc orent *Bir* 2: 31. mz swarto oc oreno ogns sote *Gr* 277. *Lg* 95. then fughil örent gör sit näste *Al* 1627. — *oren. i sedlig el. religiös mening.* gak häþan ren fra vreno *Bu* 135. sua hauar iak þo rönt mik sialuan sköran ok orenan *ib. Bil* 308. oren *(immundus)* ande *MP* 1: 93. *Bir* 3: 73. then orene andin *ib* 197. *Lg* 3: 413. af renom *(för* orenom*)* huxsilsom. ordhom ok gärningom *MP* 2: 73. — *oren. enl. den Mosaiska ceremoniallagen.* wara sik fore oskiran mat oc orenom *MB* 1: 371. hannar oreen thing *ib.* sidhan han wardher malata, eller andra ledh oreen *ib.* the diwr som ey drypia theras födho, hwilkin j laghin forbwdhos at offra swasom oren *Su* 293. — *icke renad, ännu i skärselden varande.* för alla orena siäla wägna *DD* 1: 154 (1494, *nyare afskr.*).

orenleker, *m. orenhet.* at sta mote kötzsins orenlek *KL* 328.

orenlika (wrenlika *Bil* 308**),** *adv.* [*Isl.* úhreinliga] *orent, utan renlighet.* orenlika byggia *Al* 1631. *KS* 24 (58, 26), 43 (110, 46). — *orent. i sedlig mening.* wrenlika lifwa *Bil* 308.

orenliker (vrenliker: -lik *Bil* 305. *n.* **vrenlikit** *Bir* 2: 50**),** *adj. oren, orenlig.* vm nakat vrenlikit drypir owan til a han *Bir* 2: 50. all vrenlik thing (som naturen krafde) *Bil* 305. — *oren, smutsig, som afser orenlighet el. smuts.* befälte henne thz fulasta oc orenlikasta ämbite . . . j klostreno war *(jfr motsv. ställe KL* 301: biwdhir iac thic at thu scalt ensamin daghlica rensa alt thz oreent är i clostreno*)* *ST* 272.

orenlikhet (-heet *MB* 1: 507. **oreenlicheet** *VKR* 2. **orenlighet** *Bir* 4: 100; *Lg* 69, 823; *MB* 2: 269. **orenligheeth** *LB* 7: 79. **orenlekhet: -hetz** *Bir* 3: 153. *pl.* **-ir),** *f. och m.?* (*Bir* 1: *(Cod. B)* 350; *MP* 1: 28) [*Fdan.* urenlighedh] *det som är orent, orenlighet, smuts, träck.* mz thräk oc alle orenlikhet *Bo* 182. tarmana . . . ärw opfylthe mz klympade och ginomhärde orenligheeth *LB* 7: 79. flädhallin hauir . . . lönlikin vtgang sins orenlikhetz *Bir* 1: *(Cod. B)* 350. *KL* 245. *MP* 1: 6. *Gr* 280. *Bir* 1: 68, 156, 278. *MB* 2: 269. kasta wt oreenlicheet aff clostreno *VKR* 2. *Bir* 4: 100. wtwräka aff clostreno orenlikheter *ib* 5: 30. — *oren beskaffenhet, orenhet, orenlighet.* likamins orenlikhet *MB* 1: 506. *ib* 507. for karsens orenlikhet ok fulo lokt *KL* 87. *Bir* 2: 31. — *orenlighet, orenhet. i sedlig el. religiös mening.* anduarþaþe sik alle orenlikhet oc wranglikheet *KL* 186. the bönin . . . skal vara fräls af alle orenlikhet *Bo* 103. fly alla syndenna orenlighet *Lg* 823. orenlikhetzsens ande *MP* 1: 28. *KL* 196. *Bir* 1: 95, 2: 107, 114, 3: 153. *Lg* 69. hafua skörlifnadz mäniskior orenlikhetz *(orena)* huxilse ord ok gärningha *MP* 1: 71.

orf (urf), *n.? L.*

orfegdh, *se* **urfegdh.**

orgha (oorgha: -or *Su* 286. **vrgha: -onar** *KL* 345; *Lg* 3: 569**),** *f.* [*N.* orga. *Lat.* organum. *Jfr Isl.* organ] *orgel.* harpo oc orghor *(cithara et organo)* at leka *MB* 1: 164. lekandis j orghom *ib* 2: 173. vrghonar stymadhe *Lg* 3: 569. hördhe hon . . . vrghonar leka *KL* 345. *Bir* 4: 59, 60. *MB* 2: 230. *Su* 137, 172, 201, 286, 327, 441. wärdzlik qwinna är diäfwlsins orgha *Ber* 159. — **orgho leker (orghalekir** *MB* 2: 247. **orgha leekir** *Su* 213**),** *m. orgelmusik. MB* 2: 247. *Su* 213. *Lg* 3: 131. — **orgho makare (orgamakare),** *m. orgelbyggare. ss tillnamn.* mestar laurens orgamakare *SJ* 249 (1456?). — **orghomästare,** *m.* [*Jfr Isl.* organsmeistari] *orgelbyggare. ss tillnamn.* lot vp mester laurensse orgomestara thet stenhuset *SJ* 249 (1456?). — **orgho sanger (vrgho-. orgha-),** *m.* [*Jfr Isl.* organasöngr] *orgelmusik.* gläþias . . . viþ vrgho.sang *(tympana et organa audire)* *Bu* 491. glädhias til orgha sang *(sonitum organi)* *MP* 1: 59. orgho sangx liudh *ib* 28.

orghelmakare (orgelmakere), *m. orgelmakare, orgelbyggare. ss tillnamn.* vndher mester laurens orgelmakere hus *SJ* 285 (1460).

orimlika, *adv.* [*Jfr Mnt.* unrim, *m.*] *orimligt, oskäligt. GS* 30 (1380).

orivin (v-), *adj. orifven, oförstörd.* the funnu

. . . ena graff af dyrum marmorsten än standa vriffna *Bil* 274.

orka (**örka** *L.* **-ar, -adhe, -at.** *pres.* **orkir** *Bir* 2: 98), *v.* [*Isl.* orka] *L. eg. arbeta. orka, förmå, stå ut med. med ack.* som ey orkadho *(stodo ut med, förmådde gifva)* allaledh dyrt offer *MB* 1: 479. — *med dat.* orkar han ey *(kan han ej erlägga)* botum *SO* 294. *ib* 297. hwar som ey orkar skipan sinne *(ej kan bruka sin rätt till ållonbete) TB* 74. — *med prep.* wäkker os godh natura til godhan hugh eller godhgerninga, oc forskullom wi ängaledh os gudz winskap eller himerike, thy at himerike är ower wara natura, oc änkte thing orkar eller forma ower sik siälfft *MB* 1: 392. pläghir sundir slita oc slaa mz fotomen . . . thz diur som han orkir owir *(animal cui prævalet) Bir* 2: 98. stort vnder war huru henna kroppir orkadhe ther vidhir *Lg* 3: 509. — *med inf.* þu . . . orka väl äruuþa *Bu* 498. thän . . . mik hafuir erlikare kläth en thu orkar mik klädha *Bil* 570. *Bo* 13, 21. orkä ey leghodränger päninga bötä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). orkar e han sin edh föra *SR* 13. orkadhe ekke see sin son döö *Lg* 3: 377. hwath orkin ij *(kunnen I förmå eder att)* fore transagoras saka alexandrum nw forwraka *Al* 1719. äpter thy som hans päninga orka at klädha han *MB* 1: 81. — *med part. pret. n.* hon haffdhe näplika thz orkat lidhit *Lg* 3: 428. — **orka fram,** *orka, förmå, gå i land (med). med prep.* mädh. thöm ther styra ville ok orkadhe äkke fram ther mz *(regnare volenti et non valenti) Bo* 195.

orkolös (**-löös** *MB* 1: 31, 33), *adj.* [*Fnor.* orkulauss] *sysslolös, overksam.* hwi sat han swa länge orkolöös *MB* 1: 31. *ib* 33, 128. *Su* 386.

orkolösa, *f. overksamhet. Bo* 45.

orlof (**orlofua** *Fr* 1999 *(i rimsl.).* **aarloff** *SO* 5. **orluf** *L.*), *n.* [*Isl.* órlof. *Jfr Mnt.* orlof] *L. lof, tillåtelse.* hafdhe ther enkannelica orlof til *Pa* 10. beddos orloff til at han nidir hugga *Bil* 871. honom gafs orlof fara i sin eghin klädhe *Bo* 196. *MB* 1: 409. *Bir* 3: 252. thu hafdhe ey mic giuit orlof *KL* 264. vtan waart orlof *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*). vtan paafwans orloff *Bir* 2: 23. mz pauanna orlofwe *ib* 69. *ib* 4: 9, 118, 119. *SO* 30, 31, 98, 143, 153. mz orlofwe *(med förlof)* fallir iak i ordh for min herra *Bo* 93. *Al* 4971. soff ful hart när sinne brudh mz orloff sakt en onde hwdh *RK* 2: 6039. swa at iak mz gudz nadh oc hennas hälaghetz orloff straffar henne för hennas owermatto graat *Lg* 3: 417. — *särsk. tillåtelse att resa el. att aflägsna sig, orlof.* bedhis iak orloff at fara min wägh *MB* 1: 206. beedz orlof fara thädhan *Bo* 19. han gaff honum orloff heem at ridha *Fr* 811. *ib* 1480. *Fl* 1963. *Al* 3903. *Va* 29. *RK* 3: 4145. the herra toghe orloff heem fara *ib* 2: 200. wilin i mik ther til orloff giffwa thenna resa mz honum a sla *Al* 7962. gifuin mik orloff at thetta sin, at leta äpter blanzaflor *Fl* 470. them wardh orloff genast vnt *Al* 8081. mz hans orloff foor moyses fra honum *MB* 1: 286. giwin mik orloff til mins herra *ib* 206. *ib* 2: 57. gaf han hänne orloff *(licentiavit) Bo* 159. *MB* 1: 252. *Iv* 1885, 2045. epthir orloff wore giffuith *(d. v. s. sedan sammankomsten blifvit upplöst) SO* 4. sidan orloff är giffuit aff åldermannen *TS* 23. tå som orloff giffz til goda natt *ib* 25. *SGGK* 107. wi . . . gawom thik got orloff *(affärdade dig väl)* mz mykle götzsko *MB* 1: 211. nu vil iak idhart orloff hafua *Iv* 2465. vil iak orloff aff idher hafua *Fl* 1949. jach wil . . . orloff aff honum sielffuom faa *Fr (Cod. B)* 2274. *Iv* 1871. nu bedhis iak orloff at iak ma mz idhart minne hädhan fara *Fl* 514. beddes orloff *Va* 48. beddos the . . . orlof af varefrw *Bo* 221. orloff aff honom badh *RK* 2: 5564. — *afsked.* tok orlof af kunugenom *Bu* 498. *Bil* 269. 844, 851. *Fl* 551. *Iv* 3548. *Fr (Cod. B)* 2275. *Al* 4242. *Va* 21. tagher abraham orloff *MB* 1: 192. *Fl* 631. *Iv* 1958, 2471, 2991, 3887, 4386, 4700. *Fr* 264, 847, 1999, 2714. *Va* 45. — *orlof, tillåtelse att lemna tjenst, afsked ur tjenst.* thaga tiänisth ellir aarloff *(afsked ur tjensten) SO* 5. giffwi piltbenom orloff *ib* 18. — *fritagande, frihet, befrielse, dispens.* takar orloff vndan nakro wars herra budhordhe *MB* 1: 463. taka orloff vndan wars herra budhordhe oc lösn *ib.* giwe nakath orloff fram om wars herra budhordh *ib* 466.

orlova (**-adhe**), *v.* [*Isl.* órlofa. *Mnt.* orloven] *gifva tillåtelse att gå,[1] låta gå, afskeda, hemförlofva. med ack.* orloffwadhe josue folket *MB* 2: 66. — *gifva tillåtelse el. dispens åt, fritaga. med dat.* magho kirkionna formän orlowa mannom, mot thy at war herra biwdher siälwer *MB* 1: 464.

ormber (*pl.* **ormar**), *m.* [*Isl.* ormr] **1)** *orm.* lät orma röras *Bu* 101. tua öþlor ok tua slar ok tua orma *ib* 506. styggis som widh en orm ellir ödhlo *Bil* 455. stundom födhis ormber aff orme *MB* 1: 294. han är swa. som ledhaste ormbir j minne a syn thy at swa som ormen är styggare ok människiomen hatughare än nakar annor diur. swa är han fulare j minne asyn än nakar annar *Bir* 1: 70. *Bil* 236, 830. *Bir* 2: 37, 3: 73, 74, 75. 77. *MB* 1: 160, 161, 265, 284, 293. *Lg* 91. orm i qwidh *LB* 7: 10. — *ss hjälmprydnad. Di* 59. — *Jfr* **er-, eter-, hug-, hus-, spol-, stikil-, tomt-ormber. 2)** *kryp, lus?* orm i haar *LB* 7: 11. for orm tak pors ok malörth ok läg j ätikio ok twaa hoffuidith ther wthi *ib* 2: 32 *(båda ställena möjl. att hänföra till* **3**). **3)** *ormlikt el. masklikt utslag, reform.* for ringorm a hals eller annar stadz tak een grönan heslewandh ok brädh smör j eenno panno ok läg honum j medh ok smör sidhan ther som ormen ligger *LB* 2: 32. *Jfr* **ring-, räformber. — orma bit** (**-biit** *LB* 7: 9), *n. ormbett. MB* 1: 411. *LB* 5: 80, 7: 3, 9. *Jfr* **orm-, orms-bit. — orma galder,** *m. besvärjelseformel hvarmed ormar tvingas.* som orma galdar kunne *Bu* 506. läsa orma galra *KL* 226. — **orma gräs rot** (**orma gress rooth**), *f.* [*Jfr Sv. dial.* ormgräs] *rot af geranium sanguineum Lin.?* for rotthor. tag orma gress rooth oc bren i eldpanno oc stengh vel fenstrena sa at rökin ey vtkomber oc rotthorna fly *LB* 7: 46. — **orma hudh,** *f. ormhud, ormskinn. Fr* 536. — **orma kyn** (**-kön**), *n.* **1)** *ormslägt, ormyngel.* thu styggelikit orma kyn *Lg* 3: 211. **2)** *slag af ormar.* alra handa orma kön *KL* 199. *Gr* 280. — **orma skin,** *n. ormskinn. LB* 7: 324. — **orma skiul,** *se* **orna skiul. — orma stynger,** *m. ormstyng, ormbett.* duger . . . for . . . ormastyngh *LB* 7: 10. *ib* 99. *Jfr* **orm-, orms-stynger. — orma tan,** *f. ormtand.* läpane *(näml. voro)* suasom orma tändir *Bir*

2: 96. *ib* 99. — **orma torn,** *n.* [*Isl.* orma turn] *ormgård.* loth konungen kastha konung gunnare j sith orma torn *(ormagard) Di* 253. *ib* 262. — **orma thräkker,** *m. ormträck. Bir* 2: 37. — **orma unge,** *m.* = **ormunge.** *Lg* 3: 211. — **orms bit (-biith** *LB* 2: 40**),** *n.* [*Isl.* ormsbit] = **orma bit.** *MB* 1: 411. *LB* 2: 40, 50. *Jfr* **ormbit.** — **orms eter,** *n. ormetter, ormgift.* fore wärsto orms ethir *LB* 4: 318. — **orms stynger (ormz styongher),** *m. ormstyng, ormbett.* dughir thz . . . fore ormz styongh *LB* 3: 149. *Jfr* **orm-, orma-stynger.**

ormbit, *n.* = **orma bit.** *Bir* 2: 6. *Jfr* **orms bit.**

ormbitin, *p. adj. ormbiten. Bil* 750.

ormsliker, *adj. ormlik.* han är suasom orm vnge föddir aff ormslicom *(serpentino)* fadhir oc ormslike oc etirlike qvinno *Bir* 3: 75.

ormstynger (-stinger. -stingher), *m. ormstyng, ormbett.* doger för . . . ormstyngh *LB* 8: 48. doger ffore ormstingh *ib* 2: 44. for ormsting *ib* 60. *Jfr* **orma-, orms-stynger.**

ormunge, *m. ormunge. Bir* 3: 75. *Lg* 3: 209, 211. *Jfr* **orma unge.**

ormynd, *se* **urmynd.**

ormyrt, *f.* [*Sv. dial.* ormört] *plantago coronopus Lin.?* serpentina ormyrth *LB* 6: 284.

orna, *se* **urna.**

orne, *m.* [*Sv. dial.* orne. *Jfr Isl.* runi] *fargalt. LB* 7: 237. VII söer och II orne her vedh slottet och IX söer och II orne i ladegarden *HSH* 19: 168 (1506). *Jfr* **runi.** — **orna skiul (-skywl)?** *n. svål på en galt?* hans skin var harth som eth orna *(trol. för* orna*)* skywl *(hans horond var sua hart sem sigg villigaltar) Di* 225.

ornera (-adhe, -adher), *v.* [*Lat.* ornare] *pryda, smycka.* kirkionna gaffla . . . orneradho the oc pryddo mz kronom aff gulle oc gulspirom *MB* 2: 230. wärldinna skapare haffwer swa hedherlika ornerat hymblana mz stiärnom oc planetom *Su* 203. *ib* 146, 181, 202, 280. *ST* 527. *LfK* 242.

oro (oroo. vro *Bil* 303, 346. **wro** *RK* 1: 3812**),** *f.* [*Isl.* úró] **1)** *oro, ofred, ofredande.* han hauer ider radith mykla wro *RK* 1: 3812. han tholde dighra oro aff konunghenom (aff) cecili(a) *Bil* 781. *Bir* 1: 238. han skal ey swa akta ok älska litla hwilo oc roo at han skal koma j langa oroo *ib* 3: 336. the sagdho sik ey thora minzsto myg göra oro j hans herberghe *Lg* 164. — *oro, störande.* hon ville ängom göra oro *(inquietare) Bir* 3: 201. enkte stim älla bang androm orogörande *Ber* 30. **2)** *oro, oväsen, buller.* diäfla giordhu jemdighra vro ther som för j rom *Bil* 303. skildir fra värlinna oroo *(strepitu) KL* 225. **3)** *ansättande, äggande, frestelse.* matidiana hafdhe dighra vro aff sins husbonda brodher til wloflikan lusta ok älskogha *Bil* 346. **4)** *oro, inre oro, bekymmer.* hiärtans oro *MB* 1: 440. hafdhe han omak ok oro j hughenom *Bir* 1: 325. **5)** *lidande, qval, plågor.* han *(Regulus)* hiölt sin eedh sina fiende troo ok leedh ther fore stoor oroo *MD (S)* 261.

oroa (uroa *MB* 1: *(Cod. B)* 549. **orogha** *Bir* 1: 252; **-as** *ib (på två st.).* **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* úróa] **1)** *oroa, ofreda.* han oroadhe anastasiam *Bil* 486. forbödh os gudh at oroa them *MB* 1: 431. **2)** *oroa, besvära, störa.* thz som os ij thässo gudz huse swa opta oc hardhelica oroar *Bo* 137. oroa ey hans hwilo *MP* 2: 224. **3)** *oroa, anfäkta, fresta.* nakar rönt giri oroadhe mantzins hugh *MB* 1: 144. gudhlika män oroar han *(djäfvulen) ib* 277. hon later ey aff at uroa *(Cod. A* fresta 234*)* swenin daghlika mz oföghelikom ordhom *ib (Cod. B)* 549. *Bir* 1: 50, 252, 312, 2: 87. **4)** *oroa, bekymra.* oroande j vmsorg *(inquietans per sollicitudines) Bir* 1: 278. — *refl.* **oroas,** **1)** *oroas, besväras, plågas.* skal iak kasta mina thistil borra j hännas klädhis fald aff hulkom hon skal mangfallelica oroas *(inquietabitur) Bir* 3: 31. iak skal insända j hänna hiärta vmskiptelica thanka aff hulkom hon skal mangfallelica oroas *(perturbabitur) ib.* oroghas aff laghanna härsko ok thungha *ib* 1: 252. at thänkia laghin wara mykit othologh ok at han skulde oroghas j thera gömo *ib.* **2)** *oroas, anfäktas, frestas.* thu oroadhis aff ängo otholomodhe *Bir* 1: 390. **3)** *hafva svårighet?* at the skuldin ey ofmykit oroas *(inquietarentur)* at faa sömpn äptir mödho ok äruodhe af them hardha klädhabonadhenom *Bir* 1: 361.

oroliker (-likin *KL* 363. *f.* **-lighen** *MB* 2: 121**),** *adj.* [*Nyisl.* úróligr] **1)** *orolig.* mz . . . orolicastom hugh oc sinnom *Bir* 2: 273. *Su* 388. vardh swa orolikin i sinom krop at ängin formatte han halda *KL* 363. qwinnan . . . haffde varit . . . orolighen *MB* 2: 121. tungan är orolikt ilt *MP* 1: 172. al vanskipat thing osynlik äru orolik *ib* 2: 60. **2)** *oroande, besvärlig, plågsam.* then swedhen oc orolike kladen *PM* 19.

orolikhet (orolighet *Bir* 5: 5. **oroligheth** *Lg* 3: 133**),** *f. oro.* natthen, allom giffwin til huilo, omwändhis them til orolikhet *Su* 117. *Lg* 3: 133. *Bir* 5: 5. haffwer . . . giort androm skadha oc orolikhet *LfK* 160. — *orolighet, beteende hvarigenom man oroar el. ofredar.* pukannas orolikhet *Lg* 3: 414.

orre, *m.* [*Isl.* orri] *orre. ss tillnamn.* gudhmundus et nycholaus filij petri condam dicti orræ *SD* 3: 37 (1311).

orrosta? (orosta *L.* **oresta** *L.* **orästa),** *f.* [*Isl.* orrosta. *Fgutn.* orista] *L. strid.* vespasianus stridde ok sigradhe xxxij orästur *(tricesies et bis cum hoste conflixit) Bil* 319.

orudder (orydder), *p. adj. L.*

orutin (orotin *MB* 1: 107. **uroten** *L.***),** *p. adj. L. orutten, ej ruttnad.* thäs vphängda manzsens likame bleff orutin ok vtan onda lokt thre wiku *KL* 22. *Bil* 652. *MB* 1: 107. *KL* 26. *MP* 1: 50. *VKR* 82. *Bir* 3: 239, 4: 40. *Lg* 69.

oryggiadher, *p. adj. oryggad, orubbad, oryggli̇g.* tha skulle thenna gaffwan haffwa standet stadugh och fast och oryggiat medh nokre lijst *SJ* 223 (1453).

oräddelika (orädlika *KL* 16**),** *adv.* [*Jfr Isl.* úhræddiliga] *utan rädsla, dristigt. KL* 16, 194. *Bir* 2: 153, 3: 91, 133. *VKR* XIV, XIX. *Su* 368.

orädder (oredh *RK* 3: *(sista forts.)* 4683. **w-rädder** *Bil* 226. **v rädder: -an** *Bu* 181. **vrädder: -a** *ib* 185; **-e** *RK* 1: 393. **vredder: -an** *Bu* 398**),** *adj.* [*Isl.* úhræddr] **1)** *orädd, oförskräckt, utan fruktan, dristig, frimodig.* tröste þöm ok baþ þöm vrädda up

standa *Bu* 185. räkte hon fram halsin orädh *Bil* 539. far orädder *MB* 1: 254. frome hälade ok men vrädde *RK* 1: 393. *Bu* 181, 398. *Bil* 226. *MB* 1: 505, 2: 404. *KL* 187, 411. *Bir* 1: 168. *RK* 3: 32. **2)** *utan fruktan, obekymrad, trygg, säker.* han ma vara sua oräddir *(securus)* suasom kyklingin vndir modhirna vingom *Bir* 2: 89. *RK* 3: *(sista forts.)* 4683. thw vari aldre oräd *(secura)* vm thik *Bir* 2: 165. han war orädder eth aar vm maat *RK* 1: 2247. han war orädder wm thera dödh *ib* 3971. mente wara oräd *(utan fara)* for all the swerd i wärilden wara *Di* 49.

oräfsaþer, *p. adj. L.*

oräfster, *p. adj. L.*

oräknadher, *p. adj. oräknad, icke tagen i beräkning.* gaff hanom sina betalning til fulla nöghio lxxx (80) marker i giort silfuer ok redhom päningom gerningena i silfrit oräknadha *SJ* 145 (1446).

oräknande, *p. adj. ojämförlig, makalös.* j honum var . . . oreknande *(incomparabilis)* snille *Bir* 2: 46.

orät (u- L.), *adv. L. Jfr* **orätfangin.**

orätfangin (*dat. sing. n.* **-fangno. -fagno** *ST* 498), *p. adj. orättfången.* aff orätfangno goze *ST* 189. *ib* 483, 484, 494, 498, 499. en oräthir fangin *(för* oräth fangin*)* päningir han draghir wth adhra tiio *GO* 256.

orätfärdhelika (-liga), *adv. orättfärdigt, orätt.* at j giort haffwen o rätfärdeliga *MB* 2: 98.

orätfärdhogher (-färduger. -färdig), *adj. orättfärdig, orättvis, orätt.* öffver alla oretferdoga saker *FM* 121 (1501, *gammal afskr.*). thet trwgelige orätfärduga ban oder nade mich med trvger *HSH* 24: 107 (1517). at the engon orätfärdig gerning giort haffua *SO* 160. som . . . oretfärdige wigt haffuer *ib.*

oräthet, *f. oregelbundenhet.* enormitas, orätheth *GU* 3.

orätlika (orättelika *Bil* 854; *Bir* 1: 54, 232; *ST* 432, 447, 483. **orättelica** *Bir* 2: 41, 86, 3: 52, 75. **orätteligha** *MB* 2: 242. **oorätteligha** *RK* 3: 758. **urätlika** *L.* **vrätlikä** *FH* 3: 6 (1353). **vretlika** *KS* 48 (122, 52). **vrätleka** *Bu* 173), *adv.* [*Fnor.* úréttliga] *L. orättvist, på orättmätigt sätt, med orätt.* vrätleka räntar sins goz *Bu* 173. *Bir* 2: 86. orättelica aflat gooz *ib* 41. *ib* 1: 54. *ST* 483. ängin vretlika tunga medh sit wald *KS* 48 (122, 52). hulka orätteligha willo herras owir judhana *MB* 2: 242. thz war honum oorätteligha pa sakth *RK* 3: 758. *ST* 447. for een lagh sum iak vrätlikä gangit hafþe *FH* 3: 6 (1353). — *orättfärdigt, otillbörligt.* thine systersyni äru orättelika forkompne *Bil* 854. han girnadhis orättelika *Bir* 1: 232. *ib* 3: 75.

orättadher, *p. adj. förorättad.* en brodhor orättadhir af androm *KL* 287. bidhiande . . . thom som orättadhe äru *(injuriatos)* at tho forlatin thz *Bir* 3: 52. *ib* 429, 440, 464.

orätter (u- L. v-), *m. L.* **1)** *orätt, orättvisa, orättfärdighet.* — hava orät, *hafva orätt, hafva förfarit orätt el. olagligt.* kendis sik hawa orät *FH* 2: 113 (1438). — mädh orät, *med orätt, orättvist.* mz myklom smälek oc oräth kördho the han aff sinne wärdoghet *Lg* 637. at . . . en aff konungxsens tiänarom grypi thenna qwinnona mz förradilse oc orät *ib* 3: 669. mz orät henna liff aff henne dömande *ib.* mz swik fals oc orät *ST* 494. som thz landit mz orät besithia *ib.* — til orätta (*jfr Mnt.* to unrechte), *d. s.* thz görs mich til oretta *RK* 2: 4661. hon *(ängen)* war . . . til oretthä i marg aar for honom haldin *SD NS* 1: 441 (1405, *gammal afskr.*). han *(gården)* war ok er mik tel oretta af gangen *ib* 2: 117 (1409). ther henne wil brennä til orättä *(to unrechte)* for awndh skuld *Va* 9. *ib* 8, 10. *ST* 272, 291, 424, 447, 448, 479, 484, 494, 510, 544. *MD* 322. *MB* 2: 266. **2)** *orätt, orättvisa, oförrätt.* o hwat mykyn oc marghfallir var thässa wtländningians orättir *(den mot denne utländing visade oförrätten)* *Bo* 15. hämna sin orät *KL* 287. i blandh swa mangha gudz orätte *(oförrätter el. förnärmelser mot Gud)* *LfK* 204. at hiälpä them wt aff sin orät *Va* 10. vtan þän vrättär wärthe optare giordther *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). at näfnden hanum vrätt gyor *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hwar som nokro cristno folke giordhe orät *Bil* 567. at hämpnas . . . thän orät som thän diäffwllen haffwer giort idher *Lg* 293. **3)** *orättmätigt anspråk, obefogad anledning.* the hafdho ther til ey orät *Al* 8035.

orätter (orether: -a *LfK* 102. **urätter** *L.* **vrätter: -a** *SD NS* 2: 139 (1409); **-ä** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*)), *adj.* [*Isl.* úréttr] *L.* **1)** *orätt, orättmätig, olaglig.* aff annars oretha dröffwilsom *LfK* 102. än þän saken gifs, jäfwer oc räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa med sik *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). forbyudhir gudh . . . alla orätta oc falska winning *ST* 479. aff orättom skat, aff orättom tol, aff orätte köpslaghan *ib* 494. — *orätt, orättvis, vrång.* orätta doma *Bil* 884. *KS* 69 (170, 76). — *orättfången.* for orätto godze *ST* 494. *ib* 484. — mädh orätto (-u. -a *SD NS* 2: 139 (1409); *Lg* 3: 669), *med orätt, orättvist, olagligen.* än ther komber wald mz orättu gen stadhenom *Bil* 233. medh wald ok orätto *KS* 30 (75, 32). saghde thet wara meth vrätta fran konungenom oc kronone gangit *SD NS* 2: 139 (1409). *ST* 447. *Lg* 3: 669, 670. *BSH* 5: 491 (1511). **2)** *orättvis, orättfärdig, orätträdig.* wrangir ok orättir ware then domaren *Bir* 1: 15. kunungur orättr *(rex iniquus)* *KS* 48 (122, 52). — *orättfärdig, ond.* iordhin vpswalgh fordom them som orätte waro ok brutu mote mik *(absorbuit impios)* *Bir* 1: 46. — *som har en orätt sak.* iak wet mik orättän *(jag vet att jag har orätt)* *Va* 37. — *Jfr* **orätfangin.**

orätvis, *adj.* [*Isl.* úréttvíss] **1)** *orättvis, orättmätig.* orätuis skattir *MP* 1: 72. aff orätwiso goze *ST* 432. orätuis ilzska *Bir* 2: 303. **2)** *orättvis, orätträdig.* han awitir mik swasom orätuisan j dom *Bir* 2: 303. *MP* 2: 206. — *orättfärdig, ond.* han iordade orätuisan man mz godhom ok rätuisom *Bir* 1: 38. *ib* 113. saa then ther rett hadhe matte nywtha rett ok the oretwise ok skyllogo matte neffses *FM* 121 (1501). eet orätwist liffwirne *ST* 49.

orätvisa, *f. orättvisa, orätträdighet, orättfärdighet.* hans hiärta är fult mz orätuiso *Bir* 1: 70. aftok honum vingardhin mz orätuiso oc owiruälde *ib* 2: 85. rätuisa är . . . orätuisa nar hon jdhnas for giri älla othol *ib* 129. *ib* 86, 264. *MP* 1: 72.

orätvislika (orätwiislika *ST* 483. **orätwisleka** *Lg* 675. **orätuiselika** *MP* 2: 206), *adv.* [*Isl.* úréttvísliga] *orättvist, på orättmätigt sätt.* lat äkke af at göra thz som got är. än thot somlike orätuis-

lica skändas af thy *Bo* 87. plaghadhe them orätuislika *Bir* 2: 303. *Lg* 675. *Su* 451, 459. mz orätwisliko *(för -a)* afladho godze *ST* 429. *Bir* 2: 32, 86, 336. *ST* 483. — *orättrådigt. MP* 2: 206.

orökin (wrökin *Lg* 119**),** *adj.* [*Isl.* úrœkinn] *vårdslös.* sagdho mannin orökin wara vm sith haar *Bil* 630. *Lg* 119.

orönter, *p. adj.* [*Isl.* úreyndr] **1)** *icke rönt, icke känd.* kände hon . . . storan oröntan *(inexpertam)* sötma *Bo* 6. han hafdhe orönt *(icke rönt el. känt)* gudz rädhelika dom *MB* 1: 143. **2)** *som icke rönt el. erfarit (något), oerfaren.* oröntir *(inexpertus)* weet ther änkte af *Bo* 118. dröfwilse . . . gör oröntan man varughan ok idhnan *Su* 443.

orörande (w-), *p. adj. orörlig, fast.* rörande oc wrörande *SD NS* 1: 303 (1403, *gammal afskr.*). alth for:de her staffans goz, rörande oc o[rö]rende *BSH* 3: 298 (1471).

orördher, *p. adj.* [*Isl.* úhrœrðr] **1)** *orörd, icke vidrörd. HSH* 7: 14 (1469). lagho . . . the tinghen orördh *Lg* 3: 160. **2)** *icke vidrörd, icke omtalad.* enkte bleff orörth *MB* 2: 23.

orörlika, *adv.* [*Nyisl.* úhrœriliga] *orörligt. Bir* 3: 87. *Su* 195.

orörliker (-likin *KL* 187. **ordrdeleker: -leca** *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). f.* **orörlikin** *Bir* 3: 109. **orörliken** *Su* 19, 391. *n.* **orörlikt** *Bir* 2: 335. **orörelict** *FH* 3: 5 (1353). **orörlikit** *Bir* 2: 183, 216. **orörlikith** *PM* 25. *pl. ack. n.* **orörligh** *Su* 329**),** *adj.* [*Isl.* úhrœriligr] *L. orörlig.* han la orörlikin *KL* 187. thw äst likir kuärna hiule som är orörlikit *(immobilis) Bir* 2: 183. *ib* 216, 3: 109. *MB* 1: 318. *Su* 19, 391. rörligh och orörligh thing *ib* 329. orörlikt *(fast)* godz *Bir* 2: 335. alt vart gooz j helghaa . . . rörelict ok orörelict *FH* 3: 5 (1353). *SJ* 9 (1429). alth thz han ägher rörlikith oc orörlikith *PM* 25. *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

oröteliker (*ack. m.* **-liken** *Su* 441. *pl. ack. n.* **-liken** *ib* 15**),** *adj. icke ruttnande, oförgänglig.* bäzst loktande balsam. mz hulko nar dödho kroppane smörias gömas orötelike *(incorrupta) Bo* 43. *LfK* 73. *LB* 4: 342. af them thräm som kallas cedrus och cipressus hwilkin som hafwa orötelika natur *Ber* 72. *Su* 441. oröteliken löön *ib* 15.

orötelikhet, *f. och m.? oförgänglighet.* thu beprydes mz orötelikhetzsens äro *Su* 123. *ib* 173. renleken födher menlöshetena, menlösan födher orötelikhetena, oc orötelikheten gör människiona lika gudhi *LfK* 39.

orövadher, *p. adj. icke röfvad, icke plundrad.* bleff landit oröffuat *MD* 342.

os (oos), *n.* [*Isl.* óss, *m.*] *mynning, utlopp.* in bergsioar ós *SD* 1: 228 (1222-30). in øsioar ós *ib.* in ipso influxu ampnis de meridionali parte venientis, in stagnum proximum, vbi wlgariter dicitur syþra oos *ib* 2: 636 (1310). in exitu ampnis de stagno predicto, vbi wlgariter dicitur nyrraoos *ib.* — *särsk. åmynning hvari fiske idkas.* hawi hon ok henna arffwa then fornempda attundaloth i osith til äwerdhelika ägho *SD NS* 1: 170 (1402). — *Jfr* **ar-, fiske-, graf-, lagha-os.**

os (oss. oos), *n.* [*Fdan.* os, *f., någon gång n.*] *saft (af växt).* osith giort aff rosabladh *LB* 1: 96. oos aff rutha *ib. ib* 10: 7. fenekal stampat oc ooset blandat mz honagh *ib.* stöta gröna slaaen oc smöria henne med hennes oss *ib* 7: 28. stöth rööd löök oc dragh oseth op i nesan *ib* 34. plantago . . . skualper man hennes oss i sin mwn *ib* 71. *ib* 2: 33, 34, 38, 42, 53, 54 *o. s. v.,* 3: 80, 117, 118 *o. s. v.,* 7: 137, 139, 145 *o. s. v. Jfr* **fänika-, fänikals-, krassa-, märke-, märkis-, nätlo-, pila-, purlök-, purlöks-, sipuls-, skräppo-, valmogha-os.**

osadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* úsáinn] *osådd, obesådd.* thz iordhin giwer osadh *MB* 1: 372.

osagdher? *p. adj. förvist?* skulen i . . . ware osagde *(för* afsagde *el.* upsagde, *uppsagde?)* aff paradys ödh *MD* 7.

osain, *p. adj. L.*

osaka, *v. förklara oskyldig, fria.* thw skalth thom heller wäria och osaka *Lg* 3: 151.

osakeliker? *adj.* thu plaghas rätuiselika ok lastas mz osakelica *(trol. för* oursakelica; *inexcusabili)* pino *MP* 1: 9 *(motsv. st. s.* 245 *har* ovrsaklike*).*

osaker, *adj.* [*Isl.* úsekr] *L.* **1)** *icke sakfäld, fri från ansvar el. straff.* þän . . . osakan gyora sum þerä siälfrä samwitt oc skiel visär þöm sakan wara *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han gik them osaker fraa *MD (S)* 285. *SGGK* 108. **2)** *oskyldig.* at han o saker ther fore är *Fl (Cod. C)* 1726. — *Jfr* **ursaker.**

osakt, *f.* [*Jfr Mht.* unsenfte] *oro.* thz giorde konungenom osakt *RK* 1: 4043.

osakta, *adj. häftig, våldsam.* tholik osakta laat *Fr* 2406.

osakta, *adv. häftigt.* dörren osakta wp gik *RK* 1: 3846. *Va* 34.

osaktelika, *adv. häftigt, våldsamt.* huru han osaktelika rökkis *Bo* 189. the hafdho rökt han oc osaktelica farit mz honom *ib. ib* 197. *Lg* 3: 78, 79. *Su* 410.

osalder (osälder *L.***),** *p. adj. L. osåld. KL* 139. *SJ* 177 (1449).

osaltadher, *p. adj. osaltad. LB* 1: 97. 7: 190.

osalter, *adj. icke salt, osaltad.* then meste fisk i kwnne bestelle, bade salt och osalt *BSH* 4: 318 (1502).

osan, *f. osanning, lögn. Iv* 3296.

osander (u- *L.* **v-** *Bil* 111. *n.* **osant** *KS* 69 (170, 76); *KL* 419; *MB* 2: 411. **osat** *Al* 2650. **osät** *Fl* 349**),** *adj.* [*Isl.* úsannr] *L.* **1)** *osann, falsk.* sighr osant *KS* 69 (170, 76). *Fl* 349. *Al* 2650. *KL* 419. *MB* 2: 411. vitte hans vaktara vsanna sak *Bil* 111. **2)** *osannfärdig.* hoo ther moth sigher han är osan *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. **3)** *orätt, icke verklig.* swa som osanna moderen the begära liffwandis barnit j twa dela skära *PM* 19.

osannind (vsannind *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*)**),** *f. L. osanning, lögn. KS* 69 (170, 76), 70 (171, 76). *Bir* 5: 79. *RK* 2: 6921. man aldre osannind aff honum fan *Fr* 3114. all kiärumaal sum länge standa vkiärdh dragha giärnä vsannind in till syn *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — **osanninda man,** *m. L.*

osanning, *f. osanning.* scriffuer mik osanningh oppaa *HSH* 19: 175 (1511). *ib* 24: 76 (1516), 122 (1518).

osar (**osaar** *Fl* 1862), *adj.* [*Isl.* úsárr] *L. osårad. Fl* 1862. *Di* 220. han bleff osar och oskadder *Va* 25.

osarghadher, *p. adj. osargad. Bo* 193.

osatter (*L.*; **-satte** *RK* 1: 822. **osaatter: -saatte** *ib* 2: *s.* 339. **osater. osaatir** *Gr* 267; **-saate** *MB* 1: 96. **usatter** *L.* **vsatter: -satte** *RK* 1: 666), *adj.* [*Isl.* úsáttr] *L. oense.* kona som osath er wiid syn man *LB* 7: 153. vordho the . . . osate *Bil* 780. *Gr* 267. *RK* 1: 666, 822, 2: *s.* 339. *SO* 79. han sätte osata män *Bil* 884. *MB* 1: 96. — (?) spot ok haadh ok smälik laat bör ängom gudhom the ära osaat *Al* 2114. — *Jfr* **osätter.**

osedher, *p. adj. osedd.* säl äst thu mik throdhe osedom *Bil* 232.

osende, osene, *se* **osynio.**

osiþer (**usiþer** *L.* **vsidher: -i** *Bil* 371. **wsidher: -um** *ib* 307. **osydher: -om** *VKR* XIX), *m.* [*Isl.* úsiðr] *L.* **1)** *osed, oskick.* mot thässe kirkiona sidhuännio är thungir oc ondir osidhir *(abusio)* oprunnin *Bir* 2: 68. *ib* 70. 71. *Bo* 129. *LfK* 207. **2)** *last, synd.* thz war ängen osidher än tha i wärldinne at hawa flere husfrwr *MB* 1: 222. iak tol dödh i dagh for dygdh ok ey for vsidhi *Bil* 371. *ib* 307, 566. *SR* 58. huru må han andra näpsa firi osidhi ok ilgärninga tera, ther ey göme sik sieluan firi osidhom ok åthäuom *(för* illom åthäuom*) KS* 48 (122, 52). fran syndom ok osidom *Bir* 1: 285. *ib* 3: 286. *VKR* XIX. — *Jfr* **klosterosidher.**

osidhliker (*pl. nom. n.* **osidlikin** *Bir* 5: 67), *adj.* [*Isl.* úsiðligr] *osedig, ohöfvisk.* mz osidhlikom kropsins aathäffuom *Bir* 5: 67. forbiwdz them all osidlikin löslaat *ib.*

osiþugher (**osidhogher: -ogh** *Bo* 99; **-oghe** *Ber* 78), *adj.* [*Isl.* úsiðugr] *L. osedig, lastbar, lättsinnig.* han . . . nefste fast osidughum klärkom *Bil* 657. *KS* 24 (59, 26). *Bir* 2: 233. *Ber* 78. o adams sona osidhogh sidhuänia *Bo* 99.

osigher, *m.* [*Isl.* úsigr] *oseger, nederlag.* haffua hyna fongit sigher eller osigher *Di* 222. tha fik osanttrix konung osiger *ib* 106. at tw haffuer faat osiger sliman for en dansk man *ib* 74. *ib* 68, 158, 200.

osighiande, *p. adj. outsäglig, outsägligt stor.* thola swa osighiande hardha pino *Su* 396 (osighiande *bör kanske fattas ss adv., i hvilken händelse stället föres till följ. ord*).

osighiandis, *adv. outsägligt.* iärn . . . hulkin som varo osighiandis mykyt thung *Gr* 279.

osighilika (**osigelika. osägheligha. oseglika** *PK* 232), *adv. outsägligt.* fafängo i hulko människian ok nästan alt mankönit är othänkelica ok osighilica innan vaft *Bo* 141. the osigelika wäna brudhen *Su* 18. osägheligha mykyn wadhe *Gers Frest* 28. *ib* 60. *PK* 232.

osighiliker (*f.* **osighelik** *Bir* 3: 112. **osighelikin** *ib* 2: 36. **osighlikin** *ib* 1: 173. **osigeligin** *LfK* 222. *n.* **osighelikit** *Bo* 197. **osighirlikit** *Bir* 3: 280. **osigherlikit** *MB* 2: 58. **osigeligit** *Di* 182. **osegelikit** *Ansg* 181. **osegliket** *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. **vsigligt** *ib* 2: 9056. *ack. m.* **osighelikin** *Bo* 184. **osigheliken** *LfK* 127. **osigligan** *Di* 180. **osäghelighin** *FM* 59 (1457). *f.* **osighelica** *Bir* 3: 87. **osighirlika** *MP* 1: 4. **osägheligha** *Gers Frest* 28. **oságlica** *Lg* 3: 104. *dat. m.* **osighelikom** *Bo* 193; *Lg* 816. **osigheliccm** *Bo* 193. *f.* **osighilike** *Bir* 1: 28. **osighelike** *Bo* 8. **osigherlige** *MB* 2: 133. *n.* **osigheliko** *Bir* 1: 94. *gen. n.* **osighirlikx** *ib* 3: 299. *pl. ack. f.* **osäyelika** *LB* 9: 110. *best. form sing. ack. f.* **osigherlika** *LfK* 126), *adj. outsäglig, obeskriflig, outsägligt stor el. mycken, ofantlig.* thet är medh allo osegelikit *Ansg* 181. mz osighelike glädhi *Bo* 8. swa som han in gik j alla mina limmi mz minne säl otalike glädhi swa vt gik han mz minna säl ok aldra minna limma osighilike glädhi vtan mins iomfrvdoms skadilse *Bir* 1: 28. *ib* 2: 36. *Lg* 816, 3: 104. *LfK* 126, 127, 222. ath betraktha osägheligha marghfallegha sorgh ok widher mödhe . . . j äkteskap är *Gers Frest* 28 *(kan föras till* **osighilika***).* seem vi oc swa fadhirsins som sonsins osighelikin kärlek *Bo* 184. osighelikit är thit tholomodh *ib* 197. hon (ɔ: miskund) är otalikin ok osighlikin *Bir* 1: 173. skal han haua otalica skam oc osighelica fordömilse *ib* 3: 87. döma them til osighirlika skam *MP* 1: 4. *FM* 59 (1457). osighirlikx valz herra *Bir* 3: 299. osighirlikit sken *ib* 280. *ib* 1: 94. osighelik langlikhet *ib* 3: 112. osegliket geldh *RK* 1: *(sfgn) s.* 172. haffwandis osäyelika dygdher *LB* 9: 110. mz osigherlige skörhetz bräsko *MB* 2: 133. slog osigeligit folk i häll *Di* 182. tha kommer konung ermentrik mz en stor osigligan här *ib* 180. vsigligt gul *RK* 2: 9056. — *n. adv. ofantligt.* eth osigherlikit stort altara *(altare infinitæ magnitudinis) MB* 2: 58.

osikerhet (**osäkerhet**), *f. osäkerhet, otrygghet.* vthen mech swadane rese noghen osäkerhet och merkelighet forfall kan hindre och fortaghe *FM* 530 (1511).

osikerlika (**osighirlica**), *adv. otryggt.* vii sighlom osighirlica i thesse värl *KL* 236.

osiktadher (**osiiktadher: -adh** *LB* 2: 9. **vsicthadher**), *p. adj. osiktad.* biwgmöl vsicthat *LB* 5: 77. byughmiöl osiktat *ib* 8: 172. *ib* 2: 9.

osin, osini, *se* **osynio.**

osinna (**osina** *Bir* 4: 136. **vsinna** *KL* 273. **osino** *Bo* 131), *adj.* **1)** *beröfvad sina sinnens bruk, sanslös, afsvimmad.* var jak aff sorghinne sua som osinna oc danande *(in extasi) Bir* 2: 133. vm diäflane syntos swa ledhe ok rädhelike som the äru tha vardhe then som them saghe swasom osinna *(extra sensum)* oc hiärtat swasom döt *ib* 287. **2)** *från sina sinnen, utom sig.* vardh sua som osinna *KL* 43. kom swa som osinna gratande ok thiwtande *ib* 70. han *(ormen)* vardhir allir swasem osinna *(extra se) Bir* 3: 74. *ib* 465. *MB* 2: 171. — *från sina sinnen, sinnesrubbad, galen.* hioldo han ok afwitadho swa som han osinna ware *KL* 83. the sagdho hona vara osinnä *(insanis) ib* 155. osinna vordhin *(in rabiem versus)* af eens galins hundz biti *ib* 200. *ib* 273. gonstan wart han (ɔ: nabagodonosor konungher) wtkastadher fran mannom, oc wart osinna oc aat gräs som oxse *LfK* 208. **3)** *ovis, oförständig.* iak osina persona *Bir* 4: 136. är visselica thz eet osino äruodhe at opfostra älla yrkia thz gaalt oc ofructsamt är *Bo* 131.

osinnelika (**-leca** *Bu* 500), *adv. oförnuftigt, vansinnigt.* saghþe han vpfödan i scoghom mz diurom ok þy osinneleca tala *Bu* 500. hans giri är swa osinnelika skipadher *MB* 1: 390.

osinneliker (*n.* **-likit** *Su* 32), *adj. outgrundlig, outransaklig.* o gudelika domanna osinnelikit *(imperscrutabile)* dywp *Su* 32.

osinnogher (**osynnogher**. **v sinnugher**: **-ughe** *Bil* 215. *n.* **osinnoght**. **osinnokt** *Bir* 1: 335), *adj.* [*Mnt.* unsinnich] **1)** *från sina sinnen, från vettet, vansinnig, ursinnig, rasande.* mykit bokwit gör thik osinnoghan *(ad insaniam convertunt) KL* 173. öpte sua som then osinnoghir ok galin vare *Bir* 3: 266. wardh swa osinnoghir at the matto bindan *ST* 153. *ib* 44, 100, 111. diäfwllin ingar j somlika for thera foräldra synde skuld älla for nakan annan gudz lönlikin dom, swa som j barn ok osinnogha *(insipientes)* män *Bir* 1: 99. — *från sina sinnen, utom sig, utan ro.* nar qwinnan nw j mangha dagha mykit osynnogh haffde varit oc orolighen *MB* 2: 121. **2)** *oförståndig, oförnuftig, dåraktig.* trode hanom alt osinnoght folk *Bil* 726. kastadho . . . hans hälgha been j haffuit v sinnughe *ib* 215 *(möjl. att föra till* **1**). *Bir* 2: 166. *Ber* 223. o vsal ok osinnoghir *(insensata)* thanke *Bir* 1: 201. *ib* 389. osinnogher ondskaper *MB* 1: 391 *(möjl. att föra till* **1**). **3)** *oförnuftig, oskälig.* osinnoght *(insensatum)* diur *Bir* 3: 46. *ib* 1: 335.

osinom, *se* **osyniom.**

ositin, *p. adj. obesuten, som icke innehafves af brukare.* godz och gaardha besithne och osithne *(prediis rusticis et vrbanis)* som konwnghe och konwngislecom rätthe tillydande ärw *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet)*.

osiuker (**osywker** *SD NS* 1: 87 (1401, *nyare afskr.*). **usiuker** *L.*), *adj.* [*Isl.* úsjúkr] *L. fri från sjukdom, helbregda, frisk.* lifþe äpte dryken väl ok osiukar *Bu* 155. stodh vp hel oc osiuker *Bil* 275. *MB* 1: 371. *BYH* 1: 173 (1369, *gammal afskr.*). *SD NS* 1: 87 (1401, *nyare afskr.*), 109 (1402, *nyare afskr.*), 435 (1405), 565 (1406) *o. s. v.*

oskabarn (**uska-**. **unska-**), *n. L.* — **oskabarna bot** (**uska-**), *f. L.*

oskadder (**oskader** *L.* **vskadder**: **vskad** *SD* 5: 568 (1346); **vskadda** *KL* 127. *n.* **oskat** *ib* 10, 40; *FH* 8: 8 (1463, *gammal afskr.*). **oskatt** *ib* 252), *p. adj.* [*Isl.* úskaddr] *L.* **1)** *oskadd.* kom han . . . oskaddher owir the brona *Pa* 20. *KL* 10, 16, 40, 127, 193, 252. *Bo* 167. *Gr* 294. *Bir* 2: 28, 170. *Lg* 164. ledhen henne wth mz allo thy henne tilhöre oskaddo *MB* 2: 16. hans breff . . . hwilkid wij ther saago . . . i alla motho och articulos oskat *FH* 8: 8 (1463, *gammal afskr.*). **2)** *oförminskad, oförkränkt, utan intrång.* at halda. styrkyä. oc göma vskad oc fulkoma al förnäfnd stökke *SD* 5: 568 (1346). — *i abs. dat. konstr.* oskaddo allo þe arwe oc skipte af alder hawer warit *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). þessu oskaddu *ib* 5: 567 (1346). **3)** *okränkt.* min jomfrudombir skulle äuerdhelica bliua oskaddir *Bir* 3: 284.

oskadhadher, *p. adj.* [*Isl.* úskaðaðr] *L. oskadd.* thätta effter scriffna breffs ludh ordh fran ordhe mädh helo ok haldno incighle oskrapat ok oskadhat ok omisthänkt *SJ* 89 (1439).

oskadhelika (**oskadhlika**), *adv. L.*

oskadheliker, *adj. oskadlig. med dat.* nakrom nytlik oc androm oskadhelik sysla *MB* 1: 135.

oskamfäradher? (*n.* **oskamfärit** *HSH* 19: 139 (1506)), *p. adj. oförderfvad, oskadd.* at thet komber oskamfärit tiil swerigis ighen *HSH* 19: 139 (1506).

oskapaþer, *p. adj.* [*Fnor.* úskapaðr] *L. oskapad.* twe anda äru. en oskapadhir ok annar skapadhir *Bir* 1: 186. *ib* 2: 289, 3: 423.

oskatteliker (**-leker**: **-leka** *Su* 178. **oskatteligh**: **-ligha** *LfK* 55), *adj. oskattbar.* oskatteleka rikedoma *Su* 178. *ib* 336. *LfK* 55. timans oskattelika dyrheet *Su* 237.

oskikkelika (**-ligha**), *adv. otillbörligt.* giffwer han sik oskikkeligha tyl ath säghia mangha handa *Gers Frest* 41.

oskilder, *p. adj. L. icke skild el. åtskild. SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *MB* 1: 233.

oskililiker (**oskileliker**), *adj. oskiljaktig, oupplöslig.* eith oskilelikt bandh *MD* 26.

oskingradher, *p. adj. oskingrad, orubbad.* hwilchith som skal stande til frw magdalenis handh oskingredh och ohindrith *BtRK* 340 (1487, *orig.*).

oskinnadher, *p. adj. oplundrad.* om the kunne bliffwe oskinnade *BSH* 5: 154 (1507).

oskipadher, *p. adj.* **1)** *icke föreskrifven el. anvisad.* ätande j forbudnom thima älla oskipadhom *MP* 1: 189. **2)** *obestämd.* j ovissom ok oskipadom timom *Bir* 1: 257.

oskipter (**oskiffter**: **-skiffte** *BtFH* 1: 177 (1507); **-skifft** *ib* 248 (1508). **uskipter** *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úskiptr] *L. oskift, odelad. MB* 1: 337. räkna thz *(rofvet)* först hurw mykit thz war oskipt *ib* 421. än oskipt är þerrä mällom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 177 (1507), 248 (1508). matto the saate boa oc liwa saman aff oskipto eller skipto *MB* 1: 110. iak . . . kännis . . . mik . . . hafwa vnth oc oplatit minom son . . . i marklandh iord . . . aff oskipto, swa ath hans syzkin skula enga tiltalan hafwa til the fornempda iordh *SD NS* 1: 526 (1406). gaff sinne älskelighe hustru . . . hwan thridhia päning i löso oc i fasto . . . aff allo oskytto *(för* oskypto *el.* oskipto?) *SJ* 116 (1443).

oskir (**oskiir**. **uskir** *L.*), *adj.* [*Isl.* úskírr] *L. oren, oskär. enl. den Mosaiska el. den kanoniska lagen.* hwilkin kona som födher swonbarn . . . hon skal oskiir wara i siw dagha *MB* 1: 361. wara sik fore oskiran mat oc orenom *ib* 371. *ib* 360, 362, 369. wi haffuom nw fwnnidh i thenna landzända maanga kyrkior oc kyrkiogaardher oskira för then wanhedher, the dantzske gudi giorth haffwe med theris hesta, the haffua ther installadt *BSH* 5: 538 (1514). *Jfr* **oskär.**

oskira, *v. L. Jfr* **oskära.**

oskirilse (**uskirlse**), *f.? L. Jfr* **oskärilse.**

oskäl (**oskäl**. **oskäll**. **oskel** *MD* 37. **oskell** *RK* 3: *(sista forts.)* 6060), *n. pl.* [*Isl.* úskil. *Fgutn.* oskiel] *orätt, oförrätt, otillbörlighet.* ij giordhin mik een högh oskäl tha ij min herra sloghin ij häl *Iv* 1422. iak gör ider ey oskäll *RK* 1: 774. *Fr* 1372. *MD* 37, *(S)* 227. *RK* 1: *(LRK) s.* 220, 2: 5275, 3: *(sista forts.)* 5824, 6060. att them skwlle skee inghen oskäll *ib* 4588. giorde . . . thenne oskäl *ib* 2: 4162. myken oskäl the bedriffua *ib* 6461. the wltho the oskäl at marskens foghat vard slaghen j häl *ib* 4971. thz giorde niclis for the oskäll

han mente marsken skiuta j heell *ib* 5796. är thz stor oskäl ath j draga saa monga päningha somon *Di* 297.

oskiällika (*L.* **o skiällikä** *L.* **vskiällika** *Bil* 378. **vskiallicä** *L.* **wskiälika** *L.* **vskiälikä** *L.* **oskällika** *KL* 123, 259; *Bir* 1: 262, 310. **o skällika** *ib* 373. **oskällica** *L.*; *Bir* 2: 65, 311, 3: 318, 328, 331, 354. **o skällica** *SJ* 180 (1449). **vskällika** *L.* **o-skälika** *Bil* 680; *MB* 1: 396; *Bir* 1: 71, 249, 316; *Ber* 170, 171; *Su* 236; **-ast** *MB* 1: 395. **oskelighä** *BSH* 3: 175 (1466)), *adv. L.* 1) *oförnuftigt, orimligt.* ey ma nakot sighias oskälika (*irrationabiliter*) giort. vtan al thingh äru skälika skipadh swa som hwario eno til hördhe *Bir* 1: 249. 2) *oförståndigt, utan urskilning, utan sans el. måtta.* for then skul. at han thetta giordhe oskällika än thot han giordhe thz for reenleeks älskogha *KL* 259. — *obetänksamt, oförsigtigt, lättsinnigt, öfverdådigt.* thok han sik siälfuir script vskiällika (*kan äfven fattas som ack. sing. f. af* **oskiälliker**) *Bil* 378. en thu hafuir nokon klärk oskälika wigth (*si bene sive aliter alicui manus imposueris*) *ib* 680. tala oskälika om han *MB* 1: 396. *ib* 395. *KL* 123. tholike äru ey rasklika älla o skällika dömande *Bir* 1: 373. the löpa oskällika (*indiscrete*) *ib* 262. *ib* 310. aff oskällica (*indiscrete*) takne forakt *ib* 3: 318. *ib* 2: 311, 3: 328. *Ber* 170, 171. the otalika daghanna skadha, som jak oskälika liffde *Su* 236. — *öfverdådigt, slösaktigt.* at gifua vt jdhra päninga oskällica (*in irrationabili expensione*) *Bir* 2: 65. vm the (ɔ: biscops goz ok ingäld) . . . forgöras oskälika (*prodigaliter*) *ib* 1: 316. *ib* 71, 3: 331, 354. 3) *utan skäl, orättvist, orättmätigt.* then tiid idher nadhe war swa oskelighä fra suerige trengdh *BSH* 3: 175 (1466). taladhe til raual akara vm ena tompt . . . sighiandes at han haffde hona sik o skällica vndirwunnet *SJ* 180 (1449).

oskiälliker (**oskäliker** *L.* **vskäliker** *L.* **o-skällikin** *KL* 259; *Bo* 123; *Bir* 3: 353. *f.* **oskälik** *Ber* 171. **oskäliken** *Bir* 5: 130. *n.* **oskälikt** *Bil* 534. **oskelligit** *LfK* 259. **oskälikit** *Bir* 5: 122. *ack. f.* **oskiälika** *Bil* 869. **oskällika** *KL* 124. **oskälika** *MB* 1: 45; *Ber* 172. *dat. m.* **oskällicom** *Bir* 3: 318. *f.* **oskällike** *Bo* 130; *Bir* 2: 178, 3: 180. **oskelike** *ST* 52. *pl. nom. m.* **oskälike** *SO* 30, 61. *n.* (*nom., ack.*) **oskiälik** *Bil* 632. **uskiälik** *KS* 71 (175, 78). **oskällik** *Bo* 10; *Bir* 3: 318. **oskällic** *ib* 327. **oskälik** *MB* 1: 99; *RK* 1: (*Albr*) *s.* 208. **oskällikin** *Gr* 273. **oskälikin** *Bir* 2: 48. *ack. m.* **oskälika** *RK* 2: 2326. *dat.* **oskällicom** *Gr* 271; *Bir* 3: 176. **oskälikom** *MB* 1: 458; *Su* 235. *gen.* **oskällika** *Bir* 1: 101. *best. form sing. nom. m.* **oskällike** *ib* 66. *ack. n.* **oskälligä** *FM* 59 (1457). *pl. dat.* **oskällica** *Bir* 3: 422), *adj. L.* 1) *oförnuftig, oskälig.* thin afgudh . . . oskällikin ok dödh *Gr* 273. oskiälik diur *Bil* 632. *MB* 1: 45, 99. *Bo* 10. *RK* 1: (*Albr*) *s.* 208. *Bir* 1: 101, 3: 422. *Su* 235. oskälik creatwr *RK* 1: (*Albr*) *s.* 208. oskällikin oc diurlikin ande *Bo* 123. 2) *oförnuftig, oskälig, orimlig.* är thz oskälikt at män offra manna handa gerning *Bil* 534. jätta owan oc ny thing oc oskälikin *Bir* 2: 48. hulket alle the tik kende holda oliikt ok oskelligit vara *LfK* 259. manna åthäue mågho wara ill älla godh ok skiälik älla uskiälik *KS* 71 (175, 78; *kan äfven föras till* 5). 3) *oförståndig, utan sans el. måtta. KL* 259. — *utan sans el. måtta, öfvermåttan stor, häftig.* thoko moth hanom oskiälika giäld *Bil* 869. — *obetänksam, ej öfverlagd, lättsinnig, öfverdådig.* mz oskällike (*indiscreta*) akt *Bir* 2: 178, 3: 180. aff . . . oskällicom älskogha *ib* 318. mz oskällicom suarom *ib* 176. oskälik (*indiscreta*) dygdh räknas for last *Ber* 171. — *öfverdådig, slösaktig.* gudz gafwor oskällic (*prodiga*) fortärilse *Bir* 3: 327. oskällikin (*prodigus*) rikedoma vtgifware *ib* 353. then oskällike sonen (*filius prodigus; den förlorade sonen*) *ib* 1: 66. 4) *oförständig, lättsinnig, obeskedlig, vanartig.* oskälikit folk *Bir* 5: 122. allom sniellom ock beskedhelikom mannom . . . til störkilsse ok bestandh ok them som oskälike äru till rädzsl ok nepst *SO* 30. *ib* 61. 5) *otillbörlig.* for bakdantan ok andra oskällika talan *KL* 124. *Bir* 5: 130. sta mote oskällike giri til mat oc dryk *Bo* 130. wiita mannen . . . oskälika gerning *MB* 1: 45. mz oskälikom edhom *ib* 458. mz oskolike älskelikheth *ST* 52. skal laghin och skälin winna oskälika sidhwänio (*pravum usum*) *Ber* 172. 6) *orättvis, tyrannisk.* i skulin vndirgifne vara idhrom herrom. ey at enast godhom oc skällicom vtan ämuäl oskällicom *Gr* 271. oskälika fogda *RK* 2: 2326. för hans oskälligä regemente *FM* 59 (1457).

oskiällikhet (**oskällikhet** *Bo* 48, 131; *Bir* 1: 283, 2: 226, 311, 3: 176, 328; **-hetin** *Bo* 45. **oskällighet** *FM* 59 (1457). **oskälikhet** *Bir* 2: 48. **oskälicheit** *VKR* 5), *f.* 1) *oförstånd, obetänksamhet.* oskällikhetin fordäruar alt got *Bo* 45. *Bir* 1: 283, 2: 48, 226, 311, 3: 328. *FM* 59 (1457). 2) *omåttlighet.* gula som är oskällikhet i mat oc dryk *Bo* 48. *ib* 131. 3) *otillbörlighet, otillbörligt beteende, ondska.* vm nokur oskälicheit oc oquämlicheyt görs aff them *VKR* 5. retis til wredhe aff iämcristna oskällikhet (*improbitate*) *Bir* 3: 176.

oskiälvande (**oskäluande**), *p. adj.* [*Isl.* úskjálfandi] *orädd, oförskräckt.* girin . . . atirkallar diärflica. oskäluande ok oblyghelica (*intrepida . . . et inverecunda*) sin alra kärasta *Bo* 93.

oskodhadher, *p. adj.* 1) *icke betraktad, icke tagen i betraktande.* vilia fölghia fulcompnin thing sinne eghne makt oc krankdom oskodadhom (*non consideratis*) *Bir* 2: 48. 2) *icke ransakad el. undersökt.* latir ängin thanka oskodadhan (*indiscussam*) *Bir* 3: 173.

oskodhilse, *n. pl.? underlåtenhet att betrakta el. betänka.* hans ytärsta tima oskodilse (*inconsideratio*) *Bir* 1: 219.

oskorin, *se* **oskurin.**

oskrapadher (*n.* **oskrapat.** **vscrapet** *FH* 8: 4 (1414)), *p. adj.* [*Isl.* úskrapaðr] *oskrapad, icke raderad, utan radering.* breff . . . oskrapat oc ofalskat *SD NS* 1: 209 (1403). opet breff . . . oskoret, oskrapat oc ohindrat i allom sinom articulis *ib* 2: 190 (1409). *SJ* 89 (1439), 188 (1450). *FH* 5: 192 (1505), 8: 4 (1414).

oskrapter, *p. adj.* = **oskrapadher.** eth permantz breff oskrapt och ostunghet *DD* 1: 201 (1506).

oskriptaþer (**v-** *Bil* 275), *p. adj.* [*Isl.* úskriptaðr] *L.* 1) *oskriftad, som icke skriftat el. biktat sig, utan att skrifta sig, utan skrift.* hon lät sin thiänisto man vskriptadhan (*sine confessione et pœnitentia*) döö *Bil* 275. hon gik oscriptadh for blygdh ok skam skuld

at taka min licamma *Bir* 3: 200. *KL* 19, 26, 111. *Lg* 3: 507, 558. **2)** *oskriftad, icke skriftad el. biktad.* oskriptadh synd *Su* 430. *MP* 2: 81. *Lg* 3: 558.

oskrivadher, *p. adj. oskrifven, icke försedd med skrift.* en oscriffwath taffla *MB* 1: 55.

oskuld, *f.* [*Mnt.* unschult. *Jfr Isl.* úskuld] *det som icke är skuld, tillgångar.* kändis at the winligha ok sattelica aatskild ära vm al stycke vm thät arfuit swa at hon tok til sik skuld ok oskuld löst ok fast *SJ* 67 (1437).

oskulder (*pl. nom. f.* **oskulla** *Fl (Cod. B)* 1821), *adj. utan skuld el. ansvar, fri från straff.* tha skullu the baden oskulla *(Cod. A* lidhughe, *Cod. C* lösä*)* wara *Fl (Cod. B)* 1821.

oskurin (oskoren. uskoren *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úskorinn] *L.* **1)** *oskuren, icke tillskuren.* thyughu marker i yärn älla oskurith klädho *SD NS* 1: 234 (1403). **2)** *icke sönderskuren, utan skåra.* opet breff . . . oskoret *SD NS* 2: 190 (1409).

oskyldar män (uskyldar-), *m. pl. L.*

oskylder (*MELL Ä* 14. **oskyldir. oskyldär** *VGL II Add.* 11: 4. **oskilder** *ib* 17. **vskylder** *ib A* 30. *n.* **oskylt** *StadsL Ä* 20. *ack. m.* **oskyldan** *ÖGL Ä* 10: 4. *dat. m.* **öskyldum** *VML I G* 16: 1. *f.* **oskyldi** *UplL Kk* 15: 3 *var.* **oskylli** *SML Kk* 15: 3. **o skuldi** *UplL Kk* 15: 3. *gen. f.* **vskylra** *VGL III* 106. *pl. nom. m.* **vskyldir** *VML I B* 12. **oskilder** *VGL II Add.* 11: 16. **uskilder** *ib A* 3. **vskilder** *ib. n.* **oskyld** *ib* 4. **oskild** *ib* 17. *ack. m.* **oskylda** *Ber* 16. *dat.* **oskyldom** *StadsL J* 1: *pr*; *SD NS* 2: 236 (1409). **oskyllum** *GS* 54 (1459). **oskyllom** *MB* 1: 460. **wskyldom** *SmålL* 6. *gen.* **oskyldra** *VML II J* 3: 1. **oskyldrä** *SML J* 4: *pr. komp.* **vskildäre** *VGL II Add.* 11: 19. **oskyllare** *MB* 1: 195), *adj.* [*Isl.* úskyldr] *L. oskyld, icke beslägtad.* hafui engen makt, huarte skyldir äller oskyldir, vppa thätta förnämpnda skifte tala *SD NS* 1: 103 (1402). *ib* 2: 236 (1409). *MB* 1: 195, 460. *Ber* 16. *GS* 54 (1459).

oskyldogher (**oskyldoghir** *ST* 349. **oskyllogher** *MB* 1: 191. *ack. m.* **oskyldoghan** *ST* 362. **oskyldughan** *MB* 1: *(Cod. B)* 532. *pl. nom. m.* **oskyldoghe** *ST* 472. **oskyloghe** *ib* 409, 473. **oskyldughir** *MB* 1: *(Cod. B)* 551. *ack. m.* **oskyldogha** *Bil* 640), *adj. oskyldig, saklös.* han lät dräpa badhe skyldogha ok oskyldogha *Bil* 640. *ST* 409, 473. *MB* 1: *(Cod. B)* 551. thz gör han oskyldughan *(Cod. A* orskylloghan 45*)* *ib* 532. han war oskyllogher aff them fwlo sodome syndom *MB* 1: 191. *ST* 349, 472. göra han oskyldoghan for ihesu christi allin dödh *ib* 362. *Jfr* **urskyldogher.**

oskyldoghet (oskylloghet), *f. oskuld.* bewisa sina oskylloghet *Gers Frest* 49.

oskyniogher (**osköniogher. osköyogher**: **-ogha** *LfK* 69. **oskiönig**: **-igan** *ib* 264), *adj. eg. som icke urskiljer el. förstår, som icke aktar; icke erkännande, otacksam.* then som takir godhgärningana oc nadhena skal ekke vara othäkkir älla oskönioghir *(ingratus)* *Bo* 11. är os äkke loflikit älla höwelikit vara osköniogha *(ingratos)* *ib* 114. *ib* 110, 153. *Su* 339. *LfK* 69, 95, 163. — *med dat.* bevisa han otekkän ok oskiönigan vara synom gudh *LfK* 264. iak . . . war tik osköniogher *Su* 42. *ib* 49, 340. — *med prep.* hon straffar en swerikis konung oskynioghan aat gudz nadhom *Bir* 3: 410. mange äru othäkke oc oskynioghe at minom nadhom *ib* 2: 305. *Lg* 3: 57. at han til tolka nadher oc wäl gärnigha ware alstingx owärdogher oc osköniogher *Su* 20.

oskynioghet (oskynnioghet *LfK* 49. **osköniohghet** *Lg* 3: 55; **-heten** *LfK* 94), *f.* **1)** *ringaktning, förgätenhet.* wppa thz at thzta stora iärteknit skulde ey j glömsko älla osköniohghet komma *Lg* 3: 55. **2)** *otacksamhet. LfK* 49, 94.

oskytter, *se* **oskipter.**

oskäggiotter (oskiäggiotter), *adj. skägglös.* fly vnga manna kompaanskap oc mäst therra thär oskiäggiotte äro *Ber* 272.

oskänder (ooskändhir), *p. adj.* **1)** *icke utskämd.* ä män mannen är onämdhir tha är han ooskändhir *(fama fit absque luto sontis sub nomine muto)* *GO* 312. **2)** *oskadd.* han reedh ther ower *(öfver isen)* al oskänd *Al* 2203.

oskär (uskär *L.*), *adj. L. skyldig, saker.* domin är ey kär them sik weth wara oskär *GO* 463. *Jfr* **oskir.**

oskära (uskära), *v. L. Jfr* **oskira.**

oskärilse, *f.? L. Jfr* **oskirilse.**

osköflaþer, *p. adj. L.*

osköniogher, osköniohghet, *se* **oskyniogher, oskynioghet.**

oskötelika (-licha), *adv. ovårdsamt, vårdslöst.* at brödhirne . . . farin ey iilla oc osköteliсha medh sinom klädhom *VKR* 35.

oskötin, *adj.* [*N.* uskeyten] *vårdslös.* afuiite hon mik swasom slioan ok dulskan oc oskötnan j the ämbite mik war fangit *Lg* 3: 505.

oskötna, *f. vårdslöshet.* for hans hast ok oskötno skuld *Lg* 3: 514. ffor infirmaria oskötna skuld *Bir* 5: 43. före hans faakwnnoga styrslo äller osköthno *PM* 65. fördärffwas, äller mistes borth mz theras osköthno *ib.*

oskötnadher, *m. vårdslöshet.* aff fadhirs ok modhirs vanrykt oc oskötnadh ok glömsko *(negligentia et incuria)* *Bir* 2: 280.

oslaghin (osläghin *L.* **usläghin** *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úsleginn] *L.* **1)** *icke slagen, icke misshandlad med slag.* thz ware mykit bäter . . . konungsins hion ware oslagith *RK* 1: 2113. **2)** *icke slagen, icke nedgjord i strid.* noghra faa aff konongsens men som bliffwo oslagne *Lg* 3: 348. *ib* 346.

oslitin, *p. adj.* [*Isl.* úslitinn] *icke förstörd, oskadd.* hiärtat hulkit som war färskast ok oslitit *(incorruptum)* *Bir* 1: 32.

oslitliker, *adj. oförstörbar, orubblig.* wari j thik oslitlika *(incorruptæ)* widhergango tro *Ber* 3.

osläkkeliker (**-likin** *MP* 1: 324; *Bir* 1: 197. **oslekkelig**: **-lige** *LfK* 217. **oslekkeligin** *ib* 222. **osläkliker**), *adj.* [*Isl.* úslökkiligr] *outsläcklig.* j osläkkelikom brennästens eld *Bir* 1: 127. *ib* 197. *MP* 1: 324. *Ber* 83. *LfK* 217, 222. scal iak anthwardha han osläklika *(för* osläklika*)* heluitis grytho *MP* 1: 71. *Bir* 1: 51.

osläkter, *p. adj. osläckt.* osläkther kalk *PM* 9. *ib* 10, 11. *LB* 7: 297.

osmaker, *m. osmak.* gömer hon winit ath thz wardhir eey swrt oc aff allom androm osmak *LB* 3: 92.

osmidder, *p. adj. icke fjättrad, utan bojor.* a nyköpungs hws lotho the gangen osmiddan ok vtan häfft *RK* 1: 1284.

osmitta? *adj. obesmittad, ren. i andlig mening.* the hälgha kirkio . . . blifwer än iomfru osmitta *(för -adh?) Lg* 3: 488.

osmittaþer, *p. adj. obefläckad, fläckfri, ren.* han henne *(boken)* fraan sik antwarde abbatissone . . . osmittadha oc oplompadha *Bir* 5: 109. nokra osmittadha gafwor *ST* 249. beddis . . . een osmittadhan kiortil *ib.* — *obesmittad, ren. i andlig mening.* baþ han *(Gud)* calla sik scyt osmittaþa *(intactam)* af þänna heme *Bu* 522. guz moþer mö o smittaþ *ib* 17. *ST* 42. j thino osmittado lifue *Bil* 893. iak var osmittadh j thankom ok ordhom ok gerningom *Bir* 3: 284. thu skalt rensa hona til thäs hon vardhir reen ok osmittadh *ib* 106. pasca lambit . . . hulkit var herra ihesus thz sanna ok osmittadha lambit *Bo* 172. *KL* 40. bewara thzta huset osmittat *MB* 2: 324. göm osmittadha tro *Ber* 3. — *med gen.* göma hana þässa hems osmittaþa *Bu* 522. — *Jfr* **obesmittadher.**

osmittelika, *adv. okränkt.* modhorinna iomfrudom osmittelika *(inviolabiliter)* gömdom *Bir* 4: *(Dikt)* 271.

osmitteliker (-likin), *adj.* [*Fdan.* usmittelig] *okränkbar, som icke kan skadas.* iak är o griplikin ok o smittelikin *(inviolabilis) Bir* 1: 219. iak osmittelikin oc äuärdhelikin *(immutabilis et æternus)* jdhir skapare *ib* 3: 294.

osmordher, *p. adj.* [*Fnor.* úsmurðr] *osmord.* thaa kwnne ey mina stöfflar . . . wara osmorda *BSH* 5: 178 (1507).

osmunder (*pl.* -ar), *m.* [*Isl.* ásmundr *hos Björn Haldorsen. Mnt.* osemunt] *osmund, färska, genom blästersmide af myrmalm (omedelbart) framstäld kulformig järnklump. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 412 *f.* ath enghin bärsman [säl] sith järn . . . ey dyrare osmundin en for en pänningh ok saa tunghan ath IIII ok tywgu wäga eth pundh *SD* 4: 748 (1340, *nyare afskr.*). XX osmundha *ib* 749. X osmunda *ib.* XXIIII osmunda *ib. PfN* 137. — **osmunds iärn,** *n. osmundsjärn, järn i osmundar.* osmwdz järn *(för* osmwndz-*)* thiäner ecke vel ath smelthe medh, om loppe järn kan foos *DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). — **osmunds smidher (ossmunz smedher),** *m. osmundssmed, smed som genom blästersmide framställer osmundar.* hwar ossmunz smedher, forslagare ok blasare skolä os ok wara epterkommaudom giffwa hwart ar XX osmundha *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*).

osmälteliker (-ligen), *adj. osmältbar.* osmälteligen mater *LB* 3: 58.

osmälter, *p. adj.* [*Jfr Isl.* úsmeltr] *osmält.* smälta osmältan math *LB* 5: 82. mathin ligger osmelther *ib* 7: 82. *ib* 3: 49, 57.

osnappadher, *adj. icke uppsnappad, icke fangen. RK* 3: 1766. *FM* 463 (1510).

osnille (osnilde *Ber* 237. **vsnille** *Bir* 4: *(Dikt)* 229**),** *f.* [*Isl.* úsnilli] *ovishet, dårskap, dumhet.* thz synis världina sniällo mannom vara osnille at ey älska rikedoma *Bir* 3: 228. han var likir . . . asna for sina osnille *ib* 2: 167. *ib* 303, 3: 451, 4: *(Dikt)* 229. *MP* 1: 238, 283. *Iv* 1174. *Ber* 237.

osniälder (osniäldär *ÖGL G* 19. **osnieldir. osniällir. o snillir** *Bir* 2: 179. *f.* **osniäl** *ib* 4: 149; *Ber* 82. **osniel** *Bir* 1: 176. *dat. f.* **osnille** *ib* 2: 129. *gen. m.* **osniälz** *MP* 1: 238. **osnälz** *ib* 2: 244. *pl. nom. m.* **osniälle** *ib* 1: 238. **o snielle** *Bir* 1: 285. **osnille** *MP* 2: 90. *ack. m.* **osniälla** *Bir* 2: 111, 3: 467. *dat.* **osnyellom** *SO* 191. **o snällum** *UplL præf.* **ossnällom** *VML II præf.* **osnyllom** *SO* 101, 191. *gen.* **osniella** *Bir* 1: 304. *komp.* **osniällare** *Bo* 98**),** *adj.* [*Isl.* úsnjallr] *L.* **1)** *ovis, dåraktig.* o osnieldir man *Bil* 901. en osniällir köpman *MP* 1: 197. aldre wast thu swikin ok ey osniel *Bir* 1: 176. lära osniälla *ib* 2: 111. *ib* 1: 285, 304, 2: 179, 3: 467, 4: 149. *Bo* 98. *MP* 1: 238, 2: 90, 244. *Ber* 82. **2)** *oförståndig, lättsinnig, vanartig.* synda af osnille käte *Bir* 2: 129. allom daarom osnyllom ock ospakom till nepst ock reszel *SO* 101. *ib* 191.

osniällelika (osniällica), *adv. ovist, oklokt, dåraktigt.* vtgiutir thänne osniällica sina wredhe *Bir* 1: *(Cod. B)* 350. skal ey fa thz hon osniällelica astundar *ib* 3: 77. *ib* 1: 321, 3: 419, 451.

osorin (osooren. osurin *L.* **osvorin** *L.* **osvurin** *L.***),** *p. adj. L. som ej svurit.* witnar . . . mz osooren witnom *(testibus non juratis) Ber* 289.

osotter (osökter. usoter. usokter), *p. adj. L.*

ospaker, *adj.* [*Isl.* úspakr] *L. eg. ovis, oförståndig. ofredlig, ostyrig.* allom daarom osnyllom ock ospakom till nepst ock reszel *SO* 101. them som geenwerdoghe ok ospake . . . wilia wara eller äru til rädzl ok nepst *ib* 47. *ib* 77. — *ofredlig, vild, ilsken, rofgysten.* fore ospakom diwrom som leonum oc biörnom *MB* 1: 168. *ib* 169.

ospar (ospara *RK* 2: 1658 *(i rimsl.).* **uspar** *Ansg* 199. **ospaar** *RK* 1: 1957, 2: *s.* 338. **oospar** *ib* 3: 148; **oospara** *VKR* 32. *n.* **ospart,** *kan äfven föras till* **ospardher),** *adj.* [*Isl.* úsparr] **1)** *ospard, rikligen gifven.* lät sina mödho wara ospara *(sparade icke sin möda) Bil* 855. jonkarin lät ospart vara *(sparade ej på, beviljade)* hwat hon beddis *ib* 682. hon . . . lot sik vara ther til ospara *(sparade sig ej)* ower sinom herra at halda vara *Iv* 2577. ospart skal vara ä huath iak a, at iak hänne finna ma *Fl* 505. *RK* 2: 1653. alskons glädi monde ther wara oc kostelige drykke nog ospara *ib* 6965. *ib* 3: 148. hans liiff *(näml.* var*)* ospart fore stolta viiff *Fr* 3122. klareet ok marat var ther hwariom manne ospart *ib* 374, 846. *RK* 1: 2032. *Di* 237. them war ärä och glädi ospar *Va* 46. godher koster war ther ospaar wider hwar then man tiit war komin *RK* 1: 1957. *ib* 3610. konung eriks gotz war honom ospart *(han sparade icke k. Eriks gods) ib* 975. thera liiff waar them ospart *(de sparade icke sitt lif)* fore konungsins äro *ib* 703. hauande ospara likama ok siäl at iak maghe fulkomna mit ämbite *KL* 165. the hafdho ospara *(de sparade ej)* sina lima *Al* 5004. han hafde byssor oc pijla ospara *RK* 2: 2155. hade han trähusen ospar *(brände upp) ib* 3863. the hade heller hafft thera liff ospart *(vågat sitt lif) ib* 7809. haffde han sin breff ospara *ib* 944. *ib* 2463, 4165, 4640, 4975, 5686, 6170, 1: *(efgn) s.* 174. sin helsa

och liiff hade han ospar *ib* 3: *(sista forts.)* 5396. *ib* 5606. han the böndor haffde ospar *(sparade el. skonade icke bönderne)* *ib* 2: 735. *ib s.* 338. got skulle man allom hafwa ospart *Al* 5990. ther thera hesta oospara tilhafua *VKR* 32. at hafua badhe sik usparan oc alt thet han atte *Ansg* 199. haua sit liiff ospart til dödhin for hänna värn *Bir* 3: 51. *ib* 388. tha j . . . til alla pino oc dröuilse jdhra licamma til hans thiänist hafdhin ospara *ib* 2: 263. *ib* 3: 268. hafdhe sik siä[l]fuan o sparan til gudz thiänist *Bil* 852. ospart haua alt thz han formatte at atirfylla ok bitala allom thom han atte giälla *Bir* 3: 267. skalt thu haua thik ospara at thiäna oc redhat til aat thöm *Bo* 217. **2)** *icke sparande, icke sparsam el. njugg, icke hållande sig tillbaka el. dragande sig undan.* the varo aff thera liif ospara *Iv* 1578. — *angelägen (om), intresserad (för).* han war til tokt oc ära ospar *MD* 446. war wenus ther til ospar ath paris skulde thz lära *ib* 449. til strid ok storm ospar *ib (S)* 260. then konung war tha ospar hans wälle mera göra en thz forra war *ib* 305. dansa oc leka war hon ospar *RK* 2: 6149. hans raadara skule wara ospara raadha konungen ey girwgen wara *MD (S)* 229. — *benägen för, fallen för.* til odygd war han ospar *MD (S)* 261. till ath förråda oc swika war han ospar *RK* 3: *(sista forts.)* 1242. **3)** *icke skonsam.* han straffade konungen och war ospar *MD (S)* 204. j rätten ospar *ib* 233.

ospardher (*n.* **ospart,** *kan föras till* **ospar,** *under hvilket ord samtliga ställen med denna form blifvit anförda.* **ospardh** *(i rimsl. med* ladegard*)* *RK* 2: 3837. *pl. ack. n.* **oosparth** *(i rimsl. med* harth*)* *ib* 3: 365), *p. adj.* [*Isl.* úspardr] **1)** = **ospar 1.** the retter ey nywtha som förra waaro ospardha *MD* 170. loot hon vara sina thiänist ospardh *Iv* 4722. huat the ther fune hade the ospardh *(sparade el. skonade de ej)* *RK* 2: 3837. hadhe liuff ordh ekke oosparth *ib* 3: 365. **2)** *icke sparande, icke hållande sig tillbaka el. dragande sig undan.* til sit liiff var han ospardh *Fr* 92. — *nitisk (för), intresserad (för).* til ridderskap var han ospardh *Iv* 945. **3)** *icke skonsam.* han lastadhe dighert drötningina radh, at han hafdhe ij thy varith ospardh *(negation fattas; meningen är: han beklagade att han varit skonsam, han önskade att han icke varit skonsam)* *Fl* 474.

osparlika (**-lige**), *adv.* [*Isl.* úsparliga] *L. oförbehållsamt, fullständigt.* hwad theris ytherligere handelingh och vedhertaal vareth haffuer . . . twiler oss inthe vti at the iw osparlige dele met edher herredöme offorsymmet *FM* 585 (1513).

ospeiadher (**ospeyadher** *RK* 3: 1729. **oospeyadher** *ib* 1005), *p. adj. obespejad, icke bespejad, obemärkt. RK* 3: 1005, 1729.

ospilter (**u-** *L.*), *p. adj.* [*Isl.* úspilltr] *L. oförstörd, oskadd.* hon (ɔ: script) är än ospilt oc läslik *MB* 1: 122. ospilt wapn *Di* 75.

ospiälder (**u-** *L.*), *p. adj. L.* = **ospilter.** hon (ɔ: script) är än ospiäld *(Cod. A* ospilt 122*)* oc läslik *MB* 1: *(Cod. B)* 537.

ospiällaþer (**vspiälladher**: **-adhom** *MP* 1: 128. **ospiäldader**: **-ade** *Bil* 84; **-ad** *ib* 449), *p. adj.* [*Jfr Isl.* uspellaðr] **1)** *oskadd.* la annar loteren af hänna licama hel ok o spiällaþar ok annar uar brändar ok suiþin *Bu* 418. *ib* 524. *Bil* 449. *MP* 2: 6. **2)** *orörd, okränkt, jungfrulig.* födes guz son af . . . o spiällaþe mö *Bu* 206. *Bil* 84. som . . . thik ospiälladhom iomfrudom födde *Bo* 61. *MP* 1: 128. *Bir* 2: 301. *Su* 255. af ospiälladhom qwidh *Ber* 78. af ospiällaþe iorþ. som eigh var plögþ älla saþ *Bu* 139. för än synden war giordh, tha war natwren all ospiällath *MB* 1: 110.

osplitadher (**w-**), *p. adj. osöndrad, ostyckad.* at jac maa nywthe the forläninger swo wsplitade, som for:de werdog fader them haffde *BSH* 5: 40 (1505).

osplitin, *p. adj. osplittrad, oskadd.* at skierma bota flotar ok annat huat her vtan fore ringstadholm är skal bliffua orörde osplitna ok oaatskilde *HSH* 7: 14 (1469).

ospordher (**vspurþer**), *p. adj.* [*Isl.* úspurðr] *icke tillspord, oåtspord.* vspurþum allom androm mannom *SD* 5: 567 (1346). honum ospordhom *MB* 1: 311. *Bir* 2: 72, 3: 86.

osprängder (**u-**), *p. adj. L.*

ospäkt, *f.* [*Isl.* úspekt] *ofred.* the lifdo sidhan mz digher ospekt *RK* 1: 239.

ospänter, *p. adj. icke spänd.* margh plata bleff ther ospent *RK* 1: 893.

ostadhlika (**ostadelika**), *adv. ostadigt, flyktigt, lättsinnigt.* en heel psaltare läsin ogudelika oc ostadelika *LfK* 67.

ostadhliker, *adj.* **1)** *ostadig, ej fast, vacklande.* likamlika thinga ämpne som för war ostadhlikt som watn *MB* 1: 156. **2)** *ostadig, ombytlig, flyktig.* mz ostadhlikom godhwilia *MB* 1: 310. — *ostadig, obeständig, föränderlig.* war glädhi i iordhrike är all ostadhlik *MB* 1: 500.

ostadhlikhet (**-heet** *MB* 1: 277. **ostadhelikhet** *MP* 1: 176, 323; *Bir* 2: 31), *f.* **1)** *brist på stadga el. fasthet, svaghet.* stadhfäst kropsens ostadhelikhet *(infirma nostri corporis)* *MP* 1: 176. **2)** *ostadighet, ombytlighet. MB* 1: 277. *MP* 1: 323. somlike mäniskio gratir oc tara framganga aff thera ostadhelikhet oc naturinna böghelikhet *Bir* 2: 31. huxins ostadhlikhet *ib* 1: 301. nar mannin thänke . . . wärldinna ostadhlikhet *ib* 284. *SD NS* 1: 368 (1404).

ostadhugher (**ostadhoghir** *Bir* 1: 288; **-oghom** *ib* 3: 64; **-ogho** *KL* 237; *VKR* VI. **ostadhoger**: **-oga** *Lg* 3: 377. **ostadogher**: **-ogh** *LfK* 161. **ostadoger**: **-og** *ib* 157. **ostadhigh** *Al* 7178. **ostadig**: **-ige** *BSH* 5: 393 (1510). *n.* **ostadhugt** *Bir* 3: 55. **ostadhukt** *ib* 1: 337, 2: 231. **ostadhokt** *KS* 6 (13, 6). **ostadhikt** *MB* 1: 485), *adj.* [*Isl.* ústöðugr] **1)** *ostadig, i ständig rörelse varande, äfven skälfvande, sprattlande.* huat är thetta näruarende lifwit vtan suasom rörlikit vatn oc ostadhukt *(mobilis et instabilis)* *Bir* 2: 231. stodh hau *(den som hade danssjukan)* vp heel ok stadughir aldir saman ok var vordhin stadughir aff ostadughum ok föör aff oförum *Bil* 880. han (ɔ: vanför man som paraliticus är) är ostadhugir oc skäluande j allom limom *MP* 1: 323. — *ostadig, vacklande.* äru the ostadhughe swa som sten j lösom mwr *Bir* 1: 163. **2)** *ej fast, till rummet vexlande.* gudz folk skulle först hawa ostadhikt gudz hws oc sidhan stadhikt *MB* 1: 485. **3)** *ostadig, ombytlig.* mang ordh göra hughin oc siälinna ostadhugha oc toma *KL* 234. *ib* 251. aff sins hugx o-

stadhogho lättelikheth *VKR* VI. hughräddir älla ostadhughir *Bo* 162. *Bir* 1: 260, 288, 3: 55, 64. *Al* 7173, 7178. for then ostadige vederlek *BSH* 5: 393 (1510). — *ostadig, vacklande, obeständig, föränderlig.* thz *(att konung tillsättes genom val)* är wåghat ok grympt ok ostadhokt *KS* 6 (13, 6). var hon ij thässe ostadhogho världinne stadhelica tilfögdh sinom brudhgomma *KL* 337. hon *(verldslig glädje)* är ostadhugh *MP* 1: 28. haffde ostadhoga helso *Lg* 3: 377. **4)** *ostadig, lättsinnig.* siälin syndadhe oc ty är hon vordhin ostadhugh *MP* 1: 323. af enom ostadhughom man *ib.* om hon haffwer warit ällar är mykyt löslatog oc ostadogh i sin omgängilse *LfK* 161. om hon . . . ostadog oc löös tekn giordhe *ib* 157. **5)** *otillförlitlig.* ostadhukt hop *Bir* 1: 337.

ostadhughet (ostadugheet. ostadhoghet *Bir* 1: 68, 248, 2: 4**)**, *f. ostadighet, ombytlighet, lättsinne.* ostadugheet ok hughin wil the göra flästa qwinnor mill *Al* 235. at ey skulle otholamodh älla ostadhughet märkias j mik *Bir* 3: 155. *ib* 64, 321, 426. hans sidha darscapir ok ostadhoghet *ib* 1: 68. hugxsins ostadhughet *ib* 2: 60. *ib* 88. *KL* 350. tronna ostadhughet *Bir* 2: 213. fly wärldinna glädhi ok lätlikhet ok ostadhoghet älla käte *ib* 1: 248. *ib* 103, 2: 4, 3: 21, 374, 5: 67, 77.

ostas (*pres.* **-as)**, *v. ystas, löpna.* de coagulacione sanguinis thz är at han ostas *LB* 5: 293.

ostbytta, *f. L.*

oster (ooster. -ar), *m.* [*Isl.* ostr] **1)** *ost. koll.* caceus oster *LB* 3: 57. *ib* 7: 60, 76. ätir man blöthin ost *ib* 3: 57. tak oost hanog *(för* oost ok hanog*)* ok blanda samman *ib* 2: 58. får[s]k osth *ib* 1: 96. hade bondans barn fongit ferskan oost *PK* 245. **2)** *ost, i form pressadt oststycke. Bir* 1: 102. smör oc osta *VKR* 36. i [1] pund osta *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). *DD* 3: 227 (1489, *orig.*). — *Jfr* **fara-, läst-, katt-, katta-oster.** — **osta kar,** *n. ostkar, ostform.* thu skalt wara swa som ostir ok thin likama swa som ostakar *(formella)* ther ostin skal vti kristas alt til thes han far ostkarsins liknilse *Bir* 1: 102. *Jfr* **ostkar.** — **osta vatle (-vasle),** *m.* [*D.* ostevalle] *ostvassle, vassle.* j sötan ostha vasla *LB* 7: 267.

ostkar, *n.* = **osta kar.** *Bir* 1: 102.

ostlupin (-löpin), *p. adj. ostlupen, skild från ostämnet.* eth embar . . . getavaszla. som osth löpin är *LB* 7: 46.

ostorlika, *adv.* foor ostorlika *(för* ofstorlika, *allt för öfvermodigt? el. för* ostyrlika, *ostyrigt, vildt?) MB* 1: 17.

ostraffadher, *p. adj. ostraffad, onäpst.* skall thet eij vara ostraffeth *HSH* 20: 174 (1507). — *ostraffad, utan att utsätta sig för straff.* tha maghin j ostraffadhe thz *(barnet)* aff lifwa *ST* 327.

ostraffande, *p. adj. som icke kan el. får blifva föremål för klander.* scal hon (ɔ: reghla) ostraffande wara *VKR* 46. — *ostraffig, oförvitlig.* fyra qwinnor . . . the som äru j alder oc sidhom oc frägd ostraffande *Bir* 5: 30.

ostraffelika (-lige), *adv. ostraffligt, oklanderligt.* i allom dygdhom olastelika oc ostraffelika bliffwa *LfK* 72. gör han thz arbeyte ostraffelige *SO* 146.

ostraffeliker (ostraffalikin. *f.* **ostraffalikin** *SO* 16. *n.* **ostr[a]ffalikit** *ib* 20. *ack. m.* **ostraffelikan** *Lg* 3: 40. **ostraffelikin** *Su* 291**)**, *adj.* [*Mnt.* unstraflik, unstraffelik] *som icke kan blifva föremål för klander, ostrafflig, oklanderlig. Su* 291. prisar han wara . . . ostraffelikan for mannom *Lg* 3: 40. skal han syna gerningh kunna swa ath han skal wara ostraffalikin aff allom *SO* 15. om hon (ɔ: gerninch) är aff allom ostraffalikin *ib* 16. göri swa ath ostr[a]ffalikit är *ib* 20.

ostraffelikhet (ostrafflikhet), *f. ostrafflighet. Gers Frest* 49.

ostridher? *adj.* [*Nyisl.* ústríðr] *icke våldsam el. häftig.* ther ostridha tungo haffwer bit *Al* 6632.

ostund, *f.* [*N.* ustund] *olycklig stund, olycka.* mykin ostund tha var thännä thz hwarghin vara skulde annan känna *Iv* 5173. *Jfr* **ömko stund.**

ostungadher? *p. adj.* et permentz breff . . . oplompat oskrapat oc ostwnghat *DD* 1: 129 (1480, *orig.*). eth permantz breff oskrapt och ostunghet *ib* 201 (1506).

ostyra, *f.* [*Mnt.* unstûre] *oväsen.* diäflane drifwo ther swa mykla ostyro *(üngesture)* mz honom *ST* 361. *Jfr* **ostyria.**

ostyradher (-eder), *p. adj. obändig, tygellös.* them som oskälighe och ostyrede äro til rätzl och näpst *TS* 19.

ostyri, *n.* [*Fnor.* ústýri] — **ostyris man (ostyres-** *BSH* 5 512 (1512, *nyare afskr.*)**)**, *m. våldsam el. oregerlig menniska. SD* 5: 638 (1347). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

ostyria, *f.* [*Jfr N.* ustyrja] *L. oväsen, våldsamhet.* driuär nokrä ostyrio *SD* 5: 638 (1347). *Jfr* **ostyra.**

ostyrlika, *adv. häftigt, med häftig fart.* ostyrlika ränna *RK* 1: 903.

ostyrliker (-lig: -lige *SO* 77. **-legh: -legha** *Gers Frest* 20**)**, *adj.* [*N.* ustyrleg. *Mnt.* unstûrlik] *L. ostyrig, obändig. SO* 77. *Gers Frest* 20.

ostyrogher (ostyrugher: -ughe *Bir* 5: 122. *n.* **ostyroght** *ib* 3: 173. **ostyrokt** *ib* 5: 110, 122; *LfK* 147. **ostyriokt** *Ber* 216**)**, *adj.* [*Mnt.* unsturich] *ostyrig, obändig, tygellös, öfvermodig.* mz otamom ok ostyroghom hundom *Bir* 1: 360. lagh oc rätter giffs . . . ostyroghom mannom til späkt *MB* 1: 454. *KS* 67 (166, 74), 68 (168, 75). *Bir* 1: 387, 3: 467. *ST* 338. ostyrokt folk *Bir* 5: 110, 122. mz them ostyrughe äru *ib.* ostyrokt barn *LfK* 147. at kötit vardhe ey ostyroght älla ofkaat *Bir* 3: 173. änkte blifwi i thik ostyriokt *(indisciplinatum) Ber* 216.

ostämder (ostempder), *p. adj. L. icke stämd, icke instämd.* komma til forscripna repstething ostempder *GS* 38 (1413, *orig.*).

ostänkter, *p. adj. ostänkt, obestänkt.* hwat skär oc ren hon är oc ostänkt af allo världinna vmsorgx dopte ok muld *Bo* 104.

osudhin, *p. adj. okokt.* osudhit kalgardha kridde *Bil* 711.

osullin, *p. adj. osvullen. Lg* 3: 378.

osunder? *adj. osund, olämplig, skadlig?* thet woore oswnth *BSH* 5: 303 (1508).

osunderskipter (osyndir-), *p. adj. icke sönderdelad, odelad.* hälghodoma sancti thome ther j ängom

stadh äru swa mange orutne oc osyndirskipte älla oatskilde *Bir* 3: 239.

osundogher (osunnogher), *adj. osund.* omyckot quaf eller osunnogh lucht *TK* 269.

osurin, *se* **osorin.**

osvarliker (*n.* **oswarligit),** *adj. som ej kan försvaras, oförsvarlig.* thet ware oärligit och oss för allom godom människiom oswarligit *FH* 6: 116 (1509).

osvepter, *p. adj. osvept, icke insvept. Bil* 797.

osvikin, *adj. icke sviken, icke bedragen el. förförd. MD* 96.

osvikliker, *adj. ofelbar, orygglig?* äpter gudz oswiklika skipelse oc milde forsyyn *FH* 1: 14 (1441, *nyare afskr.*).

osynio? (**vsyni** *Bil* 350. **usini** *L.* **osini** *L.* **osine** *Lg* 996. **o sene** *Fl (Cod. B)* 1274. **osende** *Di* 75. **osin** *RK* 1: *(LRK) s.* 229), *adv.* [*Isl.* úsynju] *L. eg. med osanning, med orätt. olyckligtvis, till olycka.* vsyni kom iak tha lifuande til lanz *Bil* 350. osin kom jac til norge *RK* 1: *(LRK) s.* 229. osende let iak myn hest hema *Di* 75. *Fl (Cod. B)* 1274. *Jfr* **osyniom.**

osyniom (*RK* 1: 3705; *Fl (Cod. C)* 1274. **osinom** *Fl* 1274; *ST* 41. **osinum** *L.*), *adv.* [*Isl.* úsynjum] *L.* = **osynio.** osinom thz iak giordhe swa *Fl* 1274. osyniom komo the tha thär *RK* 1: 3705. *ST* 41.

osynis, *adv. utan att se el. hafva sett, obesedt.* han köpte osynis *MP* 1: 197.

osynlika, *adv.* [*Isl.* úsýniliga] *osynligen. Bo* 233. *Bir* 4: 58.

osynliker (**-lig**: **-liga** *MB* 2: 24. **-likin** *Bir* 1: 390. **-lekin** *ib* 2: 292. *f.* **vsynlik** *Ber* 268. *n.* **osynlikit** *Bil* 851; *Bir* 1: 145. **osynlekit** *ib* 3: 449. *pl. nom., ack. n.* **osynlik** *ib* 1: 44, 2: 38; *MP* 2: 60), *adj.* [*Isl.* úsýniligr] **1)** *osynlig.* osynlekin gudh *Bir* 2: 292. *ib* 1: 390. osynlik thing *ib* 44. *ib* 2: 38. *MP* 2: 60. jak gör nakat aff ängo oc synlikit aff osynlico *Bir* 2: 121. *Bil* 851. *KL* 67, 280. *Bir* 1: 145. *Ber* 268. änkte är honum osynlekit *Bir* 3: 449. **2)** *som icke ser något ut, oansenlig, ful.* flaskor gambla oc klabbadha osynliga förstötta oc pluggada *MB* 2: 24.

osyrdher, *p. adj. osyrad.* osyrt brödh *MB* 2: 13. osyrdha brödit *ib* 85. *ib* 86.

osyrghiande (osörghiande), *p. adj. icke sörjande, utan sorg.* gladhr ok osörghiande *KS* 24 (59, 26).

osäl (**osäll** *MB* 1: 91; *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 263. **osell** *(i rimsl. med* heel*) ib* 2: 6726. **vsäl: vsälan** *Lg* 355), *adj.* [*Isl.* úsæll] *osäll, olycklig, arm.* mantzins hugher han är . . . wiliogher at wardha säll, oc nödhogher osäll *MB* 1: 91. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 263. o iak osälaste man *Lg* 669. *ib* 355. at hon osäl sa thz hon skulde ey se *Ber* 82. hin osäle mannin *Lg* 3: 218. otaligo warda saa osell at aff hungar skola the swelta i heel *RK* 2: 6726. samanbindas . . . mz osälo companskapi *MP* 1: 29. *Jfr* **usal.**

osäld, *f. uselhet, elände.* loffwin i idhra mykla osäld *Al* 7257. *Jfr* **ysäld.**

osällika (**osälika** *Bo (Cod. B)* 343; *Bir* 1: 283; *Ber* 93; *Su* 41, 236. **osälelika** *ib* 240. *komp.* **osälikare** *Bir* 1: 287), *adv. olyckligt, ömkligt.* hwat thwinghar wär ok osälikare *(infelicius)* än altidh astunda syndena *Bir* 1: 287. huru osälika *(misere)* ok illa the (ɔ: wrang giri ok wredhe) ändas *ib* 283. *Bo (Cod. B)* 343. *Ber* 93. *Su* 41, 236, 240.

osällikhet (osälighet), *f. osalighet.* är nw dröfuelse ok osälighet j thynom väghom *LfK* 227.

osämia (**vsämia** *Bir* 4: 389; *RK* 1: 2023), *f. L. osämja.* äru thön land ey opta vtan stridh ok osämio, ther konung wilia haua äpte wali alla manna *KS* 11 (27, 12). *ib* 8 (19, 9). *Bir* 1: 294, 2: 209, 3: 429, 4: 389. *RK* 1: 2023, 2423. *Al* 6452, 6457, 6587, 9732 9734. till thäs ok . . . osämio *(näml.* äru*)* aflaghdhe *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). — **osämio talan,** *f. gräl, träta.* mz osämio talan *MP* 1: 56.

osämia (**u-** *L. pres.* **osämbir** *Bir* 2: 72), *v. L. opersonl. ej sämjas.* vm thom osämbir mz hustrumen *(si cum uxoribus habent discordiam) Bir* 2: 72. — *part. pres. oense.* vm twe män varin osämiande *Bir* 3: 400.

osät (osett), *f.* [*Isl.* úsætt] *oenighet. RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 280.

osätta, *v.* [*Jfr Isl.* úsættaz] *göra oense.* som the two maa so osättä *MD* 90.

osätter (*L.* **vsäter),** *p. adj. L. med hvilken man är i ovänskap, fientlig.* han drap kunnugha oc vkunnugha män sua vsäta som samsäta *Bil* 299. *Jfr* **osatter.**

osökter, *se* **osotter.**

osömadher, *p. adj. osömmad.* osömath klädhe *MB* 1: 363.

otakaþer, *p. adj. L. för hvilken borgen ej är ställd.* otakadhe edha *SR* 32.

otakin (**u-** *L.* **otagen),** *p. adj.* [*Isl.* útekinn] *L. icke tagen, icke gripen.* the xxx skip haffde vareth otagen *HSH* 20: 174 (1507).

otallika (**otallica** *Bir* 3: 152. **otalika** *MB* 1: 186; *Ber* 190. **otalica** *Bir* 3: 300. **otalik** *Al* 3941, 4113. **otaleligha** *Gers Frest* 49), *adv.* **1)** *otaligt, oräkneligt, ofantligt.* han slo margh otalik ij häl *Al* 3941. *ib* 4113. *Ber* 190. iak skal . . . ökia thina släkt otalika mykith *(vehementer nimis) MB* 1: 186. jak skal lata wäxa thik otalika mykith *(vehementissime) ib.* otaleligha mykith onth *Gers Frest* 49. **2)** *outsägligt, på ett outsägligt sätt.* ville han ok vndirlica ok otallica *(ineffabiliter)* födhas *Bir* 3: 152. *ib* 300.

otalliker (**otalikir** *MP* 1: 167. **otalliken** *Su* 400. *f.* **otalik** *Bir* 1: 347, 2: 286; *Ber* 238. **otalikin** *Bir* 1: 27, 173. **othalikin** *Ber* 34. *n.* **otalikt** *Al* 2826. **otalikit** *Gr* 269. **otalikith** *Lg* 37; *Ber* 283. **vtallikit** *Bir* 4: *(Dikt)* 221. *ack. m.* **otalikan** *ib* 1: 27. **otalican** *ib* 3: 394. **vtallekan** *Bu* 177. **otalikin** *Lg* 3: 56. *dat. m.* **otalleoom** *Bu* 508. **otalikom** *Bir* 2: 152. **vtalilikom** *Gr (Cod. D)* 355. *f.* **otalike** *Bo* 53; *Bir* 1: 28, 60, 91, 3: 11, 283. *gen. m.* **otalikx** *Su* 38. *pl. nom. m.* **otallike** *KL* 51. **otalike** *Gr* 272; *Su* 150. **otalliga** *LfK* 237. **otallelike** *KL* 318. *f.* **otalika** *Bir* 1: 58. **o talika** *ib* 214, 386. *n. (nom., ack.)* **otalik** *Fl* 2082. **otaligh** *Lg* 3: 56. **otalligen** *LfK* 237, 245, 246. **otaleken** *Su* 99. *ack. m.* **otalika** *Bil* 115. **vtallika** *KL* 68. *f.* **otallika** *ib* 58. **otalige** *RK* 2: 3802. *dat.* **otalicom** *Gr* 272; *Bir* 2: 87; *Su* 38. **otalekom** *LfK* 95. *gen.* **otalliga** *LfK* 217. *best. form sing. ack., dat. f.* **otaliko** *VKR* 11;

Ber 287. *pl. gen.* **otalika** *Su* 236), *adj.* [*Isl.* útalligr. *Jfr Mnt.* untallik, untalelik] **1)** *otalig, oräknelig.* drapo vtallekan mogha *Bu* 177. *ib* 508. *Lg* 3: 56. hemde thz a otalika iudha som (een iudhe) giordhe *Bil* 115. otalleliko hälghe män *KL* 318. syntos otallike diäfla *ib* 51. otallika synde *ib* 58. han sa ok höghra waghin widh domarans stol manga vtallika ängla ok winstra waghin vtallika diäfla *ib* 68. samman sankadhom vtalilikom myklom härskap *Gr (Cod. D)* 355. lifdho thera alder otalik aar *Fl* 2082. otalika stiärno *Bir* 1: 58. *ib* 214, 386, 2: 87. *RK* 2: 3802. *Su* 38, 236. *LfK* 95, 217, 237, 245, 246. otalike fläste cristne män *Su* 150. otalike mange taka af thässom matenom til mättis *Gr* 272. hon (ɔ: miskund) är otalikin *(innumerabilis)* ok osighlikin *Bir* 1: 173. **2)** *outsäglig, obeskriflig.* hon (ɔ: hans ära) är otalikin *(ineffabilis)* ok oändelikin *Bir* 1: 27. *ib* 2: 286. *Ber* 287. mz otalike skam *Bir* 3: 11. jak kände . . . otalikan *(ineffabilem)* hugnadh *ib* 1: 27. *ib* 2: 152, 3: 394. mz minne siäl otalike glädhi *ib* 1: 28. *ib* 60, 91, 347, 3: 283. *Bo* 53. *VKR* 11. *Ber* 34. otalikir värkir *MP* 1: 167. minna närwaru otalliken loste *Su* 400. mz mins otalikx kärlekx teknom *ib* 38. oändelik och otalik är christi mildhet *Ber* 238. o otalikith waldh *ib* 283. *Bir* 4: *(Dikt)* 221. thz är otalikt thz the han slogho *Al* 2826. — *n. adv. ofantligt.* otalikit mykyt gul oc sylf *Gr* 269. mz otalikith mykith liws *(cum magno lumine)* *Lg* 37.

otallikhet (otalikhet), *f. oräknelighet, oräknelig mängd.* frögdanna otalikhet *Su* 82.

otamber (u- *L.* **otam** *Al* 9512. *pl. nom. m.* **otami** *Bu* 168. **otamme** *Bir* 1: 195. *n.* **otam** *ib* 3: 334. *dat.* **otamom** *ib* 1: 360. **otammom** *ib* 3: 335. *best. form sing. ack. m.* **otama** *MB* 1: 263; *Al* 554. *f.* **othama** *Bir* 5: 18), *adj. L. otam.* en otamber häst *Al* 535. þiura otami *Bu* 168. *Bir* 1: 195, 360, 3: 334, 335. *MB* 1: 263. *Al* 554, 9512. — *vild, yster.* j bland lastanna othama gälnizsko *Bir* 5: 18. — **otama fä,** *n. L.*

oter (*L.* **vthir** *SD NS* 1: 451 (1405); *GO* 494), *m.* [*Isl.* otr] *L. utter. GO* 493, 494. — *ss tillnamn.* vi olaf vthir, jäppe vthir, clämätter vthir *SD NS* 1: 451 (1405).

oterugher? (*n.* **vterugit,** *trol för* **vterught** *GS* 33), *adj.* [*Äldre Dan.* uterig. *Mnt.* unterich] *ohöfvisk.* kallar man annan vterugit *(motsv. ställe EG* 63 *har* otwghit*)* nampn *GS* 33. *Jfr* **otughin.**

otidh (otiidh), *f.* [*Fnor.* útíð. *Jfr Mnt.* untît] *otid, orätt tid.* hwa som i otiidh, athir *(för* äthir*)* han skal fasta ätande tiidh *GO* 434.

otidhogher (otidiger), *adj.* [*Jfr Mnt.* untidech] *som sker i orätt tid.* for otidigt *(för* otidigan?*)* sompn *LB* 7: 334.

otime, *m.* [*Isl* útími] *otid.* komma i otima *LfK* 143. — *pl.* som tala wille i otimom *LfK* 143.

otimelika, *adv. i otid.* äti ey ella drikki otimelika *KS* 49 (125, 53).

otiunda (utiunda), *adj. L.*

otomadher, *p. adj. utan ledighet, hindrad, upptagen.* otamadho *(för* otomadhe; *Cod. C* othomadhe 1025*)* for gudhana dyrk oc (offer) *(in deorum sacrificiis occupati) Bil* 535.

otro (oo- *MD* 396), *f.* [*Isl.* útrú] **1)** *otrohet, trolöshet. RK* 1: *(LRK) s.* 220, 2: 4249. *MD* 350, 396. **2)** *otro. MB* 1: 312. *MD* 350.

otroin (otroen. *ack. m.* **vtroen** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **otronan** *Bir* 2: 10. *pl. nom. m.* **otrone** *ib* 225, 3: 80. **othrone** *ST* 11. **vtrone** *KS* 72 (177, 79). *ack. m.* **otrona** *Bir* 3: 166. *dat.* **otronom** *ib* 361; *MP* 1: 37; *MB* 2: 366. **othronom** *Ber* 170. *best. form pl. dat.* **otrono** *Bo* 145), *adj.* **1)** *otrogen, trolös.* calle eigh vtroen ok eigh liughärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.; möjl. att föra till* **2**). ille ok vtrone rådhgiua *KS* 72 (177, 79). *Bir* 3: 80. — *med dat.* min hyrdhe är mik otroin *Bir* 1: 204. *ST* 11. han är gudhi otroen oc ey throen *Ber* 170. **2)** *otrogen, icke troende. i religiös mening.* fordömas oc forfaras mz othronom mannom *Ber* 170. mz otrono iudhomen *Bo* 145. jak vänte han vara otronan oc villan fara *Bir* 2: 10. iak *(näml.* var*)* allir blindir oc otroin *ib. ib* 225, 3: 166, 361. *MP* 1: 37. *MB* 2: 366.

otrohet (-heet *RK* 3: *(sista forts.)* 4246, 4643. **vtroheet** *SO* 205), *f.* **1)** *otrohet, trolöshet.* stor otroheet han tha bewiste *RK* 3: *(sista forts.)* 4246. *ib* 4643. **2)** *otrohet, oärlighet.* ath nager broder funnes mz nagar vtroheet swa ath thet lupe til fyra peninga *SO* 205. **3)** *otro.* for mina otrohet ok lönlika synde *VKR* XII.

otrolika, *adv.* [*Isl.* útrúliga] *otroget, trolöst. Fr* 220. *Su* 41.

otroliker (-lig *Di* 27; **-liga** *MD* 419. **-likin** *MP* 1: 127, 2: 75. *n.* **-likt. -likit** *KL* 172; *Bir* 1: 252; *MP* 2: 240. **-liget** *LfK* 237), *adj.* [*Isl.* útrúligr] **1)** *otrolig.* tro aldre otrolikt *Bil* 613. thin ordh hulkin mangom synas mörk ok otrolik *Bir* 1: 263. *ib* 252, 2: 119. *KL* 172. *LfK* 237. **2)** *opålitlig.* otrolig *(otryglæg)* tycker mek thin tiänist at wärä *Di* 27. otroliga gömare *MD* 419. **3)** *misstrogen, icke troende, tviflande.* var ey otrolikin *(incredulus)* vtan fultroin *MP* 1: 127. — *icke troende, otrogen.* hulkin som otrolikin *(incredulus)* är *MP* 2: 75. mot otrolicom hedhningom *Bir* 4: 320. *MP* 2: 240.

otrolikhet, *f. otrohet, otro.* vndirgifwa sik alle orenlikhet oc otrolikhet *(infidelitati) Bir* 2: 318. *ib* 1: 229, 400, 3: 5, 200. äruodha at min ordh skulu synas thräkkir vm nakra otrolikhet *(infidelitatem) ib* 1: 242. otrolikhetz synd *MP* 1: 144, 145. *ib* 295, 2: 242.

otronadher, *m.* [*Isl.* útrúnaðr] *otrohet. SO* 20.

otror (otro *Bil* 736; *MB* 1: 234, 465; *Al* 2761; *Di* 71, 178. *pl. nom. m.* **otro** *Ber* 9. *best. form nom. m.* **otro** *Di* 210), *adj.* [*Isl.* útrúr] **1)** *otrogen, trolös. MB* 1: 465. *Al* 2761. han är en otro man *Di* 178. hin otro swikare *ib* 210. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* Han war sinom herra otro *Bil* 736. *MB* 1: 234. at iak skall wara nokon man otro *Di* 71. **2)** *icke troende, tviflande.* war ey otro *(incredulus) Ber* 9. — *med dat.* skulu ey otro *(increduli)* wara hans ordhwm *Ber* 9.

otroskaper (*ack.* **-skap. -skapp** *PK* 223), *m. otrohet, trolöshet. Fr* 780. *Di* 210. for thän otroskap the alle giordho moth honom *ST* 477. *ib* 398. *PK* 223.

otrygdh, *f.* [*Isl.* útrygð] *osäkerhet, opålitlighet.* a moth väruldenna fals ok othrygdh *Bil* 615.

otrygger, *adj.* [*Isl.* útryggr] *opålitlig, otrogen.*

med dat. (el. i dess ställe ack.). är drengen bondan otryg *MD (S)* 256.

otrygliker (*n.* **otryggeligit** *FH* 6: 67 (1486)), *adj.* [*Isl.* útryggiligr] *otrygg, vansklig.* huru otryggeligit är ath koma for then stränge domaren met thoma hender och wtsläcte lampar *FH* 6: 67 (1486).

oträdder, *p. adj. L.*

otröster, *adj.* [*Isl.* útraustr] *osäker, opålitlig.* som prädica folke . . . ensetu limnaþ ok otrösta tro *Bu* 138. j . . . ärin här kompne at skodha hwar landzins wärn är oträstast *MB* 1: 241.

otta (ootte. ootha), *f.* [*Isl.* ótta] *otta, tid närmast före dagningen, tidig morgonstund.* komo til land om ena otto *RK* 1: 1503. om oottena tha alla waare i sängh *ib* 3: 281. om een morghon ootha thz skeer *ib* 1495. *Jfr* **iula otta.** — **otto mal,** *n.* = **otta.** om ottomal *ST* 172. — **ottosanger (ottu-** *L.* **otosanger**: **-sang** *ST* 351; **-sangin** *ib* 167, 194. **ottasanger** *Bir* 5: 59; **-sang** *ib* 70; **-sangin** *ib* 59; *Su* 261; **-sangx** *Bir* 5: 59. **ottasangher** *ib* 69; **-sangh** *ib*; *Lg* 3: 56; **-sanghin** *Bir* 5: 59. **ottesanger**: **-sangen** *Su* 4), *m.* [*Isl.* óttusöngr] *L. ottesång, gudstjenst som hålles i den tidiga morgonstunden vid den förste af de kanoniske timmarne, äfven det som vid denna gudstjenst sjunges el. läses.* saghde then klerk scola biscop vara först kome til ottosangh *Bil* 575. *KL* 89, 336, 337. *ST* 351. *Bir* 5: 59. for syu tyma som är for aptonsangin, natsangin, otosangin, prim, terciam, sext ok noon *ST* 167. äpther ottesangen *(post matutinas)* *Su* 4. *ib* 261. sionga otto sang *KL* 345. *Bir* 5: 69, 70. naar otosangin siongx *ST* 194. *VKR* XVIII. han älskade mykit gudz modher oc sangh gärna henna ottosangh oc tidher *Lg* 3: 56. — **ottosangs rökilse,** *n. rökverk som tändes vid morgongudstjensten.* vinit ok offrit ok ottosangs rökilsit *(incensum matutinum)* brännis j vthuseno *Bir* 1: 384. — **ottosangs tidh (otosangx-** *ST* 171), *f.* [*Jfr Isl.* óttusöngstíðir] *ottesångstid, tid då ottesången hålles. ST* 171. om ottomal oc ottosangx tidh *ib* 172. thz som giordhis i threm tidhomen som är ottosangx tidhinne. priim oc terz *Bo* 183. — **ottosangs time,** *m.* = **ottosangs tidh.** for otto sangs tima *Bil* 273. om ottosangx timan *Bo* 183.

otuggadher (otoggadhir), *p. adj. otuggad. Bir* 3: 60.

otughin, *adj.* [*Mnt.* untogen] *otillbörlig, skymflig.* kallar man annan otwghit nampn *EG* 63. *GS* 32. *Jfr* **oterugher.**

otukt (otokt), *f.* [*Mnt.* untucht] *otillbörlighet, otillbörligt el. oskickligt beteende, oskick.* waktande sik . . . fran alle otokt oc ohöffwidzskom löslatom *Bir* 5: 67. skulu systrana nar the nigha nidherböghia sik mz alle wördningh oc ödhmiukt, haffuandis fore sik sina hendir j kors wiis ey sithiande ey stydhiande sik nakor widh, hwilkit som waare tekn til . . . aawitande othokt *ib* 68. är . . . en stor otokt oc ogudelikhet i bland closter folk, at somlika swäria *LfK* 159. — *otillbörligt förehafvande, otillbörlig gärning, brott.* tenkte vpa sina otukt *RK* 1: 4046. thz ware honom halwo mynne otukt *ib* 3745. — *ondska.* thz giorde han aff stora otvkt *MD (S)* 290.

otuktelika (otuchteliga. otoktelika), *adv.* [*Jfr Mnt.* untuchtichliken] *på ett otillbörligt sätt.* om hon otoktelika sik bewisar i choren, mz öghom ällar androm lymmom *LfK* 157. — *på ett skymfande sätt.* hvilken broder som kastar androm synom broder sin hwstrv fore otuchteliga *SO* 118.

otukteliker (otokteliker. vthuchtelig. *n.* **otugtelikit** *Lg* 3: 501), *adj. otillbörlig, opassande, ohöfvisk.* mz . . . otoktelikom handa ällir fota rörilsom *Bir* 5: 67. at the ey blanden sik j onyttelike talan, ällir nakre othuktelike saghu *ib* 82. thordhe engen j henna näruaru ey eth otugtelikit ordh fram föra *Lg* 3: 501. — *ohöfvisk, skymfande.* hvilken en broder i embetet som kallar annan sin embetes broder horanson häranson tywff eller skalk ok framkomber mz swa dana vthuchteliga ordh *SO* 149.

otuktogher (otoktogher: **-ogh** *Ber* 118; **-oghe** *Bir* 2: 233; **-ogha** *ib* 3: 9), *adj.* [*Mnt.* untuchtich] *tuktlös, otyglad, lättsinnig, självsvåldig.* osidhughe oc otoktoghe *(indisciplinati)* *Bir* 2: 233. *ib* 3: 9. at hon se ey wrang älla otoktogh *(inordinata)* i sidhom *Ber* 118.

otväkande, *p. adj. otvifvelaktig.* o twäkande *(haud dubium)* är *MB* 2: 200. *LfK* 95.

otväkelika (-liga *MB* 2: 325), *adv.* 1) *utan tvekan, frimodigt.* war tröstir mz sinom mannom. oc manligha aathaffwandis altidh otwäkeliga, tröstandis sigh hiälp oc räddingh aff gudi giffwas *(semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum)* *MB* 2: 325 *(möjl. att föra till* 2). 2) *utan att tvifla.* tro . . . otwäkelika *Lg* 441. *LfK* 65. 3) *otvifvelaktigt.* än tho at hon i them otwäkelika seer skina tith wald *Su* 98. *ib* 369.

otälgdher, *p. adj.* [*Isl.* útelgðr] *otäljd, ohuggen.* wil thu mik göra altara aff stoen, tha skal han wara otälgdher *MB* 1: 334. *ib* 494.

otämeliker, *adj.* [*Mnt.* untemelik] *opassande.* mz otämelikom latom *Bir* 5: 77.

otänder, *p. adj. otänd.* satte han otända lykto for sik *KL* 280.

otöker (otökker), *adj. eg. som icke kan el. bör tagas; ond.* ibland flikrarom ok otökkom mannom *KS* 45 (115, 48).

otövadher, *p. adj.* — *n. adv. oförtöfvadt.* tha sändhis otöffwat bodh äpther rodinum *Lg* 3: 296.

othak, *f.* [*Isl.* úþökk] *otack.* sig hanum mykin otak for hans bud *Di* 179. haffue han otak for sit ärinde *ib* 26. *ib* 27, 166. the fingo alle blygdh oc othak *Lg* 3: 55.

othakka, *v. gifva otack, visa otacksamhet mot. med dat.* hon othakkar gudhi fore himerikis nadher *MB* 1: 301. the othakka them for thera gärd *RK* 1: 3098. wi henne swa sara otakkandhe *(otacksamme)* haffuom warit *Lg* 3: 647.

otharf, *f.* [*Isl.* úþörf] *onytta, ogagn, skada.* stridha ok wågha til otarva *KS* 82 (204, 90). swa bidher margher sina otharfwa *Al* 1768.

oþarfliker, *adj. L.*

oþarver, *adj. L.*

oþarvi, *m. L.*

othet (vthet. wthet. vtheet), *f. och n.* [*Jfr Mht.* undiet] *pack, slödder.* huggo sik gönom thz hedna vthet *RK* 1: 1570. litit lowar iak the snödo hedna vthet *ib* 1627. thera drängia ok vtheet *ib* 2774.

fule hälade ok odryghe komo ther löpande ok wthet *ib* 3092. — **othetis dränger,** *m. L. Jfr* **odädhis dränger.**

oþiuva (oþiufwa *VML II M* 26: 18. **vþiufwa** *ib i var.* **oþiwa** *SR* 6. **otiwa** *ib.* **oþywa** *ib* 7**),** *adj. L. urtjufva. SR* 6, 7. *Jfr* **urþiuva.**

othokke (othukke: -a *Bir* 1: 366, 394. **o thukke** *ib* 395**),** *m.* [*Isl.* úþokki] **1)** *ovilja, fiendskap?* for loflikit atirhald älskas owirflödhelikhet j allom thingom . . . ok klärkanna othokke *(fiendskap mot presterna?)* owir alla for gudz älskelikhet owir al thing *(diligitur . . . pro parcitate laudabili superfluitas in omnibus . . . pro dilectione Dei super omnia ingratitudo cleri super omnes) Bir* 2: 108. **2)** *fientlighet, förtret, förnärmelse.* hwat othokka ällir ogönst hafwom wi thik giorth *ST* 60. **3)** *otacksamhet.* thz är väl värt at var othokke *(ingratitudo)* skuli hardhare näfsas *Bo* 122. *ib* 153. *Bir* 1: 366, 394, 395, 2: 80, 110, 118, 285, 305, 3: 33, 217, 293, 324, 384, 409. skudhi . . . thän othokka *(ingratitudinem)* som han hauir gudhi giort mot hans godhgerningom *ib* 2: 227. auitadhe aff godhgerninganna othokka *(ingratitudine beneficiorum) ib* 3: 418.

othokkeliker (otokkelig: -ligo *LfK* 232**),** *adj. otillbörlig.* aff thy scamligo ok otokkeligo verldzligo lifuerne *LfK* 232.

othokkia, *f. oförsynthet?* at mannana othokkia *(ingratitudo)* skuli synas *Bir* 2: 116. *Jfr* **othykkia.**

othokkogher (*n.* **otokkokt** *LfK* 218**),** *adj. oförsynt, otillbörlig.* otokkokt *(immoderatus)* lööghe *LfK* 218.

othol (othul), *n.* [*Jfr Isl.* úþoli, *m.*] **1)** *otålighet.* dröfdh aff myklo othuli ok wredhe *KL* 25. mädhan the os mz . . . sino otholi reta *Bo* 146. enkte othol kunne märkias mz hänne *ib* 168. *ib* 186. *KL* 353. *Bir* 1: 51, 92, 360, 2: 80, 129, 3: 324, 331. *Su* 105, 332. **2)** *vånda?* en man gitir ekke hafft större sörgh oc vidhermödho oc othol *(summæ verecundiæ, doloris et furoris est),* än mistänkia hustruna för hordom *Bo (Cod. B)* 341.

otholande, *p. adj.* [*Isl.* úþolandi] *som icke kan tålas el. tillåtas, otillbörlig, skamlig.* thz är oloflikt oc otolande mz cristno folke at widhersighia ihesum christum *Bil* 471. thz är otholande at kunungr ella höfdinge se nidhingr *KS* 35 (90, 37).

otholas (othulas *Lg* 3: 244; **-thulums** *KL* 263. *pres.* **-as.** *impf.* **-adhis** *ST* 70, 75**),** *v. refl. vara el. blifva otålig, blifva missnöjd, förbittras.* skolom vi äkke vanskas älla otholas *(esse impatientes)* i them (ɔ: dröuilse) *Bo* 106. at mannin brytis älla otolis af ängom genwärdogom thingom *Bir* 1: 295. otholas han *(amaricatur)* aff gudz skipan *ib* 2: 160. *KL* 263. *ST* 70, 75. *Lg* 3: 244.

othollika (otholika. otholica. otulelika), *adv.* **1)** *olidligt, svårt.* othollika *(intolerabiliter)* . . . sarghas *Bir* 1: 328. bitir othollica sara *ib (Cod. B)* 350. *ib* 3: 114, 371. **2)** *otåligt, med otålighet.* thy at iak . . . otholika *(impatienter)* swaradhe *Ber* 227. otholica teande sins hiärta lönlik thing *Bir* 3: 331. haffwer otulelika lidhit oc burith annars osidher *LfK* 161. haffwer sik otulelika *ib* 162.

oth™olliker (othollikin *Bir* 3: 44. **otolikin** *MP* 1: 221. *f.* **otolik** *ib.* **otholilikin** *Gr* 280. *n.* **othollikit** *Bo* 164. **otholikit** *Bir* 1: 115. **otolikit** *MP* 1: 15, 221. **otholelikit** *Bir* 1: 66. *ack. m.* **othollikin** *KL* 51; *Bir* 2: 114. **othullikin** *KL* 258. **otholikin** *Bir* 1: 174. *dat. m.* **otholikom** *ib* 32, 84. *f.* **othollike** *VKR* 76. *n.* **othulliko** *KL* 266. *pl. ack. m.* **otholica** *Bir* 3: 359. **vtolelica** *Lg* 215. *dat.* **o thollikom** *Bir* 1: 396. **otholicom** *ib* 2: 273**),** *adj.* **1)** *olidlig, outhärdlig, odräglig.* hulka han formatte ey vtdragha vtan othollikin wärk *KL* 51. thuldo othullikin hungir *ib* 258. otholilikin ond lokt *Gr* 280. vtolelica pinor *Lg* 215. mz otholikom wärk *Bir* 1: 32. *ib* 84. känna otholikin eldz hita *ib* 174. af ofmyklo sorgh älla o thollikom dröuilsom *ib* 396. *ib* 2: 114, 3: 359. *KL* 266. nödhis af othollike *(trängande)* oc sanno vidherthorft *VKR* 76. gudz dombir är othollikin *Bir* 3: 44. *MP* 1: 221. thikte ok apostlomen oc allom androm othollikit vara at han ville thijt ganga *Bo* 164. huru thungt ok otholelikit them skal wara at brinna äwerdhelika j häluite *Bir* 1: 66. thz är os thungt ok otholikit *ib* 115. *MP* 1: 15. **2)** *otålig.* mz otholicom *(impatientissimos)* athäfwom *Bir* 2: 273.

otholomodh (*Bir* 1: 154, 288; *VKR* XIV; *MP* 1: 264; **-modhe** *Bir* 1: 390; *MP* 2: 95. **o tholomodh** *Bir* 1: 313. **otholamodh** *Bir* 2: 192, 3: 155; **-modz** *ib* 2: 61. **otholemodh** *ib* 60. **otholimodh** *MP* 2: 206; *Su* 113. **otulomodh** *MB* 2: 159. **othwlimodh: -modhe** *Ber* 122. **otwlimodh** *Su* 121, 149**),** *n. otålighet. Bir* 1: 154, 288, 390, 2: 60, 61, 87, 192, 3: 155. *VKR* XIV. *MP* 1: 264, 2: 95, 206. *MB* 2: 159. *Ber* 122. *Su* 113, 121, 149. — *olust, leda.* at the ledhan warj ey for . . . liifsins o tholomodh *(vitæ impatientiam) Bir* 1: 313. — *Jfr* **otholughmodh.**

otholomodhelika, *adv. otåligt, med otålighet.* seer wärldinna lustelik thingh ok draghir them thäkkelika j sin lusta af hulkom han o tholomodhelika vptändis j sino hiärta *Bir* 1: 327.

otholomodhogher, *adj. otålig.* otholomodhoghir man *MP* 2: 71.

otholugher (o tholuker: -ukastan *Bir* 1: 224. **othologhir** *ib* 70, 2: 80; **-ogh** *ib* 1: 252; **-oghe** *ib* 277; **-ogha** *ib* 276, 2: 61. **othulughir** *MP* 2: 76. **otulugher** *Su* 16, 105**),** *adj.* **1)** *otålig, som ej kan tåla el. fördraga, som har svårt att fördraga el. förlika sig med.* skalt thu ekke vara otholugh *Bo* 10. nar j seen nakra vara othologha *Bir* 2: 61. *ib* 1: 224, 276, 3: 331. *MP* 2: 76. *Su* 16, 105. han är othologhir at thola älla vmbära *(infirmus est ad patiendum)* eth ordh *Bir* 1: 70. the som äru mykyt otholuge vidh ordh *ib* 2: 61. *ib* 1: 277. otholugh til fatikdom ok ödhmiukt *ib* 3: 324. *ib* 115. othologhir . . . aff *(de)* thinne rätuiso *ib* 2: 80. **2)** *odräglig.* at thänkia laghin wara mykit othologh *(intolerabilem) Bir* 1: 252.

otholughet (otulukhet *Gers Frest* 11. **otulukheth** *ib* 28, 49**),** *f. otålighet.* höl syna otulukhet *Gers Frest* 11. störtha j otulukheth *ib* 28. *ib* 49.

otholughmodh (othwlwgh moth), *n.* = **otholomodh.** eynghen skaal aff othwlwgh moth wilia eller onszka eller beghära döö *Gers Ars c* 1.

othrivas, *v. vantrifvas.* kaal otriffs *LB* 3: 193.

othrivin (*pl. nom. m.* **oträffne** *JP* 124. *dat.* **othriffnom** *GO* 171. **otrhiffnom** *ib* 654**),** *adj. lat.* ä är frwsin jordh for othriffnom swinom *GO* 171. *ib* 654. som oträffne äro *JP* 124.

othrughadher, *p. adj. icke trugad, onödd.* forscrepna kristin hauer sith gotz olukkat oc otrughat saalt *SD NS* 1: 606 (1406).

oþrängder (*dat. n.* **oträngdha** *BSH* 5: 123 (1506). **oträngde** *TS* 24)**,** *p. adj. L.* 1) *icke tvungen el. nödgad, otvungen.* o nödder ok o trängdor *FH* 2: 86 (1432). *ib* 87 (1432), 89 (1432). 2) *icke tvingande.* oträngdha male *(i oträngdt mål, onödigtvis) BSH* 5: 123 (1506). — *dat. sing. n. abs. i oträngdt mål, utan trångmål, utan nödtvång.* hwilken broder som dräper sin brodher oträngde *TS* 24.

othrötteliker (*f.* **oothröttelikin** *Lg* 3: 513)**,** *adj. outtröttlig.* hon . . . war . . . oothröttelikin j almoso *Lg* 3: 513.

othrötter (**wthröter**: **-om** *Ber* 128)**,** *adj. icke tröttad, outtröttlig.* fölgh himna ledhara mz wthrötom framgang *(passibus indefessis) Ber* 128. ödhmyukten *(näml.* bleff*)* otröth *Lg* 3: 441.

othvingadher, *p. adj. icke tvungen el. nödgad, otvungen.* onöddhe och otwingade *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet). BSH* 4: 325 (1502).

othydhin, *adj.* [*Jfr Isl.* úþýðr] *ovänlig, tvär.* han war hugmod oc otyden *Di* 131.

othykke (**vthykke**)**,** *m.?* [*Isl.* úþykki, *f.*] 1) *ovilja, fiendskap, fientlig afsigt.* thz giorde the mz then vthykke at the wille the suensca förthrykke *RK* 2: 2034. 2) *obehag, vånda.* löste all hans othykke *Fr* 1058. 3) *otacksamhet.* otykken är siälenna fiandhe *LfK* 93.

othykkia, *f.* [*Isl.* úþykkja] 1) *ogunst, onåd.* ängin riddare ma thäkkias sinom herra älla atir takas j hans nadhir äptir at han hawir fangit hans othykkio for sin bruth vtan han gör honom nakra ödmiukt for sin forsmäilse *Bir* 1: 190. *VKR* xiv. *Ber* 256. 2) *oförsynthet?* huat ma vara mere othykkia *(ingratitudo)* än vilia mz skälom gripa ogriplikin gudh *Bir* 2: 116. 3) *otacksamhet.* for othykkio *(ingratitudine)* atirgiällir jek honum godh thing *Bir* 3: 33. *ib* 380. 4) *obehag, vedermöda, ofärd.* wthsändher sina predikara them til mera last [oc] otykkio som ey widhertaka mothe gudz gaffuo oc predikan *Su* 156. — *Jfr* **othokke, othokkia, othykke.**

othyld, *f. olidligt qval.* thu seer min likam j mykin otyldh *MD* 39. — *gen.* **othylda** (**othölda. otholda**)**,** *nyttjad ss adj. med bem.: olidlig.* do widh otholda pinor *Bil* 479. fik liberius othölda tharma verk *ib* 589. — **othylda fulder,** *adj. olidlig, outhärdlig.* hwar hafwer hört mera vsald en mina, othylda fulder er min grater *(circumdant me inaudita miseria et intolerabilis luctus) Bil* 475.

oþyngder, *p. adj. icke betungad, utan tunga.* at almoghen se oþyngder vm þolikä kost rezlu *SD* 5: 606 (1346).

othyrster, *adj.* [*Isl.* úþyrstr] *otörstig.* drik tik otyrstan ok ey druknan *KS* 24 (58, 25).

othyrstogher (**othörstogher**)**,** *adj.* = **othyrster.** vardha othörstogher *Su* 386.

othäkkeliker (*n.* **otäkkeliket** *LfK* 160)**,** *adj.* [*Isl.* úþekkiligr] *vederstygglig.* nämpna . . . diäffwls nampn, huilket mykyt otäkkeliket är *LfK* 160.

othäkkelikhet, *f. otacksamhet.* then store skadhi wi ffam aff otäkkelikhetenne *LfK* 93.

othäkker (**otakker** *Su* 49. **ootäkker. otikker**: **-an** *KS* 24 (60, 26))**,** *adj.* [*Isl.* úþekkr] 1) *misshaglig, obehaglig, vedervärdig.* högfärdhwgh är ful forsmadh och othäk for gudhz asyn *Ber* 113. tha warth myntha mästaren ootäkker *(kom i onåd) RK* 3: 2870. tu skalt flya . . . ofóghelikan låtr, ty at han gör man otikkan *KS* 24 (60, 26). diäfflanna stiwggelika änlite oc othäkka formor *Su* 129. o ouini ledhe ok othäkke *(ingrati)* oc vansläktoghe *Bir* 3: 295. *ib* 1: 366. *LfK* 74. — *med dat.* hon är gudhi otäk *MB (Cod. B)* 1: 509. otäkker ondom mannom *KS* 24 (60, 26). gör wärldinna honom othäkka ok ledha *Bir* 1: 282. *ib* 2: 120, 3: 56, 4: 115. *Ber* 228. — *med prep.* af. han wardr otäkkr af *(misshaglig för, illa omtyckt af)* allom godhom ok witrom mannom *KS* 33 (84, 35). 2) *otacksam.* then som takir godhgärningana oc nadhena. skal ekke vara othäkkir älla osköníoghir *Bo* 11. *ib* 110, 153. thz gudh giffwer täkkom, thz fran taker han otäkkom *LfK* 93. äst thu mykit othäk vm thu älskar mik ey fore swa storan kärlek *Bir* 1: 34. *ib* 398. — *med dat.* at jak . . . war tik otäkkir oc osköniogher *Su* 340. *ib* 49. — *med prep.* the äru o thäkke at minom anda *Bir* 1: 280. *Su* 415. othäkkir aat taknom godhgärningom *Gr* 266. *KL* 352. *Bir* 1: 367, 2: 304. *Su* 406, 408. *LfK* 177. othäkkir til gudz älskelikhet *Bir* 1: 300. *Ber* 230. som otäkker är aff fanghnom nadhom *LfK* 93.

othäknadher, *m. otacksamhet.* otäknadhir mot gudz gerningom *MP* 1: 227.

othänkelika, *adv. på ett sätt som icke kan tänkas, obegripligt.* fafängo i hulko människian ok nästan alt mankönit är othänkelica ok osighilica innan vaft *Bo* 141.

othänkeliker (**-likin** *Bir* 2: 46, 208. *f.* **othänkelikin** *Bo* 101; *Bir* 1: 186, 3: 112. *n.* **othänkelikit** *ib* 430. **vthänkelikit** *ib* 4: *(Dikt)* 229)**,** *adj. otänkbar, outgrundlig, obegriplig, obegripligt stor.* smaka then othänkelica himerikis sötman *Bo* 101. hänna *(bönens)* dygdh är othänkelikin *(inæstimabilis) ib.* mz othänkelike frygdh *ib* 230. mz othänkelike ödhmiukt *Bir* 4: *(Dikt)* 245. suasom gudh är j sik vndirlikin oc othänkelikin sua äru oc hans gerninga othänkelica *ib* 2: 208. othänkelikin höghelikhet *ib* 3: 112. *ib* 1: 94, 395, 2: 46, 293, 3: 430, 4: *(Dikt)* 229. — *otänkbar, ofattbar. med dat.* then andans sötlikhet är . . . othänkelikin them som hona ey smakadho *Bir* 1: 186.

othänkter, *p. adj.* 1) *otänkt, icke tänkt.* thz haffde erik toch otenkt *RK* 2: 3117. 2) *utan att tänka el. hafva tänkt, tanklös.* man skal ey othänkter *(Cod. B* ohuxadhir 556*)* ganga til thz sacrament *MB* 1: 310.

othäter (*n.* **othät** *Ber* 258. **vthät** *KL* 225)**,** *adj. otät.* i vthät kar *KL* 225. *Ber* 258.

oumkringskurin, *p. adj. oomskuren.* mz ovmkring skurnom hiärtom ok öróm *KL* 143.

oumskiptelika, *adv. oföränderligt. Bir* 1: 225.

oumskipteliker (**o omskipteliker**: **-likom** *Bil* 619. **oumskiptelikin** *KL* 5. **ovmskiptelikin** *Bir* 2: 114, 289. **o vmskiptelikin** *ib* 1: 297. *f.* **owmskiptelikin** *ib* 195)**,** *adj.* [*Fnor.* úumskiptiligr] *oföränderlig.* glöma sannom gudhi odhödelikom ok o omskiptelikom *Bil* 619. then hälghe ande han är en oc

owmskiptoliker a sik siälwom *MB* 1: 393. rätuisan är owmskiptelikin j mik *Bir* 1: 195. *KL* 5. *Bir* 1: 297, 2: 114, 289. *Gr (Cod. D)* 416.

oumskyrdher, *p. adj. oomskuren. MB* 2: 114, 119.

oumvändeliker (*f.* -likin), *adj. oföränderlig.* enfaldogasta oc omwändelikin (*för* oumvändelikin *el.* o-omvändelikin; *immutabilis)* sanhet *Su* 272.

oundflyliker (owndflyliliker. *n.* **ovntflyliket** *FH* 6: 23 (1451). **owntflieligit** *ib* 30 (1452, *afskr.*). **ownflyliket** *ib* 18 (1449). **ovnflieligit** *ib* 1: 194 (1490-*talet*)), *adj. oundviklig, oundgänglig.* aff owndflyliliko (*inevitabili)* widhertorfft *Bir* 4: 32. epther thet naturliket är allom människiom ok ownflyliket skilias widh thetta forgenglika liiff *FH* 6: 18 (1449). *ib* 1: 194 (1490-*talet*), 6: 23 (1451), 30 (1452, *afskr.*).

oundsatter, *p. adj. icke undsatt.* iach lothe ingelunde vara thet fatige landet ovndsath *HSH* 20: 208 (1507).

oupafinneliker (o vppafinneliker), *adj. outransaklig.* o huru obegriplike äru hans doma oc o vppafinnelike äru hans vägha *Gr* 312.

oupbrutlika (-leka), *adv. obrottsligt.* all thetna articulos . . . ovpbrwtleka at halla *SD NS* 1: 127 (1402).

oupleteliker (*n.* -liket *Su* 434), *adj. outgrundlig, outransaklig.* o äwerdhelika oupleteliket dywp *Su* 434.

oursakliker, *adj.* 1) *som ej kan urskuldas, utan ursäkt.* at the vari ovrsaklike *MP* 1: 272. 2) *som man ej genom ursäkter kan undandraga sig, ofrånkomlig, oundviklig.* thu plaghas rätuislica, oc lastas mz ovrsaklike (*motsv. ställe s.* 9 *har* osakelica) pino (*inexcusabili pæna culparis) MP* 1: 245.

outsläkkeliker (-likin), *adj. outsläcklig.* ovtsläkkelikin eldir *MP* 1: 221.

ovan (ofwen *RK* 2: 2553. **offwon** *SJ* 144 (1446). **vuan** *SD* 3: 38 (1311). **afwan** *Bir* 3: 365. **affwan** *PM* XXVIII, XXIX, XLIV, XLVI, 4, 12. **öffuan** *Di* 240), *adv. och prep.* [*Isl.* ofan] *L.* *A) adv.* 1) *uppifrån, ofvanifrån, ned.* hördes owan (*desuper)* en rädeliken röst *Su* 129. wräkas til henna owan oc nidhan all oreen thing *MB* 1: 40. en ware the pa husit kate oc foro offuan wt oc jn mz sina bate *RK* 2: 6063. 2) *ofvan, ofvanpå, ofvantill, upptill.* kan thu ey koma owan in thu gak nidhan in *GO* 244 (*möjl. att föra till* 1). breet nidhan oc miot owan *MB* 1: 175. jak är vndi vtan ok owan oc jnnan *Bir* 3: 54. jembreth offwon och nidan *SJ* 144 (1446). hon kyste han (*foten)* badhe owan ok swa vndir *KL* 355. hwsith war owan thäkt mz thrässkyns tiällom *MB* 1: 495. *ib* 168. *RK* 1: 3616, 2: 2553. *MD (S)* 251. *PM* XLIV. oppa the adhre sidhonne standa owan j margine the ordhin *VKR* 55. *B) prep. med dat. el. (vanligen) med ack.* 1) *ofvan, ofvanpå.* likit hittis wm morghonin owan grauena *Bil* 684. han groff them nidher all iämriik . . . owan iordh han ängin lata wil *Al* 4554. owan bunkan war inganger oc dör i archina *MB* 1: 168. owan knappin var sat eet skinande kors *Gr* 298. sidhan läggis stöt kol j kwpona, oc järn tonana wm kringh affwan kwpona *PM* XLVI. 2) *ofvan, ofvanför, öfver.* the watn som owan är himpnomin *MB* 1: 41. owan första linionne j margine staar thetta ordhit *VKR* 56. taflan . . . var fäst vidh badha korsins arma owan hofwodhit *Bir* 2: 133. the skulu see mina äro jnnan himilin ok owan ok nidhan ok vtan himilin *ib* 3: 38. syntis . . . swa som ridhande män offwan staden j skyneno *MB* 2: 292. lot konungen skära sunder the synner som offwan hans kalffwa lago *Di* 52. marminnan är ofwan naflan wälskapt *Ber* 159. thz glasith ma sätias j heta hästa dyngio swa ath hoffwodith standher affwan dyngiona j wädhreno *PM* XXIX. 3) *ofvanför, bortom.* all annur reþu ingyäld aff bondom owän skoghä tyuiþ oc kulmarþ *SD* 5: 562 (1346). hawum vi giwit fatöghum mannom at skiptä mällom owan scogh (*d. v. s. ofvan skogstrakten mellan Svealand och Götaland: Tiveden, Tylö skog, Kolmården)* oc i finlande tu hundraþa. mark pänninga *ib* 566. med androm varom jngieldom owan scogha *ib* 567. cuilibet collegio fratrum minorum vuanskogh confero I marcam denar. *ib* 3: 38 (1311). cuilibet monasterio owanskogh *ib* 2: 574 (1309). *ib* 4: 687 (1339). skikken öffuan hären hwem edher tykker, nidhan före vth mz aana vil jach siälffuer halla *Di* 240. iij (3) alna at bruka owan hans port *SJ* 9 (1423). — **ovan a,** *A) prep. ofvanpå, på, öfver. med dat. el. ack.* byggia owan a iordhinne *MB* 1: 58. owan a bunkanom skulo wara thry stoor hws *ib* 168. owan a studhomen varo satte knappa. ok owan a knappomen varo sat skinande kors *Gr* 298. ofuan a tornith een knapper star *Fl* 982. hon saa ther henghä vsla siälä owan a glödh *Pa (Tung)* 31. han var . . . huggin saar owan a saar *Bil* 887. *B) adv.* 1) *ofvanpå, derofvan.* saa iak . . . owan aa eet skinande kors *Gr* 298. 2) *dertill, dessutom.* mit goz hafuer han mik takith fra ok bedhis mina dotter ofwan a *Iv* 2860. — **ovan af,** *A) prep.* 1) *om rörelse el. aflägsnande från ett ställe: uppifrån, ned från.* gudz son kom owan aff hympnum nidher til jordhinna *Bil* 107. skilde war herra watn owan aff iordhinne all i occeanum oc sioa oc käldor oc bäkkia oc lönlika adhrur vnder iordhinne *MB* 1: 58. 2) *om riktning: uppifrån.* ofwan aff hans iässa oc nidhir til hans fotabladh war enkte heelt vtan saar *ST* 174. — *ned från.* sagh iomfrun ofwan aff tornit *ST* 402. *B) adv. ofvanifrån, uppifrån.* pipor affwan aff gangandis nidher j glasith *PM* XXVIII. — **ovan for (-för. -fore. -före),** *A) prep. ofvanför. med dat. el. ack.* thwärträn som standir ofuan for dwrumen *MB* 1: (*Cod. A* 10) 555. haffwer . . . rädhelikan öghon eth owan för thz andhra *Lg* 219. lather jak . . . hwgga sex holl pa mwren, iij (3) offwan före waghwset oc iij nedan före *BSH* 5: 211 (1507). *B) adv. ofvanför.* tomptin ther näst owan fore *SJ* 9 (1423). — **ovan ivir (-owir),** *prep. ofvanför, öfver. med ack.* owan owir studhena syntis vars herra kors *Gr* 316. owan ofwir thänna ognen syntis the siälin *Bir* 2: 15. — **ovan til,** *adv.* 1) *ofvanifrån, uppifrån.* owantil sänt aff gudhi *KL* 16. til thes ij iförins owan til (*ex alto)* i dygdhena *Bo* 243. vm nakat vrenlikit drypir owan til (*de superioribus)* a han *Bir* 2: 50. *ib* 1: 127. *Su* 183, 226, 281, 447. 2) *ofvantill, upptill, uppe.* iak skal gifua vndarlikt tekn i himnomin ouantil (*sursum)* ok nidhan til a iordhinne *KL* 133. välsignin thik al thing owantil j himpnenom oc nidhantil a jordhinne *Bir* 2: 43.

saa hon owantil ena script *ib* 1: 270. *ib* 3: 54, 67, 112. aato jordhinna grödha afwan til *(superficiem terræ) ib* 365. tynnor . . . hwilka ey haffwa bothnen affwantil *PM* 4. — **ovan upa? (wffuana pa),** *A) adv. ofvanpå.* läggis . . . kol nogh affwan wppa j kwpona *PM* XLVI. läggis j ena stora leerkrwko, oc täppes affwan wppa mz leer tilstrwkith eth lok *ib* 12. *B) prep. ofvanpå.* barnit fansz dödh wffuana pa modern *BtFH* 1: 183 (1507). — **ovan vidh,** *prep. ofvanför.* in hallinæ owæn widh odhens kyældu *SD* 2: 23 (1287). — *Jfr* **thär ovan.**

ovan, *adj.* [*Isl.* úvanr] 1) *ovan. med prep.* owan widh twingilse *Su* 161. — *med gen.* hau som thes är owan *KS* 83 (204, 90). mera modh hauer thet folk som want är widh stridh än thes är owant *ib. Lg* 3: 537. — *med ack.* tolkit j sik sielfuom ovan *Lg* 3: 525. 2) *ovanlig.* gör ohördh thing ok owan *Bir* 1: 114. skalt thw ey vndkoma . . . ouanan oc ondan dödh *ib* 3: 15. at han ära sik j owirflödhelicom thingom oc j ouanom klädhabonadh *(habitu peregrino) ib* 91. *ib* 2: 7, 48, 3: 466. *Su* 30.

ovanaþer, *adj. L.*

ovanadher, *p. adj. oskadd.* wi . . . kännomps hört oc seet oc wnderstandit hawa thetta breff oskrapat oc i allom sinom articulis owanat *SD NS* 1: 542 (1406).

ovanfal, *n. L.*

ovani, *m.* [*Isl.* úvani] *ovana.* lät han aff sinom gambla owana *Lg* 3: 198. *Su* 31, 68. *LfK* 111. — **ovana fä,** *n. L.*

ovanland, *n. uppe i fjäll liggande mark.* i ofwanlandom eller i wtlandom *SD NS* 1: 94 (1402).

ovanliker, *adj. ovanlig, hvarvid man är ovan.* lät henne taka, oc mz wald twingha til owanlika gärnigh, som hon ekke kwnne göra *Lg* 3: 681.

ovansamlika, *adv. lätteligen.* owansamlika *(faciliter)* magho qwinnor finnas, hwilka sik skulu wndirgiffua ordinem, än wansamlika finnas män, som sik wndirgiffua wilia enna qwinno foresyn *Bir* 4: 70.

ovanskande (-is), *p. adj. ovanskilg, oföränderlig.* owanskandis godhlekir *Bir* 2: 122.

ovanskogh, *se* **ovan** *B* **3.**

ovan varþa, *adv. L.*

ovanvart, *adv.* [*Jfr Isl.* ofanverðr, *adj.*] *upptill, ofvantill.* om syukir man swettis opta i sooth om hofwdh offwan warth *LB* 3: 84.

ovanände (aaffwan ände), *m. öfre ände.* graffwes nidher timber stokka . . . oc warj wäl hwäste j aaffwan ändommen *PM* 4.

ovar, *adj.* [*Isl.* úvarr] *ovarsam, oförsigtig.* swa gither diäfwllin raskast swikit owaran man *Ber* 183. iak var owar vm mik *(incaute . . . me habui) Bo* 25. — *n. adv. oväntadt, oförberedt.* fa the owart se a idher *Fr* 269.

ovarande (owarande *RK* 1: 4093. **ouarande** *KS* 57 (142, 62). **owarandis** *Su* 405. **owarandhis** *Bil* 234. **ouarandis** *Bo* 94. **owarandes** *KS* 87 (212, 95). **ouarandes** *Bir* 2: 279. **vuarandes** *Bu* 183**),** *adj.* [*Isl.* úvarandi. *Mnt.* unwarendes] *L.* 1) *icke väntande, som ingenting vet af, öfverraskad.* swaradhe swa som owarandis *(ignorans) MB* 2: 403. 2) *oväntad.* thz bradha ok owarandis vee kombir ofwer mik *Su* 405. — *adv. oförvarandes, oväntadt, oförmodadt, plötsligt.* kom thomas in tel þera luktum durum vuarandes *Bu* 183. at thina owini . . . winna thik wanräddan owarandhis *(dum incautus fueris) Bil* 234 *(ordet kan här fattas ss adj. i bem.* 1*).* pläghir . . . ouarandis koma *Bo* 94. ther ouini thet land ouarande skadha *KS* 57 (142, 62). hertogens men komo tha farende openbarlika ok ey owarande *RK* 1: 4093 *(ordet kan här fattas ss adj. i bem.* 2*).* hwi kombir bradhir dödh opta ouarandes *(ex improviso)* ok swa at han siäldan fore wetz *Bir* 2: 279. *KS* 22 (53, 23), 87 (212, 95). *Fr (Cod. B, C)* 269. *Gr (Cod. D)* 382. *Ber* 205. — *Jfr* **oforvarandis.**

ovarkunsamber, *adj. obarmhertig, grym.* thera pina war ill ok owarkwnsam *RK* 1: 3949.

ovarla, *adv.* [*Isl.* ofarla] *högt uppe.* gudh sithir offwarla ok seer fult nidharla *GO* 964.

ovarlika (-lik *KS* 82 (202, 90). **-ligha** *Lg* 3: 349**),** *adv.* [*Isl.* úvarliga] 1) *ovarsamt, oförsigtigt, tanklöst.* at i . . . hitanom gangis owarlica *(incaute)* ok äkke mz skälomen *Bo* 136. at thz *(djuret, näml. räfven)* magho thäs raskare taka ok opäta foglana som ouarlica sätia sik owir thät *Bir* 2: 129. *KL* 27, 100, 348. *Bir* 2: 120, 4: 119. *VKR* XVIII. *Ber* 151. thz thu owarlika oc oskälika lofwadhe *ib* 170. *Su* 429. hua sik owarlik tilredhr *KS* 82 (202, 90). 2) *oförvarandes, oförberedt, oförutsedt, oväntadt, plötsligt.* groff thw graff at jak skulle ouarlica falla j hona *Bir* 2: 24. ouarlica suika han *ib* 129. *ib* 1: 192, 3: 25. sprang et trä owarlika vt aff abotans hand *KL* 109. thak mik ey swa owarlika aff tässo liwse *Su* 235. dödhin som mik nw swa owarlika ok swa hastelika tilkombir *ib* 236. *ib* 237, 243. *Lg* 3: 349.

ovarliker, *adj.* [*Isl.* úvarligr] 1) *ovarsam, tanklös.* opta komber wande ok skadhi af ouarlike breua skript ok tydhning *KS* 52 (131, 56). 2) *hastig, häftig.* mz owarlike brädzsko *(vehementissimo impetu)* til mik rwsande *Su* 162.

ovarugher, *adj. ovarsam, som ej ser sig för.* skiutir them som ouarughe äru *(incautos) Bir* 1: 37. skodha ey man mz owarugha ögha *LfK* 182.

ovelna, *se* **ovilna.**

over, *se* **ivir.**

overtugher? *se* **ofätugher.**

ovi, *interj. o ve! ss uttryck af sorg.* ofwi nu är alt mith hop oc thröst forgangin *ST* 60. owi mik *LfK* 218. *Jfr* **avi, o.**

ovidherlikande (owedher-), *p. adj. oförliknelig, som ej kan jämföras med. med dat.* är allom oppenbart tik wara . . . allom förganglikom människiom owedherlikande *(incomparabilem) Su* 177.

ovigþer (u- *L.***),** *adj.* [*Isl.* úvígðr] *L. ovigd, icke invigd.* bleff kyrkian owigdh *ST* 496. — *ovigd, ej helig, oskär.* the toko . . . owigdhan *(alienum)* eld *MB* 1: 358. jämsköt järnith komber a stenen, tha är han ful oc owigdher *ib* 334.

ovigher, *adj. L.*

ovildogher (-ugher: -ughe *GS* 54 (1459)**),** *adj.* [*Fdan.* uvildugh] *L. oveldig.* haua vitra rätvisa ok oyildogha domara *KS* 56 (142, 62). *EG* 63. *GS* 54 (1459). *BYH* 1: 272 (1474).

ovili (owilie *FM* 445 (1509). **owilia** *SO* 112. *obl.*

kas. **owilia. owiliä. vwilia** *RK* 2: 2037. **owilighe** *FM* 253 (1505)), *m.* [*Isl.* úvili] *L.* **1)** *ovilja, illvilja, fiendskap.* cayn offradhe mz owilia (*Cod. A* ilwilia 162) sin tionda *MB* 1: (*Cod B*) 544. för . . . awnd äller owiliä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). sighia henna brut thogh medh käleeks ordhum oc ey wredhe ellir owilia *VKR* 28. at han . . . kome . . . i feijdher ålla manna owilia *HSH* 16: 4 (1369). hafdhe then riddarin storan owilia til honom *ST* 148. *ib* 425. at idhre herredöme icke wändher nagen owilighe til oss *FM* 253 (1505). — *fientlighet, fientligt beteende.* al owilia ock ondh ordh äro afflagde i kompanijs rotta gilles dryckio *SO* 112. sculle tolff waldgiptis men atskilia allen schada oc owilia som huar hafuer för andre giört *RK* 2: 1702. all owilia förstytta *ib* 1798. tha the suensca then vwilia see som the thydzska borgarmestere them thee *ib* 2037. thom then owilia fordraga *ib* 8413. *FM* 445 (1509). j dröfwilse. ellir j wadha, ällir oc owilia (*fientlighet som rönes, fientlig behandling*) *ST* 109. **2)** *ovillighet.* haffwir iak . . . stundom thz försummat, oc stundom mz owilia thz giort *VNB* 31.

ovilliande (-is *Bir* 4: 64; *MB* 2: 53, 54; *Su* 439**),** *p. adj.* [*Fnor.* úviljandi] **1)** *ovillig, icke viljande.* syndar owiliandis (*dolens*) oc aff engo beradho modhe *Bir* 4: 64. *MB* 2: 53, 54. — *i abs. dat. konstr.* äghandanom owitande ok owiliande (*mot egarens vetskap och vilja*) *KS* 74 (180, 81). hånom witande ok owiliande (*med egarens vetskap, men mot hans vilja*) *ib.* **2)** *ofrivillig.* af owiliandis dröfwilsom *Su* 439.

ovilliandis, *adv. L.*

ovillilika (owilielika. owilieligha), *adv. ofrivilligt. utan vilja el. uppsåt.* man dräpa owilieligha (*nescius*) *MB* 2: 53. thz . . . som honom först nödokt oc owilielika (*involuntarie*) hände *Su* 169.

ovilliogher (owyliogher *RK* 3: 4124. **owyljogher. owelioger. owiliogh. owelig),** *adj.* [*Fnor.* úviljugr] *ovillig, motsträfvig, obenägen.* owiliogh vxe draghir krokotta foor *GO* 999. wredher . . . allo folkeno som owilioght war . . . at fara fram *MB* 1: 422. *RK* 3: 766, 4124. är edert folk ganst oweliogt *BSH* 5: 178 (1507). ath the äre saa owelige till almenth nytte *HSH* 20: 174 (1507). ängin thera war wärdhogher, at fa thz landit, som the waro owilioghe til *MB* 1: 423. owilioghe til gudz thiänist *ST* 384. *LfK* 160. — *med dat.* hafua . . . allan rikesins allmogha oss owyljoghan giort *BtRK* 35 (1371). — *Jfr* **lämovilliogher.**

ovilna (owelna), *f. kopplöshet.* sa at owelna war *Lg* 3: 214.

ovin (ouen *Bu* 200, 401. **owen** *MP* 1: 73; *MB* 2: 311. **owän** *RK* 2: 7367. *med art.* **owinin** *Bil* 886. **owenen** *LfK* 35, 37; *Lg* 3: 651, 654. *dat.* **owini** *Bil* 863. **owen** *KL* 33. *med art.* **owenenom** *Lg* 3: 651. *gen.* **owins** *MB* 1: 340. **owenar** *ib* (*Cod. B*) 560. *med art.* **owinsins** *KS* 17 (44, 19). **ouinsins** *Bir* 3: 374. *pl. nom.* **owini** *Bil* 886. **ouini** *KS* 57 (142, 62). **[o]vini** *Bu* 10. **vuini** *ib* 30. **owener** *Di* 195. *ack.* **owini** *Bil* 863; *KS* 79 (196, 87). **owinir** *Di* 191. **owener** *ib* 133. **o wäner** *ib* 129. **w wenner** *ib* 95. *dat.* **ovinum** *Bu* 9. **owinum** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 5: 566 (1346). **owinom** *KS* 79 (195, 86), 79 (196, 87); *FH* 6: 18 (1449), 24 (1451), 41 (1455). **ouinom** *MP* 2: 75. **ouenom** *KS* 57 (142, 62). *gen.* **ovina** *Bu* 10. **ouina** *ib* 175; *MP* 2: 72**),** *m.* [*Isl.* úvinr] *L.* **1)** *ovän, fiende.* þäs vitne baro heþne iuþa siälue: hänna sons [o]vini ok hänna ok är ovina lof fast vitne *Bu* 10. göra sin son romara bliþan ok þera ovinum vreþan *ib* 9. thu tholde mik lifua afundzsiwkan owin *Bil* 165. möter thu thins owins (*Cod. B* owenar 560) oxa eller asna *MB* 1: 340. halt thin owin ey alt offsnödhan *GO* 404. *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). *Bu* 30, 175, 200, 401. *Bil* 81, 886. *KL* 33. *MP* 1: 73, 2: 72, 75. *KS* 57 (142, 62), 79 (195, 86), 79 (195, 87), 79 (196, 87). *RK* 2: 7367. *Di* 95, 129, 133, 191, 195. a mot guþz owinum (*d. v. s. hedningarne*) *SD* 5: 566 (1346). — *ss tillnamn.* sueno owin *SD* 1: 91 (1167-85). swen owin *ib* 93 (1167-85). — *ovän, ovänlig, fientlig. närmande sig adjektiv användning. med dat.* at han wille wara them mildher oc theris fiendhom owen oc o miller (*inimicis . . . eorum . . . inimicus*) *MB* 2: 311. — *med prep.* at dyfwllin . . . som är owin at allom godhom gerningom (*totius boni semper invidus cavillator*) *Bil* 850. **2)** *djäfvul. ond ande.* at the wärdhoghas beskirma mina fatigha siäll fraan minom owinom (*d. v. s. de onde andarne*) j hennes wtfärdh *FH* 6: 18 (1449). *ib* 24 (1451), 41 (1455). — *i best. form. djäfvulen.* owinsins rådh ok lukkan *KS* 17 (44, 19). *Bil* 886. *Lg* 3: 651, 654. *LfK* 35, 37. — *Jfr* **hovudhovin.**

ovina, *f. ovän af qvinligt kön.* hwat som owinan obrygdhadhe hänne til hadhuetilse *Bo* 125.

ovinliker (owenlikir *MP* 1: 73. **ouineliker: -like** *ib* 2: 47. **ouinlikin** *ib* 1: 255. **owinlikin** *ib* 311**),** *adj. ovänligt sinnad, fientlig.* falle owinlike mannin (*inimicus homo*) *Ber* 238. *MP* 1: 73, 2: 47, 76. *Bir* 3: 232. af owinlike grymmelikhet (*ex hostili severitate*) *Su* 445. — *fientlig, i fientligt förhållande till. med dat.* thessa världinna vinskapir är gudhi ouinlikin *MP* 1: 255. hunghir är . . . owinlikin skörs lusta käte *ib* 311.

ovinneliker (-leker: -lekx *Bu* 128. **-lig: -liga** *MB* 2: 153. **owynneligh: -ligha** *Gers Frest* 59. **owinnelikin** *MP* 1: 6. **o vinne[le]ken** *Bu* 493. **owinneligin** *Di* 190. **owinnelighen** *MB* 2: 316. *n.* **ouinlikit** *Bil* 448. *ack. m.* **ouinnelikin** *Bir* 2: 149, 3: 374. **owinneligen** *Di* 199. *pl. nom., ack. n.* **owinnelik** *MB* 1: 76. **ouinnelikin** *Bir* 2: 4. **owinneligin** *Va* 43. **owinneligen** *ib* 22**),** *adj.* [*Jfr Isl.* úvinnanligr] **1)** *oöfvervinnelig.* ävinnelekx ok ovinnelekx kunugs riddare *Bu* 128. han var o vinne[le]ken i alscons pinom *ib* 493. thu vindhir han som owinnelikin är *MP* 1: 6. han . . . wardher ij allom stridhom owinnelik *Al* 556. diurit oc fiskin synas jdhir ouinnelikin *Bir* 2: 4. *ib* 149, 3: 374. *MB* 2: 153. hon (*borgen*) är stark ok owinnelik (*ointaglig*) *Fr* 1365. *KS* 86 (210, 94). *MB* 2: 316. owinneligin här *Di* 190. *ib* 199 (*på de båda sistn. ställena möjl. att föra till* **2**). ouinlikit (är hans) wald *Bil* 448. *VKR* II. — *ovederläggelig, ovedersäglig.* owinnelik skäl *MB* 1: 76. — *ovederläggelig, absolut.* haffwa ekke alsingz owynneligha vthen människligha wissan *Gers Frest* 59. — *obetvinglig, obotlig.* war herra skal ökia thina sotter wärsta oc owinnelika (*infirmitates pessimas et perpetuas*) *MB* 1: 430. **2)** *mycket kraftig, ofantligt stor, ofantlig.* slo mang stor owinneligin slagh iätten igen *Va* 43. *ib* 22. aff sinne owinnelike godhet *Su* 330.

ovinskaper (*ack.* **ovinskap. owinskap** *MB* 1: 210; *Fr* 1682; *Al* 3180. **owinscap. owenskap** *MEG (red. A)* 57; *RK* 2: 4257. **owenscapp** *EG* 66), *m.* [*Nyisl.* úvinskapr] *ovänskap, fiendskap.* þa wäri frither mällin aldra manna aff allän döþerlik owinscap *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *MB* 1: 210. *Fr* 1682. *Al* 3180. *RK* 2: 4257. — *ogunst, onåd.* gudz ovinskap . . . forthiäna *Bil* 598. ryme mins herra gardh . . . ok hawi owenskap hans *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 61. *EG* 66.

ovir, *se* **ivir.**

ovis (**o wiss** *Di* 133. **owiis** *RK* 1: *(LRK) s.* 223. **w wiiss** *Di* 17. *ack. m.* **owisan** *Bo* 29. *pl. dat.* **ovyse** *SO* 191), *adj.* [*Isl.* úvíss] *L. ovis, oklok.* giordhe sik fore mannom . . . owisan oc darottan *Bo* 29. en owiis faane *RK* 1: *(LRK) s.* 223. *GO* 633. *Di* 17. — *obetänksam.* han war hastoger i sin oc o wiss *Di* 133. — *öfverdådig, vanartig, elak.* ovyse ock osnyellom til neffsth ok reszel *SO* 191.

ovis (**owiis** *Bir* 2: 165. **o wiis** *Su* 240. **owiss** *Di* 130. *pl. nom., ack. n.* **owis** *Bir* 1: 398; *Ber* 151. **owiis** *Bir* 2: 313. *ack. m.* **owissa** *ib* 1: 134. *dat.* **ovissom** *ib* 257. *komp.* **owissäri** *SD* 5: 561 (1346)), *adj.* [*Fnor.* úviss] 1) *oviss, ej hafvande säker kunskap.* the see sik dödhelika ok owissa af dödhenom *(incertos de morte) Bir* 1: 134. han äro wiis *(för* är o wiis*)* oc j twäkan *Su* 240. — (?) han war owiss tha han strida skulde, han skulde antigge haffua suar siger ellir döden *Di* 130. 2) *oviss, ej med säkerhet känd.* dödhrin är os vis ok hans time är o vis *GO* 104. äncti är wyssari än döþrin oc äncti owissäri än dözens tymi *SD* 5: 561 (1346). *Bir* 2: 165. äru al thing här owiis *ib* 313. komaskolande thing som os äru owis *ib* 1: 398. *Ber* 151. — *obestämd, oreglerad.* thy at the vt gaa j ovissom ok oskipadom *(incertis et indispositis)* timom *Bir* 1: 257.

ovishet, *f.* [*Mnt.* unwîsheit] *ovishet.* göra thz af owishet eller enfalloget *Gers Frest* 50. — *öfverdåd, elakhet.* ath owishethin matte speckias *SO* 191.

ovislika, *adv. ovist.* at han hafdhe darlica oc owislica borit sik aat moot höfdhingomen *Bo* 195. *KS* 35 (89, 37). *Bir* 2: 137.

ovissan, *f. ovisshet.* for the owissanenne skul *Gers Frest* 60.

ovisselikhet, *f. ovisshet.* stunta lifsins ouisselikhet *MP* 1: 324.

ovist? *f. oenighet, osämja.* [firi] ouistä *(för* -än?*)* skyld *SR* 58.

ovistan, *f. L.*

ovit (**oweth**), *n.* [*Isl.* úvit] 1) *medvetslöshet, svimning, vanmakt.* fioll . . . ij ofuit *Fl* 372. *Iv* 907, 985, 2592. 2) *ursinne, galenskap.* danzar ii oviti *Bu* 57. thu talar i owite *(insanis) KL* 173. owit swa hans hiärna fordroff *Iv* 2067. *ib* 2183. 3) *fåvitskhet, dårskap.* jak talar swa som i owithi *(insipiens factus sum) Su* 86. 4) *ovetenhet, okunnighet.* owethet orsakar enghen för syndenar *LfK* 163.

ovita, *adj. L.*

ovita fä, *n. L.*

ovita gärning, *f. L.*

ovitande (**owitandis. ouitandis** *KL* 294. **owitandes** *SO* 65. **owetandis** *Lg* 3: 347. **owetandes** *MB* 2: 314; *Lg* 3: 670. **owetandhes** *Su* 101), *p. adj.* [*Isl.* úvitandi] *L. ovetande, utan (ngns) vetskap.* blandadhe nakat beeskt oc rutit i hans mat ouitandis *KL* 294. the sampnado saman här a mot hanom owitandhe *Bil* 863. — *i abs. dat. konstr.* hanom ouitande *Bil* 886. äghandanom owitande ok owiliande *KS* 73 (180, 81). modhrinne owitande *ST* 251. *ib* 212. *Va* 12. *SO* 65. *MB* 2: 314. *Su* 101. *Lg* 3: 347, 670. — *ovetande, utan vetskap, utan att veta hvad man gör.* om the nakon haffdo dräpit owiliandis äller owitandis *(qui animam nescius percussisset) MB* 2: 54.

oviter (**ouitur**), *adj.* [*Isl.* úvitr] *ovis.* är ok konungen swa owiter *RK* 1: 2237. huat han är witur älla ouitur *KS* 16 (39, 17). *ib* 28 (70, 30).

oviterliker (*n.* **oweterlikit** *Lg* 3: 669. **owiterligit** *Va* 46; *MB* 2: 281; *LB* 7: 340. **owiterligith** *HSH* 22: 54 (1494?). **owitherligit** *MB* 2: 133. **owittherligit** *FM* 118 (1500), 186 (1504). *ack. m.* **owitherlikin** *Ber* 151), *adj. icke vetterlig, okänd, obekant. med dat.* wille gudh os läta owitherlikin wara ythersta timan *Ber* 151. thz war konungenom owiterligit *Va* 46. war thzta ekke okwnnokt äller owitherligit beniamyn sonom *MB* 2: 133. *ib* 281. *Lg* 3: 669. *HSH* 22: 54 (1494?). *FM* 118 (1500), 186 (1504). tag . . . tiitt egijt vaten, allom owiterligit *(utan någons vetskap) LB* 7: 340.

oviti, *m. L.*

ovitugher (**owitughir** *Gr (Cod. D)* 356. **owitoghir**), *adj. icke vetande, okunnig (om). med gen.* owitoghir swikx thäs han bar i bryste sino *Gr* 265.

ovormaghi (*L.* **owrmaghi** *SR* 46. **oghormaghi** *L.*; *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). **owermaghi** *ib NS* 1: 200 (1402), 675 (1407); **-magha** *Al* 7168. **ouer maghi: -magha** *RK* 1: 206. **owir maghi: -magha** *KS* 10 (23, 10). **offuermagi** *SD NS* 1: 402 (1405, *gammal afskr.*). **vuermaghi: -magha** *Bu* 176. **ughurmaghi** *L.* **ughur maghi: -magha** *KS* 11 (27, 12; *på två st.*). **ugur maghi: -magha** *ib* 10 (25, 11)), *m.* [*Fgutn.* oformagi. *Jfr Bugge, Nord. Tidskr. f. Filol., N. R.,* 3: 267 *f.*] *öfvermage, till myndig ålder icke kommen person.* snattär owrmaghi *SR* 46. han vilde vuermagha goz mz suikum vndi sik coma *Bu* 176. få barn ok owir magha til kunung *KS* 10 (23, 10). *ib* 10 (25, 11), 11 (27, 12). *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*), *NS* 1: 200 (1402), 402 (1405, *gammal afskr.*), 675 (1407). *RK* 1: 206. *Al* 7168. — **ovormagha bot** (**ughurmagha-**), *f. L.* — **ovormagha barn** (**ughurmagha börn** *L.* **öffuermage barn**), *n. pl. L. barn som äro öfvermagar, till myndig ålder icke komna barn.* paa the fatighe faderlöss öffuermage barns vegna *FM* 368 (1508).

ovunnin, *p. adj.* [*Isl.* úunnin] *L. obesegrad.* hopas mik. athan bliffuer owunnen i thenna dag *Di* 68. offra . . . them owunna gudhi opollo *MD* 196. vm han *(kättaren)* hafdhe gangit fra mic owunnen *KL* 192.

ovyrdheliker (*n.* **owördhelikit** *Lg* 3: 411), *adj.* [*Isl.* úvirðiligr] *ovördsam, oförsynt.* tykkiandis owördhelikit wara, at böya min footspor aff minnas föräldra wäghom *Lg* 3: 411.

ovyrdhning (**owördhnig**), *f.* [*Jfr Isl.* úvirðing] 1) *vanärande?* hiollo ther alla the nattina vaku oc gömo owir hänne at ey skulle nakar ovyrdhning hända

thy hälagha liggiandafäno *KL* 360. **2)** *vanvördigt beteende.* owördhnig widh altaret *LfK* 208.

ovädher (vwäther), *n.* [*Isl.* úveðr] *oväder.* saman liggia wädhir ok owädhir *GO* 992. at iis älla vwäther kunne them hindra *BSH* 1: 187 (1386). eet rädhelikit owädhir *ST* 150. *ib* 158, 198, 513. *Jfr* **ofvädher.**

oväþiaþer, *p. adj. L.*

ovägherlika, *adv.* [*Jfr Mht.* unweigerliche] *ovägerligen, ovillkorligen.* viliom thet ovägerlika af thich hafwa *BSH* 1: 149 (1373).

oväghin (u-), *p. adj. L.*

oväknter (ouäkinter: -a *Ber* 30. **owänktir** *KL* 40; **-om** *ib* 41. **ouänktir** *Bir* 3: 373**),** *p. adj. obeväpnad.* han är ouäkntir ok vanmaktoghir *Bir* 4: 332. *ib* 3: 373. at ouäknta thina thiänisto quinnor . . . skulu nu anduardhas i hedhninga händir *KL* 338. *ib* 40, 41. *Ber* 30.

oväkter, *p. adj. eg. ej väckt, sofvande; dåsig, slapp, slö.* o i arme dhaara och ouäkthe men hwy ärin i saa dwffne i idhrom synnom *Lg* 3: 115.

ovändeliker, *adj. som ej kan omvändas.* ouendeliker *(inconvertibilis)* fra willo *Bil* 641.

ovärdhelika, *adv. ovärdigt, otillbörligt.* han gik til thik owärdholika *Bir* 1: 220. *ib* 3: 164. *MP* 1: 100. wardh han swikin af qwinnonne hwlka han owärdhelika sa *Ber* 82.

ovärdhelikhet, *f. ovärdighet. Bo* 146.

ovärdher, *adj.* [*Isl.* úverðr] **1)** *ovärdig, icke värdig, icke värd. med gen.* ij warin badhe thäs owärdhe *Al* 3759. *RK* 1: *(Cod. B, C)* 2095. — *med inf.* han war owärdher fore gudhi at wara länger konunger *MB* 1: 8. **2)** *ovärdig, otillbörlig.* thz är owärth at jak liknas minom mästara *Bil* 107.

ovärdhoghas (-adhis), *v. refl. indignari, finna sig ovärdigt, anse under sin värdighet.* owärdhoghadhis ey at taka sik til synir oc brödhir alla them a han troo *Gr* 293.

ovärþogher (wärþoghar *(d. v. s.* **uwärþoghar)** *Bu* 3. **owärþugher: -ughum** *SD* 5: 561 (1346). **v wärdugher: -ughan** *Bil* 356. *n.* **ouärdhokt** *Bo* 75**),** *adj.* [*Isl.* úverðugr] **1)** *ovärdig. SD* 5: 561 (1346). *Bu* 3. teþes hanom värþogh o värþoghom *ib* 29. *Bir* 1: 220. — *med gen.* jak war owerdogh gudhliks verdscaps *Bil* 455. *Bir* 2: 292. at the äru owärdoghe hans godh gerninga *ib* 1: 114 *(ordet kan här fattas ss konstrueradt med ack.).* the waro thäs owärdhoghe *KL* 25. han räknadhe sik thes owerdhoghan wara *ST* 56. — *med ack.* owärdhoghir tholikin hedhir *Bir* 1: 68. — *sammanblandning af konstruktionerna med gen. och ack.* sagdhe mik wara thäs hedher ok wald v wärdughan *Bil* 356. — *med dat.* thz ämbitit hulko iudas giordhe sik ovärdhoghan *KL* 132. *MP* 1: 159. — *med prep.* räknande sik owärdhoghan til tholikin hedhir *KL* 293. om thu . . . räkna thik ouärdhogha aat nakre hans godhgärning *Bo* 112. *Bir* 1: 89. skodhadhe jak mik owärdhoghan til *(ad)* the gärningh *Ber* 1. — *med inf.* sagdhe hans blodogha händer wara ouärdogha nalkas guz altara *Bil* 640. the varo owärdoghe at fa miracula *Bo* 86. *Bir* 2: 118. **2)** *ovärdig, oförtjent, otillbörlig.* tolde swa owärdogh thingh *(indigna) Bir* 1: 76. *ib* 2: 118. ouärdhokt var at hänna tara skullo koma vidh hans fötir *Bo* 75.

ovärdhoghet, *f. otillbörlighet. Bir* 2: 118.

ovärlande (-es), *p. adj. försvarslös.* ther som owinj mogho landh owärjandes *(Bure:* ouarande 57*)* scada *KS (Fragm)* 14.

ovätugher, *se* **ofätugher.**

oxe (oxse. uxi *L.* **vxe** *GO* 999; **-in** *Lg* 68; **-a** *GO* 92, 186; **-an** *ib* 97. **wxe: -an** *Ber* 61, 62. **vxse: -en** *ST* 138. *pl. nom., ack.* **yxn** *Gr* 264; *MB* 1: 43, *(Cod. B)* 560; *MP* 2: 225; *Al* 4957; *RK* 2: 3894, 6951. **ygsn** *Bu* 167, 168. **yghsn** *Bil* 424. **ygxn** *MP* 1: 198. **yxkn** *ST* 400, 419, 421, 507. **vxn** *MB* 1: *(Cod. B)* 531. **oxa** *Al* 4960; *MB* 1: 337. *nom. med art.* **ygxnene** *MP* 1: 197. **yxknene** *ST* 401. *dat.* **yxknom** *LB* 3: 109. **vxom** *GO* 88. *med art.* **yxnomen** *Bir* 1: 298. *gen.* **yxna,** *se ssättn.* **yksna,** *se ssättn.* **yxne,** *se ssättn.* **wxna: wxnabec** *SD* 2: 85 (1289). **ögxa** *Bir* 2: 96**),** *m.* [*Isl.* oxi, uxi; *pl.* yxn] *L. oxe.* taka ygsn for vagn *Bu* 167. ygxnene ardho *MP* 1: 197. äria som ygxn *ib* 198. rökta sina yxn *ib* 2: 225. ardhrit draghis af yxnomen *Bir* 1: 298. händar sua som största ögxa älla älghia fötir *ib* 2: 96. hwite yxn *Gr* 264. än oxe stanger man eller kono til dödh tha skal oxan bryta nidher mz stangom til dödh . . . än oxsans herra wardher orsaka, vtan oxsen waare för stangull *MB* 1: 336. stangar oxse til dödh thräl eller amboot, tha skal oxsans herra giälda thäs herra som dödher är thrätighi siclos *ib.* dräper oens mantz oxe annars mantz oxa *ib* 337. skal han atergiälda . . . fäm oxa for en oxa *ib.* han kombir ok fram mz vxom akir *GO* 88. man skal ey vilioghan vxa off fast köra *ib* 92. *Bu* 168. *Bil* 424. *MB* 1: 43, 340. *GO* 97, 186, 999. *Al* 4957, 4960. *RK* 2: 3894, 6951. *ST* 138, 400, 401, 419, 421, 507. *Ber* 61, 62. *Lg* 68. *LB* 3: 109. — *i ortnamn.* wxnabec *SD* 2: 85 (1289). — *Jfr* **legho oxe.** — **oxafal (oxefall. oxsafall),** *n. slagtad oxe, oxkropp.* nogue oxefall *BSH* 5: 229 (1507). widh viij (8) oxsafall köth *BSH* 5: 132 (1506). — **oxa galle (vxa-. wxa-),** *m. oxgalle.* stampa vxa gallen med malört *LB* 7: 2. *ib* 5. blandha saman malyrth oc oxa galle *ib* 3: 164. *ib* 4: 350. tag vxa galla *ib* 2: 9. malyrth blandath medh wxagalla *ib* 47. *ib* 56, 60. *PM* L. *Jfr* **yxna galle.** — **oxa hudh (vxahud),** *f.* [*Isl.* oxahúð] *oxhud. GS* 51. — **oxa lägger (vxa-),** *m. oxlägg, gullvifva, primula veris Lin.* tagh bethonia i: oxalegh *LB* 7: 225. tag betonie vxaleg *ib* 270. tag betonia ten yrten oxa lägh *ib* 276. — **oxa sidha (vxasida),** *f. oxsida. GS* 51. — **yxna dyngia,** *f. oxdynga, oxspillning.* at hänta yxna dyngio *KL* 218. — **yxna galle (yksna-),** *m.* = **oxa galle.** *LB* 5: 80. — **yxna ko (yxne-),** *f.* [*Norska* yksne-ku, *tjurgalen ko*] *fullvuxen ko?* fyresins xx yxne kör *BSH* 3: 299 (1470?). — **yxna liknilse (yxne-),** *n. oxbild, oxgestalt.* wtskera . . . yxne liknilse *Ber* 61. — **yxna tunga,** *f. oxtunga, anchusa officinalis Lin.* bvglosa thz är thör skräppa ällir yxna tungha *LB* 3: 140. — **yxna öker (öxnökir),** *m.* [*Fgutn.* yxna oykr] *oxpar.* en storran sten, som en öxnökir gat neplica draghit *Bil* 850. mz en helan yxnaök *MP* 188. jak köpthe fäm ygxna ökia *MP* 1: 193. fäm yxna ökiä yrkiande iordena *ib. ib* 197. skal thänne stadhin . . . ärias mz öxnökiom *Bir* 2: 104.

oxl, *n.?* [*Fdan.* oxel] *svulst, växt.* temprar man roser medh salth thz doger ffor oxl fför än thz er gammwlth *LB* 2: 44.

oxla (wxla), *f.* = **oxl.** stamper man roser mz salt tha dugu the för wxlor *LB* 8: 42.

oyrkter (oörktir), *p. adj. ouppodlad.* en man atte twa akra annar var oörktir *(incultus)* ok annar bar frukt j vissom tima *Bir* 2: 308. liggir han *(åkern)* oyrktir vndir fäfoot *ib.*

oädhla (oädela *MD (S)* 230**),** *adj.* [*Mnt.* unedele] **1)** *lågättad, ringa, simpel.* wm andre oädhlare wildo . . . idher til hustrur taka *Lg* 3: 492. han trenger the ädela fra sina ägher . . . han säther oädela j thera stadh *MD (S)* 230. **2)** *oädel, simpel, rå.* swa plägha oädla men at göra *RK* 1: 3096.

oäkta (oächta), *adj.* [*Mnt.* unechte] *oäkta, född utom äktenskap.* fyra andra oäkta *(illegitimæ)* systir . . . ther födda äru aff skörlimpnadh *Bir* 3: 454. äohta eller oächta *TS* 25.

oändelika (vändelika), *adv.* [*Isl.* úendiliga] *oändligt. MB* 1: 35.

oändeliker (oändeligen *SO* 111. *f.* **oändelik. oändelikin** *Bir* 1: 27. **vändeligh** *MB* 1: 35. *n.* **oändelikt. oändelikit** *Bir* 1: 87. *ack. m.* **oändelican. oändeliken** *LfK* 202**),** *adj.* [*Isl.* úendiligr] **1)** *oändlig, som ej har gräns.* oändelikt wald *MB* 1: 35. nw är vändeligh räkning mällan nakath oc alzänkte *ib.* hon (ɔ: hans ära) är otalikin ok oändelikin *(interminabilis) Bir* 1: 27. til äwerdhelikin dödh ok oändelikit liiff *ib* 87. til äwärdeliket liff ällar oändeliken dödh *LfK* 202. oändelik glädhe *Bir* 2: 36. häluitis pina är oändelik *ib* 186. *ib* 1: 365, 3: 138, 218. *Lg* 3: 693. thässa pinor ärw andelika *(för* ändelika*)* och hina oandelica *(för* oändelica*) Ber* 123. gudh skapadhe mannin oändelican *MP* 1: 205. **2)** *omöjlig att komma till rätta med?* är aldelis oändeligen ock brödraschapit olydoger *SO* 111.

oära, *f.* [*Mnt.* unêre] **1)** *vanära, skymf.* införa blygdh oc o äro j vara äro *MB* 2: 244. än mere oära han tha haffde *RK* 2: 7929. skildis . . . mz oäre fran sin häst *Di* 129. wille tha ather löna honom the oäro the honom förra giordho *Lg* 3: 336. ij görin a mik änga oära *Al* 3473. göra vith mik tholik oära *Fl* 1586. then last ok oära mik var giorth *ib* 1682. högher skadhe . . . ther konungenom är gör til oärä *ib* 1697. *RK* 2: 3583, 5499, 5919. **2)** *beteende som medför vanära, nedrigt beteende, nedrighet.* ath tw togh thera rike aff them mz oära *Di* 210. the brotho thz . . . mz stor oäre *RK* 2: 7752. *ib* 8128. gud forbarme sik offuer tölic oära *ib* 7885. then oära niclis giorde *ib* 5919.

oärlika (-leca *Bu* 422. **-liga** *MB* 2: 129; *FM* 235 (1505). **-ligä** *Va* 4. **oerlige** *BSH* 4: 159 (1493). **uärleca** *Bu* 502**),** *adv.* [*Mnt.* unêrliken] **1)** *utan ära, med vanära.* þe vildo häldar dö mz sinom härra ärleca: än oärleca lina *Bu* 422. — *skamligt, skändligt.* ther oärlika myrda ok forradha *RK* 1: 3774. förgiör oärlika älla onyttelika kununglik ingiäld *KS* 58 (144, 63). hwru skämeliga oc o ärliga beniamyns söner sik bewisto *MB* 2: 129. *Va* 4. *BSH* 4: 159 (1493). *FM* 235 (1505). **2)** *utan vördnad, vanvördigt.* som uärleca talaþe vm *(blasphemaret)* christum ok cristoforum *Bu* 502.

oärliker (oärlig: -lige *RK* 2: 8126. **oerligh: -lighe** *BSH* 4: 159 (1493). *n.* **oärligit** *FH* 6: 116 (1509)**),** *adj.* [*Mnt.* unêrlik] **1)** *vanhederlig, neslig, skamlig.* til oärlika synd *MB* 1: 193. tolf oärlik åthäue *KS* 45 (115, 49). *ib* 45 (116, 49), 46 (117, 49), 46 (118, 50), 47 (120, 51), 50 (127, 54). *FH* 6: 116 (1509). bedreff han thet . . . skammelige oc oerlighe mordet *BSH* 4: 159 (1493). **2)** *gemen, låg, nedrig.* then oärlige cromedike *RK* 2: 8126.

oätin, *p. adj.* [*Fnor.* úetinn] *icke uppäten. Bil* 717. *Bir* 1: 204.

oödhelagdher (u-), *p. adj. icke ödelagd, icke förderfvad.* alla andra kronorna köpstädher ok landzby oskadda och uödhe lagdha *SD NS* 1: 381 (1404, *gammal afskr.*).

oöker, *adj. L.*

P.

pa (paa. po *FH* 9: 2 (1416); *MB* 2: 283. **poo** *DD* 3: 233 (1493, *orig.*). **poa** *ib (på fem st.).* **på),** *prep.* [*förkortad form af* **up a.** *Fdan.* paa] *L. med dat. el. (vanligen) ack.* **I.** *med dat., merendels utbytt mot ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande på ett ställe: a) på.* hwi liggher thu nidherbögdher pa iordhenne *MB* 2: 18. stan ekke stille paa en stadh *ib* 29. pa halan is ga *MD (S)* 222. then ther thiänte konung artus daglika pa hans hws *Iv* 38. *ib* 48. *Al* 481. *MB* 2: 145, 283. fowdhe pa tawisthe hwss *FH* 9: 2 (1416). ppa stokholm *(på Stockholms slott)* thera bryllop giordes *RK* 1: *(sfgn) s.* 174. han er pa köpenham *BSH* 5: 153 (1507). kan iach eij anneth fornijmme vthan fredeligit paa thenne sijde *HSH* 20: 247 (1508). — *abs.* iak hafdhe änkte at ridha pa *Iv* 489. *b) på afstånd af.* komber nw tiil fala paa milar twaa *RK* 3: 1727. the waare thaa när aabo paa daxleedher twaa *ib* 3954. the kommo pa iiij milä när the hedniskä saratzinä *Va* 21. **2)** *vid tidsbestämningar för att uttrycka tiden då något sker: på.* närwarandis po same tiidh *FH* 9: 2 (1416). hwi jak ey paa thenne tiidh komma kan *BSH* 5: 370 (1509). skrifuit epter wars herra byrd tusende fyrahundrada pa första [aret] *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). pa scholastica dag *ib.* gywet efte gwdhs byrdh thwsanda ar fyrahwndradh ar pa thet forsta ariit *ib* 61 (1401). anno domini mcd pa thet andra aarit *ib* 96 (1402, *gammal afskr.*). paa retthom hinderdagh *ib* 2: 78 (1409). **3)** *för att beteckna tillfället då något sker: på, vid.* som the anthsuara vilia pa gudz dom *SD NS* 2: 213 (1409). pa eth menth lansstingh *BSH* 5: 347 (1509?). the ärändä oc käromaal som nw här i lödhesom paa färdom äro *ib*

2: CXXVII (1442); *se vidare under* **färþ 5.** **4)** *ss omskrifning af gen. för att beteckna något ss ett annat föremåls del el. tillhörighet: på.* swa stora som hoffwudh pa en man *Al* 8115. **5)** *för att beteckna det med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: med hänseende till, med afseende på, på.* mesta skadhen pa hans folk monde tha skee *RK* 3: *(sista forts.)* 5394. thet stora oaar her war pa fodher i aar och en dels pa kornith medh *BSH* 5: 347 (1509?). *FM* 606 (1513). **6)** *för att beteckna grunden hvarpå något beror: på.* grundas wenskap pa lustokt got *MD (S)* 293. han skipadhe honum at göma fangana pa sina weyna *MB* 1: 234. taka pänninga til läns pa *(mot säkerhet af)* then delen j skipeno *PM* XI. iak haffuer ligat paa myn egen pwngh och betärningh *FM* 443 (1509). pa hennes vänlek *(för hennes skönhets skull?)* syndä *Lg* 3: 552. **II.** *med ack.* **1)** *vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till ett föremål: upp på, på.* drogh honum pa land *Al* 504. han gik pa bärgit paa hwilkit moyses oc vpfoor *MB* 2: 283. pa en scrifft lät thu them sätta *RK* 2: 5614. **2)** *för att uttrycka riktning: på, åt.* slog fwlfast på både hende *RK* 3: *(sista forts.)* 4848. **3)** *vid tidsbestämningar: a) på, efter.* skwlu te ätha kellar hals, och icke dricka pa honum *LB* 7: 246. *b) efter, näst efter?* daghen paa sancti mattias dagh *RK* 3: 3967. **4)** *för att beteckna det föremål mot hvilket i fientlig syftning en handling företages el. mot hvilket ett fientligt förhållande eger rum: mot, på.* at marghe fughla mz wäpnte hand komo flyghande pa hans land *Al* 66. rusadho ionathas oc hans män pa them farlöst *MB* 2: 246. the swenske pa tho däner hårdeliga ginge *RK* 3: *(sista forts.)* 4839. stoor hwgg wij pa the däner vtgåffue *ib* 4851. på rydzseland hiölth fwlth örliig oc krij *ib* 4928. thet . . . oärlige mordet som niels i widoltth . . . och jens i karlsshult bedreffue och giorde poo . . . her hans aageson *BSH* 4: 158 (1493). pa edher äre och skiölmärke talandes *ib* 5: 176 (1507). liwgher pa swenin *MB* 1: 234. vart han wredher pa alt thz folkit *ib* 2: 146. **5)** *för att beteckna det föremål hvarpå en handling el. ett förhållande syftar: a) på.* the thänkto paa theris brodhers . . . Ködh *MB* 2: 246. tröstandis paa gudz mildhet *ib* 303. på thz tog iag en ring aff gull att iag skulle altiid ther till ware hwll till festhningh faå aff biscopens hand *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. — pa thät at, *på det att.* pa thz at *(ut)* achyor skuli ey oss swa swika, farom trösteliga vp a bärghin *MB* 2: 153. *ib* 156, 213, 303. *Lg* 3: 553. *FM* 431 (1509). pa thz at gudz tienist scal formeras ock forökyas *SO* 101. — pa thät, *d. s.* på thz iag skulle och nådelige styra antwardades meg en konwngx spira *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. *ib* 3: *(sista forts.)* 4404, 5176, 5248, 5594. *b) på, för, till.* hiit komma pa nokon skadha eller örlyg j jdher land *Va* 23. konungen her jn dragha moth war vilia pa allas wara scadha *RK* 2: 5441. paa marskens skada aldrey wära *(söka marskens skada)* *ib* 7015. *ib* 8134, 8337, 8774. ära hema paa theras besta *MD (S)* 251. wilde hwargen pa thera wersta wara *RK* 2: 8480. *c) på, om.* cardinala breff pa afflat *Lg* 3: 570. skal mik thet ingen beuisa offuer med sanningh, ad jak haffuer annet talet pa edher en som mik bordhe tala pa en erligh god man *BSH* 5: 500 (1512). ejnghen ma . . . sinä hesta eller vapn bort dobla, einghen ok pa höghre gield än som huar bär redho med sik til leeks *MEG (red. A)* 55. **6)** *för att beteckna en handlings ändamål: på, för.* thz han gaff, gaff han alt pa werldz rosning *Pa (Tung)* 27. *MD (S)* 293. *Lg* 932. **7)** *i afraktan på, i räntan på, på.* wart falantin sätter j tornet pa sin rät *Va* 17. som hiit ärä kompnä pa äuintyr *ib* 42. the som fölya gardenom pa sina eghna lykko oc äwentyr i örlögith *PM* 37. **8)** *för att beteckna sätt el. dyl.: på.* pa swensko *LB* 5: 293. **9)** *för att beteckna vigt el. innehåll: på, om.* en sked poa trij lodh *DD* 3: 233 (1493, *orig.*). eth skep paa xxx lester *HSH* 20: 247 (1508). **10)** *på, med fara för.* giör her naghor annat, hann giöri thett på sinn hals och wppå sinn eginn retth *SD NS* 1: 290 (1403, *nyare afskr.*). **11)** *vid bedyranden och eder el. högtidliga uppmaningar: på, vid.* om jak ey hadhe welkoradh mik . . . paa myn äre och cristelige thro, ath bliffwa i marken medh them *BSH* 5: 370 (1509). *ib* 347 (1509?), 545 (1515). thz siger iach idher pa mina rättä tro och ärä *Va* 23. *ib* 49. *PM* 34. bedie vij eder alle oc formane paa thet menige beste at i ingen tro setthe til swadanne vrang segner *BSH* 4: 189 (1495, *samt. afskr.*). tiilkräffuer iach tiig pa then tro tieniste tw mich tiilsagth haffuer *HSH* 19: 102 (1505). bedie wij . . . och högelige paa ider radz edh formana *ib* 20: 256 (1508). — *Jfr* **bak-, in-, thär-pa,** *äfvensom* **a, ponen.**

pabiudha (paa-), *v. påbjuda, bjuda, befalla.* thet wor käre herrä . . . med breff och synä embetzmän paa bwdith haffuer *HSH* 19: 70 (1505). *Jfr* **biudha pa.**

pabundin, *p. adj.* **1)** *påbunden, vidhäftad, vidhäftande?* dragher thz wathnith wth aff saarom järn äller trä pa bwndith *LB* 9: 103. **2)** *påbuden, ålagd.* är oss . . . pa bundet *(för pa budet?)* at wij ingelunde mage at kome tiil . . . stokholm *HSH* 18: 126 (1497).

padda, *f.* [*Isl.* padda. *Mnt.* padde] *padda.* orma oc paddo *Pa* 17. *ib* 22. *KL* 110, 111. *Bir* 2: 9, 3: 136. *ST* 52, 275. *Jfr* **iordhpadda. — paddosten,** *m. paddsten, sten som troddes finnas i paddans hufvud. Jfr S. A. Forsius, Minerographia s.* 178 *f. samt D. Harpestr. s.* 147 *(det som yttras om stenen* noseth*).* vnum annulum aureum cum vno paddosten *SD* 4: 710 (1340?).

padikta, *v. pådikta.* haffuer nagen annat oss med osanningh pa dictat *HSH* 22: 54 (1494?).

padha, *f.* [*Jfr Sv. dial.* pade, *m.*] *kappa?* drogh oppa sik ena padhu, som han *(eremiten)* haffde samman bwndit aff palm qwistom *Su* 152.

pafughl (pafoghl), *m.* [*Isl.* páfugl. *Jfr Lat.* pavo] *påfågel.* hulke som sik thynga mz klädhom swa som . . . pafoghlin mz flädhrom *Bir* 3: 201. iwnoni offren i pafughla tam *Al* 6822. *ib* 7574.

paföra (paa-), *v. påföra, tillfoga.* är . . . saadana obotelig skada stadzins menighet paafördher i felig tid *BSH* 4: 282 (1501).

pagiälda (paa-), *v. gälla, angå.* likerwiss som thet mik sielff paa gwlle *BSH* 5: 305 (1508).

pahalda (pa holla), *v. bruka, använda?* haffdhe wij then dell, wij pa holla skullom, thet skulle inthe skadha *BSH* 5: 13 (1504).

pa hängia, *v. öfverhänga.* i swadane forderff som nw richet pa henger pa alle sydher *HSH* 18: 131 (1497). *ib* 159 (1497). *FM* 199 (1504).

paimant (paymant), *n.? [Mnt.* pagiment, payement. *Fr.* payement] *betalning; det som gäller ss full betalning; rent silfver?* ønsalmo ciui in wisby quatuordecim marchas argenti paymant . . . jtem commisi domino arwido gøstasson quatraginta marchas denar. *SD* 3: 139 (1313).

pakka (-adhe, -adher. *imperat.* **-a),** *v. [Mnt.* pakken] *packa, inlägga.* när fisken tillslååss på fiskeskäret, tå skall hampnefougden närwara, och see om thet är godt godz eller icke, och wäll packat *SO* 304. — **pakka sik,** *packa sina saker för afresa; packa sig (bort), begifva sig åstad, skynda sig åstad.* pakkade sik betidha *RK* 2: 4402. pakkin idhir snarlika hädhan *ST* 461. pakka tik hen thine ledh *RK* 2: 3405. pakkom oss snarth vp at dala *ib* 4025. sich pakkadhe hwar j sina skrubbo *ib* 4032. pakkade sik til helsinga landa *ib* 4410. *ib* 4523, 4595. aff husit pakkade han sik *ib* 7481. *ib* 7856. — **pakka sik af,** *begifva sig bort, skynda sig bort. RK* 2: 3938. — **pakka sik bort,** *begifva sig bort, skynda sig bort. RK* 2: 3919. — **pakka sik ut,** *begifva sig ut, skynda sig ut. RK* 2: 8496.

pakke, *m. [Isl.* pakki. *Mnt.* pakke] *packe.* om the pakkä oc kistor, at the skole icke wpslaas *BSH* 4: 231 (1497). julägghher nokor köpman . . . dyra stena jnwertis j pakka *PM* XIV. then pakken, tynnan, mesen, j hwilko gotzith är *ib* XV. tappadis then pakken äller tynnan bort *ib. ib* 29.

paklagha, *v. anföra klagomål mot.* at iach . . . for the godhe herrer . . . vnderwiste och pa clagade heminc välmes epterleffue . . . om iij^c march päninga *FM* 217 (1504).

pakoma, *v.* **1)** *påkomma, hända.* ed hwad *(för e hwad)* pa komma kan *FM* 311 (1507). **2)** *påkomma, påläggas.* then twnga, som oss war pa kommen med orätto *BSH* 5: 491 (1511). nw gifwo wii xi (11) t:or; the v (5) äro oss pa kompna med orätto *ib.* — *part. pret. befryndad.* jag er edert herredöme sa ner pa komen oc haffuer eder kere husfrus faderbroder dotter *BSH* 5: 555 (1516).

pakt, *f.? [Mnt.* pacht, *f. Lat.* pactum] *förbund, öfverenskommelse.* mz gud tha giorde iag sådan pacth *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. her öffuer haffue the sadaue pacth giort *BSH* 5: 427 (1510, *samt. afskr.*). lat han til prostens handh kirckia och räntha mäd en pact *MD* 507.

pal (paal. -ar), *m. [Isl.* páll. *Mnt.* pål. *Lat.* palus] *påle.* suasom huassaste pal *(palus)* vare instungin j hänna naturlica hemelica lim *Bir* 3: 29. bundo the sanctam gayanam om händir oc fötir vidh fyra pala *Gr* 288. — *en af de pålar hvilka nedslås i marken ss skydd mot fientliga angrepp och särsk. ss förskansningsmedel omgifva ett fäste, skanspåle.* pala the skullo hawa niderslagith *RK* 1: 1719. the pala wille the honom formena *ib* 2: 1255. mz kexe drog han sik til palana vnder *ib* 1257. hard vnder palana te lagho *ib* 1258. lagde sich hard widh eleholms pala *ib s.* 343. innan stegeborgx bro oc paalar *BSH* 5: 584 (1517). *Samtliga ställen, utom Bir* 3: 29, *hvarest ordet förekommer i sing. form, kunna föras till* **pale.** — *Jfr* **reso palar.** — **pala värk (palewärk),** *n. pålverk.* samme tompt är lang lxiij (63) for vthan palewärk i siön star oc xx (20) alne bredh *SJ* 341 (1467).

pala, *v. [Mnt.* palen] *påla, nedslå pålar (ss förskansningsmedel).* är ok jord munin suå skapadhr at han må graua *(för* göra graua*)* älla gropa bredha ok diupa, ok tär innan påla älla mura medh sten älla tighl *KS* 85 (208, 93). — *Jfr* **ater pala.**

palanzgreve (palantzgreffue *DD* 1: 93 (1442, *orig.)* **palantzgrefwe** *BtRK* 149 (1442, *orig.*). **palantz greue** *DD* 3: 200 (1444, *orig.*). **pallatz grewe. pallas greue),** *m. [Mnt.* palanzgreve] *comes palatinus, pfalzgrefve, domare vid kejsarens hof, kejserlig öfverdomare.* margrefuen aff brandaborgh: keysarans kemmener ok pall(as) greue *(Cod. C* pallatz grewin *Lg* 1036*) Bil* 770. wy cristoffer . . . palantzgreffue paa rin *DD* 1: 93 (1442, *orig.*). *ib* 3: 200 (1444, *orig.*). *BtRK* 149 (1442, *orig.*).

palaz, *m. (Al* 789, 2862, 2875*) och n. [Isl.* pallaz. *Mnt.* pallas. *Lat.* palatium] *palats.* drötningin wt aff palazith tradh *Fr* 339. *ib* 362, 817. han rände ij palazen ok tok hänne (ɔ: philippi husfrv) *Al* 789. ängiu then ij palazith siter alexandrum ful vndrath giter *ib* 2259. *ib* 2255, 9547. darius . . . gik ther genast ij palaz sin *ib* 2875. *ib* 2862. glömdis stadzsins nampn ok palazsins herra *Bir* 1: 192.

palder? (pallir. *dat., ack.* **pall** *RK* 1: *(Albr) s.* 212; *Di* 127; *Iv (Cod. B, C)* 4462. **pal** *ib (Cod. A).* **paal** *Lg* 3: 599. *pl.* **pallar),** *m. [Isl.* pallr] **1)** *pall, i sal el. stuga (längs väggen) befintlig upphöjning med tillhörande sittplatser.* sato didrik. gunnar oc hagen. hillebrand. oc hornboge jarll. alla a en pall *(pall) Di* 127. the bänkia *(näml.* varo*)* aff cypres ok swa the palla *Fr* 370. ligger hon *(hönan)* sik i bänk eller pall *RK* 1: *(Albr) s.* 212. gik han lönlekan jn i hennas sängha kamara sik ther gömande wndher enom paal ällar stol *Lg* 3: 599. **2)** *(jfr N.* pall; *Söderjutska* påll *Kok* 1: 354*) upphöjning på marken?* thz *(lejonet)* lagdhis tha nidher op a een pal *Iv* 4462. **3)** *fotapall?* fötrene hulka helaghir pallir af änglom hedhras *MP* 1: 118. — *Jfr* **fota palder.**

pale, *m. L. Jfr* **pal.**

palmber, *m. [Isl.* palmr. *Lat.* palma] *palm, palmqvist.* tha som alle framgingo at palm taka *KL* 325. satte palmin ij hänna händir *ib. Bu* 15. *Jfr* **paradis palmber.** — **palma dagher (palme-),** *m. [Isl.* palmadagr] *palmsöndag.* lögherdaghen för palme dagh *RK* 3: 1031. — **palma manadagher (-manedagher: -dagh** *SJ* 126 (1446)**),** *m. måndagen i dymmelveckan. SJ* 126 (1446). *Jfr* **palmmanadagher.** — **palma qvister (palmeqwister),** *m.* = **palmqvister.** *MB* 2: 344. — **palma sunnodagher (-dagh** *(ack.) ST* 184. **palmesunnodagher: -dagh** *Fl* 95. **palma synno dagher: -dagh** *ST* 488. **palmasynnodagher: -dagh** *ib* 183. **palmasundagher: -dagh** *FM* 182 (1504). **palma syndager: -dag** *RK* 2: 5877**),** *m. palmsöndag. Fl* 95. *ST* 183, 184, 488. *RK* 2: 5877. *FM* 182 (1504). *Jfr* **palmsunnodagher.** — **palma sunnodags tidh (-sundax tidha** *RK* 2: 4496 *(i rimsl.)***),** *f. palmsöndagstid, tiden omkring palmsöndag.* om palma

sundax tidha *RK* 2: 4496. — **palma trä,** *n.* **1)** *palmträ, palm.* palma träs fruct *Bil* 404. **2)** *(jfr Sv. dial.* palm, *blomhänge på sälg) sälg.* tag knoppana aff palma trä, nar te först vtga om waren *LB* 7: 240. taga knopperna aff palma trä *ib* 250. — *Jfr* **palmträ.**

palmber, *m. stake, käpp?* spiwt ok swerd ok mangen palm the wt aff stadhin mz sik baro *RK* 1: 4013.

palmmanadagher (-mandagher: -dagh *BSH* 5: 584 (1517)**),** *m.* = **palma manadagher.** *BSH* 5: 584 (1517).

palmqvister, *m.* [*Isl.* palmkvistr] *palmqvist.* þänna palm quist förþe iak þik aff paradis *Bu* 13. palmquistär äpte stoþ grön *ib.* ingik . . . mz gudz luffwi mz palm qwistom *MB* 2: 270. tha skullo the hawa gudhi til dyrk . . . palm qwista oc piila, thy at thässkyns trä waro hwariom manne til redho i iorsala lande, oc mintzst kostadhe fatigha män, oc halda länge sin krafft, oc dygdh *ib* 1: 499 *(jfr* **palma trä 2***).* folkit gik mote honom mz palm oc oliue quistom *Bo* 161. *Jfr* **palma qvister.**

palmsunnodagher (palm sunnodagher: -dagh *Bil* 831. **palm sunnadagher: -dagh** *Bo* 162; **-daghin** *KL* 325. **palmsunnadagher: -dax** *ib***),** *m.* [*Isl.* palmsunnudagr] = **palma sunnodagher.** waar herra kom a palmsunnodagh til ierusalem *MB* 1: 309. *Bil* 831. *KL* 325. *Bo* 162. — **palmsunnodags höghtidh (palmsunnadax-),** *f. palmsöndagshögtid, palmsöndag.* nu tilstodh hälgha palmsunnadax höghtidh *KL* 325.

palmträ, *n.* [*Isl.* palmtré] *palmträ, palm. Bu* 71. *MB* 1: 322, 2: 78. *Jfr* **palma trä.**

palmträlöf (palm trä löf: -löfue *Bil* 405**),** *n. palmlöf.* thok bort mz sik pauli kiurtil. aff palm trä löfue giordhan *Bil* 405.

palmträqvister (palm trä quister: -quist *Bu* 183**),** *m. palmqvist. Bu* 183.

palning (paalningh), *f. pålning.* om then gambla paalningh j braawiken *FM* 668 (1517). ath fornempnda paalningh forbätradh wordä *ib.*

palter? (-ar), *m.?* [*Mnt.* palte. *Jfr D. dial.* paalt, palt, pjalt] *stycke, bit.* hans thiänare huggan *(den aflidne biskopen)* swa allan j palta *RK* 2: 592.

paltrokker, *m.* [*Mnt.* paltrock. *Jfr Äldre Dan.* paltzrock] *lång öfverrock.* hade en rödh paltrock *BSH* 5: 366 (1509).

paläggia (paa-), *v. pålägga (en skatt).* skat oc vt skylder hulka triphon haffde . . . orätteligha paa lagt *MB* 2: 268. *BSH* 4: 197 (1495). — *påbjuda.* at wii aff legge then olagh, som byorn nielsson pa lagda . . . om the pakkä oc kistor *BSH* 4: 231 (1497). — *Jfr* **läggia pa,** *äfvensom* **aläggia.**

paläggilse (palegillse), *n. pl.? påläggande; tunga, pålagor, bördor.* scole the göre wth . . . kostgerder, holle swor gästningh, wtoffuer theres lagligh fodringh, forvthen mang annen palegillse. som them är offwergongin *BSH* 5: 384 (1510).

palägning, *f.* **1)** *det som lägges på något, omslag.* wmskifftis the palägningen twa resor hwar dagh *PM* LIII. **2)** *skattpåläggning, beskattning, pålagor.* han war hårdher weth sweriges almoge mz twngh pålegning *RK* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg till Gamla och Nya Krönikans sammanfogning, glossa) s.* 202. — *Jfr* **alägning.**

panka, *trol. för* planka. *Al* 3246.

pankraz mässa, *f. L.*

panna, *f.* [*Isl.* panna. *Mnt.* panne. *Lat.* patina] *L.* **1)** *patina, lebes, panna, kittel.* lät dacianus georgium sciuta i panno mz uällanda bly *Bu* 494. at thz offer, som offradhis aff iordhinna awäxt, skullo som baka i oghne, oc som stekia i pannom, oc som a riste *MB* 1: 470. *Bil* 449. *MB* 1: 480, 2: 298. *KL* 372. *ST* 105, 314. lot up . . . sin gardh . . . mädh grund kölno oc panno ok alle bygning *SJ* 94 (1439). — (?) aff the fyräslindade panneno *(för* pannonne?*)* som hon togh aff sielabodhinne *FH* 8: 66 (1445). — *Jfr* **bradh-, bradha-, bryggio-, eld-, järn-, kopar-, oleo-panna. 2)** *frons, panna.* ij hans *(hästen Bucefali)* panno waro stoor horn *Al* 543. biscop eskill i pannan slog han mz ett swerd *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279. *Jfr* **hovudhpanna.**

pant, *n.* [*N.* pant, *n.*] *pant.* wy lofwom ider . . . borcholm ok öland til et pant *RK* 2: 6665.

panta (*impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher,** *se* **forpanta),** *v.* [*Isl.* panta. *Mnt.* panden] *L.* — **panta bort,** *pantsätta.* pantade bort heyms häst for x marc gwll *Di* 97. *Jfr* **bortpanta.** — *Jfr* **forpanta.**

panter (pand *RK* 2: 53 *(i rimsl.). gen.* **-a** *i uttrycket* til panta *(dock sannolikt efterbildning af Mnt.* to pande*) LfK* 23; *MD* 196; *SD NS* 1: 16 (1401), 17, 89 (1401), 443 (1405), 2: 6 (1408); *SJ* 275 (1459): *jfr äfven sättningar. pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* pantr. *Mnt.* pant] *L. pant. SR* 18. til lösn varrä gyäldä . . . þer wi hawum egh för vissu äller pant fyri satt *SD* 5: 562 (1346). som egh hawer vissu äller pant af os *ib. ib* 567. i sama dagh ok fridh skulu waar godz ok ware pantä a badha sidhur standä ok warä *BSH* 1: 132 (1371). tagher thu pant aff thinom fatighom granna *MB* 1: 339. eth gootz . . . som jak i panth hafdhe *SD NS* 1: 6 (1401). thässen godzen, som iak til panta hafuer af . . . herra eric karlsson *ib* 89 (1401). *SD* 5: 562 (1346). alt thet godzet som philpus bonde aff wanborgh fik aff hakone birno til pant fore hundradha mark *ib* 31 (1401). the haffdo fulner sath til wädh hoffwodit til pant *RK* 1: 4203. satte han till pant widekes häst . . . oc swerdit hans . . . for xx marc gwll *Di* 97. för huilket siälfft himerikes rike sätz til pantha *LfK* 23. sätter jäk hanom ok hans äruingum til pant mit goz i romvndälef *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 27 (1401). for hwilka penningar jac honom oc hans arfwm til wissan pant säter min gardh thanga *ib* 59 (1401). *ib* 371 (1404), 2: 6 (1408). *SJ* 275 (1459). the panta som os til panta staa aff min herra konungh eric *SD* 1: 16 (1401). *ib* 17. löste wärldina mz sit blodh fra diäwlin som hon til panta stodh *MD* 196. wppa ädlaby, som hanom til pant stoodh fore sexthighi mark päningha *SD NS* 1: 386 (1404). *ib* 388 (1404), 443 (1405). ffor xx twsant nobele stoth thz j pand *RK* 2: 53. thän hälghe ande gifs til pant *Bir* 3: 386. ther mz lösto lekara thera pant *(d. v. s. betalade sin skuld el. sina utgifter) RK* 1: 1391. thera panter ward wel lööst *(d. v. s. de fingo riklig betalning) ib* 3175. *ib* 3423 *(jfr Mht.* phand lœsen, *se Müller u. Zarncke, Mhd. Wb.* 2: 479*).* han *(hyacinten)* var prisadher fore digher

pant *(d. v. s. kostbarhet, klenod) Fr* 164. — *borgen.* hans stalbrodher gik for honom j pant *MD (S)* 248. — *borgensman.* j lathen min pant nw lösen gaa *MD (S)* 248 — *Jfr* **iorpa-, lösöra-, silf-, vidhermälis-panter.** — **panta bref,** *n. pantbref. SD NS* 1: 575 (1406). — **pantagods (-godz. -gooz** *SD NS* 2: 46 (1408). **pantegotz),** *n. pantsatt gods.* bödh vp eet pantagodz *SD NS* 1: 574 (1406). thet for:de pantegotz *ib. ib* 2: 46 (1408), 50 (1408). — **panta iordh,** *f. L. pantsatt jord.* til sig löste the pantta jordina *SD NS* 1: 2 (1401, *nyare afskr.*). — **panta län (pante-),** *n. pantlån.* om pantelän i riken *HSH* 19: 134 (1506). — **panta äng,** *f. pantsatt äng.* for pantha engh som niles fynwidzson mik sätte *FH* 5: 159 (1492). *Jfr* **pantänger.**

panter (panteer *Al* 7789; *RK* 1: *(Albr) s.* 208; *ST* 217. **pantir** *Va* 40, 48; **-iret** *ib* 49. **pantyr** *Iv (Cod. B)* 248. **panthyr** *ib (Cod. C).* **pantiwr** *ib (Cod. A; i rimsl. med* diwr)), *n.* [*Mnt.* pantêr. *Lat.* panther, panthera] *panter.* leon biörna ok pantiwr *Iv* 248. *RK* 1: *(Albr) s.* 208. *Di* 232. thry thusand godh panteer *Al* 7789. eeth grymt panter, hwilko enkte dywr maa mote staa *ST* 215. *ib* 217. *Va* 40, 48, 49.

pantere, *n.* = **panter,** *n.* mz the leon oc swa pantere meenar iak hans radhgiffuara oc andra flere *RK* 1: *(Albr) s.* 211.

pantere? *m.?* = **panter,** *n.* mz sinne aldra sötasta lokt swa som panthera *(ad modum pantheræ;* panthera *dock möjl. att fatta ss gen. pl. och kan i sådant fall föras till* panter, *n.) Su* 76.

pantsätia (*part. pret.* **pantsattir** *Bir* 3: 401. *n.* **pantsät** *SD NS* 2: 70 (1408). **pantsat** *FH* 3: 9 (1378); *SD NS* 1: 225 (1403). **pantsath** *ib* 20 (1401). **pantsaat** *ib* 38 (1401). **pansat** *ib* 34 (1401). **pansath** *ib* 78 (1401); *FM* 246 (1505)), *v.* [*Fnor.* pantsetja] *L. pantsätta.* panth säther iak thöm fornämda karl dansson syäx öra land iord *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). *ib NS* 1: 5 (1401), 9 (1401) *o. s. v. FH* 3: 9 (1378). *FM* 246 (1505). än kronanna deel vare pantsattir nakrom for giäld *Bir* 3: 401. vm j hafwin nakar owirflödhis thing . . . tha sälin thom älla pant sätin *ib* 124. *PM* XI.

pantsätning, *f. L. pantsättning, förpantning, hypotek.* katrin haffde sat hanom en per deel i sama huset til panta för förscrifna jernet och effther thet at hon haffde hanom tha förnöcht the ij (2) lester jern . . . tha lot han henne quit . . . oc lot henne then sama pantten eller pantsetningeña vpp *SJ* 275 (1459).

pantänger, *m.* = **panta äng.** dömdes ingeborgh i kerkäs sin pant änger igen *BtFH* 1: 249 (1506). dömdes knwt teyrolaynen sin pantänger ffri *ib* 281 (1508). dömdes nilis laurisson then pänt ängen *(för* pant-*)* til som han löste aff konunghen *ib.*

panzar (pantzar. panzer *Iv* 3400 *(i rimsl. med* meer); *SD* 4: 710 (1340?). **pantzer),** *n.* [*Fnor.* panzar, panzer] = **panzare.** confero . . . nicholao thorstensson vnum panzar *SD* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*). *ib* 4: 710 (1340?). kännis jac . . . at hafwa anamat . . . eet pantzer *ib NS* 1: 484 (1405). thet pantzaret i gen senda *ib.* hwath thz var plata äller panzer *(förut har här stått* späldenär*) Iv* 3400. han fik sit pantzar j sin fampn *RK* 2: 6030. the hängde swar panzar widh thera föther *ib* 3: 705. *ib* 1758.

panzare (panzsare. panzere *RK* 1: 103 *(i rimsl. med* flere)), *m.* [*Isl.* panzari. *Mnt.* panser, pantzer. *Mlat.* pancerium, pancerea] *L. eg. den del af rustningen som betäcker magen el. underlifvet; pansar, pansarskjorta, urspr. förfärdigad af läder el. lärft, senare af järn.* hielma plator ok panzere *RK* 1: 103. hafdho stora panzara op a sidha mit a thera been *Iv* 4450. the haffdo panzsara, swa som iärn panzsara *MB* 2: 346. haua panzara *(loricam)* oc annor vakn vndir sinom kiortlom *Bir* 2: 70. iak skal arna thik brynio älla panzara *ib* 3: 374. petrus . . . gaff thik brynio älla panzara än iak . . . skal giua thik plato *ib* 375. bödh . . . siw panzsara redho vara brännande *Bil* 902. *Jfr* **iärnpanzare.**

panzarmakare (pantzermakere. pantzermaker. pancermaker), *m. pansarmakare.* haunis pancermaker *SJ* 124 (1443). hinrek pantzermaker *ib* 285 (1460). aff hinrik pantzermakere *ib.*

papaver, *n.* [*Mlat.* papaver] *ett slags tyg. Jfr Du Cange,* papaver; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 704. eet helt par cläþä röt papawer *SD* 5: 563 (1346).

pape, *m.* [*Mnt.* pape. *Lat.* papa. *Jfr Isl.* papi] *klerk, andlig.* jak troer then mann will illa rapa som ey wil elska prest eller papa *MD* 88.

papekoia (*ack. m. art.* **-oyona),** *f.* [*Mnt.* papegoie] *papegoja; vid målskjutning ss mål nyttjad bild af en papegoja.* skywther til papekoyona *SGG* 132. *ib* 127.

papir (*SD NS* 1: 474 (1405); *FH* 3: 79 (1446); *MD (S)* 290. **papiir** *SD NS* 1: 30 (1401). **paper** *RK* 2: 9600, 3: 2691; *FH* 4: 84 (1499); *PM* XXIX. **papper** *AS* 108), *n.* [*Fnor.* pappir. *Mnt.* papîr, pappir. *Lat.* papyrus, papyrum] *papper.* eet breff screfuat a papiir *SD NS* 1: 30 (1401). hwat the (ɔ: breff) ära heldir scrifne oppa perman äller papir *ib* 474 (1405). ther skulle mykit paper til *RK* 2: 9600. *ib* 3: 2691. *FH* 3: 79 (1446), 4: 84 (1499). *MD (S)* 290. *PM* XXIX. *AS* 108. — **papirs bref (papers breff. pappers breff** *DD* 3: 218 (1484, *orig.*)), *n. pappersbref, på papper skrifven urkund.* the komo tha aa et papers breff i hulket konungen thom leyde screff *RK* 2: 9483. *DD* 3: 218 (1484, *orig.*).

papirstykke? (papir stickio, *trol. för* **-sticki** *el.* **-stickie** *FH* 3: 66 (1445))? *n.? pappersstycke, stycke papper.* räkinskapit . . . stander vti edh papir stickio j myña räkinskaps book *FH* 3: 66 (1445).

par (paar), *n.* [*Isl.* par. *Mnt.* pâr. *Lat.* par] *L.* **1)** *par.* lego . . . fratribus minoribus vpsalie eet par skarlakan *SD* 6: 219 (1350). tw par ampla oc tw par liysa staka *VKR* 77. *Bir* 4: 34. got par sko *SD* 5: 637 (1347). eth par qwinno sko *SO* 16. eth par högha stöfflä *ib.* mith mällan hwart paredh *(af hopbundna råfvar)* tilbant han eth brinnande bloss *MB* 2: 117. fyra par oxa *ST* 125. — par folk *(möjl. att fatta ss ett särsk. ord:* **parfolk;** *jfr N.* parfolk; *jfr dock äfven Mnt.* en pår volkes*), äkta par.* saa danth par folk nw ey är *RK* 2: 8388. *Lg* 3: 671, 675, 677, 680, 697. — par hionalagh *(möjl. att fatta ss ett särsk. ord:* **parhionalagh**), *d. s. SO* 190, 202. — par kläþa (-e. -er. par *med följ. sing.*: thz bädzsta par klädhet

Su 412, *kanske att föra till ett särsk. ord:* **par-klädhe**), *två (el. flere?) klädesplagg hvilka tillsamman utgöra en hel drägt, klädning.* þe agho hänne *(brud)* oc maghä ey flere par kläþe ny gywä än fyrä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). han läter giwa . . . hwariom thera tw par klädher *(binas stolas)* *MB* 1: 251. beniamin gaff han särdelis thryhundradha stora silffpäninga oc fäm par klädher, oc iämpmanga peninga, oc par klädher sänder han sinom fadher *ib.* gaff iosep beniamin thry par klädha ower andra brödher . . . oc tw par klädher hwariom sinom brodhor *ib* 252. *Bir* 3: 259. *Al* 2490. *Lg* 3: 65. *RK* 1: 3499, 3591. bryllöps klede mangt eth paar *ib* 441. *ib* 2695. thz bädzsta par klädhet *(stola) Su* 412. — (fult, ganst, helt) par kläþa (-e), *till ett altare hörande messdrägt och altarutstyrsel?* giwum vi til höghä altaren fornäfnz klosters et ganst par kläþä stripput fluel med gull. swa som är kasula, dalmatica. subtile, capa. antipendium. altarabrun . . . jtem eet helt par cläþä röt papawer, swa som är casula. dalmatica. subtile. antipendium, een kapä eenä altaräbrun med pärlom, och blat þyälit, med stukum som þer til hörä, palla altarens af gulräntstrik, þre messusärkiä oc þry huuuþlin, twa stola oc þry handlin. med allom androm stökkyom. til þe cläþin horä. jtem eet fult par cläþä aff hwit fluel . . . jtem til sama altarä eet fult par kläþä grönt oc blat, ströt med dyurum af gul, at hawa i duplicibus. jtem eet par af röþu kamuk at hawa i apostlä messu daghum. jtem eet par cläþä grönt kamuk. at hawa i semiduplicibus, jtem eet par cläþä af baldäkin, til sunnudagha. oc festa simplicia *SD* 5: 563 (1346). þer giwum vi til *(till altaret)* . . . eet helt par cläþä röt fluel med allom þem stökkyom þer til hörä *ib* 564. giwum vi til varra fru altarä et helt par cläþa hwiit. baþe til altarä oc präst *ib. ib* 566. — par mässokläþa (-e), *messdrägt.* giwum vi . . . til sama altarä tu par messu kläþa som prestenom hörä til. oc tu par altarä cläþe *SD* 5: 564 (1346). giwum wi þiit (ɔ: til varra fru altarä) tu par messucläþä. som prestenom hörä til. oc tu par altarä cläþe . . . jtem til altarä sanctorum johannis baptiste et johannis ewangeliste þry par altaräcläþe oc þry par mässukläþa som prestenom hörä til *ib. ib* 565, 566, *NS* 1: 255 (1403). hwart altare läti sik nöghia mz twänna altara kläde oc tw par mässo kläde *(duobus ornamentis et duobus paramentis)* *Bir* 4: 34. *VKR* 78. — par altarakläþa (-e), *uppsättning af altarkläden, altarutstyrsel. SD* 5: 564 (1346), 566. giwum vi . . . til þen altarän þer *(i Upsala)* är bygder . . . et par altara cläþä oc et par messu cläþä prestenom *ib* 565. **2)** *par bälgar, hytta med två bälgar, gruflott. Jfr Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 257, 360. *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag, hvarest läses: Par widh kopärberget merker Par Bälje som står* 2456 . . . *Belgh vide fol.* 248, *Soknerne skiftes i Belghar i Dalarne.*). hender naghen forsymma sin eldh, tha honom bör, thet par ther nest gar make tijl sacklööss *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). hadhe the dobbladh ther in IV par, sedan dobbleth war, sa ther var nw VIII par och XX *DD* 1: 197 (1506, *eft. aftr. hos Langebek*). at the motte nogor par hafwe i grufwonne *ib* 205 (1507, *afskr.*). *ib* 225 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*), 226. *MD* 421. — *dat. pl.* **parum,** *parvis, par om par.* the gingo parwm ok parwm *Lg Manfr* 286. — *Jfr* **klädha par.**

par (paar), *n.* [*D. dial.* par. *N.* por. *Isl.* pör *i* straka-pör, heimsku-pör. *Jfr Nnl.* part. *Mnl.* parte] **1)** *konst. pl.* thän annan leek aff iaspis var grafuin mz mang siälsyn par *Fr* 434. **2)** *knep, list, svek.* tha giordo the eth annat paar *RK* 2: 8440. wille merkia hwars mans par *(kan fattas ss pl.) ib* 8307. mina men giordo mik eth par *ib* 1: *(LRK) s.* 218. mot rikit är thz eth ont par *MD* 419. — *pl.* mz fals par *(kan fattas ss sing.*; *se* **fals)** *Al* 9953. mz klokom radhom ok ildzfundoghom parom *Su* 420. dreff än puken sin onde par *RK* 2: 3075. *ib* 5735. öfde han syn gambla paar *ib* 5202. *ib* 7637. — *Jfr* **skalka par.**

paradis (paradys. paradiis), *n.* [*Isl.* paradís, *f. Lat.* paradisus] *paradis, betecknande dels Eden, de första menniskornas vistelseort före syndafallet, dels de saligas boning. vanl. utan art.* paradiis är badhe en wänaste iordhmwn oc lostelikaste oc swa är oc annath paradiis andelikt, ängla glädhi oc godhra siäla mz gudhi siälwom *MB* 1: 121. paradiis är öster i wärldinne swa höght ower andra iordh. at noe flodh kom ey swa höght, at hon nadhe thy *ib.* paradiis är lostoghaste stadher ther wärlden hawer *ib. ib* 99, 106, 107, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 158, 159, 160, 162. *Bil* 227. en staþar . . . stor ok starcar . . . österst gen solenne när paradis som callaþes thebe *Bu* 508. han *(Gud)* satte them *(Adam och Eva)* i paradys *MD* 7. tha skulin i . . . ware osagde aff paradys ödh *ib.* ath the ij (2) ware i paradiis borgh *ib* 8. þänna palm quist förþe iak þik aff paradis *Bu* 13. j dagh scal thu wara mz mik j paradiis *MB* 2: 387. *KL* 392. *Bu* 184. *Bo* 253. han *(Muhammed)* jätte allom them hanum trodo paradys *Bil* 726. — *ss ortnamn.* pratum paradis dictum *SD* 4: 678 (1339). — *bildlikt för att beteckna ett saligt och fridfullt tillstånd. med art.* gak opta i thätta paradysit *Bo* 118. — *Jfr* **himirikis-, himna-paradis.** — **paradisa korn (paradiise korn** *RK* 1: *(Albr) s.* 207**),** *n. paradiskorn, amomum melegueta Rosc. Bo* 133. the ädhla paradiise korn *RK* 1: *(Albr) s.* 207. *LB* 2: 53. — *Jfr* **paradis korn.**

paradis frukt (paradiis-), *f. i paradiset växande frukt.* äta aff alzskona paradiis frwkt *MB* 1: 106. *Bir* 3: 421.

paradis korn (paradiis- *LB* 7: 221**),** *n.* [*Mnt.* paradiskorn] = **paradisa korn.** *LB* 7: 151, 221. *Jfr* **paris korn.**

paradis palmber, *m. palm el. palmqvist hämtad från paradiset. Bu* 13, 14, 15.

paradis porter, *m. paradisets port. Lg* 548, 550.

paradis qvister, *m. i paradiset växande qvist.* han slank som en orm i paradis quisth *MD* 8.

paradis skogher (paradiis-), *m. paradisets skog.* **i** them faghra paradiis skoghe *MB* 1: 262.

paradisyrt (paradys-), *f. paradisört?* dröfwilsen är . . . helsam läkedoms yrt ofwer alla iordhrikis paradys yrte *Su* 443.

paradisäple (paradiis-), *n.* [*Jfr Mnt.* paradisappel] *punica granatum Lin., paradisäpple, granat-*

äpple. fördho mz sik paradiis äple *(granatis)* oc fikor *MB* 1: 401. *ib* 407.

parbar, *m.? ett slags fisk.* fik han en storan fisk som hetir a thera *(d. v. s. inbyggarnes i staden Urbet)* maal parbar *KL* 12.

pare? met en badh pare *(för* fore?*)* the fra skepen oc til söstre klostre *FM* 311 (1507).

parisa klärker, *m.* [*Jfr Isl.* parísklerkr] *person som har studerat i Paris. LfK* 144. — **parisa-punger,** *m.* *"pariserpung", pung tillverkad el. köpt i Paris, pung sådan som brukas i Paris.* vnam bursam parisæpung cum cultello *SD* 5: 572 (1346).

paris korn (pariis-), *n.* [*Mnt.* pariskorn] = **paradis korn.** *LB* 7: 46.

parker, *m.* [*Mnt.* perk. *Jfr Mht.* parc. *Franska* parc. *Mlat.* parcus] *L. eg. inhägnad plats.* **1)** *begränsadt och bestämdt stycke land.* han gaff hwariom land oc mark hwariom iw sin sunderlik park *Al* 9710. i thöm parkenom som kallas tröioborgh *Urk. fr.* 1421 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* **2)** *afplankning, brädställning.* bredhe och sparrar til göra parken aff *FM* 614 (1514).

parlamente, *n.* [*Jfr Isl.* parlament. *Mnt.* parlement. *Mlat.* parlamentum] *tvist, oenighet.* swa at inte obestand heller parlamente skulle komme mellen oss eller wart folk *HSH* 18: 105 (1497). *Jfr* **perlament.**

part (-ir), *m.* [*Isl.* partr. *Mnt.* part. *Lat.* pars, -tis] **1)** *del (af ett större helt).* en part aff haret *Di* 72. han skickade sin här i iij parte kringom slottit *ib* 201. at fyenderne äre delde j flere parter *FM* 431 (1509). — *del, en af de lika stora delar i hvilka ett helt kan delas.* böte ena löduga mark sölffuer . . . ther aff thage konungx *(för* -ung *el.* -unger*)* en part annan stadin ok trydie embetet i stocholme *SO* 157. siwdh tz . . . tiil tridie partin bort siwder *LB* 7: 222. vider fierde parten aff ena pwtto eller sätte parten *ib* 313. — en part, *till en god del, mycket.* thet kan batha mik en parth til myn confirmationem *BSH* 5: 383 (1510). **2)** *del, parti, mängd.* en part haffue *(för* traffue*)* ööll haffue the vtdruckidh *BSH* 5: 154 (1507). iach hafuer ransagett paa en partt *(näml. spannmål m. m.)* som nedher satther er paa prangh her i henemoor *HSH* 24: 59 (1516). **3)** *part, sida.* närwarendis bäggiä parthen *HSH* 19: 21 (1504). som sig formotthe jw aldelis pa bäggie parta räth gangh jw sketh vara skullä *BSH* 5: 539 (1514). (partomen *sannolikt för* pantomen *SD NS* 1: 443 (1405).) — *Jfr* **halfpart.**

part, *n. Jfr* **flärdha part.**

parta (-adher), *v.* [*Isl.* parta. *Mnt.* parten] *dela, fördela, utskifta (i sht byte).* saadanth bythe ath parthe *HSH* 19: 164 (1506). at then del paa castelholm waar bleff partedh oc skifft til like *FM* 199 (1504). thet andra hade [the] partet oc förde med sig *BSH* 5: 154 (1507). med en ret hollender, huilchen edert egiid breff deldhe till at bythe och parta *ib* 533 (1513).

partdel (partdell. pardel. per deel), *m.* **1)** *del.* hvilken som konunger var ofver en pardel aff danmark *Ansg* 185. haffde sat hanom en per deel i sama huset til panta för förscrifna jernet *SJ* 275 (1459). **2)** *andel, lott.* om eder bör ther nogen partdell vdinnen *BSH* 5: 502 (1512). the gode män i lubche mene och haffwe en part dell ther med *ib* 533 (1513). — *Jfr* **partil.**

partera (-adher), *v.* [*Isl.* partera] *dela.* bleff thet parteret *HSH* 22: 12 (1492).

parti (partij *MEG (Skoklostershandskr.)* 57. **parthii** *BSH* 5: 33 (1505). **parthij** *ib.* **party** *Su* 67; *MB* 2: 248; *BSH* 5: 460 (1511). **parthy** *ib* 4: 111 (1486; *på två st.*). **partie. parthie. partye** *RK* 8: *(sista forts.)* 4881**),** *n.* [*Mnt.* partie] **1)** *parti, anhang.* bindher bandt thz ena partij moth thz andra *MEG (Skoklostershandskr.)* 57. som aff hans party waro *MB* 2: 248. then ffange . . . eller hanss parthie *FH* 5: 157 (1491). twank honom til thet han motte ffaa kwngens saker honom ok hans partti til sköfflingx *FM* 313 (1507). kwng hansses parthii *BSH* 5: 33 (1505). j parti sik saman swäria *MD (S)* 292. *Su* 67. *BSH* 4: 111 (1486; *på två st.*). *RK* 8: *(sista forts.)* 4881. **2)** *parti, hop, skara, folk.* thet jak . . . tingadhe med thenne almoghe her oppa rekarna ok med en *(för* et*)* stoorth party af nyköpingx län *BSH* 5: 460 (1511). niels jonson ok kort hartuikson met noget annet partie *FM* 248 (1505). hyllade alle the tyske til sig ther vppe vore ok annat löst partti *ib* 313 (1507).

partil, *m.? parti, mängd (af varor).* en partil siker *FM* 602 (1512-13). *Jfr* **partdel.**

partyr, *n.?* = **parti?** han och hans partyr *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286.

parröra (paa röre), *v. röra, angå.* i alle andre matte sweriges rike kan paa röre *BSH* 4: 188 (1495, *samt. afskr.*). flera the godo herra, thet paaröreudes är *ib* 5: 414 (1510). *ib* 520 (1512?). *FM* 659 (1516).

pas (pass. paas *FM* 491 (1510)**),** *n.?* [*Mnt.* pas. *Fr.* pas. *Lat.* passus] *eg. steg, mått.* — vidher pas, *vid pass.* vider pass iij pottor *LB* 7: 311. — vara til pas (vara väl til pas), *befinna sig väl.* skal han bada sig, om han forma och er sa tiil pass *(d. v. s. befinner sig så väl, att han kan det) LB* 7: 309. stragx jag warder nokot til ppass *FM* 658 (1516). jach är icke nw alstingis väll til passz *HSH* 19: 174 (1511). *FM* 491 (1510). — vara illa til pas, *vara opasslig el. illamående.* är illa til pass *LB* 7: 263.

paska (pascha), *f.? och n.? påsk.* var alre swa stor höghtidh. oc swa höghtidhelik pascha haldit *Bo* 252. epter paskan *SO* 95.

paskar (paschar. paascar. poskar. poskä *HSH* 24: 59 (1516)**),** *f. pl.* [*Isl.* páskar. *Fsax.* pascha. *Mnt.* pâsche. *Lat.* pascha] *L. påsk. ss Judisk och kristlig högtid.* vm paska *Bu* 22, 51. gen pascom *ib* 166. tha pascha komo *KL* 57. äpter pascha *Fr* 2769. *Bil* 713. til paskanna *VKR* 61. *Bir* 4: 14. sidhan poska *BSH* 4: 319 (1502). göra . . . pascha *MB* 1: 450. alre hafdhe iak swa beska oc bedröfdha pasca *Bo* 169. a þriþia dagh paska *SD* 6: 181 (1350). tiil annan dagh paasca *RK* 8: 1039. — **paska aptan (-afftan** *Bir* 5: 21. **pascha apton** *Bil* 640. **paske affthon),** *m.* [*Isl.* páskaaptann] *L. påskafton. Bil* 640. a pascha aptne *KL* 40. *Bir* 5: 21. wilde han komme med them om paske affthon *BSH* 5: 393 (1510). — **paska dagher (paaska-** *Bir* 8: 307**),** *m.* [*Isl.* páskadagr] *L. påskdag.* fyärþa sunnodaghen äpte pasca dagh *SD* 5: 662 (1347). huru

var herra ihesus oppinbaradhis allom discipulis a pasca dagh *Bo* 234. *Bu* 195. *Bir* 3: 19, 307. *VKR* 17. — **paska dagha reþskaper (pascha daghä-),** *m. L. (se Schlyters Ordb. under* **reþskaper***).* — **paska friþer,** *m. L.* — **paska glädhi (pascha-),** *f. påskfröjd. Bil* 714. — **paska hälgh,** *f. L.* — **paska hälgþ (pascha hälgd),** *f.* [*Jfr Isl.* páskahelgr] *L. påskhögtid.* äpter pascha hälgd *Bil* 111. — **paska höghtidh (pascha-. pascha höghtiidh** *MB* 1: 497**),** *f. påskhögtid.* här skalt thu halla pascha höghtidhena mz os *Bo* 167. var herra . . . sagdhe at han skulle ändelica halla paska höghtidhena i iherusalem *ib.* vm pascha högtidhena *ib. ib* 223. *MB* 1: 497, 2: 317. *MP* 2: 6, 62. — **paska höghtidhis dagher (-hogtidhes-),** *m. påskdag. Su* 28. — **paska koster (pascha-),** *m. måltid el. gästabud om påsk.* guz änghil thedis enom preste som rikan pascha kost hiolt *(refectionem in pascali solennitate præparanti) Bil* 694. — **paska lamb (pascha-),** *n.* [*Isl.* páskalamb] **1)** *påskalam.* äta pascha lambith *MB* 1: 501. *ib* 323, 503. *Bo* 172. *ST* 334. **2)** *lam som erlägges i skatt. BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag. Bure anmärker: Påskelamb gofues ut om sommeren Olai tijdh*). — **paska lius (pascha liws),** *n. påskljus, ljus som nyttjas om påsk.* wighia pascha liws *Bil* 728. — **paska nat (pascha-** *Bil* 278; *MB* 1: 312, 497; *SO* 187, 196. **pascanath** *ST* 363**),** *f.* [*Isl.* páskanótt] *L. påsknatt, nätten till påskdagen.* war herra frälste them *(Israeliterna)* aff egipto om pascha nat *MB* 1: 497. *ib* 312. *ST* 363. at han wari ensamin j kirkiu pascha nat for otto sangs tima *Bil* 273. *SO* 187, 196. — **paska otta,** *f. påskotta.* om påska otte *TK* 272. — **paska pänningar,** *m. pl. L.* — **paska redha (pascha-),** *f. altarets sakrament åtnjutet om påsk.* takandis mz gudelikhet sina pascha redho *Lg* 3: 296. — **paska sidher (pascha-),** *m. påsksed, sed som iakttages el. bör iakttagas om påsk.* hafdho the änga nödh eller thörfft til iwdha skyrdha skirsl, eller til thera pascha sidhe *MB* 1: 450. — **paska skedhe (pascha-),** *n. påsktid.* vm pascha skedhe *RK* 1: 3419. — **paska skuld,** *f. L.* — **paska tidh,** *f. L.* — **paska time (pascha-),** *m.* [*Isl.* páskatími] *påsktid.* äpte pascha thima *Bil* 713. *Bir* 4: 197, 204. — **paska vika (poska wika: -wiku** *RK* 2: 6034. **poske vika),** *f.* [*Isl.* páskavika] *L. påskvecka. RK* 2: 6034. fredagen i poske vikw *BSH* 5: 161 (1507).

paskina (paa skinä. paa skijne), *v. påskina.* — lata paskina, *låta påskina, låta förstå, ådagalägga.* lot thet fulkommelige paa skinä, at han juge swadana rycthe acthade *HSH* 18: 17 (1495). som theras fulkomlige acth var och lothä vell paa skijne *ib* 20: 201 (1507).

paskiuta, *v. skjuta framför sig, åberopa.* then herre, i mene wele paskiwte, kan . . . ecke eder i the ärende förswarе *BSH* 5: 486 (1511).

pasla, *v. företaga.* ingen del acther jak för pasla, för en jak haffuer warit til orde med eder *BSH* 5: 242 (1508). slik ting pasla *ib* 486 (1511). sadana feyd haffwa pa slaghet och begynt *ib* 531 (1513).

pasport, *m.?* [*Mnt.* pasbort. *Franska* passeport] *pass.* at thee motto faa pasport oc wägabreff at gaa hwart them täktis *BSH* 5: 185 (1507). giffwa frij pasporth *ib* 272 (1508).

pa standa (-staa), *v. företaga.* hwat wij skule fore tagha ok pa staa *(för paslaa?) BSH* 4: 10 (1471).

pata? (*dat. pl. m. art.* **pattomen** *SR* 47**),** *f.?* [*Sv. dial.* pata] *fördämning. Jfr Kock, Ark. f. Nord. Fil.* 3: 146 *f.* niþer i anä älläs a pattomen älläs ok a vikenne *SR* 47.

patala (paatale), *v. göra anspråk på.* hwlgen arff lyndorm brwnsson och nielss olsson paatale *BSH* 5: 101 (1506).

patena, *f.* [*Mlat.* patena. *Lat.* patina] *paten.* patenan hölzs ällir gömis wndher klädhin *Su* 312. *ib* 317.

pater noster, *f.* [*Lat.* pater noster] *pater noster, Fader vår på Latin.* läsa ena pater noster *SD NS* 1: 551 (1406). *ST* 163, 315. andre äru som naplika kunno pater nostrena *Bir* 4: 69. läsi fämtighi oc hundradha pater noster oc aue maria *ib* 5: 36.

pater noster band, *n. radband, rosenkrans.* meum paternoster band *SD* 3: 287 (1316). *ib* 4: 370 (1334). *NS* 2: 361 (1411). for thy at hon ey hafdhe pater noster band *KL* 322.

patra, *v.* [*Sv. dial.* patra] *tassla, pladdra.* j kirkionne fafängth pitra och patra thz är mz diäflenom snitra och snatra *JP* 10.

patriarke, *m.* [*Isl.* patriarki. *Lat.* patriarcha] *patriark, en af gamla testamentets helige fäder.* mäþ . . . allom hälghom patriarcom ok prophetom *Bu* 14. *Bir* 1: 3. bidhin for mik patriarcha ok propheta *ib* 2: 262. hwru patriarchanar oc prophetanar oc konunganar äpther hennas frukt wäntandhes waro *Lg* 3: 664. — *om Johannes döparen.* höxsta värdhelikhetin gömis thässom hälgha patriarchanom *Bo* 81.

patron (-ar. -er), *m.* [*Lat.* patronus] *L. patron, skyddshelgon.* thin patron sanctus erikus *Bir* 3: 186. *ib* 355. *FH* 6: 18 (1449). myna helga patrona sancte henrik ok sancta birgitta *ib* 24 (1451). til . . . thina patrona *Gers Ars b* 5. alle helge sweriges patroner *BSH* 5: 145 (1507). — **patrona rätter,** *m. patronrättighet, patronatsrätt.* med alla patrona räth *(cum iure patronatus in)* kirkior klosther och cappellor *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

patrona, *f.* [*Lat.* patrona] *qvinligt skyddshelgon, beskyddarinna.* gudelikasta qwinnor oc hälga patronor *Lg* 3: 608. thinna patronos sancta anna beläte *ib* 708. *ib* 648, 676 *o. s. v.*

paulun (pawlun. pawelun. paulon *Di* 213. *ss f. har ordet pl.* **-ar),** *n. och f.* (*Va* 44; *Di* 33) [*Mnt.* paulûn, pauwelûn. *Franska* pavillon] **1)** *tält.* kom j eth tiäl ällir pawlwn *(tentorium) MB* 2: 79. löpa til pawlwnet *(tabernaculum) ib* 170. *Va* 45. *ST* 134, 344. *LfK* 246. *Di* 26, 51, 213, 214. *PM* 31. *HSH* 24: 45 (1516). finge the see skönä paulunä opp slagnä *Va* 44. ther slog han sinä paulun *Di* 33. *ib* 112. satte ther sinä paulun *ib* 33. wpsätya theras pawlwn *PM* 29. — (?) som j loffuade vndher paulun ved rasborgh *FM* 246 (1505). **2)** *myggtält, paulun, af myggtält el. sparlakan omgifven säng, sparlakanssäng.* seandis holofernem sithiandis j syno pawlune *(conopæo) MB* 2: 163. hans pawlwn j hwilko han laagh sompnadher *ib* 168. laagh j sith pawlwn *(lecto) ib* 167. — (?) giwer jak . . . edh pawelun til wyborgh kloster *FH* 3: 66 (1445).

pave (paawe *Lg Manfr* 289; **-en** *ib* 287; **-an** *ib.* **powe),** *m.* [*Isl.* páfi. *Lat.* papa] *L. påfve.* petrus

var förste paue *Bu* 99. sergius paue *ib* 10. victor paue *Bil* 388. þässa kirkiu ma pafin en han vil op nyia *Bir* 4: *(Avt)* 178. lypte pafen sins kärlex lusta fran allo þem þingum þär äru liþande *ib* 179. kom pafwin mz allom cardinalom oc sinom gardh til perusium *KL* 354. thet aflat som hälghe pawa hafwa gifwit *VKR* XVII. aff wor heelgiste fader, powen *FM* 274 (1506). *Lg Manfr* 287, 289. — **pava bref (pawe-),** *n. påfvebref. BtRK* 235 (1464). — **pavadomber,** *m.* [*Isl.* páfadómr] *påfvedöme, regering ss påfve.* första ar pauadoms sancti petri *Bu* 99. — **pava döme,** *n.* [*Isl.* páfadœmi] *påfvedöme, påflig värdighet, påfvestol.* war en stridh om paua döme *Bil* 676. hiolt bonefacius paua döme *ib.* vidhersagde paua döme *ib* 682. *ib* 683, 768, 769. en nokot är þät ingäld . . . vnder pafa döme är kumit vskäleka *Bir* 4: *(Avt)* 179. — *regering ss påfve.* första are sins pauadömis *Bil* 792. — **pava klädhe (paaua-),** *n. pl. påflig skrud. Bir* 2: 333. — **pava stol,** *m.* [*Isl.* páfastóll] *påfvestol.* stodh paua stol tomber epter han xxxv dagha *Bil* 379. *ib* 380, 387 *o. s. v.* — **pava vald,** *n. påfvemakt, påflig myndighet.* þe hafþo alle fult paua vald *Bu* 130. — **pava vigsl,** *f. invigning till påfve. Bil* 713. — **pava ämbite,** *n. påfligt ämbete.* thz som tilhöre ödhmiuko pafwa ämbiti *(officio humili pontificali) Bir* 2: 90.

paviskliker (paauislig. paaweskliɡ. paweskleg), *adj. påflig.* nogre paauislige confirmaciones *HSH* 19: 135 (1506). the paaweskligo bref *BSH* 5: 359 (1509, *nyare afskr.*). for:ne paweskloga bref och bwllär *ib.*

paäskia (*pres.* **pa esker** *BSH* 5: 555 (1516). **paa elske** *(för* **-esker***) ib* (1516)), *v. påyrka.* wil jak gerne kome för ederth herredöme, hwar edert herredöme paa elske *BSH* 5: 555 (1516). ner edert herredöme pa esker *ib* (1516).

peka (-adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* pêk] *eg. framräcka en spetsig staf el. pinne, göra tecken el. visa med ett spetsigt föremål? peka.* pekadhe engelen mz sina handh til een grömästä diefull *LfK* 219.

pekkelhuva, *se* **päkilhuva.**

pel, *se* **päl.**

pelagrimber, *se* **pilagrimber.**

pelsare, *se* **pälsare.**

penne, *se* **pänne.**

penninger, *se* **pänninger.**

per del, *se* **part del.**

perla, *se* **pärla.**

perlament, *n.* [*Mnt.* parlement, perlement. *Franska* parlement] *eg. talande; ordväxling, träta, kif.* vare thz saka ath drengen giorde nakat perlament i gillet thaa skal husbonden swara fore drengen *SO* 205. *Jfr* **parlamente.**

perlas, *n. gräl, strid.* böryä . . . eth perlas *FH* 6: 46 (1457). nogit perlas böryä *ib.* hwo thet perlas böryade *ib. ib* 47.

perman, *se* **pärman.**

persare, *m. Perser.* — *pl.* af persara konunga släkt *Gr* 260. *ib* 262. *MB* 2: 179.

perse, *m.* [*Lat.* persa] *Perser. Al* 2833.

person (*pl. nom. ack.* **personar** *VKR* 38; *Lg* 8: 640; *LfK* 160. **pärsona** *VKR* 75. **personär** *FH* 5: 177 (1499). **personer** *HSH* 18: 116 (1497); *BSH* 5: 207 (1507), 520 (1512?); *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282), *f.* [*Jfr Mht.* persôn] **1)** *person, personlighet.* thin son oc gudh all j einä person *MD* 62. for:ne brödere och iomfrwer . . . paa personär *(egna personer)* hion thiennere och godz at hindre *FH* 5: 177 (1499). **2)** *person, individ, menniska.* med xxx personer *HSH* 18: 116 (1497). *BSH* 5: 207 (1507). spordhe hon . . . om saa dana personar them i wäghenom ekke mötto *Lg* 8: 640. swa maanga personar som clostrith scal födha *VKR* 38. *ib* 75. ordinis personar *LfK* 160. kyrker oc closther lade iag win att elska them aff all myn siin och therass personer . . . hade iag full myghet i hierthat kär *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. **3)** *innehafvare af andligt beneficium, innehafvare af andlig värdighet.* the erlighe prelater och hederlige personer *BSH* 5: 520 (1512?).

persona (persono *Lg* 8: 678. **pärsone** *VKR* 75. *dat.* **persona** *Bir* 4: *(Avt)* 177. **persone** *(snarare dock att anse ss böjningsform af det Lat. ordet) Bir* 3: 259; *Al* 7807. *ack.* **persona** *ib* 7717, 7948; *RK* 2: 9187; *Lg* 68. *pl.* **personor** *ib* 8: 694; *LfK* 151. *dat.* **personom** *Lg* 68 *(kan föras till* **person***). Jfr med Lat. böjn. sing. ack.* **personam** *Al* 7813, 7816, 7819; *MD* 62. *pl. nom.* **persone** *ib* 61. *dat.* **personis** *ib*), *f.* [*Isl.* persóna. *Lat.* persona] **1)** *person, roll, det som någon föreställer el. låtsar sig vara.* han spordhe alexandrum froma vnder antigoni persona *Al* 7948. **2)** *skepnad, utseende.* hans belät . . . giort alt äpter hans persona *Al* 7717. *ib* 7807. — *gestalt, yttre, kropp.* thz *(belätet)* war swa stort som enna qwinnas persono *Lg* 8: 678. **3)** *person, personlighet.* ey är helie persona min persona *MP* 1: 21. aff sylfkarom hafwin swa mykit som idhre persone är ympnyt oc thom gästom som äta vidh idhirt eghit bordh *Bir* 3: 259. komber konung karl i sin egen persona ey tär *RK* 2: 9187. thän war tha föddir j hwilkins persona varo thry thing guddomin, mandomin oc siälin saman *Lg* 68. **4)** *person, individ, menniska.* enne persona syntis . . . sum hon vare i eno pa lacio *Bir* 4: *(Avt)* 177. nar en pärsone dör j klostreno thakis annor i hänna stadh *VKR* 75. skönare persona kunde ey wäre *RK* 2: 6642. badhe andelika oc wärdzlika personor *Lg* 8: 694. *LfK* 151. **5)** *person i gudomen.* gudh som är j threm gudelikom personom en sandir gudh *Lg* 68. personanna trefalloghet *Su* 21. — *Jfr* **renlivis-, ämbitis-persona.**

personlika (-liga. -lige. personelige), *adv. personligen, i egen person.* lycheruis som han hade sielffuer personlige hema varit *SO* 107. ware mich personlige eller med sit folk fölgactig *HSH* 18: 108 (1497). thet en kong j syn maiestät sielff personelige brände ider gaardh *FM* 127 (1501). ner i thet aff mich personlige begerandes är *BSH* 5: 40 (1505). om i ey siälff personlige komma welia *ib* 141 (1507). bliffwa personliga hoss thee gode män *ib* 370 (1509). *ib* 520 (1512?).

personliker, *adj.* [*Fnor.* persónaligr] *personlig.* kiffwa vm . . . egholika personlika nytto *PM* 30.

personlikhet (-ligheth), *f. värdighet. ss titel (gifven åt riksföreståndaren).* ner gud fögher, ath idhra personligheth komber hith *BSH* 5: 536 (1513). som eder herredömes personlighet tilstädhe wore j thenne lansendha *FM* 546 (1512).

pestilens sot (-sott), *f. pest. RK* 3: *(sista forts.)* 4529, 4536. *Jfr* **pestilentio sot.**

pestilens sulme (pestilentie-), *m. pestböld. LB* 7: 230. *Jfr* **pestilentio sulme.**

pestilens vädher, *n. pestluft, förpestad luft. PM* XLII.

pestilentia (pestilentie. pestilencia *RK* 2: 6515, 3: 3570. **pästilencia** *Lg* 3: 703**),** *f.* [*Lat.* pestilentia] *pest, farsot.* döde han aff pestilencia *RK* 2: 6515. *ib* 6728, 3: 3570. *Lg* 3: 703. *LB* 7: 306. nar pestilentie regerar *ib* 305. — **pestilentio plagha (pestilentzie-),** *f. pest: LB* 7: 305. — **pestilentio pulver (pestilentie pulwer),** *n. pulver mot pest. LB* 2: 36. — **pestilentio sot (pästilencia soth),** *f.* = **pestilens sot.** *PM* XLVII. — **pestilentio sulme (pestilentie-),** *m. pestböld.* for pestilentie swlmar oc andra boldar *LB* 7: 299. *Jfr* **pestilens sulme.** — **pestilentio time (pestilenzie tyme),** *m. pesttid. LB* 7: 306.

peter olia, *f.* [*Jfr Mnt.* peter] *olja af parietaria officinalis Lin.?* peter olio som fins j apotechen *LB* 7: 269.

petersilia (päthersilia *LB* 5: 81. **pedersilia. pedersylya** *LB* 7: 140. **pädersilia. persilia. persillia** *LB* 6: 284**),** *f.* [*Mnt.* petersilie. *Mlat.* petrosilium] *persilja, petroselinum sativum Hoffm.* petrocilium thz är pädersilia *LB* 3: 69. *ib* 5: 81, 6: 284, 7: 140. willebradh mz päthersilia *ib* 1: 96. tak pethersilio *ib* 2: 31. smaa gröna örthir, som är pädersilia, vngh kirwiil, pymmitia *ib* 7: 179. pädersilia äthin biityda *ib* 58. stöter man persilia *ib.* pedersilia oc hennes röther drwckna oc ätna *ib* 267. — **petersilio bladh (persilie-),** *n. persiljeblad. LB* 7: 292. — **petersilio frö (petercilio-. peder silia-** *LB* 7: 208. **persilia-** *ib* 137. **persilie-** *ib* 283**),** *n. persiljefrö.* eth persilia frö *LB* 7: 137. taka petercilio frö *ib* 1: 98. *ib* 7: 208, 283. — **petersilio rot (persilie-** *LB* 7: 244, 325**),** *f. persiljerot.* tag . . . persilie rötir *LB* 7: 244. *ib* 325.

pigger (-ar), *m.* [*N.* pigg] *pigg, spets, tagg.* hwasse pigga *Iv* 4446. tha stak thu tik oc sargadhe aff törnekrononna huassa piggom *VNB* 26. *Jfr* **thornpigger.**

pik (piik), *n.* [*Mnt.* pik. *Lat.* pix, -icis] *beck.* swarter som et pik *Al* 5474. *Di* 1. piik tyära oc eeldh *RK* 3: 287. *Jfr* **bik.**

pika (pigha *Lg* 3: 269, 279; **-an** *ib* 65, 272; *MB* 2: 209; **-o** *ib* 161, 162, 167, 210; *Lg* 332, 3: 64; **-onnas** *ib* 65; **-onnes** *MB* 2: 130; **-om** *ib* 209; **-or** *ib* 211. **piga: -o** *FM* 633 (1515). **pyga** *SO* 83, 118**),** *f.* [*Isl.* píka] **1)** *flicka.* at the kunno ey näpsa ok plagha ena piko *KL* 316. wngha pikonar *Su* 88. *ib* 387. *GO* 778. *MB* 2: 130, 209. *Lg* 332, 3: 64, 65, 214, 246, 251, 256, 269, 272, 279. *FM* 633 (1515). pika ok pilter *Urk. fr.* 1486 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* **2)** *tjenstflicka, piga.* kallade til sigh syna pigho *MB* 2: 161. *ib* 162, 167, 209, 210, 211. *Lg* 3: 248. *SO* 83, 118. — *Jfr* **flätio-, fästa-, legho-, thiänista-pika.** — **piko barn (pigho barn** *Lg* 3: 443. **pighabarn: -barnet** *ib* 623**),** *n. flickebarn. Lg* 3: 443, 623.

piker (piiker. -ar), *m.* [*Isl.* pík, *f. Mnt.* pêk. *Franska* pique] *L.* **1)** *spets, udd.* stak mz pikenom konungin ginom fotin *(cum aculeo pedem perforavit) Pa* 5 *(kan föras till* **2**). **2)** *med spets försedd staf, vandringsstaf.* hafdhe en pikstaff i sinne handh som han stodde sik vidher oc i thy samo som han . . . stodde sik vidh piken tha hände thz honom oforuarandis at han satte piken a konungxsins footh *(appodians se super ferulam, quam manu tenebat et casu pedi regis superposuerat) Pa* 5. the *(djurens horn)* hafdho od som nakar piik *Al* 9265. the forgato bade piik oc skräppa *RK* 2: 3924. the forgato ther bade matsäk oc pika *ib* 3990. *ib* 4953. — (?) *ss tillnamn.* famulo meo karulo dicto pic *SD* 1: 181 (1215, *gammal afskr.*).

pikka, *f. Jfr* **port-, sten-pikka.**

pikka (-adhe), *v.* [*Nt.* picken. *Jfr Isl.* pikka] *picka, klappa.* thz *(hjärtat)* rörde sik oc pikkade *Su* 22.

pikkan, *f. pickande, klappande.* thenne hastogho rörilsen oc pikkan som thu nw seer i mino länktande hiärta *Su* 101. *Jfr* **hiärta pikkan.**

pikstaver (piik- *Pa* 6; *Lg* 972**),** *m.* [*Isl.* pikstafr] = **piker 2.** *Pa* 5, 6. *Lg* 972.

pil (piil. pijl. piill. pyl. pyll. *pl.* **-ar),** *m.* [*Mnt.* pil. *Lat.* pilum] *pil.* pilane flughu vm cring han *Bu* 502. vändes en pil i väþreno ok scöt ut kunugh[s] ögha *ib.* lagde en skytta en piil vpa *RK* 1: 3901. tog iij pyla aff sit koger *Di* 54. *Bu* 515. *Bir* 1: 24. *Al* 4450, 5293. *RK* 2: 1371, 3: 4181, 4188. *MB* 2: 237, 239. fore pila flugh *Al* 2440. fore pila stank *ib* 3333. j [1] tunno stikkade pijlar *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 285 (1444). — *koll. pilar.* ther dreff pilin som wrwädher *Al* 3335. piill och bysso stena mykit stank *RK* 3: 289. gläffuiar piil byssar och andra wärya *ib* 3627. jern til at latha räkke wth i teener til piil *BSH* 4: 318 (1502). medh bösser ok pyll ok skwffwe sten *ib* 321 (1502). bly, poluer, piil, lodh *ib* 5: 11 (1504). *ib* 412 (1510). I tunno piill *HSH* 19: 165 (1506). X tunnor styckat piill *FH* 4: 83 (1499). — *Jfr* **dal-, dala-, fyr-pil.** — **pilakogher (piilekoffwer),** *n.* [*Mnt.* pilkoker] *pilkoger.* II piilekoffwer iernslaget *FH* 4: 84 (1499).

pil (piil. *pl.* **-ar),** *f.* [*Isl.* píll, *m.*] *salix Lin., pil, pilträ.* salix piil *LB* 5: 82. salix hether piil henna oos lathet j näsa er goth ffor hoffuid wärk *ib* 2: 38. piil dygdh *ib* 8: 42. piil gör got i nesaborra hon gör och got för hwid werk *ib.* palm qwista oc piila *(salices) MB* 1: 499. — **pila barker (pyla-. pilo-),** *m. pilbark.* pyla bark brender *LB* 7: 142. *ib* 2: 38. pilobark doger temprat mz äthikia *ib* 8: 42. — **pila löf (pila lööff** *LB* 7: 4. **piilelöff** *ib* 27, 211**),** *n. koll. pillöf.* taka pila lööff *LB* 7: 4. *ib* 8: 129, 7: 27, 211. — **pila os (piila oss. pyla oos** *LB* 2: 38**),** *n. dekokt af pil.* piila oss dogher for blodrwna *LB* 7: 142. *ib* 2: 38. — **pila trä (pile-. piile-),** *n. pilträ.* piile trä oc löf *LB* 7: 351. kool aff pile trä *PM* 8. *ib* 11. *Jfr* **pilträ.**

pila, *f.* [*Isl.* píla] *pil.* finghe töm . . . handboger, spiwth, pilor *BtRK* 347 (1490, *orig.*).

pilagrimber (pilagrimbar *Bu* 175. **pilagrimbir** *Bo* 19. **pilagrim** *Bu* 203. **pelagrimbir** *Bir* 1: 221. **pelagrimer** *LfK* 221. **pelagrim** *KL* 198, 270, 288, 289; *MD (S)* 302; *Lg* 3: 207; *PM* XII. **pelegrim**

KL 270; *Di* 227. **pelagrym** *MB* 2: 131. **pelägriin** *Lg* 3: 28. *med art.* **pilagrimen** *ib* 706. **pelagrimin** *Bil* 213. **pelagrimen** *KL* 289; *PM* XII. **pelagrimmen** *ib. ack.* **pilagrim** *Ber* 175. **pelagrim** *Bir* 4: 209. **pelägrim** *Lg* 3: 28. *med art.* **pilagrimin** *Bil* 213. **pilagrimen** *ib. dat.* **pilagrim** *Bu* 171. *med art.* **pelagrimenom** *PM* XII. **pelegrimenom** *ib. gen.* **pilagrims** *Bo* 231; *Lg* 436. *med art.* **pelagrimmens** *PM* XIII. **pelegrimens** *ib* XII. **pelegrimmens** *ib. pl. nom., ack.* **pilagrima** *Bo* 14, 37, 256. **pilegrima** *Ber* 21. **pelagrima** *KL* 49; *MP* 2: 14; *PM* XII. **pelegrima** *Fl* 22, 26; *Al* 7221. *dat.* **pilagrimom** *Bir* 3: 270. **pelagrimum** *Bil* 88. *gen.* **pelegrimas** *PM* LX), *m.* [*Isl.* pílagrímr. *Mnt.* pelegrim, pelegrin. *Franska* pèlerin. *Lat.* peregrinus] **1)** *resande, vandringsman, främling. Bil* 213. köpto . . . ens leergyutara aker til at pelagrima skulden i hanom iordhas *MP* 2: 14. kom var herra ihesus til thöm i pilagrims liknilse *(in specie peregrini) Bo* 231. var som pilagrim *(peregrinus)* i eno afguþa mönstre *Bu* 203. vm nakar pelagrim kom in i stadhin *KL* 198. bodho ther siw aar swa som pilagrima ok wtländningia *Bo* 14. *ib* 19, 37, 256. *Lg* 3: 207, 706. *Bil* 88. *Fl* 22, 26 *(på de fyra sistn. ställena kan ordet föras till* **4**). bodhe han j staden gabaa som en främmende pelagrym *MB* 2: 131. hälghe män ärw pilegrima ok gäste j thässe wärdl *Ber* 21. *ib* 175. *Al* 7221. *Bir* 1: 221. tak til thik mina siäl ärlända oc pelagrim *ib* 4: 209. twe brödhir bygdho saman annar thera var inlänninge . . . oc annar thera war pelagrim *KL* 288. *ib* 289. **2)** *stafkarl, tiggare, landstrykare.* gik han i pilagrims *(mendici)* liknilsom oc klädhebonat *Lg* 436. tha sigordh swen kom til os . . . ta var han som en pelegrim *(vallari)* ok visthe hwaske aff fadher eller modher *Di* 227. wille wandra j främäde landh ffor en pelägrim *Lg* 3: 28. *MD (S)* 302. **3)** *passagerare på ett fartyg.* pelagrima wnderstandas the alle wara som ey haffwa gotz föra pa skipeno *PM* XII. *ib* XIII. **4)** *pilgrim, den som är på resa för att besöka heliga ställen.* aff thom nadhom ok aflate som giuas godhom pilagrimom j iherusalem vidh hälgho graff *Bir* 3: 270. enom pilagrim sancti iacobi teþes diäuulen ii manz ham *Bu* 171. pilagrimbar sancti iacobi *ib* 175. kom sancte iacop gangande som en pelägriin *Lg* 3: 28 *(kan föras till* **1** *el.* **2**). för fatigha pelegrimas hwilo oc herberge *PM* LX. — **pilagrims färþ (pelagrims-** *Bil* 270; *RK* 1: 2704; *ST* 445; *Lg* 3: 201. **pelegrims-** *KL* 269; *Bir* 2: 335. **pilagrinns-** *Ber* 36. **peregrims-** *L.*), *f.* [*Isl.* pílagrímsferð] *L.* **1)** *resa, vandring, vistelse i främmande land.* thässa pilagrims färdh sik til taka *Bil* 842. aff pelagrims färdh hem koma *ST* 445. gaa pilagrims färdh i annor landh *Lg* 3: 704. mädhan var herra ihesus hawir fulcomnat sina pilagrims färdh *(completo suæ peregrinationis cursu) Bo* 243. han ville än fyretighi dagha . . . vara quar i pilagrims färdhinne *(peregrinari) ib* 242. *ib* 253. j thässe wärdhlenne hafwm wi ey warn eghin stadh vtan ärwm j pilagrinns färdh *Ber* 36. *Lg* 3: 201. **2)** *pilgrimsfärd, resa till heliga ställen.* for pilagrims färþ . . . tel sanctum iacobum *Bu* 172. *ib* 169, 171. *Bil* 114, 270. *KL* 269. *RK* 1: 2704. *Bir* 2: 335. — **pilagrims ganga (pelagrims-** *SD NS* 2: 9 (1408)), *f.* **1)** *vandring.* gaff han sik til pilagrims ganghor *Lg* 3: 703. **2)** *pilgrimsfärd. SD NS* 2: 9 (1408). — **pilagrims hamber (pelagrims-** *Bir* 1: 222), *m. en vandringsmans skepnad.* kom til första husit j pelagrims ham *Bir* 1: 222. *Bil* 144. — **pilagrims klädhe,** *n. pl.* [*Isl.* pílagrímsklæði] *en vandringsmans drägt. Bil* 212. — **pilagrims resa (pelagrims-** *SO* 110, 195. **pelagryms-** *ib* 153), *f.* [*Isl.* pílagrímsreisa] *pilgrimsfärd.* wandhra oc fulkomna langha pilagrims resor *LfK* 129. om oldermannen vtlendes sin pelagrims reso äller ander stades sin ärende ferdas vil *SO* 110. *ib* 153, 195. — **pilagrims skare (pelegrims-),** *m. skara af pilgrimer.* fölgdhe hon then pelegrims skara *Fl* 36. — — **pilagrims staver,** *m. pilgrimsstaf. Lg* 3: 692. — **pilagrims vägher (pelagrims-** *Bir* 1: 387; *ST* 213; *Ber* 33, 100. **pelegrims-** *Bir* 2: 104. **pilagrins** *Ber* 36), *m.* [*Isl.* pílagrímsvegr] **1)** *väg på hvilken man färdas ss främling; främlingskap, vistelse i främmande land.* nar pelagrims wäghir *(peregrinatio)* är mannomen sötare än fädhirnis landit *Bir* 1: 387. likir thom herra som trolica stridde j sins pelegrims väx lande *(terra peregrinationis suæ) ib* 2: 104. *Ber* 36. wanskas i sinom pelagrims wägh *ib* 100. i thässa lifsins pilagrims wägh *ib* 175. *ib* 33, 176. **2)** *väg på hvilken man är stadd ss pilgrim.* j . . . pelagrims wäghom äptir afflat *ST* 213.

pilare (pylare. pelare: -in *Bil* 252; **-a** *Lg* 3: 167), *m.* [*Mnt.* pilere, pilar. *Mlat.* pilarium. *Jfr Isl.* pílárr] *pelare, kolonn.* widh kyrkionna wäggia ok pilara *KL* 128. lagdhu först hälagh ben j en pilara *(columnam)* aff marmor sten *Bil* 252. brast pelarin *ib.* scudadhe stora pilara som af glar waru giordhe *ib* 349. wnder enum dyrum stolpa ella pylara *ib* 368. sagho the ther ena brännande stodh ällar pelara *Lg* 3: 167. *Bir* 2: 155, 4: 82, 5: 134. *MB* 2: 123. *Jfr* **studhpilare.**

pilli yrt (piilli ört), *f.* [*Jfr D. dial.* pillestøv, pilledrøsselse] *lycopodium selago Lin.?* lagen aff . . . piilli ört *LB* 7: 849.

pillösa (piilösa), *f. brist på pilar.* thee gaaffwo sig för piilösa skwll *BSH* 5: 412 (1510).

pilten (piilteen), *m. smal järnstång hvaraf pilar göras.* skäre piilteen *BSH* 4: 318 (1502). *Jfr* jern til at latha räkke wth i teener til piil *ib.*

pilter (-ar), *m.* [*Isl.* piltr] **1)** *pilt, gosse.* tha thu var piltir *Gr* 270. then litle piltin *Bo* 1. *ib* 2, 7, 8, 24. *KL* 34, 39, 336, 348, 349, 363, 366, 367. *Bir* 2: 334. *Al* 1833. *MD (S)* 216, 217, 218, 242. *MB* 2: 300. *Lg* 220, 291, 292. pika ok pilter *Urk. fr.* 1486 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).* **2)** *lärgosse. SO* 16, 18, 19. **3)** *tjenare.* befälir jak til hans nadh min swen . . . hanus eriksson oc min pilt olaf, hwilke mik trolika af barndom thiänt hafua *SD NS* 1: 514 (1405). sculu piltane redho wara at göra clostirsins nytto oc ärfuodhe *VKR* 32. jak haffwir sagt mynom piltom at engin skal tik hindra *MB* 2: 209. aff thy vathne som myna pilta aff drikka *ib. MP* 1: 64, 66. löne . . . af thy sama sinom piltom oc tiänarom *Bir* 5: 115. syslomanzsins pilta ällir tiänara *ib. Ansg* 191. *Di* 122. *MB* 2: 123. *Lg* 3: 243. — *ss tillnamn.* thorirus piltir *SD* 5: 694 (1347). — *Jfr*

fä-, kor-, känne-, läre-, sma-, smidhio-, svina-pilter. — **pilta barn,** *n. gossebarn.* *RK* 3: *(sista forts.)* 5201. *Lg* 3: 429, 579. *PM* 40. — **pilta pis,** *n. urin af gossar.* *PM* XLVIII. — **pilta skare,** *m. skara af gossar.* saag then pilta skara *MD (S)* 262. *ib* 263. — **pilta skole,** *m. skola för gossar.* giordo the thär een pilta skola aff tolff piltom *Ansg* 191. — **pilta tunna,** *f. tunna öl som gafs af den som blifvit antagen till lärling.* *SO* 13.

pilträ (piil-), *n.* = **pila trä.** salix piilträ *LB* 7: 142. *PM* 11.

pina (pyna), *f.* [*Isl.* pína. *Mnt.* pîne. *Lat.* pœna] **1)** *straff.* thola pinor for fanytta talan *Ber* 105. ther a sino liffwe pino giffwa *(lida straff)* *Al* 7266. **2)** *pina, plåga.* scal al þässe nat täras i þinom pinom *Bu* 415. äpte manga pinor af ränas thässa blomstrandis lifweno *Gr* 275. *ib* 278. mz hardasta pynom trugadhe *MB* 2: 298. toldo grymma pynor *ib* 217. *ST* 265. *Ansg* 179. do widh otholda pinor *Bil* 479. belagdher af pinom *(passionibus)* *Ber* 207. tha iac komber i the hardho pinonar *Pa* 15. han vardh quittir af the pinonne *ib* 17. *ib* 18, 19. thola frestning är ey pino löst, plikt eller pina skulo fölghia syndinne, oc ey fore henne ganga, tha skulle ey adam hawa warith frestadher för än han syndadhe vtan hälder sidhan *MB* 1: 136. thz är mykin pina at magha ey fa thz man lyster til *ib* 113. — *pina, lidande.* thola pino *Lg* 95. min härra þin pina är sent tald *Bu* 75. *ib* 21, 72, 73, 479. *Bo* 179, 180 *o. s. v.* *Bir* 1: 5, 17 *o. s. v.* *MP* 1: 47. *ST* 266. *Su* 5 *o. s. v.* **3)** *straffmedel, pinoredskap.* sagþe eigh mogha calla cors tekn vtan pino *(supplicium)* *Bu* 139. *KL* 49. decius . . . lät . . . bära fram for hans öghon alzskons pinur *(omne genus tormentorum)* *Bil* 412. *MD* 194. — *Jfr* **atergiälds-, blodh-, döds-pina.** — **pino anbuþ (-andbuþ),** *n. pinoredskap.* alscons pino andbuþ baros fram *Bu* 415. — **pino kar,** *n. lidandeskalk.* *MP* 2: 9. — **pino kyn (-kön),** *n. slag el. art af pina.* iak weet at thu mz kokilskap foruindir alt pino kön *Gr* 279. för skal vtan alla miskund alla handa pino kön som nakat sin kunno thänkias vpläggias a thik *ib* 275. — **pino lös,** *adj.* [*Isl.* pinulauss] *utan pina el. plåga.* *MB* 1: 136. — **pino redhskap** *n.* = **pino anbuþ.** *Bir* 1: 91. — **pino stadher (pyno-** *ST* 266; *MB* 2: 298. **pina-** *Su* 5, 29**),** *m.* [*Isl.* pínustaðr] **1)** *ställe hvarest någon straffas el. pinas, afrättsplats.* gudz son skulle bära korsith a sinom bak til pino stadhen *MB* 1: 200. *ib* 2: 298. *Lg* 126. *ST* 266. *Su* 5, 29, 382. **2)** *pinorum.* at the komo *(för -a el. -in)* ey j thenna pino stadhin *MP* 1: 187. os ledha ower the pino städher wi seth haffdom *Lg* 3: 476. — **pino time (pina-** *MP* 1: 47**),** *m. pinotid, lidandestid.* är . . . pino timen längre *Bir* 3: 473. *ib* 108. af thy swärdhe som skulde ga ginom hänna siäl i hans pino tima *Bo* 7. *ib* 153. *MP* 1: 47. *Bir* 3: 250, 271.

pina (*pres.* **-ar.** *impf.* **pinte** *Al* 2547; **-is** *Pa* 19; *Bo* 201; *Bir* 1: 16; *Ansg* 179. **pynade: -es** *MB* 2: 351. *pl.* **pinto** *MP* 1: 47. **pynto** *ST* 106. *part. pret.* **pinter** *Pa* 19; *Lg* 545; **-ar** *Bu* 518; **-ir** *Bo* 162; **-e** *Bu* 521; *Ansg* 203. **pynter: -a** *VKR* 64. **pinadhir** *Gr* 259; **-adha** *Bir* 4: 17. **pinader: -ad** *ib* 1: 110**),** *v.* [*Isl.* pína. *Mnt.* pinen] *L.* **1)** *straffa.* the som pinas *(puniuntur)* j stok *Bir* 1: 16. pina syndogha män *ib* 195. lanzlagh pina liwghara *Ber* 104. *KS* 14 (33, 15). oy vilia pina oppinbara syndir ällir them näfsa *Bir* 3: 335. värlzlik brut pinas oc plaghas aff värlzlicom mannom *ib* 119. *ib* 1: 110. **2)** *pina, plåga, qvälja.* taks man, bastäz, binds eller pinäs oforwnnen *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). lät thöm sarlika pina *Bil* 125. huru han var pinadhir *Gr* 259. *Bu* 518, 521. *Pa* 19. *MP* 1: 47, 187. *Bo* 162, 201. *Ansg* 179, 203. *Lg* 545. *ST* 106. *VKR* 64. *Bir* 4: 17. ganska faa äro räthwise, huilke togh altidh pinar *(för -as)* i dröffuilsom *Su* 121. at sighia odödhelica gudha oc mik vara pinaskolandis mz äuärdhelicom eeld *Gr* 279. swa pinte honum the kaalla floodh *Al* 2547. — *refl.* **pinas,** *våndas, hafva qval.* pynades til at födha *(cruciabatur ut pariat)* *MB* 2: 351. pines mz barn *LB* 7: 276. *ib* 277. — *Jfr* **opinadher.**

pinare (pynare: -ane *ST* 98, 106**),** *m.* [*Isl.* pínari] **1)** *straffare, bestraffare.* syndanna pinare *Su* 229. **2)** *pinare, plågare, bödel.* mins krops hardhe pinara *KL* 128. grypo the grymmo pinara *(tortores)* han *Bir* 1: 30. *ib* 3: 321. *MP* 1: 244, 339. *ST* 98, 106. *Ber* 231.

pingizdagher (pingidz- *MB* 2: 317. **pingis-** *RK* 1: 1458, 2512. **pingils-** *RK* 2: 7418. **pingins-** *L.* **pinkizs-** *L.* **pinkinx-** *StadsL SVl* 1: 1. **pighiz-** *L.* **pikiz-** *L.* **pighins-** *L.* **pigens-** *SD NS* 1: 561 (1406). **pinz-** *MD* 44. **pins-** *SD* 3: 166**),** *m.* [*Fdan.* pingizdagh. *Isl.* pikisdagr. *Lat.* pentecoste. *Jfr Mnt.* pinxte, pinkest] *L. pingstdag.* wm pinzdagh sende han them sin ande *MD* 44. alt till pingiz dagh skulu the fasta vidh fiska *VKR* 61. — *vanl. pl. pingstdagar, pingst.* är oc stor höghtidhis daghir pingiz daghana *Bo* 253. om pingisdagha *RK* 1: 1458. *ib* 2: 7418. litit for pingisdagha *ib* 1: 2512. genstan äptir pingidzdagha *MB* 2: 317. om fiärdha dagh pingizdagha *TB* 73. *ib* 78. *SD* 3: 166. a fempta dagh pigensdagha *ib NS* 1: 561 (1406). — **pingizdagha aptan (pingiz dagha apton** *Bo* 255. **pindz daghe affton** *SO* 119**),** *m. pingstafton.* *Bo* 255. *SO* 119. — **pingizdagha dagher (pigizdagha-. pikisdaghä-** *L.* **pingzdagha-** *Bir* 1: 198. **pingxdagha-. pinzdagha-** *Bir* 4: 14. **pingilzdagha-** *ib* 149, 154**),** *m. L. pingstdag.* om pigizdagha dagh *Bil* 225. nästa torsdaghin for pingxdagha dagh *VAH* 24: 320 (1422). *KL* 95. *Bo* 254. *Ansg* 179. *Bir* 1: 198, 2: 263, 3: 19, 161, 203, 307, 4: 14, 135, 141, 149, 154. — **pingizdagha friþer,** *m. L.* — **pingizdagha hälghþ (pingz dagha-),** *f. L.* — **pingizdagha höghtidh (pingitzdagha-),** *f. pingsthögtid.* mz pingitzdagha höghtidhinne, som kallas pentechosten, fämtighinda daghin, äpter thy som laghin waro giwin *MB* 1: 499. *KL* 132. — **pingizdagha nat (pinzdagha-),** *f. L. pingstnatt, natten närmast före pingstdagen.* um ena pinzdagha nat *Bil* 311. um pingizdaga nat *Ansg* 179. — **pingizdagha tidh (-tiidh. pingxdagha tidha** *RK* 2: 5017 *(i rimsl.)***),** *f. L. pingsttid.* om pingizdagha tiidh *Iv* 43. *Fr* 2727, 2894. *RK* 2: 5017.

pingizhälgh (pingshelg), *f. pingsthelg.* om pingshelgen *BtFH* 1: 7 (1474, *nyare afskr.*).

pingste? *m.?* [*Mnt.* pinxte] *pingst.* vm pinxstan *BGG* 300. vm pinxste *ib* 303, 315. om pinxstä *ib* 310. vm pinxsta *ib* 312, 314, 316.

pinilse, *n. pina, lidande.* mz pinilsens eeldhe *LfK* 90. — **pinilsa time,** *m. lidandestid.* i sinom pinilsa thima *Lg* 3: 659.

pinlika (-leka), *adv.* [*Isl.* pínuliga. *Mnt.* pinliken] *på ett smärtsamt sätt, svårligen.* þānia pinleca *(dire)* þera sinur *Bu* 514. pinlica plaghas *Bo* 194. i nakre andhre matho . . . som tik haffdhe warit lenare, oc ey swā pinleka dröffueliken *Su* 32. — *med lidande, besvärligt, mödosamt.* lifdhe swa pinlica *(pœnose) Bo* 35.

pinliker (-likin *Bir* 1: 320, 3: 423. **-liken** *(n. pl.) Su* 387. **-leker: -leka** *ib* 195. **pineliker: -lik** *Iv* 5405. **pineleghin** *Lg* 3: 108. *n.* **pinlikt. pinliket** *Su* 387**),** *adj.* [*Isl.* píniligr, pínuligr. *Mnt.* pinlik] **1)** *pinsam, smärtsam, besvärlig.* war thz honum lostelikith meer ān pinlikt *MB* 1: 90. *ib* 119, 138, 463. war pinlikt at mista marght thz the sagho lostelikt *ib* 113. varkunna vars herra pinlike *(pœnalis)* oc dödhelike korsfāstan *Bo* 180. hardh oc pinlik *(pœnosa)* . . . ār thāssin atirlösniu *ib* 213. mz pinlicom dödh *ib* 241. thola mang hardh thing ok pinliken *Su* 387. huat pinlikom tingom idhir sculo ofuirga *MP* 1: 144. j pinliko lifuirne *ib* 68. pinlik thiānist *MB* 1: 102. ower . . . langa wāgha oc pinlika *ib* 313. innan een swa pinelik stadh *Iv* 5405. **2)** *som kan pinas el. lida, underkastad lidande.* han som aff sik ār opinlikin oc aff mandomenom ār giordhir pinlikin *(passibilis) Bir* 3: 423. *Lg* 3: 108. **3)** *känslig för lidande, ömtålig.* iak ār pinlikin *(passibilis)* swa som flere *Bir* 1: 320. wrdho the ganska pinleka oc klena at tola *(passibiles valde reddebantur) Su* 195. — *Jfr* **opinliker.**

pinna, *v. Jfr* **utpinnadher.**

pinne, *m.* [*Isl.* pinni. *Mnt.* pinne] *Jfr* **iārnpinne.**

pinnsvin (pindswin), *n.* [*Sv. dial.* pinnsvin] *igelkott, erinaceus europæus.* tag pindswin oc flaa tom *LB* 7: 245.

pinsamber, *adj. pinsam, plågsam, besvärlig.* ār hans lifwārne pinsamt *(pœnosa)* oc plaghofult til hans licamma *Bo* 44. pinsam *(laboriosa)* oc tharflös hawanzlösa *ib* 127. tok a sik fatikdomsins pinsamu vidhir mödho *ib* 128.

pion (pyon), *n.* [*Mnt.* pione. *Lat.* pæonia] *pion.* aff hwit pyon *LB* 7: 28. aff the pyon som haffua röd blomster *ib* 166. röd pion āre han *ib* 250. te hwiita pyon āre best for quinfolk *ib.* — **piona kiārne (pyona kerne),** *m. pionfrö, pionkärne.* stöta pyona kerne *LB* 7: 28. — **piona korn (pyona-** *LB* 2: 92, 7: 166, 278**),** *n.* [*Mnt.* pionenkorn] *pionfrö, pionkärne.* hängde i [1] piona korn aa sin halz *LB* 7: 2. läggia iij piona korn vnder hans twngo *ib. ib* 2: 92, 7: 31, 166, 278. — **piona rot (-rooth. pyona rot** *LB* 2: 92**),** *f. pionrot.* binth piona rooth a hans halz *LB* 7: 2. *ib* 2: 92, 7: 203. *Jfr* **pionrot.** — **piona sten,** *m. pionfrö, pionkärne. LB* 7: 203.

pionrot (pion rott. pyon rot), *f. pionrot.* tag pyon rot *LB* 7: 250. hwit pion rott *ib* 266. *Jfr* **piona rot.**

pipa (*pl.* **pipor. piper** *Di* 214. **pypar** *RK* 3: *(sista forts.)* 5430**),** *f.* [*Isl.* pípa. *Mnt.* pipe. *Franska* pipe. *Mlat.* pipa] **1)** *pipa (ss blåsinstrument), flöjt.* buccina, pipa *GU* 7. läk söta noto i pipo *Bu* 182. pipor oc bambor oc basuna *Bo* 36. mykith busuna ok pipo skall *Al* 5286. likir fōghlara som plāghar sötelika blāsa ok sionga j pipo *Bir* 1: 51. *ib* 3: 34. *Iv* 1735. *Fr (Cod. B)* 2363. *Al* 645, 2432, 2781. *Di* 214. *RK* 3: *(sista forts.)* 5430. **2)** *pipa, rör (i sht sådant genom hvilket vätskor ledas).* lāt ledha watn mz pipom op ifuir thornit *Bil* 722. swasom vatn vpledhis mz pipom ālla trumbum *MP* 2: 103. *Lg* 823. *Bir* 2: 15. thānne blandare hawir manga pipor somlica opfarande ok somlica nidhirgangande vm hulka vinit stundom opgaar ok stundom nidhirlöpir *ib* 3: 418. likt . . . smidhio bālgh mz lange pipo *ib* 443. *PM* XXVIII, 6, 13. en liwse kronā med VI piper aff messing *HSH* 19: 167 (1506). 1 lyus staka met IIII pipor *FH* 5: 237 (1524). piponar som andin skal ginom gaa stuppas fulla mādhir ofwirflodo wesko *LB* 3: 174. — *Jfr* **iārn-, kopar-, liusa-, rör-, smidhio bälgs-, säkkia-, trä-, vatn-pipa.**

pipa (piipa *LB* 7: 181. **-ar, -adhe),** *v.* [*Mnt.* pipen] **1)** *pipa, blåsa i pipa.* ther pipadhe hwar fore sinom hār *Al* 3310. man hörde thom tha huarken baswna eller pipa *RK* 2: 9279. *ib* 9156. *LB* 7: 181. **2)** *pipa, qvida.* then ene pipar then andre grater *Al* 5300. — *gifva ett pipande ljud.* huat tilböriar ey andadrākten alloreedha pipa *Su* 248. — *Jfr* **up pipa.**

pipan, *f. pipande, blåsande i pipa. Di* 308.

pipar (piper *Al* 8679, 8682, 9291; *ST* 320; *AS* 59, 60; *LB* 2: 9, 31, 35, 36, 64, 7: 66, 201. **pepar** *ib* 332. **päpar** *ib* 140. **pypar** *ib* 59. **pöper** *ib* 181, 258**),** *m.* [*Isl.* piparr. *Mnt.* peper. *Lat.* piper] *peppar.* piper pipar *LB* 6: 284. pipar ok komin *Bo* 133. *AS* 59, 60. *LB* 2: 9, 31, 35, 36, 55, 64, 7: 59, 66, 140, 152, 181, 201. *ST* 320. *Bir* 4: 101. *Al* 1474, 9291. pipar ār biter ok biiter fast *ib* 1479. the *(ormarne)* fōdhas widh laswr oc piper hwiit *ib* 8679. *ib* 8682. *Jfr* **lang-, langapipar.**

pipare (pypare: -a *Di* 8. **pyppare** *(gen. pl.) RK* 2: 6142**),** *m.* [*Isl.* pípari. *Mnt.* piper] *pipare, flöjtblåsare.* pipara bombara ok trwmpara *RK* 1: 1403, 2190. mz pipara oc basunara *Di* 7. pipara ok lekara waro ther *Al* 3309. *RK* 1: 3585, 2: 5155, 6142. *Al* 2434. *Gr (Cod. D)* 380. *Va* 54. *Di* 8, 11.

piparkomin (piperkumen. pyper kwmyn. pipercommin *LB* 8: 45. **pöperkomyn** *ib* 7: 155**),** *m.* [*Mnt.* peperkomen] *spiskummin, cuminum cyminum Lin.* ciminium pyperkwmyn ār godh for verk i magha *LB* 7: 147. *ib* 155. tak . . . gardkumen oc piperkumen *ib* 5: 82. *ib* 8: 45.

piparkorn (piperkorn. pyper korn), *n.* [*Isl.* piparkorn. *Mnt.* peperkorn] *pepparkorn.* hwith löker stötter mz trydygen aff pyper korn *LB* 7: 65. iiij piper korn *ib* 75. xxx piperkorn *ib* 201.

piparqvärn (pipirkuārn), *f. pepparqvarn.* pipirlula, pipirkuārn *GU* 7.

pipra (pöpra. -adher), *v.* [*Isl.* pipra. *Jfr Mnt.* peperen] *peppra, inlägga med peppar.* •skal man ātha . . . blöth math . . . om vintrin medh pöpradhe yrther *LB* 7: 169.

pipra (pypra), *f. pepparrot, nasturtium armoracia Lin.* raphanus pipra *LB* 6: 284. pypra giffwer werma *ib* 7: 59. skär ther thwnna pipro vtj *ib* 10: 8. — **pipro rot (pipro rooth. piprarot. pipra**

rott *LB* 7: 268. **pipraroth** *ib* 141. **pipra rooth** *ib* 2: 37, 7: 203. **pypra rott** *ib* 269. **pypra rooth. piperrot** *LB* 4: 354. **piperroth** *ib* 8: 52. **piperroot. pyperrot** *LB* 7: 166, 194), *f. pepparrot.* raphanus piprarot *LB* 5: 81. *ib* 2: 37. raphanus mayor pipro rooth *ib* 3: 55. *ib* 7: 141. äta yrter oc röther oc enkannelica pipro roth *ib* 3: 15. stöta piproroth mz salt *ib* 18. klinta stöt mz piperroot *ib* 5: 81. tagh bladen aff pyperrot *ib* 7: 194. eth stycke pypra rooth *ib* 213. *ib* 4: 354, 7: 166, 236, 268, 269, 8: 52. — **piprorot frö (pipra root frö),** *n. pepparrotsfrö. LB* 7: 282.

pis (piss. piis *LB* 5: 292. **pyys** *ib* 4: 348. *med art.* **pissit** *ib* 5: 292), *n.* [*Fdan.* pis. *Mnt.* pisse] *urin.* watuith aff blädronne som folk kallar piss *LB* 3: 42. gyter tu ey hollit thit pis *ib* 34. *ib* 4: 348, 5: 292. *PM* XLIX. *Jfr* **barna-, fara-, geta-, hunda-, kalda-, ko-, lamba-, pilta-pis.**

pissa (piissa *LB* 7: 99. **pyssa** *ib* 4: 349. *pres.* **-ar** *ib* 7: 269), *v.* [*Mnt.* pissen] *mingere. LB* 1: 98, 4: 349, 7: 2, 10, 56 *o. s. v.*, 8: 42, 45, 46. *Jfr* **bepissa.**

pisse fiärter, *m.* enghin frw är swa bärth hon wil ä hawa een pisse fiärt *(de veteri more mingens pedit absque pudore) GO* 212.

pitanz, *n.* [*Isl.* pitenz. *Mnt.* pitancie. *Franska* pitance. *Mlat.* pictantia] *riklig utdelning af mat och vin inom ett kloster, kalas i kloster, särsk. ett sådant som enligt en aflidens testamente hålles den dag själamessor läsas för honom.* aff fornämpdo godze skal conuentinne haldas jt pitanz *(solempnis pitancia)* hwart aar och oppa thän dagh skal hwar prest sighia ena mässo ffore wara siäl ok alla crisna siäla med vigiliis *SD* 4: 129 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440).

pitra, *v. tissla.* j kirkionne fafängth pitra och patra thz är mz diäflenom snitra och snatra *JP* 10.

piäkker, *m.* [*Sv. dial.* pjäkk. *Jfr N.* pjakk *och* pjokk] *kringstrykare? ss tillnamn.* biorn piäk *SD NS* 1: 45 (1401). *Jfr* **häradspiäkker.**

piälter, *m.* [*D.* pialt. *Jfr Mnt.* palte] *trasa.* slippirth är beto skin kasta mik nw piält min *GO* 491.

pladher, *m.?* [*Fnor.* pladar. *Jfr Mnt.* pladerbom, pladernap, *samt* pladern, *adj.*] *lönn.* vnum bulla de pladher *SD* 4: 710 (1340?).

plag? (*pl. dat.* **plaggom** *Bo* 165), *n.?* [*Jfr Isl.* plagg. *Jfr äfven Mnt.* plagge] *tygstycke, trasa, torftigt klädesplagg.* forthäkt . . . mz fatika manna plaggom *(vilibus pannis) Bo* 165.

plagha (plaagha. plägha *(dock i rimsl. med* agha*) Al* 6406. *pl.* **-or. -ar** *RK* 2: 6721, 6733), *f.* [*Isl.* plága. *Mnt.* plage. *Lat.* plaga] *L.* **1)** *slag.* flängdo them ok slogho mz mangom plaghom *KL* 159. näfsa . . . stwndom mz hwassom ordhwm och stundom mz slaghom och plaghwm *(flagellis) Ber* 62. awitas mz hwassom ordhwm och näfsas mz hardhwm plaghom *ib.* — *näpst, aga.* fadherliken plagha *Su* 443. **2)** *straff.* ligge samä plaghä wiþer *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). vndi þe plikt ok plaghu *ib* 606 (1346). i kesarans laghom skriffwas nakra plagor oc plikther, mz hwilkom syndara oc ilgärniggis män her pliktas för theras misgärnigga *LfK* 116. sculo haffua plaga ok neffst fore theris brwt ok genwordo *SO* 78. ther stodh han sin rettha plaga *RK* 2: 4414. ther som thiwfua ok röfwara toko sina plaghor *(plagas) Bir* 3: 135. **3)** *af Gud sänd straffdom, ss straff el. pröfning sänd plåga.* the plikter oc plaghor som gudh lagdhe ower mannin for syndina *MB* 1: 129. ther til at . . . miin salika siäl skuli ey i nakra plicter älla plagho ther fore koma *SD NS* 1: 563 (1406). fore sagdhe iak . . . af konungx sauls plagho at han skulle vt skilias af rikeno *Bir* 1: 74. iak skal koma prestomen mz siw plaghom *ib* 2: 118. skulu the plaghas mz siw licamlicom plaghom *ib.* for thre syndē kom plaghan owir rikit *ib* 3: 475. at gud för menniskiona synda skwll haffuer eno stoora plago almenneliga kastat aa verldena med braadöda *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *ib* 157. swa länge plaghan *(pesten)* staar *LB* 1: 98. the plagha *(näml. hungersnöd)* war them ifuir comin for thy at the hioldo ey sancti marchi dagh hälaghan *Bil* 257. *MB* 1: 295. *Lg* 481, 3: 166. *RK* 2: 6721, 6733. honum kom aff hymmelin nidher een plaagha *(om ögonsjukdom) ib* 3: 2521. — *hemsökelse.* matten hona ey lenger agha fore skäpno lagh ok dödzens plagha *RK* 1: 1139. **4)** *lidande, plåga.* beskare plagha *Bo* 24. *ib* 109. dröfs ey aff siwkdom älla likamans plagho *KL* 241. pinor oc plaghor *Bo* 223. *Pa* 10. at tilläggia them plagho som plaghadhir är *(afflicto afflictionem addere) Bir* 3: 312. **5)** *tvång.* antiggia mz wilia äller plägha *Al* 6406. — *Jfr* **flughna-, malata-, pestilentio-, synda-, värulds-plagha. — plaghofulder,** *adj. full af plågor el. lidanden.* är hans lifwärne pinsamt oc plaghofult til hans licamma *(corporis afflictiva) Bo* 44. — **plagho man (plaghaman: -män** *MB* 2: 384), *m. plågare.* idhra drapara ok plagho män älskin ij *KL* 389. *MB* 2: 384. — **plagho stadher (plagha-),** *m. afrättsplats. ST* 106.

plagha (plaagha: -ar *Lg* 809; **-as** *VKR* 29. **plägha: -adhe** *Bil* 565; **-ade** *ib* 659. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* plága. *Mnt.* plagen. *Mlat.* plagare] **1)** *eg. slå; gissla, tukta, späka.* huru vndirsamlica hon sin licamma plagadhe *KL* 334. plagaa oc näpsa siin krop *Su* 350. *ib* 452. han plaghar *(flagellat)* alla them som han takir til sinna sona oc döttir *Bo* 106. **2)** *straffa.* formogha ey at rätta owir them ällir plagha *(corrigere . . . aut punire) Bir* 3: 343. döma ok plågha ok pina ilgerninges män *KS* 14 (33, 15). plåghadhr för sina glömsko *ib* 45 (116, 49). *ib* 49 (123, 52), 64 (158, 70), 64 (159, 70), 74 (183, 81). *VKR* 29. *Ber* 62. äru siäliuna syndir plaghadha *(plagatæ)* äptir rätuisonne *Bir* 2: 95. värlzlik brut pinas oc plaghas aff värlzlicom mannom *ib* 3: 119. **3)** *straffa, hemsöka (om Gud).* plaghar waar herra . . . mannen *MB* 1: 131. plaghar badhe hans likama, oc swa hans siäl *ib. Bir* 3: 451. gudh pläghade . . . stadhin for hans skuld *Bil* 659. *KL* 241. *Gr* 315. gudh skal plagha *(percutiet)* thik wärstom boldom *MB* 1: 429. gudh pläghadhe constantinum mz spitelske sooth *Bil* 565. tå gudh plågha land ok almogha medh oåran *KS* 74 (181, 81). **4)** *plåga, pina. VKR* v. pinlica plaghas *Bo* 194. lätit sik pina ok plagha *ib* 196. *Pa* 19. the plaghas j hannaninne *Bir* 1: 174. at tilläggia them plagho som plaghadhir är *ib* 3: 312. *ib* 135. — *besvära.* at the ey warda plåghade medh fals wara ok flärd *KS* 74 (182, 81). — **plagha sik,** *gräla*

sig, oroa sig. hon plaghar sik for thz som giort är *Bo* 151. hwi mödher thu tik oc plaaghar saa mykit j thinom graat *Lg* 809. — *Jfr* **oplaghadher,** *äfvensom* **plägha.**

plagha, *se* **plägha.**

plaghare, *m. plågare, bödel. Ber* 186.

plan (plaan), *m.* [*Jfr Mht.* plân. *Franska* plan. *Lat.* planum] *plan, slätt.* op a een halla fagher plaan *Fr* 1226. *Al* 9289.

plana (-ar), *v.* [*Fnor.* plána. *Mnt.* planen] *jämna, utjämna, utplåna. i andlig mening.* vindher tu nakath mz falz eller vrāth giff alth thz ather them fatega sa planas släth *MD* 516. *Jfr* **ut plana.**

planeta, *f.* [*Isl.* planeta. *Lat.* planeta] *planet.* alla stiärno oc planeto *Bir* 3: 57. *MP* 2: 88. *ST* 34. *Su* 137, 171, 289.

planete, *m.* = **planeta.** tolff planeta tekn *Al* 191 (*möjl. att föra till* **planeta**). sagdho at en planete war godhwilioghare än annar *MB* 1: 416. trodho a manan oc andra planeta *ib* 497. aff färdha planeta *ib* 67. dagha hawa nampn aff siw planetum *ib. Bir* 2: 265, 3: 471 (*de tre sistn. ställena kunna äfven föras till* **planeta**). — **planeta stiärna (planätastiärna. planete stiärna** *MB* 1: 66), *f. planet.* venus oc mercurius äre nästa planätastiärnor vnder solinne *MB* 1: 62. *ib* 65, 66.

planka, *f.* [*Fnor.* planka. *Mnt.* planke. *Mlat.* planca] *planka. — plankskjul, plankverk. ss befästning.* man se ther falla aff the planka marght hälädhe ok hiälma blanka *Al* 1771. — *på stridsvagnar ss skydd för å dem varande stridsmän.* the (*vagnarne*) waro bygdhe mz panka (*för* planka) ok tin *Al* 3246. waghna mz plankor alla wäl om slaghna (*falcatos currus*) *ib* 4430. — **planko thili? (planka-),** *m.? plankvägg, plank.* bruto ther margha planka thilia *Al* 8002.

planka (-adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* planken] *L. omgifva med skyddande plankverk, befästa med plankverk.* plankade them (*städerna*) til landzsens wärnan *MB* 2: 271. lot stäket plancka oc grafua *RK* 2: 9155. loot them (*skeppen*) planka wel om kring *ib* 1: 4226. tagher mz sik mykin här, badhe örs oc plankadha waghna *MB* 1: 270. örlöghx waghna plankadha mz (*trol. för* som, *ss läses på motsvarande ställen Cod. B* 556 *och ST* 335) borgher fulla mz folke *ib* 315. — *uppföra skyddande plankverk.* ther loth han bade plancka oc grafwa *RK* 2: 8903. *ib* 8993.

planta (*pl.* **-or.** *ack.* **-ār** *Bir* 2: 104), *f.* [*Mnt.* plante. *Lat.* planta] *planta.* planta nya plantor *Bir* 3: 346. *ib* 2: 104. *KL* 321. *Ber* 19. — **planto qvister (planta-),** *m. ympqvist.* swa som planto quistir (*surculus*) vm han inplantas j thörran stok *Bir* 1: 60. *ib* 3: 65. — *qvist som planteras, sättqvist.* bindir oc fäste sina planto qvista ok vng trä j sinom yrtagardhe *Bir* 3: 292. — *bildl.* han före wiste hwat ädhla frukt, han wille latha framgaa aff enom hänna planta quiste *BK* 197.

planta (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* planta. *Mnt.* planten. *Lat.* plantare] **1)** *planta, plantera, nedsätta el. nedlägga (en växt, ett frö o. s. v.) i jorden. eg. och bildl.* planta nya plantor *Bir* 3: 346. än nokor lilia ware plantadh. hulkin mz threm rotom fäste sik j iordhinne *ib* 4: (*Dikt*) 248. planta trä *Al* 7013. *Bir* 3: 65. *Fl s.* 96. *KL* 216, 283. *Lg* 93. thäs hälgha korsins trä var plantat i iomfrunna bryste *KL* 350. thesse blomstrin äru alle vtwalde män . . . hulke som waro plantade j wärldinna yrtagardh *Bir* 1: 179. vm han (*stenen i* dactili frvct) sätz ok plantas j feta iordh *ib* 132. **2)** *odla.* hwars viingarsins viin smakar af thy landeno som thz är plantat (*plantatum*) vti *Bir* 1: 247. **3)** *plantera, förse med växter, äfven anlägga (vingård o. s. v.).* öster i wärldina hafdhe gudh siälwer plantath (*plantaverat*) paradiis *MB* 1: 158. han plantar gudz vingardh *Bil* 214. thässa vingardzsins, thz är alra idhra endräktoghe sämio. hulka herrans höghro hand plantadhe stoor nidhirkastilse oc fordäruilse (*grandis vineæ hujus, quam plantavit dextera Domini, nostræ, scilicet omnium unanimitatis demolitio*) *Bo* 137. **4)** *grunda, inrätta.* stiktta oc planta tässo regulam *Bir* 4: 117. — *refl.* **plantas,** *uppdragas, framväxa, framkomma.* blomstris iordhen mz grönt gräs, oc sädhe oc frwktsamom träem äpter sit kyn mz natwrlike sädhe, swa at et maghe plantas oc wäxa aff andro *MB* 1: 156. — *Jfr* **ater-, be-, in-planta,** *samt* **nyplantadher.**

plantare, *m. Jfr* **träplantare.**

plantera (-adhe, -adher), *v.* [*Lat.* plantare] **1)** = **planta 1.** planteradhe hon the trä som tylie heta *Lg* 3: 445. **2)** = **planta 3.** jak gaff idher vingardha, oc olya gardha hwilka j ey planteradhen *MB* 2: 64. stadhen abel hwilken planteradher är mz vinträ *ib* 108. haffdhe . . . en . . . trägardh, hwilken planteradher war mz ädlasta roser oc lilyor *Lg* 3: 279.

planz, *m.* [*Mnt.* plans] *dans, lustbarhet, nöje.* wärsthir (*trol. för* valskir) planz gör blidhan danz (*agmina leticie citant celeres balarie; den Danska texten hos Peder Lolle har:* walsker plandz gør glader dandz; *Chr. Pedersen har den, ss det synes, bättre läsarten:* valsker dantz gør glader plantz) *GO* 65.

plaster (plaaster *Bir* 4: 55; *LB* 2: 64. **plaasther** *ib* 65, 7: 4. **ploster** *ib* 3: 43, 45, 46. **bloster** *ib* 3: 35 (*jfr s.* 146). *med art.* **plastrith** *ib* 3: 54), *n.* [*Isl.* plástr. *Mnt.* plâster. *Lat.* emplastrum] *plåster.* scal man taka hwslök oc en näffua mz salt oc thz hwita aff thry äg oc hwetemiöl oc stöta thz til saman oc göra ther aff plastir *LB* 1: 97. *ib* 2: 9, 64, 65, 3: 35, 53, 54, 5: 77, 7: 4, 99, 8: 43, 45, 46. guz ordh äru ande[le]k plaster som läkia siälenna sar *Bil* 186. *MP* 2: 137. *Bir* 3: 49, 4: 55, 160. *Jfr* **dragha plaster.**

plastra (-adher), *v.* [*Mnt.* plâsteren] *bereda till plåster?* hwar hon (*örten*) warder drukken ellir plastrat ok swa wppa lagd *LB* 3: 78.

plat (*RK* 2: 9508; *SJ* 359 (1469); *BSH* 5: 11 (1504); *HSH* 19: 117 (1506), 20: 57 (1506). **plath** *SO* 199; *BSH* 4: 111 (1486), 150 (1491); *RK* 3: (*sista forts.*) 4912. **platt),** *adv.* [*Mnt.* plat] *alldeles, helt och hållet.* gaffue the . . . borgemestrom oc radit thette ärande plat i hender *SJ* 359 (1469). wara plat efter konungens vilia *RK* 2: 9508. mig platt fördherffua *ib* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 260. platt öde *ib s.* 267, 273, 279, 280, 3: (*sista forts.*) 4912. *SO* 199. *BSH* 4: 150 (1491). — *platt, alls. med följ. negation.* sagde alle plat ney *HSH* 20: 57 (1506). ville plath inthe höra eller lydhe alle the scriffuilse *BSH* 4: 111 (1486). plat inthe

är offwer *ib* 5: 11 (1504). wij haffue plat alssinghen fodringh *HSH* 19: 117 (1506).

plata, *f.* [*Isl.* plata. *Mnt.* plate. *Mlat.* plata] *L. eg. jämn yta, jämn el. platt metallskifva, plåt; af metallskifvor el. plåtar sammanfogad och bröstet skyddande betäckning, bröstharnesk. SD* 1: 740 *(vid* 1280-*talet).* muzam cum plata *ib* 2: 280 (1299). armaturam meam cum torace platæ et lædæner *(för* lændæner*) ib* 338 (1301, *gammal afskr.*). *ib* 3: 17 (1311), 287 (1316) *o. s. v.* lego . . . vnum plato cum singulis aliis armis competentibus . . . vnum plato supertectum nigro panno *ib* 5: 191 (1343). ens mans vakn`muzo ok plato ok kiätilodh swärd och skiold *SR* 26. petrus . . . gaff thik brynio älla panzara än iak . . . skal giua thik plato *(thoracem) Bir* 3: 375. j platone äru mang skärff ok stykke tw oc tw samaubundin oc naghla som thom samanföghia *ib.* brynio oc plato läta the liggia *MB* 1: 135. haffdo thera plator aff sik lööst *RK* 1: 869. margh plata bleff ther ospent *ib* 893. hielma plator ok panzere *ib* 103. myn hielm myn brynia ok myn plata *ib* 307. harnisk ok plator *ib* 2346. man saa ther margt eth harnisk blangt ok margha gäwa plato ny *ib* 2660. badhe skiold oc plata brast *Al* 9272. *ib* 9331. *Iv* 3125, 3400. munkenom biudz at hafwa kuwlin. riddarenom biudz hardhare som är brynian älla platan *Bir* 1: 383. vakn . . . mz hulko hau värna kroppin swa som brynia älla plata älla tholik thing *ib* 3: 115. *OB* 212. — **plato kniver,** *m. vid bröstharnesket fäst knif el. dolk.* thera swärdh the matto tha ey bita . . . tha rykte hwar sin plato kniff *Iv* 4933. — **plato skärf,** *n. en af de metallskifvor el. plåtar hvaraf bröstharnesket var sammansatt.* naghlane som samanföghia plato skärwin *(lamina) Bir* 3: 376. — **plato skärver,** *m.* = **plato skärf.** naghlane som samman halla plato skärfwana *Bir* 4: 335.

plata (plaata. -adher. *imperat.* **-a),** *v.* [*Sv. dial.* plada] *lappa.* henna klädhe waro fatik, rifwin oc platadh oc ila farin *ST* 292. gak . . . ok plaata ok saman sömä thynne dotters kadrins kiortell *Lg* 3: 550. aff gamblom ok platadhom kiortell *ib. ib* 548, 549. *Su* 143.

platz (pladz *Lg* 3: 460. **plaadz** *ib* 457**),** *m.* [*Isl.* plaz, *n. Mnt.* plas. *Franska* place. *Mlat.* placea. *Lat.* platea] *plats, ställe.* paradiis, then lostelikaste platz i iordhrike wardh *MB* 1: 158. vpa then platz ther konungen hiolt *RK* 1: 1442. *Lg* 3: 457, 460. oppa tranggan platz *ib* 156.

platz (*med art.* **platzen. platzsen. plazcen** *MB* 2: 12, 33**),** *m.* [*Jfr Ffranska* plage. *Mlat.* plagia. *Lat.* plaga. *Möjl. dock samma ord som föreg.*] *trakt, sida.* alle amorreorum konunga som boddho öffwir iordhans flodh til wästra plazcen *(ad occidentalem plagam) MB* 2: 12. *ib* 35, 37, 38. standandis . . . widh wästra platzsen widh staden hay *(ad occidentalem plagam urbis Hay) ib* 21. *ib* 136. liggher . . . nagot til östra platzsen widh wäghen *(ad orientalem plagam viæ) ib* 140. *ib* 33, 41, 48. thzta är platzen mote haffwit *(plaga contra mare)* til wästher *ib* 49.

platz (pladz. plaz. plas *BSH* 5: 154 (1507), 269 (1508); *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). **plassz** *SO* 99; *BSH* 5: 259 (1508, *samt. afskr.*)**),** *n.* [*Mnt.* plas, platz] **1)** *vedermöda, obehag, svårighet.* kenne gud then möde och platz vy hade tiidh *FM* 602 (1512?). *ib* 603. thet skal vel waara plas ath faa skattesölffuit rederliga vth i thenne omgang *DD* 1: 228 (1516? *eft. aftr. hos Langebek*). lithet actade han thet platz *MD* 505. han wille swänskom göra plaz *RK* 3: 3160. hadhe wij stort pladz ther medh *BSH* 5: 136 (1507). haffue vi stort plas med thette folk *ib* 154 (1507). *ib* 269 (1508). wi haffue . . . icke vthen stort plassz beweckt honum tiil friidh *ib* 259 (1508, *samt. afskr.*). — mädh platz, *med svårighet, med nöd.* wor skip kunno ey hem komo för än nw strax oc med platzs *BSH* 4: 5 (1471). **2)** *oro, oväsen, gräl.* hvelken broder som platz gör i stempno *SO* 111. *ib* 99.

platza (plasse), *v.* [*Fdan.* platze] *oroa.* them . . . platza eller bedröue *SD* 2: 13 *(öfvers. i nyare afskr.).* the swenske monde them plasse och möde *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 247. *FH* 5: 177 (1499). *HSH* 24: 30 (1512). *BSH* 5: 543 (1514), 597 (1518).

plikt (plight *RK* 2: 4830. **-ir),** *f.* [*Mnt.* plicht] *L. eg. förbindelse, gemensamhet, ordning.* **1)** *disciplina, ordning, tukt.* vndir daghlike klostersens plikt *KL* 254. vndir gudz rätuiso plikt *(disciplina) Bir* 3: 451. renlifsins plikt *ib* 2: 172. i gudhelica älskelikhetz plikt ok hita *ib.* mz reghlonna plikt *ib* 3: 86. j sama sidhom oc lydhno oc plikt at liffua *ib* 4: 95. **2)** *tukt, tuktan, näpst.* taka näfst och plikt *Ber* 63. *ib* 60, 61. *Su* 416. som här i wärldenne enga plikt wilia lidha mz gudhz sönom *(a flagellis filiorum excipiuntur) ib* 133. — *bot, penitens, späkning.* taka plikt for sina synde *KL* 118. hiolt alla plikt *(pænitentiam) ib* 208. hardh plikt til synda bätring *MP* 1: 91. *ib* 214. för än kötit är tampt mz atirhalz plikt *ib* 2: 260. marsken gaff them venscap ther vppa at the scullo lidha plight och mödha fasta och böta effter the dödha *RK* 2: 4830. wt kräfwia wärdogha plikt *(pænitentiam)* ok bätringh af honom *Bir* 1: 59. sätin mik tholka plikt *(pænitentiam)* j vilin *ib* 2: 23. likamans plikt oc atirhald *Lg* 818. spardhe ey sinom likama aff plikth ok knäfallom *VKR* VIII. — *straff.* hawi the samu plikt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 669, 670, 5: 606 (1346). forgifuir han . . . thesse hems script ok skiärsla eldz plict *Bil* 265. heluitis plicth *MD* 18. skapadhe hau för pliktina, än adam syndadhe *MB* 1: 59. plikt eller pina skulo följhia syndinne *ib* 136. *ib* 101, 131, 143, 346, 347. the plikter oc plaghor som gudh lagdhe ower mannin for syndina *ib* 199. nakra plagor oc plikther, mz hwilkom syndara oc ilgärniggis män her pliktas *LfK* 116. at . . . miin salika siäl skuli ey i nakra plicter älla plagho ther fore koma *SD NS* 1: 563 (1406). tha the wth röna wärdzskylloga plikt aff myna swärde *MB* 2: 153. stande plikt *EG* 64. **3)** *plåga, qval, lidande?* hurw thu i hafwith sa the troll oc margha handa pinor oc plikt *Al* 9769. **4)** *sätt (jfr Mht.* phliht). mädh enne plikt, *med det samma, på en gång?* mz enne plict fingo twe böter *Lg* 3: 264. — *Jfr* **lima-, synda-plikt.**

plikta (*pres.* **-ar. -er** *SD NS* 1: 437 (1405), 519 (1406). *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-ter: för plikt** *Fl (Cod. C)* 674 *(i rimsl.). imperat.* **plikta** *Su* 321**),** *v.* [*Mnt.* plichten] *tukta, näpsa.* them iak älskar them iak oc straffar oc plictar *(arguo et castigo) MB* 2: 339. *Su*

252, 321. *Lg* 3: 513. — *straffa.* war gudh ther badhe lönar wälgerninga ok plicta synde *Bil* 458. *MB* 1: 59, 440, 441. *LfK* 116, 146. — **plikta sik,** 1) *späka sig.* wi . . . plictom oss mz fasto oc atirhald oc kropsins twingd *Lg* 3: 507. 2) *förpligta sig, förbinda sig.* sik plictade . . . äwinneliga blyffua vydh suerige mz tro *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. pliktom wi os tel ath giwa klostreno . . . twa löpa smör *SD NS* 1: 435 (1405). plicter jac mik äller mina arwa til at widherlägge henne swa goth gooz i stadhin *ib* 519 (1406). *ib* 20 (1401); *de tre sistn. ställena kunna föras till* **plikta sik til.** — **plikta sik til,** *förpligta sig, förbinda sig.* plitter *(för* plikter*)* jak mik til äller mina arwa ath byredha kirkiunne sina penninga ater *SD NS* 1: 437 (1405). — *Jfr* **be-, for-, til-plikta.**

pliktilse, *n. pl. och f. Jfr* **be-, til-pliktilse.**

pliktliker (pleoktheleker: -leke *BSH* 5: 81 (1506). **plechtheleker: -leke** *ib* 196 (1507)**),** *adj.* [*Mnt.* plichtlik] *tillbörlig.* som plictlict är *SD* 5: 563 (1346). mina ödmiickth och pleecktheleke tro och ty[e]nissth nu och altijdh til sänth med gud *BSH* 5: 81 (1506). *ib* 196 (1507).

pliktning, *f. Jfr* **bepliktning.**

pliktogha (plightogha. plyothogha. *pres.* **-ar),** *v.* — **pliktogha sik,** *förpligta sig, förbinda sig.* plycthoghom wi os hanom swa goth gooz fore i sama stadh at läghia *SD NS* 1: 163 (1402). wilkora jak mik ok plightoghar tel ath giwa then forscrefna erlikom frvm the forscrefna tolf marcher *ib* 2: 118 (1409).

pliktoghe, *m. tuktan, näpst.* tok hon guz pliktogha mz starko thulumodhe *Lg* 3: 513.

pliktogher (plichtoger. pliktok *(f.) Gers Frest* 59. **plichtook** *SO* 196. **pliktugher: -ugh** *Bir* 3: 321. **plictugher** *SD* 5: 561 (1346); **-ughe** *VKR* 8. **plichtugher: -ughe** *ib* 30**),** *adj.* [*Mnt.* plichtich] *L.* 1) *pligtig, skyldig (att göra el. att gifva).* þen som mykit hawer aaf guþi . . . är mykit oc harþlicā plictugher guþi aff þy til heþers oc þyänist at varā *SD* 5: 561 (1346). *SO* 113. han var äkke pliktoghir at lydha hänne i thy *Bo* 61. at vara pliktugh til at göra ok atirgiälla hardhasta rekinskap *Bir* 3: 321. sculi alla wara plichtughe hielpa sysslomannenom *VKR* 30. ath mennisken är pliktok altidh fulkompna thz bästha som hon kan göra *Gers Frest* 59. *SO* 100, 106. han är tess plichtock at tendha kompanij lyuss *ib* 196. witandes sik wara thäs högelikare pliktogan wndher alla reglonna pwncta *LfK* 15. merkia. hwar til the ärä pliktoghe *Gers Frest* 59. ath hwar menniske . . . weth . . . hwars tyl en är pliktogher ok hwar til ekke *ib.* ärom vi fadhir oc modhir pliktoghe til thera fordhan *Bo* 62. ängom ärin ij nakat pliktoghe. vtan at i skulin inbyrdhis älskas *ib* 78. thz är ok thz eenga ther vi ärom honom pliktogha *ib* 131. finnas klostreno nakat wara pliktoghe *SD NS* 1: 415 (1405). giffuen io konungenom sin skat. som i hanum mz rätte plichtoge ärin *Di* 143. skola the xij . . . the danska eth fängilse plictoge wara *(vara Danskarne skyldige att underkasta sig fängelse) RK* 2: 8180. thet fangilset som han mik aa rätz wägna plictogher war *SD NS* 1: 226 (1403). ärw ärffwiugana jnthe pliktoge them *PM* XVI. är han plichtoger i companjth eth halfft pund wax *SO* 107. the gield oc schuld ther . . . porse geet . . . oc hans arfua . . . hafua mik nokot vm plictughe warit *SD NS* 1: 101 (1402). kennis . . . mic aff rette gelskyld plictoghan vara . . . magnuse ragwaldsson . . . niotighi march *ib* 338 (1404, *nyare afskr.*). *MB* 2: 242. 2) *skyldig (till straff), hemfallen.* til äwärdelikin södh pliktoghe *Su* 235. — *skyldig, saker (till brott el. synd).* til otalika syndher pliktogher *Su* 184. *VKR* 8. 3) *skyldig, tillbörlig.* mz plictoghe wördhning *Lg* 3: 207. 4) *nödig.* thenna foresagda andelika smakin oc then indre siälinna sötme är ey pliktogher til thronna stadfästilse *(non est fidei debitus effectus) Su* 300. — *Jfr* **be-, for-, skat-pliktogher.**

ploghbilder (*ack.* **plogbiill** *SD NS* 1: 674 (1407)**),** *m. plogbill. SD NS* 1: 674 (1407).

plogher, *m.* [*Isl.* plógr. *Mnt.* plôch] *L. plog.* ärwodha iordhina . . . mz plogh oc harwo *MB* 1: 135. liffwa badhe widh ardher oc plogh *Al* 7054. lagde mark sölff a hwan plogh *RK* 1: 3316. *SD NS* 1: 674 (1407). — *Jfr* **trädhis plogher.**

ploghiärn, *n.* [*Isl.* plógjárn] *plogjärn, plogbill.* the spurdho en kotkarl ätha a sinum akre ok hafdhe sit ploghiärn at bordheno *Bil* 470. *MD* 103.

ploghman, *m. plöjare. Bil* 373.

plokka (plukka. -adhe, -adher. *imperat.* **plukka** *LB* 10: 7**),** *v.* [*Isl.* plokka, plukka. *Mnt.* plucken. *Ffranska* pluquer. *Ital.* piluccare] *L.* 1) *plocka, rycka (af; hår el. skägg).* vellicare, plucca *GU* 8. onth är at plukka haar aff loffwa *GO* 848. plukkadhe aff honum skäggith *Lg* 3: 80. *BtRK* 345 (1490, *orig.*). 2) *plocka, genom plockande beröfva fjädrarna.* skal han . . . plokka *(deplumabit)* enfalla gässena *Bir* 3: 333. tak ena naatbakko oc plukka rena *LB* 10: 7. 3) *plocka, afplocka, hämta.* frwktena plokka *RK* 1: *(Albr) s.* 209. 4) *plocka, slita, plundra.* ä huart däner i landet wända sa plockades aff them i alla ända *RK* 2: 8928. — *Jfr* **ut plokka.**

plokkan, *f. L.*

ploma (plomma), *f.* [*Jfr Mht.* bluome, pluome] *äggblomma, äggula.* plemmor aff äggiom *PM* 65. *Jfr* **ägploma, äggia bloma.**

ploma, *f. plommon.* — **plomo kiärne (plomokärne),** *m.* = **plomkiärne.** tak . . . plomokärna *LB* 2: 31.

plomkiärne (plomkärne), *m. plommonkärne.* taka . . . plomkärna *LB* 1: 93. *Jfr* **plomo kiärne.**

plompa (-adhe), *v.* [*Jfr Mht.* plumpfen] — **plompa ut,** *plumpa el. plumsa ned, tungt och med buller falla i vattnet.* the plompade vt som andra hunde *RK* 2: 8971.

pluggadher, *p. adj.* [*Jfr Mnt.* pluggen, *v.*] *eg. försedd med plugg el. pluggar, fäst med pluggar; hopflickad?* win j flaskor gambla oc klabbadha osynliga förstötta oc pluggada *(utres vinarios scissos atque consutos) MB* 2: 24.

plukka, *se* **plokka.**

plumpa, *v. Jfr* **oplumpadher.**

plägha (plagha *Al* 1806. *pres.* **-ar. plägher** *MB* 1: 255; *Iv* 4463; *RK* 3: 3347; *Ber* 259. **pläghir** *Bo* 92, 93, 132. **plagher** *SD NS* 1: 675 (1407). *impf.* **-adhe. plägde** *RK* 2: 354, 2633, 4418. **plegde** *ib* 8028. *part.*

pret. **-adher.** *imperat.* **plägha** *Ber* 251, 259. *refl. pres.* **pläges** *RK* 3: 3351. **pläx** *SR* 5; *Bir* 2: 64), *v.* [*Mnt.* plegen] *L.* 1) *taga sig af, behandla, vårda, betjena, förpläga.* at han hona swa pläghar *(afficiat eam).* at hon ey at enasto forlatir. vtan vyrdhir alla världina ey meer än thräk *Bo* 117. plägha thz (ɔ: örsith) väl mz alla nadhä til vatn ok fodher badhe *Fr* 305. pläghar han thik väl *Fl* 1210. glädz af at the hafdho varit väl pläghadha *(de ipsarum recreatione) Bo* 90. mz klede ok kost the pläghadin wäl *RK* 1: 1298. *ib* 2635, 4250, 2: 2633. *Fr* 1489, 1533. *Al* 356, 1806, 5268. *MD* 167. *ST* 31. *Su* 283. at han them illa skulle plägha *RK* 1: 3928. 2) *betjena med, gifva, lemna, öfverlåta.* at han sin staat ey holla maa vtan the honom till hielpa pläga huar tridie gardh the sielffue ägha *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. hwar sculde androm pläga *(de skulle låta hvarandra njuta)* räth oc lagh *ib* 3: 1614. *ib* 2455. schulle the jnkomme och plege hwar goder man hwat lagh och reth ware *FM* 181 (1504). 3) *egna sig åt skötseln af, befatta sig med.* hertogh fräderik pläghadhe hunda *Fr* 55. 4) *befatta sig med, utöfva, bruka.* pläghadhe . . . nigromanciam *Bil* 592. plägha nakan ondzskap *MB* 1: 135. plägha likamens losta *ib* 189. är thz alt skälika budhit iwdhom, som the idhnadho, oc pläghadho i sinom skirslom *ib* 502. plägha kalz oc gaman *Bo (Cod. B)* 345. rät riddirskap man pläghadhe thäre *Fr* 51. *ib* 53. at plägha tholkin falskan sidh *ib* 658. hon pläghadhe tholka sama iidh *Fl* 596. pläghar lyghn ok skwalder *Al* 2724. forgiptilse monde han tha plägha *ib* 9952. at fölgha hans sidhum ok dygdhom. som han pläghadhe *Ber* 260. *ib* 254, 257. at thu afläggе alla dylsko. the här til pläghadh är *Su* 397. 5) *bruka, nyttja.* cristit folk pläghar tholikt tekn *Bil* 563. ey vilde fatikdomsins älskare thera handa (ɔ: twäfald klädhe oc fodhradh älla nakat owirlöpis älla wtkorlica tilsat) plägha *Bo* 16. at ey jdhnins älla pläghins mange rätte *Bir* 3: 246. 6) *hafva (sexuelt) umgänge med.* the men som ey ville quinnor pläghä *LB* 3: 46. 7) *bruka, pläga, hafva för sed. med inf.* plägha the än swa at öpa *Bil* 368. som jghilbyrst han plägher at göra *Iv* 4463. *ib* 4510. *Fr* 1681. *RK* 1: 92, 1736, 4153. *Bo* 16. folk pläghar þa vm kirkio mäþ liusom ganga *Bu* 8. plägha aldregh fafänger sitia *Ber* 259. *Bil* 851. *KL* 11, 53, 89 *o. s. v. Bo* 14, 67, 92, 93, 102, 132. *KS* 43 (111, 47). *MB* 1: 193. *Bir* 2: 135, 193, 4: 176. *Fl* 1014. *Fr* 1798. *Al* 2376, 2731. *RK* 1: 1248, 3: 3347. *ST* 31. — *med underförstådd inf.* hwi hon var ey vidher kirkio sua dax som hon förra pläghadhe *Bil* 917. *Bo* 93. *MB* 1: 255. — *bruka, pläga. med pass. inf.* thet . . . aarsmot, som plagher hallas vm prestamotit *SD NS* 1: 675 (1407). j tholiche ofuirflödhelicheit . . . plägha gudhlicha menniskio hierta smittas . . . oc hiertans reenleekir . . . han pläghar ther gerna brytas *VKR* 20. — *i förening med en inf. närmande sig en omskrifning af finit form.* alle the som giorde marsken amoth the plägde fleste illa fara *RK* 2. 4418. — *bruka, pläga. opersonl. med inf.* thz plägde altijdh swa förre wara *RK* 2: 354. saa aars plegde ther wara myken snyo *ib* 8028. 8) ? aff them *(fåfänga ord)* koma stundom dröfwilse. misthanka. löse sidhi. ok manga andra odygdhe ok mäst them som eet orent samwit plägher *(för* plaghar *el.* plåghar *och att föra till* **plagha** 4?) *Ber* 259. — *refl.* **pläghas,** *brukas, vara brukligt, vara vanligt.* thz *(att qvinnor sitta till bords med män)* pläghas äkke i them landomen *Bo* 59. thz pläghas nw ij wärlin fast at herra elska tholik last *Al* 2661. — *opersonl.* göris . . . widher säkken en pipa aff trä som widher säkkia pipor pläghas *PM* 13. — *med inf.* naar saa dana ärende pläges ath röra *RK* 3: 3351. pläghas framga *(proceditur)* mz fotomen til kropsins nytto *Bir* 3: 68. — *bruka, pläga. med pass. inf.* annat thz som dödho folke pläghas redhas til grafwa *KL* 317. swa som diur pläghas wtbläsas. som flaas skulu *Gr* 289. *PfN* 137. döra spiken, mz hwilken tiälsens dör plæghadis til stängias *MB* 2: 80. *Bir* 3: 470. skulu twa winder wara j them mwrenom tholika som pläghas at haffuas j tholikom clostrum *ib* 4: 83. — *opersonl.* pläx at giuas herromen huete brödh *Bir* 2: 64. — **plägha vidher,** *utöfva, bruka.* elskogx bragdh han pläghar widher *Al* 170. — *Jfr* **välplägha.**

plägha, *se* **plagha.**

pläghan, *f.* *Jfr* **välpläghan.**

pläghsidh (plechsidh. plecksyd), *f.?* = **pläghsidher.** som gamul plecksyd är ok warit haffuer *SO* 146. epther gamul plechsidh *ib* 205.

pläghsidher (pläxsidher *RK* 3: 260. **pläghsiidher** *ib* 3348. **pläghseder** *SO* 213), *m. plägsed.* huru thz är pläghsiidher *RK* 3: 3348. *ib* 260. *LfK* 93. gammal pläghseder *SO* 213.

plätter (*pl.* **-ir**)? *m.?* [*D.* plet] *fläck (på ögat).* tz drager blodet oc pletterna bort *LB* 7: 204.

plögger, *m.* [*Mnt.* pluk, plok] *Jfr* **träplögger.**

plöghia (plöia *MD (S)* 255. *impf.* **plögde: -is** *Bil* 84. *part. pret.* **plögþer),** *v.* [*Isl.* plœgja] *plöja.* iorþ. som eigh var plögþ älla saþ *Bu* 189. *Bil* 84. — *abs.* äria eller plöghia *MB* 1: 136. *ib* 135, 250. *MD (S)* 255. — *Jfr* **up plöghia** *samt* **oplögdher.**

plöghia, *f.* *Jfr* **aplöghia.**

pódagel (podagell. podegal), *f.?* [*Mnt.* podagel. *Lat.* podagra] *podager, fotgikt.* for podagell *LB* 7: 286. ted hielper for al podegal *ib* 287. brynner podagel heet *ib.* ted läkir podagel *ib* 288.

pokkor (pocker *FM* 375 (1508). **pochker** *BSH* 5: 31 (1505)), *f. pl.* [*Mnt.* pokke] *koppor.* ted hielper . . . for pockor *LB* 7: 298. *ib* 307, 310. *FM* 375 (1508). *BSH* 5: 31 (1509).

polleia (polleya *LB* 2: 57, 7: 152. **polleye** *(ack.) ib* 199. **polleyia** *ib* 3: 76, 8: 42. **poleya** *ib* 6: 284. *med Lat. böjn. ack.* **polleyam** *ib* 7: 5), *f.* [*Mnt.* polleie. *Lat.* pulegium, pulejum] *poleja, mentha pulegium Lin.* pollegium poleya *LB* 6: 284. pollegium thz kallas polleyia *ib* 3: 76. *ib* 2: 57, 7: 152, 199 *o. s. v.*, 8: 42. — **polleio bladh (poleya-),** *n. blad af poleja. LB* 7: 283.

polnisker (polinsker), *adj. Polsk.* norisker rättir, polinsker, bemisker *BtRK* 115 (1436). thette polniske sendebudet *FM* 298 (1506).

polöxe (polyxe *BSH* 3: 46 (1452); *SEG* 114; **-er** *BSH* 5: 273 (1508). **pulyxe: -er** *ib* 63 (1505); *RK* 3: *(sista forts.)* 4844), *f.* [*Fdan.* polöxe. *Mnt.* polexe. *Jfr Eng.* poleax] *pålyxa, ett slags stridsrapen med långt skaft nedanför hvars spets är fäst vid ena sidan ett bredt och kort yxblad, vid den andra en hvass*

nedåt krökt el. ss en halfmåne formad tagg? Jfr Röding, VAH 1: 160. thera polöxer oc pila a thom fräste *RK* 2: 9264. spiwtt och swärd och pulyxer the ey sparde *ib* 3: *(sista forts.)* 4844. *BSH* 3: 46 (1452), 5: 63 (1505), 273 (1508). *SEG* 114. C polöxar *FH* 4: 84 (1499). *Jfr* **hellebardh.** — **polöxa nakke (polöxe-),** *m. den nedanför pålyxans spets befintliga taggen?* the loto them smaka polöxe nacka *RK* 2: 8973.

pompelrut? schal ock engen embetz broder aff guldzsmederne brwcha pompellrwth vppa nagat forgylth sölffuer *SO* 158.

ponen? ladhe her electus ponen en lidhen kosthgerdh (po *är här kanske* = pa; ·nen *skulle möjl. kunna fattas ss en dubbelt suffigerad form af* han) *BSH* 5: 292 (1508?). *Jfr* **han.**

popelsi (popilszie), *f.?* [*Mnt.* poppelsie. *Lat.* apoplexia] *slag, apoplexi.* for ickte werk oc popilszie *LB* 7: 338.

popirsker (*n.* **popirst. popyrst. poperst. popärst. pöpirst. pöpyrst** *SD* 5: 637 (1347). **popirsk** *ib* 6: 131 (1349)), *adj.* [*Mnt.* popersch] *från Poperinge.* IX vlnas poperst wit *SD* 4: 370 (1334). — *n. tyg från Poperinge.* VIII ulnas poperst *SD* 4: 370 (1334). duas vlnas de popyrst *ib* 5: 126 (1342). in . . . duabus peciis pepirst *ib* 154 (1343). vnum par vestium dictum popærst *ib* 370 (1344). tunicam poperst *ib* 573 (1346). *ib* 637 (1347). quod . . . frustum . . . panni popirsk pro octo marcis denariorum in quittancia huius debiti recipi habeatur *ib* 6: 131 (1349). cum totidem vlnis panni pöpirst *ib* 135 (1349). VIII vlnas popirst *ib* 214 (1350, *gammal afskr.*). *BYH* 1: 176 (1372). — *Jfr* **langpopirst.**

pors (poors), *m.* [*Isl.* pors. *Mnt.* pors] *L. pors, myrica gale Lin.* thiokqwistath oc mangqwistadh trä, ther är pors, som myklo höghre wäxer i iorsala lande, än i hallande *MB* 1: 499. poors *(myrtum)* brwthä *SD* 2: 24 *(öfvers.)*. myrtus pors, stampader mz honagh hans oss är goth i öron som verkya, porss är god for blodrwna stötter med ätikia *LB* 7: 146. grön pors stampadher mz ätikio *ib.* sigher mästare plinius at pors är twäskona hwyt ok swart ok then swarthe är bätre *ib* 4: 353. *ib* 2: 32, 42, 4: 350, 7: 5, 11, 243, 8: 43. ferskir pors oc stampadhir wel oc blandadhir mz swrth wiin *ib* 3: 157. thz ööl som wel är brukgit mz pors *ib* 170. *Jfr* **geta pors.** — **porsa blomster,** *n. porsblomma.* af porsa blomstre tha görs olio *LB* 4: 353.

pors brut, *n. L.*

porskiär (-kär), *n. L.*

porslagher, *m. dekokt af pors.* stamper man porslag mz honnogh *LB* 8: 43. drikke porslagh *ib* 3: 170.

porsolia, *f. porsolja, af pors pressad olja.* sigh smöria mz pors olyo *(oleo . . . myrrhino) MB* 2: 182.

porsträ, *n. porsbuske.* mirtus thz är pors thrä *LB* 4: 353.

porstäkt, *f. porstägt, insamling af pors, rättighet till porstägt.* cum . . . mirceto wlgariter dicto porstect *SD* 2: 244 (1297).

porsyrt, *f. pors.* porsyrth er godh ffore blodhrinna *LB* 2: 42.

porta? *f.* = **porter.** at sta vidh thässa licammans oc vidhir thorftinna porto *(för* porta? *portis) Bir* 3: 245.

portanär (*Fl* 1162, 1292, 1296. **porthanär** *LfK* 38. **porthaner** *HSH* 20: 190 (1507). **portener** *RK* 1: 2106. *med art.* **portanärin** *Fl* 1241. **portaneren** *Di* 170. **portenären** *ib* 98 *(de tre sistnämda formerna kunna föras till* **portanäre**). *gen. med art.* **portanärins** *Fl* 1026), *m.* [*Mnt.* portener] *portvaktare.* slog portenären porten till for mik *Di* 98. jder riddere slo hans portener som hans hws gömde *RK* 1: 2106. portanärins herbärghe vith portin star *Fl* 1026. *ib* 1162, 1241, 1292, 1296. *LfK* 38. *Di* 170. *HSH* 20: 190 (1507).

portanäre (*Iv* 4168; *Fl* 1885. *ack.* **portanära** *ib* 1925, 1940. **portanärä** *Iv* 4117. *med art.* **portanäran** *Fl* 1802. *dat.* **poortenära** *RK* 2: 2719. *pl. nom. med art.* **portanerane** *ib* 1: 3789 *(kan föras till* **portanär**)), *m.* = **portanär.** *Fl* 1802, 1885, 1925, 1940. *Iv* 4117, 4168. *RK* 1: 3789, 2: 2719.

portare, *m.* [*Mnt.* porter] *borgare, man af borgerligt stånd.* min fadher . . . en portare war *MD (S)* 279.

portdraghare, *m. bärare som är förbunden att uppehålla sig i en bestämd stadsport.* nar nagra portdragara ffates i sanctj nicolay port *SO* 204.

portelin, *m.* [*Jfr Mht.* phörtelin] *liten port.* följde honum genom thän portelin *Fr* 313.

porter (poorter: poort *RK* 2: 2432; **poorta** *MB* 2: 367. **-ar),** *m.* [*Fnor.* portr, *m. Isl.* port, *n. Mnt.* porte, *f. Lat.* porta] *port.* möta sinom bonda wiþ een port *Bu* 4. at öpnom porte *ib* 133. kom wt at portenum *Bil* 106. lätho sik vp siälfue alle portane *ib* 723. lät op portin *Iv* 4119. haffde portin fore them lukt *RK* 1: 3744. taghar the haffdo portin leest *ib* 3793. *KS* 89 (209, 94). *Fl* 1023, 1026. *Iv* 754, 781, 782, 4167. *RK* 2: 2432. *Bir* 5: 95. *Di* 98, 125. *HSH* 18: 17 (1495). *MB* 2: 367. thz är ekke annath än gudz hws oc himerikis dör oc port *ib* 1: 219. tronna porter skal oplätas nakrom hedhningom *Bir* 3: 188. *Jfr* **adhal-, fälle-, ingangs-, lärn-, lön-, löna-, lönda-, löne-, löns-, paradis-, slots-, stads-, talu-, tiälda-, väruld-porter.** — **porta haldare (-hallare),** *m. portvaktare. LfK* 96. *Jfr* **porthaldare.** — **portavaktare,** *m. portvaktare. LfK* 38.

porthaki, *m. porthake. RK* 3: 4105.

porthald (-haall), *n. vakt vid port.* thet hans porter och dörer haffuä hwar dag standit öpne wthen all porthaall *HSH* 18: 17 (1495).

porthaldare (-hollare: -hollarana *Di* 125. **-hollerre** *ib* 275), *m.* = **porta haldare.** *Di* 125, 275.

portkona, *f.* — **portkonu maþer (portkunu-),** *m. L.*

portluka, *f.* [*Mnt.* portluke] **1)** *porthalfva?* jamsköt eraclius kom til portin lukto sik saman siälfua portlukunar *(lapides portæ) Bil* 723. **2)** = **fälleporter.** vtan adhalport skal wara portluka *(cataracta)* järnadh, tän man må vp ok nidh winda medh järn widhiom, ok å iärnom gångande *KS* 85 (209, 94). jwi portluka skal wara gap å murenom *ib.*

portpikka (*pl.* **porthpike** *HSH* 19: 165 (1506))? *f.? portklapp?* I par porthpike *HSH* 19: 165 (1506).

portstova (-stufwa), *f. portstuga, vid slottsporten befintlig byggnad.* the koma lönlik j portstufwan jn *RK* 2: 2427.

portsystir, *f. klostersyster som tjenstgör såsom portvakterska. Bir* 5: 95.

porttalan (poort talan), *f. prat i porten.* oskäliken poort talan *Bir* 5: 130.

portvarþer, *m. öfver en port såsom försvarsverk anbragt torn?* en staþar aldar cristen stor ok starcar mz hundraþ portvarþom *(portas; Bil* op muradher mz hundrada portuäriom 1020*) Bu* 508.

portväria? *f.?* = **portvarþer.** *Bil* 1020.

posavalk (pasavalk), *n. L.* — **posavalks öl (pasavalks-),** *n. L.*

posi (posse: -a *LB* 7: 56, 207, 325. **pusi),** *m.* [*Isl.* posi; *jfr Isl.* púss] *påse.* en fatök quinna baþ a väghenom en þera föra sin pusa *(sacculum).* han tok pusan ok förþe *Bu* 173. i fatigha konu pusa *GO* 532. the glömde bade säk oc posa *RK* 2: 6201. widher sit bälte bar han altidh en storan pusa medh päningom *Ansg* 247. haff een ärlik posa full ther ij hundradha öra gull *Fl* 1178. lät thz j en pusa *LB* 2: 71. lat thz j en annan posa *ib. ib* 7: 23, 56, 155, 207, 325.

posses (possess), *f.?* [*Lat.* possessio] *besittning, besittningsrätt.* wi . . . anamadom husith oc possess på wastena clostersens wägna . . . wnder myndoga notarii instrumenth *PM* LXI.

poster, *m.* [*Mnt.* post. *Lat.* postis] *post, fönsterpost.* the *(fönstren)* skulu haffua qwämmelika formaa j länkdinne oc ekke wtan ena alin j breddinne mällan postanna *Bir* 5: 45.

postulera (postolera. -adher), *v.* [*Lat.* postulare] *begära, kalla (till kyrkligt ämbete någon som för att erhålla det behöfver dispens från ett kanoniskt hinder).* til biscop war han postolerath *MD* 502.

potapanna, *f.* [*Sv. dial.* pottepanna. *Jfr D.* potte og pande] *upphofsman, tillställare.* ther är erkebisk[op]en och mester henrich . . . pothapanna til *BSH* 5: 93 (1506).

potta (pwtta: -o *LB* 7: 250, 313; *se vidare* **lerpotta. putta: -or** *ib* 310**),** *f.* [*Fdan.* pötte. *Jfr Isl.* pottr. *Mnt.* pot, put. *Fr.* pot] **1)** *lergryta.* stöt lagin aff polleye oc werma i potto *LB* 7: 199. **2)** *ss måttsbestämning: pott (ett särsk. i Danmark nyttjadt mått; jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 282, 287*).* siwdh tz i ena potto vatn *LB* 7: 222. siwd tz saman i twa potthor vatn *ib* 227. *ib* 250, 307, 310, 311, 312, 313. — *Jfr* **lerpotta.**

potter? (*ack.* **poth** *RK* 1: 3634. **poot** *ib* 2917**),** *m.?* [*Isl.* pyttr. *Mnt.* put, putte. *Lat.* puteus] *grop, brunn, afgrund.* löön taker han i helwitis poot *RK* 1: 2917. ther nidre sithia i heluitis poth *ib* 3634.

prakka, *v.* [*N.* prakka. *Jfr Mnt.* pracheren] *besvära, plåga, oroa? preja?* ath the ligghya ok prakke them daglike *BSH* 5: 301 (1508).

prakticera, *v.* [*Mnt.* practicêren] *praktisera, utöfva läkarekonsten.* thetta maghin j bätre sielfwe besinna äh nu är sakt första i börghin practicera *LB* 3: 178.

pram (praam. prom. *pl.* **-ar. -er),** *m.?* [*Isl.* prámr. *Mnt.* prâm] *pråm.* täkta praama och andra baatha leeth han wäl reedha *RK* 3: 277. at göre myn pram och flero skiip rede *BSH* 5: 173 (1507). thet promen er kommen til flots *ib* 255 (1508). *ib* 272 (1508). twa wore fortechte pramä *HSH* 20: 180 (1507). tesse II fortecthä praamer *ib* 182 (1507).

pramfarmber, *m. pråmlast.* concedimus eis . . . duos pramfarmæ de lignis dictis eldibrand *SD* 3: 24 (1311). confero duos pramfarma de dedhvidh id est eldibrand *ib* 27 (1311).

pramperan, *f.* [*Jfr Mnt.* pramperen, *v.*] *dån, gny.* sa myken pramperan the haffua mz basswnor bomber oc monga pipa *RK* 2: 9252.

prang, *m.?* [*Mnt.* prank, -ges] *strid.* satte sik til prang oc kiiff *MD* 389. begynne prang *RK* 2: 2794.

prang, *m.?* [*Jfr Mnt.* prank, -ges, *prål*] *utprånglande, försäljning.* en partt som nedher satther er paa prangh *HSH* 24: 59 (1516). *Jfr* **forprang.**

prang, *f.* [*Mnt.* prange] *Jfr* **hästa prang.**

pranga, *v. Jfr* **utpranga.**

prangare, *m.* [*Mnt.* pranger] *grälmakare, orostiftare. TS* 20.

prebenda (präbenda), *f.* [*Mnt.* prebende. *Mlat.* præbenda] **1)** *daglig portion af lifsmedel som utdelas i ett kloster.* magho the äta . . . aff the prebendo som abbatissan them foreseer *Bir* 4: 100. engin sende andre aff sinne prebendo äller prouento *ib* 5: 136. *Jfr VKR* 3; *Bir* 5: 32. **2)** *underhåll anslaget åt en kanik, prebende.* lata fasta . . . siäx öresland iord . . . vnder hälgä kors prebendo i strenginäs domkirkio, thöm preste som ther nu mässor oc siäla rycht vppe halder, oc swa hans epter komandom som the prebendo sculo hawa til äwerdeligo ägho *SD NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). *ib* 77 (1401), 295 (1403), 296 (1403) *o. s. v.* kendis fore os . . . margit . . . sik wara herra yesmars, som borghare war i lybeko oc sancti martins altare funderadhe i stokholms byokirkio, rätta systerdotter dotter, oc framledhis gaff hon . . . herra häminge . . . allan sin rät ther hon hafde til the prebendone *ib* 27 (1401). hafwer saalt . . . vnder ena prebenda i vpsala domkirkio, then hedherliken herre agher, herre benkt hakanson, kanoker i the samv for:de vpsala domkirkio, x solidos landh jordh *ib* 55 (1401). *ib* 56. är sancti sigfridj prebende lööss her widh wor domkirkie *FH* 7: 67 (1505). kan han icke häden fraan prebenden wara som noget gagn wil vtaff henne haffua *ib. FM* 274 (1506). ey tarffwas göra nokot prästagäl aff tesse hwseno äller präbendo *PM* LXIII. — *Jfr* **proventa.** — **prebendo gardher (prebende gaarder),** *m. prebendegård, till prebende anslagen gård (i stad).* twert ower fran sancte birgittes prebende gaard *BYH* 1: 287 (1512).

prebendat, *m. prebendeinnehafvare.* her iöns eek prebendat i vpsala *HSH* 20: 31 (1506). *SJ* 126 (1444).

predika (prädika), *f.* [*Jfr N.* preika] *predikan. Genom pl. af detta ord ersättes pl. af* **predikan. 1)** = **predikan 1.** tre prädikor *TK* 274. **2)** = **predikan 2.** swa dane mange edre prediker *HSH* 18: 98 (1497).

predika (prädika *Bir* 4: 26, 27; *Ansg* 191. **prädica** *Bu* 138, 397; *Ansg* 191; **-aþe** *Bu* 7, 138, 154, 186; **-aþo** *ib* 150. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe.** *part. pret. n.* **-at** *Lg* 3: 420**),** *v.* [*Isl.* predika. *Lat.* prædicare] **1)** *predika.* huar biscopar scal haua tua präste ok þre diäkna när sik þa han prädica *Bu* 397. thua *(näml. lärjungar)* satte han ther nidher at predika *Bil* 163. *ib* 791. som til koorss tiidelige maa ghange predike

ok annor tiidgerder vpholda *FH* 7: 67 (1505). the seuldo genstan vtfara oc prädica *Ansg* 191. predikadhe mästar arnald j rom a moth klärka giri til thera rikedoma ok gen thera kräselicom lifnadh *Bil* 782. *ib* 830. *Lg* 3: 419, 420. skulu the som predika j tässom renliffnadh wm synnedagher är framsäthia thäs dagxsins läst *Bir* 4: 74. han prädicaþe firi hanom *Bu* 7. *Bil* 794. *Bir* 1: 66. at predika kiättarum *Bil* 831. *Bu* 154, 186. *Gr* 302. kändos eigh än viþ sannan guþ ok guþlekan siþ. som sialuar guþ prädicaþe ok kiände *Bu* 138. predica landeno gudz troo *Bil* 886. han predicadhe syndoghom mannom synda bätring *Bo* 38. hata þöm christum prädicaþo *Bu* 150. þe prädicaþo han sannan guþ *ib*. thu six oc predicas oc äst sannelica miskunnina modhir *Bir* 3: 49. fore nwnnomen prädika lästena wppa theras modhers maal *ib* 4: 26. gak oc prädica gudz ordh for hedhningomen *Ansg* 191. **2)** *förkunna.* the *(domarne)* . . . tala thäk thingh ok predica *(loquuntur placentia)* for mannom *Bir* 1: 193. bödh predica ok lysa *(prædicarent)* then skola wara konungh som dauid hafdhe vtualt *ib* 233. **3)** *predika, tala eftertryckligt.* aldrigh kan thu predika swa thz thu skal thäs mera fa *Iv* 4865. jach will . . . predica sa fasth moth honum och thöm, som the göra moth mik *BSH* 5: 124 (1506).

predika brodhir (predica brodher. prädica brodhir), *m.* = **predikara brodhir.** laa en wnger predica brodher siukir *Bil* 257. manghe brödhir a s. dominici lifnath, som kallas prädica brödher *Ansg* 191.

predikan (prediken. predichen. prädikan *TK* 274. **prädican** *Bu* 7, 8, 185, 186, 206, 511, 519**),** *f.* [*Isl.* predikan] **1)** *predikan.* baþ at han kome tel prädican *Bu* 7. varþ cristen viþ hänna prädican *ib* 511. lestinna predikan *Bil* 796. var the predicanen faghir *Bo* 64. then broder hiit kom haffwer hollidh her i dagh predichen som en dande man *BSH* 4: 336 (1503). *Bu* 8, 185, 186, 206, 519. *Bil* 377, 791, 804, 831, 833. *Bir* 1: 66, 133, 317, 318, 4: 74. *VKR* v. *RK* 2: 6744. *Lg* 999. *TK* 274. **2)** *predikande, tal.* swadene prediken som i oc andre nw haffue fört kring om alt rikit *HSH* 18: 98 (1497). *BSH* 5: 124 (1506). — *Jfr* **kärleks predikan** *samt* **predika,** *f.*

predikare (prädikare *Bu* 139; **-ara** *Bil* 794. **prädicare** *Bu* 397; **-aren** *ib* 7, 8; **-ara** *ib* 206, 521. **prädiichere),** *m.* [*Isl.* predikari] *predikare, predikant.* *Bu* 7, 8, 206. *Bir* 1: 66. vm þän tima var ciprianus biscopar af cartagine mär mästare ok prädicare *Bu* 397. petrus sagdhe swa til paulum: faar i gudz fridh godher predicare *Bil* 107. dyr predikare *ib* 796. beddos . . . cristin predikara *ib* 762. *ib* 790, 829. j prädikara syslo *ib* 794. rättir tronna predikare *ib* 831. äuinneleks lifs prädicara *Bu* 521. cors prädikare *ib* 139. — *bildl.* ath the fa nogen annen prädiichere, som mong ärinde och saker thöm fortälgher, oss till alss inthet bestand *BSH* 5: 402 (1510). — **predikara brodhir (prädicara-** *ST* 267. **prädicärä-** *SD* 5: 565 (1346; *på två st.*), 566 (*på två st.*)**),** *m.* [*Isl.* predikarabróðir] *predikarebroder, Dominikanermunk.* *SD* 5: 565 (1346), 566. *Bil* 832. *ST* 156, 159. then eene wardh een barföta brodhir, thän andre een prädicara brodhir *ib* 267. *Jfr* **predika brodhir.** — **predikara klädhe (prädikara-),** *n. pl.* *Dominikanerdrägt.* *Bil* 799. — **predikara klädhabonadher (predikara klädhe-),** *m.* *Dominikanerdrägt.* *Bil* 796. — **predikara lifnadher (prädikara-** *Bil* 793, 795**),** *m.* [*Isl.* predikaralifnaðr] *Dominikanerorden.* *Bil* 791, 792, 793, 795. gaff sik j predikara lifnad *ib* 829. — **predikara ordin (-orden** *SJ* 56 (1439); **-ordon** *ST* 155, 158, 159. **-ordön** *ib* 385. **prädikara ordon** *ib* 157**),** *m.* = **predikara lifnadher.** *ST* 75, 155, 157, 158, 159, 385. *SJ* 56 (1439). — **predikara stol (predikaro-** *Bir* 4: *(Avt)* 177**),** *m.* *predikstol.* sua som twe predicara stola *(sedes quasi prædicatorum)* varo j korenom *Bir* 2: 89. *ib* 4: *(Avt)* 177. *Jfr* **predik-, predika-stol.**

predika stol (prädikastol: -stolen *TK* 274. **prädikastool** *ib* 270**),** *m.* [*N.* preikestol] = **predikara stol.** nar the gingho aff predika stolen *Lg* 3: 420. *TK* 270, 274.

predikstol (prädikz stol), *m.* [*Mnt.* predikstól] *predikstol.* twå prädikz stola *TK* 274.

prefigurera (-adher), *v.* [*Lat.* præfigurare] *förebilda.* hon *(Jungfru Maria)* är aff patriarche prefigureret oc spadh *Lg* 3: 614. är iomffru maria prefigurerat oc liknat widh then buskan som moyses saa allan loghaude *ib* 616.

prel, *m.* *Jfr* **sadhulprel.**

prelate, *m.* [*Mnt.* prelate. *Lat.* prælatus] *förman, föreståndare, uppsyningsman.* thu äst thinna brödhra förman oc prelate *(prælatus . . . vel rector)* *Su* 70. — *särskildt den (man eller qvinna) som inom ett kloster har myndighet öfver bröder eller systrar.* haff fridh mz prelatom *LfK* 146. göre prelaten äpther sancti agustini radhe, ther han sigher i reglonne til prelatan *ib* 147. prelaten haffwi gärna neffstena *ib.* *ib* 152, 155, 157, 158 *o. s. v.* — *Jfr* swa möklo mer hon *(abbedissan)* är androm fore skipath til prelatam sua möklo athuaktelikare . skal hon göma reghlonna buthordh *VKR* 74. — *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **prelater.**

prelater (prälater. *pl.* **-ar. -er),** *m.* *förman, uppsyningsman.* hafwa . . . afwndh oc hat oc forsmädhilse til sinna prelata *ST* 384. — *prelat, högre andlig (med domsrätt).* j prelatanna wald oc maattan *Bir* 4: 104. prelatanna dom oc ranzsakan *ib.* prelata riddara och swena *RK* 2: 181. *ib* 2305. biscoppe prelata riddere och sswena *ib* 1612. *ib* 1980. bisper oc prelather wåre tha när *ib* 3: *(sista forts.)* 5857. hwar prelather hölth tha sina *(näml. predikan)* *ib* 5861. när biscopana medh prälatomen voro inkomne *TK* 274. af archebiscopenom och flerom androm prälatom *ib.* med prälatena thetta giordhe *ib.* enghen biskop ällar kyrkionnas prelath dirffdhis tik wighia til closters klädhebonat *Lg* 3: 310. wt waldher til en prelat ower alla the kyrkior i thz landh waro *ib* 691. domkirkionas herrar ok prelater *BSH* 5: 16 (1504). then helighe kyrkes prelater *ib* 520 (1512?). *De anf. ställena kunna till stor del föras till* **prelate.** — **prelata döme,** *n.* *prelatsämbete, prelatur.* wphögias j kirkionna werdoghet til stort prelata döme *Su* 261.

present, *n.* [*Mnt.* presant. *Franska* présent] *present, gåfva, skänk.* taca viþ eet litet present *Bu* 514. þät present var eigh sua rikt. at han tok þät for fikt

ib. þolik present höre äke mik: vtan þöm þänna hem älska *(ista munera sunt necessaria his, qui terrena requirunt, ego nihil terrenum, nihil carnale desidero) ib* 206. *Bir* 2: 32.

presentera (presäntera. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* presentera. *Franska* présenter] *öfverlemna, lemna, frambära, räcka.* presänteradhe thz (ɔ: pärmanit) biscopinom *KL* 82. ängillin ther hona *(bönen)* takir oc presentera *(præsentandam)* a högha altara i himerike *Bo* 104. bidhir thin ängil fore thik oc presentera gudhi thina bön *ib* 112. presenteradhe hanum tholika födho som han ath siälfuir *Bil* 601. presenteradhe honom breffwet *Lg* 219. hafwa nakot j händinne at presentera höxsta konungenom *Bir* 1: 318. *ib* 319, 8: 128. presentera *(obtulerunt)* the honum gawor *MB* 1: 246. *ib* 252, 2: 76, 404. tak thäkkelica thässa litla gafwo oc thätta fatika offir. ther thin son thänne litle piltin thik i dagh först presentera *(præsentat) Bo* 9. presentera thet altare eller prebendam thöm clärk os beszt thäkkes *SD NS* 1: 372 (1404). vordho honum margh thusand pund presenterath innirlika *Fr* 2705. honum wardh ther gifwith a mina tro presentereth en starker hund *Al* 4121. strax the *(barnen)* ärw gripne presenteres capitenarenom *PM* 40. presentera sin fanga *ib* 37. — *framställa, föra (ngn) fram (till).* väl matte han hawa sänt til thöm en ängil at frälsa sina thiänara oc presenterat honom thöm hwart han hafdhe vilit *Bo* 220. tha som han presenteras biscopomen *ib* 189. han opreeste lazarum . . . oc presenterade han sinom syst rom *MB* 2: 383. *Bir* 2: 44. *Ber* 208. thu som skulle hela siälanar ok presentera them til mik *(ad me præsentare) Bir* 1: 123. iomfrvna presenteradhos j gudz mönstir *ib* 26. presenteras fore thin domstol *MB* 2: 374. *KL* 378. *Ber* 203. — *föreslå (till ett kyrkligt ämbete).* är vlsby kirkie lööss . . . til huilken i haffua kongxlige retth at presentere en annen gode man *FH* 7: 67 (1505). *FM* 274 (1506). — **presentera sik,** *framställa sig, inställa sig, infinna sig.* presenterade ok beuiste sik konungenom *Bir* 1: 397. then som segh presentera swa vndy annath baneer, än ther han wndhy tyänar *PM* 23.

presenteran (-en), *f.* [*Fnor.* presenteran] *gåfva, föräring.* the honum the presenteren baro *Al* 7676.

presentet (-eet *Al* 7673, 7761, 8765; *på alla tre ställena i rimsl.*)**,** *n.* [*Jfr Mlat.* præsentatæ, *f. pl.*] **1)** = **present.** the sändo honum presenteet *Al* 7673. *ib* 7761. the sändo honum . . . margh vnderlik presenteet *ib* 8765. **2)** *rum, kammare?* tha hon han i presentetith wan *Al* 8270.

pressun, *f.?* [*Mnt.* presûn, pressûn. *Franska* prison. *Jfr Isl.* prisund] *fängelse.* torcular, stokker vel pressun *GU* 2. the kastadho han j thera presswn *ST* 383.

prestaf, *se* **pristaf.**

prester, *se* **präster.**

priar, *m.* = **prior.** *SD NS* 1: 244 (1403), 245. medh renliuis mannom priarenom oc brödhromen i eskilstwna *ib* 140 (1402). priaren oc brödhrenä *ib. ib* 139 (1402). nykilin . . . anduardhadhe sancte patricius priarenom j the samo kirkione til gömo *Pa* 10. *Lg* 3: 383. *LfK* 31. *Några af de anf ställena kunna föras till* **priare.**

priare, *m.* = **prior.** priare i cistersiensi limnadh *Bir* 1: 38. priare i sightuna *Lg* 8: 382. *SD NS* 1: 243 (1403). *Bir* 1: 355. *ST* 395. — *provinsialprior (inom Dominikanerorden).* brodher pädher aff sancte dominici orden priare öffuer provinciam dacie *Lg* 3: 357. — *Jfr* **subpriare.**

prighiza (prighisza), *f. priorinna?* syster katerina, abbadissa i gudhem, syster cristina prighisza ok alth conuentit ther sama stadh *SD NS* 1: 230 (1403).

prikker? *m.?* [*Jfr Mnt.* pricke] — til prikka *(sannolikt bildadt efter ett Mnt.* to pricke*), till pricka, noggrant.* ath thee benämpne eder tiiden saa til prikke *BSH* 5: 213 (1507).

prim (priim), *n.* [*Isl.* prím. *Mnt.* prime. *Lat.* prima *sc.* luna *el.* hora] *L.* **1)** *nymåne.* tha är prim oc ny som för *MB* 1: 63. thet gör i mars månat j första prim *MD* 428. — *månad.* tionda dagh thässa prims *(mensis hujus) MB* 1: 307. fiortanda dagh thässe prims *ib. Jfr* **prima.** **2)** *den förste timmen på dagen el. kl. 6 f. m., den andre af de s. k. kanoniske timmarne; äfven det som lästes el. sjöngs vid den gudstjenst som hölls vid denna tid.* thz som giordhis i threm tidhomen som är ottosangx tidhinne. priim oc terz ok alt til sextam *Bo* 183. *ST* 167. tha primit siongx *ib* 197. byriadho priim först aff daghenom ok ther näst aff ware fru *KL* 84. byria primit *ib. Bir* 5: 70. til prim oc alla andra smaa tidher *ib* 52. — **prims tidh,** *f.* = **prims time.** *ST* 173, 174, 526. — **prims time (-tyme),** *m. den förste timmen på dagen, kl. 6 f. m.* vm prims tymä *SD* 5: 564 (1346). *KL* 205. *Bo* 191. var dödhir for prims tima *(ante primæ decantationem) Bir* 3: 4. salmane kwngöra os prims thima *(horam diei primam) Ber* 140.

prima, *f. eg. nymåne; månad.* tionda dagh thässa primu *(Cod. A* prims 307*) MB* 1: *(Cod. B)* 554. *Jfr* **prim.**

primate? *m.* [*Lat.* primas, -atis] *primas, den förnämste andlige i ett land.* ther forböz allom primatom nokot taka älla kräfuia for pallium *Bil* 734.

primsigna, *se* **brimsigna.**

prior (*pl.* **-ar**), *m.* [*Lat.* prior] *prior, förman inom ett kloster el. samfund af munkar. FH* 4: 42 (1455). klostersins prior *KL* 32. thenne prioren *LfK* 34. abota priora eller brodra i för:ne orden *DD* 1: 207 (1508, *eft. nyare afskr.*); *de båda sistn. ställena kunna föras till* **priore.** *Jfr* **subprior.**

priore, *m.* = **prior.** swa som iak hördhe aff hans priora *KL* 16. wi haffwom alla dagha hafft [tik] . . . som wan forman oc priora *Lg* 8: 453.

priorissa, *f.* [*Mlat.* priorissa] *priorinna. SD NS* 1: 162 (1402). *RK* 2: 7423. *Bir* 5: 26, 71. *Ber* 63.

pris (priis. prijs *RK* 2: 1619. **priss. priiss),** *m.* [*Isl.* priss. *Mnt.* prîs. *Franska* prix. *Lat.* pretium] **1)** *pris, täflingspris, segerpris, vid tornering vunnet pris.* (ski)pte gerna mz til gafwm som mannin beddis som var haluan priis ok päninga som han kunde winna *Bil* 732. han fic þäs daz *(för* dax*)* pris allan ensamen *Bu* 24. man gaff them ther priis badha *Fr* 1710. then priis van han a badha sidha *ib* 1873. *ib* 1754. — bära (fa) pris (prisin), *vinna seger i strid, bortgå ss segrare.* the vilde tho badhe prisin bära aff thän

priis *(trol. att ändra till* lek, *ss Cod. B har)* the hafdbo thärä *Iv* 4948. hwargen haffde priis aff annan *Di* 153. see hwilken prisen far *ib* 93. **2)** *pris, hedersrum, företräde.* hwar thera gaff hin annan priis *Iv* 5153. hwar thera vil andrum prisin gifua *ib* 5156. — bära (hava) pris (prisin, höghra pris), *hafva företräde, vara bättre, vara den förnämste el. bäste.* thz iak hafuer nakan priis for idher *Iv* 5202. han höghre priis väl bär ther sigher ower hin annan far *ib* 1208. man sagde at han prisen baar *RK* 1: 913. bland dande quinnor bar hon pris *ib* 2: 2925. **3)** *ära, berömmelse, beröm, pris.* fore thenna stora sigher oc priis . . . wiliom wi alla gudha priisa *Al* 9785. han slo thän riddara vtan priis *(på ett sätt som ej tillskyndade honom ära, d. v. s. på ett skamligt el. nedrigt sätt) Fr* 970. aldre mere priis han van *ib* 552. alt ridderskap vtan herra wiis winna aldre nakan priis *Al* 4238. huart got kläþe ok väl litat hauar sit lof. tel bätra ok bätar litat kläþe kombar fram. þa hauar þät pris siþan änsamet *Bu* 49. äru . . . alle hälghe män got lof värþe. vtan iohannes baptista hauar ensamen ii sinom lifnaþ en pris for allom hälghom *ib.* sanctus petrus hauar mere pris for androm apostolis *ib* 100 *(de båda sista ställena skulle kunna föras till* **2)**. är werder pris bära *PM* XXVI. alle men gaffuo honom priiss thz han var en erligh herra *RK* 1: 235. — *med gen.* þäs. vi scolum gifwa gudhi thäs priis at han ma mera göra en vi (vitom) *Bil* 760. konungin gaff honom thes pris at han war bodhe klok och wis *RK* 2: 259. *ib* 1619, 3067, 5086. the gaffuo thy (ɔ: hooff) tess priis ok looff the haffdo ey seet eth vänare hooff *ib* 1: 1818. the matto wäl badha haffua tess priss at gud haffde them mykin vänlik giwit *ib* 595. thäs hafua the badhe priis ok ära *Iv* 1966. — *pris, lof, lofsägande.* mz mykin priis oc lofsang *Lg* 93. **4)** *härlighet, ståt, prakt.* mik thokte thz vara swa mykin priis rät som iak vare ij paradiis *Iv* 438. the höghtiidh burdhis nu mz priis *ib* 1554. rikitza wart hänt mz mykin priss *RK* 1: 636. konung birger kronadis thäre mz mykin priis ok digher ärä *ib* 1821. hiöllo ther genstan bryllop mz konungxligh priis oc äro *MB* 2: 253. ther a eet hus var bykt mz priis *(rikr kastali) Fl* 722. palaz . . . skinande fast mz priis ok ära *Al* 2863. **5)** *det som medför ära, prisvärd handling, förtjenst.* thz är pris pa halan is ga thz man ikke faller *MD (S)* 222. — *prisvärd egenskap el. beskaffenhet, förträffliget, förtjenst.* the samma kälda hon hafuer een priis *Iv* 354. borgh konstelik bygdh mz storom priis ok mykle dygdh *Al* 4440 *(kan föras till* **4)**. — *Jfr* **sighers-, skolapris.**

prisa (priisa. prysa. -ar, -adhe, -adher. *impf.* **priste** *MD* 449**),** *v.* [*Isl.* prísa. *Mnt.* prisen] **1)** *värdera, uppskatta, skatta i värde lika (med).* man prisadhe thz vith land ok fäste *Fl* 539. *Al* 7688, 7764, 10546. han *(ädelstenen)* var prisadher fore digher pant *Fr* 164. eet bälte hafdhe hon om sik ther prisath var för mykil rikt *ib* 358. **2)** *förhöja, gifva ökadt värde åt.* om oc herra *(för* om var herra*)* stwndhom senkar, oc fram dragher sina gaffwor, j thy prisar han them oc ey nekar *LfK* 62. **3)** *prisa, lofva, upphöja.* vars härra fözla prisas eigh at eno ii biblia *Bu* 62. papias . . . prysa han dighirt mz dyrom ordom *Bil* 248. thz the matto lowa ok prisa *Bo* 122. *ib* 38. *Bir* 3: 57, 407. *Su* 135. hoffwerk han mer priste *MD* 449. iak vil . . . thässa godha riddara prisa *Iv* 5212. thäs wil iach idher prisa *ib (Cod. B) s.* 359. fore thenna stora sigher oc priis fore thinne lykko oc hiärtath wiis wiliom wi alla gudha priisa *Al* 9787. thz iak thik lofwar oc prisar här *ib* 9774. the prisa mik fore een froman man *Fr* 520. *RK* 2: 8840. herra lielin ther prisath var een riddar fin *Fr* 2760. lata thik prisas äro fullan *Bir* 1: 398. the prisade *(upphöjde, uppstämde)* alle hans loff *RK* 2: 3065. — **prisa sik,** *berömma sig.* the prisa sik ok rosa aff thy at the kunna laghin *Bir* 3: 27. — *Jfr* **beprisa, forprisadher.**

prisan (priisan *Su* 11**),** *f. pris, lof.* ophögde thu hans hälgasta pino loff oc prisan *Su* 179. *ib* 11, 135, 199, 337, 342, 343.

prisare, *m. beprisare, lofprisare. Bir* 4: 56. *LfK* 77.

priseliker (*pl. n.* **-likin** *Su* 342**),** *adj.* [*Mnt.* priselik] *prisvärd.* priselikin thing *Su* 342.

prisfulder (priis-), *adj. prisande.* tässen priisfulla ordhen *MB* 2: 92.

prishet (priisheet), *f. ära, utmärkelse.* ynnan striidh stoor priisheet bar *RK* 3: 6.

prislika (-lik), *adv.* [*Mnt.* priseliken. *Fnor.* prísuliga] *prisvärdt, berömligt, ärofullt.* sik prislik regera *MD* 449.

pristaf (priistaff. prestaff), *m.* [*Ryska* pristav] *tjensteman som i Ryssland å regeringens vägnar ledsagar främmande sändebud.* at . . . iach *(den Ryske höfvidsmannen på Nöteborg)* skulle paa var store forstis vegne giffue them *(de Svenska sändebuden)* leigde breff, fordhenskap, priistaff och frij fortärningh fran raan tiil nöteborgh och fran nöteborgh tiil nogardh *FM* 573 (1513). the skule haffua frij vägh, fordhenskap, pristaff och fortärningh *ib. ib* 665 (1517), 667 (1517). stoodh oss open een frij vägh och prestaff *HSH* 22: 46 (1493).

privat (prywath. priweth. prirueth: -ethet *Lg* 335**),** *n.* [*Mnt.* privât, privêt. *Mlat.* privatum] *privet, hemligt ställe, afträde.* kastadho the hänna likama nidher i eth orenasta priweth *(cloacam) Lg* 334. *ib* 335. sprwngho nidher i jllalwktandis prywath *ib* 3: 391.

proba, *f. fängelse (i ett kloster).* proban ällar mörkestwffuan i andeliko clostre *LfK* 115. *ib* 116, 120, 156.

probera (-ar, -adher), *v.* [*Mht.* probieren. *Lat.* probare] *pröfva, probera, undersöka.* thz *(myntet)* probera *SO* 156. före thet *(silfret)* til bergsfogothen och teknmestaren, ath han thet proberer *DD* 1: 142 (1489, *eft. afte. hos Langebek*). ath han ma wyke böye och probere silffweridh *ib.* — *probera, göra försök med.* hwath som hälsth febris thz är probera thetta *LB* 9: 118. — *probera, genom erfarenhet bekräfta.* hau *(drycken)* er god for brwtfal, oc tz er proberet *LB* 7: 331.

proces (process *Lg Manfr* 286**),** *f.?* [*Jfr Mnt.* processie. *Mht.* process. *Lat.* processio] *procession.* saa han inkomma en skön process aff jomffrwr *Lg Manfr* 286. *RK* 3: *(sista forts.)* 4961.

profit (profiith), *n.* [*Mnt.* profit. *Franska* profit] *profit, fördel.* for siith egith snarlige forgengeligit profiith och gagn *HSH* 18: 4 (1494).

prokurera, *v.* [*Fnor.* prokurera. *Lat.* procurare] *besörja, bestyra.* ath the thet skula fly procurera pyntha stykka forswara vt kräwia oc wtkräwia latha *FH* 3: 67 (1445). — *bidraga, vara behjälplig? med prep.* til. wi . . . skolom . . . ingelwnd ther til procurera *(procurabimus)* radh samtykkio giffwa ath han i swa mattha koras *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

prophesia (-adhe), *v.* [*Jfr Mht.* prophêzien. *Mlat.* prophetare, prophetizare] = **propheta.** prophesiade oc spadho *Lg* 3: 616.

propheta (-adher), *v.* [*Mlat.* prophetare] *profetera.* äpte thy som prophetat oc foresakt var *Bo* 164.

prophete (*pl.* **-ar. -er** *Lg* 3: 585)**,** *m.* [*Mnt.* prophête. *Lat.* propheta] *profet.* mäþ . . . allom hälghom patriarcom ok prophetom *Bu* 14. änkte wyrda hwat prophetana spadho *Bil* 536. äpte thy som prophetin spadhe *ib* 859. een annar prophete saa ena brennande gryto *ib.* sagdhe gudh mz prophetanum *ib. Bir* 1: 135, 308, 2: 86. *Lg* 293, 3: 585, 586, 588, 591, 614.

prophetera (-adhe), *v.* [*Mnt.* prophetêren] = **propheta.** *MB* 1: 12.

propheterirska (propheteriska), *f.* = **prophetissa.** *MB* 2: 336.

prophetissa, *f.* [*Lat.* prophetissa] *profetissa.* en prophetissa, thz är en spaqwinna *MB* 2: 78. *Lg* 3: 240.

protestering (protesterijngh), *f.* [*Jfr Mnt.* protestêren] *offentligt betygande, försäkran.* aff then protesterijngh, ider herredöme nw giorde i westerarss, ath i ingen wylle lathe förarge, ther öffuerbödigh ware stande ider tyll swars och retthe *BSH* 5: 556 (1516).

prova, *se* **pröva.**

provaste (proaste), *m.* [*Isl.* prófasti] *L.* **1)** = **provaster 2.** göre skäppu byug prouastanom *VGL II K* 39. **2)** = **provaster 3.** meth waars proasta . . . radh *SD NS* 2: 226 (1409); *kan föras till* **provaster.**

provaster (prouast *SD* 6: 169 (1350). **prowest** *BSH* 2: 221 (1425); **-esten** *ib*; **-este** *ib.* **prouester** *Bil* 652. **prowster** *VAH* 24: 320 (1422). **proghuster: -usten** *SD NS* 2: 153 (1409). **proguster: -usten** *BSH* 5: 114 (1506). **progusther: -usthin** *ib.* **progwster: -wsten** *ib* 210 (1507). **progister: -isten** *ib* 382 (1510). **progisther: -isthen** *ib* 383. **proguisther: -isthen**(?) *FM* 614 (1514). **progoster: -ost** *SD NS* 1: 315 (1404); **-ostens** *ib* 106 (1402). **proaster** *L.*; **-ast** *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*), 415 (1405), 2: 226 (1409); **-asta** *BtRK* 151 (1449, *orig.; på två st.*). **proasster: -assten** *BSH* 5: 81 (1506). **proest** *BSH* 2: 39 (1396). **proster: prostawreth** *SD* 5: 55 (1341); **prost** *ib* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*), NS* 1: 156 (1402); **prostins** *ib* 161 (1402). **prosther: prosthens** *BSH* 5: 128 (1506); **prosthen** *ib* 568 (1517). **prooster: proostens** *SD NS* 1: 296 (1403). *gen.* **-ar,** *se ssättn. och jfr äfven* **provaste.** *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* prófastr. *Mnt.* provest, prôst. *Lat.* præpositus, propositus] *L.* **1)** *föreståndare, höfding.* j danmark war een prouaster *(præpositus)* franuändir gudhi *Bil* 867 *(ehuru den Lat. textens præpositus otvifvelaktigt har här angifna betydelse, har dock den Svenske öfversättaren, som återgifvit det med* prouaster, *kanske fattat ordet i bem. domprost el. kontraktsprost, i hvilken händelse detta ställe bör föras till* **2** *el.* **3**; *jfr G. Storm, Monumenta historica Norvegiæ s.* 136*).* — *föreståndare, förman (inom kyrkan).* lydhin idhrom prowastom *(præpositis) Ber* 66. war thän phinees som en prowast *(præpositus)* j gudz hwse *MB* 2: 135. **2)** *præpositus cathedralis, den som under biskopen innehar främsta rummet bland kanikerna och står i spetsen för domkapitlet, domprost.* han vardh kanunkir ok kanunka prouastir *(a canonicis subprior ordinatur) Bil* 793. en provastar . . . räþ allom biscops ämbitum sua väl . . . at äfte biscopen döþan vildo han alle biscop välia *Bu* 28. en prouester *(præpositus cujusdam ecclesiæ)* . . . la iij ar a siengh j soth *Bil* 652. brynnolf proest i skara *BSH* 2: 39 (1396). prouast mattis *SD* 6: 169 (1350). herr mattis prouastin *ib* 170. *ib* 168 *(öfvers. fr.* 1441*).* prowastens akir *ib NS* 1: 295 (1403). *ib* 296 (1403), 2: 153 (1409). *BSH* 2: 221 (1425), 5: 81 (1506), 128 (1500), 382 (1510), 383. — *i ortnamn.* iuxta agrum dictum prostawreth *SD* 5: 55 (1341). — *Jfr* **domprovaster. 3)** *præpositus ruralis, förman för presterna och biskopens ombud inom en viss del af ett biskopsdöme, prost, kontraktsprost.* dwäle ey the kirkiostyrara älla prowasta ok andre at kungöra thz sinom höghra formannom oc biskopom *Bir* 3: 343. prowaster i wernamo *SD NS* 1: 85 (1401). incighle . . . herra pädhers kirchioherra i swnde oc prowast i ydhre *ib* 91 (1401). insigle . . . herra mattissa i biärghom, progostens i synderbo *ib* 106 (1402). *ib* 315 (1404). herra hanus, prouaster i alsidhum *ib* 168 (1402). herra andris, proast i widbo *ib* 2: 226 (1409). *ib* 1: 156 (1402), 161 (1402), 304 (1403, *gammal afskr.*), 415 (1405). *VAH* 24: 320 (1422). *BSH* 5: 114 (1506), 210 (1507), 568 (1517). wij proasta, domara, och allmogans menigheit i gotlande *BtRK* 151 (1449, *orig.*). *Jfr* **lands provaster.** — **provasta bol (provastu-),** *n. L.* — **provasta döme (prosthadöme),** *n.* [*Fnor.* prófastadœmi] *prostsyssla, förvaltning af prostsyssla.* biskopens räkinskapit *(för* -ir*?)* aff aboo vppa tha *(utgår?)* prosthadömet *FH* 3: 66 (1445). — **provasta gardher (progoste-),** *m.* [*Fnor.* prófastagarðr] *prostgård, prestgård som innehafves af en kontraktsprost.* ath legre sig i lywngby i progostegardhen *BSH* 5: 115 (1506). — **provastar gipt (prouästärgift** *VGL I Br* 1. **prouastergipt. prouasta gift** *VGL II K ind.* 39, *kap.* 37**),** *m. L. årlig afgift (i spannmål) som (i Vestergötland) utgick till domprosten. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 298. modium prepositi qui dicitur prouastergipt jn wazbo *SD* 2: 181 (1294). *Jfr ib* 248 (1298), *NS* 1: 164 (1402). — **provasta hätta (proastahetta),** *f. prostmössa. ss ortnamn.* cum agro dicto proastahetta *SD NS* 1: 627 (1407, *gammal afskr.*). — **provasta pänninger (proweste päninger. prouastopäninger. prostapänninger),** *m. afgift i penningar till domprosten.* cum . . . super quodam censu annuo, dicto prostapænning, inter . . . nicolaum, prepositum strengenensem . . . et inhabitatores prouinciarum silbohundare et akirbohundare . . . questio verteretur *SD* 6: 51 (1346). de quodam censu dicto prouastopæning, quem incole et inquilini in silbo et akerbo hundaris prepositis strenginensibus

soluere consweuerant *ib NS* 2: 867 (1414). vm then proweste päning swa som är twe peninge af hwar man i forscrifne hundar (ɔ: silbohundare oc akerbohundar) som prowesten bethis oc rät mener til haue *BSH* 2: 221 (1425). *Jfr SD* 1: 305 (1244), 306 (1244-55). *Jfr äfven* **male** *och de under detta ord anf. SD* 5: 304, 305.

provent, *f.?* = **proventa 2.** fore . . . älitzsa nielsdotthers prouent och met gyffth *FH* 5: 53 (1468).

proventa (prowänta: -o *Lg* 999. **prouente** *VKR* 73, 75**),** *f.* [*Isl.* próventa, próvenda. *Mnt.* provende. *Franska* provende. *Mlat.* provenda, *bildadt af* præbenda *under inflytelse af* providenda] **1)** *daglig portion af lifsmedel som utdelas i ett kloster.* allom scal gifuas liika godh prouenta höghbornom som laaghbornom *VKR* 16. halfua prouentor *ib* 37. ath the *(systrar och bröder i klostret)* hafuin syna vissa prouento oc jngiäld *ib* 75. hänne prouente j maat oc dryk gifuis fattiko folke *ib.* skal hon . . . hafua första capituls daghin prouento som andra syster oc om fredaghen vari hänne prouente watn oc brödh *ib* 73. *ib* 21. *Bir* 4: 28, 31, 5: 136. *ST* 475. — *i allmh. daglig portion af lifsmedel, dagligt underhåll.* han *(biskopen)* tok til sik een fatikan man oc satte han j sith hws, oc lofwadhe honom daghlika gifwa sina prouento *ST* 314. *ib* 315. **2)** *underhåll el. underhållskostnad i ett kloster, afgift som erlägges vid någons inträde i ett kloster för att betäcka kostnaden för underhåll i det samma.* til enna fatika iomfru ingift oc prouento i thy sama klostre *SD NS* 1: 580 (1406). *ib* 201 (1402), 275 (1403), 369 (1404). *FH* 5: 33 (1465). giff them i clostir, oc iak wil lösa thera prouento *Lg* 3: 24. giffua hundradha ducata for thera prouento *ib. ib* 25. sighiandis honom haffua mz falskhet trughat the iomffrwna jn i theras closter, wtan prowento oc gaffwor *ib* 67. *LfK* 152. **3)** *underhåll anslaget åt en kanik, prebende.* ränte han sins ämbitis ok prouento *Bu* 29. til þe prouentu vi hawum gyort i kalmarnom *SD* 5: 566 (1346). ena prowento innan lyncöpungs kirkio . . . aff mino godze at göra *BSH* 1: 165 (1376). *SD NS* 1: 78 (1401), 377 (1404). vider sancti nicholai prouento aker *ib* 157 (1402). at iak . . . gifuer . . . eet marklandh jordh . . . vnde the prouento ok prebendam, som . . . greghers germundason . . . foordhom giordhe i vpsala domkirkio *ib* 405 (1405). han skipte prestom kirkior oc prowänto j rom *Lg* 999. — *Jfr* **prebenda.** — **provento kanna,** *f. kanna afsedd för dryck som utdelas åt dem hvilka tillhöra ett kloster.* nw äst thu rik wordhen, som synes i manghom dyrom tingom, bokom psaltarom, bandhom kniffwom oc twa prouento kannom *LfK* 142. — **provento präster,** *m. prest som innehar prebende. Urk. fr.* 1399 *(enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe).*

prudher, *adj.* [*Isl.* prúðr] *härlig, ståtlig.* then gudh skeen honum mykith prwdh *Al* 2153. stiärna prudh *MD (S)* 221.

prustan, *f.* [*Jfr Mnt.* prûsten, *v.*] *nysning. ST* 32.

prydha (prygdha: prygdhis *Bir* 3: 381. **-ir, -de, -der),** *v.* [*Isl.* prýða] *pryda, sira.* mz thwem naglum lät hon prydha sins sons hiälm *Bil* 87. oppa eno palacio . . . pryddo mz alle äro *ib* 915. thässin diurin varo ikke tilsat oc pryd mz forgyltom betzlom oc sadhlom *Bo* 165. hulke sik pryddo mz fanyttom prydhilsom *KL* 123. prydde hon sik mz dyrom stenom *Lg* 3: 481. han prydhis ok klädhis mz fäghirsta klädhom *Bir* 3: 126. *ib* 125, 381. *Gr* 303. eet fiko trä faghirt oc pryt af löfweno *(de foliis) Bo* 158. mz hwat store wmhughxan thu prydher thin krop *Lg* 3: 481. kämde oc prydde . . . sit haar *KL* 125. at prydha wart hws *Bir* 1: 295. prydha siälina *ib* 293. kar som vtantil är pryt oc syluerat *ib* 3: 96. *ib* 386. mz sins värdhelikhetz prydda klädhabonadh *(ornatu) ib* 26. prydde mz goþom siþum *KL* 132. pryd *(sirliga, granna)* ordh *MP* 1: 151. — *Jfr* **beprydha,** *samt* **fagher-, o-prydder.**

prydha, *f.* [*N.* pryda] *heder?* ottosangh är almosogangh ok mässan hon är prydha afftonsa[n]gh är spot ok hadh hwar som thz vil lydha *GO* 509.

prydhe, *f.* [*Isl.* prýði] *prydnad, heder, utmärkelse?* lagdhe wridhin gulring ower hans hals, som i them äwom war mykin prydhe *MB* 1: 239.

prydhelika, *adv.* [*Isl.* prýðiliga] *prydligt.* prydhelika klädde *Lg* 3: 189.

prydheliker (n. -liket *Lg* 3: 194. *pl. ack. n.* **-liken** *ib* 395**),** *adj. härlig, ståtlig, präktig, prydlig.* mz storom skara aff prydhelikom iomffrum *Lg* 332. eth prydheliket cappal *ib* 3: 194. prydeliken klädhe *ib* 395. aflagdhe hon . . . allan sin prydhelica skrudh *KL* 326.

prydhelikhet, *f. prydnad, prakt.* hyöldho the henne mz stor prydilse, i dyrastom klädhom, oc til läggiandis gul oc dyra stena, oc alt thz härlikhet oc prydhelikhet war *Lg* 3: 480.

prydher, *adj. höfvisk, sedesam.* thit prydha *(composita)* lifwirne *Bir* 1: 390.

prydhilse (prygdhilse *Bir* 2: 94, 107, 3: 183. **prydhelse** *KL* 125**),** *n. pl.* **1)** *prydnader.* vtan . . . al prydhilse *Bo* 1. fanyt prydhilse *ib* 35. klädhin oc al annor prydhilse *Gr* 286. *ib (Cod. D)* 380. *KL* 123, 125. *Bir* 1: 94, 310, 389, 2: 94, 3: 125, 278, 386, 475. *MB* 2: 94, 95. — *prydnad, skönhet.* siälinna prygdhilse oc fäghrind *Bir* 2: 107. *ib* 3: 183. — *prydande, prydnad.* vari thätta til gudz altara ämbite oc prydhilse *Gr* 303. **2)** *hedrande?* bödh chusaron at gifwas skulle til sinna afgudha prydhilse oc dyrkan hwite yxn oc hwite bukka oc hwite hästa *Gr* 264. — *Jfr* **dyghdha-, hals-, hovudh-, hovuds-, hoghtidhis-, qvinno-prydhilse.**

prydhning, *f.* **1)** *prydande.* vm prydhningh mz wtlänsko läddhre *SO* 13. **2)** *prydnad, prakt.* lata thina prydhning ok glädhi wmskiptas *Lg* 3: 482. — *Jfr* **kirkio prydhning.**

prysker (prytzker: -a *RK* 1: *(sfgn) s.* 191**),** *adj.* [*Mnt.* prûsch] *Preussisk. RK* 1: *(sfgn) s.* 191, 2: 30, 37. *HSH* 19: 167 (1506).

prädika *o. s. v., se* **predika** *o. s. v.*

präs (press *Bir* 2: 292. *gen. med art.* **pressins** *ib* 3: 446. *pl. dat. med art.* **pressomen** *Gr* 302**),** *m.* [*Jfr Mht.* presse. *Mlat.* pressa] *press.* han pina them j allom limom swa som j trangom präs *Bir* 1: 180. *ib* 160, 161, 340, 2: 100, 3: 443, 445, 446. — *oljepress.* enkte wtflöt aff olionne aff prässenom *KL* 46. — *vinpress.* när pressomen. mit i vingardhenom *Gr* 302. enna handa vinbär är sua starkt at thz vinit ther j är

gaar vt vtan press *Bir* 2: 292. — *Jfr* **olio-, vin-präs.**

prässa (pressa *Bir* 1: 160, 161; **-as** *ib* 3: 217; **-at** *ib* 1: 135. *imperat.* **presa** *LB* 8: 41. *part. pret.* **-adher), v.** [*Jfr Mht.* pressen. *Lat.* pressare] **1)** *pressa, sammanpressa.* hans köt war pressat swa som j viinpräs *Bir* 1: 135. sätia mik j präs ok saman thrängia ok pressa starklika *ib* 160. *ib* 161. **2)** *pressa, afpressa, utpressa.* presa vel watnet aff honnom *LB* 8: 41. — *bildl.* thässe ordhin äru suasom olea thy skulu the . . . vt thwingas oc pressas *(exprimi)* . . . aff afwndz siukom *Bir* 3: 217. — *Jfr* **pärsa.**

prässan (pressan), *f. pressning.* um nager *(näml. skräddare)* framkomber medh thz som forbrent är j pressan *SO* 114. *Jfr* **pärsan.**

prästbrodhir (prest- *FH* 4: 42 (1455)), *m.* [*Isl.* prestbróðir] *prestbroder, prestvigd ordensbroder, munk som är prestvigd. FH* 4: 42 (1455). *PM* LXV. *TK* 270.

präster (prester. *gen.* **prest** *Bil* 409. *med art.* **prestins** *MB* 1: 361, 371. **prestens** *SD* 4: 597 (1338), 5: 565 (1346). *pl.* **-ir. -ar: prestane** *Bir* 1: 148; *MB* 2: 9), *m.* [*Isl.* prestr. *Mnt.* prêster. *Lat.* presbyter] *(kristen) prest. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), 562 (1346), 563, 565, 566. fyrst vighis hwar hostiarius swa lector sidhan exorcista. swa acolitus sidhan subdiaconus swa dyaconus swa prester *Bil* 465. sa hon präst klädan ok diäkn ok subdiäkn *Bu* 11. huar biscopar scal haua tua präste ok þre diäkna när sik þa han prädica *ib* 397. thre hans systir syni varo mz hanom *(den hel. Sigfrid)* . . . en var prestir *(sacerdotis fungebatur officio)*, annar messodiekn, thridhij subdiäkn *Bil* 845. thok opta wars herra likama aff prest älla biscops hände *ib* 409. bödh at preste skuldo mz witnom wighia wars herra licama oc hältzst biskopa *Lg* 999. onde preste *(sacerdotes)* äru gudz for radare ok ey hans preste *Bir* 1: 143. nar prestin *(sacerdos)* gaar til altarit *ib* 148. prestene hulke som skuldo wara mine thiänara *ib* 154. the som sighia . . . the preste *(presbyteros)* som äru rättelica vigdhe ey vara sanna preste *ib* 3: 250. at prester mogho ängaledhis vara j hionalaghi *ib* 251. giua allom prestomen *(clericis et presbyteris)* orloff at vara j hionalaghi *ib* 252. at cristne preste *(sacerdotes)* lifdhe j kötlico hionalaghi *ib. ib* 253. leekman eller präst *RK* 1: 4322. prestens brodhyr *SD* 4: 597 (1338). — *Judisk prest.* nadab oc abiw prester aarons sönir *MB* 1: 358. skal prester offra gudhi *ib* 361. präste skulo wara renfärdhoghe oc hälaghe sinom gudhi *ib* 369. naar j seen . . . prestener aff leui släkt archena bärandis *ib* 2: 8. prestener giordho som budhit war *ib.* matathias war prester j iwdaska laghom *ib* 223. prestine aff galilea *KL* 397. aaron är idher biscoper oc högxste prester *(öfverste prest) MB* 1: 404. *ib* 370. — *hednisk prest. Bu* 203. — *prestämbete, ställning ss prest.* han *(presten)* svvor thet a sin prest *OB* 215. giffwa loff at hängia nakon, thz gaar minom prest för när *LfK* 142 *(uttrycket* minom prest *dock möjl. att uppfatta på annat sätt, se* **min,** *pron. poss.*). — *Jfr* **afguþa-, iudha-, kirkio-, kor-, lands-, läns-, provento-, skra-, sokna-, spitals-präster.** — **prästa arf,** *n. L.* — **prästa barn (presta-),** *n. L.* — **prästabol (prestabol** *L.* **prästabool. prästebol** *L.* **prestebol: -boleth** *FM* 656 (1516)), *n.* [*Jfr Fnor.* prestból] *L. prestbol, prestgård.* lot konungen byggia ena kirkio . . . oc gaff ther prästabool til, som prästin matte vppa byggia *Ansg* 221. *ib* 231. *Lg* 3: 353. *SD NS* 1: 411 (1405, *nyare afskr.*). *FM* 656 (1516). *FH* 5: 129 (1488). — *ss ortnamn.* predia sua dicta prestæbol *SD* 3: 124 (1313). — **prästa bonadher (presta-),** *m. prestskrud. MB* 1: 356. — **prästa bordh (prestha-),** *n.* [*Jfr Fnor.* prestborð] *det som är anslaget till prests underhåll? prestgård?* the halff v örtugland iordh . . . som aff hednom hös haffwer prestha bordena til hörth *SD NS* 1: 185 (1402). — **prästa dottir (prestadottor),** *f. prestdotter, dotter af en (Judisk) prest.* wardher prestadottor gripin i löskaläghe *MB* 1: 370. — **prästa dränger (presta-),** *m. prestdräng, presttjenare.* them försmar, ath them skulle ware nw presta drenghia *BSH* 5: 315 (1508). — **prästa döme (presta-),** *n.* [*Jfr Fnor.* prestdómr *och* prestdœmi] *(Judiskt) preståmbete.* vm hely prester hafdhe standit j sins prestadömis älla ämbitis värdhelikhet *Bir* 3: 159. högxsta prestadömet *(summum sacerdotium; öfversteprestämbetet) MB* 2: 290. *ib* 312, 322. — **prästa garþer (prestagardher: -gardhen** *Lg* 3: 373. **presta gardher. presta-garder. presta gaardher: -gaardh** *RK* 3: 1005. **presta gaarder: -gaarda** *ib* 4010. **preste-gardher: -gardhen** *BSH* 5: 436 (1511). **preste-garder: -gard** *ib* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). **preste-gordher: -gordhe** *ib* 5: 440 (1511)), *m.* [*Isl.* prestagarðr] *L. prestgård.* waro . . . til daga i norby i prestagardenom *SD NS* 1: 362 (1404). j presta gardhen waro the alle *RK* 2: 4352. *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*), 5: 436 (1511), 440 (1511). *RK* 3: 1005, 4010, *(sista forts.)* 6107. *Lg* 3: 373. *Jfr* **prästgarþer.** — **prästa giäld (prästegeld. prästagäl. prestegeel),** *n. prestgäll.* i samme prästegeld bode *BSH* 4: 160 (1493). eedz prestegeel *ib* 5: 106 (1506). göra nokot prästagäl aff tesse hwseno äller präbendo *PM* LXIII. — **prästa hätta (presta hetta),** *f. prestmössa.* een presta hetta meder een tympp *SO* 104. — **prästa höfdhinge** (*gen.* **presta höfdinga** *MP* 1: 47. **prästa-höfdhingas** *ib* 2: 11. *ack. med art.* **presta höfdhingian** *Bo* 177. **presta höffdingan** *Su* 368; *Lg* 3: 75. *pl. nom. med art.* **presta höffdingiane** *MB* 2: 386. **presta höfdhingane** *KL* 391; *Bo* 201. **prästä höfdhingane** *KL* 138. *ack. med art.* **prestahöffdingana** *Su* 316. **prestha höfdinghana** *MP* 1: 43), *m. (Judisk) öfversteprest.* gik til presta höfdhingian. thz är biscopen *Bo* 177. *ib* 201. *KL* 138, 140, 141 *o. s. v. MP* 1: 43, 47, 2: 11. *MB* 2: 386. *Su* 316, 368. *Lg* 3: 75. — **prästa klädhe (presta-. presta klädher** *MB* 1: 343), *n. pl. prestkläder, prestdrägt, prestskrud, ämbetsdrägt tillkommande en kristen prest.* nar the j föra sik presta klädhin *Bir* 1: 164. — *tillkommande en Judisk prest. MB* 1: 343, 410, 2: 127, 128. — *i andlig mening.* j mino mönstre j fördhe han (ɔ: gudz son) sik andelika presta klädhe *Bir* 1: 391. — *drägt tillkommande en hednisk prest el. prestinna. Al* 1597. — **prästa krona? (presthe-),** *f.* [*D.* præstekrone. *Sv. dial.* prästekrona] *taraxacum officinale Web.?* lybbestycke, presthekroner(?) och purlöök *LB* 7: 179. — **prästa mot (presta-. preste-. presta moot** *Lg*

3: 361. **prästa möt** *L.*), *n.* [*Fnor.* prestamót] *L. prestmöte.* om presta motith oppa landz thingeno *SD NS* 1: 151 (1402). thet . . . aarsmot, som plagher hallas vm prestamotit fore mins fadhers siäl *ib* 675 (1407). til prestamoth nu näst komber *ib* 437 (1405). nw i prestemodh *BSH* 5: 106 (1506). *ib* 193 (1507). *Lg* 3: 361, 373, 376. — **prästa namn (presta nampn),** *n. namn af prest.* for hedhirlica presta nampnit *(nomine sacerdotis)* skal hans nampn vmskiptas oc han skal callas diäful *Bir* 3: 88. — **prästa stomn (prestastompn),** *m. L.* — **prästa stova (prästä stufa),** *f. L.* — **prästa stämna (prestastampna),** *f. L.* — **prästa sven (prestesven),** *m. presttjenare?* atti ekke lotte then prestesven then peder karsson att trädhe mek sa pa hwgedtt *BSH* 4: 321 (1502). — **prästa thing (präste ting),** *n. stämma som hålles af prest, sockenstämma?* hwar som gör oliud å tinge, antingen å präste tinge eller häradz, böte 3 marck *GS* 61 (1483). — **prästa vigsl (presta vigxl** *Bir* 1: 234. **presta vixil** *ib* 3: 256. *pl. ack.* **prästa vighsle. presta vixle** *Gr* 319; *Bir* 2: 214), *f. invigning till prest, ordination.* af siw sacramentis . . . som äru döpilse färmilse scriptamal gudz likama presta vigxl hionalagh ok olningh *Bir* 1: 234. at j vighin ey nakra älla lätin vighia älla hiälpe til presta vixil *(ad sacros ordines)* vtan the äru förra granlica pröuadhe *ib* 3: 256. — *pl. Gr* 319. *Bir* 2: 214. took . . . prästa vighsle *KL* 293. — **prästa ämbite (presta-),** *n. prestämbete, kristligt prestämbete. Bil* 598. som ey var vigdhir til presta ämbite *Bir* 3: 198. at mista presta ämbite *ib* 253. — *Judiskt prestämbete. med tillämpning på Kristi öfverstepresterliga ämbete.* jhesus hafuir äuärdelikit presta ämbite *MP* 1: 158. — **prästa öl (-öll. presta öll),** *n. L. Jfr* **prästöl.**

prästgarþer, *m. L. Jfr* **prästa garþer.**

prästlös, *adj.* [*Fnor.* prestlauss] *i saknad af prest.* vurdho the . . . prästlöse *Ansg* 213.

prästöl (prest öl. prästööl), *n. L. Jfr* **prästa öl.**

pröva (prowa *RK* 1: 1755. **proua: -at** *Bu* 57; **-aþes** *ib* 420. **profua** *MP* 2: 144. **proffuä** *MD* 14. **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **pröffde** *RK* 2: 569. **pröfte** *ST* 351, 365; *Ansg* 179. **pröffte** *ST* 88, 338, 378, 389, 484; *Ansg* 179; *Lg* 3: 509. *pl.* **pröwadha** *SD NS* 1: 574 (1406). **pröfto** *ST* 267; *OB* 213. **pröffto** *Al* 3421; *ST* 385), *v.* [*Ags.* profian. *Mnt.* proven. *Ffranska* prover. *Lat.* probare. *Jfr Isl.* prófa] *L.* **1)** *godkänna, erkänna (ss god el. giltig).* sigh mik vm thesse min nya brudh är laglika min ok mz pröfwadhe *(approbata justitia)* rätuiso *Bir* 1: 103. äru thera rätuiso ok skällico doma . . . pröuadhe när gudhi *ib* 3: 249. at the foresagdha reghla . . . skuli pröuas oc stadhfästas när mannom *ib* 456. thin ordh . . . äru pröuadh *(probata)* j alle snille oc rätuiso *ib* 49. **2)** *bevisa.* hwar sum thät wardþir pröuat. at þerrä handa samband är bundin *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þettä med goþum mannom pröwän *(för -är el. -äs)* at swa är *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). þe þingh . . . som . . . äru . . . pröuaþ mäþ þöm vitnum firi näpuas *Bu* 6. pröuas þät mäþ iartinghnum *ib. ib* 50. pröuaþe mz fäm skälum. ihesum corsfästan mäþ hans vilia *ib* 138. *KS* 6 (14, 7), 7 (16, 7), 8 (20, 9). min thro är pröuadh ok fulfört mz predikan ok iärtignum *Bil* 267. pröuaþe han fara mz fals *Bu* 101. *ib* 20. *Bir* 1: 116. thz kunne ey pröwas *MB* 1: 224. wtrönilsen pröffwar . . . at thu mykit sörgde *Su* 211. pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). warþer pröwatt til hans med fullom skiälum *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). j konnin enga syndh pröfua til miin *MP* 2: 64. *ib* 1: 104. **3)** *öfverbevisa.* sins lifs pröuadhum ok forwinuum *(för* forwunnum*)* forradharum *Bil* 320. the pröfuath vardher ij tholkith maal hon vardher genast bränd ij baal *Fl* 1126. **4)** *intyga.* som lästen pröuar *Bu* 100. *ib* 51. **5)** *pröfva, undersöka, ransaka.* fik han sinum mästara bokena at pröfua ok rätta *Bil* 247. the boklist ther thässkyns pröwar *MB* 1: 397. pröwadha oc skattedha for:de gotz *SD NS* 1: 574 (1406). pröfuadhe malit *Bil* 375. þätta mal puouaþes *(för* prouaþes*)* *Bu* 420. jek wil han siälffuer proffuä *(ransaka, förhöra)* *MD* 14. **6)** *undersöka, utforska, tillse.* at pröua huat rät þöm bare tel hans sial *Bu* 420. siþan þät uare pröuat *ib.* hörom ok pröuom vm han sighir sant *Bir* 1: 45. lethin ok pröfwin vm the lydha miskund ok ödmiukt *ib* 263. **7)** *försöka, göra försök med.* jak köpthe fäm ygxna ökia ok mik är törft at ga pröfua *(probare)* them *(motsv. ställe* 2: 144 ga oc profua them*)* *MP* 1: 193. **8)** *pröfva, sätta på prof.* pröua thera tro oc stadhughet *Bo* 92. wil iak them pröffwa *MB* 2: 89. wärldin j hulke mannin sätz at han skuli pröuas vm han älska gudh ällas ey *Bir* 1: 387. moyses skulle pröuas swasom folksins mästare *ib* 3: 451. gak . . . nw fram pröwadh *VKR* XXI. j pinom pröfuadhe *Bil* 475. pröfwas mz wranga manna dröuilsom ok hati *Bir* 1: 67. **9)** *pröfva på, försöka sig med, bedrifva, förehafva.* skorliffnadh han öffdhe dobel och dryk han pröffde *RK* 2: 569. **10)** *försöka, försöka sig, täfla.* ä mz hwilkom idrom som torss mz mik pröffwa *Di* 100. **11)** *befinna, genom erfarenheten lära känna.* swa sum är mangästaþe pröuat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). är þät prouat viþa vm varuldena *Bu* 57. **12)** *erfara, röna.* pröffua krankdomana *Bir* 4: 37. om thu nakot sin haffuer fullelika rönth oc pröuath minna närwarilses godhet *Su* 107. **13)** *betänka.* mat thu ok pröua mz thik at the hafdho ok manga thunna maltidh i them väghenom *Bo* 13. **14)** *inse, förstå, märka, finna.* j maghin wäl prowa huat thz sätte *RK* 1: 1755. skulin i se oc oppenbarlika pröwa, hwem gudh siälwer wil hawa til sinna hemelika thiänist *MB* 1: 404. math thu her oppa pröfwa huru stoor synd thz är *ST* 62. caldei hioldo for gudha eld ok wädher jordh ok watn thy at the göra mangum gagn ok pröfua ey huru hwart thera spiellas aff andhro ok äru wmskiptelik *Bil* 619. maghen j pröfwa at han far vilder *ib* 103. pröua iuþa at vi gratom *Bu* 14. *ib* 23. *Bo (Cod. B)* 341. *MB* 1: 203. *Bir* 1: 203. *ST* 267, 338, 365, 385, 389, 484. sculle the pa slottit köpe late fersken mat som man kunde pröffua at the pa slottit jo behöffua *RK* 2: 3052. han gat eigh pröuat han hu[n]gra *Bu* 206. the pröffto thz alexandrum wara *Al* 3421. pröfwa ok vita thetta sant wara *Bir* 1: 61. *RK* 1: 1250. *ST* 88, 378. pröfua jak

eth aff thwem *(de te statui in animo meo unum esse de duobus)* at thu äst antiggia gudh siälfuir . . . älla guzson *Bil* 231. tha the svvensko pröfto oc forstodho thera onda mening *OB* 213. fik pröfwa thera akt *Al* 2327. ä hwar han kunne sin fordeel pröffua *RK* 2: 7243. *Iv* 4778, 5049. *Lg* 3: 509. pröuaþe han hungar mäþ *(hos)* hanom *Bu* 206. **15)** *anse, tro.* pröfwin i *(putatis)* at cristne män sculu halda idher for martyres *Bil* 598. then samma pröffte han oc trodhe vara st. johannes baptistam *Ansg* 179. hulkit diäfwllin pröfwas hafwa giort *VKR* XII. han pröffuade at han torffte ey mera *RK* 1: 673. *ib* 4321. *ST* 351. *MB* 2: 194. *Su* 288. mz thit gulkar pröfwar iak swa *Al* 1319. hava wijse män prövat *(ansett vara; el. bevisat, visat?)* thriggia *(sc.* handa*)* manna liwerne *KS* 13 (31, 14). — *anse (som), hålla (för)?* then nw wil mz retwisenne fara han pröffues raskest til ein dare *MD* 120. — **pröva ater,** *vederlägga.* thz pröwas ater mz rönto maale *MB* 1: 286. *Jfr* **ater pröva.** — *Jfr* **be-, ful-, um-pröva,** *äfvensom* **genom-, o-, sanprövadher.**

prövan, *f.* [*Jfr Isl.* prófan] *erfarenhet.* mattan läris mz pröffuan *Bir* 4: 37.

prövare, *m. pröfvare, som sätter på prof.* diäfwllin är swasom rätuisa manna stupogrefwe ok pröfware *Bir* 2: 318.

prövilse (-else *Bu* 144, 145**),** *n., vanl. pl., samt f.* **1)** *bevis.* hulkom han tedhe sik liffuande äptir sina pino j mangom prövilsom *KL* 131. pröuadhe sin opstandilse mz oppinbarom pröuilsom *Bir* 3: 163. thz til pröuilsa. at swa är *Bil* 461. **2)** *pröfning, undersökning.* han *(den spetälske)* innelykkia til mere pröwilse *MB* 1: 362. *ib* 363. **3)** *spörsmål, fråga.* suara tel cloka pröuelse *Bu* 144. disputera mz gäste pröuelse *ib* 145. lösa ena pröuelse *ib.* **4)** *prof, försök.* pröfwilsins aar som heeter annus probacionis *VKR* 63. — *pröfning.* pröuilsinna stadhir som är wärldin j hulke mannin sätz at han skuli pröuas vm han älska gudh ällas ey *Bir* 1: 387. allom mannom äru godhe ängla gifne til gömo ok onde ängla til pröuilse *ib* 24. *ib* 22, 66, 260, 291, 2: 278. tronna pröuilse *ib* 122. *ib* 316. tholomodz pröuilse *ib* 220. thetta är dröffuilsinna stridh oc pröffwilsinna pwncter *(punctum adversitatis) Su* 198. **5)** *erfarenhet?* skalt thu i thässo fölghia tronna. ok äkke thin pröuilse. thy at tron är san oc pröuilsin äru falsk *Bo* 103. — *Jfr* **aterprövilse.** — **prövilsa ar (-aar),** *n. profår, novisår (inom kloster). VKR* 6, 8, 10. *Bir* 4: 65, 66. — **prövilsa time,** *m. proftid, pröfningstid.* nw war thin pröuilsa time *VKR* XX.

psafirsten, *se* **safirsten.**

psalmber, *se* **salmber.**

psaltare, *se* **saltare.**

puder, *n.?* [*Mnt.* puder. *Franska* poudre] *puder, pulver.* stöth henne sma som pwder *LB* 7: 47.

puke, *m.* [*Isl.* púki] *djäfvul, det anderäsende som utgör det ondas princip.* pukans ängil *Bo* 136. aff pukans ville *MD* 29. puken gaff them ther til trösth *ib* 33. *ib* 38, 39. — *djäfvul, demon, ond ande.* wnger ängil ok gamal puke *(ändradt från* fiänden*) Lg* 321. hälga gudz tiänirska skodhandis diäfflannas ilhärdzsko oc stora dirffwe, gat ey längher witith pukannas orolikhet *ib* 3: 414. — *ss tillnamn.* rangwaldus puke *SD* 2: 525 (1308, *nyare afskr.*). *ib* 6: 180 (1350).

pulpete? *m.? pulpet.* the hafde . . . fore sik pulpeta eller book stola *LfK* 246 *(trol. bör dock* pulpeta *fattas ss plur. af Lat.* pulpetum *för* pulpitum*).*

puls, *m.?* [*Mnt.* puls. *Lat.* pulsus] *puls.* framman före hans arma öffuir hans pwlss *LB* 7: 290. oppa pulsin *ib* 3: 105.

pulsamber, *adj.* [*Sv. dial.* pulsam] *svår, besvärlig.* thz är ganska pulsamth koma naghon ther aff *Gers Frest* 15.

pulver (polffwer *LB* 3: 108. **polfwir** *ST* 257**),** *n.* [*Mnt.* pulver. *Mlat.* pulver. *Lat.* pulvis] **1)** *stoft.* knusadhe gullit smath som pulfwir *ST* 9. *ib* 257 *(dessa båda ställen skulle dock kunna föras till 2).* **2)** *pulver.* pwlwer til at göra hwita tänder *PM* XLVI. *ib* L. *LB* 1: 97, 2: 31, 3: 62, 108, 7: 3, 4, 99 *o. s. v.* — *särsk. exploderande pulver, krut.* enna handa pulwir är aff elde sua brännande at tha thz junnelukt är j nakro thinge tha giuir thz aff sik sua stort liudh aff pulwers makt ok rörilsom swa at alle the thz höra giuas vidhir aff vndre *Bir* 2: 263. the *(kärrebössorna)* foldo sidan ther nest mz puluer oc stena som ther til höre *RK* 2: 8599. *ib* 3: 245, 3228, 3501, 3516. *FM* 77 (1483). *PM* 6 *o. s. v.* — *Jfr* **bysso-, rosa-, pestilentio-pulver.**

pulverisera (-izera), *v.* [*Mnt.* pulveriséren] *pulverisera.* gwllith pwlwerizeres *LB* 9: 102.

pulvermakare (-makere. polffwermakere), *m. krutmakare, krutbrännare. PM* 4. sende hiid noghet saltpeyther ok swagel ok en puluermakere *FM* 440 (1509). — *ss tillnamn.* mickil polffwermakere *BSH* 5: 158 (1507).

pulverstampa (poluer-), *f. krutqvarn.* jach hawer latith göra en poluer stampo *BSH* 5: 181 (1506).

pulver tunna (-tynna), *f. kruttunna, krutfjärding. PM* 12, 13.

pumpomakare (pumpemakere. pumpomaker. pumpo maker), *m. pumpmakare. ss tillnamn.* jap pumpomakare *SJ* 255 (1457). jap pumpomaker *ib* 225 (1453). jap pumpo maker *ib* 224. fore jacob pumpemakere *ib* 352 (1469).

pund, *n.* [*Isl.* pund. *Mnt.* punt, -des. *Lat.* pondus] *L.* **1)** *pund, lispund. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 382 *f.* II pund butyri *SD* 3: 256 (1316). ij (1 ½) pund butiri iii pund lardi i pund salis pro ii oris *BSH* 1: 85 (1366). *ib* 62 (1365), 63, 64, 65, 66, 67, 68 (1366) *o. s. v.* hwariom vtspisärä *(näml. skall man gifva)* . . . et lispund smör. et lispund fläsk. vm somarstämnonä. oc samolund vm vintren. är äi fläsk til. þa skal han haua i þas staþ halft annät pund salt nötäkyot rökt. jtem halft þriþiä pund salt vm somaren. oc samulunþ vm vintren *SD* 5: 637 (1347). huar som ärwþä firi en man skal haua . . . þry lispund fläsk. tu lispund smör. þre väli silþ. et pund salt *ib.* säliä . . . salt i helom pundum allr halwm. humblä samuleþ. smör oc fläsk. helom skippundum allr halwm *ib* 639. ii pund köth ii pund fläsk ii pund fiisk ii pund smör *RK* 3: 4179. eth pund osta *DD* 3: 227 (1489, *orig.*). fför XII pund hwmbla *(pro* XII *talentis humuli) SD* 3: 644 *(öfvers. fr. slutet af 1400-talet).* vnum pund cere *SD* 4: 385 (1334). *ib* 5: 686 (1347).

böthe eth pundh vax *SO* 6. *ib* 7 *o. s. v.* vj pund bast *BtFH* 1: 208 (1506). thet iec laghlica salt hawer . . . thetta mit epterscreffna godz . . . for sex pund mässing, oc ena sylffskeedh om fyra lodh *SD NS* 1: 6 (1401). **2)** *skålpund. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 385. XL:ta pund piperis III:bus minus XIIIj pund kanel. jtem VIII pund cobebur. jtem V pund gingiber . . . jtem dimidium pund muscatblomer *SD* 4: 711-712 (1340?). giälla thom som han var skyllughir XX vaghir älla pund *(libras)* gul *Bir* 3: 429. XX pund älla viktir kopar *ib.* väghir hiartat eet pund *(si unum talentum ponderabit)* jek skal giua honum hundradha som äruodadhe *ib* 2: 6; *jfr* **1, 3.** **3)** *ss vigtenhet i fråga om myntvigt el. ss myntenhet: pund. i öfvers.* haff mit gul falt for tio pund twäfalla vikt *(decem talentis ponderis duplicati) Bir* 1: 235. *ib* 236, 237, 238, 239, 240. trälenom, som herran . . . forlät tio thusandha pundha gwl skyldh *MP* 1: 209. eth belate . . . som hans fadher kostadhe cc pund gul *(ducenta pondera auri) Bil* 478. thz vare värt väl thusand pund *Fr* 360. skyldogir tio tusand pundh *MP* 1: 244. — *bildl. talent, pund, förlänadt el. anförtrodt pund.* vm iak göme glömslica thz dyra pundit som mik är antuardhat som är min siäl *MP* 1: 241. some hafwa nadhanna pund *(talentum) Bir* 2: 309. then som tok fämp pund afladhe annor fämp. hwat är pundit vtan thes hälgha anda gafwa *ib* 1: 367. **4)** *pund ss måttbestämning (för säd). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 308 *f.* skällenor ij landbor · dant viij pund korn, thet är VIII span i hvart pund *Urk. fr.* 1466 *anf. ib* 310. dimidium pund annone *SD* 3: 303 (1317). dimidiam leetam annone cum II pund siliginis *ib* 4: 148 (1330). duo pund annone *ib* 149 *(på två st.). ib* 54 (1328, *gammal afskr*), 55, 5: 151 (1343), 152, 319 *(efter* 1344*)*, 396 *(efter* 1344*)*, 328 (1344, *gammal afskr.*), 329, 573 (1346), 584 (1346?). *BSH* 1: 85 (1366), 86, 87 *o. s. v.* fyra pund ok ena läst korn *SD NS* 1: 625 (1407). *ib* 377 (1404). twa lester korn ok atta pund *ib* 413 (1405). 1 pund sädh *FH* 4: 10 (1451). *BtFH* 1: 17 (1494, *nyare afskr.*), 90 (1471, *nyare afskr.*), 93 (1490, *nyare afskr.*), 356 (1464). tanta anona erat concessa parochianis ecclesie sancte trinitatis. de lessiby asmundus vnum pund pro XI oris . . . de haghe nicolaus vnum pund cum duobus modiis pro XI oris *SD* 4: 538 (1337). *ib* 644 (1339), 645, 5: 328 (1344, *gammal afskr.*). — *Jfr* **flärdhungs-, lif-, lifs-, mark-, silda-, skala-, skip-pund.** — **punda gryta,** *f. gryta af ett punds (lispunds) vigt. DD* 2: 24 (1508, *orig.*). — **punda land,** *n.* = **pundland.** vi pundha landh *SD NS* 1: 264. ägher iach j for:da godze 1 punda landh *FH* 4: 10 (1451). — **punda smör,** *n. smör af ett punds (lispunds) vigt.* thet punda smöret. som the ägha göra aff jordhen *SD* 5: 696 (1347, *gammal afskr.*). — **punda tal,** *n. räkning efter pund (lispund).* salt ok humble skal här äpter sälias wider pundataal *(pundvis)*, ok ey medh spanne *GS* 51 (1450).

pundare (pyndare *L.*), *m.* [*Isl.* pundari. *Mnt.* punder. *Mlat.* pondarium] *L. pyndare, våg. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 400 *f.*, 447 *f.* mällan idher skal wara rät mätskaal oc iämpne pundara *(pondera) MB* 1: 368.

punder, *adv.* [*N.* punder. *Sv. dial.* punner. *Genom apokope uppkommet af* up under] *till handa?* waren för tiencthe, at i fan nogher then förlening ighen, som eder holles betthre pwndher annen en karl knwtsson giordhe *BSH* 5: 543 (1514).

pundkätil (pund ketil), *m. kittel af ett punds (lispunds) vigt.* i [1] pund ketil *BtFH* 1: 165 (1508).

pundland, *n. jordrymd för hvilken ett pund säd erlägges i afrad? jord af den storlek att derå utsås ett pund säd? (förekommer i handlingar från Finland). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 260. i swdher aakren ix stengher, en alin oc j quarter jordh, thet är vi pund landh, i norre akren ix stängher jordh, mindhre j alin oc j quarter, thet är oc vi pundh landh *SD NS* 1: 264. tree pundh landh jordh och otto lass engh *BtFH* 1: 43 (1465, *nyare afskr.*). *ib* 51 (1478, *nyare afskr.*), 87 (1465, *nyare afskr.*). *Jfr* **punda land.**

punger (-ar), *m.* [*Isl.* pungr. *Mnt.* punge. *Ags.* pung. *Got.* puggs] *pung, väska.* bälte ok pung mz dyra stena thz gaff honum the stolta rena *Iv* 1334. tok en sigersten aff sin faders pwng *Di* 94. knifwa punga oc annor sma thing *ST* 382. *Lg* 3: 471. göris een pwngher aff läroffth *PM* 8. *ib* 6. — *särsk. pung ss förvaringsrum för penningar.* at stinga pänigin j pungin *Bir* 2: 71. jak astunda päninga j pungi *ib* 3: 34. thän pungir är tombir som annars päninga äru i *GO* 30. at hans herra honum hans pung fylle *Al* 2666. aff gull ok silff waar pung är toom *ib* 6260. drycke . . . huar aff sin pungh *SO* 202. *Bir* 3: 211, 441. *GO* 257, 322, 675. *Lg* 439. — *bäfvergällspung.* at badhin stykkin hafua sina pungha hela hengiande wider ena sino *LB* 4: 347. — *Jfr* **läsepunger.** — **punga fat (-faat),** *n. bälte med vidfäst pung el. väska.* eth qwindzlighet pwnga faat, thz är eth qwinnas bälte mz pungh oc skaat *Lg* 3: 471. — **pungamakare,** *m.* = **pungmakare.** *ss tillnamn.* valentin pungamakare oc claus pungamakare *SJ* 212 (1452).

pungmakare, *m. pungmakare. ss tillnamn.* henrik punghmakare *(nämnes jämte* lasse beltare *ss verkmästare bland bältarne) SO* 7. *Jfr* **pungamakare.**

punkter (*pl.* **-ar. -er** *BSH* 4: 188 (1495)), *m.* [*Isl.* punktr. *Lat.* punctum, punctus] *L.* **1)** *punkt, prick.* ey fandz at minsto en punctir *(spatium unius puncti)* a allom minom korsfästa likama. hwar ey var värkir *Su* 404. swa som then punktir som hwarte är viidhir älla diupir *MP* 1: 28. **2)** *medelpunkt.* huilkens punkt äldher medel, äldher cirkillen *(punctum et circumferentiam)* . . . aldregh enghen kan begripa *Su* 77. **3)** *punkt, grad.* at thw skulle falla aff minzsta punct *(uno minimo puncto)* aff swa höghelike äro *Bir* 3: 235. iak atir löne them . . . alt til yttersta skärfwin ok til ytersta punctin *ib* 1: 40. vmbär iak mz them . . . alt til yterstaa punctin *ib* 74. **4)** *punkt, omständighet, stycke.* gör iak ey mote rättenom j enom punct *Bir* 1: 9. *PM* 2. i alle ärende och puncter oc i alle andre matte sweriges rike kan paa röre *BSH* 4: 188 (1495, *samt. afskr.*). idher til spöria om nakra pwnctar *Lg* 3: 586. **5)** *punkt, stycke, afdelning.* the articla ok puncta forscrifne äre *SO* 33. wndher alla reglonna pwncta *LfK* 15. **6)** *ögonblick.* hulkin han gate fordäruat i enom punkt *Bo* 12. j thöm punctenom tha gudh vardh man *Bir* 2: 262. *MP* 1: 28, 59, 81. *Ansg* 179. *Bir* 1: 49, 92, 3:

119, 424, 435, 4: 141, 154. *Su* 121. *BSH* 5: 502 (1512). thin time är stunter suasom en punctir *Bir* 2: 186. *ib* 207. huar stund ok hwar punctir *ib* 3: 115. al näruarende thing ok framfarin ok komaskolande ära j gudhi suasom een punctir älla öghnablik *ib* 419. huart eth minwtum, huar puncter aff alla the stundrena thäs langa timans *Su* 333. *ib* 100, 132, 336. j yttarsta lifsins punct *Bir* 3: 447. i ytarsta punctenom *ib* 2: 112. *MP* 1: 83. thz är uw mz ider pa then yterstä punkt *Va* 8. i dözsins punct *KL* 357. *Bir* 2: 277. *Lg* 3: 661. *Su* 233, 335. thetta är . . . pröffwilsinna pwncter *ib* 198.

pur, *adj.* [*Mnt.* pûr. *Lat.* purus] **1)** *ren, oblandad.* pwrth silff *SD* 5: 208 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet). ib* 211. kan man vtkastha w liffweno tz som smälth är, ffor en man tagir in annan math, swa ath ey skal samau blandes pwrt och opwrth *LB* 7: 81. *Jfr* **opur. 2)** *blott, varande ss andra, vanlig.* the trodho han vara puran man *(purum hominem) Bo* 69. *ib* 49. engin pwr människia kan them räkna *ST* 199. holdas aff allom for pura fatiga *Lg* 3: 549.

purgaz (purgasz *LB* 7: 315, 316, 317. **purgas** *ib* 89, 329. **purgazie** *ib* 97. **purgatia** *ib* 179)**,** *f.?* [*Lat.* purgatio] *purgerande el. afförande medel.* taga . . . eeu purgasz *LB* 7: 315. tage sig purgasz . . . som gör lösn *ib* 316. *ib* 89, 97, 179, 317. giffwa samma purgas ten man tz behöffwer *ib* 329.

purgera (-at), *v.* [*Jfr Mnt.* purgêren. *Lat.* purgare] — **purgera sik,** *skaffa sig afföring.* purgera sig . . . med yrter oc dryk som göra lösen *LB* 7: 313. nar han haffuir sa purgerat sig *ib.*

purlöker (-lööker), *m.* [*Mnt.* porlôk. *Lat.* porrum] *purjolök, allium porrum Lin.* porrus purlögher *LB* 6: 284. porrus purlöök *ib* 7: 137. porrus är pwrlök *ib* 2: 33. stampar man purlöök medh wiin *ib* 7: 137. taga purlöök, med blad knoppar oc hwffwd *ib* 271. *ib* 2: 34, 35, 3: 3, 52, 5: 82, 7: 59, 138, 179, 276. — **purlöks frö (purlökx-),** *n. purjolöksfrö. LB* 7: 137. — **purlöks hovudh (-hoffwidh),** *n. purjolökens blomhufvud el. blomvippa?* sywdher man purlöks hoffwidh *LB* 2: 33. — **purlöks os (purlökx oss** *LB* 7: 138. **purlöökx oss** *ib* 137)**,** *n. purjolökssaft, dekokt af purjolök. LB* 7: 137, 138. *Jfr* **purlök os.**

purlök os (-oss), *n.* = **purlöks os.** *LB* 7: 198.

purpur, *m.?* = **purpure.** röth blodh klart som purpur *LB* 5: 293.

purpure, *m.* [*Isl.* purpuri. *Lat.* purpura] *purpur, purpurtyg.* j syno pawlune hwilkit alt war aff purpura oc gulle *MB* 2: 163. hans mantil aff pwrpura oc silke *ib* 193. — *pl. purpurkläder.* lät andronicum wt föra aff purpurom *MB* 2: 291 *(kan föras till* **purpur**). — **purpura klädhe,** *n. purpurkläde, klädesplagg af purpur.* föra han i purpura klädhe *Bo* 181. leddon wt for pylatum oc alt folkit swa mz thornkrononne oc purpura klädheno *ib* 195. *Su* 451. *Di* 26. — *stycke purpurtyg.* saa hon eth skönasta purpura clädhe . . . oc bödh ther aff göra sik klädhe, kapo ällar kiortil *Lg* 3: 185. — *Jfr* **purpur klädhe.** — **purpura stykke,** *n. stycke purpurtyg. Lg* 3: 185.

purpur klädhe, *n. purpurkläde, klädesplagg af purpur. MP* 1: 153, 2: 17. *Jfr* **purpura klädhe.**

pusi, *se* **posi.**

pusin, *p. adj.* [*N.* pusen. *Sv. dial.* pusen] *svullen.* for pwsna been *LB* 6: 106.

pusta (-ar), *v.* [*Mnt.* pûsten] *pusta, blåsa.* dyäffwllen pwstar i askona starklighа nogh *PM* LXV.

pusta (-aþe), *v.* [*Jfr Isl.* pústra] *slå med handen.* pustaþo greuan *Bu* 514. han pustadhe sik siälwir *KL* 372. pusta thera kinben *Bil* 106. pusta han vidh kinbenin *Bo* 181. *ib* 189. *Jfr* **kinpusta.**

puster (puuster: puust *MEG (red. A)* 53, 54. *pl.* **-ar. -ir),** *m.* [*Isl.* pústr] *L. slag med handen, i sht i ansigtet, örfil.* gaf hanom pust *(in maxillam percussit) Bu* 182. *Bil* 124. *SO* 206. gafwo hanom puste ok slagh *MP* 2: 17. gaf kesarinno pust uiþ änne *Bu* 419. slo cristoforum pust *ib* 499. *MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 58. huilkin som androm slar pusth *SO* 142. *ib* 111, 149. han fik en pust wiid sina kin *RK* 1: 2109. lät hana fast kusca mz pustom *(alapis) Bu* 511. aminnas the . . . slagh ok pwsta . . . som han tolde *MP* 1: 115. the slogho mik a halsen mz pustom ok slaghom *(alapis et percussionibus) Su* 401. *KL* 304. *Bir* 2: 243, 250. *MEG (red. A)* 53. *SO* 99. *BtFH* 1: 140 (1507), 267 (1508). *Jfr* **kin-, näva-puster.**

puta, *f. Jfr* **grundputa.** — **puto maþer,** *m. L.*

putra (-adhe), *v.* [*N.* putra] *puttra, sjuda, koka upp, ss bubblor uppstiga.* op w honom *(brunnen)* putradho älla opsudhu manga siäla sua thiokka som andra gnistor *Pa* 18.

putz (pwtzs: pwtzsenom *LfK* 235. **pudz. pudhz. puz. puzs. pws,** *se* **skarnputz.** *pl.* **-ir?),** *m.* [*Mnt.* putz. *Franska* puits. *Prov.* potz. *Lat.* puteus] *L. brunn, särsk. djup brunn, äfven afgrund.* faldir j diupan pudz *MP* 1: 305. ey thy sidhir skin solin j sins klarhetz skinj at han fallir j diwpan pwdz *(præcipitium) Bir* 1: 332. golfwit är alt vpgrafwit j diupa grafwa suasom diupaste puzse *(ad modum puteorum profundissimorum; möjl. är dock* puzse *på grund af följande rel. med predikat i sing. att fatta ss sing., i hvilket fall en särskild nom.* putze *skulle uppställas)* ther änkte grund hauir *ib* 2: 90. *ST* 361. hälwitis pudz *KL* 191. i dywpasta hälffuittes grwndlösan pwdz *Su* 128. — *brunn med smutsigt vatten, gyttjepuss.* syntis suasom krypa aff enom suartom pudz j myklo myrke *(de tenebroso lacu et luto) Bir* 3: 136. vidh thänna puzin *(puteum; strax förut:* een myrkir brundir ok oren*)* stodho twe män *ib* 149. *ib* 150. *Ber* 95. *LfK* 235. — *bildl.* jak . . . fiöld . . . i fula lustans pudhz *Ber* 193. dragh mik wp af-syndinna pudhz *ib.* — *Jfr* **skarn-, thräk-putz** *samt* **potter.**

pymmitia, *f. ett slags växt.* smaa gröna örtbir, som är pädersilia, vngh kirwill, pymmitia, lactuca oc andra tolka yrther *LB* 7: 179.

pyndare, *se* **pundare.**

pynta (pijntha. -adher), *v.* [*N.* pynta] **1)** *ställa i ordning.* edre byssor och värgiä haffwer han pyntthet och fiiith j en godh motthe *FM* 455 (1510). **2)** *ställa på bästa sätt?* ath the thet skula fly procurera pyntha *FH* 3: 67 (1445). — **pynta til,** *ställa i ordning, tillpynta.* at pynthe the senger till *HSH* 21: 7 (1498). — *ställa i ordning, utrusta.* kan jach ffaa thet skep, som jach kan merkie eder gad-

ningh är, tha vil jach swoo lathe pyntit til ath nar i op komme, tha skal thet liggie rede ffor eder *FM* 177 (1504). ath iach haffwer pijnthet slaathet saa tiill met alth dhen dhell dher her görss behoff *ib* 689 (1517). — *Jfr* **til pynta.**

pyntelika, *adv.* [*Sv. dial.* pynteliga] *prydligen. Spec. Virg. s.* 276, *anf. af Rietz, Ordb. s.* 516.

pyrte, *se* **pörte.**

pysa (pösa: -er *LB* 7: 75; **-is** *ib* 74; **-es** *ib* 327; **wtpöse** *Bir* 4: 70. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter,** *se* **ut pysa),** *v.* [*Sv. dial.* pysa] *flåsa, pusta.* flöllo oxin oc asnin a knä, läggiande mwnnana vppa jätwna, oc pysto ginom näsana *(flantes per nares) Bo (Cod. B)* 344. — *refl.* **pysas,** *blåsas upp, utvidgas, svälla, pösa.* ted skall . . . blandas til hopa j een stor grytha, for ty tz pöses mykit *LB* 7: 327. — **pysa ut,** *uppblåsa.* ther aff varder menniskyan försth vederfwll, ther nesth pösis hon wt *LB* 7: 74. tz pöser wth liiffwith *ib* 75. *Jfr* **ut pysa.**

pystare, *m. tiggare?* som andra pystara swoeriges herre ginge *RK* 3: *(sista forts.)* 5355.

pytker, *m.* [*Mnt.* putker] *båtsman som har att föra de resande till och från fartyget.* pythker är then batzmannen som allom skal föra baathin tha the vilya wth äller in j skipith *PM* XIV.

päkilhuva (pekhelhwä), *f.* [*Mnt.* pekelhuve] *pickelhufva, lättare hjälm af järnbleck el. af läder med metallbeslag.* vnam pekkelhwæ cum slappor *SD* 4: 710 (1340?). iärnhat ok hiälm ok päkilhuwa *Al* 3327.

päl (pel *Bil* 306; *Gr* 303; *MD (S)* 225. **päll** *MB* 1: 356, 495; *Fr* 147; *Fl* 284; *RK* 1: 3544; *Su* 181; *Di* 97; *SO* 205. **päld** *SD* 6: 219 (1350); *Ber* 101. **peld** *Bil* 81, 470, 731. **peldh** *ib* 581. *med art.* **pellit** *ib* 81. **pellith** *FM* 615 (1514). **pällidh** *Ber* 101. **päldith** *ib. dat.* **pälle** *MB* 1: 496), *n.* [*Isl.* pell. *Mnt.* pelle. *Ffranska* paile. *Lat.* pallium] *ett slags dyrbart tyg.* badhe päl ok baallakinna the rikasta ther man ma finna aldra handa dyre thing la ther alla väghna om kring *Iv* 4139. halsin (skiin) som gul vingane som pel *(circa collum fulgore aureo, postera parte purpureo præter caudam) Bil* 306. offre gudhi . . . päll *(purpuram) MB* 1: 356. päl giordhis aff enskons skalfiskom som hittis innan haffwino oc hafstrandh *ib (Cod. B)* 487. päl som är hwast at tola *ib* 489, *ib (Cod. A)* 495, 496. — *nämnes ss nyttjadt till kläder, till väggbonad o. s. v.* alle kesare som för waro. drogho släth peld ok baldakin *(sola purpura uterentur) Bil* 470. som . . . j peldh ok silke kläddus *(vestimentis sericis induebantur) ib* 581. kläd mz gull ok päl *(pretiosis vestimentis) Ber* 27. thän vapnrok var rödh han a sik bär aff dyrt päll han ädhla var *Fr* 147. man haffde wäggiana alla kläd mz päll ok medh sindall *RK* 1: 3544. *Fr* 324. *Di* 97. hon loth vpgöra . . . ena sengh medh gwl ok pel *MD (S)* 225. giordhin vnder sadhelin la *(näml. var)* aff thz rikasta päl ther man ä sa *Fl* 528. — *stycke tyg af sådant slag.* lego . . . predicatoribus in stokholmis vnum frustum, dictum pæld *SD* 6: 219 (1350). tiwghu päll *Fl* 284. — *särsk. af detta tyg förfärdigad klädnad. om kunglig purpurklädnad.* kunugen slet af sik päl *(purpuram).* som han var klädar mz *Bu* 209. *Bil* 81. *Ber* 101. — *bårtäcke.* pel väfwin mz guld oc sylf oc sat mz dyrom stenom *Gr* 303 *(här kunna dock kläder afses).* lät köpa peld ok waldakin ifuir hans baar *Bil* 731. tha som nager broder äller syster dödh är tha schal ämbetetz redzschapp fana päll ok lywss fore husit bäras *SO* 205. — *sängtäcke? sänghimmel?* swa som gyllene päll a silkes sängh *Su* 181. — *pell, baldakin.* baldacinus, thet pellith, som skall bäras ower skrineth *FM* 615 (1514). — *Jfr* **gul-, silkis-päl.** — **pälz lista (belz lista),** *f. bräm af* **päl,** *purpurbräm.* han hauar . . . mantol saman sömaþan mz belz listom *(Bil* pälz listum 980; *collobio albo clavato purpura vestitus) Bu* 204.

päl klädhe, *n.* [*Jfr Isl.* pellsklæði] *klädnad el. klädesplagg af* **päl,** *purpurkläde.* ihesus christus ther for wara skuld i päl klädhe fördhis *(purpura indutus) Bir* 4: 147.

pälsare (pelsare), *m.* [*Mnt.* pelser] *buntmakare.* skinnara oc pälssara *BSH* 5: 143 (1507). skomagare, swtare och pelsare *FM* 452 (1510).

pänne (penne: -a *MD (S)* 290. *pl. ack.* **pänna** *Su* 411. **pännar** *ib* 44. **penner** *RK* 3: 2693), *m.* [*Isl.* penni. *Lat.* penna] *penna, skrifpenna.* hwat hälzst nakot siin aff thino loffwi . . . nakor pänne kunne skriffua *Su* 202. *ib* 44, 411. *MD (S)* 290. *RK* 3: 2693. *Jfr* **fughla pänne.**

pänninger (penninger. panninger *L.* **pän-inger. peninger: -inga** *SB* 19; *Di* 44; *Lg* 3: 36; *SO* 33, 51. **peningr** *KS* 28 (70, 30). **pänigger: -iggom** *Bu* 30; **-igga** *LfK* 17. **pänigher: -igh** *Lg* 3: 646; *LfK* 17. **päniger: -iga** *Bu* 170; *ST* 488; **-igen** *Bu* 153; **-igenom** *ib*; **-igins** *ST* 488; **-igomen** *ib* 489; **-igana** *ib.* **penigher: -ighe** *FM* 230 (1505). **penin** *(ack. sing.) Lg* 3: 37; *se vidare* **gulpänninger. pänunger** *L. pl.* **-ar. päinghar: -a** *SD NS* 1: 58 (1401). **pängar** *ib* 6 (1401; **-gar** *utgör dock en upplöst förkortning). I plural användning förekomma (i bem.* **2)** **päning** *SEG* 112; **päningh** *ib* 112, 114, 115, 116; **penning** *TS* 20), *m.* [*Isl.* penningr. *Mnt.* pennink, -ges] *L.* **1)** *penning, myntstycke.* syndirskärande päningin *Bir* 3: 141. fals peningr som hauer rät mynt *KS* 28 (70, 30). oppa then penin som sancte annes beläthe stodh oppa *Lg* 3: 37. gifwa oc vtgöra . . . hwitan swenskan pänning *(ett svenskt silfvermynt)* fore ena ortugh, hwitan thyskan pänning fore siäx pänninga swenska oc gotniskan pänning fore fem swenska pänninga *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 443 (1405); *jfr Hauberg, Aarb. f. Nord. Oldk.,* 1891, *s.* 12. — *pl. penningar, myntstycken, mynt.* lather ther aff sla peninga och mynthe gyllena *Lg* 3: 36. sagde han at han wille jngen räffwilske penighe haffue, vthen alth swerigis mönth *FM* 230 (1505). *Jfr* **5.** **2)** *penning, myntstycke å valör af den lägsta myntenheten, äfven ss beteckning för denna enhet: penning, (i Svea-landskapen och under senare medeltiden i hela Sverige) en åttondedels örtug.* örtugh firi nöt ok fiura peninga firi far *SR* 19. hästä korn skal köpäs swa att spander [gyälder] twem pänningum meer än han gyälder i nästa köpstaþ ok skieppa enom pänninge *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). for þre pänningä swänskä *ib.* for fyurä pänningä swänskä *ib. ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). en swensker penninger *ib* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). böthe brodher iiii päninga gillena ok allermannenom ii päningh *SEG* 112. huar forscrifue tijdh om arith skal huar broder vtgiffue tiwgu pen-

inga sua at the fira tyder om arit göra x artiger til hopa aarit om kryngh *SO* 33. *ib* 3, 5, 51. *SGGK* 106, 107. *SEG* 113, 114 *o. s. v.* hadet kwnnit finnes, at han aff nogen rigesins inwonare hade latiid tagit j fra til en peningis, tha wilde han wedergelle x peninge for huar en *FM* 521 (1511). gifwa oc vtgöra . . . hwitan swenskan pänning fore ena ortugh, hwitan thyskan pänning fore siäx pänninga swenska oc gotniskan pänning fore fem swenska pänninga *ib* 23 (1389, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 443 (1405). sölffmynth skal han slaa helä örtoger halffva örtoger och smaa holä penningä *HSH* 19: 14 (1497). skal wägien mark aff for:ne smaa holä penningä hollä fem lodh sylffwer *ib* 15; *se vidare under* **hul,** *adj.* ther aff fa vi ey meer än fyra pänninga giordha aff eer *Iv* 4276. at ey kome en päningir til bygninginna hulkin som ey är wäl ok rätuislika afladhir *Bir* 1: 54. aff varfru päning som kallas vazstena· pänning *ib* 2: 336. gifwe en päning thz mynt som gänkt är *ib.* then som är j hionalagh gifwe twa päninga *ib.* gifwe for huart thera *(af barnen)* en päning *ib. ib* 4: 94. — *pl. i förening med ett omedelbart föregående* mark, öre *el.* örtogh, *för att beteckna att det ifrågavarande beloppet erlägges i myntade penningar (i allmh. silfvermyntstycken å en pennings valör). Jfr Schlyter, Ordb. s.* 431 *f.; Nordström, VAH* 19: 195 *f.*, 200, 205 *f.*, 214 *f.* tolff mark pänninga *ST* 489. hundraþa mark pänningä *SD* 5: 565 (1346). tolfhundraþa mark swenscä pänningä *ib* 564. tw hwndrattä mark redo penningä *ib NS* 1: 5 (1401). xiiij marc redho swenscha päninga *ib* 2: 86 (1409). betala . . . alla the sculd han *(innehafvaren af Åbo slottslän)* jnnan komen är . . . swasom äru atta tusanda marker penningä oc thiughu thusanda marker swenska penningä *BSH* 1: 194 (1387). hundradha mark swenska päninga stokholmst mint *SJ* 78 (1436). böte ena halffua mark penning *TS* 20. xx marc redha päninga . . . swa goth minth at sex marc göra ena lödhogha marc *SD NS* 1: 11 (1401). for x marker abosko peninga swa dana mynt at x marker gör en lodögh mark sylff *FH* 3: 130 (1448). ffore twa marker oc fämtigi aboska päninga *ib* 17 (1442). ii öra päninga *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *SEG* 113, 114, 115, 116. *TS* 22, 23, 25, 26. x artiger peninga *SO* 33. attä march ok 1 orä swänskä pänuingä *SD* 6: 149 (1349). hänne ena marck swenska pänninga gifwa oc vtgöra . . . i redhom pänningom . . . älla oc i thässom köpmanna warom *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *SD NS* 1: 443 (1405). *Jfr* **mark, öre, örtogh.** — *penning. ss öfversättning af Lat. denarius.* swa som iudha saldho war herra for xxx päninga. swa lät titus sälia xxx iudha for en päning *Bil* 317. ey mer aff huario frö än som än päningh wägher *(pondere denarii) LB* 5: 80. **3)** = **pännings land.** enum päninge minna en eeth halfs öris landh jordh *SD NS* 1: 12 (1401). tu örisland jordh, ij päninga minna *ib* 24 (1401). *ib* 35 (1401), 52 (1401). ij päningh *ib* 297 (1403). vij päning *ib.* **4)** *koll. (och i mera abstr. användning) penning, penningar.* päningen raþar hanom ok han raþar eigh pänigenom *Bu* 153. budhu wt osigheliken mykyn pänigh för them *Lg* 3: 646. — *kassa.* ther bör klokkaren i öre före aff gilles peningh *SGG* 132. — *pl. penningar.* hanum swaris hwarte mädh laghum eller pänningum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hwar man agher fridh a sino godze ok pänningum hawä *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). leghia mz päniggom tua män *Bu* 30. alla þera päniga *ib* 170. til thes han sina päningha faar *SD NS* 1: 20 (1401). päninga fikt är diäwls heþar *Bu* 153. for päninga saka *Fl* 277. hänne ena marck swenska pänninga gifwa oc vtgöra . . . i redhom pänningom . . . älla os i thässom käpmanna warom *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). redha päniga *ST* 488. *Jfr* **1.** — *i allmh. det som gifves i betalning. om metall.* thet iec laghlica salt hawer . . . thetta mit epterscreffna godz . . . for sex pund mässing, oc ena sylffskeedh om fyra lodh, hulka pängar iec kennis mik hawa op boret *SD NS* 1: 6 (1401). **5)** *pl. (lös) egendom.* huus, jordh, vatn eller vatnwerk . . . eller ok lösä pänningä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), *NS* 1: 611 (1407), 2: 86 (1409). alla mina rörandes penninga *ib* 1: 110 (1402, *nyare afskr.*). — *Jfr* **dagh-, er-, fäste-, guds-, gul-, half-, hovudh-, hvit-, legho-, provasta-, silf-, skat-, skimal-, sma-, tol-pänninger; abo-, aflinga-, afrads-, barna-, bo-, bol-, bolags-, boskaps-, brut-, bruta-, domara-, drykkia-, drykkis-, en-, forbuds-, gangs-, gengärdh-, halds-, harniska-, häradshöfdhings-, ingangs-, ingipta-, inlags-, kirkio-, laghmanz-, laghnöts-, landreds-, liusa-, mässo-, mäts-, paska-, skot-, snäkkio-, stokholms-, styremanz-, täro-, vapna-, väpnara-, öl-, örtogh-pänningar.** — **pänninga afling (päninga-),** *f. penningförvärf, det som inbringar penningar.* vm synina är ouinnin van at koma . . . förande mz sik . . . fiske sioa skogha ok vingardha ok mykla andra päninga afling *(alia quæcunque multarum pecuniarum lucrativa) Bir* 3: 245. — **pänninga böter,** *f. pl. L.* — **pänninga giri (päninga-. peninga-** *MB* 1: 463. **päninga gyri** *L.*), *f. L. begär efter penningar, girighet.* the som . . . forsma mwtor, oc alla päuinga giri *MB* 1: 327. *ib* 463. *Bir* 1: 48, 2: 156. — **pänninga girugher (päninga girogher),** *adj. begärlig efter penningar, girig.* en riker päninga girogher man och nidzsker *JP* 85. — **pänninga gläld (päninga gläldh),** *n. L. gäld el. skuld i penningar, penningskuld. Bil* 276. — **pänninga knuter (peninga-),** *m. tillknuten penningpung.* marger stor peninga knwter ward tha löster ok giffuen them *RK* 1: 108. — **pänninga land (peninge-),** *n.* = **pännings land.** x peninge landz jord *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. medlet af* 1400-*talet). Jfr* **siäxpänninga land** *samt* **pänningland.** — **pänninga lön (päninga-),** *n. pl. ersättning el. vedergällning i penningar. Bil* 289. — **pänninga lös (päninga-** *MB* 1: 203, 221, 256. **päniga-** *Bu* 513), *adj. saknande penningar, utan penningar.* nw ärom wi päninga löse *MB* 1: 256. — *n. adv. utan att taga penningar, för intet.* allom siukom böto þe . . . päniga löst *Bu* 513. *MB* 1: 203, 221. — **pänninga räkinskaper (päninge-)?** *m. penningräkenskap.* hwre min fogotthe olof pedersson wnflydde tiil danmarch medh min peninge och räkenskap, och nw i jwlas for och en min fogotthe sa sin wäg til danmarch medh min päninge-räkenskap *(för* päninge och räkenskap?) *BSH* 5: 389 (1510). — **pänninga sak (penninga-),**

f. penningsak, sak som afser penningar. effter ty penninga saken är til *TS* 21. — **pänninga skadhi (pāninga-),** *m. förlust af penningar. Bir* 8: 45. — **pänninga skatter (peninge-),** *m. i penningar utgående skatt. HSH* 20: 202 (1507). — **pänninga skiptare (päninga-),** *m. vexlare.* jak giordhe swa som päninga skiptare *(campsor)* hulkin som syndirskärande päningin atir andwordha han herranom *Bir* 8: 141. — **pänninga skrin (päninga skriin),** *n. penningskrin. JP* 85. — **pänninga snikt (päninga-),** *f. snikenhet efter penningar.* kargheth päninga snikth *(för* snikth*)* och giri *JP* 85. — **pänninga summa (päninga-** *SD NS* 1: 11 (1401), 2: 86 (1409); *FH* 3: 17 (1442); *Bir* 3: 26. **peninga-** *SD NS* 1: 16 (1401), 17, 18 (1401). **päniga-** *ST* 497**),** *f. penningsumma. SD NS* 1: 11 (1401) *o. s. v. FH* 3: 17 (1442). *Bir* 3: 26. *ST* 497. — **pänninga systir (päninga-),** *f. klostersyster som har vård om ett klosters penningar.* huru som päninga systrana skulu sik haffwa *Bir* 5: 95. — **pänninga säkker (päninga säkkir** *Bir* 1: 194. *ack.* **päninga säk** *MP* 2: 241. **peninga sääk** *RK* 1: 1124**),** *m. penningsäck, penningpung. Bir* 1: 194. *MP* 2: 241. miste bade örss ok peninga sääk *RK* 1: 1124. — **pänninga tal (päninga-. peninga-),** *n. värde beräknadt i penningar?* är thässe summan i päninga tal xl march twa marc minna *SD NS* 2: 86 (1409). the hafua gifuit conuenteno tw hundrada mark äptir peninga tal *FH* 4: 42 (1455). — **pänninga värdh (päninga-),** *n. penningars värde, värdeföremål.* the päninga ok päniuga wärdh i gootz ok ingield wända *SD NS* 2: 48 (1408). *Jfr* **pännings värdh.** — **pännings kanna (penningx-),** *f.* skulu hafua millan maala ena fyra penningx kanno conuentzööl *FH* 4: 42 (1455). — **pännings land (päningz-** *SD NS* 1: 52 (1401). **päningx-** *ib* 98 (1402). **päninx-** *ib* 52 (1401). **pänings-. penings-. pänigx-. pännungx-** *SD NS* 1: 95 (1402)**),** *n. L. åttondedelen af ett örtogsland.* II pänings landh *SD* 3: 121 *(afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet).* x penings landh jordh *ib* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af* 1400-*talet).* thw pänigx landh iordh *ib NS* 1: 35 (1401). femptha *(för* halft femptha?*)* päningxlandh iordh *ib* (1401). *ib* 52 (1401), 95 (1402), 98 (1402), 499 (1405), 503 (1405) *o. s. v. Jfr* **hel-, thridhiungs-pänningsland,** *samt* **pänning-, pänninga-land.** — **pännings väkt (peningx-),** *f. pennings vigt, så mycket som en penning väger.* een peningx wäkth *(pondere denarii; D. Harpestr.* en pænning wæt*)* skal man aff thetta frö taka *LB* 2: 35. — **pännings värdh (pänyngx-),** *n. penningars värde, värdeföremål.* kännis jak . . . mik aldrigh wpburit haffwa aff mattise erikxson päninga älla pänyngx wärdh *SD NS* 1: 578 (1406). *Jfr* **pänninga värdh.** — **pännings värdhe (peningx werdhe),** *n. pennings värde, så mycket som är värdt en penning.* eth peningx werdhe *(trol. har det här urspr. hetat:* en peningx väkt*)* skal man aff tetta frö tagha *LB* 7: 140. — **pännings öl (peniges-),** *n. L. öl som fås för penningar, öl som drickes på krog, drickande på krog.* gangher nagor gillesbroder i byn ok drikker peniges öl tha gylle drykx *SGG* 129.

pänningland (päning-), *n.* = **pännings land.** eth $^{1}/_{2}$ päning landh *SD* 3: 121 *(afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet). Jfr* **pänninga land.**

pänningstadhge (penning stadga), *m. påbud om afgift i penningar, pålaga i penningar.* konungin en pänningh stadga stichtade *RK* 2: 648. sidan then penning stadga war sath *ib* 650.

pänter, *p. adj. L. Jfr* **tolfpänter.**

päplinger, *m.* [*Sv. dial.* päpling] *L. eg. liten prest; ung man som ämnar att blifva prest, studerande, skolgosse.* for sin son. vngom päplingh *(litteras addiscentis) Bil* 579. ängin päpling nome book än han hafdhe ey nakan mästara *MB* 1: 93. *Jfr* **papi.**

pära (*pl.* pärwr. päror. pärer. päru. pärw), *f.* (*LB* 7: 80, 81 *står dock tillhörande adj. i n., liksom om i st. f.* pärwr, päror *hade följt* pärun) [*Isl.* pera. *Lat.* pirum] *päron. RK* 1: *(Albr) s.* 207. *ST* 489. *LB* 7: 79, 87. äplen eller pärwr *ib* 77. *ib* 3: 11. litidh aff äple ellir pärer *ib* 1: 96. effter mathen ärw stekt pärwr godh *ib* 7: 80. steekth päror the smeltha vel mathen *ib* 81. äru äple til ällir päru *Bir* 5: 91. saman sanka äple pärw, oc andra frukt *ib* 99. *Jfr* **stärkepära,** *äfvensom* **pärun.** — **päruträ,** *n. päronträ.* päruträ bär pärun *MP* 1: 237.

pärla (perla: -or *RK* 1: 920; *PM* xxxvi**),** *f.* [*Isl.* perla. *Mnt.* perle. *Franska* perle. *Mlat.* perula] *perla. SD* 5: 563 (1346). *RK* 1: 920. *Bir* 5: 99. *Su* 217. *Lg* 222. *Jfr* **finapärla.** — **pärlo bindik (perlebyneck),** *n.* [*Jfr Äldre Dan.* bindike, bindick, bynnick. *Mnt.* bindeken] *perlband.* i [1] perlebyneck *FM* 75 (1483). — **pärlo krus (perlä-),** *n.?* [*Jfr Mnt.* kruze, kruse] *med perlor besatt kors?* i [1] perlä krws *FM* 76 (1483). — **pärlolist (perlolyst),** *f.* [*Jfr Fnor.* perlalista] *med perlor smyckad bård, bräm af perlor.* ornatum quendam dictum perlolyst *SD* 3: 570 (1322). — **pärlomodhir (perlo modher),** *f.* [*Mnt.* perlemoder] *perlemor. PM* xxxvi. — **pärlostikkare (perlestickare. perlestickere),** *m. perlstickare. ss tillnamn.* lot vp gödert perlestickara eth stenhus *SJ* 265 (1458). lot opp göderd perlestickere . . . en kalgardh *ib* 280 (1460). *ib* 356 (1469), 383 (1473), 405 (1473).

pärman (*MB* 2: 398; *PM* 66; **-it** *KL* 81, 82. **perman. pärghman: -anit** *KL* 81. **pärgman: -anit** *ib.* **permenth),** *n.* [*Mnt.* perment. *Mlat.* pergamenum, pergamentum] *pergament. ss beteckning för ett material.* eth breff . . . aff perman *SD* 3: 644 *(fr. sl. af* 1400-*talet).* ith dombreff vtaff permenth *FH* 1: 143 (1494, *gammal afskr.*). II messe böker aff perman . . . en handhbok aff perman, en psaltare aff perman *ib* 4: 84 (1499). hwat the (ɔ: breff) ära heldir scrifne oppa perman äller papir *SD NS* 1: 474 (1405). *ib* 2: 190 (1409). thwänne stykke perman *KL* 404. *MB* 2: 398. bedhis blek ok perman *Bil* 582. thenna bok lät systher jngegärdh . . . scriffwa aff thz perman . . . hustru jngegärdh haffde henne giffwit oc kom j tässe book xiiij deker *MB* 2: 370. *PM* 66. — *pergament, pergamentsstycke.* scref sina vadelika syndh a eeth perman *Bil* 605. *KL* 81, 82. *Al* 1187. *Su* 44, 411. *JP* 10. — **pärmana bref (permane breff),** *n.* = **pärmans bref.** *SD* 3: 644 *(fr. sl. af* 1400-*talet).* — **pärmans bref (permantz-** *HSH* 18: 142 (1497). **permentz-** *SJ* 188 (1450); *FH* 1: 47 (1477). **pärkmens-** *FH* 3: 4 (1414). **peromens-** *BSH* 4: 102 (1483). **per-**

gamentz- *DD* 3: 214 (1483, *orig.*)), *n. pergamentsbref, permbref, på pergament skrifven urkund. FH* 1: 47 (1477), 8: 4 (1414). *SJ* 188 (1450). med wort opne permantz breff *HSH* 18: 142 (1497). *BSH* 4: 102 (1483).

pärmanskin (perman skin *Al* 1194; *JP* 10. *ack. med art.* **pergaman skinnith** *ib*), *n. till pergament beredt skinn, pergament, pergamentsstycke.* han reeff swnder thz perman skin *Al* 1194. hafdhe for sik eth perman skin *JP* 10. beeth han wti pergaman skinnith *ib.*

pärsa (persa. -adher), *v. pressa.* haffua atirhald . . . aff stärktom klädom, oc persadhom *Bir* 5: 103. aff stärktom ällir pärssadom klädom *ib. Jfr* **saman pärsa** *samt* **prässa.**

pärsan (persan), *f. pressning.* tz arbeyde som brent är i persan mz screddarens forsumelse *SO* 100. *Jfr* **prässan.**

pärun, *n. pl. päron.* päruträ bär pärun *MP* 1: 237. stekt pärwn *LB* 7: 77. *ib* 80. — **päruna lukt,** *f. lukt af päron. LB* 7: 276.

pätars dagher, *m. L.*

pätars mässa (peters-. pädhers-), *f. L.* — **pätarsmässu hälghþ,** *f. L.*

pöl (pööl), *m.* [*Mnt.* pöl] *pöl.* en pööl ful mykit oreen *RK* 1: 3973.

pörte (pyrthe), *n.* [*Finska* pörte] *pörte.* i [1] stwffwa i [1] pyrthe i [1] vistehwss i [1] lofft *BtFH* 1: 156 (1507). bran pörthet vtaff ffor slothit *HSH* 24: 93 (1517).

pösa, *se* **pysa.**

Q.

qvaþa (qwaadha: -o *PM* 66. **qwaada: -orna** *ib.* **qwaadhe** *ib*), *f.* [*Isl.* kváða] *L. kåda.* fylla mz oleo quaþo ok tiäru (*oleo, resina et pice*) *Bu* 505. *ST* 18, 21, 256. *LB* 4: 339. skirdha qwadho vj lod *PM* 66. *Jfr* **före-, gran-, kirsebära-, trementino-qvaþa,** *äfvensom* **kadha.**

qvaf (kwaff *Fr* 2548; *Al* 506, 2350), *n.* [*Isl.* kaf] *L. nedsänkning i vattnet; qvaf, djup, hafsdjup. endast i uttrycket:* i qvaf. sänkte farao kunung ii quaf *Bu* 77. *ib* 514. *Al* 9206. the sunko ij kwaff *Fr* 2548. *MD* 393. *Al* 1965, 2350. ther sik plägha sighla ij qwaff *ib* 6432. han war skowin nidher ij kwaff *ib* 506. annar (*näml. hästen*) (slo) han til hälia mz (hoff) j quaf (*calce percussum in flumine projecit*) *Bil* 429. *Jfr* **kaf.**

qval (kwal *Lg* 3: 447. **quall** *SD* 5: 160 (1343). **qwall** *MB* 1: 341; *Al* 2986, 3175, 3570; *RK* 3: 754, 2549; *Lg* 3: 578. **qwaal** *RK* 2: 542. **qwala** *Iv* 2894 (*i rimsl.*)), *n. och m.?* (*RK* 1: 2699) [*Isl.* kvöl, *f.*] *L.* **1)** *qval, plåga, lidande.* hon fik . . . qual *Bu* 135. löste salogha kono af qualum *ib. Bil* 256, 391. þe qual som änkior ok faþerlös barn hawa hafft *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.; kan föras till* **2**). tha hon mäst qwall hawer aff diäfflenom *MB* 1: 341. wärlz ära är alt fals ok qwall *Al* 3570. gör thinne modher enkte qwall *ib* 3175. *ib* 2986. *Lg* 3: 256, 447. vände han atar af þera qualum (*att qvälja dem*) *Bu* 203. þen för var siukar af hanom ok hans qualum (*qval som han tillskyndade*) *ib.* **2)** *svårighet, bryderi, krångel.* lango varo löst rät all miin qwala *Iv* 2894. kom them i then qwal *RK* 1: 2699. giordis the domherra qwaal the matte ey niwta thera biscopa waal *ib* 2: 542. thetta är alth idhert raadh och tall thz almoghen görss (*för* gör?) thetta qwall *ib* 3: 754. thz giorde norges män qwall *ib* 2549. lata systrana wndirsta clostersins oc räntonna stadga oc qwal oc meen *Bir* 4: 61. for nager hinder ok qwall ther ynnan komo, hindradhes hans vixle til een tyma *Lg* 3: 578. **3)** *tvist.* j allom thässom mandoms qualum (*tvister om menniskonaturen el. om Kristi menskliga natur*) *Bil* 83. nw är deth kommit vthi ett qwahl (*har det blifvit omtvistadt*) *RK* 3: (*Ytterligare till. om Chr. II*) *s.* 231. — *tvist om egendom, klander.* gangon . . . wtskyldinna godzins ater vndir mic vten alt quall *SD* 5: 160 (1343). afhänder jak mik ok minne hustrv thennä . . . goz ok gardha . . . ok tilbindhir ok thingliyser jak ok min husfrv . . . herra abram brodhersone ok hans arfwm vtan alt qual älla hindir *ib NS* 1: 106 (1402). skulu for:de halffemte örtugh landh jordh . . . hafwa, nyttia ok bruka . . . uthan alt qwaal, klandran eller . . . tilltalan *ib* 615 (1407, *nyare afskr.*). — *Jfr* **likama qval.** — **qvala lös,** *adj. L.*

qvalan, *f.* = **qval 1.** *Iv* (*Cod. B*) *s.* CLXXX.

qvald (kualdh), *n.?* = **qval 1.** iak haffwer kualdh meth wnderlikom drömom *Lg* 3: 127.

qvali (kwali: -a *Iv* 657. *Alla hitkörande former förekomma i rimslut*), *m.* **1)** *qval, plåga, lidande.* aff blodhsins qwala (*det qval el. den plåga som blodförlusten vållade*) *Iv* 5030. — *oro, ängslan.* han foor ther ower mz mykin kwala *Iv* 657. aff angär fik han swa mykin qwala *ib* 2591. ij görin idher ok os qwala *Fr* 2047. **2)** *svårighet, bryderi.* hon räddis for sins herra qwala *Iv* 4468. hwar them hawer löst aff qwala *ib* (*Cod. B*) 3208. the lösa änga mina qwala *ib* (*Cod. A*) 5472. thu skal enga qwala thässom trääm länger göra *Al* 7654. **3)** *invändning? dröjsmål?* han wille them wthen quale alle samen wel betale *RK* 2: 3638.

qvant, *n.* [*Mnt.* quant; *ofta i förbindelsen* quantswise] *gyckel, hams.* lata thit qwant (*Cod. E* tanth, *F* snak) thu drifuer til hofua *Iv* 4864. — pa qvants vis (pa qwanswis), *på narri, utan att hafva allvar el. mening.* falskelika leya skep pa qwanswis gabbandis annan *PM* 66.

qvanta, *v.* [*Isl.* kvanta] *oroa; ställa till krångel.* vppa thätta förnämpnda skifte tala, hindra äller quanta *SD NS* 1: 103 (1402). *Jfr* **oqvantadher.**

qvanter? *m.?* [*Isl.* kvantr] *lidande, förtret.* alexander gör marghom qwiidho ok qwant *Al* 1858.

qvantning, *f. Jfr* **beqvantning.**

qvar (kwar *KL* 34; *MD* 62; *Iv* 2042; *Fr* 2788.

qwär *KL* 163. **quär** *VML I þg* 9. **quer** *SML Kk* 10: 2, 15: 4. *n.* **qwart. quart. kuart** *KS* 34 (88, 36). **quärt** *VML I B* 36. *ack. m.* **quarran** *Bil* 844; *Bo* 208. **qwarran** *PM* 66; *Lg* 991; *MB* 2: 261. **kwarran** *Bir* 3: 387. **quarren** *RK* 2: 9624. **quärrän** *UplL Kp* 9: 3. *f.* **quarra** *VML II Kr* 6 *pr. dat. m.* **quarrum** *Bil* 289. *f.* **quarre** *Bo* 245; *MP* 2: 175. *pl. nom. m.* **qwarrir** *VML II Kg* 7: 2. **qwarre** *ST* 165, 525. **quarre** *Bo* 116, 239; *Lg* 3: 142. **quarri** *VGL III* 142. **quärrir** *UplL Kg* 10: 6. **quärre** *KL* 147, 160. **qwör** *RK* 2: 5266 *(i rimsl. med* dör*). f.* **quarra** *Bo* 220, 224. *ack. m.* **quarra** *ib* 71, 230. **qwarre** *MD* 346. *f.* **qwarra** *MB* 1: 312; *Al* 4771. *n.* **qwaar** *RK* 2: 5129**),** *adj.* [*Isl.* kvirr, kyrr. *Fdan.* qvær] *L.* **1)** *lugn, stilla (om väder).* är wädher swa rent oc nadhught oc qwart, at ther komber ängin storm eller ont wädher *MB* 1: 122. ther är wädhrit swa qwart, at the script som scriwadhis fore hundradha aar i sand eller asko, hon är än ospilt oc läslik som första dagh *ib.* **2)** *stilla, orörlig.* diäwlin stoþ iäm skyt quar: som han vare slaghin mz stene *Bu* 23. *KL* 147. *Bo* 71. *RK* 1: 2081. bödh solinne standa quarre, *MP* 2: 175. at han kwar fore the rakka stodh *Fr* 2788. hallir quart howdhit *Bo* 194. sculw . . . swa mz wärk at the gatu ängin sin lim rättan quarrum *(Cod. C* qwarran*)* haldit *Bil* 289. the wordho forfäradhe ok huldo qwarre *(stodo stilla) ST* 165. jak will nw holla qwar *(halda kyrru)* for tik *Di* 145. — *stilla, tyst.* thighia qvar, *tiga stilla.* mädhan then riddare thagdhe qwar *Al* 82. *MD (S)* 271. *ST* 144, 174, 403, 525. *Lg* 3: 142. — *vara stilla.* thigdho the quarra the nattena *(nocte siluerunt) Bo* 220. **3)** *förblifvande, blifvande på samma ställe, qvarblifvande, qvar.* wil thu honum här qwar bidha *Al* 2236. *ib* 7554. thik bör blifwa här quarre nakra stund *Bo* 245. hwi blifuir thu här qwar *Bil* 463. *ib* 227. *KL* 34, 160, 163. *Bo* 116, 224. *PM* 66. the andre blifue jnne qwör *RK* 2: 5266. mädhan discipuli dwaldos än quarre i galilea *Bo* 239. äpter hans radh skulle alt folkit . . . färdhas oc qwart liggia *MB* 1: 420. laa qwart throlouat offir *Bil* 579. sat hon sikirlicare oc gladhlicare quar *Bo* 141. *Iv* 3042. han lofwadhe . . . quar standa allan sin alder *Bil* 798. all sin spisning ther qwar lagde *RK* 2: 5990. hulka han satte quarra i paradyso deliciarum *Bo* 230. *MB* 2: 261. wi . . . latom them qwarra sina leergrytor *ib* 1: 312. läta licamman swa quarran a korseno *Bo* 208. *Bir* 3: 387. *Al* 4771. *RK* 2: 5129. han . . . quarran halda *Bil* 844. at the . . . qwart hallin alt thz the formogho afla *Bir* 1: 331. *KL* 34. *KS* 34 (88, 36). glömde qwart korssit aa wägginne *ST* 295. *RK* 2: 9624. **4)** *återstående, öfrig, qvar.* mädhan nakath qwart aff världine är *Fr* 3146. vj haffuom än qwarre vora besta men *MD* 346. — *Jfr* **genom qvar.**

qvarn, *se* **qvärn.**

qvarsitia, *v. sitta qvar.* bätra hafdhe os varit at quar sitit *(för* hava quar sitit; *sedisse)* j egipto lande *(kanske bör man rättast fatta* quar sitit *ss två ord, då* quar *skulle vara att anse antingen ss oböjd form el. ss nom. n. pl., en form som borde nyttjas, om de talande äro både män och qvinnor) Bir* 3: 414.

qvarstaþa (kwar-. quarstädha. qvärstaþa *L.***),** *f. L.* **1)** *qvarstående, stillastående, dröjsmål.* war then skipeskatthen kommen i kwarstadhe *(hade kommit på rest)* allestatz her oppe i landet, för end ethert breff kom, siden the thet hördhe, ginge the villelige tiill at göra honom wth *BSH* 5: 160 (1507). **2)** *stillastående, saknad af framskridande el. ökning?* ath thera *(änglarnes)* kompanskap skulle ökias i hymerike, mz ihesu cristi mandompsins atirlösn, som mynskat war mz lucifers vndherfaal ok j quarstadho war sath, fore adams ok ewa syndh skuldh *JP* 94. **3)** *qvarstad.* thet for:da goz skal standa i quarstadu *SD NS* 1: 362 (1404). — *pl.* dömpde iak . . . the tw godtzen . . . i quarstädhur *SD NS* 2: 35 *(i vidim. fr.* 1411*)*. att thet *(godset)* mäls i qwarstadum *BtRK* 64 (1396).

qvarstaþer, *m.* [*Fdan.* qværstad] = **qvarstaþa 3.** kännoms oss haffua dömpt i qwarstadhe *(belagt med qvarstad)* en gardh *SD NS* 1: 101 (1402, *nyare afskr.*; *kanske att föra till* **qvarstaþa**). setthe wij thet arff i qwarstaad *BSH* 5: 187 (1507). *FM* 248 (1505). ath thet skulle bliffwa staendess vdj quarstadhe *ib* 641 (1515, *kanske att föra till* **qvarstaþa**).

qvarstaþi, *m. L.* = **qvarstaþa 3?** xxiiij thynn miöl . . . ther bisi kom i quarstadha *VAH* 24: 319 (1414). — **qvarstadha bref,** *n. bref el. urkund som innehåller bestämmelse om qvarstad.* godz eller lösöre, som ider qvarstade breff uppa lyder *FM* 641 (1515). — **qvarstadha domber,** *m. L.*

qvarstandande (-is), *p. adj. stillastående.* i qwarstandandis watn *LB* 7: 86.

qvarsäta, *f.* [*Isl.* kyrrseta] — **qvarsätu riddare (qvarsäta riddar),** *m. riddare som sitter stilla el. som slagit sig till ro, uttjent riddare?* quarsäta riddar är raskir vndhir banyel *(emeritus tyro dirimit tentoria giro) GO* 291. — **qvarsätu tak,** *n. L.*

qvarsätia (kwar-), *v.* [*Isl.* kyrrsetja] **1)** *qvarlemna.* nogre tingest . . . the han kwarsätte her i distinginne *BSH* 5: 393 (1510). **2)** *qvarhålla, hindra.* hindras skiparen qwarsatter före gäl *PM* 66. hindras oc qwarsätz skiparen *ib.* qwarsätya oc hindra *ib.* — *sätta el. lägga i qvarstad.* ath iagh haffuer ecke kwarsät theris godz *FM* 533 (1511). haffuer iocep kwar säth godzet, til tess the wardhe fförlykthe *ib. FH* 7: 53 (1476?).

qvarsätning, *f. beläggande med qvarstad, bestämmelse om qvarstad.* motth ider quarsettning *FM* 641 (1515).

qvarter (kwarter. quartir *Va* 52; *SJ* 296 (1461). **quarteer. quartere),** *n.* [*Fdan.* qvarter. *Mnt.* quartêr] **1)** *fjärdedel.* huggen j iiij quartir *Va* 52. — *fjärding, afdelning (af en stad).* widh langa gathana i sudhra quarterena aff stadenom *SJ* 173 (1448). — *fjärdedels timme, qvart.* ith quarteer före än klockan slogh ith *TK* 272. — *fjärdedels penning, styfver, skärf.* skalt thu blifwa j mörkostufw til thes j ytärsta quarterit atir giäldz *(donec restituatur quadrans) Bir* 1: 376. *ib* 3: 191. *Su* 447. — *fjärdedels aln, qvarter.* xxvij gambla alne lang met et quartir *SJ* 296 (1461). tomptin nidhan fore stenhuseno är xxix alna ok eth quarteer lang *ib* 2 (1420). hulkit ärffue som langt är . . . c. xviij alna eet quarteer minna *ib* 6 (1422). tompten näst nordhan stenhusit vp a sama ärffwe är breedh xxv alna eet halfft qwarteer minna ok är breedh vppe widh sanden xiij alna eet

qwarteer minna *ib.* *ib* 9 (1423) *o. s. v.* syw kwarter minne än sextii alna *BSH* 3: 190 (1468). eth kwarter minne än sextii alna *ib.* ix stengher, en alin oc j quarter jordh *SD NS* 1: 264 (1403, *gammal afskr.*). ix stängher jordh, mindhre j alin oc j quarter *ib* (*med afs. på de två sistn. ställena jfr* **alin 4**). — *fjärdedels stop, qvarter.* eth quarter viin *LB* 7: 159. — (?) eth quartere aff treakiilse *ib* 177. — *fjärdedels skålpund?* han skal tagha halyrt ij quintin, mirre i quintin, i quarter siprize röthir, galigo, ingefäre och laffwerbär, hwarth thera ith quintin *LB* 7: 178. **2)** *qvart (på tärning), den sida på en till tärningspel begagnad tärning hvilken har fyra prickar.* them faller fast sees j hwart kast sink quarter ther nest *MD* 395.

qvartera, *v.* [*Mnt.* quarteren] *fyrdela. se dödsstraff.* loot han qwarthere måns höck, päder smed och så flere *RK* 1: (*Till. till LRK*) *s.* 253. *ib* 3: (*Ytterl. till. om Chr. II*) *s.* 234.

qvasta (-adher), *v.* [*Mnt.* questen] *piska med qvast i bad.* man skal sakthelica vardha varmer och icke strax quastha *LB* 7: 175. — *i allmh. piska.* the wordo sa qwastad a thera rompa *RK* 2: 8987.

qvastbadh, *n. bad i hvilket den badande piskas med qvast. bildl.* ther monde knutt posse them itt ondt quastbad . . . tillredhe *RK* 1: (*Till. till LRK*) *s.* 241. *Jfr* **qvasta badh.**

qvaster, *m.* [*Jfr Mnt.* quest, quast. *N.* kvost, kvast] *L. qvist.* then wälloktande quisten ällar qwasten *Lg* 3: 172. — *qvast, sopqvast.* swa som een skarper qwaster droghes wth aat golfuet *LfK* 256. findher han tz husit wel sopat mz qwast *JP* 128. *ib* 132. — *badqvast, qvast hvarmed en badande piskas. bildl.* mardi gaffwo a them hetan qwast (*ansatte dem hårdt*) *Al* 8870. — *gissel, plågoris.* hunger ok thörst är hardhar qwast *Al* 1808. the waro aldre fore tholik qwast *ib* 3940. — *se tillnamn.* magno dicto quast *SD* 2: 106 (1291). — *Jfr* **blomster-, flughu-, sopoqvaster,** *äfvensom* **qväster, qvister.** — **qvasta badh (kwasthe-),** *n.* = **qvastbadh.** *bildl.* ath wii kwudhe giffwa honum ok hanss eth kwasthe badh *BSH* 5: 577 (1517).

qvater? *adj.* [*Mnt.* quât] *ond, elak, stygg.* eth qwat kiff *LfK* 141.

qvaver, *adj.* [*N.* kvav] *qvaf.* quaf eller osunnogh lucht *TK* 269.

qvekia (qwäkia, *se* **vidherqvekia. qwäkya. kwäka,** *se* **vidherqvekia. -ir, -te),** *v.* [*Isl.* kveikja. *Jfr Mnt.* queken] **1)** *upplifva.* röra oc qwäkya lichamen tiil ath styrkya then inwertis verman *LB* 7: 184. **2)** *upplifva genom baddning el. gnidning, badda, bestryka, gnida.* om the (*de sjuke*) quekis mz henne (*mynta*) *LB* 3: 50. än thz (ɔ: manz anbudh) quekis ther mz (*fenkålsrot kokt med vin*) oc bakas *ib* 3: 120. *ib* 2: 36, 3: 123. — **qvekia vidh,** *vederqvicka.* hans kerlegh drogh & qwekte tik vidh *MD* 65. *Jfr* **vidherqvekia.**

qvesa, *f.* [*Isl.* kveisa] *L. blemma, varblåsa?* ä kärir hwar sina queso *GO* 1053. — *böld, bulnad.* for qweso eller andra eeter blemor driik först treakilse binth siidan rödan silkistraadh struknan med treakilse offwan for bölden *LB* 7: 324. for man qweso. tha tag ena örth som heter yres . . . ther skal man taga rothena aff och torka hona wäl oc stöta oc giffwa manne dricka som quesa haffuer *ib* 3. sempertina är god for queso *ib.* — *fulslag?* for qweso stryk treakylse om kryng ledhen, swa flyr hon i annath led, gör ther samwlodis til thes hon komber mellan lydamothen, lath henne ther bolna wth *LB* 7: 159. the samma yrth (*dragoncia*) dräper madka j manne ok fordriffuer queso *ib* 2: 59. — *vagel?* haffwer man qweso i ögon *LB* 7: 4. — *Jfr* **qvisa.** — **qveso värker,** *m. värk af bölder, af böld värkande ställe?* hona (*örten hundtunga*) skal man . . . läggia wppa queso wärk *LB* 7: 4. — **qveso yrt (qwesa-** *LB* 7: 163), *f.* = **qvesyrt.** *LB* 7: 163, 267, 290.

qvesyrt, *f.* [*Fdan.* qvesyrt] *qvesört, solanum dulcamara Lin.? sanguisorba officinalis Lin.? LB* 1: 98, 3: 44.

qvidh? (*blott i rimslut*), *m.? sorg, oro, ängslan. Iv* (*Cod B, C*) 345, (*Cod. B, D*) 3452. tha löste han snart all sin quidh *ib* (*Cod. B*) *s.* 223.

qviþa (-ir, -de), *v.* [*Isl.* kvíða] **1)** *vara orolig, bekymras, frukta.* hui räþes þu sua dighart älla quiþe *Bu* 18. quide huat hanom wrþe tel anzsuara *ib* 20. baþ han eigh quiþa vm þät första *ib.* rikar ärwþar ok quiþer at häghþa *ib* 153. quidh aldre ath ey skal wänt huuudh vardha om sidhir *LB* 5: 82. thu sörghir ok quidhir af thy *Bir* 1: 394. om twongh monde the bodha quidha *RK* 3: 1427. ij thörfuiin ey for hänne qwidha (*vara rädd för henne, frukta henne*) *Iv* 5318. *Al* 5200. halp mik tha iak storlika qwidde *ib* 368. *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 176. **2)** *qvida, klaga, jämra sig.* quidde sarlika *Su* 388. böndher togho tha alle quidha *RK* 2: 3916. **3)** *beklaga? sörja, sörja öfver?* konungens oferd han litet quidde *RK* 2: 3333.

qviþa, *v. Jfr* **oqviþaþer.**

qviþa (qwiidha *Al* 1004; **-o** *ib* 1858. *Flere af de i det följ. anf. ställena hafva i obl. kasus* **-a, -e** *och kunna föras till ett* **qviþe,** *m.*), *f.* [*Isl.* kvíða. *Jfr Isl.* kvíði, *m.*] **1)** *sorg, oro, ängslan, fruktan.* af uaku ok quiþo ok räzl ärwþe (*för* ok ärwþe) *Bu* 153. hafdho . . . forgätit alla sorgh oc quidho *Bo* 156. siälinna . . . ängxla oc quidha *ib* 186. mz store qwidho oc räddogha *MB* 2: 410. swa manga sorghe ok älskogha quidho (*in amore dolores*) *Su* 386. konungen haffde qwido oc sorgh huru han skulden thädhan fanga *RK* 1: 1061. latin fara alla qwidho *Fl* 838. här aff wäxer landzsins qwidha *Al* 72. fik marsken quida *RK* 2: 6429. *ib* 6436. hwath är idher nu til qwidho *Iv* 1070. lösa alla thina qwidha *ib* 3636. *ib* 3452, 3668. lifua for vtan mödho ok qwidhe *ib* 5718. ij komin ey thädhan for vtan qwidha *ib* 345. *ib* 1055. *Fr* 116. *RK* 2: 6628, 6655. hwilkin konung thordhe stridha mz egipto folk vtan qwidha *Al* 1728. *ib* 3276. waro ekke vtan qwidha *ib* 4862. han hafdhe fore them starka qwiidha *ib* 1004. *RK* 2: 2982. baro the for tik quidha *ib* 4705. *ib* 6061. **2)** *sorg, förtret, skada.* alexander gör marghom qwiidho ok qwant *Al* 1858. göra marsken quida *RK* 2: 6083. **3)** *klagan, jämmer.* gik bort mz mykin qwidha *Iv* 959. iak hördhe idhra qwidho *MB* 1: 393. — *Jfr* **hiärta qvidha.** — **qvidho fulder,** *adj. full af oro el. fruktan.* rädt hiärta oc qwidhofult *MB* 1: 430. — **qvidho lös (quide-),** *adj. utan sorg.* gladher oc qwidholös *MB* 1: 354. — *n. adv.* **1)** *utan fruktan.* the diwr skilias qwidho löst *Fl* 1078. **2)**

utan bekymmer el. besvär, lätt. i faen thz ey sa quidelöst *RK* 2: 2408.

qvidhbolde, *m. böld i buken.* widh quid boldha *LB* 8: 172. [vidher] quidboldho *(för -a) ib* 2: 9.

qvidhdragh (qwid drag. quiddrag *AS* 136; *LB* 2: 68**),** *n.* [*Isl.* kviđdrag] *kolik?* dricker man kynnil med glöd wiin, ta dwger hon for bwkwerk eller qwid drag *LB* 7: 352. — *qvickdrag. Hästläkedom i AS* 136. *LB* 2: 68.

qviþer (quiidher. quidder: -in *Bir* 1: 31. **qwedher: qwedh** *LB* 7: 66. **quedher: -en** *LfK* 231; **-enom** *ib* 230. **-ar),** *m.* [*Isl.* kviđr] *L.* **1)** *venter, buk, mage.* han wiste ey nektergalunna hafua dyran sten ok dyghran j quidi *Bil* 612. han bant mik ... mina föter vnder hästins qwidh *Fr* 1147. thera quidhir skal ey vpfyllas *Bir* 1: 17. for ath quidren trötmar och sweller *LB* 2: 9. thz är got fore bolin quidh *ib* 4: 351. fore lösan quidh *ib* 353. blöther hardhan qwidh *ib* 2: 35. *Bir* 1: 31, 2: 95. *Gr* 287. *Ber* 84. *MB* 2: 76, 348, 349. *LfK* 52. *LB* 8: 74, 75, 7: 2, 66. *Jfr* **svalu-, tram-qvidher. 2)** *uterus, qved, lifmoder.* säla äru ofructsamlica oc the quiidha som äkke föddo *Bo* 196. iak war j iomfrvnna quid *Bir* 1: 4. *ib* 14, 2: 156, 3: 137, 279. *MP* 1: 93. *VKR* II, 65. *VNB* 1. *Lg* 265. *LfK* 230, 231. *MB* 2: 122, 301. war ... haffuandis j qwidhen *ib* 351. komber wth döth barn aff qwidh *LB* 2: 35. *Jfr* **modhor qvidher. — qviþa fulder,** *adj. L.*

qvidhia, *v.* = **qviþa 1.** insperare, kuidhia *GU* 6.

qvidhia (*pres.* **qwidher** *MD (S)* 293), *v.* [*Isl.* kviđja] *förmena, afhålla (någon från något).* thz wille konungen honom qwidhia *MD (S)* 212. — *vägra, neka, afslå.* tha han wil hafua skal jak quidia *MD (S)* 276. hoo som qwidher thz hans wen mz retta torffwer widher *ib* 293.

qvidhruni, *m. diarré.* fore quid runa *LB* 8: 169.

qvidhsot, *f.* [*Isl.* kviđsótt] *magsjukdom. LB* 2: 62.

qvidhul (kwidh wl), *f. ull under ett fårs buk.* gardh kona skal klyppa kwidh wl ok ey bogh vl *GO* 24.

qvidhvärker, *m.* [*Isl.* kviđverkr] *bukvärk, magplågor.* fore ... quidhwärk *LB* 8: 168. *ib* 2: 56.

qvigrind (quiggrind. quiþgrind), *f. L.*

qvigha, *f.* [*Isl.* kvíga] *L. qviga.* offra ena quighu gudhi *MB* 1: *(Cod. B)* 509. *Lg* 311. — **qvigho kalver,** *m.* [*Isl.* kvígukalfr] *qvigkalf.* offradhe rödhan qwigho kalff *MB* 1: 501.

qvighandi, *n. L.*

qvik, *n.* [*Mnt.* quek, quik] *boskap.* födha wart qwik oc fänadh *MB* 2: 54.

qvikande (kuikändis), *p. adj.? L.*

qvikfä, *n. L.*

qvikhet, *f. (dock gen. med art.* qwikhetzsens *LfK* 274) *lifaktighet.* är ok potencia vegetatiua, qwikhetzsens krafft j hulka sielen liknas arboribus träom ok plantom hulke j sik hafua ena qvikhet til at blomstras växa ok frukt aff sik födhä *LfK* 274.

qviki, *m. L.*

qvikker (qviker *L.* **kviker** *L.* **kwik** *Iv* 2052. **quiker: -u** *SD NS* 1: 291 (1403). **qwekker: qwekth** *LB* 9: 113; **qwekt** *ib* 2: 67**),** *adj.* [*Isl.* kvikr] *L.* **1)** *lefvande.* jätte them ... sik skola thöm bätre wara dödher en quikkir til akallan *Bil* 798. han vare tha häldre dödher än kwik *Iv* 2052. han är bade liffuande oc quik *MD* 15. hänne grafua qwikka ij iordh *Fl* 1732. *Bil* 876. *Fl* 196, 257, 412, 839. *Iv* 5322, 5612. *Al* 3971, 5228, 6410. *LB* 5: 82, 7: 12, 72. *Lg* 8: 253. swa marga M [1000] menniskior ... äre mörde och dräpne och ägrepa kiffuenapa nykyrkio och jäskis äre grymmeliga ... vpbrändhe swa ath ther ingthe bleff qwikt igen *FH* 6: 367 (1495, *gammal afskr.*). behalda alla thera bopänynga i quiku ok dödho *SD NS* 1: 291 (1403). **2)** *liflig.* böriade henna siäl j allom sinom krafftom wardha aldra fulkomplikasta qwik oc stark til at see höra oc tala oc känna the thing som andelikin äru *Bir* 4: 4. tolkit hiärta swa qwikt oc kärlikxfult *Su* 12. **3)** *rörlig.* lägger thw j thetta första wathnith ... wphöyth qwikselff tha görs thz ather strax qwekth mz lithlom wärma *LB* 9: 113. tak qwekt sylffuer *(qvicksilfver) ib* 2: 67. *Jfr* **qviksilf.**

qvikna (qwekna, *se* **vidherqvikna. qväkna,** *se* **vidherqvikna),** *v. qvickna, få lif.* läggir sik ... owir äggin til thes som vngane quikna *Bir* 1: 299. — *återkomma till lif, åter lefva upp.* the ... qvikna ok opnyäs til nyyä ok större pynor *LfK* 230. — *varda lefvande, upplifvas.* ther til at thetta wälsignadha nampnit j nakre matto qwikne oc infästis j cristna manna hiärta *Su* 372. — **qvikna ater,** *återkomma till lif, få nytt lif.* äptir thre dagha oc en haluan quiknom vi atir *KL* 415. *MB* 2: 407. — *Jfr* **vidherqvikna.**

qviknadher (*ack.* **-at**), *m. lifaktighet, lifskraft.* sagho lijf oc quiknat i barnet som til förenne war wisseliga döt *Lg* 3: 359.

qviksilf (qwikselff *LB* 9: 113. **qwekselff** *PM* XXXV, XLI, XLIII. **qwik silffwer** *LB* 7: 308. **qwiksilffwer** *ib* 321. **qwekselffver: -selffwrit** *PM* XLIII**),** *n.* [*Fnor.* kviksilfr. *Jfr Mnt.* quiksulver, queksulver. *Jfr äfven Mlat.* argentum vivum] *qvicksilfver. LB* 7: 308, 321, 9: 113. *PM* XXXV, XLI, XLIII. *Jfr* **qvikker 3. — qviksilfs stykke,** *n. stycke qvicksilfver.* tw quik silfs stykke *(frusta argenti vivi) Bir* 1: 379.

qviktiund (-tiond *VML II Kr* 6: 5. **-tiand),** *f. och m.* (*Ansg* 245; *jfr* **qviktiunde,** *m.*), *L. qvicktionde.* allan then quiktiand *(decimas animalium)*, som han skulde hafua kring om alt sitt biskopsdöme, lot han skipta medh fatigho folke *Ansg* 245.

qviktiunde, *m. L.*

qvild, *f.* [*Sv. dial.* kvill] *källa (till en flod). i ortnamn.* i nizär quild *VGL IV* 10. or nizärquild *ib.* i dumnäquild *ib.* or dumnärquild *ib.*

qvildna (qvindla. qvilla), *v. L.*

qvinde, *n.* [*Isl.* kvendi] *L.* **1)** *koll. qvinnor.* mz ... wänasta quinde *Bil* 726. här vmuändin sik til quindit *(mulieres) Bo* 223. mennene wäxto marghe oc qwindith i wärldinne *MB* 1: 166. *ib* 189, 193, 298, 299, 417, 421, 433. hebreiska konor äre klokare än annath qwinde *ib* 276. then tima dagx ther qwinde gik *(Cod. A* qwinnor ganga 203*)* wt äpter watn *ib (Cod. B)* 547. **2)** *qvinna.* gulringa som qwinde plägha hawa i örom *MB* 1: 204. ther som israels sona qwinde föddo barn *ib* 276.

qvindilmässa, qvindilsmässa, *se* **kyndilmässa, kyndilsmässa.**

qvindomber, *m. L. qvinnlig heder.* smitta theras qwindom *Lg* 3: 391.

qvinfolk, *n.* [*Isl.* kvennfolk] *koll. qvinnor, personer af qvinnkön.* the men som ey vilia qwinfolk öffwa *LB* 7: 162. te hwiita pyon äro best for quinfolk *ib* 250. fangade alt qwinfolk *MB* 2: 220. *ib* 316.

qvinir? (*ack.* **qvyne**), *m. qvinna.* pluto tok mäþ wald een vänastan qvyne (qvyne *är i randen tillagdt af samma hand som skrifvit handskriften i öfrigt; för* qvynman *el,* qvinman?) *Bu* 9.

qvinkyn (*MB* 1: 85; **-kyns** *ib* 169. *vanl.* **-kön. kwinkön** *MB* 1: 88), *n.* [*Fnor.* kvennkyn] *qvinnkön, personer af qvinnkön.* all liwandis diwr hawa skiptan i twa fötzlo krapta oc är annath thera karl kyn, oc annath qwinkyn *MB* 1: 85. *ib* 88. alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes af krisnum manne äldir kono *SD* 4: 408 (1355, *nyare afskr.*). thu hafwir alt qwinkönit wanhedhradh *ST* 257. — *gen. af qvinnkön, qvinnlig.* skal thu taka in mz thik i archena siw aff hwario kyni badhe karlkyns oc swa qwinkyns *MB* 1: 169. tw oc tw aff hwario kyni karlkyns oc qwinkyns *ib.* alt folk . . . kwinkönss oc mankönss *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). aff hvario cristno menniskio . . . mankönss oc quinköns *ib* 157. villo the vita vm thz (*barnet*) vare manköns älla qvinköns *Bir* 3: 283. *VKR* 29. *ST* 506. *Lg* 3: 388. tok min gudhdombir mandom af eune qvinköns iomfrv (*femina virgine*) *Bir* 1: 79. *ib* 178. manzlik oc ey qvinköns persona *ib* 2: 56. ormin oc hans qvinköns maki (*femella; hona*) *ib* 3: 73. — *Jfr* **qvinno kyn.**

qvinliker (qwinneliker), *adj.* [*Isl.* kvennligr] **1)** *qvinnlig, af qvinnkön.* tha ware hon (o: himpna natura) mantz lik eller qwinnelik *MB* 1: 43. **2)** *effeminatus, qvinnlig, veklig.* blödhe män ok quinlike *KS* 83 (205, 91). — *Jfr* **qvinzliker.**

qvinmaþer, *m.* [*Isl.* kvennmaðr] *L. qvinna.* ii quinmanz ham *Bu* 143. giordhe aff rifwino qwinmantz likama *MB* 1: 159. *ib* (*Cod. B*) 546. til onda quinmanna *Lg* 1014. aff karlmanne oc quinmanne *ib* 943.

qvinna (quynna: -o *VKR* 60. **quina** *LB* 3: 77; **-o** *ib* 66; **-onne** *ib.* **quine** *ib* 71. **quinda: -o** *ib* 2: 60. *pl. nom., ack.* **-or. quinna** *VML II Kr* 10: 1 *i var.*; *KS* 59 (147, 65); *MD* 394. **qwinna** *Al* 5553), *f. L. qvinna.* þän friþ bryter a quinnom *SD* 5: 637 (1347). växte quinnonna ofrägh mere *Bu* 30. for tiughu þusand klärkom ok quinnom *ib* 141. mz löske quinno *ib* 171. en quinna. som hafþe fäm þusand riddara i sinom här *ib* 177. skimpade mz henne, som man pläger göre mz vngä quinnor *Va* 54. war . . . quinnanna wonast *Lg* 927. taka höwizka oc beskedhelicha quinnor oc män til systor oc brödhir *VKR* 2. alla manno (*för* manna) oc quynno vidher talan forbiydz *ib* 60. *KS* 5 (9, 5), 59 (147, 65). *KL* 4, 5 *o. s. v. Bo* 4, 14, 61. *MB* 1: 203. *GO* 326. *Fl* 50, 73 *o. s. v. LB* 3: 66, 7: 2 *o. s. v.* bland quinnor oc män *MD* 394. mz frur oc quinna *ib.* thesse qvinnan hafdhe warit en farande qvinna (*meretrix*) *Bir* 1: 50. *Jfr* **almännings-, frälsis-, gran-, legho-, misgärningis-, renlivis-, sona-, spa-, thiänista-, thiänisto-, väralds-, äro-qvinna.** — **qvinno bälte (qwinnas-),** *n. qvinnobälte. Lg* 3: 471. — **qvinnoflokker,** *m. qvinnoflock, qvinnoskara. Al* 5589. — **qvinno folk,** *n. qvinnofolk, folk bestående af qvinnor. Al* 5556. — **qvinno friþer,** *m. L. qvinnofrid.* nivta huusfridh, kirkiofridh, thingxfridh oc qwinnofridh *GS* 27 (1375, *orig.*). *Jfr* **qvinna friþer.** — **qvinno funder,** *m. samling af qvinnor.* the sagho thwärt ower thz swnd en ful fagher qwinno fwnd *Al* 5442. — **qvinno grater (-graat** *Iv* LXXX), *m. qvinnogråt. RK* 1: 3574. *Iv* LXXX. — **qvinno hiärta,** *n. qvinnligt el. försagdt hjärta.* the ther quinno hiärta hafwa *LB* 8: 146. — **qvinno kiurtil (-kiortil),** *m. qvinnokjortel.* for manna kiortil oc qwinno kiortil *GS* 51 (1450). *Jfr* **qvinna kiurtil.** — **qvinno kloster,** *n. nunnekloster. KL* 302, 303. — **qvinno klädhe,** *n. af qvinna nyttjadt kläde.* orent qwinnoklädhe *Ber* 207. *Jfr* **qvinna klädhe.** — **qvinno kyn (-kön),** *n. qvinnligt slägte, qvinnligt kön, personer tillhörande qvinnkönet.* moyses forbannadhe alt thz qwinno kön, ther ey wille, eller formatte mz natwra krapt barn födha *MB* 1: 398. *Jfr* **qvinkyn.** — **qvinno liknilse (-liiknilse),** *n. qvinnoskepnad. KL* 227. — **qvinno luste,** *m. lust till qvinnor, begär efter samlag med qvinna.* gör quinno lwstha (*venerem stimulat*) *LB* 2: 35. *ib* 42. — **qvinno miolk (-miölk. kwinno myolk. kwinno myölk),** *f. qvinnomjölk.* tagha warma quinno miölk *LB* 1: 96. vidh värma kwinno myölk *ib* 10: 6. tak värma kwinno myolk *ib.* tämprar man rökilse mz quinno miölk *ib* 4: 339. *ib* 2: 34, 56. *Jfr* **kono-, qvinna-miolk.** — **qvinno prydhilse,** *n. qvinnors prydande.* göra lac virginis til qwinno prydilse *PM* XLII. — **qvinno skari,** *m. qvinnoskara.* at han följghdhe sinne modhir j qwinno skaranom *ST* 213. — **qvinno skor,** *m. qvinnosko.* eth par qwinno sko *SO* 16. *GS* 51 (1450). *Lg* 3: 471. — **qvinno sot (-sooth),** *f. menstruation, menstruationsblod.* rensar quinno sooth (*menstrua*) *LB* 3: 196. komber qwinno soth haffwa sin manada gangh *ib* 9: 114. *ib* 4: 348. — **qvinno thiänist,** *f. qvinnors betjening, vård om qvinnor.* at han skulle wtwälias förestaa qwinnotiänisteno *Lg* 294.

qvinna (*gen. pl.*), **qvinna-,** *se* **kona.**

qvinter, *n.* = **qvintine.** et halfft qwinter lauerbär *LB* 7: 289.

qvintine (quintine *LB* 7: 221. **quintena** *ib.* **qwyntene. qvintin. qwinthen),** *n.* [*Mnt.* quintin. *Mlat.* quintinus] *ett fjärdedels (urspr. ett femtedels) lod.* eth halfft qvintin *HSH* 19: 12 (1480). taga renefanw fröö eth qwyntene eller eth halfft loodh *LB* 7: 29. tagha halyrt ij quintin, mirre i quintin, i quarter siprize röthir, galigo, ingefäre och laffwerbär, hwarth thera ith quintin *ib* 178. tagh eth qwinthen alwn oc ij qwintin ingefära oc ij quintin bertran *ib* 220. *ib* 221.

qvinzka (qwinska), *f. L.*

qvinzker, *adj.* = **qvinliker 2.** män som äru blöte ok quinzke *KS* 83 (204, 91).

qvinzliker (qwinzlikin *ST* 412; (*ack.*) *Bir* 1: 206. **qwindzlig: -ligom** *MB* 2: 300. *n.* **qwindzlighet** *Lg* 3: 471), *adj.* **1)** *tillhörande el. utmärkande en qvinna el. qvinnor.* the toko sik qwinzlikin (*femineum*) likama *Bir* 1: 206. quinzlik (*muliebres*)

athäfwe *ib* 3: 458. qwindzligom tankom tilföghandis mandzliga starkhet *MB* 2: 300. eth qwindzlighet pwnga faat *Lg* 3: 471. **2)** *som afser qvinnor*. bekymbrandhis i qwinzlikom kärlek *(qvinnokärlek, kärlek till qvinnor)* *Lg* 3: 64. **3)** = **qvinliker 2.** at the hafwin . . . quinzlik athäfwe suasom quinzlike män *(more effeminatorum)* *Bir* 3: 458. thu skalt wara manlikin oc ey qwinzlikin at thu latir ena fula hudh ofwir thik radha *ST* 412.

qvisa, *f.* [*Jfr N. och Sv. dial.* kvisa] *qvissla, blemma?* alexander war fore them *(jättarne)* som en litin qwisa *Al* 18. *Jfr* **qvesa.**

qvisl (-ir), *f.* [*Isl.* kvísl] *gren af en å.* i tranuquisllir *VGL IV* 10. or tranuquisllum *ib.*

qvista (-ar), *v.* [*Isl.* kvista] *qvista, afqvista.* skal thu qwista *(putabis)* thin wingardh *MB* 1: 372. quista bärande trä *MD* 428. — **qvista af,** *afqvista, bortrensa. bildl.* han quistar aff ok kastar bort lastana *Bil* 214.

qvistadher, *p. adj.* *Jfr* **mang-, thiok-qvistadher.**

qvister (kuister: -a *Bir* 2: 123. **qwiister. -ar),** *m.* [*Isl.* kvistr] *L. qvist.* satte sin staf i iorþ ok baþ guþ giua hanom quista *Bu* 500. *Bil* 461. jak faar thik en qwist aff thy thrä *ib* 68. sätte quistin rotfastan ifuir sins fadhers graf *ib.* vaxte quistrin ok wardh stort thrä *ib.* fwnno the . . . en skönan dyrleka loktandes qwist, ällar gröna gren *Lg* 3: 172. *Bil* 614. *Lg* 93. *Bir* 2: 123. *Al* 4606, 4607. skylas vnder henne *(frihetens)* quista *MD* 392. ij [2] qwiistar ena riis *LB* 7: 47. *Jfr* **blomster-, frukt-, kristallo-, löf-, olio-, olio trä-, olivo-, olivo trä-, palm-, palma-, palmträ-, paradis-, planto-, ris-, rosmarin-, thorn-, thörne-, viþi-, vin-qvister,** *äfvensom* **qväster.**

qvitgiva, *v. frigifva, frisäga, afhända.* wii . . . qwitgiffwom fraan worth waldh ok räth the fornemde godz *SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482).

qvitra, *v.* [*N.* kvitra] *qvittra.* tha qwitra the *(foglarne)* oc sionga, oc some kwra, oc gala *MB* 1: 366.

qvitta, *v.* [*Isl.* kvitta. *Mnt.* quiten, quitten. *Mlat.* quitare, quittare] **1)** *befria.* han vilde quitta oc frälsa alla the som ther sato i fängilsom *Ansg* 251. the quittas . . . aff sinom syndom *(exonerantur peccatis)* *Bir* 3: 223. **2)** *qvitta, afqvitta, afkorta.* qwittis swa mykit i hans lön *SO* 71.

qvitta bref (quitobref. qvitto bref *L.* **qwittobref** *SD* 6: 146 (1349). **quittobreff** *ib NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*)), *n.* [*Mnt.* quitebrêf] *L. qvitto.* taka aff them qwitta breff *PM* xvi. *SD NS* 1: 561 (1406). lätä mötä sit quitobref *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 6: 146 (1349), *NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*).

qvittancia (qwittance. quitancia), *f.* [*Mnt.* quitancie. *Mlat.* quitantia] *qvitto.* som quitancia ther upa gifuen vtuisar giil oc godh mädh helom oc haldnom incighlom *SJ* 113 (1442). thetta mitt opne breff och qwittance *FH* 1: 56 (1485, *nyare afskr.*). — **qvittancio bref (quitancie breff** *SJ* 271 (1459). **quitanciebreff** *ib* 325 (1465)), *n. qvitto.* *SJ* 271 (1459), 325 (1465).

qvitter (qwit. quith *Va* 25. **qwiit** *Al* 106, 5174, 7660. *f.* **quit** *Bo* 95; *KL* 95. **qwith** *Lg* 3: 162; *Gers Frest* 44. *n.* **qwitt** *SO* 163. **quitt** *SD NS* 1: 45 (1401, *nyare afskr.*); *SO* 33. **qwith** *ib* 61; *MB* 2: 268. *ack. m.* **qvittan. qwith** *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. **qwiit** *Al* 2914. *f.* **quith** *RK* 3: 3366. *pl. nom. m.* **qwitte** *MP* 1: 337; *RK* 2: 9304. **quith** *ib* 1: *(sfgn) s.* 192, 2: 8302. **qwiit** *Al* 2044. **qwijt** *RK* 2: 2536. *f.* **quitta** *KL* 45. *n.* **qvit. qwijt** *RK* 2: 397. **qwite** *SD NS* 1: 474 (1405). **qwita** *ib. ack. m.* **qvitta. qwita** *SD NS* 1: 474 (1405). **qvitt** *BSH* 5: 477 (1511). **qwitt** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283), *adj.* [*Isl.* kvittr. *Mnt.* quit. *Mlat.* quitus, quittus, *af Lat.* quietus] *L.* **1)** *trygg, i ro, i fred, fredad.* ey latir hon (ɔ: världin) mannin nakin tima qvittan älla sighran *Bir* 3: 187. **2)** *fredad för kraf, särsk. penningkraf, fri, qvitt.* gaff han quittan *MP* 1: 337. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 283. bliffwi ffrälst oc qwith för allom skatte *MB* 2: 268. later jak han ok hans arfua allaledhis qwittan, lidhughan ok lösan for mik ok minom arfuom for alle ytermer maning *SD NS* 1: 38 (1401). for the lyptena latir iak idhir qwittan oc lösan *ST* 145. alt thz thu haffwer mik loffwat giffwer iak tik qwittan före oc frian *Lg* 3: 690. giuer iak han ok hanzs arua quitta ok lidhugha for the x mark *SD NS* 1: 38 (1401). *ib* 474 (1405). vilde ey gifua thäs mildha herrans tiänara quittan vndan fa päninga skuld *MP* 1: 209. lather jak . . . quittan tenne for:de päder offuer alla maningh *SD NS* 1: 232 (1403). thryhundradha mark, som iak hans fängilse löste meth ok giordhe *(näml.* han*)* qwittan fraan sten lalason *ib* 51 (1401). han scal mik wara qwit lidhugh ok löös *ib* 23 (1401, *gammal afskr.*). **3)** *fri från ett åliggande.* swa är han qwitther *(fri från skyldigheten att vara gärdeman)* *SGG* 129. **4)** *fri från böter el. straff.* wari qwit ok orsaka *EG* 68. gaff them alla thre saklösa oc qwitta *ST* 473. wilde han gerna danielem qwittan gifwa *ib* 15. gaffs ffri oc qwitther *MB* 2: 292. later jak honom lydhwghan oc lössan oc allaledhis quittan om thet for:da fengilsset fore mik ok minom arfwom *SD NS* 1: 226 (1403). **5)** *obehindrad, fri från klander, förbehåll el. minskning, ställd till fritt förfogande.* thet förenämda godz förenämda herra benckt ok hans arffwom fryt, quitt ok hemol halla före alla tiltalan *SD NS* 1: 45 (1401, *nyare afskr.*). skal han haffua sijn andbudh ok tolff marka werdhe sith eghit qwith ok frith oforborghat *SO* 61. fritt oc qwitt ath haffua niwta oc beholda thet altaret *ib* 163. **6)** *fri, lös, befriad.* qualdo människionar wurdhu quitta *KL* 45. konungen loth konung magnus qwith *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. i haffuen henne nw i idhra händher frii och quith mz ära *ib* 3: 3366. — *fri, befriad (från). med gen.* vari thäs quit *Bo* 95. *Va* 25. hafdhe gerna warit hans qwittir *ST* 275. *ib* 237. — *med dat. el. ack.* han ware gerna thy diwre qwiit *Al* 5174. wart hon qwith sinom sywkdom *Lg* 3: 162. wart strax quitter siwkdomenom *ib* 381. *Gers Frest* 44. *RK* 2: 8302, 9304, 9592, 1: *(sfgn) s.* 192. *MD (S)* 270. wart han alstingx qwitter skiälffuona *Lg* 3: 380. *ib* 372. wart han qwitter allan wärk och siwkdome *ib* 371. lopp han swerige än the resza qwith *RK* 3: *(sista forts.)* 4707. — *med prep.* quittir aff iärnomen *KL* 95. quittir af the pinonne *Pa* 17, 19. *Lg* 334, 675. wardh quit aff diäflinom *KL* 95. *ib* 99, 250. *VKR* xii.

wart qwit fran diäflomen *MP* 1: 7. quit ok frälsadh fran diäflenom *Bir* 1: 50. vardh quittir vidh the pinona *Pa* 16. *ib* 21. quit warda wid barnet *Lg* 3: 358. wart widh dyäffwolen qwit *ib* 360. landhen oc slotten waro qwit vt aff rikens fiende hendher *RK* 2: 6391. — *skild (från någon, från någons sällskap el. biträde). med ack.* wardh han karlen qwiit *Al* 7660. är jach hanwm (ɔ: mester jörien) qwith *(är jag af med honom)* thet förste jach komer tith *BSH* 4: 336 (1503). — *skild (från), förlustig. med ack.* bleff swa alt sit rike qwiit *Al* 106. swa gör han honum hans säte qwiit *ib* 2914. *RK* 2: 2536. *Lg* 3: 701. — *med prep.* badhe fra goze ok folke ärom wi qwiit *Al* 2044. **7)** *qvittad.* aller skadhe war mellom them qwit *RK* 2: 1705. **8)** *qvitterad.* ära the *(skuldebrefven)* qwite, döthe oc alzthingx maktlöse *SD NS* 1: 474 (1405). **9)** *efterskänkt.* al the geld oc skuld . . . ära qwita, dödha oc lösa *SD NS* 1: 474 (1405). göra there fengilse qwijt *(efterskänka, upphäfva, göra slut på) RK* 2: 397. *ib* 399. faa the qvitt hestänä *(slippa de hästlopp el. fodring)* i aar *BSH* 5: 477 (1511). — *n. adv. fritt, utan tvång?* thette forscrifne loffue vij . . . fryt ock quitt obrottelige at holla *SO* 33.

qväþa (*pres.* **-er. kwäder** *SEG* 122. *impf.* **qvaþ. koþ** *L. pl.* **qvaþo. kwado** *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. **qwaadho** *ib* 3: 2217. *part. pret.* **qvädhin**), *v.* [*Isl.* kveða] *L.* **1)** *ljuda, gifva ljud.* qwädher lwdrin en tima widh *MB* 1: 388. tha lwdren qwädher annan tima sama lund *ib.* **2)** *ropa?* margh hans riddare awi qwadh *Al* 8990. **3)** *sjunga, qväda.* han lät . . . hunda quäþa *(cantare) Bu* 101. haffde qwädhandis *(canens)* lyktadh tässen ordhen *MB* 2: 119. kwäder broder heller j gillisstwgu siwnger *SEG* 122. om broder siwngher heller kwäder j gilless stwgu *ib. SGG* 131, 132. wi kunnom qwädä och rimä *Va* 54. qwadho . . . mästerligä wäl *ib* 53. *ib* 55. han badh them: qwäden aff then stoltä frvn *ib* 54. the dantzade oc quado oc ware ful kate *RK* 2: 6140. *ib* 2266, 5645, 1: *(sfgn)* 186, 3: 1098, 2382. *LB* 7: 181. gingo vt vppa markena . . . görandis sik som en danz oc qwadho visor *(factis cantantium choris)*, oc gingo in i sith affgudha mönstir *ib* 99 (qwadho visor *skulle möjl. kunna fattas ss pl. af ett* **qvadho visa,** *f.*). vändo ey atir at danza oc the samu viso at quäda *Bil* 878. qwaadho sancti örians wysa *RK* 3: 2217. jak haffuer . . . qwädith aff idhert daath faghra wysar *ib* 3744. *ib* 812. onth barn quädhir onda wiso *GO* 772. *ib* 950. loffs visa är manga lunde quädhin *ib* 542. broder som mynne qwäda schal *SO* 200. qwedher myneskar *SGG* 131. — **qväþa sik,** *tilltala hvarandra, kalla hvarandra.* at . . . ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **genqvädha.**

qvädhare, *m. sångare.* iak hörir qwädhara *(cantantium)* röst *MB* 1: 346. gaffuo sik wt fore qwädare och rimare *Va* 53. *ib* 54.

qväþe (*pl. dat.* **qvedium** *Lg* 9), *n.* [*Isl.* kvæði] **1)** *yttrande, tal. Jfr* **at-, ia-, ne-, o-, orþ-, orþaqväþe. 2)** *qväde.* ii heþnom (qvedium) *Lg* 9. fula visor älla quädhe *MP* 1: 299.

qväþia (kueþia. quäthia), *f.* [*Isl.* kveðja] *L. helsning.* sänder . . . helso ok kueþio medh guþi *SD* 6: 18 (1348). sändir . . . helso oc quädhio *Gr* 311. idher manga quädio sende *Iv (Cod. B)* 3675. sändir allum þeem þässi bref seä ok hörä guzdrotens qwädiu ok sinä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). allum mannum þem, sym þättä breef se äller hörä, sänder marten magnusäson quediu guds ok sinä *ib* 6: 149 (1349). sänder iak . . . äuärdhelikä quädiu mädh gudhi *ib* 4: 389 (1334). *ib* 646 (1339, *nyare afskr.*). wij magnus . . . helsom alle the i sudhermanne lagsagu boendes äru medh gudh[s] qwädio *ib* 536 (1336, *nyare afskr.*). *Bil* 488. sändir godha quäthiu *ib* 231. sat qwar widh qwädio hans *ib* 631.

qväfia (**qwäffia: -as** *Lg* 3: 391. **qwäwya: -es** *LB* 7: 28. **qväfuia** *KL* 44; *Bo* 101; **-as** *Bir* 1: 147, 3: 244; **-ins** *Bo* 136. *pres.* **qwäfuir** *MP* 1: 65. *refl.* **qwäfs** *Bir* 1: 148. **quäffs** *ib* 3: 74. *impf.* **qwaffdhe** *Lg* 371. **kwafdhe** *KL* 84. **quefde** *Bil* 764. *pl.* **quafdho** *MP* 2: 51; *Bir* 3: 232. **quäfdho** *MP* 1: 84. *part. pret.* **quafdher: -a** *Bo* 129. **quaffder: -e** *BSH* 5: 594 (1517)), *v.* [*Fnor.* kvefja] *L. neddoppa el. nedsänka under vattnet, genom nedsänkning under vattnet qväfva, dränka.* kastadhe han aff bronne ok kwafdhe j watnino *KL* 84. — *qväfva (genom rök).* bleffwe quaffde aff rök *BSH* 5: 594 (1517). — *qväfva genom strypning el. på liknande sätt.* thenna . . . quefde til slödh en römskir herra *Bil* 764. leun swalgh hans howdh oc qwafdhe han til dödh *(ipsum praefocaverunt) Lg* 371. grep diäfwlin han vm halsin wiliande quäfwia han *KL* 44. — *qväfva, förqväfva, komma att försvinna el. upphöra.* thizstlane opuäxsto ok quafdho . . . godha sädhena *Bir* 3: 232. *MP* 1: 84. oloflik astundilse quäfwia *Bo* 101. alla dygdhir . . . synas vara quafdha ok wtsläkta i them *ib* 129. hon (ɔ: lätin) . . . qwäfuir dygde *MP* 1: 65. — *refl.* **qväfias,** *qväfvas (i vatten), drunkna.* groff thw graff at jak skulle ouarlica falla j hona oc quäfias *(suffocarer) Bir* 2: 24. — *i allmh. qväfvas.* then onde ok fule dön . . . aff hulke the quäfwias älla kofna ginstan, som hona gripa mz näsomen *Bir* 3: 244. *Lg* 3: 391. läggir hon *(ormhonan)* sik owir sin son oc gör han sua hetan at han när quäffs *Bir* 3: 74. aff thom *(klorna)* skalt thw swa quäfias ok plaghas *(suffocaberis)* at thw skuli allir vara vndir minom fotom *ib* 438. mz hulko hänna lifwandis ande moghe rasklika quäfwias *ib* 1: 147. *ib* 148. *LB* 7: 28. — *förqväfvas, gå under.* i som byriadhin i andanom . . . quäfwins af kötino *Bo* 136. — *Jfr* **for-, nidher-qväfia.**

qväld (*dat. med art.* **qwäldeno** *MB* 1: 52. **qwällino** *KL* 218. **quälleno** *ib* 346), *n.* [*Isl.* kveld, *n.*] *L.* = **qvälder.** alt fra morghonenom ok till qwäldit *KL* 176. mot qwällino *ib* 218. *ib* 346. at qwäldeno *MB* 1: 52. om qweldit *Di* 39, 94. daghin fast at qwäldith leedh *Fr* 263, 1103.

qvälda (qwälla. quälla. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* kvelda] *göra till afton, låta blifva afton.* säle skulin ij daghin qwälla *(d. v. s. sluta) Al* 3732. — *refl.* **qväldas. 1)** *opersonl. qvällas, blifva afton, mörkna.* ther quällas ey som quinnor drikka *GO* 1030. sidhan ther qwäldadhis *MB* 1: 183. *MP* 2: 24. **2)** *få qväll, öfvergå till qväll.* then sunnodagher som aldre qwäldas eller myrkes *MB* 1: 69. **3)** *sjunka, dala, gå ned. om solen.* wäster . . . som solin sattis oc qwälladhis *MB* 1: 490.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

Upl L Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 122 sp. 2 r. 25 nedifr. läs: **nytto (nytta),** *adj. nyttig.* thet till aker oc ängh nytto är *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*).

» 149 » 1 » 10 » frf. **ofskär** insätt: **ofskämmeliker (oskämmelikin),** *adj. för skamlig.* nakor alt oskämmelikin syndh *Bir* 5: 51.

» 149 » 2 » 2 » frf. **ofvärk** insätt: **ofvädher,** *n.* [*Isl.* ofveðr] *våldsamt väder, oväder. ST* 269. *Jfr* **ovädher.**

Sid. 152 sp. 2 r. 16 uppifr. frf. **ohughnadher,** *m.* insätt: **ohuggin (ohoggin),** *p. adj. ohuggen.* skogh . . . som ohoggin var *FH* 2: 7 (1374, *nyare afskr.*).

» 155 » 1 » 25 nedifr. läs: ar ok tiughu

» 155 » 2 » 1 uppifr. eft. 110. till.: *MB* 1: 88.

» 189 » 2 » 11 nedifr. läs: *p. adj.*

» 194 » 2 » 29 uppifr. eft. **a** till.: **up a,**

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2, 3: 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—13.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.

Mera har ej utkommit intill Januari 1892.

Pris för köpare 7 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 105.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

FJORTONDE HÄFTET.

LUND 1894.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Art* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Kongiige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

qvälder (quällir *Bo* 92. *med art.* **quällin** *MP* 1: 78, 2: 48. *ack.* **qwäld** *KL* 71; *ST* 368; *Fl* 391, 620; *Fr* 1967; *Al* 5620. **quäld** *KL* 71. **quäl** *Bo* 164; *KL* 206. *med art.* **qwälden** *MB* 1: 62. **qwelden** *Di* 123. **quällin** *KL* 206; *Bo* 24. **qwellen** *SGG* 130. *dat.* **qwälde** *Bil* 287; *MB* 1: 155. **quelde** *Bu* 27, 169. *med art.* **qwäldenom** *MB* 1: 156. *gen.* **qwälz** *LfK* 70. **quälz** *SD* 5: 638 (1347). *med art.* **qwäldzsins** *MB* 1: 155. *pl.* **qvellar** *SGG* 130. *Flere af de anf. formerna kunna föras till* **qväld)**, *m.* [*Fnor.* kveldr] *L. qväll, afton.* tha war quäldir *KL* 279. *Bo* 92. komi atter vm miþiän aftan oc stande þär til quälz *SD* 5: 638 (1347). aff qwäldenom oc morghnenom wardh en dagher *MB* 1: 156. är wordhin aff qwälde oc morghen en dagher *ib* 155. qwäldzsins liws är minna än morghen liwsith *ib.* þän sama dagh at quelde *Bu* 169. brullöpes afton at quelde *ib* 27. gen qwälde *Bil* 287. vm quällin *Bo* 24. *MP* 1: 78, 2: 48. *MB* 1: 62. en qwäld. tha han las thän wärsin *KL* 71. las aue maris stella hwarn quäld *ib.* hwan qwäld han gik j säng *ST* 368. led fast mot qwelden *Di* 123. ärwotha langt fram a quällin *KL* 206. om första qwellen *SGG* 130. the andra qvellar *ib.* thän annan qwäld *Fr* 1967. then qwäld the sato ther til saman *Fl* 620. for qwäld *(före qvällen, före denna dags afton)* vil iak mik siälfuer dödha *ib* 391. thz timpde än fore midhian qwäld *Al* 5620. vi skolom i quäl *(i qväll, i afton, denna dags afton)* skadhalöse hijt atir koma *Bo* 164. *KL* 206. twägge timans är hallande gran ransakan, som är morghons oc qwälz *(om qvällen) LfK* 70. *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **qväld.** *Jfr* **giptar-, gipto-, oþinsdags-qvälder,** *äfvensom* **atqvädhe.** — **qvälds time (qwäldz-. qwäls thyme: -thyma** *MB* 2: 131**)**, *m. aftontid.* wm qwäldz tima *Lg* 3: 491. *MB* 2: 131.

qväldtime (qwäl time), *m.* [*Isl.* kveldtími] = **qvälds time.** tände lykto vm qwäl tima *KL* 211.

qvälia (kwälia *SEG* 121. **kwelia** *RK* 2: 3778. *pres.* **qwäl** *Di* 260. **qwäll** *MD* 397. *refl.* **quäls** *Bir* 1: 47. *impf.* **qvalde. qwälde: -is** *Su* 261. *part. pret.* **qvalder. kwalder: kwald** *Bir* 3: 199**)**, *v.* [*Isl.* kvelja] *L.* **1)** *qväfva, vara nära att qväfva.* bölia qualde han *Bu* 499. **2)** *pina, martera.* hwro hon qwäl sina brödher j häl *Di* 260. — *plåga, qvälja, oroa.* the fördho for petrum alla . . . aff diäflum qualda *Bil* 118. *Bir* 3: 199, 200. at han möde ok qualde *(male tractasset)* caplan hänna *Bu* 27. rikit kwelia *RK* 2: 3778. han är jw säll som fals ey qwäll *MD* 397. jac war mykit qwald *(passa sum)* j nat for hans skuld *MB* 2: 376. **3)** *besvära, hindra.* ath lagha fforffal heller hinder kwälia them *SEG* 121. **4)** *klandra, väcka tvist om.* þessä vara skipan äller pant at . . . qwäliä *SD* 5: 567 (1346). *ib NS* 1: 9 (1401), 14 (1401). thässa iordh oc gafwor . . . fore klostrino hindra älla quälia *ib* 2: 238 (1409). *ib* 1: 107 (1402), 391 (1404). hindra mödha clandra äller qwälya then sancte birgitte hwss *PM* LXIII. — (?) the sculde . . . ingaleedes noghot qwälia *RK* 3: 2500. — *refl.* **qvälias, 1)** *qväljas, plågas.* qualdes ii barnsiäng *Bu* 134. hwi quäls thessa qvinnona siäl swa af diäflenom *Bir* 1: 47. **2)** *möda sig, anstränga sig (med).* waffdes oc qwäldis j sinom bookligha konstom *Su* 261. — *Jfr* **o-qvalder, oqväliande.**

qväma (quämma. qwemma. *pres.* **-ir)**, *v.* **1)** *opersonl. passa, vara tillbörligt.* bäthir quämmir skrapa osten än skrädha *GO* 513. **2)** *opersonl. passa, vara lämpligt för?* ath lichamen vel qwemmer tiil ath badha *LB* 7: 180. — *Jfr* **beqväma.**

qvämber (qwämer *PM* 13**)**, *adj.* [*Isl.* kvæmr, *endast i n. N.* kvæm] *adj. skicklig, skickad, tjenlig, lämplig, passande, tillbörlig.* äst thu ey quäm til lärdom *Bo* 130. *VKR* 11. quäm til at älskogha plägha *Su* 383. at ängen fäghre ok qwämare matta funnis til manzsens atirlösn *ib* 400. ärw hafwandis qwämlagh *(för* qwäm lagh*)* til stridh *PM* 19. vita quäman tima at göra miracula *Bo* 61. thän tidh som alle äru lidhughe är quämast *ib* 103. *PM* 13. thz är qwämth hawa reent kaar i sinne miölk *GO* 840. *Jfr* **be-, o-qvämber.**

qvämd (qwämpd *Al* 5653**)**, *f.* [*Fgutn.* qvemd] *ankomst.* alexandri qwämd *Al* 8851. höstins qwämpd *ib* 5653. *Jfr* **af-, ater-, o-, sam-, til-qvämd** *samt* **kömd.**

qvämelika (qwämmelika *Bir* 5: 82. **kuämilikä** *L.***)**, *adv. L. lämpligen, på ett lämpligt el. passande sätt.* skipadho the quämelica sina sökilsa tima *KL* 324. han *(paradiset)* är . . . qwämelika öster i wärldinne *MB* 1: 123. the ämbite hwilken ey kwnno quämelika göras vtan taalan *VKR* 60. een höffuidzskir saal ☛ . skal qwämmelika til redhas *Bir* 5: 82. bör til thz som äpte liknilseno är qwämelika höfwa mz siälfwo liknilseno *Ber* 201. huru matte han quämelikare fa vitta gudz lönlikin thing *Su* 399. hundraþa män . . . utsändä þer þe qwämelicäst gita a mot guþz owinum *SD* 5: 566 (1346). suasom thz ma quämelicast vardha *Bir* 3: 52. — *i lämplig tid.* predica thrättelica ok quämelica *(importune et opportune) Bir* 3: 194. — *Jfr* **be-, o-qvämelika.**

qvämeliker (qwämmeliker: -likom *Bir* 5: 82; **-likare** *ib* 81, 82. **quämliker: -like** *Ber* 37. **quämelikin** *Bir* 1: 253, 3: 127. *n.* **qvämelikt. quemlikt** *Bil* 541. **quämelikit** *Gr* 283; *Bir* 1: 144, 229, 287, 2: 63, 124; *Su* 396. **qwämelikit** *PM* 9. **quämliket** *MEG (red. A)* 56. **qwämlekit** *ib (red. B)* 60. **kuämelkit** *(för* **kuämlekit** *el.* **kuämelekit***) Bir* 4: *(Avt)* 179**)**, *adj.* [*Jfr Mnt.* bequemelik] *L. skicklig, skickad, tjenlig, lämplig, passande.* paulo gaff han mästerscap swa som qwämelikom kännefadhir *KL* 177. wordho the quämelikare till andelikit ärfuodhe *VKR* 79. *Bir* 5: 81. then är quämelikin *(aptus)* taka min dryk hulkin som ey hawir vilia at bliua j syndene *ib* 3: 127. wara thes quämelikare *(habiliores)* ok idhnare at predica *ib* 1: 361. the biin som helbrigdha äru ok quämelik *(habiles) ib* 257. *Lg* 294. mz . . . qwämmelikom stolom *Bir* 5: 82. linna klädhit hulkit quämelikit *(habile)* är vidh bara kroppin *ib* 1: 287. hwar som wädhrit är quämelikare *(competentior) ib* 398. är renlekin quämelicast *(convenientissima)* j huarre andelike gerning *ib* 2: 225. rent kar quämelikit *(aptum)* til at taka godhan dryk *ib* 63. *ib* 124. *PM* 9. wingardhane . . . wordho quämlike at bära godhra gärninga win *Ber* 37. i tessom tyma äre alla lekedoma qwämelike kroppenom *LB* 3: 43. badh hon gudh gifwa sik ok bewisa nakra quämelika matto til gudhelika böna *VKR* VIII. ey fandz

nokor quämelikare *(congruentior)* matta *Su* 399. gifwa hänne quämelikit rwm at vndfly oloflikit dyocleciani hionalagh *Gr* 283. han findir ey . . . quämelican tima til at hämpnas *Bir* 2: 129. *ib* 1: 253. *VKR* 33. i vissom oc quämelicom tima *Bo* 161. tw *(två ting)* androm än quämelicare *(ännu lämpligare el. bättre än de andra) ib* 144. man sa ther margh qwämelik thing *Fr* 3056. at wi maghom fa miscund oc finna nadh aff honom j quämelike *(opportuno)* hielp *MP* 1: 37. lagh skulu . . . wara . . . qwämelik *(lämpade el. afpassade)* äpte godhom ok gamblom sidhwäniom *KS* 67 (166, 74). huxa . . . vm thz är hånom quämelikt ok skadlalöst, thylik ting giua thöm thz bedhas, ok än hånom se quämelikt som bedhes tylikt ting af suå manne tiggia *ib* 34 (88, 37). äpte þy honu *(för* honum*)* är kuämelkit *Bir* 4: *(Avt)* 179. *MB* 1: 136. *MEG (red. A)* 56, *(red. B)* 60. *EG* 64. thz är ey . . . quämelikit til thz som han wil *Bir* 1: 229. thz som . . . quämelikit är at matha ok tämpra likamanom mädhir *ib* 144. — *lämplig, passande, tillbörlig.* ey thykke mik quemlikt wara at swa wän mö . . . thror a corsfästan gudh *Bil* 541. *Su* 396. — *Jfr* **be-, o-qvämeliker.**

qvämelikhet (quämelicheet *VKR* 33. **qwämmelighet),** *f.* [*Mnt.* quemelicheit] *f.* **1)** *läglighet.* äptir naturinna oc timanna quämelikhet *(qvalitatem) Bir* 3: 121. *VKR* 33. **2)** *tillbörlighet, passande skick.* tha är ren likamans qwämmelighet *Bir* 5: 18. prydda . . . mz alla sidhanna qwämmelighet *ib* 67. — *Jfr* **oqvämelikhet.**

qvämhet, *f. Jfr* **beqvämhet.**

qvän (qvärn), *f. Jfr* **broþor-, sona-qvän.**

qvängas (-as), *v. refl.* [*Jfr Isl.* kvángask *och* kvænask] *taga sig hustru, gifta sig, giftas.* nw wäxer smaswennin . . . oc quängas *(Cod. A* giptis 198*)* aff egipto lande *MB* 1: *(Cod. B)* 546. *ib* 547.

qväntas (-adhis), *v. refl.* [*Jfr Isl.* kvænask] = **qvängas.** abram oc nakor quäntadus *(Cod. A* giptos 176*) MB* 1: *(Cod. B)* 545.

qvänter, *p. adj.* [*Isl.* kvæna, *part. pret.* kvæntr] *gift.* han var sidan j danmark qwänter *RK* 1: 1136.

qvär, *se* **qvar.**

qvärk (-ar), *f.* [*Isl.* kverk] — *pl. strupe, svalg.* dughir thz fore bolna querka *(fauces) LB* 3: 132. är then drykkir mikit helsam fore manz quärka *(faucibus) ib* 4: 345. *ib* 2: 51. — **qvärka byld (querkä bildh),** *f. halsböld, strupböld.* fik qwerka böld *MD* 360. for querkä bildh *LB* 6: 105.

qvärn (kwern. quarn *SD NS* 1: 479 (1405), 638 (1407); **-om** *VKR* 31. **qwarn** *DD* 1: 266 (1435). **-ar),** *f.* [*Isl.* kvern] *L. qvarn.* tha thorftom vi hwazske quärna älla oghna *Bo* 140. — *qvarn, handqvarn.* sta vidhir quärn och mala *MP* 1: 276. *MB* 2: 122. sta vidh girinna qwärn mz sampsone *Bir* 1: 314. — *qvarn, vattenqvarn. SD* 4: 389 (1334?), 5: 562 (1346), 585 (1346). arnaas quernæ *ib* 618 (1346?). myrtleka kwern *ib* 6: 180 (1350). *ib NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*), 22 (1401) *o. s. v. DD* 1: 266 (1435), 3: 208 (1476). *VAH* 24: 319 (1414). *VKR* 31. thu . . . byölt jnne ordhen sparleka, som stibordet watnet i qwärnenne *LfK* 143. fik honom . . . brytia qwerna ok landboa *RK* 1: 219. *ib* 1181. länar een människia thik eet skip til qwärna *ST* 429. — *i ortnamn.* molendino . . . dicto faluquern *SD* 1: 660 (1285). opidum dictum kwernæbøle *ib* 3: 249 (1316), 251 (1316). in quernathorp *ib* 461 (1320). — *Jfr* **fot-, fota-, gryn-, hand-, hästa-, midhal-, odhol-, pipar-, vatn-, väþer-qvärn.** — **qvärna bro,** *f. L.* — **qvärna bygning (qwerne-. quarnä-** *HelsL V* 17: 1**),** *f. L. qvarnbyggnad. SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). alle the qwerne bygningh aff brytha *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). — **qvärna damber (***ack.* **quärnadam** *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). **qwärnä dam** *FH* 3: 4 (1352). **quärna damp** *VAH* 24: 320 (1422)**),** *m. L. qvarndam.* quärna damin *(retentaculum aquæ molendinariæ)* hallir stundom atir vatnit *Bir* 2: 126. *FH* 3: 4 (1352). *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). kastadho vp hans quärna damp *VAH* 24: 320 (1422). — **qvärnafors,** *m.* [*Fnor.* kvernafoss] *qvarnström.* dimidietatem vnius quernafors *SD* 3: 461 (1320). — **qvärna hiul (kuärna-),** *n. qvarnhjul. Bir* 2: 183. — **qvärnahus (qwernä-. querne-** *FM* 426 (1509)**),** *n.* [*Fnor.* kvernahús] *L. qvarnhus.* duobus molendinis in ripaa. duas rotas continentibus in duabus domibus dictis qwernæhws *SD* 5: 474 (1345, *gammal afskr.*). quernahusedh mädh aall redhskap *ib NS* 1: 299 (1403). *FM* 426 (1509). *Jfr* **qvärnhus.** — **qvärna hvirva (kuärnä hwyrua),** *f. qvarnlycka, qvarngärde. i ortnamn.* cum . . . fundo dicti molendini videlicet kuärnä hwyruo *SD* 5: 625 (1346). — **qvärnastaþer (quärnä-. querne-** *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*)**),** *m. L. qvarnställe, ställe hvarest qvarn kan anläggas.* wtwäghins thorpa qwärna stadh *SD NS* 1: 215 (1403). med . . . quärnum ok quärnastadhum *SD* 4: 389 (1334?). *ib* 5: 562 (1346), *NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). 22 (1401) *o. s. v. VAH* 24: 326 (1377), 327. *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). — *ss ortnamn.* vnum torrentem dictum quærnæstad *SD* 3: 376 (1318). — *Jfr* **qvärnstadher.** — **qvärna sten,** *m. qvarnsten. SD NS* 1: 299 (1403). taka smästa hwethe myöl ällir biugmöl som quart bliffwir om qwerna stenana *LB* 3: 169. *Jfr* **qvärnsten.** — **qvärna strömber (kwärna-** *SD NS* 1: 519 (1406). **kuernna-. quarna-** *SD* 3: 41 (1311); *VKR* 31. **qwarna-** *SD* 4: 10 (1327, *gammal afskr.*)**),** *m. L. qvarnström, ström hvari en qvarn kan anläggas el. är anlagd.* torrentes omnes wlgariter dictos quarnastrøma *SD* 3: 41 (1311). *ib* 54 (1312), 4: 10 (1327, *gammal afskr.*). deell i enom qwärnaström *ib* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441). medh ennum kuernnaström *ib* 180 (1350). *ib NS* 1: 20 (1401), 51 (1401), 217 (1403, *gammal afskr.*), 519 (1406) *o. s. v. DD* 3: 208 (1476). *VKR* 31. *Jfr* **qvärnströmber.** — **qvärna vägher,** *m. L. qvarnväg, väg till qvarn. SD NS* 2: 99 (1409).

qvärndel (-dell), *m. andel i qvarn. DD* 1: 266 (1435).

qvärnhus, *n.* [*Isl.* kvernhús] *qvarnhus.* thet quernhwset som hoon loot byggia *VAH* 24: 318 (1414). *Jfr* **qvärnahus.**

qvärnos, *n. åmynning hvarest qvarn är anlagd. i ortnamn.* qwärnosabodha *VAH* 24: 326 (1377).

qvärnstadher, *m.* = **qvärnastaþer.** meth . . . fiske vatnom och quernstadhum *SD NS* 1: 11 (1401).

qvärnsten (quärnsteen. qwarnsten *ST* 361**),** *m.* [*Isl.* kvernsteinn] *qvarnsten.* thän quärnsteen maal

ok thär vndhir ligghir *GO* 344. *Bu* 511. *ST* 361. *MB* 2: 102, 362. *Jfr* **qvärna sten.**

qvärnströmber, *m.* = **qvärna strömber.** *SD NS* 1: 62 (1401).

qvärnäghande, *m. L.*

qväster, *m. L. Jfr* **qvaster, qvister.**

qvät (kwäth)? *f.? [Jfr Franska* guet] *försåt?* at nokra skalka . . . läggia sigh i skogin i sommar oc i kwäth, oc göra godom mannom omak *BtRK* 134 (1429). — **qvätta karl (qwättä-. quätte-. qwetto-** *L.*), *m. L. eg. karl som ligger i försåt? röfvare, bandit.* huilken likare var enom qwättä karla ok skalka herbärgerara än dande manna *Lg* 3: 541. kom torpet fult mz strokröffwarom ok qwättäkarlom *ib.* aff quättekarlom röfvadher *Ansg* 239.

qvör, *se* **qvar.**

R.

ra (raa. *pl.* **raa. raar. roor),** *m. (L.), f. (jfr Rydqvist* 2: 79) *och n. [Isl.* rá] *L. stång.* 1) *stång hvarvid jagtnät fästes.* engen man . . . ma eller schal naghan jakt bruka, ytermere än som laghen sighia, widh sina XL mark, oc ther til hafwe forbrutit alla sina raa reep oc löpande hundar *GS* 57 (1474). 2) *segelstång, rå, segelrå.* stormen slo them bort fra säglet alt fra thera ra *RK* 2: 3289. 3) *råmärke, rågång, gräns.* jak lade raa mellan swerige ok skana *RK* 1: *(LRK) s.* 223. *PK* 233, 248. wil then store förste wite theris roor bade tiil landh och watten *FM* 451 (1510). *ib* 542 (1512?). naar han kringom satte haffweno sina ändha oc watnom satte laghen, at the ey skulde owerga thera raar *(fines) Su* 78. een engh . . . som ligger innan hans råår *BtFH* 1: 5 (1467, *nyare afskr.*). thesse äre omkringh gångande råår om hanns peerssons godz i ryöwesi *ib* (1467, *nyare afskr.*). thenne wore för witne emillan oleff hollocka och kuckoin på een råå som heeter joenswn toett *ib* 6 (1468, *nyare afskr.*). joensuun toett och the andre råår *ib.* thesse äre rätte råår emillan oleff hollocka och philpus kuckoi *ib. ib* 7 (1474, *nyare afskr.*), 9 (1470, *nyare afskr.*) *o. s. v.* som theris raar inholder som är först raar kacdenharan oya *ib* 144 (1506). stadfeste tesse xij landz synemen the raar for ret raar som fansz i her oleff tauastes jordh böker som är millan iudikala och lahis som är först raar pahuso j länxte wiik *ib* 189 (1508). haffuer gamble raar wp kastad *ib* 228 (1509). dömdes denne råån stadige och fast som the 12 landz synemän giorde, een medellråå mitt emillan bådhe huffuudh råån, som ligger wed öfuerendan i roolandet *ib* 8 (1474, *nyare afskr.*). ena äng . . . met IIII raar wmgangna *FH* 2: 103 (1436). hwilkin iordh ligger i IIII raar *ib* 4: 36 (1454). *ib* 40 (1454). i rostatierna raa *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*). ther staar eth raa *ib.* eth stort raa i en mosa *ib* 148. ther ligher try raa *ib.* ther lighe fyre raa *ib.* the södre raen *ib* 149 (1492, *nyare afskr.*). fwnno ther jnghen raa *ib* (1493). adh eth raa skulle liggia j wrnäss aa *ib.* flere raa kwndhe wii ther ekke fynnä *ib.* lagha oos meth raa ok raamärke wthmärkte *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). ponendo raa et rør *SD* 3: 30 (1311). limites que wlgariter dicuntur røør et raa *ib* 26 (1311). *ib* 241 (1316, *gammal afskr.*). limitibus ra et rø *ib* 695 (1325), 696 (1325). per certos limites ac signa durabilia et legalia wlgariter dicta rør et raa *ib* 481 (1320). *ib* 628 (1323). per metas dictas raa et røør *ib* 4: 65 (1328). infra . . . terminos dictos wlgariter raa et røør *ib* 111 (1329, *gammal afskr.*). til thessä fornefnde bolstadha skälä. som erä raa ok röör *DD* 2: 5 (1384). *Jfr Schlyter, Ordb. s.* 503. — *Jfr* **bolstadh-, bolstaþa-, bolstads-, delda-, farvägs-, hovudh-, husa-, härads-, krok-, midhal-, ryza-, sköt-, sokna-, tompta-, urfiälds-, ända-ra.**

ra (raa), *f. [Isl.* rá] *L. rå, rådjur.* hans örs war springande som en ra *Iv* 474. the *(Sveriges inbyggare)* haffua . . . alzskons wille brade nogh aff hiort hindh älgh oc raa *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 164. *Fr* 1110, 2796. *ST* 421.

rabarkadher, *p. adj. råbarkad.* rabarkat lädher *SO* 19. *ib* 13.

rabi (raby), *m. [Jfr Hebr.* rabbi] *förman?* likerwis han wore huffudh och raby ower alla *BSH* 5: 382 (1510).

rabref (raa breff), *n. dokument rörande rågång. BtFH* 1: 7 (1474, *nyare afskr.*). thet konwng monses ok härttig yriäns raa breff, som lyder om raar j mellan ryzseland ok viborgx län ok ny slotz län *FM* 542 (1512?). thog thet raa breff met sig *ib.* vtskriffter aff fforscreffne rabreff *ib.*

rabrut, *n. L.*

rabrytare, *m. L.*

rabukker (robuk), *m. [Fnor.* rábukkr] *råbock.* thz (ɔ: hans örs) var än minna än een hiort ok större än een robuk är *Fr* 145.

rad? (radh), *f. [Isl.* rödd] *röst, läte.* j skulin ey fölghia nakarsskyns spaadome, mz fughla radh eller drömom *(non augurabimini, nec observabitis somnia) MB* 1: 366. sagdho sik kunna fughla radh oc spadom *ib (på båda dessa ställen torde afskrifvaren hafva fattat ordet ss identiskt med* **raþ,** *n.).*

radiur (raa diwr), *n. rådjur.* om nogre raa diwr *FM* 198 (1504).

radh (-ar. -ir), *f. [Isl.* röð] *rad, i (ungefär) rät linie fortlöpande följd af bredvid hvarandra befintliga föremål.* satto swenana alla i en stook . . . wel tiwgho innan een radh *RK* 1: 3886. — *rad, led.* allom tyänarommen standandis ath radh pa twa sidhor swa langth mellen hwarya radhena ath twa helle baardha räkkia samman *PM* 3. gangandis til baka mällen baadha raderna *ib.* — *rad i skrift.* äro scrapadha nio radha *VKR* 56. — at radh, *a) i rad. om rum.* gaa chamelane vth at radh hwar äptir androm *ST* 475. tyänarommen standandis ath radh *PM* 3. ther ligher try raa, alt alth *(för* ath*)* radh *DD* 1: 148

(1492, *nyare afskr.*). *b) å rad. om tid.* ix dagar aat rad *LB* 7: 248.

raþ (raadh. rodh *Di* 238; *MD* 122; *FM* 489 (1510). **roodh** *ib* 369 (1508). *gen.* **radz. raass** *FM* 675 (1517), 690 (1517)**)**, *n.* **(***ofta i pl. utan att betydelsen af flertal bestämdt framträder; i sht förekommer detta i förbindelsen* til radha; *några gånger, såsom på de under* **3** *anf. ställena: KS* 17 (42, 18), *RK* 2: 5784, *Di* 302, *och det under* **4** *anf. Va* 23, *synes n. pl. ha öfvergått till f. sing.*) [*Isl.* ráð] *L.* **1)** *hjälp, bistånd.* kalla hans mildo moþor af allo (hiärta) sik tel hialp. ok tel naþa ok tel raþa *(ad virginem gloriosam, ut sibi in adjutorium fieret, tota mentis devotione confugit) Bu* 29 *(möjl. föra till* **4**). thw skall sweria mik en eed rad oc manskap *Di* 23. — *vård, omvårdnad.* fyra dwärgha . . . ther fore örsith skulde göra radh *(taga vård om hästen) Fr* 304. **2)** *råd, hjälp (emot något ondt), utväg (i svårighet el. fara).* thz är tha icke annath rodh en . . . warz herre nodh *MD* 122. fan sik tha thz til radha for lifs wadha *Bil* 354. enkte war hanum annat til radha *ib* 402. tok eigh sik bätra raþ ii harme *Bu* 29. fic egh annat sik tel raþa *ib* 30. rädes at hanom mon morþet vitas. ok viste sik ängte tel raþa *ib* 171. hwath skulle iak tha til radha fa ther iak hafdhe änkte at ridha pa *Iv* 488. kan modherin litith til radha *(modren känner föga, d. v. s. icke, till någon hjälp el. utväg) MB* 1: 198. honum wardhir radh som rädhis *GO* 397. *ib* 827. drinkarum wardhir radh fore ok dubblarom siällan *ib* 988. *ib* 527. vil iak huxa op a huath bäst til radha vardha ma *(hvad som bäst kan hjälpa) Fl* 1287. ther thänkin a . . . huath här vardher bäst til radha at frälsa os aff thänna skadha *Iv* 5433. hwad skal nw warda til radha *MD* 170. — taka til radha, *finna på råd, företaga sig (ss hjälp el. utväg).* togh thz til radha at nidhra them mz ärwodhe vnder sino walde *MB* 1: 275. *ST* 323. kan thu nakath til radha taka at hiälpa til candauli saka *Al* 7949. thogh han til radha *(apposuit)* at atir pa nyt maal sändha til judhana bachydem oc alchimum *MB* 2: 243. hon veet sik änkte taka til radha *Iv* 3793. huath skal han til radha taka *ib* 3551. *ib* 5439. *RK* 1: 4214. *Lg* 3: 258, 560. huat är nw till rad at taga *Di* 193. togh tha wäl til raadha *(fann på ett godt råd) RK* 3: 3212. — gripa til rads (til raadhe), *d. s.* sporde hwad the skulle til radz grijpa i tolka nöd *Lg* 3: 359. gripu til eendha raadhe at gaa ok sökiä the helga fruena *ib* 560. — *Jfr* **6, 7. 3)** *råd, utväg, tillfälle, möjlighet.* ther är godh rådh at finna rådh *KS* 17 (42, 18). inkte radh stodh til at han kunde ther nokot ända *Ansg* 227. tha thu komber nidher i thän brunnin tha star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma *Pa* 18. engen radh stodh ther til at niclis til honom ganga wil *RK* 2: 5784. ther staar enghen radh til *(d. v. s. det är ingen möjlighet för dig att få det, näml. svärdet) Di* 302. woth iak mik inghen roodh om malt *FM* 369 (1508). **4)** *råd (som gifves).* hans raþe lyþa *Bu* 18. *ib* 197. böte ok bätraþe mäþ hans raþe *ib* 8. sighias godh wara gambla ok rönta manna rådh *KS* 72 (176, 79). vele i tagha myt rodh *FM* 489 (1510). at jak gifwir thöm älla thom thz raadhit ällir vm jak hiälpir thom mz raadhom älla ordhom *Bir* 3: 100. gudz radh thöm sama konunge *ib* 457. gudh gaff henne thz til radha *(gaf henne det rådet, lät henne få den ingifvelsen) Lg* 3: 242. the giordho äpter hännai radhe *ib* 240. tha stod all theres rad *(vände sig alla för att få råd)* til *(alle heren rat do sochten an)* then vnga herra falantin *Va* 23. spordhe til radha *(frågade till råds, bad om råd)* en cardinalem *Lg* 1038. *Fl* 157. *RK* 2: 5812. — *råd, tillstyrkan, samtycke.* äfte samþykkyu ok raþo aldra wara raþgiuara *SD* 5: 605 (1346). met rade samthyke oc godwilia wars . . . faders *BtFH* 1: 455 (1362). han sculle tha ena slot och län badhe skiffta och forläna mz rikesens radz radhe *RK* 2: 5302. mz radzsens radh *MD (S)* 291. moth thera radh ok mynne *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. **5)** *vilja, förordnande, bestämmelse.* hua som ey wil medh nådhom wara äpte kununx rådhe ok förseo *KS* 74 (183, 81). at wart raath ok wärrä goþrä mannä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **6)** *råd (som fattas el. uppgöres), beslut, plan, afsigt.* thz diupa gudlikt radh jfuir mankyns helso *Bil* 649. mz gyru raþe *Bu* 197. mz swa giordho radhe *MB* 1: 246. mz forlaghom oc giordho radhe *ib* 335. wtgöt annars blodh mz hat oc giordho radhe *ib* 425. — enom komber til radha, *någon fattar det beslutet, beslutar.* kom allom them til radha at the willo göra widh konungen nade *RK* 1: 2820. — enom är til radha, *någon besluter, någon sätter sig i sinnet, någon vill.* hwar reedh tingat honom war til radha *RK* 1: 3622. — enom vardher til radha, *någon besluter, någon sätter sig i sinnet, någon vill.* honum vardh . . . til radha swa *Iv* 2489. mik wart tha til radhä at hugga ok dräpa them ther badha *Fl (Cod. C)* 1674. warth henne til radhä at hon wilde farä j frömade landh *Va* 53. *ST* 341. wardh konugenom til radha at han badh sina dottir vm moyses *ib* 327. *Va* 8. *RK* 3: 3110. tha wart konungenom thz til radha *RK* 1: 80, 4383. *ib* 434, 606, 1475, 2006, 2431. *Fr* 2541. toko hwat them wart til radha *RK* 1: 2776. lagde mykin skat vpa swa mykin honom wart til radha *ib* 4086. — en vardher til radha, *någon besluter (jfr Mnt.* to rade werden). vi vordhom til radha thiit at fara *Fr* 1106. wordho tha til raada swa *RK* 2: 802. *ib* 3375, 3: 3549, *(sista forts.)* 4506. — *med gen.* thäs. iak . . . vardh thäs til radha, at hugga ok dräpa them ther badha *Fl* 1674. *RK* 2: 1988. *ST* 262. är . . . jäppe thäss til radha wordhen *(har öfverenskommit)* . . . mädh them sama testamentarijs *BSH* 1: 192 (1387). — ganga a radh, *besluta, komma öfverens.* gingo aa radh at the willo sith goz föra thädhan *Lg* 3: 240. the gingo a raadh at the skullo antigia stenka hona äller sänkia i sio *ib.* — *påhitt, företag.* vm thera radh ällä gerning är af mannom *KL* 141. — göra sik raþ, *företaga sig.* giorþo sik raþ fara vp tel hans ok casta viþ iorþ *Bu* 197. — *plan, anslag, stämpling.* tha giordho the saman radh a moth honom *Bil* 863. the giordo tha eth radh aff ny huro the skullo skipat swa at the matto growa gert faa *RK* 1: 1049. iak for stoþ iuþa raþ at bränna min ben *Bu* 13. — *uppgörande af plan el. anslag.* aldre war iak ther i radhum mz vtan iak aftaldhe *Bil* 86. om ther waro flere mz i radhe *RK* 1: 4374. **7)** *råd, det som är rådligt el. lämpligt.* allom thykte thz radh *MB* 1: 175. *Lg* 42. *Di* 140. mic tykker best rad

aff alla *RK* 2: 5820. jach weth ekke om thz är radh *ib* 4281. *ib* 4615, 5391, 3: 1446. *Bir* 3: 176. *FM* 309 (1507). **8)** *det som är rätt, rätt, rättvisa?* hielpa armom mannom til rådh ok til sannind *KS* 20 (49, 21). thän skal söst *(för* söft?*)* lowa *(för* lewa *el.* liwa*)* thär radh *(motsv. Danska text har* ræth*)* skal styra *(jus qui rite tenet se sobrietate refrenet) GO* 467. *Jfr* **ärfdha radh.** **9)** *råd, rådplägning.* hafþe raþ vm þolikt nymäre mäþ vinum ok vitrom mannom *Bu* 128. þär nero sat a raþe *ib. Iv* 1586. at han haui ey en tima raadh mz idhir j aareno *Bir* 3: 257. hafwa radh alle saman hwat giäld the vilia hanum gifwa *Bil* 212. af thy almännelico radheno oc klärka samquämd som kesarin giordhe i stadhenom som hetir nicena *Gr* 321. judha . . . gingo a radh *Bil* 86. tha gingo the herranä allä saman j radh . . . hwat the skuldo görä mz henne *Va* 10. gingo här til radh om *Gr* 291. *RK* 2: 728, 1811, 3856, 7488. mz the danska han til radha gik *ib* 1679. gik han til raadh medh sinom vinom *Ansg* 227. ginge the herra til radz hwat the skuldo görä mz then fagnä konungen *Va* 23. waro til radz ther om *ib* 5. ware her tiill thallss och till raass om dhen rijss reijsen *FM* 675 (1517). war bispen tiill raass met lasse scriffwer och andherss slathe *ib* 690 (1517). **10)** *råd, rådsförsamling, regentens el. rikets råd.* römska raþ *(senatus) Bu* 62. *ib* 150. for nerone oc hans radhe *Bil* 124. kunungur skal the förste ok wisaste af rikino i sit rådh haua *KS* 70 (172, 77). i kununx rådh ok höfdinga *ib* 72 (177, 79). kununx ok rikesins rådh *ib* 74 (181, 81). kunungur medh sit rådh *ib* (182, 81). han *(Alexander)* later sit radh saman ganga *Al* 1234. *ib* 2139, 2169, 10351. wart raath *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 670, 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 467, 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 378, 479 (1345, *nyare afskr.*). thenna samma rät hafuer min herra konung magnus vnt sino radhe j swerike *MEG (red. B)* 62. *ib (red. A)* 57. *EG* 67. skal thz ske medh konungx nadh ok alt hans meena rikins raadh *MD (S)* 258. rikesens raþ *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). rikesins radh oc män innan suerike *BSH* 2: 39 (1396). *RK* 2: 764, 774, 781, 783, 1126 *o. s. v.* aff danzske radet *ib* 5032. togho the xij aff radhet medher *ib* 1: *(sfgn) s.* 182. sagdhe henne, hwat frankarikes radz radh haffdho besluthet *Lg* 3: 294. — *Judarnes råd, synedrium.* the gripo han ok leddo for iudhana radh *KL* 143. alle the i radheno varo *ib. ib* 141, 142. *Bo* 160. — *en stads råd. SR* 35. wi stodhom badhe i wästeraros radzstowo fore sitiande radheno *SD NS* 1: 108 (1402). *ib* 199 (1402), 200 *o. s. v.* är stadgath ock stadfest aff borghamestarena . . . mz radzsins fulbordh *SO* 30. wij . . . borghamestara ok raadit j stocholm *ib. ib* 31, 32, 33, 71, 72, 77 *o. s. v. SJ* 1 (1420) *o. s. v.* mz radzsens radh *MD (S)* 291. sitther for radh ok reth *ib* 290. **11)** *rådgifvare.* han wiste matheum wara hänne högxta radh ok andelikin fadher *Bil* 228. han war hans raadh ok kännefadher *Al* 3907. ij hafuin alt visare raadh än mik *Iv* 5450. xij hans radh *RK* 1: *(sfgn) s.* 179. drifs opta konungen til skoghen och mister land och konungx ära thy hans raadh wraang raadoge ära *MD (S)* 202. **12)** *sällskap, följe?* mz them willom löpen i i raadh *Al* 7124. **13)** *rådighet, klokhet, förstånd.* giff mik raadzsens gaffwo *Lg* 817. nar kötlika astundilsa rörilse ffortakas mz radzsins matton *Bir* 5: 18. — (?) badh them heta ith iern mz radhe *(snarast väl att fatta ss rimfyllnad) MD (S)* 289. **14)** *utlydning, förklaring?* aff all himeltungil wita the raadh *Al* 44. **15)** *omständigheter, ställning.* tha ewa haffde budordith brothith ok sith radh swa ille gotidh *MD* 8. en är han j radhom besth som är widh engin bundin *ib (S)* 224. — *Jfr* **be-, bryst-, en-, folsko-, for-, häl-, il-, morþ-, o-raþ.** — **raþa gärþ,** *f. L. Jfr* **radhgärdh.** — **radha rum (raadha-),** *n.* [*Jfr Isl.* ráðarúm] *utväg.* ey hafuandes annat til raadha rwme *Lg* 3: 560. — **raþa sak,** *f. L.* — **rads bani,** *m. L. Jfr* **raþbani.** — **rads bänd,** *f. L. Jfr* **raþbänd.** — **rads man (razman: -mannumen** *SR* 9, 10; **-männene** *ib* 29**),** *m.* [*Jfr Isl.* ráðsmaðr] *L. rådman. SR* 9, 10, 29. *Jfr* **radhman.** — **rads skrivare (raadz-** *SO* 116**),** *m. sekreterare i stadens råd. SO* 116, 117.

radh, *n.* [*Mnt.* rat, -des] *hjul, stegel.* them satte man alla a eth radh *RK* 1: 4372.

raþa (raadha. *pres.* **raþer. roder** *FM* 489 (1510). **räthr** *KS* 22 (54, 24). *refl.* **radz** *Lg* 3: 2. **raadz** *Bir* 2: 259. *imperf.* **räþ. räädh** *MB* 1: 203; *Iv* 506. **redh** *Bil* 835; *RK* 2: 3848. **red** *ib* 1: *(LRK) s.* 215. **radh** *Bil* 339. **radde** *RK* 2: 8995; *PK* 231, 240, 241; *MB* 2: 182; *Di* 1, 9, 20, 126; *MD* 449, *(S)* 304. **raddhe** *Bil* 314; *MB* 2: 42. *pl.* **räþo. redho** *Bil* 16; *MB* 1: 26; **-os** *KL* 149. **radho** *MD (S)* 218. **rado** *ib* 271. **radde** *RK* 2: 7487, 1: *(sfgn) s.* 176; *PK* 226, 227, 235; **-is** *RK* 2: 796. **rodde: -es** *BSH* 4: 344 (1503). *konj.* **rädhe** *MD* 99. *part. pret.* **raþin.** *n.* **-it. radt** *HSH* 18: 75 (1497). **rat** *RK* 2: 6383**),** *v.* [*Isl.* ráða] *L.* **1)** *sörja för, se till, bestyra.* achta ok rådha, at lanzskap ok almoghe haui rätwis lagh *KS* 75 (185, 82). suå skipa ok rådha, at te hauin mykin ok rikan almogha *ib* 77 (189, 84). *MD (S)* 218. — *sörja för, hafva omsorg om, se till godo. med dat.* är mäst them radhande *(consulendum) Ber* 16. — *med prep.* for. radha för landits bästa *Di* 238. — *sörja för, styra, hjälpa.* gudh radhe *(provideat)* at isk är ey swikin aff ouinsins snarom *Bir* 2: 146. *ib* 147. gudh radhe huru henne är j hand ganget *Va* 34. rade mik gud huru thz vil gonga *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6423. **2)** *besörja, bereda, skaffa.* gudh . . . hafde them radhit thän erleka herran oc fadher sancte sighfridh *Bil* 841. hon hafdhe swa budhit sinom kamarasuen, at han skulle radha sik nakat fatigt folk *Lg* 3: 511. han radher sik en treköpadhan pwngh *LfK* 143. raadha oc skaffa sig ten stenin *LB* 7: 277. radha bot, *se* **bot 1.** **3)** *rusta, utrusta.* rädo *(Cod. A* reeddo 261*)* the storan härskap at stridha moote konungenom artabano *Gr (Cod. D)* 352. — *intr. rusta.* til bryllöp radha *Fl* 2004. *Lg* 31. **4)** *draga försorg för, styra, leda, uppfostra. med dat.* at styra ok rådha sinom eghnom barnom til faghra ok dyghdelika sidhi i thera opfödho *KS* 51 (128, 55). — *med ack.* at thera barn warden dyghdelika styrd ok rådhen i thera yngsko ok födho *KS* 51 (129, 55). **5)** *råda öfver, styra, regera. med dat.* landom raþa *Bu* 63. hemo raþa *ib.* räþo rike *ib* 64. at raþa ok styra ierusalem kirkiu *ib* 194. *KS* 26 (67, 28). *MB* 1: 14. *RK* 1: 179, 208, *(LRK) s.* 218, 225, 229. *MD* 385. mannen radher allo, oc

tho at hwaro radher konungen mannenom *MB* 1: 25. radher gudh allom natwrom oc thera kraptom oc thankom *ib* 85. — *med ack.* thu skal mit rike radha *Fl* 1904. som landith radher *Al* 390. *ib* 3818, 10274. *RK* 1: *(sfgn) s.* 188, *(LRK) s.* 227. *PK* 226. gudh ther all thing styrir oc radhir *ST* 44. dyonisius radh ok styrdhe them *(näml. skolorna)* alla *Bil* 339. — *med prep.* rathä firi rikino *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). räþ for mangom romara landom mz vald *Bu* 533. *Bil* 458. *PK* 227. *MB* 1: 26. *Di* 1, 9, 12, 20, 126. gudh ther radhir ofwir ängla ok all hymil twngil *ST* 109. medhen wtlenska konunga haffua offuer oss rat *RK* 2: 6383. *ib* 6385. wtoffuer then andre radhe *ib* 2825. — *abs.* styrdhe ok rädh j norighe *Bil* 859. *PK* 231, 241. *RK* 1: *(LRK) s.* 215. medhen the främlinga radde *PK* 235. *ib* 240. — *hafva makt öfver, hafva i sitt våld. med dat. el. ack.* honum radher badhe drykker ok mater *Al* 6134. *ib* 6809. päningen raþar hanom. ok han raþar eigh pänigenom *(non possidet divitias sed ipse a divitiis possidetur)* *Bu* 153. jak radher mik ey siälffwir ffor största hiärtans glädhi *(meipsum præ jubilo non capio)* *Su* 356. — *hafva el. få makt (med). med prep.* mädh. the böndher radher jach jnthe mädher *RK* 2: 4275. **6)** *råda, herska, vara öfvervägande.* tha radher colera i blodene *LB* 5: 293. är blodhit hwit tha radher hyten offuer wätzskona *ib.* **7)** *råda öfver, förfoga öfver, disponera. med dat. el. ack.* radhär lasum *SR* 43. iak ma mit land fore honum ey radha *Iv* 2855. alt vart gooz . . . sum wi hertil raþit ok haft hawum *FH* 3: 5 (1353). thy godzeno radha *SD NS* 1: 63 (1401). the for:da jordh styra ok radha äpter synom eghnom wilia *ib* 107 (1402). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*), 179 (1402), 180 (1402). styra oc radha thöm gardhenom *ib* 2: 114 (1409). raþa himirikiz nyclom *Bu* 100. — *med prep.* um. tha skal jak siälwer radha oom mino godze *SD NS* 1: 378 (1404). **8)** *förestå. med dat.* räþ allom biscops ämbitum *Bu* 28. en vngar man brände gärþe ok akra sins molz manz. som räþ hans fäþärne *ib* 176. — *med prep.* som räädh fore allo hans gotze *MB* 1: 203. thän foget tha for husit redh *RK* 2: 3848. eth . . . palacium, owir hwilkit radde sasagatz *MB* 2: 182. **9)** *bestämma, besluta, afgöra.* þe haua mere röst at raþa *Bu* 194. thit aff fostir thz radz nw, at thz scal wardha *Lg* 3: 2. radh sidhan hwru thik lyster ljfwa *Al* 6546. — *råda, ega att bestämma. med dat. el. ack.* at han är ekke ther komin raadha nakro eller döma mz them *MB* 1: 193. raþe halue näfnd hwar þerrä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *MEG (red. A)* 54, 56. *(red. B)* 58, 61. hwar thera radhe halfwa nämpd *EG* 65. ij siälfwe radhin hwath idher siälffwom lyster bäzst *Al* 6528. the rika wilia alt rådha, ok te fatöka mågho änkte rådha *KS* 77 (189, 84). — *med prep.* ij moghin ther siälfue ower radha *Iv* 2824. hon stodh fore i brullöpino oc rädh owir thz som ther giordhis *Bo* 59. will han giffua konung ermentrik then skatten ther mag han rada fore *Di* 179. hwar thera fore sik radha ma *Fl* 2087. thy at the ey radha wm sik siälffua *(non sui juris sunt)* *Bir* 4: 94. — *abs.* iak wilde engen man haffua i werldena vtan tik om iak haffde radit *Di* 160. — *råda, ega, hafva makt.* thu skal radha at fulkompna syndina eller ey *MB* 1: 163. **10)** *råda, tillråda, gifva råd. med personens dat. och sakens ack.* þän þik þätta räþ *Bu* 23. thry thingh radhir iak thik *Bir* 1: 248. *ib* 12. han rädh thik badhe fals ok swik *(det, som han rådde dig, var falskhet och svek)* *Iv* 3108. tu skalt ok ey akta, huadh manne thet är, um han räthr tik tin hedhr ok tina taruer *(non te moveat dicentis autoritas, nec quis, sed quid dicat, intendito)* *KS* 22 (54, 24). — *med dat. och inf.* räþo mannenom at ä biþia vara fru hialpa sik *Bu* 21. räþ hanom ok tröste viþar sighia diäwlen *(diabolo abrenuntiare præcepit)* *ib* 29. han giorþe gerna som hon hanom räþ ok böþ göra *ib.* raddhe iak them gifua stadh ok landh j romara wald *Bil* 314. *ib* 835. *Bir* 3: 157. — *med dat. och en sats inledd af* at. radhir iak biscopenom at han vmuände sik *Bir* 1: 72. *RK* 1: 281, 716. *MB* 2: 42. *FM* 489 (1510). — *med personens dat.* äpter thy som balaam rädh honum *MB* 1: 414. *Bir* 23. görin som jdhir raadz *ib* 2: 259. them er sköt radith ther illa wil *RK* 1: 4051. — *med sakens ack.* hwat flere radde skulle them behaga *RK* 2: 7487. — *med inf.* tha radde the suonska sa mz them fara ath the moth crisnom ey mera vara the tydzska radde ath latha them lyffua *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. — *med personens ack. och prep.* til. opuäkte ok rädh andra til tholik thing *Bir* 3: 99. — *med personens ack. och prep.* fra. radde han ther edwart ffraa *MD* 449. — *med prep.* til. rädho til wärldinna hedhir ok rikedoma *Bir* 1: 270. — *abs.* som frändar räþo *Bu* 26. giorde som the tyska radde *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. **11)** *genom råd föranleda, anstifta.* herodias drotningh som räþ hans döþ *Bu* 52. **12)** *vålla, förorsaka.* thz ma tho hans fingirgull radha *Fr* 2534. **13)** *rådgöra, öfverlägga.* rädho hwar widh annan, at the willo hälder taka sik nakan annan forman *MB* 1: 401. *Fl* 808. tha balaam hafdhe radhit mz sinom ängle *MB* 1: 415. *ib* 205. *RK* 2: 8995. han torf ey länge rådha ok huxa vm thz änkte är wärt *KS* 72 (176, 79). huxa ok rådha, huru almoghe må sit uphälde haua *ib* 74 (181, 81). huxa ok rådha medh rikesins rådh vm then owin är rikesins makt of starkr *ib* 75 (184, 82). — *öfverväga, betänka, göra till föremål för öfverläggning el. öfvervägande.* medh thöm skal han akta ok rådha rikesins äranda *KS* 70 (173, 77). godh rådh skal länge huxas ok rådhas *ib* 73 (178, 80). länge ok wäl huart mål huxa ok rådha *ib. ib* (179, 80). *MD (S)* 218. **14)** *uttänka.* then skamlikasta *(näml. död)* iak kan radha *Fl* 1590. mz all the thing vi kunnum radha *Fr* 1459. hon hafdhe radhith vith mik swik *Fl* 1669. **15)** *uttänka meningen af, uttyda.* rädh . . . drömin *Bil* 648. *ib* 569. *MB* 1: 235, 236, 237, 238, 253. *MD (S)* 304. *ST* 451. **16)** *gissa.* tror iak thy om iak kan radha, ij ärin rät syzkene badhe *Fl* 739. **17)** *rikta (fientligt) företag (emot), göra anfall (emot), anfalla, angripa. med prep.* redho a vsla blinda män *Bil* 16. the stora tor han egh raada oppaa *MD (S)* 235. radha . . . til thera *Bil* 369. huarn tima þe vildo tel hans raþa at dräpa han *Bu* 490. **18)** *komma?* ij darij land mon han tha radha *Al* 1818. rädh war herra honum annan wägh til hiälp *(sannolikt bör dock* til *utgå och* rädh *föras till* **2**; *Cod. B:* reddhe war herra honum hiälp annan wägh 550*)* *MB* 1: 236. — **radha sik, 1)** *skaffa sig, skaffa.* slo han hardhelika mz limom som hon hafdhe sik ther till radhit *KL* 14.

2) *rådpläga.* at radha sik vm thätta *Gr* 267. — *refl.* **radhas,** *rådpläga, rådslå.* redhos *(consilium fecerunt)* iudhä huru the matto han fordärwa *KL* 149. jach roddes widh tesse gode men ther om *BSH* 4: 344 (1503). jag råddes mz mitt herskap tha *RK* 3: *(sista forts.)* 6073. — **radha fra,** *afråda. Al* 2170, 2171. — **radha til,** *tillråda.* en radher til ok annar fra *Al* 2170. *ib* 2171. *Jfr* **tilradha.** — **radha sik vidher,** *rådgöra, rådslå.* rädho judha sik vidher huru the matto han fordärfua *Bil* 898. — **radhas vidher,** 1) *besluta, komma öfverens.* the raddis vidher ath the thz gerna göra vilde *Di* 235. 2) *rådslå, rådpläga. RK* 2: 796, 3: *(sista forts.)* 5710. — *Jfr* **af-, be-, bot-, for-, fore-, ut-raþa.**

radhare (raadare), *m. rådgifvare. MD (S)* 229.

raþbani, *m. L. Jfr* **rads bani.**

raþbänd, *f. L. Jfr* **rads bänd.**

radhe, *adv.* [*Mnt.* rade] *rakt.* rade at aalmarcken *DD* 1: 149 (1492, *nyare afskr.*).

radhelika (raadhelica. rådhlika *KS* 17 (44, 18)), *adv.* [*Isl.* ráðliga] 1) *välbetänkt, med eftertanke, förståndigt, klokt.* hurw radelika han hafdhe radhit honum *MB* 1: *(Cod. B)* 550. rådhlika liua *KS* 17 (44, 18). rådhelika fara ok tala *ib* 22 (55, 24). *Fl* 845. all thing beskedelica oc raadhelica göra *Lg* 817. 2) *ordentligt, i laga ordning?* myth godz . . . thet iak rätthlika ok radhelika *(för* redhelika?) köpte *SD NS* 1: 463 (1405, *gammal afskr.*).

radheliker (n. rathilikt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **radhelikit** *ib NS* 1: 201 (1402); *MP* 1: 217; *Bil* 886; *Bir* 1: 269, 2: 284, 3: 226, 4: 80. **raadhelikit** *ib* 3: 171. **radeligit** *Va* 10. **radeliigit** *BSH* 5: 315 (1508). **rodeliget** *FH* 7: 62 (1505). **radhlikt** *MB* 1: 238. **radhlikit** *MP* 2: 5), *adj.* [*Isl.* ráðligr, ráðuligr] *rådlig, lämplig, välbetänkt.* dömum wir thät þyrftilikt ok rathilikt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at . . . radhelikit ware at möta thöm ginstan mz sinne makt *Bil* 886. jak tro radhelikit *(consultum)* wara at följhia thinom ordhom *Bir* 1: 269. thökte mik thz radhelikt vara *Fl* 1744. *KS* 22 (55, 24). *MB* 1: 238. *SD NS* 1: 201 (1402). *Va* 10. radhelikit är människionne ey vredghas *MP* 1: 217. är thik radhelikit *(consultum)* at thu ey samansankir goz *Bir* 2: 284. *ib* 185, 3: 171, 226.

radhemor, *m.?* [*Jfr Nht.* rad *och* eimer] *ämbar af den storlek att det behöfver transporteras på hjul? Se Annerstedt, Script. rer. suec. III* 2: 271 *not.* een rademor ööl *TK* 271.

radher (n. rat. raat *RK* 2: 6550), *adj.* [*Isl.* hraðr. *Jfr Mnt.* rat] *snabb, rask.* alexander dwalde ey han war radh *Al* 764. thz ära resa oc iätna radh *ib* 7346. warin radhe *ib* 4484. til sin här war han tha radh *ib* 9254. sigh honum thz han ware radh at hänta thik antigonum i stadh *ib* 7919. — *rask, ifrig, färdig.* almoghin är altidh radhare at straffa oc bakvita them ther dygdhelike äru. än at minna nokat got *Lg* 3: 239. — *n. adv.* 1) *hastigt, genast.* han loot them koma rat fore sik *Al* 10387. sagdhe rat *ib* 201. *ib* 9250. *MD* 34, 82, *(S)* 237, 246. *RK* 2: 2450, 6550, 1: *(LRK) s.* 223. han bödh hänta thaghar rat ena mö til sik *Al* 7429. *ib* 8362. 2) *snart, inom kort.* hwa som nakath wil giwa han skal giwa rath *GO* 236. wilin ij stridha tha komin rat *Al* 4830. *RK* 2: 3887, 4867. — *snart, lätt.* feeto swine är rat saak giwin *GO* 114. thän fughil är rath krysthir som i handom haffs *ib* 209. manne ledhis rat widh een math *ib* 339. scorwth howdh är rat brothit *(frangitur ex facili scabies sub vertice vili)* *ib* 357. *MD (S)* 233. wälle thz förgaanger rath *ib* 204. — sva rat, *lika snart, lika lätt.* kifwar swa rat mz henne om eeth fläthio thing som onom främadha *ST* 277. — *så snart som.* fik bot swa rat the olian kom widh han *Lg* 3: 259. — *Jfr* **ful-, of-radher.**

radhfragha (radfroge: -ede *HSH* 24: 86 (1516)), *v.* [*Mnt.* râtvragen] *rådgöra.* wij . . . radhfraghede medh honom, hwat ther best vti ware *BSH* 5: 67 (1505). *HSH* 24: 86 (1516).

raþgivare (radgeware: -a *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). *pl.* **-a(r). raadhgiffuerär** *Lg* 3: 137), *m.* [*Jfr Mnt.* râtgever] *L. rådgifvare.* thwe quinciani höxsto radhgifuara *Bil* 428. *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). 379, 568 (1346) *o. s. v. Bo* 160. *Gr* 312. *MB* 1: 211, 250. *KS* 56 (142, 62). *Bir* 1: 127, 2: 251, 3: 303. *Fl* 562. *RK* 1: *(Albr) s.* 209, 211, 214. *Lg* 218, 3: 137. äpter wars rikes rathgifuara radhe *BSH* 1: 186 (1386). *ib* 192 (1387), 2: 63 (1399). *SD NS* 1: 9 (1401), 2: 140 (1409), 145 (1409) *o. s. v.* ho som ther war radgiffware tiil thet *BSH* 5: 315 (1508).

radhgivi (rådhgäui *KS* 72 (175, 78)), *m.* [*Isl.* ráðgjafi] = **radhgivare.** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 467. *KS* 16 (41, 17), 49 (125, 53), 71 (174, 78), 72 (175, 78), 72 (176, 79), 72 (177, 79).

radhgärdh, *f. rådslag, fattande af beslut, plan, företag.* han skal wara stadhughr ok ey huinkande i ordom ok rådhgärd sinne *KS* 33 (83, 35). *Jfr* **raþa gärþ.** — **radhgärdha man,** *m. rådgifvare.* haua många witra ok rönta rådh giärda män *KS* 17 (43, 18).

radhhus, *n.* [*Mnt.* râthûs. *Fnor.* ráðhús] 1) *rådhus.* stod han til retthe pa abo rathws *FM* 215 (1504). *SJ* 89 (1439). *MB* 2: 375, 376, 378, 379. *Su* 29. — *senatshus. MD (S)* 216, 218. 2) *rådkammare, ställe hvarest rådslag eller beslut fattas.* huru raskir ingangir är renom iomfrum til höxsta gudz radh hws *KL* 344.

radhind, *f. ledning, uppfostran.* toruo höfdingabarn hälst i sine yngsko ok upfödho haua godha ok dyghdelika rådhind *KS* 51 (129, 55).

radhläggia (raadh-), *v.* [*Isl.* ráðleggja] *besluta, öfverenskomma.* äptir thy som raadhlagt war *MB* 2: 136.

radhlös, *adj.* [*Jfr Isl.* ráðlauss] *obetänksam, öfverdådig.* hwa var swa diärfwir oc radhlös *(tam audax et tam temerarius) Bo* 194.

raþman (raadh-), *m.* [*Mnt.* râtman. *Fnor.* ráðmaðr] *L. rådman, medlem af en stads råd. SR* 24. af . . . radhmanna wegnä i stocholme *BSH* 1: 130 (1371). *SD NS* 1: 27 (1401) *o. s. v. SJ* 7 (1438) *o. s. v. SO* 14, 34, 72. wi borghamästara ok radhmän i lödhesa *SJ* 89 (1439). her brodher diäkn borghamester i stocholm per olafson olaff andrisson radhmen oc hannis ryting borghare ther samma stadz *ib* 130 (1440). hannis bekelin radhman i stokholm *ib* 131 (1444). aff lybeke *(näml. var)* timme wadewerk en radman *RK* 2: 3016. *ib* 3069. ter war i wngeren en radman *(för* radmans) son i en stor stad *Lg* 3: 27. — *medlem af*

det råd som utgjorde högsta myndigheten på Kopparberget. i maghen oc sculin sätiä oc haua fyoghärtaan raþmän. som iämlikä skulu vara *SD* 5: 638 (1347). — *(Romersk) senator. Lg* 3: 482. try c äldris män som kallados raadhmän *MB* 2: 241. högxste radhman *(consul)* owir romara *ib* 275. — *Jfr* **rads man.**

radhogher (-ughr), *adj.* [*Isl.* ráðugr] *rådig, klok.* snieldr ok rådhughr til sit manwit *KS* 53 (133, 57). *Jfr* **fore-, il-, vrang-radhogher.**

radhspyria (raädh-), *v.* **1)** *rådfråga.* raadh spordo the herran *MB* 2: 136. **2)** *rådslå, öfverlägga.* skulum wi rädhspyria ok leta, vm thet suå älla annorlek *(för* -ledh*)* warda må *KS* 71 (175, 78).

radhspyrilse (radh spörgilse), *n. pl. rådfrågande.* gör han . . . ath swadane radh spörgilse skule offta ske *Gers Frest* 21.

raþstova (razstoua: -o *ib* 1. **raþstuua: -u** *ib* 36, 37. **raþstuwa: -stuw** *ib* 33. **radzstwffua: -o** *SO* 6. **radzstuwa: -onne** *SJ* 2 (1420), 5 (1422)' *o. s. v.* **razstuwa: -onne** *ib* 6 (1424). **radzstwa: -o** *SD NS* 2: 114 (1409). **radzstua: -ana** *SO* 79. **radzstue** *ib* 32 *(ack.)*; **-en** *ib* 117 *(ack.).* **raadzstue** *ib* 119 *(ack.).* **radzstugha: -o** *SD NS* 1: 277 (1403). **radhstugha: -u** *SO* 24; **-w** *ib* 29; **-une** *ib* 47, 72. **rathstugha: -v** *ib* 17. **radstugha: -u** *ib* 16. **radzstuga: -wnne** *SJ* 127 (1444), 143 (1446). **radhestuga: -unne** *ib* 223 (1453). **rastwffue** *FM* 552 (1512). **radstoge: -en** *ib* 534 (1511). **rastugha: -u** *SO* 16; **-una** *SJ* 224 (1448). **rastuga: -una** *ib* 221 (1453); **-unne** *ib* 224 (1442), 227 (1453); **-wnne** *ib* 271 (1459)**),** *f.* [*Fnor.* ráðstofa] *L. rådstuga. SR* 1, 12, 13, 33, 36, 37. vppa stokholms radhzstuffw *SD NS* 1: 27 (1401). aa arbogha radhstuffw *ib* 44 (1401). *ib* 277 (1403). stande sin räth aa radzstwffuo *SO* 6. *ib* 16, 17, 24, 29, 31, 32, 47, 79, 117, 119 *o. s. v. SJ* 2 (1420) *o. s. v. SEG* 119. *OB* 213, 214, 215. — *senatshus.* kom . . . in j romara radhstwffw *(senatum) MD (S)* 216. *ib* 218. — **radhstovu balker (radzstwffw-),** *m. L.* — **radhstovu budh (radzstughu-),** *n. L.* — **radhstovu dagher (radh stowo-. radhstofwo-. radzstuwu-. radzstuffwu-. radhstughu-** *SO* 47. **radzstughu-),** *m. L. rådstugudag, dag då rådet sammanträder på rådstugan, rättegångsdag.* a rättom radzstuwu dagh *SJ* 11 (1423). *ib* 50 (1426), 165 (1448). om een rättan radzstughu dach *ib* 254 (1461). neste radzstuffw dagh fore sancta lucie dagh *SO* 30. *ib* 47. ey kom än landz thinghin älla radhstofwo daghin *(placitum generale) Bir* 1: 74. til thes radh stowo daghin *(consistorium)* kombir *ib* 340. — **radhstovu fridher (radhstuw-),** *m. L.* — **radhstovu klokka (radzstuwu-),** *f. L.* — **radhstovu mala balker (radhstuffuo-),** *m. L.* — **radhstovu porter (radstufuo-),** *m. rådstuguport.* gik lydeka rytz til radstufuo porten *OB* 215. — **radhstovu stämna (radzstuwu stämpna),** *f. L.* — **radhstovo vägher (radhstuwu-. radhstuw-),** *m. L.*

radhsven, *m. rådgifvare. Bil* 657.

raþu skipte, *n. L.*

raf, *n.* [*Isl.* raf, rafr, röf. *D.* rav. *Sv. dial.* rav, *n.*] *bernsten.* tag hwiit raff oc stöt tz smaat *LB* 7: 277. *PM* XLII.

rafband (raffband), *n.* [*Fnor.* rafband] *radband af bernsten. SJ* 245 (1455).

raförning, *f. L.*

rag, *f.?* [*Isl.* rögg] *ragg.* hafde klädhe af vlualla haro ok ragh *MP* 1: 188. *Jfr* **geta-, ulvalda-rag.**

raganger (raagangher. raagonger) *m. rågång, uppgående af råskilnad.* wppå en landssyn mellan wika ok skiedwi sokner om theres raamerke och reth raagangh *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*). ligger ther stor makt vppo, at the breff vpspöries ffor en then ragang skal sto *FM* 542 (1512?). förlängie sadane raagong *ib* 657 (1516).

raget, *f. råget. Bil* 404.

raggotter, *adj.* [*Jfr Isl.* röggvaðr] *raggig, tofvig.* the . . . hafdho a sik raggot haar *Al* 9365. med . . . sköldmerche twa raggothe hwnde then ene halff raggoth . . . then annen . . . en liggende halff raggothr hwnder *HSH* 19: 177-8 (1508).

ragher, *adj.* [*Isl.* ragr] *feg, usel.* hwj mona hin ragj nw sa renna *MD* 347.

rak, *m.? n.? råk, innanmäte. afskräde efter fisk.* rensar fisk vthe på siön eller fiskiegrundh . . . och kastar ther råken vth *SO* 291.

rak, *n. L.*

raka (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* raka] *L.* **1)** *skrapa, rifva, slita.* böþ raka hänna huld fran rifiom mz clodiura fotom *Bu* 504. lät raca alt har af hänna höfþe *ib* 505. — *afskrapa, afslita.* lät . . . raka hans huld mz iarn cambom alt intel rifia *Bu* 530. **2)** *raka, afraka (hår el. skägg).* rakadhe the hanum har aff midhiu hofdhe *Bil* 119. *Bu* 149. raka idhert skäg *MB* 1: 366. — *raka, befria från hår el. skägg.* om mith huffwodh wardher rakath *MB* 2: 122. the varo fulica rakadhe j sino skägge *Bir* 3: 458. lata sik raka mz kniff *MD (S)* 289. — *raka, genom rakning åstadkomma.* lät fraa thöm tima raka sik krono *Bil* 119. **3)** *hopskrapa, sammanföra, raka.* eld aff oghnen raka *Al* 9464. wil tu win vara tha skalt thu eld raka *GO* 1033. hwar rakar eldh til sinna kaku *ib* 830. *Su* 423. — *Jfr* **af raka,** *äfvensom* **ny-, o-rakadher.**

raka (raaka. rokaa. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*N.* raaka. *Mnt.* raken] *L.* **1)** *råka, träffa.* kastandis mz slywngo stenana swa räth oc wist. at the eth haar matthen äpther sin wilia wäl raka *MB* 2: 134. huath hon rakar mz sinne klo *Iv* 3163. thz hon raakadhe mz sinne tan thz reeff hon aff thän salugha man *ib* 3402. fyrade han oppa then tridia bössa oc mente raka marsken til wissa *RK* 2: 6115. haffde jak rakad myn son mz then ena piill *Di* 54. *ib* 56, 138, 233, 293. een piil rakadhe konungen *ST* 121. rakadhe j hans ögha *ib* 261. *Di* 69. didrik . . . rakade mit vpa hans skioll *ib* 70. mit mellan öghonen rakaden tha *RK* 2: 8864. the sago thz sa raka *ib* 8867. **2)** *råka, finna, påträffa.* hwar han kunne theras *(deras egendom)* raka *RK* 2: 4123. swa manga han kunde raka *ib* 5737. han lot alt fran them taka hwat han sin gading konde raka *ib* 5743. *ib* 3783, 7393, 9248. — *bildl.* bätre radh kunno wy ey raka *RK* 2: 6376. then stundh ma han rokaa oppo dagin, ath han ey dör, vthan komber i een oböteligin siwkdom *LB* 7: 93. **3)** *nå, komma till.* gotland raka *RK* 2: 3317. goda hampn för gotland råka *ib*

8: *(sista forts.)* 5052. **4)** *komma till, lyckas.* wij raake ekke kasta in til them pa slotteth *BSH* 5: 147 (1507). **5)** *råka, komma att. med följ. inf. uttryckande en omskrifning.* rakadhe . . . her eric abselsson . . . koma hiit j the sama dagharna *FM* 58 (1457). ij (2) utaff tesse kara raakadhe swara oppo tingheth, ath te ville inghen annan herre haffwa än idher *BSH* 5: 302 (1508). **6)** *komma, komma fram, komma undan.* wy hafuom haft stor omaka oc kunnom tog ey her genom raaka *RK* 2: 5228. ä huar the vtaf wägen raaka *ib* 8911. kunde somme nordhmen ey teddan raka *ib* 1: *(sfgn) s.* 186. **7)** *råka, komma, falla (i el. på).* i döden raka *RK* 2: 9300. i there wilia thz wel raka at the mik ther til *(till konung)* taka *ib* 6738. kan och oräth pa honom raka *(befinnas med honom)* *ib* 772. raaka fore thz *(råka på det, falla på det beslut)* som rikit nyttast wore *ib* 7490. — **raka sik,** *råka sig, falla sig, hända.* rakar thz sik swa *LfK* 148.

raka, *f.* *Jfr* **glödhraka.**

rakare, *m. barberare. ss tillnamn.* pedher rakare *SJ* 250 (1456).

rake (raake: -a *LB* 8: 83, 84; **-anom** *ib* 9: 105**),** *m.* [*Isl.* hráki] *spott, saliv.* wätte muld mz sinom raka *Bil* 249. *Lg* 675. *LB* 8: 83, 84, 111, 9: 105.

rakke, *m.* [*Isl.* rakki] *hund.* drogh dracan äpte sik som spacan rakca *(canis)* *Bu* 492. *PK* 228, 243. *Fr* 2785, 2788. *RK* 1: *(LRK) s.* 219. *MB* 1: *(Cod. B)* 534, 537. ther skal ey thaghna mintzste rakke *(non mutiet canis)* *MB* 1: 306. *ib* 299. — *hundvalp.* bära een hwitan rakka *(catellum)* göande *Bil* 763. *ib* 792. thz skadha rakkan thz han leekir mz hundum *(dampno se trudit catulus qui cum cane ludit)* *GO* 197. ä wäxe rakka tan män gamal hundir bithir been *ib* 678. *ib* 1025. jlt är rakka leka mz biorna hwälpe *ib* 1074.

rakke, *m. L.* *Jfr* **vagh rakke.**

raland? (rooland), *n. jordstycke med råmärken?* een medellrää mitt emillan bådhe huffuudh rään, som ligger wed öffuerendan i roolandet *BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*).

ram (raam), *n. (och m.?)* [*Äldre Dan.* ram. *Sv. dial.* ram. *N.* raam. *Mnt.* râm] **1)** *mål.* mz ena hasth saa han sith ram *(nådde han sitt lifs mål?)* *MD* 436. — löpa til rama, *löpa el. skynda i kapp?* loppu til rama vtöffuer then bro *RK* 2: 2445. **2)** *tillfälle.* se sit ram, *se sig hafva tillfälle.* wilde haffua stolis vppa them om han haffde set sin ram *(Cod. B* sith raam 327*)* *Di* 112. når han sa sitt råm *RK* 3: *(sista forts.)* 4428. mz gwl oc sylffwer saa han sith ram *(begagnade tillfällena att förvärfva guld och silfver)* *MD* 434. **3)** *tag, det man bekommit?* domprosten bleff wedh sith forsthe raam *MD* 432.

rama (raama. -ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* ramen] **1)** *eftersträfva, söka nå el. träffa.* rama matto *ST* 383. — rama ens bästa, *söka befordra någons bästa, främja någons bästa.* rikesens betzta ther mz raama *RK* 2: 907. *ib* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg till Nya Kr.) s.* 204. lath them så sydhen rama sith bäste *ib* 3: *(sista forts.)* 4318. *BSH* 5: 29 (1504), 102 (1506). — rama ens vilia, *söka efterkomma någons vilja, efterkomma någons vilja.* wij wiliä ramä thin wiliä *Lg* 3: 30. konungx wilia kunne the ey rama *RK* 2: 604. **2)** *mottaga.* the fingo ther tidhande rama *RK* 2: 4578. **3)** *få.* naar jak raamar tiidh och stundh ther til *RK* 8: 1343. **4)** *fatta.* the ramado tha vti eth lagh *(kommo öfverens)* thz sculle sta fäm daga j dagh *RK* 2: 1122. kunne man ther eth minne j raama *(göra upp i godo)* *ib* 1646. — *Jfr* **be-, for-rama.**

ramarkar, *f. pl. L.* *Jfr* **hovudh ramarkar.**

ramata, *f.* — **ramato flät (raamato-),** *f.* *MELL B* 30 *not* 31.

ramate? *m.?* [*Jfr N.* ramnaata *och D. dial.* romæde. *Jfr äfven Skånemålet* råmasgres, *carex (enl. uppgift af Bibl. aman. A. Malm)*]. — **ramata flät (ramate fläth** *KrLL B* 40 *pr. not* 33. **ramatha flat** *MELL B* 30 *not* 31. **ramäta flät** *ib.* **raamättaflätt** *KrLL B* 40 *pr. not* 33. **rametifleth** *ib.* **ramiäta flet** *(för* **-flet***)* *MELL B* 30 *not* 31. **rämete flät** *KrLL B* 40 *pr. not* 33. **flät** *torde här vara en, kanske af föregående* näfra flät *föranledd, ombildning af* **slät),** *f. L.* — **ramata flätta? (ramattha flätha** *(ack.)* *BtFH* 1: 43 (1465, *nyare afskr.*). **flätha** *torde, liksom* **flät** *i föreg. ord, vara en ombildning af* **slät),** *f. afhuggande af groft gräs.* dhe skulle taga rennewedh och näffuer *(att underförstå:* ok hava*)* ramattha flätha huar medh androm öfuer thenna råå *BtFH* 1: 43 (1465, *nyare afskr.*). — **ramata slätter? (ramatä-. raamäte-),** *m. L.* *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 504.

ramber (*frf. vok. i änd.* **ram-),** *m.* [*Isl.* hrammr] *ram, tass, klo.* mz clodiura ramum ok fotom *Bu* 493.

ramber (*frf. vok. i änd.* **ram-),** *adj.* [*Isl.* rammr] **1)** *stark, kraftig.* jlth är at dragha reep widhir rama *GO* 258. **2)** *stark, svår.* the breffuen syntes honom ram oc stark *RK* 2: 6339.

ramber? (*blott med art.* **rämen),** *m.* [*Sv. dial.* ramen, rämmen, remmen] *den onde.* bad thöm löpa rämen i wold heem till syn *BSH* 4: 295 (1501). ther war rämen löss *ib* 5: 119 (1506).

rambla (*impf.* **ramelet** *FM* 230 (1505)**),** *v.* [*Jfr N.* ramla] *bullra, gifva doft el. ihåligt ljud?* henna bwk han böria rambla *MD (S)* 223. te (ɔ: ten matt oc onda ting som äre i magan) . . . rytha oc rambla *LB* 7: 256. — **rambla nidher,** *ramla, nedfalla.* ther ramelet eth stort sticke neder aff manthels mwren *FM* 230 (1505).

ramblan, *f. buller i magen.* *LB* 5: 81.

ramn (rampn *SD* 3: 84 (1312); *Bil* 404; *MB* 1: 315, 359; *GO* 35, 307; *Al* 890, 894; **-en** *MB* 1: 171; **-a** *Al* 2784. **ramfn** *Bil* 577. **rafn: rafnin** *ib* 405; **-a** *MP* 1: 268; *Bil* 851; **-om** *MP* 1: 268. **raffn** *Di* 8. **ram** *Pa (Tung)* 35; *RK* 3: *(sista forts.)* 4878. **-ar),** *m.* [*Isl.* hrafn] *korp.* liggia fore hund oc rampn *MB* 1: 315. thera ben lagho vj dagha for hundum ok ramnum *Bil* 449. *MP* 1: 268. pläghadho altidh ther the lagho rafna saman koma ok öpa *Bil* 851. swarter som en ram *Pa (Tung)* 35. thz är siälsynth at se hwitan rampn *GO* 35. swa gyrnas soldenar godz som rampn atol *ib* 307. *Bil* 404, 405, 577 *MB* 1: 171, 359. *Al* 890, 894, 2784. *Di* 8. *RK* 3: *(sista forts.)* 4878. *HSH* 24: 85 (1516). slitz och rifs af heluitis hundom oc rafnom *MP* 1: 268. — *ss tillnamn.* sigilla . . . domini tulonis abbæ son et akæ rampn fratrum meorum *SD* 3: 84 (1312). — **ramna as (rampna aas),** *n. as för korpar.* han hafwer än qwart naghath rampna aas *Al* 3040.

rams? *m.* [*Sv. dial. och N.* rams. *Jfr Mnt.* ramese] *allium ursinum Lin.?* tak foruen ranis *(för fornen rams?)* ok steek aa glödher *LB* 2: 58.

ramärke (raa-. ramerchie. raamärckie), *n.* [*N.* raamerke] *L. råmärke, gränsmärke.* hafua dömpt . . . gilla oc stadhugha thenna raamerke *FH* 2: 6 (1374, *nyare afskr.*). gingo ofuer the fornempda ramerke *ib* 7. *ib* 4: 15 (1451). *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*). *SD* 2: 23 (*öfvers.*), 24. infra metis et limitibus earum, dictis raamærckie *ib* 4: 220 (1331, *nyare afskr.*). laga oos meth raa ok raamärke wthmärkte *ib NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). *VAH* 24: 326 (1377). haffue the rytzer . . . sat i thenne höstteris ramerchie langt in i sagulax *FM* 118 (1500). nar han mz sannom laghom oc raamärkiom belagdhe haffs grwndhen *(quando certa lege et gyro vallabat abyssos) Su* 78. jn til thz ythersta raamerke *(ad extremitatem finium suorum) MB* 2: 172. tha flydde josephus oc azarias oc wordho iäghade jn til juda landz raamerke *(usque in fines Judææ) ib* 236. *ib* 260, 270.

ran (raan. rän: ränet *BtFH* 1: 138 (1507), 253 (1506), 281 (1508)**),** *n.* [*Isl.* rán] *L. rån.* mang raan ok dombrut *FH* 3: 6 (1353). cayn byriadhe först wald oc raan *MB* 1: 164. han togh henne mz wälde oc raan *Al* 7855. mädh rane ok walldzwerkum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 138 (1507), 253 (1506). för ränet han ränth *ib* 281 (1508). — *Jfr* **bos-, fästninga-, gödsla-, hand-, iorþa-, kirkio-, lik-, lut-, lykta-, lösöra-, muld-, saþul-, siänga-, sliþ-ran.** — **rans bot,** *f. L.* — **rans garþer,** *m. L.* — **rans härra (ranz-),** *m. våldkräktare, tyrann.* i þem staþ ma . . . ängen valz älla ranz härra *(tyrannus)* þriuas *Bu* 190. — **rans mal,** *n. L.* — **rans man (raans-** *Su* 459**),** *m.* [*Isl.* ránsmaðr] *L. röfvare, våldsverkare.* som röuare oc omillaste ransman *Bo* 181. *KS* 28 (71, 30), 29 (72, 31). *KL* 342. *MP* 2: 85. *ST* 252. *Su* 459. — **rans värk,** *n. L. rån, röfveri.* vtän thy at han thät taki mäth rof äller ransvärk *SD* 5: 280 (1344).

ranadher, *m. L.*

rand (raandh. *pl.* **rändher** *PM* LI**),** *f.* [*Isl.* rönd] **1)** *rand, smalt streck.* j the jordenne ärw hwithe rändher *PM* LI. **2)** *rand, kant, omgifvande krets.* op til himmels raandh *MD (S)* 205. — (?) the *(myrorna)* struku ther om ena rand *(slogo en krets deromkring) Al* 9398. — *Jfr* **dagh-, dags-, gul-rand.**

randadher, *p. adj. Jfr* **gulrandadher.**

rang, *f.* [*Jfr Isl.* röng. *Fgutn.* rang] *stång el. pinne på hvilken hönsen sitta, vagel.* hon *(hönan)* sitter ey sa högt a rang iak slar henne nider mz min spiwtz stang *RK* 1: *(Albr) s.* 213.

ransak, *f. L.*

ransak (ranzak), *n.* [*Fnor.* rannsak] *L. husundersökning, ransakning (efter tjufgods) i en annans hus. SR* 43, 44.

ransaka (ranzsaka. ranzaka. ranzaca. rantzsaka: -i *LfK* 276. **randzsaka** *Bir* 2: 314. **raandsaka** *Ber* 280. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* rannsaka] *L.* **1)** *undersöka ett hus, ransaka (efter tjufgods) i en annans hus. SR* 44. **2)** *ransaka, undersöka, granska.* at ransaka agathe goz *Bil* 429. tha nämpdin thet ransakath haffde *SD NS* 1: 136 (1402). äpter thy at nämpden for os vitnadhe oc grannelika ranzakat haffdhe at thet for:de wreta clostre rethelika tilhöre *VAH* 24: 318 (1414). *ib* 319 (1414). dömdes xii men millan thomas persson i kipu och thomas jonsson ibidem at see skuda och ranzaca huilken tere haffuer giort ogongh wppo then annars aker och wtmark *BtFH* 1: 137 (1507). hwilkith maal ok ärende jak granlika ransakadhe ok wtlette *SD NS* 1: 273 (1403). thetta mall . . . wart ranzakat *ib* 2: 80 (1409). *VAH* 24: 323 (1454). hälghe fädhir ransakatho al thessen thing *KL* 228. then som . . . sik siälua ranzsakar *Bo* 89. thätta miraculum var oppinbarlica ranzsakat *ib* 152. vm thw atuaktelica ranzsakar oc granlica skodhar thz som i the sermone sagdhis *ib* 178. bödh iak thik altidh ranzsaka thit samuit *Bir* 1: 12. jak ranzsakadhe granlica alla mina doma *ib* 2: 335. *ib* 1: 189, 242, 292, 331, 2: 163, 314, 3: 172, 468. *Ber* 280. *LfK* 276. jude släkt vart ranzsakat mz lothen offwir theras hws oc frändzskap *MB* 2: 19. guz dom i hulkom ämuäl minsto fanyto ordh oc glömsco ransakadhos mz grymmasto ranzsakan *KL* 43. jak skal döma ok granlica ranzsaka mz huat skäl the opbära mit offir *Bir* 3: 192. ranzsakande vm syndir *ib* 336. ransaka . . . wm thetta ärandet *SD NS* 1: 277 (1403). — *undersöka, granska, pröfva.* en stadge ranzsakadher oc stadfäster aff swerikis konungom *Bir* 5: 109. *VKR* 46, 47. — *Jfr* **utransaka** *samt* **oransakadher.**

ransakan (ranzsakan. ranzakan *SD NS* 1: 400 (1405); *VKR* 46; *MB* 2: 331. **ranzacan. rantzakan** *SO* 159. **randzsakan** *MB* 2: 222**),** *f.* [*Isl.* rannsakan] *L.* **1)** *ransakning, husvisitation.* qui propter inuestigacionem, vulgariter dictam räsaken *(sannolikt för* ransaken*)* . . . illegaliter et iniuste rei facti fuerant *SD* 4: 406 (1335, *nyare afskr.*). — (?) eeth sin j hwan maanadh war randzsakan j hwan stadh *MB* 2: 222. **2)** *ransakning, undersökning, granskning.* nä[m]pdinna ransakan *SD NS* 1: 136 (1402). *ib* 400 (1405), 403 (1405, *nyare afskr.*) *o. s. v. VAH* 24: 319 (1414). effter xij[a] ranzacan *BtFH* 1: 129 (1506), 130 *o. s. v.* wordho fangadho oc dräpne strax wtan alla ythermera ranzsakan *Lg* 399. til skälich rantzakan huad ther hans stycker sant är *SO* 159. guz dom i hulkom ämuäl minsto fanyto ordh oc glömsco ransakadhos mz grymmasto ranzsakan ok spörning *KL* 43. pröue människian sik siälua mz granne ransakan *MP* 1: 183. — *undersökning, granskning. pröfning.* somlike materia behöffwa oc wtkräffuia grannare ranzsakan oc höghre sinne til at begripa thäs diwpheet *Su* 351. *Bir* 1: 239, 3: 469. vtan alla kloka ranzakan *MB* 2: 331. förr än noghar bätre reghla ellir reghlo stadge är giort samthycht oc incighlat j sama stadhen j geen medh biscopins j lyncöpunge ranzakan stadhfesto oc incighle *VKR* 46. **3)** *erfarande?* äpther beska dröffuilsenna ranzsakan *Su* 159.

ransakare (ranzsakare. rantzsakare), *m. ransakare.* hiärtanna ransakare *Bo* 149. alla lönligha thingä rantzsakare *Lg* 3: 1. *Bir* 4: 41. *Su* 291, 398. huar en granner oc sniällir ranzsakare *ib* 270.

ransakirska (ranzsakerska), *f. ransakerska.* alla sakanna en mildasta oc rättasta ranzsakerska *(moderatrix) Su* 72.

ransan (ranzsan), *f.* [*Jfr N.* ransa, *v.*] *rännande, kringlöpande.* onytta ranzsan oc löpning *(dircursus inutiles)* wt aff cellan *Su* 263.

ransuna, *v.* [*Mnt.* ranzunen] *betala lösepenning för, friköpa.* ranswne sine danske men *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 247.

rantakin (raantaken), *p. adj.* [*Jfr Isl.* rántaka] *L. våldtagen.* wardher hans dotter dina raantaken *MB* 1: 228.

rapa, *v.* [*Isl.* hrapa] **1)** *störta, falla.* jak troer then mann will illa rapa som ey wil elska prest eller papa *MD* 88. **2)** *hasta, skynda sig, brådska.* skalt thu langsamlika läsa oc ekke rapande *ST* 161.

rapa (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* ropa] *rapa.* rupto *(för* ructo), rapär *VGL* XIV. bwkin ther opta fyltis alt til han rapadhe *Bo* 139. *ib* 117. *LB* 3: 55, 7: 60, 74 *o. s. v.*

rapan, *f.* [*Jfr Isl.* hrapan] *brådska.* siällan är rapan godh *GO* 424. *ib* 835.

rapan, *f. rapande. LB* 7: 73.

raphöns, *n.* [*Jfr Mnt.* raphôn] *rapphöns. LB* 7: 179.

raplika (rapleka *Su* 182**),** *adv.* [*Jfr Isl.* hrapalliga] *i hast, på ett brådskande sätt.* gagnlikare är een pater noster langsamlika läsin . . . än tio raplika läsna *ST* 162. *Su* 182. *Jfr* **ofraplika.**

rar (raer. *n.* **rath. raat. raadh.** *ack. m.* **ran. roon.** *f.* **raa.** *dat. n.* **raa** *TB* 76. *pl. ack. f.* **ra** *Di* 250. *n.* **raa** *Iv* 2089)**),** *adj.* [*Isl.* hrár] *L.* **1)** *rå, fuktig.* rakor huder *(för* ra korhuder*) Di* 250. wnköpär . . . lädher äller klippingia thz se rath äller barkath *SO* 21. — *växande, färsk, grön.* fälla eek raa ellir thörra *TB* 76. hwar som hugger lass aff raa häsle *ib.* **2)** *rå, ej tillagad, okokt.* raat köt *KL* 231. ato . . . ran kal *Bo* 22. wakta sik fore . . . ran kaalstok *LB* 1: 96. äther man roon kol *ib* 7: 61. raer kaal *ib* 317. man skal giwa raadh for illa sudhit *(crvdum pro male cocto) GO* 980. aat thöm *(djuren)* raa som han thöm skööt *Iv* 2089. *MB* 1: 307, 310. **3)** *(jfr Mnt.* ro. *Mht.* ron*) grof? oblekt?* III. sorkot de rathklathe militum *SD* 4: 711 (1340?).

rarät (raa ret. raar reth), *adv. rårätt, efter råmärken.* thäthan rarät til halstens almenninga. swa rarät vp at kirkiowäghenom til thorkils äng swa thäthan til byornasäter. swa thäthan rarät til norra säter *VAH* 24: 326 (1377). raar reth til walden hara *BtFH* 1: 144 (1506). raa ret til pyhäsonsari *ib* 189 (1508). *DD* 1: 96 (1442, *nyare afskr.*), 147 (1492, *nyare afskr.*), 148.

ras, *f. Jfr* **vatnras.**

rasande, *p. adj.* [*Mnt.* rasen, *v.*] *rasande, ursinnig, vansinnig.* mötto them som rasande män *MB* 2: 135. aff een bonda som wart rasande *Lg* 3: 349. *ib* 352, 353, 359, 363, 368.

raska, *v. öfverraska?* the aktade oss raska wist *RK* 3: *(sista forts.)* 6032.

rasker (*n.* **rast. raast** *RK* 1: 810. **raskt** *Bir* 1: 275. *komp.* **raskare.** *n.* **raskara. raskare. raskarin** *VKR* 31; *Bir* 5: 79. **raskaren** *ib* 4: 172, 174. *superl.* **raskaster. raskister: -ista** *GS* 37 (1413, *orig.*). *n.* **raskast. raskost. raskes** *(för* **-est***) Iv* CII**),** *adj.* [*Isl.* röskr] **1)** *rask, dugtig, käck, hurtig.* swa är mit folk thz är rast *Al* 1480. ij ärin rask ok ey wanföra *ib* 1870. han war en rask riddare *Di* 129. haua . . . raska upsyn *KS* 80 (198, 88). haffde et raskost sinne *Di* 129. **2)** *snabb, hastig, snar.* josephus war raskir ok snar ok fik handum for swärdhit *Bil* 314. en raskir fantir lop han *(vägen)* i tolf dagha *Bo* 13. min ande . . . är raskare allom androm andom *Bir* 2: 293. vnghin är ey swa raskir vndan flygha som the äru j sinne flogt *ib* 1: 301. *ib* 292. diwret war rast och följde effter och aff jute honom *Va* 24. the sighldu raskan bör *Bil* 251. swa som raskasta piil *Bir* 1: 24. *ib* 146. iak wet . . . hans liiffs ända raskan *ib* 333. thänne licammen är raskastä siuka manna hiälp *ib* 3: 49. giorde eth got bröllöp ok raast *RK* 1: 810. thet *(Nyköping)* war i raskan *(Klemmings uppl.:* skiotan 1: 2178*)* tijma gifwit *RK (Hadorphs uppl.) s.* 81. **3)** *rask, snar, färdig, benägen.* raskir til at lee *KL* 257. vara raskir til at bidhia til hans *Bo* 7. *Bir* 1: 396. gör siälina swa fula ok raska til syndinna *ib* 187. gör han til al godh thing raskan *ib* 2: 149. *KL* 197. *MP* 1: 230, 2: 128. *Su* 439. vara rasker *(facilis)* til nadh *ib* 413. war . . . rask *(attenta)* til thinna helso och bätrilsa *Ber* 107. **4)** *lätt, beqväm.* huru raskir ingangir är renom iomfrum til höxsta gudz radh hws *KL* 344. thz vare väl rast *(facillimum)* aat oc mykyt lustelikit . . . liwa äpte naturinne *Bo* 134. änkte är swa vansamt at thz wardhir ey lät ok raskt af stadhlike ok skälike idhnan *Bir* 1: 275. *ib* 125. när gudhi är thz rast *ib* 2: 4. raskare är wlfwallenom at fara ginom nala öghat än rikom manne gaa in j hymerike *ib* 1: 334. *Ber* 129. raskare ok möghelikare ware at sami daghen som nu är framfarin kome atir *Su* 404. *ib* 440, 458. — *n. adv.* **1)** *snabbt, skyndsamt, hastigt.* foor . . . myklo raskare *(velocius) Bo* 249. swa rasklika som piil kan raskast fliugha *KL* 125. — *hastigt, snart.* at han ey swa rast kunne koma . . . som han ville *Gr* 263. alexander war tha redho rast *Al* 794. *ib* 733, 3890, 3982. dragher siin vapn op a aldra raskast ther han ma *Fr* 486. som raskast *(så snart som)* ordh var wt saght *Bil* 901. **2)** *snart, lätt.* (tha) thz *(glas)* är skärast brister thz raskast *Bil* 459. ma raskast swa sighia, at adams synd do mz gudz sone *MB* 1: 309. the mågho raskara got rådh finna än en eenstaka man *KS* 6 (14, 6). *ib* (15, 7). thz *(djuret)* latir sik stundom suasom thz see dööt at thz maghe thäs raskare taka oc opäta foglana *Bir* 2: 128. *ib* 4: 172, 174, 5: 79. then nw wil mz retwisenne fara han pröffues raskes til ein dare *Iv* CII. hulkin som nakrom herra är meer särlikin j älskelikhet han höris raskare j sinom bönom *Bir* 3: 109. *VKR* 31. — **þät raskasta (-raskast),** *adv. det snabbaste, det snaraste. i förening med en form af* formagha, gita *el.* kunna. byndom wi oss baþen . . . oc vara ärwingyä til. at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz som þer til räkker . . . þet rascastä wi äller þe formaghum äller gitum *SD* 5: 564 (1346). byudha oc scrifua oss til thet raskista the kunno *GS* 37 (1413, *orig.*). komma til them thz raskast han kunde *RK* 2: 7964. — *Jfr* **ful-, of-rasker.**

raskhet (rasheith), *f.* **1)** *snabbhet, hastighet, raskhet.* wtslet sik mz alle raskhet *(motsv. ställe MB* 2: 402 rasklikheth; *agilitatem et celeritatem)* . . . oc

bort foor fran os *KL* 408. **2)** *raskhet, hurtighet.* rasheith moth lethi til gudz tenisth *Iv* CVII. **3)** *färdighet, villighet.* raskhet *(facilitas)* at göma ok halla laghin *Bir* 1: 144.

raskleker (rasleker *L.***),** *m.* [*Isl.* röskleikr] *L. benägenhet.* för then raskleken i twngonne är, til thz onth är *LfK* 210.

rasklika (rasklicha *VKR* 16. **raslika** *Bir* 1: 232 *(jfr* 405*)*, 275 *(jfr* 406*)*, 4: *(Dikt)* 274 *(jfr* 528*)*; *Ber* 135 *(jfr* 300*)*; **-likare** *Bir* 4: *(Dikt)* 242 *(jfr* 528*)*; *LB* 4: 354. **raslikä** *KL* 157. **raskalika** *RK* 1: *(LRK) s.* 231. **raskelik** *Fl* 258, 1503. **rasklik** *Iv* 2340. **rasleka** *LB* 5: 82. **raslek** *ib* 80**),** *adv.* [*Isl.* röskliga] **1)** *snabbt.* rasklika höra *KS* 80 (198, 88). — *hastigt, med hast, med skyndsamhet.* foor maria rasklika *(cum festinatione)* j iuda landz stadh *Bil* 893. *ib* 253. *KL* 125. *Iv* 2340. iak formatte ey rasklikare fulkompna hona *(pinan)* ok lätlikare *Bir* 1: 88. — *hastigt, snart.* iak skal rasklica atirkoma *Bo* 169. nakat thz thing . . . som rasklika är fallande *Bir* 1: 119. jak hopas raklica *(för* rasklica*)* fräls vardha *ib* 2: 335. *KL* 157. *Bo* 12, 36, 136, 177. *Bir* 1: 98, 146, 275, 3: 197, 4: *(Dikt)* 242, 274. *Fl* 258, 1503. *VKR* 16. *LB* 4: 354, 5: 82. *RK* 1: *(LRK) s.* 231. rasklica är nw, at siälffuer gudz son scal sökia os *MB* 2: 399. rasklica är nw när *(in proximo est)* hans dödher *ib* 401. *KL* 406, 408. — *genast.* sägh mik rasklika aff thinom syndom *Ansg* 183. *Bil* 276. — *hastigt, plötsligt.* huru thik kom sua rasklica *(subito)* hiärtans glädhi ok rörilse *Bir* 3: 204. *LB* 5: 80. **2)** *gärna, villigt.* han forlatir rasklika *(faciliter) Bir* 1: 232. rasklika *(facile)* forsma thän al jordhrikis thing hwilkin som sik hoxa daghlika dödhelikin *Ber* 25. *ib* 135, 149. **3)** *lätt.* tha ma thu rasklika *(de facili)* nima *Bo* 9. *Su* 439, 455. — *Jfr* **fulrasklika.**

raskliker, *adj.* [*Isl.* röskligr] *hastig, plötslig.* aff rasklikasta *(repentina)* glädhi *Bir* 4: 47.

rasklikhet, *f.* **1)** *hastighet, snabbhet.* framgik han mz vndirlike rasklikhet *(festinantia) Bir* 3: 204. *KL* 259. *MB* 2: 402. — *snabbhet, vighet.* af licamanom oc allom hans anbudhom som är . . . venlekir, rasklikhet, helbrygdelikhet *MP* 1: 241. **2)** *ifver, benägenhet, villighet.* osniella manna rasklikhet at tro *(facilitas credulitatis insipientium) Bir* 1: 304. at thera vilia rasklikhet *(promptitudo)* skal androm kunnogh vardha *ib* 2: 336. opuäkkir han hona til stora wredhes rasklikhet *(facilitatem) ib* 3: 176. hänt saman thin hogh mz alle rasklikhet *(facilitate) Ber* 220. **3)** *lätthet.* opfara til himirikis mz swa mykyn rasklikhet *(facilitate)* swa som then munk hulkin som jdhkelika skodhir himerikis thing *Bir* 3: 307.

rast (rost *L.*; **roste** *(pl. ack.) Gr* 304. **-ir),** *f.* [*Isl.* röst] *L. eg. rast, hvila; afstånd mellan två rastplatser, så långt vägstycke som man kan gå utan att behöfva hvila; en viss väglängd, omkr. en half Svensk mil.* rast at lande, viku at vatne *SR* 59. eet bärgh . . . som liggir fran konungx palacio siu roste *Gr* 304. thz hördhis ena rast thädhan *KL* 128. bar sik vatn tolf raste *ib* 263. twäggia rasta höght *MB* 1: 175. stadzsens widhleker om kring war siäxtighi raster *ib.* skulle man häntat a ena rast man fik honom gerna huat han kraffde *RK* 1: 1293. *Al* 2532, 8086, 8844, 9545. *Jfr* **styltings rast.**

rastävi, *n. koll. eg. ss råmärken anbragta stafvar el. stockar; råmärken.* lapides posueram qui rastæui in legibus nuncupantur *SD* 4: 678 (1339). ius et potestatem habeant antedictos lapides rastæui vocatos, eiciendi ac totaliter deponendi *ib.*

rebarbare (rebarbere), *m.?* [*Mnt.* rebarber. *Mlat.* rha barbarum, rheum] *rabarber.* j lood rebarbare *LB* 7: 325. taga rebarbere *ib* 328.

reces (recess. *ss m. i pl.* **-ir),** *m. och n.* [*Lat.* recessus] *recess, fördrag.* thet recess om konung hans *HSH* 18: 11 (1494). mith jnsighle som iak sätte for then recess som y kalmarna gaffs vth *ib* 32 (1495). om den recess som ther begreps ok vthgaffs, swarar iak swa ath han giordes vthen myn wilia *ib* 33. kalmarna recesser *ib* 19: 9 (1501). emot mich och then recess som giordis emellom honum och mik *ib* 174 (1511). som the dektingher och recesser ther oppa giorde ära ytherlegare wtuisar *BtRK* 319 (1483, *orig.*). äpther förscrefna recesser lydelsse *ib* 320. *BSH* 4: 105 (1484). *FM* 133 (1502). skulle icke recessen vare forkrencht i naghen matthä *BSH* 5: 345 (1509). eth recess i calmarna monde staå *RK* 3: *(sista forts.)* 5087.

red? (redh), *f.?* [*Mnt.* rede, reide, reid] *redd.* hans skip la pa redhen *BSH* 5: 14 (1504).

reds, *adv. till reds, redo.* huarth i wile haffua them, tha är the redz *BSH* 5: 156 (1507).

redh (reedh. reed), *f. och n.* [*Isl.* reið] *ridt, ridande.* skipade sinne reed *RK* 1: 2675. the mz eeth reedh monde xvi [16] milor riidha *ib* 3: 1772. *Jfr* **land-, landa-redh,** *äfvensom* **ridh.**

reþ, *n. L.*

redha, *v.* [*Isl.* reiða] *skaka.* dugher moth kallosot for än hon takar redha man *LB* 5: 80.

reþa (reedha. *pres.* **-ir.** *impf.* **redde. reedde** *Bo* 70, 98; **-o** *ib* 170. **rede** *Bu* 6; *MD (S)* 252. **redhe** *Bir* 1: 219; *RK* 2: 186. **reedhe** *ib* 420. **rädde: -us** *Bil* 581. **räddhe: til räddho** *MB* 2: 309. *part. pret.* **redder. räddir** *RK* 1: 3170. **redher: redh** *Di* 221. *f.* **reed** *Bo* 185; *Al* 7503. *n.* **ret. reet. räth** *RK* 1: 1460 *(i rim med* seet*)*. **rät** *Bir* 1: 319; *SD NS* 1: 31 (1401). *imperat.* **reþ. reedh** *Al* 1471. **ret** *Ber* 115**),** *v.* [*Isl.* reiða. *Jfr Isl.* greiða. *Jfr äfven Mnt.* rêden] *L.* **1)** *göra färdig, göra el. ställa i ordning, bereda, tillreda.* han redde sik snaruna *Bu* 130. thak kronona thik redda aff gudhi *Bil* 903. *Bir* 3: 162. han hafdhe sik swa klädhe reet *Al* 2193. til sin härbärghe. hulkin ärlike constantinus hafdhe them hedhirlica reet *Gr* 323. at the skulu redha gudhi väghin *Bir* 2: 77. thz rikith, hwilkit som idher är ret af wärdlinne wphofwe *Ber* 191. tak af mik swa stora besklikhet som mik är reed af minom owinom *Bo* 185. brullöpit som allom är rät j hymerike *Bir* 1: 319. hiälpa hänne til at redha bordh *(in ponenda mensula) Bo* 34. *Bil* 581. til . . . swa redda säng *Bo* 147. *Al* 7503. annat thz som dödho folke pläghas redhas til grafwa *KL* 317. andbudh mz hulkom som iordhin maghe redhas ok yrkias *Bir* 1: 290. redher sin aaker *PM* 32. rede brollöps kost *Bu* 6. reþ min dauarþ *ib* 151. thz litla som hon hafde reet aat sik oc iosep *Bo* 51. *ib* 70, 240. — *rusta, utrusta.* hafde han räth then vänasta skiphär *RK* 1: 1460. margin man . . . wäl räddir i hans thienisto foor *ib* 3170.

lot han . . . alt sit folk rede thz beszte han kunde *Di* 183. ekke war han wäll redder mz harnisk eller kläde *ib* 102. *ib* 208. een hästir reddir mz forgyltom bonadh oc prydhilsom *Bir* 3: 386. somlike stodho oc reddo hästa *ib* 2: 73. — *bereda, genom valkning m. m. gifva den afslutande behandlingen åt.* at reedha wadhmaal *Bir* 5: 29. — *behandla.* thzta är mik en stor harm ath jach finner thek sa redh *Di* 221. — *abs. göra i ordning, reda till, rusta.* haffde swa geen them reet *RK* 1: 3204. redha wäl for synne siall *ib* 4403. som han *(sakramentet)* owerdelika taka oc illa ther til reedha *(troligen bör dock* reedha *fattas ss part. pret.) Su* 303. **2)** *bereda, förskaffa.* mz sinne nidhirfärdh reedde han os helsama vpfärdh *Bo* 98. af . . . them sötma som iak skal redha them *Bir* 1: 234. nar dröfwilsen äru när. redha the löön *Su* 440. **3)** *lemna, gifva.* at förtinge mere arbethe och gärning än han kan genestan från sigh redha *TS* 27. *ib* 28. **4)** *gifva, erlägga, betala.* redha henna blygdha giäld *MB* 1: 338. **5)** *utreda, förklara.* then trwlla delen nidhre ledha wil iak thik ful wäl redha *Al* 9884. — *utreda, uppvisa, ådagalägga.* hawa . . . rät sin skilskap äptä fornemda biorn haquonsson *SD NS* 1: 31 (1401). **6)** *berätta, omtala.* iak wil thz fore sannind redha *Al* 9280. — *anföra, uppräkna?* mång annor thylik skiäl må man thär til retha *(dock möjl. för* leta*) KS* 6 (14, 7). **7)** *räkna.* änga släkter redhas i the hälghe scrjfft aff qwinno weyna *MB* 1: 28. — **reþa sik, 1)** *göra sig i ordning, bereda sig, rusta sig.* scal han sik reþä . . . baþe med häst oc wapn *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). ij redhin idher som ij wilin bäzst *Al* 1301. *Di* 116. redde sik . . . at sighia mässo *KL* 90. ret thik *(disce)* mer at thaka orät än göra orät *Ber* 115. reddo sik . . . tel striþ *Bu* 155. sik redha til ather färdh hem *Bil* 160. redha sik til brullöpe *Bir* 1: 57. *ib* 3: 162. herodes hafdhe sik reet vppa at dräpa piltin ihesum *(pararet se ad necem) Bo* 10. redde sik vppa väghin *(voluit iter arripere) ib.* j reden idher ther oppa *RK* 2: 7277. sich ther vppa redha *SO* 104. sama nya broder rede sik vppa twa skynckar *ib.* han schal sich reda pa börda *ib* 192. *ib* 185. jach redher mik pa krypa, sa lenge i wilen jach skall gaa *BSH* 5: 93 (1506). **2)** *reda sig, fria sig.* redha sik aff then saak *RK* 1: 2062. the redha sik sidhan mot formannomen mz klokom radhom ok ildzfundoghom parom *Su* 420. — **redha til,** *göra i ordning, tillreda.* loth strax redha til *RK* 2: 176. redha härbergit til *Bir* 1: 219. han reedde til bordhit *Bo* 70. redha til smörilsin *ib* 220. *ib* 141, 170. at . . . redhat til aat thöm *ib* 217. reddo til gangara *RK* 1: 610. han redde hanum sa till *(utstyrde honom så)* som han haffde warit en biorn *Di* 107. — **redha sik til,** *göra sig i ordning, bereda sig.* redh thik thy til *Bir* 1: 162. *ib* 219. *Va* 18. bidh them redha sik wäl til *MB* 1: 328. — *Jfr* **til redha.** — **redha sik up,** *göra sig i ordning, bereda sig, rusta sig.* ho riddar skulle warda han skulle . . . redha sik alt vp aff ny *MD (S)* 239. — **redha ut,** *utrusta.* tha redde han wt än en skara *RK* 2: 5656. *ib* 7546, 7690, 8957, 9365. red honom degeliga wt *Di* 174. *ib* 25, 91, 175, 207, 208. — **redha sik ut,** *rusta sig åstad.* the redhe sik wth som the best gatw *RK* 2: 186. the reedhe sik vt mz kogh och holk *ib* 420. *MD (S)* 252. — *Jfr* **ut-redha.** — **redha sik vidher,** *göra sig i ordning.* redde sik ginstan vidhir *Bo* 141. *Bir* 3: 266. *Al* 1471. *Ansg* 201. redde han sik vidhir vppa the reysona *(paravit profectionem) ib* 251. redha sik vidhir at taka han nidhir *Bo* 209. *Lg* 3: 41. — *refl.* **redhas vidher,** = **redha sik vidher.** alla swänske herra reddes widher och wille fara tiil halmstadha nidher *RK* 3: 2512. — *Jfr* **af-, ater-, be-, mat-, up-redha,** *äfvensom* **läm-, o-redder.**

reþa (reedha: -o *SD NS* 1: 437 (1405). **rädha** *Bir* 1: 258 *(gen.)*; **-o** *KL* 166**),** *f.* [*Isl.* reiða. *Jfr Isl.* greiði] *L.* **1)** *tillredning.* välsmakande matzsins lustelik redha *Bo* 126. **2)** *utrustning, utstyrsel, det som tillhör ett föremåls utrustning, tillbehör, redskap.* skipar här hwilka sänga oc sängaklädhe oc redho nwnnonar haffwin *Bir* 4: 9. hawa the *(djuren)* sköt alla sina redho än mannin är skapadher til ärlika syslo . . . oc for thy hörer honum til at hawa all the natwrlik andbudh wäl tilreed som honum skulo thiäna til swa ärlika syslo *MB* 1: 114. hawer gudh siälwer giwith all andbudh oc redho til at fa mz konster *ib* 55. — *det som tillhör en hästs utrustning, mundering.* redho *(Cod. B, C, D, E, F* redhit*)* aff örsith fa *Fr* 307. *ib* 310. **3)** *reda, färdigt el. beredt skick, beredskap.* til reþo (til redha *Bil* 340; *Iv* 1825; *MB* 2: 182. til redhä *FM* 649 (1516). til redhe *Fl* 1235. til rädha *Bir* 1: 258), *tillreds, i ordning, färdig, beredd.* tel reþo giorþ girughum hughi *Bu* 141. halda the *(bina)* til rädha stadhana *Bir* 1: 258. the skulo idher til redho bidha *Al* 2521. prestin ther til redho star *Iv* 4382. ther thera skip til redho la *Fl* 1970. ther han til redho fore them la *Al* 8862. hawa . . . händrena til redho at stridha *Bir* 1: 228. *ib* 2: 103. war tilredho morghen arla *MB* 1: 353. *ib* 328. *RK* 1: 898. *Fl* 1235. *MB* 2: 20. vil iak gerne waro til redhä nath och dagh *FM* 649 (1516). var hamarin ther oc fyre jarnspica til redho *Bir* 2: 132. *RK* 1: 4429. *MB* 2: 182. nu äro idhra kronor idhir til redho aff hymerikis herra oc konunge *ST* 107. var tel reþo tel þät guþ vil haua giort *Bu* 489. är iak til redha tro tinom ordhom ok radhum *Bil* 340. sigher sik wara til redho at göra gudz wilia *MB* 1: 201. *ib* 496. *KL* 166. ware hon *(taflan)* all til redho at scriwas *MB* 1: 55. — *till hands.* swärdh är altidh til redho for konungenom *KL* 276. *MB* 1: 499. *Iv* 1825. **4)** *tjenst, betjening, vård, hjälp.* han lot honum got herbärghe fanga oc godha redho til thera sänga *Fl* 800. een swen idher skal redho fa *ib* 1953. *Iv* 3838. marsken giorde the sendebud äre mz kost foder oc gode redhe *RK* 2: 3062 *(möjl. att föra till* **reþe***)*. **5)** *betjening el. hjälp genom sakraments meddelande, i sht åt en döende.* hwlke hwan dagh warin redhobone till ath göra fulla redho af thy sacramento allem *(för -om)* them som sigh vilia skrifta *VKR* 72. tha vardher oss thz (ɔ: gudz bordh) til siäla gagn, ok engaledhis til fordömilse, vtan heller en redha *(kan här äfven betyda: utrustning)* til ewinnelikit lif *Lg* 3: 508. at hon haffde ekke fangit sino redho til sina siäl som hon skulle *(sacramenta percipere) ib* 383. giordhe sin skrifftamal oc tok alla sina redho *ib* 722. *BSH* 5: 140 (1507). i stokholm jak do mina redho iak fik *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 234. *FM* 563 (1512). **6)** *reda, redogörelse, räkenskap.* vil jak idher redho göra for tio gudz budh-

ordh *MD* 78. kunno the redho for sik fa for hwilka skuld the giordho swa *Fl* 1708. kunno the ther til ey redho göra *ib* 1711. ther reedho vppa göra hänna foghota *SD NS* 1: 437 (1405). *ib* 438 (1405, *nyare afskr.*), 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). göre alla redha mz embeteno *(ansvara för alla förbindelser mot skrået) SO* 203. — (?) jag mich acthede til lincöping oc orkadhe ey länger än hiit för min dödh, oc i thet nesta haffwer tagit alla mina redha, som jag vill bade giffua oc taga *BSH* 5: 26 (1504). **7)** *betalning, presterande, utgörande, fullgörande.* han haffde betalat sextan skippundh koppar i godha redho *(nyss förut:* for xvi skippundh koppar i godha betalingh*) SD NS* 1: 153 (1402). ath thän opbyrdh skal komme edher herredömä til honda j godhe redhä *FM* 546 (1512). ath i lather biskopsens fogete och ämbites men faa fornempde gestning til twa hesta, när han ider tilsegande vardher, til godhe redhe *(till fullo) BSH* 5: 524 (1513). — *Jfr* **o-, paska-redha.**

redha, *n.* *Jfr* **mässo redha.**

redha, *adj. se* **redho.**

redha, *adv. se* **redho.**

redhampne? att almogenn giöre till husett spisning . . . huarie fyre men . . . ena mark redhampne *(för* redha pänninga?*) SD NS* 1: 289 (1403, *nyare afskr.*).

reþe, *n.* [*Isl.* reiði] *L.* **1)** *utrustning, utstyrsel, det som tillhör ett föremåls utrustning, tillbehör.* skal han göra en kosth mz . . . ij skinkor mz theris rede *BS* 36. — *det som tillhör ett fartygs utrustning.* skipit hauir alt sit redhe *(paramenta et armaria sua omnia) Bir* 2: 172. — *det som tillhör en hästs utrustning, mundering.* fa . . . bucefalum alexanders örs . . . mz alt thz redhe ther ligger a *Al* 3107. *Fr (Cod. B, C, D, E, F)* 307, 310. *RK* 2: 5159. — *Jfr* **altara-, bryggiara-, hästa-, mylno-, mässo-, tungo-redhe.** **2)** *reda, redogörelse, räkenskap.* wil jac her göra redhe aff eth jortekn j gotland skedhe *RK* 2: 7942. at jac oc heratzbone sculom thet vpspöria, wisa oc hämna foghot . . . redhe vppa göra *SD NS* 1: 424 (1405). som knuth biidz . . . aldrigh giordhe huaske redhe eller regenskap fore *FM* 649 (1516).

redhe (*dat., ack.* **redha. redhe** *Bir* 4: *(Dikt)* 239; *Ber* 37; *på båda ställena sannolikt beroende på förvexling med* **redhe,** *n.*)**,** *m.* = **redher.** brännir han *(fogeln Fenix)* sik siälfuir j sinom redha *Bil* 306. *MP* 2: 187. *ST* 216, 509. örnin . . . sculde byggia redhe . . . i hulkom han wilde hwilas *Bir* 4: *(Dikt)* 239. turtur duwa är renaste fughul hwlkin som pläghar byggia sin redhe i höghum träm *Ber* 37. *Jfr* **redhre.**

redhe, *n.* = **redher.** vm redhit *Bir* 4: *(Dikt)* 240. jack sparde ey gåss szom laå på rede *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6323. *Jfr* **redhre.**

redhelika (redhlika *KS* 18 (46, 19). **redhleka** *DD* 3: 17 (1391, *nyare afskr.*). **redherlika** *SD NS* 1: 499 (1405). **redherlikä** *ib* 305 (1403). **redheleka** *ib* 11 (1401). **redholeka** *ib* 24 (1401). **redheliga** *Lg* 3: 363. **redelige** *RK* 2: 9124; *BSH* 5: 148 (1507). **redelighe** *FM* 649 (1516). **redhalige** *DD* 2: 7 (1387). **redeligen. redheligher** *SD NS* 1: 519 (1406). **redheliger** *ib* 437 (1405)**),** *adv.* [*Mnt.* redelîken. *Jfr Isl.* greiðliga] **1)** *tillreds, till hands, uppenbarligen.* i thinnä wälsignade pino finnom wi swa redelika *(sicut in promptu)* huadan älder huru wi maghom synderna bötha *Su* 186. *ib* 449. **2)** *redigt, tydligt.* hon gath ey redhelika talat *VKR* IV. *KL* 73, 97. *MP* 1: 322. *Lg* 3: 363. — *redigt, ordentligt, punktligt.* kennis jak theem *(penningarne)* redheleka hava vpburit *SD NS* 1: 11 (1401). *ib* 12 (1401), 24 (1401) *o. s. v. DD* 2: 7 (1387), 3: 17 (1391, *nyare afskr.*). hadhe henne räth och redelighe bittaledh *FM* 649 (1516). redelige the thz strax fingo *RK* 2: 9124. *BSH* 5: 148 (1507). at hon (ɔ: slotzloffwen) skulde idert herredöme i alle matte redeligen tilhender oppen stande *FM* 495 (1510). at han *(skatten)* vtgaa scal redeligen *ib.* **3)** *ordentligt, förnuftigt, tillbörligt, redligt.* wäl ok redhlika liwa *KS* 18 (46, 19). — *Jfr* **oredhelika.**

redhelika, *adv.* [*Mnt.* rêdeliken] *plötsligt, hastigt.* then som nu högfärdhelika vpfar skal tha redhelika nidhirfara *MP* 2: 105.

redheliker (redhelig: -liga *MB* 2: 200. **rädeligh** *BSH* 5: 473 (1511). **rädligh** *FM* 362 (1508). *n.* **redhelikit** *Lg* 3: 197. **redeligit** *FM* 495 (1510)**),** *adj.* [*Mnt.* redelik] **1)** *redig, ordentlig, klar.* honum war giwit rent oc redhelikit tungo redhe til prädikan *Lg* 3: 197. giff mik redheliga talan *(sermonem compositum) MB* 2: 200. **2)** *tillbörlig, rätt.* scrifuar oc owir syndogha redhelikan oc sannan dom *MP* 2: 109. haffuer wtan al rädeligh saak sath sigh op i moth . . . här swanthe nielsson *BSH* 5: 473 (1511). thet oss . . . icke ticker redeligit ware *FM* 495 (1510). **3)** *redlig, hederlig.* är han en god rädligh man *FM* 362 (1508).

redhelikhet (redelighet. rädelighet. rädhälighet), *f.* [*Mnt.* redelicheit] **1)** *rätt, rättrisa.* om ena skraa ok rethtelssä bok, inneholландes och wthtryckiandes om theres embethes retferdughet och redeligheth *BS* 34. thet oss eller waare samsworne bröder eller fädernis rikä til äre oc rädhälighet liff och gotz aagällä kan *HSH* 19: 11 (1501). till alle äre och rädelighet redebogen *ib* 132 (1506). emoth alle äre och rädelighet *ib* 20: 71 (1506). i äre ok rädelighet *FM* 133 (1502). *BSH* 5: 53 (1505). ath i budhe al deel til frydh, rolighet och rädeligh[et] med rethegangh *ib* 89 (1506). *Flere af dessa ställen kunna föras till* **2.** **2)** *rättrådighet, redlighet.* wid theres äre och rädelighed *BSH* 5: 95 (1506). skal rigisins sloth och slotzloffuen sta hans herredöme opith fore j al redelighet *FM* 189 (1504). **3)** *rätt, det som man efter lag och rätt är pligtig att göra el. utbetala.* iag skal göre ider alle then redeligheth som en fattwg thro tienere bör syn käre herre och höwitzman göre *FM* 567 (1512).

redher, *m. och n.* [*Isl.* hreiðr] *rede, näste.* thenne fughllin gör sik redher älla boo af gamblom thingom *Bir* 1: 299. hwarre siäl redhis redhir älla boo af trudhnom thingom *ib.* at wt gaa af thinom badhul älla redhir *ib* 301. modherin vt ledhe . . . vngana af redhrenom *ib* 300. *ib* 302. thz är een ondhir fughil som oreenth gör i sith redhir *GO* 204. wipan wil hägna aal markin ok gethir ey wart sith eghit redhir *ib* 1071. *ib* 693. *Jfr* **redhe, redhre.**

reþer? *adj. L. Jfr* **biug reþer.**

redhilse, *n. pl.? beredelse. Bir* 2: 35.

redhläghil (reedh-), *m. lägel afsedd att medföras under ridt?* vnum par reedhlæghlæ *SD* 5: 572 (1346). *Jfr* **sadhulkar.**

redhlös, *adj.* [*Mnt.* redelôs] *redlös, hjälplös.* waktadhe pilten at han ekke skulle noghors redlös swa faara eller falla at han wordhe siwker igen *Lg* 3: 378.

reþning, *f. L. Jfr* **matredhning.**

reþo (reþu *SD* 5: 562 (1346), 567. **reedho** *RK* 2: 526. **redha** *SD NS* 1: 11 (1401), 37 (1401); *Bir* 3: 46; *RK* 1: 2348, 3536; *MB* 2: 198, 265; *Su* 421. **reda** *RK* 3: *(sista forts.)* 4243; *SO* 100, 145. **reedha** *RK* 2: 416, 3: 349, 2980, 3850, 4187. **reeda** *ib* 2: 361, 533. **rädho** *SD NS* 1: 35 (1401). **rädha** *SO* 16; *SD NS* 2: 171 (1409). **räda** *RK* 1: *(sfgn) s.* 185. **redhä** *Fl* 1958. **redhe** *SD NS* 2: 89 (1409). **rede** *Di* 48, 63; *SO* 103, 114, 154. *dat. pl.* **redhom** *SD NS* 1: 181 (1402), 203 (1403) *o. s. v.*; *BSH* 1: 182 (1381); *Ansg* 245; *SJ* 145 (1446); *FH* 5: 135 (1489), 145 (1490). **rädhwm** *SD NS* 2: 171 (1409). *superl. n.* **redast** *MB* 1: *(Cod. B)* 553; *RK* 2: 6529), *adj.* [*Jfr Mnt.* rêde, *adj. samt Isl.* reiđupeningr *och* reiđr, *äfvensom* til reþo *under* **reþa,** *f.* 3] *L.* **1)** *redo, beredd, färdig.* latir han j the pino som honum är redha *Bir* 3: 46. bödh . . . siw panzsara redho vara brännande *Bil* 902. tha maltidhin var redho *Bo* 141. *ib* 170. tha thera thing varo redhä *Fl* 1958. thz *(svärdet)* är ekke än rede *Di* 48. *SO* 145. ware nw mannin redho. thy at nw är öxin redho *Bir* 1: 244. then tidh han *(salen)* war alder redha *RK* 1: 3536. *Al* 8863. *RK* 1: *(sfgn) s.* 185, 2: 416, 3: 349, 2980. *Di* 39. *Lg* 90. star hans pina redho j andre värld *Bir* 3: 63. satho redho a eth sprung *RK* 1: 842. göre sik allan redho *Bir* 3: 305. *RK* 2: 361, 3: *(sista forts.)* 4243. gör thz *(svärdet)* redo *Di* 48. *SO* 100, 114. swa lenge han thz arbeydhe fore hender haffuer eller rede gör fran syna hender *ib* 154. han . . . haffde sik allan redho skipat *RK* 1: 3897. at han skuli haua sin räkinskap redho i sinom handom *Bir* 4: 124. the bro war alzthingx redho lagdh *Al* 1957. at vara redho til lestinna predikan *Bil* 796. redho män til stridh *MB* 1: 418. häuna hughir ok siäl var altidh redho at vndfa gudz nadh *KL* 336. vaar redho at wtläggia alt thz han atte for sins sons helso *ib* 366. var hon idhkelica redho honom thiäna *Bo* 5. *ib* 75. varin redho at byggia mönstir *Gr* 296. *Bir* 2: 172. *VKR* 4. *RK* 3: 3850. *MB* 2: 265. finger är redast til at budha *(Cod. A* rättast andbudh til 296*)* alzskona gerning *MB* 1: *(Cod. B)* 553. **2)** *reda, kontant.* ejnghen ma ok sinä hesta . . . bort dobla, einghen ok pa höghre gield än som huar bär redho med sik *MEG (red. A)* 55. *EG* 64. *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). han gaff them ther redho i händer hundrada mark sölffs *RK* 1: 1218. fra en skipara röffuaden ther hwat han redast hade när *ib* 2: 6529. sölff ok peninga redha *ib* 1: 2348. j reedho penunga *ib* 2: 526. *ib* 533, 3: 4187. *SD* 5: 637 (1347), *NS* 1: 8 (1401), 11 (1401) *o. s. v. Di* 63. *SO* 96, 103. *Su* 421. ii penninghom redhom ok werdhörom *SD NS* 1: 680 (1407). gaff han os twhundradha marker swenska päninga halft i klädhe oc halfft i redhom päningom *BSH* 1: 182 (1381). *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). alt thet hans biskopsdöme räntadhe hanom i lödhugho silfuer oc redhom päningom *Ansg* 245. lxxx (80) marker i giort silfuer ok redhom päningom *SJ* 145 (1446). *FH* 5: 135 (1489), 145 (1490). fore firä mark oc tywghä redhepeninga *SD NS* 2: 89 (1409). all var jngiäld i finlande skatten. reþupennyngä. rughkarpen. falcäläghit oc all annur jngäld *SD* 5: 567 (1346). reþu ingyäld *ib* 562. redhegiäld *BtFH* 1: 315 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *ib* 316.

redho (redha *RK* 2: 2918; *MB* 2: 164, 322; *Su* 58), *adv.* [*Jfr Mnt.* rêde] *redan.* han war thrättan aara redho *Al* 559. *RK* 2: 2918. *MB* 2: 164, 322. *Su* 58. *Jfr* **alla redho.**

reþoboin (redhoboen *KL* 276; *Al* 732; *MB* 2: 324; *Lg* 39. **redoboen** *Su* 115. **redhobooen** *Lg* 823. **redhobon** *LfK* 20. **rädho boin: -bona** *KL* 73. **redho bogin: -bogne** *Bir* 1: 245. **redhaboin** *MP* 1: 7; **-bone** *Bir* 4: 27; *MB* 2: 229. **redhaboen** *MP* 1: 32; *Su* 232. **redebon** *BSH* 4: 348 (1503). **redheboghen** *ib* 5: 28 (1504). **redebogen** *ib* 27 (1504); *BSH* 19: 132 (1506); **-bogne** *BSH* 5: 342 (1509). **redeboegen: -boegene** *HSH* 20: 65 (1506). **redhäboghän** *(ack. m.) FM* 282 (1506). **redebodhen** *ib* 567 (1512). **redeboden** *BSH* 5: 562 (1516)), *adj.* [*Isl.* reiđubúinn] **1)** *beredd, i ordning, färdig.* þw scalt taka reþobona pino i häluite *KL* 187. väghin . . . är jdhir redhoboin *(parata) Bir* 3: 403. swa mykit got, os owärdoghom tilbiudet oc redhoboet *Su* 359. — *i ordning, rustad, färdig.* vara redhoboen at stridha *KL* 276. *MP* 1: 7. *FM* 282 (1506). hon var nu redhoboin *(parata)* at födha barn *Bir* 3: 279. *Su* 232. warin alle thine limi redobone til minna thiänist *Bir* 1: 35. redoboin til mins gudhdoms brullöpe *ib* 59. beqwäme til stridh oc redhobone *MB* 2: 138. til swärdh redhobone *Su* 30. redhu kompana redhobone jwer thiokka skogha *Bil* 877. warin redho bogne *Bir* 1: 245. **2)** *färdig, tillstädes, till hands, redo.* hwilke hwan dagh warin redhabone til at göra fulla nöghio aff thy sacramento allom them sik wilia skripta *(unicuique confiteri volenti sint parati) Bir* 4: 27. *VKR* 72. vardhir han ij vpfärdhinne äkke swa redhoboin *(præsto)* hwarre siäl *Bo* 92. nat oc dag ider redebogen medh min trotienist *BSH* 5: 27 (1504). lustin är idhir redoboin *(in promptu) Bir* 1: 359. alexander war tha redhoboen *Al* 732. **3)** *färdig, beredvillig, redebogen.* han var ey at eno redhoboin at vara fatykir älla mista sit rike for gudz sculdh vtan dödh at thola *Bil* 861. *MP* 1: 32. hon sagdhe sik wara rädho bona häldir dö en tappa iumfrudom *KL* 73. *Bo* 123, 245. *Bir* 2: 167. *Lg* 39, 823. *MB* 2: 324. *LfK* 20. *BSH* 4: 348 (1503), 5: 342 (1509), 562 (1516). alle gamble geld och viterlige aatherstoder äre wij redebo *(för -bone)* them strax at betale *FM* 495 (1510). är iak redhoboin at göra hwat thu vilt biudha. ok är iak redhoboin til alla pino *Bo* 203. ä thäs redhobonarin var hon til thiänist *KL* 330. *HSH* 19: 132 (1506), 20: 65 (1506). iak är redhoboin til hans vilia mz minom vilia *Bir* 3: 44. wil iak at älskaren altidh ware redoboen mothe kärlekenom *Su* 115. — *färdig till tjenst.* hwar som helst ther i mek begere, ther skule i altiidh finne mek redheboghen vilie vare *BSH* 5: 28 (1504). *FM* 567 (1512). — *Jfr* **oredhoboin.**

redhoboinhet (redheboenhet *SD* 4: 679 *(öf-*

vers.). **redheboghenheth),** *f. beredvillighet.* for edhers lydhno redheboghenheth *(promptitudinem) SD* 8: 133 *(öfvers.). ib* 4: 679 *(öfvers.).*

redhoboilse, *n. pl.? beredelse.* huat är dröuilse vtan dyghdhanna redhoboilse *(præparatio) Bir* 2: 39.

reþohion, *n. pl. L.*

reþo man (reþu-), *m. L.*

reþosven (redhuswen. redheswen *SD NS* 1: 425 (1405); *MB* 1: 245**),** *m. L. fogde, gårdsfogde, förvaltare, skaffare.* henikino redhuswen *SD* 4: 3 (1327? *samt. afskr.*). kalladhe han sin redheswen *(dispensatori domus suæ) MB* 1: 245. *Bil* 600. *SD NS* 1: 425 (1405). *VKR* 42. redhoswennen ällar tilskaffaren *(procurator) LfK* 36. källara swennen ällar redho swennen *(cellarius) ib* 96.

redhre, *m.* = **redher.** thu bygger thin redhra ower fastasta hall *MB* 1: 417. äggiadhe hon thöm altidh at byggia mz fatikom christo i fatikdomsins redhra *KL* 331. *Bir* 1: 299. *Ber* 157. *Su* 386. *Jfr* **redhe.**

redhskapa (-adhe), *v. tjena, uppassa, gå till handa. med prep.* for. hon . . . thiänte honom ok hans discipulis oc redhskapadhe fore them *(ei et discipulis ministravit) Bo* 70.

reþskaper (redhzskaper. redzschapp. reezskaper. resskaper: -skap *Fl (Cod. B)* 1953. **rädskaph** *SO* 27. **räskap** *ib***),** *m. och* **redhskap,** *n.* [*Fnor.* reiðskapr, *m.*] *L.* **1)** *utrustning, utstyrsel, tillbehör, inventarier, redskap.* aff them redzskap som war j mönstreno *ST* 419. skulo the köpa tw par mässoklädhe kalka altaraklädhe oc allan redzskap *BYH* 1: 201 (1391). skal hwart altare hafue twänne rethskap *(duobus ornamentis) VKR* 78. wägha j sinom hugh . . . the andbudh oc redhscap som hwario embete oc gerning oc syslo höfuir *ib* 32. tha thorftom vi hwazske quärna älla oghna. egh andbudh. älla swa mykyn redhskap. egh boskap. älla swa höghfärdoghan fatabwrs redhskap *(utensilibus et apparatu rerum nec supellectili) Bo* 141. tha som nager broder äller syster dödh är tha schal ämbetetz redzschapp fana päll ok lywss fore husit bäras epther gamul plechsidh ok thenne gildes redzschapp schall bäres swa vel til systrom som til brödrom *SO* 205. *ib* 27, 67. köpa . . . alla handa boskap oxa faar hästa oc theris redskap *(mercem . . . jumentorum et ovium et eqvorum et redarum) MB* 2: 361. — *verktyg (koll.).* haffua . . . allan sijn redhskap frij *SO* 48. *ib* 95, 103. tog redskapen oc giorde en kniff *Di* 45. tha war bortstolen allar hans redskap *ib* 46. **2)** = **redha 4.** hwat redhskap älla thiänist hon giordhe *Bo* 70. een swen idher skal resskap *(Cod. A* redho*)* fa *Fl (Cod. B)* 1953. skipadhe henne redhscap *Lg* 1039. **3)** = **redha 5.** döör vthen allan redzskap oc formäle *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). tha han hafdhe them siuka mannenom giwit reezskap *KL* 8. tok then dyghdhelike herran allan siälinna redhskap *ST* 453. — *Jfr* **bryggio-, fataburs-, gildis-, mässo-redhskaper** *samt* **pino-redhskap.**

ref, *se* **rif.**

reformera (-ar), *v.* [*Lat.* reformare] *reformera, återställa, omskapa, förbättra.* gifui hannom wald oc makt binda oc lösa näfsa oc reformera *VKR* 71. min likame reformeras *(refloreat; möjl. läst* reformatur*)* i thik *Su* 416.

regera (reghera *MB* 2: 259; **-ade** *ib* 350. **reegere. rägera: -ede** *Di* 299. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* regēren. *Lat.* regere] **1)** *regera, styra, leda.* styrdhe regerandis j stadhen esebon *MB* 2: 37. reghera a sins fadhers wäghna *ib* 259. *ib* 350. regerade han israel *ib* 111. *ib* 78, 96. *Di* 20, 116, 162, 299. wart thz landet aff qwinnom styrt oc regerat *Lg* 3: 683. thy at han *(Gud)* all tingh regerar oc oppe haldher *LfK* 30. capitenaren som regerar oc skikkar stridz folkith *PM* 1. kesarens mästare, som regeradhe hans gardh oc höghmäles saker *Lg* 3: 190. skulu twa systra hwar dagh regera chorin *Bir* 5: 66. han reegerer thenne späll *RK* 3: 2643. *ib (Till. om Chr. II., red. B)* 6228. **2)** *leda, rikta, inrätta.* alla mina akt oc gärnigga intil thin wilia regera *(dirigeres) Su* 85. **3)** *herska, råda, vara gängse.* regeradhe ther mangzskona plaghor i thz riket *Lg* 3: 703. nar pestilentie regerar *LB* 7: 305. **4)** *regera, rasa.* regeret ther som en gallin man *FM* 215 (1504). *ib* 555 (1512). — **regera sik,** *ställa sig, bete sig, förhålla sig.* tik swa stäl oc regera *Su* 243. *LfK* 135. hurw han skulle sigh regera *RK* 1: *(sfgn) s.* 175. sik prislik regera *MD* 449. wtan han . . . haffwer . . . i rätfärduga strid sik wel regerat *ib (S)* 240. skal folkit regera sig epther som isin sig haffwer *BSH* 5: 348 (1509).

regeran, *f.* **1)** *regering, styrelse, ledning.* aldra creatura skipilse nidhergaar oc komber aff högxta guddomzsens regeran äpther natwrennas skipan *Su* 23. om thu . . . förstodhe aldra himblanna oc planetor regeran oc stadhga *ib* 171. **2)** *sätt att regera? beteende?* kungiordhe honom alla demetrij oc regeran *(för* gärninga oc regeran? *enuntiavit ei quanta fecit Demetrius) MB* 2: 259.

regerilse, *n. pl.? regering, välde.* thin likamlekin sinne oc kropsens regerilse *(för* rörilse? *motus sensualitatis)* skal thu nidhertrykkia *Su* 50.

regering, *f. regering, regeringstid.* i konwng hans regeringh *BSH* 5: 175 (1507).

regiment (*RK* 2: 2764; *PK* 239; *Su* 229, 230. **regement),** *n.* [*Mnt.* regiment, regement. *Mlat.* regimentum] *regering, styrelse.* swa munde hans regiment sich enda *RK* 2: 2764. got regement törffue wy nw widh *ib* 8240. *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 282. *PK* 239. *Su* 229, 230. *MB* 2: 241. *BSH* 5: 27 (1504). *HSH* 20: 252 (1508).

regimente (regemente), *n.* [*Mnt.* regimente, regemente] *regering, styrelse.* haffue honum alffuarlige straffat för hans förderffuelige regemente *BSH* 4: 226 (1497). — *sätt att styra och ställa till, sätt att gå till väga.* iak haffwer nw fornommith, at vnderleget regemente her i rikith begynnes *BSH* 4: 278 (1501).

register, *n. register, förteckning.* iiij (4) andre *(näml. personer)* . . . som inthe scriffne waare i registreth *BSH* 5: 140 (1507). ther lönthe jak swänene vtaff, effter som thetta registher inneholler *ib* 236 (1508). *ib* 342 (1509). — *registratur.* vij haffwe . . . befalet thetta registrerat i rigisins register *HSH* 20: 257 (1508).

registrera (-adher), *v. registrera, införa i register el. registratur.* breff . . . som här näst epter

registrerat staar *SJ* 8 (1422). befälto scrifuarenom laurenze at registrera ok inscriffua thässen brefuen *ib* 33 (1426). *BSH* 5: 354 (1508). vij haffwe . . . befalet thetta registrerat i rigisins rogister *HSH* 20: 257 (1508).

reghel, *f.?* *regel, stadga (för klosterlefnad).* thera ordens reghel *SD NS* 1: 381 (1404, *gammal afskr.*).

reghla (räghla: -o *Bir* 1: 358. **rekla:** -onna *ib* 2: 324**),** *f.* [*Isl.* regla. *Lat.* regula] **1)** *regel.* toke sik thz for reghlo *Bo* 100. hafwandis mz sik kyrkionna reghlor. stadhgha. lagh oc skipan *Gr (Cod. D)* 417. *Bo* 82. *Lg* 291. — *regel el. stadga för klosterlefnad, klosterregel, ordensregel.* är thessin reghlan oc reghlo stadge oc skipilse ofuirläsin oc ranzakadhir *VKR* 46. *ib* 47, 57. thetta lefuerne hawär styrilse reghlo ok stadhgha sin i huariu renliwe liuärne *KS* 3 (6, 3). äftir thässa reghlonna budhi *KL* 255. reghlonna fasta *Bo* 135. thän lifnadh burdhe först . . . sanctus robertus ok giorde (han) aff sancti benedicti reglo mz hardhare sidh ok reglo ok lifnadh *Bil* 784. *Bir* 1: 357, 361. idhir äru til räghlo gömt fyra godh thingh *ib* 358. augustinus hiolt rätta regla for än han wardh biscopir ok forlät ey reglonna lifwirne j biscops dömeno *ib* 359. jak sände til thik the reghlo som jak siäluir diktadhe hulkin som byrias ok skal haldas j vazstena klostre *ib* 2: 247. vm thu hafdhe vaktat ok gömpt thina lofwan oc reklonna vidhirgango *ib* 324. *ib* 4: 16. *VKR* 63. meer än vara reghlo lofwan *(religio)* tilsighir *Bo* 62. j sanne thera reghlo gömo *ib* 1. bryther sina reghlo *Ber* 165. *ib* 166, 167. *LfK* 164. **2)** *orden.* som sliolika oc glömsklika liua i thesso reghlonne *KL* 255. waro af sancti dominici reglo *Bir* 1: 354. *ib* 356, 358, 359. idhra reghlo constituciones ella noghra andra reghlo skipilse *VKR* 3. *ib* 9. reglona gangklädhe *ib* 57. reghlonna släng *ib.* forsmadhwm renlifwesens ok reglonna klädhwm *Ber* 29. i then hellige regle till dödhen bliffua *RK* 3: *(sista forts.)* 4566. — *Jfr* **renlivis reghla.** — **reghlo bok,** *f.* *bok innehållande ordensregel. VKR* 22, 48. — **reghlo brut,** *n.* *brott mot el. öfverträdande af ordensregel. VKR* 17. — **reghlo göma (regla-),** *f.* *hållande el. iakttagande af klosterregel.* finnas hwarghen wara mote thera reglo äller reglagömo *Bir* 5: 111. — **reghlo hald (-hal),** *n.* [*Isl.* regluhald] *hållande el. iakttagande af klosterregel.* manandhe them til reglo haldh *Lg* 3: 446. sigiandhes ther wara goth reglohal *LfK* 152. *ib* 148. — **reghlo hampn,** *m.* *ordensdrägt.* j ödhmiukom reglo hampn *(in humili et regulari habitu) Bir* 4: 41. — **reghlo kiurtil (-kiortil: kiortilin** *Bir* 4: 19; **-kiortlom** *VKR* 12. **reghlo kiortel** *ib* 66**),** *m.* *ordenskjortel, kjortel som tillhör ordensdrägt. VKR* 12, 66. *Bir* 4: 19. — **reghlo klädhabonadher,** *m.* *ordensdrägt. VKR* 9, 22, 48. — **reghlo lovan,** *f.* *ordenslöfte.* göri . . . sina reghlo lofuan *VKR* 22, 48. — **reghlo punkter,** *m.* *punkt el. ställe i ordensregel.* skriffte hon sik för reglo punctana *(öfverträdelse af ordensregelns särskilda punkter) LfK* 164. — **reghlo sanger,** *m.* *i ordensregel föreskrifven sång.* vi formaghum ey allan reghlo sangin wt siunga *KL* 906. — **reghlo stadhge,** *m.* *ordensregel, klosterstadga. VKR* 46, 47. — **reghlo time (regholo-),** *m.* *i ordensregel föreskrifven tid.* stoþo arla vp firi sin regholo tima *Bu* 22. — **reghlo thysta,** *f.* *i ordensregel föreskrifven tystnad. VKR* 15. — **reghlo ärvodhe,** *n.* *i ordensregel föreskrifvet arbete.* the thienist oc reghlo ärfuodhe som them bör jdhkia inne j clostromjn *VKR* 1.

reghlelika, *adv.* [*Jfr Isl.* regluligr, *adj.*] *enligt regel, enligt ordensregel.* som ordinis personar tilbör reglelika haffwa *LfK* 160.

reghnera (regnera. rägnera. -ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* regneren. *Lat.* regnare] **1)** *regera, styra.* regneradhe j asor *MB* 2: 78. regnerade han offwir israel *ib* 111. *ib* 114. **2)** *råda, ega rum.* tha nakar thordyn mäst rägnere *Al* 10429. för then pestilencia her regnerer *FM* 228 (1505). *ib* 670 (1517).

reka, *v.* [*Isl.* reika] *drifva omkring.* ij landom reka *Al* 1360.

rem (reem. *pl.* **remar),** *f.* [*Isl.* reim] *rem.* bant ena reem vm sin hals *KL* 365. bundna badhe om händer ok föter . . . hwar thera a sin häst mz starke reem *Iv* 3041. *Al* 7450. the rema varo rika bordho *Fr* 153. geenlädher ok rema ther til höra *Fl* 533. huilkins skothwängia älla rema jak är ey värdhoghir at lösa *MP* 2: 35. thogh hans rytingh . . . oc löste hans remar *MB* 2: 167. man skär langa reem aff annars skinne *GO* 908. *Jfr* **bind-, bältis-, sadhul-rem.** — **remaslaghare (remeslagher),** *m.* [*Mnt.* remensleger] *tillverkare af remmar; gördelmakare. ss tillnamn.* henrik remeslagher *SD NS* 1: 29 (1401). bidher iak . . . pädhar henricsson . . . ok henrik remaslaghara . . . lata sin incigle hängia för thetta breff *ib* 31 (1401). *SJ* 8 (1423).

ren (*pl.* **ar?),** *m.* [*Isl.* hreinn] *ren, cervus tarandus. HSH* 29: 27 (1424, *nyare afskr.*). theres rener ok alth theres godz thogo the borth *BtRK* 344 (1490, *orig.*). — **renshudh,** *f.* [*N.* reinshud] *renhud.* VII renshuthæ mæntæthæ *SD* 4: 711 (1340?).

ren, *f. L. Jfr* **bolstads-, fughla-, gangoren.** — **rena gödsl,** *f. L.* — **rena göþning,** *f. L.*

ren (reen. renn *L. dat. f.* **renne** *Bu* 62, 63**),** *adj.* [*Isl.* hreinn] *L.* **1)** *ren, fri från smuts.* skal thet hus . . . liust, rent ok lustelikt innan wara *KS* 41 (106, 44). bord bonadhr . . . ren ok faghr *ib.* sa han ena käldo skära oc rena *Lg* 91. reent silke *ib* 93. — *ren, fri från det som betäcker el. är fäst vid ett föremåls yta.* tak ena naatbakko oc plukka rena *LB* 10: 7. **2)** *ren, klar, oblandad.* aff reno gul ok silf *Bil* 321. *Fr (Cod. B)* 2339. **3)** *ren, öppen, fri från is. om vatten.* thz första syön worde reen *RK* 2: 6538. **4)** *ren, fri (från).* swa myklo renare stadh aff storm oc ont wädher *MB* 1: 123. thins hiärta kar tomt ok rent af thik ok thinom lusta *Bir* 1: 319. ren . . . af allom syndo söör (söör *sedan utskrapadt*) *Bu* 10. *Bir* 1: 4. *Al* 6324. vardho the rene aff sinne soth *MP* 1: 19. fra siwkdoom . . . reen *Al* 6154. **5)** *klar, tydlig.* fik han rena syn *Bil* 864. fik rena hörsl *KL* 95. rent mal oc sniält *MP* 1: 240. rent ok clart maall *Lg* 3: 579. *JP* 34. **6)** *ärlig, fri från svek.* slozsloffuan är ey reen *RK* 3: 2571. jak skal mina edher holla rena *MD (S)* 212. *ib* 261. **7)** *ren, obesmittad, kysk, oförvitlig.* giorþe þöm . . . goþa ok guþleka rena ok liusa sum vm gingu mäþ hänne *Bu* 10. tekna mariam

. . . varaa rena mö *ib.* *ib* 62, 63. finnas reen for gudhi *KL* 289. floria heet the stolta rena *Fr* 1899. *ib* 2033, *(Cod. B)* 2298. *MD* 449 *(dessa fyra sistn. ställen böra kanske föras till* 3*)*. haua faghra sidhi ok rena *KS* 54 (136, 58). vil haua rena þienist *Bu* 188. rent samwit *KL* 170. ren är the bön, hwilka som ey dröfwa fanytta thanka *Ber* 135. **3)** *utmärkt, förträfflig?* the ädela rena frwa *RK* 1: 501. — *n. adv. alldeles, helt och hållet.* jak skulde swa reent hafwa fordarfwat oc affskrapat nabal *ST* 219. han ridher swerige reenth *(rundt)* om kringh *RK* 3: 982. — *Jfr* **läm-, o-ren.**

rena (reena. rene *RK* 2: 3177. **reen** *ST* 143**),** *adv.* [*Mnt.* reine, rein] *alldeles, helt och hållet.* tha ärom wj jo förgongne reena *RK* 2: 2108. *ib* 3177. *MD (S)* 257. *Su* 164. rykte armen reen fran kroppenom *ST* 143.

render, *p. adj. L.*

renfana (reenfane *LB* 7: 337. **renefana. renafana** *LB* 7: 190**),** *f.* [*Mnt.* reinevâne] *renfana, tanacetum vulgare Lin.* tagh . . . renefano stötta *LB* 7: 35. *ib* 190. lagen aff renefanw *ib* 255. taga renfana *ib* 261. *ib* 290, 337. — **renfanu blomster (renefane-),** *n. blomma af renfana.* tag et lodh renefane blomsther *LB* 2: 36. — **renfanu frö (renefanw fröö. renefana frö** *LB* 7: 254**),** *n. frö af renfana.* taga renefanw fröö *LB* 7: 29. *ib* 254.

renfärdhelika, *adv. rent, kyskt.* renferdhelika lifwa *ST* 426.

renfärþogher (n. **renfärdoght. renfärþokt** *Bu* 188. **renfärdhokt** *ST* 424. **renfärdhukt** *ib* 215. **renferdhukt** *ib***),** *adj.* [*Isl.* hreinferđugr] **1)** *ren, ej oskärad.* skipin swa, at i ärin renfärdhoghe *(sanctificamini) MB* 1: 393. män gato siällan gömt sik swa länge renfärdhogha, at the nalkadhos ey thässkyns orenom thingom *ib* 506. **2)** *ren, helig, obesmittad, kysk.* en nunna . . . renfärþogh vm allan sin limnaþ *Bu* 418. vil haua rena þienist ok renfärþokt þienisto folk *ib* 188. sanctus a wart maal . . . thz thydhis . . . äpter rät latiins maal renfärdhogher oc faster *MB* 1: 368. j skulin wara hälghe oc renfärdhoghe *(sancti)*, fore thy iak är hälgher oc renfärdhogher *ib* 360-61. *ib* 369, 370. hafdhe ena godha ok renfärdogha hustrv *Bir* 1: 12. mz eene renfärdhoghe oc skäre iomfru *ST* 215. hafwa ena renferdhogha oc rena siel *ib* 427. renfärdhokt lifwirne *ib* 424. *ib* 426. — *återhållsam, fri från kättja. om djur.* thz dyurit *(elefanten)* är swa renferdhukt, at thz haldir sina rätto tidh mz sinom maka *ST* 215. al renfärdogh diur ok fughla haua ok älska huart thera sin maka ok blandas ey medh androm til sin kiutlika lusta ok wita sin tima *KS* 33 (86, 36). renfärdoght diur *ib.*

renglärn, *adj. Jfr* **lämrenglärn.**

renhet, *f.* **1)** *renhet, renlighet?* ther är menliga then skönesta renheth *(förträfflighet? rikedom?)* ther nagar man aff säghia weeth bade mz hws ööl brödh oc math *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. *Jfr* **renlikhet 1. 2)** *renhet, oförvitlighet, helighet.* en hälogh dyrkan, i hwilke dyrkas en sandher gudh, oc mz aldra mildasta renhet bekännes *LfK* 17.

renleker (renleeker: -leek *MB* 1: 150; *KL* 170; **-leeks** *ib* 298. **reenlekir** *Bir* 1: 20. **reenleekir** *VKR* 20. **renliker: -lik** *KL* 297; *MP* 1: 20, 35; **-liksens** *KL* 297; **-likin** *Bir* 2: 106. **reenliker: -lik** *KL* 297**),** *m.* [*Isl.* hreinleikr] **1)** *renhet, snygghet.* the aktadho yttra renlekin *(munditiam)* ok äkke indra *Bo* 115. **2)** *renhet, kyskhet.* at göma renlek *KL* 91. marie renlekir *Bo* 42. *ib* 82. *KL* 170, 297, 298. *MP* 1: 20, 21, 28 *o. s. v. MB* 1: 150. *Bir* 1: 20, 96, 347, 2: 106, 3: 314. *VKR* 20, 57. *Lg* 332, 3: 396. — *Jfr* **orenleker.**

renlifliker (n. **renliffiekit** *Lg* 3: 159**),** *adj. kysk.* war barnet natwrlika milt oc renliffiekit *Lg* 3: 159.

renlifnadher (reenliffnadher: -adh *VKR* 9. **renleffnadher: -at** *LfK* 231**),** *m.* [*Isl.* hreinlifnađr] **1)** *renlefnad, kyskhet, jungfrudom.* lowadhe gudhi renlifnath oc iomfrvdom *MB* 1: 397. *LfK* 231. mik ingifwa til renlifnadh oc lydhno til gudz thiänist i vazstena klostir *SD NS* 1: 201 (1402). **2)** *klosterlefnad.* oppa hwilkom trem fwnderas oc grwndhas aldher renliffnadher *LfK* 13. först beskriffwas hwat religio är som är renliffnadher *ib* 17. agustinus sigher at sandher renliffnadher är en hälogh dyrkan, i hwilke dyrkas en sandher gudh, oc mz aldra mildasta renhet bekännes *ib. Jfr* **4. 3)** *orden, klosterorden.* at han *(Franciscus)* skulle afla oc födha . . . twäggia handa renlifnadha *KL* 326. andre wingardha som äru andra renliffnade äru j nakre matto ödhelagdh *Bir* 4: 5. planta en nyan wiingardh som är en ny renliffnadhir *ib.* huilke . . . mangskona closter oc renliffnada stiktadhe oc opböriadhe *Su* 53. *VKR* 9, 13. *Bir* 4: 3, 6, 8, 9, 15, 17, 31, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 68. *Su* 51, 364. — *ordensregel.* the reglor oc renliffnadha som nw ey hallas *Bir* 4: 41. **4)** *religion?* tha renliffnadhin fullelika huldis *(vigente religione) Su* 228. — *religiositet, gudsfruktan, fromhet.* dygdhen oc renliffnadhen ther til befrymiande *MB* 2: 326. — *gen. sing.* **renlifnads,** *brukad ss adj. kysk, återhållsam.* ä huru mykit renliffnadz ällir owirgangandis *(continentis et supereminentis)* liffwirne hon kan haffua *Bir* 4: 72. — **renlifnads klädhabonadher (**ack. **renliffnadz klädhebonat** *Lg* 3: 271**),** *m. ordensdrägt. Lg* 3: 271. — **renlifnads konvent (renliffnatz-),** *n. klostersamfund, ordenssamfund.* han skikkadhe först renliffnatz conuent, thz är samqwämdher, i hwilkom han samman skikkadhe oc tilhopa flydhe them som idkelika skuldo wara j gudz lwffwi oc tiänist *LfK* 18. — **renlifnads liverne (renliffnadz liffwerne** *LfK* 17. **renliffnatz liffwerne** *ib* 18, 19**),** *n. klosterlefnad. LfK* 17, 18, 19. — **renlifnads människia (renlifnadz-** *Ber* 76. **renlimfnadz-** *MP* 2: 217**),** *f. kysk menniska. MP* 2: 217. *Ber* 76. — **renlifnads siäl,** *f. ren el. kysk själ, jungfrusjäl. MP* 1: 292. — **renlifnads stadhge,** *m. orden.* hwa waro thenne wingardhane wtan renliffnadz stadgha *(religiones) Bir* 4: 7.

renlika (renliga *LfK* 248. **reenligha** *VKR* 4. **renleka** *Lg* 3: 327; *LfK* 18. **ränlika** *KL* 280**),** *adv.* [*Isl.* hreinliga] *L.* **1)** *rent, noga, noggrant, omsorgsfullt.* at the maghin thäs renlicare *(subtilius)* rensas *Bir* 2: 37. at husit skuli rensas . . . ok glasit renlica thwas *(mundetur) ib* 55. at see oc hanna oc göma thz (o: liggiande fäit) trolica oc renlica *(munde) ib*

104. födh thz *(barnet)* renleka opp *Lg* 3: 327. scriptadhe sik renlika *KL* 113. fastadhe renlike *ib* 262 *(de två sistn. ställena möjl. att föra till 3)*. **2)** *klart, tydligt.* lydde en röst renlica *(clare)* ok liuslica *Bir* 3: 393. **3)** *utan svek, uppriktigt.* thiäna mik swa myklo renlikare *(sincerius) Bir* 1: 88. han . . . älska ey renlika *(sincere)* thz som älskande är *ib* 349. *ib* 3: 180. religio haffwer nampn aff atherbindilse, i huilke wi ather bindhom oc tilbindhom wara siäla sannelika oc renleka enom oc sannom gudhi *LfK* 18 *(kan föras till 4)*. **4)** *rent, kyskt, återhållsamt.* the som renlika lifua *Bil* 556. *Gr* 284. *RK* 1: 1147. *VKR* 4. *KL* 280. *ST* 393. *LfK* 248. — *Jfr* **orenlika.**

renliker (reenliker: -lik *Al* 2491. *n.* **renlikit** *KL* 18. **renleghit** *FH* 2: 129 (1441)**),** *adj.* [*Isl.* hreinligr] **1)** *ren, renlig, snygg.* i renlikit kar *KL* 18. renleghit ok helsampt watn *FH* 2: 129 (1441). swepte iak han ij renlicom *(mundis)* klädhom *Bir* 3: 282. fodhradh wäl mz reenlik skin *Al* 2491. **2)** *ren, kysk, helig.* hon är swo renlykt *(för* renlyk*)* at aller kom hennes lyke pa iordhen *Lg* 3: 62. en quinna mykit hälagh oc gudheliken i sino renliko lifverne *Ansg* 211. — *Jfr* **orenliker.**

renlikhet (renlicheyt *VKR* 10, 44. **renlicheet** *ib* 48. **reenlicheet** *ib* 6, 8, 22. **renlighet** *Bir* 4: 9; *Su* 197, 203. **renliigheet** *RK* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.) s.* 195. **renlekhet** *KL* 183; *Bir* 2: 106; **-in** *ib***),** *f.* (*dock gen. med art.* **renlikhetsins** *Bir* 2: 106) **1)** *renhet, renlighet?* j thetta riike är största renliigheet *(förträffighet? el. att föra till 3?)* som nogher man nw aff seya weet både mz hwss. öll. bröd, och math *RK* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.) s.* 195. *Jfr* **renhet 1. 2)** *renhet, kyskhet.* alra renlikhetinna *(puritatis)* herra *Bo* 146. mz alle hughsens renlekhet *KL* 183. om huxsins oc licammans renlekhet *Bir* 2: 106. *ib* 1: 95, 299, 300, 2: 107, 3: 423. *Lg* 3: 396. lifua i renlikhz *Bil* 596. renlikhetz oc kärlekx dygdh *Bo* 43. tekna iomfrudom ok renlikhet *KL* 119. jomfrunna renlighet *Su* 197. thry lyffte som är lydhna fatikdom oc reenlicheet *VKR* 6. *ib* 8, 10, 22, 44, 48. *Bir* 4: 9. **3)** *ymnighet, rikedom?* aff idhra *(näml. Jungfru Marias spenars)* hälgasta fruktsamlighet oc fruktsamlika renlighet *(uberrima fecunditate) Su* 203. — *Jfr* **orenlikhet.**

renlivadher (reen- *AS* 107**),** *p. adj. kysk.* gudhelika qvinnor oc renlifvadha *(religiosas . . . feminas) Ansg* 211. *AS* 107. renliffwath leffwerne *Gers Frest* 28.

renlive (reen-. *gen. s.* **-is. -es. renlifs** *MP* 1: 40. **renliffs** *Bir* 4: 69. *med art.* **renlifwesens** *Ber* 29. **renlifsins** *VKR* 5. **renlifsens** *Su* 428. **renliffsens** *ib* 71; *Lg* 3: 396**),** *n.* [*Isl.* hreinlífi] **1)** *renlefnad, kyskhet, återhållsamhet (från umgänge med person af andra könet), jungfrudom.* luua hänna liua ii renliue a mot iuþa laghum *Bu* 5. kallaþe han falsara renliue louat *ib* 27. iak är lönlika fäst ihesu christo tel renliues *ib* 143. iohannes ewangelista. som ihesus christus callaþe renan tel renliue *ib* 149. prädicaþe huru dyr är renliues dygþ *ib* 183. for renlifs äptedöme *MP* 1: 40. bliw langan tima saman i renlifue *KL* 199. *Bil* 106, 581. *MB* 1: 134, 473. *Lg* 3: 396. *Jfr* **mödoms renlive. 2)** *renlefnad ss tillkommande munkar och nunnor, klosterlif.* renliwis folk, the som . . . thiäna gudhi allan tima i reen liwe sino *KS* 3 (5, 3). är thom thunkt alt thz renliueno tilhöre *Bir* 3: 90. huilkins ordins reenlifue är swa skipath som flestom är wel witerlighit oc kunnoght *VKR* 1. the skipilse oc reenlifuis reghlo j sino lifuerne oc reenlifwe halda *ib* 6. *Su* 427, 428. *LfK* 18. **3)** *orden, klosterorden.* sancti benedicti renlifwe *(religio) Bir* 1: 372. gaa til annan ordin oc reenlifue *VKR* 27. j androm renlifuom *ib* 63. thakas j renlifuith *ib* 62. thessins renlifuis stadga oc reghlo göma oc haalla *ib* 22. *ib* 1, 5, 7, 8, 9, 44, 64, 78, 81. *KL* 255. *Bir* 4: 16, 17, 35, 69. *Bo (Cod. B)* 342. *Su* 60, 71. **4)** *religion, gudsdyrkan, gudstjenst.* römsca renliue *(religio)* forsmas *Bu* 506. hans renlifwe *(religio)* är fanyt *Ber* 58. — *gudaktighet, fromhet.* for hans renliue *(religionem) KL* 240. höxsta renliue är at thakka gudhi i siwkdom *ib* 241. — *gen. sing.* **renlivis,** *brukad ss adj.* **1)** *kysk, återhållsam.* boþo saman i renliues hionalagh *Bu* 419. aff hans renlifuis licamma *Bil* 128. ihesus christus vil hafua renlifuis tiänara *MP* 1: 292. *ib* 2: 216. swa täktis jomffrulika renliffwis brudhgomma ihesu christo tik begaffwa mz häloghetzsens nadh *Lg* 3: 282. wara renliffwis *ib* 396. *ib* 481. **2)** *andlig, tillhörande det andliga ståndet.* kyrkior oc clostir oc adhre helghe städhir baadhe reenlifuis oc wärlzlighe *VKR* 6. engin människia wärdzlikin ällir renliffuis *(religiosa) Bir* 4: 13. renlifwes ok munkana *LfK* 248. klädhe henne oc wigdhe i renliffwis abitum *Lg* 3: 157. *ib* 275. **3)** *from, gudfruktig.* annar thera war mykit lydhoghir. oc annar mykit renliuis *(religiosus) KL* 240. ranzsakan . . . eens abota mykit renliffuis *Bir* 4: 3. enom abota gudhelikom j gudhi oc alzstingx renliffwis manne *(religioso) ib* 4. vplypta renliuis *(religiosas)* oc guþlika hugha til dygþa höghþ *KL* 183. gifh . . . honom *(Gud)* thz han thik gafh som är hällaghan hog renan ok osmitthadhan bliwghan renliwis *(religiosam)* räddan *Ber* 25. *ib* 165. war renliwis *ib* 58. än tho at han (ɔ: mannin) se renlifwis *(religiosus; möjl. att föra till 2) ib* 160. huru . . . huars ens eghin oc syndeliken kärlek . . . i clostrom oc renliffnadom wndher renliffwes hampn *(sub forma religiosa)* haffde sik tywfflika indragith *Su* 51. haua the hedherlika ok renliwis frv mik hugnath ok äradh oppa tolf marker swenska päninga *SD NS* 2: 117 (1409); *jfr* **2** *äfvensom* **renlivis fru.** — *Jfr för öfrigt här nedan upptagna sammansättningar.* — **renlivis brodhir,** *m. munk. Lg* 808, 3: 417. — **renlivis folk (renlifis-** *Bir* 4: *(Avt)* 181. **reenliuis-** *SD* 5: 160 (1343). **reenlifwis-** *ST* 208. **renlifwes-** *Su* 418**),** *n. klosterfolk, munkar och nunnor. SD* 5: 160 (1343). *KS* 3 (5, 3). *Bir* 4: *(Avt)* 181. *VKR* 30, 31. *ST* 208. *Su* 418. — **renlivis fru (reenlifves-),** *f. qvinna som ingått i kloster, nunna.* reenlifves fru, syster gerdeke, abbatissa i vastenom *SD NS* 1: 356 (1404, *nyare afskr.*). *VAH* 24: 319 (1414). — **renlivis hugher,** *m. andligt sinne.* the hafhwa renliwis klädhebonath *(habitum religionis)* än ey hafwa the renlifwis hwgh *(mentem religiosam) Ber* 19. — **renlivis iungfru,** *f. nunna. Lg* 3: 157, 407. — **renlivis klädhabonadher (-klädhe-** *Bir* 3: 11; *Ber* 19; *Su* 59**),** *m. andlig drägt, ordensdrägt.* thiäna världinne vndir renliues klädhabonadh *Bir* 3: 91. *ib* 11. *Ber* 19. *Su* 59, 423. — **renlivis krona,** *f. kyskhetskrona.* tha höghis min renlifuis krona mz thwäfaldom lönum *(castitas mihi duplicabitur ad coronam)*

Bil 557. — **renlivis lifnadher (reenliwis-),** *m.* *kysk lefnad, andlig lefnad, lefnad ss munk el. nunna.* lifwa j reenliwis lifnadh *ST* 450. — **renlivis liverne (renlifwes lifwärne),** *n. andlig lefnad, munk- el. eremitlefnad.* han var förste ärmete oc thän som byriadhe renlifwes lifwärne (*principium et via religiose vivere volentium*) *Bo* 22. *Jfr* **renlive liverne.** — **renlivis levan (renliues-** *Bu* 183)**,** *f. kyskhetslöfte.* *Bu* 4, 183. *Ber* 158. — **renlivis maþer (renliues-. renlifwes-. reenlifuis-** *VKR* 3, 60)**,** *m.* [*Isl.* hreinlífismaðr] **1)** *man el. menniska tillhörande det andliga ståndet, andlig, i sht munk.* renlifuis män atho hwarn dagh widh hans bordh *Bil* 581. är . . . annorledh talande ok liuande mz renliuis mannom än medh wärilz mannom *KS* 38 (100, 41). *ib* 47 (120, 51). *Bir* 1: 348. renlifwes män. thz är klosterfolk ok ärmeta *Su* 419. en goþar renliues maþar *Bu* 7. hörin alle renliues män (*religiosi*) aff huat hälzst limpnadh som j ärin *Bir* 3: 294. *ib* 91, 122, 4: 62. *VKR* 3, 31, 60. medh renliwis mannom priaren oc brödhromen i eskilstwn *SD NS* 1: 139 (1402). *ib* 140 (1402) *o. s. v.* **2)** *gudfruktig man el. menniska.* sanctus sighfridus . . . som bade var renliuis man ok väldogher oc fulkomleka boklärdher *Bil* 842. *ib* 875. bygdho renlifuis män (*viri religiosi*) i iherusalem *KL* 133. *ib* 150. hwilkin som wänther sik wara renlifwis man (*religiosum*) ok styre ey sinne tungo hans renlifwe är fanyt *Ber* 58. — *helig man el. menniska.* j skulin wara mik renliwis män (*viri sancti*) *MB* 1: 339. — **renlivis munker,** *m. gudfruktig munk?* wtualde han nakra renlifwis munka *Gr* 318. *KL* 285. — **renlivis människia,** *f. menniska som ingått i kloster, munk el. nunna.* skulde hwar troin siäl oc särlica renlifwis människia (*religiosa persona*) . . . sökia varafrw vidh iätuna *Bo* 6. renlifwis människior som är klostir folk *Bir* 2: 336. engin aff renliffuis människiom ällir aff androm klärkom *ib* 4: 13. *Bo* 142. *Bir* 3: 206, 4: 40. *VKR* 8. *SD NS* 2: 127 (1409). *Su* 59. *LfK* 13, 18, 23, 231. *Lg* 636. — **renlivis persona,** *f. person som ingått i kloster, munk el. nunna.* *LfK* 163, 165, 246, 250, 252. — **renlivis qvinna,** *f.* [*Jfr Isl.* hreinlífiskona] *nunna.* *Ber* 161, 167. — **renlivis reghla (reenlifuis-** *VKR* 6)**,** *f. ordensregel, klosterregel.* *VKR* 6, 7. — **renlivis systir (reenliues-** *SD NS* 1: 22 (1401). **reenliifuis-** *ib* 465 (1405))**,** *f. nunna.* *SD NS* 1: 22 (1401), 465 (1405). — **renlivis vägher (renliffues-),** *m. återhållsamhetens väg?* the som widherffresta om twngha oc haarda renliffues wäghen at komma til himerikis *Su* 60. — **renlivis änkia (renlifs-),** *f. enka som förblifver i enkostånd.* *MP* 1: 40. — **renlivis ärmite,** *m. gudfruktig eremit?* en renliuis ärmite sat i enne ödhkn *KL* 289.

renlive liverne (-liuärne)? *n. orden, klosterorden.* i huario renliwe liuärne (*för* renliwes- *el.* renliwis-?) *KS* 3 (6, 3). *Jfr* **renlivis liverne.**

renovera (-adher), *v.* [*Lat.* renovare] *renovera, förnya.* haffua . . . renoueret ok fornyat . . . ena skraa ok lagbock *SO* 101.

rensa (reensa. ränsa: -er *LB* 3: 60. **rönsa** *ib* 67, 78 *o. s. v.*; **-as** *ib* 62, 67; **-ar** *ib* 66, 68. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* hreinsa] *L.* **1)** *rena, rensa, göra ren, befria från smuts el. orenlighet. eg. och bildl.* äst thu iärn tha rensa siwkdomsens eldir rudhrit af thic *KL* 268. viii spean rensat malt *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). *RK* 3: 4177. eldin rensar (*luttrar*) gullit *Bo* 107. rensa (*putsa*) alla brödhranna sko *KL* 301. han rensadhe hans vnder ok hans saar *Al* 3515. han . . . rensadhe spitälska *Bir* 1: 114. thz honogh thz styrker ok ränser *LB* 3: 60. kunor maga ok rönsas mz rosa lagh *ib* 62. lättir hon (*ruta*) twnkt hwffuit ok rönsar hiärnen *ib* 66. rönsar thz ok läkir swrblind ögon *ib* 68. hon (*ruta*) . . . rönsar matricem aff sinom siwkdom *ib* 66. hon (*ruta*) hielper ok rönsa lungona ok bryst aff myklo kallo wädzsko *ib* 67. *ib* 5: 80. som pynas oc rensas j skärlsloeelde *VKR* 59. at rensa thz som aflat är af oreno samblande *Bo* 42. tha rensas thankane *ib* 132. mannin rensas *Bir* 1: 282. *ib* 3: 154. at the rensins som orene äru *ib* 1: 304. iak rensade andra kännande them lifwärnsins renlikhet *ib* 354. *ib* 402, 2: 117. sculu the reensa thera sanwit oc sannelicha widhirkäunas thera brut medh rettom scriftamaalom *VKR* 18. hafdhe nakra litla synd for hwilka han sculde här rensas *KL* 289. som hana löse ok rensa af syndom ok lastom *Bu* 186. rät tro rensandhe vndirstandilsen aff villo ok vantro *MP* 1: 61. rensom oss aff huario licamans ok siälene smitto *ib.* *ib* 62. — *uppressa.* een grop rensaþos *Bu* 129. at rensa . . . konungx vatnen *VAH* 24: 320 (1422). **2)** *rensa, qvista.* mz skäron . . . rensa wiin ok humbla gardha *MD (S)* 282. **3)** *utrensa, bortskaffa.* thu scalt ensamin daghlica rensa alt thz oreent är i clostreno *KL* 301. äter man aldre swa litith, eller swa renan mat, at natwren rensar thz ey annan tiidh *MB* 1: 106. thz skal rönsa al orenlighet ok allen wärk *LB* 3: 78. han (ɔ: kirwiil) rensar qwinna kranckdom *ib* 7: 100. **4)** *aftvå, försona.* ängin är swa thung älla groff synd at hon bätras ey ok rensas mz idhruga ok scriptamalom *Bir* 1: 81. — **rensa bort,** *bortrensa, bortskaffa.* [thz] rensar bort onda wedzko aff kroppenom *LB* 3: 12. — **rensa up,** *rensa.* rensa op saariith *LB* 7: 102. *Jfr* **up rensa.** — **rensa ut,** *rensa ut, rensa.* rensä väl vt kirtslänä oc þerä rötir *Hästläkedom i AS* 137. *Jfr* **ut rensa.** — *Jfr* **af rensa.**

rensa, *f. purgering; dosis som gifves för att åstadkomma purgering.* thz löser quidhen om tw äther en skedh i hwaria rensa i tre dagha *LB* 2: 10.

rensilse (ränsilse *MP* 1: 16)**,** *n. pl. och f. rensning, rening.* gaff . . . spetälskom ränsilse *MP* 1: 16. doghir han (ɔ: sinapin) til likamansins ok hiärnans rensilse *Bir* 1: 291. dogha the (ɔ: onde thanka) hänne til rensilsa *ib.* han kom til läta skärslo eldz rensilse *ib* 347. äru the (*tankarne*) siälinna rensilse *ib* 363. rensilsinna stadhir *ib* 387. *ib* 402, 2: 20, 278. rensilse af adams synd *ib* 1: 374. at jak ey vidhirthorfte rensilse (*purificatione*) sua som andra qvinno *ib* 3: 153. — *qvistande.* wingardhanna rensilsa (*putationis*) time kom *Ber* 36. — *menstruation.* at fa teris rensilse *LB* 7: 271. om hon haffuer sin tiid for mykit eller mykin rensilse *ib.* — *Jfr* **manadh-, manadha-, synda-rensilse.**

rensirska (-yrska), *f. renserska, bortrenserska, den som bortrensar el. aflägsnar.* moderancia är odygdena rensyrska oc wprykkerska *LB* 3: 29.

rensker, *se* **rinsker.**

renskin, *n.* *renskinn.* j fodher de renskin *BYH* 1: 166 (1357).

rep (reep. repp), *n.* [*Isl.* reip] *L.* **1)** *rep, tåg, snöre.* bant eet reep vm handena *Bo* 200. bardhe . . . sin bak mz knutogho repe *Bil* 801. the lagdho rep oppa hans hals *Lg* 439. thzta samma rödha silkis toghit äller repit *MB* 2: 7. *Bil* 627. *Gr* 291. *Bir* 1: 197, 353, 2: 73, 74, 3: 131. *MB* 2: 118, 121. **2)** *rep el. snöre som brukas vid mätning; äfven själfva mätningen.* han *(forsen)* meth reep fra land til land thwers öffwer mältä *SD NS* 1: 646 (1404, *gammal afskr.*). acceptauit in kufsbodhom . . . partem, que predictis fundo, agris et pratis in frele, eo modo, qui in legibus patrie dicitur reep oc ræt mal eque longa et lata sibi vel alteri . . . fuorit assignata *SD* 3: 112 (1313, *nyare afskr.*). **3)** *ett längdmått (motsvarande omkring 10 alnar? Jfr Mnt.* rêp). *Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 103 *f.* que pecia terre circumuallata est fossatis, continens in longitudine octoginta sex repp et tres vlnas, in latitudine vero qvatraginta tria repp cum duabus vlnis *SD* 2: 621 (1310). — *Jfr* **basta-, dragh-, hals-, har-, krokrep.** — **repa bana,** *f.* [*Jfr Mnt.* reperbane] *repslagarbana.* widh repa banana *SJ* 48 (1430). — **repa karl,** *m.* *repslagare?* han *(Valentinianus)* war först fatökir repakarl *(funarius apellatus est) Bil* 609. — **repaläript,** *n.* *ett slags lärft.* en alin repäläript twäbret *SD* 5: 637 (1347). — **repaslaghare,** *m.* [*Mnt.* rêpsleger] *repslagare. LfK* 26. — **repa stubbo,** *m.* *repstump.* dreff han them alla wt mz smam repa stubbom *Bo* 120. *Jfr* **repstubbe.**

repa, *v. L.*

reppa (*pres.* **-ar?**), *v.* [*Mnt.* reppen] **1)** *röra, sätta i rörelse.* loth han reppa sin skip och ankar *(göra sina skepp segelfärdiga och lyfta ankar) BSH* 5: 52 (1505). **2)** *rifva upp, åter uppröra.* som repper eller i gen kallar . . . en aff thalet zaak *SO* 98. som repper nogat affthalit zack i embetet affthalit är seth ok böth zack *ib* 109. — *Jfr* **up reppa,** *äfvensom* **rippa.**

repstubbe, *m.* *repstump, tågstump.* giordhe war herra ena stora gisil aff repstubbom *JP* 148. *Jfr* **repa stubbe.**

resa (reesa. reisa. -te, -ter. *imperat.* **rees** *Lg* 42), *v.* [*Isl.* reisa] *L.* **1)** *låta uppstå, resa, uppresa.* reste *(uppväckte)* hans dottor aff dödh *Bil* 113. *ib* 239. **2)** *resa sig.* ginstan reste han *(åsnan)* oc riste *Lg* 3: 233. **3)** *resa, uppföra.* restis colosus j rom *Bil* 307. han lät ther resa en marmer sten *Al* 7325. thz *(huset)* war rest aff opreste studh *MB* 1: 495. **4)** *sätta i rörelse, sätta i gång.* reeste han en annan här *RK* 2: 964. *PM* 14. *Lg* 219. til ath resa sakena *(anställa rättegång)* mot bertille *PM* LXI. — **resa sik,** *resa sig, uppresa sig, göra uppror.* the resto sik gen hanom mz olydhno *Bil* 657. — **resa up, 1)** = **resa 1.** rees thu hona op aff dödha *Lg* 42. **2)** = **resa 3.** resen vp cors *Bu* 199. **3)** *uppresa, höja, lyfta.* tha resa capitenarana baner wp före folkith *PM* 14. **5)** *förmå att resa sig el. att göra uppror.* haffwe the . . . resth almoghen op *BSH* 4: 111 (1486). — **resa ater up,** *åter uppresa sig, åter uppstå.* hon *(Jungfru Marias själ)* kom till likamen oc reiste ater vp *MD* 69. — **resa sik ater up,** *åter uppresa sig.* trät . . . reste sik . . . up atar sialft *Bu* 71. — *Jfr* **up resa.**

resa (reysa), *v.* [*Mnt.* reisen, resen] *fara, tåga.* reysa mz härskiold til eeth land som kalla persis *ST* 92. at cristin här skulde resa j hedhindomin *ib* 485.

resa (resza *RK* 3: *(sista forts.)* 4638; **-o** *ib* 5392; **-or** *ib* 5393. **reesa. reesza. reisa** *RK* 2: 277; **-or** *ib* 309. **reysa. reyza** *BSH* 1: 102 (1366), 103. **reysza** *RK* 3: *(sista forts.)* 4912), *f.* [*Isl.* reisa. *Mnt.* reise] *L.* **1)** *resa, färd.* jak veet hans reso badhe j vtgang ok atirgang *Bir* 3: 409. dwälias länge j thera reesom *VKR* 18. *Al* 2202, 9106. *BSH* 1: 102 (1366), 103. *SD NS* 1: 146 (1402), 147. *Va* 4. haffdo lenge pa reysan warith *RK* 2: 4533. medan marsken waar vti the reeso *ib* 4540. han vilde io ändelica fara the resona fram *Pa* 16. gig sörghiande sina reso fram til sancte jacops *ST* 280. han reedh en reso *RK* 1: 3637. — *tåg, fälttåg, härfärd, expedition.* han hafdhe sitit i fridhi i the reso *MB* 1: 181. alexander . . . giordhe them witerlikt . . . sina reso ok al sina färdh *Al* 3911. hurw hans resa gangin war *ib* 9742. j then reyso halp honom crist *RK* 1: 3365. the reysa war ey digher *ib* 3371. *ib* 2: 3285, 3: *(sista forts.)* 4912. *ST* 516. i reysom som konunger äller þe vtsändä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). enä reysu vt sändä a mot guþz owinum *ib* 566 (1346). som reysän tilsigher *ib.* ligge þet til tolf manna af reysinne *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). thenna resa mz honum a sla *Al* 7963. om thu hiit nakra reyso gör *ib* 4696. ena starka reyso the tha giordo bade a skip ok swa med hesta *RK* 1: 1479. *ib* 3004, 3355, 2: 277, 309. gawo wt ena reso mathelika stoor *ib* 1: 1484. ena reso fara *ib* 1482. foor ena reyso mathelika stoor *ib* 3113. *ib* 2355, 4216, 2: 3315. ena resa han til moratorp redh *ib* 8465. **2)** *resa, gång.* thre resor ellir at minzsto een tiidh vm aarit ellir oc flerom sinnom än swa kan widhirthorfua sculu systrana oc brödhrene scrifta sik *VKR* 17. *LB* 7: 115. entidh ällar ena reso om daghen *Lg* 3: 159. gör han thz iij reesor *SO* 52. twsanda resor wilde iak tik omfämna *Su* 89. *ib* 209, 310. *MB* 2: 14, 15, 72, 121. *MD* 31. *RK* 3: 2276, *(sista forts.)* 4638, 5392, 5393. om han then reesza hade mig fångit *ib* 6088. blef här thessa reso otta dagar *TK* 275. sigh än ena reso samma ordhen *Lg* 672. badh honom än tridhia reso sik jnlata *ib* 667. — *Jfr* **konungs resa.** — **reso palar (reysa-),** *m. pl.* *palissader, pålar som tjena att förstärka förskansningen af ett fäste, skanspålar.* lagde sik hard at the reysa pala *RK* 2: 1252.

rese, *se* **risl.**

reselikhet, *f.* *smärthet, vacker växt.* kroppanna reselikhet *LfK* 122.

reseskärm (reesee-), *m.? skärm, skans?* skwto the . . . genom then höge reeseeskärmen *BSH* 4: 294 (1501).

resetygh (redzsetygh), *n.* [*Mnt.* reisetûch] *rytteri.* redzsetyghen omsidher möttess *RK* 3: *(sista forts.)* 4799.

resevärk, *n.* *staket?* eth stort gamelt stall . . .

var nyderbrutith och honom war wnderuist, at ther aff är bygdh eth resewerch for swin och hwnde skull till at teppe thet gap igen *HSH* 18: 21 (1495).

resning (ressningh), *f. resning, uppresning, uppror.* som nogher ressningh welle göre *BSH* 5: 475 (1511). *HSH* 24: 8 (1513). *Jfr* **upresning.**

resogher, *adj.* [*Mnt.* reisich] *smärt, väl vuxen, vacker.* hon war resogh oc haffde faghert änlite *MB* 2: 156. räddes at ey vanliga sculde swa vnga ok resogha *(eleganti)* menniskio naghat hinder eller vadheligit händä *Lg* 3: 529. hon var . . . swa karsk ok resog til alla syna lyma at menniskiä öghon kunde aller mätthäs aff hennes fägrindh *ib.* han var karsker oc resoghir i sino änlite *(vultu decorus)* *Ansg* 183. *MB* 2: 181. *Lg* 3: 58, 547. *LfK* 105.

reta (reeta. -ir, -te, -ter. *impf.* **rete** *Bir* 1: 182, 3: 385. *part. pret. n.* **reet** *ib* 1: 9)**,** *v.* [*Isl.* reita] **1)** *reta (till vrede), förtörna.* ey at enast tha göma thulumodh nar han af ängom rettis. vtan ämuäl tha han af nakrom reettis *KL* 257. thänk thy huru opta gudh ma retas *(offendi)* *Bo* 17. mädhan the os . . . mz sino otholi reta *ib* 146. *Bir* 1: 182, 287. vm thu hafdhe swa reet mote thik nakan wärlzlikin herra *ib* 9. wi rettom valdzsins herra til wredhe *ib* 5. *ib* 40, 76, 122, 2: 174, 3: 9, 4: *(Avt)* 181. *KL* 234. *MB* 2: 73. som tik lygn *(för* mz lygn?) oc obrygdilsom idkeleka reeta mz *(för* til?) wredhe *Su* 193. at iak skuli tik i nakre mattho retha oc wredhga *ib* 95. — *reta, uppreta, upphetsa.* dagh fran dagh rete *(provocabam)* jak thik mot mik mz minom ondom gerningom *Bir* 3: 385. oppa sik retha domarans wredha änlithe *Su* 95. — *framkalla, uppväcka.* reta the hardhelica gudz wredhe mote sik *Bir* 2: 157. **2)** *reta, locka.* retande han til kropsins lusta *Bir* 2: 100. iak far ok letar epter thöm *(för* thy) mit hiärta reter *(d. v. s. åt hvilket mitt hjärtas håg står)* *Iv* 332. — *Jfr* **up reta.**

retan, *f. retande, förtretande, förtret.* tala . . . moth nakre människio, hänne til rethan *Su* 116.

retare, *m. retare, den som retar el. förtörnar.* *Su* 193.

retilse (reetilse *Su* 295. **rötilse** *MP* 1: 318)**,** *n. pl. och f.* **1)** *retadt tillstånd, sinnesrörelse.* tha huxsins retilse *(commotione animi)* ok wredhe är owir farin *Bir* 3: 9. **2)** *retande, förtretande, förtörnande, förolämpning.* hawir jak . . . min mun ypin til thin retilse *(offensionem)* ok dröuilse *Bir* 3: 67. gudz retilse *ib* 327, 342, 383. *Su* 295. **3)** *retelse, lockelse.* til skörlifnadz lustha retilse *MP* 1: 318. al skör lusta rötilse *ib.* retilse til skörlifnadh *ST* 542. til skörlifnadz retilse *ib.*

retrakt? *n.?* konsth som kallas retrakth *PM* XLIII.

rezl, *f. Jfr* **afrezl.**

rezla, *f. Jfr* **afrezla.**

ria, *f.* [*Jfr Fgutn.* ri, *f. Jfr äfv. Fin.* riihi, *se Säve, Gutn. urk.* XXX] *ria.* *FH* 4: 45 (1456).

ribbalde (ribalde: -a *Bir* 3: 279; **-ä** *ib* 469; **-om** *ib* 165. **ribballe: -a** *Bo* 190; **-ane** *ib* 182; **-anna** *ib* 193; **-om** *Su* 67. **riballe: -ana** *Bir* 3: 165)**,** *m.* [*Isl.* ribbaldi. *Mnt.* ribalt. *Mlat.* ribaldus. *Ital.* ribaldo] *skojare, landstrykare.* vildo thwe ribbalda dara biscopin *Bil* 659. swa väl the som man hiolt for godha män. som the fwlasto ribballane *Bo* 182. at han skal synas licare ribaldä än kronadhom konunge *Bir* 3: 469. *Bo* 190, 193. *Bir* 3: 165, 279. *Su* 67. —

ribbalda värk (ribalda-), *n. latmansarbete.* alle wilya haffwa ribalda werk *PM* LXVI.

riddaraskap (riddära-), *n. och* **riddaraskaper,** *m.* [*Isl.* riddaraskapr] **1)** *riddarstånd, riddarvärdighet.* thz betyder hans riddaraskap *Di* 59. **2)** *ridderlig öfning, ridderliga idrotter.* hafdhe iak giort . . . riddäraskap mz mina händer *Iv* 3515. han älskade ekke mykit riddaraskapit *Di* 87. bruka riddaraskap *MD (S)* 240. — *ridderligt väsende el. beteende, ridderlighet?* manede mik . . . for all then riddaraskap som till war *Di* 80. **3)** *följe af riddare, hofstat.* hiolt rikt riddaraskap mz hänna forseo ok gaf rika almoso fatikom *(militibus et famulis suis ac pauperibus necessaria ministrabat)* *Bil* 263. — *Jfr* **riddarskap.**

riddardadh (-dath), *f. riddarbragd.* han brukar hoffuerk och riddar dath *RK* 3: 3635.

riddare (riiddare *MD (S)* 243. **ryddare** *KL* 321. **ryddhare: -en** *Lg* 3: 130. **riddara** *SD NS* 1: 9 (1401). **riddäre. riddere** *RK* 1: 280, 1159; **-en** *Bu* 8; **-a** *RK* 1: 919. **riddar** *Bu* 7; *SD NS* 1: 16 (1401); *MD (S)* 239, 245, 254, 255; **-ars** *ib* 244, 251 *(på två ställen).* **ridder** *Al* 5667, 5668, 5673; *i förbindelse med ett följande namn:* *RK* 3: 3609, 3662, 3675, 3727, 3740. **ridare** *Bu* 18, 24. **reddare** *SD NS* 1: 208 (1403, *vidim. fr.* 1503). *pl.* **riddara. ridara** *Bu* 152. **riddera** *RK* 1: 960. **riddare** *ib* 90, 2: 1632. **riddere** *ib* 1612. **riddere** *BSH* 5: 261 (1508). *med art.* **riddarane. riddarene** *Bo* 201; *MB* 2: 386. **riddirna** *Bir* 3: 368)**,** *m.* [*Isl.* riddari. *Mnt.* ridder] *L.* **1)** *ryttare.* han kastadhe örs oc riddara wt i hawith *MB* 1: 317. *ib* 319. **2)** *riddare, innehafvare af riddarvärdighet.* attä riddarä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). riddäre af wart raþ *ib.* ey maghä byscopä, riddärä äller nakar af förnäfndom swa buþne riþä med flere swenom än skipat är i warom stafghä *ib.* hwarte riddare äller swenäwapn *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). uitis þät riddärä äller swenawapn *ib.* riddäre äller swenavapn *ib.* hwar riddari äller swenawapn *ib* 670. swenä riddärä widherlichä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). riddäre äller swen *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*), 477, 478. bade riddare ok riddare like *RK* 1: 90. mange riddara ok riddara like *ib* 2797. bade riddara ok riddara nota *ib* 1425. riddara ok swena *ib* 379, 392, 2188, 2447. *ib* 2: 1612, 1632 *o. s. v.* badhe riddara oc andre friborne män *VAH* 24: 323 (1454). en riddare hawer meer ärwodhe oc mödho i örlögh fore sinom konunge än margher bonde *MB* 1: 452. *ib* 385. munkenom biudz at hafwa kuwlin. riddarenom biudz hardhare som är brynian älla platan *Bir* 1: 383. riddarane tilbundo sik mz eedh oc lofwan at giua sit köt for mit köt ok sit blodh for mit blodh *ib* 3: 386. *ib* 368, 369, 370, 371, 373, 374, 375, 376, 379, 381, 382, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 394, 396. en ridare rikar ok miok rumgiäuir *Bu* 18. *ib* 7, 8, 24, 152, 173. j androm them daghom j hulkom han *(konungen)* skal göra riddara *Bir* 3: 307. *ib* 366, 386. konung birger war ther til riddara giord *RK* 1: 1152. han wart riddare aff sin fader *ib* 1156. tyske swenske oc danske iag till riddara slo *ib* 3: *(sista forts.)* 5189. *ib* 5193, 5200. then

bezste riddare ther a markynne waar *ib* 1: 912. *ib* 280, 443, 999, 1003, 1098, 1159, 1163, 1401, 1823, 2320. *Iv* 35, 50 *o. s. v. Fl* 19 *o. s. v. Fr* 211 *o. s. v.* ridder steen *RK* 3: 3609, 3662, 3675, 3727, 3740. wi heyna snakenborgh riddare . . . oc eric erlendson riddare *BSH* 2: 38 (1396). härra göstaff magnusson riddare *SD NS* 1: 6 (1401). jak sten beinctzson riddara *ib* 9 (1401). fran herra nicles boson riddara *ib. ib* 14 (1401), 16 (1401). — guds riddare, *medlem af andlig riddarorden; svärdsriddare. RK* 1: 292, 294, 300. **3)** *stridsman, krigare, krigsknekt, soldat (i medeltidens Lat. urkunder är* miles *det vanliga uttrycket för riddare, i följd hvaraf* miles *ofta återgifves med* riddare, *äfven då betydelsen är en annan).* suarar sik vara guz riddara *(Christo militare) Bu* 422. jak är himpna konungx riddare *(miles) Bil* 127. sände . . . twa riddara *(milites)* at skynda hans dödh *ib.* corsfestar af riddarum *(militibus) Bu* 138. *Bo* 201. *KL* 150, 154, 391, 392, 396, 397, 398, 402, 418, 419. *MB* 2: 386, 387, 390, 391, 392, 396, 411. *ST* 110. hafþe i sinom här siu þusand riddara *Bu* 177. þe heþno kunugane hafþo siaxtighi þusand riddara vtan allan almoghan *ib (de båda sista ex. böra kanske föras till* 1 el. 2*).* — *officer.* j capharnaum var en riddare *(centurio)* som hafdhe en siukan thiänara *Bo* 67. *ib* 68. **4)** *häst i schackspel.* mz riddarom *(näml. betecknas)* alla som fäcta mz suärde *MD (S)* 201. — *Jfr* **hof-, leons-, qvarsätu-, sam-riddare.** — **riddara art (riddars ardh),** *f. riddarväsende, ridderskap.* j rom war först funnen riddars ardh *MD (S)* 255. — **riddara band (-baandh),** *n. riddarbälte.* wnfa riddara baandh *(cingulum militiæ) MD (S)* 240. — **riddara bonadher,** *m.* [*Isl.* riddarabúnaðr] *ryttarerustning.* satte sig a sin häst mz all riddara bonad *Di* 136. — **riddara kläþe (ridara-),** *n. pl. riddardrägt.* lät han atar cläþa mäþ ridara cläþom *Bu* 422. — **riddara man (riddare man),** *m. riddersman, adelsman.* ther komma andeligha och riddare män *RK* 3: 631. — **riddaramanz man (riiddhersmans man** *Lg* 3: 33. *pl.* **riddersmens men** *BSH* 5: 23 (1504)**),** *m.* = **riddara man?** *Lg* 3: 33. alla the riddersmens men ther *(i Holstein)* boo *BSH* 5: 23 (1504). *Jfr* **riddarmanz man.** — **riddara märke,** *n. kännetecken på en riddare, det som är utmärkande för en riddare. MD (S)* 254. — **riddara mästare,** *m.* [*Fnor.* riddarameistare. *Mnt.* riddermester] *ryttarianförare.* aff werdhoghetz wegna war han riddara mestare *ST* 247. — **riddara namn (riddara nampn** *Lg* 3: 331. **riddare nampn** *RK* 3: 316, 1878, 2517, 3955. **ridderes nampn** *ib* 598**),** *n. riddarnamn, namn af riddare.* riddare nampn mz ärom bar *RK* 3: 316, 1878. *ib* 598, 2517, 3955. thu haffwer eth riddara nampn *Lg* 3: 331. — **riddara rätter,** *m. riddarerätt, rätt som tillkommer en riddare.* är . . . ärlikare riddara rättin än bondans *MB* 1: 452. — **riddara skari (***ST* 116. **riddare skar** *MD* 187 *(i rimslut)***),** *m. skara af riddare, riddarskara. Al* 4836. *MD* 187. *ST* 116. — **riddara slagh (riddare slag),** *n. riddarslag, dubbning till riddare.* the friborne wille haffua riddare slag *RK* 3: *(sista forts.)* 5101. gaff iag wth mongth riddare slag *ib* 5188. *ib* 5167. — **riddara spil (riddar spil. ridder spil),** *n.* **1)** *riddarspel.* eet torney ellir riddar spil *ST* 514. **2)** *ridderlig bragd.* tha wenda the opta ryggen til tha öwas skulle riddar spil *MD (S)* 250. thz stridzmen winna mz ridder spil *ib* 251. — **riddara stormber,** *m. soldatupplopp.* dräpin j riddara storme *Lg* 1003. *ib* 1005. — **riddara tro (riddare troo),** *f. riddartro, riddarord.* ther alla ärligha hullo thera riddare troo *RK* 3: 1862.

riddarlika (ridderlika *Fl* 1818; *Fr* 1651, 1798, 3053. **ridderligha** *RK* 3: 1987. **riddirlika** *Fr* 1684, 1810; *Al* 644. **ridderlik** *ib* 2083. **riddirlik** *Fr* 1830. **riddelig** *MD (S)* 239, 252. **riddhelig** *ib* 241**),** *adv.* [*Jfr Isl.* riddaraliga] *ridderligen, på riddarvis, på ett sätt som anstår en riddare.* mot honum ridderlika at ridha *Fl* 1818. stak swa riddirlika then stolta hertugh beuiand *Fr* 1684. *ib* 1798, 1810. torney burdhis riddirlik *ib* 1830. *ib* 1651, 3053. the striddo tha swa riddirlika *Al* 644. thu gör som skalk ok ey ridderlik *ib* 2083. ridderligha han siik tha stälte *RK* 3: 1987. riddelig liffwa *MD (S)* 239. *ib* 241. han rede sik wt swa riddelig *ib* 252.

riddarliker (-leker: -lekan *Bu* 422. **ridderliker: -lik** *Fr* 1740, 1756; **-likom** *Bir* 4: 150. **ridderleker: -leka** *BK* 208. **rydderliker: -lika** *Lg* 3: 130. **riddirliker: -lico** *Bir* 2: 164. **riddirlikin** *(ack.) ib* 264. **ridderlig: -liga** *RK* 3: 2047; **-lige** *BSH* 5: 261 (1508). **riddherlig: -liga** *MB* 2: 169. **riddelig: -liga** *ib* 153**),** *adj.* [*Isl.* riddarligr. *Mnt.* ridderlik] *ridderlig, som tillkommer el. tillhör en riddare.* böþ hanom atar . . . riddarlekan heþar *Bu* 422. *Bir* 4: 137, 150. han skal göra mik rekenskap aff sino riddirlico ämbite *ib* 2: 164. thu fulkompnadhe riddirlikin rät *ib* 264. margh ridderlik gerning *Fr* 1740. hadhe the ridderliga ydh *RK* 3: 2047. göraskolande sannom konung ihesu cristo riddarlika thiänist *LfK* 169. han afklädha riddarlikom klädhum *Bu* 421. *Bir* 3: 373. *BK* 208. mit riddeliga swärdh *MB* 2: 153. *ib* 169. pa myn ridderlige eed *BSH* 5: 261 (1508). faa rydderlika krono *Lg* 3: 130. han (ɔ: herra fräderik) var ther swa ridderlik *Fr* 1756.

riddarman, *m.* — **riddarmanz man (ridhermans man.** *pl.* **riddhermensmän** *RK* 2: 4388**),** *m.* = **riddara man?** twa riddhermensmän thz hörde *RK* 2: 4388. är han ridder, eller ridhermans man, knape, frijboren man eller swen *BSH* 5: 625 (1520). *Jfr* **riddaramanz man.**

riddarskap (*Bil* 311; *Gr* 261; *Bir* 1: 384, 3: 369; *KS* 77 (189, 84), 79 (195, 87); *RK* 1: 2718; *Lg* 332; *ST* 110; *Su* 115; **-skaps** *Bir* 3: 373; *BSH* 2: 39 (1396); **-skapino** *KL* 212. **riddarscap** *Bil* 377. **riddar scap** *ib* 392. **riddarscapp** *MEG (red. A)* 57. **ridar skap: -skapino** *Bir* 4: *(Avt)* 185. **ridderskap** *MB* 1: 37, 385; *KS* 76 (186, 83), 77 (191, 84); *Iv* 29, 615, 945, 1893; *Fr* 1853, 1868, 2192, 2744; *Va* 52; *Al* 4237, 4752; *MD* 194, 198; *MB* 2: 146. **riddirskap** *Bir* 3: 369, 373, 387, 389; *Iv* 1109, 3858; *Fr* 24, 51; **-skapi** *Bir* 3: 386, 389, 393; **-skaps** *ib* 388, 417. **riddrskap** *KS* 76 (186, 83). **riidderskap** *MD (S)* 241. **riddherskapt** *MD* 449 *(i rimsl. m.* akt*)***),** *n. och f.?* **(***KS* 79 (195, 87)**)** [*Mnt.* ridderschop, *f.*] **1)** *riddarväsende.* war ey cristit riddarskap *(militia christianitatis)* byriat for wärldinna ägho ok giri vtan til at styrkia sannindena ok vtuida sanna tro *Bir* 1: 384. — *riddartjenst.* byriadhe sant riddirskap *(militiam) Bir* 3: 369. bortgik aff sanno ridd-

irskap *ib*. han hawir lofwat thik riddirskap *ib* 373. som sit riddirskap vil vända til mik *ib* 387. *ib* 392, 417. *Su* 115. *MD* 198. — *handlingssätt som tillkommer en riddare, ridderliga idrotter, riddarkamp.* liiff . . . waga for ridderskap och frvr ärä *Iv* 29. til ridderskap var han ospardh *ib* 945. ther . . . til riddirskap kan *ib* 1109. rät ridderskap . . . lata *ib* 1892. huath riddirskap han hafuer giort *ib* 3858. rät riddirskap man pläghadhe thäre *Fr* 51. foro at finna riddirskap fore stolta qwinna *ib* 24. aff thz ridderskap man ther sa *ib* 1868. som thera goz hafdho mist alt slät ij ridderskap mz torney rät *ib* 2192. thz ridderskap var tha swa stark *ib* 1853. mz dyst, torney och allä handä ridderskap *Va* 52. alt ridderskap skal man them kännа tha the ära vnga ok lina *Al* 4752. brwka riddarskap *Lg* 3: 330. all hans akt war . . . til mandom oc riddherskapt *MD* 449. **2)** *krigsväsende?* han lagdhe dighra röct a riddarscap *Bil* 377. — *krigstjenst.* skilde han sik widh riddarskap *ST* 110. **3)** *koll. sammanfattning el. samling af riddare el. af riddare och svenner, ridderskap, adel.* efter thy tolf manna nempd thenna maal vtransakatho skelika siex vppa riddarskaps wegna. som waro herra götzstaf magnusson oc karl baat riddara staffan götzstafson thorsten symonson niclis diekn oc lindorm jenisson suenä, oc medh them sex bönder aa almoghans wegna *BSH* 2: 39 (1396). vppa konungxsins riddarskaps wegna *ib*. *ib* 41 (1396) *o. s. v.* hiälpa the hälghe kirkio oc hänna landbom riddarskapins (*för -ino?*) oc therra landbom, bondomen oc alla mena almoghanom tel rätta *ib* 35 (1396). huart rike thr hauer godh skipilse, thet hauer tessa try, ridderskap, almogha ok fatökt äruodhis folk *KS* 76 (186, 82). *ib* (188, 83), 77 (191, 84). är tön wärn tuäskuna: en är godh riddarskap ok triwin almoghr . . . annor wärn landa är fast hus ok borghr *ib* 79 (196, 87). persara domara höfdhingia oc riddarskap *Gr* 261. þa i hauin nakra þe af ridar skapino mz idar halla *Bir* 4: (*Avt*) 185. alt ridderskap oc herskap är ther til skipath aff gudhi, at the skulo wäria kirkio oc klärka *MB* 1: 385. en stor deel aff ridderskapit mz almogan hyöllo *RK* 2: 8041. *KL* 219. sköt ärchebispen thet ärende till her sten oc ridderskapet *HSH* 18: 18 (1495). efter at ridderskapet som i radit ware äre sa mykit affiidne *ib* 71 (1497). — *följe af riddare (och svenner).* fara mz ridderskap ok frugho skara *Iv* 615. *Fr* 2744. myn herre ok hans jngesinne hans riddarscapp ok swena *MEG* (*red. A*) 57. haffuandhes mz sik sith riddarskap *Lg* 332. *MD* 194. **4)** *rytteri?* bätra riddarskap jak ey weyt *RK* 1: 2718. **5)** *samling af krigare, här, krigsmän* saghu män j wädhreno riddarskap (*armatorum cohortes*) j alscons wapnum ganga saman flukninghum *Bil* 311. han styrdhe riddar scap mz hardum rät ok räfst *ib* 392. alle the riddara som lydha enom höffdhingia, göra en här oc ridderskap *MB* 1: 37. höffdingen offwir alt hans ridderskap (*militiæ suæ*) *ib* 2: 146. alt ridderskap vtan herra wiis winna aldre nakan priis *Al* 4237. — *Jfr* **riddaraskap**. — **riddarskaps folk (riddirskaps-)**, *n.* **1)** *folk el. menniskor tillhörande riddarklassen, riddarstånd, adel.* al hänna släkt badhe a fädhirne ok mödhirne var af riddarscaps folke *KL* 321. **2)** *krigsfolk.* radhande idhro riddirskaps folke (*populo militari*) at alle rätte sik ödhmiuklica *Bir* 3: 342. — **riddarskaps klädhe**, *n. pl. riddardrägt.* *Bir* 3: 373. — **riddarskaps liverne (-lifwirne)**, *n. riddarlif, riddares lefnadssätt.* är ey hardhare lifwirne än riddar skaps lifwirne (*vita militaris*) *Bir* 1: 383. — **riddarskaps man (riddirskaps-** *Bir* 2: 334, 3: 339, 389**)**, *m. riddare.* lote saman koma . . . alla riddarskaps män *Gr* 308. kirkionna wäriara thz äru riddarskaps männene *Bir* 1: 195. *ib* 2: 334, 3: 339, 386, 389. *KL* 61, 124, 127.

ridh (riidh. ridha (*i rimsl.*) *Iv* 4242. **rydh** *RK* 3: 4115, 4165. *pl.* **-ir: ridhe** *Lg* 3: 518**)**, *f. och m.* (*Fl* 595, 1043; *Iv* 2143, 2417, 3355, 3667, 3766, 3799, 4242, 4543, 4559, 4953, 5185, 5615; *Fr* 1859, 2097, 2284, 2496, 2720, 2878, 2893; *RK* 1: 47, 584, 2180, 3158, 2: 2842, 3212, 3278, 3: 1326, 3887; *MD* 188; *Bir* 4: 148) [*Isl* hrīð] *eg. storm?* **1)** *paroxysm, sjukdomsanfall.* haffwer . . . ridh och böld i brysthet *LB* 3: 51. somi hawa hardha ridhe j dödhenom *Lg* 3: 518. **2)** *tidsmoment, stund.* loff wari thik . . . fore hwan then riidh (*pro qualibet hora*) thw a korseno tholde *Bir* 4: 148. alexander wänter ij hwario riidh aff dario keysar starka striidh *Al* 1905. wi ärom . . . raske ok snare ij hwarie riidh *ib* 6124. the hioggo fast mz swärdh een riidh *Fr* 1859. herra fräderik bidhar än een riidh *ib* 2720. tha the hafdho ridhit ena litla ridh *ib* 1169. *Iv* 2417, 3799, 4953. the fruor sompna ij stuntan riidh *Fr* 2097. the sloghos widh them langa riidh *Al* 5111. *RK* 1: 3158. the bliffuo tiil hopa een godhan riidh *ib* 3: 1326. vmdrogh thöm a thän sama riidh *Iv* 3355. hon vardh tha var ij thän sama riidh eet ar thz han hafdhe fangith ij striidh *ib* 2143. *ib* 3667, 3766, 4242, 4543, 4559, 5185, 5615. *Fr* 2284, 2496. *RK* 2: 3212. *Al* 2774, 5618, 5832. wi wiliom han sökia mädher stridh ful rast ij thenna sama riidh *Al* 1538. haller tom (*fångarne*) en j thessa ridh *MD* (*S*) 360. tha vardh han var ij the riidh hwar een hiort . . . flyyr fore twa litla rakka *Fr* 2783. *ib* 2893. *RK* 2: 2842. slogho margh riddara a the riidh *Al* 2428. the fruor löpa fram ij riidh (*på stund, genast*) *Fr* 2087. — *tid.* saa förlops thz een lithen riidh *RK* 3: 671. i flättya om lopp then riidh *ib* 2617. saa löper thenna riidh *ib* 4037. *ib* 4115, 4165. hafdhe iak giort ij nakar riidh (*någonsin*) . . . riddäraskap mz mina händer *Iv* 3513. innan skaman riid *MD* 188. var her for skamman riidh *Fl* 595. *RK* 1: 47, 2180. som her hafuer varith langan riidh *Fl* 1043. *Iv* 4390. *Fr* 2878. var tha konung en lithen riidh *RK* 1: 584. *ib* 3: 3887. the ridha badhe wt ok in the siälfue dwärgha alla riidh *Fr* 315. gudh gaff honum the sama riidh . . . ena dotter ok twa sönä *ib* 3134. then yngre ij the sama riidh var hertugh ouer normandia *ib* 3164. thz ledh fast at then ridh at konungen sculle koma tidh *RK* 2: 3278. — *gång.* man gaff them nampn ij sama riidh (*på samma gång*) *Fl* 99. thz var tha the första riidh ther the saman kompne varo mz striidh *Iv* 1668. wordo tha fangne alle en riidh (*på en gång*) *RK* 1: 4242. (*På alla ställen, hvarest ordet i rimverken förekommer, står det i rimslut med undantag af Iv* 5185.) — *Jfr* **þing-, þinga-riþ.**

ridh, *f. Jfr* **kirkmässe-, land-ridh.**

riþa (*pres.* **ridher** *SR* 57; *Iv* 4049; *Fr* 84, 2777; **riidher** *LB* 7: 171. **rijdher** *RK* 1: (*Albr*) *s.* 212. *impf.* **reþ. reedh. rädh** *Bil* 659. *pl.* 1 *pers.* **ridhum** *SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). 3 *pers.* **riþu** *ÖGL Eþs* 1: 5.

ridhu *Al* 3217, 3219. **redhu** *Bil* 877. *part. pret.* **riþin)**, *v.* [*Isl.* ríða] *L. rida.* riþä med flere swenom än skipat är *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). com tel hans riþande *Bu* 18. sagþo han haua sua riþit vm daghen *ib* 24. reþ tel torneament *ib.* til howa ridha *GO* 817. ridher man hem at androm *SR* 57. jak war ridhin for snima a äwintyr *Fr* 1097. ägha wernamän om scogh ridha *TB* 78. redhu kompana redhobone jwer thiokka skogha *Bil* 877. rädh at wäghenom *ib* 659. thän vägh han var ridhin a *Fr* 109. thri men ridhande oppa swartum hestum *ST* 51. *ib* 290. the ridha a lydhnonna häst *Bir* 3: 116. hästom ridha *Al* 6290. thu redh asnan *ST* 184. maran riidher honum *LB* 7: 171. redh mang landskap *ST* 51. reþ sin vägh tel yspanie land *Bu* 492. þa wir . . . wara erikz gatu ridhum *SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). redh . . . sins herra ärinde *MB* 1: 203. *RK* 2: 6483. *ST* 290. — *part. pret.* 1) *genom ridt (illa) åtgången.* aff örss war stöff ok mykit trangh ok marger war ther illa ridhin *RK* 1: 1406. 2) *ridande, beriden.* hwa ther var ridhin (*Cod. B, C, D, E, F* ridhände) illa *Fr* 1835. — **riþa sik**, *rida.* herra iwan reedh sik thädhan tha *Iv* 1678. ridher thu thik ey hädhan braat *ib* 4049. *Fr* 84. han ridher sik swa när thz bärgh *ib* 2777. — **ridha bort**, *rida bort.* ij ärin lidhughe bort at ridha *Iv* 2655. vilde ey ridha bort *ib* 4053. *Jfr* **bort ridha.** — **ridha sik ut**, *rida ut.* redh sig vt mz magt aller största *RK* 2: 8820. *Jfr* **ut ridha.** — *Jfr* **af-, fram-, in-, saman-, til-riþa.**

ridha (*pres.* **rijdher** *SO* 291. **rijder** *ib* 301. *impf.* **redh**, *se* **sunder ridha**), *v.* [*Isl.* ríða] *vrida, rycka, draga.* hwilken som torskar medh annars stränger och rijdher honom j sanck *SO* 291. rijder han honom (ɔ: strängh) lööss *ib* 301. *Jfr* **sunder ridha**, *äfvensom* **vridha.**

ridha (riidha. riitha), *f.* [*Isl.* riða] *feber, frossfeber, frosskakning.* tz duger for ridw *LB* 7: 100. *ib* 8: 49. fore ridhn (*för* ridhu) som mang aar hafwer wärit *ib* 8: 145. tha riitha tager honum *ib* 7: 150. *ib* 2: 51, 7: 156, 8: 51. han faar . . . lungo soth och riidhu och giieldh *ib* 52. — **ridhusot (-soot)**, *f.* [*Isl.* riðusótt] *frossa.* mykin ridhusoot (*febres terciane*) *Iv* LXXXI.

ridhahäster (riidhä-), *m. ridhäst.* gifuer jak hustrv margit . . . myn riidhä häst *FH* 6: 43 (1455).

ridhan, *f. ridt.* wart en stolt krafftogh ridhan *RK* 1: 1121.

ridharedhskaper (rydha-), *m. ridtyg.* gifuer iak hustrv margit . . . min gangare met rydha redskap *FH* 6: 358 (1449).

ridhdagher, *m. dag då ridt bör ega rum.* *TB* 78.

ridhtygh, *n. ridtyg.* *MB* 2: 94. *RK* 3: (*sista forts.*) 6044.

ridhvägher, *m. ridväg.* *DD* 1: 222 (1515).

rif (riff. riiff *LB* 2: 35. **reff. reeff)**, *n.* [*Isl.* rif] 1) *rifvande.* the reffwos ther om (*om godset*) som andra katte thz reff är them gangit til leda *RK* 1: (*Albr*) *s.* 212. *Jfr* **klädha rif.** 2) *ref, bukref.* for reff i maghan skal man ätha x eller xij pyona korn *LB* 7: 166. hielpir for reeff *ib* 1. doger . . . for riiff (*motsv. st. D. Harpestr. har* rithæ 79) *ib* 2: 35. doger ffor riffui (*motsv. st. D. Harpestr. har* rythæ 50) *ib* 40. *Jfr* **bukrif.**

rif (riif. reff. *pl. gen.* **-ia.** *dat.* **-iom. rifwom** *Bir* 4: 151), *n.* [*Isl.* rif] *ref, refben.* a moth botalöst maal krista wid riff ok thool (*si perplexus eris preme costas vim pacieris*) *GO* 958. raka hänna huld fran rifiom *Bu* 504. raka hans huld . . . alt intel rifia *ib* 530. saa iak hans likame slaghnan ok flängdan alt intil rifwianna swa at hans riif syntos *Bir* 1: 29. *ib* 268, 2: 95. flängdir alt in til rifwina (*för* rifwianna?) *ib* 3: 40. thina axla ok riggher mz rifwom *ib* 4: 151. thina axla ok rygger mz rifinom (*för* rifuiom?) *ib* 138. rifwin som väria hiärtat *ib* 2: 170. fore bolda j riff *LB* 4: 352. som bolda hafwe . . . oppa reffwen *ib* 3: 191. sunder brast tw riff i hanum *Di* 138. konan wardh aff mantzens siidho oc riwi *MB* 1: 88. et adams riff *ib. ib* 1, 89, 90, 91, 105, 159. *Gr* 296. *Bir* 1: 77. *MD* 7. — (?) dugir thz for lungo ok for haald ellir rijff (*för* blöt rijff?) ther wärkir aff heth blodh ok tört (*motsvarande ställe hos Macer Floridus har: morbos de cholera rubea vel sanguine factos mollibus in costis aut in pulmonibus ipsis sedat; D. Harpestr. s.* 97: dughær thæt for lungæ. oc bløtæ rif. thær warthær af et het bloth oc thiurt) *LB* 3: 64. — **rifia ben**, *n.* = **rifben.** rifuia benin syntos bar *MP* 1: 99. *Jfr* **rifio ben.**

rifben (reffben: -benen *BSH* 5: 249 (1508). **reben)**, *n. refben.* lät han swa bäria ok hudhstryka: at hans riffben tedhus bar *Bil* 311. mellom rebenänna *Hästläkedom i AS* 137. millan baden riffbenen *LB* 2: 69. *BSH* 5: 249 (1508). *Jfr* **rifia-, rifio-ben.**

rifia? *f.* [*Sv. dial. (i Finland)* rivjo, *f.*] — **rifio ben**, *n. refben.* j . . . riffwio benom (*kanske för* riffwia benom, *i hvilken händelse ordet hör under* **rif**) *Lg* 3: 564. *Jfr* **rif-, rifia-ben.**

rifiärn, *n. rifjärn.* eth riff iernn *HSH* 19: 167 (1506).

rifl̈ika (rifwelica *Bir* 4: 414. **riifflika. riffleka** *Su* 184, 195; **-lekast** *ib* 186. **riiffleka. riffliga)**, *adv.* [*Isl.* rífliga] *ymnigt, rikligen.* vinet war thz yppersta . . . oc nogh riffliga allom skänktis *MB* 2: 179 (*jfr* 419). riifflika rwnno blodzsens ströma *Su* 35. mina beskasta tara riflikaste (*uberrime*) wthflytande *ib* 40. swa stoor är nadhenna ympnoghet alla wäghna riiffleka tilflytandhe *ib* 110. *ib* 139, 183, 184, 186, 195, 299, 367, 379. — *ymnigt, öfverflödigt, allt för frikostigt.* the vtgifwa riflica ok fulstoplica päninga *Bir* 3: 357. gifwande rifwelica ok oskällica sina gafwor *ib* 4: 414. — *Jfr* **riva**, *adv.*

rifliker, *adj.* [*Isl.* ríflígr] 1) *ymnig.* som . . . thaara wthgywtha aldra rifflikasta (*uberrimas*) *Su* 100. 2) *frikostig.* aldra rifflikasta (*largissimus*) atherlönare *Su* 296. — *Jfr* **river.**

riflikhet (riifflikhet. rifflighet *Su* 351), *f. ymnighet, öfverflöd, rikedom.* aff the wndherlika nadenna ympnogha riifflikhet *Su* 188. *ib* 351.

rifna (reffna: -adhe *Lg* 3: 61; **-ade** *Va* 43; **-ado** *Su* 190. **rimna: -adhe** *KL* 10, 19; *Bir* 1: 29. **rimpna** *ib* 4: 327. **rympna** *LB* 7: 155; **-adhe** *Lg* 3: 474. **-ar, -adhe, -adher)**, *v.* [*Isl.* rifna] *sönderrifvas, brista, remna.* rimnadhe hans strupe j midhio *KL* 10. *ib* 19. han . . . rifnadhe i midhuaghu *ib* 132. slitnadhe ok rimnadhe hans köt for flengiomen ok gislomen

swa som iordh ore ardhre *Bir* 1: 29. hulkin som swa sloghis ryghelika ok hardhelika j iässan at . . . adrana ok sinonar rifnadhin *ib* 328. thz *(hjärtat)* rifnar j dödhenom *ib* 2: 196. at . . . thz *(hjärtat)* ey riffuar *(för* riffnar*)* *Su* 42. skinnit rifna for thrutman *Bir* 2: 236. *ib* 266, 3: 411, 4: 43. *Va* 43. *LB* 7: 155. nar nakat thing är fult tha rifna thz *Bir* 2: 183. skal skioldin rifna *ib* 3: 368. *ib* 4: 327. tempelsins bonadher riffnadhe j twa lyti *MB* 2: 387. thera afgudha mönstir rifnadho *ST* 115. *MP* 2: 21. *Su* 190. *Lg* 3: 61, 474. *Di* 122, 175. muren var litith riffnadher *ib* 251. — **rifna sunder,** *sönderbrista, remna.* thina signadha händir oc fötir rifnadho sundir for naglomen *Bir* 2: 266. tempelsins bonadher riffnadhe sunder *MB* 2: 387. *Gr* 307.

rifna, *f.* *Jfr* **stenrifna.**

rifsla? **(riwsla),** *f.* *L.*

rift, *f.* *L.* *Jfr* **rist.**

rige? ath han skulde haffua brät michel person sin lege drengh mz wilie i sin egen rige *BtFH* 1: 159 (1507).

rigisker (-esker), *adj. Rigisk, tillverkad i Riga.* for fämtygii oc säx marker redo peninga rigeska *FM* 48 (1447).

rike (riche *BSH* 5: 26 (1504). **riike** *MB* 1: 14. **rikie** *KL* 144; *KS* 57 (142, 62), 57 (143, 62). **rika** *(pl.)* *RK* 2: 32. **ryka** *(pl.)* *ib* 10. *gen.* **rikis. riks** *Bu* 497. *med art.* **rikesins. rykensens** *BSH* 3: 180 (1467); *FM* 600 (1513). **riksins** *L.*), *n.* [*Isl.* ríki] *L.* 1) *makt, välde.* þu hauar . . . ränt hanom rike ok vald *Bu* 12. sagdhe sina syni lifua sälare lifue ok rikare rike *Bil* 689. — *regering.* han viþer sagþe rike *Bu* 208. första ar sins rikis *Bil* 321. 2) *rike, konungarike, land.* e i hwat land i vart riki wir *(d. v. s. konungen)* kunnum i komä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). thär i härramanna gardþum thiäna i wart riki *ib* 669. i varum rikum äller härrädömom *ib* 5: 562 (1346). rikesens rätter *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). rikesens þiänist *ib. ib* 477. til rikisens i swerike oc scane värn oc gagn *ib* 561 (1346). i galicia rike yspanie lans *Bu* 166. canaan riks kunugh *ib* 497. aff swerikis rike *Bir* 3: 360. *BSH* 5: 26 (1504). the ryka . . . sverige danmark och norrigh *RK* 2: 10. *ib* 32. skal rikie ok landskap haua wärn ok sikra wärio *KS* 57 (142, 62). oprettas land ok rikie af witra manna förrseo *ib* (143, 62). wis kunungur skal . . . huxa huar godha hampner äru i rike hans *ib* 65 (162, 72). kunungur skal the förste ok wisaste af rikino i sit rådh haua *ib* 70 (172, 77). kunupx ok rikesins rådh *ib* 74 (181, 81). rikesens raþ *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *FM* 600 (1513). *BSH* 2: 39 (1396) 63 (1399). för . . . allas rykensens inbyggiara beskärm *ib* 3: 180 (1467). sände folk om alt sit rike *Lg* 35. han haffde rikit alt vnder sik *RK* 1: 30. guz rikie *KL* 144. — *Jfr* suerike *Bu* 199. franka rike *Bil* 689. romara rike *MB* 1: 14. — *de maktegande i ett rike.* hwilkin timä wir kallum saman wart riki til nokrä samtalu *SD* 1: 670 (1286, *gammal afskr.*). — *Jfr* **arf-, arfs-, folster-, fädher-, fädherne-, fädhernis-, himi-, himil-, himirikis-, himna-, iorþ-, iordhe-, kesars-, konunga-, konungs-, utvälilsa-, ärvis-rike,** *äfvensom* **in-, innan-, ut-, utan-rikis.** — **rikis forstandare (rigx forstondare),** *m. riksföreståndare.* sweriges rigx forstondare *BSH* 5: 473 (1511). — **rikisvander (rikiz-),** *m.* [*Isl.* ríkisvöndr] *staf som betecknar regentmakt el. konungavärdighet, spira.* vnum ceptrum regium cum vno rikizwand in quinque partibus *SD* 4: 710 (1340?).

rikedoma? *f.* = **rikedomber.** mz annars rikedomor *Lg* 3: 316.

rikedomber (rikedoom *Al* 6263. **rikdomber** *L. ack.* **rikedoom** *Al* 4377, 5794, 6259. *frf. vok. i änd.* **-dom-. -domm-: rike domma** *MD (S)* 204. **-ar),** *m.* [*Isl.* ríkdómr. *Mnt.* rikedôm] *L. rikedom.* (girnas the) rikedoma *Bu* 519. eghna sik hänna goz ok rikedoma *Bil* 485. *KS* 48 (121, 52). *KL* 257, 361. *Bo* 66, 129. *Gr* 312. *Bir* 1: 44, 96, 101, 3: 69, 4: 113. wärssens rike domma *MD (S)* 204. annan rikedoom wi yffrith aghom *Al* 5794. wi hatom goz ok rikedoom *ib* 6259. *ib* 4377, 6263. *Jfr* **himirikis rikedomber.**

rikelika (rikelik *Fl* 760, 1173; *Al* 5250. **rikeleka** *Bu* 18, 143. **rikeliga** *RK* 2: 7533. **rikeligä** *Va* 4. **riklika** *ST* 55. **riklegha** *MB* 2: 271), *adv.* [*Isl.* ríkuliga] 1) *med el. i rikedom, med prakt, präktigt, ståtligt.* iak är en arm mö ok rikeleka upföd *Bu* 143. vildo rikeleka fara *ib* 18. *Fr* 2871. at thu talar ther om swa rikelik *Fl* 1173. han lot iordha porum ther rikelika *Al* 5412. rikelik giordh mono the *(kläderna)* wära *ib* 5250. thera bryllöp giordhis riklika mz myklom hedhir *ST* 55. *Va* 4. *RK* 2: 7533. 2) *rikligen, ymnigt.* han gaat rikelika gifuit *Bil* 708. *Fl* 760. *Al* 3035. iordhen . . . gaff riklegha sina frukther *MB* 2: 271. — *Jfr* **fulrikelika.**

riker (riiker. ryker: -e *PK* 233. *komp.* **-are.** *superl.* **-aster. rikister: -ista** *Bil* 390), *adj.* [*Isl.* ríkr] *L.* 1) *förnäm, ansedd, ansenlig, mäktig, väldig.* en riker herra en dughande man *RK* 1: 4450. en riddar rik ok väl burin *Bu* 7. cecilia rikista jumfru *Bil* 390. klares the iomfru rik *Fl* 1452. *ib* 1307, 1322, 1507. en rikar härra baþ min *Bu* 143. *Bil* 830. han com tel en mästan ok märastan. at frägh rican kunugh *(ad quendam maximum regem, de quo generalis fama habebatur, quod majorem mundus principem non haberet)* *Bu* 497. war knuther rikä konunghir j danmark *Bil* 773. *ib* 839. *PK* 233. thän konung rik *Fl* 1583. hin rike *(mikli)* sampson *Di* 9. en rik *(ríkr)* koning *ib* 20. *ib* 13, 16, 24. han är mykit rikare *(ríkari)* än iak *ib* 198. konunga ok andre herra rikä *(ríkismenn)* *Fl* 642. sagdhe rikum karle tyberio keysare *Bil* 111. — *mäktig, kraftig, stark.* varþ diauulin sua rikar. at biscopen gaf sin hugh af sinnom *Bu* 144. diäwlin wardh swa rikir mz them at the fingo en son saman *Bil* 690. sagdhe sina syni lifua sälare lifue ok rikare rike *ib* 689. rikare äre wars herra ordh än nakars mantz skäl *MB* 1: 78. *ib* 81, 89, 97. syyn är saghu rikare *GO* 120. thet är nw openbaart oc syyn saga rikast *BSH* 3: 284 (1470). 2) *rik.* almanna väghar riks folk[s] ok fatöks *Bu* 496. thet är rikr man then ymno rikedoma hauer *KS* 48 (121, 52). hwat ey hafdhe iak rikan giort mannin mz swa store wärdhelikhet *(tanta bonitate ditassem)* *Bir* 1: 201. sigh at thu äst öfrith rik *Fl* 1186. han aff gul är öfrith rik *ib* 746. *ib* 2034. *Al* 5795. varo rike aff thässom kärlek *(hac caritate abundabant)* *Bir* 3: 383. göra thik rikan

i gul oc silf *Gr* 268. *ib* 259, 265. waro aa land oc städher riik *MD* 446. riker oppa alzskona fä *MB* 1: 210. then rikasthe herre paa gul ok hauer *Di* 237. thu sigher india wara riikt mz mykith goz *Al* 4371. **3)** *rik, riklig, ymnig, stor.* rict offer *Bu* 9. rikt goz *ib* 56. rik ingiald *ib* 168. rika gauo *(multa munera) ib* 500. rikt roff *MB* 1: 421. wi wiliom os göra stora aff idbre myklo rika foro *Al* 4890. **4)** *dyrbar, präktig.* hon fik hanum sin rikan hofwodh duk aff silke ok gulle *Bil* 127. riker oc dyyr sten *MB* 1: 159. thz rika kar *Fl* 1203, 1212. *ib* 290, 528. *Fr* 88, 356, 923, 1591. *Iv* 206, 277, 828, 1333, 1336 *o. s. v.* *Al* 185, 876, 3397, 3408, 4596, 7580, 10526. som rikan pascha kost hiolt *Bil* 694. awite han for rika krasa *ib (båda dessa ställen kunna föras till* **3)**. thz hafuer aldre varith giort . . . een rikare höghtiidh än ther var *Fr* 3013. giordhe eet stoort riikt erlikit hoff *ST* 405. — *Jfr* **bradh-, ful-, läm-, of-riker.**

rikhet (riikheet), *f.* [*Mnt.* rikheit] **1)** *rikedom.* wi . . . som . . . fatighdoom fore riikheet bärom *Al* 4388. goz ok riikheet *ib* 6266. **2)** *prakt, prydnad, utsmyckning.* aff riikheet war hon *(taflan)* mykith wärdh *Al* 187. the riikheet a hans smidhe la *Fr* 97. *ib* 2997. **3)** *dyrbarhet, föremål af högt värde.* aldra handa riikheet ther husith var mz innan breet *Fr* 391.

rikia, *v.* [*Isl.* ríkja] *regera, herska.* rikia ower alla wärldina *MB* 1: 14. girnadhis han at rikia *ib* 175. — *refl.* **rikias,** *göra sig rik, rikta sig.* aff annars manz goz ällir ärwdhe rikias *MD* 83.

rikirsker (rigersker), *adj. tillhörande riket.* oppa rigith eller the rigerske *(rikets inbyggare) FH* 5: 157 (1491).

rikt (riikt. rijkt *RK* 1: *(Albr) s.* 212**),** *f.* **1)** *rikedom.* jättadhis hanum mykin rikt *Bil* 458. än nakar är j hedhir ok riikt *Bir* 3: 330. *ib* 1: 43, 197. *RK* 1: 223, 1145, *(Albr) s.* 212. *Al* 1118, 2667, 2904, 4160, 4795, 6101, 6261, 6512, 6571, 9629. *Ber* 250. *TB* 71. **2)** *dyrbarhet.* eet bälte . . . ther prisath var for mykil rikt *Fr* 358.

rikta, *v. rikta, göra rik.* riktande cortisanos *PM* LXIII.

riktan, *se* **ryktan.**

rim (riim), *n.* [*Isl.* rím. *Mnt.* rim] *rim, vers.* oppa riim sangh hon *Lg* 3: 430. hona *(boken)* loot til swenske wända aff latine oc swa til rima *Al* 10573. then them loot vända til rima *Fl* 2104. vardh thässe bokin giordh til rima *Iv* 5742. *Fr* 3205. äpther thy en lagdhe til rima och sagdhe swa j kirkionne fafängth pitra och patra thz är mz diäflenom snitra och snatra *JP* 10. ey öka ällir margfald göra sin ordh, at the synderskära oc aatskilia huart capitulum fran andro ällir j riim oc behändoghet *(nec multiplicare incisiones et distinctiones capitulorum seu subtilitates leonitatum) Bir* 4: 74. — *dikt, qväde.* bidher jak idher j thetta rim *MD* 124. pläghadhe dicta faghir riim ok siunga *KL* 72. hafdhe diktat faghir rim aff hänne *ib.*

rima (-ar), *v.* [*N.* rima. *Mnt.* rimen] *rimma, qväda.* som iach akter fore idher at rima *Fl (Cod. C)* 10. wi kunnom qwädä och rimä *(reden vnde syngghen) Va* 54. — *dikta, göra historier, berätta (jfr Sv. dial.* rima*).* han skämmir sin mwn som onth rimar *(inquinat oris ebur qui ruminat ad mala murmur) GO* 448.

rimare, *m.* [*Nyisl.* rímari] *rimmare, sångare.* gaff sik wt fore en saugare och rimare *Va* 53. gaffuo sik wt fore qwädare och rimare *ib.*

rimfrost (riim-), *n.* [*Jfr Isl.* hrím] *rimfrost.* pruina, rimfrost *GU* 8. swa som dag eller riimfrost *(pruinæ) MB* 1: 323.

rimlika, *adv. Jfr* **orimlika.**

rimtal, *n.* [*Isl.* rímtal] *kalender. Bil* 830.

rinda (*part. pret.* **rundin** *L.* **runnen** *(i rim med* bundhin*) MD* 45**),** *v.* [*Isl.* hrinda] *L. stöta, skuffa?* badhe stunghghin oc runnen oc hudhstrukin oc spoththadher oc bundhin *MD* 45.

ringa? (ryngha?), *f.?* [*Jfr Isl.* hringja. *Jfr äfven Mnt.* rinke] *spänne (på sko)?* hwilkin *(näml. skomakare)* som prydher sina gerningh mz wtlänzska läddhre äller rynghom fala a windögha *SO* 19 *(ordet är kanske att föra till* **ringer***).*

ringa? (*pres.* **ringher** *LfK* 141**),** *v.* [*Jfr Ags.* wringan, *äfvensom Mnt.* wringen] *vrida, förvrida.* thu . . . ringher tith änlete *LfK* 141.

ringa, *adj.* [*Mnt.* ringe] *lätt, föga vägande, obetydlig, ringa.* the iak var plictig at hielpa oc löna iak vägde them ringare än en böna *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6260. — (?) ted ringa watn *LB* 7: 312.

ringa, *adv.* [*Mnt.* ringe] **1)** *lätt, utan svårighet, utan klagan, med frimodighet?* han lot sig sialuom j [1] öga wt stinga annad sin son thz giorde han ringa *MD (S)* 234. **2)** *lätt, obesväradt, lättsinnigt, fräckt.* al then swerigis rikis rentha . . . brukade the danske tha sa ringa *RK* 2: 7745. **3)** *obetydligt.* at prebende canonicales faa äre och ringe funderede *FH* 1: 57 (1486, *gammal afskr.*).

ringaþer, *p. adj. L.*

ringben, *n.* [*N.* ringbein] *ett visst fel i fötterna på hästar; ringkota? LB* 8: 195.

ringebloma, *f.* [*Jfr Mht.* ringelbluome, *äfvensom Mnt.* ringele] *ringblomma, calendula officinalis Lin.* solsequium ringebloma *LB* 6: 284. elentropium sponsa solis venuteria solsequium thz kallir ringebloma *ib* 3: 78.

ringer (rynghor), *m.* [*Isl.* hringr] *L.* **1)** *ring, krets.* the sattos alle i en ryngh *RK* 1: 3908. for husith loth han säthia ting som man pläghar i en ring *ib* 2: 4073. fördhen swa til mothala tingh och satthen midh i then ringh *ib* 4479. *MD* 194. **2)** *ring (af metall e. d.).* hwart et aar tha lät dauid konung göra en ring aff silff om trädh *Lg* 93. — *ring i brynja.* brynian är aff mangom ringom *Bir* 2: 175. — *ring, länk.* pauin gaff biscopinom en ring aff bolomen *Bil* 115. **3)** *med fötter försedd järnring hvarpå pannor m. m. sättas öfver elden, trefot? bunke (jfr N.* ring*)?* vnam traham ferream, ij paria ringa, vnam caldariam cupream *SD NS* 1: 674 (1407). — *Jfr* **arm-, brynio-, gul-, guls-, järn-, örna-ringer.**

ringia, *v.* [*Isl.* hringja] *ställa i krets el. ring.* maximianus böþ ringia (sin her) um cring guz riddara *(jussit suum exercitum totam legionem circumdare) Bu* 509.

ringia (ringa: -as *LfK* 215. **ryngia: -er** *SO* 108. *pres.* **-ir.** *impf.* **-de.** *part. pret. n.* **ringt. rinkt),** *v.* [*Isl.* hringja] *L.* **1)** *ringa, sätta (en klocka) i rörelse för att frambringa klingande ljud. med dat.* hon

. . . ringde klokkonne *KL* 337. *Bir* 5: 26, 32, 70, 71, 76. — *pass. (opersonl.).* ther ringdis klokkom *MD* 37. tha bordh klokkonne ringhis *Bir* 5: 78. — *med ack.* ringdho the alla klokor *Lg* 3: 725. ringe priorissan bordh klokkonna *Bir* 5: 91. *ib* 87. ringde klokkonar sik sielfwa *ST* 466. *RK* 2: 7865. — *pass.* alla clokkor ringäs *LfK* 215. ringis genstan bordh klokkan *Bir* 5: 70. — *abs.* swa länge hon (ɔ: systrin som ringhia skal bordh klokkonne) ringe *Bir* 5: 71. — *ringa, genom ringning kalla el. gifva tecken (till).* ringen til bordz *Bir* 5: 71. tha som atir wändis ringhia *ib.* som atirwänt är ringhia *ib* 91. tha som ringt är wm middaghin *ib.* oldermannen rynger eller klapper til lyudz *SO* 108. tha til aptansang är rinkt *Bir* 4: 11. tha ringt är j säng *ib* 5: 87. — *pass.* en klokka, mz hwilke som skal ringhias til bordz *Bir* 5: 70. — *ringa, genom ringning åstadkomma el. göra.* vm the böra nakat tekn ringias *KL* 255. hördho the ringia siäla ringning *ST* 500. **2)** *ringa, sättas i rörelse så att klingande ljud frambringas, klinga.* klokkan ringde for gudz likama *KL* 3. — *opersonl. ringa (hvarigenom tecken gifves till något).* hördhe han enom stadz ringia til messo *ST* 149. — *med ack.* tha apton sangh ringde *Bil* 653. ginstan aue maria ringt är *VKR* 24. — *Jfr* **inringia.**

ringmur, *m.* [*Jfr Mnt.* rinkmure] *ringmur. Lg* 3: 184.

ringning, *f. L. ringning.* löpa ginstan til thz som ringningin tekna *KL* 255. *Jfr* **siäla ringning.**

ringormber, *m.* [*N.* ringorm. *Sv. dial.* ringorm] *reform.* for ringorm *LB* 2: 32. for ringorm a hals eller annar stadz *ib.*

ringrör, *n. L.*

ringröre, *n. L.*

ringsliunga (rinslionga. *pres.* **-er),** *v.* — **ringsliunga sik,** *slingra el. vrida sig i ring.* rinsliongir han sik swa som ormbir *(retorquet se quasi in circulum) Bir* 1: 70. känner honum *(ormen)* sua sik vträkkia oc stundom sik at ringsliunga *ib* 3: 74.

rinna (rynna. rindha *LB* 2: 57. **rindhe** *ib* 3: 195. *pres.* **rinder. rynner** *LB* 7: 12. **rändär** *VGL I A* 17: *pr., J* 17: 3. *impf.* **ran. raan** *Su* 226. *pl.* **runno. runnu.** *part. pret.* **runnin),** *v.* [*Isl.* renna] *L.* **1)** *löpa, springa.* runnu *(senare ändradt till* lupu*)* badhe j modher fampn *Bil* 251. somi runno vndan honum *ib* 486. bönderne fiollo ok summi rwnne *(flydde) RK* 1: 2793. hwart han ridher eller hwart han rindher *MD (S)* 277. *(vesslan)* ran aat bekkenom *Bil* 710. swa som kyklinga plägha rinna äpte hänonne *Bo* 67. thu gethir ey badhe runnith ok spunnith *(vix sibix (för simul) hec quibis quod nos (för nes) et cvrsibus ibis) GO* 1081. hawa wiise klärka fore ordhqwädhe, at ängin liknilse rinder allom fyrom fotom *(träffar alldeles in) MB* 1: 397. — *löpa, rulla.* swasom een gull ball ällir myll offuan til kommandis raan *(currebat)* j blandh thenna mästarana oc discipulos *Su* 226. — *slingra sig.* kring om philippum han *(masken)* skiotelika ran *Al* 379. **2)** *rinna, flöda.* brast up . . . en oleo kälda wällande ok ran allan daghen striþom strömom *Bu* 65. *(tårarne)* runno som bäccar af aþþro käldom *ib* 12. hon *(floden)* rinder gen asirie lande *MB* 1: 159. *Lg* 91. af thäs blotzsins dygdh ther ran aff wars herra sidho *MB* 1: 159. lath sudith rindha gynom jth kläde *LB* 2: 57. *ib* 3: 195. wäghana rinna aff watnströmom *Su* 119. **3)** *rinna, drypa.* runno hans öghon som en kälda *Bu* 100 *(jfr* **2***).* om ögon rinna *LB* 2: 55. rynnandhe öghon *ib* 11. **4)** *löpa, fara, utbreda sig, om rykte.* ryktit om allan staden ran *MD (S)* 217. **5)** *upprinna, uppgå.* liws ran *(orta est)* offuer them *MB* 2: 399. *KL* 405. **6)** *rinna, komma, falla, gå. i andlig mening.* vtan nakath hoghmodh hafdhe för bradhlika runnith i hans hugh *MB* 1: 143. alt thz ärwodhe oc mödho kwnne öka rindher aff mino amine *ST* 178. **7)** vara runnin, *vara öfvergjuten, vara öfverdragen.* a hans *(fogelns)* hals oc käptom sinom war alt runnith mz rosom finom *(d. v. s. med rosens färg) Al* 7576. — **rinna ater,** *springa tillbaka.* barnit . . . ran ather vndher modher sköt *Bil* 270. *Jfr* **ater rinna.** — **rinna ivir.** vara runnin ivir, *vara öfverdragen (med hinna).* i ögat. som öffuir är rwnnith *LB* 7: 12. *Jfr* **ivir rinna.** — **rinna nidher,** *rinna ned.* swa at henne blodher rynner nider aff glasith oc i ögat *LB* 7: 12. *Jfr* **nidher rinna.** — **rinna undan,** *skynda undan.* runno vndan fra grauene *Bil* 129. *Jfr* **undan rinna.** — **rinna up, 1)** *uppspira.* widh en litin qwist som runnin war vpp af enne thorfuo *Bil* 614. *Lg* 92. **2)** *upprinna, uppgå.* ran tha sool op *MB* 1: 227. *ib* 38. morghinstiärna, som rinder stundom op for solinne oc stundom epter *ib* 62. tha rinna wp dies caniculares *LB* 3: 41. — *Jfr* **up rinna.** — **rinna ut, 1)** *rinna ut.* ran vt oleum j lampona *Bil* 211. at mesten wt aff bärin ran *Al* 1011. **2)** *rinna upp, uppspringa.* sa han ena käldo . . . oc fyra flodhir rinna wt aff henne *Lg* 91. — *Jfr* **ut rinna,** *äfvensom* **ränna.**

rinna, *f. Jfr* **blodhrinna.**

rinnare, *m. L.*

rinsker (rensker: -a *PM* LXI. *n.* **rinst** *SO* 160. **rynsst** *BSH* 5: 429 (1511). **reenst** *LB* 7: 326; *SO* 161**),** *adj.* [*Mnt.* rinsch] *Rensk.* tusande rinscha gyllena gillde *RK* 2: 2527. *FH* 1: 42 (1467, *nyare afskr.*). *PM* LXI. rinst gul *SO* 160. *ib* 161. reenst vin *LB* 7: 326. *BSH* 5: 429 (1511).

ripa, *adj.* [*Mnt.* ripe] *mogen.* fructh som är ripa ok wälmoghän *LB* 6: 282.

ripara salt (ripärä-), *n. ett slags salt (benämdt efter orten hvarifrån det kom). SR* 29.

rippa (riippa. -adhe), *v. sätta i rörelse, lyfta.* riippede theres anker *BSH* 5: 502 (1512). *Jfr* **reppa.**

ris (riis. riiss. ryss *Lg* 3: 64. **ryyss** *ib* 538**),** *n.* [*Isl.* hrís] *L.* **1)** *småskog, lund.* skylto sik i skogh ok riiss *RK* 1: 3034. swa mykin glädhi är ij thz riis som man vare ij paradiis *Fl* 1110. **2)** *telning, qvist.* glädz maria aff iesse slekt eeth blomstrande riis *ST* 207. **3)** *ris, qvistar, afhuggna grenar el. buskar.* hugga skoghin op mz rötir risith binda til thera hästa föter *Al* 3214. *ib* 3222. **4)** *spö, staf, spira.* kyste skatan a riseno *(virga) MB* 2: 187. **5)** *ris ss straffredskap.* drotningen oc syster jngegärdh fingho badha aff eno rise *BK* 206. iak wil honum näpsa mz liima ok riis *Al* 1353. them . . . mz risom flengia *RK* 2: 3799. honum . . . slaa mz riiss *ib* 3: 2072. *ib* 2084, 2146. *ST* 181. *Va* 26. *Lg* 3: 538. — *ordspr.* jagh haffuer giorth mik eth ryss

tiill myn eyghin rygh *Lg* 3: 64. — *bildl. ris, plågoris, straff, tuktan.* han akter swerige eeth storth riiss *RK* 3: 3258. gudhz riis äldher plagha *(virga Dei) Su* 117. *MB* 2: 157. — *Jfr* **ena-, gul-, iärn-, äpla-ris.**

ris (riis), *n.?* [*Mnt.* ris. *Lat.* oryza] *ris, risgryn.* VIII lagenas riis *SD* 4: 711 (1340?). *ib* 57 (1328). *BSH* 1: 100 (1365-7). j kryde, j riis oc mandol *ST* 422.

ris (riis), *n.? ett slags tyg.* duo suppellicia de riis *SD* 5: 345. *Jfr* **rislakan.**

risa (riisa. *pres.* **ris** *L.* **riis** *GO* 9, 489, 810. *impf.* **rees** *MB* 1: 68, 163, 262, 398; *GO* 720, 916; *Al* 8835; *MD (S)* 244. **rijste** *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). *pl.* **riso** *MB* 1: 268. *imperat.* **riis** *Bil* 472), *v.* [*Isl.* rísa] *L.* **1)** *resa sig, stå upp, uppstiga.* saa j sömpne eet gul kors risa v hans munne *Bil* 801. hwar illa fallir han illa riis *GO* 810. hwar som aarla riis han wardhir mangs viis *ib* 9. *ib* 489. awundh rees arla *ib* 720. *ib* 916. **2)** *resa sig, upprättas.* twinget och trwget then fatige almwge saa ath the aldrigh rise i sine dage *HSH* 20: 202 (1507). **3)** *resa sig (till anfall).* rees cayn a mot sinom brodher oc dräper han *MB* 1: 163. risa *(insurgunt)* the (ɔ: lastena) hardhelikare mot mannenom *Ber* 19. **4)** *uppstiga, härröra.* wiliom wi alla gudha priisa aff loff oc sang ther dygdher aff riisa *Al* 9788. **5)** *stiga, höja sig.* swa at miin ära matte risa *Iv* 338. **6)** *stiga, blifva betydlig.* schole the . . . forbrwthet haffue sin grwffuadell oc xl (40) marc, och om sa saken högre rijste, tijl lijff oc godz *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — **risa up, 1)** *resa sig upp, stå upp, uppstiga.* rees en krabbe i haffwith op *Al* 8835. war herra rees op aff dödha om sunnodaghin *MB* 1: 68. riso mange hälghe män op aff dödha mz honum *ib* 268. *ib* 262, 398. war herra later stundom godha män falla i synd, ther til at the riisa swa myklo hälder ödhmiwkare op *ib* 444. **2)** *resa sig (till anfall).* riis vp j thin wärsta hugh *Bil* 472. **3)** *uppresa sig, göra uppror.* tha rees op een herre heth gildo *MD (S)* 244. — *Jfr* **uprisa.**

risbiter (riis- *L.*), *m.* [*Jfr Isl.* hrísbítr] *L. barn som blifvit afladt af en biltog fader hvilken i hemlighet smugit sig in i landet till sin hustru. MELL Ä* 7: 2 *var. (hvarest texthandskr. har* riishofþe). *Urk. fr.* 1469 *(af konung Karl gifven dom i en arfstvist; enl. meddelande af Bibliotekarien C. G. Styffe). Jfr* **rishofþe, riskulle.**

risbodh (riis-), *f. rishydda. RK* 3: 3694, 3716.

risi (*Iv* 2883, 2913, 3047, 3063. **rise** *MB* 1: 434; *Iv* 2855, 2864; *Di* 1. **ryse: -an** *Iv* 3123. **rese** *ib* 3189; *Fr* 1030, 1115, 1126, 1307, 1358; *Di* 21; **-en** *Iv* 3193, 3195; *Fr* 1042, 1047, 1345; *Di* 297, 298, 299; **-in** *Fr* 1019; **-a** *ib* 1006, 1026, 1027, 1300; *Di* 297; *MB* 1: 167, 431, 432; *Fl* 971; *Al* 1548, 7346, 7354, 7367; **-an** *Fr* 1344), *m.* [*Isl.* risi] *rese, jätte.* han war mykin rise *MB* 1: 434. moab risar oc kämpa *ib* 318. bodho ther risa oc iätta *ib* 400. *ib* 167, 401, 431, 432. *Iv* 2855, 2864, 2883, 2913, 3026, 3047, 3063, 3102, 3103, 3123, 3126, 3156, 3161, 3189, 3193, 3195, 5334, 5484. *Fr* 958, 980, 985, 1006, 1019, 1026, 1027, 1030, 1042, 1047, 1115, 1126, 1300, 1307, 1344, 1345, 1358. *Fl* 971. *Al* 17, 1548, 7346, 7354, 7367. *Di* 1, 21, 297, 298, 299.

risgarþer, *m. L.*

rishofþe (-höfþe. -hufþi), *m. L.*

riskorgher (riis-), *m. riskorg, af ris el. qvistar förfärdigad korg som nyttjas vid fästningars belägring, skanskorg.* opreeser riiskorgha opfylthe mz sandh oc steen *RK* 3: 2002.

riskulle, *m. L.* = **risbiter.** *MELL Ä* 7: 2 *var. (hvarest texthandskr. har* riishofþe). *Jfr* **risbiter, rishofþe.**

rislakan (rijs-), *n. duk el. lakan af det slags tyg som kallas* **ris.** eth par rijslakan *SJ* 109 (1441).

rispa, *f.* [*Jfr Isl.* rispa] *träta, tvist.* thär oppran oc wäxte en rispa mällan the jwdinnor som födda waro i greka landet oc mällan them som födda waro i jwda landet *Lg* 294.

risqvister (riis-), *m. qvist.* smaa riis qwista *Lg* 3: 609.

rist (-ir), *f.* [*Fnor.* rist] *rist, halster.* som (ɔ: offer) stekia i pannom oc som a riste *MB* 1: 470. lät han þöm stekia a rist *Bu* 524. varþ laurencius . . . up iui ristena þandar *ib* 416. laurencius *(näml.* hawir til tekn) ristena ällir halstrit a hulko han war stektir *VKR* XV. *Jfr* **iärnrist.**

rist (*pl.* **-ir**), *f. L. eg. inskärning, skåra? gränsmärke.* the sätte rister och raa mellan swerike och danmark *PK* 248. *Jfr* **rift. — rista sten,** *m. L.*

rista (*imperat.* **ristha** *LB* 3: 162), *v.* [*Isl.* rísta] *rista, upprista.* scall knifwir stingas ginom hand hans och rista swa fram till fingra hans *EG* 63. tak aal quikkan oc ristha honom *LB* 3: 162. *Jfr* **up rista.**

rista (rysta *GU* 7; **-es** *RK* 3: *(sista forts.) s.* 175. *pres.* **-ir.** *impf.* **-te. -ade** *Di* 11, 88), *v.* [*Isl.* hrista. *D.* ryste] **1)** *rista, svinga, skaka.* vibrare, rysta l. skaka *GU* 7. riste käsio mz afle *(lanceam fortiter vibrans) Bu* 492. är rätuisonna swärdh . . . ristande mot thom *Bir* 3: 379. han riste *(movet)* gisl mot diäflenom *ib* 130. ristade thz *(svärdet)* sa at thz hördis ouer allan hären *Di* 11. riste sit hoffwudh *Al* 8318. riste starkliga stwdhenar *MB* 2: 123. ristade askana aff sik *Di* 88. swa som hwete ristes ok sällas gynom saald *MP* 2: 8. — *med dat.* rista sino hofdhe *Gr* 261. *ib* 277. **2)** *intr. skaka sig, ruska på sig.* ginstan reste han *(åsnan)* oc riste *Lg* 3: 233. — **rista sik,** = **rista 2.** stodh thz *(lejonet)* op ok riste sik *Iv* 2964. han sprang op ok riste sik *ib* 4503. resen stodh op ok riste sik *(hristir hofuðit ok karit) Di* 298. — *refl.* **ristas,** *skakas.* hwsen rystes mekteliga *RK* 3: *(sista forts.) s.* 175. al min omildo ämbite ristos *(conturbata sunt) KL* 408.

ristiärn, *n.* [*Jfr Isl.* ristjárn] *plogrist.* I plogh, I plogbiil et I ristiern *SD NS* 1: 674 (1407).

riuþa, *v. L.*

riuka (*Gr* 300; *Bir* 1: 71, 3: 104; **-ande** *MP* 1: 164. **ryka** *Bir* 4: *(Avt)* 178; *MB* 1: 499; *LB* 9: 108, 109; *se vidare* **välriukande. rike** *LB* 8: 47. *pres.* **riukar** *Bu* 75. **ryker** *MB* 1: 480. **rykir** *ib (Cod. B)* 552. *impf.* **rök.** *pl.* **roku** *Di* 77), *v.* [*Isl.* rjúka] *L.* **1)** *ryka.* hans mundar lughaþe ok rök som brännesten *Bu* 208. latir them *(bergen)* riuka *Gr* 300. rök aff allo bergheno som aff oghne *MB* 1: 330. *Bir* 2: 297. staar oc bliuir . . . riukande *(fumigabunda)* ödhelakt landh *MP* 1: 164. **2)** *ryka, flyga, hastigt*

föras (genom luften) se rök för vinden, med häftig fart drifvas omkring (i luften). han steg sa fast at stenana roku for hans föter *Di* 77. jarnet rök kring om smidiana *(iarnit rytr i brott) ib* 122. **3)** *ånga, sprida sig, utbreda sig. om lukt.* tha rök swa söth luct wm allan stadhin *Bil* 251. — *lukta, gifva lukt från sig, dofta.* þu . . . riukar söt *Bu* 75. gör . . . mundh vel rike *LB* 8: 47. thässe oc thässkyns trä ryka wäl *MB* 1: 499. hans siäl rykir mz dygdhelike frägdh ewerdhelika *ib (Cod. B)* 552. — *lukta, stinka.* som lazarum ther fyra dagha nidhir iordhadhir var allir rykande *(motsv. st. MB* 2: 401 loktande*)* opreste *KL* 408. hans thanka ok astundilse riuka ok lokta j minne asyn swa som rutit köt *Bir* 1: 71. ilzska oc wranglikhet . . . hulkin som riuka swa som värste lokt j thine asyn *ib* 3: 104. bränne stens drupa . . . þe þär illa ryka *ib* 4: *(Avt)* 178. fuleka riukande vatn *MP* 1: 164. — **riuka bort,** *dunsta bort.* lätandis wäskona ryka borth *LB* 9: 108. *ib* 109. — **riuka up,** *ryka upp, stiga upp.* rök war häluitis eldir . . . vp af karino *Bil* 543. rökilse teknar godha bönir som sötelika ryker op ower alla himbla fore gudhi siälwom *MB* 1: 480. — *Jfr* **välriukande.**

riukka, *v. rugga, fälla fjädrarna.* the *(tranorna)* riucca oc fälla fiädhrana *ST* 278.

riusa (*impf.* **röös** *Al* 1590), *v.* [*Isl.* hrjósa] *rysa, darra.* benin fiollo ok kroppin röös *Al* 1590.

riuta (ryuta. rytha *LB* 7: 256. **rythaa** *ib* 74. *pres.* **riwter** *MB* 1: 216. **riwther** *Su* 234. **rywther** *MB* 2: 348. **rytir** *Bo* 139. *impf.* **röt. rööt.** *pl.* **rutu),** *v.* [*Isl.* hrjóta. *Jfr Isl.* rýta] *ryta, vråla, tjuta, jämra sig.* honom thotte at al the diur som til kunno vara the toko til at thiwta oc ryuta sua rädhelica *Pa* 16. som leon oc biörna oc all the grym dyur j werldinne waro thutu oc rutu *ST* 79. rutu ok thuthu afgudha präste som vlua *Bil* 977. riutande leon *KS* 29 (72, 31). *MP* 1: 75. *MB* 2: 348. *Su* 226, 233. *LfK* 224. han ropar oc grater oc riwter swa som thiwr *MB* 1: 216. alt diäfla könit rööt oc thööt ok skalff aff rädde oc vndre *Bir* 2: 264. *ib* 3: 269. swa som riwtande *(rugiendo)* oc ropandhe sagdhe *Su* 18. iak rööt *(rugiebam)* aff mins hiärtans sokkan *ib* 196. riwther jak oc graatir *ib* 234. iordhin hon skalff oc rööt som hon skulle tala *MB* 2: 388. wredhe ok ilzska ij honum röt *Al* 4418. — *kurra.* at . . . bwkin ther opta fyltis alt til han rapadhe. *(näml.* skoli*)* stundom hungra. swa at han rytir vidh *(usque ad rugitum) Bo* 139. ath rämya och rythaa i tarmomen *LB* 7: 74. *ib* 256.

riutan, *f. rytande.* for then rädhelika storm ok thwt älla riutan som skal wardha i hafuino *MP* 2: 31.

riuva (*L.* **ryua),** *v.* [*Isl.* rjúfa] *L. sönderbryta, sönderrifva; bryta, upphäfva.* hua sum ryua vil *SD* 6: 180 (1350). sum ekke wilia ryua *ib* 181.

riva (*pres.* **-er.** *refl.* **rifs. riffs** *Su* 236. **riifs** *Bir* 1: 196. *impf.* **ref.** *pl.* **rivu. rivo. reffwo: -os** *RK* 1: *(Albr) s.* 212. *part. pret.* **rivin.** *imperat.* **riff** *Bir* 2: 266; *LfK* 199. **riiff** *Bir* 2: 266), *v.* [*Isl.* rífa] *L.* **1)** *rifva, sönderrifva.* iförde riffnom oc platadom säkkiom *Su* 143. **2)** *sönderrifva, sönderslita.* at största hunda kome at rifwa petrum *Bil* 103. orma rifw . . . ok slitu coclara köt *ib* 236. magho fughla riwa *(lacerabunt)* thit köt *MB* 1: 236. slitz och rifs af heluitis hundom oc rafnom *MP* 1: 268. rifwa hans sidhor oc sargha mz iärn klom *Gr* 278. wilde honom haffua kramad och riffuit j häll *Va* 25. **3)** *sluka.* thässa siw *(näml.* köör*)* riwo oc aato *(devoraverunt)* the andra siw *MB* 1: 236. oskälik diwr, som slita oc riwa i sik sina födho *ib* 501. **4)** *röfva, plundra.* riva ok röva spakmändet ok almogha *KS* 67 (165, 73). riva ok röva vndidåna sina *ib.* — *röfva, med våld tillegna sig.* riuer han ok räne af spakmände ok almogha, ther han må sik widh födha ok sit härskap *KS* 73 (179, 80). **5)** *rifva, rycka.* ref sit har af höfþe *Bu* 209. reff allä hennes cläder aff henne *Va* 26. — *upprycka, plocka.* hans apostoli oc känneswena aato aff sädhinne . . . oc rifwu thz aff akrenom mz sinom handom *MB* 1: 469. **6)** *rifva, upprifva.* lät rifua *(patefacito)* wara grafuer *Bil* 282. — riva sin tiäld, *bryta upp.* skulo the riwa siin tiäld *(movebunt castra) MB* 1: 388. *ib* 315, 389. — *part. pres.* **rivande,** *glupande, glupsk, rofgirig.* the rifwande *(rapaces)* vluane *Bo* 154. *KL* 165. *Bir* 1: 163, 329, 2: 9, 3: 216. riwande *(rapax)* wargher *MB* 1: 267. *Gr* 301. riffwande hwnda *Su* 190. rifwande foghla *Bir* 2: 182. vm kununger älla höfdinge warder grimbr ok rivande *KS* 61 (152, 67). *ib* 73 (180, 80). (riffuar *för* riffnar *Su* 42.) — *refl.* **rivas, 1)** *sönderslita hvarandra, uppsluka hvarandra.* siälwe riwas vlua tha the ey haua kalua *GO* 62. *ib* 146. **2)** *rifvas, kifva, strida.* at the swa siin j mällan riffuos oc slitos *Su* 227. son ok fadher dotter ok modher rifws wm födho *Bil* 315. *MP* 1: 293. *ST* 366. the reffwos ther om som andra katte *RK* 1: *(Albr) s.* 212. — **riva bort,** *bortrycka, undanrycka.* thz *(hoppet)* riffs nw bort *Su* 236. *Jfr* **bort riva.** — **riva nidher,** *rifva ned, rycka ned. Lg* 41. *Jfr* **nidher riva.** — **riva sunder,** *sönderrifva.* lät decius riua saghum svndar kiöt af hans benom *Bu* 422. hon rifuer swa sunder hans brynio ringa *Iv* 3897. — *nedrifva.* swa som nakor mwr riifs sundir *(interrumpitur).* hwar ey blifwir sten owir sten *Bir* 1: 196. — *Jfr* **sunder riva.** — **riva up,** *upprifva, upprycka.* riff opp aff thins hiärta aaker smaa torna för än the rotas *LfK* 199. *Jfr* **up riva.** — **riva ut,** *rifva ut, rifva bort, rycka ut.* riiff vt then thornin som star j mino hiärta *Bir* 2: 266. riff vt aff mino hiärta thän thornin *ib.* — **riva utaf,** *rifva bort.* riiff vt aff the hinnona *Bir* 2: 266. — *Jfr* **afriva,** *äfvensom* **orivin.**

riva (ryffwa: ryffw *Lg* 8: 84 *(på två st.)*), *f.* [*Isl.* rifa] **1)** *refva, skråma.* thz menlösa kötit . . . opfyllis mz blanadh oc rifwom *(fracturis) Bo* 193. blane lagdhis owir blanadh. rifwa owir rifwo *ib. Lg* 3: 84. aff the minzst *(för* minzsto*)* riffw hans wänasta likama *Su* 187. **2)** *refva, remna.* höxsta hwaluit hawir manga rifwor oc spryngior *Bir* 2: 155.

riva, *f.* [*Isl.* hrífa] *L. rifva, räfsa.* thu skalt stundom koma mz tiwgho ok ey altidh mz riwo *GO* 331. *ib* 855.

riva, *adv.* = **riflika.** giffwa them ätha ok drikka riffwa *MD (S)* 279.

river, *adj.* [*Isl.* rífr] *L. frikostig.* medhan han swa riffwa wthloffuan *(för* wthloffuan gör?*) JP* 106. *Jfr* **of-, talu-river.**

rivsla, *se* **rifsla.**

ro (roo), *f.* [*Isl.* ró] *L. ro, lugn, hvila.* himerikis ro *Bil* 85. hauer stundom ro älla nådhr *KS* 38 (101, 41). haua sympu ok ro *ib.* tå han hauer likamens rodha (*trol. för* ro tha), lägger han sin hugh ok sina akt til at huxa ok skipa, huru han må wäl ok dygdelika skipa sit liuerne *ib* 22 (54, 24). takir roo oc hwilo äptir sit äruodhe *Bo* 252. hafdhe änga roo för än hon kom til varn herra *ib* 74. *Bu* 141. *Bil* 402. *Bo* 25. *Bir* 2: 69. — *ro, fred.* räþo rike mz ro *Bu* 64. — *trefnad, tillfredsställelse?* fagher bör var thera ro *Fl* 1973. — *Jfr* **hiärta-, hugh-, mat-, nat-, o-ro.**

roa (rooa. ro. rogha, *se* **oroa.** *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe,** *se* **oroa),** *v.* [*Jfr Mnt.* rouwen, rowen] *hvila, hafva ro.* thz hws han skulde i soffwa oc ro *Al* 8154. — *refl.* **roas,** *hafva ro.* then hulkin som aldre hwilas ällas roas *Bir* 1: 90. aldrigh lather han (o: eyghin wilie) tik hwilas, aldrig sitia ällar rooas *LfK* 33. — *Jfr* **oroa.**

roa (ro. roo *BSH* 5: 52 (1505); *RK* 3: 2707. **-r, -þe.** *pres. konj.* **roo** *MD* 393), *v.* [*Isl.* róa] *L. ro.* diäfuala roþo þär fram *Bu* 22. bödh ro wt j hafuit *Bil* 474. drogho fast arana oc rodho i hinom stora stormenom *Bo* 92. gudh gaff them bör ok blidhan sio, swo at the thörffto ekke ro *Fl* 656. *RK* 1: 2575. han sigle oc roo *MD* 393. i then syöö som ingen ror *LB* 7: 15. *ib* 16, 17, 18. mz nakra skipi ro *Al* 1946. the roo och seegla mz thera skiipp *RK* 3: 2707. *BSH* 5: 52 (1505).

robin (*pl.* **-ar: robina** *Fl* 1092; *Al* 7499, 8217. **-ir: robine** *Fr* 165), *m. och n.?* **(robiin, robin** *se pl., dock i rimslut, Iv* 400; *Fr* 2949) [*Mlat.* rubinus, robinus] *rubin.* tafuilith (*näml.* var) halfft aff robiin *Fr* 481. amatiste ok robine *ib* 165. *ib* 2949. *Fl* 1092. *Iv* 400. *Al* 7499, 8217.

rodskarl (rodz- *BSH* 7: 21 (1440). **roodzs-),** *m. Roslagskarl, inbyggare i Roslagen?* tha roodzskarla förfara engelbert för stocholm wara *RK* 2: 1546. *BSH* 7: 21 (1470).

rodh? *n.?* sa signe thette ringben som gwdh signede rodh wndir steen saa springhe tik rodh fraa been som alle stenne spronghe tha gudhs signede hiartha sprak *LB* 3: 195.

rodhare, *m.* [*Jfr Nyisl.* ræðari] — **rodhara iakt (rodarajakt. rodher jackth. roer jacht),** *f. roddarjakt, roddjakt.* medh nagra rodarajakter oc äspinger *BSH* 5: 122 (1506). hade wi nagra rodher jackther *ib* 190 (1507). en lytin roer jacht met ena xj par aarer eller xij *FM* 308 (1507). — **rodhara skip (rodarskip. roerskyp),** *n. roddarfartyg.* vntkomme meth sina rodarskip *BSH* 7: 19 (1470). ij merse skyp och eth roerskyp *FM* 308 (1507).

roþer (rodœr), *m.* [*Isl.* róðr] *L. rodd; skyldighet att göra tjenst med rodd? utskyld utgående se aflösning för deltagande i sjökrigstjenst? Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 266. nouerint vniuersi, nos parochianos de grydbek ab omni rodœr ac administracione vectigalium nec non de tributo allmennings giald, dimisisse liberos penitus & exemptos *SD* 1: 520 (1277). *Jfr* **utreþer. — roþa rum,** *n. L.* — **roþarätter,** *m. b.*

rodher, *n.* [*Mnt.* roder] *roder.* haffde han hwaske rodher ällar aro *Lg* 3: 702. widher skipith äller rodhrith *PM* xvi. *BSH* 5: 94 (1506). — *bildl.* tha han (*konungen*) wil ey wara godher tha stande han ith annat glas til rodher *MD (S)* 230.

rodher, *se* **rudher.**

rodhgangin, *se* **rudhgangin.**

rodhma, *se* **rudhma.**

rodhme, *se* **rudhme.**

rodhna, *se* **rudhna.**

rodhrugher, *se* **rudhrugher.**

rof (roof. rooff), *n.* [*Mnt.* rôf] *L.* 1) *rof, röfveri, plundring.* vm roff (*red. A* röffwan 53) *MEG* (*red. B*) 58. at han thät taki mäth rof äller ransvärk *SD* 5: 280 (1344). fangit mz roof *Bil* 804. han hawir giort thry roff (*latrocinia*) *Bir* 3: 46. huat giordhe han, thiufnadh älla rooff ällir lyghn *ib* 2: 133. mordh, roff oc styld *MB* 1: 467. *ib* 468. *Bir* 2: 198. *KL* 6. *MP* 1: 72, 292. *Al* 6868. *RK* 2: 3454. 2) *rof, det som röfvas, byte.* bort takande af them mykyt roof *Gr* 280. til thes röwit (*för* rowit; *ablata*) atir giäldz *Bir* 1: 376. atir gifwa rofwit *ib.* skipto sit roff *KL* 296. byta rowith (*spolia*) *MB* 1: 318. *ib* 421. *Lg* 690. *MB* 2: 17. — **rofsman,** *m. L.*

roffirska, *f.* [*Mnt.* ruffersche] *kopplerska. ST* 374.

rogger, *m.* **= rygger 1?** skär vp mellom rebenänna mit a roggenum *Hästläkedom i AS* 137.

rogh, *n.?* [*Jfr Äldre D.* ru] *bårtäcke?* reste then dödhe sik wp vndher roghe *Bil* 275. en annar swen dödher smordher mz oleo sancti stephani fik liiff ther han laa a (*rättadt af samma hand till* vndi) roghe *ib* 288.

roghaker, *m.* [*Isl.* rugakr] *rågåker.* han gik i en rog ager som moen war *Di* 135.

roghax, *n.* [*N.* rugaks] *rågax. LB* 7: 158.

roghbrödh (rug- *LB* 1: 96), *n.* [*Isl.* rugbrauð] *L. rågbröd. SO* 80. *LB* 1: 96, 7: 4 *o. s. v.*

rogher (roogher. rugher), *m.* [*Isl.* rugr] *L. råg.* at man maa sin rogh saa i qwämelicom tima som är om laurencij äller vidh the matho *Bir* 5: 120. j lathin kost vt aff landit föra flesk ok smör korn ok roogh *RK* 1: 2086. *ib* 2: 3339. *MD (S)* 286. *VKR* 33, 36. eth pundh gamal roogh *FM* 360 (1508). en span rugh *BSH* 1: 196 (1387). en halwan span rogh *ib* 2: 36 (1396). span rog för fäm hwita tha monde gå *RK* 3: (*sista forts.*) 4592. tach rog och sywdh han *LB* 2: 43. axet vpa rogen *Di* 135. *Jfr* **vinterrogher.**

roghiordh, *f.* [*SkåneL.* rugh iorþ] *jord lämplig att beså med råg.* at ther ingärdhis roghlykkior aff bätzsta roghiordhinne *Bir* 5: 120.

roghkarp (rugh-), *f. i Finland se skatt erlagd "karp" råg.* all var jngiäld i finlande skatten. reþupennyngä. rughkarpen, falcäläghit. oc al annur jngäld *SD* 5: 567 (1346). *Jfr* **karp.**

roghlykkia, *f. lycka el. inhägnad besådd med råg.* at ther ingärdhis roghlykkior aff bätzsta roghiordhinne *Bir* 5: 120.

roghmiöl (rogh myöl *BSH* 3: 144 (1463?). **rogmyöl** *LB* 2: 67, 69. **rugmioll** *SD NS* 1: 265 (1403)), *n.* [*N.* rugmjøl] *rågmjöl. SD NS* 1: 265 (1403). *BSH* 3: 144 (1463?). *VKR* 41. *LB* 2: 67, 69, 7: 102.

roghryþia (rugh-), *f. L.*

roghsadh (rog sodh), *f.? rågklif?* 1 1/2 lest rog sodh i ladhgordhen *FH* 4: 84 (1499).

roghskatter (rughskatter), *m. skatt som er-*

lägges i råg. de siligine tributaria dicta wlgariter rughskat *SD* 3: 477 (1320, *samt. afskr.*).

roghspander, *m. spann råg.* er frvctandis, ath rogh spannen stigher vp i j marck *FM* 369 (1508).

roghsädh, *f.* [*SkåneL.* rughsäþ] *L. utsäde af råg; rågsäd.* oc (*för* at) wintyrroghin ok roghsädhin bäthir oc meer saes arligha än want är *Bir* 5: 120. kan . . . ey roghsädhin swa timelika saas j gärdheno *ib. VKR* 42.

roghsädhe (rughsäde), *n.* [*N.* rugsæde] = **roghsädh.** gaff thär til fääm salla rughsäde *SD NS* 2: 70 (1408).

roghvällinger, *m. rågmjölsvälling.* gör roghwellingh *LB* 7: 64.

roka, *f.* [*Jfr Mnt.* rôk] *råka, sädeskråka.* rampn oc roka oc kraka (*omne corvini generis*) *MB* 1: 359.

roka (-adher), *v.* [*Isl.* hroka] *råga, lägga i råge, fylla.* jach wil giffua thegh saa mykith röth gull, ä meden tw kanth then (*skölden*) roka paa (*ec fæ þer þenna skiolld fullan af rauðu gulli sem mest fær þu fyllt*) *Di* 249. lönin äru . . . rokadh oc yuerflytande *MP* 1: 211.

rokker (*med art.* **rokkin** *RK* 3: 1778. **rokken** *Lg* 3: 403), *m.* [*Isl.* rokkr. *Jfr Mnt.* rocken] *spinnrock.* mz rok ok theen födde hon sik ok fatikt folk *Bil* 805. *ib* 707. *Bo* 14. *Su* 210. *Lg* 3: 403. äruodadhe mz rok oc naal *Bo* 33. ey plägha spinna aff nakan rok *Al* 6080. swa marghe saman i en flok som haar aff wl är a nakar rok *ib* 7356. *RK* 3: 1778.

rokker, *m.* [*Isl.* rokkr. *Mnt.* rock] *rock, lifrock. Jfr* **palt-, vapn-rokker.**

rokker, *m.* [*Mlat.* rochus. *Fr.* roc. *Pers.* rokh] *torn i schackspel.* mz rokkin (*näml. betecknas*) drotz och alle marskalkä *MD (S)* 201. *ib* 257, 281.

roleker, *m. ro, lugn.* tala badhe af enom anda af fridh oc hugxsins späkt ok rolek *Bo* 146.

rolika (roligha *Su* 258. **roolegha** *Ber* 276), *adv.* [*Isl.* róliga] *i ro, i stillhet, lugnt.* stodh rolica quar i sik siäluom *Bo* 29. wm sabbatum . . . tha folkit skal rolika hwilas *Su* 257. at han maghe thes rolikare thiäna mik *Bir* 1: 132. *ib* 2: 85, 223, 3: 193, 243, 348. *KL* 182. *Ber* 276. *Su* 258.

roliker (roleken *LfK* 58. *f.* **rolikin** *Su* 257. **roleken** *LfK* 57. *n.* **rolikt** *KL* 225. **rolikit** *ib* 212; *Bo* 142. **rolikith** *PM* 1. **roleket** *LfK* 76, 77. *dat. n.* **roleko** *ib. best. form ack. f.* **roligha** *Su* 257. *pl. best. form. dat.* **rooligha** *VKR* 14), *adj.* [*Fnor.* róligr] *lugn, stilla, fridfull.* är ängin stadher swa roliker i iordhrike som paradiis *MB* 1: 123. *ib* 264. *Bir* 1: 47, 2: 84. al vanskipat thing osynlik äru orolik ok al välskipat äru rolik *MP* 2: 60. annat (ɔ: liuärne) är rolikit oc annat mödhosamt *Bo* 142. älskin rolika þysto *KL* 190. hawin siäflikit oc rolikit liuärne *ib* 212. *ib* 225. j sinom rooligha bönom *VKR* 14. for sina rolica hwilo *Bo* 141. j glädhi ok rolikasta fridh *Bir* 1: 238. änkte ma rolikare wara än hwilas af syndinne *ib* 287. jak är ok ämuäl rolikast *ib* 261. the ärw . . . rolike (*quieti*) *KL* 182. *Su* 257, 258. *LfK* 57, 58. eth . . . roleket . . . samwet *ib* 76. *ib* 77. — *fredad, fri.* at thz (*riket*) bliffwer rolikith fran örlögis nödh *PM* 1. — *Jfr* **oroliker.**

rolikhet (rolighet *MB* 2: 4, 57, 121, 248; *Su* 257, 258. **roligheet** *ib*), *f. ro, lugn, stillhet, hvila.* thera handa thänkilse dughir til . . . huxsins rolikhet (*quietem*) *Bo* 125. *Su* 258, 453. aff allo thy som thina rolighet kan förhindra *ib* 257. gaff han sik wt fran sälskapet för rolikhet skuld *Lg* 661. älskadhe mykyt rolikhetena oc tystona *ib* 3: 406. gudh giffwir them fridh oc rolighet *MB* 2: 4. *ib* 57, 248. giffwandis enga stwndh sigh til rolighet *ib* 121. her er rolighet oc god endräkt *FM* 311 (1507). *Jfr* **orelikhet.**

romanz, *f.?* [*Ffranska* romans] *roman.* the iomfrwa las ther romanz ena book man kallar swa a franz *Iv* 4321.

romare (roomare: -om *MB* 2: 242), *m. Romare.* — *pl.* romara hafþo friþ goþan *Bu* 64. *ib* 9 *o. s. v. Bir* 2: 24. *MB* 2: 242. — **romara borgh,** *f. Rom. Bu* 9, 395. *Bil* 314, 319, 327, 357, 359. — **romara gardher (-gaardher. -gordher: -gordh** *HSH* 24: 95 (1517), 98), *m.* 1) *Romerska kurian. HSH* 24: 95 (1517), 98. 2) *en på Vadstena klosters område liggande gård med tillhörande byggnader.* ath alla bygninga oc hws som noghor waadhe eller skadhi maghe aff koma skuli vpriffuas oc bortföras oc serdelis thz som kallas romaragaardhin hulkin . . . stander kyrkione til storan waadha *Bir* 5: 130. — **romara kirkia,** *f. Romerska kyrkan.* äru vndir romara kirkio lydhno *Bir* 3: 342. *ib* 347, 348. *BSH* 5: 520 (1512). — **romara konunger,** *m. Romersk konung.* wart härtog henrik waldher til en romara konung *Lg* 3: 181. — **romara mal (-maal),** *n. Romerskt språk, Latin.* a romara maal *Gr (Cod. D)* 381. — **romara pave,** *m. Romersk påfve.* haua owir sik j wärldinne en ensampnan oc almännelikin högxsta romara pawa *Bir* 3: 347. — **romara stadher,** *m. Rom. Lg* 335. — **romara stykke,** *n. skalkstycke som man kan vänta af Romare.* medh bedrag, medh forräderi, medh dobbel ordh och annar romara stycke *BSH* 5: 273 (1508).

romersker (romirsker: -irska *ST* 355. **romarsker: -arska** *Lg* 3: 181; **-arskom** *MB* 2: 242), *adj. Romersk.* romirska rike *ST* 355. baar han romerska krono *Lg* 3: 181. romersker konungher *ib.* romarska herrana *ib.* — *abs. Romare.* wäl vari romarskom *MB* 2: 242. — *Jfr* **romsker, römsker.**

romn, *se* **rughn.**

rompa, *se* **rumpa.**

romsker, *adj. Romersk.* clemens romsker at ädhle *Lg* 346. romska borgh gömare *Bu* 102. komin aff bäzsto romska släktum *Bil* 109. romska herra *MB* 2: 242. j waar romske rese *FM* 397 (1509). thet romske möthe *BSH* 5: 520 (1512). *Jfr* **romersker, römsker.**

romskut (-skott), *n. skatt som utgår till påfven i Rom, Peterspenning.* habere romscuth *SD* 5: 323 (*omkr.* 1344, *gammal afskr.*). pro . . . romskott faciendo *ib* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*).

romväriare (room-), *m.* [*Jfr Isl.* rómverjar, *m. pl.*] *Romare.* tha room wäriara theth sagha *Di* 278.

rop (roop. röp: röpe *Bil* 424), *n.* [*Mnt.* rôp. *Jfr Isl.* hróp] *L.* 1) *rop.* gaff vp sina siäl mz sammum ordhum ok rope (*ändradt fr.* ope) *Bil* 110. mz same rope (*ändradt fr.* ope) *ib* 303. wäkte mz·röpe (*ändradt fr.* öpe) al hion som wm kring sowo *ib* 424. hördhe iak thera rop (*Cod. B* öp 553) til mik *MB* 1: 282. hördhe thera rop *KL* 66. badho mz storo rope

Bo 223. mz roop oc skral *ib* 56. *ib* 104, 166. *Bir* 1: 151, 243, 2: 268, 3: 106. *KL* 41. *MP* 1: 225. *MD* 103. mz oop oc roop oc mykith skraal *ib* 102. **2)** *tal, rykte.* som meest rop och rykte gik wtaff *BSH* 5: 533 (1513). — *Jfr* **a-, an-, här-, världs-rop,** *äfvensom* **op.**

ropa (roppa *Lg* 293; *LfK* 197; **-adhe** *ib* 211; **-ade** *Lg* 3: 64. **roopa: -as** *Bir* 5: 50. *pres.* **-ar. roper** *MB* 1: 240. *impf.* **-adhe. roopte** *FM* 554 (1512). *sup.* **-at** *KL* 120)**,** *v.* [*Mnt.* ropen. *Jfr (särsk. med afs. på bem.* **6)** *Isl.* hrópa] *L.* **1)** *ropa. Pa* 15. tilburdhe at ropa *KL* 41. diäfla ropaþo i väþreno mz höghom skälle latir oc obrygþilsom *ib* 186. *ib* 410, 411. *MP* 1: 3. *LfK* 197, 211. ropadhe ... mindra än tilhördhe *Bir* 2: 125. ropadhe högt *KL* 92. ropadhe thu af store varkunnan *Bo* 52. *ib* 111. *Bir* 3: 94, 402, 403. *Lg* 293, 667. ä huru mykyt oppa hanum ropas *(inclamatur)* ey thäs sidhir fölghe han sins vilia lusta *Bir* 2: 53. ropa til mina riddara mz höghe röst *ib* 125. *ib* 3: 41, 42. — *med ack.* roppade thz mz högisthe rösth *Lg* 3: 64. hafdho ropat the röstena owir han *KL* 120. **2)** *ropa på, ropa till.* somlike skria oc ropan *Bo* 181. — *ropa på, tillkalla.* ropar hon oc kallar sina swena *MB* 1: 234. alexander ropadhe iobam tha *Al* 10057. *ib* 10184, 10188. **3)** *anropa, åkalla. med prep.* roper alt folkith a konungen oc bedhis hiälp *MB* 1: 240. ropa oppa iomfru mariam *ST* 236. *ib* 307. *Lg* 3: 29, 338. tok til at ropa til gudh *Lg* 290. **4)** *ropa på, med rop begära.* ropadhe han hiälp *Pa* 16. at ropa miskund *Bo* 150. rätuisan ropar hämd *Bir* 1: 13, 2: 110. — *med prep.* til. iak ropadhe til hiälp *MB* 1: 234. **5)** *ropa, utropa, förkunna.* ropis thin ära aff allo himerikis härskapi *Bir* 2: 268. at han skuli vita sighia oc ropa for androm vinsins sötma *ib* 3: 95. alle ropadho hona hälagha oc gudhi kära *KL* 359. **6)** *åklaga.* hwadhan aff hälzt iak ropas *(accuser) Ber* 227. — **ropa fram,** *ropa fram, kalla fram.* han ropadhe fram en india tolk *Al* 5555. *RK* 2: 4344. *Bir* 5: 50. *Jfr* **fram ropa.** — **ropa i gen,** *kalla tillbaka.* at iak maa ropa honom igän *Lg* 3: 336. *Jfr* **i gen ropa.** — **ropa saman,** *genom rop sammankalla.* ropadhe saman ... alt folkit *KL* 12. *Jfr* **saman ropa.** — **ropa sik til,** *kalla till sig.* ropa thik swa en riddara til *Al* 7918. *Jfr* **til ropa.** — **ropa up, 1)** *uppgifva rop, ropa, skria.* alexanders swiin ropa op ij gall *Al* 4106. the böndher ropadho vp j gaal *RK* 2: *s.* 347. **2)** *ropa fram, tillkalla.* ropadhe syälffuilliandis op bödlana *Lg* 3: 150. — *Jfr* **up ropa.** — *Jfr* **a-, be-, ut-ropa,** *äfvensom* **röpa.**

ropan (roopan *Bir* 4: 74)**,** *f. ropande, rop. Bir* 4: 74. *Lg* 667, 3: 300.

ropare, *m. ropare, utropare, härold. Bir* 3: 94, 403. han *(Johannes)* är roparins röst i öknenne *(vox in deserto clamantis) Bo* 82.

ropfulder (roop-), *adj. ropande, skriande.* j ropfullom ordhum *MP* 2: 189. mz roopfulle röst *Bir* 5: 20.

ropul, *adj. ropande, skriande.* ropul i röst *(högröstad) KL* 257. *LfK* 189.

ros (roos. *pl.* **rosir** *Bir* 1: 384; *Iv* 349; *ST* 394; *LB* 3: 60, 61, 62. **roser** *Su* 44, 409; *LB* 2: 44, 3: 62, 63, 8: 42; *Lg* 441. **roseer** *LB* 8: 42. **roose** *KL* 66. *med art.* **rosena** *LB* 7: 4. **rosana** *Bir* 1: 385; *KL* 351)**,** *f.* [*Isl.* rós. *Lat.* rosa] *ros.* mz alskonna blomster ros ok lilio *Bil* 107. rosin loktar sötelika *Bir* 1: 66. jak ... saa rosir ok lilio j yrtagardenom *ib* 384. *Bil* 227, 283. *KL* 66, 351. *Bir* 1: 43, 67, 365. *Iv* 210, 349. *ST* 394. *Lg* 441. *LB* 2: 44, 3: 60, 61, 62, 7: 4, 8: 42. — *bildl.* himerikis ros *(Jungfru Maria) MD* 25. maria modher the mildha roos *ib* 47. *Jfr* **sötaros** *samt* **rosa.** — **rosa bladh,** *n. törnrosblad. LB* 1: 96. *Jfr* **rosenbladh.** — **rosa blomster,** *n. koll. rosor.* mik thykkir som iak gange fram at rosa blomstre *(roseos flores) Bil* 479. *Jfr* **rosenblomster.** — **rosa lagher (rosee-),** *m.* = **rosenlagher.** mz rosa lagh swden mz salt *LB* 3: 63. dricker man rosee lag *ib* 8: 42.

rosa olia, *f.* = **rosenolia.** rosir som warda lagde i olio ok hetir siden rosa olio *LB* 3: 61. — **rosa pulver,** *n. rosenpulver, af rosor beredt pulver. LB* 3: 62. — **rosa soker (rose-),** *n. rosensocker, med rosor blandadt socker.* tak wel stötte rosir ok blanda mz soker ok sa hetir thz rose soker *LB* 3: 60. — **rosa vatn,** *n.* [*Fnor.* rósavatn] *rosenvatten. LB* 3: 68. *Jfr* **rosenvatn.**

ros (rooss), *n.* [*Nyisl.* hrós] *ros, pris, skryt.* i görin thz for eth rooss ati älska meer the vtlenzska mer än ooss *RK* 1: 1014. at han giwi ey å rosom ella häggoma luf *KS* 35 (89, 37). (roos *för* roof *MB* 2: 218.)

ros, *n.* [*Mnt.* ros. *Jfr Isl.* hross] *häst.* — **rossabar,** *f.* [*Jfr Mnt.* rosbare] *hästbår, ryssbår.* vid c rossabara the mz sig hafua ther sara oc sywke fördes aa *RK* 2: 9326. — **rossa föter (rosse fötther),** *m. pl.* [*Isl.* hrossafœtr] *hästfötter.* naar wij bliffwe slagne wnder rosse fötther *BSH* 5: 178 (1507). *Jfr* **rosföter.**

rosa, *f.* [*Isl.* rósa. *Lat.* rosa] *ros.* rosa är godh for hethan magha *LB* 7: 146. stampar man rosa medh salt *ib.* stampar man rosor mz salt *ib.* torkar man rosor *ib.* dricker man rosor *(d. v. s. dekokt på rosor) ib. ib* 4, 147. — (?) thaga wiin ethykio oc olio giorth mz rösä *(för* rosa?*) LB* 5: 77. — *Jfr* **hiupona rosa** *samt* **ros.**

rosa (roosa. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* hrósa] **1)** *trans. rosa, prisa, berömma, upphöja med loford.* thz iak thik ey rosar a thin bak *Iv* 5144. rosadhe hedhningane oc lofvadhe storlika thera gudha *Ansg* 205. til at rosa sith stora wald oc mykla äro *MB* 2: 179. the haffwor som thän o mille symon haffdhe swa rykt oc rosat *ib* 286. *ib* 194. *Lg* 3: 209. — *rosa, skryta af.* inthe behöffuer danske thz prisa äller roosa *RK* 3: 998. *ib* 2: 7104. **2)** *intrans. skryta.* han rosadhe ... thz han skulde här koma til swar *Iv* 1590. — *med prep.* barnlikt är rosa *(trol. för* basa*)* for offöth nöt *GO* 618; *jfr* **basa.** rosadhe aff sino walde *MB* 1: 17. rosar aff mandom siin *Iv* 538. rosadhe af sik *ib* 1597. *KS* 25 (62, 27). *KL* 210. *Al* 4181, 6568. *Di* 107, 113, 150, 158. *Lg* 3: 141. mz thän riddara hon rosadhe fra *Iv* 4789. — **rosa sik,** *rosa sig, skryta.* aldre rosadhe han sigh sielff *Di* 2. tw rosar tik sa *ib* 100. rosade sik vara välloghan öfwir landin *Bil* 773. *MB* 2: 325, 400. at thw scalt rosa thic for androm qwinnom hafua seet arsemium *KL* 230. rosadhe sik at hon räddis enkte eldin *ib* 15. thu rosar thik af valleno *Bo* 97. *Bir* 1: 92, 156, 160, 2: 182, 3: 7. *ST* 354. *Ber* 135. *LfK* 208. *MB* 2: 188. — *Jfr* **forrosa.**

rosan (roosan), *f.* [*Fnor.* hrósan] *skryt. Ber* 258. *Su* 116. huat gangnade mik min stora högfärd, huat mykla rikedomana roosan oc rwsan *ib* 236.

rosenbladh, *n.* [*Mnt.* rosenblat. *I* **rosenbladh** *och följ. med* rosen- *början de ord är* rosen *eg. gen. af Mnt.* rose] *törnrosblad. Bir* 2: 161. *Jfr* **rosa bladh.**

rosenblodh (rosene blodh: -blodz *Su* 103. **roosene blodh: -blodheno** *ib* 215**),** *n. rosenfärgadt el. rosenrödt blod.* änlitit ok skäggit var alt holt ok stänkt mz thy rosen blodheno *(roseo sanguine) Bir* 3: 272. *Su* 103, 215.

rosenbloma (rosin bloma *ST* 207. **rosene bloma: -blomom** *Su* 138**),** *f. ros. ST* 207. kringom giffwin mz rosene blomom *(floribus rosarum) Su* 138.

rosenblomster, *n. ros. Su* 408. *Jfr* **rosa blomster.**

rosenduker, *m. rosenfärgad duk?* duo paria rosenduka *SD* 4: 710 (1340?).

rosene (roosane *Su* 216**),** *adj.* [*i analogi med* gyllene *bildadt trol. af den i sammansättningar brukade urspr. Mnt. gen.* rosen; *jfr äfven Mht. adj.* rosin, rosen. *I de nämda sammansättningarna vexlar ofta* rosen *med* rosene, *som på flere af de ställen, hvarest det upptagits ss ingående i sammansättning, skulle kunna fattas ss adj.*] *rosig, rosenfärgad.* thina roosane *(rosiferæ)* kindher *Su* 216. o rosene drapafall *ib* 187. tha som wi aff blomstrande frukt hälgra oc gudelika manna lidilse wara hiärtanna öghon wändom til thinna rosene *(rosiferas)* pinor *ib* 178.

rosengardher (-gaarder: -gaard *Su* 178. **rosin gardher: -gardh** *Fr* 1284. **rosin gardh** *ST* 421. **rosingardher: -gardh** *ib* 420**),** *m.* [*Jfr Mnt.* rosengarde] *rosengård, blomsterträgård. Fr* 1284. *ST* 420, 421. *Su* 44, 100, 178, 409.

rosenkranz (roosenkrantz *RK* 2: 1504. **rosin kranz: -kranza** *RK* 1: *(Albr) s.* 207. **rosene kranzs: -kranzsa** *Su* 143; **-kransze** *ib* 176**),** *m.* [*Isl.* rosenkranz. *Mnt.* rosenkrans] **1)** *rosenkrans, krans af rosor. RK* 1: *(Albr) s.* 207. *Su* 143, 176. *Lg* 3: 431. — *ss namn på fartyg. RK* 2: 1504 *(kanske snarare att föra till* **2**). **2)** *rosenkrans, radband; sammanfattningen af böner som läsas och räknas med hjälp af ett radband.* läse en rosenkrans *Lg Manfr* 286. o . . . jomfru maria anama aff mik . . . thina besynnerlika rosenkranz, samansattan aff blomstrom *VNB* 8.

rosenlagher (roseen lagh), *m. saft af rosor, rosenvatten.* roseen lagh är god tel ögne smörie[l]se *LB* 8: 42. *Jfr* **rosa lagher.**

rosenliter (rosene lither: -lith *Su* 22, 25, 139. **rosene liither: -liith** *ib* 209**),** *m. rosenfärg, rosenröd färg, färg af rosor. Su* 22, 25, 139, 209, 412.

rosenmunder, *m. rosenmun, rosenfärgad mun.* stundom fik iak kus af hans rosen mun *Su* 406.

rosenmoster (-mwsther), *m. saft af rosor, rosenvatten.* stinger man j [1] klädä i rosenmwsth *LB* 8: 42.

rosenolia (rosena-), *f.* [*Mnt.* rosenolie] *rosenolja.* tagh fersk rosen olyo *LB* 7: 202. mz rosen olyo *ib. ib* 218. siwdh tz med rosena olyo *ib* 226. *Jfr* **rosa olia.**

rosenrödher (rosene rödher), *adj.* [*Mnt.* rosenröt] *rosenröd.* mz rosene rödha lith *Su* 46.

rosenvatn (rosn vatn *LB* 7: 147. **rosn watn** *ib***),** *n. rosenvatten. LB* 2: 44, 7: 147, 164, 204, 207, 229, 8: 42, 9: 117. *Jfr* **rosa vatn.**

rosenäng (rosene äng), *f. rosenäng, med rosor prydd äng.* see . . . the rosene ängena *Su* 137.

rosföter (ross-), *m. pl. hästfötter.* nar wij dödhe äre och wndher ross föther *BSH* 5: 273 (1508). *Jfr* **rossa föter.**

rosin (rosiin *LB* 3: 110. **rusin. rwsin** *LB* 7: 66**),** *n.* [*Mnt.* rosine, rosin. *Mlat.* rosina. *Franska* raisin] *russin.* IIII:or cophinos rusin *SD* 4: 711 (1340?). fikon oc rosin *ST* 422. *LB* 2: 71, 3: 110, 7: 66.

rosmarin (roszamarin), *m.?* [*Lat.* rosmarinus] *rosmarin. LB* 7: 221.

rosmarin bladh (rosemarin-), *m. rosmarinblad.* siwd rosemarin blad oc quista j wiin *LB* 7: 199.

rosmarin qvister (rosemarin-), *m. rosmarinqvist. LB* 7: 199.

rosn (rossn *Bir* 3: 86, 106. **rosin** *Bil* 686**),** *f. rosande, ros, skryt.* thin rosn *(vana gloria)* som thu läst thik wara godhan mz *Bil* 116. sagdhe han rumleka hafua gifuit for rosn *ib* 717. *ib* 686. han flyþe alla rosn *KL* 184. at fly rosninna last *ib. Bo (Cod. B)* 341. *MP* 1: 11, 29, 106. *Bir* 1: 319, 331, *(Cod. B)* 351, 2: 156, 192, 203, 334, 3: 45, 86, 106, 174, 229, 457, 475. *Ber* 135, 210, 261. *LfK* 208.

rosnan, *f.* = **rosn.** *Ber* 269.

rosning (rosnig: -igga *LfK* 208; **-iggena** *ib.* **rosznyngh** *Gers Frest* 52**),** *f.* = **rosn.** *Pa (Tung)* 27, 30. *LfK* 208. *Gers Frest* 52.

rost, *se* **rast.**

rost, *m.* [*Mnt.* rost] **1)** *rost.* äre the *(svärden)* röd aff rost *Di* 8. **2)** *en ögonsjukdom?* förtager thz allan rosth i *(för* ok?*)* mörcheth aff mans öghom och gör them hel *LB* 8: 42.

rosta (-adher), *v.* [*Mnt.* rosten] *rosta.* rostad swärd *RK* 1: *(Albr) s.* 212.

rostare, *m. malmrostare.* jöns libbertsson, rostare *DD* 1: 52 (1396, *eft. nyare afskr.*). — **rostara rum? (röstare-),** *n. rum der järn undergår rostning?* allan ther til hörande grufvorättighet, röstarerum oc bergdehl i grufvona *DD* 1: 52 (1396, *eft. nyare afskr.*).

rostavidher, *m. rostved.* mz . . . rostawidh *DD* 3: 193 (1427).

roste, *m. L.*

roste, *m. Jfr* **järnroste.**

rostera (-adher), *v.* [*Mnt.* rostéren. *Mlat.* arrestare] *anhålla, lägga beslag på.* forbiude wy alla honum hans dotter eller hans skip tiänere eller folk gotz eller annar tingh . . . ath rostera eller hindra for nagor the gäll skull *FH* 5: 29 (1465). rosterä ederth godz *HSH* 20: 90 (1507). inthe haffuer iagh rosthereth hans godz *FM* 533 (1511).

rostera (-adher), *v. rusta, utrusta.* the skyp her liggie quarre äre rosteret *BSH* 5: 162 (1507). — **rostera sik,** *rusta sig, göra sig i ordning.* haffuer jach mik rosteret nw ij maal först til at ridhe och swa met aacheredzskap *FM* 291 (1506).

rostering, *f. beslag, qvarstad.* ath eder herredöme ville tillathe ath iach motthe faa en rostereringh

(för rosteringh*)* ther oppaa *(på godset)* till tess iach faar mith igen *HSH* 20: 161 (1507).

rot (root. *pl.* **röter),** *f.* [*Isl.* rót] *L.* **1)** *rot af en växt.* grouo tel rotenna *Bu* 7. vndir thäs trä *(för* träs*)* rotom *Lg* 91. — *rotfrukt.* ato mz honom ran kal. sudhnan mat som är gräs oc rötir *Bo* 22. — *Jfr* **bölmofrö-, dil-, dilla-, dilz-, eke-, fiola-, frö-, fänika-, fänikal-, fänikals-, galigo-, gräs-, hovudh-, humbla-, hundatungo-, hylle-, kal-, kattosta-, lilio-, lybbestikko-, malyrta-, mandolträ-, moro-, nätlo-, ormagräs-, pipro-rot.** **2)** *rot af en kroppsdel.* rensä väl vt kirtslänä oc þerä rötir *Hästläkedom i AS* 137. — *särsk. i andlig mening i fråga om hjärtat: det innersta.* hon astundade sins brudhgoma ihesu christi . . . vmfämpnilse . . . af allom sins hiärta rotom *VKR* II. skal min siäl tik warkunna aff innersta mins hiärta rothom *Su* 30. — *Jfr* **hiärta-, hiärtans-, kirtla-, tungo-rot.** **3)** *fot af ett berg.* som bodho widh rothena *(radices)* bärgsens hermon *MB* 2: 32. **4)** *rot, upphof.* hedhir giri. ther root är at mangom androm lastom *Bo* 96. **5)** *rot, grund.* rykken opp onth mz röther *RK* 3: 3370. — i röter, *i grund.* brändo the lödesa alt i röter *RK* 1: 2270. *ib* 482, 3268, 3396, 2: 8720, 3: *(sista forts.)* 5952. *Ansg* 233. *Va* 33. *MB* 2: 233. skynnaden stadhen ok landeth j röther *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. — til röterna, *d. s.* fördarffwade alzstingis stadhen til rötherna *MB* 2: 101. — **rota gardher,** *m. af trärötter gjord gärdsgård.* hwlkä tecther athskyldhe ärä medh en rothagardh j fran ridwegen *DD* 1: 222 (1515). — **rota klubba,** *f.* [*Fnor.* rótaklumba] *rotklubba. BSH* 5: 273 (1508).

rota (-ar, -adhe, -adher), *v. göra rotfast. bildl.* skal iak rota ok stadhfästa *(radicabo)* min ordh j minna vina hiärtom *Bir* 1: 179. — *part. pret.* **rotadher,** *rotad, rotfast. eg. och bildl.* skal thässe rotin . . . vara stark ok thiok ok diuplica rotadh j jordhinne swa skal thin vili vara . . . diuplica rotadhir j sanne ödhmiukt *Bir* 3: 62. vm träit är väl rotat *ib* 63. ängin är swa rotadhir *(radicatus)* mz diäflenom j thesse wärld at then hälghe ande sökir ey ok röre stundom hans hiärta *ib* 1: 188. *ib* 380. kötzsins luste är rotadhir j honum *ib* 2: 196. *ib* 3: 464. enfaldogh ordh oc faa grunddat oc rothat *(fundata)* j the hälgo script läsningh *ib* 4: 74. — **rota sik,** *rotfästas, inrota sig.* faar ten siwkdomen först rotha sig *LB* 7: 286. — *refl.* **rotas,** *slå rot, hafva rot, rotfästas. eg. och bildl.* jak skal planta mik en nyan wiingardh j hwilkin skulu bäras wiinqwistana oc fastelika rothas *(mittent radices) Bir* 4: 5. af them fatikdomenom som rotas *(radicatur)* i hiärtano *Bo* 127. *Bir* 1: 132, 133, 155, 156, 178, 2: 30. *LfK* 199. at kristendomen matte ther rotas oc stadfästas *Ansg* 225. hedhninga oc omilla män. hulka ther oc rotadhos oc stadfästos *(convaluerunt) MB* 2: 220.

rota, *v.* [*Isl.* róta] *L. rota (i), gräfva (i).* alle wilia wara riddara nota ok ingin wil j akren rota *MD (S)* 256.

rotan, *f. L.*

rotaskaper? *m.?* [*Jfr Mnt.* rotterie] *flock, skara.* the fly fast ij rotaskap *Al* 2453.

rote (roothe), *m.* [*Isl.* roti. *Mnt.* rote. *Ffranska* rote. *Mlat.* rupta] **1)** *skara, afdelning (af krigare).* the skulo färdhas näst them första rotanom *MB* 1: 385. skikkade swa sin almoga j tree rootha *(ordinibus) ib* 2: 234. *ib* 237, 244, 277. hwar han stempde a een rothe *RK* 1: 916. en rote gik til ok annar fra *ib* 1752. *ib* 1703, 3123, 3147, 3885. reedh hertogh waldemar . . . aff stokholm med en wänan rotha *ib* 3324. *ib* 1866. i hertogh eriks rota *ib* 1424. *ib* 546, 1558, 1563. södher pa landith äre ij (2) rota aff otte ruts folk, xii (12) karle i roten, sollenäre och hoffmen och tyske i hwar rote *BSH* 5: 219 (1507). — *skara, hop, parti.* folkunga rothe *RK* 1: 37. the skylias i rotha twa *ib* 3: 856. **2)** *rote, distrikt på landsbygden?* thenne rätter scal swa lenge ok swa viit staa j köpstadhum och rothom *(motsv. ställe red. B har* vtan 62*)* som myn herre ok hans jngesinne hans riddarscapp ok swena liggia *MEG (red. A)* 57. — **rotamästare (rotemestere),** *m.* [*Jfr Mnt.* rotmester] *rotemästare, den som inom en rote el. ett distrikt har tillsyn öfver fullgörandet af inbyggarnes försvarspligt.* skolä tilskickis i alle sokner i fornempnde lagsagur en rotemestere och en fierdingsman som skulle ransake ath hwar man skall haffue sin verijä ferdogh och vapen *HSH* 20: 294 (1510?). ingen skall opskäre budkaffle vthan fogoten rothemesteren äller fierdingsmannen *ib* 295.

rotfaster (root- *Lg* 93**),** *adj.* [*Isl.* rótfastr] *rotfast, med sina rötter fast i jorden.* sätte quistin rotfastan ifuir sins fadhers graf *Bil* 88. *Lg* 93.

rotfästa, *v.* [*Isl.* rótfesta] — *refl.* **rotfästas,** *rotfästas, slå rötter. bildl.* at thin hälgasta likame rot fästis *(radicetur)* j hänna hiärta *Bir* 1: 302. rotfästis han i hoghenom mz threm rotum *MP* 2: 105. — *part. pret.* **rotfäster,** = **rotfaster.** qwistin skalt thu sätia rötfästan *(för* rot-*)* a lybano biergh *Bil* 88.

rotin, *se* **rutin.**

rotinskaper (roten-), *m.* [*Jfr Mnt.* rotterie] *sammansvärjning, myteri.* binda the band mz rotenskap *PM* 19. *Jfr* **rotskaper.**

rotme, *se* **rutme.**

rotna, *se* **rutna.**

rotskaper (*ack.* **rotscapp** *EG* 66**),** *m.* = **rotinskaper.** hwar som sik forbinder till saman mz rotscapp fyre ellir siäx flere ellir färre *EG* 66.

rotta, *f.* [*Mnt.* rotte] *råtta. ST* 388. *Su* 119. *LB* 7: 46. — **rotto skarn (rotta-),** *n. råttskarn, råttsmuts.* tag rotta skarn *LB* 7: 336.

rova (roffa: -or *LB* 7: 48**),** *f.* [*Jfr Mnt.* rove] *L. rofva.* rapula roffua *LB* 3: 56. *ib* 1: 96, 7: 48, 60. tijo famnar roffuor *BtFH* 1: 17 (1494, *nyare afskr.*). — valsk rova, *murgröna.* haffuandis a hoffdheno krantza aff cedera bladhom thz är valsk roffwa blad *MB* 2: 296. — **rofna aker (romna-),** *m. L.* — **rofna ruþa (romna-),** *f. L.* — **rofna ryþia (romna-),** *f. L.* — **rofna sviþia (rompna-),** *f. L.* — **rofna vreter,** *m. L.* — **rofna värk,** *n. L.* — **rovo hvarva (rova-),** *f. L.* — **rovo kal (roffwakal),** *m. rofkål.* rowor oc roffwakal *LB* 1: 96. — **rovo ryþ,** *f.? L.* — **rovo ryþia (rova-),** *f. L.*

roveri, *n.* [*Mnt.* roverie] *röfveri, plundring.* haffue giort her stor schada met theris roffuerij *FM* 308 (1507). *ib* 657 (1516). *BSH* 5: 434 (1511). brukadho the oc öffwadho roffweridh *(för* roffweri?*)* oc mord *MB* 2: 99. *Jfr* **röveri.**

ruþa, *f. L. till odling upprödt jordstycke.* som . . . ruþunä vp tok *SD* 5: 637 (1347). — *ss ortnamn.* cum uno prato dicto rwdhw *SD* 5: 693 (1347). *DD* 8: 4 (1353, *nyare afskr.*), 5. — *Jfr* **rofna ruþa.**

rudha, *f. ruda.* — **rudhodamber** (*ack.* **ruda-damb** *MD* 426), *m. ruddam. MD* 426.

rudher (rodher), *n.* [*Jfr Isl.* ryðr. *Jfr äfven Mht.* rot] *rost.* afskrapas swasom rudhir af iärne *KL* 241. äst thu iärn tha rensa siwkdomsens eldir rudhrit af thic *ib* 268. tag rwdher aff iern . . . och stampa widh honag och swrt wiin *LB* 7: 56. tag . . . lagin aff saluia, ruder, malyrt, oc litet aff nysyrtt . . . oc hwnda twnga *ib* 293. *Bir* 2: 90. vakn rokkin . . . mz hulkom vaknin skulu värias fore rudhir *ib* 3: 383. syndanna rodher *Su* 443. idhart gul oc silfuir är rodhnat oc thera rudhir scal vara vitne mot idhir *MP* 1: 165.

rudhgangin (rodgangin. rothgängin), *p. adj. anlupen af rost.* smidher tagher iärn til yxe, thy at thz faar bätzsta äg, än tho at thz wardher gärna rothgängith (*Cod. B* rodgangit 537) *MB* 1: 133.

rudhma (rodhma. -ar), *v. rodna, vara el. blifva röd.* hans licame rodhmande af hans blodhe *MP* 1: 153. wm änne rudmar *LB* 8: 83.

rudhme (rodme. rothme. rödme), *m.* [*Isl.* roðmi] *rodnad.* tz tager bort rodma af ögon *LB* 7: 58. gör slem och rothma *ib* 77. tha maghin är tomber tha dragher han aat sig alla ondo vezsko slem och rothma som i kroppenom är *ib* 81. bort tager rödma aff ögonen *ib* 205. latir man then lagen i ögonen tha takir thz bort rwdma *ib* 3: 73.

rudhme, *m. rost. bildl.* han . . . vptändir thera hiärta til alra rudhma rörilse (*ad omnem rubiginem exstirpandam*) *Bo* 232.

rudhna (rodna: -ade *Di* 9; **-adhe** *ib* 227; **-ede** *ib* 10. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* roðna] *rodna.* nar människian omskiptir färghona oc rudhnar i änliteno *Bo* 104. tha byriar thu til mz blygdh ath rudhna vm thit anlithe *JP* 81. hans fägherste likame . . . rudhnadhe aldra wäghna af blodheno *Su* 452. *Di* 9, 10, 227.

rudhna (rodhna. -adher), *v. rosta.* idhart gul oc silfuir är rodhnat (*æruginavit*) *MP* 1: 165.

ruþning, *se* **ryþning.**

rudhrugher, *adj. rostig. KL* 27.

ruþskogher, *m. L. Jfr* **ryþ-, ryþio-skogher.**

ruf, *n. L. Jfr* **fästa-, gläld-, glälda-, köp-, leghu-, mala-, röra-, värna-ruf.**

ruggotter, *adj. skroflig, rynkig.* rugosus, tuberosus, ruggotter *GU* 2.

rugha, *se* **ruva.**

rugher, *se* **rogher.**

rughn (romn, *se* **sika rughn),** *n.?* [*Fnor.* hrogn] *rom.* poligonum (*trol. för* poligranium), rughn *GU* 7. *Jfr* **sika rughn.**

rulle, *m. Jfr* **gulrulle.**

rum (rom *FM* 226 (1505)), *n.* [*Isl.* rúm] *L.* **1)** *rum, ställe.* huxar langa stund a synda ämne mz hänne ok rum ok tima *Bu* 144. var fru guz moþer härbärghiaþe guþ . . . ii sino renasto mödoms rume *ib* 15. stiärnan wek oc flutte sik til annat rum *Bil* 53. **2)** *rymd, sträcka.* thet rwmet ther är näst fraa the fäm alna oc sudher wt til thet nästa steen karit *VAH* 24: 323 (1454). ey skil thom mer at oc mik än twäggia fota rwm (*ad duos pedes*) *Bir* 2: 181. **3)** *rum, utrymme, plats.* gifua hanum rwm *Bil* 569. han fik väl rwm at löna sik *Bo* 86. nar kirkian är swa bygdh at the faa rwm som ingaa *Bir* 1: 362. ther war swa thrängt at ey fingo the annars stadz rwm mz honum i hwseno *Lg* 33. thet finge ecke rom oppa x ark papyr *FM* 226 (1505). **4)** *rum, afdelning i ett hus.* bygdhe han palacium j stadhenom j hulko mang hws älla rwm (*mansiunculæ*) waro *Bir* 1: 191. gik . . . in i indra rumit *KL* 279. — *våning.* thz (ɔ: bergfrid) war wel fäm rwma högt *RK* 2: 1119. *Urk. fr.* 1495 (*enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe*). **5)** *ställe.* i ens rume (rum), *i stället för ngn.* sätthie sidan een god man . . . y sit rwm *SO* 195. wi wtwäliom tik j dagh j hans rwm (*pro eo*) *MB* 2: 245. thu är waar härtoghe oc leedhare j thinna brödhra rwme *ib* 266. *ib* 277. *Su* 189. **6)** *utsträckning i tid, tidrymd, tid.* hwilkin som thässa lifsins langlek skodhar ey af sino rume (*spatio*) wtan af thäs wsla stunta ända *Ber* 184. skipt thik daghsens rwm (*spatium*) i tre lyti *ib* 137. — *tid, tillfälle.* til thäs han finge fulgot rwm at thänkia sik ther görla om *MD* 198. — *Jfr* **altara-, anda-, bodha-, bredslo-, byggilsa-, drup-, drupa-, drups-, fots-, fällebodha-, gards-, hus-, hvilo-, iordha-, kalgards-, knuta-, lana-, radha-, roþa-, stal-, stalla-, stolpa-, stuþa-, vaghus-, vatn-rum.**

rum, *adv.* [*Sv. dial.* rumm] *L. ut.* — (?) ä sidhan hon aff sith fädhneslaudh vtfor flytiädhe hon aller rwm aff eth j annat (*för* aff eth rwm j annat?) vtan gudz budh *Lg* 3: 534.

rumber (*för vokal i änd.* **-m-. -mm-** *Bir* 3: 143; *Lg* 3: 48; *LB* 5: 292. *n.* **rumt. rwmpt** *Al* 4595. **rumpth** *MD* 19. **rympt** *Di* 59), *adj.* [*Isl.* rúmr] *L.* **1)** *rymlig, vid.* han (*staden*) är . . . yfrith rumber os badhum *Bil* 232. huru rumt . . . hans palacium war *ib* 307. jak sitir j eno rumo säte *Bir* 1: 90. *ib* 91, 384, 4: 75. *TK* 269. *MD* 19. *Al* 4595. fik weland hanum bryniä oc brynia hossor, thz slog han wtoffuer sik, oc war hart som staall, oc got oc rympt som hanum täktis *Di* 59. som gaa thäu vidha ok rwma (*latam et spatiosam*) wäghen som ledher i dödhen *Su* 424. gik aat enne rume gatu *Lg* 3: 230. *Al* 400. — *rymlig, rundligt tillmätt.* fäm rwma alna *VAH* 24: 323 (1454). **2)** *öppen, fri, rum.* som bodho nordh i landit j bärgen oc rwma landeth oc j slätta landit *MB* 2: 32. naar the waaro kompne wp wppa rwmma haffwit *Lg* 3: 48. **3)** *fri, obehindrad.* tha thz thunna piis drypir smam ok hafuer ey sit rumma lop *LB* 5: 292. **4)** *stor, ymnig, frikostig.* j sua mykla oc rumma (*condensam et largam*) gudz miskund *Bir* 3: 143. giua ruma (*largas*) almosor *ib* 216.

rumbla (-adhe), *v.* [*Jfr Nt. och Mht.* rummeln] *bullra, larma.* swa at thz mykyt fast rumbladhe *ST* 135.

rumgavul (-ol *Bir* 1: (*Cod. B*) 351, 2: 147), *adj. frikostig, slösande.* ther til at maria vari rumgafwl oc mild *Bir* 3: 169. *ib* 2: 147. han är . . . rumgawl ok rusande j päningom *ib* 1: 335. rwmgauol til alla *ib* (*Cod. B*) 351.

rumgäver (-giäuir), *adj. frikostig, slösande?* en ridare rikar ok miok rumgiäuir: þässa häms *(Cod. C:* mykit rwmgäwer pa wärldz hedher 932). han warþ vm siþe sua fatökar: at han þorpte väl viþ at þigia smam. som förra gaaf ofstorom *Bu* 18.

rumlika (-leka *Bil* 717. **rumblika** *VKR* 80), *adv.* [*Isl.* rúmliga] 1) *rymligt, utan trängsel, utan svårighet.* vindöghan vare swa skipath ath gudhz likame oc kalkin maghin rumblika ther gynomföris *VKR* 80. 2) *godt och väl, fullt ut.* mogho wardha rwmlika aff niotighi daghom oc enom thre manadha *MB* 1: 65. 3) *ymnigt, rundligen, frikostigt.* sagdhe han rumleka hafua gifuit for rosn *Bil* 717. *Bir* 1: 320, 353, 2: 156, 3: 133, 142, 457.

rummi, *adv. L.*

rumpa (rompa *RK* 2: 8987; **-o** *LfK* 237; **-one** *Bir* 3: 137; **-anor** *(för* **-onar**) *MB* 2: 117. **roppa** *L*), *f.* [*N.* rumpa] *L. svans.* leon . . . slo iordh mz rumpo *Bil* 627. *Bir* 1: 153, 154, 3: 137. *MB* 2: 117, 347. *LfK* 237. han *(räfven)* longa rumpa dragher *RK* 3: 2758. fiik her iwar rumpa longa *(d. v. s. fick genom sin räfaktiga list stora inkomster?) ib* 2764. — *stuss, bakdel. på menniska.* the wordo sa qwastad a thera rompa *RK* 2: 8987. — *på häst.* fore galla j rwmponne *LB* 2: 69. — *ss tillnamn.* petrus rumpæ *SD* 6: 3 (1348). — *Jfr* **korumpa.** — **rumpo skatter (rumpe-** *Ericus Olai, Chronica* 129. **rompa-**), *m. skatt som bestod i en viss afgift för hvart boskapsdjur? omtalas ss pålagd af drottning Margareta. Ericus Olai, Chronica (Scr. Sv.* II 2) 129. *Jfr Ol. Petri Krön. s.* 157. — *af marsken Karl Knutsson.* en rompaskatt *(den ursprungliga handskr. har* skumpo skat *RK* 2: 4153) gifwa *RK (Hadorphs uppl.) s.* 283.

rumskipte, *n. förändring af rum, förflyttning.* himils natura som änkte annath omskipte hawer vtan rwmskipte om kring wärldina *MB* 1: 38.

run? (-ar), *f.* [*Jfr N.* run] *lopp, språng?* ryzer them fölgher mz rwnar snara *RK* 3: 3931. *Jfr* **runþiuver.**

run, *f. L. Jfr* **runa.**

runa (-adhe), *v.* [*Mnt.* runen] *hviska, mumla.* härin tok tha mällan sik rwna *Al* 5637. thu skalt ey vndir predikan runa ellir tasla *ST* 152. the ther hwiskadho oc runadho j kyrkionne *ib* 186. *ib* 187. — *språka, tala.* menar jach ther medh them rwna *RK* 2: 4627. — **runa saman,** *tala hemligt el. afsides med hvarandra.* tha runadho the twe saman *ST* 477. — *Jfr* **undan runa.**

runa, *f.* [*Jfr Isl.* rúnar, *f. pl.*] *runa. HSH* 29: 52 (1489). *Jfr* **run.** — **runosten (runusten. runesten),** *m.* [*Jfr Fnor.* rúnasteinn] *runsten.* jnde iu runustenen *SD* 2: 23 (1287; *i en råskilnadsdom*). thädhan aff j runestenen *ib* 24 *(öfvers. af samma dokument).*

runadher, *m. Jfr* **blodhrunadher.**

rundelika (-liga), *adv. rundligen, rikligen.* om fisken går rundeliga till *SO* 306.

runder, *adj.* [*N.* rund. *Mnt.* runt. *Fr.* rond] 1) *rund.* gör försth nedhersta delen oc wäggena j foth högha oc rwnda äffther atzkillenom *LB* 9: 111. en rwnd järnskiffwa *ib.* eth hwalff rwnth som krwkomakare plägha göra krwkor rwndha *ib.* 2) *rund, frikostig.* om hon haffwer warit omykyt rwndh ällar gäffmil ällar oc mykyt nap oc fasthal i sinne wt spisnigh *LfK* 162. — *n.* **runt,** *adv.* runt um kring, *rundt omkring.* gör wäggena ena halffwa span höghre rwnth vmkringh *LB* 9: 111.

runi, *m. L.*

runi, *m. Jfr* **blodh-, qvidh-runi.**

runne, *m. L.*

runþiuver (ryn-), *m. L.*

rus (rwss), *n.* [*Jfr N.* rus. *Mnt.* rûsch] 1) *rus.* ther drack monghen man siig gott rwss *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6280. 2) *bullersam och våldsam lek?* mz them wij wille thå leka rwss *(rusta om) RK* 3: *(sista forts.)* 5404.

rusa (-adhe), *v.* [*N.* rusa. *Jfr Mnt.* rûschen] 1) *rusa, störta.* wiliandis bradeliga rwsa til idhra fiändha *MB* 2: 170. rusadhe han farlöst paa hedhningana *ib* 226. *ib* 220, 246, 288. *Su* 162, 234. 2) *rusta, lefva i sus och dus.* drack oc rwsade *(Cod. B* rutade 324) *Di* 97. — *part. pres. slösande.* rumgawl ok rusande j päningom oskällika *Bir* 1: 335. rumgauol älla rusande *ib* 2: 147. — **rusa til,** *rusa fram.* en hedningo rusadhe til mz sin häst *MB* 2: 317. *Jfr* **til rusa.**

rusan, *f. slöseri? braskande?* huat gangnade mik min stora högfärd, huat mykla rikedomana roosan oc rwsan *(divitiarum jactantia) Su* 236.

rusin, *adj.* [*Jfr Sv. dial.* rusen] *frusen, kall.* i the rusno nordhmarkena *Bo* 97.

rusin, *se* **rosin.**

rusk, *n.* [*N.* rusk] *buller, larm, oväsen.* the giordo rusk ok mykit bangh *RK* 1: 1404. *ib* 3581. gik stort rusk aff thera smedzserij *ib (sfgn) s.* 191.

ruska, *v.* [*Mnt.* rûschen, rûsken] *rusa.* tha komo the alle ruskande jn *RK* 1: 734.

ruska, *f. ruska, löfruska. Al* 3216.

ruta (*pres.* **rwter** *RK* 1: 3563. *impf.* **rutade** *Di (Cod. B)* 324. **rwtade** *RK* 3: *(sista forts.)* 5731), *v.* [*N.* ruta] 1) *svärma, fara omkring?* hwar slik en flook *(näml. af fartyg)* i hawit rwter tha er han höwelik a at see *RK* 1: 3563. 2) *rusta, svira, lefva i sus och dus.* the baadhe rutha och braska *RK* 3: 3902. swänana rwtade oc drwcke *ib (sista forts.)* 5731. *Di (Cod. B)* 324.

ruta, *f.* [*Lat.* ruta] *ruta, vinruta, ruta graveolens Lin. LB* 1: 96, 98, 3: 66, 5: 77, 7: 6, 12 *o. s. v.,* 8: 51, 10: 7. *PM* XXXVIII. — **ruto bladh (rwta-. rwthe-),** *n. blad af ruta.* stöth rwthe blad *LB* 7: 205. bren rwta blad *ib* 210. äta rwta blad *ib* 306. — **ruto frö (rwtha fröö),** *n. frö af ruta.* tagh . . . rwtha fröö *LB* 7: 209. — **ruto lagher,** *m. dekokt af ruta. LB* 3: 159.

rutelikhet, *f. ruttenhet, stank.* fiska fiälz rutelikhet *(putredo)* är vadhelicare licamenom än annor ond lokt *Bir* 3: 203.

rutin (rotin *L.*; **rotne** *Bir* 4: *(Avt)* 178; *MB* 1: 294; **rotnom** *Gr* 280. **rothin: rothna** *Bil* 316; *RK* 1: *(sfgn) s.* 181), *adj.* [*Isl.* rotinn] *L. rutten, stinkande. Bir* 2: 90. sundrot ok rutit kar *ib* 1: 254. mz rothna kolungha *RK* 1: *(sfgn) s.* 181. mz rutnum likom *Bil* 612. *KL* 23. *Bo* 131. hans inälfue äru illa loktande ok rutin *Bir* 1: 68. rutit köt *ib* 199, 303. mz rutnasta *(corruptissimo)* blodhe *ib* 3: 93. *ib* 4: *(Avt)* 178. aff rotne iordh *MB* 1: 294. mz . . . rotnom madhkom *Gr*

280. rutin lokt *ib* 273. *Bil* 316. *Jfr* **af-, for-, half-, nidher-, o-rutin.**

rutinhet (rotinhet), *f. ruttenhet.* fwlska oc rotinhet *(putredo) Ber* 289.

rutinskaper (röthenskapher: -skaph *LB* 7: 98**),** *m. ruttenhet, det som är ruttet. LB* 7: 98.

rutme (rotme), *m. ruttenhet, det som är ruttet.* bort tager all fwlhetin oc rotman *LB* 7: 232.

rutna (rotna *MB* 1: 106, 294, 403; **-ar** *ib* 493; **-adhe** *KL* 134; *MB* 1: 493; **-adho** *MP* 1: 65; *Bil* 456; **-adhir** *MP* 1: 268. **rothna: -ade** *MB* 2: 307; **-ado** *RK* 2: 531. **rötna** *Bir* 2: 236. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* rotna] *L. ruttna.* ruthnadhe hans kinben *Bil* 253. rotnadho min klädhe aff mik *ib* 456. latär ey mith kiöt rutnä *KL* 134. hans kiöt rotnadhe ey *ib.* han skulde ey rutna j grauinne *Bir* 1: 268. at . . . alt kötit *(näml.* skulle*)* rötna mz fulastom varboldom *ib* 2: 236. watnin skulo all rotna *MB* 1: 294. *ib* 106, 403, 2: 307. *MP* 1: 65. then som swa gör scal iordas j asna graff rotnadhir *ib* 268. aff thy renasta blodhe warafrv oc iomfrw mario, som aldre rotnadhe mz nakre synd *MB* 1: 493. aff sethim trä, som aldre rotnar *ib.* at the ey fulnen i ondom astundilsom ok ey rutnen *(computrescant)* i kötzsins lusta *Bo* 43. — **rutna nidher,** *ruttna ned.* rothnado slotten nider j grundh *RK* 2: 531.

ruva (rwga), *f.* [*Isl.* hrufa] *rufva.* ower allan hans likama opp wäxsandes hardasta rwffuor som eke karter *Lg* 670. the harda skorponar oc rwffwnar *ib* 672. smör oppo saren oc oppo rwgurna *LB* 7: 297.

ry, *f. jämmer.* ther war sådan ynckeliig ry *RK* 3: *(sista forts.)* 4829.

rya, *se* **ryghia,** *f.*

rydsl (ryþsl. ryzl. ruzl), *f. L.*

rydsla, *f. Jfr* **vägha rydsla.**

ryþia (rödia. rödie. *pres.* **ryþär** *SD* 5: 637 (1347). *impf.* **rudde. rödde.** *part. pret.* **rudder),** *v.* [*Isl.* ryðja] *L.* **1)** *rödja (jord till odling el. bebyggande el. för anläggande af vägar). abs.* ryþär þär ok sätyr vp hus *SD* 5: 637 (1347). han . . . som rudde *ib.* — *genom rödjande bereda (åstadkomma el. iordningställa).* sidhan wi hawom rut thrangasta wäghin *MB* 1: 37. dömdes kutilabo . . . ath byggie bro och rydhie wägh som theris bolstad räker *BtFH* 1: 150 (1506). at rödie iij väger, hwar thera x fampne bred, her in oppa finland *FM* 657 (1516). öffwer skane oc blekwng lather kwng hans rödia vega oc wpfärda alla broa, ther han viil indraga *BSH* 5: 12 (1504). **2)** *borträdja.* ruddo thörnit mz swerdhum *Bil* 751. för the icke rödde theris haga gardh *BtFH* 1: 172 (1506). at ij hafwin wäghin reen wäl ruddan badhe skogh ok gron *(här mötas båda betydelserna: att I hafven skogen väl rödd och grenarna borträdda) Al* 3686. — **rydhia bort,** *borträdja.* badh rydhia bort then stena hopen *Lg* 3: 213. — *Jfr* **afrydhia,** *äfvensom* **orudder.**

ryþia, *f. L. Jfr* **rogh-, rofna-, skogh-, skogha-ryþia. — ryþioskogher,** *m. L. Jfr* **ruþ-, ryþ-skogher.**

rydhia mark? (rydie mark), *f. rödd mark?* dömdes marcus jatila sin gamble änger ffri och nilis hariu sin skogh och rydie marker ffri *BtFH* 1: 269 (1508).

rydhning (-ar), *f. rödning, jordstycke som rödjes till odling, i skog upptagen nyodling.* in siluis . . . culturas nouas rydhninga wlgaliter dictas . . . facere *SD* 4: 505 (1336). *ib* 5: 431 (1345). *Jfr* **nyrydhning.**

ryþskogher, *m. L. Jfr* **ruþ-, ryþio-skogher.**

rygger (rigger *L.* **righer** *Bir* 4: 151. *gen.* **ryggia** *i uttrycket* til ryggia. *dat.* **rygge** *Gr* 304. *med art.* **ryggenom** *LB* 1: 96. **ryghenom** *Bir* 1: 31. *ack.* **ryg** *ib* 2: 192; *Iv* 2550. **rygh** *Bir* 1: 317. **ryk** *KL* 231. *m. art.* **ryggin. ryggen. ryken** *SD NS* 1: 153 (1402)**),** *m.* [*Isl.* hryggr] *L.* **1)** *rygg (på menniskor el. djur).* bar han *(konungen)* a sinom rygge fyra hyrnotta stena *Gr* 304. *KL* 231. *Bir* 1: 31, 317, 4: 151. han . . . vände sin ryg *(dorsum)* til min nar jak vände min bak *(dorsum)* til hans *ib* 2: 192. hon *(lejonet)* . . . kastadhe han genast a sin ryg *Iv* 2550. taki sidhan en hwelp ällir en vng kat ellir en hana oc klyffue mit sundher at ryggenom *LB* 1: 96. **2)** *rygg, baksida (af ett föremål i allmh.).* lata the thera conuentz incighle . . . at hengias vndir ryggin til witnisbyrdh for thessa book *VKR* 47. pa rygghen a thetta breff *SD* 8: 644 *(fr. sl. af* 1400*-talet).* latom wi war incigle . . . thrykkä a ryggen thässo brefue *ib NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). *ib* 30 (1401), 153 (1402). — *Jfr* **ko-, svina-rygger. — til ryggia (til rygia** *Di* 301. **til röggia** *RK* 2: 9294. **tiil rykkia** *(i rim med* liggia*) ib* 3: 4135. **til ryggä** *Lg* 3: 560. **til rygge** *LB* 3: 62. **tiill rygge** *Lg* 3: 63**),** *adv.* [*Jfr Mnt.* to rugge] **1)** *tillbaka.* alt þärra härskap vände han tel ryggia *Bu* 490. allan thän sama väghin som thu foor hingat han scalt thu än entidh fara til ryggia i gen *Pa* 20. til ryggia vika *Fr* 1749. at thu seer ekke ater til ryggia *MB* 1: 194. *ib* 342. *KL* 109. *Bir* 1: 162, 2: 48, 83, 199, 295, 3: 227, 374, 407. *Al* 2459, 4130, 4174, 5361, 7378. *RK* 2: 3769, 8954, 9294, 3: 1518, 3604, 4135. *ST* 391. *Ber* 24. *MB* 2: 247. *Di* 301. *Lg* 3: 560. driffuir til rygge wätsko ok blod *LB* 3: 62. — *bildl.* driva til ryggia, *aflägsna, undanrödja.* thiin wiisdoom skulle . . . min skadha opta driffwa til ryggia *Al* 8546. *RK* 3: 857. **2)** *baklänges.* när thu clemens staffuer tiill rygge *Lg* 3: 63. **3)** *bakom, i bakhåll.* haffde appollonius lefft atir til ryggia bak them lönliga M män *MB* 2: 255. förstandandis at förrädilse war paa them til ryggia *ib.* **4)** *tillbaka, utan förverkligande.* aff allom ordhom . . . skal ey eth bliffwa til ryggia äller fanytteliga framfara *MB* 2: 62. sadant breff tiil rygge kallo *FM* 512 (1511). — **ryggia hudh (rygge-),** *f. rygghud.* miste rygge huden *BtFH* 1: 201 (1509). *ib* 231 (1509), 234 (1510), 274 (1508). — **ryggia tafla (ryggio-** *Bir* 3: 136, 138, 372**),** *f.* [*N.* ryggjatovla] *ryggkota.* alla hänna ryggio taflo *(spondilia dorsi)* varu lösa *Bir* 3: 136. *ib* 138, 372. swa som ryggiataflonar *ib* 4: 331. *Jfr* **rygtafla.**

ryggia (rygia. -adhe, -adher), *v.* [*N.* ryggja] **1)** *rygga tillbaka, draga sig tillbaka.* badh them ryggia in til kirkiona *BSH* 3: 282 (1470). **2)** *drifva tillbaka.* abymelech ryggiade them oc fotfölgde *MB* 2: 101. **3)** *rygga, upphäfva.* hwilke all the gambla amans breffwen skullo ryggia oc til enkte göra *MB* 2: 193. *ib* 204. ryggiadhe alt thz han haffdhe honom loffwat til

förenne *ib* 275. ryggia köpet *SJ* 406 (1473). haffde thet skiptet longo ryggiat *ib* 128 (1444). *BSH* 22: 25 (1496), 24: 13 (1513). quelia. rygia oc atherkalla thetta skeliga byte *SD* 5: 494 *(öfvers. fr. midten af 1400-talet). SO* 78, 122. vilde hau ryggia for:de sämien *FH* 6: 110 (1498, *afskr.*). *Jfr* **oryggiadher.**

ryglaka, *f.* — **ryglakan.** unam ryglaku ponendam ante id idem altare *SD* 4: 127 (1339; *jfr Müller, Lex. des Kirchenrechts* 2: 332: *"Dorsalia hiessen sonst die Vorhänge, welche an Festtagen an beiden Seiten des Altars aufgemacht waren"*).

ryglakan (rög-), *n.* [*Mnt.* ruggelaken. *Jfr Mht.* ruclachen] *dorsale, väggbonad, draperi.* do . . . gisloni ælinason . . . vnam curtinam dictam wlgariter røglakan *SD* 4: 753 (1340, *gammal afskr.*). lego ad capellam meam vnum parum ryglakan *ib* 2: 561 (1309).

ryglängis, *adv. längs ryggen.* later iach weterlige t[r]yckie mit indzigle ryglengis pa thette breff *FM* 252 (1505).

rygtafla (ryghtaffla), *f.* [*N.* ryggtovla] = **ryggia tafla.** gnidh ther mz lidhamothen oc ryghtafflona wäl *PM* xxxix.

rygvärker (rögh- *LB* 6: 106. **rik-** *ib* 107), *m. ryggvärk. LB* 6: 106, 107, 7: 282, 283.

ryghelika, *adv.* [*Jfr Isl.* hryggiliga] 1) *jämmerligt, ömkligt, rysligt, förskräckligt.* ä mädhan hon swa ryghelica lät ok vengadhe sik *Bo* 75. *ST* 356. gratir ryghelica sukkande mz höghe röst *Bo* 169. slitu thöm sua ryghelica *Pa* 17. *Bir* 1: 328, 332, 3: 86, 289. äru . . . ryghelica *(horribiliter)* scrifwadhä j gudhelica rätuisä bok *ib* 2: 150. 2) *förskräckligt, öfver måttan, ganska.* gräto the ryghelica fast *Bo* 202. eet ryghelica stort saar *ib* 207.

rygheliker (-likin *Su* 248 *(f.)*; *VKR* xvii *(n. pl.)*. **-liken** *Bir* 2: 82 *(ack. sing. m.)*. **-lig: -lige** *MB* 2: 332. **ryelig: -liga** *LfK* 222, 226; **-ligo** *ib* 224. *n.* **ryghelikit** *Bo* 12, 124; *Bir* 3: 106; *Su* 248. **rygelikit** *ib* 131), *adj.* [*Jfr Isl.* hryggiligr] *ryslig, förskräcklig.* i swa ryghelikom stadh *KL* 204. af ryghelike köldh *MP* 1: 131. ther . . . ryghelikit var at färdhas *Bo* 12. them modhogha diäflenom gar rädhelica ryghelikit ban owir *ib* 124. mz gäld oc ryghelike brädhe *ib* 182. for then ryghelika räddogha *MP* 2: 31. mang ryghelikin thingh *VKR* xvii. mz ryghelike röst *Bir* 1: 87, 3: 4. diäfflane äru ledhe oc ryghelike *ib* 2: 285 *ib* 20, 82, 96, 3: 106, 190. *VKR* xii. *MB* 2: 332. *Ber* 205. *Su* 95, 125, 131, 233, 248 *o. s. v. LfK* 222, 224, 226.

ryghelikhet, *f. ryslighet, förskräcklighet.* for heluitis pino rygelikhet *MP* 1: 60.

ryghia (ryia: ryiandhe *Lg* 3: 646. **-dhe),** *v.* [*Jfr Isl.* hryggja] — **ryghia sik,** 1) *bedröfvas, ångslas?* aff enom syndoghom man ryghiande sik mz idhrugha for sina synde *(pænitentiam agente) MP* 2: 150. togh han at siwkna oc rygdhe sik mykith *Lg* 90. *ib* 91 *(kanske böra äfven dessa båda sistn. ställen föras till 2).* 2) *jämra sig. Lg* 3: 646.

ryghilse (ryggilse: -inna *Bir* 1: 389), *n. pl. och f.* 1) *sorg (öfver synden), ånger.* gudh gifui . . . allom them ther bokena hördhe rät ryghilse ok godh skriptamaal *Fl* 2110. 2) *fasa.* til ryggilsinna *(horroris)* stadh *Bir* 1: 389.

ryghleker (-leeker), *m.* [*Jfr Isl.* hryggleikr] *bedröfvelse, sorg? jämmer?* sigh honum aff minom ryghleek *Lg* 90.

ryia (rya. ria. ryghia. ryge), *f.* [*Sv. dial.* rya, röja. *N.* rya. *Nyisl.* rýja. *Jfr Fnor.* rý] *rya, groft täcke af häst- el. nöthår.* oppa sik hawin eet aklädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal ryo oc skinfäl *VKR* 11. offuan sik haffuen . . . ena ryio *Bir* 5: 41. söme samman aaklädy ryghior *(sannolikt för* äller ry[illegible]hior*) PM* 4. 1 ryä och 1 par vepor *FH* 5: 166 (1495). xi rior, ond ock godhe *ib* 237 (1524). akläde, ryar, hoffdabolster *BSH* 5: 529 (1513). eth engilst täkän en ryge ny och eth nyt aakläde *HSH* 19: 165 (1506). viii gode gestä senger med recke bolster hwffuedh bolster lakän täpethe aakledhe och ryger till them alle sammen *ib* 167. med ryger lakan och benkiäkleder *ib* 20: 89 (1507).

ryka, *se* **riuka.**

rykker, *m.* [*Isl.* rykkr] 1) *ryck, gång.* köpte aff honum en eter dryk fore tw pundh gull i enom ryk *Al* 9956. 2) *anfall.* första ryk the then stoora skermeen fingo *RK* 3: 2247.

rykkia (rykkä *LfK* 219. **röckia** *RK* 2: 8935, 9105, 9110. **röckie** *ib* 9005. **röcke** *FM* 607 (1513). *pres.* **rykkir.** *refl.* **rökkis** *Bo* 189. *konj.* **rökke** *Bir* 3: 378. *impf.* **rykte. rökte** *Bil* 872; **-o** *Bo* 199. **röcte** *RK* 2: 9309. **rögte** *ib* 5961, 9097, 9211, 9355. *part. pret.* **rykter,** *se* **bortrykkia. rökter: rökt** *Bo* 189. **röchter: -e** *OB* 213. **rukter,** *se* **uprykkia. riikter,** *se* **forrykkia),** *v.* [*Isl.* rykkja. *Jfr Mnt.* rucken] *L.* 1) *rycka, häftigt draga.* skiuuär ällä skiutär ällä rykkir *SR* 36. en skiwer oc annar rykker *Bo* 181. the hafdho rökt han oc osaktelica farit mz honom *ib* 189. rykkia han til studhenna *ib* 181. ryktä falantin fra hästen *Va* 25. rykkä mik j äuerdeligen eeldh *LfK* 219. rykte henne i armen *Lg* 3: 311. grepp skrinit oc rökte *Bil* 872. rykker bok u eþätakans handum *SR* 13. rykkia ok slita mz iärnkambum alt hans hwldh af hanum *Lg* 472. — *draga, svänga, blotta (svärd el. knif).* rykte swärdhith ouer them badha *Fl* 1568. the rykto thera godho swärdh *ib* 1840. *Iv* 3137, 4921, *(Cod. B, C)* 3369. *Fr* 571, 1005. *Bir* 3: 378. *ST* 282, 516, 520. tha rykte hwar sin plato kniff *Iv* 4933. huar som rykker kniff ellir swärdh ath androm *EG* 63. 2) *rycka, röfva?* kom her . . . eth . . . rycthe, ath j swerge skwlle ware swa stor twedrecht, ath hwar skolle röcke *(draga sig, söndra sig?)* ffran annan *FM* 607 (1513). 3) *intrans. rycka, framrycka, draga, tåga, begifva sig.* rykte genast fore then stadh *Al* 1020. rykte thit mz mykle makt *ST* 135. äptir them rykkia *ib* 327. rykte the ther fra *RK* 2: 1442. *Al* 1541. *RK* 2: 1536, 4924, 5961, 8935, 9005, 9097, 9105, 9211, 9309, 9355. hördhe at the waro heem röchte *OB* 213. — **rykkia sik,** *slitas, kifvas.* the plägha sik fast ther om rykkia *Al* 9685. — **rykkia af,** *rycka af.* konungen rykte hanska aff *MD* 352. — **rykkia bort,** *rycka bort.* klädhin rykkias bort *Bo* 199. *Jfr* **bort rykkia.** — **rykkia fram,** *rycka fram, våldsamt framdraga.* rökto the fram van herra *Bo* 199. tok han j sina tasko oc rykte fram een hamar *ST* 268. — **rykkia hen,** *rycka åstad, framrycka.* medh v[M] rykto the hen mot lxxx[M] theras awndz men *MD (S)* 245. — **rykkia in,** *rycka in, tåga in.* the pryska

rykto j landit jn *RK* 2: 43. *ib* 3958. — **rykkia nidher,** *rycka ned, stöta ned.* rykte genast drozatin nidher *Iv* 3394. *RK* 3: 3841. rykte manga steegar nidh tiil jorde *ib* 3840. *Jfr* **nidher rykkia.** — **rykkia saman,** **1)** *sammandraga.* rykkir hon (ɔ: ätikia) honom *(magen)* saman *LB* 3: 105. **2)** *sammanträffa.* rykto tha saman ok talados widher *RK* 1: 1612. — *samlas.* the böndher rycte saman brat *RK* 2: 6841. almogen oc the allä meena rykte for göksholm sammau *ib* 2746. **3)** *sammandrabba.* wi rykkiom saman a thässa släta *Al* 624. *ib* 5287, 5368. — *Jfr* **saman rykkia.** — **rykkia til saman,** *tillsamman skynda sig fram.* the rykto tha badhe til saman *Iv* 3369. — **rykkia up,** *rycka upp, draga upp.* rykte han ater w flodhinne op *Al* 10140. rykken op onth mz röther *RK* 3: 3370. *Jfr* **up rykkia.** — **rykkia ut,** **1)** *draga, blotta (svärd el. knif).* rykkär han kniff wth *SO* 25. **2)** *rycka ut, tåga ut.* the danske röckia ey vt i then stundh *RK* 2: 9110. — *Jfr* **ut rykkia.** — *Jfr* **for-, til-rykkia.**

rykkia? (*pres.* **-ir**), *v. ringa, klinga?* han förde konung ermentriks baner thz var badhe storth ok lancth ok manga gulklocchor oppa. thz baner rykker *(ringir þetta merki oc glymr)* saa fasth ath thz höra magh offuer all herän *Di* 215.

rykla, *se* **ryl.**

rykt (rökt), *f. och n.* [*Jfr Mnt.* ruchte, rochte] **1)** *rop, skri.* porus här giordhe ena rykt *Al* 5357. aff the röktinne, som svvenske hafdho hört oc förstandit *OB* 213. **2)** *larm, oro?* kom i folkit mykit rykt *RK* 1: 3266. **3)** *rykte, nyhet, berättelse.* rykten kom vm allan stadhin, at gudz win han war funnen *ST* 60. **4)** *rykte, fräjd, namn.* thz wanfräghdhar herra idhra rykt *Al* 1960. ingen ondh rykt gik aff tik *LfK* 259. j onda rökt koma *ST* 35. hon rädis wanfrägdh oc skämmelikit rykt *ib* 456. — *Jfr* **rykte.**

rykt, *se* **rökt.**

rykta, *se* **rökta.**

rykta (rökta, *se* **berykta. rukta,** *se* **berykta.** *pres.* **-ar,** *se* **berykta.** *impf.* **-adhe,** *se* **berykta.** *refl.* **ryktdedis** *HSH* 18: 4 (1494). *part. pret.* **-adher,** *se* **berykta.** *n.* **rykt** *MB* 2: 286)**,** *v.* [*Mnt.* ruchten] *utropa, prisa.* alla the haffwor som thän o mille symon haffdhe swa rykt oc rosat *MB* 2: 286. — *refl.* **ryktas,** *beryktas, utspridas.* om annith ryktdedis jnd j danmarch *HSH* 18: 4 (1494). — *Jfr* **berykta.**

rykta, *v.* [*Jfr Fnor.* rypta] *rapa.* ructaro j: ryktha *LB* 6: 284.

ryktan (riktan), *f. rapning.* haffwir nakor syster offmykla hosto oc riktan *Bir* 5: 42.

rykte (rökte *VKR* 23; *RK* 2: 4729; **-it** *ib* 4016. **röcte: -ed** *BSH* 5: 242 (1508); **-id** *ib* 243. **röcthe** *ib* 242. **rögte: -ed** *RK* 2: 8963. **rökthe** *Di* 303. **röchthe** *BSH* 4: 312 (1502). **ricthe** *FM* 362 (1508)), *n.* [*Mnt.* ruchte, rochte] *L.* **1)** *nyhet, berättelse.* ryktet yppades sich swa wijdha *RK* 2: 2742. tha erchebyscopin fiik thz rykte *ib* 3: 403. tolkith rykte kom tiil strängness by *ib* 466. tha böriadhe ont rykte at spörias *Lg* 637. kom rykte at then wnghe mannen haffde fwnnit dyra kesara haffwor *ib* 439. *RK* 1: *(LRK) s.* 220, 2: 4016, 8963, 3: 451. lop ryktit owir stadhen *MB* 2: 208. tha thz rycte byriade gaa *RK* 2: 6036. gik mykit rycthe aff ath tolkin kempe var slaghen *Di* 298. *ib* 303. saa mykit rycthe gik aff hans stora manhet *ib* 279. mykit rykte stodh aff honum *ib* 20. *ib* 130. thine swena giordo ther rykte at thu ville mz tusanda hästa tiit ridha *RK* 2: 4703. *ib* 4729. let ryktit ga athan war komen aff yspania land *Di* 27. *ib* 34. lät han gaa til rykte, at han vilde hämpnas owir syna owenir *MB* 2: 146. thet gar for wisth röchthe, ath kongens son skal haffwe kongens dotter aff änglandh *BSH* 4: 312 (1502). röcted gaar all tid mer än thet är *ib* 5: 242 (1508). saa gaar röctid *ib* 243. wi hördhom rykteth aff thins gudz store mact *MB* 2: 25. wart josue förefört swadana rykte at the fäm konunga waro vp fwnne *ib* 28. — *historia, berättelse.* sadana rykte han screff oc sende kringh om riket *RK* 2: 3816. **2)** *rykte, fräjd, namn.* haffuer aff allom goth ricthe *FM* 362 (1508). fyra stechirhws systra . . . aff godhe frägdh oc got rökte *VKR* 23. her ioghen . . . bar tha rykte stortt för then mandom han haffde giortt *RK* 3: 4485. nu biwdher brodher man heller kwinno til gästh som onth *(för* i onth*)* rykthe är *SEG* 123. — *rykte, godt el. stort namn, anseende, ära.* star hans rykte *(er . . . frægr)* ouer alla wärildena sa athan prisadis for then beszta smid. ther wära matte *Di* 50. thz kränkir mina äro oc mit rykte *ST* 337. *ib* 286. vphögdes daghom mera hans rykte *MB* 2: 194. — *Jfr* **rykt.**

ryl (ryll. ryyl *LB* 7: 19. **-ar?),** *m.?* [*N.* ryl. *Sv. dial.* rul, ryl] *knöl i följd af slag el. annan yttre åverkan.* wordho . . . mz rylom oc skottom oppfylte *LfK* 54. — *i följd af sjukdom.* for fleenen, rylen, vexthen *LB* 7: 14. formanar iak tich, then leedhe fleen, wäxt, styng, haldh ryll wärk oc we *ib (kan föras till* **rylvärker***)*. *ib* 19, 20, 21. — (?) then som rykla *(för* ryla?*)* haffuer *LB* 2: 60.

rylvärker (ryyl verker), *m. värk i följd af el. i förening med knölar.* for fleen oc ryyl verk *LB* 7: 339.

ryma (*pres.* **rymer** *MB* 1: 453; *Su* 193; *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **römer** *ib.* **rymmer** *PM* XLV. *impf.* **rymde. rympde** *SD NS* 2: 212 (1409); *Di* 205; **-o** *MB* 2: 403. **römde** *Di* 29, 35, 65, 66. *part. pret.* **rymder. rimder: -e** *BSH* 4: 111 (1486). *imperat.* **rymä** *Di* 80)**,** *v.* [*Mnt.* rumen] *L.* **1)** *göra fri och öppen, rödja, lemna fri (väg).* alt gaff honom (ɔ: gudz son) rwm. ok rymdo väghin *KL* 410. *MB* 2: 403. thz ypna oc rymmer aadhrorna *PM* XLV. **2)** *rymma, fly, vika från, öfvergifva, lemna.* ryma sit härbärghe *Bil* 286. the danske gaffue flökten ok rymde marken *HSH* 7: 19 (1470). ryma landith *MB* 1: *(Cod. B)* 545. *RK* 1: 3479. skulu rymä rikit *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *Di* 35, 205. ryme mins herra gardh *MEG (red. A)* 57, *(red. B)* 61. ryme mins herra konungsens hws *EG* 66. ryme embetit *SO* 118. *ib* 205. som haffue rymth sin godz *BSH* 5: 534 (1513). — *draga sig tillbaka från el. för, undvika.* swa offta thu them tik omaka oc lasta . . . wilielika rymer oc them wnfflyr *Su* 193. **3)** *intrans. flytta, flytta undan.* dömdes henrich laurissou . . . at wp tage sin hws aff thomas tompt . . . och ryme innan iij wikur *BtFH* 1: 286 (1509). — *vika undan, rymma, fly.* sagþe sik eigh rymdan *Bu* 520.

rymde diäwlen räddar *ib* 498. badh han wräddan ryma *Bil* 256. rymde diäfla moghin *Bir* 3: 262. som rimde äre *BSH* 4: 111 (1486). iak rymde oc forlät thik *Bo* 229. *Di* 65, 90. the rymdo alle saman thädhan *Bo* 159. rymde han fran bruþ ok fäþärne *Bu* 27. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *Bo* 237. rympde . . . wt aff rikit *SD NS* 2: 212 (1409). the bönder, som äro rymdhe aff ölandh fra sin skatthe godz *BSH* 5: 533 (1513). mykit (*näml. folk*) rymde vndan them *Di* 105. rymde tel rom *Bu* 101. *ib* 526. *Di* 29. han rymde at dören *ib* 122. rymdo for iarnom *Bu* 175. römde for wideke *Di* 66. *ib* 80. — *fly, taga sin tillflykt.* mz gudhi, som . . . hiälper them som rymer vnder hans sköot *MB* 1: 453. — **ryma ater,** *begifva sig tillbaka.* rymde tha til nyköpung ather *RK* 1: 4020. — **ryma bort,** *rymma bort, fly. MD* 32. — **ryma undan,** 1) *rymma undan, fly undan.* rymde vndan i en skog *Di* 170. 2) *vika undan, gifva efter.* rymde stenin vndan . . . swa som han hafdhe varit af vax *Bo* 86. — *Jfr* **undan ryma.** — **ryma up,** *bryta upp?* konungen rymde tha wp ok thädhan *RK* 1: 4018. *Jfr* **up ryma.** — **ryma ut,** *föra ut, föranleda (ngn) att vika till baka.* herre steen gick före them gönom grindenna och rymdhe uth almogen afsijdhes *TK* 274. *Jfr* **ut ryma.** — *Jfr* **af-, for-ryma.**

ryma, *v. Jfr* **forryma.**

rymber, *se* **rumber.**

rymber, *m. L.*

ryme, *n. Jfr* **forryme.**

rymia, *v. L.*

rymning (rympning. rymnyngh), *f.* 1) *rymning, flykt.* togho til rymningh *MB* 2: 320. 2) *undanrödjande af jord, grus m. m. för att komma åt malm, äfven ställe der sådant undanrödjande sker el. har skett.* att han med the sex om al rympning och vatwööst, hwat grwffue behoff görs, skal tylsee *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). om tessa nya rymnyngh *DD* 1: 224 (1516, *eft. afskr. hos Langeb.*). haffwer jach edher herredöme til skyckät 4$^1/_2$ paar i thenne rymnyngh *ib* 225. ath paaren skulle aldrich flere bliffwe i thenna rymnyngher *ib.* alle ville in i rymnyngh *ib.*

rynia, *v. L.*

rynkia, *f.* [*Jfr Isl.* hrukka] *rynka.* i stenomen . . . synas rynkionar äptir klädhomen hans *Bo* 86. *VKR* 11, 12. ther til at . . . , rynkior matte faghra äplitith wanskapa *Su* 87. *Jfr* **klädhis rynkia.**

rynkia? *f. knippa (innehållande ett visst antal fiskar)?* vj rynker tör siik *FM* 607 (1513).

rynkia (*pres.* **rynkyar** *LB* 7: 78. *part. pret.* **rynkter** *VKR* 58; **-ir** *Bir* 4: 10. **rynkiader: -ade** *Su* 151), *v.* [*Jfr Isl.* hrökkva] *rynka, hopdraga.* maath, som trengir och rynkyar och saman drager . . . ynelffwanar *LB* 7: 78. — *rynka, lägga i rynkor el. veck.* hwilkin mantol ey skal wara wtautil rynkter *VKR* 58. *Bir* 4: 10. *Su* 151.

rynkiogher, *adj. rynkig.* hwdhen laagh oppa rynkiogh oc krumpen *Lg* 3: 378.

rynkiotter (*best. form ack. m.* **rynkiota** *MD (S)* 223), *adj. rynkig, skrynklig.* om fämia . . . henne rynkiota bwk *MD (S)* 223.

rypta, *v.* [*Jfr SkåneL.* ryftæ, *Fgutn.* rypta *samt Isl.* ripta] *eg. rifva, upprifva; taga ned.* riva sin tiäld (tiäldin), *bryta upp.* skullo the i same stund rypta (*Cod. A* lypta 314) tiäldhen *MB* 1: (*Cod. B*) 556. skulo the rypta (*Cod. A* riwa 388) siin tiäld *ib* 561 (*på två ställen*). nar the skullo rypta (*Cod. A* riwa 389) siin tiäld *ib.* the rypta (*Cod. A* riwu 388) ey siin tiäld *ib.*

ryta, *se* **riuta.**

rytinger (-ar), *m.* [*Isl.* rýtingr. *Mnt.* rutink] *L. ett slags kort svärd, dolk.* spiwten hugge the mz rytinga sunder *RK* 2: 1256. mz rytinghenom (*pugione*) högh hon aff hans huffwodh *MB* 2: 174. *ib* 167.

ryttare (*pl.* **ryttara** *BSH* 5: 122 (1506), 140 (1507). **rytthare. ryttere. rytthere** *BSH* 5: 17 (1504). **rytter** *RK* 3: 3901; *BSH* 5: 6 (1504). **ryther** *RK* 3: 3619. **rytters** *BSH* 5: 11 (1504), 23 (1504), 412 (1510); *FM* 175 (1504), 176. **rytterss** *BSH* 5: 14 (1504). **ryttheres** *ib* 342 (1509). **ritters** *FM* 146 (1503). **ryters** *BSH* 5: 131 (1506). **rythers** *ib* 135 (1506). **rytherss** *FM* 232 (1505)), *m.* [*Mnt.* ruter] *ryttare.* ingä rytthare vthan alth köpstadz men och bergsmen *HSH* 20: 60 (1506). II paar skoren klädhe . . . till en ryttare och en smaadrengh *ib* 88 (1507). tyske ritters oc anned folck *FM* 146 (1503). capiteyn för the rytters j stocholm liggie *ib* 175 (1504). *ib* 176, 232 (1505). lxvij (67) men, sollenera och rytterss *BSH* 5: 14 (1504). v^c [500] rytther alle tyske män wylia gerna fölghia her steen *RK* 3: 3619. the rytter förtäre paa her steens taska *ib* 3901. ryttere och swänske *ib* 3969. — **ryttara forradhare (ryttereforrädare),** *m. förrädisk ryttare.* aff thee tyske ryttereforrädare *BSH* 5: 412 (1510).

rytty (rytthy), *n. ridtyg, ridsadel?* eth gamle stry oc II gamwl rytthy som knut biidzco hade ridhit j mange aar tilförende met *FH* 5: 228 (1516). *Jfr* **ridhtygh.**

ryva, *se* **riuva.**

ryz (*RK* 3: 3935, 3984. **rytz** *ib* 1: 1571, 1776. *pl.* **ryza** *Bil* 707, 762; *RK* 1: 1375. **rytza** *RK* 1: 494 *o. s. v.* **rytzse** *Su* 146. **ryzer** *RK* 3: 3422, 3432 *o. s. v.* **rytzer** *FM* 146 (1503). **rydzser** *FH* 6: 94 (1496). **rysser** *BSH* 5: 176 (1507). *dat.* **ryzsom** *RK* 3: 2747), *m. Ryss.* the hafdho lankt skägh som ryza *Bil* 707. en rytz sköt han med eth spiwt *RK* 1: 1776. mz rytza ok ingerboo *ib* 494. rytzse oc mange andre kättery oc hedninga (*Ephesii et Galatæ atque Corinthii*) *Su* 146. *Bil* 762. *RK* 1: 1338, 1358 *o. s. v.*, 3: 2747, 3422 *o. s. v.* — **ryza härtoghe (ryze-),** *m. Rysk hertig. RK* 3: 3801. — **ryza klädhe (rytza kleder),** *n. pl. Rysk drägt.* han haffde rytza kleder vpa *RK* 1: 1782. — **ryza konunger (rytza-** *RK* 1: 156. **rysse-. ryssekunger),** *m. Rysk konung. RK* 1: 156. ryssekungen är ther for porten *HSH* 18: 110 (1497). loffwade ryssekonwngen sin dotther *BSH* 5: 176 (1507). — **ryza löp (rytze-),** *n. Ryskt anfall.* tho thet rytze löpet war *FH* 7: 69 (1505). — **ryza ra (rydzse roo),** *f. gräns mot Ryssland.* her sten är vid rydzse roon *FH* 6: 94 (1496). — **ryza tunga,** *f. Ryskt språk. MB* 1: 319. — **ryza thäkan (rytze täkn)?** *n. Ryskt täcke?* eth rytze täkn *FH* 4: 84 (1499).

ryza (rytza)? *m. Ryss.* the rytzor *FH* 5: 24 (1464), 25.

ryze (rysze), *m. Ryss. ss tillnamn.* gregers rysze *BtFH* 1: 209 (1506).

ryzka (rytzske), *f. Ryska, Ryska språket.* bade oppa rytzske oc swenske *FM* 228 (1505).

ryzker (ryzsker. rytzsker), *adj. Rysk.* then tha er rytzsker honom er we *RK* 1: 1373. a ryzska tungo *MB* 1: *(Cod. B)* 557.

ryzresa (rijss reijse), *f. expedition mot Ryssland.* ware her tiill thallss och till raass om dhen rijss reijsen *FM* 675 (1517).

rädda (*pres.* **-ar** *Su* 70. *impf.* **-adhe. -de: reddis** *RK* 2: 7253. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* redden] *rädda, frälsa.* han reddedis mz nöd *RK* 2: 1505. *ib* 7253. *Su* 70. han hielpe mik i thessom wadha oc rädde *Lg* 3: 209. rädda ällar frälsa en syndara *LfK* 114. at han hans liff räddadhe *MB* 2: 184. *ib* 189. *Di* 90, 170. *PM* XXVII. reddā sit egit land *Di* 185. swa at bönder enchte rädda kunnā *RK* 2: 1517. rädda sina hälghadoma *Ansg* 201. inkte räddadhes ther meer *ib.* bleeff een stoor deell aff gardhen räddadher oc obrändir *Lg* 3: 373. han ville rädda kyrkennes huss af wadha ellen *ib.* *Jfr* **berädda.**

rädda (-ar, -adher), *v.* [*N.* rædda] *skrämma.* all min siäl är nw swa förfärat oc räddat aff tässe rädelike syn *Su* 133. räddar oc bortältir diäfflana *ib* 307. *ib* 34, 353. *Lg* 3: 523. *LfK* 33.

rädde, *f. L. rädsla, fruktan.* skalf aller af rädde *Bil* 697. var mäst thera rädde at han skulle skilias fran thöm *Bo* 179. hwat rädde the tha fingo *ib* 189. *ib* 231. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *KS* 80 (197, 87), 80 (198, 88). *KL* 279, 401, 408, 411. *Bir* 2: 257, 264. *Al* 361, 8577. *MB* 2: 89, 395, 401, 404. thiäna mik ey af nakra pino rädde *Bir* 1: 40. *KS* 69 (170, 76). *Jfr* **hughrädde.**

räddelika, *adv. L. med rädsla el. räddhåga.* hwiska laght äller räddelica *Bil* 471. *MB* 1: 191. *ST* 97. *Jfr* **oräddelika.**

räddeliker, *adj.* [*N.* ræddeleg] = **räþeliker.** kunungur skal ey tea sik firi almogha ok vndidånom sinom ofmykit grymman ok räddelikan *KS* 58 (145, 64). ropadhe medh räddelike röst *KL* 43.

rädder (räder: räde *Bu* 16. **rädher: rädh** *Bir* 1: 25. **redher** *Lg* 3: 103), *adj.* (*eg. part. pret. af* **räþa**) [*Isl.* hræddr] *rädd, förskräckt.* tröste han räddan *Bu* 4. skuluo räde ok annars hugha *ib* 16. rymde diäwlen räddar *ib* 498. *ib* 28. *Bil* 234. *MB* 1: 234. *KS* 23 (57, 25), 80 (197, 87). *Al* 5336. *Di* 1. *Lg* 3: 103. rädt hiärta *MB* 1: 430. licamlikit ögha vardhir rädt *Bir* 2: 232. rädda giordhe the storlica min vndirstandilse *ib* 147. — *rädd för. med ack.* rädder siäla wadha *Bil* 356. räddir dödhin *ib* 612. — *med prep.* for. rädde for iuþom *Bu* 166. *Bil* 87. *Di* 238. — *ängslig, bäfvande.* äre rädde om sik *(d. v. s. för sitt lif)* badhe nat oc dagh *MB* 1: 27. — *rädd (om), aktsam (om). med prep.* um. vm þit lif räd *Bu* 79. war iak altidh athogul ok rädh vm mina gömo *Bir* 1: 25. — *Jfr* **bradh-, genom-, hugh-, läm-, o-, of-, vanrädder.**

rädding (räddnigh *Su* 242. **rädhnigh** *LfK* 39. **reddnigh** *ib* 234; *Lg* 3: 544), *f.* [*Mnt.* reddinge] *räddning.* hwat scal mik vardha til hiälp älla räddingh tha iac komber i the hardho pinonar *Pa* 15. mik staar alz engin redding til *ST* 52. *ib* 71, 394. *Ansg* 199, 235. *Va* 20. *FH* 5: 23 (1464). *MB* 2: 169, 242, 244, 261, 325, 328. *Su* 186, 208, 239, 242, 249, 266, 371. *Lg* 3: 544. *LfK* 39, 234.

räddogha, *f.* = **räddoghe.** räddogha ingöthz j manna hiärta *Bir* 1: 252.

räddoghe (räddhoghe: -a *Bir* 1: 118. **räddoghe** *Ber* 9; **-a** *MP* 2: 36; *Ber* 9. **räddughe** *L.*; **-a** *MB* 2: 6, 202, 326. **reddughe** *L.*; **-a** *KS* 14 (33, 15), 19 (47, 20); *VKR* 17. **redhuge: -a** *RK* 2: 7501), *m.* [*N.* rædduge] *L.* **1)** *räddhåga, fruktan.* han dömde . . . ey orätta doma for räddogha älla hath sculd *Bil* 884. vtan allan reddugha *KS* 19 (47, 20). *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). medh gudhlichom reddugha *VKR* 17. mws hawir mathro tho är thz mz reddogha *GO* 787. waar herra . . . gaff them mykin räddogha aff *(i följd af, på grund af)* drömomen *MB* 1: 235. haffde herskapet räddogha aff *(för)* sancto seruacio *Lg* 3: 196. hwat stor räddoghe thöm kom tha i hiärtat *Bo* 179. *ib* 5, 205. *KS* 14 (33, 15). *Bir* 1: 296. *MP* 2: 36. *RK* 2: 7501. *Ber* 9, 10, 11, 12, 13. *Lg* 37, 400, 817. fira ärw räddogha *Ber* 10. for natta räddogha *(timores nocturnos) ib* 66, 67. brännis af mangfallom räddogha thankkom *ib* 205. *Su* 271, 292. — *med gen. (el. i dess ställe poss. pron.) betecknande den el. det hvarför man hyser fruktan.* före mardochei räddogā *MB* 2: 194. for hedhninganna räddogha *KL* 27. for iudhana räddogha *(metum Judæorum) MP* 1: 126. *Lg* 3: 142, 146. for dözsens räddogha *KL* 57. for mina ordha räddogha *Bir* 2: 241. häluitis räddoghe ok koma skolande domsins *ib* 1: 338. af naturlikom pinonna räddogha *ib* 118. *ib* 203, 3: 141. *KL* 193. *Bir* 2: 108. *Ber* 10, 12, 13. *Su* 94. *MB* 2: 202. ware idher herradomber oc idhar räddoghe ower all diwr oc ower alla fughla *MB* 1: 172. gaff gudh sin räddogha ower alla them i landith bodho *ib* 229. *ib* 2: 6. *Su* 95. — *fruktan, helig vördnad. med gen. betecknande den för hvilken man hyser fruktan.* thz som the iätto fore gudz räddogha *MB* 1: 295. stadhugh i gudz räddogha *Bo* 11. gudz räddoghe är snilliuna wphoff *Su* 252. *Pa* 9. *KL* 144. *ST* 507. *Ber* 9, 10. *Lg* 331. wars härra räddoghe *Ber* 9, 10, 12, 13. *ib* 11. — *fruktan, bekymmer, omtanke.* största räddugha haffdho the för hälga templens oc stadzsens bätzsta *MB* 2: 326. **2)** *blyghet, ryslighet.* eth bergh . . . fasuligit badhe j storlek ok reddoga *LfK* 221.

räddogher (-uger: -ugom *MB* 2: 366), *adj. rädd, förskräckt.* wart här aff hiärtath j almoghanom mykit förfäradh oc räddogth *MB* 2: 17. giorde sisaram räddoghan *ib* 79. *ib* 366. — *fruktande, som vandrar i räddhåga.* hälogher är han som altidh är räddogher, oc ā thäs räddogare hwru höghre i nadhenne *LfK* 41.

rädhughadher (*f.* **rädhogat** *Lg* 3: 401), *p. adj.* [*N.* ræddhugad] *rädd, försagd.* hon var enfallogh oc rädhogat *Lg* 3: 401.

rädikia (rädekya *LB* 7: 60. **rädikka: -o** *PM* L. **rätikia: -o** *LB* 10: 6. **rätikkia: -o** *PM* L), *f.* [*Mnt.* redich, redik, *af Lat.* radix, -icis] *rättika. LB* 7: 60, 10: 6. *PM* L. *Jfr* **myrrädikia. — rädikio rot (rätikkio-),** *f. rättikerot, rättika. PM* XLVIII.

rädsl (rädzl *KS* 60 (150, 66). **rätzl** *Bil* 884; *MB* 1: 98, 359, 446, 459; *Al* 1888. **räzl. räsl** *Lg* 467. **rälz** *Bil* 610. **rädzil** *Bir* 1: 295. **redzell** *SO* 191. **reszel** *ib* 101, 144, 191. **reszell** *ib* 95. **razl** *Al* 2462. **ratzl**

ib 1879), *f.* **1)** *skrämmande, det som förskräcker, skräckmedel, hotelse.* gat mz änge räsl wänt hans hugh *Lg* 467. han fik for räzl rät aldre agha *Fr* 3158. — *hållande i fruktan, tyglande, regerande?* til almoghans styrls ok rätzl *Bil* 884. **2)** *rädsla, fruktan.* mz store razl ok mykin sorgh *Al* 2462. ther är hwarte ratzl äller aghe *ib* 1879. ther ängin är rätzl äller kwse *ib* 1888. taka plikt þe aþrum är til räzl *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). them til räzl, som bryta scriptamall *Bil* 245. ondom til reszell ock neffst *SO* 95. *ib* 101, 144, 191. gudh ... hawer ... giwith sinom diwrom the rätzl vnder mannin *MB* 1: 98. swa at andre räzl ther aff fa, konungin aff babilonia swa for sma *Fl* 1686. — *med gen. betecknande den el. det hvarför man hyser fruktan.* for kesarans räzl ok romara *Bil* 565. for döz räzl *ib* 470. *ib* 610, 884. — *fruktan, vördnad.* mz rädzil ok vyrdningh at älska gudh *Bir* 1: 295. te honum fulla ödhmiwkt oc rätzl *MB* 1: 459. hauer han aff almogha räzl ok lydhno *KS* 78 (194, 86). alt hauer then i rädzl ok wyrdning ther gudhi gör hedr ok wirdning *ib* 60 (150, 66). fic dighara guþlika räzl *Bu* 8. *ib* 156. (mz) mindre hedher ok gudhlike räzl än til hördho *Bil* 345. *MB* 1: 359. — *med gen.* är gudhlikin oc hawer gudz rätzl *MB* 1: 446. *KL* 150. — *fruktan, bekymmer.* fik ... dighar räzl vm sina sial *Bu* 18.

rädsla (rädzlä *Pa (Tung)* 36, 42), *f.* [*Isl.* hræzla] *räddhåga, förskräckelse.* *Pa (Tung)* 36, 42.

räþa (redha: -as *Bir* 3: 379; *KS* 23 (57, 25), 47 (120, 51). *pres.* **-ir.** *refl.* **-is. rädz** *BSH* 5: 119 (1506). **räs** *Di* 238. *impf.* **rädde.** *refl.* **räddis. reddis** *Bil* 428; *RK* 2: 7874; *Lg* 36. **rädis** *ST* 507. **rädes** *Bu* 29, 30, 52, 167. **rädhis** *Bir* 1: 25, 27, 368. *supin. refl.* **rädhz** *Bir* 4: *(Dikt)* 256. **rädz** *ib* 2: 294; *RK* 2: 6405. **rätz** *Bo* 39. *imperat.* **rädh** *Bir* 3: 460. *refl.* **rädz** *KL* 401. **räz** *Bo* 227; *Bir* 2: 155; *Ber* 8, 9. **rätz** *MB* 2: 395; *LfK* 241. *part. pres. (med refl. bem.) pl. dat.* **rädandhom** *MB* 2: 350), *v.* [*Isl.* hræða] *L.* **1)** *skrämma, förskräcka.* rädde sva män at vndan runno *Bu* 172. ängin rädher idher *MB* 1: 376. wilde gudh rädha them til got mz mangom wndhers thingom *Bil* 311. *ib* 876. *KL* 290. *Bo* 227. *Bir* 1: 112, 3: 383, 460. *Iv* 5274. *Al* 4414, 5346. *Su* 395. thz alexander aff litlo brädhe monde iobam litith rädha *Al* 10014. — *abs.* alt thz som vtan til synis hota. thz rädhir äkke *Bo* 77. *Ber* 211. **2)** *frukta, befara. opersonl. med dat. el. ack.* mik räþe at þänne diäwls man vm striþer os alla mz truldom *Bu* 414. thik ma ther wäl om rädha at the thik gifwa sorgh fore käte *Al* 2116. — *refl.* **räþas, 1)** *rädas, förskräckas. abs.* baþ hana eigh räþas *Bu* 491. kunugen rädes viþ þoliken tiþande *ib* 167. ärofulla iomfru maria sikx hafwa rädhz j ängilsens tiltalan *Bir* 4: *(Dikt)* 256. räz äkke *(noli timere)* *Bo* 227. the räddos mz myklom rädogha *(timuerunt timore magno)* *MP* 2: 36. *Gr* 283. — *vara rädd för, frukta för. med ack.* hui räþas þässe döþen *Bu* 14. sagþe eigh räþas han älla hans ängla *ib* 103. *Bil* 428. *Bo* 138. *Bir* 1: 24, 2: 294, 3: 379. *KS* 23 (57, 25). *Ber* 233. räþas diäwlen nämpdan *Bu* 497. hon räddis idhkelika sinna nästo sambyggilse *Bir* 4: *(Dikt)* 251. — *med prep.* for *(betecknande den el. det hvarför man fruktar).* haffde the ey rädz for marskens twang *RK* 2: 6405. rädhas fore dödhin *Lg* 39. reddis iosep fore honum *ib* 36. *RK* 2: 1545, 1556. *Di* 62. — *frukta, hysa fruktan och vördnad för.* af rätvisom domom ok hämdom äpte godhom ok gamblum laghom, redhas han ok hedhra alle män *KS* 47 (120, 51). almoghe kan sköt at finna ... huad han *(konungen)* redhis gudh alzwaldande ella ey. ok finna the thet han rädhes gudh ... thå taka alle män rädhas ok i wirdning haua sin konung *ib* 15 (37, 16). *Ber* 8, 9, 10. han *(Gud)* gör thera vilia som han rädhas ok älska *Bo* 7. jach rädz inghen wtan gudh och idher *BSH* 5: 119 (1506). giffwa theres lön ... rädandhom *(timentibus)* thit nampn *MB* 2: 350. — *frukta, befara, hysa farhåga (för). med ack.* rikar ... räþes ran *Bu* 153. the räddos pilzsins dödh *Bo* 20. — *med inf.* räddis at wardha drapin *Bil* 354. — *med ack. och inf.* at mine vini skulu ey rädhas sik wara forlatna *Bir* 1: 118. jäfwer oc räþis nokan af þöm tolf vrättä vild hawa *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). styremannin rädhis skipit mogha scadhas aff bölghionna stötom *Bir* 4: *(Dikt)* 251. — *med en sats inledd af* at. rädes at lyghn wrþe of rik *Bu* 30. rädes at han vp stoþe af döþa *ib* 52. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *Bo* 39, 136. *RK* 2: 1558. räs jach ath hon vil swika os *Di* 238. — *med en sats inledd af* at eigh. han ... rädhis ... at ey *(ne)* skuldin öronen smittas af fanytte hörsl *Bir* 1: 368. *ib* 25, 26, 27. — *med prep.* um *och en sats inledd af* at. räz ey vm at the thing som thw nw höre oc see hända älla vardha aff ondom anda *Bir* 2: 155. — *opersonl. med personens dat. el. ack.* ma tholkom rädhas thz bernardus sighir *Bo* 136. thz ey är *(för är ey)* lekir, mik rädhis widh aluara *(jag fruktar för att det är allvar)* *Bil* 234. mik rädhis, at thu wardher wäldoghare än wi *MB* 1: 210. mik rädhis thz mon herra iwan swika *Iv* 1953. *ib* 4221, 4946, 5421. them reddis the skullo alle forga *RK* 2: 7874. — *frukta, sky, undfly. med inf.* waktadhe the sik bättre oc räddes at syndha *Su* 94. — *vara rädd (för att göra något), icke våga, hafva försyn (för). med prep.* viþ *och inf.* octouianus ... rädes viþ at taka vdöþeleket nampn *Bu* 62. — *frukta, vara bekymrad (för el. med afseende på). med ack.* jak rädhis tw thingh *Bir* 1: 65. — *med prep,* for. jak rädhis ... for mina synde *Bir* 1: 65. — *med prep.* um. rädes ... vm breuet *Bu* 29. cristit folk räddis mäst vm sanctum petrum *Bil* 106. *ib* 108. theris wenner räddes om them badan *Di* 156. *Lg* 3: 210. *Di* 238. — *opersonl. med personens dat. el. ack. samt prep.* um. rädes mik sarligä om ider *Va* 42. **2)** *fruktas, vara föremål för fruktan och rädsla.* *Ber* 233. — *part. pres. motsvarande Lat. gerundivum.* o hwat rädeliken syn oc alstingx rädandes *Su* 95. — *fruktas, vördas.* nar dödhelikin människia hedhras ok rädhis *(timetur)* meer än gudh *Bir* 1: 387. *ib* 3: 218, 306, 452, 465. — *fruktas, befaras. part. pres. (ngn gång äfven i icke reflexiv form) i opersonl. konstruktion förbundet med en form af* vara *och ss öfvers. af Lat. gerundium, med el. utan dativ.* är honum rädhandis *(timendum est ei)* at han kombir j mere dröuilse *Bir* 3: 231. är rädhandis at the än mera (ɔ: skadha) göra *MB* 2: 239. är thz wäl radhandes *(för* rädhandes*)* at

för wara ogönstoghet gudh os thenna plaghona haffuer lathit ower komma *Lg* 3: 647. är redandho ath wore egne vndersaate göris oss ohörige *HSH* 19: 112 (1505). — *Jfr* **rädder.**

rädha? *v.* räda *(trol. felskrifvet)* aff sinom syndom *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*).

rädha? *f. fruktan, helig vördnad. med gen. betecknande den för hvilken man hyser fruktan.* af gudz rädo *Ber* 8.

räþe, *n. (en guds uttalade) rådslut, ödesord.* hon sagdhe honum thässe rädhe *Al* 1598. *Jfr* **en-, hiälpa-, häl-, läkedoms-, siälf-, til-, vand-räþe.**

rädhegrima, *f. skrämmande ansigtsmask?* fly forgylta skalka rädhegrimor ok skopuk howdh *GO* 1108. *Jfr Kock och af Petersens, Medeltidsordspråk* 1: 250, 2: 426 *f.*

rädhelika (-lik *Al* 5217**),** *adv.* [*Isl.* hræðiliga] **1)** *förskräckligt, på ett förskräckligt sätt.* the toko til at thiwta oc ryuta sua rädhelica *Pa* 16. vardho the genast rädhelica nidhir slaghne aff annars landz folke *Bir* 3: 343. them hawer rädhelika drömpt *MB* 1: 235. **2)** *förskräckligt, högeligen, mycket.* här vndradho the rädhelica vppa *Bo* 30. fik hon rädhelica stora sorgh *ib* 25. rädhelica ryghelikit han *ib* 124. *ib* 232. *Pa* 18. *KL* 107. *VKR* VI. *Al* 5117. *ST* 300.

räþeliker (-lecar *Bu* 491, 497, 526. **rädhelikin** *Bil* 862; *Pa* 16; *Bo* 99, 227; *Bir* 1: 182. **räþeleken** *Bu* 18, 62. **rädheligin** *LfK* 221. **rädeligin** *Va* 51. **rädelighen** *MB* 2: 201. *f.* **räþelek** *Bu* 140. **rädeliken** *Su* 95. *n.* **rädhelikt** *KS* 64 (159, 70). **rädhelikit** *Pa* 16; *KL* 250, 276; *Bo* 195; *Bir* 3: 19. **rädeliget** *Va* 25. *ack. m.* **rädhelican** *Bo* 120. **rädheligan** *LfK* 220. **rädhelikin** *Lg* 37. **rädeligin** *Va* 50. *dat. m.* **rädhelikom** *Bir* 1: 36. **rädheligom** *LfK* 220. *best. form sing. n.* **rädhelika** *Su* 95. **rädeligä** *Va* 48**),** *adj.* [*Isl.* hræðiligr] *förskräcklig, fruktansvärd.* octouianus kunogar var . . . sua räþeleken at änghen þorþe se han vreþan *Bu* 62. vreþar ok räþelecar *ib* 491. räþelecar a synom *ib* 497. en miok räþeleken (karl; *d. v. s. djäfvulen*) com tel hans *ib* 18. com þordön sua räþelecar at mykit folk do *ib* 526. et rädhelikt myrckit hus *KS* 64 (159, 70). rädheliker stadhor *MB* 1: 219. rädheliker oc loffs wärdher *ib* 318. *Bil* 108. *Pa* 16. *KL* 250. *MP* 1: 10. *Bo* 120, 195. *KS* 77 (191, 84). *Bir* 1: 36. *Va* 25, 48, 50, 51. *Su* 94, 95. *Lg* 37. *MB* 2: 201. *LfK* 221. — *med dat.* vast þu huariom styg ok räþelek *Bu* 140. han . . . war . . . rädhelikin thöm hedheno varo *Bil* 862. *Bo* 227. *KL* 276. *Bir* 1: 182. o huru rädhelikit vslom syndarom är *ib* 3: 19. redhobone äru the til . . . then thunga som rädhelikin vare ämuäl änglomen at läggia oppa sina axla *Bo* 99.

rädhelikhet, *f. förskräcklighet.* hwru skal iak tha githa tholt tith rädhelika änlithe ffult mz wredhe oc styggelika rädhelikhet *Su* 95.

räf, *n.* [*Isl.* ráf, ræfr] *tak.* af räfeno dryp *(för* drypa*)* bränne stens drupa *Bir* 4: *(Avt)* 178. viþ räfet *(näml.* likas*)* klostar folkt *(för* folket*)* *ib. ib* 181.

räfliskor (räwelisker), *adj. Revalsk, från Reval.* i refliskom penningom *SD NS* 1: 387 (1404, *nyare afskr.*). en räwelisc ortogh fore ix peningä *ib* 2: 103 (1409, *gammal afskr.*). — *abs.* räflisker, *Revalsk penning.* för fyretyo march rede peninga, fäm räflisk i örnom *SD NS* 1: 359 (1404, *nyare afskr.*). för fyrettyo marc swenska i refliskom penningom, hwar räflisk för fem peninger swenska *ib* 387 (1404, *nyare afskr.*). fore lxxx mark, iiij räffliscа i hwar öra *ib* 2: 80 (1409). — *Jfr* **rävalsker.**

räformber (reff ormber), *m.* [*Isl.* reformr] *reform.* fore kladha oc räfform *LB* 1: 97. thz dräpir räfform *ib.* om man faar räfformar oppo fötir eller hender *ib* 7: 289. for reff orm *ib* 336.

räfsa (räpsa *L.* **-adhe, -adher),** *v. L. räfsa.* räfsadho höö *Ansg* 247. al the saatan, som the hafdho räfsadh oc sammanburith *ib. Jfr* **oräfsaþer.**

räfsa (repsa), *v.* [*Isl.* refsa] *L. straffa. med dat.* skal iak ga a mot idher . . . mz wredhe oc räfsa mz siwfallom plaghom *MB* 1: 378. reps thinom wndhersaathe skellige mz mildhedh *Bir* 5: 140 (*jfr* 144). *Jfr* **oräfster.**

räfsing (räpsing), *f. L.* — **räfsinga þing,** *n.* [*Jfr Isl.* refsingarþing *Flat.* 2: 172, *hvarest fråga är om Svenska förhållanden*] *L. eg. ting der (statens) straffrätt utöfvas; räfsteting, af konungen eller hans ombud hållet ting. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 86 *f.* in communibus pretoriis dictis refsingæthinghom *SD* 3: 405 (1319). *Jfr* **räfsta þing.**

räfskin, *n. räfskinn. RK* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.) s.* 195.

räfst (räpst), *f.* [*Fnor.* refst] *L.* **1)** *straff, bestraffning, straffande.* hawm wi . . . hardhä räfst hööt *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). äru fälde vnder wara räfst *ib* 376. at konunglich räfst härdhir sik *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*; *dessa båda sistn. ex. kunna äfven föras till* **2)**. ther är hardhast räffst, som konungen är siälwer nässt *(för* näfst*)* *MB* 1: 349. han *(konung el. höfding)* skal ok wara jämn ok rätwis i domom ok räpstom sinom *KS* 78 (193, 86). han styrdhe riddar scap mz hardum rät ok räfst *Bil* 392. **2)** *räfst, af konungen el. på hans vägnar utöfvad rättskipning, ting der rätt skipas (och äfven andra ärenden kunna afgöras) af konungen el. å hans vägnar, räfsteting, äfven vid räfsteting fungerande nämd.* laather han *(konung Karl)* räpsth i swerige halla *RK* 3: 397. til then dagh the haffua warit oppa reffstinne then tydh reffstatingh hals i tyurbo hundare *SD NS* 1: 363 (1404). the gozin os laghleka wordho ather til dömdh oppa restenne *(för* refstenne*)* *ib* 688 (1407). the godzin os laghlika wordho ater til dömpd vppa räfstomen *ib* 155 (1402). *ib* 463 (1405). som äy wilde rät stande oc lydhe oppa the forscripna repst *GS* 38 (1413, *orig.*). thesse forescripna som ower repsteno sithia *ib.* wi welo hafue kroghe . . . epter thy som biscoppen af strängenäs, laghmannen wor embitzman, oc the som ower räpstenä skulo sitie, thökke nyttugha ware *ib* 36 (1413, *orig.*). the ower räpstenä sitiä *ib.* hwilket thesse tholff i räfstinne sato . . . rausakadho *SD NS* 1: 324 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 398 (1405, *gammal afskr.*), 400 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.* — *Jfr* **fiärþungs-, härads-, konungs-räfst.** — **räfsta balker,** *m. L.* — **räfsta koster (räpsta-),** *m. sammanskott i matvaror åt dem som hålla räfsteting.* wi . . . förbiwdhom ider . . . nokrom androm nokor räpsta kost vtan oss i thätta sin göra *BSH* 2: 36

(1396). — **räfsta þing (räpsta-** *SD NS* 1: 386 (1404). **repsta-** *BSH* 2: 35 (1396). **räfsting** *SD NS* 1: 398 (1405, *gammal afskr.*)**)**, *n. L. räfsteting, ting hvarest konungens domsrätt utöfvades. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 91 *f.; Ödberg, Om den svenske konungens domsrätt* 2: 16 *f.*, 36 *f.; Karlsson, Den svenske konungens domsrätt under medeltiden s.* 52 *f.*; *Lehmann, Der Königsfriede s.* 79 *f.*, 96 *f.* thotta war opinbara ransakat a refstatingeno *SD* 3: 405 (*öfvers., trol. fr. början af* 1400-*talet; orig. har:* in communibus pretoriis dictis refsingæthinghom*)*. *BtRK* 64 (1396), 65. at repstathing skulu holdas i sudermanna lande genest äpter sancta martens dagh vm mangahanda ärande ther mena almoghen höghelika röra *BSH* 2: 35 (1396). at wi vppa the for:da repsta thing sithia skulum *ib*. vppa then tidh wi refstathing hioldom i lödusa vppa wars nadugs herra konungx eriks wegna *ib* 38 (1396). tha wi räffsta tingh hollom i strengnes *SD NS* 1: 136 (1402). tha wi räffstathingh hioldhom med almoghan aff poia ok tenala sokn *ib* 324 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 140 (1402), 363 (1404), 386 (1404), 398 (1405, *gammal afskr.*), 400 (1405, *gammal afskr.*) *o. s. v.* hwart aar här eptir scal hallis i vpsalom töswar om aret repstathing, swa som är om erikzmesso oc om dysating *GS* 87 (1413, *orig.*). *ib* 38. then tiid wij (ɔ: erik eriksson ridder ok doctor nicolaus ryting) reffzte tijng hiöldom i lynköpung effter ... konung karls beffalnig *BYH* 1: 255 (1454). *FH* 3: 103 (1447), 105 (1447). naar som hiöldis räffstatinga *RK* 2: 490. *Jfr* **räfsinga þing.**

räfunge, *m.* = **räfs unge.** *i ordspr.* natskäua wit ok räfunga kostr äru odrygh *KS* 47 (119, 51).

räghn (rägn. regn: regnit *MP* 2: 53. **regna** (*i rim med* fegna) *RK* 2: 7444. **räng** *KL* 158; **rängxsens** *Lg* 3: 264. **rängh** *ib* 264, 672, 714**)**, *n.* [*Isl.* regn] *regn.* striit räghn *Bil* 158. sua mykit rägn com þa af himnom *Bu* 522. tå reghn koma *KS* 85 (209, 93). *KL* 158. *MB* 1: 170, 376. *Bir* 1: 45, 2: 90. *RK* 2: 7444. *Lg* 3: 257, 264, 672, 714. *Jfr* **nadha räghn. — räghns drupi (-dropi),** *m.* = **räghndrupi.** saman hänta otallika räghns dropa *Su* 458.

räghna (rägna. reghna. *pres.* **rägnir** *MP* 2: 53. **räghner** *MB* 1: 194. **räghne** *KL* 312; *Al* 3336. **rägnar** *GO* 842. *impf.* **rängde** *Bil* 793; *MB* 1: 170; *KL* 122; *Bo* (*Cod. B*) 344. **rengde** *RK* 2: 9397; *ST* 388. *pl.* **räghndo** *MB* 1: 300. *supin.* **regnth** *RK* 2: 7446**)**, *v.* [*Isl.* rigna, regna] **1)** *låta regna. abs.* var herra rägnir iämlika iuir sädhena oc thornana *MP* 2: 53. — *oeg. med ack.* räghner waar herra brännestens logha aff himpnenom *MB* 1: 194. jak (ɔ: war herra) skal räghna idher brödh aff himpnom *ib* 322. **2)** *regna. opersonl.* folke syntis reghna gönum thornit *Bil* 722. han gik thör ok hans brodher ther alt rängde vm kringh thöm badha *ib* 793. tha badhe sniör ok räghne mädher *Al* 3336. *KL* 122, 312. *Bo* (*Cod. B*) 344. *MB* 1: 170. *ST* 388. *RK* 2: 9397. thz hade ey regnth alla the waar *ib* 7446. — *oeg. med sakligt subj.* räghndo saman haghel oc elder oc thordyna bräster *MB* 1: 300. godz rägnar ey j mwn *GO* 842. — **räghna nidher,** *regna ned.* i morghin ... skal iak (ɔ: war herra) lata räghna nidher aff himpnom ... haghel *MB* 1: 300.

räghnbughi (*MB* 1: 195; **-bughin** *Bir* 2: 156. **ränghbugi: -bugin** *Su* 173. **räghnboghi: -bogha** *MB* 1: 173; **-boghin** *ib*; **-boghans** *ib* 195. **rägn boghi: -bogho** (*för* **-a**) *Su* 368. **räghnbogi: -bogans** *Bir* 2: 156. **räghboghi: -boghanom** *MB* 1: 195 (*jfr* 517)**)**, *m.* [*Isl.* regnbogi] *regnbåge.* jak skal sätia en bugha mällan himil oc iordh then som wi kallom räghnbogha *MB* 1: 173. *ib* 195. *Bir* 2: 156. *Su* 173, 368.

räghndrupi (regn drupi *Lg* 3: 257. **räghndropi: -dropa** *Su* 404. **rägn dropi: -dropa** *ib* 38**)**, *m. regndroppe. Su* 38, 404. *Lg* 3: 257. *Jfr* **räghns drupi.**

räghnogher (regn-), *adj. regnig.* varder ... sommaren regnogher *LB* 7: 61.

räghnol (regnol), *adj. regnig.* klarth wädhir oc ... ey regnolt *LB* 3: 109. wardir ... woren först thör oc sidhan regnol *ib* 192. *ib* 193, 194.

räghnotter (regn-), *adj. regnig.* myket regnoth kalt wädher *Pa* 36.

räghnskur (rägnskur. rägn skur. regn skur. rengskur: -skura *PK* 225**)**, *f.* [*Fnor.* regnskúr] *regnskur.* the iordh som opta drikkir regn skurina (*imbrem*) komande ofuir sik *MP* 1: 87. at ey skulu ... rägn skura koma owir mik *Bir* 1: 222. *ib* 276, 277. *MP* 2: 262. *MB* 1: 122. *PK* 225. *Su* 119. af manga tara rägnskurom *Bo* 91.

räghnsky (regn- *ST* 388. **räghn skyy),** *n. regnsky, sky.* all räghn skyyn aff himpnenom bradhnadho *MB* 1: 170. *ST* 388.

räghnvatn (räghn wathn *PM* XLII. **rägn watn** *LB* 4: 349. **raghn wathn** *PM* XLI. **rägn want** *LB* 5: 80. **rägh watn: -watne** *ib* 4: 341, 353**)**, *n.* [*Isl.* regnvatn] *regnvatten. KS* 85 (209, 93). *LB* 4: 341, 349, 353, 5: 80. *PM* XLI, XLII.

räghnvädher (rägn-), *n. regnväder. MB* 1: (*Cod. B*) 561.

räk, *n. Jfr* **aräk.**

räk? *n.?* [*Mnt.* reke; *jfr Isl.* reik] *rätt och behörig ställning och beskaffenhet. endast i förbindelsen* til räka [*Mnt.* to reke; *jfr Isl.* til reika] *frisk, helbregda.* hwilin idher ok hafuin nadho til thäs ij ärin til räkä *Iv* (*Cod. B, C*) 3468. giffwir gudh at han wardhir til räka *SO* 5. *ST* 142, 447, 448, 449, 474, 507. *Bir* 5: 79. *MD* 349. *Lg* 3: 7, 236. vart til raka (*för* räka) *MD* 360. wille til räka göra hans huld *Al* 9482. then läkiare ther thik forma göra til räka *ST* 362. *ib* 447. *Lg* 3: 258. — väl til räka, *d. s.* thz lambith skal wara ... helbrygdho oc väl til räka *MB* 1: (*Cod. A* 10) 555. ij skulin ... dwälias härä ther til ij väl til räka ärä *Iv* 3590. *ib* 5356. *KL* 57. *ST* 269, 280. *Lg* 3: 253, 371. — illa til räka, *sjuk.* tha wart hertogin illa til räka *RK* 1: 2946. *Ansg* 205.

räkinskaper (räkenskaper. rekinskaper. rekenskaper: -skap *Bir* 2: 164, 198; **-skaps** *ib* 128. **rekenscaper: -scap** *RK* 2: 1708. **-ar),** *m.* [*Mnt.* rekenschop] *L. räkenskap, redogörelse.* räkenskap taka oc horä ... af fornäfndom landom oc jngyäldom *SD* 5: 567 (1346). andwardhom wi hanom makt warra foghata oc ämbitzmanna räkenskap höra oc the räkinskapa hördha for oss föra *HSH* 16: 4 (1369). then rekenscap konungen krafde af hans fogda *RK* 2: 1708. jak kräfwir rekenskap aff ordhom *Bir* 2: 198.

räkinscap . . . halda mz sinom thiänarom *MP* 1: 337. þem rättän räkinscap györä . . . aff þöm jngäldom *SD* 5: 562 (1346). göra kompanommen klaran räkenskap aff skipsens räntho oc wthgiffth *PM* XVI. göra gudhi räkinskap af allom sinom gerningom *Bir* 1: 236. *ib* 239, 2: 164. *KL* 266, 274. *Su* 241. scalt thu göra rekinscap for mina siäl *KL* 87. for alla tyma fortapilse skulum wi räkinskap göra for gudz rätwisa dome *ST* 2. *Lg* 667. mz sua myklo mere rekenskaps byrdhe *(onere computationis)* thyngis han *Bir* 2: 128. skyllughir . . . vndir rekinskap *(ratiocinii) ib* 3: 147. vardh han rasklica gripin vtan scriptamal oc sinna gerninga rekinskap *(ratiocinii) ib* 2: 130. — *skriftlig räkenskap el. redogörelse.* min fogotthe . . . wnflydde . . . medh min peninge och räkenskap *BSH* 5: 389 (1510). biskopens räkinskapit *(för* -ir? *den räkenskap som skall lemnas biskopen?)* aff aboo vppa tha *(utgår?)* prosthadömet stander vti edh papir stickio j myna räkinskaps book *FH* 3: 66 (1445). — *Jfr* **pänninga räkinskaper.** — **räkinskaps bok (-book** *Bir* 5: 96; *FH* 3: 66 (1445). **-bock),** *f. räkenskapsbok. Bir* 5: 96. *FH* 3: 66 (1445). i companis rekinscaps bock *SO* 150.

räkke (räkky. *pl.* **-iar),** *m.* [*Mnt.* recke. *Jfr Isl.* rekkr] *kämpe.* margen ärlik räkky *RK* 1: 1392. margher räkke stark *Al* 3349. margh räkke röst *ib* 9723. marghe godhe räkkia *ib* 3370.

räkkebalker? (-balke?), *m. långs huset gående bjälke på hvilken jagtfoglarne hafva sin plats?* han slar nidh badha hök ok falka ok sätther vgglo a räkke balka *MD (S)* 230.

räkkebolster, *n. långbolster, långdyna.* en godh op reedh sengh med eth tydzth reckebolster I huffdebolster *HSH* 19: 165 (1506). *ib* 167.

räkkia (räkia *KL* 295. *pres.* **-ir.** *impf.* **rakte** *Bir* 2: 273; *jfr* **fram-, up-, ut-räkkia. racte** *RK* 2: 5929; *HSH* 18: 77 (1497). **ragte** *RK* 2: 9242, 9399. **rakto** *Bir* 2: 70. **räkte.** *pl.* **raktho** *MD* 38. **räkto** *Bir* 1: 268. *part. pret.* **räkter,** *se* **up-, ut-räkkia.** *n.* **rakt** *MD (S)* 251. **rachkth** *BSH* 4: 309 (1502). **racketh** *ib*), *v.* [*Mnt.* recken, reken. *Jfr Isl.* rekja] *L.* **1)** *räcka, uträcka, utsträcka.* adam räk[te] hand tel forbuþna fruk(t). for þy räkte guz son sina händar ok arm(a a) corsens arma *Bu* 139. han räcte . . . sina hand ifuir thän siuka *Bil* 253. thu räkte *(extendisti)* thina hand *MB* 1: 318. räkte piltin ihesus händrina aat foghlomen *Bo* 9. han . . . räkkir halsin til thäs fula skalksins stupogrefwans budhi *ib* 82. funno the . . . engen sa diarff at [han] et spiwt torde räkkia mote them *Di* 134. räk alla thina limmer *LB* 7: 167. hwart thera *(näml. finger)* . . . var ginstan färdhuct badhe at räkkia oc krympa *Lg* 3: 224. — *räcka, framräcka.* räk handena ok giff päningin *Bir* 1: 195. wij racte huar annen handen ther pa *HSH* 18: 77 (1497). han sculle räkkia handh och wara fonga *RK* 3: 782. thenne breffuisere dynnys haffwor racketh megh handhen for klodhe och penningh *(d. v. s. har trädt i min tjenst)* poo edher vegna *BSH* 4: 309 (1502). haffwde theo rachkth her knud handhen alle sammen *ib.* **2)** *räcka, lemna.* recte hanum sanctus marchus stang j händher *Bil* 256. badh räkkia sik spikin *Bo* 210. ey war thän mik räkte en dryk aff kallo watne *Su* 196. **3)** *utsträcka, utbreda.* hans rykte war ower wärlden rakt *MD (S)* 251. **4)** *nå, få tag i, påträffa.* meth alla the preste ok clärka, ther han kunne fa ok rekkia *SD NS* 1: 449 (1405). **5)** *intrans. uträckas, utsträckas?* a them hans fingre. som räcte *(kanske för* han räcte, *i hvilken händelse stället hör under* **1**; *Cod. C* han räcte 941*)* gen varom härra *Bu* 55. **6)** *intrans. nå, hinna.* han kunde ekke hem rekkia *Di* 123. **7)** *intrans. räcka, nå, sträcka sig.* en biälke uar of skambar. sua at eigh räkte þuart iui vägia motet *Bu* 416. til thäs hon *(handen)* räkte aat boronne *Bo* 200. rekkiandis fra höxsta hymlenom oc nedhir til jordhinna *Gr (Cod. D)* 392. kiortilin hulkin som fordhom rakto til fotanna *Bir* 2: 70. *ib* 1: 268, 2: 133. i thomptinne . . . som räkker nidh fran steenhuseno oc i siön *SJ* 4 (1422). tron som swa stor var at hon räkte *(se extenderet)* ämuäl alt til dottor hänna *Bo* 112. — *om tid: räcka, vara.* thässa höghtidhenna glädhi räkte alt til pingiz dagha dagh *Bo* 254. *MP* 2: 50. hans gode tro ey lenger racte *RK* 2: 5929. thz räkte tyma twaa för än the kunde them om kull slaa *ib* 3: 2334. thz räkte them ful margha dagha *Al* 4147. j the äwinnelika äro oc frögdh som . . . idhir skal räkkia for vtan ända *ST* 22. for dagen grydde oc natten ey ragte *RK* 2: 9399. — *om antal: uppgå.* thera tall som slagne varo räkte til lxxv^{M} män *MB* 2: 195. **8)** *intrans. räcka, räcka till, förslå.* vinit räkkir äkke längir *Bo* 60. *SD* 5: 563 (1346). *RK* 2: 428. huat som öled ther ey klachte wäter thom tess bäther ragte *ib* 9242. swa lankt the päninga kunno at längsto räkchia *SD NS* 2: 48 (1408). swa lankt the litla jordhinna afradh kan arlecha här epter räkchia *ib* 64 (1408). *VKR* 42. *Bir* 5: 120. ey räkkir min makt til thetta *ib* 4: 22. the (ɔ: two skillinga) kunno thic ey länge räkia *KL* 295. at fornäfnt goþz . . . öfnäs egh äller til räkker *(för* räkker til*)* vpphaldz þy sama storä lyuse *SD* 5: 564 (1346). swa mykit goþz som þer til räkker *ib.* vm timin räkkir ey *Bir* 2: 203. — **räkkia sik,** *sträcka sig.* rör licamen oc räk tiik wel *LB* 7: 167. — **räkkia at,** **1)** *räcka, vara?* hans sorgh hans graat hans hardha laat räkte honum swa länge aat *Al* 2882. **2)** *räcka till, förslå.* här vanskas vinit thy at thz räkkir äkke aat *Bo* 60. *Bir* 5: 120. *MD* 355. *RK* 3: 124. thz räkkir oss allom ekke aat *ST* 478. at födan räkkir ey aat thy aareno *(för det året)* som äptir kombir *Bir* 4: 32. *Jfr* **at räkkia.** — **räkkia fram,** *framräcka, uträcka.* räkte hon fram halsin *Bil* 539. räkte han fram handena *Bo* 21. *ib* 200. *Jfr* **fram räkkia.** — **räkkia til,** *räcka till, förslå.* diäflinom räkte ekki pärmanit til at skriwa *KL* 81. gamol jngiäld ok kronenna goz ok the räntor som tilhöra konungxlicom fatabur the räkkia ey til at styra ok väria rikit *Bir* 3: 430. vm timin räkkir til at äruodhe *ib* 2: 203. *Su* 434. *Jfr* **til räkkia.** — **räkkia up,** **1)** *räcka upp, sträcka upp.* räkte op badha sina arma *MB* 1: 325. räkte op sina händer *Al* 3543. *KL* 247. wylin i saa göra tha räkkin opp idhra händher *RK* 3: 2207. räkker thu opp tith hwffwdh *LfK* 141. **2)** *räcka upp, nå.* en litin stighi . . . som räkte op thiit fötrene skullo fästas *Bo* 199. a enom stighia hulkin som stodh a jordhenä ok rakte op til himelin *Bir* 2: 273. war thz *(gräset)* högt i sin

wäxt räkkiandes oss opp ena alin i sinne högdh *Lg* 3: 463. — **räkkia sik up,** *sträcka sig upp. Lg* 3: 13. — *refl.* **räkkias up,** *sträcka sig upp, resa sig.* alexander räktis op i siin säng *Al* 10453. — *Jfr* **up räkkia.** — **räkkia ut,** *räcka ut, sträcka ut.* räkte piltin ihesus wt armana til modhorinna *Bo* 7. nar i räkkin wt händrina *ib* 146. räkte vt tungona *KL* 124. *MD* 38. räkke vt owir han *(fisken)* nätit *Bir* 2: 231. rikesins duk räkte han wt *(utbredde)* fast *RK* 2: 2770. räkkia wt *(sträcka, utdraga)* hans lidha moot *MD* 197. **2)** *sträcka sig ut, nå ut.* the spikane räkto lankt vt *(protendebantur)* owir korsins bool *Bir* 1: 268. — **räkkia sik ut,** *sträcka sig ut, räta ut sig.* hwart thera *(näml. finger)* . . . räkte sik vt *Lg* 3: 224. — *Jfr* **uträkkia.** — *Jfr* **af-, ivir-räkkia.**

räkkilse, *n. pl. Jfr* **fram-, ut-räkkilse.**

räklinger, *m.* [*Isl.* reklingr. *Mnt.* rekelink] *i smala stycken skuren och torkad helgeflundra.* ätha . . . räkling *LB* 1: 96.

räkna (rekna. rägna: -as *Ber* 17. **-ar, -adhe, -adher.** *pres.* **-er** *RK* 3: 314**),** *v.* [*Isl.* reikna. *Mnt.* rekenen] *L.* **1)** *räkna, tälja.* at räkna oc tälia alla leui sönir *MB* 1: 338. *ST* 10. hwart fotstighit . . . skal jak rekna *Bir* 3: 456. *Al* 1433. then daghin skal tyswar räknas *MB* 1: 64. — *abs.* ey war swa langer time mellan decium ok theodosium en man räknar rät *Bil* 434. **2)** *uppräkna.* en af the ärlicu kirkiunna herrum som gennadius räknar ok scrifuir aff *Bil* 281. räkner iak henne (ɔ: ärchebyscops släkth) *RK* 3: 314. **3)** *räkna, hänföra.* thz räknas til fanyte glädhi *Bo* 135. then timin räknas ok mällan andelik thingh *Bir* 1: 238. **4)** *tillräkna.* rekna the ok til scrifwa meer stridhinna sighir sine fromhet än gudz dygdh *Bir* 3: 408. thz skulde hänne räknas andelika swa som hon hafdhe likamlika tholt mz hanom alla hans pino *Su* 382. räknä them ey the synd the giöra a mik *KL* 144. thz reknadhis *(reputatum est)* honom til rätuiso *MP* 1: 8. räkna thz oss hänt är os til fördömilse *MB* 2: 296. räknas *(imputantur)* thik annars synde *Ber* 206. **5)** *anställa räkenskap, räkna, förfara.* mädhan swa hardhelica är räknat mz them maktogha *(tam dure in potente illo animadversum est)* *Bo* 124. **6)** *göra räkenskap för.* räkne tho fore idher iämfulla gerning *MB* 1: 288. **7)** *räkna, i räkning upptaga el. antaga.* äpte thässum trym mansins skipilsom räknas thrigia handa manna lifnadhär här i wärildene *KS* 3 (5, 3). **8)** *räkna, beräkna, uppskatta.* räknadhom skadhanom *(computatis damnis)* *Bir* 3: 401. **9)** *taga i beräkning, taga i betraktande, eftertänka.* badh han räkna huru vsal han war ok huru veldogher wrdhin *Bil* 658. hwa som räkna wil all thera dygd *RK* 1: 2722. **10)** *räkna, anse.* han reknadhe sik wara owärdhoghan *KL* 23. *Bir* 1: 103. räkna sik enkte värdha *Bo* 3. räkna hon sik oc vil af androm kallas slögh *ib* 17. räkna thik hawa sten hiärta *ib* 193. waro gawo. hwilka þw förra reknaþe söta oc þäkka *KL* 187. at vrsaka synde oc räkna them litzla *MP* 1: 173. räknande smälekin äro. obrygdhilse glädhi. nidhrilse oc afsätilse ophöghilse *Bo* 110. annar hulkin jak reknar min son *Bir* 2: 249. *Bo* 30, 192. *Bir* 1: 232, 2: 186, 187, 3: 34. *RK* 2: 3197. thet skal räknas *(computabitur)* hänne swa stoor synd som hon hafde röuat mädh öfuer välle kost ok klädhe af mynom fattikom mannom *VKR* 76; *jfr* **4.** *Bir* 4: 32. han . . . räknadhis som wtwrakin fwl skiptingir *Bo* 30. vm vi räknadhom thz nu swa som framfarit *ib* 37. *Bir* 1: 204. reknande min ordh oc mina gerninga for änkte *ib* 2: 25. war räknadh för the qwinno som nw kallas en söta roos *MB* 2: 5. at the skulden reknas wara dräpne aff röwarom *KL* 107. the räknadho them al vara tappadh *Bo* 85. räkna min ordh wara sorgh ok fafänga *Bir* 1: 10. *ib* 53, 204, 232, 3: 457. *VKR* XIII. *Ber* 17. thz räknar han sik siälfwom gifwas ok göras *Bir* 1: 225. räknande at han dyrfdhis wanlika af sinom eghnom fundom ok dyrfwe at tala *ib* 209. at han vili ey räknas *(aliquid reputari)* vtan forsmas oc miswyrdhas *Bo* 31. — **räkna sik,** *anse sig vara något stort, upphöja sig.* loffuar ey sancte paual sik ällar räknar sik aff sinne predikan *LfK* 173. — **räkna at,** *räkna efter.* nar wi räknom aat hwru länge wi haffwom warit i clostreno *LfK* 145. the . . . raknadhe *(för* räknadhe*)* ath *Di* 251. — **räkna saman, 1)** *sammanräkna. MB* 1: 64. **2)** *jämföra.* wi maghom räkna oc lika twa synder saman, ena widh audra wi maghom oc räkna saman twa syndogha män *MB* 1: 139. — **räkna til,** *tillräkna.* räknas allom almoghanom til, hwilkit en man enast giordhe *MB* 2: 17. *Jfr* **til räkna.** — *Jfr* **af-, up-, ut-räkna,** *äfvensom* **oräknadher, oräknande.**

räknan (reknan), *f.* [*Fnor.* reiknan] *sätt att räkna, uppfattning.* äptir världinna reknan *Bir* 2: 283.

räkning (räknig *Bu* 12. **rekning. rägningh** *Bil* 725. **-ar),** *f.* [*Fnor.* reikning. *Mnt.* rekeninge] *L.* **1)** *räkning, räknande, sätt att räkna.* äfte þässe räknig var hänna aldar þässa hems tu ar ok siutighi ar *Bu* 12. vtan räkning *MB* 1: 64. thässe räkning mz bisext *ib.* mz iämpne räkning *ib* 425. **2)** *räkning, tal, antal.* är han ey j tali älla rekning mz thom som äru fordömde *Bir* 2: 258. **3)** *uppräkning, rad, kedja, slägtkedja.* aff eensamins set släkt wiliom wi först tala oc leta henna räkning til war herra siälwan *MB* 1: 2. **4)** *räkenskap, redogörelse.* räkning göra *Bu* 415. hiolt rägningh mz them *Bil* 725. iämpfull räkning haltz mz os om gärningina *MB* 1: 288. — *skriftlig räkenskap.* skriua ok tydha bref . . . ok räkninga *KS* 51 (130, 55). wäl förstanda sin bref ok rekninga *ib* (131, 56). **5)** *sätt att räkna, sätt att se en sak, åskådningssätt, uppfattning.* äptir världinna räkning *Bir* 2: 283. *MB* 1: 147. **6)** *förhållande.* är vändeligh räkning mällan nakath oc alzänkte *MB* 1: 35. om första mannin war annor räkning *ib* 146. thu skalt wara änkte j äwerdhelika andelika thinga räkning ok til syn *(respectu spiritualium æternorum)* *Bir* 1: 400. — *förhållande, ordning.* hwart thing faar alla sina fulkompnilse äpter sinne natwro . . . tho mz thässe räkning at then som ärlikaster är som gudh siälwer, han är fulkomin aff sik siälwom . . . oc the creatwr som honum är likast oc ärlikast, hon är fulkompnast aff hans nadhom *MB* 1: 196. — *Jfr* **ars-, iordha-räkning.**

räkningskaper, *m. räkenskap, redogörelse.* vi skulum göra räkningsskap for gudhi . . . af allo waro liwärne *KL* 261. *ib* 318.

räkt, *f.* *Jfr* **afräkt.**

räkta, *adj.* [*Mnt.* recht] *rätt, legitim, i lagligt äktenskap född.* witha han *(lärgossen)* wara äktha ok räktha *SO* 49. *ib* 61. äktha ok räktha födher *ib* 15 *(ordet kan här fattas ss adv.).* *Jfr* **rätta,** *adj.*

rämen, *se* **ramber.**

rämia, *v.* [*Isl.* remja] *brumma.* tager til ath rämya och rythaa i tarmomen ynnantil *LB* 7: 74.

räna (rana: -es *Su* 453. **ranä** *L.* **rena: renta** *Ber* 63. **-ir, -te, -ter.** *pres.* **-ar** *Su* 101**),** *v.* [*Isl.* ræna] *L.* **1)** *röfva, med våld borttaga. med sakens (det bortröfvade föremålets) ack.* en röfuare ränte ens manz goz *Bil* 697. *Bir* 3: 46. han haffwer henne ränt mz wald *Al* 8027. — *med personens dat. och sakens ack.* þu hauar . . . ränt hanom riko ok vald *Bu* 13. — *med sakens (det bortröfvade föremålets) ack. och personens beteckning föregången af prep.* af. han haffwer . . . alt thz wi attom aff os ränt *Al* 1368. mina husfrv haffwer han aff mik ränt *ib* 7883. *ib* 1650, 6618. *Lg* 37. at thz vardher ey aff os ränt *Iv* 4270. — *med personens beteckning föregången af prep.* af *(med underförstådd sakbeteckning).* han thörffte ther aff ängom räna *Al* 5265. riuer han ok räne af spakmände ok almogha, ther han må sik widh födha *KS* 73 (179, 80). **2)** *råna, röfva, beröfva, plundra. med personens ack.* som sina syster vilde räna *Iv* 4782. *Bir* 3: 46. *Su* 125. — *med personens (det beröfvade föremålets) ack. och sakens gen.* ränte han sins ämbitis ok prouento *Bu* 29. räner hauet sins mäghins *ib* 505. räntar sins goz *ib* 173. — *med personens och sakens ack.* gudh ränte thik thänktan hedher *MB* 1: 416 (thik *är dock här möjl. att fatta ss dat., i hvilken händelse stället hör under* 1). — *med personens (det beröfvade föremålets) ack. och sakens beteckning föregången af prep.* af *el. (ngn gång)* fran. hoghin . . . ränir iak af böninna frukt *Ber* 223. räntin j mik aff minom hedhir ok mino jugiälde *Bir* 3: 15. *ib* 1: 264. *MP* 1: 205. *Su* 41, 407. wart iak . . . swa som ränt aff allom licamans krafftom *Lg* 816. räntis siälin af ögnanna liwse *Bir* 1: 240. the skulu ränas aff allom the thingom som the älskadhe *ib* 2: 118. *ib* 232, 3: 142, 199, 254, 288, 312, 357, 435. *MP* 1: 64, 2: 212. *Ber* 63, 218. *Su* 352, 453. *MB* 2: 322. thäs samma rörilsens owerwaldh ränar mik fran mik siälffwom *Su* 101. — **räna bort,** *bortröfva, röfva. med personens dat. och sakens ack.* som idher räna äwinnelikt liiff ä bort i fra *Al* 6878. *Jfr* **bort räna.** — *Jfr* **af-, fran-, undan-räna.**

ränare, *m.* *röfvare, våldsverkare, skändare.* the som ränara *(violatores)* waro j theris besmittilsom *MB* 2: 160.

ränder, *p. adj.* *Jfr* **bla-, gul-ränder.**

ränilse, *n. pl.* *Jfr* **bortränilse.**

ränna (-de, -der), *v.* [*Isl.* renna] *L.* **1)** *låta (häst) löpa, rida. med dat.* han rende catum heste *Bil* 375. ridha ok ränna hästom *KS* 53 (136, 57). — *med ack.* han rände sit örss ifuir ena bro *Bil* 256. the haffdo thera örss swa ränt *RK* 1: 2199. *Iv* 2753. **2)** *ränna, drifva, stöta.* tag en varm folka lort . . . oc ren j halsen *LB* 7: 259. **3)** *ränna, uppränna, varpa.* swa skal wäwin wara rändh at thän godhe thradhrin är i wänd *GO* 1015. **4)** *hälla, gjuta.* lot swa eter ther i *(i flaskan)* ränna *Al* 9961.

ränna (renna. -ir, -de), *v.* [*Mnt.* rennen] *ränna, löpa, skynda, särsk. skynda till häst, rida, spränga å stad.* rändo äfte them a wlwallom *KL* 297. slo mz spurum hästen . . . ok rände som mäst han matte *Bu* 156. rändu ok (foro) epter hanum *Bil* 328. han rände fast *Iv* 444. til mit örs var iak ey seen iak sprang a bak ok rände aff stadh *ib* 448. *ib* 742, 750, 3342. *Fr* 549, 1559, 2790. *Al* 789, 790, 2342, 2345, 2361, 2367, 2865. *Va* 24. *RK* 2: 3712, 5727. han lopp så fast som iag mz hästhen rände *ib* 3: *(sista forts.)* 4847. at jnge ridhande skwlw ränna wth fran härenom til ath taka rooff *PM* 39. renna äffther rooff *ib.* lot badhe ridha ok ränna *Al* 2359. *MD (S)* 256. *RK* 3: 453. mädhen the saa ränne then ysen stoor *ib* 455. the ränna oss än i herbergit hem *ib* 1: 2257. — *vid anfall i strid el. envig.* the rände mz stakar wthan järn *RK* 3: 77. rännir hanum swa rasklika a *Iv* 3361. rasklika moot the riddara rände *ib* 3346. rende falantin them j mot *Va* 31. rendo at them swa skiwtelika *Fl* 27. *Iv* 3123. *MD* 192. han rände strax till them *Di* 67. *ib* 70, 145. tha rende en thera til diwret mz sin glauio *Va* 24. — *vid tornerspel.* rännir honum rasklika ij geen *Fr* 1814. mot herra orik rände *ib* 1691. *ib* 1667, 1864. ränna diost *Al* 3865. — *springa, framrusa. om hästar.* moth rännanda hästom *PM* 5. — **ränna sik,** = **ränna 1.** han rännir sik op mot thz bärgh *Fr* 2793. — **ränna nidher,** *ränna ned, rida ned, trampa ned.* tha rände huar en annan nid *RK* 1: 4098. — **ränna saman,** *rida mot hvarandra, sammandrabba.* rende saman badhä swa fast *Va* 32. *Jfr* **saman ränna.** — **ränna til hopa,** = **ränna saman.** *Di* 18. — **ränna til saman,** = **ränna saman.** *Di* 18. *Jfr* **til saman ränna.** — **ränna um kul,** *rida om kull, genom ridt stöta omkull.* rido ouer skogen oc rände om kull osantrix paulun *Di* 33. — **ränna undan,** *löpa undan, skynda undan.* alla mz honum rände wndan som moln sky *RK* 3: 1822. — **ränna äptir,** *skynda efter.* *Al* 5527, 7395. — *Jfr* **rinna.**

ränna, *f.* [*Mnt.* renne] *ränna.* smaa pipor äller rännor, ther watnet latha wpgynom sigh dragha *Lg* 823. *Jfr* **vatnränna.**

ränna, *f.* *Jfr* **hughränna.**

rännande, *n.* *Jfr* **anrännande.**

rännare (rennare), *m.* [*Mnt.* renner. *Jfr Isl.* rennari] *lättbeväpnad krigare, särsk. förtruppen tillhörande ryttare.* hans rennara ginstan öffuer brona ridha *RK* 2: 2489. marsken war tess ey wara for hans rennara pa brothen waro *ib* 4203. *Jfr* **skidhrännare.**

rännebaner (-baaner), *n.* [*Mnt.* rennebanner] **1)** *den af lättbeväpnade bestående förtruppens baner.* han *(kon. Karl Knutsson vid infallet i Skåne 1452)* sagde sidan hwariom som han skulle wära fforst skyrännare sa rännebaaner *RK* 2: 8591. **2)** *den afdelning af hären som samlades kring förtruppens baner, förtrupp.* sit rennebaner haden fra sik sänth *RK* 2: 8687.

rännebom (-boom), *m.* [*Mnt.* rennebôm] *slagbom.* taghar han kom vtan then renneboom *RK* 1: 1588.

rännesten, *m.* [*Mnt.* rennestên, ronstên] *rännsten.* *SJ* 109 (1441). *LB* 7: 305.

rännestövel? *m.?* *stöfvel som begagnas vid torner-*

spel? i par ræimestøwlæ *(hvarvid i not anmärkes: "kan läsas:* rænnestøwlæ"; *sannolikt den rätta läsarten) SD* 4: 711 (1340?).

rännevand, *n.?* [*Jfr Mht.* rennegewant] *drägt som bäres vid tornerspel och lekar?* lekarom gik ther wel i hand thera tekkia ok thera ränne wand war brwnt ok halfft baldakin ok wel fodrat mz ykorna skin *RK* 1: 2195.

ränning, *f. L. Jfr* **an-, hugh-ränning.**

ränta, *f.* [*Fnor.* renta. *Mnt.* rente. *Franska* rente] *L. inkomst, uppbörd.* han fik honom yffrid godz ok ränto *RK* 1: 220. sidhan skal engaledhis giffuas clostreno . . . gooz ällir ränto *(redditus; motsv. ställe VKR* 75 yngiäld*) Bir* 4: 31. lata systrana wndirsta clostersins oc räntonna *(redditwum)* stadga *ib* 61. *VKR* 32, 40. the räntor som tilhöra konungxlicom fatabur *Bir* 3: 430. aff kronuna rentha *RK* 2: 132. al then swerigis rikis rentha *ib* 7743. aff landzsens skat oc ränto *(redditibus) MB* 2: 290. *ib* 285, 307. all skatt oc räntha aff almoghen opbära *RK* 3: *(sista forts.)* 5210. *Di* 104. aff skipsens ränthо oc wthgiffth *PM* xvi. wil iak idher gifwa til ränta then skat ther darius lot hänta aff minom fadher arlika til twll *Al* 987. i thörffwin ey annath aff gudhi wänta fore tholik löön oc liffwerne til ränte *(till vedergällning?)* vtan pino ewerdhelik *ib* 7280. ffore in mz sik swa manga päninga ränttо *(redditus) Bir* 4: 31. tämplet . . . säthia til päninga räntho *(in pecuniæ quæstum) MB* 2: 312. — *inkomst af ett andligt ämbete, prebende.* wart tha lidhog en prebändha ällar räntha *Lg* 664. — *ränta.* iak hafwir borghat enom man hundradha mark oc han skal hwart aar gifwa mik tio mark til ränto *ST* 488. — *Jfr* **biskops-, härads-ränta.**

ränta (-ar, -adher), *v.* [*Mnt.* renten] *afkasta, gifva ss afkastning.* lothe sith gotz sik tho ränta sölff ok gul *RK* 1: 284. al then skat swerige hade förra rentat *ib* 2: 7314. balsamum oc mirram ther hänta som the landin plägha ränta *Al* 10524. som ränta arligha aars 1/2 marc wekt *SD* 1: 444. een gardh som ränther tolff öra wikt *ib.* affgiällit aff gozeno swa mykit thet rä[n]tta kan *ib NS* 1: 333 (1404). hwat oc huru mykit hwart eet gooz aarlicha skyllar oc räntar *VKR* 31.

räpsa, räpsing, räpst, *se* **räfsa, räfsing, räfst.**

räpta, *v. rapa.* the göra räpta oc wth drifwa onth wädhir aff magha *LB* 3: 139. *Jfr* **rapa, rykta.**

rät, *adv., se* **rätter,** *adj.*

rätbok (rethbook), *f. lagbok. SO* 101.

rätfangin (rät fangin: -it *Bil* 804**),** *p. adj. L. rättfången, rätteligen förvärfvad.* rätfångit godz *KS* 3 (6, 4). *SD NS* 1: 575 (1406). *Bil* 804. *Bir* 2: 163. *ST* 483, 484, 487. *Jfr* **orätfangin.**

rätfärdhelika (-ligha *MB* 2: 98. **-liga** *ib*; *SO* 105. **-lige** *ib***),** *adv.* [*Mnt.* rechtverdichliken] **1)** *redligt, ärligt.* vin thith godz rätfärdhelika *ST* 50. han giordhe alt thzta skrömtelika oc ekke rätfärdelika *Lg* 3: 440. *ib* 441. **2)** *rätt, rätteligen, tillbörligt.* styrdhe rätfärdhelika badhe sik siälwa ok sin barn *Lg* 3: 502. rantzake om ther skälige är mz farit äller retferdelige skorit som tilbör *SO* 105. gör han thz icke alt retferdeliga jnnan forscriffne tijdh *ib.* **3)** *med rätta.* om swa är at j rätfärdeliga *(recte)* oc vtan syndh haffwen stadfäst abymelech konungh offwir idher *MB* 2: 98. — *Jfr* **orätfärdhelika.**

rätfärdhogher (rätfärdugher: -ugha *KS* 40 (104, 43). **rätfärduger: -uga** *MD (S)* 240. **rättfärdigh** *(f.) TS* 27. **retferdig: -ige** *SO* 159. *n.* **rätferdokt** *KS* 39 (102, 42). **retfferdiigt** *BS* 36**),** *adj.* [*Fnor.* réttferðugr. *Mnt.* rechtverdich] *L.* **1)** *redlig, rättrådig, rättskaffens, rättfärdig.* engin man wänte han godhan ok rätfärdoghan wara *Bil* 807. tholke thanka . . . göra människiona . . . rätfärdogha *(induere . . . puritatem) Bo* 15. viliande synas rätuis oc rätfärdhoghir *Bir* 3: 441. at the hauin rätfärdugha ok dyghdelika syslomän *KS* 40 (104, 43). *SO* 159. halda thz alt för rätferdokt ok dyghdelikt the sea ok höra i tera ordom ok åthäuom *KS* 39 (102, 42). godh åthäue almoghans är faghr ok rätfärdogh skipilse i sidhom thera *ib* 50 (127, 51). hwar som aktin är rätfärdogh ther är gärningin rät *Bo* 109. *ST* 38. *Lg* 3: 440. **2)** *rätt beskaffad, riktig, behörig.* finna någor gärning eller bygning som ey är rättfärdigh *TS* 27. *BS* 36. wtan han . . . haffwer . . . i rätfärduga strid sik wel regerat *MD (S)* 240. — *Jfr* **orätfärdhogher.**

rätfärdhoghet (retferdoghet. retferdughet. rätfärdhugheet), *f.* [*Mnt.* rechtverdicheit] *rätt, rättvisa, redlighet, rättfärdighet.* rätfärdhugheet hon är bäzst *Al* 2725. retferdoghet widh engen spara *MD (S)* 258. ena skraa ok rethtelsaa bok, innehollandes och wthtryckiandes om theres embethes retferdughet och redeligheth *BS* 34.

rätganger (-gonger), *m.* [*Mnt.* rechtgank] **1)** *rättegång.* vden all rätgong äntighe mädh kirkärätt äller wärildzrät *SD NS* 1: 636 (1407, *daniserande*). **2)** *rättslig uppgörelse.* til then tidh . . . konwngh magnus . . . hans eptherkomandom och arffwom aff oss . . . för the saker en räth gangh giordher är häller en wänlik sämia *(propter ea integraliter fuerit satisfactum secundum iusticiam vel amorem) SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* j minne eller retgang *HSH* 18: 78 (1497). — *Jfr* **rättarganger.** — **rätgangs bref (rätthegangs breff),** *n. bref rörande rättslig uppgörelse.* epter thet friidz breff oc rätthegangsbreff som rikens radh loth för them kynnoga *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*).

räthet (rätheet. räätheet *SD NS* 2: 30 (1408)**),** *f.* **1)** *rättfärdighet, stränghet.* döma thik siäluan äptir rätuisona räthet *(justitiæ rectitudinem) Bir* 2: 87. **2)** *rättighet, lagligt anspråk.* tileghnar jak thet (ɔ: gozeth) ok allda the ägho ok rätheeth jak ther til hafuer thy for:da wara frw cappelle *SD NS* 2: 53 (1408). *ib* 30 (1408). — *rättighet, det som ngn har rätt att fordra, äfven laglig prestation (åt ngn).* at . . . war kere nadhoghe herra oc frw oc konungsdömet hafua oc nywta alla saköra oc rätheet oc all stykke i . . . wadzstena som the hafua oc nywta i andra köpstedher i landet *BSH* 2: 116 (1400). en gardh . . . meth allo räthet och til laghom *SD NS* 1: 161 (1402). affradhit och al rätheet ther aff *(af godset)* gaar *ib* 300 (1403). dömdes thenne förne hwar tere sak til iij m. for slotzins rethet som är kalksten tigel wid naffuer stocker bräder och halm the icke förde fram i tiid och tima *BtFH* 1: 164 (1508). *ib* 158 (1507),

166 (1508). 3) *rätträdighet, rättfärdighet.* *LfK* 79. — *Jfr* **oräthet.**

rätkomin (rätkumin), *p. adj. L.*

rätkänna, *v. L.*

rätleþis, *adv. L.*

rätleker, *m. rätthet, rätt förhållande.* är thz sant ther scripten sigher, at gudh skapadhe mannin rättan oc swa som sanctus augustinus sigher thenne rätleker är then, at likamin lydher siälinne *MB* 1: 114.

rätlika (rättleca *Bu* 500. **rätslika** *MP* 1: 54. **rätzligha** *RK* 3: 3894. **rättelika** *KS* 25 (61, 27); *Bir* 1: 59, 386, 4: 87; *ST* 242; **-likare** *Bir* 1: 394. **rättelica** *Bil* 797; *Bo* 52, 60, 99, 150; *Bir* 2: 202, 287, 3: 124. **rethelika** *VAH* 24: 318 (1414). **rättolika** *Lg* 3: 42. **rätteliga** *L.* **retteligha** *RK* 1: 85. **rättelik** *Al* 2831. **rätelik** *Fl* 1604), *adv.* [*Isl.* réttliga, réttiliga. *Jfr Mnt.* rechtliken] *L.* 1) *rakt.* en mwr wpgangandis fran östra gafflenom oc rättelika *(directe)* intil kirkio wäggina *Bir* 4: 87. 2) *rätt, riktigt, tillbörligt.* som han *(ordensregeln)* vilia rättelica halda *Bil* 797. rätlika wägha *KL* 44. at han war ey rätlika döptir *ib* 57. taladhe rätlika *(säges om en som varit stammande) ib.* thz som rätlika görs *MB* 1: 466. huru thz rättelica skipas *Bo* 60. *ib* 52, 99. *MP* 1: 54. *Bir* 1: 386, 2: 202, 3: 328. liuer tu rättelika *KS* 25 (61, 27). 3) *rätteligen, lagligen, rättmätigt.* hwat þässe rätlikä gyora þät skal staþukt vara *SD* 5: 638 (1347). som vi hawum rätlicä baþe med köp oc skipte fanget *ib* 562 (1346). *VAH* 24: 318 (1414). the wordo retteligha samman giffwin *RK* 1: 85. aff rättelica *(juste)* affladho gooze *Bir* 3: 124. som thit ärande rättelika rättir *ST* 242. *Fl* 1604. 4) *rätteligen, med rätta, med skäl.* rättleca fikt þu sant namn dagnus *Bu* 500. halla quart told oc skat. som värlzlike herra hawa rättelica oc skällica skipat *Bo* 150. *MB* 1: 119. *Bir* 1: 59, 394. *Lg* 3: 42. 5) *i själfva verket, verkligen.* synas the ey j the äro som the äru rättelica *(veraciter) Bir* 2: 287. 6) *just.* thz *(ryktet)* kom och saa brath rätzligha om iula nath *RK* 3: 3894. 7) *rätt, ganska. förstärkande vid adj.* thu äst en man rättelik starker *Al* 2831. — *Jfr* **läm-, o-rätlika.**

rätliker, *adj. L.*

rätlös (rethlöss), *adj.* [*Isl.* réttlauss] 1) *orätt, olaglig.* mädh rätlöso, *orättmätigt, olagligt.* han tok mz rätlöso *(Bu* vrätto 418*)* thry hus af sancti laurencii kirkio *Bil* 1009 *(kan föras till* **rätlösa,** *f.).* 2) *rättslös, som ej får rätt, som ej fått rättvisa skipad.* inghen giik mig oc rethlöss i fraå *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 278.

rätlösa (-losa), *f. L.*

rätmäli, *n. L.*

rätnamis, *adv. L.*

rätning, *f. L.*

rätradhogher (-raadugher), *adj. rättrådig, som gifver rätta el. ärliga råd.* falske som konungen egh rätraadughe ära *MD (S)* 201. — *rättsinnad, trogen.* thee han wiste sweriges rike oc wor kere herre höffwidzman retradoge waaro *BSH* 5: 176 (1507). hwro rätradog thee äre *ib* 168 (1507).

rätskapadher, *p. adj. på rättmätigt sätt beskärd, rättmätig.* rätskapath arff *MB* 1: 260.

rätskatting, *f. uppskattning, värdering.* at jänke then tompt millan epter retskattingh gongandis dag nest epter tingx daghen *BtFH* 1: 160 (1507).

rätskipadher, *p. adj. rätt beskaffad, tillbörlig.* rätskipadher kärleker *Ber* 14.

rätskriptadher (rät skrifftadher *Bir* 4: 169), *p. adj. rätt skriftad, som gjort rätt skriftermål.* huar som läs thässa bön rätscriptadhir *Bir* 4: 168. *ib* 169. *KL* 6.

rätskyldelika, *adv.* [*Jfr Mnt.* rechtschuldich, *adj.*] *efter förtjenst, med rätta.* wardha the rätskyldelika försmaddhe *Su* 152.

rätsorin (-sworen), *p. adj. edsvuren, som svurit tro.* han war konung karls rätsworen man *RK* 2: 8127.

rätstyra, *v. styra till det rätta, föra på rätt väg.* engin kan rättas äller rätstyras aff sik wtan han styris aff gudhi *Ber* 5.

rätsyn (rääts yyn), *f.* [*Jfr Isl.* réttsýni] *rak riktning, rät linie.* ab occidente terminus esse debet iuxta litus amputis vbi flectitur et curuatur quod dicitur aabugh, et inde transitu directo respectuque qui wlgariter dicitur ræætsyyn in magnam rupem *SD* 4: 590 (1338).

rätsynis (retsynis), *adv.* [*Isl.* réttsýnis] *rakt, i rät linie.* inde retsynis in signum medij spatij . . . de flotmosa retsynis in hagbardaclef ad aquilonem. inde retsynis in bergsioar ós. inde retsynis in øsioar ós *SD* 1: 298 (1222-30). *Jfr* **synrät.**

rätsölis (rätsöles. rätsylis), *adv. L.*

rätta (räta *Al* 1264; *Lg* 3: 250. **rätha: -as** *SO* 24. **räthä** *Lg* 533. *pres.* **-ir. -ar** *MB* 1: 467; *KS* 27 (67, 29). *impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter. -adher: -adha** *Bir* 3: 397; **-at** *SO* 47. *imperat.* **rät** *MP* 1: 6, 272; *Ber* 5, 13), *v.* [*Isl.* rétta] *L.* 1) *utsträcka.* rätte . . . hals for swärdhe *Bil* 127. fingrin rättos *Lg* 3: 232. 2) *uppresa.* rätta korsit *Bo* 199. — *uppföra?* up resa ok rätta *(återställa?)* sancti laurencii kirkio. som longobardi brändo *Bu* 417. 3) *framsätta (mat).* innan them rättom som fram komo, tha rättis ä iämfult fore beniamin som fore andra twa *MB* 1: 246. 4) *rikta, leda, styra.* thön (o: dyghd) ther rättar ok styrer allom hans åthäuom til thz got ok dyghdelikt är *KS* 27 (67, 29). engin kan rättas äller rätstyras aff sik wtan han styris aff gudhi *Ber* 5. 5) *rätta, ändra (till det bättre), bättra.* fik han sinum mästara bokena at pröfua ok rätta *Bil* 247. *ib* 680. thessin bokin oc reghlan är sumum stadhom scrapadh oc rät oc atirscrifuadh *VKR* 55. rät thin wägh *Ber* 5. rätte sith lifwirne *VKR* xix. *ST* 52, 69. *Ber* 13. rättande . . . sik siälua *Bir* 3: 397. ville ey rätta sina villo *ib* 434. bidhiande hona . . . rätta sit samwit *KL* 21. at . . . hans vili *(näml.* maghe*)* rättas *Bir* 3: 50. *ib* 2: 180. the thing som ouislika varo giordh magho vmskiptas oc rättas *ib* 137. vm nakot är wrankt tha rättis thz rasklika *ib* 1: 283. vtan han rätte then räddoghan *ib* 40. vtan syndin rättis *ib* 294. han skal böria aff sik siäluom rättande sin eghin brot ok ther äptir rätta oc mana sina vndirdana *ib* 3: 397. — *rätta, föra på rätt väg, visa till rätta.* rätta thz vilt hafwir farit *Bil* 852. rätta them . . . som ville fara *Bir* 1: 320. syndogha män rättos oc bätradhos *ib* 2: 69. äruodhe at han haui sina riddara oc thiänara vilioghа oc

rättadha aff syndom *ib* 3: 397. — *tillrättavisa, med ord bestraffa.* at the rättin sit sokna folk for oppinbara synde *Bir* 3: 261. til at räthä ok samsätä aboten ok conuentet *Lg* 3: 533. — *rätta, göra anmärkning mot.* . rätte biscopin han i thy at han foor ower hwat waadha han hafdhe aff siw orma vngom *Lg* 3: 211. **6)** *godtgöra, gifva upprättelse för.* hua sum androm gör skadha ok orät, tå rätte thz medh fulla hand *(gifve full upprättelse derför)* *KS* 26 (65, 28). thz *(sabbatsbrottet)* rätta *ST* 140. **7)** *skaffa upprättelse el. hämd (för). med dat. (betecknande den hvilken man skaffar upprättelse) och prep.* ivir *(för att beteckna det för hvars skull man skaffar upprättelse el. hämnas).* jac wil idher ther wel offuerretta *(för* offuer retta*)* *RK* 2: 5599. **8)** *styra el. ställa till rätta, häjda, tygla.* thz wille här sten rättha *RK* 3: 2844. tha wi styrom oc rättom oskälika giri *MB* 1: 473. **9)** *döma. abs.* mannen som lantzins eller stadzins domare är, han rättar a gudz weyna *MB* 1: 467. *Lg* 3: 197. — *med prep.* ivir. ij rättin förat ouer mik *Fr* 652. *ib* 656. ther ofuer rätta *RK* 2: 8499. *ib* 8504. skal ther ower rättäs mz en strengen rät *Va* 7. — *med prep.* um. þär vm dömä ok rättä *SD* 5: 606 (1346). — *med ack.* j hafwin domara ther idhir skulu rätta ok döma *Bir* 1: 191. **10)** *afdöma, afgöra.* her är engin som thit ärande rättelika rättir *ST* 242. hwars manz käromal oc ärande wilde iak rätwislika rätta oc ända *ib.* all käromaal . . . döma oc rätta *ib* 436. tha skulu al ärändhe räthas som noghot a rörir *SO* 24. **11)** *låta rätten gå (öfver), straffa. med prep.* ivir. rätta owir thom *(super istos justitiam facere)* *Bir* 3: 261. rätta oc näfsa owir tholka härdzskofulla män *ib* 343. rätta owir them ällir plagha *ib.* näfser ey älla rättir owir them som äru sake ok brutlike *ib* 353. *KS* 9 (22, 10). *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 5: 378 (1344, *nyare afskr.*), 639 (1347). *Fr* 704. *RK* 2: 791, 4124. *ST* 473. rätta . . . ivi brut manna *KS* 9 (21, 9). ther owir rätta oc hämpnas *MB* 2: 302. — *med ack.* som han skulle mz rät pina oc rätta oc näfsa *Bir* 3: 46. *VKR* 28. *RK* 1: *(LRK)* s. 217. han wylde rätta thz som ooräth war giorth *ib* 3: 399. — *koordineradt med ett följande verb som förenas med dat.* att rättä oc näfsä þolkom ondom gierningom *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *med ack. samt prep.* ivir. retta ower hand ok hals höga ok lagha *MD (S)* 228. **12)** *afrätta.* rättas oc affliffwas *Lg* 3: 693. — **rätta sik, 1)** *rätta sig, ändra sig, bättra sig, göra bättring.* rätta ok bätra sik af syndomen *Bo* 142. rättande sik af syndomen *ib* 143. rätto the sik äkke *ib* 149. *KL* 80. *MP* 1: 6. *Bir* 1: 54, 2: 114, 3: 341. *LfK* 158. *Al* 1856. vtan han sijk ther vthij rätther *RK* 3: 2868. vm thw rätte thik äptir hans vilia *(te ad suum nutum corrigeres; möjl. att föra till 2)* *Bo* 193. **2)** *rätta sig, lämpa sig, ställa sig.* at the haffua skriffter ok skraar sigh epter at retta *SO* 47. at . . . wij . . . os aff aldher haffua haldhit ok rettat epter godha gambla sidhwenio *ib.* — **rätta a,** *framsätta (mat), servera.* hwat godho krase här rättis aa *Bo (Cod. B)* 343. *Jfr* **rätta pa, rätta up a.** — **rätta in,** = **rätta a.** tha rättes in egh fore abotan *AS* 59. — **rätta pa,** = **rätta a.** lot fulwäl pa fore sik räta *Al* 1264. — **rätta up, 1)** *uppresa.* rättos vp twe stigha *Bo* 209. the rätto vp hona *(modren)* *ib* 213. *ib* 245. bälder wara wäxin nidher til iordhinna än rätter op *(resande sig i höjden)* som trä *MB* 1: 81. rät vpp thit hierta j höght *MP* 1: 272. **2)** *rikta, vända.* hans hugher war swa rätter op til gudz *MB* 1: 92. **3)** *uppmuntra, styrka.* rätte hona op nakath liit *Al* 412. **4)** *upphjälpa, afhjälpa.* min fatighdoom skal thz *(guldet)* rätta op *Al* 1312. **5)** *upprätta, godtgöra, ersätta.* iak . . . wil rättä idher opp allan then skadha iach haffuer idher giort *Va* 23. — **rätta sik up,** *uppresa sig, resa sig.* *Al* 10075. *MD* 191. *Lg* 3: 20. bödh hon quinnonne räta vp sik *ib* 250. — *Jfr* **up rätta.** — **rätta up a,** = **rätta a.** han rätte oppa for the konungana *Bil* 916. *Bo* 60. *Lg* 3: 12. — *Jfr* **be-, for-, ut-rätta,** *äfvensom* **orättadher.**

rätta, *adj.* = **räkta.** at han är ächta och rätta *TS* 27.

rättare (rätare *Fr* 3127. **rätari** *L.*), *m.* [*Isl.* réttari] *L.* **1)** *person som har sig ålagdt att anvisa resande härberge samt skaffa dem mat och hästfoder.* wi . . . staddum, at tawerne skulu skipäs aa allmannä wäghum, rättärä i storbyum ther eigh gitä tawerne wärit, wäghfarände mannum at sälliä matt ok hästä foodher, huus laanä them sum bedhäs *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *GS* 28 (1375, *orig.*), 59 (1474). **2)** *styresman, föreståndare, tillsyningsman.* världin kan ey sta vtan rättara *(rectoribus)* *Bir* 2: 176. hulkin som stadzsins rättare *(rector)* är tholke äru ok the som byggia i honom *MP* 2: 216. konungin är ey krononna herra vtan rättare *(rector)* *Bir* 3: 400. kirkionna rättara *ib* 255. dötter hwilka jak är styrare oc rättare *(institutor et rector)* *ib* 4: 103. twa gode men aaff raadet som om aareth sitia ffor rättare ffoither *(för* älla ffoither?) *BS* 36. wara höffdhinge oc rättare ower hebreisko män *MB* 1: 280 *(möjl. att föra till 5).* **3)** *uppsyningsman, gårdsfogde, rättare.* aff idhrom swen oc rettere *HSH* 10: 3 (1490). **4)** *vårdare, skipare?* huad laghen *(för* lagha *el.* laghanna?) rättare androm faar han tole ath thz honnom öuör gaar *MD (S)* 233. **5)** *domare, lagskipare.* ängin är domare oc rättare vm the retilse oc misthykkio mik äru giordha vtan iak siälwir *Bir* 4: 303. keysar conradh war hardher rättare *Bil* 771. han var een rätare ful godh *Fr* 3127. then höxte rättaren vnbyudhir idhir at j skolin snarlika koma til rätta *ST* 352. *MD (S)* 235. han wardher ydher domare ok rättare *HSH* 18: 32 (1495). *ib* 31. — *domare, fogde, ståthållare.* war ther foghote oc rättare a keysarins wegna *ST* 125. loth rättaren . . . göra eeth rädhelikit hyul *ib.* the badho rättaren at han ey skulde lata hona aflifwa oppenbarlika *ib* 278. *ib* 23, 113, 126, 263, 279, 280, 470, 471, 473. — **rättara balker,** *m. L.* — **rättara þing,** *n.* [*Fdan.* rættæræ thing] *L. ting som för utöfvande af konungens domsrätt hölls af konungen el. hans ombud. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid* 2: 90 *f.; Ödberg, Om den svenske konungens domsrätt* 2: 16 *f.*, 42, 51, 57, 63; *Karlsson, Den svenske konungens domsrätt* 1: 47, 52, 73; *Lehmann, Der Königsfriede* 89 *f.* þän timä konunger wil syäluer sin rättäräthing haldä . . . äller þe som konungens dom hawa *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). agher . . . konunger allom mannom med sino

breue kunnighä, när han vill þön samu fornäfnd rättärätthing hawas *ib.* moot siälfwm konunge. tha han komber äller oc the som konungx dom hawa tha han wil siin rätta ting *(för* rättara ting*)* halda *PfN* 136. þa biscupin . . . ok nicles ericson rättärä þing hiollo *FH* 8: 6 (1353). tha jäppe dyäkn foghote ij abo a bo joanssons väghnär hiolt rättare thing mädher thöm aff the förscrefne sokn *ib* 8 (1377). *ib* 10 (1382). a mins herra konungxsins rättarathingom *SD NS* 1: 38 (1401). en gardh . . . som mik vardh aff dömdir vppa rettara thingum *ib* 247 (1403). *ib* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). recognosco, me a . . . domino magno . . . regi [ɔ: rege] suecie noruegie et scanie . . . terras suas, videlicet blekingiam et listriam, cum omnibus et singulis redditibus eorum . . . ac iuribus regalibus, exceptis duntaxat placitis iusticiarijs, dictis rettarathing domini mei regis, quociens per ipsum vel contra [ɔ: secundum] mandata sua exercentur . . . recepisse *SD* 5: 232 (1343? *gammal afskr.*).

rätta thing, *se* **rättara þing.**

rättelika, *se* **rätlika.**

rätter (rätar *Bu* 50. **räther: -e** *SO* 16. **rääther: rääth** *RK* 2: 495. *gen.* **-ar (-a)** *i förbindelsen* til rätta, *ett uttryck som dock, åtminstone delvis, torde bero på inflytelse från Mnt.* to rechte; *i uttrycken* for rätta, i rätta *torde man kunna söka dels efterbildning efter* til rätta, *dels inflytelse omedelbart från Mnt.; pl.* **-ir. -ar: rettar** *Di* 192; **rätta** *ib* 97**),** *m.* [*Isl.* réttr] *L.* **1)** *rätt, rättvisa, det som är rätt el. rättvist.* thz är engin rättir. at pina them gudhum göra gen *Bil* 328. thetta är rättir ok rätuisa *Bir* 1: 14. *ib* 49, 8: 101. vm thässe siälin skal älla tilbör jnga j himirike a rätz vägna *ib* 105. at bitala thet thöm a rätz vägna bör göra klostreno *SD NS* 1: 415 (1405). *ib* 430 (1405). alle wilia rådha . . . ok engin ret thola *KS* 8 (19, 9). mot rät ok sannind *ib* 69 (169, 75). han storkte gerna skäll ok räth *RK* 1: 69. nadh är mykit bätre än räth *ib* 2: 4819. for . . . räþzins *(för* rätzins*)* framgangilse *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). han frälste os af hanom mz rät *Bu* 207. owir han skulde iak mz rät *(de jure)* wara konungir *Bir* 1: 4. *ib* 8: 46, 105. alt thz hon mz rättin a *Iv* 5238. ath thetta gudhzt litat *(för* -et*)* äller alt saman aff gingha *(för* -e*)* meth laghom *(för* -a*)* domomp äller räth *SD NS* 1: 96 (1402). giordhe hänna hiärta blit mz rättenum *Bil* 375. beddis rät ifuir draparana *ib* 374 *(kan föras till* 5 *el.* 6*)*. ij görin mik rät ouer iyrikä *Fr* 676. ther wilia . . . alle rådha ok engin rätt göra utan ivir armt folk *KS* 9 (20, 9). hänne . . . rät göra *Bil* 374. *Iv* 5227, 5250. rät at göra *ib* 5252. at näfnden hawer þem egh rätt gyort *SD* 5: 605 (1346). jösse erixsson hielper jo til rätta *RK* 2: 771. *ib* 781. sätia landen till retta *(dæma lög; skipa rätt i landen)* *Di* 174. at þe sätin almoghän til rättä *(tvinga till ordning)* *SD* 5: 638 (1347). säthia tik noghwt bäther til rettha *(något bättre få bugt med dig)* *Lg* 3: 122. magh verchmestarän i embeteno thet alldelis till rettha *(i laga ordning)* hindra *SO* 31. *ib* 32, 159, 160, 161. ä hwar thz wil pröwa til rätta *(rätteligen)* *MD* 81. — *rättsgrund, rättmätigt el. lagligt skäl.* engin sculd the til them finna och medh engin reth öffuervinna *RK* 2: 4827. thet her abram älla hans arfuom thetta . . . goz af ginge meth nogrom rät *SD NS* 1: 104 (1402). *ib* 20 (1401) *o. s. v.* siäl . . . hulka diäfwllin atte mz nyo rättom *(novem juribus)* *Bir* 3: 85. *ib* 91, 185. — *rätt, erkännande af det berättigade i ngns påstående el. yttrande.* swaradhe han them swa släth at alle gaffuo honom räth *RK* 2: 4815. — *skyldighet, det som tillkommer el. höfves (ngn).* mz tukt som honom til retta baar *(tillkom hans skyldighet, tillkom honom ss skyldighet, höfdes honom)* *RK* 1: 1885. the giordo thz them til retta baar *ib* 2163. *ib* 2203, 3: 276. thz mik til rätta bör göra *ST* 126. thz bör thik ey til rätta thola *Bil* 774. tha timade thz til rätta baar *(det som var tillbörligt)* *RK* 1: 3451. — *rätt, skyldighet, utbetalning hvartill ngn är pligtig, prestation som det åligger ngn att utgöra.* gjör bynum ängin rät *SR* 11. före än han hauär hanum rät giort *ib* 22. ath huar gör androm reth *SO* 149. akyärendenom rät györä *(d. v. s. betala sin skuld)* *SD* 5: 480. (1345, *nyare afskr.*). at han äller þe . . . ängum manni i väräldinni swari. äller rät gyori af þessom varom jngiäldum vtan varom exequtoribus *ib* 567 (1346). vil egh þem giora swa rät som nu är sakt *ib.* göra krononne rät oc skat ther aff *ib NS* 2: 178 (1409). göra konungenom reth aff *VAH* 24: 318 (1414). skal han göra frokosth ok allan annan räth *SO* 18. *ib* 19. göre han allan reth mz kompanis bröder kost ok harniska peninga all[al]edes som tilbör *ib* 87. göra reth fore sick *ib* 103, 113. *ib* 114, 115, 146. — *rättvisa, rättvis sak, oskuld.* iach wil ga j en kamp mz tik pa hennes räth, at hon är orsaka for then gerning som thu legger henne til *Va* 36. **2)** *rätt, rättighet (till det som tillkommer ngn el. som ngn har rätt att fordra).* at nokor miste orätlika . . . sin rät han å medh rätto haua *KS* 69 (169, 75). sagdo sik hawa räth til husin *SD NS* 2: 174 (1409). hafwir min herra twäskona rät til himerikis *Bil* 786. *Bir* 8: 66, 401. the haua alle rät ti' thin at tala *ib* 2: 267. vi hauom rät j thässe siälinne *ib* 8: 85. finna nakan sin rät mz hänne *ib* 393. döm mik rät owir thässa siälina *(adjudica . . . mihi istam animam)* *ib* 261. ther the haffde fullan räth vppa *RK* 2: 499. allan thän rät wärlz herra hafwa ther oppa sat ma thik enkte hielpa *ST* 486. at pröua huat rät þöm bare tel hans sial *Bu* 420. bär *(näml.* hanom*)* äldre rätar tel at agha daghen *ib* 50. thik bar rätter til at ärwa mästa äro oc wald *MB* 1: 260. *ib* 97. at halda þät hanom bär tel äldre ret *(det som tillkommer hans äldre rätt, tillkommer honom på grund af äldre rätt; Cod. C har* til bör äldre rätter 939; *med denna läsart blir tolkningen: det hvartill äldre rätt tillkommer honom)* *Bu* 50. hwath som them bar til rätta *(tillkom deras rätt, tillkom dem ss rättighet)* aff offreno *MB* 1: 267. görom wi then sama hedher for gudz liknilse som honum bör siälwom til rätta *ib* 332. man sagde at honom til retta baar at wara konung epter sin fader *RK* 1: 1225. swa som henne til retta borde *ib* 1241. *MB* 1: 212, 332. *KS* 31 (80, 33). *RK* 1: 174, 287, 641, 1415, 1849, 2387: engom manne brast thz han skulle ther til rettä *(ss sin rätt, med rätta)* haffwa *ib* 812. myetä vt . . . hwaryom sin rät som vt af honum är dömpt *SD* 5: 481 (1345, *nyare afskr.*). mädh . . . allom konungolikom rät *BSH* 1: 194 (1387). *ib* 195. aff sumlikom stykkom ther warom *(d. v. s. konungens)* räth til hörir som är skatter äller andra

alăghningar *SD* 4: 427 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400-*talet)*. utan malsedhande *(för* -eghande*)* răt *(de böter som målseganden är berättigad att uppbära)* af honom *ib* 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). bötin . . . biscope sin rătt *ib* 378. konungs rătter, hundares rătter ok malsăghăndens *ib* 606 (1346). stadzsins rett offorsumadh *(oberäknadt den rätt till böter, staden har att fordra) SO* 22. *ib* 25, 26, 30, 31, 61 *o. s. v.* **3)** *rätt, lag, stadga.* þe suara. han *(konungen)* þăn răten haua giuit *Bu* 490. ăfte . . . rikesens răt *SD* 5: 606 (1346). swerikis rătter *ib NS* 1: 342 (1404). römskir răttir *Bil* 565. þe almoghan ofriþa a moot kununglikan răăt varn oc þessom stafghă *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hauer þăt til răt oc lagh giwit *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). kirkionna răttir ok hănna lagh *Gr* 321. *RK* 1: 86, 2: 495. epter fornempda stadz gamble sidhwănia ok răt *SD* 4: 427 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400-*talet)*. war herra gaff . . . iwdhom sărdelis siin lagh oc gudhlikin răt *MB* 1: 447. thenna sama răth *(d. v. s. gårdsrätten)* haffuer min herra vnth sino radhe i swerike *MEG (red. A)* 57. thenne rătter scal swa lenge ok swa viit staa j köpstadhum och rothom *ib. ib (red. B)* 62. *EG* 67. hvilkin . . . dyrwes ther til brutlike . . . wăria eller vntwaldha ok vardher amot răttenom *MEG (red. A)* 57. dirfuis til then brutlika wăria . . . ălla vtuălda *(för* vntuălda*)* a mot răttom *ib (red. B)* 62. *EG* 67. waro swa skipat lagh ok răttir *Bir* 1: 375. göme han alla rătte ok lagh *ib* 3: 229. antiggia wănda wm naturu răttir ok liugha himna laghin ella naturuna gudh thol genuărdhnă *(för* -u*) Bil* 339. hvilkin eller huilka j wara jngiăldo eller răth *(d. v. s. af dem som äro underkastade denna gårdsrätt)* then som nw ăr sakt dyrwes ther til brutlike . . . wăria *MEG (red. A)* 57. — *rättsområde.* som bo nordhan kumboaa i swenske rătten *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*). *Jfr* de quolibet fumo in iure karelico *SD* 4: 233 (1331, *gammal afskr.*). **4)** *rätt, domstol.* at fanga oc taka then brutlica ok fore war rătt lata koma *EG* 67. tha jak sat for răt j dom *Bir* 2: 334. sathe wij för rettha *BSH* 4: 110 (1486). *ib* 113 (1486). tha han *(domaren)* sitther for radh ok reth *MD (S)* 290. hon kom tha for retta tăr *RK* 2: 9490. ee huar jac vardher for retthă kraffdher *BSH* 3: 144 (1463). haldas vnde răt *(qvarhållas för att stå till rätta) SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). budhe sich j rătten giffwa *(underkastade sig rättegång, ville stå till rätta; jfr Mnt.* sik int recht geven*) RK* 2: 1586. *ib* 2608, 4825. bödh sik til rătta *(begärde rättens el. rättsligt utlåtande el. intyg) SD NS* 1: 151 (1402). thu hauer nogh höght budit tik til retta *RK* 2: 762. haffde sik altidh skuthit til . . . konung erik . . . ok hans radh til rătta *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). til rătta gonga *(jfr Mnt.* to rechte gân*) RK* 2: 2617. *PM* LXI. *SD NS* 1: 363 (1404). til rătta koma *(jfr Mnt.* to rechte komen*) RK* 2: 1590, 1647. *ib* 2615. han wille til retta staa *(jfr Mnt.* to rechte stân*) ib* 7057. om the villo honom til rettha sta *ib* 4817. *SO* 159, 193. hwat herrene hade om at trătta skulle sta om midsomar offuer j [1] ar til retta *RK* 2: 3162. honom til rătta stămpde *ib* 5098. thom ther til rătte *(för rätta, lagligen)* swara *ib* 5100. til retthe sware *ib* 2815. swara til like eller retthe *ib* 2816. var her til retthă met myn hustrw *FM* 649 (1516). tagha fră them thera yxor och ankost til rătta *TS* 28. at the haldeth *(slottet)* dagh oc aar til rătta *(behålla det i afvaktan på rättsligt afgörande) BSH* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*). săthiom wij thz til retta *(hänskjuta det till rättsligt afgörande)* for herskapit ok for radhit huat the ther fore skulu băthra *SO* 50. schal haus gernyngk thagas mz stadztienarom ok till retta *(i afvaktan på rättens dom)* săthias hem til een godh man *ib* 110. om norige oc gotland i rătte sta *(bero på skiljedomares afgörande) RK* 2: 3149. i răttin standher gotlandh *(frågan om Gottlands besittning hänskjutes åt skiljedomstols afgörande) ib* 3: 3343. hukkit ărende jak togh för mek i răttha *(företog till afgörande i rätten) BSH* 4: 113 (1486). *(Med afs. på de sju senaste språkprofven jfr* **5.***)* **5)** *rättsligt afgörande, rättslig uppgörelse.* at retta *(för* -e*)* scal oss nöghia well *RK* 2: 1649. forenos mz minne eller rette *ib* 3058. *BtRK* 32 (1358, *orig.*). *SJ* 36 (1426). *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). *SMG* 146. *MD (S)* 229. *RK* 3: 2999. *Jfr* **minne.** — *dom.* syu the wisasto vþhwaldos af landeno som then răttin *(dat oirdel)* skuldo finna hulkin gulbordhit skulde behalda *ST* 3. wildo see oc höra hwat răt han wilde ther om gifwa *ib* 415. will . . . jeppe . . . blifua widher răt fore *(underkasta sig dom, som fälles af)* rikesins radhgifuarom *BSH* 1: 192 (1387; *möjl. att föra till* **4**: *stå till rätta för?*). hwat the sighia honum fore en răt *ib.* för ăn thăn rătten ăr sagdher măllan oss oc testamentarios *ib.* hwilken warra . . . thăn rătten winder *(d. v. s. vinner processen) ib. ib* 193. the skilias ther at meth enom reth *SD NS* 1: 363 (1404). lata siik nögia, som thöm wardher ther viist fore en răth *ib.* then răth ther wi thöm . . . sighia kundom *ib* 646 (1407, *gammal afskr*). för ăn i haffuen sakt os en răth *Lg* 3: 668. *ib* 669. a þingum krăuis rătter *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). er myn twnga ey swa slögh at iak dömer nokon răth ther til *RK* 1: 2116. han skulde hans reth lata göra *ib* 2: 4425. wart falantin sătter j tornet pa sin răt *Va* 17. *(De fyra sistn. ställena möjl. att föra till* **6.***)* mz brotlegom hålla full skarpan rătt *(räfst) RK* 1: *(LRK) s.* 273. **6)** *straff.* þăr til var foghăte hawer gyort răt vm han *(befordrat honom till hans straff)*. ăfte þy som brutyn til sighiă *SD* 5: 639 (1347). late han sama retten offuer mik ga *RK* 2: 759. gange răttren ywer han *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). vnder sama forsagþa răăt *ib* 376. hwat ăr thera ret for tolkit dadh *MD (S)* 247. stande samă rătt fyr ăr saght *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*), 378. *KL* 370. *MEG (red. A)* 57, *(red. B)* 62. *EG* 67. all wtbrusthin styk *(på sko)* hafwa *(äro belagda med)* sama răth som iij barstyk *SO* 20. **7)** *bevisning?* retten war mik forswar *FH* 5: 156 (1491). **8)** *ed (jfr Mnt.* recht*).* vil iak gifva min edh ther uppa ok min rătt *SD NS* 1: 365 (1404, *nyare afskr.*). hăr wil iak göra och gifva min edh och răth uppa *ib.* ther vil jac göre min reth oppo *BSH* 3: 144 (1463). thăt wiliom wi fullelica tygha . . . oc . . . mădh war răt behalda *SJ* 103 (1439). redebone at giöra theris răt vpa at swa i sannen tilgangen ăr *ib* 243 (1455). *VAH* 24: 325 (1473). **9)** *rätt, maträtt.* hawande

hwazske manga rätte älla kostelica redda *Bo* 34. mätte aff alskons ville rätte *Fr* 2842. *Bir* 3: 16, 101, 246. *MB* 1: 246, 2: 179, 200. *Al* 6106. *RK* 2: 5171. *Di* 52, 97, 192. *SO* 16. (rät *trol. för* raþ: hafþe mäþ uitrom rät (*Bil* rath, *Cod. C* radh 924) *Bu* 5.) — *Jfr* **arf-, arfs-, barna-, biskops-, biärgs-, biärköa-, borghara-, bya-, bygninga-, dikis-, eþsöris-, fasta-, forradhara-, fädhernis-, gards-, gildis-, giälda-, hamna-, hundaris-, härads-, ivir-, kesara-, kirkio-, kompanis-, konungs-, kristnu-, lands-, läghþo-, malsäghanda-, mordhara-, o-, ofer-, roþa-, skalla-, skip-, þiufs-, ärfdha-rätter.** — **rätta dagher (rätte-),** *m.* [*Jfr Mnt.* rechtdach] *rättegångsdag.* första rättedaghin i fastonne *SJ* 60 (1439). näste rättedagh effter piugitzdagha *ib* 81 (1438). — **rättarganger (reter-),** *m.* = **rätganger 2.** i minne eller retergang *HSH* 18: 74 (1497).

rätter (räter: -o *Bu* 21; **-um** *Bir* 4: (*Avt*) 179; **-are** *Bu* 61. **räther** *Gers Ars A* 2. *n. nom., ack.* **rät. rädh** *FM* 533 (1511). *dat.* **-o.** *i uttrycket* mädh rätto *öfvergår* **-o** *till* **-a** *Fl* 1694; *SJ* 107 (1445); *RK* 2: 63, *sannolikt under inflytelse af Mnt.* mit rechte), *adj.* [*Isl.* réttr] 1) *rät, rak.* thz blomstrit wäxste . . . mz rättom stiälk älla bul ther änga knwta älla wranglikhet hafdhe *Bir* 1: 175. *ib* 176. moysi wandir war rättir *ib* 210. þe gingo rättan vägh *Bu* 168. fingu the . . . retthan byr til rom *Bil* 269. en aker släter ther hwarte ware wranger äller rätter *Al* 5844. — *rak, upprätt.* mannenom hörir natwrlika til at wara rät opwäxin oc standa eller ganga rätter *MB* 1: 88. stodh . . . rätter j lögha kari *Bil* 574. *ib* 319. *Bir* 2: 15. hans växstir var rättir *ib* 135. 2) *rät, rätt och slätt, enkel.* skal lwdhra bläster wara enfaller, rättir, oc slätter, vtan nota skipte *MB* 1: 388. 3) *lämplig, passande.* gathin i mik wardbergh läth thz ware mik fulwäl räth *RK* 1: 2405. sagde hertughin engen wita then them ware swa wel rätter *ib* 2012. oss är engin bätre rätter älla fallen (*näml. till lagman*) än han *BSH* 1: 185 (1386). ther landhene ware rätter til laghman *ib* 188 (1386). *ib* 3: 147 (1463?). 4) *rätt beskaffad.* gudh skapadhe mannin rättan *MB* 1: 114. — *rätt, riktig.* rät nampn *Bu* 8. eo modo, qui in legibus patrie dicitur reep oc rät mal *SD* 3: 112 (1313, *nyare afskr.*). rätare dyrkt *Bu* 61. *Bil* 82. wil oplypta sins fadhers händer oc böghia them rättare (*d. v. s. så att de få ett riktigare läge*) *MB* 1: 258. synas the bökir ey rätta (*sanningsenliga*) *Bil* 434. — *rätt, tillbörlig?* seghe the migh mindre en rädh oppa *FM* 533 (1511). 5) *verklig, fullkomlig.* at laurens hafdhe hänne the for:de twedelene af for:de goze forthaghit ok fore haldhit meth rätte wäldhe i swa mang aar *SD NS* 1: 419 (1405). 6) *berättigad.* hiälpa henne til swa mykit som hon ware rät til *SJ* 147 (1416). 7) *rätt, rättmätig, sann, verklig, laglig.* fra sinom rättom härra *Bu* 21. gifi þät attar rätum ägara *Bir* 4: (*Avt*) 179. räther ok trohen wen *Gers Ars A* 2. rätthir äghande *TB* 73. gozen gingo vndan rättom aruum *SD* 6: 125 (1349). at rikit maghe koma til rättan arfwingia *Bir* 3: 359. sambrödher äkta oc rätta *SJ* 14 (1424). retthe iwdha *MB* 2: 222. rät retuisa *KS* 20 (49, 21). sacramentit swettis retta thara *RK* 2: 7862. rätta dödz folks ferga finge the *ib* 7868. — *laglig, behörig, ordentlig.* þem rättän räkinscap györä *SD* 5: 569 (1346). til een rättan ok vissan panth *BSH* 1: 165 (1376). — *laglig, laga, i lag föreskrifven.* a rättom radzstufuudagh *SJ* 14 (1424). thil rättha drykke *SO* 26. 8) *rätt, rättvis.* rättir domare *Bil* 716. är iak . . . iämpn oc rättir *Bir* 2: 174. dömpde en rättan dom *Al* 2651. *KS* 15 (35, 16). funno for rätto *SJ* 83 (1441). dömpde the ok saghdho for rätto *ib* 84. — mäþ rätto, *med rätta, med skäl.* þik þiäna ängen mz räto *Bu* 21. *KS* 69 (169, 75). *Fl* 1694. *BSH* 1: 165 (1376). *SD NS* 1: 415 (1405). *SJ* 107 (1445). *RK* 2: 63. — *rättfärdig, rättrådig, redlig.* þu äst . . . baþe rättar ok rätuis *Bu* 197. — *n.* **rät** (*komp.* **rättare** *Lg* 3: 652. **rettare** *RK* 2: 3570, 5732), *adv.* 1) *rakt.* swa som . . . en ände af them twem wäghomen bare sik rät (*directe*) nidhir j nidhirsta *Bir* 1: 214. röras the (ɔ: himbla) antiggia rät nidher som steen eller rät op som elder *MB* 1: 44. rät at byn *RK* 2: 7872. rät mot ellen *ib* 7879. rät fra the swenska *ib* 7881. mannenom hörir natwrlika til at wara rät opwäxin *MB* 1: 88. 2) *rätt, riktigt, sant.* en man räknar rät *Bil* 434. för thy hon ey rättare wiste (*visste ej annat*) än han haffde warit ängilen *Lg* 3: 652. *RK* 2: 3570. jac kan ey rettare forsta (*förstå annat*) än j mogen ther friliga tro vppa *ib* 5732. 3) *rätteligen, med rätta.* hwem thet tilbör, rät kununger at wara *KS* 1 (1, 1). ffindz mera borta än reth bör *SO* 114. 4) *alldeles, just, rätt* (*stundom kan el. måste det i Nysvensk öfversättning utelemnas*). thz (ɔ: rwm) skal en mwr aatskilia rät j tw *Bir* 4: 83. the (*budorden*) . . . äre rät swa alle wärldinne nytlik, som enom stadh ware thässe lagh, at ängin skulle stadhin fordärwa *MB* 1: 465. rät som iak vare ij paradiis *Iv* 439. hans örs var röt rät som eet blodh *Fr* 107. reth ssom han aff westeras drogh *RK* 2: 4175. *ib* 4926, 6610, 7342. hans thrwgh aktin rät änkte vätta *Iv* 146. *ib* 285, 1037. här maghin ij nu bradhlik see ij thetta hws rät alla thee . . . ther idher mz skadha mena *ib* 863. han skipadhe os rät alla nädhe *ib* 226. *ib* 1329. een knapper . . . aff rödha gull rät öfrith skär *Fl* 983. vnfingo mik rät aldra bäst *Iv* 194. — *Jfr* **kap-, o-, up-rätter.**

rättilse (rätilse: -om *Ber* 53. **rettelse),** *n. pl. ock f.?* 1) (*medelst handens uträckande gifven*) *vink, åtbörd.* flyddo synd . . . j rätilsom (*in nutu*) *Ber* 53. 2) *rättelse, förbättring.* är thätta scrifwat til thera bätring ok rättilsa *Bo* 194. for kirkionna bätring oc rättilsa (*för* -e) *Bir* 4: 57. war athwghwl af thinom rättilsom *Ber* 150. 3) *bestraffning.* sum näfst thorwo wit äller rättilsi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). biidhi rensilse ok rättilse *Bir* 2: 309. til vndirdananna rättilsa *ib* 3: 148. en fadherlig rättilse *MB* 2: 296. oss til straffan oc rättilse wara syndher *ib* 301. 4) *efterrättelse.* kännedombir til mankönsins rättilsa j allom skipilsom *VKR* XVI (*kan föras till* 2). allom spakom ok rethwijsom til rettelse *SO* 47. *ib* 95, 116, 117. breff . . . ther iders herredömä kwnnä haffuä naaken rättilsä vtaff *FM* 187 (1504). — **rättilsa bok (rethtelssä-),** *f. bok innehållande föreskrifter el. stadgar.* om ena skraa ok rethtelssä bok *BS* 34.

rättindi, *n. pl. L.*

rättoghet (rättogheet *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*), 361 (1404). **rätokhet** *ib* 621 (1407).

rettoghet *BtFH* 1: 156 (1507). **retoghet** *ib.* **retthohet** *ib* 161 (1508). **rätughet** *SD NS* 2: 79 (1409). **ratughet** *ib.* **rätuheth** *ib* 89 (1409). **rättugheet** *SJ* 123 (1443). **rettighet: -heter** *BtRK* 384 (1502, *orig.*); *FM* 426 (1509). **rettigheth: -hether** *BSH* 5: 115 (1506). **rättigheet** *SD NS* 1: 642 (1407). **rättichet** *ib* 16 (1401), 104 (1402). **rätichet** *ib* 123 (1402). *pl.* **-ir**), *f. och m.* (*SD NS* 1: 621 (1407)) [*Mnt.* rechticheit] *rättighet, lagligt anspråk.* meth alle the rättichet jac oc min syster ... ther til hafwom *SD NS* 1: 16 (1401). al min rättigheet, som mik til arf fiel äfter hustrw älinä ingemarsdotter *ib* 642 (1407). *ib* 123 (1402) *o. s. v.* meth alle rätthoghet som iak oppa swansö haffdhe *ib* 2: 72 (1408). — *rättighet, det som ngn har rätt att fordra el. uppbära, laglig inkomst, laglig prestation (åt ngn).* at hafua pantsat ... mit goz ... meth alle rättichet *SD NS* 1: 104 (1402). wort slot oc land ... medh alle konungxlige rättogheth *BSH* 3: 4 (1449). hans nades ränthe, rettigheter oc atherstäder *BtRK* 384 (1502, *orig.*). minzska sinne domkirkio hedhir oc rättoghet *Ansg* 217. at förminske cronenis rente och rettigheter *FM* 426 (1509). forhindras hans rettighether ther oppe, han skall göre rikith thiensth fore *BSH* 5: 115 (1506). dömdes lasse henricson salmis sak til 8 m. for slotzens rettoghet om kypsis *BtFH* 1: 156 (1507). dömdes thenne forne hwar tere sak til 3 m. for slotzens retoghet om kalksten balker och brädher at the förde them icke ffram i laga tiidh *ib.* for treske om slotzins retthohet *ib* 161 (1508).

rätvis (**-wiis** *MB* 1: 116; **-wiist** *ib* 115, 466), *adj.* [*Isl.* réttvíss] *L. rättvis, rättrådig, rättfärdig.* skal kunungr rätvis wara bådhe i domom ok åthäuom sinom *KS* 30 (77, 33). thu gudh sagdhe sua jak är rätuis oc miskundsambir owir manna synde *Bir* 3: 71. mannin skal vara rätuis mz sinom jamcristne *ib.* huar rätuis man vari först rätuis sik siäluom *ib* 378. at seia ... iacobum. som rät vis heter. at viþarnamne *Bu* 193. þu äst ... baþe rättar ok rätuis *ib* 197. manna rätuisaste *ib. ib* 198. gudz mönster ... j hwilko syndoghe män sculu miscund faa oc rätuise nadhe *Bil* 846. *ib* 81, 884. *MB* 1: 101, 115, 116, 466. *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*), 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). *KS* 25 (64, 27), 26 (65, 28), 49 (124, 53). *Bir* 3: 360, 361, 362. ey äru the som at enast höra gudz ordh rätuise (*justi*) när gudi vtan laghana görara skulu rätuise göras (*justificabuntur*) *MP* 1: 55. iak gör somlika rätuisa (*justifico*) *Bir* 1: 202. *Bo* 38, 39. *Ber* 69. — *rättvis, rätt, tillbörlig.* thät är rätuist at thän annan skal styra ok döma han scal förra döma sik siälfuan *Bil* 885. tro stridhinna vara rätuisa *Bir* 3: 358. thu faar mik ey af then rätvisa väghenom *Lg* 547.

rätvisa (**-wiisa** *MB* 1: 466; **-an** *ib*; **-o** *ib* 447, 466), *f.* [*Fnor.* réttvísa] *L.* **1)** *rättvisa, rättrådighet, rättfärdighet.* retvisan är thön dyghd ther gömer ok saman haldr manna samhelde *KS* 19 (48, 21). retuisan är thön dyghd, ther stadhugh är i manzins wilia, til at lata huariom thet hans är *ib.* thet är rät retuisa ther styris medh houe *ib* 20 (49, 21). rätvisa är naturalik skipilse i manzens hugh ok wilia, funnen til hielp ok samband manna samvaru *ib* 25 (64, 27). sum rätwiso williä elskä ok gömä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). fulcomna alla rätuisona *Bo* 38. þär mot rätuisonne göra *Bir* 4: (*Avt*) 179. *Bu* 21. *Bil* 375, 885. *Bo* 75, 142, 194. *Bir* 1: 5, 3: 263, 264, 358, 359, 361. *MB* 1: 466. *KS* 18 (45, 19), 20 (50, 22), 26 (65, 28). fore thina rätwiiso eller dygdh *MB* 1: 447. än alle män hafdhe iämnir wordhit födde at mykilikhet oc starklek oc wit eller rätwiso *ib* 100. *ib* 101, 115, 116. abraham trodde gudhi ok thz reknadhis honom til rätuiso (*justitiam*) *MP* 1: 8. komo mange j lifhsins rätwiso (*justificationem*) wm ihesu christi rätwiso (*justitiam*) *Ber* 67. wm ena synd forfara manga rätwiso (*multæ justitiæ*) *ib* 89. *ib* 206. — *rättvisa, rättvis sak, rätt.* annar konungin hawir rätuiso (*rätten på sin sida*) *Bir* 3: 359. *ib* 360. **2)** *utöfvande af rättvisa, dom.* j hwarre rätuiso (*judicio*) vari miskund ok grymhet *Bir* 3: 378. **3)** *rätt, rättighet.* ey är thz min rätuisa (*mei juris*) at the siälin skal koma j mina händir *Bir* 3: 264. han hawir meer rätuiso til rikit *ib* 357. *ib* 439. — **rätvise gärning,** *f. rättvis el. rättfärdig gärning.* göra rätuiso älla rätuiso gorninga *Bir* 3: 378.

rätvise, *f.* [*Isl.* réttvísi] *L. rättvisa, rättrådighet, rättfärdighet.* aff ... gudz rätwise *MB* 1: 45. christi rätuise *MP* 1: 59. kununglik rätvise *KS* 48 (122, 52). *ib* 26 (66, 28), 49 (125, 53).

rätvishet (**retwiisheet. rettwiisheet. -ir**), *f. rättvisa, rättfärdighet.* styra mz retwiisheet *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 283. hölth iag så strenga rettwiisheet *ib* 278. hälge manna rätwishether (*justificationes*) *MB* 2: 363.

rätvislika (**-leka** *Bu* 206. **rätwiislika** *MB* 1: 466. **rätuiselika** *MP* 1: 9. **räthvisliga** *LfK* 246. **rätwisliga** *MB* 2: 259. **rätwislekan** *Lg* 3: 602, 604, 627), *adv.* [*Isl.* réttvísliga] **1)** *rättvisligen, rättvist, rättfärdigt, rättmätigt.* guz son löste mankön af diäflenom ... rätuisleka (*per mirabilem ... justitiam*) *Bu* 206. var thz af varom herra rätuislica giort *Bo* 158. *ib* 122. *MP* 1: 9. *Bir* 1: 203, 310, 2: 32, 303, 305, 3: 306. *MB* 1: 466, 2: 259. päningir ... hulkin som ey är wäl ok rätuislika afladhir *Bir* 1: 54. ämbethe aff hwilko han pläga leffwa räthwislika *PM* 15. rätwislekan liffwandes i gudz fryktan *Lg* 3: 602. *ib* 604, 627. *LfK* 246. **2)** *rätteligen, med rätta.* äru tholke rätuislicare callande dyäfulsins hörro hästa än högxsta gudz vigdha klärka *Bir* 2: 69.

rätvisliker (*pl. ack. n.* **räthwisliken** *PM* 33), *adj. rättvis, rättmätig.* betala räthwisliken lön *PM* 33.

rävalsker (**reffuelsker. reffwilsker.** *n.* **räwälsth** *FH* 1: 54 (1485)), *adj. Revalsk, från Reval.* the reffwilske *HSH* 20: 90 (1507). haffuer jag nw scriffuit the reffuelske till *FM* 323 (1507). räwälsth mynth *FH* 1: 54 (1485). *Jfr* **räfliskor.**

räver (**-ar**), *m.* [*Isl.* refr] *L. räf. Bir* 2: 128, 129, 130, 3: 333. *RK* 3: 2756. *Su* 66. vlfwa ok räffwa *Al* 2798. skall hans gås icke bita myna räffwe i häll medh snedigheth wtan medh ower makth *BSH* 5: 274 (1508). — **räfs galle,** *m. räfgalle. LB* 2: 55, 3: 160, 164, 7: 151. — **räfs unge,** *m. räfunge. Bil* 690. *ST* 277. *Jfr* **räfunge.** — **räva blodh,** *n. räfblod.* varmt refwa blod *LB* 7: 268. *ib* 2: 11, 3: 33. — **räva ister** (**-iister** *LB* 7: 282, 287), *n. räfister. LB* 3: 34, 159, 7: 282, 287. — **räva stiärter,** *m. räfsvans. Bir* 2: 97, 100.

rö (**röö**. *pl.* **rööř?** *(se* **rör**). **röö** *Al* 4985, 4987), *f. och n.?* [*Jfr Isl.* reyrr, *m.*, *N.* reyr, *f.*, *på några ställen n.*] *rö, rör.* hwar en rö war swa stoor som ek *Al* 8747. et fäste war byght aff röö *(calamis) ib* 4985. the stora röö iak för aff sagdhe *ib* 4987. ostadhughir som rö j vatne, hulkin aff huario vädhre röris *MP* 1: 20. böghelikin suasom röö *(arundo) Bir* 2: 58. war . . . smal som röö *MD* 445. ginom ena röö lot han blasa the bländona in i hans näsa *Gr* 277. een faar honom röna i handena *Bo* 181. *ib* 194. mz rönne *(sceptro)* oc purpura begabbadher *Su* 349. *VNB* 5. mik fikx een rö *(calamus) MB* 2: 349. eth moot aff röö oc gulle *(mensuram arundineam auream) ib* 367. *Jfr* **gulrö**, *äfvensom* **rör**. — **röskär** (**rööskär**), *n. rörkärr, rörsjö.* arundinetis dictis reeskær *SD* 3: 753 *(afskr. fr.* 1327).

rö (**röö**), *n. rör, rämärke.* som är rölagdh met IIII röö *SD* 4: 39 *(öfvers. i nyare afskr.).* planiciem . . . distinctam limitibus. ra. et re *ib* 3: 695 (1325). *ib* 696 (1325), 697 *(öfvers. fr. förra hälften af* 1400-*talet). Jfr* **rör.**

rödhaktogher (**-wger**), *adj. rödaktig.* er samma materia rödactwg som hon vare blod blandath *LB* 7: 257.

rödhblakkotter (**-blakkoth**), *adj.* [*Jfr N.* raudblakk] *rödblackig. PM* 67.

rödhblandadher, *p. adj. blandad med rödt, rödlett.* hans litir var allir huitir oc rödh blandadhir *(rubeo permixtus) Bir* 2: 135.

rödhbleka (**rööd-**), *f. rödkrita.* tag rööd bleka *LB* 7: 259. *ib* 186.

rödhblodhogher, *adj. i blod rödfärgad. LfK* 112.

rödhbrun, *adj.* [*Isl.* rauðbrúnn] *rödbrun.* hans haar oc brahaar oc skäg var rödhbrunt *Bir* 2: 135. eth röthbrwnt *(coccineam)* dyur *MB* 2: 359.

rödhe, *m.* [*N.* raude. *Jfr Isl.* rauða] *gula (i ägg).* smör mz rödhä af äggeno *Hästläk. i AS* 137.

röþer, *adj.* [*Isl.* rauðr] *L. röd.* af röþu kamuk *SD* 5: 563 (1346). röt papawer *ib.* þu äst blomstar huit ok röþ . . . röþ for þy þu blöde fast *Bu* 75. mz röþo corse *ib* 496. fyra robiin swa rödhe oc skäre som solen skiin *Iv* 400. rödhwädhra skin *(för* rödh wädhra skin; *pelles arietum rubricatas) MB* 1: 356. i räghnboghanom mz hans twem litom, som öwermeer är bla oc nidhre rödher *ib* 195. mz rödhom elde *ib.* i rödhom lugha *Ansg* 201. thz rödha gull *Al* 7759. *Fl* 630, 983. *Fr* 1657. *Va* 21. *GO* 779, 780. röt wiin *LB* 1: 98. *ib* 7: 3. för rödh ögon och siwk *ib* 57. rödha hawit *(Mare rubrum) MB* 1: 315. thz rödha *(gulan)* aff eggeth *LB* 2: 12. *ib* 3: 163, 7: 102. *Jfr* **rödhe.** — *rödlett.* rödher i sino änlite *(facie rubenti) Ansg* 179. — *rödhårig, rödskäggig.* tak radh aff rödhum flere ondh än godh *GO* 858. *ib* 1019. — *ss tillnamn.* olauo rødha *SD* 4: 6 (1327, *gammal afskr.*). per dominum johannem rødhæ *ib* 685 (1339). — *Jfr* **blodh-, lius-rödher.** — **rödhabo**, *f.* [*Jfr Sv. dial.* rödbo. *N.* raudbu] *erigeron acris Lin.? epilobium angustifolium Lin.? LB* 7: 5. — **rödha sot** (**-sott**), *f. rödsot.* for röda sott *LB* 7: 190.

rödhfärghadher, *p. adj. rödfärgad. MB* 2: 19.

rödhga (**-adher**), *r. rödfärga.* at han hänna nampn j sik siälffwom far inscriffvat . . . rödgat oc florerat mz sino eghno blode *Su* 367.

rödhlitadher, *p. adj.* [*Isl.* rauðlitaðr] *rödfärgad.* matin war rödhlitadher, swa som är saffran aff enskona gräse *MB* 1: 209. *ib* 482, 495, 496.

rödhlöker (**rööd lööker**), *m. rödlök.* stöth rööd löök *LB* 7: 34. sepa sipul eller rödlök *ib* 144. *ib* 228, 281.

rödhma, *v. vara röd.* rödhe litin var swasom rödhmande *(rubens)* roos *Bir* 3: 424. *VNB* 5. *Jfr* **rudhma.**

röghia (**rögha** *KL* 238; **-andhe** *Bir* 2: 94; **-om** *MP* 1: 5. **röya** *Su* 71; **-er** *PM* 27; **-de** *ib* 29, 36, 40. **-ir, -þe, -þer**), *r.* [*Isl.* rœgja] *anklaga. med dat. el. ack.* rögþe hanom fast *Bu* 136. *Bo* 181. *Bir* 1: 83, 2: 192, 3: 57. rögdho ieremiam *MB* 1: 11. röghia älla orsaka samwitith *Ber* 204. at röghia ok hindra godha *Bir* 3: 226. at röghia äller beklagha sin almoga *MB* 2: 290. *Su* 71. *Ber* 137. rögdhu hanum at han röuadhe manga thera kirkiur *Fil* 345. *KL* 159. syndena röghia siälinne af mangfallom lastom *Ber* 205. röghþo þöm for dyocleciano *Bu* 528. at röghia pylatum for tyberio keysare for . . . mandrap *Bil* 301. the rögdho honom for abbotanom *KL* 300. *MB* 2: 240. *Ber* 255 awitto han oc rögdho mangom lundom fore pylato *MB* 2: 373. än þe äru röghþir *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). han röghþes ok kallaþes firi biscop *Bu* 27. rögdhis han af thöm *Bo* 192. *Bir* 2: 138. rögdher mz lygn *Bil* 123. *Su* 29, 395. beclagadher oc rögdher *ib* 349. war ther fore rögdh oc wanfräydhath, at hon födde blamanna barn *MB* 1: 223. diäfwlin gar daglika in i klostrith, ok röghe *(accusat)* then han findher ther latan *Ber* 137. at han finne enkte i thik thz han maghe röghia *(för hvilket han kan anklaga) ib.* — *beskylla, skylla på, gifva skuld. med dat. el. ack.* som . . . röghia gudh at han gaff them ey dygdh oc konst, oc orsaka sik siälwa *MB* 1: 301. ey skulle han eller nakar röghia flerom än sik siälwom *ib.* — *klandra, lasta.* han rögher och sakar *(accusat)* rätwisa domarans rätwiso *Ber* 121. — *angifva, röja. med dat. el. ack.* rögher sinom brödhrom fore sinom fadher fore fwla synder *MB* 1: 229. rögdho alla the andra som honom ey wildo lydha *ib* 2: 245. som doblaren röyde *PM* 29. *ib* 27, 36, 40. röghia idhra synder ledha *Al* 6329. — **röghia sik**, *anklaga sig, bekänna sin synd, gifva sig skuld.* rögdo sik gratande for allo folke *Bil* 767. *ib* 466. sculum wi altidh sannelica rögha os *KL* 238. *MP* 1: 5. röghandhe sik siälua *Bir* 2: 94. *Ber* 122. rögh thik i pinomen *ib* 123. rögh thik i thinom syndom *ib* 169. nar han röghe sik for sina synde *ib* 91. — *Jfr* **beröghia.**

röghiare (**rögyare**), *m. anklagare. Ber* 231. *LfK* 81. rätwis man är först sins röghiare *(accusator est sui) Ber* 91. brödhranna wara rögyare är vt kastadher *MB* 2: 351.

röghilse, *n. pl. anklagelse.* thin kära är min sak ok rögilse *(accusatio) Bir* 1: 218. findir owinin ängin röghilse mot os *MP* 2: 291.

röker (*ack.* **rök. röök. rok** *FM* 257 (1506). **rog** *ib* 501 (1510). *pl. nom.* **röke** *ib* 39 (1417); *BtFH* 1: 123 (1464). *dat.* **rökiom** *BSH* 1: 196 (1387)), *m.* [*Isl.* reykr] *L.* **1)** *rök.* huarf som rökar i väþrä *Bu* 8. kändu rök aff elde *Bil* 316. *ib* 308, 317. rökilsena rökir *MP* 1: 45. äru swa som af rök swarte *Bir* 1: 175. hafwa hans

fogita och embitzmän, bränt, dräpit och vphängdt i röök . . . the meenlösa *BtRK* 78 (1434). — *ånga.* stilla drakans röök *(giftiga andedrägt) MD* 188. — *Jfr* **rökilsa röker.** **2)** *eldstad, härd; hushåll; mindre jordegendom som anses tillräcklig att föda ett hushåll; jordområde (i Finland) från hvilket en bestämd skatt utgick.* rötgher ingassons godz, tw i sildinkorwe oc eet i hallelaby oc een rök i saustelaby *SD NS* 1: 433 (1405). aff hwariom rök *BSH* 1: 196 (1387). aff hwariom thiughu rökiom *ib.* swa myckit göra fyra röke och tree kroka i finlandh *FM* 39 (1417). om then hielppe skat i [1] march aff hwar rok *ib* 257 (1506). *BtFH* 1: 128 (1464), 305 (1413, *Joh. Bures utdr.*). the lagde i [1] span malth pa hwärie rog *FM* 501 (1510). vtloffuet ɉ (1/2) pund fynske gedder met hwer rog *ib.* *Jfr* de quolibet fumo in iure karelico duas bonas pelles . . . exhibere *SD* 4: 233 (1331, *gammal afskr.*). *Se Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl., s.* 321; *Schybergson, Finlands hist.* 1: 213. *Jfr* **konungs röker.** **3)** *rökelse.* offre . . . cethym trä oc oleum til liwsa oc at göra sötasta smörilse oc röök *(thymiama suavissimum) MB* 1: 356. **4)** *lukt.* rökren uar þöm sötar som lilio blomstar *Bu* 524. mz sötastom rök *(Cod. C* sötaste lokt 962; *odore suavissimo) ib* 142. *Bil* 128. fore rotin rök *(Bil* widh rothna lukt 316*) Lg (Cod. C)* 994. loot vardha rök af thräk vndir hans näsom *Gr* 365. tera pinonna illa lukt oc röker *Su* 129. *LB* 8: 50. **5)** *lukt, luktsinne.* aff fäm likamans vitom, som äre syyn oc hörsl, röker *(Cod. A* lokt 42*)*, thäuer, trauan *MB* 1: *(Cod. B)* 531. **6)** *rost?* borth taker synnenna röök *(rubiginem; bruket af* röök *här beror utan tvifvel på ett missförstånd) Su* 175. — **rökia pänningar (röge peninger. röge penige),** *m. pl. efter röktal (se* **röker** **2)** *utgående skatt i penningar.* ma eder herredom widhe om the röge penige, som her skal vtga aff landet, löper mykit mere pa landtborn en skattebondren *FM* 501 (1510). röge peninger wil the gerne vtgöre *ib.* bode aff skatten oc rögepenige *ib.*

röker (rööker. röch. rööch), *m. rågångsdom?* the förne 7 landz syhnemän the gilladhe thet the 12 heredz syne män tillförenne giordt hadhe, och them *(för* then?*)* röök emillan både huffwudhråån öfuerst medlest och nederst *BtFH* 1: 75 (1467, *nyare afskr.*). dömdes een rätt rööch emillan witziälä och kaukula på thesse råår *ib* 45 (1482, *nyare afskr.*). dömdes ännu en rätt röch emillan luhangos bo och jempse boo opå theres råår *ib* 116 (1478, *nyare afskr.*). the hulle icke röchen som förre war dömdt *ib.*

röker, *m. L.*

rökia (-te, -ter), *v.* [*Isl.* reykja] **1)** *röka, utsätta för rök.* nötäkyot rökt *SD* 5: 637 (1347). *LB* 7: 46. *FH* 4: 83 (1499). rökte henne thz hon bleff dödh *RK* 2: 1938. **2)** *komma att ryka, bränna för att frambringa rök.* thridhi loter, swa som blodh oc iister, skulle hwarte brännas eller äta, vtan blodhit skulle wtrinna a iordhina oc iistridh rökia sötelika ower gudz altara *MB* 1: 476.

rökia, *v. L.*

rökia, *v.* *Jfr* **afrökia.**

rökilsa, *f.* = **rökilse.** rökilsa doger för kranker mage *LB* 8: 44.

rökilse (-ilse *LB* 7: 143. **-else** *Bu* 503; *LB* 2: 71; *TK* 272. **-elsä** *LB* 8: 44. **-ylse** *ib* 7: 142**),** *n. (så väl sing. som pl. i samma bem.) och f.?* [*Isl.* reykelsi] *L. rökelse, rökverk.* thus rökilse *LB* 4: 339. *ib* 2: 39, 40, 3: 151, 152, 153, 7: 142. rökilse är goth for blodrwna *ib* 143. *ib* 8: 44, 45. alt þät rökelse. hänna faþer sände hänne *Bu* 503. offradho honom gul oc rökilse oc mirram *Bo* 2. som skulu bära rökilsit *Bir* 5: 102. bränna rökilse *MB* 1: 404. *ib* 358, 369, 406, 470. *Bil* 832, 916. *MP* 1: 44, 45, 50. *Bir* 1: 154. *VKR* 49. *Lg* 35. *TK* 272. *Al* 7560. honom wart giffwit mykit rökilse *MB* 2: 345. röken aff rökilsen *ib.* mz rökilseno som bärs ofwer dödha *Ber* 54. mina händher läto drypa mirram hwilkit wi kallom hwit rökilse *ib.* hwiit rökilse war thz han äter *Al* 7512. *LB* 1: 97, 2: 71, 8: 165, 7: 292, 10: 6. *Jfr* **ottosangs rökilse.** — **rökilsa kar (***KL* 359; *MB* 1: 404, 406. **rökilsekar** *TK* 273. **rökilse kar** *MB* 1: 358; **-it** *ib* 2: 345. **rökilse kaar** *Bir* 4: 34; *TK* 272. **rokilsäkar),** *n.* [*Jfr Fnor.* reykelsisker] *rökelsekar.* rokilsäkar af sylf *SD* 5: 564 (1346). aff hänna krono . . . hulkin vindöghon hafdhe swa som rökilsa kar *KL* 359. högxta altare haffui . . . thry rökilse kaar *(thuribula) Bir* 4: 34. *MB* 1: 358, 404, 406, 2: 345. *TK* 272, 273. *Jfr* **gulrökilsekar.** — **rökilsa röker (rökilse-),** *n. rök som uppstiger af rökverk.* rökilse röker vpfar j hökt *MP* 1: 50.

rökin, *adj.* *Jfr* **orökin.**

röklin (ryklin), *n.* [*Mnt.* rokelin. *Jfr Mht.* röckelîn] *ett slags öfverklädnad (vanl. af linne).* confero . . . vxori laurencii ormson vnum nouum ryklin *SD* 2: 40 (1287). hänne drömde at augustinus stodh j hänna rökline *(ordets användning här beror sannolikt på missförstånd af originalets uttryck: linea lignea)* mz hänne *Bil* 647. — *särsk. ss tillhörande de andliges drägt.* för *(d. v. s. innan uppenbarelsen om ordensdrägten gafs)* bar dominicus röklin *(fratres superpelliciis utebantur) Bil* 796. gik in j kirkiona. ok foor j röklin ok tände blus ok bar ihesu christi likama *KL* 21. andra biscopa kledde sigh i röklin och koorkåper och biscops hätta *TK* 272. andre merkelige klerka hade röklijn *ib.* stodh then förnempde verduge herren i sin biscopz skrudh, thät är röklin, koorkåpa, mitra, cerotis och stola *ib* 274. — *Jfr* **silkeröklin.**

rökogher, *adj. rökig, som gifver från sig mycken rök.* rökogher elder *MB* 1: 183.

rökt (rykt *Bil* 844; *MP* 1: 293; *MB* 1: 414**),** *f.* [*Isl.* rœkt] *L.* **1)** *vård, omvårdnad, omsorg.* tön herra barn hånom setias i rökt ok göma *KS* 53 (134, 57). thöm siälom til hiälp oc tröst koma, som rykt ok helso vidher thorfte *Bil* 844. forlata hiärtans rökt *(curam cordis) Bo* 131. kötzsins rökt *Bir* 1: 259. *ib* 2: 62, 3: 150. *Ber* 233. likamans rökt *Bir* 4: 64. licamans vmsorgh ok rykt *MP* 1: 293. hindradhos i hans rökt *(skötsel) KL* 278. swa skulum wi os rökta at wi glömom ey wars iämkristins rökt *(curam proximi) Ber* 50. thänk wppa alla the thiänist oc kärlika rökt hon tik giorde *Su* 210. om hwilka han wil haffua atwaktelika rökt *Bir* 4: 5. **2)** *omsorg, akt, ifver.* som dighra rökt oc mödho hafdhe iordha martires *Bil* 384. lagdhe dighra röct a riddarscap ok fatuburs ingiäld *ib* 377. *ib* 758. *MB* 1: 414. skal iak läggia rökt *(apponam curam)* oppa at hon maghe plaghas ok näfsas *Bir* 3: 31. — *Jfr* **helso-, siäla-, van-rökt.**

rökta (rykta *MB* 1: 269, 476; *VKR* 24; **-ar** *MB* 1: 223; *LfK* 165; **-adhe** *MB* 1: 208; *MP* 1: 270; *Lg* 3: 246; **-adhä** *Pa (Tung)* 33; **-adher** *MB* 1: 272; **-at** *Lg* 3: 251. **rykta** *Pa (Tung)* 35. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* rœkta] *L.* **1)** *sköta, rykta, ansa, vårda, taga vård om. med dat.* rökta siwko brödhromen *Bir* 5: 98. — *med ack.* rökta brödhranna kaalgardh *KL* 252. röktaþo tome lik ok graf *Bu* 189. war hans likame ryktadher wäl mz wäl loktande yrtom *MB* 1: 272. *ib* 269. rökta *(curare)* skorfwot hofwid *Bir* 3: 229. thwa ok rökta en spitälskan man *KL* 53. *ib* 343, 352, 354. *MP* 1: 270. rökta *(fovere)* theras kranka barn *Su* 207. at rökta sin häst *Bir* 1: 221. *ib* 293, 323. röktadhe wäl sin boskap *MB* 1: 208. röktadhe hon lamponar *KL* 337. rökta eldin *VKR* 2. at rökta oc göma eeldin *ib* 24. *Bir* 4: 100. *Pa (Tung)* 35. — *vårda sig om, egna omsorg åt, sörja för, se till godo.* han röctadhe gerna ok öcte almännis ingiäld *Bil* 305. at iak ryktar *(provideam)* oc om siidher mit eghit hws *MB* 1: 223. rökta kötit i sinom astundilsom *(carnis curam . . . agere in desideriis)* *Bo* 101. *ib* 131, 256. *Su* 425. hon . . . röktadhe andra som sik siälua *(de aliis sicut de seipsa curabat)* *Bir* 3: 179. *Ber* 50. himna konungger röktadhe sin riddara *Bil* 473. — *egna omsorg åt, vinnlägga sig om, sysselsätta sig med.* ryktadhe alzskona sädhe *MB* 1: 208. **2)** *sköta, förvalta.* som gudz offer skullo rykta *MB* 1: 476. ryktadhä illä thera embitä *Pa (Tung)* 33. — *uträtta.* röktadhe hans ärende *KL* 41. rökta vart ärinde *Iv* 3268. *ST* 271. **3)** *sörja för, laga (att), ställa om, ställa till, anstifta, åstadkomma.* röktom at mankönith maghe ökias oc öxlas *MB* 1: 196. sände budh til hänna och loth rökta at hon skulde til hans koma oc wardha hans hustru *ST* 219. *LfK* 165. til göra the ok rökta mz nakrom thingom at barnit skuli forgaa *(procurant abortum)* *Bir* 3: 290. röktin j at forkoma oc dräpa mins hälgha anda jngiutilse *(abortum spiritualiter procuratis)* *ib.* the samfōghilsin röktadhe *(procuravit)* han meer for sina skuld än for rikesins skuld *ib* 2: 23. han rökta missämio ok bardagha landa mällom *KS* 63 (156, 69). *ib* (157, 69). rökta sinna foräldra likamlika nytlikhet *Ber* 22. the letto mit liiff ok röktado min dödh *(vitam meam et mortem meam quærebant)* *Bir* 1: 230. **4)** *skaffa, förskaffa.* läggia vin aa thz rökta *(procurare)* *Bo* 128. rökta alt thet honom tharfuas *VKR* 42. *Bir* 2: 128. hon hafdhe röktat sik en skinkiortil af swinskinnom *KL* 334. rökta sik fals vitne *Bo* 189. röktar sik daghlica nyan ok större hedhir *ib* 95. hon . . . wil rökta thik äwerdhelikit liff *KL* 87. som mik röktadho kyrkionna ingiäld *ib* 120. rökta sinom barnom . . . wärilzlikt godhz *KS* 52 (131, 56). rökta them aff wisthws oc källara thet them tharfuas *VKR* 28. *ib* 2. *Ber* 133. tak thz swa som thz vare thik röktat af gudhe *ib* 272. them (ɔ: widhirthorftelichin thing) kräfuia oc rökta aff modhir abbatissa ellir aff gaardzmestarenom *VKR* 27. the foro i geen mz thy sancta genouepha hafdhe ryktat til sit closter *Lg* 3: 251. — *vålla, bereda.* the röktadho *(procuraverunt)* sik siälfwm thz sama fallit *Bir* 1: 250. — *förskaffa, ernå, utverka.* ärna ok rökta miskund *Bir* 3: 422. hon *(bönen)* är fulcompnin til at rökta alt thz gagnlikit är *(ad omnia proficua impetranda)* *Bo* 101. han röktadhe thz af gudhi *Pa* 5. *KL* 354. *Bir* 3: 80. rökta them ok ärna kärlek *ib* 1: 382. thw röktar oc letar allom miskund *ib* 3: 108. ryktadhe hon them fangomen liiff oc helso *Lg* 3: 246. röktadhe sik af lösn af biscops ämbäte *Bil* 649. *ib* 786. at leta ok rökta sik aflat *Bir* 3: 17. rökta sik aflösn aff pauanom *ib* 2: 214. röktadhe sik coma sikran for vespacianum *Bil* 314. **5)** *låta komma, skaffa.* han röktade sanctum sighfridum archiepiscopum aff änglande til swerikis at prädika . . . cristna troo *Bil* 839. huilkith clostirsins thiänara vtan fore sculu thiit rykta oc bära *VKR* 24. **6)** *låta komma, förmå, nödga?* rökta smasuenen tel guþa dyrk *Bu* 525. — *Jfr* **um rökta.**

röktan (ryktän), *f.* **1)** *vård, äfven plägning, förplägande.* aff siukom brödhrom oc thera röktan *VKR* 42. epter matteliga ok skelliga cropsens ryktän *Lg* 3: 524. owirflödogh likamans röktan *Su* 245. hon . . . alla win läggir sik wm kropsins oc buksins röktan *ib* 355. **2)** *försorg, bestyrande.* var sanctus thomas . . . erchebiscopir . . . mz konungx röktan *Bil* 787.

röktare, *m. vårdare, förvaltare.* altarsins ämbizsmän oc röktara *(dispensatores et curatores altaris)* *Bir* 2: 106.

rölika, *f.* [*Mnt.* roleke] *rölleka, achillea millefolium Lin.* skal man taga rölika *LB* 7: 264. *ib* 291, 292, 327. millefolium är nese gräs wpa swensko ok rölika wppo dansko *ib* 8: 78.

röläggia, *v. rörlägga, utmärka med rör el. rå-märke.* som är rölagdh met IIII röö *SD* 4: 39 *(öfvers. i nyare afskr.)*.

römsker, *adj. Romersk.* römska raþ *Bu* 62. i römsko borgh *ib* 181. *ib* 102, 150, 396, 397, 398, 401, 415, 508 *o. s. v.* *Bil* 105, 110, 112, 124, 125 *o. s. v.* *Lg* 3: 181. *Jfr* **romersker, romsker.**

rön (röön. *pl.* **-ir? -ar?),** *f. och m.* (*Iv* 3728) [*Isl.* raun] **1)** *rön, försök.* wardher ey lankt til röna *(det dröjer ej länge, innan tillfälle till försök yppar sig)* *Bil* 104. — (?) tre bröder kommo ther til röna *(kommo dit för att erbjuda sig att göra ett försök?)* *MD (S)* 236. **2)** *rön, erfarenhet, prof, bevis.* rön är godh drängh *GO* 505. litin är wilians röön *(viljan visas med litet, med litet kan man bevisa sin goda vilja)* *ib* 438. *ib* 224. haua rön i handom *KS* 11 (27, 12). wi . . . finnom ok hawom saudh röön i hendher, hwilkin storan . . . skadhä ok forderff, all menekhethen hauer tagith *BSH* 3: 175 (1466). fanga tess röön *RK* 1: 4517. *Al* 6675. *ST* 180. fanga ther aff rön *Fl* 1929. gudh . . . late mik ther fanga a rön *Iv* 3526. *ib* 3988. ther skulde han fanga a sanna rön *ib* 5690. ther skal hon fanga a sannan rön *ib* 3728. ij skulin ther a finna rön *Al* 3728. ther finder iak sanna röön op a *Iv* 2694. j wistherhwss oc källare fandz ther oppa rön *RK* 3: *(sista forts.)* 5651. nw finder iac rön pa . . . at erik wille mik forradha *ib* 2: 3584. swa skalt tu rön finna oppa *(erfara)* *MD* 129. swa hafwer jak funnet rön pa *ib* 135. *BSH* 5: 532 (1513). dieffwllen brau han bar aa röön olaffz böner the brännan saara *MD* 355. som the sielffue toko a röön *(erforo)* *RK* 1: 4091. giffwa honom ther epter lön som jak finner aff honom rön *(allt efter som jag pröfvar honom el. hans duglighet vara)* *MD (S)* 276. miin ordh the koma än til röna *(komma*

att besannas) Iv 1623. ath thz skulde nokon thima koma til röne *(fullbordas)* thz prophetä hade aff honom spaath *MD* 24. j laten thz äronde komma til röna *ib (S)* 236. **3)** *pröfning.* äre the wist two kämpor oc wäntar mik at wij komma nw i fullä rönä *(i fvlla ravn; komma att pröfvas el. ansträngas till det yttersta) Di* 90.

röna (-ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* reyna] *L.* **1)** *pröfva, försöka, göra försök med.* lette ok rönte sig gagnlöst manga läkedoma *Bil* 269. wille hon röna, än thz ware sant *MB* 1: 147. wilde konungen röna om han war sa god skytte som sakt war *Di* 54. röna sin swerd i hardom hielmom *ib* 105. wilia wij röna oss . . . oc wara raska drengia *ib* 153. tölkit jak kan tha will jak rönä mz tik *(d. v. s. i det jag kan vill jag täfla med dig) ib* 46. — (?) lithet ther äpter the honum krönthe och ther mz konungx nampn rönthe *RK* 3: 2553. **2)** *röna, erfara, (genom erfarenhet) lära känna.* skal iak lata þik röna huat corset tekna *Bu* 139. rönte gudz hämd *Bil* 112. röna all scons pinur *ib* 413. the dygdh iak hafuer aff idher rönt *Iv* 5600. tholdo ok rönto gudz rätuiso *Bir* 3: 421. the haua rönt *(experti sunt)* thz iak sighir *Bo* 109. thz må en haua rönt i åthäuom manna, som ey hauer annar *KS* 72 (176, 79). *Bo* 118. *Bir* 2: 113. *Iv* 2731, 5604. *Al* 8924. swa som the rönto *RK* 1: 4185. hwo weyt huat heller er för än han röne *ib* 2263. *Bil* 234, 252. *MB* 1: 126. at iak skulde annorledh dömas. än iak nw röne *Bir* 1: 363. för än mannin hafdhe rönt sik siälwan *MB* 1: 454. — *finna, befinna.* hauar iak . . . rönt mik sialuan sköran ok orenau *Bu* 135. iak hawer thz rönt at gudh hawer wäl giort til mik *MB* 1: 222. röne jak nu at diäfla äru fästa vidh mina siäl *Bir* 3: 138. — *erfara sanningen af, finna bekräftad, sanna.* swa skal thu röna än miin ordh *Al* 9992. tha röner tw . . . at tw sagde at iak war ekke thin son *Di* 90. **3)** *visa prof på, lägga i dagen.* for? thän mandom the hafua här rönt *Iv* 4960. *RK* 2: 3589. **4)** *visa sig, bevisa sig?* marsken honom altiidh wel rönte *(visade sig alltid välsinnad mot honom?) RK* 2: 3458. **5)** *erfaras af? bekomma? med dat.?* thz monde hans kerleek illa röna *RK* 3: 176. — **röna sik, 1)** *försöka sig.* will jak rönä mik *(täfla)* mz hanum *Di* 45. **2)** *göra sig känd el. fräjdad.* haffua sik rönt *(hava ræynt sic)* i manga strider. sa at engen tor biuda sin skioll mote them *Di* 159. — *refl.* **rönas, 1)** *befinnas, visa sig, göra sig känd el. fräjdad.* låte sik huarghen wildoghan rönas i näffst ilgärningesmanna *KS* 78 (194, 86). rönas i fromom ok dyghdelikom mans gärningom *ib* (192, 85). alexander röntis thagher bäzster *Al* 8920. ther röntis mang en röster drengh *RK* 2: 6493. — *visa sig, bevisa sig.* them iag trodde aff hiertatt bäst the röntess meg tha aldra wärst *RK* 3: *(sista forts.)* 5140. illa rönis han mik *BSH* 5: 116 (1506). **2)** *(genom erfarenhet) visa sig, blifva tydlig.* thet röntes *RK* 3: *(sista forts.)* 4370. annath röntess oppa thz siste *ib* 5452. bland swenske röntes hoo tha war troo *ib* 5602. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* thz röntis thöm *(de fingo erfara det) Iv* 3058. swa röntis them *(funno de) Al* 8934. swa som ider skal rönas vm sidhe *RK* 1: 3711. thz rönis honom *(han erfar, kommer i erfarenhet af)* jw litet sant *ib* 2: 6489. röntis ää wel sina rike *(blef väl känd af sitt rike) PK* 236. tha röntes däner i sorg oc quidha at suenske torde thom väl bidha *RK* 2: 9265. thaa röntes danskom *(fingo Danskarne lära känna)* sweriges staath *ib* 3: 143. röntes swänske män een annar lagh *ib* 2593. — *part. pret.* **1)** *utrönt, genom erfarenhet pröfvad el. bekräftad.* thz som rönt ok sant är *Bir* 3: 213. rönt maal oc pröwath *MB* 1: 46. *ib* 286. — *pröfvad, bepröfvad. om person.* rönter til froma gärninga *KS* 6 (12, 6). *ib* 10 (23, 10). röntr ok dyghdelikr i godho liuerne ok faghrom sidhom *ib* 53 (133, 57). **2)** *erfaren, förfaren.* vtan thu äst rönt i tholko. tha äst thu ey quäm til lärdom *Bo* 130. the i stridh äru rönte *KS* 82 (203, 90). welia swå opta barn ok ughur magha som rönta män *ib* 11 (27, 12). medh gamlom ok röntom mannom *ib* 38 (99, 41). *ib* 61 (151, 66), 72 (176, 79). af witrom ok röntom mannom *ib* 41 (105, 44). *ib* 17 (43, 18), 41 (106, 44), 49 (125, 53), 70 (173, 77). haua vitra trona rönta ok rätvisa rådhgifvara *ib* 56 142, 62). skipa . . . röna *(för rönta)* ok rätwisa syslo män iwi goz . . . hans *ib* 66 (163, 72). leta slöghan ok röntan mästara *ib* 52 (132, 57). medh wilioghum, röntom nännoghom ok oräddom mannom *ib* 80 (196, 87). *Bir* 3: 309. *(De flesta af här anförda ställen skulle dock äfven kunna föras till* 1.*)* — **röna up a,** *erfara.* swa hafwa the opta fat röna vppa *RK* 2: *s.* 338. — *Jfr* **ut röna, orönter.**

rönan, *f. Jfr* **utrönan.**

röne, *m.* [*Isl.* reynir] *rönn, sorbus aucuparia Lin.* gömde sik vnder een röna *Fr* 544. — **röna barker (röne-** *LB* 7: 162**),** *m. rönnbark. LB* 7: 47, 162.

röpa, *v. L. ropa.* swenin tilburdhe at röpa oc ropadhe tho mindra än tilhördhe *Bir* 2: 125. *Jfr* **ropa.**

rör (röör. röörh *SD* 5: 744 (1347). **roörh),** *f.* (*Al* 4924, 5029; *Bir* 1: 60; *Lg* 3: 85, 86) *och n.?* (*Al* 8746, 8751; *MD* 35) [*Isl.* reyrr, *m.*] *L.* **1)** *rö, rör.* ostadhughir som rör j vatne *MP* 1: 16. likir the röör *(arundine)* älla thy blomstre som fult är mz honagh *Bir* 1: 60. slogho hans howod mz röör *MB* 2: 385. *MD* 35. sätthe ena rör i hans handh *Lg* 3: 85. rykte rörena aff hans handh *ib* 86. aff stoor röör war hon *(floden)* full thrang *Al* 8746 *(stället skulle äfven kunna föras till* **2**, *i hvilket fall* röör *vore att här fatta ss f. och* stoor *kunde anses stå för* store *el.* stora*)*. badh aff the röör skip at göra *Al* 8751 (röör *kan här föras till* **2** *el. fattas ss pl. af* **rö**). **2)** *koll. rör.* ther wäxte rör ij watnith stodh hänna längd war siäxtighi fota til sin top fra henna rota hon war stark ok vnderlik miok som en gran swa war hon tiok *Al* 4924. skoghin war al aff the storo röör hon bran fast thy hon war möör *ib* 5029. thz *(vattnet)* stodh alt fult mädher rör *ib* 5467 *(kan föras till* **1**, *i hvilken händelse* rör *här är att anse ss n. pl., el. till* **rö**, *hvaraf* rör *i sådant fall här skulle vara pl.)*. rör oc torff ther pa leggia *RK* 2: 6127. **3)** *rör, ränna.* vnum molendinum. munitum cum quatuor roerh *SD* 5: 743 (1347). *ib* 744 (1347). — *Jfr* **rö.**

rör (röör), *n.* [*Isl.* reyrr, *m.*] *L. eg. rör, stenrör; råmärke.* ad metas dictas røer *SD* 5: 193 (1343). *ib* 4: 39 *(öfvers. i nyare afskr.)*. limites que wlgariter dicuntur røer et raa *ib* 3: 26 (1311). ponendo raa et rør *ib* 30 (1311). *ib* 241 (1316, *gammal afskr.*), 481

(1320), 628 (1323), 4: 65 (1328), 111 (1329, *gammal afskr.*). til thessä fornefnde bolstadha skälä. som erä raa ok rö̈ör *DD* 2: 5 (1384). *Jfr* **ring-, sten-rör,** *äfvensom* **rö.** — **röra ruf,** *n. L.*

röra (rööra. -ir, -þe, -þer), *v.* [*Isl.* hrœra] *L.* **1)** *röra, sätta i rörelse.* han gat ängin limin rört vtan howdhit *Bo* 200. lät fiura män röra vaghnon *(för urspr.* vaggona; *Cod. B, C* waggona*)* mz iarn stangom *(cunam . . . a viris quatuor agitari) Bu* 505. han var ey ostadhughir som rö j vatne, hulkin aff huario vädhre röris *MP* 1: 20. himbla röras ey aff sinne natwra ensampne, vtan mäst aff ängla krapt *MB* 1: 67. *Bil* 104. — *svänga.* han rörir mannelika sit godha swärdh *Al* 649. *RK* 3: 140. — *sätta i rörelse, sätta i gång, drifva.* mz spora han örsith rördhe thiit han röstena hördhe *Fr* 955. — *röra, föra från stället, rubba.* at han gange ey j vatnit vtan til knän ok säti ey fotin vtan ther som sandin är fastir at ey skola fötirne aff stadh röras vm bölghiona gaa owir knän *Bir* 2: 231. castaþo män stora linor vm afguþa stok ok vildo dragha viþ iorþ ok gato eigh rört þy sinne *Bu* 207. — *stöta.* swa önkelika the herra iwan rördho mz the starka skapt the fördho *Iv* 3349. *Fr* 1693, 1805. mangt örss var ther a sidho rööört swa at thz foor i sprung ok i hyrte *RK* 1: 1439. — *stöta, bortstöta, aflägsna.* hafuer iak mangin man fra sadhelin rört mz thz skaft ther iak hafuer fört *Iv* 708. kombir iak tik oc röre *(movebo)* thin lyusstaka aff sino rwme *MB* 2: 335. rör *(amove)* fran thik thins likama ofwerflödhis krase *Su* 457. *Bir* 3: 129, 131. mz falske predican aff rette tro rörth *MD* 33. — *part. pres., rörlig, flyttbar.* alla mina rörandes penninga *SD NS* 1: 110 (1402, *nyare afskr.*). rörande oc wrörande *ib* 303 (1403, *gammal afskr.*). alla wara bopäninga, the rörans *(för* rörandes*)* ärw *ib* 2: 12 (1408). alth . . . her staffans goz, rörande oc o[rö]rende *BSH* 3: 298 (1471). **2)** *i andlig mening: röra, sätta i rörelse, sätta i gång.* at röra oc fulkompna wara natwro ämpne *MB* 1: 149. ey vilde iak röra *(movere)* mz enom fingir thz som iak androm bödh *Bir* 1: 354. — *röra, rikta, gifva riktning åt.* jak rördhe *(movi)* thz (ɔ: frälst siälfs vald) illa oc vanskiplica *Bir* 3: 437. rördho *(moverunt)* sin vilia illa mot thessom tw *ib* 1: 250. — *sätta i rörelse, drifva, förmå.* adam är then förste som rördhe människio natwro til at öxlas *MB* 1: 149. siälin rördhe hona *(handen)* til gerning *ib.* röre *(äggar)* han *(allmogen el. folket)* til missämio inbyrdes *KS* 75 (184, 82). röror min hogh til twäkan *Su* 187. rörande tik til andelika frögd oc glädhi *ib* 341. — *förmå, beveka.* fyra thing varu hulkin som mik rördhe til at resa vp lazarum *Bir* 2: 139. nokat rördhir til at taka kristna tro *KL* 31. rördhos brödhrinne til miskun *ib* 301. *Jfr* **6. 3)** *sätta i gång, väcka, uppväcka, åstadkomma.* öl rörir stoor ordh *GO* 128. ä röris kiiff aff ölkwno bodh *ib* 488. *ib* 73. owinskap . . . röra *Fr* 1682. thz som röre kötzens lwsta *Ber* 159. röre stridher *ib* 234. rördhe . . . stridh mot mik *Bir* 3: 254. röra mooth tik tolken käremaal *Su* 121. **4)** *röra, sätta i rörelse, uppröra, uppskaka.* sagdhe sik hafua rört hafuit oc giort stora storma *Bil* 725. rördhis vatnit af gudz ängle *Bo* 121. *Lg* 70. *Al* 5825. öronin syntis sua som malm giutara bälghia rörande *(commoventes)* allan hiärnan mz idhkelikom bläst *Bir* 2: 15. — *i andlig mening: uppröra, uppskaka, oroa.* världinna thanka flytande vatn rörir mykit oc mödhe thin hugh *Bir* 2: 183. saa jak annantidh christum domara . . . meer rördhan ok rettan än för *ib* 3: 464. **5)** *röra (i).* rördo i branda *RK* 1: 1661. rörandhis i stenomen oc mwrkalk *Lg* 3: 286. **6)** *röra, väcka rörelse i, beveka.* at thu tith . . . hiärta . . . altidh rörer om wsla . . . syndara *Su* 172. at then hälghe ande sökir ey ok röre stundom hans hiärta *Bir* 1: 188. rördhis iak af milhet owir them *ib* 78. at hon af modhirlikx älskoghx sötma rördhis *Bo* 244. *MB* 2: 297. *Lg* 218. **7)** *öfverväga, besinna.* mins hiärta akth ok aminne rörir thet ordhit opta *SD NS* 2: 10 (1405; *möjl. är* ordhit *att fatta ss. subj. och stället att föra till bem.* **4**). **8)** [*Jfr Mnt.* roren] *beröra, förmäla, omtala, anföra, framställa, tala, säga.* lät han annantidh röra *(replicavit)* alt saman *MB* 2: 23. thenna dröffwilsenna materiam, swa offtha rördha *(ventilatam)* . . . giordhis ey behoff nw ythermera röra *(resumere) Su* 116. thz thu nakraledhis til forinna rördhe mz faam ordhom *ib* 199. thz för marsken rördo *RK* 2: 4389. thz första som j röre *ib* 4718. mädhan thetta skeer som jak nw rörer *ib* 3: 1396. *ib* 650, 740, 931, 2063, 2099, 2775. idher sak för byscopin röra *ib* 1321. the ärende jak nw aktar röra *ib* 1870. *ib* 3351. erchebyscopsens striidh röra *ib* 324. som för är rört *ib* 2: 8898. *ib* 1: *(s[g]n) s.* 171. som förre är rörth och sakth *ib* 3: 3532. vm sambindelsä breff munde the swa röra *ib* 2: *s.* 336. i ere rörendes om then uthgerd til jönechöpu[n]gh *BSH* 5: 242 (1508). röres ther om andra resor *MB* 2: 72. *BSH* 4: 99 (1483). *MD* 486. *Lg* 3: 448. aff manghom röra tala oc skriffua *ib* 614. *ib* 400. — *hemställa.* rördhe han til them hwem them bäst synthes oc beqwämelikast ware honom tilföghias til sängalagha oc hustru *Lg* 3: 293. **9)** [*Jfr Mnt.* roren] *röra, vidröra.* han rörir mik mz sinä hand *Va* 17. at j ey nakot minzsta tingh rören *(contingatis) MB* 2: 15. altareth skal byggias aff stenom, ekke mz järnnom rördom *(quos ferrum non tetigit) ib* 23. — *röra, lägga våldsam hand på, göra för när.* maghom wi them enkte röra *(contingere) MB* 2: 26. — *part. pret. rörd af slag, lam.* befructer at bliffwe borttagen eller rörder *LB* 7: 342. **10)** [*Jfr Mnt.* roren] *röra, angå, syfta på, handla om. med dat.* thz skal them allom röra *MD (S)* 258. — *med ack.* thz som siälanna helso rördhe *Bo* 170. *ib* 172, 231. *Bir* 3: 256, 417, 4: 38. *BSH* 2: 35 (1396). *SD NS* 1: 70 (1401) *o. s. v. VKR* 10. *LfK* 165. *Lg* 3: 9. pröffte han wel at hon *(liknelsen)* han siolfwan rördhe *ST* 385. reuelacio rörandis pawan *Bir* 4: 113. — *med prep.* predikan, som rördhe . . . om ihesu christi tro *Lg* 3: 154. *Su* 347. annor stykke, som röra oppa the hälga tro grwndh oc stadhfästilse *Lg* 3: 435. *ib* 479. *Su* 263, 351. naar oldermannen hanom tilsegiende vorder rörende pa staden eller pa kompanijt *SO* 196. — **röra sik,** **1)** *röra sig, sätta sig i rörelse, förflytta sig.* lärer modhorin han *(ormungen)* at röra sik *Bir* 3: 74. **2)** *begifva sig.* han . . . siik tiil stokholm rörde *RK* 3: 1174. *ib* 3720, 4046. — *refl.* **röras,** **1)** *röra sig.* han lät orma röras *Bu* 101. i honom bliwm vi ok röroms ok ärom *KL* 161. swa som

vm liuande barn vare j hiärtano vmuändande sik ok rörandis *Bir* 3: 204. hwar ryggio taflan är lös ok hwar röris mot andre *ib* 138. bakin röris äptir hofwodzsins rörilsom *ib*. **2)** *röras, sättas i rörelse, uppröras.* togh watnith at röras *Lg* 95. *Al* 5824. — **röra bort,** *aflägsna.* rördhe bort paddona *KL* 111. än thu röre bort fra thik wärdhlina wmsorgh *Ber* 26. *Bir* 2: 333. *Jfr* **bort röra.** — **röra saman,** *hopröra. PM* XLIII. — **röra til,** *tillföra.* fadherin rörir honum til mere krapt at röra oc fulkompna wara natwro ämpne *MB* 1: 149. — **röras um kring,** *röra sig omkring, göra kretsformigt omlopp.* at himbla ganger wardher längre, än som the röras om kring til enna skipilse eller andra *MB* 1: 67. — **röra up,** *uppröra, sätta i rörelse, åstadkomma, förorsaka.* rördhe vp all hinder mot henne *Lg* 3: 254. *Jfr* **up röra.** — **röra ut,** *uttaga, borttaga, bortrensa.* rör vt thräkkin *Hästläk. i AS* 137. — *Jfr* **a-, an-, be-, pa-röra,** *äfvensom* **for-, o-rördher, orörande.**

röra, *v. L.*

röra (-e), *f.* [*Jfr Mnt.* rore] *rörelse, oro, förvirring.* haffuer han . . . komith os alle i wille oc röro *MD* 33. gar thenne landzende fra idher . . . thet bliffwer en stor röre i swerighe *BSH* 5: 179 (1507).

röra, *f.* [*Mnt.* rore] *rödsot (se hästsjukdom). Hästläk. i AS* 137. *LB* 2: 68.

röran, *f. rörelse.* the röran *(motus)* som thu kände *Bir* 3: 204.

rörbuske, *m. rörbuske.* blifwandis . . . i bland rörbusca swa som skox diur *Gr* 296.

rördal, *m. med rör bevuxen dal. se ortnamn.* j rördalen *(Vallem arundineti) MB* 2: 44, 46.

röre, *n. arundinetum, rörstrand.* ther komo aff the röre langa stora orma *Al* 5087. ther kom löpande aff thz röre . . . sorkor *ib* 5187.

röre, *n. Jfr* **ringröre.**

rörestrand, *f. rörstrand. se ortnamn. SD* 2: 60 (1288).

rörilse (-else: -om *Su* 416**),** *n. pl. och f.* **1)** *rörelse.* äftir vatnsins rörilse *Bir* 4: *(Dikt)* 236. aff himeltunglanna rörilsom *ib* 3: 57. *ib* 471. hiwlsins rörilse *ib* 427. aff thäs blästins rörilsom *ib* 74. aff yttro rörilsom *ib* 2: 114. *ib* 3: 158. diursins hiärta rörilse *(pulsum cordis) ib* 2: 5. kände hon vndirlik oc hannelik rörilse j sino hiärta *ib* 3: 204. the samo rörilsin bliuo länge *ib*. thw vndra aff the rörilsene *ib*. — *sinlighetens, känslans el. begärets rörelse.* oloffike thanka älla rörilse *KL* 114. them *(starka drycker)* fölghir gärna oren kropsins rörilse *Bo* 133. idhkelik bön wtsläkke kötlik rörilse hita *Ber* 183. *Bir* 1: 278, 335, 2: 42, 300. *VKR* XV. *VNB* 31. *Su* 342, 416. wm nakra handa rörilse *(affectiones)*, som jak offta j mik känner *ib* 341. swa offta thu kännir j thik nakra rörilse aff onda andans eggilsom . . . antiggia j ondom . . . tankom ällir oc j likamans ällir limanna oloffiikom rörilsom ällir kitzlan *ib*. wmskiptolik ärw syndanna rörilse *(modus, läst: motus) Ber* 61. **2)** *aflägsnande, bortskaffande.* til alra rudhma rörilse *(ad omnem rubiginem exstirpandam) Bo* 232. *Jfr* **bortrörilse.**

rörkäpper, *m. rörkäpp.* slogho hans hofwdh mz rör käp *MP* 2: 18. *ib* 21.

rörlika, *adv. Jfr* **orörlika.**

rörliker (rördeleker: -leca *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet).* **rörlikin** *Bir* 2: 183. *n.* **rörlikt. rörelict** *FH* 3: 5 (1353). **rörlikit** *Bir* 1: 302, 2: 231, 3: 117; *Lg* 3: 466. **-likith** *PM* 25**),** *adj.* [*Isl.* hrœriligr] *L.* **1)** *rörlig, som kan röras el. flyttas.* alt vart gooz . . . rörelict ok orörelict *(löst och fast) FH* 3: 5 (1353). tera godz rörlikt ok orörlikt *KS* 65 (160, 71). *ib* 74 (180, 81). *SJ* 9 (1422). *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet). PM* 25. — *rörlig, som rör sig, i rörelse varande.* tässin wärdzslika ok rörlika solen *Su* 289. stadhugh ok rörlik *(mobilis)* äptir gudz vilia *Bir* 3: 138. *ib* 2: 183. eth brinnandhes swärdh rörlikit *(som är i rörelse, som svänges) Lg* 3: 466. rörlikit *(mobilis)* wädhir *Bir* 1: 302, 3: 117. rörlikit vatn oc ostadhukt *ib* 2: 231. — *Jfr* **orörliker.** **2)** *böjlig, böjd, benägen.* the vardha rörlike til alt got *Bir* 2: 178.

rörmärke, *n. L.*

rörogher, *adj. rörlig, rask.* somlika *(näml.* äru*)* röroghare oc somlika krankare *Bir* 5: 35.

rörpipa, *f. rörpipa. Gr* 289. *PM* 9.

rörtegher, *m. L.*

rörvas (*frf. vok. i änd.* **-ss-**. *pl.* **-ar),** *m. rörvass.* bygde . . . vppa markinne i bland röruassa *Gr* 290. *Jfr* **rövas.**

rös (*pl.* **-ar. röser** *LB* 3: 51**),** *m.?* [*Sv. dial.* rös, rör, *f. Jfr Isl.* hrœrar, *m. pl.*] *ljumske.* bolnadhe . . . hwn (ɔ: een mäniskia) i rösin ellir oc lare *LB* 3: 184. — *vanl. i pl.* at nakar bolnade i rösana *LB* 1: 98. for wärk i rösänä *ib* 6: 106. *ib* 3: 51. — **rösa byld (röso böldh),** *f.* [*Jfr Ä. Dan.* rørbyld] *ljumskböld. LB* 4: 341.

röse (rööse), *n.* [*Isl.* hreysi] *röse.* effter som thy gambla råå och röse wthwise *DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*). thänna for:da ra oc röse skilia orssa oc rättauik, mora oc rätwik, lexand oc mora ath *ib* 96 (1442, *nyare afskr.*). wph til röösith *ib* 2: 5 (1384).

rösevisla, *f.* [*Isl.* hreysivísla] *lekatt. MB* 1: 360.

rösla, *f.* = **röse?** VII las engh lygiandes offuen rösian *DD* 2: 16 (1442).

rösker, *se* **röster.**

röskleker, *se* **röstleker,**

röst (*pl.* **-ir**)**,** *f.* [*Isl.* raust] *L.* **1)** *röst, stämma.* kumbar af himirike röst *Bu* 5. *ib* 63. hördhu preste . . . röster wm kring sik *Bil* 311. þa öpte en röst *Bir* 4: *(Avt)* 178. ropadhe mz höghe röst *Gr* 291. predica min son mz röstinne oc sighia mot honum mz gerningomen *Bir* 2: 125. hörir iacobs röst *MB* 1: 214. — (?) tin skämtan ok röst se vtan al oföghelik ord *(jfr motsv. ställe i Martinus, De quatuor virtutibus cardinalibus: sales tui sint sine dente, joci sine vilitate . . . vox sine clamore) KS* 24 (60, 26). — *läte, ljud.* hon *(humlan)* . . . gifwir af sik mykit hesa röst *Bir* 1: 134. **2)** *röst (vid val).* hafuom wi them for:da jeppa gifuit . . . wara röst til thetta . . . laghmans döme *BSH* 1: 185 (1386). rösterna fullo vppo thessa tre *RK* 2: 2297. *ib* 2299, 7493, 7496, 7502. **3)** *rösträtt, talan; befogenhet.* är (sidher) mäþ clostarmannom. at þe haua mere röst at raþa. som för como *Bu* 194. **4)** *språk.* oppa india röst *Al* 7607. — *Jfr* **glädhi-, lofs-, lygdha-, manna-röst.**

röst, *f.?* [*Jfr Nyguta.* raust, *mod*] *mod, frimodighet?* wi hafwom ey mz dario röst *(vi hafva ej frimodighet att strida med Darius?) Al* 2554. olaff haffde tha minne röst *MD* 367.

röste, *n. röst.* swaradhe alla mz eeth röste *RK* 3: 2209. sagde mz klaart röste *Lg* 3: 364. gaff han opp röstidh oc sang . . . messona *ib* 352. *LfK* 66.

röster, *m. röst.* frygdhanna röstir *(vox laudis)* vantar ther alregh *Bo* 255. — *läte, ljud.* enskyns fughel som kallas koturnix aff sinom röst *MB* 1: 322. höris *(näml. fogelns)* röstir ällir liwdhit aff hans wingom *Su* 236.

röster, *adj.* [*Isl.* hraustr] **1)** *upprättstående, rak.* han hauar . . . röstan vaxt ok iamnan *(staturam æqualem) Bu* 204. swa som han stodhe röscer *(för* röster; *Cod. C* röster 1008; *se Rydqvist* 4: 102 *not.)* a bönum *(in modum orantis erectum) Bil* 405. **2)** *ståtlig?* thänne riddare han är . . . faghir ok röstir j vaknom *(decorus in armis) Bir* 3: 382. **3)** *modig, frimodig.* rätte röst(ir) hals for swärdhe *Bil* 127. öpte röscer *(för* röster; *Cod. C* röster 1008; *se Rydqvist* 4: 102 *not.)* mz gudz tröst *ib* 412. *ib* 370. **4)** *tapper, käck, rask, dugtig, utmärkt.* ij godhe riddara röste *Al* 4340. *RK* 3: 479, 3276. marghom resa rask oc röst *Al* 9431. margh räkke röst *ib* 9723. en häläth röst *ib* 10566. mang en röster drengh *RK* 2: 6493. *ib* 8839, 3: *(sista forts.)* 4441. *MD (S)* 250. *Di* 180. herra porus konung röst *Al* 3045. en mäster wiis röst *ib* 1695. fughla mange full wäl röste i thera sangä *ib* 9558. **5)** *kry, frisk.* han wardh karsk röster ok säl *Al* 2633. *MD (S)* 301.

röstleker, *m.* [*Isl.* hraustleikr] *frimodighet.* öpte . . . mäþ myclom röselek *(bör enl. Rydqvist* 4: 102 *not. snarare läsas* röstlek*)* sik vara cristen *Bu* 422.

röstlös, *adj. mållös, stum.* mallöse älla röstlöse hunda *MP* 2: 206.

röstogher, *adj. tapper.* nempnas iblan röstoge men *Di* 196.

röta (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* rauta] *vråla, råma.* nöteno höför at röta *Bil* 213. rötar *(Cod. A* riwter 216*)* swa som thiwr *MB* 1: *(Cod. B)* 548. hwi hon *(hinden)* rötade tha meir en hon var för van *Bil* 751. synthes os en hiorther rötandes *Lg* 3: 457. skulu synas i haffwit fiska oc hafftrull oc röta oc thiwta op til himilen *Iv* LXXXVIII. *Jfr* **riuta.**

röta (-ir, -te, -ter. *part. pret n.* **rööt** *RK* 1: 1670**),** *v.* [*N.* røyta] *L. röta, bringa till förruttnelse, förderfva.* somarin haffde thera kost rööt *RK* 1: 1670. drukkinscapir . . . röter blodhin *MP* 1: 310. at röta . . . tanna rötirna *LB* 3: 62. — *bildl.* hon (ɔ: höghfärdh) röte mannin jnnantil oc vtantil *Bir* 3: 94. at ey skulu flere smittas ok rötas aff hans vmgangilsom *ib* 204. — *röta. ss kemiskt uttryck.* stöt thz tingit först oc röth mz salt *PM* XXX. thz rötta blodith *ib.* — *refl.* **rötas,** *ruttna. opers.* tager tz til ath röthas i kroppenom *LB* 7: 81. — *ruttna, af förruttnelse bortfalla.* hans klädhe moghlados oc röttos snarlika aff hans kropp *Lg* 670.

röta, *f.* [*Jfr N.* røyta] *röta, ruttenhet.* ey varo the *(kropparne)* smittadh mz nakre röto *Gr* 292. ffor rötho i saar *LB* 7: 36. *ib* 71.

röte (rötthe), *f. röta, ruttenhet.* fulla mz . . . alle rötis orenlikhet *MP* 1: 284. förkomber thz al rötthe ther i mans mun är *LB* 8: 46. röther *(för* röthe?*)* j saar *ib* 2: 48.

röteliker (-likin *Bir* 3: 181; *(ack. sing. m.) Su* 279. *n.* **-likit** *Gr* 275; *Bir* 1: 186; *Su* 387**),** *adj. åt förruttnelse hemfallen, förgänglig.* hatom thässe vsla rötelica *(putridi)* kropsins stomanit *Bo* 255. til sins rötelica *(putrescibile)* krops lusta *Bir* 2: 99. *ib* 1: 310, 2: 286, 3: 181. *MP* 1: 201. *Ber* 203. *Su* 434, 443. tässa röteligx *(corruptibilis)* liffwes aldher oc ökan *MB* 2: 297. ängin synd ma finnas j honom . . . änkte rötelikit *(corruptibile)* älla vmskiptelikit *Bir* 1: 186. mz röteliko gul älla silfwer *Su* 412. *ib* 279, 387. — (?) ondom . . . skal vardha lif som är rötelikit *(vederstyggligt?)* ok stygdt *Gr* 275. — *Jfr* **oröteliker.**

rötelikhet, *f.* **1)** *ruttenhet, det som är ruttet.* mz alle rötelikhet *Gr* 273. **2)** *förgänglighet.* husit som är licammin hawir fyra eghelik thing som är ärlikhet dödhelikhet vmskiptelikhet oc rötelikhet *(corruptibilitatem) Bir* 3: 181. *Jfr* **orötelikhet.**

rötilse (-ylse *LB* 7: 60**),** *n. pl. och f. röta, förruttnelse.* for lwkth och rötilse i mwnnen *LB* 7: 59. *ib* 60. städir enga rötilse til sik koma *ib* 3: 52. *ib* 63. — *förderf.* värna hans siäl af fortappilsa rötilsom *(a corruptione) MP* 1: 269.

röva (roua *Bu* 7. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* roven] *L.* **1)** *röfva, med våld borttaga, bortröfva. abs. el. med sakens ack.* röffuar til half mark *MEG (red. A)* 56. huar som minne röffuer *ib. ib (red. B)* 61. *EG* 65. thät är röwät ok eigh köppt *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). röfuadho the alt hans goz *Bil* 282. *KL* 6. xx las höö . . . som the ränt och röffuedhe aff hans ladha *BtFH* 1: 136 (1507). — *med sakens ack. och personens beteckning föregången af prep.* af. longh kniffuen . . . som han ränt och röffuäde aff honom *BtFH* 1: 138 (1507). röfwadhe af manneuom odödhelikhezsins äro *Bo* 97. **2)** *röfva, plundra, bedrifva röfveri.* hwi pläger tu röffwa *MD (S)* 213. *Bir* 1: 375. han begynder röffwe ind paa then helge kyrkes personer *BSH* 5: 242 (1508). **3)** *röfva, plundra, beröfva. med ack. betecknande den som plundras el. från hvilken något röfvas.* hulkin som röfwadhe skulde röfwas *Bir* 1: 375. lät roua alla þe þär fram foro *Bu* 7. riddarans suena röuaþo han *ib. Bir* 3: 212. röfwadhe han oc ränte mina ängla *ib* 46. *MD (S)* 212. han röuadhe manga thera kirkiur *Bil* 345. röfua hans klostir *ib* 697. — *med personens ack. och sakens gen.* som han vildo röfua sins renliuis *Bil* 784. — *med personens och sakens ack.* leth peder lycke röffwe en fatigh clerch i [1] mark alth thet han haffde *BSH* 5: 242 (1508). — *med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep.* af *el.* i. han röfuadho mik af minne äro *(spoliavit me gloria mea) MP* 1: 276. skipmännene ränas ok röfwas aff thy goze *Bir* 3: 312. jak är röuadhir j mino walde *ib* 266. lat then herran mik aldrigh röffua i minom brudhelika prydilsom *Lg* 3: 290. — **röva bort,** *bortröfva. RK* 1: *(Albr) s.* 212. *Jfr* **bort röva.** — *Jfr* **beröva, orövadher.**

rövan, *f. röfveri. MEG (red. A)* 53.

rövare, *m.* [*Isl.* raufari, reyfari. *Mnt.* rover] *L. röfvare.* en þiuvar ok röuare *Bu* 26. gauo liþughan

röuaran *ib. ib* 7, 156. *Bir* 3: 46, 4: *(Avt)* 184. *Bo* 82, 175. röuara ok rånsmän *KS* 29 (72, 31). *ib* 28 (71, 30). han kom j röfuara vald *MP* 1: 275. i ärin vara krono röuare lans oc gozs *Bir* 4: *(Avt.)* 184. *Jfr* **lands-, sio-, strok-rövare.** — **rövara borgh,** *f. röfvarborg. Bu* 156. — **rövara folk,** *n. röfvarfolk. Al* 1229. — **rövara hoper (-hooper: -hoop** *Al* 4285**),** *m. röfvarhop. Al* 4285. — **rövara hula,** *f. röfvarkula. MP* 2: 197. — **rövara händer,** *f. pl. röfvarhänder, röfvares våld.* han kom j röfuara händher *Bil* 630. *MP* 1: 270, 274. — **rövara mästare,** *m. röfvaranförare. Bu* 156. — **rövara näste,** *n. röfvarnäste. MD (S)* 212. — **rövara skiul (-skyul),** *n. tillhåll för röfvare, röfvarkula. MP* 1: 247.

rövas (rööuaas), *m.* = **rörvas.** arundinetis dictis rööuaas *SD* 3: 754 (1326).

röveri, *n.* [*Mnt.* roverie] *röfveri. MD (S)* 212. *Jfr* **roveri.**

S.

sa (saa. *pres.* **-r.** *impf.* **-þe. saadhe** *Bir* 2: 9. **sadde** *MP* 1: 73, 74. **saaddhe** *ib* 73. *part. pret.* **-þer. sain** *L.***),** *v.* [*Isl.* sá] *L.* **1)** *så, beså.* iorþ. som eigh var plögþ älla saþ *Bu* 139. *Bil* 84. sadhe hona *(jorden)* fulla mz reno hwete *Bir* 1: 382. aakerfiäl, som saas meth een thön korn *SD NS* 2: 119 (1409). **2)** *så, utså, sprida. eg. och bildl.* een saar ok annar skär *GO* 401. thu skal mykit sa oc litith inläggia *MB* 1: 429. saaddhe godha säd j sin akir *MP* 1: 73. sadhe tidzla mydwakt j hwetit *ib.* at saa sina sädh *ib* 84. *Bir* 2: 9. hwar som omskiptelike lite saas *ib* 3: 339. saa gudz ordh jnnan siälinna *Bil* 214. *KL* 157. *Bir* 3: 217. sadhe sina villo *Bil* 587. saa missämio *Bir* 3: 333. — *Jfr* **in-, ivir-sa,** *samt* **osadher, osain.**

sa (sar), *pron. L.*

sa, *se* **sva.**

sabel, *m.?* [*Mnt.* sabel. *Mlat.* sabelus, sabelum. *Franska* sable. *Ryska* sóbol] *pelsverk af sobel.* confero . . . jngiborgh de wrixstad vnum sabel *SD* 2: 39 (1387).

sabelskin (sabel skin *Fl (Cod. C)* 703. **zabelskin** *MD* 396**),** *n. sobelskinn. Fl (Cod. C)* 703. *MD* 396. *Jfr* **savilskin.**

saþ (sodh, *se* **roghsadh. -ar. -ir),** *f.?* [*Isl.* sáð] *L. sådor, kli. ss enkelt ord anträffadt endast i pl.* gregorius likar hans bökir widh semblo brödh ok sina bökir widh sadha *(furfurem) Bil* 650. hwa sik blanda widh sadha *GO* 759. sadher ok kli *Lg* 3: 491. *Jfr* **roghsadh.** — **sadhabrödh,** *n. bröd af sådor. Lg* 3: 491.

saþla (-ar, -aþer), *v.* [*Isl.* söðla] *L. sadla.* sadhlar sin aasna *MB* 1: 199. thu skal min gangara sadhla *Iv* 630. *Fr* 488. xxx sadlade hästa *RK* 2: 9213.

sadhogher (n. sadhokt), *adj. full af sådor.* sadhokt brödh *Iv* 2103. *ib* 2107.

saþul (sadhil *Fr* 1923. **sadell** *Va* 10. **sadal** *LB* 2: 69. *med. art.* **sadhulin** *Bir* 3: 46. **sadhelin** *Fl* 527. **sadlin** *Va* 21. *sing. dat.* **sadhle** *Bir* 3: 384. **sadle** *Bil* 732. *med art.* **sadhlenom** *Bir* 2: 64. *pl.* **saþlar** *L. dat.* **sadhlom** *SD NS* 1: 514 (1405). *Bo* 165**),** *m.* [*Isl.* söðull. *Lat.* sedile] *L. sadel.* bär forgyltan sadhul *Bir* 3: 46. tha sadhulin tax aff honum *ib.* sadell, swadanna som en frv höffdis wäl innan at ridhä *Va* 10. *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*), *NS* 1: 514 (1405). *Bil* 732. *Bo* 165. *Bir* 2: 64, 3: 383, 384, 5: 116. *Fl* 527. *Fr* 1923. *Va* 21. *Jfr* **hingista-, klyf-, klädhasäks-, stäka-, söm-, örsa-saþul.** — **sadhla häster (sadhela-),** *m. sadlad häst.* mz xiiii[c] [1400] sadhela hästa *RK* 3: 441. — **sadhlamakare,** *m. sadelmakare.* jak pätar sadhlamakare *SD NS* 1: 655 (1407). *Jfr* **sadhulmakare.** — **sadhlamästare,** *m. sadelmakare.* petrum sadlamestara *SD* 2: 259 (1298, *gammal afskr.*). hænichinus sadlamestære *ib* 564 (1309).

sadhulbaza (sadhel-), *f. schabrak, sadeltäcke.* tepedia, sadhelbaza *GU* 7.

sadhulbughi (sadhel boghe. sadell boge), *m.* [*Isl.* söðulbogi] *sadelbåge, sadelbom.* lagde sin hand pa sadell bogan och sprang opp j sadlin *Va* 21. slanth swärdit aff honum ok nidher oppa hesthens halsz framman före sadhelboghen *Di* 218. *ib* 197, 234.

saþulgiurþ (-giorþ), *f.* [*Fnor.* söðulgjörð] *sadelgjord.* giorþe . . . saþulgiorþa *KL* 191.

sadhulkar, *n.* [*Isl.* söðulker] *dryckeskärl som under resor föres fäst i sadeln, resbägare.* crateras ligneas dictas sadhulkar *SD* 3: 579 (1323). *Jfr* **redhläghil.**

sadhulkula (sadal kula. salkula), *f. genom sadelns tryckning på en hästs rygg bildad kula el. svulst.* fore sadal kula wnder sadal *LB* 2: 69. brän salkulona mz heth jern och tryst wth warith *ib.*

sadhulmakare (sadelmaker), *m.* [*Mnt.* sadelmaker] *sadelmakare.* jönis sadelmaker *SJ* 199 (1451). *Jfr* **sadhlamakare.**

sadhulprel (sadhelprell), *m.* [*Jfr Mnt.* sadelprên] *pryl el. syl som nyttjas af sadelmakare.* en groffwer sadhelprell *PM* 6.

saþulran (saþol-), *n. L.*

sadhulrem, *f. sadelrem.* hans sadhulrema varu alla lösa a hästenom *Bir* 2: 64.

saffer, *m.?* [*Jfr Mht.* safer. *Franska* safre. *Ital.* zaffera *af Arabisk härkomst*] *af kobolt beredd glasfluss.* at the haffuen mins likama sacramenta . . . j qwämmeliko kari, aff cristal ällir saffer *(saphirico vel cristallino) Bir* 4: 103.

saffran (safran *LB* 3: 150**),** *n.* [*Mnt.* safferân. *Franska* safran. *Ital.* zafferáno *af Arabisk härkomst*] *saffran.* crocus saffran *LB* 6: 284. *ib* 3: 150. tagh torth saffran *ib* 7: 155. tak färst saffran *ib* 10: 8. *Bil* 283. *MB* 1: 209. *LB* 1: 96, 2: 9, 3: 57, 7: 57, 8: 45. *ST* 320. *Su* 77.

safir (saphir. saphiir. saffiir. *pl.* **-ar. sa-**

phire *Fl* 167), *m.* [*Lat.* sapphirus] *safir.* *SD* 4: 710 (1340?). saphirin gömande limina hela ok styrkiande siwka limi *Bir* 1: 303. saphir j fingir gulle *ib.* saphire badhe store ok sma *Fr* 167. saphira ok robina *Fl* 1092. aff renom saphiir bla oc grön *Al* 7467. en gulringh met en saffiir *FH* 6: 25 (1451). — **safirs sten (saphirs-),** *m. safir.* nw äru hänna *(Roms)* saphirs stena vmuändä j thräk *Bir* 2: 9. *Jfr* **safirsten.**

safirsten (psafyr sten), *m. safir.* er twngan eller strwpan swllen, stryk henne med een psafyr sten *LB* 7: 217. *Jfr* **safirs sten.**

saflax boar (safflax-. sawlax boo), *m. pl. inbyggare i Savolax.* monga safflax boar *FH* 5: 2 (1446, *nyare afskr.*). ther som sawlax boo sagde wara theris raa *ib.*

sagh (saagh), *f.* [*Isl.* sög] *såg.* riua saghum svndar kiöt af hans benom *Bu* 422. skal iak skilia them fran minom vinom mz minne saagh *Bir* 1: 18. *ib* 2: 237. *KL* 47. wordho piinte med saghom aff ekebrädhom giordha *OB* 215. *Jfr* **iärn-, trä-sagh.**

sagha (såga: sågasz *RK* 3: *(sista forts.)* 4788. *pres.* **saghir** *Bir* 2: 255. *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher: söndher sagadher** *Su* 165), *v.* [*Isl.* saga] *såga.* huassaste sagh skulle sagha ok slyta thit köt *Bir* 2: 237. saghir diäfwllin siälina mz sino suärdhe *ib* 255. saghas til dödh *Su* 436. — **sagha af,** *såga af, afsåga.* saghadhe aff halsin *Bir* 2: 255. — **sagha sunder,** *söndersåga.* ey är nakor dödhir beskare än saghas sundir *Bir* 1: 18. *Jfr* **sunder sagha.** — **sagha utaf,** = **sagha af.** ath wudhorstockana skulle sågasz wtåff *RK* 3: *(sista forts.)* 4788.

sagha, *f.* [*Isl.* saga] **1)** *det som säges, yttrande, utsaga.* mz . . . wiisa manna saghu *MB* 1: 113. *ib* 214. ey skal thu lydha flera manna saghu a mot sannind *ib* 339. sa war jo altidh thera sagha *RK* 2: 9141. än sagde marsken ena sagha *ib s.* 351. syyn är saghu rikare *(på det man ser kan man bättre lita än på det man hör)* *GO* 120. **2)** *underrättelse, berättelse.* sagþe þem þässa saghu *Bu* 172. tha marsken hörde thessa sagha *RK* 2: 5490. ij kunnin sighia ömkelika sagha *Fl* 618. sanna ärw the saghwr som iak offta haffwer hört aff thinom wnderlika tingom *Su* 144. större är thin wisdomber oc thin ära, än the sagwr iak aff tik hörde *ib.* hwilkin . . . swa sanna saghur allom wslom tilfördhe *ib* 203. vm alla werldena ganga saghu af them *ib* 422. vidh wärldenna ända gaa saghu af them *ib.* o hwat ärleka saghwr gaa aff tik thu gudz stadher *LfK* 128. — *berättelse om i forna tider timad händelse, saga.* ther ganga än aff widha sagha *Al* 966. swa som iak hördhe saghur aff ga *ib* 3234. *ib* 7844, 9534. nu hafuer thenne saghan ända *Fl* 2102. *Fr* 3195. en sagha är the ther iach wil sighiä *Iv* 33. forna saghu fram at föra *ib* 3. forna saghur oc wiisor *MB* 1: 429. han kunde . . . visor sagor oc äwentyr *MD* 350. ekke haffuer större stridh warit j gamglom *(för* gamblom*)* saghom *(fornsogum; bland händelser som omtalas i gamla sagor)* än then war *Di* 261. **3)** *ordspråk.* man sigher ij fornum saghum swo ij nödh skal man vinum tro *Iv* 5477. *MD (S)* 219. **4)** *tal, prat.* at the ey blanden sik j onyttelike talan, ällir nakre othuktelike saghu *Bir* 5: 82. **5)** *sätt att tala; sätt att bete sig, beteende, sätt?* at sywngha ther som gratande är, thz är trätten sagha *LfK* 203. är thera sagha enträtten som i tässe wärldenne wilia wara i löghe *ib.* — *Jfr* **fram-, gen-, lagh-sagha.** — **saghu man (saga-),** *m. sagesman.* begiärede, at maans ville vnderwisä honom sin sagaman *BSH* 5: 362 (1509).

saghare, *m. sågare.* *KL* 47.

saghi, *m.* [*Isl.* segi] *bit.* langt är stundom mällom mun ok sagha *(casus vtrumque dirimunt os sepe bolumque)* *GO* 109. *Jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 68, *äfvensom Bugge, Ark. f. nord. fil.* 10: 87.

saghomästare (saghemester), *m. sågmästare, den som förestår ett sågverk.* magnus saghemester *Urk. fr.* 1489 *(eft. uppgift af Bibl. C. G. Styffe).*

saghoqvärn (saaghoqvern), *f. sågqvarn, sågverk.* saaghoqvern *Urk. fr.* 1471 *(eft. uppgift af Bibl. C. G. Styffe).* saghoqvern *Urk. fr.* 1489 *(eft. uppgift af Bibl. C. G. Styffe).*

saghospan, *m. sågspån.* sarmentum, saghospan *GU* 8.

saghn (-ir), *f. sägen, berättelse.* nw hafwe j hört thenna saghn til enda *Fl (Cod. B)* 2102. sagnner gaa her *BSH* 5: 473 (1511). *Jfr* **säghn.**

saian (sayan. säin. säian. säiän *SD* 5: 637 (1347)), *f.* [*Fnor.* saen. *Mnt.* saie, *obl. kas.* saien. *Ffranska* saye] *ett slags fint ylletyg.* tunicam blauiam de sayan *SD* 2: 684 (1292-1312). vnam tvnicam de sæin *ib* 3: 288 (1316). II bancalia de saīan noua *ib* 4: 710 (1340?). II baner noricorum de sæian *ib* 711. *ib* 5: 637 (1347).

sak (saak. sach. sack *Va* 11. **zak: -er** *SO* 30. **zaak** *ib* 98. **zach: -er** *ib* 154, 159. **zack** *ib* 102, 109, 154, 193. **zaack** *ib* 116. **szaack** *ib* 154. **sagh** *BSH* 4: 101 (1483). *pl.* **-ar. -ir),** *f.* [*Isl.* sök] *L. eg. strid, twist.* **1)** *twistemål, rättssak, rättegång, mål.* bätra äro gamwl giäl en gamwl saak *GO* 198. sighen os her en räth aff om thenna saak *Lg* 3: 669. scal änkte dömäs vm þe sakir at þy sinne *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). wara raþgiuara, som vt skulu fölghiä all þe þing maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru *ib* 605 (1346). *ib* 606. *MD (S)* 228, 229. i thee saker ther i radzstuen plege forhandlas *SO* 193. affthalit zack *ib* 109. *ib* 98. — *mål, angelägenhet.* jach haffwer än nw ower c (100) böndher . . . som jach skall skilia sakafall ath, om giptemall och andhra saker *BSH* 5: 219 (1507). **2)** *käromål, anklagelse, beskyllning.* sakum eller kärom att swara *GS* 31 (1380). *Bil* 212. gaf pauanom sak at han var simoniachus *ib* 779. gifwa somlike mik falsa sak *Bir* 1: 12. huath sak the hafua mik at gifua *Fr* 645. hwadh sak gaff tu honom *(hvad kunde du tillvita honom)* *Di* 241. feeto swine är rat saak giwin *GO* 114. þän som saken gifs *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). gaff honum thz til saka *(tillvitade honom det)* *Iv* 89. the ordh . . . ther ij hafuiin hänne gifuith til saka *(med hvilka I hafven anklagat henne)* *ib* 3312. hwadh gaff gud mik til sak *(at sok)* *Di* 219. hwat sak hawir thu mot hänne *Bir* 1: 218. thin kära är min sak ok rögilse *ib.* thzte är then fyrsta sak iak hauer till ider *Di* 56. mädher sina vranga saka *Iv* 4718. *ib* 4804, 5188. pröua vp a nokon thässa sak *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). redha sik aff then saak ther man talade a thera baak *RK* 1: 2062 *(de båda*

sistn. ställena kunna föras till 3). **3)** *orsak till anklagelse el. fällande, sak, skuld, brott.* forlatir han alla sak oc alt thz honom är mote giort *Bo* 218. forlätos honum alla the sakana som thw hafdhe scrifwat for synde *Bir* 3: 266. beez dom owir the sakana *ib.* at jak hauer nokra sakir giort *RK* 1: 2441. scriffue alla hans sak ... som han mot lagen j rikit dreff *ib* 2: 6368. hwat är hennes sack *Va* 11. thenna qwinna haffuer engen sak *Di* 119. *ib* 172. haffwer saken sik swa at enghen förbättringh kan hoppas, tha skal hon ändeleka oppenbaras, om hon kan laglika bewisas *LfK* 158. skulu alla sakar tilföranda kwngöras förmannenom i clostrit, för än the annar stadz för nakon domara klaghas *ib.* sighia thera sachir oc brut *VKR* 19. epther hans sak lath iag honum rätta *RK* 3: *(sista forts.)* 5847. mz idher weet iak änga sak *Al* 5396. *SO* 102. **4)** *böter.* näfstar mz sak ok päninga skadha *Bir* 3: 45. ökes saken om tre marker *SD* 4: 749 (1340, *nyare afskr.*). i allom þem sakum. som i þräskipte gangä *ib* 5: 606 (1346). alla saker ägha tweskiptas *TB* 79. *SO* 30, 116, 154. thre mark zack *ib* 193. widher for:da sak *SD NS* 2: 153 (1409). *ib* 219 (1409, *nyare afskr.*). — *straff.* bywdz nakot wndher ... probo saak, ällar wndher höxta reglonnas näffst *LfK* 156. **5)** *orsak, skäl, anledning.* mz hwat sak *(motsv. st. MB* 2: 381: skäl*)* skal han döö *(quid fecit, ut moriatur) KL* 386 *(möjl. att föra till* 3). sporþe hans sorgha sak *Bu* 18. spurdhe ropsens sak *KL* 41. thridhia sak thänna höghtidh *Bil* 114. *ib* 118, 119. fiärdha skiäl ok sak thässe höghtidh *ib* 115. *Bo* 232. *Bir* 2: 39. *RK* 2: 4697. thu ... wil wetha mith nampn oc thäs saker *(rationem)* oc wth tydilse *Su* 77. hwat är thäs saker at thu swa ... widherliknar tik likamlikom tinghom *ib* 79. ey var annor sak ther til *MP* 1: 26. til allo thässo är the människian sakin som gärningena giordhe *Bo* 18. gör sak oc tilfälle til fafänga glädhi *ib* 17. *Bir* 2: 283. sighir ther sak til *Bo* 88. saaken til at älska iämcristen är natwrliken brodherskaper *LfK* 49. thätta är sakin. hwi var herra gör godhom got mz ondom *Bo* 124. ey älskadhe han thässa dygdhena swa mykyt vtan sak *ib* 33. dräpin mz fulasta dödh ... vtan sak *ib* 213. *Bir* 1: 201, 286, 298. *Va* 35. *Di* 167. *Lg* 3: 669 — *orsak, skull. sing. el. pl. i förbindelse med ett föregående* for. firi þässa sak *Bu* 3. hwar en siäl til föghis likamanom for the sak at hon skulde styra likamen *Bir* 1: 300. thz wiliom wy göra for then saka at riket skal ther hawa aff en tröst *RK* 1: 4493. *ib* 1534. thz var giort fore then same saka *Fl* 443. fore tholka handa saka *Fr* 2093. fore thässe andra *(Cod. B, C* handa*)* twäggia saka *Iv* 5019. for thre saka *Bo* 238. for fämhanda sak sculdh *MP* 1: 25. gör thu thz fore rätta saka *Al* 5963. thola slikt omak fore ängin thera rätta saka *(utan någon deras verkliga förskyllan) Iv* 5412. for värlzlix loffs sak *Bir* 3: 176. for päninga saka *Fl* 277. *ib* 601, 824, 1382. *Iv* 4964. fore thäs saker *AS* 60. badh them warkunna barneno ... for guz sakir *Bil* 268. for sina sakir *Bu* 28. for mina sakir *Bil* 427. for mina saka *Iv* 2459. for vara saka *Fr* 1485. — for sakar skuld, *derför.* thy för sakar skuld *MB* 2: 72. fore zacher skul, at han ey herra ärende [haffuer] *SO* 159. — sakir at *(jfr Isl.* sakir þess at), *af den orsak att, derför att.* tordiss iak them ederth herredom nw ecke sende, saker ath her är en ganske ffarligh strandh om höst tiidh *FM* 607 (1513). *ib* 677 (1517). — mädh rättom sakom, *med rätt, med rätta.* meth rettom sakom få hedr *KS* 46 (117, 50). *ib* 48 (120, 51). — mädh orättom sakom, *med orätt.* girnas han meth orättom sakom thz annors är *KS* 47 (120, 51). *ib* 73 (179, 80), 73 (180, 80). huar wil haua wilia sin, huath han må medh rättom älla orättom sakom *ib* 48 (120, 51). **6)** *fall, händelse, omständighet, förhållande.* många biscupa ok stränga ödha mit folk, ok födha i engom sakom vtan sik sielua *KS* 50 (127, 54). gudh forbiudhe thz ij alla saka *Iv* 2999. sandir gudh ma ey daras mz nakrom sakom *(ej under några förhållanden, alls icke?) KL* 372. waret sak *(vore det förhållandet, vore det så)* at j thet giorde *HSH* 7: 10 (1467). ware thet saker ... at anners skedde *ib* 18: 77 (1497). ware thz swa saker, thz en tiänista qwinna konunghenom ... loffwade sina tiänist *Lg* 3: 669. om swa saker är, thet han ingen yterlige skääl hauer ther til *FM* 274 (1506). *Jfr* **sake.** **7)** *afseende?* thz wi hafwom aff naturan saka *(med afseende på naturen, å naturens vägnar, af naturen?)* thz kan os ängin bort aff taka *Al* 5747. **8)** *sak, ting.* tha vardh iak var vidher vnderlika saka *Iv* 252. — *Jfr* **bana-, biskops-, dul-, döds-, en-, fornämis-, fä-, hor-, hovuþ-, hovuds-, höghmälis-, lom-, malsäghanda-, nödh-, pänninga-, raþa-, ran-, þiuf-, þiufs-, vänsla-sak,** *äfvensom* **sake.** — **sakabot,** *f. böter? SD NS* 1: 379 (1404). — **sakafal (sake-** *BSH* 5: 535 (1513). **sakafall),** *n.* **1) = sakfal.** *SD* 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af 1400-talet). BSH* 5: 535 (1513). **2)** *twistemål?* jach haffwer än nw ower c (100) böndher ... som jach skall skilia sakafall ath, om giptemall och andhra saker *BSH* 5: 219 (1507). — **sakamal (sake-. sache-),** *n. twistemål, rättssak.* sex men, the med fogitten all ärende och sakemal höra, ransaka och slita skole tyl retta *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). i all ärendhe och sachemal *ib.* — **saka äghande,** *m. L. Jfr* **sakäghande.**

saka (saaka. -ar, -at), *v.* [*Isl.* saka] *eg. strida.* **1)** *anklaga, klaga på, rikta klagomål mot.* han rögher och sakar *(accusat)* rätwisa domarans rätwiso *Ber* 121. — (?) sworo, att thesse effter^ne^ råår äre rätte råår ... och thesse effter^ne^ saakat till wadfall *BtFH* 1: 77 (1482, *nyare afskr.*). — *klaga på, skylla på.* the saka *(causantur)* altidh wanskilse *Bir* 1: 224. *ib* 2: 326. **2)** *bestrida, neka.* jak kan thz ekke saka *RK* 3: 3729, 3735. **3)** *skada.* ther syntes hwazske saar ellir äär epter som henne sakat til forenna *Lg* 3: 361. — *opersonl.* idher skal änkte vätta saka *(d. v. s. I skolen ej lida något ondt) Iv* 843, 5705. *Fr* 1220. oss skal ey saaka *RK* 1: 4215. tha hade mik enchte sakat *Di* 83. at porten skulde han ey taka swa at hans liiff ey saka *Iv (Cod. B) s.* 208. ware swa giorth thz matte ey sakä *(skulle ingen skada uppstå) MD* 7. — *Jfr* **a-, be-, o-saka.**

sakbrut, *n. L.*

sake (*SO* 84, 149, 155, 192, 205. **sache** *FH* 5: 156 (1491). **zache** *SO* 107, 153, 154, 206. **zacke** *ib* 116, 156, 159. **saka** *SD NS* 1: 363 (1404), 389 (1404), 484 (1405); *SO* 4, 85, 205; *BSH* 5: 254 (1508). **sakä** *SD*

NS 1: 657 (1407)), *f.?* [*Mnt.* sake, *sak; sål. eg. samma ord som* **sak**] *fall, händelse, förhållande.* ware thet saka *(vore det förhållandet, vore det så)* at reffstatingin kunno ey koma swa farlöst *SD NS* 1: 363 (1404). ware thet saka at the ey kunno koma *ib. ib* 389 (1404), 484 (1405), 657 (1407). uaret saka at hosbonden dödhe fran hustrvn *SO* 85. *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). uare tz zache at nager companjs broder aff by fore *SO* 107. *ib* 4, 84, 116, 149, 153, 154, 155, 156, 159, 192, 205, 206. wareth sache the wndkome *FH* 5: 156 (1491). är thet saka, jach skall halla thetta folk *BSH* 5: 254 (1508). *Jfr* **sak 6.**

saker (**säker** *L.* **sak** *BtFH* 1: 129 (1506). **saak. zacher** *SO* 193, 201), *adj.* [*Isl.* sekr] *L.* **1)** *saker, skyldig, brottslig.* ängin þän sakan gyorä saklös är *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). veet iak ängin nw här til ther vtan rät saka göra vil *Fl* 1635. os hörir til at orsaka menlösa oc ängin sacan lysa *Bil* 237. huar thän som veet sannindinna oc thighir är sakir *Bir* 2: 125. *MB* 1: 142. *Lg* 3: 52. pröwa än hon ware sak *ib* 54. hwar saker fantz i nogrom by *RK* 1: *(LRK) s.* 224. som äru sake ok brutlike *Bir* 3: 353. weet sik sakan fore gudhi *MB* 1: 231. hafdhom wi . . . warith skylloghe oc sake fore gudhi swa fore henna ensampna synd som fore bäggias thera synd *ib* 147. *Lg* 667. wm ensamin ignacium war han sakir *Bil* 368. — *med gen.* en han thes sakir ware *Bil* 779. **2)** *sakfäld, skyldig (till böter eller annat straff).* schal han standa hanom ther til retta epter schrana ock böte som hon vtuisar then som zacher vorder *SO* 193. warj zacher til v mark wax *ib* 201. dömom wij honom sakan til XL mark *FH* 5: 124 (1488). dömdes . . . kuckila boar saak till 40 m[r] *BtFH* 1: 3 (1481, *nyare afskr.*). *ib* 4 (1467, *nyare afskr.*). [dömdes] quilibet istorum saak till 40 m. *ib. ib* 5 (1467, *nyare afskr.*) *o. s. v.* dömdes thomas jehala saker til iij mark *ib* 127 (1464). *ib* 128 (1464), 129 (1506) *o. s. v.* han är saker til dödh *MD* 33. hwath swensker bleff saker skulle the ey wndraga men the danske skulle the iw taga till daga *RK* 3: *(sista forts.)* 5211. — *Jfr* **o-, ur-saker.**

sakfal, *n.* [*Fnor.* sakfall] *böter.* bethala förnempda skadha eller sakfal *SD* 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet). Jfr* **sakafal.**

sakfisker, *m. fisk som gifves ss böter. BtFH* 1: 347 (1464). *Jfr* **saköra fisker.**

sakfälla (**zaak-** *SO* 199), *v. L. sakfälla, döma till böter.* sakfelle them til xxx twsin lödogh march *SD* 5: 211 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* ath han skullä . . . ickä sakfälle thöm *FH* 5: 214 (1513). — *part. pret. sakfäld, dömd (till böter el. annat straff).* som sakfälther wardher j stemno *SO* 14. *ib* 27, 70. the tolff marcker som han i sadzstuen zaakfelter vorder *ib* 199. dömdes . . . hein helffuan all sin saak igen . . . som han war saakfeldt till orätt *BtFH* 1: 77 (1470, *nyare afskr.*).

sakgivi, *m. L.*

saki, *m. L.*

saklös (**saklöss. sak löss. säklös** *L.*), *adj.* [*Isl.* saklauss] *L.* **1)** *fri från skyldigheten att göra el. underkasta sig något.* þaghar nyfödar atunda dagh þolde þu saklös *(utan att vara skyldig dertill)* moysi lagh *Bu* 76 *(kan föras till* **2**). **2)** *saklös, oskyldig. SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). iak veet mik saklösa vära *Iv* 3290. drap en saklösan man *Di* 275. var han saklös baþe tel raþa ok tel gärnig *Bu* 30. han är saklöss aff sigordh swens dödh *Di* 259. är jach sak löss för hans dödh *ib.* — at saklöso, *saklöst, utan ansvar el. straff. TB* 79. — *n. adv. saklöst, utan ansvar el. straff. SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). taghe thz sidhan saklöst *TB* 80.

saklösa, *f. L.*

sakna (**sagna:** -ade *MD* 493. **-ar, -adhe**), *v.* [*Isl.* sakna] **1)** *sakna, märka frånvaron el. förlusten af. med dat. el. ack.* saknadhe han thy eno örtogh landene *SD NS* 1: 36 (1401). for han seer om at sakna tom tha ärw hans kattor flagna *MD (S)* 221. **2)** *sakna, svårt känna förlusten af, sörja. med dat. el. ack.* enom manne mon han litith sakna *Al* 8495. thw saknade han oc grest mz taara *MD* 63. tha saknadhe k karl marsken her tordhe *RK* 3: 267. *MD* 493. **3)** *sakna, vara utan. med dat. el. ack.* ariolo han tha ey saknar *Al* 9982. han saknar badhe swärdh ok bugha *ib* 656. iak giter ey tholt widh alla the ysäld ther minom fadher ower komber, än han saknar smaswenin *MB* 1: 249 *(möjl. att föra till* **1**). — *mista, förlora.* alexander saknar änga sina *Al* 1033 *(möjl. att föra till* **1**). ther saknar margher winir ok fränder *ib* 3324 *(möjl. att föra till* **1** *el.* **2**).

saknadher, *m. Jfr* **a-, af-saknadher.**

sakrament (**-mänt**), *n.* [*Lat.* sacramentum] *sakrament, i sht altarets sakrament, äfven fattadt konkret: det konsekrerade brödet och vinet; särsk. det förra, hostia.* thz lydher til sacramenten *LfK* 142. döpilse oc annor sacrament *MB* 1: 441. thera gambla laghanna sacrament *ib* 501. gudz altara sacrament *Su* 266. taga helgha altarens sacrament *Gers Fręst* 57. skipadhe thetta nya sins licamma sacrament *Bir* 3: 252. hanna gudz likama sacrament *Bil* 380. sua värþelekt sacramä[n]t nima *Bu* 140. om hon haffwer . . . anamat ihesu cristi wärdogha sacrament *LfK* 163. *Bir* 2: 118. idhna thz sacrament *MB* 1: 309. ganga til thz sacrament *ib* 310. gaa tyl sacramentith *Gers Fręst* 57. ga tyl altarens sacrament *ib.* waart signadha sacrament hawer thäff oc lit oc mykelek aff brödh oc aff wine *MB* 1: 310. ledhe han honom jn i sacristiio för sacramentet *Lg* 3: 690. sacramentit swettis retta thara *RK* 2: 7862.

sakristia (**sacristiia: -o** *Lg* 3: 690. **sacristya** *RK* 3: 1324. **sakärstiä: -änne** *FM* 262 (1506). **sakerstige** *HSH* 18: 73 (1497). **saakerstyge: -en** *BSH* 5: 101 (1506)), *f.* [*Mlat.* sacristia] *sakristia. SD NS* 1: 296 (1403). *RK* 3: 1324. *Lg* 3: 569, 690. *LfK* 70. *JP* 32. *BSH* 5: 101 (1506). *HSH* 18: 73 (1497), 24: 76 (1516). — **sakristie tompt** (**sacristie-**), *f.* hawa saalt . . . herra andrisse jacobsson, sacriste i lincöpunge, all the husen vppa sacristie tomptene standa *SD NS* 2: 222 (1409).

saksätia, *v. L.*

saksätning, *f. L.*

saksöki (**-sioki**), *m. L.*

saksökiande, *m. L.*

saksökiare (**-sökare** *HSH* 24: 107 (1517). **sach-sökare**: **-en** *BSH* 5: 539 (1514)), *m. L. målsegande. HSH* 24: 107 (1517). *BSH* 5: 539 (1514).

sakt, *f.* [*Jfr Mht.* sanft, *m. och* senfte, *f.*] *glädje, nöje, tillfredsställelse.* tha wart i stokholm howat aff makt swa at manz hierta giorde sakt ok mykla gläde hwo thz saa *RK* 1: 1149. *Jfr* **osakt.**

sakt (**sacht.** *komp.* **-are. sackther** *HSH* 18: 114 (1497); *komparativformerna, liksom äfven den ST* 53 *förekommande best. formen ack. n., kunna dock föras till* **sakta**), *adj.* [*Mnt.* sacht] **1)** *lätt, lindrig.* henne (ɔ: daghtingan) sachtare göra *RK* 2: 5047. hon hafdhe swa mykla mödho henne vare sachtare dödhe *Fr* 2404. at hon (ɔ: kallasot) warder saktare *LB* 4: 345. **2)** *lätt, beqväm, angenäm.* miste . . . thz sakta liifmakit *ST* 53. **3)** *lindrig, svag, sakta.* pa saktan eldh *LB* 9: 109 (*på tre st.*). i en sakthen eldh *ib* 2: 10. pa saktom eldh *PM* XLI. **4)** *lätt, svag. om dryck.* huar man pläghar gifua först got win ok sidhan the warda drukne thz som saktare är *MP* 1: 58. sakt ööl *LB* 7: 29. *ib* 166, 235, 271. **5)** *stilla, lugn.* warder wel sackther pa then sidhen *HSH* 18: 114 (1497).

sakt (*komp.* **saktaren** *RK* 3: 803, *som dock kan föras till* **sakta**), *adv.* [*Mnt.* sacht] **1)** *sakta, stilla, med lugn.* sakt bläsandhe wädher *Lg* 3: 706. hadhe the lithet saktaren farith *RK* 3: 803. **2)** *lätt, utan svårighet.* villom vi granlica thänkia os vara pilagrima oc wtländningia. sakt (*facile*) gatom vi thik fölght *Bo* 37.

sakta, *adj.* [*Mnt.* sachte] = **sakt 3.** oppo een sakta kool eld *LB* 7: 326. *ib* 327. *Jfr* **osakta.**

sakta, *adv.* [*Mnt.* sachte] **1)** *sakta, varligt.* faren sakta (*gån försigtigt till väga*) *RK* 2: 8281. *ib* 3: 1350. ati fara wiseliga oc sacta met honom *FM* 489 (1510). **2)** *sakta, lugnt, fredligt.* saa frampth i wylin tala sakta *RK* 3: 2977. **3)** *lätt, utan svårighet.* wy wardom sakta saathe om i thalin tiil matte *RK* 3: 2978. **4)** *lätt, väl, nog, måhända.* haffwa j monga m. (1000) m^r^ (*d. v. s.* marker) at spilla bort, kan sakta hända, at the ma än en tidh nyttoge wara *FM* 489 (1510). — *Jfr* **osakta.**

sakta (**sachta. -ar, -adhe, -adher**), *v.* [*Mnt.* sachten] *sakta, stilla, styra, stäfja. med dat. el. ack.* saktadhe han sinne wredhe *ST* 529. hon . . . saktadhe konungsins vredhe *Fr* 2444. *MB* 2: 92. saktade han sit mod *RK* 2: 3663. — *stäfja, sätta en gräns för.* biþiom wi allä män . . . at þe . . . saktt (*för* sakti?) härfran sinä forgörilse, oc taki ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — **sakta sik,** *sakta sig, stilla sig.* ta tz böriar pösas, sa säth tz aff elden, sa lenge tz saktar sig *LB* 7: 327. — *i andl. mening.* konungxsens wredhe haffde sik saktadh *MB* 2: 181. saktadhe sik germani hugher oc hierta *Lg* 3: 200. sakte tu tegh (*lugna dig, stilla din klagan*) *MD* 39. — *refl.* **saktas,** *sakta sig, stillas, dämpas.* saktadhes krankdomsens krafft *Lg* 3: 409. om then (ɔ: pästilencie) icke sachtis *FM* 200 (1504). saktadhis hans wredhe *ST* 218. *MB* 2: 147, 191. saktadis theris höghfärdhuge ande *ib* 92. — *dämpas, tyglas, stäfjas.* ath owishethin matte speckias ock sachtas *SO* 191.

sakta, *v. se* **säkta.**

saktelika (**sakteliga. sacteliga. sakteliiga**), *adv.* [*Mnt.* sachtliken] **1)** *sakta, stilla, lugnt, långsamt.* ey byriadhe han sina predican mz roop oc skral älla bälle. vtan ödhmiuklica oc saktelica (*paulatim*) *Bo* 56. foor iosep saktelica (*paulisper*) nidhir *ib* 210. *ib* 249. tha byriädhe brödrene sakteliga gaa mothe the dörena *LfK* 277. talin . . . saktelika *Bir* 5: 44. saktelika sionga *ib* 63. haf ey til sidh at ofbrat falla i mat . . . far hälder saktelika *Ber* 248. **2)** *lätt, lindrigt.* siwd ted sacteliga til saman *LB* 7: 284. siwda tz sacteliga j reentt smör *ib* 321. stöt tom sacteliga *ib* 286. **3)** *lätteligen, lätt.* sin herra saktelica oc rasklica foruinna *Gr* 260. för än hon thz swa saktelika far *Iv* 4752. tz gör sacteliga at soffwa *LB* 7: 197. at samma adror kwnna sakteliiga öpnas aff sig sielffwe *ib* 263. *ib* 271, 277. — *Jfr* **osaktelika.**

sakteliker (*ack. m.* **-liken** *LB* 9: 109), *adj. lindrig, svag, sakta.* the distillaciones göris mz lättom eldh, äller saktelikastom *PM* XXVIII. *LB* 9: 109.

saktfärdhogher, *adj. stilla, fridsam, saktmodig.* han war sactferdogher oc gantzske from *MD* 436. *ib* 435.

saktmodh, *n.* [*Mnt.* sachtmôt] *saktmod.* mz stort saktmod *MD* (*S*) 210. swarade medh saktmodh *ib.*

saktmodhogher (**-uger**), *adj.* [*Mnt.* sachtmodich] **1)** *saktmodig, lugn.* han war saktmodug oc grvndug *Di* 13. **2)** *sakta, stilla.* hennas gangher war ödhmyuker oc moen ällar saktmodhogher *Lg* 3: 406.

saktmodhoghet (**sacktmodogheet** *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 278. **sakthmodikhet** *Gers Frest* 11), *f.* [*Mnt.* sachtmodicheit] *saktmod, mildhet. RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 278. *Gers Frest* 11.

sakäghande, *m. L. Jfr* **saka äghande.**

saköre (**sacköre. saaköre. saköore**: **-öörä** *SD* 2: 489 (1307)), *m.* [*Isl.* sakeyrir] *L. saköre, böter.* pratum quod de nicolao in sakøri acquisiuimus *SD* 2: 473 (1306, *gammal afskr.*). *ib* 611 (1310?). in emenda regali que kvnungx sakøri dicitur *ib* 3: 236 (1315). *BtFH* 1: 223 (1508), 276 (1509). jus regium, dictum sakøøre *SD* 3: 650 (1324, *nyare afskr.*). *ib* 2: 489 (1307), 3: 563 (1322, *gammal afskr.*), 4: 461 (1335, *nyare afskr.*), 747 (1340). *FH* 3: 6 (1353). *BSH* 1: 77 (1366). *SD NS* 2: 160 (1409). for then saköra hon skyllogh war for slagh for x (10) mark *SJ* 177 (1449). vpbäri han (*gårdsmästaren*) aff byafoghetenom saköre som fallir j bynom *VKR* 35. hafuj byfoghetin raadh medh gaardzmestarenom vm sakörin *ib.* ath mäthe oleff jonsson sin sacköre wt *BtFH* 1: 160 (1507). iij themer graskin, som jag vpbarter i saköris (*för* -öri) *FM* 236 (1505). mz . . . omögelikom saaköröm *Su* 125. *IfN* 140. *Lg* 3: 344. *Jfr* **biskops-, skalla-saköre.** — **saköra fisker** (**saköre-**), *m. fisk som gifves ss böter.* iiij^c^ saköre fisk *BtFH* 1: 347 (1464). *Jfr* **sakfisker.** — **saköris brut,** *n. L.*

sal (**saal. sall** *RK* 1: 3541; *Va* 16; *SO* 108. **-ir**), *m.* [*Isl.* salr] *sal, palats. ansenlig* (*i sht för samqväm och gästabud afsedd*) *byggnad.* ii drotningenna sal (*palatium*) *Bu* 168. giorþe kirkio af sinom sal *ib.* the hälgha trefalloghetz ärlika saal *Bir* 4: 168. *ib* 169. innan keysar darij sal *Al* 2375. han . . . helan föra ater til alexandri sal *ib* 8429. j konungxsens sall . . . ther

konungen och alt hans herskap sath och ware gladhä *Va* 16. är thz digher hedhr kununge ok höfdinga haua faghran sal, thet är thön hus han skal äta ok drikka i medh sit härskap *KS* 41 (106, 44). ther war ok en erligh saal ther the herra jnnan saatho medhan the badhe drukko oc atho *RK* 1: 445. hugga ok dragha tymber til at göra en saal *ib* 3526. *ib* 2698, 3541, 3551, 3618. ther opsattess stwffwor saler oc bodher *ib* 3: *(sista forts.)* 5645. i grabrödra klosther vthi stora salen *BtRK* 380 (1501). um nager broder sick drvcke vppa sall saa at man matte ledha hanom aff gillehusit *SO* 108. *Jfr* **löfsal. — sals dyr (-dör),** *f. salsdörr.* marger riddare war ther gör then morghon for then sals dör *RK* 1: 3597.

sal, *n. Jfr* **bya-, hand-sal.**

sala (säla *L.*)**,** *f.* [*Isl.* sala] *L. säljande, försäljning.* mz köp eller salw *MB* 1: 373. till salu *(till salu) SO* 31, 32, 188, 197. *Jfr* **af-, al-, eghna-, flärþ-, gär-, tvä-, öl-sala,** *samt* **handsalu fä. — saluman (sälu-),** *m. L.* **— salustop (-stoop),** *n. i handel gällande stopmått?* eth salustoop aff ööl ällir wiin *Bir* 5: 31.

sald (saald. saaldh. sall: salla *SD NS* 2: 70 (1408); **sallith** *PM* 12. **saall,** *se* **harsald),** *n.* [*Isl.* sáld] **1)** *säll.* cribrum, saaldh *GU* 2. faan mik et saald *KL* 5. gingo swa manga soolgizsla gynom saldit som ther waro buru vppa saldino *ib.* siktis gönom sallith *PM* 12. **2)** *ett slags rymdmått (för säd o. d.). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 292. fääm salla rughsäde *SD NS* 2: 70 (1408). sex saald haffra *HSH* 12: 79 (1431). mällan idher skal wara . . . rät skäppa oc iämpt saald *(sextarius) MB* 1: 368. — *Jfr* **harsald.**

sald, *se* **säld.**

sali (säli), *m.* [*Fnor.* sali] *L. säljare. SR* 1.

saligh, *adj.* [*Mnt.* sâlich] *säll, lycklig, salig.* tha ware iak en saligh *(beata)* qwinna thz iak thik hwar dagh haffwa matte *Al* 8538. gud . . . huilchin wij eder befale swndh oc saligh beskerme tiil ewigh tiid *FM* 200 (1504). *ib* 587 (1513), 607 (1513). *Jfr* **sälliker.**

sallat, *m.?* [*Mnt.* sallât. *Ital.* salata] *sallat, lactuca sativa Lin.* en goth sallath med gröne sma örther *LB* 7: 181. äta . . . sallat *ib* 318.

salmber (psalmber: -men *Bir* 4: 40; *VKR* 82; *LfK* 273; **-ma** *KL* 66; *Bil* 628; *Bir* 4: 54, 5: 37; *LfK* 272, 273; *Ber* 139, 140; **-mane** *ib*; **-mana** *Bir* 5: 36; **-manna** *Ber* 139, 141; **-mom** *ib* 139; *MB* 2: 173; **-mwm** *Ber* 141; **-momen** *ib* 142. **-ar),** *m.* [*Isl.* salmr, psalmr. *Lat.* psalmus] *psalm.* laso ofta fäm psalma j iomfru marie hedhir *KL* 66. äftir hwarn salmin *ib.* at läsa länge manga böner oc salma *Bir* 3: 467. siongher psalma och ymno *Ber* 139. *Bil* 628. *VKR* 82. *Bir* 4: 40, 54, 5: 36, 37. *MB* 2: 173. *Ber* 134, 140, 141, 142. *LfK* 272, 273. *Jfr* **saltara salmber.**

salogher (sallogher: -oghe *Iv* 1032. **salugher: -ugh** *Fr* 1437; **-ugha** *MB* 1: 262, 289, 335, 396, 406; *Bir* 3: 370; *Fl* 39, 347; *Iv* 2691, 3264, 3402, 3681, 4261, 5574, 5614; *Fr* 2437; *Ber* 205; **-ughe** *RK* 1: 4133; **-ugho** *MP* 2: 199. **saluger: -uge** *RK* 1: *(sfgn) s.* 183; **-uga** *Iv (Cod. C)* 3233. **salwgher: -wgh** *Ber* 82. **sälugher** *Bil* 268, 373; **-ugh** *ib* 350; **-ugha** *ib* 108; **-ughan** *ib* 613. **salagher: -aghe** *Bo* 132; **-agha** *Bir* 4: 129; **-aghum** *SD NS* 2: 134 (1409). **salager: -age** *Iv (Cod. C)* 4261. **saligher: -ighe** *RK* 1: 2789; *Lg* 3: 10. **salegher: -eghe** *SD NS* 2: 86 (1409). **saliker: -ika** *ib* 1: 563 (1406). **säliker: -ioan** *Bil* 373. *frf. vokal i ändelsen utstötes stundom andra stafvelsens vokal:* **salgha** *MB* 1: 262 *(jfr* 518*)*, 507; *MD* 106. **salga** *RK* 2: 4351. **salgä** *Iv (Cod. B)* 3233. **salgo** *ib* 4261. **salghom** *MB* 1: 340**),** *adj.* [*Isl.* sálugr] *arm, stackars.* þu luka salogha dara *Bu* 21. en salogh kona þolde mycla nöþ ok möþo af enom diäfle *ib* 23. läkte mz tungo mangha salogha sial ok siuka likama *ib* 101. at . . . miin salika siäl skuli ey i nakra plicter älla plagho ther fore koma *SD NS* 1: 563 (1406). salaghum sielum til lisa *ib* 2: 134 (1409). en saloghar siukar man *Bu* 165. thz salgha mankönith *MB* 1: 262 *(jfr* 518*)*. fatighom mannom til hiälp oc salghom diwrom *ib* 340. saloghe *(misera)* almoghin fölghe thera gerningom *Bir* 1: 324. iak thän salloghe man *Iv* 1032. hwath sigher thu mik hiin salugha mö *ib* 2691. *Bu* 25, 130, 135, 205. *Bil* 108, 268, 350, 373, 613. *MB* 1: 289, 335, 396, 406, 507. *Bir* 1: 344, 3: 370, 4: 129. *MP* 2: 199. *Fl* 39, 347. *Iv* 3233, 3264, 3402, 3681, 4261, 5574, 5614. *Fr* 1437, 2437. *RK* 1: 2789, 4133, *(sfgn) s.* 183, 2: 4351. *MD* 106. *Ber* 187. *Lg* 662. öpte han sälughan *(beklagansvärd)* vara *Bil* 613. thu ömkar thik salaghe *Bo* 132. varen saloghe *(miseri)* och graten *Ber* 37. hon salwgh och osniäl tapadhe thz liggiande fä *ib* 82. seande sik ensamna och salugha *ib* 205. haffuin i nakra fiska salighe *(stackare!) Lg* 3: 10.

salpeter (salpäther *LB* 2: 36. **salpeyter** *BSH* 4: 315 (1502). **salpeyther** *ib* 314. **saltpeter** *FM* 122 (1501, *samt. afskr.*)**),** *n.* [*Mnt.* salpeter. *Mlat.* salpetra] *salpeter. LB* 2: 36. *PM* 4. *FM* 122 (1501, *samt. afskr.*). *BSH* 4: 314 (1502), 315. om thet salpether, frw margreta hawer *ib* 5: 179 (1507). *ib* 183 (1507).

salsa, *f.* [*Mnt.* salse. *Mlat.* salsa] *(med salt och kryddor beredd) sås.* til soops oc salso *MB* 1: 460. hwat the *(kryddorna)* lätas hällir i mat älla salso *Bo* 133. *ib* 134. thiok wädzska ok besk . . . swa som sinappir ok salsa *Bir* 1: 290. ey är sidhuänia at giua suro köti oc rutno dyra salso *(salsamenta) ib* 2: 159. — **salso gräs (-gres),** *n.* [*Jfr Sv. dial.* salsa] *lepidium latifolium Lin.?* taka . . . salso gres *LB* 3: 158.

salt (psalt *FH* 3: 99 (1447)**),** *n.* [*Isl.* salt] *L. salt. SD* 5: 637 (1347), 639. *Bu* 524. *Bil* 214, 370. *MB* 1: 471. *MD* 331. *FH* 3: 99 (1447). *BSH* 4: 318 (1502), 5: 162 (1507). noret salt *SR* 30. iij pund salt *SD NS* 1: 594 (1406). ther som salthet offwir kombir ther kan enkte waxa *MB* 2: 101. thu skalt taka swarth salt *(af hafsvattnet utkokt, ej rent salt; dålig vara)* aff ondom gyällara *GO* 14. *ib* 205, 864. läkiare giwir bruthnum häst salt ok ey altidh iisthir *ib* 865. *Jfr* **ripara-, tramna-, vinlandsfaru-salt.**

salta (-adher. *imperat.* **saltha** *Di* 228**),** *v.* [*Isl.* salta] **1)** *salta, blanda med salt, göra (någonting) salt. Di* 228. — *bildl. MB* 1: 194. **2)** *salta, nedsalta, inlägga i salt. RK* 2: 593. aff färsko köti ällir saltadho *Bir* 5: 31. *ib* 32. haffuer han saltidh en ½ ($^1/_2$) tunna aal *BSH* 4: 336 (1503). — *Jfr* **for-, ny-, o-saltadher.**

saltare (psaltare *SO* 67 *(pl.)*; *Lg* 3: 572; **-en** *ST* 268; *Lg* 3: 446; **-in** *MB* 1: 319; *ST* 160, 320; *Bir*

5: 36; *Lg* 94; **-a** *Bil* 779; *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*); *VKR* 14; *Bir* 5: 36; *LfK* 272; **-ä** *Pa (Tung)* 42; **-an** *ST* 404; **-anum** *Bil* 163, 603; **-enom** *MB* 1: 135, 150; **-om** *LfK* 142. **pzaltare** *ST* 160), *m.* [*Isl.* saltari, psaltari. *Lat.* psalterium] *L. psaltare, Davids psalmer, äfven bok innehållande psaltaren.* läsa en värs j psaltaranum *Bil* 163. thz scriuadhe dauid j psaltaranum *ib* 603. thenne sanger oc alder psaltarin, oc marghe andre sanga i the hälghe script waaro diktadhe a hebreisko tungo *MB* 1: 319. *ib* 135, 150. *Lg* 94. *Ber* 12, 33, 38 *o. s. v. Ansg* 203. *Lg* 3: 71, 404, 446. *ST* 320. thu skalt ey saltarin lata löpa (*näml. för att sålunda spå*) som diekna plägha *ib* 33. bätra är een pater noster innelika mz athwakt bidhin än een ganzkir pzaltare vtan athwakt läsin *ib* 160. gaff biscopin hänne een saltara, oc badh hona läsa han daghlika, hon tok psaltarin oc las han alla dagha *ib. ib* 161. *LfK* 142. — *vissa psalmer i psaltaren, särsk. de sju botpsalmerna.* satte hanom hwan dagh läsa en psaltara *Bil* 779. namo läsa saltara *ib* 460. — *ofta omtalas bruket att läsa* saltara *för aflidnas själar.* som latha sighiä mässo j gudz hedher och psaltarä for sinä föräldra siälä *Pa (Tung)* 42. skulu thwa psaltare läsas for hans siäl *SO* 67. hwar brodhir innan til som prestir är scal sighia III messor for thens siel som dödhir är oc hwar systir oc leekbrodhir innan til skal läsa een psaltara oc III vigilias *VKR* 14. *Bir* 5: 36. *LfK* 272. lotho han ther wel begaa med messor ok med saltara *RK* 1: 2535. sato the när likeno j kyrkionne ok laso psaltaren *ST* 268. halla artiidh meth messor, vigilior, psaltara oc meth liws *SD NS* 1: 304 (1403, *gammal afskr.*). — *Jungfru Marias psaltare d. v. s.* 15 *pater noster och* 150 *ave maria?* hwar dagh epter tidherne ok andra syna lesningh lass hon mintz en psaltare *Lg* 3: 572. — **saltara bok (psaltara-),** *f.* [*Isl.* saltarabók] *bok innehållande psaltaren. Lg* 3: 403. — **saltara salmber,** *m.* [*Isl.* saltarasalmr] *psalm i psaltaren.* läsa ... en saltara salm *Bu* 419. — **saltara värs (psaltara-. psaltare-** *Bil* 250), *m. vers i psaltaren.* sang dyonisius gudz lof mz en psaltara värs *Bil* 343. *ib* 250.

saltavatn, *n.* — **saltavatns köt (saltewantz kööt** *SO* 104), *n. kött som legat i saltlake, salt kött. SO* 104, 193.

salter, *adj.* [*Isl.* saltr] *L.* **1)** *salt, saltblandad.* döpte hana ... i saltom sio (*in mari*) *Bu* 505. innan alscona watne friscu ok saltu *Bil* 388. thz som saltasth är thz säth för sigordh swen *Di* 228. **2)** *salt, saltad, inlagd med salt.* salt nötäkyot *SD* 5: 637 (1347). salta fiska *LB* 3: 171. *Bir* 5: 32, *BSH* 4: 318 (1502). han skal icke äta salt maat *LB* 7: 318. — *Jfr* **osalter.**

saltfisker, *m. salt fisk. FH* 4: 83 (1499).

saltgrön, *adj. saltgrön.* IIII saltgröne nöth *HSH* 19: 165 (1506). XII tunnor saltgrönth kokyth I tunne saltgrönth faareköth *ib* 166. *FH* 5: 237 (1524).

saltlaki, *m. Jfr* **fiska saltlaki.**

saltstadher, *m. ss namn.* salth städherne (*civitas salis*) *MB* 2: 44.

saltsten, *m.* [*Fnor.* saltsteinn] *saltsten, saltstod.* wändes henna likame i en salt sten (*statuam salis*) *MB* 1: 194. *ST* 391.

salun (saalun), *n.* [*Isl.* salún. *Mnt.* salun] *ett slags täcke af kostbart ylletyg.* gifuer iak til högaltaret j abo domkirkio eth saalun *FH* 6: 20 (1449). *ib* 34 (1452, *gammal afskr.*), 39 (1453). hafuandes ouer sik ok alla sengena vtbreth eth salwn aff dyrästä lith (*aureum et coccineum operimentum*) *Lg* 3: 549.

salva, *f.* [*Mnt.* salve] *salfva.* saluan ellir smörilsen *ST* 89. *ib* 153. strök ther oppa saluo *ib* 474. *Al* 10526. *PM* XXVII.

salva, *v.* [*Mnt.* salven] *smörja, bestryka.* salua ellir smörilse ... mz hwilke iak pläghar salfwa ellir smöria människionna öghon *ST* 154.

salvi, *f.? salvia.* saluia salui *LB* 6: 284.

salvia, *f.* [*Lat.* salvia] *salvia. LB* 4: 348. — **salvio os (-oos),** *n. dekokt af salvia. LB* 2: 36.

salyrt, *f.* [*Fdan.* salyrt, *malva*] *malva.* salina (*för malua?*) salyrth *LB* 6: 284. malua är salyrth ällir katosta gres *ib* 3: 129.

samalundom (sammalundom *RK* 3: 271, 902), *adv.* = **samulund.** *RK* 3: 271, 902.

saman (samman *Bir* 2: 181; *RK* 1: 3135. **soman** *L.*; *SD* 4: 390 (1334?). **suman** *L.*), *adv.* [*Isl.* saman] *L. samman, tillsamman, med hvarandra.* foro saman tel sanctum iacobum *Bu* 169. sato al saman (*simul*) *Bo* 217. the sato saman j waghne *Bil* 111. giordho the saman radh a moth hanom *ib* 863. mannin oc konan ... skulo ... hawa badhin saman boskaps syslo *MB* 1: 87. räghndo saman haghel oc elder oc thordyna bräster *ib* 300. se huru got ok mykin glädhi thet är, byggia saman i samuaru bådhe saman, then rika ok fateka *KS* 5 (10, 5). huar twa ella tre äru saman *MP* 1: 49. sum saman äru vm maal oc matu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). at wi barn soman faum *ib* 4: 390 (1334?). fingo saman en son *Lg* 90. är omykin blandilse aff blodh oc köld saman *LB* 5: 293. ä sökias sälike saman ridha nidhinga (*par comes esse pari conswescit sic et auari*) *GO* 694. äta saman medh androm clostirsins hionom *VKR* 28. — alder saman, *hel och hållen.* synis allir saman guld *Bir* 3: 433. — *n. alltsamman.* han tholde thz ... alt saman gärna *Bo* 179. *Bir* 1: 89, 3: 358. brendet vp altsaman *Di* 66. — *pl. allesamman.* vordo the allo saman vmvände *Bil* 847. *Pa* 21. *Lg* 3: 257. them böriade allom sammom (*för* -an) laanga *MD (S)* 202. þe samu jngiäld alsaman aff fynlande *SD* 5: 567 (1346). *Bo* 159, 217, 231. *Bir* 3: 264. i thom allom samman *ib* 2: 181. — *Jfr* **at-, en-, til-saman,** *äfvensom* **samans.**

saman binda (samman- *MB* 2: 117; *RK* 3: (*sista forts.*) 5885), *v. L.* **1)** *sammanbinda, sammanfoga, förena. Bil* 287. *MB* 2: 117. strik älla hwiff ... mz hulko som haarit samanbindz *Bir* 2: 180. saman bindhin them (*tistlarne*) j kärfua *MP* 1: 73. j platone äru mang skärff ok stykke tw oc tw samanbundin *Bir* 3: 375. manga masko samanbindas (*combinantur*) j nätino *ib* 215. samanbant (*combinavit*) han badha mwraua j en *ib* 4: 87. iak ok the saman bindoms mz eno bande *ib* 1: 147. samanbundne mz kärleek *KL* 182. samanbundne mz kärlekx bande *ib. Ansg* 189. *Ber* 48, 209. sammanbindelse brefwit, som rijken äro med sammanbundin *BtRK* 88 (1435). — *sammanbinda, sammanfästa.* äru twe högxste circla mz hulkom kärleksins brynia samanbindz *Bir* 3: 375. **2)** *sammanbinda, ge-*

nom bindande, knytande el. flätande förfärdiga. nät . . . hulkit ey vari saman bundit *(contextum)* aff thraadhi vtan aff dyrasto eer *Bir* 2: 6. syndir lösa the korgha som han hafdhe förra saman bundit oc annan tima saman binda *(contexere) KL* 201. haarclädhe samanbundit mz knwtom af grofuo hästa taghle *ib* 334. — *sammanfoga, genom hopfogning förfärdiga.* hans ark war swa fastelika samaubinda skolande *Bir* 4: *(Dikt)* 218. — *genom enskilda delars hopfogande och afpassande dana.* han tok aff mino köti r nastan likama ok aldra bestz saman bundhin ok skipadhan *Bir* 1: 32. **3)** *sammandraga.* hon (ɔ: bazstoffuan) . . . saman binder oc törka watnfulla sinor *LB* 8: 47. *ib* 2: 12. — **saman binda sik,** *förena sig, sluta sig samman.* föghiom os . . . ok samanbindom swasom mz threm repom *Bir* 3: 437. hafwa ware förfäder och föräldra, aff thenna try rijken sik sammanbundit *BtRK* 116 (1436). — *refl.* **saman bindas,** *förenas, sluta sig samman.* samman bindas i wenskapp war myn begära *RK* 3: *(sista forts.)* 5885. — *Jfr* **binda saman.**

samanbindilse (sammanbindelse), *n. pl. förbund, förening. BtRK* 138 (1439), 139. — **samanbindilsa bref (sammanbindelse-),** *n. unionsdokument, urkund som innehåller bestämmelse om förbund el. förening. BtRK* 88 (1435).

samanbindning (sammanbindningh), *f. förbund, förening. BtRK* 144 (1441).

saman blanda (samman-), *v.* **1)** *sammanblanda, blanda samman, hopröra.* suþin i nällande oleo ok tiäru ok istre saman blandat *Bu* 532. sidhan the (ɔ: viin ok miolk ok vatn) waro saman blandadh *Bir* 1: 347. ath ey skal saman blandes pwrt och opwrth *LB* 7: 81. **2)** *sammanblanda, tillblanda.* koka oc samman blanda eth confäkt ällar smörilse *LfK* 85. **3)** *tillställa.* starke män at samanblanda drukkinskapin *(ad miscendam ebrietatem) Ber* 87. **4)** *sammanblanda, blanda om hvartannat.* stundom samanblanda *(permiscet)* han *(Gud)* fram farin tima ok komaskolande *Bir* 1: 367. — *refl.* **saman blandas,** *hafva samlag. Bir* 1: 78, 3: 73. *ST* 542. — *Jfr* **blanda saman.**

samanblandan, *f. blandning.* tag en sten och kasta i sama samanblandhan *LB* 2: 11.

saman blasa (-bläsa), *v.* **1)** *hopblåsa, genom blåsande förena.* hulkin som tre elda saman bläste j en *Bir* 1: 371. **2)** *hopsmälta.* toko the gul ok kastadho vt j eldin ok af thy saman blästis ok saman giöz swa som en kalfwir *Bir* 1: 152. *ib* 2: 57.

samanblasilse (-bläsilse), *n. pl. sammanblåsande. hopblåsande.* aff eeldzsens oc malmanna samanbläsilsom *Su* 129.

samanbliva, *v. lefva till samman, vara till samman.* vii . . . hawm nw samanbliwit i eno huse fämtan aar *KL* 234. *VKR* 89.

samanblivilse, *n. pl.? samvaro. Su* 378.

saman boa (-bo), *v. lefva samman (ss äkta makar).* mannin oc konan . . . skulo alla sina dagha saman boa *MB* 1: 87. kötlika saman bo *Lil* 468. *Jfr* **boa saman.**

saman byggia, *v. bo tillsamman.* the magha ey saman byggia j eno hiärta älla j enom stadh *Bir* 1: 50. ey mogho onde samanbyggia *(cohabitare)* mz mik *ib* 2: 320. the som saate skulo saman byggia *Al* 9733. *ib* 8540.

samanbära (samman-), *v.* [*Fgutn.* saman biera] *bära samman, sammanföra, samla.* samanbära vidh *Bir* 2: 171. honagh samanbära aff mangom yrtom *ib* 315. al the saatan, som the hafdho räfsadh oc sammanburith allan then daghin *Ansg* 247. *Jfr* **bära saman.**

samande? (sammande: -a *SJ* 184 (1449). **samnande** *SD NS* 1: 34 (1401)**),** *adj.* [*Mnt.* sament] *samlad, förenad.* — mädh samande hand (*Mnt.* mit samender hant), *gemensamt.* wi lofwum . . . fore pänningana meth samnande hand *SD NS* 1: 34 (1401). vi ärom gällscyllogha badhe meth ene samande hanth . . . albrikt fan holten . . . siex fat järn *ib* 173 (1402). lotho mädh samande hand jöns niclisson quijt . . . fore alle äptermaningh *SJ* 158 (1417). at the endrektelica medh sammanda handh haffdo . . . saaldh laurenz magnussone thet stenhus *ib* 184 (1449). — *Jfr* **samna.**

saman dragha, *v.* **1)** *sammandraga, kopdraga.* maath, som trengir och rynkyar och saman drager . . . ynelffwanar *LB* 7: 78. **2)** *sammandraga, samla.* j . . . ekinne j hulke bij hafdho . . . sit honagh samandraghit *KL* 26. godha thanka ok astundilsa sötme . . . hulkin som skulle saman draghas af mins kärlekx skodhan *Bir* 1: 259. — *särsk. om gods och penningar.* the päninga som thu samandroght *KL* 263. at samandragha rikedomana *Bo* 66. *Lg* 3: 133. godz . . . som . . . myna foreldra sielffue köpth och samandraghith haffua *FH* 5: 53 (1468). thet som sidhen samendragt (*för* -draget) är *ib* 7: 69 (1505). — *abs.* mannin äruodha ok saman draghir til kropsins nytto *Bir* 1: 135. **3)** *samla, samka, åsamka sig.* til lösn varrä gyäldä. som wi hawm saman draghit *SD* 5: 561 (1316). *ib* 562. sindhen som mannyn haffdhe gyorth och samandraghit *Lg* 3: 114. **4)** *sammandraga, förena.* swa mykla samsät ok kärlek saman drogh hon mz *(hon knöt ett så starkt förbund och fäste sig med så stor kärlek vid)* hälagha fatikdomenom *KL* 331. — **saman dragha sik,** *förenas, förlikas, passa till hopa.* huru saman dragha sik älla liknas iomfrulikin licamme ok swina klädhe *KL* 334. — *Jfr* **dragha saman.**

saman driva, *v. drifva samman.* thz folkith han saman drifwa badh *Al* 3992.

samandräkt (sammendräcth), *f. sammandragande, samlande, hopsamling, hopsparande, förvärf.* the peninge her i kirken wore vtaff gamble sammendräcth *FH* 7: 69 (1505).

saman falda (-falla), *v. lägga samman, lägga i hop, lägga tillhopa.* tha han wilde samanfalda corporale *KL* 18. the saman falla *(complicant)* sina händir *(d. v. s. lägga armarne i kors)* ok forsma at ärwodha ther vm huru the matten fly lygnina *Bir* 1: 226.

saman falla, *v.* **1)** *sammanfalla, hopsjunka.* om synkir man haffwir saman falnar näsar *LB* 3: 84. **2)** *komma till samdrägt el. enighet?* thera talan kunne ey saman falla *(de kunde under sitt samtal ej komma till enighet?) RK* 2: 8671 *(möjl. att föra till 3).* **3)** *ega rum?* ath iäk hawer giörth äth laghlikit iordhaskippte mädh . . . abram brodh-

erson riddare, hwilkit skipte os saman fiöll äpter herra erlend knutson riddare *SD NS* 2: 49 (1408). — *Jfr* **falla saman.**

saman fara, *v. flytta samman. SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*).

samanflyta, *v. sammanflyta, hopflyta.* i jherusalem var vatn samanflutit *(congregatio aqvarum)* i hulko farin twaddos *Bo* 121.

saman frösa, *v. komma att hopfrysa.* kalt morghon vädhir . . . saman fröste hona j ilzsco *MP* 1: 297.

saman fälla, *v.* 1) *sammanpassa, göra metriskt motsvarande, bringa i metrisk el. rytmisk form.* gat ey sanctus ieronimus . . . gömpt wärsa natwra mz samanfäldom ordhom *MB* 1: 319. 2) *hopgöra, hopsmida, uppgöra.* war eth radh swa saman fält *RK* 1: 2051.

saman fästa (samman-), *v.* 1) *fästa samman.* sammanfästis mantolin medh trä knappenom *VKR* 50. *ib* 12. han sammanfäster sina fangha mz järn *LfK* 117. skulu häluitis foghla swa saman fästa *(configent)* hans öghon *Bir* 1: 52. twe rutne träs ända kunno ey stadhelica samanfästas *ib* 2: 191. jhesus christus samanfäste *(configat)* thina siäl oc thit hiärta mz sinom kärlek *ib* 4: 21. samanfestom wy thetta wart breff met for:de hofwd breff *FH* 5: 139 (1490). 2) *göra fast, med kraft hopfoga.* hälghadoma hws thit som thina händer saman fästo *(firmaverunt)* *MB* 1: 319.

saman föghia (samman-. samanfögha. samman fögha), *v.* 1) *sammanfoga, förena.* j platone äru mang skärff ok stykke tw oc tw samanbundin oc naghla som thom samanföghia *Bir* 3: 375. baadha fötirna samanföghdha mz twem spicom *ib* 271. fyre kamara saman fögdhe hwar til annan *Gr* 298. thz hallande husit . . . ther . . . iak muradhe ok samanfögdhe mz mins kärlekx lime ok bande *Bir* 1: 15. vi skolom vara . . . samanföghdhe *ib* 3: 437. the varo saman fögdhe j enne hälghe tro *Bil* 914. skiffta thz *(folket)* oc athskelya, oc wm behoff görs ather samman fögha thz j stridhenne *PM* 2. nar the lika syndhara samanföghia j likom pinom *MP* 1: 77. *Bir* 3: 302. at samanfögha höxsto thingin oc nidhirsto *ib* 2: 121. naar iak mz heetom kärlegx brona samanfögde thässa dygdher *Lg* 823. nödhgadhes konungen them samman fögia i äkteskap *ib* 219. hwar som tw äru saman fögdh mz eno olösliko bande *Bir* 1: 147. han saman fögdhe mins fadhirs ok modhirs hionalagh mz swa storom renlek *ib* 22. at blandha nakot best mz the sötho, oc iblandh söth ordh nakor awiteliken, än tho ey mindhre kärlekenom *(för* kärlekin?) sammanfögia *(non tamen minus amatoria misceamus)* *Su* 115. — *hopfästa.* skal mantolin samanföghias medh enom trää knöp *VKR* 66. — *förena, förlika.* han värdhogis samanföghia jdhir . . ., som bär til haua varit missämiande *Bir* 3: 84. 2) *ordna, stadga.* lär . . . samman föghia thina sidher *LfK* 111. — *refl.* **saman föghias,** *sammanfogas, förenas.* repit . . . mz hulko thin nafle ok min skuli samanföghias *Bir* 3: 437. jomfrudombir oc modhirlikhet saman fögdhos j thik *ib* 2: 28. — *med dat.* huru kan . . . hymmelsleker kärleker wärdzlikom älskogha sammanfögias *Su* 17. — *särsk. förenas i älskog el. äktenskap.* til burdho the annan tima saman föghias ok afla barn *Bir* 1: 78. samanföghias ok samankoma j hionalagh *ib* 79. hwar then som saman föghis mz gudz räddogha wiliande afla barn ok vpfostra til gudz hodhir *ib.* — *Jfr* **föghia saman.**

samanföghilse, *f.? förening.* i brullöpeno. i hulko ma väl vndirstandas ihesu christi ok siälanna andelikin samanföghilse *Bo* 1. *Ber* 16.

saman föra, *v. sammanföra.* mykit tymber saman föra *RK* 1: 1171. — *abs.* han älthe ok körde ok saman förde *MD* 169.

saman ganga (saman ga. saman gaa. samman gaa), *v.* 1) *gå samman, sammankomma, sammanträda.* skildes the tha swa at om morghonen arla ather saman ga *RK* 2: 4755. 2) *sammandrabba.* tha tho skullo samman gaa *MD (S)* 245. 3) *försiggå. om strid.* hwar en striid skal saman gaa *RK* 1: 696. — *Jfr* **ganga saman.**

saman giuta, *v. sammangjuta, sammansmälta.* toko the gul ok kastadho vt j eldin ok af thy saman blästis ok samau giöz swa som en kalfwir *Bir* 1: 152.

saman giva (samman-), *v. L. gifta samman, förena genom äktenskap.* wildo thera frändir them badhin saman giwa til hionalagh *KL* 53. at the sculden samangiwas *ib.* the wordo retteligha samman giffwin *RK* 1: 85. *Lg* 3: 634. *Jfr* **giva saman.**

saman glädhias (samman-), *v. glädjas till samman, glädjas (med).* gudh mz änglomen ok änglane mz gudhi samangladdos innärlikast aff thic *Bir* 4: *(Dikt)* 225. the . . . samman glädhias i allo godho, mz them som the göma *LfK* 135.

saman groa, *v. gro samman, läkas i hop.* ath thz *(såret)* är saman grohit *LB* 3: 153. thz är saman groit *ib* 4: 339. *Jfr* **groa saman.**

saman göra, *v.* [*Fgutn.* saman giera] *L. sammanskjuta.* aff them päningom som rikesins almoge siälffwiliandis saman gör *Bir* 4: 31.

saman halda (-halla), *v.* 1) *hålla samman.* at prestin saman hallir fingrana *Su* 315. — *sammanhålla.* jak formatte . . . alla saman halla wtan mwr *Bir* 4: 89. retvisan är thön dyghd ther gömer ok saman haldr manna samhelde *KS* 19 (48, 21). andelik thing the göma oc saman halda sin stadh oc rwm, swa som siälin halder saman licamen *MB* 1: 34. *ib* 104. *Al* 1885. 2) *hålla samman, hålla i hop, vara i förbund.* at böndherne sich sampna alla och mestadelin saman halla *RK* 2: 4917. — *Jfr* **halda saman.**

saman hambra (samman-), *v. smida samman.* the waro . . . sammanhambrade i pinonne *Su* 127. samman hambradha mz glöiande hambrom *LfK* 117.

saman hämta (-hämpta. -hänta), *v. hämta samman, hopsamla.* hwi sculum vi thin ben saman hämpta *Bil* 210. saman hänte hon smulu a bordhomen *KL* 302. *MP* 1: 76, 97. *Bo* 22, 196. *Gr* 276, 292. *Bir* 3: 173. samanhäntande syndoga män *ib* 1: 106. — **saman hämta sik,** *samla sig, besinna sig.* at siälin maghe swa gita sig saman hänt *Bo* 47. — *Jfr* **hämta saman.**

samanhämtare (-häntare), *m. hopsamlare, indrifvare.* aff konungxlica ingiälda ok skattanna samanhäntarom *Bir* 3: 305.

samanhämtilse (-häntilse), *n. pl.? sammanhämtande, hopsamlande. Gr* 290.

samanhärdha, *v. hopdraga, hoptrycka.* ilzscafuldz

manz hierta scal härdas som steen ok samanhärdas *(stringetur)* som smidhio städh *MP* 1: 87.

saman kalla (soman- *L.* **suman-** *L.* **samman-** *Lg* 441**)**, *v. L. sammankalla.* alla iudha saman kalla *Bil* 86. tolf aposlä saman kalladho allan crisnan mogha *KL* 142. *ib* 175. *Gr* 260. *Bir* 8: 257. *Lg* 441. *Jfr* **kalla saman.**

saman knyta, *v. knyta samman, sammanknyta.* mz saman knyttom näffuom *Su* 231. mz v fingrom samanknyttom j handena *JP* 18.

saman koma (soman- *L.* **samman komma. sammen komme)**, *v. L.* **1)** *komma samman, samlas.* skulu samankoma . . . oc viþärtalas *SD* 5: 638 (1347). som ther waro samankomne *KL* 172. sa alla apostlana wara saman kompna *Lg* 39. *Bir* 8: 257. — *samlas, förenas.* watnet som samman kom kalladhe han syö *MB* 1: *(Cod. A* 3*)* 541. — *sammanträffa, komma samman.* at wi alle samdrechtelige sammen komme *BSH* 5: 246 (1508). — *sammanträffa, mötas, sluta sig samman.* tree sola hwilka som lăngdan saman kommo, oc wart aff en sool *Lg* 68. *LfK* 222. — *förenas, förbinda sig.* samanföghias ok samankoma j hionalagh *Bir* 1: 79. — *komma samman till könsumgänge.* han saman fögdhe mins fadhirs ok modhirs hionalagh mz swa storom renlek at tha fans ey renare hionalagh ok aldrigh villo the saman koma vtan äptir laghomen at the mattin barn aflaa *Bir* 1: 22. **2)** *sammanträffa, öfverensstämma.* ensamins gudz astundan samankomande *(conveniens)* mz gudhelikom kärlek *Bir* 1: 296. **3)** *samla, hopskaffa, anskaffa.* tha thetta gäld är samman kommit *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). mz fals oc oker thu thz saman kom *MD* 94. alle the penninga iak kwnne samman komme j vintther *FM* 408 (1509). han hafdhe samankomit en säk mz päningom *Lg* 8: 205. kunde iak näplika saman koma soflit oc brödhit *ST* 481. hälga karen oc hälga templens clenodia, hulka andre konunga oc mäctoghe män haffdho saman kommet *MB* 2: 294. — *Jfr* **koma saman.**

saman lifra, *v.* — *part. pret. sammanlefrad.* alt kötit swasom saman lifrat *(conglobata) Bir* 3: 436.

saman liva, *v. lefva samman, sammanlefva.* bättra är tuem saman liuat än enom ensamnom wara *KS* 5 (9, 5). än almoghe saman liuer medh laghom ok skiälum *ib* 77 (189, 84). *Ber* 118. *Jfr* **liva saman.**

saman lydha, *v. sammanstämma, komma öfverens.* vm twe af idhir samanlydha mz kärlek *MP* 2: 99.

saman lykkia, *v. sammansluta.* the saman lykkia sin mun *Bir* 1: 226. at läpane saman lykkins *ib* 3: 176. *Jfr* **lykkia saman.**

saman läggia (soman- *L.* **samman-)**, *v. L.* **1)** *lägga samman, lägga i hop.* mz saman lagdom *(hopknäppta)* handom *Lg* 820. siin öghon saman läggia *Lg* 3: 26. **2)** *samla.* samanläg . . . liggiande fä i himerike *KL* 280. *MP* 1: 145. *Bir* 4: 34. *VKR* 77. **3)** *sammansätta, hopgöra, uppgöra.* thz thesse ilzkofulle oc orätwise männene hafwa mot mik samanlakt *ST* 438. samanlagdho *(inserunt)* iudhahöfdhingane radh mot ihesum *MP* 2: 14. *Lg* 218. samman lagdho mykla ilfwndoghet mothe siälenne *ib* 3: 414. — *Jfr* **läggia saman.**

saman läkia (samman-), *v. läka.* samman läkia äller fästa saar *LB* 9: 105.

saman läsa, *v. hopsamla.* saman läsa stenbruten *Bu* 152. thetta folk thz heter seres som thänna thradhin saman läs *(colligebant) Al* 5254. — *sammanföra, förena.* wy haffde giorth en bom medh saman lesna masther *BSH* 5: 13 (1504). — *Jfr* **läsa saman.**

saman läsa (samman-), *v. sammansluta, sammanbinda.* then stenin samanläste a sik twa wäggia *ST* 419. liggia the sammanläste hambrade oc trängde i brännande boyom *Su* 129. *Jfr* **läsa saman.**

saman lödha, *v. sammanlöda.* thässa wärldhinna ödh ä aff sköran malm saman löd *GO* 1057.

saman löpa (samman-), *v.* **1)** *löpa samman, samla sig.* at ey skulde . . . almoghen samanlöpa *MP* 2: 5. en pudz, som aldher träkker oc orenlikhet samman löper *LfK* 121. — *i andl. mening.* j jamcristins kärlek samanlöpa manga dygdhe *Bir* 3: 375. **2)** *löpna.* miölk som ystat oc samanlopin er i magan *LB* 7: 242. — *Jfr* **löpa saman.**

saman nysta, *se* **saman thrysta.**

samanpärsa (sammanpersa), *v. sammanpressa.* skinobenen al försmäktat, oc hwart thera ower annat omiskunsamlika sammanpersat *Su* 39.

saman ropa, *v.* — **saman ropa sik,** *under samfäldt rop el. härskri förena sig.* j them tymanom saman ropadho sig amons söner j galaadh, oc vpsatto sin tiäldh til stridz *(filii Ammon, conclamantes in Galaad, fixere tentoria) MB* 2: 104. — *Jfr* **ropa saman.**

saman rykkia, *v. sammandraga.* samanryktis *(för* samanthryktis?*)* han swa som eet nysta *KL* 362. — *rycka samman, sluta sig samman.* pukans hoffmen saman rykte *RK* 2: 4018. — *Jfr* **rykkia saman.**

saman ränna, *v. rida mot hvarandra, sammandrabba.* swa hardhelika the saman rändo *Iv* 698. *ib* 4918. *Jfr* **ränna saman.**

samans (sammans *Di* 92. **sammens)**, *adv.* = **saman.** haue wij i dagh samans warit *BSH* 3: 184 (1467, *nyare afskr.*). komme alle endrecteligh til tals sammens med oss *ib* 5: 246 (1508). thzte lönte the bada samans *Di* 54. *Jfr* **til samans.**

saman sambla, *v. samla, förena.* saman samblade striddo the alwarliga mothe them *MB* 2: 101.

saman sanka (samman-. samansamka: -samkis *VKR* 37**)**, *v. samla, församla.*. fan . . . mangä samansankadha *KL* 151. huar twa ella tre äru saman mz kerlek samansankade *(congregati)* j mith nampn *MP* 1: 49. — *församla, sammankalla.* abboten samansankathe brödhrenna *KL* 219. saman sankadhe han alla prestha höfdinghana *MP* 1: 43. — *samla, hopsamla.* hafdhe saman sankat mykin sma widh *KL* 175. samansankin idhir liggiände fä j himerikis rike *MP* 1: 19. samansankadhe silff ok gul *ib* 48. *Bo* 68, 189, 234. *Gr* 263, 265, 266. *Bir* 1: 83, 96, 255, 3: 166, 5: 99. *VKR* 37. *MB* 1: 372, 2: 100. *Al* 3204. ey gul oc ey sylf skulu the saman läggia älla dyra steena vtan myna nadh skulu the sigh sammansanka for liggiande fää *VKR* 77. — *hopa.* samansanka syndir til syndir *(peccata peccatis accumulare) Bir* 3: 323. — **saman sanka sik,** *samlas.* saman sankkadis sik . . . israels söner *MB* 2: 104. *Jfr* **sanka saman.**

samansankan, *f.* **1)** *samlande, hopsamlande.* huxa a wärdzlika thinga samansankan *(congregatione) Bir* 1: 346. **2)** *sammanrotning, parti.* jordhin . . .

lykte ater siik iwi abirons samansankan *(congregationem) Ber* 65.

samansankilse, *n. pl. och f.?* **1)** *samlande, hopsamlande, förvärfvande.* giri til wärlz thinga samansankilse *(desiderium acquirendi) Bir* 1: 117. *ib* 275. mz dygdhanna afwil oc samansankilsom *(acquirendo virtutes) Bo* 143. *MP* 2: 214. **2)** *samfund.* ther är hälghra manna samansankilse *KL* 104.

saman siunga (-sionga), *v. samsjunga.* mz ... skälike matto skulu the ... saman sionga *Bir* 5: 69.

saman skikka (samman-), *v. förena.* samqwämdher, i hwilkom han samman skikkadhe oc tilhopa flydhe them som idkelika skuldo wara i gudz lwffwi *LfK* 18.

saman skriva (samman- *MB* 2: 284; *BK* 195**),** *v. L. sammanskrifva, uppteckna.* gaf han *(Johannes)* sik mäst vin om thöm *(Kristi ord)* saman scrifwa *Bo* 179. vm sanctus johannes samanskreff apocalipsin *Bir* 8: 205. *VKR* XIX. *MB* 2: 273, 284, 332. *BK* 195. huilka aatirstadha han läti aarligha samanscrifua som vpbyrdhena *VKR* 31. *Bir* 5: 114. *Jfr* **skriva saman.**

samanskrivare, *m. sammanskrifvare, upptecknare.* reglonna samanscriffuare *Bir* 4: 50. *ib* 115.

samanskrunkin, *p. adj. hopskrumpen.* hymelin bort drogh sik swa som samanskrwnken näffwir *MB* 2: 343.

saman skuta, *v. skotta samman, sammanföra.* aff thöm thräkke som sopas oc saman skutas aff vatom väghom *Bir* 2: 257.

saman sla (samman-), *v.* **1)** *slå samman, slå i hop, slå mot hvarandra. med dat. el. ack.* saman slo sinom handom *Bir* 3: 70. twäggia samanslaghna stena liudh *ib* 34. *ib* 220. **2)** *genom slag sammanfästa el. förena.* lät thina händir ok fötir ... mz hambrom saman slas *Bir* 4: 134. *ib* 147. — *hopsmida, smida.* two swarta hielma. mz ... storom naglom samman slagna *Di* 90. **3)** *drifva samman, samla.* sit folk han ater saman slo *Al* 5175. — *Jfr* **sla saman.**

saman smälta, *v. sammansmälta. trans.* ellin saman smälte mang malm stykke i eet *MP* 2: 101.

saman snoa (*part. pret. n.* **-snot. -snött** *KS* 7 (15, 7)**),** *v. sammansno, hopvrida.* repet är thäs starkare, at thät är aff flerom thåttom starklika sa man *(för* saman*)* snot *KS* 6 (14, 7). *ib* 7 (15, 7). huat lankt reep thu saman snodde *Su* 240.

saman stämna, *v. stämma i hop, kalla till möte.* ther hafdhe han diäflana saman stempt *ST* 303. viij lagsager han saman stempde *MD* 352. — **saman stämna sik,** *komma samman, samlas.* the haffdho sik genast saman stämpt *Al* 8352. — *Jfr* **stämna saman.**

saman stöpa? *v. eg. sammangjuta; samla (skatter af metall, penningar)?* hauer jak gotz sidhan köpt eller ok sölffuer saman stöt *(för* -stöpt?*) RK* 1: 1987.

saman stöta (samman-), *v. stöta samman, hoppacka.* thet rumit skal fyllas vp medh jord, ok hårdlika medh bukkom saman stötas *KS* 86 (210, 94). thera miöl laa saman stööt *RK* 1: 1671. — *hopstöta, genom stötning krossa.* them näpsa oc saman stöta i samwitzsens martara *LfK* 85. — *hopskaka.* gifua innan idhart sköt godha mäle skäppo, thz är god atirlön af gudhi oc saman tryst och samanstöt ällir samanält *(coagitatam) MP* 1: 207. *ib* 211. — *stöta samman, genom stötning blanda samman.* myöl kalk oc paper samman stöth mz the hwitho aff äggeno *PM* XXIX. — *Jfr* **stöta saman,** *äfvensom* **saman stöpa.**

samansvepa, *v. sammanvika, insvepa.* the *(bördorna)* äru samanswepta ok lagda ofuir min hals *MP* 1: 146.

saman sväria, *v.* — **saman sväria sik,** *sammansvärja sig, förbinda sig med gemensam ed.* saman sooro sik meer än firitighi män *KL* 169. j parti sik saman swäria *MD (S)* 292. — *Jfr* **sväria saman.**

samansvärning, *f. sammansvärjning. MD (S)* 294.

saman sätia (samman-. sammansättia *SO* 211**),** *v. L.* **1)** *sammansätta, hopfoga.* cristna manna lif är mäþ guþlekom älscogha saman sat *Bu* 489. — *sammansätta, bilda, dana.* kors. samansat til liknilse swa som vars herra kors *Gr* 298. af thera samblande saman sattis mit köt *Bir* 1: 23. mannin är samansatter mz siäl oc likama *MB* 1: 461. *ib* 99. *Bil* 614. — *sammansätta, författa. SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). *Bir* 1: 369, 3: 205. *VKR* 54. *SO* 211. *Lg* 3: 715. christus ... saman sette pater noster *LfK* 272. huilket ... margretta claffwssa dotter lät samman skriffwa oc siälff sammansatte *BK* 195. **2)** *hopställa, bringa till utbrott, börja (strid).* var mikin bardaghi saman sattar mällan heþna ok kristna manna *Bu* 176. — *Jfr* **sätia saman.**

saman söma, *v. sammansömma, hopsömma, hopsy. KL* 201. han hauar ... mantol saman sömaþan mz bolz listom *Bu* 204. stark klädhe ok starklika saman sömadh *Bir* 1: 312. ey saman sömadhe iak klädhit *ib* 268.

saman taka (samman-. saman tagha), *v. L. samla, hopsamla.* then penning skal presten aff huario kyrkio med skälikom mannom haffua samman takit aa sancta andorsa dag *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). läti samantaka alt thet ther owirlöpir aff thera maaltiidh *VKR* 29. *Bir* 5: 74, 76. — *samla, upptaga.* laten ther gengiärd saman tagha *RK* 2: 8081. — *Jfr* **taka saman.**

saman thrykkia (samman-), *v. sammantrycka, hoptrycka.* gato the nakars öghon saman thrykt *KL* 227. thin kymbän varo sammanthrykt mz grimo oc bezle *Gr (Cod. D)* 365. — *sammanpacka, hoppacka.* j idhart sköt skal gifuas godhir spandir ... saman thryktir *(confertam) MP* 2: 154. hans säng war fylt mz asko oc saman thrykt som hardhasta iordh *Lg* 3: 204. — **saman thrykkia sik,** *sammantrycka sig, sammanpressa sig, sammanpressas.* ognsins eldir ... owiruällelica saman thrykkiande sik *(comprimendo se)* foor op owir hofwodhit *Bir* 2: 15. — *Jfr* **thrykkia saman.**

saman thrysta (samman- *Su* 127**),** *v. sammantrycka, hoptrycka, sammanpressa, sammanpacka, hoppacka. Su* 127. samantryster viinklasana *LfK* 238. gifua innan idhart sköt godha mäle skäppo, thz är god atirlön af gudhi oc saman tryst *(confertam) MP* 1: 207. hon (ɔ: mäle skäppa) är saman nyst *(för* -thryst*) ib* 211.

saman thrängia, *v. sammantränga, sammanpressa.*

thesse sätia mik j präs ok saman thrängia ok pressa starklika *Bir* 1: 160. *ib* 3: 445. *Jfr* **thrängia saman.**

samanvalkadher, *p. adj. sammantofvad, tofvig.* hafwa haar saman walkat *ST* 33.

saman vara (samman-), *v. vara samman.* thet är almoghans gagn ok glädhe, swå saman wara medh fridh ok sämio inbyrdis *KS* 5 (9, 5). wij hafwum nu sammanwarit vppa ein dagh i lödösa *BtRK* 142 (1441).

saman vara, *f. sammanvarande, samvara.* for daghleka saman varu *Bu* 193.

samanvarilse (samman warelse), *f. samvara, sammankomst.* i thenne samme wore samman warelse *BSH* 5: 117 (1506).

saman vaxa (-wäxa), *v. sammanväxa.* waro the thre quistane alle saman wäxte i et trä *Lg* 93.

saman vighia, *v. L.*

saman vräka (-wraka), *v. vräka samman, hopsamla.* hwa gul äller silff wille taka som snio matte han thz saman wraka *Al* 2872.

samanväva, *v. sammanväfva, väfva.* litat lärift mz aldra fäghirste färgho samanwäuit mz ärlikasta thradh *Bir* 1: 385.

saman älta (samman-), *v. sammantrycka, sammanpressa.* gifua innan idhart sköt godha mäle skäppo, thz är god atirlön af gudhi oc saman tryst och samanstöt ällir samanält *MP* 1: 207. *ib* 2: 154. — *hopkrama, hopknåda.* mz luto sapiencie hwilkith göris aff twa dela kalk, enom del boli armenici samman älth mz the hwito aff äggeno *PM* XXIX.

samarla, *adv. tätt, tätt vid hvarandra.* samarla *(motsv. Danska text har* sammerlighe*)* mago sate sitia *(sedes compresse poterint concordibus esse) GO* 870. — *tätt vid hvarandra, i hastig följd efter hvarandra.* samarla *(motsv. Danska text har* sammerleghe*)* liggia ätande tidhir *(accubitus hore pernice fluunt sibi more) GO* 15.

samarlika (sammerlecha), *adv.* [*Fdan.* samarlige] *tätt, tätt vid hvarandra.* suasom otalike swärdz odda varin infäste vidh nakan stolpa oddir vidh od sua samarlica *(tam densissime)* at näplica vare en nals vddir mällom thera *Bir* 3: 72. — *tätt vid hvarandra, bredvid hvarandra.* thenna rikin som sammerlecha ligghia *SD* 5: 8 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

samarva, *adj. L.*

samarvinge, *se* **samärvinge.**

samastaþ, *se* **staþer.**

sama stads (sama stadhz *MB* 1: 407. **sama stadz** *VKR* x, 46. **samastadz** *SD NS* 1: 207 (1403); *Lg* 3: 362, 383; *Bir* 4: 37. **samustads** *SD NS* 1: 572 (1406)**),** *adv. L. sammastädes, på samma ställe.* iordhadhis sama stadhz *MB* 1: 407. *SD NS* 1: 207 (1403), 572 (1406). vardhir luttakande ther samastadz herrans kost ok atirlefwom *Bir* 3: 323. *ib* 4: 37. *VKR* x, 46. *Lg* 3: 362, 383.

samband, *n.* [*Isl.* samband] *L.* **1)** *samband, förbindelse.* hvarn thera *(af dygderna)* hauer nokot samband medh andra *KS* 18 (46, 20). til hielp ok samband manna samvaru *ib* 25 (64, 27). sannr winskapar ... är samband medh fullom godhwilia ok kärlek *ib* 37 (98, 40). **2)** *förbindelse, förbund, förening.* lönlek samband *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at þerrä handa samband är bundin *ib.*

samber (*n.* **sampt. sampth),** *pron. adj.* [*Isl.* samr] *lika, oförändrad, samme.* widher sampt taal *Bir* 4: 69. — *vanl. i best. form; se* **sami.** — *n. adv.* **1)** *samman, i förening?* dragh hällir sompt *(för* sampt? *drag hällre jämt, var hellre i förbund)* mz manan än mz stiärnom *(quam pleiadum quere plus phebes fedus habere) GO* 791; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 330 *f.* **2)** *oupphörligen, ständigt.* iempth ok sampth *Gers Frest* 20.

sambinda, *v.* [*Fnor.* sambinda] **1)** *sammanbinda, förena.* som viþ bansat bloþ är sambunden *Bu* 520. äre the oc thera himbla swa sambundne widh solina *MB* 1: 62. är ... thera fötzlo krapter sambunden mz them *ib* 85. **2)** *knyta, sluta (vänskap el. förbund).* at wi sambindom ärlighan wenskap *MB* 2: 252. j haffwen offwirtrudhit thän sambundhna fridh *ib* 62. — **sambinda sik,** *förena sig, sammangadda sig.* som sik hafdho sambundith mz honum a mot moysi *MB* 1: 405.

sambindilse (-else. -elsse), *n. pl.? och f.* [*Fdan.* sambindelse] *förening, förbindelse.* kärleken som är en sambindilse til alla andelika bygningh *(connexio totius spiritualis structuræ) Su* 57. — *förening, förbund.* calmara dägtingan och sambindelsen *BtRK* 140 (1439). frijdh och sambindelsse *ib.* epter thy ... the *(rikena)* ... igenkompna ära i godhe gamble sambindelse *FH* 1: 39 (1458, *nyare afskr.*). — **sambindilsa bref (sambindelsäbreff),** *n. bref el. dokument om förening el. förbund. RK* 2: *s.* 336.

sambindning (sammbindhnig. sambinding. -ar), *f.* [*Fdan.* sambinding] *förening, förbindelse, förbund.* säthia venskap oc sambindningh j maghskap mz them mz hio[na]lagxskap *MB* 2: 69. i olofflighe sammbindhnig i theras hionelaghom *Lg* 3: 270. slogh josue ... sambindningh mz them oc fridh *MB* 2: 65. göra sambindningh äller wenskap mz tässo landzsens folke *ib* 72. — *sammangaddning.* om hon haffwer giort conspiracionem, thz är sambinding mothe prelaten *LfK* 158. ath ey skuli wardha sambindninga hopaskap, twädrekt äller osämia *Bir* 5: 135.

sambiskoper, *m.* [*Isl.* sambiskup] *sambiskop, den som jämte någon är biskop.* ofrandis ... sinom sambiscopum allan kyrkionna räth oc lagh *Gr (Cod. D)* 417.

sambla (samla. *impf.* **-adhe. samelde** *RK* 2: 31. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* samelen] *samla.* hon samelde folk *RK* 2: 31. *Di* 10, 22. thz härskapet som samlat war *Lg* 671. samlade til hopa allan iaraels almogha *MB* 2: 19. — **sambla sik,** *samla sig, samlas.* sambladis sik tilhopa konunghana *MB* 2: 24. *ib* 27. — *refl.* **samblas,** *samla sig, samlas.* samlens ... bitida morghon *MB* 2: 18. all the släkthen samblades til syna förfädher mz dödhen *ib* 73. — *Jfr* **for-, saman-sambla.**

sambland, *n.* [*Isl.* sambland] *L.* **1)** *blandning, sammanblandande, förening.* thola thässe fyra *(jord, vatten, luft, eld)* sambland *MB* 1: 38. *ib* 73, 120, 131. **2)** *förening, förbindelse.* til tekn sambland(s) ok samfun(ds) cristna manna mz ihesu christo *Bil* 379. at thu ey huxa brudhgommans ok siälinna sambland vara

licamlikit *Bo* 114. faghirt sambland *(permixtio)* är iomfrudomsins oc ödhmiuktenna *ib* 41. **3)** *beblandelse, samlag.* mz samblande mantz oc kono *MB* 1: 110. fylgia ofmykit kötlikan lusta i sambland quinna *KS* 59 (147, 65). af ... kötzsins samblande *(commixtione sexus) Bir* 1: 77. min mandombir sadhis ey aff samblande *(commixtione) ib* 173. *MB* 1: 111. *KL* 281. *Bir* 2: 275, 3: 73, 302, 4: 72. af thera samblande *(semine)* saman sattis mit köt *ib* 1: 23. *ib* 78, 81, 87, 133, 2: 239. *Jfr* **hionalags sambland.**

samblanda, *v.* [*Isl.* samblanda] *sammanblanda, blanda.* ma änkte wara ewinnelikt som thässe fyra *(näml. elementen)* äre samblandath mz *MB* 1: 43. i samblandadhum ämpnum *ib* 58.

samblandilse, *n.?* = **sambland 3.** vm tholka matto var mins modhirs ok fadhirs samblandilse *Bir* 3: 128. j sins hionalagx samblandilsens *(för* -ilses?*)* thimom *(temporibus commixtionis) MB* 2: 321.

sambletz super (sambledz-)? *m.?* [*Jfr Ryska* schamlot, *kamlott, och* schuba, *pels*] *kamlottskappa med pelsverk.* han *(storfursten)* ... begoffuade them met flogeldz supar, sambledz supar och silkes supar *FM* 452 (1510).

sambling (samling. sampling. *pl.* **-er** *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*)), *f.* [*Mnt.* samelinge] **1)** *samlande af krigsfolk, utrustning.* the ther ey i radh oc dadh ware om swadana samplinger *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*). **2)** *samlad skara, följe.* thet i än nw koma med nogra gode men oc möglig samling *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*). **3)** *sammansvärjning?* om then samblingh och förrädilsse mik skedde *BSH* 5: 346 (1509). — *Jfr* **forsambling.**

samborghare, *m.* [*Isl.* samborgari] *medborgare.* sumlike the som byggia j vpsalum, sithia j friheth ok frälse allom androm sinom samborgarum *(conciuium)* till tunga *SD* 4: 427 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400-*talet)*. vndirwiste hon sinom samborggarom *(civibus)* all the ordhen *MB* 2: 116. thäs hälgasta stadzsens inbyggiara oc samborgara *(municipes) Su* 136.

samborin, *p. adj.* [*Isl.* samborinn] *samboren, af samme fader och samma moder född.* kastadhe han *(Josef)* siin öghon oppa sin samborna brodhir *(helbroder) ST* 408. effter thera syster samborna aff fadher ok modher *SJ* 113 (1442).

sambroþir, *m.* [*Isl.* sambróðir] *L.* **1)** *sambroder, helbroder.* han *(Josef)* räddes, at the haffdho forkomith beniamin sambrodher hans *MB* 1: 240. *ib* 243, 244, 246, 247, 248. *ST* 405, 410. lubbert cortenhorst oc willam cortenhorst sambrödher äkta oc rätta *SJ* 14 (1424). peder podersson och mickel perrsin sambrödere *ib* 321 (1465). **2)** *tillhörande samma stam el. folk, stamfrände.* giordhe her om radh mz sinom sambrödhrom androm jwdhom *Lg* 3: 436. *MB* 2: 60. **3)** *medbroder.* hans trolika sambrödher oc kompana *Su* 360.

sambrödhra, *adj. som är (någons) helbroder, som har fader och moder gemensamma (med någon).* andra brödher som ey waaro sambrödhra mz them *MB* 1: 252.

sambyggia, *v. bo samman.* sambygde ... mz sancto francisco ... i enom stadh *(Francisco ... concivis) KL* 321.

sambyggilse, *n. pl. sammanboende, sammanlefnad.* hon räddis idhkelika sinna nästo sambyggilse *(cohabitationem) Bir* 4: *(Dikt)* 251. j thera *(Adams och Evas)* sambyggilsom *(cohabitatione) ib* 2: 301.

sambyrdhis, *adj. ömsesidig.* sambyrdhis *(mutua)* vidhirtalan *Bir* 2: 144.

samdrykker, *m. dryckeslag. SO* 29, 64.

samdrykkia (-drikkia: -drikkio *KS* 44 (113, 48)), *f.* [*Isl.* samdrykkja] = **samdrykker.** *KS* 44 (113, 48), 62 (154, 68). *MP* 1: 190. *SO* 30, 63, 64.

samdräkt, *f.* [*Fdan.* samdrækt] **1)** *samdrägt, enighet. BtRK* 59 (1397). *Bir* 4: 48, 5: 129. **2)** *öfverenskommelse.* iak hawer meth them for:da biscope ok capitulo thässa dagh[t]ingan, sämmyo ok winlica samdräkt ... gyort *SD NS* 1: 675 (1407). **3)** *samtycke.* at hans nesthe fränder matte thet j gen lösa met skälighom peninga äpter theras wilia oc samdrekt som staa före förnempda closter *FH* 6: 49 (1457).

samdräktelika (-leka *SD NS* 2: 33 (1408). **samdrechtelica** *SO* 33. **samdrectheliga** *BS* 34. **samdreoktelygha** *SO* 101. **samdrekthelige** *FM* 388 (1508, *samt. afskr.*). **samdreoktelige** *ib* 125 (1501). **samdrectelige** *ib* 240 (1505); *BSH* 5: 99 (1506), 117 (1506)), *adv. endrägtigt, enigt.* liffwin ... alla enhuglika oc samdräktelika *Bir* 5: 4. — *samdrägtigt, enhälligt.* hwilke som samdräkteleka mato all the husen wara swa godh som atta marker päninga *SD NS* 2: 33 (1408). haffue wij kompanis bröder samdrechtelica mz eth sinne alle oss tilplictet ... arliga ... vtgiffue x artiger peninga til vara messa vppähelle *SO* 33. *ib* 101. *BS* 34. *BSH* 5: 99 (1506), 117 (1506). *FM* 125 (1505), 240 (1505). — *samfäldt, gemensamt.* samdrekthelige scriffue ... om fornempde saker *FM* 388 (1508, *samt. afskr.*).

samdräkteliker (*n.* **samdrächtelegith** *BtRK* 379 (1501)), *adj. endrägtig, enig.* ecke anneth i hughen hafwandes ... vthan thet frideliget och samdrächtelegith war *BtRK* 379 (1501).

samdräktogher (-egh. -ig), *adj.* **1)** *endrägtig, enig.* badh tha greca oc macedona wara ... samdräkteghe *Al* 10393. — *enig, ense, öfverens.* the i dalana och her nidre och öffuer alt landet och bergen äre samdräktige thil, ath then gerningh *(d. v. s. ense med afseende på den gärning som)* är skeed pa jönss falster *BSH* 4: 317 (1502). wordho the alle samdräktoghe at fadhren skulle sändha sina dotter til en stadh ower ryneth liggiandis *Lg* 3: 436. **2)** *samstämmande.* samdräktogt liwdh *Lg* 811. hwilkra systra sanger skal ... wara ... samdräktogher *(uniformis) Bir* 4: 54.

samdräktoghet (samdrächtigheet), *f. samdrägt, enighet. BtRK* 59 (1397).

samdyghnis, *adv. L.*

samet (zamet *Iv (Cod. C) s.* 216. **zamizt** *ib (Cod. B)*), *n.* [*Mnt.* sammit, sammet. *Mlat.* samitum *för* examitum] = **examit.** samet ok baldakin *Bil* 711. kläder ... aff rikt zamizt *Iv (Cod. B) s.* 216.

samfaster, *adj.* [*Isl.* samfastr] *sammanhängande*; *pl. omedelbart på hvarandra följande.* om samfasta thrätio dagha *Gr* 316. om iiij dagha samfasta *LB* 3: 85. i thre samfasta daga *ib* 72. *Jfr* **samfäster.**

samfunder, *m.* [*Isl.* samfundr] *L.* **1)** *folksamling, sammankomst. SR* 57. **2)** *förbindelse, gemenskap.* til tekn sambland(s) ok samfun(ds) cristna manna mz ihesu christo *Bil* 379. **3)** *samfund.* mz sampnadha höghtiidh oc samskot teknadhis alla hälgha manna samfunder i himerike *MB* 1: 500. koma til hälghra manna samfwnd i himerike *ib.* hans liiff skal forfaras oc skilias widh hälgha manna samfund *(peribit anima illa de Israel) ib* 308. wto lukt ... fra cristna manna samfwnd *ib* 399. bortkastas aff manna samfund *ib* 396. wardh maria wtkastadh aff manna samfund *(exclusa est ... maria extra castra)* om siw dagha *ib.* aldre thykker mik ärlikt wara i thera samfwndh *(cœtu; Cod. A* sampnadh 261*) ib (Cod. B)* 552. *På samtliga dessa ställen skulle ordet dock kunna anses betyda: gemenskap, samvara, umgänge, och föras till* **2.**

samfylghiare (-följiäre), *m. följeslage.* hwem hon sculde faa til samfölgiäre ... j swa longo pylagrims färdh *Lg* 3: 527.

samfäktning, *f. fäktning, träffning.* stridzmän, hwilke j litle samfecthningh til wändho ryggen *MB* 2: 17.

samfäld, *f. omedelbart grannskap, gränsläge.* jak ... hafuer giort eet laglikit jordha skipte fore samfäld ok wälläghe skul *SD NS* 2: 74 (1408). *ib* 75 (1408).

samfälla (*impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter.** *pl. ack. m.* **samfälda** *BSH* 5: 304 (1508). *n.* **samfelt** *SO* 143, 195. **samfell** *BSH* 3: 78 (1454). **samfällä** *HSH* 19: 27 (1504). **samfälthe** *ib*), *v.* [*Isl.* samfella] *samtycka till.* loth jach dem ... forstonde the danskes begär om the article tre ... och begärede ... swar aff them, om the wele nogen af them samfelle och wndergaa *BSH* 5: 89 (1506). — **samfälla sik,** *förena sig, slå sig tillsamman, komma öfverens.* xij gode menn y huartt herade skulu them samfella om thenna forna skatt, så att tuå rike menn och 2 fattige menn äro tilsammen om thett nött *SD NS* 1: 290 (1403, *nyare afskr.*). *BtRK* 282 (1473, *orig.*). wi samfällom os ey mz them *MB* 2: 383. the samfelte oc bosworo sigh oppa konogsens aarghasta oc dödh *Lg* 3: 347. samfälte the sigh at the wille tree freedagha gaa hwar til sinna soknakyrkio *ib* 375. samfellen idher ath halla the förrädharo jnne *HSH* 7: 18 (1470). *FM* 125 (1501). *BSH* 5: 182 (1507). atj endrecteligo samfelle eder om nogon werdug fader vpsala domkirke och eder tiill erchebiscop *HSH* 24: 111 (1518). — *part. pret.* **1)** *samfäld, gemensam.* förtinga samfält arbete *TS* 29. **2)** *pl. samfälde, omedelbart på hvarandra följande, å rad följande.* j the samfelta vykur *SO* 191. sex samfelt ar *ib* 143. thw aar samfelt *ib* 195. eskie embetet j three samfelte swnnadaga *ib* 80. i the neste tretya samfell aar *BSH* 3: 78 (1454). *ib* 5: 304 (1508). *LB* 3: 74. *BtRK* 253 (1469, *orig.*). *FH* 5: 28 (1465). *HSH* 19: 27 (1504). *FM* 281 (1506). — *n. adv. samfäldt, gemensamt.* nothe dräcth skulu the niwtha och bruka samfelt *FH* 1: 33 (1455, *gammal afskr.*). rigxens radz breff met ider herredömes scriffuelse samfelth giffuit i stokholm *ib* 7: 87 (1511). — *Jfr* **samsälla.**

samfälle, *n. öfverenskommelse. SJ* 251 (1456), 264 (1458). allaledis som thera samfälle war gort *ib* 272 (1459).

samfällelika (-fellelega *BSH* 5: 648 (1520). **-fellelige** *FM* 125 (1501); *BSH* 5: 523 (1513). **-feldelige** *FM* 339 (1507)**),** *adv. samfäldt, gemensamt.* eth ... herremöthe ... thor wii ... alle endrechtelige och samfellelige wele offuerwägä och till endhä wtoffuer eens wordhä *BSH* 5: 523 (1513). *ib* 648 (1520). *FM* 125 (1501), 339 (1507).

samfäster, *adj. sammanhängande; pl. omedelbart på hvarandra följande.* waro thässa thre höghtiidher samfästa hwar äpter andra *MB* 1: 500. *Jfr* **samfaster.**

samföghe? *m.? förening.* thora andelika samfögha *(för* samföghilsa?*)* tekn *MB* 1: 506.

samföghia (-dhe), *v. förena.* samföghia ... badhin rikin wndher sith wald *Lg* 3: 47. samffögdes guddomen allaledes mandomenom *Su* 195. samfögh thik *(slut dig in)* j thässa brudhenna älskogha *ib* 388.

samföghilsa, *f. förening.* huru hänne thäkkis thin samföghilsa *(föreningen med dig) Bir* 3: 69.

samföghilse, *n. pl. och f. förening.* þe hälgha kirkia är kristna manna sam föghil se *Bir* 4: *(Avt)* 178. moth them hälgha anda hulkin som är rätuisa manna samfögilse *(communio et communicatio) ib* 1: 38. thäs hälgho anda väluiloghet hulkin som är samföghilsinna *(conjunctionis)* band *ib* 2: 115. hwi komom vi tha ey til inbyrdhis samföghilsä *ib* 3: 69. j gudhdomsins ok mandomsins samfögilse *(conjunctionem) ib* 1: 356. thenna samföghilsen *(conjunctio)* giordes j första pelagij paua daghum *Bil* 287. *Bir* 1: 379, 2: 5, 76, 122, 3: 369. — *om äktenskaplig el. sexuel förening.* the samföghilsin röktadhe han meer for sina skuld än for rikesins skuld *Bir* 2: 23. hesters samfögilse *(biläger)* oc bryllop *MB* 2: 183. the *(Adam och Eva)* fingo ... jnbyrdhis samföghilsa sighirlikhet *(securitatem conjunctionis mutuæ)* for ökilse thera afkömd *Bir* 3: 421. hiollo sik af samfögilsom *ib* 1: 78. mz licammana samföghilse *ib* 2: 143. *ib* 4: 102. älska hällir siälinna samföghilse än likamans *KL* 297. — *Jfr* **hionalags samföghilse.**

samganger, *m.* [*Isl.* samgangr] *sammandrabbning. Gr* 268.

samglädhi, *f. glädje hvarigenom man deltager i en annans glädje.* skalt thu halda ... hans gagn tith gagn, mz samglädhi *LfK* 49.

samglädhias, *v. refl.* [*Isl.* samgleðjaz] *glädjas tillsammans, glädjas gemensamt (med).* samglädhiandes mz os *LfK* 72. samglädhins mz mik *Su* 273. alle hymerikis rikes jnbyggiara samglädhias oc wäl wnna huariom enom andelekom gudz wen *ib* 176. skulde j thinne närwarilse hiärtat samglädhias *ib* 285. samglädhias mz honom i hans wälfärdher *LfK* 99. kärlekin ... samglädz i sannind *(congaudet veritati) MP* 2: 128.

samhald (samholth), *n.* [*Isl.* samhald] **1)** *sammanhållning, endrägt.* thz tekner ... samholth mz mannom *LB* 3: 187. **2)** *sammangaddning, sammansvärjning.* thetta giordhis vtan konungsens vilia ... aff almoghans samhaldh oc eghnom vilia *(populari ... conspiratione) Ansg* 201. hans son var i samhald medh androm flerom *ib* 203. — *Jfr* **samhäld.**

samhaldare (-haallare), *m. medhållare, bundsförvant.* tildraghaude sik kompana oc samhaldara

ondo *Su* 229. skreff lönliga breff til alla syna samhaallara *(sociis)* *MB* 2: 248.

samhaldogher (-holduger. -hallogher. *n.* **-hollichth** *FM* 309 (1507)), *adj.* [*Fdan.* samhaldugh] *samhällig, endrägtig.* ath dyäfflane waro twädräkthoghe, ok ey samhaldhoghe *JP* 127. fan them alle gantzke welwilioge, endrechtelige och samholduge *BSH* 5: 523 (1513). *FM* 309 (1507). at alle limine warin mz sino hoffde samhalloghe *Bir* 5: 35. hulkin vi mz samhalloghe gudhelikhet oc enom vilia ... hafwom valt os til fadhor *Gr* 311. *Jfr* **samhäldogher.**

samhäld (samheld *Su* 229), *n.* 1) *sammanhållning, förbund.* wm theras wärn oc samheld skulle theras regiment thäs stadughare bliffua *Su* 229. 2) *förbindelse, samhälle, samfund.* han ... hindra ok dröver manna samhäld forn ok gamul *(amicitias jam factas et sodalitates turbare et pervertere)* *KS* 62 (155, 68). — *Jfr* **samhald.**

samhälde (samhälle *MP* 1: 58; *Bir* 1: 277, 2: 275; *Ber* 57; **-is** *Bir* 1: 355. **samhelle** *Ber* 59; **-is** *MP* 2: 110), *n.* [*Isl.* samheldi] 1) *sammanhållning, endrägt, enhet.* min kirkia ... j hulke cristno män skulin saman sankas ok dwälias mz tronna samhälde *(unitatem)* *Bir* 1: 258. the ... fly samhälde *(unitatem)* ok kärlekx kompanskap *ib* 260. at gudhelikt samhälle *(unitas)* oc sämia skulle fästas mällan manna *ib* 2: 275. mer älska gudh hwgxens samhälde *(unitatem)* än stadhzons *Ber* 117. *Bir* 1: 277, 355, 386. *Ber* 57, 118, 214. manna winskaper ok samhälde *KS* 62 (154, 68). at göma thes helgha anda samhellis enan *(unitatem Spiritus)* i fridhz oc sämio bande *MP* 2: 110. 2) *gemenskap, förbindelse.* må han änkte af thesso få, vtan i samhälde flere manna *KS* 41 (105, 44). — *förening.* samanföghias the vtan gudz fadhirs bandh ok hans samhälle *(motsv. ställe Bir* 1: 80 *enan)* *MP* 1: 58. — *förbindelse, sammangaddning.* forlat lönlika winkla ohöwelika edha och samhelle *(conventiculum conspirationis et detractionis)* *Ber* 59. 3) *samhälle, samfund.* retvisan är thön dyghd ther gömer ok saman haldr manna samhelde *KS* 19 (48, 21). *ib* 31 (79, 33). han fördriwer ok afläggr gilde ok samdrykkio manna, ok al samhälde ok samquämd *(nullas sodalitates nec etiam aliquas congregationes permittere)* *ib* 62 (154, 68). — *Jfr* **almanna samhälde.**

samhäldogher (-hellig), *adj. samhällig, endrägtig.* the ware och altiid om ett sinne samhellige *RK* 1: *(Yngsta inledn. till Gamla Kr.)* s. 197. — *som lefver i endrägt och sämja med andra menniskor?* en witer man ok samhäldogh *RK* 1: 1273. — *Jfr* **samhaldogher.**

sami (samme: -um *Bil* 110; **-a** *ib*; *Su* 276; *RK* 1: 3332, 2: 6394, 3: *(sista forts.)* 5618, 5632), *pron. adj.* [*Isl.* sami] *L. i best. form (motsv. obest. form* **samber,** *se d. o.)* *samme, den samme.* sama teknom vi mäþ liuse *Bu* 10. i samu stund varþ han väl för *ib* 165. mz sammum ordhum *Bil* 110. vnder sama forsagþa räät *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). hwars arsins wtskyld þes sama godzins scall aff slaas i sama geldinä *ib* 160 (1343). takum wi samu tolf fornäfndä näfndämän vndi wara väryu *ib* 606 (1346). samma ferdhen fara *RK* 3: *(sista forts.)* 5618. som ... samw käremal ..z mik haffwa *Su* 121. — i sama, *strax?* som iag i samma siidhen förfan *RK* 3: *(sista forts.)* 5632. — þän same, *den samme.* þa samu iorþ *SR* 1. hawi the samu plikt sum fyrrä är (här) sakt vppi *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 160 (1343). at þön sami höghtiþ hiöls vare fru tel heþars *Bu* 10. at þe halden ... þässa hems höghtiþ þe samu *ib* 24. þe samu þiura. för varo galne ok oþe *ib* 168. war ihesus ä thän sami at guddom *Bil* 83. öpte han optare thz samma *ib* 110. sagdho sik thiäna them sama konunge *ib* 125. tagher thu hanom ... then samma mz symeone *Su* 276. — thät sama, *likaså, likaledes.* foor thz sama ather i geen *RK* 1: 4143. — i þy sama (i thät sama), *i det samma, just då, strax.* j thz samma kom niclis thäre *RK* 2: 6394. j thz sama kom her ekkia *Di* 74. *ib* 119. — *med följ. relativ sats.* wärdher ... nokor ... i thy samä dräpin han thylicht gör *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — en thän sami *en och den samme.* kesarin är en then sami hwilika lundh hans klädhe vm skiptas *Bil* 83. — en ok thän sami, *d. s.* thera thriggia personanna ordh är eet ok thz sama *(unum et idem)* *Bir* 3: 337.

samka, *se* **sanka.**

samkalla, *v. sammankalla. BSH* 5: 517 (1512).

samkoma, *f.* [*Isl.* samkoma] *samlag. MB* 1: 112. — *äktenskaplig sammanlefnad. Lg* 999.

samkulder (-kolder), *m. L.*

samkulla (-kulli. -kolla. -kolli), *adj. L.*

samla, *se* **sambla.**

samlaghi, *m.* [*Isl.* samlagi] *sängkamrat.* at wardha konungxsens samlaghe oc drotnigh *Lg* 3: 294.

samlegha, *f. L.*

samleghia, *v. L.*

samlifnadher (*a. k.* **-adh. -at** *Su* 160), *m.* [*Isl.* samlifnaðr] *sammanlefnad, umgänge.* sighia mot hans ... söta samlifnad *MP* 1: 199. hafwa mykla helso ok hughnadh af hänna samlifnadh *(umgänget med henne)* *Su* 432. *ib* 160, 3-5. — **samlifnads brodhir (samlifnadz-),** *m. den med hvilken man lefver tillsamman, särsk. i ett kloster; medbroder.* hafdho ... dröft sina iämkristna ok samlifnadz brödher *(confratres)* *Su* 459. af sinom samlifnadz brödhrom ok systrom *ib* 423. *ib* 425. — **samlifnads systir (samlifnadz-),** *f. medsyster. Su* 423, 425.

samlika, *adv. tillsammans, på en gång.* tå hauer man samlika alla thessa dyghdana *KS* 20 (48, 21).

samlika, *v.* [*Fnor.* samlíka] — **samlika sik,** *blifva lik.* hon astundadhe sik samlica vidh thän fatika korsfästa *KL* 332.

samliker, *adj.* [*Isl.* samlíkr] *liknande, enahanda.* thän som giärna thol genwärdhogh thing for gudz skuld. han liknas cristo. ok thy tilbindz han hanom swa som mz samliko *(consimili)* älskelikhetz bande *Su* 441.

samliker? (*pl. ack. m.* **samlighin** *MD* 122, *troligen skriffel för* **-ligha),** *adj. samtlig, förenad.* the starke för saath oc greseliga stridher som hon aff diäfflana samlighin lidher *MD* 122 *(möjl. att föra till* **samlika,** *adv.).*

samlimber, *m. lem som är förenad med en annan, lem i samma kropp.* wi ärom alle samlimme *(gemensamme lemmar?)* til eth hwffudh *LfK* 99.

samliudh (-lyud), *n.* [*Jfr Isl.* samhljóð] *ljud*

uppkommet genom sammanstötning. aff . . . harniskanna samlyude *(collisione) MB* 2: 238.

samliudhlika, *adv. samstämmigt.* widherfreste hwar en sina röst samliwdlika innelykkia j korsins liwdhe *Bir* 5: 62.

samludha, *v. samljuda, harmoniera (med). med dat.* at hoghen oc tanken samlwdhi röstenne *LfK* 61.

samlut, *adv. samstämmigt, enhälligt.* ropadho alle samlut *(motsv. ställe MB* 2: 389 samliwkt) *KL* 394.

samlydhogher (-ugher: -ugh *VKR* 54. *n.* **samlydoght** *Bir* 4: 99. **samlydhokt** *Ber* 213. **samliwkt** *för* **samliwdhokt** *MB* 2: 389), *adj.* **1)** *samstämmande, passande.* ey war samlydoght *(consonum)* ällir lustelikit badhe j sänder at thiäna siälomen oc wärldinne *Bir* 4: 99. **2)** *öfverensstämmande (med).* hon *(boken)* är . . . ordini sancti saluatoris . . . samlydhugh oc endräghtugh *VKR* 54. kötith skal wara rolikit och samlydhokt mz siälinne *Ber* 213. — *n. adv. samstämmigt, enhälligt.* ropadho alle samliwkt *(för* samliwdhokt; *motsv. ställe KL* 394 samlut) *MB* 2: 389.

samna (sampna. *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe. sampdhe** *RK* 2: 2484. *part. pret.* **-adher. sampder: -e** *RK* 2: 940. *imperat.* **sampna** *Al* 2055), *v.* [*Isl.* samna] *L.* **1)** *samla.* samnadhe han alla prästa höfdhingana *MP* 2: 40. sampnade mangen tymmerman *RK* 1: 1172. sampnar erik en här *ib* 2: 956. sampna genast alla wara maght *Al* 2055. *ib* 2524. *MB* 2: 251, 252. *Di* 277. resa här oc samna folk *PM* 14. the waro ther sampde aff allo lande *RK* 2: 940. *Bir* 4: 81. ther alle preste. seniores oc almogans höffdinga aff israel sampnadha waro *MB* 2: 272. *Bir* 5: 47. **2)** *samlas.* rampna ok vlfwa sampna *(kanske skriffel för* sampnas) thiit stark *Al* 2784. — *part. pret. samlad, förenad.* — mädh samnadha hand *(jfr Mnt.* mit samender hant), *samfäldt, gemensamt, tillsammans.* loffnado alle mz sampnada hand *RK* 1: 4345. *SD* 5: 166 *(öfvers. i afskr. fr. början af* 1400-*talet).* thetta lofwar jac . . . jönis geet oc wi niclis magnusson oc knwt wdzson riddare, meth warom arfwom meth for:da jönis meth samnadha hand . . . esbyörn cristärnson . . . fast oc stadhukt at halda *SD NS* 1: 297 (1403). som wij kennes oss till fullä nöghiä j godä betalingh met sampnade handh vpburidh haffwa *FH* 5: 66 (1472). — mädh samnadha händer, *d. s.* widherkennoms oss alla med samnade hendher och hwar waare serdelis . . . samtykth haffwa *SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* — mädh en samnadhan mun, *d. s.* swarade all menige allmogen medh en samnedh mwndh ok oppräkta hender *BSH* 5: 581 (1517). — (sampnadhe *för* sompnadhe *MB* 2: 6.) — *Jfr* **samande.** — **samna sik, 1)** *samla sig, samlas. RK* 1: 2992. *SD NS* 1: 348 (1401?). **2)** *förena sig.* mon gudh hawa ther til walt idher til sina presta, at i chore oc thine kompana skulin her *(trol. för* idher) sampna oc sätia i dagh gen honum siälwom *MB* 1: 404. **3)** *rusta sig.* hertugen . . . sampnade sik ther yffrid stark *RK* 1: 671. han sampnade starklika sik *ib* 3167. han sampnadhe sik mz mykin mogha *Al* 7833. — *refl.* **samnas, 1)** *samlas.* samnaþes folket vm kring han *Bu* 140. samnadhus til hans vtallike iudha widha aff världine *Bil* 115. *Al* 9723. *Li* 254. *PM* 19. **2)** *komma i gång, börja, uppstå.* striden sampnades *Va* 22. — **samna in.** — *refl.* **samnas in,** *samlas in, hopvis begifva sig in.* sampnadis saa mykith in aff hymingon ok drogha til hoppa *Di* 254. — **samna saman,** *samla.* the sampnado saman här a mot hanom *Bil* 863. *ib* 886. sampnado the saman sina makt *RK* 1: 297. *ib* 2: 364, 3942. the skanunga sampdhe han fast sammen *ib* 2484. sampna alla höffdhingia saman *Lg* 34. — **samna sik saman,** *samlas.* sik sampnadhe saman the riddara godh *Fr* 2684. — *refl.* **samnas saman,** *samlas.* samnaþos heþninga saman *Bu* 177. *Bil* 879. *RK* 1: 2984. — *Jfr* **forsamna.**

samnadher (samnädher: -um *SR* 57. **sampnadher),** *m.* [*Isl.* samnaðr] *L.* **1)** *samling, sammankomst.* kalladhis cetus oc collecta thz är at sighia sampnadher oc samskot *MB* 1: 498. — *sammankomst, samqväm. SR* 57. **2)** *samlad hop, skara.* saraceni . . . byggia ekke stadhlika enom stadz, vtan fara mz sampnadhom om landen *MB* 1: 185. helsa ok frälsa thänna samnad *(catervam)* j dagh saman komit til thit loff *Bil* 724. — *församling, menighet, samfund.* aldre thykker mik ärlikt wara i thera sampnadh *(cœtu) MB* 1: 261. iwdha kirkia oc sampnadher *ib* 356. tala til allan israels sona mogha oc sampnadh *ib* 363. hwi ledhin i wars herra folk, oc sampnadhin *(ecclesiam Domini)* wt i ödhemarka *ib* 407. hörer til i hwariom sampnadhe, at alle män hördho vnder eens mantz akt oc hugh *ib* 102. — **samnadha bläster (sampnadha-),** *m. blåsande (i blåsinstrument) till samling. MB* 1: 389. — **samnadha höghtidh (sampnadha höghtiidh),** *f. sammankomstens högtid, den judiska löfhyddohögtidens sista dag. MB* 1: 500.

samnind (sampnind), *f. samling, utrustning.* hwar darius sina sampnind gör *Al* 2530.

samning (sampning), *f.* [*Mnt.* sameninge. *Jfr Isl.* samningr, *m.*] *L.* **1)** *samling, samlande af krigsfolk, utrustning.* iak wil mina sampning genast göra thz starkasta iak hona kan wt föra *Al* 3071. — (?) at i swadana sampning öffuergiffua skulle *BSH* 4: 7 (1471, *samt. afskr.*). **2)** *samling, sammankomst.* om tässe samningh skedde wtan swik *RK* 3: 2503. skulu the thöm (ɔ: forordhin) vpsighiä mädh vissum budhum ok opnom brefuum i stocholm ok wi thöm ater i therrä sanning *(för* samning) *BSH* 1: 131 (1371). ther war en stor sampning i morä sokn pa then tiid *ib* 3: 171 (1466, *samt. afskr.*). aff samningen, som i mattis messa war i upsala *ib* 4: 6 (1471, *samt. afskr.*). **3)** *samling, samlad hop, skara.* ther mz then sampning strax atskilde *RK* 2: 8769. *ib* 8484. hanom sagdis aff en sampning wara wid dalby closter näre *ib* 8684. *ib* 8693. — *samfund.* them the wilia sinne sampningh tilföghia *Bir* 4: 44. — *Jfr* **forsamning.**

samqvämd (samqwänd *KL* 229. **samquendh** *SO* 188. **samqwendh** *ib* 199. **sampnqwendh** *ib* 77. **-ir),** *f. och n.?* (*KS* 62 (154, 68)) [*Isl.* samkvæmd] *L.* **1)** *sammankomst, samqväm.* af thy almännelico radheno oc klärka samquämd som kesarin giordhe i stadhenom som hetir nicena *Gr* 321. *ib (Cod. D)* 417. gaam til brödhranna samqwämd *KL* 227. *ib* 229. siällan kom han til manna samquämd *(congregationes) Bir* 3: 160. *KS* 62 (155, 68). han fördriwer ok afläggr . . . al samhälde ok samquämd *ib* (154, 68). ther är vina

samquämd *(conventus) Bir* 1: 80. huar almoghans samquämd *(conventus)* är aff gudhelikhet for aflat skuld *ib* 3: 17. naghra almogans samqwämdh halla ällir saman kalla *MB* 2: 273. j sylo . . . är märkelighen samqwämdh j herrans högtidh aarligha aars *ib* 140. brödrana samqwendh ok gilles dryckia *SO* 199. *ib* 188. **2)** *förbindelse.* fagher samqwämd *(conjunctio)* oc höffwist sälskap är, at jomfru skal staa oc wara for jomfrum *Bir* 4: 72. **3)** *sammangaddning, sammansvärjning.* jak haldir for alz enkte idhra samquämd *Gr* 261. **4)** *samlad hop, skara.* at skodha thessa tre samquämdena älla skarana *Bir* 1: 346. *MB* 2: 123. — *skara, sällskap.* en samquämd mz hälghom iomfrwm *Gr* 283. — *samfund, förening.* samtykke all samqwämdin hona *Bir* 4: 16. *ib* 26, 66, 72. han skikkadhe först renliffnatz conuent, thz är samqwämdher, i hwilkom han samman skikkadhe oc tilhopa flydhe them som idkelika skuldo wara i gudz lwffwi oc tiänist *LfK* 18. all samqwämden faar skadha om synden näffses ey *ib* 148. diäffwlsens samqwämdh *(synagoga) MB* 2: 338. *ib* 335. — *samfund, skrå.* störcke gudh . . . vara sampnqwendh *SO* 77. **5)** *samling, hopande.* aff hulko til flykte alla the wärste oc alle widherstyggilse samqwämdher *(pessima autem et universis gravis erat malorum incursio) MB* 2: 295. — *Jfr* **budhöls-, glädhis-, munka-samqvämd.**

samqvämder, *m. sammankomst, samqväm.* thär sum många manna samquämdur er *KS* 5 (10, 5).

samradher, *adj.* [*Isl.* samráðr] *endrägtig.* meth . . . samradho modhe *SD NS* 1: 108 (1402).

samriddare, *m.* [*Isl.* samriddari] *stridskamrat.* för thy thera samriddara *(commilitonibus)* mz them skuldhe stridha mothe fiandhom *Su* 62.

samskut (-skot *MB* 1: 498, 500**),** *n. sammanskott.* kalladhis cetus oc collecta thz är at sighia sampnadher oc samskot *MB* 1: 498. *ib* 500.

samsvarliker (*pl. ack. n.* **samswarlikin** *Gr* 262. **samsworlikin** *ib (Cod. D)* 353**),** *adj. som innebär el. går ut på en sammansvärjning, upprorisk.* iak skal vmkulsla idhur samswarlikin *(Cod. D* samsworlikin 353*)* radh *Gr* 262.

samsvärja, *v.* [*Jfr Isl.* samsveriaz] — *part. pret. med ed förbunden.* waare samsworne bröder *HSH* 19: 11 (1501). epter thy vj äre alle sam sworne j thetta ärande *HSH* 24: 98 (1517).

samsyrghia (-sörghia. -sörgia), *v. sörja med, lida med (ngn).* samsörghia oc warkwnna honom *LfK* 99. skulum . . . wi samsörgia oc warkwnna ower wan iämcristen i hwat hälzt nödh honom kan händha *ib.*

samsyskin (-syzkin), *n. pl. L.*

samsyskine (-syskene *Bil* 263. **-syskane** *L.* **-syþkini** *L.* **-sizkini** *L.***),** *n. pl.* [*Jfr Isl.* samsyskin] *L. samsyskon, helsyskon. Bil* 263.

samsystir (*pl.* **-systra** *Lg* 3: 442**),** *f.* [*Fnor.* och *Fgutn.* samsystir] **1)** *samsyster, helsyster. MB* 1: 363, 364, 369. **2)** *medsyster. Lg* 3: 442.

samsälla? *v.* — **samsälla sik,** *förena sig, slå sig samman.* samsälla *(kanske för* **samfälla***)* sik . . . vsla människior manga j sinom osidh ath liwgha appa sin jämcristin *JP* 10.

samsät (-säät), *f.* [*Isl.* samsætt] *L. förlikning, försoning.* gudz ok manzsins samsät *(reconciliatio) Bir* 3: 384. — *förbund.* vi viliom nu gerna göra samsät *(fœdus . . . inire)* medh idher *Ansg* 235. swa mykla samsät ok kärlek saman drogh hon mz hälagha fatikdomenom *KL* 331. satte gudh sina samsät *(fœdus)* mz abraham *Bir* 1: 394. bant sina samsät *(fœdus pepigit)* mz honom *ib.* 4: *(Dikt)* 234. *ib* 3: 462. medh hulke iak vil göra mina samsät *VKR* IV. gör ey fanytta thina samsäth mz oss *MP* 1: 37. binda sik i samsät oc obeskedhelichin winskap medh werlzlichom menniskiom *VKR* 20. minnas a fridzsens samsät mz idher *Su* 414. hioldo mina samsät *Ber* 74. diäffla samsät, som trulkarla oc trulkonor oc koklara öwa *ST* 535. *MP* 1: 314. — *öfverenskommelse.* thässa samsäät gör hans mästare diäwlin widh thz folk som scripta sik fore pascha *MB* 1: 298. fatike nödhgas at göra samsät *(pactum)* mz scriptafadhrenom förra än the höras *Bir* 2: 71. *KL* 124. — (?) fwlt är at göra samsät mz kroppenom sinom, hulka man förra bödh af i enugheno. ok ville fäktas som en kämpe *Bo* 136.

samsäta, *v.* [*Isl.* samsætta] *förlika.* til at räthä ok samsätä aboten ok conuentet *Lg* 3: 533. — **samsäta sik,** *förlika sig, försona sig.* samsäte sik *(se reconcilient)* oc göre sämio mz sinom jamcristnom *Bir* 3: 342. *MP* 2: 177. — *refl.* **samsätas,** *försona sig, försonas.* til at samsätas oc stadhfästas mz gudhi *Bir* 2: 214.

samsäte, *f.* [*Jfr Isl.* samsæti, *n.*] *förbund.* glömande the samsäte *(fœdus)* hulka gudh bant mz abraham *Bir* 4: *(Dikt)* 236.

samsätter (*pl. ack. m.* **samsäta** *Bil* 299**),** *p. adj. förbunden, som är i förbund (med ngn).* han är samsättir *(confœderatus)* mz minom owin *Bir* 3: 91. — *den till hvilken man står i fredligt förhållande.* han drap kunnugha ok vkunnugha män sua vsäta som samsäta *(så fiender som vänner) Bil* 299.

samtal (samtall *SO* 201; *BSH* 4: 352 (1503). *gen.* **samtaals** *FM* 572 (1513). **samtaalz** *ib* 659 (1516)**),** *n.* [*Isl.* samtal] **1)** *samtal.* bäggias tera samtal *MD (S)* 208. — *öfverläggning. SO* 201. — *underhandling.* vtsende . . . gode män . . . tiil samtaals met fornempude rydzser *FM* 572 (1513). *ib* 659 (1516). **2)** *öfverenskommelse.* som warth samtall war, tha wij sisth ath skildom *BSH* 4: 352 (1503).

samtala, *v.* [*Isl.* samtala] *samtala.* samtalande mz them *Bo* 152.

samtala, *f.* [*Fnor.* samtala] **1)** *samtal.* wranga samtalu fordarwa godha sidhi *Ber* 158. *ib* 160. **2)** *sammankomst för öfverläggning om allmänna angelägenheter; särsk. af konungen sammankalladt möte för rådplägning om rikets angelägenheter, riksmöte, herredag.* a skänningis samtalu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). i skänningis samtalu *ib.* hwilkin timä wir kallum saman wart riki til nokrä samtalu *ib* 670.

samtalan, *f.* [*Fgutn.* samtalan] *samtal.* thedhis enom manne manga män standa saman a samtalan *Bil* 212. mz wärldz folke samtalan haffua *Bir* 5: 133. *Bil* 354. *Bo* 46. *Bir* 1: 267, 2: 143, 3: 30, 203, 308, 398, 4: 61, 62, *(Dikt)* 232. skulde sigh skynda til hans samtalan *(samtal med honom) MB* 2: 257.

samter? (*dat. el. ack. m.* **saamptte** *FM* 291 (1506)**),** *adj.* [*Mnt.* samet] *förenad?* mester leonard

och jach wij liggie her ... pa saamptte kost oc tärnig *FM* 291 (1506).

samthing, *n. pl. och f.? L. gemensam el. allmän sammankomst, allmänt ting; Södermanlands landsting som hölls i Strängnäs och tog sin början lördagen före första söndagen i fastan; marknad som hålles vid denna tid.* i strängnes marknadh vm samthing näst komande *SJ* 28 (1425). för the II marknada skul samtingen oc distingen som falla i samma veken *HSH* 18: 65 (1497). strax ther epter *(efter fastlagen)* är samtingen här i strengnes *BSH* 5: 519 (1512). — **samthinga sunnodagher,** *m. första söndagen i fastan.* samtinga sunnodagh *Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 220 *(urk. fr. midten af* 1400-*talet).*

samthiänare, *m. medtjenare. MP* 1: 337, 339. *MB* 2: 342, 363, 368.

samthokke, *m. samtycke.* vtan varn samthokka *Bo* 122.

samthrystan (samtrystän), *f. sammanpressning. LfK* 238.

samthydher, *adj. befryndad med? förenad med?* mantzins blodh, som skyllast är siäliune oc samthydhast *MB* 1: 505.

samþykke (samtykke *PM* XV. **samthykkie** *Bir* 4: 126. **samthyke** *BtFH* 1: 455 (1362)**),** *n.* [*Isl.* samþykki] *L. samtycke.* met rade samthyke oc godwilia ... konung magnusä oc rikisins radz *BtFH* 1: 455 (1362). mz hans godh uilia oc samthykkie *Bir* 4: 126. *PM* XV.

samthykkia (samp- *BSH* 1: 185 (1386), 188 (1386), 2: 39 (1396); *SJ* 305 (1462); *RK* 2: 1836. **samþikkia: -þiotum** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **samtykka** *PM* 31. **samþökkia: -þöþom** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **-ir, -te, -ter.** *impf.* **samptyckade** *SJ* 305 (1462)**),** *v.* [*Isl.* samþykkja] *L.* **1)** *samtycka, gifva sitt samtycke till, gå in på, gilla. med dat.* samtykte thera rade *RK* 2: 8297. samtykkia syndenne *Gers Frest* 52. — *med ack.* samtykkiandis *(instämmande i)* hans falska klagamaal *MB* 2: 322. loffwandis samtykkio *(för -a)* mz them alt thz rätwist är *(se consensurum omnibus quæ justa sunt) ib* 313. hwilkit konungin oc samtykte *ib* 258. wi ... samthyktum ok thät ok staddum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 479 (1345, *nyare afskr.*). thz samthykte the allä *Va* 10. *RK* 2: 6393, 8184. konungen samptyktet *ib* 1836. samthykt oc stadhfest är *VKR* 1. war stadhue ... af oss ok waro raadhe samthykter *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). samtychte vij ... thesse effterscriffne articla *SO* 117. — *med ack. och inf.* hwilken doom wi ... sampthykkiom stadghom. oc fulkomlika stadfästom ... obrutlikan stadhughan oc fastan at bliwa *BSH* 2: 39 (1396). *ib* 41 (1396) *o. s. v.* iherusalem samtykkir iak hälgt wara oc frälst *MB* 2: 274. — *med sats inledd af* at. samthyktum wi ok staddum, at allder swerikes allmoghe skall hawa fridh aa sik ok allu sino *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 478 (1345, *nyare afskr.*), 479. samþyktom wi oc, at þän timä konunger wil syäluer sin rätt äräthing haldä ... þa scal konunger ... kunnighä þet *ib* 480. — *med prep.* mädh. the ther mz samtykka *PM* 31. — *med prep.* i. at tighia om annars laster, är i them samtykkian *(för* samtykkia*) LfK* 53. — *samtycka, gå in på. med inf.* samtykkia stridha *PM* XV. **2)** *tycka lika med, gifva sin vilja åt, hängifva sig åt. med prep.* i. jak samtykkir j *(assentio in)* min gudh mz allo hiärta oc allom hugh *Bir* 4: 18. **3)** *gifva sitt bifall åt. med ack.* alexandrum samtykto the alle saman *(complacuit eis in Alexandrum) MB* 2: 252. — *gifva bifall åt, antaga, godkänna, erkänna (någon). med ack.* konungen samtykthe karll knutzsson tha *RK* 2: 1840. samthykte alla marsken tha *ib* 2302. samtykke *(consentiet in)* all samqwämdin hona *Bir* 4: 16. *ib* 35. abbatissan ... wäli en aff trättan prästom hwilkin hon iämsampt mz alla samqwämdinne systra oc brödhra samtykkir til allas thera confessorem *ib* 26. *ib* 5: 22. tolf män samþykte, walde oc tilnämpde af oss oc laanzmannum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). nar nagan brodher samtychter är *SO* 116. *ib* 102, 192. schal han ... samtyckias for een fulkomeligen companijs broder *ib* 191. — *med ack. och inf.* samtykkto han at wara theris höxte präst *MB* 2: 273. — *med prep.* i. jak ... samtykkir j tik *Bir* 4: 18. **4)** *komma öfverens, göra öfverenskommelse. RK* 2: 6386. marsken haffde mz rikis rad samtykt at han sculle til nycopungh ride *ib* 2901. *Lg* 3: 695. jnnan then tijdh the baden syna mellan samtyckionde *(för -ande)* worde *SO* 114. hadhe samtykt om konungsens dödh *RK* 3: 337. — *part. pret. öfverensstämmande, endrägtig, enhällig.* mädh samptykto radhe oc aldra wara godhuilia oc fulbordh *BSH* 1: 185 (1386). *ib* 188 (1386). *SD NS* 1: 170 (1402, *gammal afskr.*). meth enne samthyct röst *ib* 623 (1407). — *Jfr* **samthykkin.**

samþykkia (samthykia: -o *SD NS* 1: 108 (1402). **sampthykkia: -ö** *ib* 623 (1407). **samptyckia** *BSH* 3: 173 (1466). **samþykka. samþökkia),** *f.* [*Fnor.* samþykkja] *L.* **1)** *samtycke, bifall.* med samþykku allz rikesens raþ *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). med vitu. raþe. oc samþökkiu þes varrä som äfte lywer *ib* 562 (1346). äfte samþykkyu ok raþe aldra wara raþgiuara *ib* 605 (1346). meth ... samthykkio nästa frända *ib NS* 1: 11 (1401). *ib* 22 (1401) *o. s. v.* wil jak ... meth godhom wilia ok gudhlikom kerlek ok ja ok samthykkio ... wnna ok giwa ... renliwis frvm ... innan risabergh closter mith retta fädherne bredha gardhen *ib* 2: 117 (1409). wy (ɔ: borghamestara ok radh) haffwom medh welia ok beradhno modhe ok alla meneghettena samtykkio saalth ... alguth jeppason ena wara stadztompth *BSH* 3: 190 (1468). medh confessoris systra oc brödhra samthykkio *VKR* 9. ey honom affsäti vtan thera witu wilia oc samthykkio *ib* 34. *Bo* 135. myn samthykkia ok kerlek ok gothuili er tel komyn ath clostridh skal thet sama forscrefna gotz behalla *SD NS* 2: 117 (1409). ath wi ... tillathom konunglika samtykkio *SD* 3: 132 *(öfvers.).* thet i wille ... lathe idher samptyckia och willia til *BSH* 3: 173 (1466). ware thet ... idhre, hännis och flere weners willia och samptyckiä *ib.* är thet ... idre och idhra weners samptyckia och tillatilse *ib.* vm thu gifwir ther samthykkio til af allo hiärta *Bo* 127. *ib* 169. *KL* 323. *Bir* 2: 137. senkadhe ey iomfrun at samthykkio gifua til tholkin brudhgomma *KL* 324. thw hawir samthykkio mz vilianom til lydhno *Bir* 3: 115. jak hafdhe ey samthykkio til nakra synd *ib* 153.

samtykkionne *(näml.* äpther fölgher*)* gärnigen *LfK* 104. — *till samtycke gifvet tecken, vink.* gudh som förmagh them oc alla wärldhena nidhersla mz enne samtykkio *(nutu) MB* 2: 304. — *öfverensstämmande tycke, öfverensstämmelse.* skal han hafwa mz honom en vilia ok ena samthykkio *(unum consensum) Bir* 1: 118. — *ömsesidigt samtycke, öfverensstämmelse.* huar som een vili är oc een samthykkio *(för* -a; *consensus matrimonialis)* ther ma vardha laghlik hionalax samföghilse *Bir* 3: 69. thänne konung ok drotning hafdho samthykkio ok ena handa akt som syntis godh *(consenserunt in unum apparens bonum) ib* 318. **2)** *medhåll, sympati.* hava samthykkio mädh, *hålla med.* alle the som til ludha them ok samthykkio hafwa mz them *Bir* 1: 18. *KL* 394. *MB* 2: 389. **3)** *bifall, välbehag, hängifvenhet.* tha ware min samthykkia mz them *(assentirem in eos) Bir* 1: 80. nu är min samthykkia *(consensus)* fran them *ib.* thu gaft mik thina samthykkio ok iak thik mina *(tu consensisti in me et ego in te) ib* 124. *ib* 3 25, 4: 18.

samthykkiare, *m. medhållare, anhängare. MB* 2: 290.

samthykkilse (-tykkilse *LfK* 101. **-tykkylse: -en** *ib* 104**),** *f. samtycke. LfK* 101, 104.

samthykkin, *p. adj. antagen, godkänd.* tolf . . . samthykne oc walde ok til nämpde af kununge ok laghmanne *MELL Kg* 31 *i var. Jfr* **samþykkia,** *v.*

samthykt (samtykt. -tökth *SD NS* 1: 215 (1403). **sampthykt** *VAH* 24: 327 (1377)**),** *f.* [*Isl.* samþykt] *samtycke, bifall.* med samthyckt wars radz *BtRK* 34 (1359, *orig.*). mädh aldra wara ja. samthykt oc godhuilia *VAH* 24: 326 (1377). *ib* 327. medh bägias thera samtykt *SD NS* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 182 (1402), 215 (1403) *o. s. v.* medh confessoris oc systra oc brödhra witu oc samthykt *VKR* 34. *ib* 39, 40, 46. *Bir* 5: 113 114, 115.

samthäkkelika (samteckelica), *adv. endrägtigt.* huilkom med oss samteckelica syntes *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*).

samthänkter, *p. adj. endrägtig.* meth samthenkto radhe *SD NS* 2: 30 (1408).

samuleþ, *se* **leþ.**

samuleþis (sammwledhes *Lg* 3: 189. **samuledz** *MB* 2: 284. **samoledis** *ib* 299. **sammoledhes** *LfK* 153. **samaledis** *Di* 214, 229. **sammaledis** *MB* 2: 180. **samaledhes** *Lg* 3: 556. **samaleedes** *RK* 3: 4036. **sammaledes** *ib (sista forts.)* 5733. **sammeledis** *Di* 67; *MB* 2: 396. **samaledz** *Lg* 3: 100, 101 *o. s. v.* **samaleedz** *ib* 97**),** *adv. L. sammaledes, på samma sätt.* at göra samuledhis *MB* 1: 295. *Bo* 7, 53, 123, 130, 163. *Bir* 4: 45, 5: 133. *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555, 2: 117, 180, 284, 299, 396. *Di* 67, 214, 229. *Lg* 3: 97 *o. s. v. RK* 3: 4036, *(sista forts.)* 5733. thin wen seruacius wil at thu skalt lösa giffwa the xl fangha, sammwledhes som thu för hans skuld giordhe mz gulsmedhen *Lg* 3: 189. *LfK* 153.

samulund, *se* **lund.**

samulundum, *adv. L.*

samu staþ (-stäþ), *adv. L.*

samvara (samvära: -u *KS* 40 (104, 43). **samwära: -u** *Bil* 273, 320; **-o** *MB* 1: 200, 507. **samwärä** *UplL Conf.* **samuära** *SML Conf.***),** *f.* [*Fnor.* samvera] *L. samvara, umgänge.* mannin är natwrlika samwaro gärn *MB* 1: 102. mintes vars härra söta samvaru *Bu* 100. *Bil* 273, 320. *MB* 1: 200, 362, 507. *KL* 186. *MP* 2: 211. *RK* 2: 8392. wara ibland och samwaru flera manna *KS* 4 (8, 5). wara i samuaru flera manna *ib* (9, 5). wara medh flerom i bland och samuaru *ib* 5 (9, 5). vtan flere manna samväru *ib* 40 (104, 43). — *umgänge, könsumgänge.* lucka hana tel sins härra vilia ok samvaru *Bu* 511.

samvarilse (-wärilse), *n. pl.? samvara, förening.* broderligh samwärilse *FH* 1: 39 (1458, *nyare afskr.*).

samvarlika, *adv. i samma väsende?* sonen i fadhirenom ok fadhrin i sönenom äru samwarlika *(essentialiter)* oatskillika en gudh *Bir* 4: *(Dikt)* 221.

samvighilsa (-elsa: -o *VGL II K ind.* 53 *i var.***),** *f. VGL II K ind.* 53 *i var.*

samvighilse, *n. pl.? L.*

samvigsl (-wiglx), *f. L.*

samvist, *f. L.*

samvistas, *v. L.*

samvisteliker, *adj.* [*Jfr Fnor.* samvistiligr] *böjd för samlefnad, sällskaplig.* mannen är samwistelikt *(sociale)* diur *KS* 5 (9, 5).

samvit (sampwit *MB* 1: 232; *Al* 4347, 5822, 5838. **sanwit** *VKR* 17, 18, 46; *ST* 489; **-witi** *ib* 410. **samwet** *RK* 2: 7499; *LfK* 43, 76, 77. **samueth** *Su* 40**),** *n.* [*Isl.* samvit] *L.* **1)** *medvetande, förstånd, sinne.* fik þän auita var rät samuit *Bu* 130. *ib* 209. nar han hafdhe än j sik helt samuit ok vndirstandilse *Bir* 3: 445. ä mädhan han hafdhe samuit *(quamdiu viveret et sensum haberet) ib* 2: 255. *RK* 2: *s.* 350. bidhiande hona *(Jungfru Maria)* ödhmiuklika rätta sit samwit *KL* 21. lysis hänne samuitit *Bo* 89. nar honum vanskadhis samuitit ok al kropsins makt *Bir* 3: 447. iac vnderstaar ii mino samwiti wärldinna ostadhlikhet *SD NS* 1: 368 (1404). thz . . . vndirstanda j thino samuiti *(conscientia) Bir* 2: 17. manzsins samuit *(sensus)* [är] vanmaktokt til at vndirsta min vndirlik thing *ib* 315. han högfärdadhis . . . aff sinom vndirstandilsom oc sniälla samuiti *ib* 3: 98. helbrygdha i mino samuiti ok skälom *SD NS* 1: 71 (1401). til min licamma ok samuit helbrygdho *ib* 624 (1407). the tanka som äro wtan samwet *(intellectu) LfK* 43. fughla . . . mz storo samwit oc godho wite *Al* 9560. mz indis folk är ey sampwit til *ib* 4347. om ij skäl ok sampwit hafwin *ib* 5822. *KS* 2 (3, 2), 4 (7, 4). at man haldr suå höght i sino samuiti sik sieluan ok sine åthäue *ib* 36 (93, 38). andelik höghfärdh j samuitino *Bir* 3: 98. lather och löghe . . . thee fanyt samwit *(conscientiam) Ber* 176. at enkte sampwit ware andro til meens *Al* 5838. *ib* 6630. *Su* 40. — *sinne, sinnelag, själstillstånd.* badh gudh te sik thera samwit *KL* 119. *Jfr* **4. 2)** *medvetande, vetande, kunskap.* vndarstanlikit samuit *(conscientiam)* owir hiärnaus natur *Bir* 1: 100. är thz ey i warom samwitom *(in nostra conscientia)*, hwaa thz ther lagdhe *MB* 1: 245. **3)** *förstånd, insigt, öfvertygelse (om det rätta).* þän . . . sum þerä siälfrä samwitt oc skiel visär þöm sakan wara *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). med þerä bäzstä samwit *ib.* äpter waro bätzsto samwit hafuom wi meth skelom fwnnet oc wtlet *ib NS* 1: 424 (1405). efter therra besta sanninde oc samwit

therrä *BSH* 2: 89 (1396). *ib* 41 (1396) *o. s. v.* at effter sit besta samwet welia *RK* 2: 7499. aff mit besta samwit siger jac sa *ib* 6375. **4)** *medvetande, samvetets vittnesbörd.* synda sampwit riwer swa som ormber *MB* 1: 232. — *samvete.* gör hon opta moot gudhi oc sino eghno samuiti *Bo* 95. thz som thit samuit sighir thik ey wara görande *Bir* 1: 11. *Bo* 117, 135. *Bir* 3: 37. *ST* 410, 489. *LfK* 76, 77. thw hafdhe ... samuit til at skodha mällan ont ok got *Bir* 3: 438 *(kan föras till* **1)**. sculu the ypna thera sanwit vm thera reghlobrut *VKR* 17. *Bir* 4: 27. sculu the reensa thera sanwit *VKR* 18. lofuen ... oppa sin gudh oc bäzta sanwit *ib* 46; *jfr* **3.**

samäghirska (-ägerska), *f. medegarinna.* vaars rikes samägerska *(consortem regni nostri) MB* 2: 203.

samärvinge (-arffuinge: -a *Su* 143**),** *m.* [*Isl.* samerfingi] *samarfvinge, medarfvinge.* gonga til eth räth syzskena skipte met hennes samerffuingiom *FH* 5: 34 (1465). *ib* 43 (1467). os bidhar gudhz son swa som brödher och samärwinga *Ber* 218. *LfK* 173. the vardha gudz syni ok gudz samärfuingia *(cohæredes Dei) Bir* 4: 343. *Su* 143.

san (saan), *f.* **1)** *sanning, det som är sant el. visst.* for san, *såsom sanning el. sant, för visso, för sann.* iak hafwer hört fore san ok skäl *Al* 2741. ij skulin wita fore rätta san *ib* 3089. *MD* 43. thz segher iag her för wissa san *RK* 3: *(sista forts.)* 4706. iak kan thz ey sighia for san *Iv* 4355. viste thz görla tha for san *ib* 5559. *ib* 921, 5637. *MD* 446. mykit wärre foro the forsan *RK* 2: 686. — *visshet.* iak sigher thz mz rätte san *Iv* 1374. *Al* 2927. **2)** *bevis?* hwar sum sik bindir thär til. at han wil pröua vp a nokon thässa sak. brister sithan ok är egh san. taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **3)** *sannfärdighet, sanningskärlek, redlighet, tro, heder.* jnthe löpthe ok inghen saan findz nw sköt medh nagan man *MD (S)* 265. — *i bekräftelser.* the sworo oc loffuade a tro och san *RK* 2: 4048. jak wil sighia a rätta san *Al* 2471. *ib* 9234. sigh os a thina san *ib* 117. jak sigher thz a mina san *ib* 3337. *ib* 4396, 7304. *MD* 13. *Fr* 1322. iak lofuer thik thz a mina san *Iv* 2766. thz veet iak a mina san *ib* 4172. iak reedh then vägh a mina san *Fr* 1101. iak fan ther ey swa höfuizskan en man ther mik tokt viiste a mina san *Iv* 809. *ib* 3923. *Al* 934, 2064, 4602, 5682. wj föliom idher a wara san *MD (S)* 253. — (?) han *(Gud)* gaff honom *(Adam)* swa erligh san *MD* 7. *(Af de anförda ställena kunna de, hvarest* san *icke föregås af ett adj. el. pron., som angifver fem. genus, föras till* **sander,** *m.)* — *Jfr* **osan.**

sandblandaþer, *p. adj. L.*

sander, *m.* [*Isl.* sandr] *sand; särsk. om sand i hafvet el. på hafsstranden (sjöstranden).* lek a strandh j sandhe *Bil* 270. *Bir* 2: 6, 66. the varin flere än hafsins sandir *ib* 3: 406. — *strand. allit.* ivir sio ok sand *(jfr Mnt.* over se unde sant*), till främmande (på andra sidan hafvet liggande) land.* at nager ... budh hade effter een swen ... offuer siö ok sand *SO* 157. — til sio ok sand, *d. s.* mangt ett bod til siö oc sand kom skoda fägrind henna *MD* 416. — *sandbank.* thz glas kar dreff nider at ana ... oc dreff vppa en sand *Di* 120. — *sandkorn? ss förstärkning af negationen.* wi rädhomps them ey widh en sand *Al* 6226.

sander, *m.* [*Isl.* sannr, *m.*] **1)** *visshet.* iak weet thz mz rättan san *Iv* 2277, 5473. forgifua thöm thz mz rättan san *(för visso, verkligen, fullkomligt) ib* 4687. **2)** *sannfärdighet, redlighet, tro, heder.* skattade alla oppo mijn san *RK* 3: *(Tillägg om Chr. II, red. B)* 6164. *ib* 6206. — *Jfr* **san.**

sander (sanner *Al* 6152. *n.* **sat** *L.*; *(i rimslut) Fl* 916; *Iv* 2003, 3020, 3632; *Al* 202, 324, 744, 1141, 2179, 2978, 3944 *o. s. v.*; *RK* 2: 2728. **sath** *(i rimslut) MD* 34; *RK* 2: 4624. **saat** *(i rimslut) ib* 1: 412. **sant** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr*); *Bu* 62, 173; *KS* 21 (51, 22); *Iv* 1906 *och ofta.* **sand** *(i rimslut) RK* 2: 54)**,** *adj.* [*Isl.* sannr] *L.* **1)** *med sanningen öfverensstämmande, sann, viss, säker, riktig.* þe þingh ... som ... äru ... fulkumleka san ok pröuaþ *Bu* 5. sighar som sant är *ib* 62. dyll þy at sant är *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thz är sat *Al* 202. *ib* 744, 1141, 2179, 2978, 3944 *o. s. v. RK* 1: 412, 2: 4624. ey är alt thz sant ther sanno är likt *KS* 21 (51, 22). thikkis thz väl vara likt sanno *Bir* 2: 260. *MB* 1: 88, 94. är väl sanno likt at thz varo dwfwo vnga *Bo* 6. *ib* 23, 241. synis oc väl sannolikt at han annorledhis saa sik fore i thässe maltidhinne än miraculo *ib* 50. änga ledhis är nakat af them thinghom mote skälomen vtan al äru the san *Bir* 1: 11. sigh mik sat *Fl* 916. *MD* 34. [hvar þera sum?] sannäre havvar swrit *SR* 1. *ib* 6, 32. iak huxaþe mina systor vara dara. ok fan iak sannare at hon är wrþen en þe visaste *Bu* 187. thz är alt annath sannare *(aliter est) MB* 1: 241. engen wiste sannare ther wthen konungen forgangen är *RK* 2: 3326. han vil hänne väria om hon hafuer sat *(om det, som hon påstår, är sant, om hon har rätt) Iv* 3632. — for sanno (-sanna *RK* 2: 787, 823, 1125, 1579, 3: 2666; *MD* 389; *Di* 238. -sannä *Va* 7. -sanne *RK* 2: 3439. -sat *ib* 2728; *Al* 324. -sant *Bir* 2: 255, 4: 70; *MB* 2: 376. -santh *RK* 3: 2660. -sand *ib* 2: 54), *såsom sant, för sant, för visso, i sanning.* hon weet för sant ihesum wara räthwisan *MB* 2: 376. *Bir* 2: 255, 4: 70. *Al* 324. *RK* 2: 2728. forsanna haffde man thz sport *ib* 823. *ib* 1125. thz ma man tro försanna *ib* 1579. *Va* 7. för sanna sägher jach thegh thz *Di* 238. *MD* 389. *RK* 2: 787, 3439. jak kan thz nw försanna fynne *ib* 3: 2666. han hadhe stora makt försanth *ib* 2660. ffor xx twsant nobele stoth thz *(Gotland)* j pand thz wilde the haua j geen forsand *ib* 2: 54. iak agher for sanno vara idhar vin *Fr* 188. tha mat thu väl for sanno vndra *Bo* 80. *Jfr* **san 1.** — mädh sanno (-sanna *RK* 3: 1178. -sanne *ib* 2: 3875), *enligt sanningen, i sanning, för visso.* weet iak nw mz sanno *MB* 1: 278. thz sigher iak mz sanno thik *Fr* 1206. *RK* 3: 1178. thz matte marsken mz sanne käre *ib* 2: 3875. — til sanz (tils- *Iv* 1558), *för sant.* thz wil iak idher sighia til sanz *Iv* 16. *ib* 78, 1558. **2)** *viss, säker, som går i fullbordan.* är war dödher iämpn ok sanner *Al* 6152. thz var änkte vätta sat ther han hafdhe förra hänne iät *Iv* 2003. *ib* 3020. thz warder idher sant *ib* 1906. alt var hanom þät sant *(contigissent)* han sagþe *Bu* 173. **3)** *sann, sannskyldig, verklig.* sandar guþ *Bu* 155. *ib* 62, 495. sandir gudz son *Lg* 35, 91. thän sanne fridzmannin *ib* 66. sanne af-

gudha dyrkara *Bir* 2: 72. sandir herra *ib* 3: 301. sanndir fridhir *ib* 1: 288. han kände mik sannan vägh ävärþeleks lifs ok helso *Bu* 187. vtan san forfall *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 478 (1345, *nyare afskr.*). *SR* 11. maa man fore sauno sak *(merito)* ropa mz sorgh ok sukkan *Su* 422. sander ok reen älskoghe *ib.* — *n. adv. sant, riktigt. Su* 105. — *Jfr* **ful-, genom-, e-, of-sander.**

sandförare, *m. sandförare, som tillhandahåller sand. ss tillnamn.* magnus sandförare *BSH* 1: 99 (1365).

sandkorn, *n. sandkorn.* flere äru mina synde än sandkornin i hawino *Bo* 75. *MP* 2: 97. *MB* 2: 90. *Su* 104, 185, 448. *MD* 172 *e.*

sanfärdhelika (-liga *MB* 2: 98, 106**),** *adv. i sanning, verkligen.* är thz swa at j sanfärdeliga *(vere)* skikken mik til konungh *MB* 2: 98. *ib* 106.

sanfärdhogher, *adj. sannfärdig. ST* 158, 436.

sangare, *m.* [*Isl.* söngvari] *sångare, musikant, musiker.* haua kununga ok herra fröghdelika lekara ok sångara sik ok sinom mannom til skemtan widh sino borde *KS* 55 (139, 60). iohannes ewangelista i apocalypsi sighir sik haua hört i himorike. fyra oc fyretighi oc hundradha thusand sangara alla leka i sinom harpom. oc sungo swa som nyan sang *Bo* 251. *ib* 247. *Gr (Cod. D)* 380. castromia sangare *(musicus) Al* 1566. gaff sik wt fore en sangare och rimare *Va* 53. — *sångare, diktare, skald.* en sangare pläghadhe dicta faghir riim ok siunga j iomfru marie hedhir *KL* 72. *ib* 100. — *ss tillnamn.* bero quondam dictus sangari *SD* 2: 326 (1300). — **sangara anbudh (-andbudh** *Bo* 251; *Bir* 3: 471**),** *n. musikaliskt instrument. Bo* 251. *Bir* 3: 471. *Su* 430.

sangbok, *f. L.*

sanger (songher: songh *LfK* 246. **-ar),** *m.* [*Isl.* söngr] **1)** *sång, sjungande.* pröuaþe. at ä[n]gla su[n]go sötan sang *(jucundissimam angelorum societatem sollemnizantem audiret) Bu* 23. *ib* 14, 24, 25. *Bo* 246, 247. — *musik.* tha the gingo til stridha saman pipor ok bambor giordho ther gaman the giordho sang mz söte thona *Al* 2433. — *låt, tjut.* skilia hänne vidher vargha sang *Iv* 3797. **2)** *sång, sångstycke.* swngo the . . . allan thän sangh *(hymnum)* wt *Bil* 649. een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo *MB* 1: 319. thenne sanger oc alder psaltarin oc marghe andre sanga *ib. Bir* 2: 11. *LfK* 246. sionga hin söta syons sangin *(cantant de canticis Sion) Bo* 52. **3)** *susning.* takir borth sang aff them *(öronen) LB* 3: 133. — *Jfr* **aptan-, fughla-, glädhis-, harpo-, himirikis-, hvardags-, höghtidhis-, lof-, lofs-, marminno-, mässo-, mästar-, nat-, natta-, offer-, orgho-, otto-, reghlo-, örna-sanger.**

sanghus, *n.* [*Isl.* sönghús] *L. sånghus, ställe hvarest i en kyrka sångkören har sin plats, kor. MB* 1: 330. *VKR* 65. *Bir* 4: 18, 86. — **sanghus dyr,** *n. pl. L.*

sanhelagher (-hälogher: -a *JP* 89**),** *adj.* [*Isl.* sannheilagr] *verkligen helig?* sanctus franciscus . . . thär . . . war herra hafwir bewist . . . mz sik wara sanhälghan j hymerike *JP* 19. *ib* 89.

sanhet, *f. sanning. Va* 8. *Bir* 4: 41. *MB* 2: 285.

sank (sankt *(trol. skriffel) BSH* 5: 58 (1505)**),** *n.?* [*Mnt.* sank] *sjunkande; i uttrycket:* i sank, *i sank.* hadhe när skuttit the stora holka i sank *RK* 3: 290. *BSH* 5: 58 (1505). *FM* 286 (1506).

sanka (samka *KS* 42 (108, 45); **-adhe** *Bil* 863, 885; *se vidare* **saman sanka.** *pres.* **-ar: saman sankar** *Bir* 1: 83; **samansankar** *ib* 96; **tilsankar** *Su* 310. *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher: samansankadha** *KL* 151. *imperat.* **-a** *LB* 9: 109**),** *v.* [*Fnor.* sanka. *Isl.* samka] *L. samla.* sankadhe han mykyn här *Gr* 265. *MB* 2: 227. *RK* 3: 410. the lätha mykit folk tiil hopa sanka *ib* 2037. *ib* 2240. — **sanka sik,** *samla sig, samlas.* sankade allir almogin sigh *Lg* 637. *RK* 3: 17. — *refl.* **sankas,** *samla sig, samlas.* til hwilkin mange munka sankadhos *KL* 200. til hwilka manga iomfrw *sankadhos *ib.* skulu än fiska sankas j thänna stadhin *Bir* 2: 9. haffgrunnen sankadhos i midhio hawino *MB* 1: 318. — **sanka af,** *skumma af.* tha komber en hinna pa the ätikkiona, oc henne sanka aff *LB* 9: 109. — **sanka saman,** *samla.* samkadhe saman här *Bil* 863. *ib* 885. ville sanka hans owener saman j sendher *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. sankadho män saman päninga oc görsömir *MB* 1: 498. *KS* 42 (108, 45). *KL* 263. *Bir* 1: 134. — *refl.* **sankas saman,** *samlas.* watnin sankadhos saman *MB* 1: 318. — *Jfr* **saman sanka.** — *Jfr* **ater-, in-, til-, up-sanka.**

sankte (sancte. *gen. m., ack. m.* **sancta** *Gr (Cod. D)* 422, 423; *ST* 547 *(på nio st.); jfr Kock i Ark. f. nord. fil.* 6: 33. **santtha** *SD NS* 1: 58 (1401)**),** *adj.* [*Mht.* sancte, sante. *Mnt.* sante. *Lat.* sanctus] *sankte, helig (framför ett helgons namn).* fore santtha olafs dagh *SD NS* 1: 58 (1401). sancte pädhr *KS* 64 (159, 70). *Bil* 839, 841, 842, 843, 868, 870, 871. *Gr* 292, 304, 306, *(Cod. D)* 386, 398. *ST* 48, 65, 127, 130, 131, 285, 355, 452.

sankänna, *v. L.*

sanlika (*Bil* 252. **sannlika** *MB* 1: 205. **sanleka** *Bu* 64. **sanligha** *VKR* 7. **sannligha** *ib* 17. **sannelika** *Bil* 86, 233, 252; *MB* 1: 241; *Bir* 1: 97, 289; *Fl* 1468; *PM* 23; *Lg* 673. **sannelikä** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **sannelica** *Bir* 2: 101, 102, 107, 138, 140, 3: 301; *KL* 403. **sannelicha** *VKR* 9. **sanneliga** *Lg* 818; *MB* 2: 285. **sannilichä** *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). **sannelyka** *ib* 5: 558 *(i vidim. fr.* 1373). **sanneleka** *Bu* 51, 199; *Su* 105. **sannerlika** *Ber* 22, 38. **sannärlika** *ib* 31, 201. **sannirlica** *KL* 203; *MB* 2: 397. **sannalica** *Bil* 233. **sannelikan** *Su* 116. **sannelekan** *Lg* 3: 471. **sannelik** *Fl* 237, 1668. **sannerlik** *Iv* 1901; *Va* 51. **sannirlik** *Fl* 1136**),** *adv.* [*Isl.* sannliga] *med sanning, enligt sanningen, sannerligen, i sanning, för visso, med visshet, visserligen.* pröuaþo sanleka at mö var moþer vorþen *Bu* 64. sculum vi han sanneleka niþ bryta *ib* 199. han stodh sannelika thridia dagh wp aff dödh *Bil* 86. *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*), 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). *Bu* 51. *Bil* 233, 252. *KL* 203. *Bir* 1: 289. *Fl* 237, 1136, 1668. sannelica tholik bön är gudhi thäk *Bir* 2: 101. sannelica jak vtdrogh han aff världinne *ib* 102. *ib* 107, 138, 140, 3: 301. *Ber* 22, 31, 201. *Va* 51. sannirlica oc wäl maghin i wndra *MB* 2: 397. *KL* 403. iach sigher idher thz sannerlik *Iv* 1901. *Fl* 1468. *Ber* 38. *Lg* 818. ney sannelika *Bir* 1: 97. *Lg* 673. *Su* 116. — *riktigt.* om iak . . . sanneleka weth *Su* 105. — *verkligen.* war

än wantro. at the hafdhu sanlika sanctum marchum *Bil* 252. the som wndy hans baner sannelika tyäna *PM* 23. at taka flere än . . . the sannelicha widhirtorfua *VKR* 9. *ib* 17. *MB* 1: 241. — *sant, uppriktigt.* än i wilin . . . göra winlika oc sannlika widh min herra *MB* 1: 205. — *Jfr* **ofsanlika.**

sanliker (sanneliker: -lik *Fl* 186; **-lica** *MP* 1: 99; **-licare** *Bir* 3: 301; **-likast** *MB* 1: 347**),** *adj.* [*Isl.* sannligr] **1)** *sann, viss, riktig.* the konst som scriwas i book är sannelikast *MB* 1: 347. är sannelicare at thin siäl ok thin astundilse är mz mik ok j mik *Bir* 3: 301. thz weet iak mz sannelik skäl *Fl* 186. **2)** *sann, verklig.* thz välsignadha oc sannelica brödhet *MP* 1: 99.

sanlikhet (sannelighet), *f. sanning, redlighet, renhet.* samwitz sannelighet (*conscientiæ puritatem*) *Su* 351.

sanmäle (sannmäle), *n.* [*Isl.* sannmæli] *sann utsaga.* al þera släkt . . . danzar ii oviti huarn sancti iohannis dagh tel sannmäles (*enligt hvad sannfärdigt berättas? Bil* anmälis, *Cod. C* amälis 942) *Bu* 57.

sanna (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* sauna] *L.* **1)** *sanna, visa (ngt) vara sant, gifva förverkligande åt, uppfylla, fullborda.* kenz widh ihesum gudz son som all thera withne sanuadhe ok spadom fulkompnadhe *Bil* 83. han minnis a sina dröma oc thykker nw at the äro nästan sannadhe *MB* 1: 240. — (?) tha han haffde then skat alakt tha sannadhin thz han hade förre sakt *RK* 1: 3321. **2)** *visa sanningen af, bevisa, ådagalägga.* hans prädikan . . . sannadhe at mindre war tho frägdh aff honum gik än hans dygdh war *Lg* 3: 220. **3)** *bekräfta sanningen af, påstå, försäkra, intyga.* sannaþe han vara bästan ok wisastan mästara þere const *Bu* 181. — (?) sara thordhe ey widher ganga at hon lo, än war herra sannar thz oppa hona *MB* 1: 189. — *säga ja till?* ffor the ting han fför sagde ney them mondo han sedan sanna *MD* 450. — *refl.* **sannas,** *sannas, besannas, visa sig vara sann, gå i fullbordan.* hanum sannadhis alla hästins dygdhe *Bil* 732. þät sannaþos hänne fredaghen langa *Bu* 73. os sannas annat (*vi få annat att veta*) *ib* 207. min orþ sannas *ib* 4. ena lund sannas iuþans lygh *ib* 78. sannaþos hans orþ *ib* 182. sua sannaþes som han spaþe *ib* 502. sannadhis hans fadhirs drömbir *Bil* 777. *Al* 1620. the ena plaagan sannadis thaa som mön sade rikit skulle offuergaa *RK* 2: 7190.

sannen, *se* **sannind.**

sannind (sannend: -endinna *MP* 1: 11. **sannidh** *FM* 233 (1505), 235. **sannen** *SJ* 243 (1455)**),** *f.* [*Fnor.* sannind] *L.* **1)** *sanning, sanna förhållandet.* gik viþar sannind *Bu* 27. sannind sighia *KS* 73 (178, 79). *Fr* 3117. þön maal sum sannind bör vmsighia *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). vndi wara sannind (*gen.*) at letän (*vår, d. v. s. konungens, undersökning om sanningen*) *ib. ib* 605 (1346). at leta oc spyria sannind om huru þe gozen gingo vndan rättom aruum *ib* 6: 125 (1349). han vardhe ok forswaradhe sannindena *Bo* 115. ganga af rätuisonna sannind *ib. Bil* 113, 863. *Bo* 179. vi villeforom af sannendinna vägh *MP* 1: 11. *Fr* 3117, 3119. mot rät ok sannind *KS* 69 (169, 75). helgha them i sanuind thy at thin kännedombir är sannind *MP* 2: 97. thz skulin ij for sannind röna *Fl* 1411. fore sannind iak thz sighia wil *Al* 9044. äptherfölgde iak min gudh oc herra j sannindynne *MB* 2: 39. at swa i sannen tilgangen är *SJ* 243 (1455). hon (*Birgitta*) war sannindinna dottir *VKR* 11. sa huar þa stoþo baþa syster sannind ok rätuiso *Bu* 21. sagþe sik vara försto sannind *ib* 101. wår herra . . . then sannind . . . är *KS* 69 (170, 76). **2)** *sannfärdighet.* wil iak pröwa idhra sannind *MB* 1: 241. som . . . wi wiliom wara sannind bewara, at wi sant sighiom *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 437 (1405), 438 (1405, *efter afttr. hos Langebek*), 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). tro ok sannind *Fr* 3119 **3)** *bekräftelse.* til sanninda her vm säter jak mit incighle for thätta breff *SJ* 30 (1425). til ytermere wisso skiäl ok sannind at thätta ärandit är sua aatskilt *ib* 54 (1441). **4)** *öfvertygelse (om hvad som är sant el. rätt).* sigh os af hanom þina sannind *Bu* 197. epter thera bäzstä sampwit oc sannind *BSH* 2: 41 (1396). *ib* 46 (1397) *o. s. v.* **5)** *samvete.* ey achta gudh ok sannind sina *KS* 15 (35, 16). vtgiua sannind sina *ib* 70 (172, 77). — *i bekräftelser.* sagde ja wid hans gode tro oc sannind *Di* 50. huilikin dagh . . . wi halda viliom ok skulum widher sannind ok godha tro *BSH* 1: 132 (1371). lofuum wi widher sannind ok godha tro *ib. ib* (1376) *o. s. v. SD NS* 1: 31 (1401). til bindher iak 165 mik . . . vidh mina sannindh ok godha tro *ib* 27 (1401). *ib* 59 (1401), 92 (1401), 94 (1402), 297 (1403), 331 (1404) *o. s. v.* lofwar iak meth minne rätto sannindh at beredha *ib* 34 (1401). — *Jfr* **osannind** *samt* **sanning.** — **sanninda man (sanunda-** *L.***),** *m.* [*Jfr Isl.* sanuindamaðr] *L. sannfärdig el. trovärdig man.* j manga sanninda manna näruaro (*presentibus multis fide dignis*) *Bir* 1: 50. mz sniällo ok sanninda manna (*veredicorum virorum*) vitne *ib* 3: 257. *MB* 1: 198, 241. *MP* 2: 254. *Jfr* **osanninda man.** — **sanninda människia,** *f. sannfärdig el. trovärdig menniska. BK* 195.

sanninde? *m.?* [*Jfr Fnor.* sanninda] *sannfärdig kännedom.* lät han sanuinda ther aff fanga *Fl* 431.

sanninde, *n. pl.* [*Isl.* sannindi] *öfvertygelse.* efter therra besta sanninde oc samwit therrä *BSH* 2: 39 (1396).

sanninder, *m. L.*

sanning (sanningh *RK* 3: 650; *Fr (Cod. F)* 1983, 3119; *Lg* 3: 108, 109, 134; *Di* 300. **saningh** *SGG* 128. **sannyngh** *Lg* 3: 128. **sannigh: -ighen** *BtFH* 1: 174 (1506). **sannygh** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 182**),** *f.* **1)** *sanning. Fr (Cod. F)* 3119. the honom saunygh sagde *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 182. ath tw wylth wetha alla sanningh om thetta sama ärendhith *Lg* 3: 108. skalth thw thz for sannyngh wetha *ib* 128. *ib* 109. kwnne inghen mz sanningh ath sägia hwart wth han komyn war *Di* 300. thz är [illegible]nth som . . . jak mz sanningh meenar för idher [illegible] *RK* 3: 650. *Fr (Cod. F)* 1983. til stode ath swa i sannighen är *BtFH* 1: 174 (1506). — *verklighet.* alth thz iak haffwer nw sakth aff himerikis ära thz är mekta litith framföre thz som är i retta sanningh *Lg* 3: 134. **2)** *samvete.* iak loffwar thz a godha tro ok saningh *SGG* 128. — *Jfr* **osanning** *samt* **sannind.** — **sanningis man (sanninges-),** *m.* = **sanninda man.** ij (2) bolfasta sanninges män *BSH* 5: 175 (1507).

sanning, *se* **samning.**

sannoliker, *se* **liker 1** *samt* **sander 1.**

sanprövadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* sannprófa, *v.*] *verkligen el. fullt bevisad.* är oig sanpröuat til *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*).

sansaghul? *adj.* [*Isl.* sannsögull] *sant sägande, sannfärdig.* aff sansanla *(för* sansagla? *veridicorum)* manna ordom *SD* 3: 405 *(öfvers. trol. fr. början af* 1400-*talet).*

sanskyldogher (-skylegher), *adj. sannskyldig, rätt, äkta.* man ma wita swa om thz är the sanskylegha *(näml. örten verbena) LB* 3: 89.

sanspar (sanspa), *adj.* [*Isl.* sannspár] *sannspådd, sant spående.* opta var hau sanspa vm manga manna hiärta *Bil* 801.

sapa (saapa), *f.* [*N.* saapa. *Jfr Lat.* sapo] *såpa.* valmogha sudhin mz sapo *LB* 5: 80. *ib* 3: 161. göra saapo *PM* XLII. hwith saapa *ib. LB* 8: 113.

sapper (-ar), *m.* [*Mnt.* sap] *saft.* tak ... sappen aff bölme yrth oc aff verbene yrth *PM* XLIX. the sappana distillera mz filtenom *ib.* sappen aff skräppor *ib* 68. stötandis yrterna j mortarenom oc sidhan wthkrammandis sappen *ib.* j sappenom aff yrthonnas roth *ib. ib* XLVIII, L. *LB* 9: 116, 117.

sar, *pron. se* **sa.**

sar (saa *SD* 3: 759 (1316). *ack.* **saa** *Bil* 413, 850**),** *m.* [*Isl.* sár] *så, ämbar.* I saa *SD* 3: 759 (1316). bar siälfuir saa mz watn *Bil* 413. thoko the thera hofwod ok lagdho j en saa *ib* 850.

sar (saar. sor *Di* 234**),** *n.* [*Isl.* sár] *L. sår.* þolde saar ok saran värk *Bu* 76. arren teþes ... iui hans sarom *ib* 172. binda saren *ib* 501. *MB* 1: 164. *KS* 41 (107, 45), 42 (108, 45). *Bo* 193, 199. *VKR* XIV. vi bannadhom ... thina sara stadhi *(loca vulnerum tuorum) Bir* 1: 137. hvgger man annan saar *MEG (red. A)* 54. *EG* 63. *Jfr* **bana-, bloþ-, döds-, ful-, gisla-, hovuþ-, hul-, kiöt-, likvärdhinga-, mun-, sma-, vaþa-sar. — sara bot,** *f. L.* — **sara gärþ,** *f. L.* — **sara läkiare,** *m. särläkare, den som läker sår, kirurg.* lätin nu cuma sara läkiarana *Bu* 501. — **sara maþer,** *m. L.* — **saramal (sare-),** *n. L. sår.* gior hans dreng iij saremal *FM* 215 (1504). nw ffindz broder ok systher saramal pa gilliss väriendhe giorth haffwa *SEG* 115. *ib* 117. — **saramalabalker,** *m. L. balk som handlar om straff för sårs tillfogande. SEG* 119. — **sara þol (sara þul. saradhol. saradhul),** *n. L.* — **sara þoli (saratoli. saradhule),** *m. L. Jfr* **sarþoli.** — **sara värker,** *m. värk af sår.* väkia sara värkeu mz salt ok ätikio *Bu* 524. — **sara öke,** *m. L. Jfr* **sar-, sars-öke.** — **sarsöke** (*obl. kas.* **-a** *Bu* 15, 172. **-ia** *Bil* 930; *MB* 1: 164**),** *m.* [*Isl.* sársauki] **1)** *tillfogadt sår.* for thera sarsökia fik han gudz hämpd *MB* 1: 164. **2)** *smärta (i sht i följd af sår).* arren teþes .. iui hans sarom vtan al lyte ok sarsöka (s *efter* r *sedan utplånadt) Bu* 172. hafþe han ... värk ok sarsöka (s *efter* r *sedan utplånadt) ib* 15. — *Jfr* **sar-, sara-öke.**

sar (saar. sor *Di* 234. **sär: säre** *RK* 2: *s.* 348. *komp.* **-are. -ane** *Bil* 427**),** *adj.* [*Isl.* sárr] *L.* **1)** *sårad.* wardh sutaren saar at första stynge *Bil* 249. sargadhir oc saar man *Bir* 2: 111. *Bu* 520. *KS* 42 (107, 45). *Iv* 2395. *Al* 2793. *RK* 2: *s.* 348. *Va* 22. *Di* 18, 82, 193. *MB* 2: 32, 313. illa saar *Al* 782. *Di* 234. **2)** *värkande, svidande, qvald.* saar hogh gör swidhande öghon ok sara bra *(saucia mens laceros cum palpebris dat ocellos) GO* 890. saar hugh gör bleka kindir *ib* 686. grät af saro hiarta *Bu* 30. *RK* 3: 2634. **3)** *smärtsam, svår, bitter.* þinna pino sara suärþ *Bu* 73. þin pina är sent tald: horo sar hon var ok manghfald *ib* 75. þolde saar ok saran värk *ib* 76. bar saran harm ok angar i hiärta *ib* 30. *Bil* 427. *MP* 1: 39, 47. *Bir* 1: 20, 108, 137, 3: 36. the reta gudh åt sik til såra hämd *KS* 50 (127, 54). mz sare sukan *Bu* 174. mz sinom tarum miok sarom *Bil* 264. waar daarskap war os illa saar *Al* 4258. **4)** *utsatt för sår el smärta, ömtålig.* änge limi äru klenare ok sarare *(passibiliora)* än öghonin *Bir* 1: 104. — *n. adv. smärtsamt, svårt, bittert.* sarast bithir swlthin flugha *GO* 1039. *Bir* 1: 106. han döör sarast *Al* 2032. grätu sarare *Bil* 236 *(alla fyra ställena kunna äfven föras till* **sara,** *adv.).* — *Jfr* **osar.**

sara (sare *Li* 79. **sore** *RK* 2: 1137. **saara),** *adv.* [*Jfr Isl.* sáran] **1)** *smärtsamt, bittert, häftigt, ifrigt, svårt, svåra.* bitir othollica sara mz värk *Bir* 1: *(Cod. B)* 350. *Al* 2786. thässe galta hioggo saara *ib* 5137. sukkadho sik tha halla saara *Fr* 1352. *Fl* 584. the grata swa sara *ib* 552. *Di* 79, 193, 227, 230. syrgdhe sara *Fl* 836. *Di* 172. monde han sik sarä kärä *Iv* 80. *ib* 467, 2073. thz *(landet)* hafdho the forööt swa sara *Fl* 16. han hafuer mik swa sara skänt *Iv* 776. thu hafuer mik swa sara forsmath *ib* 1221. han huxadhe ther a swa sara, at hans öghon gafuo tara *Fl* 886. veland angrade sara. thz han hafde konungens wrede *Di* 52. *ib* 227. *RK* 2: 1537. **2)** *med svårighet, knappast, ogärna?* the wille sik sore fra konunge skilia *RK* 2: 1137. **3)** *ifrigt, högeligen, mycket.* swa sara ta the böndher fly *RK* 2: 3923. *ib* 4436. bygde ... sara alt huat them lyste *ib* 1177. han ... sara badh *ib* 1861. — *i sht förstärkande vid adj. el. adv. (då det är fråga om ngt svårt el. sorgligt): högeligen, mycket, ganska.* sara oblidh *RK* 1: 715. slikt är sorgh ok dighir sara *(sorg och det mycket stor) Iv* 4156. taladhe ... gratelika saara *Al* 10166. ropadho hökt oc iämirlika sara *ib* 10347. — *Jfr* **for-, ful-sara.**

sarazin (saratzin. -ar), *m.* [*Mht.* sarrazin. *Franska* sarrasin. *Mlat.* saracenus] *Saracen.* tho hedniskä saratzina *Va* 18, 21, 46.

sarbetter, *adj.* [*Isl.* sárbeitr] *smärtsamt el. svårt bitande.* sarbetta flugur ok maþka *Bu* 402.

sarbulde (saarbulde: -om *MP* 2: 212. **sarbolde: -om** *ib* 1: 281. **saar bolde),** *m. varböld.* fullir mz saar boldom *MP* 1: 48. *ib* 281, 2: 212.

sarduker, *m.* [*Mnt.* sårdôk] *ett slags med linne blandadt ylletyg.* — **sarduks kiurtil (sardukz kyurtil),** *m. kjortel af* sarduk. en nyghian sardukz kyurtil, som ii war xiiij^or^ alna *SD NS* 1: 594 (1406).

sargha (sorgha *Bir* 1: 154; **-as** *ib* 157; **-adhir** *ib* 2: 6. *pres.* **-ar. -ir** *Bo* 256. *impf.* **-aþe.** *part. pret.* **-aþer),** *v. L.* **1)** *såra. SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). sla, sargha ällä dräpa *ib* 378. läggar gläuio gen dracanom ok sarghaþe han *Bu* 492. läkia thän sargadha mannin *Bir* 2: 6. läkia thän som sorgadhir är *ib.* diäfwlsins sarghare som wärldena sargadhe *(vulnerantis) Bil* 216. — *sarga.* aff sälughu sarghadha

like *Bil* 317. sarghadho sina händir mz tannom *Lg* 347. at vi maghom sargha han ok syndirslita *(dirumpendo laceremus) Bir* 2: 103. thu vilde siälwir for thom sargas *ib* 3: 78. *ib* 387. **2)** *såra, skada, förderfva, förarga.* ther os sarghir oc forgifwir varom siälom *(inficiunt et vulnerant animas nostras) Bo* 256. diäfwlliu hulkin som först smittar ok sarghar *(viciat)* wilian ok godh astundilse *Bir* 1: 37. hans besko ordh ther han sarghar *(vulnerat)* mz andra *ib.* menlöse män sarghas *(scandalizantur)* aff hans ordhom *ib* 38. *ib* 154, 157. — *Jfr* **genom-, o-sarghadher.**

sarghan, *f. sår, skada, smärta.* ey kännandes nakot onth ällar sarghan *(læsionem) Lg* 441.

salghare, *m. den som sårar.* diäfwlsins sarghare *(vulnerator) Bil* 216. — *den som sargar.* thera sundir stänkiare ok sarghare *(lacerator) Bir* 1: 123.

sarleker (sarleek. saarleker), *m.* [*Isl.* sárleikr] *sårnad.* komber sarleek i hoffwd *LB* 7: 70. haffwa mwnskol oc saarlek i mwnnen *ib* 135.

sarlika (sarlikä *Pa (Tung)* 30. **saarlika** *KL* 248. **sarleka** *Bu* 15, 145. **sarleca** *ib* 414. **sarligä** *Va* 17. **sarlik** *Fl* 914. **saarligh** *RK* 3: 1168**),** *adv.* [*Isl.* sárliga] **1)** *smärtsamt, bittert, häftigt, ifrigt, svårt.* värkte sarleka *Bu* 15. sarleca bita *ib* 414. lät thöm sarlika pina *Bil* 125. *ib* 897. sarlika stingha *Bir* 1: 262. sugha sårlikare *KS* 42 (108, 45). grät sarleka *Bu* 145. *KL* 248. *Bo* 206. *Bir* 2: 93. *Pa (Tung)* 30. sörgdhe sarlica *KL* 299. thz magho vi alla sarlika kära *Iv* 3269. *ib* 774. *Fl* 386. **2)** *högeligen, mycket.* iak glömde mik swa sarlik *Fl* 914. the mogha sarlika jäwa om sik *RK* 1: 3776. thry thing äru hulkin nu thynga mik sarlicast j hiärtano *Bir* 3: 137. sarligä at sla *Va* 17. — *i sht förstärkande vid adj. och adv. (då det är fråga om ngt svårt el. sorgligt).* sarlika wredher *MB* 1: 167. brände marghin sarlika illa *Al* 5633. thenne saarligh och draapeligh stoor skadha *RK* 3: 1168. (sarlika *för* snarlika *Su* 263.)

sarliker (sarligh), *adj.* [*Isl.* sárligr] *smärtsam, svår.* mz sarligh slagh *MP* 23.

sarogher? (*best. form ack. n.* **sargha** *Bir* 3: 236)**,** *adj. sårande, smärtande, svår?* for thz sargha swärdhit *(gladio dolorum)* som hon tholde j sins älskelica sons pino *Bir* 3: 236.

saröke (saar-), *m.* [*Isl.* sárauki] *L.* **1)** *sår, sårnad, sårnader.* tholde ... nakan saaröka *MB* 1: 504. *KS* 83 (205, 91). *MP* 1: 203. thz helir alzskons saaröka *LB* 3: 64. faar thz barn ... fulan saröka *ib* 116. *ib* 130, 138. klädhin ... som skorpnadh varo vidhir saröken *Bo* 199. **2)** *smärta.* gathe ... tholt tholikin saröka *Bil* 239. mödher thu min likama mz alskins saröka *ib* 426. mz ... osighelikom värk oc saröka *Bo* 193. *VKR* XIV. *Lg* 930. *Su* 422. at rädhas saranna wärkia för än saröken komber *ib* 430. minna wndha saaröka wärker *(dolor vulnerum meorum) ib* 39. — *Jfr* **sara-, sars-öke.**

sat (*pl. ack.* **saatthe** *RK* 3: 3321)**?** *f.* [*Isl.* sátt] *fred, enighet. pl.* the skiildes aath mz godha saatthe *RK* 3: 3321 (godha *skulle dock kunna fattas ss sidoform till* godho, *se* **goþer 16,** *och* saatthe *ss nom. pl. m. af* **satter,** *adj.*). *Jfr* **sät.**

sat, *f. L. Jfr* **forsat.**

sata, *f. L. Jfr* **forsata.**

sata, *v.* — **sata sik,** *förena sig, komma öfverens.* ther mona the sik oppa sata *Al* 10380.

sata? *f.?* [*Sv. dial.* såta. *Isl.* sáta] *L. höstack, såte. ÖGL B* 9: 5, 22. *(Hithörande ställen kunna dock äfven föras till* **sata,** *n.)*

sata? (*pl.* **saton** *FH* 3: 20 (1442; *på två st.*). **saatan** *Ansg* 247 *(på två st.).* **saathan** *ib*)**,** *n.* [*Jfr Isl.* sáta, *f. Jfr äfven Sv. dial.* såta, *n.*, satu, *n. och* såtan, såton, *n.*] *såte, hösåte.* ena ängh ... som VI saton höö wäxa vppa *FH* 3: 20 (1442). ena ängh ... ther IIII saton höö vexa vppa *ib.* räfsadho höö, oc baro samman i saatan *(acervos fecerunt) Ansg* 247. kom ... eldir i al the saatan, som the hafdho räfsadh oc sammanburith allan then daghin *ib.* al the saathan som the hafdho räfsath oc sammanburidh um andra dagha tilforin *ib.*

satan, *f. Jfr* **forsatan.**

sate? *m.? L. höstack, såte. ÖGL B* 18, 19: *pr. (Hithörande ställen kunna dock äfven föras till* **sata,** *n.)*

sater, *se* **säter.**

satlika (saatlika. sattelica *SJ* 67 (1437). **saatelika** *MB* 1: 491. **saattelika** *SJ* 27 (1425)**),** *adv. vänligt, förtroligt.* o huru satlika *(socialiter)* oc hemelica han talar mz thöm *Bo* 183. — *i endrägt, i sämja, fridsamt.* bidher them fara saatlika *MB* 1: 252. dygdhelika oc saatlika liwa *ib* 458. saatlika boa *ib.* the *(änglarne)* fa se sik hwar annan saatelika, thy at i himerike är aldra bätzst sämia oc mäste fridher *ib* 491. at the winlica ok satlika ärffschiptinghe giort hafua *SJ* 70 (1437). *ib* 27 (1425). at the winligha ok sattelica aatskild ära vm al stycke *ib* 67 (1437).

satliker (*n.* **satlighit** *SJ* 70 (1437)**),** *adj. vänlig, endrägtig.* the haffua giort wenlighit ok satlighit byte *SJ* 70 (1437).

satter (saatter: -e *RK* 1: 1845; *SJ* 63 (1436); **såtte** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284, 3: *(sista forts.)* 4884, 5150. **sater. saater** *Iv* 5495; **saat** *Bir* 2: 67; *GO* 299, 850, 873; *MB* 1: 96; **-a** *ib* 208; **-e** *ib* 110; *Al* 574, 8540; *Iv* 5166 *(ändradt fr.* **satte)),** *adj.* [*Isl.* sáttr] *L.* **1)** *nära förbunden, genom tillgifvenhet förbunden, förtrolig, såt. (Petrus och Paulus)* hioldhos j händer sate ok säle *Bil* 108. the *(Alexander och hästen)* ära swa saate them kan ängin at skilia *Al* 574. siungum guþi sata sällor *Bu* 25. var sata vmganga *Bo* 213. **2)** *ense, enig.* väl ärum vi sate *(concordes)* vm al mal ... varin ok ii baþe sate vm os. mäþan vi ärum sialue väl sate *Bu* 50. samarla magho sate sitia *(sedes compresse poterint concordibus esse) GO* 870. äre the mang diwr som aldre magha wardha saat *MB* 1: 96. *ib* 110, 208. *Bir* 2: 67. *Al* 8540. *Iv* 5166, 5266, 5292. the waro alt jamlika satte *RK* 1: 228. warom wini ok wäl satte *ib* 759. *ib* 1845, 3345, 3440. wordho wene oc wäll saatte thär vm *SJ* 63 (1436). — *ense, förlikt, försonad.* göra thöm badha sata *Iv* 5541. the som owenlige wåre giorde iag till såtte *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. the wordo sidhan satte *ib* 1: 272. *ib* 1093, 2813, 3345, 2: 2634, 3113, 3: *(sista forts.)* 4884, 5150. wlff gör saat swin *(nödgar svinen till enighet) GO* 850. för iak är sater vidher miin frugha *Iv* 3520. *ib* 5495. at þu varþe satar viþ min guþ *Bu* 155. — *försonlig, lätt att försona.* saat är syzkena wredhe *GO* 299. *ib* 873. — *Jfr* **a-, o-satter.**

satusven, *se* **sätusven.**

sava, *f.* [*Jfr Isl.* safi] *safve.* hans *(pilens)* saffwa doger for blodrona *LB* 7: 351. *ib* 8: 42.

savilskin, *n.* [*Jfr Isl.* safali, safal. *Mlat.* sabelus. *Franska* sable. *Fslav. och Ryska* sóbol', *sobel*] *sobelskinn.* mantla aff safuil skin *Fl* 286. *ib* 495, 703. *Jfr* **sabelskin.**

sax (**-ar** *SO* 95, 103), *f.* [*Isl.* sax, *n. ett slags kort svärd; pl.* söx, *sax*] *sax.* aldre com harkniuar älla sax iui hans howþ *Bu* 194. sundir skärs mz sax *Bir* 1: 197. skär aff honum med ena sax *LB* 2: 69. *SO* 95, 103. *MD (S)* 290.

sea (*SD* 5: 160 (1343); *Bu* 186; *Bil* 246, 318; *Bir* 4: *(Avt)* 182; *Fl* 1502. **seä** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*); *SR* 44. **seea** *Bil* 10. **seia** *Bu* 56, 129, 193, 208 *o. s. v.*; *ST* 2. **se** *SD* 6: 149 (1349); *Bu* 63, 502; *MB* 1: 200 *och ofta.* **see** *SD* 5: 293 (1344); *Bir* 1: 66, 95; *MB* 2: 377 *och ofta.* **sää** *MD* 70. **sia** *ib (S)* 242 *(i rimsl.).* **siä** *SR* 13. **siia** *MD* 129. **sjia** *ib (S)* 245 *(i rimsl.).* **sya** *RK* 3: 1741. **sy** *ib* 40 *(i rimslut med* frii*)*; *Lg* 3: 538; *Gers Frest* 29. **sighia** *MD* 169 *(i rimsl. med* tiggia*)*. **sigia** *RK* 2: 6613. **seghiä** *FH* 3: 5 (1353). *pres. part.* **seande** *VKR* IX. **siande** *MP* 1: 39; *jfr* **asea. syande**, *se* **asea. sygiande: nidher sygiande** *Lg* 3: 83. **säyande**, *se* **asea.** *pres.* **seer** *Bo* 25; *GO* 1078; *Su* 216; *LfK* 204. **se** *Bu* 519. **see** *KL* 173; *LfK* 204. *pl.* 1 *pers.* **sem** *ib.* **seem** *Bo* 87; *Di* 153. *konj. pl.* 3 *pers.* **seen** *Bir* 5: 86. *imperat.* **se** *Lg* 32. **see** *Bo* 25; *Bir* 3: 71. *pl.* 1 *pers.* **seom** *KL* 380. **sem** *KL* 408. **seem** *MB* 2: 376, 397. 2 *pers.* **sen** *Bu* 55. *impf.* **sa** *ib* 26, 28, 30, 55, 63 *och ofta.* **saa** *Bo* 2, 50 *och ofta.* **sagh** *MP* 1: 52, 53, 66 *o. s. v.*; *RK* 1: 2189; *Ansg* 181; *Lg* 439; *Su* 213. **sag** *RK* 2: 8583; *Di* 79, 172. **saagh** *RK* 3: 2298. **saag** *MB* 2: 160. **sogh** *Di* 233; *Lg* 3: 133. 2 *pers.* **sat** *Bu* 502. **saat** *ib* 496. *pl.* 1 *pers.* **saghom** *KL* 380; *MB* 2: 375; *Lg* 3: 460. **saghiom** *KL* 138. 2 *pers.* **saghen** *Lg* 3: 460. 3 *pers.* **sagho** *Bu* 63, 129; *RK* 1: 2806 *och ofta.* **sago** *Di* 79. **saghu** *Bil* 246. **sogho** *MD* 69. **sogo** *ib* 70. *konj.* **saghe** *Bu* 23; *Bil* 730. *part. pret.* **sedhir** *KL* 403; **-e** *ib.* **sedder: -e** *MB* 2: 409. **seedder: -e** *ib* 397. **sidder** *ib. n.* **set** *UplL M* 24: 1. **seth** *Lg* 3: 460. **sett** *UplL V* 17: 4. **seet** *KL* 403; *MB* 1: 163, 2: 397. **säth** *MP* 1: 96), *v.* [*Isl.* sjá] **1)** *se, genom synen uppfatta.* allum þeem þässi bref seä ok hörä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 5: 293 (1344). sibilla lät o[c]touianum se þät hon sa ok sagho baþen *Bu* 63. at seia guz iartigne *ib* 56. at seia þän heþar värþogha iacobum *ib* 193. seia paulum mällan þerra *ib* 129. at see ok skodha theres helga sidher *Lg* 3: 588. sa sina dottor grata *Bu* 30. sagh en diäfwl dragha bort en munk *MP* 1: 52. *Ansg* 181. wij seem nw äy länger slass *Di* 153. sa gudz likama bäras *KL* 27. wi saghom iiij män standandis, oc haffwandes ädhelasta skapnadh *Lg* 3: 460. sa . . . sik ledan firi guz dom *Bu* 28. säl är iak som þik se cristen *ib* 519. huilke aff mangom waro seedde liwandis *MB* 2: 397. *KL* 403. se oc höra andelika *Bir* 4: *(Avt)* 182. — *(såsom part) vara närvarande vid (eds afläggande), mottaga (ed).* thän eþän vil siä *SR* 13. han sum eþen skal siä *ib.* — *imperat. se, ecce.* see *(ecce)* bradhin *Bir* 3: 71. se gudhz thiänista quinna *Lg* 32. **2)** *se, kunna se, hafva syn, få syn.* han gaff blindum sea *Bil* 246. *Bu* 186. **3)** *se, kasta el. vända blickarna, blicka, betrakta. med prep.* a (up a). gat ey rättom öghom seet a honum *MB* 1: 163. genast alexander a hona sa *Al* 8143. hon . . . görla op a sin herra sa *Iv* 2614. rosin . . . är faghir at see vppa *Bir* 1: 66. — *med prep.* til. sa stundum til en ok stundum til annan *KL* 65. thora ey see til *(respicere)* hänna klarhet *Bir* 1: 95. vi thorom ey see til hänne *(aspectum nostrum in eam infigere) ib* 2: 201. jak saa til *(aspicerem)* jordhinna *ib* 3: 365. sa til petrum *Ber* 33. *Iv* 485. war sa till them see ther the hwggo hwar vppa annars wapn som thz haffde warit en liwng eld *Di* 78. the piltane . . . waro at see til som andre ängla *ST* 421. — *med prep.* ivir. thu saag offwir *(aspexisti)* thera stora makt *MB* 2: 160. — *med prep.* af. fadherin ma ey se aff honum *(taga sina ögon från honom) MB* 1: 248. — (?) the getho ey aff barne seeth *(d. v. s. de vilja ständigt se barnet, hafva det i hemmet?) MD (S)* 242. **4)** *se (till), få syn (på), varseblifva. med prep.* til. tha resin änkte til hans sa *Fr* 1019. *Va* 44. the sagho enkte til them *RK* 1: 1720. swa som man först til daghin saa *ib* 1505. munkin sa ther enkte til *KL* 60. thz ma än mangt fore qwäldin ske ther vi maghom litith nu til se *Iv* 4820. **5)** *se (till), tänka (på). med prep.* til. saa han til sinna gratande vina *Bir* 1: 82. see til *(respice)* mins hiärta dröuilse *Bo* 25. — *med prep.* a (pa). see nw pa *(respice)* thenna assirios oc theris stora makt, som thu wärdugadis at see pa egipcios *MB* 2: 160. — *särsk. i nåd se (till) el. tänka (på). med prep.* ivir. jak skal se ower *(respiciam)* idher *MB* 1: 376. **6)** *se sig (för), vara rädd (för), sky, akta sig (för). med prep.* for *el.* vidh. bränt barn seer widh eld ok bitith for hundh *GO* 1078. at thu see widh tolkan wadha *Fl (Cod. C)* 941. at andre magho se ther vidh at plägha tholkin falskan sidh *Fr* 657. *RK* 2: 4096. — *taga sig till vara (vid), vara el. blifva försigtig (genom).* bäträ är see widh annars skadha än widh sin eghin *(d. v. s. bättre är lära försigtighet af annans skada än af egen; felix quem faciunt aliena pericula cautum) GO* 325. **7)** *se (om), sörja (för), vårda. med prep.* um. see vm þe þiänist, som wi sculum af warom mannom hawä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at see om rikesens bestandh oc styrlsle *MB* 2: 239. se vm landzins nytta *Lg* 3: 198. han wilde see ther om oc göra ther til thz besta *ST* 360. — *hafva tillsyn (öfver), förestå, sörja (för), se till godo. med prep.* for. se fore rikeno *MB* 1: 17. *RK* 1: 1943, 2000. the twe herrar fore hären sagho *ib* 2806. marsk törgils tha fore konungen saa *ib* 2016. *ib* 2002. *Di* 224. at se oc sta for them *(godsen) SD NS* 1: 639 (1407). — *med prep.* ivir. sa ower hans brödhgärning *MB* 1: 234. **8)** *se, inse, finna, märka, förstå.* jak seer väl at iak gömde äkke väl min son *Bo* 25. lucifer sa, at mannenom war möghelikt til the äro op koma *MB* 1: 425. *Gers Frest* 29. **9)** *se, se till, undersöka.* skal þöm ranzaka, ok seä hwat the haua in *SR* 44. — *se, se efter, undersöka, försöka.* ser huru honum gätz aat *AS* 60. bad honom rida til lödesa ey seen oc see om han finget ater igen *RK* 2: 9374. **10)** *se, tillse, akta sig, gifva akt.* se görla at thu swiik

ey mik *MB* 1: 298. — *refl.* **ses,** *se hvarandra.* sidhan the saghos *MB* 1: 225. *RK* 1: 123. — **sea at,** *se till, se efter.* gik iohannes til dörrinna oc sa aat *Bo* 218. seen grant aath hwarth hiulidh wändher *RK* 3: 3364. seen aat wm portane oc dörenar ... äru wäl atirlykta *Bir* 5: 86. — **sea ater,** **1)** *se tillbaka.* saa atir äptir sik *Bo* 215. se ather om sik til ryggia *LfK* 204. **2)** *återse.* för en han saghe atir gulfingranith *Bil* 730. — **sea for,** *draga försorg om, försörja.* see honom före *SGGK* 109. *Jfr* **forsea.** — **sea sik fore,** **1)** *förse sig, på förhand anskaffa åt sig, besörja.* gudh skal se sik fore *(providebit sibi)* tholikt offer som han wil hawa *MB* 1: 200. — *abs.* saa sik fore i thässe maltidhinne *Bo* 50. **2)** *se sig för, taga sig till vara.* see tijk före *RK* 3: 3028. *ib* 3373. — *Jfr* **fore sea.** — **sea genom,** *genomskåda.* waro tekn ... mörk genom at se *MB* 1: 479. — **sea in,** *se in.* han ... in genom et litith windögha saa *Al* 563. saa jn i cellan *Lg* 667. — **sea ivir,** **1)** *hafva tillsyn öfver.* hwar i manghum hundärum ällär häräþum hanum warþer skipat yuer att seya *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **2)** *öfverse, granska.* see töm (ɔ: scriffuilse) öffuer huad i hade kunnet förbetra töm *HSH* 18: 35 (1496). — *Jfr* **ivir sea.** — **sea nidher,** *se ned.* hon saa nidhir mz öghomen *Bo* 2. om hon *(menniskan)* see nidher see hon sina gript *LfK* 204. *Jfr* **nidher sea.** — **sea til,** **1)** *se till, hafva tillsyn.* saa til oc halp til at redha *Bo* 170. **2)** *se till, gifva akt.* nar jak saa til atuaktelica *Bir* 3: 365. the seia *(för* sein; *motsv. st. MB* 2: 383 see*)* siälue til i hwat vadha the sätia *(ipsi videant)* sina siäla *KL* 388. seom til vm the sik böghia *ib* 380. *MB* 2: 376. thu skalt see til oc taka granlica vara. at thu ey huxa brudhgommans ok siälinnа sambland vara licamlikit *Bo* 113. — *se till, vaka öfver, besörja.* see granlicha til at clostirsins gooz blifua besatt *VKR* 32. see til at landbone bygge bätre *ib.* **3)** *se till, utforska.* wille han se til hwa äpter han skulle biscoper wardha *Lg* 3: 199. — *Jfr* **til sea.** — **sea um,** *se sig om, se till, öfvertänka.* for han seer om at sakna tom tha ärw hans kattor flagna *MD (S)* 221. te fatöke såen giärnt um, huru the måten rika manna goz af töm få *KS* 76 (189, 84). *Jfr* **um sea.** — **sea sik um,** *se sig om.* the sagho sik om allä wegnä *Va* 14. *Lg* 439, 667. — **sea sik umkring, = sea sik um.** *Lg* 553, 667. *MD (S)* 221. — **sea up,** *se upp.* thu ... seer opp mz thin öghon *LfK* 141. *ib* 204. *Jfr* **up sea.** — **sea up a,** *se på, åse.* iak stodh ok saa oppa ath lythin i hallarsö war i laglösaköpunge ok loth gräffwa sinne hustrv modher insegle *SD NS* 1: 358 (1404). jak stodh och saagh oppa thz thetta monde saa tiil gaa *RK* 3: 2298. — **sea vidher,** *taga sig till vara, vara försigtig.* toko om sidhe widh at see *RK* 1: 3210. *Jfr* **vidher sea.** — *Jfr* **a-, an-, besea,** *äfvensom* **osedher.**

sea, *f. Jfr* **for-, til-, vidher-sea.**

seare, *m. Jfr* **forseare.**

sedel (cedel. *pl.* **sedelar** *BtRK* 122 (1436)**),** *m.?* [*Mnt.* sedel, sedele, cedele. *Franska* cedule. *Mlat.* schedula, scedula] *sedel, papperslapp hvarpå något är skrifvet.* vdj then andre cedelen *HSH* 20: 216 (1507). — *sedel el. papperslapp som nyttjas vid lottdragning.* thet man skrifwer hwars rijkes nampn vpa een seduła och alla sedelar lijka stora *BtRK* 122 (1436).

segher (n. seekt *LB* 5: 293**),** *adj.* [*Isl.* seigr] *seg.* i thy lande hittis swa segh iordh, at hona löser enkte watn, oc the iordh hafdho the for liim *MB* 1: 175. i thy segho landeno, ther all iordhin war thz seghasta liim *(vallem ... in qua erant putei bituminis) ib* 180. tha ludhir blodit samman ok är seekt aff hytanom *LB* 5: 293. är han *(blodet)* ... segher *ib.* *Jfr* **ofsegher.**

seghiare (sighiare), *m.* [*Mnt.* seiger, seger] *ur, urverk.* j ens fäghersta seghiara ällar wäkkiara *(horologii)* liknilse *Su* 3. första bookin aff gudhelika wisdoms sighiare ällir wäkkiare *ib* 221. — **seghiara mästare (seghermestare),** *m. urmakare. Urk. fr.* 1420 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe). Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 586.

seghl, *se* **säghl.**

seghla, *se* **sighla.**

seghlatz, *se* **sighlatz.**

sekret (secret *L.*; *BSH* 4: 102 (1483)**)** *och* **sekrete (secrete.** *pl.* **secreter** *BSH* 4: 101 (1483); *HSH* 19: 21 (1504); *FM* 300 (1506)**),** *n.* [*Mnt.* secrét. *Mlat.* secretum] *L. sekret, sigill.* lata wii ... pa alles wores wegna hängia wore secrete oc jnsigle för thetta breff *SO* 161 *(i en af rådet* 1473 *utfärdad stadga).* hengiä vor secreter och jndziglä nädhen for thette breff *HSH* 19: 21 (1504). *FH* 5: 45 (1467). *FM* 300 (1506). *BSH* 4: 101 (1483), 102 (1483). vndher hans nades maiestats secret *ib.*

sele, *se* **sili.**

seliker (siliker), *adj. L.*

selladisker? *adj.?* sel ladiska hwd *MD (S)* 221.

seltis öl, *se* **bältis öl** *under* **bälti.**

sembla (sämbla), *f.* [*Mnt.* semele. *Lat.* simila] *semla.* han skulde hwar dagh hafwa xxx mattor myöl til sämblor oc lxx til brödh *ST* 421. — **sämblo brödh,** *n. semlobröd.* j sämblo brödh, som bakath war aff reent miöl oc watn *MB* 1: 474. *ib* 479. likar hans bökir widh semblo brödh *Bil* 650.

sen (seen. *komp.* **senare.** *superl.* **senaster. sänaster: -ast** *Bir* 2: 222. **senester),** *adj.* [*Isl.* seinn] *L.* **1)** *senfärdig, långsam, trög.* awitadhe diäwlin ... hwi han war swa seen *Bil* 592. *MB* 1: 194. war thz *(djuret)* ... swa lat ok ä swa seent *Al* 5477. *Bir* 2: 222. han är thungir oc seen at löpa j godhom gerningom *ib* 223. seen at tro *ib* 1: 210. *ib* 2: 301, 3: 140. wardh marsken til swar ey seen *RK* 2: 4322. til tokt äru wi alle seene *Iv* 101. *Bir* 4: 126. — *långsamt framskridande, föga uträttande.* þa hon sa at hänna bön var ensamen miok sen *(orando nihil proficere se videret).* þa fäste hon hana mäþ ivirmato fasto *Bu* 55. — *sen, långsam, som drager ut på tiden el. tager mycken tid.* seent är ther aff at sighia *Lg* 89. tro är nw seen *(besvärlig, svår)* at finna j geen *MD* 393. **2)** *(i tiden) sent inträffande.* — *komp. senare.* mz thenne thinne senare *(posteriore)* mildheet owirgik thu the första *MB* 2: 211. — *superl. senast, sist.* hafwa opburit första pänningen medh then senasta *SD NS* 1: 15 (1401, *nyare afskr.*). j sinom senasta aff werldinna vthgang *ST* 168. senasta stenin läggia *ib* 418. tha mik senasta sinne miin

öghon saman läggias *Lg* 3: 26. — at senasto (at senesthä. at senast. ath senest), *senast.* wara j stocholm vpa forscriffnä dagh at senesthä tha klokkan slaar ottha fore midhaghen *FM* 57 (1457). wm pinxdage tiidh eller at senast sancti johannis tiidh *BSH* 4: 248 (1500). — (?) scholo bröder j companijt saman koma mydhfasta sundach och helgha three konunga dach effther myddagen, at the ath senest äro i oldermantzsens huus ock haffua tha theris samtall *SO* 201. — *n. adv.* **sent (seent.** *komp.* **senare. senane** *L.* **senaþe** *L.* **sennare** *L.*; *SEG* 112. **sänare** *L.* **senaren** *L.* **sännaren** *SEG* 112. **senar** *L.* **senna** *L.* **senä** *L.* **sänna** *L. superl.* **senast. sinnist** *SD NS* 1: 561 (1406)**)**, *sent, vid långt framskriden tid på dygnet.* sent vm nättir tima *Bo* 214. sent i afftens *Di* 79. — *sent, icke snart, först efter lång tid.* þin pina är sent tald *Bu* 75. miin sorgh mon mik seent forganga *Iv* 2676. thz skal seent bäther staa *RK* 1: 1323. seent tha födhis hans like *ib* 3435. *ib* 3397. — *för sent.* seent war tha at wända *MB* 1: 317. tha är senth til nokra booth *MD* 19. *SEG* 112. — *komp.* **1)** *senare, långsammare.* gaar nakat litit senare *(tardius)* oc maklicare *Bo* 22. **2)** *senare (i tiden), vid längre framskriden tid.* faar hwart thing mere eller minne fulkompnilse, oc skiwtare eller senare *MB* 1: 126. döör en raskare ok annor senare *Bir* 1: 216. at pinan skuli thy senare byrias *ib* 74. hafdhe thu senare komith häre *Iv* 3283. *GO* 853. *SEG* 112. — *superl. senast, sist.* huilkin ther senast kome fram *Iv* 2334. *SO* 78, 143, 153, 158, 195. sidhan iak sinnist meth honom räkenskap hält *SD NS* 1: 561 (1406). iwdha tagha senast oc nödhoghast widh korsins tro *MB* 1: 259.

sen (seen)? *adv.* **1)** *sent, långsamt, trögt?* löp til husit ey seen *RK* 2: 2086. the swaradhe honom ey seen *ib* 5326 *(båda dessa ställen möjl. att föra till* **sen,** *adj.* **1**; *båda hafva* seen *i rimslut).* **2)** *sent, icke snart, först efter lång tid.* seen *(för* seent? *bortfallandet af* t *kan vara föranledt deraf att följande ord börjar med* t; *jfr det ofvan under* **sent,** *adv. anf.* sent tald *Bu* 75*)* tald äru al hans järtekne *Bil* 796 *(kan äfven föras till ett* **sentalder,** *p. adj.).*

sena, *r. L.*

senaþa arf (senaþe-), *n. L.*

senarmer (sennarmer), *adv. L. senare. Bir* 3: 323. — *senast.* min älskelikin bonde matis andrisson, som iak nw sennarmer atte *SD NS* 1: 477 (1405).

senborin, *p. adj. senfödd. MB* 1: 223.

senfangin, *p. adj. eg. sent fången el. förvärfvad; svår att få, sällsynt.* godher win är senfången *KS* 37 (97, 40).

senfärdhogher (-ugher), *adj. senfärdig, långsam.* hwarföre äru fötherne aat hans waghnom swa senfärdughe *MB* 2: 83.

senka (seenka. sänka: -ar *MP* 1: 185. **sänkä** *Bir* 2: 65. **-ar, -adhe),** *v.* [*Isl.* seinka] **1)** *uppehålla, hindra.* hafdhom vi . . . änkte thz os senkadhe at löpa äpte thik *Bo* 37. the girnas . . . at sänkä oc atirdragha jdhir aff gudz thiänist *Bir* 2: 65. **2)** *fördröja, uppskjuta.* skal thz vardha som thw bedhis oc skal ey senkas *(prolongabitur) Bir* 2: 57. mange senka sin scriptamal ok bätring alt oflenghe *MP* 1: 5. at jak swa senkade minna siäls helso *Su* 240. som idher *(ånger och skriftermål)* seenkar til then ytarsta puncten ällir dragher *ib.* fore morghon här a thänkin ok mz allo thz länger *(för* ey länger*)* senkin *Al* 2148. *LfK* 62. **3)** *dröja.* huru skal han äkke senka vm han dwäls *(quo modo non tardabit si moram fecerit) Bo* 93. han skal äkke senka at koma *ib. ib* 102. *KL* 150, 324. *MP* 1: 185, 336. *Bir* 1: 153. *Ber* 12, 153, 187. *Su* 86, 238. — **senka sik,** *försinka sig, dröja.* hwi senkar thu thik *Su* 42. — *refl.* **senkas,** *dröja.* hwi senkens i *Su* 132.

senkalladher, *p. adj. sent kallad, sen el. trög att på kallelse infinna sig.* är senkalledh till nogen hielp *BSH* 5: 401 (1510).

senkan (seenkan *LfK* 251**),** *f.* [*Isl.* seinkan] *dröjsmål, uppskof.* vtan alla dwalu oc senkan *Gr* 284. *LfK* 251. *PM* 68.

sep, *f.?* [*Lat.* cæpa] *cepa, rödlök.* sep er godh ffor heso *LB* 2: 65.

sext (säxt *L.***),** *f.* [*Lat.* sexta, *sc.* hora. *Mnt.* sexte] *L. den sjette af de kanoniska timmarne, kl. 12 middagen. ST* 167. vm sext oc noons tima *Bo* 205. — **sext tidh,** *f.* = **sext time.** *ST* 176. — **sext time (säxt-** *KL* 205; *Ber* 140. **siäxt-** *MP* 2: 20**),** *m. tiden omkr. kl. 12 midd.* til säxt tima *KL* 205. mällan sext tima ok noons *ib* 346. *MP* 2: 20. fran midhio nat oc alt til sext tima *Bo* 182. *Ber* 140.

sid? (*pl.* **sydhär** *SD* 4: 64 (1328)**),** *f.?* [*Sv. dial.* sidd] *sankt liggande ställe?* pertinencijs . . . wlgaliter dictis sydhær exceptis *SD* 4: 64 (1328).

siddefär (cedefär *Fl (Cod. C)* 1108. **cedefer** *LB* 3: 51. **sädefär** *ib* 7: 75. **sädhäfer** *ib* 99. **sädefere** *ib* 214. **sädefära** *ib* 58. **syddefära** *ib* 6: 284. **sädhafrö** *ib* 8: 48. **sädafrö** *ib***),** *n.?* [*Mnt.* seduer, sedewer. *Mlat.* zedoaria] *roten af zedoaria (curcuma zedoaria Rosc.)?* kobeba ok sidde fär *Fl (Cod. B, F)* 1108. ceduarium syddefära *LB* 6: 284. cedoara är cedefer *ib* 3: 51. *ib* 7: 58, 75, 99, 214, 8: 48.

sidh? *f.? n.? sed?* ey forläto the sidhin *(för* sidhir?*)*, eller the skirslir syndinne *MB* 1: 441. *Jfr* **pläghsidh** *samt* **siþer.**

siþ, *f.* [*Isl.* síð] *L. i förbindelse med prep.* um. um sidh (om sidh), *omsider.* wlfard kempe drap mik om sidh *RK* 1: *(LRK) s.* 217. — um siþir (*L.* vmsidhir *VKR* XII. om sidhir *Gr (Cod. D)* 377. om sidher *MB* 1: 126; *Iv* 3562; *Lg* 90. omsidher *Al* 2906. vm siþe *Bu* 3, 4, 183. vm sidhe *Bil* 108. vmsidhe *VKR* XI. om sidhe *Gr* 285. omsidhe *Lg* 218. vm siþa *Bu* 490), *d. s.* baþ guþ giua sik hughnath vm siþe *Bu* 3. vigþ nunna vm siþe *ib* 183. vmsidhe thystnadhe hon *VKR* XI. kom hon fram vmsidhir til hans *ib* XII. *Bu* 4, 490. *Bil* 108. *MB* 1: 126. *Iv* 3562. *Al* 2906. *Lg* 90, 218. — *då omsider.* om sidhe han til sinna skäla kom bödh han leeta om al landzskap *Gr* 285.

siþa (sydha), *f.* [*Isl.* síþa] *L.* **1)** *sida (af en menniskas el. ett djurs kropp).* þin bla siþa *Bu* 73. *Bil* 628. for wärk i höghra sidhona *LB* 2: 9. yndi hans siþom *Bu* 493. *KL* 20. *Bo* 207, 234, 237. dyäflane sta vid hans sidhor *MP* 2: 61. ffor miskund kunde han ey at lidha at konungen lagh for honom aa sidha *(supplicem jacere) MD (S)* 269. hans *(hästens)* annur sidha var hwiit som snio ok annur sidhan rödh som blodh *Fl* 524, 525. mangt örss var ther a sidho röört *RK*

1: 1439. c sider flesk *FH* 4: 83 (1499). *HSH* 19: 165 (1506). **2)** *sida (af ett blad i en bok).* oppa sietta bladheno the adhro sidhonne *VKR* 55. *ib* 56. **3)** *sida, kant, håll.* hon ville vel förvara them ok hans hår aa alla sydha *RK* 1: *(sfgn) s.* 175. kastin wt nätit vppa höghro sidhona a skipino *Bo* 240. a annan sidhen *(sidan om)* thz bärghet war en grymelighin eeldher, och a annan sidhen war offmyken kyldh *Pa (Tung)* 2.. säther sina wärn pa the sidhona strömen *MB* 2: 235. gik vppa ena sidho när varefrw *(sociat eam, vadens ex latere) Bo* 8. gik varfrw vppa ena sidho *(afsides; secedit ad parietem)* a sina böne *ib* 191. — ivir ena sidho, *afsides.* gak ... owir ena sidho *(secede) Bo* 46. *Su* 21. redh ... ower en sidhä *Va* 37. tok ioab han hemelika ofwir ena sidho *ST* 349. *MB* 2: 297. *Lg* 3: 54. tog marsken vtofuer ena sidho *RK* 2: 6654. drogh nichodemum offwer ena sidho *MB* 2: 383. thom ledha öffwer ena sydha *Lg* 3: 153. kalladhe han thom alla öffwer ena sydho *ib. ib* 569. saath öffuer eena sidha *RK* 3: 1288. allan then skath oc opbyrd iag kunde få stack iag offuer ena sydho *(gömde jag)* tha *ib (sista forts.)* 4210. *ib* 4249. **4)** *sida, part, parti.* a wara sidhu *BSH* 1: 131 (1371). a andrä sidhunä *ib.* a badha sidhur *ib* 132. *ib* 192 (1387). attä magho þe warä a baþä siþor *(brudens och brudgummens sida)* som bruþlöps kläþe skulu bärä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). falla a badha sidhor mange *Gr* 269. til taknom twem hedhnum mästarum a badha sidhur *Bil* 80. *VKR* 63. **5)** *sida, hänseende, riktning.* skal alt vändas oppa the bätra sidhona *(in bonam partem) Bo* 122. — *Jfr* **balgards-, fara-, haf-, iärn-, kiöt-, ko-, nor-, oxa-, sio-siþa,** *äfvensom* **a-, af-, up-sidhis.** — **sidho arf,** *n. L.* — **sidhoganger,** *m. sidoväg? el. ortnamn?* allan min äghodel i sidogangenom *SD NS* 1: 420 (1405). i sijdagangen *ib* 424 (1405, *nyare afskr.*). — **siþolanger (siþu-),** *adj. L.* — **sidholangs,** *adv. L.* — **sidho stynger?** *m.? styng i sidan.* hielpir for ... sidho styngh *LB* 7: 1. — **sidho värker (sydho-** *LB* 4: 343. **sydo-** *ib* 7: 11. **sida-** *ib* 69**),** *m. värk i sidan.* hafdhe ... lighat i ... hardhom sidho värk *KL* 349. *LB* 2: 36, 40, 3: 75, 4: 345, 5: 81, 7: 11, 69. fore sydho wärk *ib* 4: 313.

siþan (siþen *L.* **sidhen** *VKR* 63, 66, 68; *Lg* 3: 63. **sidhon** *Di* 229. **sidhane** *Bo* 10, 16, 17, 22, 52, 131, 138; *VKR* 66. **sidhat** *(skriffel för* **sidhan)** *Lg* 3: 10. **syþan** *L.* **sydhan** *KL* 131; *Di* 274, 275 *o. s. v.* **sydhon** *ib* 273. **sydon** *ib* 229. **sedhan** *SD NS* 1: 338 (1404); *Gers Ars A* 3. **sedan** *MD (S)* 236. **sedhen** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286, 3: *(sista forts.)* 4537, 4540, 5257**),** *adv., konj. och prep.* [*Isl.* síðan] *L.* *A) adv.* **1)** *sedan, derefter.* siþan sa hon en bära lius *Bu* 11. engen kunne finna þän man siþan. ok ängen kunne sigia af hanom siþan *ib* 146. sydhan gingo the ater i iherusalem *KL* 131. sidhan redh han ather i skoghen igen *Di* 3. sidhane tha han presenteradhis i templum. louadhis han mykyt af symeone *Bo* 10. at thu fordäruar kroppin mz ofmyklo ok oskällico äruodhe ok hawir sidhane thorft *ib* 138. sidhan lägge hon vijl ofuer sit hofwth *VKR* 67. sithan wäri i stath sinum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). siþan skal han ... i rikesens þiänist þiänä *ib* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). scal han arwþä aar firi mark hwariä, först for malsäghändanom, ok siþan for konunge *ib* 479. — *med dat. uttryckande tidsmåttet.* enom manaþ siþan ... lät tomas calla saman alt landet *Bu* 184. *Jfr* lango sidhan *under* **langer.** **2)** *vidare, för det andra.* sidhane *(secundo)* är thz hänne som gör sak oc tilfälle til fafänga glädhi *Bo* 17. *ib* 131. **3)** *sedan, vidare, derjämte, tillika, på samma gång.* wir ... wilium sithän at thätta hallis *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som swa manga oc sidhan swa hälgha människior skändir *Bo* 138. **4)** *mera.* thy *(de orden)* fordriffue well alle the dieffwle i heluithe äre än sidhen mik ene aff marken *Lg* 3: 63. **5)** *för ... sedan.* nu thry aar ok tiwghu sidhan *SD NS* 1: 449 (1405). *B) konj.* **1)** *sedan, efter det att.* siþan hon hafþe þer nokor ar varit *Bu* 5. sidhane the hafdho ther haft omätelik andans vidhir quekilse *Bo* 22. sidhane han hafdhe tha ätit *ib* 52. sithan a þinge är buthät a warra i färþ i land *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). sidhan hänne är jaa sagt ath jngaa j klostreth skal sändes äpter biskopenom *VKR* 63. war paradiis ey qwämeliker stadher mannenom sidhan han syndadhe *MB* 1: 126. *LfK* 277. mykit hauer sket sidan mit haar oc skeg war swart som raffn *Di* 8. — *med dat. uttryckande tidsmåttet.* mangom daghum siþan paulus var dräpin ... kastaþes vp houuþot sancti pauli *Bu* 124. mangom daghum siþan han þär com ... hörþe han röst fatöks barns annan vägh suudet *ib* 499. **2)** *då, när.* siþan hon sa sina dottor grata sin skaþa: þa grät ok moþeren sin siala vaþa *Bu* 30. sidhan war herra hördhe moyses bön ... tha härdhe pharao sin hugh oc hiärta *MB* 1: 300. sidhan han veet hon är ey qwik han glömir hänne swa raskelik *Fl* 257. **3)** *då, emedan.* sidhan han war seen, tha togho the han oc hans husfrv oc hans dötter oc leddo them vtan stadhen *MB* 1: 194. sidan jak hade enchte i händerna at wäria mik mäder, tha tog iak en thera om fötarna ... oc slog strax i häll two aff the andra *Di* 98. *C) prep. sedan.* sidhan första sinne iak thz fra *Fl* 1426. jak hawer ä lighat här sidhan mikelsmesso ok nw er jwl *RK* 1: 3291. — **sidhan at,** *konj. sedan, efter det att.* twsande hwndrade lxviij aår sedhen att gudz son tha föddher war *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 286. *ib* 3: *(sista forts.)* 4540. — **sidhan som,** *konj. då, när.* sedhen som iag thz hörde *RK* 3: *(sista forts.)* 5257. — *Jfr* **ä siþan** *samt* **sin.**

sidhar (sider), *adv. komp.* [*Fgutn.* siþar. *Isl.* síðarr] **1)** *senare.* thu haffuer huarte öll eller bröd ey i aften än mere sider *RK* 2: 3412. **2)** *derefter.* henrik clawsson sider fram gik *RK* 2: 3416.

siþari, *adj. komp. L.*

siþarmer (sidhermeer *L.* **sidermer. sidherme),** *adj. komp. L. senare.* hwart henne sidermer rodh war werre än thz förre *Di* 238. innan sidherme wara frw dagh *SD NS* 1: 450 (1405).

siþarmer (*L.* **sidhermer. siþermeer** *MELL G* 2: 2. **sidhirmer. sidhirmeer. sitharme** *MELL G* 2: 2 *i var.***),** *adv. komp.* [*Isl.* síðarmeirr] *L.* **1)** *senare.* hälfftena sidhermer komber liff i pighabarnet i modherliffue än piltenom *Lg* 3: 623. screfwo ... stundom thz för som annantidh sidhirmer *Bir* 2: 322. **2)** *längre bort, längre tillbaka.* ey formatte thw see

. . . j litinom nakat för älla sidhirmeer . . . swa j the hälgho thräfallelikhet är änkte för älla sidhirmeer *Bir* 3: 449.

siþarmera (sidermera *KrLL G* 2: 2. **sedhermera** *PM* 35**)**, *adv. komp. L. senare.* then som sedhermera grep honom *PM* 35.

siþarst (sidhärst), *adv. superl.* [*Isl.* síðarst] *L. senast.* þän siþarst com *Bu* 419. är thä sorgh wärrä som sidharst kombir *GO* 522. tha iak sidhärst stridde *Al* 367. *VAH* 24: 321 (1424).

siþarster, *adj. superl.* [*Isl.* síðarstr] *L. senast, sist.* — at sidharsto, *till sist, till slut, sista gången?* at sidharsto tha the komo til kiiff *Gr* 262.

siþer (sydher. siidher. siider. sedher. *gen.* **-ar: sida** *Bil* 658. *pl.* **-ir)**, *m.* [*Isl.* siðr] *L.* **1)** *sed, sedvana, bruk.* han vilde eigh drikka som þär var siþar *Bu* 182. *KS* 23 (56, 25). *Lg* 65. *RK* 1: 1899. the riddara haffdo tha til siidh the fölgdo å tha thera retta herra *ib* 1851. ther var sidher toll at gifua *Fl* 681. *Di* 20. thz war . . . her ekkia sid, at rida i skog *ib* 74. hafuande matelik klädhe ey mykyt lang ok siidh mz qvinno sidh *Bir* 3: 475. a mot iuþa laghum ok siþum *Bu* 5. *ib* 9. *MB* 1: 441. þe þu kände goþ siþi ok raþ *Bu* 77. see sider i främede land *Di* 91. thu halder thina sidher säär *Al* 5939. ware sidhe ära skilde aat *ib* 6035. the äru löse j sinom sydhom sua at ämuäl blyghas lekmän aff thera sidhom *Bir* 3: 27. *Bil* 304. forbödh . . . dräpa nocon cristin man ella pina for cristna tro sidhi *(för* tro ok sidhi?*)* *ib* 371; *jfr* **2.** — *lefnadssätt, sätt.* om thu widh tholik sidh lifwer *Al* 5958. thz iak scriffwar . . . min sidh ok lifwerne *ib* 6046. — *sätt, beteende, skaplynne.* hon haffde han i sith hierta kär for vtan allan falskan sidh *RK* 1: 1926. hans sid war sa, athan wilde alltiid örlöga *Di* 29. — *sed, skick, särsk. god sed, höfviskhet, ordning.* ther war godh kost ok ädla siid *RK* 1: 1410. nima wiisdoom ok sidh *Al* 6029. är thz ängin sidher at äta sin mat bradhlika *MB* 1: 501. **2)** *religion.* kändos eigh än viþ saunan guþ ok guþlekan siþ *Bu* 138. vend fra hedhno ok til judha sidh *(af senare hand ändradt till* sidhi*)* *Bil* 80. sagdhe sik vara annars sida *(alterius sectæ)* *ib* 658. **3)** *(efter sedvana utgående) skatt?* at wi . . . thera hionom aldrigh sculom aseende wara wm nokra hielp, thienist älla arwodhe . . . hwarte mz sidh älla bön, oc aldrigh nokon tungha til thöm läggia *BtRK* 38 (1378). monga nyia sedher iag oppa lade *RK* 3: *(sista forts.)* 5288. *Jfr* **bön 3.** — *Jfr* **alvara-, fäþernis-, hof-, höghtiþis-, kirkio-, kloster-, klädha-, land-, lands-, o-, offers-, ordh-, paska-, plägh-siþer** *samt* **anlitis siþir,** *äfvensom* **sidh.** — **sidha bok,** *f. bok som handlar om seder, etik.* som aristoteles sigher i sidha bokinne *MB* 1: 457.

siþer (siidher. *n.* **sit. siit)**, *adj.* [*Isl.* síðr] **1)** *sid, långt nedhängande.* hafdhe langa näsa ok sidha brune *Bil* 250. sit skäg *Bu* 208. *Bil* 261, 751. *Al* 5538. han hade grath har ok sith *Di* 298. them hängde a halse siidher lok *Al* 9302. lokka swa sidha drogho the at the hängdo nidher a foot *ib* 5610. swa sidhe waro therä lokka aff thera hofwth til thera täär *ib* 5590. hwat forbannadhe soo var the som swa sidhan *(prolixum)* bälgh hafdhe *Bir* 3: 269. hafuande matelik klädhe ey mykyt lang ok siidh *ib* 475. mantla aff biald öfrith sidha *Fl* 288. *SD NS* 2: 87 (1409). thera haar war a fotin siit *Al* 8787. hafdho stora panzara op a sidha mit a thera been *Iv* 4450. han *(manteln)* scal . . . ey wara sidhare än oppa ena span när jordhiune *VKR* 11. mang litadh klädhe siidh oppa foth *ST* 396. manglitath klädhe oc siidh til fota *MB* 1: 229. thera haar waar . . . siit til thera belte *ST* 421. collobium är jomffru mantil sidher nidher oppa hälana *Lg* 222. hafua til sin klädhabonadh . . . een graan kiortil sidhan nidhir til ankolin *VKR* 11. hafua een graan mantol . . . siidhan nidh vm knän *ib* 12. **2)** *låg, ringa.* högher äller sijdh *GS* 37 (1413' *orig.*). — *n. adv.* **1)** *långt ned.* hans baka siit a brystidh la *Iv* 266. — *djupt, lågt.* han fan et land langt oc wiit thz la mz haffsins sidho siit *Al* 8846. theu för sat siit han siter tha höght *ib* 2915. *ib* 2913. — *långt (ned), djupt (ned).* the ära kompne nidher siit *Al* 28. idbart rwm oc thera är siit nidhre *ib* 6614. naghra städher som lagho högt j bärghen äller sith nidher j iordhögomen *MB* 2: 33. — *ned.* lifwith reent faghert oc hwiit alt til bältestadhin siit *Al* 9472. **2)** *långt, vida.* thz spordhis om landit siit oc wiith *MD* 388.

siþer (siidher. sydher *SGGK* 105. **sege** *i förbindelsen* **en sege** *(med folketymologisk anslutning till* **sighia**; *jfr Dan.* end sige*)* *BSH* 4: 297 (1501). *superl.* **sizt. sitzst. siitzt. sidhst** *KS* 76 (187, 83); *Ber* 257**)**, *adv. komp. och superl.* [*Isl.* síðr] *L.* *A) komp. mindre.* är engte thz thing ther man ma siidher mista til sina födho oc hiälp *MB* 1: 210. at män skullo swa mykith siidher dräpa han *ib* 163. — *än mindre.* castaþo män stora linor vm afguþa stok: ok vildo dragha viþ iorþ. ok gato eigh rört þy sinne: ok siþar af staþ fört *Bu* 207. fandz ängin thän som fult matte göra for sin eghin brut oc sidhir hela andra *Bir* 2: 239. *ib* 302, 306, 3: 116. han ware thz ekke halla werdh aff ider at haffua älla androm sidher *RK* 1: 2096. — myklo sidher, *mycket mindre, ännu mycket mindre.* likamlik thing äre ey lydhogh ängla budhi, tha äre the myklo siidher lydhogh mannenom *MB* 1: 99. *Bir* 2: 12, 3: 94, 398. *MP* 2: 129. — sva myklo sidher . . . at, *så mycket mindre . . . som.* är thässe synd swa myklo siidher nadher wärdh, at han krafdhe ängin wan ämpne *MB* 1: 391. — än sidher, *än mindre.* ey formatte vatnit het wardha. oc än sidhir kalen siwdha *KL* 192. fanz ängin thän honom bödh eet sin drikka oc än sidhir meer *Bo* 167. *SD NS* 1: 639 (1407). *MB* 1: 42, 224. *Bir* 3: 222. *RK* 1: 351. *Su* 331. *LfK* 5. *Lg* 3: 24. *BSH* 5: 11 (1504). myne teyanare [t]oghe ickä hans hestä, en sege hogge them vth *ib* 4: 297 (1501). hwa är then ther formatte at thänkia oc än sidhir at sighia af the glädhi *Bo* 247. thz the gato näppelica see oc än sidhir siälue göra *Bir* 2: 267. *Su* 233. — *än mer.* at see eth oskäliket dywr tolkit at lidha, ware mik nogh badhe ysäldh oc ömka, än sidher *(quanto magis)* tik alla tingha skapara *Su* 29. *Lg* 3: 563. — än halvo sidher, *ännu mycket mindre.* iak ma thz ey höra ok än halfuo sidher göra *Iv* 5244. — thy sidher, *än mindre.* giffs os engin ämpne til gärninginna ey halmber thy sidher

mera *MB* 1: 288. — thäs at sidher, *så mycket mindre.* wardbergh faar tw ey ather i aar ok tess at sidher attu swa lather *RK* 1: 2688. — eigh sidher, *icke mindre, lika väl, likväl.* ey sidhir *(nihilominus)* skulle pharao for dömas for sina ilzsko. ämuäl än thot moyses hafdhe ey komit *Bir* 1: 298. — eigh (ängo) þäs (þy) siþer, *icke dess mindre, det oaktadt.* hwar som ey þa komber, þa scal konunger, äller þe som hans dom hawä, ey þäs siþer dömä vm all mal . . . swa som han syälwer til swars vare *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 567 (1346). ä huru mykyt oppa hanum ropas ey thäs sidhir fölghe han sins vilia lusta *Bir* 2: 53. *ib* 1: 34, 2: 187, 4: 136. *Fr* 2058. *Al* 3345, 7297, 10018. än thot synin bort tax af them *(ögonen)* ey thy sidhir ma likamin wara helbrygdha *Bir* 1: 99. *ib* 90, 332, 373, 2: 27, 162, 187. *ST* 134. *Su* 446. *SGGK* 105. engo thes sidher styrktis hon j gudhi *Lg* 3: 513. — eigh thäs (thy) sidher . . . at, *icke dess mindre . . . derför att, oaktadt, ehuru.* mannin är oc ey thy siidher falkans herra, at han giwer honum sit höns til födho *MB* 1: 98. — eigh thäs (thy) sidher at, *oaktadt, ehuru.* fik lika lön mz apostolis ey thäs sidhir at hon var förra mykit syndok *MP* 1: 41. *VKR* 3. pläghir astunda at opswälghia alt thz han höre liuande vara . . . ey thy sidhir at hans bukir oc mundir äru ful mz mat *Bir* 2: 98. **B)** *superl. minst.* är änkte thing skapath, oc aldra sitzst likamlikt, som ey hawer mästa dygdh aldra näst sik *MB* 1: 39. wi wiliom aldra siitzt at os siälwom ware nakath meen eller genwärdha *ib* 457. *ib* 465. *Ber* 257. leta, huilkit af thessom triggiahanda folke land älla rike mågha sizt mista *KS* 76 (187, 83). land ok rike mågha almogha mista sidhst *ib.*

sidhermer (sidher mer), *adv. komp. än mindre.* säldhan finder man til saman idhelighet oc hardha lycko, oc sidher mer *(rarius)* kan thu skilia hardha lycko fran läthi oc forsömilse *Ber* 292.

sidhlika, *adv.* [*Isl.* siðliga] **1)** *enligt sed, enligt pläysed, vederbörligen.* rite, sidhlika *GU* 2. **2)** *sedigt, höfviskt.* skulu kununga ok höfdinga sik sidhlika halda i allom sinom åthäuom *KS* 38 (100, 41).

sidhliker (sidherliker. sidelig), *adj.* [*Isl.* siðligr] *sedig, höfvisk.* drotningen henne bör wisa wara . . . sidelig ok snel j alt sith sinne *MD (S)* 215. — *öfverensstämmande med god sed och ordning, höfvisk.* the thing som höra til gudz dyrkan the skulo wara sidherlik *MB* 1: 501. — *Jfr* **osidhliker.**

sidhlikhet, *f. sedighet, höfviskhet.* haffwin sik mz studughe kropsins sidhlighet *Bir* 5: 67.

sidhqvälder, *m.* [*Jfr Isl.* siðkveld, *n.*] *den senare delen af aftonen.* aat sidhquällom *Bo* 93 *(kan föras till ett* **sidhqväld,** *n.).*

sidhugher (-ogher), *adj.* [*Isl.* siðugr] **1)** *som har (på ett visst sätt beskaffade) seder.* väl sidhugher, *som har goda seder, sedig, höfvisk.* en dande man ok wel sidugh *RK* 1: 1073. en iomfrv war . . . wäl sidhugh *Bir* 1: 375. *ib* 271. madelikir oc välsidughir j sinom athäfwm *ib* 2: 11. göra the *(dygderna)* han wälsidhoghan man *KS* 20 (50, 22). **2)** *sedig, stadgad, ordentlig.* skal hon . . . haua fäm sidhugha thiänisto qvinnor *Bir* 3: 183. han glädz mer af wärldinna swikliko smeekningh ok lioflatom än aff swa sidhughe the hälgho kirkio skipan *ib* 1: 326. at gita lika giort af them *(födoämnena)* enom sidhoghom ok väl tämpradhom bwk *Bo* 134. — *Jfr* **osiþugher.**

sidhvani (sidhwani *UplL K* 7: 5 *i var.* **siduäne** *ib.* **siðuäne** *SML Add.* 1: 3, 8**),** *m. L.*

siþvänia (sedhwänya *PM* 15. **sädwenye. sidhwania: -o** *Ber* 89. **siþuanna: -o** *Bir* 4: *(Avt)* 183**),** *f.* [*Isl.* siðvenja] *L.* **1)** *sedvänja, vana, bruk.* enom stadh war sidhuänia. ath män thoko sik hwart äar *(för aar)* wtländis konungh *Bil* 616. *ib* 713. *Bo* 24, 30. *Bir* 2: 159. *MP* 1: 50. *PM* 15. han hafdhe thz for ena sidhuänio at al the kors som han saa. thöm hedhradhe han *Pa* 8. fölgdhe jak landzsins sidhuädhnio *(för -uänio) Bir* 2: 94. thetta skal wara idher sidhwänia *MB* 1: 307. som kommo aff kräselikare sidhwänio til clostrit *Bir* 5: 5. sidhwänia är huariom suåsom naturlik skipelse *KS* 83 (204, 90). af gamble sidhuänio *Gr* 322. *Di* 143. epther gamble sädwenye *FM* 546 (1512). o adams sona osidhogh sidhuänia *Bo* 99. ökias syndenar af idhkelike sidhuänio *Bir* 1: 364. giordhe först nadhelika synd . . . ok ökte sidhan mz sidhuänione *ib* 365. *Su* 171, 440. görs synd . . . stundom af sidhwanio *Ber* 89. huru opta thw fölghe mina sidhuänio *(consuetudinis)* gerningom *Bir* 3: 137. gaddin hardhna aff stiongdinna sidhuänio *ib* 74. leþas . . . i krasa siþvänio *KL* 185. alt of mange älska thessin fyra *(näml. synder)* ok hafwa j sidhuänio *Bir* 1: 341. huro godh sidhwänniä ok rätter matte stadhwäs . . . kranckä sidhwänuiä ok orätter nidher läggiäs *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä ok godhä *ib.* kranckum gerningum ok sidhwännium *ib* 467. *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 378. til guþleka gärniga oc höfiska siþuanno *Bir* 4: *(Avt)* 183. hälga clostirssins sidhwänier *Su* 355. epter . . . richesens sidhwäniom ok stadfga *SD NS* 2: 44 (1408). *ib* 52 (1408). — (?) them som kranka äru aff idhkelike sidhwänio *(beständigt?) Bir* 5: 5. them som aff sidhwänio *(vanligen?)* bliffwa helbrygda *ib.* **2)** *skick, sätt, beteende.* thera sidhwänia var ful mz gudhlikhet *Su* 419. — **sidhvänio vani?** *m. vana.* at wi wändom ey til synda och sidhwänis *(för* sidhwänio?*)* wana winith hulkit gudh gafh os til likamlika helso *Ber* 88.

sif, *f. Jfr* **guþsif.** — **sifia slit (sifwiä-),** *n. L.*

sifkona (-kuna), *f. L.*

sifskaper, *m. L.* — **sifskaps spiäl (sifskap spiäl** *MELL Ä* 18. **sifscap spiäll** *SML K* 15: 3. **siffskap spiäll** *UplL K* 15: *pr.* **sifscapspial** *VML II Kr* 21. **sipskafs spiäld** *ib* 19. **sipskaps spial** *ib i var.* **siffskaps spiäld** *ib.* **syffskap spield** *KrLL Ä* 20. **syskaps spiäll** *UplL K* 15: *pr. i var.* **sydzskaps spiäll** *ib.* **syzskaps spield** *GS* 46. **sytzskap spield** *KrLL Ä* 20 *i var.* **söskap spiäll** *ib.* **södzskap spield** *ib***),** *n. L. kränkning af svågerskap genom lägersmål i förbudna svågerskapsleder. GS* 46.

sigha (*pres.* **sigher.** *impf.* **seegh** *Su* 418; *Lg* 3: 93; *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 270. *pl.* **sighu** *MB* 1: 325**),** *v.* [*Isl.* síga] *sjunka, nedglida.* — **sigha nidher, 1)** *sjunka ned, glida ned, segna.* hwar then tima hans arma sighu nidher *MB* 1: 325. seegh hans hwffwdh nidher aa brysten *Lg* 3: 93. seegh

han så gott som till marken nedh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 270. **2)** *förfalla.* thän delen *(af staden)* som quar blef standande seegh altidh nidher ther til han fiol alstingx nidher *Su* 418. — **sigha ut,** *sippra ut.* thz watn ther sigher wth *LB* 7: 5.

sigher (segher *MB* 2: 94, 108; *RK* 3: *(sista forts.)* 4700. **seger** *Di* 154. **sägher** *ib* 211. **säghir** *MB* 2: 108**),** *m.* [*Isl.* sigr] *L. seger.* sua längo hauar iak standet ii striþ mot hanom ok än sighär haldet *Bu* 142. aldre tapa þe sighar. mäþan þe hanom þiäna *ib* 56. *ib* 21. at han winne siker *(för* sigher*) KS* 82 (203, 90). *RK* 3: *(sista forts.)* 4700. to stridha giärnt sighr *KS* 83 (205, 91). af them sigher winna *Ber* 183. *Gr (Cod. D)* 381. *Di* 93. ffaar wedeke siger aff thesse men *ib* 65. kännas widh them, hanum matte ensamin sigher gifua *Bil* 234. som mik gaf sighir af allom minom ouinom *Bo* 250. *ib* 108. segher winna offwir them *MB* 2: 94. hiolt siger *Bil* 685. fik seger *Di* 154. *ib* 211. säghir oc hämpd är tik giffwen offwir thina fiendha *MB* 2: 108. slo them sigher aff *ib* 1: 181. j euärdhelicom hedhir ok sighre *Bir* 3: 251. *Jfr* **osigher. — sighers bläster,** *m.* [*Jfr Fnor.* sigrblástr] *blåsande på instrument till firande af seger.* sighersbläster konunger *(för* konungs; *clangor victoriæ regis)* aff himerike är mz them *MB* 1: 415. — **sighers hand,** *f. segrande hand.* mz sigers hand *RK* 1: *(LRK) s.* 223. — **sighers krona,** *f. segerkrona, segerkrans. Bir* 3: 269. — **sighers lykka,** *f. segerlycka. Bil* 234. — **sighers man,** *m. segrare.* vardhir thu sighirs man af honom *Gr* 268. *Jfr* **sigherman. — sighers pris (sighirs priis),** *n. segerpris.* domara gafuo siluestro sighirs priis *(tillerkände S. segern) Bil* 81. *ib* 85. — **sighers tekn,** *n. segertecken.* sät thit sighers tekn j heluite *MB* 2: 406. *Jfr* **sighertekn. — sighers tröst,** *f. trygghet att få seger.* mz thwem naglum *(som tillhört det heliga korset)* lät hon prydha sins sons hiälm ok en lät hon fästa mz gulle widh hans bezl til sighirs thröst *Bil* 88.

sigherfulder, *adj. segerrik. Bo* 49.

sigherlika, *adv. med seger, med triumf.* sighirlika stridha *ST* 458. tha som han sighirlica *(victoriose)* van häluite *Bir* 2: 156. gik sighirlica *(triumphaliter)* oc gladhelica in *Bo* 250.

sigherliker (-leker. sigherligh. sighirlig, *ack. m.* **segherliken** *PM* 2**),** *adj. segerrik, segersäll.* han war ij striidh sigherlik *Al* 545. hwilkin en swa ärlik man ware ij wärline swa som thu . . . ther matte hafwa thin wiisdoom swa sigherlikan *(trol. för* -liker *el.* -lik) ok swa froom *ib* 2932. han hördhe . . . thera manliga stridher oc sighirliga vinningh *MB* 2: 241. ath stridhen griper en hedherliken oc segherliken ändha *PM* 2. — *af seger föranledd.* förskuldar sigherleka krono *(segerkrona, segerkrans; palmam . . . victoriosam) Su* 176. mz sigherligho loffwe *MB* 2: 145. foor jonathas atir hem . . . mz myklo roffwe oc sigherlighe äro *ib* 255.

sigherlös, *adj.* [*Fnor.* sigrlauss] *segerlös, utan seger.* sagþe han liggia när androm sigharlösom kiämpom *Bu* 128. alle falla kämpa sighir löse *GO* 86. *ib* 729; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 56 *f.*

sigherman, *m. segrare.* tha scalt thu bätre sigher man vardha *Bil* 595. *Jfr* **sighers man.**

sighersten, *m.* [*Isl.* sigrsteinn] *segersten, sten som troddes skaffa seger.* hema lag hans siger sten som dogde i strid *Di* 50. rida äffter min siger sten *ib. ib* 51, 93, 94.

sighersäl (sigher säll *Bil* 234. **siger säll** *Di* 132**),** *adj.* [*Isl.* sigrsæll] *lycklig i strid, som plägar hafva stridslycka, segersäll.* romara þiento giärna marti tel at han giorþe þöm sighar säla *Bu* 9. han var wiidh farul ok sigher säl *Bil* 367. *ib* 452, 685. *Di* 132. ericus sighirsæle *PK* 266 *(Registrum Upsal.* (1344)). *ib* 231. — *segerrik, segrande.* then tima han ather kome hel ok sigher säll *Bil* 234.

sighertekn, *n. segertecken.* rese . . . up sin märke ok sighar tekn *Bu* 206. *Jfr* **sighers tekn.**

sighervinnande (segerwinnande), *p. adj.* än tha han kom j gen mz segerwinnande strid *(med i striden vunnen seger) PM* 20.

sighervinnare, *m. segervinnare, segrare.* iak är een sighirwinnare *ST* 524. äronna sighir vinnare *(triumphator) Bo* 242.

sighervinning (segherwinning), *f. seger.* hwilken som skulle segherwinning få *RK* 3: *(sista forts.)* 4774.

sighia (sigha *Bu* 103. **sygia** *Di* 125. **sija** *MD (S)* 216, 217. **sie** *Lg* 3: 63. **sya** *Di* 166. **sye** *ib* 1, 10 *o. s. v.* **syie** *Lg* 3: 63. **seghia** *Bil* 80; *KS* 6 (13, 6), 10 (25, 11); *RK* 2: 1476. **säghia** *L.*; *KS* 6 (14, 7), 11 (28, 12); *MD (S)* 216; *Gers Frest* 9, 49; *se vidare* **fram-, ful-, mot-, mote-sighia. sägia** *SO* 143, 155; *MB* 2: 150. **säyia** *RK* 3: 163. **säia** *MD (S)* 205; *Lg* 3: 29. **säya** *PM* XII. **seyia** *RK* 3: 992. **seya** *Lg* 3: 62. **seigha** *MD* 64. *pres. sing.* **sigher. sägher** *MD (S)* 205; *FM* 188 (1504); *PM* XII; *Gers Frest* 49. **säghir** *VML I Kr* 4: 2. **säghur** *KS* 5 (9, 5). **seghr** *ib* 80 (198, 88), 81 (199, 88). **sääger** *FM* 188 (1504). *refl.* **sigs** *Bu* 195; *RK* 2: 8169. **sigx** *MP* 1: 303. **sikx** *Bir* 4: *(Dikt)* 256; *MP* 1: 303. **six** *Bir* 3: 49; *KS* 1 (1, 1). **sägx** *SGGK* 107. **siex** *SD NS* 1: 519 (1406). *pl.* 1 *pers.* **sighiom** *Al* 6071. **säiom** *LfK* 148. *imperat.* **sigh** *Bu* 197; *Fl* 916; *ST* 448. **sig** *Di* 92. **sik** *ib* 200, 273; *Lg* 3: 63. **segh** *Di* 19. **sek** *ib* 221. 2 *pers.* **sighin** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **säghen** *MB* 2: 150. *impf.* **sagþe. saghþe. sakdhe** *Bir* 3: 266. **sachtä** *SD NS* 2: 132 (1409). **saghi** *L.* **saghe** *L.*; *Bir* 4: *(Avt)* 177, 178, 182, 183. **seghi** *L.* **sadhe** *GO* 903; *RK* 2: 9334, 3: 1579, 3318. **sade** *ib* 2: 7749; *DD* 1: 270 (1478), 277 (1490); *BSH* 4: 249 (1500); *SO* 21. *pl.* **sagþo. saghþu** *ÖGL Eþs* 2: 1. **sagde** *RK* 2: 3229. **sadho** *ST* 172. **sadhe** *BSH* 4: 219 (1497). **sade** *RK* 2: 7749. *part. pret.* **saghþer: -e** *ÖGL Dr* 5: *pr.* **sagher** *L.*; **sagh** *(pl. n.) L.*; *Bir* 4: *(Avt)* 181. **saghaþer** *L. n.* **saght. sagt. sakt. sauct** *VGL.* **saghat** *L.*; *Fr (Cod. B)* 93. **saghath** *Fl* 2098; *Iv* 3509. **sighat,** se **fulsighia. sigath** *Fr (Cod. D, E, F)* 93. *ss inf. nyttjadt verbalsubst. med anslutning till den form som tillhör part. pres.* **sägindes** *BSH* 5: 532 (1513)**),** *v.* [*Isl.* segja] *L.* **1)** *säga, yttra.* aff hans nathum oos hauer alt giuit oc sinum tiänistu manum sagþe. j hwat hus ir gangin in. tha sighin först. frither wäri mäþ husi thässu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). teþes hänne guz ängel . . . ok saghþe tel häna. se min fru þänna palm

quist förþe iak þik aff paradis *Bu* 13. *ib* 4, 14 *o. s. v.* tha sagdhe en hanum sanctus bartholomeus stander här *Bil* 212. sagdho gudh kome saman watnin the vnder himblenom äre *MB* 1: 156. mälte han ok sagdhe swa: kan iak märkia mz mik rät, thenne quinna är komin aff godhe ät *Fl* 44. af thessom fiurum howdhdyghdom skriuar en vis man seneca, ok sighr suå: the äru fira dyghde ther mannen styre til at liua vislika *KS* 20 (50, 21). sagþo ia viþ biskops buþi *Bu* 5. nu sigär salin negh jak badh tik aldre til vinsorz *SR* 1. prädicaren sagþe een riddarans man eigh vara komnan *Bu* 7. þe sagþo þik vara galin *ib* 77. sagþe sik wara guz sändebuþa *ib* 4. han sagþe sik tro *ib* 15. sagdhe for theophilo.sik wara slöghan at alscons script *Bil* 117. petrus suaraþe ok sagþe. eigh räþas han älla hans ängla *Bu* 103. sagþe eigh mogha calla cors tekn vtan pino *ib* 139. han sagde vilia them sköffla alla *RK* 2: 4138. säghur . . . then wise aristoteles, at mannen är samwistelikt diur *KS* 5 (9, 5). — *säga, påstå.* fore sannind iak thz sighia wil *Al* 9044. — *säga, tala.* sagdhe han the siw ordhin *Bo* 202. the skulu sannind sighia ok ey medh flikre fara *KS* 73 (178, 79). sigh mik sat *Fl* 916. war mich . . . twiffwell her noget emot at sägindes *BSH* 5: 532 (1513). — *säga, omtala, nämna.* samä plaghä . . . som för är saghd *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). thz *(namnet)* vil iak sighia fore thik *Iv* 3499. sagde hanum alt hwre gangit war *Di* 164. sagde hanum sit ärinde *ib.* sagþe flerum at alle apostoli föra mariam tel graua *Bu* 14. saghþe sinom man hwat hon hafþe seet oc hört oc manzsens kläþabonaþ *KL* 184. wi säiom them hwat os hände *LfK* 148. — *tala, berätta.* vilium sighia . . . af sancto petro ok sancto paulo *Bu* 99. sighia thöm aff äuärdelik lön j himerike *Bil* 860. sa ther swa mykla fäghrind . . . at ängin tunga gitir ther aff saght *(kan utsäga det)* *Lg* 91. *ib* 92. til the graff the sagdho fra *Fl* 368. nu hafuin ij hört saghath fra huru thässe hedhne twa ändadho thera liiff *ib* 2098. thy at vi aldrigh saghath hördhe aff leons riddara *Iv* 3509. — *säga, utvisa, gifva tillkänna.* äptir þy sum lanz rättär sigher *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). med swa skyälum. som annur var breff . . . lyuslicä sighiä *ib* 5: 562 (1346). — *föreskrifva, bestämma.* haui þe samu plikt sum þeem är sakt. är hin annan friþ bryter *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **2)** *framsäga, läsa.* messu sighiä *SD* 5: 563 (1346). *Bu* 11, 195. sägx för honom strax vigilias oc mässo *SGGK* 107. **3)** *säga, utsäga, afkunna.* rättan dom . . . seghia *Bil* 80. **4)** *tillsäga, lofva.* at sighia thik läkedom til thinna sooth *ST* 464. the swena ängilbrect hade marsken alle tienste sagde *RK* 2: 3229. then godha venscap han hafde marsken sakth *ib* 5579. at nordmen hanom hulskap sade *ib* 7749. *ib* 7930, 8222, 9190, 3: 992, 1579, 3318. *Di* 6, 19, 23, 44, 103, 126, 164, 173. *SO* 21. schal . . . jngen leeriunghe mynne tienisth sägia *(utfästa sig till)* än sex aar *SO* 155. *ib* 143. the tienisten . . . som han hosbonden loffuet ok sagt hade *ib* 86. haffue wi loffuith ok sagth widh äre ok throo alle thee oss haffue sagt fängilse staa for liff oc swudh *BSH* 4: 227 (1497, *gammal afskr.*). — *lofva, gå i borgen.* ther fore sighia *SD NS* 1: 484 (1405). viij hans swena ther fore sagde *RK* 2: 5886. **5)** *säga, förklara, genom uttalande el. förklaring tillkännagifva (någon hafva utträdt ur ett förhållande).* västgöta sig fra honom sadhe *RK* 2: 9334. han wille ey taka sek thz omak vppa oc ey fwlleliga sigia segh ther i fraa *MD* 441. — *förklara, utropa.* jop nilis[son] rödile sagdes i konu[n]gx wald för i [1] ful tiwffure *BtFH* 1: 223 (1508). **6)** *säga, betyda.* thäs hälgha anda hugher foor ower watnin thz är at sighia *(det vill säga)* ower iordh oc himil *MB* 1: 155. captiuitatem ther är at sighia fängilse *ib* 13. — **sighia af,** *afsäga, afkunna.* thet war och swa sacht aff för en rät thöm i mellan *SJ* 274 (1459). *Jfr* **afsighia.** — **sighia a mot,** *säga emot, bestrida.* sanctus paulus sigher a mot *MB* 1: 141. — **sighia fore,** *förut tillsäga om, förut tillkännagifva, uppgifva.* skiparen skal säya honom thiman före naar han skal komma ather j skipith *PM* XII. sägher skiparen honom före längre dagh än skipith ther bliffwer *ib.* *Jfr* **fore sighia.** — **sighia fram,** *omtala.* tha han sith äuintyr sagde fram *Iv* 81. *ib* 122, 599. om confessor haffwir nakor käromaal . . . tha sighi them fram fore biscopenom j systranna capitulo *Bir* 5: 48. säghia fram hwad i hogen är jnne *MD (S)* 216. *Gers Frest* 49. — *göra framställning, tala, berätta.* aff gudz miscund oc järteknom som han hafwer giort mz . . . sancto olafuo: tha hafwm wi huxat sighia fram mädh faam ordhom *Bil* 864. — *Jfr* **fram sighia.** — **sighia mote (-mot),** *säga emot, motsäga.* sighia mote mik *Bir* 1: 138. the sighia mote idhir *ib.* the sighia mot idhir *ib.* *Jfr* **mot-, mote-sighia.** — **sighia til, 1)** *tillsäga, anmoda. med dat.* sigher engom till *EG* 68. hokken gerdeman som sigher enom tiil sinom gilbrodher ath skenkia *SGGK* 108. **2)** *gifva tillkänna.* thz sigher til wars herra domber *MB* 1: 141. — *tillsäga, tillkännagifva, underrätta, meddela. BSH* 5: 11 (1504). **3)** *tillsäga, lofva, gifva försäkran om.* hwem gotland sigs til tha fridliga han thz holla ma *RK* 2: 8169. at the sägie them . . . säkerhet til *FM* 595 (1513). — *Jfr* **til sighia.** — **sighia up,** *säga upp, uppsäga.* manscap och thienst sagde the honom vp *RK* 2: 1164. *BSH* 4: 219 (1497). the danska *(näml. skulle)* seghia vp *(näml. freden)* j watzsteena vm the friden ey holla meena *RK* 2: 1476. — *Jfr* **up sighia.** — *Jfr* **ater-, be-, for-, fran-, ful-, ivir-, lagh-, um-, und-, ut-, viþer-sighia** *samt* **osighiande, osighiandis, o-, opta-, undansagþer.**

sighiare, *m.* *Jfr* **gensighiare.**

sighilse, *n. pl. f tillsägelse, befallning.* i mote richesens radz sighilsse *BtRK* 339 (1487, *orig.*). *Jfr* **be-, gen-, mot-sighilse.**

sighl, *se* **sâghl.**

sighla (*pres.* **sighlir** *Bjärk.* 20: *pr.; StadsL Sk* 14, 15. **sigler** *ib* 9. **segler** *RK* 3: 3049. **sighlar** *StadsL Sk* 14 *i var.* **siglar** *ib* 15 *i var.; RK* 3: 3243. **seglar** *ib* 4120. *impf.* **sighlde** *Bil* 160, 271; *Fr* 2173. **siglde** *RK* 2: 3298; *Di* 21; *Lg* 3: 50. **seglde** *RK* 3: 1128, 3253. **sighalde** *Bu* 523. **sighelde** *ib* 210. **sigelde** *RK* 1: 3108. **segilde** *ib* 3048. **sägilde** *ib* 1646. *pl.* **sighldo** *Bir* 3: 177, 366; *Fl* 316, 1971, 2075. **syghldo** *ib* 2030. **segldo** *RK* 1: 125. **silgdo** *MB* 2: 270. **silghdhe** *Bil* 683. **sigholdo** *Bu* 182. **sighildo,**

ST 422. **sigildo** *Fr (Cod. B)* 2371; *RK* 1: 1660. **segildo** *ib* 3046. *konj. pl. 3 pers.* **sighlden** *KL* 269. *part. pret.* **sighldär** *UplL M* 45: 1. *n.* **sighalt** *Bu* 523. **sighilt** *ST* 35. **sigilt** *Fr (Cod. B)* 2355. **sigilth** *Di* 295), *v.* [*Isl.* sigla] *L. segla.* tomas ok abbanes sigholdo af sesarea gen indie land *Bu* 182. þe sagþo sik haua sighalt af nicomedia *Bu* 523. sighalde fäghin äpte liuwom leþsaghara *ib.* hon sighalde goþan bör fram *ib.* *Bil* 88, 271, 683. *Bir* 3: 177, 366. *ST* 35. *Fl* 316, 1971, 2030, 2075. *Fr* 2173, *(Cod. B)* 2355, 2371. *Al* 6434. *RK* 1: 125, 1646, 1660, 3046, 3048, 3108, 3: 1128, 3049, 3243, 3253. *Di* 21. *MB* 2: 270. *Lg* 3: 50. roo och sigla *BSH* 5: 52 (1505). *MD* 393. thz dughir ey at sighla i vgiorth wädhir *GO* 1075. *KL* 269. i eno haui sighla mang scip som cuma tel hamn ok som bryta. aldra manna licame sighla þässa hems väþar vndi enom styre man *Bu* 489. dromundin sighlde fran lande *Bil* 160. *ST* 422. blykistan flöt ok sigheldo som guþ styrþe *Bu* 210. wi hafuom sigilth mongan storan siö *Di* 295. ther siglde tha hwar annen i grundh *RK* 2: 3298. ther sik plägha sighla ij qwaff *Al* 6432. — *Jfr* **genom sighla.**

sighla, *v. Jfr* **be-, in-sighla.**

sighlatz (seglaatzs. seglassz), *f.* [*Mnt.* segelacie] *seglats, segling.* bliffua by sin siglatz til ände *BSH* 4: 317 (1502). en frii och säker seglaatzs aff swerige till aland *ib* 5: 287 (1508). brwke theris seglassz *HSH* 19: 117 (1506).

sighling, *f.* [*Isl.* sigling] *segling.* epter ens daghs oc natta sighling *Bil* 268. *ib* 270. *MB* 1: *(Cod. B)* 552. *Jfr* **a-, in-sighling.** — **sighlinga man,** *m.* [*Isl.* siglingamaðr, siglingarmaðr] *man som gör sjöresa, sjöman, köpman.* siäldan komen sighlinga män til astundadha hampn. vtan the sighlden stundom i genuärdhogho vädhre *KL* 269. ysachar släkt fik sin lot, thz kostoghasta land i chanaan landom, näst widh zabulon som sighlingamän hafdho *MB* 1: 264. — **sighlingis resa (seglingis-),** *f. sjöresa.* före hwarya seglingis resona som skipith gör *PM* XVI.

sighling, *f. Jfr* **besighling.**

sighlredho, *se* **säghlredho.**

sighlsten, *se* **säghlsten.**

sighna (singna: -adha *RK* 3: 2467. **-ar, -aþe, -aþer.** *impf.* **signdhe** *Lg* 438), *v.* [*Isl.* signa. *Lat.* signare] *L. teckna, märka, sätta tecken el. märke på.* **1)** *märka (med korsets tecken), göra (korstecken) öfver.* signande kistonar mz vars herra korse *Gr* 303. thänkte hon vppa korsens tekn. som presten hafdhe sighnat hona mädher *KL* 308. **2)** *(genom korstecken el. under korsande) nedkalla Guds nåd och hjälp öfver, välsigna.* signar han *(Jakob)* them badha ... mz thenna ordhom *MB* 1: 258. hwilken man som wäl wil signa sin wardhnath, oc ynskia honum got aff gudhi *ib.* mz sinne wigdhe äller signadhe olio *Lg* 3: 222. — *(under uttalande af välsignelse) helsa el. mottaga.* stallaren signar them wäl *MB* 1: 246. — *tillsäga och förläna nåd och goda gåfvor åt, välsigna. om Gud.* mz hanom *(Isak)* iättar guþ signa ... alla heþonna *Bu* 4. vi bithiom thyna mildheet ath thu värdoghis signa thässin klädhe *VKR* 66. waara forfädhra gudh, han signe thässa smaswena, mz them signilsom som han signadhe iacob *MB* 1: 259. sidhan ... skapadhe war herra alla fughla oc fiska oc signadhe them *ib* 71. *ib* 74. min drotzete signe then helge and *RK* 1: 3918. signe *(Gud välsigne)* badhe gesther ok brödher *SGG* 132. **3)** *försegla?* mz et fingirgul mykith skärt signadhe hona *(signaret clausa illius membra anulo aureo)* *Al* 306. — **sighna sik,** *märka sig med (korstecken), korsa sig.* alle cristne män skulo mz korseno signa sik, oc sin wardhnath *MB* 1: 259. signar iak mik mz thz hälgha kors *Bil* 448. signadhe sik mz kors tekne *ib* 725. *KL* 50, 54. *Su* 311. han sighnadhe sik hans hiärta skalff *Iv* 680. *Bil* 880. *Lg* 438. han kom ey wel j sengen nidh for marskens swena togo honom widh ... the ... togo honom op sa bradelig at han fik ey wel signat sig *RK* 2: 5641. — *korsa sig, med korstecken uttrycka häpnad, yttra högsta grad af bestörtning el. förundran (öfver). med sats inledd af* at. hon ... sighnadhe sik ... at världin stundum swa vnderlika gaar *Iv* 2149. — *part. pret. välsignad, benådad, utrustad med goda gåfvor.* signadh se thu owir alla quinnor oc signadh se the frwktin som thu skal bära *Lg* 32. *ib* 37. — *välsignad, prisad, högtlofvad.* signaþ sool ihesus christus *Bu* 10. *MB* 1: 69. *Bir* 3: 21. signadhir see han, som komin är j guz nampn *Bil* 843. then signadhe gudh *Lg* 36. *ib* 39. hwilkins nampn signath oc loffwadh wardhe ä for vtan ända *ib* 96. atirlöste them mz sina signadha blodhe *ib.* guþi oc hans signaþu moþer *SD* 5: 561 (1346). *RK* 3: 2467. — *helsad el. prisad ss lyckosam.* sighnadh vardhe the söta stund ther mik ledde a idhra fund *Iv* 3993. *ib* 177. then signadhe dagh ther jak nw se aff hymelin at komä *MD* 172 c. — *Jfr* **bort-, brim-, väl-sighna.**

sighnan, *f.* [*Isl.* signan] **1)** *tecken, märke.* thenne haffua ... thaw sighnan, som är korsens tekn, skriffuat j theras änlite *(habent thau scriptum in frontibus suis)* *Su* 61. **2)** *välsignelse, nedkallande af Guds nåd och hjälp.* saa johannem gifwa sina sighnan jfwir alla *Bil* 53. beddis sighnan *ib.* giwer mik han fore ghodha signan *MB* 1: 213. hawer ey thu ... ena godha signan oc önsk aff gudhi at giwa oc mik *ib* 217. *ib* 215, 311, 358. *Lg* 3: 210, 222. *Jfr* **välsighnan.**

sighnete, *n.* [*Mnt.* signêt. *Mlat.* signetum] *sigill.* lathe wii häugia wort signete nidher widh thetta breff *SD NS* 1: 154 (1402, *gammal afskr.*).

sighnilse, *n. vanl. pl. och f.* **1)** *signelse, besvärjelse, med korsande förenadt framsägande af vissa formler som tros medföra öfvernaturliga verkningar.* thenne signilse skal en prest göra *LB* 7: 13. signilse for icth *ib* 52. **2)** *välsignelse, nedkallande af Guds nåd och hjälp.* bedhis iak at thu giff mik thina signilse, oc önsker aff gudhi alz thäs faghnadha ther gudh hawer lättath thik oc abraham *MB* 1: 214. at han skal thenna sonenom giwa gudz signilse *ib.* talar ... til iacob mz gudhliko signilse *ib.* iättar honum gudhlika signilse *ib.* sagdhe gudhlika signilse ower konungin *ib* 255. en klärkir war waldir til biscop ... ok gaff signilse for än han wardh wigdhir *KL* 119. vil jak at thu *(d. v. s. påfven)* skalt stadhfästa hona (ɔ: reghlo) ok styrkia mz thine signilse *(benedictione)* *Bir* 2: 247. *ib* 3: 269. *VKR* 71. *Pa (Tung)* 32. — *välsignelse, af Gud tillsagd och förlänad nåd och hjälp.* han *(Gud)* ... gaff them sina signilse *MB* 1: 157. *ib* 74, 188, 209, 259. skulo all thässe signilse *(benedictiones)*

fölghia thik *ib* 427. himerikis konungir ... vil ... giua jdhir fridh ok äuerdhelik sighnilse *Bir* 3: 405. — *Jfr* **bordh-, väl-sighnilse.**

sighra (-ar, -aþe, -aþer), *v.* [*Isl.* sigra] **1)** *besegra, öfvervinna.* hon sigharar giri ok diäfla *Bu* 183. gudh sighra mästa crapt mz minsto mäghine *Bil* 537. **2)** *intaga, eröfra, underkufva.* sigradhe ... alla ytaliam *Bil* 744. sighradh rike *ib. MB* 1: 417. — *underkufva, underlägga.* sighrade swerikis konunger vndi sik ij [2] römska rikis landh *Bil* 592. *ib* 322. iak sighraþe palestine rike vndi cristendom *Bu* 493. **3)** *vinna seger i, få öfverhand i.* han sighradhe stridhe *Bil* 384. *ib* 319. en thu sigrar disputeran *ib* 619.

sihvalver (sij-. sy-), *adj.* [*Jfr Isl.* sívalr *och* sihverfull *samt* hvalf] *rund.* thz sihwalfua bordh *Fr* 13, 19, 1234, 1795. prästene ... skulu bära ... eet litidh sijhwalft stökke af hwito klädhe *VKR* 70. — *upphöjdt rund, hvalflik, kupig, kullrig, konvex, ofven klotlik.* eet sihwalfft bergh *Fr* 438. tak en käp oc gör han sihwalfwan oppa ändanom *LB* 5: 293. thz äggit som är sihwalfft *ST* 512. thu sände mik een bal han är sihwalfwir *ib* 519. hafdho the *(djuren)* ... lifwith sihwalfft som en ball *Al* 9458. sihwalfft hofwudh som äple et *ib* 9469. j syhwalfwa mattho *(qualitate sphærali) Lg* 3: 556. aristologia hether hwlörth hon är thrännoköns then fyrstha haffwer longa rooth ok hether ffor thy longh annar haffuer sihwalff rooth ok hether ffor thy sihwalff *LB* 2: 40. the sihwalffua *ib.* hon (ɔ: haalörth) är trehandha, then ena syhwalff, then andra aflongh *ib* 7: 143. then syhwalffwa *ib. ib* 295. — *konkav, insjunken.* ögonin warda hol oc sihwalff *LB* 3: 179. — *Jfr* **sival.**

sik (*ack.* **sik. sich** *RK* 2: 2608, 2640, 2642, 2665. **sick** *SO* 101 *o. s. v.* **sigh. sig** *Di* 90; *PM* LXV. **siig** *RK* 3: *(Till. om Chr. II. red. A)* 6328. **sygh** *Lg* 3: 108, 113, 124. **segh** *SD NS* 2: 139 (1409); *VKR* 72; *MD* 8, 9 *o. s. v.*; *PM* 32, 33. **seg** *ib. dat.* **sär** *L.*; *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **sä** *L.* **ser** *L.* **seer** *Di* 90. **se** *L.* **sik. syk** *Lg* 3: 123. **säk** *SD NS* 2: 213 (1409). **sigh.** *gen.* **sin** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *Bu* 13; *Bir* 2: 87; *MB* 1: *(Cod. B)* 535, 2: 122; *MP* 1: 223; *Di* 173; *RK* 2: 9538, 3: 159, 762, 980, 1264, 1429, *(sista forts.)* 4288. **siin** *Fl* 1350. **sijn** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **syn** *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*); *Lg* 3: 127. **sina** *(i förbindelsen* sina mällan*) Bo* 157; *MB* 1: 169. **sijna** *(i samma förbindelse) SO* 50**),** *pron. pers. refl.* [*Isl.* sik] *L.* **1)** *sig.* *a) med hänsyftning på satsens subj.* ioakim ... baþ guþ giua sik hughnath *Bu* 3. nu callar min son mina siäl tel sin *ib* 13. sagþe han sik haua þiänt þrätighi aar *ib* 20. biscopen lät kalla firi sik klärken ... ok baþ han for giua sik þät han giorþe hanom gen *ib* 27. han sa ii symne sik ledan firi guz dom *ib* 28. þe baþo berit visa sik nokot hans märke *ib* 204. kunugen slet af sik päl *ib* 209. han baþ sik in lata *ib* 520. han ... aflaþe sik bröþ mz sino ärwoþe *KL* 189. maria ... tagher sik leek i hand *MB* 1: 321. hwart siw vintra gamalt barn wil sik siäluo bäst *GO* 285. ä spör thän rike hurw thän fateghe födhir sik *ib* 148. huar gik ... heem til siin *Fl* 1350. swa talande sina mällan komo thön til griptinna *Bo* 157. vädhra hulke som oplyptande sik stangas sin j mellom *Bir* 2: 87. sidhan [hon] til sik i gän kom *Lg* 3: 425. jak hauer them *(borgar och land)* lenge fore seet är thz annet än wel thz er mik leet er thz ok wel thz er for sik *(det är en sak för sig själf?) RK* 1: 1984. kan nagor mere få eller förtinga, thet är för sigh *TS* 28. hon *(bron)* var sua blank af sik som en skinande speghil *Pa* 19. vardh han quittir af the pinonne sik vtan allan skadha *(utan någon skada för sig) ib.* var hon *(Jungfru Maria)* eigh at eno lius sik sialue ok goþ: vtan giorþe þöm ok goþa ... ok liusa sum vm gingu mäþ hänne *Bu* 10. — *dat. för sig, för sig själf, särskildt.* hwar lyt fiöll seer *Di* 90. thenna posana skulu alle bindas vti j [1] snöre hwar posen sigh *LB* 2: 71. wardher sik *(Cod. A* särdelis 89*)* adam opstanda, oc sik *(Cod. A* särdelis*)* ... ewa *MB* 1: *(Cod. B)* 535. qwinnor gingo sik j hoop til högtidh, ok män sik *MP* 1: 50, 51. hwar thera sik eensamin la *Fr* 925. *ST* 213. *VKR* 28. *Lg* 3: 126. birgitta ... war sik allena *BK* 203. thz war sigh en hedher *(en heder för sig själf, en besynnerlig heder)* ath iak skuldhe wardha hwaria barne till ordha wädhe *(trol. för* ordha qwädhe*)* och ath lyghe *Lg* 3: 121. iak ladhe henne i graff moth thinom wilia, thz mon wara sigh en sak iak wildhe ath thw mik ensamyn före thogho *ib* 151. — *ack. formen i förbindelse med verbet* vara *i vissa uttryck, i hvilka det till grund liggande kasusbegreppet är mindre tydligt.* han se sik *(han må vara, vare sig han är)* riddäre äller swen *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). nager ny broder ... vare sick screddere eller offuerskerer *SO* 105. er ... all dyghd ok all naturlik makt thes starkare ... at hon er all sik saman *(unita) KS* 8 (19, 9). er ... almoghe ok hans styrilse thes bettre ok maktugare, att hon *(för* han*)* er alder sik saman *ib.* *b) med hänsyftning på subjektet i en förkortad sats.* hon baþ han göma sik firi gramenom *Bu* 28. jhesus lät them fara hem til sin *MP* 1: 223. han gaff honum skiäl oc konst at dikta sik *(Cod. B* sär 535*)* bätre klädhe *MB* 1: 82. *c) med hänsyftning på indir. obj.* mathis paualsson, huilkom ... konung magnus friihet oc frälsse gifuit hafthe vppa segh oc hans afkommanda *SD NS* 2: 139 (1409). **2)** *recipr. hvarandra.* *a) med hänsyftning på satsens subj.* fyra thing ... som sik vndarlica hiälpa inbyrdhis *Bo* 44. the herra twa mötto sik *Al* 2776. twe helghe män. som sik aldrigh seddo *Lg* 3: 224. the hwar androm skulle hielpa the ärw nw the sik nidher stielpa *MD (S)* 265. the hafwa til sik godwilia *ib* 248. at ther halle friþ ok hether oc wyrdning sijn i mällin *(mellan sig, sinsemellan, mellan hvarandra) SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at hwarte riddare äller swenäwapn ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom *ib.* gijordhe skälekä men ... eet jordha skipte sinom *(för* sina*)* mellom *(med hvarandra) ib NS* 1: 52 (1401). giordhe ragnar i hacastom ok laurens i goalundum eet jorda skipthe sino *(för* sina*)* mellan *ib* 53. *b) med hänsyftning på indir. obj.* gudh gaff ospakom diwrom sämio sina mällan *MB* 1: 169. — *Jfr* **sär.**

siker (siik. *pl.* **siker** *FM* 602 (1513?)**),** *m.* [*Isl.* síkr] *sik, salmo lavaretus.* en partil siker *FM* 602 (1513?). — *koll.* vj (6) rynker tör siik, v (4 ½) tunne salt siik *FM* 607 (1513). — *ss tillnamn.* suno dictus sik *SD* 2: 231 (1297). byrgerus dictus siker *ib* 3: 409 (1319). —

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 268—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialektor. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 233 sp. 1 r. 31 uppifr. läs: **oþinsdags-, sidhqvälder.**

» 257 » 1 » 9 nedifr. eft. 6044. till.: *Jfr* **rytty.**

» 261 » 1 » 8 uppifr. eft. *n.?* till.: [*Jfr Portug.* riço]

» 263 » 2 » 21 » eft. 17. till.: fik otaligit roos (*för* roof) *ib* 218.

» 267 » 2 » 5 nedifr. frf. **roveri** insätt: **rova,** *se* **röva.**

» 272 » 2 » 15 » eft. XLV. till.: — *rödja, undanrödja (jord, grus o. s. v. för att komma åt malm). DD* 1: 224 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). — *abs. ib* 225.

» 276 » 2 » 26 uppifr. eft. 195. till.: *FM* 280 (1506). *BtFH* 1: 274 (1508). — **räfskins kiurtil (reff skyndz kiortiill),** *m. kjortel el. rock fodrad med räfskinn.* en swart reff skyndz kiortiill *FH* 6: 123 (1512).

Sid. 281 sp. 1 r. 9 uppifr. frf. **ränning** insätt: **rännevidher (rennewedher),** *m. gärdsel?* taga rennewedh och näffuer *BtFH* 1: 43 (1465, *nyare afskr.*).

» 288 » 2 » 14 » eft. 12. till.: **rätta ut,** *affärda, expediera, taga lifvet af.* ath fännen motthe rättha them wth *BSH* 3: 293 (1470).

» 320 » 2 » 25 nedifr. läs: **semblo brödh (sämblo-),**

» » » » 20 » läs: **senester. senster** *L.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—14.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1. 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).

Mera har ej utkommit intill Januari 1894.

Pris för köpare 6 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 108.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

FEMTONDE HÄFTET.

LUND 1895.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 178—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
Hels L Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
Kr LL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

sika maghi? *m. sikmage? FM* 607 (1513). — **sika roghn (sike rompn),** *m. sikrom.* j (1) ottingh sike mager och (2) ij ffjerdinger sike rompn *FM* 607 (1513).

siker (sigher *Ber* 21, 91, 219, 221; **sighre** *ib* 96, 152; **sighran** *Bir* 2: 210; **sighrare** *KL* 49. **säker),** *adj.* [*Mnt.* seker. *Mht.* sicher. *Ital.* sicuro. *Lat.* securus] *L.* **1)** *säker, trygg, lugn, sorgfri.* star varfru mykyt sikir i hughenom *Bo* 219. a hwat sikir bönin far op vm nattena *ib* 104. — *säker, sorglös.* gudhz thiänistomen skulu aldre wara sighre *Ber* 96. skulum wi ... aldre wara sighre af giordhom syndom *ib* 152. **2)** *säker, viss, fullt öfvertygad.* af hulkom människian faar ... en nyan fulcommit stadhughan sötma. ther hona visselica sikra gör af äronne *Bo* 180. wara sigher och wis af synda forlatilsom *Ber* 91. **3)** *säker, trygg, tryggad, utan fara.* röktadhe sik coma sikran for vespacianum *Bil* 314. at han matte wara thäs sighrare *KL* 49. mädh honom äst thu ... altidh sigher *Ber* 221. *ib* 21, 219. ey aktir han älla skötir ... vtan at ena sighran stadh *Bir* 2: 210. en frii och säker seglaatzs *BSH* 5: 287 (1508). — *med gen.* thu scalt vara sikir badhe lifs ok goz *Bil* 615. *KS* 63 (157, 69). — *med prep.* um. mågho sikre wara bådhe vm lif ok äro *KS* 30 (77, 32). — *fredad, i fred.* thär äfte blef vnge brodren sikir oc omöddir *KL* 194. at iak matte siker wara for ondo andomin *ib* 20.

sikerhet (sigher-. sekeerheth *FH* 7: 87 (1511). **säkerhet),** *f.* [*Mnt.* sekerheit] *säkerhet, trygghet.* aff sigherhet mot dödhenom *Ber* 199. at the sägie them ... säkerhet til *FM* 595 (1513). *FH* 7: 87 (1511). *Jfr* **osikerhet.**

sikerleker, *m. säkerhet, trygghet.* han torf ... sikrlek sins lifs ok likama *KS* 40 (105, 43). at han ok hans riki haui ... bådhe hedher ok somä, ok fullan sikrlek *ib* 59 (148, 65). täs fastare är täth hus til alla wärn ok sikrlek *ib* 85 (208, 93). komma j sikerlekx hampn *Bir* 4: *(Dikt)* 252.

sikerlika (sigherlika *Ber* 236. **sigherlikä** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **sighirlika** *KL* 48; *Bir* 1: 215, 337; *MP* 2: 240; *ST* 35. **sighirlica** *KL* 235, 358; *MP* 1: 332; *Bir* 2: 151, 3: 149, 194, 327, 348. **sigirlica** *MP* 1: 155. **säkerlige: -est** *BSH* 5: 615 (1520). **säkerlich** *RK* 2: 7417), *adv.* [*Mnt.* sekerliken] **1)** *säkert, tryggt, med lugn, med tillförsigt.* hwila thik när honom sikärlica mz frygdh oc glädhi *Bo* 127. sat hon sikirlicare oc gladhlicare quar *ib* 141. til thera handa ok swa redda säng mat thu sikerlica kalla oc biudha brudhgomman *ib* 147. gak sighirlica *KL* 358. *Bir* 1: 215, 337, 2: 151, 3: 149, 194, 327. *MP* 1: 332. sigirlica tro the nadhanna gawo *ib* 155. **2)** *säkert, tryggt, utan fara.* sigherlikä þit komä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ST* 35. ther byggium wi sighirlika *KL* 48. *MP* 2: 240. *Bir* 3: 348. *RK* 2: 7417. — *utan fara, i trygghet.* mannin ma hwarn stadh vara sighirlica vm han afwite sik siälfuan *KL* 235. blifwa thär sigherlika som i fädhernis lande *Ber* 236. huilken veg jac säkerligest vpdraghe kan *BSH* 5: 615 (1520). — *Jfr* **osikerlika.**

sikerliker (sigher-. sighir-. *f.* **sigherlik** *Ber* 211. **-liken** *LfK* 100. *n.* **sighirlikt** *KL* 225. **sigherlikit** *Ber* 94), *adj.* [*Mnt.* sekerlik] **1)** *säker, trygg, lugn, sorgfri.* hawa rolikt oc sighirlikt liuärne *KL* 225. äwärdhelik sigherlikhet ok sigherlik äwärdhelikhet *Ber* 211. tholomodh är en blidh oc sigherliken lidilse alla genwärdogha tingha *LfK* 100. **2)** *säker, trygg, tryggad.* hafdho ey männene sighirlica bygning *Bir* 2: 316. j ... sighirlicastom stadh *ib* 3: 354. enkte är sigherlikit for thinom dom *Ber* 94.

sikerlikhet (sigherlikhet *Ber* 76, 91, 150, 151, 211, 236. **sighirlikhet** *MP* 1: 167; *Bir* 1: 326, 2: 251, 3: 421; **-hetz** *ib* 1: 323. **sighirlikheet** *KL* 237. **sigherlikit** *Ber* 103), *f.* **1)** *trygghet, lugn, tillförsigt.* sikirlikhetin var thöm al borto *Bo* 218. glädhias mz fulle sighirlikhet oc sämio *Bir* 2: 251. the fingo ... räddogha for sighirlikhet *ib* 3: 421. *Ber* 103. — *säkerhet, sorglöshet.* wi forfarum i vare sighirlikheet *KL* 237. ey bör syndoghan man at hafwa sigherlikhet *Ber* 91. **2)** *säkerhet, förvissning.* langx lifs sigherlikhet *Ber* 151. **3)** *säkerhet, trygghet, tryggad ställning.* fridhir oc sighirlikhet är os *MP* 1: 167. halda ... sins likama sighirlikhet *Bir* 1: 326. folkit weet ey sighirlikhetz hampn *ib* 323. *Ber* 76, 150, 211, 236.

sikel? (*pl.* **siclar** *MB* 2: 95), *m.?* [*Lat.* siclus] *sikel (ss vigt- och myntenhet bland Judarne).* twsanda oc vij hwndrat siclar j gul wikt *MB* 2: 95.

sikil, *m.* [*Fgutn.* sikil. *Mnt.* sekele. *Lat.* secula] *skära.* min moþer ... fik mik sikil at skära. iak hängde sikil ii solgisl. han skar mära korn þär han hängde ii väþreno. än nokor annur ii manz hand *Bu* 101.

sikt, *n. sikt, såll.* daniel togh asko j eeth sikt oc siktadhe hona kringom alt gulfwit *ST* 17.

sikta (siikta: -adher *LB* 2: 9. **-adhe, -adher.** *imperat.* **-a** *LB* 10: 7. **-ä** *Hästläkedom i AS* 136), *v.* [*Isl.* sikta. *Mnt.* sichten] *sikta, sålla.* siktat myöl *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). *BtRK* 282 (1473, *orig.*). daniel togh asko j eeth sikt oc siktadhe hona kringom alt gulfwit *ST* 17. stööt gläs oc sictä gönum et klädi *Hästläkedom i AS* 136. tak lagherbär oc stöt kleen oc sikta them ginom eth säff *LB* 10: 7. maghin aff wlfwenom thörkadir oc stöttir wel sma oc siktadir wel *ib* 3: 171. *ib* 1: 97, 2: 9, 3: 35, 159 *o. s. v. PM* 9, 11, 12. aff theras mwn wtgingo klok ordh siktat oc tämprat swasom klenasta miöl *Su* 225. *Jfr* **osiktadher.**

sil (syl. sild), *n.?* [*Fnor.* sil. *Sv. dial.* sil] *lugnvatten mellan forsar i en älf. i Norrländska ortnamn. Jfr Nordlander, Om* sil *och* sel *i norrländska ortnamn (Sv. Landsm. II. 6).* de rannasild *(för* ramna-) *SD* 3: 150 (1314, *gammal afskr.*). de langasild *ib.* de resild *ib.* de silanger *ib.* parochie silangger *ib* 163 (1314, *gammal afskr.*). in ramnasyl *ib* 238 (1316, *gammal afskr.*). in langasyl *ib.* in rasyl *ib.* rampnasil *ib* 430 (1319, *gammal afskr.*). resil *ib.*

sila (siila. syla *(imperat.) LB* 7: 47. **-ar),** *v.* [*N.* sila] *sila, filtrera.* lwt faar ondan thäff aff asko som hon siilas genom *MB* 1: 321. vm nakor vil sila älla tunna wällogx herra dryk ginom orent klädhe *Bir* 1: 402. *LB* 3: 55, 7: 47, 48. — **sila af,** *sila af, sila bort.* natwra krapter ok hete siwdher födhona oc silar aff thz renasta oc wänder thz til sik *MB* 1: 90.

sila, *v. L.*

sild (silþ. siildh. sill *RK* 1: 1278, 2: 6216; *MD* 331; *LB* 7: 76. **sil. siil** *GO* 34**),** *f.* [*Isl.* sild] *L. sill. koll.* þre väli silþ *SD* 5: 637 (1347). sill ok fiisk kom yffrith til landa *RK* 1: 1278. äta . . . theress sura sill *ib* 2: 6216. *MD* 331. *LB* 7: 76. siildh är siälfskiptir mathir *GO* 33. *ib* 34. sampnat sil styggir ok stora fiska *ib* 127. *Jfr* **spiksild. — sildames (sillä-),** *f. korg med sill. SD* 5: 687 (1347). — **sildapund,** *n. L.* — **sildavik,** *f. L.*

silende, *n.* = **sil?** in oppa silendet offuer store forssen *VAH* 24: 325 (1473).

silf (self *Bu* 184, 415. **selff** *LB* 9: 96 108. **sylf** *Gr* 303; *SD* 5: 564 (1346); **-s** *ib* 563, 564. **sylloff** *BSH* 8: 168 (1466, *samt. afskr.*). **sölff** *RK* 1: 432, 643, 823, 841, 946, 3601; *MD* 419. *med art.* **silffwith** *Al* 873, 5450. **selffwith** *LB* 9: 96**),** *n.* [*Fdan.* silf, sylf. *N.* silv, sylv. *Jfr Isl.* silfr] *L. silfver.* een kalc af syäx mark sylfs . . . oc en kalc af fyurä mark sylfs *SD* 5: 563 (1346). twa ampla af sylf *ib* 564. *Bil* 722. *Lg* 93. *LB* 9: 108. han haffde aff lödukt sölff en staff *RK* 1: 3601. — *arbetadt silfver, smycken af silfver.* skuþi sin egin garþ, oc hans in viþio, sua sum är i gulle oc silfe, diurum oc kläþum *Bir* 4: *(Avt)* 179. gull ok sölff ok andra haffwa klede ok klenat marga handa thz fördo the mz sik hem til landa *RK* 1: 643. *Bu* 415. *Bil* 410. — *silfver ss betalningsmedel, myntadt silfver, penningar.* han hafþe . . . giuit vt alt hans self i kerkio bygnig *Bu* 184. *Bil* 153. *Al* 873. at giffua mz henne sölff oc gull jak weyt ey manga twnnor full *RK* 1: 432. han kraffde thz sölff han honom atte *ib* 823. *ib* 841, 946. hwat þän som gyuer, vill hälder i silf äller jorþ *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). hundraþe marker silfs at swenske wikt *ib* 478. *ib* 563 (1346). *SR* 11. — *Jfr* **hovudh-, qvik-, skatta-silf** *samt* **silver.**

silfar (-aar), *n.* [*Fnor.* silfar] *ett slags tyg.* säiän äller silfar firi twa örä *SD* 5: 637 (1347). ii frustra *(för* frusta*)* panni dicte *(för -i)* silfaar pro xx marchis *BSH* 1: 99 (1365).

silfband (sölff bandh), *n. silfverband. FH* 6: 123 (1512).

silfbikare (solff beekere), *m.* [*Jfr Fnor.* silfrbikari] *silfverbägare.* xv solff beekere *FM* 75 (1483, *daniserande*).

silfbiärgh (-byärgh. sölffberg), *n.* [*Jfr Fnor.* silfrberg] *silfverberg, silfvergrufva.* a nokro bergheno. som är iarnbyärgh. silfbyärgh. stalbyärgh *SD* 5: 637 (1347). gud haffuer wnt och giffuit thet sölffbergit (ɔ: salabergx grwffwe) . . . eder och then menige man tijl nytta *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*). anneu sölffberg *ib.* ett sölffberg som fwunett war *RK* 3: *(sista forts.)* 5695. — **silfbiärgsman (silfbergx-. sölffbergx-** *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*)**),** *m. bergsman som bearbetar silfvergrufva.* wii . . . helse eder alle wara kere wenner och bröder copparbergxmen silfbergxmen järnbergxmen och menige almogen i alle dalane *DD* 1: 159 (1497). *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*).

silfboin, *p. adj.* [*Jfr Fnor.* silfrbúinn] *silfverbeslagen.* eth par silfbona knifua *SJ* 109 (1441).

silfbonadher, *p. adj.* = **silfboin.** en silff bonadh kniff *FH* 6: 26 (1451). *ib* 357 (1449), 358.

silfbulle (-bolle *SD NS* 2: 170 (1409); **-a** *ST* 515. **sölff bolle** *FM* 75 (1483, *daniserande*)**),** *m.* [*N.* sylvbolle. *Jfr Isl.* silfrbolli] *tumlare af silfver.* grep alexander een silfbolla a bordheno *ST* 515. än lithin silffbolle *SD NS* 2: 170 (1409). *BYH* 1: 165 (1357). *FH* 3: 65 (1445). *LfK* 98. *FM* 75 (1483, *daniserande*).

silfbälte (sölffbelte. sylbälthe *Lg* 3: 29**),** *n.* [*N.* sylvbelte. *Jfr Isl.* silfrbelti] *silfverbälte, silfverbeslaget bälte.* giordhadhis mz sölffbelte *ST* 55. *ib* 56. *SD NS* 1: 371 (1404). *FH* 6: 20 (1449), 21, 25 (1451), 38 (1453), 42 (1455). *Lg* 3: 29.

silfdisker, *m.* [*Jfr Isl.* silfrdiskr] *silfverfat.* sagdhe enkte epte vara. thz gifua mathe vtan hans modher silff disk som hon sändhe hanum j daghlika födo *Bil* 712.

silffat (sölff faath *RK* 3: 145**),** *n. silfverfat. Di* 8. *RK* 3: 145.

silfguþ, *m. gudabild af silfver.* bröt gulguþa ok silfguþa i sma styke *Bu* 504.

silfgärning, *f. L.*

silfhatta band (sölf hattebandh. sölff hatte bond), *n. hattband af silfver.* haffuer talad til ffrw anna om eth spaan oc sölf hattebandh *FH* 5: 229 (1516). thet sölff hatte bondet *ib.*

silfhovudh (silff hwffudh), *n. af silfver gjordt hufvud.* aff thäs makt oc bodh . . . som silff hwffudhet war äpther giort *Lg* 3: 190.

silfhälla? *f.* [*Jfr Fnor.* silfrhella] *silfverskifva.* han lät hästa sco mz silff hellum *Bil* 307.

silfkanna (sölff kanne), *f. silfverkanna. FM* 75 (1483, *daniserande*).

silfkar (self car *Bu* 170. **sylfkar** *Bir* 2: 195; **-karom** *ib* 71. **sölffkar** *MD* 419. **sölff kaar** *RK* 3: 147**),** *n.* [*Jfr Isl.* silfrker] *L. silfverkärl. Bil* 283. *Bir* 2: 195. *Di* 8. *RK* 3: 147. *MD* 419. — *dryckeskärl af silfver, silfverbägare.* lagþe . . . sit self car i hans säk *Bu* 170. silf kar hittes i þerra säk *ib.* — *husgerådssak af silfver, silfverpjes.* sändebudhin . . . fäster . . . rebeccam ysaac, oc giwer henne margh gulkar oc silffkar *(vasis argenteis et aureis) MB* 1: 206. äru fatikare j päningom oc sylfskedhom oc androm sylfkarom oc hafwom *Bir* 2: 71.

silfkausa, *f. silfverkåsa.* en lithen silff kausa *FH* 6: 39 (1453). giffuer jac her henrik bydz . . . ena silff kausa *ib* 34 (1452, *gammal afskr.*).

silfkors (sylf-. sölf- *ST* 481. **sölff-** *FH* 4: 84 (1499)**),** *n.* [*Jfr Isl.* silfrkross] *silfverkors.* vart sylf kors med ligno domini *SD* 5: 564 (1346). *ST* 481. *FH* 4: 84 (1499).

silfkädhia (silffkädha: -o *FH* 6: 34 (1452, *gammal afskr.*). **silff kädha),** *f. silfverkedja.* gifuer iak til nadendals kloster ena hwita silff kädho cum reliquiario *FH* 6: 21 (1449). *ib* 34 (1452, *gammal afskr.*).

silfköpare (sölf köpere), *m. silfverköpare, person som uppköper silfver. DD* 1: 192 (1505? *eft. aftr. hos Langebek*).

silfludher, *m. trumpet af silfver.* lät göra thik twa smidhadha silfflwdha *MB* 1: 388.

silfmalmber (sylff-), *m. silfvermalm. DD* 3: 214 (1483).

silfmit (sylff-), *n.? ett slags dryckeskärl af silfver?* i sylffmit *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327).

silfmynt (sylf-), *n. silfvermynt, silfverpenningar.* smidha . . . diskia oc drykkekar aff sylfmynteno *Bir* 2: 154.

silfnapper, *m. silfverbägare. ST* 408, 409. *FH* 6: 20 (1449), 38 (1453).

silfolia (selff olya: -an *LB* 9: 108**),** *f. olja beredd af silfver. LB* 9: 108.

silfpanter, *m. pant i silfver, pant som utgöres af silfver. SD NS* 1: 413 (1405).

silfpänninger (-päninger: -a *MP* 2: 6. **silf päninger: -a** *Bo* 185. **silffpäninger: -a** *MB* 1: 196, 231. **silff pänigger: -ana** *Lg* 439**),** *m.* [*N.* sylvpengar, *pl. Jfr Isl.* silfrpeningr] *silfverpenning.* sälia han . . . fore tiwghu silffpäninga *MB* 1: 231. *ib* 196. *Bo* 185. *MP* 2: 6. *Lg* 439.

silfretadher? *p. adj. försilfrad? af silfver?* j silfrethadhe *(för* silveradhe *el.* silfreradhe? *argenteo)* säng *Ber* 27. *Jfr* **silvera.**

silfskal (silffskall *Di* 69. **silff skaal** *FH* 6: 20 (1449), 21, 357 (1449). **silff skaall** *ib* 25 (1451). **sylfskol** *ib* 69 (1486). **sylff skool** *ib.* **sölfskaal** *ST* 280**),** *f.* [*Jfr Fnor.* silfrskál] *silfverskål.* twa silfschalar *SJ* 63 (1433). *ib* 79 (1433). *ST* 280. *Di* 69. *FH* 6: 20 (1449), 21, 25 (1451), 38 (1453), 69 (1486), 357 (1449).

silfskatter, *m. en viss i silfver utgående extra gärd.* om then silff skatthen, säther inte mynne än iij (3) lodh silff, so man komber til at midlath antigia medh gerdhen eller silffrith *BSH* 5: 80 (1506).

silfskedh (selff- *LB* 9: 96. **sylf-** *Bir* 2: 71; *SD NS* 1: 678 (1407). **silff skeedh** *FH* 6: 357 (1449). **sylffskeedh** *SD NS* 1: 6 (1401). **sölfsked: -er** *SO* 167. **sölffsked** *DD* 3: 233 (1493)**),** *f.* [*Jfr Fnor.* silfrskeið] *silfversked.* brasser oc silff skedher *LfK* 145. *Bir* 2: 71. *SD NS* 1: 6 (1401), 678 (1407). *SJ* 63 (1433), 79 (1433). *FH* 6: 357 (1449). *DD* 3: 233 (1493). *Lg* 3: 707. *SO* 167. *LB* 9: 96.

silfskrin (silf skriin *KL* 338**),** *n.* [*Jfr Isl.* silfrskrín] *silfverskrin. Bil* 285. *KL* 338.

silfsla (sylff-), *v.* [*N.* sylvslaa. *Jfr Fnor.* silfrslaginn] *silfverbeslå.* fidhla vm hulka fidhlarin gör söta liudh oc sylff sla hona *Bir* 2: 187.

silfsmiþer, *m. L.*

silfstang, *f. silfverstång. Al* 5448.

silfstop (sölff-. silff stopp *FH* 6: 42 (1455). **silff stoop** *ib* 20 (1449), 25 (1451), 34 (1452, *gammal afskr.*), 357 (1449)**),** *n.* [*Jfr N.* sylvstaup] *silfverbägare.* vas argenteum dictum silfstoph *BYH* 1: 165 (1357). hwat silff stop elle gul faath hwar riddara fik mz wiin eller mat *MD (S)* 253. eth silff stop *FH* 5: 169 (1495). *ib* 6: 20 (1449), 25 (1451), 34 (1452, *gammal afskr.*), 38 (1453), 39, 42 (1455), 357 (1449). xij sölff stobe, huert wti annet *FM* 75 (1483, *daniserande*).

silfstykke (slff-), *n. silfverstycke.* stort sylffstykke *(pondus magnum argenti) Bir* 2: 32.

silfsumma (s lf-), *f. summa el. belopp af silfver el. silfverpenningar. SD NS* 1: 297 (1403).

silftafla (solff-), *f. silfvertafla. FM* 75 (1483, *daniserande*).

silftakka (sölff-), *f. silfvertacka.* sölfftacker store *RK* 3: *(sista forts.)* 5655.

silftal (sylf- *L.***),** *n. L. värde i silfver, värde i penningar. SR i VAH* 25: 286.

silfvaghn, *m. silfvervagn. Bil* 722. *ST* 135.

sili (siili. syli. sele *L.***),** *m.* [*Isl.* seli, sili] *L. sele.* epiphium *(för* ephippium*)*, sili *GU* 1. vnum vehiculum, sila et pellem vrsinam *SD* 4: 149 (1330). II sylæ *ib* 711 (1340?). vnam pellem vrsinam cum vehiculo meo et meo silaa *ib* 5: 572 (1346). vehiculum cum vrsina pelle et siila *ib* 6: 219 (1350). — **sila fylla (selo fylla),** *f. L.* — **sila fylli,** *f. L.* — **sila fylling,** *f. L.* — **silafylning (sela-),** *f. L.*

silke (cylke. selke *Bu* 152, 520**),** *n.* [*Isl.* silki] *L. silke, tyg förfärdigadt af silke, siden, äfven tygstycke el. klädesplagg af siden.* hon fik hanum sin rikan hofwodh duk aff silke ok gulle *Bil* 127. et täpete af silke *SD* 5: 564 (1346). aff silke hafdhe han een kiortil rödh *Fl* 1300. geenlädher ok rema ther til höra varo aff skära silke göra *ib* 534. *Fr* 468. tribald bliald ok examit silke ok päl tha var ther fiit *ib* 324. suepta ii selke *Bu* 152. *Lg* 93. þuo þerra sar ok strök mz selke *Bu* 520. thridhia klädhit som är silke hawir . . . tw thingh först synis thz wara faghirt ok thunt annantidh är thz dyrt at köpa *Bir* 1: 287. thridhia klädhit som är silkit hulkit som wardhir af madkom *ib* 289. *ib* 286. een lismare hawir silke thungo ok blagarns bak loth *GO* 970. ii bordhandklede wtkaste met cylke *FM* 76 (1483, *daniserande*). — **silkis bonadher,** *m. väggbonad af siden?* giffuer iak minne . . . dottor min silkisbonadh *SD NS* 2: 170 (1409). — **silkis kluter,** *m.* [*Jfr Isl.* silkiklútr] *sidenklut.* sikte thz . . . genom en silkis klwt threfallan *LB* 1: 97. — **silkis klädhe (***pl.* **-e. silkes klädher** *Lg* 3: 327**),** *n. klädesplagg af siden.* eet röt silkis klädhe *(chlamydem sericam) Bo* 194. — *pl. sidenkläder. Gr* 303. *VKR* IX. *Lg* 3: 327. silkis älla annor dyr klädhe *Bir* 4: 126. ligger thu innan palacio swepter innan silkis kyltum oc klädhum *(pannis involutus sericis) Bil* 267. — *Jfr* **silkeklädhe.** — **silkis kylter?** *m.?* [*Jfr Isl.* silkikult, *n.*, silkikultr, *m.*] *stoppadt sängtäcke af siden? Bil* 267. — **silkis lakan (silkes-),** *n. sidenlakan.* eth stort ärleket silkes lakan *Lg* 3: 167. — **silkis päl (***pl. dat.* **silkis pellom** *Gr* 310**),** *n. sidentyg.* lödda mz guld ok sylf oc silkis pellom *Gr* 310. — **silkis rep,** *n. silkerep. MB* 2: 7. — **silkis säng (silkes sängh)?** *f.* [*Jfr Isl.* silkisæng] *sidenhöljd säng?* swa som gyllene päll a silkes sängh *(trol. för* silver sängh; *lectis argenteis) Su* 181. — **silkis stykke (silkes-** *Lg* 3: 324, 330, 332, 340**),** *n. stycke siden.* lät skära honom klädher aff the kostelika silkes stykke som han fan i fateno *Lg* 3: 330. *ib* 324, 332. fördho honom i skönasta silkes stykke *(i det skönaste siden, i de skönaste sidenkläder) ib* 340. *Jfr* **silkestykke.** — **silkis stykkia (silkes-),** *f.* = **silkis stykke.** några silkes styckior *TK* 274. — **silkis super? (silkes-),** *m.* [*Jfr Ryska* schuba, *pels*] *sidenkappa med pelsverk.* flogeldz supar, sambledz supar och silkes supar *FM* 452 (1510). — **silkis togh,** *n. silketåg, silkerep.* thzta samma rödha silkis toghit äller repit *MB* 2: 7. — **silkis tröia (silkes tröya),** *f.* [*Jfr Isl.* silkitreyja] *sidentröja. FH* 6: 21 (1449). — **silkis thradher,** *m. silkestråd. Bil* 788. *Jfr* **silkethradher.** — **silkis vinge,** *m. vingformig prydnad af siden.* silkisvingar voro vidh altaret badhe

uthan och innan choren *TK* 270. — **silkis väver** (*ack.* **selkeswef** *SD* 4 370 (1334)), *m. sidentyg, sidentygstycke.* confero . . . I selkeswef *SD* 4: 370 (1334).

silkeklädhe (*pl.* **silke clädher** *Di* 291), *n. pl.* [*Isl.* silkiklæði] *sidenkläder. Ber* 27. *Di* 291. — *Jfr* **silkis klädhe.**

silke röklin, *n. ett slags till de andliges drägt hörande öfverklädnad förfärdigad af siden.* eet silke röklin. oc fyughur af lärift *SD* 5: 563 (1346).

silkesparlakan (cylkesparlaghen), *n.* [*Jfr Fnor.* silkisparlak) *sparlakan af siden.* xij cylkesparlaghen *FM* 76 (1483, *daniserande*).

silkesprangning (sylke-. cylke-), *f. garnering med fransar af silke.* en dwg met sylkesprangning oc wtkast *FM* 76 (1483, *daniserande*). iij handkläde met cylkesprangning wtkast *ib.*

silkestrik (silkystrihc. silkystrich), *n. slöja el. hufvudduk af siden.* matri mee . . . confero duo teristra dicta silkystrihc mea meliora *SD* 5: 551 (1346). vnum teristrum dictum silkystrich *ib.*

silkestrip, *n.* [*Fnor.* silkistrip] *ett slags siden.* x vlnas silkestrip *SD* 4: 711 (1340?). integrum frustum silkestrip *ib.*

silkestykke, *n.* = **silkis stykke.** *FH* 6: 20 (1449), 34 (1452, *gammal afskr.*). var ith silkestycke dragit twäfalt tvärt öfver altaret *TK* 274.

silketygh? *n. fiskredskap af silke.* han for i fiske mz gulnätum ok silke tyghium (*för* silke toghum? *piscabatur retibus aureis, quæ sericis funibus extrahebantur) Bil* 307.

silkethradher, *m.* [*Isl.* silkiþráðr] *silkestråd. Bil* 568. *Jfr* **silkis thradher.**

silkethäkan (cylketägen), *n. sidentäcke. FM* 76 (1483, *daniserande*).

silkeutkastning (cylke-), *f. spetsprydnad af silke?* iiij dwge met cylke wtkastning *FM* 76 (1483, *daniserande*).

silkeörnagat (cylke örnegad), *n. sidenörngått.* iiij cylke örnegad *FM* 76 (1483, *daniserande*).

silver (siluar *Bu* 184. **selver** *ib* 18. **seluar** *ib* 184. **selffwer** *BSH* 5: 34 (1505). **sylver** *L.* **sölfwer** *SO* 167. **sölfwir** *ST* 408. **söfwir** (*för* **sölfwir**) *ib* 135 (*jfr* 548). *med art.* **silffrith** *BSH* 5: 80 (1506). **sölfrith** *ST* 136), *n.* [*Isl.* silfr] *L. silfver.* han loth byggia eeth stoort toorn aff sölfwir oc gul oc dyrom stenom *ST* 135. — *arbetadt silfver, smycken af silfver. Bu* 18. *Gr* 259. *ST* 136. *Su* 225. — *myntadt silfver, penningar. Bu* 184. *ST* 408. — *Jfr* **silf.**

silvera (syluera. sylwärä. sylfwera: -adh *Bir* 2: 188. **-adher),** *v. försilfra.* twa (ɔ: lyusastakä) af kopar sylwäräþä *SD* 5: 564 (1346). hans skioll war silffuerit *Di* 133. thz kar som vtantil är pryt oc syluerat *Bir* 3: 96. *ib* 2: 188.

silverbrännare (sylfuer brennare), *m.* [*Jfr Mnt.* sulverberner] *silfverbrännare, den som i eld proberar och renar silfver. ss tillnamn.* heyna sylfuer brennare *BSH* 1: 130 (1371).

silvergiäld (siluer giald), *n. en extra gärd hvars belopp synes hafva berott på den uppskattade förmögenheten. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 273. in exhibicione dicta siluer giald *SD* 4: 589 (1337? *nyare afskr.*). *Jfr* **markagiäld, mät.**

silverinsighle, *n. sigill af silfver.* eth breff jnsighlat mz silffwer jnsighle *Lg* 441.

silverstolpe (sölfwir-), *m. silfverstolpe.* oppa them sölfwir stolpum *ST* 220.

sima (*KL* 175; *Al* 2537, 5003, 6390, 8825; **-en** *ib* 8826; **-ande** *MELL DrVl* 16; *MP* 2: 278. *pres.* **simbir** (*kan föras till* **simma**) *VML I B* 39: 6; *Bir* 2: 6. *impf.* **sam** (*kan föras till* **simma**) *MP* 2: 27; *ST* 474; *RK* 3: (*sista forts.*) 5131. *pl.* **samo** *Al* 8832. *part. pret. n.* **sumit** *Gr* 279), *v.* [*Isl.* svima] *L. simma.* petrus . . . sände sik i hafwet ok sam til landet *MP* 2: 27. *KL* 175. *Al* 2537, 5003, 6390, 8825, 8826, 8832. tha leonit thz sagh lop thz j watnit, oc sam äptir them *ST* 474. *Gr* 299. *RK* 3: (*sista forts.*) 5131. vm fiskin gar vndan oc simbir til andra strand *Bir* 2: 6. fiskin simande j watneno *MP* 2: 278. *Jfr* **ivir sima** *samt* **simma.**

simi, *m.* [*Isl.* simi] *L. rep, band.* swa som the löpande hunda hulke som först ledhas älla föras j koplom älla simom *Bir* 2: 54.

simma (symma *PM* 13. *impf. pl.* **summo** *KS* 30 (76, 32). **sommo** *RK* 1: 2312. *part. pret. n.* **summith** *Gr (Cod. D)* 393), *v.* [*Isl.* svimma] *simma. PM* 13. thera örss the wodho ok stundom sommo *RK* 1: 2312. *KS* 30 (76, 32). *Gr (Cod. D)* 393. *Jfr* **sima.**

simpa (sympä), *f. simpa, cottus. ss tillnamn.* thorstanus dictus sympæ *SD* 3: 34 (1311). cum . . . sigillis johannis . . . et thorstani simpo *ib* 129 (1313, *nyare afskr.*).

simpel (simpell), *adj.* [*Mnt.* simpel. *Franska* simple. *Lat.* simplex] *simpel, enkel.* een simpell läkedom for ten menig man *LB* 7: 251.

sin (*ack. m.* **sin. siin** *Bir* 4: 36. *f.* **sina. syna** *Bir* 3: 225. **siin** *Fl* 1719. *n.* **sit. seet** *BSH* 4: 228 (1497). *dat. m.* **sinum. sinom.** *f.* **sinne.** *n.* **sino. syna** *MB* 2: 289. *gen. m.* **sins. syns** *Lg* 3: 544. *f.* **sinna** *Bu* 182; *GO* 203. **synne** *Lg* 3: 544. *n.* **sins. syns** *Lg* 3: 544. *pl. nom. m.* **sinä** *Di* 222. *n.* **siin** *Al* 2368, 5356. *ack. m.* **sina.** *f.* **sina** *Iv* 3794. **sine** *SO* 197. **synne** *RK* 3: 2219. *n.* **sin. siin** *Bu* 21; *Al* 5211; *Fr* 1576. *dat.* **sinum. synom** *RK* 3: 4122; *Lg* 3: 544. *gen.* **sinna),** *pron. poss.* [*Isl.* sinn] *L.* *a) med hänsyftning på satsens subj.*: *sin.* magnus . . . kononger . . . sändir . . . guzdrotens qwädiu ok sinä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). the . . . wäri i stath sinum *ib* 669. þeer sum for sin alder latäs bort af warre thiänist *ib.* att han fik egh allan wiliä sin györa *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han agher egh hämpnäs äffte brotlikum pänningum sinom firi gyästningh sinä *ib.* maþren . . . böte siin brut *Bu* 21. hon vände fran mik allan lughan mäþ sinom (*för* sino) mantolsköte *ib* 22. at han aldre varþe . . . fange sinna ouina *ib* 175. min härra . . . vighe þänne tu vngfolk mz sinne högro hand *ib* 182. at the kunnen sielue läsa . . . sin bref *KS* 51 (130, 56). the milda fruen . . . bödh hona . . . til syns ok synne modhers hws *Lg* 3: 544. engen j dragara embethe bere naghat ööll fran nagrom embetzmanne till salu vijd sine three marck *SO* 197. *ib* 199, 299. — *med ett ss appos. till den i det poss. pron. inneslutna genitiven fogadt adj. el. pron. i gen.* thwo han aldra waara mandom oc synder i sino siälffs blodhe *MB*

1: 263. — *Ofta rättar sig* sin *icke efter tillhörande subst. utan efter denna gen.* han skal . . . ey ofmykit trösta sins ens skiälum ok rådhom *KS* 72 (176, 79). är hwar ilgerningis man skyllogher thola dödh fore sins siälffs synd *MB* 1: 467. — *i sing. med syftning på ett pluralt subj.* warþen *(näml. medlemmarne af en nämd som förfarit vrångt)* . . . egh syalfs sins malsmän *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **siälver.** — *distrib. i förbindelse med* hvar. foro þe huar sin vägh *Bu* 208. vilde huar þera sin patronum föra fram föri annan *ib* 50. subscripta pertinebant ad curiam meam in wretom . . . videlicet . . . duo agri huar i sino giærþeno *SD* 2: 289 (1299). at i vilin valzgyärningä oc þe þöm gyora fori os vppenbara . . . oc at styrkya iwer þem at rättä, hwar i sinom staþ, äffter þy sum hanum är möghelikt *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hwar rakar eld aat sinne kaku *Su* 423. — *pl. abs. de sina, sitt folk.* han sa sina fore dödhin willa *Al* 8872. han kom til et haff mz sina alla *ib* 9039. *b) med hänsyftning på subjektet i en förkortad sats: sin.* prädicaren böþ hanom . . . sit napn ok sina syslo sighia *Bu* 8. esau bidher han opsitia oc äta aff sins sons willebradh *MB* 1: 216. lärdhe han them taka both oc bättringh för sin broth *Lg* 3: 167. herra gamorin badh . . . then swen siin vapn redha *Fr* 1576. driuer naturlik skiäl ok kärleker kununga ok höfdinga, at styra ok rådha sinom eghnom barnom til faghra . . . sidhi *KS* 51 (128, 55). är thz hedher . . . kunungom ok höfdingom leta ok få sinom barnom godha ok witra tyktomestara *ib* (130, 55). — *med hänsyftning på ett allmänt och obestämdt subj. i en förkortad sats: sin.* thz är ey goth at kiwa wid sin domara *GO* 608. thz är ilth at wara sinna kunw vndirdaan *ib* 203. *c) i en bisats med hänsyftning på hufvudsatsens subj.: hans, hennes, dess, deras.* herra gamorin tha kände hwar ther een skiold han hängde aff sit eghit fädherne *Fr* 1529. rädis ey amelius at sighia honom alt thz j sino hiärta lönlikit war *ST* 457. — *i en förkortad bisats med hänsyftning på hufvudsatsens subj.* kunugen baþ sanctum thomam vighia sinna dottor brvþa siäng *Bu* 182. *d) i nom. och med hänsyftning på ett indir. obj., som kan betraktas ss satsens logiska subj.: hans, hennes, dess, deras.* marghom brusto sunder siin ben *Al* 2368. them war badhom lioff siin liiff *ib* 5356. hwariom är siu sör söth ok sin angir ledh *GO* 623. — *distributivt i förbindelse med* hvar. toþes þöm huarom þera sin patronus *Bu* 50. *e) i subjektslösa satser med hänsyftning på ett allmänt och obestämdt, underförstådt subj.: ens.* skeer thz . . . ander stades aff sinom companijs broder *SO* 189. *f) med hänsyftning på det dir. el. indir. objektet, ngn gång äfven på annan bestämning till predikatet: hans, hennes, dess, deras.* iak vtdrogh mit suärdh af sinne slidh *MP* 1: 220. hon . . . bidher gudh om sina nadhä *Iv* 3794. the riddara lypto hännä aff sin häst *ib* 4833. *Al* 10015. huat troldoms makt fölgher þik. som räner hauet sins mäghins *Bu* 505. the äru tiufa, androm afhända lönlika sit goz *KS* 68 (169, 75). vm thu kungör omildom manne sin vadha *MP* 1: 245. dömom wi domproghustenom sin hus *SD NS* 2: 153 (1409). skal thu thinom foräldrom . . . sina nödhthorfft gifwa *ST* 272. hug honom aff sith hufwdh *ib* 136. *Bir* 2: 335. *Al* 5211. huath konungin gangir a siin ära *Fl* 1719. — *distributivt i förbindelse med* hvar. i them domenom synis gudh wtwaldom mannom milder, och wrangom mannom wredher och rädhelikin, hwariom äpter sinne forskuldan *Ber* 189. taki aff huariom thom sit ingiäld som ey vil bätra sit liuirne *Bir* 2: 92. faar iak hwario idhra sin nykyl aat hänne *(kistan) ST* 276. — *n. abs. sitt el. hans, sin el. hans egendom.* han wille hwar man fra sino skilia *Al* 2946. — *pl. abs. hans folk.* om honom mz synom kan thz hända *RK* 3: 4122. *g) i subjektslösa satser med hänsyftning på en bestämning till predikatet: sin, behörig, vederbörlig.* aff hans predikan ok pinu är i sinum stadh scrifuit *Bil* 281. *h) med hänsyftning öfver hufvud på ett nyss förut nämdt subst.: hans.* didrik liffuer ok sinä men *Di* 222. ther sat en fughil vnderlik . . . a hans hals oc käptom sinom war alt runnith mz rosom finom *Al* 7575. i gudz nampn farom wy synne naadher beegärom wy *RK* 3: 2219. *i) för att uttrycka genitivomskrifning (jfr den liknande användningen af Mnt.* sin*).* kräffs aff os then himmelske fadhren sins *(den himmelske fadrens)* sons dyrasta blodh *LfK* 114. the willo forraadha konungen sith *(konungens)* liff *MB* 2: 197; *jfr f.*

sin (syn *RK* 2: 8093, 8892. **sen** *ib* 6836**),** *n. och m.* (sidharstan sin *Lg* 3: 515. huan sin *ib* 521. hwan sin *MB* 2: 152. nakon sin *Ber* 222. nokon sin *Di* 1. nogonsin *BSH* 5: 346 (1509) *och* **sinne (sinna** *Fl* 203 *(i rimsl.).* **synne** *RK* 1: 1717; *Lg* 3: 522, 538, 543, 544, 550; *LfK* 221. *Så väl till* **sin** *som till* **sinne** *kunna hänföras nom., ack. med art.* **sinnit** *Bo* 85. *dat.* **sinne** *Bu* 145, 198 *o. s. v. med art* **sinnino** *KL* 8. **sinneno** *KL* 318; *Lg* 3: 16. *pl. dat.* **sinnom** *Bu* 157 *o. s. v.* **sinnum** *Bil* 128, 283**),** *n. och m.* (en sinne *Di* 15. huan synne *Lg* 3: 547. then synne *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268) [*Isl.* sinn, sinni] *L.* **1)** *gång, resa. om tid.* iak var ey gladh . . . sidhan försto sinne iak thz fra *Fl* 1426. — et sin (et sinne *Di* 17, 37, 111, 169, 173. eth sinne *MB* 2: 209, 289; *Su* 285; *RK* 1: *(LRK) s.* 216. ethzsinne *Su* 18. etzsynne *Lg* 3: 522, 538, 543, 544, 550. en sinne *Di* 15), *a) en gång, en enda gång.* at . . . han . . . alder söögh synne modhers spyna mere än etzsynne vm daghen *Lg* 3: 522. fran arla j morghons haffwir hon här warit . . . oc ey eth sinne hem gangit *MB* 2: 209. gudh gaffue iak matthe ethzsinne at see hännas . . . änlite *Su* 18. *b) (än) en gång, ytterligare.* hau wil än et sin stridha *Al* 3132. hwg henne än en sinne sunder i tw stycke *Di* 15. *MB* 2: 289. *c) en gång, en gång i tiden, vid ett tillfälle.* thz war et sinne at heym tog sin häst oc wapnar sik *Di* 17. *ib* 173. mynss hwat tw sagde et sinne *ib* 37. et sinne sporde konungen widike hwi han war sa oglader *ib* 111. *ib* 169. *RK* 1: *(LRK) s.* 216. *Lg* 3: 543, 544, 550. thz hände etzsynne at hon . . . gik jn j clostret vtan synne modhers . . . orloff *ib* 538. *d) en gång, ens?* at jak tik . . . ey eth sinne helsadhe mz minom mwnne *(quod neque vocem quidem devotæ salutationis cor meum tibi . . . exhibuit) Su* 285. — eno sinne (ena sinnä), *en gång, en gång i tiden, vid ett tillfälle.* tha kom han ena sinnä ij thänna kastella *Iv* 4216. — tu (thry *o. s. v.*) sin (sinne), *två (tre o. s. v.) gånger.* the helga script theer ihesum christum fäm sinne *(motsv. st.* 2: 197 sinnom) hafua grathit *MP* 1: 247. M [1000] sin hade drozeten

sworet saa *RK* 2: 7066. — tvem (thrim *o. s. v.*) sinnom, *d. s.* thwem sinnom var swa ropat *KL* 410. *MB* 2: 403. han badh threm sinnom *MP* 2: 10. *ib* 197. siongx gudz hedher siw sinnom wm daghin *Bir* 4: 52. hällir äruodhadhe the hundradha sinnom fore sina ogna nytto . . . än entidh for min hedhir *ib* 1: 148. *ib* 4: 36. *Bil* 138. — fyrsta (annat, thridhia *o. s. v.*) sin (sinne), *första (andra, tredje o. s. v.) gången.* första sinne han skapadhe thäskyns thing, tha signadhe han them *MB* 1: 74. at han skulle ey tha thynga pinona swa mykyt som första sinne *Bir* 3: 446. kalladhe at hänne annath sinne *Fl* 1496. tha han sa in annath sin *Lg* 91. tha han sa in thridhia sin *ib.* þriþia sinne hörþe han sik callaþan *Bu* 499. *MB* 1: 171. *MP* 2: 10. *VKR* XI. *RK* 2: 4794. *Di* 18. — et annat sinne, *en annan gång.* et annat sinne talade seueke till konungen *Di* 175. — thridhio sinne, *tredje gången. MB* 1: 70. — fyrra sinne, *förra gången.* thz sama silff som wi funnom förra sinne hema i waarom säkkiom *MB* 1: 247. — fyrro sinnino, *d. s.* spurdhe han at, hwi han förro sinnino . . . tok aff sina krono *KL* 8. — sizta sin (sidharstan sin), *sista gången, för sista gången.* epistola som . . . ioghan matei screff systromen siista sin *LfK* 139. jak skriffwar idher nw til sista sin *ib.* helsadhe iac hona nu sidharstan sin *Lg* 3: 515. — snimsta sinne, *senaste gången.* snimpsta sinne hon honum sa *Fl* 1874. — allo sinne (alla sinnä), *alltid, allt jämt.* kärdhe äpter flores alla sinnä *Fl* 908. — allom sinnom, *alltid.* at man faar ey allom sinnom thz man thränktelika astunda *Su* 389. — al sinne, *d. s.* gud beuarade marsken al sinne *RK* 2: 7068. — marght sin (marghith sin), *mången gång.* hans fingerin ther honum halp opta marghith sin *Fr* 2558. — margho sinne (margha sinnä), *mången gång, länge.* iak hafuer leet swa margha sinnä at blanzaflor *Fl* 1262. — mangt sin, *mången gång.* sa mongt sin *RK* 2: 6552. — mangom sinnom, *många gånger, ofta.* han lyste mangom sinnom epte eno stolno fare *Pa* 7. — sva mangom sinnom, *så ofta, så ofta som.* sua mangom sinnom han fölghe lustanom mädhan han är liuande sua tikla oc opta bör honum ökia eldin j häluite *Bir* 2: 255. — flerom sinnom (flere-), *flere gånger.* suenen sköt entima ok flere sinnom *Bu* 157. sagdhe . . . hwat honum tedhis en tima ok flerum sinnum *Bil* 283. thre resor ellir at minzsto een tiidh vm aarit ellir oc flerom sinnom . . . sculu systrana oc brödhrene scrifta sik for confessori generali *VKR* 17. — nokot sin (nakon sin, nakot sinne, nakath sinne), *någon gång.* hwath idher är timpt nakath sin *Fr* 1392. gör iak thz nakon sin *(aliquando) Ber* 222. wm nakot sinne *(aliquando)* kan synas at födan räkkir ey aat thy aareno *Bir* 4: 32. — *någonsin, se under* **nokor.** — nokro sinne (nakro-), *någon gång, stundom.* gaff honom nakro sinne litit af kaal oc brödh *KL* 272. gifh . . . thik siälfwm thik nakro sinne *(interdum) Ber* 216. — ängo sin, *ingen gång, icke någon gång.* hon tok gudz likama annantidh ok thridhia tidh ok gömde samuledh ok fan han engo sin atir *KL* 23. — hvan sin (huan synne), *a) hvar gång, hvar gång som.* ropadhe ok skryadhe huan sin hon bars at hennes spynom *Lg* 3: 521. dygden gik aff hanom huan synne nager han hannade *ib* 547. *b) så länge som.* hwan sin *(usque dum)* the ey syndadho mote theris gud haffdo the ympnet alla handa godz *MB* 2: 152. — hvart thät sin, *hvar gång, hvar gång som.* ä vidher hwart thz sin han satte fotin oc vidher hwart thz fiät som han gik oppa the bronne *Pa* 20. — thät sin (thz sinne *RK* 1: *(LRK) s.* 222, 230. thz synne, thz sinnit), *a) den gången, då.* tro ey at han giordhe swa at enasto thz sinnit *Bo* 85. sagho the engen man thz synne *RK* 1: 1717. *ib (LRK) s.* 222, 230. *b) då, när.* thz sin jac aff swerige vtdriffuen var *RK* 1: *(LRK) s.* 227. — thän sinne (synne), *den gången, då.* myne men giorde full illa then synne att the brende mig . . . ynne *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 268. — þy sinne, *d. s.* iuþa rymdo vndan þem þy sinne *Bu* 198. *Bil* 115. *MB* 1: 21. — thy (the) sinneno, *den gången.* hon hielper thy *(barnet)* the sinneno *Lg* 3: 16. — thätta sinne, *denna gång, nu.* thzta siune wardher thu (domin) thola *Bil* 127. — þässo sinne (sin), *d. s. Bu* 145. skal jak thässo sin fulcompna han (ɔ: min losta) *Bir* 3: 427. — thät sama siune, *eg. samma gång; då.* honum kärdho alle thz sama sinne *Fr* 2419. — pa et sin, *en gång, vid ett tillfälle.* han kom medh sin fadher in j romara radhstwffw pa ith sin *MD (S)* 216. — i thusand sinne, *tusen gånger. Al* 8040. — at fyrsta sin, *för det första, i första rummet.* vänter iak at thiinne nödh vardher allas vara dödh; blanzaflor at första sin, ther näst badhe thin ok min *Fl* 1282. — at þy sinne, *den gången, då.* scal änkte dömäs vm þe sakir at þy sinne *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — at thät sin (sinne), *a) den gången, då.* man gaff them allom dagh eth aar at ridha ok fara at thz sin *RK* 1: 930. thz är alt op ätith, ther the köpto at thz sinne *MB* 1: 243. iak loot them at thz sinne vara *Fl* 1681. *Iv* 3619. *Fr* 2153. *RK* 1: *(sfgn) s.* 176, 184. *b) då, när.* at þätt sinne þe gyästä 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). — i þy sinne, *den gången, för den gången.* skulu þe . . . vtt afsätiäs, oc andre swa manghe i þera staþ *(näml. sättas)* i þy sinne oc egh länger *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *vid den tiden, då.* romara fräghna ij thy sinne at han hafdhe alt italiam inne *Al* 869. *ib* 982. — i thy sinneno, *den gången, för den gången.* prästen . . . badh han vmbära mz sik i thy sinneno *KL* 318. — i thät sin (sinne), *då.* the blifwo ther dödhe ij thz sin *Al* 5102. *RK* 2: 2168, 3710, 6836, 7991. blifwu dödhe ij thz sinne *Al* 5085. *RK* 2: 3391. — at thätta sin (sinne), *denna gång, vid detta tillfälle.* at thetta sin ma thz ey vära *Fr* 1228. — *denna gång, nu.* iak skal . . . vagha mit liiff at thetta sin *Iv* 4112. *ib* 4396. iak bidher idher alla at thetta sin *Fr* 2925. thu skal nu fara at thetta sinna *Fl* 203. radh mik at thetta sinne *ib* 1148. *Iv* 3775, 3965, 4794, 5271. *Fr* 521, 1424, 1886, 2021. — i thätta sin (sinnä), *denna gång, för denna gång.* vmbär mz mik i thätta sin. oc thz skal mik alre optarmeer hända *Bo* 26. *ib* 140. ther til swarom wi swa i thetta sin *MB* 1: 408. — *denna gång, nu.* iak vil nu hädhan ij thetta sinnä *Iv* 3096. *ib* 2989, 5344. *Fr* 1243. — um thätta sin, *denna gång.* änksins liff scal fortappas vm thetta sin *KL* 174. — at thät sama sin (sinne), *vid samma tillfälle, då.* blanzaflor foor til fruor in ok flores til munka at thz sama sin *Fl* 2091. *ib* 285. han tok sit leon at thz sama sin *Iv* 4491. *ib*

2526, 4055. *Fr* 1595, 1721, 2503, 3091. hon opnadhe hwalfnith at thz sama sinne *Fl* 453. han vardhe sik swa at thz sama sinne at the matto aff honum rät änkte vinna *Iv* 3377. *ib* 2238, 4352, 4700, 5561. *Fr* 603, 1865, 2597, 2615, 2681, 3018. — i thät sama sin (sinne), *vid samma tillfälle, då.* han lot them gifwa thrätighi pund aff gull ij thz sama sin *Al* 1488. *ib* 5700. huart thz barn som ther var inne thakkadhe honum ij thz sama sinne *Iv* 2928. *Fr* 1828. — um thät sama sin, *d. s.* toko han om thz sama sin *Iv* 3583. — i sama sin, *i samma stund, då.* gaff op sin andha ij sama sin *Al* 810. — i samu sin, *d. s.* baro them . . . fore alexandrum ij samw sin *Al* 3880. — at sinne, *för denna gång. med föreg.* nu. thätta är nw at sinne öfrit sakt af thässe dygdhinne *Bo* 33. *KS* 18 (46, 19). *LfK* 221. wari nw thetta litla nogh at sinne talat *Su* 84. — um sin, *a) denna gång. med föreg.* nu. jak hörer thina bön nw ey om sin *MD (S)* 212. j wardhin uw fölgia mik om sin *RK* 1: 3867. *b) då?* än brast them lithet om sin *RK* 3: 801. han lot eet vindögha op om sin *(genast?) Fl* 1544. — sinnom, *stundom.* hon hindrar sinnom . . . at tenkia ok grwnda subtilighet *MD (S)* 207. **2)** *gång. i multiplikation.* twem (thrim *o. s. v.*) sinnom, *två (tre o. s. v.) gånger.* han hadhe xx simom *(för* sinnom*)* mera folk än jach *Di* 277. siw sinnom siw aar *MB* 1: 372. elleuo sinnom hundradh thusandh forforus wndher swärdh ok sylt *Bil* 318. fyra hundradha sinnom tio thusand män *Gr* 317. tio sinnom hundrath thusand *Al* 4765. *Di* 280. *MB* 2: 347. firum sinnum tiwghu march *SD NS* 1: 670 (1407). twa alin minna än fämsinnom tiughu *ib* 293 (1403). — tu (thry *o. s. v.*) sin (sinne), *två (tre o. s. v.) gånger.* aff enom näwa fullom mz iordh magho wardha tio sinne swa mykith watn *MB* 1: 88. iiij syn sa mykit folk *RK* 2: 8899. firi fira sin tiwgu mark *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). thry sin tywghu marcher *ib NS* 1: 301 (1403). trysintiugä ok tuhundradä lödikä mark *ib* 2: 59 (1408, *nyare afskr.*). — halfthridhia sinne tiughu, *femtio.* halfftredie sinne tiwgo år *RK* 3: *(sista forts.)* 4327. — halffiärdhasins tiughu, *sjuttio.* riddare ock edelinge halffierdesins tiwge *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6221. — *Jfr* **opta sinne, fyrasins.** *Jfr äfven* **ofsinne.**

sin (siin), *n. och* **sinne (synne),** *n. L.* [*Mnt.* sin] **1)** *sinne, yttre sinne.* göma oc bewara min ythra sinne *Lg* 819. hwilkom manne som brister et aff likamins sinnom, som äre syyn, oc hörsl, lokt, smak oc hannan *MB* 1: 42. j smakenom äller androm sinnom *PM* xxxv. mz nakro aff fäm sinnom *MB* 1: 42. heel oc wälmäktogher til minna skäla oc fäm sinna *SD NS* 1: 514 (1405). *Bir* 2: 213, 4: 172, 174. *Al* 7183. *Lg* 3: 263. *MP* 1: 197. fäm människiona licamliko sin *ib* 193. *Su* 429. wm min likamliko sin *Ber* 232. *Bo* 130. licammans sin *ib* 205. *Bir* 3: 61. *Lg* 811. helbrygdha i sinnom ok skälom *SD NS* 1: 588 (1406). minn sinne, skäl, minne oc vndirstandilse *ib* 2: 169 (1409); *de båda sistn. ställena möjl. att föra till* **4.** **2)** *känsla.* giff mino hiärta huilo oc minom sinnom hugnadh *Bir* 2: 111. **3)** *sans, medvetande. pl.* hwatzske röst ällir synnen waro j hanom *Su* 215. tha iak kom atir til sinna *Bir* 1: 29. hafdho aff sinom sinnom enkte *ST* 143. sath han tyster swa som aff sinnom takin *Su* 125. — *besinning.* tha vardher han ij sit hiärta gladh, thz han ängin sinne kan *Fl* 1218. falnade them badhe raadh oc synne *MB* 2: 171. **4)** *sinne, normal sinnesförfattning, förstånd, förnuft. oftast pl.* han tapadhe badhe skäl oc sinne *Pa* 19. som hon warä vt aff sinne komin *Va* 9. hon kom snarlika til sinnes i gän *Lg* 3: 299. biscopen gaf sin hugh af sinnom *(blef från sina sinnen) Bu* 144. misthe syn synne *(miste sitt förstånd, blef sinnessjuk) RK* 3: 3469. sinom sinnom aff ränther *(alienatus mente) MB* 2: 294. faa sin sin oc skäll igen *Lg* 3: 374. *ib* 350, 361, 363, 366, 369, 383. — *sinne, uppfattningsförmåga, vett, förstånd.* syndoghe män som lifwa . . . vtan skällik siin *(sensu Dei) Bir* 3: 335. jak gaff them sin *(sensum)* ok vndir standilse ok snille *ib* 1: 57. the som högre sin hafdhe *(quibus altior sensus erat) ib* 2: 134. hawir han siin at vndirstanda thz *ib* 3: 120. *ib* 2: 276. wpwäkkia mannen, som skäl oc sinne haffwer, tik til at loffua *Su* 331. gudeliken warilse owergaar i sinne dygd alla the skipilse oc tingh som mandzlikit sinne kan nakot sin begripa *ib* 32. the waare wyse tiil synne *RK* 3: 2988. vplät thöm sinnin oc vndirstandilsen at the gato begripit hans vndirstandilse *Bo* 234. — (?) mit sinne siger, at mik ey görs behoff at scriffue honum ytermere till *FM* 227 (1505). — *förstånd, klokhet, insigt.* hon hafdhe badhe vit ok sinne *Fl* 108. *Iv* 4074. thz tiäl var giort mz list ok sinne *Fr* 2944. tokt ok sinne haffde han *MD (S)* 210. **5)** *sinne, tanke.* the . . . tillägghia al siin sin til wärldinna *Bir* 1: 153. the kunno the orma ey forwinna för än the fingo thz til sinna at the them ij eldin drifwo *Al* 5098. togh han til synnes *(secum ipso reputans)* at han haffde mist allan sin almoga *MB* 2: 313. — (?) nakor klok spörsmaal oc diwplik sinnen *Su* 231. — *tankeförmåga, tankekraft?* här aff ware mykyt aff sighia, än badhe maal oc sinne bristha *Su* 84. **6)** *mening, förmenande, tro.* henne sinne thz war swa, at haffde hon fangit flaskana falantin tha haffde han thz forsmat *Va* 29. **7)** *håg, vilja, sträfvan.* han satte ther effter alt sith sin förderua the honom hempte jn *RK* 1: *(sfgn)* s. 188. — *pl.* gör hwat thu wilth, oc läg all thin sin ther aa *ST* 98. mik är nw sa til sinna rikens fryheet wiliom wi ater winna *RK* 2: 1134. — *vilja, uppsåt, sinne.* weet iak mit sinne *Fl* 464. — *afsigt.* sich ther at väria var thera sin *RK* 2: 4899. **8)** *mod.* iak haffuer wäl styrk oc sinne ther til *Lg* 3: 333. **9)** *sinne, sinnelag, sinnesart, skaplynne, själsdaning.* for mit hardha modh ok sin skuld *VKR* x. matto thera sin oc hughir dröuas *Bo* 12. mente han mz gode forwinne then snöde forräders sinne *RK* 2: 3499. han war hastoger i sin *Di* 133. hans sin war swo skapt athan war blidher oc ödhmiwker *ib* 1. han war wiis oc milder ok grundugh i sinne *ib*. j then tima war aldre engen sadann man föd badä mz sin oc skapilse *ib* 12. **10)** *syftning, tanke, mening, betydelse, innehåll.* ewangeliste screfwo mangaledhis ok tho alt rät ok sant stundom ordh fran ordhe oc stundom ordhanna vndirstandilse ok siin *(sensum) Bir* 2: 322. ey är tolkin qwinna pa alla iordenne j asyn oc fägrindh oc j ordhanna cloka synne *(sensu verborum) MB* 2: 165. thzta var ändalykten äller synnet *(summa)* j konungxsens breffwom *ib* 193. apocalipsi hwilka iak bewiste iohanni

j mörko synne *(sub obscuritate) ib* 332. breffwit lydde wider swadant synne *FM* 611 (1514). hör än eeth annat sin aff thy thridhia budhordheno *ST* 145. — *pl.* thera konst hafwer thässin sin *Al* 6449. **11)** *beskaffenhet.* waar öö hafwer . . . tholikt sin *Al* 4706. **12)** *sätt.* jach skal kenne tik än fägrä sinna *MD* 382. tha the mz slagh ekke kunne wynne tha tänke the oppa eeth annath synne *RK* 3: 110. — *sätt, beteende.* the fatigha ärlända quinna skipadhe swa sina sinna, thz arme ok rike vnte henne väl *Fl* 80. — *Jfr* **diäfla sin.** *Jfr äfven* **af-, en-, o-sinna.**

sin (syn), *adv. och konj.* [*Fgutn.* sen] *L.* *A) adv. L.* *B) konj. sedan.* thz konungen fortärt haffde sin han först til stocholm lagde *RK* 2: 6953. sin iosep for hädhan *FM* 443 (1509). — *allt sedan.* swa goth iak haffuer ligat paa myn egen pwngh och betärningh syn iak hiid tiil landhet kom *FM* 443 (1509). — *Jfr* **siþan.**

sina (*ack.* **sinu. sino** *LB* 2: 68, 69. **synw** *ib* 68. *med art.* **synona** *ib. pl. nom., ack.* **sinur** *Bu* 514, 515. **sinor** *KL* 309; *LB* 2: 47, 51. **synor** *Bir* 3: 40. **sener** *MD* 197. **synner** *Di* 52. **synnar** *ib. med art.* **sinunar** *Bir* 1: 135. **sinona** *ib* 89; *Bo* 200. **senonar** *MB* 2: 32. **senorna** *LB* 2: 10. **synnonar** *ib* 7: 320. *dat.* **sinum** *Bir* 1: 84), *f.* [*Fnor.* sina. *Jfr Isl.* sin] *sena.* skär a huirflinum i liumscänum ena sinu *Hästläkedom i AS* 136. skär vt enä sinu af nosinnä *ib* 137. *LB* 2: 68, 69. þänia pinleca þera sinur *Bu* 514. af hans sundirslitnom adrom ok sinum *Bir* 1: 84. ted gör synnonar miwka *LB* 7: 320. ffor allan wärk . . . j sinor *ib* 2: 47. *Bu* 515. *KL* 309. *Bo* 200. *Bir* 1: 89, 135, 3: 40. *MD* 197. *LB* 2: 10, 51. *Di* 52. *MB* 2: 32. — **sinu dräkt (sino-),** *f. sendrag. LB* 3: 107. — **sinu sprang (sino-),** *n. sensträckning?* thz är . . . goth for . . . sino sprang *LB* 3: 135. — **sinu värker (sino-),** *m. värk i senorna.* for . . . sino wärk *LB* 2: 51. fordriuer . . . sinw wärk *ib* 5: 80.

sinaleþis, *adv. L.* *Jfr* **sinleþis.**

sinalund, *adv. L.*

sinaper (sinäpir *Bir* 1: 291; *LB* 6: 284. **sinapper** *ib* 3: 102, 5: 80. **sinappir** *Bir* 1: 290. **sinap. synapper** *LB* 3: 53. **synap** *ib* 2: 50, 52, 7: 149, 150. **senaper: -ap** *ib* 2: 10), *m.* [*Lat.* sinapi, sinapis] *senap.* sinapi sinäpir *LB* 6: 284. sinapum sinapper *ib* 5: 80. [s]inap är heet ok thör ok hans fröö är än hethare *ib* 4: 344. sinap brännir mans hugh *ib.* stampadher sinapir äller malin mz ätikio *ib* 345. *ib* 2: 10, 50, 51, 52, 3: 53, 4: 346, 7: 149, 150, 8: 51. lät domaren stuppa hans strupa fullan mz lim sinap ok ätikio *Bu* 532. *KL* 304. ondir thanke är beskir som sinapir *Bir* 1: 290. *ib* 291. — *senapssås.* kar älla andbudh j hulkin thiok wädzska ok besk skal latas swa som sinappir ok salsa ok tholik thingh *Bir* 1: 290. — hviter sinaper, *hvitsenap.* crupa *(för* eruca*)* thz kallas hwiter sinapper *LB* 3: 102. äta hwitan synap *ib* 7: 282. — **sinaps frö (-fröö** *LB* 4: 344. **synaps frö** *ib* 2: 51, 7: 72, 150, 218, 297, 303. **siinaps fröö** *ib* 8: 52. **senapsfrö** *ib* 1: 96), *n. senapsfrö. koll.* lägs synaps frö eller röther j mwsth *LB* 2: 51. aff sinaps ffrö görs olya *ib.* synaps ffrö stampat medh fikon *ib.* äther man synaps ffrö *ib. ib* 1: 96, 2: 52, 4: 344, 345, 7: 72, 150, 218, 297, 8: 51, 52. stöt huit synaps frö *(frö af hvitsenap) ib* 7: 303. — **sinaps korn,** *n. senapskorn. Su* 133. — **sinaps rot (synaps-. synaps rooth),** *f. senapsrot, senapsväxtens rot.* lägs synaps frö eller röther j mwsth *LB* 2: 51. synaps röther doga mykyt brwthfellingom *ib* 7: 150. — *koll.* synaps rooth doger mykit brwthfelling *LB* 2: 51. — **sinaps röker (-roker** *LB* 8: 51), *m. rök af senap.* sinaps rökir *(illius* (ɔ: sinapis) *fumus)* dugher mikit brutfällingh *LB* 4: 345. *ib* 8: 51.

sindal (sindall *RK* 1: 444, 1394, 3544. **sindaal** *MB* 2: 389. **syndal** *Bil* 512; *MB* 2: 388), *n.* [*Mnt.* sindal. *Franska* cendal] *L. ett slags lättare siden.* kläde swenin mz syndal *(veste serica) Bil* 512. bryllöps klede mangt eth paar til thz bröllop skorin waro the ther herra ok riddara baro aff baldakin ok sindall *RK* 1: 444. han fördhe sik ther ij sindal hwiit *Al* 105. thässin diurin varo äkke . . . forthäkt mz sindal ok silke *Bo* 165. baro thera örss fortäkky aff baldakin ok sindall *RK* 1: 1394. tok iosep han nidhir af korseno ok swepte han i hwit rent sindal *KL* 394. *MB* 2: 388, 389. *MP* 2: 21. *Bir* 3: 274. suepe han hona (ɔ: sina fidhlo) j sindale *ib* 2: 188. hafwa gömt then nychilin j reno sindale *ib* 1: 160. man haffde wäggiana alla klät mz päll ok medh sindall *RK* 1: 3544.

sinder, *n.* [*Isl.* sindr] *slagg.* ellin rensa gullit oc bort bränne sindrit af thy *MP* 2: 127. nw är hon *(staden Rom)* vmuändh j sindir *(scoriam) Bir* 1: 385. *Jfr* **smidhio sinder,**

sinleþis, *adv. L.* *Jfr* **sinaleþis.**

sinlästum (*L.* **sinslästum** *L.*; *MB* 1: 262. **sins lastom** *(för* **sins lästom***) ib (Cod. B)* 534), *adv. L. särskildt, för sig.* *Jfr Rydqvist* 5: 155. at the skullo sunder skilias oc sinslästum *(hvar för sig)* kastas om wärldinna *MB* 1: 262. gudh skapar hwars mantz siäl oc hiärta sins lastom *ib (Cod. B)* 534. *Jfr* **särlästis, särlästum.**

sinna, *v.* [*Jfr Mnt.* sinnen. *Jfr äfven Isl.* sinna] *uttänka.* at thänkia ok sinna *(excogitare)* nakra nya fundir til at skatta rikit *Bir* 3: 430. *Jfr* **be-, forsinna.**

sinnadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* sinnaðr] *förståndig.* sinnadir *(sensatus)* swen *MP* 1: 67. *Jfr* **hardhsinnadher.**

sinnogher, *adj. vid sina sinnen, klok.* vardh galne mannen läktir oc sinnoghir *KL* 202. *Jfr* **af-, and-, en-, ful-, o-sinnogher.**

sinnoghet, *f.* *Jfr* **af-, en-sinnoghet.**

sinunger, *adj. L.*

siobladh (syö bladh), *n. sjöblad, blad af hvita neckrosen, nymphæa alba Lin. ss heraldiskt tecken.* screff frw ingeborgh migh til om then störe folan . . . och sadhe til jertekne, ath han hadhe iii syö bladh pa lareth *FM* 210 (1504).

siobladhrot (syöbladh rooth), *f. rot af hvita neckrosen, nymphæa alba Lin.* taghi syöbladh rooth och stöthe henne mz äthykio *LB* 2: 12.

siobodh (siö-), *f. sjöbod, vid sjökanten liggande bod.* en siöbodh i eskill höppeners grende liggande niderst wedh watnet *SJ* 314 (1464). myn gardh her j byen *(Nådendal)* met siobodhom *FH* 5: 67 (1472).

siobref (siö breff), *n.* [*Mnt.* sêbrêf] *sjöpass.* alle thenne wtskickade med oppenbare kwngens siö breff *HSH* **24**: 104 (1517).

siodamber, *m. vattendam.* ther grofs en sio damber til mönstirsins thiänist at thwa gudz offir. som kallas i lästinne probatica piscina *Bil* 89.

siofför, *adj. i stånd att färdas på sjön, sjöduglig.* sioffört (*Bure anför ordet med förklaringen: siöstark skip*) *SR i VAH* 25: 286.

siohurvin (-hworfuin), *p. adj. af sjö omgifven.* kom til eth siohworfuit landskapp (*insulam*) *Bil* 590.

siokalver (syö-), *m.* [*Jfr N.* sjokalv. *Jfr äfven ä. D. och D. dial.* kalv] *manet, genom beröring med manet uppkommen sveda? sjösjuka?* for syö kalffwen, maal fenekals frö och pipar i wiin oc drick *LB* 7: 152.

siokona (siö-), *f.* [*Fnor.* sjókona, sækona] *hafsfru. Di* 240.

sioland, *n. vid sjö liggande land, kustland.* kom haffstrandin oc alt siolandith i zabulons skipte *MB* 1: 264.

sioledh, *f.* [*N.* sjoleid] *sjöväg.* drotzeten for sioledh *RK* 2: 3465.

sioledhis, *adv.* [*N.* sjoleides] *sjöledes.* han sände the . . . thing . . . sioledhis hem *Bil* 753.

sio liþ, *f. L.*

sionödh, *f. sjönöd.* skipmän j sio nödh *Bil* 575.

sior (sio *Bu* 490. *ack.* **sio** *Bil* 244. **syö** *MB* 1: (*Cod. A* 3) 541. *med art.* **sion** *Bu* 137. **syon** *Di* 44. **swyön** (*för* **syön**) *ib* 220. **siön** *ib* 240. **siöen** *BSH* 5: 97 (1506). *dat.* **sio** *Bu* 505; *Fl* 55. **siö** *MB* 2: 316. *med art.* **sionom** *Bu* 490, 491. **sionum** *Bil* 254. **siönom** *Bir* 3: 196. *gen.* **sioar** *SD* 1: 228 (1222-30; *i ortnamn*). **siös** *MB* 2: 219; *Su* 118. *pl.* **-ar.** *dat.* **syom,** *se* **insior. siöom** *KrLL B* 34: 3. *se första sammansättningsled i ortnamn förekommer ordet under formerna* **sö-. sä-. se-),** *m.* [*Isl.* sjór, sjár, sær] *L.* **1)** *sjö, insjö.* viþ staþen la en stor sio. som eet stort haf (*stagnum instar maris*). ok i sionom boþe en draki *Bu* 490. *ib* 491. *MB* 2: 316. forbannadhe badhe äär oc bäkkia, kär oc sioa *ib* 1: 294. at han maghe faa manga fiska j siönom (*de stagno*) *Bir* 3: 196. — *i ortnamn.* bergsioar ós *SD* 1: 228 (1222-30). øsioar ós *ib.* øsioarbec *ib.* de landasio *ib* 708 (1258-82). in seby *ib* 707. in sätunum *ib* 2: 82 (1289). de . . . søhundari *ib* 118 (1291). de . . . sæhundære *ib* 610 (1310?). **2)** *haf.* watnet som samman kom kalladhe han (*Gud*) syö oc haff (*maria*) *MB* 1: (*Cod. A* 3) 541. välte up sion (*mare*) af grunnom *Bu* 137. i saltom sio (*in mari*) *ib* 505. lagdhe han innan thätasta car. ok kastadhe wt j sio (*in fiscella positum mare exponunt*) *Bil* 244. fyra dagha the varo ij sio *Fl* 55. the som sitie nest wid siöen *BSH* 5: 97 (1506). *Di* 44, 240. **3)** *vatten, rinnande el. flödande vatten.* grep han handum w sionum (*fluctibus*) *Bil* 254. rendhe vidheke vti swyön (*för* syön; *siöenn; det är en älf som här åsyftas*) *Di* 220. — til siös, *till sjös, sjöledes, till vatten.* han drogh in j egyptum . . . badhe til landz . . . swa oc til siös *MB* 2: 219. til siös färdhas *Su* 118. huru stor swmme thet verdt är stocholm stadt suderköping oc andra vore siösteder til siös mist haffwe *HSH* 20: 255 (1508). — *Jfr* **almännings-, eld-, elds-, fiske-, in-sior. — sioa strand,** *f.* [*Isl.* sjófarströnd] *sjöstrand.* godhe borgha stadhi skulu wara . . . å utnäsiom widh haf älla sioastrand *KS* 85 (208, 93). *Jfr* **siostrand. — sios vadhe,** *m. sjönöd.* skyndedhe til hiälp eno skipi j sios wadha *Bil* 253. *Jfr* **siovadhe.**

siorövare (siö-. syö-. syöö-), *m.* [*Mnt.* sêrover] *L. sjöröfvare.* en sioröffware munde han wara *RK* 2: 1930. han . . . manga syöröffuare när siik stadde *ib* 3: 320. *ib* 2797. *ST* 37, 45. *Ansg* 199. syöö röffwara, strok röffuara oc andra omille riddara, fogottha oc andra raansmän *Su* 125. oppenbara siöröffwara *FM* 235 (1505).

siosidha (siosiidha. siö sidhe. siö side: -siden *HSH* 24: 100 (1517). **syö syda),** *f.* [*Fnor.* sjósíða] *hafskust, kust.* i enom stadh vidh siosiidhona *Ansg* 221. haffue skijnnet, röffuit och brent ther vid siö sidhen *BSH* 5: 97 (1506). gek bodh kaffle . . . vth met alle syö sydonne, som är mellan öregrwndh och gäffla *FM* 433 (1509). *HSH* 24: 100 (1517).

sioskal, *f. snäckskal.* brutna sio scala *Bil* 427.

siostadher (*pl.* **siösteder** *HSH* 20: 255 (1508)), *m. sjöstad.* lubech och sex andre ypperste siöstäder *HSH* 20: 194 (1507). *ib* 255 (1508).

siostrand, *f. L. Jfr* **sioa strand.**

siothiuver (siö tiwffuer), *m. den som utöfvar tjufnad å hafvet, sjöröfvare.* the skalka siö tiwffue och röffuere *FM* 221 (1505).

siovadhe, *m. våda el. fara till sjös.* mente hänne fara swa wanföra ok thunge j sio wadha *Bil* 268. *Jfr* **sios vadhe.**

siovik (siowiik), *f. hafsvik.* en litin siowiik *RK* 1: 2936.

sioände (siö-), *m. L.*

sippa, *f. Jfr* **blasippa.**

sipul (cipul *LB* 6: 284. **sipol** *ib* 5: 81, 10: 6), *m.* [*Mnt.* sipolle. *Lat.* cæpula] *rödlök.* sepa sipul eller rödlök, han är godh thom som haffua kallan natur *LB* 7: 144. ätir man sipul mz brödh *ib.* stampar man sipul mz smör *ib.* sipul tager bort ond lwkt aff mwnnen *ib. ib* 2: 40, 41, 5: 81, 6: 284, 10: 6. — **sipuls os (-oss** *LB* 7: 144. **-oos** *ib* 2: 41, 10: 8), *n. saft af rödlök.* gnidher man sina tender . . . mz sipuls oos *LB* 10: 8. *ib* 2: 41, 7: 144.

sirla (syrla *Bil* 724; *GO* 896. **serla** *ST* 161. **seerla** *LB* 2: 59), *adv.* [*Fgutn.* siþla. *Isl.* siðla. *Jfr Isl.* siðarla] *sent.* wara frw dagher komber sirla i marcio *MB* 1: 64. bätra är gamblom oc sirla forlata wärldina . . . än ey mz allo *ib* 271. the faa thess sirla boot *RK* 1: 2991. thz är onth wara syrla (*d. v. s. när fadren redan är gammal; jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 366) föddhir ok arla möddhir *GO* 896. — *sent, sent på dygnet.* drik seerla ok aarla saluiam *LB* 2: 59. han callaþe arla ok sirla sanctum iacobum sik tel hialp *Bu* 168. *ib* 173. *Fl* 10, 130. *Iv* 996. *Al* 9666. *ST* 161. sirla at quelde *Bu* 499. thetta skedde en aptan sirla *RK* 1: 4151. *Va* 23. sama daghin kom hans systorson . . . sirla til en ödhe by *KL* 120. *MP* 1: 126. kom syrla j myrke till rom *Bil* 724. — *Jfr* **ful sirla.**

sisa (siisa), *v. erlägga accis (till).* the villo mik ey siisa eller tulla *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. B*) 6289.

sise (siise), *m.* [*Mnt.* sise] *accis.* the radde mik

. . . till stor siisa oc miken skath *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6270.

sitia (sitya *LB* 6: 105. **sittia** *Bu* 491; *RK* 3: 868; *SO* 101, 107. **sithtia** *ib* 101. **sittya** *LB* 6: 105, 107. **syttia** *SGG* 128. *part. pres.* **sitiande. sitiende. sitiendis. sittiende** *SO* 207. **sittande** *SJ* 253 (1457), 254 (1461). *pres.* **siter. sitter** *HSH* 18: 108 (1497); *MD* 62. **sitther** *ib (S)* 290. **sether** *LfK* 229. **sidher** *LB* 6: 105. **sider** *Di* 145. *imperat.* **sit** *MB* 1: 213. **sith** *LfK* 59. **seth** *ib. impf.* **sat** *Bu* 4, 7; *KL* 50; *Iv* 1010; *Di* 198. **satt** *KL* 302; *TK* 273. **saat** *KL* 135. 2 *pers.* **sast** *ib* 230. *pl.* **satu** *Bil* 287. **sato** *Bu* 184; *KL* 133; *Di* 134. **satho** *FH* 2: 109 (1437). **saato** *LfK* 245. **sotto** *BtFH* 1: 179 (1507), 181, 183, 278 (1509). **suto** *TK* 273. **svthe** *LfK* 237. *part. pret. n.* **sitit** *Bu* 512; *Di* 8. **sithit** *ST* 211. **sitet** *SO* 107. **sittit** *ib* 141. **sit** *(för* **sitit***)* *Di* 1**)**, *v.* [*Isl.* sitja] *L.* **1)** *sitta, vara i sittande ställning.* sittia a bruþa bänk *Bu* 491. hon gat sitit a þöm *(lejonen)* sua väl som a stolom *ib* 512. säten . . . pa hulkom saato badhe men ok qvinnor *LfK* 245. sitter hann j höxta tron *MD* 62. the ifuir dödhum satu *Bil* 287. saat for mönstersins port *KL* 135. then *(näml. häst)* tw sider vpa *Di* 145. sato vpa sinä hästä *ib* 134. her sitia nw xiij men *ib.* — *om djur.* thz dyuret staar eller sether ouer eeth dyupasta kär *LfK* 229. stigh thit wp hönsin sithia oc hänt oos the hönona som nest sitir hanan *ST* 146. *Di* 1. **2)** *stiga (upp på en häst för att sätta sig el. ned af en häst på hvilken man suttit).* — sitia a häst, *stiga till häst.* biþar hana skyt sitia a häst ok riþa mäþ sik *Bu* 19. — sitia af sinom häste, *sitta af.* her didrik sat aff sin häst *Di* 198. sitiom aff wara hestha *ib* 265. **3)** *sitta ss domare, ss ledamot af nämd, ss ordförande eller bisittare.* tha jak sat for rät j dom *Bir* 2: 384. for laghmandzdom sitiande *BSH* 2: 66 (1399). *MD (S)* 290. powal hermanson sitiendis pa herrishöffdingx wägne *BtFH* 1: 175 (1507). aff sittande borgamestere *SJ* 253 (1457). *ib* 254 (1461). the XII som tha j nempdenne satho *FH* 2: 109 (1437). *BtFH* 1: 179 (1507), 181, 183, 278 (1509). kesa een olderman . . . huilken som sittia schal i thet tilkomanda aaret fore mene companijt *SO* 101. vil ey sithtia thz aarit fore thöm *ib.* huilka *(näml. bisittare)* mz oldermannenom sittia schulo fore brödraschapit *ib* 107. then olderman som i thet aarit sitet haffuer med sina bysitiara *ib.* sath peder priwalk for olderman *BGG* 300. *ib* 301, 302, 306 *o. s. v.* sat nisse pral oc hans fan usken for bysittere *ib* 304. syttia bysyttiaro eller allerman *SGG* 128. — *med ack.* skal rätwisan sitia domen *(sitta å domstolen, sitta till doms) LfK* 111. wort mik . . . betaghit ath sithia dom eller räth *HSH* 18: 27 (1495). *ib* 28. thz erchebyscopins owenner sculle sittia hans räth *(sitta till doms öfver honom) RK* 3: 868. — *sitta, vara satt, om domstol el. nämd.* nämpdin, som tha sat *SD NS* 2: 37 (1408). för ganzka sitiende raadit *SJ* 239 (1454). fore sittiende rettin *SO* 207. **4)** *sitta, befinna sig, bo.* sat ii nazaret *Bu* 4. sat ii eno fasto huse *(castrum habebat) ib* 7. tha han satt i them stadh som hetir porfirito *KL* 302. the som sitie nest wid siöen *BSH* 5: 97 (1506). **5)** *sitta fängslad.* mäþan þe sato i häptom *Bu* 184. som sither oppa sith liff *LfK* 145. **6)** *stanna, vara el. blifva stilla.* hwi sast thw ey qwar i thinom stadh *KL* 230. sith ensammen i thinom cella *LfK* 59. hon skal sithia i sin cella, oc ey flatleka löpa *ib.* hon skal sitia all ena oc tighia *ib.* jak hauer nw sitit qwar i mit rike xx aar *Li* 8. then ther . . . sitter stille oc sitter oc seer oppa richesens forderff *HSH* 18: 108 (1497). *ib* 107. — *sitta stilla, vara overksam.* nw dogher ekke lenge sa atsitia *Di* 9. **7)** *förblifva, fortfara att vara.* ä mäþan hon änkiä siter *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). hafdhe hon sithit änkia j lxxxiiij aar *ST* 211. *BK* 211. **8)** *vara (full af sittande personer).* eller [ɔ: aller] kyrkiogardzmuren satt fuller medh männom, oc all huustaak, som voro näst kyrkiogardenom, suto full medh folk *TK* 273. **9)** *sitta, vara satt, vara fäst. om liflösa ting.* yxen sat fast j fotenom *KL* 50. j hwariom *(näml. fot)* svthe c klöör *LfK* 237. twa adror som paa skapith sittya *LB* 6: 107. *ib* 105. giffuer iak min nya swarta kiortil meth fodhreno ther wnder sither *SD NS* 2: 170 (1409). — **sitia ater,** *blifva qvar, stanna efter.* sato atir *(remanserunt)* badhe thörstoghe oc hungroghe af sinom herra *Bo* 236. *Jfr* **ater sitia.** — **sitia nidh,** *sitta ned, sätta sig ned.* han vilde äkke sitia nidh *Fr* 819. — **sitia umkring?** *vara omgifven el. besatt (med)?* hiulet sat *(möjl. part. pret. af* **sätia***)* vm cring mz huassom suärþom *Bu* 494. — **sitia up,** *sitta upp, resa sig för att intaga en sittande ställning.* sit op min fadher oc äät *MB* 1: 213. *Jfr* **up sitia.** — **sitia äptir,** *blifva qvar, stanna efter.* herra iwan sat ther äpter ene *Iv* 1010. — *Jfr* **be-, for-, inne-, ivir-, när-, qvar-sitia,** *äfvensom* **fran-, o-sitin.**

sitiande (sittiende), *n. sittande, sittning (ss ordförande el. bisittare), ordförandeskap.* i theris *(åldermannens och bisittarnes)* sittiende *SO* 107. j wor keresta nadege häres ffogitde cristiern bagges aff wapn sittiende *ib* 141.

sitiare, *m. Jfr* **bisitiare.**

sitning, *f. Jfr* **besitning.**

siu (syu. siugh *L.***),** *räkn.* [*Isl.* sjau] *L. sju.* hwem þässe . . . tolf äller syu af þöm väriä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). siw män *Bil* 433. wikan hawer siw dagha *MB* 1: 63. mz fäm sinnom siw handa plagho *ib* 379. the siu kronona *Bir* 3: 95.

siuþa (syudha: -ande *ST* 21. **sywdha: -er** *LfK* 85; *LB* 9: 110. **sywda: sywd** *ib. pres.* **-er.** *impf.* **södh. söödh** *Iv* 2127. *pl.* **sudhu,** *se* **up siudha.** *part. pret.* **suþin. sodhin** *Bir* 3: 354; *LB* 1: 96; **-ne** *PM* 7. **sodin: -it** *Di* 123; **-na** *LB* 7: 11. **sodhen** *ib* 167**),** *v.* [*Isl.* sjóða] **1)** *intrans. sjuda, koka. om vätska el. kärl innehållande en vätska.* eth kar mz siwdhande watne *LB* 1: 97. thz wäller som en kätil siwdher *Al* 1943. *ST* 21. *Va* 38. *LB* 7: 311. — *sjuda, jäsa.* blodhit siwdher *LB* 5: 293. — *kokas, blifva kokt.* ey formatte vatnit het wardha. oc än sidhir kalen siwdha *KL* 192. saa hans siäl siuda j heluitis kätle *Bil* 700. **2)** *trans. koka, underkasta kokning, bereda genom kokning.* thz sama köt han stekte ok söödh *Iv* 2127. *Di* 123. sudhit hofwodh *KL* 371. vng höns sodhin *LB* 1: 96. siwdha lamb kidh willebradh mz päthersilia *ib.* scal man taka ena yrth som hethir ko-

mella bloma oc cassia lignea oc biug oc siwda alt saman j watne *ib. ib* 98. *MB* 1: 340. *PM* XLIX. *LB* 7: 1, 167. taga ysop oc rwta ... oc alwn, oc siwda tom wel til saman i vatn *ib* 309. siwder man malörth med gröna olyo *ib* 2. *ib* 5: 81, 9: 110. naar hon ... sinna synda illa loktandhe röther sywdher oc wärmer i angrande hiärtans grytho *LfK* 85. blöth math wel swdhin *LB* 7: 169. ato ... sudhnañ mat *Bo* 22. *ib* 85. hwast oc kalt är watnit, wtan thz siwdz som tizsana, ällir j biwgge wällis oc silas *Bir* 4: 63. drikka swdhit watn *ib* 62, 63. lät ... siuþa han *(sankt Johannes)* liuande ii vällande oleo panno *Bu* 149. sanctus quintinus var ... suþin i uällande oleo *ib* 532. smiþen *(för* siuþen*)* mit kiöt ok steken *ib* 530. *Fl* 1734. saa han ther manga människior liggia oc siwdhas i enne bradha panno *Fa* 17. jak var väldir oc sodhin mz olio *Bir* 3: 354. siwd tiockth som gröt *LB* 7: 6. basa mz henne *(örten)* sodna *(d. v. s. dekokt på örten) ib* 11. — *koka, uppvärma, genom värme bereda, smälta.* korn ökes thässalund i iordhinne, at solen siwdher waata iordh kring om kornith oc gör korneno til maato, oc aff thäskyns födho wäxer kornith oc ökis mz thy, at the waata födha som solen siwdher wändis i korns natwro, swa som waar födha i waare natura, thy at natwra krapter oc hete siwdher födhona *MB* 1: 90. — *koka, sjuda, smälta.* daniel togh tyäru flot oc qwadho oc södh thz til saman *ST* 18. tag ... grooblad. vax kaada siwd tz til hopa *LB* 7: 5. the pipan fylles wp aff the förscriffne blendnyngenne törro ... oc ey swdhin *PM* 7. mz the förscriffno bländnyngenne ey sodhne *ib. — smälta, digerera.* syromonthana lenar hoffuid wärk ok iwder *(för* siwder*)* math *LB* 2: 64. — (?) märker thz onda smältning, oc myklo wazsko i kroppenom osmälta oc raa som ey är sudh *(för* -in?*) LB* 5: 293. — **siudha bort,** *koka bort, genom kokning afdunsta.* ath ätikkian sywdher borth *LB* 9: 110. *Jfr* **bort siudha.** — **siudha ivir,** *sjuda öfver, koka öfver.* skal man sätya krwkona pa en matteligin eld, oc lata henne siwda sakteliga, at hon icke siwder öffuir *LB* 7: 311. *Jfr* **ivir siudha.** — **siudha utivir,** *sjuda öfver, koka öfver.* swa at krwkan siwder icke vtöffuir *LB* 7: 311. — *Jfr* **af-, in-, up-, ut-siudha** *samt* **hardh-, o-sudhin.**

siuþer (suþér), *m. L.*

siufalder (*frf. vok. i änd.* -fald-. -fall- *MB* 1: 377; *Bir* 2: 105, 3: 95), *adj.* [*Isl.* sjaufaldr] *sjufaldig.* fik siwfalda hämpd *MB* 1: 164. skal iak ... tilläggia mina siwfalla plaghor fore idhra synder *ib* 377. mz siufallom hedhir *Bir* 2: 105. *ib* 3: 95.

siuka (sywka), *f.* [*N.* sjuka] *sjuka, sjukdom.* tarffwas j sywko läkedom oc salwa *PM* XXVII. the sywkan läkes ey snarlika *LB* 9: 114. fördriffwer ... the sywkona *ib* 116. *Jfr* **barnsiuka,** *äfvensom* **siuke.**

siuka hus (sywka-), *n.* [*N.* sjukehus] *sjukhus (i ett kloster). LfK* 99.

siuka man, *m. L.*

siuka säng (sywka sängh), *f. sjuksäng.* bödh sancte pädhar hänne gaa til sywka sänghena igän *Lg* 331. nidherlagdhos oppa sywka sängh *ib* 3: 392.

siuka stova (siwkostufwa), *f. sjukstuga, sjukrum (i ett kloster).* thiäna for conuentz boordheno j conuentz stufwnne ellir oc nochre siwkostufwnne *VKR* 24.

siukdomber (siyk- *VKR* 73), *m.* [*Isl.* sjúkdómr] *L. sjukdom, krankhet.* huru ma[n]gan värk ok siukdom han *(kroppen)* giorþe *Bu* 141. thwinga idhir mz tholke soot ok siukdom *Gr* 293. fik wadhelikan siukdom *KL* 20. *ib* 355. *Bo* 69. *Bir* 1: 113. at hon *(menniskan)* kränkis oc vanskas rasklica for ... siukdom *(infirmitatem) ib* 2: 48. *VKR* 73. moth lönlek siukdom *LB* 5: 80; *jfr* **lönliker.** — *Jfr* **fota-, lifs-, qvinno-siukdomber.** — **siukdoms säng (-säng),** *f. sjuksäng, säng i hvilken en sjuk ligger.* tagh thina siwkdoms säng op *MB* 2: 382. — **siukdoms sot (sywkdom sot),** *f. sjukdom.* i sinne ytersta sywkdom sot *Lg* 3: 276. — **siukdoms tekn,** *n. sjukdomssymtom.* the siukdoms tekn ... som döthin tedho *Bir* 3: 84.

siuke (sywke. syke. syyke, *se* **kalda siuke),** *m. och f.* [*Sv. dial.* sjuke. *N.* sjuke, *m. Nyisl.* sýki, *f.*] *sjuka, sjukdom.* en stoor siwka fic han tha *RK* 2: 2593. then siwken giordhe hanom qwijdha *ib* 2595. mz annor siwke *Di* 119. huilken sywke thw ma swa fordriffwa *LB* 7: 161. tha forgar tiik then siwken *ib.* tenna syke komber aff forbrent blod *ib* 235. är tz en farliig oc stor syke *ib* 262. komma i ena swara siwke *ib* 96. *Jfr* **bränne-, buk-, kalda-siuke (-syke),** *äfvensom* **siuka.**

siuker (sywker. siyker), *adj.* [*Isl.* sjúkr] *L.* **1)** *sjuk.* krankir oc siwkir *Lg* 44. huilken hälstz är sywker ällar dröffdher *LfK* 99. är vitandhe atj alle fasto ärw siyka oc gambla vndanthakna *VKR* 62. do þen siuke *Bu* 169. en diäwl. som mykit siuk folk sote tel *ib* 203. giua siukom helso *ib.* engen fik annar bötar af hanom. vtan þen för var siukar af hanom ok hans qualum *ib.* en stoor hopir af systromen ... vardh siukir mz margha hauda sottom *KL* 349. läkte ... mangha salogha sial ok siuka likama *Bu* 101. **2)** *osund, ohelsosam, förderfbringande.* sagdhe ey (vilia) göra vädhrit siukt af thera rök *Bil* 165. al sky ok siuk wädher flydhu *ib* 714. dräpa folkit mz siukom rök *ib* 226. — *Jfr* **afund-, barn-, döds-, lam-, o-, slänga-siuker.**

siukfulder, *adj. förderflig.* at the värsta oc siukful dyrkan oprökt mz rotom skuli allaledhis forga *Gr* 286.

siukna (syukna *Ber* 35. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* sjúkna] *sjukna, varda sjuk. KL* 289. togh han at siwkna *Lg* 90. vm allir likamen siwkna *KL* 263. *Bir* 2: 286. the siukna aff siälfwom läkedomenom *ib* 3: 206. af henne *(vreden)* siuknadhe antiochus *MP* 2: 244. siuknadhe af värstom thuänat *ib* 243. — *varda svag.* huar siwknar *(infirmatur)* oc iak siwknar ey *MP* 1: 327. *Ber* 35. — *vara krank, vara svag.* jak siwkna for hans älskogha *Ber* 44. nar iak siwknar *(infirmor)* tha är iak starkare *ib* 121. ey skal man siwkna *(murmurare; läst: infirmari)* i gudhz plaghom *ib.* — (?) thessa landz folkx högfärdogha höghelikhet är siuknath *MP* 2: 243. (siuknar *för* svarar: mädhan iak ... inghen findher som siuknar *(correspondentem)* til sua storan oc hethan kärlek *Su* 16.)

siuknadher, *m.* [*Isl.* sjúknaðr] *sjukdom.* mik thwingar aldir ok siuknadher *SD NS* 1: 18 (1401).

siunde (syunde. sywndhe), *räkn.* [*Isl.* sjaundi] *L. sjunde.* siunda daghen var hon iam faghar ok fri som första *Bu* 511. thet siunda oärlikt åthäue *KS* 47 (120, 51). the syunda warfru frögdh *ST* 218. thin sywndhe glädhi *MD* 54. systrana . . . hwilkom siwnda taal *(septenarius numerus; sjutalet, näml. af bönestunder)* ey forelägx äptir solinna gang *Bir* 4: 53. *Jfr* **halfsiunde.**

siunga (siungga *Bu* 24. **siugga** *ib* 7. **siughga** *ib* 11. **syunga: -as** *SD* 5: 564 (1346). **sionga. syonga** *Su* 444. **siönga** *VKR* 59, 69, 75. **sunga** *VKR* XVIII. *pres.* **siwnger** *SEG* 122. **siwngher** *ib.* **sionger** *Su* 444. **siongher** *Bir* 4: 54; *MB* 2: 81. **siongir** *Bo* 252; *MP* 1: 243, 247. **sionghir** *ib* 30; *GO* 180. *refl.* **siwngx** *Lg* 926. **siugs** *Bu* 9. **siongx** *Bo* 251; *Bir* 1: 201, 4: 54; *Su* 309; *Lg* 3: 50. **siöngs** *VKR* 65, 73. *impf.* **sang** *Bu* 28, 182, 506; *KL* 117; *Di* 52. **sangh** *ib* 258. **song** *RK* 2: 7530. *refl.* **sagnx** *Lg* 3: 226. *pl. 3 pers.* **sungo** *Bu* 25; *Bo* 251; *ST* 394. **sunggo** *Bu* 23, 511. **swngo** *Bil* 649. **swngho** *MB* 2: 81. **sugo** *Bu* 23. **siwngo** *KL* 206. **syngo** *Di* 294. *part. pret.* **sungin** *L.* **swngin** *Bir* 4: 28; **-it** *ib* 19. **swngen** *ib* 13. **siwngin** *VKR* 60, 73; **-it** *ib* 65; *SD NS* 1: 551 (1406)), *v.* [*Isl.* syngva, syngja] *L.* **1)** *sjunga, med rösten frambringa toner, utföra sång.* änghte lärþar läsa älla siugga *Bu* 7. sa hon . . . allan koren sotlika siughga tel offortorium *ib* 11. kwäder broder heller j gillisstwgu siwnger *SEG* 122. om broder siwngher heller kwäder j gilless stwgu *ib. KL* 206. *Bo* 251. *Bir* 4: 54. *GO* 180. som the helgha kirkia sionghir *MP* 1: 30. *ib* 243, 247. hafdhe manga foghla sötelika siongande *KL* 117. en foghil. hulkin vndarlika taladhe ok sang *ib.* ther sungo sötölika näktirgalor *ST* 394. — *sjunga, melodiskt frambringa, sjungande framsäga el. utföra.* siungga sötan sang *Bu* 24. *ib* 23. *Lg* 3: 50. *Su* 444. siongom honom nyan lof sang *Bo* 231. *ib* 251. *MB* 2: 81. jak skal siunga warom herra loff *MP* 1: 9. sunggo sötleca guz lof *Bu* 511. *ib* 506. *SD NS* 1: 551 (1406). *VKR* XVIII. nar then som siongher lustas meera j nothomen än j the thing som siongx *Bir* 4: 54. sang . . . än är sandar guþ *Bu* 182. sionga þät sama *ib.* sang än tungann sötelica thz söta nampnit *Lg* 127. syngo the kirieleyson *Di* 294. siönga aue maria *VKR* 59. siönga salue regina *ib.* siönga de sancta trinitate *ib* 65. siönga hwan dagh ämbitit af tymanom *ib* 75. tyswar siongx introitus *Su* 309. sidhan offertorium är swngit *Bir* 4: 19. sidhan aptansanghin är swngin *ib* 28. sionga otto sang *KL* 345. sionga siäla mässo *ib* 360. siunga mässona *ib* 117. scal . . . syungas . . . en messä aff þy hälghä korse *SD* 5: 564 (1346). siönga mässo oc tidhe *VKR* 69. *ib* 60, 65, 73. *Lg* 3: 226. — *abs. sjunga messa.* om mornen wigdis erchebiscopen oc song thäre *RK* 2: 7530. — *sjunga, genom sång egna hyllning och pris, lofsjunga.* siungom guþi *(cantemus domino) Bu* 25. — *sjungande förkunna el. omtala, besjunga.* siungom guþi heþar ok äro. siunge guþlek tunga sötan älscogha ihesu christi *Bu* 25. þätta siugs . . . ii heþnom (qvedium) *ib* 9. **2)** *frambringa ljud el. toner (på ett instrument), spela.* leekande oc sionghande . . . j henne *(harpan) Lg* 811. **3)** *ljuda, klinga.* swärdh ok kniiff a brynio ny the klinga ok siwnga op ij sky *Al* 3320. tho motthe höra *(näml. huru el. att)* ägiasax sangh a nyfflingom a thera hiälma *(hæyrir um borgena huersu Eckisax syngr i hialmum Niflunga) Di* 258. — *opersonl.* tha sang i kniffuen *Di* 52. — **siunga fore,** *sjunga före.* sungo tua firi sötan sang ok alla äpte *Bu* 25. *Jfr* **fore siunga.** — **siunga ut,** *sjunga till slut.* swngo the . . . allan thän sangh wt *Bil* 649. *Jfr* **ut siunga.** — **siunga äptir,** *sjunga efter.* sungo tua firi sötan sang ok alla äpte *Bu* 25. — *Jfr* **syngia.**

siungare, *m. Jfr* **foresiungare.**

siunka (sionka *Bo* 105; *MP* 1: 142. *pres.* **sionkr** *KS* 86 (210, 94). **sionkar** *Bu* 489. **sionkir** *MD* 170. *impf.* **sank** *Pa* 11; *Bo* 111, 172; *Bir* 2: 134; *Al* 2350; *MD* 393. **sanc** *Bu* 137. **sanck** *Di* 295; *RK* 3: *(sista forts.)* 4626. **sanch** *Di* 220, 300. **saank** *Lg* 3: 73. *pl. 3 pers.* **sunko** *Bu* 167; *KL* 372; *Fr* 2548. **swnko** *RK* 2: 3311. *part. pret.* **sunkin: insunkin** *Bir* 2: 15; **insunkna** *ib* 244; **nidher sunkit** *Bil* 211. **swnkin: inswnkin** *MB* 1: 361; **inswnkith** *ib* 362; **in swnkna** *Bir* 1: 31. **swnken: inswnken** *Lg* 3: 93. **siunkin** *Bil* 277), *v.* [*Isl.* sökkva] *L.* **1)** *sjunka, glida ned (i djupet), gå nedåt (i vatten el. jord). eg. och bildl.* sancte pätar . . . tok . . . til at gaa oppa hafwino . . . än sidhan honom iäfwadhe. tok han til at sionka *Bo* 105. sanch strax vnter vatnith *Di* 220. sanch j syon *ib* 300. the sunko ij kwaff *Fr* 2548. some swnko for öland i grundh *RK* 2: 3311. *MD* 393. folk sanc tel grunda *Bu* 137. *ib* 167. att siunka lifuandis til häluitis *Bil* 246. j enom punkt sionka the til heluite *(ad inferna descendunt) MP* 1: 142. *ib* 28. heþna manna lif . . . sionkar tel häluetes *Bu* 489. huar sten som kastas å tän jordmuren, tå sionkr han tär i lätlika *KS* 86 (210, 94). war siunkin swa diupt j synda graf *Bil* 277. iak sionkir y grwndh *(d. v. s. går förlorad) MD* 170. **2)** *sjunka, sänka sig, draga sig tillbaka.* quidhin sank *(applicatus)* in til ryggin *Bir* 2: 134. **3)** *gå ned, glida ned. om föda. opersonl.* styrkte thöm til at äta ok the ato. än äkke sank thöm thz gladhelica *(d. v. s. icke åto de med glädje) Bo* 172. *Lg* 3: 73. **4)** *sjunka, blifva lägre. om vatten el. jord.* watnidh sanck en twär foth *Di* 295. ther sank jordhin *Pa* 11. **5)** *sjunka, lägga sig, stillas.* laten siwnkä idhrä wredä *Va* 17. — **siunka nidher,** *sjunka ned, sjunka, glida ned.* at thz *(skeppet)* sank nidhir *Bo* 111. sunko afgudhin nidhir *(i sjön)* til grunda *KL* 372. thz han skal siwnka nidher til grunda *Fr* 2388. — *sjunka, gå ned, brista.* isen sank al nidher ij kwaff *Al* 2350. yszen war kleen oc sanck ther ned med folk och alle nedher till grwnd *RK* 3: *(sista forts.)* 4626. — *Jfr* **nidhersiunka.** — *Jfr* **insiunka.**

siunäter, *f. pl. L.* — **siunattamot,** *n. messa som (i förening med gille) hålles en vecka efter någons begrafning.* at capitulum . . . halde mit wtfärdha öl, siwnattamot, manadhamot oc aarsmot *SD NS* 1: 563 (1406). — **siunatta tak (siunätta-),** *n. L.*

siunättinger (syunattinger. synättinger. sinättinger. siunä tinger), *m. L.* — **siunättings dagher,** *m. L.* — **siunättings gärþ,** *f. L.*

siutan (siuttan. siwttan. sywttan), *räkn.*

[*Isl.* sjautján] *L. sjutton.* siwttan aar *Bil* 582. siuttan dagha *KL* 356. sywttan thusand *ib* 307.

siutande (syutandi *VGL IV* 16: 17. **syutandi** *ib* 14: 17, 15: 17. **syöttonde),** *räkn.* [*Isl.* sjautjándi] *L. sjuttonde.* a siutanda are vars härra *Bu* 72. syöttonde capitulo *LfK* 141.

siutighi (siwtia *Lg* 3: 32)**,** *räkn.* [*Isl.* sjautigi] *L. sjuttio.* var hänna aldar . . . tre ar ok siutighi ar *Bu* 12. siutighi höfdhinga *Bir* 3: 80. *Lg* 3: 32.

siuärings bater, *m. L.*

sival, *adj.* [*Isl.* sívalr] *rund.* thz sifuala bordh *Iv* 1999. viste han honum ena siwala groop *Pa* 9. — *kupig, konvex, klotlik.* i enom siwalom glashögh älla glaskari *(globo vitreo)** *Bir* 4: 386. *ib* 387. — *Jfr* **sihvalver.**

sivalhet (syhwalhet), *f. rundhet, rund form. Bir* 1: 146.

siver, *m.? Jfr* **gudhsiver.**

sivi, *m. Jfr* **guþsivi.**

sivinter? (säwinthir), *m. långvarig el. sträng vinter?* tha wardhir säwinthir *LB* 3: 192.

sivirdha (siwördha *Lg* 3: 231. **sywordha** *MB* 2: 180. *pres.* **siwirdhir** *Lg* 1025. **sewerdhe** *Su* 411. **säwyrdhe** *Ber* 200. **säfwyrdher** *ib* 223. *impf.* **siwördhe** *ST* 108. **säwyrdhe** *KL* 124. *part. pret.* **siwirdher** *Bil* 800. **siwordher: -wordhum** *Lg* 3: 218. **sywördher** *Su* 37. **sewyrdher: -wyrdhom** *Bo* 30. **siwordher: -wordhom** *Lg* 3: 218. **säwyrdher: -wyrdh** *MB* 1: 89; *Ber* 114)**,** *v.* [*Isl.* svívirða] *visa sidvördnad mot, vanvörda, förakta.* vardha siwirdher aff världinne *Bil* 800. tha wordhe hon wanlika säwyrdh aff honum *MB* 1: 89. at the . . . skuli syna män forsma oc sywordha *ib* 2: 180. jak forsmadhe oc säwyrdhe alla *KL* 124. at iak sewerdhe mik siälfwan *Su* 411. astundha aff allom synas sywördher oc forsmäliken *ib* 37. war fwl, war forsmadh, war säwyrdh *(abjecta) Ber* 114. som mik forsmadhe oc keysarens budh siwördhe *ST* 108. siwördha guz nampn *Lg* 3: 231. hwi siwirdhir *(motsv. ställe Bil* 541: forsmar*)* thu hans pinor *Lg* 1025. — *försmå.* ey säwyrdhe *(dedignatus)* han hwan en ok ey alla *Ber* 200. — *sätta sig öfver, icke bry sig om.* nar fulaste mulden säfwyrdher *(dedignatur)* at höra alla thinga skapara talande til sik *Ber* 223. — *part. pret. ringa, oansenlig.* sätiande sik . . . i sewyrdhom stadh *Bo* 30. han witiadhe sina kirkior mz litlo fölghe oc siwordhum farkost *Lg* 3: 218.

sivirdha (-wördha. säwyrdha. säwyrda. säwärdha), *f.* [*Isl.* svívirða] *spotskhet, öfvermod, högmod.* ther är ey wredhe ok ey säwyrdha *KL* 104. afläggin . . . säwyrdo *(indignationem) MP* 1: 126. ofwermodh. säwärdha. dyrfwe *Ber* 256. wilt thu ok i thy thäkkias thik siälfwom. thz är siwördha. som oppinbara at thu vilt synas mykit konstogher vara *ib* 261.

sivirdhning (siuirning. sivyrdhning *L.* **sewerdhning. säwirdning. säwyrning. sävirdnigh** *L.* **sävördhning** *L.*)**,** *f.* [*Jfr Isl.* svívirðing] *L.* **1)** *sidvördnad, vanvördnad, förolämpning.* the sewerdhningen *(offensa).* mz hwilke iak rette thik min skapare *Su* 415. — *vanärande, skymf.* rakadhe the hanum har aff midhiu hofdhe til spot ok siuirning *Bil* 119. — *förakt.* af almoga få han olydhno ok sävirdning *KS* 16 (39, 17). san rätuisa hauir varkunnan, oc fals rätuisa säwirdning til syndoghan *MP* 1: 201. **2)** *förtrytelse, harm.* at ey skuli wredhin thik wptända, ey säwyrning *(indignatio)* thik röra *Ber* 109.

sivirdhogher (sywördogher), *adj. ringa, torftig.* j swa fatighom ok sywördoghom bonadh *Lg* 3: 549.

sizt, *se* **siþer,** *adv.*

sizt (sidzst. sist. sisth. siist), *adv. superl. och konj.* [*Isl.* sízt] *A) adv.* **1)** *senast, sista gången.* sidan iak red nw sidzst aff bern *Di* 86. **2)** *för någon tid sedan.* kan jach ther nw jngen annen swar oppa giffue än jach siist i stokholm gaff *FH* 6: 121 (1510). the rytters sist her wp foro *BSH* 5: 11 (1504). *B) konj. senast då, då senast.* sisth wi skildoms *(då vi senast skildes)* fran grans porth *Di* 301. — *Jfr* **siþarst,** *äfvensom* **sizter.**

siztans (sijstans. sisthens. siistens. siisthens), *adv.* [*Sv. dial.* sistans, sistens] *för någon tid sedan.* then sädis rogh jak ider siisthens tilbödh *FM* 195 (1504). nw siistens i stocholm war talet oc sagt *BSH* 5: 310 (1508). — i siztans, *d. s.* j sadhe . . . i sisthens paa skäptingen *FH* 1: 64 (1490-*talet*). her war hoss oss i siistens ernest van mynden *FM* 175 (1504). som wij idher herredöme i sijstans tilscriffuit hade *BSH* 5: 68 (1505). *HSH* 18: 115 (1497).

sizter (sizster. sitzster. siitzster. sidzter. sister. siister. siisther. syster), *adj. superl. sist, i tidsföljd kommande efter alla andra.* om försthe eller siisthe dagin i thenna manen *LB* 7: 96. jak skriffwar idher nw til sista sin, oc sista breff *LfK* 139. — *senast förliden, närmast föregående.* i then siitzste feijgd *HSH* 20: 223 (1507). — i sizt, *för någon tid sedan.* kort köningx jackt, som her war j siist *FM* 534 (1511). som iac til eens ward met tigh i sidzt om abo sloth *FH* 4: 56 (1457). vy scriwe ider til j sisth *BSH* 5: 29 (1504). *ib* 34 (1505). *HSH* 19: 162 (1506). — *senast då, då senast.* ii siisth iach offuer komen war fra swerige tiil abo *HSH* 24: 29 (1512). — a thät sizta, *till sist, till slut, slutligen.* a thz sitzsta sagde han *MB* 2: 188. *ib* 273. hon . . . rensar hoghen, oc a thz sista giffwer tik weth oc wiisdom *LfK* 109. — pa thät sizta, *d. s.* huru the skildes at pa thz siistä *Va* 55. *ib* 53. han . . . maatte pa thz sitzsta landz flykttogher wardha *MB* 2: 293. *ib* 197, 296, 326. thz lyktades ther mz pa thz syste ath iag både öland oc calmarna myste *RK* 3: *(sista forts.)* 5341. — upa thät sizta, *d. s.* annath röntess oppa thz siste *RK* 3: *(sista forts.)* 5452. *ib* 4679, 5568, 5800. — af thät sizta, *d. s. MB* 2: 307. — at sizto, *d. s.* ther til twingas aat sisto *LfK* 8. — i thät sizta, *d. s.* j thz sitzsta j tände han stadhen *MB* 2: 220. *Su* 376. — mädh thy sizta, *till sist, sist.* thz sighs mz thy sizsta tho är thät mz thy första *Bil* 870. — til sizta, *till slut.* fra thz förstä och til sistä *(från början till slut) Va* 53. — *Jfr* **siþarster,** *äfvensom* **sizt.**

siztis (siistis), *adv. för någon tid sedan.* som vij siistis screffue edher herredöme tiil *FM* 579 (1513).

siäfleker (-leeker. -lik?), *m.* **1)** *lugn, stillhet.* alt thz som huxsins roo oc siäfleek *(tranquillitatem)* hindrar *Bo* 46. *ib* 125. **2)** *saktmod.* thänkia

vars herra tholimodh. siäflek oc godhlek *Bo* 48. *ib* 12, 147. thin milhet oc siäflik *(mititas; trol. för* siäflikhet*)* *Bir* 1: 177.

siäflika (säfflika *Su* 164; *Lg* 332. **säffleka** *Su* 176. **säffligha. säfwelica),** *adv.* **1)** *lugnt, med lugn, med stillhet.* thera rike ok herradöme skulu alre sta •sighirlica älla siäflica *(motsv. ställe* 3: 348 rolica*)* ij sannom fridh *Bir* 4: 307. at the säffligha oc endräkteliga vndir en man waaro lydoghe *MB* 2: 241. lat os lifwa renlica. säfwelica oc rätuislica *Gr* 284. **2)** *saktmodigt.* huru siäflica han vmbär oc vndfaar thäs vsla manzsins falska kus oc vmfämnilse *Bo* 189. *Su* 164, 176. *Lg* 332.

siäfliker (*n.* **-likit** *KL* 212**),** *adj.* [*N.* seveleg. *Jfr Sv.* säflig] **1)** *stilla.* hawin siäflikit oc rolikit liuärne *KL* 212. **2)** *saktmodig.* takin mz siäflike gudlikhet *(mansuetudine)* idhir insaat ordh *MP* 1: 88.

siäflikhet (säflikhet *Ber* 28, 62; **-hetz** *ib* 118. **säfflikhet** *LfK* 180. **säffighet** *Su* 264. **säfuelikhet** *MP* 1: 192. **säfuilikhet** *ib* 122. **säuelikhät** *Ber* 274**),** *f.* **1)** *lugn, stillhet.* huilken som älskar sin brodher, han gömer sith hiärta i rolike säfflikhet *LfK* 180. **2)** *stillsamhet, spakhet, foglighet.* diwrit hwilkit han *(honom)* bar iuir flodhinna mz alle siäflikhet *KL* 194. — *saktmod, hofsamhet, tålamod.* hon ... näfste them tho medh siäflikhet ok kärlek *VKR* XIV. är ... j siäflikhet *(mansuetudine)* oc tholomodh sua som moyses *Bir* 2: 148. hon tholde mz alle späkt ok siäflikhet *KL* 310. swara honum j fridsamme säfuelikhet *MP* 1: 192. siälflikhetin *(för* siäflikhetin*)* gömer gudz liknilsa beläte j os *ib* 280. *KL* 199, 244, 257, 310. *Ber* 28, 55, 61, 62, 118, 172, 229, 274. *Su* 264. vari ... säfuilikhet oc mattelik tempran j allom thinom sinnom *MP* 1: 121. — *foglighet, vänlighet.* mz allom hedhir oc siäflikhet ledhom thöm mz os in ij mönstrit *KL* 404. *MB* 2: 397 *(dessa båda ställen möjl. att föra till* 3*)*. gudh vände them til swa mykla siäflikhet at the gawo ärmitomin brödh *KL* 259. — *mildhet, nåd.* o godhe ihesu vi löpum epte thik for the siäflikhet som predicas af thic *MP* 2: 151. at miskunsamber gudh skulde vända sina wredhe i siäflikhet *Su* 432. **3)** *varsamhet?* at thu gabbas vndi siäflikhetinna *(för* skiällikhetinna? *discretionis)* nampne af kötzsins snille *Bo* 132.

siäl (siel. säl *L.* **seel** *L.***),** *m.* [*Isl.* selr] *L. phoca, själ, själhund.* — *själtran.* VIII aam siel *FH* 6: 114 (1473). — **siäla bodh (siäle-. siela-. siala-. säle-),** *f. bod hvari själtran kokas, uppmätes och försäljes.* omnis foca, stokholmis venditur et emitur, sed solummodo in dictis tabernis. v. sialabodum, quia aliquantulum distant a concursu multitudinis, propter fetorem, foca mensuratur *SD* 2: 453 (1305). ordinauit quod in dictis sialabodum de foca mendicacionem faceremus *ib* 454. vltra sialabodir *ib.* ordinamus ... quod sialaboder et tota parochia stokholmensis, attineat fratribus sictuniensibus *ib* 456 (1305). aff the fyräslindade panneno som hon togh aff sielabodhinne *FH* 3: 66 (1445). lot detert kraka vp hans rodehoso ena siäla bodh vppa sudhre malm beläghin i mellan hans smidz siälabodh och swart munkana medh all tilhörilsse tompt och bygning medh kar och kätla som forskrifne detert thet sielffuer brukade *SJ* 231 (1454). haffwer ... giffwat ... sine hustru ... sälebodin frii oc quit *ib* 351 (1469). förscrifna siälabodh ... haffwa bruka och ägha *ib* 231 (1454). siäle boden meth all tilhörelsse *ib* 380 (1471).

siäl (siäll. syäl *SD* 5: 563 (1346), 565; *LB* 9: 110; **-ä** *SD* 5: 565 (1346). **sial** *L.*; *SD* 5: 293 (1344); *Bu* 8; **-a** *ib* 28; **-ana** *Bir* 2: 18; **-ene** *Bu* 142. **siall** *(i rim med* scriptamall*)* *RK* 1: 2477, 4403. **siel** *RK* 1: 163. **sel** *MD* 26. **seel** *ib* 30. *pl.* **-ar. siälia** *(ack. pl.; trol. skriffel för* **siäla***)* *SD NS* 1: 226 (1403). **-er** *Lg* 3: 546**),** *f.* [*Fsax.* seola. *Jfr Isl.* sál, sála. *Jfr Brate, Ups. stud. s. 6—14*] *L.* **1)** *själ ss ett lefvande väsendes lifsprincip (i motsats till kroppen), i sht ss menniskans andliga natur och ss kännande, tänkande och viljande.* i siälinne är all likamans makt *MD* 96. hwart thera *(af andra lefvande ting)* tagher kyn oc släkt aff andro tha the födhas thz är at sighia, badhe siäl oc likama än mannin tagher siäl aff gudhi siälfwom oc ey aff fadher eller modher *MB* 1: 75. spöria, än adams siäl war för skapath. än hans likame *ib.* til likamans ok siälinna nytto *Bir* 1: 237. til liiff oc siäll *Lg* 44. thu föder mz krasom thin wanda buuk och siälden *(för* siälen*)* är mz syndhum siwk *MD* 383. i siälenne ok hänna þrem (kraptom) nimne ok minnas ok undarstanda *Bu* 185. änkte är swa likt the höxto sniällenne som skälik siäl *(mens rationalis)*, hwilkin som wm aminne wndherstandilse och wilia star och är i the hälgho thräfalloghet *Ber* 201. *ib* 202. skälika siälin *(anima rationalis)* är gudhz liknilse *ib* 216. han *(näml. kroppen)* söfwe badhe skiäl ok siäl ok samwit *ib* 251. *Su* 31. en är ... siälina krapter ther henne råder ok styrer, ok allo thy henne tilhörö, thz är skälen *KS* 7 (16, 8). aktar ey siäl ellr sannind, ok ey dyghd ella skiälum *ib* 29 (74, 31). hulkra siäla ginum gik beska sorghinna swärdh *KL* 356. *Bo* 7. han *(Gud)* ... glädhir mina siäl *KL* 371. hafwa wald at binda siälanar ok lösa them af syndomen *Bir* 1: 123. thu som skulle hela siälanar ... thu äst sannelika siälanna draparo *ib.* jak atirlöste siälana mz mino blodhe *ib.* — *särsk. själ ss underkastad skilsmessa från kroppen och fortlefvande efter denna.* wtgik the hälagha siälin af licammenom *KL* 359. saa braath som siälin eller andhin gaar w honom *(kroppen)* *Lg* 3: 141. i þy liuse gaf andre[a]s sin anda ii guz händar. ok fylgþe fra corseno liuset sialene *Bu* 142. gripa ... hans sial ok wald föra tel häluitiz *ib* 8. thedhis thera siäla j duw like flygha til himla *Bil* 391. hörþe guþ tala tel ängla ok hälgha siala *Bu* 28. äpther alla cristna siäla dagh *(diem animarum)* *Su* 376; *jfr* **siäla dagher.** til lincöpungx domkirkio alla cristna siela capäl *BYH* 1: 287 (1512). sieler j skerdzeldenom stadde *Lg* 3: 546. þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu ... fori therä sial oc minnä *SD* 5: 293 (1344). messu sighiä ... for þess varrä syäl som döt är *ib* 563 (1346). *ib* 565. badho alle wel for hans siel *RK* 1: 163. badh han göra sin scriptamall ok redha wäl for synne siall *ib* 4403. *ib* 2477. gudh hans siäl nadhe *SD NS* 2: 10 (1408). **2)** *menniska, person.* huar the siäl som ey höre han ... scal fordärvas fran guz folkie *KL* 136. *MP* 1: 280. **3)** *det innersta el. finaste (af ett*

ämne). ss kemisk el. alkemistisk term. tha findher tw jnwertis then malmens antimonij syäl hwitaren än selff, oc plägha finnas fäm lod aff the syälenne före hwarya lödoga mark aff antimonio *LB* 9: 110. tak the syälena stötandis grana *ib.* — *Jfr* **renlifnads siäl.** — **siäla altare,** *n. åt hågkomsten af de döda helgadt altare med tillhörande stiftelser.* gifuer iak til siäla altaret j abo mina största footgrytha *FH* 6: 20 (1449). *ib* 39 (1453), 42 (1455). *Jfr* **siälaltare.** — **siäla bestandilse,** *n. pl.? själagagn.* fore mere siäla bestandilse *SD NS* 1: 664 (1407). — **siäla bön,** *f. bön för aflidna menniskors själar.* tå siäla bön skall bedias tå högsta minnekar skall bäras, tå bör allom bedia för sine gille syskenom dhödha *SMG* 147. — **siäla dagher (siala- *L.*),** *m.* [*Jfr Fnor.* sáladagr] *L. själadag, dies animarum, högtid som till erinran af de aflidne kristnes själar firas den 2 Nov., alla själars dag.* skipade pauin siäla dagh äpte alla hälghona dagh *Bil* 765. *Jfr det ofvan under* **siäl** *från Su* 376 *anf.* alla cristna siäla dagh, *äfvensom* **aminnilsa dagher.** — **siäla drapare (siäle dreper),** *m. själamördare. MD* 88. — **siäla dödher,** *m. själens (eviga) död, förderf el. fördömelse för själen.* han tagher sik dom ok siäla dödh *Lg* 3: 507. — **siäla födha (siäle föde),** *f. själaföda. MD* 30. — **siäla gaghn (-gagn. siele gagn** *Lg* 3: 533. **siäla gangn. siäla gangh** *Lg* 3: 312, 420. **siäla gaang** *SD NS* 1: 72 (1401). *gen.* **sielegangs** *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*). **sielegangx** *ib* 50**),** *n.* [*Jfr Fnor.* sálugagn] *själagagn.* at göra annars siäla gagn *Bo* 99. at han vakte ey sit siäla gangn *Bir* 2: 199. war ey genstridhogh nar nakar sigher thik thit siäla gangn *Ber* 63. skikka om sit siälagagn *(ordinare pro salute animæ suæ) Lg* 3: 366. gangom wi til gudz bordh mz gudhelike tro, tha vardher oss thz til siäla gagn *ib* 507. *Bir* 3: 463, 4: 70. *MP* 2: 84. *Ber* 147. *Lg* 3: 196, 201, 204, 312, 366, 420, 505, 506, 507 508, 533. thet människian wiliandis gör til sith siäla gagn lifuandis lifue *SD NS* 2: 34 (1408). vnthe jach fornempdo clostre, fore mich och minna foräldra siäla gaang skul, thry örislandh jordh i aluastrom och i dygraberghom liggiandis *ib* 1: 72 (1401). *ib* 71 (1401), 514 (1405). *SJ* 178 (1449). *FH* 1: 49 (1478, *gammal afskr.*), 50. — **siäla gardher (sielagaarder),** *m.* [*Jfr Fnor.* sáluhús, sálustofa. *Jfr äfven Mht.* sêlhus, *äldre Nht.* seelhaus; *äfvensom Mlat.* domus animarum] *genom själagåfva grundad och underhållen gård; försörjningsanstalt för ålderstigna.* gaff sik in i siäla gardhin medh alla sina ägdhodela *SJ* 178 (1449). scal han haffua innan forscrifna siäla gardhen sit brödh oc födho til dödhra dagha *ib.* siäla gardzsins forstendare *ib. ib* 230 (1454), 289 (1454). syslemannen j sielagaardenom *BYH* 1: 287 (1512). *Jfr* **siälgardher.** — **siälagipt (siälagypt. siälagift. sialogift** *L.***),** *f.* [*Jfr Fnor.* sálagipt, sálugipt *samt Isl.* sálugjöf] *L. själagåfva, gåfva för själens salighet, gåfva el. testamente till kyrkor, kloster o. s. v.* iak hawer vnt oc gifwit ... for mit testament oc siälagift ok for min lägherstadh, klostreno vazstenom mit goz *SD NS* 1: 588 (1406). *ib* 656 (1407). hon gaff fore sina siäll, sinna boonda, forälddra, arffwa, oc alla thera, som hoon war werdhskyldhogh got fore göra, vnder helgha kors prebendo i strenginäsa domkirkio ... thry örisland iordh ... nw mädhan som the fornämpda siälagipt war swa skälica oc gudhlica gifwin, thy stadhfäster iak ... the fornämpda siälagypt ... oc for then skuldh skulom hwazske iak äller mine arffwa hindra äller qwälia the fornämpda siälagypt *ib* 2: 20 (1408). *ib* 96 (1409), 110 (1409). *FH* 5: 43 (1467). — **siäla giäf,** *f. L.* — **siäla göma,** *f. L.* — **siäla gömare,** *m. själaherde, själasörjare.* j skolen lydha ... for:da ärkebiscope idhrom wärdelika fadher oc eder siälagömare *(animarum uestrarum pastori) SD* 3: 133 *(öfvers.). Lg* 3: 201. — **siäla helsa,** *f. själahelsa, själagagn, själs välfärd.* nakot iärtekne som thöm matte koma til vmuändilse oc siäla helso *Pa* 9. för mins iämcristens siälahelso *Su* 157. *Bo* 164. *MP* 1: 152. *Bir* 5: 23. *Su* 378. — **siäla hiälp (siala hialp),** *f.* [*Jfr Fnor.* sálahjalp, sáluhjalp] *hjälp för själen.* þu bedes þik änga siala hialp i minne kirkio *Bu* 175. — **siäla kor (siälakoor),** *m. åt hågkomsten af de aflidnes själar helgadt kor i kyrka samt till detta hörande stiftelser.* aff siälakorens wäghna her i bykirkionne i stokholm *SJ* 120 (1443). haffua the mädh thera epterkomanda a siäla korens wäghna sakt ok loffuat ena äuerdhelica mässo at halda i fornempda siälakoor hwan odhinsdagh aff the hälgha thräfaldugheet *ib.* mädh epterkomandom siälakoors forstandarom *ib (i öfverskriften till det stycke, från hvilket dessa tre citat äro hämtade, heter det: missa de trinitate in choro animarum).* siälakorenom i sancti nicholai kirkio *ib.* til sundagx almosona som gifs i fornempda siälakoor *ib (i öfverskriften till det stycke, hvarifrån dessa båda citat äro hämtade, heter det: chorus animarum). ib* 123 (1443), 179 (1449), 236 (1454), 243 (1455). til siälakoren j stocholm *FH* 3: 66 (1445). *Jfr* **siälkor.** — **siäla kär,** *adj. älskande själar, mån om själars välfärd.* wm han *(biskopen)* är siälakär *Bir* 5: 23. — **siäla läkiare,** *m. själaläkare.* thessen stora siäla sottin ledde alzualdoghan siäla läkiaran af hympnom *MP* 2: 149. — **siäla minne (syäla mynne),** *n. skål för hågkomsten af de aflidnes själar.* tha skal syäla mynne skänkias *SGG* 132. — **siälamässa (sielamessa. sialamässa** *L.* **sialomässa** *L.***),** *f.* [*Jfr Fnor.* sálamessa *och Isl.* sálumessa] *själamessa, messa som hålles för aflidna menniskors själar.* han lät for them sighia siälamesso *Bil* 698. *Bir* 3: 18. skal huar en brodher koma ok fölgia thom döda til grafua ... ok honum skal sigias twa siälamessor *SO* 4. lata hanom ena siela messe sywnga *ib* 84. at ey skulde for hona siongas siäla mässa *KL* 360. lot pafwin sionga siäla mässo *ib. MB* 1: 410. tha sielamessan hollis schal *SO* 205. fore ... ena siäla mässo hwan manadh *SD NS* 1: 226 (1403). — **siälamässu dagher (sialamässu-),** *m. L.* — **siäla nytta,** *f. själagagn.* haffua vnt oc giffuit ... for theris foräldra oc thera eghna oc äpterkommande wenner oc frändher siäla nytto oc gangn sculdh en theris stenkällara *SJ* 179 (1449). — **siäla ringning,** *f.* [*Jfr Fnor.* sálahringing] *själaringning, ringning för en afliden menniskas själ, ringning för att uppmana till bön för en afliden menniskas själ.* hördho the ringia siäla ringning äptir een dödhan *ST* 500. för ena dödha quinno waar kläpt siälaringning som sidher är *Lg* 3:

355. — **siäla rökt (siälaröökht. siäla rykt. siälarykt. siäla rykth. siälarygt** *SD NS* 2: 20 (1408). **siäla rycht. siäle rycht. siälä rykt** *FH* 4: 73 (1459); *Lg* 3: 577. **sielä rykt** *ib* 546. **syälarykt. syälorökth** *SML Kk* 11: *pr i var.*)**,** *f.* **1)** *vård om själar, själavård.* petrus gaff them *(påfvarne)* fult biscops waldh ok siäla rökt *Bil* 357. fooro illa mz siälä rykt *Pa (Tung)* 33. som ingiäld haua ok siäla rökt *Bir* 3: 257. siälarökt klärka ok cristna manna *KS* 50 (126, 53). härra niclasa insighle kanongs i strängianäs oc siälaröökht hafwandis *(curati)* i skioldastom *SD* 5: 398 *(öfvers. i vidim. fr.* 1416*)*. thöm preste som ther nu mässor oc siäla rycht vppehalder *ib NS* 1: 23 (1401, *gammal afskr.*). **2)** *omsorg som egnas aflidna menniskors själar genom messor, böner, vigilier o. s. v.* baadha systra oc brödhra siäla rökt haalles medh mässom oc vigiliis oc andre läsning *VKR* 44. sändes äptir hans ärffuingia at the skulle skikka om liket oc syälaryktena som til bordhe *Lg* 3: 362. hans wenir ... reedde til thz som skulle tiäna til iordhena oc hans siälarykt oc begengilse *(de necessariis pro funere et exequiis tractaretur) ib* 366. fför honom skal göras hwadzske mässor ällar nakor siäla rykt *LfK* 4. systher oc brödher skulu ... epter min lödh göra alla the siäla rykth som the ära wana oc plikthoga göra epter systrom oc brödhrom jnnan til *FH* 4: 68 (1458). *ib* 73 (1459). goffua sigh ... til siäll korit ... for beggis thera siäle rycht epter beggis thera döth *SJ* 300 (1462). for mina siäla rökt ok aldra minna foräldra *SD NS* 1: 18 (1401). *ib* 85 (1401), 106 (1402) *o. s. v. Bir* 2: 32. *SO* 67. *LfK* 5. *Lg* 3: 577. huat äro ok vördningh hans licame giordes ok sielä rykt for sielena aff erchebiscopenom drötningene ok flerom mektoghom herrom *ib* 546. — **siäla skari,** *m. skara af själar. Bo* 246. *Bir* 4: 150. — **siäla sot,** *f. sjukdom till själen, andlig sjukdom.* thessen stora siäla sottin *(högfärden) MP* 2: 149. — **siäla stova** (*gen.* **sialastuwu** *SD* 3: 394 (1319). **siälastuw** *ib* 4: 424 *(vidim. fr.* 1346*)*, 5: 532 (1346))**,** *f.* [*Jfr Fnor.* sálustofa] *genom själagåfva grundad och för välgörande ändamål afsedd byggnad; särsk. på fjäll el. i ödemark till skydd för resande uppfördt herberge, själastuga.* incolam hospitalis dicti sialastuwu in silua reffhundum *SD* 3: 394 (1319). *ib* 4: 424 *(vidim. fr.* 1346*)*, 5: 532 (1346); *på alla tre ställena är det fråga om själastugan på Ragundaskogen i Jämtland.* — **siäla tidhir,** *f. pl.* [*Jfr Fnor.* sálartíðir, sálatíðir *och Isl.* sálutíðir] *böner som läsas el. sjungas för aflidna menniskors själar.* tha ther varo sungna siäla tidhe *Iv* 958. i ottesangom, aftonsangom, sjelatidom, och i allom guds goda tydegärdom *DD* 1: 139 (1487, *eft. aftr. fr.* 1734). — **siäla tharf (siälar-** *L.*)**,** *f.* [*Jfr Isl.* sáluþurft] *L. själens nytta, själagagn, det som själen behöfver, det som gagnar själen. pl.* bedhas vara siäla tharfue *MP* 2: 97. the hafdho äruodhe ... for siäla tharfue *Bir* 4: 138. — **siäla vaþe (siala-** *Bu* 30, 135. **siäla vaadhe: -vaadha** *Bir* 3: 347. **siäla wodhe: -wodha** *VKR* 76. **siälewodhe),** *m. L. själaváda, fara för själen.* grät ... sin siala vaþa *Bu* 30. *ib* 135. *Bir* 3: 347. *VKR* 76. en waadheligh siälewodhe *HSH* 20: 27 (1506). — **siäls töghan?** **(-thöghan),** *f.* [*Jfr Mnt.* sêletogen, *v. och* sêletoginge, *f.*] *själtåg, dödskamp.* jak her liggiandis j minna ytarsta siäls thöghan *(in ultimo agone constitutus) Su* 250.

siälaltare, *n.* = **siäla altare.** *FH* 6: 17 (1447).

siälam (siel aam. selam), *m. L.*

siälas (-as, -adhis), *v.* [*Jfr Isl.* sálaz] *uppgifva anden, dö.* skulle nw genstan siälas oc aff wärldinna bortrykkias *Su* 233. *Ansg* 255. *Lg* 3: 375. tha mik senasta sinne miin öghon saman läggias thz är tha iak siälas *ib* 26. säleliga sieladhes hon *ib* 557. *Su* 250. *LfK* 256. *BSH* 4: 352 (1503).

siäldan (sielldän *Pa (Tung)* 27. **siäldon** *KL* 312; *Ber* 278. **säldan** *ib* 292. **säldhan** *ib.* **siällan** *KL* 183; *KS* 8 (19, 9); *Bo* 13; *Bir* 1: 338; *MB* 1: 508; *GO* 424, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 852, 859; *LfK* 159. *superl.* **siällast** *GO* 846)**,** *adv.* [*Isl.* sjaldan] *sällan.* j thässo lande räghne siäldon *KL* 312. siäldhan finz nu hans like *Bil* 884. siällan finnas hws i the ödhmarkinne *Bo* 13. solin synis här siäldan *Bir* 1: 398. *ib* 338. *Ber* 292. medh faam menniskiom haf thina talan oc siäldon mz leande mannom *ib* 278. han togh sielldän skriptemall *Pa (Tung)* 27. äpther thy ... som hon offta ällar siällan thz gör *LfK* 159. *KS* 8 (19, 9). *MB* 1: 508. *Fr* 58. *KL* 183. siäldan komen sighlinga män til astundadha hampn. vtan the sighlden stundom i genuärdhogho vädhre *ib* 269. aldrugh manz sägn ä siällan osan *GO* 836. siällan faar lath wlff godha bradh *ib* 838. *ib* 424, 834, 835, 837, 852, 859. siällan fik spakona godha ändalykth *ib* 839. man vndrar thz mäst man seer siällast *ib* 846.

siäldan (siäldon), *adj. sällsynt, sällan förekommande, sparsam.* tholkin thanke är siäldan *(rara)* j iordhrike *Bir* 2: 148. varin thin ordh faa oc siäldon *(rara) Ber* 278.

siäldsinter? (selsinter), *adj. besynnerlig till sinnet, orolig?* ther fore er almogen ganske selsint worden *BSH* 5: 154 (1507).

siäldsyn (sieldsyn: -syna *LfK* 278. **siälzsyn** *Ber* 229; **-synt** *ib* 21. **siällsyn: -syna** *VKR* 12. **siäll syn: -syne** *KS* 41 (106, 44). **siälssyn: -synt** *Bir* 4: 53. **sielsyn** *(n. pl.) ST* 2. **siälsyn. siälsyyn** *(n. pl.) Al* 8101, 8768. **siälffsyn** *(n. pl.) Va* 53. **sielfsyn: -syna** *Lg* 3: 548. **selsyn** *(n. pl.) BSH* 5: 92 (1506))**,** *adj.* [*Jfr Isl.* sjaldsénn] *sällsynt, ovanlig.* eet ok annat thz siälsynt är *Bo* 133. är thänne foghlin alstingx siälsyn i iordhrike *ib* 139. *ib* 172. *Su* 366. är thz siälzsynt at mannen satter mällan wärdlinna lusta är lutlös af syndomen *Ber* 21. *ib* 26. stort oc siäldsynt vnder *Lg* 3: 503. *ib* 663. margha handa siälsyyn fä *Al* 8763. siälsyyn thing *ib* 8101. *ST* 2, 422. grofwa ok sieldsyna synder *LfK* 278. — *sällan förekommande el. påkommande.* stunter och siälzsyn idhroghe *(brevis et rara compunctio) Ber* 229. — *ovanlig, egendomlig.* engoledhis sculu thera sölghior wara aff sylfuir ellir j noghra maatto siällsyna oc forwitna vtan til *VKR* 12. lot rosemund skärä sik siälffsyn cläder och vnderligin *Va* 53. at meera aktis oc smakis hugxsins sötme ödhmiukt oc gudhelighet än nakot högbälle ällir siälssynt *Bir* 4: 53. — *ovanlig, utomordentlig.* thän annan leek aff iaspis var grafuin mz mang siälsyn par *Fr*

434. — *ovanlig, utmärkt.* skal thet hus aff siäll syne gärning . . . wara *KS* 41 (106, 44). — *ovanlig, märkvärdig.* vndrandes pa the sielfsyna synena *Lg* 8: 548. — *ovanlig, besynnerlig?* the wärff, olaff jwte til mik haffdhe, ware mik gansth selsyn *BSH* 5: 92 (1506). — *besynnerlig, underlig, märkvärdig?* är mik ganst siälsynth, ath thee benämpne eder tiiden saa til prikke *BSH* 5: 213 (1507).

siälfat (säl-. sel-), *n. L.*

siälfbot (sialf-), *f. L.*

siälfgodher, *adj.* [*N.* sjølvgod] *självgod, egenkär.* j sidhersto daghom skulo wardha siälffgodhe män *(se ipsos amantes) MB* 1: 186.

siälfhava, *f. självega, det att själf ega.* o hwat siel[ff] hawen er godh *Lg* 8: 30. o hwatdh sielff hawan er godh *ib.*

siälfräþi (sialf-), *n. L.*

siälfskipter, *p. adj. som delar sig själf, lätt att dela.* siildh är siälfskiptor mathir *GO* 33.

siälfskut (*HelsL M* 8: 1; **siälfskot. sialf scot** *VML II M* 5: *pr.*), *n. L.*

siälfvald (-walt *Bir* 1: 202), *n. självbestämmelse, frihet.* mannin som gifwin ok satter är j sit oghit frälsa siälfwald *(libero arbitrio) Bir* 1: 5. iak gaff sniellelika mannenom frälst siälfwalt for hans godho *ib* 202. j hänna frälso siälfwalde är at vt wälia hulkit hon hällir vil *ib* 215. mit wafwrande och ostadhugha hiärta, nar thz ledhis af sino siälfwalde *(arbitrio) Ber* 224. — *frihet, befogenhet, rättighet, tillåtelse.* gudh hawer giwith hwariom manne . . . siälffwald at wilia got eller ilt *MB* 1: 301. at manniu skulde hafwa frälst siälfwald *(libertatem)* at vpfara til änglana wärdhelikhet vm han vilde *Bir* 1: 250. the hafwa frälst siälfwald at fölghia then som them radhir älla lokkar *ib* 357. — *Jfr* **siälfsvald.**

siälfvaldogher (-wällogher), *adj. självbestämmande, efter egen bestämmelse, efter eget behag.* han skulle siälffwällogher frwktena plokka *RK* 1: *(Albr) s.* 209.

siälfvaxin (-wäxin), *p. adj.* [*Fnor.* sjalfvaxinn] *självvuxen.* thön *(djuren)* haua . . . sina födho siälfwäxna *KS* 4 (7, 4). j skulin ey sa oc ey skära innan thz aar, hwarce sädhe eller siälffwäxit *MB* 1: 373.

siälfvigdher, *p. adj. vigd af sig själf. Lg* 942.

siälfviliande (-is. siäfuiliandis *MP* 2: 66 *(jfr* 266). **sialfviliande** *L.*), *p. adj. och adv.* [*Isl.* sjalfviljandi] *L. A) p. adj. frivillig.* siälfwiliandis fatikdombir *KL* 280. *MP* 1: 105. *Bir* 4: 9. *Su* 421. fore varo siälfwiliandis plagho *KL* 269. *B) adv. frivilligt, af egen drift, självmant.* hon offradhe sik siälfuiliande gudhi *Bil* 428. *ib* 472. han anduardadhe sik siälf viliandis sinom owinom *Bir* 1: 34. *ib* 5, 222, 324. *Bo* 175. *MP* 2: 66. gräto . . . thän hardha dräpin ok dödha hon sik siälfuiliandis daghlica giordhe *KL* 335. säle äru siälfwiliandis fatike *KL* 189. *MP* 1: 19, 25, 105. — *Jfr* **siälfsviliande.**

siälfvililika (siälffwiliolika. siälffwilieliga), *adv. frivilligt.* siälffwiliolika skriffta thina ondha gärnigga *LfK* 81. — *villigt.* siälffwilieliga döö *Su* 245.

siälfägha (sielfegha), *f.* **1)** = **siälfhava.** *Lg* 3: 707. **2)** *det som ngn själf eger, det som besittes med full eganderätt.* the förskrefne godz wåro aldrigh häredziordh eller konungz tridinger, vthan hafwa warit sielfägha och . . . herre staffans föräldra hafwa them i frelse hafuat af vhrminnes häfdh *BSH* 2: 65 (1399, *nyare afskr.*). dömdom wij the . . . godz . . . til sielfegho och till frelse ewinnelika att blifwa *ib.* fierdhadelen i . . . laxa fiskerino hafuer warit aff alder . . . herrana sielff ägha *ib* 73 (1399).

siälgardher (siäll gardher), *m.* = **siäla gardher.** kommar thöm . . . krankdom vpa eller annan wanskelighet, tha welia the fare in i siäll gardh *SJ* 300 (1462).

siälhudh (siäll-), *f. själhud, själskinn.* graskin siällhudher oc bokskin *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*).

siälkor (siäll kor. siäll koor), *n.* = **siäla kor.** goffua sigh . . . til siäll korit badhe meth löst oc fast *SJ* 299 (1462). ewardelica bliwandes widher siäll koor *ib.*

siälskin, *n.* [*Isl.* selskinn] *själskinn.* siäl klippingh äller siälskin äller märskin for nöthskin *SO* 19. göra änglisko aff klippingh äller siälskin äller märskin fala *ib.* — **siälskins lask,** *f. lask af själskinn.* hwilkin som säther klippinx äller siäl skins äller märskins laska j nöthskins sko *SO* 19.

siälspäk (sielspek), *n. självspäck. BSH* 5: 250 (1508).

siälsyn, *se* **siäldsyn.**

siälvasät (sialva-), *f. L.*

siälver (sialuar *Bu* 14, 135, 495. **sialvar** *ib* 14. **siefwir** *ST* 135 *(jfr* 548). **selff** *MD (S)* 306. *n. (nom., ack.)* **siälfft. siäfft** *MB* 1: 471 *(jfr* 523). *ack. m.* **siälwan** *ib* 457. **sialuan** *Bu* 135. *dat. m.* **siälwom. sialuum** *Bu* 5. **sialuom** *ib* 495. **siäffuom** *Su* 306 *(jfr* 474). *f.* **siälwe** *MB* 1: 107. *gen. m.* **siälfs. siälffs. sialfs** *Bu* 142. **siafs** *ib* 50. *med gen. af pron. poss.* **sin** *förenadt till ett ord:* **siälfsins** *Bil* 104, 232; *MB* 1: 196. **siälffsins** *MEG (red. A)* 56. **sielfsins** *ib (red. B)* 61. **sialfsins** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). *pl. nom. m.* **sialuir** *ib.* **sialfwe** *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **syälue** *ib* 5: 605 (1346). **sielue** *KS* 51 (130, 55). *n. (nom., ack.)* **siälf. siälff.** *ack. m.* **siälwa** *MB* 1: 367. *dat.* **siälwom** *ib* 471. **sialuom** *Bu* 495. *gen.* **siälfra** *Bir* 8: 257. **sialwra** *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). **sialfrä** *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **siälfrä** *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **syälfrä** *ib*), *pron.* [*Isl.* sjalfr] *L. själf.* hwar a mot gör þämmä staþuä. goz hans sköfles. ok wäri siäluer ewärdþilikä vthlägher *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwar sum . . . gör a mot . . . siäluum þeem äller þerrä hionum äller costum *ib* 670. vi . . . gitum egh syälue när varit *ib* 5: 605 (1346). com sialuar at se huru iak offra guþum *Bu* 495. vm þriia tima a natene com sialvar ihesus mäþ änglom *ib* 14. ihesus sialuar böþ iorþa mäþ heþar . . . moþer licama ok förþe sialuar tel himirikiz sialena *ib.* maria nam mer af guþi sialuum ok hans änglom än af nochre människio *ib* 5. thz skal ä skälikt wara, ther gudh siälwer wisar oc biwdher *MB* 1: 471. ängin älskar sin nästa rätlika, vtan han älskar gudh siälwan *ib* 457. i mantz natwro siälwe *ib* 107. at honum synes andralund nakath thing i sympne än thz är siälfft *(i självva verket är) ib* 96. the (ɔ: thera gambla laghanna offer) tekna thz

signadha siäfft offer ihesum christum *ib* 471 *(jfr* 523*)*. at hon seer the siälff thing som nw äre fiärren *ib* 94. thz (ↄ: korn) wäxer siälfft wt aff sik *(d. v. s. af sig själf) Al* 6093. än the sik eigh sialfwe styrä williä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). han drap sik siälfwir *Bil* 108. *ib* 308. älskin han swa som idher siälwa *MB* 1: 367. wars herra lagh the gamblo hafdho badho skäl aff sik siälwom, swa som oc fore thy at the teknadho thz ena offer, ther alla wärldina löste *ib* 471 *(jfr* 598*)*. hauar iak . . . rönt mik sialuan sköran ok orenan *Bu* 135. huru magha þine guþa hialpa þik. som eigh gato hulpet sik sialuom *ib* 495. frälsin thässin afgudhin sik siälff än the gita *KL* 372. enkte thing ma ower sik siälfft *MB* 1: 106. en mässa thu sigher, ällir lätir sighia, for tik siäffuom ällir nakon thin liffuandis wen *Su* 306 *(jfr* 474*)*. han skar selff sith änlite sunder *MD (S)* 306. bätra är siäluir hawa än systor vidhirthorffua *GO* 501. — *i förening med ett följande ordningstal.* dyll han aftäkt som hona giordhe tha binde then aftäkt giordhis till han widhir mz twem mannom sielfuir han tridhi *TB* 78. wäri sik then aftäkt giordhe mz twäggia manna edhe ok sielfwir tridhi *ib*. äghir höuitz man them han sak gifuer widhir binda mz twem mannom sielfwir tridhi *ib*. dyli siälff siätte *(själf sjette, jämte fem andra) MEG* 56. *EG* 65. *SO* 145. thu skalt ekke gerna wandra sielff thridhi, ther som thre äro j kompanskap plägha gerna twe halda saman oc thz bedröfwir thän thridhia *ST* 477. sielff kom kongh karll wndhen mz nöd sielff anner mz sin smådreng *RK* 3: *(sista forts.) s.* 149. alexander fölgdhe honum siälff fiärdhe *Al* 7556. aldrey . . . willen sielff annar for rikit staa *RK* 2: 5292. niclis . . . sielff annan oc xx theden redh *ib* 5923. *ib* 5522, 8351. *Di* 13, 86, 112, 114, 137, 148, 175, 269. *SJ* 72 (1441). — *i gen.: egen.* *a) i förening med gen. af ett subst.* wars herra siälfs kors *Bil* 87. *b) i förening med gen. af ett pers. el. dem. pron.* tak þit eghet atar ok fa sialfs hans *(näml. kroppens)* moþor *(d. v. s. jorden)* at göma tel doma dax *Bu* 142. mot hans siälffs wilia *MB* 1: 137. a þerrä sialfrä lif *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). a moot . . . þerä syälfrä iorþrikis heþär *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). þerä siälfrä samwitt *ib*. talin mz thom badhe aff thera siälfra oc thera vndir dana siäla helso *Bir* 3: 257. *c) i förening med ett poss. pron., som antingen, efter det äldre och regelbundna bruket, rättar sig efter tillhörande subst. eller ock, ss vanligen är fallet, rättar sig efter den här nyttjade gen. af* **siälver** *(hvilken i denna ställning kan hafva den form, som tillhör m. och n. sing., äfven då f. el. pl. åsyftas).* säll aff sinom siälffs guddom *MB* 1: 126. thwo han aldra waara mandom oc synder i sino siälffs blodhe *ib* 263. abram swaradhe henne thiin thiänista qwinna är i thino walde, oc är thz thit siälffs wald at hon thik forsmar *ib* 185. till wart sialwra vphäldhe *SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*). kome i sialfsins kost *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). warþen aldre optar . . . syalfs sins malsmän *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). är hwar ilgerningis man skyllogher thola dödh, fore sins siälffs synd *MB* 1: 467. födde hwar thera *(af systrarna)* sin son aff siälfsins fadher *ib* 196. för än han hem kom ii sialfs sins hus *Bu* 142. war herra skref hanum breff . . . mz siälfsins hände *Bil* 232. *ib* 104. mz siälffsins edhe *MEG (red. A)* 56. *ib (red. B)* 61. — **siälfs vald (sielfs vold. sielfs voldh** *Lg* 3: 566. **sielsswold** *FM* 610 (1513). **sialfs vald** *L.* **selfzwold** *SD NS* 1: 247 (1403, *nyare afskr.; daniserande*)**)**, *n. L.* **1)** *själfbestämmelse, frihet.* thräll-in när han kombir j siälfs vald *Bir* 2: 121. *ib* 63. thäktis gudhi bätir at männene skullin liua äptir . . . moysi laghom hällir än äptir sino eghno manzlico siälfs valde *(arbitrium) ib* 3: 252. jak gaff änglomen ok mannomen frälst siälfs vald *ib* 254. at thz ma vara j manzsins frälso siälfsualde at fölghia sinom gudh *ib* 255. *ib* 461. — *bestämmande, godtfinnande.* satto gudz miskund ok tima j sino siälfs valde *(arbitrio) Bir* 1: 338. — *rätt att bestämma el. förfoga (öfver).* at the hafdho gifwit swa mykyt siälfsuald quinnomen vidh thera afgudh *KL* 372. the . . . haua ey siälfs vald vm sik *(sui juris non sunt) Bir* 2: 336. — *frihet, befogenhet, rättighet, tillåtelse.* frälst siälfs vald *(libertatem)* at göra godh thingh ok lata ond thingh *Bir* 1: 250. **2)** *frihet, uppsluppenhet.* j syns blomstrandes vngdoms sielfs voldh *Lg* 3: 566. **3)** *frihet, makt och tillfälle att handla efter eget godtfinnande.* thet waldr thera *(konungarnes)* mikla sielfs wald *KS* 29 (73, 31). huat stranglika thu them dömer, som här haffua alt sith siälffs wald *Su* 157. **4)** *själfsvåld, egenvilja, egenmäktighet.* selfzwold, girä oc eghen wilghe *SD NS* 1: 247 (1403, *nyare afskr.; daniserande*). sla bäther til thz gik ey än genom sielfs voldz ok jlherdes sulwna *Lg* 3: 538. the haffua haffth swa sthor sielsswold *FM* 610 (1513). — *Jfr* **siälfvald.** — **siälfs vili (sialfs-** *L.* **syals-)**, *m.* [*Jfr Isl.* sjalfvili] *L.* **1)** *egen vilja, uppsåt.* spillr en härþ meþ syals wiliä *SD* 5: 638 (1347). **2)** *frihet, befogenhet, makt.* hava siälfswilia oc wald giua sit lif ok atar taka *Bil* 960. — **siälfsviliande (-is. sialsviliande** *L.* **sialfsviliandis** *L.***)**, *p. adj. och adv. L.* *A) adj. frivillig, fri.* mz siälfsuiliandis fatikdom *KL* 331. siälffs uiliandis *(voluntaria)* vtuällilse goz ok ilz *Bir* 3: 152. ey nödhoghe vtan mz siälfswiliande *(spontanea)* wilia *ib* 4: *(Dikt)* 228. thu hädhis oc gabbas af allom tho ey nödogher vtan siälfs wiliande *Ber* 283. *B) adv. frivilligt, af egen drift, själfmant.* komber jak siälfs wiliande til thin *Ber* 285. *Bo* 161. iak andwardadhe mik siälfs viliandis minom owinom *Bir* 1: 34. thän som siälfs uiliandis vndir gifwir sik thässom forganelico thingomen *Bo* 64. af them som siälfswiliandis gifwa *(a sponte dantibus) ib* 128. — *Jfr* **siälfviliande.**

siäng (siang *L.* **säng** *Bo* 16; *KL* 184, 296: **-inne** *ib* 344; **-ine** *Bil* 104; **-enne** *ib*; **-ene** *ib*; **-a** *Bo* 16; **-omen** *ib* 34. **sängh** *Bil* 775; *LfK* 76; *Lg* 3: 599; **-er** *Su* 217. **seng** *MD (S)* 225; **-a** *ib*; **-ena** *RK* 2: 6037; *SO* 195, 198; **-iana** *ib* 199; **-ana** *VKR* 10; **-om** *ib*. **sengh** *Lg* 3: 524. *pl.* **-ar. -er** *Su* 217**)**, *f.* [*Isl.* sæing, sæng] *L. säng.* likamliken sängh behöffwer at minzsta try tingh, som är dyno, örnegat oc aklädhe *LfK* 76. aff sengom oc sengaklädhom *VKR* 10. sengana wari aff brädhum oc j them hafwin halm *ib*. *Su* 217. (at) ängen diäuul derues coma när minne siäng *Bu* 13. uitus la ensamen i siäng *ib* 525. *ib* 183. *Bil* 104, 775. *KL* 184, 296, 344. *Lg* 3: 599. magnus

benctsson än pa sengena laa *RK* 2: 6037. ath han siuker lage vppa sengena *SO* 196. *ib* 195, 199. til senga gaa *MD (S)* 225. tha farin systrana j sängh *Bir* 5: 87. tha standin alla wp, hwar aff sinne sängh *ib.* tha ringt är j säng *ib.* äptir thz at teknat är j säng *ib.* redha sik til sängs *ib.* tha alt war tyst ok folk j seng *MD (S)* 225. jag . . . ligger tiil sengx *BSH* 5: 26 (1504). hustru bängta, huars broders dotterdotter . . . lindorm i säng hade *(d. v. s. var gift med) ib* 227 (1507, *nyare afskr.*). min brodhor som hon i sengh haffde *(d. v. s. med hvilken hon var gift) FH* 5: 21 (1463). ffor än hustrv birgitta kom j knwt biidzces sengh *(d. v. s. blef gift med K. B.) ib* 229 (1516). *Jfr* **barn-, barna-, brudh-, bruþa-, frillo-, gipta-, gästa-, hamar-, hionalags-, hor-, lärn-, sotta-, synda-siäng,** *äfvensom* **innan siänga drap.** — **siängar alder,** *m. L.* — **siängar alster,** *n. L.*

siänga bulster (sänghabulster), *n. sängbolster. Lg* 3: 445. — **siänga deghia (sänghia-. sänga-deya),** *f.* [*Fdan.* sengedeie] *frilla.* the preste som sänghia deghio *(concubinas)* haua *Bir* 3: 257. som stodh före konungxsins sängadeyom *MB* 2: 182. — **siänga ganga (sianga-),** *f. L.* — **siänga gardher (senga-),** *m. omgärdad sofplats.* hullo wardh vtan for hans *(Dionysii)* senga gardh *MD (S)* 289. — **siänga halmber (senge halm),** *m.* [*Jfr D. dial.* Maries sengehalm] *sänghalm.* — iungfru marie siänga halmber, *thymus serpyllum Lin.* vild tymean är iomfru marie senge halm *LB* 7: 205. — **siänga kamar (sänghia kamar. senge kamar. sängha kammar),** *m. sängkammare.* kom sik vm ena nath jn j theres senge kamar *Lg* 3: 526. stodh ioachim wtan för sänghiakamaren *ib* 610. gingho . . . badhen jn i sängha kammaren *ib* 595. — **siänga kamare (sängha kamare. senge kamare),** *m. sängkammare.* nar thu gaar jn i thin sängha kamara *Lg* 3: 595. j synom lönliga senge kamare bliffw the longliga j gudligom bönom *ib* 524. gik han lönlekan jn i honnas sängha kamara *ib* 599. — **siänga klädhe (sänga-. senga-. senge-** *Lg* 3: 549. **sängha klädy** *PM* XIII), *n.* [*Isl.* sængarklæði, sængrklæði] *kläde el. täcke som bredes öfver en säng, sängtäcke.* sengana wari aff brädhum oc j them hafwin halm oc ofuir halmin hafwin . . . eet halmklädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal . . . oc oppa sik hawin eet aklädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal *VKR* 11. han gaff sinom frändha eth sänga klädhe *Su* 56. *Lg* 3: 549. — *vanl. pl. sängkläder.* aff sengom oc sengaklädhom *VKR* 10. reglona gangklädhe oc siänga klädhe *ib* 57. *Bir* 3: 16, 259, 4: 9, 50. *Gr* 323. *MB* 1: 339. *PM* XIII. — **siänga köp (sänghar-),** *n. L.* — **siänga lagh (sänga-),** *n. L. sänglag. UplL Kk* 9: 1 *i var.* jak . . . widherstyggis hedninganna sängalagh *(cubile incircumcisorum) MB* 2: 200. — **siängalagha (senghe-. sänge-** *UplL Kk* 9: 1 *i var.*), *f. L.* **1)** *qvinna som delar (ngns) säng, sänglagerska, sängkamrat.* myn eghin hustrv och endha senghelagha *Lg* 3: 148. **2)** *sänglag. UplL Kk* 9: 1 *i var.* — **siängalaghi (sänga-),** *m. L. sängkamrat.* honom tilfõghias til sängalagha oc hustru *Lg* 3: 293. — **siänga ledhe (sänghaledhe),** *n. L. sänglag. UplL Kk* 9: 1 *i var.* — **siänga läghe,** *n. L. Jfr* **siängläghe.** — **siänga-läghis (sänga-),** *adv. till sängs.* i thöm stora siukdomenom. i hulkom hon laa sängaläghis *KL* 344. — **siänga ran (siangaran),** *n. L.* — **siänga redhe (sänga-),** *n. det som tillhör en sängs utrustning, en sängs tillbehör, bädd.* sänga kläde oc sänga redhe *Bir* 4: 9. reghlonna sänga redhe *(lectisternia regularia)* warin aff halm *ib.* — **siänga rum (senge-),** *n. sängrum, hvilorum.* gaf honum siänga rwm när sik *Bil* 287. — *bildl.* om idert herredömis sengerums förwarelsse *(om Stockholms slott) BSH* 5: 428 (1510). — **siänga sal (senga-),** *m. sofrum.* hwar hon haffde sin senga sal *MD (S)* 225. — **siänga siuker (sänga-),** *adj. sängliggande sjuk.* ligger sänga siwker *MB* 1: 335. — **siänga slät (sänga-),** *f. L.* — **siänga stokker** (*ack.* **sängia stok. sänga stook. sängä stuk** *VML I Kr* 9: 4), *m.* [*Isl.* sængarstokkr, sængrstokkr] *L. sängstock, sängbräde, sängkant, sänggafvel.* man skal ey wräka swarta hustrv til sänga stook *(ad spondam pulla non vxor pellitur vlla) GO* 23 (*jfr* Kock, *Medeltidsordspråk* 2: 17). wiidh theres sängia stok *RK* 3: 2101. — **siänga vaktare (sängha-),** *m. kammartjenare.* bödh holoffernes sinom sängha waktarom *(cubiculariis) MB* 2: 166.

siängledhis (sengledes), *adv. till sängs.* wij . . . haffue legat plat sengledes en maanat *BSH* 5: 23 (1504).

siängläghe (säng-), *n. L. Jfr* **siänga läghe.**

siänna, *se* **sämia.**

siätte (siäte. siatti *L.* **sätti** *L.* **sätte** *RK* 3: 2859, 3073. **säti** *L.*), *räkn.* [*Isl.* sétti] *L. sjette.* siäta *(näml. dygdetrappan)* äru scriptamal *Bu* 185. alexander siette paue epter sanctum petrum *Bil* 112. sätte daghen *RK* 3: 2859. *ib* 3073. kom . . . hans lang siälff siätte *SJ* 72 (1441). — **siätteluter (siätta-),** *m. sjettedel (i jordegendom).* I siättelut *SD NS* 1: 425 (1405). I siättalut *ib.* I siättalut i windestadha *ib.* I ferthalut oc I siättalut i roklundom *ib* 426.

siättunger (siätunger. siattunger *L.* **siettingher. settiungher. settinger),** *m.* [*Fnor.* séttungr] *L. sjetting, sjettedel.* possidet ecclesia unum setting in uno molendino *SD* 2: 153 (1293, *nyare afskr.*). twa scat mark, een siätung minne *ib NS* 1: 417 (1405). — *särsk.* *a) sjettedel af en socken?* octauam partem de wardagra siättung *SD* 5: 261 (1344, *nyare afskr.*). *b) sjettedel af en gärd? se* **sättunger.** *c) sjetting; ss rymdmått för torra varor (jfr Fnor.* séttungr)? *se* **siättunga-, siättungs-land.** *d)* = **siättungsland?** een siettingh jordh *BtFH* 1: 80 (1486, *nyare afskr.*). j [1/2] settiungh jordh *ib* 211 (1506, *på två st.*). — **siättunga land (siätunga-),** *n.* = **siättungsland.** predia jnfrascripta in terra helsingie sita . . . videlicet decem et septem siætungaland terre. parochia nordhungaradh. villa asænge, et septem siætungaland terre. tercia parte vnius siætungaland minus. villa vandæstadha *SD* 5: 73 (1341). quinque siætungaland terre in grisastadhi parrochie nordhungaradh *ib* 441 (1345). siäx siättungaland i hall *Styffe, Skandinavien under unionstiden, 2 uppl. s.* 315 (1418). fäm siättungaland i vändelstatha i nordhungaradh socken *ib.* *Jfr* attian settongaland *SD* 4: 689 (1339, *nyare afskr.; Fnor. urk. fr. Jämtland*). *Jfr* **sädheland.**

— **siättungs attunger (siattungx-** *ÖGL G* 3. **siatungx-** *ib B* 1: 1. **siatungxz-** *ib ES* 3: 2. **siettongx-),** *m. L. sjettedels åtting (ss jordmått).* alder min äghodeel i liind . . . fämptan spanna af gield, som är enom siettongx attung mindra än een attonger *SD NS* 2: 44 (1408). — **siättungsland (sättungx-. settingx-),** *n. sjettingsland, ett i Ångermanland och i Finland brukadt ytmått betecknande så mycket jord som kan besås med en sjetting säd? Jfr Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl. s.* 315; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 178 *f.*; *Thulin, Om mantalet, s.* 85. quindecim sættungxland in villa . . . dicta wallum quodlibet sættungxland ad valorem quinque marcharum helsingonicarum *SD* 4: 569 (1337). quatuor sættungxland in villa horlefstadhi, ac septem sættungxland in villa ø parochia edh. quodlibet illorum ad valorem quinque marcharum helsingonicarum *ib.* ꝧ [1/2] settingxlandh *BtFH* 1: 295 (1509). *Jfr* huært settongs land *SD* 4: 689 (1339, *nyare afskr.; Fnor. urk. fr. Jämtland*). *Jfr* **siättunga land, sädheland.** — **siättungs män (sätungs-),** *m. pl. L.* — **siättungs skatmark,** *f. sjettedel af en* **skatmark.** *SD NS* 1: 181 (1402).

siäver (säver. seewer), *adj.* [*Jfr Isl.* sefa, *v.*] **1)** *stilla, lugn.* siäwir dödher *Ber* 185. mz siäfwe wyrdning *ib* 194. j klostreno är hällagt lifwärne andelikith rolikith, fridzsamt, siäft *ib* 72 *(kan föras till* **2**). stadhughir älla siäfwir fridhir *Bir* 2: 251. **2)** *stillsam, fridsam, saktmodig, mild.* byörnen . . . gik . . . säffwer oc spaker til sin mästara i gän *Lg* 3: 196. siäwo diurin *Bir* 2: 9. fiärdha diurit synis aldra sänast *(för* säuast; *mansuetissimum) ib* 222. siäfwasta lamb *Bo* 189. swa som säuasta ok spakasta faar *Bir* 1: 158. *ib* 2: 10. *Su* 29, 189, 190. leonit wart säfft oc spakt som eeth lamb *ST* 115. siäfwer som spakt lamb *Su* 395. o aldra säffuasta gudz lamb ihesu criste *ib* 324. the *(fäderna i öknen)* ärw . . . rolike, linj, siävi *KL* 182. wilia ey följhia vars herra ödhmiukt. hwilkin som sighir nimin af mic at iac är siäwir oc ödhmiukir i hiärta *ib* 225. mildir ok siäfwir fadhir *Gr* 325. änglane äru siäfwe ok wilia allom goth *Bir* 1: 177. then som war bradher til wredhe wari säwir *Ber* 20. war han . . . säuir j sino modhe *Bil* 383. altiidh waro the sina j mällan liuf oc säf *Lg* 3: 502. säffwir j sidhom *MB* 2: 326. hon war . . . swa siäff ok spak vidh sit thiänisto folk ath hon dröfdhis ey widh them medh otholomodh ällir wredhe *VKR* XIV. *KL* 194. *Bil* 689. *Bo* 31. *MP* 1: 3, 157, 285. *Bir* 1: 61, 8: 33, 160. *Ber* 246. *Su* 307. fortappa annars hadh och smälikhet mz siäfwm hwg och spako hiärta *Ber* 119. at hiärtat wari 'reent rolikit oc säfft j gudhz thiänist *ST* 538. hwars athäwe höfwiskast ok siäfwast varo *Bir* 2: 274. fruor och jomffrur seewelaath *RK* 3: 144.

siäx (siax. säx. six *SD NS* 1: 635 (1407). **sax** *L.*; *Bu* 71), *räkn.* [*Isl.* sex] *L. sex.* siax vikum afte iula dagh *Bu* 8. säx manaþom för än maria föde sin son *ib* 49. sax manaþom var elizabet för mäþ barne än maria *ib* 71. siax diafla *ib* 136. siax män *SR* 32. mädh siex manna eþe *ib* 44. eþär siäx manna *ib* 46. siäx af them *Bo* 239. med syäx hästä *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). syäx mark *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). siex örisland jordh *ib NS* 2: 205 (1409). siax þusand ok siax hundraþ. ok (lx) ok siax diäfla *Bu* 419.

siäxfalder, *adj.* [*Isl.* sexfaldr] *sexfaldig.* var min sorgh siäx fald *Bir* 3: 154.

siäxman (sex-), *m. sexman, ordningsman.* hoo som icke will låta sigh näpsa och vndergå thet som hampnfougden och sexmennerna giöra, skilia och döma *SO* 308.

siäxpänningaland (siaxpennengaland), *n. jord för hvilken i afrad betalas sex penningar.* nos ab eadem norlennom accepimus predium uidelicet attaørthor. & sibi sudorlennom. quod wlgo dicitur atta ørtohor & siaxpennengaland. uendicauimus *SD* 1: 735 (1230-60).

siäxtan (siextan. siaxtan *L.* **säxtan. säxstan. sexton. saxtan** *L.*), *räkn.* [*Isl.* sextán] *L. sexton.* säxtan örtughä pänningä *SD* 5: 637 (1347). sexton marker redha päninga *ib NS* 2: 119 (1409). siextan örtug *ib* 205 (1409). andwardhande han säxtan riddarom *KL* 154. koma til skällikhetz aar som är säxstan aar *Bir* 2: 336. siäxtan aar *Lg* 37.

siäxtande (sextande. sexstandi *VGL IV* 14: 16, 16: 16. **sexstandi** *ib* 15: 16), *räkn.* [*Isl.* sextándi] *L. sextonde.* äpte siäxtanda daghin *KL* 341. *Fl* 1974. en sextande deel j skipeno *PM* XI.

siäxtantighi (siaxtan-), *räkn. L.*

siäxtighi (siax-. säx- *SD* 5: 566 (1346); *Bir* 3: 213. **sex-. six-** *SD NS* 1: 635 (1407). **siäxgtighi** *VKR* 69. **säxtyghi** *SD* 5: 565 (1346), 566), *räkn.* [*Isl.* sextigi] *L. sextio.* at eno siaxtighi alna högþ *Bu* 168. han doo äptir vars herra pino siw oc siäxtighi arom *Bo* 23. säxtighi aara gamal *Bir* 3: 213. systrana skulu wara sextighi *ib* 4: 23. *VKR* 69. säxtyghi mark pänningä *SD* 5: 565 (1346). *ib* 566. *ib NS* 1: 634 (1407), 635 (1407). reste han vp af dödha siäxtighi dödha män *Pa* 3. thry hundradha biscopa oc fäm oc sextighi *ib.* aarith hawer thryhundradha oc siäxtighi oc fäm dagha *MB* 1: 63.

siäxtighifalder (*ack. f.* **siäxtighi falla** *MP* 2: 51, 52), *adj. sextiofaldig.* giordho . . . siäxtighi falla frukt *MP* 2: 51. *ib* 52.

siäxtighinde? (siäxtionde), *räkn.* [*Isl.* sextugandi] *sextionde.* the vordho pinte arom äpter gudz byrdh fyrahundradha oc vppa thridio areno oc siäxtionda *Bil* 913.

siö, *se* **sior.**

skabber, *m.* [*Jfr Nt.* schabbe. *Jfr äfven Lat.* scabies] *skabb.* thz war skabber *(scabies) MB* 1: 362. flyr aff honom skorffwir oc skabbir *LB* 3: 139. thz dragir bort allen skab *ib* 74. *ib* 2: 37, 38, 6: 106, 7: 65, 69, 353, 10: 8. *Jfr* **halsskabber.**

skabbotter (*ack. m.* **-otan** *LB* 7: 353. *pl. nom. f.* **-otta** *Bir* 1: 304), *adj.* [*Jfr Mnt.* schabbich] *skabbig.* eeth skabbot faar *GO* 946. *LfK* 148. *SO* 49. skabbotta händir *Bir* 1: 304. for skabboth öghom *LB* 6: 106. renser tz skabbotan krop *ib* 7: 353.

skaþa (*pres.* **-ar. -ir** *LB* 3: 105. *impf.* **-aþe. skadde.** *part. pret.* **scadder** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **skaddr** *KS* 86 (210, 94). *n.* **skadhat** *KL* 35; *MP* 1: 130. **skat** *KL* 370; *ST* 498; *Lg* 3: 233, 725. **skadt** *KS* 23 (56, 24)), *v.* [*Isl.* skaða *och* skeðja] *L.* **1)** *skada, tillfoga skada el. men.*

med dat. el. ack. þu vilde skaþa minom vin *Bu* 19. tu hauer mik änkte skadt *KS* 23 (56, 24). ängom skadha *ib* 26 (65, 28), 30 (77, 33). the omillo männene kunno äkke thänkia i hwario the matto honom meera skadha *Bo* 203. the skaddo han oc möddo swa mykyt the formatto *ib. RK* 2: 6121. han folgdhe til at göma oc jak til at skadha hona *(själen) Bir* 3: 97. at iak aldre än skadde naghrom manne som tiäna wille konungenom nabogodonozor *MB* 2: 163. vm nokor hafdhe skadhat them *(vildgässen) KL* 35. hvarte *(djuren och foglarne)* gato the ther skat *ib* 370. thz han hans lifwe skadha kunde *Al* 9927. än nokor vtrikis man skadha rikeno älla rikesins mannom *KS* 75 (184, 82). i allom genwärdom ther ouini thet land ouarande skadha *ib* 57 (142, 62). *ib* 74 (183, 81). at ängin skulle them palatz skadha *Al* 3380. hafde . . . enkte diur skadhat han *MP* 1: 130. *KS* 40 (105, 44). *Bir* 2: 6. skadhadho the *(ormarne)* mik enkte *Gr* 294. thz j *(maskar)* ey skadhen thenna heste heller människio heller andrum diwrum *LB* 2: 89. han badh them *(vildgässen)* . . . ey offtermer . . . sädh skadha *KL* 35. ängte scut scaddo han *Bu* 502. skaddo ey elden the thre vngha mennene *MP* 1: 130. ey skadadhe vatnit guz folk *ib.* tha hafdhe pynan thik enkte skat *ST* 498. sikra wärn firi ty han må skadha til lif ok likama *KS* 79 (195, 86). hwlkin henne *(ättika)* nythiar mykyt tha skadhir hon öghonin . . . oc mera skadhar hon quinnom än mannom *LB* 3: 105. *Fr* 901. *Bir* 2: 6. *Lg* 3: 324. — *pass.* nar han orätwislika skadhas ok vmstridhes af owinom *Su* 451. skadhadhis hon aff eldenom *KL* 16. wardr tän ytre muren af blidho skaddr *KS* 86 (210, 94). þe *(näml.* þing*)* þär rikesens rätter vare mynskaþer äller scadder af *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). — *med prep.* engen sculle vpa annan skadhe *RK* 2: 1268. hwadh then ena pa thöm andhra skada kan *SO* 112. — *abs.* hwat fafäng talan scaþa ij clostre *KL* 224. idhkelikit blodhlath skadhar *LB* 3: 112. hwilken som skodar *(för* skadar; *nocet)*, skodi *(för* skadi; *noceat)* än framdelis *MB* 2: 369. — *opersonl. el. med ett obest. el. frågande pron. i n. ss subj.* haffdhe wij then dell, wij pa holla skullom, thet skulle inthe skadha *BSH* 5: 13 (1504). drak *(näml. giftdrycken)* sua at ängkte scaþaþe *(d. v. s. så att ingen skada uppstod, utan att han led någon skada) Bu* 494. alexandro skaddo enkte wätta *(A. led ingen skada) Al* 2632. hänne skadde alzenkte *ST* 21. iomfrune skadhadhe alz enkte *ib. ib* 124, 126, 231, 233, 253, 280, 352. *Lg* 3: 155, 214, 233, 725. mik tykker hanum skadar än encte *(ännu går ingen nöd åt honom) Di* 155. hans liff skal . . . enkte skadha *(ingen skada skall ske hans lif) Va* 17. enkte skadde *(tog ingen skada)* scriptine ällir klädheno *Lg* 3: 514. skadde honum aldrigh *(hade aldrig ondt)* i siin öghon *ib* 26. skadhar tik nakot *(går något åt dig, fattas dig något) ib* 322. hwat skadhar idher *(hvad går åt eder, hvad fattas eder) ib* 335. *ib* 186, 307, 323. *Di* 161, 174, 176. *MB* 2: 186. **2)** *skada, skämma, göra oduglig.* I pund skat mööl *FH* 5: 238 (1524). — *Jfr* **oskadder, oskadhadher.**

skadhalika (skadhelika. skadhlika), *adv.* [*Fdan.* skathalike] *på ett skadligt el. sorgligt sätt, ömkligen?* them haffwm wy skadelika mist *RK* 1: 4474. at iericho mwra fiöllo swa skadelika nidher *Bir* 4: 78. — *illa, svårt?* hwilken vanskipadh sorgh swa skadhlika *(letaliter)* nidhertrykte *Su* 447. brändo the sik skadhlika *ST* 524. thu är skadhelika blindir *ib* 107. — *Jfr* **oskadhelika.**

skaþaliker (skadeliker: -like *Lg* 3: 425. **skadhelikin. skadhliker.** *f.* **skadhlikin** *LB* 3: 105. *n.* **skadhelikt** *Bo* 17. **skadhlikt** *KS* 21 (52, 23), 68 (167, 74). **skadhelikit** *Bo* 75, 140; *Bir* 2: 85. *pl. nom., ack. n.* **schadelik** *SO* 99. **skadhlik** *Bo* 123. **skadeliken** *MP* 1: 19. **schadeligen** *SO* 111. **skadhlikin** *Bir* 1: 303**),** *adj.* [*Isl.* skaðaligr] *L. skadande, som gör skada. om person.* mäst war han skadhliker oc custogher a bygningh *Bil* 307. — *med dat.* at jak skulle ey vara fatikom thungir ok skadhelikin j gestning *Bir* 2: 335. hwilke i them timanom skadelike waro cristno folke *Lg* 3: 425. — *skadlig, förderflig.* ont ok skadhelikit *(nocivum)* vädhir *Bir* 2: 85. schadelik vapen *(vapen med hvilka skada kan göras) SO* 99. *ib* 111. maugh astundilse onytteliken oc skadeliken *MP* 1: 19. af skadhelicom thingom *Bo* 123. skal han änkte thz byria ok til taka thr skadhlikt är *KS* 21 (52, 23). *Bo* 17, 75. vm nakar diwr finnas onytlik til sik siälua. oc ämuäl skadhlik til manzsins licamlico helso *ib* 123. — *med dat.* thz suå är nåkrum tarflikt, at thz se ey androm skadhlikt *KS* 68 (167, 74). *Bo* 140. *Bir* 1: 303. hon *(ättika)* är skadhlikin them som stenin hafwir *LB* 3: 105. — *Jfr* **oskadheliker.**

skaþi (schade. skadha *Al* 8456**),** *m.* [*Isl.* skaði] *L. skada, men, olägenhet.* hwar sik fangär þär nakrä handä skaþa i *(näml. i en vak) SR* 15. bondanom skadha göra *ib* 57. böþ dracanom . . . ängo folke mer skaþa göra *Bu* 199. om then schade ok forderff, som giord war pa sancti eriks biscops gard . . . oc oss *BSH* 4: 228 (1497). then schade, som wij fath hade pa wara egne egedela *ib.* wi aghom þöm tolf for allom waþa oc skaþa, sum þe firi þässon maal kunno i koma, väria *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hwat makt ligger tik ther pa at biudä tik j nokot forswar moth tith herskap, ther thu mat komma j skadha fore *Va* 10. för än antigono skadha möter *Al* 8456. thz herra ingemar gik til skadha *RK* 1: 1045. släctes alt balet vtan hänna skaþa *(utan att göra henne men) Bu* 30. huru iach her bäst aff komma kan, mit liff wtan skadha *Va* 37. bödh honum *(djäfvulen)* ga wt mannenum vtan skadha *Lg* 3: 256. öghano wtan swedha oc alzskona skadha *ib* 269. brödhrom til forfang eller schada *SO* 154. at tu se allom til hielp ok tröst, ok ängom til skadha *KS* 26 (64, 28). thz är almoghans skadhi ok förderwilse lagha och landa *ib* 10 (23, 10). *ib* 11 (27, 12). är thera skadhi mere *Fr* 710. dömdes lauri henricsson salmis sin skade *(d. v. s. ersättning för den skada han lidit)* igen aff jons tala som hans swin giorde pa hans aker *BtFH* 1: 177 (1507). *ib* 149 (1506), 201 (1509). dömdes oleff jönsson labis sin skada igen wtaff nilis mattisson i tartila för han giordo awerk wppo hans bast skog *ib* 200. — *skada, förlust.* þän . . . som skaþan taker *SD* 5: 638 (1347). gyälde ater skaþan *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). göra mannenom skadha a hans fä *MB* 1: 469. rikedoma mistilse ok skadhe *Bir* 2: 325. glädz ey af wärdzlika thinga afling och dröfs ey af thera skadha *(damnis) Ber* 127. om någen kommer j

skadha på sin garn, genom storm, wari tå hampnelaget honom behielpeliga att vprätta skadhan *SO* 309. — *särsk. förlust vållad genom någons död.* hon sa sina dottor grata sin skaþa *(den förlust hon lidit genom sin mans död) Bu* 30. — *förlust, manspillan, nederlag.* at han . . . storan skadha giordhe pa syna fiändha *MB* 2: 303. — *skada, det som är att beklaga ss skada el. förlust.* thz war ey skadhe om the ohyre *Al* 7402. — *anledning att befara skada el. olycka?* jadus tok skadha ä hwart han fra *Al* 1065. — *Jfr* **aker-, broa-, pänninga-skaþi.** — **skaþa gäld (-gield. -geldh** *FH* 5: 132 (1489). **skadhegäldh** *HSH* 19: 19 (1504), 20. **skade geldh** *BSH* 4: 325 (1502). *med art.* **skadhagellit** *SD NS* 1: 107 (1402)**),** *n.* [*Fdan.* skathægiald] *L. skadeersättning. SD NS* 1: 107 (1402). *FH* 5: 132 (1489). *BSH* 4: 325 (1502). *HSH* 19: 19 (1504), 20. skadagield the ey aff honum fa *RK* 2: 465. — **skadha gäster,** *m. skadlig el. förderflig gäst. Lg* 3: 232. — **skaþalös (schadalös. skadhalöss. skadeslös** *SJ* 332 (1466); **-e** *HSH* 24: 33 (1512)**),** *adj.* [*Isl.* skaðalauss] *L.* **1)** *icke medförande skada el. förlust, oskadlig.* vm thz är hånom quämelikt ok skadhalöst, thylik ting giua thöm thz bedhas *KS* 34 (88, 37). **2)** *oskadad.* han lät elda oghn som hetast ok cristinam in casta. þär sang cristina guz lof . . . fäm dagha skaþalös *Bu* 506. *Bo.* 164. *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. — *helbregda, frisk. Bu* 185. **3)** *fri från skada el. förlust; fri från käromål, oqvald.* skadhalös for alle fegd oc tiltalan oc skyldning *SD NS* 1: 147 (1402). loffuade the . . . hanom skadalösan oc nödhlösan at halda for thöm oc thera ärffuingiom . . . for alla ytermere til talning vm fornempda drap *SJ* 202 (1448). *ib* 332 (1466). *HSH* 24: 33 (1512). **4)** *skadeslös, godtgjord.* jac . . . kännis . . . skadhalösan satt haffua . . . inga hemingson om thet gozt *SD NS* 1: 470 (1405). at domkirkan skal skadhalöss oc oforsumat a minna wegna i thesse mato bliwa *ib* 563 (1406). när han kommer och gör the gode karle skadelöss som godh äre för honom *HSH* 20: 39 (1506). — *n. adv.* **1)** *utan att vålla skada, utan att göra sig skyldig till vållande af förfång el. skada?* huar emb[e]tz broder mag twa swena holda arlige i werckstaden schadalöst *(utan att ådraga sig käromål, opåtalt?)* aar oc dach *SO* 154. **2)** *utan (att lida) skada el. förlust.* han gaf sich ey ther til tröst at holla thz ämbite schadalöst *RK* 2: 1864. — **skaþalösa,** *f. L.* **1)** *frihet från skada el. förlust.* han lowadhe riddarenum skadhalöso for the päninga *Lg* 3: 205. **2)** *ersättning, godtgörelse.* i sua mato haffuir jac hans skadhalöso satt, som nw fore screuat stander *SD NS* 1: 470 (1405). — **skaþalösn,** *f. skadeersättning, godtgörelse.* warþer nakor man i kronunne þiänist fangen, þa agher konunger han lösä, häst oc vapn hans gyäldä, oc hans skaþalösn *(möjl. för* han' skaþalösan*)* györä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). hundraþa män . . . utsändä . . . a mot guþz owinum, oppa warn kost, scaþalösn. forlust. oc fangenscap *(d. v. s. på vår bekostnad och med rätt att af oss få ersättning för skada, förlust och fångenskap) ib* 566 (1346). *PM* 68. — **skaþa maþer (-man),** *m.* [*Isl.* skaðamaðr] *L. person som tillfogar skada, fiende.* baþ han guþ vara naþoghan sinom skaþa mannom *Bu* 134. wy witom wel wara skadha män *RK* 1: 4476. *MB* 2: 123, 305. vm owin ok skadhaman är ey rikesins makt iwi starkr *KS* 75 (185, 82).

skadhilse, *n. pl.? skadande, kränkande.* tok min gudhdombir mandom af enne qvinköns iomfrv vtan fulan lusta ok hänna iomfrvdoms hindirällir skadhilse *(læsione virginitatis) Bir* 1: 79. *ib* 28.

skadhugher, *adj. skadlig. med dat.* hon *(ättika)* är skadhugh sinomen *LB* 3: 105.

skaf, *n. skaf, afskaf, det som är afskafdt.* läg kalla vllena pa eller linnith skorhaar som skaff kallas *LB* 2: 91. *Jfr* **hornskaf.**

skaffa (schaffe. -ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* schaffen] **1)** *skaffa, uträtta.* jnkte han ther schaffe formatte *RK* 2: 210. är then i pawa banne som sadana skaffar ällar om bidher *LfK* 166. skaffar fienden ath han skal thom *(rikedomarne)* ylla bruka *Gers Frest* 60. **2)** *skaffa, förskaffa, anskaffa.* skaffa oc föra spys til hären *MB* 2: 134. thet pedher magonsson skaffadhe til idbre swena *BSH* 5: 13 (1504). skaffa them theras bärnigh *Lg* 436. raadha oc skaffa sig ten steuin *LB* 7: 277. skaffe henne andeligha helso *Gers Ars A* 2. — **skaffa igen,** *skaffa igen, åter förskaffa.* skaffa henne helso igen *Gers Ars A* 2. — **skaffa in,** *inskaffa, införa.* skaffa in spisningh *BSH* 5: 115 (1506). *Jfr* **inskaffa.** — *Jfr* **beskaffa.**

skaffare (schaffare), *m.* [*Mnt.* schaffer] *skaffare, den som bestyrer de ekonomiska angelägenheterna.* war herra giordhe han *(Judas)* til een skaffara *ST* 89. the *(de sju sofvarne)* . . . spordho thera skaffara *Lg* 438. skaffarin oppa marienborgh *SD NS* 2: 170 (1409). — *inom ett gille el. skrå.* uarith swa theth nakar wore thän thz *(för* ther?*)* skaffarenum wille ey giffua the päningana swa skal skaffarin sighia hwsbondomon ok the skulu honum wara hielpoghe at han finge the päningana *SO* 3. nar swenanne skaffare wil thom til saman i eth hws kalla *ib.* wore ther nakar som . . . ekke wilde koma ther skaffarin honum til sagdhe *ib. ib* 4. hvilkin som varder valder til older man älder bisittiare ällär scaffare *ib* 5. aff swenä wägna som tha ware skaffara *ib* 7. nar skaffaren tändher ekke lyus ffor tafflana tha honum bör *ib.* nar retter gilles dryck är tha schal huar broder antvorde schaffarom eller gillisswennin sin dagge *ib* 109. hwar ey will skiänkya tha skaffare eller gerdemen honom tillsega *SGG* 133. — *Jfr* **härbärghis-, til-skaffare.** — **skaffara kanna,** *f. ölkanna öfver hvilken vid samqvämen inom ett skrå skaffaren el. gillessvennen egde att förfoga efter behag.* tå skal gilleswennen haffua skaffara kannen full medh öl, och giffue ther aff hwem han wil *TS* 25.

skafl (skawel *Lg* 3: 203. **skafwel** *Ber* 178. **skaffwel** *Bir* 5: 99; *LB* 7: 75, 77. **skawil** *KL* 258; *ST* 104. **skafwil** *Bo* 134; *LB* 3: 110. **skawill** *BSH* 5: 254 (1508)**),** *n.* [*Fgutn.* skafl] *ätliga växter, grönsaker.* vatn oc brödh. olia. älla ensamt skafwil *(legumina simplicia).* ängaledhis är thz lustelikit af sik at äta *Bo* 134. brödh oc skawil *ST* 104. saman sanka äple pärw, oc andra frukt oc all bär ällir skaffwel *Bir* 5: 99. ärther bönor och roffwor oc annat skaffwel *LB* 7: 75. raat skaffwel *ib* 77. *KL* 258. *Ber* 178. *Lg* 3: 203. *LB* 3: 110. — (?) aff wärendh haffwer

jach fangit xc (90) pundh smör, thet är lango forthärth. kötith teslikis, thet är inte wtan som eth skawill *BSH* 5: 254 (1508).

skafl þiuver, *m. L.*

skaf skogher, *m. L.*

skaft, *se* **skapt.**

skaghi, *m.* [*Isl.* skagi] *framskjutande udde? ss tillnamn.* bona domini arnwidi dicti skagha *SD* 1: 453 (1270).

skaka (-adhe), *v.* [*Isl.* skaka] *skaka, svinga.* vibrare, rysta l. skaka *GU* 7. — **skaka sik,** *skaka sig, ruska på sig.* stodh thz *(lejonet)* op ok skakade *(Cod. A* riste*)* sik *Iv (Cod. B)* 2964. han sprang op ok skakade *(Cod. A* riste*)* sik *ib* 4503.

skakaret? *n.?* [*Jfr Mnt.* schackêret] *i form af schackrutor inlagdt upphöjdt golf?* hwar som bär stämess längher fram i stugna en til skakareth böte iiij peninga *SGGK* 106.

skakhälda, *f. L.*

skakker, *adj.* [*Isl.* skakkr] *sned, skef, ej öfverensstämmande med sanningen.* han wrenge ey thz eller göra *(för* -e*)* skakt *MD (S)* 291.

skakkera (-adher), *v.* [*Jfr Mht.* schackieren] *inlägga i form af schackrutor.* gulfwit som man gig oppa, war skakkerat oc lakt mz dyrom stenom *ST* 220.

skaktafl (skaaktaffl. skaktawäll. skaktafuil. skaktafuill. skaptawel *Fr*[1] *(Cod. D)* 419; *RK* 1: 710 *(jfr s.* 156*).* **skaftauel: -s** *MD (S)* 201. **skafftauel** *Fr (Cod. C, E, F)* 419. **skaftauil),** *n.* **1)** *schackspel, schackbräde.* [lego] . . . domino jacobo . . . vnum skaaktaffl *SD* 5: 572 (1346). vnum grossum skaktawæll de fiilsben factum *ib* 4: 710 (1340?). eet vnderlikt skaktafuil han ther sa *Fr* 421. *ib* 419. **2)** *schackspel, schack.* hon leek skaptawel *RK* 1: 710 *(jfr s.* 156*). Fl* 1251. han bidher . . . thik skaktafuill leka mädher sik *ib* 1177. skaftauils lek han först aafan *MD (S)* 200. *ib* 201.

skakul, *m. Jfr* **halmskakul.**

skal (skaal. *pl. (ss f.)* **-ar),** *f. och n.* [*Jfr Isl.* skel. *Jfr äfven Mht.* schal] *skal; snäckskal, musselskal.* ströin alt gulluit mz hwassom skalum *(testas acutissimas) Bil* 473. skalana blotnadho *ib.* swa mangha skala *(conchæ)* a haffzsens strand *Su* 14. — *äggskal.* köklingin vidhirfresta at bryta skalena mz sino näfwi *Bir* 2: 42. — *nötskal.* taka äptirdöme af nutinne hulkra skaal som wäxe ok vtuide sik vtantil äptir thy som kärnin vtuider sik ok växe innantil *Bir* 1: 330. the hafdho skalena oc ey kärnan *ib* 2: 106. kärnin är sötare ok bätre än skalit *ib. ib* 196. *Su* 34. — *fruktskal.* gör swa som then som rensar äple han kastar bort skalit ok askredhona *Bir* 3: 431. skalen *(af körsbär)* rensa magha *LB* 5: 82. — *Jfr* **fiska-, nut-, sio-, äggia-skal.**

skal (skaal. skaall. *pl.* **-ar),** *f. (och m.?)* [*Isl.* skál] *L.* **1)** *skål.* saman taki aff bordheno all halff bröd stykke j ena stora skaal ther til skipadha *Bir* 5: 74. — *lerskål.* fötrene *(näml. voro)* summe aff iärn, oc somme skörer som skala *(fictiles) MB* 1: *(Cod. B)* 528. — *dryckesskål, dryckesbägare.* dydrik tog skalen oc drak *Di* 69. bar han skalena till widike. han tog skalena oc drak *ib.* nar han skulde taka wid skalena *ib* 94. tha hon igen kom mz en annar skaall *ib.* — *vigtskål.* man kan ey alth i skaalom wägha *GO* 176. — *Jfr* **almoso-, brödh-, gul-, hiärn-, hovudh-, knä-, mät-, silf-, vägh-skal. 2)** *fylld skål el. bägare som drickes. bildl.* som gernä saaghä at jach giordhä ther samma skaalän räth, som her knwth eskilson . . . nw nyligä tildrucken är *BSH* 4: 268 (1501). — **skala pund (skaala-. skole-),** *n.* [*Fnor.* skálapund] *pund som uppväges med hjälp af vigtskål, skålpund.* swa mykyt brödh som voghe halft annat skala pund *KL* 335. baro the mz sik väl hundradha skala pund *(libras)* mirra oc aloes *Bo* 208. at hwar thera faa wm middaghin ena halffua libram brödh, thz är eth halff skaala pund *Bir* 5: 31. hwar mnas wägher iij [2 1/2] skalapundh *MB* 2: 272. *ib* 275. *HSH* 19: 166 (1506). j [1/2] skala pund hwith soker *LB* 2: 71. j [1/2] skolepund swin iister *ib* 7: 329. *Jfr* **thridhiungs skalapund** *samt* **skalpund.**

skal (skall), *n. och f.* [*Isl.* skal, skall] *L.* **1)** *skall, dån.* kom eth mykith skal rädhelikith ower landin all *Al* 424. han hördhe ther roop oc mykith skal *ib* 9406. ther var gör swa mykin skal ouer then vidha härin all *Fr* 3034. man matte höra ouer skoghin all aff hans horn swa mykith skall *ib* 2792. *ib (Cod. B)* 2365. aff pipor ok bambor war mykith skall *Al* 2781. han matte höra opa then wall mykith basuna ok pipo skall *ib* 5286. *ib* 645. **2)** *rop, skri.* war thz there iudhe skal *MD* 17. wil jak koma tith rykte j skal j ont *(d. v. s. i ondt rop)* ower thenna stadhen al *ib (S)* 296. i wete well sielffwe, hurw then skallen gar *BSH* 5: 116 (1506). höra och wnderstaa, hwro skallen gaar i bland thee goda men *ib* 168 (1507). som skallet gik her nedre *ib.* **3)** *skall, skalljagt. Jfr* **nätia-, vargha-, vargha gardha-skal. — skalla brut,** *n. L.* — **skalla budh,** *n. L. Jfr* **skal-, skalz-buþ. — skalla foghate (skallefogde** *GS* 43 (1416)**),** *m. L. skallfogde, befälhafvare vid skall. GS* 43 (1416). — **skalla läghe,** *n. L.* — **skalla läghis män,** *m. pl. L.* — **skalla rätter,** *m. L.* — **skalla saköre,** *m. L.* — **skallavrät,** *f. L.* — **skalz buþ,** *n. L. Jfr* **skal-, skalla-buþ.**

skala (-ar, -adhe, -adher), *v. skala, aflägsna skalet från.* äplit skalas *(decoriatur) Bir* 3: 77. *Su* 160. skalade bönor *LB* 7: 34. *ib* 8: 115. — **skala bort,** *borttaga skal el. agn (ur ax).* the . . . skaladho bort w axomen mz handomen *Bo* 125.

skala, *se* **skalda.**

skalbuþ, *n. L. Jfr* **skalla-, skalz-buþ.**

skald, *n.?* [*efter Isl.* skáld] *skald.* seguatter skald *MD* 350.

skalda (skolda. skolla. skala. -ar, -adher), *v.* [*Nyisl.* skálda. *D.* skolde] *skålla.* ffor brent och skollath *LB* 7: 37. for tz som brenth oc skollat er *ib* 166. om nagor brenner eller skoldar sig *ib* 301. korsit alt op i blemar gik som then man hade skollat sik *RK* 2: 7952. — *särsk. om skållning vid slagt (af fjäderfä).* han hänte hönona oc hon wardh skaladh *(d. v. s. slagtad och skållad; nam de henne und doede si) ST* 146.

skaldra (-adhe), *v.* [*N.* skaldra] **1)** *skallra, skramla, klinga.* skaldrande *(tinniens)* bialla *MP* 2: 129. **2)** *skallra, stöta el. fara samman så att ett*

skallrande el. skramlande ljud åstadkommes. tändrina . . . skaldradho *(collidebantur) Bir* 3: 136. *ib* 140.

skalf, *n. Jfr* **iordhskalf.**

skalfisker, *m.* [*Jfr Fnor.* skelfiskr] *i vatten lefvande skaldjur, snäcka.* päl giordhis aff enskons skalfiskom som hittis innan haffwino oc hafstrand *MB* 1: *(Cod. B)* 487.

skalkeliker (-likin), *adj. nedrig, dålig, ond.* heth han nero nequam som tydher wandwäter äller skalkelikin *Bil* 307. *ST* 357.

skalker (schalker. -ar), *m.* [*Isl.* skálkr. *Mnt.* schalk] *L. eg. tjenare.* **1)** *lågsinnad el. nedrig person, skälm, usling.* räkkir halsin til thäs fula skalksins stupogrefwans budhi *(ad jussum vilis et nequam spiculatoris) Bo* 82. kom iudas . . . gangande for thöm suödho skalkomen *ib* 188. ribballa oc skalka *ib* 190. af fulum mannom ok ondom skalkom *KS* 35 (90, 37). een stoor skalker *MB* 2: 291. the haffdo manga skalka i thera färd *RK* 1: 3099. lop en förrädare och skalk fran mik *BSH* 5: 366 (1509). thu gör som skalk ok ey ridderlik *Al* 2083. o thu högfärdogaste skalker *Lg* 3: 683. likare . . . enom qwättä karla ok skalka herbärgerara *ib* 541. *Al* 716, 2091, 2710, 10456. *RK* 2: 1929, 5821. *MD (S)* 260. *Di* 68. *MB* 2: 248, 253, 292, 305. gyltra skalka skrymptelikhet *Ber* 3. *ib* 31. kallar nager sin brodher tywff schalk eller herransson *SO* 79. *ib* 98, 109. **2)** *odåga, lätting, slyngel.* swa är skalk i scola som fåmpta hiwl i wangn *GO* 1068. swa är skalk i bland folk som vggla i bland krako *(turbant bubonem volucres wlgus nebulonem) ib* 1012. **3)** *person som är begifven på ett sysslolöst el. yppigt lif, fråssare.* man skal enom skalk fylla för öghon än maghan *GO* 981. — *Jfr* **marskalk.** — **skalka munder,** *m. ond el. svår mun.* the haffdhe en skalka mwn *BSH* 5: 132 (1506). — **skalka par,** *n.* **1)** *skälmstycke.* iak giordhe idher aldre skalka par *Al* 1254. **2)** *vrångt el. falskt påstående?* gat han ey länger lidhit thera skalka par *(calumniam) Ansg* 205. — **skalka snille,** *f. illslughet.* mz fulkompne skalka snille *Al* 10100.

skalkeri (skalkari *MB* 2: 197. **skalkri),** *n. nedrighet, ondska.* mz orät oc skalkeri *Su* 66. hans skalkri oc skrymptelika falskhet *ib* 70. *MB* 2: 197.

skalkhet (-heet), *f.* [*Mnt.* schalkheit] *nedrighet, ondska.* thu bränner aff skalkheet *Al* 2086. — *nedrigt el. svekfullt anslag, svek.* ther war skalkheet saman lagdh *Al* 2082. the haffde sadhanne skal[k]heth for hender *FM* 418 (1509). — *nedrigt el. simpelt beteende.* saghde thz alle skalkhet wara *MD (S)* 260. — *dåligt beteende, lastbarhet.* pa myna swäna hölth iag skälighen agha ath inghen skulle them för skalkhet klaga *RK* 3: *(sista forts.)* 5844.

skalle, *m.* [*Isl.* skalli] **1)** *skalle, hufvudskål, hufvud.* cerebellum, scalle *GU* 6. konungen drak manliga got wiin oc böriade hethna j skallan *MB* 2: 188. *Jfr* **hovudhskalle.** **2)** *skalligt hufvud, äfven skallig person.* vpfar baarlös skalle *(ascende calve) MP* 2: 103 *(kan föras till* **1**). — *ss tillnamn.* germundi skalla *SD* 4: 611 (1338). karl skalle *Bil* 756, 757. *ib* 758. **3)** ? the haalla thaghar ympse leek rät som skalle bardhe geet *Al* 1762.

skallotter (skallother: -e *LB* 4: 353. **skallottir** *MB* 1: 363. **scallutter: -an** *Bil* 250. **skalluttir** *MP* 2: 103), *adj.* [*Isl.* sköllóttr] *skallig.* skalluttir man *MP* 2: 103. *GO* 98. *MP* 1: 363. *LB* 4: 353. skalloth hoffuidh *ib* 2: 41. hafdhe . . . scalluttan nacca *Bil* 250. *Jfr* **flinskallotter.**

skalmeia (skalmeya: -er *LfK* 246. **skalmeyia),** *f.* [*Mnt.* schalmeide. *Nht.* schalmei, schalmeie. *Ffranska* chalemie] *skalmeja.* mz alla handa lekara anbudh orghom ludhom baswnom harpom fidhlom skalmeyiom oc krokharpom *MB* 2: 230. *LfK* 246.

skalpa, *v. L.*

skalpund (skaal pund), *n.* = **skala pund.** *Lg* 3: 96.

skam (*pl. dat.* **skammom** *ST* 32; *Lg* 164), *f.* [*Isl.* skömm] *L.* **1)** *blygsel.* firi skam: at han ängen kost gat haldet *Bu* 18. oscriptadh for blygdh ok skam skuld *Bir* 3: 200. *ib* 1: 97. — *pl.* löss aff bandom ok ey aff skammom *Lg* 164. **2)** *skam, vanära.* at minna moþor skam är hold *Bu* 136. mindre skam ware mik trodas wndi carmans fotum *Bil* 542. skam är os lärdhom mannom. at olärde fa himerike ok wi boklärde siwnkom til häluitis *ib* 648. thess baffuer tw skam *Di* 179. han . . . ther alle ware släkt haffwir skam giort *(conturbarit; bragt på skam) Lg* 41. i skulin . . . göra coclarum mera skam, än the idher giordho *Bil* 236. tappar thu sigher ok gör skam cristne thro *ib* 619. symon gik . . . thädhan mädh skam *ib* 104. bort älte folkit han af stadhenom mz skam oc bliugdh *KL* 192. *Bil* 356. gik aff meth skam *Lg* 3: 115. thetta er skam och mera en skam *ib.* oppa thz jag ekke star tiill skam *(ne stem confusus) ib* 63. — *pl.* the *(djäflarne)* foro thera wegh mz skammom *ST* 32. **3)** *förtret, förargelse.* thina gerninga äru thunga ok göra os skam *(scandalum) Bir* 1: 158. **4)** *skada.* bödh sik vnder gudz dom at taka vars herra licama sik til skam oc fördömilse en han thes sakir ware *Bil* 779; *jfr* **2.** mädhan iak eer *(för* ey*)* mera giter alexandro giort til skam *Al* 8399. then mannen gör mik inga skam *RK* 3: 1295; *jfr* **3.** manga fruso saa the finge skam *ib* 1002. **5)** *den som blyges el. har anledning att blygas, utskämd person.* thz han sik siälffwer hiolt for skam *Iv* 82. diäwlin . . . badh hona ey göra mere skam af sik *(ej skämma mera ut honom, ej tillfoga honom mera skam) Bil* 542. läthin i göra skam aff idher *(d. v. s. låten I den skammen gå öfver eder)* ath en quinna skall edher forwynna *Lg* 3: 115. — *skändlig varelse, föraktlig menniska.* som han hafdhe varit fulasta skam. thz man pläghir kalla manskam *Bo* 196. — *Jfr* **manskam.** **6)** *blygd, qvinlig födslolem. LB* 7: 72.

skamber (*f.* **scam** *Bu* 520. *n.* **skamt. skampt.** *ack. m.* **skamman** *MB* 1: 1, 10, 12; *Fl* 595; *Al* 9074. **skampman** *Iv* 3901. **skampnan** *(för* **skampman**) *ib* 5361. **skaman** *Bu* 156; *RK* 1: 46, 47; *MD* 188. *f.* **skamma** *Iv* 643; *RK* 1: 2652. *dat. f.* **skamme** *Iv* 3598. *pl. nom. m.* **skammir** *MB* 1: *(Cod. B)* 551. *komp.* **skämbre** *MB* 1: 183. **skembre** *Bil* 588. *ss adv. komp. (svarande till det ss adv. nyttjade n.* **skamt**) **skämber** *Iv* 2418), *adj.* [*Isl.* skammr] *L. kort.* *a) om rum el. utsträckning.* han . . . reedh . . . skamma leedh *Iv* 643. eusebium lät han j kysto läggia skembre en han war langher *Bil* 588. *b) om*

tid el. varaktighet. äpte skaman tima *Bu* 156. *MB* 1: 1, 10, 12. myklo skämbre time *ib* 183. äre thässa hems dagha skammir oc ille thy at ekke är thz swa langt, at thz är ey skamt at ändanom *ib (Cod. B)* 551. liffde ther epter skaman alder *RK* 1: 46. *ib* 47. een mö var her for skamman riidh *Fl* 595. i skampman riidh *Iv* 3901. *MD* 188. i skamman fräst *Al* 9074. *Iv* 5361. i skamme stund *ib* 3598. haffdo the ther skamma lägho *RK* 1: 2652. scam gläþi var mik giuin *Bu* 520. — *n. adv. kort. a) om rum el. utsträckning.* iak hafuer ena syster her skampt ij fra *Fl* 180. *ib* 1056. *Iv* 341, 360, 2272, 2637, 3601, 3801. *b) om tid el. varaktighet.* wardh constans myrdher skamt *(rättadt till* litit*)* äpter aff siälfsins mannom *Bil* 732. *MB* 1: *(Cod. B)* 562 *(på tre st.).* ther hafdhe alt skämber standith een *(Cod. B, C* the, *D* then*)* striid *(der hade under ännu kortare stund pågått en strid, striden hade der räckt ännu kortare) Iv* 2418. — *Jfr* **ofskamber.**

skambränna, *v. bränna till skada, svårt el. illa bränna.* kätilin böriadhe ofwir syudha oc skambrände alla the ther vm kring stodho *ST* 21.

skamfära, *v.* [*Mnt.* schaméren] *Jfr* **oskamfäradher.**

skamföra, *v.* [*Isl.* skammfœra. *Jfr Mnt.* schaméren] *misshandla, förderfva, illa tilltyga?* the samu skamfördho *(en annan hdskr. har:* the skamhalnadha*)* men *Lg* 985.

skamhalda, *v. bringa på skam? misshandla?* mindre skam ware mik trodas wndi carmans fotum thz ökir min anger at iak är skamhaldin aff möbarne *Bil* 542.

skamhandla (-halna), *v. misshandla, förderfva, illa tilltyga.* the skamhalnadha *(en annan hdskr. har:* the samu skamfördho*)* männena *Lg* 235.

skamklädder, *p. adj. skamligt el. på skamligt sätt klädd? klädd i korta kläder?* dyäfwlin vil haua skam klädda thiänara *MP* 2: 217. *Jfr* **skamstäkter.**

skamlika (-ligha *Di* 266. **-lighe** *FM* 486 (1510). **skamelika** *RK* 1: 1125. **skamelekan** *Lg* 3: 605**),** *adv.* [*Fnor.* skammliga] *skamligt, på ett sätt som medför skam.* skamlika fangin blifua *Iv* 1429. thu äst skamlika här forsmath ok ligger här mz spot ok hadh *ib* 1674. *RK* 1: 1125. *Al* 3076, 3078. *Di* 266. *Lg* 3: 605. *FM* 486 (1510). — *skändligt, lumpet?* temere, frivole, scamlika *GU* 7. — *Jfr* **forskamlika,** *äfvensom* **skämmelika.**

skamliker (-leker. -lig. -ligin *(f.) LfK* 218. *n.* **skambleghit** *Gers Frest* 20**),** *adj.* [*N.* skamleg] **1)** *blygsel väckande, som man blyges för.* at lidha oc thola hans skamlika oc blyglika inskiwtilse *Su* 342. **2)** *ohöfvisk.* scamligin skemptän *LfK* 218. **3)** *skamlig, vanhederlig.* then skamlikasta *(näml. död)* iak kan radha *Fl* 1590. han rymer foro sina skamlika gärdh *Al* 1629. *MB* 2: 315. vedhersagdes sith scamliga gambla lifuerne *LfK* 216. hwath skambleghit thz är swa dano menniskio . . . haffwa giorth swa stora ok groffwa syndh *Gers Frest* 20. **4)** *sådan att man har anledning att blygas.* o hwat dirffwe är för then aldra renasta oc ärlekasta herran orenan skamlekan oc smittoghan sik frambywdha *LfK* 74. — *Jfr* **skämmeliker.**

skamliker, *adj. kort, af kort varaktighet.* skamlik *(ändradt till* stunt*)* glädhi *Bil* 1023.

skamlivadher, *p. adj. kortlifvad. MB* 1: 334.

skamliver, *adj.* [*Isl.* skammlífr] *kortlifvad. MB* 1: *(Cod. B)* 559. *Jfr* **ofskamliver.**

skamlös, *adj.* [*Isl.* skammlauss] **1)** *utan skam, utan att behöfva skämmas.* gudh gaff henna hare swa mykin hedher at thz hulde alt hänna liiff ok stodh bätir klädh en för, skamlös for hwars manz öghom *Bil* 571. **2)** *icke skamlig, icke att skämmas för, hedervärd, ärofull.* mon ey skam löst vara . . . följghia them *Bil* 648. **3)** *oskadd, okränkt.* wardhe . . . min likame ren ok menlös ok scamlös for hwariom manne *(fiat . . . corpus meum immaculatum) Bil* 390. — *n. adv. utan att ådraga sig skada el. förderf?* bödh sik vnder gudz dom at taka vars herra likama sik til skam oc fördömilse en han thes sakir ware oc thok sik skamlöst ok skadha löst *Bil* 779.

skamma (skama. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* skamma] — **skamma sik,** *skämmas, blygas.* han skammadhe sik ey fore sit swik *Al* 1626. — *refl.* **skammas,** *skämmas. opersonl.* mik skamas dragha swärdh äller kniiff a mote thino wanstarka liiff *Al* 625.

skamma, *f. Jfr* **korn-, mat-skamma,** *äfvensom* **skämma.**

skamskapa, *v. vanställa, gifva ett utseende som länder till skam.* som sik afhama ok skam skapa mz ohöfuislikom klädhom *MP* 2: 218.

skamstäkter, *p. adj. på ett skamligt sätt stäckt; som har på ett skamligt sätt afkortade el. afskurna kläder. MP* 2: 218. *Jfr* **skamklädder.**

skand, *f.?* [*Mnt.* schande] *skam.* tess hawom wy lenge skada oc skand *RK* 1: 2987.

skanesild (skonesiildh. skonsildh *FH* 4: 83 (1499)**),** *f. Skånsk sill.* s ($^1/_2$) tunno skonesiildh *HSH* 19: 166 (1506). *FH* 4: 83 (1499).

skanrogge, *se* **skonrogge.**

skansker (skaansker: -e *FM* 185 (1504). **skanisker. skanesker. skonisker: -e** *HSH* 19: 157 (1506). *n.* **skongst** *ib* 166 (1506)**),** *adj.* [*Fdan.* skansk] *Skånsk.* hundraþa mark scanisca *SD* 5: 566 (1356). then skaneske resan *BSH* 5: 133 (1506). skanske herrene *ib* 134. skanske almoghen *ib. FM* 185 (1504). *HSH* 19: 157 (1506). xx syder skongst flesk *ib* 166 (1506). skansk syldh *BSH* 5: 429 (1511).

skanunger (*pl. nom.* **skaninghia** *RK* 2: 1460. *ack.* **skanunga** *ib* 1: 4337. *gen.* **skanunga** *Bir* 2: 260. **skanuga** *ib* 4: *(Avt)* 184**),** *m.* [*Fdan.* skanung] *Skåning.* j hafuin varit jdhra thiänisto manna ok vndir dana forradhare skanunga ther jdhir ok jdhrom syni thiänto *Bir* 2: 260. *ib* 4: *(Avt)* 184. jak tror at skanunga myunes thz än *RK* 1: 4337. *ib* 2: 1460. — *ss tillnamn.* herra peder skanung *RK* 1: 1101. — **skanungs sild (skonings sild),** *f. Skånsk sill.* I fjerding rögt skonings sild *HSH* 19: 166 (1506).

skanungs boar (-bor. -bo), *m. pl. L.*

skanz, *f.?* [*Mnt.* schantze. *Franska* chance] *fall, tillfälle, händelse, förhållande.* hua minna förmå i allom skanzom, hånom är bätra wäghi ok fridhsämi leta, än stridha *KS* 82 (204, 90).

skanz (skanss. *pl.* **-ar?),** *m.* [*Mnt.* schantze] *skans.* nogher ny skanss opslaa *BSH* 5: 303 (1508).

lather oss ffa ... stocker och riiss till at forbätre vore skansszer och kwper met *FM* 310 (1507),

skanza (skansza. skanse *BSH* 5: 401 (1510). **-at),** *v.* [*Mnt.* schantzen] *skansa, anlägga skansar.* the hade ther skanszatt alla wegna *RK* 3: *(sista forts.)* 4779. *BSH* 5: 401 (1510). *Jfr* **beskanza.**

skap, *n.* [*Fdan.* skap. *Isl.* sköp, *n. pl.*] *L. manslem.* twa adror som paa skapith sittya *LB* 6: 107. *ib* 7: 4. — *pl. hingstens födslolem.* lät stöttä ingifero vp i scapin *Hästläked. i AS* 137. *LB* 2: 70.

skap (skaap), *n.* [*Fnor.* skáp. *Mnt.* schap] *L. skåp.* I skap *SD* 4: 622 (1338, *på två st.*). i kisto ällir i skaap som klädhe älle bökiir liggia i *LB* 8: 95.

skapa (skappa *LfK* 50. *pres.* **-ar.** *impf.* **skop. skopp** *LfK* 48 *(på två st.).* **skoop** *Fr* 402; *RK* 1: 345; *Al* 1113; *MB* 2: 169. **skapaþe. skapte.** *pl.* **skopo** *Al* 5263. *part. pret.* **skapaþer. skapter. skapdhir** *Bir* 2: 290. **skaffter** *Di* 127; *LfK* 258; **-a** *ib* 230; *LB* 7: 48; **-om** *LfK* 274, 283; **skafft** *MD (S)* 273; *Di* 47, 55, 92, 167, 187. **skafflher: skaffth** *Lg* 3: 62**),** *v.* [*Isl.* skapa, skóp *samt* skapa, -aða, *äfvensom* skepja] *L.* **1)** *forma, bilda, dana.* han lät honum *(stenen)* skapa wäl mz dygdh *Al* 7328. war herra tok ... eth linnit klädhe oc lagdhe om sit änlite, oc skapadhes a klädheno thz likasta wara matte wars herra änlite *Lg* 985. skapa *(tillskära, förfärdiga)* corporale aff reno oc wlitadhu lincladhe *Bil* 380. — *dana, utbilda, gifva gestalt åt?* merke ... styrker thz som barn skapas j *(lifmodern?)* *LB* 2: 64. — *part. pret. danad, skapad.* en brännande stiärna skapadh som swärdh *Bil* 311. gör ... ena kaka fingers langa oc skaffta som finger *LB* 7: 48. giorde en kniff. sa skapt som hin war *Di* 45. giorde ena likilse sa skafft som then mannen war *ib* 47. loot ... binda vidh been hans iärn som skapadh varo som benin *Gr* 279. bödh ... at göras skulle swa som een husa af trä, swa som fotin ok benit var skapt *ib* 275. sa är konung tydriks anlite skafft *Di* 167. föternä *(näml. voro)* ... illä skaptä *Va* 40. thz *(djuret)* ... war vnderlika skapt *Al* 5471. hwi är mith barn swa illa skafft *MD (S)* 273. tha han war i sin fiädrä hampn. tha war han skafft som en strudzs *Di* 55. ther kom en man ridande. sa skafft som faderen haffde sakt *ib* 92. *ib* 127. the män, wäl äru skapadhe til stridh ok äruodhe *KS* 80 (198, 88). amon hans gudh han fore sik sa han war skapter i mercurij ham *Al* 9001. äpter et örs war thz *(djuret)* skapt *(det var till sin skapnad likt en häst)* *ib* 5149. the *(djuren)* waro skapt som nakar swärdh *(till sin skapnad liknade de svärd)* *ib* 9263. the waro rätte orma skapt *(de voro till sin skapnad verkliga ormar)* the hafdho tho alt mera krafft *ib* 5089. — *beskaffad.* vm suå är jordmun skapadher, at man torf rädhas ... sten kast aff blidhom *KS* 86 (210, 94). *ib* 85 (208, 93). thz matte the se rät oppinbar huru han innan skapadher var *Iv* 3406. syntis henna lykame swartir som kol oc iämerlika skaptir *(i ett bedröfligt tillstånd)* *ST* 142. hans sin war swo skapt *Di* 1. sagde han sigord swen hwre thz mz hanum skapt war *ib* 161. fornam ... hwre ther om skafft war *(huru det förhöll sig dermed)* *ib* 187. *ST* 286. **2)** *skapa, frambringa.* göra oc skapa skil at swa mykith. at thz som görs, thz wardher aff formerande *(för* for wärande*)* ämpnom *(Cod. B* förwarande ämpni*)* än thz som skapas thz wardher aff alzängo *MB* 1: 34-35. thu skop all thing oc för thin wilia waro the oc äru skapade *ib* 2: 340. en är gudh, ther alt skop ok skapadhe *KS* 7 (16, 8). *MB* 2: 169. *Lg* 3: 62. wärldin är skapad for manzsins skuld *Bir* 1: 12. j allom skafftom tingom *LfK* 283. gudh ... ther mik skop *Lg* 547. *RK* 1: 345. *Al* 1113. aff gudhi skaffter *LfK* 258. *ib* 274. werldhenna skapare. som skop mantzsens födzlo *(formavit hominis nativitatem)* *MB* 2: 300. han (ɔ: mannin) är min creatur ... ok war af mik wälskapadhir *(bene factus)* ok tho ondir giordhir af sinne eghne ondzsko *Bir* 1: 12. aff ophowe skapadhe gudh aff alzängo himil oc iordh *MB* 1: 155. tilbyriadhe at kunnogha them vars herra ihesu christi dygdh. vplatandis them huru han skapte himil oc iordh ... ok huru han skapte första mannin af iordhinne ... gifwandis honom til hiälp ewam hulka han hafdhe skapt af hans rifwe *Gr* 296. adam var skapaþar af þe iorþ. som aldre var plögþ *Bu* 206. mannen är skapadher til wit oc vnderstandilse *MB* 1: 83. at han (ɔ: mannin) skal astunda the äro som han är skapdhir til *(ad quam creatus est)* *Bir* 2: 290. gud haffuer han wel til verldena skapat *RK* 1: 1878. thz ärlikasta creaturit swa fulkompligx wänlekx tässa wärldinna skap *(för* skapt*)* till största glädhi *Su* 202. gynum naturliga lyma ther til skaffta *LfK* 230. **3)** *göra el. laga att (något) blir beskaffadt (på ett visst sätt), få (ngt) att blifva (så el. så). med två ack.* diäwlin ... skapaþe hänna lit ok lat sva vän *Bu* 144. skapadhe oc skipadhe sik swa thäkkan oc sin lat ok änlite swa liuft *Bil* 212. jak skal skapa himilin ower idher som iärn, oc iordhina swa som eer *MB* 1: 377. **4)** *inrätta, anordna.* swa war archen skapath all saman *MB* 1: 168. licammin är skapadhir vm limi *(per membra dispositum)* *Bir* 2: 212. äru ängin thing vanskapadh vtan thz som mannin illa skapa *(inordinat)* *ib* 3: 120. än hans *(menniskans)* änlite ware nidherlwt til iordh, tha ware ey hans likame *(för* -a*)* wit, som mäst thiäna til godha vnderstandilse swa wäl skapadher *(för* -adh*)* til som nw äre the *MB* 1: 83. **5)** *förordna, bestämma.* war herra skapadhe, at mannin skulle wara som höffdhinge oc herra fore allom fiskom, diwrom oc fughlom *MB* 1: 97. *ib* 100. *Bir* 2: 48. *Jfr* **8. 6)** *förordna, insätta.* nar thu var skapadhir j mässo diäkns ämbite *Bir* 3: 9. aff äwärdeliko är iak *(visheten)* skapadh *(ordinata)* *Su* 78. **7)** *i el. genom skapelsen gifva el. förläna (ss något medskapadt).* the natwra war herra skapadhe os *MB* 1: 462. hånom *(menniskan)* är skapat skiäl ok wit *KS* 40 (105, 44). **8)** *bestämma, beskära (ss öde el. skickelse).* then bleff döder som thz war skapat *RK* 1: 56. *ib* 4167. er mik thz skapat *ib* 312. hwat skepnan hafwir mannom skapat *ST* 33: the hafwa wantrona at människionne skal io ofwirga thz henne är skapat *ib.* är henne nokot got ödhit ellir skapat *ib.* är henne ... ont ödhit ellir skapat *ib.* är honom hymerike skapat *ib.* är honom ... helfwite skapat *ib.* thu skalt engaledhis thro at ödhna ällir skepna forma nokon thing skapa, kombir thik nokot ont til, thu skalt ey sighia at thz war thik skapat för än thu wast föd *ib* 48. thu skalt ey sighia at gudh hafwir thik thz skapat, for thy

gudh skop thik alregh nokot ont *ib.* thz är thik ekke swa skapat at thz skal io ändelika skee *ib. ib* 49. **9)** *beskära, gifva, förläna.* iak (ɔ: vaar herra) skal skapa *(dabo)* idher thera godhwilia *MB* 1: 306. os är mykin glädhi skapt *Al* 7125. wiliom wi alla gudha priisa ... som thik hafwa thässa nadher skapt *ib* 9789. gud skop honom serdelis then lykke *RK* 2: 6099. *Jfr* **7.** — *gifva, bereda, skaffa.* the skopo honum alt thz han beddis *Al* 5263. han skop them nadher yfrith alla äta oc drikka thusand falla *ib* 10046. han ... skop them alla handa nadhe *ib* 1266. *Fl* 797. *Fr* 402, 1568. — **skapa sik,** *förskapa sig, förvandla sig, antaga skepnad (af).* han skapaþe sik ii quinmanz ham *Bu* 143. diäwlin skop sik j enna mö like *Lg* 446. hon skapthe sik siälff j en flogh draka *Di* 232. — *bringa sitt yttre i öfverensstämmelse (med).* at min klädha sidh skapa thik *(d. v. s. kläd dig i likhet med mig) Al* 2161. han skop sik ij alla lata ... äpter macedones mata *ib* 2614. iak ... skop mik äpter amon gudh *ib* 4232. — *Jfr* **ater-, mis-, till-skapa, af-, ful-, in-, ny-, o-, rät-, van-, väl-skapaþer, van-, väl-skapter.**

skapan, *f.* [*Isl.* skapan] **1)** *skapande, skapelse.* j världina skapan *Bir* 2: 238. j adams ok euo skapan *ib* 301. *ib* 316, 4: *(Dikt)* 216, 225. til hulkit änglane brunno mz swa storom kärlek aff vphowi sinna skapan *ib* 224. **2)** *skapelse, skapad verld.* änkte ilt var j naturinne älla j skapaninne *Bir* 2: 289. — *Jfr* **vanskapan.**

skapare, *m.* [*Isl.* skapari] *L. skapare.* þu är skapari oc attar lösare *Bir* 4: *(Avt)* 177. þik söme ... kännas viþ þin skapara *Bu* 138. *ib* 186. skapare himils oc iordh *Lg* 85. *Su* 269. *MB* 2: 300. *Jfr* **alzskapare.**

skaparvi, *m. L.*

skapilse, *n. pl. och f.* **1)** *skapnad, gestalt, skepelse.* huilkin skapilse thz biläte hafdhe *Lg* 985. ledhare skapilse iak aldre fan *Iv* 254. ij fäghre skapilse mik ängin fan *ib* 302. mina skapilse hafuer iak thik nu teet *ib* 304. *ib* 2166. vnderlik skapilse hafdhe thz *(djuret)* a sik *Al* 5473. hafdho haar ok skapilse swa som vil swin *Gr* 297. at the latin idhir atir koma i the skapilse i för varin *ib. ib* 306. **2)** *skapelse, skapande.* aldra tinga skapilse *Su* 269. — *Jfr* **bi-, van-skapilse** *samt* **skapnilse.**

skaplare (scapplare: -a *AS* 59**),** *m.* [*Mlat.* scapulare. *Isl.* skapular] *skapular, axelkåpa, klädesplagg som af ordensfolk bäres (till dagligt bruk och vid arbetet) öfver skuldrorna.* mina brödhir hulka iak *(den helige Dominicus)* vpfostrade vnder minom thranga skaplara *Bir* 1: 356. vm then thranga skaplaren som hawir et klädhe framman j brysteno. ok annat bak til *ib. ib* 357. näplica findz et klädhe a munkenom j hulko munkir kan vndirstandas vtan en skaplare ther opta lönis swa at han aff ängom sees *ib* 2: 70. *ib* 3: 90. til widherkännilsa tekn haffuen *(näml.* stegherhus qwinnor*)* skaplara wtan hättona *ib* 4: 100. *ib* 5: 30. *VKR* 3, 43. *AS* 59. *Jfr* **skapular.**

skapliker (*n.* **skaplighit** *Pa (Tung)* 35**),** *adj.* [*Jfr Isl.* skapligr] *formad, danad.* hans näff war swa lankt och iämmerligä hwast, och j allä matho illä skaplighit *Pa (Tung)* 35.

skaplynde, *n.* [*Isl.* skaplyndi] **1)** *skaplynne, sinnelag, sinne.* harþlyndar i scaplynde *Bu* 395. han var ... myrker j skaplynde *Bil* 299. badho dräpa trolkonu, som scaplyndin wm skipte *(mentes mutat)*, ok hughana wände *ib* 571. **2)** *sinne, sinnesstämning.* han skal ey skipta skaplynde sit vidh huart ord, ok huatna thet hånom kan tilkoma *KS* 32 (83, 35).

skapnadher (*ack.* **-adh. -ath** *Al* 9589. **-at** *Lg* 232**),** *m.* [*Jfr Isl.* skapnaðr] **1)** *bild.* inthrykte j linna klädhit sins änlitis skapnadh *Lg* 232. **2)** *skapnad, gestalt, utseende.* hwilkin skapnat thz biläte hafdhe *Lg* 232. wände petrus hans änlite til naturlik(an) skapnadh oc lit *Bil* 356. han var ... fäghirster i skapnadh *Gr* 280. waro mine limi like thinom limom j skapnadh *(forma)* ok änlite *Bir* 1: 178. hänna skapnadhir var rädhelikin oc vndirlikin *ib* 2: 15. fagher skapnadher *Ber* 207. aff apina skapnath waro thön *(djuren) Al* 9589. framföre mästarin gullit i annan stadh huar thz maghi faa sannan skapnadh i syyn oc hannan *Bir* 2: 17. *ib* 1: 254, 2: 22, 287, 3: 106, 470. *RK* 2: 6096. — *Jfr* **vanskapnadher.**

skapnilse, *n. pl.?* = **skapilse 1.** hafdho haar oc skapnilse swasom vilswiin *Gr (Cod. D)* 391. tha iak saa hans skapnilse *ib (Cod. A)* 297.

skapt (skaft. skafft), *n.* [*Isl.* skapt] *L. stång, staf.* **1)** *spjutstång, spjutskaft; spjut.* tho at thera skaft varo thung ok stark the gingo tho sunder a the mark *Iv* 700. tholkin last hafuer iak ey haft at nakar skulde sitia fore mit skaft *ib* 707. hafuer iak mangin man fra sadhelin rört mz thz skaft ther iak hafuer fört *ib* 709. han brööt tha än skaptin flere *ib* 2406. swa önkelika the herra iwan rördho mz the starka skapt the fördho *ib* 3350. *ib* 4914. ther varo skafft brutin stark *Fr* 1643. *ib* 580, 1742. omaklika the hwar annan rördho mz the stora skaff[t] the fördho *ib* 1806. *ib* 1656, 1690, 1694. sik wänia skapt skiuta *KS* 53 (136, 58). **2)** *spjutskaft, spjut el. staf hvari vid föryttring af jord till aftalets stadfästande öfverlåtaren och fastarne höllo. Se Schlyter, Ordb. s.* 552 *f.; Amira, Altschwed. Obligationenrecht* 1: 262, 273 *f.*, 514, 520; *Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 404; *Djurklou, Sv. Fornm. Tidskr.* 1: 247 *f.* scotamus ... ipsis ... cum omni ratificacione. et modo legum vestgotorum. dictis skapt et vmfærd *SD* 5: 29 (1341). hwlkit goz jac haffwar honom farit meth skaapp *(för* skaapt*)* oc skääl *ib NS* 1: 218 (1403; *Vestergötland*). *ib* 620 (1407; *Vestergötland*). meth dondemanna witnom, som a thinge waro ok a skapte hiollo *ib* 2: 73 (1408; *Småland*). *ib* 1: 260 (1403, *gammal afskr.; Småland*), 2: 79 (1409; *Vestergötland*), 92 (1409; *Småland*). hucken ... gard han skötte oc oploth for:ne karl benctsson til äwerdelige ägho, oc tesse epterscripne aa skapt holle oc i nempd sathe *BSH* 4: 113 (1486; *Vestergötland*). här ärw thesse män til witnis som a fast ok skapte hioldo *BYH* 1: 205 (1397). thässo äru ther vitne til *(till köpets lagliga afslutande)* oc fasta ok hioldo a skapte mz häratzhöfdhinganom *ib* 230 (1421). thesse godho män waro the a skapthe hioldho at thesso köpe *ib* 250 (1446). tesse äro the som hollo pa skaffte *ib* 289 (1515; *morgongåfvobref*). *Jfr* scotacionem *(för -e)* legitima et approbata secundum patrie consuetudinem scotaui videlicet manu mea cum manibus astancium haste appo-

sita *SD* 2: 112 (1291). **3)** *skaft, handtag (på yxa).* giordo skafft aff trä oc satte i the yxarna *PK* 245. *ib* 244, 246. **4)** *strå. Jfr* **skapthafre.** — *Jfr* **glävio-, grimu-, haka-, knif-, spiuts-, spär-, öxa-skapt.**

skaptfara (skafft fara. skaffthfara. skaffara), *v. öfverlåta genom* **skaptfärdh.** thy fornempda kloster thet sama goz thinghlysa ok skaptfara *SD NS* 1: 107 (1402; *Småland*). wi . . . hafuom . . . sköt oc skaptfarit. gudhema klostre . . . war goz *ib* 493 (1405; *Vestergötland).* lathom wj skötha oc skafft fara *(scotauimus)* epther gambla sidwänia. oc affhendom oss . . . förnempde land skaane halland blekongh listher och hwadhen *SD* 5: 209 *(sl. af* 1400-*talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).* al godz och ägadela . . . som plägar skiötas och skaffthfaras *ib.* haffwa . . . skoth och skaffareth . . . konwngh [monss] . . . tessom land *ib* 230 *(sl. af* 1400-*talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).* ath skaffareth *(för -a)* och skötläggbia försagdom . . . konwng . . . al förnempda landh *ib.* som the äro nw skaffaren *ib.*

skaptfaran (skaffaren), *f.* = **skaptfärdh.** articula sum skaffaren *(scotacionem)* med räththe til lydha *SD* 5: 230 *(sl. af* 1400-*talet*; *öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).* göra honom . . . förwarningh paa förnempda land oc theras skaffaren *ib.*

skaptfärdh (skaft-), *f. vid öfverlåtelse af jord förekommande symbolisk handling hvilken bestod deri att ett spjut el. en staf omfattades el. vidrördes af öfverlåtaren och fastarne (se* **skapt 2***).* eas (ɔ: possessiones) domino johanni abbati noueuallis uendidit et assignauit, modo, qui in legibus østgothorum dicitur skaftfærdh *SD* 3: 135 (1313, *nyare afskr.*).

skaptföra (skaft-. skafft-), *v.* = **skaptfara.** thetta godzet haffuer iak laglika salt, sköt ok skaftfört före:da andrisse *SD NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.; Vestergötland*). egnande och skafft förandä *(scotantes)* them fornempdom al fornempda godz med allom retth och vesgötzsk lagh och sidweniä *SD* 5: 677 *(öfvers. i vidim. fr.* 1467*).* at thesse morgangaffwr ärw swa lagliga pa rät hinderdagh gifne skaftförde oc fulbordada *HSH* 9: 26 (1460). thz thꝫ *(godsen)* warre thinglysd oc skaftförd *ib* 17: 63 (1389). the förnempda goz oc tillaghur . . . lata thinglysa oc skaft föra *ib.* thetta är giort ok skaptfört a satto thinge i ekesio meth dondemanna witnom, som tha a thinge waro ok a skapte hioldo *SD NS* 2: 92 (1409; *Småland*).

skapthafre (skaffthe haffra), *m.* [*Sv. dial.* skafthafre] *hafre på strå, otröskad hafre.* all myn skaffthe haffra *BSH* 5: 25 (1504).

skaptkar? (skafkar), *n.* [*Isl.* skaptker, skapker] *eg. med skaft el. handtag försedt kärl? kärl hvarur dryck öses i dryckeskärlen.* huilken som skänker öll aff skafkar *SMG* 144.

skapular, *m.* = **skaplare.** confessor lägge *(vid invigningen)* . . . ofuir stechirhws systrana graa kiortelin oc scapularin *VKR* 23.

skar, *n.* = **skardh 3.** there ärende lagdes i mangh skar *(blef alldeles omintetgjordt?) RK* 3: 3006.

skara (-adhe), *v.* — **skara sik,** *samlas i skara.* skaradho sik saman alle tha *RK* 1: 4118.

skardh, *n.* [*Isl.* skarð] **1)** *skåra, inskärning.* wore ware swerd offta röd aff blod, 'oc store skard vtinnen aff harda hielma *Di* 8. eyncthe kardh *(för* skardh*)* var j hans skiöl *ib* 243. **2)** *minskning.* iätte them enkte skard *(minorationem)* skula finna hwetesins *Bil* 576. **3)** *det som blifvit bortskuret el. förstördt, refva, skada, förlust.* sandir fridhir skal stadhgas j himerike ok jordhrike oc var *(änglarnes)* skardh *(ruinæ)* opbyggias ok opfyllas *Bir* 3: 153. — *Jfr* **vigskardh.**

skardher, *m.* [*Jfr Mnt.* schart] *stycke af något sönderskuret el. sönderbrutet, skärfva, flisa; skärfva el. flisa som inträngt i (häst)kroppen.* fore skardh tak jth hwgiern och hwg aff honum *LB* 2: 69.

skardhogher (*n.* **skordocth** *Di* 229**),** *adj. skårig, full af skåror.* hade . . . mith swärdh *(näml. skolat blifva)* skordocth *(skordott) Di* 229. en skardog kniff *BSH* 5: 134 (1505).

skari (skar *RK* 3: 1810 *(i rimsl.)***),** *m.* [*Isl.* skari] *skara.* sa . . . koma . . . fagharan skara mäþ iugfrum ok vara fru först ii skaranom *Bu* 11. aldar himirikis skari *ib* 14. *Al* 2426. *Bir* 2: 262, 4: 137. skodha ok see triggia skara gerninga *ib* 1: 346. förste hopin älla skarin *ib.* een mäktogher skar *RK* 3: 1810. *Jfr* **diäfla-, dvärgha-, folks-, fughl-, fughla-, iungfru-, pilagrims-, pilta-, qvinno-, riddara-, siäla-, ängla-skari.**

skarlakan, *n. och m.?* (*Fl* 1997; *Fr* 2981; *Iv (Cod. B)* 4368) [*Fnor.* skarlakan. *Mnt.* scharlaken. *Ital.* scarlatto. *Mlat.* scarlatum. *af österländskt ursprung*] **1)** *skarlakan, ett slags fint ylletyg. Jfr Schultz, Höf. Leb.* 1: 269 *f.* vnum mantellum de panno dicto skarlakan *SD* 5: 551 (1346). klädhe . . . aff brwnt skarlakan ok vnder hwiitskin *Iv* 205. hon hafdhe een stuntan mantil op a aff brwnt skarlakan . . . fodhrath . . . mz hwita skin *ib* 3642. klädde ij skarlakan rödh *Fl* 1997. *Fr* 2981. *Iv (Cod. B)* 4368. **2)** *tygstycke el. klädesplagg af skarlakan.* lego . . . fratribus minoribus vpsalie eet par skarlakan *SD* 6: 219 (1350). skarlakan ok ballakinna vordho at thz sama sinnä swa margh forgifuin thärä at the otalik ärä *Fr* 3017. — *Jfr* **skarlet.** — **skarlakans hiärta,** *n.* opta är skarlakans hiärta vndhir wadhmals kapo *(ferre toge squalor solet intus purpureum cor) GO* 327. — **skarlakans hätta,** *f. hätta el. mössa af skarlakan. SJ* 109 (1441). — **skarlakans skin (skarlachans schin. skarlakan skin. skarlaken skin),** *n. kappa af skarlakan?* lego . . . siggridi . . . mens skarlachans schin et rubeam tunicam *SD* 3: 755 (1313). the ther siter ij skarlakan skin thz är the stolta frwa miin *Iv* 976. *ib* 1763. — *sängtäcke af skarlakan?* han . . . tog vpvndher henne skarlaken skin *MD (S)* 225.

skarlet (-leeth), *n.* = **skarlakan 1.** otaliket brwneth, skarleeth oc mangh dyrasta hedhenstykke *Lg* 3: 316.

skarn, *n.* [*Isl.* skarn] *skarn, smuts, träck. Di* 99. födh kaio hon giwir thik skarn til lön *GO* 192. *ib* 973. — *bildl.* hans striidh faller i skarn *RK* 3: 2077. — *Jfr* **duvo-, gasa-, geta-, hästa-, höno-, katta-, ko-, rotto-, svina-skarn.**

skarnputz (-pudz. -pwsz. -pws), *m.* [*Ä. Dan.*

skarnpuds] *smutspöl, dypöl.* iordhas . . . i nakou skarn pudz *LfK* 4. j en storan skarn pws äller dyngio *PM* 6. aff rennestena eller skarn pwsza *LB* 7: 305.

skarper, *adj.* [*Isl.* skarpr] **1)** *torkad, torr.* tw pund skarpa fisca *SD NS* 1: 656 (1407); *jfr* **skarpfisker.** vart brödh hwilkit nw skarpt oc mögladh är *MB* 2: 25. fersth brödh är . . . bätre en gamalt och skarpt *LB* 7: 96. fly alla handha tor och skarp äthande varwr *ib* 189. **2)** *skrumpen, infallen, tunn.* mik thykker tik fasta wara skarp och blek och mio och mager och jarp *MD* 383. **3)** *hård?* som . . . alt there kööt op aatho jn til synwnar ok skarpa benen *LfK* 231. **4)** *hvass, skarp.* skarpa tighlith oc hwassa skalen *ST* 99. eth skarpt swärdh *MB* 2: 76. *ST* 374, 419. *HSH* 19: 158 (1506). **5)** *skarp, genomträngande, gäll.* naar baswrnes lywdh görs langdräktogt oc skarpt j idhrom örom *MB* 2: 14. **6)** *skarp, svår.* satthe them . . . i iärn och skarp fengilse *FM* 452 (1510). — *skarp, hård, sträng.* skarp näpsth *FM* 610 (1513). fange eth skarpt tiltal *BSH* 5: 486 (1511). — *n. adv. skarpt, strängt, eftertryckligt.* talede jag . . . ganske skarpth *FM* 305 (1507). — *Jfr* **fulskarper.**

skarpfisker, *m. torkad fisk. BtFH* 1: 318 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *Jfr* **skarper 1.**

skarphet, *f.* [*Mnt.* scharpheit] *skärpa.* aff ordzsens skarphet *Lg* 3: 669.

skarra (-adhe), *v.* [*Sv. dial.* skarra] *skallra, skrälla.* lywdit oc röstherne skarrade *(increpuit)* j öromen *MB* 2: 15.

skarver, *m. L.*

skastel, *n.* [*Ffranska* chastel. *Lat.* castellum. *Jfr Mht.* schastel] *kastell, slott.* pläghom vi . . . thz *(tornet)* möghia skastel kalla *Fl* 1015. *Jfr* **kastel.**

skat (skaat), *n.? svettduk, näsduk, handduk.* [*Jfr* skåât *Nya Test.* 1526 *Ap.* 19: 12] widh bältidh haffuen skaat *(mapulas)*, naalhus oc kniff *Bir* 5: 40. eth qwindzlighet pwnga faat, thz är eth qwinnas bälte mz pungh oc skaat *Lg* 3: 471.

skata, *f.* [*N.* skata] *skata.* enna handa fughl . . . som kallas skata *Bir.* 1: 299. *LB* 7: 154. — **skatu ägh,** *n. skatägg.* han hawir äthit skatu ägh som ey kan löna *GO* 241.

skatbok, *f. skattebok, bok innehållande skatteräkenskaper.* thettä är skat boken *BtFH* 1: 338 (1464).

skatbonde, *m.* [*Isl.* skattbóndi] *skattebonde, bonde som är skyldig att för sin jord erlägga skatt till kronan.* bondom, frälsom ella scatbondom *GS* 27 (1375, *orig.*). *ib* 28. *Jfr* **skatta bonde.**

skatfisker, *m. fisk som erlägges i skatt (till kronan).* ij^m skatfisk *BtFH* 1: 347 (1464). hoo som haffwer hampn och bodh j fiskie ståndande . . . och giör icke skattfisk ther af *SO* 303. hoo som förer fleere skiötar till grundz, än han gör skattefisk aff *ib. ib* 304, 306.

skatgilder (*pl. ack. m.* **-gilla** *Iv* LXXV), *adj.* [*Isl.* skattgildr] *L. skattskyldig.* giordhe them . . . skat gilla til danmark *Iv* LXXV.

skatgildogher, *adj. skattskyldig.* af skatgildoghe iordh *FH* 2: 11 (1381, *nyare afskr.*).

skatgods (skattgotz), *n.* = **skatta gods.** at all thenna . . . gotz fulkomlika kronona skattgotz waro *BSH* 2: 46 (1397).

skathus, *n. ställe der skatt upptages.* gudz hws är vordhit diäfulsins skat hws ok tolbodh *Bir* 3: 185.

skati, *m.* [*Sv. dial.* skate. *Jfr Isl.* skati] *det öfversta, topp, spets (af ett träd el. annan växt, af en gren el. dyl.).* the komo til et fulhöght trä . . . öwä[r]st a skatanom . . . ther sat en fughil *Al* 7570. *Lg* 69. taka . . . skathana aff fenikaal *LB* 7: 74. vträkte ängelen skatan aff sprotith *MB* 2: 86. kyste skatan *(summitatem)* a riseno *ib* 187.

skatläggia, *v. skattlägga, göra skatt- el. tributskyldig.* skatlagde *(fecit tributarias)* all landh oc rike *MB* 2: 195.

skatman, *m. L. uppbördsman.* kom han wndhan mz skatmannum *(tributariis)* til ierusalem, som fördho pylato skat *Bil* 244. — *ss tillnamn.* ingeualdus dictus skatman *SD* 5: 41 (1341).

skatmark, *f. jordrymd af ett visst värde. Jfr Styffe, Grundregal. i VAH* 24: 293 *f.; Dens., Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 323, 337; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 197 *f.* hafua allan henna ägholot j sandanes . . . swa som är II skatmarc enom fierthung minna fore XXX marc penninga . . . ok ena koo *FH* 2: 14 (1392). hafua saalt . . . alt vart gosz som wi i löpö liggiande attom, som är fäm skat mark . . . oc een trydiung aff fäm skat markom *SD NS* 1: 181 (1402). *ib* 417 (1405). afhendo sig . . . halfandra skattmarck iord *ib* 359 (1404, *nyare afskr.*). *ib* 387 (1404, *nyare afskr.*), 2: 80 (1409), 81. kaihesniemiböle, som ligger för tuo skattmarker *ib* 243 (1410, *nyare afskr.*). wnto . . . alt thera gothz . . . swa som är III scatmark jordh, for II mark ok sivtighi mark reflist tall *FH* 2: 54 (1421, *nyare afskr.*). twa dela aff ene skatmark jord *ib* 6: 64 (1476). *Samtl. de anf. ställena afse jord i Finland. Jfr* **slättungs skatmark** *samt* **mark-, marka-skatter.**

skatning (skattningh *BtFH* 1: 273 (1508). **skattninge),** *f.* **1)** *beskattning.* mz myken gästning oc skatning oc andra twnga ålaga *RK* 3: *(sista forts.)* 4284. *Jfr* **beskatning. 2)** *uppskattning, värdering.* epter vj mon skattninge *BtFH* 1: 138 (1507). effter dando mens skatningh *ib* 235 (1506). *ib* 273 (1508). — **skatnings man,** *m. värderingsman. SJ* 88 (1438). skatningx män waro aat forscrifna gardh boo jönsson oc mattis endewat *ib* 137 (1445).

skatpliktogher, *adj. skattskyldig.* giordho the them skatpliktoga *MB* 2: 71. wart skat pliktogher *ib.* waro betzsamite oc bethanite honom skatpliktoge *ib.*

skatpänninger (-päninger. -peninger. -pänigher), *m.* [*Isl.* skattpeningr] **1)** *skattpenning, penning el. mynt som betalas ss skatt.* theen mik skat päningen *MP* 1: 341. — *penningar som betalas i skatt.* sin skat pänigh takandhes *Lg* 3: 638. han tok . . . mz sik en oxsa at siälia tilsin skat pänigh *ib.* — *pl.* epter syne skatpeninga *FM* 267 (1506). **2)** *personlig skatt som i en del af Östergötland (sex härad öster om Aspveden) årligen erlades med sex Gutniska penningar af hvar skattgifvare.* de censu dicto skattpenning *SD* 3: 247 (1316, *nyare afskr.*). mandamus, quatenus nomine census eiusdem, quem skattpenning . . . appellatis, singuli vestrum sex denarios gothicos a modo singulis annis exhibere . . . studeatis *ib.*

skatskyldan (-skyllen), *f. fullgörande af skattskyldighet.* for then trotyänste, skatskyllen och longlige tyldräkt, som ... wii ... sweriges crone bewyst haffue *BSH* 5: 435 (1511).

skatskylder, *adj. L.*

skatskyldirska (-skyllerska), *f. skattskyldig qvinna.* gör hon sik til diäffwlsens skatskyllersko *LfK* 119.

skatskyldogher (-skyllogher. skattskyllogher. skatskyldugher. -skylluger), *adj. L. skattskyldig.* giordhe alt thz landit skat skyldoght romara herrom *Bil* 595. han wart them skat skyllogher *MB* 2: 72. *MP* 1: 341. *Di* 23. idher nadhis skattskylloghe wndhersatä *BSH* 3: 175 (1466). *ib* 176. the hade ... kommit kronone skatskylluge til at holla theris rettha oc aarligha skath inne *ib* 4: 111 (1486). þän skatskyldughe *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). i skatskyldughum jorþum *ib.*

skatsumma, *f. skattebelopp, summa el. samladt belopp af i skatt erlagda penningar.* wil iak ... j war ware hoss edert herredom met alle skat summan *FM* 607 (1513).

skatta (-ar, -adhe, -adher. *pres.* **skattir** *Bir* 2: 332**),** *v.* [*Isl.* skatta] *L.* **1)** *beskatta, pålägga skatt, taga skatt af.* engte landh skattadhe han sik til hiälp wtan sik siälfuan ok cronunna goz *Bil* 383. almogen ... skatta *MD (S)* 233. at skatta rikit *Bir* 3: 430. *ib* 2: 332. *Su* 459. — *bötfälla.* warda the skattade upa tree mark *GS* 31 (1380). **2)** *taga ss skatt, uttaga el. indrifva (i skatt el. böter).* the skattade aff them ä huat te vilde *RK* 2: 674. hwilken ther moth bryther. skal mista sin häst oc harnisk swa länge til thäs han haffwer betalath gardz mästarenom swa manga pänninga han wil aff honom skatta pa konwngsens wäghna *PM* 23. **3)** *gifva skatt, vara skattskyldig.* iudhane skuldho skatta *MP* 1: 341. *MB* 1: 9. *Iv* LXXIV. skattadhe ... vnde vngarin *Bil* 757. *MB* 1: 10, 2: 241. at skattä till konung ermentrik *Di* 112. skattadhe ... alle vpsala konunghen *PK* 227. bör them skatta göthum *RK* 1: *(LRK) s.* 215. the sculo honom lydha och skatta *ib* 2: 4746. *Di* 173, 297. *Al* 4211. hiit skattadho alle macedona *ib* 4315. **4)** *skatta, gifva i skatt.* skattar vj öris jordskat *FM* 73 (1502?). **5)** *uppskatta, värdera, undersöka och uppgifva värdet af.* äpter thy godhe män hona (ɔ: bygning) wyrdho ok skattadhe *SD NS* 1: 30 (1401). tolf män sagha oc prowadha oc skattedha for:de gotz *ib* 574 (1406). *SJ* 88 (1438), 174 (1454), 368 (1470). en ... gardh ... som skattat war for hundrade march *FH* 6: 9 (1444, *gammal afskr.*). *SJ* 137 (1445). — *uppskatta, förstå värdet af.* hwa kan nakot sin akta ällir skatta thenna dyrasta gaffuona *Su* 357. — *uppskatta, bedöma.* hulkars värdh alder kunde naghat hierta skatta eller betenkiä *LfK* 245. **6)** *värdera till utmätning, efter värdering döma till utmätning el. afsöndring.* skattadho fraa päther tyzska een fiärdungh aff hans fasta godz i liwskallioby *SD NS* 1: 575 (1406). — *genom utmätning uttaga, utpanta?* at nager broder skattar annars sins embetz broders gerningk *SO* 116. — **skatta af,** *genom beskattning utpressa.* han ... skattade them aff mest huat the aga *RK* 2: 719. the loto ... skatte them aff meer än the aathe ä mädan thera frender lösa matte *ib* 696. *Jfr* **afskatta.** — **skatta ut,** *genom utmätning uttaga (ss skatt), utmäta (ss skatt).* dömdes länzmannen med vj men in til nilis henricsson laukela ... ath skatta honom wt vj m. *BtFH* 1: 174 (1506). — *Jfr* **be-, for-, til-skatta.**

skattan, *f. uppskattning, värdering.* epter dandemanna skattan *FH* 5: 91 (1484). *FM* 73 (1502?).

skattare, *m. uppbördsman.* grymme foghota ok länsmän älla ämbizsmän orätuise oc skattara *Bir* 3: 311.

skatteliker, *adj. Jfr* **oskatteliker.**

skatter (skatar *Bir* 4: *(Avt)* 179. *pl.* **-ar. -ir),** *m.* [*Isl.* skattr] *L. penning, penningar, egendom.* **1)** *skatt, utskyld, pålaga.* györa skatt oc skyld *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). til dömpdom wy forscrepna jordh rettom arfuom kronone skat aff at göra *SD NS* 2: 128 (1409). dömdes ... hwar tere sak til iij m. for tresce the icke wilde göre i tiid ok tima teris skat *BtFH* 1: 132 (1506). göre skat til kaluola soken *ib* 133. gifua keysarenom skat *MP* 1: 341. hafdo sik vndan kronona skat ... sielwe oloflika til frelse giort *BSH* 2: 38 (1396). hawom wi ... dömpt alla thennä fornempda män medh alles thera gotz oc gardhä vnder kronona oc vnder skat at bliwa *ib* 39. spyri granleka, en nokot är þät ingäld, älla alagho oc skatar älla þiänist vnder pafa döme är kumit vskäleka *Bir* 4: *(Avt)* 179. lagdhe othollikin skat a fatika män *ib* 3: 47. forthänkte jak nakra nya ok swiklica fundir ok skattir til at läggia oppa rikit *ib* 430. läggia oppa almoghan j rikeno ouana skatte ok thunga *ib* 466. skatta som the vt thwinga aff os *ib* 472. aff konungxlica ingiälda ok skattanna samanhäntarom *ib* 305. the vtkräfwia allan sin hedhir ok skat *ib* 1: 156. gik ther aff xvj kör oc vi t:or smör i arlichan skath *BSH* 5: 491 (1511). all var jngiäld i finlande skatten *(den till kronan utgående ordinarie skatten).* reþupennyngä. rughkarpen, falcäläghit. oc al annur jngiäld *SD* 5: 567 (1346). — *skatt, tribut.* twingadhe lumbardiam til skat cc pund bränt guld hwart aar *Bil* 761. giordhe vnder norighis konung skat *Iv* LXXV. han sände ... iechoniam konung til ierusalem at thiäna vnder skat *MB* 1: 9. twingadho han ... vndir storan skat *ib* 2: 241. — *skatt, erläggande af skatt.* thet war gamalt frälse oc nw ware komit i skat *SD NS* 2: 148 (1409). thenna epterscripnen godz ok jordh vndan scat är gangen *ib* 136 (1409). *ib* 137. et marcland jordh ... som herra beynct i näs i wärio hafde ok biörn i brattabergh vndan skat hafde salt *ib* 128 (1409). hon *(jorden)* war klostrena aff gangin mädh dom ok ii skat *(d. v. s. dömd till skatte) ib* 89 (1409). thet *(godset)* gik än deel til skat *(d. v. s. till skatte)* oc än deel hafuer strengnes domkirkio wpa beuisning *ib* 187 (1409). — *skatt, erläggande af tribut.* the haffdo ... all annor rike oc theris konunga sigh vndir bögth oc j skat lagt *MB* 2: 241. **2)** *skatt, dyrbar egendom.* widh wärdhoghan skat prisar man hona *Al* 10546. i pulffwer the hadhe saa storan skath *RK* 3: 3228. **3)** *skatt, skattkammare.* gifwer iak thik then rikasta skat ther ij wärline är *Al* 2977. — *Jfr* **ars-, bonda-, brand-, gärdha-, hiälpa-, hovudh-, iordh-, iordha-, iärn-, konungs-, köp-, köpin-, lagha-, lappa-, mark-, marka-, midhfasto-, pänninga-, rogh-, rumpo-, skin-, skumpo-, vinter-skatter.** —

skatta bonde (**skatto-** *SD NS* 2: 209 (1409). **skatte-** *FH* 4: 60 (1457); *GS* 31 (1380), 44 (1437), 69 (1491); *HSH* 19: 139 (1506)), *m. L.* = **skatbonde.** bidhie wij . . . ider skattebönder landbo oc mena almoga som i for:na gotz byggia oc boo *FH* 4: 60 (1457). löper mykit mere pa landtborn en skattebondren *FM* 501 (1510). loffuet skattebondren thet gerne wille vtgöre *ib.* huat han war frälses man eller skatta bonde *SD NS* 2: 139 (1409). ath thet for:da torp ok fiskewatn, som ther vm kring liggia, waro aff häffdath kronone oc skatta bondomin i aby *ib* 211 (1409). *ib* 152 (1409), 209 (1409). *GS* 31 (1380), 44 (1437), 54 (1459), 59 (1474), 69 (1491). *HSH* 19: 139 (1506). — **skatta gardher** (**skatte-**), *m. skattegård, gård för hvilken skatt erlägges till kronan, landtgård som innehafves af skattebonde.* kronenis skattegardhr och godz *HSH* 19: 178 (1508). — **skatta giäld** (*med art.* **skattagellith** *HSH* 19: 157 (1506)), *n. erläggande af skatt; skatt.* thet skattagellith skulle vara skarpa spader polöxer och dalapill *HSH* 19: 157 (1506). — **skatta gods** (**-godz. -godhz. -gotz. skatte godz. skatthe godz**), *n. skattegods, jordegendom för hvilken skatt erlägges till kronan, jordagods som innehafves af skattebonde.* at al thena . . . gotz fulkommelica krunona scattagotz woro *BSH* 2: 51 (1397). at frälsisgodhzet war bätre än skattagodhzet *SD NS* 2: 70 (1408). dömpdom wy thetta forscripna godz ok jordh til skatta godz ok schatta jordh vnder kronona ok konungadömit at bliua *ib* 125 (1409). at kronona skatta godz ok hennas ingield eingen stadh minschas *ib* 137 (1409), 165 (1409), 166 (1409) *o. s. v. GS* 54 (1459). een cronenne gaardh . . . met allom landboom oc skatthagodzom som til then gardhen här thil lighat haffua *FH* 2: 123 (1440). the bönder, som äro rymdhe . . . fra sin skatthe godz *BSH* 5: 533 (1513). byggia eller [boo] oppa skatte godz *ib* 536 (1513). *Jfr* **skatgods.** — **skatta iorþ** (**schatta jordh** *SD NS* 2: 70 (1408), 125 (1409). **skatto jordh** *ib* 1: 438 (1405, *nyare afskr.*). **scatto jordh** *ib* 425 (1405)), *f. L. skattejord, jord för hvilken skatt erlägges till kronan. GS* 31 (1380). vm the skattaiordh ok krono ingield vndan konungenom ok krononne komin varo i frelse *BSH* 2: 66 (1399). vm the skatta jordher oc krononne ingiäld som kommen waro i frälse *ib* 67 (1399). *ib* 69 (1399), 74 (1399), 79 (1399), 85 (1399), 90 (1399), 91, 97 (1399). wtleta the scatta jordh, krono gotz oc bönder, som kronan rät til hafuer *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 438 (1405, *nyare afskr.*), 2: 125 (1409), 137 (1409), 165 (1409), 166 (1409). hafde köpt samw iordhena aff enom skattabonda oc war skattajordh *ib* 152 (1409). siw örtoghland iordh i mädhilby ok eeth örtogh land i ödhisglotra skatta iordh *ib* 154 (1409). *ib* 1: 425 (1405), 2: 70 (1408). konungx skatten . . . oc alla andra wtgörder som aff skatta jord plägs wtgifwas mädan thet skatta jord är *FH* 5: 180 (1500). *GS* 59 (1474). — **skatta iärn** (**skatte-**), *n.* = **iärnskatter.** järne skatt eller skattejern *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdr.*). — — **skatta ko** (*pl.* **-kö** *BSH* 5: 491 (1511; *på två st.*)), *f. ko som erlägges i skatt. BSH* 5: 491 (1511; *på två st.*). — **skatta silf** (**skattasölff. skattesölff. skatthe sölff**), *n. silfver som utgår i skatt (af silfvergrufva).* jach moste i morghen scriffua nyth mantal oppo skatthe sölff *DD* 1: 228 (*eft. aftr. hos Langebek*). nere skattasölffuit begynner gaa vth *ib.* thet skal vel waara plas ath faa skattesölffuit rederliga vth i thenne omgang *ib.* — **skatta smör** (**skatte-**), *n. smör som erlägges i skatt till kronan.* thet skattesmör som i mik befalthe vtkräffuä i ambyrdh *HSH* 20: 36 (1506). — **skatta vidher** (**-wedher: -wedh** *BSH* 5: 210 (1507)), *m. ved som lemnas i skatt. BSH* 5: 210 (1507).

skatting, *f. Jfr* **rätskatting.** — **skattingis man** (**skatinges-**), *m. värderingsman. SJ* 368 (1470).

skatthing, *n. ting vid hvilket utom vanliga tingsförhandlingar äfven skatteuppbörd förekom?* tå war skatt tingh i asickala *BtFH* 1: 4 (*24 sept.* 1467, *nyare afskr.*). war skatţingh i padasjoki sochn *ib* 21 (*20 febr.* 1467, *nyare afskr.*). tå war skatt tinget i padåsioki sochn *ib* 23 (*8 febr.* 1471, *nyare afskr.*). tå war skatt tingh i tennilä sochn *ib* 29 (*10 febr.* 1459, *nyare afskr.*). tå war lagmans tingh och skatt tingh i tennilä sochn *ib* (*25 nov.* 1460, *nyare afskr.*). *ib* 30 (*1 apr.* 1465, *nyare afskr.*), 32 (*9 mars* 1478, *nyare afskr.*), 41 (*24 jan.* 1460, *nyare afskr.*), 57 (*18 febr.* 1478, *nyare afskr.*), 58 (*12 mars* 1482, *nyare afskr.*), 68 (*21 mars* 1461, *nyare afskr.*), 69 (*29 nov.* 1460, *nyare afskr.*), 88 (*16 febr.* 1467, *nyare afskr.*), 90 (*7 okt.* 1471, *nyare afskr.*), 94 (*18 jan.* 1443, *nyare afskr.*), 95 (*16 el. 23 juni* 1456, *nyare afskr.*), 96 (*28 jan* 1456, *nyare afskr.*), 102 (*5 mars* 1478, *nyare afskr.*), 111 (*5 febr.* 1471, *nyare afskr.*), 115 (*21 febr.* 1478, *nyare afskr.*).

skava (*pres. refl.* **skaffs** *Su* 18. *impf.* **skoff** *Di* 53. *part. pret.* (*n. pl.*) **skawin** *MB* 1: 167. **skafwen** *ST* 388. *imperat.* **skaff** *LB* 2: 57, 7: 47, 48, 213), *v.* [*Isl.* skafa] **1)** *skafva, genom skafning afskilja, afskrapa.* skoff alt kötit aff theris huffwod *Di* 53. skaff tz yttersta aff hiorta horn *LB* 7: 213. skal man taka ale thrä ok skaffwa jnrymen *ib* 2: 32. — *skafva, genom skafning söndersmula el. pulverisera.* skaff honum (*barken*) i swrt wiin *LB* 7: 48. **2)** *skafva, genom skafning jämna, skrapa, glätta.* gör thik ena arch aff them träem som wäl äre skawin oc tälgdh (*lignis levigatis*) *MB* 1: 167. *ST* 388. swa som dyrasta thrä i lybano tha thz skärs ällar skaffs *Su* 18. tagh . . . j [1] lod färska ingefära oc skaff henne rena *LB* 7: 47. — **skava af,** *skafva af, genom skafning afskilja.* tak hyortha horn ok skaff aff (*näml. något deraf*) *LB* 2: 57.

skaveflunder? *n.? torkad flundra som ätes okokt?* LXXX skaffwe flwnder *HSH* 19: 166 (1506).

skavel, *se* **skafl.**

skavethorsker, *m. torkad torsk som ätes okokt?* II vordher skaffwetorsk *HSH* 19: 166 (1506).

skavi, *m.* [*Jfr Sv. dial.* skave] *redskap hvarmed man skafver el. glättar.* leviga, scaui *GU* 2.

ske (**skee** *Bil* 594; *RK* 1: 1025. *pres.* **sker** *Bir* 4: 72. **skeer** *Bo* 113; *RK* 1: 124, 1608; *Lg* 65; *Gers Ars* c 4. **skär** *MD* (*S*) 284; *Di* 221; *Lg* 3: 26. *impf.* **skedhe** *Al* 9834; *Di* 262; *MB* 2: 130. **skede** *RK* 1: 3341. **skedde** *Fl* 1824; *RK* 1: 4151, 3: 149; *Pa* 7; *Al* 10035; *FH* 3: 92 (1446); *BSH* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*), 4: 9 (1471); *Di* 186, 287; *Va* 33, 51; *MB* 2: 174, 320. **skeddhe** *FH* 5: 81 (1481); *MD* 167. **skeedde**

RK 3: 3278. *part. pret.* **skedher. skeder. skeedher.** *n.* **sket. sketh. sketth. skeet),** *v.* [*Mnt.* schên] *L.* **1)** *ske, hända, inträffa, ega rum.* thz skal man bade höra ok see at ther skal äwintyr epter skee *RK* 1: 1025. thet all ting swa timat och skedt ära *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). at enkte . . . mord eller blodgiutelsse skedde her äpter *BSH* 4: 9 (1471). thz är tweggia handa dödher til. en . . . skeer then tidh siälen skels fran kroppenom . . . then andra döden . . . skeer then tidh gwdh mz synne helga nadh skels fran siälenne *Gers Ars c* 4. aldrig wart swadana tingh skedh äller hänt j israel *MB* 2: 133. *Di* 186, 262. mykit hauer sket sidan mit haar oc skeg war swart *ib* 8. thz skal thu giälda thz nu är sketh *Iv* 455. thetta skedde en aptan-sirla *RK* 1: 4151. *ib* 3: 149. lätin thetta bradhlika ske *Fl* 247. thzta skedde j thy som daghadis *MB* 2: 320. badh honom . . . bidha, hwilkit oc skedhe *ib* 130. wardh han ekke wredher, vtan later thz wara sin wilia som gudh wil at ske skal (*Cod. B:* som gudh wil at see) *ib* 1: 216. aff tholkom skylnad tolkit skeer *RK* 1: 124. vilde see vm thz skulle ske som the hafdho sakt *Bil* 917. stundom händir . . . än thot thz skeer siällan at hon kombir them badhom saman *Bo* 113. thz skär offtha *MD* (*S*) 284. om thz skeer *RK* 1: 1608. her star thz screuit huro thz skede *ib* 3341. sua skedde thz *Pa* 7. thz skedde swa som iobas wilde *Al* 10035. offtha skär thz j stridh ath höffdinga mista sina drängia *Di* 221. *Va* 33, 51. är aldrigh förra hört oc aldrig meer spörs ällir skeer, at nakor qwinna barn vtan man födhir *Lg* 65. ther äpther skedde at allir almoghen . . . kommo til iherusalem *MB* 2: 174. ath swa är sketh athi haffwe ffooth the sloth och landh jgen *FM* 502 (1510). vm thäth swa kan ske at the samu päningha kunnu igh in koma vppa thöm daghenom *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). skedde thet swa som gudh forbiwdhe at for:da gootz . . . aff ginge clostreno *FH* 3: 92 (1446). *ib* 5: 81 (1481). vm swa skedde at nogher aff oss then daghen forsyme wille *BSH* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*). sker . . . swa at ey är tholkin jomfru j samqwämdinne *Bir* 4: 72. iak bidher thz gärna om thz ma ske *Iv* 968. thz wäl ske (*trol. för* thz ma wäl ske) ath hon hafuer ikke swa stora werdhughet i himerike som sancta katerin *Lg* 3: 12. *Jfr* **kanske, maske,** *äfvensom* ma väl ske *under* **magha 3.** — *ske, ega rum, gå i verkställighet.* thz var aldra romara höfdhinga vili . . . ath thz matte skee *Bil* 594. **2)** *hända, vederfaras. med dat.* sagdhe . . . all the tingh honom skedh waro *Lg* 673. fore tholikt (*Cod. B* last) honum skedde thär *Fl* 1824. mik ma aldre glädhi ske för än iak far thik at se *ib* 581. fore then skam ther mik war . . . skeedh *Iv* 500. väl är mik thz äwintyr är mik skedh *Fr* 135. jdher skulle vara min skadhi ledh ther mik är for sniman skedh *ib* 192. mik är mykith omak skeet *ib* 200. alt thz honum var skedh *ib* 2853. honum skal wisselika dödhin ske *Al* 9574. aller thän skadhi hanom var skedhir *Ansg* 203. the swik hanum sked war *Di* 39. the wita alt hwath them skal ske *Al* 47. thz skedhe ther enne godhe kono *ib* 9834. aff allo thy som honum är skeet *ib* 9823. swa faam the ära togh skeddhe *MD* 167. swa skär tigh gooth *Lg* 3: 28. thz skedde mik offtha j här färdh *Di* 287. **3)** *göras, företagas.* skadhalös for alle fegd oc tiltalan oc skyldning, som her efter ske kan af . . . pedhars kylua winom oc frendom *SD NS* 1: 147 (1402). wm nogen del skedde in wpa . . . kong cristiärns folk *BSH* 5: 645 (1520) — **ske sik,** *ske, hända.* thz siik saa skeedde *RK* 3: 3278.

skeþ (schedh. sched. skeedh *LB* 7: 5. **skeed** *ib* 216. *pl.* **-ir. -ar),** *f.* [*Isl.* skeið] *eg. spån, skifva.* — *sked, matsked. LfK* 12. engen gultsmyt schal göra hola scheder *SO* 143. forfalsker nager sit arbet j hola skeder *ib* 154. giwa hwarium monkenom . . . nokat j munnin mädhir skedh *KL* 79. *ib* 102. *LB* 7: 5. *DD* 3: 233 (1493), 239 (1497). — *ss måttbestämning.* aff idhra drykkis lekedoma takin . . . siex skedhir ällir syu lyomt *LB* 3: 114. tree sma skedha wiin *ib* 7: 152. drycke twa eller iij skedar aff lauendel vatn *ib* 216. tak . . . ena skedh bränne sten stöttan fyra skedher mz tiäru fäm skedhe mz bokkatalgh tio schedher mz bomollio *ib* 5: 82. — *Jfr* **arþer-, bordh-, liþ-, mur-, silf-skeþ.**

skedhe, *n.* [*Sv. dial.* skede. *Jfr Isl.* skeið] **1)** *lopp, fart.* reende aff garden mz eth skedhe *RK* 1: 899. **2)** *tidrymd, tid. Jfr* **midhnatta-, paska-skedhe.**

skedhis man (skedhes-. skedes-. skädes-), *m.* [*Mnt.* schêdesman] *skiljedomare:* then dagh ok stadh som thässe for rördh skädesmän oss forläggiandhe wardha *BSH* 3: 9 (1449, *samt. afskr.*). the skedhesmänne hafwa . . . fulla makt at andwardha honom . . . gotland *ib.* the forrörda XII skedes männ *BtRK* 187 (1455).

sken, *se* **skin.**

skena, *f.* [*Isl.* skeina] *L. sår el. annan kroppsskada som (med el. utan blodsutgjutelse) tillfogas med vapen hvilket ej är dödande, skråma.* þät är ful skenä *SR* 53. *Jfr* **vaþa skena.**

skena, *f. Jfr* **arm-, gul-skena.**

skena, *f.* [*Mnt.* schene] *skenben.* sla for skenona (*jfr Nt.* vor de schene slan), *eg. slå för skenbenen; genom slag el. spark afvisa; öfvergifva, lemna i sticket.* taga thee (ɔ: edre swena) tilfälle aff theras genstörtogheth ey . . . bliffwa welia, wtan plath förlöpa stadhen och slaa oss för skenana *BSH* 5: 318 (1508). nw medhan daghen är i thet nesta försliten, och feygdhen skal begynnas, slaas wij för ske[nana] wtan alla tröst och förlossingh *ib.*

skena (-ir), *v.* [*Isl.* skeina. *Jfr Ags.* gescrenan] *L. krossa?* diäfullin draghir siälina til sik mz wrangx lusta tang ok sundirlöse hona ok skene mz onda samthykkio hambre *Bir* 3: 426.

skena, *v. L.*

skena, *se* **skinna.**

skever, *m.* [*Isl.* skeifr] *skef, förvriden.* ith toktelikt änlit gör henne leff högferd gör henne j dygdom skeff *MD* (*S*) 227. — *n. adv. vrångt, ovilligt?* hullo sig nogoth skeffth med thet *BSH* 5: 645 (1520).

skidh, *n.* [*Isl.* skíð] *ett af de stycken i hvilka en stock klyfves.* hugger man eek fiwghurkliffua swa ath nauar stander a skidhe huario *TB* 76.

skiþa, *f.* [*Jfr Isl.* skíð *och* skíða *samt Mnt.* schêde] *skida, svärdsskida.* aldrey skall mimming komma i sina skida. för än han haffuer skilt hans huffuod fra hans bwk *Di* 113. *ib* 155.

skidhaklädhe, *n.* I puluinar II linthiamina. I skidhaklædhe *SD* 8: 674 (1325, *gammal afskr.*).

skiþare, *m. en som klyfver ved för kolning, vedklyfvare, vedhuggare.* hwar kolare skal haua halwan fämtä skiþärä. haluän þriþiä thäkkilsäman oc en vtspisärä *SD* 5: 638 (1347).

skik (skiik), *n.* [*Mnt.* schick] *ställning, förhållande.* ath bremss skwlle haffwa bliffwith i thet skiik, i hanom tilbwdet hade *BSH* 5: 333 (1508).

skikka (schicka. skykka. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* skikka. *Mnt.* schicken] *L.* **1)** *sätta, placera, ordna, anordna.* laghar han oc skikkar strängiana äpther allan sin wilia *Lg* 811. wproser han ena stwdh äller stolpa om kringh hwilken han säther äller skikkar smaa pipor *ib* 823. skikkis kirkiogardhin innan stora mwren *Bir* 4: 105. jak skal skikka *(statuam)* wm hanom (ɔ: wingardhin) hägnadhin *ib* 7. han skikkadhe manga byssor *RK* 3: 2003. — *ordna, anordna, anvisa plats åt, uppställa, ställa. om personer, i sht krigsfolk.* skodha . . . huru diseipuli enfallelica flyktos vm han. tha the honom fölgdho. eyg miok granlica skikkadhe *Bo* 67. komo alle himerikis ängla chora skikkadhe som en spetz. hwar äpter sinne värdhelikhet *ib* 247. han skikkadhe them swa alla ther *Al* 3270. the skickade theris spedzsa *Di* 184. *ib* 255. *MB* 2: 327. xl tusandh stridz män deladhe oc skikkade j sina spedzser oc skipilse *ib* 11. skikkade . . . sin almoga j tree rootha *ib* 234. han skickade sin här i iij parte kringom slottit *Di* 201. alle the andhre som ekke era skikkadhe *ib* 209. the skikkadhe thera folk *ib* 254. capitenaren som regerar oc skikkar stridz folkith *PM* 1. konungen skickade sieluer syn skara *RK* 2: 8573. ther war ey annor i thz synne som folk i strid rät skicka kunne *ib* 8576. *ib* 1238, 3547, 4194. sedhen iag hade skickatt heren till laga *ib* 3: *(sista forts.)* 4761. at han ey aff staden far för hwar är ther han skikkad war *ib* 2: 8742. ffäm tusandh män haffde han vtwalt oc skikkat j försaat mällan bethauen oc hay *MB* 2: 21. hwilka the skikkado äller satto j försathen *ib* 137. skikkade israels söner syna stridz män til örlögx j samma stadhen *ib* 135. skikkado sin spetz j stadhen som kallas baalthamar *ib* 136. skikkade syn föresaat när sichems stadh j fyrom stadhom *ib* 100. skikkado *(constituit)* the hwndrada wäknara at wäria hwan brwnnen *ib* 156. judas . . . skikkade sin häär jn före *(movit castra ad)* bethzatharan *ib* 237. sigord swen haffde skikkat mot amlunge then wekaste konungs sön *Di* 152. tegh skikker jach moth her didrik aff bärn *ib* 211. tikk skikker jach moth atilius konungs folk *ib.* han skikkadhe them mot fila tan ok sidhan man a mote man *Al* 4471. **2)** *anordna, ordna, inrätta.* all thing haffwir jak skikkat *(ordinavi)* äpther minom wilia *Bir* 4: 46. schicka sina wäria *RK* 2: 2168. wy wyliom saa skikka waar hall *ib* 3: 25. at thu math skikka tith liffwerne til stora äro *Lg* 3: 329. **3)** *ordna, inrätta, indela.* skikkadhe han allan sin tima i triggia handa maatta *(tribus distinxit ordinibus) Lg* 3: 343. **4)** *inrätta, bringa till stånd.* tha han skikkadhe hymblana *Su* 78. at skikka nakra nya reglo ällir bepliktilse til nakot nyt liffwerne *ib* 364. **5)** *skicka, sända.* somma skikkas hiith och somme tiith *RK* 3: 4009. skikkadhe han bodh oc speiara i alla wägha *Lg* 3: 386. *HSH* 24: 49 (1516). **6)** *förordna, kommendera.* skikkadher till natta vaku *EG* 67. — *förordna, anställa.* herre gren war skickader i alla ty aff konung cristierns vegna i rotnaby *RK* 2: 9611. — *förordna, tillsätta, utse.* för them skickade iag en höffwisman *RK* 3: *(sista forts.)* 5585. skipandis äller skikkandis jonathan . . . oc hans söner til prester *MB* 2: 129. at j . . . skikken mik til konungh *ib* 98. *ib* 251, 276. vardh skikkadher lector i klostreno *Bil* 597. — *utvälja, utkora.* at thu . . . mik en aff allom tik kärastom tik skikkadhe oc haffdhe *(ut me . . . dilectum inter specialissimos amicos tibi ipsi eligeres) Su* 85. **7)** *bestämma, förordna.* skikkar han stadhen. hwar han wil haffwa brwnnen *Lg* 822. skikkade the tässa . . . städher menlösom til vndflykt *MB* 2: 53. christus skikkar här nwnnona oc brödhranna scriptamals tima *Bir* 4: 27. christus skikkar här huru kirkian oc clostrit skulu . . . bygghias *ib* 30. *ib* 39. christus skikkar här at biscopin j hwilkins biscops döme clostrit är bygdh wari tässins renliffnadz oc clostors fadher *ib* 38. **8)** *göra bestämmelse om, förordna om.* skal han göma pelegrimmens päninga, wm han them ey skikkade j sino tästamänth *PM* XII. alla wara gardha oc goodz ok äghedela . . . skikkom *(ordinamus)* wy swa *SD* 1: 444 *(öfvers.).* **9)** *använda.* the skulu skikka all owirflödogh thing och högfärdogh til ensampna ödhmiukt oc nytto *Bir* 4: 78. **10)** *ordna, bestyra, besörja.* skicka thin ting *Ber* 292. skicka thit testament *ib.* — *bestyra, draga försorg (om).* hon haffde . . . ey skykkat om sit testament *Lg* 3: 383. at the skulle skikka om liket oc syälaryktena *ib* 362. **11)** *ordna, leda, styra.* striden at skicka skulle han forsta *RK* 2: 8859. *ib* 8584. hon . . . tyktar liffwernet oc skikkar *LfK* 109. **12)** *ställa i ordning, sätta i (godt) stånd.* her tordh marsken skikkadhe sina borgh *RK* 3: 33. **13)** *bereda, göra lämplig el. värdig.* somlike äru wäl skikkade *(näml. att anamma sakramentet) Su* 293. — **skikka sik, 1)** *ställa sig.* skikkadho the rifwande vluane sik kring om han *(circumdederunt eum) Bo* 154. — *ordna sig, uppställa sig. om krigsfolk.* bönder haffdo sik wänlika skikkat ok haffdo sith baner wp stikkat *RK* 1: 3466. *ib* 3021. ij skikkin idher alt vtan dwalan *Al* 4194. **2)** *göra sig i ordning, rusta sig.* herre eric nypertz sig mot thom skickat hade *RK* 2: 9260. **3)** *skicka sig, bete sig.* ware ther gawion eller persefall the gato sik ey bäter skikkat *RK* 1: 1396. — **skikka saman,** *uppställa till samman, föra till strid mot hvarandra.* the skikkada saman two oc two *Di* 148. — *bringa i strid med hvarandra, göra oense.* ther skikkadhe fak folkit saman oc kom them til at kifwa *ST* 304. — *Jfr* **samanskikka.** — **skikka sunder,** *dela.* han skikkar sit folk swnder ij tw *Al* 1036. — **skikka til,** *sätta till, gifva i uppdrag.* hadhe skikkat . . . xv thera tiänare til *(hafa þeir til set)* som skuldhe bespeya blandh hiner om swik vore affärdhom *Di* 248. *Jfr* **tilskikka.** — *Jfr* **be-, for-, fram-, gen-, inskikka.**

skikkan, *f.* **1)** *ställning, plats.* jak saa lankt borto fra mik manga hälgha manna skipilse, oc thera skikkan var mykit omskiptelikin, somlika saa jak mykit nämbre, oc somlika lankt flärre standande *Ansg* 179. **2)** *ställning, stånd, värdighet.* huru hon *(Jungfru Maria)* i allom hedher oc äro owergaar alla

hälga ängla oc manna marghfalla skikkan oc skipilse *Su* 138. **3)** *ordning, ordningsföljd.* tha thymen kom at äptir jomfrwna tall oc skickan hester ... bordhe jngaa til konungen *MB* 2: 183. **4)** *ordning, anordning, inrättning, beskaffenhet.* at thu eygh diärflika ranzaka älla dööm ofwir therra thinga skipan älla skikkan som eygh liggia til thin *Ber* 275. tha thu werldenna skikkan ... tilfrestar begripa mz thinom wilia, äller thino sinne *Su* 149. pinanna skikkan äller mattan *LfK* 116. klokkor ... hwilkra skikkan wari j abbatisse oc confessoris walde *Bir* 5: 19.

skikkeliker (skyckelig), *adj.* [*Mnt.* schickelik] *i ordning.* ted gör hiernan skyckeligan *LB* 7: 325.

skikkilse (-else), *n. pl. och f.* **1)** *ställning, plats (der ngn är städ).* ath the ... ey stigha aff then skikkilsen ther the ärw satte j spetzenom *PM* 2. ey standhandis j them skikkilsom ther han war satther *ib* 3. öffwergiffwer nokor sin skikkilse *ib* 26. öffwergiffwa sin skikkilse äller stadga *ib.* **2)** *ordning, ordningsföljd.* sidhan aptonsanger är siwngin om fredaghin oc conuentin vtgaar hwar j sin skikkelse *(ordine) VKR* 73. til tässin thry spörsmaal wiliom wi tik swara huart thera äpter siin skikkilse *Su* 341. **3)** *ordning, god ordning, harmoni.* komber til hälffwittes, hwar enghen är ordho ällar skikkilse *LfK* 23. i äwärdeliko glömskonna rike, huar engen är skikkilse *(ordo)* wtan äwärdeliken stywg jnneboor *Su* 132. **4)** *ordning, ställning, författning, förhållande.* ath hon (ɔ: lyncköpingis domkirkiä) mothe komme i then stadge och skickilsä igen som tilbörligith är *HSH* 19: 68 (1504). **5)** *anordning, bestämmelse, förfogande.* göre een skikkilse *(ordinacionem)* aff thet godha som gudh haffuer oss forlänth *SD* 1: 444 *(öfvers.)*. loth oss see eth pergamentz breff mz hängiande jnsigle oskrapet ok oplanat helt mz all sin skickilsse j alla motto ludandes oordh fran oorde som her epter fölgher *DD* 3: 214 (1483). **6)** *ordning, lag.* moth naturens skikkilse *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*). **7)** *ordning, stadga, giltighet.* til tess mera äwärdelica fastheth oc skikkilse oc stadfestilse *SD* 3: 166. **8)** *ordning, afdelning, klass.* j thenna skola waro triggia handa skikkilse *Su* 225. **9)** *skara.* han saagh helgra manna vnderliga skikkilse *(choros) LfK* 244. — *Jfr* **forskikkilse.**

skikning (skekningh), *f. sändning.* atj göre them aarliga en skekningh *FH* 6: 376 (1504-14).

skil, *m.* [*Jfr Isl.* skil, *n. pl.*] *L.* **1)** *urskilning; förstånd.* herra gafuian swarar tha mz skil *Iv* 5071. **2)** *besked, kunskap, klarhet.* — mädh rättan skil, *tydligt, bestämdt.* iak veet thz väl mz rättan skil *Iv* 1300. *ib* 4257. sighin thz mik mz rättan skil *ib* 1438. *ib* 5456. — *noga, grundligt.* thänker thz mz rattan *(för* rättan*)* skil *Iv* 2487. **3)** *skäl, orsak.* — mädh rättan skil, *af rättmätig orsak, med rätta, enligt hvad rätt är.* iak vilde gärna minne syster radha hon lote mik än vara mz nadha äpter min fadher mz rättan skil *Iv* 3705. hafuer hon mist mz rättan skil fins *(för* sins*)* fadhers arff *ib* 4750. — *Jfr* **skiäl**, *m.*

skil, *n. pl.* [*Isl.* skil, *n. pl.*] *Jfr* **skiäl**, *n. samt* **forskiäl (forskil), vägha skil.** — **skila man**, *m. L.* = **forskiälaman.** presentibus discretis viris ... fæstumannum dictis et nicolao in frewi. skilamanni dicto *SD* 4: 531 (1336). joän dyäkn, skilämän innän siahärädh *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 155 *(urk. fr.* 1358*)*. bonde eriksson, skilaman i asbolande *ib (urk. fr.* 1358*)*. *Jfr* **skiäla man.**

skila, *f. L. Jfr* **laghskila.**

skilaktogher (skelachtuger. skelaktyger), *adj. oense.* wij wordo skelachtuge *Di* 120. te äre skelaktyga sigh i mellan *BSH* 5: 388 (1510).

skilder, *m.* [*Mnt.* schilt, -des] *eg. sköld; sköldmynt, ett slags (Franskt) mynt (hvarå rikets vapensköld var afbildad; jfr Franska* écu, *Ital.* scudo, *Mlat.* scutum*)*. XVIII skildæ aureos *SD* 4: 712 (1340?).

skilfal (skil fall), *n. L.*

skilgardher, *m.* [*N.* skilgard] *gärdsgård som åtskiljer el. utgör gräns mellan (två byars mark).* att leggia een skillgårdh emillan stoorby och toiffwala by *BtFH* 1: 89 (1467, *nyare afskr.*).

skilia (skillia: -as *MD* 67, 69; *Gers Ars b* 5. **skylia: -as** *Bir* 3: 163; **-oms** *Al* 2132. **skelia** *Bu* 193; **-as** *ib* 519. **skelya: -as** *PM* XXVI. **skele** *RK* 2: 7281 *(i rimsl.)*. *pres.* **skil. skel: aatskel** *LfK* 50. *refl.* **skils** *Bu* 520; *SR* 2; *Fl* 207. **skels** *Gers Ars c* 4. *impf.* **skilde. skylde** *SD NS* 2: 236 (1409); *Fr* 472; **-os** *RK* 1: 2425; **-oss** *ib* 2422. **skyldhe** *SD NS* 2: 243 (1410). **skelde: -os** *Bu* 149; **-es** *ib* 526; **-is** *FM* 526 (1511). **skille** *RK* 2: 7326. *part. pret.* **skilder. skyller,** *se* **atskilia.** *n.* **skilt. skylt** *SD NS* 1: 179 (1402), 180 (1402), 2: 343 (1410). *supin. refl.* **skildz** *Bo* 192**)**, *v.* [*Isl.* skilja] *L.* **1)** *skilja, afskilja.* skilde war herra liwsith fra myrkeno *MB* 1: 155. skulo the skilia skaalina fra kärnanom, thz är ofannigh ordh i the hälghe script, oc okläd aff andelike vnderstandilse *ib* 268; *jfr* **5.** — *skilja, skilja från samvaron el. föreningen med.* huat skilde þik viþ hälgho martires *Bu* 520. skal iak ... skära han oc skilia hans liiff, oc alla hans kompana til ondzskap, widh mit folk *(succidam ... ipsum, et omnes qui consenserunt ei ... de medio populi sui) MB* 1: 368. sandir idhrughe skil siälina vidh diäfullin *Bir* 2: 218. *Bil* 557. han er skilder vid mik *RK* 1: 357. — *skilja från innehafvandet el. besittningen af.* widh thz palatz är han nw skild *Al* 3644. skilin hanum wid häst oc harnisk *Di* 64. waalen han vidh slottet skilde *RK* 2: 1211. somma them haden tenkt wid liffuit skilia *ib* 7320. konung cristoffer wil han fra rikit skele *ib* 7281. — *skilja, frigöra.* thw äst skild aff tholke fafängo *Bir* 3: 327. — *skilja, befria.* gud skilde the swenska aff then nöd *RK* 2: 7321. — *åstadkomma skilsmessa el. splittring i, upplösa.* nw är var sata vmganga skild *(disjuncta) Bo* 213. **2)** *skiljas, aflägsna sig, upphäfva samvaron el. förbindelsen (med).* mik thykker ilt fra hänna skilia *Fl* 209. tha han wille fra them skilia *RK* 2: 2458. jach ma mz licha fra jdher skilia *ib* 5571. engelbert oc puken ville fra them skilia *ib* 2319. iac trengde thom mot thera vilia mz rikit holla oc fra konung eric skilia *ib* 6677. han ... trodhe jw fullelica wara gudz vilia at konungen sculle fra riket skilia *ib* 5553. — *skiljas, blifva fri (från).* som gerna wid barkakonung skille *RK* 2: 7326. — *skiljas, upplösas, upphöra.* thz skulle tog en tid effter gudz welia thera samwara mz döden skilia *RK* 2: 8392. — *På samtl. till* **2** *hörande ställen står* skilia

i rimel. **3)]** *skilja, åtskilja.* skal göras . . . vtan widh borgha muren en annar mur, at te bådha murana skili nokot rum *KS* 86 (210, 94). — *skilja, utgöra afståndet af.* hwan stadhin skilde eet stenkast fran androm *Bo* 186. — *skilja, utgöra skilnaden el. olikheten mellan.* skil thera gang om kring solina antiggia litith eller altzänkte *MB* 1: 62. **4)** *blifva oense. opersonl. med ack.* tha took them först skilia badha *RK* 1: 551. **5)** *skilja, urskilja.* wisto ey väl at skilia ben firi ben: hwilkin waro petri ben: ok hwilke pauli *Bil* 108. ware iak folasta faana gäk ther ey kunne skilia bro om bäk *Al* 1922. þe kändo eigh christum firi iacobum. sua varo þe like. vtan iudas kunne bätar skelia for daghleka saman varu *Bu* 193. än the hafdho skilt, hwath hwiit war eller swart *MB* 1: 119. — *urskilja, tydligt se.* at . . . han matte skilia fa hua ther var när hänne la *Fl* 1547. **6)** *inse, förstå.* thz man görla skylde *Fr* 472. husfruan thetta görla skil *Fl* 888. skilia . . . at thätta lifwit skal ändas mz dödhinom *Bir* 4: 127. *ib* 130. **7)** *döma.* ther om skilia *Fl* 1608. thet som hampnfougden och sexmennerna giöra, skilia och döma *SO* 308. — skilia firi fäst (fasto, fastom), *se ordförande bland fastarne formulera stadfästelse å öfverlåtelse (af jord).* ego . . . eandem resignacionem legaliter publicaui. quod wlgariter intelligendum est. iac skildhi fyr festnum *SD* 2: 279 (1299). ipsam resignacionem secundum leges terre rite publicauit. wlgariter dictum skildhi fyr festnum *ib.* pro cuius empcionis titulo proloqutor fuit saxo de karaby. id est. skilde firi fæsth *ib* 381 (1303, *gammal afskr.*). haquino . . . pro pacto appropriacionis quod wlgariter dicitur skilia fori feest legaliter publicante *ib* 4: 618 (1338). kännis jac . . . hafua skilt fore enne jordhafäst *ib NS* 1: 687 (1407). jak fi[n]vidher skyldhe fore fästenne *ib* 2: 243 (1410). *ib* 108 (1409), 226 (1409), 343 (1410). kännis jac mic hafwa skilt fore the fästonne *ib* 297 (1410). kännis iak . . . mik hafua skylt for fastone *ib* 1: 179 (1402). *ib* 180 (1402). gflddo judex . . . skildi fore fastum *SD* 3: 37 (1311). skilde siälwer fore fastomen *ib NS* 2: 37 (1408). *Jfr Amira, Altschwedisches Obligationenrecht s.* 274 *f.* **8)** *tilldöma, genom dom tillerkänna.* vil iak hänne rät här skilia *Iv* 5253. skils hanum til gangä a sama gozit *SR* 2. **9)** *bestämma, stadga, förordna.* skilium wir halw minni plikt *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). böte swa som förrä skils *ib* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). — **skilia sik,** **1)** *skilja sig, upphäfva den äktenskapliga förbindelsen (med).* han . . . tordhis ekke skilia sic widhina *Lg* 45. **2)** *skilja sig, skilja sig från besittningen (af).* skilde hon sik ther . . . ganzklica vidhir *Bo* 3. skil thik . . . widh *(lemna från dig)* hans breff *ST* 30. — *refl.* **skilias,** **1)** *skiljas, skiljas från hvarandra.* siþan apostoli skildos *Bu* 12. *ib* 149. — *särsk. om äkta makar: skiljas, upplösa äktenskapet.* the skyldos fore gudzsitzwa lagh *RK* 1: 2425. *ib* 2419. **2)** *skiljas (från), skilja sig (från), upphäfva samvaron el. förbindelsen (med).* är huarom louat skilias viþ þik *Bu* 21. at min bonde skils viþ hälgha martires *ib* 520. som aldre skeldes uiþ sin folstar son *ib* 526. iak vardhir nu skilias vidh thik *Bo* 213. kan . . . þänne wiþer han skiliäs som firi han þiänä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). skils iak vidh min mästara ok blanzaflur *Fl* 207. *Bil* 126. *RK* 1: 1235. ther tha skuldo skilias vid thera heem *ib* 110. ii skilins viþ likaman mz syndom *Bu* 138. alt þät viþ þik scal skelias *ib* 519. tha hofwodhit skildis widh halsin *Bil* 127. siälin skils vidh kroppin *Bir* 2: 287. skilias vidh världinna fafängo *ib* 167. viþer frälse skiliäs *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). swa som skenit skils aldre fran eldenom swa skildis aldre min gudhdombir vidh mandomin *Bir* 1: 4. vi skilioms alre . . . fran thik *(non discedimus a te) Bo* 230. *MD* 69. *FM* 526 (1511). ther bien skilias fra sin wiisa äller et swiin fra sina grise *Al* 1881. tha siälin skils fran gudhi *MP* 2: 198. huar siälin skils fran licammanom *Bir* 2: 81. *Gers Ars c* 4. skillias fran thenne werdenne *ib b* 5. *PM* XXVI. j tholike akt skildis iak af kroppenom *Bir* 1: 169. thin siäl skall skillias mz likamin vtan ve *MD* 69. *ib* 67. — *skiljas, upphäfva den äktenskapliga förbindelsen (med).* tha skildis hertogh waldemar widher sina husfrwo *RK* 1: 2418. *MB* 1: 506. ängilin hafdhe budhit honum at han seulle engte skilias fran hänne *Lg* 45. — **skilia a,** *vara skild. opersonl.* vtflytir leedh fradha mällan tannanna oc hans mvn thy at thom skil ey lankt a *Bir* 2: 99. *Jfr* **askilia.** — **skilia at,** **1)** *åtskilja, skilja (föremål från hvarandra).* skilde han þöm *(bröderna)* at *Bu* 528. þe cristno kunugane varo þa skilde at *ib* 177. iak wil os aldre skilia aat *Al* 737. **2)** *afbryta, upplösa, vålla slut på.* thenna soth vil nw skilia var venskap ath *Di* 224. **3)** *skilja, utgöra afståndet mellan.* gingo af bethleem til ierusalem som skilia aat fäm milo *Bo* 6. *ib* 84. them skil aat väl fyra oc siutighi milo *ib* 24. ey skil thom mer at oc mik än twäggia fota rwm *Bir* 2: 181. — *åtskilja, utgöra skilnaden mellan.* thetta skil at wara skipilse äpter syndina, oc adams fore syndina *MB* 1: 146. här sigx hwat som skil aat godhan anda ok ondan anda *Bir* 1: 186. drukkin man ok galin skil ey meer at än söfn *(d. v. s. mellan en drucken och en galen man är blott den skilnaden, att den förre blir klok, sedan han sofvit ruset af sig) GO* 579 *(jfr Östnord. och Lat. Medeltidsordspr. utg. av Kock och af Petersens* 1: 198, *äfvensom* 2: 264). — *utgöra skilnaden.* at mannin thänke huru mykit som skil aat mällan *(quantum distat inter)* likamlika syn ok andelika *Bir* 1: 236. **4)** *vara skild, vara aflägsnad. opersonl. med ack.* swa som skil at himelin ok jordhina *(himlen och jorden äro skilda från hvarandra; sicut cælum distat a terra)* swa äru mine vägha oc mine doma lankt fran värlzlica manna raadhom ok vndirstandilsom *Bir* 3: 195. **5)** *vara skild, vara söndrad, vara oenig.* thera hierta skilde mykit aat *RK* 1: 3749 *(möjl. att föra till* 6). **6)** *vara skild, skilja sig, vara olik.* hwi ordhin skilia swa mykyt at j lästine *Bir* 2: 321. — *opersonl.* mantzins siäl oc ängelin skil swa mykith at . . . at hon är swa som the taffla som ey är scriffwath, oc tho wäl tilreed at scriffwa än ängelin är swa som the taffla ther all är scriffwath *MB* 1: 118. *ib* 55, 353. suåsom skil åt rätwisan kunung . . . ok girughan wålds man . . . suå skil ok åt, rätwis lagh ok orättan ok ogudhlikan stadhga *KS* 67 (165, 73). *Bir* 2: 268. — *part. pret. skiljaktig, olik.* ware sidhe ära skilde aat swa som daghin är fore nat *Al* 6035. **7)** *åtskilja, urskilja.* hwru

thu skalt war ben skilia at ens for annats *Bil* 263. — *refl.* **skilias at,** *skiljas åt, skiljas från hvarandra.* at väghane skildos aat *Bo* 215. *Bir* 1: 336. nar fötrene skilias laukt at *ib* 342. för än thin siäl ok licamme skylias aat *ib* 3: 163. *Bo* 192. swa brat þe *(frälsemän af samma familj, hvilka bott samman)* skiliäs . . . at *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). för än the *(apostlarne)* skildos aat *Bil* 226. *KL* 77. *Fl* 648. *Iv* 1944. *Al* 7387. om i skilias wener att *Di* 66. *ib* 140, 162, 224. thy flya nw the fila all the flyddo bort ok skildos aat *Al* 5525. tha foro the bönder huar sin wagh at hänta foder ok summi maat ok skildos en deel mykit aat *(aflägsnade sig från hvarandra)* *RK* 1: 4111. — *särsk. om äkta makar: skiljas, upplösa äktenskapet.* tha magho aldre tw hion skilias at *MB* 1: 506. *RK* 1: 2429. — *Jfr* **at skilia.** — **skilia sunder.** — *refl.* **skilias sunder,** *åtskiljas, skiljas från hvarandra.* iak skal thik se för wi skylioms swnder *Al* 2132. — *skingras. Al* 1884. — *Jfr* **sunder skilia.** — *Jfr* **af-, bort-, fore-, fran-, til-, undan-, ur-, ut-, vidher-skilia,** *samt* **lagh-, o-skilder.**

skililse, *f. skilsmessa.* hwat besk oc bitir är thässin skililsin *(separatio)* *Bo* 217. *Jfr* **atskililse.**

skilin (*superl.* **skilnaster**), *adj.* [*Isl.* skilinn] *afskild? tydlig?* manen ganger nidherst oc skiotast, thy at han hawer skilnastan wägh *MB* 1: 62.

skillinger (*pl.* **-ar.** *singularform med plural bet. SD NS* 1: 61 (1401), 514 (1405)), *m.* [*Isl.* skillingr. *Jfr Mnt.* schillink] *mynt, myntstycke (af guld el. silfver); viss (utländsk) penningenhet. Jfr Nordström, VAH* 19: 278 *f.* hundradha skillinga ij rödha gull gaff han honum *Fl* 630. olaff fik ther xij twsende skillinga gull *MD* 323. thz twa skillinga giälda ma ther aff fa vi ey meer än fyra päninga giordha aff eer *Iv* 4274. en godhir man j borgundia lande länte enom . . . hundradha skillinga *KL* 22. hvndradha skillinga päninga funnos äftir een munk döthan i enne ödkn *ib* 248. vm nakor atirläät een skilling äftir sik döthan *ib.* en munkir atte twa skillinga päninga *ib* 295. twe skillinga *ib.* — *särsk. ss Nordtyskt el. Danskt (äfven i Sverige gångbart) mynt. Jfr Nordström, VAH* 19: 317 *f.*, 335. atta skilling grot *SD NS* 1: 61 (1401). IX skilling grot *ib* 514 (1405). at otta gotniska . . . gongen for en swensk ortogh . . . en dansk skilling for tija penninga, en städer skilling for ellefwe penninga *GS* 52 (1453, *orig.*). span korn iiij hwither eller en skilling galtt *(under Sten Sture d. ä:s tid)* *RK* 3: *(sista forts.)* 4593. löde marc sölff tha man för viij marc fik lodhit for x skillinga gik *ib* 4598. redhe päninghä hawer jak ingaa vtan noghat aff skillingom til thäräpäninger *FH* 3: 66 (1445). — *Jfr* **fridh-, lagh-, lagha-skillinger.**

skilnaþer (**skyl-** *RK* 1: 124. **skiäl-** *L.*; *KS* 63 (157, 69). **skial-** *L. dat. ack.* **-adh** *BtRK* 31 (1358, *orig.*); *KS* 62 (155, 68), 63 (157, 69). **-ad** *RK* 1: 124. **-ath** *MB* 1: 45. **-at** *MP* 2: 94, 198), *m.* [*Isl.* skilnaðr] **1)** *skilnad, åtskilnad.* ängin skilnath hawer et dyghn aff andro vtan aff sola gang oc stiärno *MB* 1: 45. **2)** *skilsmessa, afsked.* hwat ängxlo fullir thänne skilnadhin är *Bo* 213. *RK* 1: 124. mange grata sinna vina skilnat, oc grata ey tha siälin skils fran gudhi *MP* 2: 198. **3)** *skilsmessa, tid under hvilken personer äro skilda.* hundradha aar war thera skilnadher *Lg* 90. **4)** *oenighet. BtRK* 31 (1358, *orig.*). ä män han gitr giort skilnadh manna mellom *KS* 62 (155, 68). at han rökta skiälnadh infödda manna mällom *ib* 63 (157, 69). (skilnat *för* skyldmanna? at thw vilt ey goodz vinna skilnat oc kötlika thäknat spara *(för* ey goodz ey vina oc skyldmanna kötlika thäknat spara? *efter Bir. Revel. lib. VII cap. V: nec bonis seu possessionibus tuis, neque propinquorum aut amicorum favoribus vis quoquomodo parcere)* *MP* 2: 94.) — *Jfr* **af-, at-, bolstaþa-, ur-skilnaþer.**

skilning, *f. L. Jfr* **atskilning.**

skilsmässa (-messa), *f.* **1)** *skilsmessa.* nar skilsmessa wara skall *BSH* 5: 74 (1506?). **2)** *söndring?* komme nagon twedrekt j riket epter then leglighet nw pa färde är tha kome visselige rydzer pa then syde oc the danske pa then andra i skilssmesso *FH* 1: 167 (1496). *HSH* 20: 255 (1508).

skimalpänninger, *m.* [*Jfr T. familjenamnet* Schimmelpfennig, *äfvensom Fkt.* scimbal, *mucor, ærugo*] *ergig penning? ss tillnamn.* agrum nicholai dicti skimalpænning *SD* 2: 504 (1307).

skimbel (skimbil *LB* 2: 55, 65, 3: 66, 118, 158, 161, 162, 5: 81. **skimbijl** *ib* 80. **skimbyl** *ib* 82. **skymbil** *Bir* 1: 304; *LB* 5: 80. **skymbyl** *ib* 82), *n. och m.* (*LB* 5: 82) [*Fdan.* skimbl, skimbæl, skymæl] *skymmel, synfördunkling; hinna el. fjäll för ögonen, starr.* nw wardher ysaac aldrugher oc gaar skimbel *(Cod. B* skin 547) a hans öghon *(caligaverant oculi ejus)* *MB* 1: 212. for nyffangit skimbil pa ögon *LB* 2: 65. for skimbil aa öga *ib* 55. for skimbil *ib.* thz taker skimbil aff ögon *ib.* gör hon (ɔ: rwta) klar ögon ok driffuir bort alt skimbil aff them *(oculos caligine curat)* *ib* 3: 66. *ib* 118, 158, 161, 162, 5: 80, 81, 3: 50, 10: 7. än skymbyl är ower ögom draghin *ib* 5: 82. tha forgaar skimbyl *ib.* — *bildl.* thetta liusit kunno the ey see som hafwa höghfärdhinna skymbil *(albuginem)* *Bir* 1: 304. — *Jfr* **skumel.**

skimpa (-adhe. *imperat.* **-a),** *v.* [*Mnt.* schimpen] *skämta, gyckla, gäckas.* manizare, skimpa *GU* 6. tok han mönä . . . och skimpade mz henne, som man plägger göre mz vngä quinnor *Va* 54. skimpa ekke mz warum herra *ST* 74. *ib* 72, 73. *Jfr* **beskimpa.**

skin (skiin *GO* 735, 736; **-s** *MB* 2: 398. **skijn** *RK* 1: *(Albr)* s. 211. **sken** *Gr* 316; *Bil* 216; *Bir* 1: 188, 2: 120, 3: 211; *MB* 2: 238; *Ansg* 179; *Su* 292; *LfK* 114; **-s** *KL* 405; **-it** *Bir* 1: 4; *Ansg* 179. **skeen** *ib*; *MB* 2: 162), *n.* [*Isl.* skin] *sken, glans.* saghþe . . . sik wrþen blindan viþ ofskärt skin *Bu* 526. syntis vars herra kors wtgifwandis af sik sken mykyt langht som sool *Gr* 316. solina skin *Al* 6557. swa mykith skin aff them *(vapnen)* gär *ib* 6560. swa som stiärnan är ey vtan klarheth ok sken . . . swa ok godhir ängil . . . är ey vtan sken *Bir* 1: 188. skenit skils aldre fran eldenom *ib* 4. hafwa . . . forgyltan kiortil glimande mz osigheliko skini *ib* 94. *ib* 2: 120, 3: 205, 211. *KL* 405. *MB* 1: 31, 2: 238, 398, 399. *Su* 292. *LfK* 114. *Lg* 68. sva brat som hans siäl vthgik aff likamenom . . . kom hon genstan i sva stoort eth sken oc klarhet, at aff thy matte all wärdlin vpfyllas, oc genom thet skenit oc klarhetena leddo the twe fornempdo hälge herrane

.... hans siäl *Ansg* 179. i himmerijke bär hon mz englom skijn *RK* 1: *(Albr) s.* 211. sancte bartholomee thu äst gudhelikx lius sken *(divinæ lucis splendor) Bil* 216. — *solsken.* opta kombir skwr äpte skiin *GO* 735. opta kombir skiin äpte skwr *ib* 736. — *glans, skönhet.* stodh hon vp ... oc all sin högtidis prydilse pa sigh lagdhe, til hwilkit gudh oc ökade stort skeen oc vndirlighen venlek *(cui etiam Dominus contulit splendorem) MB* 2: 162. — *Jfr* **himirikis-, mana-, sol-skin.**

skin (skiin), *adj.* [*Mnt.* schîn] *lysande, uppenbar.* ther war hans manhet mz ärom skiin *(dar wart ok syn manheyt schyn) Va* 46.

skin (skyn, *gen.* **skintz** *Bir* 2: 16. *frf. vok. i änd.* **-nn-**), *n.* [*Isl.* skinn] *L. skinn, hud.* at han hänna nampn ... bar ... intrykt j sith liffuandis skin ällir hwdh *Su* 367. bärande sins kärasta nampn alt j sino hiärta oc altidh närwarandis j sino skinne *ib.* skaro the sundir thera skin nidhre vidh anklana a fotom thera ther i sätiandis rör pipo oc wtblästo alt skinnit fran thera köti op til thera spina. swa som diur pläghas wtbläsas. som flaas skulu *Gr* 289. *Bir* 2: 16, 170. — *skinn som afdrages el. är afdraget.* swa skal wsal vthir fla faa hwaske krop alla skin *GO* 494. alla hudhir oc skin *VKR* 36. for klädhe aff dödhra diwra skinnom *MB* 1: 183. *Bo (Cod. B)* 346. buge män som äfter skin fare *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*). **2)** *skinn, hinna.* wanin gik ower skälin, som skin ower öghonin *MB* 1: 455. nw ällis ysaac oc gaar skin *(Cod. A* skimbel 212*)* a hans öghon *(caligaverant oculi ejus) ib (Cod. B)* 547. hon *(aristolochia)* ... driffwer wth the skynnen som barneth ligger wthj *(d. v. s. efterbörden) LB* 7: 143. *ib* 2: 40, 8: 123. **3)** *pl. kappa af skinn, pelskappa.* hon lagdhe sin skin för vtan thz tiald *Iv* 2008. the skyldo thera änlit mz thera skin *ib* 2932. — *Jfr* **beto-, biorn-, bugha-, buk-, bäl-, far-, get-, gra-, gul-, hafkalva-, har-, hara-, hors-, hunds-, hvit-, ighulkutta-, ikorna-, iärf-, kat-, kidh-, kidhlinga-, krok-, lamb-, lepungs-, lo-, läkatta-, mardh-, mär-, neghenögha-, nöt-, orma-, pärman-, ren-, räf-, sabel-, savil-, siäl-, skarlakans-, sma-, svin-, vädhra-, vädhurs-skin.** — **skinna bonadher,** *m. till en pelskappas utstyrsel hörande smycken.* paraturas meas de argento dictas kapubonadh & skinnabonadh *SD* 2: 157 (1293). lego terre sancte ornatum pali mei dicti skinnabonadh *ib* 8: 755 (1313). — **skinna tal,** *n. L.*

skina (*pres.* **skin** *Bil* 216; *KS* 84 (206, 92). **skiin** *Bo* 21, 126, 233; *Bil* 84; *MB* 1: 124; *Al* 6583; *GO* 428; *LfK* 4. *impf.* **sken** *Bu* 14, 142, 186; *Lg* 33. **skeen** *Bu* 10; *Bo* 126; *ST* 244; *Al* 274, 287, 2153. *pl.* **skinu** *Bu* 13; *Bir* 1: 179, 8: 136. **skino** *Fl* 301), *v.* [*Isl.* skína] **1)** *skina, lysa, stråla.* solin skiin a nokro thrä *Bil* 84. är aktande ... huadh solen skin mote eller medh töm mannom stridha wilia *KS* 84 (206, 92). vm solen skin mote töm i tera öghon *ib.* tha han *(månen)* skiin *MB* 1: 124. han sa varn härra skina som sol *Bu* 100. signaþ sool ihesus christus skeen ginum hänna lif *ib* 10. löuen skinu lius som stiärnor *ib* 13. aldar himirikis skari ... com vm kring liket: sua skinande at þe iuffru som liket þuaþo: kiändo liket mäþ handom ok gato eigh seet mäþ öghom *ib* 14. sua längge sken liusit *ib.* kom lius af himnom. ok sken vmkring han som sol *ib* 142. skinande liws *Lg* 215. fik ... see största delin aff gudz likama skina mz vndarliko liuse *KL* 19. ath han (ɔ: gud) loth saa ondhan dagh öffuer mik skina *Di* 219. tha waro faarahirdha i thz sama häredh som waktadho sit fä om the sama nättena tha sken gudz byrdh owir alla wägha. swa at the räddos ther widh *Lg* 33. **2)** *skina, glänsa, blänka.* skinande *(candida)* sky *Bu* 13. skinande gul *Bir* 1: 61. hans klöör aff ädhla stena full, aff gröne färgho skino the *Fl* 301. thera skiölla loto the ther skina ouer alt thz land ok hiclma sina *RK* 1: 135. som rödha hafwith pläghar skina *Al* 6570. tändrina skinu hwita *(nitentes albi) Bir* 8: 136. saa hon ena människio swa som smordha mz oleo ok skinande mz mykyt skin *ib* 205. **3)** *skina, glänsa, lysa, stråla. bildl.* (them) fyra sände sanctus bartholomeus ... som alla skina liusum järteknum *Bil* 216. thesse blomstrin äru alle vtwalde män ... hulke som waro plantade j wärldinna yrtagardh oc skinu mz mangfallom dygdom *Bir* 1: 179. kännir ... renleksins skinande fäghrind *Bo* 116. **4)** *synas, blifva uppenbar el. bekant.* sken hans kömd vm alt rike mz kännedom ok iartignom *Bu* 186. — *visa sig, framträda, uppenbara sig.* vmfägna fatikdomen ... hulkin ther swa liuslika skeen i varom herra *Bo* 126. *ib* 21, 233, 242. ther skeen hans kerlekir oc fadhirlika hiärta *ST* 244. *Va* 46. — *visa sig, gifva sig till känna, vara klar.* gudz närwarilse allom vppenbarliga skinande *(apparente omnipotente Domino) MB* 2: 288. — *synas, visa sig, märkas.* thu skiin annar än thu äst *Al* 6583. a thit anlite läter thu skina thz thu pläghar halda fasto thina *ib* 6582. — *synas, visa sig, vara tydlig.* the frwan ... gik mz en son ... thz skeen fore allo folke fast *Al* 287. thz skiin wtan hwar innan krystir *GO* 428. her skiin oppenbarlika, at aldrigh nakor closter människia ... maa ... siälffwer haffua ... nakot eighit *LfK* 4. — lata skina, *eg. låta synas, göra uppenbar; intrans. blifva uppenbar?* thz skal än wäl lata skina tha i them *(gudarne)* mäst thörffwin widher *Al* 6837. **5)** *synas, se ut.* kom en drake skeen ful gröön *Al* 274. then gudh skeen honum mykith prwdh *ib* 2153. — **skina upa.** — lata skina upa, *låta förstå.* han loth tha ther skina vppa at han ville fra riketh ga *RK* 2: *s.* 349. *Jfr* lata paskina *under* **paskina.** — *Jfr* **a-, for-, fore-, genom-, in-, pa-, um-skina,** *äfvensom* **eld-, gul-, hvit-skinande.**

skinaktoghet (skenaktoghet), *f. glans, klarhet.* saa ... ihesum i smaaswens liknilse mz största skenaktoghet staa när karet, i huilket cristi likame plághade läggias *Lg* 8: 429.

skinbar, *adj.* [*Mnt.* schînbar] *lysande.* omyket skinbar klädhe *Ber* 290.

skinbarlika (-lig), *adv.* [*Mnt.* schînbarlik, -liken] *tydligt, uppenbart.* calmarna dagtingen, hwilka wij finna nu skinbarlika brytas *BtRK* 133 (1429). marsken takkade gudh innirlig at han halp honum sa skinbarlig *RK* 2: 5677.

skinben? (skinn-. skynn-), *n.* = **skinuben.** slogho sundir badhin hans skynuben *(för* skynu-?*) Bil* 869. mit oppa skinnbenith *(för* skinu-?*) VKR* 11.

skinfagher (sken-), *adj. skenfager, som har ett fagert sken, vacker på ytan.* then utan är skenfaghr som annat tee medh ordom ok annat i sinom åthäuom *KS* 45 (115, 49). j rikom människiom ok skinfaghrom *MP* 1: 18.

skinfälder (*nom. med art.* **-fäldin** *GO* 429. **-fällen** *RK* 2: 1874. *ack.* **-fäld** *Al* 7350. **-fäl** *VKR* 11; *Bir* 5: 41. **skynffel** *FH* 5: 237 (1524). *med art.* **skinfäldin** *GO* 738), *m.* [*Isl.* skinnfeldr] *skinnfäll (nyttjad att betäcka kroppen företrädesvis i liggande ställning).* the hafdho ey annor klädhe a än some en skinfäld och some twa *Al* 7350. oppa sik hawin eet aklädhe ellir sengaklädhe aff wadhmal ryo oc skinfäl tha som tharfuas *VKR* 11. offwan sik haffuen ... skinfäl aff faarskinnom *Bir* 5: 41. *FH* 5: 237 (1524). räk ey fotin vndan skinfäldin *GO* 738. *ib* 429. *RK* 2: 1874.

skingra (skyngra. -adhe, -adher), *v.* **1)** *förskingra, förstöra.* han skingradhe (*dispersit*) the höghfärdhogha j thera hiärta thankom *ST* 203. wingardhanna gardher oc hägnadher är synderbrwtin oc skingradher (*dissipata*) *Bir* 4: 7. *ib* 113. withe i ... weel, hwre warth fädernisrike war skyngredh medh slot och land och nw är komit alt vnder eeth *BSH* 4: 219 (1497). — *omintetgöra.* skingradhe alla diäfwlsins gerninga *ST* 310. **2)** *skingra sig.* the ryzer tha matte skingra och alla dragha tiil ryggia *RK* 3: 4057. — **skingra sik, 1)** *skingra sig, sprida sig.* skingradho sik genstan kringhom allan stadhen *MB* 2: 259. **2)** *förströs, distraheras.* at thz (*hjärtat*) skulle ekke sik skinghra til nakra fafängho oc onytteliken ärandhe *Lg* 3: 403. **3)** *aflägsna sig, vika (från).* hwar fölye thz baneer wndy hwilketh hwar är skikkadher, oc ey blande segh äller skingre segh fran sino baneer *PM* 29. — *refl.* **skingras, 1)** *skingras, förskingras, förströs.* for rädde skuld skingras the oc fara villeradha som annor faar *Bo* 231. *VNB* 25. skingradhis allir thän härscapin ok aatskildis *KL* 340. *MD* 346. *RK* 3: (*sista forts.*) 6132. **2)** *förströs, distraheras.* hänt ... saman allan andan thin ok lät han äkke vafra ok skingras til annat *Bo* 163. — **skingra sunder.** — *refl.* **skingras sunder,** *upplösas, varda om intet.* the vndir han gör ok giort hawir ... äru the ... ey af gudhi. tha skingras the sundir ok vardha til änkte *KL* 386. *MB* 2: 381. *Jfr* **sunder skingra.** — *Jfr* **forskingra** *samt* **oskingradher.**

skingran, *f. förskingring; förskingrad hop.* alt ther til gudh atirkallar oc sampnar almoghans skingran *MB* 2: 283. *ib* 282.

skinka, *f.* [*Jfr Sv. dial.* skink, *adj.*; skinka, *v.*] *halthet. ss hästsjukdom.* fori skinko *Hästläked. i AS* 136. fore skinko wider knylona *LB* 2: 68.

skinka (skyncka), *f. skinka. LB* 7: 109. *BSH* 5: 249 (1508). frokoster skal hallas ... mz skinkom *SO* 16 (*kan föras till* **skinke**). twa skyncker *ib* 146 (*möjl. att föra till* **skinke**). giffue ... bröderner ena tunno öll ok ena skyncka *ib* 145.

skinke (skynke. skyncke: -ar *SO* 104, 193), *m.* [*Mnt.* schinke, *m.*] *skinka.* twa skynkar *SO* 80. *ib* 104, 193.

skinkiurtil (-kiortil *KL* 334; *Bir* 1: 286, 4: 24. **-kiortill** *ib* 10. **-kiortel** *VKR* 58, 70; *SJ* 340 (1467). *med art.* **-kiortillin** *Bir* 1: 287. *pl. ack.* **-kiortla** *ib* 12), *m.* [*Isl.* skinnkyrtill] *skinnkjortel, skinnpels.* hon hafdhe röktat sik en skinkiortil af swinskinnom *KL* 334. aff tholkom samma skinnom (*lammskinn och fårskinn*) maa ... skinkiortill haffuas wm winthrin *Bir* 4: 10. *ib* 1: 286, 287, 4: 24. *VKR* 12, 58, 70. huar dagx cledre skinkiortel oc tölket *SJ* 340 (1467).

skinklädhe, *n. pl.* [*Isl.* skinnklæði] *kläder af skinn. MB* 1: 162.

skinlinde, *m. gördel af skinn.* iohannes hafdhe ... skin linda owir sina ländir *MP* 2: 133.

skinmes (-mees. *pl. ack.* **skinmeser** *PM* XIV. *med art.* **skynmesena** *ib*), *f.* [*Jfr Mnt.* schinmêse] *packa innehållande torra hudar.* jnswepandis gwl, selff, pärlor, dyra stena jnwertis j pakka, tynnor, skinmeser, äller kistor *PM* XIV. skal ey annath gotz räknas wtan gotzit som wthwertis war kwngiorth, som är skinmees, för skinmees, tynna smöör före smör, fath järn, före järn *ib.* at han lagde thz dyra gotzith j the skynmesena, äller järn tynnorna *ib.*

skinna (skynna. skina *Di* 105; **-ade** *RK* 2: 8908. **skenna: -ade** *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*). **skenne** *FH* 7: 85 (1510?). **skena** *Ansg* 247; *Di* 117; *PM* 15; **-ar** *Di* 184; **-er** *ib* 202; **-at** *Ansg* 215; **-adhe** *ib* 193; **-adho** *ib* 233; **-ade** *MD* 441; **-ede** *Di* 186, 201; **-de** *ib* 112; **-adher** *Ansg* 239. *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe. -de** *Di* 112. *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* schinden, schinnen] *eg. draga skinnet af, flå.* **1)** *sköfla, plundra.* thet (*biskopsdömet*) var sua offta skenat och ödhelakt aff hedhningomen *Ansg* 215. vildo bränna oc skena thera land *ib* 247. the brende oc skende hans land *Di* 112. *ib* 202. *Bil* 594, 906. *Lg* 219. skynnaden staden ok landeth j röther *RK* 1: (*efgn*) *s.* 184. han loth skiöfla oc skinna thera gardha *ib* 2: *s.* 345. alt thz om kring lödesa äär thz röfuade oc skinade däner thär *ib* 8908. at häringe ok cronennis gard swartesiö skennade ok röffuede ware aff the tyske *FM* 133 (1502, *samt. afskr.*). skenadho han (*staden*) *Ansg* 233. at skinna theris templum *MB* 2: 306. *ib* 287, 294, 307. thu som alla werld om kring röffwar ok skinnar j en ringh *MD* (*S*) 213. brenner oc skenar alt thz han framfar *Di* 184. *ib* 22, 186, 201. — *råna, röfva, plundra (en person).* thän tidh the (*Ansgarius och hans följeslagar*) varo röfuade oc skenadhe *Ansg* 193. *ib* 239. *MD* 441. han loth them (*Öländingarne*) röffua ok skynna j grundh *RK* 1: (*efgn*) *s.* 184. **2)** *röfva, plundra, bedrifva röfveri el. plundring.* skena oc brenna i pullia land *Di* 117. *RK* 2: 3914. *PM* 15. *FH* 7: 85 (1510?). *HSH* 19: 170 (1511). **3)** *röfva, med våld bortföra.* ther skinnadhe han tha huat han ther spoordhe thz engelbertz swena til hördhe *RK* 2: 2732. lot bade röffua oc skinna alt thz han kunde finna *ib* 5738. skinnande mz sigh aff templet x oc viij^c pund gull oc silffwir *MB* 2: 294. *ib* 246. — *Jfr* **oskinnadher.**

skinnare (skynnare), *m.* [*Isl.* skinnari] *L. skinnberedare, buntmakare, körsnär. RK* 1: (*Albr*) *s.* 210. *MD* (*S*) 221. *GS* 51 (1450). *Lg* 3: 726. intäktismannen aname ... alla hudhir oc skin som falla vm aarith oc aff them antwardhe skomakarenom oc skinnarenom swa mykit the thorfua til thera gerning *VKR* 36. *Bir* 5: 117. skinnara oc pälssara *BSH* 5:

143 (1507). skynnare skomakare och belchare *(för belthare?)* och andre ämbetzmen *HSH* 20: 65 (1506). *ib* 19: 170 (1511). — *ss tillnamn.* ängleke skinnare *SD NS* 1: 419 (1405). simon skinnare *SJ* 7 (1437). *ib* 59 (1436), 61 (1447). — **skinnara gardher,** *m. gård hvarest en skinnberedare drifver sitt yrke?* en skinnara gardh hafde hans ther gort *RK* 2: 2216.

skinskatter, *m. skatt som erlägges i skinn.* buge män som äfter skin fare och göre skinskat *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

skinsäkker, *m. skinnsäck. Gr* 277.

skinuben (skinoben *Bir* 8: 138; **-benen** *Su* 39. **skino ben: -benin** *Bo* 211. **skinaben: -benin** *Bir* 8: 145. **skineben** *MB* 2: 117. **skenoben** *SEG* 121. **skynnoben: -benen** *Lg* 8: 98**),** *n.* [*Jfr Mht.* schinebein] *skenben.* laarin ok skinubenin *(tibiæ) Bir* 8: 136. bant licamman ok skinubenin ok hans arma mz enom linda *ib* 281. *Bo* 211. *Bir* 8: 138 145, 271. *Lg* 8: 98. *Su* 39. *MB* 2: 117 han stötthe sith skenoben *SEG* 121. *Jfr* **skinben,** *äfvensom* **skena.**

skinvara, *f.* [*Jfr Isl.* skinnavara] *pelsvara.* gra skin hermelin oc maardha oc all skinwara som nagat warda *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. bäffuer oc annen skinwarur *FM* 462 (1510).

skin varninger? *m. L.*

skinvärning, *f. L.*

skioldaþer, *p. adj. L.*

skiolder (skiollir *Bir* 4: 58. **skiölder** *L.* **skiol** *MD* 188 *(i rimsl.).* **skioll** *Di* 68. **sköll** *BSH* 5: 332 (1508). *med art.* **skioldin** *Bir* 8: 381, 4: 340. **skiöldin** *ib* 8: 381. **skiollin** *Fl* 1847. *ack.* **skiold** *SR* 26; *Bu* 174; *Bir* 2: 6, 8: 382, 4: 341. **skyolþ** *SD* 5: 638 (1347). **skiöld** *Ber* 116, 160. **skiöldh** *Su* 208; *DD* 1: 210 (1509, *nyare afskr.*). **skyöldh** *Lg* 8: 330. **sköld** *HSH* 19: 177 (1508), 178. **skiol** *Bir* 1: 18; *Fl* 1850; *Iv* 4455. **skioll** *Di* 70. 146. **skyöl** *MB* 2: 22. **sköl** *MD* 343; *Lg* 8: 330; *PM* 1. *med art.* **skyöllen** *MB* 2: 22. **sköllen** *HSH* 19: 177 (1508), 178. *dat.* **skiölle** *MD (S)* 241. *med art.* **skiöldenom** *Bir* 8: 381. **skiollenom** *ib* 4: 340. *gen. med art.* **skioldsins** *ib* 8: 381, 4: 340. *pl. ack.* **skiolla** *ST* 421. **skiölla** *RK* 1: 135. *med art.* **skiöllana** *MB* 2: 237**),** *m.* [*Isl.* skjöldr] *L.* **1)** *sköld (ss skyddsvapen). eg. och bildl.* at haua swärþ. skyolþ. iarnhat. vapnhanskä *SD* 5: 638 (1347). *SR* 26. *Li* 68, 70, 146. *Fl* 1847, 1850. *PM* 1. *MD* 343. een skiol a arme hafdhe hwar thera *Iv* 4455. *Bir* 2: 6. sigh mz skiölle thäkkia *MD (S)* 241. thera skiölla loto the ther skina *RK* 1: 135. tänkte iak oppa en sköl *Lg* 8: 330. at iak ... en skyöldh oppa minom halse fördhe *ib.* lyfft vp thin skyöl, thän thu j handenne haffwir *MB* 2: 22. oplyffte skyöllen *ib.* hallandis skyöllen *ib.* solin vpgangande oc skinande j clara skiöllana aff gull. silffwir oc alzskons malm *ib* 237. the fördho for honom *(Salomo)* ... tu hundradha boklara oc thry hundradha skiolla *ST* 421. een skioldir oc boklare j allom frestilsom *ib* 77. bryt syndher obrygdhilsinna strala och skot mz thulimodhinna skiöld *Ber* 116. warna thit hiärta mz thronna skiöld *ib* 160. *Bir* 1: 18, 8: 381, 382, 4: 340, 341. sanctus iacobus com. ok hafþe kiärlingena säk for skiold. ok siuka manzens staf for suärþ *Bu* 174. tacker jach serdelis erik bröms for mith liff. han war myn sköll pa torgith *BSH* 5: 332 (1508). jak skal wara thins oc thinna wärns skiollir *(scutum protectionis tuæ & tuorum) Bir* 4: 58. jak ledher nw for tik thina keserlika modher mik for skiöldh oc beskerman *Su* 208. *MD* 188. *Jfr* **härskiolder. 2)** *heraldisk sköld, sköld ss utmärkande adlig värdighet, adlig sköld.* jach ... giffuer honom och hans ächte affödhe ... skiöldh och hielm *DD* 1: 210 (1509, *nyare afskr.*). thenne skiöldh och skiöllmercke i marken före moth sweriges riches ... fiendher *ib. HSH* 19: 177 (1508), 178. — **skioldamakare,** *m. sköldmakare. ss tillnamn.* olaui skioldamakare *SD* 6: 74 (1348). — **skiolds tekn,** *n. sköldtecken.* seande riddarin vara pryddan mz tholkom vaknom ok skioldz teknom *Bir* 8: 381. *ib* 4: 341.

skioldfri (skiöldffrii. sköldh frij *HSH* 19: 178 (1508)**),** *adj. berättigad att föra adlig sköld ss tecken till adlig frihet och företrädesrättighet.* en erligh skiöldffrii frelse mann *DD* 1: 210 (1509, *nyare afskr.*). *HSH* 19: 178 (1508).

skioldmärke (sköldmerche *HSH* 19: 177 (1508), 178. **skiolmerke. skiölmärke. skiölmerche. skiöllmercke),** *n. sköldemärke.* pa edher äre och skiölmärke talandes *BSH* 5: 176 (1507). thee ordh ... i ... medh handh och mwn oss tilsagth haffwe pa edert skiolmerke och iiij (4) aner *ib* 318 (1508). at the saa lithet akta theras skiolmerke *FM* 332 (1507). thenne skiöldh och skiöllmercke i marken före moth sweriges riches ... fiendher *DD* 1: 210 (1509, *nyare afskr.*). forescrefne frälse friihet oc skiölmerche haffua *ib. HSH* 19: 177 (1508), 178.

skioldrem (skioll rem), *f.* [*Jfr Mnt.* schiltrêm] *sköldrem, rem hvarmed skölden bars fäst vid axeln.* han band hanum wid linden mz en skioll rem *Di* 146.

skioldvapn (skyldh wapn), *n. sköldemärke, vapenbild.* theras rikes förestandaze ... lät wt stryka sit skyldh wapn, oc lät mala sancta anna i stadhen *Lg* 8: 680.

skior (-ar), *f.* [*Isl.* skjór] *skata.* krakor oc skiorar skriandhe *Su* 119.

skiorta, *ss* **skiurta.**

skip (skib *Di* 21. **skiip** *RK* 1: 3050, 3055. **skipp: -it** *MD (S)* 290; *RK* 8: 934; **-ith** *ib* 930. **skiipp** *ib* 933. **skyp: -it** *SO* 207. **skypp** *ib* 203. **skep** *MP* 1: 67; *MB* 2: 276; *PM* XI; *FM* 177 (1504), 286 (1506); **-it** *MP* 1: 67; **-in** *MB* 2: 276. **skeep** *FM* 177 (1504); *MD* 320. **skepp** *LfK* 184**),** *n.* [*Isl.* skip] *L. skepp, fartyg.* tälghia bordhwidh til skip oc köll *MB* 1: 445. somlike (ɔ: män) äru sua som thz skip än hauir säghilträit oc styrit oc eet ankara mz twem tughom än hofwodh ankarit är brustit ok styrit lösis sköt vm byliona bräzska ok stormbir kan koma mällan skipit oc styrit *Bir* 2: 171-2. en man ... fan en siggil sten ... ok ledhe skipit ok styrdhe vm han ok mz honom til trygga hampn *ib* 1: 400. i eno haui sighla mang scip som cuma tel hamn ok som bryta *Bu* 489. baþ han ganga tel strand ok fara i första skip han funne *ib* 133. foor vppa eno litlo skipi *Bo* 71. gaa til skips *ib* 100. *ib* 91. jhesus foor j skep och hans kennoswena mz honom ok mykin stormbir vart i hafuino, swa at skepit holdis ok fylthis aff bölghomen, ok ihesus soff j skipino *MP* 1: 67. ingingo j skepit mz honum *ib.* loth konungin skip til redha kogga stora

ok butzor bredha *RK* 1: 4190. ladha siin skip *Fl* 18. han kom til saman mykit folk bade mz snäkkior skip oc holk *MD* 343. swa giffs ower skip ok owerlop swa thor inghen skippit hielpa swa skal thz siwnka eller stielpa *ib (S)* 290. alle skip oc store bater, som ferduge äre nor pa landit *BSH* 5: 154 (1507). at idher herre schulle kalla sit folk til skips igen *ib* 4: 13 (1471). at . . . idher herres folk schulle komma til skips igen *ib. Bu* 523. *Bil* 253, 588. *KS* 6 (14, 7), 7 (15, 7), 30 (76, 32). *Fl* 7, 12, 279, 628, 634, 637. *Fr* 2409, 2412, 2466, 2470, 2479, 2510. *RK* 1: 3050, 3055, 3059, 3079, 4200, 4224, 4225, 4236, 3: 930, 933, 934. *GO* 504, 547. *MD* 320, 321, 345, 346, 347. *LfK* 184. *SO* 203, 207. *Di* 21, 175. *MB* 2: 276. *PM* XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII. — *bildl.* komber jach . . . fram bethre i skipith, tha skall ther fynnas godh radh till *BSH* 4: 258 (1501). — *Jfr* **flögh-, flöghis-, holländer-, här-, köpmanna-, köpmanz-, rodhara-, uplöpis-, utlöpis-skip.** — **skipa borþ,** *n. L. Jfr* **skip-, skips-bordh.** — **skipa bränning (-bräning. skypa brän,** *trol. skriffel för* **-bränning),** *f. L.* — **skipa bygning,** *f. L.* — **skipa dränger (skippa drengher),** *m. sjöman.* godher skippa drengher *MD (S)* 290. — **skipa fridher,** *m. L. Jfr* **skip-, skips-fridher.** — **skipa lagh,** *n. L. Jfr* **skiplagh.** — **skipaledh (skipeled),** *f.* [*Isl.* skipaleiđ] *skeppsled, båtled.* at skipeledin ey trängis *SD* 5: 699 (1347, *gammal afskr.*). *Jfr* **skipledh.** — **skipaläghe,** *n.* [*Isl.* skipalægi] *ställe hvarest skepp ligga i hamn.* bo fram mz hawiuo widh skipaläghit *(statione navium) MB* 1: 264. *Jfr* **skipläghe.** — **skipa stamn** (*ack.* **skipästam** *Di* 21. **skäpa stampn** *PK* 222), *m. skeppsstam, stam el. stäf på ett fartyg.* tok om hans skipästam *(tekr i skipstafninum)* oc hiolt skipit *Di* 21. *PK* 222. *Jfr* **skipstamn.** — **skips bordh (skepzbord),** *n.* [*Isl.* skipsborđ] *skeppsbord.* ath han innan skepzbord laa *Fr (Cod. F)* 2510. *Jfr* **skip-, skipa-borþ.** — **skips fridher,** *m. L. Jfr* **skip-, skipa-fridher.** — **skips för,** *adj. i stånd att färdas på skepp el. till sjös, i stånd att gå om bord för sjöresa.* vgglahopir menar wara skipsför *GO* 630 (*jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 266). — **skipspund,** *n.* = **skippund.** xxvi skipspund fynske gedder *FM* 236 (1505).

skipa (skypa: -as *Gr (Cod. D)* 417; **-um** *SD* 5: 561 (1346). **skepa** *LfK* 207; *Lg* 3: 195; **-adhe** *Lg* 668; **-ade** *Bil* 687; **-adher** *Lg* 3: 405; **-at** *LfK* 190. **skepe** *RK* 2: 5219. **skippa** *ib* 1: *(sfgn) s.* 176; *Di* 261; **-adhe** *Bir* 2: 122. **skippe** *MD* 257. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* skipa] *L.* **1)** *sätta, ställa, placera, anvisa plats åt.* i thik skal iak skipa *(ponam)* min stooll *Lg* 39. war ängelin thaghar först skapadher oc skipadher i himblenom *MB* 1: 125. hon . . . skipis badhe j koor oc bordhe, näst the yttersta *(juxta ultimam in choro et in mensa statuatur) Bir* 4: 23. *VKR* 69. at han skuli innelykkias swa som galin man ok skipas j mörka stadha *Bir* 1: 127. huru snillelika thu skapadhe mannin ok skipadhe *(constituisti)* han owir hwaria thina creatur ok huru snillelika thu skipadhe *(disposuisti)* foglana j wädhreno, diurin a iordhinna fiskana j hafwino *ib* 172. the som . . . skipas *(collocantur)* i bland änglane i himerike *Ber* 188. at han . . . äkke miswyrdhe discipulos som varo skipadhe i nidhirmeer gradu oc värdoghet *Bo* 232. är han . . . skipadhir mz wrangom *ib* 197. **2)** *ställa inför rätta?* tha lät drotzetin skipa them ok forwan them mz rikesins rath til then dödh man haffde them iäth *RK* 1: 4365. **3)** *uppställa, förlägga, ordna. med dat.* alder thenne här skullo skipa tiäldstadhom *(castrametabuntur)* om kring wars herra hws *MB* 1: 384. **4)** *ställa, ordna, inrätta.* threm lundom skipadhe han sit lifwerne *(d. v. s. egnade sitt lif åt tre uppgifter) Bil* 883. skipadho the quämelica sina sökilsa tima *KL* 324. at kunna skipa *(disponere)* thina dagha ok tima äptir stadzsins skipan *Bir* 1: 103. pläghadhe ther skipa oc lagha sin ärande, huru han matte afla gudhi the hedhningana oc siälana, som bygdho lankt borto nór i landomen *(pro lucrandis animabus multa in Aquilonis partibus dispensavit) Ansg* 199. skipa sin lagh ok stadhga äpte gudhlikom ok gamblom laghum *KS* 15 (36, 16). — *anordna, ordna, inrätta.* werldena hauer han skipat awa weel *RK* 1: 7. al the thingh som äru. äru skälika . . . skipadh j guddomenom. thy at ey är en titil j hymerike hulkin ey är j gudhdomenom ok vm han skipadhir *Bir* 1: 249. är hwart et swa skipat at änkte forma mot gudz walde *ib.* al thingh äru skälika skipadh *ib* 250. systrena skulu göra sin skriftamall with windöghan swa skipath ath the maghin höras oc engaledhis sees *VKR* 80. vindöghan vare swa skipath ath gudhz likame oc kalkin maghin rumblika ther gynomföris *ib.* **5)** *inrätta, bringa till stånd.* tawerne skulu skipäs aa allmannä wäghum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). sculi skipas rwm widhir systranna inlykke til huilchin rwm scal them tilbäras aff clostirsins thiänarom widh oc watn *VKR* 25. **6)** *inrätta, insätta, förordna.* skipaþe han þäs dags höghtiþ *Bu* 24; *jfr* **7.** alt waldh är aff gudhi skepat *LfK* 190. — *insätta, inviga, afskilja.* skipin mik *(segregate mihi)* paulum ok barnabam i the gerning til hwilkä iak took them *KL* 155. — *sätta, insätta, tillsätta, förordna, utse.* skipas til ödhmiukasta ämbete *KL* 254. the nunnone . . . som til thäs roota gömo är skipath *VKR* 80. hon . . . skipadhis . . . at wara foreseare iuir eet iomfru klostir *KL* 298. grymaste munkir skipadhis til at giua hänne til födho siällan litit brödh oc watn *ib* 299. iak skipadhe them *(presterna)* at the skuldo sta for mik swa som j siw skipilsom *Bir* 1: 163. i the kirkionne skipadhe han oc in satte sancti augustini brodher *(för brödher)* som callas canonici regulares *Pa* 10. hawm wi sat ok skipat j hwarri laghsaghu tolf män . . . som vt skulu fölghiä all þe þing. maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru *SD* 5: 605 (1346). gywom wi þem tolf. som skipaþe äru j jþre laghsaghu . . . fult wald *ib* 606. ath the skipa twa wth aff kompannidh som affuir thera stempna sithia mz thöm *SO* 5. skal han skipa i huart landskap witra ok rätvisa laghmän älla lanzdomara *KS* 68 (167, 75). at skipa ok afftaka domara *ib* (168, 75). *ib* 66 (163, 72). sidhan ther varo preste skipadhe ok annur the thing *(näml. ordnade)* gudz dyrk tilhördhe *Bil* 886. skipade han j opsala kirkio . . . gudz thiänisto män *ib* 884. skipadhe han annan biscop innan sin stadh *ib* 342. j hwat maato syslo män oc

ämbitz män skulu skipas *VKR* 82. *Bil* 688. skipadhe hon han sin styrara *KL* 325. hon var skipadh ... en mästare owir fakunnogha iomfrur *ib* 350. (jhesus) ... skipadhe han tholfta wäraldinna domara *Bil* 245. *Gr* 320. *Bir* 1: 123. jak satte thik ok skipadhe konungxsins gömara *ib* 3: 462. skipadhe nabogodonosor sedechiam ... konung ower iwdha land *MB* 1: 9. *ib* 8, 12, 216. skipar iak thik wäldoghan ower alt egipto land *ib* 239. han hawa the skipat sik til cristom oc til konung *Gr* 285. hwa skipadhe thik til höffdhingia oc domara ower os *MB* 1: 280. — *sätta, förordna, gifva, anvisa.* skipadhe honum riddara twa ther hertugh fräderik skulde fa herbärghe ok alla maka *Fr* 1931. han skipadhe ... sinom brödhrom priara *Bir* 1: 355. cosmas ok damianus sagh[þ]o tel hänna sik vara þöm hon tröste. ok hänna husbonde scipaþe hänne tel gömo *Bu* 517. husfrun callaþe cosmam ok damianum. sina gömara tel hialp. som hänna bonde scipaþe hänne malsmän *ib* 516. som them war forman skipadher *MB* 1: 420. *Jfr* **10.** — *bestämma, utse.* ij varin skipadhä til helbregdhelikhet oc äuerdhelikit rike *Bir* 2: 262. han ... är skepadher *(hemfallen)* til äwärdheliken dödh *Lg* 3: 405. — *bestämma, afse.* föra honom asnona. oc hänna vnga som ... varo skipadh fatiko folke til thiänist *Bo* 164. **7)** *bestämma, förordna, föreskrifva, stadga.* äptir thy som i laghomen var skipat *Bo* 6. pauen skipaþe fasto ok böner *Bu* 24. hwat sum wir skipum thär iuir *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). at män mattin þät gömä wir skipum *ib.* skipathum wir oc wilium at þät staþlikä hallis. at äru änkiur. äller faþurlös barn. äller aþrir gamblir män gother ... äller härrä män gamblir. tha takum wir theem i wärä þiänist ... ok takum þeem ... ... vndir warä hemelikä wärn *ib* 669. riþä med flere swenom än skipat är i warom stafghä *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). han skipadhe ... rent ok clent brödh til wars herra likama *Bil* 379. the ordhin som jak siälwir sagdhe oc skippadhe *(institui et dixi) Bir* 2: 122. hwat han biudhir oc skipar *VKR* 30. j skipadhum timom oc stadhum *ib* 25. *Bir* 1: 144. systrana skulu engaledhis wmskipta siin sang ther them är skipadher *ib* 5: 20. dominicus skipadhe thry godh thingh thy at mot girinna last skipadhe han at änkte magha ägha vtan sins priara orloff mot höghfärdhinne skipadhe han at hafwa ödmiukan ok enfaldan klädhabonadh mot kötsins omättelika swalghe skipadhe han atirhald ok skipadhan tima til at styra sik *ib* 1: 355. skipaþe pauen han (ɔ: daghen) hälghan halda vm alla väruldena *Bu* 55. han skipadhe wighia watn mz salt *Bil* 379. han skipadhe blanda watn mz wini j mässo *ib.* han skipadhe klärkom daghlika läsa sina thide *ib* 692. han skepade at enghin biscop ma skipa biscop epte sik dödhan *ib* 687. han skipadhe at engin klärkir ma taka prebendam aff nakrom lekmanne *ib.* skipar hwar the skulu boo *Bir* 4: 23. — *bestämma, stifta.* at af manga sniälla manna samquemd sculde kyrkionna lagh oc rättir skypas oc stadhghas *Gr (Cod. D)* 417. — *bestämma, fastställa.* han vil äfte sinum skipaþum dom al þing hafa *Bir* 4: *(Avt)* 185. nar iak nidhir fiöl war ginstan pina skipadh *(statuta)* til hwaria synd *ib* 1: 106; *jfr* **10.** — *bestämma, afpassa.* hwlke maato storlikheth then weth ath skipa som j sigh siälfuom hafua *(för -ir)* nwmmith ath pröfua krankdomana *VKR* 80. ath vita skipa räta matto *ib.* **8)** *besluta? vidtaga anstalter?* war herra ... skipadhe nw at frälsa them *MB* 1: 280. **9)** *bestämma öfver, uppgöra planer för.* nar han ... wänther skula länge lifwa och skipar sina langa tima *(multa in longa tempora disponit agenda) Ber* 204. **10)** *anvisa, anordna, bestämma.* biscopen skipaþe hänne heþars sätu *Bu* 144. skipaþe hänne eet vänt palacium *ib* 503. sa ... ther sik skipadhan stadh *KL* 114. warin ... j them stadh som abbatissan them skipar widh poortin *VKR* 24. *Jfr* **7.** — *anordna, bestämma, anslå, utgifva.* alt þät guþ gaf þöm at ägha skipto þe þrem lutom ok skipaþo: een delen tel guz mönstar ok þiänist annan fatöko folke þriþia sik ok sinom boskap *(unam partem templo et templi servitoribus impendebant, aliam peregrinis et pauperibus erogabant, tertiam sibi et familiæ suæ usibus reservabant) Bu* 3. — *anvisa, anordna, anslå, öfverlåta, lemna.* skypum wi oc sätyom til lösn varrä gyäldä ... vaar ingiäld ... aff bondom owän skoghä *SD* 5: 561 (1346). þet wi hawum til klostersens skipat oc giuit *ib* 567. **11)** *anvisa, anförtro, öfverlemna.* skipadhe sit kar andrum swene *(d. v. s. gjorde en annan till sin munskänk) Bil* 124. jak skal ... skipa min vingardh androm *Bir* 3: 151. — *skaffa, gifva, låta komma.* hon ville ... skippa them *(hans fiender)* j hans hendher *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. **12)** *låta få, skaffa.* iak skipar *(dispono)* idhir swa som gud min fadir skipadhe mik rike *MP* 1: 68. han skipadhe os rät alla nadhe *Fr* 1458. han badh mik skipa sik ... eet skip *ib* 2465. örebro scaltu skipa mich *RK* 2: 2712. at skepe honom riket *ib* 5219. skipa ider en godan häst *Di* 19. skippa mik en qwinna j nath *ib* 261. skipa tik attilia konungs winskap *ib* 196. skipä them frid *Va* 44. skipade them ätä och drikkä *ib* 54. at ... bonden (ɔ: wille) ... skippe hersskap sina täringh *MD (S)* 257. — *låta få, skipa.* at han skulle döma oc rät skipa inländningom ok vtländningom *Bir* 3: 467. i skipen os rät *RK* 1: *(Albr) s.* 214. skepa allom lagh oc räth *Lg* 3: 195. *ib* 344. *PM* 34. *RK* 3: *(sista forts.)* 5832. — *gifva, tilldela.* skipis allom jäfn maata *VKR* 79. **13)** *fördela, disponere, partiri.* nw äru scogha skipadhe *(d. v. s. fördelade med afs. på rättigheten att i dem hålla svin) TB* 73. nar swin sculu a scogha skipas *(d. v. s. släppas i skogarne efter fördelning, hvarigenom det bestämmes, huru många svin hvar och en får hafva i dessa skogar) ib* 74. — *fördela, utdela.* hafua mange värlz goz meer än andre oc skipa *(distribuendo)* thz skällica *Bir* 2: 284. sculu ... þe ... var ingäld ... swa skipa oc gyäldä at hwar man som egh hawer vissu äller pant af os ... scal likt vpbära hwart aar äfte þy som hans huwuþgäld tilsigher ... oc egh skipis twem äller trym all jngyälden *SD* 5: 562 (1346). — *dela.* thz är mit radh, at thu skipt sunder thina byrdhe, oc skipa thässa syslo mz flerom mannom *MB* 1: 327. **14)** *utbyta. SD NS* 2: 53 (1408). then som skipar *(disponit)* thessin wärdzliko forgangliko thinghin j äwerdhelik thingh *Bir* 1: 236. **15)** *ställa till, föranstalta, anstifta, åstadkomma.* at han skuli ey skepa stridh mothe tik *LfK* 207. **16)** *ställa, laga, föranstalta, bestyra.* vi viliom thz ..

skipa swa, at thu matte ena konungx dotter *fa Fl* 447. han skipadhe swa at ephygenia giptis hanum *Bil* 228. iak scal swa skipa at thu wardhir vphängdir *KL* 112. *Lg* 668. skal han skipa ok akta, at hans män hauin renan kost ok fögheliken *KS* 42 (109, 45). skipa han i sinna dagha medh alla sinne makt, at hans barn måge ärva land ok rijke äpte hans dödh *ib* 11 (26, 12). mz them som ödhmiuke äru skipar swa gudz milhet. at thäs mera han thrifs. thäs mindra räknar han sik thrifwas i dygdhomen *Bo* 41. **17)** *ställa, styra, bestyra, anordna, ordna.* skipa siin thing til rätta *ST* 470. brullöps kostnadhin skipadhis alt äpte hänna forsyn *Bo* 58. han skipadhe thz annorledhis *ib* 91. han skipadhe thz i andra matto *ib* 164. **18)** *styra, bestyra, förvalta. med dat.* þem landom oc jngäldum fyrise oc skipa *SD* 5: 562 (1346). landom oc jngieldom fyrista oc skipa *ib* 568. the magho thy godhze styra, radha oc allom lundom skipa, som them nyttast oc bäzt thäkkis *ib NS* 1: 179 (1402). *ib* 172 (1402, *gammal afskr.*), 180 (1402). — *med ack.* huru han ma wäl ok ärlika skipa ok styra sit land ok almogha *KS* 56 (140, 61). — *förvalta, hushålla med, använda.* nödoghom hiälpir änkte got. än thot honom är anduardhat at skipa *(ei ... dispensatio ... credita est) Bo* 124. at ey haua skällica skipat *(disposuisse)* ... loflik thing *Bir* 2: 284. giff mik ... thina nadha at skipa *(disponere)* thom *(de jordiska tingen; thom möjl. att fatta ss dat.)* sua at iak viti göra thik rekinskap aff allom *ib* 217. gul smidhin ... skipadhe kulin til sina gerning *ib* 162. kolarin skipadhe kolin til sina födho *ib*. hwi skipadhe thu ey the thingh som thu hawir til wärldinna hedhir *ib* 1: 352. skipaskolandis *(disponendo)* all owirflödogh oc högfärdogh thing til ensampna ödhmiukt oc nytto *ib* 4: 79. ängen skipar *(administrat)* iordhrikis thingh wtan synd vtan han skipi them al gudhi til hedher *Ber* 26. — *med dat.* hwru thw hawer skipaat *(dispensasti)* them nyttogho oc värdhogha timanom *Ber* 280. **19)** *hålla i ordning, hålla i styr, tygla.* at forlata ... sins hugx illa skipadh *(inordinatas)* girnilse *Bir* 2: 41. **20)** *göra i ordning, bereda.* widh tafio släta then skipat ok bod är til at skriuas å *KS* 52 (132, 56). **21)** *föra, leda, bereda.* moysi lagh skipadho wäl mannin til ihesum oc leddo til hans tro *MB* 1: 443. moysi lagh ... skipadho oc leddo til fulkomplika helso alt mankönith *ib* 445. moysi lagh som skipadho oc leddo til wan herra ihesum christum *ib. ib* 446. **22)** *sätta i (ett visst) förhållande (till).* nw är swa om thässe tio budhordh ... at som the skipa mannin wäl til wars herra, oc som til nästa manna tha skulo oc wara nakar budhordh som han skipadhe wäl til sik siälwan *MB* 1: 457. — *med dat.* iordhrikis lagh oc rät skipa mannom *(för* mannenom?*)* wäl til them som han skal när bo *MB* 1: 458. **23)** *dana, göra beskaffad (på ett visst sätt).* skapadhe oc skipadhe sik swa thäkkan oc sin lat ok änlite swa liuft *Bil* 212. verldena hauer han skipat swa widha *RK* 1: 11. — *part. pret.* j sinum ok benom bäzst skipadhir *Bir* 2: 135. war han ... j atir baldhe bäzst skipadhir äptir minom vilia *ib* 1: 308. at göra mannin ... wäl skipadhan *(danad, skickad)* til gudz dyrk *MB* 1: 506. illa skipadher hugher til gudz *ib*. swa skipadhir star han for mik *Bir* 1: 71. *ib* 269. jak seer fyra j vghnenom ... oc then fiärdhe är skipadhir swa som gudz son *ST* 14. greslika skipadhir *ib* 116. döm ängin äpte thy thik thikkir han vara skipadhan *Bo* 40. tedhis honum en gamal ... karll skipadher *(försedd)* mz sidhu skägge *Bil* 281. huru är thz skipat *(huru är det fatt) ST* 317. **24)** *disponera, göra disponerad.* miöder i thenna manad skipar til febres *LB* 8: 13. — *med dat.* ä thäs större krämmakätin är thäs mera skipa hon mäniskione til vredhe *MP* 1: 351. — **skipa sik, 1)** *ställa sig, förhålla sig, skicka sig, bete sig.* þe *(lejonen)* mötto möne bliþ ok scipaþo sik sua uäl at hon gat sitit a þöm sua väl som a stolom *Bu* 512. gömdo mykit at, hurw fughla sungo oc skipadhe sik *MB* 1: 366. skipar sik swa dygdhelika *Fr* 3105. *RK* 1: 1448. *KL* 298. skipande sik allaledhis äpter hans radhom *ib* 325. — *förhålla sig, sätta sig i ett (visst) förhållande.* at mannin matte ... wäl skipa sik til sin skapara oc til sit eghit gaghn *MB* 1: 472. **2)** *göra sig skickad, bereda sig.* hurw han matte sik best ther til skipa *Bil* 795. — *göra sig skickad, söka att komma (till).* wil hon sik halda ok skipa til dyghdelik ting *KS* 51 (129, 55). — *göra sig danad, göra sig hemfallen.* iak var skapadh aff gudhe til himerikis rike ok iak ... skipadhe mik siälfwa til häluitis pino *Bir* 3: 137. — *refl.* **skipas, 1)** *göras till, blifva, varda.* hulkin som vil vara tessa världinna vin han skipas *(constituitur)* gudz ouin *MP* 1: 154. **2)** *vara beskaffad?* skal jak sighia thik huru martha skal skipas *(instituí) Bir* 3: 176. — **skipa ater, 1)** *återställa, återinsätta.* pharao konunger ... skipar thik ater a thina äro *MB* 1: 235. **2)** *återställa, låta återfå.* skipadhe hanom atir alt thz han hafdhe köft aff hans äghom *KL* 77. — *Jfr* **aterskipa.** — **skipa in,** *insätta, installera.* är ... waktaskolandis at aldrigh skipis conuentit in *(instituatur)* för än swa mykit är bygdh at the maghin wtan dröffwilse ... ther inne boo *Bir* 4: 30. *Jfr* **inskipa.** — *Jfr* **af-, be-, bort-, for-, fore-, igen-, mis-, saman-, sunder-, til-skipa,** *samt* **läm-, ny-, o-, rät-skipadher.**

skipa (skippa), *v.* [*Isl.* skipa. *Jfr Mnt.* schepen] *L. föra (gods el. manskap) in i el. på fartyg, inskeppa, föra om bord, lasta.* thook ... häller större skiip än smaa ok skipade sina men ther i *RK* 1: 3056. loth konungin skip til redha ... ok skipade ther aa kost ok men *ib* 4192. loot them *(skeppen)* planka wel om kring ok skipa swa ther in thera tingh *ib* 4227. *Ordet bör dock i denna användning möjligen snarare föras till föregående verb* **skipa** *i bem.* 1. — **skipa ut,** *utskeppa.* hwo som sculle skippa nokot godz vte *(i rimsl. för* vt*) RK* 2: 636. *Jfr* **ut skipa.** — *Jfr* **af-, in-, up-skipa.**

skipan (skepan *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*); *MP* 1: 46; *LfK* 190. **skippan** *Bir* 2: 80. **skiben** *VKR* 81**),** *f.* [*Isl.* skipan] *L.* **1)** *ställning, plats.* huat vardha thik at döma älla lära andra hulkit ey tilhöre thine skipan älla stadga *(quod nec tui ordinis est nec status) Bir* 2: 52. han bort gik siälfwiliandis aff förste skipannine *ib* 239. swa som thera skipan oc värdhelikhet til sigher *Bo (Cod. B)* 347. **2)** *ordning, ordningsföljd.* conuentonne wtgangande j sinne skipan *(ordine) Bir* 4: 28. **3)** *ställning, ord-*

ning. skodha komaskolande thing i stiärnonna skipan *Gr* 260. *Su* 12. **4)** *ordning, skick.* huar som dödsins skugge är, ok engen rät skepan *MP* 1: 46. **5)** *ordning, sätt.* at wita hwat wi skulum göra ok ey wita rätta skipan göraskolande *(ordinem faciendi)* är ey fwlkommen wisdomber *Ber* 14. skal jak skrifwa thik mz faam ordhum höfwiskx lifwärnis skipan *(formulam honestæ vitæ)* *ib* 267. här lyktas höfwisks lifwerne skipan älla maata diktadh af sancto bernardo *ib* 276. **6)** *sätt, art.* al matelikin thing ärw nytlik oc fwlkomin i sinne skipan *(modo)* *Ber* 171. **7)** *beskaffenhet.* al diwr hafwa vissa skipan *Bir* 1: 46. hulkin thera af bätre naturlike skipan är *ib* 397. *ib* 2: 127. **8)** *befinnande, kropps- och sinnesförfattning.* matelikin sömpn til godha skipan *(habitudinem)* *Bir* 1: 248. **9)** *måtta.* diäfullin hafdhe änga matto ok änga skipan *(nullum modum nullumque ordinem)* til at pina siälina vtan han atirhaldis mz gudz dygdh *Bir* 3: 447. **10)** *lindring el. efterskänkande af straff, nåd.* j alzskona lagh är swa, at *(för* at än?*)* nakor syndar aff krankdom, oc j obärlike trangh, thz tagher skipan *(si peccat quis ex infirmitate et necessitate importabili, dispensationem accipit)* j andre matto *Bir* 4: 63. **11)** *ordnande, anordnande, inrättande.* thu tedhe ... snillena j världina skipan nar thu al thing skällica oc sniällelica skipadhe *Bir* 2: 238. skällik timanna oc gerningana skipan *ib* 212. — *inrättande, instiftelse.* fore ämbitzsins skipan *(sacramenti institutionem)* *Bir* 1: 150. **12)** *anordning, ordning, inrättning.* at kunna skipa thina dagha ok tima äptir stadzsins skipan *Bir* 1: 103. synda moth minne hälgho kirkio tro ok skipan *ib* 195. mot naturlike likamans skipan *ib* 216. *ib* 217. therra thinga skipan älla skikkan som eygh liggia til thin *Ber* 275. — *ordning, förfaringssätt.* nar en persona dör j clostreno takis annor j henna stadh, äptir the skipan som för är sakt *Bir* 4: 31. **13)** *bestämmelse, anordning, förfogande.* þessä vara skipan ... at hindrä *SD* 5: 567 (1346). thässa milla skrymteliko vmskiptelikhetina som är hällir helsamen dispensacio ok skipan. som brudhgomen gudz son giordhe tha licamlica. gör han nu idhkelica a sina mato andelica *Bo* 92. i thinne skipan *(ordinatione)* bliffwir daghin *ib* 140. enkte dugha böne gen ödhnolaghum ok skiäpno skipan *Bil* 352. — *bestämmelse, föreskrift.* kärlekin ... j hulkum al budhordhanna skipan hängir *KL* 105. skulu alle thanka oc tima oc ordh oc gerninga skipas nyttelica oc skällica äptir gudz skipan *(constitutionem)* *Bir* 2: 212. — *föreskrift, befallning.* lyde ... tesso vora skepan *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). aff ... abbatissa skipan oc budh *VKR* 29. lydh thinom formannom oc stath ekke moot therra skipan *Ber* 275. **14)** *bestämmelse, stadga, ordning, regel.* hafwandis mz sik kyrkionna reghlor. stadhgha. lagh oc skipan *Gr (Cod. D)* 417. ath thänne helsamlike skiben oc stadge af nokrom systrom älla brödhrom forsmaas *VKR* 81. *Bir* 4: 39. **15)** *bestämmelse, styrelse, skickelse.* aff gudhlike skipan *KL* 18. anduardhir al thing gudz valle oc skipan *(dispositioni)* *Bo* 173. thätta görs ... ey vtan gudz raaz vissa foresyn oc skipan *ib* 108. gudz skipan oc hans foresyn *ST* 47. *Bir* 1: 46, 202, 249, 2: 80, 127, 229. *MP* 2: 57. *LfK* 190. **16)** *tillsyn, omvårdnad.* han lagdhe mykla rökt ok skipan a klärka sidhi *Bil* 758. **17)** *bestyrande, vård, förvaltning.* thän the cappellam visitacionis tha i schipan ok wärio hafwer *SD NS* 2: 53 (1408). **18)** *fördelning (af ållonskog, då svin skola där insläppas).* höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som j skipan *TB* 75. — *vid fördelning anvisad lott, vid fördelning (af ållonskog) anvisad rätt (att där hålla svin).* hwar som ey orkar skipan sinne *TB* 74. huilkin man skipan leghir *ib.* ther fore äghir huar thera eth swin hafua ofwir sina skipan *ib* 77. **19)** *öfverlemnande af jord på arrende; arrendejord.* ena half mark skipan *(jord för hvilken i arrende betalas en half mark)* *SD NS* 1: 98 (1402). en marka skipan *ib.* twagia örthogha skipan *ib* 180 (1402). bergabodha alt vthan en öra skipan *ib* 423 (1405, *nyare afskr.*). *ib* 446 (1405). — *Jfr* **fore-, skogha-, öra-skipan.** — **skipana för,** *adj. i det skick att ållonbete kan anvisas.* scodha än scogha äru skipana före ellir ey *TB* 73. nv äru scogha skipana före *ib.* then tidh horndöö är skipana för *ib* 77.

skipare (skepare), *m.* [*Isl.* skipari] **1)** *anordnare, ordnare.* aldra tingha bäste skepare *LfK* 177. **2)** *förvaltare.* ropa hämpd owir orätuisan skipara ok styrare *Bir* 1: 316.

skipare (skepare *Lg* 3: 684, 694; **-en** *PM* XI, XII. **skepere: -en** *BSH* 5: 154 (1507). **skippare** *MD (S)* 290; **-en** *FH* 5: 135 (1489). **skippere** *L.* **skeppare. skiper. skipper. skepper),** *m.* [*Isl.* skipari. *Jfr Mnt.* schipper] *L.* **1)** *sjöfarande, sjöman.* en godh skippare är widh trösth *MD (S)* 290 *(möjl. att föra till 2).* **2)** *skeppare, kapten, den som eger och förer ett fartyg.* ther kom en skiper aff lybeke thaa som heth skipper gwtan *RK* 2: 8344-5. skipparen anders olufson *FH* 5: 135 (1489). skepper tothe *FM* 286 (1506). skepparen aff then lubske jackt *ib* 534 (1511). fra en skipara röffuaden ther hwat han redast hade när *RK* 2: 6528. *ib* 6530. *Lg* 3: 684, 694. *BSH* 5: 154 (1507). wjl nokor byggia skep j kompanskap tha skal thän skeparen wnderwisa hwaryom kompanenom hwrw storth, breth, langth, oc dywpth han aktar thz skepith göra *PM* XI. *ib* XII, XIII, XIV, XV, XVI. hwar en styreman oc skipare *MB* 2: 361 *(möjl. att föra till 1).* *Jfr* **skiphärra.**

skipbater (skipbaath. skippbaather), *m.* [*Isl.* skipbátr] *L. skeppsbåt.* skapha, skipbaath *GU* 8. hans skip stötte oc sank j grund ... mz store nöd the reddes han sielffuer mz en skippbaath *RK* 2: 7254.

skipbok, *f. skeppsbok, bok innehållande anteckningar om de ekonomiska förhållanden som angå ett fartyg.* förtappas thz *(å fartyg befintligt gods)*, tha skal honom *(godsets egare)* ey annar both ther före göras, wtan före thz som scriffwith är j skipbokenne *PM* XV. ath j skipbokenne kwnne finnas wara giordh nokor willa j räkenskapenom *ib* XVI.

skipbordh, *n.* [*Isl.* skipborð] **1)** *skeppsplanka.* föra sik a skip bordhomin til landit *KL* 175. **2)** *skeppskant, skeppssida, skeppsbord.* kasta honom *(den döde)* affwer skipbordith *PM* XIII. — *Jfr* **skipa-, skips-borþ.**

skipbro (*ack. med art.* **skipbroffwen** *FM* 230 (1505)), *f. skeppsbro. FM* 230 (1505).

skipbrut (skepbrot *FH* 1: 150 (1495, *gammal afskr.*)**)**, *n.* [*Isl.* skipbrot] *L. skeppsbrott.* sagdhe sik wara komin aff skipbruti *Bil* 712. *ib* 347, 750. *FH* 1: 150 (1495, *gammal afskr.*).

skipbruta (-brota. skepbrota *BK* 199**)**, *adj. skeppsbruten.* the wroko fran sik ... skipbruta styreman *Bil* 215. mange kristne män wurdho skipbruta *KL* 116. *ST* 35. huru hon wardh skipbruta *ib* 42. thetta budhit wart j wäghenom skipbruta *ib* 362. alle the ther wrdho skipbruta *ib.* hon wardh en tima medh flerom skipbrota a enne haff klippo *VKR* IV. *BK* 199. thz godz skipbrota wardhir j hafwino *ST* 486. som ... skipbruta goodz takir *ib.*

skipbyggiare (-biggere. skepbygger: -erne *FM* 360 (1508)**)**, *m. skeppsbyggare, arbetare sysselsatt med skeppsbyggnad.* her er en swar kost oc fortäringhe met thi skipbiggere som her äre *FM* 236 (1505). *ib* 360 (1508).

skipdrif (-dreff), *n. skeppsdref, dref som nyttjas i skepp.* tag gamalt skip dreff eller aff batz dreff *LB* 7: 264.

skipduker, *m.* [*Jfr Mnt.* schiplaken] *duk el. stycke af ett slags fint kläde.* en skip dwg *FM* 76 (1483, *daniserande*).

skipfarmber, *m.* [*Fnor.* skipfarmr] *skeppslast.* mz myklom skip her oc skipfarmom *MB* 1: 430.

skipfluti (-floti), *m. flotta.* at the schulle igen komma i idher herres skipflota *BSH* 4: 13 (1471).

skipfridher, *m. L. Jfr* **skipa-, skips-fridher.**

skipglaven (-glaffwan), *n. skeppsspjut, spjut afsedt för sjöstrid. BSH* 5: 273 (1508).

skiphär, *m.* [*Jfr Isl.* skipaherr] *för sjötåg utrustad krigshär, flotta med tillhörande manskap.* sände äpte hänne mykin sciphär *Bu* 523. *Bil* 564. *MB* 1: 430. hafde han räth then vänasta skiphär man hauer seet *RK* 1: 1461. laa han thär mz en storan kräfftigh skip här *ib* 2903. the foro j en skiphär *Bil* 865.

skiphärra, *m.* [*Isl.* skipherra] *L. skeppsherre, skeppare, kapten, den som eger och förer ett fartyg.* skiphärren *SR* 47. leghär skiphärrä leþsagha *ib.* skipherran hiolt hans konu mz wald for skiplegho *Bil* 373. *KL* 173. *Bir* 1: 36. vari thänna thiänarin swa som godhir skipherra (*dispensator; sannolikt beror* skipherra *här på en afskrifvares missförstånd af* skipare, *som torde hafva stått i den ursprungliga texten och hafva nyttjats i betn.: förvaltare*) thänkiande vm thz älla thz tilbör siälinne *ib* 3: 183. *Jfr* **skipare.**

skipilse (-else *KS* 2 (5, 3), 4 (7, 4), 4 (8, 5), 5 (9, 5), 13 (30, 14). **skepilse** *Lg* 3: 156**)**, *n. vanl. pl. samt f.* [*Jfr Mnt.* schippenisse] *L.* **1)** *ställning, ordning.* tha thu hafdhe skodhat stiärnonnar skipilse *Gr* 262. *Su* 385. **2)** *ställning, stånd.* hwariä handa skipilse han hältz se *SD* 5: 567 (1346). ängen man. se hwat manne. äller hwat skipilsi han hälzt är *ib* 606 (1346). hwar en af hwat stadhga älla skipilse han är *Bir* 1: 322. sagþe sik lata nöghia at þöm syslom ok skiplsom (*för* skipilsom). han förra hafþe *Bu* 28. **3)** *ställning, belägenhet, tillstånd.* han spurdhe sin priorem hwat hanum syntis wm hans skipilse *Bil* 257. see han i them skipilsomen *Bo* 52. *ib* 34. thänk ... i hwat skipilsom varfrw var tha stad *ib* 169. spöria aat piltzsins skipilsom (*conditionibus*) *ib* 2. vm the döö j tholkom skipilsom *Bir* 3: 54. vm the döö ... j tholike skipilse som the nw äru skipadhe *ib* 1: 151. thry manna skipilse (*status*) äru j wärldinne eet är thera skipilse hulke som falla j synd. ok atir opsta annantidh ... annar är thera skipilse hulke som gerna lifdhin äwärdhelika at the mattin äwärdhelika synda ... thridhia skipilse är thera hulke som meer rädhas at synda mot mik ... än the rädhas af nakre pino *ib* 109. — *tillstånd, författning.* vm thet (ɔ: rike ok landskap) skal wara i godhom skipilsom *KS* 56 (141, 62). — *tillstånd, sinnesförfattning.* vardh han swa som smältande i sik siälfwom. ok i andelikom skipilsom (*in ecstasi positus*) mz otallike glädhi fiol han hänne til fota *Su* 391. — *förhållande, tillvarelsesätt.* äpte thässum trym mansins skipilsom räknas thrigia handa manna lifnadhär *KS* 3 (5, 3). — *förhållande, förhållanden, omständigheter.* the tingh, som aldra oppinbarlikasta äru j naturlikom skipilsom *Su* 271. iak vil höra idher skipilse alla *Iv* 3720. ey hungir älla thörst älla nokra licammans skipilse kändo the ... hetir somar älla kaldir vintir storm rägn snio älla haghl oc all vädhersins skipilse matto thöm ey trötta *Bil* 878. — *förmögenhetsförhållanden, omständigheter.* hänna aldir ok skipilse (*ætas et opes*) krafdho hona til andra gipto *Bil* 109. **4)** *förhållanden, hänseenden, afseenden, stycken.* hwar fadher födher sin son til likama, om all the skipilse, ther mantz natwra fylia *MB* 1: 115. the nappane ellir karin waro swa liik a stoorlek oc widhlek och j allom skipilsom at hwa thz ena saa han sagh oc thz andra *ST* 452. — *afseende, hänseende, hänsyn?* han sigher ... i thera skipilse (*med afseende på dem?*) *MB* 1: 112. **5)** *förhållande, sätt att förhålla sig.* skylla sik the glädhi mz ens tima skipilse *MB* 1: 347. — (?) hon ma ... nakor the skipilse finna aff mik at iak swa länge hafuer varith mz (thik) *Iv* 1009. **6)** *beskaffenhet, daning, natur.* swa är ... all skipilse waar *Al* 7150. hafdhe han ... giort ... alla ärlika hwar äpter sino skipilse *MB* 1: 101. fa ... misiämpna skipilse *ib.* tha wardher ny himil oc ny iordh thz är at sighia, mz ärlikare skipilse, än the äre nw *ib* 172. hwart thing rördhe sik äpter natwrlike skipilse *ib* 100. är mannen äpte sin naturlik skipelse skapader mit mällen ängla ok wärilzlik diur *KS* 2 (5, 3). *ib* 4 (7, 4), 4 (8, 5), 5 (9, 5), 7 (17, 8), 8 (18, 8), 14 (32, 15), 51 (129, 55). huar som plägha mera dryka än hans naturlik skipilse torua til likamens uppehäldes *ib* 43 (112, 47). tå fulkomnas huat uitna i sin naturlik skipilse (*secundum naturam*), tå huatna gör sina syslo *ib* 54 (138, 59). hwilka sik wndherstodho om dywrannas natwrliken skepilse *Lg* 3: 156. bliffw the (*djuren*) äpther sinne natwrlike skipilse soffwandhes *ib.* äptir thy som likamans skipilse (*dispositio*) hawir sik *Bir* 1: 214. andre äru starkare aff natur oc skipilsom andre vanmaktoghare *ib* 2: 49. systra som lidha sin naturlika krankdom, som the pläga haffua äpther sinom skipilsom *ib* 5: 43. han wardr tunger ok olustughr ok ofannoghr til al likamlik skipilse (*hela kroppens beskaffenhet; motsv. ställe Fragm.* 12 *har:* til alth likamlighit skipilse) *KS* 53 (135, 57). äpte hans (*menniskans*) manlikom skipilsum, swasum han är nåkot um sik til sin eghin manlik skipelse *ib* 13 (30,

14). han hawer nokor skipelse medh södhom *ib.* han hafuer nåkor skipelse medh änglom *ib.* dyghd är godh ok faghr skipilse *(qualitas)* i manzens hugh ok wilia *ib* 18 (46, 19). *ib* 17 (44, 18). godh åthäue almoghans är faghr ok rätfärdogh skipilse i sidhom thera *ib* 50 (127, 54). iak vil tee thik thera sidhi ok skipilse *Bir* 1: 357. eghins vilia vrang skipilse *ib* 2: 289. tholik stykke oc annor mang ... som os är til skipilse giffwith *Al* 7181. nw thykis thu hawa andra skipilse *Lg* 550; *jfr* 7. som scriffwadho aldra wärldinna skipte oc skipilse *MB* 1: 125. **7)** *utseende, gestalt, skepnad, skepelse.* fik siälin genstan annan aldra vänastan hy oc fägharsta skipilse *Ansg* 179. vardh han vppa funnin i sinom skipilsom swa som ängil *Gr* 325. man storlica höuiskir j asyn oc skipilsom *Bir* 2: 21. en stor ätte j gräseligin skipilsse *Va* 39. aff hans skipilsse kan iach ey mere sighiä *ib* 40. **8)** *omfattning?* i tässa wärldz widha skipilse *(latitudine spatiosa) Su* 43. **9)** *inrättande, instiftelse.* hans värdoghasta hälgha licamma sacramenti skipilse *(institutio) Bo* 170. **10)** *anordning, bestyrande.* j tokin lagh mz ängla skipilse *(dispositionem) MB* 1: 445. — *styrelse, bestyrande, skickelse.* gaff han gerna sin godhuilia vnder guz skipilse *Bil* 772. meer war thz aff gudz skipilse än aff idhre radhe *MB* 1: 250. *ib* 51. **11)** *styrelse, förvaltning.* skal thet (ɔ: rike ok landskap) haua godh skipilse *KS* 56 (141, 62). — *styrelse, herravälde.* ower diwr oc fughla oc fiska hafdhe han *(menniskan)* särdelis skipilse *MB* 1: 100. **12)** *anordning, ordning, inrättning.* ma ängin omskipta the skipilse, som nw är mz himbla gang *MB* 1: 99. mote thöm godha skipilsom, gamble witre män haua stat ok skipat til gudhz hedher ok fridhsämio manna *KS* 50 (127, 54). i huilko lande äy äru thön skipilse, thär warder folkit fatökt *ib* 65 (161, 72). at thr se tylik skipilse å almanna wäghom *ib* (162, 72). thz är rettr gudz domber ok naturalik skipilse, at huilkin kununger ... ey achta gudh ... han skils gärnt medh blygd ... vidh sin wald *ib* 15 (35, 16). äpti naturlikum skipilsum then kununger the *(för* ther*)* hauer kununglikt wald medh ärfda rådh ... han hafuer thes mera kärleek til almogha *ib* 10 (24, 11). thet är mot naturlik skipilse *(repugnat ordini naturali)*, at man tala mykit widh sin mat *ib* 54 (138, 59). *ib* 55 (139, 59). al the hälgho kirkio skipilse oc stadhga *Bo* 8. wardhir thz ... äptir naturinna skipilsom *Bir* 1: 214. thera godho skipilse *(dispositiones)* ok prydhilse äru bort borin aff mit mönstir til babiloniam *ib* 3: 363. **13)** *ordning, lag, ordnadt och bestämdt sätt att gå till väga.* sculu systre oc brödhir hafua thessin skipilsin j thera thysto *VKR* 15. skällikhetin sätir hwarre enne dygdh skipilse *(ordinem)*. skipilsin gifwir hänne mattona ok fäghrindina *Bo* 140. thässin vari skipilsin at människian idhne sik förat oc äruodhe i bönom. oc studere i the hälgho script. oc androm godhgärningom ... aat thy andro skal hon hwilas i contemplacione *ib* 143. hwat creature hallir ey sin skipilse vtan mannin *Bir* 1: 76. **14)** *ordning, klass, afdelning.* hwart eet diwr star ok blifwir j sino köni ok skipilse *Bir* 1: 45. — *pl.* iak skipadhe them at the skuldo sta for mik swa som j siw skipilsom älla trappom *Bir* 1: 163. manga handa gudz hälghra manna skipilse *ib* 3: 236. thry manna kön oc skipilse varo j israels folke *ib* 450. thesse fäm husanna inbyggiara äru fäm manna skipilse ok stadhghe *(status)* j wärldinne *ib* 1: 224. *ST* 208. *Ber* 143. xl tusandh stridz män deladhe oc skikkade j sina spedzser oc skipilse *MB* 2: 11. — *Jfr* **foreskipilse.**

skipirska, *f. ordnarinna, ledarinna.* är skällikhetin ... astundilsanna skipirsca *(ordinatrix) Bo* 140.

skipkista (skip kisthe. skepkistha), *f.* [*Mnt.* schipkiste] *kista hvari på ett fartyg saker förvaras.* hade the ... en skip kisthe med sig *BSH* 5: 154 (1507). thre skepkisthor *HSH* 20: 88 (1507).

skiplagh (skyplagh), *n. L. skeppslag, en af de delar i hvilka Helsingland samt de närmast hafvet liggande trakterna af Upland och Södermanland voro indelade (närmast med afseende på skyldigheten att utrusta krigsfartyg). Jfr Schlyter, Ordbok s.* 559. de ... telgboa skiplagi. riudboa skiplagi. acherboa skiplagi. & danaræ skiplagi *SD* 1: 570 (1280). in akerboskyplagh *ib* 3: 692 (1325). per rusticos eiusdem skyplagh *ib.* in akirbo skiplagh *ib* 5: 331 (1344, *gammal afskr.*). in fresakir skiplagh *ib* 332. skædhundære skiplagh *ib.* i akerbo skiplaghi *ib NS* 1: 108 (1402). häradzhöfdingian i sama skiplaghi *ib* 109. aff loghbo sciplaghe *ib* 2: 167 (1409). i frötunä sciplagh *ib* 176 (1409). then tiidh wy repstathing hiollom i vpsalom medh almoghanom aff häuerbo sciplagh, bro sciplagh, birke thinglagh, frötuna sciplagh ok öslabo thinglagh *ib* 185 (1409). aff danrö ok rydhbo sciplagh *ib* 188 (1409). rydhbo skiplagh *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 303 (1444, 1480). vermdö skiplagh *ib* 303 (1400). loskiplagh *BtFH* 1: 306 (1413, *Joh. Bures utdr.*), 310. de byringhe et olastro skiplagh *BSH* 1: 74 (1366). *ib* 66 (1365), 76 (1366). *På de tre sista. ställena afses skeppslag i Södermanland, på de öfriga skeppslag i Upland. — Jfr* **skipa lagh.**

skipledh (-leedh), *f. skeppsled, båtled.* at inghom skipleedh fortagis *SD* 5: 728 (1347, *gammal afskr.*). *Jfr* **skipaledh.**

skipledhis, *adv. på el. med skepp, sjöledes.* han kom ... skipledhis vestan haf *Bil* 581. *ib* 968. *Ansg* 227.

skiplegha, *f.* [*Isl.* skipleiga] *L. skeppslega, afgift för färd på ett fartyg, passagerareafgift.* skipherran hiolt hans konu mz wald for skiplegho *Bil* 373. *ib* 455.

skipläghe, *n. L. Jfr* **skipaläghe.**

skiplön, *n. pl. L.* = **skiplegha.** skiparen är pliktogher giffwa pelagrimenom rwm j skipeno oc wathn, oc föra honom tith han hafwer honom loffwath wm han haffwer takith aff honom gwdz päningh til ath föra honom äller skiplön *PM* XII. sägher skiparen honom före längre dagh än skipith ther bliffwer, oc pelagrimen bliffwer aather ey kommandes pa skipith, tha är skiparen pliktogher giffwa pelegrimenom al skiplönen *ib.* haffde han än betalath hwndradha gyllene före skiplön *ib.*

skiplöse (skep-), *f. brist på fartyg.* ffor skeplöse skuld *HSH* 20: 100 (1507).

skipmal, *n. L.*

skipman (skep- *Lg* 3: 684, 724; *PM* 13**),** *m.* [*Isl.* skipmaðr] *L.* **1)** *sjöman, man tillhörande ett*

fartygs besättning. wildo skipmännene wtfly *(nautis quærentibus fugere)* aff skipeno *KL* 174. sigh skipmannomen at the lätin sköt (stryka) säghlin *Bil* 251. skipmän *(nautæ)* j sio nödh kalladho nicholaum ... sik til hiälpa *ib* 575. *ib* 253, 268. *Bir* 3: 312. *Ber* 159. *Lg* 3: 724. *BtRK* 339 (1487, *orig.*). *PM* 13. han ... frälste sina skipmän *(d. v. s. sjömännen på det fartyg hvarpå han befann sig)* fra skipbruti *Bil* 750. **2)** *skeppare. Lg* 3: 684.

skipmast (skiip masth), *f.? skeppsmast.* sath öffuersth i skiip masth *RK* 3: 928.

skipmästare, *m. skeppsbyggmästare.* almänningx timbermän tälghia bordhwidh til skip oc köll oc annor ämpne än skipmästarin säter them saman oc fulkompnar skipith *MB* 1: 445.

skipnadher, *m. skepnad, gestalt, utseende.* jak teer nakat synlikit j tekne ok skipnadh *(in signo et forma) Bir* 2: 121.

skipnödh, *f. sjönöd. Lg* 3: 48.

skipnöti, *n. L.*

skippund (skyppundh), *n.* [*Isl.* skippund. *Mnt.* schippunt] *L. skeppund. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 377 *f.* sälik ... smör oc fläsk helom skippundum allr halwm *SD* 5: 639 (1347). octingenta LXVII liiffpund. que faciunt XXXVII skippund cum XI lifpund *(för -pund).* computatis XXIIII lifpund pro vno skippund *ib* 3: 275 (1316). vnum skippund plumbi *ib* 4: 75 (1328). II skippund cupri *ib* 5: 191 (1343). *ib* 583 (1346-50), 6: 233 (1350). siex skippund oc siwtighi skippund koper *ib NS* 1: 589 (1406). eth skippundh goth smidhes iärn *SO* 71. *ib* 73. *FM* 23 (1389, *nyare afskr.*). *Di* 190. lardum iii skippund cum viii lispund butirum iiij^{or} (3 $^1/_2$) skippund *BSH* 1: 63 (1365). *ib* 65 (1365), 66 (1365), 67 (1365), 69 (1366), 70 (1366), 71 (1366), 73 (1366) *o. s. v.* schall ... engen j dragara embetet i meesan mera jnsla än fyra skyppundh *SO* 197. en sten som wog ij [2] skippund *Di* 101. *Va* 28. *Jfr* **skipspund.** — **skippunds vikt (skyppundes vycht),** *f. skeppundsvigt, skeppundsvåg.* bör alt dragara embetet haffua ena retta skyppundes vycht *SO* 207.

skipredhe, *n.* [*Jfr Isl.* skipreiði, *m.*] *L. skeppsredskap.* skipredhin *(armamenta navis)* ok gozit wtkastadhos i hawit *KL* 174. tughin oc al skipredhin fästir han stadhlika *Bir* 4: *(Dikt)* 251.

skiprätter, *m. L.*

skipskatter, *m. skeppsskatt, skatt afsedd till utrustning af krigsfartyg.* the län, ther herre ake jonsson bär skipskatth vp aff *BSH* 3: 46 (1452).

skipstamn (skep stapn), *m.* = **skipa stamn.** *Di (Cod. B)* 312.

skipsven, *m. L.*

skipt (skift *L.* **skifft. -ir),** *f. L.* **1)** *delning, skifte, arfskifte.* dömdes en reth skifft millan anna oleffdotter och heminx enewaldzson yleierffui mz nestom frendom närwara *BtFH* 1: 165 (1508). **2)** *skifte, afskiftad del af jord.* possessiunculam meam ... que wlgaliter dicitur skipt *SD* 2: 487 (1307?). fore alla the äghodela ok skifte, som oss bordhe ärfwa epter wara modher *ib NS* 1: 94 (1402). alla the skipte ok jordhalyti, jag äghir i flaghu *ib* 358 (1404). **3)** *tvist, ouppgjord affär.* til then dagh at herra beinçts wini oc minna os hafwa at skildhe om alle skipte os i mellom äre *SD NS* 1: 17 (1401). — *Jfr* **aker-, akra-, bo-, bröþra-, by-, hamar-, lagh-, lagha-, lut-, sol-, syzkina-, tegh-, tegha-, ut-skipt,** *äfvensom* **skipte.** — **skipta del (skiffta deell. skyptedeel),** *m.* **1)** *del, andel.* tha kraffde the flere theris skiffta deell som the skifft haffde *(mælir annarr at aðrom hverr til sins lotar, eptir þvi sem þeir þottoz hafa aðr scipt sin a milli) Di* 64. **2)** *delning, fördelning?* i lösa och ffasta som henne tilfallen war i then skyptedeel och byte som thöm i millom war giorth *SJ* 398 (1473). — **skiptar luter (skiftar loter. skipta loter),** *m. L.*

skipt, *n. L.*

skipta (skifta *L.* **skiffta. skepta. -ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* skipta] *L.* **1)** *skifta, utskifta, dela, fördela.* sa hon en bära lius ok skipta sua at huar fik sit *Bu* 11. þässä brutäpäningä vpp takä ok skiptä *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). skipte *(distribui)* iak kirkionna goz aniällelika *Bir* 1: 71. thz som owirlöpir skal skiptas j bland fatikt folk *ib* 4: 30. han skipte thz goz mz them til lika *Fl* 69. bytte han oc skipte marghfallelika gudz nadher mällan cristna manna *MB* 1: 268. deladhe älla skipte landeth j blandh xij israels släkther *ib* 2: 3. skipt *(divide)* nw landhit j äghadela mällan nio israels släkter *ib* 36. landit är ... ey mz lote skifft *ib.* mang landh waro än ekke skifft, hwilke han än skiffta skulle israel til äwärdelica ägho *ib.* rike gafwor skeptes there mz the gode gäster ther äre *RK* 2: 5179. slot och län ... skiffta och forläna *ib* 5302. dömdes ... vj men ... ath skiffte och jänckä them millan all theris andel som oskifft är *BtFH* 1: 255 (1507). dömdes vj men ... at jänckä och skiffte them millan broder broderdel och syster systerdel *ib* 256. dömdes en ret jänkningh millan lauri oleffsson j eymäle och sin syster at skiffte broder broderdel och syster systerdel wtaff gamble byrde *ib* 258 (1509). *ib* 259 (1507) *o. s. v.* — *skifta, verkställa egoskifte.* dömdes vj men millan oleff laurisson kutila och nilis mortenson riduala at jämkä och skiffte them millan gongandis wppo torsdaghen nest effter s(anc)ti erix dag *BtFH* 1: 233 (1510). *ib* 244 (1507) *o. s. v.* — *utdela, meddela.* at thiäna guz sacramento ok skipta wars herra blodh *Bil* 409. helga kirkior ther afflat skiptes *Lg* 3: 534. the hafdho rikedoma at skipta androm *Bir* 3: 124. huilke som skifften almoso oc klädhe fatigho folke *VKR* 4. at ... skiffta mina mildhet mz allom them ther ... bedhas hiälp *Lg* 823. — *dela, göra fördelning.* mik tycker sa ati skiffte w jampt mellom oss brödra *Di* 8. loter skulle skipta thera i mällan *MB* 1: 419. **2)** *med hänseende till verksamhetsområde och vistelseort fördela.* siþan apostoli skildos ok skiptos vm väruldena at prädica *Bu* 12. huru the *(vår Herres lärjungar)* varo skipte kring om världina *Gr* 296. **3)** *tilldela, låta vederfaras, skipa.* jak bidher tik at tu rätwiso skipt medh mik *MD (S)* 213. mz alle skiptha rätt lag och doma *RK* 3: *(sista forts.)* 5580. **4)** *dela, sinsemellan fördela (så att hvar och en får sin andel).* the skipta klädhin hans sina mällan *Bo* 201. *Lg* 3: 235. thässom bödh war herra skipta chanaan land iämpt mällan sik *MB* 1: 419. alt

roff som the fwnno j tässa städher oc landh . . . skipto oc bytto israels söner sik j mällom *ib* 2: 33. wordho ther margha hafwor skifft *Al* 3394. heller matte the skipt hema thera flat kaka *RK* 2: 6214. tha ther tolff patriarcha släkter skipto chanaan land *MB* 1: 264. är bätre at sönerna skingras om wärldinna än ärfwegodzeth skipter *(för -es?) Ber* 292. — *abs.* the . . . skiffte i vttmarck som the hafua skifft i brystett *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*). — *särsk. sinsemellan fördela arf, göra arfskifte.* tha som mathis andirsson oc iak skiptom äpter . . . sigga brwn oc hans husfrw *SD NS* 1: 312 (1404). tha fadheren är dödher tha wilia the skipta *Ber* 292. — *dela, (jämte någon) taga andel af. med dat.* aldre skal thiänista qwinnonna son skipta arwe mz minom son *MB* 1: 197. — *dela, låta (någon jämte sig) få andel af.* skiffter jach gerna mz honom thz bästa *RK* 2: 5434. hwar skepte mz androm got oc gaman *ib* 6639. — *bildl.* komber mik nokor man swa när, at han rörir mik mz sinä hand, jach skipter mz honom hwat iak hawer *(jck dele myt eme myne hant; meningen är: han skall få känna hvad kraft jag har el. hvad jag duger till) Va* 17. **5)** *dela, fördela, afdela (i två el. flere delar).* alt þät guþ gaf þöm at ägha skipto þe þrem lutum *Bu* 3. vi hafum skipt wort fädrene oc wort mödrene i fiura broþurlyti *SD* 6: 180 (1350). hans rike skal skiptas j flere dela *Bir* 3: 313. — *dela, indela.* hon skipte daghen ii þre tima *Bu* 5. *VKR* 78. *Bir* 4: 35. scriptin skiptir nattena ij fyra dele *Bo* 100. actiua vita skiptis ij twa dele *ib* 142. **6)** *byta, utbyta, göra utbyte af (något mot något annat).* köpa ok sälia ok skipta et godz i annat *KS* 42 (109, 45). thu tappar ey liiff. vtan thu skipter j bätra *Bil* 459. skipta thessa hems äro j äwinnelikt himerike *ib* 538. skipte samet ok baldakin j harklädhe *ib* 711. *ib* 793. skipte war herra widh han siw aar i siw manadha *MB* 1: 17. *ib* 51. gifwa oc skipta världinna for himerike *Bir* 2: 205. them (ɔ: the ädhla paradiise korn) pläghar man skipta mz silffkar oc horn *RK* 1: *(Albr) s.* 208. **7)** *skifta, byta, vexla. eg. och oeg. med dat. el. ack.* stod hillebrand op. oc skiffte swerd mz wideke *Di* 66. ä mädhan the haffdo skot ok stena the skiptot mz them ther fore lagho *RK* 1: 4184. iak vilde ey . . . skipta mz thik huggum flerä *Iv* 5148. skiffta mangh ordh oc hardh mz förmannenom *LfK* 146. skipto swa iämpnom ordhom sina mällom *(de pari loquebantur ad invicem) Bo* 84. oss bordhe skiptä goth oss emällom *HSH* 19: 137 (1506). — *vexla (penningar).* skipto päninga *MP* 1: 253. **8)** *byta om. med dat.* hafua skipt hamum *Bil* 620. skipta hemum *ib* 257 *(jfr* **hember**). marcellus skipte mästarum *ib* 105. thes optare iak syslomannom skipte *KS* 41 (107, 44). — *abs.* the hedno skipto opta ok tiit en rote gik til ok annar fra *RK* 1: 1751. **9)** *ändra, förändra. med dat. el. ack.* war herra skipte tungom widher them som opgiordho babels torn *MB* 1: 4. han skal ey skipta skaplynde sit vidh huart ord *KS* 32 (83, 35); *jfr* **8.** thu . . . skiffter thin hy, nw rödh nw blek *LfK* 141. aldre skipte *(mutavi)* jak til bätra mina sidhi *Ber* 93. **10)** *sätta, hänvisa, förordna.* the nylika ärw wmnända sculu ey skiptas thil likamlikt älla wärdzlikt ärwdhe *Ber* 19. **11)** *anordna, inrätta.* swa hafwom wi wart lifwerne skipt *Al* 6426 *(i riml.).* **12)** *gå till väga, handla.* thz är got at skipta wäl widher sin win oc frända *MB* 1: 179. han skipte swa wäl widher sin brodherson *ib.* — **skipta sik,** *dela sig, skilja sig? blanda sig (i), ingripa?* tha vildo rytzane ä halla sith krii tha skipto hoffmennene sik ther j matias ketilmundason mz sin rota tha kom *RK* 1: 1557. — *refl.* **skiptas,** *vara fördelad.* chanaan land, hwilkit skiptis vndir fäm philisthiim konunga *(in quinque regulos Philisthiim dividitur) MB* 2: 36. — **skipta sunder, 1)** *dela.* thz är mit radh, at thu skipt sunder thina byrdhe *MB* 1: 327. **2)** *splittra, förströ.* skal iak . . . skipta idher swnder oc spredha hwar om hedhit land *(vos . . . dispergam in gentes) MB* 1: 378. — *refl.* **skiptas sunder,** *dela sig, delas.* ther älfuin skiptis sunder ij twa *Fr* 2935. en flodh gik . . . wt aff paradiis, hon skiptis thädhan sunder *(dividitur)* i fyra howoth flodher *MB* 1: 158. — *Jfr* **sunderskipta.** — **skipta um,** *byta om. med dat.* six af enom wisom kununge, at han aldrei wilde vtan trång skipta vm syslomannom sinom *KS* 41 (107, 44). — *refl.* **skiptas um,** *ombytas.* swa som daghane skiptas om swa skiptas oc om bokstawane om hwart aar *MB* 1: 63. — *förflyttas.* alle hälghe dagha skiptas hwart aar om wiku dagh äpter annan *(framflyttas hvart år från den ene veckodagen till den andre) MB* 1: 63. — *opers. med dat.* hwart aar skiptis om *(sker ombyte af)* sunnodagx bokstawom i marthologio *MB* 1: 63. — *Jfr* **umskipta.** — **skipta viþer.** — *refl.* **skiptas viþer,** *skifta el. utbyta med hvarandra. med dat.* nu skiptas män giäwm viþär *SR* 46. *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 243. — *Jfr* **af-, ater-, bort-, for-, fran-, lagh-, umkring-, undan-, til-, þräskipta,** *samt* **en-, fläþer-, half-, lagh-, lut-, o-, siälf-, tegh-skipter.**

skiptan, *f. Jfr* **arfskiptan.**

skiptare, *m. vexlare.* wäzlara ellir skiptara *ST* 488. *Jfr* **pänninga skiptare.**

skipte (skippte *SD* 4: 557 (1337). **skypte** *DD* 3: 217 (1484). **skifte. skiffte. skyffthe** *Gers Frest* 2), *n. och f.?* (*BtFH* 1: 264 (1508)) [*Isl.* skipti] *L.* **1)** *skifte, delning, fördelning.* at första landzins skipte mällan släktirna matte standa *MB* 1: 426. thzta skiptet j äghodelomen giorde moyses *ib* 2: 38. äntigia giffs nakrom nakar gafwa for kärlek oc hemelikhet älla for arff älla mz skipte *(propter divisionem)* älla for ödhmiuka thiänist *Bir* 2: 204. faas andelikin hedhir for skipte *(propter divisionem) ib* 205. tha gik drötningin til skiptis mz biscopomen aff the sälo arwe som them war left *Lg* 3: 235. ther litit . . . war til skiptis *ib.* — *skifte, egoskifte.* thet godz som hustrv anna . . . hafdhe gifuit nadhindals clostre, war mynskat sydhan ther kom swänsch skipte vppa *FH* 3: 112 (1447). dömdes thett swenske skiffte stadigt och fast som knutt påsa hade giordt med sairiala boar *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*). thetta war ett rätt skiffte emillan knutt påse och bönderna . . . om theras jordh *ib* 51 (1478, *nyare afskr.*). dömdes thet skifftet stadigt och fast som toiwola boar och sairiala boar hade giordt medh knutt påsa både på bryst engh och vttmarck *ib* 50. dömdes en reth swenske skiffte wtöffuer all packalaby at jäncke och skiffte effter theris krock tal *ib* 264 (1508).

dömdes en ret skiffte millan jons mattisson myttiala och lauri erwastzson *ib.* — *delning, skifte, arfskifte.* wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene *SD* 6: 180 (1350). thet skifte dandomän laghde *ib NS* 1: 19 (1401). dömdes eth skipte millan ollaff michelson keoskis och jöns jönson niemis ath skipthe broder broder deel och systher [syster] deel *BtFH* 1: 155 (1507). *ib* 230 (1509). — *delande; delaktighet i skifte?* allaledhis räknadhos män til skiptis oc ey qwinnor *MB* 1: 419. **2)** *del, andel.* tha ther tolff patriarcha släkter skipto chanaan land tha kom haffstrandin oc alt siolandith i zabulons skipte *MB* 1: 264. *ib* 485. hwilkin israels sona släkt ... hafdhe mästan lot takith i sit skipte *ib* 424. iherusalem som löt i skipte beniamins släkt *ib* 267 *(quæ fuit in sorte Beniamin; möjl. att föra till 1).* fa mik tit swerd. thz kom vpa mit skiffte *Di* 64. — (?) twa gardha, ther myn moder saldhe husfrw giislögh wt aff laglegit skipthe *SD NS* 1: 626 (1407). hawir iak laakt then fornemdho gard ... fore thet skipte thet iak war ey mäktok ... ath lösat wnder laglegit skipte *ib.* — *del, afdelning, område.* wädhrit skiptis aff mästarom i flore rike oc skipte *MB* 1: 121. owan widh paradiis är fiärdha wädhers rike oc skipte *ib* 123. scriffwadhe the ängte aff paradiis som scriffwadho aldra wärldinna skipte oc skipilse *ib* 125. **3)** *tidskifte, skede, tid.* som han ther nw eth skiffte warit haffde *Lg* 3: 605. *ib* 630, 672. *Gers Frest* 2. **4)** *skifte, byte.* cambium dictum wlgaliter skipte *SD* 5: 94 (1342). iuxta quendam morem patrie. vulgaliter dictum køp oc skipte *ib* 4: 204 (1331). *ib* 557 (1337). vart goþz vgleem .... som vi hawum rätlicä baþe med köp oc skipte fanget af herrä magnuse gudmarssyni *ib* 5: 562 (1346). än frälsis man äller kona gyor skipte äller köp med þöm i skatskyldughum jorþum boande äru *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). thesse waro fasta aat samu skipte *ib NS* 1: 8 (1401). iak giordhe storlica ont skipte *Bir* 3: 138. — *det som lemnas i byte.* ther meth fulladhe haa sit skipte meth hänne *SD NS* 1: 36 (1401). haffde hwarcha hans fader eller hans fadersyster nagen tydh fath ther skypte eller vedergeld foore *DD* 3: 217 (1484). vil hon nakat skipte *(quid cambii)* taka for mik *Bir* 1: 103. **5)** *ombyte, förändring.* siällan är skiptä bätra *GO* 834. stundom koma dröma aff wädhra skipte *MB* 1: 237. — *ombyte, skifte.* til skiptis, *skiftevis, vexelvis.* tolff men som hona slogho til skiptis *ST* 251. *ib* 304. skulu brödra ... waka öffuer honom tilskiptis *TS* 23. *Bir* 5: 39, 53. **6)** *mellanvarande, (oupp-gjorda) affärer.* skal thet staa til beggias wara wini säghn om thesso päninga swmmo swo wel swo som alt andat skipte os i mellom är *SD NS* 1: 17 (1401). — *Jfr* **akra-, arf-, bo-, bola-, brodhor-, by-, flughur-, frälsis iordha-, gardha-, godsa-, gruvo-, half-, häfdha-, härra-, hästa-, iorþa-, iäm-, iämnaþa-, kulla-, lagh-, lagha-, mat-, namna-, noto-, oþol-, orþa-, raþu-, rum-, skogha-, sol-, syzkina-, tompta-, tvä-, þriþiungs-, þrä-, um-, vapna-, vidher-, vädher-, ärfdha-skipte,** *äfvensom* **skipt.** — **skiptis bref,** *n. skiftesbref, dokument innehållande laga uppgörelse om jordbyte.* loth ... läsa oc lwdha siin skiptisbreff oc fasta breff *SD NS* 1: 409 (1405). *ib* 421 (1405), 2: 187 (1409). *BYH* 1: 275 (1477). — **skiptis broþir (skifftis-** *BtFH* 1: 167 (1508)**),** *m. L.* **1)** *broder som delar arf med ngn; i allmh. den som med ngn delar arf, medarfvinge.* stadhfesta jach ... her henric clawssons härtzhöffdingx dom som han til forende dömpt hade. törigils sonesson mz sina skiptis brodher tiil rätta ärffuingia epter sina fader syster *FH* 1: 26 (1448, *gammal afskr.*). forbiuder jac allom ... torigils hans skiptis broder eller arffuinge her om eptemere hindre eller qualie *ib.* på våra syskon ock skifftes bröder vägna *ib* 45 (1477, *nyare afskr.*). *ib* 5: 22 (1463, *nyare afskr.*). *BtFH* 1: 167 (1508). **2)** *den som med ngn har del i el. rätt till ngt.* kerdhe clemeth aff waynonpere oc hans skiptis brödher ... til benkth krok j helsingeby j swa dana matha ath for:de clemeth oc hans skiptis brödher ... wilde hafua thera wägh ginom for:da benktz engh oc in til kutkwma öö *FH* 2: 44 (1418). ath ... clemeth oc hans skiptis brödher engin deel haffue hwarte j wägh eller nokor annar stadz j hans engh jnnan thessa raa *ib. ib* 4: 79 (1462), 5: 108 (1487), 109. — **skiptis fastar,** *m. pl. L.* — **skiptis kona,** *f. L.* — **skiptis lagh,** *n. koll. skifteskamrater, de som med ngn dela arf.* ingiborgh i syoathorp. lauris jonsson oc thera skiptislag dömas göra rät aff et ödhebol i härwlt ... item lasse a näsy a wisingxö ok hans skiptislag twädelana i enom gardh i fiskebäk ... item asgutter i dykär oc hans skiptislag i [1] gardh i fiskebäk *BSH* 2: 71 (1399). *ib* 70. — **skiptis laghi,** *m. L. skifteskamrat, den som med ngn delar arf, medarfvinge.* fra mik oc minom arfuom oc fran minom skiptislagom oc thera arffwom, som medh mig ärfdo före:da herra haraldh karlsson *SD NS* 1: 47 (1401, *nyare afskr.*). niclis i myclaby oc hans skiptislagha *ib* 425 (1405). *ib* 439 (1405, *nyare afskr.; på fem st.*). dömpdom wi thet for:da godz fullabro ... philippus bosons barnom til oc thera skiptis lagom *ib* 2: 212 (1409). — **skiptis luter (-loter),** *m. L. andel som genom delning tillfaller ngn. MB* 1: 258. — **skiptis man (skiftes-),** *m. skiftesman, skifteförrättare.* laglig skiftesmän thera emillan wore *BtFH* 1: 51 (1478, *nyare afskr.*).

skiptilse (skifftilse), *n.* **1)** *delning, fördelning.* aff landzsens skifftilse *MB* 2: 40. **2)** *skifte, byte; det som lemnas i byte, det som förvärfvas genom byte.* til skiptilsins opfuldnat *SD NS* 1: 36 (1401). **3)** *skifte, ombyte.* ligger gillesbrodher sywker tha skal allermannen nempna ther bröder skiptilse *(för* til skiptilse?*)* til ath öffuer honom vaka *(d. v. s. förordna gillesbröder att skiftevis vaka öfver honom) SGG* 131.

skiptinger (skiffting), *m. bortbyting, af trollen bortbytt barn; äfven fåne, enfaldig stackare.* tw äst en skiffting tw äst hwaske henna barn eller mit *Di* 88. hwat will thin skiffting ther görä *ib.* kallade hanum dare oc skiffting *ib* 87. si quis alium appellauerit ... skipting dara vel similia *SD* 2: 264 (1298? *gammal afskr.*). räknadhis som wtwrakin fwl skiptingir *(vilis et abjectus) Bo* 30.

skiptning, *f. Jfr* **arfskiptning.**

skipvapn (skypwapen), *n. skeppsvapen, va-*

pen som nyttjas å fartyg. ij (1 1/2) tunne skypwapen *FM* 76 (1483, *daniserande*).

skipvist (*pl.* **skyphwister** *SD* 1: 586 (1281, *i var.*). **skypwiste** *ib* 2: 408 (1304)), *f.* [*Jfr Isl.* skipvist] *L. eg. skeppsproviant; sammanskott af matvaror hvilket egde rum under sjökrig; utskyld som i stället för dylikt sammanskott erlades då sjökrigståg ej egde rum. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 562; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 266 *f.* concedimus . . . eisdem omnia bona sua . . . a . . . solucionibus . . . wlgariter dictis skipwist spannemal. ætergiald. ledhogxlamæ . . . libera . . . & exempta *SD* 1: 586 (1281). *ib* 2: 242 (1297), 390 (1303), 424 (1304), 489 (1307), 490 (1307), 495 (1307, *nyare afskr.*), 3: 386 (1318, *gammal afskr.*). de skipuist lxviii pund lardi xxxiiii pund butyri annona xvii thyn *BSH* 1: 62 (1365). *ib* 63 (1365), 64 (1365) *o. s. v. BtFH* 1: 314 (1413, *Joh. Bures utdr.*), 316. — *pl. SD* 1: 586 (1281, *i var.*), 2: 408 (1304). — *i latiniserad form.* ab . . . solucionibus . . . spannamale, & ledhunxlamme, ættægyald, & skipwistis (*för* -wistir?) *SD* 2: 218 (1296). — *Jfr* **leþungslami.** — **skipvista koster,** *m.* = **skipvist.** ad exhibicionem nostram dictam skipuistakost *BSH* 1: 200 (1387).

skir (skiir), *adj.* [*Isl.* skírr] *L. eg. klar; ren, fri från vedervärdig och smittosam sjukdom.* skal prestin . . . lysa han skiran (*ren el. fri från spetälska*) *MB* 1: 362. skal han . . . wara . . . skiir *ib.* sidhan han är dömpder skiir *ib.* skal prestir döma han skiran til manna samwäru *ib.* skal han döma han ater skiran, oc til manna samwäru *ib. ib* 363. skiir aff malato *ib* 502. — *ren, fri från besmittelse (enligt Mosaiska lagen). MB* 1: 360. — *Jfr* **oskir** *samt* **skär.**

skira (skiira. skyra. *pres.* **-ir** *MB* 1: 502. *impf.* **-dhe** *ib* 498; **-o** *ib* 508. *part. pret.* **-dher),** *v.* [*Isl.* skíra] *L.* **1)** *skära, rena (från det som enligt den Mosaiska el. kanoniska lagen är oheligt el. besmitteligt).* thz är wars herra budhordh, at gull oc silff . . . oc alt thz som eld ma thola aff idhro rowe, thz skal skiras (*purgabitur*) mz lugha oc alt thz ey ma thola eldin, thz skal skiras mz watn *MB* 1: 421. thz som en tima är wäl skiirt, thz thörff ey widh mera skyras *ib* 509. skulle han skira sik mz offer *ib.* andelik orenlik thing forma ängeledh skiras mz likamlike skirsl *ib.* at preste . . . skullo wighias oc skiras mz likamlikom skirslom oc offre *ib.* thz thing som annath skal skira, thz skal wara wärdhoghare än thz som skiras skal *ib.* ey ma nakath orent thing skira annath *ib. ib* 501. — *rena (från synd).* lät sik döpa . . . ok af syndom skyra (*ändradt från* skära) *Bil* 83. han (*Kristus*) lät sik siälfuan döpa. ey ther til at han lät sik skira (*ändradt från* skära) af syndom *ib.* **2)** (*med ed el. gudsdom*) *bevisa vara oskyldig, bevisa (en anklagad persons) oskuld, fria.* i thera kono offre, som sik skullo skira aff thässkyns wiite, som bonde wiiter sina kono om hoor *MB* 1: 480. mz thäskyns thing skulle hon skira sik til godha fräygdh *ib.* — *Jfr* **oskira** *samt* **skära.**

skirdh, *se* **skyrdh.**

skiri, *n. L.*

skirilse, *n. pl.? L. rening. om omskärelsen.* gaff hon sinom son the samo skyrdh oc skirilse *MB* 1: 287. *Jfr* **oskirilse** *samt* **skärilse.**

skirma (skyrma. skyrmma. -adhe), *v.* [*Jfr Mnt.* schermen *samt Mht.* schirmen, schermen] *eg. skydda sig (mot angrepp); fäkta, strida.* the kunno skirma wäl mz swärdh *Al* 8860. wij wilia skirma mz hwassa swerd *Di* 163. the swerd som the wore wan at skirma meth *ib.* han kunde ekke lära at skirma *ib.* han kunde bäter skirma *ib.* bad hanum skirma höffuiskeliga *ib.* the gingo saman oc skirmade *ib.* iak will skirma mz annan ider *ib. ib* 162. thz war hans mästa lust at rida i döst oc lära at skyrma *ib* 17. herran skyrmmade j starkom *MB* 2: 82. starklika amot warom fianda diäflenom skirmando (*dimicando*) *Ber* 129. *Jfr* **beskirma** *samt* **skärma.**

skirman, *f. fäktning. MB* 2: 291.

skirmare, *m.* [*Jfr Mnt.* schermer *samt Mht.* schirmære, schermære] *fäktare, gladiator.* hans dotter . . . fic sot aff älskogha ens skirmara *Bil* 881. dräpa skirmaran *ib. Jfr* **beskirmare** *samt* **skärmare.**

skirmber (-ar), *m.* [*Jfr Mnt.* scherm *samt Mht.* schirm, scherm] *skärm, skans.* byscop kätel och bönderna alla monde tha käplingh skirm oc malm beehalla *RK* 3: 968. the aatherliffua skirm och wäria thera *ib* 1023. the bygde ther bade skirma (*RK* 2: 1363 skärma) ok skrafvo *RK i Script. rer. svec.* I. II 71. han satte sina skirma (*RK* 2: 1107 skraga) hart före then broo *ib* 69. *Jfr* **skärmber.**

skirpa (-te), *v.* [*Isl.* skirpa, skyrpa. *Sv. dial.* skörpa] *prusta med läpparne och tungan? spotta?* some diäffla skirpto at henne *MD* 104.

skirskuta (skyr-), *v. L. Jfr* **skärskuta.**

skirskuta vitni (skyr-), *n. L. Jfr* **skärskuta vitni.**

skirsl (skiirsl. -ir), *f.* [*Isl.* skírsl] *L.* **1)** *rening; handling el. medel hvarigenom rening sker från det som är från religiös synpunkt besmitteligt el. oheligt.* första orena thinga skiirsl är watn *MB* 1: 360. the skirsl som then hälghe ande gaff warefrv, tha hon skulle födha gudz son *ib* 149. *ib* 148. skal prester offra gudhi fore henna (*barnaföderskans*) skirsl aff syndogho blodhe *ib* 361. andelik orenlik thing forma ängeledh skiras mz likamlike skirsl *ib* 502. än iwdha skirsl oc sacrament hafdho nakar skäl *ib* 500. the thing oc skirsler, som höra til gudz dyrkan *ib.* skirsler höra til at gömas fore oren thing *ib* 501. marghskyns skirsle *ib* 451. ey forläto the sidhin eller the skirslir syndinne *ib* 441. *ib* 442. war en almennelik skirsl allo folkeno skipath oc budhit . . . som war skyrdha skirsl *ib* 503. war en särdelis skirsl, som hördhe särdelis prestom til, som varo thera wigxler *ib.* at hans son hafdhe ey taghith kötzsins skyrdh oc skirsl (*d. v. s. omskärelsen*) *ib* 287. *ib* 504. cristne män idhna ey the skirsl (*ändradt fr.* skärsl; *näml. omskärelsen*) *Lg* 82. **2)** *bevisning som (genom ed el. gudsdom) frambringas om anklagad persons oskuld?* j skulin änkte wilia orät göra, j doom, oc radhe i skirsl, i wikt oc maal (*in judicio, in regula, in pondere, in mensura*) *MB* 1: 367. — *Jfr* **skyrdha skirsl** *samt* **skärsl.** — **skirsla dagher,** *m. reningsdag, försoningsdag.* heter thy annor höghtiidh . . . skirsla dagher (*dies expiationum*), oc miskunna aminnilse, at gudh giordhe nadher widh them oc skirdhe them *MB* 1: 498. — **skirsla höghtidh,** *f.* = **skirsla dagher.** *MB* 1: 500.

skirsla, *f.* [*Isl.* skírsla] = **skirsl.** alla skirslor oc wigxler *MB* 1: 503. *ib* 504, 506, 507. forlät war herra them thera synder, vtan nakan skirslo krafft *ib* 441. *Jfr* **lagha skirsla** *samt* **skärsla.**

skita (*pres.* **skyther** *SO* 7. *part. pret.* **skiten** *RK* 1: 1125. *n.* **skitit** *ib* 3: (*Till. om Chr. II, red. B*) 6251. **skiithet** *ib red. A.* **skytith** *FM* 443 (1509)), *v.* [*Isl.* skíta] *cacare. SO* 7. — *part. pret. nedsmutsad, orenad.* skamelika laa han skiten i then träk *RK* 1: 1125. — *smutsig.* skytith fynger *FM* 443 (1509). skitit vatn *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. B*) 6251. — *i förbindelse med ett namn.* skitna gertrudh syltokona *SJ* 274 (1459).

skiul (**skiull. skiwll. skyul. skywl** *FH* 5: 157 (1491); **-e** *SD NS* 1: 50 (1401). **skywll** *ib* 2: 42 (1408); *FH* 5: 227 (1515). **skwl** *DD* 1: 128 (1479). **skyl,** *se* **garþa-, grinda-, husa-skiul),** *n.* [*Isl.* skjól] *L. det som höljer, gömmer el. skyddar.* **1)** *omhölje, täckelse, förlåt. eg. och bildl.* thz fyughur litat skyul oc fyrafald *MB* 1: (*Cod. B*) 489. thz skyulit (*velum*) som hängde vt for thera hälaghasto mönstre *MP* 2: 21. var skiulit (*velamen*) bort takit *Bir* 2: 147. the löna sik swa som vndir skiulom *ib* 1: 307. thenna alla syntos haffua som eth skiwl for sith änlite *Su* 224. ängelin hawer ekke vtan et skiwl ower sin hugh *MB* 1: 56. eens mantz hugh hawer änkte skiwl for andrum *ib.* wi ... seem ey gudhlikt thing vtan vnder tronna skiwle *ib* 355. wardher han (*Gud*) ewerdhelika vtan all tekn oc skiwll waar renasta födha oc frygdh *ib* 310. *ib* 311, 396, 398. **2)** *tak, skyddstak, baldakin.* thit belate skal ... sätia (*för -as*) wndi skiul a midio gatu *Bil* 537. — *skjul, portik.* thoko the sic et skiul (*sub quadam porticu*) til w(aru) som a fast war widh afgudha mönster *Bil* 266. — *skjul, hydda.* tha the komo fore stallit som är thz skiulit som var herra var föddir ij *Bo* 1. **3)** *skjul, skydd.* skyndadho sik vndhir skiwl (*latibulum*) for rägneno *Bir* 1: 263. for skiul af (*latibulum a*) rägn *ib* 299. **4)** *gömställe, gömsle.* tha lupu alle i skiul (*omnibus se occultantibus*) *KL* 394. *MB* 2: 388. farin som standa j skiulomen (*in latebris*) *Bir* 1: 207. *ib* 205. — *bildl.* jach (*julen*) kryper ey for fasto j skiull *MD* 382. thro krypir j skiwl *ib* 396. ödnolagh krypa ... stundom i skiwl *RK* 1: 3637. — *gömställe, kula.* thz diwr som hawir mangh skiul älla boo (*latibula*) *Bir* 1: 200. **5)** *mark som erbjuder tillfälle att gömma sig undan, skogsmark, ödemark? i utmark uppförda skjul. koll.?* kennis iak ... mik hawa saalt ok oplatet ... mit goz ... meth allom tillaghom, innan gaard ok wtan, i wato ok thörro, ii skoghe ok skywle, i quernom ok tomtastadhom *SD NS* 1: 50 (1401). jord ... medh allom tillaghom, som är åker och eng, skogh och skiwl, qwern oc qwernastadh *ib* 411 (1405, *nyare afskr.*). then sama gaardhin ... mädhir allom tillaaghom, när oc fierren, i waato oc thorro, skogh ok skiul oc thompt *ib* 603 (1406). thwa attonga jordh ... meth hws oc jord, ängh ok akir, skogh ok skywll *ib* 2: 42 (1408). *ib* 66 (1408). *FH* 5: 157 (1491), 227 (1515). *DD* 1: 128 (1479), 137 (1487), 3: 217 (1483). — *Jfr* **garþa-, grinda-, husa-, liþ-, orna-, skogha-, skyia-, utnäsia-, öia-skiul.**

skiula, *se* **skyla.**

skiup, *n.?* [*Jfr Isl.* skaup] *gyckel, gäckeri.* ena ondha husfru maa man bäter näffsa mz skiup (*risu*) än mz käpp *Ber* 290. *Jfr* **skop.**

skiurta (**skiorta**: **-o** *Iv* 3046; **-om** *Su* 151; *LfK* 97, 98. **skiordha** *BSH* 5: 34 (1505)), *f.* [*Isl.* skyrta. *Fnor.* skjorta] *skjorta.* a hans liiff ey klädher beedh vtan een skiwrta all ij tädher *Fr* 965. *Iv* 3046. *Bil* 798, 973. *BSH* 5: 34 (1505). i slingadom skiortom *Su* 151. mz gulslingadhom skiortom *LfK* 97. *ib* 98. *Jfr* **bak-, biskops-skiurta.**

skiut (**skiuut** *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **skyuth**), *n.* [*Fgutn.* skiaut. *Sv. dial.* skjut. *Jfr Isl.* skjótr, *m.*] *L.* **1)** *häst som brukas till resandes befordran.* skepa konung karl skiwth och fordenskap till hans folch och till hans och theris tingh *FH* 5: 28 (1465). *Jfr* **arbeidis skiut.** **2)** *sto.* taker ... häst eller skyuth annärs mandz *SD* 4: 466 (1336, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). en död hest eller skiwt *LB* 7: 338. *BtFH* 1: 227 (1509), 230 (1509), 232 (1509). *De anf. ställena dock möjl. att föra till* **1.** *Jfr* **lösskiut.** — **skiuta bref,** *n. L.* — **skiuta färþ,** *f. L. Jfr* **skiut-, skiuts-färdh.** — **skiuta gärþ,** *f. L.* — **skiuts färdh** (**skiwdz färdh** *BtFH* 1: 159 (1507). **skiwdz fiärd** *ib* 141 (1507). **skiwdz fierdh** *ib* 228 (1509). **skiwdzfierdh** *ib* 164 (1508). **skiwdz fierd** *ib* 187 (1507). **skiwdzfierd** *ib* 263 (1508)), *f. skjutsfärd, skjutsning.* villiom wj at the sculu änga skiutz färdher äller skiutz hesta nokrum manne göra älla oppe halda *PfN* 140. ffara j skiutzfärdh *SO* 305. ffor thenne sware skiwdzfärdh som nw til stwnder tha kan jak icke faa skiwtzheste til ath före tiith hwad mik ther behoff görs *HSH* 21: 7 (1498). för treske i skiwdz fiärd *BtFH* 1: 141 (1507). *ib* 159 (1507). for treske om skiwdzfierdh *ib* 164 (1508). för treske for longh skiwdz fierd *ib* 187 (1507). *ib* 228 (1509), 263 (1508). for skiwtz ffärdh (*d. v. s. för underlåten skjutsning*) *ib* 154 (1507). *GS* 70 (1499). *Jfr* **skiut-, skiuta-färþ.** — **skiuts häster** (**skjwss-**), *m. skjutshäst, häst som brukas till resandes befordran. PfN* 140. tha begerade han skiwtz hästha aff thom (*bönderna*), tha swarade the, ath the wille engha skiwtz hästa faa honom, swa togh han strax the sama skiwtz hästa, som han hadhe fran wändel, lx (60) hästa, ok reedh han strax tel älwekarleby *BSH* 5: 472 (1511). thet wii motte lathe före hiit thet oss behoff görs alth medh skjwss hester *FH* 6: 372 (1496). *HSH* 21: 7 (1498). kom kongh karll wndhen ... oppa en skiwtzhest *RK* 3: (*sista forts.*) *s.* 149. — **skiuts jämkning** (**skiwdz jänckningh**), *f. fördelning af den bönderna åliggande skjutsningsskyldigheten.* dömdes skiwdz jänckningh wtöffuer all saris soken *BtFH* 1: 187 (1507). dömdes skiwdz jänkningh wtöffuer alla soken effter hwar theris krock tal *ib* 278 (1509). — **skiuts resa** (**-reysa**), *f. L. Jfr* **skiutresa.**

skiuta (**skyuta. skyta** *BSH* 5: 115 (1506). **skythä** *ib* 95 (1504). *pres.* **skiuter. skywter** *SO* 83. **skywther** *SGG* 132. **skyter** *L. impf.* **sköt. skööt** *RK* 1: 3445. **skot** (*kanske skriffel för* **sköt**) *ib* 2: 6106. *2 pers.* **skötz** *MD* 31. *refl.* **skötz** *ib* 27. **skösst** *ib* 65. *pl. 1 pers.* **skutom** *SD NS* 2: 115 (1409), 119 (1409) *o. s. v. 3 pers.* **skutu** *Bu* 177; *Gr* 307. **skwtu** *SD* 4: 426 (*i nat; fr. början af* 1400-*ta-*

ut). **skuto** *RK* 1: 107; *MD (S)* 284; **-os** *RK* 2: 9061; *BSH* 5: 119 (1506). **skwto** *ib* 4: 294 (1501), 5: 144 (1507). **scutho** *RK* 3: 3821. **skoto** *ib* 2: 6120. **skotho** *BSH* 5: 120 (1506). **skothe** *ib* 4: 294 (1501). **skotte: -es** *RK* 3: *(sista forts.)* 4797. *part. pret.* **skutin. skuttin: om skuttin** *RK* 3: 2825; **-it** *ib* 290. **scuttin** *RK* 3: 473. **skutthin** *Lg* 3: 87. **skwtten** *LB* 7: 325. **skuttyn,** *se* **bort skiuta. skotin: -ith** *MB* 1: 266; **-id** *BSH* 4: 294 (1501). **skotyn** *ib.* **skoten** *ib* 5: 214 (1507); *FM* 286 (1506); **skotne** *Al* 9015. **skiwthen** *(n. pl.) BSH* 5: 58 (1505). **skiwtyn: -yth** *SGG* 132. **skywtin: -it** *RK* 2: 6567), *v.* [*Isl.* skjóta] *L.* **1)** *skjuta, sätta i rörelse (utan att lyfta).* thaa stegh haghen j färiana och sköt fran landheth *Di* 241. bordhin wordo tha rasklika skutin *(d. v. s. undanskjutna, aflägsnade) RK* 1: 888. — *skjuta, skuffa, fösa.* skiuuär ällä skiutär ällä rykkir *SR* 36. misfyrmir man frälsum manne, skiutär ällä skiuuär *ib* 54. han skötz hiit ok thiit *KL* 43. ssagh han swa smälica ledhas, skiwtas oc dragas aa gatwne *Lg* 3: 81. *ib* 87. — *skuffa, kasta.* lät dacianus georgium sciuta i panno mz uällanda bly *(jussit eum in sartaginem plumbo liquefacto projici) Bu* 494. skötz thu them til jordh mz thins guddoms maktuge ordh *MD* 31. **2)** *sträcka.* skiuth oc räk alla thina limmer *LB* 7: 167. **3)** *skjuta, afskjuta, framdrifva genom luften.* the skulu . . . sik wäuia skapt skiuta ok sten kasta *KS* 53 (136, 58). haffuer skiwtyth trij skoth *SGG* 132. ther skottes både lodh. skeckther oc pila *RK* 3: *(sista forts.)* 4797. thöm skötz alrig ith skott till *(mot dem sköts el. aflossades icke ett enda skott) BSH* 4: 295 (1501). — *skjuta, afskjuta el. aflossa skott.* johannes baþ han skiuta ok suenen sköt. entima ok flere sinnom *Bu* 157. siþan iohannes baþ eigh mer skiuta. þa löstē suennen bugha strägen *ib.* skulu the idhka skiuta medh armbyrst ok handbugha *KS* 53 (136, 58). skoto andre mz the bossar flere *RK* 2: 6120. *BSH* 4: 293 (1501). haffue the . . . eij myget skotid eller skado giorth *ib* 294 (1501). skwto the med ingeborge genom then höge reeseeskärmen *ib.* — *skjuta, rikta skott (efter el. emot).* tha sköt en äpter hindene *Bil* 751. skutu mote them oc castadho stena *Gr* 307. skywther til papekoyona *SGG* 132. skot til marsken mz j [1] byssa *RK* 2: 6106. sidan han aat marsken sköt *ib* 6571. — *skjuta el. rikta skott emot, göra till föremål för skott.* kunugen böþ han binda viþ stulpa. ok af fiughur hundraþ riddara sciutas som tel mals *(jussit eum ad stipitem ligari et a cccc militibus sagittari) Bu* 502. lät sauinianum binda widh stolpa ok skiuta som at male *(jussit eum . . . ligari et sagittari) Bil* 462. — *skjuta, träffa el. fälla med skott.* skiuta diur ok fugla *Bu* 157. aff then byssemäster rodenborgh honom ville skywtit vid stäkeborg *RK* 2: 6567. konungen warth scuttin *ib* 3: 473. skuthne waare konungeens män *ib* 960. ther saare äre oc skotne aff eter *Al* 9015. skotyn medh ith handbysso lod *BSH* 4: 294 (1501). war skoten medh eth lodh i laareth *ib* 5: 214 (1507). kunugen vänte han vara scuten tel döþ *Bu* 502. ath skyta en dän i hell *BSH* 5: 115 (1506). hadhe när skuttit the stora holka i sank *RK* 3: 290. *BSH* 5: 58 (1505), 120 (1506). *FM* 286 (1506). — *med två ack.* skiwtha the töm fwl mz handhboga pilor *BtRK* 345 (1490, *orig.*). — *skjuta, genom skott tillfoga.* att läkya saar bade hwggen saar oc skwtten *LB* 7: 325. **4)** *inskjuta, ingifva.* vm guþ skiuter oss nokat i hugh framleþis meer wiliä gyorä *SD* 5: 567 (1346). thän hälghe ande hafdhe thöm thät j hugh skutit *Bil* 846. somum sköt han höghfärd j hugh *ib* 851. äpter thy honom gudh i hugh skiwthir *SD NS* 1: 514 (1405). *RK* 1: 1186, 2: 6740. vm þe (o: diäfla) skiwta nakat i iþran hugh *KL* 189. *Lg* 3: 62. han *(Gud)* skiutir jdhrugha i manzsins hiärta *Bir* 2: 50. som gud i thera hierta skööt at the loto fara awund ok niidh *RK* 1: 3443. sköt dyfwllin j thera hiärta . . . hwru the matto the hälgho thre män forkoma *Bil* 850. **5)** *tillskjuta, bidraga.* her byggia marghe the som nywta wilia ok fa the som nokoth wilia skiwta ok til idhan skat hiälpa *SD* 4: 427 *(i not; fr. början af 1400-talet).* **6)** *hänskjuta.* huilkit mal til nämpdenä skötz om swa war giort *DD* 8: 19 (1399, *nyare afskr.*). hulket iak til nämpdena sköt *SD NS* 1: 277 (1403). *ib* 419 (1405), 2: 115 (1409), 119 (1409), 125 (1409) *o. s. v.* witnaehe nempden . . . vm tw marchland jordh i danmarka sokn i waxalla hered som skötz aff waxalla hered ok in til haghund *ib* 138 (1409). skutom wi thet fran oss oc til laghmantz thingit *ib* 162 (1409). til huilkens fulbordan thennä sämiä tha mästh vart skutin *FH* 5: 33 (1465). sculu the *(brotten)* skiutas til fadhir confessorem *VKR* 34. skiwter iak til gudh mit maal *Iv* 2663. *RK* 2: 1308. sköt han alt for pawans ret *ib* 8462. **7)** *beropa sig (på).* sköt marsken altid a konungens breff *RK* 2: 7060. the skuto oppa en hans lantbo *MD (S)* 284. — **skiuta sik, 1)** *förflytta sig, draga sig.* fran gudz miscundh skötz tu tegh til rygge *MD* 31. **2)** *taga sin tillflykt (till), gifva sig (till).* at engin sik vndan draghe äller til thera herra fordäghtingan skiwte *SD* 4: 427 *(öfvers. i vidim. fr. början af 1400-talet).* ther . . . ey vildo honom *(konungen)* skatskylloghe wara wtan skwtu sik til frälse vnder riddara knapa ok klärka *ib* 426 *(i not; fr. början af 1400-talet).* **3)** *hänvända sig, vända sig, öfverlåta sig el. sin sak.* varfrw gik oc thagdhe. ok sköt sik til iohannem *Bo* 215. **4)** *hänskjuta sig, vädja.* haffde sik . . . skuthit til . . . konung erik . . . ok hans radh til rätta *SD NS* 1: 646 (1407, *gammal afskr.*). *HSH* 20: 211 (1507). vtan han sigh til radzstuana skyuta kan *SO* 79. **5)** *beropa sig (på).* sköt sik til brefue *SD NS* 1: 479 (1405). jak skiwter mik til them här haffwa warit *PM* LXII. jach skiwter mich tiil then mene man i swerigis riche . . . hwru iach haffuer thient eders herredöma *HSH* 20: 32 (1506). *BSH* 5: 25 (1504). — (?) thee skwto siig paa asboland *BSH* 5: 144 (1507). alle skiwta the sig op til nydingh *ib.* — *refl.* **skiutas,** *vexla skott (med).* skutos mz thom *RK* 2: 9061. — **skiuta af,** *afskjuta, aflossa (ett skjutvapen).* myn bysso borgh, xi stycke . . . skutos ey aff *BSH* 5: 119 (1506). — **skiuta bort, 1)** *skuffa undan. MD* 65. **2)** *förskjuta, bortvisa.* aff allom stadom skötz tu tha borth *MD* 27. — *Jfr* **bort skiuta.** — **skiuta genom,** *genomskjuta, genomborra.* marchum ok marcellianum lat han skiuta ginum mz spiutum til ködh *Bil* 479. *Jfr* **genomskiuta.** — **skiuta i genom,** *d. s.* swa som thera hiärta ware skotith i genom *MB* 1: 266. — **skiuta in,** *skjuta in, sträcka sig in.* thet

östra nörra hyrnit skiuter in i forscrifne tompt *SJ* 140 (1445). — **skiuta nidher,** *skjuta ned, fälla ned, hissa ned.* the scutho steeghar nidher i wyborgx by *RK* 3: 3821. *Jfr* **nidherskiuta.** — **skiuta sunder,** *sönderskjuta.* skiuta äpplit sunder *Di* 54. *Jfr* **sunderskiuta.** — **skiuta til ok fran,** *skjuta till och från, ryckvis ansätta.* for werk som skiwter til oc fran j hwffwdit *LB* 7: 332. — **skiuta til saman,** *skjuta samman.* sculu brodirna skiuta til saman. ther man skal honum mäd halda *SO* 5. — **skiuta ut,** 1) *skjuta ut, stöta ut (fartyg).* skutu heþninga vt al skipen af strandene *Bu* 177. skuto wt snekkior ok löpande skutör *RK* 1: 107. 2) *genom skott uttaga el. borttaga.* vändes en pil i väþreno ok scöt ut kunugh[s] ögha *Bu* 502. — **skiuta sik ut,** 1) *skjuta sig ut, gå ut (från land). om fartyg.* wtan alla hiälp sköt bathen sik wt *Lg* 3: 702. 2) *löpa ut, hafva sitt utlopp.* eet vatn wt fore stadhin flöt ther sik wt ij hafuith sköt *Fr* 1908. — **skiuta utaf,** *afskjuta, affyra, aflossa (ett skjutvapen).* skothe . . . störste huffwudstycked vtaff *BSH* 4: 294 (1501). — *Jfr* **ater-, fram-, lös-, pa-, um-, undan-, up-, ut-skiuta.**

skiuta, *f.* *Jfr* **utskiuta.**

skiutelika (skiotelika *MB* 1: 200; *Al* 379. **skiotlika** *Iv* 2290. **skiutelik** *(i rimsl.) Fl* 731, 1288. **skiotelik** *(i rimsl.) ib* 1392, 1491, 1525; *MD* 191**),** *adv.* [*Isl.* skjótliga] *hastigt, med hast, skyndsamt.* iak oc ysaac farom skiotelika at dyrka gudh *MB* 1: 200. foro ther ouer skiutelik *Fl* 731. kring om philippum han (ɔ: madhker) skiotelika ran *Al* 379. the komo . . . skiotlika til thz hws *Iv* 2290. han sprang op swa skiotelik *Fl* 1392. *ib* 1525. flyyn hädhan swa skiotelik *MD* 191. — *plötsligt.* rendo at them swa skiwtelika *Fl* 27. — *genast.* swaradhe skiutelik *Fl* 1288. hon komber skiutelika *ib* 1506. — *snart, inom kort.* wars herra ordh som han taladhe til idher . . . skal wisselika wardha, oc skiwtelika fulkompnas *MB* 1: 238. sompnadhe swa skiotelik *Fl* 1491.

skiuter (skioter. *n.* **skyt** *Bu* 4, 19, 63, 152; *Iv* 1315; *GO* 813, 899. **scyt** *MB* 2: 408. **skyth** *GO* 234, 878. **skit** *ib* 909. **sköt** *Bu* 137; *Bo* 21, 83; *Gr* 314; *KL* 416; *VKR* XII; *Bir* 1: 80, 332, 2: 69, 221, 3: 80; *MB* 1: 407; *Fl* 1366, 1849; *Iv* 1045; *Al* 1611, 2511; *MD (S)* 256; *Lg* 113; *GO* 913. **sköth** *ib* 19. **sködt** *BSH* 5: 593 (1517). **sköött** *Bir* 3: 432. *komp. n.* **skiutare. skiotare. skötare** *MB* 1: *(Cod. B)* 537, 546. *superl. n.* **skiutast. skiotast. skötast** *Gr (Cod. D)* 396: *best. form n.* **skiutasta. skiotasta),** *adj.* [*Isl.* skjótr] *hastig, snar.* thz (ɔ: nycöpung) war i skiotan tima *(inom kort tid)* giwit *RK* 1: 2178. — *n. adv. hastigt, ögonblickligt.* maria födde gudz son . . . swa sköt oc bradhlika, at i eno öghno bragdhe, tha wardh gudz son, mz kötlike natwro . . . oc mz skäl, oc fulkompno witi *MB* 1: 407. — *genast, strax.* biþar hana skyt sitia a häst *Bu* 19. *ib* 4. *Lg* 113. sköt flyþo (the) *Bu* 137. gak hiit sköt *Fl* 1366. *Iv* 1315. *Al* 2511. then riddare springer honum sköt ij geen *Fl* 1849. — *snart, inom kort.* blomstar þät skyt falnar *Bu* 152. skal skyt föþas af renne mö *ib* 63. *Bo* 83. *Gr* 314. *KL* 416. *MB* 2: 408. *MD (S)* 256. the leta . . . then hitan ok älskogha som sköt skal forganga *Bir* 1: 80. han skal sköt mista thz som han nw hawir mz wärdzlike glädhi *ib* 332. *ib* 2: 69. min ordh skulu sköt fulkompnas *ib* 3: 80. thw . . . skal sköött döö *ib* 432. *VKR* XII. *Al* 1611. swa vardhir mannana lyghn sköt til änkte *Bir* 2: 221. war skit til hiälps nar näst brindhir *GO* 909. *BSH* 5: 593 (1517). hwat thu mykyt äruodhar fore os oc huru sköt thu tilbyriadhe *Bo* 21. — *snart, lätt.* man qwinno hwgh sköt vända ma *Iv* 1045. skyth är sadhlath mz enne giordh *GO* 878. *ib* 19, 234, 813, 899, 913. — *komp. hastigare, snabbare.* the (ɔ: sool oc maane) ganga skiotare oc optare kring om himilin *MB* 1: 62. — *snarare, förr.* skiwtare eller senare *MB* 1: 126. gudz ängel war skötare *(Cod. A* snarare 201*)* at *ib (Cod. B)* 546. — *superl. skyndsammast, snarast.* manen ganger nidherst oc skiotast *MB* 1: 62. oss . . . vmbiuþa sum skiutast *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). bödh som skiutast halshugga margaretam *Bil* 543. kistor . . . hulka the giordho alra skiutast *Gr* 302. — *snarast, först.* han kom skiotast heem *RK* 1: 3037. — *snarast, lättast.* är swa skiotast swarath til questionem *MB* 1: 455. huem hon *(verlden)* giffuer mesten heider han warder henne skiotesth leider *MD* 114. — **thät skiutasta,** *adv. det snabbaste, det snaraste. i förening med en form af* gita *el.* magha. han vämptis sidhan thz skiotasta han ma *Iv* 1646. thz skiutast iach ma idher effter finnä *ib* 1912. the geesto . . . stokholms torn thz skiwtasta the gato *RK* 1: 4248. — *Jfr* **ful-, jäm-skyt** *samt* **skynter.**

skiutfyl, *n. L.*

skiutfärdh (skiwdh fierdh), *f.* = **skiuts färdh.** för treske i skiwdh fierd *BtFH* 1: 137 (1507). *Jfr* **skiuta färdh.**

skiutilse, *n. pl.?* *Jfr* **fram-, in-, til-skiutilse.**

skiutresa, *f. skjutsresa, skjutsning.* vi . . . haffwe aldrigh roo eller lisa . . . for skiwtresor *BSH* 5: 16 (1504). *Jfr* **skiuts resa.**

skiuva (skyuua *SML M.* 33: 2 *i var.* **skyufwa** *Su* 421. **skyuffwa** *MB* 2: 122. **skiwia: -an** *(sannolikt skriffel) Bo* 86. **skufwa** *ib* 197. *pres.* **skiuwer** *VGL II Add.* 7: 13. **skiuuär** *ÖGL Eþs.* 3: 1; *Vaþ.* 16: 1, 22, 27: 2; *SR* 36, 54. **skiufwär** *UplL M.* 19: 2. **skiwer** *Bo* 181. *refl.* **skwfs** *ib* 181, 182. *imperat.* **skyuff** *ST* 43. *impf.* **sköf** *SML M.* 33: 2; **wtsköf** *Gr (Cod. D)* 380. **sköff** *ST* 43; *Lg* 996; *Al* 493. *refl.* **sköfs** *MD* 33. **sköffs** *Bir* 2: 132. *pl. 2 pers.* **skuwin** *MB* 1: 393. *3 pers.* **skufw** *ST* 300. **skuwo** *Al* 3462. **skuffuo** *MD* 38. **skofuo** *KL* 342. **skofwo** *Bo* 223. *part. pret.* **skwffwin** *KrLL Tiuf.* 13: *pr. i var.* **skwffen** *BSH* 4: 100 (1483). **skowin** *Al* 506**),** *v.* [*Sv. dial.* skjuva. *N.* skuva] *L. skjuta, stöta.* 1) *skuffa, stöta.* skiuuär ällä skiutär ällä rykkir *SR* 36. misfyrmir man frälsum manne, skiutär ällä skiuuär *ib* 54. drogho han vppa en biärghaklint oc villo han skiufwa ther nidhir *Bo* 86. villo skiwian ther nidhir fore *ib.* skwfs han oc ältis *ib* 182. *ib* 181. the skufwa oc dragha han osaktelica *ib* 197. *ib* 223. *Bir* 2: 132. *MD* 38. *Al* 3462. myn kere hustru . . . war skwffen slagen oc niddertrengd til gathwne *BSH* 4: 100 (1483). sköff hona wredher fran sik *Lg* 996. *ST* 43. *MB* 2: 122. han sköfs a dör *MD* 33. — *abs.* en skiwer oc annar rykker *Bo* 181. slåå, skiuffua, skiuta *SO* 294. — *med prep.* somlike skofuo oppa hona *KL*

342. — *streta (mot). med prep.* gen *el.* mot. fatighdomen är allom genwerdhogher ok alle skyufwa twähändis mot hanom *Su* 421. i skuwin handom gen gudz nadhom *(repuleritis Dominum) MB* 1: 393. **2)** *skyffla.* kastadho them ... j ena dyupa graff oc skufw ther iordh oppa *ST* 300. — **skiuva nidher,** *skuffa ned.* alexander ... sköff han ... ij grafwina nidh *Al* 493. aff the diwpo graff ther han war skowin nidher ij kwaff *ib* 506. — *Jfr* **utskiuva.**

skiva, *f.* [*Mnt.* schive] *skifva.* lät sla them (ɔ: eldkar) som flata skiwor *(lamina) MB* 1: 405. vardh ther hardhelica flänghdher mz glödhetom skifuom älla iärn gislom *Pa* 17. j lod galigo skwren j skiffwor *LB* 7: 248. *Jfr* **bräk-, brödh-, bröds-, glas-, gul-, iärn-, kopar-, stal-skiva.**

skiäl (skäl), *m.* **1)** *besked, kunskap, klarhet.* mädh rättan skiäl, *tydligt, bestämdt.* han veet thz mz rättan skäl *Fr* 679. **2)** *skäl, orsak, grund, anledning.* mädh fullan skiäl, *af fullgiltig orsak.* iak tröster mik mz fullan skäl thz iak ma honum hiälpa väl *Iv* 2177. — mädh rättan skiäl, *af rättmätig orsak, på goda grunder.* huath ij talin mz rättan skäl *Iv* 3485. *ib* 4627. hafdhe hon vitadh thz for san at thz vare herra iwan sannelika mz rättan skäl hon hafdhe han ey vntfangith väl *ib* 5639. **3)** *syfte.* siälwir gik han vppa biärghit. mz then skäl at vm the hafdhin farit oc leet äpte honom i bland discipulos tha hafdho the han äkke funnit *(ut si eum ulterius inter discipulos quærerent ipsum invenire nequirent) Bo* 90. gudh skapadhe mik mz then skäl *(ea ratione)* at iak skulle hedhra han owir al thing *Bir* 3: 172. — *Jfr* **skil,** *m.*

skiäl (skyäl: -um *SD* 5: 562 (1346). **skiel** *Bil* 586; *ST* 30, 279, 314, 449, 497; *SO* 6. **skial** *L.* **skyal** *SD* 2: 222 (1296). **skäl. schäl** *SO* 145, 158. **skääl** *BYH* 1: 173 (1369, *gammal afskr.*); *SD NS* 1: 218 (1403). **skäll** *ib* 153 (1402); *RK* 1: 69, *(LRK) s.* 222, 3: 3067; *Di* 121; *MD* 329, 390; *Ber* 66; *BSH* 5: 382 (1510). **skääll** *Lg* 3: 378. **skel** *SD NS* 1: 20 (1401), 245 (1403); *MD* 37; *RK* 2: 2877, 4330; *PK* 245; *SO* 145, 191, 198; **-s** *BSH* 5: 31 (1505). **schel** *SO* 106, 154. **skeel** *RK* 2: 2515; *LB* 5: 82; *BtFH* 1: 248 (1508); *SO* 102, 143. **skell** *RK* 1: 403; *SD NS* 1: 111 (1402, *gammal afskr.*); *SO* 159. **skeell** *ib*), *n. vanl. pl.* [*Jfr Isl.* skil. *Fnor.* skjal] *L.* **1)** *skilnad, det som skiljer el. åtskiljer, gränsskilnad, gränsmärke. Jfr* **bolstads-, bolstaþa-, vägha-skiäl.** **2)** *framställning af det som skiljer något från ett annat el. som utmärker något, utredande, besked, meddelande, underrättelse, reda, redogörelse.* kunno the engin skäl göra konungenom *MB* 1: 237. *Di* 121. görin honum sidan ekke mere skäl *Iv (Cod. B)* 3220. iak vil thik ther til göra skäl *(låta dig veta det?) ib (Cod. A)* 2027. thu skal mik ther aff göra skäl *Fl* 337. *Lg* 3: 378. gör mik här a bätre skäl *Al* 9876. fore hwi the ohyra rymer tha ther gör scripten ey skäl opa *ib* 5918. iak skal eet budh mz ful godh skäl sända idher herra ij geen *Fr* 2888. — til skiäls, *klart, noga, bestämdt.* hwad ther är om, weth jac ey til skels *BSH* 5: 31 (1505). — *förklaring, uttydning.* kan thu göra skel för thz thu haffwer sakt *PK* 245. kan thu ekke göra ther skel före *ib.* — *redogörelse, räkenskap.* gripu diäknan til skiäla wm gul ok silff *Bil* 410. gör skäl oc räkenskap för tik aff hwario *LfK* 114. at the skulin ... gudhi skäll göra for os *Ber* 66. the waka swa som skolagörande skäl älla räkinskap gudhi for idhra siäla *ib.* hwar en skal göra skäl af sinne talan *ib* 103. *ib* 105. *Su* 241. — *redogörelse för begångna synder, syndabekännelse, skriftermål?* erkedieknen war dödh wtan skäll och skriptamall *BSH* 5: 382 (1510). **3)** *kunskap, öfvertygelse, visshet?* iak sigher idher thz mz visso skäl *Iv* 3309. thu skal thz wita mz wisso skäl *MD* 104. thu weest thz wäl mz ful godh skiäl *Al* 5311. **4)** *urskilning; förstånd.* han hafdhe stor skäl oc samuit *(conscientiam seu discretionem) Bir* 2: 20. gudhz ordh predicade han mz myklom skälom *Bil* 650. honom följer with snille ok skell *RK* 1: 403. marsken swaradhe honom medh skel *ib* 2: 4330. *Al* 1261, 5805. mäþ skälum oc viti *Bu* 11. þu hafþe ii moþor live ful skäl *ib* 79. *MB* 1: 120. hwar wil thz sighia at wi män hafwm mindre skiäl än hunda *Bil* 360. the haua ey vit ok snille ok ful skiäl *(deficit intellectu) KS* 28 (70, 30). the haua vit ok snille ok högh skiäl *(viget intellectu) ib* (71, 30). han *(menniskan)* hauer skiäl ok vit ok snille *ib.* lika aristoteles barna skiäl ok näme widh taflo släta *ib* 52 (132, 56). om ij skäl ok sampwit hafwin *Al* 5822. mz läsning wäxa skälin ok wndherstandilsin *(sensus et intellectus) Ber* 136. *ib* 243, 254. wart samwit rögher os fore warom skiälom. swa opta som os komä wara misgärninga i hugh *ib* 255. drykkinskaper ... myrker skälin *(generat perturbationem mentis) ib* 87. win ofmykith drukkith ... gar ofwer skälin *(superat mentem) ib* 88. wm hatith wtsläkkis hiärtans och skälsins ögha *(oculus cordis) ib* 109. somme mista with oc skäl j starkom sywkdom ey witandes hwath the tala *LB* 9: 118. han komber til sin skäl j gen *ib.* — *förnuft.* han *(Gud)* ... sigher ... görom mannen äpter os siälwom mz skiäl oc vnderstandilse *MB* 1: 157. oskälik diwr hawa änga dyghdh at styra sin losta oc maata han mz skäl än mantzens skäl oc wili. för än han syndadhe, war wäldogher styreman likamins oc lostans *ib* 111. änkte lyste likamen, för än skälin diktadho oc wisadho honum thz *ib* 112. han *(menniskan)* hawer skäl mz änglom *ib* 99. medh änglom hawär han *(menniskan)* skäl ok lijf *KS* 2 (5, 3). *ib* 3 (5, 3). en är ... siälina krapter ther henne råder ok styrer, ok allo thy henne tilhörö, thz är skälen *(ratio) ib* 7 (16, 8). hawär gudh hanom *(menniskan)* giwit skäl ok samwit, thöm han må sik medh styra til thet bästa *(est ... unicuique hominum naturaliter insitum rationis lumen, quo in suis actibus dirigatur ad finem) ib* 2 (3, 2). at han *(menniskan)* må ... sik siälwan ok sin handawärk medh sinom skiälum styra ok rådha *ib* (4, 2). hunda som ängin skiäl hafwa *(sunt irrationabiles) Bil* 360. ömkadhe sik all creatur offwir thera skapara dödh, mykyt meer bör thik människia som skiäl oc with hafwir, at sörghia ... offwir thin skapara *ST* 178. thesse gudha äro badhe döfwe oc blinde, oc hafwa hwarte skiäl ällir sinne *ib* 248. gudh hauer tik giffuit sin oc skäll *MD* 390. *Bir* 2: 288. *Bo* 123, 139. säta skälomen *(rationi) ib* 135. tron är änkte wärdh. ther hon är äkke större än manna skäl *(humana ratio)* bewisa *ib* 117. at the matto atirkoma til manna skäla *Gr* 292. han är ... villir ok bort gangin af skälomen

(ratione) Bir 1: 8. nar hon skodhadhe badha wäghana sagdhe hänna samuit hänne ok hänna skäl *(ratio)* at hon skulle hällir vtwälia min wägh *ib* 48. mansins siäl gaff gudh . . . skäl at skodha genwärdogh thingh af genwärdoghom ok bätre af bästum *(rationem discernendi contraria a contrariis et meliora ab optimis) ib* 250. skal han *(kroppen)* stadhgas mz siälinna skälom *(ratione animæ) ib* 3: 181. *ib* 1: 11, 306, 395, 2: 78, 166, 193, 305, 3: 241. *Ber* 171, 231, 234. *PM* XXVII. at han *(kroppen)* ey tilbörie genstridha oc herras owir skälin oc siälena *Su* 350. — *medvetande, sans, besinning*. han tapadhe badhe skäl oc sinne *Pa* 19. tha the komo til sinna skäla *Gr* 283. *ib* 285. — *själ*. heel oc osiuk badhe til liif oc skääl *BYH* 1: 173 (1369, *gammal afskr.*). hilbridha badhe till skäl oc til likama *SD NS* 1: 526 (1406). then krankleek som barn hawa vtan a likamen, han hörir til skälinna kraukleek *MB* 1: 113. för än mannen syndadhe, tha hafdhe skälin oc hughin ängin krankleek *ib*. — (?) eenebär . . . styrkia hiärna tempra skeel *LB* 5: 82. — *sinne, håg?* war konst dragher ower eno wäl wi nimom alle mz een skäl *Al* 6460. — *sinne, yttre sinne*. gudh hafuir mik . . . gifuit . . . helan likama mz fäm skälum *Lg* 617. **5)** *besinning, förnuftig måtta*. laghin sighia at lustin äghir hafwas mz skälom *(cum ratione) Bir* 1: 144. the vilia al thingh hafwa vtan skäl *ib*. *ib* 196. **6)** *skäl, det som är förnuftigt el. skäligt, det som är rätt och billigt, det som är tillbörligt, rätt, billighet*. alle þänkto þät vara skäl *Bu* 145. þät är eigh skäl at iak brytar þät atar niþar: iak hauar bygt a mins härra iorþ *ib* 188. än almoghe saman liuer medh laghom ok skiälum *KS* 77 (189, 84). han skal ty fylghia, som flerom tikke skiäl wara *ib*. moth reth ok skel *MD* 37. han liffde mz rät oc skäl *RK* 1: 164. bönder liffdo widh räth ok skäl *ib* 2019. han storkte gerna skäll ok räth *ib* 69. jak styrde göta lenge ok wäl ok hiolt them wid fridh oc skäll *ib (LRK) s.* 222. *ib* 2: 2877. tha giorde snare ekke skäl *ib* 3948. döma mällan thöm rät ok skäl *Iv* 4974. antwardher thz them han tror wäl ther badhe wiste rät ok skäl *Al* 3798. rantzake ock höre hwat som reth ok schel är *SO* 154. — (?) iak hafwer hört fore san ok skäl *Al* 2741. ey hörde man annath än skäll *RK* 3: 3067. — *det som bör fullgöras ss en pligt, pligt, förpligtelse?* man skal os ther plägha väl ok göra mang [höffuelik] skäl *Fr* 1534. **7)** *det som lagligen bör göras el. iakttagas; sätt som lagligen bör iakttagas*. kan . . . þänne wiþer han skiliäs . . . ta take annan med samu skälumen *(under iakttagande af det förfaringssätt som i det föregående är lagligen stadgadt, på samma sätt som förut är sagdt) SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *särsk. laga form, laga formaliteter vid öfverlåtelse af jord*. vendidit . . . per contractum qui wlgo dicitur fastær oc fwlskyal . . . terram *SD* 2: 222 (1296). *ib* 3: 221 (1315). kännis jach . . . mik hafua gifwit minne . . . husfrw . . . tw mark land jord till morghengaffuo . . . medher fastom oc ullum skälum som landz lagh wt wisa *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 22 (1401). thätta sama godhz . . . the fornempda domkirkyonne at fasta oc fastfara, mädh fastom oc allom skälum epter thy som landzlagh til seia *ib* 227 (1403). *ib* 420 (1405). *BYH* 1: 170 (1363), 179 (1377). *VAH* 24: 327 (1377). *BSH* 1: 179 (1381). mz fastom ok skiälum ok allom öögözkom laghum *HSH* 32: 56 (1354). hauir jäk hanom thet for:de gooz farit meth skaft oc skiäl *SD NS* 1: 620 (1407). *ib* 218 (1403). ärkebiscopenum . . . thässen godzen . . . meth widherwaru mannum fastum oc fullum skälikum *(för skälum)* vplata *ib* 336 (1404). *Jfr* 8. — *laglig godtgörelse el. upprättelse, laga böter*. the haffdo . . . än giort engin skäl fore thz the slogho marskens foget j häl *RK* 2: 5328. — mädh skiälum, *rätteligen, lagligen*. witnadhe meth them meth skälom at swa war giort ok stadfest *SD NS* 1: 277 (1403). hon (ɔ: thesse säth) er met skiälum giorþ *FH* 3: 4 (1352). **8)** *laga bekräftelse, stadfästelse*. vplatom wi thenna for:da thompt . . . aa arbogha radhstuffw, borgahamestarom *(för borghamestarom)* oc radhmannom närvarandis, til fulkomligha skäla *SD NS* 1: 44 (1401). til huars mere vitne, skäl oc stadhfästilse, tha hänger iak mit incigle fore thätta bref *ib* 69 (1401). *ib* 111 (1402, *gammal afskr.*). til ytermera wissan, större skäl oc högre widhirkenning hengiom wi waar incigle til witnesbyrd fore thetta breff *ib* 243 (1403). *ib* 244 (1403), 245 (1403). her hafwir iak hans eyghit breff til mere skiel at han är min eyghin *ST* 30. — *bekräftelse, föreäkran*. nw fiik han *(konung Karl)* skäl paa rasaborgh *RK* 3: 1254. **9)** *laga intyg, bevis*. med skyälum vitä, at han sua goþän häst miste *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). wärdher thät pröwät till hans mädh fullum skiälum *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hwilikin med þoliko warþer openbarleka med fullum skiälum oc laghum til wnnin *ib* 377. klagar husbonden thz forre wärkmestarom mz skiel swa ath swennen eigh kan ther fore ney sägia *SO* 6. forsumer samma broder sick ther vtj ok findz mz schäl *ib* 158. han *(biskopen)* . . . ranzsakade henne siälffwer, oc fik ther jngen skäl til meer än andre *Lg* 3: 55. — *särsk. skriftligt intyg el. bevis*. kom lasse bonde meth siith breff ok skäll ok vithne ath han haffde betalat *SD NS* 1: 153 (1402). schal han . . . haffua . . . breff ok schel hwar han sin läratunna vtgiffuit haffuer *SO* 106. *ib* 143, 145, 155. haffua the skell *ib* 159. aff mynom öfwersta förman wtsändher mz breff oc skäl *PM* LXII. — *dokument bevisande (ngns) rätt (till ngt)*. iach . . . eskede the breff och skäl wpsala domkirke hadhe pa forscreffne län *HSH* 24: 48 (1516). — *bevis ådagaläggande rättighet; laglig rätt*. till norgis haffuer han ingen skäll *MD* 329. — *på bevis grundadt laga försvar; lagligt försvar el. skydd?* herra konung j warden min skäl *MD* 382. — *bevis, bekräftande tecken*. the komo i gen mz vissom skälom oc baro thäs vitne at the hafdho ther badhe tholt oc seet aldra största pinor oc plaghor *Pa* 10. thz är til skiel oc wartekne at hans hiärta är ekke j hans kroppe *ST* 497. — *bevis, skäl*. tro . . . skälum ok domom *Bu* 4. studeraþo huar þera tel þän skäl: þe mato bäzst fästa mz huar sit hald *ib* 50. visa þöm þät vara möghelekt mz naturlekom skälum ok exemplis *ib* 185. visaþe han fiurum skälum. at folk skal gärna höra guz orþ *ib* 186. pröua mäþ skälum at simon är falsare *ib* 102. *ib* 62, 138. *Bil* 112, 791. talin til min mz skälum ok ey mz wredhe *ib* 535. (akta cristna manna) boka skiel *ib* 536. hittes thz suå medh skiäl-

um ok äpte dömom *KS* 75 (185, 82). **10)** *skäl, orsak, grund.* aff skiäl dömum wir thät þyrftilikt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hon nekaþe mäþ tuem skälum *Bu* 5. sergius paue gat aleþes komit at þön sami höghtiþ hiöls vare fru tel heþars ... mäþ faghurum skälum som här näst fyilghia *ib* 10. suarum vi ok givum þer tel flughur skäl: för[sto] skäl at [v]ända heþna villa tel guz heþar *ib* 8. annor skäl þänna höghtiþ haua tekna mariam ... varaa rena mö *ib* 10. þriia skäl þässa högtiþ är teken huru maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *ib*. annar skiäl thäs wmskiptis *Bil* 284. han veet ther väl skäl til *Bo* 93. godh rådh skal ... medh fullom skiälum wäghas. ok tå teth hauer medh skiälum en ända gripit, tå må thz sköt fordas *KS* 73 (178, 80). *ib* (179, 80). biwdher war herra änkte göra vtan skäl *MB* 1: 456. ängin skäl magho hittas, hwi war herra giwer enom mere dygdh än androm *ib* 351. hurw eller mz hwath skäl sonin bär plikt fore fadhers synd ... thz skal sighias fram meer *ib* 143. vita hans forfall med hwat skyälom han vil viþer frälse skiliäs *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). hui gudhz ... wener ... her nidhertrykkias mz dröffwilsom, haff thetta för san skäl i thy ärande *Su* 169. **11)** *bestämmelse, föreskrift; särsk. föreskrift el. anordning som någon gifver om det sätt hvarpå förfaras skall efter hans död.* thu thänk sköt a thiin formaal oc gör fore mik ä nakar godh skäl *Al* 10170. — *bestämmelse, förbehåll, vilkor.* þet hauir jäc giuiþ til strengnes domkirkiu ... þo med þänna skiälum *SD* 5: 293 (1344). giwum wi klostrenu. þer vi ... skulum byggyä ... i vazstenom ... all var goþz ... med swa skyälum. som annur var breff ... lyuslicä sighiä *ib* 562 (1346). til varälse þässer giäldz sätter jäk hanom ... til pant mit goz i romvndälef ... mäþ swa skiäl *ib* 6: 149 (1349). *BYH* 1: 183 (1379). *BtFH* 1: 248 (1508). mz swadant skeel the dechtingha *RK* 2: 2515. wy ... hafuom giort eet laglikit jordhaskipte ... i swadana mato ok skäl *(på sådant sätt och med sådana vilkor)* som hiär äpter sigx *SD NS* 2: 92 (1409). taghin korn aff konungenom oc saan iordhina, mz them skälom, at i gälden konungenom fämpta delen aff allom awäxt *MB* 1: 256. skal han eghna iordh som salde, mz them skälom som för war sakt *ib* 374. — mädh sva skiäl (skiälum) at, *med det förbehåll att, med det vilkor att.* *BSH* 1: 131 (1371). skal han ok hans äruingä þät goz äuärlikä aghä mäth swa skiäl, at þeer giuer *(för -en)* mik atär swa mangä päningä, svm ... goþer mäns *(för* män*)* ... sighiä gooet bäträ vära *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 1: 1 (1401). jak kännis mik ... hafwa panzat ... biscop knut ... en halff attung jordh ... fore xxx marc päninga, meth swa skälum, at gifwer jak wt the forenämpda xxx marc vp aa sancta johannis dagh nw näst äpterkomande, tha hörir jordhen mik til *ib* 34 (1401). kifwom wi badhe ensampne mz swa skäl. at thän vara som vindir han aghe vndir sino herradöme bäggias vara rike oc härskap *Gr* 267. lofwadhe honom daghlika gifwa sina prouento swa länge han lifdhe mz swa skiel at han skulde hwar dagh läsa ena pater noster for biscopen *ST* 314. schal han ... samtyckias for een fulkomeligen companijs broder medh swa skel at han vill och schal göra reth fore sigh i companijs lydne *SO* 191. *ib* 159. *Bil* 594. *KL* 99. kennis iak ... mik af henne vppa sama godz til wild vpburit hawa fult fore tyo march päninga ... meth swa skälom miins godha wilia ok wilkoor *(med det förbehåll, som jag af min goda vilja medgifver)* at ey iak älla mine arfua ... scal nokra maght hawa thet ... godz ... hindra älla qwälia *SD NS* 1: 162 (1402). — sva mädh skiäl at, *d. s.* veretha *(för* vretha*)* clostret skal anama syn gardh ... igen och ... swen pedhersson syn fädhernes gardh igen ... och thog swa mz skäl at XII o vildoge män skule offwer lägia vm for:de closter bör göra nogra fillist for awerke *BYH* 1: 272 (1474). kennis iak ... mik haffwa pantsath ... herra knwt udsson ... for hundradha mark ... alt mith gotz ... swa meth skel ath landskildhen ok hwat aff gozit vpbärs skal egh affslas i howdgeldhit *SD NS* 1: 20 (1401). *ib* 37 (1401) *o. s. v.* idhert äghandis landh. hwilkit ... moyses idher antwardade ... togh swa mz skäl at j ... gömen ... herrans budh *MB* 2: 57. *ST* 279, 449. — sva mädh skiäl thät, *d. s.* badh han sancta anna, thz hon honom släppa wille, saa mz skäl thz han enghe människio skulde skadha göra *Lg* 3: 690. *ib* 716. — sva mädh skiäl, *d. s.* öffwergiffwom wi oc ogillom all the breff, som wi haffwom pa ... musamyra, saa med skäl oss halles the wilkor som förre är sagdh *SD* 3: 697 *(öfvers. fr. förra hälften af 1400-talet).* — *förutsättning, fall, händelse.* mädh sva skiäl at, *under den förutsättning att, i el. för den händelse att, i fall.* thiene först ath mynsta j staden eth aar ... vtan mz swa skeel ath han herra ok första tienth haffuer fore samma ämbete *SO* 102. — sva mädh skiäl at, *d. s.* komber ey som budh fangit haffuer böte i embetet ena thunno öll ... vtan swa mz skel ath han siuker lage vppa sengena *SO* 198. *ib* 145. *SEG* 121. hawom wi ... dömpt alla thennä fornempda män ... vnder kronona oc vnder skat at bliwa ... vtan swa medh skäl. at the ... konungx eriks nadh. eller ... drotning margareta här vm ... nyuta kunnä *BSH* 2: 39 (1396). *SO* 145. — mädh sva skiälom um, *d. s.* hampnefougden äger twå dagar j weekan kiöpa en waal strömingh af hwar man som garn hafwer till grundz, 4 penningar bättre kiöp än han gåår och gäller, medh så skälom, om fisken går rundeliga till *SO* 306. — um sva skiäl, *d. s.* om sa skäl brodher heller systher ära ey i vigilia heller messo, then tiidh the skolo ffor brödher säyass böthe brodher ok systher som bortho ära i [1] ortig gillena *SEG* 118. **12)** *förhållande.* om andelik thing äre annor skäl *MB* 1: 394. om thessa jomfrwna er alth annor skell *Lg* 3: 115. — *omständigheter, ställning?* hade the ... hollit sa landit mz betre skäl *RK* 2: 7818. — *Jfr* **bya-, byghþa-, for-, genbyrdha-, markar-, o-, skogha-, taku-, tompta-skiäl.** — **skiäla alder (skäla-. skälla-** *Bir* 2: 7**),** *m. ålder då förmågan af urskilning el. förståndet kommit till utveckling, mogen ålder.* tha hon *(menniskan)* kombir til skäla aldir *(annos discretionis)* *Bir* 1: 215. gifwir iak hymerike allom them som döpte äru, ok döö för än the koma til skäla aldir *ib* 216. *ib* 2: 7, 72, 3: 342, 384. *ST* 267. — **skiäla ar (skäla aar),** *n. pl.* = **skiäla alder.** til thessa twa wäghana som är at vt wälia got ok ont ledhe en wäghir som war barndomsins aldir

ledhande til **skäla** **aar** *(ad has duas vias, scilicet electionis boni et mali, una via ducit, scilicet ætas adolescentia, ducens ad annos discretionis)* *Bir* 1: 215. — **skiälalös (skäla-),** *adj. L.* 1) *oförnuftig.* til hwars skulle ... skälalös kar wighias *MB* 1: 482. at thu äst eygh skiälalös ok galin *Gr* 365. 2) *ond, skamlös, skändlig.* sagdhe til greuan skälalös *(impudens)* hunder *Bil* 542. — *Jfr* **skiällös.** — **skiäla man (skiällia-),** *m. L. Jfr* **forskiälaman, skila man.** — **skiäla tak,** *n. L.* — **skiäla vit (skäla wit),** *n. vett att urskilja, urskilningsförmåga, förstånd.* nw ma än spörias, än the hafdho skilt, hwath hwiit war eller swart eller känt et diwr aff andro, thz är at spöria än the hafdho thaghar full skäl oc skäla wit *MB* 1: 120. at barn föddos vtan skäla wit, oc vnderstandilse *ib.* — **skiäla väþ,** *n. L.*

skiäla (skäla. -adhe, -adher), *v. med laga formaliteter öfverlåta.* haffde ... the jordh sköt oc skälat *SD NS* 2: 80 (1409). tesse effter scriffne äro the godhe men, som hafua offuer thetta köpit warit, oc hafua thet badhe sköt oc skälat effter thy war landhz lagh wtwisar *FH* 3: 19 (1442). *ib* 2: 97 (1433), 100 (1434). tha kom opa satto tinge häsike aff seppela oc lauris jonsson skälade oc skötte vndan them oc theres arffuom vnder henric finkenberg oc hans arffuom helfften af allo thy j seppela by är *ib* 4: 51 (1457). at lagbiwda sköthe och skäla for:de godz ... vnder henne *ib* 5: 138 (1490). at wy ... met thetta wart breff skälom och skötom ... the gafuo *ib* 139 (1490).

skiälfnadher (skielfnadher. skiäfnadhir. skälfnadhir), *m. skälfvande, skakning.* vardh mykin iordhenna skiäfnadhir *(jordbäfning)* *MP* 2: 22 *(jfr* 264*)*. *VNB* 26. — *skälfvande, bäfvan.* fik han swa storan skielfnadh fasa oc reddogha *ST* 499. räddoghe ok skälfnadhir *KL* 4.

skiälfning, *f. Jfr* **iordhskiälfning.**

skiälgher (skyalgher. skyalger. skielgher. skälgher), *adj.* [*Isl.* skjalgr] *L. skelande, skelögd.* bätre är skälgh än blindh *GO* 507. *ib* 831. mz skälghom öghom *Lg* 3: 484. — *ss tillnamn.* gunnar skyalge *SD* 1: 461 (1272). eskil skielghi *ib* 2: 199 (1295). eskillus dictus skyalghi *ib* 569 (1309). jeppe skielghe *FM* 41 (1425).

skiälghind (skialghind), *f. L.*

skiäling? (skäling), *f.? söndring.* om alt *(för al?)* skäling, twedrächt och missämio, som nu war vpstanden och waret hafwer til thenna dagh *BtRK* 95 (1435, *orig.*). vm ... skäling och twodrächt som nu war vpstanden, och skied mellom alla try rijkesens män *ib* 97.

skiällika (skiälika *ST* 50; *Su* 438. **skiälica** *Bil* 845. **skällika. skällica. skälika. skälica. skelika. skälligä** *Va* 36. **skelligha** *KrLL Dr Vl* 12: *pr. i var.* **skäligha** *VKR* 29. **skäliga** *SD NS* 1: 77 (1401). **skeliga** *MB* 2: 240. **skelighe** *SO* 109. **skälige** *ib* 105. **skelige** *ib* 99, 110. **skälikan** *ib* 30. **skälighan** *FM* 358 (1508). **skäligan** *KrLL Dr Vl* 12: *pr. i var.* **skälighen** *SO* 85**),** *adv. L.* 1) *tydligt, noggrant, klart.* ängelin viiste honom skiälica, huru han sculde grundual läggia *Bil* 845. 2) *förnuftigt.* äru al thing af gudhi ok al skälika *(rationabiliter)* skipadh *Bir* 1: 45. *ib* 249. — *med förnuftig eftertanke el. omtanke.* at fly skällica *(rationabiliter)* skärslo eldz pino *Bir* 3: 325. nar hon (ɔ: siälin) hauir skäl at skudha skällica mällan dygdhe ok lasta *ib* 2: 166. han skal hwarn stad skälika rädhas *ib* 1: 313. — *med förstånd, med hofsamhet.* the skulu skällica *(discretius)* afwita sina husfrwr *Bir* 3: 319. 3) *rätteligen, tillbörligt, på ett tillbörligt sätt.* twäka ther vm enkte at ey vardha al thing skällika *(recte)* *Bo* 122. at iak matte skällika skipta mällan fatika manna kirkionna gooz *Bir* 1: 320. vin thith godz rätfärdhelika mz gudhy oc ärom, oc ägh thz skiälika *ST* 50. j allom stykkiom sik skälika haffuandom *Su* 300. — *rätteligen, egentligen.* skälika sighiande *(proprie loquendo)*, är han ey nw meer syndare, än maria magdalena tha hon ... kom til ihesu föther *Su* 294. — *tillbörligt, ordentligt, behörigen.* inciglat skäliga meth thera eghin incigle *SD NS* 1: 77 (1401). tz *(arbetet)* rantzake om ther skälige är mz farit *SO* 105. huar broder betale skelige sit gesta schot jnnan drycken vte är *ib* 99. the peninga summa war redhelika oc skällika betalad *FH* 2: 109 (1437). laten henne bliffue obrendä swa lenge, at wi skälligä hörä hennes brut *Va* 36. — *lagligen.* at thätta köp är skälika giorth *SD NS* 1: 48 (1401). hwilkin gooz jak rättelika oc skälika fangit haffuer *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*. efter thy tolf manna nempd thenna maal vtransakatho skelika *BSH* 2: 39 (1396). te dande män, som kwnde skälighan bewisa at te hade fört teres skat in *FM* 358 (1508). säghi werkmestare at minsta sex brödhrum til i embeteno at the thz skälica ranzaken *SO* 29. swa thz gaar skälikan til *ib* 30. huilken aff brödrom ther mz skelighe kan befynnes *ib* 109. *ib* 110. 4) *skäligen, i öfverensstämmelse med rimlighet el. billighet.* beedz ... skällika *Bo* 102. alt thz aff them skeliga beddis *MB* 2: 240. — *skäligen, rimligen, billigtvis.* hwadh hosbondon kan hanom skälighen til rechna *SO* 85. 5) *med skäl, med rätta.* thw fik skällica domin *Bir* 3: 105. ängen dröfwilse ... mogho sighias skiälika hända af ödhnolaghom *Su* 438. — *med skäl, af rättmätig anledning.* som ... äru ... skäligha hindradha j ärfuodhe *VKR* 29. 6) *måttligt, lagom.* läpane varo ey thiokke vtan skällica rödhe *Bir* 2: 135. — *Jfr* **oskiällika.**

skiälliker (skiällikker: -a *Bil* 216. **skiälikir** *ib* 777; **-lika** *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*); *ST* 537; **-like** *Su* 389; **-licom** *FH* 3: 9 (1378). **skällikir** *Bo* 88; **-lik** *Bir* 2: 226, 288; **-like** *ib* 1: 320; **-lika** *ib* 45; **-licom** *Gr* 271. **skelleker: -leka** *SD NS* 1: 11 (1401). **skellig: -ligo** *Lg* 3: 582. **skäliker. schäliker: -like** *SD NS* 1: 12 (1401). **siäliker: -lix** *ib* 2: 74 (1408). **skäleker: -lek** *Bu* 138. **skälyker: -lyka** *SD* 5: 558 *(vidim. fr.* 1373*)*. **skälig: -lige** *SO* 112. **skeliker: -lika** *BSH* 1: 142 (1373); **-liko** *MP* 1: 101. **skelig: -lige** *SO* 102. **skällikin** *Bo* 89; *Bir* 2: 226; *(f.)* *Bo* 136; *(ack. m.)* *ib* 69; *(pl. nom. n.)* *Bir* 1: 97. **skälikin** *SD NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*); *(f.)* *ib* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*); *(ack. m.)* *Bir* 1: 259; *(pl. ack. n.)* *SO* 68. **skäliken** *BSH* 2: 102 (1399); *(pl. ack. n.)* *SO* 29. **skälighen** *SGG* 128; *(ack. m.)* *RK* 3: *(sista forts.)* 5843. **skeligen** *(f.)* *SO* 105; *(ack. m.)* *ib* 146. *n.* **skiällict** *Bil* 326. **skiälikt** *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*); *Bil* 830. **skällekt** *Bu* 188. **skälikt. skälekt** *ib* 15. **skällikit**

Bir 1: 11. **skälikit** *SO* 29. **siälikit** *ST* 388. **skäleket** *Su* 78. **skälighit** *VKR* 17. **skäligit** *SO* 156), *adj. L.* **1)** *begriplig, redig, tydlig.* han lagdhe sin fingir j ens dumba mwn ok gaff hanom skiällikt maal *Bil* 830. *ib* 326. **2)** *förståndig, omtänksam, eftertänksam.* var liofwe herra var . . . skällikir oc atgömol *(discretus et circumspectus) Bo* 88. *ib* 89. varfru var skälik ok sköniogh *(grata et discreta) ib* 211. the äru skäliko j allom thingom *Bir* 1: 259. vari mannin räddir ok skällikin j allom sinom gerningom *ib* 2: 226. forstandom wi vars herra skeliko forsyn *MP* 1: 101. — *grundad på el. förenad med eftertanke.* at hwar manzsins gerning vari matelik oc skällik *(discreta) Bir* 2: 226. — *egande förmåga af urskilning, mogen.* vm the *(barnen)* döö. för än the äru komin til skällikin aldir *(ante annos discretionis) Bo* 69. *Jfr* **skiäla alder.** — *förnuftig, utrustad med förnuft.* (ey) niþþra þina natura. som skälek är skapaþ *Bu* 138. thu *(Bartolomeus)* äst . . . (the helgho) kirkio fiskare skiällikka fiska *(rationabilium piscium)* til lifs *Bil* 216. skiälike manzsens ärlike hugher *Su* 389. *ib* 17. hwi gaff thw mannenom skällik *(rationabilem)* vndirstandilse ok sin ok diuromen gaff thu ey sin ällir skäl *Bir* 2: 288. — *förnuftig, förnuftsenlig.* ey är nakat minzsta thing j wärldinne thz som skapath är. vtan skällika sak *Bir* 1: 45. idhur thiänist skal vara skällikin *(rationabile) Bo* 126. — *egande förnuftig grund, välgrundad, befogad.* al thin ordh äru skällikin *Bir* 1: 97. **3)** *förståndig, trovärdig, pålitlig.* wm thw skälikin witne til ärw *SO* 29. *ib* 21, 63, 71. — *förståndig, pålitlig, hederlig, aktad.* at thw . . . tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare *BSH* 1: 142 (1373). med skälyka manna witnom *SD* 5: 558 *(vidim. fr.* 1373*).* then penning skal presten . . . med skälikom mannom haffua samman takit aa sancta andersa dag *ib* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). — *aktningsvärd, hederlig, rättskaffens.* tilspöria alla brödher om han är skäligher ok höffwisker *SGG* 128. veth hanom echta vara badhe aff fader ok moder ock skeligen vara aff sik sielff *SO* 146. *ib* 112. han var ey alder skiälikir j sinom lifnadh *Bil* 777. — *ss hedrande epitet i förening med följande personbeteckning.* iak bedhes skiälika manna jnsigle, sasum är herra erichs widarsläff, ok herra otta i tyndradtum, ok päthars erichsons *SD* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). skälikvm manne ok ärlikvm, þore raband *ib* 6: 149 (1349). skälikin man thörgils *ib NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 11 (1401), 12 (1401), 2: 74 (1408) *o. s. v. FH* 3: 9 (1378). *BSH* 2: 102 (1399). — *rättvis, hofsam.* i skulin vndirgifne vara idhrom herrom. ey at enast godhom oc skällicom vtan ämulll oskällicom *Gr* 271. **4)** *tillbörlig, vederbörlig.* j skällike hwilo *Bir* 1: 320. alla thina gerninga til dygdhinna fulkomplighet oc til skälika *(debitam)* fulbordhan fframhalla oc ända *Su* 198. pa myna swäna hölth iag skälighen agha *RK* 3: *(sista forts.)* 5843. haffuer skelige breff ock bewissningh som honom tilbör *SO* 102. — *tillbörlig, ordentlig.* findz hon *(tillskärningen)* ey skeligen i nager stycke *SO* 105. — *ordentlig, duktig, utförd med besked.* skälikare hug iak hafuer ey seet *Iv* 4580. — *ordentlig, ärlig.* om swa behoff giordes ath nakar gernyngk *(d. v. s. guldsmedsarbete)* forfalskat vaare i rykit tha ära tesse embetsbröder . . . tess plichtoghe at rantzake huadh som skäligit arbeyde är *SO* 156. — *vederbörlig, med vederbörligt uppdrag försedd.* theres skälikit budh *SO* 29. — *vederbörlig, rättmätig, verklig.* skäliken lagha forfall *SO* 29. haffuer skälikin ärendhe *ib* 68. — *vederbörlig, bestämd.* hawa the vissan ok skälikin *(debitum et certum)* tima af minne röst ok inskiutilsom *Bir* 1: 259. — *vederbörlig, laglig.* en skälikin asyn *SD NS* 2: 230 (1409, *nyare afskr.*). skälige röör *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 218 *(urk. fr.* 1453*).* **5)** *skälig, billig, rimlig.* þikkis þätta wärä skiälikt *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). pröuaþe mz þrem exemplis. at þät var eigh skällekt *Bu* 188. annur fiere skäl äru än þässen som þät pröua skälict ok trolect *ib* 15. är þät . . . väl skälekt at guþ härbärgiar . . . firi domadagh eigh at enost hänna sial ok anda vtan ok licaman ii bäzto . . . himirikiz rume *ib. Bil* 84. *MB* 1: 169. *ST* 388. maagha abbatissan oc confessor . . . liisa them thes widhirthorfft haffua eptir thy them synis skälighit wara *VKR* 17. ther til at swara wardher wäl skäleket *(i sin ordning) Su* 78. iak vtkräfwir skällik thing af människionne *Bir* 1: 103. — *skälig, befogad.* j swa skelligo ok helgo ärende *Lg* 3: 582. — *skälig, grundad.* som . . . nempne thz *(Guds namn)* vtan skiälika sak *ST* 537. — *Jfr* **oskälliker.**

skällikhet (skiällighet. skällikhet. skälikhet. skälighhet. skälighet *Bir* 4: 36, 37. **skäligheet. skelikshäth** *SD NS* 1: 567 (1406). *gen. med art.* **skällikhetinna** *Bo* 138, 140. **skällikhetzsins** *ib* 139, 140), *f.* **1)** *urskilning, förstånd, eftertänksamhet.* skälikhet at wtwälia got ok ont *Bir* 1: 217. al skällikhet är bort takin af honom. ther han skulle mz skodha ok atskilia mällan syndena ok dygdhelika gerninga *ib* 69. at haua skällikhet j allom dygdha gärningom *ib* 2: 63. jak gaff thik skällikhet oc frälsan vilia *ib* 166. at han skulle giua sina gaafwo mz skällikhet *(discretione) ib* 3: 467. vm han räkna änkte vara af sinne skälikhet. vtan alt saman af gudz dooms forseo *KL* 257. *Bir* 1: 103, 293, 363, 402, 2: 63, 4: 36, 37. *Bo* 138, 139, 140. mat thu märkia . . . vars herra skällikhet i thy at han först sände them hedhirsamasta manne ther var *ib* 63. är thz *(arbetet)* ey nyttoght vtan räddogha oc skälikhet *Bir* 2: 226. dygdh är at al thing göra mz skälikhet *Ber* 171. licamsens begärilse twinga wndir själena skäligheet *(carnem spiritui subjiciendo) Lg* 3: 345. — *förmåga af urskilning, förståndsutveckling.* huar thän som är komin til skällikhet *(annos discretionis) Bir* 2: 336. *Jfr* **skiällikhets ar.** **2)** *förstånd, besinning, sans, förnuftig måtta.* the hioldo ey skällikhet i them *(dygderna).* hwilkin skällikhet mannenom känne swa atirhalda kruppin. at han ey ofmykit vanmaktis *KL* 258. *ib* 259. jak talar ey i owite vtan iak talar sannindinna ok skälikhetz *(sobrietatis)* ordh *ib* 173. **3)** *måttlighet.* hafwa matto ok skiälikheth j math oc dryck *ST* 147. **4)** *det som är rätt och billigt, det som är tillbörligt.* skäligheet *(justum)* är at hwar som a sins ämbetes wäghna skal andra styra oc döma honom bör först sig själffwan rätta *Lg* 3: 345. war han . . . rätfärdogher om skälighhetena forwarilse *ib* 40. skal thet epter skälikheth forbätras *FH* 6: 19 (1449). **5)** *visshet, stadfästelse, laga bekräftelse.* til mere wisso ok batre *(för bätre)*

skiällighez beuisningh *SD NS* 1: 154 (1402). til mera visso oc bätre skelikshäth *ib* 567 (1406). **6)** *godtfinnande, bestämmelse.* at the ... görin fulla bätring for thom *(synderna)* äptir ... scriptafadhirsins raadhe oc skälikhet *(discretionem)* *Bir* 3: 291. (skällikhet *för* sälikhet *Bir* 4: 294.) — *Jfr* **oskiällikhet.** — **skiällikhets ar (skällikhetz aar. skälikhetz aar** *Bir* 1: 216), *n. pl.* = **skiäla ar.** hulke som haua söner älla döttir som koma til skällikhetz aar som är säxstan aar *Bir* 2: 336. *ib* 1: 216. — **skiällikhets domber (skiälikhetz-),** *m. förståndigt el. förnuftigt omdöme.* skal skiälikhetz dombir wara j edhenom, skodhande hwat edhin är sandir ellir fals *ST* 537. — **skiällikhets gärning (skällekhedz gerning),** *f. gärning som utföres med förstånd el. eftertanke.* obögheliki̇n j skällekhedz gerningom *Bir* 2: 226.

skiällös (skälös), *adj. oförnuftig.* nakath skälöst likamlikt thing *MB* 1: 502. *Jfr* **skiälalös.**

skiälnaþer, *se* **skilnaþer.**

skiälva (skielfwa *ST* 23; *LB* 3: 85. **skälwa** *MB* 1: 433; **-ande** *Bo* 194. **skälfua** *Bil* 541. **skelwa. skelffwa** *Lg* 3: 110. *impf.* **skalf.** *pl.* **skulwo** *MB* 2: 398. **skuluo** *Bu* 16; *Bil* 267. **skulfuo** *Iv* 5397; *Fr* 1041. **sculw** *Bil* 289. **skoluo** *KL* 404; *Bir* 1: 84. **skolwo** *MB* 1: 318; *Bo* 179; *Lg* 3: 93. **skolffwo** *MB* 2: 401), *v.* [*Isl.* skjalfa] *skälfva.* *a) om liflösa ting: skälfva, skakas, darra, båfva.* skalf al iordhin *Bil* 87. *ib* 283, 541, 767. *ST* 23. bergh ok dala skulfuo vidher *Fr* 1041. torn ok mura skulfuo ther vidher *Iv* 5397. *b) om lefvande varelse (el. del af lefvande varelses kropp): skälfva, darra.* byriadhe konungin til at skälua *Gr* 306. hans howodh skalff ä mädhan han lifdhe *MB* 1: 163. — *skälfva, skakas. af köld.* skälwande for köld skuld *Bo* 194. — *ss yttring af feber el. frossa.* böriadhe strax skiälfwa *(subito febre corripitur)* oc skalff iämerligha alla nattena *Lg* 3: 380. hielper thz them som skielfwa hwan annan dagh *(d. v. s. hafva annandagsfrossa)* *LB* 3: 85. — skiälvande sot, *frossa.* doger ... ffor skelwande sooth *LB* 2: 36. — *skälfva, skakas. i smärta el. dödskamp.* sculw ... swa mz wärk at the gatu ängin sin lim rättan quarrum haldit *Bil* 289. nar dödhin nalkadhis ok hiärtat brast for otholikom wärk ok tha ämbrat skoluo alle hans limi *Bir* 1: 84. *MB* 1: 433. *Lg* 3: 93. — *skälfva, darra, båfva. ss yttring af ångest, skräck el. fruktan.* stoþo alle ok skuluo räde ok annars hugha *Bu* 16. swa rädde. at the skuluo *Bil* 267. *Bo* 179. *MB* 1: 318. *Bir* 2: 110. alle diäflane skälfwa for thino liuse *ib* 1: 140. *Lg* 3: 110. *MB* 2: 401. *KL* 406. skoluo the mz allom licammenom. oc dröfdhe sokkadho the ij hiärtano *ib* 404. *MB* 2: 398. aff angist hänna hiärta skalff *Iv* 2993. scalf hanum mergher ok hiärta rötar *Bil* 272. — *Jfr* **oskiälvande.**

skiälva (skälfua. skälffwa. skelffwa), *f.* [*Sv. dial.* skälva] **1)** *skälfning, darrning.* *Jfr* **arma skiälva. 2)** *frossa, äfven feber i allmh.* wart han alstingx qwitter skiälffuona *(reliquit eum febris)* *Lg* 3: 381. wart hon qwit the skiälffwona *ib* 384. hafde skiälffwo som kallas quartana *ib.* for en skelffwan tager honum *LB* 7: 289. trydie dagx skälfua *ib* 290. ffördriffwer jamlika skälffwo *ib* 9: 117. daghliken skälffwa *ib.* febris acuta ... the skälffwan komber aff cora *(för* colera*)* som är brändh *ib.* *ib* 118. — **skiälvo sot (skiälfwosooth** *LB* 3: 145. **skäluo sot. skälffwo soth. skiälffwa sot. skielffua soot. skälfwa soth. skälffua soot. skelffwasot. skelffwa soth. skelffwasoth. skelffwa sott** *LB* 7: 290. *med art.* **skälffwosotten** *ib* 9: 117. **skälffue sotthin** *ib* 3: 71. *pl. med art.* **skälffwo sotterna** *ib* 9: 118), *f.* = **skiälva,** *f.* **2.** doo aff skäluo sot onyttelikin j allom limom *Bir* 3: 206. som ... nakor wandzskilse ällir skälffua soot haffua *ib* 5: 11. aff febre som skielffa soot tyder *LB* 3: 13. wart han ... hastelika begripin aff sottenne som kallas febres, ällar skälfwa soth, oc begynnadhe hetelika brinna aff sottennas twngha *Lg* 3: 314. fik ther hardha skiälffwa sot som kallas quartana *ib* 370. fik han skälffwe sottena *BK* 214. skälffwo soth terciana *LB* 9: 117. jamliken skälffwo soth *ib* 116. skälffwosotten som jamliken är *ib* 117. daglikin skelffwasot *ib* 7: 289. *ib* 290. fördriffwer skälffwo soth *PM* LIV. grabo dwger ... for skelffwa soth *LB* 7: 68. aff raat skaffuil födis skelffwasoth *ib* 77. *ib* 3: 145, 7: 98. för än honom takir skälffue sotthin *ib* 3: 71. en skälffwo soth tilkommandis människiom aff twärwm egheligheto̊m *ib* 9: 118. the twänne skälffwo sotterna *ib.* skälffwo sothen bliffwer swa mangfallogh j menniskios likamma som fira handa egheligheter kwnna samman blandas j complexione *ib.* *Jfr* skiälvande sot *under* **skiälva,** *v.*

skiälvis (skälwiis), *adj.* [*SkåneL.* skælvis. *Sv. dial.* skälvis. *Jfr Isl.* skilvíss] *förnuftig.* är mannin skälwiis ensamen aff allom diwrom *MB* 1: 97.

skoa (sco *Bil* 307. **skoo** *RK* 1: 819, 1586. *pres. pl.* 1 *pers.* **skom** *Ber* 55. *refl. sing.* **skos** *ib.* *imperat.* **skoa** *KL* 154. *pl.* 2 *pers.* **skoin** *Bir* 1: 322. *impf.* **skodde** *MB* 2: 162. *pl.* 3 *pers.* **skodho** *RK* 1: 4009. *part. pret.* **skoager** *för* **skoader** *AS* 59. **skodher: -e** *Iv (Cod. B, C) s.* 263; **-om** *MB* 1: 281. **scodher** *(pl. nom. m.) ib.* **skoder** *RK* 1: 3877), *v.* [*Isl.* skúa] *sko, förse med sko(r). om menniskor. eg. och bildl.* skoin hans fötir mz skoom *Bir* 1: 322. mz skodhom fotom *MB* 1: 281. at thässe andelike föter siälinna loste ware wäl scodher *ib.* wi skom andelika wara föther *Ber* 55. kirkionna sko ärw hälghra fädhra äptedöme mz hwilkom hon skos j thässa hems wägh *ib.* wäl skoager badhä mz bozskom och adhrom skom *AS* 59. — *om hästar.* han lät hästa sco mz silff hellum *Bil* 307. the *(näml. hästarne)* waro ... illä skodhe *Iv (Cod. B, C) s.* 263. — **skoa sik,** *taga skor på sig.* giurdha thik ok skoa thik *KL* 154. — *förse el. bekläda sina fötter (med skor).* hon ... skodde sigh mz gull skom *MB* 2: 162. — *Jfr* **hosen sko.**

skobonadher (skoobonadher. skoo bonadher), *m. skotyg, fotbeklädnad.* skipar här nwnnona ham oc gangkläde som är skoo bonadhin *(calceamentis)* hoffuod bonadhin oc kronona *Bir* 4: 10. til fotanna skoobonadh *(calceamenta pedum)* haffwin wm somaren laagha skoo, alt til hälin, oc syklinga alt til knän, än wm wintrin högha skoo alt til knän fodhrada mz wammal oc iämhögha söklinga *ib.* *VKR* 11, 12.

skogärning (schogerningh), *f.* [*Fnor.* skógerning] *skoarbete, skomakarearbete.* göra nager schogerningh *SO* 31.

skoþa (schoda *SO* 143, 155. **skuþa. skudha. skadha** *LfK* 120, 126, 135, 171, 186; *Lg* 8: 188, 319, 320; *Su* 47, 85, 101, 102, 138, 189; **-ar** *LfK* 29, 30, 186, 198; *Su* 27; **-i** *ib* 138; **-en** *ib* 91; **-ade** *Lg* 8: 396; **-andes** *ib* 426. **skaadha: -ar** *Su* 119. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe. skodde** *Iv* 2189; *GO* 805; **-o** *Di* 140. *part. pret.* **-aþer),** *v.* [*Isl.* skoða] *L.* **1)** *skåda, beskåda, betrakta, se på, taga i betraktande.* hon skodde a honum badhe hals ok änne *Iv* 2139. skodhadhe pätar granlica van herra *Bo* 229. skudha them väl granlica huru the vyrdhelica oc höuisklica standa. tala oc höra. skodha ok ämuäl varafrw huru blygh hon är ... skudha oc ämuäl piltin ihesum *ib* 2. för hans öghom som tik altidh see oc skadha *LfK* 135. *ib* 198. see, skadha oc wndhersta the hälga ... treffallloghetena ... ögha at ögha *ib* 126. *Su* 27, 101, 138. skadha mith änlite aatwaktelika *Lg* 8: 188. *ib* 319. at skodha chanaan land *MB* 1: 400. se oc skodha atbyggelika alt som ther är inne *Lg* 91. at iak matte skadha thina dagha oc thina äro i syon *ib* 8: 320. om wi altidh tänkiom gudh när os wara oc alt see oc skodha *LfK* 29. är skriffwat, at wars herra öghon skadha badhe godha oc ondha, oc war herra skadhar aff hymerike ower alla mannanna söner *ib* 186. hwa som gooz wil köpa. han skal mer scudha, hwat j är j läteno än i lätit siälft *Bil* 236. skoddo hwar resen haffde fallit *Di* 140. **2)** *förrätta (syn).* scal han komä til vapnsynennä firi þem som hana sculu skuþä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). som vapnsynänä skuþä *ib. ib* 478. **3)** *se på, fästa blicken vid, vilja se på.* nar j smörin jthur änlite hwi skudhin *(aspicitis)* j ey tha mit änlite huru thz var opfylt mz blodh *Bir* 8: 289. — *med prep.* til. hwi skudhin *(aspicitis)* j ey til *(ad)* min mwn ok öron ok skäg huru the varo stankt *(för* stänkt*)* oc färghadh mz blodh *Bir* 8: 289. — *se på, hafva ögonen på, se upp med.* hwi skaadhar thu ey här oc hämpnis offwer them som wranglika liffua *(quare non respicis super iniqua agentes) Su* 119. — *se (på), fästa blicken (vid), tänka (på). med prep.* til. aff minne läti kwnne jak ey see ällir skodha til swa manga gudz wnderlika gerninga *Su* 282. — *(med vänliga blickar) se på.* saa cristi brudh änglana staa när them mz blidho änlete ... oc them skadhandes mz millo änlite *Lg* 8: 426. — *(med vänliga blickar) se till, (i nåd) tänka på.* see oc skadha mz thinom mildasta öghom min dröffuilse *Su* 102. skadhade herran gudh hennas ödhmyukt oc hördhe hennas ... böner *Lg* 8: 396. *Ansg* 215. swo opta som thik thäkkis skodha *(respicere)* hona mz thine särlike nadh *Bir* 8: 110. — *med prep.* til. at thu mz thinom miskwnsamlikom öghom wildhe mik see oc til mik skadha *Su* 85. **4)** *se till, hafva akt på.* þe skulu skuþä at alla þe stykke haldas *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). — *hafva tillsyn öfver? hafva omtanke om, sörja för?* skal han skudha ok städia almanna vägha i rike sino *KS* 65 (100, 71). **5)** *betrakta, betänka, besinna.* hawm wi scuþat þe qual som änkior ok faþerlös barn hawa hafft *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). jak skodadhe ... världina ostadhughet *Bir* 8: 374. huru opta kötsins luste lustar hughin skodhins ginstan ihesu christi blanadhe oc pinor *ib* 381. skudha thin eedh *Al* 3746. *ib* 1832. scutha ... värlinna fafängo *KL* 293. skadha oc tänkia a thenna probona *LfK* 120. skadha ... granlika hwat konungh thu loffwadhe tiänist *ib* 171. *Su* 91. skodha ... hwat kwämelikit är hwariom timanom *Ber* 171. iak skudadhe hulka nadha gudh giordhe mz mik *Bir* 8: 373. hon skodhathe värlinna fafängo ... skula rasklica ändas mz sorgh oc syndom *KL* 298. **6)** *taga i betraktande, göra afseende på.* iak ... bidher at thu see oc skadha thin enfödda son *Su* 47. — *taga i betraktande, taga hänsyn till, bry sig om.* at han skulle ey akta älla skodha siäla gagn vm han hafdhe värlz hedhir *Bir* 8: 463. **7)** *betrakta, anse.* skodhadhe *(conspexi)* jak mik owärdhoghan til the gärningh *Ber* 1. dölsker j wmuändonne scodha ey fafäng thing älla fanyt ordh ok wredha thankka wara syndelika *ib* 19. **8)** *tänka på, ihågkomma (med gåfva).* the helgho chirchio schodha meth nakro litlo mino goze *SD NS* 2: 53 (1408). **9)** *granska, undersöka, ransaka.* at þe ... skudhin baþe mandom oc frägdh *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). scuþä hans forfall *ib.* han *(Gud)* ... skadhar oc ransakar hwau en minsta tanka *LfK* 30. skyniadho oc skudhadhe bygningena *VAH* 24: 323 (1454). vil ey lata sin gernyngh schoda ok rantzzaka *SO* 143. en tydh i huar manad skolu oldermen gernyngk skodha ok rantzaka *ib. ib* 155, 157. skudhe än vindögha är a väg swa mykyt at þyliko matte in kastä *SR* 44. *TB* 73. see oc scodha huat ther är sant om *ib* 74. — *pröfva.* huru wi mäghom skudha the män, wäl äru skapadhe til stridh ok äruodhe *KS* 80 (198, 88). **10)** *skilja, urskilja.* at the skulu skodha *(discernerent)* mällan ont ok got *Bir* 1: 206. *ib* 209, 210, 215, 2: 64, 166, 8: 7, 182, 438. *Ber* 194. skudha älla skilia mällan eldin oc solina klarhet *Bir* 8: 47. skilia älla scodha mällan beezst ok söt *MP* 2: 230. skäl at skodha genwärdogh thingh af genwärdoghom ok bätre af bästum *Bir* 1: 250. skodha ok skilia sant aff falso *ib* 8: 185. thön dyghd som kan skudha ok skilia huat sum är got ällr ilt *KS* 18 (47, 20). — **skodha sik, 1)** *se på sig själf, ransaka sig, pröfva sig.* skodde hwar sik tha skände ängin mik *(qui se spectaret, me dictis non laceraret) GO* 805. **2)** *se sig för, taga sig till vara.* thu skodha thik wäl iämpt ok liikt at thu faar ey blygdh äller wanda *Al* 4796. — **skodha um,** *se efter, se till.* skodhom granlika vm hulkin väghin han vil hällir gaa *Bir* 1: 215. *Jfr* **um skodha.** — **skodha up,** *skåda upp, se upp.* hiärtan, som altidh skodha op äpther tik *Su* 100. *Jfr* **up skodha.** — *Jfr* **at-, be-, fore-, umkring-skodha,** *samt* **oskodhadher.**

skoþan (skudhan *L.* **skadhan** *LfK* 52, 58; *Su* 20, 124. **skadan** *ib* 179**),** *f.* [*Isl.* skoðan] *L.* **1)** *skådande, åskådande.* intil gudz lönleka tinga skadan ophögdher *Su* 179. **2)** *betraktande, betraktelse.* gran framfarna timans skodhan *Bir* 1: 240. af mins kärlekx skodhan *ib* 259. i himerikes tinga skadhan *LfK* 58. *Bir* 1: 343, 346, 2: 172, 8: 343. *Ber* 44. bwudo sik widh lifwärne gudhelika thinga skodhan *(adhæserunt contemplativæ vitæ) ib* 103. i gudelike skadhan *LfK* 52. *Su* 20. sin sinne fra wärldzlikom tinghom til andelika skadhan wändhe *ib* 124. **3)** *betraktande, aktgifvande, afseende.* j ... sina nytto skodhan *Bir* 2: 315. **4)** *undersökning, granskning, pröfning.* tekna gerninganna skälika akt ok gudhelika skodhan *Bir* 1:

292. minzska honum the for thanka ok skodhan ok ranzsakan som snälle män haua j sinom ordhom oc gerningom *ib* 3: 469. — *Jfr* **a-, be-, for-skodhan.**

skodhare, *m.* 1) *beskådare; en som ser till el. gifver akt på.* gudh som hiärtans skodhare *(inspector)* är *Bir* 3: 171. *Ber* 156. almosan star mot syndom, oc gud henne skodhare *(prospector)* skal atirgälla nadh them som hona giorde *MP* 1: 98. hannom *(biskopen)* bör . . . vara grannan oc omhuxadan skodhara *(speculatorem)* ath reghlan oc thässe constituciones . . . hallas *VKR* 81. *Jfr* **beskodhare.** 2) *granskare.* *Jfr* **lädher-, sko-skodhare.**

skodhilse (scodhilsa *för* **-e** *Ber* 177. **skudhilse** *Bir* 1: 20, 2: 172. **skudilse** *ib* 1: 356. **skwdilse** *LfK* 79. **skadilse** *ib*), *n. pl. och f.* 1) *skådande, åskådande.* ad fly . . . fanytta thinga syn älla scodhilsa *Ber* 177. 2) *betraktande, betraktelse.* hans pino skudhilse *(consideratio) Bir* 1: 20. minna nadha skodilse *ib* 55. *ib* 240, *(Cod. B)* 351, 2: 29, 164, 170, 172, 3: 373, 375, 441. tekna skioldin andelica skodhilse mins sons ihesu christi besko pino hulkin som skal vara j vinstra armenom *ib* 381. swa mykyt nalkas iak oc framgar i gudz widherkännilse, som iak triffs oc baatnas i mins eygna skwdilse *LfK* 79. mz tolke aktan oc skadilse *ib.* i gudelikom skodilsom *ib* 163. andelika skodilsa *(contemplationis)* idhkan *Su* 257. var min siäl opfylt j thom skodhilsomen mz swa store glädhi *Bir* 3: 162. 3) *omtanke.* twäggia handa skudilse som iak hafdhe til minna brödra *Bir* 1: 356. 4) *undersökning.* blodzsins skodilse *LB* 5: 293. 5) *åtskiljande, särskiljande.* gaa . . . margh sma ok stor creatur owir mannin j yrtanna skodhilsom *(sollertia et discretione herbarum) Bir* 2: 315. — *Jfr* **be-, o-skodhilse.**

skodhning, *f.* *Jfr* **beskodhning.**

skofl (skofwl. skofwil. skofwel. *med art.* **skoflin),** *f.* [*D.* skovl] *skofvel.* hulkom han anduordadhe spadha til at grafwa jordhinna oc skofwil *(scopam)* til at opkasta hona aff grafwomen *Bir* 3: 88. skoflin är mykyt thun ok klen *ib* 89. skofwl mz hulke the skullo vt kasta jordhina aff grafwine *ib.* thässe skofwil är thom thun *ib.* när nokor bliffwer sywker redis skofwel oc spad[he] *PM* XXVII. *Jfr* **järnskofl.**

skoghboe, *m. skogsbo. ss tillnamn.* birgero dicto skoghboæ *SD* 3: 399 (1319).

skoghbygdh, *f. skogsbygd.* hwat beldir the ära i skogbygd eller i slätta landena *GS* 31 (1380). *Jfr* **skogs bygdh.**

skoghelder (skogh eell), *m. skogseld.* wart een stoor skogh eell lööss *Lg* 3: 373.

skogher (*gen.* **-ar** *i sättn.* **skogs** *VGL I M* 14: *pr; Bu* 506. **skooks** *KL* 298. *dat.* **skoghi** *VGL I FS* 2: 2. **skoghe** *Bu* 18; *SD NS* 1: 50 (1401). **scoghe** *Bu* 496; *TB* 73. *ack.* **skogh. scoogh** *SD* 5: 498 (1345, *gammal afskr.*); *FH* 3: 5 (1353); *DD* 1: 137 (1487). **skook** *SD NS* 2: 82 (1409). *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* skógr] *L. skog.* lifþe viþ nöþ ok sorgh ii skoghe *Bu* 18. han fan diäwlen . . . a enom scoghe *ib* 496. redhu kompana redhobone jwer thiokka skogha *Bil* 877. foro om margh bergh oc skogha *Lg* 94. scodha än scogha äru skipana före *TB* 73. nv äru scogha skipana före tha ägha the siw natta dagh fore läggia scogha at rensa och siw nättir ägha scogha j fridhi standa *ib.* nv äru scogha skipadhe kan omärkt fä a scogha löpa löse äghande athir j scoghe fore iiij pänninga huart hoffwdh *ib.* *ib* 74, 75, 77, 78. mit goz . . . mäþ . . . skogh ok al annor tillyþände *SD* 6: 149 (1349). *ib NS* 2: 82 (1409). mit goz . . . meth allom tillaghom, innan gaard ok wtan, i wato ok thörro, ii skoghe ok skywle *ib* 1: 50 (1401). *ib* 411 (1405, *nyare afskr.*), 603 (1406), 2: 42 (1408), 66 (1408). *FH* 3: 5 (1353). *DD* 1: 128 (1479), 137 (1487), 3: 217 (1483). cristina gaf ormomen hemlof tel skogs *Bu* 506. leonit gik til skooks *KL* 298. flydhe han til skoghen *BK* 196. drifs opta konungen til skoghen *(d. v. s. förjagas) MD (S)* 202. warder konungen löpa til skogen *(d. v. s. fly ss fredlös) ib* 233. ridha mäghin greffua skog *Su* 374; *jfr* **mäiegreve.** een skogh han heyter tiwidh *RK* 1: 690. alt thz vtan skogh *(söder om Tiveden och Kolmorden)* war *ib* 786. ultra silvam culmard quod dicitur uthan skog *SD* 2: 379 (1302, *eft. aftr. hos Hadorph*). cuilibet monasterio owanskogh *(norr om Tiveden och Kolmorden) ib* 574 (1309). *ib* 3: 38 (1311), 4: 687 (1339), 5: 566 (1346). all annur reþu ingyäld aff bondom owän skoghä tyuiþ oc kulmarþ *ib* 562. *ib* 567. *Jfr* **ovan,** *adv.* 3. — *i ortnamn.* siluam que dicitnr *(för* dicitur*)* berboschog *SD* 1: 725 (1278). spacium silue que dicitur wætorskoger *ib* 2: 85 (1289). jn suderskog *ib* 519 (1308). in haselbo skogh *ib* 3: 464 (1320). in haqunatorpe scoogh *ib* 5: 498 (1345, *gammal afskr.*). *ib* 618 (1346?), 619. — *Jfr* **afgudha-, aldin-, aldina-, almännings-, bast-, bya-, böke-, döþviþa-, döfviþa-, eke-, fanga-, gisninga-, häghna-, härads-, häsle-, ikorna-, liur-, manz-, nuta-, näver-, paradis-, ruþ-, ryþ-, ryþio-, skaf-, timber-, var-, ödhe-skogher.** — **skogha aganga,** *f. L.* — **skogha aka,** *f. skogskörsel, skogsäcka. TB* 74. — **skogha avärkan,** *f. L.* — **skogha bränna,** *f. L.* — **skogha diur,** *n.* [*Isl.* skógardýr] *skogsdjur, vilddjur i skogen.* jak skal wiisa til idher skoghadiwr *(bestias agri) MB* 1: 377. *Jfr* **skogs diur.** — **skogha ganga,** *f. L.* — **skogha ganger,** *m. L.* — **skoghar hug,** *n. L.* — **skogha karl,** *m.* = **skoghman.** alla skoga karla skulo koma in i byn sa lenge pa en dag eller ij (2) *BSH* 5: 219 (1507). — **skogha märke,** *n. L.* *Jfr* **skogs märke.** — **skogha rudha,** *f. MELL B* 24: 7 *i var.* — **skogha rydsl (skoghä ruzl),** *f. rödjande el. odling i skog. SD* 5: 636 (1347). — **skogha rydhia,** *f. L.* *Jfr* **skogh-, skogs-ryþia.** — **skogha skipan,** *f. L. fördelning af ållonskog hvarigenom det bestämmes huru många svin hvar bonde får hafva i skogen. TB* 74. — **skogha skipte,** *n. L.* *Jfr* **skogh skipte.** — **skogha skiul,** *n. L.* — **skogha skiäl,** *n. L. gränsskilnad mellan skogar.* skipthe i tu bäggis byanna ägho, swa at hwar by weth sin skogh ok skogha skiäl *SD NS* 1: 257 (1403, *nyare afskr.*). — **skogha skyld,** *f. i Vestergötland till kronan utgående afgäld för besittning af intaga å skog tillhörande allmänning.* omnia bona domini arnwidi . . . a iuribus istis. videlicet skoghaskyld. landskyld & lagmanskyld, libera in perpetuum . . . reddimus & exempta *SD* 1: 453 (1270). — **skogha tegher,** *m.*

L. Jfr **skoghtegher.** — **skogs bygdh (skögx-)?** *f. skogsbygd. i namn.* haffuer jak kendz wed masko oc wirmo skögxby(gd), som her henric i forläninge haffde *FM* 256 (1506). athi wilie ... wnne migh the two sokner, som äre lemu og vema skoghsby *(för -bygd?) ib* 261 (1506). *Båda dessa ställen böra kanske föras till ett* **skogs byr,** *m. Jfr* **skoghbygdh.** — **skogs diur (skox-. skogx dywr),** *n.* = **skogha diur.** blifwandis ... i bland rörbusca swa som skox diur *Gr* 296. makadhe en port för cellan mothe skogx dywrom *Lg* 666. *ib* 667. — **skogs drivare,** *m. person som drifver el. stryker omkring i skogarne, stigman.* hwro idher herre schullo strax igen kalla skogxdrifuare oc alla andra ... som han hade vte vpa swerigeз arghasta *BSH* 4: 12 (1471). *ib* 13. — **skogs gudh,** *m. skogsgud, satyr.* han sagdhe sik wara ok heta satyrum scogs gudh *Bil* 404. — **skogs holme,** *m. skogbevuxen holme. FH* 5: 128 (1488, *nyare afskr.*). — **skogs katter,** *m. skogskatt, vildkatt.* thiit komma skoghskatta the äre hwite *Al* 9677. — **skogsledhis (skogxledhes),** *adv. genom skog(en), genom skogar.* gingo ... skogxledis tän jn j bleking *RK* 2: 8510. skogxledhes gangandes *Lg* 3: 469. *Jfr* **skoghledhis.** — **skogs luter (scogs loter. skogxloth),** *m. L. skogslott, andel i skog.* qwärnen ... är wndantakin ok en skogxloth *SD NS* 1: 288 (1403). i scoghom ok skoghxlutom *ib* 387 (1404). med akir oc eng scog oc scogs lotom *BYH* 1: 171 (1363). medh ... fägangom oc scoxlutom *ib* 187 (1381, *nyare afskr.*). *FH* 3: 109 (1447), 113 (1447). *Jfr* **skoghluter.** — **skogs märke,** *n. L. Jfr* **skogha märke.** — **skogs nabber,** *m.* [*Jfr Sv. dial.* skogsnabbe] *utskjutande spets af en skog? skogsdunge som midt i en stor skog höjer sig öfver den omgifvande skogen?* weth en skogx nab the swenske lågo *RK* 3: *(sista forts.)* 6033. — **skogs rydhia,** *f. KrLL B* 31: 2, *i var. Jfr* **skogh-, skogha-ryþia.** — **skogs strykare,** *m. skogsstrykare, person som stryker omkring i skogarne.* the forrädara som man kallar skogxstrykara *BSH* 3: 285 (1470). the forrörda skogxstrykara at hyse *ib.* — **skogs syn,** *f. syn som i tvist rörande skog har att anställa undersökning och afgifva utlåtande.* wij wore på een skogzsyn tillkallade *DD* 1: 171 (1499, *afskr.*). — **skogs thing (skogxting),** *n. ting el. sammankomst som utom el. emot den lagliga ordningen hölls i skogen.* at the hade aldrik ... hollit sadana olaglig ting oc skogxting *BSH* 4: 111 (1486). — **skogs yrt (skox-),** *f. skogsört, i skog växande ört.* hawandis til mat skox yrtir *Gr* 318.

skoghgangin, *p. adj.* [*Isl.* skóggenginn] *öfvervuxen af skog, skoglupen.* skoghgangen *(för -gangna)* jordher *SD NS* 1: 171 (1402, *gammal afskr.*). blifwer thet (ɔ: gotzit) ödhe, skoggangit ok förderuat *GS* 54 (1459).

skoghledhis, *adv.* [*N.* skogleides] = **skogsledhis.** the foro alt skogledhis i storo öknenne *Lg* 3: 296.

skoghluter, *m.* = **skogs luter.** met ... skoghom oc skoghluthom *FH* 3: 28 (1443).

skoghlön, *n. pl. L.*

skoghman, *m. person som utför arbete i skogen, timmerhuggare.* skoghmän ok iäghara sendus wt at vedha leonit *Bil* 468. *Jfr* **skogha karl.**

skoghogher (-ugher), *adj.* [*Jfr Isl.* skógóttr] *skogig, skogbevuxen.* aat mykyt vilsamum vägh. myrkan oc skoghughan *Bo* 13.

skoghryþia, *f. L. Jfr* **skogha-, skogs-rydhia.**

skoghrövare, *m. skogsröfvare, röfvare som har sitt tillhåll i skog. Di* 86. *ST (Cod. Asc.)* 561.

skoghskipte, *n.* [*Jfr Isl.* skógarskipti] *Jfr* **skogha skipte.** — **skoghskiptis bref,** *n. urkund rörande skogsskifte.* skogskiptis breff mellan holumsstum och hagaby *SD NS* 1: 257 (1403, *nyare afskr.*).

skoghsyra, *f.* [*Dan.* skovsyre. *Jfr Isl.* skógarsúra] *harsyra, oxalis acetosella Lin.* tak skoghsyro *LB* 8: 162. *Jfr* **skäggla syra.**

skoghtegher, *n.* [*N.* skogteig. *Jfr Fnor.* skógarteigr] *L. skogsteg, andel i skiftad skog.* quatuor solidos terre ... et vnum skogtegh dictum wlgariter gyslategh. cum omnibus et singulis ad dictos quatuor solidos terre et skogtegh pertinentibus agris ... ceterisque alijs ... vendidisse *SD* 3: 682 (1325). *Jfr* **skogha tegher.**

skoghäghande, *m. L.*

skoghäng, *f. L. skogsäng, äng belägen i skogen.* medh ... torpom ok skogängiom *SD NS* 1: 323 (1404, *nyare afskr.*).

skokker, *m.* [*N.* skokk] *L. skock, flock.* otalikit folk män oc qwinnor alla i enom skok ällar flokka *Lg* 3: 462. folketh far ... i skokkom til kirken *BSH* 5: 115 (1506). *Jfr* **frända skokker.**

skola, *se* **skula.**

skola, *f.* [*Lat.* schola] *studium.* skalt thu ey forlata thina skolo ok nemma *(scholas tuas in grammatica) Bir* 3: 222.

skole (schole), *m.* [*Isl.* skóli. *Lat.* schola] **1)** *föreläsning, föredrag.* waro ther *(i Athen)* höghasta scola hösto connistä *(scholæ liberalium artium) Bil* 339. **2)** *skola, undervisningsanstalt, läroverk. Ansg* 183. vppa thet at scholen ey scal forgaas *SD NS* 1: 550 (1406). epter thet warfru loff siwngit är i scola *ib* 551. at scolen ödhe lägs *ib.* tha the gaa in j skola *Bir* 1: 101. tho ga til skola *ib.* halda them ther til skola *ST* 35. *ib* 37, 45. honom satte hon til skola *ib* 291. *ib* 292. *Lg* 3: 712. — *bildl.* johannes är dygdhanna scole oc mästare *Bo* 82. — *skola, lärosal.* þe mötos ii skola *Bu* 50. — *skola, lärjungarne i en skola.* scal han medh scolanom halda vigilies *SD NS* 1: 551 (1406). — *Jfr* **gudhdoms-, hörro-, pilta-skole.** — **skola barn,** *n. lärjunge.* swa biudher idher christus. at enghin ma hans scola barn wara vtan han widher sigher alt thz han ägher *Bil* 593. — **skola brodhir,** *m.* [*Isl.* skólabróðir] *skolkamrat.* hafdhe warit alexandirs skolabrodhir *ST* 515. — **skola klärker,** *m.* [*Isl.* skólaklerkr] *skolgosse.* sidhan han vaxte oc ward scola klerkir *Bil* 792. — **skola kompan (-cumpan),** *m. skolkamrat.* han sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio *Bu* 22. — **skola mästare,** *m.* [*Isl.* skólameistari] *skolföreståndare, rektor. Bil* 833. *Lg* 3: 714. sidhan han var vurden scolamästare *(magister scholæ)* i s. pädhars scola *Ansg* 183. som scholmästare *(orig. har*

kanske haft scholamästare) war i nyköpunge *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). incigle . . . jonis haquonason, scolamästarins i sydercöpinge *ib* 498 (1405). *ib* 550 (1406), 551. — *läromästare.* en skolamästara man kallar os *(konung Dindymus) Al* 6006. — **skola pris,** *m. beröm för undervisning och lärdom.* athene baro fordum scola pris som nw paris *Bil* 347. — **skola stova (scolstuffwa),** *f. skolhus.* vid scolstuffwn *BSH* 4: 294 (1501). — **skola systir,** *f. (qvinlig) skolkamrat.* plägadhe hon mz andhra sina iämaldroghom skola systrom gaa i thenna yrthegardhen *Lg* 3: 279. — **skola tafla,** *f. tafla som nyttjas vid undervisningen i en skola.* vard en pilter . . . slaghin i scola aff enom sinom kompan medh ene scolataflo *(tabula percussus)* swa hardhelica, at han vard dödh slaghin *Ansg* 183. at spöria honom om skola tafflona *BSH* 5: 168 (1507).

skolla, *se* **skalda.**

skomakare (-maker. -magare *SJ* 53 (1433). **-magare. schomagare),** *m.* [*Fnor.* skómakari. *Mnt.* schomaker] *L. skomakare.* intäktismannen aname . . . alla hudhir oc skin som falla vm aarith oc aff them antwardhe skomakarenom oc skinnarenom swa mykit the thorfua til thera gerning *VKR* 36. *Bir* 5: 117. *SO* 13, 17, 18, 22. ingen fremende schomagara eller schomagara suena magha göra nager schogerningh jnnan stadzsens fryhet *ib* 31. brucha schomagarana embetz *ib.* sende the honom nogre skomagare, swtare och pelsare *FM* 452 (1510). — *ss tillnamn.* bothuidher skomakare *SD NS* 1: 37 (1401). biorn skomaker, radhman i västraaros *ib* 29 (1401). *ib* 30 (1401), 243 (1403). *BSH* 2: 81 (1399). *SJ* 53 (1433), 105 (1441). *FM* 42 (1425). — **skomakara barn,** *n. skomakares barn. SO* 27. — **skomakara kompani (schomagara kompani** *SO* 31. **scomagara kompany),** *n. skomakareskrå. SO* 30, 31. oldermannen i scomagara kompany *ib* 32. — **skomakara skra,** *f. skomakarnes skråordning. SO* 13. — **skomakara sven (schomagara suen** *SO* 32; **-suena** *ib* 31), *m. skomakaregesäll.* naar skomakara swena skulu halda theras drykke stempno *SO* 30. *ib* 28, 31, 32. — **skomakara ämbete (-embete. schomagara embete** *SO* 31), *n. skomakareskrå.* j skomakara embeteno her j stockholm *SO* 30. *ib* 31.

skompa, *se* **skumpa.**

skona (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* schonen] *behandla vackert, höfviskt el. hänsynsfullt.* **1)** *visa vänlighet mot, egna hyllning? med dat.* the sändo alexandro . . . ena ärlika konungx krono the willo honum ther mz skona *Al* 1742. **2)** *gå till mötes, göra till viljes. med dat.* vi skolom skona *(condescendemus)* iosep oc nichodemo *Bo* 211. **3)** *hafva försyn för.* iak rädz . . . at somlike . . . ey skona hälga ängla närwarande *LfK* 68. skona hälgho dagha *ST* 140. *ib* 141. **4)** *skona. med dat. (el. i dess ställe ack.).* skonadhe alexander sinne modhir *ST* 516. thu skalt ey skona honom *ib.* han . . . ville the hedno ey lenger skona *RK* 1: 1462. man pläghar pipara gerna skona *Al* 2434. ängin wille androm skona *ib* 2788. han skonar hwarte kono äller barne *ib* 1382. *ib* 1065, 10359. *Di* 71. skonadhe han oc spardhe siin eyghin faar *ST* 505. — *abs. visa skonsamhet.* the . . . skonade ey mer än för *RK* 2: 6468. **5)** *öfverse med. med dat.* herran gudh är häloghir oc starkir til hämdh oc skonar *(ignoscet)* ekke idhrom syndhom *MB* 2: 65.

skonadher, *p. adj. skodd, försedd med skor.* mz scognadum *(för* sconadum; *Cod. A* skodhom 281*)* fotom *MB* 1: *(Cod. B)* 553. at thässe andelike fotha siälinna loste se wäl skonadhir *(Cod. A* scodher 281*) ib.*

skoning, *f.* [*N.* skoning] *skoning, (hästs) förseende med skor.* engin smidh skal mera tagha for skoningh mz nyth hofslagh *SO* 72.

skonrogge (skanroggä), *m.* [*Mnt.* schönrogge] *(trekantig) brödkaka af fint rågmjöl.* naar lästh roog och hwethe geller ffyre och tywgw mark taa skal eth spise brödh wägha trätighe lodh, item en skanroggä tywgw lodh, ok ith hwethebrödh tiwgu lodh *BS* 34.

skonsyrt (sconsört), *f. valeriana officinalis Lin.* valeriana sconsört *LB* 6: 284.

skop (skup), *n.* [*Isl.* skop. *Jfr Isl.* skaup] *gyckel, gäckeri, narrverk.* fanytte dröma och trulkono skop ärw badhin lik *(somnia similia sunt auguriis) Ber* 184. swikas af fanyttom drömwm älla trulkonu skupum *ib. Jfr* **skiup.**

skopa (-ar), *v.* [*Isl.* skopa] *hoppa, dansa, leka.* ä skopar ful bwk ok ey faghir klädhe *(venter farcitus ludit non veste politus) GO* 1034. *ib* 708. *Jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 309; *Ark. f. Nord. Fil.* 2: 110. *Jfr* **skumpa.**

skopa, *f.* [*Mnt.* schope] *skopa.* ledasta diäfla staa alla wägna om kringh them mz brännande skopom oc ämbarom oc hälla i them brännande wätzsko *Su* 126.

skoppa, *se* **skumpa.**

skopuk, *se* **skropukhovudh.**

skor (sko. *ack.* **sco** *Bil* 249. *pl. nom.* **skoo** *Bir* 1: 19; *MB* 2: 25. *med art.* **skone** *VKR* 12. *ack., gen.* **skoa** *ÖGL Dr.* 18: 1. **scoa** *VGL I LR i var.* **sko** *VGL I LR*; *SD* 5: 637 (1347); *MB* 1: 281; *Bir* 2: 180; *Lg* 95; *SO* 19 *o. s. v.* **sco** *SML Add.* 7; *SD* 4: 711 (1340?). **skoo** *Bir* 1: 19; *SO* 32, 73; *MB* 2: 24. *med art.* **skona** *SO* 72. *dat.* **skom** *Bil* 249. **skoom** *ib* 282), *m.* [*Isl.* skór] *L. sko.* *a) för menniskor.* aldre kom sko ifuir hans fot *Bil* 393. kiände han sin sco wara sunder *ib* 249. mz skom som göras aff dödha diwra hudhum *ib. ib* 282. *MB* 2: 24, 25. *Bir* 1: 19. nar thw draghir a thik thina sko *ib* 2: 180. drogh aff sina sko *Lg* 95. löös aff thina sko *MB* 1: 281. got par sko *SD* 5: 637 (1347). XL:ta paria luctasco. jtem XXX:ta paria vthugnæsco *ib* 4: 711 (1340?). göra nidher skorna sko ok innan bunna sko *SO* 19. ma man göra sko äpther thy som en hafwa wil *ib* 20. gör nakor sko af annars läthere *ib.* hwilkin som sömar sko swa ath j [1] styk synis barth *ib. ib* 32. *Jfr* **barna-, biskops-, bonda-, bot-, gul-, hudh-, manna-, mästar-, nat-, nötskins-, qvinno-, vapn-skor.** *b) för hästar.* wrenskadhis hänna hästir a hulkom hon redh ok sprang swa at skone syntos vndir hans fotom *VKR* XII. *SO* 72, 73. *Jfr* **häst-, stampe-skor.**

skora (skwra. skara), *f.* [*N.* skora. *Jfr Isl.* skor] **1)** *skåra, inskärning.* tz förstha offlätit, som sthaar en skora oppo til märke *LB* 7: 25. tz andra öfflätit, som ij [2] skwror staa oppo *ib.* tz tridie offletet, som star iij skaror oppo *ib.* **2)** *remna el. klyfta i berg. Jfr* **biärgh-, fiäl-, halla-, hällo-skora.**

skordha (-adher), *v.* [*Jfr Isl.* skorða] *inklämma, indrifva?* haffue . . . skordat them *(bönderna)* i flockom i stwger och anner huss *HSH* 20: 202 (1507).

skordhogher, *se* **skardhogher.**

skorhar (-haar), *n. raspad tråd.* linnith skorhaar som skaff kallas *LB* 2: 91.

skorpa, *f.* [*N.* skorpa] *det som är förtorkadt, skrumpet och hårdnadt.* **1)** *brödskorpa. Bir* 5: 75. **2)** *skorpa, torkadt el. hårdt brödstycke.* gaf hanom thört brödh i skorpom *KL* 212. **3)** *skorpa, hårdnad och skrumpen hinna el. hud.* föl aff honom alt thz som honom wanskapadhan giordhe oppa hans kropp, som war the harda skorponar oc rwffwnar *Lg* 672.

skorpion, *m.* [*Lat.* scorpio, -onis] *skorpion.* — **skorpions eter,** *n. skorpionsetter, skorpionsgift.* dogher fore scorpions ethir *LB* 4: 353. mot starkasta skorpions ok lukka ethir *ib* 348.

skorpionstynger, *m. skorpionstyng.* tz hielper for . . . scorpion styngh *LB* 7: 149.

skorpna (-adher), *v.* [*Isl.* skorpna] *intorka, hoptorka.* — *part. pret.* nw opnyas sarin oc värkin vidhir at klädhin rykkias bort som skorpnadh varo *(hade torkat fast)* vidhir saarökan *Bo* 199. *Lg* 8: 89.

skorsten, *m.* [*Fgutn.* skurstain. *Isl.* skorsteinn. *Mnt.* schorstên] *eldstad, spisel.* caminum, skorsten *GU* 6. — *särsk. eldstad med tillhörande rör genom hvilket röken uppstiger och utgår; själfva detta rör, skorsten.* thän litla källaren som ligger vnder niclissa . . . skorsten *SJ* 93 (1439). maa han och hans arffuingo sama stenbodh meth en frij skorsten opath gönom huset frij oc quit haffua *ib* 377 (1471). thz (o: thz wädher) bläste om kul sa mangen skog oc mangen skorsten nider slogh *RK* 2: 7347. — **skorstens elder,** *m. spiseleld.* stryk ter aff vppo werkin, med een fieder, for en skorstens eld *LB* 7: 339. ta man först kenner . . . att nagon lem, eller hela menniskiones krop varder borttagen, ta skal man . . . haffua honum for een skorstens eldh. eller annar stadz ter som varmt er *ib* 342. — *Jfr* **bryggio-, koke-skorsten.** — **skorstens pipa,** *f. skorstenspipa. SJ* 231 (1454).

skorta (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* skorta] *L. fattas. vanl. med neg.* korn ok flesk thz skortade ey *RK* 1: 1277. buswn ok bambara mondo ther ey skorta *Iv* 1747. *ib* 2061. hertugha ok grefua mondo ther ey skorta *Fr* 815. storm ok striidh monde ther ey skorta *Al* 4060. — *med dat.* them skortade ey gotz eller rikt *RK* 1: 223. honom skal aldregh skorta trätta *ib* 3403. *ib* 3165. glädhi mot thom ekke skorta *MD (S)* 268. — *tryta, upphöra.* tha godgerninga böria skorta *MD (S)* 295. — *underlåta.* kobeba ok sidde fär skortar ey at wara ther *(saknas der icke) Fl (Cod. B, C, F)* 1109. — *opersonl. fattas, brista, vara brist.* kom enskyns fughel som kallas koturnix . . . swa marghe oc thiokke, at ey skortadhe *MB* 1: 323.

skorver (*ack.* **skorff** *LB* 2: 37, 51, 4: 345, 7: 151, 8: 51. **skurff** *ib* 5: 82), *m.* [*Mnt.* schorf] *skorf.* flyr aff honom skorffwir oc skabbir *LB* 8: 139. contra furfures siue rasta quod est skorfuir *ib* 4: 354. dugher thz fore skorff *ib* 345. *ib* 2: 51, 8: 51. hielper han skab ok skorff *ib* 2: 37. *ib* 5: 82, 7: 151. *Jfr* **hovudhskorver.**

skorvotter (**scorwoth** *GO* 748. *n.* **skorfwot** *Bir* 8: 229. **skorffuoth** *LB* 2: 39. **scorwth** *GO* 357. *pl. ack. n.* **skorwoth** *Bil* 804), *adj.* [*Jfr Mnt.* schorvet] *skorfvig, behäftad med skorf.* hon twadhe thera fötir oc lagdhe skorwoth hofwod j sin knä ok skar thera haar *Bil* 804. *Bir* 8: 229. *LB* 2: 39. *GO* 357. scorwoth man *ib* 748.

skoskaf, *n. skoskaf; af skoskaf lidande ställe på foten.* höna skarn strwckit oppo sko skaff *LB* 7: 288.

skoskodhare, *m. inom skomakareskrået vald ämbetsman hvars åliggande var att hos skråets medlemmar undersöka beskaffenheten af tillverkade skodon.* the thima skoskodara ganga om ok skodha gerningh ath witha holkin gil äller ogil är *SO* 20. hwilkin thil wärkmestara keestär war äller läther skodara äller skoskodhare *ib* 22. *ib* 24.

skosula, *f. skosula. ST* 266.

skosylghia (-sölia), *f. skosölja, skospänne.* III paria scoselio *SD* 4: 711 (1340?).

skot, *se* **skut.**

skota (-ar), *v. genom symbolisk tradition öfverlåta (jord); med laga formaliteter öfverlåta (jord).* affhender iak mik ok minom arwm thet for:da godz ok skota iak ther *(för* thet*)* herra abram . . . ok hans arwm meth allom räth, til äwerdalika ägha *SD NS* 1: 203 (1403). *Jfr* **sköta.**

skotar (skottar), *m. pl.* [*Isl.* skotar] *Skottar.* wrdo skotta cristne *Bil* 676. ther koma skota *Fr* 1228. iak kom ij een skogh . . . mällan skota ok ängland *ib* 1397. konung ouer skota här *ib* 1081.

skotkonunger, *se* **skötkonunger.**

skotna, *v.* [*Jfr Isl.* skotna] *aftaga, minskas.* togho watnin at skotna oc mintzkas *MB* 1: 170.

skothvänger, *m. skorem.* löste thera skothwengia *Bil* 805. hulkins skotwängia iach är ey värdoghir at lösa *MP* 1: 22. skothwängia älla rema *ib* 2: 35.

skra (skraa. skroo *SO* 7. *pl.* **skraar** *ib* 47. **skraa** *ib. dat.* **skraom** *SEG* 123), *f.* [*Isl.* skrá] *eg. torkadt skinn; (å skinn skrifvet) dokument. Jfr* **lands skra.** — *urkund innehållande bestämmelser för en korporation, skråordning, gillesordning.* epter thz at sedher haffuer warith ok är i godhom embethom ok companiom ok selskap at the haffua skrifffter ok skraar sigh epter at retta om the stykke ok ärendhe them waarda . . . ok wij kötmaangare embethet ok companij här i stocholm os aff aldher haffua haldhit ok rettat epter godha gambla sidhwenio vthan skriffter ok skraa til thenna dagh ok for then skul at somblige vnge män i wara foraskriffna embethe äru nyligha tilkompne eller än kunna koma som sigh ey wilia latha nöghia at thy som gamalt ok fornth haffuer warith tha haffua . . . borghamestarana . . . mz alt radhsins fulbordh . . . os vnth ok befalth thenna epterskriffna skraa ok stadhga *SO* 47. *ib* 7, 20, 31, 51, 53, 61, 72, 77, 87 *o. s. v.* sancte [erikx gillis] lagh ok skra *SEG* 111. i androm sancte erikx gilless skraom *ib* 123. *SGG* 128. *Jfr* **gildis-, hamna-, kompanis-, skomakara-skra.**

skrabok (schraa bock), *f. bok innehållande skråordning. SO* 116.

skraghi, *m.* [*Mnt.* schrage] *belägringsmaskin bestående af en grof och i ändarne tillspetsad bjälke*

genomträdd af korsvis ställda pålar. han satte sinna skraga hart fore then broo *RK* 2: 1107. the bönder baru fram wasa oc skraga *ib* 1282. the bygde ther badhe skärma oc skraga oc sworo the wille husit haua *ib* 1363. ther war tha borta bade skerm oc skraga *ib* 7843. *BSH* 5: 175 (1507). borta äre skermdöra, driffwande wärk, och skragar, man skulle i tolka leka bruka *ib* 348 (1509). *Jfr* **skrava.**

skral (skraal. skråll *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 264, 285**),** *n. rop, skri, skrål.* ginstan war han *(djäfvulen)* borto mz storo skrale *KL* 58. *ib* 9. ey byriadhe han sina predican mz roop oc skral *Bo* 56. mz oop oc roop oc mykith skraal *MD* 102. *ib* 122. mz skra *(för* skral*)* oc skri oc jammerligh rop *ib* 38. *Su* 128. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285. ther wtgaffs skråll och bwller wedh *ib* 264.

skrala (-adhe), *v. skråla, skria.* rädhelika skrala oc thyuta *ST* 81. ropadho the *(djäflarne)* oc skraladho owermattelika *Lg* 3: 300.

skrap, *n.* [*Jfr Isl.* skrap] *skrapande, krafsande.* swa giwir *(för* liwir*)* höna aff sith scrap som leon aff sin bradh *GO* 1066.

skrapa (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* skrapa] **1)** *skrapa, med något hvasst föremål stryka.* bäthir quämmir skrapa osten än skrädha *GO* 513. **2)** *skrapa, radera, genom skrapning utplåna skriften i el. på.* hitte brefuit ... scrapat ok ny scriuat *Bil* 680. skrapadhe brefuit *ib* 771. at hon (o. reghlan) scal ... ey affläggias ellir vmwendas ellir scrapas j nochra handa maatto *VKR* 46. thessin bokin oc reghlan är sumum stadhom scrapadh *ib* 55. **3)** *skrapa, utskrapa, radera, genom skrapning utplåna.* är ... scrapat oc aatirscrifuat thet ordhit gardzmestarans *VKR* 55. skrapa mit nampn aff ewinnelike liiffs book *MB* 1: 347. — *om person.* then som glädz j vranglikhet scal skrapas aff äuärdeliks lifs bok *MP* 1: 28. *MB* 1: 347. — *utplåna, aflägsna.* badh han thins änlitis aminne skrapas af sino hiärta *KL* 231. *MP* 1: 341. — *utrota.* thz iätta släktit hwilkit moyses drap oc skrapade aff iorderike *(delevit) MB* 2: 37. **4)** *skrapa, hopskrapa, hopsamla.* hwar eldh til sina kako skrapa *PM* 1. haffwer jach skrapedh till hopa nogne skatpeninge aff sewidhe och anbyrdh *BSH* 5: 342 (1509). — **skrapa af, 1)** *skrapa bort, genom skrapning aflägsna.* skrapen aff snyon *BK* 215. **2)** *utskrapa, radera, utplåna.* äpter thy som en scriware skrapar aff sina scrifft *MB* 1: 344. *Bil* 605. — *utplåna, borttaga.* huat som hälzst han haffdhe syndat mot sancto martino, thz skrapade han aff mz storom angher *Lg* 638. — *Jfr* **afskrapa.** — *Jfr* **bort-, ut-skrapa** *samt* **oskrapadher.**

skrapan, *f. utskrapning, radering. VKR* 56.

skrapilse, *n. pl. Jfr* **afskrapilse.**

skrapräster (-prester), *m.* [*Ä. Dan.* skraapræst] *ämbetsman inom ett gille el. brödraskap hvilken det tillkom att vid sammankomsterna uppläsa gillesordningen.* hwar som bryther aldhermanne i moth heller skraprestenom *SGGK* 104. at aldhermannen heller skrapresten bryther nogrom brodher eller systher moth retta *ib.* huar som säther sigh i aller mans skraprest eller bijsijttare säthe *SGG* 127. *ib* 128, 134.

skratte, *m.* [*Isl.* skratti] *skratte, tomte.* thro ... oppa skratta ellir tompt orma *ST* 31.

skrava, *f.* = **skraghi.** the bygde ther bade skirma ok skrafvo (*RK* 2: 1363 skraga) *RK i Script. rer. Svec.* I. II 71.

skreva, *se* **skriva.**

skri (skrii *RK* 3: 2290; *MB* 2: 171. **skrij** *Pa* 19; *MB* 2: 172**),** *n.* [*Mnt.* schrie] *skri, rop.* fik han höra sua mykit skrij oc sua stort eth roop *Pa* 19. hon öpte fast mz hardha skri *Fr* 1405. *Al* 2887, 5297, 5359. *RK* 3: 2290. *MD* 37. *MB* 2: 171, 172. *Jfr* **an-, glädhis-skri.**

skria (skriia *Lg* 675. *pres.* **-ar.** *impf.* **skre** *Fr* 947. **skriiadhe** *Lg* 3: 324. *pl.* **skriadho** *KL* 391; *MB* 2: 386; *Al* 3355**),** *v.* [*Mnt.* schrien] *skria, skrika, ropa.* en flöghir oc annar skriar *Bo* 181. gik hon owir allan stadhin skriandis ok ropandis hwat hänne var teet *Gr* 291. the skriadho ok öpto mz vsul laat *Al* 3355. *ib* 4095, 5517. *MB* 2: 118. *Lg* 675. fore hwi skrien ij a mote thöm vtan sak *KL* 380. *MB* 2: 375. the skriadho til ihesum *KL* 391. *MB* 2: 386. mz skriande röst *ib* 374. krakor oc skiorar skriandhe *Su* 119. — *klaga, veklaga, jämra sig.* tha hördhe thän hertugh rikä ena quinno swa iämerlika skre ok sagdhe sik alla stundir ve *Fr* 947. skriiadhe oc gräth ganzska sara *Lg* 3: 324. — *Jfr* **beskria.**

skrian (skryan *Lg* 3: 83, 171**),** *f. skriande, skri, rop.* fik höra thera roop oc skrian oc iämerlika lath *ST* 391. eth stort skryan *(för* -ande?*)* ällar ropp *Lg* 3: 171. *ib* 83. *MB* 2: 234. *Su* 43, 49, 227, 332. — *klagan, jämmer.* ther wardh mykyn sorgh skrian oc gratir *ST* 531.

skriande, *n. skriande, rop.* yw hon nämber stadhenom kom yw större skriandhet wart *Lg* 3: 646. *Jfr* **skrian.**

skridha (skriidha: vth skriidha *LB* 7: 56. *pres.* **skridher. skriidher** *LB* 7: 56. *impf.* **skredh** *ib* 3: 81. **skred** *Su* 367. **skreedh** *Iv* 2601; *Fr* 2412. *pl.* **skridhu** *Bir* 3: 215. **skrido** *Di* 15**),** *v.* [*Isl.* skriða] **1)** *skrida, röra sig framåt med jämn fart. om det som fortskaffas med hjälp af hjul. Al* 8237. — *om fartyg.* man ... sa ... huru skipith matte skridha *Fl* 664. skipith fastlika thädhan skreedh *Fr* 2412. — *slingra sig, krypa, glida. om djur.* hon *(lejonet)* maklika fram at iordhinne skreedh *Iv* 2601. han *(ormen)* ... skredh ... i gräsit hith ok thit *LB* 3: 81. skriidher orm eller paddha j man soffwandis *ib* 7: 56. **2)** *skrida, glida, sakta röra sig framåt el. nedåt. om menniskor el. menniskofötter. eg. och bildl.* jak atirskredh j syndena sua som then som skridhir *(labitur)* a iis *Bir* 3: 144. mine fötir ... skridhu til världzlica thinga halko *(lubricaverunt in mundialibus) ib* 215. thera väghir skal vardha swa som halka thy at the skridha af enne syndh oc til andra *MP* 2: 53. **3)** *sjunka, nedrasa.* kränkes oc nidhergaar all andelikx husens bygningh oc swa wndher ens förgaar, at thz litla som än synäs aff thy athersta, daghom mera skridher oc nidherfaldher *Su* 54. **4)** *gå ur lag, lossna.* beegynner axeelen skridha *RK* 3: 3137. — *slippa lös, undslippa?* säl är then man, som ey läth skridha ordh aff ordh *(för* munne?*)*, som ey waro

ranzsakat mz skälomen *LfK* 210. — **skridha saman,** *gå i hop, förena sig.* han . . . hwg konan sunder mit i liffuit, hon war sa mykin trulkona at lutterna skrido saman oc wart strax heell *Di* 15. — **skridha umkring,** *skrida omkring, röra sig omkring. om liflöst föremål. Su* 367. — *Jfr* **af-, ater-, nidher-, ut-skridha.**

skriþanda, *f.? L.*

skridheliker, *adj. Jfr* **nidherskridheliker.**

skridhlius (skrillius), *n.* [*Isl.* skriðljós] *lykta med ljus.* vnum skrillius nouum et I antiquum. jtem habet in fisco cottidie I skrillius *SD* 4: 711 (1340?).

skrifning, *f. skrifning.* ginstan ändhe kom pa scrifningena *Lg* 3: 583. *Jfr* **beskrifning.**

skrift, *se* **skript.**

skriftygh (scriptygh), *n. skriftyg, skrifdon.* bidh han siin scriptygh mz sik bära *Al* 10190.

skrigha (*impf.* **skrigede** *MD* 34), *v.* [*Mnt.* schrigen] = **skria.** the skrigede offuer han *MD* 34.

skrik, *n. hoppande.* hwar gladdes i sino rwme, mz danz oc skrik oc alzskona leek *Lg* 3: 467.

skrikka (-adhe), *v.* [*Mnt.* schricken] *hoppa, dansa.* the skrikkadho oc sprungo *ST* 151. herodie dottir skrikkadhe oc huppadhe oc lekte for bordheno *ib* 371. *ib* 66. at danza oc skrikka mz hörrom *Su* 151. kalzsande oc skrikkande *ib* 130. swa som feet oc wngh lamb danzsandis sprwngo oc skrikkadho *ib* 74.

skrin (skriin), *n.* [*Mnt.* schrin. *Lat.* scrinium] *L. skrin.* at han . . . sik vndheruinne oc aname hingest oc harnesch, kisto oc skriin oc hwat ther i är . . . oc bethale ther aff min gäldh *SD NS* 1: 514 (1405). han . . . tok atir af honom skinande gul ok satte thz j sit skrin *Bir* 1: 61. thz gullit som thu köpte af mik ok lagdhe j thit skrin *ib.* lät vp skrinit *ib. ib* 62. haffua smaa skriin groff oc enfald mz laasom, hwar the (: systrana) magho göma wti sina naala oc hwiffua oc annat tholkit *Bir* 5: 45. *ib* 46. — *särsk. skrin hvari helgons aflefvor förvaras, relikskrin.* et skrin af cristallo med helghudomum *SD* 5: 564 (1346). han fiol a sin knä fri skrinet *Bu* 54. blykistan flöt . . . ok kom til sicilia laud mz dyrum benum oc lagdhos jnnan scrin *Bil* 210. sancti bartholomei scrin *ib. ib* 251. *Gr* 304. sancte erikx scrin *RK* 3: 490. *TK* 273. — *Jfr* **gul-, lärn-, malmar-, pänninga-, silf-skrin.**

skrinläggia, *v.* [*Isl.* skrínleggja] *skrinlägga, lägga (ett helgons aflefvor) i skrin.* bygde þär eet vänt mönstar sancto iohanni baptiste. ok skrinlagþe þär hans houit *Bu* 54. la þär skrinlact *ib.* skrin laghþe fingren *ib* 55. scrinlaghdo hans ben *Bil* 660. en abote beddis enna iomfru been oc jätte hona skrinleggia j gulle *ib* 683. *Bu* 522, 523.

skrinstang, *f. skrinstång, stång hvarpå ett skrin bäres (i procession).* andre riddare och välborne män och rijksens raadh boro först s. catharinä skrin, och voro skrinstengerna så skipadhe, att otta män fingo under them gangit *TK* 273.

skript (skrifft. scrifft. skrefft *Lg* 437, 3: 324; **-en** *LfK* 111; **-enne** *ib* 38. **-ir),** *f.* [*Isl.* skript] *L.* **1)** *utförande af arbete i teckning, målning el. skulptur.* then nokot ting hauer, thz han mykit älska, ok wil läta wäl skriua, han leta slöghan ok röntan mästara til thön skript *KS* 52 (132, 56). — *i målning el. skulptur utfördt arbete; målning.* thins mönstris script (*picturæ*) *Bir* 1: 390. — *bildhuggeriarbete.* bordhit hafdhe . . . änga scrifft, eller skrwdh, vtan var alt slät *MB* 1: 491. — *afbildning, bild, beläte.* ärlekare creatur äst þu än nokot þät biläte älla skript. þu hauar lätit göra *Bu* 188. j saghen fore idher ena stora statuam, thz är at sighia et beläte eller ena scrifft *MB* 1: 14. *ib* 15. at dyrka nakra script eller skyrdh *ib* 330. thässe archin war sat mällan twa scriffter, som kalladhis cherubin *ib* 490. än nakar . . . däghelik script war ower henna säng *ib* 224. *Gers Frest* 15. **2)** *skrifvande, skrifning.* han bärghadhe sik som fatike diekna plägha mz script (*schriven*) *ST* 291. opta komber wande ok skadhi af ouarlike breua skript ok tydhning *KS* 52 (131, 56). **3)** *skrift, det som är skrifvet, skrifna bokstäfver el. ord.* han saa the scriptena som scriwat war i badha wäghanna ända *Bir* 1: 215. af skrapa thina script (*scripturam*) aff thine book *ib* 3: 102. *ib* 103. *Bo* 159. **4)** *skrift, skrifven handling, skriftligt dokument, handskrift.* sätium wi wart jnsigle for thässä skript *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). swa maanga personar som clostrith scal födha . . . tha fae abbatissan fram gaarzmestaranom oppa ena script bescrifua (*för* -na) *VKR* 38. scal gaarzmestarin faa abbatissonne oppa ena script mang hion oc leghodrengia j clostirsins brödh äru *ib.* thera scriptir funnos . . . lica *KL* 417. ther waro twe godhe cristne män . . . som skriffwo thenna hälga mannanna martyrium . . . oc warlika lagdho the the skrefft iblandh stenana *Lg* 437. skriffter ok skraar *SO* 47. — *skriftlig förbindelse.* at þerrä handa samband är bundin . . . mät script *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *skriftlig uppgift, skriftlig förteckning.* the kwnde aldrigh inga scriffter faa affh scriffuarestwffuone om te aaterstäder *FM* 358 (1508). giorde jak strax scriffter (*afskrifter, utdrag?*) wtaff slotzbokene om the aterstäder ok fik jak te scriffter lansfoghaterna *ib.* — *afskrift, exemplar (af skrift).* j skipeno strax han (*passageraren*) är dödher scriffwes alth thz han haffwer, oc ther aff skal skiparen haffwa ena scriffth, oc andra köpmännena, oc tridye scriffwaren *PM* XIII. **5)** *skrift, bok.* thz scriptin sigher wil iak ey thighia *Al* 6. *ib* 529. jak hördhe . . . aff scriptinne (*d. v. s. legenden; scriptura*) at sancta lucia jomfru tha hon var leed til hörro hws var stadhugh j tronne *Bir* 3: 325. the script hulkin som kallas när jdhir biblya *ib* 353. scriptin hulkin j kallin hälgha . . . gaar owir alla andra scriptir *ib.* — þe hälgha skript, *den heliga skrift, skriften, bibeln.* a mot þe hälgho script *Bu* 5. þe hälga skript calla nä skylda män bröþar *ib* 194. vt thydde hanom the hälgho script *KL* 80. *Lg* 3: 324. — skriptin, *d. s.* man kan thz ey mz scriptinne beuisa *Bo* 13. *ib* 29, 48, 49, 130. *Bir* 3: 156. *MB* 1: 105. *MP* 1: 67. *RK* 1: 3769. *LfK* 38, 111. gyllene scripten sigher *Bir* 4: 68. — *ställe el. stycke af den heliga skrift.* scriptin (*locus scripturæ*) som han laas *KL* 146. **6)** *i viss ordning uppställd samling af ett språks skrifttecken, alfabet.* alpha är första bokstaff j gretzske scrifft *MB* 2: 369. — *Jfr* **gul-, hand-, ut-skript.**

skript (skrift. scrifft), *f.* [*Isl.* skript. *Ags.* scrift] *L.* **1)** *skriftande, föreskrifvande el. ålág-*

ypande af bot el. penitens för synder som bekänts under bikt; föreskrifter som med anledning af syndabekännelse gifvas af den som åhört bikten. gudh gömö oss wäl for idhre script *ST* 492. **2)** *syndabekännelse som sker inför en andlig för att mottaga aflösning och föreskrift om penitens, bikt.* ganga (vandra) til skripta, *gå att bikta.* jätte ganga til scripta oc vidhersighia vantro *Bil* 833. *KL* 125. *Lg* 3: 11. *Al* 6328. wi pläghom göra ängin the brut at wi pläghom til scripta wandra *ib* 6305. — bära til skripta, *skrifta, bikta, bekänna (en synd).* thässa synd blyghdis han bära til scripta for nokon man *Bil* 752. **3)** *bot, botöfning, penitens.* at thula hardhasta skript *KL* 298. taka skrift *ib* 278. takin angir oc script *(pænitentiam agite) ib* 417. *MB* 2: 409. tok af präste script ok lönleka lösn *Bu* 30. hwilkin som än gör thz for hwilkit som han tok skrift *(pænitentiam accepit) Ber* 96. *Pa (Tung)* 29, 40. han thok gratande widh script ok stodh vtan kirkio *Bil* 640. *ib* 277. thok han sik siälfuir script vskiällika aldre tala ordh mädhan han lifdhe *ib* 378. scriptadhe han sinna modhir synde for prestenom oc anamadhe sik syu ara script for them a hänna wegna *ST* 289. satte biscopin honom script, oc gaff honom gudz lykama *ib* 30. johannes satte þöm þrätighi dagha skript *Bu* 154. en biscopar som han skriptaþe tröste sik eigh sätia hanom fulla sk[r]ipt *(absolvere timuisset) ib* 168. dömpde til script oc boot *FH* 3: 59 (1445). helwitis pino forlät gudh israels sönom fore moyses bön . . . än lordhrikis plikt oc pina stodh them äpter, swa som scrifft äpter synda afflösn *MB* 1: 346. för än wi ändom waara script i thässe wärld *ib* 284. **4)** *straff, bestraffning, tuktan.* swa som landith war skodhat xl dagha, swa skal thetta folk ganga ater oc fram om ödhemarker om xl aar . . . the skulo hawa ens aars scrifft fore hwar daghin ther landith war skodhat *(juxta numerum* XL *dierum quibus terram considerastis quadraginta annis recipietis iniquitates vestras) MB* 1: 403. — *Jfr* **lön-, lönd-, lönda-skript.** — **skripta brut (skrifta-, *L.* scripta brot),** *n. L. nytt begående af brott för hvilket man förut undergått kyrkostraff, återfall i brott för hvilket man fått aflösning el. förlåtelse.* iak hawer giort scripta brot *MB* 1: 301. skriptabrut är een the wadhelikasta dödhelik synd *ib.* — **skripta dagher,** *m. dag för skriftermål. MB* 1: 284. — **skripta dottir,** *f.* [*Isl.* skriptadóttir] *qvinligt skriftebarn el. biktbarn.* een gudhlik qwinna som hans *(prestens)* scriptadotter hafdhe varit *KL* 317. — **skripta faþir (scrifta-. skriffta-** *LfK* 141. **scriffta-. skrefffta-** *LfK* 151. **scripte-** *Lg* 3: 533, 538, 552, 553. **skreffte-** *ib* 440. **skripto-. scripto-** *SD NS* 2: 170 (1409); *Lg* 3: 21. **scrifto-. scriffto-** *LfK* 142. **skreffto-** *ib*)**,** *m.* [*Isl.* skriptafaðir] *L. skriftefader.* en ärmete var vm thän thima konungh henriks scripta fadher *Bil* 774. reen oc idhkelik oc ödhmiuk synda vidhirganga ok scriptamaal som the skulu göra for sinom scriptafadhir *Bir* 3: 290. at the bätrin alla sina synde ok görin fulla bätring for thom äptir thäs sama scriptafadhirsins raadhe *ib* 291. j thesse . . . fasto tha maagha abbatissan oc confessor oc thera eghin scriftofadhir lofua oc liisa them thes widhirthorfft hafua *VKR* 17. j thessom daghum . . . maagha syster oc brödher tagha gudz lichama eptir thera daghlicha scriffta fadhirs raadhe oc orloff *ib.* at systrana ellir brödhirne . . . formaagha ey koma at scrifta sik widh confessorem generalem ellir them som skipadhe äru til thera scriftafädhra *ib* 18. *ib* 16. *KL* 29, 35. *MP* 1: 5, 6. *Bir* 1: 10. *ST* 492. *Ber* 163. *Lg* 3: 11, 21, 440, 533, 538, 552, 553. i närwaru . . . miins skriptofadhars *SD NS* 2: 169 (1409). *ib* 170. aflöse then godhe scriptafadhorin alla the som koma til hans mz jdhrugha *Bir* 3: 192. *ib* 2: 71. *LfK* 141, 142. en lärdom enfalloghom skreffta fädhrom *ib* 151. — **skriptahus (scriffto-),** *n. hus el. rum (i ett kloster) hvarest skriftermål eger rum.* wardhir noghar thera swa hardhelicha siwk at hon ey formaa gaa ellir bäras j scrifftohusit. sik at scriffta ellir waan herra taka *VKR* 26. — **skripta lös (skrifta-),** *adj. L.* — **skripta lösn,** *f. aflösning.* rät scripta lösn oc full owerbot *MB* 1: 284. — **skriptarmal (skripter-** *L.* **skriptamal. skripta mal. scriptamal. scriptamall. skriptamaal. scriptamaal. skriftamal** *L.* **skrifta maal. skrefftamall. skriptemall. skrifftemal** *Su* 48. **skriftomal** *L.* **scrifto maal: -maalom** *VKR* 17)**,** *n. vanl. pl.* [*Jfr Isl.* skriptamál] **1)** *skriftande; föreskrifter som med anledning af syndabekännelse gifvas af den som åhört bikten.* han togh sielldän skriptemall *Pa (Tung)* 27. j ärin alt off hardhe j idhrom scriptamalum *ST* 492. **2)** *skriftermål, syndabekännelse som sker inför en andlig för att mottaga aflösning och föreskrift om botöfning, bikt.* han grät huarn tima han hörþe skriptamal. ok nokors folks synda fal *Bu* 100. kom tel biskopen ok baþ höra sin lönlek skripta mal *ib* 143. *Bir* 2: 71, 3: 248. j scriptamalom höraskolandom *ib* 4: 27. til at höraskolande scriptamal *ib.* alla systrana prästene oc brödhrene, skulu at minzsta threm sinnom j aareno wppinbara sith samwit mz scriptamalom confessori generali *ib.* är idhrughin ok scriptamalin *(confessio)* förste vmuändilse väghir til gudz *ib* 1: 19. scriptamalanna dygdh *KL* 111. *ib* 58, 112, 113. *MP* 1: 6. manar sanctus augustinus oss til scriptamale *ib* 5. mange senka sin scriptamal ok bätring alt oftenghe *ib. ib* 45. *VKR* 17. angren födher räth skrefftamall. skrefftamalen fulla booth för syndena *LfK* 29. *Su* 48. han giorde . . . optelika sin scriptamall *RK* 1: 2476. vm nakor . . . gör san scriptamal *(confessionem)* af giordhom syndom *Bir* 1: 294. *ib* 293, 295. — *syndabekännelse, förtrolig bekännelse, yppande af det som är af vigt för ngn el. ligger ngn om hjärtat.* nu hafuer iak sakt mit skrifta maal for huath iak morghin döia skal *Iv* 2761. — *det som yppas i skriftermål.* sua sum skriptamal biþium vi idar þät lena *(för löna) Bir* 4: *(Avt)* 184. — *skriftermål, syndabekännelse jämte aflösning och fullgörande af föreskrifna botöfningar.* thässa thre dagxledher . . . tekna thre lyte rätta scriptamaala . . . första scripta dagher är sorgh oc träghi, annar rät widhergangilse thridhi rät scripta lösn oc full owerbot *MB* 1: 284. the nadher han fik mz scriptamaalom, the skyldadho syndanna afflat *ib* 104. ängin är swa thung älla groff synd at hon bätras ey ok rensas mz idhruga ok scriptamalom *(quod pænitentia non diluatur) Bir* 1: 31. af siw sacramentis . . . som äru döpilse färmilse scriptamal *(pænitentia)* gudz likama presta vigxl

hionalagh ok olningh *ib* 234. *ib* 205. böte misfälle mz scriptamalom *(pœnitentiam condignam accepit) Bu* 130. gudh gifui . . . allom them ther bokena hördhe rät ryghilse ok godh skriptamaal *Fl* 2110. *Lg* 44. war dödh wtan skäll och skriptamall *BSH* 5: 382 (1510). — **skriptamala bätring (skriftamala-** *Ber* 92, 96**)**, *f. bot som ålägges i skriftermål.* for än hon hafdhe fult giort for thet medh tarom ok scriptamala bätringh *VKR* XVIII. *MP* 1: 45. *Ber* 52, 75, 92, 96. — **skriptamala nadhir (scriptamaala-)**, *f. pl. nåd som vinnes genom skriftermål.* ängin . . . skyldadhe sik mz nakrom scriptamaala nadhom ewinnelikt himerikis liiff än ey ware ihesu christi dödher oc blodh *MB* 1: 104. — **skriptamals time**, *m. tid för skriftermål.* skikkar . . . nwnnona oc brödhranna scriptamals tima *Bir* 4: 27. — **skriptamale**, *m. skriftermål, syndabekännelse, bikt.* gör . . . scriptamala ok tak idhruga ok bätringh for thina synde *VKR* XIX. — **skriptaman (skrifta-)**, *m. L.*

skripta (scrifta *Bil* 752. **skriffta. skrifftha** *Lg* 669. **-aþe, -aþer)**, *v.* [*Isl.* skripta] *L.* **1)** *skrifta, mottaga bikt af och föreskrifva bot för (samt meddela aflösning åt).* en biscopar som han skriptaþe tröste sik eigh sätia hanom fulla sk[r]ipt *Bu* 168. en klerkir . . opta scriptadir: oc atir j synd falliu *Bil* 794. kalle til henne skriffta fadheren som hono *(för* hona*)* skrifte ok aflöse *Gers Ars A* 3. **2)** *skrifta, bikta, bekänna (sina synder).* sagdhe sik haua giort ena synd som han aldri thordhe scripta for nokrom lifwandis *Bil* 752. at vidhirga oc scripta syndirna *Bir* 2: 60. *ib* 71. *ST* 289. *Lg* 669. — *abs.* sagdhe . . . hwru honom begangit war mz the iomffrwnne, allaledhes som han tilföranda skrifftat haffde för pawan *Lg* 673. — **skripta sik**, *göra sitt skriftermål, skrifta, bikta.* mannen . . . vilde skripta sik *Bu* 172. böþ hanom . . . skripta sik for löska läghe *ib* 171. *ib* 176. *Bil* 752. *MB* 1: 298. *KL* 58, 112, 113, 114. *Bir* 2: 71. *VKR* 26. *ST* 289. en mykit syndoghir man scriptadhe sik widh en biscop *KL* 111. scriptadhe sik . . . widh sin sokna präst *ib. Bil* 642, 753. *MP* 1: 5. *Bir* 3: 193, 248. *ST* 317. *Su* 437. han hafdhe sik aff allom sinom syndom scriptat *KL* 58. *VKR* XIII. — *Jfr* **o-, rät-, utskriptaþer.**

skriptare, *m. skriftefader.* j ärin alt off hardhir scriptare *ST* 425.

skripteliker (scriptelig. scripteliig), *adj. skriftlig.* scriptelige article *HSH* 20: 258 (1508). eder . . . scripteliige swar *ib* 24: 68 (1516). *ib* 18: 85 (1497).

skriva (screffwa), *f. skrefva, bergskrefva.* ij hwlom screffwom läggiom wi os nidh *Al* 6418. *Jfr* **biärgh-, halla-skriva.**

skriva (*pres.* **-ar** *Bu* 63; *Bil* 232; *MB* 1: 441, 494; *KS* 20 (49, 21); *LfK* 139. *refl.* **scriwas** *MB* 1: 298. **scrifwas** *ib* 482. **skriuas** *KS* 52 (132, 56). **scrips** *Su* 351. *imperat.* **scrifua** *MP* 1: 240. **scrif** *ib* 2: 192. **scriff** *MB* 2: 334, 335 *o. s. v. impf.* **-adhe. skref.** *pl.* **scriwadho: -os** *MB* 1: 472. **scrifwu** *ib* 419. **scriffuo** *RK* 2: 4561. **screfwo** *Bir* 2: 322. **screffuo** *RK* 3: 1109, 1111. *part. pret.* **skrivaþer. screuadher: -at** *SD NS* 1: 11 (1401), 24 (1401). **skrefuadher: -at** *ib* 30 (1401). **screpuadher: -at** *ib* 3 (1401). **skrivin. scripuin: -ith** *Di* 272. **screfuin** *(pl. nom. n.) SD NS* 1: 424 (1405); **-it** *ib* 30 (1401). *pl. nom. m.* **skripnä** *Pa (Tung)* 40**)**, *v.* [*Isl.* skrifa] *L.* **1)** *teckna, måla, i teckning, målning el. skulptur framställa el. utföra.* sändhe han en scrifuare *(senare ändradt till* malara*)* til war herra at läta scrifua *(senare ändradt till* mala*)* thz likaste änlete warum herra han gate *Bil* 232. han sighs . . . hafua scrifuat första wara fru biläte henne licast *ib* 259. thit belate skal . . . aff gul scrifuas *ib* 537. *VKR* XV, XVI. *MD* 103. scriffwath oc skorith beläte *MB* 1: 331. gudhlik natwra är ower alt thz, ther nakar creatura ma thänkia eller vnderstanda scrifwath eller skorith, eller nakra handa skapath *ib* 491. ma synas, at i bland andra helgho doma, i gudz mönstre, skulle ängalund scrifwas eller skäras cherubin, oc propiciatorium oc candelabrum *ib* 482. hedhne män waro wane at göra dyyr altara, oc klädha mz dyrom thingom, scrifwadha oc skorna *ib* 494. ey skal nakat vara scrifwat ällir malat a kirkionna väggiom *Bir* 2: 337. — *(i teckning, målning el. skulptur) afbilda.* sancti petri altara a huilko som var scrifwat hans pina *Bil* 833. *Bir* 3: 388, 406. saa jak fyra ewangelistas ok thera skapnadhir var likir fyrom diurom swasom the pläghas scrifwas a väggiom *ib* 470. ower henna säng waro blamän scriffwadhe *MB* 1: 294. iwpiter högxste affgudh, han scriwadhis mz wädhra horuom *ib* 255. *ib* 298. thera affgudha teddos them, oc scriwadhos i thera *(djurs)* liike *ib* 472. scriffwen äpple *Gers Frest* 15. han *(skölden)* war hwiter oc war scriffuit vpa mz röd färga en hamar oc en tong *Di* 59. hans skioll war hwit, ther i war scriffuit et leon aff gull *ib* 68. *ib* 128, 132, 272. a karith . . . man skrifuith sa the ärinde som var ij troia *Fl* 291. a lukith var . . . skrifuith . . . huru pallas venus ok iuno thrätto om gull äple eet *ib* 293. — *(med teckning, målning el. skulptur) utsira, i sht måla.* mit mönstir war prydh ok scriwat mz gul *(depictum auro) Bir* 1: 392. är lik thy glasi som vtantil är scrifwat *(depicto ab extra) ib* 2: 85. then nokot ting hauer, thz han mykit älska, ok wil låta wäl skriua, han leta slöghan ok röntan mästara til thön skript *KS* 52 (132, 56). **2)** *teckna, rista tecken.* hon . . . skreff mz höghra thumulfingrenom vppa stenstolpa. ok the blotnadho swa som veeght wax. ok ther syntos kors märke äpter *KL* 308. — *rista el. teckna bokstäfver, skrifva.* skref a iordhina mz fingreno *Bu* 159. lika aristoteles barna skiäl ok näme widh taflo släta then skipat ok bod är til at skriuas å *KS* 52 (132, 56). — *skrifva, rista (skrift).* thön tafla taker ok haldr tilika skrift ther å skriuas *KS* 52 (132, 56). *Bir* 1: 215. — *rista, inhugga el. skrifva (bokstäfver el. ord).* hwilke som hafwa thav skrifwat i sinom änlitom *Su* 425. octouianus bygde eet altare lät iui scriua liuandes guþ *Bu* 63. eet hwalff aff gull lot konungin göra ok ther a skrifua som ij maghin höra: här ligger the dödhin slo ij hääl, blanzaflur the flores vnte väl *Fl* 328. scriff hälge äru the som kallade äru til lambsens bryllops natwardh *MB* 2: 363. — *skrifva (ord till ngn el. i bref till ngn).* scriff änglenom til ephesi kirkio. thzta sigher han som haldher vij stiärnor j sina höghra handh *MB* 2: 335. skriff smirne kyrkios ängle. thzta sigher thäu förste oc ytherste *ib. ib* 336, 337.

3) *skrifva, förse med skrift.* the taffla ther all är scriwath *MB* 1: 65. *ib* 118. fore them lagho böker, skriffuadhā mz gull bokstaffua *Pa (Tung)* 40. 4) *skrifva, anteckna, uppteckna, skriftligen meddela, nedskrifva.* hans namn är scriuat iui mino hufþe *Bu* 504. *RK* 1: 2363. vi hördhom thin ordh ok skrifwadhom them *Bir* 1: 137. hwat sum wir skipum thär iuir ok latum scriuā *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). þing. maal ok sakir. som j warom stafghā scriuaþ ok stadd äru *ib* 5: 605 (1346). þe þingh vilium vi här af vare fru visa, som eigh finnas ii biblia scriueth *Bu* 6. skref sina synder a breff *Bil* 276. *Bo* 159. j the materia som tilforinna scrips *Su* 351. thz thu seer scriff j bokena *MB* 2: 334. hittes þät skrivat. at han do eigh a corseno. för än han varþ halshugen *Bu* 210. *ib* 63. swa är ... scrifuat innan hälgha spamanna bokum. at the skula thro mik aldre saghu *Bil* 232. scrifua at thu äst skyldogir fämtighi *(näml.* löpa olio*) MP* 1: 240. scriuat är man skal ey fresta gudh *ib* 2: 56. huro herra ok försla hawa ther liffuat thz finder man her i bokenne scriffuit *RK* 1: 22. huro the hawa liffuat giort ok farit her star thz scriwat *ib* 24. swa som ... war för scrifwith *MB* 1: 397. — *uppskrifva, uppteckna.* han sende vii mässo diäkna wm cring landhit. ok mz them vij subdiäkna at scrifua alla hälgha martires ok thera pinur ok dygdhe ok iertigne *Bil* 394. constantinus lät scrifua siluestro drömin at radha *ib* 569. the taldo alla israels sönir, oc scrifwu thera tall *MB* 1: 419. scriffwes alth thz han haffwer *PM* XIII. the äre skripnā j gudz anlite *Pa (Tung)* 40. — *skrifva, skriftligen uppräkna.* thässa jordher, gotz oc ingiäld, som här äpter widher nampn screfuin standa *SD NS* 1: 424 (1405). — *i skrift berätta om, i skrift omtala el. nämna.* som scriffwadho aldra wärldinna skipte oc skipilse *MB* 1: 125. var herra ihesus som hona ... enkannelica for alla the ther skrifuadhe finnas vitiadhe *Bo* 227. — *skrifva, skriftligen meddela, skriftligen el. genom bref underrätta.* diäfwllin äggiadhe somlicom at scrifwa thik oc budha thän vara dödhan *(scribere tibi illum esse mortuum)* som lifdhe *Bir* 2: 146. — *skrifva, sända skriftligt meddelande.* sancta birgitta skreff til en herra sighiande *Bir* 2: 85. — *skrifva, teckna, i skrift benämna. med två ack.* scref han sik kesara *Bu* 533. — *skrifva, göra skriftlig framställning (om), i skrift tala (om). med prep.* af. viliom vi skriua af allom hälghom appostolis *Bu* 130. aff thessom fiurum howdhdyghdom skriuar en vis man *KS* 20 (49, 21). witnar iohannes damacenus. som ther scrifuar af *Bil* 232. 5) *skriftligen uppmana el. befalla.* skreff ... konungh alexandher til jonatham. at han skulle honom ... ther möta *MB* 2: 253. han screff marsken til sik komma *RK* 2: 7206. — *föreskrifva.* scrifwin hwat j scrifwa wiliu *ST* 492. 6) *skattskrifva.* wth gik bwdhit aff kesarenom at al wärldin skulle scriffwas *(describeretur)* oc hwar skulle scriffwas j sinom stadh *Bo (Cod. B)* 343. 7) *skrifva, uppsätta, affatta.* skref ... bref *Bu* 29. rädes ... vm breuet sua darleka scriuat ok vt giuit *ib.* fik bref af vars härra hand skriuat *ib* 190. þettä breff oc testament som giort, scriwat oc giwit var i löþesom *SD* 5: 568 (1346). *ib NS* 1: 3 (1401), 11 (1401) *o. s. v. Bil* 232. mz kirkionna räth som han star scriffwin *RK* 1: 86. 8) *skrifva, skriftligen uttrycka sig.* ewangeliste screfwo mangaledhis *Bir* 2: 322. 9) *egna, helga, inviga.* hänna lifnadhir skulle tiluighias ok scrifuas sannom fatikdom *KL* 332. — **skrifva af** *utstryka.* jak skal scrifwa then aff *(för* scrifwa then aff aff?*)* minne book som thz forskullar *MB* 1: 348. *Jfr* **afskriva.** — **skriva ater,** *skrifva tillbaka, skrifva ss svar.* thu scref mik til ... oc spordhe mik om radh om thu skulde thz *(barnet)* fordarfwa oc iak screff thik atir mz mit breff at thu skulde thz behalda *ST* 442. *Jfr* **ater skriva.** — **skriva in,** *inskrifva.* tom (ɔ: dande men) lat jak scriffua in j bokena *FM* 358 (1508). *Jfr* **inskriva.** — **skriva til,** 1) *skrifva till, skriftligen meddela.* scriff ... kesarenom til tässin ordhin *Bir* 4: 111. thu scref mik til i thino brewe at thz barnit thu hafdhe föth war wanskapat *ST* 442. *RK* 2: 4528, 4561, *s.* 342. — *skrifva, sända skriftligt meddelande.* scriffwen ... allom jwdeis til a konungxsens wägna som idher siälffwom täckis *MB* 2: 192. ptholomeus skreff honom til j gän j thässe matto *ib* 253. *LfK* 189. 2) *tillskrifva, tillräkna.* the ... scrifhwa thz alt til thinna nadha gafhwa *Ber* 7. — *Jfr* **til skriva.** — **skriva up,** 1) *uppskrifva, uppteckna.* skal skiparen jnsätya the päningana ther the bliffwa trygge ... oc scriffwas wp j kyrkionnas bok *PM* XIII. 2) *skriftligen uppsäga.* ath han matte scriffue kongen vp sit huldschap och manschap *FM* 181 (1504). *HSH* 18: 85 (1497). — *Jfr* **be-, for-, ful-, i gen-, saman-, ut-, äptir-skriva,** *äfvensom* **forskrivin, for-, forinnan-, hvit-, ny-, o-skrivadher.**

skrivan, *f.* [*Isl.* skrifan] *skrifvande, skrift.* aldrigh kan nokor medh skrivan thet vtthryckia *Ansg* 181. *Jfr* **beskrivan.**

skrivare, *m.* [*Isl.* skrifari] *L.* 1) *målare.* sändhe han en scrifuaro *(senare ändradt till* malara*)* til war herra at läta scrifua *(senare ändradt till* mala*)* thz likaste änlete warum herra han gate *Bil* 232. — (?) *ss tillnamn.* swenonem dictum scrifuara *SD* 3: 680 (1325). 2) *skrifvare.* xiiij scrifuare gatu änkte mer giort än scrifuat daghlika j bökir wisdom aff hans munne *Bil* 392. gregorij scriuare *ib* 718. *KL* 47, 48. *Bir* 1: 242. *Al* 1908. skal scriffware for ollan staa scriffwa saka ok höra oppa *MD (S)* 290. *ib* 291, 292. siden sagde marsken ... min scriuare oc mit jncigle later iac her qwaar *RK* 2: 5129. — *skrifvare på ett fartyg.* then pelagrimen skal ga til scriffwaren latande segh jnscriffwa *PM* XII. *ib* XIII, XIV, XV, XVI. — *brefskrifvare.* thz som scrifwarene sagdho fals *Bir* 2: 146. — *upptecknare.* reglonna scriffuare *Bir* 4: 49. *ib* 115, 116. — *ss öfvers. af Lat. scriba: skriftlärd.* calladhe pylatus ... almoghans allirmän, prestina. laghuiso männena. oc scrifuara *KL* 384. *MB* 2: 380. — *Jfr* **bref-, hand-, rads-, saman-, stads-, tol-, vardh-skrivare.** — **skrivara stova (scriffuarestwffua scriffuere stoffwe: -en** *FM* 243 (1505). **scriffuerstwe. skreffuere stwffue: -en** *FM* 405 (1509)), *f. skrifvarestuga, kontor (på ett slott).* the kwnde aldrigh inga scriffter faa affh scriffuarestwffuone om te aaterstäder *FM* 358 (1508). är ... alzentet tiil päningā här j scriffuerstwen *ib* 341 (1506?). *ib* 243 (1505), 405 (1509).

skrivilse (scriffuelse *HSH* 18: 5 (1494) *o. s. v.*; *FM* 181 (1504), 405 (1509; *på trå st.*). **screwelsse** *ib* 681 (1517). **scriffuelser** *HSH* 18: 15 (1494)), *n. pl.* *skrifvelse, bref.* swarom wi til idher skriffwilse *MB* 2: 263. *FM* 181 (1504), 405 (1509), 681 (1517). *HSH* 18: 5 (1494) *o. s. v.* — *med plur. bet.* *HSH* 18: 15 (1494). — *skriftlig uppmaning. bref med uppmaning.* sändhe hon sinom brodher kärlek oc gudelik skriffuilse, at han skulle fly henne sins fadhärs wenskap *Lg* 3: 444. — *Jfr* **beskrivilse.**

skrodh, *m.?* [*Jfr Mnt.* schrôt *och* schrôdinge] *utmyntning, det som utmyntas.* skal ther skroden aff . . . wägen kolnisk mark gwldh hollä halffiärdesynnätiwgä och twaa gwldhen *HSH* 19: 14 (1497). skal skroden aff for:de wägän mark hollä firä ok trediwä kasth *ib.*

skrodha (*pres.* **skrodher** *HSH* 19: 13 (1480), 15 (1497)), *v.* [*Mnt.* schrôden] *sönderskära, fördela; utmynta.* vtaff tesse . . . march wägnä skal han skrodha trätige firä kasth *HSH* 19: 12 (1480). vppa thenna wägna march skal han skrodhe femtigi och try kast *ib.* oppa stocken ther han skrodher och mynther *ib* 13. paa then stock som han töm *(penningarne)* skrodher ok mynther *ib* 15 (1407).

skrok (*dat.* **skrukke** *VGL II A* 4), *n.?* [*Isl.* skrök] *L.* **1)** *lögn.* första sannind möte tha hawir scrok skam fore *GO* 310. **2)** *falskt prat, vidskeplig dikt.* förwitandis gudelika oppenbarilse oc hälga revelaciones wara kärlinga skrok *(superstitiosa figmenta)* *Su* 7.

skroksak, *f. L.*

skroksokn (skruk-), *f. L.*

skrokvitni (skruk-), *n. L.*

skropukhovudh? *n. mask för hufvudet, hufvudmask, ansigtsmask.* fly forgylta skalka rädhegrimor ok skopuk howdh *(sannolikt för* skropuk howdh*)* *GO* 1108; *se Kock, Medeltidsordspråk* 2: 426 *f.*

skrubba, *f. håla, kula, grotta, klyfta.* hon flydhe til et biärgh. ok gömde sik i enne skrubbo *KL* 308. *ST* 263. hiöldo theris högtidher pa bärgh oc skrubbom *(speluncis)* *MB* 2: 309. myssena haffwa krupit wt aff theris skrubbom *(cavernis)* *ib* 171. *ST* 344. saghdhe sancta cristina til ormanna, jak byudhir idhir . . . at j krypin bort j idhra skrubbor *ib* 259. — *gömställe.* sich pakkadhe hwar j sina skrubbo *RK* 2: 4032. — *Jfr* **biärgh-, biärgha-, biärgs-, halla-, iordha-skrubba.**

skrudder, *se* **skryþa.**

skruþer (-ir), *m.* [*Isl.* skrúð, *n.*] *L.* **1)** *skrud, prydlig drägt.* tha the sagho ärchebiscopin kläddan j sin scrud *Bil* 846. sato the hälgho thre konunga i ärlicom skrudhe *ib* 916. — *hamn, skepnad.* then same drake ij sama skrwdh war när mik tha iak sidhärst stridde *Al* 366. **2)** *prydnad.* bordhit hafdhe . . . änga scrifft, eller skrwdh, vtan war alt slät *MB* 1: 491. — *prydligt föremål som nyttjas vid gudstjensten el. hör till ett tempels utstyrsel.* alle hännes *(d. v. s. templets)* ärlighe skrudhe *(vasa)* äru sköfflade oc aff lande bortförde *MB* 2: 223. — *koll. prydnader som tillhöra ett tempels el. en kyrkas utstyrsel.* mins hws andbudh ok mangra handa kar ok skrwdh *(instrumenta ecclesiæ meæ et vasa diversa)* *Bir* 3: 363. til thäs husius skrwdh *(ornamentum)*, som archa war wti ökninne *ib* 4: 68. ofradho the kyrkiom j hwilkom hälgha jomfrunar liggia alla dyra hafwr som hafwas sculde til therra skrudh oc prydhilse j gul oc sylf oc dyrum klädhum *Gr (Cod. D)* 417. — *Jfr* **altara-, anlitis-, biskops-, brudha-, glädhis-, kirkio-, konungs-, mässo-skruþer.**

skrunkin, *p. adj.* [*N.* skrokken] *skrumpen.* anlitit *(näml. var)* skrunkit *(contracta)* *Bir* 1: 33. hans näsa äru af skorna, hans kindir alstingx skrunkna swa som döz manz *ib* 68. *ib* 69. gambla vtslitna oc skrwnkna skoo *MB* 2: 24. *Jfr* **samanskrunkin.**

skruva? *v. L.*

skruver, *m.* [*Jfr Fnor.* skrúfr] *biskopsmössa.* *RK* 3: 424. *Jfr* **biskops skruver.**

skryþa (*part. pret.* **scrudder** *RK* 3: 3316), *v.* [*Isl.* skrýða] *L. kläda (ngn en skrud el. präktig klädnad), pryda.* han kom scrudder mz een ärligh hampn *RK* 3: 3316.

skrymber? (*n.* **skrympt),** *adj. eg. skrymmande? omfattande, vidlyftig?* mz lankt skrympt örlög herradaga mente jac *(kon. Erik af Pommern)* töm j fordärff draga *RK* 1: *(LRK)* *s* 231.

skrymta (skrympta. skrömta. skrimta *Bir* 1: 342. **-ar, -adhe, -adher.** *pres.* **skrymptir** *Bir* 3: 340), *v.* [*Ä. Dan.* skrømte. *N.* skrymta] **1)** *förställa sig, låtsa.* älskande siäl . . . skrömtar ok latir som thz kombir äkke vidhir hona hwat hon hawir forthiänt *(dissimulat merita)* *Bo* 93. swa skrymptade jak *(dissimulavi)* som jak ey haffde witit tik närwara *Su* 283. the vndan flyddo konsteliga skrymtandis *(fugam arte simulantes)* *MB* 2: 136. — *låtsa, gifva sig sken af.* thw mat stundom göra thit eghit gagn ok skrympta *(dissimulare)* mang thing *Bir* 3: 131. at han skrymptandhe rätuisona skulle hwan een lata skadha androm *ib* 467. skrymptande *(simulando)* sik vndirstanda andelik thing *ib* 188. skrymta *(mentiuntur)* sik wara rätzsens kämpa *Su* 71. — *förställa sig, hyckla, skrymta.* skrympta mange renliuis män latande sik vara thz the äy äru *Bir* 3: 91. böria skrympta oc lywga *MB* 2: 297. **2)** *dölja.* skrimta sannindena *Bir* 1: 342. *Su* 151. huilke wndher faara klädhabonat haffdo skrymptat *(occultaverant)* leona hiärta *ib* 126. swa skrymptar sik wärste wlffwin j lambsins liknilsom *ib* 355. — (?) hwilkit som wi klappum nw här skrymtande *(quicquid hic dissimulando palpamus)*, thz skal alt hämnande lughin ther bränna *Ber* 204. **3)** *blunda (för), ej låtsa (om), ej bry sig (om).* hulke som skrympta vm syndena *(peccata dissimulat)* swa som ey latandes sik vita the syndir som göras *Bir* 3: 336. at skrympta vtan vm syndirna *ib* 335. skrymptandis ffor *(dissimilantes)* sina wndherdana siäla helso, ey aktande mykit huru hwar thera liffde *Su* 229. — *hålla sig undan, draga sig undan.* mot tholkom gästom är marie raadhelikit at ängaledhis sofwa skrymtande *(dissimulando dormitare)* *Bir* 3: 171. skrömte ey for kötzsins huilo *ib* 375. ey skrymta for nakan vinskap *ib* 378. — *undandraga sig, underlåta.* biscopin skal ey skrympta at awita ok näfsa syndogha manna synde *Bir* 1: 317. hulkin som skrymptir oc forlatir at näfsa brutlikan *(dissimulat delinquentem corrigere)* *ib* 3: 340. — **skrymta undan,** *låtsa om ingenting, ej låtsa om.* thu hämne ey swa storan orät

wtan skrymta wndan, och tala honom ey hart ordh *Ber* 238. — *Jfr* **bortskrymta.**

skrymtan (skrymptan. skrympthan. skrömtan), *f. förställning, skrymteri.* än thu skodhar thik innantil vidhir sannindinna lius vtan skrymtan *Bo* 40. hedhir giri är ... skrömtans modhir *ib* 96. *MB* 2: 297. *Su* 284. — *svek, falskhet.* the som wndy hans baner sannelika tyäna wthan skrymptan *PM* 23. — *osanning?* hiölt hennas ordh wara skrympthan, flärdh oc ondha fwndh, oc eghen dikt *Lg* 3: 68.

skrymtare (skrymptare), *m. skrymtare.* ve idir false laghmen ok pharisei skrymtara *MP* 2: 225. *ib* 224. gyltir skrymptare *ib* 1: 208. *ib* 283, 341. dömdos the aff iudhanna skrymptarom *(hypocritis Judæorum) Bir* 4: 64. aff gamblom hälaghetzsens skrymptarom *MB* 2: 391.

skrymtelika (skrymptelika *Su* 55, 171, 229. **skrymptelica),** *adv.* **1)** *med förställning.* skrymptelica lata sik vara dödhan *Bir* 3: 333. — *skrymtaktigt.* at han af hugh oc hiärta sannelica oc ey skrymtelica sik swa foruindir *Bo* 31. gaa thesse forbannadhe prestane skrymtelika til min swa som forradhara *Bir* 1: 165. *Su* 55, 171. **2)** *på ett sådant sätt att man ej låter märka ngt, med stillatigande.* nakor groff ärande ... hwilkin the ey kwnne wäl skrymptelika owerfara *(dissimilando ... transire) Su* 229. — *Jfr* **skyntelika.**

skrymteliker (skrympteliker. skrympteligh. skrymptelikin. *ack. m.* **skrympteliken** *LfK* 180**),** *adj.* [*Ä. Dan.* skrömtelig] *förställd, låtsad.* thässa milla skrymteliko vmskiptelikhetina *(piam simulationem)* ... gör han nu idhkelica *Bo* 92. skrymtelik *(simulata)* ödhmiukt *Bir* 3: 453. thee enghom skrympteliken älskogha *LfK* 180. — *låtsad, föregifven, skenbar.* skrymptelikin *(simulata)* klokskapir *Bir* 3: 401. — *låtsad, skrymtaktig.* j skrymptelike hälaghet som synis vtantil *(in apparentia simulatæ sanctitatis) Bir* 2: 230. *ib* 58. teddo the ... j sidhom oc liffwerne ennahanda skrympteligha gudhelighet *Su* 229. — *skrymtaktig, skrymtande.* mz nokrom skrymtelicom gärningom *MP* 1: 93. wndherstandandhis hans skalkri oc skrymptelika falskhet *Su* 70. false oc skrymptelike renliffuis människior *ib* 126. ypocrite ok skrymtelike *(hypocritæ et simulati) Bo* 158. — *hycklande, falsk.* alt ... som fram gaar aff skrympteliko oc falssko hiärta *LfK* 181.

skrymtelikhet (skrymptelikhet. skrömptelikhet *Bir* 1: 147. **skrumptelikhet** *ib* 3: 8**),** *f. förställning, hyckleri, falskhet. Bir* 1: 147. fly ... alla skrymptelikhet *LfK* 181. ängin skrymtelikhet matte vara i honom *Bo* 31. vtan flärdh oc skrymtelikhet sörgdhe han oc grät thera äuärdhelica siäla vadha *ib* 166. *ib* 90. — *skrymteri.* attonda synden är skrymtelikhet nar nakor vil synas gudhelikin ok helgir af sinom gerningom ok thee them vpinbarlica *MP* 1: 283. *Bir* 1: 67, 3: 8. *Ber* 226. gyltra skalka skrymptelikhet *ib* 3. *ib* 31.

skrymtirska (skrymptherska), *f. skrymterska.* hon är ekke san nwnna ällar renliffwis persona, wtan häldher en skrymptherska *LfK* 165.

skrynkiotter (skrynkotter), *adj.* [*Jfr N.* skrukkut. *Jfr äfven* **skrunkin**] *skrynklig.* wart the swarta oc skrynkiotta hwdhen hwitt oc slätt *Lg* 3: 378. saa ... ena wtgambla book litla oc skrynkotta *Su* 262.

skräddare (schreddare. skreddere. skrädare *L.*; *SD NS* 1: 679 (1407); *SJ* 68 (1437). **scrädare** *ib* 5 (1425). **skredare. screddar),** *m.* [*Mnt.* schröder, schräder] *L. skräddare.* schreddara ok offuerschera companij *SO* 95. baden embeten schräddara ok offuerschärara *ib.* huat som mester skördh schal wara mz sch[r]äddarom *ib* 96. om nagar screddar aff land komber *ib. ib* 100, 101 *o. s. v. GS* 51 (1480). — *ss tillnamn.* keniko skræddæræ *SD* 4: 129 (1329). bidhiom wi ... karll skredara *ib NS* 1: 266 (1403). claus skrädare *ib* 679 (1407). niclissa skräddara arwom *BSH* 2: 75 (1399). olaff skredare *FM* 42 (1425). godzskalk scrädare *SJ* 5 (1425). *ib* 68 (1437). nisse skräddhare *DD* 3: 201 (1452). — *Jfr* **lands skräddare.** — **skräddara stämna (skreddere stempna),** *f. sammankomst inom skräddarnes skrå.* vore thesse gode men aff raadith ... vtoffuer skreddere stempnan *SO* 118. — **skräddara ämbete (schräddara-),** *n. skräddareskrå. SO* 104.

skrädha (*part. pret. f.* **skredh** *HSH* 19: 165 (1406). *n.* **skrät. skräth),** *v.* [*Mnt.* schröden, schräden] *v. eg. skära.* **1)** *skära el. bortskära kanten el. skorpan af.* bäthir quämmir skrapa osten än skrädha *GO* 513. **2)** *afskilja sådorna från (mjöl), skräda.* x speen skräth myöll *RK* 3: 4177. *LB* 7: 190. en lest skredh aff thet samme miöll *HSH* 19: 165 (1506). **3)** *(i tal) afskilja det som är stötande el. olämpligt, skräda (ord).* halfth skrät ordh hawir hwarte stiärth älla ända *GO* 113 *(sannolikt har dock ordspråkets lydelse urspr. varit:* halff skratta tala hawir hwarte howudh älla hala; *se Kock, Medeltidsordspråk* 2: 70 *f.).*

skrälla (*impf.* 3 *pl.* **skrwlle** *RK* 3: *(sista forts.)* 4455**),** *v.* [*N.* skrella] *skrälla, braka.* swerdhen skrwlle *RK* 3: *(sista forts.)* 4455.

skräna, *v. skräna, skråla.* the skria ok skräna op ij gall *Al* 5523. the fly oc skräna alle we hwath skadha gör os thänne mö *MD* 192.

skräppa (-ir, -te), *v.* [*N.* skreppa] *skräppa, skryta.* the danske skrepte mz stoor macth *RK* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg i Nya Kr.) s.* 204. ingen man tror, hurw han skrepper *BSH* 5: 116 (1506).

skräppa, *f.* [*Isl.* skreppa] *L. skräppa, ränsel.* sistarcia, skräppa *GU* 2. hauande ... gamalt brödh j sinom skräppom *(peris) Bir* 3: 91. *MB* 2: 24, 25. the forgato bade piik oc skräppa *RK* 2: 3924. *ib* 4953. *Jfr* **väghskräppa.**

skräppa, *f.* [*Fdan.* skræppe] *skräppa, (vissa, företrädesvis större, arter af) rumex Lin.* lappecium hether skreppa *LB* 2: 52. *ib* 3: 139. tak sappen aff skräppor *PM* L. *Jfr* **iordh-, thordh-skräppa.** — **skräppe bladh (skräppa-),** *n. blad af skräppor.* lappecium uel lappa, skräppa bladh *LB* 7: 151. ätir man skräppo bladh i kaal *ib* 3: 139. — **skräppo kal (skräppa kaal. skreppa kaal** *LB* 2: 52**),** *m. kålsoppa beredd med blad af skräppor.* äther man skräppa kaal *LB* 7: 151. *ib* 2: 52. — **skräppo os (skräppa oss. skräppo oos** *LB* 3: 139**),** *n. saft af skräppor.* warmt skräppa oss *LB* 7: 69. *ib* 3: 139. — **skräppo rot (skreppa rooth),** *f. rot af skräppa.* tak

skräppo röther twa äller tre *LB* 5: 82. siudher man skräppo röttir *ib* 3: 189. skal man tagha then liitzla skreppa rooth *ib* 7: 211.

skröla (-ar), *v.* [*Jfr N.* skryla, skræla] *skråla.* han drykker oc skrölar i fullan duus *RK* 1: (*Albr*) *s.* 213.

skröpelika (-lige), *adv. klent, lamt, dåligt.* thet ginge ganske skröpelige till för makthlöse skuld moth the hedzske fyende *HSH* 20: 198 (1507).

skröpeliker (*n.* **skröpelighit** *Gers Frest* 18), *adj.* [*D.* skrøbelig. *N.* skrypleg. *Jfr Isl.* skrjúpr] *skröplig, svag.* eth ganska skröpelighit samweth *Gers Frest* 18.

skudda (skydda. -ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* schudden] *skudda, stöta, rycka.* hwilkin som skydda (*excussit*) sina händer af hwarghe gafwo *Ber* 168. — **skudda sik,** *slita sig lös.* diurit skyddathe sik (*excutiens se*) w hans handom *KL* 218. iak (*näml. Simson*) skal ... skuddha (*excutiam*) mik *MB* 2: 122. — *Jfr* **utskudda.**

skuþa, skuþan, *se* **skoþa, skoþan.**

skugge (skuge *Bu* 130 (*på tre st.*); **-a** *ib* 100, 209; **-an** *ib* 130. **skogge: -a** *Bir* 2: 155), *m.* [*Isl.* skuggi] **1)** *skugga, mörk yta el. bild på andra sidan om ett belyst föremål.* swa brat som hans (*Petri*) skugge skygde nokon therä *KL* 140. *Bu* 100. *Bir* 2: 150. **2)** *skugga, dunkel, mörker.* tw thing komma aff solinna nalkilsom hulkin som ey följhia myrka skugganom *Bir* 2: 155. liknas myrkom skogga *ib.* widh thässe ordh gik alder iäwghe v hans bryste som skugge widh solskin *Bil* 648. **3)** *skugga, skygd.* hwilin idher vnder skugganom af träno *MB* 1: 188. — *bild.* var härre jhesus christus vari thyne siäl till skugga (*umbraculum*) oc swala *VKR* 67. **4)** *skugga, skuggbild, skenbild.* nekaþo christum haua sannan licama. vtan synas licamlican som skuga *Bu* 200; *jfr* 5. munkin flögh bort ok ensamin skuggin (*effigies*) bliuir atir j geen *Bir* 2: 218. huru bliuir liknilsit älla skuggin atir *ib.* **5)** *skugga, andeväsen i synlig gestalt.* stygar skuge (*umbra sqvalida; om djäfvulen*) teþes hanom *Bu* 130. teþes hanom fagher skuge (*om den helige Paulus*). ok talaþe tel þän leþa skugan *ib.* anstyggar skuge *ib.* — *Jfr* **biärghskugge.**

skula (*Bu* 210; *KL* 22, 35, 256; *Al* 5325; *Ber* 204. **scula** *KL* 286. **skulä** *SD* 5: 564 (1346). **skola** *Bir* 4: 294, 315; *Ber* 66. **skulu** *Bir* 2: 278; *VKR* 72, 77; *Al* 4497; *Ber* 185; *Lg* 3: 375. **skulo** *MB* 1: 229; *MD* 106; *SD* 3: 413. **sculo** *RK* 3: 1293. *pres.* 1, 3 *pers.* **skal. scal** *Bu* 499; *MP* 1: 30. **skall** *VGL I A* 23; *SD NS* 2: 218 (1409; *på två st.*); *BSH* 5: 183 (1507). **scall** *SmålL* 4: *pr.*; 13: 4. **schall** *BSH* 5: 526 (1520; *på tre st.*). **skaal** *Gers Ars A* 3 (*på två st.*). **ska** *Ber* 235. 2 *pers.* **skalt** *Bu* 13, 144, 181; *Bir* 3: 9; *ST* 33. **skal** *MB* 1: 333 *o. s. v. med suffig. pron.* **skalttu** *RK* 1: 187. **skaltu** *ib* 367. *pl.* 1 *pers.* **skulum** *SD* 5: 562 (1346); *Ber* 225; *Fl* 421. **sculum** *Bu* 199; *KL* 169. **skulom** *MB* 1: 306, 309, 310; *Ber* 235. **skolom** *Bo* 211; *MD (S)* 238. **skula** *BSH* 2: 36 (1396). **skwle** *Gers Ars A* 3. **ska** *BSH* 5: 183 (1507). 2 *pers.* **skulin** *Bu* 184; *MB* 1: 307, 368; *LB* 3: 113, 114, 115. **sculin** *MP* 1: 30. **skolin** *LB* 3: 111, 113, 114, 115. **skullen** *MD (S)* 203. **skollen** *ib* 208. **skollin** *LB* 3: 109. 3 *pers.* **skulu** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*), 5: 562 (1346); *KL* 163. **sculu** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*); *Bu* 489. **skulo** *MB* 1: 303; *BSH* 5: 183 (1507). **skwlo** *ib* 626 (1520). **skolu** *SO* 143. **skula** *SD* 5: 562 (1346); *Bil* 232; *MP* 1: 314. **skwla** *PM* LXII. *pres. konj.* **skuli** *Bo* 92; *Bir* 2: 32; *Ber* 205; *MB* 2: 153, 213. **sculi** *MP* 1: 312. **skoli** *Bo* 92. *pl.* 1 *pers.* **skulin** *Ber* 204. 3 *pers.* **skulin** *MB* 1: 369. *impf.* **skulde** *SD* 5: 636 (1347); *Bu* 6, 74, 75; *ST* 19. **sculde** *Lg* 3: 522. **skulle** *SD NS* 1: 273 (1403); *Bir* 3: 9; *MB* 1: 87; *Al* 9061; *Lg* 42. **skoldhe** *SD NS* 2: 213 (1409; *på två st.*). **skolle** *BSH* 4: 321 (1502; *på fyra st.*). **skyldä** *HelsL Ä* 1: *pr. pl.* 1 *pers.* **skuldom** *Bu* 74. **skullä** *FM* 301 (1506). 2 *pers.* **skuldin** *Iv* 4082. **skullen** *MD (S)* 204 (*på två st.*). **skollen** *ib.* 3 *pers.* **skuldo** *SD* 5: 636 (1347); *Bu* 5; *ST* 19; *RK* 2: 4167. **skuldu** *ÖGL Eþs* 17. **skuldhe** *Su* 122. **skullo** *Bo* 91; *Bir* 1: 97; *MB* 2: 303. **scullo** *RK* 2: 4125, 4130, 4131. *konj. pl.* 3 *pers.* **skullin** *Bir* 1: 97. *supin.* **skulit** *MP* 1: 255; *Bir* 1: 26, 77, 3: 9; *Lg* 3: 684. *part. pres.* **skulande** *Bir* 2: 82. **skvlände** *SD* 6: 149 (1349). **skvlende** *ib.* **skolande),** *v.* [*Isl.* skulu] *L.* **1)** *skola, vara skyldig, vara förpligtad, böra. om det som det tillkommer ngn att göra (el. om det förhållande som bör ega rum) på grund af befallning, föreskrift, uppmaning el. råd, ämbetsåliggande, moralisk el. religiös förbindelse. med inf.* the skulu egh þässa plikt vp bära. vtan the sculu skiära sik mäþ tolf mannum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). vare executores ... skulu hawa fullä makt ... þem landom oc jngäldum fyrise *ib* 5: 562 (1346). hvilikin man här kumbär ok byre wil warda, han skal giua enä half mark til byrägiälz *SR* 11. än oxe stanger man eller kono til dödh tha skal oxan bryta nidher *MB* 1: 336. tionda dagh thässa prims skal hwar man i sinom hwsom et lamb in tagha *ib* 307. fiortanda dagh thässe prims at qwälde, tha skulo alle israels sönir dräpa lamb oc offra gudhi *ib.* prester skal ey raka sit howodh *ib* 369. thu biwdher, at iak skal ledha thetta folk *ib* 350. iþur priuilegia oc forn bref ... varo iþär borto firi vangömo þerrä manna som þöm i gömo skuldo haua *SD* 5: 636 (1347). hatadhe iak them hwilka iak skulde älska *Ber* 227. regeradhe han hwsith som han wille oc ey som han skwlle *PM* LXI. regeradhe jak hwseth ... annars än mik borde ... tha skulle han thz wnderwisa mynom öffwersta *ib* LXII. thz skulle thw förra skönia *MD (S)* 223. huilken som naagot lära wil han skal gifua sit sinne ther til *ib* 203. skal kunung thz wita ok hoxa, at han är ey åtenast man, utan är ok mera än man ... och thy at han är man til sijn naturalik skipilse, thy skal han liva medh dyghd ok mandom, ok thy at han är mera än man ... af ty skal han gudhi mera tiena ok liva gudhlikare ok manlikare än huar annan man *KS* 14 (32, 15). män kunung skal flya alt thz odyghdelikt är, ok liva ... dyghdelika ... ty skal han wita hvadh dyghd älla odyghd är *ib* 17 (43, 18). skulu kununga ok höfdinga sik sidhlika halda *ib* 38 (100, 41). skulu kununga ok höfdinga wara gudhelike *ib* 39 (102, 42). dighra naþe hauar guþ viþ iþar giort ... þär for skulin ii gärna tro ihesu christo *Bu* 184. visaþe han flurum skälum. at folk skal gärna höra guz orþ *ib* 186. at the mogho aff plaghom vndirsta

skulu *(debere)* lydha mik *Bir* 2: 278. thinom jamcristne som villir for ok hafdhe skulit *(debuisset)* mz thino tholomodhe läras til bätra *ib* 8: 9. *MP* 1: 255. hwa som bannar . . . fadher eller modher han skal dö *MB* 1: 368. hwa som gör onatwrlik wärk mz fä eller folke, the skulo badhin dö *ib* 369. hwa som taker widh sinne samsyster, eller halffsyster, the skulin badhin dräpas *ib*. skal myätas hans ärwþi *SD* 5: 637 (1347). fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ *ib*. þet scal vara til klostersens vphälde *ib* 563 (1346). hittis þät. at þät skal egh hardþäre plikt wära *ib* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). thet skal allom mannom witerliket warre *DD* 8: 12 (1378, *nyare afskr.*). hans lif än uart skal os vara kärra *Bu* 74. idhart brödh skal wara ferst *LB* 8: 108. drykkin skal wara klaar *ib* 109. kirkian och prestin scullo theris niwta *RK* 2: 4130. — *i 2 pers. närmande sig en omskrifning af imperat.* thu skal opstanda mot hwitom karle *MB* 1: 367. thu skal älska thin win oc thin nästa som thik siälwan *ib* 365. thu skal ey standa äpter thins nästa blodh *ib*. j skulin göra mik altara aff iordh *ib* 334. j skulin ey skära idhert haar omkring *ib* 366. þänna paradis palm skalt þu föra firi mino like *Bu* 13. j skullen mik lära tänna lek *MD (S)* 203. skalttu ekke warda vredh *RK* 1: 187. ther skaltu mik wel til swara *ib* 367. j skulin spörya idra men at radha *ib* 378. — *i 1 pers. uttryckande en uppmaning.* vi skolom skona *(condescendamus)* iosep oc nichodemo *Bo* 211. vi skulum än ena stund bidha *Fl* 421. — *skola, måste. om det som eger rum enligt ödets skickelse.* the hafwa wantrona at människionne skal io ofwirga thz henne är skapat *ST* 33. thz är thik ekke swa skapat at thz skal io ändelika skee *ib* 48. — *skola. om det som sker efter naturens vanliga ordning.* födde hon eth döth barn, lankt för än hon haffde skulit *Lg* 8: 684. — *skola. om det som man (under känsla af missnöje) på grund af erfarenhet el. iakttagelse finner vanligen ega rum.* altidh skal bätre sädh a sta a annars aker ok annars trä ok större jwuer a annars fää en thz staar ok är a mino *MD (S)* 288. — *skola, böra, vara i sin ordning, vara tillbörligt.* hwi skulle konan skapas aff mannenom *MB* 1: 87. — *skola, måste. om det som framställes nödvändigt skola ega rum på grund af någons föresats. med inf. af ett verb betecknande rörelse underförstådd.* iak skal här nu ändelika in *Iv* 4111. **2)** *skola, komma att. i pres. med en inf. bildande omskrifning af futurum.* annat hwat är wir i skänningis samtalu skipathum. þa skal þät framleþes scriuä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). vare executores þer framleþis skulu näfnäs i þessu brewe *ib* 5: 562 (1346). klostrenu. þer vi . . . skulum byggyä *ib*. swo thöm koma skulw, som thöm nw erw *DD* 8: 12 (1378, *nyare afskr.*). jak veet at riuandä wlva skulu inga til idhir *KL* 165. vi hopum at han skal lenger liffua *RK* 1: 186. äwärdhelikit lifh hwar wi skulom änkte ärwodhe thola . . . hwar som männene skulu wardha like änglomen, och skulu skina som solin i thera fadhers rike *Ber* 235. hwilkit wänte thu at tha wardher siälinna skin, nar kroppanna liws ska haffwa solinna skin *ib*. han *(stafven)* scal morghon palm quista bära *Bu* 490. i hans namn . . . iak skal i dagh döþeu (fore) þola *ib* 165. sigher þu [eigh] alt þät iak sighar. ok gör alt þät iak biuþar. þa skal iak lata þik röna huat corset tekna *ib* 139. hwru länge skulom wi thola *(patiemur)* badhe skam oc skadha *MB* 1: 303. swäriände . . . sic syälfwa alla förnämpdä articulos vbrutlika halda skula *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). trodhe sik skula sighir winna *KL* 22. sagdho sik alrigh scula släppa honom *ib* 286. han thänker skulo liffwa i thwsand aar *MD* 106. mon thu skulo wardha waar konunger *MB* 1: 229. — *med inf. af ett verb betecknande rörelse underförstådd.* ska wij lengher fa wij se *BSH* 5: 183 (1507). — *i pres. med en inf. bildande omskrifning af pres. konj. i bisats som uttrycker bemödande el. afsigt.* hulkin som atuaktol är at han skuli ey reta gudh *Bir* 2: 32. hulkin som thynge sina vndirdana . . . at han skuli hiälpa mz thera päningom sinna vina siälom *ib*. pa thz at achyor skuli ey oss swa swika, farom trösteliga vp a bärghin *MB* 2: 153. pa thz at gudz tienist scal formeras *SO* 101. — *i impf. med en inf. bildande omskrifning af impf. konj. i med* at (thät) *inledd bisats som är beroende af ett verb i tempus för förfluten tid.* han iäwadhe at han sculde koma j enwige *KL* 22. han satte borghan at han sculde födha qwinnona i hänna liif dagha *ib* 286. gudh ville at ordhin skullin först kungöras *Bir* 1: 97. hon wille ey at han skulle fortapas *Lg* 42. jak oste . . . at gudh skulde ey wita mina synde *Ber* 227. lofuaden j ath j skullen egh wara omära *MD (S)* 204. han badh them . . . thz the skullo swinin nidha *Al* 5503. war thz ey qwämelikt at förste kona skulle födhas aff förstom manne *MB* 1: 87. — *med inf. af ett verb betecknande rörelse underförstådd.* the varadho idher vidh . . . thz ij skuldin ey ij husith in *Iv* 4082. — *särsk. i bisats uttryckande en afsigt el. följd.* fadhorin badh ihesum läggia sina hand iuir dödha människiona at hon skulle atirliua *MP* 2: 258. tha thenna dröffuilsenna dagha . . . them owerkomma *(för -o; supervenissent)*, at *(på det att; ut)* the gönom watn oc eeldh matthe oc skuldhe inleddhe wardha i hwilona *Su* 122. paa thet at . . . wij waara breff . . . skullä fult at göra *FM* 301 (1506). han . . . ville awa offuer somma rettha at andre scullo tess heller sättha *RK* 2: 4125. — *i en hypotetisk försats som icke inledes af vilkorskonjunktion.* skulden the ensame samman byggia ridderskap ok fatökt äruodhes folk, tå gätin töm ey wäl åsamt *KS* 76 (188, 83). — *i inf. i förbindelse med inf. af ett annat verb för att återgifva Lat. gerundium (el. gerundivum).* ath välya hwrw manga han vil af them tolf prästomen til ath höra skulu skriftamaal *(ad confessiones audiendas)* *VKR* 72. gifwa androm äptedöme til at skola synda *(exemplum peccandi)* *Bir* 4: 294. mz vilia at skola bätra synde *(voluntate emendandi)* *ib* 315. — *i inf. i förening med ett följande part. pres. återgifvande Lat. part. fut. act.* swa som skolagörande *(reddituri)* skäl älla räkinskap *Ber* 66. — *i part. pres. i förening med en föregående (vanl. med participiet sammanskrifven) inf. återgifvande Lat. part. fut. act.* vm sanctä michiäls dagh här nest kvmäskvlände *SD* 6: 149 (1349). bidha komascolande *(futuram)* vpstandilse *KL* 170. aff . . . komascolande doom *ib*. *ib* 181, 184 *o. s. v.* skodha komaskolande thing i stiärno gang *Gr* 259. *ib* 260, 315. j komaskolande wärldh *Bir* 1: 55. *ib* 66, 97 *o. s. v.* *Bo* 119. *VKR* VIII. *Ber* 14, 36, 64 *o. s. v.* *Su* 392. akta tilkomaskolande vadha *MP* 1: 351. jäk är giäldskuldugher . . . þore raband . . . i *(utgård?)* fyritighi march

... betaläskvlende honom ... vm sanctä michiäls dagh *SD* 6: 149 (1349). min dombir är beskasta pina ... bliwaskolande *(duraturum)* for vtan ända *Bir* 1: 169. jak vtgar suasom domare dömaskolande *(judicaturus)* thän som mik forsmadhe *ib* 2: 118. siälin ... fallar j häluite ... ther liua skolande *(victurus)* j äuärdhelike ysäld *ib* 153. henne loffuande sik thetta göraskolande *(facturam)* *ib* 4: 18. *ib* 44. *VKR* 39. *MB* 2: 62. nu skal iak presenteras for gröma domaran göranskolande *(för göraskolande)* räkinskap *Ber* 203. til täss han standit haffwir för folket framtalaskolandis *(positurus)* syna sak *MB* 2: 54. naar ängillin them budhade, henne wara affla skolande *Lg* 8: 47. badho fram ga thiwfua ginstan dö skolande *KL* 297. thänkir sik ginstan dö skolande *ib* 266. *Su* 32, 140. ath wi ... ekke kunnä besökiä thed kalmarnä möthe nw staa skolande *BSH* 4: 106 (1484). — *återgifvande Lat. gerundivum (då föregående inf. väl snarast är att fatta i refl. form, hvars slutande* s, *ehuru ngn gång bibehållet, vanligen sammansmält med det begynnande i följande ord).* thu äst ensamin radha *(för* rädha*)* skolande *(timendus)* *Bir* 1: 76. thu äst ensamin älska skolande *(amandus)* *ib.* mot hänne är tio gudz budhordha ängir hafwaskolande *(habendi)* *ib* 313. hans snille är vndrande oc rädhas skolande *(formidanda)* *ib* 2: 39. är ängin forsmaskulande *(contemnendus)* *ib* 88. en mantil är ... haffuaskolande aff graat wathmal *ib* 4: 10. förstodh ... at affgudh waro ey dyrka skolandhe *Lg* 217. vppenbarlika ärw the awitaskolande *Ber* 62. predika the högtidhena allom wara hedraskolande *Lg* 8: 57. war fult göraskolande *(satisfaciendum)* j allom limmom *Bir* 1: 88. är witaskolande *(sciendum)*, at til alla tysto, som nw är screffuat, skuln almennelika systrana tilbindas at halla *ib* 4: 13. hwat göraskolandis är *MB* 2: 133. j scriptamalom höraskolandom *Bir* 4: 27. vm nakor oskällikhet är j göra skolande gärninginne *(in opere faciendo)* *ib* 1: 283. en tedhe iak thik hulkin som diäfwllin atte lönlika ok tho äwärdhelika pina skolande *(puniendum)* *ib* 399. skal hon ... antuardas diäflomen äuärdelica pinas skolande j heluite *MP* 1: 215. *Ber* 206, 223. af giordhe synd älla göraskolande *ib* 227. han kombir döpascolandis i iordans vatne *KL* 407. *MB* 2: 400. i släkt som födhascolande är af vatn ok thöm hälgha anda *KL* 407. *MB* 2: 400. aff ey göraskolande thingom *Bir* 2: 279. hauande suasom thry kar opfylla skolande *(implenda)* *ib* 8: 94. for hwilka päninga han hanom alt thet han j qvidhstadhe atta ... til pante satte, atirlösis skulinde äptir thy lagh sighiä *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). antwardadhe barnet enne aff sinom tiänisto qwinnom oppfostra skolande *Lg* 8: 443. — *omskrifvande gerundium.* hans mäst brännande kärlekir drogh han til skapaskolande *Bir* 4: *(Dikt)* 216. timen ympnyngas ey honum til rensaskolande värdhelica ... the synde hulka han syndadhe mot gudz miskund *ib* 8: 423. at wälia huru manga han wil ... til at höraskolande scriptamal *ib* 4: 27. giwande them frälst siälfswald göraskolande *(faciendi)* äftir sinne makt *ib (Dikt)* 222. vndirstandilse liwaskolande *(vivendi)* äftir hans wilia *ib* 225. *ib* 228, 268. *MP* 1: 155. *Ber* 11, 14, 52, 54, 55, 191. **3)** *stå i begrepp att, vara färdig att. med inf.* tha han sculde bryta estiam *KL* 22. thän tidh hon sculde barn födha. qwaldis hon hardhelica oc formatte ey födha *ib* 286. han skulde bära sino skyrdha folke mat *ST* 19. **4)** *skola, vara bestämd, vara afsedd, vara tänkt. med inf.* sidhan skullo gerninga koma *Bir* 1: 97. twa människior som dömda waro til dödhin oc afflifwas skuldo for sin brut *ST* 19. foren i storlekä willer at þöm rät som berghit skulde byggiäs meþ *SD* 5: 636 (1347). **5)** *vara berättigad, hafva anledning. med inf.* maane jak och sculo rädas för then man *RK* 8: 1293. **6)** *vara behöflig, tjena, hafva att betyda.* huath skal mik längre lifsins frist *Iv* 4571. — *hafva att betyda, hafva att innebära.* tha idher barn spöria, hwath tholik sidhwänia skal *MB* 1: 311. **7)** *skola: om det som angifves ss andras yttrande el. mening. med inf.* är mek ... wnderwisst, at then gamble kong skal ware siwgh i the pochker *BSH* 5: 31 (1505). the mena at then sudhre strömen sculde wara häretzwatn *VAH* 24: 392 (1442).

skuld (skulþ. skult *Lg* 332. **skull. skul. scul. skyld. skylld. skyl. skild** *L.*; *jfr ock* **landskyld. skil** *BSH* 5: 195 (1507). **skiill** *FM* 211 (1504, *på två st.*). **-ir),** *f.* [*Isl.* skuld, skyld] *L.* **1)** *skyldighet, pligt.* at ärwodha iordhina til födho, the är alla manna skuld *MB* 1: 135. **2)** *skuld, gäld.* þär til var skuld varþer gulden *SD* 5: 562 (1346). bitala oc lös mina skuld oc giäld *Bir* 3: 441. *SD NS* 1: 101 (1402). *MEG (red. A)* 55. mz them omiskunsama trälenom, som herran ... forlät tio thusandha pundha gwl skyldh *MP* 1: 209. han vilde ey gifua thäs mildha herrans tiänara quittan vndan fa päninga skuld *ib.* alla tio thusanda punda skuldh *ib.* **3)** *skyld, utskyld.* györa skatt oc skyld *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). skatt oc skyld györä *ib.* thet samma landit hafdhe fordhom ... giort konungenom i suerike badhe skat oc skuld *Aneg* 233. *ib* 235. — *särsk. skatt el. utskyld som af jord utgår till jordegaren, landskyld, afrad.* idem vir skyld de predicto predio debet vtique subleuare jn quolibet anno *SD* 4: 685 (1339). haffwa the hollidt godze innan tiugu åhr, och haffwa huarken giordt penningar ther aff eller andre skylder *BtFH* 1: 106 (1481, *nyare afskr.*). **4)** *det hvartill man genom orätt förhållande gör sig skyldig el. hemfallen, straff.* gudh forgifuer ... häluitis skuld *(Cod. C* pino 989*)* *Bil* 264. **5)** *förskyllan, förtjenst.* ängelin faar hona (ɔ: himerikis äro) vtan ärwodhe mz eens öghnabragdz älskogha skuld *(i det han förtjenar det med ett ögonblicks kärlek)* *MB* 1: 127. **6)** *skuld, vållande, förvållande.* thet skal gudh kände thet ware icke myn skyl, at i icke finge mith breff för *BSH* 5: 407 (1510). — *skuld, brottslighet.* vaxte fast hänna v frägh mer än hänna skuld var *Bu* 30. þin pina var min skuld for ängha þina *(d. v. s. berodde på min skuld, under det att du ingen skuld hade)* *ib* 73. the som största scullena haffde *RK* 2: 4089. ther före haffuer han stora scul *ib* 8: 1583. bar thäs skuld, at hon taladhe gen moysi *MB* 1: 398. bar thäs orsaka skuld, at hon giordhe gen moysi laghom *ib.* huat skuld skal iak bära þär fori. at iak prädica guþ eigh sua vilia som þu vilt *Bu* 188. mage vtan alle gensegn ock vtan skul *(utan att ådraga sig skuld, utan att göra sig skyldiga till straff)* arbeyde ok skera marenborst kledhe *SO* 115. hans skil fans inghen stass *(man kunde icke på något sätt finna honom skyldig)* *BSH* 5: 195 (1507).

— *brott, öfverträdelse. MB* 1: 129. 7) *påstående om skuld el. brottslighet, beskyllning, anklagelse.* gywer höwetzmannen nakrom þäs sculd at han swa györ *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). þe som skud *(för* skuld*)* hawer varit gywin *ib* 605 (1346). giuar hanom dighra skuld *Bu* 27. gaf biskope skuld for vangömo *ib* 156. *Bil* 725. hon gaf munkenom orätta scul *KL* 286. iak hafuer thik änga skuld at gifua *Fr* 673. gaaffuo hoffmän her steen stora skull thy her steen ekke kom fram ... mz folk och sweriges makth *RK* 3: 4138. gifuer skuld firi halsbänd *SR* 32. spordhe ängillin hwat skuld the hafdho mot siälinne *ST* 497. kom honom j skyl *MD (S)* 304. 8) *orsak.* biwdher war herra änkte göra vtan skäl, eller nakra andelika *(för* ändelika*)* skuld *MB* 1: 456. the thing som äre mang aff sik, the hawa en ändelik skäl oc skuld *ib.* — *vanl. föregånget af prep.* for *samt antingen ett pronominaladj. el. en gen. (el. ack.).* ey drap(o) the han for andra skuld vtan at han awitte them for osidhi *Bil* 86. — for ... skuld, *för ... skull.* ey thorfte guz son annan thima födhas for sina skuld *Bil* 84. þem som for vara skul lata aller gyorä viliä *SD* 5: 568 (1346). for gudz skylld ... bidhium wi ... idher ... at ir wilin walldz gerninger ok the them görä, firi oss oppenbarä *ib* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). for warä böön skylld *ib* 464. *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). for rikisins ärindi skuld *ib* 605 (1346). firi frändzsami skuld *ib* 606. gik vm miþia nat tel enna varra fru kirkio for hänna þiänisto skuld *Bu* 25. komo þär for vndars skyld *ib* 56. for giri sculd *ib* 514. for vars härra bref dygþ skyld *ib* 190. for fira saki sculd *Bil* 111. for awnd skuld *ib* 300. for gudhz tro sculdh *ib* 909. *Lg* 332. for noghra skäligha sak sculd *VKR* 21. fore wara syndir skuld *Lg* 90. fore hans fadhers oc modhers synda skuld *ib* 91. jach hawer then sorgh for folkitz skull *BSH* 5: 116 (1506). kwnne i naghon wnsätningh göre oss ... for warss herra dödz skull *ib.* ffor ghudz skiill ... ok ffore min thro thiänsth skiill *FM* 211 (1504). för the sakena skul äru tässe stenane här lagdhe *MB* 2: 10. fore iomfrunna vngdom oc joseps allirdom skuld *Bo* 12. för människiom *(för* -onna?*)* skuld *Lg* 3: 615. til flera gagn ok nytto skuld *(för* til flera gagn ok nytto *el.* for flera gagn ok nytto skuld*) Bir* 1: 241. sökia the gerna en ädela herra for bätra skuld ok ey for wärra *(för att få det bättre och ej sämre) RK* 1: 963. for þäs ena sculd *(endast af den orsaken, endast derför).* at han vilde eigh forsma guz namn *Bu* 514. han het för än han vardh paue swina munder: ok for thäs sculd *(fördenskull)* lät han sik vända nampn *Bil* 757. *MB* 1: 215. *Bir* 1: 394. — for þän skuld, *fördenskull, derför.* for then skylld koomom wi aamoot warum ... raadhgiwm till skänninge *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), *NS* 1: 532 (1406). iac är þe ängelin saghe aue gracia plena for þän skul biuþas vt mina naþe allum viþar þyrtug um *Bir* 4: *(Avt)* 183. iak weth wäl at wärldennas rikedoma ärw siälenne til skadha ... för thenskuld wil iak fatiker wardha för gudz skuld *Lg* 665. *ib* 3: 468. — for þän skuld at, *derför att, emedan, enär.* for þän skuld at wi hawm naþer gyort, þa skal þet ängen vndrä, at wi wiliom þäs ytermer see vm þe þiänist *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). for thän sculd at elizabeth var ofructelik tha varo thön badhin barnlös *Bil* 891. forthenskul at hon hawir forlatit sit goz oc rikedoma. tha skal hänne atirgällas himerikis rike *Bir* 4: 127. for thän sculd at iak war höghfärdhoghir ... thy pinas iak j rädhelikom skärslo elde *KL* 124. *ib* 259. firi þän skulþ. at iþur priuilegia oc forn bref ... varo iþär borto ... foren i ... willer at þöm rät som berghit skulde byggiäs meþ *SD* 5: 636 (1347). *ib* 605 (1346). fortänskwld at hon wil ey mz lydhno halda sins formanz bwdhordh slas hon ... mz synda spitälsko *Ber* 65. *ib* 19, 71, 112, 190. *Lg* 332. *Va* 20. thz gör han för tänz skuld *(för* tänzskuld*)* at thz skal thäs meer kwnnogth wardha *Lg* 3: 606. — for hvan (hwar. hwars *Ber* 113) skuld, *hvarför.* for hwan skuld *(quare)* skildis thu fran mik *Bo* 26. j människionne hiärtha komber först räddoghin for hwar skuld *(quare?)* at *(på det att)* han skal redha stadh kärlekenom *Ber* 12. thässa wärdlinne konst hafhwer manga ... älskara ok fölghara än for hwan skul, for then skuld at the see närwarande lōn sinna gärninga *ib* 19. *ib* 113. — *Jfr* **af-, bonda-, gialld-, härads-, kirkio-, korn-, laghmanz-, land-, lands-, o-, paska-, skogha-, skogs-, synda-, til-, ur-, ut-skuld (-skyld).** — **skulda giäld,** *n. pl. eg. skuld, gäld; förbindelse, förpligtelse.* klärken ... gik in ii kirkiona. ok laas *(näml. sina böner)* oc löste sin skulda giäld *(d. v. s. fullgjorde det hvartill han förbundit sig) Bil* 26.

skulda, *se* **skylda.**

skuldlös (skullös), *adj. L.*

skuldra (skulra: -om *MB* 2: 102. **skwlra: -or** *ib* 119, 120**),** *f.* [*Mnt.* schuldere] *skuldra.* saa ... gudz modhir hafwa ... vträkt haar owir sina skuldror *(spatulas) Bir* 1: 94. *ib* 3: 280. hans skuldra ok bakir thrängdos hardhelica til korsit *ib* 273. *ib* 1: 268. bärin ... hwar före sik en sten vppa idhrom skuldrom *MB* 2: 10. *ib* 102, 119, 120. fik hon see eth röth kors mellan barnssens skuldro *Va* 3. *ib* 26, 27. — **skuldro ben (skulroben),** *n. skulderben, skulderblad.* skulrobenen bräktos *Lg* 3: 311.

skuldskiäl? (skuldh skell), *n. bevis.* ath iak haffwer inghen bäthrää skuldh skell för mik en iak stadfesther myna tro meth dyäffla withnom *Lg* 3: 110.

skuli (skoli), *m. L.*

skulkare, *m.* [*N.* skulkar] *som lurar el. smyger, smygare.* hwat mon leeta äpte thässa forradharins fortappilse ok awita mörkianna skulkara. vtan sannindin *(quid nisi veritas hunc prodendum investigat proditorem et negotium arguit tenebrarum) Bo* 96.

skulu, *se* **skula.**

skulvare, *m.* [*Jfr Mnt.* schulver] *landstrykare, vagabond.* propter ... garcionum vagorum dictorum sculuara ... crebros transitus *SD* 2: 378 (1303, *nyare afskr.*).

skum, *n.* [*Mnt.* schûm] *skum.* bewara skwmit j eth glass *LB* 7: 311.

skuma (*imperat.* **skwma** *LB* 7: 338, 9: 109. **skwme** *ib* 7: 339), *v.* [*Mnt.* schumen] *skumma, borttaga skummet från.* nar tridie delin aff vatnitt er aff swdit, ta skal man skwma ted *LB* 7: 311. *ib* 339. — **skuma af,** *afskumma, genom skumning frånskilja.* skwma tz feta aff *LB* 7: 338. — **skuma bort,** *skumma bort, genom skumning frånskilja, från en*

vätskas yta aflägsna. komber tha en swarth hinna pa ätikkiona, oc henne skwma borth mz enne flädher *LB* 9: 109.

skumpa (skompa. skuppa. skoppa. -adhe), *v.* [*Sv. dial.* skumpa] *springa, löpa.* the budho ey sidan a käplingen skompa *RK* 2: 8988. the skompade *(Klemmings uppl.:* stokadhe 2: 4006*)* om byn ther väl en tijma *RK Script. rer. svec.* I. II 96. huru the fianda skoppa thäre *Fr (Cod. F)* 450. löpa oc skoppa aff eth rike oc i annat *Su* 60. löpa ällar skuppa cella mällom fran enne stwffu til andra *LfK* 59. *Jfr* **skopa.**

skumpan, *f. kringlöpande.* älskade ... sina skumpan oc fafängo läte *(discursibus inanibus atque jocis)* *Ansg* 177.

skumpo skatter, *m. skatt som pålägges dem som varit öfverlöpare el. otrogna?* scullo the en skumpo skat giffwa *RK* 2: 4153.

skunda (-ar), *v.* [*Isl.* skunda] *skynda, hasta.* skundar nw iacob at skipa sina konor oc siin barn *MB* 1: 227. *Jfr* **bort skunda** *samt* **skynda.**

skundi, *m. L.*

skunkufals maþer, *m. L.*

skup, *se* **skop.**

skur (*pl.* **-ir: tara skure** *Su* 402. **-ar),** *f.* [*Isl.* skúr] *skur, regnskur.* opta kombir skwr äpte skiin *GO* 735. opta kombir skiin äpte skwr *ib* 736. mz snio storm och horda skura *Iv (Cod. C) s.* 203. *Ber* 37. — *oväder.* rädhas for thän hardha skwr *Iv* 369. — *Jfr* **haghl-, räghn-, tara-skur.**

skur, *m.?* [*Sv. dial.* skur. *Mnt.* schûr] *Jfr* **halmskur.**

skura (-adhe, -adher), *v.* [*N.* skura. *Mnt.* schuren] *skura, feja, rengöra.* skwra grytor *Di* 88. skuren spywth oc gläffior *Su* 142. ma her märkia hurw mykith waar likame wardher skwradher, för än han wardher swa skär oc liws *MB* 1: 57. — *skrapa, gnida.* saghdhe lucifer ... skuren henna hals wel innan til *ST* 141. grep een brand aff eldenom oc stak j henna hals oc skuradhe badhe vp oc nidhir *ib* 142.

skurra (-ar), *v.* [*Mnt.* schurren] *kurra, bullra.* then wärk som kommer aff thy wädre som är innelykt i maganom ellir inelffuomen ok skurrar i tarmomen *LB* 8: 72.

skut (skot. scot. skoth. schot. skoot *Su* 127. **skott** *RK* 8: *(sista forts.)* 4795; *TS* 23, 24. *pl. dat.* **skutum** *Bil* 751; *Ber* 232. **skutom** *Su* 227; *MB* 2: 239. **skotom** *Bir* 3: 368. **skottom** *LfK* 54. *med art. sing. nom., ack.* **skutith** *SO* 67. **skuthet** *LB* 8: 59. **skottit** *SO* 107. **skatith** *LfK* 107. *dat.* **skuteno** *Bil* 751**),** *n.* [*Isl.* skot] *L.* **1)** *skott.* war hans häst ... sa snart ther ouer. som kolff i skute *(sem kolvi scyti)* *Di* 90. haffuer skiwtyth trij skoth *SGG* 132. wi lothe skiwthe i gaar medh then möser, och i försthe skoth giik then ene arm vtaff *BSH* 4: 293 (1501). *ib* 294 (1501). wid hwart thz skot ther byssan smal *RK* 2: *s.* 347. ingen för skuth kunde haffua huila *ib* 3: 961. bidher epter thoordön och skot aff bogha *Ber* 289. wij hölle pa hwar annan skött *RK* 8: *(sista forts.)* 4795 *(de tre sist anf. ställena möjl. att föra till* **2***).* **2)** *vapen som skjutes el. kastas.* är aktande, huarn wäghen fulk hauer mera skut ok födho *KS* 84 (206, 92). thera skot alla handa waro mz ondo etir blandath *Al* 8987. kunde wäll leka mz skioll oc spiwt oc skot *Di* 133. — *pil.* funno man ... illa saran aff skuteno *Bil* 751. hitto man ... illa saran aff skutum *ib (båda dessa ställen kunna föras till* **1***).* sände tv scot *(sagittas)* i hänna hiarta ok eet i hänna siþo *Bu* 506. *ib* 502. *Bil* 802. *Bir* 2: 226. *MB* 2: 151, 156. *LfK* 54. bado hanum sla sik skot *Di* 52. nar hiortin wardir skutin thå löper han gensten til hampen ok thagir fröt mz mwnnenom ok läggir j wndena ok genstan gar skuthet wt *LB* 8: 59. bryt syndher obrygdhilsiuna strala och skot *Ber* 116. ä mädhan the haffdo skot ok stena *RK* 1: 4183. *ib* 4237, 2: 1259. thera skut *(sagittæ)* drifwo atir in til them siälua *Bo* 159. *Su* 227. thera twngor ärw bräunande skoth *ib* 57. *ib* 77, 127. thz förbannadha skatith som dauid propheten bidher sik bewaras före *LfK* 107. wärdlin ... sargha mik mz sinom skutum *Ber* 232. — *kastspjut.* hans besko ordh ... äru swa som skot *(jacula)* *Bir* 1: 37. värnas oc beuaras mot skutomen *ib* 3: 116. *ib* 368, 377. til fiendana kastado the brinnande skot *(tela)* *MB* 2: 311. mz ... belibbadom pilom oc skutom *ib* 239. skörlifnadhins skuth *(tela)* *Ber* 79. **3)** *skott, flygvärk.* skut som offta komma flygande bade i sidor ok annen stadh *LB* 8: 65. **4)** *tillskott för att betäcka utgifterna inom ett gille el. skrå, särsk. tillskott el. afgift för bestridande af kostnaden för festligt samqväm inom ett dylikt samfund.* bliffuer nokor dödher aff companijs brödhrom eller systhrom ... tha skulu thwa psaltare läsas for hans siäl ella hennas a companijs weghna ok betalas aff thera bysso ok wari ey peninga i byssone tha skulu the brödher ok systhrar i gildeno äru skutith thes större säthia at siäla rykten ey forsumas *SO* 67. alle the brödher innan by äru tha öl köpis til companijs behoff swa som är til retta drykke thyswar om aarith gäldhe fulth skuth *ib* 69. huar som ey gäldher sith skuth medhan companith drikx *ib* 70. *ib* 27. hvilken broder sit skot ey fram skywter i opnom drycke *ib* 83. vm skoth *ib* 14. som ey läggher skoth *ib.* then som sit skot vyl ey wt leggia ok bethala *ib* 189. vtleggie fult schot *ib* 199. wyll ey sit fulle schot vpp leggie *ib. ib* 107, 200. böte thu skot ... vtj brödrana byssa *ib* 108. *TS* 23, 24. bethale för them halff skut *ib* 25. gäldhe halffh skoth *SGG* 129. gyffue uth fulth skoth *ib.* swara för hans ingangh gerd ok skoth *ib* 128. **5)** *skatt. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid* 1: 391 *f.* statuimus ... vt omnes et singuli, curias seu possessiones habentes in villa Junæcopensi ... et easdem inhabitantes, exhibiciones quascumque ac soluciones, dictas skut, cum et quociens eos *(för* eas*)* erogari contingat, juxta vniuscuiusque ipsorum facultates generaliter exhibere et contribuere sint astricti *SD* 6: 136 (1349). **6)** begofvade modher abbatissa alla the andra biscoperna och doctores ... med skot *(för* skat?*)* och väghbulla och vaxstapla och allo andro godho hon kunde åstadkomma *TK* 275. — *Jfr* **arva-, borghara-, bugha-, bysso-, dala-, eter-, for-, fält-, gästa-, hiärta-, hugh-, in-, man-, mat-, mordh-, rom-, sam-, siälf-, stamn-, ut-skut (-skot),** *äfvensom* **skat.** — **skuts mal (skotzmal. skotzmall. skotzmaal. skotzmol),** *n.* **1)** *uppskof,*

dröjsmål. pa thet at . . . wij waara breff oc judsiglä skullä fult at göra . . . wthen alt länger skotzmaal *FM* 301 (1506). vthen alt längrä skotzmaal oc jlän *HSH* 19: 49 (1505). ath noger lengre förhalningh eller skotzmall skwlle göres i nogen riichesins ärende *ib* 24: 117 (1518). **2)** *hinder.* för thenne ook andre slike saker, skotzmal och legligheter, som til ewenturs andre gode herrer haffwa *BSH* 5: 519 (1512). **3)** *invändning.* wthan all gensegn och skotzmal *BSH* 5: 95 (1506). om vi hade noken skotzmaal her i moth *ib* 16 (1504). the skotzmall . . . forklara *ib.* hafue . . . vi ingen skotzmall *(vi kunna icke frambära våra invändningar)*, effther thet ath . . . biscopp mattis ey nw är tilstädha *ib.* **4)** *hänskjutning, vad.* tha iach hörde at skotzmol war benämpd i somme copien tiil riikesins fforman *HSH* 24: 49 (1516). haffuer iach giort mith skotzmol, väd, och appellacionem *ib* 108 (1517).

skuta, *f.* [*Isl.* skúta] *L. ett slags mindre fartyg, skuta.* nauem meam que dicitur skuta *SD* 4: 146 (1330). *ib* 5: 571 (1346). *GO* 389. *RK* 2: 8950, 3: 2230. skuto wt snekkior ok löpande skutör *ib* 1: 107. *Jfr* **löpe-, malt-skuta.**

skuta, *v. Jfr* **saman skuta.**

skutbogher (skot-. sköt-), *m. L.*

skutfrir (skot fry), *adj. fri från skyldighet att erlägga det stadgade tillskottet för bestridande af utgifterna inom ett gille el. skrå.* hvilken söster hema sitther mz tryszka forfallalöös giffui hennes bonde for henne fult skot . . . än tha ath hustrva folkit i ämbetet skot fry sithia *SO* 86.

skutman, *m. L.*

skutmark (skot-), *n. L.*

skutmärke (skot-), *n. skottmärke, mål att skjuta på.* än standa hans skotwerke *(för -merke)* j liffwenj *PK* 234 *(jfr* 255*)*. skotmerken än i vestergötland sta *RK* 1: *(LRK) s.* 225.

skutpil (skot piil), *m. pil.* huassasta skot piila *(sagittas acutas)* . . . mot hanom sändandhis *Su* 226.

skutpänningar (skot-), *m. pl. L.*

skuva, *se* **skiuva.**

skuver, *m. Jfr* **vaþa skuver.**

sky (*pl. gen.* **skya** *MB* 1: 122. *dat.* **skyiom** *ib* 18. **skyom** *ib* 122. **skywm** *ib* 39. **skyym** *ib* 305. *med art. sing. nom., ack.* **skyt. skyth. skyyt** *Bir* 2: 159. **skyyth** *MB* 1: 352. **skyit** *Bir* 2: 159. *gen.* **skysins** *MB* 1: 397. *dat.* **skyno** *Bo* 107, 120. **skyneno** *MB* 2: 292. *pl. nom., ack.* **skyn. skyen** *MB* 2: 348. *dat.* **skymen** *KL* 311; *Gr* 300; *MB* 2: 311; *Su* 18. **skynim** *(för* **skymin***)* *Bil* 311. **skyomen** *MB* 2: 333. *ack. (ss f.)* **skynar** *Bo* 249**),** *n. och f.* **(***Bo* 249**)** [*Isl.* ský] *sky, moln.* thw seer at stundom opganga myrk sky *(nubes)* aff jordhinne ok dragha sik j himelin vndir solina oc gifwa af sik thriggia handa väzsko som är rägn sniö ok haghil *Bir* 2: 159. sidhan vardhir thz skyit til änkte thy at thz var oprunnit aff jordhinna orenlikhet *ib.* suasom skyyt draghir sik aff jordhinna orenlikhet j himelin *ib.* com aff himnum skinande sky *Bu* 13. ther wardha aff myrk sky oc mang vnderlik thing i skyom *MB* 1: 122. ower thenna skya stadh oc storma *ib.* aff swa thiokkom skyym *ib* 305. *ib* 18, 39. tha wädher komber oc wräker bort skyth *ib* 352. waar herra ledde them oc sagdhe them wägh om daghin mz eno märkeliko sky a stolpalund *ib* 313. *ib* 396, 397. skyn toko han aff therä öghom *KL* 131. nar han til hymbla stegh oc wnfanghin wart aff hwita skyt *Lg* 3: 454. vi skolom gripas i skyno op mot cristo i vädhrit *Bo* 107. *ib* 120, 249. *Gr* 298, 300. *KL* 311. *Bil* 311, 714. *MB* 2: 311, 333, 348. *Su* 18. *Lg* 3: 470. thu som far vp owir vädhranna vinga. mällan sätir skynar thinne vpfärdh *(ponis nubem ascensum tuum)* *Bo* 249. — *luft.* syntis . . . swa som ridhande män offwan staden j skyneno *(per aëra)* *MB* 2: 292. naar han stadhgade skyn *(ethera)* owantil *Su* 78. — *Jfr* **molinsky.** — **skyia skiul,** *n. skydd af skyar.* gudh gaff eet swart skyia skiwl öfwir folkit *Bil* 831.

sky (*pres.* **skyr. skyyr.** *impf.* **skydhe),** *v.* [*Mnt.* schuwen, schuen] **1)** *sky, undvika.* then som skyr gillis brödhra samquendh *SO* 188. hon skyyr manna vmgango *ST* 403. hon vilde ey sina fru at sky *Iv* 1240. **2)** *skygga. om häst.* hans hesth skydhe för e[n]ghen tingh *Di* 281. **3)** *frukta, vara rädd.* for hans vredhe sky *Fr* 616. **4)** *frukta, af fruktan draga sig tillbaka, af fruktan hålla sig undan.* een sa man iägha ok annan fly some stridha ok some sky *Fr* 1870. — *Jfr* **skygga.**

sky, *adj. Jfr* **hovudhsky.**

skyfl? (sköwel. sköffwel), *n.? sköfling, fördelning.* — giva til skyfls, *öfverlåta till sköfling, uppgifva.* motthe jagh wara godh for her electus . . . döm til sköwel giwendes alth thet jagh otthe i möre och the myne til hörer, om han fra döm skildes for thenne fegdh en endha haffde *BSH* 5: 124 (1506). — *gifva till spillo, gifva till pris, blottställa.* giffwer sig til sköffwels i thetta örlögh, mer än andre gode män [göre] *BSH* 5: 305 (1508). wij äre til sköffwels giffne *ib* 317 (1508).

skyfla (*L.* **skifla** *L.* **sköfla. sköffla. skiöfla. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Fdan.* skyflæ. *Isl.* skyfla *i ssättn.*] *L.* **1)** *sköfla, till fördelning öfverlemna (förverkadt gods).* goz hans sköfles *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). *ib* 669. **2)** *sköfla, gifva till spillo, till plundring öfverlemna.* screff aman vth breff . . . at alle iudhe . . . skuldo dräpas, oc thera godz sköflas *ST* 224. alle theris haffwor skuldo sköfflas *(bona eorum diriperent)* *MB* 2: 185. — *sköfla, borträfva.* for them vard sköfflat mere och minne alt thz man ther kunne finna *RK* 2: 4973. the jwdei som j gän waro j betulia gingo jn j hedninganna bolstädher oc alla handa haaffwor oc rikedoma som assirij haffdho atir lefft sköfflado oc skiffto siin j mällan *MB* 2: 172. engin togh nagot ällir sköfflade *ib* 195. — *sköfla, förhärja, plundra.* hwilken en som slaa stadhen cariathsepher oc sköffla *(vastaverit)* han *ib* 70. *ib* 20, 31. han loth skiöfla oc skinna thera gardha *RK* 2: *s.* 345. *ib* 3: 1314. sköfla landen *ib* 2: 2236. — *röfva, plundra (en person).* at engen the borgare skiöflä ma *RK* 2: 2124. **3)** *gripa, hänföra.* hennes gulskoo sköfflado *(rapuerunt)* hans öghon *MB* 2: 174. — **skyfla ut af,** *utplundra.* saa lenghe ath the sköfflä the stedher uth aff *BSH* 5: 440 (1511).

skyfle? (sköffle), *m. sköfling.* at . . . klädhe . . . giffwas til sköffla *(kanske att fatta ss inf.)* *MB* 2: 83.

skyfling (*L.* **skyffling. sköffling. sköfflingh),**

f. L. 1) *sköfling, delning (af förverkadt gods mellan konungen, häradet och målseganden). Urk. fr.* 1453 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe).* 2) *sköfling, plundring.* giva til skyfling, *öfverlemna till sköfling el. plundring.* thera gotz wil jach til skyffling giffua *RK* 2: 895. *MB* 2: 193. stadhen giffwa til sköfflingh *ib* 306. haffwer han giffwit tiil sköfflinghe vatzstena closter oc sancte brigittes skrin och alle the köpsteder oc prestegordhe i östhergöllandh ere *BSH* 5: 440 (1511). — *låta utplundra, gifva till spillo? om person.* atj hade giffuit alle breffdragere vthen eder egne til sköflingx *HSH* 18: 105 (1497). i baffue giffuit i vpsala alle breffdragare til sköfling *ib* 106. 3) *det som tages genom plundring, byte.* at theris barn oc hustrwr ey skuldo wardha hedhningom til rooff oc sköfflingh *(ne darentur in prædam infantes eorum, et uxores eorum in divisionem) MB* 2: 149; *jfr* **1.** fingo ... otalikit roff oc sköffling *ib* 305. — **skyflinga gods (sköfflinga godz),** *n. byte.* fik otaligit roos *(för* roof*)* oc sköfflinga godz *MB* 2: 218.

skygdh, *f. skygd.* war herra ihesus christus wari thinne siäl til skygdh *(umbraculum)* oc swalka *Bir* 4: 20.

skygga, *v.* [*Mnt.* schuwen] *skygga, visa skygghet, af fruktan draga sig tillbaka.* manga bygynna ther widher skygga *RK* 3: 1663. *Jfr* **sky,** *v.*

skyggia (-dhe), *v.* [*Isl.* skyggva, skyggja] *L.* 1) *skugga, beskugga, öfverskygga.* hänna iomfrulikin qwidhir hulkin höxta gudhz dygdh skygde *(obumbrabat) Bir* 4: *(Dikt)* 235. swa brat som hans *(Petri)* skugge skygde *(obumbraret)* nokon therä *KL* 140. 2) *polera.* the stolpa ... äro aff hwita malmar steen skygde wäl ok yfrit reen *Fl (Cod. B, C) s.* 93.

skykelige? *adv.* dömdes dauid i keltis til en ful kunungx tiwffer för han egnäde och stal konungx ingeld skykelige uillse epter xii[a] ranzacan *BtFH* 1: 289 (1509).

skykia, *se* **skökia.**

skyl (skil. skyul. skul), *m. L. Jfr* **hvete-, korn-skyl.**

skyla (skiula. skyula. *pres.* **-ir.** *impf.* **skylde. skylte. skiulte** *MP* 1: 104. *part. pret.* **skylter. skyulder: skyuld** *MP* 1: 283 *(på två st.).* **skyulter: skyult** *ib* 246. *supin. refl.* **skyldz** *MB* 2: 282**),** *v.* [*Isl.* skýla] *L.* 1) *skyla, betäcka.* skulu the sighia bärghomen fallin owir os. oc skylin os *Bo* 198. fallin ouir os oc hylin oc skiulin os af domarens änlite *MP* 2: 180. hylin oc skiulin os fore gudz wredhe *Bir* 2: 187. tha ängla solin, ihesus christus, skylte sit liws mz dödhenom *MB* 1: 490. 2) *dölja, förborga, gömma.* j minom mandom j hulkom guddomen är swasom skyltir *Bir* 2: 297. vari thin bön ok almosa skyuld for manna lofui *MP* 1: 283. al skyuld thing *ib.* nu äru al ting skyult for thinom öghon *ib* 246. then som dödhir är j dödhelicom syndom ok skyule ey sina siäls dödh j hiertano vtan opinbara sina synd *ib* 298. 3) *skyla, skydda.* sua sum þak skyle fore väto oc väþre sua skulle renlifis folk skyla fore guzs vbliþe *Bir* 4: *(Avt)* 181. skyle han *(manteln)* ok wär fore stormande wädhir *ib* 1: 276. jak gik for idhir swa som höna skiulande idhir vndhir kärlekxins vingom *ib* 231. — **skyla sik,** *gömma sig.* draparin skylte sik *KL* 73. *MP* 1: 104. thranga hulur i hulkom the bygdo skylandis sik *Gr* 285. skyldo sik hwar the kunno *Lg* 3: 216. skylte iak mik *MB* 1: 161. skyldo sik vnder trämen *ib.* skyl thik vndir minom mantol *Bir* 1: 276. sua som kyklinga hulke som fly vndir modhorinna vinga oc skyla sik *ib* 2: 87. iudane hulke som sik skiula vndir gamblo laghomen *ib* 1: 207. — *refl.* **skylas,** 1) *skyla sig, hölja sig, dölja sig, vara höljd el. dold.* solen ... som länge tilförene skyldz haffde vndir molne *MB* 2: 282. — *vara dold, vara förborgad, vara gömd.* gaddir skylis *(latet)* j them *Bir* 1: 301. skodadhe ey hulkin ysäld jnnantil skyltis *ib* 3: 408. *ib* 409. nw synis hwat som skyltis vndir honom (ɔ: biscops hattin) *ib* 1: 362. räddis hon han skylandis i sacramento *KL* 344. 2) *gömma sig, hålla sig undangömd.* the skyltos i armenie landzskapom *Gr* 285. — *döljas, gömmas, hållas undangömd.* the godgerninga äru gudhi täkka som skylas for fanytte äro *MP* 1: 283. 3) *gömma sig, söka skydd.* som astunda at skylas vndir minom vingom *Bir* 2: 88.

skyld, *se* **skuld.**

skylda (skylla. skulda. skuldha. skulla. -ar, -adhe, -adher. *impf.* **skylde** *MP* 1: 288. **skylte** *RK* 1: *(ifgn) s.* 182; **-o** *MB* 1: 315**),** *v.* [*Isl.* skylda] *L.* 1) *på grund af skyldighet gifva el. erlägga; skatta; afkasta i skatt.* kunungur skal ... skipa i allom landom ... sins rikis rätwisa syslo män iwi goz ok ingiäld hans, the *(hvilka)* ... göma gods hans ok kununklikan rät ok alt thz hans land skulda *KS* 66 (163, 72). — *afkasta i afrad, ränta.* alt þet mit gödz skyldä *SD* 5: 160 (1343). gifua ... swa mykyt gotzs oc swa gut oc swa mykyt skuldande *ib NS* 1: 73 (1401). en gardh som skyllar xvi spän korn oc v öre päninga *ib* 98 (1402). en gardh som skyllar v thyn korn oc ½ mark päninga *ib.* en gardh ... som sculder aarleca fyra thyni korn, oc en gardh ... som skuldar ij thyni korn *ib* 317 (1404). *ib* 46 (1401, *nyare afskr.*), 47. hwat oc huru mykit hwart eet gooz aarlicha skyllar oc räntar *VKR* 31. *Bir* 5: 114. — *afkasta, gifva i inkomst.* hurw mykith iordhin skyllar *MB* 1: 373. swa mykit iordhin skylladhe *ib.* hawer iordhin mera skyldath sidhan, än henna herra war skyllogher, tha skal then som köpte giälda iämmykit ater, them som salde, som iordhin skyldadhe ower thz som hau gaff wt *ib.* skal han räkna hwath iordhin skyldadhe *(computabuntur fructus) ib* 374. 2) *gifva (ngn) skuld (för), skylla på (ngn).* the skyldadho hans dotter som thz hafdhe waldet *KL* 308. at then ene skyldar ey then andhra om the gar annars än wäll *Ber* 293. *Bir* 1: 202. skyllar ok allegera siwkdoma *ib* 3: 320. ey är dyäfwllin nw alstingx skyllando *(imputandum est diabolo)* at han draghir mannin mz vald *ib* 2: 53. ewa skylde ormin at han swek hona *MP* 1: 288. adam ... hulkin ewa skyldadhe for thz at hon gaf honum forbudhna frukt *ib.* som hona hafdhe skyllat for barnit *KL* 301. *ST* 379. som han skuldhade för the sama sakena *Lg* 3: 151. skylda *(imputant)* kropsins krankdom for thz at the liua illa *Bir* 2: 182. *ib* 3: 251. — *anklaga.* är her nagher honom skylla vil *RK* 2: 4738. — *beskylla (ngn) för (ngt).* sporde them ... hwat the

honom skylla ville *RK* 2: 4783. *ib* 4789. *Di* 177. — *hafva att säga (godt el. ondt) om, tala (väl el. illa) om?* enkte skyllom vy jdher vtan goth *RK* 2: 4785. vy skyllom jdher enkte vtan väl *ib* 4791. — *bestraffa, förebrå.* vm nakir straffir mik ok skylla *(arguerit)* for tholik thing *Bir* 3: 278. fore thässa stridh skyllar iak ey idher *Al* 5391. *BSH* 5: 538 (1514?). skylto moysen, hwi han ledde them i tholken wadha *MB* 1: 315. skylte the konungen swarligha ath skane var kommyt fran suerige *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. monde han honum storligha skylle *ib* 3: 752. — *hafva att förebrå.* i skullä os encktä skyllä *FM* 214 (1504). **3)** *göra sig skyldig (till).* iak aldre skyldadhe til thän sak *Iv* 2665. **4)** *förskylla, förtjena.* thässa genwärdho hawom wi skyldath *MB* 1: 242. *ib* 467. the nadher han fik mz scriptamaalom, the skyldadho syndanna afflat *ib* 104. hafdhe ängin bätra eller wärra skyldath aff gudhi än annar *ib* 100. — *(genom sin förtjenst) förvärfva.* skullade the tässa osighelika äro oc lön som thu nw seet haffuer *Su* 156. skylla sik the glädhi *MB* 1: 347. *ib* 137, *(Cod. B)* 531. **5)** *inlägga förtjenst hos?* hawom wi änkte thz wi maghom nakath skylla honum mz, vtan thz som han hawer os giwith *MB* 1: 351. — *Jfr* **forskulda.**

skylda (skylla), *f.* [*Isl.* skylda] *förskyllan, skull.* han wille wara honum tiill wilia ffor sancte anna skyllo *Lg* 3: 36.

skyldan, *f.* *Jfr* **for-, skat-, värdh-skyldan (-skuldan).**

skyld arf (skuld-), *n. L.*

skyldar kona (-kuna), *f. L.*

skyldar man (skylda-, skylder-), *m. L.* *Jfr* **skyldman** *samt* **oskyldar män.**

skyldelika, *adv.* [*Isl.* skyldiliga] *på grund af skyldighet el. pligt.* är hon skyldelika tilbunden at hanom thiäna *Ber* 244. *Jfr* **enskyldelika.**

skyldeliker, *adj.* *Jfr* **enskyldeliker.**

skyldenär (skyuldener), *m.* [*D.* skyldner. *Mnt.* schuldener] *borgenär, fordringsegare.* hans callendorp war manghom gäldskyldugher ok skyuldenerene wordho mädh rätto in wiiste i forbätringena i sama pant mädh . . . andris diekn *SJ* 77 (1438). haffuer thöm oc alla skyldenära vt köpt igen *ib* 192 (1450). *ib* 52 (1433), 60 (1436).

skylder (skilder *VGL II Add.* 8. **skildęr** *ib Dr* 8. **skiuldär** *ib I A* 22. **skyller** *ib III* 106; *MB* 2: 212 *(på tre st.). f.* **skyld** *ÖGL Ä* 3: 1; *Bir* 2: 32. **skyld̄** *VGL II G* 14. 16. **skylþ** *ib I G* 9: 6. **skyuld** *ib G* 7. *n.* **skylt** *RK* 1: 4352. **skiilt** *ib* 3820. *ack. m.* **skyldan** *ÖGL G* 8: 1. **skyllan** *RK* 1: 460. **skildän** *VGL II Add.* 11: 19. **skyllän** *ib III* 106. *f.* **skyldä** *ib I G* 7. **skyldā** *ib II G* 14. *dat. m.* **skyldum** *ÖGL R* 12: 2. **skyldom** *SD NS* 2: 236 (1409). *pl. nom. m.* **skyldir** *ÖGL Kr* 12. **skylder** *ib B* 3: *pr.* **skylde** *ib Kr* 11; *MB* 2: 268. **skylle** *Bir* 4: 96. *n.* **skyl** *Bo* 162. *ack. m.* **skylda** *ÖGL R* 11: 1; *Bir* 4: 160. **skylle** *MB* 2: 51. *dat.* **skyldum** *UplL Ä* 3: *pr. gen.* **skyldra** *SML M* 16. **skyldrä** *ib J* 4: *pr.* **skylla** *Bir* 3: 362. *komp.* **skyldare** *L.* **skyllare** *SD NS* 2: 95 (1409). *superl.* **skyldaster** *L.* **skildäster: -e** *VGL II Add.* 8; **-u** *ib.* **skuldastär** *ÖGL Ä* 8: 1. **skuldästär** *UplL Ä* 7: 3. **skyllaster: -ast** *MB* 1: 505; **-aste** *ib* 460; **-asta** *ib.* **skylaster: -asta** *Al* 4784), *adj.* [*Isl.* skyldr] *L.* **1)** *skyldig, förbunden att gifva.* the krono j oss aarliga skylde ären *MB* 2: 268. **2)** *skyldig, brottslig?* är hor noger aff mina swena the thu noget scylle mene *RK* 2: 2813 *(möjl. bör* scylle *föras till* **skylda,** *v.: som du har för afsigt att anklaga).* **3)** *skyld, beslägtad.* huarte skyldir äller oskyldir *SD NS* 1: 103 (1402). *ib* 2: 236 (1409). at iak haffwi siäl ok licama goz hedhir vini ok skylda ospara til thin hedhir ok thiänist *Bir* 4: 160. som näst är skylder *MB* 1: 420. hans näste akommande skylle *ib* 2: 51. nakar thän arfwe . . . som skyllare är *SD NS* 2: 95 (1409). hänna skylasta frände älzst *Al* 4784. til wara nästa oc skyllasta *MB* 1: 460. — skylder man, *skyldeman, slägtinge.* epter . . . annan skyllan man *RK* 1: 460. än han hafdhe dööt j sina skylla manna handom *Bir* 3: 362 *(kan föras till* **skyldar man).** — *beslägtad med. med dat.* the varo symone skyl *Bo* 162. *Bir* 4: 96. är . . . honum nämbir skyld *ib* 2: 32. *MB* 2: 212. som os äre näste oc skyllaste *ib* 1: 460. mantzins blodh, som skyllast är siälinne oc samthydhast *ib* 505. — ägha *el.* hava skylt vidh, *vara beslägtad med.* vm tw atte aldreg skiilt wid them *RK* 1: 3820. han haffde skylt wid konung hakon *ib* 4532. — *Jfr* **en-, iäm-, na-, nä-, när-, o-, skat-, tro-, tvä-skylder.**

skylding (skylling. *pl.* **-ar. schyllinger** *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*)), *f.* [*Fnor.* skylding] *beskyllning, anklagelse, käromål.* al annor skylling maning ok tiltalan som the til thenna dagh hawa hafth hwar til annan *HSH* 36: 3 (1429). tilgifwe och fordrage alle mijsstycke, brot, schyllinger, tiltale . . . som idher nadh i mot haue warit *BSH* 3: 185 (1467, *nyare afskr.*). — *käromål, tvist.* om annar jordadelar och skylling, som hwar annar hafuer sik i mellum *BtRK* 64 (1396). om all käremahl och skyllingar, som ey medh minne kunne atskillias *ib* 187 (1455). — *Jfr* **skyldning.**

skyldirska, *f.* *Jfr* **skatskyldirska.**

skyldman, *m. L.* *Jfr* **skyldar man.**

skyldmänne (skyldmenne. skylmänne. skylmende), *m. L.*

skyldning (skyllning. skylning. skylningh. skyilningh *SD NS* 2: 9 (1408). **skuldning** *BtRK* 85 (1434, *orig.*)), *f. beskyllning.* the samma skyllning lotho the hanom hörä *RK* 2: 1584. — *käromål, åtal, kraf.* at halda . . . lafrins ienisson . . . oc alla the ther meth waro . . . then tidh . . . pedhar kylua slaghen ward . . . skadhalös for alle fegd oc tiltalan oc skyldning *SD NS* 1: 147 (1402). *ib* 2: 191 (1409). latom wi . . . götzstaff leekxson . . . qwittan, lidhughan ok lösan vm alla ytremere maaningh ok skylningh fore alla the äghodela ok skifte, som oss bordhe ärfwa epter wara modher *ib* 1: 94 (1402). *ib* 323 (1404, *nyare afskr.*), 2: 9 (1408). lot . . . pädher niclisson . . . fri quit ledugh oc lös for alla handa ytermere tiltalan ellir skylning *SJ* 136 (1444). hwat annan skyllning eller tilltalan, som naghor annar, vthan cronan hafwer til . . . knuth booson *BtRK* 65 (1396). *ib* 85 (1434, *orig.*). — *Jfr* **skylding.**

skyldogher (-ugher *L.*; **-ugh** *SD* 5: 476 (1345,

nyare afskr.); **-ughi** *ib* 566 (1346). **scyldugher: -ughe** *Bu* 509. **skylduger: -ug** *Va* 7; *Di* 194. **skyldig** *(ack. f.) Va* 8. **skyllogher. skyllughir** *Bir* 3: 147, 432; **-a** *ib* 239, 390; **-are** *ib* 129; **-an** *ib* 2: 301. **skyloghir** *MP* 2: 203; *ST* 67; **-oghe** *ib* 9. **skyllagher: -an** *MB* 1: 459. **skillogher: -oghe** *RK* 1: *(sfgn) s.* 172; **-oghan** *SGGK* 105. **skuldogher: -an** *Bil* 833. **skuldugher** *L.* **skullugher** *L.*), *adj.* [*Isl.* skyldugr] *L.* 1) *skyldig, förbunden, förpligtad (att göra ngt). med inf.* ärum vi . . . skyldughi enä reysu vt sändä *SD* 5: 566 (1346). manna rätuisaste som vi ärum alle skyldoghe at lyþa *Bu* 197. *ib* 20. är iak nu skyllughare *(obligatior)* at älska han *Bir* 3: 129. ängom skyllogh at atirgälla for the godhgärninga hon hawir takit *Bo* 78. ärom wi . . . brödher skylloghe at swara gudhi fore wars fadhers dödh *MB* 1: 249. — *med prep.* at the vmuändins til mik sin herra hulkom the ägha thiänist ok giordho sik ther til skyllugha mz eedh *Bir* 3: 390. skyllughir . . . vndir rekinskap *(ratiociniis obligatus) ib* 147. 2) *skyldig, skyldig att betala. med dat. och ack.* gör jac allom mannom kunnukt. mic warä skyldoghen . . . reenliuis folke . . . i gudheme hundradhä mark *SD* 5: 160 (1343). alt thet hanz hustrv fadher . . . mik skyllogher war *ib NS* 2: 240 (1409). huru mykit äst thu skyldogir minom herra *MP* 1: 240. hwat clostrith är skyllught androm oc hwat som andre äro skyllughe clostreno *VKR* 40. *HSH* 36: 3 (1429). — *skyldig, häftande i skuld till. med dat.* alle the som hans herra varo skylloghe *MP* 1: 240. *Bir* 3: 432. *ST* 67. — *skyldig att gifva el. offra.* ihesu christo ärum ui scyldughe sial oc lif som os bathe hauir gyuit *Bu* 509. — *skyldig att utöfva el. bevisa.* ärum wi skyldoghe syndomen harda näfst oc naturenne varkunnan *MP* 1: 201. mannin är ey at enast skyllogher godhwilia oc wälgerninga fadher oc modher, vtan oc sinom winom oc frändom *MB* 1: 458. fräls warä af þe þyänist som þe hawa här til skyldugh warit *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). 3) *skyldig (till straff), hemfallen.* j ärin skylloghe til äuärdelikin död *MP* 1: 54. thänne mannin är . . . wredhinna kar, skyllokt i skam och dödh *(aptus ad interitum) Ber* 237. 4) *skyldig, skyldig att svara, ansvarig.* then som raskir är til at drikka älla gör andra drukna j sinom budölom han är skylloghir for sik ok for them om domadagh *MP* 1: 42. — *med gen.?* gaff iak . . . mik sielfwan skyldoghan fadhirs dödha *ST* 409. — *med prep.* for. gaff iak . . . mik siälwan skyldoghan fore mins fadhers dödh *MB* 1: 249. 5) *skyldig, brottslig.* han lät dräpa badhe skyldogha ok oskyldogha *Bil* 640. hon är skyldug j the saken *Va* 7. *ST* 9. ridderen . . . gaf sik guþi skyldogan firi sina synde *(veniam postulavit) Bu* 8. gaff sik siälfwer skuldoghan for sancto petro *Bil* 833. giffuä sik skyldig j then sak *Va* 8. *Di* 194. *SGGK* 105. gaf sik skylloghan at han hafdhe forlatit van herra *Bo* 237. 6) *förtjent.* then läster är skyllogher at hämpnas aff gudhi iamsärlica som gamul synd *MB* 1: 349. 7) *skyldig, börande (gifvas).* tionde . . . gudhi skyldoghir gifuas *MP* 1: 256. *ib* 2: 208. — *tillkommande, som bör tillkomma el. tillhöra.* barnarät som skyldogher är myolkenne *(lacti debita) Su* 435. 8) *tillbörlig, vederbörlig.* at han göre honum skyllaghan hedher *MB* 1: 459. *Ber* 217. *MP* 1: 315. *KL* 80. j skylloghum tima *ib* 81. tholi skyllogha bäthring *VKR* 73. vm thz *(vattnet)* ey hawir skylloghan *(debitum)* lit *Bir* 2: 130. aff skylloghe rätuiso *ib* 3: 57. *ib* 114, 239, 340. som skyldoght är at vära *Fr* 2876. — *bestämd.* at min mandom skulle växsa til skyllughan *(præfinitum)* tima *Bir* 2: 301. — *Jfr* **gīäld-, iäm-, o-, san-, skat-, tro-, värþ-skyldogher.**

skyldoghet, *f. Jfr* **oskyldoghet.**

skyldskaper (**skylskaper. skylzskaper: -skaps** *Ber* 232. **skyllskaper: -skap** *Gr* 266. **skylskapper: -skapp** *LfK* 141. **skilskaper: -skap** *SD NS* 1: 31 (1401)), *m.* [*N.* skyldskap] *L. skyldskap, slägtskap.* för skyldskap, maghskap, vinsämd *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). bar þöm sua skyldskapar saman *Bu* 194. offnär skylskaper hindrar hionafälagh *MB* 1: 87. skylskaper komber aff thy, at et folk födhes aff andro *ib* 88. *KL* 182. *Gr* 266. skylzskaps älskoghe *(affectus cognationis) Ber* 232. mz hulkom hon hawir hwazske skylskap älla licamlikin vinskap *Bo* 78. *LfK* 141. *Lg* 3: 278. fore then skylskap, ther sönir hawa til fadhers *MB* 1: 252. räknadhe han sik haffwa skylskap til iomfrwnna *Lg* 3: 292. vitänadho thära skylskap . . . äpptä biorn haquonsson *SD NS* 1: 32 (1401). *ib* 31. andelichin skylskapir *VKR* 21. — **skyldskaps spiäl (-spield),** *n. L.*

skylia (**skölia** *LB* 7: 176, 349; *HSH* 18: 143 (1497). *pres. konj.* **skyli** *ib* 1: 97. *imperat.* **sköl** *ib* 7: 47, 159, 9: 106), *v.* [*N.* skylja] 1) *skölja, öfvergjuta.* med ölet the ekke mage drikka skölia the theris hesta *HSH* 18: 143 (1497). — *skölja, (med vatten) rengöra.* skyli . . . munnen met watn *LB* 1: 97. *ib* 7: 47. — *med en till objektet fogad predikativ ack.* sköl thom *(axen)* reen *LB* 7: 159. 2) *skölja, bortskölja, genom öfvergjutning med vatten aflägsna.* skölia mwlden vel aff tom *(örterna) LB* 7: 349. — **skylia sik,** *taga öfversköljning, låta öfvergjuta sig (med vatten).* skyliä sig mz kalt vatn *LB* 7: 176. skölia ider med kalt watn *ib.* — *med en till det refl. pron. fogad predikativ ack.* sköl tik renan *LB* 9: 106. — *refl.* **skylias,** *skölja sig, (i el. med vatten) rengöra sig.* thz är goth i skäro wathne skylias *GO* 210.

skymbil, *se* **skimbel.**

skyn (**skön. schön. sköön**), *f.* [*Isl.* skyn] 1) *skönjande, urskiljande; efterseende, aktgifvande.* the . . . slogho hwar annan wtan skön *(utan att se till el. bry sig om huru slagen träffade, blindt) Va* 12. — kunna skyn, *se, urskilja.* äy kunde han skön vm han rakade konungen *Di* 189. 2) *seende, insigt, förstånd.* kunna skyn, *se, inse, förstå.* kan engen skön hwilken ider som winna mag *Di* 157. *ib* 259. — *med dat.* ther kunne ängin andro skön vtan thz ware folka kön *Al* 4469. — *förstå, förstå sig (på). med gen.* han kan ey gotz skön *MB* 1: 349. i kunne thes äy skön. at iak rader ider got rad *Di* 71. kan wel skemptan *(kan fattas ss dat. el. ack.)* skön *ST* 72. — *med prep.* a (up a). som väl kan skön a mynteno *Bir* 2: 59. vi kunnom ther äkke . . . skön aa *Bo* 233. *MB* 1: 75. the kunno ey skön oppa högha gudz iärtekne *ib* 349. 3) *undersökning, pröfning, bepröfvande.* tha staa tz

til brödra skön *SO* 85. thz schal suennen hosbondanom i gen giffua epter dandemanna schön *ib.* epter dandemans sköön ok bööu *ib* 82. näffzes äffther konwngsens skön *PM* 23. thän ther thiänar a skön *(hvars lön bestämmes efter husbondens bepröfvande) Bo* 65. — *Jfr* **skynia.** — **skynia kona (-kuna),** *f. L.*

skynda (skinda *RK* 2: 9024; **-en** *ib* 9127; **-ade** *ib* 1: *(sfgn) s.* 186. **sköndhe** *BSH* 4: 319 (1502). **skynna: -ade** *Di* 105. **skynne** *FM* 194 (1504). *pres.* **-ir. -ar.** *imperat.* **skyndha** *Lg* 675. *impf.* **-de. -adhe.** *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Isl.* skynda] *L.* **1)** *hastigt och våldsamt föra åstad, drifva.* lät . . . scynda martires til martirium *Bu* 522. — *hastigt el. skyndsamt föra.* at the skwllo henne skyndha til nakra hälga samqwämdh *Lg* 3: 282. skyndadhe sin här jn til them *MB* 2: 237. — *sätta i rörelse, skicka åstad.* vnge dara wildo hans hälgha lifwirne forspilla, oc skyndadho ther til ena ohöfwiska lösa qwinno som han skulde swika *ST* 392. adh han skolle sköndhe töm *(hästarne)* strax aff stadh till wastenne *BSH* 4: 319 (1502). **2)** *drifva, skynda (på). med prep.* up a. iag . . . skyndade oppa folkit fasth att thz skulle sig ingalwnde förswmma *RK* 3: *(sista forts.)* 4672. — *drifva, pådrifva, egga.* ostancia . . . skyndher al dywren til ath stridha *Di* 238. diäfwllin äggiadhe ok skyndadhe them til ondo *Bir* 1: 78. flere skyndha them nw til onth än goth *Su* 150. hwat han kunne nogra skynda til kiff ther om lagde han sik all win *RK* 2: 7359. gudz lönliga dom honom ther til skyndande *(perurgente) MB* 2: 306. **3)** *om tidsförhållande: hastigt föra el. bringa, hasta med.* skyndade *(properavit)* sina dagha til häluitis *Bir* 1: 114. skyndha the mässor til ändha *Lg* 675. — *påskynda.* waar herra skyndadhe min wägh *MB* 1: 206. gudh skynda *(accelerat)* miskunnina tima oc nyan vägh *Bir* 3: 452. gudh skyndadhe hans tima *Lg* 3: 235. skynda hans dödh thz mästa the gita *Bo* 196. *Bil* 127. drukkinscapir . . . skyndar licamans dödh *MP* 1: 41. *ib* 2: 275. värsta ilgärningis manz fördömilse var alre swa skyndadh *Bo* 217. hans atherqwämdh til mik skyndha *Su* 101. — *skynda med, hastigt anskaffa.* at han skulde latha skynda *(acceleret)* all the prydilse henne borde haffua *MB* 2: 182. **4)** *skynda, hasta, ila.* baþ han skynda ok eigh dualia *Bu* 130. skyndar nw sändebudhin heem til landa *MB* 1: 206. myrkin skyndadho j liusit *Bir* 3: 151. — *med inf.* skynde ginstan at afskära tholik thing *Bir* 2: 235. *Bo* 147. — **skynda sik, 1)** *skynda sig, skyndsamt gå el. fara, skyndsamt begifva sig.* cristoforus skynde sik *Bu* 499. gangin ok skyndin idhir *VKR* XIX. suennen skynde sik til sinna frända *Bu* 27. *ib* 25. *Bil* 273. *FM* 194 (1504). skyndadhe sik til persara rike a mote artasira *Gr* 264. til swderköpungh skynder han sik *RK* 2: 3335. *ib* 5593, 7062. the skynden sik ather j geen j kirkiona *Bir* 5: 65. skyndadho sik vndhir skiwl *ib* 1: 263. sik skindade huar aff staden wth *RK* 1: *(sfgn) s.* 186. *ib* 2: 8964. skyndadhe sik fra them bort oc in i lönlikare herbärghe *MB* 1: 246. hädhan os skyndandes *LfK* 71. hwar skynde sik thädhan som han matte *RK* 1: 667. *ib* 2: 9024, 9127. **2)** *störta sig öfver; drabba. med prep.* up a. när swa skeer, att krijgh och örligh skynder sigh opa naget rijke *BtRK* 190 (1436). — **skynda fram, 1)** *drifva fram, pådrifva, egga att gå fram (i strid).* her didrik skynnade sina men fram *Di* 165. *ib* 199. skyndadhe hwar then andra fram *RK* 3: 796. *ib* 2269. — *drifva, egga, locka.* plägha the idher skynda fram til synd *Al* 6869. **2)** *skynda fram, hastigt begifva sig framåt.* swa skyndadho the fram mz honom *Bo* 198. — *Jfr* **fram skynda.** — *Jfr* **til skynda** *samt* **skunda.**

skyndan, *f.* [*Jfr Fnor.* skundan] *skyndsamhet.* at the vtan alla dwalu oc senkan mz höxste skyndan skullo koma *Gr* 284. *ib* 302. *MP* 2: 141. *Su* 446. *Jfr* **tilskyndan.**

skyndare, *m. Jfr* **tilskyndare.**

skyndelika (-ligä *Di* 170. **-lik** *Fl* 1457; *Fr* 1029), *adv.* [*Isl.* skyndiliga] *skyndsamt.* gak nu skyndelik *Fl* 1457. *Fr* 1029. *MB* 1: *(Cod. B)* 546. *Di* 170. sände wi eder . . . brodher haquon, ther snarare ok skyndelikere ware kan, än minister *FM* 134 (1502).

skynia (skönia. sköna?), *v.* [*Isl.* skynja] **1)** *besigtiga, undersöka.* skyniadho oc skudhadhe bygningena *VAH* 24: 323 (1454). **2)** *se.* allom närwarandis skrift sköniande *(cernentibus) SD* 5: 298 *(öfvers. fr.* 1416). **3)** *hafva för ögonen, inse, betänka.* thz skulle thw förra skönia *MD (S)* 293. **4)** *förstå sig på, förstå att uppskatta. med dat.?* ey forstodh iak mik vara i tholikom hedher ok kunne ey sköna *(troligen dock för* skön a*)* godho *Su* 406. — *med ack.* når the haffua gott och kunne ey thz skönia *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 261.

skynian (skönyan), *f. bepröfvande.* näffses . . . äffther konwngsens skönyan *PM* 23. *ib* 27, 28, 29, 31, 32.

skyniogher (sköniogher), *adj.* [*Fnor.* skynjugr] *som förstår att uppskatta bevisadt godt, erkänsam, tacksam.* varfru var skälik ok sköniogh *(grata et discreta) Bo* 211. var liofwe herra var miskundsambir oc sköniogher *(curialis et gratus) ib* 88. han var oc skyniogher oc sighir thor sak til tha han sighir at the hawa bidhat när honom thre dagha. här mat thu see huru skyniogbir han är . . . thy at han talar som han hafdhe takit af them stora godhgärninga *ib.* — *med personens dat.* varom . . . thässom oc särlica tholkom gömarom gudhelike ok skönioghe *(grati) Bo* 114. — *Jfr* **oskyniogher.**

skynioghet, *f. Jfr* **oskynioghet.**

skynsamber (skön-), *adj.* [*Isl.* skynsamr] **1)** = **skyniogher.** thänk hwat skönsambir thänne blinde mannin var *Bo* 152. mykyt är skönsama dygdhin *(virtus gratitudinis)* lofwande *ib* 153. aat thy skolom vi vara skönsami *(inde simus grati) ib* 20. — *med personens dat.* war hanom *(Gud)* täkkir oc skönsambir *Su* 253. **2)** *vänlig, mild.* lätir liofwe skönsame *(curialis)* herran thik äkke fastande thädhan gaa *Bo* 170. — *ljuflig, behaglig, angenäm?* mat thu . . . idkelica forlusta thik mz piltenom ihesu. thy at han är dygdhelikin oc skönsambir *Bo* 6.

skyntelika? (skynttelighа), *adv. hastigt?* the . . . märkto at the som skynttelighа *(trol. för* skrymteligha, *på ett låtsande sätt, för skens skull; qui simulaverant fugam)* vndan flyddo skuldo mz alffwara atir komma *MB* 2: 22.

skynter (skinter)? *adj.* [*Jfr det hos Lucidor, Helicons blomster Oo* 3 *b* (1671), *förekommande* skynt, *skyndsamt, samt det i N. Langes på arkaismer rika persona-*

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

Upl L Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al*, *Fl*, *Fr*, *Iv*, *RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 331 sp. 1 r. 10 nedifr. läs: **(sylff-),**

» » » » 8 » läs: **(sylf-),**

» 341 » 2 » 31 uppifr. eft. *LfK* 139. till.: *SJ* 377 (1471).

» 342 » 2 », 5 » eft. (1471). till.: — **siälatran (syäla-),** *m. själtran. Urk. fr.* 1503 (*enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe*).

» 345 » 1 » 11 » frf. **siälfgodher** insätt: **siälfdöia** (*pres.* **siälff döör** *MB* 1: 360), *v.* [*Jfr Isl.* sjalfdauðr] *självdö. MB* 1: 360.

Sid. 357 sp. 1 r. 25 nedifr. eft. *Lg* 3: 471. till.: *Jfr* **skut.**

» 361 » 1 » 5 uppifr. frf. **skik** insätt: **skidhrännare (skyrännare),** *m. skidlöpare. RK* 2: 8591.

» 368 » 2 » 8 » eft. 384. till.: — *ordna, fördela. MB* 1: 227.

» 388 » 2 » 1 nedifr. eft. (1270). till.: *Jfr* **skogs skyld.**

» 389 » 1 » 26 » eft. **skogha ryþia.** till.: **skogs skyld,** *f.* = **skogha skyld.** *BtFH* 1: 317 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—15.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. Häft. 1.
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.

Mera har ej utkommit intill Februari 1895.

Pris för köpare 5 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 110.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

SEXTONDE HÄFTET.

LUND 1896.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 178—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Goetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz i Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

lier öfver N. Norby (1744) *s.* 65 *förekommande uttrycket:* såg ... ena ... menniskio wara skyntra til ofdryckio] *snar, färdig, benägen.* war seen til wredhe och skynthr *(pronus)* til nådha *KS* 25 (63, 27). äru odyghdelike män skyntare til at vtgiua sannind sina, än medh sitt godz gif löna *ib* 70 (172, 77). — *lätt, facilis.* six then hugher wara starker, som hardr är böghia, ok ey är skynthr til at blötas *KS* 19 (47, 20). — *n. adv. snart, lätt. komp.* tdet *(för* thet*)* rådh warder skintare funnet, ther spyrs af flerom wisom mannom *KS* 70 (174, 77). — *ifrigt, gärna, villigt. komp.* thes ädhlare menniskian är af sin naturlik skipilse, thes skyntare ok thes heldr wil hon sik halda ok skipa til dyghdelik ting *KS* 51 (129, 55). — *På samtliga dessa ställen, särsk. KS* 70 (174, 77), *bör dock kanske i förevarande ord läsas* u *för* n, *i hvilken händelse de anf. exemplen äro att föra till* **skiuter.** *Jfr Rydqvist* 1: XXXII *f.*

skyrþ (skird. skördh. skörd. schördh. skiördh, *se* **afskyrdh. skyord,** *se* **mästar-skyrdh. skärdh,** *se* **afskyrdh. -ir),** *f.* [*Jfr Isl.* skurðr] *L. skärande.* **1)** *skärning, hugg.* solin skiin a nokro thrä ok en yxen hugger trät sunder tha är tho solskinit menlöst i hwarre skirdinne *(incisione; Cod. C* mz hwario skyrdhinne 945*) Bil* 85. **2)** *skärande af säd, skörd.* fra thenna dagh ... skulo iämlika ganga sädhe oc skyrdhe *MB* 1: 172. — *skörd, säd som inbergas.* fik jak stoor skadä paa myn boskap och paa myn sky[r]dh *BSH* 5: 25 (1504). **3)** *omskärelse.* hafdhe ey taghith kötzsins skyrdh oc skirsl *MB* 1: 287. gaff hon siuom son the samo skyrdh oc skirilse *ib.* **4)** *tillskärande af kläder. särsk. ss mästerprof i skräddareyrket.* tha vnge brodeeren scal begynna at schära hoo ner hanom sitthia schal i hans schördh *SO* 96. sidhan han haffuer sin skyrdh skorit ok betheet *ib. ib* 104, 105, 116. **5)** *sätt hvarpå klädesplagg tillskäres el. är tillskuret, snitt.* the läggia mykla fanytta virk a sin klädhe j skörd *MP* 1: 188. afhama sin klädhe mot gamblo sidhuänio j skördh *ib.* **6)** *utskuret arbete, utskuren bild.* at dyrka nakra script eller skyrdh *MB* 1: 330. — *Jfr* **a-, af-, mästar-, torf-, um-, umkring-skyrþ.** — **skyrdha folk (skördo-** *MP* 1: 73**),** *n. skördefolk, personer som skära el. skörda säd.* han skulde bära sino skyrdha folke mat oppa akrin *ST* 19. *Bo* 50. *MP* 1: 73, 2: 47. *MB* 2: 209, 210. *Lg* 3: 257, 304. — **skyrdha koster (skörda-** *SO* 105. **schörda-),** *m. gästabud med anledning af mästerprofs afläggande i tillskärning af kläder.* manga *(huru många)* faat maath vnge broderen schal sick vppa reda til sin snyda kost eller schörda kost *SO* 96. *ib* 105. — **skyrdha man,** *m.* [*Jfr Isl.* skurðarmaðr] *skördeman. MB* 2: 209. — **skyrdha skirsl (skirda-. skyrdha skiirsl. skyrdha skyrsl),** *f.* [*Jfr Fnor.* skurðarskírn] *omskärelse.* attunda daghin skal barneth taka skyrdha skiirsl *MB* 1: 361. *ib* 450, 501, 503, 504. *Bil* 82. *Lg* 81, 82. — *pl.* gaff han abraham skyrdha skyrsle *MB* 1: 454 *(motsv. ställe i Cod. B har* skirda skyrdir, *sannolikt för* skirda skyrslir*).* — **skyrdha skärsl,** *f. och n. pl.?* (*Bil* 82) = **skyrdha skirsl.** abraam war rätuis ok all hans släkt mz skyrda skärsl *(af senare hand ändradt till* skirsl*) Bil* 81. för än hanum budus skyrda skärsl *(af senare hand ändradt till* skirsl*) ib* 82. vtan skyrda skärsl *(af senare hand ändradt till* skirsl*) ib. ib* 83. — **skyrdha time (skörda thime: -en** *MP* 1: 76; **-an** *ib* 73. **skyrdis thyme: -an** *MB* 2: 147**),** *m. skördetid. Bir* 2: 130. *MP* 1: 73, 76, 2: 47. *MB* 2: 147. om then tidh tha skyrdha timen war, nar sädhen skulle opskäras oc wndher taak föras *Lg* 3: 304.

skyrma, *se* **skirma.**

skyrskuta, *se* **skirskuta.**

skyrännare, *se* **skidhrännare.**

skystolpe, *m. skypelare, molnpelare.* a enom lyusom skystolpa *Su* 391.

skyt, *se* **skiuter.**

skytta (skötta *EG* 63, 64, 66; **-u** *SD* 6: 240 (1350); **-o** *GS* 66 (1489, *orig.*). **skiutta** *MEG (red. B)* 59, 60. *pl.* **-or),** *m. och f.* [*Isl.* skytta. *Ags.* scytta. *Jfr Mnt.* schutte] *L. skytt, bågskytt.* godher skytta *PK* 234. then bästa skytta war jak tha *RK* 1: *(LRK) s.* 225. dyäfwllin är liker skytto *S. Birg. Up.* 1: 13, *enl. Cod. A* 5 a, *anf. af Rydqvist* 2: 237 *(texthds. har på motsv. ställe:* diäfwllin är likir skytta *Bir* 1: 37*).* — *särsk. skytt i krigstjenst el. herretjenst.* är han knape eller skytta *MEG* 54. *ib* 55, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 64, 66. tha lagde en skytta en piil vpa ok sköt han taghar hierta skut *RK* 1: 3901. *ib* 4246. the skyttor ok thera kompani *ib* 3797. *KL* 338. *ST* 121, 340. mz ... ridarom oc sköttom *MB* 2: 147. *Al* 4450. gifwi hosbonden ene färduga skötto hwart annet aar itt arborst *GS* 66 (1489, *orig.*). — *ss tillnamn.* gerardo skøttu *SD* 6: 240 (1350). en tyzsk heyt walram skytta *RK* 1: 3871. *Jfr* **bysso-, knäppel-skytta** *samt* **skytte.** — **skytto mästare? (skötthomestare** *SGG* 127. **skiöthomestare),** *m. den som förestår målskjutning?* hwilken som skywther til papekoyoua för en skiöthomestaren haffuer skiwtyth trij skoth *SGG* 132. *ib* 127.

skyttare, *m. L. Jfr* **bysso skyttare.**

skytte? *n.?* [*Jfr Mnt.* schutte, *n.*] *pil.* vtsändande huassasta skyttä ok strala swa som aff hardhom ok bändom bogha *Bir* 2: 3. *Jfr* **sköte.**

skytte (skitte. skötte), *m.* [*Jfr Isl.* skyti *samt Mnt.* schutte, *m.*] *skytt, bågskytt.* han war then beszta skytte ther wara matte *Di* 54. om han war sa god skytte som sakt war *ib.* diäfwllin är likir skytta *Bir* 1: 37. — *särsk. skytt i krigstjenst el. herretjenst.* huarn wäghen äru flere skytta *KS* 84 (206, 92). marsken ropadhe sina skittar fram *RK* 2: 4344. konungens sköttar *ib* 8708. *ib* 3: 3999. ingen högh eller lag, riddare eller knape skal en skötta som med häst och skötta harnesk färdug är, gifwa ofwer XVI mark ... om oorit *GS* 66 (1489, *orig.*). — *ss tillnamn.* stenberno skytta *SD* 4: 3 *(före sl. af* 1327*).* petro skytta *BYH* 1: 176 (1378). — *De anf. ställena utom de två första skulle möjl. kunna föras till* **skytta;** *samma förhållande torde vara äfven med följ. sammansättningar.* — **skytta baner (skötte-),** *n.* [*Ä. Dan.* skyttebaner] **1)** *skyttebaner, baner som föres af den afdelning af hären hvilken består af skyttar.* j sköttebanridh man sa sancte eric oc sancte olaff malade staa *RK* 2: 8593. **2)** *trupp som följer skyttebaneret. RK* 2: 8688. — **skytta bater (skytte-. sköttebaater),** *m. för skyttar afsedd båt.* ij [2] skyttebata sma *RK* 2: 2993. XVJ snäcker oc sköttebaata *ib* 8937. *ib* 9039.

en lithen skytte baet *FM* 462 (1510). — **skyttafärdh (skytte-),** *f.* [*Jfr Mnt.* schutgeverde, schuttegeverde] *skjutande?* i theras skyttefärdh *BSH* 5: 167 (1507). — **skyttaharnisk (sköttaharnesk),** *n.* *skytteharnesk. GS* 66 (1489, *orig.*). — **skyttahul (-hol),** *n. skottglugg.* the hafde ther skyttahol vppo (*på bålverken*) *RK* 2: 2197. — **skyttatiäld (skyttätiald),** *n.* [*Fnor.* skyttatjald] *tält för skyttar?* i skyttætiald *SD* 4: 711 (1340?).

skytter? (*pl.* **sköttir** *MB* 2: 146. **skötter** *BSH* 5: 63 (1505)), *m. skytt.* xij M. sköttir *MB* 2: 146. (1000) gode skötter *BSH* 5: 63 (1505).

skäf (-ar), *f.* [*Sv. dial.* skäv. *Jfr Mnt.* scheve] **1)** *en af de vedartade delar som frånskiljas el. affalla vid bråkning af lin el. hampa, skäfva; grand.* huru mat thu sighia thinom iämcristne, lät mik vt taka skäfuena (*festucam*) wr thino ögha. ok thu seer ey stora stokkin j thino ögha *MP* 1: 208. vtledha skäfuena af thins iämcristins ögha *ib.* hwi seer thu litzla skäff j thins iämcristins ögha *ib.* räkna ... thina synde wara swasom storan trä stok oc thins brodhors swasom litla skäf *KL* 270. *Ber* 109. *LfK* 116. **2)** *blåntapp?* swasom minzsta skäff ällir lättasta dwn flädher wpföris j wädhrit (*tamquam lanugo quæ a vento tollitur*) *Su* 237. — *pl. blånor.* idhar styrkir skal vardha swa som askohöghir af skäfwom (*ut favilla stuppæ*) *MP* 2: 78. the (*snarorna*) syndirslitas aff hänne sua som skäfwa (*stuppæ*) ok rutin reep *Bir* 2: 200. hon skal syndirslita thom (*näten*) swa som skäfwa *ib* 3: 152. — *sing. koll. blånor.* jdhar styrkir scal vara swa som asko höghir af skäff (*ut favilla stuppæ*) *MP* 1: 255. eldrin och skäwin (*stuppa*) badhin saman kastadh *Ber* 161. **3)** *strå?* han skiälfwer ok falnar som en skäff *Al* 3286. — *Jfr* **skävor.**

skäfta, *se* **skäpta.**

skäg (skiäg *Bu* 56; *Bil* 109. *dat.* **skägge** *ib* 281; *Bir* 3: 458), *n.* [*Isl.* skegg] *skägg.* þe läto skiäg växa som ryzom *Bu* 56. sit (*prolixa*) skäg *ib* 208. *Bil* 109, 281. *Al* 5538. raka idhert skäg *MB* 1: 366. the varo fulica rakadho j sino skägge *Bir* 3: 458. *Jfr* **geta-, tinghu-, tvä-skäg.**

skäggiotter (-other. skägiotther: -otthe *Di* 269), *adj. skäggig.* skam är skäggiothom man ath skälwa *GO* 85. *Di* 269. *Jfr* **oskäggiotter.**

skäkta, *f.* [*Jfr Mnt.* schecht] *skäkta, ett slags stor pil.* pila äller skäktor *PM* 24. ther skottes både lodh. skeckther oc pila *RK* 3: (*sista forts.*) 4797. mz skecther och spiwth *ib* 5390.

skäl, *f.?* *Jfr* **hamarskäl.**

skäl, *se* **skiäl.**

skäla, *se* **skiäla.**

skälfisker, *m.* [*Fnor.* skelfiskr] *ostron? koll.* j [1] tunna skelfisch *BtFH* 1: 336 (1463). *Jfr* **skalfisker.**

skälfnadher, *se* **skiälfnadher.**

skälgher, *se* **skiälgher.**

skälk (skiälk), *n.? smädelse, bespottelse.* thwingande mz hadh ok slagh ok skiälk ok otalikom obrygdhelsom ok orät *Su* 395.

skälkia (-te), *v.* [*Isl.* skelkja] *försmäda, bespotta.* skälkto the mik ok gabbadho *Bir* 1: 92.

skälla, *f.* [*Isl.* skella. *Jfr Mnt.* schelle] *L. skälla, bjällra, liten klocka.* hwilkin fram kom mz skällo eller klokko *RK* 1: (*Albr*) *s.* 209. *ib* 210. *Jfr* **bläkskälla.**

skälla (*impf. pl.* **skullu** *Bir* 2: 131), *v.* [*Isl.* skjalla, skella] *L. gifva ljud från sig, skallra.* tändirna hans skullu *Bir* 2: 131. skal han ... faa sua storan een pust at hans tändir skulu skälla *ib* 250. *ib* 3: 140.

skälla (-te), *v.* [*Isl.* skella] **1)** *skälla.* hwndana skälto *Lg* 671. — *skälla på.* swa som galne hwndha iägha oc skälla öma haara *Su* 119. **2)** *skälla, tala häftigt, utfara i hårda ord.* hwa ära the som swa skälla *Al* 10365. mot honom skälto (*contra eum loquebantur*) the som i portomen suto *Bo* 182.

skällelater, *m.* [*Isl.* skellihlátr] *gapskratt, hånskratt.* mz höghom skälle latir *KL* 186.

skällika, *se* **skiällika.**

skälliker, *se* **skiälliker.**

skällikket, *se* **skiällikket.**

skälva, *se* **skiälva.**

skämd, *f.* [*Isl.* skemd] — **skämdar döþe,** *m. L.* — **skämda gäster (skämde-. skända-),** *m. L. gycklare, narr.* thine sidhi oc athäue äru licare skändagäst (*joculatori*) än gudhelicom prest *Bir* 2: 116 (*jfr s.* 341). *ib* 117. at han skuli synas licare dara oc skämdagäst (*fatuo et joculatori*) j ordhom oc geruingom ... än sniällom manne *ib* 3: 469. *ib* 475. koklara ok skemdegästa vare hanom tekkestä hulkom han ok gaff ok skiffte huat helzt han hafde *LfK* 215. skämdagäste och lekara plägha ath sökia tik *Ber* 290. skändagästhe waaro wärdhe at hänghia *ib.* en skändagäst maa wäll liknas enom mandraapara *ib.* vardh iak fördher i hwit klädhe af herode gabbadher som iak hafdhe varit en skändagäster (*fatuus*) *Su* 395. han ... rökkis ok ledhis ... bakbundin oc kapolös ok kiortilin aatsnardhir som the plägha göra skämda gästom *Bo* 189. vil jak ey at the hafwin stunt klädhe swasom skämda gäste (*more scurrarum*) *Bir* 3: 458. liknas the ... i klädhebonadhenom skämdegästom *LfK* 98. — (?) the skulu ey framföra forkrupin ällir smikra ordh som skändagästa pläga göra (*proferre verba contorta more adulantium*) *Bir* 4: 74. — **skämda man (skiemdä-. skiendä-** *MELL Þg* 82: 1 *i var.*), *m.* [*Isl.* skemdarmaðr] *L. ärelös man.* heten skiemdä män oc aldre nämpdä män *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*).

skämdan, *f. skam.* aller israels almoge j fördis blygdh oc wanhedher äller skämdan (*induit confusionem*) *MB* 2: 220.

skämdeliker, *se* **skändeliker.**

skämma (skiämmä. skäma), *v. L.*

skämma, *f.* [*Isl.* skemma] *L. liten byggnad. i ortnamn.* de skæmmv *SD* 2: 7 (1286). *Jfr* **korn-, mat-, symn-skämma,** *äfvensom* **skamma.**

skämma (skäma *Bir* 2: 236; **-is** *ib* 142, 3: 134. **-ir, -de, -der.** *part. pret.* **skiamðer: skiamð** *BjR* 15: 1), *v.* [*Isl.* skemma] *L.* **1)** *bringa på skam.* swa mannelika varde nakor cristna thro oc skemde the hedhno *Bil* 620. huru han hafdhe skämt ok bortält diäflana mz korsens tekne *KL* 48. han (:: diäfwlin) är af them wnnin och skämdher (*confusus*) *Ber* 118. *ib* 180. tholke thanka ... skämma (*confundere*) foruitina *Bo* 16. herrin ... skämde hans högfärdh *MB* 2:

173. **2)** *bringa ur fattningen, förskräcka; komma (ngn) att uppgifvas.* hon (ɔ: thin brudh) är andwardadh j wärsta manz händir. hulkin som hona skämmir *(confundit)* mz alle fylsko ok obrygdilse *Bir* 1: 73. hon räddis, at henna thiänara ... skuldo aff ... tässom dröffuilsom oc blygdh skämde warda och wanskas *ib* 4: 57. konungin mykyt skämdir for blygdh oc ofstora sorgh grät mz största graat *Gr* 288. aff hulko the badhe blinde wordho oc annars skämde oc förfärade *(repleti perturbatione) MB* 2: 311. **3)** *bringa skam öfver, skämma ut, vanära.* han skämmir sin mwn *(inquinat oris ebur)* som onth rimar *GO* 448. tha wart biscopen sarä skempder *(ghe scant)*, och thorde sidhen ey talä eth ordh *Va* 47; *jfr* **1.** tha han sa ... at biscopen haffde mist näsänä och war swa skempder *ib* 9; *jfr* **6.** **4)** *vanära, skända, kränka (en qvinna).* marinus skämde wara dottor oc afladhe barn mz hänne *KL* 300. skämma *(opprimere)* myna drotningh *MB* 2: 191. *Bir* 3: 181. *ST* 228, 399, 460. *RK* 2: 805, 480, 3: 2110. **5)** *utskämma, håna.* skämde mz ordhom *(insultavit)* hermogenem *Bil* 163. ciprianus skämde han mz ordhom at han lät ena mö wmstridha sit waldh *ib* 448. vare thw wärdh ... at alle skullo styggias vidh thik ok skäma *(confunderent)* thik oppinbarlica mz alle blygdh oc obrygdhilse *Bir* 2: 236. — *smäda.* aff marghin man ther thu hafuer skämpt *Jv* 1672. — *häftigt förebrå, fara ut i häftiga el. skarpa förebråelser mot.* johannes skemde han mz ordom hwi han rymde vndi thä värio han androm mente *Bil* 657. skämde klärkin vppinbarlika *Bir* 1: 321. fordömelikit är at ... obrygdha älla skämma sin jamcristin aff otholi *ib* 3: 170. **6)** *förderfva, förstöra.* thz the kirkior closter oc allmogen swa skämde *RK* 2: s. 338. tha är wenskaps bandet skemth *MD (S)* 293. the *(för* hvat the*)* predica mz ordhom ... thz skämma the mz syndhom *Su* 60. skämma oc fordärffua andhra meenlösa *ib* 57. söndherslitas the oc skämmas aff skadhelika wädhranna hornom *ib. ib* 58. — **skämma sik, 1)** *skämmas, blygas.* han skempde sigh swaara *Lg* 3: 34. **2)** *utskämma sig, komma på skam, stå med skam.* hon ville ey siälff skemma sik for faom scriptafädhrom *MP* 1: 6. **3)** *vanära sig, befläcka sig.* ath han sig mz hordom skämde *MD (S)* 234. — *refl.* **skämmas, 1)** *skämmas, blygas.* kesaren skämdes *Bu* 419. *ib* 416. *Bil* 697. gik ... bort skämmandis *Bir* 3: 4. *KL* 411. *MB* 2: 404. skemmande *(för* -is*)* gar jak for henne fram *MD* 126. ga baru hofdhe skämmandis for mannom *KL* 248. jak blyghis oc skämmis i mik siälfwom *Bo* 218. þeop[h]ilus skämmes viþ sin vaþa *Bu* 29. jak blyghis oc skämis aff minom syndom *Bir* 2: 142. andhra diäkna giordho offta spee ok leek aff honom, aff huilko pilthen mykyt skämdhes oc dröffdes *Lg* 663. om nakar skämmis at vidhirganga thz som hon lätir sik angra *Bo* 151. *Bir* 3: 134. ey skämmandes honom förrädilse tilläggia *MB* 2: 289. — *opersonl. med ack.* godh blygdh är at thik skämmis at synda *Bo* 151. mik skämmes för ärligha tala och röra thz iak ... monde höra *RK* 3: 2099. skemmis mik at jak liggher swa slemliga i thessa säng j thine närwarilse *Lg Manfr* 286. **2)** *komma på skam.* at wärldzlika starke män maghin skändas ok skämmas *VKR* II. at the matto rädhas oc skämmas som mz gabban ... kommo mote thina hälga folke *MB* 2: 327. **3)** *bringas ur fattningen, göras till intet.* han ... bliknade oc skämdis *(obstupuit) MB* 2: 191. **4)** *förderfvas, förföras, komma på fall.* äpther hwilkit mange vnge män matto skämmas oc tagha tilfälle til ath synda *MB* 2: 297. — *Jfr* **skamma, skända.**

skämmelika (skämelika *Lg* 3: 65. **skämelik** *Fr* 1118. **skämmeligha** *RK* 3: 173. **skemmeliga** *MD* 125. **skämeliga** *MB* 2: 129, 296. **skemeliga** *MD* 124. **skemmelegha** *BSH* 3: 190 (1468). **skämelig** *RK* 2: 6043. **skämlica** *Bir* 3: 354**),** *adv.* [*Isl.* skemmiliga] *L.* **1)** *skamligt, på ett sätt som medför skam el. vanära.* the vilia äkke längir swa skämmelica thiäna idhir *Gr* 261. jak hafwer swa skemeliga mot gudi giort *MD* 124. *ib* 125. skämelika liffwa *Lg* 3: 65. honom *(döden)* gladelica vtwäliandis häller än skämeliga liffwandis bliffwa *MB* 2: 296. hwru skämeliga oc o ärliga beniamyns söner sik bewisto *ib* 129. *RK* 2: 6043, 3: 173. iudas ... hulkin som nokra stundh fölgde christum ok apostolomen, oc gik sidhan skämmelica fran them *MP* 1: 41. hans hierta var skemmelica vrankt *ib* 82. *BSH* 3: 190 (1468). **2)** *skamligt, skymfligt, på ett skymfande el. kränkande sätt.* bundin swa skämmelika *Fl* 1804. *Fr* 1118. jak var nakwdhir giordh skämlica *(ignominiose) Bir* 3: 354. *ib* 1: 310. nv throdhz thu skämmelika *Ber* 238. — *Jfr* **skamlika.**

skämmeliker (skämeliker: -likom *MB* 2: 221. **skämmelig: -ligaste** *ib* 301. **skemmelig: -ligä** *Va* 35, 36. **skämelig: -ligasta** *MB* 2: 311. **scimelig** *MD (S)* 294. **skämmelikin** *Ber* 238; *(f. el. n. pl.) Bo* 108. **skämeliken** *(f.) LfK* 85. *n.* **skämmelikit** *Bir* 1: 168. **skemmeligit** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6311. **skämlikit** *MB* 2: 297**),** *adj.* [*Isl.* skemmiligr] **1)** *blygsel väckande, som man har anledning att skämmas el. blygas för.* byria sidhan til at rosa sik aff them syndom som han räknade för blyghelika ok skämmelika *(de peccato, quod prius reputabat erubescibile) Bir* 1: 160. — *skamlig, vanhederlig, medförande skam el. vanära, nedrig.* giordhe thu thässa skämmelico syndena *KL* 300. *ib* 301. *ST* 271. *MB* 2: 221. thzta skemmeligä mordh *Va* 35. *ib* 36. skämmelik forradhilse *KL* 45. prestanna skämmelika lifwirne *Bir* 1: 166. *MB* 2: 297. *MD (S)* 294. aldra skämeligasta talan *(sermones nefandos)* fran sigh vt kastado *MB* 2: 311. — *skymflig, vanhederlig.* skämmelikin *(ignominiosa)* fängilse *Bo* 108. skemmelicaste dödhir *MP* 1: 39. vari tik ... for tith hedhirs säthe skämmelicaste *(despectissimus)* stadhir j heluite *ib* 34. **2)** *nedrig, lastbar, brottslig.* thu vsal alla manna skämmeligaste *(flagitiosissime) MB* 2: 301. drapo ysbosät then skemmelica man *MP* 1: 74. *Ber* 238. **3)** *gemen, usel.* walsins herra höfdhe ey at ingaa j swa skämmelikit *(confusam)* kar *Bir* 1: 168. ett skemmeligit mynth *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6311. — *gemen, vedervärdig.* thenna blandhnig synes ... skämeliken *LfK* 85. — *Jfr* **ofskämmeliker,** *äfvensom* **skamliker, skändeliker.**

skämt, *n.? skämt, narri.* jnthe är naturen swa beqwemt som ret wenskap for vtan skemt *(allvarlig, uppriktig) MD (S)* 292.

skämta (skempta. *impf.* **skämpte** *RK* 3: 2050. *part. pret. n.* **skämtat** *MB* 1: *(Cod. B)* 538**),** *v.* [*Isl.* skemta] *L. förkorta tiden; roa sig, göra sig lustig.* syndar han oc tho nadhelika, än ey är ofmykith owerwätis takit äller skämtat *MB* 1: *(Cod. B)* 538. — *skämta.* opta the . . . skämpte mz ordh och gamman *RK* 3: 2050. hon kwnde well skempta mz sin ord *ib (sista forts.)* 5283. — **skämta sik,** *roa sig.* the *(hafsfruarna)* foro aff rin ok then siön ath skemta sik *Di* 240.

skämtan (skämptan. skemptan. *dat.* **skämtan. skämtane** *KL* 229**),** *f.* [*Isl.* skemtan] **1)** *tidsfördrif, nöje, det som bereder nöje.* han *(Muhammed)* jätte allom them hanum trodo paradys, ok ther alla skemtan hafua mz math ok dryk ok wänasta quinde *Bil* 726. sätte ther in sin son . . . ok alzskona lek ok skämtan *ib* 610. han sculde enkte thänkia vtan thässa hems skemtan *ib.* torue kununga ok höfdinga haua stundom lekara ok andra fröghdelika skemptan *KS* 39 (101, 41). torf han (ɔ: mannen) haua stundom skämtan ok glädhi i sinom hugh ok hiärna *ib.* i wårro skämtan ok glädhi *ib* 61 (151, 67). skulu vngara mz lek ok skämtan ridha ok ränna hästom . . . ok idhka medh lek ok skemptan al thön åthäue, män plägha i stridh medh hästom ok fotgångarom halda *ib* 53 (136, 57). haua kununga ok herra fröghdelika lekara ok sångara sik ok sinom mannom til skemtan widh sino borde *ib* 55 (139, 60). *Fl* 204. *Fr* 451, 2726. *Iv* 76. *Al* 6466. *RK* 1: 225. haffwa . . . skämptan mz glädhi och soma *ib* 2: 5092. hwar soot födhis aff thässom fyrom. af ofmyklom mat oc dryk. af ofmyklom sympn. oc af läti. oc skämtane *(otium et jocum).* oc af iwirflödhis klädhom *KL* 229. **2)** *gamman, muntert el. lustigt tal, skämt.* hafþe for skämptan opta diäw[l]s namn i munne *Bu* 497. gör konungin sik ther aff skämtan *(Cod. A* gaman 196; *gör sig konungen lustig deröfver) MB* 1: *(Cod. B)* 546. blanda stundom skämtan medh aluore tinne *KS* 24 (59, 26). tin skämtan ok röst se vtan al oföghelik ord *ib* (60, 26). kan wel skemptan skön *ST* 72. hwar är latren, hwar skämtan *Ber* 210. *Bir* 4: 129. at höra fagher ordh ok skämptan *RK* 1: 28. här sigx aff abotum allum skemptan myklä *AS* 59. — **skämtans ordh,** *n. muntert el. skämtsamt ord.* skemtans ordh for them vp lagde *MD (S)* 262.

skämteliker (n. **-likit** *Su* 392**),** *adj.* [*Isl.* skemtiligr] *nöjsam, roande, behaglig.* hwat thz var älskelikit älla faghert älla lostelikit älla skämtelikit *(jucundum) Su* 392.

skämtelikhet (skämpte-), *f. lustigt tal, skämt.* opuäkkir han hona . . . til lös ordh ok skämptelikhet *(verba dissoluta et jocosa) Bir* 3: 176.

skända (-ir, -de, -der. *imperat.* **skända** *Su* 144**),** *v.* [*Mnt.* schenden] *L.* **1)** *bringa på skam.* lucia swaradhe swa witerlika. at paschasius lät sik skendan *Bil* 556. the ärw skände *(confusi) Ber* 168. — *låta komma på skam.* skända ey *(ne confundas)* mith änlite i hänne *(bönen),* at iak ey bönhörder warde *Su* 144. **2)** *bringa skam öfver, vanära.* bäggias wara hedher haffwer han skänt *Al* 7884. the skända . . . sina wigxl *MB* 1: 139. **3)** *vanära, skända, kränka (en qvinna).* the skulu hona skända *Iv* 2877. *MD (S)* 304. **4)** *skymfa, håna, lasta. med dat.* klerkom skenda *MD* 87. — *med ack.* decianus skände sina män mz ordom at the gatho äkke thökt en man. som manga män hafdhe för vmstriit *Bil* 472. hwar man vilt thu mz ordhum skända *Iv* 563. *Al* 1854. hädde ok skände beatum lofredum *KL* 122. — *abs.* thu kan badhe skända ok hädha *Al* 4413. — *lasta, klandra, tala illa om.* skända annan *Al* 2661. aff all wärlin wardher han skänd *ib* 2716. skända alle mik ok döma mik ondan *Bir* 1: 149. *GO* 805. **5)** *förderfva, förstöra.* han hafuer mik swa sara skänt thz mit liif är nu bradhlika änt *Iv* 776. *ib* 4593. *Fr* 1356. *MD* 17. gudh skende konung magnus för thz kyff *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. thu haffwer . . . marghom lundom wärldina skänt *Al* 8294. swa wardhe han ewerdhelika skänder *ib* 8838. oskällikhet oc dyrfwe fordärua oc skände al thing *Bir* 2: 226. drukkinscapir . . . skänder vndirstandilsin *MP* 1: 310. **6)** *förderfva, förarga, bringa på fall.* skändas älla skända är at taka sik älla göra androm synda tilfälle *Bo* 135. licamlikit gagn skal man lata for kärlex skuld at man ey skände sin iämcristin *(propter scandalum fratris) ib* 87. hulkin som . . . skändir *(scandalizaverit)* een af thässom pussillis *ib* 138. *Bir* 3: 309, 329. at iac sculi ey skända mina siäl *KL* 193. ängen wanfrägdh skände *(scandalizet)* thit lifwärne *Ber* 57. tungan wtan styrslenna bezil skändir *(scandalizat)* badhe härra och förste *ib* 58 *(båda dessa ställen böra kanske snarare föras till 5).* — **skända sik,** *utskämma sig, stå med skam.* hon ville ey skända sik siälua for faam mannom *Bir* 3: 30. — *refl.* **skändas, 1)** *skämmas, blygas.* riddarin skändis wardha en hänther *Bil* 255. tronna ovine . . . skulu skändas *(erubescent)* äwärdhelika nar the see mina rätuiso *Bir* 1: 17. **2)** *utskämmas.* skal hon nu skändas *(justum est ut confundatur)* aff allom for mangom *Bir* 3: 30. *MP* 1: 6. the skulu vppinbarlika skändhas fore änglom ok mannom *Bir* 1: 16. han skal skändas oc pinas for sit fafänga ärfwodhe *ib* 2: 83. **3)** *komma på skam.* iak scal ey skändas *MP* 1: 260. the som tik forlata skulo skändas *(confundentur) ib* 274. at wärldzlika starke män maghin skändas ok skämmas *VKR* II. *Bir* 2: 116, 286, 293. *ST* 196. **4)** *förargas, taga anstöt.* skandalum thz är at skändas. ok skändas älla skända är at taka sik älla göra androm synda tilfälle *Bo* 135. af hulko the skändos *(scandalizabantur)* oc wordho thäs värre *ib* 87. lat äkke af at göra thz som got är. än thot somlike orätuislica skändas af thy *(alius inde scandalizetur injuste) ib.* thz godha som tharflikit är til siälinna helso oc gagn. skalt thu äkke forlata nar somlike skändas oc arghas ther af *ib.* got är halda sik badhe af köt ok vin. ther til at thin systir skuli ey skändas älla thola nakat meen *ib.* *ib* 115. *Bir* 3: 169. at godhe skulin ey skändas *ib* 275. — *Jfr* **oskänder.**

skändagäster, *se* **skämdagäster.**

skände, *m.* [*Jfr Mnt.* schande] *skändlig menniska, skalk.* thin fule skände *Iv* 2042. thin onde skände *ib* 4496. lig ther hin onde man thik *(för thin)* skände *Fr* 1046.

skändelika, *adv.* [*Mnt.* schentliken] **1)** *skamligt, på ett skamligt sätt.* jak sagdhe thik för at en var hulkin som byriadhe sant riddirskap nw sighir jak thik aff androm hulkin som skändelica *(misere)* bortgik aff thy *Bir* 3: 369. **2)** *skymfligt, på ett skymfande sätt.* lät gripa them badha . . . ok dragha skändelika jwi alla gathur *Bil* 735.

skändeliker (skändeleker: -lekan *Bu* 401. **skändelikin. skämdeliken** *(ack. m.) MP* 1: 74. *n.* **skändelikit** *ib* 87; *Ber* 207**),** *adj.* [*Mnt.* schentlik] **1)** *skymflig, vanhederlig, neslig.* varþ fangen vnd[i] skändelekan þräldom *Bu* 401. hwat ey hände honom skändelikin *(ignominiosa)* dödhir *Bir* 1: 52. **2)** *skändlig, nedrig.* ysbosäth som teknar skämdeliken man *MP* 1: 74. thu äst . . . skändelikare *(abominabilior)* än iudane *Bir* 1: 124. enkte är skändelikare än nizsker man *Ber* 125. mz oqwemelicom ok skendelicom ordom *SO* 79. hör ey skändelica thungo *(linguam nequam) MP* 1: 299. *ib* 2: 53, 222. wrankt hierta och skändelikit *(cor nequam)* skal tynghias mz sorghom *ib* 1: 87. **3)** *usel, ringa.* ey wilt thu minnas huru skändelikit *(vilis)* thit wphof war *Ber* 207.

skändilse, *n. pl. förargelse, anstöt.* mz systranna skändilsom *(scandalo) Bo* 135.

skändsl (skensell), *f.? skymf, skam.* thet önkelige mordh, liffläth, hon och skensell, k. h[ans] . . . oss fördhe *BSH* 5: 53 (1505). thet wore . . . en stor skensell *ib* 646 (1520).

skänke, *m.* [*Mnt.* schenke] **= skänker.** then skänke . . . bar then nap alexandro full *Al* 2285. *ib* 2291.

skänker, *m. munskänk.* var keysarins skänk *Lg* 124. bar skenken *(skutilsveinnin)* fram ena gwll skaall *Di* 100. giorde hanum till sin skänk *(skenkiara) ib* 165. *ib* 228. *MD (S)* 305.

skänkia (skänka *SO* 18; *RK* 1: *(Albr) s.* 211. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* skenkja] *L.* **1)** *iskänka, gifva att dricka. eg. och bildl.* þe skäkto *(för* skänkto*)* þik . . . ätikio ok galla *Bu* 77. drak han ethir som guz owini hanum skäncto *Bil* 245. han . . . bödh them skänkia miödh ok viin *Fl* 574. *Bu* 494. *Bir* 1: 111, 2: 153, 3: 198. *RK* 2: 4477, 3: *(sista forts.)* 5692, 5864. *Di* 285. *Va* 13, 30. hon . . . nya glädhi skänkir *(propinat)* allo himerikis herskapi *Su* 344. for gallan skänkia the mik dröuilse *Bir* 1: 92. nalkas diäfwllin hänne ok skänke hänne aff sins besklikhetz dräg *ib* 3: 5. skal jak skänkia honum aff mine rätuiso *ib* 91. *MB* 2: 355. hon skänkte allom thöm han gaf äta *Bil* 916. ösin nw ok skenkin them främsta *MP* 1: 57. skäncte them *Lg* 3: 12 tholik dryk wardher opta skänkt *Al* 2679. pilther giffwi ena thunno öll j kompanith j nästa dryk äpther han staddher wardher . . . ok skänka *(för -e)* siälwer sina thunno *SO* 18. jomfrwn skenkte for hanum *Di* 93. *ib* 85. jomfrunne som skäncte *Lg* 3: 12. man skänkte thöm mz dyre kar *Fr* 843. jak skal ey neka min älskara, huilken . . . wart . . . skänkther mz äthikio *Lg* 334. — *undfägna.* skänkte han them medh bysse och piil *BSH* 5: 167 (1507). **2)** *skänka, förära, gifva.* han lät tyska frwger c [100] lödug mark i nötter skänka *RK* 1: *(Albr) s.* 211. monge löde mark sölff iag honum skenkte *ib* 3: *(sista forts.)* 5887. — *begåfva.* huilke fförnempde häste will jak skenke eder häredöm med *FM* 211 (1504). — *Jfr* **be-, ut-skänkia.**

skänkiare (skiänkiare: -a *GO* 1020. **skiänkiäre. skiänkare),** *m.* [*Isl.* skenkjari] **1)** *munskänk.* skänkiaren kunugs gaf hanom pust at han vilde eigh drikka som þär var siþar *Bu* 182. keysarans skiänkare *Bil* 770. *MB* 1: 27, 234, 235, 236, 237. *GO* 1020. — *ss tillnamn.* filiam domini birgeri skænckara *SD* 3: 185 (1314, *nyare afskr.*). magni dicti skiænkiæræ . . . filiam *ib* 520 (1321). **2)** *tilldelare, gifvare?* snillena skenkiare *(sapientiam promens) Lg* 216.

skäpia? (-ter), *v.* [*Isl.* skepja] *dana.* a hwario green . . . sat en foghil mz konstelik list . . . hwar thera som han lifwande ware skäpter *(för* skapter?*)* aff fiädhrom ok aff hare *Al* 4612. *Jfr* **skapa.**

skäpna (skiäpna), *f.* [*Isl.* skepna. *Fdan.* skæbne] **1)** *skepnad, utseende.* mina skäpno *(Cod. A* skapilse*)* hafuer iak thik teet *Iv (Cod. C)* 304. **2)** *det som är beskärdt el. förelagdt, öde.* om iak them *(ödets makter)* mote göra thordhe oc thera skäpno som the giordho *Al* 7642. mik thykte thik vara ond skäpna nära *(Cod. B, C, D, E, F* mik thykker tik olykkä warä näre*) Fr* 997. hwa som harth niws han faar godha skäpno *GO* 1042. — *nödvändighet, i verlden rådande oföränderlig lag el. makt som beskär och bestämmer allt, öde.* sighen ey at lykka älla skäpna *(fortuna)* styre. nakar thing älla gör *Bir* 3: 198. *ib* 121. thän hawir hart delomaal thär skäpnan är wredh *GO* 486. spilla skäpnona makt *Al* 7635. skäpnona gudha *ib* 7638. enkte dugha böne gen ödhnolaghum ok skiäpno skipan *Bil* 352. hedhnugane . . . hwilke som sighia hwat skepnan hafwir mannom skapat ont ellir goth thz skal honom io ändelika ofwirgaa *ST* 33. thz är mik wisselika ofwirgangit som skepnan hafdhe mik skapat *ib* 46. ey är annor ödhna ällir skepna, vtan gudz skipan oc hans foresyn *ib* 47. *ib* 48. at hon hafdhe siin dröfwilse fangit af hardhe skepno *ib* 36. thz giordhe thera hardha skepna *ib* 46. — *pl.* han tror al thing styras j skäpnom *(för* skäpnonne *el.* skäpnone?*)* ok lykko *(credit omnia forte regi, id est, casu et fortuna) Bir* 3: 196. alt thz skäpnor the hafwa lakt *(quæ fata ordinaverunt) Al* 7636. — **skäpno lagh (skiäpno-. skiäpnu-. skyäpno-. skäpna-** *MP* 1: 224**),** *n. ödets bestämmelse el. lag, öde.* rädhas meer sin onda wilia än nakath skäpnolagh *MB* 1: 47. — *vanl. pl. (på några af de i det följ. anförda ställena kan dock ordet fattas ss sing.) öde.* all thing styras af skyäpno laghum ok hwar man aff ödhno ok lykko *Bil* 352. jak hafuir rönt . . . ödhnu lagh mykit rik ok skiäpno lagh mykit thung *ib.* wäl vente jak at gudhlik forsyn rädhe wärldinne wm ey hafdhe jak rönt yfrith skiäpnu lagh min ok minna hustro *ib* 353. räkna hans iärtekne wara af skäpnolaghom *Bir* 1: 252. matten hona *(sin hustru)* ey lenger agha fore skäpno lagh ok dödzens plagha *RK* 1: 1139. hwilka hon thenkte aff skepnolaghum wara drunknadha *ST* 45. thro oppa skepnolagh ellir ödhno *ib* 33. *ib* 34, 40, 45, 46, 47, 48. *MP* 1: 224.

skäpnadher? (skäpnatt), *m.* **= skäpna 2.** lyckan följher ey hwariom man en tiid smekrar hon mz bliida ansicth hårdh skäpnatt är hon åth endalycth *RK* 3: *(sista forts.)* 5796.

skäppa (**skieppa**. **skäpa**: **-er** *BSH* 5: 25 (1504). **skepa** *SD* 3: 759 (1316?); **-er** *BSH* 5: 25 (1504)), *f.* [*Fnor.* skeppa] *L.* **1)** *ett slags kärl el. korg. Jfr* **bing-, sädhe-, säþis-, to-, ul-skäppa.** **2)** *målkärl; innehållet af ett målkärl, mått.* wi namom ... hwariom enom wara atirmälande mz the samu skäppo *(mensura)* j hulke han mälir androm *Bir* 4: *(Dikt)* 269. *BSH* 5: 369 (1509). alla människio ... vträkkin sina vilia skööt at gudz miscunda skäppa ... skuli them ingiutas *MP* 1: 338. — *målkärl af en viss storlek; rymdmått (för torra varor) af en viss storlek, skäppa. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 298 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 747 *f.* mällan idher skal wara ... rät skäppa *(modius)* oc iämpt saald *MB* 1: 368. *GS* 41. theen skäppa är wäl mälth som gällare sithir siälwir wppa *GO* 867. beddis skäppo hwete till lans *Bil* 576. twa skäppor korn *SD NS* 2: 2 (1408). *BSH* 5: 25 (1504). I skepa hampofre tercia pars skepe de hyrfre *(af de båda här förekommande formerna* skepa, skepe *är den senare latiniserad och den förra kan fattas ss sådan) SD* 3: 759 (1316?). hästä korn skal köpäs swa att spander [gyälder] twem pänningum meer än han gyälder i nästa köpstaþ, ok skieppa enom pänninge *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). xxij calmarna spän korn oc iij skäpper korn, i hwariom span äre iiij skäpper *Falkman, Om mått och vigt* 1: 301 *(urk. fr.* 1466). — *Jfr* **falu-, härads-, mäle-, spitala-skäppa.** — **skäppo tal** (**skeppetall**), *n.* i skäppo tal, *i skäpptal, skäpptals, skäppris.* ath inthet salth vtsällies skall ... vthan i skeppetall *HSH* 20: 185 (1507).

skäpta (**skäfta** *L.* **-te**), *v.* [*Isl.* skopta] *L. förse med skaft.* the salighe bönder ... skäpto thera kölwor ok thera lee *RK* 1: 2790.

skäptarvi, *m. L.*

skäpthing (**skepting**), *n. pl.* [*Jfr Isl.* skapþing] *eg. ordinarie ting? med marknad förbundet ting som hölls på bestämd tid?* hwre thet war taleth paa skeptingen *HSH* 18: 9 (1494). *ib* 8, 10.

skär (**skäär**. **skiär**. *pl. gen.* **skäria** *i sättn. dat.* **skärium** *ÖGL Vaþ* 31: 5. **skäriom** *VAH* 24: 327 (1377); *BSH* 1: 185 (1386); *SD NS* 1: 255 (1403, *gammal afskr.*). **skiärium** *UplL M* 54: *pr.*), *n.* [*Isl.* sker] *L. skär, öfver vattenyta uppskjutande klippa.* tedhis them et litit skiär *Bil* 269. *ib* 270, 347. *ST* 35. öyia, skär, ströma *SD NS* 2: 209 (1409). *ib* 218 (1409, *nyare afskr.*). *VAH* 24: 327 (1377). *Bir* 2: 84. — *pl. skär, skärgård.* þaghar utlöpis skip warþä nämd i skiären *SR* 28. ro wtan för skären *BSH* 5: 167 (1507). *SD NS* 1: 348 (1404). *RK* 2: 1968. *FM* 177 (1504). i alandz skäriom oc fynlandz skäriom *SD NS* 1: 255 (1403, *gammal afskr.*). *BSH* 1: 185 (1386). aff finskä skären *HSH* 20: 185 (1507). swia skär *RK* 1: 478. j nycöpings skär *ib* 2: 1918. j stäkaholms skäär *ib* 1947. — *Jfr* **fiske-, hafskär,** *äfvensom* **inskäris.** — **skäria bater** (*ack.* **skäriboth** *HSH* 24: 47 (1516). *pl. ack.* **skärye booter** *FM* 177 (1504)), *m. skärbåt, båt som nyttjas i skärgård.* athi strax giffue eder hiith ath tälge meth smaa jacther och skärye booter vthgynem skärye goorden *FM* 177 (1504). *HSH* 24: 47 (1516). — **skäria gardher** (**skäriegardher**: **-en** *HSH* 20: 253 (1508); *BSH* 5: 287 (1508). **skäriegarder**: **-en** *ib* 287 (1508); **-in** *FM* 189 (1504). **skäryegardher**: **-en** *ib* 267 (1506). **skäriegorder. skärye goorder**: **-en** *FM* 177 (1504). **skäregarder**: **-en** *BSH* 5: 286 (1508). **skeregarder**: **-en** *ib.* **skäregorder**: **-en** *HSH* 24: 95 (1517). **skärigarder**: **-en** *ib* 100 (1517). **skärigorder**: **-en** *ib*), *m. skärgård.* her wil icke myket fiskes i skäriegorden *BSH* 4: 318 (1502). *ib* 5: 286 (1508), 287 (1508). *FM* 177 (1504), 189 (1504), 267 (1506). *HSH* 20: 253 (1508), 24: 95 (1517), 100 (1517). *Jfr* **skärgardher.** — **skäria karl** (**skärie-**), *m. skärkarl, inbyggare i skärgård.* skärie karla aff wiborghs väldi *SD* 5: 695 (1347, *gammal afskr.*). bönders oc skäriekarles garde *BSH* 5: 288 (1508). — **skäria klippa,** *f. skär, hafsklippa.* haffswalghin oc skäria klippona aff hulkom skipin ofta syndirlösas *Bir* 4: *(Dikt)* 251.

skär (**sker**. **skäär**. **skiär**), *adj.* [*Isl.* skærr] *L.* **1)** *klar, skinande, glänsande, lysande.* tha wädhrit war blidhast ok solin skiärast *Bil* 238. solin är for stiärnor skär om morghins tiidh tha hon op gar liws ok skär at see op a *Iv* 1787, 1789. siätte stenin är hänna *(Jungfru Marias)* klarhet thy at hon är swa skär ok klar *(claritas ejus, quæ sic clara est)* at änglane hulke som hafwa klarare öghon än liusit är. the lyusas af hänne *Bir* 1: 95. skinande j skärasta klarhet *ib* 3: 365. een steen, ther badhe är skäär ok reen *Fl* 981. ofuan a tornith een knapper star, aff rödha gull rät öfrith skär *ib* 983. *ib* 1070. florena, the skäre äro ok ful wäl renä *ib* 492; *jfr* **4.** et fingirgul mykith skärt *Al* 305. geenlädher ok rema ther til höra varo aff skära silke göra *Fl* 534. *Fr* 468. **2)** *klar, fri från det som fördunklar. om glas, vatten, luft, himmel o. s. v.* annor himbla natura är ey liws aff sik siälwe, vtan skäär i genom som speghel, oc watn, oc än myklo skärare oc kallas for thy celum cristallinum, thy at han är skäär som cristallus steen som wardher aff frusno watne *MB* 1: 41. godhe ängla sagho thetta dagxwärke, först i sinne natwr, oc sidhan i gudhi som är then skärasto speghel alla sinna gärninga *ib* 156. tha thz är skärt vndir hymblenom *ib* *(Cod. B)* 488. tha wädher är skärt *ib* 489. scyt giuar han þik ... skärt väþar äpte mulit *Bu* 489. *Lg* 3: 258. allir himinin war skär *KL* 127. hafwa ... blan mantol ther war swa som bla skär hymil j lytenom *Bir* 1: 94. tha wi se himilin aldra skärast skina reen fagher ok skäär *Al* 6474, 6475. **3)** *klar, ren, fri från grumlande ämnen.* i skäro wathne *GO* 210. blodhor flöt ok ran som adhro ok watn aff skäre käldo *(fonte purissimo) Bil* 541. *Lg* 91. skiärt *(liquidum)* oleum *Bil* 211. *LB* 2: 54. tag ... skeran honig *ib* 7: 349. skäär miolk *KL* 373. — *klar, ljus, hvit.* skärt wiin scal man drikka oc hwit oc skärt trampnöl oc gamal *(för* -alt) humblöl oc thz som skärt är *LB* 1: 96. siwdhe thz ... j skärt ööll *ib* 97. *ib* 7: 124. **4)** *ren, oförfalskad.* göre fynth och skärth silffwer *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). **5)** *ren, obesmittad.* hwat skär oc ren *(munda et sincera)* hon *(bönen)* är oc ostänkt af allo världinna vmsorgx dopte *Bo* 104. skär mö *Bu* 419. *ib* 10. aff skäre iomfrv *MB* 1: 494. *Al* 4720. *MD* 10. *Lg* 41. jomfru maria skär oc reen *RK* 2: 6452. skär renlekir *(pura castitas)*

Bir 4: 9. **6)** *ren, fri (från synd el. brott), oskyldig (till ett brott).* hon war reen oc skäär aff henne (ɔ: förste synd) *MB* 1: 149. swäria, at i ärin skäre aff the gerning *ib* 230. som skäre ära fore thetta mordh *Al* 3757. fore tholikt liffwerne wi ärom skäär *ib* 7542. **7)** *fri från klander, rätt, laglig.* gy *(för* gyr *el.* gör*)* thet (ɔ: öreslandhith) schätth *(för* schärth*)* oc hemolth for:da lundbyörne oc hans arffwm thil äwärdheliko ägho *SD NS* 1: 58 (1401). iak ... tilegner then (ɔ: gardh) skäär och hemol gör for:de capelle til everdeliga ägo *SD* 8: 112 *(nyare afskr.).* **8)** *klar, klart seende.* thw skalt haua skär *(serenos)* öghon *Bir* 2: 169. *ib* 104. *LB* 2: 39, 41. fik ... skära syn *Bil* 411. *ib* 888. *LB* 2: 41, 4: 343. **9)** *ren, klar, ljudlig, tydlig.* linar thz thungha rösth ok gör hona skära *LB* 4: 343. — *klar, fri från heshet.* klofflöök drwckin mz watn dwgher for hosto oc gör skärt bryst*h* *LB* 7: 64. — *Jfr* **genom-, o-, of-skär** *samt* **skir.**

skära (skiära. *pres.* **skär. skäär** *LB* 8: 90. *impf.* **skar. skaar** *Lg* 8: 146. *pl.* 1 *pers.* **skaarom** *MB* 1: 229. 3 *pers.* **skaro** *Bil* 747; *KL* 123; *MP* 1: 67; *ST* 128. **scaro: -os** *Bu* 515. *impf. konj.* **skare** *Lg* 43. *part. pret.* **skurin. skorin. skooren: -et** *BSH* 4: 111 (1486)**)**, *v.* [*Isl.* skera] *L.* **1)** *skära, göra inskärning i.* at skära sit köt *MB* 1: 501. at skära sina lime til blodh *ib.* skär a huirflinum i liumscänum ena sinu fingirs bretä *Hästläked. i AS* 136. skiär owan vid knolana ... ena sino fingärs breþa *ib. LB* 2: 68. skär kirtzlana *ib* 69. **2)** *skära, sammanbita, gnissla. med dat. el. ack.* skärande tannomen *(stridentes dentibus)* *Bo* 154. *Lg* 8: 146. alexander ... skar sina tänder *Al* 8317. **3)** *skära, sönderskära.* tetta skal alth saman stötas och läggias j starka ätykio om nattena med rogh bröd swa storth skwryth som een halff valnoth *LB* 7: 46. wardir han (ɔ: pwrlök) ... skorin i smaa stikke *ib* 8: 52. *ib* 55, 56. om thz wardir raath skorith i ätikio *ib* 53. *ib* 55. — *bildl.* thera hiärta är i tw skorith *MB* 1: 434. — *sönderfräta.* them *(kläderna)* skär ey maalen *LB* 7: 2. **4)** *skära, bortskära, genom skärning aflägsna.* man skär langa reem aff annars skinne *GO* 208. — (?) all wätzkan som hiärnin skäär fran sik *LB* 8: 90. — *bildl.* skär fran thik al iuir flödhis thing *MP* 2: 72. skal iak ... skära *(succidam)* han oc skilia hans liiff ... widh mit folk *MB* 1: 368. — *klippa, genom klippning aflägsna?* fore spina skär *(näml. något?)* aff honum med ena sax och stryk mz salth *LB* 2: 69. fore bwk werk skär *(näml. något?)* aff bwkenom och swid mz heth jern och smör mz bomolya *ib.* **5)** *skära, afskära, afklippa (hår).* hon twadhé thera fötir oc lagdhe skorwoth hofwod j sin knä ok skar thera haar *Bil* 804. skäris ... klärkiana haar *Bir* 2: 106. — *skära, klippa, genom skärning el. klippning afkorta el. putsa.* hon ... skar hans haar *Iv* 2320. andra iomfruna hafdho ... skurit haar *KL* 302. illa skwrith haar är twäggia kompona skam *GO* 712. **6)** *skära (säd), skörda.* män skaro korn *KL* 123. *Bu* 101. *ST* 128. *MB* 2: 208. philistei skullo skära sith hwete *ib* 116. man skär siällan goth korn aff ondh akir *GO* 859. hwa som litith saar han skär litith *ib* 231. *ib* 521. — *abs.* min moþer ... fik mik sikil at skära *Bu* 101. wi brödher stodho a enom akre oc skaarom *MB* 1: 229. *ib* 250, 407. vthsänt thina skäru. oc skär för ty at thymen kombir at skäras skal *ib* 2: 355. julius är heter manadher i hwlkom man pläger skära *LB* 3: 22. the (ɔ: himilsins fughla) saa ey ok skära ey *MP* 1: 290. thu plägha*r* ey äria äller sa hwarte skära äller slaa *Al* 5944. *ib* 6078. *GO* 401. — *bildl. skörda, uppskära.* skulum vi skära then lön när gudhi som ey vanskas *MP* 1: 236. thänne sädhin swa som äro thässa pinonar ... them skulin i skära oc thola äuärdhelica *Gr* 276. — *abs.* hulki som sa i tarom the skulu skära i glädhi *Gr* 276. — *afmeja, afberga (en åker el. dyl.).* jdhra ärfuodhis manna lön hulke som skaro ok yrkto idhur garde *(för* gärde*)* *MP* 1: 67. nw är myn oker moghen, om jach haffwer lycka til ath skäran *BSH* 5: 383 (1510). **7)** *skära, tillskära, genom skärning gifva form åt (kläder).* lot hon mik klädhe skära *Iv* 203. bryllöps klede mangt eth paar til thz bröllop skorin waro *RK* 1: 442. systrana skulu mz thera handom skära söma oc böta athor siin oc brödhranna gangkläde *Bir* 5: 102. the skulu skära söma oc skipa klädebonadhin aat systromen *ib.* — *skära, verkställa (tillskärning).* siin mester schördh skära *SO* 96. sidhan han haffuer sin skyrdh skorit *ib. ib* 104, 116. — *skära, tillskära, verkställa tillskärning.* tha vnge broderen scal begynna at schära *SO* 96. *ib* 104. nar saa skurit är *ib* 105. rantzake om ther skälige är mz farit äller retferdelige skorit *ib.* **8)** *skära, utskära, i skulptur utföra.* scriffwath oc skorith beläte *MB* 1: 331. gudhlik natwra är ower alt thz, ther nakar creatura ma thänkia eller vnderstanda scrifwath eller skorith *ib* 491. ma synas, at i bland andra helgho doma ... skulle ängalund scrifwas eller skäras cherubin oc propiciatorium oc candelabrum *ib* 482. hedhne män waro wane at göra dyyr altara, oc klädha mz dyrom thingom, scrifwadha oc skorna *ib* 494. **9)** *skära, tillskära, märka genom inskärningar.* han skar bodkaffla *RK* 8: 885. haffwo the ... medh flere theres parthy skooret budkaffle medh brandh oc snara ... ok resth almoghen op her i läneth *BSH* 4: 111 (1486). **10)** *skära, genom skärning göra el. få att blifva. med två ack.* skal man tagha klofflöök oc skära smaan *LB* 7: 11; *jfr* **3.** skäär lööss annarss bååt *SO* 292. — **skära af,** *skära af, afskära, bortskära.* sua syntes þöm siuka. at hans siukt ben ... ok sinur scaros af *Bu* 515. skaro aff hans thungo *Bil* 747. *Bir* 2: 55, 175. thz *(lejonet)* slaar bort axlena aff hans liiff som hon vare skorin aff mz een kuiiff *Iv* 4586. skära aff then yttersta barkin *LB* 8: 170. skär aff stykkith *(fimbria scindatur)* *GO* 335. *ib* 234, 1007. thän som godha gärninga frukt skär ofmykyt af *(abscindit)* *Bo* 138. *Jfr* **afskära.** — **skära bort,** *skära bort.* skär bort af klädheno alt thz som orent är *Bir* 1: 402. *Jfr* **bort skära.** — **skära sik in,** *genom skärning el. gnagning tränga sig in.* tit summo myssena til hans, ok skåro sik in i skipit *KS* 30 (76, 32). — **skära sunder,** *skära sönder, sönderskära.* *Bil* 317. scaro hänna licama sundar i tu styke *Bu* 418. *Bir* 2: 104. som et swärdh skare mit hiärta swndir *Lg* 43. klädhe ... skurin sundir älla slippadh *MP* 1: 188. — *skära af, skära i tu.* skär synder ii [2] sinwr *LB* 2: 70. skar honom ... then adränä sunder *Va* 50. hans swärdh

... skar hans brynio sunder ij twa *Iv* 2594. — *Jfr* **sunderskära.** — **skära up,** 1) *genom skärning el. med hjälp af skärande verktyg upptaga.* man skal blädhia kaalen ok ey skära op mädh rotum *GO* 249. 2) *skära upp, uppskära, upprista, öppna genom skärning.* skär wp ena sino wppa näsomon och stik frö j *LB* 2: 69. skära op sinth *(för* sin*)* buk *Di* 268. han skar vp sina modher med een kniff *MD (S)* 272. — *Jfr* **upskära.** — **skära ut,** *skära ut, uttaga genom skärning.* skär vt enä sinu af nosinnä *AS* 137. *Jfr* **utskära.** — *Jfr* **for-, ivir-, kring-, kringum-, nidher-, til-, umkring-, ur-skära** *samt* **bla-, o-skurin.**

skära (skiära. *pres.* **skärir** *LB* 2: 11. **skärer** *ib* 39, 45, 46, 55, 4: 339. **skäre** *ib* 350. **skärar** *ib* 7: 11, 140, 143. *part. pret.* **-dher),** *v. L.* 1) *göra ljus, lysa.* giordhe gudh ... solina mere at skära daghin, maanan minne at liwsa nakraleedh nattina *MB* 1: 156. 2) *rena, rensa, befria från det som är grumligt, smutsigt el. oduglígt.* om man sywdher henne *(malört)* j reenth watn ok skärer *LB* 2: 45. mästh dogher hon *(malört)* sudhin mz rägnwant ok skärd *ib* 5: 80. — *med två ack., den ene dir. obj., den andre ett adj. uttryckande handlingens verkan el. följd.* är änkte watn bätra än thz som op rinder a högho berghe, thy at thz hawer ... skiärt sik aldra renast genom iordhina *MB* 1: 124. 3) *skära, rena (från det som enligt den Mosaiska lagen är orent el. besmitteligt).* at män skullo skäras aff thy, än man kom när dödhom manne *MB* 1: 501. — *rena (från synd el. det som är oheligt).* lät sik döpa ... ok af syndom skära *(sedan ändradt till* skyra*)* *Bil* 83. han *(Kristus)* lät sik siälfuan döpa, ey ther til at han lät sik skära *(sedan ändradt till* skira*)* af syndom *ib.* tilbör ... at hughin förat i actiua vita rensis oc skäris oc styrkis i dygdhanna idhn *Bo* 143. 4) *(med ed) bevisa (någon) vara oskyldig, bevisa (en anklagad persons) oskuld, fria.* the sculu skiära sik mäþ tolf mannum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). blyfwe vthan kompanith swa länghe at han sik skärth hafwer fore thettha fornempdha *SO* 20. 5) *göra klar el. klart seende.* thz skärer ögon *LB* 2: 46. *ib* 39, 55, 4: 339, 350, 7: 11, 143. han ... skärar mörk ögon *ib* 140. thetta skärir syn *ib* 2: 11. — *Jfr* **o-, up-skära** *samt* **skira.**

skära (skiära), *f.* [*N.* skjera] *skära.* tha iak war barn fik min modhir mik skiäru j hand oc badh mik oppa akir ganga oc skära korn jak hängde mina skiäru j soolgisla oc hon skar mera korn hängiande än the andra skaro j manz handom *ST* 128. *Bil* 948. som korn fore skäro fiollo the *Al* 3353. en hwassa skära skal han (ɔ: en aker man) widh sith bälta bära mz skäron skal han sik latha warda rensa wiin ok humbla gardha *MD (S)* 282. haffwandis ... j sinne hand huassa skärw *MB* 2: 355. vthsänt thina skäru. oc skär *ib.* *ib* 356. *LfK* 228.

skäraktogher, *adj. klar, lysande.* fik iac ... see eth största sken, mykit clarare oc skär aktoghare än thänna werlenes sool hon är j sigh *Lg* 815.

skärare, *m.* [*N.* skjerar] 1) *en som skär el. afskär; en som klipper el. afklipper. Jfr* **bardh-, ivir-skärare.** 2) *skördeman.* akirsins gömare ok skärare *MP* 1: 76. skärarene äru änglanä *ib.*

skära þorsdagher, *m.* [*Jfr Fnor.* skíraþórsdagr] *L. skärtorsdag.* vm en skära thorsdagh *KL* 346. *Bil* 456. *Su* 313. *Jfr* **skärþorsdagher** *samt* **skärdagher.**

skärdagher, *m.* [*Jfr Isl.* skírdagr] *L. skärtorsdag.* a skärdagh *Bir* 4: 27. *ib* 5: 20, 21. *VKR* 72. *Lg* 3: 249, 369. — **skärdags hälghþ,** *f. L.*

skärduker, *m. skirduk, stycke af genomskinligt, tunt tyg.* syktis i ginom en gran skärdwg *LB* 7: 335.

skärþa, *v. L.*

skäre, *m. Jfr* **ivirskäre.**

skärelder? *m.* — **skärelds pina?** *f.* = **skärslo elds pina.** i skäreldis *(för* skärselds?*)* pine *Iv* CVI.

skärf, *n.* [*Fdan.* skærf. *Mnt.* scherf] *skärf, half penning, mynt af minsta värde.* ther kom ... een fatik qwinna oc offradhe tw skärff *ST* 190. *ib* 90, 215. — *i förbindelse med negation.* hwatzske the for:de äghandene äller iak ... finggom eet skärff äller eens skärffs wärdh *SD NS* 1: 639 (1407). vpbar aldrigh swa got som är skärff war wärdher *(för* som skärff war wärt *el.* som är skärff wärt *el.* som skärwer war wärdher*)* *BSH* 2: 103 (1399). — *ss förstärkning af negationen: det minsta, det ringaste.* thz halp honum ... ey et skärff *Al* 2570. — *Jfr* **skärver.**

skärf, *n.* [*Jfr Mnt.* scherve] *eg. skärfva; ett af de metallstycken af hvilka ett bröstharnesk är sammansatt.* j platone äru mang skärff ok stykke tw oc tw samanbundin oc naghla som thom samanföghia *Bir* 3: 375. *Jfr* **platoskärf** *samt* **skärver.**

skärgardher, *m.* [*Isl.* skergarðr] *skärgård.* ginom skärgarden fara *RK* 2: 1954. *Jfr* **skäria gardher.**

skärilse, *n. pl. och f. Jfr* **af-, ivir-, um-skärilse.**

skärilse, *n. pl.? L. Jfr* **oskärilse** *samt* **skirilse.**

skärlika, *adv.* [*Isl.* skærliga] 1) *klart, strålande.* o huru skärlika *(clare)* vprisande daghrandin skeen i anne qwidh *Bir* 4: *(Dikt)* 242. 2) *klart, tydligt.* the som skärlica *(clare)* see *Bir* 2: 155. *ib* 3: 279. swa myklo skärlicare skulom vi se han *MP* 1: 143.

skärm, *n.?* = **skärmber 1.** pa the annor holl innan skermen *BSH* 5: 268 (1508).

skärma (*pres.* **skermer** *Iv (Cod. B) s.* 330**),** *v.* [*Mnt.* schermen] *eg. skydda sig (mot angrepp); fäkta.* han skermer wäl a badhä hender *Iv (Cod. B) s.* 330. han lot sina söner lära skärma *MD (S)* 228. *Jfr* **beskärma** *samt* **skirma.**

skärman, *f. Jfr* **beskärman.**

skärmare (skermare), *m.* [*Jfr Mnt.* schermer] *försvarare, stridsman, kämpe?* thz skal wara skermare thin *Al* 317. *Jfr* **beskärmare** *samt* **skirmare.**

skärmber (skermber. *pl.* **-ar),** *m.* [*Mnt.* scherm] 1) *skärm, till skydd för de belägrande af timmer (el. jordvall) uppfördt verk; äfv. skärmtak, stormtak. Jfr Röding i VAH* 1: 197 *f.* the bygde ther badhe skärma oc skraga *RK* 2: 1363. *ib* 7843. skermar oc wäria the ther haffua *ib* 5879. her olaff alla thera skerma opbröt *ib* 7812. *ib* 3: 2164. brutho the skerma oc motte ryma *ib* 1012. the then stoora skermeen fingo *ib* 2247. ä mädhen skermen brände *ib* 2257. *ib* 3309. the bygde strax skermen i geen *ib* 3313. wydha marken the mz

skermom byggia *ib* 3758. kommo the her vpa norrmalm oc satte ther sina skerma *BSH* 4: 13 (1471). at the skermar schulle affbrytas *ib.* at the skermar schulle hafua warit affbrutne om morghonen *ib.* komo myne smaswena fra theress skärm och haffdhe en karll gripith wndher skermana, som lop i fran slottith *ib* 5: 132 (1506). calmarna slot er ... medh fasthe skermär bolagt *ib* 163 (1507). i skole sta vnder skermana med eder arbost *ib* 199 (1507). skerma medh thee samme skermdöre *ib* 144 (1507). wij äre ey mectoge förswara skermana, stadzmwren oc tiil vatn *ib* 12 (1504). hwi her niels geddä haffuer the skermer och senckninger vpbrwtith *HSH* 19: 79 (1505). jac giik ved skermen *ib* 24: 86 (1516). belagde montem syon ... bygglandes ther före skärma oc bolstädher *(statuens illic balistas et machinas) MB* 2: 239. jwdhana giordho oc syna skärma *(machinas)* mothe them *ib.* *ib* 240. bygdhe skärma oc blidhor *(machinas faciens) ib* 275. bliffuen widh skärmana *(in castris) Su* 142. **2)** *skans, fäste, borg.* obryteliga skärma *MB* 2: 220. dawidz skärm oc torn paa bärghit syon *ib* 228. bekräkte them alla j theris skärmom wärnom oc thornom *(in turribus) ib* 232. — *Jfr* **reseskärm** *samt* **skirmber.**

skärmdyr (-dör), *f. skärmdörr, skärmvägg, ett slags af bjälkar sammanfogadt belägringsredskap.* skragen och s[kerm]döra och annor tingh äre redho, säties skulo in pa mwrin *BSH* 5: 132 (1506). göre skermdöre oc driffwande werke *ib* 139 (1507). jak haffwer giort mik redha medh skärmdörer och driffwande werk *ib* 144 (1507). skerma medh thee samme skermdöre *ib.*

skärmilse, *n. pl. och f. Jfr* **beskärmilse.**

skärmirska, *f. Jfr* **beskärmirska.**

skärmtorn, *m. (och n.?) skärmtorn, till skydd och försvar i förbindelse med fästnings- el. stadsmur bygdt torn.* alla hans *(stadens)* skärm torna *(propugnacula)* ärw aff iaspide *Su* 137. symon ... sändhe ionathan ... oc mz honom nyian häär in til ioppen til them j skärmtornomen waro, dreff them tädhan oc bleff ther siälffwir *(in Joppen, et ejectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse) MB* 2: 266. — *fästning, borg, slott.* wpbyggia ... en höghan mwr mällan stadhen oc skärmtornen pa syon som kalladis arx dauid *MB* 2: 264. *ib* 257. at han skulle them vttagha som skärmtornen haffdho bemannadh j iherusalem *(ejiceret eos, qui in arce erant in Jerusalem) ib* 259. menelaus kom pa skärmthornen *(fugit in arcem) ib* 293. *ib* 327.

skärning, *f. Jfr* **beskärning.**

skärning, *f. Jfr* **kirkio skärning.**

skärpa, *v. L.*

skärpentin (-tyn. -tijn. skerpatin. *pl.* **-er. -ar),** *m.?* [*Mnt.* scharpentin, scharpentiner, scherpentiner. *Jfr Fr.* serpentine] *skärpentin, fältslanga, ett slags kanon. Jfr Röding i VAH* 1: 173. the ... wille wiborgx mwr söndher staanga mz skerpentiner smaa och store *RK* 3: 3763. ther waare ynne skärpentiner hundrath try *ib* 3966. paa een kraffweel waare skärpentyner meer än c try *ib* 3492. paa honum *(krafveln)* war v^c [500] skerpentiner oc än meer *ib* 3499. et skep ... medh alla tessa epterscriffna bysser ok wäryar, som först är iii (3) gotten hwff wodh stykke ... item xij (12) skärpentijner medh lxiiij (64) kamra *BSH* 5: 506 (1512). skerpentinar oc hakabösser *ib* 19 (1504). II store skerpentyner med II kamer hwar there och II andre store med et kamer hvar there *HSH* 19: 166 (1506). IIII andre smaa skerpentyner med II kamer hwar there *ib* 167. XL skerpatinär, ond ock godhe *FH* 5: 238 (1524). — **skärpentina lodh (skerpentyna-),** *n. för skjutning med skärpentin afsedd kula, skärpentinkula.* i (1) balya, halff med skerpentyna lod ok haka byssa lodh *BSH* 5: 506 (1512). — **skärpentina pulver (skerpentyne polffuer),** *n. för skjutning med skärpentin afsedt krut. HSH* 19: 166 (1506).

skärpentina (skerpynthyna), *f.* = **skärpentin.** iiij eller v skerpynthynor och hakebyssor *BSH* 4: 296 (1501).

skärsatter, *p. adj.* [*N.* skjersett. *Jfr Sv. dial.* skärsätta] *eg. satt på skär el. satt på grund; strandsatt, kommen i knipa, stadd i förlägenhet.* wi ärom skärsatte *Al* 1987.

skärselder, *se* **skärslelder.**

skärskiuta (*part. pret.* **skärskutin** *SdL DrVl* 11: 1. *n.* **skärskutit** *ib i var.* **skärscotit** *VML II Kg* 8: *pr. i var.* **skiärskotit** *VGL II Add.* 4: 2 *i var.*), *v. L.*

skärskuta (skiär-. skärskota *L.* **skiärskota: -e** (*pres. ind. sing.* 1 *pers.*) *VGL II R* 6, 8; (*pres. konj. sing.* 3 *pers.*) *ib Forn.* 4; **-at** *ib Add.* 4: 2. *part. pret.* **-aþer),** *v. L. framställa för närvarande el. tillkallade vittnen.* skiärskutat *SR* 31, 32. *Jfr* **skirskuta.**

skärskuta vitni, *n. L. Jfr* **skirskuta vitni.**

skärsl, *f. L.* = **skirsl 1.** cristne män idhna ey the skärsl *(af senare hand ändradt till* skirsl; *näml. omskärelsen) Bil* 82. *Jfr* **skyrdha skärsl** *samt* **skirsl.** — **skärsla elder (skärzsla-. skiärsla-. skärlsla-),** *m.* [*Jfr Isl.* skírslareldr] *skärseld.* brinna thu dyghn j skärlsla elde *Bil* 716. forgifuir han *(Gud)* ... skiärsla eldz plict *ib* 265. fräls aff skärzsla elde annars hems ok alle script thessa hems *Pa* 11. *Ansg* 179. *Jfr* **skärslelder, skärslo elder,** *äfvensom* **skärelder.**

skärsla, *f. Jfr* **skirsla.** — **skärslo elder (skiärslo-** *Bil* 748. **skärzlo-** *ST* 498. **skertzlo-** *LfK* 262, 263. **skärlso-** *Bil* 716. **skerlzslo-** *LfK* 262, 263. **skärslo eelder: -eeld** *Su* 175; **-eelde** *ib* 184. **skärzslo eeldher: -eeldhen** *ib* 49. **skertzlo eelder: -eelde** *LfK* 262. **skertzloeelder: -eeldzsens** *ib.* **skerlzslo eeldher** *ib*), *m. skärseld.* röste af hymerike ok iordhrike ok skärslo elde ok häluite *VKR* XVIII. jak hafwer nw brunnidh j skiärslo elde nokra dagha *Bil* 748. the som äru j skärslo elde *(in purgatorio) Bir* 1: 23. the *(näml. synder)* ther idhrughin war ey fore giordhir ok bätringhin the skulu rensas j skärslo elde *ib* 110. han kom til läta skärslo eldz rensilse *ib* 347. skal han ekke ther fore koma til hälfwite, vtan han skal the syndena bätra j skärzlo elde *ST* 498. jak är en arm oc wsul siäl oc wee är mik, thy at iak maa ey wara wtan hardasta pino eth ögna blik, oc min skärslo eldh är swa stor *Lg* 661. *Bil* 716. *KL* 125, 127. *Bir* 1: 48, 87, 304, 2: 279,

ST 191. *Ansg* 255. *Su* 49, 175, 184, 243, 249, 447, 448. *LfK* 262, 263. *Jfr* **skärsla elder, skärslelder,** *äfvensom* **skärelder. — skärslo elds pina (skärslo eeldz-** *Su* 184, 185. **skärzlo eelz-** *ib* 183**),** *f. skärseldens pina el. qval.* sagdhe sik wara j hardhe skärsloeldz pino *KL* 98. *ib* 42. *Bir* 4: 173. *Su* 183, 184, 185, 443, 446, 447. *Jfr* **skärsleld-, skärslelds-pina.**

skärsle? *m. bevisning som genom gudsdom förebringas om anklagad persons oskuld.* kesaren ... dömde hänne skärsla at troþa fäm fota brännande iarn hal *Bu* 419.

skärslelder (skerltzelder: -eldenom *LfK* 262. **skärselder: -eld** *ST* 190; **-elzs** *Gers Ars A* 4. **skärseldher: -eldh** *Iv* CVI. **skärzeldher: -eldhz** *JP* 154. **skerdzelder: -eldenom** *LfK* 260; *Lg* 3: 546**),** *m. skärseld. Iv* CVI. alla the siäla j skärseld äro *ST* 190. sieler j skerdzeldenom stadde *Lg* 3: 546. the j skerdzeldenom äru *LfK* 260. alt thz nagrom brister j syna syndä boot her j verldena thz scal huar opfylla j andra verldh j skerdzeldenom *ib. ib* 262. til skärzeldhz dömbdh *JP* 154. *Gers Ars A* 4. *Jfr* **skär-, skärsla-, skärslo-elder. — skärslelds pina (skärseldz-** *Gers Ars A* 4. **skerseldz-** *Lg* 3: 72. **skersels-** *HSH* 17: 46. **skerzeletz-** *LfK* 261**),** *f.* = **skärslo elds pina.** bytterliigasta skerseldz pina *Lg* 3: 72. *LfK* 261. *Gers Ars A* 4. *HSH* 17: 46.

skärsleldpina (skerldz eeldh pyna), *f.* = **skärslo elds pina.** at hon ey scal vara pliktogh til äuerdeliga heluitis pyno, vtan till skerldz eeldh pyno som ändän tagher *LfK* 265. *Jfr* **skärslelds pina.**

skärsöt (-sööt), *n.?* = **skärsöta 1?** for ikth skal man tagha bäwergeil ... hwlyrth skärsööt oc hwitanlögh *LB* 5: 77.

skärsöta, *f.* [*Ä. Dan.* skærsøde. *N.* skjærsøta] **1)** *glycyrrhiza glabra Lin ?* sywd likrissa, eller skär sotha (*för* -sötha) i vatn *LB* 7: 216. tagh skersöta fiikon oc rwsin *ib* 219. tagh fiikon och skerszöto *ib* 222. tagh skärszöta oc ingefära oc bertram *ib.* ij lood skerszöta *ib* 224. *ib* 223, 225, 226, 230. skärsötha oc gerzfers nagel *ib* 151. *ib* 2: 53. **2)** *baggsöta, gentiana purpurea Lin.* genciana skärsöta *LB* 6: 284. **3)** *ocymum basilicum Lin.?* genciana skärsöta basilica idem *LB* 6: 284.

skärþorsdagher (skiär thorsdagher: -dagh *Bil* 394**),** *m. L. skärtorsdag. Bil* 394. *Bo* 163. vm skärtorsdagh *RK* 2: 2519. *Jfr* **skära þorsdagher** *samt* **skärdagher. — skärþorsdags hälghþ (skärtorsdagx helgd),** *f. L.*

skärver (skierffver: skierff *ST* 485**),** *m.* [*Nyisl.* skerfr. *Jfr Mnt.* scherf, *n.*] *skärf, half penning, mynt af minsta värde.* see the een skerff the torff han widher *MD (S)* 230. hon skal göra rekinskap ... ämuäl aff hwariom them skärff (*obolo*) hon aatte *Bir* 3: 325. — *bestämdt af adj.* ytarster *el.* minster. iak atir löne them ... alt til ytersta skärfwin (*quadrantem*) ok til ytersta punctin *Bir* 1: 40. iak skal vtkräfwia rekinskap aff thik til ytarsta skärfwin *ib* 2: 184. huar människia skal göra rekinskap aff ytarsto skäruenom thz är aff minzsto thingomen *ib* 193. hau skal giälla sin giäld til ytarsta skärfwin *ib* 3: 18. *Su* 184. thu skalt aff allo godze oc aff minzsta skierff thu hafwir vnfangit göra räkinskap for gudz doom *ST* 485. — *i förening med en negation.* at han hauj ey en skärf in mz sik i klostrit *KL* 254. *VKR* 57. afla ey en skärff (*obolum*) mz fule oc orätuise afling *Bir* 2: 41. aff hwilka legho hon jnkthe fik eller vpbar noghan tiidh een slaghnan skärff *FH* 5: 18 (1462). — *Jfr* **skärf.**

skärver, *m. Jfr* **plate skärver** *samt* **skärf.**

skävor, *f. pl. Jfr* **linskävor.**

sköfla, *se* **skyfla.**

sköghia, *v. L.*

sköghning, *f. L.*

skökia (skykia *L.*)**,** *f.* [*Isl.* skœkja] *L. sköka.* wanfräydhath skökia *MB* 1: 370. — **skökio hand (skökiu-),** *f. skökohand, okysk menniskas hand.* þäkarre er guþi at i þem staþenum six eg mässa en skökiu händar hanna hans sighnaþa likama *Bir* 4: (*Avt*) 181. — **skökio son (skökiuson** *SO* 25, 65. **skökiasön** *ib* 109**),** *m.* [*Isl.* skœkjusonr] *L. skökoson. ss oqvädinsord. SO* 25, 65, 109.

skölia, *se* **skylia.**

skön, *se* **skyn.**

skön (sköön *RK* 1: 1075; *Al* 6828. **skyön.** *komp.* **-are.** *superl.* **-aster. skönester: -esta** *RK* 1: (*Ny början af Gamla Kr.*) *s.* 163; **-este** *ib* 2: 7298. **sköníster: -iste** *ib* 1: (*Ny början af Gamla Kr.*) *s.* 164; **-ista** *ib* 3: 1101, 1102, 1548. **skönisther: -isthe** *Di* 299. **skönster: -e** *RK* 2: 8374; **skönst** *MD* 445**),** *adj.* [*Mnt.* schön(e)] **1)** *vacker till utseendet, skön, härlig.* stena sköne *Fl* 603. *ib* 979. nyo thusand gulkrono yffrith riik ok mykith sköna *Al* 876. *RK* 2: 6751. eth skönt täpädä *Va* 20. finge the see skönä paulunä opp slagnä *ib* 44. pa en skönan wall *ib* 30. ledde henne ... vnder enä skönä lindh *ib* 43. loth ther byggia en nyan koor ... skönare war ey tha j kirkione alle *RK* 2: 8402. en hög skön grifft *ib* 8403. *Al* 3397. *Lg* 3: 176. skönare slot skal man ey finna *RK* 2: 7301. een borgh the fäghirsta oc skönasta han hafdhe nokon tidh seeth *ST* 24. *Lg* 666. the sköneste mak *RK* 2: 7298. fughla ... sköne ok faghre *Al* 5878. *ib* 4609, 6828. mangt skönt öörs *RK* 2: 194. *ib* 1: (*Ny början af Gamla Kr.*) *s.* 164, 2: 8428, 3: 1101, 1102, 1548. j som vpstighen oppa skinandis asna ... thz är fetha oc sköna asna *MB* 2: 81. her löper then skönisthe hyorth som jach saa j alla myna dagha *Di* 299. the skönste hender man wille see *RK* 2: 8374. the iomfrwa sköna *Iv* 1076. *ib* 5657. hundradha iomfrwr faghre ok sköna ok än attatighi iomfrwr wäna *Al* 3110. ther war saman margh en qwinna the wänasta ther man ma ä finna the skönasta man wil mz öghon se *ib* 5445. *ib* 5603. *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 174, 2: 7121, 8370. *Va* 13, 49, 50. *Lg* 674. manga sköna oc dägheliga jomfrwr *MB* 2: 182. han hafdhe ena sköna oc faghra dottir *ST* 26. aldra skönasta smapilta *ib* 12. waro the mykyt skönare oc fäghre än the andro barnin *ib* 13. skönare persona kunde ey wäre bland alla herre i wärldene äre *RK* 2: 6642; *jfr* **2.** *ib* 6915; *jfr* **2.** **2)** *ansenlig, ståtlig, präktig, framstående.* en stolt riddare skön ok klook *RK* 1: 1041. han drap falsklika mz forrädhilse twa sköna oc froma riddara *ST* 349. han miste ther hundradha riddara sköna *Al* 8841. hund-

radha footgangara skön *ib* 5084. hwath är nw om the kämpa sköna *ib* 30. **3)** *ansenlig, betydlig, stor.* eth skyönth taall folk *BSH* 4: 300 (1502). *ib* 5: 98 (1506). **4)** *vacker, förträfflig, god.* the hafdho skönt korn standande oppa sinom akir *ST* 198. läkiaren vthwel nyttoghasta röterna til sin läkedom, oc duwan thz skönasta kornit til sina födho *ib* 6. the skulo hafwa til thiäniste lön all india herskap the äre skön *Al* 10288. ther är menliga then skönesta renheth ther nagar man aff säghia weeth bade mz hws ööl brödh oc math *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 163. **5)** *vacker. om det som gör ett behagligt intryck på hörselsinnet.* mz sköno röst *Lg* 3: 222. skönt oc rent maal *ib.* **6)** *skön, ljuf, angenäm. om det som gör ett behagligt intryck på luktsinnet.* fwnno ena sköna graff ... aff huilke oppgik skönasta wällokt *Lg* 3: 176. **7)** *fager, som låter väl, som har sken af vänlighet el. godhet.* loot konungen scriwa breff ok säthia vti sköön ord ok gäff *RK* 1: 1075.

skönhet (-heet *MD* 445, 446**)**, *f.* [*Jfr Mht.* schônheit] *skönhet, fägring, skönt el. vackert utseende.* til skönhet jac idher ey likna maa *RK* 2: 6923. *MD* 445, 446. *Lg* 3: 33.

skönian, *se* **skynian.**

sköniogher, *se* **skyniogher.**

skönlika (-leka), *adv.* [*Mnt.* schônliken] **1)** *skönt, vackert, präktigt.* hon ... prydde sik som hon aldra best oc skönlikast kunde *ST* 342. **2)** *fullkomligt, helt och hållet.* thz böther skönleka *LB* 2: 54.

skönsamber, *se* **skynsamber.**

skör (sköör. skyr: skyri *Su* 435**)**, *adj.* [*Fdan.* skør] **1)** *som lätt brytes, bräcklig, skör.* cristal stenin. hulkin som är kaldir ok skör *(fragilis) Bir* 1: 371. skört glas *ib* 3: 426. *ib* 2: 221. *MB* 1: 14. *Lg* 459. *PM* XLVII. — *oeg. bräcklig, förgänglig.* lithin är thässa wärdhlinna ära ... ok skört *(fragilis)* är hänna wald *Ber* 27. **2)** *usel, dålig.* thässa wärldhinna ödh ä aff sköran malm saman löd *(vilibus hec vallis viget affabricata metallis) GO* 1057. akta ey han mer än sköraste mark *Ber* 181. änkte är kötith ... wtan skör sör mz falnande fäghrind *(spuma caro facta, fragili vestita decore) ib* 207. **3)** *svag, lätt eftergifvande för sinliga lustar.* äst thu brösker oc sköör i thinom likama *MB* 1: 260. iak är siutighi ara gamal synda karl. ok skörs likama *Bu* 135. — *lättsinnig, lättfärdig, liderlig, okysk.* sua hauar iak ... rönt mik sialuan sköran ok orenan *Bu* 135. krankar ok skör tel sin limnaþ *ib* 28. *Bil* 794. *Ber* 20. wm nakor är skör til fulan lusta j hwghenom *(luxuriosus est in mente) ib* 81. thu skalt ey wara skör, hwarte j thinom thanka, ellir wilia, ey j thinom ordhum ey mz gernigom, ey j thinne syn ellir hörsl oc j engom thinom sinnom *ST* 387. at hwar (quinna) är naturlika skör *Bil* 377. j sköro qvinna *(meretricum)* bryste *Bir* 1: 373. *Su* 164, 435. sköre män oc quinnor *KL* 123. hafdhe sköran man *ib* 61. skört thiänisto folk *ST* 387. fafängh thingh ok skör *Bir* 1: 237. sköra thinga hörslin *ib.* skör ordh ok oquämelik *ib. ib* 35, 81, 83, 248, 2: 83. skört liuärne *ib* 3: 47, 468. *ST* 387. hafdhe sköran hwg *Ber* 176. haffwir iak ... opta fangit sköra oc orena thanka *VNB* 31. danzadho mz skörom latom *KL* 101. — *okysk, sinlig.* til at vpuäkkia sköran lusta *KL* 123. j them limumen. som the mäst idhnadho til höghfärdh ok sköran lusta *ib.* at ey skuli skör luste *(voluptas)* herras owir hughin älla kötit *Bir* 2: 106. *ib* 209, 3: 8, 47, 289. *Ber* 81, 122. *MP* 1: 8, 59. skör luste är j thera hiertom *ib* 58. for ... ohöfflika glädhi hulka the hafwa j sinom sköralosta *ib.* sualgfullir hafuir hierta j bukfylle, skörman j skörom lusta *ib* 87. wtsläkke skörslusta hita *Ber* 86. winith är skörslusta thing *(luxuriosa res) ib. ib* 85, 232. — *lättsinnig, härrörande af el. vittnande om lättsinne.* gifwande sköra *(luxuriosa)* gafwor *Ber* 166. — *egnad att väcka sinlig lusta, retande, intagande.* at the skulin synas fäghre oc sköräre *(lasciviores)* j sinom licamma än gudh skapadhe thom *Bir* 3: 288.

sköra (-dhe), *v.* [*Mnt.* schoren] *brista sönder.* han (ɔ: axeelen) bar för swaara bördhe thy är thz ey wndher hwy han skörde *RK* 3: 3131. — *om fartyg: sönderslås, lida skeppsbrott.* tw skiipp tha skörde *RK* 3: 3719.

sköraktogher (-actuger), *adj. okysk, sinlig.* gör hon sköractug lwsta *LB* 7: 352.

skörakäti? *f.* — **skörakätis qvinna?** *f. okysk qvinna.* skörakätis quinnor *(för* sköra kätisqvinnor; *mulieres procaces) Su* 460. *Jfr* **skörkätis qvinna.**

skörbiugh (-biug *LB* 7: 3; *BSH* 5: 23 (1504). **-bywgh** *LB* 7: 48. **-biogh** *ib* 46. **-bwg** *RK* 3: *(sista forts.)* 5310**)**, *m.?* [*Isl.* skyrbjúgr. *Mnt.* schorbûk] *skörbjugg.* skörbiwgh gör engom manne goot *RK* 1: 1677. *ib* 3: *(sista forts.)* 5310. *BSH* 5: 23 (1504). *LB* 2: 10, 7: 321. haffuir man skörbiugh *ib* 3. för skörbiug i benom *ib. ib* 46. for skörbiwgh i mwnnen *ib* 47. for skörbywgh i brysteth *ib* 48.

skördh, *se* **skyrþ.**

skörhet (-heet), *f. lättfärdighet, liderlighet, okyskhet.* wi haffwom länge omburit mz tik om thina skörheet *(luxuriam) Lg* 637. lefde j skörhet oc cropsens lusta *ib* 3: 554. skörheth bedrifwa *ST* 425. *ib* 387, 444. *MB* 2: 295, 336, 348, 355, 359, 360. skörhet oc böffuerj war mest hans snak *RK* 2: 7363. — *lusta, sinlig begärelse.* mz osigherlige skörhetz bräsko *(furore libidinis) MB* 2: 133. — *lättsinne, ysterhet.* enghen wari the blomster ängh, huilka ey ower fari waar skörhet *(luxuria) Su* 74. — **skörhets qvinna,** *f. lättsinnig el. lättfärdig qvinna. Su* 57.

skörkäti, *f.* — **skörkätis qvinna,** *f. okysk qvinna. MP* 1: 252. *Jfr* **skörakätis qvinna.**

skörl, *n.* [*Ä. Dan.* skerl] *oväsen, buller, tumult. Urkund af år* 1491 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe).* at jnthe skörl bliffwer j härenom *PM* 28. *ib* 30, 40.

skörlat, *n. pl. lättsinnigt beteende.* ängen skörlat *(nihil lasciviæ)* ängen käte ... engen löslat sculu synas j thinne wmgango *Ber* 30.

skörleker, *m. lättfärdighet, liderlighet.* behemat som teknar skörleken *MP* 1: 49.

skörlifnadher (skiör-. skörliunadhir *Bir* 1: 49. **-limnadhir** *MP* 2: 188; *Gr* 284; *Bir* 1: 135, 221; **-adhin** *ib* 3: 16; **-adz** *ib* 1: 80, 187, 2: 50, 108. **-limpnadher: -adh** *ib* 23, 3: 16; **-az** *Al* 6806. **-limfnadher: -adhin** *MP* 2: 188**)**, *m.* [*Fdan.* skørlifnadh] *skörlefnad, okysk lefnad, okyskhet, otukt, (oloflig) kärleksnjutning.* lukka han til skörlifnadh *KL* 62, halda sik

aff . . . skiörlifnadh *ib* 158. *ib* 203 *o. s. v.* *MP* 1: 7, 8 *o. s. v.* *Bir* 1: 48, 49, 62, 71, 135, 161, 187, 221, 2: 23, 3: 16. oren ok sköre likamasins luste til skörlifnadh *ib* 1: 341. fiol j skörlifnadz synd mz honom *ST* 82. i sighin han *(Cupido)* wara brännande . . . til skörlifnadh oc elskogx band *Al* 6791. skörlimpnaz modher hon *(Venus)* . . . är *ib* 6806. skörlimnadz jdhnan *Bir* 2: 108. skorliffnadh *(för* skör-*)* han öffdhe *RK* 2: 568. — *lusta, sinlig begärelse.* skörlifnadhin som diäfwllin vpuäkto j them *Bir* 1: 78. *ib* 80. *Al* 6788. frälste susannam af wrangasta gambla mannanna vptända skörlimnadh ok hoordom *Gr* 284. — **skörlifnads diur,** *n.* thetta skörlifnadz diurit *(näml. det apokalyptiska vilddjuret)* vart gripit ok senth j brinnande eldz sio *MP* 1: 71. — **skörlifnads gärning,** *f. okysk gärning.* skörlifnadz gerning forbyudz *ST* 544. — **skörlifnads klärker,** *m. okysk klerk el. andlig.* skörlifnadz munka ålla klärka *MP* 1: 252. skörlifnadz klärka ok munka *Su* 460. — **skörlifnads luste (skörlimnadz-),** *m. okyskt el. sinligt begär.* gik allir skörlifnadz luste fran hanum *KL* 75. qvinnor . . . hulka som haua storan skörlimnadz lusta *Bir* 2: 49. skörlifnadz lustha retilse *MP* 1: 318. — **skörlifnads man (skörlimpnadz-),** *m. okysk man.* drinkara ok skörlimpnadz män *Bir* 3: 27. hwar en skörlifnadz man *(fornicator)* *Ber* 124. *MP* 1: 86, 234. — **skörlifnads munker,** *m. okysk munk.* *MP* 1: 252. *Su* 460. — **skörlifnads människia (-liffnatz-** *Su* 127. **-limfnadz-** *MP* 2: 188**),** *f. okysk menniska.* *KL* 119, 242. *MP* 1: 8, 18, 71, 85, 86, 234, 252, 2: 188. *Su* 127, 460. — **skörlifnads präster (skörlimpnadz prester),** *m. okysk prest.* fridzsins kössan hulkin the skörlimpnadz prestene *(presbyteri fornicatores)* giua j mässone *Bir* 3: 257. — **skörlifnads son (skörlifnadh son),** *m. i skörlefnad aflad son.* mz thinom skörlifnadh son *KL* 301. — **skörlifnads stadher,** *m. stad hvarest skörlefnad råder.* til then skörlifnadz stadhin sodomam *MP* 2: 82. — **skörlifnads vili,** *m. vilja att öfva otukt, okyskt uppsåt, okyskt begär.* swa som skörlifnadz gerning forbyudz swa forbyudz her allir skörlifnadz wili *ST* 544.

skörlika (-liga *MB* 2: 336, 358**),** *adv.* [*Fdan.* skerlighe] *lättsinnigt, lättfärdigt, okyskt.* lifwa skörlika *Bir* 1: 81. *ib* 121, 148, 2: 180, 3: 252. *KL* 119, 214. *MP* 1: 40, 42. *ST* 387, 411, 424, 425, 535. *MB* 2: 336. hon hafdhe han badhe bidhit oc budhit skörlika mz sik lifwa *ST* 444. *MB* 2: 358. ey loghe hon skörlika *(lascive)* wtan hon hafdhe sköran hwg *Ber* 176.

skörlikhet, *f. lättsinne, sinligt begär, sinlig lust.* männene j thänna timanom . . . samankoma j hionalagh . . . for ofmykla skörlikhet ok ohöuislika glädhi som the taka j sinom orena lusta *Bir* 1: 79. *MP* 1 58.

skörluste (-loste), *m. okysk el. oren lusta.* skörlusta älskara *MP* 1: 56. the . . . wäfuias j sinom skörlosta *ib* 59. al skör lusta rötilse *ib* 318.

skörta, *f.* [*Mnt.* schorte] *skört, pansarskört, den del af rustningen hvilken betäckte underlifvet.* noghre skörthor *FH* 4: 84 (1499).

skörta, *v.* *Jfr* **up skörta.**

sköt (sköot), *n.* [*Isl.* skaut] *L. framskjutande el. nedskjutande spets, hörn.* **1)** *ett segels nedre hörn; tåg som är fastgjordt i ett segels nedre hörn och hvarigenom seglet fästes i en viss ställning, skot. bildl.* vill iach . . . tage vare paa skötiidh som richit eder och oss alle ligger makth oppaa *HSH* 20: 110 (1507). **2)** *flik, veck af klädnad.* nar jomfrun hafdhe oplätit badhin mantol skötin syntis vndir andro sua som een litin kirkia . . . vndir andro skötino *(sinu)* syntis qvinnor ok män oc gudz vini *Bir* 2: 14. — *särsk. nedhängande veck af en ärm; vid ärm.* skötin *(sinus)* nidher hänghiande widh handena bindhins matelika til armen mz enom knöpa, swasom audra ärma *Bir* 4: 10. *VKR* 58. petrus sagdhe sik wilia hafwa en biugleff j sino sköthe sidhan brödhit war hanom lönlika burit: tha badh petrus symonmagum sighia: hwat huxsat war *(Petrus . . . dixit: jube mihi panem hordeaceum afferri et occulte dari. Qvi cum allatus fuisset et Petrus illum . . . sua manica abscondisset, dixit)* *Bil* 103. **3)** *veck som bildas af bröstet och en gördlad klädnad, sköte, famn.* hon grep handena *(den afhuggna handen)* ok gömde for hälghodoma i sina scöte *(in sinu suo)* *Bu* 522. the toko ormana jnnan sin sköt *(pallia sua de serpentibus impleverunt)* *Bil* 236. barnit . . . ran ather vndher modher sköt *(ad solita matris recurrens ubera . . . sub chlamyde latitabat)* *ib* 270. piltin ihesus. tha han fik se modhir sina gik han ginstan til hänna. hulkin hon tok innärlica i sin fangn . . . oc hawande han i sino sköte *(gremio)* hwilte hon sik swa nakra stund mz honom *Bo* 27. hafdhe . . . eth swenbarn j sino sköte *Lg* 70. — *oeg. och bildl.* mz ena handa fulcommit vidho gooz vilia sköte *Bo* 77. thän millaste herran ther af mästa kärlek nidhir foor af fadhirsins skööt *ib* 150. han flyghir . . . aff diäfulsins hand j gudz sköt *Bir* 2: 41. the som varo j habrams sköte *ib* 3: 21. *MP* 1: 186, 338, 2: 131. *MB* 1: 233. til helwitis skööt *ib* 426. — *Flere af de anförda ställena kunna föras till* **sköte.** — *Jfr* **kapo-, kiurtil-, mantol-, miskunna-sköt,** *äfvensom* **sköte.**

sköt, *se* **skiuter.**

sköta (skööta. skiöta. -ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* skeyta] *L.* **1)** *öfverlåta (jord) genom symbolisk handling hvilken bestod deri att öfverlåtaren lade något jord af den föryttrade egendomen i en flik af emottagarens kappa; med laga formaliteter öfverlåta (fast egendom). Jfr Schlyter, Ordbok s.* 578; *Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 512 *f.; Ask, Om formaliteter vid kontrakt s.* 80 *f.* thetta godzet haffuer iak laglika salt, sköt ok skaftfört före:da andrisse *SD NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.; Vestergötland).* thetta for:de godzit haffuer jak them sköt lagliga meth tesse xij *ib* 111 (1402, *gammal afskr.*; *Finland*). iak kännis mik . . . salt, skööt ok vplatith hawa . . . herra abram riddare een halwan gardhin ii bywermäshult *ib* 203 (1403; *Småland*). *ib* 154 (1402; *Småland*), 334 (1404; *Småland*), 493 (1405; *Vestergötland)*, 494 (1405; *Vestergötland*). stodh . . . jowan a for:do thinge, lyste skötte oc fastadhe . . . haquone . . . thossa for:no xij öresland jordh . . . medh fastum oc fullom skälum *ib* 650 (1407; *Vestmanland*). lot thruels olafson . . . up fore oss ok skötte forscrifna stenhws ok jordh thär närliggiande *SJ* 89 (1439). at brynniolff germundsson skötte ok affhände sik ok sinom arwom, herra abram brodhersyni ok hans arwom ena äng *SD NS* 1: 464 (1405; *Småland*). lathom wi

skötha oc skafft fara *(scotauimus)* epther gambla sidwänia. oc affhendom oss ... förnempdo land skaane halland blekongh listher och hwadhen *SD* 5: 209 *(sl. af* 1400-*talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).* al godz och ägadela ... som plägar skiötas och skaffthfaras *ib. ib* 230 *(sl. af* 1400-*talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).* alt annat godz ... ther min father til rätto hördhe i kynd, skötir *(näml. jag)* hanom oc hans arwinga fra mik oc mina arwinga til ewärilz egho *ib NS* 2: 179 (1409; *Vestergötland*). hafwa sköött oc ganskelika vplatit ... petter knutzson i asa alla the rättighet, ther iak haffuer till then garden *ib* 1: 349 (1404, *nyare afskr.*; *Småland*). sköte jak thöm *(godsen)* ... vndir thet fornempda kloster i nydal til äwerdhelika ägho *ib* 168 (1402; *Småland*). sköte jak han *(gården)* vndir ... cecilio helgha dotter ok henna arffwa til äwerdhelika ägho *ib* 170 (1402; *Småland*). *ib* 209 (1403; *Småland*), 247 (1403; *Småland*), 526 (1406; *Östergötland*). at sköta ok fastfara the fornempdo xx örtughland jordh ... vnder warfru altare *ib* 480 (1405; *Södermanland*). wi ... sköthom thet *(godset)* laglika vnder honum ok hans arfwum medh tolff fastom ... ok trättande forskälaman *FH* 3: 13 (1404, *nyare afskr.*). at lagbiwda sköthe och skäla for:de godz ... vnder henne *ib* 5: 137 (1490). skälade oc skötte vndan them oc theres arffuom vnder henric finkenberg oc hans arffuom helfften af allo thy j seppela by är *ib* 4: 51 (1457). at wi hawm sköt ok vplatit eftir landä laghum met twem widþeruäru mannum ... metþer tolf fastum ... alt vart gooz *ib* 3: 5 (1353). haffde ... the jordh sköt oc skälat meth thenne xij *SD NS* 2: 80 (1409; *Finland*). thättä var sköt fastat oc giort *FH* 3: 8 (1377). at wy ... met thetta wart breff ... skälom och skötom ... the gafuo *ib* 5: 139 (1490). the godhe men, som hafua offuer thetta köpit warit, oc hafua thet badhe sköt oc skälat effter thy war landhz lagh wtwisar *ib* 3: 19 (1442). *ib* 2: 97 (1433), 100 (1434). — *i latiniserad form.* curias meas ... scotacionem *(för* scotacione*)* legitima et approbata secundum patrie consuetudinem scotaui ... manu mea cum manibus astancium haste apposita, ex consensu ... mariti mei bösonis & ... domino toluone per me et ex parte mea verba quibus scotans vtitur proferente *SD* 2: 112 (1291; *Vestergötland*). curia nostra materna jn wam ... pro dicto molendino jn thängini ecclesie skarensi per nos assignata legaliter et scotata *ib* 285 (1299; *Vestergötland*). committimus ... andree towæ son auctoritatem et plenariam potestatem ... dictam curiam ... scotandi legaliter, et possessionem tradendi corporalem *ib.* notum facio, quod ... ex commissione et mandato dominorum philippi vlphsson ... et siggonis halstensson, legittime scotaui ... domino benedicto ... predia liberorum domini aberni sixtenxsson in dinlu sita ... presentibus discretis viris ... ac hastam manu tenentibus *ib* 3: 48 (1312; *Vestergötland).* scotamus ... ipsis ... cum omni ratificacione. et modo legum vestgotorum. dictis skapt et vmfærd *ib* 5: 29 (1341). *ib* 3: 41 (1311, *gammal afskr.; Vestergötland) o. s. v.* — *Jfr* **muld-, til-sköta.**

sköta (-ir, -te, -ter. *impf.* **skötade** *RK* 2: 704), *v.* [*Isl.* skeyta. *Jfr Ä. Nysv.* sköt, skot; *Isl.* skaut] *eg. gifva akt el. passa på skotet (jfr* **sköt** 1*).* **1)** *gifva akt på, vara uppmärksam på, beakta, tänka på. med dat.* thz hon wppa thentidh skulle naghro andra sköta *Lg* 813. han sköther *(intendit)* swa enskyldelika hwariom enom at han synes haffua glömt allom androm *Su* 89. — *med ack.* hulkin som ey sköte älla atuakta *(attendit ad)* sina synde *Bir* 3: 226. aktar thu honom *(Gud)* tha sköther han tik jämwäl tha thu tigher mz mwnnenom *LfK* 68. som thenna ordh wilia sköta ällar akta *ib* 98. thik ensampnom aktandes oc thina lidilse skötandes *Su* 195. thu skal ... sköta *(considera)* theras othalika thaal *ib* 253. the wtwalda blomstren, hälgasta fädhranna ... them skalt thu följhia, sköta oc akta *(illos egregios flores sanctissimos patres ... attende) ib* 260. gladelika aathwakta oc sköta huan en froman riddara *ib* 176. — *med prep.* til. til tik ... sköta oc akta *Su* 329. — *med indir. frågesats.* vm han skötte ok atwaktade hwat gudh giordhe for hans skuld *(si ... attenderet quid pro eo fecit Deus) Bir* 1: 338. — *med sats inledd af* at. bör them at sköta mz alle aatwakt at the ey offsnart siongen *Bir* 5: 68. *Su* 274. — *gifva akt på, lägga märke till, fästa uppmärksamheten vid. med ack.* han gik fram vm eth faghart kors hulkit han änkte skötte oc enkte hedhradhe *Pa* 8. thu är then endhe som aktar ärffwodhe oc sköther dröffwilse *Su* 120. **2)** *hafva uppmärksamheten fäst vid, hafva till ögonmärke, åsyfta. med dat. el. ack.* är aktandis oc skötandis allir kärlekir ödhmiukt oc skälighet *Bir* 4: 63. skötte jak siäla gangne *ib* 99. *VKR* 2. **3)** *akta, fästa afseende vid, taga hänsyn till. med dat.* i thessom daghom äru manghe dödhe for thy at the wildo ey sköta tymommen ok manans lup *LB* 5: 292. — *med ack.* sua som ey äru alle dröma takande älla skötande swa äru ok ey alle dröma forsmande *Bir* 2: 78. — *akta, fråga efter, bry sig om. vanl. i förening med en negation. med dat.* en prestir foor ther fram ok saa han ok skötte honum enkte *MP* 1: 270. *ib* 277. *ST* 446. the sagho min guddoms vald ... oc skötto thy änkte *Bir* 2: 214. vm iak tala nakor wrangh thingh mot honom. han swara ey älla thy skötir *ib* 1: 231. skötte enkte owenssens ordhom *Lg* 3: 299. enghin folde äller skötte them andra *MB* 2: 172. — *med ack.* hon aktadhe ok skötte mindra min raadh ok budhordh än manna radh ok budh *(de consiliis et præceptis meis minus curabat quam de humanis) Bir* 3: 185. skötte sina edha halffua mindre *RK* 1: *(sfgn) s.* 190. the ... skötte enkte hans ordh *Va* 55. nw sköther jach ey tith rodh *Di* 238. konungx breff wille the ey sköta *RK* 2: 692. *ib* 3: 103, *(Till. om Chr. II)* 6395. jak skötte thz ey älla aktadhe *Bir* 3: 59. *ib* 412. jak vil ey sköta älla akta faghirt älla fwlt ok ey kötzsins gangn älla skadha *ib* 171. ey aktir han älla skötir gul älla välloktande oc dyra yrte *ib* 2: 210. *Lg* 3: 551. ey skötte jak timans dyrheet *Su* 237. *ib* 117. alzencte skötte thz han *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. *ib s.* 178, 2: 704, 2163, 6556, 3: 2932. *ST* 142. *Di* 100. *MB* 2: 184. drotningen sagdhe sik thet ey wilia sköta *BK* 210. thz thu lofwa skötum wi ey meer än swa mykyt wädhir *ST*

20. the willo thera herra ekke sköta *Al* 1563. han ... skötte wädeke encte mer *Di* 105. at han ... enghen seer äller sköther wtan thän han älskar *Su* 88. them tik litet äller oc aldzenkte sköte *ib* 163. them mik lärdo skötte jak enkte *ib* 238. wil iak ... aldrigh meer sköta tik *Lg* 3: 15. ther saman kommo nagra skalka ... at klagha ... vppa jonatham än konungen skötte them enkte *MB* 2: 253. k. cristiern motte tha lekawäl her steen sköta *RK* 3: 2119. — *med prep.* äptir. som skötte hwaske epther gud eller mand *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 280. — *med prep.* um. ther om skötte han ey stortt *RK* 3: *(sista forts.)* 5043. *ib* 5910. — *med indir. frågesats.* iak skötö enkte hwat thu hötis *ST* 107. — *abs.* nw bedher ok biwder allerman gerdhaffolke stwgu redhe göre, ok the ey skötha vilia heller aktha *SEG* 113. **4)** *bry sig om, befatta sig med; använda, bruka.* huggo the thz *(hufvudet)* aff ... medh en ixe the skötto ey swerdh *RK* 2: 4483. **5)** *passa på, egna uppmärksamhet åt, egna sig åt, sysselsätta sig med, sköta. med dat.* hwa margh järn hawir i eldhin han kan thom ey allom sköta *GO* 395. thz var änkte vtan drafwil at sköta sliko fawitzsko oc flätio *Bil* 589. sculu the granlichare sköta sinom bönom oc gudhliche thienist *VKR* 14. *Bir* 4: 26. sköta *(vacare)* gudheliko ämbite oc studio oc bönom oc engo andro *ib* 74. *ib* 5: 65. abbatissan haffwir myklo at sköta *ib* 25. the thy ämbite skullo sköta *Lg* 3: 512. — *med inf.?* skötte eynchte smida *(möjl. för* smide*) Di* 46. **6)** *egna vård åt, vårda, sköta, rykta. med dat.* tha the hafdhe sköt sinom hestum *Lg* 3: 218. äpter at them *(de fattiga)* war wäl sköt *ib* 512. then som thom siwka sköta skaal *Gers Ars A* 3. — **sköta at,** *gifva akt på, se till.* the som thiäna granlika skötin aat at iämpna prouentor skiptis hwarie enne syster *Bir* 5: 73. *Jfr* **atsköta.**

sköta, *v. Jfr* **gensköta.**

sköt arf, *n. L.*

sköte (skiöte), *m.* [*Sv. dial.* sköte] *ett slags (för strömmingsfiske afsedt) nät med små maskor.* hwilken som nackar annarss skiöta eller garn *SO* 300. vthsätter skiötar *ib* 305. *ib* 303.

sköte, *n.* = **sköt 3.** lagde hans huffwodh j sith sköte *MB* 2: 122.

sköte, *n.* [*Isl.* skeyti] *L. vapen som skjutes el. kastas; pil.* skötin *(sagittæ)* drifw hwarn wegh wm kringh han *Bil* 462. kom eth sköte widh kesarans ögha *ib. ib* 479, 639, 761. *Bir* 2: 4, 5, 185. skal vedhemannin koma mz hundomen hulke ey skulu *(för* hulkin ey skal*)* spara vllinne af skötomen *(qui non parcet velleribus a sagittis) ib* 1: 360. dödzens sköte *(sagitta)* gar intil hiärtat *Ber* 80. *ib* 163, 180, 232. diäwlen sköot brännande sköte *(sagittas)* in i han *KL* 277. — *kastspjut.* thu stingx mz thinom pilom thu sarghas mz thinom skötom *Ber* 124. han *(riddaren)* bär spywt oc sköte moth sinom owenom *LfK* 170. gudhelikin kärlekir vär mannin mot ouinsins skötom *(tela) Bir* 3: 374. sta a mote diäfwlsins skötom oc frestilsom *(telis inimici) ib* 2: 173. *MP* 2: 76. — *Jfr* **skytte.**

skötelika, *adv. Jfr* **at-, o-skötelika.**

skötilse, *n. pl. Jfr* **atskötilse.**

skötin, *adj. Jfr* **at-, o-skötin.**

sköting, *f.* [*Fnor.* skeyting] *L. (se ÖGL Kr* 2: 2 *not.* 57*) gåfva af jord.* licet ... constet ... patrem nostrum regem ericum de possessione claustri nichil scienter brynnulfo in sua scøtingu dedisse *SD* 1: 228 (1222-1230). *Jfr* **skötning.**

skötkonunger (skötkunung. skotkonungir. skutkonunger. skathkununch), *m.* [*Isl.* skautkonungr] *konung som bäres omkring i skötet el. vecket af en klädnad. Jfr Rydqvist* 3: 285 *f.; Kock, Tydning af gamla svenska ord s.* 1 *f. ss tillnamn.* olawär skotkonongär *VGL IV.* 15: 1. olauir skotkonung *PK* 267 *(Registr. Upsal.* 1344*).* olauus skotkonungir *ib* 272 *(Catalogus regum Sueciæ i hds. fr.* 1400*-talets förra hälft).* olavus skathkununch cognomine *Script. rer. suec. I.* 1: 17. olaus skutkonunger *ib* 20. olauus skötkunung *ib* 21. olafuer sköt konungher *(motsv. ställe i Cod. C:* skotkonunger *Lg* 1040*) Bil* 839. olaff skotkonungh *PK* 233. *RK* 1: *(LRK) s.* 224.

skötläggia, *v. genom skötning öfverlåta; med laga formaliteter öfverlåta.* ath skaffareth *(för* -a*)* och skötlägghia *(scotare)* försagdom ... konwng ... al förnempda landh *SD* 5: 230 *(sl. af* 1400*-talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark).*

skötna, *f. Jfr* **oskötna.**

skötnadher, *m. Jfr* **oskötnadher.**

skötning (skotning *L.* **skothningh. -ar),** *f.* [*Fnor.* skeytning *i ssättning. Jfr Fnor.* skeyting] *L.* **1)** *skötning, vid öfverlåtelse af jord förekommande symbolisk handling hvilken bestod deri att öfverlåtaren lade något jord af den förytrade egendomen i en flik af emottagarens kappa (se* **sköta***); laglig öfverlåtelse af fast egendom.* ffirmarij ... dicti wlgariter fastar empcioni predicte et vendicioni facte inter nos et ... radgerum, adhibiti fuerunt subscripti ... et insuper in tradicione possessionis huiusmodi wlgariter dicta skøtning, assumpti fuerunt in testes ... prepositus hyggiulphus et helghi de lithi *SD* 2: 378 (1303; *Medelpad, urkund utfärdad af ärkebiskopen i Upsala*). omnes prediorum commutaciones siue skøtningær, siue alio quocumque nomine, paterno linguagio wlgariter appelentur *ib* 3: 2 (1311? *Södermanland?*). quatenus ... bona prefata ... nostro nomine per scotacionem, que wlgariter dicitur skøtning, secundum leges wesgocie predictis sanctimonialibus vel eorum procuratori assignetis *ib* 6: 107 (1349; *urkund utfärdad af kon. Magnus*). thesse waro a skötning *ib NS* 1: 13 (1401, *nyare afskr.; Västergötland*). wi ... hemollum oc tilägnum thet forscrepna gotz ... herra hinzo ... meth ratte *(för* rätte*)* oc laghlike skötning vidh finnaster kirkio *ib* 606 (1406; *Finland*), affhändher iak mik ... thet for:da godz ... ok hemuldar ... andreß häppenin ... met rätto ok lagligha skothningh ok forskjälan *ib* 2: 312 (1410, *gammal afskr.; Finland*). **2)** *(genom skötning) ss gåfva (urspr. åt kyrka) öfverlåtet jordstycke?* cum quinque agris, wlgariter dictis skøtningæ, quos de ecclesia kile optinui *SD* 4: 354 (1334; *Nerike*). jac ... kännes ... haua saalt varefrv clostre i wazstenom ... en fiärdhungx attong jord i lundby oc ther medh twa skötninga i lundbo öör i visingxöö liggiande *ib NS* 2: 87 (1409). — *ss ortnamn.* confero ... jugigiærdi vnum agrum dictum skøtning *SD* 8: 713 (1326; *Östergötland*). — *I Latinska urkunder motsvaras ordet oftast af* scota-

cio; *se SD* 2: 112 (1291), 3: 681 (1325) *o. s. v.* — *Jfr* **sköting.** — **skötninga bref,** *n. skötebref, fastebref, bref hvarigenom jord lagligen öfverlåtes.* stadhfester jak skötninga breffuit *FH* 2: 116 (1438). *Jfr* **skötningis bref.** — **skötninga man (skiötnigha-** *SD NS* 2: 312 (1410, *gammal afskr.; Finland*). **skotnigga-),** *m. en af dem hvilka ss fastar voro närvarande vid en skötning.* ne . . . aliquibus hoc pactum reuocandi vel cassandi in posterum detur occasio, viri discreti ad prefati patrimonii skøtningamen *(trol. dock för* skøtningam, *en latiniserad form af* skötning; *se Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 512*)* . . . sunt legaliter ordinati *SD* 4: 254 (1332, *nyare afskr.*; *Finland*). wi . . . sköthom thet laglika vnder honum ok hans arfwum medh tolff fastom dondamannom ok trättande forskälaman, som är olaff mattisson; skötninga män ärw thässe *(tolf uppräknade män) ib NS* 1: 330 (1404, *nyare afskr.; Finland*). thesso waaro skotnigga män aat sama godzet a sokna stämpno *ib* 546 (1406, *gammal afskr.; Finland*). *ib* 2: 312 (1410, *gammal afskr.; Finland*). — **skötningis bref (skötnyngis-),** *n.* = **skötninga bref.** *FH* 2: 110 (1437). — **skötningsaker,** *m. (genom skötning) ss gåfva (urspr. åt kyrka) öfverlåten åker? ss ortnamn.* cum vno agro dicto skøtninghsakar *SD* 3: 713 (1326; *Östergötland*).

skötra (skut-), *f. och m. L.*

skötsel, *m.* [*Jfr Mht.* schœzel. *Jfr äfven Mnt.* schot *samt Mht.* schôz] *den del af rustningen som betäcker låren. Jfr G. Köhler, Kriegswes.* 3: 79. dedit . . . vnum skøzel *SD* 4: 710 (1340?). I bunden schøzel *ib* 711. I galeam, I skøtzsel, I grusanær *ib* 6: 214 (1350, *gammal afskr.*).

skötsätu barn, *n. L.*

sla (slaa. **sloo** *FM* 452 (1510). *refl.* **slas. slaas** *Bir* 5: 51. **slass** *Di* 123, 125, 251. **slos** *LB* 2: 62, 63. *pres.* **slar. slaar.** *pl.* 1 *pers.* **slaam** *ST* 528. *imperat.* **sla.** *pl.* 2 *pers.* **slaan** *Al* 4096. **slaen** *ib* 4094. **slaar** *Fr* 2082. *impf.* **slo. sloo** *PK* 228; *Di* 233; *MB* 2: 32; *Su* 237; *Lg* 3: 189, 310. **slogh. slog. sloogh** *SD NS* 1: 270 (1403). **sloock** *BSH* 5: 118 (1506). 2 *pers.* **slot** *KL* 108. **sloth** *ST* 528. *pl.* 3 *pers.* **slogho. slogo.** *refl. sing.* 2 *pers.* **slos** *Bir* 1: 58. *konj.* **sloghe.** *part. pret.* **slaghin. släghin** *L*; *RK* 1: 586; **-it** *Gr (Cod. D)* 400; **-nan** *Ber* 269. **slägen** *RK* 1: 484; **slägne** *ib* 1374; **nedhir slägne** *Gr (Cod. D)* 379. *supin. refl.* **slagiss** *Di* 80. **slages** *ib* 202. *part. pres.* **slande** *Ber* 123; **nidhir slande** *Bo* 154. **slaande: nidherslaande** *MB* 2: 302. **slaandis** *Su* 236**),** *v.* [*Isl.* slá] *L.* **1)** *slå, tillfoga (ngn) slag, träffa (ngn el. ngns kroppsdel) med slag el. stöt.* hwa som slaar *(percusserit)* fadher eller modher, han skal dö *MB* 1: 335. badh for hanom, som hanom hafdhe slaghit *Ansg* 185. altiid slog han mymmers smidia pilta *Di* 122. diäwlin stoþ iäm skyt quar: som han vare slaghin mz stene *Bu* 23. the . . . slogho han mz stok oc steen *Al* 8928. vard en pilter . . . slaghin i scola aff enom sinom kompan medh ene scolataflo swa hardhelica, at han vard dödh slaghin *Ansg* 183. han slog sigord wid örat mz en tang *Di* 122. sjogh *(för* togh*)* sin glaffwan vnder armen oc tog *(för* slog*)* hästin mz sporana *ib* 3. *ib* 233. slo mz spurum hästen *Bu* 156. lät sla hans mun ok tendar *ib* 166. the slogo thin kin *MD* 32. the sla min mun mz stenom ok näfwapustum *Bir* 1: 141. the slogho mik a halsen mz pustom ok slaghom *Su* 401. tha slogho somlike han vppa halzsin ok somlike slogho han j anlitit *Bir* 1: 30. swik ok fals slaar sin härra aa hals *GO* 360. hwa mik slaar a halsen han slaar mik ey langt fran howdh *ib* 804. slaen thz swiin ij hofwth ok höös *Al* 4094. — *slå, piska.* the som hona slaar *Bir* 5: 39. saa iak hans likame slaghnan ok flängdan *ib* 1: 29. slaar mik ey min mäster kär *Fr* 2082. kunugen . . . lät bartholomeum sla mz stangom *Bu* 209. hafdhe slaghit them mz lima *Bil* 879. slogho þo han mz mangom slaghum *KL* 187. flängdo them ok slogho mz mangom plaghom *ib* 159. *Ber* 269. — *slå, tukta, näpsa.* minna är iac slaghin än iak forskulladhe *Ber* 122. mz siwkdom slande thic *ib* 123. herren . . . slog han bradelica mz osynligo oc oläkeligo saare *MB* 2: 306. — *slå, hemsöka.* skal iak sla thetta folk mz bradhe soot *MB* 1: 402. thu slos *(percutiebaris)* mz allom dröuilsom *Bir* 1: 58. — *slå, utdela slag.* stundom slogh han till baka *(lystr aftr)* mz jarnstongena *Di* 33. — *slå, hugga, sticka, träffa med vapen.* slogho herra iwan swa angislik *Iv* 3371. *Al* 8929. riddare hulkin som vardhir slaghin *(percussus)* j stridhinne mz mangom snarom *Bir* 2: 194. — *slå, rikta slag (mot ngn), under tillfogande af slag göra angrepp (mot ngn).* rädhelika mondo the a han sla *Al* 8932. the vilde slagit pa henrick ther in i kirkien *FM* 555 (1512). slo at honum mz sinne stang *Fr* 1009. *Di* 138. bygyntä mäktiligä at sla til honom *Va* 37. slogh hon mothe them mz sinom mantil *Lg* 3: 413. *Jfr* **7.** — *slå, rikta slag el. stöt (mot ngt).* moyses slo tyswar til hallinna *MB* 1: 408. — *slå, slå till, rikta slag. abs.* lagde et stort iarn i elden. oc fik sigord ena sleggia . . . tha lagde han thz vpa städit oc bad sigord sla *(til leosta) Di* 122. — *slå, verkställa (ett slag). med ack. uttryckande handlingens innehåll.* slog han hwart hwg effter annan *(för* annat*)*. till thess at ormen war död *Di* 123. sigord slog thz första hug, sa at städia stokken riffnade *ib* 122. — *slå, genom slående tillfoga. med två ack. af hvilka den ene betecknar handlingens föremål och den andre handlingens innehåll el. verkan.* slo cristoforum pust *Bu* 499. *ST* 170. slaar man puust eller käps huggh annan *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 58. vm man slaar annan hugg *ib* 53. j [I] blonad som han slog elin *BtFH* 1: 134 (1506). *ib* 130 (1506). — *med dat. och ack.* huilkin som androm slar pusth *SO* 142. *ib* 111, 149. — *med prepositionsuttryck och ack.* slo til falantin mz sinä iärn stang mangt eth slagh *Va* 51. — *genom slående göra el. få (ngn el. ngt) att blifva (ngt). med två ack. af hvilka den ene är ett adj.* som nakon sin brodher . . . slar blaan äller blodhughan *SO* 25. *FM* 555 (1512). the . . . slogho then mwren allan swa sma *RK* 1: 4294. — *slå, genom slag kasta (till marken).* slo falantin gawin til jorden gensten mz forstä hug *Va* 37. naar wij bliffwe slagne wnder rosse fötther *BSH* 5: 178 (1507). — *slå (af), genom slag skilja.* slo then armen aff iätten, ther gull ringin sat pa *Va* 51; *jfr* **10.** — *träffa, råka.* kastandis mz slywngo stenana swa räth oc wist. at the eth haar matthen

. . . wäl raka äller slaa *(capillum quoque possent percutere) MB* 2: 134. **2)** *slå, dubba, genom riddarslag kreera, gifva riddarslag åt.* slogho margh riddara *Al* 2428. wel lxx riddara slo han *(konung Kristofer)* tha *RK* 2: 6901. *ib* 8053. — *slå, dubba, genom högtidligt slag el. dubbning göra (till riddare).* slog hanum till riddare *Di* 102. konung karl . . . iij oc xxx til riddhara slogh *RK* 2: 7529. *ib* 8: *(sista forts.)* 5189, 5193, 5200. thu är . . . slaghin til riddara *LfK* 124. **3)** *slå, slå till döds, slå i hjäl, döda. med tillagd bestämning (vanl. prep. med subst.) betecknande död.* slo . . . i häl hedhningan *MB* 1: 280. wiste han at thu ware konung alexander, han sloghe thik j häll *ST* 528. här ligger the dödhin slo ij hääl *Fl* 329. han wart släghin i häll aff frisa *RK* 1: 586. *SD NS* 1: 270 (1403). *ST* 10, 528. *Al* 2005, 3477. *RK* 1: 1374, 2: 1290, *s.* 346, 3: 2815, 2821, 2830. *Di* 33. folk ok fä slaar han til hälia *Al* 1163. tha alrin slaar then gambla til hälia *MD (S)* 214. han slo mz orþe tel döþ ananiam ok saphiram *Bu* 100. bleff . . . slaghen till döda *RK* 8: *(sista forts.)* 4821. ffui stenin oppa hans hofwdh oc slogh han til dödh *ST* 351. thik darium siälfwan häl at sla *Al* 1176. wid ij^c [150] the ther dödha sla *RK* 2: 9271. some waro grepne some slagne dödh *ib* 9359. sla dödh the hoffmen alle öpa *ib* 4951. *ib* 8: 3646. — *utan bestämning betecknande död.* än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). jon erchebiscop wart ther slägen *RK* 1: 484. *SD NS* 1: 147 (1402). *PK* 229, 233. skulen j them ey sla for än jach bedher ider swa *RK* 2: 4348. marsken gripa ellor sla *ib* 3093. the sörgde syna wener swåre som i then striidhen slagne wåre *ib* 3: *(sista forts.)* 4660. *ib* 5141. *BSH* 4: 321 (1502). *Di* 125, 136, 251. slogo the oc drapo widh x M mäu *MB* 2: 77. slogh iosue alt thz förekom *ib* 32. *ib* 22. — *genom att slå el. döda taga (manskap från ngn).* sloo i frå kong karll mykit folk *RK* 8: *(sista forts.) s.* 149. — *slagta.* kötmangra ok the ther söde sla *MD (S)* 291. dyrffues engin til at köpa nokot flagith fää eller slagith ok säliath här i stadhenom *SO* 50. mannin wille sla sina stokka ok taka honaghin *KL* 11. **4)** *slå, besegra, öfvervinna.* (mästarene) slaghne mz siälfsins swerde *Bil* 537. **5)** *strida, kämpa; tillkämpa sig.* slo sigher aff tyborio *Bil* 735. **6)** *genom slag el. strid åstadkomma el. anställa.* the sloge tha ett mekta badh *RK* 8: *(sista forts.)* 5995. **7)** *göra anfall el. angrepp, inlåta sig i strid (med).* josue . . . sloo hasteliga oc snarligha vppa them *MB* 2: 32. han meenthe konungen skullo tha strax paa the swänska slaa *RK* 8: 3269. wille paa sin eeghen höffuisman slaa *ib* 1659. the ware sa monge på mitt folk monde slå *ib (sista forts.)* 5138. alla . . . begynte fast på myna fogther sla *ib* 5298. her åke badh alle fasta stå och manneliga i moth the fighendher slå *ib* 5600. ey tröste iag mott honum slå *ib* 5666. om wi j morgon arllä sla til them oforbudadhä *Va* 21. jnghen kunde ther till them slå mz mindre han skulle stoor skade få *RK* 8: *(sista forts.)* 6021. han lath offtha slå i land *ib* 6015. — *göra utfall.* han leeth eeth c [100] aff slottet slaa *RK* 8: 3166. *ib (sista forts.)* 5017. i gaar slogo thee aff slottet och fran skepen medh ix (9) äspingie . . . oc giordo landgang in pa systra holm *BSH* 5: 167 (1507). en del sloge til malmen *HSH* 7: 21 (1467). **8)** *(med slag) drifva.* alt thz vt af eelden lup fä eller södha hwat ther war tha munde the alt ater j elden sla *RK* 2: 1515. haffde slaghit jn pa thera fäste vxa och ko thz aldra mäste *ib* 5478. thera hesta pa gress at sla *ib* 5977. — sla til baka, *slå tillbaka, drifva tillbaka.* iag . . . aktade honum till baka slå *RK* 8: *(sista forts.)* 5106. slå them till baka war theras akth *ib* 5974. — *med slag bortdrifva, bortjaga, fördrifva, drifva.* monde han konungen aff markena slaa *RK* 8: 1814. engillen them aff paradys slo *MD* 9. the slogo the flugur aff then man *ib (S)* 271. thu skal thit leon fra thik sla *Iv* 4470. *ib* 3316, 4570, 4592. the . . . slogho thom *(sjöröfvarne)* fran sik *Ansg* 193. the både mig . . . kong hans mz macth aff riikit slå *RK* 3: *(sista forts.)* 5362. — *jaga, fara.* sla äptir, *jaga efter, förfölja.* slog . . . epter honom med pyll oc annen weriä *HSH* 18: 109 (1497). sloge epter myne tienere oc röffuede thöm *ib* 114 (1497). rände hwar mot annan sa snart som en swltan falka slaar effter brad *Di* 69. the wåre sa få som epther them sloge *RK* 8: *(sista forts.)* 5981. *Jfr* **sla äptir.** **9)** *slå, rikta till slag.* han sloo sina hand j ena häl *PK* 228. *RK* 1: *(LRK) s.* 218. **10)** *slå, sätta i rörelse genom slag el. stöt.* man slaar hälst thän wiggia som ga wil *GO* 776. — *genom slag el. stöt föra (från el. till), slå, stöta, kasta.* kom en bylghia ok slo hanom kronona af hofde *Bil* 773. the slogo jernlenker a hanns hals *MD* 32. — *slå, kasta, taga (öfver el. på sig kläder el. rustning).* tha fik weland hanum bryniä oc brynia hossor, thz slog han wtoffuer sik *(steypir ivir sec) Di* 59. **11)** *slå (lös); låta fara, släppa. i förbindelse med adj.* lös. lot löss sla hin starka rese *Di* 33. alexander lot them *(de fängslade)* lösa sla *Al* 3423. han lot . . . en fiil ok et leon taka slo them löös badhin ij sän *ib* 4125. sla the lösa orma thenna *ib* 4059. slogo theris hwnda lösä *Di* 14. *ib* 228, 299. slåår lööss annarss bååt *SO* 301. — *bildl.* jak . . . sloo lösan *(för* lösa*)* mins kätis bogh limer *(för* bogh linor*) Su* 237. vm konungin . . . slar sik lösan *(motsv. ställe Bir* 8: 332 *har* slaar sik lös*)* mz honom *(dissolverit se cum eo).* tröstande fullelica a honom *Bir* 4: 291. — *utan förbindelse med* lös. wilde sla sinä weda hunda till hanum *(björnen) Di* 108. **12)** *slå, gjuta, hälla, ösa.* läter han sla thz i en disk *AS* 59. han slo thz watn a iordhena nidher *Al* 4915. sudhith a hänne sla *Fl* 1735. watnidh . . . iac a stwlpan slo *Iv* 408. *ib* 687, 1627. — *kasta (sitt vatten).* hwilken som slåår sitt watn från sigh *TS* 23. hwar som sith watn slaar fran sig *SGGK* 105. slaar sith watn j annars skoo *ib.* **13)** *slå, meja.* the normen fiollo som gräss ther bönder sla ok läggia i hääss *RK* 1: 2963. the sloge hwar annan som böndher slå korn *ib (Yngre red. af LRK) s.* 264; *jfr* **1.** thu pläghar . . . hwarte skära äller slaa *Al* 5944. **14)** *slå, genom slag el. knäpp öppna (åder).* scal man sla ena adhra nidhan a ankolen *LB* 1: 98. scal man . . . läta sla the adrona som hetir cephalica *ib.* thenna adra scal ä slaas a sama sidho *ib. ib* 2: 62, 63. sla adhror *ib* 8: 43. lathe sla sik adhra a winstre handinne *ib* 1: 97. scal man lata sik sla ena adra som hetir sophena *ib* 98. skal tu tha enga-

ledis at slaa tik adhro *ib* 3: 41. — *genom ådars öppnande tappa (blod)*. ta ma opta slas blod *LB* 3: 44. **15)** *slå, bulta, klappa*. han slaar op a thän starka port *Iv* 3565. tha ther wardir slaghit oppa tram quidh tha lidhir thz som man sloghe oppa enna flasko *LB* 3: 176. **16)** *slå, med slag el. hamring bearbeta, hamra, smida*. man skal sla järnith tha thäth är heeth *GO* 225. dyrt gul hulkit som vt räkkis ok slas owir harth städh *Bir* 1: 58. — *genom hamring (af metall) tillverka, smida*. lot hans broder sla jarnlenkior *Di* 24. slog han et söm *ib* 45. *ib* 52, 75, 76, 207. aff malm ok eer godha porta twa lot han fore gapith sla *Al* 4026. — sla mädh iärn, *fjättra*. han . . . lath sloo them met iärn *FM* 452 (1510). **17)** *slå, prägla*. tetta nya konnungx erix mynth, som i stokholmen slas *SD NS* 1: 497 (1405). han är sua som myntara swen . . . hulkin som saman bläse oc slaar sit mynt *Bir* 2: 57. söllffmynth skal han slaa *HSH* 19: 14 (1497). *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6311. *MB* 2: 274. lather ther aff *(af guldet)* sla peninga *Lg* 3: 36. aff hwilka legho hon jnkthe fik eller vpbar noghan tiidh een slaghnan skärff *FH* 5: 18 (1462). **18)** *slå, genom slag sätta (märke el. stämpel)*. alle silffbergsmen scole göre fynth och skärth silffwer, och sla ther oppa theris egidh boo merke *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). slaa ther krononis merke uppa *ib*. **19)** *slå, genom slag fästa, uppsätta*. j them stadh varo väna änghia ok gröna, som sanctus sighfridus lät siin thiäld sla *Bil* 845. *MB* 1: 385. *Fr* 459, 463, 2729, 2937, 2961. ther slog han sinä paulun *Di* 33. *ib* 141. — *slå, anslå, uppslå*. slogx konungxsens dombreff owir alla kirkio döra *MB* 2: 185. **20)** *slå in, innesluta, inlägga, inpacka*. lot henne *(den döda)* . . . i ene kiste sla *RK* 2: 2932. mitt liik the sedhen i kista sloge *ib* 3: *(sista forts.)* 5477. likith haffwer jach latith sla i blandh ene x eller xij bugxskin och andhra hudher *BSH* 4: 352 (1503). lx hesta slo han j salth *RK* 2: 7656. — *packa, stoppa*. kisther och skrin slogh iag fwll mz dyra håffwer *RK* 3: *(sista forts.)* 4293. thässe fila kärror ok waghna waro alle fulle slaghna aff ädhla stena ok gulle skära *Al* 4944. slar han *(ulfven)* sik ful aff iordh oc muld *ib* 7037. **21)** *slå, genom slag el. anslag frambringa klang i (ett musikinstrument), spela*. slo harpona *Bo* 251. — *med prep.* konungen lot hänta ena harpä. ysung slog ther vti thz besztä som han kunde *Di* 108. — *abs.* hans biorn hoppade sa vppa golffuit som han slog for hanum *Di* 108. — *genom ljudande instrument låta höras, låta (ngt) klinga el. ljuda (med ngt annat)*. *bildl.* sla gaman til alwaro *(in plectro vocis seria junge jocis)* *GO* 441. — *slå, genom af klang åtföljdt slag tillkännagifva (timme)*. *om ur.* tha klokkan slo vij *RK* 2: 7021. innan klokkan slogh try *Lg* 3: 380. — *opersonl.* tha thry slar *Bir* 5: 92. tha xi slaar *RK* 3: 2226. ta eth slogh i upsala domkyrkio *Lg* 3: 364. *ib* 383. *LfK* 216, 281. *SO* 6. *SEG* 112. *LB* 7: 313. *BSH* 5: 118 (1506). — *dåna, skrälla*. sa small i skogen aff theris slagh som thordon slar *Di* 78. **22)** *slå, genom slag framkalla el. åstadkomma (eld)*. herra iwan . . . slaar sik eld *Iv* 2561. **23)** *genom slag el. rörelse med handen åstadkomma, göra (korstecken)*. tha man siongir sanctus tha sla korsins tekn for thik *ST* 191. slogh thz helgha korss for sigh *(impresso sibi . . . signo crucis)* *Lg* 3: 348. **24)** *genom slag el. offerdjurs slagtande bekräfta; sluta, ingå (förbund)*. tha slogh *(percussit)* josue . . . sambindningh mz them oc fridh *MB* 2: 65. **25)** *slå, lägga, låta komma*. sla undir sik, *slå under sig, tillegna sig*. om han mere haffuer vnder sigh slagit, än wider bör *TS* 28. **26)** *sätta (lit el. tro till ngn el. ngt)*. godhe wärafftige men, ther jach ma sla myn lith til *FM* 235 (1505). *ib* 503 (1510). slaa liith tiil oliith *BSH* 5: 178 (1507). ingen trost bohöffue vi sla til bönderne *ib* 150 (1507). **27)** *göra afdrag (i), minska. med prep.* af. tha sla husbondhe aff lönom hans *SO* 21. *Jfr* **sla af 6.** **28)** *slå, stöta, med häftig rörelse drifvas mot el. träffa. om ljud.* liwdhit aff hans *(fogelns)* wingom, slaandis klena wädhrit *(sonus alarum verberans levem ventum)* *Su* 236. **29)** *slå ned, träffa. om åska.* slo lyghn elder aff himnum ok brände larbenit aff swenenom *Bil* 424. **30)** *slå, störta, strömma.* thz *(hafvet)* . . . wil ey ower os at ga ok ey wt ower wart land at sla *Al* 6488. — *rinna.* wädzskan aff hwffdeno som slar fran hiärnanom *LB* 3: 69. **31)** ? sloo stormen oc watnet aff enom mäktoghom syöö *Lg* 3: 173. — **sla sik, 1)** *slå sig, gifva sig slag*. slaa sik for brystit *Bir* 5: 52. **2)** *slå hvarandra, slås*. a gatonne slogho sik the bowa *RK* 1: 1421. **3)** *störta sig, kasta sig, kastas, fara*. byssan sik vtaff ställingen slog *RK* 2: 6108. slogh eldin sik bradhelika vndan hyuleno *ST* 253. **4)** *slå sig (till), sluta sig (till), förena sig (med)*. at the sla sik til wara owina *MB* 1: 275. — *refl.* **slas, 1)** *slå hvarandra, slås, kämpa (med hvarandra)*. scolom wi ther vm slas *Bil* 865. the komo saman . . . oc sloghos *Al* 8866. *ib* 9343. *MB* 2: 315. *BtFH* 1: 274 (1509). the . . . drogo thera swerd, oc gingo saman oc slogos sa trösteliga at engen wilde for then andre ryma *Di* 19. tha the begynthe förstb ath sloghz *(för* slas *el.* slass*)* *ib* 251. alth thz wi slams *ib*. wm systrana slaas inbyrdhis *Bir* 5: 51. sua som vädhra hulke som . . . stangas sin j mellom ok slaas mz hornomen *ib* 2: 87. the *(barnen)* sloghos sin i mällan *Lg* 3: 328. the . . . sloghos badhe til hopa mz swärdhom *ib* 333. — *slås, strida, kämpa (mot ngn)*. thokte honom thz vadhelikit vara at slaas vidh han *Bil* 865. the sloghos widh them langa riidh *Al* 5111. them wi slams widh *Di* 251. tha motthe wi siälffue kesa hwem oss lysthe ath slass mz *ib*. the . . . sloghos med thom *Ansg* 193. wil jach slas medh idher ee *RK* 2: 4362. iac slas wel mz tik om eth stra *ib* 2833. wij haffua för slages mz rytzsarna *Di* 202. *RK* 3: 1813. *Va* 32. *Di* 17, 18, 80 *o. s. v.* *BSH* 3: 281 (1470), 282. slox lenge mot hanum *Di* 15. **2)** *genom strid (mot hvarandra) åstadkomma el. anställa*. slogos ith fultaga badh *MD (S)* 260. **3)** *slå sig (på), hängifva sig (åt)*. the mykit slås i ofdrykkio *KS* 43 (112, 47). — **sla af, 1)** *slå af, genom slag afbryta*. slog hans ben aff *BtFH* 1: 189 (1508). **2)** *genom slag el. nedhuggande beröfva*. the slogo thöm aff swa mykit folk *RK* 2: 368. *Va* 22. *Di* 40. **3)** *genom strid beröfva (någon seger), tillkämpa sig (seger) öfver*. slo them sigher aff *MB* 1: 181. — *tillkämpa sig seger i (strid) öfver (ngn), besegra (ngn) i (strid)*. slog mik manga strider aff *Di* 23. **4)**

slå tillbaka, drifva tillbaka. the ther vte holde slo them aff *FM* 311 (1507). *RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 236. **5)** *slå bort, afleda (ett samtalsämne).* slogh thz aff mz annedh snak *RK* 2: 3169. **6)** *slå af, afdraga, afkorta, minska.* aff thässe fornempde howudzsummo engte aff til slande *SJ* 34 (1425). — *Jfr* **afsla.** — **sla ater, 1)** *slå tillbaka, gifva slag tillbaka, gifva (ngn) motslag.* skalt thw sla atir j gen *(repercutere)* ouinen *Bir* 2: 194. tha sla thu atir *(repercutis)* ouinin *ib.* at sla atir j geen ouinen *ib. ib* 195. **2)** *återkasta, reflektera.* gullith slo ater soolgiisla liws *Lg* 952. solinna giisla the slas ater op aff iordhinne *MB* 1: 122. swa länge som the *(solstrålarne)* slas ater op fra iordhinne *ib.* — *Jfr* **aterslaghin.** — **sla bort, 1)** *slå bort, genom slag el. hugg borttaga.* thz *(lejonet)* slaar bort axlena aff hans liiff *Iv* 4585. stormen slo them bort fra säglet alt fra thera ra *RK* 2: 3288. **2)** *slå bort, genom slag bortjaga:* slaan them *(svinen)* swa fra os bort *Al* 4096 j slan bort fluger som ärw metta *MD (S)* 271. **3)** *slå bort, slå ut, hälla ut.* sywdher man purlöks hoffwidh ok slar borth thz förstha watn *LB* 2: 33. — *Jfr* **bortsla.** — **sla fram,** *framkasta, yttra.* slaa stor ordh fram paa ölbänkenom *PM* 5. — **sla in, 1)** *(med slag) drifva el. fösa in.* haffde slaghit jn pa thera fäste vxa och ko *RK* 2: 5479. **2)** *göra fientligt infall, göra anfall.* hedhninggane slogho mz store makt jn oppa the cristna *Lg* 3: 174. *HSH* 18: 121 (1497). slaa ther in i landhet . . . med iij (3) härer *BSH* 4: 248 (1500). om rijser will slaa dher in *FM* 690 (1517). — *Jfr* **insla.** — **sla nidher, 1)** *slå ned, slå till marken.* the slogo tegh mz neffuom nider *MD* 32. slog hanum nider mot gulffwit *Di* 15. slog hanum nid till jordena *ib* 122. — *slå ned, störta, sänka.* wagen slogh them tha nider i grundh *RK* 2: 3291. — *störta (i olycka el. förderf).* han . . . slo thik nidher i thräldom *Ber* 237. — *nedslå, förstöra.* tha nidhir var slaghit . . . apollinis mönstir *Gr* 307. — *nedslå, störta, förderfva.* thu bortälte os ok slot nidhir *(destruxisti)* os *KL* 108. **2)** *slå, nedgöra, döda.* the worthe slaghne manga nidher *RK* 3: 835. — *nedhugga, slagta.* nöth ok faar ok annat fää driwo the ther wp a *(d. v. s. på slottet)* ok slogho nidh *RK* 1: 3230. **3)** *hälla ned, gjuta ned.* jwi portluka skal wara gap å murenom, tär man må slå watn nidhr at eld släkkia *KS* 85 (209, 94). **4)** *nedslå, nedsänka, nedluta.* the slogho thera hofwdh alla nidher *Iv* 4160. tha slaar en öghlare sit hofwdh nidh *Al* 2730. *MD* 40. *Lg* 3: 3. huru blyghelica han slar nidhir änlitit *Bo* 190. — *fälla ned, sänka.* redh blandamär wt aff borgen och slo sit glauen neder *(Cod. A* vnder 32*) Va (Cod. C)* 59. — **sla sik nidher,** *slå sig ned, kasta sig ned, störta sig.* slogh draken sik nidher *(steypir ser ofan)* pa konungen *Di* 233. — *Jfr* **niþer sla.** — **sla saman,** *slå samman, slå i hop, slå mot hvarandra. med dat.* sla handomen saman af rätte glädhi *Bo* 251. *RK* 1: 3914. — **sla sik saman,** *slå sig samman, sammangadda sig.* löse män slogho sik saman *ST* 366. tha slo sik saman en höp mz tiwffua ok skalcha *Di* 281. — *Jfr* **saman sla.** — **sla sunder,** *slå sönder, krossa.* slo sundar houoþet iacobi *Bu* 198. bödh hanum sla tänder ok mun swndher mz släggium *Bil* 255. thöm (ɔ: sins fadhers afgudh) sloo hon al sönder *KL* 308. *Bir* 1: 229. *GO* 150. the *(ragnarne)* wordho . . . alle sunder ij stykke slaghne *Al* 3359. the slogho manga dörra sundher *RK* 3: 2837. — **sla sik sunder,** *krossa hvarandra.* al the fyra elementa . . . the toko til at storma inbyrdhis. oc lupu til saman som the skuldo sla sik i thusanda stykke sundir *Pa* 16. — *Jfr* **sunder sla.** — **sla til, 1)** *slå till, rikta slag.* än han *(Moses)* hafdhe slaghit til mz fulkompne tröst, tha hafdhe hallin iämwäl giwit wt watn at thy första huggi, som at andro *MB* 1: 408. sagde hon til scriptefadren som hona flängde o käre fader sla bäther til *Lg* 3: 538. **2)** *slå igen, tillsluta.* slog portenären porten til for mik *Di* 98. *Lg* 3: 333. *FM* 452 (1510). — *Jfr* **tilsla.** — **sla sik til saman,** *slå sig samman, sammangadda sig.* thyughu kompana slogho sik til saman oc foro til siös oc wildo röwa *ST* 424. — **sla sik undan,** *rika undan, skynda undan.* draken slogh sik vndan *(bregðr ser undan) Di* 233. — **sla undir,** *fälla ned, sänka?* redh blandamär wt aff borgen och slo sit glauen vnder *(Cod. C* neder 59*) Va* 32. *Jfr* **undirsla.** — **sla up, 1)** *slå upp, uppsätta, fästa.* the slogho ther op thera tiäld *Al* 5619. slogh han sina skirma opp *RK* 3: 1996. **2)** *slå upp, öppna.* sla op thina portar *KL* 410. *MB* 2: 403. *Lg* 3: 189, 310. slog vp henrick stensson(s) visthws *FM* 555 (1512). slogh belätit vp siin öghon *ST* 303. — *genom slag el. knäpp öppna (åder).* sla vp tua adro *Hästläkedom i AS* 137. *LB* 2: 68, 7: 161. — *öppna, rifva upp.* slogh op kapana *ST* 52. *ib* 156, 294. äpther iudhe sidh slar han wp sin kläde *MD* 33. **3)** *sträcka upp, lyfta upp.* nw wil iak gladelika slaa mith hwffudh opp *BK* 216. slogh op handena *RK* 3: 1672. slaa nw op handh om tw kauth wynna *ib* 1781. sla hendrena vp for hen *LB* 7: 167. **4)** *uppkomma, uppstå, yppa sig.* aff ty ath liiffuith är wedherfwlth oc magin är siwker, ther aff slar op i hiernan siwkdomber *LB* 7: 77. — *Jfr* **upsla.** — **sla upa,** *företaga.* alt thz the willo sla oppa *MD (S)* 260. the swenske ginge til rade tha om huat the wille sla oppa *RK* 2: 3357. *ib* 3615, 8996. efter herre thures rad alt sla oppa *ib* 9390. *Jfr* **upa sla.** — **sla ut, 1)** *med slag utdrifva, fördrifva, förjaga.* slogh wäzslarana vth aff mönstreno *ST* 489. sloge konwnghen aff landhet wtt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 278. **2)** *slå ut, genom slag utstöta, spränga, genom slag förstöra el. förderfva.* een piil rakadhe konungen oc slo vth hans ögha *ST* 121. **3)** *göra utfall.* slaar mooth ryzer mz ij^c [150] wth *RK* 3: 3644. *ib (sista forts.)* 5389. **4)** *skilja sig vid, afyttra, försälja?* haffwa ware swena mesth en delss solth syna hestha ok slaghyth them wth tiil ök ok fath them presther her om kringh *BSH* 5: 589 (1517). **5)** *slå ut, låta utbreda sig, låta svaja.* slogh vt sith wäna haar owir syna axla *MB* 2: 162. the . . . slogo thera baner wth *Di* 254. *ib* 10, 249. **6)** *draga ut, draga undan?* läste archiebiscopen up kistona och slogh uth silkit som lagh öfverhölt benen, så att beenen syntes allom bar *TK* 273. **7)** *slå ut, slå upp, utbreda.* ther slogho the wt thera tiäl *MB* 1: *(Cod. A* 3*)* 558. **8)** *slå ut, utplatta, hamra ut.* tak ducata oc sla them wth j

tynna skiffwor *PM* XXXII. **9)** *slå ut, hälla ut, utgjuta.* tha the slogho wt vatnit *Bil* 864. *GO* 597, 991. **10)** *utströmma.* slo ther vt *(emanabat)* sua ärlikin lokt *Pa* 20. — *Jfr* **utsla.** — **sla äptir,** *jaga efter, förfölja.* the plompade vt *(i vattnet)* som andra hunde bönder slogho efter huat the kunde *RK* 2: 8972. — *Jfr* **a-, adher-, be-, for-, ful-, genom-, i gen-, ivir-, lärn-, köp-, mis-, silf-, tilbaka-, um-, umkul-sla** *samt* **dödh-, döds-, er-, fran-, harm-, hugh-, häl-, o-, stupo-slaghin.**

sla, *f.* [*Isl.* slá] *slå, smalt trästycke som begagnas till stängsel.* jag badh them settia slaå för ladhe *RK* 1: *(Till. i yngsta red. af Gamla Kr.) s.* 200.

sla (*pl.* **slar),** *f.* [*N.* slo] *slå, ormslå.* lät in tel hänua . . . tua ōþlor ok tua slar ok tua orma *Bu* 506.

slagh, *n.* [*Isl.* slag. *Jfr Mnt.* slach] *L.* **1)** *slag (som riktas mot ngn med handen el. ngt redskap el. vapen).* än thot iak saa ey then som slo tha hördhe iak granlika slaghsins *(percussionis)* liwdh *Bir* 1: 30. slogho þe han mz mangom slaghum *KL* 187. thäntidh fadheren formatte ey mz blidhkilsom ok ey mz hödzslom ok ey mz slaghum koma hona til at sighia ia *ib* 88. thwingadhis til äruodhes mz ordhom oc slaghom *Bir* 2: 179. hwazske dödh älla slagh *(flagella)* forthiänte han *Bo* 193. i hugh oc slagh *Su* 146. herren gudh . . . frälste them aff theres slaghom som them förskinghrado *MB* 2: 74. swa stoor slagh the honum gifua *Iv* 3420. the slagh som han ther faar *ib* 3424. tha fik thz leon ij the sama stund ena swa jämmerlika vnd thz när hänne til dödhin gik aff thz slagh ther hon tha fik *ib* 3434. the striidh . . . ändis mz stoor iämerlik slagh *Al* 2778. — *hugg.* en man hafdhe draghit swärdhit til slagh j wädher vp lypt *Lg* 576. **2)** *anfall.* skulu the sik wänia widh aldrahanda thön wapn the skulu i stridh haua til slagh ok wäria *KS* 53 (136, 57). **3)** *slagsmål.* kom then same kiöpswen til slagx met herman tordssons drong *FM* 215 (1504). — *slag, strid.* han fik abo vtan kiiff oc slagh *RK* 2: 6596. hade the warit j slagit mädhen *ib* 8709. ther störthe i slaghet man offuer man *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285. på then stad ther slaghet stood *ib. BSH* 4: 248 (1500). wara ey tiill slaax for bradhe *MD (S)* 241. jak . . . haffde warith til slagx med koning cristiern *BSH* 3: 298 (1471). *ib* 5: 120 (1506), 614 (1520). kom til slagx mz honom *MB* 2: 255. drogho mote them trösteliga til kampin oc slagit *ib* 238. **4)** *slag, stöt.* adamas är en sten sua harþar han gitar ängen brutit vtan mz bucka bloþ ok mz angom *(för ängom)* androm slagum *Bu* 72. — *slag, kast.* kastandis mz slywngo stenana swa räth oc wist. at the eth haar matthen äpther sin wilia wäl raka äller slaa swa at slagith aff stenen *(ictus lapidis)* skulle engaledis böghia aff wäghis *MB* 2: 134. **5)** *genom slag el. tryckning framkallad fördjupning; spår.* the waro her . . . oc gingo strax hädan igen. oc mageu i än se theris slag *Di* 53. sago the at slaget gal fra smidiana *ib.* — koma i slagh vidh, *uppspåra, upptäcka.* widh watn komo the aldre ij slagh *(aquam non invenie-bant) Al* 4902. **6)** *slag, följd af slag el. stötar; följd, rad.* a slagh, *å slag, å rad, i rad.* hon födde vij barn all dödh a slagh *Lg* 3: 558. *ib* 583. syntis j xl dagha j a *(antingen* j *el.* a *torde böra utgå)* slagh swa som ridhande män . . . j skyneno *MB* 2: 292. iij [3] eller iiij [4] resor aa slagh *LB* 7: 115. — af slag, *d. s.* III ar aff slagh *FH* 5: 169 (1495). — i slagh, *d. s.* j tree maanadha j slagh *MB* 2: 174. — at slagh, *d. s.* tiwghu dagha alla at slagh *Al* 4533. III daga at slagh *FH* 5: 203 (1510). syu sinnom at slagh *ST* 74. — ut at slagh, *d. s.* margha dagha wt at slagh *Al* 9483. i thre manadha wt aat slagh *Ansg* 255. — *Jfr* **adhro-, af-, an-, ater-, blidho-, bryst-, bylghio-, döds-, for-, gen-, gisla-, gislo-, hamar-, hambra-, hand-, hof-, käglo-, lima-, manz-, munz-, nidher-, noto-, riddara-, svarta-, svärds-, up-slagh.**

slagh, *n.* [*Nt.* slach; *sannolikt eg. samma ord som föreg.*] *slag, art.* han . . . släpte til henna siex orma aff thriggia handa slagh *ST* 259. mera viin aff samma slagitt *LB* 7: 330. wj ärwm faa til taleth, oc mange secte, som är prästbrödher . . . focarii och än eth annath slagh medh brödher wthan före *PM* LXV. lät sanka mykyt folk, aff manghskona slagh mz byssor oc skot *Lg* 3: 698.

slaghräghn, *n. slagregn.* ther stod jac offuer two timer i store slag regne *HSH* 24: 86 (1516).

slaghsvärdh, *n.* [*D.* slagsværd] *slagsvärd, ett slags stort och tungt svärd.* rotaklubba, slagswerdh, polyxer *BSH* 5: 273 (1508).

slaghtugh (slacktug: -tugeth *Di (Cod. B)* 309. **slagtog),** *n. bindsel, koppel.* then beszte hwnd skall haffua en toring aff gwll, slagtogit *(togit)* skall wara flettat aff thit eghit skäg *Di* 9.

slakt, *f.* [*Jfr Mnt.* slacht] *slagtning, strid.* ty at opta trifue härmän, vtan slagt ok sår nödhgas antiggia syrgelika döa af sylt, älla medh blyghd ok wanäro flya *KS* 84 (206, 92).

slakta (slachta. -adher), *v.* [*Mnt.* slachten] *slagta.* thz fää wij sielffue hanterom ok slachtom *SO* 50. engin kötmaangare slachte paa opinbara gathur *ib* 52. at slakta sin boskap *MB* 2: 164. tha hon sagh them *(sina söner)* omildelika slaktas oc pinas *ib* 217. the ältzte oc ärlikaste män äru swa som nöth slaktade *ib* 223. lamb huilkit som dragx til at slakta *Su* 29. *ib* 189. at lotha slakte och forwara j (½) lest köt i t[un]ner *BSH* 4: 318 (1502).

slaktare (slachtare), *m.* [*Mnt.* slachter] **1)** *slagtare.* sua som lambet tha thy bewisas grön qwister, gladhelika följher slaktarenom til dödhen *Su* 44. — *ss tillnamn.* sten slactare *SJ* 149 (1446). hinrik erik slactara son *ib* 160 (1447). i pether slachtara gränd *ib* 165 (1448). **2)** *bödel.* at thu j engho rädhis thenna slaktaren *(carnificem) MB* 2: 301. — **slaktara oxe (slactere vxe),** *m. slagtoxe.* haffuer . . . forhindret mine slactere vxer *BSH* 5: 561 (1516). — **slaktara time (slacktare tyme),** *m. slagttid.* slacktare tymen är nw inne *FM* 210 (1504).

slakting, *f.* [*Mnt.* slachtinge] *slagtning, strid.* ath nokor griper nokon til fanga j slagtingenne *PM* 34. *HSH* 24: 102 (1517), 103.

slaktning, *f. slagtning, slagt.* om noget fää till slactning *BSH* 5: 420 (1510).

slama, *v. samla, hoprafsa?* the ther älska ok slama vndi sik ilgerninx män *KS* 49 (126, 53). *Or-*

det öfversättes af Bure med "slagga, samla, samka"; Landtmanson, Undersökning öfver språket i skriften: Um styrilsi kununga ok höfdinga s. 117, *ändrar* slama *till* samla.

slambran, *f.* [*Jfr N.* slamra, *v.*] *slammer, rassel.* harniskens gny oc slambran *MB* 2: 292.

slan (slaaen), *f.* [*D.* slaaen] *slån, frukt af prunus spinosa Lin.* om moderen gaar nider tha skal hon stöta gröna slaaen oc smöria henne med hennes oss *LB* 7: 28.

slanga, *f.* [*Mnt.* slange. *Jfr Fnor.* slangi] **1)** *ett slags orm.* ther war vpa *(på hjälmen)* lakt en orm aff gull som slanga *(slangi)* heter *Di* 59. *ib* 129. **2)** *ett slags kanon. Jfr Röding i VAH* 1: 170 *f.; G. Köhler, Kriegswes.* 3: 313, 323 *f.* then stora slangan gik lös *BSH* 5: 12 (1504). pwlwer til slangor *PM* 11. *Jfr* **half-, hel-slanga.**

slanthorn, *m.* [*D.* slaaentorn] *slånbuske, prunus spinosa Lin.* taka then barkin som wexir a slan thornenom *LB* 3: 170.

slapokamar (slapa kammar), *m.* [*Mnt.* slâpkamer] *sofkammare, sängkammare, sofrum.* bärin mik j min slapo kamar *ST* 495. *ib* 527. i sancti seruacii sömpn hws ällar slapa kammar *Lg* 3: 185.

slappa, *f.* [*Mnt.* slappe] *vid en hjälm hängande läderstycke som betäcker bakhufvudets nedre del.* vnam pekkelhwä cum slappor *SD* 4: 710 (1340?).

slappe, *adj.* [*Sv. dial.* slappe, *adv. Jfr Sv. dial.* slapp, *adj.*] *tomhändt, utan att hafva el. hafva fått något.* toko the kostin bort aff them oc wisto them slappe ather heem *RK* 1: 4157. han foor ey slappe honom tidenden förde *ib* 419. foro heem slappe *(d. v. s. utan att hafva fått något jagtbyte) KL* 370. *ST* 102. giordhe the andra dottren samuledh ey farande slappe ffor thy fadhrin afladhe oc een son mz henne *ib* 392.

slapro, *adv. utan omständigheter, genast.* haffde paffwen honom han brende honom slapro *PM* LXVI.

slat, *f. Jfr* **aslat** *samt* **slätter,** *m.* — **slata dagher (slaata-** *KrLL B ind.* 30**),** *m. L. Jfr* **släta dagher.**

slata, *f. Jfr* **aslata** *samt* **släta.** — **slato dagher (slatto-** *KrLL B ind.* 30 *i var.*; *B* 30**),** *m. MELL B* 31 *i var. KrLL B ind.* 30 *i var.; B* 30. *Jfr* **släto dagher.**

slatringer, *m.* [*Jfr Isl.* slátra, *v.*] *slagt.* intäktismannen stande ... for allom slatring *VKR* 36.

slef (*pl.* **-ar,** *se* **iärnslef),** *f.* [*Mnt.* slêf]. *Jfr* **elds-, iärn-slef.**

slekia (-te), *v.* [*Isl.* sleikja] **1)** *slicka, med tungan bestryka.* hunda komo oc slekto hans saar *MP* 1: 186. slekiande oc girnande iordhena *ib* 236. — *med prep.* um. lät in tel hänna ... tua öþlor ok tua slar ok tua orma. þe slekto vm hänna fötar *(ejus pedes lingunt)* ok slungo sik vm hänna spina *Bu* 506. **2)** *slicka, afslicka, med tungan aflägsna.* släpte til henna siex orma ... twe slungo sik om henna hals, oc slekto then sweth aff henne gig *ST* 259. — *Jfr* **slikka.**

slema (*part. pret. n.* **slemt** *ST* 271**),** *v.* [*Jfr Mht.* slemen] *kränka, skända.* han hafwir slemt wara dottir, oc aflat barn mz henne *ST* 271.

slema (*PK* 267 *(Registrum Upsal.* 1344*).* **slemä** *VGL I C, IV.* 15: 3; *SML Add.* 1: 3. **slemme** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273. **slämä** *PK* 248. **slämmä** *ib* 233**),** *f.* [*Nyisl.* sleima. *Sv. dial.* slema] *L. odåga. ss tillnamn. Jfr Rydqvist* 2: 266; *Schlyter, Ordb. s.* 580, 808; *Kock, Skand. Arch.* 1: 6; *Tegnér,* 3 *SAH* 6: 330. emundus slema *PK* 267 *(Registrum Upsal.* 1344*).* ämundher slämmä *PK* 233. *ib* 248. *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273. *Jfr* **slemba.**

slemas (slemmas. *pres.* **-as?),** *v. refl.* [*Jfr N.* slimast] *blifva slemmig, blandas med slem.* — slemas til hopa, *hopblandas till en slemmig massa?* at man ätir formykin maat som icke kan döffwas oc smältha i magan, men han slemmes tiil hopa i tarmana *LB* 7: 253.

slemba, *f.* [*N.* slemba. *Jfr Isl.* slembir] *slamsa? ss tillnamn.* anund slemba *RK* 1: *(LRK) s.* 223. *Jfr* **slema,** *f.*

slember (sleembir *Ber* 279. **slemmer** *LB* 7: 52. *ack.* **slem** *ST* 175; *LB* 7: 77, 81. **sleem** *ST* 172; *LB* 7: 172. *med art.* **slemmen** *ib* 179. *dat.* **sleeme** *Su* 330**),** *m. slem.* oreen sleembir *Ber* 279. i maghanom wexir slember *LB* 3: 20. the fyylto thit änlite mz slem oc spoth *ST* 175. *ib* 172. *Su* 330. *LB* 7: 77, 81, 172, 179. — (?) icth, tz är en soth som är i mellan hulleth och skynneth och röres som en lenmws och er som en slemmer *LB* 7: 52. — *Jfr* **slim.**

slember (slemer *Su* 285. **slemär** *PK* 272 *(hds. fr.* 1400*-talets förra hälft).* **sleem** *Lg Manfr* 286. **slämmer** *Lg* 3: 78. *f.* **slem** *LfK* 79. *n.* **slemt** *Su* 279. *pl. nom. f.* **slema** *ib* 117. *ack. f.* **slemma** *ib* 105. *komp.* **slemare** *LfK* 70. **slemmere** *RK* 3: *(Yngre till. om Chr. II)* 6251 *(s.* 235*). superl.* **slemaster),** *adj.* [*N.* sleim. *Jfr Nyisl.* slæmr] *eg. sned, vriden.* **1)** *vidrig, obehaglig.* driffwandhes henne aff ädhelasta oc wänasta yrthagardhen . . . wti slemasta träkfulla pwtzsen *Lg* 3: 275. — *obehaglig, svår.* en slem oppbörian *LfK* 79. **2)** *dålig, usel, odruglig, värdelös, ringa.* skulde han halda swa som slemasta träk allan wärdzlikan lusta *Su* 84. wthwräkas . . . swa som slema aff skrädhor *ib* 117 *(båda dessa ställen kunna föras till* **1***).* nakot slemt *(rilem)* creatur *ib* 279. en slemasta matk a iordenne kryper *ib* 185. *VNB* 17. *LfK* 44. enkte är timanom dyrare oc nw . . . halz enkte slemare *ib* 70. — *ringa, simpel.* til slemma oc försmäleka gärnigga *(ad opus vile) Su* 105. **3)** *ond, slem.* swa slemer oc ogudhelikin *Su* 285. een skalk oc slämmer förradare *Lg* 3: 78. jak är een sleem syndare *Lg Manfr* 286. — *ss tillnamn.* emundir slemær *PK* 272 *(hds. fr.* 1400*-talets förra hälft).* — *n. adv. illa, svårt, hårdt.* jagh lath them binde slemmere än en hund *RK* 3: *(Yngre till. om Chr. II)* 6251 *(s.* 235*).* — *Jfr* **slimber.**

slemhet, *f. ondska, styggelse.* aldrigh wart swadana oloffleghen syndh oc stor slemhet giorth j israel *MB* 2: 133. bliffwa j syndhene slemheth *Gers Frest* 7.

slemlika (-liga), *adv. slemt, skamligt, syndigt.* skemmis mik at jak liggher swa slemliga i thessa säng j thine närwarilzse *Lg Manfr* 286.

slemliker, *adj. vidrig, obehaglig.* aff slemlikom oc illa loktande yrthom *LfK* 85.

slemogher (slämogher), *adj. slemmig.* är han

(blodet) mykit slämogher oc fäter oc segher *LB* 5: 293.

sleskhet (sledzskhet. slischeth), *f.* [*Dan.* sledskhed. *Jfr N.* sleisk] *inställsamhet; falskhet.* sledzskhet oc bedregerij *FM* 425 (1509). kan man föghe troo säthie tiil theris löse taal och sledzskhet *ib* 438 (1509). stälendis met theris slischeth och infödh fforrädheri *ib* 528 (1511, *gammal afskr.*).

slidh (sliidh), *f.* [*Isl.* slíðr] *slida, skida.* iak vtdrogh mit suärdh af sinne slidh *MP* 1: 220. stik thit swärdh i sina sliidh *ib* 2: 11. *ST* 353. *MB* 2: 167. *Di* 301. — *omhölje.* til thäs syälen skal wth aff likamsens slidh *PM* XXVII.

slidha, *f. slida, skida.* hans swärdh sköt sik aff slidhone tha *Iv* 2593. *Jfr* **svärds slidha.**

slidhe? *m.? slida, skida.* han drogh sit swärdh aff sin slidha *Iv* 2511. *Di* 71, 119. drogh han suärdz aff slidhe *ib* 302. han stak sit swerd i hans slida *ib* 66. *Samtliga de anf. ställena kunna föras till* **slidha.**

sliþi, *m. L. Jfr* **släþi.** — **sliþa ran,** *n. L. Jfr* **släþa ran.**

sliþrir, *f. pl. L.*

sliffa, *f.* [*Jfr Ags.* sléfe, slyf. *Nordfris.* slief. *Jfr äfven Nht.* schleife] *ärm? flik af klädnad?* tha thu en skalk widh sliffona fa thu skär hona aff ok lat han ga *Al* 2091. — *ett slags kappa?* herran swepte likith j sinne sliffo *(motsv. ställe Bil* 269 *har* wepo; *chlamyde supposita corpus collocavit) Lg* 989. — *Jfr* **slöfa.**

slika (sligha. -ir, -te), *v.* [*Mnt.* sliken] **1)** *smyga.* ther wt wilde the j staden slika *RK* 2: 2217. han sligher fra thöm *BSH* 5: 133 (1506). **2)** *på ett smygande sätt bemäktiga sig, i smyg el. hemligen taga (ngt från ngn).* wi wiliom keysar darium gripa ok hans borgh aff honum slika *Al* 1274. — **slika sik til,** *smyga sig till, smyga sig in.* j them tima ... slikte sik til een stoor skalker ... oc staal wt aff templet mangh kosteligen gulkar *MB* 2: 291. — *Jfr* **beslika** *samt* **forslikning.**

sliker (sliiker. slijker. slyker. *n.* **slikt. slit** *VGL I Md* 1: 5; *VML I Kr* 4: *pr.*; *BjR* 25. **slik** *Bu* 78; *Fl* 1609 *(på båda ställena börjar följ. ord med* þ, th*)*), *pron. adj.* [*Isl.* slíkr] *L.* **1)** *slik, dylik, sådan, så beskaffad.* j sliko watne äru tholke fiska *GO* 978. sum slikt talar *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). för slikt wälde *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). slikt mate guþ likan älskogha tända *Bu* 75. slikt var þin skuld ok änghen annur *ib* 78. for slik þolde þu snymbo ok bannor *ib.* the oc margha andra slika reuelaciones *Bir* 4: 117. man loot honom godh kläde skära ä slikt honom höffde wäl at bära *RK* 1: 1297. **2)** *sådan, likadan, af lika el. samma beskaffenhet.* diäwlin teþes hanom slikar *(i likadan el. samma skepnad)* som för *Bu* 172. — *i förbindelse med följ.* sami. tholik dryk man konungenom baar slikt sama loot man i hans kaar *RK* 1: 1317. han fik ther ... slikt sama wärk *ib* 3275. **3)** *lika stor.* til thzta talet aff hedningom kom än annat slikt aff siria *MB* 2: 228. — *särsk. i n. pl. el. sing. i fördubblande el. mångfaldigande uttryck.* giuum wir them tu slik timä *(dubbelt så lång tid) SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). man skal taka synap ok latha til thridia delin af honagh oc tionda delin af aniz ok slykt thu *(dubbelt så mycket)* kanel *LB* 4: 346. han haffde slijkt try mera men *(tre gånger flere män, tre gånger så mycket manskap)* än bade the konunga *MD* 345. aff enom näwa watn ma wardha slik tio mykit wädher oc aff enom näwa wädher ma wardha slik tio mykit eldor *MB* 1: *(Cod. B)* 535 *(i st. f.* slik tio mykit *läses på de båda motsvarande ställena i Cod. A* tholik tio 88; *former af* tholiker *i Cod. A motsvaras i Cod. B oftast af former af* sliker, *se s.* 569*)*. tho the hafdho hafft ther tio slik här *(tio gånger så stor här)* the hafdho mot honum änga värn *Fr* 593. tha war rytzanne kompani mellom thera ok grawena wel slikt tii *(tio gånger så många)* som tesse vplenzske waro *RK* 1: 1567. han köpte hona fore siw sliik gull, som hon var digher til *(för sju gånger hennes vigt i guld; VII sinnum jafnþungt gull fyrir hana sem hon stod; a fin or l'a sept fois pesée) Fl* 318. konungin gifui flores ... swa mykith gull hon var for sald ... siw slikt *(Cod. B, C* slikt gul*)* som hon digher är *ib* 1825. iak köpte ena mö ... for siw slikt *(Cod. C* slikt gull*)* hon vägha ma *ib* 1638. — *n. adv. såsom.* til konunga ok herra ther om skilia, slik the for gudh swara vilia *Fl* 1609. — *Jfr* **seliker.**

slikiare, *m.* [*Jfr Mnt.* sliker, *äfvensom Mnt.* slicker] *krypare, inställsam person? tallrikslickare, parasit?* giuer thet (ɔ: kronona ingiäld) lekarom ok lyddarom, slikiarom *(motsv. st. Fragm.* 15 *har* fliklarum *för* flikrarum*)* ok smikrarom *KS* 58 (145, 64).

slikka (-ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* slicken] *slicka, med tungan bestryka.* kom ther löpande en hind ... oc slikkade anlite oc huffuod opa barnit *Di* 121. — *genom slickande göra el. komma (ngn) att blifva (ngt). med två ack.* hwär sik äthir ey mättan han slikkar sik ey fullan *GO* 555. — *Jfr* **slekia.**

slikka, *se* **slökia.**

slikning, *f. Jfr* **forslikning.**

slim, *n.?* [*Isl.* slím] *slem.* tz rensar maghan aff slim *LB* 7: 172. *Jfr* **slember,** *m.*

slimber (slymber), *adj.* [*Mnt.* slim] **1)** *dålig, svag.* ey skal ... synin ... wardha slym oc slio *LB* 3: 16. **2)** *slem, skamlig.* mik är sakt at tw haffuer faat osiger sliman for en dansk man *Di* 74. — *Jfr* **slember,** *adj.*

slind (-ir), *f.* [*Sv. dial.* slind. *Jfr N.* slind] *L. sida.* tha syntis som thz vare eet litit hws vm the mato suasom ena alin höght ok bret ok lankt a alla slinde *Bir* 2: 257. fyraslindade varo thornane. oc hwar slindhen *(latus)* hiölt j breddhenne xx föther *MB* 2: 145. stadhen war iiij slindhom satther *(in quadro posita est) ib* 367. *Jfr* **flughurslinder, fyraslindadher, fyraslinder, fyraslindotter.**

slinda, *f.* — **slindo horn,** *n. hörn el. vinkel som utskjuter från sidan af en befästning.* ä täs flere slindohorn wik älla utskäkla borghamur hauer *(si munitio muros habet angulares) KS* 85 (208, 93).

slinga (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* slingen] *virka?* i slingadom skiortom *Su* 151. *Jfr* **gulslingadher.**

slinka (*impf.* **slank),** *v.* [*Sv. dial.* slinka. *Jfr Ags.* slincan] *krypa, smyga sig.* han slank som en orm i paradis quisth *MD* 8.

slinta (*pres.* **slither** *(för* **slinther?***)* *LfK* 122.

impf. **slant),** *v.* [*Fnor.* sletta] *slinta, glida.* didriks glaffuen bleff hell. ty thz slant aff wädekos skioll *Di* 70. hiälmen var off thz hardastha stall . . . thy slanth swärdit aff honum ok nidher oppa hesthens halsz *ib* 218. tha wi hona haffwom oc haldom som tryggast slither *(för* slinther?*)* hon oc slipper myth wtu handomen *LfK* 122.

sliohet (slioheet *Su* 291. **slyohet** *LfK* 69; *Su* 92, 183, 191. **slioghet** *ib* 251. **sliogheet** *ib*)**,** *f. slöhet, slapphet, tröghet.* hogxsins slioheet oc läti *Su* 291. at thu affläggo förre wana i sliohet *(pristinam ignaviam) ib* 30. glömskonna slyohet *(torporem negligentiæ) ib* 92. i ware sliohet *ib. ib* 183, 191, 251. *LfK* 69.

sliolika, *adv.* [*Isl.* sljóliga] *ljumt, slappt, trögt.* han bedhis sliolica *(tepide)* hiälp *Bir* 3: 64. framgar hon (ɔ: god gerning) dylsklica oc sliolica *(tepide) ib* 180. sliolika oc glömsklika liua i thesso reghlonne *KL* 255. *ib* 35. *MP* 1: 151, 2: 49. *LfK* 190. *Su* 283.

sliolikhet, *f. ljumhet, tröghet.* sliolikhet til gudz älskogha *Bir* 3: 331.

slion (slyon), *adj. slö, trög.* stridh, til huilka lathi oc slyone *(segnes)* enkthe dogha *Su* 113. faa oc slione ärffuodhis män *ib* 359. gör beqwäma i gudz loffwi kalla oc sliona syndara *LfK* 67.

sliona (slyona *Su* 182. **sliöna** *Bir* 2: 35, 317. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* 1) *blifva slö, mista sin hvasshet eller skärpa.* huru mangra swärdh nu är mykyt slionat *Bir* 3: 383. hans tändir äntigia värkia älla eghna älla sliöna *ib* 2: 35. swasom smidhin glödgar the thing som slionadh oc kolnadh äru *(hebetata et frigida) ib* 4: 99. *ib* 1: 165. 2) *blifva ljum, slappas, aftyna.* gudz budhordha älskoghe sliona ok kolna *(tepescit) Bir* 1: 314. giff nakra . . . matto, wm hwilka thenna thin stora kärlek oc thin andelika tilfästning matte . . . j them wpnyas oc hethna, j hwilkom hon slionadh haffwer warit *(antiquata est) Su* 359. skalt thu thins likama dygdher oc krafftter ey latha sliona i nakre läthi *ib* 50. gudhelighetin slionadhe *ib* 260. at swa skulle mina wina stadhlikhet sliöna *(tepesceret) Bir* 2: 317. *ib* 3: 315. — *blifva ljum, slappas, uppgifvas.* vnge hughen för gladher slionadhe af mykle sorgh *Su* 432. thera siäl slionadhe *(tabescebant)* i ondom thingom *Ber* 134. han . . . sliona i godhom thingom *(tabescit bonis) ib* 237. slionade iak ok wanskadhis j mik siälfwm *(deficiendo tabescebam Bir* 1: 354. hafdho the slionat *(tepuissent)* j himerikis älskogha *ib* 2: 38. gömarane slionadho *(tepuerunt)* oc glömdo herrans kärlek *ib* 104. *ib* 3: 165. *Su* 146. matte *(för* mana?*)* slionadha *(tepidos) ib* 2. jak swa som hisnadhe ok slionadhe *(tabescebam)* at . . . vsul människia astundar swa lofwas ther hwar hon skulle värdhskyllelica ödhmiukas *Bir* 3: 327. — *på grund af ljumhet el. slapphet afstå (från ngt).* iak slionadhe och kolnadhe aff bönanna och taranna hita *(tepui et frigui a fervore orationis) Ber* 231. at thu . . . sliona ey aff godho *LfK* 183. *Su* 182. — *slockna. bildl.* wm henna kärlekir är j nakre matto slionadher oc kolnadher *(si hic amor . . . aliqua occassione extinctus est)* j hans hiärta . . . at han ather wptändis, som thz brinnande liwsit, oc aldrig sidhan ythermere slione *Su* 374. hwilkins kärlekir ther nw slionar *(exstinguitur)* j flästom kallom hiärtom *ib* 372. — *refl.* **slionas,** *blifva slö, slappas, uppgifvas.* skal han äkke slionas i hughenom *Bo* 28.

slionga, *se* **sliunga.**

slior (slyor *Su* 90. **slio** *Bir* 3: 51, 166; *Ber* 247; **sliö** *Bir* 2: 246, 3: 304. *f.* **slio** *LB* 3: 16; *VNB* 29. **slyo** *LfK* 163. *n.* **sliot** *Al* 2820. **sliöt** *Bil* 255; *Bir* 3: 378. *ack. f.* **slioa** *ib* 408. *dat. m.* **slioom** *ib* 2: 255. *pl. nom. m.* **slioe** *Ber* 6. **sloe** *Bir* 4: 110. **slio** *MD (S)* 222. **slöö** *RK* 2: 2209. *n.* **slio** *Iv (Cod. B)* 4931. **slioo** *Ber* 251. *ack. m.* **slioa** *ib* 19. *f.* **slioa** *Bir* 3: 304. *n.* **slio** *ib* 1: 164)**,** *adj.* [*Isl.* sljór] 1) *slö, utan hvasshet el. skärpa.* thera swärd waro slio och mate ey bita *Iv (Cod. B)* 4931. *Al* 2820. *Bir* 3: 378. hans kniffwa äro slio *MD (S)* 222. mz slioom flinto stene *Bir* 2: 255. gör han slio sin wakn *ib* 1: 164. herran bödh hanum sla tänder ok mun swndher mz släggium. än glömde iärnin sina naturu ok wart sliöt ok atirslaghit *(ferrum . . . hebetatur) Bil* 255. 2) *slö, svag, utan skärpa el. styrka. om yttre sinne el. intellektuel förmögenhet.* ey skal . . . synin . . . wardha slym oc slio *LB* 3: 16. kroppin vardher ther af *(af för mycken sömn)* latir. skiälin slioo *Ber* 251. — *om mod el. djärfhet.* gudh hafdhe giort slioa ok til ökte kämpans dyrfwe *(infatuasset audaciam gigantis) Bir* 3: 408. 3) *ljum, trög.* the glädhin . . . aff hwilke hedhningane skulin glädhias sloe *(tepidi)* the wärmas oc the som kallo äru wpellas *Bir* 4: 110. hans vili . . . hulkin här til hawir varit slio oc kaldir *(tepuit)* j thinom kärlek *ib* 3: 51. om hon warit haffwer slyo oc andelika kaal i gudz kärlek *LfK* 163. *Su* 90. konst gudhelix kärlex ok räddogha hafhwer slioa folghara *Ber* 19. *ib* 247. är iak slio, oc lat, oc stundom sömnogh, i gudz tiänist *VNB* 29. at han vardhir ey sliö *(tepidus)* j raadhom älla dylskir j them domom han skal göra fore ohöflica fasto . . . oc langa domfna ok slioa böner *Bir* 3: 304. at han vardha *(för* vardhe*)* ey slio aff fasto til rätuisonna härdzsko *ib* 166. huru sliö thu vast *(tepuisti)* at göra fridh mällan konungana *ib* 2: 246. *Ber* 6. the waro slöö til at byggia *RK* 2: 2209.

slipa (-ar, -adhe), *v.* [*N.* slipa. *Mnt.* slipen] 1) *släpa, draga.* han gik a berghith mz the griipa loot ther waghnen mädher slipa *Al* 9094. huar annan tha til bacha slipa *RK* 2: 9280. — *ss straff. i sht om till döden dömd person.* suennen dömdes tel döþ for sin värk. först slipas *(ad caudam equi trahendus)* ok þär näst brinna a ene bale *Bu* 176. repin äru til at binda hästin som siälina skal slipa *Bir* 2: 73. *ib* 74. badh them rät til stäghlith slipa *Al* 3744. om westeras gator loth han hanum slipa pa eth stägil giordis hans endhe *RK* 2: 4421. *ST* 126. ezechias slipadhis swa at hofwdhpannan brast *Su* 436. 2) *draga, slipa, hvässa.* the sin knif hwetia och slipa paa waar krokothe, gamble rygh *BSH* 5: 360 (1509, *nyare afskr.*). 3) ? i[ak] skall swa mz thik slipa *(Cod, A har* skipa, *som kanske är den riktiga läsarten)* ij vardhin thz badhe vara huru iak skal mz idher fara *Fr (Cod. B, C, D, E)* 991 *(Danska texten har på motsvarande ställe* slibæ*).* — *Jfr* **släpa.**

slipare, *m. Jfr* **svärdhslipare.**

sliposten, *m.* [*Mnt.* slipestên] — **slipostens käpper,** *m. handtag el. axel å slipsten.* armane varo

like slipostens käppom *(manubriis lapidis fabrilis)* *Bir* 3: 136. *ib* 139.

slippa (sleppa *RK* 2: 4954, 5965. *pres.* **slipper. släpper** *ÖGL M* 39: *pr. i var.* **släppär** *VGL IV.* 19: 1. *impf.* **slap.** *pl.* 1 *pers.* **sluppom** *Al* 1183. **sloppom** *ib* 1372. 3 *pers.* **sloppe: wndhen sloppe** *RK* 3: *(sista forts.)* 6041. *konj.* **sluppe** *Bu* 56. *part. pret.* **sluppin** *Bil* 613; *Bir* 2: 263, 3: 247; *Fr* 2554. **slwppen: -ett** *RK* 3: *(sista forts.)* 5981. **sloppin** *Pa* 16; *Bir* 2: 34; **-it** *BSH* 5: 412 (1510?)), *v.* [*Isl.* sleppa] *L.* **1)** *glida, glida undan, fly undan.* prädicaþe. huru fals ok flärþa fult ä[r a]lt þätta hems lif. ok slippar *(effugiat)* þa hälzt af hände. man vänte sik halda *Bu* 186. *LfK* 122. **2)** *försvinna.* ginstan han slap v öghsyninne thera *Bo* 250. **3)** *undslippa, slippa undan, komma undan.* han louaþe for en fanga sit lif for hans liif. än han sluppe *Bu* 56. bödh lāta slippa mannin *Bil* 468. fughlin . . . sagdhe . . . thu syrgher at jak är sluppin *ib* 613. swa slap gorgias *MB* 2: 317. *RK* 2: 4954. mz nödh the mz liffuit slippe *ib* 333. *BSH* 5: 412 (1510?). somplike aff os sloppom mz list *Al* 1372. wi twe sluppom aff hans wadha *ib* 1183. sua thänkir thu at thu äst nw sloppin w varom handom *Pa* 16. hundir sloppin v bandom *Bir* 2: 34. sporde hwre han tädan slap *Di* 110. at bradhin skuli ey slippa *(evadat)* honum *Bir* 2: 210. ther sluppin var sinom dödhelicom ouin *ib* 263. *Iv* 2426. *Fr* 2554. *Va* 33. — *undslippa, komma undan, räddas.* kärlexfullir fadhir hulkin som saaghe sin älskelica son atirkoma til sik som nu vare sluppin ok frälstir aff mästo skam ok fulastom dödh *Bir* 3: 247. **4)** *undslippa, undgå.* sworo elffuesborg skulle them ey sleppa *RK* 2: 5965. — **slippa nidher,** *(hastigt) glida ned, sjunka ned.* sigord slog thz första hug. sa at städia stokken riffnade oc städit slap nider i iordena *Di* 122. — **slippa til,** *(i smyg och hastigt) glida el. slingra sig fram, hastigt påkomma el. infinna sig.* sotthin slippir til *(pestis adest propere)* ok krypir aaff *GO* 719. — **slippa undan,** *slippa undan, komma undan.* hade the rett kommit för swenske mändz garn ey hade slwppett wndhen ett barn *RK* 3: *(sista forts.)* 5984. *Jfr* **undanslippa.** — *Jfr* **und-, ut-slippa.**

slippa (-adher), *v.* [*Mnt.* slippen] *sönderskära, göra inskärningar i.* klädhe . . . ey skurin sundir älla slippadh *MP* 1: 188.

slipper, *adj.* [*Mnt.* slipper] *slipprig, glatt.* slippirt *(lubricus)* är beto skin *GO* 491.

slisker, *se* **slitsker.**

sliskhet, *se* **sleskhet.**

slit, *n.* *Jfr* **lagh-, sifla-slit.**

slita (sliita *Lg* 3: 550. **sliitha** *RK* 3: 1327, 2319. **slyta** *Bir* 2: 237; **-es** *SO* 159. *pres.* **slither** *BSH* 5: 213 (1507), 347 (1509). *refl.* **slitz** *Bir* 1: 89; *MP* 1: 268. *impf.* **slet. slät** *Bu* 205. 2 *pers.* **sletz** *MD* 28. *pl.* **slitu. slito.** *part. pret.* **slitin),** *v.* [*Isl.* slita] *L.* **1)** *sönderslita.* petrus monde slita han mz tannom *Bu* 100. (hon) bet ok slät alt þät hon naþe tel *ib* 205. siax galne hunda komo ok bitu ok slitu han tel döþa *ib* 137. leion slet han tel hälia *ib* 182. orma oc paddo slitu thöm *Pa* 17. han . . . slitz och rifs af heluitis hundom oc rafnom *MP* 1: 268. j thänna galganom skulu lifwande korpa . . . slita *(lacerabunt)* them *Bir* 1: 197. *ib* 16, 2: 208. — *sönderslita och sluka.* han *(korpen)* fik at slita nakath diwra köt *MB* 1: 171. the (ɔ: skoghskatta) wilia . . . aff asit slita *Al* 9678. hwar et aas faller a en mark rampna ok vlfwa sampna thiit stark ther girnas hwar for annan slita *ib* 2785. — *sarga.* at . . . huassaste sagh skulle sagha ok slyta *(laceraret)* thit köt vtan atirvändo *Bir* 2: 237. korsit . . . läx vppa axlana hans som nw varo brutna ok slitna *(laceratis)* *Bo* 182. *ib* 216. — *sönderslita, sönderrifva.* syndirskära älla slita nätit *Bir* 2: 6. funno . . . slitin kläþe *Bu* 512. the slitu thera klädhe j harme *ST* 409. **2)** *slita, sönderslita, afslita, upplösa.* the som hafua slitith gudz budordha band *MP* 1: 76. **3)** *sluta, lykta, föra till slut.* sidhan thingit war slithit *FH* 2: 113 (1438). sletz thetta tingh i alle gode maatte wäl *BSH* 5: 460 (1511). swa lenge then dagen är slijten *BtRK* 108 (1436, *orig.*). — *göra slut på, sluta, skilja sig från.* warder tw thzta slita *(verđa slita þetta vig)* mz skam *Di* 72. **4)** *slita, afdöma, afgöra.* om thz *(målet. el. tvisten)* ey fore embetet slytes kan *SO* 159. sex men, the med fogitten all ärende och sakemal höra, ransaka och slita skole tyl retta *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *afsluta, aftala?* ther offuer göris ey behoff naaken degtingen at slithä, som til fridh oc opslagh draghä kan riken emällen, vthen allä thing jo vpskiwtis oc framsättis til thet menighä möthä *FM* 186 (1504). **5)** *slita, afslita, afrycka.* kunugen slet af sik päl. som han var klädar mz *Bu* 209. *Bil* 104. portin är swa trangir at hwat som mannin hawir a kroppenom vm han ingar ginom thänna portin thz slitz alt saman af honom ok dragx *Bir* 1: 89. — *slita, rycka, undanrycka.* slita eth nöth w leona mwnne *Su* 161. — *rycka till sig?* blodhen motte öffuer händer flyta för än swänske kunde danabroke sliitha *RK* 3: 2319. — *slita, genom slitande el. ryckande få att blifva. med två ack., hvaraf den ene är ett adj.* hin godä häst . . . slet sik löss *Di* 82. the *(fångarne)* slito sik lösa *Ansg* 251. **6)** *slita, nöta (kläder).* ey thera klädhe slitus *Bil* 878. — *slita, bruka (kläder el. tyg).* systir och brödhir sculu slita wadhmal *VKR* 11. *ib* 43. *Lg* 3: 550. ther at skulum vi nu lita badhe til födho ok swa at slita *(d. v. s. till kläder)* *Iv* 4278. — *genom användande slita, använda, bruka (vapen).* mit spiwt gik sunder. oc thz helt war slet iak vpa hanum *(barđa ec hann međ spiozskapz brotunum)* *Di* 147. wij hade ey annet än piill sliita pa them oc slongasteen *BSH* 5: 167 (1507). **7)** *förnöta, tillbringa.* mz hardh ordh sliitha the thera tiidh *RK* 3: 1327. — *tillbringa, framlefva.* han sleth sin tidh som han kwnne besth *MD* 433. *ib* 437. — *opersonl. lida, gå?* slithor thet sin tidh, til alle helgone tidh *BSH* 5: 213 (1507). — **slita sik,** *hålla på att taga slut?* rogh slither sig her i landith *BSH* 5: 347 (1509). — **slita bort,** *slita bort, rycka, utrycka.* slito bort v thöm al thera ju älfue *Pa* 17. — **slita sunder,** *sönderslita, sönderrifva. eg. och bildl.* han hafdhe slitit forradharin sundir mz tannomen *Bo* 173. slito the sundir pauli oc sili kiurtlä *KL* 159. slet han bonden sunder *Li* 147. tu sletz thera wiisdom swnder *MD* 28. *Jfr* **sunder slita.** — *Jfr* **for-, ut-slita** *samt* **osliftin,** *äfvensom* **slinta.**

slitliker, *adj. Jfr* **oslitliker.**

slitna (-adhe), *v.* [*Isl.* slitna] **1)** *söndereslitas, sönderrifvas.* slitnadhe ok rimnadhe hans köt for flengiomen ok gislomen swa som iordh fore ardhre *(carnes ipsis flagellis sulcabantur) Bir* 1: 29. — *sönderslitas, brista.* alla adhrona ok sinona slitnadho *(rumpebantur) Bir* 3: 271. *ib* 446. **2)** *slitas, utslitas.* a sax ok tiugu arom sörghas aldre hans kläþe älla slitna *Bu* 204. jdhre sko the ey slitnadho *MB* 1: 431. — *Jfr* **sunderslitna.**

slitsker (slitzsker *Lg* 967; **-are** *Su* 190. **slitzker** *VGL IV.* 15: 3 *i var.* **slidhzkr** *KS* 42 (109, 46). **slizsker** *MD (S)* 229. **sliskär** *VGL IV.* 15: 3**),** *adj.* [*Sv. dial.* slisken] *L.* **1)** *eg. sönderslitande; glupande, rofgirig, grym.* o i grymmasta dywr, grymmare än leon, slitzskare *(sæviores)* än glupande wargha *Su* 190. **2)** *glupsk.* är han som en hunder slizsker *MD (S)* 229. huar som brådhr ok slidhzkr löper i sin mat ella dryk *KS* 42 (109, 46). **3)** *sniken, efterhängsen.* stafkarlin war slitzsker *(Bil* trätthin 159*)* oc badh ä giwa sik nokot *Lg* 967.

sliunga (slionga. *pres.* **sliongir,** *se* **ringsliunga,** *impf.* **slyongde: -is** *Bir* 3: 136. *pl.* **slungo** *Bu* 506; *ST* 54, 259. **slyngo** *Gr* 294. **slyngho** *ib (Cod. D)* 388. *konj.* **slunge** *Al* 10074. *part. pret.* **slungin** *ib* 9292; **-ith** *ib* 9128**),** *v.* [*Fdan.* sliungæ. *Isl.* slyngva] *slingra, slingra sig.* thz han ey annath kunne märkia än et swärdh hans hiärta stunge oc thusanda orma ther om slunge *Al* 10074. — *part. pret. slingrad, slingrande sig.* ther la margh en orm slungin i ring *Al* 9292. han sa ther hafwith ga om kring om iordhina slungith i en ring *ib* 9128. — **sliunga sik,** *slingra sig.* þe *(ormarne)* ... slungo sik vm häuna spina ok hals *Bu* 506. *Gr* 294. *ST* 54, 259. — *refl.* **sliungas,** *slingra sig.* sua som twe orma hulke som sliongas kring vm hona *Bir* 3: 29. brystit syntis ypit fult mz langom madhkom ok smam ther hwar vändos ok slyongdis hit ok thit vm andra *ib* 136. — *Jfr* **kring-, ring-sliunga** *samt* **beslungin.**

sliunga (slywnga. slyungha: -om *MB* 2: 244. **slionga. sliongha. slonga),** *f.* [*Jfr Isl.* slöngva] *slunga.* funda, slionga *GU* 2. mz byssom oc arborstom. oc slionghom *MB* 2: 255. kastandis mz slywngo stenana *(sic fundis lapides ... jacientes)* swa räth oc wist. at the eth haar matthen äpther sin wilia wäl raka äller slaa *ib* 134. *ib* 244. fundibularij. thz är slywngara the som mz sliwngom kwndo kasta stena *ib* 154. — *slungmaskin nyttjad vid fästningars belägrande.* vij haffwe reest en liten slonga *BSH* 5: 145 (1507). — *Jfr* **stafsliunga.** — **sliungo sten (slyngo steen. slongasten),** *m.* [*Jfr Isl.* slöngusteinn] *sten som kastas med hjälp af slunga; slungsten.* slog goliam med slyngo steen *MD (S)* 254. — *sten som kastas med hjälp af slungmaskin. koll.* wij hade ey annet än piill sliita pa them oc slongasten *BSH* 5: 167 (1507).

sliungare (slywngare), *m. slungare.* fundibularij. thz är slywngara the som mz sliwngom kwndo kasta stena *MB* 2: 154.

slokifrilla, *f.* — **slokifrillu son,** *m. L.*

slokna, *se* **slukna.**

slonga, *se* **sliunga,** *f.*

slot (sloot *Bir* 4: 3; *BSH* 4: 181 (1494); *LfK* 246; *Su* 277; *Lg* 3: 325. **slooth** *ib* 192. **slott** *BtRK* 53 (1388, *orig.*); *RK* 3: *(sista forts.)* 5733; *BSH* 4: 181 (1494). **slath** *Lg* 3: 683. *med art.* **slotit** *SD NS* 1: 17 (1401); *MB* 2: 259. **slotet** *RK* 1: 2246. **slothet** *ib* 3: *(sista forts.)* 5732. **slottit** *RK* 3: 3342. **slottith** *ib* 3335. **slottidh** *FM* 186 (1504). **slottet** *Lg* 3: 683. **slotteth** *EG* 68. **slotthet** *MB* 2: 322. **slathet** *Lg* 3: 286. **slattet** *ib* 289, 681, 682, 723. *pl. best. form* **slotten** *RK* 2: 44**),** *n.* [*Fdan.* slot. *Mnt.* slot] *slott, borg, fäste.* the for:da fäste nyköping ok wiborg skolo wara war ok warra hielpara open fäste ok sloth til alla wara nöd *BtRK* 53 (1388, *orig.*). all annor fäste, slott ok land *ib.* nakor slott ällir nakorsz slotz fögheti *ib.* slott och feste och köpstäder och land *ib* 68 (1396). westerars slott *ib.* slotit stäkaholm *SD NS* 1: 17 (1401). giordhe ... rekinscap aff for[nämp]de slot oc län *BSH* 2: 222 (1425). wppa watzstena sloot *Bir* 4: 3. huilken man ther sina wäkt forsumar som oppa wart slot ellir fäste stadder är *EG* 67. *ib* 68. spisade slotet *(Hadorphs uppl. s.* 83 *och aftrycket i Script. rer. suec. I.* 2: 29 *har* husit, *som utan tvifvel är den ursprungliga läsarten) RK* 1: 2246. landh sloth ok städher *ib (sfgn) s.* 180. *ib* 2: 23, 44, 506 *o. s. v.,* 3: 1936, 2443, 3335, 3342. *BSH* 3: 4 (1449), 4: 181 (1494). *MD (S)* 243. *PM* 12. *MB* 2: 147, 252, 259, 273, 322. *Su* 277. *Lg* 3: 286, 289, 325, 681, 682, 683, 723. en ärleken borgh ällar mäktogth slooth *ib* 192. ffegh see eeth ärligaste sloot *LfK* 246. — **slots behof,** *n. det som behöfves för ett slotts utrustning.* alth thet til slotzbehoff behörer *BtRK* 340 (1487, *orig.*). *FH* 4: 83 (1499). — **slots bok,** *f. bok innehållande ett slotts el. slottsläns räkenskaper.* lat jak ransaka slotzbökerna *FM* 358 (1508). giorde jak ... scriffter wtaff slotzbokene om the aterstäder *ib. ib* 610 (1513). — **slots brygga,** *f. slottsbrygga, brygga öfver den ett slott el. fäste omgifvande grafven.* forbättrede sin mwr medh skermdörer och kwpor ved slotzbryggen *BSH* 5: 364 (1509). — **slots foghate (slotzfogothe. slotzfogit** *BSH* 4: 296 (1501); *FM* 356 (1508)**),** *m.* [*Jfr Mnt.* slotvoget] *slottsfogde.* slotzfogothe oppa stokholm *Lg* 3: 374. *BSH* 4: 296 (1501). *FM* 356 (1508). at j göre lasse gutte til slotzfoghate ... pa kastelholm *ib* 359 (1508). plägher ther ikke ware mer en j [1] slotz foghate ok j [1] lansfoghate pa aland *ib.* — **slots hovudsman (slotz höffuidz man),** *m. slottshöfvidsman, slottsbefälhafvare.* jach haffuer nw mith budh til tesse nästhe slotz höffuidz men och bayorer *FM* 411 (1509, *samt. afskr.*). — **slots lagh (slottzlag),** *n.* [*Jfr Mnt.* slotlage] *ett slott med tillhörande område?* staa the i samme slottzlag och fögdery ... som thee ware till fornä *BSH* 5: 420 (1510). — **slots lova,** *f.* [*Mnt.* sloteslove] *slottsbefäl.* ath iach skall holdhe forscriffne köpstedher, län och slotzloffwerne till alle forscriffne sloth till forscriffne min käreste nadige herris handh *FM* 95 (1497). the slot och slotzlower j fynlandh *ib* 168 (1504). alle slotzloffuor *ib* 174 (1504). huru alle slotzloffwer ... äre forwandlade *HSH* 20: 262 (1508). *ib* 24: 26 (1512). — **slots lovan (slotzloffuen** *RK* 3: 2597, 3150, 3347. **slozsloffuan** *ib* 2571. **slosloffuan** *ib* 2574. **slotz loghen** *BSH* 4: 182 (1494). **slotzloghen** *ib* 181. **slootzlogen** *ib. pl.* **slootzlogene** *ib***),** *f.* [*Fdan.*

slotsloven. *Jfr Mnt.* slotslove, *i sht i uttr.* in, to *el.* uppe slotsloven] *uppdrag att innehafva slott, innehafvande af slott, anförtrodt befäl öfver slott, slottsbefäl; till innehafvande anförtrodt slott; förbindelse el. löfte att ansvara för ett slott och hålla det landsherren till handa.* slotzlofwen skal igen kallas fran vthländskom herrom til rijket i swerige fritt igen *BtRK* 94 (1435, *orig.*). är slotzlofwen ey swa forwaradh som sagt war *ib* 104 (1436). ath iak ekke skulle haffwe makth naghrom tagha sloth fra, eller slots loffwen *HSH* 18: 27 (1495). slotsloffuan wilde han kräffuia oppa *RK* 2: 5752. honum slotzloffuan öffuer stokholm aabo oc wyborg faa *ib* 3: 1916. hulth han slotzloffuen tiil sina brödher *ib* 2597. the siik meenthe slotzloffuan halla hon kunne them togh wnfalla *ib* 2622. hans bröder slotzloffuan fingo *ib* 2624. the wille slotzloffuen aff her iwer haffua och slottin i gän aff honum tagha *ib* 3150. jon iönsonmonde för slotzsloffuan stå *ib (sista forts.)* 5503. the qwarre wåre the slodzloffuan in toge *ib* 5730. slotzslåffuan mz withne tog han till syn på her sten stwres wägna *ib* 5775. at fare nider til rikessens sloot stekeborge oc forhöre om then slootzlogen hwore[ledes] hon holtz *BSH* 4: 181 (1494). at anamme for[nämde] slot oc slotzloghen stekeborge *ib.* the haffue bewist siigh som troa danne swäne om forscriffne slotz loghen *ib* 182. eskiede han oc begerde . . . aff mig slotzloffuen pa wiborg oc nyslottit, at holle till hans oc swerigis crones hand *FM* 144 (1502). akther jag holle tesse slott oc slotzloffuen till swerigis crones hand *ib.* nogon slotzloffuen opantwarde *ib.* ffrv jngeborg haffuer vpanthuardet . . . her swante . . . abo slotzloffuen *ib* 174 (1504). the gode men, som het liggia i slotzloffuen met mik *ib.* jach . . . helser eder olaff gregersson, slotzfogit pa tawestehws, eder danneswenne met honom i then slotzloffuan standhe och alle andre ther nw liggiandis äre *ib* 356 (1508). antwardadhe mich . . . slotzloffuan tiil forscriffno tawestahws tiil myn och swerigis krones handh *ib.* at i sa erlige oc tiilbörlige eder bewist haffue met then slotzlöffuan tawastehwss, hallandis henne tiil myn hand oc swerigis crones *ib* 357 (1508). slotzloffuan fiik han aff alla *RK* 3: 2444. slozsloffuan är ey reen *ib* 2571. slotzloffuan loffuades mz swiik *ib* 2578. her iwar plägher slotzloffuen halla *ib* 3347. — *rättighet att förfoga öfver slott, herravälde öfver slott.* slosloffuan sculde tiil swerige staa och aldrigh fraa swänskom gaa *RK* 3: 2574. the firä som alle slootzlogene til staude her i riketh *BSH* 4: 181 (1494). the fyre . . . som al slotzloffuen til star *FM* 174 (1504). — *förlänande af slott.* slotzloffuan giik saa wnderligha tiil *RK* 3: 1931. — *Jfr* **slotlovan.** — **slots lovare (slodsloffwere** *BSH* 5: 632 (1520)**),** *m. innehafvare af slottslofven, slottsbefälhafvare. BSH* 5: 632 (1520). ath i nath göres hennes, slotzloffwares, borgamestara oc radets beslutning pa scripter oc articla *ib* 646 (1520). — **slots län (slotz lään),** *n. slottslän, län som lyder under ett slott, till ett slott hörande område.* tesse ij [2] neste slotz lään *FM* 657 (1516). — **slots mur,** *m. fästningsmur. PM* 12. — **slots porter,** *m. slottsport, fästningsport. RK* 2: 2126. — **slots rätter,** *m. slottsrätt, ordningsstadga för dem som tillhörde besättningen å ett slott el. en borg, särskildt för dem som tillhörde besättningen å konungens borg el. dem af hvilka konungens följe utgjordes.* slotz oc garzrätter *MELL* XXX *(hdskr. fr. midten af* 1400-*talet).* — **slots skrivare,** *m. den som på ett slott besörjer skrifgöromålen och sköter räkenskaperna. FM* 609 (1513). *BSH* 5: 644 (1520).

slotlovan (-looffwan *RK* 2: 1788. **-lofuen** *ib* 1792. **-loffwen** *ib* 3429, 3448**),** *f.* [*Jfr Mnt.* slotlove] *anförtrodt befäl öfver ett slott, slottsbefäl; förbindelse att ansvara för ett slott och hålla det landsherren till handa.* slottlofwen skal igen kallas fran vthlendskom herrom til rijket i swerige fritt igen *BtRK* 90 (1435). om slotloffuan til niclisse tala *RK* 2: 5803. skal tw oc tyne arffue wara qwitte frii ledoge oc löse for alla maningh äller tiltalan om nogra slotloffuan *BSH* 3: 4 (1449). sin slotloffwen forklareden tha huru hon sculle siden sta *RK* 2: 3448. alle fornyadhe ther slotloffuan tha *ib* 5303. — *rättighet att förfoga öfver slott.* slotlooffwan scullo han *(konung Erik)* förwenda til hertog buggesläffs hand stod hon för sidhan sculle hon sta til rikens kör *RK* 2: 1788. then slotlofuen the fra grijpen rykka *ib* 1792. — *förlänande af slott.* slotloffwan jo swa til gik *RK* 2: 507. *ib* 3429. — *Jfr* **slots lovan.**

sluka (*pres.* **-ar**), *v.* [*Mnt.* sluken] *sluka.* thzta dyuret kallas achiron hulket j sik slukar alla ouergirugä okerkarlä *LfK* 223. hiälp mik . . . for än hälwite mik j sik slwke *Ber* 92. — **sluka ater,** *åter sluka. bildl.* mwnka ok nwnno som mz renlifsins ok ödhmiwktz lofwan wpspydho högfärdhena . . . ok wmwenda sik nw ok sluka ather i sik högfärdhena *Ber* 30. — *Jfr* **up sluka.**

slukare, *m.* [*Mnt.* sluker] *slukare, fråssare.* han halda alle vitre män firi ovätughan slukara *KS* 42 (109, 46). *ib* 43 (110, 46).

slukin, *p. adj.* [*Isl.* slokinn] *L. slocknad, släckt. ÖGL B* 44: *pr.* när hon stodh vp oc hafdho slukna liwsit. tha tändis thz i hänna handom *Lg* 3: 245.

slukna (slokna *MP* 1: 107; **-ar** *MB* 1: 108; **-ade** *Bil* 834; *Bir* 105. *pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe.** *part. pret.* **-aþer,** *se* **utslukna),** *v.* [*Isl.* slokna] **1)** *slockna.* män . . . tändo balet vm kring hana. ok sluknaþe slät som för *Bu* 31. *Bil* 834. eldin slokna tha träen bortkastas fra hanum *MP* 1: 107. händher offta ath lwntor[n]a komma j wathn oc slwkna aff rägn *PM* 9. **2)** *svalna, kallna. eg. och bildl.* at natwrlik hite som matin skulle siwdha, han sloknar mz allo *MB* 1: 108. at hänna hiärta kolnade ok sloknade j thinne thiänist *Bir* 1: 105. — *Jfr* **utslukna.**

slupa? *v.* [*Mnt.* slupen] *smyga? anträffadt blott i part. pres.* slwpandhe wargher wndher fara klädhom *LfK* 14 *(jfr* 288*).* slupandes wlfwä *ib* 223. slupandhis wargha *Su* 57. slitzskare än slupande wargha *ib* 190 *(jfr* 468*). Kanske är dock på alla dessa ställen* glupande (-andhe, -andhis, -andes) *rätta läsarten, såsom ordet också af utg. har blifvit återgifvet LfK* 14 *och Su* 190.

slut, *adj.* [*N.* slut] *sluttande, hällande, lutande.* wthan wmkringh stadhen äller sloth graffwes nidher timber stokka swa ath the standa slwth moth fiendommen *PM* 4.

slut, *n.* *Jfr* **beslut.**

sluta (*part. pret.* **slutin,** *se* **besluta. slotin: slotna** *BSH* 5: 11 (1504). **slötin: slötnä** *HSH* 19: 154 (1506)), *v.* [*Mnt.* sluten] *sluta, tillsluta, stänga.* medhen vij ... nogot ... hadom innan slotna döra *BSH* 5: 11 (1504). *HSH* 19: 154 (1506). *Jfr* **be-, in-sluta.**

slutilse, *f.?* *Jfr* **beslutilse.**

slutliker, *adj.* *Jfr* **beslutliker.**

slutning, *f.* *Jfr* **beslutning.**

slykkia, *se* **slökkia.**

slädha, *f.* = **släþi.** bundho the han a slädo *RK* 2: 4476.

släþi, *m.* [*Isl.* sleði] *L. släde.* kasta ... likstokkin a vaghn älla slädha *Bil* 767. brister slädhi mandz *TB* 79. jach sath i slädan *FM* 488 (1510). stodh jach strax vpp vtoff slädan *ib.* *RK* 1: (*Albr*) *s.* 214, 2: 8600. *Jfr* **arbeidhis slädhi** *samt* **slipi, slädha.** — **slädha borgh,** *f. ställning hvarå kanoner äro anbragta och som föres å medar.* norges män strax reeste eena slädha borgh her tordh saa them fast skiutha och kunde ey thera borgh brytha *RK* 3: 58. thet the hade ... en lithen sledeborg med nagra byssor *FH* 1: 164 (1496). — **slädha häster (släde-. slede-),** *m. slädhäst, slädtrafvare.* do vnum equm dictum slædhahesth *SD* 5: 584 (1346?). *ib* 571 (1346). *FH* 6: 26 (1451). om en slede häst *FM* 312 (1507). jag haffuer nw en god slädehästh til idert behoff *ib* 313.

släggia (slägia. släga), *f.* [*Isl.* sleggja] *slägga.* bryta aldra þera larben mz slägiom sundar i sma styke *Bu* 522. laghþo alle martires sik siälue fram a stäþ vndi slägor *ib.* sla tänder ok mun swndher mz släggium *Bil* 255. *Iv* 273. *Al* 5485. *Di* 122. aff ... slelgionna (*för* sleggionna) dengningh *LfK* 232. hälghe män kallado han ok scrifuo maktoghasta kiättara sleggio *Bil* 650. — **släggio skapt (sleggia skafft),** *n. släggskaft.* sleggia skafftit brast ... sunder *Di* 122.

släghil (slägill), *adj. vankelmodig, opålitlig?* han är slägill *BSH* 5: 274 (1508).

släkkeliker, *adj.* *Jfr* **o-, ut-släkkeliker.**

släkkia (*pres.* **släkkir.** *impf.* **släkte.** *part. pret.* **släkter: släkt** *StadsL B* 22: 3), *v.* [*Isl.* slökkva, slekka. *N.* slekkja] *L. släcka, komma att slockna. om ngt brinnande el. glödande.* eld släkkia *KS* 85 (209, 94). *GO* 1106. viþ hänna nampns a kallan slactes alt balet *Bu* 30. slekkia liusit *Bil* 835. *MB* 1: (*Cod. B*) 561. *Lg* 94. tak then gwlkalken, oc glödga pa enne järn skoffwel ... oc släk j bränth wathn *LB* 9: 96. släkker tw syw resor smälth bly j win äller wathn, oc sidhan ther j släkker glödgath järn *ib.* *ib* 95. — *oeg. och bildl.* thins kärlex eldir slekkis aldre *Bir* 3: 25. — *särsk. om brinnande och häftigt begär (i sht törst): släcka.* släk tin lusta medh höuiskom tingom *KS* 24 (58, 26). hafdhe han eet kar fult mz kalt vatn ... som han släkte naturlikan losta mz *Bil* 885. *ib* 10. idhar gudh ... släkte idhan thörst mz vatnit som wtflöt af hallinne *KL* 389. *MB* 2: 384. *Bir* 1: 225, 370, 3: 37. *Al* 4903. släkkiande thin hungir *MP* 2: 56. släkkia sith forwit *ST* 2. — *komma (ngt smärtsamt el. obehagligt) att upphöra.* ä kombir sor (*för* sorgh) ok släkkir andra *GO* 522. thera fatighdoom släkkia *Al* 2790. swa som eldin slokna tha träen bortkastas fra hanum, swa släkkias delo ordh nar enghen swarar til thera *MP* 1: 107. — **släkkia ut,** *utsläcka. om häftigt el. brinnande begär.* släkte wt allan fulan lusta *Bil* 446. *Jfr* **utsläkkia.** — *Jfr* **osläkter** *samt* **slökkia.**

släkkilse, *n. pl.* *Jfr* **utsläkkilse.**

släkning, *f. släckning (af det som är glödande).* *LB* 9: 95.

släkt, *f.* *Jfr* **afsläkt.**

släkt (*pl. f.* **-ir**), *f. och n.* [*Isl.* slekt, *f.* *Mnt.* slecht, *n.* *Jfr* *Mnt.* slacht] *L.* **1)** *slägt, börd, härkomst.* biskopen ... vndra hänna släkt (*nobilitatem generis*) ok vänlek *Bu* 144. spaniol at slact *Bil* 382. sancta birgitta är mykit ärlikin aff sinne släkt ok byrdh *VKR* III. for hänna fäghrind ok ärliko släkt *KL* 75. jak är ... aff ärlike släkt *Bir* 2: 282. for thina konungxlica släkt *ib* 27. the honum til släkt iämbyrdhogh är *Fl* 165. *KL* 327. *Bir* 2: 207, 283. *LfK* 121. *PM* 31. *Fl* 1013 (*Cod. B, C, E, F*), 1651. *Al* 3587. **2)** *sammanfattning af personer som hafva gemensam stamfader; slägt, ätt, familj.* al þera släkt ... danzar ii oviti huarn sancti iohannis dagh *Bu* 57. mit namn är georgius. af bästo släkt capadocie rikes *ib* 493. *Bil* 346. en frw ... komin aff bäzsto romska släktum *ib* 109. han infördhe j wärldena ... sanctam birgittam födda aff ärlikasta göta släkt *VKR* II. far bort aff thino fädherne oc aff thinne släkt (*cognatione*) *MB* 1: 177. alla släkter skulo önskia sik tholkin framgang som thu skalt fa *ib.* thu skal wardha margha släkta (*gentium*) fadher *ib* 186. dele ta slächt widher slekt *KS* 11 (26, 11). alla vars släktz forradhara *Gr* 281. een vng qwinna af hans släkt *KL* 209. han haffde ena starka vällugha slekt *RK* 1: 238. wi ok all waar släkt hafwom yfrith goz saman laght *Al* 4163. the wordho ther rike ... thera släkt ok all thera ätt *ib* 4654. ofuer all sin släkt var han een ära *Fr* 40. *ib* 1075, 1200, 2455. *Iv* 1249, 5067. ther varo manga the slekte som gerna vildo höra gudz ordh *Bil* 859. han hafdhe ... manga släkte som mot hanom stodho (*plurimos ... habebat adversarios*) *ib* 861. — *slägt, stam.* en främmärste oc förste höfdhinge aff symeon släkt *MB* 1: 418. at the skullo ey ... dela, i hwilka släktins (*för* -inna) skipte wars herra hws skulle byggias *ib* 485. skipt nw landhit j äghadela mällan nio israels släkter oc halffwe släctinne manasse *ib* 2: 36. *Bil* 244, 245, 247. *MB* 1: 383. — *stam, folk.* tha kom iudha forman ... oc sagdhe swa. här är the han födde ther alle ware släkt (*genus nostrum*) haffwir skam giort *Lg* 41. *ib* 3: 604. — *personer tillhörande en stam el. ett folk.* äþla män israels släkt (*viri Israelitæ*) *Bu* 196. — *slägt, afkomma.* än tho at jak hafdhe ey fadhir aff abrahams afquämd tho hafdhe iak modhir aff hans släkt *Bir* 2: 294. iak skal ... økia thina släkt otalika mykith *MB* 1: 186. wäxste thera släkt oc affkömd *ib* 275. iaphet släkt hon är wäldigh alt fra öster nordher oc swa wäster *ib* 174. christus skulle födhas aff eens thera sona släkt *ib* 1. huar o giptar man af dauiz konogs släkt [ok] ät *Bu* 6. *ib* 3. *Bil* 745. *Bir* 4: (*Dikt*) 234, 235. **3)** *slägtled, generation.* stundom sökias oc hämpnas syndenar j fiärdha släktinne (*generationem*) *Bir* 2: 312. **4)** *slägtjord?* wtaff theris almeninge och gamble släkth skal stande

och bliffue som aff alder haffuer warit *BtFH* 1: 239 (1507). **5)** *slägte, slag, art.* han skapadhe hwart thera äpter sinne släkt oc kyni *MB* 1: 74. hwart thera *(d. v. s. af lefvande ting)* tagher kyn oc släkt aff andro tha the födhas *ib.* ther aff wardha fyra kön älla slektir i the sooth som kallas watn soot *LB* 8: 174. — *Jfr* **blamanna-, härra-, lätta-, konunga-, konungs-, utländis-släkt.** — **släkta man,** *m.* [*Jfr Mnt.* slechtesman] *slägting, frände.* huar wil tha sik älla sin slektaman nokrom til kununglikt wald komma *KS* 11 (26, 12). *Lg* 3: 604. — *pl. förfäder.* swa lifdhe thin fadhir oc thine släkta män *(antecessores) Bir* 3: 76. — *Jfr* **släktis man.**

släkta (-ar, -adhe), *v. slägtas, brås.* hon skulle a fadren ey slekta *RK* 2: 8332. hon släktadhe ekke vtan ätta *Lg* 3: 499. — *refl.* **släktas,** *d. s.* iak släktas a hona *Lg* 3: 17. — *Jfr* **vansläktas,** *äfvensom* **högh-, van-släktadher.**

släkte, *n.* [*Mnt.* slechte] **1)** *slägt, börd.* hans släkte wälborenhet oc ädhle födhe aff sik wärdogha frukt *Lg* 3: 262. han . . . glömdhe sith ärleka opphoff oc släkte *ib* 263. **2)** *slägt, ätt, familj.* hennas *(Rahabs)* släkte *(cognationem)* latho the vtan israels heman oc täll bliffwa *MB* 2: 16. *MD (S)* 208. war födher . . . aff mäktogho friborno slekthe *Lg* 3: 262. war ganzska när kommen aff sancta gertrudz släkte, oc the thwa hälga iomfrwnnas aldegwndis oc waletrudis släkte *ib* 278. *ib* 343, 585. hon sporde aff hwat slekte han födder war *Di* 125. wil jach witä . . . aff hwat släkte jach är komin *Va* 28. a thu fula forrädare och alt thit släkte *ib* 32. gud han kenner wäl mit släkte och wet hwo iach är *ib.* aff thz ypasta slecthe war han som j danmarch wara kan *RK* 2: 8321. — *slägt, stam.* manasse släkte *MB* 2: 45. — *slägt, folk.* för thins släktis *(generis)* angist oc dröffwilse *MB* 2: 169. at stridha paa sith eghit släcte *ib* 325. — *Jfr* **lätta-, konunga-, konungs-, leona-, magh-, mödhernis-släkte.** — **släktis man,** *m.* [*Mnt.* slechtesman] *person som tillhör en (viss) slägt el. stam.* andre manasse söner äptir theris släktis män *(juxta familias suas) MB* 2: 45. tässe äru manasse söner som är ioseps söner mankönš mz theris släktis män *(per cognationes suas) ib.* iuda släktesmän *ib* 118. *Jfr* **släkta man.**

släktinge? *m. slägting.* til släktingannas arff *PM* 1.

slända, *f. slända, spinnredskap bestående af en kort käpp vanligen försedd med en trissa på el. nedanför midten samt med en liten krok i öfre änden. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 124 *f.* quinnor ärw snarth omwendha som widh laar theris eghen slendha *MD (S)* 301.

slängia (-de), *v.* [*Isl.* slöngva. *N.* slengja] *slänga, slunga.* grep the linno särkiana, oc slängde them j then brännande vgnnen *ST* 105. tha han (ɔ: hosbondin) kom for portin, toko the thri mennene han oc slängdon oppa then lösa hestin *ib* 51. *ib* 498. grep keysarin sith blodh mz badhum handum, oc slängde vp j wädhrith *ib* 95. hwan stadhin skilde eet stenkast fran androm äkke swa stort som een gate kastat nar han slängde af alle makt *Bo* 186. *Jfr* **kring-, saman-slängia.**

släpa (-adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* slepen] **1)** *släpa, draga.* mz synom andkostom vsla sielenä swnderskoro släpäde ok slitu j tusande stykken *LfK* 226. *ib* 223, 230. *Jfr* **slipa.** **2)** *släpa, förrätta tungt arbete.* släpa ok träla *BtRK* 344 (1490, *orig.*). for dhenne her del, som iak haffwer slepath ok haffth vmak fore *FM* 421 (1509).

släpan (slepen. sleppen), *f. släpande, släp, tungt arbete.* han är födher . . . til släpan oc träldom *LfK* 79. om honum skwlde saa wordhe lönth for hans langlige, sware slepen och trotieniste *BSH* 4: 220 (1497). min store sleppen *FM* 290 (1506). *HSH* 18: 26 (1495).

släpe, *m.* [*Mnt.* slepe, *f.*] *släpa, ett slags släde som består af två stora, af grofva tvärslåar sammanhållna kälkmedar och som nyttjas till transport af tunga saker der hvarest väg för hjuldon ej är banad.* lot han slepar göra bata oc snekkior sunnan offuer föra *RK* 2: 6066.

släperi (sleperii), *n.* = **släpan.** thet store omak och sleperii *BSH* 5: 341 (1509).

släppa (släpa *Bu* 138. **-ir, -te, -ter.** *impf.* **sleffte** *RK* 2: 7728**),** *v.* [*Isl.* sleppa] *L.* **1)** *låta glida från sig; låta fara, släppa. med dat.* släpte fiskinom j watneno *KL* 12. bödh petrus . . . diäflum som fördho symon magum at släppa hanum j wädhreno: jämsköt släppte diäflane hanum *Bil* 105. mannin släpte nektergalune *ib* 613. hwa sum fanga rättän þyuf oc släpper hanom *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *KL* 44. släpto *(dimiserunt)* the siälene *Ansg* 179. swa som nakor fughl ällir hökir ther hafwir fest nakrä bradh mällan sina klör ok näff än han höre nakot liwdh släppir bradhinne . . . swa ok diäflane nar the höra mit nampn tha släppa the siälinne *Bir* 1: 24. ville thänne halla alt til dödhin alt thz han hauir mz orät än tha nar alle limine vanskas nödhgadhis han at släppa thy *ib* 2: 98. — *med ack. (el. en form som kan fattas ss. ack.).* släpto benin j een brun *Bil* 108. the släpto petrum mz vit ok vilia *ib* 111. slepte dieffwllin mannen *ST* 30. ther wart thymoteus fangadir oc . . . leffwandis släptir *MB* 2: 316. the danske angrade . . . at the konung eric sa fra sik sleffte *RK* 2: 7728. albani släpto sina hunda all *Al* 4105. släpto them mot them hunda här *ib* 4107. — *med två ack. af hvilka den ene är ett adj.* han släpto them *(griparne)* lösa i lukt *Al* 9100. han haffde two myss i sin handska . . . han slepte först then ena löss . . . tha slepte han the andra mws *Di* 165. **2)** *släppa, låta frånskilja sig, lossna.* ath limith thäs lättaren släpper *PM* 14. **3)** *uppgifva, gifva från sig.* the monde ful ner anden släppa *RK* 2: 3925. — *uppgifva, afstå.* han släpte *(reliquit)* mz siälfs wilia thry landh wndhan römsca rike *Bil* 376. wilde han . . . släppe danmark *ib.* — *uppgifva, öfvergifva, lemna.* släppa sit hop oc tröst *Bu* 29. nöþghaþe cristet folk at släpa cristno *ib* 138. — *abs. öfvergifva, lemna i sticket; draga sig undan.* i faa ecke swa sleppä handlöst *HSH* 18: 9 (1494). **4)** *släppa, medgifva tillträde (till), låta komma (i).* hoo räffuen släpper i gaasa hopp *RK* 3: 2752. — **släppa af,** *öfvergifva, lemna. med dat.* släppa aff thy offwlkompnado som han haffwer tha i sinom handom at göra *LfK* 190. — **släppa bort,** *släppa från sig.* släp hona *(visheten)* ey borth

Su 11. — **släppa nidh,** *nedsläppa, låta falla ned. med dat. KL* 13. — **släppa up,** *släppa upp, låta komma upp.* atli jak skal ... sleppa her ingen wp *BSH* 5: 493 (1512). — *Jfr* **in-, ut-släppa.**

släppa, *se* **slippa.**

slät (*frf. vok. i änd.* **-tt-**. *pl.* **-ir**), *f. slätt.* jak saa ... swasom een slät *(planities)* vare *Bir* 3: 193. en starkaste mur gik kring vm slättina *ib.* ther flöt en aa wiid eth bergh vpa en släth *RK* 1: 3542. a moab slät *MB* 1: 419. offwerwan josue alt landit som liggher j bärghom ... oc iämwäl vppa slätthenne *ib* 2: 31. *ib* 32, 33, 145, 149. all bärgh dala oc slätther *ib* 148. gik ... ower skogha oc slätter *Lg* 218.

slät, *f. Jfr* **slänga slät.**

slät, *se* **slätter,** *m.?*

släta, *f. Jfr* **slata.** — **släto dagher,** *m. L. Jfr* **slato dagher.**

släta, *f. se* **slätta.**

släta, *v. se* **slätta.**

slätlika (-licha. slätelica), *adv.* **1)** *bestämdt, rent ut.* mat thw spöria hui gudh ... foresaghdhe ey al thing slätelica *(plane)* til vissa tima *Bir* 2: 38. **2)** *enkelt, rättfram, utan omsvep el. undanflykter.* thet scal haldas eptir thy som theras eghin stadgan skipilse oc friihetir lydha slätlicha oc enfallilicha *VKR* 8. **3)** *rätt och slätt, blott, helt enkelt.* j thy brullöpeno var oc varfrw. tho ey swa som hon hafdhe varit thijt slätlica budhin. vtan swa som thön första oc älzsta i bland systrana *Bo* 58.

slätmark, *f. slättmark.* bärghit ... mz släthmarkenne *MB* 2: 33. vndir lybani slethmark *ib. ib* 35, 69. — **slätmarks ödhkn (slätmarkx ökn),** *f. öken som består af slättmark.* staden bosor som liggher j slätmarkx öknenne *(in campestri solitudine) MB* 2: 54.

slätta? *f.* [*N.* sletta. *Jfr Isl.* slitti] *trasa, klut.* han hafdhe seet hänna änlite sweep *(för* sweept*)* oc hult mz fatökom slättom *KL* 303.

slätta (släta), *f.* [*Isl.* slétta] **1)** *(jämn) yta.* at staalsins vidhlek oc slätta *(latitudo et planities)* vari näst thino hiärta *Bir* 2: 5. **2)** *slätt.* ther vtan fore var een digher släta *Iv* 4129. *Fr* 446. wi rykkiom saman a thässa släta *(i rimsl. med* thrätta*) Al* 624. gaff oss ... ena slätho *(planiciem) SD* 3: 697 *(öfvers. trol. fr. förra hälften af* 1400-*talet).* — *ss ortnamn.* hallin a swinanæs slætw *SD* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*).

slätta (släta: -ande *Bir* 2: 42. *pres. refl.* **-is** *Bir* 1: 314, 388. *part. pret. n.* **-at** *Su* 34), *v.* [*Isl.* slétta] **1)** *släta, jämna.* skaparen siälffuer haffde han *(näml. vägen)* före gangith, trudith oc slättat *Su* 34. **2)** *släta öfver, bemantla.* äggiar han oc radhir til at slätta *(levigare)* syndenar ok orsaka thom *Bir* 2: 60. *ib* 1: 314, 388, 2: 42.

slättan, *f. slätande, jämnande, polerande.* hwgningh, slättan oc gnidnigh *Su* 150.

slätter? *m.? Jfr* **ban-, ramata-slätter.** — **slätta dagher (slättä-),** *m. MELL B* 31 *i var.* — *I de här anf. orden torde dock kanske snarare ett* **slät,** *f. böra anses ingå ss sammansättningsled.*

slätter (släter *Al* 9989 *(i rimsl. med* rätter*)*; *VKR* 58. **slät** *Iv* 3815. *f.* **slät.** *n. (nom., ack.)* **slät. släät** *Bir* 2: 157; *TB* 71. **slätt.** *ack. m.* **slättan** *Bil* 693. *f.* **slätha** *RK* 3: 2309. *dat. m.* **slättom.** *f.* **slätte** *KL* 68; *Bir* 4: 85. *pl. ack. m.* **slätta** *Bu* 533; *Su* 150. *f.* **sletta** *SO* 111. *dat.* **slättom.** *gen.* **släta** *SD* 4: 710 (1340?). *best. form. n.* **slätta** *MB* 2: 32. *komp.* **slättare** *Su* 33. *superl.* **slättaster),** *adj.* [*Isl.* sléttr] *L.* **1)** *slät, jämn.* reddo the fore honom nidhir a iordhinne ther the funno nakat slät *(in plana terra) Bo* 51. hawandis i mällan sik swa som en slättastan daal *Gr* 297. iordhin tok al til at iämkas oc vardha slät swa som hoedh *ib* 298. a enne slätte mark *KL* 68. *Bir* 2: 157, 197. *MB* 2: 32. *RK* 3: 2309. thän wägh var tha badhe goodh ok slät *Iv* 3815. engin kostelikin graffning skal wara j dwromen ällir windöghomen, stwdhomen ällir wägghiomen wtan alt wari aff slätte *(plano)* gärningh ödhmiuke oc starke *Bir* 4: 85. hwilkin mantil skal ey wara wtantil rynktir oc ey wirkelika samansattir, wtan endeel trangher oc slättir *(planum) ib* 10. *VKR* 58; *med afs. på de tre sistn. ställena jfr* **4.** — *slät, polerad.* the dyrasta stenana som thu saa i himerikis palacio, slätta fagra oc skinande *Su* 150. **2)** *jämn, lugn.* mädan iak i tolke sannindh nakot tröstelika tik före lägher än tho mz faghrom oc slättom ordhom *(sermone quidem temperato) Su* 154. **3)** *jämn, enkel, utan vexling (höjning el. sänkning i ton).* skal lwdhra bläster wara enfaller, rättir, oc slätter, vtan nota skipte *MB* 1: 388. **4)** *rätt och slätt, enkel, utan prydnader, vanlig.* han lät förste kesare sätia sin klädhe mz dyrom stenum ther alle kesare som för waro. drogho släth peld ok baldakin *(sola purpura uterentur) Bil* 470. II paria mensalium slæta *SD* 4: 710 (1340?). **5)** *enkel, enfaldig, okonstlad.* än tha at han (ɔ: min lärdomber) mz slättom oc fakwnnogom ordom är saman satter *Su* 377. j sleth swar tha swarar iak groffligha *Gers Frest* 56. **6)** *rättfram, uppriktig, ärlig, sveklös?* ä hurw han latz wara släter hans hugher är tho ekke rätter *Al* 9989. **7)** *rätt och slätt, vanlig, simpel.* romara satto dyoclecianum ok maximianum fran valdom baþa ok giorþo þöm slätta böndar *Bu* 533. thordhe han engom konung gifwa sina dottir, vtan gaff hona enom slättom riddara *ST* 336. *Bil* 693. *Di* 142. *RK* 3: *(sista forts.)* 4419. **8)** *vanlig, ringare, af mindre betydenhet.* nw tha rettha stempnar holles schole om walburgamessa ock mickelsmessan huilken ämbetz broder sick tha forsumer aff stempnan böte ena halwa mark penninga ... ok andra sletta stempnar om aarit tha bud sendes böte ena marck wax *SO* 111. **9)** *slät, dålig.* äpter enom domara rät är idhart liffwerne alt saman slät *Al* 7210. eth är räth ok annath är släth *(urspr. har här sannolikt stått* säth, *se Kock, Östnord. och Lat. Medeltidsordspr.* 2: 215 *f.) GO* 459. **10)** [*Jfr Mnt.* slicht, slecht *samt Mht* sleht] *utjämnad; afgjord, bragt till klarhet, bragt till slut?* man menar thz är nw alt slet *RK* 2: 4384. **11)** *billig, rättvis?* all tingh waare ekke släth *RK* 3: 867 *(möjl. att föra till* **10**). — *n. adv.* **1)** *glatt; vackert, väl.* the ... talado for them yffrid slät *RK* 1: 256. *ib* 1070, 3697. idhur tunga faller slät *Iv* 3735. **2)** *alldeles, helt och hållet.* tändo balet vm kring hana. ok sluknaþe slät som för *Bu* 31. skal iak swa slät stryka them aff wärldinne, som iak skapadhe them *MB* 1: 344. *ib* 403.

skal iak stryka slät aff iordhinne alt thz iak hawer skapt a henne *ib* 169. o huadh mangh land och städer herra första och rättara mäder haalla liteth aaf lagh och rät och somme geuas öwer slät *MD (S)* 235. varder thenne fatighe stadhen släth ödhe *BSH* 5: 296 (1508). — *i rimverken ofta i förbindelse med en form af adj.* alder *och merendels snarast att betrakta ss rimfyllnad.* som thera goz hafdho mist alt slät *Fr* 2191. hafdhe thz brutidh rät alt slät *Iv* 2620. *Al* 96. *MD* 169. *RK* 3: *(sista forts.)* 4415. bidher iak idher alla. slät *Fl* 1630, 1684. ij dömin them for vtan skäl ok hafuin tho alle sworith slät, at döma ängin vtan rät *ib* 1740. *ib* 1778, 1882, *(Cod. C)* 570. *RK* 1: 3593, 2: 1677. *Al* 820, 3678, 5368. *TB* 71. *MD* 33. **3)** *enkelt, utan vidare, lätt.* thz kan ekke wardha saa släth *RK* 3: 426. **4)** *rätt och slätt, helt simpelt.* theras qvinnor wille ey slätt hwstrwr hetha *RK* 3: *(sista forts.)* 5099. — *Jfr* **fulslät.**

slättilse (slätilse *Bir* 3: 331**),** *n. pl.? öfverskylande, bemantlande.* syndanna slättilse *Bir* 3: 171. *ib* 331.

slöfa, *f.* [*Jfr Mht.* sloufe] *ett slags kappa.* — *i latiniserad form.* vestes meas sollempnes. scilicet tunicam. surcocium & sløfam *SD* 2: 113 (1291). — *Jfr* **sliffa.**

slöghþ, *f.* [*Isl.* slœgð] *L. skicklighet, konstskicklighet, yrkesskicklighet; handtverksarbete, slöjd.* iosep hwilkom hon *(Maria)* war fäst *(näml. var)* swa fatigher . . . at han afladhe klädhe och födho mz sino ärwodhe och slögdh *(artificio) Ber* 128. — *konstarbete, konst, slöjd.* andre jdhnadhe aldra handa omskiptelica gerninga ok slögdhir *(operi manuum et diversarum artium) Bir* 3: 366. jak idhnar . . . ey handa gerning älla slögdhir *(non insisto operi manuum)* swa som godhir ärwodhis man *ib.* — *konstskicklighet el. konstarbete fattadt ss tjenande fåfängan.* swa som groft oc kluddoght oc ofannokt äru ödhmiuktenna födha. swa är oc slöghdhin höghfärdhinna *Bo* 17. til änkte annat dughir slögdhin *(talia curiosa)* vtan at födha öghonin j fafängonne *ib.* thänk . . . huru opta gudh ma retas för än the slögdhin *(curiositas)* vardhir afskrapadh *ib.*

slöghelika (slögeligä), *adv.* [*Isl.* slœgliga] *med konstskicklighet, konstmässigt.* the bögla varo aff filsbene, slögeligä giörde öffrit fin *Fl (Cod. C)* 530.

slögher, *adj.* [*Isl.* slœgr] *skicklig, kunnig.* nw er myn twnga ey swa slögh at iak dömer nokon räth ther til *RK* 1: 2115. *Al* 6437. konung cristoffer war . . . j ondom radom slögh *RK* 2: 7355. — *särsk. med afs. på konst el. handarbete. Bo* 17. at leta en mestara slöghan. at dicta hanom eet palacium *Bu* 181. *KS* 52 (132, 56). *KL* 46. bland thässe budh . . . en slöghan malara hon wt nämpde *Al* 7796. loot them hänta . . . *(näml. timmermän)* ther slöghe waro oc konstelik *ib* 9075. sagdhe . . . sik wara slöghan at alscons script oc gärning *Bil* 117. thz war slöghasta oc behändoghasta folk til alzkona gerning *ST* 323. *MB* 1: 9. ij thz besta gull man matte finna varo the *(ädelstenarne)* lagdhe mz slögo *(Cod. A* fögha*)* sinne *Fr (Cod. B)* 928. — *konstmässig, med skicklighet el. konst utförd el. arbetad.* at göra behändogha älla slögha gärning *(opera curiosa) Bo* 121. loth engelbrecht en flota byggia . . . vppo then flota eth bergfrid slögt *RK* 2: 1118.

slöiere, *m.? slöja, hufvudduk?* xij cylkesparlaghen ny. jtem iij gamle. jtem en gwlfläde. jtem en slöyere. jtem iiij cylketägen *FM* 76 (1483, *daniserande*).

slökkia (-as: vtslökkias *Bir* 2: 29. **slöckia** *Bil* 370. **slökia** *i en hdskr. af StadsL, se Rydqvist* 1: 232. **slokia** *i samma hdskr., se ib.* **slykkyä: -äs** *SD* 5: 564 (1346). **slykka** *RK* 2: 6133. **slykke** *ib* 2258. *pres.* **slökker** *Lg* 3: 35. **slykker** *MB* 1: 78, 314. *refl.* **slökkis** *Bir* 3: 421. **slykkes** *MB* 1: 108. *impf.* **slökte** *Bu* 522; *Di* 162. **slöcte** *Bil* 286. **slykte** *Bu* 200; *MB* 1: 174; *RK* 2: 2894, 3301. **slycte** *Bil* 402. **slokte: -is** *MB* 1: 389. *part. pret.* **slyktar** *Bu* 506; **slykt** *RK* 2: 2900. **slikter: slikt** *BjR* 41: 1. **slukter: slukt** *Al* 9230**),** *v.* [*Isl.* slökkva, slökva. *N.* slökkja] *L. släcka, komma att slockna. om ngt brinnande el. glödande.* slökte balet *Bu* 522. siþa[n] slyktar var vngnen *Bu* 506. eet stort vaxlyus som . . . scal . . . aldre slykkyäs *SD* 5: 564 (1346). *Di* 162. han hona *(lyktan)* slykte *RK* 2: 3301. slykte elden *MB* 1: 174. *ib* 389. *RK* 2: 2258, 2900, 6133. lucifer sände wt fäm diäfla at thända eld innan skipit . . . guz ängil kom ok slöcte *Bil* 286. *RK* 2: 2894. — *oeg. och bildl.* äter man opta oc drikker marght thz som wäkker eller slykker hans naturlika hita i liweno *MB* 1: 78. *ib* 108. watn slykker elzens hita, än hwarce watn eller nakar genwärdha slykker fulkompnelikan gudz älskogha *ib* 314. hwarke elder loghande älla watn wällande slöckia gudhz älskogha j mino hiärta *Bil* 370. — *särsk. om brinnande och häftigt begär (i sht törst): släcka.* han slycte swa sin lusta mz sarum wärk *Bil* 402. huru the hafdho sin hunger slukt *Al* 9230. slökker menniskiona törst *Lg* 3: 35. hans ilzsko thörstir slökkis nakat *Bir* 3: 421. — *dämpa, hämma, göra slut på (ngt förderfligt).* þässa villo ok vantro slykte philipus *Bu* 200. — **slökkia ut,** *utsläcka (ngt brinnande).* slökte wt liusit *Bil* 719. *Jfr* **utslökkia.** — *Jfr* **släkkia,** *äfvensom* **slukin.**

slöseri, *n. skräp, uselhet?* om slottith her i byn, tha är ther oppe c (100), onth och goth, lxxx (80) wärafftige, thet andra slöseri *BSH* 5: 348 (1509?).

smabarn, *n.* [*Isl.* smábarn] *L. småbarn, litet barn.* sa iac mykin smabarna mogha *MB* 2: 374. *KL* 379.

smabol, *n.* — **smabola ingiäld,** *n. inkomst af underlydande mindre gård el. torp.* min forscripno godz . . . medh . . . thorpom oc thorpastadhom smabola jngieldom alafischerij oc laxafiskerij *BYH* 1: 187 (1381, *nyare afskr.*).

smabro, *f. liten bro. SD* 1: 319.

smabrutin, *p. adj.* [*Isl.* smábrotinn. *N.* smaabroten] *bruten i små stycken.* mz thy smabruthna brödhe *MP* 1: 97. *ib* 223.

smabrödh, *n.* [*N.* smaabraud] *bröd i små stycken, brödbitar.* takin saman smabrödhet *(fragmenta)* som atir är *MP* 1: 97.

smabyr (smaa-), *m.* [*Isl.* smábœr] *småby, liten by.* alla smaa byya äller gardha *(cunctos . . . viculos)* theres som ärw pa slätmarkenne *MB* 2: 37. alla sma byia oc torp. som vndirliggher basan *ib* 38.

smadränger, *m.* [*Ä. Dan.* smaadreng] *smådräng, page. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 263. kom kongh karll wndhen . . . sielff anner mz sin smådreng *RK* 3: *(sista forts.) s.* 149.

smafisker, *m. L.*

smafäladher (smaa fääladh), *m.* [*Jfr Fgutn.* smafileþi] *småboskap. SO* 50.

smahet (-heet), *f.* [*Mnt.* smaheit] *smälek, skymf.* the smaheth han them ... giorde *PK* 235. for then merkeligh smaheet ... som ... erchibescop jenis ... lidhit och hafft hafwer *BtRK* 237 (1465, *orig.*).

smahärþer, *m. liten smälthärd.* fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ *SD* 5: 637 (1347).

smaiordh, *f.* [*Fnor.* smájörð] *småjord, mindre jordstycke.* i sma jordhom *SD NS* 2: 122 (1409). *ib* 133 (1409). — **smaiordha man,** *m. innehafvare af småjord. BtFH* 1: 307 (1413, *Joh. Bures utdr.*).

smak (smaak), *n.* = **smaker 1.** ey kwnnandis känna ällir forwärffua nakot smaak andelikx (*för* andelika) nadha *Su* 298.

smaka (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Mnt.* smaken] **1)** *smaka, känna smak, mottaga smakintryck.* mz ... twem läppom oc tungone talande ok smakande *MP* 1: 197. dödhir man forma ey at smaka *Bir* 1: 333. — *smaka, smaka på, med smaksinnet undersöka.* nempne allermannen iiii brödher i kellaren til ath smaka öl *SGG* 129. stak han handena i kätillen oc wilde smaka sodit *Di* 123. — *smaka (på), njuta (af). med prep.* af. smaken aff wart wiin *Va* 30. — *abs.* smaka ey för än thu faar *GO* 620. — *smaka, mottaga smakintryck af, förnimma smaken af.* sidhan hon hafdhe smakat vinit *Bir* 3: 24. smakadhe han ätikio ok bäskan galla *MP* 1: 39. *Su* 203. — *oeg. och bildl. smaka, njuta.* engin thera mannanna som waro kalladhe oc vildo ey koma skulu smaka min sötma oc kost j himerike *MP* 1: 194. *ib* 2: 145. smaka then othänkelica himerikis sötman *Bo* 101. *ib* 102. *Bir* 1: 178. smakadhe jak the glädhina swa som sötasta kost *ib* 3: 237. — *smaka, erfara, förnimma, komma i erfarenhet af, mottaga intryck af.* nar thesse thingin smakas äru the besk som etir *Bir* 1: 43. thu smakadhe meer af minne snille ok visdom än nakre andre *ib* 142. han ... smakar ey andelica gerning vtan kötlika *ib* 2: 115. *Ber* 140. the predicaninna ordh smakade hon swa sötelika *VKR* v. smakadhom vi ey dödh *KL* 415. *MB* 2: 407. *MP* 1: 55. — *smaka, känna på.* the loto them smaka polöxe nacka *RK* 2: 8973. **2)** *smaka, hafva smak, väcka smakförnimmelse.* manna war ... swa smakande (*Cod. B* täffuiande 559) aff sik siälwo, som renasta hwetebrödh mz honigh *MB* 1: 324. — *med dat.* thz (*näml. brödet*) smakadhe (*Cod. B* täffiade 559) ... hwariom epter sinom losta *MB* 1: 324. *ib* 323. vathn smakadhe (*ändradt fr.* thäfkadhe) honom bätir en nokor annar drykker *Lg* 785. är ey vndir at honum smakar ey min licamme vtan sua som bakat brödh j oghne *Bir* 2: 115. — *oeg.* thin ordh ... smaka lustelika j munnenom *Bir* 1: 267. — *med dat.* ihesu nampn smakadhe hänne swa sötelika *KL* 35. *ib* 79. *Bir* 2: 213. thässeu ordhen smakadho discipulo ey alzstingx väl *Su* 392. — *smaka, framkalla behagliga smakförnimmelser hos; framkalla behagliga förnimmelser hos, behaga. med dat.* jak vil ey sköta älla akta faghirt älla fwlt ... oc ey minom smak smakande (*sapidum*) älla vansmakande *Bir* 3: 171. thu äst then sötme ... j hulkom som os smakar alt got (*in qua omne bonum sapit nobis*) *ib* 1: 126. vm min snille smakadhe honom älla thäktis *ib* 68. *ib* 180, 3: 24, 416. än tha at alt thz j tik är, haffwer gudhelikin snille aldra fägherst prydh oc ornerat thog besynnerlika smaka os wslom thina hälgasta spina *Su* 202. — *väcka (behagliga el. obehagliga) förnimmelser, behaga. om lukt. med dat.* mik smakadhe (*sapuit*) sötlikare wärste dön än thin sötasta lokt *Bir* 1: 239. — *Jfr* **välsmaka, vansmakande.**

smakan, *f. smakande, smak. MP* 2: 230. *Su* 281. *Jfr* **foresmakan.** — **smakana öl (smakane öll),** *n. samqväm hvarvid öl undersökes el. afprofvas.* bör allerman sex brödher til smakane öll nempna *SEG* 113. komma fflere til smakane öll *ib.*

smaker (-ar), *m.* [*Mnt.* smak] **1)** *sapor, smak, smakintryck, smakförnimmelse. eg. och bildl.* hafdhe swa beskan smak j munnenom *VKR* XVIII. lägghir man sinaps frö ällir röthir innan most swa at han faar ther krapt aff ok thöf (*för* thäf) ällir smak *LB* 4: 344. the hälgha kirkia offrar ... wars herra likama oc blodh vnder wiins oc brötz smak oc liknilse *MB* 1: 181. behallir godhir drykkir sins smakx sötma *Bir* 1: 333. then eterlike smakin *ib* 3: 22. *ib* 1: 80, 146. nakra the litther älla smaka samman blanda, som engoledhis kwnno samman komma ällar bliffua *Su* 6. iak thogh swa stora hoghswalilse ... mz alzskons söthma oc wällust oc aldra sötasta smak *Lg* 812. hwar som älskoghin är. ther är äkke äruodhe. vtan smakin som callas sapiencia *Bo* 109. siälin hon kännir fatikdomsins lokt ... tholimodzsins oc alla andra dygdha smak *ib* 116. *ib* 145. **2)** *gustus, smak, smaksinne.* aff likamins sinnom, som äre syyn, oc hörsl, lokt, smak, oc hannan *MB* 1: 42. mz war fäm sinne mz hörlse oc sinne oc godho minne mz smak oc thäff oc godhe lukt *Al* 7185. lusta the (*kryddorna*) smaken *Bo* 133. faa sötma j smakenom *Bir* 2: 51. andelikin smakir wäghi mer än likamlikin thy at andelikin smakir ändas aldre *ib* 1: 237. — *Jfr* **osmaker** *samt* **smak.**

smakt, *f.* [*Mnt.* smacht] *svält, hög grad af hunger.* the waro ner döde aff smakt *RK* 1: 1369.

smal (smaal *LB* 7: 152. **small),** *adj.* [*Mnt.* smal] *smal.* war han small i sit liiff *Di* 12. *ib* 130, 245. *LB* 7: 152. födis ter sma madka vtaff ... oc äre ... langa oc smala som orma *ib* 253. ten smala vegbreda *ib* 269. *ib* 243. — *tunn?* manga fruso saa the finge skam the hadhe smala stöffla *RK* 3: 1003.

smaleker, *se* **smäleker.**

smaländinge, *m.* = **smaländinger.** bent smalendinges hustru *SJ* 345 (1468).

smaländinger (-lenningh *SO* 47. *pl. nom.* **smaländingiär** *UplL Kg* 2. **smalänþingiä** *SML Kg* 2. **smalänningia** *MELL Kg* 7: 1. **smalenningia** *KrLL Kg* 7: 1. **smalänninga** *SML Add.* 1: 7. *dat.* **smaländingium** *UplL Kg* 2. **smalänþingium** *SML Kg* 2. **smalenningum** *SML Add.* 1: 7; *alla dessa pluralformer skulle dock kunna föras till* **smaländinge),** *m. L. Smålänning. ss tillnamn.* bend smalending *SJ* 345 (1468, *på fyra st.*). bent smalending *ib* (1468, *på två st.*). *SO* 47.

smaländska (smaalensca), *f. Småländska, Småländska språket, Småländska munarten.* stadhin ... som heet luza a hebrezco oc nuta skoghir a smaalensco *MB* 1: (*Cod. B*) 548.

smaländsker (-lensker. *n.* **smalänzt** *SD* 5: 637 (1347). **smalenzt** *ib* 710 (1340?)), *adj. L. Småländsk.* vnum legisterium smalenzt *SD* 4: 710 (1340?). swänst läript allr smalänzt *ib* 5: 637 (1347). en smalensker swen *RK* 1: 2592. — *ss tillnamn.* iohannes smalenske *SD* 4: 559 (1337).

smam, *se* **smar.**

smamö (-möö), *f. liten mö, liten flicka, ung flicka.* säl vare the smamöön. ok än stora mön mz. som värdogh vare vagga tholko barne *Bo* 5. *ib* 72. *MP* 1: 343.

smapilter, *m.* [*Isl.* smápiltr] *liten pilt. ST* 12.

smapänninger (-päninger), *m. vanl. pl.* [*Fnor.* smápeningr] *L. liten penning, penning af mindre storlek el. värde.* gutnisch örtogh skal ey ga her äpter meer än for iij swenska sma päninga *BSH* 2: 236 (1425-29,, *samt. afskr.*).

smar (sma. *f.* **sma** *LB* 4: 342. *n. (nom., ack.)* **smat. smaat. smoth** *LB* 2: 11. *ack. m.* **sman. smaan. sma** *RK* 1: 4294, 4324; *Fr* 103 *(på alla tre ställena i rimsl.). f.* **sma** *Bu* 505. **smaa** *Lg* 3: 8. *pl. nom. m.* **sma** *GO* 37; *Al* 17. *n. (nom., ack.)* **sma.** *ack. m.* **sma** *Bu* 152. *f.* **smaa** *LB* 2: 44. *dat.* **smam. smaam.** *komp.* **smärre** *L.*; *Al* 9886. **smärrä** *Iv* 4564. *superl.* **smäster: -a** *LB* 3: 35, 169; **smäst** *Lg* 3: 8. **smärster: -a** *LB* 7: 310, 9: 113. **smerster: -a** *Di (Cod. B)* 316), *adj.* [*Isl.* smár] *L.* **1)** *liten. a) om rum.* thän vägh ther badhe var litin ok sma *Iv* 676. *Fr* 103. fri ok frälse hwar nyte sit badhe stort smaat ok lit *Al* 5388. — *pl. små.* brast afguþa bilätte alt ii sma stykke *Bu* 155. *ib* 152. *Bil* 402. mange bäkkia ok sma göra stora aa *GO* 37. stor skip liggia a lande mädhan sma gaa til sio *ib* 504. kooll brändh aff . . . smam qwistom *PM* 11. aff thenne sma fugla *MD (S)* 268. — *superl. minst.* gwllith liggher widher bothnen som smärsta gryn *LB* 9: 113; *jfr* **3.** *b) om antal?* try hundrad folk lotho the ther aa bade thz störe ok swa thz sma tw hundradha men wel föra ok hundrada ther arbeide skullo göra *RK* 1: 1641. **2)** *ringa, oansenlig, obetydlig, mindre betydande.* the loto scriffua saman smat ok storth *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 190. — *pl.* swa ära farne marghe kämpa flere sma ok store *Al* 17. — *komp. ringare, mindre betydande.* konunga oc första badhe smärre oc swa största *Al* 9886. *Iv* 4564. **3)** *bestående af små delar el. stycken, fin.* hänna haar var sua som smat bränt byske *Bir* 2: 96. mirra [är] somlikin sma ok som stoor *LB* 4: 342. böriadhe han scriffua the bönena i swa smaa script, som han aldra smäst kunne *Lg* 3: 8. iak skall för huggen warda sa sma som en fisk *Di* 151. fiöl appollo viþ iorþ. ok löstes i sma muld som malin vare *Bu* 505. smat miöl *Lg* 977. the slogho then mwr allan swa sma *RK* 1: 4324. *ib* 4294. stötha the stenen . . . smaan som gryn *PM* LI. maghen aff wlffwen torkadher och siiktadher vel sma *LB* 2: 9. skal man tagha hwsslöök ok stampa han sman *ib.* taka pila lööff och stötha tz smath *ib* 7: 4. *ib* 2: 11, 44, 3: 171, 5: 77, 7: 11. — *superl.* taka smästa hwethe myöl *LB* 3: 169. *ib* 35. **4)** *fin, bestående af fina trådar, tunn.* serkia aff smat läript *Bil* 902. ginom åt smath klädhe *LB* 5: 77. — *pl. dat.* **smam** *och* **smam ok smam,** *adv. i små delar el. stycken.* han þorpte väl viþ at þigia smam *(i små gåfvor)* som förra gaaf ofstorom *Bu* 18. är thz swa at han *(blodet)* är hardher oc swartir tha scal människian lata opta oc smaam *(i små portioner) LB* 5: 292. tha thz thunna piis drypir smam *(droppvis) ib.* var herra han gör oc gifwir reuelaciones oc hughnadh smam oc smam *(per partes) Bo* 19. — *småningom.* the aghn älla thän thorn som fästir är j kötit när hiärtat är ey rasklica oc bradhelica oprywande vtan smaam *(paulatim)* ok lättelica syndirskärande *Bir* 3: 319. smam ok smam sankar fatigh kuna sik barn saman *GO* 137. leþas smam oc smam *(paulatim)* i krasa siþvänio *KL* 185. watnit wäxande smam ok smam . . . vpfyllir alt skipit *Bir* 1: 36. *KL* 188. *Bo* 55. *Bir* 1: 42, 299, 3: 74, 169, 216. *Ber* 11. *Su* 452. — *superl. best. form.* **þät smästa,** *adv. i de minsta stycken, det finaste. i förening med en form af* kunna. tätta trätt skal man skära eller skaffwa ted smärsta man kan *LB* 7: 310. ffilade thz sönder thz smersta han kunde *Di (Cod. B)* 316. — (sma *för* sama: thz sma wirkith *Lg* 3: 144.)

smaragd? (*pl. nom., ack.* **smaragda** *Fl* 1117; *Al* 4588, 4641, 8215, 8675, 8692. **smaragde** *Fr* 169. **smaragd** *Fl* 536), *m. och n.?* [*Isl.* smaragdr. *Jfr Mht.* smaragt, smaragde. *Lat.* smaragdus] *smaragd.* bordhit . . . aff smaragd giort *Fr* 391. listan var mz smaragd gröna *ib* 429. smaragde ok granata stodho ther väl til mata *ib* 169. sölghior ok izstadh varo aff gull sat mz granat ok smaragd full *Fl* 536. hans *(bäckens)* ström mz smaragda ga *ib* 1117. hwa tha wil haffwa ädhla stena han finder ther smaragda rena *Al* 8692. *ib* 4588, 4641, 8215, 8675. — **smaragda klasi,** *m. klase af smaragder. Al* 7498.

smasar, *n. L.*

smaskal, *f. liten skål.* en sma skal godh ätike *LB* 3: 198.

smaskin, *n. L.*

smaskip (*pl.* **smaskep** *RK* 2: 6605. **smaa skippe** *ib* 8349), *n.* [*Isl.* smáskip] *småskepp, litet skepp, litet fartyg. RK* 2: 6605, 8349.

smaskipter, *p. adj.* [*Fnor.* smáskiptr] *delad i små lotter, styckad.* swa myklo flere herrane wardha, swa myklo smaskiptare wardher gotzith *MB* 1: 109.

smastadher, *m. småstad.* at richit och wij alle ythermera bestand haffua aff stocholms *(för* -holm*)* än aff the anneu for:ne smastädher *BSH* 4: 331 (1502). — *mindre stad som lyder under en större.* nio städher oc *(för* mädh*)* theris smastädhrom oc thorpom *MB* 2: 43.

smasten, *m.* [*Isl.* smásteinn] *småsten.* strandinna smastena *(lapilli) Bir* 3: 406.

smasund, *n. L.*

smasven, *m.* [*Isl.* smásveinn] **1)** *liten pilt, liten gosse, ung gosse.* han (ɔ: cristoforus) . . . fan sma suen. ok förþe han a sinom arme. ok troþ ut a uatnet. sma suennen vaxte sua þungar vm siþe. at bölia qualde han. at varla monde cristoforus vaþalös ſui cuma. ok saghþe tol smasuenen i myclom vaþa var iak for þina sculd. ok þyngre var þu än al värulden smasuennen suarar. þät är vndarlöst *Bu* 499. then dagh smaswenin wandis aff modher mielk *MB* 1: 197. *Bu* 22, 134. *MB* 1: 198, 200, 201, 242, 258, 259. *KL* 34. *MP* 1: 24. *Bir* 3: 236. *GO* 79. *Lg* 35. *Jfr* **himirikis-,**

iuþa-smasven. **2)** *tjenare; i sht tjenare af lägre grad hos en furste eller storman; småsven, page. Jfr Maurer, Hofrecht s.* 75; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 262 *f.* þe sagho ... smasuena *(servos)* r[i]þa som ridara gulle kläda *Bu* 152. hon hafdhe ey annan smaswen sända *Bo* 14. är han knape eller skytta ligge innan tornenom en manadh ... är han hyrdränger eller annar minne man ligge j stokkenom eller j kistonne samuled. är han smaswen wardhe hwdstruken *MEG (red. A)* 54. *ib* 55, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 64. the fingo honom *(den fångne kon. Valdemar)* smaswena ok kämenära the honom skullo til thiänist wära at sätia hans diisk ok bära hans kaar *RK* 1: 1288. *ib* 3: *(sista forts.)* 5703. *MD* 361. *Va* 7. *BSH* 5: 132 (1506). *FM* 427 (1509).

smatidh (smaa tiidh), *f. en af horæ minores el. minutæ (benämning på alla dagens kanoniska timmar utom matutinum och vesper), kanonisk timme vid hvilken ett mindre antal böner läses.* läsningen aa reghlonna wägna äru XL pater noster oc swa maanga aue maria for ottosaangen oc samuledh for messona oc swa for afftonsaangin än for hwaria smaa tiidhena tio pater noster *VKR* 13. til prim oc alla andra smaa tidher *Bir* 5: 52.

smatharmar, *m. pl.* [*Isl.* smáþarmar] *småtarmar.* tenna siwkdom ... kallas colica passio ... oc hon hender mest j sma tarmana oc stundom j te högre siidona oc stundom i ten venstre *LB* 7: 256. the andra (ɔ: sottin) heter ylica oc hon star j smatarmmomen *ib* 5: 292. — **smatharma värker,** *m. värk i småtarmarne. LB* 6: 107.

smaþing, *n.* [*Fnor.* smáþing] *småting, småsak, sak af mindre betydenhet.* böker, hwardax oc fastu altarä cläþe oc mässu kläþe. oc annur smaþing til hōghä altarä *SD* 5: 564 (1346).

smathradher (smaa thradhir), *m. fin tråd.* suasom smaa thradhir *(filum tenue)* väfdhis j nysta *Bir* 2: 95.

smavidher, *m. småved, ris och qvistar.* hafdhe saman sankat mykin sma widh *(sarmentorum aliquantam multitudinem) KL* 175.

smavigsl, *f. lägre kyrkligt ämbete.* han tok lectoris ämbite som är eet af smauixlomen *Bo* 56.

smavirke, *se* **smar.**

smeker (smeeker), *m.* [*N.* smeik] *eg. smek, smekning; smeksam person. ss (skymfande) tillnamn.* rex albertus ... captivavit avunculum suum regem magnum dictum smeek *Script. rer. suec.* III. 1: 23 *(i nyare hdskr. förekommande utdrag sannolikt ur de Stockholmska Minoriterbrödernas diarium).* eodem anno *(d. v. s.* 1419*)* ... obiit dns. andreas cognomento smeker episcopus strengenensis *ib* I. 1: 141.

smekia (-ir, -te), *v.* [*Jfr Mnt.* smêken] **1)** *smeka, (genom smek) ställa sig in (hos).* smek thin bondha äller smikra för honom *(blandire viro tuo) MB* 2: 115. **2)** *genom smek el. vänlighet söka förmå.* swa som smekiande ellir lukkande han til at lydha sinom radhum *ST* 103. han badhe badh oc smekte mz mangom ordhum *ib* 256. — **smekia sik,** *smickra sig (af ngt).* thu ... smekir thik af *(blandiris tibi de)* iomfrudomenom *Bo* 42. — *refl.* **smekias,** *smeka, söka ställa sig in, smickra.* wärste ormbir. hulkin som stingir mz stiärtenom ok smekis *(blanditur)* mz anliteno ok tungonne *Bir* 1: 70. swika the os som ... smekias vidh os *KL* 232. them klärkom som smekias vidh syndogha män mz blidhom kennedom *MP* 1: 235.

smekian, *f. smek. Lg* 3: 485.

smekiare (smekare: -arom *Bir* 3: 309. **smekäre: -ära** *ib*), *m.* [*Jfr Mnt.* smêker] *smickrare.* vakte sik for smekiarom *Bir* 3: 457. *ib* 309, 332.

smekliker (smeek-), *adj.* [*Jfr Mnt.* smêkelik] *smekande, smickrande, inställsam.* nar thu vilde swika mik mz thinom smeeklikom brefwom *(dulcibus litteris) Su* 409.

smekning (smeekningh), *f.* [*Jfr Mnt.* smêkinge] *smicker. MP* 1: 303. af wärldinna swikliko smeekningh *Bir* 1: 326. folskra manna smekning *ib* 3: 401. — **smekninga ordh (smäkninga-),** *n. smickrande ord. Ber* 156.

smesseri (smedzserij), *n.* gik stort rusk aff thera smedzserij *(var.* swedzserii, spisseri, swanzeri, *se RK* 1: *s.* 202; *Script. rer. suec.* I. 2: 59*) RK* 1: *(sfgn) s.* 191.

smiþa (smidhia *SO* 61 *(på tre st.),* 71. *pres.* **-ar.** *impf.* **smidhadhe** *MB* 1: 285; **-is** *Bir* 4: 157. **smidade** *Di* 47, 52. **smidde** *Bo* 31; *Di* 46, 50. *pl.* **smiddo** *Bir* 2: 73. *part. pret.* **smidhadher** *Bil* 114; **-adha** *ib* 163; **-at** *ib* 579; *Bir* 3: 245. **smidader: -at** *Bil* 426; *Di* 45. **smider** *Bil* 113; **-ar** *Bu* 168; **-a** *ib* 518. **smydder: smyd** *BSH* 5: 506 (1512). **smidin: -it** *Di* 90; **-ith** *ib (Cod. B)* 315), *v.* [*Isl.* smiða] **1)** *smida, arbeta i metall.* amelias byriade atsmida, oc smidde sa et aar wtgynom *Di* 46. sporde konungen hanum hwy han ekke smidade *ib* 47. *ib* 42, 43. *SO* 71. **2)** *smida, genom hamring bearbeta (metall).* ey komber gulringer a konungx arm för än gullit wardher wäl bränt ok smidat *Bil* 426. aldra handa malma kön smidhat j -mang thing oc formo *Bir* 3: 245. — *bearbeta, böja, kufva.* wardher romara rike swa starkt at thz smidhar oc tyktar vnder lydhno all riken, swa som iärn alla malma *(sicut ferrum domat omnia metalla, sic illud conteret omnia hæc) MB* 1: 14. iärnit smidhas *(låter bearbeta sig)* af engom malm *MP* 2: 230. **3)** *smida, förfärdiga (arbete af metall, i sht järn).* lät smiþa vaghn af iarn *Bu* 505. *MB* 1: 81. smiddo tängir *Bir* 2: 73. *Bil* 579. *Bo* 31. *Di* 54, 90. *BSH* 5: 506 (1512). som alt annat haffuer smidat *Di* 45. han är likir them smidh som smidha höghtidhelikit wärk *Bir* 1: 394. *SO* 61. the kunde wäll at smida bada gwll oc silffuer, bryniar swerd oc hielma *Di* 41; *jfr* **2.** — *i allmh. förfärdiga, dana, göra.* i thino fastasta hwse som thu smidhadhe *(operatus es) MB* 1: 318. hwa smidhadhe *(fabricatus est)* döwan oc dumban *ib* 285. — *åstadkomma, bereda.* smidhar *(fabricat)* gudh sin hedher aff människionna ondzsko *Bir* 4: 80. **4)** *infatta (i metall).* lät smidha armin ... mz guld ok silff *Bil* 879. **5)** *fjättra, fängsla.* la fangen i eno torne diup viþ iorþena harþleka smidar *Bu* 168. sätia þöm smida i mörke hus *ib* 518. jak skal lata idher ... smidha twefallum järnum ok bandum *Bil* 113. leta the boior som sanctus petrus war smider mz *ib. ib* 114. lät gripa sanctum petrum ok smidha han j iärn ok häptha *ib* 111.

lät tyberius smidha *(reclusit in carcerem)* herodem ok (halda) han j häptom *ib.* **6)** *slå, träffa med slag?* tha thät (ɔ: thiit brysth) vndi korseno af thins sons hambra lyudhe smidhadhis *(moisv. ställe i en annan uppteckning, s. 144, har* smitadhis, *säkert den urspr. läsarten) Bir* 4: 157. *Jfr* **smita.** — *Jfr* **besmidha, osmidder.**

smidhe (smijde. smyda), *n.* [*Isl.* smíði] *L.* **1)** *smide, smidning, utförande af arbete i järn (el. trä).* viij thwsand slögha män til alzskona gerning oc smidhe *MB* 1: 9. *ib* 164. margha konster oc smidhe hörir til hwsa gårdh, oc tho kallas thz alt en bygning oc hwsagerdh, fore thy at byghning är ändelik skäl oc skuld alzskyns smidhis som ther thiäna til *ib* 456. **2)** *smide, genom smidande utfördt arbete. MB* 1: 92. thz war ekke melias smide *Di* 45. for eth faat iärn i smidhe v mark. for eth skippundh stangeiärn i smidhe grofft . . . halfftbridie mark *SO* 73 *(möjl. att föra till* **1***).* the riikheet a hans *(sköldens)* smidhe la är mik seent at sighia fra *Fr* 97. — *med konstfärdighet utfördt fint arbete af metall, i sht af guld el. silfver, smycke.* reddo til gangara ok forgylt smide ok god klede hon skulle i ridhe *RK* 1: 610. dyr klede ok dyr smide lotho the tha skära ok göra *ib* 3495. sölff oc gul bade dysing oc smijde *ib (Albr) s.* 211. kan ey finnas j rikesens göma . . . hwazske peninga eller smyda *ib* 2: 536. *ST* 222. minna hustru smidhe *SD NS* 1: 678 (1407). — *Jfr* **arma-, axla-, er-, grof-, iärn-smidhe.** — **smidhis iärn (smidhes-. smides-),** *n. smidesjärn, järn som bearbetas genom smide.* eth skippundh goth smidhes iärn *SO* 71. ij [2] ffaath smides iern *FM* 608 (1513).

smiþer (smiidh. smit, *se* **gul-, kniva-smiþer. smydh,** *se* **gulsmiþer. smyt,** *se* **gulsmiþer. smedher** *SD NS* 1: 185 (1402). **smet,** *se* **gulsmiþer.** *gen.* **smidhz** *MB* 1: 75. **smidz** *KL* 377. **smitz** *MB* 2: 373. **smedz,** *se ssättn. pl.* **smedher** *Su* 224. *gen. med art.* **smedhennas** *MB* 2: 83**),** *m.* [*Isl.* smiðr] *L. en som arbetar i metall el. trä; särsk. en som arbetar i järn, smed.* han war smiþir *(faber ferri) KL* 190. han *(Gud)* är likir them smidh *(fabro)* som smidhar höghtidhelikit wärk ok gerning hulkin som stundom gör het iärnit j eldenom ok stundom lätir han thz wardha kalt swa gudh bäste smidhir ther skapadhe wärldinna af ängo tedhe sin kärlek adame ok hans af födho *Bir* 1: 394. *MB* 1: 75, 81, 133. smiidh hawir thy tang at han vil sik ey bränna *GO* 550. huilken smidher sijn eghin man wil wardha *SO* 61. huilken smidher som mera forbrenner aff eth skippundh goth smidhes iärn *ib* 71. huilken smidher som nokot arbethe gör eller göra lather pa sancte loyus dagh *ib.* engin smidh skal mera tagha for skoningh mz nyth hofslagh *ib* 72. *ib* 62, 64, 66. satte faderen hanum till en smid i hunaland. som mymmer het. han war then beszta smid ther man wiste tha at segia aff *Di* 41. *ib* 45, 46, 50, 121. *Su* 224. *MB* 2: 83. gik hon till weland smid *Di* 54. — *ss tillnamn.* knwth smedher *SD NS* 1: 185 (1402). — *en som arbetar i trä, timmerman.* han är ioseps smidz *(fabri)* son *KL* 377. *MB* 2: 373. han *(Josef)* sigx hafwa warith smidher *(faber) Ber* 128. — *Jfr* **bol-, grof-, gul-, klen-, knif-, kniva-, kätla-, osmunds-, silf-, spora-, trä-smiþer.** — **smids bälgher (smedz-),** *m.* [*Jfr Isl.* smiðbelgr] *smedjebälg.* blåsende mz smedz bälgiom *LfK* 233. *Jfr* **smidhio bälgher.** — **smidha kompani,** *n. smedernas korporation el. skrå, smedskrå.* är han brodher i smidha companith *SO* 71. *ib* 61, 65, 72. — **smidha redhskap,** *n.? smidesredskap.* tog alt theris gwll oc silff oc smida redskap *Di* 43. *Jfr* **smidhredhskap.** — **smidha sven,** *m.* [*Jfr Isl.* smiðjusveinn] *smedgesäll. SO* 63. — **smidha tygh,** *n. smidestyg, smidesverktyg. koll.* fik weland sit smidä tyg igen *Di* 47. — **smidha ämbite (-embethe),** *n.* = **smidha kompani.** är vptakin thenna skraa i smidha embetheno *SO* 61. *ib* 71.

smiþia, *f.* [*Isl.* smiðja] *L. smedja.* gik . . . weland till sina smidia, oc gömde swerdit op vnder belgana *Di* 49. *ib* 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55. *SJ* 204 (1451). — *bildl.* tha fakunnughe män ganga i wars herra smidhio, ther *(för* thet*)* är tha the thänkia om hans handawärk *MB* 1: 75. — **smidhio anbudh (smydheo-),** *n. till en smedja hörande redskap, uppsättning af till en smedja hörande inventarier.* pro i [1] par smydheoanbudh xl marchas *BSH* 1: 99 (1366). — **smidhio bodh,** *f.* [*Isl.* smiðjubúð] *smedja?* two smidio bodher *SJ* 299 (1462). — **smidhio bälgher,** *m.* [*Isl.* smiðjubelgr] *smedjebälg.* ma han wäl liknas smidhio bälgh som är fullir mz wädhir vidh äsiona *Bir* 1: 328. atir blifwir honom then sami lustin swa som wädhir j smidhio bälghe *ib.* likt . . . smidhio bälgh mz lange pipo *ib* 3: 443. *LfK* 237. *Jfr* **smids bälgher.** — **smidhiobälgs pipa,** *f. pipa el. rör tillhörande en smedjebälg.* satte diäfullin swasom smidhiobälgx pipo *(fistulam sufflatoriam)* j konungsins mun oc bläste starklica *Bir* 3: 446. — **smidhio dränger (smidia drenger),** *m. smeddräng, smedsven, person som biträder vid arbetet i en smedja.* tha lopo alla smidia drengena *(smiðjusveinar)* till sigord *Di* 122. — **smidhio pilter (smidia-),** *m.* = **smidhio dränger.** *Di* 122. — **smidhio redha (smidhie-),** *n. en smedjas inredning, uppsättning af till en smedja hörande inventarier.* eth helth smidhieredha *FH* 4: 83 (1499). — **smidhio sinder (smydiaslinder** *(för* **-sinder***) LB* 7: 13. **smydia slindher** *(för* **-sindher***) ib* 56**),** *n.* [*N.* smidjesinder] *smedjeslagg, hammarslagg.* scal man taka smidiosindhir thry stykke oc läggia j eldh oc göra thz glödheet *LB* 1: 98. *ib* 7: 13, 56. — **smidhio ughn (smidyo ogn),** *m. smideshärd, ässja.* tak kym som är j smidyo ognenom *PM* L.

smidhredhskap (smed-), *n.?* = **smidhio redha.** 1 smed redskap *FH* 5: 238 (1524). *Jfr* **smidha redhskap.**

smiker (smyker *RK* 3: *(sista forts.)* 5799 *(i rimsl. med* swiiker*).* **smeker** *LfK* 55. **smekker** *ib* 37**),** *m. smek, smeksamhet; smicker.* mongelwnd komber hon *(lyckan)* mz sitt smyker *RK* 3: *(sista forts.)* 5799. förmaandes wärldenna smekker *LfK* 37. *ib* 55. ofrestadh af thera lof ok smikir *Bo* 104. än thu skodhar thik innantil vidhir sannindinna lius vtan skrymtan ok dömir thik ther äptir vtan smikir *ib* 40. — **smikra ord,** *n. smickrande ord, smicker.* the skulu ey framföra forkrupin ällir smikra ordh *Bir* 4: 74.

smikra (smikkra. smekra. -ar), *v.* [*D.* smigre] *smeka, visa vänlighet (mot); visa sig inställsam (mot); smickra. med prep.* for. smek thin bondha äller smikra för honom *MB* 2: 115. — *bildl. smeka, tjusa, locka.* än tho at hon *(verlden)* smikkrar vtantil. tho lönis thz innantil som biter *Su* 409. — *med prep.* for. wärlden smikra for them *(eis blanditur)* mz hedher rikedomom oc alzskona lusta *Bir* 4: 70. — *visa vänlighet, småle.* en tiid smekrar hon *(lyckan)* mz bliida ansicth *RK* 3: *(sista forts.)* 5795. — **smikra sik,** *smickra sig, hysa falsk inbillning.* the hedhir girughe ok the som latas mykyt vita. smikra sik oc mena sik vilia afla siälana. swa som the komin swa bätir aat. at göra annars siäla gagn ok helso *(blandiuntur sibi . . . sub specie lucri animarum, quasi sic melius possint intendere aliorum saluti) Bo* 99.

smikran, *f. smek, smeksamhet; smicker.* mz tolke oc andhre falske smikran *(blanditiis)* drogh thu mik äpther tik i dödhen *Su* 44. forlata världinna losta oc smikran *Gr* 318.

smikrare, *m. smickrare. KS* 58 (145, 64).

smit, *f.?* [*Sv. dial.* smitt. *Jfr Mnt.* smitte] *fläck, smutsfläck.* ith kläde for vtan smith *MD (S)* 209. — *i moralisk mening: fläck, befläckelse, besmittelse.* gudz son walde the hälgha kirkio aff syndoghom mannom oc fwlom oc thwo hona swa rena oc faghra i sino blodhe, at hon hawer ängin smit eller last *MB* 1: 399. föþas af renne mö vtan smit *(sine macula) Bu* 63. at falla j naghro smith *MD (S)* 209. — *Jfr* **smitta,** *f.*

smita (smeta. -adhe), *v.* [*N.* smita. *Jfr Mnt.* smiten] **1)** *stryka.* the skulo tagha aff lamba blodhino oc smita badhe innarmeer oc vtan sin thryskula *MB* 1: 307. bära kesarenum af hans blodhe at smeta *(Bil* stryca 462*)* wm hans ögha *Lg* 1013. **2)** *bestryka.* smita henna bwk mz hans blodhe *Lg* 1000. **3)** *slå, träffa med slag; såra.* tha thz (ɔ: thit bryst) vndir korseno af thins sons hambraliudhe smitadhis *(ex sonitu malleorum quasi in duro prælo acerrime stringi sensisti) Bir* 4: 144.

smitta (smytta), *f.* [*Fdan.* smitte. *Mnt.* smitte] **1)** *fläck.* thu äst leed j thz hws huar som fäghrind är vtan smitto oc fylsko *Bir* 2: 328. ren som sol gislana j hulkom ängin smitta *(macula)* maa finnas *ib* 1: 186. — *hudfläck.* thz thagir bort smitto aff änlite *LB* 3: 61. — *i moralisk mening: fläck på heder el. rykte.* om några finnes i wåra embethe och compani, brödra och systra, som några smitto eller ond rychte på sig haffua *TS* 21. — *fläck, orenhet, befläckelse, besmittelse.* thino köti . . . som oreent är oc vpfylt mz mykle smitto ok synda thräk *Bo* 132. afthörka alla gambla smittona *(maculas) ib* 200. rensom oss aff huario licamans ok siälene smitto *(inquinamento) MP* 1: 61. at iak matte rensas aff allom smittom *ST* 255. af þwande sinna förro lasta smitto mz mangom tarom *KL* 186. rensilsinna stadhir j hulkom siälanna smittor *(sordes)* af thwas *Bir* 1: 387. at hon *(själen)* skuli sua rensas at ey är een smitta *(macula)* j hänne *ib* 3: 106. twa smittor äru j mine kirkio *ib* 192. flendo hans likama hulkin som ren ok lutlös war af hwarre smitto ok syndh *ib* 1: 29. thw äst lamb vtan smitto *ib* 2: 80. *ib* 1: 108, 271. *Ber* 28, 29, 31, 32. *MB* 2: 354. i skulin ey affwiika . . . til spaamän . . . idher til siäla smitto oc last *(ut polluamini per eos) ib* 1: 367. **2)** *sjukdomsämne.* rensadhis hans ögha af alle smitto *KL* 349. tz . . . ä[l]ther bort alla smytto aff kroppen *LB* 7: 65. — *Jfr* **kättara-, synda-smitta.**

smitta (smita: -ar *Bir* 2: 327. **-ar, -aþe, aþer),** *v.* [*Mnt.* smitten] *fläcka, smutsa, orena.* wakta thik fore them fugl som stänktir är mz thiäru. thy at alle the smittas af honom som han hanna *Bir* 1: 301. thässa väggia smitta *(maculant) ib* 2: 328. smittadho *(sordebatur)* mit liofwa änlite mz spot ok rutno blodh ok andre ledho fylsko *Su* 395. *Bo* 211. andra keldonna vatn som är thiokt oc orent smittar renasto keldonna vatn *Bir* 2: 31. vädrit smittas *Bil* 455. — *i moralisk mening: orena, befläcka, besmitta.* syndhin . . . smittar som blyt *Su* 353. huru världin smitar *Bir* 2: 327. äru the fulika smittadhe ok orene swa som mz thiäro ok alle the som ganga til thera smittas af them *ib* 1: 164. haua framgang j världinne oc smittas *(inquinari)* j hänne *ib* 2: 60. at the ey eptir gudhlighin beskodhilse smittnis *(för* smittins*)* j werlzlighom thingom *VKR* 4. *Al* 3985, 4001. smitten ekke idher mz androm hustrum *MB* 2: 8. ena fula synd som mäniskio natura var smittaþ mäþ *Bu* 64. thenne diäkne är ren ok hälagher ok aldrigh smittadhe han sit köt *Bil* 237. laat mina tro oc mina siäl älla min licamma af omillom mannom ey smittas *Lg* 546. *Bo* 42, 146. *Bir* 1: 278. war . . . ey iomfrunna iomfrvdombir smittadhir *ib* 3. — *besmitta, oskära.* inledde han hedhninga i mönstrit ok smittadhe *(violavit)* then helgha stadhin *KL* 166. *ib* 169. — *kränka, skända.* vm han hafdhe format smitta *(violare)* hona (ɔ: wara systir) *Bir* 1: 376. *ib* 50, 2: 49. — *kränka, bryta.* thu smittadhe the tro thu lofwadhe mik *Bir* 1: 124. — *Jfr* **besmitta, forsmittas** *samt* **osmittaþer.**

smittan (smitan), *f. besmittelse.* af giri ok lusta likamans kumbar heþers spiäl ok þär af ful sör ok smitan *Bu* 183.

smittelika, *adv. Jfr* **osmittelika.**

smitteliker, *adj. oren, besmittelig.* frälsa os af diäfwlsins snaru ok alle smittelike orenlikhet värsta dyocleciani *Gr* 284. atirhald aff alle smittelike ok syndelike vmgangilse *Bir* 3: 454. *Jfr* **be-, o-smitteliker.**

smittilse, *n. pl. och f. befläckande, besmittelse.* vm likamanin tolde nakra glömsko älla smittilse *Bir* 1: 312. — *besmittelse, kränkning. Lg* 547. leddis til fwl thing älla smittilse *Bir* 2: 50. ordhit vardh köt ok blodh i hänna inäluóm . . . vtan alzskons smittilse *ib* 267. *ib* 301. — *Jfr* **besmittilse.**

smittogher (*n.* **smittogt** *Bir* 1: 235. **smittoght** *ib* 2: 320. **smittogh** *(för* **-oght***) ib* 1: 300. **smittokt** *ib* 2: 106), *adj. oren.* thz smörilse var reent ok mz engo smittogho blandat *MP* 2: 73. smittogha oc orena väggia *(parietes maculosi) Bir* 2: 327. astunda han at insaa ok inplanta nakot lastelikit ok smittogt *(vitiosum)* j mit gul *ib* 1: 235. — *oren, besmittelig (i moralisk mening el. efter den Mosaiska lagen).* hylia the syndogha siälinna fylsko at hon skuli ey synas smittogh *(maculosa)* j minne asyn *Bir* 1: 288. beuisa höghfärdhin klärkanna gerninga

smittogha oc stygga for gudhi *ib* 2: 131. vteluktom allom smittoghom licammans lusta *ib* 156. j blandh them äru some smittoghe ok orene swa som fwle ängla *ib* 3: 365. ath thu ... reensa mik smittogha ath jak vari vtan smitto *Ber* 283. skal han *(den spetälske)* ropa fore hwariom manne, oc sighia sik wara fwlan oc smittoghan *MB* 1: 363. *Bir* 1: 300, 2: 106, 320, 3: 253. *LfK* 74.

smittol, *adj. oren, besmittelig, vederstygglig.* wärldinna vinskapir ostadhoghir som wädhir ok smittol j ondo kompanskapi *Bir* 1: 302.

smitz? *n.? L.*

smiugha (smyugha *Bil* 475. **smygha** *MB* 1: 56, 480. *pres.* **smygher** *ib* 54, 316**),** *v.* [*Isl.* smjúga] *smyga, smyga sig, krypa, tränga sig (genom).* jak munde gönum swärdhin smyugha *Bil* 475. oleum teknar wars herra nadher i allom sacramentis, som smygha genom likamin til hiärtath *MB* 1: 480. hälghe män äpter domadagh wardha swa liwse oc gönom skäre, at iämsköt som en seer til annan oc thänker, tha smygher hans hugher genom hans samwit *ib* 54. waare likama wardha tha swa rene oc skäre oc liwse, oc hughin kraptogher at smygha, at eens mantz hugh hawer änkte skiwl for andrum *ib* 56. — *inttränga i. med ack.* ödhmiwkx mantz bön ... smygher himblana *MB* 1: 316. — *Jfr* **up smiugha.**

smiör (*Hästläked. i AS* 137. **smior** *ib.* **smyor** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **smör**), *n.* [*Isl.* smjör. *Fnor.* smœr] *L. smör.* mark fläsk eller smör *(näml. sälis firi)* thre pänningä swenskä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). et lispund smör *ib* 637 (1347). säliä ... smör oc fläsk *ib* 639. *ib NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*), 289 (1403, *nyare afskr.*). en war gardh, som skyllar en löp smör *ib* 2: 51 (1408). gifue i räthe landzsculdh aff thän for:de gardh aff hwario aare thwo thunnor smör *ib* 1: 230 (1403). VIII tunnor smör *FH* 5: 237 (1524). läg en ring mz humblärot ällir näzlä rot oc rotinä suep väl mz blaa. oc smiör honä väl mz istir ällir smiör *Hästläked. i AS* 137. smior hestin mz histir ällir smior *ib.* äth ey smör *LB* 7: 77. ferst smör *ib* 79. *ib* 235. nyt smör *ib* 1: 96. got smör *GO* 906. *ib* 164. *SR* 7. *MB* 1: 189. *VKR* 36. *RK* 3: 4179. *Jfr* **dagsvärkis-, klimpa-, kärlinga-, mai manads-, maia manads-, maio-, punda-, skatta-smiör (-smör).**

smiörgiäld (smör-), *n. en till kronan i smör utgående skatt. SD* 4: 537 (1336, *nyare afskr.*).

smiörhus (*med art.* **ssmör hussed** *FH* 5: 237 (1524)), *n. förvaringshus för smör. FH* 5: 237 (1524).

smiörmale (smör-), *m. L. Jfr* **geta smörmale.**

smiörugher (*n.* **smörukt** *LB* 4: 345), *n.* [*Isl.* smjörugr] *smörjig, fet.* stampar man sinaps frö mz nokot thz som smörukt är *LB* 4: 345.

smugh (smogh, *se* **eter-, hovudh-smugh (-smogh). smog** *LB* 2: 70), *n.* [*N.* smog. *Sv. dial.* smog] 1) *upptill anbragt öppning i klädesplagg som vid iklädandet drages ned öfver hufvudet. Jfr* **hals-, hovudh-smugh** *samt* **ismugs kläþe.** 2) *hästsjukdom bestående i ett ringformigt utslag å halsen?* fori smugh *Hästläked. i AS* 137 (*jfr LB s.* 455). *LB* 2: 70. *Jfr* **etersmogh.**

smugha, *f.* [*Isl.* smuga] *smyghål, hål hvarigenom man kan krypa el. tränga sig.* om ther vare naghar smugha op a ther hon matte genom ga *Iv* 4539. gömin gapin ok smughunar *(custodite foramina et aperturas).* at ey grymo diurin ... göra faromen skadha *Bir* 4: 293. *Jfr* **grisa-, svina-smugha.**

smula (smola *Bir* 2: 243; **-or** *KL* 332; *MB* 2: 69; **-om** *Bir* 3: 323; **-una** *Bo* 153; **-omen** *ib* 111), *f.* [*D.* smule. *N.* smule, smulu. *Jfr Isl.* moli] *smula, brödsmula.* saman hänte hon smulu a bordhomen *KL* 302. brödhstykke ok smolor *ib* 332. af thöm smulom som falla af thera herra bordhum *MP* 2: 58. en smula ma mätta mik *Bir* 1: 222. *Bo* 111, 153. *Bir* 2: 243, 3: 323. *MB* 2: 69. — *smula, litet stycke, liten del.* ey en smulo fisk hawe wij nw *BSH* 5: 252 (1508). — *Jfr* **brödhsmula.**

smultna (smoltna. -ar), *v.* [*Jfr Sv. dial.* smylta] *lugnas.* thz *(hafvet)* ... smoltnar rät fore hwarie hampn *Al* 6492.

smultron, *n.* — **smultrona gräs (-gräss),** *n. smultronört.* thag smwltrona gräss mz root oc alt *LB* 7: 159.

smyria (*L.* **smöria** *Bil* 446; *Bir* 2: 110, 3: 230; *MP* 2: 22; **-as** *Bo* 43; *LB* 4: 345. *pres.* **smör** *GO* 359, 1090; *LB* 4: 345, 350, 7: 2. *refl.* **smörs** *Bir* 1: 75; *LB* 4: 343. *konj.* **smöri** *ib* 1: 96. **smöre** *ib* 96, 97. *impf.* **smorþe: -es** *Bu* 515. **smordhe** *Iv* 2207; *Al* 10101; *MP* 2: 71, 147. *part. pret.* **smurþer,** *se* **nysmurþer. smordher** *Bil* 288; **smordhir** *LB* 2: 59; **smordha** *Bir* 3: 432; **smordh** *LB* 4: 341; **smort** *Bir* 3: 404. **smördher** *LB* 5: 81; **smördhe** *ib* 4: 342; **smört** *ib* 343, 354. **smörder** *ib* 5: 81. *imperat.* **smör** *Iv* 2189, 2191; *Hästläked. i AS* 137; *LB* 2: 68, 69, 70, 9: 106. **smiör** *Hästläked. i AS* 137. **smior** *ib*), *v.* [*Isl.* smyrja] *L. smörja, ingnida, bestryka (med ngt fett, äfven med ngt simmigt el. fuktigt).* blamans ben ... smorþes ... mz sötom smyrilsom ok linum *Bu* 515. vm han smörs mz the olio *Bir* 1: 75. *Bil* 288. *Bo* 43. thz smörilse mz hulko maria magdalena smordhe ihesum *MP* 2: 71. smordhe ihesum mz dyrom smörilsom *ib* 147. smöre sik ... mz hwit smörilse *LB* 1: 97. *ib* 4: 352. om the *(kropparne)* warda smördhe mz mirre smörilsom *ib* 342. smörs ther kropin mädher *ib* 343. lather man honag i malörth. thz styrkär mans syn om man smör ögon ther mädh *ib* 7: 2. stampadher sinapir äller malin mz ätikio rensar likwardinga saar ... om the smörias ther mäder *ib* 4: 345. om hon *(bölden)* warder smordh ther mädher *(näml. med enbärsolja) ib* 341. smior hestin mz histir ällir smior *Hästläked. i AS* 137. läg en ring mz humblärot ällir näzlä rot oc rotinä suep väl mz blaa. oc smiör honä väl mz istir ällir smiör *ib.* vm hundenom budhis een gulpäning han aktadhe thz änkte vtan vare gulpäningin smordhir mz nakrom fitma *Bir* 2: 59. xx pund älla viktir kopar smordha *(perlinitas; öfverdragna)* mz gul *ib* 3: 432. kopar smordhir mz guld *ib* 433. wardher mirra mz nokot waat bla[n]dat äller smört *LB* 4: 343. om man smör sik i henna *(malörtens)* sodh *ib* 350. han smordhe flädhrena ... i then eter dryk *Al* 10101. slaar thu hanum *(bonden)* tha smör *(vngit)* han thik *GO* 1090. *Iv* 2191. smör honum badhe howdh ok haar *ib* 2189.

hon smordhe a honum badhe howdh ok foot *ib* 2207. smör tik om kroppen *(näml. med malörtsdekokt) LB* 7: 2. at smöria ihesu likama *MP* 2: 22. smör þinä hand väl *Hästläked. i ÆS* 137. smöria ok läkia the saarin *Bir* 3: 230. väl smort hiwl *ib* 404. fik han hanum ennehanda smörilse at smöria hänna hws wäggia vtan *Bil* 446. han thänkir swiik som smör ystirlöff *GO* 359. baro for kirkio dörrena balsamum ok alla handa dyr smörilse at smöria *(näml. liken) Gr* 303. — *smörja, gifva sista smörjelsen åt.* prestin bör ... haua ... olio til at smöria siuka *Bir* 2: 110. — *smörja, gnida, stryka.* smöri om kring örat mz lagurbär olio *LB* 1: 96. om man smör oppa sina föthir ther mädher *ib* 4: 345. om thz warder opta smört mz henne *(oljan) ib* 354. hänna *(brännörtens)* moster ... smörder om ögon *ib* 5: 81. huither löker ... smördher om thinninga *ib.* — *Jfr* **be-, umsmyria** *samt* **ny-, o-smurþer (-smordher).**

smyrilse (*Bu* 515; **-om** *ib*; *Bil* 265. **smörilse. smörrilse** *MP* 2: 22. **smörielse** *LB* 2: 49), *n., oftast pl., och f.* [*Fdan.* smørielse. *Jfr Isl.* smyrsl] **1)** *smörjelse, smörjande. bildl.* thätta är gudhlikhetzins nadh oc smörilse *(unctio) Bo* 118. **2)** *smörjelse, salfva.* hafþo mz sik iarn ok smyrilse *(unguenta) Bu* 515. blamans ben ... smorþes ... mz sötom smyrilsom ok linum *ib.* fik han hanum ennehanda smörilse at smöria hänna hws wäggia vtan *Bil* 446. baro ... balsamum ok alla handa dyr smörilse at smöria *(näml. liken) Gr* 303. tilreddo sik dyyr smörrilse ok komo ... at smöria ihesu likama *MP* 2: 22. smordhe ihesum mz dyrom smörilsom *ib* 147. thz smörilse mz hulko maria magdalena smordhe ihesum *ib* 71. göt ... maria magdalena hin dyro smörilsin oppa vars herra howdh *Bo* 162. är the smörielse godh widh all etherful bith *LB* 2: 49. *Bil* 265. *Bo* 37, 75, 219, 220. *Bir* 3: 430, 4: 391. *MP* 1: 194, 2: 72, 73, 74. *Iv* 2180. *LB* 1: 97. — *bildl.* vtan enna handa nadha smörilse ok andelikin glädhi hafdhe warit ingutin j hans hugh ändelika hafdhe han wanskas *Bir* 1: 308. — *Jfr* **balsama-, frua-, läkedoms-, makt-, mirra-, öghna-smyrilse.** — **smyrilsa kar (smörilsa-** *Bir* 3: 430, 434, 4: 391. **smörilse-),** *n.* [*Jfr Isl.* smyrslaker] *kärl afsedt för el. innehållande smörjelse.* thz smörilse kar var af sten som hete alabastrum *MP* 2: 72. *Bir* 3: 430, 434, 4: 391.

smyrsla (smörsla), *f.* [*Jfr Isl.* smyrsl] *smörjelse, salfva.* aloe blandes mz liffsens wathn görandes som ena smörslo *LB* 9: 105. smör tik en thima gnidhandes mz the smörslonne *ib* 106.

smädhilse, *n. pl. Jfr* **forsmädhilse.**

smädhning, *f. Jfr* **forsmädhning.**

smäkke, *n.? Jfr* **buksmäkke.**

smäkta (smakta), *v. Jfr* **for-, ut-smäkta.**

smäla (-adher), *v.* [*Jfr Mnt.* smelen, smalen] *skymfa, skymfligt behandla?* naar konungh karl haffde smälat, bedröfft oc omannelika hanterat ... sanctam amalbergam *Lg* 3: 314.

smäleker (*ack., dat.* **smälek. smäleek** *VKR* 8. **smälik** *Bir* 3: 63; *Al* 1288. **smäligh** *RK* 3: 2475. **smaaleoh** *BtRK* 237 (1465, *orig.*)), *m.* **1)** *smälek, skymf.* somlike föra han i purpura klädhe honom til smälek *Bo* 181. mik är een smälek komin til handa *Fl* 1629. ij tedhin mik badhe haadh ok spot storan smälik ok änkte got *Al* 1288. lidhande mykin smälek *Lg* 586. *Bir* 3: 63. *BtRK* 237 (1465, *orig.*). *Lg* 637, 821, 3: 85. — *smädelse, nedsättande ord.* om hans drotningh ... kan jak ey scriffua goth wthan onth smäligh och spoth *RK* 3: 2475. **2)** *förakt.* at nokar aff smäleek ellir thryzko gör här a moot *VKR* 8.

smälelika, *adv. Jfr* **forsmälelika.**

smälika (smäleka *Bil* 535. **smällica** *Bir* 3: 405. **smäliga** *Di* 180), *adv.* [*Mnt.* smêliken] **1)** *på ett smädande sätt, föraktfullt, med förakt.* smälika til taladhir *KL* 254. *Bo* 14. *OB* 213. *Bil* 535. thänkte smälika wm benedictum *ib* 697. cristne män forsmadho mik smällica *(contemptibiliter) Bir* 3: 405. *ib* 2: 140. *Al* 8905. — *på ett skymfande sätt, skymfligt.* somlike ... hannadhe them smälika ok drapo them *(contumelia affectos occiderunt) MP* 1: 4. *KL* 67, 157, 252. *Bir* 2: 74. — *på ett sätt som medför skymf el. skam, skamligt.* the äru smälika *(contemptibiliter)* wanskapade *Bir* 1: 229. wij wardom nw smäliga offuergiffua wort rike *Di* 180. **2)** *oansenligt, ringa.* swa smälica *(viliter)* kläddir *Bo* 1.

smäliker (smälikin *Bir* 1: 276. **smällikin** *ib* 2: 331. *f.* **smälikin** *ib* 1: 276, 2: 58. *n.* **smälikit** *KL* 251; *Gr* 286; *Bir* 1: 204, 372. *ack. m.* **smälican** *Bo* 242. **smälekan** *Lg* 333. **smälikin** *Ber* 187. **smäligen** *Va* 8. *pl. nom., ack. n.* **smälik** *KL* 81; *Bil* 708. **smälek** *Bu* 77. **smälikin** *KL* 14; *Bo* 201. *komp.* **smälikare** *Bir* 1: 85, 276. **smälugare** *Di* 111. *superl.* **smälikaster),** *adj.* [*Mnt.* smêlik] *L.* **1)** *smädande, skymfande.* ful ok smälek orþ *Bu* 77. *Bil* 708. *KL* 14. *Bo* 201. *Al* 1855. **2)** *smädefull, medförande skymf, skymflig.* äpte swa smälican oc hardhan dödh *Bo* 242. *Va* 8. *Di* 111. *Lg* 333. hon ... forsmadhe vart hionalagh. hulkit os är mykyt smälikit *Gr* 286. **3)** *föraktad.* iak saa min son fulare ok smälikare *(despectior)* än spitälskan man *Bir* 1: 85. — (?) smällikin ormbir *(serpens contemptibilis) Bir* 2: 331. **4)** *föraktlig, oansenlig, ringa, simpel.* orätuis manzs siäl ... är ... smälikin gudhi *Bir* 2: 58. räknas iak j wärldinne swa som bonde hulkins nampn smälikit *(contemptibile)* synis wara *ib* 1: 204. han *(min mantel)* är vtantil smälikin *ib* 276. hon (ɔ: min ödmiukt) synis wärldinna älskarom storlika smälikin wara *ib.* hwat är smälikare än kallas flatir *ib.* skipadhe ey at hafwa klädha bonadh af bäzsto klädhe ok ey aff smälikasto *(vilissimo)* vtan af midlasto *ib* 361. smälik klädhe *KL* 81. smälikit ämbete *ib* 251. *ib* 252. än thu skil dyrt thing fran smäliko älla fwlo *Ber* 181. gudhz thiänisto män starke i tronne halda han *(djäfvulen)* smälikin *ib.* ängen hafwis af thik smäliker *ib* 51. sancti benedicti renlifwe ... hulkit nu synis mangom ödelakt ok smälikit *(abjecta) Bir* 1: 372. atirlefwona ok afskredhona oc thz smälicasta var *(för* thz smälicast var *el. blott* thz smälicasta; *abjectiora)* gaff jak gudhi *ib* 3: 143. — *Jfr* **for-, of-smäliker.**

smälikhet (-heet *KL* 142. **smälekhet** *Lg* 333. **smälighet** *MB* 2: 12. **smäligheet** *RK* 1: 2131. **smällikhet** *Bir* 2: 25), *f.* [*Mnt.* smelicheit] **1)** *skymf, förolämpning, smälek.* o hwat mykyn oc marghfallir var thässa wtländningians orättir oc smälikhet *(o quot et quantæ funt injuriæ advenis) Bo* 15. göra

os smällikhet *(contumelias)* *Bir* 2: 25. vm nakor man giordhe sins owins biläte smälikhet ok skadha *ib* 1: 111. thola tholomodhelika smälikhet *ib* 355. *ib* 14. *MP* 1: 32. *KL* 142. vm smälikhet oc obrygdhilse *ib* 268. thetta .. som ... brödhirine göra mik til smälikhet *ib* 39. *RK* 1: 2131. *Lg* 334. kördho the han fran sik mz smälikhet oc obrygdhilsom *KL* 46. *Bir* 1: 42, 267. *Lg* 333. j dagh haffwir iak idher aff hänt egypti förekast älla smälighet *(opprobrium Ægypti)* *MB* 2: 12. ofwärfar mz thulimodh thera hat och smälikhet som wm thik bakdanta *Ber* 116. *ib* 119. **2)** *förakt (för), ringaktning (af).* mykin mildhet gör näfstinna smälikhet *(dissolutionem disciplinæ)* *Ber* 229. **3)** *ringhet.* thiäna ij thulke ödhmiukt oc smälikhet *KL* 252. *ib* 251. thu ... stirgömde thik swa storan fatikdom. ‚smälikhet *(vilitatem)* oc hwaslikhet *Bo* 35. klädhesens smälikhet *(vile vestimentum)* *Ber* 32. — *Jfr* **forsmälikhet.**

smälla (*impf.* **smal** *Al* 9136; *RK* 2: *s.* 347, 8: 1058. **small** *Di* 78), *v.* [*N.* smella] **1)** *smälla, dåna. opersonl.* sa small i skogen aff theris slagh som thordon slar *Di* 78. **2)** *smälla sönder, med smäll el. skarpt ljud springa sönder.* hans waghn i stykke smal *Al* 9136. **3)** *med smäll el. häftigt buller afskjutas el. aflossas.* piil och byssor moth konungen smal *RK* 8: 1058. **4)** *genom af smäll åtföljd explosion åstadkomma (skott). om skjutgevär.* wid hwart thz skot ther byssan smal *RK* 2: *s.* 347.

smälla (-te), *v.* [*N.* smella] *smälla, med smäll slå igen el. tillsluta.* smälte hon dörrena j laas *ST* 444.

smält, *n.* [*Isl.* smelt. *Jfr Mnt.* smelt. *Ital.* smalto] *emalj.* een kalc af syäx mark sylfs gyorþan med smält *SD* 5: 563 (1346).

smälta (*pres.* **-er.** *impf.* **smalt** *ST* 121. *konj.* **smolte** *Bir* 2: 297), *v.* [*N.* smelta] **1)** *smälta, öfvergå i flytande tillstånd.* vaxit smältir i eldenom *KL* 236. vaxit smältir aff eldenom *ib* 265. *ST* 121. *Bir* 1: 89, 180, 2: 297. aldre kombir lughi af isenom än thot han lägx vppa eldin vtan han smältir j watn *ib* 1: 149. — *bildl.* vng fromheet smälter som salt *Al* 848. **2)** *om mat: smälta, upplösas (i magen), digereras.* tz (ɔ: hönsa swd) smälther alra raskast *LB* 7: 76. at man ätir formykin maat som icke kan döffwas oc smältha i magan *ib* 253. *ib* 256, 8: 45, 47. **3)** *om blod: få den rätta lösningen el. blandningen.* är han *(blodet)* watnfuller thz teknar at han hafuer ey fullan hyta a naturenne wäghna at han kan smälta ok tiokker wardha *LB* 5: 293.

smälta (-ir, -te, -ter. *part. pret. n.* **smeltat** *Di* 48), *v.* [*N.* smelta. *Jfr Isl.* melta, *äfvensom Isl.* smeltr, *adj.*] **1)** *smälta, göra flytande.* hwar smältäre skal smältä hvariä syknä viku säx härþä *SD* 5: 637 (1347). smälta bly *Bil* 902. *Gr* 279. *MP* 1: 34. vm han vil maa han ... smälta tängirna som vax *Bir* 2: 74. smälte fitmin lop nidhir j eldin *ib* 1: 286. thzta haghel oc sniö belätit warade oc bleff länge, för än thz til watn smältis *Lg* 70. thz räghn swa langan tima stodh at thz snioen allan smälte *Al* 5689. — *bildl.* siälen all smältis swa som fithme oc mättadhis aff otalighom söthma *Lg* 819. *Su* 19. — *smälta, upplösa.* kyrsabära kada smelt i vin *LB* 7: 229. *ib* 2: 41. **2)** *smälta, upplösa, digerera (mat som förtärts).* then mater ella drykr suå tax, han wardr hånom giärnt til ohälso: ty at han wardr opta ey wäl smältr *KS* 42 (110, 46). matin smältis j maghanom *Bir* 2: 212. *LfK* 52. at maghen skal wara ... mektoger smeltha hwadh i honum kommer *LB* 2: 12. *ib* 7: 74. *Bir* 4: 137, 150. tog stalit thz gässana gato ecki smeltat *Di* 48. — *komma (mat) att smälta, underlätta smältningen af (mat).* smältir han *(drycken)* wäl mat *(facit bonam digestionem)* *Bir* 1: 283. nägleka smelther math j maga *LB* 2: 64. menta drukkin smelte mat *ib* 5: 81. eenebär ... ätin ... smälta osmältan mat *ib* 82. *ib* 3: 49, 5: 80, 7: 10, 58, 59, 60 *o. s. v.* **3)** *upplösa, fördela.* pypra ... smelther onda vemsko *(för* vetsko*)* oc driffwer henne wth *LB* 7: 59. **4)** *om blod: gifva den rätta lösningen el. blandningen åt, behörigen blanda.* thz *(blodet)* är fullelica smält oc temperat *(för* tempererat*)* af naturlik heta *LB* 5: 293. — *Jfr* **forsmälta, osmälter.** — **smälta saman,** *smälta samman.* thag tyzdt twal och ferst smör, oc smälth bade saman *LB* 7: 79. *Jfr* **saman smälta.**

smältare, *m. smältare.* hwar smältäre skal smältä hvariä syknä viku säx härþä *SD* 5: 637 (1347). hwar vtspisäre. hwat han är hälþyr kolare allr smältäre. allr af andre iþrät *ib. BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). — *ss tillnamn.* jnge smältare *DD* 3: 193 (1427).

smälteliker, *adj. Jfr* **osmälteliker.**

smältilse (-ise), *n. pl. och f. matsmältning.* hard ägh hindra smältilse *LB* 7: 60. *ib* 3: 57. smeltilsen hindras *ib* 21. god smältilse *ib* 18. tha wanskas smeltisinna dygdh *ib* 174 (*jfr s.* 151). minskas ... smeltisanna digd *ib* 175 (*jfr s.* 151). wardhir ... smältilsinna makt ... krank *ib* 176. hielpa til ... smältilsana makt *ib.*

smälting, *f.* = **smältilse.** hindrer thz smälting i maganom *LB* 3: 57. *ib* 173, 174, 175.

smältning, *f.* **1)** = **smältilse.** then mater som är aff mongum tingom saman komen han fördarffuar magan oc hindrar smältningena *LB* 3: 18. *ib* 7: 60, 76. **2)** *om blod: lösning, blandning.* är han *(blodet)* alstingx tunder tha märker thz onda smältning *LB* 5: 293.

smärre, smäster, *se* **smar.**

smöghia (-ir), *v.* [*Isl.* smeygja] *eg. låta smyga el. krypa.* — **smöghia sik,** *slinka, glida.* han smögher sik bradhlika aff klädhomin *MB* 1: 234.

smör, *se* **smiör.**

smörlika, *adv.* vndradhe han oc loo ther smörlika ath *ST* 43.

snak (snack. snach), *n. och m.?* [*D.* snak. *Mnt.* snak, *m.*] **1)** *snack, prat, tal.* mz ... smälik snak *Al* 1855. skörhet oc böffuerj war mest hans snak *RK* 2: 7363. slogh thz aff mz annedh snak *ib* 3169. j hälghom tymom ... skulde ekke män oc qwinnor hafwa mykyt snak, ellir kompani mellan sin *ST* 213. tha tw sitther wedh bordh haff gwdeligth oc höwiskt snack *Bir* 5: 140. — *prat, glam.* jwlen han j arbogha drak medh myken glädhi och höffuelich snach *RK* 2: 4149. *Va* 24. *Ber* 291. *Su* 232. **2)** *skämt, gyckel.* thz iach sagde thz war mit snak *Va* 4. *Di* 114. jak tog thz for snak skyld. oc äy for annar skyld *ib* 47.

snakka (**-adhe, -at.** *imperat.* **snakka** *LfK* 59), *v.* [*Fdan.* snakke. *Mnt.* snacken] **1)** *snacka, prata, tala. med ack.* snakkade mz honom mang ordh *RK* 2: 3149. — *abs.* han . . . ward tha sa harmeliga wred j viij dagha gath han ey snakkat eller leed *RK* 2: 7177. han stodh oc snakkadhe mädhan klärkin predikadhe *ST* 152. *ib* 186. *Gers Frest* 39. mz innarsta hiärtans fröghd wilde iak . . . til tik tala oc mz tik snakka *Su* 89. *LfK* 59. **2)** *skämta, gyckla.* skalt thu ekke snakka ellir kalza mz warum herra *ST* 72.

snakkare, *m.* [*N.* snakkar. *Mnt.* snacker] *pratmakare, person som förer muntert snack.* ihesu christi fözlo time hugnar ekke snakkara *Bo (Cod. B)* 345.

snal, *adj.* [*N.* snaalen, snaal] *snål, glupsk?* the qwinnor waro illa snala *Al* 5129.

snappa, *v. Jfr* **bort-, äptir-snappa** *samt* **osnappadher.**

snar (*komp.* **snarare. snararen** *Su* 150. *n. ss adv.* **snarana** *LB* 7: 235. *superl.* **snaraster. snarister**), *adj.* [*Isl.* snarr] **1)** *snabb.* the *(myrorna)* waro swa snara i thera lop som nagher fughel ther flygher mäst *Al* 9358. han *(hästen)* war bada stark oc snar *Di* 59. finge the teden snara föter *RK* 2: 9218. mz . . . snarasta bör *Lg* 3: 50. — *rask, vig, färm.* josephus war raskir ok snar ok fik handum for swärdhit *Bil* 314. han war . . . snar oc rasker i alla leke *Di* 1. *ib* 130. han war bade snar oc rask *ib* 132. han war snarist offuer alla men *(allra manna fimastr) ib.* the waro starke ok mykith snar *Al* 1710. **2)** *snar, hastig, färdig.* vare nu var hand snarare *(promptior)* til at slaa *Bir* 3: 334. warom nw snari til at binda fridh mz honom *MB* 2: 249. *Su* 150. **3)** *snar, hastig, snart inträffande.* han skulde antigge haffua snar siger ellir döden *Di* 130. **4)** *skarp, genomträngande. om syn el. ögon.* fether qwidher hafwer ey snar syn älla klokt wndherstandilse *Ber* 84. han hade snar öghen *(hann var . . . eygðr manna bezt) Di* 12. han haffde . . . snar ögon oc wän till atsee *ib* 131. — *skarp, barsk, egnad att skrämma.* hans ögon ware snar *(snor)* oc grym till atsee *Di* 128. *ib* 132. han haffde et snart *(snarpt)* öga *ib* 133. **5)** *skarp, sträng.* nytiadhe han stundom lättom ok blidhom ordhom ok stundom hardhom oc snarom *(increpatoriis et duris)* ordhom *Bo* 148. — *n. adv. A) posit.* **1)** *snabbt, hastigt.* at spurdhe . . . hwi han for swa snart *(velociter) Bil* 253. thz hiwlit lop sua snart vm kringh *Pa* 18. **2)** *snart, hastigt, skyndsamt.* saa snarth konungen omwändher *RK* 3: 2282. ey kunne the blanar aff sinne naturlike snaarhet swa snart taka i sik aff eldhen som min miskundh . . . taker til sik syndaran *Su* 46. — *snart, inom kort.* pawall kyle . . . komber snarth hem *BSH* 5: 346 (1509). — sva snart, *så snart som.* swa snart the hälge män sagho kesaren skeen theras änlete som solen *Lg* 441. *B) komp. snarare, förr.* bölden monas tes snarana *LB* 7: 235. *ib* 166. *C) superl. snabbast, hastigast.* aff fughle them som snarast flygher *MB* 1: 159. lupu som snarast thiit *Bil* 576. — *det snaraste, det skyndsammaste. föregånget af* sum (som) *och i förening med en form af* kunna. drog han som snarest *(d. v. s. så snart el. så skyndsamt)* han kunde til lödesa *RK* 2: 8899. skynde sig konungen . . . at vestergotland som han snarast kunde *ib* 9512. the fälte theress sägil som snarast the kunde *ib* 8475. — thät snarasta (thät snarast), *det snaraste, det skyndsammaste. i förening med en form af* kunna. marsken sik tha thädhen skynda til wyborg thz snarast han kunde *RK* 2: 7063. *ib* 9128. leet han lidha sigh til upsala thz snaraste han kunne *Lg* 3: 381. *RK* 3: 1415. — mädh thät snarasta, **1)** *så skyndsamt som möjligt.* mz thz snarasta sakt *(i korthet sagdt) Lg* 3: 281. **2)** *så snart som.* röge peninger wil the gerne vtgöre met thet snariste föret komber och eky föör *FM* 501 (1510). — *Jfr* **ofsnar, fulsnart.**

snara, *adv. hastigt.* konungen och drötningen lupo thit snara *Fl (Cod. C)* 357 *(i rimsl.)*.

snara (**snära** *L.*; **-an** *Bu* 26; **-u** *Bir* 1: 314), *f.* [*Isl.* snara] *L. snara. ss fångstredskap el. ss medel att bringa på fall el. i förderf.* är oos högelige forbwdet stooka eller snarwr haffwa *BSH* 3: 147 (1463). slipper en foghil aff snara eller quist han tagher sik wara for tolke list swerghe thu äst nw sluppit wilt thw j the snara j gen som for war bundhin vm thin been thz ma wel sta tik vppit *MD* 390. nar vngin flyghir . . . . wakte sik at han girnis ey the bradh älla mat ther suara är j *Bir* 1: 301. hafwande snäru mz hulke han maghe snäria hans fötir *ib* 314. än thot diäfullin är klokir tho är gudh sniällare oc starkare syndirslitande alla hans snaru *ib* 2: 145. hedhrin är een af them försto snaromen ther människian fatas oc fangas ij *Bo* 94. han skulle swikare heta, eller then som androm lägger snaro fore foot *MB* 1: 216. — *ss redskap för att afdagataga (genom hängning).* þe vänto at snäran var eigh väl at runnen *Bu* 26. lagþe sik sialwm snaru um strupa *ib* 130. han . . . skal som thiufuir snärias ok bindas mz snaru *MP* 2: 177. haffwe the . . . skooret budkaffle medh brandh oc snara *(för att antyda det straff som skulle drabba den som försummade att befordra budkaflen) BSH* 4: 111 (1486). — *Jfr* **synda snara.**

snarhet (**snaarhet** *Su* 46. **snarheet** *LfK* 251. **snarheeth**), *f.* **1)** *snabbhet, hastighet; hastighet att fatta eld, eldfängdhet.* ey kunne the blanar aff sinne naturlike snaarhet *(inclinatione)* swa snart taka i sik aff eldhen *Su* 46. **2)** *hastighet, skyndsamhet. LfK* 251. — mädh ena (en) snarhet, *skyndsamt, snart.* med en snarheeth at komme tiil en good oc tröstelig fastheth *BSH* 5: 40 (1505). — *plötsligt, oförmodadt.* om jach hade warith i fra threnghd stadhin medh en snarheth *BSH* 5: 274 (1508).

snarka (**snärka.** *pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe** *ST* 478), *v. snarka.* snärkär sterto *VGL* XIV. stertere j: snarkä *LB* 6: 284. man soffwir ey alt thäth man snarkar *GO* 1102. soff *(dormies)* litla stund ok snarka *(dormitabis)* litit *Su* 386. *ST* 478.

snarkan, *f. snarkande. Bir* 5: 42.

snarlika (**-ligha** *MB* 2: 32. **-liga** *ib* 5, 73, 112; *TK* 272. **-lekan** *Su* 103. *komp.* **-likaren** *PM* XXX. **-lekaren** *FM* 335 (1507)), *adv.* [*Isl.* snarliga] *A) posit.* **1)** *snabbt, hastigt.* hon . . . lop snarlika mith mällin alla the om kringstodho som hynd *Gr (Cod. D)* 381. **2)** *hastigt, skyndsamt, raskt.* sungo the then dagen alla thijderna mycket snarliga och hasteliga *TK* 272. **3)** *med hast, ofördröjligen, genast.* fulfölghen them

... snarliga *(cito) MB* 2: 5. *ib* 112. *Su* 103. **4)** *snart, skyndsamt, inom kort.* hans klädhe ... röttos snarlika aff hans kropp *Lg* 670. *MB* 2: 73. at the som ey wilia sik bätra, wtkastins snarlika *Bir* 4: 41. **5)** *hastigt, plötsligt.* sloo hasteliga oc snarligha vppa them *MB* 2: 32. *Su* 98. **6)** *med skyndsamhet, korteligen, med få ord.* huru abbatissan maa snarlika *(breviter)* tala j clostreno mz mästirmannomen *Bir* 4: 60. *B) komp. snarare, tidigare, förr.* alth j glaseno wändis j wathn jnnan 30 äller 40 daga, äller snarlikaren *PM* XXX. *FM* 335 (1507).

snarlikhet, *f. snabbhet, hastighet.* lopp mz alle snarlikhet *Lg* 3: 683.

snarradhogher (snar raduger), *adj.* [*Jfr Isl.* snarráðr] *snarfyndig.* war wel talande och snar raduger *PK* 246.

snarögdher, *adj.* [*Isl.* snareygðr] *som har skarpa ögon.* han war open oc snar ögder *Di* 16.

snatra, *v. snattra, sladdra, pladdra.* j kirkionne fafängth pitra och patra thz är mz diäflenom snitra ok snatra *JP* 10.

snatta (-ar), *v. L. snatta.* snattär owrmaghi *SR* 46.

snattan, *f. L.*

snattare, *m.* [*Jfr Fnor.* snattari] *snattare.* snattäre ok e fuldär þiunär *SR* 41. — **snattara bot,** *f. L. böter för snatteri. SO* 296.

snatteribot? *f. böter för snatteri.* dömdes ... jons nilison sak til iij m. för snatteribot *(bokstäfverna* ri *återgifva upplöst förkortning; för* snatterebot *(att föra till* **snattara bot***)? el. för* snattenbot *(att föra till ett* **snattanbot***; jfr Fgutn.* snattan bot*)?) BtFH* 1: 232 (1509).

snava (-adhe), *v.* [*Fdan.* snave. *Mnt.* snaven] *snafva.* sespitare, snaua *GU* 5. snaffwadhe hesten *Lg* 3: 376.

snedha, *v.* [*Isl.* sneiða. *Jfr Mnt.* sniden] *skära, afskära?* mz försto lasse han hem kombir snethe sporstaua sina a badhom ändom än the aff bärande thrä äru *TB* 75.

snedhoghet (snedigheth. snediigheth. -ir), *f.* [*Mnt.* snedicheit] *list, svek, knep.* the snediighether, the haffua bruchet mot ider *BSH* 5: 26 (1504). skall hans gäs icke bita myna räffwe i häll medh snedigheth wtan medh ower makth *ib* 274 (1508).

snes (-ar), *f.* [*Sv. dial.* snes. *Isl.* sneis. *Jfr Mnt.* snêse] *eg. qvist; qvist el. vidja med ett visst antal* (20) *vidhängda föremål (särsk. fiskar); tjog (särsk. nyttjadt om fisk). Jfr Dyrlund, Aarb. f. Nord. Oldk.* 1885 *s.* 269 *f.; Falkman, Om mått och vigt* 1: 454. 40 snessa äl *BtFH* 1: 316 (1413, *Joh. Bures utdrag; Askims härad*).

snialder, *se* **sniälder.**

snidh (snit. snedh. sned. snäd. -ir), *f. och n.* [*Sv. dial. och Ä. Dan.* sned. *Isl.* snið] **1)** *skärande, tillskärande af kläder. Jfr* **snidha koster.** **2)** *streck, skälmstycke.* at wagta sig for tolken snidh *RK* 2: 5224. tha biscopen hörde tolkit snidh *ib* 8257. meg giordes tha ... mekta sned *RK* 3: *(sista forts.)* 6113. jak giorde hanum et litit snäd igen *Di* 35. sker mik ... sma snedher aff thöm *BSH* 5: 252 (1508). the bruka alla the snedher the kwnno *ib* 272 (1508). han är sa hall ... jach rädis hans snedher *ib* 346 (1509). han haller fast oppa sin gamble snedher *ib* 4: 305 (1501-1502). wij weliä nesth gudz hielp faa godh both ... för ... andre sneder the her brwkath haffwe *HSH* 20: 177 (1507). **3)** *angrepp, utfall?* enchte snidh *(rättadt till* vtloop*)* the thit sidan teedhe *RK* 2: 2262 *(jfr s.* 362*).* the danska lopo af husit nidh vppo köpmanna hold giorde the eth snit *ib s.* 342. — **snidha koster (snydha-),** *m.* = **skyrdha koster.** til sin snyda kost eller schörda kost *SO* 96.

snidhkare (snitkare), *m.* [*Mnt.* sniddeker, snitker] *snickare. ss tillnamn.* jönis snitkare *SJ* 300 (1462).

snighil (*med art.* **snigellen** *Lg* 3: 465. *pl.* **sniglar** *LB* 7: 193), *m.* [*Isl.* snigill] *snigel.* thänne biscopin är swa som snighil. hulkin som ligghir j them thräkkenom som han är födhir j ok draghir howdhit aat iordhinne *Bir* 1: 329. kroppsens hwdh war swart som snigellen *Lg* 3: 465. tag blod aff yglar eller sniglar *LB* 7: 193. then fisken ... war liker enom storom snigil *PM* XVIII.

snikin, *adj.* [*Fnor.* snîkinn] *sniken.* war en snikin man *JP* 67. *Jfr* **a-, at-snikin.**

snikka (*impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher,** *se* **tilsnikka**), *v.* [*Sv. dial. och N.* snikka. *Isl.* snikka. *Jfr Mnt.* sniddeken] *eg. skära, utskära; pryda med utskärningar; pryda, utstyra.* kata qwinnor oc danzserskor som sik högfärdelika snikkade oc tilsatto *Su* 128. *Jfr* **tilsnikka.**

snikt, *f. snikenhet.* hulkin suikt *(för* snikt*)* och giri wadhelikast är widh människionna siäl *JP* 85. *Jfr* **pänninga snikt.**

sniktan, *se* **snöktan.**

snild? *f.* [*Isl.* snild] *förstånd.* tha mannin wandas tha villis honum snildin *(kan föras till* **snille***) GO* 338.

snilder, *se* **sniälder.**

snilla, *f.* = **snille 2.** lofuadis han aff sinne snillo *MP* 1: 48. nima snillo *ib* 56. *ib* 57. leeth han see sina snilla *RK* 3: 1939. — **väl til snillo (-a),** *på ett mycket vist el. förståndigt sätt.* swarade honum wäl tiil snilla *RK* 3: 1818. — *De båda sistnämnda ställena, på hvilka ordet står i rimsl., kunna föras till* **snille.**

snille (snilde *KL* 189, 199, 244; *Bir* 4: 158; *Ber* 189. **sniälle: -ina** *Bir* 2: 217. **snielle: -en** *ib* 1: 339), *f. och n.* (*Fr (Cod. D)* 928; *Su* 10) [*Isl.* snilli] *L.* **1)** *skicklighet, konst.* the *(ädelstenarne)* waro j samma ringh lagdhe mz mykit snille *Fr (Cod. D)* 928. **2)** *vishet, klokhet, förstånd.* hans snille *(sapientia)* ok renlifue frägdhadhis widha vm väridinna *Bil* 124. fullä mz them hälghä andä ok snille *KL* 142. löste os atir mz sinne makt oc godhlek oc snille *(sapientia) Bo* 58. jak skal tappa visa manna visdom oc bortwräka sniälla manna snille *(prudentiam) ib* 98. huar sum äru mång rådh ok opta, ther är mykil snille *KS* 17 (43, 18). the haua ey vit ok snille ok ful skiäl *ib* 28 (70, 30). the haua vit ok snille ok högh skiäl *ib* (71, 30). han (o: mannin) hauer skiäl ok vit ok snille *ib.* wärlzlikin snille *Bir* 1: 101. ey gärning ey skäl, ey wisdomber *(scientia)*, och ey snille *(sapientia)* wardha wid mörkin *Ber* 184. at höra salomons wiisdoom oc snille *Lg* 93. hwilkin herra ey hafwer snille sinom vnderdan-

om styrer han illa *Al* 6023. lära ok nima wit ok snille *ib* 6011. *KS* 29 (72, 31), 53 (133, 57). *KL* 189, 199, 244, 351. *Bo* 132, 238. *Gr* 312. *Bir* 1: 55, 100, 284, 285, 339, 2: 217, 3: 311, 314, 4: 158. *MP* 1: 176, 2: 122, 123. *Lg* 40, 216, 817. *MD* 438. *BSH* 5: 40 (1505). om thu gör thz mz rätte snille *Al* 5961. sagdhe thz mz skäl ok snille *ib* 4091. swarar mz godhe snille *ib* 3751. then sändebudh bidher mz snille *ib* 1251. *ib* 4. *RK* 2: 1064. ensamne gudelike snille aath wakta *Su* 2. gudeliken snille om aldra manna siäla läthande sik wardha *ib*. gudelika snille, som är ihesus christus gudz son, kallas oc är fadhersens snille oc wisdomber *ib* 4. hwru gudeliken snille, swa som ärlikasta brwdh, oc käraste ween biwdher sik allom til at älska *ib* 11. huru alle the som wilia magho sik trooloffua gudelika snille *ib* 222. gudhelikx snilles horologium *ib* 10. annar deelin ällir booken j gudhelika snillis wäkkiare *ib* 222. thänne samtalan oc spörsmal mällan sapiencia & discipulum, som är snillen oc känneswennen *ib* 3. hwar en sandher snillenna kännesuen *ib* 8. gudhelika snilles känneswäna *ib* 222. lokka oc dragha til wisdomsins ällar snillenna älskoga *ib* 10. dyrare oc bätthre är snillen, än alla wärldhinna dyrasta haffwor *ib* 11. *ib* 7, 9, 12 *o. s. v.* i snillinna book *(Vishetens bok)* *MB* 1: 137; *jfr* **snille bok.** 3) *det som är uttänkt med vishet el. klokhet; klokt el. listigt påhitt.* fan jak aa thessa snille *MD (S)* 218. — *Jfr* **o-, skalka-snille** *samt* **snild.**

snille bok, *f. Liber sapientiæ, Vishetens bok.* i snille bokinne sigx *MB* 1: 390. suå sighr salomon wise i snille bok *KS* 57 (143, 62). *ib* 60 (150, 66), 64 (159, 70), 71 (174, 78).

snillelika, *se* **sniällelika.**

snille list, *f. klokhet.* wan han ... alla wärldina ... mz godh radb oc snille lista *Al* 9663.

snilradhogher, *se* **sniälradhogher.**

snima (*komp.* **snimar mer** *L. superl. (hvars former dock kunna fattas ss n. af* **snimster, snimaster**) **snimst** *L.*; *Iv* 3911. **snimpst** *Al* 1116, 5572. **snymst** *SD* 5: 565 (1346). **snimast** *MB* 1: *(Cod. B)* 550. **snimarst** *SD NS* 2: 223 (1409); *Iv* 1224, 1706, 3924), *adv.* [*Fdan.* snime. *Isl.* snimma, snemma] *L.* *A) posit. nyss, nyligen, för kort tid sedan.* a skänningis samtalu som nu var snima hallin *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). som snima war sagth *Bil* 250. snima *(jam dudum)* rotnadho min klädhe aff mik *ib* 456. som snima *(jam)* war dräpin for thronna skuldh *ib* 487. mädhan herra vadhoyn swa snima do *Iv* 1508. — *nyligen, kort förut.* costus ... var snima döþar *Bu* 534. *B) superl.* 1) *nyligast, senast.* the sama quinna ther snimst aff os thän riddara sa *Iv* 3911. iak vil idher fylghia ... thiit iak snimarst skildis vidh han *ib* 3924. *Al* 1116. fore räfstinne, som nw snimarst waar *SD NS* 2: 223 (1409). — *senast, närmast förut, strax förut, just nu.* til altarä omnium sanctorum giwum wi swa mykit som nu är snymst sakt *SD* 5: 565 (1346). the flodh ... som iak snimpst aff sagdhe idher *Al* 5572. *Iv* 1224. 2) *med öfvergång till konjunktion: sista gången då, senast då, då senast.* ij skulin mik sighia ... huath idher är skeet ... sidhan snimarst ij fra hofua ridho *Iv* 1706. snimast wi hädhan forom *MB* 1: *(Cod. B)* 550. — *Jfr* **for-, of-snima, sniman, snimster.**

sniman (**snimman** *Di* 90), *adv.* [*Fdan.* snimen] 1) *nyss, nyligen, för kort tid sedan.* thz var sniman iak her sa ena mö *Fl* 698. the mö, som iak her sniman ouer fördhe *ib* 736. *Iv* 1083. *MD* 108. *Di* 90. — *nyligen, kort förut.* fan ther for sik meer än thu thusand cristna män thit sniman forsända *Bil* 360. *ib* 312. som trodho a gudz son sniman föddan fore then tima *MB* 1: 268. — *nyss förut, ofvan.* som sniman war saght *MB* 1: 97, 323. 2) *någonsin?* sa man in fore thöm ga the vänasta iomfru man sniman sa *Iv* 2930. — *Jfr* **forsniman.**

snimster (**snimpster**: **-a** *Fl* 1874; *Iv* 3939; *Al* 3845, 4535, 9484) *och* **snimaster** (**snimarster**: **-a** *Fl (Cod. B) s.* 82; *Iv* 2167. **snimarsther**: **-a** *MP* 1: 78), *adj. superl.* [*Jfr Isl.* snemmr, *adj.*] *L. senast, sist.* snimpsta sinne hon honum sa *Fl* 1874. *ib (Cod. B) s.* 82. *Iv* 2167, 3939. a snimpsta dagh stridhin stoodh tha war ther gwtith thz mästa blodh *Al* 4535. ther sa han bucefal snimpsta dagh *ib* 9484. tha darius taladhe snimpsta ordh *ib* 3845. — *svag ack. sing. n. ss adv. senast, sist.* böriande aa them som snimarstha komo *(a novissimis)* *MP* 1: 78. — *för sista gången.* tha han (ɔ: war herra) snimasta [tok] natwardhiu mz sinom känneswenom *ST* 168.

snioa (*pres.* **sniör** *Al* 3336. **sniöar** *LB* 8: 17. *impf.* **snöde** *RK* 2: 4268), *v. opersonl.* [*Isl.* snjófa, snjáfa] *snöa.* thz pläghar ther ekke regna ellir snioa *ST* 417. *Al* 3336. *LB* 8: 17. thz fröss bleste och snöde sara *RK* 2: 4268.

sniobiläte (**sniö beläte**), *n. af snö danad bild.* i blandh haghleth fiöl somlikit som hafdhe enna iomfru liknilse, oc eth swenbarn j sino sköte. thzta haghel oc sniö belätit warade oc bleff länge *Lg* 70.

sniodriva (**sniö-**), *f. snödrifva.* store sniödriffuerna mandz högh lå för hwsen *RK* 3: *(sista forts.) s.* 197.

sniofal (**sniöfall**), *n.* [*Isl.* snjófall] *snöfall.* storth wrwädher och swårtt sniöfall *RK* 3: *(sista forts.) s.* 197.

sniohviter, *adj.* [*Isl.* snjóhvítr] *snöhvit.* eeth sniohwit klädhe *ST* 265.

snior (**snyor** *LfK* 221. **snio** *Bil* 460; *KL* 373; *MB* 1: 285; *Bir* 1: 33, 3: 424; *Fl* 524; *Fr* 365; *Al* 7517. **snyo** *Bil* 461. **sniö** *Bir* 2: 159, 3: 355; *Di* 8, 43, 53, 128. **snyö** *MB* 2: 267, 334; *LB* 9: 108. **nyö** *(för* **snyö**) *Su* 93. **snöy** *(för* **snyö**?) *Di* 295. **snö** *ib* 272; *LB* 7: 62, 63. **snee** *FH* 6: 372 (1496). *ack.* **snio** *Bil* 642; *KL* 49; *GO* 845. **sniö** *KS* 40 (105, 43); *Di* 53. **snee** *FH* 6: 372 (1496). *med art.* **snioen** *Al* 5689. **snyon** *BK* 215. *dat. med art.* **snionom** *KL* 49), *m.* [*Isl.* snjór, snjár, snær] *L. snö.* stundom opganga myrk sky aff jordhinne ok dragha sik j himelin vndir solina oc gifwa aff sik thriggia handa väzsko som är rägn sniö ok haghil *Bir* 2: 159. fiöl mykin snyö *MB* 2: 267. om nattena fiöll en sniö *Di* 53. tha i see en nyfallen sniö *ib.* losnade vppa i bergit bade sniö oc sten oc trä *ib* 43. thz räghn swa langan tima stodh at thz snioen allan smälte *Al* 5689. thäth kombir ok op vndhir snio fiälas *GO* 845. *KS* 40 (105, 43). *KL* 49. *Bir* 3: 355. *BK* 215. *LfK* 221. *LB* 7: 62, 63. *FH* 6: 372 (1496). mangen snöy är fallen sydhan wi sogoms *Di* 295. munnin kaller swa som snio *Bir* 1: 33. hwite litin var swasom hwit-

aste sino *(för* snio*) ib* 3: 424. war handin spetälsk oc hwiit oc löös som snio *MB* 1: 285. saa . . . biscops änlite wara hwit som snio *Bil* 642. nw är thin siäl hwitare ok renare än nokor snyo *ib* 461. *ib* 460. *KL* 373. *Fl* 524. *Al* 7517. *Di* 8, 128, 272. *MB* 2: 334. *Su* 93. *LB* 9: 108. fyra handa färgha liws ther skeen eet var liwst rät som een snio *Fr* 365.

snitra, *v. småprata.* j kirkionne fafängth pitra och patra thz är mz diäflenom snitra och snatra *JP* 10.

sniälder (snieldr *KS* 53 (133, 57). **sniällär** *VGL IV.* 15: 16, 16: 11. **sniällir** *Bir* 1: 40. **snyäll-er** *PM* 70. **sneller** *MD* 438. **sniller** *Bir* 1: 284; *RK* 3: 293; *MD* 436, 440. **snillir** *MP* 2: 122. **snil** *MD (S)* 258. **snill** *RK* 3: 1237, 3451. *f.* **sniäl. snyll** *Lg* 3: 530. *n.* **sniält.** *ack. m.* **sniällan** *KL* 189. *f.* **snilla** *Iv* 5235; *MD* 438. *dat. f.* **sniälle** *Gr* 320. *pl. nom. m.* **sniälle. snille** *KS* 27 (68, 29); *Ber* 6. *ack. m.* **sniälla. snialla** *MELL Kg* 4: *pr.* **snälla** *KrLL Kg* 3: *pr.* **snilla** *MELL Kg* 4: *pr. i var.; KrLL Kg* 3: *pr. i var.* **snille** *RK* 3: 227. *dat.* **sniällum** *SML Prol.* **sniällom** *Bir* 1: 100, 3: 157. **sniellom** *SO* 101. **snällum** *UplL Præf.* **snällom** *VML II Præf. gen.* **sniälrä** *VGL IV.* 19: 1. **snilra** *ib i var.* **sniälla** *Bo* 98. *best. form sing. nom. m.* **sniälle** *KL* 360. **sniälde** *ib* 256. *ack. f.* **sniello** *Bil* 535. *gen. m.* **sniälda** *Ber* 187. *komp.* **sniällare. sniäldare** *KL* 183. *superl.* **sniällaster),** *adj.* [*Isl.* snjallr. *D.* snild] *L.* **1)** *duglig, dugtig, rask, tapper.* konungh haniss är . . . karsker ogh snill *RK* 3: 3451. han war i striidh baadhe snill och snar *ib* 1237. her göstaff karlsson war i striidh sniller och wiiss *ib* 293. han tröste oppa syna manga swäna . . . han hadhe manga riika och snille *ib* 227. **2)** *duglig, skicklig.* menniskior som dugha til at forestaa embetom vtan fore. oc ther til snielle oc tilfalne äru *VKR* 9. han war i sin sticker sneller oc klar *MD* 438. han war sniller *ib* 440 *(kan föras till* 3*). — skicklig, kunnig.* vilia the wara sniälle j boklike konst *(volunt esse scientes) Bir* 1: 101. **3)** *vis, klok.* sagdhe sik hafua fala dyra stena som . . . fola göra sniella *(insipientibus sapientiam infundit) Bil* 611. swa som hon var alra ödhmiukast. swa var hon ok alra sniällast *(prudentissima) Bo* 5. jak skal tappa visa manna *(sapientium)* visdom oc bortwräka sniälla manna *(prudentium)* snille *ib* 98. loot han saman koma . . . alla visa oc sniälla män *Gr (Cod. D)* 417. the äru vitre ok snille, thr sik ok andra män kunna rätlika styra til thet got ok dyghdelikt är *KS* 27 (68, 29). han skal wara . . . snieldr ok rådhughr til sit manwit *ib* 53 (133, 57). þe visto han vara sniällan *(framstående)* i viisdom *KL* 189. vm thu äst sniäldir bidha . . . han *(näml. döden)* huar stadh *MP* 1: 145. en aff hans hustrum the som sniäl war *(una sapientior ceteris uxoribus ejus) MB* 2: 83. han disputeradhe . . . oppinbarlica mz sniällom mannom *(cum sapientibus) Bir* 3: 157. the skuldo . . . wara . . . snielle swa som orma *ib* 1: 163. nytiadhe snielt radh *ib* 215. halt ey thin siin sniällare än andra manna *ib* 2: 79. hwi gifs somom got näme oc sniäl vndirstandilse *ib* 304. *KL* 183, 256, 360. *Bo* 116. *Bir* 1: 40, 100, 284. *MP* 2: 122. *Iv* 5235. *MD (S)* 258. *SO* 101. *Ber* 187. *Lg* 3: 530. **4)** *skicklig att tala, som har lätt för att tala el. lägga sina ord, vältalig.* han war i ordom bade sniller oc klar *MD* 436. *— som vittnar om lätthet att tala, ledig, flytande.* han syntis owirga sin fadhir i sidhom ok visdom oc sniälle talan *(vältalighet) Gr* 320. wi hördum . . . tina sniello thungo *(eloquentiam) Bil* 535. *MD* 438. rent mal oc sniält *MP* 1: 240. **5)** *god, saktmodig.* the thola lättelika ordh. at the maghin kallas godhe ok sniälle *(boni et mites) Bir* 1: 193. — *Jfr* **osniälder.**

sniälhet, *f. vishet, vist el. förståndigt innehåll.* hännas widherlike är ey . . . i ordhanna sniälhet *(sensu) Su* 76.

sniällelika (sniäldelika *Ber* 200; *Su* 158. **sniällaleka** *Bir* 4: *(Avt)* 179. **sniälleliga** *Lg* 817. **snillelika** *Bir* 1: 172 *(på tre st.)*), *adv. vist, förståndigt, på ett vist el. förståndigt sätt.* þa ald liþ ande þing sniällaleka leþas *Bir* 4: *(Avt)* 179. skipte iak kirkionna goz sniällelika *(sapienter) ib* 1: 71. huru snillelika thu skapadhe mannin *ib* 172. vm the hafwa sik sniellelika *(prudenter)* ok ey girilika j sinom ämbitom *ib* 317. *ib* 198, 249, 389, 3: 48, 303. *MP* 1: 240. *Ber* 200. *Su* 158. *Lg* 817. *Jfr* **osniällelika.**

sniällelikhet (sniällikhet), *f. vishet.* aff ihesu christi ärlikhet oc sniällikhet *Bir* 2: 216.

sniälradhogher (snil-), *adj.* [*Mnt.* snelradich] *snarfyndig, rådig, klok.* thed barn som tha födis, tz vardher . . . rethferdogt och weltokthath oc snilradogt och tienisthactokt *LB* 7: 94.

sniö, *se* **snior.**

snoa (snoo: snoos *Bil* 84. *impf.* **snode: -is** *ib.* **snodde: saman snodde** *Su* 240. *part. pret. n.* **snot: sa man** *(för* **saman***)* **snot** *KS* 6 (14, 7). **snött: saman snött** *ib* 7 (15, 7)), *v.* [*Isl.* snúa] *sno.* sidhan thz (o: wl eller liin) snodis ok spanz j thradh *Bil* 84. sagdhe . . . litin ok vllena badhe i sändher snoos *(simul color torquetur cum lana) ib. Jfr* **saman snoa.**

snobba, *se* **snubba.**

snoker, *m.* [*Jfr Isl.* snákr, snókr] *eg. snok; dåre, tok?* thorgheth är i *(för* thi *el.* thy?*)* goth at thär kombir mangen snok *(möjl. felaktigt; lucrificare forum facit aduentus fatuorum) GO* 492; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 232 *f.*

snopa, *v.* [*Sv. dial.* snopa. *Isl.* snópa] *förgäfves vänta.* han lather oss her halda och snopa *RK* 2: 4337.

snoper (snop. snoop), *adj.* [*Sv. dial.* snoper] **1)** *förgäfves väntande.* thu siter ok halder snop ok thwänar af swylt mz thinom älskogha. ok än finder thu ey thz thu letar äptir *Su* 388. **2)** *snopen, flat, harmsen öfver att hafva gått miste om något som man trott sig hafva i säker besittning.* tw sither . . . qwar j kapo snoop oc bort flögh hökir aff hende *MD* 392.

snoppa (snuppa. *imperat.* **-a** *Ber* 50), *v. snyfta.* snwppa mz snwppandom *(cum plorantibus plora) Ber* 50. gratande och snuppande *(plorans et ejulans) ib* 203. *Lg* 3: 398, 399. stodh länghe sokkandhes oc snoppandhes *ib* 408.

snoppan, *f. snyftande.* mz sukkan oc snoppan *(Cod. A* snöptan 218*) Bo (Cod. B)* 335.

snor, *f.?* [*N.* snor, *f. Mnt.* snôr] *snöre.* wädrit oc ellen tha strax wende rät fra the swenska lika som j [1] snor *RK* 2: 7881.

snor (snoor), *m.?* [*Fgutn., Fdan. och N.* snor] *snor, ur näsan flytande slem.* wätzkan . . . som skulle gaa gynom munnen mz spot, ällir näsa mz snoor *LB* 3: 90.

snorkin, *adj.* [*Sv. dial. och N.* snorken. *Nyisl.* snorkinn] *hopkrympt, skrynklig, vissen.* tha kesaren saa hwffwdhet aff silff, syntes thz honom mykyt magerth, snorket oc wanskapat, oc fast olikt sancti seruacii hoffdho *Lg* 3: 187. *Jfr* **snärkia.**

snubba (snobba. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* snubba] *snubba, snäsa, förebrå, hårdt tilltala. med dat.* the . . . snwbbadho honum i hwario ordhe *MB* 1: 229. han . . . snubbar honum *ib* 230. än thot honom snobbadhis af moghanom *Bo* 150. *Jfr* **snybba.**

snuppa, *se* **snoppa.**

snuta, *f.* [*Mnt.* snûte. *Sv. dial.* snuta]. — **snutofagher,** *adj. snutfager, utrustad med fagert ansigte.* bätra är wara mwlakringh än snutofaghrun (*torde snarare böra läsas* -um) *GO* 829; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 337 *f.*

snuva (sniufua: -o *LB* 3: 166), *f.* [*Mnt.* snuve] *snufva.* för snufwo *LB* 3: 34. *ib* 166, 7: 34, 199. om snwffwan er af köld *ib.* ath man hafwer stora snwffw, som mykit flyter *ib* 230.

snybba (snymba), *f.* [*Jfr Isl.* snubba] *förebråelse.*.firi þässa sak fik ioakim blyght ok snybbo af iuþom *Bu* 3. þolde þu snymbo ok bannor *ib* 78.

snybba (snöbba. -ir, -dhe), *v.* = **snubba.** *med dat.* biscopen snybbe hanom *Bu* 27. var fru snybde diäflom *ib* 172. nero snybde petro hui han rädes eigh s[i]monem *ib* 103. *ib* 138. moyses affwitte them oc snybde bradhlika *MB* 1: 422. vm tu näpse ella snybbe nokrom för odyghde hans *KS* 24 (60, 26). abbatissan . . . snybdhe iomffrunne *Lg* 3: 68. komo . . . ordhfulla quinnor . . . oc snöbdo honom *Bo* 14.

snyppelika, snyppeliker, *se* **snöpelika, snöpeliker.**

snypta, *se* **snöpta.**

snyta (-te, -ter), *v.* [*Isl.* snýta] *snyta.* thz (*för* them) är skyt snyth som änga äro näsa *GO* 813; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 344. justinianus . . . lät gripa them badha tyberium ok leoncium som hanum skaro näsa aff . . . ok hwan thima han fik (*sannolikt för* sik) snytte (*Cod. C* han sich snythe 1034) lät han halshugga en siin forradara (*tantum in adversarios ultionem exercens ut quotiens sibi a naso præciso guttam defluentem reumatis detergeret, pæne totiens aliquem adversariorum occideret*) *Bil* 735.

snädh, *se* **snidh.**

snädhinger, *m.* [*Isl.* snæðingr] (*tidig*) *frukost, morgonbit.* man seer opta swa äpte snädhinghin at man miste daghwardhin (*prandiolum celebre minuit gentacio crebre*) *GO* 751.

snäkkia, *f.* [*Isl.* snekkia. *Jfr Mnt.* snicke *och Mht.* snecke] *L. ett slags mindre fartyg; omtaladt i sht ss krigsfartyg. Jfr Weinhold, Altnord. Leb. s.* 137; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 1014. skuto wt snekkior ok löpande skutör *RK* 1: 107. snekkior manga ok budzor stora *ib* 3045. aff snäkkior ok karwa oc löpe skutor *ib* 3562. hermen fan hagen oc flere ware som thz budskap sculle fare mz xxvj pa en snekkia *ib* 2: 3284. han . . . mz twa snekkior theden far *ib* 6047. lot han slepar göra bata oc snekkior sunnan offuer föra *ib* 6067. mz xvj snäcker oc sköttebaata *ib* 8937. *ib* 9039, 9615. go til oges sneckä *FH* 6: 47 (1457). willä go till sneckän *ib.* the haffua forsamnath offuer xx oc c^{m} lydugior sneckior stwra jacther och kaweser *ib* 369 (1495, *gammal afskr.*). nauis quedam dicta snekkia *Scr. rer. svec. III.* 2: 277. — *om krigsfartyg som det åligger ett härad att bygga och utrusta.* at wi (*näml. kon. Albrekt*) hafwm takit til warra nytto . . . ena snäkkio af skärkinda härädhe. mädh hwilko the pläghadho oss til riikesins wärio fölghia . . oc ärum the härädheno plictoghe ena swa godha snäkkio i gen giffwa *Bergfalk, Om Svenska jordens beskattning s.* 54 (*urk. fr.* 1376). oss snäkkio halda *ib.* for the snäkkio iac hafuer af them takit *ib.* considerata paucitate hominum tributariorum in prouincia norbohundare existencium, qui nobis hactenus cum duabus nauibus expedicionalibus dictis snækkio et viris ac armis ad ipsas pertinentibus, satis onerose seruire consueuerant *BSH* 1: 199 (1387). *Jfr* **härads snäkkia. — snäkkio bonaþer (snäkkiu-),** *m. L.* — **snäkkio bygning (snäkio-),** *f. L.* — **snäkkio friþer (snäkkiu-),** *m. L.* — **snäkkio lagh,** *n. skeppslag. Jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl. s.* 323. hiolt räfstä thing met thöuesala snäkkiolagh *FH* 2: 10 (1380, *nyare afskr.*). — **snäkkio pänningar (-päningar. snäkio päningar),** *m. pl. snäckpänningar, afgift hvarigenom ett härad friköpte sig från skyldighet att bygga och utrusta krigsfartyg. Jfr Styffe, BSH* 1: XCII. summa de westrærek et østrærek de snækio pæninga et sakere *BSH* 1: 77 (1366). summa de snækkio pæninga sakõræ *ib.* at the hwazke thorfwo oss snäkkio halda, oc ey the bot älla saköre, som heter snäkkiopäninga vtgifua *Bergfalk, Om Svenska jordens beskattning s.* 54 (*urk. fr.* 1376). at the änghen thän man som i the fornämpda skärkinda härädhe bygger oc bo. hindren älla qwälin annat tyggia vm snäkkio älla snäkkiopäninga *ib.* — **snäkkio thiänist,** *f. tjenst som egnas riket genom att bygga och utrusta krigsfartyg.* gifwm wi oc latum thät fornämpda härädhet quit oc lidught vm the snäkkio thiänist the ägha oss (*konungen*) at göra til rikesins wärio *Bergfalk, Om Svenska jordens beskattning s.* 54 (*urk. fr.* 1376).

snälder, *se* **sniälder.**

snälla, *v. Jfr* **afsnälla.**

snär, *n.? L.*

snära, *se* **snara,** *f.*

snärla (snerria *Ber* 271. *pres.* **snär.** *impf.* **snardhe.** *part. pret.* **snardher),** *v.* [*D.* snære] **1)** *snärja, fånga med snara, binda el. inveckla (i band el. nät). eg. och bildl.* han . . . skal som thiufuir snärias ok bindas mz snaru *MP* 2: 177. hafwande snäru mz hulke han maghe snäria hans fötir *Bir* 1: 314. sagdhe christus til diäfwllin hwi tala thw til mina nya brudh dyäfullin suaradhe thy at . . . jak hopas . . . at snäria hona mz mino näti *ib* 2: 119. *ib* 3: 215. hulkin som snardhir är j mangom synda snarom *ib* 412. hughin snärs (*involvitur*) swa mz wärdzlika thingha vmsorgh ok snaru *ib* 1: 315. siälana . . . hwilka han sa snardha i synda repum *Ber* 208. — *snärja, fånga, gripa, taga fast?* nar ändalyktin kom bradhelika snardhis (*involvebatur*) hans samuit vsulika *Bir* 1: 365. the (*skrifterna*)

snerria thins hugx vndirstandilse thz är at thu eygh vndirstar alt thz thu lääs *Ber* 271. — *snärja, insnärja, inveckla, invefva.* hulke som wäfwias ok snärias *(implicantur)* j tholikom vslom lustilsom *Bir* 1: 221. han snärs j mykla fafängo *ib* 2: 277. *ib* 1: 69, 335, 397, 2: 327. nar han snär sik j världinne *ib* 199. snär sik j världz ärandom *MP* 2: 95. *ib* 1: 274. *Bir* 3: 216. snardher i mangom thankkom och hindrilsom *Ber* 205. snardher i syndom *ib* 207. swa snardhis siälin ok atir hiolz j wrangskipadz lusta sidhuänio *(irretita anima per consuetudinem inordinatæ delectationis) Bir* 1: 365. **2)** *snärja, fälla, bedraga.* tyswar hawer han mik swikith oc snart *(supplantavit) MB* 1: 216. — *på ett försåtligt el. bedrägligt sätt undanrycka, tillnarra sig.* snardhe *(surripuit)* han aff mik gudz signan *MB* 1: 216. — **snäria up,** *(eg. med snara) uppfånga.* the snäria vp hwat the kunna faa *MD (S)* 256. — *Jfr* **at-, be-, in-snäria.**

snärkia, *v.* [*Fnor.* snerkja] *hopkrympa, rynka.* — *refl.* **snärkias,** *få förvridna anletsdrag?* warth kesaren wrädher och grömber som eth leon, och togh snärkias och saman bitha synom thannom *Lg* 3: 140. — *Jfr* **snorkin.**

snäver (*ack. m.* **snäfran** *VKR* 12. *best. form ack. f.* **snäfwa** *LfK* 226. *komp.* **snäfwäre** *ib* 224), *adj.* [*Isl.* snæfr] *snäf, trång.* hafua een graan mantol slätan oc snäfrau *VKR* 12. — *trång, smal.* een bro, mykit lengre ok snäfwäre än the förre broen *LfK* 224. pa the snäfwa broena *ib* 226.

snö, *se* **snior.**

snödhelika, *adv. på ett uselt el. nedrigt sätt, på ett sätt som vittnar om ondska el. nedrighet, nedrigt.* thz i mik snödelika wt giffwin *RK* 1: 2454.

snöþer (*n.* **snööt** *MD* 188), *adj.* [*Isl.* snauðr] *L.* **1)** *bar; utan fjäderbeklädnad.* thera *(foglarnes)* föter *(näml. voro)* swarte ok snödhe *Al* 5224. **2)** *blottad, beröfvad, ödelagd.* landith war aff fä alt snööt *MD* 188. **3)** *öde, ofruktbar.* þöm þu föde uiþ himna bröþ fiyritighi ar þa iorþen var snöþ *Bu* 77. genom hardha stigha thranga oc snödha *Al* 9256. **4)** *värdelös, usel, dålig.* sadde hans owen j them *(vingårdarne)* aldra snödasta *(pessima)* sädh *Bir* 4: 5. the snödasta sädhin som til enkte doghir *ib.* **5)** *usel, dålig, ond, snöd.* then snödhe herodes *Bo* 80. nakar snödhaste mandrapare *ib* 82. thu ondä och snödä forrädare *Va* 9. *Bo* 49, 149, 158, 160, 188. *Al* 3484, 3752. *RK* 2: 3499. wranghe oc snödhe män *MB* 2: 245. ängin keysar är swa snödh ther sik glädher aff annars dödh *Al* 3535. litit lowar iak the snödo hedna vthet *RK* 1: 1627. then snödhe räff *ib (Albr) s.* 208. the orma snödha *Al* 4056. *ib* 5214. gud . . . kallede aff thenne snöde werldh . . . her henric bidz *FM* 258 (1506). *FH* 7: 99 (1517, *gammal afskr.*). togh hans snödha liff sina ändelykt j mwld oc asko *MB* 2: 319. mz sinom ondhom radhom oc snödhom äptherdömilsom *Su* 62. saghom wi til war dödh tha ware war gärning ey swa snödh *GO* 961. *Al* 3985, 8416. *Bo* 19. vidhir hulkins liuärne thu styggis som alra snödhast oc alra orenast *ib* 40. mz snödhom lusta *ib* 133. *LfK* 32. — *Jfr* **ofsnödher.**

snödhhet (**snödhheet** *VKR* 56), *f.* [*Fdan.* snødhed] *ondska, elakhet.* engen snödhet monde them fatta *RK* 2: 6005. een son . . . hwilkin mz sinne snödheth oc ontzsko skulle wardha alle ware iudha släkt til nidhirfal *ST* 86. *ib* 439. *VKR* 56.

snöktan (sniktan), *f.* [*Isl.* snöktan] *snyftning.* naar thu äst a bönum oc bidher tha lat eygh höra them när thik äru sniktan älla sukkan af thik *Ber* 271. *Jfr* **snöptan.**

snöpa (**snepa** *L. pres.* **-ir** *UplL M* 30: *pr. part. pret.* **-ter**), *v.* [*Isl.* sneypa, *vanära*] *L. snöpa, kastrera.* ängin man ma thiäna thärä vtan han skal snöpter vara *Fl* 1021.

snöpelika (snöppelica. snyppeliga), *adv.* [*Isl.* sneypiliga] *eg. skamligt; skymfligt, med skymf.* hwre i . . . haffde snyppelige wist honom fran ider *HSH* 18: 14 (1494). — *med smälek, på ett sätt som medför smälek.* varkunna . . . varom herra oc apostlomen som swa snöppelica flyddo. som the hafdho varit thz ömblicasta folk *Bo* 161. föra sik i thöm *(kläderna)* swa snöppelica mz tholke blygdh. som han hafdhe varit fulasta skam *ib* 196. — *torftigt, tarfligt, simpelt.* var herra ihesus . . . hwilar sik . . . i enne af them threm fatiko sängomen. swa ödhmiuklica oc swa snöppelica *(viliter)* som en annar fatikir man af almoghanom *Bo* 34. äta swa snöppelica som en enfalloghir man af almoghanom *ib* 52. blygdes hon ey . . . aff synom . . . snyppeliga platadhom ärmom *Lg* 3: 548.

snöpeliker (*n.* **snyppeligit** *HSH* 24: 55 (1516)), *adj.* [*Isl.* sneypiligr] *skamlig.* ware snyppeligit i riikit skulle ingen fijnnes som wille . . . före nagon god man tiil dage *HSH* 24: 55 (1516).

snöpta (snypta), *v. snyfta.* til thik sukkom wi snyptandis oc grataudes *ST* 199.

snöptan, *f.* [*Jfr Isl.* snöktan] *snyftande.* pätar gik blyghelica in mz sukkan oc snöptan *Bo* 218. *Jfr* **snoppan, snöktan.**

snöra (*part. pret.* **-adher. -dher,** *se* **at snöra),** *v.* [*D.* snøre] *snöra.* snöradha manna sko *SO* 19. *Jfr* **at snöra.**

snöran, *f. snörning.* bära ofstunt älla oflang klädhe mz knöpan älla snöran *MP* 2: 133.

snöre, *n.* [*Isl.* snœri] *snöre.* thenna posana skulu alle bindas vti j [1] snöre hwar posen sigh *LB* 2: 71. är thz swa at thu flättadhe vij haar, ther mz menas vij haar lwkka j mit huffwodh mz eth starkt snöre äller en typpel oc bwnde haareth mz snöreth kringh om en spik *MB* 2: 121. mällan förnämpda twå pelare gik ith snöre *TK* 269. hon *(ljuskronan)* kunde niderdragas letteliga medh ith lijtet snöre *ib* 270. — *särsk. tältsnöre.* snörin all *(näml. äro)* aff silke skär *Fr* 468. — *mätsnöre.* at the thet haffde aat skild medh snöre oc merke *SJ* 134 (1444). — *snöre för fiskfångst.* att vthgiöra en fierding torsk eller ströming af båthen eller snöret *SO* 290. att vthgöra en stijgh torsk af snöret *ib.* at taga både fisk och snöret till the fattiga *ib* 291. *ib* 306. — *Jfr* **gulsnöre.**

so (**soo** *Bir* 3: 269. *pl.* **söer** *HSH* 19: 168 (1506)), *f.* [*Isl.* sýr] *L. so, sugga.* ther dödho . . . badhe galter o[c] so *Al* 9402. VII söer och II orne her vedh slottet och IX söer och II orne i ladegarden *HSH* 19: 168 (1506). — *se skymford. Bir* 3: 269.

so, *se* **sva.**

sobläðhra (soo bledro), *f. urinblåsa af en sugga.* en soo bledro torkat oc stöt til pulwer *LB* 7: 269.

sodh, *se* **suþ.**

sofl, *se* **sufl.**

sofna, *se* **somna.**

softelikhet, *se* **söftelikhet.**

soker (socker *LB* 7: 124. **sukir** *ib* 6: 284. **zwker** *ib* 9: 118. **sucker** *ib* 2: 92. **swoker** *ib* 7: 155, 221, 222 *o. s. v.*), *n.* [*Nyisl.* sykr. *Fdan.* sukker. *Mnt.* sucker. *Mlat.* zucara. *Lat.* saccharum. *Arab.* sokkar] *socker.* drikke thz warmt . . . oc late soker ther j om man thz haffwir *LB* 1: 97. eth stykke soker *ib* 9: 92. wm swa är ath thz sokreth smälther *ib.* ꝯ [1/2] skala pund hwith soker *ib* 2: 71. succara sukir *ib* 6: 284. *ib* 2: 92, 3: 11, 60, 136, 158, 7: 124, 155, 221, 222 *o. s. v.*, 9: 118. *PM* LIII. *Jfr* **hatta-, rosa-soker.**

sokerkaka (sokker-), *f. sockerkaka.* bröd aff clarasta myöl taaren j enkaneligha bakningh. som sokerkakwr äller annat tolkit *MB* 2: 13. the bönena . . . kalladhe han sokerkakur *(pigmentum) Ansg* 245. sagdhe hanom the samma bönena, som han kalladhe sokkerkakur *ib.*

sokiöt (-köt), *n. kött af sugga, svinkött.* *LB* 1: 96.

sokker (swkker. -ar), *m.* [*Isl.* sokkr. *Lat.* soccus. *Jfr Mnt.* socke] *sock.* for sko eller sokka *StadsL* XII *(handskr. fr.* 1469). giffwa sina afflexse sokka widhertorfftoghom *LfK* 142. systrana the skulu iordhas . . . mz swkkom oc skom oc hwiff *Bir* 5: 53.

sokn (soken *SD* 3: 270 (1316), *NS* 1: 24 (1401), 2: 73 (1408), 74 (1408); *BtFH* 1: 130 (1506), 133. **sokin** *SD NS* 1: 35 (1401). **sokken** *ib* 2: 82 (1409). **sonk** *SD* 3: 270 (1316), *NS* 1: 53 (1401), 138 (1402, *nyare afskr.*). **soonk** *SD* 5: 74 (1341). **sopn** *L.* **-ir. -ar),** *f. L. eg. sökande.* **1)** *socken.* *a) det område el. distrikt hvars inbyggare söka samma kyrka; socken, kyrksocken, församling.* prestin äghir . . . at foresee sinne sokn *(parochiæ) Bir* 2: 110. *ib* 3: 342. giordhe han oc skipadhe . . . i brämen en spetal . . . oc ther gaff han til nokra sokna aff sino biskopsdöme, at the skuldo göra thijt sin tiand *(ad quod decimas de nonnullis villis disposuit) Ansg* 245. en sokn j finlandh, ther xiiij[c] (1400) bönder äre och tess kirkeherre haffwer xx mile wegh j soknebod *FM* 655 (1516). skipte soknene j tw *ib* 656. dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. for the icke wilde göre skat til kaluola soken *BtFH* 1: 133 (1506). dömdes all soken sak til iij m. for wägh och broa *ib.* dömdes wtöffuer al soken at betala hwar annars geld *ib* 130. brändhe tesse . . . III sokner *BtRK* 344 (1490, *orig.*). tæbysokn *SD* 1: 587 (1281). j kiulä sokn *ib* 5: 293 (1344). j iäþirs sokn *ib.* in parochia, dicta wlgariter gamblaklosters soonk *ib* 74 (1341). *ib* 2: 102 (1291), 3: 270 (1316), *NS* 1: 24 (1401), 35 (1401), 53 (1401), 138 (1402, *nyare afskr.*), 2: 73 (1408), 74 (1408), 82 (1409) *o. s. v.* en landssyn mellan wika ok skiedwi sokner om theres raamerke *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*). *b) socken, sockneman.* bekännis iak mik . . . hafua standith a askirz sokna stämpno . . . for alle sokninne *SD NS* 1: 593 (1406). **2)** *lagsökning?* *SR* 27. — *Jfr* **a-, dala-, hem-, kirkio-, lagh-, lagha-, laghbota-, modhorkirkio-, of-, skrok-, ut-sokn,** *äfvensom* **innan sokna män, insoknis, utsoknis.** — **sokna altare,** *n.* iagh geffwer . . . till sokne altarett för siele messer oc arff vigilias xx marck peninga *FH* 9: 8 (1508, *nyare afskr.*). *Jfr* **soknaltare.** — **soknaband,** *n. L.* — **sokna bonde (sonkna-),** *m. L. sockenbo.* sonknaböndher oc kirkiowerendhe ii skötwe *SD NS* 1: 138 (1402, *nyare afskr.*). *ib* 314 (1404). *FH* 4: 74 (1460, *nyare afskr.*), 5: 37 (1466), 120 (1488). preste som see sina vndirdana ok soknaböndir sarghas af dödhelikom syndom *MP* 1: 277. — (?) alle soknaböndher pa aalandh *FM* 336 (1507). *ib* 335. — **sokna budh (soknebudh** *FH* 1: 110 (1492, *gammal afskr.*). **soknebodh. soknebod),** *n. L. kallelse som en prest får till ngn sjuk i socknen att betjena honom med kyrkans sakrament; sjukbesök som prest gör med anledning af sådan kallelse, sockenbud.* then tiid soknebodh giördis behoff *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). then tiid soknebod kombor *ib.* motte . . . händha stoor forsimylse i soknebodh, besunnerlighe tha prestin faar thu soknebodh eller flere til like *ib.* *ib* 110. tess *(socknens)* kirkeherre haffwer xx mile wegh j soknebod *FM* 656 (1516). — **sokna folk,** *n.* [*Isl.* sóknarfolk] *L. sockenbor.* sighin . . . sokna prestom at the rättin sit sokna folk *(parochianos)* for oppinbara synde *Bir* 3: 261. *ib* 476. — **sokna gïäld (sokne gieldh),** *n. presterliga inkomster af en socken; gäll, pastorat.* är . . . i mot . . . paffwens cancelarie regle ath noghen prest scal haffua gieldh besynnerlige sokne gieldh i nogoth biscopsdöme ther han ickj kan moledh *HSH* 22: 51 (1493). *Jfr* **sokna kirkio gïäld.** — **sokna härra,** *m. kyrkoherde, sockenprest.* inciglä herra olaffs, mins soknaherra *SD NS* 2: 74 (1408). *Lg* 3: 9. — **sokna häster (sokne-),** *m. sockenhäst, häst som tillhör socknen och brukas af presten då han far i sockenbud.* i mangh forliden aar hauer warit myllan ider en stor misdregt . . . om sokne hest *FH* 1: 108 (1492, *gammal afskr.*). *ib* 109. — **sokna kirkia (soghne kirkie.** *dat. med art.* **soknäkyrkyiuni** *SD* 5: 562 (1346)), *f.* [*Fnor.* sóknarkirkja] *L. sockenkyrka.* i soknäkyrkyiuni i vatzstenom *SD* 5: 562 (1346). eigh gat han (ɔ: hänna prästar) tel hänna comit: ok eigh hon tel sokna kirkio *Bu* 11. *KL* 319. *Bir* 3: 18. *VKR* IV. *HSH* 12: 78 (1431). *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). soghne kirkien til rasborgh *FM* 599 (1513). — **sokna kirkio gïäld (sokne kirke gieldh),** *n.* = **sokna gïäld.** thät är j mot kirkene räth ath noghen presth maa äghe twa sokne kirke gieldh i sender *HSH* 22: 50 (1493). — **soknar man (sokna-. sokne-. sokno-** *Pa (Tung)* 33. **sopnär-** *L.*), *m.* [*Isl.* sóknarmaðr] *L. sockneman, sockenbo.* kyäre sik . . . for soknämannom oc nagrannom *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib NS* 2: 226 (1409). kyrkeherren, soknemennena oc klockaren *BSH* 5: 549 (1515). *FH* 2: 101 (1436). en bonde . . . i waxalla sokn skulle mz androm soknamannom föra steen til bygning oppa prestabolit *Lg* 3: 352. at hans *(prestens)* sokna män taki ey ont äptedöme aff honum *Bir* 2: 111. *ib* 3: 342. *Pa (Tung)* 33. *HSH* 15: 3 (1514). här marten kyrkioherre i lösta sagde hwru een hans soknaman . . . haffde fangit affmykin hoffwodh werk *Lg* 3: 367. — **soknamärki,** *n. L.* — **sokna nämd,**

f. L. — **sokna präster,** *m.* [*Fnor.* sóknarprestr] *L. sockenprest, kyrkoherde.* en mau . . . scriptadhe sik . . . widh sin sokna präst *KL* 111. *ib* 17. *Bil* 877. *Bir* 3: 192, 261, 476. wy hämminger oc kätilbiörn, sokna präste ij watzstenom oc straa *SD NS* 1: 541 (1406). — **sokna ra,** *n. socknerå, råmärke mellan socknar.* en ström . . . som jnnan therra sokne raa ligger *FH* 4: 31 (1453, *nyare afskr.*). innan kwmo sokna raar *ib* 5: 22 (1463, *nyare afskr.*). ther komber hwsaby sokna raa til *DD* 1: 148 (1492, *nyare afskr.*). — **sokna stämna (-stämpna),** *f. L. socknemännens sammankomst vid kyrkan, sockenstämma.* bekännis iak mik och tyghar . . . mik hafua standith a askirz sokna stämpno a rätom thinxstadh . . . for alle sokninne och op latith . . . lassa pädharsson eth halfft öresland jordh *SD NS* 1: 593 (1406). *ib* 546 (1406, *gammal afskr.*). huilkit gotz iac (*kyrkoherden*) epter hans bön . . . trem sinnom vpbödh vppa kirkestempne oc soknastempne *FH* 2: 101 (1436). — **sokna syn,** *f. L.* — **sokna þing,** *n.* [*Jfr Isl.* sóknarþing] *L. sockenting.* a sokna thingeno j pike sokn. som jeppe dyekn foghate i abo hiolt widh hadhwalanäs. loco (*för* loto) jacoper lafrensson oc magnus lafrensson . . . vpp kätille laghmanne tolff lassa engh vppa nemis *FH* 3: 9 (1380). om sunnodaghen, fore sancta margareta dagh. tha hiolt iac hannus barendorpp fogothe oppa castalaholm. sokna thingh. met finnaströms sokn *ib* 2: 49 (1419). jönis haardh j jwristom lofwadhe fore tiwghu markir aff for:de päningasummo aa sätto soknathingo *HSH* 9: 24 (1427).

soknaltare, *n.* sokn altaret j abo *FH* 6: 42 (1455). *ib* 25 (1451), 357 (1449). *Jfr* **sokna altare.**

soknare (söknari *L.*), *m.* [*Isl.* sóknari] *L. åklagare; offentlig åklagare, fiskal; tjensteman som har att bevaka det allmännas rätt.* konungz soknare *SR* 54. biscups soknare *ib* 57. han (*Severus*) war först soknare (*fisci advocatus*) *Lg* 1003. *Jfr* **undirsoknare.**

sol (sool. soll *Pa (Tung)* 38, 41; *RK* 3: 3917. *pl.* **-ir. -ar),** *f.* [*Isl.* sól] *L.* **1)** *sol.* giordhe gudh störsto liws sool oc maana solina mere at skära daghin, maanan minne at liwsa . . . nattina *MB* 1: 156. venus oc mercurius äre nästa planätastiärnor vnder solinne, oc äre the oc thera himbla swa sambundne widh solina, at the thry ganga all lämlänge om kring hwar om sin himil *ib* 62. pröfua solina gangh ok stiärnur *Lg* 534. ran tha sool op *MB* 1: 227. striþen stoþ fra þy solen gik vp. ok tel þäs hon bärghaþes *Bu* 178. vm þän tima var en staþar . . . mz hundraþ portvarþom österst gen solenne när paradis *ib* 506. solinna trä oc manans . . . som komande thing wita alla handa *Al* 7525. *ib* 7588, 7602, 7617. *Lg* 69, 70. þän tima var härra födes teþes þre soler a himnom ok gingo saman vm siþe alla ii ena sol *Bu* 63. solin skiin a nokro thrä *Bil* 84. solinna lius *ib* 10. solinna giisla *MB* 1: 122. golffwith oc wäggia ära alla lagdha mz adamas oc robina som ther thusanda sola skina *Al* 8218. af solenna hita *Bu* 174. gvz ängel kom . . . lius som sol *ib* 4. han sa varn härra skina som sol *ib* 100. signaþ sool ihesus christus skeen ginum hänna lif *ib* 10. hänna (*Marias*) dyghþa sol gisla (släkto) huars mans syndoghan lusta *ib.* — *om läge af jord.* tw marchland jord . . . näst sool (*d. v. s. längst i söder*) liggiande *SD NS* 1: 107 (1402). the for:da jordhin ligger . . . närmar solinne *ib* 139 (1402). eet halft marklandh jordh ligiande . . . färmeer sol (*d. v. s. längre i norr*) *ib* 153 (1402). herra laffrinza doomproasta tompt liggir synnarst i bynom näst solinne oc swa haffua the laght hanom badhe akir oc ängh oc huariom them i binom aghir akir oc ängh äffter thy tompta liggia, theem närmeer sool, som närmer liggia oc them fiärmer som fiärmer liggia *ib* 2: 807 (1414). **2)** *sol, solsken.* lä ofös (*för* oför) i solenne *KS* 41 (107, 45). *LB* 7: 329. — *Jfr* **midhdags sol,** *äfvensom* **and-, rät-sölis (-sylis).** — **solar dagher (soler daghir),** *m. söndag. MB* 1: (*Cod. B*) 534. *Jfr* **soldagher.** — **sola ganger,** *m.* [*Isl.* sólargangr] *solens gång.* ängin skilnath hawer et dyghn aff andro vtan aff sola gang oc stiärno *MB* 1: 45. sola ganger oc stiärno *ib. Lg* 1025. — **sola grand,** *n.* = **solgrand.** otalike ängla . . . swa som sola grand *Bir* 3: 163. *ib* 2: 181. — **sola säter (solasätär),** *n.* [*Isl.* sólarsetr] *L. solnedgång. SR* 18. *Jfr* **solsäter.**

sola, *se* **sula.**

solbiärghan (solbärghan *MB* 2: 252. **soolbärghan),** *f. solbergning, solnedgång.* j tabernaculo ther hou vistadis in til soolbärghan *MB* 2: 166. *ib* 252. äpther soolbärghan *LfK* 22.

solbiärghat (solbergat. sool bärghat), *p. adj. n.* [*Jfr Fdan.* solbiærges] strida till at solbergat war (*till dess solen bergats el. gått ned*) *Di* 93. äptir at sool bärghat var (*post solis occasum*) *Bo* 219.

solbiärghning (-bärgning), *f.* = **solbiärghan.** in til afftonen oc solbärgningena *MB* 2: 23.

solbruni (soolbrwni), *m.* [*Jfr Isl.* sólarbruni] *solhetta.* jak skal . . . swidha idhert liiff mz soolbrwna *MB* 1: 377.

solbränder, *p. adj.* [*N.* solbrend. *Jfr Isl.* sólbrunninn] *solbränd.* fik han see ena nakna människio ganga alla swarta ok solbrändha *Bil* 454.

sold (sooldh *MB* 2: 237. **saald** *BSH* 5: 600 (1519). **saaldh** *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 177. **soolt** *RK* 1: 3318. **soll: sollet** *ib* 2: 8980; **solleth** *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 177. **saall** *ib*), *n. och m.* [*Fdan.* sold. *Mnt.* solt, -des. *Fr.* solde. *Mlat.* solidum, soldum. *Lat.* solidus] **1)** *penningar som betalas i lön för krigstjenst, sold.* iak wil gifwa . . . hwariom them som gaar til foot at wisso sold thre wikter gull fore thiänist siin hwar manadh ful *Al* 3093. tridhye delen aff them päningommen han fik j sold *PM* 15. the . . . faa ey längher sold aff landsens herra *ib* 14. betala sollanärommen hwarya wikw sin fwlla lön oc sold *ib* 25. miste sin soldh före ena wikw *ib* 26. the som fölya gardenom pa sina eghna lykko oc äwentyr i örlögith ey takandis lön äller enkanneliken soldh *ib* 37. hans folch welie sin wäg diit the faa dwbbelt saald *BSH* 5: 600 (1519). *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 177. — *bildl.* jac wänto the tydzke sollenäre betalade en deels sollet (*d. v. s. fingo plikta med lifvet*) thäre *RK* 2: 8980. the (*de förskräckliga djuren*) betaladhe marghom thera sold (*gåfvo respass åt många, bragte många om lifvet?*) *Al* 9332. — *sold, tjenst, krigstjenst.* tilfögdhe sik honom j sooldh för gul oc päninga *MB* 2: 237. **2)** *besoldadt folk, soldater.* mote staa . . . the mykla tydzke sold *RK* 2: 9608. saukade the sa storan saaldh aff rytza lätt-

oga ok tartar *ib* 1: *(sfgn) s.* 177. *MB* 2: 310. *HSH* 20: 202 (1507). **3)** *penningar som betalas i utskyld, skatt.* then soolt han *(bonden)* wt galt *RK* 1: 3318. **4)** *penningar som man på grund af skuld är skyldig att betala, skuldsumma?* danmark stodh j sorgh ok quala ffor thz soldh the skulle betala ffor thz örlögh the hade förth *RK* 1: *(sfgn) s.* 171. lödugt silff viij^{m} (8000) lödugh mark thz var j [1] soldh full stark *ib* 172 *(båda ställena kunna möjl. föras till* 1 *el.* 3*)*.

soldagher (sool-), *m. söndag.* förste daghin heter saturnus dagher annar sooldagher *(Cod. B* soler daghir 534*) MB* 1: 71. *Jfr* **solar-, sunno-dagher.**

soldan, *m.* [*Jfr Mht.* soldân. *Mlat.* soldanus, *af Arabiskt ursprung*] *sultan.* han for ifuir haff ok wardh ... soldans fanghe mangh ar *Bil* 580. lät soldan bäria swenin swa myklo sarare *ib.* sanctus franciscus kom ... til soldan j babilonia *KL* 53. *ib* 54. keysar fredrik thok vidh kors til thz helgha land ... ok sat quar tha andro cristne herra iwir foro ok sagdhis at soldan hafde väght han mz gafwm ... sidhan for han iwi haf ... ok gik kronadher i iherusalem som soldan gaf honom vp *Bil* 827. en hedhnisk soldan äldar höffwidz man *Lg* 3: 698.

soldane, *m.* = **soldan.** wurdho ... fangadhe aff soldana *KL* 116.

soldenär (saaldenär: -nära *BSH* 5: 140 (1507); **-närane** *ib* 168 (1507); **-närene** *ib.* **soldenar** *GO* 307. **sollenär** *RK* 2: 8825; **-näre** *ib* 7742, 8979, 9093, 3: 4001; **-närom** *MB* 2: 242; **-närana** *ib* 237., **sollenner: -nere** *RK* 3: 3907. **sollanär** *PM* 15, 24; **-nära** *ib* 15; **-närom** *ib* 14; **-närannas** *ib* 25; **-närommen** *ib* 24. **sollaner: -nera** *Bir* 4: *(Avt)* 179. *pl.* **-ar.** *sing. form med plur. bet. RK* 2: 8825; *BSH* 4: 292 (1501)**),** *m.* [*Mnt.* soldenêr] *besoldad krigare, legoknekt, soldat.* sollanera ma han *(konungen)* väl hafa *Bir* 4: *(Avt)* 179. swa gyrnas soldenar godz som rampn atol *GO* 307. thz mykla gotz konung cristoffer loth taka fra engilska oc hollendäre ther legdes tha mz sollenäre *RK* 2: 7742. tydzke riddara oc swena ... ok sollenär aff monga land *ib* 8825. han haffuer senth lxxx soldenär fron malmö och tiil kalmarn *BSH* 4: 292 (1501). i rötneby äre ij^{c} (200) saaldenära och ryttara *ib* 5: 140 (1507). jnthe stridz folk är farlikaren, än sollanära som enasta wilya liffwa aff the konstenne *PM* 15. the sollanära som wthganga til ath wärya landith *ib.* fordom war sedhwänya ath hwar och en sollanär skwlle läggia tridhye delen aff them päningommen han fik j sold til gömo när honom som fördhe hoffwodbanereth *ib.* taka swornan edh aff allom oc hwaryom hoffman äller sollanär ath then hästen oc harnisket och waaknen han haffwer, höra honom syälffwom til *ib* 24. ath jngom sollanär äller stridz man som komber til wakensyn. fattas waken *ib.* betala sollanärommen hwarya wikw sin fwlla lön oc sold *ib.* sinom soldenärom *(prœliantibus)* skulu the ey vara pliktoghe antiggia harnisk. kost äller fordenskap ... ey oc gull äller päninga til them at löna *MB* 2: 242. theris sollenärom ey giffwis harnisk ... ey oc gul äller päninga til them at löna *ib. RK* 2: 8979, 9093, 3: 3907, 4001. *MB* 2: 237. *PM* 14, 25. *BSH* 5: 168 (1507).

soldera (-adher), *v. besolda, lega, mot betalning antaga (ngn) i krigstjenst.* siw hundrat örss loot han soldera *RK* 1: 672. *ib* 2706. the ryttere her sten stwre ... solderädh hadhe *HSH* 19: 19 (1504).

solderare, *m.* [*Jfr Fnor.* soldari] = **soldenär.** at han *(konungen)* sände sina thiänara ok solderara til the hedhna manna land *Bir* 3: 304.

solderi (sollerij. soolleri), *n.* [*Jfr Mnt.* solderie, solderige *samt D.* solderi] **1)** *legda krigsmän, legoknektar, soldater.* thz soolleri han haffde sankadh aff alla städher oc allom landhom. han offwirfarit haffde *MB* 2: 155. **2)** *hållande af samqväm? inbördes understöd?* effter the (ɔ: schreddarana ock offwerskeraräna) thöm til hopa bundit haffua aff baden embeten medh thera messor gudz tienist ock sollerij *SO* 101.

soldning, *f. Jfr* **besoldning.**

soldraghin, *p. adj. L.*

solgisl (sool-. soolgiisl.), *f.* [*Jfr N.* solgisl] *solstråle.* iak hängde sikil ii solgisl *Bu* 101. af solinne gingo sua sum tua sol gisla, annar til höghrar stolin, oc annor til vinstra stolin *Bir* 4: *(Avt)* 177. twa soolgisle vtgingo aff solinne *ib* 2: 89. aff thom framgik lius ok sken swa som soolgisle *ib* 3: 293. är then andiu swa ren som sol gislana *ib* 1: 186. ower solgisla skinande *ib* 4: 156. *ib* 1: *(Cod. B)* 352, 3: 417. af hans hiärta gingo sua manga skinandhe solgisla som the varo systrana j koreno oc til huaria enna solgisl thiänto tusanda ängla *Lg Mecht* 300. solinna solgisla äru opfylta mz sool grandom *Gr* 297. wisto han ey ... hwru margh grand synas i soolgislomen *MB* 1: 93. blandath mz räghn skwrom som nidher falla oc mz thunge wäto som soolgisla gita ey at sypta op mz sik höght aff iordhinne swa sköt som the rinna siälwa op *ib* 122. aff them soolgiislom ator kastas op aff iordhinne *ib.* hänna *(Marias)* dyghþa sol gisla *(Cod. C* dygdelica soolgislor 927*)* (släkto) huars mans syndoghan lusta *Bu* 10 (sol *kan dock här fattas ss gen. af* **sol**). thu rätuisonna sool atirhiolt soolgislanar thina *Bo* 194. — *strålgloria.* hans hofwdbaner ther nest efter faar jomfru maria i solgislen ther i waar *RK* 2: 8602. — *Några af de anf. ställena kunna föras till* **solgisle** *el.* **solgisla.**

solgisla (sool-. soolgiisla), *f.* = **solgisl.** iak hängde sikil ii soolgislor *Lg* 948. iwdha offer war owerlöpis ... swa som skugge sidhan soolgiislor skina *MB* 1: 378. människior ... skinande swasom solgislor *Bir* 3: 299. *ib* 313. *Lg* 927.

solgisle, *m.* [*N.* solgeisle. *Jfr Isl.* sólargeisli] = **solgisl.** thäs bokastolsins tilsyn var swasom solgisle *(radius solis) Bir* 3: 424.

solglinder? (sool-), *n. solglans?* öruin fäste ögha i sool glindreno *(in radios solis) Ber* 145.

solgrand (sool-), *n. solgrand.* solinna solgisla äru opfylta mz sool grandom *Gr* 297. alle änglane ... hulke swa mange varo som solgrandin *Bir* 3: 471. *ib* 1: 268, 3: 293. vm tw quik silfs stykke warin ok skyndaden badhen at saman löpa j et vm ey ware mera atir j thera samfögilsom. än swa som et sol grand *ib* 1: 379. *Jfr* **sola grand.**

solhiti (sool hiite), *m.* [*Jfr Isl.* sólarhiti] *solhetta.* for hoffwd werk aff sool hiita *LB* 7: 202.

solhvarf (sool-), *n.* [*Jfr Isl.* sólhvarf] *solförmörkelse.* thz är ey annat vtan sool hwarff *(eclipsis)* som pläghir vaardha äptir sinne naturo *KL* 393. *MB* 2: 387.

solkorn, *n.* [*Jfr Mht.* sunnenkorn] *lithospermum officinale Lin.?* taka . . . syremontanea solkorn millefolium *LB* 1: 98.

solmäghin (sool-), *n.* [*Jfr Isl.* sólarmegin] *solens kraft, solvärme.* sankas saman all the watnin som solen lypter op mz sik oc wräkas ther saman badhe aff thy soolmäghne som owan komber aff himblenom aff eldenom, oc swa aff them soolgiislom ater kastas op aff iordhinne *MB* 1: 122.

solskin (sool-), *n.* [*Isl.* sólskin] *solsken. Bil* 85. swa mykith skin aff them *(vapnen)* gär at soolskinith hafwer äuga makt *Al* 6561. gör þik glaþa som föde ävärleks lius solskin *(æterni luminis claritatem) Bu* 17. *Jfr* **midhdags solskin.**

solskipt, *f. L.*

solskipte (sool-), *n.* [*Ä. Dan.* solskifte] *solskifte, soldelning; anläggning af en bys tomter i en viss ordning och riktning mot solen hvarvid de särskilda tomternas storlek och läge utvisa storleken och läget af grannarnes andelar i byns egor. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 584 *f.,* 808 *f.; Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 605 *f.; Schybergson, Finlands Hist.* 1: 198 *f.; Falkman, Om mått och vigt* 1: 215 *f.* herra laffrinz . . . kärdhe oppa hanakindha häradhz thinghe at widingxrö olaghlika lighat haffdhe i mangh aar oc beddis rät at byyn matte koma til jämföris oc läggias äfftir rätto soolskipte; jac hanum tolff doandhe män nämpdhe, som akir oc ängh läggia sculdho äfftir thy tomptana lagho i bynom: fordha herra laffrinza . . . tompt liggir synnarst i bynom näst solinne oc swa haffua the laght hanom badhe akir oc ängh oc höariom them i binom aghir akir oc ängh äffter thy tompta liggia, theem närmeer sool, som närmer liggia oc them fiärmer som fiärmer liggia *SD NS* 2: 807 (1414). sydhan käynemyby *(för* karynemyby*)* war dömpdher til iämföres oc rättha soolskipte kom oppa hustrv anna deel III stengher jordh i hwarth byamall *FH* 8: 112 (1447). fanns att rätt soolskiffte är öfuergångit med rätte råår, som lagmannen hade dömdt *BtFH* 1: 67 (1460, *nyare afskr.*).

solsät, *n.* [*Sv. dial.* solsäter, solsätt. *Jfr Isl.* sólsetr] *solnedgång.* för solsäth *HSH* 7: 13 (1469). *Jfr* **sol-, sola-säter.**

solsät (sool-), *p. adj. n.* hwilken som tager annarss bååt . . . och icke kommer igen, vthan soolsätt är *(solen gått ned) SO* 300. *Jfr* **solbiärghat.**

solsäta, *f.* [*Jfr Isl.* sólarseta *och* sólsetr] *solnedgång.* innan sol säthu *SO* 23.

solsäter (sol satter *L.*), *n.* [*Isl.* sólsetr] *L. solnedgång.* innan solsäter *SJ* 137 (1445). *Jfr* **sola säter, solsät.**

solt, *se* **sold.**

solupganger (sool vpganger: -gang *ST* 78. **sool vpgangher),** *m.* [*Jfr Fgutn.* sola upgangr] *soluppgång.* fra ens daghs sool vpgangh ok nästa daghin til solin vprunne *Ta* 11. *ST* 78.

som, *se* **sum.**

soma, *f. heder, ära, utmärkelse.* til hedhers tekn ok somo *Bil* 119. *Jfr* **some.**

soman, *se* **saman.**

somar (somaar *GO* 250. **sommar. saamar: -in** *Bir* 2: 55. **sommor** *FM* 546 (1512). **sumar** *L.*), *m.* [*Isl.* sumar] *L. sommar.* vinter, somar, höst, ok vaar *Fl* 1103. vm somaren *SD* 5: 637 (1347). *Gr* 276. *MP* 1: 80. vm midhian sommar *Bil* 110. hetir somar *ib* 878. kaldhir somar gör heta ladhu *GO* 32. *ib* 250. *Bir* 2: 55. the logho ther allan een sommar *RK* 2: 426. j thenne sommor *FM* 546 (1512). *Jfr* **miþsumar (-somar). — somars hus (sommars-),** *n.* = **somarhus.** *MB* 2: 77. — **somars tidh (-tiidh. -tiid),** *f.* = **somartidh.** thz var tha mot somars tiidh *Fl* 100. then samma somars tiid *RK* 1: 2181.

somardagher (sommar-. sommer- *MD* 502), *m.* [*Fnor.* sumardagr] *sommardag, dag af sommarhalfåret (som tager sin början vid midten af April).* thett skedde första sommar dagh *(om slaget vid Haraker, hvilket i andra källor uppgifves hafva egt rum den 16 el. 17 April) RK* 1: *(Till. till LRK) s.* 236. *MD* 502. thär epter nästa somar dagha tha loot konungen aff danmark dragha sin här jn j swerighe *RK* 1: 2794. solen om sommar dagha opstigandhis i höxta middaxsens trappo *Su* 91.

somarfrukt, *f. sommarfrukt. MP* 1: 80.

somarfughl (-foghil), *m. sommarfogel, fjäril.* sua som flädhal älla som somarfoghil hulkin som hawir bredha vinga ok litin krop *Bir* 3: 193. haua hëghfärdhoghe mangfallan lit suasom somarfoghlin *ib* 2: 207. een somarfughl her inne la *Fl* 1344.

somarfyl (sumarföl), *n. L.*

somargrönska (*ock. med art.* **sommar grönskene** *BSH* 4: 318 (1502)), *f. sommargrönska; sommarbete.* för än fäät faar sommar grönskene äta *BSH* 4: 318 (1502).

somarhus (sommar-), *n. sommarhus, sommarsal.* bygde salomon eet skönt lustelikit hws, thz kalladhis ceth somar hws *ST* 420. konungen war ensamen sithiandis j sommar hwset *(æstivo cænaculo) MB* 2: 76. maa hon lata redha sik en enkannelikin stadh j thy siwkohuseno som kallas somar hus *Bir* 5: 25. *Jfr* **somars hus.**

somarhvete (somer-), *n. sommarhvete, vårhvete.* viij span somerhwete *BtFH* 1: 338 (1463).

somarlopt, *n. loft el. tak hvarest man under den varma tiden söker svalka, altan, balkong.* stodh dauidh oppa sino somar lopt ther han pläghadhe sofwa j *ST* 502.

somarnat (sumar-), *f. L.*

somarskatter, *m. sommarskatt, skatt som om sommaren utgår till kronan.* til thess at somar skatthen nw nest komandis jnkome *FM* 256 (1506).

somarstämna, *f.* [*Jfr Fnor.* sumarstefna] *legostämma el. legotid som utgöres af sommarhalfåret, sommarhalfår för hvilket en arbetare blifvit antagen.* et lispund smör. et lispund fläsk. vm somarstämnonä. oc samolund vm vintren *SD* 5: 637 (1347).

somartenlunger (sumar-. sumartenunger), *m. L.*

somartidh (-tiidh), *f.* [*Isl.* sumartíð] *sommartid. MB* 1: 293. *Jfr* **somars tidh.**

somarthing (sommar-. sumir-), *n. sommar-*

ting, ting som hålles om sommaren. tha sommarthing hioldos i twnom *DD* 1: 54 (1399, *nyare afskr.*). tha sumirthing warr j skiädhwi sokn *ib* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). fredagen näst s. margarete dagh då war sommar tingh i asickala sochn i kurila by *BtFH* 1: 3 (1477, *nyare afskr.*). på s. olefz dagh war sommar tingh i asickala sochn i pulkila by *ib* (1481, *nyare afskr.*). *ib* 4 (1467, *nyare afskr.*), 6 (1468, *nyare afskr.*), 7 (1474, *nyare afskr.*) *o. s. v.* om helge likame affton tha war sommar tingh med almwghen i loymo soken i oyisby *ib* 139 (1507). pa tiisdaghen nesth ffore sancte henrici dag tha war somar ting i kaluola soken i kutis by *ib* 153 (1507). *ib* 129 (1506) *o. s. v.*

somber, *se* **sumber.**

some, *m.* [*Isl.* sómi] *L.* **1)** *heder, ära, anseende.* at han *(konungen)* ok hans riki haui ther af bådhe hedher ok somä *KS* 59 (148, 65). — *heder, hedersbevisning.* sanctus bartholomeus war takin mz sang ok soma *Bil* 216. vntfingo [the] han mz dygdh oc soma *Al* 9540. the wordo vnfangne mz äre oc soma *RK* 2: 5152. *ib* 7960. hon kom tith mz heder ok soma ok alle fanguado henna komo *ib* 1: 620. nigher honum mz frygdh ok soma *Al* 1088. beganga darium mädher soma *ib* 3604. thina fiärdho frygdh wil iak ära fulgerna, the thu fikt mz hedhir oc soma *ST* 209. **2)** *höfviskhet, höfviskt skick.* marskon swaradhe medh tokt och soma *RK* 2: 4650. haffwa ... skämptan mz glädhi och soma *ib* 5092. **3)** *fägring, behag.* kära cors som fäghriud ok soma *(decorem et pulchritudinem)* hauar af guz limum *Bu* 140. — *prakt.* honum *(tronen)* giordhe tyrus mädher soma *Al* 3671. — *snarast ss rimfyllnad.* ther är ... ingefer ok galiga mz mykin soma *Fl* 1107. — *På samtliga de ur Al, Fl, RK* 1, 2 *och ST anf. ställena förekommer ordet i rimslut.* — *Jfr* **soma.**

somliker, *se* **sumliker.**

somn, *se* **symn.**

somna (sompna. sofna *Bil* 124; **-ad** *Di* 126; **-adho** *ST* 478. **soffna. -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* sofna] *somna.* hon somnaþe *Bu* 11. somnaþo þön baþen *ib* 183. han fik sofna ther han sat *Bil* 124. han lagde sig vnder bergit ty han war trötter. oc soffnade strax *Di* 43. *Bu* 523. *Bil* 53, 160. *Bo* 173. *ST* 478. var tha nalkan sompnadher *Ansg* 183. ey varo än the vndhan gömdhe män wäl sampnadhe *(för* sompnadhe), oc seo qwinnan raab gik vp til them j husit *MB* 2: 6. wäktaren war soffnath *Di* 4. *ib* 126. — *med dat.* sompnadhe han lättum ok söthum sompne *Bil* 258. *ib* 799. han *(Kristus)* sompnadhe dödhom sömpne a korseno *MB* 1: 159. — *med prep.* mäþ. sompnadhe mz thwngom symn *KL* 164. — *Jfr* **ofsomna, nysomnadher.**

somper, *m.* [*Jfr Mnt.* sump] *sump, pöl; grumlig källa?* oidhnan är källa oc somper til alla läster *LfK* 161.

son (sun *L.*; *SD* 1: 542 (1279), 568 (1279), 550 (1281), 587 (1281), 2: 36 (1287) *o. s. v.* **sunr** *KS* 10 (24, 11). **sön** *Di* 88, 149; *BSH* 4: 249 (1500). *ack.* **son. sun** *Bir* 4: *(Avt)* 184; *KS* 10 (25, 11). *gen.* **sonar** *VGL II A ind.* 1. **sona** *MB* 1: 387. **sunar** *i ssättn.* **sunär** *VGL I J* 1. **suner** *ib K* 1. **syna** *i ssättn.* **sons** *UplL Kk* 11: 1; *Bu* 12; *SD* 5: 561 (1346) *o. s. v. med art.* **sonsins** *Bir* 2: 295. *dat.* **syni** *VGL II A* 30; *Bu* 13, 170; *Bir* 4: *(Avt)* 184, 185; *KL* 39. **synj** *Bir* 4: *(Dikt)* 272. **syny** *Bu* 197; *ST* 453. **söni** *SD NS* 2: 92 (1409, *på två st.*). **söne** *MB* 1: 387. **sonj** *MP* 1: 56. **sone** *MB* 1: 167, 190. **syn** *ib* 2: 126. **soon** *Bir* 5: 140. **sun** *SD* 1: 490 (1275). *med art.* **syninom** *Bu* 170. *pl. nom.* **synir** *VGL II A* 30; *ÖGL G* 25; *SD* 4: 4 *(före sl. af* 1327, *samt. afskr.).* **syni** *ib* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*); *Bil* 346, 354; *MP* 1: 230. **syne** *Gr* 316. **sönir** *MB* 1: 419. **söner** *Bir* 2: 295; *Di* 52. **söni** *Bo* 108, 110. *ack.* **syni** *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*); *Bil* 348, 355; *Bir* 3: 401; *Ber* 145; *Bo* 110. **syner** *RK* 1: 202. **sönir** *MB* 1: 166, 320. **söner** *ib* 240; *Lg* 3: 677. *dat.* **sonom** *MB* 1: 254, 2: 207. **sunum** *SD* 2: 37 (1287); *Bil* 346. **sunom** *ST* 411. **swnom** *MB* 2: 207. **synum** *Bil* 347 *(på två st.),* 353. **sönom** *MB* 1: 168, 354, 387. *gen.* **sona** *ib* 240, 275; *Lg* 347. **suna** *Bil* 355. **söners** *MB* 2: 42 *o. s. v.*), *m.* [*Isl.* sonr, sunr, son, sun] *L. son.* säx manaþom för än maria föde sin son *Bu* 49. han afladhe son mz ens mölnara dotter *Bil* 300. födde cayn son *MB* 1: 163. dötter skullo ärwa, än ey ware sönir til *ib* 419. amon ... sagdhe henne ... thu äst mz en son *Al* 256. then kununger the *(för* ther*)* hauer kununglikt wald medh ärfda rådh, swå sum sunr äpthe fadhr ella föräldra sina *KS* 10 (24, 11). hulken kunungr vngau sun hauer äptr sik, han huxa görla ... huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *ib* (25, 11). vitur son är fadhrins ära *ib* 52 (132, 56). kan þet ... swa warä at nakar þyänistoman hawer son äller syni som þyänä androm mannom *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). thänne konungir hawir twa syni *Bir* 3: 401. yngre sonin *ib.* thän äldre sonin *ib.* birger jerl atte syner fyrra *RK* 1: 202. han walde ... birgers son valdemar til konung *ib* 173. karulo elipsun *SD* 1: 490 (1275). magnus dictus gerasun *ib* 542 (1279). ego johannes karlsun de fane *ib* 568 (1279). dominus vlfo carls sun ... dominus karulus æstrithæ sun ... dominus kanutus ericx sun *ib* 580 (1281). magnus jon son ... magnus rangwalzson & haquinus tunæ son *ib* 605 (1282). siggo guthorm son *ib* 623 (1283). sweno sunasun *ib* 2: 36 (1287). bothulpho ac olauo ioanssunum *ib* 37. magnus karlson *ib* 40 (1287). eringislo et karolus neskunungsynir *ib* 4: 4 *(före sl. af* 1327, *samt. afskr.).* israel birghirsson. laghman aff vplandom *ib* 5: 160 (1343). härra göstaff magnusson riddare ... aruidh jönisson a wapn *ib NS* 1: 6 (1401). meth karle pätherssöni *ib* 2: 92 (1409). ärlikom manne karle pätherssöni *ib.* — *om Guds son.* j nafn. faþurs. sons oc þes hälghä ande *SD* 5: 561 (1346). tro en vara sannan guþ ok þo at huaro þre personas. faþer ok son ok þän hälghanda *Bu* 185. af guz syny *ib* 197. *MP* 1: 56. *Bir* 2: 295. *MB* 1: 190. gudz sona dödh *ib* 387. — *son, barn, afkomling.* israels söner *(filios Israel) MB* 1: 306. *ib* 311 *o. s. v.* wil iak hawa alla leui sönir, mik til egho, oc til thiänist, fore alla israels första sönir *ib* 386. thzta är jude söners äghodela *ib* 2: 42. *ib* 44 *o. s. v.* — *son. ss benämning gifven af äldre man åt yngre, af skriftefader åt skriftebarn o. s. v.* gregorius aflät ey at lära thom sighiandis. käre brödhir oc syne hörin apostolin *Gr* 316. min käre son wakta thik for orät fangno goze *ST* 499. käre her swanthe, son och godhe besynnerlighe ven *BSH* 4: 243 (1499; *bref från Sten*

Sture till Svante Nilsson). kere son, her swånte *ib* 247 (1500). *ib* 248 (1500), 249 (1500) *o. s. v.* — *son, barn. i bildlig och andlig mening.* myklo starkare stridh oc frestilse thola the andelico än the kötlico kirkionna söni *Bo* 108. nar han (ɔ: thän hälghe ande) sökir varn hugh oc bär varom anda vitne at vi ärom gudz söni *ib* 110. at vi hopoms os vara gudz syni *ib.* wredhiuna söner vardha nadhanna söner *Bir* 2: 295. — *Jfr* **aþalkonu-, bonda-, broþor-, diäfla-, diävuls-, dottor-, fara-, folster-, foster-, frillo-, gudh-, horan-, hundsima-, hundsimu-, hundsivio-, härians-, konunga-, konungs-, skökio-, slokifrillu-, sona-, stiup-, systor-son (-sun).** — **sonar arver (sunar-. syna-),** *m. L.* — **sonar barn (suna barn** *VML I G* 11: *pr., II Ä* 11: *pr.* **sunärbörn** *VGL I A* 1. **suna börn** *ib II A* 1. **sunä börn** *ib.* **suna born** *ib*), *n. L. sonbarn, sons el. söners barn.* kom iacob til egjpto landz mz sonom oc sona barnom *MB* 1: 254. iacobs barn oc hans sona barn *ib. ib* 271, 302. — *söners afkomlingar.* thu giälder sönom foräldris synder, oc sona barnom, til thridhia man oc fiärdha *MB* 1: 354. — **sona dottir (-dotter. sunadotter** *VGL II A* 3. **svnädottir** *ib I A* 3), *f.* [*Isl.* sonardóttir] *L. sondotter. MB* 1: 363, 364. — **sona husfru (-hustrw),** *f. sonhustru.* hon togh fore at atir fara j sith landh mz twem synom sona hustrwm *MB* 2: 207. — **sona kona (suna-** *ST* 411. **sone-** *BtFH* 1: 214 (1507). **sonne-),** *f. sonhustru.* iacob siälwer oc hans sona kouor *MB* 1: 254. *ib* 168, 171, *(Cod. B)* 544. *ST* 411. hwa som sowär mz sinne sona kono *MB* 1: 368. *ib* 364. at han är alder i [1] dening skylloger sin sonne kona *BtFH* 1: 209 (1506). *ib* 214 (1507). — **sona lös,** *adj.* [*Isl.* sonalauss, sonarlauss] *i saknad af son, utan son, utan söner.* war gudh är en ok tho ey ensamin sonalös ok naturliks hugnadha *Bil* 81. cambjses do sonalös *MB* 1: 23. *ib* 419. *Lg* 3: 288. — **sona qvinna,** *f. sonhustru. MB* 2: 214. — **sona qvän (söna qwärn. sunäquärn** *VGL II O* 3. **sonaqwarn),** *f.* [*Isl.* sonarkván] *L. sonhustru.* kalla jak thik nu mina sona quän *Bir* 3: 205. fadhorin ok modherin insätia ok skipa sona quänene boskaps syslo oc äruodhe *ib.* hennas sonaqwarn *Lg* 3: 294. fik han mz sinne söna qwärn twa soner *(för* söner*) Spec. virg. (hdskr.) s.* 172 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).* — **sonar son (sona-. sunar sun** *HelsL Ä* 15. **svnarsun** *VGL I G* 8: 1), *m.* [*Isl.* sonarsonr] *L. sonson.* sonason tyberij keysare *Bil* 111. *ib* 376. *PK* 236.

sona, *v.* [*N.* sona. *Mnt.* sônen] *Jfr* **forsona.**

sona, *f.* [*Fdan.* sone. *Mnt.* sône] 1) *förlikning.* hans breff ... ther han a thenno sonona gifwit hafwer *BtRK* 32 (1358, *orig.*). togho the ther ena sona tha slika som the kunno fa *RK* 2: *s.* 349. thenne sona scal i alle mato stadugh oc fast at bliua *SD NS* 1: 147 (1402). 2) *godtgörelse; utfästande af godtgörelse.* giorde ... lafrins ienisson os ... ena fulkomlika sona vppa domkirkiogarden ... for een godh man war frenda ... som for:de laurens ienisson af daghom tok. thessin sona giorde han os i sua dana mato som her efter screuat star *SD NS* 1: 146 (1402). han hände möghelica sona och böter *RK* 2: 5368. — *Jfr* **sone.**

sonan, *f.* 1) *förlikning, fred.* görin ena sonan mz härgreuanom *ST* 328. 2) *godtgörelse.* jac ... bekiennes ... mic ... hafue hänth ena sonan och like aff ... herra nicles swarte skanung riddare, fore then skadha som hans swene giordho oppa mic *SD NS* 2: 190 (1409). kendos the fulkomplica böter oc sonan haffua anamat *SJ* 202 (1448). kännomps wij thet ... [wij] wppborith och anamath haffwom aff ... pädher jönson ... ena sonan oc ena ganszka forempningh ... äpther war dödha frenda olaff jacopson ... hwilken fornempde pädher jönson aff daghom togh *FH* 2: 117 (1438). 3) *försoningsmåltid?* kännis iach ... mich haffwa lika och böther hänth aff kätil hwässinge och hans brodher byörne fore mina hustrw brodher ... hwilkin the aff daghum togho ... först eeth ärfwe äpther thän döda, ena sonan mädh fänthigi mannom och eeth bloos ... och fyra pelagrims gangor *SD NS* 2: 9 (1408?). — *Jfr* **forsonan.**

sonare, *m. Jfr* **forsonare.**

sone, *m.* [*Mnt.* sône] 1) *förlikning, fred?* alexander hafdhe wäl hafft en sona *Al* 2245. 2) *godtgörelse?* the wilde then sonä *(sone)* och fridh vnfa *Va* 23 *(möjl. att föra till* 1). — *Jfr* **sona,** *f.*

sonirska, *f. Jfr* **forsonirska.**

sonliker (-likin), *adj. sonlig; barnslig.* gudz sonlikin *(filialis)* räddoghe *Bir* 1: 338. *Ber* 10, 13. thänne kärlekin kallas sonlikin *ib* 12.

sopa (soopa *Ber* 252. **soppa. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* sópa] 1) *sopa, genom sopning aflägsna.* sopa sör aff hans graff *Bil* 116. aff thöm thräkke som sopas oc saman skutas aff vatom väghom *Bir* 2: 257. 2) *sopa, genom sopning rengöra.* en gudhlik quinna sopadhe hwarn löghordagh ena wara fru kirkio *KL* 82. *Ber* 252. *TK* 269. findher han tz husit wel sopat mz qwast *JP* 128. *ib* 132. widersige wij henne *(Maria)* ... ok soppe worth huss aff hennes nampn *Lg* 3: 61. — *Jfr* **utsopa.**

sopa, *f.* [*N.* sopa] 1) *sopa, för sopning afsedd viska el. qvast?* scops, sopoor *GU* 4 *(trol. att föra till* 2). 2) *pl. sopor.* tha han framkomber aff egnom sopom *MD (S)* 242. — **sopo qvaster,** *m. sopqvast.* verriculum, sopoquast *GU* 3.

soper, *se* **super.**

sopi, *se* **supi.**

sopn, *se* **sokn.**

sorgh (sörgh *Bo (Cod. B)* 341; *LfK* 119, 123, 124, 127; *Lg* 3: 417, 419; **-er** *Bir* 4: 45; *Su* 210, 214; **-om** *MD (S)* 270. *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* sorg] *L. smärta, lidande, qval.* kallar hon sonen bennone thz thydher a wart maal sorgha son *(filius doloris mei) MB* 1: 229. af the hörslinne vpnyadhis min sorgh *Bir* 1: 31. iak ... formatte näpplika staa for mykla sorghinna beskelikhet *ib.* hon ... seer vppa sonin swa sarghadhan ok mödhis af dözsins sorgh *(dolore mortis) Bo* 207. en man gitir ekke hafft större sörgh oc vidhermödho oc othol, än mistänkia hustruna for hordom *ib (Cod. B)* 341. iak kännir änga sorgh af thinom pinom. oc thina pinor som iak thol äru mik sötare än honagh *Gr* 276. at thu skuli smöria thins fadhirs adams licamma til hans sorgx lisa *(pro dolore corporis sui) KL* 406. alla värkia ängxilse ok sorgh *ib* 411. *MB* 2: 400, 404.

at jak til min likama lidhi alzskona krankdom smälek sörgher ffatikdom oc aldra handa dröffuilse *Bir* 4: 45. glöm ... ey ... alla the sörgher hon for thina skuld tholde *Su* 210. *ib* 214. *Lg* 3: 417. hänna langa frädaz sorgh *Bu* 17. — *sorg, bedröfvelse.* bätra är wäl dödh än mädh sorgh at lifwa *GO* 745. sorgh gör bleka kindir ok saara braa *ib* 699. thäth man mädh syndom ffaar thäth mädh sorghum forgaar *ib* 849. thz är sorgh ath böra *RK* 3: 3921. tha vardh löst hans sorgha band *Fr* 2630. hon vardh tha aff sorghin frie *ib* 2634. är hans sorgh ä meer ok meer *Fl* 230. the sorgh iak aldreg forwinder *RK* 1: 627. hwat kan nakor hedher wara wtan sörgh, nakot herradöme wtan dröffwilse *LfK* 124. the glädhin ... huilka all annor glädhi widherliknat är häldher sörgh än glädhi *ib* 127. fik hon i sit hiärta stora sörgh *Lg* 3: 419. hon ey at enast haffde sorgh i hiärtat wtan iämwäl wille hon lidha likamlika pino i kroppen *ib. Bil* 852. ä kombir sor (*för* sorgh) ok släkkir andra *GO* 522. *ib* 453, 853. *LfK* 119, 123. vpfylt mz blygdh ok innerlike sorgh af sinom syndom *Bo* 74. — *sorg, bekymmer.* rikar ... gitar eigh souit for þänna þrem sorghom *Bu* 153. ffra sörghom är han oofri *MD (S)* 270. *GO* 923. — *Jfr* **be-, hiärta-, kärleks-, umsorgh.** — **sorgha badh (sorge-),** *strid som medför sorg, svårt nederlag.* the däner hade faat et sorge badh *RK* 2: 9068. — **sorgha drykker,** *m. sorgedryck, sorgekalk.* at hon skulle än faa then sorgha dryk for sin dödh *Lg* 3: 518. — **sorgha fulder,** *adj.* [*Isl.* sorgafullr] *full af smärta el. qval, sorgfull, bedröfvad.* hans sorghaffwldz (*för* -fwlla) moder *Lg* 3: 84. — *sorgfull, bekymmerfull. MD (S)* 270. — *Jfr* **sorghfulder.** — **sorgha lise,** *m. lisa el. lindring i sorg.* ther aff hafdhe hon nokon sorgha lisa *Lg* 347. — **sorgha qvali,** *m. ängslan, oro, bryderi.* wi kännom os ey kloklika tala at wi komom nakan ij sorgha qwala mädher nyom fundom äller tungo slögh *Al* 6436. — **sorgha stiunger,** *m. styng af smärta, smärtsamt styng.* sua som een sorgha stiungir (*punctura doloris*) kom j thera hiärta *Bir* 3: 21. — **sorgha svali,** *m. svalka el. vederqvickelse i sorg.* fik nokon sorgha swala *Bil* 347. — **sorgha tidhande (-tidhinde),** *n. sorglig underrättelse.* hördhe the sorghatidhinde *Lg* 3: 235. — **sorgha värker,** *m. smärta.* sarare sorgha värk tolde hon j sin siäl *MP* 1: 39. mädh ingho formaghom vi göra diäflenom huassare sorgha värkä *ib* 45.

sorgheliker (sorgeligin. sorgelig *FM* 227 (1505). **saargelig. sorgliker),** *adj.* 1) *sorglig, bedröflig.* thenne saargelige feygd *FM* 512 (1511). thän sorglik tidendha *ib* 546 (1512). *ib* 227 (1505). 2) *gifvande anledning till oro el. bekymmer, bekymmersam.* är stor pästilencie i stocholms stad; om then icke sachtis, tha bliffuer bade sorgeligit oc wadeligit besökie thor thet möte *FM* 200 (1504). — *Jfr* **sörgheliker.**

sorghfulder (sörg- *MB* 1: 338; *MD (S)* 208. **sorghfullir** *Bil* 878; *KL* 335. **ssorghfullir** *Bir* 2: 19), *adj.* [*Isl.* sorgfullr] 1) *full af smärta el. qval, uppfyld af sorg, sorgfull, sörjande, bedröfvad.* sorghfulla modhorin hans *Bo* 197. iak hans sorgh fullasta modhir formatte näpplika staa for mykla sorghinna beskelikhet skuld *Bir* 1: 31. *Lg* 290. kiesarin vardh mykyt sorghfuldir *Bil* 866. *ib* 618, 878. *Bir* 2: 19, 78, 3: 157. thz (*vinet*) gifwir ... sorghfullom hugnadh *ib* 2: 153. ath jak sörgful aaf ty är *MD (S)* 208. wtländis man ... skal thu ey mödha oc sörgfullan göra *MB* 1: 338. war herra skal giwa thik ... sorghfult liiff (*animam consumtam mœrore*) *ib* 430. mz sorghfullo hiärta *KL* 326. *ib* 335. *RK* 3: 1241. 2) *smärtsam, sorglig, bedröflig.* sorghful (*dolorosus*) aff gang skal bedröfwa oc myrkia hans glädhesfullo opbyrgning *Bir* 3: 360. *ib* 326. faa ... the sorgfwlde tidendhe *FM* 373 (1508). — *Jfr* **sorgha fulder.**

sorghgripin, *p. adj. gripen af sorg. Bil* 852.

sorghin, *adj. sorgsen.* ted (*vinet*) fordriiffwer eth sorgeth modh *LB* 7: 131.

sorghlös, *adj.* [*N.* sorglaus] *utan smärta el. sorg. MB* 1: 232.

sorghsul? *f?* thw böriar tha mwla ok sätia sorgh swla *MD (S)* 223.

sork (surk), *n.?* **sorker (surker),** *m.?* [*Jfr Lat.* sorex] *sork, mullvad.* thz dräper mös ok surk *LB* 2: 61. ath mys eller surk skola ey spilla korn *ib.* om mös eller surk spilla korn *ib.* varde hwar mws och surk leth ath ätha aff tesso korne *ib.*

sorka, *f.* = **sorker.** ther kom löpande aff thz röre ... sorkor swa stora ok manga som nakar räff stora ok langa (*mures majores talpis*) *Al* 5189. ath dräpa mys eller sorkor *LB* 7: 153. tz dräper mys oc sorkor *ib.*

sorkot, *n.* [*Isl.* surkot. *Mnt.* sorkot. *Franska* surcot. *Mlat.* surcotium, sorcotium] *ett slags ytterplagg. Jfr Schultz, Höf. Leb.* 1: 196; *Weinhold, Deutsche Frauen* 2: 231, 289; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 287 *f.*, 365. vnum sorkot *SD* 4: 710 (1340?). III sorkot de rathklathe militum *ib* 711.

sosterlika, *adv. nyktert, måttligt, ordentligt.* lifwin sosterlica (*sobrie*). rätuislica oc millelica i thässe väridinne *Gr* 316. lifwm sostirlika *ib (Cod. D)* 409. *Jfr* **söst.**

sot (soot), *n.* [*Isl.* sót] *sot.* synandis alra swartastir swa som kol älla ognsins soot *Gr* 291. fwlt soot *Bir* 2: 328. *Bil* 982.

sot (soot. sott *RK* 3: (*sista forts.*) 4567. *med art.* **sottin. sotten. soten** *Bu* 489. *ack. med art.* **sottena** *LB* 7: 132. *dat. med art.* **sottinne** *KL* 355. *pl. nom., ack.* **sottir** *Bo* 232. **sotter** *MB* 1: 430; *LfK* 100. **sotther** *Bil* 724; *Su* 296. **soottiher** *LB* 5: 292. **sotte** *MP* 1: 19, 278; *LB* 5: 292. *dat.* **sottom. sottum),** *f.* [*Isl.* sótt] *L. sjukdom.* giorþe väþret sua siukt at alt folket fik fula sot *Bu* 199. fik han aldra handa soot *Lg* 35. om haar faldhir aff fore howdhwärk ellir epthir starka soot *LB* 1: 96. en quinna som hafdhe ena hardha soot *Bo* 72. thän som hafdhe haft stora soot *Bir* 2: 22. out blodh inledhir soot *ib* 235. hwi kombir sot (*pestilentia*) ok hungir oc annor ond thing som kroppin thwinga *ib* 279. skal iak wiisa ower idher soot oc bradhan dödha *MB* 1: 378. soot fiöl a hans fadher *ib (Cod. B)* 551. hänna licamlike lime varo nu swa som bort thwinadhe af gamble sottinne *KL* 355. en stoor hopir af systromen ... vardh siukir mz margha handa sottom *ib* 349. bleff iag siwk aff hårda sott *RK* 3: (*sista forts.*) 4567. do han af

sot *Bil* 368. läkia mina langsama sot *ib* 231. alzskona sotther böttus *ib* 724. fingu ther lxx folk böther af alscona sottum *ib* 283. haffdin med sik en läkia ther honom halp for dödelike soot *RK* 1: 2948. hon stodh op fraan all siin soot *Al* 1519. sotthin slippir til ok krypir aaff *GO* 719. *Bu* 489. *MB* 1: 430. *MP* 1: 19, 278. *Al* 2629, 6121, 9566, 9567. *Di* 224, 279. *Su* 296. *LfK* 100. *LB* 5: 292. for the fallande sottena *ib* 7: 132 *(se vidare under* **falla 1***)*. tha sotten honum tiilkommer *ib*. — *bildl.* hedhir giri är ... lönlik soot ... görande soot af boot *Bo* 96. a hwat manga thässe sottin' hawir darat *ib*. alra bäzste läkedombir moot tholka sottir är at tala af gudhi *ib* 232. är ok mot tholkom sottom bäzste läkedombir at thänkia af gudhi *ib*. *Su* 153. — *Jfr* **alders-, bana-, barn-, blodh-, brutfallin-, brutfällinga-, brutfällis-, bränne-, buk-, fota-, galla-, gula-, hovudh-, häl-, kalda-, krampa-, krampo-, likthra-, likvärdhing-, liver-, lungo-, magha-, malat-, malata-, manads-, miälta-, mun-, niura-, numin-, pestilens-, pestilentio-, qvidh-, qvinno-, ridhu-, rödha-, siukdoms-, siäla-, skiälvo-, spitala-, spitals-, spitälsko-, tungo-, ut-, vatn-sot.** — **sottarbyr (sotta by. sottarby),** *m. L.* — **sottarfä,** *n. L.* — **sotta siäng (sotta siang** *L.* **sötta siäng** *KL* 113. **sotäsyängh** *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). **sotta säng. sota säng. soota säng. sootha sängh. sottosäng** *SD NS* 2: 169 (1409)), *f. L. sjuksäng, sjukbädd.* han takir sotta sängena *(grabatum)* a bakin oc gaar heem til sin *Bo* 109. jak la i sotta säng *KL* 387. *MB* 2: 382. hänna husfru ... la länge lam j sotta siängh *Bil* 347. *Bo* 121. som jak nv ligger i minnä sota säng *SD NS* 2: 58 (1408). aff ... karl joansone liggiande i sinne sotta säng *SJ* 116 (1443). hulkin attä aar hafdhe lighat a sotta säng *KL* 150. *ib* 113. *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*), *NS* 2: 169 (1409). loto vp ... vppa rikquin vnga wegna for thy at han vppa sinna sota sengh la ... lasse somolayne fornempde rikquins stenhus *SJ* 129 (1444). hon lagdhis tha nidher a sota säng *Iv* 3769. *ib* 4001. flich jag iders herredömes scriuilse ... her i sudercöping paa mina soota säng *BSH* 5: 26 (1504). j myn yterste sootha sängh *FH* 5: 158 (1492). for mykin waku j sotasäng ellir j barnsäng *LB* 1: 96.

sotdöia, *v.* [*Jfr Isl.* sóttdauðr] *dö af sjukdom, sotdö.* alricus soth do vidh rom *Bil* 646. *RK* 1: *(LRK) s.* 228.

sotogher, *adj.* [*Isl.* sótugr] *sotig.* grep sotogha grytho *Bil* 486. han wardh sotogher wm alt siit änlite *ib*.

sototter (*ack. m.* **-ott** *FH* 9: 9 (1508, *nyare afskr.*). **-eth** *ib* 6: 123 (1512)), *adj. sotig, sotfärgad, sotbrun.* enn sotott häst *FH* 9: 9 (1508, *nyare afskr.*). *ib* 6: 123 (1512).

sotter? *adj. ljuf, behaglig? skön?* hans läst är ... sottast *(för sötast?)* mal aff allum *(ejus ... stilus et modus loquendi valde venustus et decorus est) Bil* 259.

sous? *n. Jfr* **bonda sous.**

sova (sopfua *Di* 240. *pres.* **-er.** *impf.* **sof. soof** *Bu* 11. *pl.* **sovo.** *part. pret.* **sovin.** *n.* **-it. soffuadh** *Di* 244 *(på två st.)*), *v.* [*Isl.* sofa] *L. sofva.* guz moþer (later hona) länge ligia ok fast sova *Bu* 19. hans husfru la een oc sof *ib* 20. huru herra iwan sowande la *Iv* 2132. the gingo i säng sidhan at sofua, huar ij sina kofua *Fl* 1232. tha folkit var sopfua gongith *Di* 240. lagdhe han sik nidhir at sofwa *Bo* 71. sofwin nu oc hwilen idhir *ib* 188. the sofwo thaghan nakra stund *ib*. i hawin öfryt sofwit *ib*. fingo the *(de sju sofvarne)* sompna ok sofuo cc ar vij arum minne *Bil* 434. synas the bökir ey rätta som sighia at the sowo ccc aar ok lxx ok thw aar *ib*. enne persona syntis vakande, oc eg sofande, sum hon vare i eno pa lacio *Bir* 4: *(Avt)* 177. systrana skulu soffua j sinom natkiortlom *ib* 5: 42. soffua j kwfflenom *ib*. at soffua äpther middagh *ib* 41. hwa länge sowir aa sin bäd han faar litit for sith näff *GO* 184. hema är bäst at sofua *ib* 435. mykith löpir watn män mölnarin soffwir *ib* 1005. man soffwir ey alt thz man snarkar *ib* 1102. soff ey mz möö *ib* 624. hwa som sower mz sinne stiwfsyster the skulo badhin dö *MB* 1: 368. *ib* 369. alle vänto han soua mz sinne bruþ *Bu* 27. magnus ... soff ful hart när sinne brudh *RK* 2: 6038. — *med innehållets ack.* nar hon hawir sofwit thorftolikin sömpn tha stande op *Bir* 3: 167. — *om dödens sömn.* the fingo stor hug ok gingo at sofwa *Al* 13. — *med innehållets ack.* böþ hänne þär ligia ok soua langan symn tel doma dagh i guz friþi *Bu* 523. — *part. pret. somnad, sofvande.* huath han war wakin eller souin *KS* 30 (76, 32). han hwiltis hwarke sowin *(af samma hand ändradt till* sowinde; *Cod. C har* sowin *Lg* 990) älla wakin *Bil* 281. — *Jfr* **forsova.**

sovare, *m.* [*Isl.* sofari] *sofvare.* aff the hälga vij soffwara *Lg* 435.

spa (*pres.* **spaar** *MB* 1: 320; *Lg* 1031. *impf.* **spaþe. spaadhe** *MB* 1: 320. **spadde** *MP* 1: 169; *RK* 2: 8485. **spaadde** *MB* 2: 153. *part. pret.* **spadher: forespadho** *ib* 407. *n.* **spat** *Va* 42. **spaat** *Bo* 160; *Bir* 1: 79; *Lg* 34. **spadh: forespadh** *Su* 196), *v.* [*Isl.* spá] *spå, profetera, förutsäga.* sua som ysaias längdom spaþe *Bu* 71. *ib* 502. *Bil* 312. *MB* 2: 153. thu spadhe honum tha til mona *Al* 1615. kom ... anna prophetissa ... ok spadhe ... af honom *Bo* 7. han ... spadhe af hans pino *ib*. *MP* 1: 169. *Bir* 1: 227. han *(djäfvulen)* lot sina spamän spa, at bradödhe skulle koma j alt landit *Bil* 447. spaar moyses, hurw hedhne män skulo rädhas them *MB* 1: 320. spaadhe moyses i sinom sang, at wars herra andelikt mönster oc rike äru ewinnelik *ib*. cayphas ... hafdhe spaat. at en man skulle döö. ther til at folkit skulle äkke alt forfaras *Bo* 160. är mik spat at iach skulde warda löst aff en man *Va* 42. symeon spadhe mik. at thin dödh skulle mik göra swa ilt som et swärdh skare mit hiärta swndir *Lg* 43. han spadhe (herodem säla)re vardha än för ok döö j waldum *Bil* 111. han spade stundum hwat varda sculde *ib* 801. opta spade han mang thing för än the (vurdho) *ib* 794. thz andra jomfrun spadde sannedis tha *RK* 2: 8485. *Lg* 34. — *gissa.* spaar folk. at han lifuir än *Lg* 1031. — **spa fore,** *förutsäga, profetera.* swa som fore war spaat af mik *(sicut antea de me propetizatum erat) Bir* 1: 79. *Jfr* **fore spa.** — **spa til,** *gissa.* spaa til hoo tik slogh *Lg* 3: 80.

spa, *se* **spar.**

spadomber (spaa-), *m.* [*Isl.* spádómr] *spådom, profetia.* dyonisius war ok propheta gudhlics spadoms *Bil* 341. mädhan ey lughu gudz propheta tha wisa os nokon annan som thera witne oc spadom sannas mz, eller kenz widh ihesum gudz son som all thera withne sannadhe ok spadom fulkompnadhe *ib* 83. *KL* 156. *Bir* 2: 294. prophetanna kännedomber ok spadomber *Ber* 48. scrifuar zacharias propheta sik hafua fiärren seth j spadoms liuse ihesum . . . standa for diäfwls frestilse *Bil* 82. hälga spaa domens ande *MB* 2: 363. — *spådom, spådomskonst. ss ngt otillåtligt el. syndigt.* ängin spadomber *(augurium)* är i iacob, oc ey truldomber i israel *MB* 1: 415. at the som fara mz tholkom spadom skullen fordömas *Bir* 3: 396. — *spådomsförmåga, profetisk förmåga, profetisk gåfva.* at fresta hans with ok spadom *Bil* 696. — **spadoms ande (spaa-),** *m.* [*Isl.* spádómsandi] *spådomsande.* en vng quinna hafuande spadoms anda *(spiritum pythonem) KL* 159. — *profetisk anda, öfvernaturlig gåfva att förutsäga tillkommande ting.* vvi saghom . . . nyia propheta mz spadoms anda *KL* 182. *MP* 1: 42. han saghdhe drömin for sinne dottir fana, thy at hon hafdhe spaadoms anda *ST* 482. — **spadoms gava,** *f.* [*Jfr Fnor.* spádómsgjöf] *profetisk gåfva.* fik hon när gudhi spadoms gafwo *Ber* 34. — **spadoms konst,** *f. spådomskonst.* lärdhir af barndom i spadoms konst *Gr* 259. — **spadoms kraptir,** *m. pl. spådomskrafter, egenskaper som innebära el. medföra förmågan att spå.* thz *(belätet)* . . . hafdhe spadoms krapte *Bil* 478.

spadh, *n.?* [*Isl.* spað] *spad, soppa (på kött).* thz war goth feth spadh *AS* 59. nythien enna handa spadh, kaal ällir annat söpe *Bir* 4: 119.

spadhi, *m.* [*N.* spade. *Jfr Isl.* spaði *samt Mnt.* spade] **1)** *spade.* groof vndir yrtom mz spadha *KL* 252. jak är likir thom husbonda som tok sik äruodhis män hulkom han anduordadhe spadha til at grafwa jordhinna *Bir* 3: 88. spadhin är ey väl huas *ib. ib* 89. *Bil* 567. *Gr* 304. *FH* 4: 84 (1499). **2)** [*Jfr Lat.* spatha; *Mlat. och Ital.* spada, *äfvensom Mnl.* spade] *ett slags svärd? Jfr Röding i VAH* 1: 155. ij (2) eller iij (3) stodo back mik pa torgith och hade täncth sla ij (2) eller iij (3) spada wti mik *BSH* 5: 332 (1508). thet skattagellith skulle vara skarpa spader polöxer och dalapill *HSH* 19: 158 (1506). *På båda dessa ställen är det dock kanske fråga om ss vapen använda spadar.* — *Jfr* **iärnspadhi.**

spakarl, *m. spåman.* gik han til en spakarl *Ansg* 203. thok spakarlen öfva sina konst, som han pläghadhe göra i sinna affgudha dyrkan *ib.*

spaker, *m.* [*Jfr Mnt.* spake] *spak, käpp, spö?* tha komber en som heter spak hau skal swepas om thin bak *MD* 384.

spaker (späker: -a *SD* 3: 706 (1326); **-t** *MB* 1: 476. **spakker** *Al* 5758**),** *adj.* [*Isl.* spakr] *L.* **1)** *förståndig, vis.* han war spaker *(spekingr mikill) Di* 132. han war spaker oc wis *(spakr maðr at viti) ib* 133. — *ss tillnamn.* olauus spake *SD* 3: 707 (1326). olauo spæka *ib* 706. olauus spaker *ib* 5: 673 (1347). laurencius spakær *ib (dessa fyra ställen kunna äfven föras till* **2**). — *Jfr* **kännespaker.** **2)** *förståndig, rättsinnig, fredlig, fridsam, stilla, stillsam.* i warum barndom wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä . . . oss till myklä dröwilsse, ok spachum mannum till marghähandä thungä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). lat huarium haua sit eghit, ok huarium thz hånom bör til rätta, spakum mannom fridh ok frelse *KS* 31 (80, 33). lagh torf ängin man städhia före godha ok spaka manna skuld, vtan thön må ey mistas för illa ok ostyrogha manna skuld *ib* 67 (166, 74). *Pa (Tung)* 34. haffua . . . borgamestarana ok raadit . . . fornyat . . . thenna rethbock allom daarom osnyllom ock ospakom till nepst ock reszel . . . ock wysom spakom ok sniellom mannom til hoghswalan *SO* 101. haffua . . . borghamestarana . . . mz alt radhsins fulbordh ok tillath os vnth ok befalth thenna . . . skraa ok stadhga allom spakom ok rethwijsom til rettelse ok til hognadh *ib* 47. thöm som spaki ok fridzami äro *ib* 78. sculo alla brödra töste ok spaky vara ok a benck sitia mz fagrom sidom ok fridsami vara uti stempno *ib. ib* 52. kallas thetta offer hostia pacificorum thz thydher a wart maal späkt offer eller spaka manna *MB* 1: 476. the skulo wara spake oc fridhsame som ärna skulo mannom fridh aff gudhi *ib* 385. then hälghe ande hwilas äkke vtan owir spakan *(quietum)* oc ödhmiukan *Bo* 43. han war en spaker rätwiis man *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 165. erik loffuadhe wardha spaker *ib* 2: 4247. thz ware spaka manna frid *Al* 2658. han badh tha greca oc macedona wara inbyrdhis mällan sik trona samdräkteghe oc swa spaka *ib* 10393. iak komber spakker ok fridhelik *ib* 5758. war . . . offwir oss en mildher oc spaker herre *(pacificus dominus) MB* 2: 148. — *saktmodig, mild, blid.* hon war . . . siäff ok spak vidh sit thiänisto folk *VKR* XIV. alexander . . . war än spaker som et faar *Al* 450. waar herra kom . . . spaker som lamb *MB* 1: 309. — *spak. om djur.* worþe þe *(drakarne)* . . . sua spaki at þe nighu barneno *Bu* 71. mön . . . drogh dracan äpte sik som spacan rakca *ib* 492. þe samu þiura. för varo galne ok oþe. wrþo sua spaki . . . at þe gingo rättan vägh vtan leddhare ok köresuen *ib* 168. tu grym leiom som þaghar wrþo bliþ ok spak som lamb *ib* 529. swa som säuasta ok spakasta faar *Bir* 1: 158. *ib* 360. sagdho some, at all diwr waro spak, för än mannen syndadhe *MB* 1: 98. *ib* 168. — *stilla, lugn. om vatten el. luft. Bir* 4: *(Dikt)* 217. i spaku *(tranquillo)* hafwi *KL* 236. wardh i samu stundh spaker sio ok blit wädher *Bil* 285. stormin forgikx oc alt vardh lunght ok spakt *Bo* 105. — *Jfr* **ospaker.**

spakfärdhelika (-liga), *adv. fredligt, stillsamt.* far spakfferdeliga *(Cod. A* spakeliga 91*)* oc ey mz hugmod *Di (Cod. B)* 323.

spaklatadher, *adj.* = **spaklatogher.** *Lg* 1007.

spaklatogher, *adj.* [*Jfr Isl.* spaklátr] *af mildt sinnelag, saktmodig.* galienus var först spaklatoghar man ok [si]þar (grymber) *Bu* 401.

spaklika (spakeliga *Di* 27, 91**),** *adv.* [*Isl.* spakliga] *L.* **1)** *vist, med vishet.* gudhlik skipilse, hon skipar oc styrer all thing sötlika oc spaklika *MB* 1: 137. **2)** *fredligt.* bodhe han spaklika mz them *ST* 468. drog han spakeliga vtoffuer landit *Di* 27. far

spakeliga oc ey mz hugmod *ib* 91. — *stilla.* skulu alla sithia spaklika a bänkiom *SO* 24. *ib* 68.

spakliker (*ack. m.* **spaklikin** *Ber* 274), *adj.* [*Jfr Isl.* spakligr] *stilla?* är thz swa at thik synis thz til thin liggia at afwita. tha bidha spaklikin tima oc quämelikin *Ber* 274.

spaklikhet (**späk-**), *f. stillhet, ro.* hughsens spaklikhet (*tranquillitas*) *KL* 182. ffridhsamber man är altidh i spaklikhet *LfK* 181. — *stillhet, lugn. om vatten el. vind.* jhesus ... böd vädreno ok hafuino at späkkias, ok genstan kom mykin späklikhet j them *MP* 1: 67.

spakmänne (**-mände**), *n. L. koll. fredliga menniskor.* trughom ok ödhom almogha ok spakmände *KS* 61 (151, 66). riva ok röva spakmändet *ib* 67 (165, 73). *ib* 73 (179, 80).

spakona, *f.* [*Isl.* spákona] *spåqvinna.* lät kalla sik ena visasta spakono hon hät sibilla *Bu* 62. fordärua aff rikeno ... trolkonor ok lifkonor ok spakonor älla spamän *Bir* 3: 395. *ib* 396. siällan fik spakona godha ändalykth *GO* 839.

spalapper (**spaa-**), *m. i spådomskonst kunnig Lapp.* drömen sagdis spaalap finne *MD* 367 (*på det ställe i den Isl. Olafssagan, hvilket motsvarar förevarande, i Historia sancti Olai förekommande ställe, talas om Finnr Arnason; jfr Ihre, Gloss.* 2: 16).

spaldenär (**spaldinär. spoldener. späldenär**), *n.?* [*Fnor.* spaldener, spaldenære, *n. Mnt.* spoldenêr. *Mht.* spaldenier] *betäckning för skuldrorna el. axlarna; till rustningen hörande, af stoppadt tyg förfärdigad och skuldrorna (el. i allm. kroppens öfre del) skyddande betäckning. Jfr Schultz, Höf. Leb.* 2: 33; *Köhler, Kriegswes. III.* 1: 38. confero ... loricam meam cum galea, spaldenær, plato, lendenær *SD* 1: 740 (1280-*talet*). dono ... unum spoldener. et unam platæ *ib* 3: 17 (1311). confero ... famulo meo ..., partes cuiusdam armature videlicet vnum spaldinær, vnam galeam, vnum lændinær *ib* 287 (1316). hwath thz var plata äller späldenär (*af samma hand ändradt till* panzer) *Iv* 3400.

spaman (**spaa-**), *m.* [*Isl.* spámaðr] *spåman.* han (*djäfvulen*) lot sina spamän spa, at bradödhe skulle koma j alt landit *Bil* 447. fordärua aff rikeno ... trolkonor ok lifkonor ok spakonor älla spamän *Bir* 3: 395. *MD (S)* 238. — *profet, man med profetisk gåfva.* hon spurþe en hälghan spaman (*a quedam sancto viro, qui spiritum prophetiæ habuit*) *Bu* 56. swa är ... scrifuat innan hälgha spamanna bokum *Bil* 232. gudhlike spaamän *MB* 1: 319. gudz spaamän, hälghe propheta *ib* 320.

span (*pl.* **spaaner** *SO* 198. *ack.* **späne** *MD* 361. *med. art.* **spanana** *Bil* 775), *m.* [*Isl.* spánn] *spån.* fan en prester hwar ect timber manz barn läk mz spanom oc alla spanana laghda a bokstaua lundh *Bil* 775. *MD* 361. *SO* 198. *Jfr* **bly-, fil-, känne-, läre-, sagho-span.**

span (*gen.* **spanna** *Fr* 351; *LfK* 224. *pl. gen.* **spanna** *Pa (Tung)* 35), *f.* [*Isl.* spönn] *L. spann, längd som mätes med utspända fingrar, längdmått motsvarande afståndet mellan spetsarne af tummen och pekfingret, långfingret el. lillfingret då de äro utspärrade. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 96 *f.*; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 740 *f.* giff skalk een span han takir sik siälff een aln (*si seruo nequam palmus datur accipit vlnam*) *GO* 897. the litla drötning var ey mere än halff thridhia spanna lang *Fr* 351. hon (*bron*) var ... ey mere än spanna (*unius palmæ*) breedh *LfK* 224. *Pa (Tung)* 35. hans entlite war þret oc langt oc grymmeligit, mellom hans öghen war en span (*sponn*) *Di* 1. thän mantolin skal ey taka jordhena nämbir än wppa ena twära spán (*ab uno palmo*) *Bir* 4: 10. thän mantolin skal ey thaka jordhena nämer än vppa een span *VKR* 58. *ib* 11. gör wäggena ena halffwa span höghre *LB* 9: 111. klokka wm thio besmana marker skal haffwa widheth nädhan wm kringh kaffian ij ($1^1/_2$) span *AS* 157. klokka wm fämtyo hwndrath besmana marker wil wara nädhan wm kringh halff adherthande span *ib.* — *Jfr* **framspan.**

span, *n.* [*Isl.* spann] *spann, målkärl af en viss storlek; rymdmått af en viss storlek.* hwar gerd skal göra ... iiii span siktat myöl *BSH* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). x½ span rog *BtFH* 1: 323 (1463). jx span malt *ib. ib* 324 *o. s. v.* halft anath spanz affgeel *SD NS* 1: 47 (1401). ij spans affgell *ib* 180 (1402). atta spantz affgiäld *ib* 633 (1407). thry spantz afgield jordh *ib.* syw spantz afgields jordh *ib* 634 (1407). *ib* 98 (1402), 439 (1405, *nyare afskr.*). *Flertalet af de anf. ställena skulle kunna föras till* **spander,** *m., hvilket i likhet med vissa andra mask. och fem. subst., som uttrycka en måttsbestämning, skulle kunna förekomma i plural betydelse utan plural ändelse.*

span, *n. Jfr* **for-, gul-span.**

spana, *v. L.*

spana (**spaana**), *v. spana, efterforska.* hwath the meenthe leeth jak mangastadz spaana *RK* 3: 3082.

spanan, *f. Jfr* **bo-, hiona-spanan.**

spander (**span.** *pl. nom., ack.* **spän. spen. speen** *RK* 3: 4177. *gen.* **spanna. späns** *SD NS* 2: 218 (1409, *nyare afskr.; på fem st.*)), *m.* [*Jfr Isl.* spann, *n.*] *L.* **1)** *spann, ämbar.* en spandhir (*vas; Cod. A* span 490) aff gul, som manna war i gömpt *MB* 1: (*Cod. B*) 563. *Jfr* **gul-, säþa-, säþis-spander.** **2)** *spann, målkärl; mått.* at the ey warda plåghade ... medh orättom spannom ok bismarom, älla huario handa måto älla wäght thet är *KS* 74 (182, 81). falska köpslagara, som ij spen ok ij bysman hafua *LfK* 223. j idhart sköt skal gifuas godhir spandir (*mensuram*) *MP* 2: 154. ther wäxer trä ther bära wl somplik mz spannom trodhne full *Al* 5246. — *spann, målkärl af en viss storlek; rymdmått (för torra varor, i sht säd, mjöl och gryn) af en viss (i olika trakter dock vexlande) storlek. Jfr Schlyter, Ordb. s.* 586; *Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 438; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 294 *f.*; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 748 *f.* skulde een span wara gangande ofuer alt riket, ok for thy fingen i nyan span *HSH* 21: 5 (1383; *kon. Albrekts skrifvelse till allmogen i Östergötland*). thän sami nye spannen är idhor til storan thunga ok til myklo ville *ib.* wi ..., fordraghum idher thän sama nya spannen. ok vnnom idher ater thän gambla spannen swa som i förra hafdhin *ib.* hästä korn skal köpäs swa att spander [gyälder] twem pänningum meer än han gyälder i nästa köpstaþ ok

skieppa enom pänninge *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hwar span galt tha ½ marca *ib NS* 1: 593 (1406). gafvo tho mik j sama jordha skipte v pund rogh spannen fore VII ortugh *FH* 6: 7 (1444, *gammal afskr.*). vpbära . . . aff hwariom rök. en span malt. en span rugh. en span hafra *BSH* 1: 196 (1387). hwar gerd skal göra . . . viii spenn rensat malt . . . i [i] span gryn *ib* 3: 45 (1452, *nyare afskr.*). xvi spän korn *SD NS* 1: 98 (1402). ij landbor dant viij pund korn, thet är VIII spän i hvart pund *Falkman, Om mått och vigt* 1: 310 *(urk. fr.* 1466). hon . . . fik swa mykit at thz giordhe iij spen korn *(tres modios) MB* 2: 210. *ib* 219. *RK* 3: *(sista forts.)* 4593. span rog *ib* 4592. x spen rogh *BtFH* 1: 323 (1463). *ib* 326 *o. s. v.* þrättan spän myol *SD* 5: 637 (1347). span myöl xij ore galt *RK* 2: 7448. x speen skräth myöll oc saa mykit reensath malth *ib* 3: 4177. *MB* 2: 85. *FH* 3: 66 (1445). ii spän malth *SEG* 114. xij spanna hwetebrödh *ST* 16. fääm spanna seedhe *(jord hvarpå fem spann säd utsås) SD NS* 1: 228 (1403). *Styffe, Skand. under unionstiden,* 2 *uppl. s.* 155 *(urk. fr.* 1358). thre thynni ok fäm spanne sädhe ok fyre lass engh *DD* 3: 13 (1380, *nyare afskr.*); *jfr* **spanna sädh.** twa spanna land *(land hvarpå två spann säd utsås) SD NS* 2: 38 (1408); *jfr* **spanna land.** ens spanz afgäld *ib* 1: 71 (1401). xv späns afgäl *ib* 2: 218 (1409). VI spän afgel *ib.* salt ok humble skal här äpter sälias wider pundataal, ok ey medh spanne *GS* 51 (1450). *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **span,** *n., liksom detta ord skulle kunna fattas ss ingående i de följ. ssättningarna. — Jfr* **korn-, malt-, rogh-spander.** — **spanna land,** *n. L. spannland, jord hvarpå en spann säd utsås.* eet spanna land *SD NS* 2: 38 (1408). VI spanna laudh aker jordh *FH* 3: 133 (1449, *nyare afskr.*). *Jfr det ofvan anf. uttrycket* twa spanna land. — **spanna mal (spannemal. spannamaal. spannämaal** *SD* 2: 489 (1307). **spannemaall. spannämoll),** *n.? och m.* **1)** = **spanna male 1.** ab omni iure regio & a causis omnibus regalibus solucionibus quoque wlgariter dictis skipwist spannemal *(i ett annat originalexemplar* spannemalæ). ætergiald. ledhogxlamæ . . . libera penitus & exempta *SD* 1: 586 (1281). *ib* 2: 489 (1307). *BSH* 1: 62 (1365), 63 (1365), 64 (1365), 66 (1365), 70 (1366), 71 (1366) *o. s. v.* **2)** = **spanna male 2.** scriffue olaff biorn[son] till . . . om noget fää till slactning och anders karllszon om spannämoll *BSH* 5: 420 (1510); *möjl. att föra till* **1.** ath eders herredömä well sielffwä försökiä om aars gangen baadhe i spannamaale och anneth fetaliä *HSH* 19: 72 (1505). köpä spannemaall *ib* 73. vnd fich jach edhers nades schriffelse om thenne spannemaall och andhen ffettalgh *ib* 24: 58 (1516). göres . . . fornempnde spannemaall ickij behoff indhen forscreffne tiid *ib* 59. — **spanna male (spanne-),** *m. L.* **1)** *en till kronan utgående utskyld i säd. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 586; *Styffe, BSH* 1: XCVI; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 268. *SD* 1: 586 (1281). magnus . . . rex omnibus . . . sui spannamala collectoribus in osgocia dileccionem cum salute *ib* 594 (1282, *gammal afskr.*). ne . . . de episcopo uel canonicis aut sacerdotibus aut monachis . . . nostrum spannamala requiratis *ib* 595. quatinus spannamala gingerdh seu alias contribuciones regales a bonis prefate domine nullatenus exigatis *ib* 2: 189 (1295). *ib* 216 (1296), 218 (1296), 390 (1303), 408 (1304), 424 (1304), 490 (1307), 495 (1307), 3: 386 (1318, *gammal afskr.*). *BSH* 1: 67 (1365). *Jfr* **spanna mal, spanmal, spanmale. 2)** *spannmål.* hulkin broder eller syster som är wtan siwkdom och lagä fforfall köpe sith hwethe och spanne male sielff *BS* 37. — **spanna sädh (spannesädh),** *n.? jord hvarpå en spann säd utsås.* fyra thyni sädh, et spannesädh mina, oc fyrre las ängx *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). *Jfr det ofvan anf. uttrycket* fääm spanna seedhe, fäm spanne sädhe.

spang (*pl.* **spänger** *L.* **spangar.** *med art.* **spängrena** *Bir* 5: 40), *f.* [*Ä. Dan.* spang, spong. *Isl.* spöng] *L.* **1)** *smal el. tunn skifva, plåt; smal plåt som håller ngt samman, liten skifva (af metall, horn el. dyl.) som nyttjas för att med hjälp af en nål hopfästa klädesplagg, spänne.* systranna bälte warin aff swarto lädhre sölghian oc skon, spängrena oc sölghio thornen skulu wara ganst enfaldh . . . antiggia aff horn ällir been, oc engaledhis aff silff *Bir* 5: 40. — *Jfr* **gulspang** *samt* **spangadher. 2)** *spång, smal, för fotgångare afsedd bro, gångbro.* ther ower *(öfver fästningsgrafvarna)* gingo lönlika spanga the väro badhe mio ok langa *Iv* 3821. mädhan ij komin owor the spanga *ib* 3831. — *i ortnamn.* a ponte wlgariter dicto stenolfs bro, ductu jtineris in stenolfs spanga *SD* 2: 503 (1307). molendinum in spangum *ib* 1: 471 (1273, *gammal afskr.*). laurencius de spangum *ib* 3: 93 (1312?). thorstanus de spangby *ib.*

spangadher, *p. adj.* [*N.* spongad] *beslagen med plåtar.* spangat bälte *RK* 1: *(Albr) s.* 212.

spaniol, *m.* [*Jfr Mht.* spanjöl] *Spanior.* han war spaniol at ädhle *Bil* 367. *ib* 382, 626. — spaniol land, *Spanien.* alt spaniol landh *Bil* 681, 761. — spaniol rike, *d. s. Bil* 681.

spanmal (spannmaall), *m.?* = **spanna male 2.** att same spannmaall . . . blijff legendes paa en stad *HSH* 24: 59 (1516).

spanmale, *m.* = **spanna male 1.** ab omnibus juribus et causis regalibus. solucionibus. imposicionibus videlicet spannala *(för* spanmala). ledhunxlama. ettagiald, et skipuist . . . libera reddimus et exempta *SD* 2: 242 (1297).

spaqvinna, *f.* = **spakona.** *MB* 2: 78.

spar (spaa. *pl. nom. m.* **spa** *Fl* 557. *ack. n.* **spa** *MB* 1: 369), *adj.* [*Isl.* spár] *L.* **1)** *spående, spåkunnig, förutsägande.* viis man ok spaa aff fughla galdrum *(peritus in auguriis) Bil* 111. hwilkin man eller kona sighia sik wara spa, oc wita hwath wardha skal *MB* 1: 369. **2)** *sannspådd.* the varo ij thz öfrith spa *Fl* 557. — *Jfr* **forespar.**

spar, *adj.* [*Isl.* sparr] *sparsam, njugg.* aff them sötmä giff oss oc war ey spar *MD* 61. *Jfr* **ospar.**

spara (*pres.* **spar. spaar** *LfK* 164. *impf.* **-þe.** *part. pret.* **-þer.** *imperat.* **spar. spaar** *Lg* 3: 67), *v.* [*Isl.* spara] *spara, bevara orörd el. oskadd.* **1)** *spara, förvara för framtiden, icke låta komma till användning.* huar ofmikit spar ok göme jorderikes godhz *KS* 46 (118, 50). — *abs. spara, hushålla.* bäträ är spara fra bräd än fra bwthn *GO* 783. **2)** *spara, hålla tillbaka, underlåta att gifva, vara njugg med. med sakens ack.* the ryzser spare ekke peninga ok

köpa dyre hästa *FM* 542 (1512?). — *med sakens ack. samt personen uttryckt genom prep.* viþ *med ack.* vm han spar widh töm sit goz ok päninga *KS* 78 (193, 85). doo serapia först for thronne ok eptir hona siälf sabina. thy at hon spardhe ey iordh widh dödhan *(quia collegisset ossa beatæ Serapiæ) Bil* 377. — *spara, hålla tillbaka, underlåta el. minska användandet af (ngt mot ngn), underlåta att tillfoga (ngn ngt), förmena (ngn) att få el. lida (ngt). med sakens ack. samt personen uttryckt genom dat. el. prep.* viþ *med ack.* hon öpte ok kärþe hänne sparþos baud ok boior mer än andro cristno folke *Bu* 511. wi skulum ey dödhin vidh thik spara *Iv* 3318. *Jfr* 6. **3)** *förmena (ngn ngt), afhålla el. hindra (ngn från ngt). med sakens ack. samt personen uttryckt genom prep.* viþ *med ack.* vil hon til sin syster fara hwi skulom wy thz widh hona spara *RK* 1: 609. han wille i norighe fara thz wille konungen ey wider honom spara *ib* 2397. — *undanhålla, förmena, vägra. med personens dat. och sakens ack.* hwath idher thykker kärast wara thz wil iak idher ekke spara *Al* 5786. **4)** *hålla tillbaka, undanhålla, hålla inne med, underlåta att bruka el. iakttaga.* krank ordh monde iak litith spara *MD* 100. fals haldning the widh hanom ey spara *RK* 2: *s.* 344. han haffwer thet pa mich lwgit och sparth sanninghen *BSH* 5: 625 (1520). *HSH* 19: 174 (1511). **5)** *spara, hålla tillbaka, dämpa, stilla. med dat.* spar thinom graat, oc spaar thinne sorgh *Lg* 3: 67. — *hålla tillbaka, styra.* at han skal sina wredhe spara *MD (S)* 275. **6)** *spara, hålla tillbaka, skona, underlåta el. vägra att gifva el. använda. med dat. el. ack.* spari *(parcat)* ey gudz vin lifwe älla goze *Bir* 1: 344. hafdhe jäk format at vmuänt alla världinna til gudh, ängaledhis hafdhe jak ther til spart mit liff oc ärfwodhe *ib* 2: 8. vm han formatte at tala for alle världinne ey spardhe han sit äruodhe *ib* 110. **7)** *afhålla sig från, underlåta.* kan ther annars got aff wara jach wil thz och ey spara *RK* 2: 4225. *ib* 5250, 5788. — *med inf.* spar ey at vtgifwa kar oc hästa oc annor tholik thing *Bir* 2: 335. hwad skal jach sparo *(för -a)* ath göra onth *Di* 242. stadzlag at läsa skal han ey spara *MD (S)* 291. ämbitzmen bör wisa wara sit ämbit wel lära ekke spara *ib* 286. then älzskar kötlika som ekke spaar bryta reglona ... för wener oc frändher skuld *LfK* 164. **8)** *spara, skona (ngn med afs. på lidande el. straff, arbete o. s. v.). med dat. el. ack.* som spardho mandraparanom *KL* 40. mädhan iak ey spardhe gregorio mik alra kärastom *Gr* 281. spara menlöso barneno *Lg* 220. spar mik j andro heme *Bil* 710. ängom sparande mot rättenom *Bir* 2: 216. spar jak ey mina vtualda män *ib* 317. swa spar min miskund allom oc thol alla *ib* 110. *Bo* 25. *MB* 1: 191, 2: 16. *KS* 61 (151, 66). *Bir* 1: 73, 242, 2: 76. *RK* 1: 1483. systranna ärffuode skal aff abbatissonne swa iämlika skipas mällan thera at ey sparis i thy meer enne än andre *Bir* 5: 28. är them nakot sparande som ey äru wana widh ärffuode *ib* 29. han akta änkte vtan främia wilia ok wålzgärninga sina, ok spar thr til änxins mans lif *KS* 61 (153, 67). — *förskona (ngn el. ngt för ngt). med dat. el. ack. samt prep.* af, *ngn gång* fran *el.* til, *med subst.* mik thäkkis at spara thik af äruodhe *VKR* XXI. spara the honom ey af hadhuetis ordhom *(a conviciis non parcunt) Bo* 201. hulke ey skulu spara vllinne af skötomen ok ey kroppomen af saromen *Bir* 1: 360. annor miskund är. mz hulke ther siälinne ok likamanom spars af pinonne *ib* 109. *ib* 2: 49, 306, 4: 132. at thu swa haffdhe tik siälffwan spart aff swa storom dröffuilsom oc os aff thinne ynko oc warkunnan *Su* 32. at thu mik spara wildhe fran thins änlites wredhe *ib* 95. iak ... spardhe ängom minom lim til pinonna for thik *(nulli membro meo peperci ad supplicium pro te) Bir* 1: 5. **9)** *visa skonsamhet mot, hafva förbarmande el. öfverseende med.* spar minne ilzsko *Ber* 94. **10)** *taga vara på, se till godo? med dat.* thz sighiom wi rät nödhthörfft wara at man skal sino lifwe swa spara som man ma sik näppast nära *Al* 6072. — **spara sik,** *afhålla sig.* sparin ok atirhallin idhir aff bakdanthan *MP* 1: 82. — *Jfr* **ospardher.**

sparl, *m. Jfr* **grässparl.**

sparlakan, *n.* [*Fnor.* sparlakan. *Mnt.* sperlaken] *tygstycke som utbredes el. utspännes, förhänge, sparlakan.* lego eisdem fratribus cappellam meam ... vnum baldachinum, vnum tæpetum et vnum sparlacæn *SD* 3: 286 (1316). swa som naker jomfru vare, til hulka naker man taladhe tho var eet sparlakan *(antipendium)* mällan thera *Bir* 2: 146. oplypte jomfrun öghönin oc sa sparlakanit *ib.* tok han bort sparlakanit *ib. ib* 147. thw skalt vara sua som the brudh som star vidh sparlakan hulkin ginstan är retho til brudhgomans vilia nar han callir hona *ib* 61. *ib* 62.

sparlika (-leka), *adv.* [*Fnor.* sparliga] **1)** *sparsamt, måttligt, anspråkslöst.* lifua sparlika i kost oc klädhom *KL* 281. köpto the ... thz the sparlica sik oppehiollo mz *Gr* 285. sparlika äta *Ber* 84. nytiadhe han (ɔ: ihesus) ... temperancia nar han ville hedhras som konungir. nar folkit gik mote honom mz palm oc oliue quistom. tho ville han taka then hedhrin öfryt sparlica *(modeste).* ok thy kom han ridhande oppa asnanom *Bo* 161. **2)** *sparsamt, sällan.* ä yw sparlekare wi wt sem ä yw wislekare *LfK* 144. — *Jfr* **osparlika.**

sparliker (-lig), *adj.* [*Isl.* sparligr] *sparande, sparsam.* thagin ... kropsins widhertorfft mz sparlike skälighet *(parcitate discreta) Bir* 4: 119. skiptis vatnet manna mällom mz sparlige matto *MB* 2: 156.

sparlikhet, *f. sparsamhet; sparsamt förråd, nödtorft.* läti sik nöghia vm han hawir ... licammans vidhirthorftelik thing som är ... mat ok dryk j sparlikhet *(parcitate)* ok ey j owirflödhelikhet *Bir* 3: 166.

sparra (-adher), *v.* [*Fnor.* sparra] *förse med sparrar el. sparrverk.* templum ällir mönstrit war ey hwälft, ey sparrat oc ey thäkt *ST* 417.

sparre, *m.* [*Fnor.* sparri] *sparre.* vara hwsa biälka och sparra *Ber* 72. giffwa eller läna ... bredhe och sparrar til göra parken aff *FM* 614 (1514).

sparthak, *n. sparrtak.* the (ɔ: iiij elemente) wndher blästhe honum hans spartak aff hans huss *Lg* 3: 27.

spazera (spatzsera *Bir* 4: 62; *Lg* 3: 547. **spatzere** *Va* 7. **spazsera** *LfK* 83; **-adhe** *Lg* 3: 326. **spacera** *MD (S)* 261; *Lg* 3: 62. **spasera** *PM* 36.

spassera *LB* 7: 168. **-adhe)**, *v.* [*Isl.* spazera. *Mnt.* spasseren. *Ital.* spaziare. *Lat.* spatiari] *spatsera, promenera, vandra omkring.* hans herra sculde höghelikast lusta. at spazera *(spatiari)* i wiingardhin for thäs träsins fäghrind *Bir* 4: *(Dikt)* 234. thu liknas ... salomonis mönstre j hulko sandir salomon spazeradhe ok saat *ib* 1: 389. *ib* 390. *Bo* 78. for maltiith är goth ath spassera *LB* 7: 168. wilde han ey ga at spazera mz andrum piltum *KL* 34. hon gik arllä om en morgon for lust skuld ... at spatzere *Va* 7. *Lg* 8: 62. gingo ärliga romara frur wt wr stadhen spatzsera ok sik forlusta *ib* 547. *MD (S)* 261. magho the ffor hugnadh skuld ganga oc spatzsera *Bir* 4: 62. *LfK* 83. gik aboten oc spazseradhe widh syön *Lg* 8: 326. ingen skal tilstädya sinom fanga ridha, spasera, äller ganga j härenom *PM* 36.

spe (spee), *n.* [*Mnt.* spé] *spe, hån, begabberi, gyckel.* thit sput oc spe *ST* 174. thit spe oc sput *ib.* then stad stod honom j moth medh trwg ok spe ok mykit hot *MD (S)* 211. the tala liuff ordh och maane lee thz är them togh ey annath wthan spee *RK* 8: 112. tha konung eric thz hörde tok han at lee oc giorde ther aff bade spot oc spee *ib* 2: 7700. andhra diäkna giordho offta spee oc leek aff honom *Lg* 663.

speghil (speghel *Lg* 8: 670. **spegell** *RK* 8: 3303; *FM* 130 (1502). **spägil** *MD (S)* 238 *(på tre st.).* **spöghil** *KL* 325; *Bo* 64, 74, 208; **-ils** *ib* 33. *med art.* **speghillen** *PM* XLIII. **spegillen** *MD (S)* 236. **spegelen** *ib* 238. *dat.* **speghle** *Bil* 794. **spegle** *Bir* 1: 126. *med art.* **speglenom** *ib* 139. *pl.* **speghlar)**, *m.* [*Isl.* spegill. *Mnt.* spêgel. *Lat.* speculum] **1)** *spegel.* vmskiptelikin anlite skodhas j speglenom *Bir* 1: 139. hon *(bron)* var sua blank af sik som en skinande speghil *Pa* 19. *RK* 8: 3303. nwnna ... skal ey taka af likamlikom winom wärdhzlika oc fanytta gafwor, swa som kamba oc speghla *Ber* 165. *PM* XLIII. wirgilius ... giorde j rom ... j [i] spegil klar *MD (S)* 236. j spegillen fingo to see ... allas tera fianda makth *ib. ib* 238. saa han som j speghle sina twa brödher ganga vm världena *Bil* 794. thu äst swa som renaste spegil ok j thik swa som j spegle seem vi al thingh *Bir* 1: 126. smitta hänna hux clara spöghil *KL* 325. **2)** *föresyn, mönster.* at huar som se tera *(konungarnes)* åthäue, mågha sea sin speghil ok äptedöme *KS* 89 (102, 42). thz hennas liffwerne allom människiom war til spegil i godhom sidhom *Lg* 8: 625. han *(Hieronymus)* var ... godhra manna speghil *Bir* 2: 52. *Bo* 33. thu lätir thässa thina af allom wtualda. världinna spöghil ... swa dröfwas *ib* 208. han gitir äkke fulcomlica fölght varom herra christo som är fatikdomsins spöghil *ib* 64. var herra ihesus. ödhmiuktinna spöghil *ib* 74. — (?) pa idhers persone är swergis rikis spegell och thrösth *FM* 130 (1502). **3)** *exempel, varnagel.* thz är wäl möghelikot oc räth, thz man thom lather swa hardelika pina oc plagha, thz the allom en speghel bliffwa *Lg* 8: 670.

speghilglas, *n.* [*Mnt.* spêgelglas] *spegelglas. PM* XLIII.

speghilliker? (specheliker), *adj.* [*Jfr Mht.* spiegellich] *eg. lik en spegel; fin?* speghelikasta *(tenera; Cod. A.* klenasta 430*)* frwgha oc swa stolt at hon gat ey stighit fullo fiäte a iordhina, fore sin blöta harund *MB* 1: *(Cod. B)* 562.

speghla (-adhe), *v.* [*Mnt.* spêgelen] — **speghla sik**, *spegla sig.* thin öghon äru swa liws j mins fadhirs asyn at han speghladhe sik j them *Bir* 8: 314. sik siälffwa idhkelika speghlande *ib* 4: 42.

speia (speya *MB* 1: 422. **speghia.** *part. pret.* **-adher.** *pres.* 2 *pl.* **speyn** *MB* 1: 241**)**, *v.* [*Isl.* speja. *Mnt.* spêen] *speja, bespeja.* j ärin kompne at speghia landen *MB* 1: 241. the willo landith speia *ib.* speyn i landin *ib.* en aff them tolff som speiath hafdhe landith *ib* 401. *ib* 402, 422. *Jfr* **bespeia, ospeiadher.**

speian (speyan), *f. spejande, spioneri. PM* 3.

speiare (speyare. spegiare *RK* 8: *(sista forts.)* 4417**)**, *m.* [*Isl.* spejari. *Mnt.* spêer, spêger] *spejare, kunskapare, spion.* vakta at thu vari äkke ... foruitin speyaro *(curiosus explorator) Bo* 47. *ib* 123. *Bir* 2: 119, 8: 226. [han] hawer margha speiara ä huar han wet manna samquamd *(för* -quämd*)* wara *KS* 62 (155, 63). j ärin speiara ower alt landith, oc ärin här kompne at skodha hwar landzins wärn är otröstast *MB* 1: 241. i skulin hawa speiara rät *ib. ib* 400, 401, 412, 431. *Al* 7870. *RK* 3: *(sista forts.)* 4417. om huilket iag myne bwd oc speyere paa alle sider vthaffth haffuer *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*).

spel, *se* **spil.**

spelika (-leka *Lg* 3: 718**)**, *adv.* [*Jfr Mnt.* spêliken] *spefullt.* taladhe han speleka til almoghan *Lg* 8: 718. *ib* 697.

speliker (*pl. ack. n.* **spelig** *HSH* 24: 76 (1516). **speligen** *MB* 2: 94**)**, *adj.* [*Mnt.* spêlik] *spefull, hånande.* för hwilka j mik gaffwen speligen ordh *MB* 2: 94. gaff mich spotz och spelig ord *HSH* 24: 76 (1516).

spene, *se* **spini.**

speskära, *v. håna, bespotta.* rädhandes thz ... nakor thera andra speskära skulle *Lg* 8: 625. han ... speskar henne *ib* 682.

spetal, spetale, *se* **spital, spitali.**

spetz, *m.?* [*Jfr Mnt.* spese, spetze, *äfvensom Mht.* spiez] *spets, pik.* medh spiut, spetz och spentom boga *GS* 50 (1448).

spetz (spedz. spesz. speess. spes. *pl.* **-ar. -er)**, *m.* [*Jfr Mnt.* spisse *och Mht.* spiz] *spets; spets el. främsta del af en uppstäld slagordning.* gik wp mz the älzsta män främst j spetzsen j hārin *(in fronte exercitus) MB* 2: 21. allir thän andre hären drogh sin spetz *(aciem dirigebat)* til nordh *ib.* konungen aff hay ... vtgik mz allom stadzsens här oc vände sin spetz *(direxit aciem)* mot öknenne *ib.* — *flygel.* bachydes war j spetzen paa höghra handena *(in dextero cornu)* oc badhe spetzsene drogho fast til jwdam *MB* 2: 244. — *spetsig el. kilformig slagordning; till strid uppstäld här, härskara.* the hoffmen drogho thera tygh vpa ok waro främst i then spetz *RK* 1: 4120. lät alexander gyuta beläte aff eer skapta som wämpta män ... them lät han föra främst for sinom spedz *ST* 524. ginstan komo alle himerikis ängla chora skikkadhe som en spetz. hwar äpter sinne värdhelikhet oc mötto honom *(seriatim per acies suas occurrerunt eidem) Bo* 247. the hälgha

kirkia sigx wara rädhelik swa som härskaps spedz skipadher til stridh *Ber* 118. fiandane rädhas nar the se sinna owina spedz wäl skipadhan til stridh *ib.* skikkado sin spetz *(aciem)* j stadhen *MB* 2: 136. satto sin spedz öster aff amawm *ib* 229. mot theris fiändha huilke sin spetz haffdho säth j twa rotha *ib* 244. ängen spesz *(fylking)* star for them *Di* 105. the skikkadhe thera spes aff ny *ib* 255. the skickade theris spedzsa *ib* 184. konung didrik . . . bröt theris spedzs *ib. ib* 106. the gode herrer kome ther in medh theris makth och harnisk, medh theris ladde bissor, skickende spetz och ytende lwnther *BSH* 4: 219 (1497). i hwilken speess margrewens folk enskijlth skicket var *HSH* 20: 201 (1507). honom (ɔ: capitenaren) tilhörer kwnna skikka spessen äffther thz som folkith är mykith til, äller litith *PM* 2. ey stigha aff then skikkilsen thor the ärw satte j spetzenom *ib. Su* 198, 396, 397. — *afdelning af en här, trupp.* xl tusandh stridz män deladhe oc skikkade j sina spedzser oc skipilse *(per turmas et cuneos) MB* 2: 11. en spetz *(cuneus)* aff folket kombir om then wäghen *ib* 100. tok han sin häär delandis han ällir skiptandis j tree spetzser *(turmas) ib* 101. stodh han vp, oc jnfwl oppa stadz folkit mz sin spetz mote stridandis oc beläggiandis stadhen, än the andre twa spetzsane bliffwo vte oppa markenne *ib.* — *strid, kamp.* öffwar sik j dygdinna stridh oc spetzse *Su* 362.

spia, *se* **spyia.**

spia-, *se* **spiä-.**

spik, *n.? L. Jfr* **späk.**

spika (spiika *RK* 3: 2104**),** *v. spika, fastspika, fästa med spik.* takes en tynno bothn, oc widher honom spikes viij äller tyo . . . kopar pipor *PM* 7. *RK* 3: 2104. *Jfr* **utspika.**

spiker (spiiker: spiik *Bir* 1: 268; **spiikin** *ib.* **spijk. spijck. -ar),** *m.* [*Isl.* spíkr. *Jfr Isl.* spík, *f.*; *äfvensom D.* spiger; *Mnt.* speker] *eg. flisa, liten trästicka; spik.* tok thän som vinstra vaghin var. vinstro handena . . . oc satte annan spikin oppa oc slo oc fäste hona til korsit *Bo* 200. aat boronne som borat var fore spikenom *ib.* slo een thöm *(fötterna)* mykyt hardhelica fast til korsit mz twem spikom *ib.* spikane oppehiollo allan licammans thunga *ib.* nar han saa spiutit oc huassa spicana *Bir* 3: 84. the iij stwbbotha spijckar *LB* 7: 16. *Bo* 199, 209, 210. *Bir* 1: 31, 34, 268. *MP* 1: 127. — *koll.* eth faat iärn i spijk *SO* 72. — *Jfr* **dura-, eke-, iärn-, kravel-spiker.** — **spika fästa,** *f. ställe hvarest spikar äro eller hafva varit fästa.* vtan iac seer spikafestona *(fixuram clavorum) MP* 1: 127. *ib* 2: 26, 79. — **spika stadher,** *m. ställe hvarest spikar äro fästa.* korsit vträkte händrina til spika stadhana *KL* 117. — **spikastädh (spike-),** *n. spikstäd, städ hvarpå spikar smidas.* III spikestädh *HSH* 19: 168 (1506).

spiki, *m.* = **spikinardus?** altidh skollin i hängia *(för mängia?)* spikan innan thz i drikkin *LB* 3: 109.

spiki, *n.?* [*N.* spikje] *råtorkadt tillstånd?* swa äther hwar sin math illa j spikith *PM* XXVII.

spikikal (spiky kaal), *m. inlagd kål, surkål?* spiky kaal gör swartan hy *LB* 7: 86.

spikilax (spike lax), *m.* [*Fnor.* spikilax] *spickelax, rökt el. saltad lax.* xx spike laxa *FM* 280 (1506). *ib* 607 (1513).

spikimater, *m.* [*N.* spikjemat] *spickemat.* ey [ma] man ätha . . . spiksild oc räkling oc alskons spikimat *LB* 1: 96.

spikinardus (spiky nardus *LB* 7: 283. **spiikynardus),** *m.* [*Fdan.* spiginardi. *Mnt.* spikenardi, -nardus. *Mlat.* spica nardi, spicenardus] *nardus indica.* dricker man spiikynardus mz rosn vatn tz hielper mykit for vanmektogheth *LB* 7: 229. taga spikinardus oc siwda j vatn *ib* 272. *ib* 247, 283.

spiksild, *f. spickesill. LB* 1: 96.

spil (spiil. spiill. spel. spell. späl. späll), *n. och m.?* (*RK* 3: 2643) [*Mnt.* spil, spel] *spel.* alla handha spiil, piipa, qwädha, dansa, är hiernan tha goth *LB* 7: 181. hwi han giorde thetta spil *(schackspelet) MD (S)* 205. *ib* 207. giffwa sit godz ey vt til spil *ib* 219. — *bildl. spel, äfventyrligt företag, företag som är förenadt med strid, sak som medför buller el. oro.* et wnnet spil hafua wy tha *RK* 2: 9008. nw haffuom wy wunnith thetta späl *ib* 3: 1674. them lengter at tolkit spil *ib* 2: 6217. saa förlöper thetta spiil *ib* 3: 3890. han reegerer thenne späll *ib* 2643. bör wisom regera thz spiill *MD (S)* 241. the gamble skullo spelet regera the wnga skullo sigh riddhelig thera *ib.* jak edher säia wil hwro til komber thetta spil *ib* 218. skal engen quinna taga lära aff mik at göra tolkit omära wthan hon pino lidha wil som iak lidher for tolkit spil *ib* 226. the erseforrädhara haffwa wij mest hema hoss oss, spelith skulo driffwa *BSH* 5: 183 (1507). ho weth, hwath spell ther aff wardha kwnne *ib* 219 (1507). — *äfventyrlig el. betänklig sak el. handling.* han öfwade swa mang vnderlikin spil *MD* 123. the som falske wåre, the öffde syn spell *RK* 3: *(sista forts.)* 4711. — *spel, lek, nyckfullt beteende.* mz mig hon *(lyckan)* optha öffde sitt spell boiandes sig både aff oc till *RK* 3: *(sista forts.)* 4547. — *På de allra flesta ställen, der ordet träffas i rimverk, förekommer det i rimslut.* — *Jfr* **alvar-, dara-, forradhara-, hofmanz-, karten-, köpmanz-, riddara-, vedhespil (-spel).** — **spilaman (speleman),** *m. spelman.* folkwardh speleman *Di* 244. *ib* 238, 243, 257, 258.

spil, *n.* [*Fdan.* spild. *Jfr Isl.* spell] *förderf, ödeläggelse.* ij the thre städher ära alle dödhe städhärne nidher brutne ok liggia ödhe cecilia ok rodis . . . them gaar ower thz sama spil *Al* 1054. ther sampnadhis til margh räkke röst som giordho thera liiff alt löst the ther komo alt vtan til glädde sik mot thetta spil *ib* 9726 *(möjl. att föra till föreg. ord). Jfr* **spille.**

spilare (spylare), *m.* [*Jfr Mnt.* spilen] *en som i laggade fat el. tunnor slår in vissa slags varor. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 495. jnge spylere eller laggere . . . falle in i tynnebindere ämbetedt *SO* 224. *Jfr ib* 321, 333 *(arbetstaxor från 1546 och 1574).*

spildra (-adhe), *v.* [*N.* spildra] *splittra.* glaffuian spildradis *Fr (Cod. B, D)* 1670. *Jfr* **spindra.**

spilla (spiille *(i rimsl.)* *RK* 3: 99. **spilde** *(i rimsl.) ib* 2: 6073. **-ir, -te, -ter.** *pres.* **spillr** *SD* 5: 638 (1347). **spillar** *SO* 7 *(på tre st.)*)**,** *v.* [*Isl.* spilla] *L.* **1)** *spilla.* mässodiäkn gaff allum wars herra blodh aff calke them gudz likama toco . . . sidhan fortoks then sidher wm sidhe for- wadha skuldh, at sacramentum spiltis *Bil* 409. hoo som spillar eth stop öl

SO 7. ho som spillar ena kannaa öl *ib.* spillar kyellara swen ena kanua öl *ib.* hvilkin som spiller vppa duken mer än han höl mz sinne hand *ib* 5. — *abs.* spiller han . . . annorstädhes *TS* 22. — *stöta till (ett kärl) så att spillande (af kärlets innehåll) förorsakas.* thit vatnkar spiltis *KL* 210. *ib* 235. hwilken broder eller syster sin bäker spiller *TS* 23. *ib* 22. **2)** *förlora.* vppo rogööfiärdh fik han sit spilla *RK* 2: 1923. **3)** *låta gå förlorad; förstöra, förderfva. med dat. el. ack.* hwar þättä forsymär allr spillr en härþ meþ syalswiliä *SD* 5: 638 (1347). spilla þy goz som guþ skapaþe *Bu* 152. þät mate . . . spilla bäggia vara heþar *ib* 144. adams synd, hon spilte alla wara naturo *MB* 1: 143. hafdhe ey synden spilt första mannin, tha hafdhe han enkte barn fööt til heluitis *ib* 116. thin wapn spiltis *(þo spellaðir goð vapn)* sare i ider kamp *Di* 75. at glaffuian spildis *(Cod. B, D* spildradis, *Cod. A* at thera glafuior spindradho*) Fr (Cod. C, E, F)* 1670. ath mys eller surk skola ey spilla korn *LB* 2: 61. om mös eller surk spilla korn *ib.* ath spilla thz korn ther j thetta hws komber *ib.* at the saa gudz laan skulle spilla *MD* 364. the aff husit kundo them *(de anfallande)* ey spilde *RK* 2: 6073. mz skam monde han then leek spilla *ib* 3: 1786. iak hafuer idhart vedhespil manga sinna spjlt *Fr* 874. spakra manna fridh ok sämio . . . spilla *KS* 68 (168, 75). — *förstöra, göra slut på. med dat. el. ack.* ij maghin ey mino lifwe spille *Al* 1252. *ib* 5314, 8412, 10149. thz ij vilin idhart liif swa spilla *Iv* 1175. thera swenska friiheth mente han spilla *RK* 2: 5050. danske män wille thetta spiille *ib* 3: 99. jack actade så mitt riddarskapp att spilla *ib (Till. om Chr. II, red. A)* 6177. **4)** *kränka, skända.* at han matthe hänne jomfrudom spilla *Lg* 547. wtuäliandhis häldher . . . döö, än spillas i sinom iomffrulika renlek *ib* 3: 391. **5)** *kränka, bryta. med dat. el. ack.* ille män laghom spilla *KS* 67 (165, 73). then spille laghom, thön thr *(för* thr thön*)* wiker ok wände medh wåld ok klokskap, äpte wild ok wilia sinom *ib.* thenne fridher oc thässkyns säät skal gömas mz mangom budhordhom, thy at hon ma mangom lundem brytas oc spillas *MB* 1: 456. monde the mygit lagen spilla *RK* 2: 523. mang dyr ed the ther a spille *ib* 7798. **6)** *opersonl. blifva förderfligt, gå illa.* hwa ther var ridhin illa thz matte for honum spilla *Fr* 1836. — **spilla bort,** *förstöra, förslösa.* haffwa j manga m. (1000) m^r^ (marker) at spilla bort *FM* 489 (1510). — **spilla um kul,** *kullstöta (ett kärl) och derigenom förorsaka spillande (af kärlets innehåll).* spiller omkull för åldermannen en bäker ööl *TS* 22. — *Jfr* **for-, nidher-, upa-spilla** *samt* **ospilter,** *äfvensom* **spiälla.**

spillan, *f. Jfr* **for-, gruþ-spillan,**

spille? *n.* [*N.* spille] *förderf.* säl är hon som . . . mz gudz plaghom gömdis fran spille *Bil* 879. mz okyskhet koma honom til spille *MD (S)* 304. *Båda ställena kunna föras till* **spil,** *förderf, ödeläggelse.*

spindra (-adhe), *v.* [*Sv. dial.* spindra] *splittras, gå i sönder.* stak hwar thera a annars skiold at thera glafuior spindradho *(Cod. B, D* at glaffuian spildradis*)* a then mold *Fr* 1670.

spinekorn, *se* **springkorn.**

spini (spinne: -a *KL* 310. **spyne. spene. spenne: -a** *LB* 8: 43. **späne),** *m.* [*Isl.* speni] *L.* **1)** *spene, bröstvårta på qvinna.* lät hänne skära spina fran bryste *Bu* 506. *KL* 310. ware fatighe kwinnor henge the vpp mz armom . . . ok skäre aff töm theres spänar *BtRK* 345 (1490, *orig.*). mine spina . . . hulka thu didhe *Gr* 287. thu som mz *(trol. för* mik mz*)* thinom modherlikom spenom söögde *(maternis uberibus me lactasti) Su* 131. *Bo* 198. *Bil* 265. lät dragha ok tänia henna spena *ib* 426. thera modher . . . sleth sin kläde oc thede them sina spina *ib* 475. modhir af wäniande sit barn af miölkinne smör spinana mz asko *Bir* 1: 311. vilde thz helga barnet alder swgha eller j sin mwn tagha hennes spyna, vtan ropadhe ok skryadhe huan sin hon bars at hennes spynom än synne helga modhers verdoga spyna söögh hon gladliga *Lg* 3: 521. *ib* 522. *LfK* 177. *LB* 8: 50. *Al* 5538. man skär them *(Amazonerna)* aff then andra spina *ib* 4754. hwem höghre spinin borto är *ib* 4757. *ib* 4759. thz skodhar hälig siäl sigiande . . . christus är mik mirra kärwe, oc skal dwälias mällan mina spena *(ubera) MP* 1: 114. *Ber* 43. — *spene, den del på jufver hvarigenom diande ungar utsuga mjölken.* en hindh . . . födde han widh sina spena *Bil* 751. — *bröstvårta på man.* han är wordhin illa saar aff et skwt wt vnder sin spina *Al* 8971. iak . . . saagh . . . likan människiens sone . . . bwndnan widh spänana *(mamillas)* mz eth bandh *MB* 2: 334. — *Jfr* **horn-, modhor-spini. 2)** *tungspene.* thetta forsagda wplyfftir spinan i halzenom *LB* 3: 69. thom som spynan er niderfallen aff hwfwdh werk *ib* 7: 163. *ib* 162, 220, 221, 8: 43. — *svullen tungspene, svulst i tungspenen.* tz dwgher for spina eller drypiil *LB* 7: 164. fore spina skär aff honum *(hästen)* med ena sax och stryk mz salth *ib* 2: 69. — *Jfr* **tungo spini.** — **spina barn (spena-),** *n.* [*Isl.* spenabarn] *spenabarn, dibarn.* han är ey bäther än eeth spena barn *RK* 3: 2078. — **spina byldh (-bild** *LB* 8: 50. **-böld** *ib* 4: 339. **-böldh** *ib* 2: 38. **-boldh** *ib* 7: 1. **spyna byldh** *ib* 100. **spyna böldh** *ib* 65, 142**),** *f. spenböld, bröstböld.* är thz got for spina byld *LB* 3: 117. *ib* 2: 38, 4: 339, 7: 1, 65, 100, 142, 8: 50.

spinna (*pres.* **spinder.** *impf.* **span.** *pl.* **spunno.** *part. pret.* **spunnin),** *v.* [*Isl.* spinna] *spinna, genom spinnande bearbeta.* span hon . . . the wl hon klädhe fatikt folk mz *Bil* 804. sidhan thz snodis ok spanz j thradh tha tholde wl äller liin vmskipte *ib* 84. the *(qvinnorna)* spuuno gul *Iv* 4135. — *spinna, genom spinnande åstadkomma el. tillverka.* jak skal spinna henne then thraad henna bonde gitir ey slitit *Bil* 707. hon . . . span klenasta klädhe *KL* 344. mannin böghis altidh som dyur til nidhro thinghin . . . thy spindir han som lukka nät *MP* 2: 89. — *abs. spinna.* ey plägha *(näml. vi)* spinna aff nakan rok *Al* 6080. swa känner nödh nakne kono spinna *ib* 2920. *GO* 569. thu gethir ey badhe runnith ok spunnith *ib* 1081. en quinna hulkin som span a wara fru dagh j fastonne *KL* 65. *ST* 76. huru hon sömar oc spindir oc väfwir trolica *Bo* 18. *ib* 14. *Bir* 5: 29. thik vare nyttelicare at sitia oc spinna som audra qvinnor göra än disputera aff the hälgho script *ib* 2: 220.

spinnare, *m.* *Jfr* **hampo spinnare.**

spinnil (spinnel *LB* 7: 146. **spinel),** *m.* *spindel.* huath spinnil skadar *LB* 8: 42. nar spinelin findz ther i *(i ekäpplet)* *ib* 8: 196. spinnil eller etirkoppe *ib* 62. *ib* 7: 146. — **spinnils nät (spinnels-),** *n.* *spindelnät, spindelväf.* söndhersleth sampson the bandhen som annat spinnels näth äller lwkka wäff *MB* 2: 121.

spira, *f.* [*Isl.* spíra] **1)** *stjälk; uppspirande skott.* *Jfr* **humbla spira.** **2)** *spira, smal staf. särsk. ss kungligt värdighetstecken.* ceptrum regis, spira *GU* 5. tagh pa konungxsens spiro *MB* 2: 202. *Jfr* **gul-, konungs-spira.**

spirver (-ar), *m.* [*Jfr Isl.* spörr] *sparf.* sma fugla spirfua oc andra flughu til hans bordh oc ato af hans hand *Bil* 689. offra . . . spirff *MB* 1: 469. en liten spirwer *Su* 133. *Al* 1628.

spis (spiis *RK* 2: 1496. **spiiss. spys. spisa** *RK* 2: 7654 *(i rimsl.)*), *m.* [*Mnt.* spise. *Ital.* spesa. *Mlat.* spensa. *Lat.* expensa] *spis, kost.* war brödhit oc spisen mera thz the samman hänto, än thz the fram baro *Lg* 3: 298. — *särsk. kost för manskap, proviant.* kosteliga han sik rede giorde bade mz folk skip oc spis *RK* 2: 7414. *ib* 1496. han degtingade aff rätte nöd honom brast tha bade myöl oc bröd ther til köth oc annar spisa *ib* 7654. her iwar sculde antwardha öölandh mz spiiss och wärya *ib* 8: 3324. skaffa oc föra spys *(cibaria)* til hären *MB* 2: 134.

spis? (*med art.* **spissit** *LB* 8: 15), *n.* ta skal man haffua lybistikko oc sentauream oc andra ädhla yrther til at göma spissit oc wärma at menniskian bliffuer ey raskelica död *LB* 8: 15.

spisa (spiisa *RK* 2: *s.* 343. **spijsa. spyse** *Lg* 8: 35. **-adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* spisen. *Jfr Isl.* spíza] **1)** *förse med spis el. proviant, proviantera.* tha husit war . . . wel spisat ok wel bemannat *RK* 1: 1635. took hertogh erik . . . ok spisade slotet thz bezsta han gaat *ib* 2246. *ib* 2: *s.* 343. ey wille han spijsa thöm *ib* 432. *ib* 3647. konung salomon hafdhe skipt sit rike i tolff föghöti oc hwar foghote skulle han födha oc spisa een manadh *ST* 421. — *förse (med kost el. proviant och med annan nödtorft).* iak wil . . . idher ok them ful wäl spisa mz kost ok dryk ok allom lisa *Al* 3098. thän äldzste delen af stadhenom . . . hwilkins mwr ok bygning fordhom hafdhe fägherst varit . . . ok mz allahanda waknom väl spisadher *Su* 418. — *förse med spis, utlemna mat åt.* the siwke ärw spises samuledhis *Bir* 5: 121. — *pass. opersonl. med dat.* them siwke äru spises samuledh *VKR* 41. — *bespisa, gifva mat åt, nära.* at spisa then fatika *ST* 237. henna wälsighnadha spinom . . . som hon spisadhe wan herra mz *ib.* drömpde honum aff eth träå thz skulle . . . spisä honum mz sin frvkt *Lg* 3: 34. the spyse oss bade tiill liiff [ok] siel altiidh *ib* 35. **2)** *gifva såsom spis, utskifta el. lemna (lifsmedel åt), utspisa.* spises them aff gaarzmästarenom . . . thera kostir oc födha *VKR* 41. thz som thom herre eggerd spiise war tha thera bästa liise *RK* 2: 9233. hans fiende spisade han öl oc brödh *ib* 9565. — **spisa sik,** *förse sig med proviant.* konung eric fik sik sa at spisa *RK* 2: 7648. han hade tha sa spisat sik *ib* 7705. *BtRK* 120 (1436). — **spisa ut,** *förse med proviant för resa, utrusta med proviant.* spisade vi them vth til skips *BSH* 5: 17 (1504). *Jfr* **utspisa.** — *Jfr* **af-, bespisa.**

spisafat, *n.* [*Mnt.* spisevat] *matfat.* *LB* 2: 92.

spisaglas (spiisa glass), *n.* [*Jfr Mht.* spizglas, spiseglas] *spetsglans, antimonium.* stöthe spiisa glass smat *LB* 7: 203.

spisakomin (spisa komen. spiisa komen *LB* 7: 281. **spise komen** *ib*), *n.* *spiskummin, carum carvi Lin.* tag spisa komen *LB* 7: 261. *ib* 281.

spisamiöl (spise mööl), *n.* *groft mjöl.* $1^1/_2$ pund spise mööl *FH* 5: 238 (1524).

spisare, *m.* *Jfr* **utspisare.**

spisbrödh (spiis-), *n.* [*Mnt.* spisebröt] *spisbröd, groft rågbröd.* 1 lest VIII tunnor spiisbrödh, III tunnor herre brödh *FH* 4: 83 (1499).

spisekällare, *m.* *källare för förvaring af proviant.* III lester herre ööll och II lester herre ööll i träkällaren I lest swene ööll for vthan thet i spise källaren är *HSH* 19: 166 (1506).

spisläghil (spiis-), *m.* [*Jfr Mnt.* spiselechelen] *lägel afsedd för matvaror.* vnum par vtrium. spiislæghlæ. et vnum par reedhlæghlæ *SD* 5: 572 (1346).

spisning (spissning *RK* 2: 3637. **-igh),** *f.* **1)** *bespisande.* köthet sändhes til clostrit abbatisse laudrade til hennas ärffuodhes folkx spisnigh *Lg* 3: 289. **2)** *spisning, föda, proviant.* all wtspisning til skips oc skoghs oc all annor widhirthorftelichin spisning scal taghas vppe j gaardhenom *VKR* 41. *Bir* 5: 121. tha förterde konungen sin spisningh mesta *RK* 1: *(sfgn)* *s.* 177. mygin spisningh the mz sik haffde *ib* 2: 422. latha timber oc spisningh jnkoma *ib* 2868. *ib* 428, 431, 466, 3637, 3668, 3673, 3885, 5484 *o. s. v.* *FM* 345 (1507). *MB* 2: 146, 149, 220, 238, 246, 247, 267, 268, 271, 317. — *Jfr* **utspisning.**

spisseri (spitzerij. spetzeri *L.* **spidzari,** *se Rydqvist* 2: 134), *n.* [*Mnt.* spisserie. *Ffranska* espicerie] *L. speceri, kryddvara.* krydde, spitzerij oc annad tolket *GS* 57 (1474).

spisöl (spiisöll), *n.* *spisöl, öl som drickes vid måltid, svagare öl.* 1 lest spiisöll *FH* 4: 83 (1499).

spit (*ss f. pl.* **-ir,** *se* **ekespit),** *n. och f.* (*se* **ekespit**) [*Mnt.* spit] *spett, spetsig stång, spetsig sticka.* *Jfr* **bradh-, brödh-, eke-, steke-spit.**

spit, *n.* [*Mnt.* spit] *hån, trots.* — i spit, *i trots af. i uttr.* i spit (nokors) hals. medh then första sten jach giffwer thöm, will jach wara ther inne i spith [th]eress halss *(d. v. s. dem till trots, utan att bry mig om dem)* *BSH* 5: 132 (1506). en tunna tysth öll wilie the haffwa hwar dagh i spith jachems halss *ib* (1506).

spital (spetal. spettal: -en *Lg* 3: 412, 415. **spetaal.** *ss m. pl.* **spitaler** *BSH* 5: 367 (1509)), *m. och n.* [*Isl.* spitall. *Mnt.* spetâl, spittâl. *Mlat.* hospitale] *L. hospital, vårdanstalt för fattiga och sjuka, i sht för spetälska.* bygdhe hon rikt spital *(hospitale)* ok födde fatikt folk *Bil* 805. giordhe han oc skipadhe enkannolika i brämen en spetal, fatigho folke til vppehälde *(hospitale pauperum)* *Ansg* 245. giffuom wy . . . hwario closter j thetta ryke vidh östra haffwidh liggiande fyra marker selffuer, ok hwariom spetaal II marc *SD* 1: 444 *(öfvers.)*. kirkioherran i spitalenom

ib NS 1: 551 (1406). at ij ville besörie . . . her erich, eder capellan, med en af tesse spitaler her i vestergötlandh *BSH* 5: 367 (1509). ath the i spetalen wille wara offuerbödugh ath staa os till rätta for kirkiones tianda *ib* 538 (1514?). ath i ey wille for mykit infalla med them i spetalen *ib.* ath staa them till rettha i spetalen *ib.* ath the skule icke swara thöm i spetalith for inghen dell *ib* 540 (1514?). han rädh hanum ryma til et *(Cod. C* en 995*)* spital *(in vicum leprosorum) Bil* 328. giffwandis sik til tiänist spetelsko folke widh en spetal *Lg* 3: 397. *ib* 412, 415. *Jfr* **spitáli.** — **spitals korn,** *n. L.* — **spitals sot,** *f. spetälska.* ath spitals soth skal ei ögyas *LB* 6: 105. *Jfr* **spitala sot.**

spitali (spetale. spötale), *m.* [*Isl.* spitali. *Mlat.* hospitale] *L.* = **spital.** *SR* 34. giwum vi . . . hwariu hälghä andzhuse i swerike tyu marker. jtem hwariom spitalä i swerike samuleþ *SD* 5: 565 (1346). *ib* 566. herra kätil i spötalanom *ib NS* 1: 167 (1402). lät byggia oc stikta cappal, spetala oc mangh altara *Lg* 3: 717. — **spitala präster (spetalapresther),** *m.* [*Jfr Fnor.* spitalsprestr] *hospitalspræst.* spetalapresther i skyäninghe *SD NS* 1: 208 (1403, *i vidim. fr.* 1503). — **spitala skäppa (spetala-),** *f. en till en skäppa säd uppgående afgift hvilken erlades till hospitalet.* screffue i til her holger och mene almoghen mellan wika, ath the skulle inghen swara til spetala skeppan, wtan the fatighe brödher i crononas häghen och beskerm äre i sudherköpwngh *BSH* 5: 540 (1514?). göra nagher forandringh medh then spetala skeppan *ib* 541. — **spitala sot,** *f.* = **spitals sot.** *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 295 *(urk. fr.* 1440*).*

spitfisker (spiitfiisker. speth fisker), *m. på spett hängande fisk, på stänger el. stickor upphängd fisk, torkad el. rökt fisk. koll.* iij^c spitfisch *BtFH* 1: 332 (1463). iij lesther smör ok ½ aff then speth fisk iak her fiik i skath j aar *FM* 369 (1508). ıı kloffue spiitfiisk *HSH* 19: 166 (1506).

spitälska, *f.* [*Nyisl.* spitelska] *spetälska.* spitälskä *SR* 34 *(kan föras till* **spitälsker***).* iac rensadhe thik af spitälsko *MP* 2: 44. vprau genstan spitälskan j hans änlite *ib* 1: 279. naamanz spitälska *ib* 281. *ST* 447. *LB* 2: 59, 5: 293. — *bildl.* for hans giris oc höghfärdz spitälsko skuld *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. mz synda spitälsko *Ber* 65. — **spitälsko sar (-saar),** *n. sår af spetälska.* rensar likwardinga saar thz är spitälsko saar *LB* 4: 345. — **spitälsko sot (spitelske sooth** *Bil* 565. **spitälska soth** *ib* 230; *LB* 8: 66. **spitälska sooth** *ST* 447. **spitälske sot** *Ber* 66, 133. **spitälske soot** *MP* 2: 5, 44; *ST* 449, 461; *Ber* 65. **spitälske sooth** *ST* 464. **spytelska sot** *LB* 7: 296. **spetelska soth** *ib* 68. **spetälske soth** *MP* 1: 63. **spätälsko sot: -sotenne** *ib*)**,** *f. spetälska.* fik fulasta spitälska soth *Bil* 230. fik iämsköt hela böther af spitälsko sot *ib* 233. vardh han ren af spitälsko sottinue *MP* 2: 44. thöm . . . som rensadhos af spitälske soot *ib.* hwilkin som ihesus hafdhe läkt af spitälske soot *ib* 5. *Bil* 565. *MP* 1: 63. *ST* 447, 449, 461, 464. *Ber* 65, 66, 133. *LB* 8: 66, 7: 68, 296.

spitälsker (spitelskir *Bil* 800; **-elske** *MP* 1: 278. **spytälskyr** *Gr (Cod. D)* 416. **spetälskir** *MP* 1: 63; **-älsk** *MB* 1: 285; **-älske** *MP* 1: 18, 278; **-älskan** *ib* 18; **-älskom** *ib* 16. **spetelsker: -elsko** *Lg* 3: 396. **spitalskir** *Bir* 2: 82, 3: 192; **-alskz** *ib* 2: 130; **-alskan** *ib* 215. **spätelsker: -elske** *MP* 1: 16)**,** *adj.* [*Nyisl.* spitelskr, spitalskr. *Mnt.* spetêlesch, spetâlesch] *spetälsk.* thu . . . biudher . . . spitälskom rena wardha *Bil* 231. han gaff . . . spitälskum helsu *ib* 246. en man som syntis spitelskir *ib* 800. thiänte han giärna spitelskom *ib.* thwa ok rökta en spitälskan man *KL* 53. war handin spetälsk *MB* 1: 285. spitälske symon *MP* 1: 280. spitälske lazarus *ib. Bil* 610. *KL* 91, 107. *Bo* 194. *Gr* 306, 323. *MP* 1: 16, 18, 19, 63, 278, 279, 2: 33, 34, 44, 45, 210, 211. *Bir* 1: 85, 2: 82, 114, 130, 215. *Su* 279, 297. — *bildl. Bir* 1: *(Cod. C)* 265, 3: 192.

spiut (spyut *SD* 5: 638 (1347); **-it** *ST* 181. **spywth** *Di* 216)**,** *n.* [*Isl.* spjót] *L. spjut.* the stinga spiut j hans bryst *Bir* 1: 125. mz sit spiwt han til mik lagdhe *Iv* 473. en rytz sköt han med eth spiwt *RK* 1: 1776. the (ɔ: sinphili) haffdho hwar ena hwassa tan langa oc stora som et spiwt *Al* 9323. *SD* 5: 638 (1347). *Bil* 229, 794. *Bo* 207. *Bir* 1: 18. *Iv* 479. *Di* 216. *MD* 16, 67. *GS* 50 (1448). *BtRK* 345 (1490, *orig.*). — *ss tillnamn.* sigilla . . . akonis spiut *SD* 5: 143 (1343). — *Jfr* **bassa-, biorn-, älgh-spiut.** — **spiutsasker,** *m. L.* — **spiuts fal,** *m. L. Jfr* **spiutfal.** — **spiuts skapt,** *n. L. Jfr* **spiutskapt.** — **spiuts stang,** *f.* = **spiutstang.** hon *(hönan)* sitter ey sa högt a rang iak slar henne nider mz min spiwtz stang *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — **spiuts udder,** *m.* [*Isl.* spjótsoddr] *spjutsudd.* huas spiudz vddir *Bir* 2: 48. hiärtat sundir skars mz spiutz vddenom *ib* 1: 344.

spiuta, *v.* [*Jfr Isl.* spýta] *spotta.* spiwta oc spotta *Lg* 995. *Jfr* **sputa.**

spiutfal, *m. L. Jfr* **spiuts fal.**

spiutskapt (-skafft), *n.* [*Isl.* spjótskapt] *spjutskaft; spjut.* starkt spiwtskafft *(stinnt spjót) Di* 57. konungens sön stötte sit spiwt skafft i iordena oc bant hanum ther wider *ib* 149. bant hanum wid et spiwt skafft *ib.* vildefer hugh spwth skapthit *(för* spiwth-) syndher *ib* 216. *ib* 151 *o. s. v. Jfr* **spiuts skapt.**

spiutstang (spyut- *GO* 5; *ST* 110)**,** *f. spjutstång, spjutskaft; spjut.* nw ligia lagh i spiutstangs ända *(legum commenta gerit hasta modo violenta) GO* 477. *ib* 5. we är konne thän dagh hon bisar fore spiwth stangh *ib* 1017. aff wars herra blodh som nidhir flöth at spyutstanginne *ST* 110. *Jfr* **spiuts stang.**

spiäl (spiäll *L.*; *Bil* 927; *MB* 1: 112. **spiall** *L.* **spiäld** *L.*; *Lg* 927)**,** *n.* [*Isl.* spjall] *L.* **1)** *skada, förderf.* capitel reddis för hans geld, at kirkian koma therför i spiäl *MD* 505. — *förderflig tilldragelse?* tha wardher . . . thör höst. oc mykin stridh. oc mykil spiäl. oc mykin fädödhe *Iv* LXXXI. **2)** *kränkning.* vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland ok spiäl sua föde maria baþe moþer ok mö ihesum christum vtan kiötlikan faþur *Bu* 11. vtan alt spiäll hafdhe husbonden blandath sik vnder sinna husfrwo sköte *MB* 1: 112. — *Jfr* **bo-, frändsämio-, frändsämis-, gruþ-, guþsivalagh-, guþsivia-,**

heþers-, iungfru-, kirkio vigsla-, lagha-, sifskaps-, skyldskaps-, systkina-, vapna-, vigsla-, ätsku-spiäl (-spial), *äfvensom* **spil, spille.** — **spiälla bot,** *f. L. Jfr* **spiälbot.**

spiälbot, *f. L. Jfr* **spiälla bot.**

spiälka, *v.* [*N.* spjelka. *Jfr Isl.* spelkja] *L. spjälka.* þa þe stoþo for guþum. castaþo þa þerra linda vm þerra hals. ok castaþo viþ iorþ ok brutu sundar i sma styke. ok öpto. lätin nu cuma sara läkiarana. ok binda saren ok spiälca guþana *Bu* 501.

spiälla (spiälda. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* spjalla] **1)** *förderfva, förstöra.* bryta ok spiälla sina dygþa stena *Bu* 151. caldei hioldo for gudha eld ok wädher jordh ok watn . . . ok pröfua ey huru hwart thera spiellas aff andhro *Bil* 619. hurw antiochus konunger skulle spiälla gudz altara i ierusalem, oc hans offer *MB* 1: 19. en osidher spiälda manga dygdher *Ber* 130. **2)** *kränka.* mz thäskyns samblande spiällas natwren oc tappar sin mödom *MB* 1: 110. thera iomfrudombir matte spiällas *KL* 53. *Ber* 82. katherina aff swecia, huilken lagliga manne gifuin vtan syndh matthe spiäldäs ok ey vilde *Lg* 3: 565. stort vnder är j katherina aff grecia at hon . . . ey spiäldädhes *ib* 566. — *besmitta.* ey kan kroppen spiällas *(corrumpi)* wtan for spiällas hwghin *Ber* 90. kötidh är föt af synd och . . . spiälladh af synd i wphofweno *ib* 234. — *Jfr* **ospiällaþer, ospiälder,** *äfvensom* **spilla.**

spiär, *f.? L.*

spiärna (*impf.* **sparn** *KL* 342; *ST* 446. **sperde** *Di* 120. **spernade** *ib* 119), *v.* [*Isl.* sperna] **1)** *spjärna, sparka.* sprang aat hänne en riddariu ok slo hona mz näfuom ok sparn mz fotom *KL* 342. *ST* 446. somlike spiärna han mz fotomen *Bo* 181. hafwom . . . fötirna til redho at trudha han oc spiärna *Bir* 2: 103. *ib* 3: 336. hartwn spernade mz sin fot vpa glaskarit *Di* 119. — *sparka, genom sparkande stöta.* hartwng sperde hanum vti ana *Di* 120. **2)** *bildl. spjärna, streta.* skal thrifwin riddare plagha sin likama mz . . . näfsilsom ok ey mz olydhno mote them spiärna *Su* 452.

split (spliit. spliith), *m.? och n.?* [*D.* splid. *N.* split, *f.*] *split, oenighet.* nakon spliit, trädrecht [o: twädrecht] och osämie begynne *BSH* 5: 33 (1505). ath nogot spliith och ouilie är komen emellom . . . her twre och eder *HSH* 24: 10 (1513).

splita (*impf.* **splet** *MB* 2: 171. **spleth** *ST* 349. **spleet** *MB* 2: 186, 224. *pl.* **splitu** *ST* 19. **splitto** *MB* 2: 171, 228. *part. pret.* **splitin. spletin: spletnom** *MB* 2: 269), *v.* [*Mnt.* spliten] *rifva, sönderslita.* genstan wordho the af leonomen rifwen oc spliten all j stykke *ST* 16. *ib* 19. fughlane skulu splita oc äta thit köth *ib* 400. han . . . spleth siin klädhe j dröfwilsom *ib* 349. *MB* 2: 224. mz splitnom klädhom *ib* 232. *ib* 269. — **splita sunder,** *sönderrifva, sönderslita.* saghdhe til dyuren, splitin sundir the onda qwinnona *ST* 377. spleet han swndher sin kläde *MB* 2: 186. *ib* 171, 228. *Jfr* **sunder splita.** — *Jfr* **osplitadher, osplitin.**

splitning, *f. split, splittring.* ath iw ingen twedrecht eller splitning skulle ske jnbyrdis *HSH* 18: 14 (1494).

splitter, *m.?* [*Jfr Mnt.* splitteren, *v., äfvensom Mnt.* splittere] *split, tvist.* at nogen trätte, splitter och twist är komen emellen eder nade och . . . her twre jensson *BSH* 5: 392 (1510). at optage swadane splitter pa dagh och stwnder *ib.*

spok (spook), *n.* [*Fdan.* spog. *Mnt.* spôk] *spöke.* thu skalt ey thro oppa maro ellir elfwa, oc oppa enga handa spook ellir willo *ST* 31. hwar en som eth aff tässom trem bryther . . . är ey renliffwis människia, wtan trol oc spok, thy at hon är ey thz hon synes wara *LfK* 13. thz vidherstyggeliga spookot *(monstrum; om Lucifer) ib* 237.

spolning, *f.* [*Jfr Mnt.* spolinge] *öfverspolning, sköljande; ablution, öfverspolning hvarigenom i messan efter sakramentets anammande prestens fingrar begjutas med vatten och vin.* ablucio at prestin tagher spolning, teknar at cristus affstrykir alla taara aff sinna wina öghom j andre wärld *Su* 317.

spolormber (spool- *LB* 2: 45, 48, 7: 70. **spole-** *ib* 2), *m.* [*Fdan.* spolorm. *Mnt.* spôlworm] *spolmask.* for spolorma oc madk i bwkin *LB* 7: 253. tenna siwkdomen at man far madkar i bwkin, som almenlica kallas spolorma nar te bliffua langa oc stora *ib.* födis ter sma madka vtaff oc te bliffwa, iw större oc större, oc langa oc ta kallas te spolorma, oc äre huitä oc röt hofwd, langa oc smala som orma *ib.* är ted sa at spolorma ätha ten siwka j magan vnder brystet *ib* 254. ingen skal giffwa sina barn nagra starka yrter at dricka som haffwa spolorma *ib.* swänzk kwmyn . . . fordriffuer spolorma i manne *ib* 10. *ib* 3: 80, 4: 349, 5: 80, 81, 7: 2, 99, 148, 254, 255. dugir thz for spol orma *ib* 3: 76. *ib* 7: 70, 100, 8: 44. for spolorm *ib* 2: 45. hon *(malört)* älther borth spoolorm *ib. ib* 48, 8: 45, 48, 49, 50.

spor (spoor), *n.* [*Isl.* spor] *spår.* thän som . . . fulfölgher mina fotha spoor *Su* 36. *Jfr* **fot-, fotaspor.**

spora, *f.* = **spori.** valther slogh sin hästh mz sporona *Di* 216. *ib* 233.

sporadher, *p. adj. klädd i sporrar.* jak war stöffladh och sporader och hästane waare för dören *BSH* 5: 211 (1507).

sperdagher, *se* **spurdagher.**

spordaghi, *se* **spurdaghi.**

spordhastaver, *m.* = **spordhstaver.** *TB* 75.

sporþer, *m.* [*Isl.* sporðr. *Jfr Sv. dial.* spor, spol] *stjärt (på fisk).* fias eller spordh oc vggä aff fiskom *MB* 1: 73. *Jfr* **bryggiusporþer.**

spordhstaver? (sporstauer. sportstafwer), *m.* [*Jfr Sv. dial.* sporstokk, *m. järnskodd dragstock för paroxar att begagna för kälkar, se Rietz s.* 676. *Jfr äfven N.* spord, *se Ross, Ordb. s.* 745] mz första lasse han hem kombir snethe sporstaua *(i handskriften ändradt till* spordhastaffwa; *motsvarande ställe GS* 25 (1369) *har* owedh (!) sportstafwa; *i "Ordelista på Stadgarne" har Hadorph med hänvisning till detta ställe "Sporstafwa, i. e. Portstolpa")* sina a badhom ändom än the aff bärande thrä äru *TB* 75.

sporgiäld (-gäld. -geld), *n. L.*

spori (spuri), *m.* [*Isl.* spori] *sporre.* gamble karl slo mz spurum hästen *Bu* 156. *Di* 3. wideke hiog hästin mz sporana *ib* 66. sagde at enchte iarn war swa hwsbonde hwld som sporan. ty han räddade hans liiff then dag *ib* 90. balaam hiög fast til mz sporom

MB 1: 413. mz spora han ösgith rördhe *Fr* 955. konungins spora han mz sik fördhe *ib* 2626. spente hon pa honom then högrä sporä *Va* 20. scal gaardzmestarin faa allom budhum som riidha sculu häst, sadhul, stöfla, spora, bezl *VKR* 35. *Bir* 5: 116. mina stöfle oc spora *SD NS* 1: 514 (1405). *RK* 3: *(sista forts.)* 5228. er hästir istädhugir, brän fori sporanum a bada sidhu, enä vnd *Hästläked. i AS* 137. *LB* 2: 70. *Jfr* **spora.** — **spora smidher,** *m.* [*Fnor.* sporasmiðr] *sporrsmed, smed som tillverkar sporrar. ss tillnamn.* thörkeld sporasmid *SD NS* 2: 164 (1409).

sporna värker, *m.* then adran som liggher wndher hakonä hon skal latas fore sporna werk *LB* 6: 106.

sporstaver, sportstaver, *se* **spordhstaver.**

spot (sput. sputh. spath *Bir* 1: 53. *frf. vok. i änd.* **-tt-),** *n.* [*Isl.* spott] **1)** *spott, saliv.* rädhelikit sput wt ual af hans munne *KL* 250. hannadhe hans tungo mz sputteno *MP* 1: 262. *ib* 267. *Bo* 152. änlitit alt smittat af blodheno oc thera sputte ok af graat *ib* 211. somlike wräka honom sputtit i änlitit *ib* 181. **2)** *spott, bespottelse, hån.* decius tala te[l] ypolitum mäþ spot *Bu* 421. domicianus ... lät ... raka hanom alt har af hofþe tel spot *ib* 149. rakadhe the hanum har aff midhiu hofdhe til spot ok siuirning *Bil* 119. hon ... actadhe änkte thera sput vm kring stodho *ib* 127. thu ... hafwir vmborit mz största thulumodh, gab oc sput oc alt thera hadh *ST* 60. möddo han mz spot oc gab. bannan. oc hadhuetz ordhom *Bo* 190. for spot skuld the tytulum ofwer thit hofwd scrifw *Bir* 4: 148. *ib* 134. thz spot ... som the hade om konung karl *RK* 2: 8651. *Al* 1297. hafdhe thu ey tholkith spot nu giort *Iv* 109. han ther ... hafuer ... drifuith mik til badhe spot ok hadh *ib* 5676. *ib* 127, 1016. *Fr* 782. spot han ther äff dreff *RK* 2: 5761. ey vtan spot han ther aff giorde *ib* 7109. the giordho hwar androm hadh oc spot *Al* 9717. ij tedhin mik badhe haadh ok spot *ib* 1287. the in föra ok in sätia mik hadh ok spath *Bir* 1: 53. sputh och spee fiik han ther *RK* 3: 2688. *ib* 2425. wärre är spot än skadhi *GO* 287. spoth ok skadhi följas gyärna aath *ib* 195. — *gyckel, skämt. snarast ss rimfyllnad.* thz vardher väl goth togh sighia tesse alle vtan spoth at the vilia aldrey ä medhan the liffua tik naghan tiidh mere scath giffwa *RK* 2: 4693. the swaradhe honom strax vtan spoth enkte skyllom vy jdher vtan goth *ib* 4784. *ib* 1877. **3)** *föremål för spott el. hån.* hon ... war äfte almänneliko ordhqwädhe alz husens hadhir oc sput *KL* 302.

spotsker, *adj. bespottande, hånande.* gaff mich spotz *(för* spotzk*)* och spelig ord *HSH* 24: 76 (1516).

spotta (sputta. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* spotta] **1)** *spotta, ur munnen utstöta spott.* screare j: sputtha *LB* 6: 284. ihesus christus sputtadhe hannande dumbans tungo *MP* 1: 267. *ib* 262. modhrin tok til at sputta, hosta oc stanka *ST* 272. — *särsk. i syfte att skymfa el. uttrycka förtrytelse.* sputta j hans änlite *Bil* 342. spiwta oc spotta j hans änlite *Lg* 995. sputa ok spotta *(förut har här stått* spytta*)* j thera änlite *Bil* 106. sputtadho somi j hans öghon *ib* 486. en hädhir ok annar sputtar *Bo* 181. thetta är skam och skadha thy maghom wy sputtha och säyia twy *RK* 3: 1199. **2)** *spotta, utspotta, ur munnen utstöta. med dat. el. ack.* sputta blodhe *LB* 5: 82. spottha blodh *ib* 7: 137. som spwtther blodh *ib* 2: 33. **3)** *spotta på, öfverhölja med spott.* sputtadho han ok gabbadho *(conspuentes illuserunt ei) Bir* 1: 29. thiit änlite af thera munnom spottas *ib* 4: 147. spotta thera änlite *Lg* 950. **4)** *bespotta, håna. med prep.* at. sputtadho at thera (aff gudhum) *Bil* 443. fughlin sputtadhe at mannenom *ib* 612. *Lg* 3: 15. — *med ack.* tha leer mästarin oc hans känneswena oc spotta then daara som änkte weet, hwath tilhörir tholke gärning *MB* 1: 75. tw skalt ekke spotta min stalbroder *Di* 68. hwa som liffwir som fläste honum spotta fäste *GO* 1018. honum spottar ok hädher wäl then man ther ey thordhe förra tala om han *Al* 2717. spotta mik mz idhre höghfärdh *ib* 1299. af honom *(Herodes)* ok hans härskapi sputtas *(derideri) Bir* 4: 134. *ib* 147. jak will nw heller dö her, än ... wordhä ... spottat aff alla frwr oc mör sa lenge jak liffuer *Di* 78. fanta ok ilhyde sputtadho hans knäfal ok fasto *Bil* 582. — **spotta bort,** *spotta bort, spotta ut.* swelg tz ey nyder vtan spwtta tz burth *LB* 7: 64. *ib* 2: 10, 7: 213. — *abs.* sköl ther mz först mwnnen. oc spwttha borth millan aath *LB* 7: 47. tag ther aff ena skeed och halt i mwnnen, oc sköl han ther mz oc spwtta borth *ib. ib* 48, 63. — **spotta ut,** *spotta ut, utspotta.* the tugga skalina oc spotta wt kärnan *MB* 1: 308. sputte ... then blodhin vth som [i] munnin är komin *LB* 1: 97. *Jfr* **utspotta.** — *Jfr* **be-, up-spotta (-sputta),** *äfvensom* **spiuta, sputa, spytta.**

spottan (sputtan *Bir* 4: 205**),** *f.* [*Isl.* spottan] *spottande.* dröffdo tich mz spottan *(consputionibus)* oc slaghom *Bir* 4: 199. *ib* 205.

spottare (sputtare), *m. bespottare.* iak hafwer seet eld i spottarins hws *Al* 1295. ok kombir skadhi for sputtarans dör *GO* 471.

spottel? (*pl. ack.* **spotler** *LB* 7: 135), *m.?* [*Jfr N.* spott. *Fdan.* spottæ, *pl.*] *fräkne?* tedh (ɔ: brenth viin) fordriffwer ... fleckia och spotler i anlitet *LB* 7: 135.

spotter, *m.* = **spot 2.** tala þe tel var *(för* varn *el.* vart; *i senare fallet att föra till* **spot***)* spot *Bu* 14. ryzer ... göra swänskom storan spoth *RK* 3: 4150.

spraka (-adhe), *v.* [*Isl.* spraka] *spraka.* kolen sprakadho oc sprungo vm brandana *ST* 99.

sprang, *n.* [*N.* sprang. *Jfr Mnt.* sprank, *m.*] **1)** *hopp, språng.* bidhir iak han at han springhe owir badha gropana mz eno sprange *(saltu) Bir* 1: 340. *ib* 343. *MP* 2: 56. mz rörelsom ok frögdhelikom sprang ok sötlika sokkande röst tedhe han heta hiärtans brona *Su* 393. the *(djuren)* ära wäl diärff ij första sprang *Al* 4353. thera *(drakarnes)* flugh ok sprang war ful rask *ib* 5060. **2)** *häftigt sjukdomsfall, häftig smärta.* dödzsens språng fik meg tha fatt *RK* 3: *(sista forts.)* 5698. aff dödzsens språng iag till marken bar *ib* 5702. — *sting, håll och sting.* fik han swa haardh sprang *Lg* 3: 371. fik han boot aff the sprangen oc hallen som han haffde *(cessavit guttæ molestia) ib.* — *Jfr* **sinusprang** *samt* **spring, sprung.**

sprangadher, *p. adj.* [*Fnor.* sprangaðr] *utsydd*

el. utsirad med spetsar el. fransar. systra, som kunno göra söm gerning, ällir sprangada gerning *Bir* 5: 81.

sprangning (spragning), *f. garnering med utsydt arbete, spetsar el. fransar.* xv par blegte laghen. jtem i [1] par met spragning. jtem i [1] par met hwiid spragning *FM* 76 (1483, *daniserande*). en kyste met drätter aff aarnest oc spragning til tw stwer *ib. Jfr* **silke-, stokka-sprangning.**

spredha (spreede: -es *RK* 3: 3899. **spreide** *MD* 29. **spridha,** *se* **bespredha.** *pres.* **-ir.** *impf.* **spredde. spreedde: -es** *RK* 3: 141, 331. **spredhe** *Fr* 95 *(i rimsl. m.* tedhe*). part. pret.* **spredder. spredh** *Al* 7578 *(i rimsl. m.* bredh*);* **-a** *ib* 6830 *(i rimsl. m.* redha*). n.* **spreet** *RK* 1: 650**),** *v.* [*Mnt.* spreden, spreiden] **1)** *utbreda, utsträcka, sprida.* alexander . . . loot the griipa sina winga spredha *Al* 9116. hon *(solen)* spredher aff sik liwsa grena *ib* 6481. — *utbreda, utsträcka, utlägga.* mykit klädhe aa gaalffuit spreeddes *RK* 3: 141. **2)** *utbreda, sprida, göra allmänt känd el. omfattad.* thu walde thegh apostolä . . . thine tro wm werdenne spreide *MD* 29. — *sprida, utsprida, allmänt omtala.* wnderligh tingh och ärende spreeddes wiith *RK* 3: 331. **3)** *sprida, skingra.* skal iak . . . skipta idher swnder oc spredha hwar om hedhit land *MB* 1: 378. sweriges män spreedes saa wiith *RK* 3: 3899. **4)** *beströ, öfversålla, öfvergjuta.* thenne mantol scal wara spreddir *(respersum)* älla pryddir mz thins brudhgomma kärleekx teknom *Bir* 1: 20. herculi pläghin i altare redha mz lööff ok blomster ful wäl spredha *Al* 6830. han sa ther thusanda sänga bredda mz reno gulle alla spredda *ib* 8156. hans *(fogelns)* stiärt war stoor oc mykith bredh mz alla handa litom spredh *ib* 7578. — **spredha sik,** *utbreda sig.* a sin skiold han fördhe een bogha aff gull ok han sik spredhe ok sik ouer allan skiollin tedhe *Fr* 95. vm somaren then tiidh lööff ok gräss haffde sik wiith om werldena spreet *RK* 1: 650. hans miskund spredhir sik aff släkt oc til släktir *ST* 203. — **spredha ut,** *utbreda.* tha the *(djuren)* spreddo sina winga wt the waro som annor säghel stoor *Al* 8707. *Jfr* **utspredha.**

spreter? *adv.? spritt, splitt, splitter, alldeles, helt och hållet.* saa frampt i wele [at the] tysker ey göre sprether thet obetänkt är *BSH* 5: 185 (1507).

spring (spryng), *n.* **1) = sprang 1.** sprang han fran ane ix ffiäth i eth spring *(Cod. A* sprung 60*) Di (Cod. B)* 317. **2)** then delen j gardenom som är til kryddegardhen standher til spryngs *(i utgifvarens glossar förklaradt: står på språng, är färdig att användas, att bebyggas) PM* LXVII. — *Jfr* **sprung.**

springa (sprynga *LB* 2: 9. *pres.* **springer. spriggar: vt spriggar** *Bu* 6. *impf.* **sprak** *Bil* 473, 542; *ST* 99; *KL* 46; *Bir* 2: 134, 3: 145, 411; *Lg* 3: 348, 364; **opsprak** *ib* 165. **sprang** *Bil* 473; *KL* 60, 342; *Bo* 157, 251; *Fl* 1392; *Di* 155 *o. s. v.* **spragh** *MB* 2: 225; *Lg* 3: 401; *FH* 7: 76 (1507). **spronght** *Di* 242; *BSH* 5: 41 (1505). **språng** *RK* 3: *(sista forts.)* 4264, 6003. **sprank** *ib* 2: 2662. *pl.* **sprungo** *MB* 1: 379; *Iv* 478, 4352; *Al* 9327, 9328; *RK* 2: 9437 *o. s. v.* **sprwngo** *MB* 2: 191. **sprungho** *Lg* 736. **sprwnge** *RK* 3: *(sista forts.)* 5998, 5999. **spronge** *FM* 344 (1507), 361 (1508). **springo** *(i rimsl. m.* gingo*) RK* 2: 2110. *part. pret.* **sprungin: -ith** *ST* 217; **vtsprungin** *Bir* 2: 97; **sundher sprungno** *ib* 4: 209. **sprwngin: wth sprwngit** *Su* 78**),** *v.* [*Isl.* springa] *L.* **1)** *hoppa, springa; äfven löpa, ila.* han . . . gik in j mönstrit medhär thöm gangande ok springande *(ambulans et exsiliens) KL* 135. äst thu gudz son tha springh *(mitte te)* här nidhir fore *MP* 2: 56. sprangh han *(djäfvulen)* mothe henne *Lg* 3: 401. skal han *(djäfvulen)* ginstan springa *(exsiliet)* fran thik *Bir* 2: 35. springe a kaff *EG* 66 *(jfr* **kaf**). hanss fan eken sprangh j syön *FH* 7: 76 (1507). *BSH* 5: 41 (1505). *FM* 361 (1508). magnus beynetzson sprank strax a landh *(näml. från båten) RK* 2: 2662. the sprwnge offuer bwsker och gärdz gårdher *ib* 3: *(sista forts.)* 5999. *ib* 6003. dyäfwllin astunda änkte swa mykit älla meer än at springa owir thänna murin *Bir* 3: 242. skal han springa owir snaronar *ib* 4: 125. hwat är andelikit sprang vtan . . . springa af iordhrike ok j hymerikis rike *ib* 1: 343. ilt är gamblom manne moot bärghe springa *(scansio montana male stat cum vi veterana) GO* 977. hans örs war springande som en ra *Iv* 474. waar örs the sprungo tha wäl fast *ib* 478. the *(djuren)* in til härin hastelika sprungo *Al* 9327. somlikin lambin vordho swartaste vargha. oc sprungo i fara hiordhena *Gr* 299. lät hundh til hunax kaar han springir j mz badhom fotom *GO* 524. salamandra hafwir aff eldenom til thik sprungith *ST* 217. berghin sprungo *(jfr montes exultaverunt Ps* 113 (114): 4*) MB* 1: 379. tha sprang iätten grymligä aff stad *Va* 42. tha sprang nampnlos fore falantin mz sinä klubbo *ib.* tha sprang iätten til ryggiä *ib* 43. ginstan sprang aat hänne en riddarin *KL* 342. ganghen eller springen *(exite)* snarliga wt aff vingardomen *MB* 2: 140. spronge the alle til like jn j kirkien *FM* 344 (1507). iösse boson språng strax till honum thå [*RK* 3: *(sista forts.)* 4264. the till syna iäkther både lope och sprwnge *ib* 5998. — *med ack. betecknande rörelsens riktning.* thz är swa vant mz litla makt thz högha bergh at springä *MD* 172 *d.* — *med ack. utmärkande handlingens innehåll.* än skal han (ɔ: war herra) springa tw sprung, thz ena hith nidhir til domin, thz andra atir vp til hymerike *ST* 217. tha gudh munde springa thz högha sprung *ib.* — *med ack. uttryckande en måttsbestämning.* sprang han fran ane ix fät i et sprung *(i eino skrifi) Di* 60. — *i skämtsam användning: skynda, skyndsamt begifva sig.* then delen j gardenom som är til kryddegardhen standher til spryngs, jak wil och redha mik til ath springa hädan *PM* LXVII. — *hoppa, dansa.* kunne han danza springa oc hoppa *RK* 1: *(Albr) s.* 210. dauid sprang *(saltavit)* af alle makt for gudhi *Bo* 251. **2)** *hoppa, fara, kastas.* tha eldin kom til thz husit sprang han ther ower *Lg* 3: 215. kolen sprakadho oc sprungo vm brandana *ST* 99. saltit sprang *(resiliens)* wm brandana *Bil* 473. **3)** *framspringa, framvälla.* tak vatnith aff thän springande brun *Iv* 362. *Lg* 3: 348. blod sprang hanum bada aff näsa oc mwn *Di* 155. **4)** *framspira.* aff thera *(himlarnes)* krapt oc mäghne springer oc wäxer alt thz iordhen bär *MB* 1: 44. **5)** *springa lös, hastigt lossna.* stokrin sprak aff hans benom *Bil* 473. *ST* 99.

hon rifuer swa sunder hans brynio ringa thz huar thera mon fra annan springa *Iv* 3398. brynior oc hiälma thaghar sprungo *Al* 9328. til then porten the tha gingo oc slogo the las thz the fra springo *RK* 2: 2110. **6)** *springa, spricka, brista.* sagdhe sik kunna eeth gudz nampn swa maktukt at biärghin springa en thz nämpnis *(cujus virtutem nec sufferunt saxa nec audire valet qualibet creatura) Bil* 85. *(möjl. att föra till* **1)***.* allir licammin skalff tha hiärtat sprak *Bir* 2: 134. *ib* 3: 145, 411. hwar thän ormbir ok etirmadhkir sprak *KL* 46. siwd bönor i wiin eller watn tiil thes the springa *LB* 7: 154. *ib* 2: 9, 3: 172. laat thz korn j ena gryto oc sywdh thz lukt mz iij eller fyra stop watn ther til kornith springir *ib* 2: 92. — **springa fram,** *springa fram, skynda fram.* sprang röwaren fram *KL* 60. *Di* 242. han . . . sprang . . . mit i kredzin fram *MD* 195. — **springa sunder,** *spricka sönder.* sprak drakin for kors thekne swnder j midhio *Bil* 542. *Jfr* **sunderspringa.** — **springa til,** *springa fram, skynda fram.* genstan sprwngo konungxsins tiänara til *MB* 2: 191. spraugh han til oc sloo then iwdhan j häl *ib* 225. — *stötvis göra ansats, göra en eller annan kraftig ansats. bildl. Bo* 180. — **springa up,** **1)** *springa upp, hoppa upp.* tha gik then vngä falantin och lagde sin hand pa sadell bogan och sprang opp j sadlin *Va* 21. — *springa upp, skynda upp, hastigt resa sig.* han sprang vp stodh ok gik in j mönstrit *KL* 135. han sprang op swa skiotelik *Fl* 1392. *Iv* 4352. *RK* 2: 9437. **2)** *springa upp, hastigt gå upp, hastigt öppnas.* ginstan sprang vp badhe dör oc laas *Lg* 3: 230. **3)** *springa upp, upprinna, framvälla.* sprak opp een springande kella *Lg* 3: 348. — *springa upp, brista upp.* thz gör sa ofta som hon *(ådern)* springer wp *LB* 2: 91. **4)** *uppstå, uppkomma.* aff ödmywkheth springer vp höghfärth *Gers Frest* 1. swa dane frästilse springher stundhom vp millan hustru ok bondha *ib* 33. — *Jfr* **upspringa.** — **springa ut,** **1)** *springa ut, hastigt gå ut, skynda ut.* vardh han lifwandis. ok sprang wt w griptinne *(prosiluit foras) Bo* 157. **2)** *hoppa fram, fara fram, röras ådstad.* karith sprang wt af altaranom siälft *Bil* 579. — *springa ut, falla ut.* sprungho badhin hans öghon wt w hans höse *Lg* 736. **3)** *springa ut, brista ut, hastigt rinna ut.* bloden sprang wd om hwar nagelen *Di* 15. litit aff blodh sprak . . . wt aff töm *(ögonen) Lg* 3: 364. **4)** *springa, spricka, brista.* sywder man böner j win tiil the springa wth *LB* 2: 60. — *Jfr* **utspringa.** — *Jfr* **bort-, in-, ivir-, nidher-, saman-springa** *samt* **nysprungin.**

springa, *f. springa, spricka.* thän som stena brytir letar förat sma springor oc sidhan större *Bir* 2: 199. *Jfr* **spryngia.**

springare, *m.* [*N.* springar] *springare, löpare.* war herra är . . . kalladhir een springare . . . han sprang aff hymerike hith nidhir til iordhrike j iomfru mario liiff *ST* 217. — *ss tillnamn.* olaff springare *SD NS* 1: 39 (1401). suni springare *ib* 70 (1401). — *i ortnamn.* springaratorp *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.*).

springkorn? *n.* [*Ä. Dan.* springkorn. *Jfr Mnt.* sprinkkorn] *impatiens noli tangere Lin.* tag blomstren oc knopperna aff spine korn *(för* springkorn?*)* som oc kallas bwksmäcke *LB* 7: 296.

springning, *f. Jfr* **utspringning.**

sprita (*impf.* **spreth** *MB* 2: 261), *v.* = **splita.** tha spreth *(scidit)* ionathas sin kläde *MB* 2: 261.

sprot, *n.* [*N.* sprot] *spö, tunn staf.* tha vtrakte ängelen skatan aff sprotith *(virgæ)* hwilkit han haffde j handenne *MB* 2: 86.

sproti, *se* **spruti.**

sprund, *n.* [*Jfr Mnt.* spunt] *L. sprund, propp?* huilken broder j samma brödraschap *(d. v. s. bärarnes skrå)* jnkomber han schal sich reda pa börda tog dragara stangh dragara keppa sprund yxe kexe *SO* 192.

sprunda, *v. Jfr* **til sprunda,** *äfvensom* **spunda.**

sprung, *n.* [*Mnt.* sprunk] *hopp, språng.* mangt örss var ther a sidho röört swa at thz foor i sprung ok i hyrte *RK* 1: 1440. j danmark margh en häladh from haffde sik mz örss ok tygh reeth . . . ok satho redho a eth sprung *ib* 842. tha gudh munde springa thz högha sprung *ST* 217. än skal han springa tw sprung *ib.* sprang han fran ane ix fät i et sprung *(i eino skrifi) Di* 60. *Jfr* **sprang, spring.**

spruti (**sproti. sprotte**), *m.* [*Isl.* sproti] **1)** *skott, telning.* egredietur virga de radice jesse een telnung ellir spruti skal vthwaxa aff iesse roth, oc then sprutin skal bära eeth blomstir *ST* 205. een blomstrande spruti *ib.* **2)** *(tunn el. smal) staf.* moyses räkte wt sina handh oc sprotan gen moth haffweno *MB* 1: *(Cod. A* 3*)* 557. hon . . . wth slogh sädhena mz en sprotta äller qwist *(virga) ib* 2: 210.

spryng, *se* **spring.**

spryngia, *f.* [*N.* spryngja] *springa.* höxsta hwaluit hawir manga rifwor oc spryngior *Bir* 2: 155. seer thu gönom hwaria spryngio *LfK* 143. *Bir* 2: 143. *Jfr* **väggia spryngia,** *samt* **springa.**

sprytia, *f. qvist, smal gren.* tak spädha sprythior äller qwista aff hasle trä *PM* 12. j en renan korgh aff sprytyor giordhan *LB* 9: 114.

spräk, *m.? kunskap, nys.* om the haffwa nagen spräk, at i äre sa när, weth jak ey *BSH* 5: 147 (1507).

spräklotter, *adj.* [*N.* spreklutt] *spräcklig.* tak ena yrth ther hether dragencia hon är spräkloth *(maculoso cortice surgit) LB* 2: 59.

sprängia (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-dher. sprändher,** *se* **besprängia. sprender** *L.*), *v.* [*Isl.* sprengja] *L. spränga, komma att springa el. brista.* dialtea, thz är wille katosta gres . . . syudhir man henna roth oc stampar mz swina ister tha hielper thz for byld . . . oc spränger hardha bulda *LB* 3: 123. idher fäghrind hafuer mit hiärta sprängt *Iv* 1444. sionghir prästin meer en han gethir jak sprängbir ey mina föthir *(currere nolo tamen licet extonet ad sacra flamen) GO* 180. — **sprängia ut,** *spränga ut; komma att brista och falla ut.* hans hästar tradde oc sprängde wth badhin öghonin a thi barneno *JP* 43. *Jfr* **utsprängia.** — *Jfr* **besprängia.**

spunda (**-adher**), *v.* [*Mnt.* spunden] *sprunda.* wardir hon *(örten)* lagdh i thz öl som . . . tapat haffuir sina makt tha kommer hon thz igen til godan stadka om hon wardir wel twaghin i reno watne

ok lathet swa i tynnona ok wel spundat then dagh ok nat ellir meer *LB* 8: 82. *Jfr* **sprunda.**

spuni, *m.* [*Isl.* spuni] *spånad.* hon skulde nära sik siälfwa ... mz spuna *ST* 291.

spurdagher (spor-), *m.* [*N.* spurdag] = **spurdaghi 1.** þe oc þerrä swenä magho frälslikä sökiä allä köpstaþa oc köp gyora .... vtän hwars manz spordagh *SD* 5: 638 (1347). *Bil* 981.

spurdaghi (spor-), *m.* [*Isl.* spurdagi] *L.* **1)** *åtspörjande, tillspörjande.* görs änkte vtan thera rådh ok spurdagha *KS* 17 (43, 18). **2)** *efterfrågande, efterforskande, undersökning.* rådh är en spurdaghi *(quæstio)* i owissom ok iaflikom tingom *KS* 71 (175, 78). hwatna är spurdagha wärt *ib.* **3)** *spaning, underrättelse.* funno huarce han älla nokon spurdagha *(Bil samt Cod. D* { spurdagh 981; *Cod. C* spordagha *ib)* af hanom *Bu* 205. han fik spordagha oc wndheruisnigh, hwat klädhebonat jomfrun haffde *Lg* 3: 387.

spuri, *se* **spori.**

sputa (-adhe), *v.* [*Jfr Sv. dial.* sputa] *spruta.* aff thera öghon the spwta eter *Al* 5045. dywr ... spwtande eeld, tiärw oc brännesten, oc flygande eldhen wtbläsande aff theras näsom, mwn oc örom *Su* 128. *ib* 307. the diwr, ther eeldh sputadhä *Pa (Tung)* 30. — *spruta saliv, spotta.* sputa ok spotta j thera änlite *Bil* 106. — *Jfr* **besputa** *samt* **spiuta, spotta, spytta.**

sputa, *f. Jfr* **eldsputa.**

sputta, *se* **spotta.**

spydrykker (spi-), *m.* [*Fdan.* spydryk] *kräkdryck, dryck som åstadkommer kräkning.* gifs hon *(örten)* innan spy dryk *LB* 8: 144. hwn *(örten)* är god at göre spi drik aff *ib* 196.

spyia (spya. spia: vtspias *Bir* 2: 119. **spy. spyy** *LB* 7: 36. *pres.* **spyr. spyyr.** *impf.* **spydhe** *Bir* 2: 118; *Ber* 72**),** *v.* [*Isl.* spýja] *spy, kasta upp, kräkas.* spyrh womo *VGL* XIV. ho som spyr a gilles vägh *SO* 7. *SEG* 121. man spyyr ey a hafwi om man drykir hona *(malört)* för mz annan drik *LB* 4: 350. *ib* 7: 2. ted fordriffwer vämilse ath man vil spy *ib* 135. man skal sigh ... tha wel brytha och spya *ib* 179. *ib* 36. keysaren böriade spy ok hikka *MD (S)* 273. *Bir* 2: 118. — **spyia up,** *spy upp.* swa som hwndher wmwändher sik och ather slukar wp thz ledha han wp w sik spydhe *Ber* 72. *Jfr* **upspyia.** — *Jfr* **utspyia.**

spyia (spya. spia), *f.* [*Isl.* spýja] *kräkning, uppkastning; det som uppkastas, spya.* äru the ledhe ok wamule swa som spian *(vomitus; kan föras till* **spyian***)* ok lättare ok bätra ware mik at gaa til spionne än at hafwa lusta mz them *Bir* 1: 164. gik til ryggia, som hwnden til sinna spyor *LfK* 16.

spyia balker (spya-), *m. balk el. afdelning af en stadga hvilken handlar om straff för uppkastning och för annat af omåttlig förtäring föranledt oskick som begås vid ett gilles sammankomst.* her böriass spya balken *SEG* 121.

spyian (spyan), *f. kräkning, uppkastning.* mz spyian *LB* 8: 71. — *det som uppkastas, spya.* all bordhin äro ful mz söroghe spyan *MP* 1: 231. alt thz gudhi til höre är henne besth oc vamult, som spyan oc galle *ib* 2: 120. *Bir* 1: 187.

spylare, *se* **spilare.**

spyni, *se* **spini.**

spyning, *f.? kräkning.* thz stämpnir ... spyningh *LB* 4: 353.

spyria (spöria. spörya *RK* 1: 378. **spöre** *ib* 2: 3383, 4555. **spörghia** *Gers Frest* 53; *Gers Ars b* 1. **spiria** *KS* 6 (13, 6), 18 (46, 19). *pres.* **spyr. spör.** *impf.* **spurþe. sporþe. spoordhe** *RK* 2: 1530. *part. pret.* **spurþer. sporþer.** *sup. refl.* **sporss** *BSH* 5: 429 (1511)**),** *v.* [*Isl.* spyrja] *L. eg. spåra, följa spåren (af).* **1)** *utforska.* leta oc spyria sannind *SD* 6: 125 (1349). **2)** *efterforska, undersöka, ransaka.* omildz manz hugxilse skulu spörias ok ransakas j gudz dom *MP* 1: 242. gudh skal spöria idhra gärninga oc ransaka idhra thanka *ib* 2: 195. **3)** *efterfråga, söka.* skal han ... graulica spöria han oc leta äpte honom *Bo* 28. hwem spör thu *(quem quæris) ib* 225. hon skulle äkke spöria han i iordhrike *ib* 226. spörin först ok letin himerikis rike *Gr* 323. opta spordhis hiälp aff visom läkiarom *KL* 362. mykyn läkedombir spordhis ther til *ib* 363. — *fråga efter (ngn). med ack.* spurþe þän mästara dicta kunne ok göra þolict palacium *Bu* 181. — *med prep.* at. iohannes ... sporþe at suenenom *Bu* 156. spör ... aat enom manne som heter saulus *Bil* 896. — *fråga om el. efter (ngt), genom spörsmål söka få veta, efterfråga, fråga. med ack.* kunugen spurþe hans namn ok äþle *Bu* 500. *ib* 21. *Di* 74. *MB* 2: 113. en miok räþeleken (karl) com tel hans riþande. ok sporþe hans sorgha sak *Bu* 18. *KL* 41. spör iak skäl, hwi war herra bödh mannenom änginstadh ... at offra ... fiska *MB* 1: 469. til stokholm haffdho the wäghin sport *RK* 1: 3669. *Di* 125. — *med prepositionsuttryck.* iþur priuilegia oc forn bref ... nu þa vi nästä iþär warom oc wi äftyr þöm sporþom. varo iþär borto *SD* 5: 636 (1347). hvath vardhar idher thär äpter spöria *Ansg* 187. frughan monde äpter budhkana spöria *Iv* 2288. spöria aat *(de)* piltzsins skipilsom *Bo* 2. hon ... spör aat allo *ib* 227. tha tänkte ansgarius, at han ey spurdhe ther um for nokre ömko sculdh *Ansg* 187. — *med indir. frågesats.* han spordhe huru lund thz kom til *Fl* 345. han ... spurþe um än han jo visselica vilde the pelagrims reysona uppa sik taka *Ansg* 187. spurþe hui han syrghe *Bu* 20. spurþe. huar iorþen var högre än himinen *ib* 145. nero spör än han är patrodus *Bil* 124. nu må nåkor spiria, ok mädh skälum leta, huad thz är meera almogans tarff haua en kunung waldugan .... älle flere se the ther alle rådha *KS* 6 (13, 6). — *med sakens ack. samt den tillsporde personen utmärkt genom prep.* af. sigh mik thry thingh hulkin som iak spör af thik *Bir* 1: 120. tok han til at spöria radh af sinom mannom huru han matte frälsas af tilstandande vadha *Bo* 264. *Bu* 69. *Bir* 3: 396. *Su* 104, 105. — *pass.* tdet *(för* thet*)* rådh ... ther spyrs af flerom wisom mannom *KS* 70 (174, 77). — *med indir. frågesats samt personen utmärkt genom prep.* af. riddaren ... spurdhe aff hanum hwat han hafdhe giort *KL* 77. nw spör jak aff thik hulkins köns thässin siälin är *Bir* 3: 66. *Bo* 66. — *med personen utmärkt gen. prep.* af. spordhe iomfrv maria af diäflenom *Bir* 1: 49. spör iak ... ytermeer af thik *ib.* — *med personens och sakens ack.* petrus spurdhe en dagh clementem hans äth ok ädhle *Bil* 349. christus spör sina brudh thry thing *Bir* 1: 120. *Di* 60. — *med per-*

sonens och innehållets ack. wildo wita aff hanum hwat han them swaradhe til thera spörninga som the han spordhu *KL* 8. — *med personens ack. samt prepositionsuttr.* hon spurþe en hälghan spaman ... vm striþenna sighar *Bu* 56. j skulin spörya idra men at radha *(för -e) RK* 1: 378. han ... sporde them alla at radhe *ib* 384. *ib* 3675. spyr miin frugha idher til radha om thz ma vara for vtan skadha *Iv* 1504. thässe drotning ... ·lätir mik spöria mz thik til raadz *Bir* 3: 320. marsken sporde them strax til thz hwat meningh at the haffde ther mz *RK* 2: 2974. — *pass.* tha hon ther vm spordhis *KL* 10. skulu vngara ... ey tala utan the warden at nokro spurde *KS* 54 (137, 58). i allo ty han wardr spurdr til rådha *ib* 72 (177, 79). lönlik ting, thön *(ting med afseende på hvilka)* the äru spurde til rådha *ib.* — *med personens ack. samt indir. frågesats.* cristoforus spurþe ... þöm huat þe vildo *Bu* 500. *ib* 501. apostoli spordho ihesum huat tesse liknilse tyddho *MP* 1: 84. — *pass.* iak spordhis huru iak afladhe barn *Bir* 3: 159. — *med personens ack.* en laghuis man ... spordhe van herra ihesum christum frestande han *MP* 1: 312. — *pass.* eufemi[ni]anus spordher *(tillspord, åtspord)* sagdhe sik engin thän witha j sinom gardhe *Bil* 582. thigh til thu spörs *Ber* 104. — *med personens dat. samt indir. frågesats.* weland sporde son sinom ... om han wilde nymma sa mykin konst som fadeeren kunde for hanum *Di* 57. — *med personens dat.* erchebiscopen sporde allom ta *RK* 2: 1812. — *med dir. frågesats.* weland sporde, hwat wiltw lära tha *Di* 57. nu må nokor spiria, huadh är dyghd *KS* 18 (46, 19). — *abs.* biþ þän sama (swara) som spurþe *Bu* 145. *ib* 21. taker äy till mystycke thz iak sa fakunneliga spör *Di* 96. **4)** *fråga (efter), fästa afseende (vid), bry sig (om). med prep.* äptir. sagde efter marsken eyncte spöre *RK* 2: 4555. epther skalka spordo the inthe wetta *MD (S)* 260. hwad spöria wi epther tin kärlinghä dröm *Di* 239. han spordhe enkte äpther theras roop oc klaghan *Lg* 3: 163. hwat spör iak ther äptir mik är ther enkte om *ST* 386. *RK* 2: 335. **5)** *spörja, erfara, få veta, få kännedom om.* kunugen spurþe *(näml. det; quod audiens) Bu* 501. tha jwdhane spordho nichanoris tilqwämdh *MB* 2: 322. litit effter han thz sporde *RK* 2: 4569. helena ... spurde at henna son war cristin wrdin *Bil* 80. tha hördhe oc spordhe demetrius. at nichanor oc hans fölge haffdho falledh j stridhenne *MB* 2: 243. engelbert spoordhe thz konungen sich til stocholm foorde *RK* 2: 1530. wi moge thz ey göre för wj fa wisselig spöre huru war herre gik i then nödh om han är liffwendis eller dödh *ib* 3383. herra tord vnge reedh swa bort then wegh han gaat til konungin sport *ib* 1: 3385. — *med prep.* til. konung tidrik sporde till en man som herbrand heter *Di* 103. han ... kunde til henna alzenkte spyria *ST* 375. vi fa aldre til hänna sport *Fl* 270. *ib* 450. *Iv* 2054, 2902, 5402. — *få kännedom om, få veta om, få reda på.* thu wil hafwa alt thz thu spör *Al* 5811. — *förnimma, komma i erfarenhet af.* lat mik spöria at iak haffuer son oc ekke dotter *Di* 42. — **spyria sik,** *fråga sig för.* mannin miskapadhe sik. swa at han skal letande fara oc spyriande sik *MB* 1: 92. — *fråga sig för om (ngt).* spordhe han sik wegh til sanctum germanum *Lg* 3: 210. — *refl.* **spyrias,** *spörjas, blifva bekant.* aldrig meer spörs ällir skeer, at nakor qwinna barn vtan man födhir *Lg* 65. tha thz spordes j stadhen *ib* 3: 548. nar thzta järteknet spordhes *ib* 680. thz öffuer try rike sörgeligha sporde *(i rimsl.; för spordes) RK* 3: 174. — **spyria at,** *åtspörja, tillfråga, fråga (ngn) om (ngt).* spordhe han at diäwlin sit ärande *KL* 3. spurdho the at hans herra hwat man han war *ib* 56. han ... spordhe aat them vm the hafdho nakat äta *Bo* 234. *ib* 172. *MB* 1: 232. *ST* 303. *Lg* 66. the spurdho han aat stundum hwi han taladhe ä thz sama *Bil* 158. spordhe war herra sina modher at. hwilka sorgh hon hafdhe fore honum *Lg* 43. konung attilia sporde didrik konung att. hwre han skulde fara mz thz land han wunnit haffde *Di* 204. *Al* 5894. *Lg* 34. *Gers Frest* 53. ther äptir leddis fram sanctus blasius ok spordhis aat än han vilde än tha tro a thera gudhi *KL* 374. spyrin aat höfdhingan *ib* 393. *MB* 2: 388. *KL* 8. *Al* 2297. — *med dat.* sporde han aat synom tyänärom vm the ther sagho sanctam birgittam *Lg* 3: 540. — *spörja, fråga.* tha sporde herren aat vm dagher var än lyws *Lg* 3: 540. spör at ... o mestare huaris byggir thu *MP* 1: 47. — *Jfr* **atspyria.** — **spyrias for (fore),** *fråga sig för, höra sig för, göra sig underrättad.* spordhes han fore a satto thinge aff äldris mannom om än nakar wiste thät fornämpda godz laghlika saldth ... wara *SD NS* 1: 568 (1406). the ... spordes före hwar konungh cristiern han är *RK* 3: 1084. skal allerman spörias för huar som sywker liggher *SGG* 130. ath hwar menniske granth spörgies fore ok weth hwath som är dodelighen *(för dödeligheten)* syndh *Gers Frest* 59. spordhes hon ... före hws fran hwse, om nakon sadana människior seth haffdhe *Lg* 3: 644. haffuer jak sporss före med alle te köpswenner, som her äre om noghen ridereskap til ederth behoffh *BSH* 5: 429 (1511). at hon ... spörs före aff them meer lärdhe ärw än hon siälff *LfK* 163. ängin sculde dyrfuas ther in ganga vtan han spordhis fore oc hafdhe ther enkannelica orlof til *Pa* 10. *Lg* 3: 109. — **spyria til,** *tillfråga.* en riddare aff swerikis rike spordhe til ena spakonu vm thäs rikesins män skullo örlögha ... mot konungenom älla ey *Bir* 3: 396. spordho hans thiänara honom til. hwi han ekke hedhradhe thz korssit *Pa* 8. the spordho alle alexandrum til hwa han är äller hwath han wil *Al* 2213. spurdhe keysaren han til, um än han vilde ... uppa sik taka ena pelagrijms färd *Ansg* 187. *RK* 2: 1580. — *spörja, fråga.* än sporde marsken annan tiidh til hwat the honom skylla vil *RK* 2: 4788. the ... spordho til mz syrghiande röst hwath folk haffwer wara porta löst *Al* 8009. tha spordhe han thöm til oc sagdhe hwat scal mik vardha til hiälp *Pa* 15. — *Jfr* **tilspyria.** — **spyria up,** *uppsöka.* kunnom vi hwarghin bätir spöria op han (ɔ: varn herra) än i dröuilsomen *Bo* 107. *Jfr* **upspyria.** — *Jfr* **be-, for-, radh-, ut-, äptir-spyria** *samt* **ospordher.**

spyrian (spörian), *f. spörjande, spörsmål, fråga.* fik swar oc visso til sinna ordha oc spörian *Lg* 69. *Jfr* **atspyrian.**

spyrilse (spörilse. spörelse. spörgilse), *n. pl. och f.* **1)** *undersökning, ransakning.* af omilz

manz huxilsom skal spyrilse vardha *MP* 2: 195. **2)** *spörjande, frågande, spörsmål, fråga.* thin spörilse *(inquisitio)* äru ey aff kärlek *Bir* 2: 280, 310. dröfvin ey min hugh med tholghom spörelsom *(inquisitione) Ansg* 187. at han enkte ondt eller svik mente medh sinom spörelsom *ib.* til spörilsen swaras swa *MB* 1: 89. til thässe spörilse swarom wi swa *ib* 91. bartholomeus ... badh mästarin suara sik til siin spörilse *Lg* 212. man skal tyl swa dane spörgilse ynthe swara *Gers Frest* 53. thigh til thu spörs, spyrilse *(interrogatio)* lätin wp thin mwn *Ber* 104. mena thu ey thenna spörilse beqwämma wara kärlekxfullom hogh *Su* 287. naakra spörilsanna wthtydilse *ib* 9. — *Jfr* **radhspyrilse.** — **spyrilsa bok (spörilse bok. spörilse book),** *f. bok innehållande undersökningar.* swa sigher sanctus augustinus i the spörilse book nyo *(för* af nyo?*)* oc gambla testament *(in libro de quæstionibus veteris et novi testamenti) MB* 1: 104. sanctus augustinus sigher i spörilse bokinne aff gambla oc nyo testament *ib* 107.

spyrning (spörning), *f.* [*Jfr Isl.* spurning] **1)** *undersökning.* guz dom i hulkom ämuäl minsto fanyto ordh oc glömsco ransakadhos mz grymmasto ranzsakan ok spörning *KL* 43. **2)** *spörsmål, fråga.* wildo wita aff hanum hwat han them swaradhe til thera spörninga som the han spordhu om än hon matte fa barn *KL* 8. ihesus swaradhe ey ginstan til thera spörning *MP* 2: 254. mz enne spörning synis thu vilia läras af threm iäfwoghom thingom *Su* 488. — *Jfr* **atspyrning.**

spyrsmal (spörsmal. spörsmaal. spörghies mal *Gers Frest* 52. **spörgies mal: -malen** *ib* 53. **spörghies maal** *Gers Ars b* 3. **spörgies maal** *ib b* 2. **spöriges maal** *ib b* 1**),** *n. spörsmål, fråga.* huat kan iak ... at swara til tolken spörsmal *Su* 105. *ib* 106. nakra spörsmals wthtydilse *ib* 145. wilt thu, at mz eth spörsmal skuli tik lösas thu twäkeliken ärande *ib* 168. til hwilken spörsmaal josue them swarade *MB* 2: 46. föreläggia ena gaatho äller eth hemelikit spörsmaal *ib* 115. the jnbwndhna ordhen ällir spörsmalen *ib.* fly ath göra swa dane spörghies mal *Gers Frest* 52. *ib* 53. *Gers Ars b* 1, *b* 2, *b* 3.

spytta, *v.* [*D.* spytte. *N.* spytta. *Jfr Isl.* spytta *och* spýta] *spotta.* sputa ok spytta *(ändradt till* spotta*)* j thera änlite *Bil* 106. *Jfr* **spotta.**

spädhelikhet, *f. spädhet, späd beskaffenhet, spädt tillstånd.* barndomsins spädhelikhet *(teneritudo) Bir* 4: *(Dikt)* 226.

spädher, *adj.* [*D.* spæd] **1)** *späd, klen, smal, fin.* hon var ... myo ok spädh som en lilja *Lg* 3: 548. han ... fan ... spädha *(teneris)* yrte *KL* 193. fordärfwadhe spädho blomstren *Su* 432. spädha sprythior äller qwista aff hasle trä *PM* 12. henna spädhe lykame *ST* 253. *Lg* 548. hwat aluorlica oc viislica hon swepte hans spädho limi *Bo* 5. **2)** *späd, nyligen född, varande i den allra första uppväxten.* vardh hans skin swa som späz barns skin tha thz födhis *Gr* 306. han ... saa ... guz modhir ... halda et spät barn a sinom arme *KL* 21. dräpa mangh spääd *(för* spääd *el.* späd*)* barn *Bil* 565. *Bo* 21. *Bir* 3: 114. *LB* 8: 169. en quinna wredhgadhis mot sinom spädha son *KL* 95. spädha barndomsins fawidzska *Bir* 4: *(Dikt)* 225.

spädhhet (spädheet), *f. spädhet, finhet.* hon *(Ester)* ... togh mz sigh twa syna möör widh the andra sigh stödiandis ... för syna klena spädheet oc vanskandes cleenhet *(præ deliciis et nimira teneritudine) MB* 2: 201.

spädhia (*imperat.* **späd** *LB* 7: 47. **speed** *ib* 330)**,** *v.* [*N.* spæda] *späda, utspäda.* späd alth iempt mz gamalt öll *LB* 7: 47. — *späda, tillspäda, tillsätta.* tag ... mera viin ... och speed oppo samma sudna eneberen *LB* 7: 330. — **spädhia up,** *uppspäda, utspäda.* spädia thz op mz ätikio *LB* 4: 346.

späk, *n. späck, (utanpå köttet liggande) fett.* scal man läta siwdha lamb kidh willebradh mz päthersilia oc saluia mz ätikio oc späk oc mz andra yrthir *LB* 1: 96. fore häfft scal man taka kattaost oc siudha i söthe miölk mz späk oc äthi thz sidhan *ib* 97. *ib* 2: 32. *Jfr* **siälspäk** *äfvensom* **spik.**

späker, *se* **spaker.**

späkia (späkkia *RK* 3: 402; **-as** *MP* 1: 67. **speckia: -as** *SO* 191. *pres.* **spekir** *LB* 8: 100. **speker** *ib* 54. **späcker** *ib* 7: 140. **specker** *ib* 8: 51. *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Isl.* spekja] *göra fridsam, förmå till fridsamhet el. stillhet.* tha mat thu ... stundom annan späkia. ok thera wredhe bryta *Ber* 263. — *späka, hålla i styr, kufva, tämja.* dåra ok ostyroghe män, thöm skal man späkia medh laghom ok hårdan rät *KS* 67 (166, 74). een herra giter wäl swa späkt sina män, at ängin gör androm skadha *MB* 1: 96. han thordhe ey späkia *(non potuit domare)* ena qvinno *Bir* 2: 167. *RK* 3: 402. ath owishethin matte speckias *SO* 191. — *hålla i styr, styra.* späkia sina tungo *Al* 1294. — *afhålla.* späki *(compescat)* sina tungo aff mangtalan ok löghe *Bir* 3: 225. — *kufva, styra.* späk tin lusta *(desideria tua constringe) KS* 23 (57, 25). han skulle ... hawa ... späkt thz hoghmodhit *MB* 1: 142. späk wredhena *Ber* 109. thina brädzsko späkia *ib* 263. *Lg* 3: 274. — *stilla, dämpa, hämma.* späkia thera delo *MB* 1: 485. späkiande *(compescens)* hans grat mz hötzslom *Bir* 2: 316. rwtha hon ... specker hosto *LB* 8: 51. *ib* 8: 57, 7: 140. wpnyar thz inelffwin oc spekir febres *ib* 3: 100. speker thz hiärnhwarff *ib* 54. — *refl.* **späkias, 1)** *blifva spak. om djur.* lät koma grymasto dywr rifwa ok slita min likama the scolu spekias *(mansuescunt)* widh akallan nampn ihesu christi *Bil* 426. **2)** *stillas, lugnas. om vatten el. luft.* böd vädreno ok hafuino at späkkias *MP* 1: 67. — **späkia af,** *styra, hålla tillbaka.* tha offrom wi kalff, tha wi forwinnom kötzins losta bälde ... oc tha kidh, ther wi späkiom war losta aff, til hägumma leek *MB* 1: 473.

späkka (*imperat.* **späkkä** *Hästläked. i AS* 137)**,** *v.* [*Fdan.* spækkæ] *späcka.* for þy at hestir vardir bögdir ... läg hanum en hank ... ok späkkä väl mz histir ällir fläsk *Hästläked. i AS* 137.

späklikhet, *se* **spaklikhet.**

späkt, *f.* [*Isl.* spekt] *L.* **1)** *fridsamhet, stillhet.* han styrde swerike mz spekt *PK* 235. *RK* 1: *s.* 227. jak ... liiffde mz spekt ok nadä *ib s.* 218. *PM* 20. säl är thän mz späct ma liffwa *GO* 1083. j späkt oc roligheet

vtan allan räddugha liffwandis *MB* 2: 197. liff i späkt ok lätlynde fridhlika mz allom *Ber* 263. wi lifwom badhe widh späkt ok fridh *Al* 6280. iak komber spakker ok fridhelik badhe mz späkt ok swa mz fridh *ib* 5759. *ib* 9637. skal han mz kerlek och späkth fara som länge aktar herre wara *RK* 3: 1286. *MD* 494. lupu til stadhin som the varo ... tolff män optände mz mykle gäld. än tho loto the ey vndirstanda vtan swa som mz enne späkt ingingo the til thera *KL* 341. mz späkt oc sämio foor han j gän til sith fädhernisland *MB* 2: 249. — *saktmod, blidhet, mildhet.* allom gaff han godh äpte döme som vmgingo mz hanom badhe mz spect oc ödh[m]iwkt *Bil* 861. spect vidh them thik pina *ib* 214. hon tholde mz alle späkt ok siäflikhet *KL* 310. *Su* 193, 264, 349. af fridh oc hugxsins späkt ok rolek *Bo* 146. wil thu mik höra mz späkt oc wenskap *MB* 2: 150. — *spakhet. om djur.* thetta giordhe han *(näml. lejonet)* opta mz thulumodh oc spekt *ST* 475. oxsano *(för -e)* bliffwo widh sina späkt *Lg* 3: 156. **2)** *stillhet, lugn.* haffsins späk *(för* späkt*)* *MP* 1: 69. **3)** *styrande, tämjande.* alzskyns lagh oc rätter giffs badhe ostyroghom mannom til späkt oc wanwitande mannom til kännedom *MB* 1: 454. — *afhållande, återhållande.* späkt giffuande thinom sinnom oc wndirstandilse aff alla ytra thingomen *Su* 260. — *Jfr* **ospäkt.** — **späkta offer,** *n.* = **späktoffer.** späkta offer, som kalladhis hostia pacificorum, offradhe ängin vtan mz sin godh wilia *MB* 1: 478.

späktoffer, *n. ett den Judiska gudstjensten tillhörande offer som i Vulgata benämnes hostia pacificorum (i den Svenska bibelöfvers. af 1541* tackoffer *efter Luthers* dankopfer*).* thridhia offer war thz i gamblom laghom som godhe män offradho gudhi fore ... nakra gudz nadher, som godhe män thakka gerna gudhi fore, thy kallas thetta offer hostia pacificorum thz thydher a wart maal späkt offer eller spaka manna *MB* 1: 476. *Jfr* **späkta offer.**

späl, *se* **spil.**

späla, *v.* [*Mnt.* spelen] *spela.* — *bildl. inrätta sitt handlingssätt, gå till väga. om en verksamhet hvars utgång kan betraktas ss oviss.* späler wisliga *BSH* 5: 171 (1507).

spänd, *f.* *Jfr* **bospänd.**

späne, *se* **spini.**

spänia, *v.* [*Isl.* spenja] *locka, öfvertala, söka förmå (ngn) att gå in på en sak?* skrympthe, späne, oc owerstryke hwar som wil, ällar hwru han wil *LfK* 13.

spänna (-te, -ter), *v.* [*Isl.* spenna] *L.* **1)** *spänna, sätta i spänd el. stram ställning. om båge el. armborst.* boga at spenna *Di* 135. mz spent armborst *RK* 2: 2431. *BSH* 5: 109 (1506). — *abs.* the kunna wäl skywta oc spänne til best *RK* 2: 8631. **2)** *spänna, genom omgjordande el. omslutande fästa.* spente hon om honom eth swärd *Va* 20. spente hon pa honom then högrä sporä *ib.* spenthe fasth sin hiälm *Di* 248. **3)** *spänna, genom dragdon fästa el. förena (dragare med det som skall dragas).* the fiila togho at ganga som spänte stodho fore hiwlom mango *Al* 8236. there qwinnor loth han ther mz plaga the spentis for hölass them sculle the draga *RK* 2: 723. **4)** *omsluta, fatta, gripa?* at the frugha ... nykil til mit hiärta bär och mik haffuer swa sarä spent *Iv (Cod. B)* s. 285. — **spänna til saman,** *spänna samman, spänna hop, medelst spännen hopknäppa.* at spenna bokena til saman *Lg* 3: 514. — *Jfr* **kringum-, upspänna** *samt* **ospänter.**

spänne, *n.* *Jfr* **gulspänne.**

spännilse, *n.* *Jfr* **ärmaspännilse.**

spänsgrön (*n.* **spenst grönt** *LB* 3: 155. **spänsgrönth** *ib* 8: 46; *PM* 71), *adj. blott i n. obest. och best. form.* [*Mnt.* spensgrön, spansgrön. *Jfr Mlat.* viride hispanum] *spanskgrönt, spanskgröna.* es ustum thz är spenst grönt *LB* 3: 155. spänsgrönth dygdh *ib* 8: 46. spänsgrönth thz renser och skärer mörk ögon *ib. PM* 71. tak jern och bren hesthen millan laaromen ... och slaa j böke aska eller thz spänsgröna *LB* 2: 70.

spänsl (spenszel), *n.* [*Fnor.* spenzl] *ett slags häkta? Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 386. mantellum cum toto suo ornatu et tenacula meliora dicta spenszel *SD* 5: 551 (1346). *Jfr* **ärmaspänzl.**

spär (spära *MD (S)* 228 *(i rimsl.)*), *n.* [*Mnt.* sper] *spjut, lans.* nampnlos ... slo iättens spär sunder *Va* 43. jach wil mötä idher mz mit spär *ib* 51. skyöl oc spär *(hasta)* haffwa sik bewist j israel fyritio twsandh *MB* 2: 81. som iak eth spär haffde hafft *Lg* 3: 330. at iak ... eth spär ällar gläffio fördhe wndher minom arme *ib.* wi hwessom ey wapn eller spär mot tolka som är thesse här *MD (S)* 262. han lot sina söner lära skärma skiwta ok renna mz spära *ib* 228. the vnga hälethe ränna mz spär oc öfde ther dyst mz myken kraft *RK* 2: 5176. i gar ware the pa ysin, man aff huse, the rende spär *(redo spärr, höllo riddarspel)* med ij (2) kelka *BSH* 5: 348 (1509?). — **spärsskapt,** *n. spjutskaft.* ther stagx synder sa mangt et spärsskapt *RK* 2: 5178.

spärbräking, *f.* [*Jfr Mht.* sperbrechen] *lansbrytning, tornerspel.* en ... riddare mykyt nampnfrägher aff sith hoffwärk oc mandhom til stridh oc spärbräkingh *Lg* 3: 64. hwar han skulle ridha dwsth ällar bruka spärbräkingh *ib.* bruka ... dwst ällar spärbräkingh *ib* 66.

spärbräkning (-nigh), *f.* = **spärbräking.** han fik sit bana saar i spärbräknigh *Lg* 3: 405.

spärränning (-igh), *f.* [*Jfr Mnt.* sperrennent] *spärridning, tornerspel.* han ... öwadhe sik alzstingx i tässe förganglike glädhi mz spärrännigh oc alzskonz öffnig *Lg* 3: 687.

spöria, *se* **spyria.**

spöte? *n.* [*Jfr Isl.* spýta, *v.*] *spott.* anlitet ... smittath ... aff therä förbannade spöthe *Lg* 3: 98.

sqvaka, *v.* [*N.* skvaka] *kackla; prata.* thänne squakande *(loquax)* renliues mannin *Bir* 3: 206.

sqvalder (swalder *(trol. skriffel)* *LfK* 247. **sqwaller** *VKR* 60. **sqwallir** *Bir* 5: 100; *Su* 232, 257. **squallir** *MP* 1: 60. *gen.* **squallers** *ib* 65. *med art.* **squaldrins** *ib* 181), *n.* [*Isl.* skvaldr] **1)** *fåfängt prat, pladder, sqvaller.* sqwaller oc fofäng oordh *(scurrilia ... et otiosa)* flyens alzstingis *VKR* 60. syndandhe j danz ok squaldre *MP* 1: 90. bort vända sina hörsl fran sannind oc vmuända sik til squaldir ok äfuinthyr *ib* 264. fly samqwämdinna sqwallir oc bullir *Su* 257. ordh fwlt sqwalder *Ber* 155. *MP*

1: 60, 65, 181. *Bir* 5: 100. *Su* 232. *Ber* 176. *LfK* 247. **2)** *sqvaller, förtal.* swik ok sqwaldhir är nw landsins aldir *GO* 355. mz synd ok skam for gaar hans alder ther swa plăghar lyghn ok skwalder *Al* 2724. *ib* 10455. — **sqvaldra fulder,** *adj. pratsam, stojande.* drukkinskapin är sqwaldra fulder *(tumultuosa) Ber* 86.

sqvaldertalan, *f. fåfängt prat.* thenne rike man hulkin j samdrykkio hafde mz mykle squaldirtalan syndat *MP* 1: 190.

sqvaldra (skwalra. -adhe, -adher. *imperat.* **skwaldra** *Ber* 103**),** *v.* [*Isl.* skvaldra] *prata, pladdra, slamra, sqvallra.* at han skulle faa tilfälle at mödha idhir oc skualdra mz jdhir *(in vos garriendi) Bir* 2: 40. wtleddo the os, oc skwalradho hwasselika mothe os *Lg* 3: 456. — *med ack.* skwaldra *(garrias)* ey fanyt ordh *Ber* 103. hulkin . . . hafde . . . mangh syndelikin ordh j drykkio squaldrat *MP* 1: 92.

sqvaldrogher (squalroghir *Bir* 3: 206; **-ogh** *ib* 215. **skwaldrugher),** *adj. pratsam, pladdrande, sqvallrande.* jak är gudh ey squalroghir älla mangtalughir *Bir* 3: 206. ostadhwgh qwinna ok skwaldrugh *(garrula) Ber* 159. hon *(min tunga)* . . . rördhis thil fanytta oc squaldroga talan *MP* 1: 186. *Bir* 3: 215.

sqvaldrotter (sqwallrottir *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. **squaldhrutter: -utta** *MP* 2: 131. **squalruttir** *ib* 281; **-ut** *ib.* **squallratter: -attom** *ib* 1: 41**),** *adj.* = **sqvaldrogher.** han är dumbe til mit loff oc sqwallrottir *(garrulus)* til sith eghit lof *Bir* 1: *(Cod. C)* 266. han war mykit squalruttir *(nimis procax erat in verbis) MP* 2: 281. squalrut ordh oc sköör *(scurrilia verba) ib. ib* 1: 41, 2: 131.

sqvalpa (-ar, -adher), *v.* [*Fdan.* sqvalpe] *röra el. skaka (en vätska) af och an, försätta i sqvalpning; gurgla sig med.* lagen aff netlom wardir han lenge skwalpader i mwnnen *LB* 3: 75. plantago är wägebrede . . . skwalper man henna oos i sinom mwn tha dugir thz for allom saaroka *(för -öka)* innen mwnnen *ib* 79. nätsla sodh skalpas *(trol. för* skvalpas) thz länge i munnen, tha dugher thz fore drypil *ib* 4: 352. skwalpa ätykya j mwnnen *ib* 7: 63. stampas bärtran mz ätykyo och skwalpar *(för -as)* i mwnnen, tz dwger for drypiil som nydher fallen är *ib* 140. *ib* 2: 52, 3: 85, 130, 139, 7: 71. tag sinaps frö oc stampa wel smaath oc siwde i watn oc litet aff win, skwalpe tz op och nidh i syn mwn *ib* 150. *Jfr* **skulpa.**

sta, *se* **standa.**

stadder, *se* **stäþia.**

staþ, *n. Jfr* **i-, lăgher-staþ.**

stadh, *n.* [*N.* stad, *n.*] *sjö- el. å-kant?* eet halft marklandh jordh ligiande i asby, näst stadheno, färmeer sol, i rytro sokn i twhundare *SD NS* 1: 153 (1402).

stadh, *se* **stat.**

staþa, *f. Jfr* **ater-, for-, qvar-, vinter-staþa** *samt* **umstaþumän.** — **staþu time,** *m. L.*

staþer (*ack.* **staþ. stadh. staadh** *Iv* 1550. **staat** *SD NS* 1: 52 (1401). **stedh** *Di* 253. **sted** *ib* 195. *dat.* **staþ. stadh. staþi: kiöpstaþi** *UplL J* 8: 2; **köpstaþi** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **stadhe: köpstadhe** *BSH* 2: 102 (1399). *gen.* **staþar,** *se* **ennorstaþar. staþär: kiöpstaþär** *UplL M* 12: 4. **stadhs** *KS* 84 (206, 92). **stadz** *MB* 1: 458. **statz** *Bil* 429. **staz** *ib* 699. *med art.* **staþsins** *BjR* 18: 2. **staþzins** *SR* 14. **stadzsins** *MB* 1: 192; *SJ* 143 (1445). **stadzoins** *SD NS* 1: 11 (1401). **statzsins** *SO* 109, 110, 111. **stassens** *Bu* 16 *(på tre st.)*, 496. *pl. nom.* **staþir: mylnu staþir** *UplL V* 22: *pr.* **stadher** *MB* 2: 43. **stadhi: borgha stadhi** *KS* 84 (207, 92). **städher** *MB* 1: 86, 378, 459, 2: 43, 44, 49 *o. s. v.*; *RK* 3: 2787. **stedher: köpstedher** *BSH* 2: 116 (1400). **städhi** *Bil* 767. **städe** *RK* 1: 724. **staþa: köpstaþa** *SD* 5: 639 (1347). **stadha** *Bir* 1: 173; **natbolstadha** *MB* 1: 411. *med art.* **städhärne** *Al* 1052. *ack.* **staþi** *VGL III* 75. **stadhi** *KS* 6 (13, 6). **staþe** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **stadhe** *MB* 1: 349 *(på tre st.)*, 487; *MP* 2: 175. **städhi** *Bil* 269, 928; *KL* 158; *Bir* 2: 18, 36. **städþi** *VGL IV* 1. **städhir** *MP* 1: 266; *Bir* 2: 315 *(på två st.)*. **städher** *MB* 1: 377, 2: 31, 33 *o. s. v.*; *Al* 1047, 1051; *Lg* 36, 928; *MD (S)* 292. **staþa** *Bu* 12, 176 *(kan på båda st. fattas ss gen.)*; **köpstaþa** *SD* 5: 638 (1347). **stadha** *Bil* 270; *MB* 1: 125, 486; *Bir* 3: 159; *MD (S)* 292; *Iv* 5675. **stada** *Bil* 779. *med art.* **städina** *ib* 827. **städherna** *MB* 2: 31. **stederne** *FM* 417 (1509). **städhrena** *LfK* 22. *dat.* **staþum** *SD* 2: 36 (1287); **köpstaþum** *ib* 5: 565 (1346). **stađum** *ib* 1: 625 (1283). **stadhum** *KL* 5. **stadhom** *Bil* 917; *MB* 1: 49, 185, 349; *KS* 9 (22, 10); *VKR* 55; *SO* 18. **städhom** *KS* 9 (21, 10). **städhrom: smastädhrom** *MB* 2: 43**),** *m.* [*Isl.* staðr] *L. eg. stående.* **1)** *ställning, läge, plats.* atirkomo alle hans lime i rättan ok naturlikin stadh *KL* 366. halder . . . them *(himmel och jord)* nakath oppe, tha thola the wald oc äre vtan sin naturliken stadh thy at änkte naturlikt oc likamlikt thing letar sik siälfft annath rwm, mädhan thz är i sinom naturlikom stadh *MB* 1: 38. ä hwar han *(elden)* hittis vtan sin natwrlik stadh, tha stadhnar hans lughi aldre för än oppe widh himilin siälwan *ib* 39. skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ *(hvar i sin stad, hvar på sin plats el. kvar för sin del).* som gruuufoghäten þöm byuþär *SD* 5: 638 (1347). the wordho diärffwe hwar ij sin stadh *Al* 3294. **2)** *stånd, bestånd, behörigt skick.* hiölde them *(himmel och jord)* änkte oppe, tha ware wärlden aldre en stund i stadh *MB* 1: 38. **3)** *stannande; ställe hvarest ngt stannar, fäste.* giva stadh, *stanna.* första fiska oc fughla äre dödhe, tha giwa the aldre stadh, för än widh iordhina *MB* 1: 72. för än archen gawe stadh a thörro lande *ib* 169. — nima stadh, *stanna, fastna.* nw stadhnar archen oc nimber stadh ower armenie landz bergh *MB* 1: 171. hans swärdh nam aldher stedh . . . för en j jordena *Di* 253. swärdhit nam ij sadhelin stadh *Fl* 1857. hans hiärtä nam thz *(hugget)* j stadh *(stannade el. fastnade i hans hjärta) Iv (Cod. B)* 3190 *(Cod. C, D* i hiärta nam thz stad*)*. **4)** *stånd; afsedt resultat, förverkligande.* thz är ey förre sport ath the *(Danskarne)* kunde swerige winna nw haffuer jak dansk qvinna thz fangit mz min kloka radh ellest hadit ey at vinna stadh *(komma till stånd) RK* 1: *(LRK) s.* 230. **5)** *ställe hvarest ngn el. ngt står el. befinner sig, ställe hvarest ngn el. ngt är el. finnes.* saghо thwe män hwar sins staz *(på sitt ställe)* varande ena gathu liggiande fra benedicti klostre ok til himna alla vel klädda *Bil* 699.

ower thenna skya stadh oc storma *MB* 1: 122. watnzins natwrlika stadher är ... ower iordhinne *ib* 124. beter then stool propiciatorium, som thydher a wart maal nadha stadher oc miskund *ib* 491. the *(Judarne)* standa som sten i stadh *ib* 399. han *(Gud)* skal styra thina vägha ok stadha *Bir* 8: 159. — af (a. aa) staþ, *från stället (hvarest ngn el. ngt befinner sig), från sin plats, åstad.* trät kan ey fruct bära. vm thz thikla af stadh föris *KL* 264. castaþo män stora linor vm afguþa stok: ok vildo dragha viþ iorþ. ok gato eigh rört þy sinne: ok siþar af staþ fört *Bu* 207. *ib* 54. *Bil* 557, 695. *Bo* 43. *Bir* 2: 14. keysare fredhrik lät nidher bryta beneuentum ... ok allan stadhin af stadh flytia *Bil* 212. jsrael sönir flytto sik ey aff stadh för än ... maria war aterkallath *MB* 1: 399. säti ey fotin vtan ther som sandin är fastir at ey skola fötirne aff stadh röras *Bir* 2: 231. ther äptir gik swenin af stadh *Lg* 90. hon ... gik ginstan afstadh *Bo* 25. *ib* 74, 156. tha äru the aff stadh gangna *Bir* 2: 256. the gingo a stadh *Al* 4486. *ib* 4522. gak aa stad *MD* 126. the fara afstadh *Bo* 20. han springer aff stadh *Iv* 5867. redh konung crissosmos ärligä affstadh *Va* 5. morgonen arle redh han astadh *RK* 2: 3543. drogho the strax aff stadh *MB* 2: 322. *ib* 320. sändos the afstadh *Gr* 285. philippus sänder honum wäl a stadh *Al* 589. redde han sit folk astad *RK* 2: 9035. raske hälade ok oblyghe ... fölgdo then joncherra aff stadh *ib* 1: 4036. — koma af stadh, *a) skicka, sända.* han kom aff stadh *(misit)* snarliga nichanorem oc sändhe thit mz *(datis ei)* xx m män *MB* 2: 303. *b) åstadkomma, åvägabringa.* thz stora ärffuodhe the a stadh haffdho kommit *MB* 2: 250. thz kom sigord a stad, at yswnger gaff amlung sinä dotter *Di* 158. — *åstadkomma, skaffa.* han gik ok solde alt thz han hadhe swa at han giik barföth oppa thz at han matthe komma eth liwss astadh fore war herre *Lg* 8: 30. — *Jfr* **afstadhkoma.** — fyrst af staþ, *eg. först från stället; "först å stad", att börja med, för det första, först och främst.* hawm wi gywit ok stafghat ... först af staþ at änkyor, som þe husbönder hafþo, som frälst hawa þyänt ... þa hawm wi gywit frälse *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). *ib* 636 (1347). — i stadh [*jfr Sv. dial.* på stan], *på stället; genast, strax.* han styrte nider i stadh *RK* 1: 1778. thu skal min gangara sadhla ij stadh *Iv* 630. hon badh han ga til bordh ij stadh *ib* 848. vart bryllöp skal nu vära ij staadh *ib* 1550. ij skulin mik sighia rät nu ij stadh huath idher är skeet ij thänna tidha *ib* 1704. herra iwan tha prestin badh at han skulde sik klädha tha ij stadh *ib* 2980. bödh them alla väpnas ij stadh *Fl* 20. iak kombir ij stadh *ib* 1458. i stadh han sina tokt begik *MD* 191. *Fl* 1621, 1955. *Iv* 1333, 1521, 2011, 2246. *Fr* 330, 481. *RK* 1: 2048, 3157, 4232, *(Albr) s.* 213, 2: 1059, 1207, 1413 *o. s. v.* *Al* 487, 1363, 7920, 9684. *MD* 194, *(S)* 246. han thagar for konungin gik ij stadh *Iv* 1640. sin eghin gangara han hänta badh ok gaff han flores thaghar ij stadh *Fl* 522. han ridher nu thaghar thädhan ij stadh *ib* 561. han ... skildis vith honum thaghar ij stadh *ib* 776. *Fr* 1578. *RK* 1: 816, 2: 5617. han fik tha hiälp genast i stadh *Al* 8964. sintram wilde skirma strax i stad *Di* 163. *RK* 2: 7097. sidhan kom päder oxa rijdhande j stadh *(strax derefter) ib* 2562. — *helt nyss, just nu, för en kort stund sedan.* han är ekke länkt hädan. han red her fram om slottit i sted *Di* 195. — *På alla de från rimverken anf. ställena, utom MD* 191, *förekommer* i stadh *i rimslut.* — i thän stadh, *d. s.* marsken ... badh them alla j then stadh fulkomliga göra hwat clauus badh *RK* 2: 5620. — a thän stadh, *d. s.* thakka alexandro a then stadh *Al* 3816. — i stadh ok stund, *d. s.* i stadh oc stund tha scrifwa thu *Al* 10197. **6)** *ställe hvarest ngn vistas, hemvist, hem, boning.* wäri i stath sinum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). the biin som helbrigdha äru ... the ... hafwa vissan tima at vt ga ok at atir koma. atir bärande ... wax at byggia sina stadha *Bir* 1: 257. — *i ortnamn.* claustro fodo confero flastad curiam filii mei birgheri *SD* 1: 738 *(omkr. 1270-talet).* jn otars stadum *ib* 625 (1283). in stenastaþum *ib* 2: 36 (1287). habere ... colonias ... que sequntur, videlicet hæslistaðær, bilistaðar, norðby *ib* 571 (1309). **7)** *ställe, plats (i allmh.), ort.* at vitia þe staþa gesus födes oc döptes fastaþe ok predicaþe *Bu* 12. *Bil* 269, 270. *Lg* 36. at sändä til þessä staþa ... et buþ *SD* 5: 566 (1346). möt mik atar i þänna staþ *Bu* 19. fiöl þät sama mönstar viþ iorþ ... ok standar nu ii sama stad varra fru mönstar *ib* 64. i samu stund ok staþ cristnaþos ällevo þusand män *ib* 185. hwilkin jord ... lagleka köpt var a stundh ok stadh, som för är sakt *SD NS* 2: 74 (1408). a samw.are, dagh oc staat *ib* 1: 52 (1401). j þöm staþ oc tymä þer vare executores fyri läggiä *SD* 5: 562 (1346). nar the komo ... i then stadh. hwadhan the gato äkke längir seet grafwena *Bo* 215. gik var herra ihesus atir til apostlanna sinna ... oc gik än annat sin. oc swa än thridhia sin vppa sina böne. ok i threm stadhom ok hwan stadhin skilde eet stenkast fran androm *ib* 186. är aktande skipilse tes stadhs, stridh skal i wara *KS* 84 (906, 92). lagdhe them *(qvinnorna)* i en lönlik stadh *Lg* 93. lät han genstan föra korsit bort thädhan oc lät thz sätia vppa en annan stadh *Pa* 8. lät han byggia ena kirkio oppa sama stadhenom *ib* 10. thenne stadhrin är paradys *ib* 23. tw är ... diarffwer i okunnugan stad *Di* 85. han ... redh j then sama stadh som kampen skulle stha *ib* 293. j them stadhenom äller rwmeno worddho dödgade oc dräpne xvlij tusandh män *MB* 2: 137. war herra wille ey, at hans folk hafdhe nakath gudz hws i nakrom särdelis stadh, för än i salomonis wiisa daghum *ib* 1: 485. är thz rädhelikär stadher *ib* 122. then stadher är likaster helwite *ib.* är ängin stadher swa roliker i iordhrike som paradiis *ib* 123. syntis gudz brudh sua som een rädhelikin oc myrkir stadhir *(locus)* oplatas *Bir* 2: 15. myrkyn som syntis kring vm ognin kallas limbus oc gaar fram aff thöm myrkiom som äru j ognenom oc äru tha baadhin een stadh oc eet häluite *ib* 17. owir thän stadhin är annar stadhir huar mindre pina är *ib.* mästarin ... framföre gullit thz är sialana j andra städhi *ib* 18. jak *(näml. Gud)* är likir thom man som soma städhir hawir sik til nytta ok hugnadh oc soma til at göma j sin andbudh ok soma til värn ok soma til fähws swa skipar jak alla städhir skällica soma til manna hugnadh oc nytto soma til diwra värn ok fughla *ib* 315. fyre stadha *(loca)* äru förste är hyme-

rike . . . annar stadhin är häluiti *ib* 1: 173. thridhi stadhin är thera som skulu rensas j skärslo elde *ib* 174. then färdhe stadhin är wärldin *ib*. i mangum stadhum oc vmskiptelikum *KL* 5. then munkir . . . som ofta far v stadh oc i stadh *ib* 264. wädhrith som thz *(vattnet)* röre aff enom stadh ok . . . ij annan köre *Al* 5826. han . . . fan ekke then stad som han tröste göra diwrit sart oppa *Di* 82. — annan stadh, *på ett annat ställe, annanstädes.* som annan stadh skal sighias aff *MB* 1: 122. *ib* 150. *MP* 2: 184. — en staþ, *a) på ett ställe, på ett och samma ställe, på samma ställe.* watnith stodhe en stadh qwart . . . ware ey wädhrith som thz röre *Al* 5823. thz är thz mestha gull som jach weth wara en stadh *Di* 287. — *på ett och samma ställe, till samman.* sattos badhin en stadh *(seorsum)* oc taladho sina mällan *Bo* 167. twem älskoghom sämber äkke enstadh vara *Su* 389. *b) på ett ställe, någonstädes.* þön huila sik en staþ a vãghenom *Bu* 19. watna enom thörrom käp. som abboten hafdhe enstadh nidhir sat i iordhena *KL* 249. — hvarn stadh, *på hvart ställe, allestädes, öfver allt.* skal han sik huarn stadh wirdelika ok frilika haua *KS* 58 (146, 64). tha var herra ihesus kom til ealuarie locum . . . tha mat thu see snödha äruodhis män hwan stadh härinslica göra *Bo* 199. — *från alla håll, allestädes ifrån.* hwanstadh *(undique)* flyta hälgha blodzsins bäkkia af thõm storo vndomen *Bo* 200. han . . . hawir hwanstadh pino. hwan stadh obrygdhilse hwan stadh gab oc hadh *ib* 201. — sama staþ, *på samma ställe.* hawum vi giwit . . . sanctã päters kirkiu i löþesum säxtighi mark pänningã til bygning, sanctã olafs kirkiu samastaþ tyu mark til bygnyngh *SD* 5: 566 (1346). *Bil* 928. *KL* 29. domkirkiãn j strengnes scal lösã thiughu markãr penningã viþ bröþrenã ther samastaþ *SD* 5: 293 (1344). *KL* 27. solen stander ewerdhelika sama stadh *MB* 1: 66. — thridhia stadh, *på ett tredje ställe.* the *(vattnen)* rinna some stadha op aff iordhinne, oc annan nidher i iordhina, oc thridhia stadh ater op *MB* 1: 125. — ängin staþ, *på intet ställe, ingenstädes.* þe *(tjurarne)* . . . stados ängen staþ för än ii drotningenna sal *Bu* 168. spör iak skäl, hwi war herra bödh mannenom änginstadh . . . at offra . . . fiska *MB* 1: 469. — alla stadhi, *på alla ställen, allestädes.* gudh är alla stadhe *MB* 1: 349. konunger är alla stadhe iämnär i sino rike mz ombudh oc walde *ib*. han ther . . . ålla stadha hafuer mik forsmath *Iv* 5675. *MD (S)* 292. — flästa stadhi, *på de flesta ställen.* är thz flästa stadhi aff lagt *KS* 6 (13, 6). — manga staþi, *på många ställen, mångenstädes.* swa som är mangãstaþe pröuat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). jordin laa mangha stada oplögdh *Bil* 779. findz mangha stadhe i the helgho script, at skapat thing lyddo helgha manna budhi *MP* 2: 175. thz sker uw swa manga stadha *MD (S)* 292. — suma stadhi, *på några ställen, på vissa ställen.* the *(vattnen)* rinna some stadha op aff iordhinne, oc annan nidher i iordhina, oc thridhia stadh ater op *MB* 1: 125. — allom stadhum = alla stadhi. konunger är . . . ey allom stadhom siälwer *MB* 1: 349. är gudh allom stadhom siälwer *ib*. — mangom stadhum = manga staþi. hafs mangom stadhom höghtidh *Bil* 917. swa som pröwas mangom androm stadhom främmer *MB* 1: 49. — sumum stadhum, *på några ställen.* thessin bokin oc regblan är sumum stadhom scrapadh *VKR* 55. **8)** *rum, utrymme, plats, tillfälle el. möjlighet att vara (någonstädes).* ey hauir jak längir här stadh *Bir* 3: 198. thes mera människian nalkas gudhi thäs mera lysis hänne samuitit . . . ok swa kan äkke höghfärdhin älla fafäng ära hawa stadh ij hänne *Bo* 89. **9)** *plats som tillkommer ngns ställning, o. d.* andreas baþ egeam sätia sik ii kännesuena staþ *(ut formam discipuli assumeret).* än han vilde sua värþelekt sacramä[n]t nima *Bu* 140. — *plats, ämbete.* cornelius . . . sat i sancti petri staþ ok stol þry ar tua manaþa tiio dagha *Bu* 396. han thom badh sätia en annan i biscops stad *RK* 2: 9542. — *rum, plats, rang.* gaardzmestarin scal hafua j bland brödhromin fremsta städh oc första röst *VKR* 34. **10)** *ställe som intagits af ngn el. ngt och hvari en annan el. ett annat inträder, i sht med afs. på ersättning, utbyte el. motsats. i förbindelse med föreg. prep.* i. oprifwande . . . ofructsamo rötrina ok ofructsamlico träin . . . ok plantande fructsama quista j thera stadha *Bir* 2: 157. skaltw standa i min *(konungens)* stad *Di* 174. sculu the . . . lydha fadhir confessori ellir them brodhir som staar j hans stadh *VKR* 10. nils diäkn stadder är j lagmans stadh *FH* 4: 4 (1431). kan . . . swa tymä . . . at en äller twe aff förnäfndom biscopum falder äller falla swa fraan. at egh kunno braþlica andre i þerrä staþ tiltakas *SD* 5: 567 (1346). *ib* 568. *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). lagmannen war . . . til danmarc meder han *(konungen)* satte i hans stad en annan *RK* 2: 9548. wile i honum alle iaka och i myn stad till sweriges höffuisman taka *ib* 3: *(sista forts.)* 5758. santillus varþ gripin ii hans staþ *Bu* 57. är äi fläsk til. þa skal han haua i þas *(för þäs)* staþ halft annät pund salt nötäkyot *SD* 5: 637 (1347). sättie . . . fullan pant i staden for peniga *SO* 103. hwilken som skäär eller hugger bort annars märckie och sätter sitt j staden igen *ib* 293. ware thet swa ath fornempde gotz hanom . . . affginge . . . tha plictar iak mik til . . . hanom swa goth gots i stadhen läggia *SD NS* 1: 20 (1401). han . . . opp reff tistillen . . . oc sadhe i stadhen ärlekasta hwete *Lg* 3: 265. *ib* 690, 700. **11)** *riktning, sida, del.* är öster hedherlikaster himilsins stadher *MB* 1: 124. — *del, afseende.* hans ärfdadeel i huanstad ohindradhom *SD NS* 1: 526 (1406). — *riktning, afseende, sätt?* sculu the ey dröwas aff thy at the hindras oc bortdraghas fraan thera gudhlicheet . . . for thy thet ärfuodhit . . . som the hafua sik oppa takith j lichamlichom thingom for guz hedhir . . . thet skal räknas j sama stadhin oc skal opfylla alla the fruct som the maatto faa j thera gudhlica bönom *VKR* 14. **12)** *stad, köpstad.* viþ en staþ som callas carnotum *Bu* 16. ii þän staþen varo magge hälghe doma *ib*. petrus . . . son iohannis af galilea lande ok bätsaide staþ *ib* 99. a þe heþ som bufera hete. ok liggar mällan tua staþa *ib* 176. þe cristno i þän staþ som hete sicera *ib* 177. mön . . . drogh dracan äpte sik . . . vm staþen *ib* 492. dragha han . . . vm alla stassens gatu *ib* 496. sidhan iämlange war lidhin . . . fra hänna *(den hel. Agatas)* pinu dagh . . . tha brast eth biärgh när hänna statz borgh *Bil* 429. pauin ok cristne herra gafuo städina for thy at the räddos forrädilse *ib* 827. flollo nidher mange städhi

ok borghe *ib* 767. sloth oc städher *MD* 447. forlatin idhra städhir ... thz är forlatin kräselikit oc syndelikit liuirne som mäst idhnas j köpstadhom *MP* 1: 266. thz är äkke höwizst ... koma sent vm nättir tima i stadhin *Bo* 214. the gingo aat väghinom til stadhin *ib* 215. alt folket i stadhenom *Lg* 3: 680. .j ens stadz eller landz rät *MB* 1: 458. then som forman är i landeno eller stadhenom *ib*. som bo i landeno eller stadh mz honum *ib* 459. land oc städher *ib*. städher eller land *ib* 86. swå sum wi måghom see medh romarom ok allom thöm landom ok städhom ther ey haua kunung eller höfdinga enualdughan *KS* 9 (21, 10). welia en wittran man af androm landom eller stadhom *ib* (22, 10). the ... ther mästa makt haua i stadhom älla landom thöm *ib*. nw kan pilther aff andhrom stadhom koma äller af landhe *SO* 18. foro ... vm mang land ok städhi *KL* 158. rikit gik hertoghanom alt a hand borgh ok land ok starke städe *RK* 1: 724. folk som j städherna oc landit bygdo *MB* 2: 31. ix städher mz sinom byiom oc vndirlagdhom gardhom *ib* 43. nio städher oc *(för* mädh*)* theris smastädhrom oc torpom *ib*. tio städher oc theras vndirstädher oc torph *ib*. wtgangandes aff städhrena *LfK* 22. calmarna stad oc län *BSH* 5: 21 (1504). þaghan þät kumbär innan staþzins vaþa *SR* 14. stadzcins incigle *SD NS* 1: 11 (1401). befältis scriwarenom ... at inscriwa i stadzins book the äghor ok ärffdha deela, som skipta waaro i mällin coort rogga ok lubbert cortenhorst *SJ* 11 (1423). thetta forscrifna badho ... borghamestarana mikkel scriffuara at scriffua til mynnis i stadzsins bek *ib* 143 (1445); *jfr* **stads bok.** stadzsins rett offorsumadh *SO* 22. mz stadzsins kemmenera vithu *ib* 110. medh borgmestara, raad oc menighet her i staden *BSH* 5: 7 (1504). — *särsk. pl. Hansestäderna.* monde städher thz hardeligha clagha *RK* 3: 2787. om han naged godz faar aff stederne j somer *FM* 417 (1509). — *Jfr* **ater-, bo-, bodha-, bol-, bordha-, borgha-, brudhlöps-, bälte-, böna-, folklands thing-, for-, galgha-, grava-, grinda-, gripta-, hovuþ-, hvilo-, hytto-, iärnspika-, kirkio-, kloster-, käldo-, köp-, liþ-, ligher-, lägher-, lända-, malata-, midhdags-, mylno-, mäio-, mödhernis-, naghla-, natbol-, offer-, pino-, plagho-, qvar-, qvärn-, qvärna-, romara-, salt-, sio-, skörlifnads-, talu-, tiäld-, þing-, undir-, up-staþer; hänsestädher; annar-, hvar-, hvat-, nokor-, samu-staþ; ennorstaþar; alla-, annars-, en-, ena-, enom-, flere-, hvan-, hvars-, manga-, nokors-, sama-, ängin-stads.** — **stads bok (stadzbook),** *f.* [*Jfr Fnor.* staðarbók] 1) *i stad gällande lagbok.* en köpstadh medh swa dana stadz bok oc stadz rät som i andra köpstedher ära her i landet *BSH* 2: 116 (1400). wy hafwom ont oc gifuet ware borgher som bygge oc bo i war kyöpstadh wyborgh stadz rät äpter thy som stadz boghene i upsalom utwyser *FH* 1: 9 (1403, *daniserande*). 2) *stadsbok, en stads tänkebok, bok hvari de ärenden antecknades hvilka förekommo vid sammanträdena inom stadens råd; bok hvari (ur tänkeboken) köp och skiften angående fast egendom äfvensom andra kontrakt rörande egendomsförhållanden antecknades. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 382. the same stadhgadhe ok stadhfäste ... thässa här book fore ena stadzbook, aff thy at the förrä stadzbokin forfoors ok vpbran *SJ* 1 (1420). effter thy thät scrifuit star i stadzbokinne *ib* 108 (1441). *Jfr uttrycket* stadsins bok *i StadsL. och SJ (se* **staþer 12***); se Schlyter, Ordbok s.* 79. — **stads borghamästare,** *m. borgmästare i en stad.* mädh warom stadz borghamästara *SJ* 79 1438). — **stads bref,** *n. L. dokument utfärdadt i en stads namn el. af en stads styrelse.* the dachthingan som giordhis ... mellän pether priwalk ok ingemar siggason som wart stadzbreff ther vpa giuit ludher *SJ* 27 (1425). — **stads domare,** *m. stadsdomare, domare i en stad.* gik han til stadz domaren *Lg* 3: 268. — **stads draghare,** *m. i stad vederbörligen antagen bärare.* naar rettha dragara som i embetet äre befynna nagra thyuffua dragara öll bära tha magha stadz dragarana thet öll jn bera til enom godom manne *SO* 204. — **stads foghate (staz föghodhe),** *m. stadsfogde, styresman i en stad.* en staz föghodhe *(vir primarius civitatis)* war wildir fra gudhi mz wantro *Bil* 288. — **stads folk,** *n.* [*Jfr Isl.* staðarfolk] *i en stad boende menniskor, stadsbor.* mange af stadz folkeno *Gr* 290. stadz folkit j gabaon *MB* 2: 27. *ib* 101. — **stads gardher,** *m. stadsgård, i stad liggande gård som utgör stadens egendom.* i mällen stadz gardhin oc giord muramästers hustru gardh *SJ* 87 (1438). — **stads gata,** *f. stadsgata.* saa han mannen sithia vppa stadz gatonne *MB* 2: 131. — **stads härra (staz-),** *m. stadshöfding, en stads styresman.* theophilus staz herran *(princeps civitatis) Bil* 117. *KL* 359. — **stads insighle,** *n. stadssigill.* vaarth stadz incigle *SD* 8: 122 *(senare hälften af 1400-talet).* — **stads lagh,** *n. pl. L. stadslag.* thär gaff pether priwalk sin fridzskilling vpa som stadzlagh vtuisa *SJ* 4 (1422). *ib* 46 (1430) *o. s. v.* stadzlag at läsa skal han ey spara som stadzsens scriffware skal at wara *MD (S)* 291. — **stads lovan (stadz lowen),** *f. uppdrag att innehafva en (befäst) stad; förbindelse el. löfte att ansvara för en stad och hålla den landsherren till handa.* giffuer jac ... swante nielson ... her electus ... oc alle andre, som jac calmarna stad ... antwordet oc befalet haffue[r], frij, ledug oc löss for alt ytermere tiltal om for[scriff]ne befalning oc stadz lowen *BSH* 5: 21 (1504). *Jfr* **slot-, slots-lovan.** — **stads man (staz-** *Lg* 958**),** *m.* [*Fnor.* staðarmaðr] *L.* 1) *stadsinvånare, invånare i en stad, stadsbo, borgare.* stadzmännene oc borghamästarana *Lg* 429. *ib* 958. *KL* 161. *Gr* 291. *MB* 2: 133, 136. grep han en vnghan man aff socchots stadzmannom *ib* 94. stadz männene aff joppen *ib* 314. 2) *borgare, medborgare.* aldra bätzsta stadzmannom *(civibus)* jwdeis mykla helso *MB* 2: 308. — **stads mur,** *m. stadsmur.* hwa som säl androm hws innan borgha wägh, eller stadz mwr *MB* 1: 374. vtan borgha wägh oc stadz mwr *ib*. hwath the äre vtan stadha eller innan stadz mwra eller borgha wägh *ib*. the wordho bestälte mällan stadz mwrana oc skärmena *ib* 2: 269. förswara ... stadzmwren *BSH* 5: 12 (1504). *RK* 3: 3850. *Lg* 335. at myn herre han skriffuer landet til om then viborgx stadz mwr, at han bliffuer täktter fför en han mere ok värre fforffaller *FM* 542 (1512?). thätta fornempda

steenhus ok tomptena ofuan fore in til stadzmuren ... bytte magnus nielson til sik *SJ* 168 (1448). *ib* 48 (1430). fraan almannagatunne alt up i gambla stadzmuren *ib* 52 (1433). *ib* 106 (1441). — **stads porter** (**stadz poorter: -poort** *RK* 2: 2048), *m. stadsport, port el. portöppning hvarigenom man inträder i el. utträder ur en stad.* nar the varo kompna wt vm stadz portin *Bo* 228. *RK* 2: 2048. *Lg* 438. *MB* 2: 101. säthiandis j stadz porthen wäktara *ib* 119. — *stadsport, stängsel för portöppning hvarigenom man inträder i el. utträder ur en stad.* han togh hela stadz porthen läggiandis wppa syna skwlror *MB* 2: 119. naar stadz porthane tillyktos *ib* 5. skole i finne ... wore stadzporta ider herredöme opne före sta *BSH* 5: 428 (1510). — **stads rätter,** *m.* [*Fnor.* staðarréttr] **1)** *i stad gällande rätt, stadsrätt, stadslag.* wi ... bidhiom ... konung eric oc drotning margareta at the ... wilden vnna at her i wadzstena maa wara ... en köpstadh medh swa dana stadz bok oc stadz rät som i andra köpstedher ära her i landet *BSH* 2: 116 (1400). wy hafwom ont oc gifuet ware borgher som bygge oc bo i war kyöpstadh wyborgh stadz rät äpter thy stadz boghene i upsalom utwyser *FH* 1: 9 (1403, *daniserande*). affhände ... fraan sik ... thät fornämda fädhernis ok mödhernis arff ... ok eghnadhe thät alt saman fornämda härra stene ... baade mädh stadz rät, mädh landz lagh ok mädh kirkio rät til äwärdhelika ägho *SD NS* 1: 200 (1402). *ib* 199 (1402, *nyare afskr.*). alt thät han hänne mädh stadzrät giffua maa *SJ* 9 (1422). alt thät hon hanom til forene gifwa maa epter stadzrät *ib. ib* 11 (1423). loto the vp mädh allan stadzrät hwar thera adhrom ... the forscrifna ärwen *ib* 13 (1423). *ib* 14 (1424). thätta forscrifna ärffue war arnd van bummellens panther, hulkin han lagligha mädh allom stadzrät fulfylkt haffde *ib* 6 (1422). **2)** *dom som fälles af en stads myndighet el. i stadens namn?* huilka tompt haquon köpswen ... mik til pant satte ... oc iak hauir allaledhis forfulgt eftir thy som mik hauir een stadz rät vtuisat *SD NS* 1: 69 (1401). hustrv cristin scal mik lika göra oc i mino minne bliua ... efter godha manna säghn eller oc enom stadz rät *ib.* — **stads sighnete,** *n. stadssigill.* vnder vort stadz signeten (*för* -signete) *BSH* 5: 57 (1505). — **stads skrivare,** *m. L. stadsskrifvare, stadsnotarie, stadssekreterare.* hwlkin dandeman stadzscriffuare är eller wardha kan ok thänna book (*stadsboken*) handa mällin hawer han forware sik thär vt innan som han sina siäl forwara ... wil at han engte annat scriffwe her in vtan thät som rät rätwijst ok sannind är *SJ* 1 (1420). laurens sonasson stadzscriffuare *ib* 7 (1424). vara bessuorna stadzscriffuara *SO* 33. — **stads torn,** *n. stadstorn, torn i förbindelse med stadsmuren.* upa norre sidhonne widh stadztornit *SJ* 46 (1430). — **stads thiänare,** *m. stadstjenare.* schal hans gernyngk thagas mz stadztienarom ok till retta säthias hem til een godh man *SO* 110. — **städher pänninger,** *m. Hanseatisk penning, ett för Hansestädernas räkning prägladt silfvermynt å lägsta valör.* at ... otta städer penninga (ɔ: gongen) for en örtog *GS* 52 (1453, *orig.*). — **städher skillinger,** *m. Hanseatisk skilling, ett slags för Hansestädernas räkning präg-ladt silfvermynt.* at otta gotniska ... gongen for en swensk ortogh ... en städer skilling for ellefwe penninga *GS* 52 (1453, *orig.*).

stadher, *adj.* thu äst ... stadha (*för* kranka?) människio stadfästelse (*firmamentum infirmatis*) *Ber* 285.

staþfaster (*komp.* **stadhfastaren** *DD* 3: 16 (1390, *afskr.*)), *adj.* [*Isl* staðfastr] *L.* **1)** *stadig, fast, fäst vid ett bestämdt ställe, som ständigt är på samma ställe, ej vexlande plats.* hördhe them ey til at hawa stadhfast gudz hws, för än the komo siälwe til stadga *MB* 1: 484. **2)** *stadig, fast, kraftigt gällande.* at thätta skipte sculi wara thes stadhfastaren *DD* 3: 16 (1390, *afskr.*).

staþfästa (**stat-** *SD NS* 1: 80 (1401); *Ber* 140. **-ir, -te, -ter.** *pres.* **-ar: stadh festas** *SO* 95), *v.* [*Isl.* staðfesta] *L.* **1)** *fästa vid ett bestämdt ställe.* — *part. pret. fast, ej vexlande plats.* thz stadhfästa gudz hws *MB* 1: 485. **2)** *gifva fäste åt, låta få fast fot, låta befästa el. rota sig. bildl.* thu mat ... mz enom skörom thanka om thu stadhfestir han mz thinom wilia hymerikis glädhy fortapa *ST* 424. följhia ok fulkompna thz the gripa oc stadhfästa j sinom eghnom hugh *Bir* 3: 231. j thy hiärta j hulko awnd ok wredhe är rotadh oc stadhfäst *ib* 464. — *befästa, gifva fast ställning åt, göra orubblig.* var rättir at högfärdhogho änglane skullo falla, oc rätuiso änglane ... stadhfästis (*solidarentur*) stadhelicare *Bir* 2: 239. — *part. pret. fäst, befäst, stödjande sig (på).* manzsins heta astundan stadfästis (*för* stadfäst; *innixus*) wppa thronna grwndwal *Su* 275. känneswennen ... fulleleka tröster oc stadfäster i sinna kärasta älskogha *ib* 28; *jfr* 6. **3)** *göra stadig el. fast, stärka.* stadhfäst kropsens ostadhelikhet mz thinne äuärdelico dygdh *MP* 1: 176. — *göra stadig el. fast, befästa.* dygdhanna wphoff, j hwilko the skulu stadfästa (*stabiliant*) sina bygningh *Bir* 4: 50. bemannade aldra bärganna högdher oc klintha oc alla theres städher stadhfäste mz starkom mwrom *MB* 2: 149. **4)** *göra fast el. hård. abs.* alskona salth haffwer natwr til at ganga j gönom, oc stadfästa, oc subtiliera j eldenom *PM* XLI. **5)** *göra stadig el. fast, befästa, gifva fast riktning åt, bestämma.* hon stadhfeste (*firmavit*) sin vilia til wärldinna *Bir* 1: 218. thera vili är stadhfästir (*firmata*) mot gudhi *ib* 380. huar then som vredhgas mot sinom iämcristne mz stadhfesto vredhe oc vilia *MP* 1: 216. **6)** *befästa, stärka, stadfästa.* huro godh sidhwänniä ok rätter matte stadhwäs ok stadhfästes *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). han ... stadhfästir thera tro *Bo* 110. *Ber* 184. styrk oc stadhfäst mina tro *Bir* 2: 119. stadfästa tronna hopp om opstandilsen *Lg* 437. paulus ... stadhfäste mz kiännedom myklä crisnä *KL* 162. *ib* 158. alle ... stadhfästos j tronne *ib* 16. — *styrka, gifva styrka el. kraft åt.* stadfäst mik herre israels gudh *MB* 2: 167. brödhit skal statfästa manz hiärta *Ber* 140. — *styrka, uppmuntra.* stadhfäst thina brödhir *Bo* 229. **7)** *bekräfta, försäkra vara sanning.* the ... stadhfästa (*affirmant*) sina lygn ok neka mina sannind *Bir* 1: 166. — *försäkra, bedyra.* var egh een thrätin aat stadhfesta (*affirmare*) älla neka hwat thw fata fore *Ber* 278. en hedhir girughir man ... stadhfäste mz hötande ordhom. at han aldre thädhan skulle fara för

än han stadhin fangit hafdhe *KL* 339. **8)** *bekräfta, bestyrka, bevisa sanningen af.* badh at the skullo ther mz stadfästa trona *Lg* 3: 214. — *bekräfta, intyga.* hwilka loffwan ... sanctus iohannes stadhfäste giordha wara j sinne ... närwaro *Lg* 811. **9)** *gifva fast ställning åt (ngn), bekräfta (ngn ss innehafvare af ett ämbete el. en värdighet).* tha the marsken swa stadhfäste *RK* 2: 5016. tha karolus magnus war stadhfäster konungher *Lg* 3: 293. — *gifva (ngn) ställning el. värdighet af, sätta (ngn) att vara (innehafvare af ett ämbete el. en värdighet).* om swa är at j rätfärdeliga ... haffwen stadfäst *(constituistis)* abymelech konungh offwir idher *MB* 2: 98. **10)** *stadfästa, bekräfta, fastställa, gifva gällande kraft åt.* gawm wi ok stadhfästum þässa articulos *SD* 4: 407 (1335, *nyare afskr.*). jac päthar thomasson, lagmanzdoom haffwande ... kännis mik haffwa stadfäst the gafwo oc testamänt som hustrv ingrid sonadotter gaff wreta clostre *ib NS* 1: 23 (1401). äpter thy som miu ... bonde ... som iak nw sennarmer atte ... badh mik at iak skulle stadhfästa the for:da *(d. v. s. min förre mans)* gaffwo ... thy stadhfäster iak nw the for:da gaffwo *ib* 477 (1405). thzta wart stadfäst och bebreffuet ok for wissät *Va* 47. vil jak at thu skalt stadhfästa hona *(klosterregeln)* ok styrkia mz thine signilse *Bir* 2: 247. *ib* 248, 4: 115. en stadge ranzsakadher oc stadfäster aff swerikis konungom oc lynchöpungx biscopom oc allom systrum oc brödrom *ib* 5: 109. hwilken stadge är ranzakadher oc stadfäster *ib.* idhra reghlo constituciones ella noghra andra reghlo skipilse ... medh edhom ellir pawa makt ellir hwarsköns androm stadhfestilsom stadhfesta *VKR* 3. *SO* 47. the same stadhgadhe ok stadhfäste ... thässa här book fore ena stadzbook *SJ* 1 (1420). **11)** *gifva stadfästelse el. gällande kraft åt (ngns) besittning af (ngt).* stadhfästom wi ather theris templum *(statuentes judicavimus, templum restitui illis)* *MB* 2: 314. — *gifva stadfästelse el. gällande kraft åt öfverlåtelsen af (ngt), öfverlåta på ett sätt som har gällande kraft, lagligen öfverlåta.* thöm *(godsen)* ... biscop knute ... stadfesta ok tileghna *SD NS* 2: 52 (1408). at fastfara ok stadhfästa thässin gozin klostreno ... til äuärdhelica ägho *ib* 1: 625 (1407). statffestä jak thet for:dä goz vndhi for:dä aruidh ok hans arua *ib* 80 (1401). *ib* 85 (1401), 2: 20 (1408). thet for:da godz medh flerom withnom stadhfästa *ib* 1: 313 (1404). thenna tomptenar haffua the ... medh fridskilling stadfesth och vplateth *SJ* 277 (1459). **12)** *fastställa, afsluta, ingå.* stadfästa *(facere)* fridh mz idher *MB* 2: 24. **13)** *fastställa, bestämma, förordna, stadga.* staddom oc stadfestum wi att hwa sum byuther androm manne, äller leghir til at sla, sargha ällä dräpa ... han skal standa þän sama rätt, swa som han hafþe þät syälwer giort *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). **14)** *bestämma, besluta.* thu ... stadhfäste at iak skal ändelica thola korsins pino *Bo* 186. *Lg* 3: 164. nar ... herodes oc the argha horkonan hafdho stadhfäst sinä mällan at dräpa iohannem *Bo* 80. *ib* 137, 160. thenna jomffrun haffde stadhfäst i sith hiärta gudhi thiäna *Lg* 3: 585. *ib* 590. som nw sancta anna i sith hiärta stadhfäst haffde, thz hon i öknena gaa wille *ib* 649. stadfästo the endräkteliga then daghen hälghan haldhas *MB* 2: 328. — *refl.* **stadhfästas,** *komma i fast ställning (till ngn), (genom fullgörande af bestämda förpligtelser) inträda i fast och fullständig förbindelse (med ngn).* for än han mz brödrom stadh festas i companij *SO* 95. — *komma i fast och ej genom misshälligheter störd ställning (till ngn); förlikas, försonas.* iak skipadhe ... färmilse til at samsätas oc stadhfästas mz gudhi *Bir* 2: 214.

stadhfästa, *f.* [*Isl.* staðfesta] **1)** *bekräftande, beviljande, samtycke.* han gaff honom godhwiliogh swar oc stadfästo vppa alt thz han honom badh *Lg* 3: 48. **2)** *stadfästande, bekräftande, bestyrkande.* lystos ny öghon ... cristne tro til stadfästo *Lg* 3: 215. **3)** *stadfästelse, bekräftelse.* tiil thässa giff ok tiileghnan mere wisso, stadfästo ok withnisbyrdh *SD NS* 2: 11 (1408). *ib* 12 (1408), 44 (1408), 64 (1408) *o. s. v.* medh biscopins j lyncöpunge ranzakan stadhfesto oc incighle *VKR* 46. vm thw kant ey faa pauans incigle oppa aflatit vtan päninga tha är min signilse thik ympnyn til stadfästo *Bir* 2: 248.

stadhfästare, *m. stadfästare, bekräftare. Bir* 2: 248, 4: 115.

stadhfäste, *n.? stadfästelse, bekräftelse.* alt annat som här är nu tilsat thet är alt til meere wisso ... oc stadhfeste the reghlonne som förr scrifuath war *VKR* 46. — **stadhfästis män,** *m. pl. stadfästare, bekräftare; fastar.* stadfestes men *(firmarii)* ware thenne epterscripne *SD* 5: 494 (*öfvers. fr. midten af* 1400-*talet*).

stadhfästelika, *adv. kraftigt, eftertryckligt.* byriadhe han swa myklo meer stadfästelikare prädika *Lg* 948.

stadhfästilsa, *f.* = **stadhfästilse 4.** til mere skiäl oc större stadhfästilso *DD* 1: 45 (1386).

stadhfästilse (-else), *n. pl. och f.* **1)** *befästande, stärkande, stadfästande.* faa ... ena staduga oc äwigha stadfästilse j allom godhom gerningom *Su* 322. **2)** *fäste, stöd.* thu äst ... stadha människio stadfästelse *(firmamentum)* *Ber* 285; *jfr* **stadher,** *adj.* **3)** *försäkran.* thin stadhfestilse oc neekan *Ber* 278. **4)** *stadfästande, stadfästelse, bekräftelse.* til witnis oc stadhfästilse togh pharao konung gulring aff sinne hand oc satte a ioseps hand *MB* 1: 239. then skiölden sändhe symon romarom til wenskaps oc fredzsens stadfästilse *ib* 2: 272. till stadhfästilse sätium wi wart jnsigle for thässä skript *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). till thess mera witnisbyrd ok stadfästelse bedoms wy goda manna insigle för thett bref *ib NS* 1: 14 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 15 (1401, *nyare afskr.*), 27 (1401) *o. s. v. BSH* 1: 133 (1371). allom thessom ärindom til mere wisso oc witnisbyrdh fulbordhan oc stadhfestilse latom wi wart jnsighle ... hengias for thetta wart breff *VKR* 56. til staþfestilse þessä testamentz sätyum vi varrä bäggiä jnsighle for þättä breff *SD* 5: 568 (1346). til mere wisso ok stadfästilse thässins brefs *ib NS* 1: 30 (1401). thil thässes ärendes ythermera wisso ok stadhfästilse *ib* 56 (1401). *VKR* 46. till mere visso oc stadhfästilse her om *SD NS* 1: 6 (1401). rökta aff pauanom ok allom cardinalom stadhfästilse oppa thz priuilegium *KL* 354. stathfestilse til tesse förscriffna skroo *SO* 7. the reghlonna stadh fästilse *Bir* 3: 455. *ib* 4: 113, 114. vm thessins renlifuis stiktan oc stadh-

festilse *VKR* 7. oppa thessa pawanna stiktan stadga stadhfestilse *ib.* idhra reghlo constituciones ella noghra andra reghlo skipilse . . . medh edhom ellir pawa makt ellir hwarsköns androm stadhfestilsom stadhfesta *ib* 3. **5)** *laglig öfverlåtelse. Jfr* **stadhfästilsa bref. — stadhfästilsa bref (stadfestilsebreff),** *n.* [*Jfr Isl.* staðfestingarbréf] *öfverlåtelsebref, dokument som innehåller laglig öfverlåtelse.* stadfestilsebreff vppaa lassa bondessons gaardh *SD NS* 1: 153 (1402).

stadhfästning, *f.* [*Fnor.* staðfestning] *stadfästelse, bekräftelse.* til thessens breffs mere visso oc höghre bewarilsse oc stadhfästninger (*för* -fästning) hänger jac mit incigil . . . for thetta breff *SD NS* 1: 520 (1406).

staþga (stadhgha. stadgha. statga: -ath *SD NS* 2: 140 (1409). **stagga: -at** *SD* 6: 38 (1348, *gammal afskr.*). **staggha** *SO* 18. **stafgha: -as** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*); **-um** *ib* 377; **-at** *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). **staffga: -adhom** *Bir* 5: 129, 130; **-adh** *ib* 138. **-ar, -aþe, -aþer),** *r. och* **staþva** (*L.*; *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*)), *v.* [*Fgutn.* staþga. *Jfr Isl.* stöðva] *L.* **1)** *göra stadig el. fast, gifva stadga el. fasthet åt.* kroppin. är . . . vmskiptelikin oc thy skal han stadhgas (*stabiliri*) mz siälinna skälom *Bir* 3: 181. jak skal stadgha (*stabiliam*) j hanom (*vingården*) godz wilia röther *ib* 4: 7. — *befästa, grunda.* naar han stadhgade (*firmabat*) skyn owantil *Su* 78. minna modhers döttir skulu . . . stadga sina bygning j sanne ödhmiukt *Bir* 4: 49. **2)** *göra stadig el. beståndande, befästa, stärka.* huro godh sidhwänniä ok rätter matte stadhwäs ok stadhfästes *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **3)** *bringa i stadig el. lugn ställning, bringa till ro.* myne brödher mz litzlom pynom nw framlidhnom äru stadgadhe (*effecti*) vndir äwerdeligx liffs tästament *MB* 2: 301. **4)** *fastslå, begränsa, inskränka.* ey är thz . . . omöghelikit skälomen at troo, at han som formatte wärldena . . . wtledha aff alz engo, at han sina makt oc dygdh swa (*för* ey swa) stadgadhe j the ärofulla gerninginne (*non inconsonum . . . rationi est credere quod hic, qui mundum ex nihilo producere potuit, virtutem suam nequaquam ad hunc solum actum limitaverit*), at han ey mäktogher ware göra andra tholka *Su* 269. **5)** *fasthålla, påstå; försäkra, bedyra.* vprätte han sina hand mot tämplet oc stadgade mz swornom edhe, vtan j antwardhen mik jwdam bundhnan j mina händher tha skal jak thzta mönstridh nidherslaa *MB* 2: 324. **6)** *fastställa, gifva gällande kraft åt.* the same stadhgadhe ok stadhfäste . . . thässa här book fore ena stadzbook *SJ* 1 (1420). **7)** *fastställa, bestämma, besluta.* j mins gudhdoms forsyn äru al thing foreseedh oc stadhgadh (*stabilita*) aff ophoueno *Bir* 2: 127. stadgadher är os stranga domen *Su* 132. — *bestämma, utsätta.* han . . . stadhgadhe thiman för bröllоppet *Lg* 3: 273. — *besluta, föresätta sig.* hawir thu stadhgat i thino hiärta thiäna mik *Gr* 274. stadhgadhe (*statui*) jak j minom vilia at synda alt til yttärsta punctin *Bir* 1: 169. *ib* 2: 193. *VKR* x. *Ber* 7. *Lg* 814, 823. abbas macharius stadhgathe i sino hiärta. at huru manga viin skala han drak. tha han aat mz brödhromin . . . swa manga dagha aat han ey .oc drak ey vatn *KL* 228. hafwir thu ändelika stadhghat mz thik ath thu skalt engaledh hedhra wara gudha *ST* 108. stadgadhe iak hona (ɔ: snillena) haffua ower alla klarhet (*proposui pro luce habere illam*) *Su* 23. hwi stadgadhe (*decrevisti*) thu ey i nakre andhre matho at atherlösa mankönet *ib* 32. — *besluta, aftala, öfverenskomma.* alle . . . stadhgadho (*condixerunt*) at sighla til andra hampn *Bir* 3: 177. hafwa nw thz alle stadhlica stadhgat at han skal sköt koma for guz dom *Lg* 213. the . . . stadgadhe almänneliga (*decreverunt communi præcepto et decreto*) at allir jwdha almogen hwart aar skulde hälga oc hedhra samma daghana *MB* 2: 309. sionga thz the haffua stadgat mällan siin *Bir* 5: 38. wii hawum staggat oss i mellum om the watzrasser *SD* 6: 38 (1348, *gammal afskr.*). — *öfverenskomma om, genom öfverenskommelse bestämma.* lära pilther thiäne ath minstha iij ar hwar som mindhre staggha böthä ena thunno ööl *SO* 18. **8)** *aftala, öfverenskomma om, afsluta, ingå, göra (fred el. förbund).* a badha sidho käisaren oc konungän teridacius oc alt folkit . . . stadhghadho mällän siin stadhughan oc oumskiptelikän fridh oc vinskap *Gr (Cod. D)* 416. *MB* 2: 256. thzta folket haffwir brutith thän fridh hwilkin iak stadgadhe mz theris förfädher *ib* 74. *ib* 268. skal iak stadhga (*statuam*) . . . mina stadhlika säät til idher *ib* 1: 173. **9)** *bestämma, förordna.* wardh hon syuk, oc stadhghadhe thz at thz sama klostir . . . skulde hafwa hänna mantol *ST* 287. — *stadga, förordna, föreskrifva.* ändadhom wj oc staffgadhom oc fulbordhadum . . . thessin ärinde som här epther fölghia *Bir* 5: 129. staffgadhom wj oc forelagdhom oc budhom systor katherine benktzdotther abbatisse oc henna eptherkomandom skulo . . . haalda . . . thz som här epther fölgher *ib* 130. all thessen ärinde äro skipadh oc giordh staffgadh oc budhin ath haaldas skulo j watzstena clostir *ib* 138. hulka twa dagha stadgade drotningh hester oc mardocheus hälgan (*för* hälga) haldas aff allom jwdom *MB* 2: 195. samþyktum oc stafghum, at hwar sum taker med walz wärkum . . . huus, jorþ . . . ällär oc lösä pänningä, gyälde ater skaþan oc a xl mark *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hawm wi gywit ok stafghat . . . at änkyor, som þe husbönder hafþo, som frälst hawa þyänt . . . þa hawm wi gywit frälse *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). stadgom wi oc bywdhom at alle the som ärw j konwngsens här . . . skwla wara lydoge konwngenom *PM* 21. stadgom wj oc forbywdom at jngen skal . . . göra förfangh nokrom prest *ib. ib* 22, 23 *o. s. v.* äpther thy som war herra konung erik ok war frv drotinghin ok mena riket statgath haffua wm the iordher vndhan krononne äru gangna *SD NS* 2: 140 (1409). j stadhenom cartago war swaa stadgath före lagh *PM* 20. — *föreskrifva, utfärda.* mange stadhga som hälgho paua stadhgadho j kirkionne *Bir* 2: 68. *ib* 3: 249. **10)** *bestämma, förordna, utse.* daghen . . . hulken aman haffde stadgat j synom breffwom til almänneligh jwdhanna dödz dagh *MB* 2: 193. — *förordna, utse, sätta, insätta.* försambladhe sik alle sychems män . . . oc stadgadho (*constituerunt*) abymelech til konungh *MB* 2: 97. haffwir jak enkte giort til swa stora wärdoghet swasom människiona, hwilka jak stadgade wara (*constitui*) herra owir all tingh

Bir 4: 6. 11) *antaga i tjenst, fästa, städja.* läriungan bliffuer medh them honom förr stadgade *TS* 26. 12) *ställa, låta komma i en (viss) ställning; bortgifta.* henne bewarandes til thäs at han tilfälle finghe henne stadgha *Lg* 3: 274. — **staþga sik,** 1) *ställa sig, fästas, grundas.* ey haffdho ... bärghen än sik stadhgat pa syna twnga grwndha *Su* 78. 2) *bortstädja sig, antaga tjenst hos.* hwar en rätwis, han ey städher ällar stadhgar sik gudhi til thiänist, til dagha taal ällar ara, som leghodränghen städher sik sinom hosbondha *LfK* 181. — *Jfr* **forstadhgadher.**

stadhga, *f.?* *ställning, tillstånd.* huru ... grötelikin kirkionna oc cristindomsins stadhga *(status)* är *Bir* 2: 67. *Jfr* **staþge.**

stadhgan, *f.* 1) *stadgande, bestämmelse, förordning.* thessa pawanna stadgan ellir skipan kan man ... ey affläggia *VKR* 45. thet som här är samansat aff pawanna stadgan oc ordinsins priuilegiis *ib* 8. 2) *ordning, inrättning.* at han skulde tässins ordinsins skipan oc stadgan ... wttydha *Bir* 4: 49.

staþge (stadhghe. stadghe. stadke: -a *LB* 3: 82. **stagge** *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). **stagghe: -a** *Lg* 3: 132; *BSH* 5: 323 (1508). **stafge** *SD* 5: 638 (1347), 639. **staffge: -a** *Bir* 5: 138, 139. **stafghe: -a** *SD* 3: 338 (1317), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*); **-ä** *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*), 481, 605 (1346), 606. **stafgghä** *ib* 378 (1344, *nyare afskr.*); **-a** *ib.* **stadfge: -a** *ib NS* 2: 44 (1408), 52 (1408)), *m. och* **staþve** (*L.*; *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*), 670, 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 467), *m.* [*Fnor.* stađgi. *Fgutn.* staþgi] *L.* 1) *ställning, plats (som ngn innehar inom ett samfund el. inom samhället öfver hufvud).* nar han far thz han girnas. forma han ey at blifwa j them sama stadhganom *(statu)* *Bir* 1: 90. huat vardha thik at döma älla lära andra hulkit ey tilhöre thine skipan älla stadga *ib* 2: 52. *ib* 124. hawande wärldinna til énsamin sin vidhirthorftelik thingh äptir ödmiuka biscops stadhga ok fordhan *ib* 1: 307. stadgom wj oc förbywdhom allom ... som wpscriffne ärw oc räknadhe j wapensynenne före skyttor skwla ey wmskiffta waknen äller then stadgan *PM* 24. *ib* 25. — *ställning, stånd, värdighet.* stande thänne biscopin j them stadhga *(gradu)* som han nw hawir ok astunde ey höghre *Bir* 1: 315. vil iak mik haua höuisklica j minom stadga *ib* 3: 55. tholkin thäkkis mik j sins hedhirs stadhga *ib. ib* 321. än man girnas ofmykit äpte krasmäti ... höghra än hans ämpne ella hans stadhge *(status)* tilsighr *KS* 43 (111, 46). — *ställning, tillstånd.* huru kirkionna stadhge är sörghelica vmskiptir til värra *Bir* 2: 67. andelica är kirkionna stadhge vsald *ib* 68. *ib* 250. hwxsandhe widh sik thän wadelika stadhgan i huilkom all wärldhen är nw stadh *Su* 51. *ib* 343. aff höxsta kirkionna formanna vadhelicom stadhga *Bir* 2: 89. är jak j miskunnina stadhga *ib* 3: 215. — *ställning, lefnadsförhållande.* aff stechirhws systranna stadga oc embete *VKR* 23. — *ställning, lifsställning, lefnadsställning.* ey kan han sigh saa well thagha till waarä, ath han skiptis iw stundhom om kringh aff sinom rettha staggha *(a statu suo haudquaquam immutetur)* *Lg* 3: 132. äpther trestadhga, som är, jomffrur, änkior oc hyonelax stadhga *ib* 479. jak wtualde tre män ... vm hwilka som iak vndirstar träfallan stadhgaa j wärldinne *Bir* 1: *(Cod. C)* 265. j thessom trem eldomen vndir star iak tre personas ok j them trem personis thry skipilse j wärldinne förste stadgin war thera hulke som skodhadho gudz kärlek ok läto for hans skuld sin eghin vilia j andra manna händir *ib* 369. *ib* 370. — *ställning, stånd, ordning.* the *(dessa personer)* ... tekna swa som al the hälgho kirkio skipilse oc stadhga. thy at i bland them äru män oc quinnor gamble oc vnge. jomfrwr oc änkior *Bo* 8. — *stånd, samhällsklass.* hwar en af hwat stadhga älla skipilse han är *Bir* 1: 322. världinna höfdhingia oc kirkionna formän ok alla världinna stadhga ok manna skipilse scodha hällir ... värlzlik lustelik thing än min dödh oc mina pino *ib* 3: 275. — *ställning, tillvarelsesätt.* wil jak ... wända mik til thän äwigha oc owmskiptelika siälinna stadh oc stadhga *Su* 251. — *ställning, förhållande, omständigheter.* vm thik lystir at skodha al the hälgho kirkio skipilse ok stadhga *Bo* 108. — *ställning, belägenhet.* the ... ath sporde herran om sin stadgha, oc hwat göra skullo *MB* 2: 185. — *ställning, sinnesförfattning.* at alle the i ybernia varo som trodho oppa gudh the sculdo döö j enom godhom stadgha i thera yttersta tima *Pa* 4. at thu ey kan ällir formaa tik längher at halla j enom stadga ällir j enne stadughet *(in uno eodemque statu permanere)* *Su* 259. — *ställning, beskaffenhet.* at j skulin vita hans stadhga som frägdhin sagdhe hälaghan ok rätuisan wara thy at han är renlifwis man ... j klädhabonadh ... ok klostir löpare j sidhom *Bir* 1: 401. — *skick, beskaffenhet.* wardir hon *(örten)* lagdh i thz öl som är forskalad ... tha kommer hon thz igen til godhan stadka *LB* 3: 82. — *skick, ordning, förhållande.* styrandis alla väruldinna stadhgha *(statum)* *Ber* 268. — *skick, ordning, sed.* the som ey wildo vndir giffwa *(för -as)* hedhninganna stadga oc liffwerne *(transire ad instituta gentium)* *MB* 2: 296. — *ordning, inrättning.* älska kirkiona äptir biscops ämbitis loflike skipan ok stadhga *(laudabilem dispositionem curæ pastoralis)* *Bir* 1: 314. the hälgho kirkio skipilse oc stadge *(dispositio et constitutio)* *ib* 2: 40. klosterlifnadher är vmskipter af godhom stadhgha *Su* 417. — *Jfr* **hedhers-, hionalags-, renlifnads-stadhge** *samt* **stadhga.** 2) *stadga, stadig el. fast ställning.* the hälgha script likar waara natwra widh watn, thy at hon hawer engin stadhga aff sik siälwe *MB* 1: 321. man hafwande väghskaal j sine hand matande ok likande hona til thäs hon kombir til stadhga *(stabilitatem)* *Bir* 2: 321. — *oförändrad ställning, oförändradt skick?* tha solin om daghin först op gaar man ma thäs all tiidh wardha war at trä vndan iordhene ga wäxa allan daghen swa alt til thäs at middagh är tha standa the ij stadhga qwar *Al* 5858. 3) *bestånd, gällande kraft.* til at þätta hawi fullan staþuä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). 4) *aftal, öfverenskommelse, uppgörelse.* illud quod prius deficiebat in litteris meis per condictum seu ordinatum dictum stadhga, inter ... arnwidum gezstafson, et vxorem suam, dominam rangburghim neptem meam dilectam, de bonis meis, quem feci, que et quanta post me debent habere et hereditare. hoc volo jam complere *SD* 3: 210 (1315?). predicta ordinacio dicte *(för -a)* stadgi *ib. ib* 2: 697. conuencionem dictam stafgha,

jn decimis episcopalibus exhibendis, per progenitores nostros, apud ... ecclesie strengisenensis prelatos statutam ... hanc ammodo sicut huc vsque, gratam et ratam habere volumus, firmiter et tenere *ib* 3: 338 (1317). þän stafge som vi med iþär för gyorþom vm berghsens byghningh viliom vi ät staþughär skal vara *ib* 5: 639 (1347). *MB* 2: 268. *BSH* 5: 323 (1506). bydiom wii alle gode men tiil vitnes her om thenne stagge *SD* 6: 39 (1348, *gammal afskr.*). *Jfr* **frids stadhge.** **5)** *gällande ordning, lag.* haffwom wi vndirstandit jwdhana ey owirens dragha mz waarom fadher. at the skullo sigh giffwa til hedhninga lagh oc sidher, wtan at bliffwa widh theris bescriffwin stadhga *(tenere velle suum institutum)* *MB* 2: 314. thöm (ɔ: the forscrifno gozen) ... biscop knute ... stadfesta ok tileghna epter landz laghum ok richesins sidwänio ok stadfga *SD NS* 2: 52 (1408). *ib* 44 (1408). — *ordning, förordning, stadga.* mot loflicom rikesins stadhgom *(statuta)* *Bir* 3: 306. äptir gudz laghom oc rikesins stadhgem *ib.* met loflicom rikesins ok biscopanna stadhgom *ib* 457. mange stadhga *(constitutiones)* som hälghe paua stadhgadho j kirkionne *ib* 2: 68. skil ... ät rätwis lagh ok orättan ok ogudhlikan stadhga *KS* 67 (165, 73). huilkin herra ey hauer kärlek ok lydhno af sinom vndidånom, hans stadhge ok budhskapr förmås ok wardr ät ängo *ib* 47 (119, 51). han skal warna at han ey försmåe älla bryta *(för -e)* hans lagh älla stagha *(för* stadgha *el.* stadhga*)* *ib* 77 (191, 84). hwar a mot gör þämmä staþuä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hwaar sum ... nokot taker af präste eller bondä ... aa moot therrä williä, ok thässum warum stadhwä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). at the ... bryten eigh warn stadhwä, for thy at wi willium ... at war stadhue thänne ok annar af oss ok waro raadhe samthykter halldes *ib* 467. *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 378. riþä med flere swenom än skipat är i warom stafghä *ib* 479 (1345, *nyare afskr.*). äpte laghum oc warom stafghä *ib* 481. som war stafge til säghär *ib* 638 (1347). *ib* 605 (1346), 606. haffua ... borghamestarana ... os vnth ok befalth thenna epterskriffna skraa ok stadhga *SO* 47. *Bir* 5: 138, 139. *Jfr* **högh-tidhis-, reghlo-stadhge.** **6)** *pålaga, skatt.* jämstor stadga sculle the giffwa *RK* 2: 655. *Jfr* **järn-, pänning-stadhge.**

stadhhughsa, *v.* — **stadhhughsa sik,** *besluta sig, bestämma sig.* hafwer thu ändelika stadh huxat thik ther vm at tro a mina gudha *Bil* 903.

staþl, *m. L.*

staþin, *p. adj. L.*

stadhleker, *m.* [*Nyisl.* stadleikr] *stadga, bestånd, trygghet.* almoga ok landa fridhr ok frälse, hughnadhr ok hälsa ok allr stadhlekr, hauer sik äpte kununx lifnadh *KS* 49 (125, 53).

staþlika (stadhlichä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). **staþleca** *Bu* 518. **staþlekir** *(sannolikt för -leka)* *ib* 5. **stadhelika. stadeliga** *Di* 287, 301; *MB* 2: 12. **stadherlika** *Su* 339. **stadhelikan** *Lg* 3: 587. **stadhelik** *Fl* 1342**),** *adv.* [*N.* stadlege. *Jfr Isl.* stöðuliga *och Mnt.* stadelike] *L.* **1)** *fast, stadigt, orubbligt.* wir ... wilium at þät staþlikä hallis *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). þri män ok þrätighi ... staþleca cristne *Bu* 518. **2)** *med fasthet, modigt, manligt.* alt thz dyghdelika görs, thet skal göras medh vitre forhuxan, retvijselika stadhlika *(fortiter)* ok hofsamlika *KS* 20 (49, 21). **3)** *fast, stadigt, ståndaktigt.* stat ... stadhelika *(firmiter)* ok gör min vilia *Bir* 1: 296. stat ... stadlica j thz ämbite ... som thu hafwir til thik takit *ib* 3: 321. hon stod stadhlica langan thima j gudz tiänist *MP* 1: 41. then som stadlica blifuir j godho til sins lifs ända han skal heel vardha *ib.* maria magdalena. hulkin som stadlica bleff när gudhi *ib.* bliff stadhlika ok fulkomna thz thu gör *KL* 81. — *fast, stadigt, säkert.* iak hopar stadhelica ... at vi fam han sköt atir *Bo* 218. starklica oc stadhelica tro iak ... thik vara min gudh *ib* 74. *Bil* 226. *Bir* 1: 248, 249, 333, 334. skulu min ordh först kungöras at them skuli thes stadhelikare ok visselikare tros nar gerninga koma *ib* 98. **4)** *bestämdt.* wi ... jättum ... stadhlichä oss thylikä storflockä ... minne skulä görä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). vi ... luwum staþlicä ... at halda ... oc fulkoma al förnäfnd stökke ... i sinne makt *ib* 568 (1346). hafwa nw thz alle stadhlica (stadhgat) at han skal sköt koma for gudz dom *Bil* 212. **5)** *stadigt, oafl͡åtligt.* stadhelika oppa henne seandes langa stwndh *Lg* 3: 587. henne stadhelikan oppa seandhes mz aldra största wndhran *ib.* — *stadigt, ständigt, oafbrutet.* fra första daghän ok tel terz tima var hon staþlekir *(sannolikt för -leka)* enom staþ þiänande a bönom *Bu* 5. hans kärlekir är ey flytande sua som vatn han är stadhelica oc langlica bliuande *Bir* 2: 189. bliffwo the stadeliga j sin tiäl *MB* 2: 12. i tässom förelagdhom thima ... bleff hälgha iomffrun stadhelika i gudhelikom bönom *Lg* 332. — *ständigt, jämt.* täncthe aldrian ther stadeliga oppa hwru han skulde sin fadher hempnas *Di* 287. *ib* 301. — *stadigt, ihärdigt.* gifwande them thz the stadhelica oc skällica bedhas *Bo* 151. *ib* 112. predica sighirlica oc stadhelica *(constanter)* *Bir* 3: 194. sätir han j sinna vina mun huru the skulu ... stadhlika *(constanter)* sighia mit gul ey wara got *ib* 1: 235. — *stadigt, tåligt.* nar iak swa stadhelika bidhadhe *Bir* 1: 118. *Su* 339. **6)** *ifrigt, noga.* huar huxin ij swa stadhelika a *Fl* 893. hon thänkte ther swa stadhlika op a *ib* 1340. hon thänkte mz sik swa stadhelik *ib* 1342. — *Jfr* **ostadhlika.**

staþliker (stadheliker. *n.* **stadeliket** *LfK* 128**),** *adj.* [*Isl.* staðligr] *L.* **1)** *fast, stadig, orubblig.* *Bir* 1: 296. jak skal ... tilbinda mik mz stadhelicom *(stabili)* edh vndir landzsins höfdhingia *ib* 3: 367. skal iak stadhga ... mina stadhlika säät til idher *MB* 1: 173. **2)** *fast, stadgad, måttfull.* war waar herra wäl ögdher ok wäl brynadher hafdhe lankt änlite ok nidher lut, som wisar godha complexionem stadhliks manz *(quod est signum maturitatis)* *Bil* 232. thridhi *(näml. tjenarinnan)* vari matelik oc stadhelik *Bir* 3: 183. **3)** *fast, bestämd.* at han se war ok witur ok stadhlikr i gäuum sinom ibland flikrarom ok otökkom mannom *KS* 45 (115, 48). **4)** *stadig, blifvande, beständig, varaktig.* the (ɔ: werulzlik ting) äru farande ok komande ok huargen stadhlik *KS* 20 (50, 22). — *ständig, beständig, oafbruten.* eth äwikt oc stadeliket framhaldh i godho *LfK* 128. — *ständig, oupphörlig.* lösalek samband ... the göra opteleka bathe for mann-

um ok almänning stadhlikär geengangur *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *Jfr* **ostadhliker.**

stadhlikhet (-heet *KL* 134. **stadhelikhet),** *f.* **1)** *fasthet, orubblighet; fast el. orubblig ställning, fast el. orubbligt tillstånd.* at jak skuli ey af stadhlikheet röras *KL* 134. thu komt af wärldinna ostadhughet ok til stadhelikhet *(stabilitatem) Bir* 1: 103. **2)** *fasthet, ståndaktighet.* at pröua thera stadhlikhet *KL* 177. the sagho petri ok iohannis stadlikhet *ib* 137. *ib* 88, 286. tha konungin hördhe thzta oc hans stadhlikhet til gudh j hans hiärta *Bil* 854. stadhlikhet j godhom sidom *Bir* 1: 206. vm han göme ... thulumodhz stadhlikhet ij allom budhordhum *KL* 257. hafdhe maria twa hwassasta äggia som waro hiärtans dröuilse j hänna sons pino ok stridhinna stadhlikhet *(constantiam certaminis)* mot diäfwlsins inskiutilsom *Bir* 1: 393. **3)** *oföränderlighet.* al thingh äru skapadh ok vppehallas af thinom godlek ok stadlikhet *(in ... stabilitate tua) Bir* 1: 76. manzsins skipilse ok al thing äru foreseedh j gudhelike stadhelikhet *ib* 3: 121. — *Jfr* **ostadhlikhet.**

staþlius, *se* **staflius.**

staþna (*pres.* **-ar,** *impf.* **-aþe.** *part. pret.* **-aþer** *L.*), *v.* [*Isl.* staðna] *L.* **1)** *stanna, upphöra att röra sig el. att vara i rörelse.* þe (ɔ: män) staþnaþo viþ hans ord *Bu* 172. *KL* 123. the skulu ... wara som thräkkir fore mik hulkin som nidhir fallir til nidhirsta diupit ok stadhna aldre för än han kombir nidhir j häluitis grund *Bir* 1: 57. *ib* 87. nw stadhnar archen oc nimber stadh ower armenie landz bergh *MB* 1: 170. stadhnar aan i hänna gagn *(förgang) KL* 312. sidhan thz (ɔ: watnith) togh at stadhna *Lg* 95. tha hon *(stjärnan)* kom owir hwsith tha stadhnadhe hon *ib* 35. **2)** *blifva stadig, blifva fast el. stark, befästas.* hwar iak stadhnar *(stabiliar)* i gudz dygdh *Bo* 107. **3)** *trans. bringa att stanna, tillbakahålla; afhålla.* bödh war herra offra rökilse, som wräker bort onda lokt, oc siwkdom, oc stadhnar mantz liiff ther aff *MB* 1: 480.

staþugher (stadhogher: -oghe *Bo* 71. **städhughir** *Bir* 2: 44. *n.* **stadhught** *SD NS* 1: 201 (1402). **stadhugt** *VKR* 23. **stadugt** *MB* 2: 287; *Su* 256, 257. **stadwgt** *LB* 7: 328. **staþukt** *SD* 5: 638 (1347). **sthathwkt** *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). **staducht** *SO* 154. **staduckt** *ib* 158. **stadhoght** *Bir* 2: 6. **stadhikt** *MB* 1: 485. **städwkt** *LB* 7: 327. *komp.* **stadhugare** *Bir* 1: 189. **stadughare** *Su* 229. **stadhoghare** *Bir* 1: 288. **stadughadhe** *(trol. skriffel för* **-are***) SD* 1: 354. **staþughane** *ib* 6: 181 (1350). *superl.* **stadhughaster: -ast** *MB* 1: 485), *adj.* [*Isl.* stöðugr] *L.* **1)** *stadig, fast, som ej flyttas.* gudz folk skullo först hawa ostadhikt gudz hws oc sidhan stadhikt *MB* 1: 485. thz stadhfästa gudz hws teknar ... hälgha manna skipilse mz gudhi, som aldra stadhughast är *ib.* **2)** *stadig, stadigt varande, som ej drager sig undan, förblifvande.* ängilin hafdhe budhit honum at han sculle engte skilias fran hänne vtan bliua alt stadhugher när hänne *Lg* 45. **3)** *stadig, som står säkert; säker i sina rörelser.* stodh han *(den som haft danssjukan)* vp heel ok stadughir aldir saman ok var vordhin stadughir aff ostadughum ok föör aff oförum *Bil* 880. the biin som helbrigdha äru ok quämelik the äru stadhugh ok stark at flygha *(stabiles in volatu et fortes) Bir* 1: 257. **4)** *fast, som ej gifver efter el. vacklar, som ej kan brytas el. ej lätt brytes.* gange in j vatnit ... oc fäste ther fotin som stadhoght *(solidum)* är oc sandin vtan thräk *Bir* 2: 6. mz höghom oc stadughom mwr *ib* 4: 86. gudh han giordhe fästo oc stadughet, oc mz the fästonne, thz är mz enom stadwghom hymel tha at skeldhe gudh thz watnet som war wndher hymilenom, fran thy watnena som war owan för hymlenom *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541. en grunwald oc stadugt fundament til alla dygdhinna staduga bygnindh *Su* 257. — *stadig, fast, orubblig, trygg.* ther til at wm theras wärn oc samheld skulle theras regiment thäs stadughare bliffua *Su* 229. **5)** *stadig, fast, kraftig, närande.* sinapin doghir ey mykit til kropsins vppehälde älla stadhugha födho *Bir* 1: 291. äta stadhughan *(solidioribus)* kost *ib* 311. **6)** *som står sig mot yttre inflytelser, kraftig, stark.* te män thr härdughe äru ok stadhughe *KS* 83 (205, 91) **7)** *som ej viker el. låter rubba sig, ståndaktig, tapper, modig.* warda te aldrei stadhughe til stridh *KS* 83 (205, 91). vm han hauer nänogha män ok stadhugha *ib.* **8)** *stadig, fast, ståndaktig, beständig.* stat ... stadhugh *(stabilis) Bir* 2: 194. skalt thw sla atir j gen ouinen oc vara stadhugh oc haua skällikin vilia at bliua j godho *ib.* tha äst thu stadhugh nar thu korrar ey mot gudhi *ib.* fan han georgium sua staþughan. at eigh var vaan at vända hans hiarta fran christo mz orþom *Bu* 493. *ib* 518. stodho the stadughe *Bil* 477. räz äkke. haf trona oc var stadhugh *Bo* 227. *ib* 71, 246. petrus bleff städhughir *(stabilis)* alt til ändalyktinna *Bir* 2: 44. then bliuir ängaledhis stadhughir vndir daghlike klostersens plikt ... i hwilkins samuite nakars eghins pänings ägha skylis *KL* 254. maria ... manar han wara stadughan j cristna thro *Bil* 368. *ib* 875. han ... badh thöm sta stadugha i gudz kärlek *KL* 354. *Bo* 11. war stadhughr i gen värdo *KS* 25 (63, 27). war stadhughr i ordom tinom, ok ey enträten *ib* (61, 27). at han se stadhugher i hugh ok ordom ok i åthäuom sinom *ib* 32 (83, 35). vm tu hauer mykin hugh ok stadhughan *ib* 23 (55, 24). at han haui stadhughan ok tulinmodhöghan hugh *ib* 45 (115, 49). vilt thu fästa thit hiärta ij manlicom anda oc stadhughom forthanka i thy gudhi thäkkis *Bo* 101. draghom os mz starko hiärta oc stadhugho *(perseveranti)* fran thässom forganglico thingomen *ib* 256. vm then idhrughin är sandir ok stadhughir *(firma) Bir* 1: 240. en stadugh bliffwilse i allo jn til ändhan *LfK* 128. **9)** *ihärdig, ihållande.* var hon *(bönen)* ey at enasto stadhugh. vtan än thrättin *Bo* 112. **10)** *stadig, värdig, lugn.* skudha ... piltin ihesum som ... staar oc teer sik stadhughan swa som fulgöran man *(stat cum maturitate et quiete) Bo* 2. **11)** *fast, bestämd.* alexander hafdhe alt tiidh hafft stadhughan thanka ij sinne akt thz han wille mz braghmanis tala *Al* 5900. **12)** *fast, obrottslig, orygglig.* hans lyffte schal staduckt ock fast blyffua *SO* 158. — *fast, orygglig, beståndande.* wi ... lowom ... at thenne sona scal i alle mato stadugh oc fast at bliua *SD NS* 1: 147 (1402). wi ... ärom wäluilioghe at stadgha mz idher stadughan fredh *MB* 2: 268. — *fast, orubblig, trygg, säker.* tha.

miste ey fridhin sina fäghrindh thz är sina stadhoghet vtan wardhir thes stadhoghare *(constantior)* *Bir* 1: 288. **13)** *fast, beståndande, gällande, egande laga kraft.* hwat þässe rätlikä gyora þät skal staþukt vara *SD* 5: 638 (1347). þän stafge som vi med iþär för gyorþom vm berghsens byghningh viliom vi ät staþughär skal våra *ib* 639. at thätta ma sthathwkt blywa *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). *ib* 6: 181 (1350). thesse säth dömer iak staþughan *(för -a)* *FH* 3: 4 (1352). huat ther affsacht varder blyffue staducht ok fast giort *SO* 154. äru thera rätuiso ok skällico doma ok skipan ... stadhughe *Bir* 3: 249. *ib* 193. til ... stadughadhe *(firmiorem)* wisso *SD* 1: 354. **14)** *med laglig giltighet tillhörande, layligen öfverlåten.* gifwer iak härizhyfdhinganom ... fulla makt thet sama fornämpda gooz klostreno fastfara oc stadhught göra *SD NS* 1: 201 (1402). giuer jac häredzhöfdhinganom ... fulla mact ... clostreno thässa jordher fastfara oc stadhugha döma *ib* 2: 87 (1409). *ib* 86 (1409). **15)** *som står sig, som bibehåller sig, bestående, varaktig.* wari thin äwärdhelika äwerdhelikhet ok stadhughet owir al thingh. hulkin som stadhughe äru ok magho stadhugh wara *Bir* 1: 76. fidhlarin ... gylle hona (ɔ: fidhlo) jnnantil mz stadhugho *(perseveranti)* gulle *ib* 2: 188. wi haffuom ey här bliffuande ällir stadughan *(manentem)* stadh *Su* 251. **16)** *ständig, oupphörlig.* wil jak tik giffua andeligx liffwernis nakra wpbörian oc stakkottan lärdom, hwilkin thu til eth stadugt amihne maa altidh haffua för händir *Su* 256. — *n. adv.* **1)** *stadigt, fast, ståndaktigt.* ämuäl mange godhe falla stundom j synde ... än the vpsta sidhan manlika ... ok sta swa myklo stadhugare *(fortius)* *Bir* 1: 189. **2)** *fast, bestämdt.* helyo[do]rus hult stadugt pa sin förstadgadha atanka *MB* 2: 287. **3)** *ständigt, jämt.* jnnan fore poortenom j systranna inlykke stadhugt blifua sculandis *VKR* 23. ted skal stadwgt röris *LB* 7: 328. *ib* 327. — *Jfr* **läm-, o-stadhugher,** *äfvensom* **istadhugher.**

stadhughhet (stadhugheet *Bo* 150; *Al* 7166, 7172; *VKR* 23. **stadhukhet** *KL* 252, 254. **stadhoghet** *Bir* 1: 288. **stadoghet: -hetena** *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541**),** *f.* **1)** *fast el. tryggad ställning.* forskylladho the *(änglarne)* äuerdhelica stadhughet *Bir* 2: 289. — *ställning, tillstånd.* at thu ey kan ällir formaa tik längher at halla j enom stadga ällir j enne stadughet *(statu)* *Su* 259. **2)** *det som är fast; fäste, firmament.* sagdhe gudh wardhe fästa oc stadughet mit j watneno *MB* 1: *(Cod. A 3)* 541. gudh han giordhe fästo oc stadughet *ib.* kalladhe gudh fästona oc stadoghetena hymil *ib.* **3)** *stadighet, stadga.* nar hördhe thu then vngan man ther man all tiidh stadhugheet aff fan *Al* 7172. *ib* 7166. at ... idhna os j höffwidzske stadughet *Bir* 5: 45. j allom tima skalt thu aatwakta thins hiärta renlighet oc roligha stadughet *Su* 257. **4)** *fasthet, styrka, kraft.* the mista sin konung ther the skuldo hafwa af hugnadh ok styrkilse ok stadhughet *(firmitatem)* *Bir* 1: 257. tha miste ey fridhin sina fäghrindh thz är sina stadhoghet *(stabilitatem)* vtan wardhir thes stadhoghare *ib* 288. **5)** *fasthet, ståndaktighet, mod.* giff thässom mästara stadhughet ok hita ok kärlek at tala ok predica *Bir* 3: 194. **6)** *ståndaktighet, beständighet.* han ... ville ... pröua thera tro oc stadhughet *Bo* 92. var herra ihesus skodhadhe hans tro stadhugheet *ib* 150. *ib* 140. *KL* 252, 254. *Bir* 1: 94, 2: 195. jak ... lofuar ... troskap oc äwerdhelica stadhugheet *VKR* 23. **7)** *ihärdighet.* böninna stadhughet *Bo* 112. idhne gudhelica böne mz idhkelike stadhughet *(est orationum instantia continuanda)* *Bir* 2: 229. **8)** *oföränderlighet.* wari thin äwärdhelika äwerdhelikhet ok stadhughet owir al thingh. hulkin som stadhughe äru ok magho stadhugh wara *Bir* 1: 76. **9)** *fasthet, beständighet, giltighet, gällande kraft.* til thässins brefs mere visso ok stadhughet *SD NS* 1: 71 (1401). *ib* 157 (1402), 2: 26 (1408), 238 (1409). — *Jfr* **ostadhughet.**

staþva, staþve, *se* **staþga, staþge.**

stafga, stafge, *se* **staþga, staþge.**

stafkarl (stakkarl. stakkar: -ars *LfK* 23; **-ara** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6310. **staker: -ere** *BSH* 4: 321 (1502)**),** *m.* [*Isl.* stafkarl] *L. eg. en som stöder sig på staf; (kringvandrande) tiggare.* litin dygdh är at häfta fatika stafkarla *Bil* 117. mz stafkarlum sat han for kirkio durum *ib* 801. sitiande ödhmiuklica nidhir a iordhinne som annar stafkarl *(tamquam pauper)* vidh at han aat brödhit *Bo* 85. *ib* 124. *Bil* 159, 582, 633. är thz ... huariom ädhla ... herra dyghr blyghd ... heta ok wara stafkarla kunungur *KS* 77 (191, 85). wslasta stakkars son *LfK* 23. iak sparde ... ey stakkara ey kerlinge ther sato j vra *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6310. — *fattig el. arm karl, stackare.* wi fatighe stakkarla *BSH* 3: 145 (1463). oforretthe myne fattighe stakere *ib* 4: 321 (1502). — **stafkarla barn,** *n. tiggarbarn, ringa mans barn.* han ... grät som annat stafkarla barn *(homunculi filius)* *Bo* 10. — **stafkarla klädhe,** *n. pl. tiggarkläder, tiggardrägt.* en aff them for ... j stadhin j stafkarla klädhum *Bil* 434. — **stafkarls kiurtil,** *m. tiggarrock. Bil* 633. — **stafkarls klädhe,** *n. pl.* = **stafkarla klädhe.** *Bil* 159.

staflius (staþlyus), *n.* [*Jfr Isl.* stafkerti, *äfvensom Mnt.* stavelicht] *ljus som fästes å staf el. stång el. i ljusstake.* skulu vppehaldas hwarn syknän dagh iwi varre grift, tu staþlyus, af eno halwu lifspundi vax, oc hwarn helghän dagh fyughur, af eno lifspunde vax *SD* 5: 563 (1346). statuimus ... vt pro mulierum introducendarum in ecclesiam post nupcias et post partum cereis dictis staflius vna ora vadmale persoluatur. pro cereis autem dictis blus quatuor solidi wadmale persoluantur *ib* 620 (1346, *gammal afskr.*).

stafra (-ar, -adher), *v.* [*Sv. dial.* stavra. *Fdan.* stafræ] *i jorden nedsätta gärdselstörar (innan man börjar gärda).* hwa äkke väl staffrar han ey väl gärdhir *(sepes esse rudes facit instaurans male sudes)* *GO* 888. — *part. pret. utmärkt genom i jorden ss råmärken nedsatta störar.* huius ... empcionis terminus est sepes ibi circumdata quod dicitur stikat ok staffrat *SD* 3: 105 (1312). swa with som thet är badhe staffrath oc stenth *ib NS* 2: 59 (1408).

stafra, *v. stappla, vackla, gå med vacklande gång.* staffrande man skal stydhia sik mz käp *GO* 420.

stafrum, *n. stafrum, ett rymdmått för ved. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 461. skal hwart halfft staffrwm hwggas tre alna bret oc tre alna högt *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

stafsliunga (-slyonga), *f.* [*Ä. Dan.* stafslynge. *Jfr Fnor.* stafslöngva, *äfvensom Mht.* stapslinge] *stafslunga, slunga som är fäst vid en staf el. käpp och med tillhjälp af denne sättes i rörelse. Jfr Blom i Aarb. f. Nord. Oldk. 1867, s.* 102; *Schultz, Höf. Leb.* 2: 176. nidhirkastir han thz sua som mz stafslyongo *(funda) Bir* 2: 50.

stafsvärdh, *n.* [*Mnt.* stafswert] *vid staf el. stock fäst svärd el. dolk.* jagh haffuer tinget vj (6) ny brande till staffswerdh *BSH* 4: 314 (1502).

staka, *v. Jfr* **forstaka.**

stakaþer, *p. adj. L. utmärkt genom ss råmärken i jorden nedsatta stakar, försedd med råmärken.* stakaþer ok stenaþer (stenaþor ok stakaþer), *försedd med rå och rör.* swa with thetna fornämda goz ärw stenadh oc stakadh *SD NS* 1: 126 (1402). the tompt är badhe stakadh ok stenadh ok vtmärkt aat badhum endom *ib* 2: 99 (1409). *Jfr* **stikaþer.**

staki, *m.* [*N.* stake. *Jfr Mnt.* stake] *L.* 1) *stake, stång.* til baaro the färska staka *(thyrsos)* qwista oc palm trä *MB* 2: 309. skulu the idher wardha ... en staffwir ällir staki *(sudes)* j edhrom öghom *ib* 62. ix there huffuud sattis pa staka *RK* 2: 6525. — *stake el. stång använd ss vapen.* ther fingo skadha öffrith mange aff thera staka stora oc langa *Al* 7372. sampnade sigh mot honom allir almogen, somlige mz stenom oc somlige mz storom stakom oc klubbom *(alii lapides, alii fustes validos arripuere) MB* 2: 292. — *spjutstång, spjut.* tha stak hermen hanum mz sit glaffuen for hans bryst. herbert hiog stakan *(spjótsskaptit)* sunder *Di* 168. the rände mz stakar wthan järn *RK* 3: 77. som tröste pa theris mykla tali oc a synom waghnom synom stakom *(contis)* oc gläffwiom *MB* 2: 161. — *Jfr* **bordh-, glävio-, tiuþer-staki.** 2) *ljusstake.* then förgylte stakin *Lg* 3: 617. *Jfr* **lius-, liusa-, ämbitis-staki.**

stakka, *f. Jfr* **horstakka.**

stakker, *m.* [*Isl.* stakkr] *L.* 1) *ett slags blusliknande klädesplagg som pådrogs öfver hufvudet. Jfr Weinhold, Altnord. Leb. s.* 170; *Keyser, Nordmændenes private Liv s.* 60; *Kålund i Paul, Grundriss der German. Philologie II.* 2: 238. tha een *(näml. tjenare)* faar een grönan stak swa ropa han strax wale wak han wil strax litidh sin herre wika *MD (S)* 285. *Jfr* **bakstakker.** 2) *stack; höstack.* cum ... prato vnius cumuli qui dicitur stacker *SD* 2: 613 (1310). *Jfr* **hö-, löf-, möra-stakker.**

stakker? (*anträffadt blott i komp.* **stäkkre** *Lg* 94 *(på två st.).* **stäckre** *SJ* 84 (1438). **stäkkree** *LfK* 93. **stäkre** *L.*; *LfK* 71; *Ber* 251; *Di* 62; *MB* 2: 285. **stäkkare** *Di* 62. **stekkare** *ib. adv. komp.* **stäkker** *Iv (Cod. C)* 2418. **stäkkre** *RK* 3: 1334), *adj. L. kort. a) om rum.* ä hwar the lagdho han (ɔ: biälkan) tha war han antiggia längre eller stäkkre än til hördhe *Lg* 94. then stäkkare wägen *Di* 62. lot han hanom vp ... tomptena ... xviij (18) alna langa en fingersmon stäckre *SJ* 84 (1438). *b) om tid el. varaktighet.* at han weth timan stäkre oc wadhelikare *LfK* 71. at sömpnen stundom stäkre göris än kroppin kräfwer *Ber* 251. — *om muntlig el. skriftlig framställning.* stäkre talan *MB* 2: 285. jukte kan ... stäkkree sighias *LfK* 93. — *n. adv. kort. om tid el. varaktighet.* haffde stäkker stondit the stridh *Iv (Cod. C)* 2418. jak liidher henne *(skammen)* stäkkre än i meena *RK* 3: 1334. — *Jfr* **stakkotter.**

stakkogher, *adj. stackig, kort.* i stackogastha oc lettastha thenna hooms bätringh *Lg* 3: 72.

stakkotter (stakkoter *Ansg* 179. **stakkotir** *MP* 1: 5. **stakkut** *GO* 1079. **stackut** *Di* 62. *f.* **stakkot** *Bo* 227; *Bir* 2: 268; *MP* 1: 28; *LfK* 115. *n. (nom., ack.)* **stakkot** *RK* 2: 1896; *Su* 257; *LfK* 131. **stakkat** *RK* 2: 7170. **stakkuth** *GO* 265. **stakkit** *MB* 1: 255; *Lg* 1040. **stekkith** *ib* 3: 133. *ack. m.* **stakkottan** *ib* 155; *Su* 256. **stakkotan** *Fl* 953. **stakottan** *Bil* 111. **stakkattan** *Bir* 4: 130. **stakkot** *GO* 899. **stackot** *LB* 7: 225. *f.* **stakkota** *GO* 248. **stakkit** *MB* 1: 14. **stakkat** *RK* 2: 7169. *dat. m.* **stakkottom** *Bil* 879; *Bir* 4: 42. **stakwtom** *Ber* 279. *f.* **stakkitte** *MB* 1: 321. *pl. nom. m.* **stakkitte** *ib* 255 *(på två st.). ack. m.* **stakkata** *RK* 2: 7435. **stäkkotta** *PM* XLVI. *f.* **stäkkotta** *LB* 9: 111. *dat.* **stakkottom** *Bo* 140. **stakkotom** *RK* 2: 7122. *best. form sing. ack., dat. m.* **stakkotta** *Bo* 256; *Su* 251. **stakkota** *GO* 959. *n.* **stakkota** *Bir* 4: 130. *superl.* **stakkottaster: -asta** *ib* 43. **stakkotaster: -asta** *ib* 42), *adj.* [*Fdan.* stakkut, stakket] 1) *stackig, kort. a) om rum.* hans boll var stakkoter *(erat ... statura brevi) Ansg* 179. sighiandes honom wara en stakkottan man *Lg* 3: 155. skyt är skutith aff stakkot bogha *GO* 899. fa thinne hustrv thän stakkota kniiff ok haff siälffwir thän langa *ib* 959. then ther kom mz riffuen kiortel oc stakkat swerd *RK* 2: 7170. goth järn smith j stäkkotta tena *PM* XLVI. järnskiffwan skal haffwa affwan pa segh tre stäkkotta tändher *LB* 9: 111. then ena *(näml. vägen)* är lang oc ond. then annan han är stackut oc god *Di* 62. litin hästir gör stakkota dax leedh *GO* 248. *b) om tid el. varaktighet.* epter stakottan tima do tyberius *Bil* 111. *MB* 1: 14, 321. *Fl* 953. *RK* 2: 7169. *Bir* 4: 42, 43, 130. *Ber* 279. j thenna stakkotta oc forlidhelika timan *Su* 251. hwario människio liftime är stakkotir *MP* 1: 5. mine dagha ... äre badhe stakkitte oc onde *MB* 1: 255. äre thässa wärlz dagha stakkitte thy at ekke är thz swa langt, at thz är ey stakkit at ändanom *ib. RK* 2: 7435. *Lg* 3: 133. stakkuth är höno flugh *GO* 265. jak seer at var vmganga är stakkot *(d. v. s. räcker ej länge) Bo* 227. af thässa synlica thinganna vsla oc stakkotta hugnadh *ib* 256. *MP* 1: 28. huat hon (ɔ: thin pina) var hällir stakkot älla längre *Bir* 2: 268. hon ... löste äuinnelikan dödh mz stakkottom dödh *Bil* 879. synden war stakkot oc timeliken *LfK* 115. — *om muntlig el. skriftlig framställning.* hör ... mz stakkottom ordhom *(breviter; korteligen sagdt)* hwat bernardus talar *Bo* 140. *RK* 2: 7122. at thu ... giffui mik ... ena beqwämelika matto til at wäl liffua, oc thz mz fam ordhom, ffor thy at stakkotter lärdombir begrips bäther ... än langher *Su* 256. wil jak tik giffua andeligx liffwernis nakra wpbörian oc stakkottan lärdom *(quædam tibi vitæ spiritualis principia brevissime tradam) ib.* — innan stakkot, *inom kort.* kan skee at han (ɔ: törster) jnnan stakkot ändhas *LfK* 131. — mädh stakkot, *i korthet, med få ord.*

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR*; efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK*, då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 423 sp. 2 r. 24 uppifr. eft. *rapen.* till.: *Bu* 189.
» 426 » 1 » 21 » eft. *hälla ut.* till.: *Bo* 43.
» 445 » 2 » 29 uppifr. frf. **smältilse** insätt: **smältepanna,** *f. smältpanna. HSH* 19: 168 (1506).
Sid. 460 sp. 2 r. 17 nedifr. läs: *ib* 168. **3)** *stilla,*
» 461 » 1 » 7 uppifr. läs: *f.* **1)** *stillhet,*
» » » » 9, 10 » läs: *LfK* 181. **2)** *stillhet, lugn. om vatten el. luft.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 8 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—16.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. (Fullständig i 2 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.

Mera har ej utkommit intill Februari 1896.

Pris för köpare 5 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 112.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

SJUTTONDE HÄFTET.

LUND 1897.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.
Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.
AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.
Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.
BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.
BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.
Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg.*
Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.
BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.
Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.
BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.
BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.
BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.
Bu Codex Bureanus. Se *Lg.*
BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.
DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.
Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.
EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.
Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.
FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.
Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.
Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.
Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.
GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.
Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.
GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.
GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.
HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.
Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.
JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.
KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.
KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.
KS En nyttigh bok om Konuunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.
LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.
LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.
Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.
Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.
Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.
Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz Vita Gregorii. 1843.
MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.
MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.
MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.
MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.
MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.
MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.
OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.
Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.
PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.
PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.
PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.
RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.
SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

mz stakkot at sighia *Su* 257. **2)** *kort, fortgående i afbrutna och mycket korta tidsafdelningar.* for een stackot andha *LB* 7: 225. **3)** *kort, knapphändig, snäsig.* stakkot swaar the ther fingo *RK* 2: 1896. **4)** *afstubbad, svanslös.* stakkut hund *(canis a cauda mutilus)* ok kulloth ko ok litin man äru höghfärgdogh *(för -färdogh) GO* 1079. — *n. adv. kort, på kort afstånd.* han do j florentino stakkit fra florentz *Lg* 1040. — *Jfr* **for-, of-stakkotter.**

stal (staal. stall *Va* 21, 28**),** *n.* [*Isl.* stál] *L. stål (ss material); äfven af stål arbetadt föremål.* taki skiold a sin arm aff staal *Bir* 2: 6. tha kom then stolta clarina och bar honom en hielm aff stall *Va* 21. *ib* 28. *Iv* 3031. *Al* 9960. mädhär wdh oc ägh oc horda staale *LB* 7: 14. fötrene *(på bildstoden)* waro some aff iärn, oc some sköre som staal *(fictiles; motsv. ställe Cod. B* 528 *har i st. f.* staal *ordet* skala, *säkert rätta läsarten) MB* 1: 14. iak var starkasta staal nar jak vtthandir a korseno, ok suasom glömande minne pino oc saarom badh . . . for minom ouinom *Bir* 2: 229. tak stalskifwo oc bint til thit hiärta sua at staalsins vidhlek oc slätta vari näst thino hiärta *ib* 5. stalsins äg *ib.*

stal (staal *LfK* 206; *Lg* 437 *(ack.; kan föras till* **stalder***).* **staldh** *RK* 2: 2887 *(ack.; kan föras till* **stalder***). med art.* **stallit** *Bo* 1. **stallet** *LfK* 207. *dat.* **stalleno** *Bo* 4; *Lg* 68; *LfK* 207**),** *n. stall.* blef . . . världinna frw . . . quar vidh iätuna i stalleno . . . fyretighi dagha *Bo* 4. at han byggia wille staal oc hws sinom hyrdhom oppa . . . bärghet celion *Lg* 437. the haffde for husit et baldh oc bycht til wärio oc staldh *RK* 2: 2887. *Bo* 1. *Lg* 68. *LfK* 206, 207. *Jfr* **notstal** *samt* **stalder.** — **stalz sven,** *m.* = **stalsven.** hans stalz swen *(motsv. ställe VGL IV* 15: 11 *har* hästä swen*)* mörde honom *(kon. Sverker) PK* 235. — **stalz vrak,** *m. hö el. halm som spilles i stall.* war ther jäta äller krubba . . . oc ther war vti litit af hö boos som annat stalz wrak *Lg* 46. — *Båda dessa ord kunna äfven fattas ss sammansättningar af* **stalder.**

stalarmborst (stolarbyrst), *n. armborst af stål.* hon *(skutan)* var laden met blij oc stolarbyrst *FM* 347 (1507).

stalbiärgh (-byärgh. staalbergh *GS* 31 (1380). **staalberg** *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*)**),** *n. berg hvarur brytes järn som beredes till stål.* han skal hawa ängin friþ. antwiggiä i dalum. ällr a nokro bergheno. som är iarnbyärgh. silfbyärgh. stalbyärgh *SD* 5: 637 (1347). *GS* 31 (1380). *BSH* 5: 511 (1512, *nyare afskr.*). *Jfr Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 240.

stalbrodhir (-brodher. -broder), *m.* [*Mnt.* stalbroder] *eg. en som bor på samma ställe el. i samma rum (som en annan); stallbroder, medbroder, kamrat.* the komo saman oc wrdho stalbrödhir *ST* 358. mag thz well kalla god stalbroder som swa hielper annan aff nöd *Di* 111. hälga ängla, huilke mz os dagh oc nath wistas oc boo i warom cellom, ey swa som gäste ällar främmandha, wtan sannelika som wara hemes män oc stalbrödher *LfK* 72. thz war hans käraste stalbrodhir amicus som sit liiff waghadhe for hans liiff *ST* 462. tha glömde amelius sins stalbrodhirs radh *ib* 456. iach och min stalbroder *(geselle) Va* 42. tha wordo hans stalbrödrä fast forfärede *Di* 65. tw skalt ekke spotta min stalbroder som mik hiit hauer följt *ib* 68. taghom oc görom han til van wen oc stalbrodher *MB* 2: 250. *ST* 450, 454, 457, 467, *(Cod. Asc.)* 559. *Va* 28, 44. *Di* 66, 73, 86, 117 *o. s. v. MD (S)* 248. *Lg* 293. *LfK* 30. är dröffuilsen . . . hopsens stalbrodher *(socia) Su* 174. största dröffwilses kompan *(socius)* wardher oc största hugswalilsens stalbrodher *(socius; d. v. s. delaktig i) ib* 194. — *ss benämning nyttjad till el. om äkta maka.* käre stalbroder *BSH* 4: 335 (1503; *bref från Sten Sture till hans hustru*). käre hiärtens stalbroder *ib* 336. sin elskelige käre stalbroder ingeborgh akisdotter med al kerligbet sendes thette breff *ib* 337 *(utanskrift).* — *kompanjon, bolagsman.* hvilken broder sick stalbroder vil thaga *SO* 86. — *Jfr* **mädhstalbrodhir.** — **stalbrödhraskap,** *n.* [*Jfr Isl.* stallbrœðralag] = **stalbrodhorskap.** *(Anders Knutsson och Sten Larensson)* haffde stalbrödraskap saman i thet örlogh i dronning margitte tiidh och galth them badha eth skadha och froma *Urk. fr.* 1492 *(enl. uppgift af Bibliotekarien C. G. Styffe).*

stalbrodhorskap (-broderskap), *n.? stallbroderskap, stallbrödralag, förbund.* bindom wi badhe stalbroderskap *(Cod. A* sälskap 457*)* saman *ST (Cod. Asc.)* 558. *Jfr* **stalbrödhraskap.**

stalbughi (stolboge), *m. stålbåge, pilbåge af stål.* myn stolboge *FH* 6: 123 (1512).

stalder (staller *VGL II þ* 30**),** *m.* [*Isl.* stallr] *L.* **1)** *stall.* iak *(Jungfru Maria)* födde mz tholke matto som thw saat standande a bönom mz böghdhom knäm ensamin j stallenom *(in stabulo) Bir* 3: 282. konung philippus läth them hestenom göra een stal aff starkom iärngaddrom *ST* 514. han gik in j stallin *ib.* **2)** *spilta?* sin son lagde maria mö j iätunä nider i asnä hö asnen ther widh stallen stodh han kendes widh thz signäde blodh *MD* 11. — *Jfr* **stal.**

staldränger, *m.* [*N.* stalldreng] *stalldräng.* i [1] bloduite som han slog niclis henricsons stal drengh *BtFH* 1: 206 (1506).

stalgardher, *m. stallgård, stall.* hans stalgardh var yfrith rik mz dyra örs swa kostelik *Fr* 2599.

stalhandske (staal-), *m.* [*Fnor.* stálhanzki] *stålhandske.* rostad swärd oc staalhandske widh hans laar *RK* 1: *(Albr) s.* 212.

stalhiärta (staal hiärta), *n. hjärta hårdt som stål.* haffuer han staal hiärta som thenna skadhan ey fullelika aktar oc ey aff allo hiärta grather *Su* 63.

stalla, *v. Jfr* **bestalla.**

stalla, *v. Jfr* **installa.**

stallare, *m.* [*Isl.* stallari. *Ags.* stallere. *Mnt.* staller. *Mlat.* stabularius] *L. eg. stallmästare; hofmästare, den som förestår en konungs el. stormans hof.* han *(domaren)* sände tel hänna sin stallara *(præpositum domus suæ) Bu* 511. eutropius archadii kesare stallare ok radhsven *(af senare hand ändradt till* marskalk ok radhgiuara; *præpositus imperatoris) Bil* 657. en dagh hafdho han *(påfven Gregorius)* budhit intaka tolf fatöka män ok saa xiij sithia vidh bordit, stallarin *(cancellarius)* soor sik ey flere hafua intakit en xii *ib* 715. ganga nw alle saman *(näml. Josefs bröder)* fore stallaren *(dispensatorem domus; kort*

förut i framställningen kallad redheswen) *MB* 1: 245. *ib* 246, 247. — *ss tillnamn.* ragnerus dictus stallari *SD* 8: 242 (1316, *gammal afskr.*).

stalla rum (stallarum *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **staallä rwm),** *n. L. stallrum, rum för hästar.* wäghfarände mannum at sälliä matt ok hästä foodher, huus laanä them sum bedhäs mädh godh williä, stuw, sömpnherbärghe, staallä rwm i wthusum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *Jfr* **stalrum.**

stalle, *m. L.*

stalning, *f. Jfr* **bestalning.**

stalrum, *n. L. Jfr* **stalla rum.**

stalskiva (staal- *Bir* 2: 228, 230), *f. stålskifva. Bir* 2: 5, 228, 230.

stalsven (stall- *Di* 96), *m. stallsven, stalltjenare, stallmästare.* jak will tiäna en mektwg höffdinge ... oc ware hans stallswen, oc skwra hans harnisk *Di* 96. han haffde ... till sig budit alle the stalswenna i stadin waro *ib* 97. tw holler mik ekke bäter än min stalswen *ib* 157. myrde mik *(kon. Sverker)* min stalswen *RK* 1: *(LRK) s.* 226. — *ss tillnamn.* johanni stalswen *SD* 4: 129 (1329). karulo stalsuen *ib* 370 (1334). — *Jfr* **mästarstalsven** *samt* **stalz sven.**

stalsvärdh (staalsuärdh), *n. stålsvärd.* sarare sorgha värk tolde hon j sin siäl än eth staalsuärdh hafdhe gangit ginom henne hiertha *MP* 1: 39.

staltinde (staal tinne)? *m. ståltagg.* the galta börsta waro swa stinna som nakre hwasse staal tinna *Al* 5128.

stam, *m.* [*Mnt.* stam. *eg. samma ord som* **stamn**] *Jfr* **konungs stam.**

stama, *v.* [*Isl.* stama] *stamma.* bedhas swa som stamande *KL* 115.

stamber, *adj.* [*Isl.* stamr] *stammande.* en brodhir ... swa stambir at han gat ey läsit pater noster *KL* 56. *ib* 115. fwlottir oc stambir i ordhomen *Bo* 180. stam oc läspandhe twngha *Su* 110.

stamn (stampn. staffn, *se* **framstamn. -ar),** *m.* [*Isl.* stafn] *L. stam, stäf, uppåt böjd fortsättning af ett fartygs köl, främre el. bakre del af ett fartyg.* marge otalike gylte stampna *RK* 1: 130. bord vid bord ok stampn vid stampn lagdo the ther bryggio läghe medhan *ib* 1469. skipit hawir thre dele som är främbre stampnin *(proram)* ok midhal delin ok äptre stampnin *(puppim) Bir* 8: 187. skipit ... stötte vp a strandena mz främbre stamnenom *KL* 174. *Bil* 251, 575. äftre stamnin syndir löstis aff bylghionna makt *KL* 175. — *framstam, förstäf.* konungh haniss han wändher sin stampn räth aath örehampn *RK* 8: 3296. — *Jfr* **skip-, skipa-stamn.**

stamnboe (stam-), *m. L.*

stamnskut (stamskut), *n. till Olofsgärden hörande afgift hvilken erlades af hvart fartyg som med varor gick från Medelpad till Stockholm och af hvar och en person ombord på sådant fartyg.* de qualibet naue que vadit stokholmis(!) cum mercemoniis vnum denarium swecum de qualibet persona in ipsa naue eunte vnum denarium quod in nostra lingua dicitur stamskut *SD* 3: 162 (1314, *gammal afskr.*). *Jfr* **manskut, manz luter.**

stamp, *m.?* [*Mnt.* stamp, stampe] *stamp, stampjärn, stötel.* II stampär *HSH* 19: 168 (1506).

stampa (stappa), *f. L.*

stampa, *f.* [*Mnt.* stampe] *Jfr* **pulverstampa.**

stampa (stämpa *LB* 5: 77 *(på två st.).* **-ar, -adher),** *v.* [*Fdan.* stampe. *Mnt.* stampen] *L. stöta, sönderstöta, sönderkrossa.* stampar man malyrt *LB* 4: 350. malyrt är godh wider ny saar om hon stampas ok läx ther wider *ib.* legger man stampadhan pwrlök widh benbruth *ib* 2: 34. fenekal stampat *ib* 10: 7. takir man grönt frö aff fenekal oc stampar thz *ib.* tak celidonia oc stampa *ib* 8. stampha galiga til pulwer *ib* 1: 96. *ib* 97. tak aloe stampa smat *ib.* skal man tagha hwsslöök ok stampa han sman *ib* 2: 9. om man stampar han *(senap)* sman som miöl j mortara *ib* 4: 346. *ib* 5: 77, 8: 41, 42. skal man taga lyn frö stötha och siudha i vatn och stampa mz mayo smör *ib* 2: 9. stampar man rökilse mz aloe *ib* 4: 339. stampar man sinap mz lit watn *ib* 344. sinap stampader mz äthikio *ib.* sinaps frö stampat mz fikor *ib* 345. stampar man sinaps frö mz nokot thz som smörukt är *ib.* stampadher sinapir äller malin mz ätikio *ib. ib* 1: 96, 2: 33, 36, 37, 38, 39 *o. s. v.*, 8: 63, 64, 75, 76, 77, 79, 80 *o. s. v.*, 7: 2, 5 *o. s. v.*, 8: 41, 42 *o. s. v.*, 10: 6. — **stampa saman,** *stöta samman, genom stötning blanda, blanda och stöta.* läggir man salt ok roser stampat samman widh hwnda bith *LB* 8: 63. skal man tagha arwi oc hwitha aff äghit oc stampa saman *ib* 5: 77. skal man tagha pipar oc myntha oc lithet salth oc stampa thz saman *ib. ib* 2: 58, 4: 340, 10: 6. tag tz röda aff äggith stampa tz saman med honag *ib* 7: 5. — **stampa til saman,** *d. s.* scal man taka arffua oc thz huitha aff äggit oc stampa till saman *LB* 1: 96. scal man taka piper oc mynto oc litit aff salt oc stampe thz til saman *ib* 97. — *Jfr* **sunderstampa** *samt* **stappa.**

stampeskor (*pl. ack.* **-skoo** *SO* 73), *m. ett slags hästsko.* for en klipparo at forlegghia mz vj stampeskoo een öre. for een hest om viij stampeskoo halffannan öre *SO* 73.

stand, *n. Jfr* **a-, be-, bi-, bodha-, for-, mot-, mote-, mädh-, til-, undir-stand.**

standa (staanda *RK* 8: 420. **stonda** *LfK* 227; **-andes** *ib* 226, 228; *Lg* 8: 578. *pres.* **stander. stonder** *Di* 159. **ständär** *VGL I J* 18: *pr. impf.* **stoþ. stoodh** *Iv* 2137, 4557; *RK* 8: 630, 1166. *pl.* **stoþo.** *part. pret.* **standin. staandin: -ith** *RK* 8: 1687. **stonden: -et** *LfK* 226. **staþin: -it** *VGL I þ* 9, *II þ* 41. *imperat.* **stat. statt** *KL* 227. **stad** *MD* 124) *och* **sta (staa.** *pres.* **star. sta** *(i rimsl.) Iv (Cod. B)* 3183. **staar. stor** *BSH* 3: 299 (1471); *Di* 270, 271. **stoor** *MD (S)* 242. **stär** *Iv* 1875, 4640, 4644, 5229; *Fr* 382, 397, 808, 1006, 1565, 1690, 2456, 2852; *RK* 1: 1309; *Al* 5992 *(på alla dessa ställen, utom Iv* 4644. *i rimsl.)*; *jfr Klockhoff, Stud. öfver Eufemiavisorna s.* 56 *f. pl.* 1 *pers.* **stam** *Bo* 121. **staam** *ib* 94; *BSH* 8: 281 (1470). 2 *pers.* **stan** *MP* 2: 48. **staen** *Gers Frest Inl.* **staa** *BSH* 5: 435 (1511). *part. pret.* **stan: ower stan** *Va* 37. *n.* **stadt** *BSH* 5: 435 (1511). **staat** *RK* 2: 8017. **stoot** *BtFH* 1: 136 (1507). *imperat. pl.* 2 *pers.* **stan** *Bir* 5: 6; *MB* 2: 29), *v.* [*Isl.* standa. *Fdan.* standæ *och* sta. *Jfr M. Lorenzen i Tidskr. f.*

Filol. N. R. 4: 222 *f.*] *L.* **1)** *stå, befinna sig (utan att ändra plats) stödd på benen i upprätt ställning. om menniskor el. varelser i mensklig gestalt, äfvensom om djur.* han sprang vp stodh ok gik in j mönstrit *KL* 135. hwi standom vi hwi gangom vi ey *Bil* 877; *jfr* **2.** tha man siongir terciam sextam oc nonam skalt thu staa vndir ympnomen, oc sithia ällir liggia ofwir bänkin vndir psalmomen *ST* 197. hwat thu häldir gaar. staar. älla sitir *Ber* 270. ä staar fool til benith wärkir *GO* 954. iak ... formatte näpplika staa *Bir* 1: 31. hwi kan thu ey a fotom sta *Al* 706. modhir hans oc disciputi ... stodho a sinom knäm *Bo* 249. *BSH* 5: 435 (1511). grymbar karl ... þor eigh framganga. vtan standar fiärran *Bu* 19. stoþo þe alle firi mario dorom *ib* 14. hawa þe ... soritt, þa fastan oc standen vtan kyrkiu *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). här stor en man för porthen *Di* 270. *ib* 271. fingo the see twa ängla sta nästa sik *Bo* 249. the som näst stodho *KL* 168. warfru ... gig for hwan thera staa *ST* 197. the ... gingo fore herranä bordh at sta *Va* 55. *RK* 3: 420. klares ther fore konungin star *Fl* 1517. petrus stodh for domstole *Bil* 106. han är owis i sith eghit liws staar *GO* 633. vföre sik hon ellir han aff sinom ytra klädhom oc stande j hwita kiortlenom *VKR* 23. priorissa skal staa j winstra chor *Bir* 5: 26. hwar berhoggäre agher coma i gruuunä til sinä gyärningh hwarn morghon ... oc þär standä a sinne gyärningh til miþiän dagh. siþän han är mätter. komi atter vm miþiän aftan. oc stande þär til quälz *SD* 5: 638 (1347); *jfr* **3.** han ... stodh ther a sinom bönom thre delena af nattinne *Bo* 100. han stodh ... rätter j lögha kari *Bil* 574. han ... löstes þaghar än þo han stoþ eigh fastar *Bu* 15. riddaren stoþ annars hugha *ib* 19. thenne staar helbrygdho for idher *KL* 137. hwi standin i vpseande i himinin *ib* 131. hwi standin j här swa fafenge allan daghin *MP* 1: 77. *ib* 2: 48. the sagho konungin standa mz draghit swärdh ij siin handa *Fl* 1580. naar j nakorstadz gangin tha gaan thil saman naar j komen thit j gaan, tha stan til saman *Bir* 5: 6. thz dyuret staar eller sether ouer eeth dyupasta kär *LfK* 229. thz hws ther hästin stodh läster *Al* 562. — *bildl.* skal han falla nar han wäntir sik staa *Bir* 1: 70. — *i särsk. uttr. eg. och bildl.* sta vidhir quärn och mala *MP* 1: 276. tha han wil ey wara godher tha stande han ith annat glas til rodher *MD (S)* 230; *se* **glas.** han wille til retta staa *RK* 2: 7057; *jfr* **rätter,** *m.* **4.** stande then sielffuer ther om til swars som gherningen giort haffuer *SO* 148. standa til anzswara *Bil* 589. stat manlika til wärn cristna thro *ib* 619. hwilke almoghanom skuldo til hiälpa at standa *ib* 847. **2)** *stå stilla, stanna. om person.* sprang röwaren fram ok bödh hanum staa *KL* 60. diäwlin stoþ iäm skyt quar: som han vare slaghin mz stene *Bu* 23. sagde josue til stridz folkit stan ekke stille paa en stadh, vtan fwlfölghen häller wara fiända *MB* 2: 29. **3)** *blifva, förblifva, stanna.* han lofwadhe ... gerna quar standa *(näml. i klostret)* allan sin alder *Bil* 798. — *vistas.* ther stodh han j xij aar *Lg* 3: 33. henne standandes *(existens)* j room *ib* 578. **4)** *stå, stå fast, framhärda, förblifva.* han ... badh thöm sta stadugh gudz kärlek *KL* 354. vm thu star *(perstiteris)* j thesse snillinne *Bir* 1: 273. stodh hon stark oc vilde ingaledhis ofuergifua sina rätta thro *Ansg* 211. stodh hon ... widh thera lydhno *Lg* 3: 242. widh thenna ... iämpnadh oc maato skulu ... brödhrene staa allaledhis *Bir* 5: 32. **5)** *stå, befinna sig (i en viss ställning el. i ett visst förhållande el. på ett visst sätt), vara. om person.* j staen här ... j ihesu christi stadh *Gers Frest Inl.* sua länge hauar iak standet ii striþ mot hanom *Bu* 142. i allom thinna stridz daghom skalt thu staa *(sis)* swa som i enne standandhe stridh *Su* 118. stat j froda fridh *RK* 1: *(LRK) s.* 217. stad hel *MD* 124. *Jfr* **25.** — *förhålla sig, lefva.* huru abbatissan staar j sino ämbite *Bir* 5: 48. som ... sta äptir ödhmiuka manna radhe *(stant humilium hominum consiliis) ib* 2: 42. *Jfr* **26.** — *stå, vara ställd, vara öfverlemnad, vara.* til gisle staa *RK* 2: 9140. alla the fangha j gislo stodho *MB* 2: 250. *Jfr* **29.** **6)** *stiga, stiga ned.* the ena *(jungfrun)* aff sin gangara stoodh *(ändradt fr.* steegh) *Iv* 2137. — *uppstå.* þa mön stoþ af döþ *Bu* 100. **7)** *stå (på ngns sida), hålla (med).* the villo alle medh pukan sta *RK* 2: 4157. *ib* 3: 586, *(sista forts.)* 4513. hwem lyckan will ey mädher stå *ib* 4541. **8)** *hålla stånd, hålla ut.* skolom ... vi ... sta mannelica i frestilsanna storm *(sustinere procellas) Bo* 94. — *hålla stånd mot.* komma i saman i kamp, tw star hanum ekke et tag *Di* 58. tw orkar äy standa thera stora hwg *ib* 91. **9)** *stå (emot), göra motstånd (mot).* stat nw gen hanom *Bil* 786. mykyt skal människian sta mote oskällike giri til mat oc dryk *Bo* 130. stat mannelika mot kropsens rörelsom ok astundilsom *Su* 416. thu ... staar ekke a moth tholkom thankom *ST* 425. staar thu tholkom thankom ekke amot *ib.* *Jfr* **standa a mot.** **10)** *bestå, utkämpa.* tree stridher haffuer jak staandith fasth *RK* 3: 1687. *Jfr* **8.** **11)** *kämpa för, genom strid söka främja.* hwem thz war medh eller mot the wilde jo standa marskens bot *RK* 2: 5625. — *försvara, skydda.* som them sculle för schada standa *RK* 2: 2280. *ib* 2308, 3216. **12)** lata standa til, *anfalla.* the crisno lotho til thera staa *RK* 1: 1728. *ib* 3148, 4198. **13)** *stå (efter), sträfva (efter).* forsma prädica af þässa hems äro: som romara stoþo mäst äpte *Bu* 150. hwi standom vi äpte hedhir oc bälle *Bo* 37. *ib* 94, 97. *KS* 36 (95, 39). *Iv* 1038, 1057, 1322. äpter priis stodh allas thera modh *Fr* 1840. wi standom äpter ängo meer *Al* 5776. for thy the äpter thera dödh stodho *RK* 3: 1443. stat äpte thy äwinnelika goze *ST* 499. *ib* 136. ther stodh han äptir mz alle sinne makt oc wilia at han matte the laghin faa *ib* 4. them riddara ther ... staar äpther at wpbära stoor atherlön *Bir* 4: 110. **14)** *stå i spetsen (för).* standa for, *förestå.* herra fräderik nu for landith staar *Fr* 3104. at staa for riket *RK* 2: 7400. *ib* 5292. at se oc sta for them *(godsen) SD NS* 1: 639 (1407). bödh mästir mannomen som före ärffuodit stodho *MB* 2: 250. *Jfr* **standa fore.** **15)** *ansvara (för).* han wilde hanom ther fore staa fara felig bade til oc fra *RK* 2: 6304. the skulle tha bådhen för skadhen stå *ib* 3: *(sista forts.)* 5224. hwilka ... päninga herra clawes van vitzen mic skyllogher war for then scatha ther jac togh the stwnd han stodh mic for scadha *SD NS* 1: 159 (1402). haffue wi loffuith ok sagth widh äre ok throo

alle thee oss haffue sagt fängilse staa for liff oc swndh *BSH* 4: 227 (1497, *gammal afskr.*). **16)** *vara utsatt (för).* standa for diäfwls frestilse *Bil* 82. **17)** *vara underkastad, vara skyldig att rätta sig efter.* hwilike fogatha ok ämbitzmän skulu hanom hörroghe wara oc hans radh standa i allom sakum som oss tilhöra *HSH* 16: 3 (1369). — *underkasta sig, lyda, rätta sig efter.* the stodho hans budh *Al* 8753. alle englä sta tith budh *MD* 8. *ib* 71, 76. hwat retthin giffuer vil jach sta *RK* 2: 4799. — *underkasta sig, underordna sig.* at han schal standa kom[pa]nijs lydna *SO* 103. — *visa, bevisa (lydnad).* the . . . loffuedon fulla lydhno stande *RK* 2: 1219. honom lydhno standa *ib* 144. — *stå, underkasta sig, finna sig i.* wil iak nw sta thit budh *Al* 9907. ther om vil jach sta mina fara *RK* 2: 4619; *jfr* **18.** *SO* 85. om kalmarna sloth wordhä wij staa waar äwenthyr swaa hor effter som her til *FM* 186 (1504). *ib* 417 (1509). **18)** *underkasta sig, utsätta sig för.* wi staudom badhe wara fara *Al* 2622. — *stånda, vara underkastad, underkastas, undergå.* stande sin räth aa radzstwffuo *SO* 6. *ib* 16, 17, 63. stande samä rätt fyr är saght *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *MEG (red. A)* 55, *(red. B)* 60. *EG* 64. stande tholikan räth som then brutlike sculde standa *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 62. *EG* 67. *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). *PM* 36. the skulu alle standa en rät *KL* 370. stande thiufs rätt *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 638 (1347). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). en mordhara rät skulin ij sta *Al* 3480. widh darij graff the stodho sin rät *ib* 3781. *ib* 3778. *RK* 2: 6523, 8360. ther stodh han sin rettha plaga *ib* 4414. stande plikt som för är sacht *EG* 64. **19)** *stå, vara ställd, vara rest, vara placerad (i upprätt ställning). om sak (i allmh. sådan som har en bestämd öfverdel el. uppsida el. hvilkens höjd är större än bredden).* thänne lundin hwa *(för* hwar*)* som faa trä plägha standa *Bir* 1: 232. owir the käldo sa han et trä standa *Lg* 91. ther staar eth raa *DD* 1: 147 (1492, *nyare afskr.*). stoþ calkren hel a altareno *Bu* 417. hwar et liws brännande stär *Al* 5992. at stangen starkelikä j iordena sta *Iv* 3183. han tok thz skafft när honum stär ok mot herra orik rände *Fr* 1690. man sigher thz ij hans huse stär bordh staka aff filsbeen *ib* 382. vnder hwariom diske star een steen thän ther heter amatist *ib* 384. — *stå, vara belägen, ligga.* standar nu ii sama stad varra fru mönstar *Bu* 64. manghe . . . muncka ens klostars som stoþ viþ fluitande vatn *ib* 22. hafde . . . qwärnena i sama strömenom standande *VAH* 24: 322 (1442). hwsen . . . som staa wppa for:da jordh *SD NS* 2: 171 (1409). — *stå, stå upprätt, stå qvar.* huru länge þät *(templet)* skulde sta *Bu* 64; *jfr* **36.** **20)** *stå, stå stilla, stå orörlig. om sak.* iosue . . . bödh solinne standa quarre a hymilenom *MP* 2: 175. solin stod quar miduakt a himnenom *ib.* sool oc mane stodho stilla *MB* 2: 27. *ib* 28. — *särsk. om flytande ämne.* tha stodh skiärt oleum starkt som sten swa at the gato ey mz fingrum draghit en drupa wt *Bil* 211. flytande watn stodh som mwr *MB* 1: 318. *Bir* 2: 126. vm vatnit star jdhkelica *ib* 130. — *stanna, afstanna; upphöra.* thw lot swa drikka nilum flodh at hon aff sino lupi stodh *Al* 6564. — *stanna, fastna. om hugg- el. stickvapen.* sampson hwg till konungen vpa hielmen sa at swerdit stodh *(nam stad)* i härdana *Di* 5. sampson hwg et annat hwg till en annan riddare vppa hans axl sa at swerdit stodh i sadelen *ib. ib* 3, 203. didrik sköt sith spywth epther honum sa ath thz stodh j bakkan *ib* 220. — *med underförstådt subj.* the hioggo fast the kämpa godh ä swa at ij hiälmen stodh *Al* 5350. han klöff hans huffuod oc bryst sa ati beltit stod *Di* 65. widike worde sik manneliga, oc hiog aff sin macht a jarlens hielm oc klöff huffuod oc bryst sa ati beltit stodh *ib* 112. **21)** *befinna sig, vara. om sak.* swa när syntis *(näml. himlen)* honum bergheno sta *Al* 9054. altidh skal bätre sädh a sta a annars aker ok annars trä ok större jwuer a annars fää en thz staar ok är a mino *MD (S)* 288; *jfr* **19.** — *hafva sin plats, hålla sig, vara. om företeelse inom kroppslig organism, särsk. om sjukdomssymtom.* thän varmen bleff standande mote hiärtano väl fäm dagha vmkring *KL* 317. oppa sama sidho som böldin staar *LB* 1: 98. fore then werk som stor i lorknylernä *ib* 6: 107. *ib* 7: 1, 12, 36 *o. s. v.* **22)** *stå, stå upptecknad el. skrifven, stå omtalad, stå upptagen.* tässen bokin . . . j hwilke staar en stadge *Bir* 5: 109. thz stod alt saman j wisänä *Va* 55. äncti skal för giäldäs. än þet wi hawum til klosterseus skipat oc giuit oc siþän. ä hwart som þet stander *SD* 5: 567 (1346). lät han vp breuet. ok var þär alt af skrapat. som synden stoþ i *Bu* 169. til the atta marker päninga ok ena läst korn, som sta i the förra breffweno *SD NS* 1: 625 (1407). her äptir standir af wars herra ihesu christi vndirs teknom *Lg* 65. äpther thy j eno jertekne star scriwath *JP* 72. som förscrifuat staar *VKR* 29. **23)** *innehålla, innebära, lyda.* munkin giordhe som hans ordh stodho *Bil* 211. **24)** *stå, vara innesluten.* i sama dagh ok fridh skulu waar godz ok ware pantä a badha sidhur standä ok warä *BSH* 1: 132 (1371). **25)** *stå, befinna sig, vara (försatt i ett visst förhållande el. beskaffad på ett visst sätt). om sak.* siw nättir ägha scogha j fridhi standa *TB* 73. länge lät gudh thzta land standa . . . j fridhi *Bil* 210. thetta landedh staar j wedhermödhe *FM* 413 (1509). munde husit j liwsan lugha sta *RK* 2: *s.* 333. smör möö sina spina mz henna *(odörtens)* oos tha stinnas the oc standha fwlle *LB* 3: 142. *Jfr* **5.** — *stå full.* then äpla gardh mz blomster star *Fl* 1102. **26)** *stå, vara beskaffad, förhålla sig. om sak.* bäther står swå almoghans styrilse *KS* 6 (13, 6). standa thön land wäl *ib* 17 (43, 18). alt staar wäl *Bir* 5: 48. ekke staar idhart lifwerne swa *Al* 6327. han giordhe honum kunnukt ther huru hans thing mz honum står *Fr* 2852. tessa lund tha stodh thera akt *RK* 1: 1723; *jfr* **40.** staar thit hiärta til hans swa *(intager ditt hjärta en sådan ställning till honom) ST* 425. *Jfr* **5.** — *opersonl. stå till.* nu hafuer iak sakt sidhwanio vaar ok huru här a husith staar *Iv* 4096. ther stoor illa *MD (S)* 242. thz stodh sa vell j rykot tha ath aldre kundet bätre sta *RK* 1: *(sfgn) s.* 171. wäl mz honum staar *ib* 3: 2768. huru hafuer thz standith mz thik sidhan ij forin bort fra mik *Fr* 1291. thz thöm äkke kunnukt är huru om miin thing nu stär *ib* 808. tha thykte suensca illa standa at rikit sculle j thölken wanda *RK* 2: 2010. — *stå, för-*

hålla sig, vara. om thet skulde noghot vinlica mällan os standa ***(om det skulle vara ett någorlunda vänligt förhållande mellan oss)*** *SD NS* 1: 639 (1407). them j mellom stodh thz j fridh *RK* 2: 1414. *ib* 3043. ther mz skulle j fridi staa *ib* 7646. *ib* 1427. thz sculle sa j godha sta *ib* 1421. — ***med dat.*** thz stoodh honum swa nödhelik *Iv* 4557. — ***stå till med, förhålla sig med, vara förhållandet med.*** ij vitin ey huru mik thz stär *Iv* 4640. — ***stå, vara. med prep.*** til *och verbalsubst. på* -nde. star til troandhes at the snarlika mista mik *Lg* 3: 679. **27)** ***stå, förblifva, fortfara att förhålla sig.*** thetta stodh en stund ok bleff *RK* 1: 2876. stod thz sa nokor stund *Li* 34. *ib* 23. stodh thz sa j ij aar *ib* 4. saa staar thz stilla een lithen riidh *RK* 3: 3888. *Jfr* **33.** — ***stå, förblifva (i samma skick).*** al thing standa ***(perseverant)*** äptir gudz skipan *Bir* 2: 126. standa ***(stant)*** al elementa j sinne skipan oc rörilsom suasom foreseet är aff äuerdhelico *ib* 128. al thingh sta äptir thinom vilia ok blifwa j thinom ordhom ok sägn *ib* 1: 76. all kiärumaal sum länge standa vkiärdh *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). gardhin . . . var . . . äpter lanzlaghom opbodhin oc stodh opbodhin nat ok aar nästom frändom til lösn *ib NS* 2: 37 (1408). stander hwsith olöst *MB* 1: 374. **28)** ***stå, stå till buds, stå för ngns räkning.*** skal alth thetta forscreffna goodhz mik och mynom arffwm til atherlösen standhe *SD NS* 2: 78 (1409). **29)** ***stå, vara öfverlemnad. om sak.*** mit liiff skal til idhra thiänist sta *Fr* 1067. — ***stå, vara ställd, vara satt (till pant).*** iak . . . hawer giwit warzbärgha kyrkyo . . . ena flaat nor ij wimarka engh ok ij fäm maalom ij ringundhatorpa engh, kyrkyone ok prästinom til athirlösin aff olaue rödh, som hans fadher stod til panth fore VII marcher fore en häst *SD NS* 1: 572 (1406). aff thöm päningum, som gladzcolla stodh hanum fore til panth *ib* 670 (1407). eet gulfingren, som staar sancta johanissa gilde til pant for siex mark penninga *ib* 678 (1407). — *Jfr* **5.** **30)** *lagstå.* för:de jord är lagliga vpbudin och lagliga standin *SD NS* 1: 359 (1404, *nyare afskr.*). dömdes then jord köp stadug och fast som nilis laurisson i niwa giörde med henric laurisson i hyrsyle som är stoot i xx aar *BtFH* 1: 136 (1507). **31)** ***anstå, hvila, vara lemnad å sido.*** her later iac thzta ärendit sta *Va* 53. — ***stå, stå oafgjord, uppskjutas.*** thet sculde sta til thes at radhit oc almoghin saman kome *OB* 213. ware ther nokot ofogh eller orättur gör . . . thet sculde sta til morghons *ib.* **32)** *nå, räcka.* gik han . . . borghith op swa höght thz stodh *Al* 9049. — ***sträcka sig, vara utbredd.*** star hans rykte ouer alla wärildena *Di* 50. mykit rykte stod aff hanum ***(af honum gengu sogur viða um lond)*** *ib* 130. *ib* 20. hans loff stonder offuer alla werldena *ib* 159. **33)** ***stå, påstå, räcka, fortfara, vara.*** þänne bardaghin stoþ fra morghonenom ok tel miþdagh *Bu* 177. *ib* 178. *KL* 343. fiortan nätter stodh thz hoff *Fr* 2645. *ib* 2713, 3035, 3055. at thz räghn swa langan tima stodh *Al* 5688. j hans daghum burdhis the missämia mellan kirkionna ok keysarans krono som en standir *Bil* 827. iudhanna höghtidh. hulkin som stodh atta dagha vm kring *Bo* 24. mädhan thessin dagher ok forordh standä *BSH* 1: 132 (1371). *ib* 133. swa länge dröffwilse staa twinga the mannen *Su* 170. thera braskan stander ekka lang *Al* 4354. — ***stå, pågå, råda.*** thentidh the tidhandin komo thiit glädhin stodh *ST* 414. — *räcka, dröja.* thz stodh i ј (½) aar för en bröllipit skulle wara *Lg* 3: 33. — *part. pres.* ***fortfarande, ständig.*** skalt thu staa swa som i enne standandhe stridh *Su* 118. **34)** *råda, vara.* oaar hade lenge staat *RK* 2: 8017. — *råda, herska, härja. om farsot.* then tidh dödin star *LB* 1: 98. swa länge plaghan staar *ib.* ***(pesten)*** staar nw omkring alt norge oc halland oc naakas nu hiit, swaa at, huart man spöör ther omkring, tha staar swa starkelika at vthan alla sott faller folket nider *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **35)** ***stå, ega rum.*** striden stod en odensdagh *MD* 367. torsdaghen äpter sancta birgitta dagh tha stodh thetta slagh *RK* 3: 2393. om xx dagh iula stodh thetta staat *ib* 2542. swarthbrödhra capitell i stokholm stoodh *ib* 630. j köpmannahaffn munde bröllopit standa *ib* 2: 7130. sa rikeliga monde the hoffuen staa *ib* 7533. besökiä thed kalmarnä möthe nw staa skolande *BSH* 4: 106 (1484). *ib* 188 (1495). daghen är forelagdh och benempdh när landztinghet skall staa *HSH* 20: 52 (1506). *Lg* 3: 273, 712. **36)** ***stå, stå vid makt, ega bestånd.*** wärlin staar än for þera forscullan *KL* 182. mädhan wärldin staar *Lg* 90. hurw lenge then handlig monde sta *RK* 2: 5723. — ***stå, bestå, gälla, ega giltighet.*** thättä oc all fornäfnd stykke skulu äwärþeliká standä *SD* 5: 639 (1347). the lagh ther sidhan haffua standit marghan dagh *RK* 1: 457. thenne rätter scal swa lenge ok swa viit staa *MEG (red. A)* 57. star fore engom huarte loff ellir legho vtan thz wardhir hanom gifuith ellir vnt a rättom tridiwngx tinge *TB* 76. — *part. pres.* ***beståndande, gällande.*** the sämia som giord war ma wäl oc skal blifua standando *VAH* 24: 322 (1442). **37)** ***bestå, hafva sitt bestånd (af el. genom).*** henne tymade ok thz mangom lyster at gifftas tha hon kom til sin aar ther vider tror jak at werldin star *RK* 1: 78; *jfr* **36.** hans likame star ***(subsistit)*** af fyrom thingom swa som är styrkir fägrindh snille ok sin *Bir* 1: 63. the hälgha kirkia ok cristnan hulkin som star af siw hälgilsom *ib* 232. — ***bestå, utgöras (af).*** galgen staar ***(constat)*** af twem vp rättom träm ok thwär trät är thz thridhia *Bir* 1: 197. **38)** ***bestå, bero.*** en ande mz hanom, j hwilkom staar oc är ***(cognoscitur consistere)*** största fulkomplighet j tässo liffue *Su* 260. — ***bero, vara beroende (på el. af).*** thz staar ey til hunda thz hors dö ***(fata caballina non stant ad vota canina)*** *GO* 320. thz stande til gud j hymmerik *RK* 1: 1595. thz star alt til idra nade *ib* 1988. hafde thz nagat til mik standit jak hafde gerna j döden gangit *MD* 133. *LfK* 145. *Lg* 3: 16. naar thu retir han til wredhe mz thinom syndom . . . tha vpnyiar thu hans pyno oc saar swa mykit som thz til thik staar *ST* 293. thz stander nw alth til minä waldä thegh lathe liduge eller haldhe *MD* 14. tha staa tz til brödra skön *SO* 85. thu west wäl at all witno staa til try ***(bero på att de äro tre)*** *Lg* 3: 630. thz star til thiin ***(det står dig fritt)*** *Bo* 251. thz star ey alt a storom krop at een wardher högdher op *MD (S)* 254. thz mest a hoffwd ok hiärta staar ok ***(för at)*** een opta sigher faar *ib.* trätte twe män vm eþä swäre, stande a eþätakans eþe at han skal swa swäriä *SR*

13. stande thz a synamanna witnom oc hodhir ok skiäl oc sannend *TR* 77. var forman . . . ther al var ära stoodh op a *Iv* 1495. *ib* 1548. pa hanom stodh alt hennes siele gagn ok regiment *Lg* 3: 533. — *bero på, komma an på?* aal thingh sta aa ända lykth *GO* 832 *(jfr dock Kock, Medeltidsordspr.* 2: 431 *f.).* — *bero på, härröra af.* ij hafuin dräpith the diäfla twa som thera dödher stodh op a *Iv* 4630. — *bero af, vara till förfogande för, tillhöra.* slotlooffwan sculle han förwenda til hertog buggesläffs hand stod hon för sidhan sculle hon sta til rikens kör *RK* 2: 1789, 1790. til marskens hand sculle hon (o: slotloffuan) sta *ib* 5304. slosloffuan sculde tiil swerige staa *ib* 3: 2574. **39)** *vara underkastad, vara hemfallen (åt). om sak. med prep.* undir. forsumar han . . . första nat ellir andra mz allo . . . tha stande thet vnder sama rääť *EG* 68. *Jfr* **18. 40)** *stå, vara vänd, vara riktad.* först munde stormen pa staden sta *RK* 2: 2255. til röweri stod alt hans koos *MD (S)* 212. til dygd ok äro stod all hans akt *RK* 1: 1941. hans hugh stodh meer til goz än ära *Fr* 3023. min hugh hafuer länge staudith ther til *Fl* 2068. til mik stär all hänna högxsta aliit *Iv* 4644. til enkte goz staar war hop *Al* 5746. **41)** *stå till samman (med), öfverensstämma (med).* mz lastomen älla dygdhanna vanskilsom staar *(stat)* äkke hiärtans renlekir *Bo* 45. **42)** *passa, passa in (med), sitta (på).* the sagdo han *(skon)* wel at fotin staa *MD (S)* 243. **43)** *anstå, höfvas, passa.* alt thätta thikkis vara ohöuelikit oc ey väl standa *Bo* 59. — *med dat.* thz höfdhis äkke väl. oc ey hafdhe thz them väl standit. at the skullo swa farlöst swa som stiälandis thädhan fara *Bo* 20. jlla star thz konungenom at vinnas ok styras aff wredhe *Bir* 3: 308. thit hofwdh halt i midhiomatto. ey höghra älla läghra än som thik väl staar *Ber* 257. thz som thik illa staar *ib* 261. tha herrar och första tala mz skäll tha staar them thera ordh ganska wäll *RK* 3: 2090. — standa til mato (fögho), *d. s.* thz stodh thöm badhom väl til mata *Iv* 728. *ib* 1894, 4726, 5245. thz stodh them väl til fögha *Fr* 1671. **44)** standa for handom *el.* for händer, *förestå, vara förestående.* thik standher härdaro stridh for handum *Bil* 410. then död them stodh tha for handom *RK* 1: 3963. — *vara för kanden, pågå.* örlighit stod fore händher *(bellum perurgebat eum) MB* 2: 243. — *Jfr* **21. 45)** *stå, kosta.* swa mykyt staar thz mik sielfwom *ST* 487. — *vara värd, gälla.* huru dyrt hwart stykkith staar *VKR* 40. ey mera än vi (6) hwita stod hwarth pund *RK* 3: *(sista forts.)* 4602. — *vara uppskattad (till).* hwilke fyre gardha standa fore tolff lödhugha mark *SD NS* 1: 235 (1403). een läst gull äller twa hadho ey warith saa godh som then liisla panthin före stoodh *RK* 3: 1166. — *gälla, räknas.* þit bloþ scal þik standa for döpelse tel himirikes crono *Bu* 495. hau (o: waar fatighdoom) skal os fore rikedoom sta ok säligheet ij himerike faa *Al* 6287. **46)** *gälla, vara fråga (om). opersonl. med prep.* um. thz stodh om bäggias thera liiff *Iv* 4934. — *refl.* **standas,** *stå sig, stå emot.* inthe harnigk *(för -sk)* stodz fore therä skut *PK* 254 *(i var.).* — **standa a mot, 1)** *stå emot, göra motstånd.* swa skulum . . . vi vidhirfresta at göra them som dela oc afwita älla hata os. ok ekke standa a moot *Bo* 12. **2)** *sätta sig emot, söka hindra.* hon stodh a mot ok vilde ängaledhes at likamen bortbares *KL* 317. **3)** *motstå, hindra, förhindra.* fäållit staar amote at vädharit gaar ey in *Bir* 2: 231. hwat staar amot at tiltaka . . . owan thing *ib* 3: 322. — *Jfr* **standa mote. — standa ater, 1)** *stå tillbaka, stå qvar.* maria stodh ater malata *MB* 1: 396. nw staar iak aater y wadha *MP* 171. **2)** *återstå, vara öfrig.* nw star enkte atir annat. vtan at vi väliom os til biscop . . . gregorium *Gr* 309. — *Jfr* **aterstanda. — standa fore, 1)** *förestå, förvalta, styra, leda.* sancte andreas . . . vil at thu skalt . . . standa hans sokna kirkio bäter fore. än thu hafwer här til gioit *KL* 319. — *herska öfver, regera öfver.* östen stander gotana fore *RK* 1: *(LRK) s.* 217. — *abs. hafva ledningen el. tillsynen.* hon stodh fore i brullöpino *Bo* 59. **2)** *sörja för, vårda sig om.* tok then wise mannen henne hem mz sik, oc stodh henne före mz storom kärlek *Lg* 3: 323. **3)** *sörja för (ngns) uppehälle, undfägna, förse med mat och dryck.* jarlen stod hanum kosteliga fore *Di* 198. **4)** *förestå, vänta, tillstunda.* han thänkte vppa the vidhirmödho han hafdhe haft oc än stodh fore *Bo* 256. — *med dat.* natten star thöm fore *Bo* 208. idher staar fore pina oc nödh *Al* 6875. sta honum tw thing före *(duo . . . instant ei)* at *(bör sannolikt utgå)* thy at vände han sik til vinstra delin . . . tha fallir han j häluitis diup än springir han j skipit tha ma han mz äruodhe vndkoma *Bir* 2: 219. *Di* 240. **5)** *motstå, kunna motstå el. hejda, vara till hinder.* them *(drakarne)* stander fore ängin mwr *Al* 5056. thy *(djuret)* stodhe ey fore aff staalo et las *ib* 5160. om nattena the *(de stora myrorna)* vnder iordhinne bo tha gräfwa the oc sökia gul them stander fore ängin muld *ib* 9374. — *Jfr* **forestanda. — standa i gen,** *återstå.* heym han stod ensamber igen *Di* 90. staar här noghot aff hans tjänist igeen *Lg* 3: 347. manga stridher staa tik än i gän *Su* 145. *Jfr* **i gen standa. — standa inne, 1)** *stå inne, vara insatt.* j eno stekara huse som kätla oc grytor stodho inne *Bil* 485. **2)** *vara inne, vara för handen.* augusta manadh stodh tha inne *Al* 4883. — **standa mote,** *göra motstånd, vara motsträfvig.* at mootstridha oc standa mote thz är swa som trolkonu synd *Bo* 137. *Jfr* **motestanda,** *äfvensom* **standa a mot. — standa när,** *bistå. med dat.* sculu the . . . standa syslomannenom trolicha när *VKR* 30. *Jfr* **när standa. — standa til, 1)** *ställa sig på (ngns) sida, förklara (ngn) hafva rätt.* dyrich hansson haffde skottzsmaall till tönne erichsson; staar tönne honom icke till, skall dyrich giffue oxerne ighän *FM* 553 (1512). — *gå in på (ngns) begäran.* jach star jdher til *RK* 2: 5013. — *hålla med, vara ense med.* mik standa til badhe greka ok waal *Al* 2700. riddaren stodh honom til mz skälom ath thz war sant *JP* 84. **2)** *gå in på; instämma. med gen.* tha vitnadhe nämpdin, som tha sat, ok alt menegha häridhit stodh thäs til, at . . . gardhin . . . var laghlica köptir *SD NS* 2: 37 (1408). **3)** *tillstå, erkänna.* iak star til thz är alt santh *Gers Ars A* 3. **4)** *gifva försäkran el. intyg.* staam wi fulleligha . . . mattis kagga til ath wi och menighe

almoghen i sudhermannalandh badhom honum fara til eric karlson *BSH* 3: 281 (1470). **5)** *öfverlåta, tillförsäkra, tillförsäkra rättighet till.* staar iak honom til oc tileghnar oc hemolar honom . . . all the fornämpdo godz *SD NS* 1: 132 (1402). thet stoth han honum tiil *ib* 2: 51 (1408). han stoth staffane abyrnasson tiil wm alth sydhra angunnasäthir *ib.* stor jak honum och hans arffw[i]nga fulkomlika til om forscripna goffwor til ewerdig tiidh *BSH* 3: 299 (1471). staar jak . . . beincth skalla til . . . for alle til thalan ther honom röra kan, ath thaka sith landhgille op *SD NS* 2: 36 (1408). **6)** *stå till, vara beskaffad.* swa stander idhart liffwerne til *Al* 7267. — *opersonl. stå till.* her i thenne laudzende . . . star alstinges well till *BSH* 5: 515 (1512). **7)** *stå till, vara möjlig.* mik staar alz engin redding til *ST* 52. oss swenska men staar nw bäter tiil at fa en godh ändha pa var ärendhe än tiilforen *HSH* 20: 69 (1506). — *Jfr* **tilstanda.** — **standa up,** **1)** *med personsubj. stå upp, uppstå, resa sig (ur sittande el. liggande ställning).* riddaren stoþ vp gratande. þär han la for hänna fotom *Bu* 20. ogh star iak up fra borþe. för än iak se hund bära þina hand in for borþ *ib* 182. stodh hon ginstan op ok kom til hans *Bo* 156. o machari statt vp *KL* 227. macharius stodh vp aff bönom *ib.* — *särsk. uppstå från hvilobädd el. sömn.* manghe vngge muncka . . . stoþo arla vp firi sin regholo tima *Bu* 22. kom gudz ängil til iosep i sömpne oc sagdhe swa stat op oc tagh swenin oc hans modher *Lg* 35. — *uppstå från sjukbädd el. ofärdighetsställstånd.* sagdhe han them siuka mannenom. stat vp oc gak *Bo* 69. *KL* 135. — *uppstå från död.* vm han stoþe þriþia daghen vp af döþa *Bu* 102. iugfruna son är up af döþa sta[n]den *ib* 195. stat up drusina *ib* 151. *Bil* 127. *Bo* 222. petrus . . . öpte . . . at thöm dödha: . . . stat vp ok tala: tha stodh thän dödhe vp ok thakkadhe gudhi *Bil* 104. *Lg* 42. thera likama hulkin som vp skal sta *Bir* 1: 150. **2)** *med saksubj. stå upp, stiga upp.* rök oc stop stod op j sky *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6234. — *resa sig, vara uppstående el. rest.* thera *(drakarnes)* bryst stodh them op ij höght *(pectora erecta)* *Al* 5051. — **standa sik up,** *stå upp, uppstå.* stat thik op min käraste win *Al* 3522. — *Jfr* **upstanda.** — **standa up a,** *yrka på.* konungxsons sändebudh stodh jw ther oppa at thz skulle alt til konungen sändas *MB* 2: 286. — **standa utaf,** *öfvergifva.* ath ij nw staa oss ickä wtaff *BSH* 5: 435 (1511). — *Jfr* **a-, be-, bi-, for-, gen-, in-, ivir-, lagh-, pa-, undir-, ute-, äptir-standa,** *samt* **forstandin, qvarstandande.**

standa, *f.* [*Sv. dial.* stånda. *Mnt.* stande] *ett slags kar.* jak hawer hanum vnt . . . ena stando aff iii tunnom *SD NS* 1: 678 (1407).

standan, *f. stående, sätt att stå.* j gang j standan j klädebonadh . . . warde enkte, ther nakors asyn stötis aff *Bir* 5: 6.

standare, *m.* *Jfr* **bak-, for-, mote-, mädh-, til-standare.**

standeliker, *adj.* *Jfr* **be-, bi-standeliker.**

standelikhet, *f.* *Jfr* **be-, bi-standelikhet.**

standilse, *n.* *Jfr* **be-, for-, mot-, mote-, umkring-, undir-, up-standilse.**

standning, *f.* *Jfr* **bestandning.**

standogher, *adj.* *Jfr* **be-, bi-, mädh-standogher.**

standoghet, *f.* *Jfr* **be-, bi-standoghet.**

stang (**stong** *FH* 5: 65 (1472); *Di* 100; *MD* 447; **-ena** *Di* 101. **stanga** *(i rimsl.)* *Iv* 3151. *pl.* **stänger.** *med art.* **stangana** *RK* 1: 1100), *f.* [*Isl.* stöng] *L.* **1)** *stång, stake.* cristoforus . . . stude sik mz stang *(portans . . . loco baculi quandam perticam in manibus, qua se in aqua sustentabat)* *Bu* 499. recte hanum sanctus marchus stang j händher ok drogh han lifwandis til landh *Bil* 256. *KL* 225. thenne XL stenger *(humlestänger)* ökes til the warda tuhundrade stenger *GS* 57 (1474). the som haua stängir *(perticas)* j hulkom snara synis *Bir* 2: 65. eth baldakin a fyra stänger war ther . . . wth spreet *RK* 1: 1435. — *ss vapen el. redskap för utdelande af slag.* [slar man annan mäþ] . . . stangum ällä stafrum *SR* 53. kunugen . . . lät bartholomeum sla mz stangom *(fustibus)* *Bu* 209. bardhe han asnan mz stang *MB* 1: 413. skal oxan bryta nidher mz stangom til dödh *ib* 336. han bar a sinne axl ena dighra stang hon var aff staale badhe stoor ok stark *(hafði mikinn járnstaf á herðum sér)* *Iv* 3030. han greep the stang han hafdhe ij hände ok slo herra iwan tha swa fast at hans skiold al ij stykke brast *ib* 3130. *ib* 3151. lot löss sla hin starka rese widwlff mz then stang *(mittumstangan)* *Di* 33. *ib* 105. — *spjut.* *Iv* 1655. viisto riddara thera leek . . . mz dust at stangana gingo sönder *RK* 1: 1100. the striidh . . . lyktas mz marghe brutne stang *Al* 2780. margh en resa stang sunder brast *ib* 9424. resen sköth til honum mz en järn stangh oc rakede honom ey, stanghen *(atgeirrin)* kom saa lancth nidh j jordena ath hon fanz aldrik sidhon *Di* 293. kantw skiwta stong *(skapti)* *ib* 100. *ib* 101. med steen mz stong och ffäktarij . . . mondo han sik öffua *MD* 447. **2)** *vid mätning af jord begagnad stång, mätstång omfattande ett större el. mindre antal alnar; längdmått af den storlek att det uppmätes med en sådan mätstång. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 242, 252, 741, 745; *Falkman, Om mått och vigt* 1: 102, 200, 226 *f.*; *Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 435; *Styffe, Skandinavien und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 329; *Schybergson, Finlands Hist.* 1: 199. the tompt . . . halder sina *(för* a sina?*)* lengd vidh aana fämtighi stänger ok hwar stang hafwer fäm alna *SD NS* 2: 99 (1409). holken aker halder a sina lengd atta stenger oc fämtighi *ib* 1: 157 (1402). holken aker är fira stenger oc sextighi langer oc halfnionde stang breder *ib.* 1 stykke ängh liggiandis widh kastabro som är XII stengher i bredhinne *FH* 4: 37 (1454). *ib* 36 (1454). — *särsk. (utan uttryckligt angifvande af dimensionens riktning) om jordstyckes bredd, äfven om bredden af ngns jordlotter i en bys samtliga tegar el. skiften.* olaff pädhärsson raadhman i nyköpungh han gaff iiij staangh äng i borgha ängh ok hans systrar gaaffwo oc iiij staangh ther sama stadz som thettha breff bewisar, ok thet äru vij stängher alz som klostrit är äghando i borgha äng *Falkman, Om mått och vigt* 1: 227 *(urk. fr.* 1399?*).* i

swdher aakren ix stengher, en alin oc j [1] quarter jordh, thet är vi pund landh, i norre akren ix stängher jordh, mindhre j [1] alin oc j [1] quarter, thet är oc vi pundh landh *SD NS* 1: 264 *(efter* 1403*)*. i kilamara fäm stänger, ena alen oc ena thridhiungx alin jordh *ib* 446 (1405). *ib* 423 (1405, *nyare afskr.*), 2: 1 (1408), 20 (1408), 234 (1409). ij stenger j risteneme by *FM* 33 (1405). ij stänger j iälkesala *ib. ib* 34. en tridiungh iordh j nawtila godz som är v stenger ok II alna hennis rätta mödherne *FH* 5: 64 (1472). warth godz ... som är III stenger och v tridingx alna aff thwa alna liggiändis j päysterpä by *ib* 66 (1472). wm 1 trediungh oc 1 staugh jord i ... mäienala by, met allom tillaghum *ib* 2: 105 (1437, *nyare afskr.*). XVI stenger jordh met allum tillaghum j germundaby j thenala sokn som wi köptom fore fyrahundrada marc *ib* 5: 44 (1467). *ib* 3: 73 (1446), 4: 52 (1457), 6: 7 (1444, *afskr.*), 9 (1444, *afskr.*). mit fasta jordha godz j ... pakinaby liggiandis mit rätta fädhernis godz mästadeels ok naghat ther aff mit köpo godz j sama by liggiandis alt tilhopa halffiärdhe stangh *ib* 3: 150 (1450). *ib* 121 (1448). sydhan käynemyby *(för* karynemyby*)* war dömpdher til iämföres oc rättha soolskipte kom oppa hustrv anna deel III stengher jordh i hwarth byamall offuer allan karynemy by *ib* 112 (1447). at jak ... hauer giffuit vnder ärchidegns boord i abo norramark godz lighiandis i vlsby soken, som äre otto stenger jord offuer alt byskipte *ib* 1: 96 (1402, *gammal afskr.*). alt mith godz i germundaby ... som är atta stenger ouer allan by *ib* 586 (1406, *nyare afskr.*). alt mit goz ... som til saman räknande är III stenger ena halffua alin mindre kringom allan byen j märghe j halko sokn liggiende met allom tillaghom *FH* 2: 70 (1430). eth mith godz som hetir sandaness liggiandis i karis sokn thet är een tridhiungh ower allan byn som är VIII stänghir äpter swänst skipte *ib* 3: 138 (1449). köpte jak VII stengher iordh kringhom allan pastakunna by j sancta katherina sokn hwar stong fore XX mark swenska *ib* 5: 65 (1472). *ib* 1: 147 (1494, *nyare afskr.*), 4: 21 (1452), 45 (1456), 49 (1456), 5: 55 (1469), 65 (1472), 70 (1476), 74 (1477), 162 (1493), 190 (1504). — *Jfr* **andur-, baner-, bredhe-, draghara-, gärdsle-, haka-, humbla-, iärn-, klädha-, lässi-, mäli-, märke-, silf-, skrin-, spiut-, spiuts-, vaþ-stang,** *äfvensom* **alin.** — **stangafal,** *n. mätning med stång; längdmått af den storlek att det uppmätes med mätstång af en viss storlek. om jordstyckes bredd.* in prato malmoængh septem stangafal cum dimidio per totum pratum *SD* 5: 319 (1344, *gammal afskr.*). *Jfr* **stangfal.** — **stanga hug,** *n.* [*Isl.* stangarhögg] *slag med stång.* apollinaris laa wndher stanga huggum *Bil* 326. — **stanga hul (stangaholl),** *n.* sälughør swen lät sik föra til enna wara fru kirkio ok offradhe benit bränt j eet stanga hwl *(Cod. C* stangaholl 1010*)* mwrsins *(in quodam foramine ipsius ecclesiæ) Bil* 424. — **stangaiärn (stange-),** *n. stångjärn.* eth skippundh stangeiärn *SO* 73.

stanga (staanga. -ar, -adher), *v.* [*Isl.* stanga] *L. eg. sticka el. stöta med stång,* **1)** *ljustra.* thu skalt standa *(för* stanga; *motsv. Danska text har* stanghe*)* vndir annars mans blus *GO* 928; *se Kock, Medeltidsordspr.* 2: 378. **2)** *stånga.* suasom vädhra stangande mz hornom *Bir* 2: 88. stangole ... vädhra som stanga oc omaka faarin *ib* 3: 7. stangule vädhra stangande farin *ib.* stauga tho *(vädrarne)* mz hornom oc sla nidhir farin *ib. Su* 67. the skulo ... ey ... stanga kollot diwr *MB* 1: 355. än oxe stanger man eller kono til dödh *ib* 336. stangar oxse til dödh thräl eller amboot *ib.* wart han stangadher aff en galin tiwr i heel *PK* 230. — *bildl.* wille han swänske staanga *RK* 3: 2707. — *refl.* **stangas,** *stånga hvarandra, stångas.* sua som vädhra hulke som oplyptande sik stangas sin j mellom *Bir* 2: 87. — *Jfr* **sunder stanga.**

stangfal (-fall), *n. L. Jfr* **stanga fal.**

stangol (-ul. -ull), *adj. fallen för att stångas, van att stångas.* stangole ok otami vädhra *Bir* 3: 7. staugule vädhra *ib.* war oxsen för stangull *MB* 1: 336. vtan oxsen waare för stangull *ib.* är oxen för stangull *ib* 337.

stank, *n.* [*Jfr Mnt.* stank] *L.* **1)** *hastigt farande, yrande.* fore pila stank thz flögh swa thäät sa ängin hiälm a the slät *Al* 3333. **2)** *stank?* dödzens stank komer megh i moth *MD* 19. — *Jfr* **framstank.**

stanka (-ar), *v.* [*N.* stanka. *Jfr Isl.* stanka] *stånka, flämta, pusta.* han ... stankar *(anhelat)* af mäghinlöso *Bo* 197. hördhe han ... ena kranka människio stanka oc hardhelika stynia *ST* 167. *ib* 273. *Al* 8912.

stappa (stapa. *impf.* **-adhe.** *part. pret. n.* **-at),** *v.* [*Mnt.* stappen, stapen. *Jfr Isl.* stappa *och N.* stapa] *träda; röra sig med stadiga steg; i sht. rida i skridt.* en cristin ... loot thz *(hästen)* fortekkia sik husin skoo ok stappade maklika ower en broo *RK* 1: 1587. han war then som stappade en vid en *ib* 1597. han ... hauer oss stappat yffrid när *ib* 1611. herra iwan ok iomfrwn badhä twa kommo maklik stappande ther *Iv (Cod. B)* 4823. vordho the vara huru the fianda stapandhe fara *Fr* 450. huru stoltelik han kom nidher mz sekana stappande här *ib* 2899.

stappa, *se* **stampa,** *f.*

stapul (*best. form ack.* **stapulen,** *se* **klokstapul. stapolen. staplin.** *pl.* **staplar,** *se* **vaxstapul),** *m.* [*Isl.* stöpull. *Jfr Mnt.* stapel] *L. stapel, ställning.* **1)** *torn.* drikker herra abbote fore staplin som stander i babilone at han falle eyg *AS* 60. **2)** *stapel, ställning el. underlag hvarpå ett fartyg bygges.* jak haffwer pa stapolen ij (2) äspinger *BSH* 5: 122 (1506). — *Jfr* **klok-, vax-stapul.**

starblinda, *f. starrblindhet. särsk. hos hästar.* for starblindho *LB* 2: 68.

starblinder, *adj.* [*Fgutn.* starblindr. *Mnt.* starblint] *starrblind.* starbliudh öghon *LB* 3: 162.

starka, *v. Jfr* **bestarka.**

starke, *se* **stärke.**

starker (sträroh *(för* **störch***)* *FM* 231 (1505). *n.* **starkt. starth** *LB* 2: 31. *komp.* **-are. starkre** *Fr* 517. *superl.* **-aster),** *adj.* [*Isl.* sterkr] *L.* **1)** *stel, styf, fast.* stodh skiärt oleum starkt som sten swa at the gato ey mz fingrum draghit en drupa wt j läteno hälto *Bil* 211. stampas thz (o: rökilse) mz

oloe *(för* aloe*)* oc thz hwita aff äggith swa ath thz wardhir starkt *(spissum) LB* 8: 152. — *hård, fast, stark.* bondin hawir hardha axlar. starka armläggia. oc stinna knokor *Bo* 134; *jfr* **5. 2)** *stark, fast, som ej lätt brytes.* thera skaft varo thung ok stark *Iv* 700. göra ... ena starka dör *Fa* 10. the ... atirstängde dörrena mz starkom stänglom *Gr (Cod. D)* 379. **3)** *fast, som ej brytes, stadig, beståndande.* þär til at friþrin se althings starker *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). — *fast, stadig, orubblig.* för thz starka hopet skul som hon haffde til gudh *MB* 2: 300. **4)** *stark, fast, som ej lätt intages.* j aldra starkasta torne *Bo (Cod. B)* 342. eeth mykyt starkt fäste *Gr* 262. en staþar ... stor ok starkar *Bu* 507. *RK* 3: 4079. **5)** *stark, kraftig, som har stor kroppslig kraft.* hua war starkare än samson *Bu* 4. þu äst maþar starcar ok stor *ib* 498. *ib* 57, 416. haffwir iak j min aldher fäm aar oc lxxx, swa starkir oc doghandis som iak war thentidh iak bespeiade landit *MB* 2: 40. starke oc fulwoxne men *LB* 7: 255. färda diurit syntis rädhelikit oc vndirlikit oc starkt *(fortis) MP* 1: 72. degelige ben haffde han oc stark *Di* 12. at maghin skal wära starkyr oc mäktogher at smälta hwat i han kombir *LB* 3: 46. — *med särsk. afs. på strid.* aff effraym komo starkaste män til striidh *MB* 1: 266. ther starkre *(Cod. B, C, D, E, F* starkast*)* är aff all thän här *Fr* 517. — *ss tillnamn.* boecio dicto starka *SD* 3: 130 (1313, *nyare afskr.*). *ib* 135 (1313, *nyare afskr.*). **6)** *i andligt hänseende stark, som har själsstyrka, modig.* var nu stark. oc rädz änkte teridacij starkleek *Gr* 287. *Bo* 207. six then hugher wara starker, som hardr är böghia *KS* 19 (47, 20). lidhamothen tröttas, än starker andhe härdher fram oträtter *LfK* 131. — *med afs. på andlig förmögenhet el. andlig gåfva: stark, kraftig, öfverlägsen, framstående.* the herra ware j wisdom stark *RK* 2: 1593. mz starkom wisdom *MB* 2: 300. — *stark, vid full kraft.* ära miun sinne, skäl, minne oc vndirstandilse ... godh ok stark *SD NS* 2: 169 (1409). **7)** *stark, stor, i sitt slag öfverträffande andra.* thetta diurit teknar starka drinkara *MP* 1: 72. **8)** *betydlig, ansenlig.* medh een hoop swa stark *RK* 2: 5038. the ridhä enä starka langa ledh *Va* 34. **9)** *stark, häftig. i sinl. och andl. mening.* ower en starkan ström *Lg* 3: 225. *ib* 226. wart wädhret swa starkt, at the ey kwnno faa hwaske smaa fiska ällar stora *ib* 326. een hedhningo stal kaal ... oc lagdhe ij kätil. oc vnditände starkan eld *KL* 192. tha fik mannen idhrogha oc starkan graat *ST* 29. han fiik öghna wärk saa stark *RK* 3: 2522 *(kan föras till* **12***)*. stark astundan *Bo* 92. **10)** *om läkemedel, dryck o. s. v.: stark, kraftigt verkande, verksam, i sht kraftigt verkande el. görande kraftigt intryck genom ngn karakteristisk egenskap (ss skarp el. sur smak, rusgifvande beskaffenhet el. dyl.).* starkaste ok fetasta plastir *Bir* 3: 49. af starkom läkedomom *LB* 7: 341. starka yrter *ib* 254, 255. *Al* 6500. stark ätykya *LB* 7: 30. *ib* 258. viin ok miödhir oc andre starke drykkia *Bo* 133. af thy bätra ok starkare vineno *Bir* 1: 247. *ST* 280. *MB* 2: 180. starth ööl *LB* 2: 31. **11)** *stark, kraftig, kraftigt förpligtande.* starka breff the ther pa giorde *RK* 2: 6321. starka borgan styken satte *ib* 1102. — *stark, eftertrycklig, sträng.* han tok thera bön swasom starkt budh *Lg* 3: 226. han ... beddis ... stark opin breff aff juda kirkio formannom *Bil* 895. lathe holle ther strärch *(för* stärch*)* strandh wacth *FM* 231 (1505). **12)** *stark, sträng, svår.* thz war tha stark winter *Di* 89. *RK* 3: 3631. — *svår, görande ett svårt el. pinsamt intryck, smärtsam.* the breffuen syntes honom ram oc stark *RK* 2: 6339. starka tidhande mötte honom tär *ib* 5475. sorgen war them tha starch *ib* 7263. **13)** *svår, grof, nedrig.* han ... kärde the forrädelse stark *RK* 2: 9539. — *Jfr* **for-, ful-, ivir-, iäm-, liþ-, of-, van-starker.**

starker, *m.* **1)** *styrka, kraft, stridsduglighet.* thän ädhla herran tröste vpa sin stark *Bil* 861. **2)** *styrka, stridskrafter, krigsfolk.* hertugen ... sampnade sik ... yffrid stark *RK* 1: 671. — *Jfr* **styrker.**

starkhet (-heet *Al* 4687. **starcketh** *Di* 230. **star[k]heit** *ib* 15**),** *f.* **(***dock gen. sing. med art.* **starkhetsins** *Lg* 817; **-hetzsens** *MB* 2: 113, 298**)** **1)** *styrka, kraft, kroppskraft; i sht med afs. på strid.* han haffuer xij manna star[k]heit *Di* 15. for sökiä om iach haffuer nokon makt eller starkhet *Va* 19. bliffwir än mz mik samma starkhet j thenna dag til at stridha oc färdhas *MB* 2: 40. amazonum drötning ... mz amazonum ij amazonia ther mäktughast starkheet bära fore allom them vnder himilin ära *(cum ceteris amazonibus potentissimis ac fortioribus omnibus militibus qui sub cælo sunt) Al* 4687. *Di* 230. *MB* 2: 113. **2)** *styrka i andligt hänseende. MB* 2: 298. *Su* 338.

starkhughadher (stark hogadher), *p. adj. hugstark, modig.* war ... stark hogadher *(fortis animo) Su* 32.

starkleker (-leeker: -leek *Fl* 948 *(nom.)*; *Gr* 287 *(ack.)*; *Di* 123 *(ack.)***),** *m.* [*Isl.* sterkleikr] **1)** *styrka, kraft, kroppskraft.* mz vndirsamlicom starklek opreeff hon mz sinom handom ena andra dör *KL* 326. skal aldre bidha nakath mäghin eller starkleker i thinom handom *MB* 1: 428. än alle män hafdhe iämnir wordhit födde at mykilikhet oc starklek *ib* 100. hafwin ey stora hästa oc dyra vtan matelica j starklek ok värdhe *Bir* 3: 260. *MP* 1: 28. *Fl* 948. *Di* 123. — *stridsduglighet, tapperhet.* julianus giordhe han til riddara for sins starkleks skuld *Bil* 609. *MB* 1: 266. **2)** *styrka, makt, öfvermakt.* rädz änkte teridacij starkleek *Gr* 287. **3)** *styrka el. kraft i andligt hänseende.* är thera handa huxens starkleker *(fortitudo)* thön dyghd, ther hård ok gen wärdlik ting må medh skiälum thula. ok säghia suå wise mästara, at starkleker huxens är then dyghd ther skudha ok thul uådha ok genwärdo, ok må thula lankt aruodhe vtan allan reddugha *KS* 19 (47, 20). the äru fira dyghde ther mannen styre til at liua vislika, thz är forhuxan, starkleker, hofsämi ok retvisa *ib* 20 (50, 22). — *Jfr* **styrkleker.**

starklika (-leka *Bu* 177. **-leca** *SML Conf.* **-licha** *VKR* 24. **-ligha: -lighare** *ib* 4. **-liga** *MB* 2: 76, 102; *Di* 150. **-lige** *MB* 2: 27. **starkelika** *RK* 1: 2465; *MB* 2: 102. **starkelikä** *Iv* 3183. **starkelighe** *Di* 13. **starkelige** *ib* 129**),** *adv.* [*Isl.* sterkliga] *L.* **1)** *fast, stadigt, hårdt.* at stangen starkelikä j iordena sta *Iv* 3183. tornssens dör äller porther

war starkliga til läst *MB* 2: 102. *VKR* 24. tha loz *(ändradt till* lozstis; *Cod. C* lotz 1041*)* hans *(Zakarias')* mundir vp som för var starklica luktir *Bil* 894. **2)** *fast, stadigt, orubbligt, utan vacklan el. tvifvel.* tå han haldr ok göme starklika thöm *(dygderna) KS* 20 (49, 21). starklica oc stadhelica tro iak oc vidhir gaar thik vara min gudh *Bo* 74. *Bir* 1: 333. **3)** *starkt, på ett sätt som utvisar styrka.* starkelighe woxen *Di* 13. *ib* 129. — *med styrka, med kraft.* skulu the . . . vptändas at . . . göra starklika *(fortiter) Bir* 1: 117. vnnis them hughswalilse vtan til, aff huilkom the starklighare vpriisa maaghin til gudhligha thinga *VKR* 4. blästo the starklika *MB* 2: 15. aoth . . . thok swärdhit . . . oc infäste j qwidhen, swa starkliga at hiältith äptirfölgde iärneth j vndhinne *ib* 76. abymelech . . . stridhe starkelika *ib* 102. — *med krigsstyrka, med härsmakt.* amorreorum konunga, hwilka j bärghen äru starklige mote oss kompne *MB* 2: 27. **4)** *starkt, häftigt, med häftighet.* kom eldir lös ok bran starklica *Bil* 872. tok hon starklica til at sukka oc grata *Bo* 74. *ib* 166. the strid gik saman ok starklika stod *RK* 1: 314. the slogos starkeliga oc lenge *Di* 150. — *högeligen.* the . . . räddos starkelika ofriid *RK* 1: 2465. **5)** *kraftigt, med eftertryck.* syntes þöm cristno sanctus iacobus . . . ok störkte þöm starkleka *Bu* 177. **6)** *med eftertryck, strängeligen.* forbyuþande starklikä *SD* 5: 606 (1346). **7)** *svårligen, svårt, på ett smärtsamt sätt.* wardr han starklikare plåghadhr för sina glömsko *KS* 45 (116, 49). valloghe ok maktoghe skulu starklica thola brändaghan ok pinonar *Bo* 97.

starkliker (starkeliker. starkelig), *adj.* [*Isl.* sterkligr] **1)** *stark, fast, hård.* köpte antipater sik ena flasko aff staal starkelik *Al* 9960. **2)** *stark, kraftig.* hans son waxte op badhe mannelig oc starkelig *Di* 87.

starklikhet (-hät), *f. styrka, kraft.* o herra gudh . . . starklikhät allra thera som for thit hälgha nampn kifwa *Gr (Cod. D)* 379.

starkna (-adhe, -adher), *v.* [*Sv. dial.* starkna] *stelna.* alle hans limi starknadho *(obriguerunt)* j dödhenom *Bir* 4: *(Dikt)* 264. ey formatte jak böghia hans arma sua vare the starknadhe *ib* 2: 134. mina onyttoga händir böria nw starkna *Su* 248. *Jfr* **storkna.**

starvi, *m. L.*

stat (stath. staat. staath. stadh), *n. och m.* [*Mnt.* stât, *gen.* -tes, *sällan* -des. *Lat.* status] **1)** *ställning, tillstånd.* aff theres staat som j medla mattho *(näml.* äru*) LfK* 240. aff cormarcus konunge ok hans staat *ib* 242. aff högxtä helgra manna staat *ib* 248. — *ställning, förhållande.* tijth stath är gudbi täkth naar tu gör allom räth *RK* 3: 3034. haffwa the merkeligasta werldena staat granliga bescrifwit *PK* 219. — *ställning, omständigheter.* skal man huar efftor sin ardh oc stadghe eller staath holla sig suptilighen wel och matteligheu *LB* 7: 179. — *ställning, lefnadsställning, stånd.* paa thz at rikzens jnbyggere hwar opter sin stat, magho oc skulo thes roligare i kärleck sämio ok endrächt blifwa *BtRK* 150 (1442, *orig.*). the leffdo tochteligo huar j sin staat *LfK* 241. högkth stath *Gers Frest* 4. stundhom gör fienden ath then som är komen j naghit stath hafwer iempth for öghen the brekelikhet ok widher mödhe som j swa dane stath är *ib* 28. hwarth stath haffwer syna brekelikheth *ib.* tänkia oppa eth annath stath *ib.* störtha j otulukheth moth syth stath *ib.* wara til fridz j syth stath *ib.* haffwir mith stath naghz onth j sik *ib.* a aff hwadh stath wi äre *Gers Ars A* 3. är han ridder . . . radman eller borgare, bonde, eller hwad staat, grad eller condicie, han är eller ware kan *BSH* 5: 625 (1520). ärlek j staat *Lg* 3: 37. hommodh och öffuerdath göre siällan ärligh staath *RK* 3: 1790. — *hög ställning, värdighet.* skulen j merkia j menniskene fägringh . . . wisdom. stath. ok godhe menniske rykthe *Gers Frest* 60. han . . . resthe honom *(konungen)* vp aff jordh . . . ok satthen j siin staat j gen *MD (S)* 269. **2)** *värdighet, höghet, glans, makt.* rädhandis at hans *(konungens)* stadh oc ära skulle mindzskas *MB* 2: 227. alt theris regement oc herrelige stadh bleff stadugt oc rolikit *ib* 241. **3)** *lefnadssätt el. uppträdande som tillkommer en hög ställning, hofhållning, hof, stat.* loth *(konung Albrekt)* them . . . förstaa at han sin staat ey holla maa *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. the holdo hedherlika theris staat mz land och rike *Fr (Cod. F)* 3192. **4)** *ståt, prakt.* ther leeth konungen see sina makth i gull sölffuer haffuer staath och krafth *RK* 3: 130; *jfr* **2.** thaa röntes danskom sweriges staath *ib* 143. han reedh mz staath och ära *ib* 2516. mykit mona han och fförthära j stort staat til werdzens ära *Fr (Cod. F)* 3108. bröloppet giordhes mz konungxliken stadh *Lg* 219. **5)** *högtidlighet, festlighet.* han thz baneer annamar mz storan staath *RK* 3: 3677. sidhen war ther större staath ther möttes twa konunga aath *ib* 527. **6)** *fest, festligt samqväm.* k karl han holth thetta staath mz moodh och stoort öffuerdath *RK* 3: 151. konungen hiolt stor staat *(var mikil veizla i konungs holl) Di* 165. *ib* 8. **7)** *sammankomst af stormän.* om xx dagh iula stodh thetta staat *RK* 3: 2542. — *Jfr* **härra stat.**

statare (ståttare), *m.* [*Sv. dial.* ståtare. *D.* stodder] *stackare, usling.* jack sparde . . . ey ståttare ey kerling szom sath i wrå *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6310.

stathaldare (-hollare), *m.* [*Mnt.* statholder] *ställföreträdare; ståthållare.* mester dirik myn statbollare *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6266.

stat hart (statt-), *n.?* [*eg. imperat. af* **standa** *och n. af* **harþer.** *D.* stathart. *Jfr T. dial.* standhart] *orchis maculata Lin.?* een yrt som kallas gökx yrt hon kallas aff somligom statt hart oc hon vexer alment oppo ängyar oc haffuer lang brwn blomster mz tiocka oc stackota stielka *LB* 7: 273.

stava (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* stafa. *Jfr Mnt.* staven] *L.* **1)** *förestafva.* cyprianus swoor swa som han stawadhe edhin *ST* 312. som witnadhe ok effter sworo stafuadhom edhe *SJ* 84 (1441). *ib* 133 (1444), 148 (1446), 159 (1447). **2)** *stafva, (vid läsning) hoplägga bokstäfver till ord, uppdela i bokstäfver el. språkljud.* vardh han sva gudhelikin, at han lärdhe läsa saltaren, än tho at han inkte kunde stafva *(ut psalmos . . . memoriter sine literis didicerit) Ansg* 203. när thu clemens staffuer tiill rygge *Lg* 3: 63. — *stafva, bokstafvera.* han . . . lärde sielff maala sancte beläthä ok thessa try nampn at staffua ihesus maria ok anna *Lg* 3: 29.

stavaþer, *p. adj.* [*Jfr Isl.* stafaðr] *L. utmärkt genom i jorden ss råmärken nedsatta stafvar el. stör-rar.* swa with som ther är badhe stawadh och stenth *SD NS* 1: 455 (1405). *Jfr* **stafra.**

staver (-ar), *m.* [*Isl.* stafr] *L.* 1) *staf, käpp.* sanctus iacobus ... hafþe ... siuka manzens staf for suärþ *Bu* 174. sät þin staf i iorþena *ib* 499. *Pa* 9. *MB* 1: 308. laat han iomffrwna gaa jn i cellan, oc giordhe eth twäskiffte mz sinom staffwe, ällar ganga käppe *Lg* 667. then marskalk war ok foder gaff han haffde aff lödukt sölff en staff *RK* 1: 3601. *ib* 3603, 3607. — *biskopsstaf.* hans *(Petri)* stauar ok stol var först ii östarlandom ... þäþan flytte han staf ok stol tel antiochiam ... siþan sattes han mz staf ok stol i rom *Bu* 99. *Bil* 117. 2) *råmärke.* limites dictos stafwa *SD* 5: 404 (1345, *gammal afskr.*). 3) *bokstaf.* thera scriptir funnos swa lica. at ey en stafwir var meer älla mindra i eno än i andro *KL* 417. *MB* 2: 409. *Bir* 4: *(Dikt)* 215. *ST* 161. *Ber* 271. — *Jfr* **biskops-, bok-, edh-, gango-, gardh-, gards-, gul-, krok-, ledhe-, pik-, pilagrims-, spordh-, spordha-staver.**

stavur (stawr *ÖGL B* 15: 1. *ack.* **stawr** *Bu* 129. *dat.* **stafre** *ÖGL Vaþ* 23 *pr.* **staffri** *MB* 1: *(Cod. B)* 544. *pl. nom.* **stafra** *ÖGL B* 15: 1 *i var. ack.* **stawra** *ib* 16 *i var. dat.* **stafrum),** *m.* [*Sv. dial.* staver. *Jfr Tamm i Ups. stud. s.* 35] *L. staf, stör.* en fara herþe satte þät *(Pauli hufvud)* up a stawr *(virga) Bu* 129. [slar man annan mäþ] ... stangum ällä stafrum *SR* 53. rees cayn a mot sinom brodher oc drap han mz staffri *MB* 1: *(Cod. B)* 544. *Jfr* **studhstavur,** *äfvensom* **stör.**

stefans yrt, *f.* [*Jfr Ä. Dan.* steffensurt, *circæa lutetiana Lin.*] *odört, cicuta virosa Lin.* stephans yrth ällir odyrt *LB* 8: 141.

stegh, *n.* [*N.* steig] *sår i följd af trampning el. spark, sår på ena foten af en skodd häst föranledt deraf att den stött mot den andra?* for gamalth stegh *LB* 7: 102.

stegh, *n.* [*Mnt.* stech] *smalt bräde som tjenar ss bro, spång.* mestirmennene ... laghdho han *(bjälken)* ofwir ena graff oc giordho ther aff eeth stegh *ST* 298.

steghe, *se* **stighi.**

stek (steek), *f.* [*Isl.* steik] *stek.* ille män ... brutu dör ok badho sik äta gifua aff stekinne som them wisadhe rökrin *Bil* 317. stek skal tw helst ätha siidarst i tynom math *LB* 7: 80. then maath som kölir ... som är ... steek, ok oster *ib.* aff feete steek drypa ffeete dropa *GO* 725. *ib* 235. *Bir* 2: 209. *Iv* 4510. — *köttstycke.* han ... hiog honum *(resen)* ij hans änne tha ... ok hiog ther aff swa stora ena steek *Iv* 3141. — *Jfr* **gryto stek.** — **steka hus?** *n.* = **stekara hus.** eth stekahus *(för* stekarahus?*)* aff thrä *Di* 254.

stekamäz, *se* **stäkamäz.**

stekare (steekare. stekäre. stekar. steg-are), *m.* [*Isl.* steikari] *L. kock.* hans *(höfdingens)* stekare fan ... gulfingrauit j enne gieddo *Bil* 730. en stekare tänder eld vnder kiätel *MB* 1: 293. en stekare wärmer watn ... mz elde *ib.* stekaren som mathin redher ath them *PM* 71. hans *(ärkebiskopens)* steekare *TK* 275. the andra steekare, som hulpo mästerkok[enom] *ib.* thör widh gör raskan stekara *GO* 997. ey äru the ... alt stekara som langa hawa kniiffua *ib* 1051. stekaranna höfdhinge *Bir* 3: 196. tha komo wt knapar oc stogare *(för* stegare*) Di* 98. stegaren och redeswennen *BSH* 5: 234 (1508). *KL* 25, 26. *Fr* 2911. *GO* 413. *MD* 387. *Di* 228. *LfK* 87, 88. — *ss tillnamn.* johanni stekar *SD* 2: 130 (1292). joane stekære *ib* 4: 129 (1329). iohanni stekaræ *ib* 5: 584 (1346-50). — **stekara hus (stegharehws: -hwset** *FH* 4: 83 (1499). **stegare-hws: -hwsit** *Di* 88. **stegare huss** *ib* 223. **steg-arehwss** *ib* 87. **stekarhus: -huse** *Bir* 5: 32 *(på två st.)*; **-huseno** *KL* 302; *VKR* 3. **stekerhus: -huse** *Bir* 5: 32; **-husens** *ib* 4: 99; **-huseno** *ib* 5: 29, 98; **-husit** *SJ* 81 (1438). **stekerhws** *RK* 1: 1312; **-hwset** *LfK* 84. **steeker huss: -husset** *FH* 5: 238 (1524). **stechirhus: -husit** *VKR* 24; **-hussins** *ib.* **stechirhws** *ib.* **stegherhus** *RK* 2: 7157; **-husit** *Bir* 4: 100; 5: 97. **stegherhws** *RK* 3: *(sista forts.)* 4417; **-hwsit** *ib* 4421. **stegerhus** *BtFH* 1: 168 (1508); **-husith** *BSH* 5: 272 (1508). **stegerhws: -hwset** *HSH* 19: 167 (1506). **steghir-hws** *VKR* 2), *n.* [*Fnor.* steikarahús] *L. köksbyggnad, kök.* römsker borghamästare ... lät them inne läsa j eno stekara huse som kätla oc grytor stodho inne *Bil* 485. han haffde sith stekara hws oc sin stowa *RK* 1: 1286. i konungsins stekerhws redhis hans maat *ib* 1312. the finge ... aff kellar oc stegherhus thz besta *ib* 2: 7157. then spegiare till kocken i stegherhws gik *ib* 3: *(sista forts.)* 4417. lofuas ... systrom j sancti saluatoris ordin hafua fyra quinnor sik til hielp j thera steghirhws oc androm theras embitom oc ärfuodhe *VKR* 2. *KL* 302. *SJ* 81 (1438). *VKR* 3, 24. *Bir* 4: 99, 100, 5: 29, 32, 97, 98. *LfK* 84. *Di* 52, 87, 88, 98, 223. *FH* 4: 83 (1499), 5: 238 (1524). *HSH* 19: 167 (1506). *BSH* 5: 272 (1508). *Jfr* **steka hus.** — **stekarahus elder,** *m. L.* — **stekarahus qvinna (stechirhws quinna. stegherhus qwinna: -qwinnor** *Bir* 4: 100), *f. i köket tjenande qvinna.* vnnis abbatissonne taka in vm poortin fyra stechirhws quinnor *VKR* 2. *Bir* 4: 100. — **stekarahus systir (stecharahws-** *VKR* 54. **stechirhws-** *ib* 18, 23, 26, 49, 54, 55. **steghirhws-),** *f. i köket tjenande klostersyster.* the IIII quinnonar som maagha takas til at wara systranna focario jnnan fore som kallas steghirhws systrana *VKR* 9. *ib* 18, 23, 26, 49, 54, 55. — **stekarahus torn (stegirhus-),** *n. torn på köksbyggnad el. torn hvari kök är inrymdt.* isen är falsk harth wndher slottith, widh stegirhustornith *BSH* 5: 348 (1509). — **stekara sven,** *m.* [*Fnor.* steikarasveinn] *kökspojke, tjenare som går en kock till handa.* stekara swena the fulasta iak a the skulu alle hänne fa *Iv* 3073. *ib* 2875.

stekespit (-speth. stecke spet), *n. stekspett.* 1 skekespeth *(för* steke-*) FH* 4: 83 (1499). 1 stecke spet *ib* 5: 238 (1524).

stekia (*pres.* **steker** *Bil* 317. **steekir** *GO* 107. **steke** *Bir* 2: 209. *part. pret.* **stekter. steekter. steekther. stegther** *Di* 260. **stäkter: -a** *LB* 3: 19. **stäkthir** *MP* 1: 99), *v.* [*Isl.* steikja, steika] *steka.* jak dönyr väl hwath thu steekir *GO* 107. bars pasca lambit fram for thöm fulkomit väl stekt oc tilreet *Bo* 172. om the nat skulo alle israels sönir äta stekt lamba köt ... j skulin ey äta thz raat, oc ey sudhit

mz watn ... vtan steekt mz elde *MB* 1: 307. stekta swina föthir *LB* 1: 96. stäkta kyklinga *ib* 8: 19. eeth söthäplee eller tw stekt eller swdin *ib* 7: 80. steekth päror the smeltha vel mathen i liffuit *ib*. *Bo* 234, 240. *MB* 1: 310. *Bir* 8: 114, 5: 31. laurencius saghþe ... stektar þaka iak ok giuar guþi lof *Bu* 416. annan vägh haunr þu nu stekt. vänt braþena ok ät þän del nu är stektar *ib*. lät han þöm *(Gorgonius och Dorotheus)* stekia a rist *ib* 524. *Bil* 317, 343. *MP* 1: 99. *Di* 260. vakta thik for diäfwlsins stek hulka han steke j skörlimnaz oc giris elde *Bir* 2: 209.

sten (steen. -ar), *m.* [*Isl.* steinn] *L.* **1)** *sten (i allmh.).* johannes ... lät hänta sik af strand ok skoghe sma stena ok grena *Bu* 152 *(kan föras till* **smasten**). worþo ... stenar af strand smaragdi *ib*. þiäna stokom ok stenom *ib* 138. thina gudha äru stokka ok stena *Bil* 359. stenum kastadher *ib* 123. diäflane ... skutu mote them oc castadho stena *Gr* 307. the ... gripo til stena ok villo stenkan *Bo* 154. josep ... lagdhe storan sten ofwir grafwena *MP* 2: 22. war ther en skön sten oppa altaret i samma kyrkionne, huilken sten war riffnadher i twa delar *Lg* 8: 161. thän steen som oppta röris han wardhir ey mosughir *GO* 587. mutor bryta ok steen *ib* 1089. *ib* 91, 214, 366, 545, 584, 721, 754, 869, 1009. — *mursten*. sculde ... sancti knutz brödra mura oc byggia twa stena oc sancte katrina brödra een steen *SJ* 142 (1445). euert gulsmit skulle haffua macht at hugga in i fornempda pelle perssons mwr ½ ($^1/_2$) sten ther hans mur skal fota vppa tha han willde hwelffua ouer grendena ower beggias thera inganga och owon vppe en hell sten bruka pa pelle perssons mwr *ib* 264 (1458). *ib* 265 (1458). — *klippstycke, klippa*. ey skullu j vara sua som getir löpande j stenommen *Bir* 2: 88. — *i ortnamn*. clovasten *SD* 1: 688 (1210-16, *nyare afskr.*). predia in nørræsten *ib* 730 *(i vidim. fr.* 1281). in helghestenum *ib* 2: 6 (1286). ad riuulum qui ... dicitur stenbæk *ib* 487 *(omkr.* 1307). **2)** *ädelsten. med el. utan förbindelse med adj.* dyr, riker *el.* ädhla. adamas är en sten sua harþar *Bu* 72. takiu atar gul ok stena iam i guþi gauin *ib* 152. een steen thän ther heter amatist *Fr* 335. idher ma skadha aldre swärdh [the] stund the stena äru hos thik *ib* 881. thän annar stens natura är swa *ib* 883. *ib* 889, 893, 903, 905, 910. känna stena sanna fran falskom *PM* XLIX. sat mz dyrastom stenom *Bu* 140. et kar af kristallo med dyrom stenom i *SD* 5: 564 (1346). hans foräldra varo mykyt rike i guld oc silwir. dyrom stenom oc mangom hafwom *Gr* 259. ey dughir kasta dyra stena for swin *GO* 581. marghe dyre stena *Fr* 171. een krona aff gull ... ther marghe rike stena ij var *ib* 356. ädhla marghe dyre stena *ib* 353. tiwghu hundrath pund ij gul ok ädhla stena *ib* 3031. hwa tha wil haffwa ädhla stena han finder ther smaragda rena *Al* 8692. **3)** *sten. koll. och ss ämnesbeteckning.* hwa som androm afhände kul. sten allr wiþ *SD* 5: 638 (1347). tedhe them hwar stenin ok iordhin war vttakin *KL* 85. thz smörilse kar var af sten som hete alabastrum *MP* 2: 72. **4)** *sten, stenartad sjuklig bildning i blåsan el. njurarne (länderna).* fornymmer man steen oppo nywren *LB* 7: 266. for lendhe werk nar han komber aff stenen *ib* 267. for sten j länderne äller j blädrona *ib*. tha er stenen j bledrona *ib* 268. ta är stenen j länderna *ib*. at stenen gar bort oc sanden mz *ib*. brent vin bryter stenen *ib*. *ib* 2: 11, 31, 38 *o. s. v.*, 8: 33, 70, 5: 80, 81, 6: 106, 7: 63. *Lg* 3: 260. **5)** *testikel.* bint varmt refwa blod om mans lönlig ting, om hans stena oc bledra *LB* 7: 268. om stenane äre swlne, tag bwlme frö och hennes blad, oc stöt tom sma, oc bint om stenana *ib* 270. **6)** *sten i frukt, kärne med hårdt skal.* en sten är j dactili frvct *Bir* 1: 132. — *Jfr* **alabaster-, altara-, band-, blidho-, bränne-, bysso-, daktil-, dyghþa-, flinto-, gatu-, gim-, gra-, graf-, gripta-, grundval-, gul-, haghl-, halla-, hand-, hanka-, hofdhagärds-, hyrno-, kalk-, karbunkul-, karbunkula-, krabba-, kristal-, ladh-, lik-, lim-, malmar-, malmara-, marmor-, mädhal-, paddo-, piona-, qvärn-, qvärna-, runo-, ränne-, safir-, safirs-, salt-, sigher-, skor-, slipo-, sliungo-, sma-, strand-, säghl-, tighil-, tiäldro-, tälghe-, vin-, vindel-, vra-, ögh-sten.** — **stena bok,** *f. bok som innehåller läran om ädelstenars egenskaper.* thässe natura hafuer thän steen *(ametisten)* som os sigher stena bokin een *Fr* 338. — **stena hoper,** *m.* [*Jfr Mnt.* stênhôp] *stenhop, stenhög.* rydhia bort then stena hopen *Lg* 8: 213. — **stena högher,** *m. stenhög.* the ... kastadho storan stena högh vpa thera hälgha likama *Bil* 850. — **stena las,** *n. stenlass, lass med stenar.* fyöl eth paar oxsa mz stena lasset wt för bärghet *Lg* 3: 446. — **stena märki,** *n. L. Jfr* **stenmärki.** — **stena rö (stenerö),** *n.* = **stenrö.** saman kastadho the offwir honom eth största stenerö *MB* 2: 20. — **stens hal** (*dat. m. art.* **-hallenne** *MB* 2: 86), *f.* = **stenhal.** *MB* 2: 86. — **stens hug (-hugg),** *n.* [*Fdan.* stens hog] *hugg el. slag af sten.* mang stor stens hugg the fingo *RK* 2: 2114. — **stens tafla,** *f.* = **stentafla.** *MD* 84.

stena (*impf.* **-de**: **-do** *Lg* 95. **-te** *MB* 1: 296; **-to** *Lg* 990, 1034. *part. pret.* **stenther** *MD* 365), *v.* [*Jfr Mnt.* stênen] *L. stena.* tha stonte the os i hääl *MB* 1: 298. *Lg* 32, 95, 1034. stephanus ... som iudhane stento til dödh *ib* 990. sancte staffan stenther var *MD* 365. *Jfr* **stenaþer, stender, stenka.**

stena` (*part. pret. n.* **steent** *Al* 6484), *v.* [*Isl.* steina] *måla.* wi se hafwith faghert ok reent som thz ware mz blomster steent *Al* 6484.

stenaþer, *p. adj.* [*Jfr Ä. Dan.* stone] *L. utmärkt genom i jorden ss gränsmärken nedsatta stenar.* swa with thetna fornämda goz ärw stenadh oc stakadh *SD NS* 1: 126 (1402). the tompt är badhe stakadh ok stenadh *ib* 2: 99 (1409). *Jfr* **stender** *samt* **stakaþer.**

stenbadhstuva (stenbadzstufwa. stenbastuwa. *ack. med art.* **stenbadstuna** *SJ* 281 (1460)), *f. badstuga af sten. SJ* 281 (1460). — *i ortnamn.* i stenbadzstufwo grändinne *SJ* 104 (1440). i stenbastuwa grenda *ib* 298 (1462).

stenbar, *f.* [*Jfr Mnt.* stênbore] *stenbår, bår afsedd för bärande af stenar.* pro carucis et stenbaræ viii^{to} marchas *BSH* 1: 99 (1366).

stenbiärgh (-bärgh. -berg), *n.* [*Jfr Mnt.* stênberch] *berg.* intill stenbergith *(in cliuum montis lapidei) SD* 1: 319 *(öfvers.).* kirkian skal byggias aff

wthugnom stenom aff steubärghomen *(montibus lapideis) Bir* 4: 85.

stenblinder, *adj.* [*Isl.* steinblindr] *stenblind, alldeles blind. Bil* 486.

stenbodh (steenbodh *SJ* 122 (1443). **steenboodh** *ib* 12 (1423), 50 (1432)), *f.* [*Fdan.* stenboth] *stenbod, af sten uppförd bod.* skal han ... hawa ena steenboodh vnder thät stora steenhusit ... ok twa källara vnder baadhen steenhusen widh gatwna ok twa steenbodher i grändinne vnder sama steenhusit nidhan for poortin *SJ* 12 (1423). pether van water oc mattis ofuerskärare ... loto vp jöns westfälinge ena, gatubodh vnder almosonna hws ... oc ena stenbodh vnder sama huse nidharst ok källaren thär nidhan vnder *ib* 87 (1438). olaff läg ... lot up peter ywen ena steenbodh vnder sit steenhus ok källaren vnder sama bodh *ib* 122 (1443). näst nidhon källaren är en steenbodb mädh tu rwm ok tu hwalff *ib* 167 (1448). *ib* 50 (1432). *Jfr* **ordhstenbodh.**

stenbro (-broo *RK* 3: *(sista forts.)* 5601), *f.* [*Fnor.* steinbrú] *bro af sten.* wij skulä ther ouer ena stenbro *Vi* 62. *RK* 3: *(sista forts.)* 5601.

stenbrut (*med art.* **-brotteth** *Lg* 3: 162), *n.* **1)** *stycke af sönderbruten sten.* lät saman läsa stenbruten. ok sät þöm saman sua hela som þe för varo *Bu* 152. **2)** *ställe hvarest en sten är sönderbruten, springa i sten.* nar han saa stenen, at han war fordärffwadher, tha strök han mz sin hälgha fingher oppa stenbrotteth *Lg* 3: 162.

stenbräkka, *f.* [*D.* stenbræk. *Mnt.* stênbreke] *stenbräcka, saxifraga granulata Lin.?* stöt stenbrecke sma *LB* 7: 291.

stenbyssa (steen-. stenbwssa), *f.* [*Fdan.* stenbøsse. *Mnt.* stênbusse] *kanon afsedd för skjutning med kulor af sten.* ix stenbysser met xxix karmer *FH* 4: 83 (1499). viii steen byssor *ib* 5: 238 (1524). er her iiii (4) sware stenbwsser *BSH* 5: 453 (1511). xxxij (32) järn lodh, som tiänte till de andra hwffwodstykke ok til halffslangar ok sten byssor *ib* 506 (1512). *HSH* 19: 165 (1506).

stender, *p. adj.* [*Fnor.* steindr] *L.* = **stenaþer.** swa with som ther är badhe stawadh och stenth *SD NS* 1: 455 (1405). *ib* 2: 59 (1408).

stendyr (-dör), *f.* [*Isl.* steindyrr, *f. pl.*] *dörr af sten.* iac ... laghde stendör til griptinna *MB* 2: 389.

stendöþer (steen- *ST* 352; *Su* 56), *adj.* [*N.* steindaud] *stendöd, alldeles död.* annar ... fiöl inmscyt stendöþar niþar *Bu* 510. *MB* 1: 299. *ST* 352. *Su* 56. *LfK* 17.

stene, *n.* *Jfr* **twä-, þre-stene.**

stenfat (-faat), *n.* [*Mnt.* stênvat] *stenfat, fat af sten el. krukmakargods.* pro tria[!] stanfaat *(för sten-)* xvi marchas *BSH* 1: 99 (1366).

stengata, *f.* *stengata, stenlagd väg.* hästa drogho han iui stengatu *Bu* 176.

stengatubodh (stengatu boodh *SJ* 178 (1449). **stengatabodh** *ib* 178 (1449). **sten gatabodh** *ib* 127 (1444). **stengata boodh** *ib* 80 (1449)), *f.* *vid gata liggande bod af sten.* stodh mikkel scriffuer fulmektogher giordher aff eric mikkelssone i näs oc lot vp per olafssone ... the sydhra stengata boodh vndir hans huse offuan til widh gatan *SJ* 80 (1449). forscrifna stengatabodh haffua *ib. ib* 127 (1444), 178 (1449).

stenget, *f.* [*Isl.* steingeit] *stenget.* — **stengeta unge,** *f.* *stengetsunge.* stengeta vngen nylika födder leta modherenna hiälp ok bedhes hänna spina. än nar han är vpfostradher. forlater han myolkena ok löper vp a biärghenna högdh *Su* 434.

stengudh, *m.* *stengud, gudabild af sten.* sten gudhi ällir gul gudhi *Bir* 1: 6. jak är gudh ok ey stengudh älla trägudh *ib* 229.

stenhaghl, *n.* *ss stenar nedfallande hagel, hagelstenar.* lat herra gudh nidherfalla stora stena aff hymblenom vppa them ... oc waro mykit flere the ther aff sten hagleth *(lapidibus grandinis)* dödhe bliffwo än the huilka israels söner drapo mz swärdh *MB* 2: 28.

stenhal (-hall. *med art.* **-hällin** *MP* 1: 115, 116. *dat.* **-hallinne** *Bir* 1: 46. **-halline** *MP* 1: 115. *pl.* **-hallana** *ib* 2: 21. *dat.* **-hallomen** *ib* 1: 221), *f.* [*Fdan.* stenhal] *stenhäll, klippa.* graf. hwilken vthuggen var i enne stenhal *MP* 2: 22. stenhallana söndir brusto *ib* 21. syndoghe sighia biärghomen oc stenhallomen fallin ouir os *ib* 1: 221. watnit vtflöt ok vt gik af sten hallinne *Bir* 1: 46. manue togh kiidhet ... oc ... offer, giort aff wathom tinghom oc lagdhe thz vppa ena sten hall *MB* 2: 113. *MP* 1: 115, 116. *Bir* 2: 41. *Jfr* **stens hal.**

stenhardher, *adj.* [*N.* steinhard] *stenhård, hård som sten. bildl.* stenhart hiorta *MP* 1: 125.

stenhiärta, *n.* [*Isl.* steinhjarta] *stenhjärta, hjärta af sten.* vm thu äkke varkunnar honom här tha räkna thik hawa sten hiärta *Bo* 193. til thäs sten hiärta vmuändis j kötlikit hiärta oc köthiärta j andelikit hiärta *Bir* 2: 200.

stenhuggare, *m.* [*D.* stenhugger. *Jfr Mnt.* stênhouwer] *stenhuggare.* thöm *(penningarne)* hauer jac giuit stenhuggarom i vazstenom, som ther haua nw äruodhat tw aar til kyrkionna bygning *SD NS* 2: 265 (1410). *ST* 416.

stenhus (steenhus *SJ* 4 (1422) *o. s. v.* **steenhws** *ib* 3 (1421) *o. s. v.* **steenhuss** *ib* 154 (1447)), *n.* [*Fnor.* steinhús. *Jfr Mnt.* stênhûs] *L. stenhus. SD NS* 2: 114 (1409). et gammalt stenhus *SJ* 125 (1444). alt vp in til pädher birke stenhus gaffwel *ib* 126. *ib* 3 (1421) *o. s. v. Bir* 4: 82, 85. *MD* 504. — *slott, herrehus.* hustrv ingeborgh fforsye paa steenhwseth *FH* 6: 123 (1512). — *Jfr* **intäkta-, ordh-stenhus.**

stenhusmur (steenhus mur), *m.* *stenhusmur, mur i ett stenhus.* i mällen badha steenhus murana *SJ* 155 (1447). *Jfr* **stenmur.**

stenhusväg, *f.* *stenhusvägg, stenhusmur, mur i ett stenhus.* the sama stenhwsuäggen skal half höra thera gilde til ok half mik *SJ* 417 (1375). the trumbona som vppa the sama stenhwsuäggenne liggya skal, hona skal jak vppehalda *ib.* *Jfr* **stenväg.**

stenhärdska, *f.* *stenhårdhet.* han bort rörer harda sten härdzsko af sino hierta *MP* 1: 125.

stenka (stänka *L.* **-aþe, -aþer),** *v. L. stena.* the stenkadho stephanum *KL* 144. hulkin som tala mot gudhi han skal stenkas *ib* 385. jeremias ... *(näml.* warth*)* först stenkadher, oc sidhan opbrändher

Su 165. *KL* 153. *Bo* 118, 153, 154. *MP* 1: 104. *Bir* 2: 10. *MB* 2: 20, 380. *Su* 71, 313, 426. *Jfr* **stena.**

stenkar (steen-), *n.* [*Fnor.* steinker] **1)** *stenkärl. MP* 1: 63. **2)** *stenkar, med sten fyld fyrkantig timring.* konungs adhran war lidhogh oc frii oc enkte aater täpt, huilkin som ligger mellan thet ytersta steenkarit vppa norra sidhona, oc thet stenkarit ther är näst vppa sudhra sidhona *VAH* 24: 323 (1454). biscopen i linköpunge scal haffua eet lanarwm näst norra steen kareno vppa fäm rwma alna oc thet rwmet ther är näst fraa the fäm alna oc sudher wt til thet nästa steen karit haffuer warit oc bör wara konungs aadhra *ib.*

stenkare, *m. person som stenar.* stenkarene lagdho siin klädhe vid ens vnx manz fötir som heet saulus *KL* 144. *Bir* 2: 10.

stenkast, *n.* [*Isl.* steinkast] *L.* **1)** *stenkastning, kastande med sten.* at tär se ängin annor högh suå när, at tär må eld älla. stenkast af blidhom rädhas *KS* 85 (208, 93). *ib* 86 (210, 94). — *stenande.* dömdhis han först til korss ok sidhan aff korsseno liuandis ok wndher stencast *Bil* 246. **2)** *stenkast, så långt som man kan kasta en sten.* tha han kom et stencast när stadhenum *Bil* 272. han gik litit wt fran thöm swa som vm eet stenkast *Bo* 183.

stenkastan, *f. stenkastning.* prestane ... gaffwo sigh til alla handa fafängo leeka til skirman til brottan til stenkastan *(exercitiis disci) MB* 2: 291.

stenkista (-kiistha), *f. stenkista, med sten fyld fyrkantig timring.* the stenkister vedh kalmarna äre ... bortkastede oc sönder reffne *FM* 226 (1505). the skermer oc stenkister äre affbrotne oc sönderreffne *ib.* her är nw all hampnen tiilsencht med stora stenkiisthor *HSH* 20: 180 (1507). *ib* 182 (1507).

stenkita, *f. stenbit?* for thy at hon ey hafdhe pater noster band. saman lagdhe hon sma stenkitur ok ther mz räknadhe hon gudhi oc talde sina bönir *KL* 323.

stenklippa, *f.* [*Mnt.* stênklippe] *klippa. Lg* 3: 387.

stenkniver, *m.* [*Fnor.* steinknífr] *stenknif, knif af sten.* gör tik sten kniffwa *MB* 2: 12.

stenkula (steen- *Su* 167), *f.* [*Mnt.* stênkule] *bergskula.* tha gik loth oppa bärghit mz sinom twem döttrom oc bodho ther j ene stenkulo *ST* 391. *Su* 167.

stenkällare, *m.* [*Fnor.* steinkellari, steinkjallari] *stenkällare, af sten uppförd källare.* haffua ... giffuit til sancta katarina gilde ... en theris stenkällara medh fyrom stenweggiom oc hweldan medh vpstandande sten *SJ* 179 (1449).

stenläggia, *v.* [*Ä. Dan.* stenlægge] *stenlägga.* han lat stenläggia brogher monga *MD* 504.

stenmullögh (steen-), *f. tvättfat el. bäcken af sten.* han lät vatnit i ena steen mullögh *(pelvim lapideam) Bo* 174. *Lg* 3: 74.

stenmur (stein- *KS* 44 (113, 47)), *m.* [*Isl.* steinmúrr] *stenmur.* fik han sea en thiuccastan sten mur *Bil* 318. *KS* 44 (113, 47). *Jfr* **stenhusmur.**

stenmärki, *n. L. Jfr* **stena märki.**

stennika, *se* **stännika.**

stenogher, *adj. stenig.* hans säng var bar iordhin ther hon var stenoghast *Gr* 319. i stenoghom ok mödhosamom vägh *Bo* 105. *Bu* 498. *Bir* 1: 274, 2: 197. *GO* 405.

stenpikka (-pycka), *f.* [*Isl.* steinpikka. *Jfr Mnt.* stênbicke. *Mht.* steinbicke, -picke] *stenhacka.* xxx sten pyckor *FH* 4: 84 (1499). — (?) xiii (13) stykke til hopa sten pykkar ok förslagh *BSH* 5: 506 (1512).

stenriva, *f. remna el. springa i en sten.* watn som lopp i sten riwnar *Lg* 3: 338.

stenrö, *n. stenrör, stenrös.* nakra faa människior, hwilka sik lönlika skylto i sten rön ällar i bärghomen *Lg* 3: 170. *Jfr* **stena rö.**

stenrör (steen-), *n. stenrör, stenrös.* latandes vppa honom kastas eth största steenrör, hwilkit steenrör än bliffwir til thenna närwa[ran]dis dagh *MB* 2: 23. *MD* 314.

stenstolpe, *m.* [*Fnor.* steinstolpi] *stenpelare, stolpe el. pelare af sten.* hon ... screff korsins tekn j stenstolpa mz sinom fingir *ST* 262. *KL* 308.

stenstrand, *f. klippstrand?* uppenbare hafs strand, stenstrand och skogsholma må de niuta och bruka tillsammans effter strömmings fiskie *FH* 5: 128 (1488, *nyare afskr.*).

stenstudh, *f. stenpelare.* bundo the han vidhir ena sten studh *Bo* 190.

stenstuva (steenstufwa. stenstuga), *f.* [*Fnor.* steinstofa] *stenstuga, af sten uppförd stuga.* hustru dorotea skewingx ... lot up olaff niclissone sit stenhws vndontakne the norre gatubodhinne ok steenstufwonne uppe mot bärghit *SJ* 97 (1440). min granne ... wil mwra sich ena stenstugw framan widher gathuna *ib* 264 (1458).

stensöta, *f.* [*D.* stensøde. *N.* steinsøta] *stensöta, polypodium vulgare Lin.* saxifraga stensöthä *LB* 6: 284.

stentafla (steen- *MD* 78), *f.* [*Jfr Fnor.* steintabula] *stentafla.* gudz budhordh äro tyo, hulkin siälfwir gudh screff j twa stentaflor *ST* 534. *MB* 1: 353, 458. *MP* 2: 163. *MD* 78. *Jfr* **stens tafla.**

stentorn, *n. stentorn.* nidhir tryktos the mz swa myklom thunga som thz största stentorn älla biärgh ware ouir them lakt *MP* 1: 251. *Su* 460.

stentrappa (steen-), *f. stentrappa. TK* 269, 270.

stenthro (-tro. -troo), *f.* [*Isl.* steinþró] *stenkista, stengraf.* hofwodhit laa j lukto kari nidher grafwit ok stodh j enne stentroo *Bil* 53. j thera daghum hittis een stentro j constantinopoli ... ok eet liik j stentronne *ib* 743. hans ben ... vpgrofuos v limde stentro at skriuläggias *ib* 799. tha tok iosep han nidhir af korseno ... oc lagdhe han i sina nyo stentro *KL* 394. *MB* 2: 388, 389.

stenväg (steen-), *f.* [*Isl.* steinveggr, *m.*] *stenvägg, af sten uppförd vägg, vägg el. mur i ett stenhus.* wm the steenwäggena som the hawa mik vnt atbyggya vppa thera gildes grundual *SJ* 417 (1375). tideka mithaka ... lot vp hannis pancermaker fri oc quit sit stenhus ... mädh alla fyra stenweggia bak ok fore ok vppa badha sidher *ib* 124 (1443). *ib* 135 (1444), 175 (1448). haffua ... giffuit til sancta katarina gilde ... en theris stenkällara medh fyrom stenweggiom *ib* 179 (1449). loto ... eskil oc hinrik ... her karle oc ... margitte vp ... et litit stenhus ... mädh grunden, källare, i lengd oc bredh epter fyra stenwäggior *(för* -ar?*)* thet vtuisa *ib* 182 (1449). *Jfr* **stenhusväg.**

stenvägher (steen-), *m.* [*Jfr N.* steinveg] *väg som bildas af stenhällar?* hwilcken skoug som begynnes öster ifrån mitt sweedh wijdh een stoor steen, hwilcken ligger wijdh ett stoort bärgh, och föllier alt thett bärgett inn til een steenwäg, som ligger till niehls monsson och pa wäster sijdhan swedhet, tha ligger förbe:de styckie upp i högsta bärget, och sedhan föllier thet samma bärg in till stenwägen igen *DD* 1: 151 (1493, *nyare afskr.*).

sterna, *se* **stirdhna.**

stia, *f.* [*Isl.* stía] *Jfr* **svina stia** *samt* **stighia.** — **stiogalter,** *m. galt som gödes i stia, gödgalt. MP* 1: 310.

stiborþ (stiibordh *KrLL B* 34: *pr. i var.* **stybordh** *ib.* **stigbordh** *KrLL B* 34: *pr.* **stighborth** *MELL B* 26: 4 *i var.* **stiffbord** *KrLL B* 34: *pr. i var.*), *n.* [*Fdan.* stiborþ] *L. stigbord, dammlucka.* thu ... hyölt jnne ordhen sparleka, som stibordet watnet i qwärnenne, än nw haffwor thu takit fra stibordit, oc strömar wt hwart thz ordh wti tik är, som watn i forsen *LfK* 143.

stigh, *n.* [*Isl.* stig] *Jfr* **fot-, fram-stigh.**

stigha (stiigha *RK* 3: 2030. **stighia** *Bir* 2: 186, 5: 52. *pres.* **stigher. stiigher** *RK* 3: 3751, 3799. *impf.* **stegh. steegh** *Iv* 642; *Al* 8921; *RK* 3: 3421. **steigh** *MD* 8. **stek** *Di* 241, 294. **stägh** *L.*; *Bu* 12. *pl.* **stighu** *Bir* 4: 158; *Lg* 3: 179. **styghu** *RK* 3: 4080. **stigho** *Bo* 240; *Gr* 266. *part. pret.* **stighin),** *v.* [*Isl.* stíga] *L.* **1)** *stiga, taga steg, träda.* han stegh vppa öuärsta trappona a thöm litla stighanom *Bo* 200. han steegh a sin gangara *Iv* 642. gaymas stegh aff häste *Bil* 658. *Di* 145, 294. ryze hertoghen stigher i holit stora *RK* 3: 3801. han ... steegh i een holk *ib* 3421. thaa stegh haghen j färiana *Di* 241. the swänske styghu i landh mz eena hasth *RK* 3: 4080. *ib* 3751. nar the stigho vppa landit *Bo* 240. ridder steen paa aalandh stigher *RK* 3: 3740. wiidh stäkit fiik han stoorth meen ... han ey kunde mz skiipp ther gynom komma thy kom han i större waanda thy han motte ther stiigha tiil landa *ib* 2030. the ... stigho ... til sinna hästa *Gr* 266. — *uppstiga, uppfara. om Kristi himmelsfärd.* þär han tel himna stägh *Bu* 12. — *stiga, taga (steg).* hwart thz fiät the stighu *Bir* 4: 158. — *stiga, trampa.* klenasta frwgha oc swa stolt at hon gat ey stighit fullo fläte a iordhina *(super terram ingredi non valebat nec pedis vestigium figere)*, fore sin blöta harund *MB* 1: 430. madhkir hulkin som liggir vm vinterin suasom dödhir ok the som framganga ... stighia oppa *(calcant in)* hans bak *Bir* 2: 186. han steg sa fast at stenana roku for hans föter hwar han fram steg *(hann trað sva fast griotið, at vp geck er firir fotom hans varð) Di* 77. — *stiga (öfver), gå (öfver), hoppa (öfver).* the som fatadhe wardha widh at the widherfresta at stighia owir mwren *Bir* 5: 52. — *bildl. öfverstiga, öfverskrida.* engoledhis sculu the *(cellerna)* stigha ofuir thessa maattona *VKR* 43. **2)** *rycka, tåga, gå.* han stiigher aastadh mz mykit moodh *RK* 3: 3799. **3)** *bestiga.* han steegh ensamen mwrin först *Al* 8921. — *stiga upp el. in i.* cristne män þorþo eigh stigha *(per scalas ascendere non auderent)* staþen *Bu* 496. sanctus georgius ... tröste þem stigha staþen *ib.* stigher nokor man mins herra konungsens fäste vtan ellir jnnan hafui forbrutith sith liiff *EG* 66. — **stigha sik,** *stiga (ned).* diäffuulen segh til heluite steigh *MD* 8. — **stigha a,** *stiga på, gå på, taga steg.* the ... stigha annan wägh fastelika a ... annan wägh wilia the ey fästa fotin *MB* 1: 226. — **stigha af,** *stiga af, stiga ned (från häst el. annat djur som nyttjas till ridt).* klärken ... stegh af *Bu* 26. *Iv* 180. *RK* 3: *(sista forts.)* 4470. *Jfr* **afstigha.** — **stigha in,** *stiga in.* thaa kom haghen mz eth större skep ther stek konung gunnar jn *Di* 241. *Jfr* **instigha.** — **stigha niþer,** *stiga ned.* tornet bögþe sik som bugha niþ tel iorþ ... at eigh þorpte fa[n]gen flöia. vt(an) stegh androm fote niþ ok flyþe *Bu* 173. at han vilde ey stigha nidher aff korsseno *Bil* 118. *Jfr* **nidher stigha.** — **stigha up,** **1)** *stiga upp, gå upp, uppstiga.* fa[n]gen ... stegh up iui tornet. som þät var högst *(ad summitatem turris conscendit) Bu* 168. the ... samman bundho stegha widh stegha, oc stighu opp *(näml. på taket) Lg* 3: 179. — *om Kristi himmelsfärd.* han ... stegh vp til hympna *MP* 2: 30. **2)** *stiga upp, stiga i pris.* er frvctandis, ath rogh spannen stigher vp i ȷ̇ marck *FM* 369 (1508). — *Jfr* **upstigha.** — **stigha ut,** *stiga ut.* petrus ... stegh wt w skipino *Bo* 240. — *Jfr* **be-, framstigha.**

stigher (stiigher. -ar), *m.* [*Isl.* stigr, stígr] *stig, gångstig. eg. och bildl.* rymde diäwlen räddar. ok cröktе vm cring corset stenogha stigha ok þranga *Bu* 498. *ib* 152. han ... reedh lönlik stiigh *Iv* 643. een stigher myo *Al* 4703. henne war okunnogh margen stigh *RK* 1: 797. är jak ... fadher allas thera som äptirfölghia minna ödhmiuktz wägh oc minna budhorda stigh *Bir* 4: 103. *ib* 102. — *ss tillnamn.* ingeldo stigh *SD* 2: 530 (1308). — *Jfr* **biärgha-, gen-, glappa-, kirkio-, löp-, mordh-, vil-stigher.**

stigher, *m.* [*Ä. Dan.* stig, *se Dyrlund i Aarb. f. Nord. Oldkynd. 1885 s.* 265 *f. Jfr Mnt.* stige. *Nnt.* stig] *eg. stege, trappa (med tjugu trappsteg); stig, antal af tjugu. vid räkning af fisk. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 453 *f.* en stijgh torsk *SO* 290. *ib* 306.

stigher, *m. eg. ett slags transportredskap el. fordon? stig, mått motsvarande tjugufyra tunnor. ss kolmått. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 290; *Dyrlund i Aarb. f. Nord. Oldkynd. 1885 s.* 267. þänne kolaren aghär hwarn syknän dagh giua atertan matokorghä som foghäten lägger ym alt berghit. hwar þättä forsymär. böte þre örä firi hwarn stigh. som honom brister *SD* 5: 638 (1347). om kool, mothen ther omm schall wara effther szom gammelt haffuer warid sex backorra j en halff stiigh *DD* 1: 168 (1499, *gammal afskr.*).

stighi (*obl. kas.* **stigha. stighia** *Bir* 2: 273, 274. **stegha** *Lg* 3: 179, 402. *med art. ack.* **stighan** *Bil* 799; *Bir* 1: 268. **stegan** *LfK* 185. *dat.* **stighanom** *Bil* 799; *MB* 1: 218, 219; *Bo* 199, 200; *Bir* 1: 268. **steganom** *LfK* 185. *pl. nom.* **stigha** *Bo* 199. *ack.* **stigha** *Bir* 1: 268, 2: 254. **stega** *RK* 2: 7620; *MB* 2: 234. **steeghar** *RK* 3: 3791, 3807. **steegar** *ib* 3840. *dat.* **stighom** *MB* 2: 311. *med art. ack.* **stighana** *Bo* 199. *dat.* **steghomen** *Lg* 3: 179), *m.* [*Isl.* stigi] *L.* **1)** *stege.* synis hon-

um en stighi aff iordhinne oc op til himilsins, oc ängla fara op oc nidher at them stighanom, oc waar herra syntis honum sitia a stighanom *MB* 1: 218. *ib* 219. *Bil* 799. *Bir* 2: 273, 274, 275. *LfK* 185. lät han ... nidher taka mz stigha *Bil* 448. the twe som han nidhir toko af korseno hafdho tre stigha *Bir* 1: 268. vpfarande aat androm stighanom *ib.* förde ... stighan annan wäghin *ib. Bo* 199, 200. vilia the murin fälla tha bär jak vndir studhina vilia the mz stigha *(per scalas)* klywa tha hauir jak käxse til redho *Bir* 2: 254. bärandis stegha oc annor widhertorfftogh anbudh at owirwinna stadhen mz *MB* 2: 234. *ib* 311. *RK* 2: 7620, 3: 3791, 3807, 3840. *Lg* 3: 179, 402. **2)** [*Jfr Mht.* stige, *f. samt Nht.* steige, *f.*] *stig, gångstig.* sidhen kommo the til eth bärgh; ther owan laa en lithen stighi *(jfr Visio Tnugdali: qui mons transeuntibus angustum valde præbebat iter) Va (Tung)* 29.

stighia, *f. Jfr* **svina stighia** *samt* **stia.**

stighlädher (steg- *Fl (Cod. B)* 533**),** *n.* [*Mnt.* stigeledder, stichledder] *läderremmar vid hvilka stigbyglarne hänga.* bedzill, giordha och stigläder war alt giort aff gull *Va* 21. then vngä falantin ... sprang opp j sadlin wtan stigläder eller istäd *ib. Fl (Cod. B)* 533, *(Cod. C)* 537.

stigh öre, *m. L.*

stikaþer, *p. adj.* [*Jfr Isl.* stika, *v.*] *utmärkt genom i jorden ss rånmärken nedsatta stänger el. pålar.* huius ... empcionis terminus est sepes ibi circumdata quod dicitur stikat ok staffrat *SD* 3: 105 (1312). *Jfr* **stakaþer.**

stikamäz, *se* **stäkamäz.**

stikil, *m.* [*Isl.* stikill] *(horn)spets, hornartad spetsig utväxt, pigg.* the *(drakarne)* baro ... ij hoffdhe thera hwar en stikil äller flere *(habebant cristas in capite)* wär än nakor horn aff diwr *Al* 5054.

stikilormber, *m. huggorm.* stikil orma *(aspidum)* ethir *MP* 1: 59. *ib* 2: 288.

stikilstör, *m. L.*

stikka, *f.* [*Isl.* stika, stikka] *sticka.* herrans swena ... wroko starka ekespitir innan hans hös ok gatu hanum enkte meen giort wtan brustu swnder stikkunar hwar epter andro sum at barus *Bil* 255. then foglin som kallas fenix bär saman thörra stikkor ok quista mällan hulka han saman bär ens träs stikko hulkit som är vtan til thört af natur ok innantil är heet j hulkit ther först kombir hiti aff solinna skiui ok swa vptändis thz sidhan vptändas andra stikkona af thy *Bir* 1: 255. *ib* 2: 257. *Su* 413. thu sände thina wredhe, hon swalgh them som elder stikko *MB* 1: 318. i warom eldhe brindher mindhre en skäff ällar lithen stikka, än en tiokker ällar stor stokker *LfK* 116. *(städerna)* sunko nidhir mz folk oc fää swa at ey bleff atir een stikka *ST* 391.

stikka (-adher), *v.* [*Mnt.* sticken] *sticka, brodera.* stikchatha husu *SD* 1: 740 *(omkr.* 1280*-talet).* I par stikkathahuso *ib* 4: 711 (1340?). *Jfr* **utstikka,** *äfvensom* **stikkare, stikkebonadher.**

stikka (stykka: -ado *MB* 2: 137. **stycka: -at** *FH* 4: 83 (1499). *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher),** *v.* [*Mnt.* sticken] *fästa, sätta.* **1)** *fästa spets vid en pils skaft; förse (en pil) med spets.* j [1] tunno stikkade pijlar *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 285 (1444). x tunnor styckat piill *FH* 4: 83 (1499). **2)** *sticka el. sätta (eld på ngt), tända.* han loth ... stikka eld oppa room *ST* 357. *ib* 348. *Di* 256. the stickadhe eld a alla sidha *RK* 2: 1375. stikkandes starkan eel oppa hwset i fira hörne *Lg* 3: 455. jude söner ... stikkade ... ellen vppa stadhen *MB* 2: 69. *ib* 137. skulom wi stikka ellen vppa tith hws *ib* 109. *Lg* 3: 179. blandamär ... stikkade ... elden j borgenä *Va* 33. *MB* 2: 311. hiögh hwar man ... ena green ... oc kommo the vp oc omkringh lagdo torneth oc wärnena mz trägrenomen. oc stikkado ... ellen j vdden *ib* 102. — **stikka up a,** *påtända, tända (eld).* the stormadho til hans palacium oc wildo thet winna, tha konugin thz sagh stikkadhe han sielfwir innan til eld oppa *ST* 413. *BSH* 5: 435 (1511). — *Jfr* **upstikka.**

stikkare, *m. Jfr* **pärlo stikkare.**

stikke, *se* **stykke.**

stikkebonadher, *m. stickad el. broderad väggbonad el. tapet.* I flamsk boneth xx alne longer i frwstwffwen och II andre smaa sticke bonadhe *HSH* 19: 167 (1506).

stikker, *adj. stickande, häftig.* fingo the starkasta genbör oc ther mz en stikkasta *(för* **-an***)* storm *Lg* 3: 48.

stikla klädhe, *n.* eeth halff stiklä klädhe *SD NS* 2: 9 (1408?).

stikna (stickna. -ar), *v. sticknas, blifva förtörnad.* bondomen took tha wider at ledhas ok toko at stikna wider ok vredas *RK* 1: 2779. thenne almogen her i landet ... som fast knarcker oc sticknar off thenno ... örlig *BSH* 5: 454 (1511).

stikt (stickt. sticht *MD* 495**),** *n. och f.?* [*Mnt.* sticht] *L.* **1)** *ordning, inrättning, stiftelse.* ath the ekke oss ordlösä göra j thesse sama stikth som wy sticktath haffwom *FH* 1: 54 (1485). **2)** *stift, biskopsstift.* i vpsale sticktb *BSH* 4: 267 (1501). han lagade sticthen effther sith säth *MD* 432. han regerade stiktith *ib* 433. han twingade sticthen *ib* 436. lincöpingx sticth *ib* 486. at sticktit blifue uthan wode *ib* 501. *ib* 441, 494, 495, 500, 505.

stikta (stickta. stichta. stiiktha. stykta *MB* 2: 308; **-as** *FH* 1: 14 (1441, *nyare afskr.*); **-at** *Su* 296. **styckta: -ad** *SO* 163; **-at** *BtRK* 242 (1466, *orig.*). **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Mnt.* stichten] *L.* **1)** *grunda, inrätta, stifta, instifta.* at vp byggia oc stikta j iherusalem gymnasium *MB* 2: 290. at eet closter skulle styktas och byggias i abo biscopsdöme *FH* 1: 14 (1441, *nyare afskr.*). äftir thet rikesins raadh i swerighe funderat hafua oc sticktat ät closter aff sancte birgitto orden *ib* 2: 121 (1440). sidhan thz closter är fulkompnadh hwilkit jak först stiktade *Bir* 4: 48. *ib* 69. *RK* 1: *(LRK) s.* 226, 3: *(sista forts.)* 5523. huilke ... mangskona closter oc renliffnada stiktadhe oc opböriadhe *Su* 53. huru thetta reenlifuit är stiktath *VKR* 5. the systranna oc brödhranna reghla som skipadha äru aff warom herra ihesu christo oc aff pawans makt stiktadha oc stadhfästa at thiäna j lichamlichom tharfuom oc ärindom systrom oc brödhrom *ib* 8. *Bir* 4: 117. thet altaret mz thes tilbehörilssom som the nw nyligan ... fwnderat oc styoktad haffua j saucti blasij koor *SO* 163. vy ... kennomps ... oss ... giffuit haffua

wart gooz ... til sancti iohannis ok marie magdalene probenda j wyborgh for war forfadhers siel her tordh bonda röricxson som han stichtadhe j sin lliffs thyma *FH* 2: 55 (1422). at iak met tessin II godz for:de stiktar ok funderar ena äwigha messo *ib* 5: 97 (1485). the messen requiem eternam hulken enkanneliga är stiktat at sighias fore crisna sieler *LfK* 272. thz officium är stiktat fore olärdä leekmen *ib*. *BtRK* 242 (1466, *orig.*). thetta helsama offrit är stiktat oc giffuit syndarom til synda forlatilse *Su* 297. tha han thetta hälga sacramentit stiktadhe *ib*. *ib* 296. ath the ekke oss ordlösä göra j thesse sama stikth som wy sticktath haffwom *FH* 1: 55 (1485). **2)** *inrätta, ordna.* all thing stykta oc flya skäliga oc nytteliga *MB* 2: 308. *Su* 78. **3)** *förordna, påbjuda.* konungin en pänningh stadga stichtade *RK* 2: 648. prestane ... kalladho a han som j laghin haffdo *(för -de)* stiktadh om jnsätta päninga *MB* 2: 287. — *bestämma, besluta.* thet herre möthe, som the gode herrer ... stiikthet oc belefft haffue at sta skulle j stocholm *FM* 363 (1508). the gode herrer ... haffue sielffue beleffwet oc stiiktht-et thet möthe *ib*. thän daghen war them stiktadher til sorges oc bedröffwilsens dagh hulken alzmäktogher gudh them omwände til frögdh oc glädhi *MB* 2: 204. — *förordna, föreskrifva.* helge fäder hafua stiktat vij psalma läsäs fore thöm *LfK* 273. en clärik ... som holler gudz tidegärd vppe, swo som her erik axelsson ok andre gode herrer haffua thet stikttat *FM* 542 (1512?). — *Jfr* **bestikta.**

stiktan, *f.* **1)** *instiftelse, inrättande.* thessins renlifuis stiktan oc stadhfestilse *VKR* 7. haffwer gudhelikin snille ... kungiort ... sins hälgasta sacramentis stiktan *Su* 303. — *stiftelse, inrättning.* pa huilka stiktan hafwa hederlige ok renlifwes män ... mik lofuat theris myndoga breff *FH* 5: 98 (1485). huilka gafwo ok stiktan til mere stadfestilse ... bider jach ... biscop kort j abo om hans nadhes secretum *ib*. **2)** *anordning, bestämmelse.* swa länge ... laghen ... fulleliga höllos oc gömdos för onyo biscops stiktan oc mildhet *MB* 2: 285.

stikte (stickte), *f.?* [*Mnt.* stichte, *n.* *Jfr Mht.* stifte, *f.*] = **stikt 1.** til thesso ware sticktis ewige makt ock högre forwarelse *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*).

stiktilse (styocktilsse), *f.?* *stiftelse, inrättning.* sama fundacio oc stycktilsse som forscriffne gulsmidher begynt oc vptaget haffua j fornempda koor *SO* 163.

stil (stiil), *m.* [*Isl.* still. *Lat.* stilus] *skrifstift, griffel.* zacharias beddis stiil oc screff *Lg* 1041. suärdh hängir nw vidh sidhona *(på munken)* for stiil *(stylum)* oc taflo *Bir* 2: 70. j högre handh han *(skrifvaren)* haffwer en sax blek ok papir stil ok wax *MD (S)* 290. *LfK* 12.

stilker, *m.* [*Fnor.* stilkr] *stjälk.* tre bla roser oc stilkerna gröna *(i beskrifningen på ett sköldemärke)* *Hildebrand, Sveriges medeltid*, 2: 558 *(urk. fr.* 1483). — *bildl.* wi draghum synd i modherena liwe mz likama som wi hawom aff förstom stilkom *(från början? Cod. A* stykkiom 148*)* *MB* 1: *(Cod. B)* 538. — *Jfr* **stiälke, stiälker.**

stilla (stille. stiille), *adj.* [*Mnt.* stille] **1)** *stilla, stående el. qvarblifvande på samma ställe, icke rörande sig från stället.* sool oc mane stodho stilla *MB* 2: 27. *ib* 28. stan ekke stille paa en stadh *(nolite stare)*, vtan fwlfölghen häller wara fiända *ib* 29. bliffw the alle stilla standandhe *Lg* 3: 720. tiil annan dagh paasca lagh han stilla *RK* 3: 1039. i freydagx droge the alle til skeps och haffwe legiid stiille alth sedhen *BSH* 5: 462 (1511). styngär stath stilla *LB* 7: 12. saa staar thz stilla een lithen riidh *RK* 3: 3888. — standa stilla til, *förhålla sig lugn vid, lugnt åse.* stodo konungens men ther til stilla *MD (S)* 246. — sitia stilla til, *finna sig i, tåla.* alle sythie ther stille til *FM* 389 (1508, *samt. afskr.*). mik tycker radheligit wara, at sadanth bestelle j tiid och tyme och eckie lengie sethie ther stille tiil *ib*. **2)** *stilla, lugn. om vind el. väder.* wart wädrit stille *Lg* 3: 29. thz war stilla oc lwnkt wädher *ib* 604. tha stormen oc rägnet bleff stilla *ib* 264. — *n. adv.* **1)** *stilla, stillsamt, lugnt.* lagdhe sik dywret stilla för honom, som thz haffde hema tampth warit *Lg* 671. **2)** [*Jfr Mnt.* stillich, stillichliken] *i tysthet, i hemlighet?* war ... bodena gifuit stilla, om mester gotzstaf ingeledis wille, tha skulle bodet til rom at rida *MD* 506.

stilla (stylla. *pres.* **-ir. -ar** *LB* 2: 35, 39, 7: 11. *impf.* **-te. -de** *RK* 2: 96. *part. pret.* **-ter.** *imperat.* **stil** *LB* 3: 195 *(på tre st.)***),** *v.* [*Isl.* stilla. *Jfr Mnt.* stillen] **1)** *stilla, komma (ngt flytande) att stanna el. upphöra att flyta.* han ... stilte there thar *MD* 41. rosa pulwer stillir näse blodh *LB* 3: 62. tha stillis bloder *ib* 67. saa stilte gwd sith signedhe blodh *ib* 195. saluia kraasath styllar blod i saar *ib* 7: 11. *ib* 5: 80. siwdir man rosir i regn watn thz stillir lösn som kombir aff hitha *ib* 3: 62. — *stilla, dämpa, hindra (ngt gasformigt) att utströmma el. utbreda sig.* stilla drakans röök *MD* 188. **2)** *stilla, dämpa, lindra, mildra häftigheten af.* ruta ... stille hosto *LB* 5: 80. *ib* 2: 35. thz (ɔ: rökilse) stillar lungosoth *ib* 39. — *stilla, dämpa, lugna.* stillis thiin wredhe *MB* 1: 345. *MP* 1: 309. *RK* 2: 96. borgara ... bade honom ... stille sine wrede *ib* 3660. mz tolkit stiltess alth kiiff oc trätta *ib* 3: *(sista forts.)* 5848; *jfr* **6.** — *dämpa, hämma.* for clostirsins skam oc wanfrägdh stillas oc läghraskolandis *(pro sedando scandalo et infamia monasterii)* *Bir* 4: 60. **3)** *stilla, lugna; tillfredsställa.* mz twsende gyllena han them stille *RK* 2: 4432. **4)** *bringa till stillhet, tvinga att hålla sig i stillhet el. i styr.* her erich bleff ... the resza stilther *RK* 3: *(sista forts.)* 4638. **5)** *stilla, styra, hålla i styr.* sina tungo ma han ey at stilla *Iv* 574. **6)** *afstyra, förhindra.* thz stilte the fruor *Fr* 3173. om han wille thz ey stilla at hans fogata til hans handh swa lenge rado städher ok landh *MD (S)* 271. **7)** *afhålla.* hwi lät thu mik tha göra illa oc wille mik aldre ther aff at stilla *MD* 96. *ib* 124. honum kunde ingen aff siön stilla *RK* 3: 2783. **8)** *styra, ställa, ordna, inrätta?* kwng hans och hans medholl ffa eth gansche storth modh herwtaff, vthen thet snarlighe stilles i en annen motthe *BSH* 5: 343 (1509). — **stilla sik,** **1)** *stilla sig, stanna, upphöra att flyta.* stil tik blodh *LB* 3: 195. stil tik thz helghe blod *ib*. **2)** *stilla sig, lugna sig.* stil tik mod *LB* 3: 195. — *stillas, dämpas.* hurv thenne oprosning ville stille sig *BSH* 5: 343 (1509). **3)** *styra sig, afhålla sig?* for vredhe matte hon sik ey stilla *Iv* 5669. på thz the skulle sig ther aff stille *RK* 3: *(sista forts.)* 5594. — **stilla**

ut af, *aflägsna, göra slut på, hämma.* kunde the samme saa wel stille obestand vdaff . . . som tho aff al theris akt gerne begynne vele *FM* 416 (1509). — *Jfr* **af-, be-, för-stilla.**

stilla, *v.* [*Mnt.* stillen] *blifva stilla, stillas, dämpas, upphöra.* en kommo wij eig lengre för thetta swaare meenföre skuld, huilchet wij daglige hopes stille skulle *FM* 291 (1506).

stillera, *v.* [*Franska* distiller. *Lat.* destillare, distillare] *destillera.* saltith skal swa tilredas, brennes, oc sidhan smältis j warmth wathn, oc stilleres mz filtenom *PM* xxx. *Jfr* **distillera.**

stilta, *se* **stylta.**

stim (stiim *Su* 454. **stym),** *n.* [*N.* stim. *Jfr Mnt.* stim, stime, *m.*] *buller, gny, sorl, stim.* en riddare . . . fik bradhlika höra mykit stim ok brask, swa som aff wängta manna färdh *KL* 121. varfrw fik höra stimit ok bangit *(strepitum et tumultum)* som af them gik *Bo* 1. the nalkadhos tha mz storo stime oc mykle gäld *ib* 206. — *buller, stim, oväsen, oro.* mz stime oc bange kan bönin äkke vardha höuelica *Bo* 45. nar hon *(bönen)* dröuis af ängo stime älla rope *ib* 104. *Bir* 2: 145. lärdhe hon thöm at bort köra aff sinom hugh ok hiärta alt världinna stym ok bang *KL* 350. wärdzlika gärninga och hwghsilsa stim *Ber* 147. *ib* 26, 179. *Su* 454. mz nakra syndhenna stym ällar buldher *LfK* 133. — *Jfr* **diäfla stim.**

stima, *f.* *Jfr* **hvalfiska stima.**

stima (styma. -adhe), *v.* [*Jfr Isl.* stíma. *N.* stima. *Mnt.* stimen] **1)** *bullra, väsnas, skrika, stimma.* the *(Judarne)* stimadho *(perstrepebant)* oc göddo mz gäld mot honom som hunda *Bo* 154. **2)** *dåna, ljuda.* vrghonar stymadhe *(resonant)* j fägerste lywdhe *Lg* 3: 569.

stinder (*frf. vok. i änd.* **-nn-),** *adj.* [*Isl.* stinnr] *styf, hård, fast.* blötir hon (ɔ: dialtea) harth oc linar stint *LB* 3: 124. the galta börsta waro swa stinna som nakre hwasse staal tinna *Al* 5127. thera *(drakarnes)* bryst stodh them op ij höght swa stin them gat ängin böght *ib* 5052. bondin hawir hardha axlar. starka armläggia. oc stinna knokor *Bo* 134. — *styf, spänd.* första strängin är stiunasth *(cum distendatur fidis)* tha bristhir han hälst *GO* 175.

stinga (stynga. stinghia, *se* **upstinga.** *pres.* **-er.** *impf.* **stak. staak** *RK* 1: 1555, 2910. **stagh** *MD* 46. *pl.* **stungo.** *part. pret.* **stungin.** *imperat.* **stik** *Bir* 3: 437; *MP* 2: 11. *refl.* **stingx** *Ber* 17**),** *v.* [*Isl.* stinga] *L.* **1)** *stinga, sticka, stöta (ngn el. ngt) el. såra (ngn) med ett spetsigt föremål. eg. och bildl.* summe willo stingan ok summe slan *RK* 1: 3857. thz är ey goth at stinga biorn mz naal *GO* 594. han satte piken a konungxsins footh ok stak mz pikenom konungin ginom fotin *Pa* 5. pylatus . . . stak sic gönum liiff mz kniwe *Bil* 303. stungo the han vt ginom sit hiärta *ib* 597. han stak draken gynom benith *Di* 233. stak hermen hanum mz sit glaffuen for hans bryst *ib* 168. hvgger man annan saar eller slaar eller stinger til blodwithe *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 58. skal han stingas ginom hand sina *ib (red. A)* 54. *ib (red. B)* 58. *EG* 63. nar min son flängdhis ok stakx tha thotte mik swa som mit hiärta flängdhis ok stungis *Bir* 1: 108. *ib* 107. wardher man aff bii stwnghen *LB* 2: 38. at änge draka stungo han ij häl *Al* 4064. lärer modhorin han *(den nyfödde ormen)* at röra sik oc stingir han j stiärtin *Bir* 3: 74. tha flughu the *(storkarne)* oc stungo hona j hääl mz thera näf *ST* 509. huru myklo meer hon wäxte j aldrenom mz swa myklom hwassarom oc hardharom dröwilsa thornom stakx hon *Bir* 4: *(Dikt)* 257. thw stik mik mz thine wredhe ok jak skal stinga thik mz mine ilzsko *ib* 3: 437. vm nakar stunge han mz hwasse ok bitirlike auitilse *ib* 1: 64. — *abs.* han kan well hwgga mz swerd oc stinga mz spiwt *Di* 135. huat helsingen sköt hiogh eller staak tha vildo rytzane ä halla sith krii *RK* 1: 1555. the diwrin stungo iw swa fast thz badhe skiold oc plata brast *Al* 9271. the *(bina)* hafwa gadda ther the mz sarlika stingha *Bir* 1: 262. at han *(den nyfödde ormen)* nimi stinga *ib* 3: 74. — *genom styng komma (blod) att flyta.* longinus stak gudz helga blodh, ginom hans sido *LB* 7: 12. — *med spetsigt redskap stöta bort.* the . . . mz stora stänger mot flotonom taka oc mz makt them fran sik stinga *RK* 2: 6136. — *sticka, genom stickande tillfoga. med två ack. af hvilka den ene betecknar handlingens föremål och den andre handlingens innehåll el. verkan.* vm man slaar annan hugg eller stinger blodwite *MEG (red. A)* 53. — *sticka, genom stickande göra el. komma (ngn) att blifva (ngt). med två ack. af hvilka den ene är ett adj.* the *(djuren med de svärdslika spetsiga hornen)* . . . stungo ther dödh margh godh thäghna *Al* 9276. — *särsk. sticka, i kamp (i sht till häst) stöta (ngn el. ngt) med stickvapen, rikta el. måtta styng el. stöt (mot ngn el. ngt). med ack.* herra orik . . . stak swa riddirlika then stolta hertugh beuiand at han fioll nidher a then sand *Fr* 1684. *Iv* 2400, 3364. — *med ack. samt prepositionsuttryck.* amlung slog sin häst mz sporana. oc rende till aff alla makt. oc stak sigord vpa hans skioll *Di* 145. — *med prepositionsuttryck.* swa önkelika the herra iwan rördho mz the starka skapt the fördho swa hardhelika stungo the a hans skiold *Iv* 3351. tha slog sigord sin häst mz sporanar oc stak mz sit tiwkka spiwt mit vpa amlungx skioll *(satte sitt digra spjutskapt a hans midtian . . . skiolld) Di* 145. han stak till *(lagdi till)* hillebrand mz sit spiwt. sa at han kom langt fra hestin *ib* 199. *ib* 233, 234. — *med stickvapen stöta (ngn ned från hästen).* han stak mik langt fra min hest *Di* 200. tha jach war stunghen fran myn hästh *ib* 265. — *med saksubj.: stinga, sticka, utöfva en stickande verkan på. eg. och bildl.* satto the krono af torn owir hans howdh hulkin ther swa sarlika stak mins sons hedhirlika howdh *Bir* 1: 30. at ängin synda luste skuli stinga mik *ib* 391. o huat hardasta dödzsins stiwnga mik wslan stinga *Su* 248. — *med prepositionsuttryck.* ena krono aff thorn the sätto aa han hon stagh in til hans hiärna *MD* 46. — *abs.* mz hwassom stingandom gaddom ok stiongom *Bir* 1: 41. swa som thz stingir sarast som näst är hiärtano swa war hans wärkir mik thungare ok sarare än nakrom androm *ib* 108. — *i andl. mening: såra, smärta, förarga.* skadhä och forderff är meg j waanä paa allä sidhär oc lithen gagn än her til dagss, hwickit meg saare stynger *FM* 127 (1501). — *sticka, förorsaka en stickande känsla.* tessmera hon (ɔ: ten groffwa oc onda materian)

fortäris tesmera riiffwer hon i liiffwit oc stinger i tarmana *LB* 7: 257. **2)** *sticka, stöta el. införa (ngt, i sht spetsigt el. långsträckt, föremål i ett annat föremål, företrädesvis i el. genom en trång öppning).* tha scall knifwir stingas ginom hand hans *EG* 63. stik thit swärdh i sina sliidh *MP* 2: 11. tha tog rosen sit sword. oc stak thz i en buska *Di* 42. vtan iak stinge min finger j spikana stadh, oc vtan iak stingir mina hand j hans sidho scal iak ey tro at han lifuir *MP* 1: 127. vm the stungo fingir i nakors mun *KL* 227. stak han ... en fingir i lughan *ib* 279. nar han stak armana j ärmanär *Bir* 2: 132. at stinga pänigin j pungin mz handomen *ib* 71. hawa nakat honom i händir stinga *Bo* 15. hwi stak thu nappin ij thin barm *Al* 2296. tha han stak flädhrena j halsin *ST* 531. hon ... swepte barnit vdi et kläde oc stak i glaskaret *Di* 119. ey är goth stinga hand mällom trä ok barken *GO* 611. tha hon *(trollkonan)* är sunder huggen tha skulde i stinga ider fot mellom bada lutternä *Di* 15. *ib* 16. — *bildl.* han staak thz i konungsins öra at han loot thz hwss wp göra *RK* 1: 2910. kwnne the stingha ther nogyth onth oppwndher i blandh almoghen, eder i moth, ther leggia the siigh win om *BSH* 5: 315 (1508). — *sticka, föra el. sätta (ngt ngnstädes).* the stungo en hat vppa ene glaffwa *RK* 2: 2047. — *med dat.* then som näfsa skulde thor hwarghen stinga sinom handom fram fore them *Su* 420. — *sticka, stöta, rikta (ngt spetsigt föremål mot ngn).* enghen man war sa dyerff ath han tordhe stingha eth spywth moth them *Di* 232. **3)** *stickas, instötas.* for spyutit gynom thina sidho stak *(d. v. s. genomborrade) ST* 181. — **stinga sik,** *smyga sig.* han haffwer stwngith sig offwer en sidhe *BSH* 4: 352 (1503). stak iag, mig lönlige aff thetta land *RK* 3: *(sista forts.)* 4297. — **stinga a,** *rikta styng, göra angrepp med styng.* hwar the diwrin stungo a ther kunde them enkte fore sta *Al* 9273. — **stinga af,** *genom styng el. stöt kasta från hästen.* om gudh hanum the äro an honum aff at stinga tha är han man *Iv* 1651. *Jfr* **afstinga.** — **stinga genom,** *genomstinga, genomborra.* stingx ginom oc sarghas mz älskoghans sare *Ber* 17. — **stinga sik genom,** *genomstinga sig, genomborra sig.* hon stak sik ginom *MD (S)* 226. — *Jfr* **genom stinga.** — **stinga i genom,** = **stinga genom.** iätten ... wilde haffua stungit falantin igenom *Va* 42. *Jfr* **i genom stinga.** — **stinga in,** *sticka in (ett svärd i skidan).* han strök sit swärdh ok stak thz in *Iv* 2525. *Jfr* **instinga.** — **stinga nidher,** *med stickvapen stöta (ngn) ned (från hästen).* han stak mik nidher a the mark han tok mit örs oc han bort reedh *Iv* 481. stinger nokor aff jder honom nidher han giffuer sik fangin ok fölger ider *RK* 1: 1606. *Iv* 702, 2343, 4501. falantin ... wart tha stungen nid fra hästen *Va* 38. han stak honum död aff hesthen ned *RK* 3: *(sista forts.)* 5615. — **stinga sunder,** *genom stickande sönderbryta.* ther stagx synder sa mangt et spärsskapt *RK* 2: 5178. — **stinga up,** *sticka upp, sticka hål på.* hans högrä siidha staks vp mz eit spiwt *MD* 67. *Jfr* **upstinga.** — **stinga ut,** **1)** *sticka ut, med ngt spetsigt stöta ut el. aflägsna.* þe ... stungo hanom vt öghon *Bu* 133. som karthiis synes stik han wth mz en kniiff *LB* 2: 67. **2)** *sticka ut, skjuta ut.* jag gik opp pa wernen ... och lath ther stinga wth en hatt *RK* 3: *(sista forts.)* 5134. **3)** *störta ut, flöda ut?* blodith stak *(för sprak?)* aff hans liiff wth *MD* 16. — *Jfr* **utstinga.** — **stinga ut genom,** *genomstinga, genomborra.* then tridie stak han twert wt gynnom *Di* 5. *ib* 168. — *Jfr* **undirstinga** *samt* **by-, dödh-, til-stungin.**

stinger (*L.* **styngär** *LB* 7: 12. *med art.* **stingen** *ib.* **styngen** *ib* 258. *ack.* **sting** *ib* 12. **styng** *ib* 14, 255, 279. **styngh** *ib* 12, 102. **stiöngh** *ib* 11. *pl. ack.* **styngia** *ib* 133, 256. **stynge** *ib* 3: 65. *dat.* **stingiom** *ib* 7: 279. **styngiom** *ib* 98, 279), *m.* [*Nyisl.* stingr. *Jfr Isl.* stingi. *Jfr Söderberg, Om u-omljudet i Fornsv. s.* 70] *L. styng, håll, häftig smärta i sidan.* for hald eller styngh *LB* 7: 12. är tz swa ath nakon far hald eller sting i sina sydo *ib.* ther hallith eller stingen staar *ib.* styngär stath stilla *ib.* tz fortagher ... haldh eller styngh *ib* 102. ted är goth for styngia och hald *ib* 133. *ib* 14. tz hielper for styngiom *ib* 98. *ib* 279. drickx hon *(salvia)* med wiin. duger for gambla hostho sydowärk och stiöngh *ib* 11. for vred j qwed oc i tarmana oc for styng i sydorna *ib* 255. hon *(colica passio)* hender mest j sma tarmana oc stundom j te högre siidona oc stundom i ten venstre med swara styngia oc vred sa at man tenker at tarmana skwlu rijffna *ib* 256. tag ... itt stycke fiilt hat ... oc läg oppo tarmana oc oppo magan ter som styngen staar *ib* 258. takir thz bort the stynge som komma aff offuirflödige blode *ib* 3: 65. hafwer quinna werk eller styng effter barns byrd *ib* 7: 279. *Af de anf. ställena kunna flere föras till* **styng.** *Jfr detta ord samt* **stingi, stinunger,** *äfvensom* **sidho stynger.**

stingi, *m. L. Jfr* **stinger.**

stinka (*pres.* **stinker** *MELL SVþ* 4 *i var.*; *StadsL DrVd* 3: *pr. i var., SVd* 3 *i var. impf.* **stank),** *v.* [*Jfr Isl.* stökkva] *L. hoppa, studsa.* piill och bysso stena mykit stank *RK* 3: 289. et annat hwg hwg han pa hans hiälm, hiälmen war hard oc swerdit stank aff hanum oc nider pa axlen *Di* 11. *ib (Cod. B)* 319. — *frusa, stänka.* the riis oc gislo slaghin thu war mz flängdher, swa at blodit flöt oc stank omkring hwset *VNB* 23. — *Jfr* **stiunka.**

stinnas, *v. refl.* [*N.* stinnast] *blifva styf el. fast.* smör möö sina spina mz henna *(odörtens)* oos tha stinnas the oc standha fwlle *LB* 3: 142.

stinnilse (-else), *n. pl.? styfhet.* for stinnelse i halsbastith *LB* 6: 106.

stiongd, stionger, *se* **stiungd, stiunger.**

stiornfaster, *adj. L.*

stira, *v.* [*Isl.* stira] *stirra.* plägha ey vidherla mz them *(ögonen)* stira *Ber* 257. *Jfr* **stirna.**

stirdher (styrdher), *adj.* [*Isl.* stirðr. *N.* styrd] *styf, stel. bildl.* alla chanaan bwra wordho styrdhe *(obriguerunt) MB* 1: 318.

stirdhna (sterna. -adhe), *v.* [*Isl.* stirðna] *styfna, stelna.* sternadhe hon *(handen) LfK* 215.

stirna (styrna. -adhe), *v.* [*Sr. dial.* sterna] *stirra.* ther kom konungin gangande nidher styrnade öghom *(Hadorphs uppl.:* modh stirnande ögon *s.* 129*)* hardla vreder *RK* 1: 3863. tha styrnade folckot a han *(Klemmings uppl.:* vndrade folkit mykit a han 1: 1874*) RK (Hadorphs uppl.) s.* 72. *Jfr* **stira.**

stiugger, *se* **stygger.**

stiung, *n. styng, stingande, stickande, sticksår. eg. och bildl.* swa gik stiungit ginom mit hiärta at vndir var at thz sprak ey tha *Bir* 2: 134. agwnd är ett odygdelighet ting wndher skioldhen giffwer hon hårdeliig stiwng *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 260. *Jfr* **stiunger, styng.**

stiungd (stiongd), *f. stingande, stickande.* gaddin hardhna aff stiongdinna *(punctionis)* sidhuänio *Bir* 3: 74.

stiunger (*StadsL Sk* 8 *i var.* **stiongir** *ib i var.*; *Bir* 3: 36. **stynger** *StadsL Sk* 8 *i var.* **stynggir** *MP* 1: 274. **stunger** *StadsL Sk* 8. *ack.* **stiwngh** *KrLL Kg* 27: *pr. i var.* **styungh** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **stiong** *Ber* 121. **styong** *LB* 3: 122. **styongh: ormz styongh** *ib* 149. **styng** *MELL Kg* 23: 7; *MP* 1: 46; *MD (S)* 268. **styngh** *KrLL Kg* 27: *pr.*; **naglestyngh** *LB* 7: 102; **ormastyngh** *ib* 10; **orma styngh** *ib* 99; **ormstyngh** *ib* 8: 48. **sting: nagilsting** *ib* 2: 70; **ormsting** *ib* 60. **stingh** *KrLL Kg* 27: *pr. i var.*; *SO* 14; **nagil stingh** *LB* 2: 70; **ormstingh** *ib* 44. *dat.* **stynge** *Bil* 249. *pl. nom.* **stiwnga** *Su* 196, 248. **stionga** *ib* 240, 248. *ack.* **stiunga** *Bir* 2: 128. **stionga** *ib* 3: 127, 4: 21; *Ber* 161, 183; *Su* 28; **thörne stiongana** *Bo* 211. **stiönga** *VKR* 68. **styngia** *KL* 189; *MP* 1: 47; *Bir* 2: 53; *Su* 457. **stynger** *Lg* 3: 98. *dat.* **stiungom** *Bir* 2: 243. **stiwngom** *Su* 213. **stiongom** *Gr* 294; *Bir* 1: 41, 2: 37, 3: 10; *Ber* 124. **styngom** *Gr (Cod. D)* 386; *Bir* 2: 21. **styngiom** *Gr* 291, 313; *Bir* 2: 128), *m.* [*N.* styng. *Jfr Söderberg, Om u-omljudet i Fornsv. s.* 68 *f.*] *L.* **1)** *styng, stickande (med syl).* kiände han sin sco wara sunder ... ok fik enom sutara at böta. ok wardh sutaren saar at första stynge j sina hand *Bil* 249. **2)** *styng, sticksår.* miste lijf for lijf ... swa manghe ... hugg äller styungh a han lagþu *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). wm stingh äller slagh *SO* 14. *Gr* 313. mit hofwodh sargadhis aff thornanna stiungom *(puncturis) Bir* 2: 243. *Lg* 3: 98. huilkin som mina styngia *(stigmata)* som är korsens gärninga bär idhkelika i sinom likama *Su* 457. at han ... mik ämnäl vaktadhe for madhkanna oc orma stiongom oc bitom *Gr* 294. *Bir* 2: 37. fore scorpionis styong *LB* 3: 122. **3)** *tagg, udd, spets.* husit ther the äru vti. är vmgiärt mz hwassom stingandom gaddom ok stiongom *Bir* 1: 41. är fruct vtantil rödh oc innantil fwl mz orenlikhet oc styngiom *(aculeis) ib* 2: 128. kräfwir dyäfwllin aff sinne brudh thorna ok stiunga *(spinas et aculeos) ib.* skal jak ledha thom owir then vägh som likir är thornom oc huassom stiongom *ib* 3: 10. — *uddstaf, pikstaf.* oskälikit diur. ther ältis mz gislom oc styngiom *Gr* 291. *ib (Cod. D)* 386. — *gadd (hos bi).* han *(visen)* haffwer jngin hwassen styng *(sine aculeo est) MD (S)* 268. **4)** *oeg. styng, äggelse, förebråelse.* følghiande ey sins samuitz styngom älla motbiti *Bir* 2: 21. — *styng, smärta, lidande, qval.* the som känna stionga aff drykkenom *Bir* 3: 127. öghans stiongir oc värkir *ib* 36. vptände han i sik siälwm iþrugha styngia *KL* 189. vm dröuilsa styngia *Bir* 2: 53. *Su* 213. huat ... rädelika stionga klena naturen i mik tha toldhe *ib* 28. o huat hardasta dödzsins stiwnga mik wslan stinga *ib* 248. o beskasta dödzsins stionga *ib.* dödzsins wärkia oc stiwnga *ib* 196. *ib* 240. pinas af thwänaz stiongom *Ber* 124. fatikdoms ok pino styngia *MP* 1: 47. skodha huar syndoghe skulu vara for sina synder som är j heluithis mörkir ok j äuärdelikom dödh ok diäfla styng *ib* 46. j myrko heluitis iordh huar dödzsins skugge oc äuärdelikin stynggir är innebyggiande *ib* 274. — *styng, retelse.* at thz (ɔ: thit hiärta) enga frestilsa stionga *(stimulos)* rädhis *Bir* 4: 21. *VKR* 68. plaghadhis paulus hwilkin som tholde kötzens stiong af diäfwlsins ängle *Ber* 121. olikt kön i en stadh samanskipadh dragher thit kötzens stionga hwar naturlika sköra lwstans lwghi är wan wptändas *ib* 161. än thu känner ... syndelika kötzens stionga *ib* 183. — *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **stiung** *el.* **styng.** — *Jfr* **naghl-, naghla-, orm-, orma-, orms-, skorpion-, sorgha-, thörne-stiunger (-stinger, -stynger)** *samt* **stinger, stiung, styng.**

stiunka (*pres.* **stiunker** *SmålL* 13: 2. **stiwnkir** *StadsL SVd* 3 *i var.* **stionkär** *VML II M* 4. **stionkkär** *UplL M* 4), *v. L. Jfr* **stinka.**

stiupbarn (styup- *StadsL H* 5 *i var.* **stiuf-** *L.* **stiwff-** *SJ* 253 (1457), 383 (1473). **styuf-** *StadsL H* 5 *i var.* **stiug-** *L.* **stiū-** *StadsL H* 5 *i var.* **styp-** *L.* **styg-** *L.* **stif-** *SJ* 70 (1446)), *n.* [*Isl.* stjúpbarn] *L. stjufbarn. SJ* 70 (1446), 253 (1457), 383 (1473).

stiupdottir (stiuf- *SJ* 210 (1451). **stiuff-** *ib* 192 (1450). **stypp-** *VGL IV* 21: 18. **styf-** *KL* 67. **stif-** *SJ* 154 (1447)), *f.* [*Isl.* stjúpdóttir] *L. stjufdotter. SJ* 154 (1447), 192 (1450), 210 (1451). haunadhe hon hona smälika som styfdottor *KL* 67.

stiupfaþir (styup- *StadsL Eds* 20: 3 *i var.* **stiuf-** *L.*; *SJ* 211 (1452). **stiwf-** *SD NS* 1: 273 (1403). **styuf-** *ib* 2: 71 (1408). **stiu-** *Bu* 194. **stiw-** *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). **stiug-** *StadsL Eds* 20: 1, 3. **styp-** *ib* 20: 1 *i var.*, 3 *i var.* **styf-** *Di* 176. **styg-** *StadsL Eds* 20: 1 *i var.* **stif-** *RK* 3: 1825), *m.* [*Isl.* stjúpfaðir] *L. stjuffader.* cleofas var ... stiufaþir varra fru *Bu* 194. *Di* 176. *RK* 3: 1825. *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*), 273 (1403), 2: 71 (1408). *SJ* 211 (1452).

stiupmodhir (*Bil* 729. **stiuf-** *MP* 1: 181. **stiuff-** *ib* 65. **stiwf-** *Lg* 3: 508. **stiwff-** *MB* 1: 363; **stywff-** *Di* 231. **styuffh-** *ib.* **stiwgh-** *BtFH* 1: 273 (1508). **stigw-** *(för* **stiwg-***) ib* 289 (1509). **styg-** *StadsL Eds* 20: 3 *i var.* **stip-** *MB* 1: *(Cod. B)* 561. **stiff-** *ib*), *f.* [*Isl.* stjúpmóðir] *stjufmoder.* hans stiupmodher forgiordhe hanum *Bil* 729. *MB* 1: 363, *(Cod. B)* 561. *Di* 231. *BtFH* 1: 273 (1508), 289 (1509). *Lg* 3: 508. lätin är squallers modhir ok dygda stiuffmodhir *MP* 1: 65. *ib* 181.

stiupson (stiuf- *SJ* 224 (1442). **stiwf-** *SD NS* 1: 139 (1402). **stiwff-** *PK* 247; *Di* 178. **styuff-** *ST* 140. **styp-** *Bil* 299. **styff-** *FH* 6: 123 (1512)), *m.* [*Isl.* stjúpsonr] *stjufson.* han *(Tiberius)* var stypson octouiani ok magher *Bil* 299. *SD NS* 1: 139 (1402). *SJ* 224 (1442). *ST* 140. *Di* 178. *PK* 247. *FH* 6: 123 (1512).

stiupsystir (stiwff-), *f. halfsyster.* hwa som sower mz sinne stiwffsyster *(säkert för* stiwffmodher; *motsv. ställe Cod. B* stiffmodhir 561; *noverca) MB* 1: 368.

stiuva (*impf.* **stöff** *Al* 3228), *v.* [*Jfr Mnt.* stuven. *Fht.* stiuban] *yra, hvirfla.* mwll ok sand stöff op ij sky *Al* 3228.

stiäkkia, *se* **stäkkia.**

stiäla (**stiala** *L.* **ståla** *L. pres.* **stiäl** *MB* 1: 337; *Bir* 2: 281; *MEG (red. A)* 54, *(red. B)* 59; *EG* 65; *GO* 288. **stiäll** *EG* 65. **stiell** *LfK* 225. **styäl** *SD* 5: 638 (1347). *impf.* **stal. stall** *Di* 76. **staal** *Pa* 7. *pl.* **stalo. staalo** *MB* 2: 411. *konj.* **staale** *ib* 1: 129. *part. pret.* **stulin. stolin** *Bil* 252; **-it** *Di* 76; **-ith** *MB* 1: 247, 337; **stolno** *Pa* 7. *refl. supin.* **stuliss** *Di* 80. **stolis** *ib* 112), *v.* [*Isl.* stela] *L. stjäla.* thu skal ey stiäla *MB* 1: 334. scrifwat är j laghomen at then som stiäl skal meer atirgifua än han bort tok *Bir* 2: 281. thär är onth at stiäla som bondin är siälwir thiwuir *GO* 289. han är ey bätre som gömer än thän som stiäl *ib* 288. *SD* 5: 638 (1347). *MB* 1: 129. iak haffwer hwarke stwlit· ällar lwgit *LfK* 141. han stal gerna aff mäldene *Lg* 8: 6. nu stiäl man til ii öra pänninga hänge fore stiäl [man] til en öra misthe huud ok öron stiäl man minne än til öre misthe hudhena *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. *EG* 65. þät . . . sum stulit är *SR* 44. onda gerning hawin i giort, oc stolith mins herra silffkar *MB* 1: 247. stiäl nakar man annars faar eller oxa *ib* 337. wardher stolith liwandis fä *ib.* tha han hafdhe stulit farit *Pa* 7. hwar som hafdhe stulit thz farit *ib.* han lyste . . . epte eno stolno fare *ib.* brodhoren som bokena hafthe stulit *KL* 220. stalo grekar thera ben *Bil* 108. thz swerd war stolit oc lönt lenge *Di* 76. *LfK* 225. en man han staal et faar af sinom granna *Pa* 7. *KL* 200. *BtFH* 1: 149 (1506). tu hawer swa opta stulit mäldena v säkkiomen *Lg* 3: 6. *ib* 7. räddhus alle at thera fadher ok staz wäriare war fra them stolin *Bil* 252. — **stiäla sik,** *smyga sig.* en kalmarna borgare, som stal sig aff slottet oc aff landet *BSH* 5: 123 (1506). stal iak mik fran samqwämdenne lönlika *Lg* 8: 467. — *refl.* **stiälas,** *smyga sig.* en krank kona stals j hans sängh *Bil* 784. hwlken swen som gör sina eigna gerningh stiälandis j sina *(för* sins*)* husbondha werkstadh *SO* 6. the wilia ekke stiälas pa [tik] *Di* 210. tw hauer stuliss vppa myn broder soffwande *ib* 80. *ib* 112. at the skullo swa farlöst swa som stiälandis *(furtim)* thädhan fara *Bo* 20. *MB* 2: 305. — **stiäla bort,** *bortstjäla.* een brodhir . . . stal bort bokena lönlica *KL* 220. stal han bort aff taskonne breffwet *Lg* 219. thz sighin at hans kännesuena stalo bort hans licamma *KL* 419. *MB* 2: 411. — **stiälas bort,** *smyga sig bort.* thz iak skal hädhan stiälas bort *Iv* 1091. — *Jfr* **bort-stiäla.** — *Jfr* **fri-, fran-, ut-stiäla,** *samt* **dröm-, modh-, þiuf-, vit-stulin.**

stiälke, *m.* = **stiälker 1.** thenne yrt hon haffuir sina makt i blomstrena ok löweno ok ey i rothene ok stiälkanom *LB* 3: 69. *ib* 7: 158, 351.

stiälker (-ar), *m.* [*Jfr Fgutn.* stelkr *och Fnor.* stilkr] **1)** *stjälk.* thz blomstrit wäxste af trem rotom mz rättom stiälk älla bul *Bir* 1: 175. aff thessom trem rotomen vpuäxste aldra rättaste stiälkir *ib* 176. hon *(örten)* . . . haffuer lang brwn blomster mz tiocka oc stackota stielka *LB* 7: 273 *(kan föras till* **stiälke***).* **2)** *gren el. rör i ljusstake.* en dyr lysebrander, aller aff gulle, som wtgingo aff siw stiälka *(calami)* *MB* 1: 492 *(kan föras till* **stiälke***).* — *Jfr* **fänikals-, liusa-stiälker,** *äfvensom* **stiälke, stilker.**

stiälp, *n. Jfr* **nidherstiälp.**

stiälpa (*pres.* **-er,** *se* **franstiälpa.** *impf.* **stalp.** *part. pret.* **stulpin**), *v. stjälpas, hvälfvas om kull.* tha fylthis färian ok stalp om kringh för them *Di* 242. — *stjälpa, falla öfver ända, stupa om kull.* hans fadher styrte til iordhena widher ok forma sik änkte hiälpa the vndra al at han mon swa stiälpa *Al* 704. — *falla, stupa.* the slogho swa mz thera biälka at marghe mondo fore them stiälpa *Al* 7370. tha hwffwodit stalp oc förmannen do folkit flyddo mz stora oroo *MD* 368. att the ey skulle för syna fighendher stielpa *RK* 3: *(sista forts.)* 5126. — *i andl. mening: falla, störta.* vtan tu wil mik nw hiolpa tha ma min siel til heluitis stielpa *MD* 127. ä hwart the hafwa j syndena stulpit *ib* 126. *ib* 129. — *falla, gå under.* han skal tik fra the domara hielpa for them skalt thw ekke stielpa *MD (S)* 281. jach vil honom her jn hielpa heller jach scal ther om stielpa *RK* 2: 5513. — *Jfr* **franstiälpa.**

stiälpa (*pres.* **-ir.** *impf. pl.* **stiälfto** *ST* 461), *v.* [*Jfr Fnor.* stelpa] *stjälpa, välta om kull, kasta om kull. med dat.* opta stiälpir litin thuwa storo lasse *Al* 22. — *med ack.* the fulo männene . . . stiälfto waghnen om kul *ST* 461. — *stjälpa, störta, bringa i förderf el. olycka.* the kunno idhre lifwe ey hiälpa vtan til ewerdhelika pino stiälpa *Al* 6844. gudh är thöm snarast til hiälpa hwem som människior wilia stiälpa *MD* 160. at diäffwls swikom *(för* swik*)* skal them ey stielpa *ib* 69. gudh och sancte erik wilde honom stielpa *RK* 2: 589. xiiij landisherra hanom loffuade hielpa konung karl aff swerige forderffua oc stielpa *ib* 7734. *ib* 3777, 9160. — *fälla, förklara skyldig.* kom dansker oc swensker in för rätta . . . danske böd iag myne fogther hielpa swenske altiid till saken stielpa *RK* 3: *(sista forts.)* 5222. — *Jfr* **nidher-, um-stiälpa.**

stiärna (**stiarna: -or** *SO* 14), *f.* [*Isl.* stjarna] **1)** *stjärna, lysande himlakropp (eg. och vanl. med uteslutande af solen och månen).* fiärdha dagh skapadhe war herra sool oc maana, oc alla stiärnor *MB* 1: 60. stiärnor eller himbla tungel *ib* 67. thässa siw stiärnor hawa krapt ower iordhrikis thing, hwar oppa sina stund a daghenom saturnus första tiidh a daghinom iouis ther näst mars thridhia tiidh sool fiärdha venus fämpta mercurius siätta oc manen siwnda *ib.* hwi heter thridhi daghin manadagher aff siwndo stiärnonne som är aff maananom *ib.* giordhe han *(Gud)* manga stiärnor, oc satte them i himilin at liwsa ower iordhina *ib* 156. han kunde wäl pröfwa oc see j stiärnomen at han formatte thöm *(de fientliga konungarne)* ekke bestanda *ST* 511. at skodha komaskolande thing i stiärnonna skipan *Gr* 260. pröfua (solina) gangh ok stiärnur *Bil* 534. hon war födh wndher them stiärnum som göra konur at thrälum kiära *ib* 353. en brännande stiärna skapadh som swärdh *ib* 311. huar är han som föddir är judhane konungir, vi saghom hans stiärno j östirlandomen *MP* 1: 43. dragh hällir sompt *(för* sampt?*)* mz manan än mz stiärnom *GO* 791. löuen skinu lius som stiärnor *Bu* 13. ropadho

the . . . til . . . iomfru mariam swa sighiandis, o maria . . . maris stella . . . thz är swa mykit sakt o maria . . . thu haffsins stiärna *Lg* 3: 49. *ib* 66. *Jfr* **dagh-, dags-, himil-, ledhe-, morghon-, planeta-stiärna.** **2)** *stjärna, hvit fläck i pannan på häst; se* **stiärnoblігher.** **3)** vm swen *(skomakaresven)* säl stiarnor *SO* 14. nw kan nokor swen siäl *(för sälia)* styärnor för än läther är kwmith j anna bark . . . tha tagi husbondhe wärdh for stiärnor äller sla aff swensins lönom swa mykit som stiärnor gullo wm swennen skils fran honom *ib* 22. — **stiärnoblігher (stiernobliigher),** *m. häst med stjärna el. hvit fläck i pannan. ss hästnamn.* vnum equm dictum stiernobliigh *SD* 5: 573 (1346). — **stiärno ganger,** *m.* [*Isl.* stjörnugangr] *stjärnornas gång el. lopp.* at skodha komaskolande thing i stiärno gang *Gr* 259. saghdhe sik wara propheta oc mestara j hymil tekn oc stiärno gang *ST* 511. sola ganger oc stiärno *MB* 1: 45. — *stjärnornas ställning, konstellation.* opta födhas twe twillingia, badhe i enne stund oc stiärno gang *MB* 1: 46. han war födder . . . a wärro dyghne thz är at sighia, a wär skipadhum stiärno gang *ib.* matte tha et barn födhas vnder them stiärno gang, oc annath vnder androm *ib* 101. — **stiärno kikare (stiärna-),** *m.* [*Mnt.* sternekiker] *stjärnkikare, astronom, astrolog.* saghdhe sik wara propheta oc mestara j hymil tekn oc stiärna kikare *ST (Cod. Asc.)* 560. — **stiärno satter,** *p. adj. stjärnbesatt, stjärnprydd.* the . . . redha idher himna boo ok stiärno satta stola *Bil* 476.

stiärter (stärter. sterter. *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* stertr] *stjärt, bakdel på fåglar, amfibier och vissa slags insekter.* ther sat en fughil . . . hans stiärt war stoor oc mykit bredh *Al* 7577. ä hwarth hāghrin flyghir tha fölghir honum stiärtin *GO* 50. han klädde sin broder i fiädar hampn oc bad hanum flyga oc sagde, tha thu wilt sätte tik. tha wänt stärtin mot wädrit *Di* 55. wända stiärten mot wädrit *ib.* wärste ormbir. hulkin som stingir mz stiärtenom *Bir* 1: 70. aff hugorms stiärt *ib* 2: 34. *ib* 1: 267, 3: 74. *GO* 412. hans *(drakens)* stiärtir *MP* 1: 13. gömin sin likame at han wari ey baar for thera *(binas)* stiertom thy at the hafwa gadda ther the mz sarlika stingha *Bir* 1: 262. the *(gräshopporna)* haffdo stiärta swa som scorpiones *MB* 2: 346. *ib* 347. — *svans.* leon röthade ok slo iordh mz stiärthe (*Bil* rumpo 627) *Lg* 1029. *Al* 5108, 8699. thu skalt ey giffua barne män thz bedhis ok ey hund swa tiith han sin stiärth rörir *GO* 585. än kombir thän daghir koon thorff sin stiärth vidhir *ib* 112. *Bir* 3: 214. er hästir istädhugir, brän fori sporanum a bada sidhu enä vnd, oc ena vnde stiärtenum *Hästläked. i AS* 137. *LB* 2: 68, 70. — *bakdel på menniska.* mällom twa stola faldhir stiärtin i eldh *(inter scampna duo labitur anus humo) GO* 430. — *neg.: bakstycke på kanon.* the bossan honom sielff mz stierten rörde *RK* 2: 6116. — *ände, slut.* halfth skrät ordh hawir hwarte stiärth älla ända *GO* 113. wrakt hawir langan stiärth *ib* 115. — *ss tillnamn.* byrhere stert *SD* 1: 740 *(omkr.* 1280-*talet).* byrgerus dictus stert *ib* 2: 485 (1307). — *Jfr* **räva stiärter.**

stiärtfinna? (-finna), *f. stjärtfena?* dygdhinna fru är nw wordhin lastanna stiärtfinna *(ancilla vitiorum; möjl. har i st. f. ancilla af öfversättaren lästs pinnula) Spec. Virg.* 69 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

stiönger, *se* **stinger, stiunger.**

sto, *f. Jfr* **eld-, garþ-, lik-sto.**

stoþ, *se* **stuþ.**

stoþ (stoodh), *n.* [*Isl.* stóð] *L.* **1)** *flock af ston med en el. flere hingstar; flock af hästar.* excepto grege jumentorum vulgariter dicto stoth *SD* 2: 682 (1292). föddis aff konungxsins stodh een swa vndarliken fole *ST* 514. j en skog ther hart när atte hon en storan gardh . . . ther haffde hon sin stodh i then samma skog, oc the waro alla gra oc swart *Di* 16. han *(hästen)* war föd aff thz samma stod som för war sakt *ib* 17. *ib* 51, 124. — *kamelhjord.* togh han tio wlwalla aff sins herra stodh *(grege) MB* 1: 203. **2)** *sto?* confero . . . karolo neskunungsson. curiam meam myriby. vnum stodh *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327*).* jumenta mea dicta stoodh *ib* 687 (1339). *Båda ställena böra kanske snarare föras till* **1.**

stoþhors (stoodh hors), *n.* [*Fdan.* stoþhors. *Isl.* stóðhross] *L. en af de hästar, särsk. ston, som höra till en flock, sto som går (ute i skogen) i flock med andra hästar.* iak . . . hafuer gifuit . . . herra knute . . . viij stodhors gamul ok en fola *SD NS* 2: 306 (1410). iij stodhors oc en hingest *ib* 698 (1413). tva hästa . . . oc tw sthodhhors *ib* 783 (1414). toghe the aff min gaardh . . . viii stoodh hors ix hästha ok fola *BSH* 3: 292 (1470).

stodhhäster, *m.* [*Isl.* stóðhestr] *stohäst, (svensk) hingst.* emissarius, stodhhest *GU* 8. katir . . . som stodhhästir vtan boezl *KL* 276. the . . . äru vordhne som stodh hesta hwar gnägiande til annars hustru *MP* 2: 246.

stoffera (-adher), *v.* [*Mnt.* stofferen] *smycka, utrusta.* mz clenod oc harnisk kostelic stofferat j thz besta *MD* 448. *Jfr* **utstoffera.**

stoka (-adhe), *v.* [*Jfr N.* staaka, stoka] *rasa, fara fram?* the stokadhe om byn ther väl en thima *RK* 2: 4006.

stokfisker, *m.* [*Fnor.* stokkfiskr. *Mnt.* stokvisch] *L. å stock el. stång torkad fisk, stockfisk.* stokfisk strumulus *VGL* XIV.

stokholms boar, *m. pl. Stockholmsbor. DD* 1: 226 (1516, *eft. aftr. hos Langebek*). — **stokholms mynt,** *n. i Stockholm präglad mynt.* at engen march eller öre reknes vtan effter stockholms mynt *GS* 52 (1453, *orig.*). ffor iij^c (400) mark stocholms mynt *SJ* 291 (1460). *Jfr* xij öre stokholms vtgiffua *RK* 2: 57. — **stokholms pänningar (-päningar),** *m. pl.* = **stokholms mynt.** *FH* 5: 130 (1488).

stokholmsker (stokholmesker: -a *SJ* 300 (1462); **-e** *ib* 323 (1465), 334 (1466). *n.* **stokholmst** *ib* 78 (1436)**),** *adj. Stockholmsk.* fore adhertan hundradha mark swänska päninga stokholmska wikt *SD NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). hundradha mark swenska päninga stokholmst mint *SJ* 78 (1436). xx (20) stokholmeska mark *ib* 300 (1462). *ib* 323 (1465), 334 (1466).

stokhyrna, *f. L.*

stokka (stukka. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* stokka. *Jfr Mnt.* stocken] *L.* **1)** *sätta (en fånges fötter el. ben) i stock, fängsla (ngn) med stock el. block.* stokkin *(ligno affigite)* hans ben som hard-

ast *Bil* 473. ther sat margh man . . . stukkadhe badhe om händer ok föter *Al* 3415. iak andwardadhe mina dottir enom man. ther . . . stukkar hona swa hardhelika at allir märghir vt gaar af hänna fotum *Bir* 1: 72. *ib* 13. *MP* 1: 303. fogdana loto the böndere taga och stockade och klufde them mot laga *RK* 2: 671. *ib* 695, 1019. **2)** *stocka, införa i bistock.* han stokkar flugur ok bin flygu *(för -a)* borth *MD (S)* 230.

stokka (-adher), *v.* [*N.* stokka] *svullna.* hwn *(örten)* hielper swlne oc stokket bennom *LB* 3: 196. for stokkad been tach bomolya och smör hosthens been medher *ib* 2: 68.

stokkasprangning (stockespragning), *f. ett slags garnering.* en dwg met stockespragning *FM* 76 (1483, *daniserande*). ij handkläde met stockespragning *ib.*

stokker (stook *RK* 1: 3939. *ack.* **stok. stook** *RK* 1: 3884, 3942, 3952. **stuk** *VML I Kr* 1, *M* 26: 1. *dat.* **stokke. stukke** *Lg* 3: 7. *pl.* **-ar. stook** *(eft. föreg. räkneord) BtFH* 1: 242 (1507). *ack.* **stokka. stoka** *Bu* 176. **stooka** *BSH* 3: 147 (1463?). *dat.* **stokom** *Bu* 138**),** *m.* [*Isl.* stokkr. *Jfr Mnt.* stok] **1)** *stam, (på rot stående) trästam.* swa som planto quistir vm han inplantas j thörran stok *(trunco).* til byria stokkin at blomstras *Bir* 1: 60. — *stock, stubbe.* sua var hans natura opnöt för än han doo at han var suasom onyttelikin stokkir *(truncus) Bir* 2: 179. **2)** *stock, timmerstock, afhuggen el. öfver hufvud från rot och topp skild trästam el. del af en sådan, större trästycke.* i warom eldhe brindher mindhre en skäff ällar lithen stikka, än en tiokker ällar stor stokker *LfK* 116. þe . . . baro saman stoka *(ligna).* ok tendo bal vm cring han *Bu* 176. sit hälaghasta howdh lagdhe han *(Johannes döparen)* owir en stok *(super aliquo trunco vel lapide) Bo* 82. the megh kaste medh stok ok sten *MD* 37. dömdes nilis rohoynen onkala xx stock igen vtaff oleff nilisson *BtFH* 1: 242 (1507). *Di* 44, 46. — *om afgudabilder.* han war wendher fra villo fra stokka dyrk ok stena *Bil* 80. hedhningane dyrkadho stokka ok stena *Bir* 1: 154. *Bu* 138. *Bil* 359, 427. **3)** *stock el. block hvarpå mynt slås el. präglas. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 923 *f.* skal han jngen annanstedz thet gwldh och penningä som han slaar forantwordhä och forsware en paa then stock som han töm skrodher ok mynther *HSH* 19: 15 (1497). *ib* 13 (1480). **4)** *stock, block el. trästycke hvari en fånges ben sättas.* j stok älla fiätur *Bir* 4: *(Dikt)* 228. hulke som . . . thwinga mina vini swa som them som j stok *(cippo)* äru sätte *ib* 1: 15. suasom . . . vare . . . benin sat j stok älla präs *ib* 2: 179. satto swenana alla i en stook . . . wel tiwgho innan een radh *RK* 1: 3884. ther saat hwar thera i sin stook en stor welloger breder blook *ib* 3942. som han i stokkin laa tha haffde huar thera ena boyo vpa *ib* 3944. hertogh eriks stook slo man swa fast at ther eth stykke wt aff brast *ib* 3952. *ib* 3939. the satte thöm j torn och stokka *ib* 2: 392. the driffuo the böndher pa husit som far fylto torn stokka och thz ther var *ib* 4009. ligge j stokkenom eller j kistonne vidher vatn ok bröd *MEG (red. A)* 55. *ib* 54, *(red. B)* 59, 60. *EG* 63, 64, 66. han hafdhe honom i stokken i x wikur *SD NS* 2: 777 (1414). **5)** *stock, gillerstock.* hwar man skal hafwa ena wargasnaro eller stock *GS* 43 (1416). *BSH* 3: 147 (1463?). **6)** *ihåligt trä el. stycke af en trästam i hvilket ett bisamhälle har sin boning, bistock.* jak är . . . likir godho bij hulkit som vtflyghande aff sinom bigardh älla stok flyghir til faghra yrt *Bir* 3: 118. *KL* 11. **7)** *stock, bössa, genom urhålkning bildadt skrin af trä, cylindriskt och upprättstående kärl el. skrin af trä afsedt för penningars insamlande och förvarande.* aldrig komo ater the xxx nobla i geen, som tu stal for x aarom v hänna *(den hel. Annas)* stokke *Lg* 3: 7. the xxx noblana som han stal v minom stukke *ib.* — *Jfr* **afgudha-, bryt-, by-, flut-, hof-, horn-, hyrnu-, kal-, kask-, knä-, lik-, slänga-, städhla-, trä-, älgh-stokker.**

stol (stoll. stool. stooll. -ar), *m. L.* **1)** *stol, i sht stol i kyrka el. gudstjenstrum. GO* 430. gik han lönlekan jn i honnas sängha kamara sik ther gömande wndher enom paal ällar stol *Lg* 3: 599. j säteno äru fyre stolpa som bära oc oppehalla thz som midhuägho är a stolenom a hulko man pläghir at sitia *Bir* 2: 242. hon gat sitit a þöm *(lejonen)* sua väl som a stolom *Bu* 512. þe leddo han tel guz mönstar ok satto han högt a mästara stol *ib* 197. hon . . . sa ii symne sik vara ii vänasto mönstre: ok þär koma moiok fagharan skara mäþ iugfrum ok vara fru först ii skaranom . . . ok sattes a stolen *(Cod. C* a stool 928*)*: þär näst sa hon koma vänasta vnnga svena: ok sattos ok þe a stol *(ändradt från* stolen; *Cod. C* a stola 928*) ib* 11. the *(fariseerna)* älska försto sätin i budhölomen oc försto stolana i kirkiomen *MP* 2: 226. tha hon kom i kirkiana. tha lag hon i sin stoll *(sezt a sinn stol)* oc lass *Di* 165. — *om predikstol. Bir* 2: 89, 4: *(Avt)* 177. — *biskopsstol.* hans *(Petri)* stauar ok stol var först ii östarlandom flughur ar *Bu* 99. cornelius . . . sat i sancti petri staþ ok stol þry ar *ib* 396. *Bil* 346. eet mönster . . . som hedhras mz krono ok stool *ib* 844. karolus . . . wndher wan sik al rikin til iorsala haff ok offrade them all vndi sancti petri stoll *ib* 746. — *tron. om Guds el. Kristi tron.* sa hon sik standa höght j himnom for sancte trinitatis stole, ok ther sithia sanctum augustinum for stolenom *Bil* 651. i thik skal iak skipa min stooll *(ponam in te thronum meum) Lg* 39. han som sat a stolenom *Bir* 3: 293. — *Jfr* **biskops-, dom-, filsbens-, hedhers-, nadha-, pava-, predik-, predika-, predikara-stol. 2)** *ställning, särsk. ställning som bildar underlag för ngt el. hvarpå ngt hvilar. Jfr* **bok-, boka-, bordh-, bords-, bryggio-stol. 3)** *belopp (i penningar el. värdeföremål), summa som skall erläggas. Jfr* **hovudh-, lik-stol.**

stol (stool *VGL II K* 2; *SmålL* 4: 1. **stooll** *ib* 3: 2**),** *m.? L. Jfr* **utskuts stol.**

stola, *f. Jfr* **utskutsstola.**

stolbrodhir (stoolbrodher), *m.* [*Mnt.* stölbroder] *medbroder inom ett rådskollegium, rådsmedlem.* at han salt hafdhe hermanne skräddhare, warom stolbrodher, ena tompt *SD NS* 2: 849 (1414). waro a radzstuwonne for os borghamästaromme ok radhmannom . . . her johan muntare borghamestare matios heise claues lörenbergh pether tröho werner gest waare stolbrödher ok olaff dicku war borghare *SJ* 27

(1425). her johan hoppener war stadz borghamästara ok gerd sodda war stolbrodher *ib* 77 (1438). mälis män til fornempda gardh . . . niclis praal gerd sodde ware stolbroder (*för* -bröder) lambert westfall oc sander lekxson wara borghara *ib. ib* 79 (1438). stodh a radzstufuonne henrik libbenhusen waar stoolbrodher *ib* 102 (1440). — *om medbroder inom ett domkapitel.* nogon [af] vpsala capitel hans stolbroder *HSH* 24: 98 (1517).

stolpe (stölpe: -om *(kanske skriffel) Bir* 1: 9. **stulpe** *L.*; **-a** *Bu* 176, 493, 501, 514**),** *m.* [*Isl.* stolpi] *L. stolpe, pelare.* j säteno äru fyre stolpa *(columnæ)* som bära oc oppehalla thz som midhuägho är a stolenom a hulko man pläghir at sitia *Bir* 2: 242. jak är then som vppe haldir hymil ok iordh mz mino walde ok ey vppehaldas the af nakrom androm thinghom ällir stölpom *ib* 1: 9. äpter himilin tha war thz giort et liknilse aff gull mykith stort . . . the stolpa himilin oppe bära aff ädhla stena mono the wära *Al* 3657. hwar stolpe hafdhe gulhofwth a ther stodh palatzith alt op a *ib* 4573. *ib* 4571, 4575. fördhus hans ben til rom . . . ok liggia ther wnder enum dyrum stolpa ella pylara *Bil* 368. jak gik fore them j skys ok eldz stolpa *(columna nubis et ignis) Bir* 1: 78. waar herra ledde them . . . om daghin mz eno märkeliko sky a stolpalund *MB* 1: 313. — *bildl.* skulle thu haffua wordit . . . stolpe oc stodh i the hälge kirkio *BK* 213. — *stolpe, påle.* siþan bundo þe han viþ stulpa *(ad palum)*: ok baro saman stoka. ok tendo bal vm cring han *Bu* 176. kunugen böþ han binda viþ stulpa *(ad stipitem)* ok af fiughur hundraþ riddara sciutas som tel mals *ib* 501. lät lisias hängia þöm baþa iui en stulpa *(in equuleo)* ok þännia þerra limi ok lif *ib* 514. *ib* 493. *KL* 373. — *vertikalträ i ett kors.* fiughur thrä waro i korseno . . . j eno fästis stolpin nädhan. annat war stolpin. thridhia war thwär thrät färdhe war taflan som scrifuat war a . . . ok taflan war fäst thwärt ifuir stolpan *Bil* 89. — *ss tillnamn.* gudmundo stolpa *SD* 1: 739 *(omkr.* 1270-*talet).* — *Jfr* **grinda-, liþ-, liusa-, silver-, sky-, vindögha-stolpe.** — **stolpabraz,** *f. ett slags spänne.* vnam stolpabraz de auro *SD* 2: 158 (1293). — **stolpa rum (stulpa-),** *n. L.*

stoltelika (-lik. -liga), *adv.* [*Mnt.* stoltliken, stoltelik] *ståtligt, med ståt, med prakt, på ett glänsande sätt.* han kom ther halla stoltelik *Fr* 2762. *ib* 2898. vntfingo han stoltelika *ib* 2974. — *på ett värdigt el. utmärkt sätt.* the stolte herra rikä föra siin skafft swa stoltelika *Fr* 1656. idhers syneklwth och baner, then i stoltel[i]ga som en ärlig, högborin herre altidh förth haffwa *BSH* 5: 332 (1508).

stolteliker, *adj.* [*Jfr Mnt.* stoltichlik] *ståtlig, präktig.* hundradha riddara stoltelike *Fr* 2732. man fik the fruo rikä gangara stoltelika *ib* 2766.

stolter (*superl.* **stoltaster. staaltisther: -e** *BSH* 5: 462 (1511)**),** *adj.* [*Isl.* stoltr. *Mnt.* stolt] **1)** *ståtlig, härlig, skön.* o kleen, stoltir, oc ärlikin piltir *(o puer egregie ac delicate) Bo* 21. seande the vngo persona swa stolta *(speciosum)* änkte athawas *ib* 30. vngir stoltir man oc blyghir *(juvenis elegans et verecundus) ib* 193. *ib* 196. kom . . . var herra ihesus . . . stoltir *(speciosus)* oc ärofullir *ib* 222. han *(Absalon)* war swa däghelikin oc stoltir at engen fanz hans like *ST* 241. konungen war stolt ok fagher *RK* 1: 556. een stolt man ok höuelik *ib* 633. *ib* 1041, 1161. — *skön, vän, vacker, intagande.* swa war hon stolt ok fögelik *RK* 1: 619. marina var en jomfrw stolt *ib* 638. then jomfrw war wän ok stolt *ib* 420. *Iv* 195. *Va* 12, 15, 16 *o. s. r.* fyretighi fruor stolta ok klara *Fr* 2667. fore stolta qwinna *ib* 24. riddara ok swena ok stolta quinna *Iv* 156. *Fl* 50, 220, 1478. the stolta klares *ib* 1398. — *ståtlig, ansenlig, präktig.* tha kom konungin ridhande thär mz mykith folk ok stoltan här *Fr* 2896. honom fölgdhe riddara ok swena mz marghan stoltan skara the a äwintyr plägha fara *ib* 1737. man vardh ok ther vara aff fruor marghin stoltan skara *ib* 2980. — *ståtlig, skön, präktig, utmärkt.* än mere gönst han them thede en stolten hingest hwardere gaff *RK* 2: 3064. the stolta borgh mortario *Fl* 218. een stolter liws karbunkil steen *Fr* 162. marght eet stolt liws *ib* 2038. the loto . . . op sla . . . margh stolt tiäld *ib* 2914. *ib* 2729. a stoltom stole *Lg* 1021. then staaltisthe ok beste jakth, ther i haffde wtstoffered med byssor och wärgie *BSH* 5: 462 (1511). wart en stolt krafftogh ridhan *RK* 1: 1121. **2)** *framstående, ansedd, utmärkt, ädel, högsinnad.* then ädlä riddare stolt och godh *Iv* 87. stolte riddare sighin thz mik *ib* 3488. then stoltaste riddare man weet til vara ok margher stolter ädhla man ther iak äkke nämpna kan *Fr* 1790-91. *ib* 1582, 2984. marghe stolte swena *ib* 2977. *ib* 1544, 1624. marght eet stolt kint *ib* 2910. margher stolter dwärgh *ib* 2934. *ib* 2924. stolte herra *RK* 1: 1414. marghin hälade stolt ok froom *ib* 1423. *ib* 2: 4195. ther throtnadhe margher stolt man widher *Al* 2534. tholika stolta ok ärlika borghara *(tales . . . cives illustres ac filios præclarissimos)* pläghadhe thän foresagdhe stadhen . . . födha ok framfostra *Su* 419. — *högsinnad, stolt.* marght stolt eet ordh *Fr* 14. **3)** *fin, förnäm.* klenasta frwgha oc swa stolt *(tenera mulier et delicata)* at hon gat ey stighit fullo fäte a iordhina fore sin blöta harund *MB* 1: 430. **4)** *hög, ståtlig, uppträdande med ståt och prakt, magnifik; stolt.* leion mötto hanom som han gik stoltastar *Bu* 512. stolt a gatw ok litit i pungh *GO* 918.

stolthet, *f.* [*Mnt.* stoltheit] *ståt, ståtligt el. glänsande uppträdande.* tha gik atilius konung vti salen . . . ath se nyfflingha stoltheth *(skrautlega ferð) Di* 245.

stolz (stolzs. stols. stolss. stolzär *Lg* 8: 105. **stoldzer** *ib* 83. **staalz** *RK* 3: 2676. **stalss: stalssa** *Di* 245**),** *adj.* [*Isl.* stolz. *Mht.* stolz] **1)** *ståtlig, härlig, skön.* kom . . . war herre ihesus . . . stolzär *(speciosus)* oc ärafwller *Lg* 3: 105. *ib* 83. the . . . giordho mit stolza *(elegantem)* änlite orent *Su* 401. min stolzse likame *ib* 404. — *skön, vän, vacker, intagande.* ther är j hwario herberge jnne the stolzasto jomffrw man ma finne *Fl (Cod. B)* 1005. *Iv (Cod. C)* 195. stolza quinna *ib* 156. ledde hwar annan kringom borgena ok sago manga stalssa *(kurteisar)* quinnor *Di* 245. **2)** *ståtlig, framstående, utmärkt, ädel.* thän ädhle riddare badhe stolz ok godh *Iv* 2409. then stolsse riiddare her tordh *RK* 3: 2. hwar een stolzman siik tha rörde *ib* 288. mangin stoltz hälade froom *ib* 1: 4441. **3)** *stolt.* her iwar

war saa staalz tiil synne *RK* 3: 2676. tha thu drog heim till tik, oc giorde han sa stolsan *(stolzan)* *Di* 182.

stolzelika (stodzliga *(för* **stoldzliga** *el.* **stolzliga)** *Di* 74**),** *adv.* [*Isl.* stolzliga] **1)** *ståtligt, präktigt.* jak ... var stolzelika pryd höghsta konungx brwdh *Su* 408. **2)** *stolt, på ett stolt el. öfvermodigt sätt.* sporde ho ther war, som sa stodzliga red *Di* 74.

stoman? *n.* [*Sv. dial.* stoman] *stomme; fogning, byggnad.* hatom thässe vsla rötelica kropsins stomanit *(för* stoman? *compages)* *Bo* 256.

stomn, *m. Jfr* **prästa stomn.**

stomne? (stomme. stompme), *m. och n.* [*Jfr N.* stumme, *m.*] *stomme (till en byggnad)?* ärland kagge ... lot vpp jöns olssone ... thet stenhus ... som thet nw star vpmwret ... och et stompme i samme gangen *SJ* 320 (1462). meth then samme lille stomme *ib.*

stomsinnadher, *se* **stumpsinnadher.**

stop (stoop. stopp *FH* 4: 83 (1499)**),** *n.* [*Mnt.* stôp. *Jfr Isl.* staup] *L.* **1)** *stop, ett slags cylindriskt dryckeskärl. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 195; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 434 *f.* giffuer jach thek eth stop *(staupi)* aff gul *Di* 224. gömde han bade stop ok fat *MD (S)* 252. *FH* 4: 83 (1499). gilleshuss tilreda med ... stop horn ok handkläde *SGG* 180. ith stoop af 24 lodh *TK* 275. itt stop af 23 loodh *ib.* ith stoop om 22 lodh *ib.* ith stop om 20 lodh *ib.* xij stobe, huert wti annet, xiij^de war loket *FM* 75 (1483, *daniserande*). vij sma stobe, viij^de loket *ib.* — *i latiniserad form.* stopa stannea *Falkman, Om mått och vigt* 1: 282 *(urk. fr.* 1385*).* — *Jfr* **hanka-, silf-stop.** **2)** *stop. ss. måttkärl el. mått (för våta varor). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 281 *f.*; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 752. hoo som spillar eth stop öl, böthä ena thunna öl ... ho som spillar ena kannaa öl böthe eth ½ [½] pu[n]dh vax *SO* 7 *(möjl. att föra till* **1***).* hempta honom ... ena kanna ööll om ij stop *SGGK* 109. tu stop öl *(skola säljas)* for 3 penninger *GS* 51 (1450). thet *(vinet)* vttappa medh stoop, kannom hela aam eller halfwa aam *ib* 58 (1474). then som toke ena wisso matto, som är et stop watn aff store flodh *Lg* 3: 486. ½ stop kelle vatn *LB* 7: 47. *ib* 2: 92. hwith win ½ stop *ib* 11. — *i latiniserad form.* lego et assigno ... magistro tydhemanno II flaskas stanneas de VI stopis *SD* 5: 151 (1343). — *Jfr* **salnstop.** — **stopakanna,** *f. dryckeskanna rymmande ett stop.* stopa kanna stannea *Falkman, Om mått och vigt* 1: 282 *(urk. fr.* 1385*).*

stopning, *f. stoppning, stockning.* stopningh i aadronar *LB* 7: 174.

stoppa (stuppa. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* stoppa. *Mnt.* stoppen] **1)** *tilltäppa, tillstoppa.* hon stoppar sina näsa *MD (S)* 222. — *bildl.* theres munnar kan man ... yngha lundh stuppa *Gers Frest* 50. — *täppa, stoppa, hämma det fria vätskeloppet i el. den obehindrade afsöndringen från (ngt).* aadronar som ärw nidan for naffian, the stoppas *LB* 7: 82. at liffren stoppas *ib* 247. at myelten stoppas *ib* 248. om modren är stoppat *ib* 27. — *stoppa, hämma, komma att stanna.* om man haffuir for mykin lösn oc vil ten stoppa *LB* 7: 251. **2)** *stoppa, hårdt el. tätt fylla.* lät domaren stuppa hans strupa fullan mz lim sinap ok ätikio *Bu* 532. piponar som andin skal ginom gaa stuppas fulla mädhir ofwirflode wesko *LB* 3: 174. mz stuppadhum follom bwk aff alzskons födhu *Bil* 267. tagh böner oc skala thom, oc stöt ther aff miöll, oc stoppa näsan ther medh *LB* 7: 210. — *bildl. abs. fylla, bidraga till att fylla behofvet.* johan magonsson haffwer köth och smör och flesk. thet stoppar ä nagoth *BSH* 5: 254 (1508?). **3)** *stoppa, instoppa.* stoppe thz op j näsana *LB* 1: 97. *ib* 3: 165. skal hon ... doppa een fiäder i stark ätykya oc stoppa henne i syna näsw bwru *ib* 7: 30. *JP* 86. — *instoppa, inproppa. bildl.* thu haffuer thän lärdhom fanghit huilken wi mz hugh oc slagh ey kwnnom i tik stoppa *Lg* 663. **4)** *fylla, upptaga?* siden wij haffde stoppet tiden *(d. v. s. dröjt?)* her i ägnen vid jöneköping i nogre dage *BSH* 5: 412 (1510). — *part. pret.* **stoppadher,** *förstockad?* o thu stuppader ok syndoger man *MD* 125. — **stoppa i gen,** *stoppa igen, tillstoppa. bildl.* annat örat stoppar han igen mz eth fanyth hop oppa langht liff *JP* 130. stuppa hwars mans mwn yghen *Gers Frest* 49. *Jfr* **i gen stoppa.** — **stoppa in,** *stoppa in.* ath stoppa thät gullit alth in j bulsteren *JP* 85. — **stoppa nidher,** *dämpa, hålla tillbaka?* thet han meth örlig stoppade nider *MD* 505. — *Jfr* **ater-, be-, for-, ful-stoppa.**

stoppilse, *f. stoppning, stockning.* ten stoppilsen oppo liffren oc mielten komber ter aff at blodyt bliffwer forbrent aff ten heta colera *LB* 7: 248.

stopt? *n.* [*Jfr Mnt.* stof] *stoft.* rök oc stop *(för* stopt?*)* stod op j sky *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6234.

stor (stoor. stur: sturan *RK (Hadorphs uppl.) s.* 499; **sture** *SJ* 318 (1464); *BGG* 299. **star: stare** *FM* 410 (1509, *samt. afskr.; på två st.*). **staar: staare** *ib. komp.* **större. störe. styrre** *KL* 233. **sturre** *SJ* 319 (1464). *superl.* **störster. styrster: -e** *SJ* 318 (1464)**),** *adj.* [*Isl.* stórr] *L.* **1)** *stor (i utsträckning el. omfattning).* þu äst maþar starcar ok stor *Bu* 498. tue store draka *ib* 71. största hunda *Bil* 103. eet stort vaxlyus *SD* 5: 564 (1346). giordhe gudh störsto liwş sool oc maana *MB* 1: 156. viþ staþen la en stor sio. som eet stort haf *Bu* 490. mange bäkkia ok sma göra stora aa *GO* 37. sampnat sil styggir ok stora fiska *ib* 127. tho ath kyrkian är stoor tha sionghir prästrin ey vtan i eenom ändha *ib* 333. the lithla scuto ganga tha the stora liggia aa lande *ib* 389. opta stiälpir litin thuwa storo lasse *Al* 22. mötte os än större oc wansamlikare klippor oc bärgh *Lg* 3: 457. then stora gardhen *SD NS* 2: 114 (1409). en kellare ganstzke lidhen och en sturre kellare *SJ* 319 (1464). vppa sture torget *ib* 318 (1464). hwar thera offradhe väl mykyt storan hoop af thässom threm *(d. v. s. guld, rökelse och myrra)* *Bo* 2; *jfr* **2.** — *tjock, grof, bastant.* castaþo män stora linor vm afguþa stok *Bu* 207. then kabel, xxx fangne langh och swa stor thet man kan windhe medh op och nidh xx skeppundh strang *BSH* 4: 336 (1503). mz them storo oc stubbotta järnspikomen *Bir* 5: 74. — *stor, som har stor utbredning, som sträcker sig vida.* epter then sture branen *BGG* 299. fore stora dödhin

SD NS 2: 157 (1409). *ib* 227 (1409, *gammal afskr.*). **2)** *mycken, stor (i antal, mått el. värde).* ett stoort hundredt wedh *SO* 222; *jfr* **hundraþ.** fan han fore sik konungen aff suerike, oc medh hanom en storan mogha aff hans folke *Ansg* 227. mz ... störa wärdhe *Bir* 1: 62. vtan thu gifwir mik bätra gul ok störra *(majoris quantitatis) ib* 61. fri ok frälse hwar nyte sit badhe stort smaat ok lit *Al* 5388. **3)** *stor (i styrka el. grad), stark, synnerlig.* mz storo skrale *KL* 58. *ib* 9. fik hon swa stora hosto *ib* 57. doger thz ffor hoosto ... ok gör stora rösth *LB* 2: 49. stoor thordön kom *OB* 215. stoor ödhmiukt *Bo* 175. stort tholomodh *ib* 202. stoor kärlekir *ib.* sidhan the hafdho fangit thänna stora hughnadhin *ib* 2. tron är änkte värdh. ther hon är äkke större än manna skäl beuisa *ib* 117. stor dygdh *ib (Cod B)* 341. en man gitir ekke hafft större sörgh oc vidhermödho oc othol *ib.* thz war stoor synd *ST* 509. styrre frestilse *KL* 233. sweriges riike stodh tha i storan waadhe *RK* 3: 1876. *ib* 216. erich ... swor stora eda *ib* 2: 4288. til ... större stadfestilse *SD NS* 2: 114 (1409). *ib* 117 (1409). for then store oräth han haffuer gyorth thenne fatighe almoghe *FM* 548 (1512). gudh haffuer giffuit tik stora förnomstoghet *Lg* 3: 329. hiälp mik ther til at iak matte thola nakat fore thik som swa mykyt oc stort tholde fore mik *Bo* 52. ta sagde hon hwadh henne wlte oc sagde aat henne til större ta hadhe hon mist i sama aaret fyra syner oc ij [2] dötter *(texten tydl. förderfvad; Lat. orig. har: cujus mulieris miseriam cumulabat, quod sub unius non integri anni revolutione antea quatuor filios et duas filias amiserat) Lg* 3: 377. **4)** *stor, ansenlig, betydande (i värdighet, anseende o. s. v.). om person.* at tala mz swa storom herrom *Bo* 2. the stora beetänkte aaffwndh *RK* 3: 218. swa ära farne marghe kämpa flere sma ok store *Al* 17. konunga oc första badhe smärre oc swa största *ib* 9886. — stor förste, *storfurste.* lather var store förste aff rydzäland sägie ... konung hans *FM* 119 (1501, *samt. afskr.*). store forsthen met gudz nade vacilius hanson, keyser offuer alt rydzseland *ib* 573 (1513). aff then storä förstä *ib* 281 (1506). *ib* 410 (1509, *samt. afskr.; på två st.*), 411, 657 (1516). **5)** *stor, viktig. om sak.* i thässo storo ärindeno *Bo* 2. är thz stor thing iwir annor budhordh *KL* 233. **6)** *stor, stormodig, öfvermodig, braskande.* mwn talandhe stor ting *(os loquens ingentia) MP* 1: 72. — *n. adv.* **1)** *mycket, högeligen.* honum halp stort at tha war qwäl *Al* 2330. jak kärer a alexandrum stort *ib* 1645. *RK* 2: 4608. — *stort, mycket, synnerligen. i förbindelse med negation.* ey stort thänkia älla akta huru ledh syndin är *Bir* 2: 183. sonnin ... kan ey stort thakka hänne *(modren)* j barndomenom *ib* 281. fläste ... akta ey stort annat än likamliken hughnadh *Su* 382. han ey stort til hans kände *Iv* 2082. aff thörste war han *(hären)* mykith qwalder ey swa stort fore siälfwo sik som fore thera fä *Al* 4933. jach bröth än aldrigh wid tik swa storth thz tu kanth bewisa til eth ordh *RK* 2: 4252. then främste ormen war ey stoort minna än siw alna langer *Lg* 3: 212. **2)** *mycket, ganska.* brodhorin ... slo huwdhit widhir wäggina ... ok giordhe sik stort saran *KL* 57. nar han *(Jesus)* iohanni som stort mykyt var mindre än han ödhmiuklica fruktadhe oc vägdhe mz sinne predican *Bo* 56. **3)** *stort, stormodigt, öfvermodigt, braskande.* tw talar sa stort *Di* 76. tha en man är mäst hogmoduger. oc talar störst tha faller thz gerna mz hanum *ib* 49. — *Jfr* **axul-, for-, ful-, hugh-, hugho-, läm-, krop-, manz-, of-stor.**

storbyr, *m.* [*Isl.* stórbœr] *L. stor by.* at tawerne skulu skipäs aa allmannä wäghum, rättärä i storbyum ther eigh gitä tawerne wärit *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*).

storþahug, *n. L.*

storflokker (stoor-), *m.* [*Isl.* stórflokkr] *stor flock el. skara, stort följe.* wi ... forbiudhum ... mädh nokrom stoorflockum iwer land rijdhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). thylikä storflockä *ib. ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*).

storhet (stoorhet. stoorheet), *f.* **1)** *storlek, omfång.* ther saagh hon ... luciferum, hulken j sin viidlek ok stoorheet ouergik all the störstä ... dywr *LfK* 237. **2)** *storhet (i styrka el. grad).* kärleksens stoorhet *Su* 114. gudz oppenbarilse storhet *LfK* 102.

storhingist, *m.* — **storhingista skor (storhingesta skoo),** *m. för en stor hingst afsedd hästsko. GS* 51 (1450).

storhughaþer (stoorhughadhir. storhogadher *Lg* 3: 289. **stor hogadher),** *p. adj.* [*Isl.* stórhugaðr] **1)** *storsinnad, högsinnad, modig.* magnanimus, storhughadher *GU* 3. iak se ... at þu äst storhughaþar *(magnifici cordis) Bu* 491. vm then brudhgomme är godhir ok stoor hugadhir *(magnanimus)* tha skal han wäria hona ok wagha sit liiff for hänna liiff *Bir* 1: 50. jak är stor hugadhir j hiärtano *ib* 89. thu äst ... storhugadhir ok diärfwir *ib* 190. *ib* 3: 80. *Lg* 3: 289. stoorhughadhir i stridhom *KL* 339. **2)** *stormodig, stolt, öfvermodig.* äre tw thing, ther nakar man är storhughadher aff oc onadhogher *MB* 1: 454. är hon saa stor hogath ath os dogher ey giffua henne vtan mz hennes godh vilie *Di* 235. ioab war stoorhughadhir oc mäktoghir j landeno *ST* 350. [ragwald] knaphoffde wäller man och storhugadher *(motsv. ställe VGL IV* 15: 10 *har* huxstor*) PK* 235. **3)** *häftig.* warth didrik swa vredher ok stor hogadher *(fær han mikinn móð)* ok harmadis *Di* 260.

storhughas, *v. refl. vara öfvermodig.* at thw skuli ey storhughas *(insolescas)* mot thinom gudh *Bir* 3: 379.

storhughet, *f. storsinthet.* magnanimitas, storhughet *GU* 3.

storker (störker. -ar), *m.* [*Isl.* storkr] *stork.* moyses later sanka margh thwsand storka *MB* 1: 279. storkane öddo ... ormana *ib. ST* 328. twe storka *ib* 509. thäntidh then ene störkin flögh vth om sina berning, kom een annar störk j redhan *ib.* mz mangom störkom *ib.* — *ss öfvers. af Lat. struthio.* thässe fughla äro idher forbudhne ... storka oc hornwipa *MB* 1: 359. — **storka bo (störka boo),** *n. storkbo. ST* 509. — **storka skarn (storke-),** *n. storkträck. LB* 7: 287.

storkin, *adj.* [*Nyisl.* storkinn. *N.* storken] **1)** *stelnad, styfnad.* hon saa fötrena swa sarghadha oc ginom slaghna. storkna oc blodhogha *Bo* 211. **2)**

af häpnad stel el. styf. wart han storken i malet *(d. v. s. häpen el. slagen af förvåning, så att orden stockade sig i halsen) Lg* 3: 310.

storkirkia (stoor-), *f.* [*Isl.* stórkirkja] *stor el. ansenlig kyrka.* är thz forbudhit, at leekmän sta i sanghwse eller altara trappom i stoorkirkiom *MB* 1: 330.

storkna (*part. pret.* **-adher),** *v.* [*Isl.* storkna] **1)** *stelna.* naar hon hwlth ffötherna ok saagh tom ... storknade oc blodughe *Lg* 3: 98. **2)** *qväfvas.* wordho ... andre i röke storknadhe *LfK* 54. — *Jfr* **storkin** *samt* **starkna.**

storleker (stoorleker. storleeker), *m.* [*Isl.* stórleikr] **1)** *storlek.* jak saa stort pallacium ogripelikit j storleek *Bir* 3: 299. the *(dryckeskärlen)* äro badhin j fäghrind oc stoorlek lämpn *ST* 462. **2)** *storhet, ansenlighet; tyngd.* tha han vilde vplyfta byrdhena formatte han ey röra hona for hänna storleek *KL* 225. **3)** *storhet (i styrka el. grad).* hälaghetinna storlekir *KL* 321. for älskoghans oc gudhelikhetinna storlek *Bo* 176. *ib* 203. *Bir* 2: 326. hiärtat brast for wärkianna storlek *ib* 1: 33. *ib* 182.

storlika (-liga. -leka *Lg* 3: 613. **-lekä. -likan. -lekan** *Lg* 3: 613. **-ligen** *BSH* 5: 163 (1507). **-lik),** *adv.* [*Isl.* stórliga] *storligen, högeligen, synnerligen, mycket.* sanctus patricius ... gladdis storlica *Pa* 10. aff theris ondzsko bedröffdis storliga alt wart rike *MB* 2: 322. han ... manadhe han storlika at dräpa sina dotter *KL* 309. ensampt thätta skulle thik mykyt storlica vptända ij hans älskogha *Bo* 52. karl konungher förbättradhe sancti seruacii mönster mykyt storlika *Lg* 3: 175. gudhi storlikan takkande *ib* 595. *ib* 599, 613. klagendes sin fatigdom storligen *BSH* 5: 163 (1507). var han louadhir oc storlica hedhradhir *Bo* 10. foren i storlekä willer *SD* 5: 636 (1347). gudz troo var honom länge storlica okunnogh *Bil* 895. storlika wredher *MB* 1: 228. ij ärin hänne ... storlik lik *Fl* 598. *ib* 699. thin lön är storlica mykin *MP* 1: 81. *Lg* 436. the äru storlika faa *Bir* 1: 47. är thäs hälgha anda sökilse oc christi näruara storlica myklo meer än hundradha falt är *Bo* 117.

storliker, *adj.* [*Isl.* stórligr] *stor, kraftig, väldig.* gudz storlik thing *Gr* 299.

storlikhet, *f.* [*Ä. Dan.* storlighed] **1)** *storlek.* eet swaruat kaar af gul. hulkins storlikhet var swa som stort bärgh *Gr* 298. skipis allom jäfn maata ... hwlke maato storlikheth then weth ath skipa som j sigh siälfuom hafua nwmmith ath pröfua krankdomana *VKR* 80. **2)** *storhet (i styrka el. grad).* ther til at thu skuli forsma hedhrin ... är dygdhanna höghelica storlikhet vidhir thorftogh *Bo* 99. *Bir* 1: 227. pinona storlikhet *ib* 2: 244.

storma (*pres.* **-ar.** *impf.* **-adhe. stormde** *Di* 177. *part. pret. n.* **-at** *BSH* 5: 167 (1507). **-ad** *FH* 6: 84 (1494, *afskr.*)), *v.* [*N.* storma. *Jfr Isl.* styrma. *Jfr ock Mnt.* stormen] **1)** *storma, våldsamt blåsa, häftigt häfva sig, uppröras, rasa. om naturföreteelser.* al the fyra elementa ... the toko til at storma in byrdhis *Pa* 16. stormande wädhir *Bir* 1: 276. aff myrkom ok stormande *(turbulento)* himpne *ib* 3: 365. stormande haffsins bölghia *(tumultuosi maris procellæ) Bo (Cod. B)* 342. *Gr* 297. han latir hafwit storma *ST* 133. **2)** *bildl. vara upprörd el. orolig, hålla oväsen, larma.* i thy samo, som the sua stormadho inbyrdhis *Ansg* 229. — *part. pres. upprörd, häftig.* han swaradhe ey stormande *(turbulentum)* ordh *KL* 211. hafuit som tekna högfärdogha hulke som beske ok stormande äru mz osämio talan *MP* 1: 56. — (?) thera stormande *(för* stora?*)* endräkt som the haffdo til at stridha före theris fädhernis land oc laghom *(animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant) MB* 2: 322. **3)** *storma, rusa.* kom then sama lasse köpman och hans son ... sielff xiiij j theris harnesk ... och stormade strax in i kirkien *FM* 555 (1512). tha han stormadhe mothe dywret *Lg* 671. opa then här stormadho the *(skorpionerna och drakarne)* saman *Al* 5063. — *storma, anfalla.* the hafwa draka ok orma ther the a nattom mädher storma *Al* 4054. the stridha swa ok hardhelika storma theth the forwunno the trul ok orma *ib* 5075. — *särsk. storma, rikta anfall mot en fästning el. (befäst) stad för att intaga den.* vespasianus kom pascha dagh for ierusalem ok burdhe storma ok stormadhe manga dagha *Bil* 313. han ... badh them storma mz eld ok tiära *Al* 1037. the stormado bade dagh ok nat *RK* 1: 4304. *ib* 4188. engelbrecht tha storma wilde *ib* 2: 1180. *ib* 1237, 1260 *o. s. v.* jnge skwla stormande taka städer sloth äller fäste wtan konwngsens samtykke *PM* 39. *FH* 6: 84 (1495, *afskr.*). tha the komo for thän stadhin, stormadho the oc striddo uppa han manligha *Ansg* 233. vy stormedhe tel stokholms sloth *BSH* 4: 320 (1502). *ib* 5: 167 (1507). alexander stormar til stadhin *Al* 1035. the sculu ... mz leek ok skämpthan göra siik hus ok fäste oc ther till storma mz [makt] ok konst sinne *KS Fragm.* 12. han wille storma til thz fäst *RK* 2: 1436. *ib* 8835. *Di* 177. *FH* 6: 84 (1495, *afskr.*). *ST* 363, 504. *Al* 1554, 8989. alexander stormar til them *(d. v. s. stadens försvarare) ib* 1556. the ... begynnade storma moth *(oppugnare)* stadhen *MB* 2: 135. — *ligga el. uppehålla sig stormande el. belägrande.* constantinus ... for ... til en stadh som kallar bisant. stormadhe han miok länge fore ok bröth allan murin nidhir vm sidhe aff harme *Bil* 568. — **storma af,** *genom stormning fråntaga.* om thä kwnnä stormä hanom kallmar aff mett end haast *FM* 676 (1517). — **storma til,** *göra stormning.* strax stormes til mannelika *PM* 13. *Jfr* **tilstorma.** — *Jfr* **bestorma.**

storman, *f. stormande (af fästning el. befäst stad).* storman forgäte the icke *FH* 6: 83 (1495, *afskr.*).

stormber (stormer *MB* 1: 122. *ack.* **storm. stormb** *MP* 1: 135. **-ar),** *m.* [*Isl.* stormr] **1)** *storm, stormväder.* diäwlin välte up sion af grunnom. ok giorþe sua digharan storm at skipet tapaþes *Bu* 137. giuar han þik ... lunct väþar äpte storm *ib* 489. the sighldu raskan bör jnnan storme *Bil* 251. kom en makta stormbir *Bo* 71. thz bläste iw then mäste storm *Al* 5623. *Bir* 1: 226. wädher oc storma *MB* 1: 122. komber thädhan stormer nidher til waar *ib.* märkh storm aff marsswina sprangh *GO* 232. j storm skal man kärast kasta *ib* 929. — *bildl.* drukinskaper är ... tungona stormbr *(tempestas linguæ) KS* 44 (112, 47). thetta rike ... ältis nu ok mödhis aff

dröwilsinna storm *Bir* 3: 365. vredhis ful människio siäl skal j vredhina stormb dö *MP* 1: 135. — *Jfr* **vädherstormber.** **2)** *storm, oväsen, oro, orolighet, strid.* j thöm storme do formosus *Bil* 759. templa greuin gaf mangum gul ok kom them til at wilia gripa clementem mz wald ok giordhe dighiran storm *(seditionem maximam excitavit)* i romaraborgh *ib* 359. storm ok striidh monde ther ey skorta *Al* 4050. til strid ok storm ospar *MD (S)* 260. *Jfr* **riddara stormber.** **3)** *storm, anfall (mot en fästning el. stad).* then storm hafdhe ända ij dagha thre *Al* 1557. the lupo til storms til en graff *RK* 1: 1544. thz the sculle än een storm waagha *ib* 2: 1446. en storm til husit föra *ib* 2354. the kundo han *(staden)* ekke mz storm winna *ST* 363.

stormfulder, *adj. stormig.* for kranko ok storm fullo wädhre *Bir* 1: 276.

stormotter, *adj. stormig.* stormot wädher *LfK* 122.

stormäktoghet (-ighet), *f. stormäktighet. ss titel.* medh ider nadis stormektighetz medh ärffuä *FH* 1: 121 (1493, *gammal afskr.*).

storsinnogher (-synnogher), *adj.* [*Jfr Sv. dial.* storsinnt] *förbittrad, uppretad.* somme wt aff thöm vore nog storsynnoghe, aff ty ath opresningh her vthen for stadhen var giordh, och fiendher pa alla siidher, ath the nw ythermera stodhe i wadhe en tilforenne, ath the skulle ey meer hielp och lön fa en andhra *BSH* 5: 342 (1509).

stortalugher (-ogher: -ogha *Bir* 3: 164**),** *adj. stortalig.* jak bortkastadho stortalugha *Bir* 2: 55. hans tunga är stortalugh *(magniloqua)* *ib* 40. *ib* 246, 3: 164. *MP* 1: 72.

stova, *se* **stuva.**

stra (straa), *n.* [*Isl.* strá] *strå, halmstrå.* thuggadhe iak strau *(stramina)* ok vt sputtande hwetit *Bir* 1: 354. — *bildl.* iac slas wel mz tik om eth stra *RK* 2: 2833. — *koll. strå, halm.* hulkin som bedhis stra thz skal gifwas honom *Bir* 1: 101. j strano är ängin nytta mannenom til kost. vtan thz är oskällika diura födha *ib.* swa som thört stra j elde *ib* 171. *ib* 3: 92. sätiandis nokra börsth äller straa j holen *PM* XLVIII. — *Jfr* **halmstra.**

stradöia (straa-), *v.* [*Jfr Isl.* strádauða, *adj.*] *L. strådö, sotdö.* han straa doo j swerike *PK* 233. *ib* 236, 240.

straf (straff), *f.? och n.?* [*Fdan.* straf. *Mnt.* straffe, *f.*] **1)** *bestraffning, tillrättavisning, förebråelse.* han maatte egh ath höra straf thaa han wille illa göra *MD (S)* 200. tw ... gat wäl lidhit straff oc awitilse *LfK* 141. — *tadel, förebråelse.* swa forwan then kesaren goodh thera straff medh tolomodh *MD (S)* 272. meg straff oc lyte giffua *(klandra och lasta)* *RK* 3: *(sista forts.)* 4403. — (?) fforhopandes eder eij tiil straffs eller ffor när wara thet i mich tilsagt haffue vnder stocholms sloth och swerigis cronä *HSH* 24: 36 (1512). **2)** *straff.* them börbä *(för* bördä*)* ther stor straff ffóre *FM* 188 (1504). frankes konwng trengde the landet fraä han tordes ey giffua straff ther aä *(d. v. s. hämnas derför)* *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* *s.* 267.

straffa (straffwa: -ar *Al* 6985; **-adhe** *Lg* 3: 129. **straffua** *HSH* 24: 70 (1516). **straffue** *ib* 47 (1516). **-ar, -adhe, -adher.** *pres.* **straffir** *Bir* 3: 278**),** *v.* [*Mnt.* strafen, straffen] **1)** *bestraffa, tillrättavisa, förebrå.* han ... awitir ok straffar them som hans lagh oc tro hafwa forsmat *Bir* 1: 3. thänne kanunkin straffadhe *(increpavit)* sin biscop lönlika ok sniellelika *ib* 321. at straffa oc auita oc lära syndogha män *ib* 3: 11. vm nakir straffir mik ok skylla for tholik thing *ib* 278. bisperne oc ... rigesins rad haffue honum alffuarlige straffat för hans förderffuelige regemente *BSH* 4: 226 (1497). her tidrik talade till heim, oc straffade hanum ther fore *Di* 114. — *med dat.* swa straffandes höghom som laghom *Lg* 3: 269. — *bestraffa, tillrättavisa för.* at straffa syndhena *Lg* 3: 269. — *med ord angripa, vända sig bestraffande mot.* afwite ok straffadhe asnin hans snille *Bir* 2: 308. henne ordh ... meth hwlkom hon wara gudha straffwadhe *(exprob[r]avit)* *Lg* 3: 129. — *beskylla.* forma ängin rättelika awita mik älla straffa *(arguere)* for lygn *Bir* 1: 59. — *anklaga.* at vi skulum ey straffas ok auitas nar war herra atir kombir *(ut redeunte domino nostro non arguamur)* *Bir* 1: 191. — *klandra. om person.* the forsmas ok straffas swa som liughara *Bir* 1: 116. kombar ther ont aff. tha wardher thu raskarin straffadher än thu wardher lofwadher om thz wäll gaar *Ber* 290. wij bliffue straffade aff alle som thz höra *RK* 3: *(sista forts.)* 4914. *Ansg* 187. — *om sak.* toko the thz fore som the matto afwita oc straffa, ok äkke thz the matto lowa ok prisa *Bo* 122. hwat ey fan thu j minom ordhom ... nakat thz som straffande är *(aliquid reprehensibile)* *Bir* 1: 97. *Lg* 3: 505. mannin straffar oc döme gudz doma *Bir* 2: 87. *Al* 2652. thw straffwar then sidh allom giffwin är *ib* 6985. straffa mit gul *Bir* 1: 242. ho thz *(ölet)* ... straffar *SGG* 129. vil nager broder sin embetetz broders gerningh straffa *SO* 86. *ib* 16. — *smäda, drifva gäck med.* philosofi straffadho oc häddo hans predican *Lg* 348. han ... pläghadhe straffa oc hädha the iertekne som predikadhis ... aff ... sancte francisco *ST* 74. een rikir man ... straffadhe thes hälgha herrans hälagheth oc iärtekne *ib* 76. **2)** *straffa, låta (ngn) undergå straff.* jach haffwer nagoth straffath idhre swene ... ffor thet til tagh *FM* 131 (1502). ider herredöme kundhe aldrig större hyllisth fa aff thenne almoghe j thenne landzände, än met thet i lotho straffa ... dirick for then store oräth han haffuer gyorth thenne fatighe almoghe *ib* 548 (1512). *ib* 647 (1520). *HSH* 24: 44 (1516). — *straffa, bestraffa (ngt).* nödges iach sielff thet at straffua *HSH* 24: 70 (1516). — *med prep.* ivir. ath iach tiilbörlige skulle straffue ther wtoffuer *HSH* 24: 47 (1516). — *Jfr* **ostraffadher, ostraffande.**

straffan, *f.* **1)** *bestraffning, tillrättavisning, förebråelse.* anthiocus ... skämdis aff theris straffan *MB* 2: 300. *Su* 226. *Lg* 3: 269, 505. **2)** *bestraffning, straff, näpst.* til straffan oc rättilse wara syndher *MB* 2: 301.

straffelika, *adv. Jfr* **ostraffelika.**

straffeliker (-liken *(ack. m.)* *Su* 155. **-lig: -lige** *SO* 122**),** *adj.* [*Mnt.* straflik] **1)** *tadelvärd, klandervärd.* thz är som tik bewisar straffeliken *(reprehensibilem)*, at iak altidh seer tik swa räddan *Su*

155. *Jfr* **for-, o-straffeliker.** **2)** *straffvärd.* at the ... ere ey ffundne i nogre straffelige gerninge *SO* 122 (*möjl. att föra till* **1**).

straffelikhet, *f. Jfr* **ostraffelikhet.**

straffilse (straffelse *LfK* 120. **strafilse. straffwilse),** *n. pl. och f.* **1)** *bestraffning, tillrättavisning.* lidha strafilse *Su* 31. nw aatbärandis sötasta hugswalilsinna ordh nw litit äpter hardasta straffwilsinna (*correptionis*) näpst *ib* 205. kaata wngdomen hatar straffwilse (*verba increpationis*) *ib* 238. han ... jnsändher sin straffilse oc awitan i tith hiärta *LfK* 31. *ib* 120, 160. **2)** *det som gifver anledning till tadel, något klandervärdt.* ey är straffilse (*reprehensio*) j naghrom thinom ordhom *MB* 2: 159.

strafodher (straafodhir), *n. L. stråfoder, halmfoder.* staa alle fodhring fore j straafodhir *VKR* 37.

strafodhring (straafodring), *f. utfodring med halm.* gardzmestaren han stande fore straafodring *Bir* 5: 118.

straker (stracker), *adj.* [*Ä. Dan.* strag. *Mnt.* strak, strack] *rak. om väg el. färd.* thor han rider sin straka reise til ... rikesens herre *BSH* 4: 100 (1483).* löp han ok vntfoor sin stracka wegh fran calmarne *ib* 5: 56 (1505). — *rak, styf. om person.* mangher är stor ok strak til liff hans hoger dogher inthe til kiff *MD (S)* 254.

stral (straal *Bir* 2: 50; **-a** *Su* 240. **-ar),** *m.* [*Mnt.* stral] **1)** *pil.* thr(e) strala flughu gönum hans hiärta *Bil* 692. vm nakor flughi swa som raskaste stral älla piil *Bir* 1:146. vtsändando huassasta skyttä ok strala swa som aff hardhom ok bändom bogha *ib* 2: 3. obrygdhilsinna strala och skot *Ber* 116. *Bir* 2: 5, 50, 3: 272. *Ber* 163. *Su* 240, 360. han ... tok honum fra badhe bogha ok strala *Iv* 2084. swa mangha dödzsens stralar jnsändom wi i wara siäla *LfK* 83. **2)** *stråle.* aff hennas öghom gingho stralar som aff solenne *Lg* 3: 674. **3)** *stråle i hästhof, pillik del af hornsulan.* löpth wp hans (*hästens*) högre ffoth och tak aff te samma jordh som besthen stodh wppa oc leg wppa stralen *LB* 2: 67. — *Af de anf. ställena kunna de, i hvilka ordet förekommer i pl., föras till* **strali.**

stralfiski, *n. L.*

strali, *m.* [*Ä. Dan.* straale. *Mnt.* strale] = **stral.** *ss tillnamn.* petrus dictus strali *SD* 8: 303 (1317).

strand (*pl.* **strandher** *Su* 185), *f.* [*Isl.* strönd] *L. strand.* cristoforus ... bygde sik boþ a sundsens strand *Bu* 499. en ängel baþ han ganga tel strand. ok fara i första skip han funne *ib* 133. *ib* 154. þa þe baþo sina böne a strandenne *ib* 532. han ... giordhe godha maltidh oc stora höghtidh mz thöm ther a strandinne *Bo* 240. *Su* 185. them wart tha venlika följt til strand *RK* 1: 119. soma hawo (*för* -a) lykko aa landh ok soma aa strandh *GO* 286. — *Jfr* **fiske-, haf-, hafs-, röre-, sio-, sioa-, sten-, älf-strand.** — **strandabodh,** *f. strandbod, vid strand uppförd bod el. hydda.* cum ... quatuor tabernis dictis strandabodhir *SD* 4: 15 (1327). — **stranda sander,** *m. sand på (hafs)stranden.* thu skal ... ökia mina släkt som stranda sand *MB* 1: 225. — **stranda varþer,** *m L. Jfr* **strandvardher.** — **stranda vrak (strandewraak),** *n. strandvrak.* hwilken som strandewraak j saltewatne hitter *SO* 296. *Jfr* **strandvrak.**

strandfynd, *f. L.*

strandsten, *m. sten som finnes på (hafs)stranden.* vändos atar gimstena i strand stena ok gul i grena *Bu* 154.

strandsätning, *f. L.*

strandsätter, *p. adj. L.*

strandvakt, *f.* = **strandvardher.** wil jag nw strax met forste opne vatn haffuo myt bud vthe i skäregarden oc lathe holle ther strärch (*för* stärch) strandh wacth *FM* 231 (1505).

strandvardher (-wordher. -worder), *m.* [*Fdan.* strandvord] *strandvakt, bevakning för att skydda stranden.* ath alle skytter koma in, för wtan thee i strandword äre *BSH* 5: 211 (1507). äre ij (2) swena och iiij (4) bönder i strandwardh hwar nath *ib* 219 (1507). for thöm som ligge i strandwordh *HSH* 20: 203 (1507). *Jfr* **stranda varþer.**

strandvatn, *n. strandvatten, vatten som hämtas vid (hafs)stranden.* stöt swawel smat oc blanda tz mz strand vatn *LB* 7: 195. *ib* 289.

strandvrak, *n. L. Jfr* **stranda vrak.**

strandvärn, *f.?* = **strandvardher.** almoghen ... ligger i strandwern *BSH* 5: 594 (1517). rese ... almogen i strandh wern *HSH* 18: 143 (1497).

stranger (stronger: -a *FH* 6: 67 (1486). *n.* **strangt** *Lg* 3: 204. **strankt** *Su* 205; *Lg* 3: 389, 631, 649, 655), *adj.* [*Isl.* strangr] **1)** *styf, hård, oböjlig.* bögynnadhe i samme stwndh hans armber wekna oc bögheliken wardha, huilken förra war strangher som hardasta iärn *Lg* 3: 281. **2)** *styf, sträf.* et strangt harklädhe *Lg* 3: 204. aff strangom tiistil *ib* 442. **3)** *sträf, barsk.* thu äst all fagher, aldra sötast, enkte haffuandis strankt ällir styggelikit *Su* 205. **4)** *hård, styfsint, gensträfvig.* them hon fan stranga oc franwändna them liowadhe hon mz modherlikom radhom *Lg* 3: 505. **5)** *hård, grym.* många biscupa ok strånga ödha mit folk *KS* 50 (127, 54). **6)** *häftig, våldsam.* bliffw the (*djuren*) ... wan maktoghe i sinne stranghe grymhet *Lg* 3: 156. **7)** *sträng, obeveklig, skoningslös, nogräknande. om person.* een ... abot mykyt strangir oc hardhir widh sina brödhir *ST* 384. huru stranger han wardh widh sik sielfuan. oc huru lin han war widh andra *Lg* 3: 203. haffwandhes ower henne strangha waktara *ib* 450. räddis jak han som strangasta domara *Su* 205. *ib* 206, 208. — *sträng, skoningslös. om sak.* strange rettin *MD (S)* 266. wj skulom alla stonda ffor wars herre stronga doom *FH* 6: 67 (1486). wndher gudz strangasta doom *LfK* 7. *Su* 45, 94, 132. aff gudhz strangaste rätwiso *ib* 133. *ib* 125. — *sträng, noggrann, sorgfällig.* til stranga reghlo gömmo *Lg* 3: 51. — *sträng, noggrann, försakande.* ther liffdo the i strangasta atherhalle *LfK* 19. theras stranga liffwerne *ib.* mykyt strangare liffwerne *ib* 22. theras stranga renliffue *ib* 21. *Lg* 3: 389, 510, 631, 649, 655. — *sträng, skarp, hård.* gaa til boot oc reglonna strangasta plikt *LfK* 7. **8)** *stark, duglig, mäktig, framstående.* the ... tilfästo henne enom myndoghom oc stranghom riddara i hionelax stadhga *Lg* 3: 478. **9)** then kabel, xxx fangne langh och swa stor thet man kan windhe medh op

och nidh xx skeppundh strang *BSH* 4: 336 (1503). — *Jfr* **stränger.**

stranghet (-heet), *f.* **1)** *sträfhet, barskhet.* aff nidhersta fotzsins ylia oc in til hoffuodzsins jässa ffinz j tik engin strangheet ällir beskhet *Su* 205. — *bisterhet, ovänlighet.* j thy omwändhe gudh konungxsens stranghet j lioffwa mildheet *MB* 2: 201. **2)** *stränghet, skärpa.* hon (ɔ: likamliken dröffuilse) wthsläkker domarans wredhe, oc hans stranghet omwändher i wenskap oc mildhet *Su* 173. mina rätwisa stranghet *(severitas . . . justitiæ meæ)* ower them *ib* 63. enghen kan begripa hans stranghet moth the högffärdogha *LfK* 46. — (?) alle aff persida fasadho för hans strangheet *(constantiam) MB* 2: 174. **3)** *sträfhet, stränghet, sträng tukt.* minom rygge, som twingadhis aff korsens haarda stranghet, skalt thu göra lustelika sångh *Su* 50. forsatto henne reglonna stranghet *(austeritate)* oc henna stadgha *Bir* 4: 66 *(jfr* 525*).* gaff sik . . . til waku, fasto oc alzskona kropsens stranghet *Lg* 3: 409. the som closterlika näffst oc stranghet wilia wnfly *Su* 71. hans atänkilse är en hälogh stranghet i sidhomen *LfK* 31. — *Jfr* **stränghet.**

stranglika (-leka), *adv.* [*Fnor.* strangliga] *med eftertryck, strängeligen.* wi förbywdhom stranglika *LfK* 7. — *med allvar, skoningslöst, strängt.* huat stranglika thu them dömer *Su* 157. — *strängt, noggrant, med allvar.* at i renleka altidh oc strangleka standen i gudz loffwi *LfK* 69. stranglika hallande sina reglo *Lg* 3: 51. — *strängt, försakande.* han . . . liffdo ganzska stranghlika, til thäs han kwnne wndhersta hwat yrther oc röther godhe oc nyttoghe waro *Lg* 666. — *Jfr* **strängelika.**

strangliker (-lig), *adj.* [*Isl.* strangligr] *svår, förskräcklig.* hwru ledis konungana godha aktir aff somlighom swekfullom vmwändis j strangliga wranghet *MB* 2: 203. *Jfr* **strängeliker.**

stranglikhet, *f. stränghet, strängt och försakande lefverne.* leffwa . . . i penetencia oc stranglikhet *Lg* 3: 650. thenna stranglikhetena hyölt hon i mangh aar *ib* 651. *Jfr* **strängelikhet.**

strangna, *v.* [*Sv. dial.* strångna] *styfna, stelna.* al lidhmot stranghna *MD* 121.

strasäkker (straa säkker), *m.* [*N.* straasekk] *med strå el. halm fyld säck, halmsäck.* han laagh och soff oppa sin straa säk *Lg* 3: 34.

strata, *f.* [*Mnt.* strate. *Mlat.* strata. *Lat.* via strata] *L. eg. stenlagd väg; väg.* tha the ridhu fram at the strata *Iv* 5628. — *gata.* the . . . wäktara sagho fulla hwaria strata mz wäpnath folk oc draghin swärdh *Al* 8006. — *Jfr* **almännis-, här-strata,** *äfvensom* **sträte.**

strax, *adv.* [*Isl.* strax. *Mnt.* strakes, straks, stracks] *A) adv.* **1)** *om rum: strax, närmast.* strax nordhan fore sancto ericx och vpsala domkirkis gambla fiäl *SD NS* 2: 119 (1409). **2)** *om tid: strax, genast.* skal thzta läsas stragx äpter hystoriam hwart aar *Lg* 807. hans prester wordho fangadho oc dräpne strax wtan alla ythermera ranzsakan *ib* 399. han drogh in j egyptum . . . oc satte stragx vp örligh oc stridh mote ptolomeum *MB* 2: 219. tha jwdas them til sagde drogho the strax aff stadh *ib* 322. *Bir* 4: 43, 48. *MB* 2: 5, 7, 11, 33, 77. *Lg* 294, 332, 3: 650. *LfK* 143. *BSH* 5: 493 (1512). iach fiich nw strax *(just nu)* scrifvelse och sanne tidendhe *ib* 4: 320 (1502). hon . . . gaff honum orloff strax j stadh *Iv* 1885. *B) konj. strax då, strax som, så snart som.* sa giorde han strax breffuit war läsit *Di* 175. *ib* 174. *RK* 2: 9021. *Lg* 3: 34. strax the reffuelske finge thet wethe, grepe the nagre aff mine tienere *FM* 323 (1507). strax the ärw gripne presenteres capitenarenom *PM* 40. — **strax som,** *så snart som.* strax som bönen war fulkomnat *Lg* 294. stragx oc j sammo stundh som the (ɔ: dyr thing) wtgwtens . . . wt aff thy karino *Bir* 4: 42. strax som jak fik tesse sorgelig tidende, ta sende jak strax mit bud in til helsingalandh *BSH* 5: 493 (1512).

striþ (striidh. -ir), *f. och n.* [*Isl.* stríð, *n.*] *L.* **1)** *strid, kamp.* þe vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). striþen stoþ fra þy solen gik vp. ok tel þäs hon bärghaþes *Bu* 178. constans kunogar . . . kom a mot þöm mäþ striþ *ib* 56. hon spurþe en hälghan spaman . . . vm striþenna sighar *ib.* visto þe fyr än stiþin *(för striþin)* byriadis huru hon ändaþis *Bir* 4: *(Avt)* 182. at göra riddara til . . . hedhna manna stridh *(impugnationem) ib* 3: 366. skulu vngara . . . idhka medh lek ok skemptan al thön åthäue, män plägha i stridh medh hästom ok fotgångarom halda *KS* 53 (136, 57). skulu the sik wänia widh aldrahanda thön wapn the skulu i stridh haua til slagh ok wäria *ib.* en riddare . . . hiolt sik fromastan j stridhom *KL* 82. alexandro wiliom wi gifwa striidh *Al* 3074. wi wiliom han sökia mädher stridh *ib* 1537. thenna striidh wän alexander ij gaar *ib* 2046. fore alla stridher war thenne störst *ib* 3306. the stridher oc örlig han swa manligha öffdhe *MB* 2: 227. *ib* 250. wäl reddhe til stridz *ib* 135. haa skal j wan här höffdinge wara j stridhenne mote beniamyns söner *ib.* gingo the til strid mote beniamyn *ib.* tha the gingo til stridha samau *Al* 2431. til stridha gaa *MD (S)* 240 (stridha *dock möjl. att på dessa båda ställen fatta ss inf.*). skal man ey aff wnga men sätia til stridz fför höwidz men *ib.* — *om strid i allmännare el. andlig mening.* sua länge hauar iak standet ii striþ mot hanom *(d. v. s. kroppen) Bu* 142. þik standar en harþ striþ äpte. ok faghar sighar *(om martyrens kamp) ib* 414. *ib* 520, 521. *Bil* 315, 410. gak at predika (wt far) j stridhena *ib* 214. mot quälleno tha som aatledh vars herra stridh *(d. v. s. kamp i örtagården)* oc han fangin vardh *KL* 346. i allom thinna stridz daghom skalt thu staa swa som i enne standandhe stridh *(cunctis diebus militiæ tuæ sis in conflictu et certamine) Su* 118. — *strid, disputation.* annan dagh byriadhis thera striidh *Bil* 535. **2)** *ansträngning, vedermöda.* tha vardh han var ij the riidh hwar een hiort mz mykith striidh flyyr fore twa litla rakka *Fr* 2784. **3)** *stridsmakt.* tha hans män sago theris owinneliga stridh *(exercitum)* mot sik komma *MB* 2: 226. — *Jfr* **at-, for-, gen-, hovudh-stridh.** — **stridsdagher,** *m. stridsdag.* ware forfädher . . . kalladho . . . hans dagh stridzdagh *MB* 1: 68. — **strids diur,** *n. stridsdjur, djur som nyttjas i strid. MB* 2: 327. — **strids folk,** *n. krigsfolk.* capitenaren som regerar oc skikkar stridz folkith *PM* 1. hwar oc en aff stridz

folkith *ib* 3. *ib* 2, 9 *o. r. v. MB* 2: 20, 78. — **strids klädhe,** *n. pl. stridsdrägt, rustning.* föör thik j stridz klädhe *Su* 397. — **strids konst,** *f. stridskonst, krigskonst.* stridhs konsth *(ss titel på en skrift) PM* 1. capitenaren . . . skal wara . . . vthrönther j stridz konsth *ib* 2. — **strids kämpe,** *m. stridsman, krigskämpe.* mäktoghir stridz kämpe *KL* 409. *MB* 2: 402. — **strids lagh,** *n. pl. stridslag, krigslag, krigsartiklar.* stridz lagh *(ss titel på en skrift) PM* 19. stadge . . . konwngen . . . bescriffwen stridz lag *ib* 20. *ib* 25. — **strids man,** *m.* [*Isl.* stríðsmaðr] *stridsman, krigsman, krigare.* var herra scal vtga swa som starkir stridz man mot diäflenom *MP* 1: 153. han war en rik koning oc mykin stridzman *Di* 20. ath jngom sollanär äller stridz man . . . fattas waken yffneliken *PM* 24. en pawe war i rom, huilken en tidh redh wtaff rom manghom stridzmannom honom äpther föliandom *Lg* 660. xl tusandh stridz män deladhe oc skikkade j sina spedzsor oc skipilse *MB* 2: 11. *ib* 20, 21 *o. s. v.* — **strids mark,** *f. stridsmark, stridsplats.* thzta är böna hws oc ey stridz mark *Lg* 3: 201. — **strids vaghn,** *m.* [*Jfr Mnt.* stritwagen] *stridsvagn.* mz iärntaggadhom stridz waghnom *MB* 2: 70. thenne konungh iabin haffde nyo hwndradha beiärnadha stridz wagna *ib* 78. — **strids vapn (stridz vaakn),** *n. stridsvapen; försvarsvapen.* göra stridz vaakn *PM* XLVII. — **strids visa,** *f. stridssång, krigssång.* swa lyktas loffsanghen äller delbora stridz wisa *MB* 2: 83.

striþa (striidha *Iv* 5064; *RK* 3: 823. **striida** *ib (sista forts.)* 4692. *pres.* **stridher** *MB* 1: 180; *Al* 1435. *impf.* **striddè** *Bil* 385, 866; *MB* 2: 269; **vm stridde** *Bu* 207. **striddhe** *MB* 2: 110. **striidde** *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256. **stride** *Bu* 16; **vm stride** *ib* 207. **striidhe** *Lg* 3: 346. *pl.* 1 *pers.* **striddom** *Bir* 2: 198. 3 *pers.* **striddu** *Bil* 309. **striddo** *Bu* 496; *MB* 1: 180, 325, 433, 2: 304; *Al* 2437; **-os** *MB* 2: 252. **stridde** *ib* 237. **stridho** *MP* 1: 71. **strido** *Bir* 4: 137. *part. pret.* **stridder: -an** *Lg* 1003, 1025. *n.* **strit** *MB* 1: 421. **striit** *RK* 1: 494, 935, 938; *Al* 2043. **stridhit** *RK* 3: 837), *v.* [*Isl.* stríða] **1)** *strida, kämpa.* härtoghen af norre india stride viþ en staþ som callas carnotum *Bu* 16. vaþe är striþa viþ guþ siäluan *ib* 134. kiesarin aff landeno stridde vid en hedhnan konung *Bil* 866. *MB* 1: 325. *Iv* 4394. *Al* 4109. the haffdo ofäfle wider at strida *RK* 1: 1737. thässe thre striddu hwar a mot androm *Bil* 309. at han skulde moth konugomen stridha *ST* 345. *MB* 2: 29, 110. *RK* 3: *(sista forts.)* 4692. thz *(folket)* pläghär mz ängom stridha *Al* 5711. *RK* 1: 494. aristodemus afguþa biscopar vilte digran del af folkeno. at þe vildo striþa mz þe cristno *Bu* 155. þa þe como ok striddo tel ierusalem *ib* 496. *Al* 8000, 8654. hulke som vilia stridha oppa hedhninga *Bir* 3: 397. *MB* 1: 180. ware thz swa at nokor wilde oppa thik ellir thit land til orätta stridha *ST* 484. ath stridha wppa hwsith *PM* LXII. tha the komo for thān stadhin, stormadho the oc striddo uppa han manligha *Ansg* 233. *Lg* 3: 346. at engen göri them nakon skadha. ey stridhandis paa them äller theris land äller städher oc ey göri them hiälp som pa them strida wilia *MB* 2: 275. *ib* 269, 276, 304, 325. thässe drogho alle gynom ydumeam jn för bethsuram oc ther paa stridde j manga dagha *ib* 237. han striidde på miig mz monga striidher *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 256. at stridha for cristna män *Bil* 260. *Iv* 4852. frälsa min riddara nu aff skadha ther for rättin stridha skal *ib* 4895. *Bir* 4: 137. är thz . . . eet litith maal ther min riddare om stridha skal *Iv* 4872. mz swärdhe striidha *ib* 5064. mädhan the striddo *MB* 1: 325. skipta . . . rowith mällan them som strit hafdho *ib* 421. *ib* 433. *Al* 1435, 2043, 3275 *o. s. v. RK* 1: 935, 938. saa motte the hardeligha striidha *ib* 3: 823. fyra vädhir stridho *(pugnabant)* j stora hafuino *MP* 1: 71. — *strida, strida med hvarandra.* at tholke herra fore vara saka skulu nu stridha *Iv* 4870. *Al* 2437. swa striddom vi sagdhe vor herra jak oc hans samuit til thäs han fiärkadhe sik fran mik *Bir* 2: 198. **2)** *genom strid vinna, tillkämpa sig.* han . . . stridde faghran sigher aff thydiscum *Bil* 385. *ib* 535, 563. *MB* 1: 325. *KS* 83 (205, 91). göta striddo sighor mz hanum *Bil* 629. epter sigher striddan *Lg* 1003. *ib* 1025. — *genom strid vinna, genom strid intaga, eröfra.* han . . . striddhe állar röffuadhe henna landh *Lg* 3: 325. — *refl.* **stridhas,** *strida med hvarandra, kämpa, slås.* the kommo til saman oc striddos manliga pa badha sidhor *MB* 2: 252. — **stridha af,** *genom strid fråntaga.* thu kan os ekke stridha aff thz got os natwren gaff *Al* 5749. *Jfr* **afstridha.** — **stridha ater,** *åter tillkämpa, genom kamp förskaffa (ngt förut förloradt).* mädhan ihesus christus . . . stridde os ater waar sigher aff honum *(djäfvulen)* mz ödhmiwkt *MB* 1: 123. — *Jfr* **a mot-, be-, for-, gen-, ivir-, mot-, mote-, saman-, um-striþa.**

stridhare, *m. stridsman. MB* 2: 226. *Jfr* **mot-, mote-stridhare.**

striþer (*n.* **strith** *Bil* 327. **striit** *ib* 158. **strijt** *Bo* 66, 122), *adj.* [*Isl.* stríðr] **1)** *strid, stark, häftig, rörande sig med stark el. häftig fart. om vatten el. annat flytande ämne.* brast up . . . en oleo kälda vällande ok ran allan daghen striþom strömom *Bu* 65. han . . . fiol . . . j stridhastan strööm *KL* 85. *Pa* 23. *Bir* 2: 184. *Lg* 3: 579. striit räghn *Bil* 158. — *om vind.* ward lughn epte stridhan storm *Pa* 22. *Bil* 285. **2)** *häftig, stormande; sträng.* han war stridher man oc i laghen klok *MD* 440. awi, awi, herre aldzmäktogher gudh, hwat rädelikit är tith wredha änlithe, hwru stridh oc hwas *(procellosa et acutissima)* ärw thin ordh *Su* 95. **3)** *häftigt påträngande el. ansättande.* kom thet ther til omside at herskapit worde them så stride, meth bön och trug meth blit och hart, at the gaato sik ey längher vart *MD* 505. **4)** *motspänstig, gensträfvig.* mins mik likamans huru þungar han är at dragha: striþar ok stor at styra *(in domando superbum) Bu* 141. **5)** *motig, som går emot.* alt thiänar honom iämpt swa lint som strijt. oc badhe mz oc moot koma honom til godho *Bo* 66. hwat thz är hällir bliit älla strijt *ib* 122. — *n. adv. häftigt. om vind.* them gik stormber ifuir swa strith *Bil* 327. — *Jfr* **ostridher.**

stridhilse, *n. pl. Jfr* **be-, gen-, mot-stridhilse.**

stridhlika, *adv.* [*Fnor.* stríðliga] *stridt, häftigt. om vatten.* the flodh monde stridhlika falla *Al* 10118.

stridhogher, *adj. Jfr* **genstridhogher.**

strik (strick), *n.* [*Mnt.* strik] *eg. snöre, band; snedbjälke i ett sköldemärke?* two sparra . . . uti et strick aff thet hyrnet, som fiermest är hielmen och swa twert owir schölden, striket scal vara blaat i hyrnet *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 557 *(urk. fr.* 1431*)*; *jfr anf. sida not.* 1.

strik (striick), *n.* [*Jfr T.* strich] *streck, malmgång.* at the . . . haffue fwnnet et nyt striick hart affsides vid vika gruffue och silffberg *DD* 1: 194 (1505? *eft. aftr. hos Langebek*). hopandis, at the . . . mage fa nogen oprettilse aff forscrefne striick *ib.* forbywder jach alle . . . the kronenis och myne skatte bönder pa forscrefne striick eller gruffue at hindre *ib.* at thet striick forbätrar sig *ib* 195.

strik (stryc), *n.* [*Fnor.* strik] *L.* **1)** *ett slags dyrbart tyg.* giwum vi til höghä altaren förnäfnz klosters . . . twa stukur af gulräntstrik *SD* 5: 563 (1346). palla altarens af gulräntstrik *ib.* **2)** *tygstycke el. duk af nämda tyg. användt ss täckelse för patenen (s. k. corporale).* ad operiendam in festiuitatibus summis patenam calicis summi altaris dicte ecclesie confero vnum aurifrigeratum velum wlgariter dictum gulræntstrik *SD* 3: 68 (1312). tale conficimus testamentum . . . ad summum altare eiusdem monesterii(!), unum calicem deauratum . . . unam wittam dictam strik gulrent que pertinet ad patenam eiusdem calicis in summis festis *ib* 4: 127 (1329). *ib* 129 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).* eidem ecclesie confero . . . I stryc ad patenam calicis *ib* 369 (1334). fyughur strik til at hawa iwi pathenas *ib* 5: 563 (1346). — *hufvudkläde för qvinnor.* confero . . . domine benedicte elefsdotter I flemst stryc *SD* 4: 370 (1334). `lego . . . domicelle margarete . . . duo strik *ib* 6: 219 (1350). peplum, strik *GU* 5. hon . . . strök thera saar mz sit strik *(velo proprii capitis) Bil* 804. nar thu läggir strik älla hwiff *(vittam seu velum)* a thit hofwodh mz hulko som haarit samanbindz *Bir* 2: 180. lägge hon strikith ellir hwifujn oppa howdhet *VKR* 23. systrana sculu hafua . . . eet hwit strik medh kinlaghu *ib* 11. *ib* 43, 50. *Jfr* **silkestrik.**

strika, *v.* — **strika sik,** *hölja sig med* **strik,** *ikläda sig* **strik.** lägge hon strikith ellir hwifujn oppa howdhet oc strike sik ellir hwifue sik *VKR* 23. *ib* 50.

strip, *n. Jfr* **silkestrip.**

striputter, *adj.* [*Mnt.* stripet. *N.* striputt. *Jfr Fnor.* striput salun, *se Fritzner* 3: 579] *stripig, randig?* I striput floel *SD* 4: 711 (1340? *på två st.*). giwum vi til höghä altaren förnäfnz klosters et ganst par kläþä striput fluel med gull *ib* 563 (1346). giwum vi . . . til pulpita tu handcläþe striput *(för* af striput fluel?*)* oc fyughur af lärift *ib.*

strok (strook), *n.?* [*Ä. Nysv.* strok. *Jfr N.* strok] *skafsår (på häst).* fore strook tak jern och bren hesthen millan laaromon som nest gither skapomen och slaa j böke aska eller thz spänsgröna än tu skalt lankt ridha *LB* 2: 70.

strokröyare (struk-), *m. stråtröfvare.* syöö röffwara, strok röffuara oc andra omille riddara *Su* 125. kom torpet fult mz strokröffwarom ok qwättäkarlom *Lg* 3: 541. *LfK* 8, 9. konung porus . . . helsar alexander strukröfwara *ST* 523.

strugher, *m.?* [*Isl.* strúgr. *Sv. dial.* strug, stru] *groll, agg, hat.* drogh huar wid annan strug *RK* 1: 274. *ib* 3441.

strunker, *adj.* [*Sv. dial.* strunk. *D.* strunk] *rak, i upprätt ställning. med upprätt hufvud.* somlike bögdo thera hofwud nider, oc somlike stodo strunke, oc slogo thera änlite höfvidzlika vp *(quidam submissis capitibus, quidam supinis vultibus) Ansg* 179.

strupe, *m.* [*Isl.* strúpi] *strupe.* en salogar man . . . lagþe sik sialwm snaru um strupa *Bu* 130. stuppa hans strupa fullan mz lim sinap ok ätikio *ib* 532. *Bir* 1: 68, 153. *Al* 6782, 6783. mellan modherlösonne oc then hardha strupan *LB* 5: 292. fori kirtläfnuk skiär vp vnde kinnum, mällum strupen oc adrinä *Hästläked. i AS* 137. *LB* 2: 69. thän som hanan wände honum bör strwpen *(qui gallum girat collum sibi jure requirat) GO* 833.

struter, *m.* [*Isl.* strútr] *uppstående kägelformig spets el. topp på hufvudbonad.* oppa hofdheno tha hafujn ena graa hetto aff klädhe ellir wadhmal medh enom stakkutom strwt *VKR* 12. aff wadmall latt hon skära meg en hätta ny mz longhen strwtt *RK* 1: *(Yngsta redaktionens till. till sfgn) s.* 203.

struz, *m.* [*Fnor.* strúz. *Mnt.* strûs. *Ital.* struzzo. *Lat.* struthio] *struts.* j hans *(Salomos)* gaardh war een strutz, oc hafdhe een vnga salomon tok vngan, oc innelykte han j eet stoort fat aff glaar thän gamble strudzsin gik alt vtan om kring, oc saa sin vnga oc kunde ekke ath honom koma han flögh j ödhknit oc hämpte een litin orm honom thrykte struzsin sundir *ST* 417. tha han war i sin fiädrä hampn. tha war han skafft som en strudzs eller en annar stor fogell *Di* 55. *Su* 162, 434.

struzfiädher (strussfiedher), *f. strutsfjäder.* the *(qvinnorna)* hafdho haar a kroppin säär hafdho haar a alt lifwith mädher skapath som andra strwz fiädher *Al* 5594. iij strussfiedhre, tva bruna och en hvith i melle the thva bruna *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 558 *(urk. fr.* 1490; *i beskrifningen på ett sköldemärke).*

stry? *(imperat.* **stry** *LfK* 196*), v.* [*Mnt.* struven, struen] — **stry sik,** *göra el. visa sig sträf!* lustas . . . ey i barna käte ällar i fanyttom lather, wtan häldher i . . . hälgra manna äptherdöme oc stry tik äpther thera kännedom oc sidhom, oc the tik aldroghan i aathäffwom *LfK* 196.

stry *(pl. dat.* **stryiom** *MB* 2: 311*), n.* [*Jfr Isl.* strý *samt Sv. dial.* stry, stryg] *eg. af blånor tillverkadt hästtäcke? hästtäcke, hästmundering.* eth gamle stry oc II gamwl rytthy *FH* 5: 228 (1516). paa faghrom hästom mz förgyltom bedzlom oc stryiom *(frenis aureis decori) MB* 2: 311.

strygh *(pl. dat.* **stryghom** *Fr* 2997*), n.* = **stry.** hafdhe han i hedhirsins tima tholkin örs oc tholkin strygh *(talibus dextrariis et phaleris usus fuit)* som thu nu hördhe *Bo* 165. the riikheet a thera stryghom la är mik seent at sighia fra *Fr* 2997.

stryka *(pres.* **-er. strikär** *SGG* 105. *impf.* **strök. stryk: affstryk** *Su* 196. *pl.* **struku** *Al* 9398: *ST* 235. **struko** *RK* 1: 3796. **struke** *MD* 15. *part. pret.* **strukin. strwokin: -it** *LB* 7: 288*), v.* [*Isl.* strjúka] *L.* **1)** *stryka, med handen fara öfver.* tha han

. . . strök sin öghon mz handomen *Bil* 864. strök han öghonin hans *Bo* 152. strök sik twärt ower halsbastet sit *LfK* 142. kommo . . . leonen . . . oppa hwilkas halsa han sina handh lagdhe, strykandes *(d. v. s. smekande)* them, oc klappandes *Lg* 3: 466. — *med prep.* augustinus thedis hanum ok strök vm hans öghon mz sinne handh *Bil* 653. sanctus marchus . . . wätte muld mz sinom raka ok strök ifuer sarit *ib* 249; *jfr* **4.** **2)** *bestryka, gnida.* han lät . . . hänna bwk stryka mz hans blodhe *Lg* 381. hon ma . . . stryka henne *(lifmodern)* mz ätykio *LB* 7: 28. skal man stryka sig hart med hwast hö *ib* 263. **3)** *piska.* mz gilslom struke the han oc slogho *MD* 15. **4)** *stryka, breda ut (ngt på ngt).* sanctus ieronimus . . . wth took een thoorn som in war gangin j fotin oc strök ther oppa saluo *ST* 474. tha took then forrädharin oc strök forgiptilse oppa fiädhrena *ib* 531. *LB* 7: 288. lagen aff grön diil struken oppo *(näml. på bölden) ib* 265. *ib* 266, 9: 105. **5)** *afstryka, aftorka, stryka ren.* iak se en vänastan ionkara standa for þik. ok stryca *(tergentem)* þin sar mäþ linno kläþe *Bu* 414. na[ta]lia . . . þuo þerra sar ok strök mz selke *ib* 520. *Bil* 804. saa gregorius . . . guz änghil stryka sith swärdh blodught *(gladium cruentatum detergens) ib* 714. *Iv* 2525. thy thörkadhe hon them *(fötterna)* mz hareno at hon hafdhe äkke när sik nakat thz som gäfuare älla dyrare var. mz hulko hon matte them stryka *Bo* 75. **6)** *genom strykning aflägsna, stryka bort, aftorka.* tha han strykir swettin af änlitino *Bo* 188. han . . . strök alt orent blodh oc fylsko af hänne mz sinom klädhom *KL* 267. — *utplåna, utrota.* wil iak stryka *(delebo)* alt thz aff iordhinne som iak hawer skapt *MB* 1: 167. *ib* 169, 344. *ST* 9, 387. **7)** *stryka, afstryka el. borttaga rågen på.* due carpe ordei planate wlgariter dicte strucne carpe *SD* 4: 392 (1334, *gammal afskr.*). **8)** *stryka, genom strykning komma att glida; draga upp.* han strök sinä armar *(strycr vp ermina)* oc skulde twa sinä händer *Di* 103. — *stryka, genom strykning komma att glida ned, nedfälla.* tha stryker han hättä aff hoffdhe sina *AS* 59. sigh skipmannomen at the lätin sköt stryka säghlin *(vela deponant) Lg* 251. **9)** *stryka, löpa, gå; genom strykning el. lopp bilda. med innehållets ack.* the *(myrorna)* struku ther om ena rand *(slogo en krets deromkring) Al* 9398. — **stryka af, 1)** *afstryka, aftorka.* strök hon af them (ɔ: tara) oc thyrkadhe fötrena mz sino hare *Bo* 75. **2)** *stryka af, genom strykning bringa att glida af.* strykh aff gulfingran ok arwodha for brödh *GO* 57. — *Jfr* **afstryka.** — **stryka bort,** *stryka bort, aftorka.* qwinnor . . . struku bort swettin *ST* 235. *Jfr* **bortstryka.** — **stryka i,** *genom bågsträngens neddragande (i bågens lås) spänna?* tha drogho the thera tygh vpa . . . ok struko thera armbörst i the skyttor ok thera kompani *RK* 1: 3796. — **stryka up,** *stryka upp, draga upp.* hwar som . . . mz vredz mode kastar sin klädhir aff eller strikär sine ärme op *SGGK* 105. — *Jfr* **be-, huþ-, ivir-, pa-, til-, ut-stryka.**

strykan, *f. Jfr* **huþstrykan.**

strykare, *m. Jfr* **skogsstrykare.**

stryker (strych. strukir. struch), *m.* [*Jfr Isl.* strykr *äfvensom N.* stryk] *stark vind? ström i ett vattendrag? ss tillnamn.* finwidus strycr *SD* 1: 91 (1167-85). fynwith strukir *ib* 93 (1167-85). fynwidus strych *ib* 95 (1167-99). finuidus struch *ib* 141 (1200?).

strypa (*impf.* **-te.** *part. pret.* **strupter** *MD (S)* 245**),** *v.* [*N.* strypa, strupa] *strypa.* gripo the mannen oc styrpton *(för strypto; jugulabant)* han *MB* 2: 110. hwar wille then andra mz handh strypa *RK* 3: 2253. han wart aff enom strupter j häl *MD (S)* 245.

sträkkia *v.* [*N.* strekkja. *Mnt.* strecken] *sträcka, utsträcka.* at han . . . seger . . . hwrv han vil sträckie sin dwk innen jwl xx (20) alne länger *BSH* 5: 469 (1511). *Jfr* **utsträkkia.**

sträkkilse (sträckelse), *n. pl. sträckning.* epter . . . lantzsins sträckelse *HSH* 39: 42 (1481).

sträkning, *f. Jfr* **handsträkning.**

strängelika (strängelige. strengelige. strengelig. strenglika. *komp.* **strängelikaren** *PM* 15**),** *adv.* [*Mnt.* strengeliken, strengelik] *L.* **1)** *med ifver, med allvar, med kraft.* wppa thz hwar skwlle thes strängelikaren stridha *PM* 15. **2)** *med allvar, med eftertryck, kraftigt.* beswär iak tik strengelica *LB* 7: 22. — *med eftertryck, strängeligen.* forbiudom wij strängelige *SO* 162. — *med allvar, med eftertryck, skoningslöst, strängt.* at wi hafuum ey swa strenglika rätt ijfui them som brutit hafua *BtRK* 35 (1371). tom bör . . . hafwa en wandh strengelig j sinne hand ok nepsa thom som göra illa *MD (S)* 258. — *strängt, skarpt, hårdt.* at wij ider megit strengelige skulle haffuä till scriffuat *HSH* 18: 14 (1494). hwre i haffde nw nylige strengelige och wredelige talith till en karl j stocholm *ib.* — *Jfr* **stranglika.**

strängeliker (*ack. f.* **strengeligha** *Gers Frest* 51. **strengeliga** *BSH* 4: 112 (1486). *n.* **strengelighit** *Gers Frest* 20**),** *adj. sträng, obeveklig, nogräknande.* eth strengelighit ok tranktk samweth *Gers Frest* 20. j hans strengeligha räthwise *ib* 51. vid rikesens strengeliga hemdh oc plicth *BSH* 4: 112 (1486). *Jfr* **strangliker.**

strängelikhet (strenglighet. strengligheth), *f.* **1)** *stränghet, hårdhet.* menniskian kan snarane kome ygen oppa en godhan wegh mz sakthmodikhet, en mz alth for stora strengelikhet *Gers Frest* 11. **2)** *ss titel (jfr* **stränger,** *adj.* **4)***.* mith hiertha war sa forstockath ath jach ey eth ordh framberа kwnne och ey mykith bethre hans strengligheth *(om riksföreståndaren Sten Sture) BSH* 4: 252 (1500). min thiensth idher strenglighet . . . widherwisendes *ib* 258 (1501, *till marsken Svante Nilsson*). — *Jfr* **stranglikhet, stränghet.**

stränger (*pl.* **strängiar. strängier** *SO* 305. **stränger** *ib* 291, 293, 305. *dat.* **strängiom),** *m.* [*Isl.* strengr] *L. sträng, rem, snöre.* **1)** *sträng, tåg, lina. bildl.* han hulth oc aa tässen strängh *(d. v. s. var med härom) RK* 3: 2804. **2)** *ankartåg.* annat ankarit . . . fäst ok bundit mz twem strängiom *(funibus) Bir* 2: 172. **3)** *ändlina på fiskenät. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 215. när strängiar skole skiutas på grundh . . . tå skiute hampnefougten förste sträng *SO* 291. hwilken som rörer eller flötter annarss stränger *ib.* hwilken som torskar medh annars stränger *ib.* jngen sättie sijna strängiar till grundz, förr än 8 dagar effter oloffzmässa widh sijna 3 mark

böte, och hampnfougden före strängiarna till rätta *ib* 299. *ib* 292, 293, 301, 305. **4)** *sträng på ett musikaliskt instrument.* swa som strängiana i harpom iämt oc likleka wthtande giffua oc göra sötasta lyudh *Su* 173. *ib* 441. *Lg* 811. första strängin är stinnasth tha bristhir han hälst *(cum distendatur fidis vitra vim laceratur) GO* 175. — *bildl.* at the harpa jw pa then strängen *BSH* 5: 175 (1507). **5)** *sträng, klocksträng.* wppa thakino a conuentz stuffuonne skal skikkas en klokka, mz hwilke som skal ringhias til bordz oc strängin skal nidherlatas gynom eth litit hool in j conuentzstuffuona *Bir* 5: 70. **6)** *sträng, snodd i en piska.* swepan thu sände mik hafwir manga strängia *ST* 519. **7)** *ström el. stråle af sprutande vätska?* vnderstundom är fradha j honom *(blodet)*, ok är thz aff blodzsens lup äller strängxsins fradha *LB* 5: 293. — *Jfr* **ankaris-, armborsta-, bugha-, harpo-, klokko-, luto-stränger.** — **strängia leker (stränghio leeker. strengeleker. strenge leeker: -leek** *MD* 448**),** *m.* [*Jfr Isl.* strengleikr] **1)** *strängaspel, spelande på stränginstrument. MD* 448. **2)** *strängaspel, stränginstrument.* haffwandis . . . stränghio leek sötelika liwdhande *Bir* 4: 54. a harpor oc fidlor oc alsköns strengelek *Di* 108.

stränger (*pl. ack. n.* **stränk** *BSH* 4: 198 (1495)**),** *adj.* [*Jfr Mnt.* strenge] *styf, hård, oböjlig.* **1)** *sträng, allvarlig, eftertrycklig.* haffuer . . . myn herre her stränk vtbod saa ath alle friborne men skole vt vid terass frälsse *BSH* 4: 198 (1495). **2)** *sträng, obeveklig, skoningslös, nogräknande. om person.* ath koma for then strängo domaren *FH* 6: 67 (1486). — *sträng, noggrann. om sak.* vtkräfuir han af honum swa myklo strängara räkinskap *MP* 1: 69. — *sträng, försakande.* han . . . läth alt läntelika . . . aff sino gudhliko stränge liffwirne *ST* 155. — *sträng, skarp, hård.* opter thet ath sadane strengh reth warth aflagdor *BSH* 4: 80 (1481?). wndy stränga likamlika näffzth *PM* 26. **3)** *sträng, svår.* wintheren är nw saa starker och strängher *RK* 3: 3631. **4)** *stark, duglig, mäktig, framstående. ss hedrande epitet (gifvet åt riddare; motsv. Lat. strenuus).* velbyrdoge oc strenge her ake *BSH* 4: 2 (1471, *samt. afskr.*). erligh velbordigh herre och strenge riddare her swanto nielson sweriges rikes marsk *ib* 252 (1500). *ib* 251, 254 (1500), 257 (1501), 258, 291 (1501). erlig welbördig man och strenge riddere, her erich twresson, höuitzman pa wiborgh *FM* 252 (1505). *ib* 356 (1508). — *Jfr* **stranger.**

stränghet, *f.* [*Mnt.* strenkheit] **1)** *stränghet, skärpa, hårdhet.* om strenhet *(för* strenghet*)* och hetzhet *BSH* 18: 14 (1494). **2)** *ss titel (jfr* **stränger,** *adj.* **4**). i hwad motte wij kunne ware edher strenghet till all wilie kerlig och ödmiwcht thet wele wij altid gerne göre *BSH* 4: 259 (1501, *till marsken Svante Nilsson*). at the skwlle eders strenghet wudsethe met ij [2] twsande marcher päninghe *FM* 256 (1506, *till riksföreståndaren Svante Nilsson*). som eders herredomes strenghet megh tilscreffue *ib* 255. som eders herredome meg tilscreffue met tönne ericsson, at jag skulle kalle the swäne aff rasborgxleen, som jag haffde ther skicket pa eders herredomes wegna at vpbare eders strenghetz skat oc saköre, effther the *(för* thet*)* at eders strenghet haffuer wnt oc forlänth tonne ericsson rasborgxleen igen *ib* 269 (1506, *till riksföreståndaren Svante Nilsson*). *ib* 328 (1507), 337 (1507), 566 (1512). — *Jfr* **stranghet, strängelikhet.**

strängia (-dhe), *v.* [*Isl.* strengja] *eg. hårdt åtdraga, spänna.* — **strängia sik,** *vara påträngande, vara ifrig.* blandamär strengde sik ther swa sare wti *Va* 10. — *sätta sig (emot).* ath noghra persone funnis som mz tryzsko äller ilherdzsko wilde sik strengia mothe abbatisse äller confessoris lydhno och nepst *Bir* 5: 138. — *Jfr* **mot-, til-strängia,** *äfvensom* **en-, thre-strängdher.**

sträte (strätte: -et *Lg* 662**),** *n.* [*Isl.* stræti. *Agsax.* stræt. *Mlat.* strata. *Lat.* via strata] *L. väg?* tha han flydde aff thz sträte *Iv* 749. — *gata.* at han köptet a sträte *SR* 7. the sträte var *(för* varo?*)* badhe viidh ok lang *(Cod. B, C, D, E, F* the widhä gatha badhä bredh och lang*)* a them var swa mykith thrang *Fr* 1523. sagdhe siälen pawanom strättetällar gatwna *Lg* 662. *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6230. — *smalt sund? i ortnamn.* datum kattastræte *SD* 2: 472 (1306). — *Jfr* **almännis sträte** *samt* **strata.** — **strätis köp,** *n.* [*Fnor.* strætiskaup] *L. köp å gata i stad; köp som göres på gatan (utan vittnen); det som köpes på gatan.* tätta är strätis köp, hudhär, bokskin, wan mal, osta, smör &c at han köptet a sträte *SR* 7.

ströia (*Bo* 144. **ströya** *LB* 7: 265. **strööya: -as** *ib* 190. **strö** *Bu* 501; *Bil* 370, 427; *Al* 6831. *pres.* **ströyar** *LB* 7: 194. *impf.* **ströþe** *Bu* 493. **strödhe** *KL* 82; **-is** *Bil* 473. **strödde** *KL* 340; *Bo* 145. **ströiadhe** *Bir* 1: 219. **ströyadhe: vtströyadhe** *LfK* 238. *pl.* **strödho** *Gr* 295. **strödo** *Bil* 788. **ströddo** *Bo* 165; *MP* 1: 3; **-os** *Bil* 880. **ströyadho** *MB* 2: 228. *part. pret.* **strödher: -a** *Bir* 2: 9, 3: 164; **-e** *Fr* 1411. **ströder: -e** *RK* 1: 1765. **ströddir** *KL* 342; **-a** *Bir* 2: 245; *VKR* XVII. **ströiadher: -adha** *Bo* 144. **ströyader** *LB* 7: 266; **-at** *ib* 265. *n.* **ströt** *SD* 5: 563 (1346); *Iv* 1759. *part. pres.* **strödhande** *(sannolikt för* **ströyande***) MB* 2: 310**),** *v.* [*N.* streya. *Mnt.* strouwen, stroien. *Jfr Isl.* strá] **1)** *strö, utströ, utbreda.* quincianus . . . lät strö wndi hona brutna sio scala *Bil* 427. riddara strödo hans hiärna mz swärdhom a kirkio gulue *ib* 788. alt folkit . . . strödho asko a sit howdh *Gr* 295. *MB* 2: 310. somlike skaro qwista aff trämen ok ströddo a väghin *MP* 1: 3. tz skal strööyas pa degin *LB* 7: 190. *ib* 194. ströya tz pwluer pa boldan *ib* 265. fiska hwffwd brend til asko oc ströyat oppa *(d. v. s. på bölderna)* tz torkar oc läker thom *ib. ib* 266. **2)** *förströ, kringsprida.* the . . . ströddos . . . vm all landhin *Bil* 880. sommi bliwo . . . a wernen dödhe ok wordo tha skilde aat ok ströde *RK* 1: 1765. **3)** *beströ.* lätin alla gatuna strö mz blomstar *Bu* 501. *Bo* 144, 145. *Bir* 1: 219. *Al* 6831. en gudhlik quinna sopadhe hwarn löghordagh ena wara fru kyrkio ok strödhe guluit mz enna handa yrtom *KL* 82. väghin syntis ströddir mz häuna hare *ib* 342. gingo the wt af stadhenom . . . oc ströddo väghin mz löf oc gräs *Bo* 165. ströin alt gulluit mz hwassom skalum *Bil* 473. han . . . ströþe al hans sar mz salt *Bu* 493. *Bil* 370. the . . . ströyadho sigh mz asko owir theris huffwodh *MB* 2: 228. eet fult par kläþä grönt oc blat, strööt med dyurum af gul *SD* 5:

563 (1346). — *betäcka, öfverhölja.* var vidha strööt mz dyra klädhe badhe guul ok röt *Iv* 1759. ffar til rom ther äru gatunar strödda medh guld *VKR* XVII. *Bir* 2: 9. gatona som strödda äru ok stänkta mz mina hälgha manna blodhe *(plateas stratas sanctorum meorum sanguine) ib* 245. *ib* 3: 164. henna klädhe varo mz blodhit strödhe *Fr* 1411. — *strö. med två ack. af hvilka den ena är ett adj. uttryckande handlingens verkan.* hon ... strödde thz *(sitt hufvud)* fult mz mykle asko *KL* 340. — *Jfr* **sunder-, ut-strøia.**

ströma (-ar, -adhe), *v.* [*Fnor.* streyma] *strömma, framvälla.* strömadhe ther klarasta watn *MB* 2: 119. — **ströma ut,** *utströmma, i ymnighet utflyta, utgjuta sig.* thu ... hyölt jnne ordhen sparleka, som stibordet watnet i qwärnenne, än nw haffwer thu takit fra stibordit, oc strömar wt hwart thz ordh wti tik är, som watn i forsen *LfK* 143. *Jfr* **utströma.**

strömber (strömer, *ss* **härads strömber. stromer** *Lg* 8: 560. *ack.* **ström. strööm** *KL* 85. **strom** *Lg* 8: 560. *dat.* **strööm** *VAH* 24: 318 (1414). *med art.* **strömenom** *Bo* 188; *SD NS* 2: 209 (1409). *pl.* **strömar),** *m.* [*Isl.* straumr] *L.* **1)** *ström, strömmande, forsande.* vtflöt blodhit ginstan swa fulstopljca aff thy saareno swa som blodz flodh mz ström *(cum impetu) Bir* 3: 274. — *ström, flöde, flödande massa af vatten el. annat flytande ämne.* brast up ii sama huseno en oleo kälda vällande ok ran allan daghen striþom strömom *Bu* 65. läk lughande brennestens baal swa som stridhaste strömber *Pa* 23. starke ströma aff blodhith ran *Al* 3364. skal iak sända thik mina rätuiso suasom stridhastan ström *Bir* 2: 184. alla gatwnar woro ... fulla aff watn oc ström *OB* 215. nar jordanis flodh drogh sin strom til ryggä *Lg* 3: 560. aterdrogh sik flodhens stromer *ib.* — *strömmande vatten, haf.* en frij seglass till finlandh, norrebotn, calmarna och anderstedz i skären, saa langht som rigsens strömar sigh vtstrecke *BSH* 5: 289 (1508). **2)** *ström, flod.* han druknade i then ström *RK* 1: 2316. han ... thwadhe blodhit af i strömenom som ther var näär *Bo* 188. — *ström, fors.* loto tha flyta for strömen nidh *RK* 1: 1526. the rytza giordo aff thörran widh flota ... ok loto ... nid för strömen ränna *ib* 1530. han ... fiol vt aff bronne j stridhastan strööm *KL* 85. *Lg* 3: 579. then starke strömen *ib* 226. *ib* 225. — *ström, qvarnström.* vppa ... wätinge ström oc ena qwärn i samma strömenom *SD NS* 2: 209 (1409). all thesse forscrepno gotz oc jordher ... skär, ströma, quärna *ib.* meth ... quärnastadhom ok strömom *ib* 225 (1409). opa ena awerkan i enom strööm i dwodal *VAH* 24: 318 (1414). kennomps wi tildömpt forscriffno wreta clostre awerkin aff them ström i duwodal ligger *ib. ib* 319 (1414), 322 (1442). — *i ortnamn.* recognoscq me ... johanni holmgersson quendam torrentem dictum alæstrøm infra vaghleuisbro et thorishueen situm cum suis omnibus adiacencijs prope vel remote positis ... dimisisse *SD* 2: 700 (1300-1310). — *Jfr* **blods-, hytto-, härads-, konungs-, miþ-, mylno-, qvärn-, qvärna-, vatn-strömber,** *äfvensom* **miþströmis.** — **ströms vatn,** *n. L. Jfr* **strömvatn.**

strömber (*n.* **strömpt** *Al* 1948**),** *adj.* [*Isl.* streymr] *strömmande, häftigt rinnande, strid.* swa är thz watn ... strömpt *Al* 1948.

strömfal (-fall), *n.* [*Jfr Isl.* straumfall] *strömfall, lutning el. fall i en ström och deraf föranledt snabbt lopp.* thridhia flodhin heter tigris, aff fughle them som snarast flygher thy at hon hawer mykith strömfall *MB* 1: 159.

ströminger (strömynger: -yng *BtFH* 1: 326 (1463), 327, 332**),** *m. strömming. FM* 195 (1504). iij [3] lester nijsaltbet strömingh *ib* 360 (1508). i [1] fierding torsk oc ströming *BSH* 4: 241 (1498). III tunnor strömming *BSH* 19: 166 (1506). j [1] tunna strömyng *BtFH* 1: 326 (1463), 327. *ib* 332, 341 (1464). at vthgiöra en waal strömming *SO* 290. att vthgiöra en fierding torsk eller ströming af båthen eller snöret *ib. ib* 291, 306. — **strömings fiske,** *n. strömmingsfiske.* uppenhare hafs strand, stenstrand och skogsholma må de niuta och bruka tillsammans effter strömmings fiskie *FH* 5: 128 (1488, *nyare afskr.*).

strömlinger, *m.* [*Mnt.* stromelink] = **ströminger.** gifwe konungen en waal strömling af hwario tunna *SO* 306.

strömvatn, *n.* [*Fnor.* straumvatn] *strömvatten.* tagh ... ena kanno ström vatn *LB* 7: 48. *Jfr* **ströms vatn.**

ströningium (-gum), *adv. L.*

stubbe (stobbe), *m.* [*Isl.* stubbi] *L.* **1)** *nedre delen af en afbruten el. afskuren växtstam; stubbe, trädstubbe.* han sprang op a een höghan stubba *(stofn) Iv* 283. *BtFH* 1: 75 (1467, *nyare afskr.*). — *nedre delen af ett halmstrå.* en herra var hulkom hans thiänare sagdhe see thin akar är örktir oc rötirna äru oprykta nar skal hwetit sas herran sagdhe än tho at rötirna äro oprifna tho blifwa än rotne stobba *(trunci et stipites)* atir *Bir* 2: 329. — *koll. stubb, i jorden qvarstående stumpar af halmstrån.* hwat göra hers i korn vtan aff axit *(för bita aff axit?)* ok migha i stubban *(spicis precisis equs infert stercora culmis) GO* 967. — *ss tillnamn.* cognato meo kanuto dicto stubbæ *SD* 2: 564 (1309). *ib* 565 (1309). — *Jfr* **forn-stubbe. 2)** *stump. Jfr* **rep-, repa-stubbe.** — **stubbakarl (stybbä-),** *m. karl som rödt upp mark i skog; stubbekarl, nybyggare å allmänning. Jfr Styffe, BSH* 1: XCVII; *Dens., Skandinavien und. unionstiden, 2 uppl., s.* 100; *Hildebrand, Sveriges medeltid* 1: 86. de stybbækarlum xl marche ii skippund lardi *BSH* 1: 77 (1366). xl marche de stubbakarla leusta *ib* 78. *BtFH* 1: 307 (1413, *Joh. Bures utdr.*), 318.

stubbotter (stubbother: -othom *Su* 37. **stwbbother: -otha** *LB* 7: 16. **stobboter: -otom** *Bir* 4: 204**),** *adj.* [*Fdan.* stubbet. *N.* stubbutt] *trubbig, slö.* tha thina hälghasta händer korsfestos mz stobbotom *(obtusis)* iärnspikom *Bir* 4: 204. händir oc föter mz stubbottom spikom ginom stunghne *ib* 179. *ib* 198, 5: 74. *Su* 37. *LB* 7: 16.

student (*pl.* **-er** *Lg* 3: 717**),** *m.* [*Jfr Mht.* studente, student. *Lat.* studens, -tis] *student.* qwit och löss göre en student, hetendes jens andersson, som gripen oc fangen wort på then lybeske holkeen ... huilken student wtsend hade ... biscop mattis i strengnäs *BSH* 5: 95 (1506). *Lg* 3: 24, 713. nakra aff the stwdenter som mz honom haffde standit i studio i praga *ib* 717.

studera (studdera. -ar, -aþe, -aþer), *v.*

[*Isl.* studera. *Jfr Mht.* studieren. *Lat.* studere] *forska, utforska, studera.* han hafdhe enkte rönt eller stwderath *MB* 1: 93. darius . . . gaff sinom bwrswenom et ämpne at studera *ib* 25. — *med prep.* studeraþo huar þera tel þän skäl: þe mato bäzst fästa mz huar sit hald *Bu* 50. äpter wisdomen studerande (*sapientiam studentes*) *Su* 226. sääl är thän i tässe book idkelika läs oc studdera *ib* 181. tha han studerade mäst j hedna manna bokum *Bil* 628. *Bo* 143. *Ansg* 243. *VKR* 78. *Bir* 4: 34.

studeran (**studheran** *Su* 123. **stwdheran** *Lg* 3: 283), *f.* [*Fnor.* studeran] *studerande, studium.* matte gudh myklo fulkompnelikare giwa henne (*själen*) alla konster, än hon gate nakan tima them fangith mz studeran oc idhnan *MB* 1: 93. tha aflata the genstan af the gärning älla bönom. älla studeran som the tha vppa halda *KL* 255. *Bir* 2: 158, 4: 26, 63. *VKR* 72. *Lg* 3: 283. *Su* 58, 227. thu som thenna wara sökta idhkan oc stwderan haffuer wndhergangit (*för* widhergangit? *qui hanc nostram philosophiam professus es*) *ib* 115. thu som nakot högre är lärdher i waare studheran aff gudelike snille (*tu . . . in nostra spirituali philosophia aliter institutus*) *ib* 123.

stuþ (**stodh** *BK* 213; *LfK* 222; **-ena** *ib* 178; *MB* 2: 168. **stod: -ena** *ib* 167. **stydh** *Gr* 316. *pl.* (*ss f.*) **studhir** *ib* 298. **stwdher** *MB* 2: 123. **studer** *ib* 268. **stydhe** *Gr* 304. *med art.* **stödhrena** *Bir* 4: 85 (*på två st.*). **stödherna** *MB* 2: 123. **studherna** *ib* 268. **stwdherna** *ib* 123. **studhenar** *ib* (*på två st.*). **stwdhenar** *ib.* **stydhenar** *Gr* 298. **studhana** *ib*), *f. och n.* (*LfK* 222, 235; *Lg* 3: 580) [*Isl.* stuð, stoð] *L.* 1) *stolpe, stod, pelare, kolonn.* föris var herra af klädhomen. oc bindz til studhenna (*ad columnam*) *Bo* 193. *ib* 181, 190. *Bir* 1: 5, 29, 2: 132, 3: 289, 4: 134. *Ber* 269. *Su* 5, 383. *LfK* 178. *MD* 15. tha han (*Gud*) ledde them wt aff egypto lande wisande them wäghin mz studhinne (*columnam*) oc skyno *Bir* 4: 108. mwrar han brwnnen äller källona oc mit j henne wpreser han ena stwdh äller stolpa om kringh hwilken han säther äller skikkar smaa pipor äller rännor, ther watnet latha wpgynom sigh dragha *Lg* 823. syntes the swa som due columpne swasom tw stodh *LfK* 222. eeth leedasta brinnande studh rekkendes opp til hymmilen *ib* 235. nabogodonosor läth göra eeth affgudh aff gull thz . . . stodh oppa markinne a ene studh som war sextighi alna högh oc siex alna bredh *ST* 13. vphögde han vij stora oc högha studer. oc offwir studherna satte han harnisk *MB* 2: 268. owir karino saa iak ena högha brännande studh. ok owir studhinne eet litit howdh älla knap af sky. ok owan aa eet skinande kors, jak saa ok swa som thre fötir ther studhir plägha sta vppa *Gr* 298. owir hwan then fotin var sat een studh af skymen. ok owan a studhomen varo satte knappa. ok owan a knappomen varo sat skinande kors . . . ok studhana ok knappane oc korsin varo al liik, än mit i bland them var en studh höghre än alla andra . . . ok owir the fyra stydhenar ok knappana ok korsin varo fyre kamara saman fögdhe hwar til annan *ib. ib* 316. han bar . . . thädhan stydhe af cedro som sätias skulle i kirkio dörrena *ib* 304. stödhrena (*columne*) som äru wnder systranna chor gwlff *Bir* 4: 85. funno the barnet liffuandes . . . holda sik vedh en stok eller studh som stodh vnder bygningena ther strömen var stridasth *Lg* 3: 579. holdandes mik til palen eller studhet *ib* 580. gik hon . . . til stodena som var vidh hans hoffdegärdh, oc thogh hans rytingh som hängde vidh sama studhena *MB* 2: 167. *ib* 168. sigh stötandis j stödherna oc wäggena som bliuth folk pläghar *ib* 123. the latho honom staa mällan twa stwdher äller twa pylara *ib.* läth mik tagha vppa stwdherna, vppa hwilka alt hwsit sik studher *ib.* grep han . . . badha studhenar widh hwilka han sik studde *ib.* hallandis studhenar *ib.* naar han riste starkliga stwdhenar *ib.* honom wil iak göra stwdh j mins gudz kirkio *ib* 338. *BK* 213. — *koll.* thz sama gudz hws som moyses giordhe . . . thz war rest aff opreste studh, oc all studhin oc wäggiana klädda innan til mz fyra litadhom klädha bonadhe *MB* 1: 495. hon (*arken*) skal wara fiwghurslind nidhan op ower bunkan, oc sidhan skal studhen (*Cod. A* swdhin 168, *sannolikt rätta läsarten*) oc thakith inbyggias *ib* (*Cod. B*) 544. **2**) *stöd, det hvarpå ngt hvilar.* ey gaf korsit hofdheno nakra studh *Bir* 2: 133. fötirne . . . hafdho änga studh vtan spikana *ib* 244. — *stöd, stötta.* vilia the murin fälla tha bär jak vndir studhina (*sustentaculum*) *Bir* 2: 254. **3**) *bildl. stöd, hjälp, bistånd.* när männene taka ok akta mina studh ok hiälp (*sustentacula et juvamina*) *Bir* 3: 292. forsma mins sons ok mina andelico studh ok hiälp *ib.* är ihesu nampn them til studh som vanskas *MP* 1: 32. kärlekin är maktoghasta stud til at vppehalda alt ärfuodhe *ib* 2: 128. — *Jfr* **brand-, brudha-, elds-, hvilo-, liusa-, sten-, trä-stuþ** (**-stodh**). — **stuþa rum,** *n. L.*

stuþi, *m.?* *Jfr* **ättarstuþi.**

studhpilare (**studpelare**), *m. stödjepelare.* första studpelarena, oppa huilkom alt husit skulde sik stödia oc oppe haldas *Su* 54.

studhstavur (*ack.* **studh stawr** *ÖGL B* 14: *pr.* **studstaffuer** *KrLL B* 9: 4 *i nyare hds.*), *m. L.*

stugha, *se* **stuva.**

stuka, *f.* [*Isl.* stúka. *Mnt.* stuke] *vid ock nedhängande, till den presterliga ornaten hörande ärm.* giwum vi til höghä altaren förnäfnz klosters et ganst par kläþä striput fiuel med gull. swa som är kasula, dalmatica. subtile, capa. antipendium. altarabrun med hwitom pärlom giorþä, twa stukur af gulräntstrik, oc näþan a med hwitom pärlom *SD* 5: 563 (1346). eet helt par cläþä röt papawer, swa som är casula. dalmatica. subtile. antipendium, een kapä eenä altaräbrun med pärlom, och blat þyälit, med stukum som þer til hörä *ib.* — *i latiniserad form.* optulit . . . duas stukas de panno aureo. inferius ornatas argento deaurato *SD* 5: 345 (*omkr.* 1320, *gammal afskr.*). duas stukas de serico auro intextas et duo superpellicia *ib.*

stukka, stukker, *se* **stokka, stokker.**

stulpe, *se* **stolpe.**

stumbli, *m. L.*

stumn, *m. L. Jfr* **stomn.**

stumn syn, *f. L.*

stumper (**stomper. -ar**), *m.* [*Jfr Isl.* stumpr. *Mnt.* stump] *stump.* ä mädhan stumpen (*näml. af det*

sönderslagna blosset) wan *Al* 2337. glaffuenne brwste och stwmpane flöge *RK* 3: *(sista forts.)* 4803. nar modhren wträkte stompana *(de stympade armarne)* at taka pilten *Lg* 221. — *Jfr* **brödh-, fläska-, glavens-stumper.**

stumpsinnadher (stom-), *p. adj.* [*Jfr Mnt.* stumpsinnich] *trögtänkt.* thän som mykit är stom sinnadhir *(sensu tardiori)* ällir harth näme haffwer wndhirstanda *Spec. Virg. s.* 157 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

stund (stwn *FH* 6: 47 (1457). **stond: stonde** *RK* 2: 6803 *(i rimsl.). pl.* **-ir. stundha** *Fr (Cod. B)* 2337 *(i rimsl.)),* *f.* [*Isl.* stund] *L.* 1) *obestämd tidrymd, tid.* guz man ... var mz hanom ena stund *Bil* 862. mit land thz ligger här när ij skulin thiit ridha ok dw[ä]lias ther ena stund *Fr* 1219. hon hafdhe nokra stund liwat äftir kötlikum lusta *KL* 35. wore [thé] ther om nokor stwnd sidan *Di* 38. tha war en stund ther i mällan *Lg* 32. han dwaldis j thz klosther longha stwndh *Di* 291. sa stod thz lenge i longa stwnd *ib* 23. ij leidin os om stunda frestä *(öfriga hdskr. hafva* j leydhos om stunta fräst, *sannolikt rätta läsarten)* mällan ängland ok britan op a een halla fagher plaan *Fr* 1224; *jfr* **leidha.** är gudz siälffs alder vtan allan tidhagang oc stunda, oc är hans ewerdhelik en stund oc ewinnelik *MB* 1: 35; *jfr* **2, 5.** — alla stund (all stund), *a) alltid.* thz hafuer varith all stund min sidher *Fr* 514. *b) i alla händelser, för visso?* vsal war han alla stwnd at han skulle sina bröder swika *RK* 1: 3751. wisto the thik wara här thik wordhe alla stund thäs wär *Al* 8352. — i alla stundir, *a) alltid.* thz wilia wy forskylla i alla stonde *RK* 2: 6803. *b) utan uppehåll; ofördröjligen, genast?* strax the danska thz fornomo at konung karl ville til stocholm koma the baro til skips i alla stunde oc skinda sig tedan huat the kunde *RK* 2: 9023. — þe stund, *under den tid som, under det att, medan.* þe stund wi hawm aff landeno ... varit *SD* 5: 605 (1346). ey wil iak oppa mik taka mak oc hwilo, the stwnd ioab oc gudz folk hafwa omak när gudz owinom *ST* 503. — *så länge som.* the stwnd barnit war syukt *ST* 506. — um stund, *under någon tid.* hawer iak warith om stund i idhro lande *MB* 1: 202. *MD (S)* 281. — undir stund ok tima, *a) under tidens förlopp, med tiden, småningom.* växsto mine limi vndir stund ok tima *(crescebam membris per intervalla temporum) Bir* 2: 294. *b) i tiden.* thw födde han j dagh vndir stund oc tima *(temporaliter)* hulkin äuerdhelica föddir aff gudhi fadhir skapadhe al thing mz honum *Bir* 2: 28. hulkin som j fore skipadhom tima föddis vndir stund oc tima *(tempore definito temporaliter natus est) ib* 3: 423. 2) *kortare (obestämd) tidrymd, stund.* at biþia litla stund sina böne tel vara fru naþa *Bu* 30. ij hwilin idher ij thässe säng een litin stund ok äkke länge *Iv* 839. *ib* 382, 844. nokre stund äptir ingik hans hustru *KL* 139. nogon stwn ther epter *FH* 6: 47 (1457). o haffde thu mik tha seeth i the stwndhenne, swa ynkelikan hängia i korsens galga *Su* 35. ena stwndh äffther hänna bidha *ib* 115. thu skalt göra rekinskap aff allom stundom oc timom *(horis et momentis) Bir* 3: 432. allir time är ey när gudhi vtan sua som een stund *(momentum staterœ)* ä huru lankt är när os *ib* 2: 81. — for stund, *för en stund sedan.* nw for stund sagdhe iak idhir *KL* 384. *MB* 2: 379. — um stund, *under en stund, en stund, en liten stund.* hwilom os här wm stwndh *Bil* 464. *Iv* 837. 3) *stund, stunds väg, stycke väg.* tha the haffdo sigilt en lithin stundh *Fr (Cod. B)* 2355 *(kanske att föra till* 1 *el.* 2*).* ouer berga stigh er en liten stwnd *RK* 1: 3010. 4) *timme.* en natwrliker dagher hawer fyra stunder oc tiwghu *MB* 1: 70. i fäm stunder konungen reedh *RK* 2: 8097. *MB* 1: 62, 63. *Bir* 2: 6, 233. *RK* 3: 2375, 4092. *SO* 105. *BSH* 4: 252 (1500). wart tystan giordh j hymerike swa som ena halffwa stwndh *MB* 2: 344. a fämpta stund the sama nat ther komo hwiit leon brat *Al* 5103. 5) *stund, tid, tidpunkt.* hwilkin jord ... lagleka köpt var a stundh ok stadh, som för är sakt *SD NS* 2: 74 (1408). redh tik ... til dödzsins stund, thy at for sanno weet thu ey huatzske stwnd ällir tima, naar han komande är *Su* 254; *jfr* **2.** signadh war the söta stund ther thik här ledde a mina fund *Iv* 177. thzta war i en onda stund *(þetta var otimadagr mikill).* at didrik konung hit kom *Di* 151. ii samu stund stoþo þe alle firi mario dorum *Bu* 14. *ib* 57. *Bil* 800. *RK* 3: 1627. epte swa bidhit gaf savina sin anda j guz händer ok do j sama stadh ok stundh *Bil* 464. ii then sama stwnd tha wardh iac war ene mullögh aff gul *Iv* 390. diäfullin ... ville j samo stund taka til ok byria at sighia ok j the samo stundinne tok diäfullin at ropa *(statim volens incipere, in eadem hora clamare cœpit) Bir* 3: 265. — *rätt el. vederbörlig tid el. tidpunkt.* i swa dana matho som the wthfästo a stund och stämpno *SD NS* 2: 9 (1408). 6) *frist, (för bestämd tid lemnadt) uppskof, anstånd.* han badh giffua erchebyscopin stund oc dagh *RK* 3: 861. — *betalningsanstånd.* badh hwn iach skwlle lana och borgha pa dagh och stwnder til xxx oxar, hwlkit iach och sa haffwer gyorth pa xl oxer, ther haffuer iach dagh och stwndh til jwl *FM* 210 (1504). — *stillestånd. pl.* toge vij oss imellom i dag stunder oc frid in til sancti oloffz dag nest kommendis *HSH* 18: 89 (1497). at ... stadfästä dag, stwnder oc fridh mällän swerigis rikä och the omildä rydzär i xx samfeltä aar omkring *FM* 281 (1506). — sätia i stund, *ingå stillestånd.* the sätte i stundh och dagh *RK* 3: 1613; *jfr* **dagher.** 7) *tid, ledighet.* hwilkin sik wil ther til giffwa stwnd *RK* 1: *(Albr) s.* 208. — *pl. stunder, tid, tillfälle.* wi hafdhom ey tima stunder ellir makt ther til *VKR* 51. 8) *pl. gånger.* han togh ther gull som öffrit är och nidher j then baaten bär han gik swa margha stundha at bathin gik när til grunda *Fr (Cod. B)* 2337 *(möjl. att föra till* 2 *el.* 4*).* — *i multiplikation.* läth elda vghnen syu stundir mykit hetare än han war förra *ST* 14. — *Jfr* **dags-, döds-, glädhis-, lämber-, klokko-, maltidhis-, morghon-, morghons-, o-, ömko-stund** *samt* **stundom, undirstundom.** — **stunda ganger,** *m. stunders gång, vexling af stunder.* ängen war timen eller stunda ganger oc aldre *(Cod. B* aldra 530, *sannolikt rätta läsarten)* för än wärlden wardh oc är gudz siälffs alder vtan allan tidhagang oc stunda *MB* 1: 35.

stunda (-ar, -aþe), *v.* [*Isl.* stunda] *L.* **1)** *vänta, bida, gifva (ngn) tid (till).* annor gudz mildhet är, at han os syndara mildelika stwndar oc bidhar til bättringh *LfK* 94. **2)** *vara ifrig (att), hasta.* josep stwndar *(Cod. A* skyndar 254*)* at möta sinom fadher *MB* 1: *(Cod. B)* 551 *(kan föras till* 3*).* **3)** *längta.* mz hon swa stundade ok swa tradhe *RK* 1: 607. folkit stundar hädhan ok traar *ib* 3297. hans sin maktas ey at smaka älla thänkia huru sööt hymerikis glädhi är at han matte thiit stunda *MP* 2: 231. *GO* 124. han ... stundar ok waktar epter jdher *RK* 1: 3730. eigh var drusina värþ-at se sin kära guþfaþur som hon daghleka stundaþe tel *Bu* 151. stundadhe iacob til sin son *MB* 1: 233. skulom wi ... stunda til himerikis ro oc hwilo *ib* 69. wi stundom til thäs, at thässe andelika sool skal os ater oprinna a domadagh *ib* 490. **4)** *åstunda, önska.* alle hälghe män ... stundadho ther iordhas *MB* 1: 313. han ... stundadhe at fa thz wald mz sinna natwra krapt *ib* 51. — *med prep.* til. kesaren stundher til thinna widher talan *(desiderat te videre) Bil* 461. **5)** *sträfva (efter el. till), söka. med prep.* til. se mina syni stunda til dödhin *Bil* 476. alt thz värlzlikt hop var oc glädhi: thär thikte honom änkte vm vara fram fore the äro han stundade til a gudz väghna *ib* 860. ängelin stundadhe til enkte annath wald, vtan thz sama som han hafdhe fangith. än han hafdhe bidhat *MB* 1: 52. hawer siälin twa älskogha, mz androm ganger hon fram at wärldinna giri, mz androm stigher hon oc stwndar til gudz *ib (Cod. B)* 549. thäktis gudhi at välia thz til sina gerning som til mere renlek stundadhe *(tendebat)* aff kärlek *Bir* 2: 300. (stwndandis *för* standandis *Su* 75.) — **stunda til, 1)** *vara rätta stunden, vara tid. opersonl. med dat. och inf.* nar enom stundar til ath göra thz honom bör *Gers Frest* 30. **2)** *tillstunda, vänta.* then sthoor wtgiffth och swara fortärningh ider stwnder til i thenne hööst *FM* 207 (1504). *Jfr* **tilstunda.** — *Jfr* **a-, in-stunda.**

stundan, *f. Jfr* **astundan.**

stundelika, *adv. Jfr* **astundelika.**

stundeliker, *adj. Jfr* **astundeliker.**

stundilse, *n. pl. Jfr* **astundilse.**

stundom (-um *L.*), *adv.* [*eg. dat. pl. af* **stund.** *Isl.* stundum] *L. stundom.* guþ menar stundom naturonne giua þät han vil at hans vini þiena af naþom *Bu* 4. han syntes ... stundom baþe vara vte oc inne *ib* 102. stundhom wendher dyäffwlen ather eth skyffthe ath frästha menniskene *Gers Frest* 2. *ib* 3, 4 *o. s. v. Ber* 184. — stundom ... stundom, *stundom ... stundom, än ... än.* vändes simons anlate tel alskons aldar: ok syntes vara stundom gamal. ok stundom vngar ok stundom a mäþaldre *Bu* 102. stundhom göra thz. ok stundhom thz andra *Gers Frest* 30. *Lg* 334. — *Jfr* **undirstundom.**

stunga, *v.* [*Jfr Mht.* stungen] *Jfr* **o-, til-stungadher** *samt* **umstungdher.**

stunta, *v. L. förkorta. om tid.* at plaghonna time skuli stuntas *Bir* 3: 475. at hans liiff skal rasklica stuntas *ib* 2: 83. stuntande hans vägh *ib* 1: 246. *Jfr* **stynta.**

stunter (*komp.* **styntre** *L.*; *Bir* 2: 92, 3: 168, 422; *ST* 6. **stuntre** *Bir* 1: 214. *superl.* **stuntaster: -a** *ib* 3: 189), *adj.* [*Isl.* stuttr] *L. kort.* hon hafdhe een stuntan mantil op a *Iv* 3641. hafuande matelik klädhe ey mykyt lang ok siidh mz qvinno sidh ok ey mykyt stunt mz skämda gästa sidh *Bir* 3: 475. ey är vars herra hand stunth gör *(abbreviata)* at hon formaghe ey hela, ok ey är hans öra stunt giord *(aggravata, trol. läst abbreviata) MP* 1: 70. the siälina som iak veet haua swa litlan kärlekin. kallar iak hwazske vidha älla stora vtan rät badhe thranga oc stunta *Bo* 77. — *om tid el. varaktighet.* timen är stuntir *Bir* 1: 274. *ib* 2: 186. en lifwir längre tima ok annar stuntre *ib* 1: 214. somom lagdhis längre tima oc somlicom styntre för än siälana skildos vidh kroppanna *ib* 2: 92. lifuande stuntan tima *MP* 2: 234. innan stuntan tima *Bu* 530. *Fr* 3206. skal han döö jnnan stuntasta tima *Bir* 3: 189. i stuntum tima *MP* 2: 234. huath angist mik är for snima skeed ij stuntan tima *Fr* 1316. *Bir* 3: 346. j styntre tima *ib* 422. än the ... formagho ey vanlika alt klostrith oc gardhin ... fulkompna j stuntom tyma *VKR* 75. äfte stuntom tima *KL* 250. *Lg* 212. stunt liiff *Bir* 3: 131. *ib* 432. *MP* 1: 324. äpther thetta stwnta oc wadelika liffwerne *Su* 254. thera dwala mondo sidhan wara stunt *Al* 8082. är dyäfwlsins luste stuntir *Bir* 2: 128. världinna glädhi *(näml.* är*)* mykyt stunt *ib* 3: 24. *MP* 1: 28. *Bil* 476. — *om muntlig el. skriftlig framställning.* göri styntre böni *Bir* 3: 168. hwar som nokot ärande är oflankt oc ledhosampt thz wil iak styntre göra, oc hwar som nokot är stvnt oc ey wel vndirstandelikit ther wil iak nokot til säthia *ST* 6. *Al* 3257. — *Jfr* **ofstunter.**

stunthet, *f. korthet, kortvarighet.* thz liff oc rwm, hwar ey är dödzsins stunthet *(d. v. s. af döden vållad lifvets korthet),* wtan sälighet ffor wtan ända *Su* 254.

stuntleker, *m.* [*Jfr Isl.* stuttleikar, *m. pl.*] *korthet, kortvarighet.* aff thässa lifsins stuntlek *Ber* 184.

stuntlikhet (stuntelikhet. stuntelikheth), *f. korthet, kortvarighet.* for thessa liifsins stuntlikhet *Bir* 1: 183. mina dagha stuntelikhet *MP* 2: 234. hwario människio liftime är stakkotir, ok the sama stuntelikhethin är owis huru langh hon vardhir *ib* 1: 5.

stupa (-adhe), *v.* [*N.* stupa. *Jfr Isl.* stúpa] **1)** *stupa, störta, falla.* han ... stupadhe widh waghnen *Lg* 3: 379. ath the *(barnen)* skula ... naghers stupa vthi ok falla *Gers Frest* 20. — *stupa, falla i strid.* skule i spöria war forfall eller stupa alle, for stadhin skal idher ifra gaa *BSH* 5: 273 (1508). **2)** *stupa, luta djupt framåt el. nedåt. part. pres.* tha bar han wara synda byrdhe, oc gig barföttir oc stupande oc lutande vndir henne *ST* 176.

stupa, *f.* [*Mnt.* stupe] *L. straffpåle, kåk.* til stupo sla [*Jfr Mnt.* tor stupe slån], *slå el. hudstryka vid kåken, (offentligen) hudstryka el. gissla.* the skwle til stwpu slas *MD (S)* 247. the toko belätit oc martladhot swa som christus war martladhir oc pintir, the slogho thz til stupo mz gislom oc risom *ST* 296. — **stupogreve (stupu-** *L.* **stupa-** *LfK* 221), *m. L.* **1)** *bödel.* natalia gik ... tel stupogreuan ok

baþ þöm ängom för ben sundarbryta än sinom bonda *Bu* 522. til at afhugga tholkins oc swa värdhelikx manz howdh sändis en stupo grefwe *(spiculator) Bo* 82. läth han stwpogreffwana opp hänghia hälgha iomffrwna *Lg* 334. *MB* 1: 467. *MP* 1: 338. *Bir* 2: 100, 152, 211, 318, 3: 41, 133, 463, 4: 76, 77. *LfK* 221. **2)** *fångvaktare.* han ... gaff stupo grewin *(custodibus)* gafwr at han matte koma hem *Bil* 519; *jfr* 1022. — **stupo slaghin,** *p. adj. L.* — **stupo stokker,** *m. L.*

stupo (stupa *Lg* 3: 107, 353), *adv. framstupa.* lagdhe han sik nidher stupo *Ansg* 183. laagho swa alle stwpo för altaret *MB* 2: 149. *ib* 319. *Lg* 3: 495. ffwllo the stupa nider til iordena *ib* 107. — *hufvudstupa.* styrte han sigh siälffwir stupa nidher i brunnena *Lg* 3: 353. — *Jfr* **fram-, hovudh-stupo.**

stuppa, *se* **stoppa.**

stuter (*pl.* **-ar?**), *m.* [*Fnor.* stútr] *stut, ung oxe el. tjur.* ioui pläghin i offra stwt *Al* 6824. offra thinom gudh oxa oc stwt *ib* 7754. taga en vng oxe eller stwtt *LB* 7: 340. far man icke oxe eller stwt *ib.* x stwther VIII aff thöm äre III arss gammel och I par aff them v aarss gammell *HSH* 19: 167 (1506). — *ss tillnamn.* bryniulphus dictus stuter *SD* 3: 41 (1311).

stuva (stuwa *SmålL.* 3: 1. **stuua** *ÖGL B* 44: 1. **stwffua** *RK* 2: 4687. **stuwo** *SJ* 8 (1423). **stwgha** *SEG* 114 *(på två st.).* **stova** *VML II B* 25: *pr.* **stowa** *SML Kk* 2: *pr.*; *VML I B* 45: 5. *obl. kas.* **stuwu** *VGL II K* 2 *i var.*; *VML I Kr* 2. **stuuu** *SML M* 27: *pr. i var.*; *MELL Kg* 28: *pr.* **stufw** *VKR* 41. **stwfw** *KrLL Kg* 24: 1. **stuffw** *Bir* 5: 121. **stwffwo** *SD NS* 1: 185 (1402). **stwffuo** *RK* 2: 4759. **stwffw** *ib* 4685. **stwffu** *LfK* 59. **stuw** *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*), 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). **stuuv** *VGL II K* 2. **stuffua** *RK* 1: *(Albr) s.* 212. **stwfwe** *FH* 5: 212 (1512). **stwffue** *ib* **stube** *RK* 2: 57. **stughu** *SD NS* 1: 37 (1401). **stugu** *ib.* **stwgu** *KrLL Kg* 24: 1 *i var.*; *SEG* 114. **stwgw** *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. **stuge** *RK* 2: 2800. **stowo** *VML II M* 11: 1. **stowa** *RK* 1: 1286. **stow** *SML M* 27: *pr. med art. nom.* **stowan** *SJ* 8 (1423). *ack.* **stuffunä** *Di* 18. **stuffwna** *ib* 28. **stuffwona** *ib* 47. **stuguna** *SO* 200. **stugna** *SGGK* 106 *(på två st.).* **stogen** *FH* 6: 47 (1457). *dat.* **stufwnne** *VKR* 3. **stwone** *RK* 2: 5644. *gen.* **stuffwonna** *RK* 1: 2326. *pl.* **stuwur** *VGL I A* 21: 2. **stuwr** *ib II A* 30. **stwffwor** *RK* 3: *(sista forts.)* 5645), *f.* [*Isl.* stofa] *L. rum med eldstad; stuga, dagligstuga; boningshus. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 143 *f.*; *V. Guðmundsson, Privatboligen s.* 171 *f.* huus laanä them sum bedhäs mädh godh wiliä, stuw, sömpnherbärghe *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). han *(kon. Valdemar i fångenskapen)* haffde sith stekara hws oc sin stowa ok sith herberge han skulle i soffwa *RK* 1: 1286. *ib (sfgn) s.* 187. rijdher i gardh oc gar i stuffua *ib (Albr) s.* 212. jn j en lithen stwffw viliom vy ga *ib* 2: 4685. *ib* 4759. hans swena sato mest i stwone inne druko oc qwade i thz synne *ib* 5644. ther opsattess stwffwor saler oc bodher *ib* 3: *(sista forts.)* 5645. tha loop en thera wardman til stuffwonna ther the herra lagho *ib* 1: 2326. stegh han aff sin häst, oc gik in j stuffunä *(hollina)* oc hälsade konung thetmar *Di* 18. *ib* 28, 47. tildömde iak ... benctte oc hans arfwom ena stughu som halden hafdhe i kätilstom vnder ekinne, tho stodh hon oppa benctz tompt, hwilka stugu fak lät twa mätzmän mäta *SD NS* 1: 37 (1401). *ib* 185 (1402). at hans stuwo moghi standande bliffua ... än thot stowan är brodharen än hänne bör *SJ* 8 (1423). haffuer jac wnt honne 1 stwfwe eth lwffte eth wiisthwss *FH* 5: 212 (1512). at wj aff for:de closter wore liiffs ffőde haffua scole oc 1 stwffue j closters gaard at haffua *ib.* the ... willä slages ther j stogen *ib* 6: 47 (1457). hon ... lagdhe en skat a sverige swa aff huar stube xij öre stokholms vtgiffua *RK* 2: 57. han ällar hon skal ... ey flatleka löpa, ällar skuppa cella mällom fran enne stwffu til andra *LfK* 59. — *samlingssal el. matsal i ett kloster.* huru all clostirsins hion sculu äta j eno hwse eller stwffw *Bir* 5: 121. alle som clostirsins brödh scula äta the skulu äta j enne stuffw *ib. ib* 4: 100. *VKR* 3, 41. j closterith är en stwffua *(i rim med* dugha*)* *RK* 2: 4687. at sampnes i stokholm i swartbrödra stuge *ib* 2800. — *stuga el. hus hvarest ett gilles el. skrås sammankomster hållas.* för än han i stuguna jnganger *SO* 200. hwar som bär swerdh in heller yxe i stugna vthan aldermansins loff böte j [1] öre *SGGK* 106. nw ffaller stwgha nidher heller stwgha dryper ok gillisväriendhe vilia ey stwgu hiälpa, heller drwp täkkia *SEG* 114. — *Jfr* **baþ-, biskops-, borghara-, drykkio-, far-, for-, fru-, gild-, gilde-, gildis-, hiula-, klokkara-, kloster-, konvento-, konvents-, kölno-, myrk-, myrka-, mälte-, port-, prästa-, raþ-, siuka-, siäla-, skola-, skrivara-, sten-, vargha-, värme-, öl-stuva (-stova).** — **stuvu bonadher** *m.* [*Isl.* stofubúnaðr] *stugas inredning? väggbonad i i en stuga?* min gaardh ... med hus ... oc stuvubonadh *SD NS* 2: 433 (1411, *nyare afskr.*). — **stuvu bänker,** *m. L.* — **stuvu dyr (stufw dör),** *f.* [*Isl.* stofudyrr, *f. pl.*] *stugudörr.* stufw dörn som nv är scal mellan thöm igen muras *SJ* 207 (1451). — **stuvu elder (stovo-** *VML II B* 24: *pr.*), *m. L.* — **stuvu karl (stoghu-),** *m.* [*Fnor.* stofukarl] *den som förestår en till resandes skydd och herbergerande anlagd stuga.* warom wi ... när stoghukarlenom *(stofokarlænom)* a raghunde *SD* 4: 302 *(öfvers. fr.* 1400-*talet).* — **stuvu rum (stuuorom. stuffworom** *KrLL Kg* 24: 1 *i var.* **stoofworum),** *n. L. (en särsk. gård tillkommande) plats i sockenstuga?* alt wart kirkio gooz ligiändis i kölobodhom i götoryz sokn i syndirbo häradh, mäth alla tillagillzse som er mäth aker ... kirkiostadha ok stoofworum *SD NS* 1: 314 (1404). alt mit goz ligiändis i kärlingalidha i tranvrydhz sokn i synderboo häradh ... meth ... kirkiostadho ok stuuorom *ib* 334 (1404). — **stuvu sven,** *m.* edilis stuuosuen *GU* 1. — **stuvu vindögha (stwgewindwghe),** *n. stugfönster, takfönster på en stuga.* han sködh hanum ther i hiell wid bordhet igenom stwgewindughet *BSH* 4: 158 (1493). — **stuvu vägg (stwga-),** *f. stuguvägg.* oppo stwga veggia *SGGK* 105.

stuver, *m. L.*

styþia (stödhia *KL* 344; *Su* 35. **stödia** *ib* 54.

pres. **stydher** *Ber* 4. **stödher** *LfK* 39. **studher** *MB* 2: 123. *impf.* **studde** *Bil* 111; *Pa* 6; *Bo* 200, 223; *Bir* 1: 271; *MB* 2: 123; **-o** *VKR* 4; *Bir* 4: 94. **stude** *Bu* 499. **stodde** *Pa* 5 *(på två st.)*; *Bo* 244; *RK* 2: 2665; **-o** *MB* 2: 155)**,** *v.* [*Isl.* styđja] *stödja, låta hvila.* ey skule ysungx men stydia thera spiwt skafft *(styđia sinu spiotskapti)* wid min ryg *Di* 151. see iak swa hängiandhe ... ey haffde huar iak matte mith tröttha hwffudh oppa stödhia *(reclinarem) Su* 35. — *stödja, bereda stöd åt.* loot hon sik opresa i sänginne oc stödhia sik *KL* 344. af thässom hälghom blomstrom ... prydhis nu the hälgha kirkia af hulkom hon bidhir sik stydhias sighiandis. stydhin mik mz blomstrommen. thy at iak thwingas älla thwänar af kärlek *(fulcite floribus fessam languoribus) ib* 329. — *stödja, gifva stöd.* moyse bidhiande fore sinom mogha aaron oc hans kompan studdo vndir hans hendir *(sustentabant manus ejus) VKR* 4. *Bir* 4: 94. — **styþia sik,** 1) *stödja sig, bereda sig stöd, hålla sig uppe.* cristoforus ... stude sik mz stang *(portans ... loco baculi quandam perticam in manibus, qua se in aqua sustentabat) Bu* 499. staffrande man skal stydhia sik mz käp *GO* 420. — *stödja sig, hvila, luta sig (vid el. emot).* tha stodh patricius for konungenom oc hafdhe en pikstaff i sinne handh som han stodde sik vidher *Pa* 5. han ... stodde sik vidh piken *ib.* han sa engelbert standha oc stodde sik widh sinna krykke *RK* 2: 2665. herodes ... studde sik widh eet trä *Bil* 111. grep han ... badha studhenar widh hwilka han sik studde *MB* 2: 123. vidh thenna stenin studden sik ena stund *Bo* 223. hon ... lagdhe howdhit owir sonin oc stodde sik vidh hans bryst *ib* 244. then tidh han ... studde sik op vidh korsit *ib* 200. patricius studde sik fast owitande mz piikstaf vidh konungx foot ... at pikstafrin gik gönum foot bladit *Pa* 6. — *bildl.* at han ... studde sik vidh fallande thing *Bir* 1: 271. vilia the stydhia sik vidh mik at the moghe thäs tröstelicare synda *ib* 2: 210. om thu tik ekke stadhelika stödher widh gudz räddoga *LfK* 39. *Ber* 4. — *stödja sig, hvila, vara grundad el. fäst (på).* studpelarena, oppa huilkom alt husit skulde sik stödia oc oppe haldas *Su* 54. stwdherna, vppa hwilka alt hwsit sik studher *MB* 2: 123. 2) *slå sig ner, lägra sig?* stoddo sigh *(sederunt)* ... j trangasta wägha skälen *MB* 2: 155. — **stydhia up,** *stödja, upprätthålla.* honom drömde ... at kirkian j latran vilde al falla vidh jordh: ok saa dominicum koma löpande ok stydhia op atir *(sustentabat)* murin mz sinom härdum *Bil* 792.

stydhilse, *n. pl. Jfr* **tilstydhilse.**

stygdh (styg *Bir* 3: 255, 330. **stywg** *Su* 132. *De båda sistnämda ställena kunna dock föras till* **stygger,** *m.*)**,** *f.* [*Isl.* stygđ] 1) *fasa, afsky, motvilja, leda.* thu hafdhe j dagh stygdh *(ändradt till* styg*)* widh odygdh *Bil* 566. hwat äru swa mange kraase vtan styg ok ledha oc vämilse *Bir* 3: 330. — *motvilja, ovilja; fruktan.* kunungur skal ey tea sik firi almogha ok vndidånom sinom ofmykit grymman ok räddelikan, ty at tå hauer han af vndidånom sinom stygd ok ängan kärlek *KS* 58 (146, 64). 2) *fasa, förskräckelse.* iak astunda siälana at iak skuli giua thom äuerdhelica glädhi ok hedhir ok diäfullin astunda thom ther til at han skuli giua thom äuerdhelica styg ok sorgh *(æternum horrorem et dolorem) Bir* 3: 255. 3) *fasa, ryslighet, förskräcklighet.* i äwärdeliko glömskonna rike, huar engen är skikkilse wtan äwärdeliken stywg jnneboor *Su* 132. — *Jfr* **stygger,** *m.*

styggelika, *adv.* [*Isl.* styggiliga] *vederstyggligt, förskräckligt.* innantil ärw the fulla mz träk, oc styggelika ledha *Su* 25.

styggeliker (stiwggeliker: -lika *Su* 129. **stykeleker: -lek** *Bir* 4: *(Avt)* 178. **styggelikin** *ib* 5: 69. **styggeliken** *Su* 25. **stykelekin** *Bir* 4: *(Avt)* 180. *f.* **styggelikin** *Su* 234. *n.* **styggelikit** *Bir* 4: 54. **styggeliket** *Su* 115)**,** *adj.* [*Fdan.* styggelig] *vederstygglig, vedervärdig.* fulasta oc ledasta diäfflanna stiwggelika änlite *Su* 129. han ... är styggeliken aff blodoghom sarom *ib* 25. vägiäna äru sua stykelek *(för* -leka*)* a seande sum var blandat mz rotne bloþe *Bir* 4: *(Avt)* 178. þät är þän rökar stykelekin är guzs vnum *(för* vinum*)* at höra *ib* 180. alzstingis är gudhi styggelikit *(abominabile)* naar rösten wphögdh meera wardher ffor thera skuld som a höra än for gudz skuld *Bir* 4: 54. *Su* 115. — *förfärlig, förskräcklig.* hwru skal iak tha githa tholt tith rädhelika änlithe ffult mz wredhe oc styggelika rädhelikhet *Su* 95. o huat styggelikin *(horribilis)* är thin tilqwämd hanom som wngher är j aldre *ib* 234. *Bir* 5: 69. — *Jfr* **vidherstyggeliker.**

styggelikhet (styghelikhet *MP* 2: 118. **stygglikhet** *ib* 1: 171. **styghlikhet** *ib* 324. **styglekhet** *Bir* 3: 93)**,** *f.* 1) *vederstygglighet, fulhet.* fult mz rutnasta blodhe ok vaar hulkit ängin gitir seet for styglekhet *Bir* 3: 93. *MP* 1: 171, 2: 118. i *(bör utgå)* the dräpna likamans formo oc skipilse är ey hallande för styggelikhet *(exterior mortificati corporis dispositio ac forma non est deformitas censenda)* ... wthan för största wänlek *Su* 26. 2) *fasa, förskräckelse.* heluitis pino räddoghe ok styghlikhet *MP* 1: 324. 3) *motvilja, ovänlighet.* nar the gifua mz styggelikhet *MP* 1: 192. bögh thit öra til fatikan man vtan dröuilsa styggelikhet *ib.*

stygger (stygar *Bu* 130. **stiugger: -a** *Ber* 203. **stiwggir** *Spec. Virg. s.* 305; **-an** *Ber* 223; **-asta** *ib* 211. **styugger: -a** *Bir* 1: 388. **stiugher: stiugh** *Lg* 69. **stogger: -an** *Su* 246)**,** *adj.* [*Isl.* styggr] *vederstygglig, vedervärdig.* stygar skuge *(umbra squalida)* teþes hanom *Bu* 130. frödhin är styggir *(horribilis)* at see *Bir* 1: 63. vtan siälinna näruaru är kroppin styggir ok illa loktande ok fwl at see *ib* 3: 182. nar iak skodha thera grafwa finder iak änkte i them wtan mwld och mathka fula lokt och stiugga *Ber* 203. *ib* 223. tholikin fördömelikin oc stiugh orenlighet *Lg* 69. afgudh varo konungenom leedh oc styg *Gr* 306. kötzsins luste var honom hatughir oc styggir *Bir* 2: 197. han är stiwggir j the rika ok högborna öghomen *Spec. Virg. s.* 305 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).* — *fasansfull, ryslig, förskräcklig.* vast þu *(korset)* huariom styg ok räþelek *Bu* 140. the koma ey til styugga pino *(horrorem suppliciorum) Bir* 1: 388. dödhin, allom liffuandis människiom rädhelikan oc stoggan, skal thu gladhelika bidha *Su* 246.

ther är ... stiwggasta räddoghe *Ber* 211. — *Jfr* **andstygger.**

stygger (*ack.* **styg. stygh** *Bil* 726; *Bir* 1: 151, 161, 4: 199. **stig** *MB* 1: 495. **stiwgh** *Spec. Virg.* s. 256. **stwgh** *ib* 232), *m.* [*N.* stygg] **1)** *afsky, leda, vedervilja, motvilja.* han (ɔ: gudz räddughe) födhir ... värlinna styg *KL* 256. thu hafdhe j dagh styg (*ändradt från* stygdh) widh odygdh *Bil* 566. fik drotningin ther aff dighran stygh widh mannin *ib* 726. hawa stig oc ledho widh fwlan sidh *MB* 1: 495. hwar man hawer natwrlikan styg widh dödhin *ib* 507. hawen i styg widh dräpin faar oc wämilse *ib* 298. *Bir* 2: 114. alt hymerikis härskap hawir stygh mot them *ib* 1: 164. at man skulle swa myklo mere styg hawa a mot at giwta annars mantz blodh *MB* 1: 477. hwilkin som ecth thera älskar han haffwer ledho ok stwgh til thz andhra *Spec. Virg. s.* 232. thän letar sannelika äptir himerike, hwilkin ekke haffwer stiwgh ällir ledho j wäghenom *ib* 256 (*båda ställena enl. uppgift af Dr. R. Geete*). mandrap oc lyghn hawa ... hälder natwrlikin styg än giri *MB* 1: 463. thänne matin gör ey styg älla ledho them af honom äta *Gr* 272. **2)** *fasa, bäfvan, ängslan.* mintz a thän räddogha och stygh (*memento mæroris et horroris*) som thu tholdhe *Bir* 4: 199. han ... swettes swa for komaskolande pinonna styg ok ängxla at hans swetter var swa som blodzdropa nidhirlöpande a iordhena *MP* 2: 10. **3)** *fasa, förskräcklighet, ryslighet.* j heluite är ... rädhelikin styggir *MP* 1: 324. *ib* 46. *Ber* 211. häluitis rop ok stygh skulu the höra *Bir* 1: 151. the qvinnona som nu födha ok födhas födhas mz styg oc orenlikhet *ib* 3: 153. — *De ställen, på hvilka ordets genus ej framträder, kunna föras till* **stygdh.** *Jfr detta ord och* **vidherstygger.**

styggia (**stygia**: **-as** *Bu* 13. **-ir, -þe.** *pres. refl.* **styggis** *Bir* 3: 230. **stygges** *Su* 3. **stykis** *Bir* 4: (*Art*) 178. *imperat. refl.* **stygs** *KL* 266; *Ber* 286), *v.* [*Isl.* styggja, styggva] **1)** *väcka motvilja el. obehag hos, stöta.* nakat ... thz vinsins öghon stygde älla skulle vredh göra *MP* 2: 141. tala ey thz ... som annars hörsl styggia (*för* -ir) *LfK* 195. **2)** *skrämma.* sampnat sil styggir ok stora fiska *GO* 127. wille han förfära henne oc styggia fran mathen *Lg* 3: 401. — *refl.* **styggias, 1)** *känna fasa, uppfyllas med fasa, rysa.* blödhe män ok quinlike styggias at te sea manna blodh *KS* 83 (205, 91). skulu madhka oc orma opuaxa ... aff hulkra hörsl thin hörssl skal styggias oc rädhas *Bir* 2: 37. — *känna fasa el. afsky (för). med prep.* guz son vare lango för födar än han stygdes eigh viþ ena fula synd som mäniskio natura var smittaþ mäþ *Bu* 61. iak stygdes viþ þolikt odöme *ib* 136. en spitelskan man j paris som alle styghdus widh bläzsade han *Bil* 632. stygs vidh värlinna fafängo *KL* 266. the rädhas ok styggias vidh mik swa som vidh etir orm *Bir* 1: 182. *MB* 1: 221. *Bir* 1: 158, 170, 3: 40. *Ber* 286. borgharene begynnado styggias mote thz mandrapeth *MB* 2: 99. gudz son stygdis fore at warda människia *Lg* 69. — *med inf.* the styggias (*horrent*) at göra tholik thing *Bir* 1: 75. *ib* 3: 230, 287. — *känna misshag öfver.* sinna hälgho kirkio niþar fald oc for därfilse han mykyt stykis *Bir* 4: (*Art*) 178. **2)** *misshaga.* at idher thz ey stygges ällar mistekkes, at min talan oc dikt är ey swa prydh oc höffuisklika tilsaat *Su* 3. **3)** *rädas, bäfva, förskräckas (vid el. för).* thaghir diäfwllin inferus oc dödhin oc thera omildo ämbite thätta sagho ... stygdos the *KL* 411. *MB* 2: 404. hui þorf þu viþ diäuul stygias *Bu* 13. þär viþar stygdes anstyggar skuge *ib* 130. faderin stygdhis widh the thidande *Bil* 609. *RK* 1: 3209. *Va* 16. *MB* 2: 395. — **styggias vidher,** *förskräckas.* barnit ... stygdhis widh *Bil* 270. — *opersonl. med ack.* männena stygdis widher ok stodho annars hugha *Bil* 317. — *Jfr* **vidherstyggia.**

styggia, *f. Jfr* **andstyggia.**

styggilse (**-ilsä** *HSH* 19: 71 (1505). **-ylse. -elsä),** *n. pl. och f.?* **1)** *afsky, vedervilja, motvilja.* fik drotningin ther aff mykyn styggylse (*motsv. ställe Bil* dighran stygh 726) widh mannin *Lg* 1033. togh almwgen en ny styggelsä och miströsth nogeth ytermere villiä befästhä äller bespisä calmarna sloth *HSH* 19: 80 (1505). *ib* 71 (1505). **2)** *styggelse, det som är afskyvärdt.* nakar styggilse göra *Bir* 3: 264. hwat fylsko oc styggilse följhe oquämelicom kötsins lusta *ib* 4: 131. — *Jfr* **vidherstyggilse.**

stygnadher, *m. fasa, bäfvan, ängslan.* for allan then räddogha oc stygnadh som thu tholde *Bir* 4: 205.

styk, *n.* [*Mnt.* stuk] **1)** *stycke, bit, del.* hwilkin som sömar sko swa ath j [1] styk synis barth *SO* 20. bar styk nidhan wrista liggia j sama bruthum som j [1] bart styk j solna söme ok all wtbrusthin styk hafwa sama räth som iij [3] barstyk *ib.* **2)** *sak, omständighet?* rymdhe ey för annen stykts (*för* styks?) skyldh en the ey villia byggia eller [boo] oppa skatte godz *BSH* 5: 536 (1513). — *Jfr* **stykke.**

stykka? *v.* [*Mnt.* stukken] *stycka, fördela?* ath the (*testamentsexekutorerna*) thet skula fly procurera pyntha stykka (*för* skikka *el.* skykka?) forswara *FH* 3: 67 (1445).

stykka, *se* **stikka.**

stykke (**styke** *Bu* 501, 504. **styckie** *SO* 163; *DD* 1: 152 (1493, *afskr.*). **stökke** *VKR* 58. **stikke** *LB* 3: 49; *Lg* 3: 346. **sticke** *MD* 437; *HSH* 20: 87 (1507). **stukke** *Bir* 2: 104. *pl. lika med sing.* **stykken** *FH* 5: 12 (1461); *LfK* 21. **stycken** *SO* 146; *FM* 263 (1506); *FH* 5: 237 (1524). **stykker** *ib* 169 (1495); *Lg* 3: 144. **stycker** *SO* 146, 159; *BSH* 5: 96 (1506); *BtFH* 1: 218 (1507); *FH* 6: 59 (1467, *nyare afskr.*). **styker** *Lg* 3: 145. **sticker** *MD* 438. *dat.* **stykkiom. stykkyom** *SD* 5: 563 (1346). **stykkyum** *ib* 280 (1344). **stökkium** *Bil* 317. **stökkyom** *SD* 5: 563 (1346), 564. **stikkiom** *PfN* 139. *gen.* **stykkia** *BSH* 1: 182 (1381). **styckia** *BYH* 1: 249 (1446). **stykke** *BSH* 1: 166 (1376). **stökke** *SD* 5: 566 (1346)), *n.* [*Isl.* stykki. *Mnt.* stucke] *L.* **1)** *stycke, bit, del.* vende hon änlitit fra barneno ok scar stökkium sunder steker et stykke ok göme flere *Bil* 317. tha ignacij hiärta war swnder scurit. tha syntis ihesu christi nampn scriuat a hwariu stykke *ib* 371. *Lg* 3: 141, 145. brast afguþa bilätte alt ii sma stykke *Bu* 155. þa þe stoþo for guþum. castaþo þa þerra linda vm þerra hals. ok castaþo viþ iorþ ok

brutu sundar i sma styke *ib* 501. *ib* 417, 504. *Pa* 16. alt thet manfolk the kwnna offuer komma, them hwgge the i stycker *BSH* 5: 96 (1506). *MB* 2: 132. skär syndir alt kötit j stukke bryt syndir al benin j stykke *Bir* 2: 104. *ib* 1: 105. 1 gamble veggebonad y tw stycken *FH* 5: 237 (1524); *jfr* **3.** eet stykke aff sancti thomosa benom *Bir* 3: 240. grep eet stykke af sino bloþogha kioti *Bu* 504. swa at i x hundrada tusand aar ey minskadis meer aff thy storo oc omäleliko bärgeno än swa stort stykke som eth sinaps koorn är *Su* 133. — *del, andel.* eyg är thik lutir ällä stykke *(pars neque sors)* i thessom hälgha kiännedom *KL* 145. — *stycke, artikel, särskild del af en framställning, del af det som yttras el. kan yttras om ngt.* äru mang stykke *(articuli)* j tronne *Bir* 2: 213. framsäthia ... credona ällir thronna stykke *ib* 4: 74. naar war frälsare ... lärdhe oc taladhe viij stykken de beatitudinibus *LfK* 24. atta hälghetenna stykke *ib* 25. aff waro lifwerne ... wil iak thik scriffwa nakath stykke *Al* 6059. i blandh andra stycken ok articler, som i oss tilscriffue *FM* 263 (1506). *BYH* 1: 249 (1446). thättä oc all fornäfnd stykke skulu äwärþelikä standä *SD* 5: 639 (1347). at alla þe stykke haldas som för äru saghdh *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). til fulkomilse alla fornäfndä stökke *ib* 566 (1346); *jfr* **7.** til alla thessa fornempda stykke fulbyrdh ok vitnilsse *BSH* 1: 166 (1376); *jfr* **7.** [til] thessa stykkia oc ärinda mere oc höghre bewaring *ib* 182 (1381); *jfr* **7.** alla thessa for:da articulos ok stykke ... lofwm wi allaledis stadhugha ok fasta at halda *SD NS* 1: 94 (1402). *ib* 109 (1402). är vptakin thenna skraa ... mz swadana stykke ok articulis som här inskriffne staa *SO* 61. **2)** *bit, grand. ss förstärkning af negationen.* them rädhomps wi ey et stykke *Al* 6221. kundho ey eth stykke winna aff henne *Lg* 3: 128. **3)** *stycke, bit, afskildt sammanhängande parti af ngt.* scal man taka smidhiosindhir thry stykke *LB* 1: 98. 1 stycke bly *FH* 4: 83 (1499). han ... aat eet stykke stektan fisk *Bo* 234; *jfr* **1.** tw stykke färskan fisk *Bir* 5: 32; *jfr* **1.** ätir man eth stikke *(näml. ingefära)* om morghonen *LB* 8: 49. — *om jord.* nogra stengher och stycke jordh *FH* 6: 58 (1467, *nyare afskr.*). the VII stengher och $^1/_2$v stycke som albert j fraa wirmusmäki godz welledh hade *ib.* *ib* 59. ena ladha engh i thu stykke *ib* 2: 93 (1432). jak wnner thöm ... ena ängh liggiandis j twem styckiom ... ffore ena ängh som ok ligger i twem styckiom *ib* 3: 22 (1442). ena ängh som liggher j treem stychkiom *ib* 25 (1442). affhender iach mic ... the for:da ängh i thöm treem stychkiom *ib.* *ib* 23 (1442). 1 stykke ängh *ib* 4: 37 (1454). hwilkit stykke ängh ligger i IIII raar *ib.* II stykke äng *ib* 38 (1454). *ib* 40 (1454). *BtFH* 1: 22 (1467, *nyare afskr.*), 218 (1507). ett stycke skoug *DD* 1: 151 (1493, *afskr.*). affhänder jagh migh ... förnämdha styckie *ib* 152. — *om tyg.* säliä kläþe oc annät goz ... i helom stykkiom oc halwm *SD* 5: 639 (1347). eet stykke leiest klädhe *ib NS* 1: 30 (1401). eet halft stykkä ypirst brwnt *BSH* 1: 182 (1381). owir wiilit sätis en krona aff hwito läriffte, oc j the krono skulu sömas fäm litin stykke *(particulæ)* aff rödho klädhe swasom fäm dropa *Bir* 4: 11. första stykkit wari j änneno *ib.* *VKR* 58. — gyllene stykke, *gyllendukasstycke.* eth gyllene styckie till eth messo rede *SO* 163. *Di* 165. — *gyllenduk.* mangt skönt öörs man ther framleddt mz gyllene stycke och sylke bredde *RK* 2: 195. *BK* 196. **4)** *bräm, kantstycke af klädnad.* kombir thu til een daara skär aff stykkith ok gak fran honum *(fimbria scindatur stulto dum quis teneatur)* *GO* 335. kombir thu wid een dara skär aff stykkit ok skil thik wiidh hau *(tentus ab amente vestem prescinde repente)* *ib* 1007. *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 169. **5)** *parti; summa, belopp.* om eth stycke peninge till en mectogh swmme forscriffne her henningh passow sigh seger till acthers vara paa krononis vegna och mijne *HSH* 20: 86 (1507). ath iach motthe köpä krononis stadh igen aff honum för eth sticke peninge *ib* 87. **6)** *stycke, föremål, ting, sak.* eet helt par cläþä röt fluel med allom þem stökkyom þer til hörä *SD* 5: 564 (1346). *ib* 563. göri ... räkinscap aff allo thy som the hafua köpt oc huru dyrt hwart stykkith staar *VKR* 40. kennes iac ... mik jnga til thalan haffua til ... olaff antighi om löst eller fast eller nogar stykken *FH* 5: 12 (1461). hulka päninga oc for:de stykker jach kännis mik redheligha ... vpburith ... haffua *ib* 169 (1495). kan han ey smidhia thessin thry stykke them til nöghes *SO* 61. mesther verch äre fyre stycken som man schal sith mester arbeyde pa göre först en gulringh mz en sten til forsettende een braasza ok twa knyffs holka ok tesse fyre stycker schal nya broderen fora[r]beydha i oldermansens huus *ib* 146. *ib* 160, 162. — (?) wi draghum synd i modher liwe mz likama som wi hawom aff förstom stykkiom *(från början? Cod. B* stilkom 538*)* *MB* 1: 148. **7)** *stycke, sak, ting, omständighet.* thry thing som scrifwas j almoghans laghom ... j första stykkeno som är at ägha six at änkte ägx rätuislica vtan thz som rätuislica aflas ... annat stykkit callas at sälia ... thridhia stykkit callas at köpa *Bir* 2: 163. af trem märkelikom stykkiom *ib* 1: 96. tha han hafdhe thom al stykke berät *Bil* 752. wm al annor stykke som lypp *(för* lypu?*)* mellum ... kortz ok hans thiänera a ena sidhona ok mellum waar ... a andra sidhona *BSH* 1: 166 (1376). gudh veet at vi aldre med noghor stykke ällir ärende hafuom os befatadh ... här til oc ey hädhanfraan befata ... viliom vtan med guds tiänist oc the hälgha kyrkio ärende *ib* 3: 180 (1467). for nakar stykke ther synas godh *(sub specie alicujus apparentis boni)* *Bo* 4. skikkadhe ther klärker oc befälte annar stikke som tilhörir cristna tro *Lg* 3: 346. — *ting, förhållande.* tha theris rekinschap ok stycke thera mellan forclarat äre epter theris vilia *SO* 202. — *stycke, afseende.* aller män skulu thät vita, mik haua forbuthyt byriere ok hwaryvm athrum manne ... mit fäthärnes gooz ... at klande ällär afuärkiä, hwaste tilleggende ällär mynzskände j nokrom handä thingum ällär stykkyum *SD* 5: 260 (1344). hwilken man som bryter nakrom *(för* i nakrom*)* þässom stykkyom *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). hvilkin ... dyrwes ther til brutlike j huat stykke thz hälzt är wäria *MEG (red. A)* 57. *ib (red. B)* 61. *EG* 67. wara frie oc frelsse jnnan allom stikkiom *PfN* 139. ij hafuin mik ärath ij manga stykke *Fr* 1303. — *stycke, det hvari ngn bör hafva insikt.* han war i sin sticker

sneller oc klar *MD* 438. kan hon nw wel sin stycke, bade book oc annat, som henne behoff görs *FM* 633 (1515). **8)** *stycke, ting, företag, handling.* jwdhane wälflyande all sin stykke, foro hem mz glädhi *MB* 2: 320. han ... skickade sin sticke som tha war sedh *MD* 437. at the ey retwyse vare i sine stycker *SO* 159. til skälich rantzakan huad ther hans stycker (*för* huad ther um hans stycker?) sant är *ib*. **9)** *skälmstycke, bofstreck.* han farade för engen stykke *RK* 2: 2666. ett stycke giorde han i thz sinne *ib* 3: (*sista forts.*) 5226. — *Jfr* **brödh-, bröds-, floghels-, gul-, gyllen-, heþin-, hovudh-, iordha-, kiöt-, klädhe-, kopar-, lind-, malm-, papir-, purpura-, qviksilfs-, romara-, silf-, silke-, silkis-, ängla-stykke.**

stykke gärning? *f. arbete som utföres styckevis; föremål som arbetas särskildt för sig. om arbete som utföres ss prof på duglighet i ett yrke.* han skal smidhia thry stykke gerningh *SO* 61. kan han thessin thry stykke gerningh smidhia *ib*. forbiuda wij alla borgmestara ok raad j vpland at the städia nager gulsmid sätia sig i vpstederne for een wärkman för än han haffuer wared i stokholm för warkmesterna (*för* wärk-) oc giort sina fyra stykke gerningh *ib* 160. *ib* 161. *På alla de anf. ställena rättar sig räkneordet efter första sammansättningsdelen. Möjl. har man här att se icke ett sammansatt subst. utan subst.* stykke *i pl. åtföljdt af en epexegetisk bestämning* gärning.

stykkevärk (styckie verck), *n.* [*Mnt.* stuckewerk] *arbete som utföres styckevis; föremål som arbetas särskildt för sig. om arbete som utföres ss prof på duglighet i ett yrke.* schal oldermannen hanom vnderuise sin styckie verck At the reda ära tha manaden vte är *SO* 145. — *arbete som utföres och betalas styckevis, styckarbete. om arbete som af en yrkesarbetare utföres för en annans räkning än mästarens.* schal ... engen swen i samma ämbete (*d. v. s. i guldsmedsämbetet*) göra naghat stycko verck eller thet fforthyngha *SO* 147. *ib* 141.

stykkia, *f. Jfr* **silkis stykkia.**

stykkia, *n.* = **stykke 8.** vi styckia bly *FH* 5: 237 (1524).

styld (stild *L.* **stöldh** *MP* 1: 72; *LfK* 226; **-om** *Fr* (*Cod. C, D*) 2520. **stold: -en** *LfK* 225; **-om** *Fr* (*Cod. F*) 2520. **stuld: -om** *ib* (*Cod. E*)), *f.* [*Isl.* stuldr, *m.*] *L.* **1)** *stöld, tjufveri.* alle ... vaktadho sik ... badhe fran styld oc fulom gerningom *Pa* 7. thu skal ey göra styld *MB* 1: 460. forfars thz mz styld *ib* 338. *ib* 463, 467. *MP* 1: 72. thenna pynan rätteliga hörer tik til ok thynom jemlikom som gören styldh antighi lizsla eller stora än tha the ey lika pynas fore stora styldh eller lizsla vtan at the lizsla stolden vare sacrilegium *LfK* 225. tu kunde ey lengre thina stöldh döliä *ib* 226. *MB* 1: 247. — *stöld, undansmygande. pl.* sigh mik hwar miin iomfru är ther thu vnfördhe mz styldom (*var.* stöldhom, stuldom, stoldom) här (*motsv. danska text har:* ther thw mz styld vndfördä her) *Fr* 2520. **2)** *stulet gods, tjufgods.* hittes sidhan stylden mz honum *MB* 1: 338. hittes the styld i annars mantz hwse *ib*. *MP* 1: 146. — *Jfr* **ankosta-, nota-styld.** — **stylda giäld,** *n. pl. betalning el. erläggande af böter för tjufnad.* han ... ma ey nödhga han til stylda giälda *MB* 1: 338. — *penningar som skola betalas ss böter för tjufnad.* hawer ey thiwffwer stylda giäld *MB* 1: 337. — **stylda här,** *m. förstulen här, här som utrustas och framrycker i smyg.* gaymas ... sampnadhe stylda här wm nath at gripa stadhin *Bil* 658. the foro ... optast ä mz stylda här *RK* 1: 479.

stylta (stilta), *f. L.*

styltinger, *m.* — **styltings rast,** *f. L.*

stympare (stimpare: -ane *Lg* 3: 86; **-anna** *ib* 95. **stymper** *RK* 2: 577, 3409), *m.* [*Mnt.* stumpere] *usling.* thu armbir stympare *ST* 305. o arme stympare *Lg* 3: 8. *RK* 2: 3409. then stymper war ey god *ib* 577. tha nalkadhis iudas förradhare, then arma stymparen *Lg* 3: 77. *ib* 86. the vsla stimparanna, helwitis hunda *ib* 95.

stympla (-adhe), *v.* [*Mnt.* stumpelen] *stympa.* sidan han sa önkelige ... vthen alle retwisa stymplädhe ... the fatige borgare i kalmarne *BSH* 5: 205 (1507). *HSH* 20: 71 (1506).

styng, *n. L.* = **stinger.** ter af fanger ten siwka mang styng oc vred inwertis i liiffwit *LB* 7: 257. *Jfr* **stiung, stiunger.**

stynger, *se* **stinger, stiunger.**

stynia (stönia. *impf.* **stunde),** *v.* [*Isl.* stynja] *stöna, stånka.* han stak thän annan thaghar nidher swa at han la ok stunde vidher *Iv* 4502. hördhe han ... ena kranka människio stanka oc hardhelika stynia *ST* 167. alle the som plägadho stönia vnder warom plaghom the gabba nw os *MB* 2: 405.

stynta (stytta, *se* **forstytta. stötta,** *se* **forstytta. -te),** *v.* [*Isl.* stytta] *förkorta. i sht med afs. på tid.* thin enfallelikhet stynte thik langan skärslo eldz vägh *Bir* 2: 118. ey stynte hon ... skipadha wakutima *ib* 4: (*Dikt*) 248. hans liiff skal styntas *ib* 2: 59. *ib* 1: 219, 2: 192, 251. tha skulu hans dagha styntas *ib* 3: 313. *Jfr* **forstytta** *samt* **stunta.**

stypbarn, stypdottir *o. s. v.*, *se* **stiupbarn, stiupdottir** *o. s. v.*

styra (styyra. -ir, -þe, -þer), *v.* [*Isl.* stýra] *L.* **1)** *styra, leda, i viss riktning föra (ett fartyg el. annat föremål som är i rörelse).* en man ... fan en siggil sten ... ok ledhe skipit ok styrdhe vm han ok mz honom til trygga hampn *Bir* 1: 400. än thot ardhrit draghis af yxnomen tho styris thz äptir ärjarans vilia *ib* 298. — *abs.* blykistan flöt ok sighelde som guþ styrþe *Bu* 210. styr til the hampn thu veet näst vära *Fl* 640. han styrdhe thiit swa raskelik *Fr* 2507. — *styra, rikta, föra (kosa el. väg).* guþ ... hwilkin ... varn vägh styrþe til egypto land *KL* 181. — *styra, leda (gång el. steg).* sagde sampson til sin pilt äller sin thiänara hwilken hans foth spor styrdhe (*regenti gressus suos*) *MB* 2: 123. — *styra, leda, ledsaga (en sjöfarande).* guz ängil styrdhe them til hamn *Bil* 166. *Bir* 1: 323, 3: 177. **2)** *i andlig mening: styra, rikta, leda, föra. med dat. el. (oftast) ack.* styra sin hugh til gudz *Bil* 885. at wi all war wnderstandilse alla wara thanka alt wart lifhworne styre jn til gudh *Ber* 14. är andin styrande (*dirigendus*) thiit hwart han skal ga *ib* 235. at kötit skuli lydha andanom ok andin skuli styra kötit til alla

dygdh *Bir* 1: 102. thu . . . rädh oc styrdhe honum til all the thing som varo thwärt a mot hans lofwan *ib* 3: 87. diäfullin som honum styrdhe til at forsma sina reghlo *ib*. styra mankönith til gudz nadha oc himerikis helso *MB* 1: 453. *Pa (Tung)* 39. the äru vitre ok snille, thr sik ok andra män kunna rätlika styra til thet got ok dyghdelikt är *KS* 27 (69, 29). hawär gudh hanom (ɔ: mannen) giwit skäl ok samwit, thöm han må sik medh styra til thet bästa *ib* 2 (3, 2). the skullo födhas mz swa myklo witi, at the matto sik wäl styra til allan then rät som them hördhe till epter sin alder, oc wäxte them ä swa wit mz aldre at the matto sik wäl styra ytermer til allan rät *MB* 1: 119. thön dyghden är en styrilse i manzens skiälum, ther han styrer i lusta weruldlika tinga, til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *KS* 19 (48, 20). the äru fira dyghde ther mannen styre til at liua vislika *ib* 20 (50, 22). ther til styrer mannenom wärilzlik fikt ok fäghrind ok likamens luste ok owinsins rådh ok lukkan *ib* 17 (44, 19). **3)** *öfversända, tillställa.* är beslutninghen, ath i nath göres . . . borgamestara oc radets beslutning pa scripter oc articla, oc skulo . . . idher nade til handa styras *BSH* 5: 646 (1520). **4)** *hålla tillbaka, afhålla (ngn från ngt).* hon styrdhe manga fran synda villo *VKR* II. läär thin son gudhanna dyrk, oc styr han fran the wantro han hafwir for sik takith *ST* 113. drotzst oc marsk sculle mz konungen raadha oc styrä riket af all onadha *RK* 2: *s.* 337. — *hålla till baka, återhålla. med dat.* hon . . . gat eigh tarum styrt *Bil* 929. — *hålla till baka, tygla, kufva. med dat.* vtan förra styris swalgheno *(gula refrenetur).* tha äruodhar man fanytlica mot the andra syndena *Bo* 48. **5)** *afstyra.* styrer tw ey thetta kiiff *RK* 2: 9435. *MD (S)* 217. *MB* 2: 290. **6)** *styra, betvinga, tämja. med dat.* siluester bödh fram ledha thiwrin ok kom fram swa grymber. at mange män gato hanum warla styrt *Bil* 85. mins mik likamans huru þungar han är at dragha: striþar ok stor at styra *(in domando superbum) Bu* 141. **7)** *styra, hålla i styr. med dat. el. ack.* at han ma þem at styra þär mot rätuisonne göra *Bir* 4: *(Avt)* 179. hafdhe thu mik styyrt oc neffst *ST* 382. tw skuldo styrt them om the haffde illa giort *Li* 163. styr häst mz belz ok kono mz käp *GO* 445; *jfr* **6.** goth är sinne tungo styra *ib* 551. **8)** *styra, råda öfver, beherska, regera. med dat. el. ack.* thy är konunger, at han skal allo styra jämuäl sinne wredhe, ok ey wreden konungenum *Bil* 535; *jfr* **7.** thän ma manga wäl styra, som sik styre siälfuan wäl först *ib*. rike j hulko som konungin ängo styrdhe älla radhe vtan han styrdhis af androm *Bir* 1: 396. jacobus . . . tok viþar at raþa ok styra ierusalem kirkiu *Bu* 194. *Bil* 248. huru kununga ok höfdinga skulu sik sielfua ok sin åthäuo styra medh dygd ok äro *KS* 1 (2, 1). huru the skulu styra sitt huardaghsfolk ok härskap *ib*. huru the skulu styra land sin ok almoga *ib*. haua en kuuung waldugan, thän rådha må ok styra landom och almogha *ib* 6 (13, 6). bäther står swå almoghans styrilse at flere hånom styra ok rådha *ib*. en är gudh, ther . . . styre ok rådher alt thz til är. en är ok mannen ther styrer och rådher alt thz til är werilzlik thing i thenna hem. en är ok limber af mansens limmom, then rådher ok styrer allom manzens limmom ok hans likama, thz är hiertat. en är ok siälina krapter ther henne råder ok styrer, ok allo thy henne tilhörö, thz är skälen. en är konunger ok wise i bisuerme hvariom, then ther rådher ok styre alt *ib* 7 (16, 8). huru ärlica konungin teridacius styrdhe . . . sino rike *Gr* 321. tha styrdhe kesara dömino i room . . . kesarin constantinus *ib. Bir* 4: *(Avt)* 183. ille styrer han rike sit *Al* 6026. *ib* 6022. sinom vnderdanom styrer han illa *ib* 6024. här hawm vi nw varn gudh ok varn herra. som os skal frälsa ok styra for vtan ända *Bo* 7. — *med prep.* ath styra för them landhom *Di* 237. *RK* 1: *(Yngsta redaktionens tillägg i Nya Kr.) s.* 204. philistim ärw offwir os styraudis *MB* 2: 118. wi styrdhom öffwir iordhena *ib* 341. — *styra, regera, vara regent.* ther sum engin rådhr älla styrer *(ubi non est gubernator)* ther forwarder almoghen *KS* 17 (43, 18). greffwa oc ierla the villo at styra *MD* 314. han styrdhe i rikeno *Bo* 19. — *hafva makt el. herravälde öfver. med dat.* fräls (är) wilin som mz dygdh ok witi ma styra stiärnum *Bil* 353. — *råda öfver, förfoga öfver. med dat.* ma . . . vadzstena closter thy godzeno styra oc radha . . . til euerdhlica ägho *SD NS* 1: 63 (1401). **9)** *herska, råda, vara rådande.* skörlifnadhir styrer mästh j rikom mänuiskiom ok skinfaghrom *MP* 1: 18. hans kroppir i hulkom synda lustin styrdhe *ib* 2: 110. **10)** *bestyra, ställa, ställa till, ställa för sig?* förre matte the haffwa styrt thz väl *RK* 2: 4956. — **styra sik,** *styra sig, hålla sig i styr.* än the sik eigh sialfwe styrä williä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*) — *hålla sig i tukt, späka sig.* mot kötsins omättelika swalghe skipadhe han atirhald ok skipadhan tima til at styra sik *(ad se regulandum) Bir* 1: 355. — **styra bort,** *leda bort, aflägsna.* war herra . . . styrdhe them i allom sidhom bort aff hedhna manna sidhom *MB* 1: 494. — *Jfr* **af-, be-, for-, rät-styra.**

styra, *v.* [*N.* styrja, styra] *bråka, kifva, strida.* delo ta slächt widher slekt, ok styra *(Scheffers uppl.:* styria*)* ok illa lata *KS* 11 (26, 11).

styran? *f. styrande, regerande.* thenne helghe konongen sancte eric tolde dödh . . . tha alexander tridhie waar pawe i room wars herra ihesu christi styran *(för* undir wars herra ihesu christi styran? *snarare dock för* warom herra ihesu christo styrande; *regnante Domino Jesu Christo)* i hymerike *Lg* 3: 349.

styrare, *m. L.* **1)** *(andlig) ledare.* skipadho hon *(den hel. Clara)* han *(den hel. Franciscus)* sin styrara *KL* 325. **2)** *styresman.* rikesins styrare *Bir* 3: 340, 311. kirkionna styrare *ib* 1: 122. *ib* 382, 2: 147. — *herskare.* jak är aldra godhra oc onda anda skapare ok styrare *Bir* 2: 171. thw diäfwl som är konungxsins styrare *ib* 3: 462. *Bo* 134. — *förvaltare, tillsyningsman.* ropa hämpd owir orätuisan skipara ok styrare *Bir* 1: 316. — *Jfr* **kirkio styrare.**

styras (*pres.* **-is),** *v.* [*Isl.* stœraz. *Jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 423] *storas, yfvas, högmodas.* swa styres barn aff byrdh som hiorth aff horn *GO* 1067. at mannin skulle ey styras *(Cod. A* forstöras 454*)* aff sino witi *MB* 1: *(Cod. B)* 563. *Jfr* **forstöras.**

styrdher, *se* **stirdher.**

styre, *n.* [*Isl.* stýri] **1)** *styre, roder.* thz skip som hauir mist styrit oc säghilträit *Bir* 2: 171. thz skip än hauir säghilträit oc styrit oc eet aukara mz twem tughom än hofwodh ankarit är brustit ok styrit lösis sköt *ib. ib* 172. grep styrit mz makt ok ledde skipit til the hampn som herran vilde *ib* 3: 177. maximinus ... sattis j skip ... wtan ledhsaghara oc styre *Bil* 266. *Bu* 166. *MP* 1: 70. *PM* XVII. — *bildl.* han bögde mangan hardhan hals som ej wille styrit lydha *MD* 388. **2)** *styrande, styrelse, ledning.* sanctus adrianus ... möte þöm i andro scipi ... ok baþ þöm ... stämna ... äpte sino styre *Bu* 523. komo mz gudhz thröst ok styre hele ifuer jorsala haf til marsiliam *Bil* 266. **3)** *styrelse, ledning, förvaltning, vård.* tha lofwadhe petrus sin skapara ok (aterlösara) ok anduardhadhe hanum siälwm atir siäla gömo ok kirkionna styre *Bil* 107.

styreman (styriman *L.* **styroman: -mannin** *Bir* 3: 177; **-männena** *ib* 1: 324. **styro man: -mannen** *Lg* 3: 695. **styre maþer** *L.*), *m.* [*Isl.* stýrimaðr] *L.* **1)** *den som har ledningen af ett fartyg, skeppsförare, styrman.* tha til skipith komin var han tha kalladhe han sik then styre man *(och sade)* ... styr til the hampn thu veet näst vära *Fl* 638. hwar fa vi een styre man ther os ledhena väl visa kan *Fr* 2263. *ib* 2267, 2505. *Lg* 3: 694, 695. söfdir styreman hulkin styrit hafuir misth *MP* 1: 70. *Bir* 3: 177. hwar en styreman oc skipare *MB* 2: 361. gotz ... hwilkith han ey haffwer wppenbarath skiparenom äller scriffwarenom, äller styremannenom *PM* XIV. skal thz *(det i strid med ett annat fartyg tagna fientliga fartyget)* swa bytas at skiparen oc skipit skal haffwa en tridhywngh, annan tridywngen skwla alle köpmännena haffwa, tridie tridywngen styremannen, batzmennene oc alle the j skipeno tyäna före lön *ib* XV. *ib* XII. the wroko fran sik ... skipbruta styreman *(naufragi gubernatorem) Bil* 215. aldra manna licame sighla þässa hems väþar vndi enom styre man *Bu* 489. *Bir* 1: 323, 324. — *ss tillnamn.* jak pädher michelsson som ok kallas päder styreman *FH* 2: 78 (1431). **2)** *den som styrer el. håller i styr.* mantzens skäl oc wili. för än han syndadhe, war wäldogher styreman likamins oc lostans *MB* 1: 111. **3)** *ledare, styresman.* moth ... gudhz almogha ledhara oc styräman *Su* 67. — **styremanz pänningar,** *m. pl. L.*

styresäl (-säll), *adj. som plägar hafva lycka under sjötåg.* jag heet för ty erich styresäll *(motsv. ställe LRK* siger säall *s.* 223*)* mig lyckades altiid örliig wäll *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 270.

styria, *f.* [*Isl.* styrja] *stör, acipenser sturio.* styriä, rumbus *VGL* XIV.

styrifaster, *m. L. Jfr* **styrisfaster.**

styrifaster, *adj. L.*

styrilse (styrils *MP* 1: 80, 85), *n. vanl. pl. och f.* **1)** *styrande, förande, ledning.* bödh han ... kasta ... likstokkin a vaghn älla slädha ok läta for otam nöt älla asna ok läta thöm dragha likit vtan nokors manz styrilse ok visan *Bil* 767. **2)** *styrelse, ledning, riktning.* thön dyghden (ɔ: hofsämi) är en styrilse i manzens skiälum, ther han styrer i lusta weruldlika tinga, til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *KS* 19 (48, 20). dyghd är faghr skipelse, ok godh styrilse manzens til hans hugh ok vilia huru han må rådhlika liua *ib* 17 (44, 18). **3)** *styrande, styrelse, regering.* han (ɔ: likamen) hauer huwdh ok främbr alt hans styrilse *KS* 31 (80, 33). j höfdom är hiärne ther hauer try styrilse *(d. v. s. funktioner ss styrande) ib; jfr "Errata".* vm styrilse konunga ock höfdinga *ib* 1 (1, 1). bäther står swå almoghans styrilse at flere hånom styra ok rådha *ib* 6 (13, 6). alt thet skapat är ... thet torf hawa styrilse *ib* 2 (3, 2). alle wisa mästara the som nåkot hafua sakt ok skrifuat af styrilsa ok almoga *(för* styrilse ok almoga *el.* styrilse almoga*) ib* 6 (14, 7). **4)** *bestyrande, förvaltning.* ath han mik hädhan kallade aff hwsens styrilse *PM* LXII. swa mykit atwaktoghare skal huar vara j sinne styrils *(bestyrandet af det honom åligger) MP* 1: 80. **5)** *styrelse, ordning.* thu gudelikx styrilsa *(disciplinæ)* lärirska *Su* 49. thetta lefuerne hawär styrilse reghlo ok stadhgha sin, i huario renliwe liuärne *KS* 3 (6, 3). thet liwärnet hawer huazke dyghd älla skiäl ok ängen godh styrilse *ib* (6, 4). thetta liwärnet hawär styrilse, skiäl ok dyghd *ib* 4 (7, 4). **6)** *styrande, hejdande, återhåll.* skörlifnadz människio hierta hulkin al sin syn ok hörils oc ordh lathir löpa lös vtan styrils ok atirlykkilse *MP* 1: 85

styrirska (-erska), *f. beherskarinna, tyglarinna.* begärelsenna styrerska *LfK* 36.

styrisfaster (-fäster), *m. L. Jfr* **styrifaster.**

styrk, *f.* **1)** *styrka, kärne, det innersta el. väsentliga af ngt.* wiinet är heth aff natwr oc subtilth oc gynom gaar alla kropzins styrk *LB* 8: 25. **2)** *styrka med afs. på (andlig) strid.* tröstande ey a sina eghna styrk *(viribus)* vtan a mina miskund *Bir* 2: 173. — *Jfr* **styrker, styrkt.**

styrker (stirkir *MP* 1: 241. **störkir** *ib* 62; *MB* 2: 164, 226; **störk** *MP* 1: 284; *Al* 1826, 5316; *VKR* 4; *Bir* 4: 163; *BSH* 5: 135 (1506); **-en** *MB* 2: 94), *m.* [*Isl.* styrkr] **1)** *styrka, kraft, kroppskraft.* thz *(brödet)* ... gifwir styrk allom adromin ok lidhamotomen ok sinomen *Bir* 1: 282. *MP* 1: 100. mange the som allä limannä makt hafdho mist atir fingo styrk *KL* 144. at gudz makt matte owirga manna makt oc styrk *ib* 342. tha min styrkir ok makth vanskas *MP* 1: 83. licamlik fägrindh oc styrkir *ib* 284. styrksins alder *ib* 82. *MB* 2: 94. j hästanna styrko *ib* 161. *MP* 1: 241. *VKR* 4. — *styrka med afs. på strid, stridsduglighet, tapperhet.* vantröstandis a sin styrk oc sina krapte *Gr* 267. *Al* 5316. stridanda manna dygd och störkir *MP* 1: 62. säghen mik hwat folk thzta är ... hwat oc theris styrker *(virtus) MB* 2: 150. all magt oc störkir är owan aff hymerike *(de cœlo fortitudo est) ib* 226. han tilredde sigh mz starka omilda manna styrk oc myklo tali at hämpnas owir israels söner *ib.* gudh ... giffwe oss snille och störk bestridha ware fiendhe *BSH* 5: 135 (1506). — *styrka, kraft, makt.* swa liffwi nabogodonozor ... liffwi oc hans störkir *(virtus)* som j tik är til at näpsa alla willa farande *MB* 2: 164. **2)** *styrka, makt, öfvermakt.* han thänker opa alexandri störk *Al* 1826. **3)** *styrka el. kraft i andligt hänseende.* thäs helgha anda styrks gafua *MP* 1: 100. stephanus fullir mz nadhom

af thäs hälghä anda styrk giordhe margh iärtekne *KL* 142. mic tilbör at te mins hughs styrk *ib* 224. *Bir* 1: 37. gifwaude them dygdhanna styrk *Bo* 255. gaf gudh hänne makt oc styrk *ib* 2. gif mik styrk til at göra godha gerninga *Bir* 2: 173. *ib* 4: 163. *Ber* 194. välsignadhir vari thu var gudh . . . thu wtledde bundna fangana ij thinom styrk *Bo* 247. aff meera styrk oc starkhet *Su* 338. *Bir* 2: 176, 178. **4)** *styrkande, upprätthållande, försvarande.* hans hugher vprestis j gudz lagha styrk oc wärrian *MB* 2: 225. **5)** *understöd, bistånd, hjälp.* huilkom til hiälp oc styrk kom en gudhz wen *Su* 67. medhan oss . . . inghin störk eller hielp tilsigs *BSH* 5: 368 (1509). — *Flere af de anf. ställena kunna föras till* **styrk.** — *Jfr* **starker,** *m.*

styrkia (störkia. störka, *se* **forstyrkia.** *pres.* **-ir.** *pl.* 1 *pers. refl.* **styrkoms** *Bir* 2: 142. *pres. konj.* **storke** *RK* 3: 3630. *imperat.. refl.* **styrkx** *Bir* 1: 129; *MP* 2: 125. *impf.* **styrkte. störkte. storkte** *RK* 1: 69. *part. pret.* **styrkter. störkther: störkth** *HSH* 20: 160 (1507)**),** *v.* [*Isl.* styrkja] *L.* **1)** *göra stark, befästa.* han . . . styrkte *(munivit)* stadhen *MB* 2: 269. **2)** *stärka, gifva styrka åt, gifva kraft el. (bättre) helsa åt.* thz styrkir mikit kroppin *LB* 8: 44. hafua the *(enbären)* makt at lösa . . . ondha watzsko, ok störkia limi *ib* 4: 341. hon (ɔ: bazstoffuan) styrkir oc saman binder oc törka watnfulla sinor *ib* 8: 47. hon (ɔ: galanga) . . . styrkir tendher *ib.* styrker hon *(malört)* magha *ib* 2: 45. *ib* 8: 49. hon (ɔ: mirra) störkir hiärnan jtem störkir hon mikit thz rumit som barnit liggher j innan modherrenne lifue *ib* 4: 342. — *abs.* swa som licamlikit bröd styrkir oc gifuir licamenom styrk, swa styrkir reen vili *MP* 1: 100; *jfr* **5. 3)** *göra stark el. mäktig.* vara styrkter, *hafva blifvit mäktig, hafva fått makt.* fräls mik af minom owinom . . . thy at the äru styrkte ofwär mik *(confortati sunt super me) Ber* 235. **4)** *stärka, styrka, befästa.* the (ɔ: tholke thanka) . . . vplypta oc styrkia hopit *Bo* 15. thenne vili styrkir mannen . . . oc störkir tolamodh ok hop *MP* 1: 100; *jfr* **5.** *Bir* 1: 282. gudh mz syne stora makth han storke there akth *RK* 3: 3630. styrke venskap oc endrecth inbyrdes *BSH* 5: 560 (1516). **5)** *styrka, gifva sinnesstyrka åt, uppmuntra.* vtan gudh hafdhe . . . styrkt piltzsins hugh *Bir* 3: 408. þa syntes þöm cristno sanctus iacobus vpenbarleka ok störkte þöm starkleka *Bu* 177. natalia gik daghþingande mällan sin härra ok andra martires ok störkte þöm alla *ib* 522. hedhra gerna wars herra wälsighnadha nampn for thy thz styrkir . . . människiona j allom dröfwilsom *ST* 83. huru hafdho hälghe martires format at lidha swa hardha . . . pynor, om än ey hadhe wars herra . . . nampn them styrkt oc hulpit *ib.* syntis hanum en skinande ängil ok störkte han *KL* 63. — *uppmuntra, uppmana.* han . . . styrkte andra til thulomodh *KL* 42. var herra ihesus . . . styrkte thöm til at äta *Bo* 172. **6)** *stärka, förhöja, föröka.* hon (ɔ: bazstoffuan) störkir natwrlikin werma i kroppin *LB* 8: 46. **7)** *gifva styrka el. stöd åt, stärka, förkofra.* hiona troskaph styrkir väl bondans booskap *GO* 343. — *understödja, främja.* thet oss . . . icke ticker redeligit ware eller hoppes at idert herredöme vil störcke, at then seet scal begynnes *FM* 495 (1510). — *understödja, hjälpa, bistå.* sum aghu ok williä badhe mädh raadh ok gerningum oss at styrkkiä thät at halldä *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). at ir willn walldz gerninger ok the them görä, firi oss oppenbarä ok kunnughä oss, ok at styrkchiä iwer them at rättä *ib.* þe oss syälwän störkiä att rättä oc näfsä þolkom ondom gierningom *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 378. the skulle haffwe störkth kongh hans med skep folk bysser och veryä *HSH* 20: 160 (1507). þe cristno . . . glados mykit at guþ vilde störkia þöm *Bu* 177; *jfr* **5.** hau *(Gud)* styrkte mig altiid mz sinne nåde *RK* 3: *(sista forts.)* 4550. gerna mwnker och presther wille iag styrkie *ib* 4559. — *hjälpa, förhjälpa (ngn till ngt).* almaogin *(för* almogin*)* til rät styrkia *Bir* 4: *(Avt)* 185. *ib* 2: 260. — *förhjälpa, gifva sitt bistånd (till ngt).* blef waldemar kröntor til konung i linköpungx kyrcka, össgöta månde ther fast til styrckia *MD* 491. **8)** *styrka, upprätthålla, försvara.* thär waro tha j landeno tholff slecte, aff hwilkom alle the bäzsto gömdo laghin ok landzretten styrkto *Bil* 847. han skal . . . halda ok styrkia thön lagh ther godh ok gammul äro *KS* 30 (78, 33). störkiandis gudz lagh *MB* 2: 225. han storkte gerna skäll ok räth *RK* 1: 69. *ib* 1242, 2: 5030, 3: *(sista forts.)* 4557. herrane styrkto friidh ok sät *ib* 1: 2020. at halda. styrkyä oc göma vskad oc fulkoma al förnäfnd stökke *SD* 5: 568 (1346). thet medh liff och makt störkia och fwlgöra welia *BSH* 5: 175 (1507). **9)** *underhålla, gifva näring åt.* min gudh hängir a galghanom oc jak styrkir *(operam dabo)* . . . oloflikin losta *Ber* 273. — *refl.* **styrkias, 1)** *stärka sig, hämta kraft.* malchus . . . badh them ätha oc störkias manlika til stridhona *Lg* 436. mz hulkom vi styrkoms til all helsam thing *Bir* 2: 142. styrkx i gudz nadh *MP* 2: 125. — *göras stark, få (andlig) kraft, blifva el. vara modig.* giff mik . . . starkhetsins gaffwo, mz hwilke iac maghe . . . andeliga styrkias *Lg* 817. tith hierta störktis *(confortatum est) MP* 1: 40. styrkx *(confortare)* . . . ok stat mannelika *Bir* 1: 129. — *stärka hvarandras mod, uppmuntra hvarandra.* störkens jubyrdhis *(confortamini) MB* 2: 29. **2)** *stärkas, befästas, vinna styrka.* at hans lifnadher matte styrkias *Bil* 794. thrifwas ok styrkias j godho *Bir* 1: 47. — *Jfr* **forstyrkia** *samt* **stärkia.**

styrkiare (störkiare), *m.* [*Isl.* styrkjari] *den som styrker; upprätthållare, försvarare.* thu äst tronna ok minna kirkio grundare ok styrkiare *Bir* 1: 126. laghauna oc rätwissonna störkiare *Su* 67.

styrkilse (styrkkylse: -a *MP* 2: 55. **störkilse** *SO* 61. **störkilsse** *ib* 30. **störchilse** *SD NS* 2: 64 (1408); **-a** *ib* 48 (1408). **störkelse** *SO* 101)**,** *n. pl.* **1)** *stärkande, styrkande; styrka, kraft, näring.* allir kostir är wan smakande vtan bröd ok gifwir ängin styrkilse *Bir* 1: 146. **2)** *stärkande, styrkande, befästande.* warre tro til styrkilsa *KL* 5. *Lg* 158. *Bir* 1: 244, 3: 173, 301. godhe taka han (ɔ: min likama) til mere styrkilse *(perfectionem) ib* 1: 220. **3)** *styrkande, tröst, uppmuntran.* ödhmiuke herran tok ödhmiuklica . . . thässon styrkilsin *(confortationem)* af sinne kreatura *Bo* 187. **4)** *stöd, hjälp, bistånd.*

han ville thola ok foruinna dyäfwlsins frestilse. os til styrkkylsa *MP* 2: 55. til . . . wisa manna styrkilse *Bil* 884. *Bir* 1: 75, 4: *(Dikt)* 267. beskedhelikom mannom j sama skomakara companino til störkilsse ok bestandh *SO* 30. *ib* 61, 101. — *underslöd.* hawom wi ingiwit vart jordha goz ok ägho meth os . . . clostreno til styrkilse *SD NS* 1: 565 (1406). **5)** *upprätthållande.* afhändom . . . wi os ok warom arfwm thän for:da half attongin ok til eghnom han . . . thy for:da altare . . . thöm samw gudz modhors messom til störchilse ok oppehälde i wiin ok ofläte *SD NS* 2: 64 (1408). *ib* 48 (1408). **6)** *stärkande, försvarande.* iac byuþar idar mina hiälp til idar rikis styrkilse mote guzs o vinum *Bir* 4: *(Act)* 183. **7)** *förstärkande, upphjälpande, kompletterande.* all annor widhertorfftelik thing, som ey wpräknas j tässom ordhom, takis aff them fornämpda reglom til tässins reglo stadgha styrkilse oc fulkompnilse *Bir* 4: 39. *VKR* 82.

styrkirska (störkirska), *f.* **1)** *styrkarinna, tröstarinna.* hon war . . . martyribus styrkirska *(consolatrix) Bir* 4: *(Dikt)* 267. **2)** *hjälperska, som gifver styrka el. bistånd, som förhjälper.* aff wälwiliolikom fatikdom som är en födherska oc störkirska *(nutrix et fomentum)* til renliffue *Su* 55.

styrkleker, *m.* [*Isl.* styrkleikr] **1)** *styrka, kraft, kroppskraft; särsk. med afs. på strid.* mera gör i stridh ok bardagha witer försea ok godh nänna, än styrklekr ok dygher siälde *(för* fiälde*)* manna *(multitudo vel fortitudo bellantium) KS* 79 (196, 87). **2)** *styrka i andligt afseende.* styrkleker huxens är i thy, än mannin vmbär thulmodhlika alla gen uärdo *KS* 20 (49, 21). — *Jfr* **starkleker.**

styrkning (stör[k]nyngh), *f. styrkande, stöd, bistånd.* ad han vore ner almoghen til störnyngh *(för* störknyngh*)* och help *BSH* 5: 457 (1511).

styrkt, *f.* [*Isl.* styrkt] *styrka; särsk. med afs. på strid.* vantröstandis a sin styrkt *Gr (Cod. D)* 358. hwilkän som är sighir oc styrkt alra therra for hans nampn kifwa *ib* 381. var os styrkttinna torn for owinsins änlite *ib.* *Jfr* **styrk.**

styrna, *se* **stirna.**

styrsl (styrzel *MP* 2: 260. **styrls** *Bil* 753, 884; *KL* 118; *MP* 1: 231; *Lg* 8: 52. **stirsl** *MP* 1: 74**),** *f. L.* **1)** *styrande (af fartyg).* han sände the . . . thing som pafwin hanom gaff sioledhis hem . . . vtan nokors manz styrls äller visan *Bil* 753. **2)** *styrande, styrelse, ledning, regering.* til almoghans styrls ok rätzl *Bil* 884. prestin oc prophetin . . . visto ey rättan dom til siälanna styrls *MP* 1: 231. aff thera (ɔ: skapada tingana) stirsl *ib* 74. för än kötit är . . . anduardhat andans styrzel *ib* 2: 260. *Bir* 1: 116. hawa the *(bina)* styrsl af honom *(visen) ib* 256. the siälana som thine forsyn oc styrsll äru andwordadha *ib* 2: 184. aff godhom forman hulkin som for gudz älskogha . . . takir sik til styrslina ämbite ok mödho *ib* 3: 177. huru han *(konungen)* skal lifwa j sine styrsl oc rike *ib* 303. hallande vissa styrslinna mato *(rectos modos regiminis) ib* 311. *ib* 1: 260. styrsl oc owerbudh til aldra thera gaghn som sins herra budh lydha *MB* 1: 86. rätuisonna dygdh. hulkin hwariom gifuir thz hans är . . . mindrom manne styrsl oc kännedom *MP* 2: 78. twa hälagha iomfrur. hulka som waro vndir hans *(biskopens)* styrls *KL* 118. thz samma closther war wndir hans styrls *Lg* 8: 52. *Bir* 3: 258. **3)** *styrande, styrsel, tyglande, tukt.* skörlifnaz människio hiärta hulkin al siin sin hörsl oc ordh latir lös löpa vtan styrsl *MP* 2: 53. atir hald til kropsins mattan ok styrsl *Bir* 1: 206. jak skal . . . halda thom vndir styrsl at the skulin ey höghfärdhas älla androm skadha *ib* 2: 270. skodha mz hwath mato älla styrsl *(moderamine)* mz hwlke akt mz hwlkom synda angher hälghe män thäktos gudhi *Ber* 55. — *Jfr* **styrsle.**

styrsla (styrzla), *f. styrelse, förvaltning.* förwärffwande mz the gwlleno . . . hwsith til sina hand oc styrzlo *PM* LXI.

styrsle (styrlsle), *f.?* **1) = styrsl 2.** til sigh anama rikesens ärinde oc styrlsle *MB* 2: 239. os til hörir at see om rikesens bestandh oc styrlsle *ib.* aff säthia han aff rikesens styrsle *ib* 261. **2) = styrsl 3.** the som wilia sik wndhan dragha förmansens styrsle *(correctionibus) Su* 71. — *De anf. ställena, särsk. det sistnämda, böra dock kanske fattas ss pluralformer af* **styrsl.**

styrta (störta. *impf.* **styrte. störte. störtte** *RK* 3: *(sista forts.)* 6037. **storte** *ib* 2: 8941; **nidherstorte** *MB* 2: 90. *part. pret. n.* **stört** *Su* 120; **nidherstört** *MB* 2: 27**),** *v.* [*D.* styrte. *Mnt.* storten. *Jfr Mht.* stürzen, sturzen] **1)** *störta, falla, nedfalla.* min gangare styrte a eenne broo *Iv* 2298. han . . . hugger aff hans örs the främbro been; swa at thz styrte honum ij moot *Fl* 1860. hans örs störte öwer en steen *RK* 1: 3242. een ower then andra styrte *ib* 1441. ther storte monge ofuer bordh *ib* 2: 8941. thz skoer opta ath stora waghna falla om kull störtha paa eena tuffwa ther wnder är mull *ib* 3: 1283. hon störte til iordhinna *ST* 415. *Al* 702. fatadho hwar thera andra i fampnen oc styrto ginstan dödha *Bil* 917. marghe aff folkeno vppa thentidh störto dödhe *(corruerunt) MB* 2: 58. the *(de stora myrorna)* slogho ther fä wäl thusand mang oc störto ther dödh fore myra twang *Al* 9400. — *i strid falla till marken, i sht falla och omkomma; stupa, falla.* en klen oc kräseliken stridzman äst thu, som swa mykyt rädhis mothegangilse, mädhan thu ey än haffuer seet blodhen rinna, ey oc än mz fromom kämpom stört oppa markenne *(nec in valle pugilum usque ad mortem decertasti) Su* 120. ther styrte man wt ower man *Al* 3363. störte man for man *HSH* 7: 12 (1467). ther wille störtte mang man, för än the gaffue siig *BSH* 5: 319 (1509). danske oc tydzke störte j alla enda *RK* 2: 7851. ther störte saa mangh een dägelighen man som tha ekke staanda kan *ib* 3: 471. ther störte nok oppa båda siidher *ib (sista forts.)* 4651. *ib* 6037. *Di* 28. **2)** *störta (i tu), genom fall bryta.* bar han atheraffwogher aff sätit störtande sin hals i tw *LfK* 147. **3)** *störta sig (öfver), göra anfall (mot).* fyöl älla störte *(irruit)* josue snarliga offwir fiendena *MB* 2: 28. **4)** *falla, råka (i).* ath menniskian skal . . . störtha j otulukheth *Gers Frest* 28. — **styrta sik,** *störta sig, kasta sig.* styrte han sigh siälffwir stupa nidher i brunnena *Lg* 3: 353. — **styrta nidher,** *störta ned, nedstöta, nedkasta.* störte han qwinnona nidher aff högha stenen *Lg* 669. mz then qwist han hafdhe ij hände styrte han thz kar nidher *Fl* 613.

2) *störta ned, falla ned, störta, falla, särsk. falla i strid, stupa.* engelbert styrtte nidor mot en sten *RK* 2: 2685. tha styrte han dödher aff hästin nidher *Iv* 779. han ... stak thän riddara ... swa at örs ok man styrte nidher *ib* 2401. the styrto nidher fore swärdh ok piil *Al* 5293. en rytz sköt han med eth spiwt ... swa at han styrte nider i stadh *RK* 1: 1778. störthe tha flere ᴍ nidher *ib* 8: 3865. — *Jfr* **nidherstyrta.** — **styrta um kul,** *störta om kull, falla om kull.* tha störte resen om kull *Di* 138. *Jfr* **umkulstyrta.** — *Jfr* **til-, um-styrta.**

styrtilse, *n. pl. Jfr* **nidherstyrtilse.**

styrtograf, *f.* [*Jfr T.* stürzgrube] = **styrtokula.** hwilkin war thän som ... wnflydhe styrtograffwena *(precipicium euasit) Spec. Virg. s.* 80. *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

styrtogrop (störto grop), *f.* = **styrtokula.** tha är först störto gropin waktaskolande *(fouea cauenda est precipicii) Spec. Virg. s.* 229 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

styrtokula (styrtakula. störtho kwla), *f.* [*Mnt.* stortekule] *afgrund.* thu wntflyr ekke styrtakulona *(precipicium) Spec. Virg. s.* 79. hon ... giordhe sik äwinnelika dözsins snara ok störthokwlo *ib* 176 *(båda ställena enl. uppgift af Dr. R. Geeté).*

stytta, *se* **stynta.**

styva (*part. pret.* **styfdher**), *v.* [*Isl.* stýfa] *L. stympa, genom stympning el. klippning märka.* the far ... som styfdh äru a högra-örano *MP* 1: 136.

stäþ, *n.* [*N.* sted] *L. städ, smedstäd.* maximianus ... lät bära fram eet stort stäþ ok böþ bryta aldra þera larben mz slägiom sundar i sma styke *Bu* 522. dyrt gul hulkit som vt räkkis ok slas owir harth städh *Bir* 1: 58. thera hielma klingado som thz stedh ther man pleghar aa at smidha *RK* 1: 1735. tha jarnen war het. tha lagde han thz vpa städit oc bad sigord sla. sigord slog thz första hug. sa at städia stokken riffnade oc städit slap nider i iordena *Di* 122. *Jfr* **spikastädh** *samt* **stäþi.**

städh, *n.* [*D.* sted] **1)** = **staþer 7.** offuerwägendis om swadane almenigt möthe, om tiidh oc städ *BSH* 5: 516 (1512). *ib* 517. ath wij benempdhe städith och rwmmit *FM* 134 (1502, *samt. afskr.*). *ib* 606 (1513). *De tre sistnämda ställena kunna dock föras till* **städhe.** **2)** = **staþer 10.** ath resa naghen almoghe her in i byn, i thet städh edre swena warith haffwa *BSH* 5: 303 (1508). poluer, bly, salth, humble, järn &c. eller salpether och swauell i thet städh for poluer *ib* 273 (1508).

städhe, *n.* [*Mnt.* stede, *f.*] = **staþer 7.** mage i ware fortenckte ... om annet rwm oc städe *FM* 200 (1504). *Jfr* **städh.**

städher pänninger, städher skillinger, *se* **staþer.**

städhga, *se* **städhia 7.**

stäþi, *m. L. Jfr* **stäþ.** — **städhia stokker (städy-),** *m.* [*Fnor.* steðjastokkr] *stock som tjenar som underlag för ett städ.* städia stokken riffnade *Di* 122. tag ... smydya slindher aff städy stok *LB* 7: 56.

stäþia, *f. L.*

stäþia (*pres.* **stäþer** *VGL II þ* 49, 52. **stäþär** *ib I þ* 17. **städher. städdhir** *Bir* 1: 51, 71. **steþer** *VGL I þ* 14. *refl.* **stätz** *Spec. Virg. s.* 302. *impf.* **stadde. stade: -os** *Bu* 168. *part. pret.* **stadder.** *n.* **stat. staat** *PfN* 137), *v.* [*Isl.* steðja] *L.* **1)** *ställa (någon någonstädes).* the staddo *(statuentes)* han mith mällan almoghan *MB* 2: 151. — *ställa, förlägga.* the ... staddho sin häär *(castra posuerunt)* j masalot *MB* 2: 243. *ib* 320. **2)** *anbringa; bortgifta.* jak giter myna dotter ey bäter stat *RK* 1: 413. **3)** *placera, använda (egendom el. arbete).* thz er thz gotz man wäl städer thz man giffuer en dugande man *RK* 1: 3431. man skal ok iilla städhia sompt, som man afflar *GO* 398. tha stadde iak väl mina mödha *Iv* 5070. mange ... som ... fortapadho oc ila staddo thera mödho *ST* 2. han ... stadde ila alla sina mödho ok kostnadh *ib.* göre i honum nagoth til godho, thet städe i wäll *BSH* 5: 138 (1507). **4)** *komma att stanna el. stå stilla, bringa till stillhet, gifva stillhet åt.* oengen kan städhia sina tankka oc hiärta, för än han städher sin lekama i enleko rwme *LfK* 59. **5)** *fasttaga; påträffa.* alt thz wte wardher stat a markinne *(universa, quæ inventa fuerint foris)* skal fordarwas *MB* 1: 300. **6)** *fastställa, bestämma, stadga, föreskrifva.* samthyktum wi ok staddum, at allder swerikes allmoghe skall hawa fridh aa sik ok allu sino *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 465, 5: 374 (1344, *nyare afskr.*), 375. hawm wi þätt ... statt oc samþykt *ib* 378. *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*), 478, 479. all þe þing. maal ok sakir. som j warom stafghä scriuaþ ok stadd äru *ib* 605 (1346). hafwm wi stat ok skipat at tolff sculu wara the som fore bergheno sculu standa *PfN* 135. staddum wi thet äy sculu flere wara the som ööll sälia a gambla bergheno en fyre *ib* 136. — *fastställa, stadga, föreskrifva, utfärda.* thetta är ... konung eriks ... stadder och skipadher gardz rätter *EG* 67. huar som giwer älla städhr lagh *KS* 67 (164, 73). huar som lagh wil städhia *ib* (166, 74). lagh göra ok städhia *ib* 68 (167, 74); *jfr "Errata".* we är thöm orät dichta ok städia *(væ, qui condunt leges iniquas et scribentes injustitiam scripserunt) ib* 67 (165, 73). **7)** *inrätta.* mote thöm godha skipilsom, gamble witre män haua stat ok skipat til gudhz hedher *KS* 50 (127, 54). skal han *(konungen)* skudha ok städia almanna vägha i rike sino *ib* 65 (160, 71). skipa ok städhia köptorp *ib* (161, 71). städhga *(för* städhia?) sin land ok rike wislika ok tarflika *ib* (160, 71). **8)** *bestämma, besluta, aftala, öfverenskomma.* j westergötland staddis thz swa som rikisins men sampde allum aa *RK* 1: 778. alt thz brödher städia och fast göra *SO* 8. givi swennonom syna stadhda lön *ib* 148. — *bestämma, besluta, besluta att gifva el. tilldela.* the staddo honom ärligit frälse *(statuerunt ei libertatem) MB* 2: 272. **9)** *tillstädja, medgifva, tillåta. med personens dat. och sakens ack.* þet ängom manne stäþiä *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). huru thulumodhelica han stadde hänne alt thz hon giordhe *Bo* 76. städer iak edher alla handa offer *MB* 2: 274. at eder motte ecko stedes köp *BSH* 5: 448 (1511). — *med personens dat. el. ack. och inf.* hwi läst thu han älla stadde honom at ganga til thik *Bir* 1: 220. städdhir han älla thol ängom at wara owir sik *ib* 51. *ib* 364, 2: 120. *Di* 108. tha wil iak ... ey länge mina

kärasta bidhia städhia *Su* 103. huilka thu ey städher at huilas *ib* 117. — *pass.* hon (ɔ: människian) stätz ekke *(non permittitur)* at bethala ont för onth *Spec. Virg. s.* 302 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).* — *med personens dat. och sats inledd af* at. vil äkke iosep städhia mannomen at the längir fölghin honom *Bo* 20. vilde ansgarius ey städhia thom, som gripit hafdho oc fangath the christna männena, at the matto sik väria *Ansg* 251. städer iak edher at j lathen slaa idhert eghit mynt *MB* 2: 274. *Bir* 1: 29. — *med sakens ack.* at han *(konungen)* skal ... ey inledha älla städhia nya sidhuänio *Bir* 8: 306. gudh all tingh tiil een tiidh städher *RK* 3: 1644. *Bo* 66, 122, 134. *Bir* 1: 71, 364. *RK* 2: 5747. — *med inf.* han ... stadde mer oräth göra *RK* 2: 329. — *med sats inledd af* at. han stadde at thän ledhe gramin ... han haunadhe *Bo* 48. *Bir* 2: 118. *Di* 213, 214. — *fördraga. med personens ack.* han tholde oc stadde onda män j thera ilzsko *Bir* 8: 46. *ib* 1: 98, 2: 277. — *låta vara, tillåta att vara.* wm han städhir ok haldir han när sik *Bir* 1: 311. han ... manga syöröffuare när siik stadde *RK* 3: 320. — *låta komma, tillåta att komma, släppa.* han *(hästen)* stadde ängin a sin bak vtan alexandrum all en *Al* 9508. the wille hanom icky städhia ther jn *RK* 2: *s.* 333. **10)** *gå in på, antaga.* the städhia thenna rät alle *Fl* 1748. **11)** *antaga i tjenst, genom aftal betinga sig tjenst af (ngn), städja.* oss haffwir jnghen legh[t] ällir stath til ärwodis *JP* 118. then som tholeken man eller konu lekt hafwer eller staat *DfN* 137. städhi gaardzmestaren alt ärfuodhis folk *VKR* 35. hwilkin som städher swena thrydhia dagh pascha ok annan dagh mikilsmässo han är wthan skuldh, huilkin swa som städher halwm arum tha är swennen skyllogher husbondha fulth äruodhe *SO* 21. mestersuena skulu städhias om walborgamesso *ib* 48. *ib* 13, 113, 203. jngen embetz broder steyde *(för* stedye*)* eller vntlocka synom emb[e]tz broders *(för* synom embetz broder *el.* syns embetz broders*)* tienista folk drengh eller pyga för än han siger hosbondan til *ib* 118. vm helghonamesso oc walburgha messo tha scal gaarzmestarin faa abbatissonne oppa ena script mang hion oc leghodrengia j clostirsins brödh äru oc lenge oc huru hwart thera stadt är *VKR* 38. — *med dat.* engin mesterman ma nokrom suene ... städhia mindre än halfft aar *SO* 65. **12)** *gå in på, åtaga sig.* ingen mwramestara tynge eller stedie mera gerning til sigh en han vel tröster bestaa for vinterdaga *SO* 82. **13)** *genom aftal betinga sig nyttjanderätten till (jord), arrendera, städja.* jak hafwer legt ok stad ... af ... herra ragwalde anundi ... ena tompt *SD NS* 2: 99 (1409). — **städhia sik, 1)** *ställa sig.* tha thu städher tik för hans asyn *MB* 2: 163. *ib* 167, 171. — *slå sig ned, lägra sig.* gingo the owir oc staddo sigh pa stora slättena som liggher moot betsan *MB* 2: 236. **2)** *bortstädja sig, göra aftal med (ngn) om tjenst, antaga tjenst hos (ngn). med dat.* hwar en rätwis, han ey städher ällar stadhgar sik gudhi til thiänist, til dagha taal ällar ara, som leghodränghen städher sik sinom hosbondha *LfK* 131. — *med prep.* mädh. at han hauer sik ey stat mz androm *SO* 21. — *refl.* **städhias, 1)** *ställa sig.* huilken när staddis *(ante me stetit)* *Su* 75. **2)** *stanna.* þe ... stados ängen staþ för än ii drotningenna sal *Bu* 168. i allom them stadhomen som nakat märkelica var giort mote honom staddos the nakra stund *Bo* 223. *ib* 216. *MB* 1: 194. oskiälik diwr drogh fram vaghnin til sancti petri graff ok staddos thär *Bil* 767. *ib* 53. flotane staddos fleste vp aa een stoor fora *RK* 1: 1532. — (?) tiit qwernen städis synis hans veger oc ferd *LB* 7: 13. **3)** *komma till stadga?* han wäntir at wärldzlike män städhias ok främias andelika for hans forskuldan *(terrenos ... homines per merita sua germinare spiritualiter suspicatur)* *Bir* 1: 349. — *part. pret.* **stadder, 1)** *stadd, befinnande sig (på ett ställe el. i ett tillstånd el. förhållande).* han var ensamen vte ... staddar a öþe mark *Bu* 169. the *(näml. stridande)* haua dighran förmon, å mera höghd äru stadda *KS* 84 (206, 92). honum siälffwom staddom när *Al* 7929. lät thik thikkia som thu äst ther när stad *Bo* 24. lupu the saman ää hwar the varo stadde *ib* 182. then ene siwke är staddehr nor wt, then andre suder wt i soknenä *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*). nu äru the badhe stadde til foot *Fl* 1861. jak är nw stadh som faar for wluum ok fiskir a näti *Bil* 541. mz thwem störstom drakom som ... dräpa folkit mz siukom rök. swa at ängin lifuar aff them foro wardher stadder *(råkar ut derför)* *ib* 226. *ST* 122. nils diäkn stadder är j lagmans stadh *FH* 4: 4 (1431). ma ängin fa godhan dödh, vtan han se stadder i godhom lifnath *MB* 1: 414. tha han var staddir j swa myklom wadha *Bil* 861. hon som stad var i swa mykle hawandzlöso *Bo* 16. *ib* 126. äru thera siäla vadhelica stadda *(i farlig ställning)* *Bir* 2: 140. vpfor han valdelica at enge hielp staddir *(d. v. s. utan ngn hjälp; om Kristi himmelsfärd)* *MP* 1: 156. **2)** *bestämd, afgjord.* vtan staddan wilia *(utan uppsåt)* at dräpa sin nästa *MB* 1: 425. at han giordhe the gerning vtan beradh oc staddan wilia *ib.* — **städhia til,** *tillstädja, tillåta. MD (S)* 267. städe them til ath spänne sith arbrösthe *FM* 554 (1512). ati ecke wele städie tiil at wij skole pa war alderdom ffara illa *HSH* 24: 58 (1516). *Jfr* **tilstädhia.** — **städhia ut,** *låta el. tillåta gå ut, släppa ut.* wille ekke brems städie jakthen wth *BSH* 5: 303 (1508). om the komme her for staden, schulle jach [sendh]e dhöm op till stocholm och ecke städe wt till syös igen *ib* 532 (1513). at gripeklow eller hans partij schulle ingelunde städes wt till syös igen *ib.* *Jfr* **utstädhia.** — *Jfr* **be-, in-, undan-städhia** *samt* **fore-, hema-, leghu-, när-, nöþ-, van-, viþer-, väl-stadder.**

städhis, *adv.* [*Mnt.* stêdes] *städse, alltjämt.* ther bodde han siw aar städis inne *Lg* 3: 34. myne swenne, iach haffuer ther vthä städis beliggendis *FM* 127 (1501).

städhse, *adv.* = **städhis.** bede wij eder ... jw stedse om tinde, hure eder herredöme forslyte edre ärende *BSH* 5: 57 (1505).

städhugher, *se* **staþugher.**

stäf, *n.* *Jfr* **ordhstäf.**

stäfna, *se* **stämna.**

stäghl (stäghil. stägil. stägill. stägel. stäghäl *L.* **stagel),** *n.* [*Isl.* stagl] *L. stegel, hjul (nyttjadt vid dödsdömdas afrättning). Jfr Schlyter,*

Ordbok s. 607. wart han ... lagder pa iiij stägill *(dar na eyn rat was bereyt de vor rader wart dar up ghe leyt) Va* 38. wart han ... huggen j iiij quartir, och sätter pa iiij stägill för iiij porta for staden *(wart an ver enden up en rat ghe settet ... vor de stat) ib* 52. wart domen ower henne giffwin, thz hennas ben oc arma skullo söndher brytas oc läggias sidhan oppa eth stagel *Lg* 3: 668. alexander ... badh them rät til stäghlith slipa *Al* 3744. om westeras gator loth han hanum slipa pa eth stägil giordis hans endhe *RK* 2: 4422. the ther manligh stägel opreesa *ib* 3: 851. the ... skulu ... swa som the a stäghil äru satte *(in furca suspensi)* slitas af korpom *Bir* 1: 16. bencth dwn bleff grepen oc sytther paa eth stägel *BSH* 5: 638 (1520).

stäghla (stegle *RK* 2: 3798. **stäijlla: stäijlldhe** *BSH* 5: 638 (1520). **staghla** *ÖGL Eþs* 18. **-de, -der),** *v.* [*Isl.* stegla] *L. stegla, rådbråka och stegla. Jfr Schlyter, Ordbok s.* 607 *f.* han ma ey dö vtan godhan dödha, ä hwath dödh ther han dör, tho at han wardhe hängder, eller stäghlder *MB* 1: 415. stäglde kroppa vpätas aff korpom *MP* 1: 303. pa sydher malm han honom stägla loth *RK* 2: 4416. ther stägldes tha mangh een dägligh man *ib* 3: 845. sidan han ... halshwg och steglde the fatige borgare i kalmarne *BSH* 5: 205 (1507). *RK* 2: 3798, 9496, 3: 386. *BSH* 5: 175 (1507), 638 (1520).

stäk, *n.* [*Sv. dial.* stäk. *Jfr Mnt.* stech] *smalt sund, färjeställe; landsträcka vid sund. Jfr Styffe, Skandinavien und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* XIV. at jac hafuer ... saalt ... knut bossonni ... allan min äghodel i sidogangenom ok i stäkino *(möjl. att här fatta ss ortnamn) SD NS* 1: 420 (1405). — *i ortnamn.* apud almarnastæk *SD* 5: 299 (1344, *gammal afskr.*). in almarnastæk *ib* 438 (1345). prope almarnastæk *ib* 674 (1347, *gammal afskr.*). pa stäkit *BSH* 3: 148 (1463).

stäkahiälmber (stäkä-), *m.* [*Mnt.* stekehelm] *ett slags vid riddarspel nyttjad hjälm.* nouem stækæhiælmæ cum armis attinentibus. jtem vnum ørløghes hiælm. jtem II torneyes hiælmæ *SD* 4: 710 (1340?).

stäkamäz (stäkamätz *SR* 16. **stäkametz. stäkämäz. stekamäz. stekamez. stekomäz** *L.* **stikämäz** *L.* **steghämäs** *SD* 6: 235 (1350). **steghemez. stämess** *SGGK* 106**),** *m.* [*Ä. Dan.* steymetz, steemetz. *Mnt.* stekemesset. *Jfr Mht.* stechmezzer, stichmezzer] *L. dolk, kort värja.* lego et assigno ... vnum cultellum argenteum dictum stækæmäz *SD* 4: 63 (1328). *ib* 6: 235 (1350). gifuer iak arwidh iapson min steghemez *FH* 6: 21 (1449). *SR* 16. at ängen af almoghänom ma nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora. som är stekamäz ... swärþ. allr bredygs *SD* 5: 638 (1347). at bära waakn som är swerdh oc stäkemedz ellir andra stora knifua *VKR* 20. nw ffindz brodher bär stäkametz vidh sidho sina vtan allermanz loff *SEG* 113. *SGGK* 106. om huars companijs broders dagge eller stekamez *SO* 189. — **stäkemäza kniver (stämmitza-),** *m. dolk.* haffdo the ... fira hwassasta stämmitza kniffwa *Lg* 3: 460.

stäkasadhul (stäkä-), *m. sadel som nyttjas vid riddarspel.* VI stækæsathlæ *SD* 4: 710 (1340?).

stäkatygh (stäkä-), *n.* [*Mnt.* steketuch] *rustning (särsk. vapenrock och benharnesk) afsedd att nyttjas vid riddarspel.* duo paria stækatygh *SD* 4: 711 (1340?). tria paria stækætygh *ib.*

stäke yrt (-ört), *f.* [*Jfr Ä. Nysv.* stäkerört] *alisma plantago Lin.?* drick stäke ört *(d. v. s. dekokt på örten)* offtha *LB* 7: 267.

stäkkia (stäkia. *pres.* **-ir.** *part. pret.* **-ter),** *v.* [*Fdan.* stække] *L.* **1)** *förkorta, afstubba.* vil iak ey at the bärin stäkt klädhe som skämda gäste *MP* 2: 218. — *stubba (ngn genom klädernas afstympande).* the waro ... stäkte j sinom klädhom *Bir* 3: 458. *MP* 2: 218. — *stubba el. hugga af svansen på (ett djur).* hwa sin hund stäkkir *GO* 807. **2)** *förkorta. om tid el. varaktighet.* äpter henna *(solens)* gang längias daghane eller stäkkias *MB* 1: 66. guþ ägar sua val ifir þean vnga sum þän gambla lif stäkia *Bir* 4: *(Avt)* 185. *ib* 2: 261. stäkkir vsaldz syndox manz aldir ok tima *ib* 255. en storm monde the reyse stekkia *RK* 2: 3285. — *förkorta, sammandraga. om skriftlig framställning.* hans vi [6] böker haffwom wi företaghit at stäkkia oc säthia j ena *(uno volumine breviare) MB* 2: 285. at stäkkias *(för -a)* the langha materias *ib.* — *förkorta berättelsen om, fatta kort.* nw wiliom wi säghia aff eupatore ... stäkkiandis the örlögh oc annat ont vndher honom hände *(breviantes mala, quæ in bellis gesta sunt) MB* 2: 309. *Bo* 171. **3)** *komma (ngn el. ngt) att lida brist; part. pret. lidande brist.* ath edre skep äre stäkh *(för* stäkth?*)* om fetalie for then lange töuelse j hafft haffue j thenne rese *FM* 193 (1504). — *Jfr* **af-, for-stäkkia** *samt* **skamstäkter.**

stäkkia (stiäkkia), *f.* [*Jfr Fdan.* stakke] *djur utan svans; höna utan stjärt.* thz är goth at stiäkkia sik *(för* fik*)* ey hala *(stat bene galline caude non fidere fine) GO* 926; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 348.

stäkkotter, *se* **stakkotter.**

stäkra, *f. stäkra (en hästsjukdom).* fore stäkro *LB* 2: 69.

stäkre (stäkkre. stäkkare), *se* **stakker.**

stäla, *se* **stiäla.**

ställa (-ir, -te, -ter. *part. pret.* **stalter: stalt** *RK* 2: 9143 *(i rimsl.)*)**,** *v.* [*Mnt.* stellen, *part. pret.* gestelt, gestalt] **1)** *uppställa, ordna.* the stelte swa thera schara *RK* 2: 2173. **2)** *ställa, inrätta.* hwar en som sith liffwerne swa ey ställer *LfK* 128. **3)** *part. pret. beskaffad, förhållande sig, befinnande sig.* see nu wincencius huru thin arme lykame är nu steltir *ST* 98. sa war thera mening oc wele stalt at konung cristiern skulle fat riket alt *RK* 2: 9143. — *n. ställdt, beskaffadt.* spordhe hwru mz henne war stält *Lg* 3: 411. illa är mz mik stält *ib.* — **ställa sik,** *skicka sig, bete sig.* hwru siälen skal sik tha haffwa oc ställa *Su* 9. *ib* 112, 235, 243, 364. *SO* 222. jomfrun ... stälte sik swa, at alle vndradhe oppa henna wiisdom, höwidzskhet, oc gudhelikhet *Lg* 3: 4. ärleka oc höffwidzlika os ställande oc regerande *LfK* 135. ridderligha han siik tha stälte *RK* 3: 1987. han ... folde sin fader oc moder till gästabudit. oc stelte sigh ther wäll *Di* 89. — *Jfr* **be-, umställa.**

ställing (-ar), *f.* [*Jfr Mnt.* stellinge, *f.*] *ställning.* **1)** *ställning, byggnadsställning.* tha han gik wtaff kyrkiona tha kom een prest ok sagdhe, thu skall maala ... sancte anna oppa theen wenstra

sidhen oppa thz höghe tornet ... han läth sigh göra ställinghä xxx fampna höghä ok maladhe ther sancte anne ok hennäs barn *Lg* 8: 31. stellinghä worthe bort blästhä *ib.* 2) *ställning hvarpå en kanon hvilar, lavett.* byssan sik vtaff ställingen slog *RK* 2: 6108.

ställinge, *m.?* = **ställing 1.** tha kom eth stort nordhan wäder ok blästhe nider stellingan *(det slutande* n *återgifver ett förkortningstecken i handskriften; sannolikt står* stellingan *för* stellinga *el.* stellingana, *och stället kan i sådan händelse föras till* **ställing)** *Lg* 8: 31.

stälning (stälnyng. stälnigh), *f.* 1) = **ställing 1.** gyorde the ena stälningh aff brädhom *Lg* 8: 89. ledhe the han oppa stälnyngena *ib. ib* 90. til thäs the fingo bygdh stälnigh *ib* 708. 2) = **ställing 2.** *Jfr* **byssostälning.**

stämborþ, *n. stämbord, stigbord, stämlucka, damlucka.* skal han *(qvarndammen)* stengies met eno stemborþe *FH* 3: 4 (1352). *Jfr* **stämmobordh.**

stämma (stämna. stämpna. stempna. *pres.* **stämmer** *LfK* 153; *LB* 9: 104. **stemmer** *ib* 2: 42. **stämne** *ib* 5: 81. **stämpnir** *ib* 4: 353. **stempnir** *ib* 3: 96, 97, 102. **stämpner** *ib* 8: 43. *refl.* **stämmis** *ib* 2: 48. **stämpnes** *ib* 3: 79. *part. pret.* **stämder** *Bil* 429), *v.* [*Isl.* stemma. *Fnor.* stefna] *L. stämma, hejda, stanna, komma (ngt) att stanna.* eldrin stodh som stämder ware *Bil* 429. — *om rinnande vatten: stämma, dämma.* bätra är stämma bäk en aa *GO* 38. ath the magho frälselika ... vatnit aff träskiomen met grafning oc dikom thil qwärnena ledha stämpna oc täppa *FH* 3: 71 (1446). thän huilken annars watn stämmer *(genom fördämning leder)* til sinna qwärn *LfK* 153. — *bildl.* at thässin himerikis välsignadha adhran ... skulle ey stämpnas i litlom stadh älla rume äptir gudz foresyn wtspredde hon sik i swa stora aa älla flodh. at al the hälgha kirkia gladdis af hänna ström *KL* 329. — *om blod el. blodflöde: stämma.* stämma blodh *LB* 9: 103. *ib* 2: 42. wardhir hon *(betonica)* stöth oc laghdh a saar tha stempnir *(för* stempnir hon*)* blodh *ib* 8: 97. stempna blod i saar *ib* 7: 56. pors stampet mz ätikia stämpner blod off näsu *ib* 8: 43. *ib* 5: 81. stamper man henne *(vägbreda)* ok legger widh blodhrwna tha stämmis han *ib* 2: 48. *ib* 3: 79, 96. — *om kräkning: stanna, hämma.* thz stämpnir ... spyningh *ib* 4: 353. — *om löst lif: stanna, stoppa.* stämna lösan bwk *LB* 9: 104. the stämma lösan qwidh *ib.* thz stämmer rinnande qwid *ib. ib* 3: 102.

stämma (stemma. stemna. stämpna. stempna), *f.* [*N.* stemma] *L.* 1) *stämmande, fördämning. Jfr* **stämmobordh.** 2) *förstoppning.* fori stemmo *Hästläked. i AS* 137. *LB* 2: 63. läkedomber thom som haffua stempno, och bwndhne ärw i liiffwena *ib* 7: 79. dwgher hon *(malva)* for stemno *ib* 142. *ib* 3: 107, 191. colica thz är stämpna *ib* 5: 292. — **stämmobordh (stämpne-),** *n.* = **stämborþ.** tak ... op stämpnebordhit at vatnit maghe flyta oc hiulit vändas oc kornit rasklica malas *Bir* 2: 183. stämpnebordhit som atirhallir vatnit *ib* 184.

stämna (stämpna. stempna. stäfnä *SD* 2: 279 (1299). *pres.* **-ir. stempnar** *RK* 2: 1406. *impf.* **stempnde: -om** *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). **stämde** *MD (S)* 234. **stemde** *ST* 307, 308, 312; *Di* 24. **stämpde** *RK* 2: 5098, 5338, 3: 434; **-o** *Al* 1685. **stempde** *RK* 1: 776, 916, 2: 910, 1318, 3820; *Di* 4, 20. *part. pret.* **stämþer** *SD* 5: 638 (1347). **stämdher** *Lg* 3: 439. **stempder** *SGGK* 108. **stempnadher** *ib* 104. *n.* **stämt** *Bu* 523. **stämpt** *Al* 4691, 6148; **saman stämpt** *ib* 8852. **stempt** *Va* 51. **saman stempt** *ST* 303. **stempth** *SGGK* 108), *v.* [*Isl.* stefna] *L.* 1) *eg. vända el. rikta ett fartygs framstam (åt ngt håll); styra, rikta ett fartygs kurs, styra kosan.* diäfla saghþo þöm fals haua stämt *Bu* 523. sanctus adrianus ... baþ þöm eigh fölghia diäfla villo vtan stämna häldar äpte sino styre *ib.* — *styra kosan, rikta sig, vända sig.* hwar han stempde a een rothe thz fiol alt nider som en brote *RK* 1: 916. — *bildl. rikta el. rätta sin sträfvan, ställa sig, inrätta sig.* thu skalt stämpna äpthir ämpne *GO* 1055. 2) *låta (ngn) begifva sig (åt ngt håll el. till ngt ställe); anmoda (ngn) att begifva sig (till ngt ställe el. ngn person), kalla (ngn) att infinna sig, instämma, tillkalla, kalla.* hwo haffuer stempt *(ghe laden)* idher hiit *Va* 51. alla sudermen lot han thiit stämpna *RK* 2: 2341. stempndom vi vora viisa radgewara till vor *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). vii *(biskop Magnus)* haffuom stempt honom hiit fore oss *FH* 1: 124 (1490-*talet, gammal afskr.*). alexander lot alla macedona fore sik stämpna *Al* 814. *RK* 2: 910. alla wesgöta stempde han ther til sich *ib* 1318. stempde han til sik köpunx län *ib* 3820. *ib* 3: 434, 608. han stemde hans söner till sik *Di* 24. cyprianus ... stemde til sik een diäfwl *ST* 307. *ib* 308, 312. — *oeg.* nar dödhin komber ok hafwer os stämpt *Al* 6148. — *kalla (ngn) till sammankomst, sammankalla (personer).* strax epther messone skulo alla brödher ok systrar i gyllestugone stempnas *SGG* 131. her steen fiik saa ämpne ath daghen äpter sin her tiil hopa stämpne *RK* 3: 2181. här steen ... leeth rijkensens raadh tijll hopa stämpna *ib* 2827. — *instämma, stämma (för rätta).* omnes cognatos & propinquos ... secundum leges terre rite & legaliter citaui quod wlgariter dicitur stæfnæ *SD* 2: 279 (1299). hwar til annan käromal hauer, tha late han stempna som käre wil *GS* 37 (1413, *orig.*). — *med personens dat.* han sum kopt hawär stemner hinum sum vingäþe *SR* 1. — *med personens ack.* þän som stämþer varþer honum at suara *SD* 5: 638 (1347). ho som stempdher wordher *GS* 38 (1413, *orig.*). vthan the seen wider nampn til tingz stämpde *ib* 31 (1380). rikesens men waro ther alle mäste ... konung eric theres sändebud tedan sände oc tha honom til rätta stämpde at ynnan xij vikor vid moresten wara oc thom ther til rätte swara *RK* 2: 5098. han stämden för rät *MD (S)* 234. för alla doma, ther han stämdher wardher *Lg* 3: 439. hwar sin gillesbrodher stempner aff gilleno til häredz dom *SGGK* 108. then som swa haffwer stempth bedis loff aff aldermannenom stempna han for konunx doom ok then som swa stempder wardher gange aff gilleno *ib.* 3) *bestämma el. utsätta (ting el. sammankomst) för (ngn), instämma (ngn) till (ting el. sammankomst). med personens dat. och sakens ack.* han skal hanum um tisdaghen stämnä enät þing *SR* 31. 4) *sammankalla (ting el. sammankomst).* tha later han stämpna

almänt thing *Fl* 1047. *ib* 1984. brwnsten stempde ting ouer alt landit *Di* 4. *BSH* 5: 114 (1506). — **stämna sik,** *styra sin kosa (till ett ställe), ämna sig (någonstädes).* mädhan thu hafwer thik hingath stämpt *Al* 4691. — **stämna saman,** 1) *sammankalla, kalla till sammankomst el. möte.* the stämpdo saman allan thera mogha *Al* 1685. marsken ... stämpde the dalakarla saman *RK* 2: 5338. norre hallandh stempnar han samman j sender *ib* 1406. 2) *sammankalla el. utsätta (sammankomst).* tha stempde hertughen saman eth hoff *RK* 1: 776. — *Jfr* **saman stämna.** — **stämna ut,** *uppbåda.* at herra bänkt stenson laghman i närke oc olof griis ... hafdho stämpt alt landith ... närke wt til nário aa at rensa ... kunungx vatnen *VAH* 24: 320 (1422). wilkinus koning stempde wt en offmyken här *Di* 20. *Jfr* **utstämna.** — *Jfr* **hem-, in-, lagh-, þing-stämna** *samt* **ostämder.**

stämna (stemna *SO* 26; **-o** *ib* 14, 26. **stämpna. stempna: -or** *SO* 154, 194, 202. **stempma. stäffna. steffna.** *pl.* **-or. -ar** *SO* 98, 110, 111, 153**),** *f.* [*Isl.* stefna] *L.* 1) *till bestämd tid och ort utsatt sammankomst, möte.* han kom okalladher til thera stempno *Bil* 589. som förste kalladhos til hwaria stämpno oc radh *MB* 1: 404. badhe a thingom oc stämpnom *SD NS* 2: 227 (1409, *afskr. i vidim. fr.* 1413). *BSH* 5: 304 (1508). a ting oc steffno kunde han wäll tala for sik *Di* 129. a tingä stäffnä *(för* a ting oc stäffno *el.* a tingom oc stäffnom? *orig.: a þingum oc stefnum)* kunde han wäll tala *ib.* the fyre bröder toko een stempna *RK* 1: 646. the fogte han ther stämpna ladhe *ib* 2: 9049. tha swenäna vilia thera stempna haldha *SO* 5. tha bröther halla stempno *ib* 23. *ib* 24, 26, 51, 69. *SGG* 131. kalla stempno sama *(för* saman*)* *SO* 23. *ib* 14. thyswar skulu thwe om arith aff radhe offwer wara stempmo som ar *(för* är*)* daghin äpther sancta miklis dagh ok xiiij dagha äpther pascha *ib* 24. skal huar brodher ... sökia stempno *ib* 67. tha brödher til stempno koma *ib* 52. gör nokor olyudh i stempno *ib.* dragher nokor knijff i stempno *ib. ib* 25, 27, 111. *SGGK* 108. scal han thz kungöre fore companijs brödrom i theris stempna tha the saman äro *SO* 110. tha rettha stempnar holles schole om walburgamessa ock mickelsmessan huilken ämbetz broder sick tha forsumer aff stempnan böte ena halwa mark penninga *ib.* andra sletta stempnar om aarit *ib* 111. *ib* 98. tha ... höghesta stempna hollis *ib* 144. *ib* 153, 154, 194, 201, 202. i swa dana matho som the wthfästo a stund och stämpno *SD NS* 2: 9 (1408). 2) *stämmodag, bestämd dag el. tid; fardag el. flyttningsdag för tjenare el. arbetare.* wm swen skils with husbonda innan stempna *SO* 14. — *Jfr* **aldin-, ars-, bolags-, drykkio-, fästnaþar-, fästninga-, gildis-, gipto-, hamna-, kirkio-, lagha-, legho-, liþ-, prästa-, radhstuvu-, skräddara-, sokna-, somar-, tompta-, þing-, þings-, vigsla-, öl-stämna.** — **stämno dagher (stämnu-** *L.* **stemno-. stämpno-. stempno-. stämpnu-. stempna-** *SO* 21, 22. **stämpne-. stempne-. stäffno-. stemde-** *Di* 43. **stämpde-** *BtFH* 1: 174 (1506). **stampdis-** *ib* 237 (1506)**),** *m.* [*Isl.* stefnudagr] *L. stämmodag, utsatt dag för sammankomst; utsatt dag då inställelse skall ega rum el. då något annat på grund af öfverenskommelse el. enligt lag skall göras; utsatt tid.* fari bort af landi i þem stämpnudagh är hanum wardþer lagþer *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). at wi ... tideka persson tildömom tweggia öresland jordh ... som laurens honom pantsetthe ... och ekke aterlösthe innan retthan stemnodagh *ib* 6: 75 (1349, *gammal afskr.*). stemde dagin *(Cod. B* stempne dagen 315*)* war tha wte *Di* 43. — *särsk.* **en** *af de (vår och höst inträffande) dagar till hvilka aftal om tjenst el. arbete är gällande och från hvilka sådant aftal räknas, fardag el. flyttningsdag för tjenare el. arbetare; viss tid för hvilken aftal om tjenst el. arbete blifvit ingånget, legostämma, tjenstetid.* dömdes birgitta bertilsdotter syn legh wt aff lauris persson toyiala swa mykit han haffde loffuad henne for sin tienst och han dreff hänne wt för sin stempne dagh *BtFH* 1: 171 (1506). dömdes lauris hincka nackiala swa mykit lego aff michel persson ibidem som han haffde leegt och han tiente icke honom til sin stämpde dagh *ib* 174 (1506). dömdes her per swa mykin leghe igen aff dionisius hayhunkoski som han haffde loffuad honom för ty han foor bort fra honom mz omyne stämpne dagh *(för* for stämpne dagh?*)* *ib* 176 (1507). *ib* 237 (1506). kombir nokor främandhe suen i stadhin stempno dagha imellom *SO* 65. huar honum vthaff hans werkstadh lukkar fore rettan neste stempno dagh som är paska eller mikelmesso *ib.* then som han först til kom behalde suenen til rettan nesta stempnodagh *ib.* huilken suen thwem husbondhom loffuar thiänisth i eenom stempnodagh *ib* 63. engin suen forlathe sigh ther vpa at forsuma sijns husbondha ärnodhe i fastegangx wijkune vthan at han thz vpfylle epter sijn stempno dagh dagh for dagh swa manga han forsumar *ib* 67. *ib* 21, 22, 30, 66, 203. tha hans stempnodagh är vthe *ib* 71. bliffwer han dödher för är *(för* än*)* hans stäffnodagher är vthe *PM* 71. skal tyänaren tyäna sin stäffnodagh wth til ända *ib.* — **stämnofriþer (stämnu-),** *m. L.* — **stämnomal (stämpno-),** *n. L.* — **stämno män (stämnu-),** *m. pl. L.* — **stämnomanna eþer (stämnumanna-),** *m. L.* — **stämno stadher (stämpno-),** *m.* [*Isl.* stefnustaðr] *ställe hvarest sammankomst är utsatt att hållas, ställe dit ngn är instämd.* kommo badhen til stämpno stadhen leodium *Lg* 3: 439.

stämna, *se* **stämma.**

stämning (stämpning. stämpnung), *f. L. Jfr* **hem-, lagha-, þing-stämning.** — **stämninga bref (stämpninga breff),** *n.* [*Fnor.* stefningarbréf] *stämningsbref, skriftlig stämning (till inställelse inför domstol).* baro the fram III stämpninga breff som the hade honom stämth til rättha met *FH* 5: 124 (1488). dömom wij honom ... sakan til III mark fför hwarth stämninga breff *ib. ib* 125 (1488). — **stämninga man (stämpninga-** *L.***),** *m. L. person som är kallad att vara närvarande vid en sammankomst?* nobili *(för* -es*)* viri et discreti respondeerunt vnanimiter asserentes se nicchil verius jntellexisse quam quod premissa bona dicto domino B. nec cuiquam alii legaliter cederent ... videlicet domini jnfrascripti. dominus laurencius vlfson ... et dominus dan jonson cum quibus alii viri prouidi et in legibus

periti qui secuntur hoc idem consenserunt videlicet gødhstaws tunason ... thyrgillus hulti cum aliis discretis viris dictis stemningamen petro mathusson ... øiaro laka et guthormo kryl *SD* 8: 199 (1315; *urkund utfärdad af Östergötlands lagman*).

stämpel, *m.?* [*N.* stempel. *Mnt.* stempel] *stämpel.* II nageltorne I stämpell *HSH* 19: 168 (1506; *nämnes bl. smedsverktyg*).

stämpel (stempill), *n.? stämpling, ränksmideri.* hwath stempill ther jnne är med almogen *HSH* 20: 117 (1507).

stämpla (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*N.* stempla. *Mnt.* stempelen] **1)** *med stämpel intrycka el. påtrycka, genom slag el. stöt på stamp el. stämpel åstadkomma (märke).* inthrykke han *(djäfvulen)* oc stämpla j människiona sina script oc tekn älla mot *Bir* 2: 57. **2)** *hopsmida, anstifta, i hemlighet åstadkomma el. söka åstadkomma, stämpla.* stempla ... menighetz wersta ok thera skada *MD (S)* 291. aff the xij woro iij eller fleer som stemplade stort forrädilse *RK* 2: 8186. ther stämplas ... full döldh tingh *ib* 3: 127. *ib (sista forts.)* 4632. at the hade aldrik ... stempledh sa dant *BSH* 4: 111 (1486). *ib* 5: 178 (1507). haffwe ... stempledh argth oc onth moth rikesens raadh *ib* 4: 111 (1486). wii fructodo nog nogod skulde paa oss stämplas *ib* 5: 6 (1504). jach ... acktar inthe hwath the pa mik stempla *ib* 138 (1507). peder henrikson sade mik om nager lönlig ärendhe, stempladis i herredaghen moth idher *ib*. at han skule noget argt vile stemple mot edert herredöme *ib* 469 (1511). en aff then beste, ther mäkler ok stempler mik ok riighet skade ok forderff oppa *ib* 458 (1511). hwat hennas modher haffde bestält oc stämplat mz wener oc frändher *Lg* 3: 449. — *Jfr* **be-, in-stämpla.**

stämplan, *f. stämpling, ränksmideri, anstiftan.* är stor willa komen bland almogan aff sadan stämplan *BSH* 5: 139 (1507). then skade är sked alt effter kwng hansz stämplan *FM* 125 (1501). *HSH* 24: 89 (1516).

stämplare, *m. stämplare, ränksmidare, anstiftare (af ondt).* her äre ganst onda stemplara inne hoss oss *BSH* 5: 114 (1506). ther hade warit nager stämplara, som almogen hade giort oweliogh *ib* 139 (1507). *ib* 138 (1507), 458 (1511). *HSH* 19: 154 (1506).

stämpling, *f.* [*Ä. Dan.* stempling] *stämpling, ränksmideri.* verdens ath scriffwa thöm til ... thet the sätie aff theress stemplingh *BSH* 5: 138 (1507). *HSH* 24: 53 (1516). *Jfr* **bestämpling.**

ständer (*pl.* **ständrar),** *m.* [*D. dial.* stænder. *Mnt.* stender] *pelare, stolpe.* thz husith stodh a ständrom fast *Al* 8167. swa waro the ständra mästerlik wt hugne aff gulle oc stena riik *ib* 8177.

ständika? (*pl.* **stenneker** *HSH* 19: 167 (1506). **stennickar** *ib* 20: 88 (1507)), *f.* [*Mnt.* stendeke, *diminutivum af* stande; *jfr* **standa**] *ett slags kärl (vanl. af tenn).* II stenneker *HSH* 19: 167 (1506). stennickar och kannor synderhugnä *ib* 20: 88 (1507). *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 434.

stängemunder, *m. en som tillstänger munnen.* spordhe ärmethin hwat therra nampn war ... then andhre sagde jak hetir stengemwnder *JP* 132.

stängia (-ir, -de, -der. *part. pret. n.* **stänkt),** *v.* [*Isl.* stengja] **1)** *stänga, tillsluta (dörr o. d.).* dörrin var stängd vm thöm *Bo* 217. *ST* 464. iach wil mjna porta stänghe *MP* 168. stengh vel fenstrena *LB* 7: 46. seen aat wm portane oc dörenar j clostrena äru wäl atirlykta mz laasom oc iärn stänglom starklika stengda *Bir* 5: 86. — *stänga, genom stängande el. tillslutning spärra el. förhindra inträdet i.* han *(qvarndammen)* skal vara open þree vikur vm varenä ... ok swa lenge vm hösten ... ok thes mellen skal han stengies met eno stemborþe *FH* 3: 4 (1352). hymmerik är stänkt *MD* 171. — *abs.* hans hwstrw hadhe stänkt *MD* 169. wärld tw stänger *ib* 170. **2)** *afstänga (ngn från ngt).* om the hollender stängis aff östresiön *FM* 596 (1513). — **stängia ater,** *tillstänga, tillsluta.* stängis ather dören *Bir* 5: 47. stängia ... husit hardarin ather vm sik *JP* 132. *Jfr* **aterstängia.** — **stängia i gen,** *tillstänga, tillsluta.* han ... stängde dörrena j geen äptir hänne *ST* 273. *Di* 54. stengia sin vindögon igen *LB* 7: 306. — **stängia inne,** *innestänga, innesluta.* han ... stengde alla marskens swäna inne *RK* 3: *(sista forts.)* 4248. *Jfr* **innestängia.** — **stängia ut,** *utestänga.* at the köpmen them swa trengde oc wt fra rikens stadh stengde *RK* 2: 2033. — **stängia ute,** *utestänga.* hwar wte är stängdhir han är inne glömdhir *GO* 280. *Jfr* **utestängia.** — *Jfr* **in-, til-, utan-stängia.**

stängil (*pl. dat.* **stänglom),** *m.* [*N.* stengel] *stång el. tvärslå hvarmed dörr el. port stänges, skottbom.* the ... atirstängde dörrena mz starkom stänglom *Gr (Cod. D)* 379. aff thenna dyäffuolsins stänglom ok lasom *JP* 132. *Jfr* **hiärta-, iärn-stängil.**

stänisa, *f. L.*

stänkia (-ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* stökkva] *L.* **1)** *låta hoppa el. fara omkring; sprida, utbreda.* swa som grena ok sötasta blömster hulkra lokt vidherla stänkis *(spargitur) Bir* 1: 179. — *förströ.* klärkdomen ok almogin hulke som äru gudz mwra sundir rifwas ok stänkias *(disperguntur)* til at göra kötsins vilia *Bir* 1: 385. thz *(hjärtat)* ... stänkis *(dispergitur)* wm mang thing hiit och thiit *Ber* 224. **2)** *stänka.* stenkia vikt vatn j thz hus *LB* 2: 61. stenkia vikt vatn om kring alth husit *ib*. hwar han (ɔ: gallen aff enom swartom hwnd) stänkes wm hwsith *PM* XXXVIII. wm hwndsens blod stänkes pa wäggiana *ib*. han skipadhe wighia watn mz salt ok stänkia *Bil* 379. mz stänkto wigdho watne *MB* 1: 508. **3)** *beströ, bestänka.* stänktir mz aska *KL* 189. flädal hulkin som hawir bredha vinga stänkta mz hwitom lit ok rödhom lit ok blam *Bir* 1: 347. stänkia sik mz wigdho watne *MB* 1: 502. stänke hona medh wighdho watne oc rökilse *VKR* 49. *ib* 23. *Bir* 5: 86. tha biscopin haffwir stänkt them alla *ib* 47. wakta thik for them fugl som stänktir är mz thiäru *ib* 1: 301. see ... thän vnga ... iunkherran ... stänktan mz blodh oc blanadh. saman hänta sin klädhe *Bo* 196. *KL* 19. *Bir* 1: 31. hwi skudhin j ey til min mwn ok öron ok skäg huru the varo stankt (*för* stänkt) oc färghadh mz blodh *ib* 3: 289. skudha the gatona som strödda äru ok stänkta mz mina hälgha manna blodhe *ib* 2: 245. — *bestänka, stänka på.* thw ... äst liik korompo hulkin som gangande j dyanom stänke ok smitta alla nalkandes sik swa opta som hon vepta vm kring mz rompone *(similis es caudæ vaccæ, quæ vadens in lu-*

tosis locis quoties movet caudam, maculat et aspergit appropinquantes) Bir 3: 137. the äru like stänkilse j heto vatne ther bränne ok smitta alla thom som thz stänke *ib* 135. miolk ran aff hans renlifuis licamma: för än blodh. ok stänkte riddarins clädhe som han halshiog *Bil* 128. — *Jfr* **be-, bort-, sunder-stänkia** *samt* **ostänkter.**

stänkiare, *m. Jfr* **sunderstänkiare.**

stänkil, *m. L.*

stänkilse, *n. pl.* 1) *stänkande, spridande. Jfr* **ivir-, sunder-stänkilse.** 2) *redskap hvarmed man stänker, stänkqvast, stänkborste.* the äru like stänkilse *(aspersorio)* j heto vatne ther bränne ok smitta alla thom som thz stänke *Bir* 3: 135.

stärke (starke *RK* 1: *(LRK) s.* 215; *MD (S)* 254. **starkä** *Di* 92**),** *f.* 1) *styrka, kraft.* thz är mot natwrina stärke *Al* 7078. hon *(brynjan)* war swa godh at engen man mz nokro makt eller stärke kunde brytä en ring sunder j henne *Va* 20. — *särsk. styrka med afs. på strid.* aff manlik makt ok digher stärke viisto riddara thera leek *RK* 1: 1097. haffde tw än xij manna starkä tw hade äy macht at slass mz hanum *Di* 92. fasholt sprang fram a mykla sterke, oc tog swerdit mellan drakans keffte *ib* 84. hwem han kan winne mz sinne starke *(i rim m.* merke*) MD (S)* 254. *ib* 231. *RK* 1: *(LRK) s.* 215. 2) *styrka, makt, krigsmakt.* tha sampnadis hertoghane bade ok foro a hender landamerke mz manlik makt ok dygher stärke *RK* 1: 2651. *ib* 3189.

stärke pära? *f. prunus spinosa Lin., slånbär, stärkebär?* miölk er tha godh och sterke pärwr *(för* stekta pärwr?*)* med swcker *LB* 7: 94.

stärkia (stärka. -ir, -te, -ter), *v.* [*Ä. Dan.* stærke] *L.* 1) *stärka, göra styf, styfva (med stärkelse).* huru systrana skulu sik wakta . . . aff stärktom ällir pärssadom klädom *Bir* 5: 103. aff stärktom klädom oc persadhom *ib.* 2) *stärka, styrka, befästa.* gudz lagh skulo ökia oc stärkia gudz hedher *MB* 1: 481. han . . . stärkte thera tro *MD* 43. 3) *styrka, uppmuntra.* tha alexander hafdhe them swa stärkt *Al* 3291. — **stärkia sik,** *stärka sig, hämta krafter, samla styrka.* darius stärker sik aff ny *Al* 2523. siik paa nya ath stärke *RK* 3: 3878. — *refl.* **stärkias,** 1) *blifva fast; lägga sig. om vattendrag som tillfryser.* thet wil frysa och swndith sterkis *BSH* 5: 157 (1507). medhen swndith will stärkas *ib.* 2) *stärkas, blifva stark.* sidhan israel begynnade at stärkias oc dogha *MB* 2: 46. — *Jfr* **forstärkia.**

stärter, *se* **stiärter.**

stätta, *f. Jfr* **kirkio stätta.**

stävi, *n. Jfr* **rastävi.**

stöpinger, *m. Jfr* **enstöpinger.**

stöf, *n.* [*D.* støv. *Mnt.* stof] 1) *stoft, dam.* aff örss war stöff ok mykit trangh *RK* 1: 1405. 2) *det hvarigenom stoft el. dam upprifves; stök, bråk, buller, bullersamt el. oroligt uppträde.* taghar thetta stöwit war alt änt *RK* 1: 3912.

stöfladher, *p. adj. klädd i stöflar.* jak war stöffladh och sporader och hästane waaro för dören *BSH* 5: 211 (1507).

stökke, *se* **stykke.**

stöld, *se* **styld.**

stöpa (*impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter. stöppter: stöppt** *FH* 4: 83 (1499). **stöffter: stöfft** *Fl* 1068. *imperat.* **stöp** *LB* 7: 31), *v.* [*Isl.* steypa] *låta stupa el. falla öfver ända; hälla, gjuta, utgjuta.* 1) *stöpa, gjuta (en flytande massa som skall stelna till fasthet).* thässa materiam *(d. v. s. saken el. händelsen)* lätu romara mesterlika göra mz stöptum malm *Bil* 375. 2) *stöpa, gjuta, genom stöpning forma.* gyutha äller stöpa eth affgudh *MB* 2: 124. stöpto sik een kalff aff gul *ST* 9. han loth stöpa et liknilse aff kopor äpther sik ok sin hesth falka *Di* 279. a huart vikskardh tha ma man finna aff kopar stöfft op a thän mwr ij foghla *(för* op a thän mwr foghla?*)* liknilse ok andra diwr *(sitr á hverju vigskarði fugl eða dýr, steypt af eyri ok gyllt) Fl* 1068. $^1/_2$ tunna stöppt lodh *FH* 4: 83 (1499). III iern sleffwa at stöpa lodh met *ib* 84. 3) *genom öfvergjutning med vatten (på aska) bereda (lut).* tag dwffwa skarn oc bren til askoo oc stöp ther lwth aff *LB* 7: 31. — *Jfr* **saman stöpa** *samt* **blystöpter.**

stöpare, *m. Jfr* **gryto stöpare.**

stör, *m. L. Jfr* **gardh-, stikil-stör** *samt* **stavur.** — **störa las,** *n. L.*

störa (-dher), *v.* [*N.* støyra. *Jfr Isl.* staura] *omgifva el. inhägna med störar.* affhender han sigh then halffwe täkth . . . swa mikit stört och omstwnght är *DD* 3: 229 (1490). *Jfr* **umstöra.**

störker, störkia, *se* **styrker, styrkia.**

störmal, *n. L.*

störning, *se* **styrkning.**

störta, *se* **styrta.**

stöt, *n.* [*Jfr Mnt.* stoter, *m.*] *stöt, stötel, mortelstöt.* 1 mortare med syth stöth *FH* 4: 83 (1499).

stöta (-ir, -te, -ter), *v.* [*Mnt.* stoten. *Isl.* steyta] *L.* 1) *stöta, träffa med stöt, hårdt och häftigt vidröra.* bernardus stötte han mz fote *Bil* 786. *Di* 138. thän första riddara ther han mötte han hardhelika mz sinne glafuio stötte *Iv* 2312. *Fr* 568. mz fwlla makt wij them mötte hwgge och sloge oc mz glaffwenne stötte *RK* 3: *(sista forts.)* 6036. han stötte henne gantzka osaktä och wäkte henne opp aff sömpnä *Va* 34. stötis . . . vinstre sidhan ok knosis *Bo* 109. myn hielm myn brynia ok myn plata skal warda aff hednom mannom stöt *RK* 1: 308. skipit stöttis i stormenom af bylghiom *Bo* 111. thetta skipit är hans likame. stöttir ok ältir af diäflanna frestilsom ok sinom girnilsom swa som af bölghiom *Bir* 1: 36. *ib* 3: 177. thera hofwodh . . . stötis aff vädhar stormom *ib* 116. swa som starkt wädhir ok stormande stötte ok mödhe mannin *ib* 1: 276. — *stöta, ofreda.* dyäffwllin glöme at stöta thöm mz frestilsom *MP* 2: 57. 2) *stöta (ngt emot ngt), bringa (ngt) i häftig beröring (med ngt).* at thu skuli ey stöta thin fot vidh sten *MP* 2: 56. — *stöta, häftigt föra el. framdrifva.* widike . . . stötte sin fot a rosens sida *Di* 138. 3) *stöta, skuffa, drifva.* konungin stöttir af diäflenom oc slaghin swa som oskälikit diur. ther ältis mz gislom oc styngiom. kom löpande *Gr* 291. alexander bödh et baal op böta oc lät then resan ther i stöta *Al* 7456. 4) *stöta, med stötel krossa.* konungin . . . loot stöta swart salt . . . i hwasse ätikkio *Gr* 277. tag ena örth som heter yres . . . ther skal man taga rothena aff och torka

hona wäl oc stöta *LB* 7: 3. hona *(dill)* skal man stöta och göra puluir aff *ib.* skal man taka pila lööff och stötha tz smath *ib* 4. tag honagh baka ther aff en leeff och brän han wäl och stöth sman som pulwir *ib.* en örth är som hether hundatwnga hona skal man stöta mz wiin *ib. ib* 3: 63. **5)** *genom stöt el. starkt tryck tränga samman, packa.* een kista ful aff gulle stöth *MD (S)* 250. **6)** *stöta på; klappa på.* swa som wägfarande man stötande *(pulsans)* mangra manna dör at han skuli in takas *Bir* 1: 221. — *klappa (på). med prep.* a. gik basilius mz klerkom ok allom cristnom til cristna kirkio oc stötto a (a *beror på rättelse af samma hand som skrifvit manuskriptet*) kirkio dör mz biscops stafui *Bil* 602. thom som stöte a porten ... honum skal oplätas *Bir* 3: 267. — *abs. Bir* 70. **7)** *stöta, genom stark blåsning i blåsinstrument frambringa toner.* her tordh ... loth i een sin basun stöta *RK* 3: 52. stötandis j thera baswner oc lwdhom *MB* 2: 172. *ib* 234, 237, 244, 277. mz alla handa lekara anbudh orghom ludhom baswnom harpom fidhlom skalmeyiom oc krokharpom stötto swngho oc discanterado *ib* 230. **8)** *stöta (på), häftigt drifvas (mot), stöta på grund, stranda. eg. och bildl. PM* XIV. skipit gik for vädhreno ok stötte vp a strandena mz främbre stamnenom *KL* 174. *RK* 3: 3718. somlike män äru suasom thz skip som hauir mist styrit oc säghilträit ok wragx hiit oc thiit j bolghiomen til thäs thz stötir a dözsins skär *Bir* 2: 171. skärin ... a hulkom siälin stöte opta *ib* 84. hans skip stötte oc sank j grund vtan for idö pa en sten *RK* 2: 7249. hoo som stöther aa herra landh *ib* 3: 261. — stöta fran sik, *genom grundstötning mista.* thet *(skeppet)* hade stöth rodret fra sigh *BSH* 5: 94 (1506). **9)** *göra plötsligt och häftigt anfall, häftigt angripa.* at nordmen the med litle makt willo ower a swerige stötha at göra skadha *RK* 1: 3116. at te af huseno måghen owarandes stötande vp å tom koma *KS* 87 (212, 95). **10)** *stöta (till), komma i beröring (med).* för honum brunno skiipp annar try och stötte än tw ther tiil *(d. v. s. två andra kommo till, med hvilka det gick på samma sätt) RK* 3: 3523. — *refl.* **stötas, 1)** *vidröra, nå.* thz *(berget)* syntis oppa skyyn stötas *Al* 8093. **2)** *utsättas för el. lida stötar (genom att drifvas på skär).* huat äru skärin vtan ond astundilse ... j tholkom stötis siälin opta vadhelica *(periclitatur anima) Bir* 2: 85. **3)** *utsättas för el. få stötar, besväras, lida olägenhet.* wari ... kirkio golffwit aff slättom stenom oc renom, at the som ingaa ey stöttens aff graffuom ällir stenanna oläimpnadh *Bir* 4: 105. **4)** *stötas, taga anstöt.* j ... allom idhrom rörilsom oc aathäffuom warde enkte, ther nakors asyn stötis aff *Bir* 5: 6. — **stöta ater,** *stöta bakåt.* diäfwllin stötte sit hofwdh atir til ryggia widh wäggena *ST* 186. *Jfr* **aterstöta.** — **stöta nidher,** *stöta ned, drifva ned.* tidrik ... stötte vdden nider i iordena *Di* 158. — *stöta ned, kasta om kull.* tha drox han sua grymelica oc stöttis nidhir til jordhiuna *Bir* 2: 131. — *bildl.* nidzskap stöther nidher hans krop han kan honom sielff ey retta op *MD (S)* 250. — *Jfr* **nidher stöta.** — **stöta saman,** *stöta samman, genom stötning blanda samman.* för skörbiug i benom tagi krassa och gethamiölk och salth oc lampatran stöth tz alt saman och binth ther wider *LB* 7: 3. thetta gräsit ok kalen skal stötas saman *ib* 2: 71. *Jfr* **saman stöta.** — **stöta up, 1)** *rikta stöt uppåt.* en ... riddare ther hät longinus ... stötte op mz spiuteno af alle makt oc stak ginom vars herra ihesu höghra sidho *Bo* 207. **2)** *stöta upp, genom stöt öppna, slå upp.* the darane ... stötto vp dörrena *ST* 393. *FM* 554 (1512). — **stöta sik up,** *stöta sig upp, höja sig, stiga.* om modren stötir sig mykit op *LB* 7: 30. — *Jfr* **upstöta.** — **stöta ut,** *stöta ut, med stötar drifva ut.* han ... stöttis wt j lughan mz iärn(stangom) *Bil* 472. — *Jfr* **bort-, for-, genom-, sunder-, til-stöta.**

stötelika (-lik), *adv. häftigt.* tha vädher komber stötelik *Fl* 1072.

stöter, *m.* [*Mnt.* stöt. *Jfr Isl.* steytr] **1)** *stöt.* eldin flögh ... aff thera hielma aff mangin stöt *RK* 1: 1102. at hon *(arken)* sculde eygh syndirlösas aff nokrom bölghio stötom *(procellarum ... impulsibus) Bir* 4: *(1 ikt)* 218. **2)** *stöt, anfall, dust.* skipa ider en godan häst ther tola skall en stöt *Di* 19. wy swänske sculom i dagh staa een stöth *RK* 3: 53. — *Jfr* **instöter.**

stötning (-ig), *f.* [*Jfr Mnt.* stotinge] *anstöt. LfK* 155.

stövare, *m.* [*Fdan.* støvere. *Mnt.* stöver] *stöfvare, spårhund.* velter, stöuare *GU* 7. — *bildl.* iac rader tigh häre at thu thine stöffuare hem kalle the lokke mik fra mine swena alle *RK* 2: 2806. *ib* 2811.

stöveke, *m.? n.?* [*Mnt.* stoveken] *ett slags mått för våta varor.* vti ena kanno vm twa stöfueke mz gamalt öl heller viin *LB* 2: 71.

stövel (*pl.* **stöflar**), *m.* [*Mnt.* stevel. *Ital.* stivale. *Mlat.* æstivale] *stöfvel.* the hadhe smala stöffla *RK* 3: 1003. eth par högha stöfflä *SO* 16. *GS* 51 (1450). mina stöfle oc spora *SD NS* 1: 514 (1405). scal gaardzmestarin faa allom budhum som riidha sculu häst, sadhul, stöfla, spora, bezl *VKR* 35. *RK* 3: *(sista forts.)* 5228. nar han wil färdes, thaa kwnne ey mina stöfflar heller wara osmorda, medhan alle welia färdas, och inghen wil bliffwa *BSH* 5: 178 (1507). — *Jfr* **knä-, lappa-, ränne-stövel.**

subdiäkn (-dyäkn. -diakn *L.* **-ar),** *m.* [*Isl.* subdjákn. *Lat.* subdiaconus] *L. subdiakon, underdiakon.* sa hon präst klädan ok diäkn ok subdiäkn *Bu* 11. hänne syntes som christus var sialuar prästren ok laurencius ok vincencius diaknane: ok tva ängla subdiäkna *ib (kan föras till* **subdiäkne**). ens biscops subdiäkn sangh epistolam *Bil* 775. thänne mannin ... war höghsläktadhir ok kanukir ok subdiäkn *Bir* 1: 88. preste oc mässo dyäkna oc subdyäkna *ib* 2: 68 *(kan föras till* **subdiäkne**).

subdiäkne, *m.* = **subdiäkn.** pauin degraderade subdiäknan *Bil* 775.

subpriare, *m.* = **subprior.** en godher subpriare i eno clostre *LfK* 35.

subprior, *m.* [*Lat.* subprior] *subprior, underprior.* subprioren i siälennas closter *LfK* 35.

subtil (-iil), *adj.* [*Mnt.* subtil. *Lat.* subtilis] **1)** *fin, tunn, len.* thz (ɔ: watn) thagir bort smitto aff änlite ok gör skinnit twnt ok subtiilt *LB* 3: 61. **2)** *fin, genomträngande.* wiinet är heth aff natwr

oc subtilth oc gynom gaar alla kropzins styrk *LB* 8: 25. augusti hiti är mikyt subtil oc rädelikin ty han gonger gynom al. kropzins krapter mz sinom hita *ib.*

subtiliera, *v. förfinas, förädlas.* lätes j liffsens wathn til at subtiliera *LB* 9: 106. alskona salth haffwer natwr til at ganga j gönom oc stadfästa oc subtiliera j eldenom *PM* XLI.

subtiligh (-legh), *adj.* [*Ä. Dan.* subtilig] *fin; listig, listigt el. slugt uttänkt.* vp rekna naghra subtilegha ok listigh forsath *Gers Frest* 1.

subtilighen (sup-), *adv.* [*Ä. Dan.* subtiligen] *enkelt, utan öfverflöd.* skal man huar effter sin ardh oc stadghe eller staath holla sig suptilighen wel och mattelighen oc icke i öffuirflödighet *LB* 7: 179.

subtilighet, *f.* [*Fdan.* subtilighed] *djupsinnighet, det som är djupsinnigt.* at tenkia ok grwnda subtilighet *MD (S)* 207.

suþ (sodh. sod. soodh. saadh *LB* 2: 46, 47**),** *n.* [*Isl.* soð] **1)** *kokt vatten (användt vid diskning och tvättning).* fanta ok ilhyde ... slogho soodh *(af senare hand ändradt till* swdh*)* a han ok orent watn *(aquam utensilium super caput ejus frequenter fundebant) Bil* 582. the begutu han mz sodh oc diska watn *Lg* 586. *ST* 58. **2)** *vatten hvari ngt blifvit kokt, afkok, dekokt.* blandher man henne *(malört)* mädh merkie ok temprar henna sodh tha doger thz ffore gwla sooth *LB* 2: 45. rwta är ädle yrt ... then som haffuir harden bwk skal drika henne sodh *ib* 8: 66. henne soodh dugir for tannawärk *ib* 67. än man twa sik vpta ii henna *(körfvelns)* sudh *ib* 5: 81. enula alandh sudhit aff hänne tha hon är sudhin drukkit rensa lönlik siukdom *ib. ib* 2: 46, 47, 3: 56, 77, 4: 345, 350, 5: 80, 7: 10, 148 *o. s. v.* tak hyortha horn ok skaff aff ok sywdh j wathn thre köth wella *(för* som thre köthwella? *jfr ib* 7: 152*)* ok lath sudith rindha gynom jth kläde ok tak aff sudith optha munnen fullan *ib* 2: 57. — *afkok på kött, vatten hvari kött blifvit kokt, spad, såd.* some badho han siwdha ok fla ok sidhan sudhith a hänne sla *Fl* 1735. han hengde sin kätill offuer elden. oc hiog hanum full aff ormens köt. tha thz war sodit, stak han handena i kätillen oc wilde smaka sodit *Di* 123. sodit liop nider i halsen *ib.* tagh kötit oc osyrdha brödit oc säth thz vth vppa the bärgx hallena oc gywt sodith ther vppa *MB* 2: 86. — *soppa, köttsoppa.* baadhe sudh oc köt oc alzkona annat sowil *VKR* 37. — *spad eller soppa som gifves hundar.* thz *(för* then?*)* sithir opta a doomstool ey kan skipta hundom swdh *(catulis dare ius) GO* 1059. *MD (S)* 242. **3)** *sås.* äta kyllinga köt oc stäkta kyklinga mz eno sodhe aff ätikio eller wiin oc godhom yrtom *LB* 3: 19. **4)** *kokt kött?* kosten schal hollas ... meder thua skynckar, ok fara köt, som tilbör med fyra faat grytasteech, eller annat sodh *(för* sofl?*) SO* 193. — *Jfr* **kiötsudh.**

sudh, *f.* [*Isl.* súð] *sammanfogning; sammanfogning af bräder lagda med kanten öfver hvarandra, af sammanfogade bräder el. plankor bildad sida af ett fartyg, skeppsbord.* swa skal thu göra archina ... hon skal wara fiwghurslind nidhan op ower bunkan, oc sidhan skal swdhin oc thakith inbyggias, at hon wardher ekke widhare owan än enna alna rwm *(fuit ... archa in fundamento quadrata ... ab angulis in arcum conscendens, donec in cubile summitas ejus perficitur) MB* 1: 168.

sudharster (-erster), *adj. superl. sydligast.* til sudharst, *till längst i söder.* offwirwan iosue alt landith j bärghomen oc til swdherst *(terram montanam et meridianam) MB* 2: 33. — *Jfr* **syþri, sunnarster.**

suþer (syþir *L.* **södher),** *adv.* [*Isl.* suðr] *L.* **1)** *i söder.* the aff säm komo byggia wärldina swdher oc öster *MB* 1: 174. bärghit som är swdher widh thz nidhra betheron *ib* 2: 48. wi haffwm wärit öster och wäst, nor och suder aldre mäst *Va* 54. **2)** *åt el. mot söder, i sydlig riktning.* the ... bygdho ... wärldina fram sidhan swdher oc wäster in til iorsala haff *MB* 1: 3. *ib* 178. skodha ... badhe nordher oc swdher *(ad aquilonem et meridiem) ib* 179. her erik far södher *RK* 3: 1370. *ib* 1368. — *i ortnamn.* ju suderskog *SD* 2: 519 (1308). sudherfala *VGL IV* 11: 1 *i var.* sudherwidher *ib i var.* — *Jfr* **västersudher.** — **sudher ut (södher wth),** *adv. söder ut, i söder.* eth jordha rwm som liggher myllan swedhinne södher wth *(ex parte australi)* och gardenom norwth *SD* 3: 644 *(öfvers. fr. sl. af* 1400 *talet).* sendis idhert folk södher wth *BSH* 5: 80 (1506). *ib* 178 (1507). tha ... then ene siwke är staddehr nor wt, then andre suder wt i soknenä *FH* 1: 110 (1492, *gammal afskr.*). — **sudher ut pa (södher wth pa),** *adv. söder ut, på sydkanten.* ath the äre lupne nw aff skeren ok södher wth pa *FM* 308 (1507).

sudher (södher. söder), *n.?* [*Isl.* suðr] *söder.* — i sudher, *åt söder, i sydlig riktning.* swa at prästin wänder sik j söder *Bir* 4: 85. — *i söder. bildl.* jach hawer swarath honum i nor, thet han begeradhe i södher *BSH* 5: 274 (1508). — mot sudher, *mot söder.* gar han (ɔ: änden) wth til vaca oc gaar framdelis til zabulon mot swdher *MB* 2: 51. — til sudhers (til sudher), *åt söder, i sydlig riktning.* aff thäs twngo som wändis til swdher *MB* 2: 41. sik wändandis ... til swders widh forssen *ib. ib* 48. — *mot söder, i söder.* til swdhers *(ad meridiem)* äru ephei oc al chanan landh *MB* 2: 36. *ib* 35. som bodho j bärghomen til swdhers *ib* 69. j öknena ther hans lotther war til swdher widh arath *ib* 70. — undir sudher, *mot söder.* lotten som tilfwl jude släkt ... som är fran ändhe edom, jn til ökneth som kallas sun, vndher södher *(contra meridiem)* til ythersta delin widh swdhra platzen *MB* 2: 40. — *Jfr* **sunner.**

sudherfinnar, *m. pl. L. Söderfinnar, södra Finlands invånare.* lagman offuer swderfinne *FH* 2: 104 (1437, *nyare afskr.*).

sudherland, *n. sydligt land.* foor abraham i swdher landen *MB* 1: 196.

suþermaþer, *m. L.*

sudhersidha (södersijda: -an *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*)**),** *f. södersida.* presten scal haffua syne werkestäder ffry i then offre forssen. enskylt pa swdhersidhone *FH* 1: 33 (1455, *gammal afskr.*). *BtFH* 1: 50 (1477, *nyare afskr.*).

sudhertorn, *n. i söder beläget torn.* thz sudertorn loth han bemanna *RK* 2: 2087.

suþre, *se* **syþre.**

sufl (suuäll, *se* **lefs sufl. swfwl** *Bir* 1: 281. **sughl,** *se* **lefs sufl. sughel,** *se* **lefs sufl. sugul** *ÖGL Kr* 11 *i hds fr. senare hälften af* 1500-*talet.* **sofl. sowil** *VKR* 37. **sofwil** *Bir* 1: 281, 284, 294**),** *n.* [*Fnor.* sufl] *L. sofvel, det som ätes till brödet.* hans sofl war enkte vtan osudhit kalgardha kridde *Bil* 714. sufll oc brödh *MD* 30. soflit oc brödhit *ST* 481. baadhe sudh oc köt oc alzkona annat sowil *VKR* 37. *Bir* 1: 281, 284, 294. *MB* 2: 24. *Jfr* **lefs sufl.**

sugha (*impf.* **sögh.** 2 *pers.* **söökt** *MP* 1: 93. *pl.* 3 *pers.* **sughu.** *part. pret. n.* **swghit** *Lg* 3: 446**),** *v.* [*Isl.* súga] *suga.* the *(flugorna)* äru nu alla fulla ok mätta i såreno sitia ok sughu *(för -a)* maklika, köre tu thöm af tå koma andra grådhugha, ok sugha sårlikare *KS* 42 (108, 45). flwgwr ok myg the sugw hans vndher *MD (S)* 271. hon *(lejoninnan)* kastadhe han *(hjorten)* nidher ok sögh hans blodh *Iv* 2548. at han *(ormen)* ... tilbyria smam oc smam at sugha jordhina *(terram sugere) Bir* 3: 74. huat ey sögh nakar nakon tima sötasta honagh aff hugorms stiärt *ib* 2: 34. — *di.* twe *(näml. ormar)* slungo sik vm hänna spina som annor barn ther sugha wildo *ST* 259. *ib* 326. å mädhan modhrin hafwir myölk j brysteno, tha sugha räfs vngane *ib* 277. wil thz *(barnet)* enga hedhniska qwinno sugha *ib* 325. jak wil kalla ... ena iudhiska qwinno om thz wil hona häldir sugha *ib.* the spinane som thu söökt *MP* 1: 93. *Lg* 3: 446. *MD (S)* 267. — **sugha ut,** *suga ut, genom sugning tillegna sig.* gik han fram oc kyste iomffru maria för hennas mwn, oc sögh ther wt alzskona wisdom oc konster *Lg* 663. — *Jfr* **atersugha.**

suker, *se* **soker.**

sukka (suka. sokka *Bir* 2: 276; *Su* 86; **-ar** *Al* 923; **-as** *Lg* 3: 296; **-adho** *Bo* 189; *MB* 1: 280; **-adhes** *Lg* 3: 341; **-ande** *Bo* 113; **-andes** *Lg* 218. **-ar, -aþe, -at),** *v.* [*D.* sukke. *N.* sukka. *Jfr Isl.* sukka *samt Mnt.* suchten] *sucka.* viþ moþor döþ gat iak fast gratet: sukat ok syrkt ok illa latet *Bu* 74. han ... grät oc sukkaþe af hiärtans angir *KL* 186. *Bo* 74, 156, 189. *Bir* 2: 276. *Lg* 37, 218. *Su* 86. sukkadho the sara oc tarane flutu *KL* 358. mathidiana succadhe syrghelika *Bil* 351. *Fl* 578. *Al* 923. *MB* 2: 70. hon ... sagdhe sukkandis, o min herra gudh see ok skodha huru iak är ensamin atirlatin i thässom stadhenom *KL* 345. israels affkömd sokkadho fore gudhi, oc ropadho til honum oc beddos nadher *MB* 1: 280. jak hawer hört hurw önkelika israel sukka *(audivi gemitum filiorum Israel)* vnder egipto konunge *ib* 289. the siäl som idhkelica sukkar ok bidhir *Bo* 112. *ib* 113. — *sucka öfver.* jak sörghir oc sukkar mina ysäld oc onda lykko *ST* 89. sukka swa annars synde som thina *Ber* 50. — **sukka sik,** *sucka.* hans fadher ... sukkadhe sik tha halla saara *Fr* 1352. — *refl.* **sukkas,** *sucka.* hwi sukkas thu swa *MB* 2: 42. *Lg* 3: 296, 341.

sukkan (sukan. sokkan), *f. suckan.* han ... talaþe tel þera mz sare sukan *(graviter suspirans) Bu* 174. mz sukkan oc snöptan *Bo* 218. mz store sokkan oc ömkelicom grat *ib* 213. thu skalt ... drikka thit vatn j sokkan ok grath *MP* 1: 98. mz tarom oc sokkan *Bo* 220. *KL* 189. alla högtides oc glädhis dagha omwändos j sorg oc sokkan *MB* 2: 221. är hon altidh ... j sukkan ok j wadha *Ber* 27. *ib* 34. thänkiande vppa han idhkelica mz sukkan ok astundan *Bo* 236. jak hörir israel önkelika sukkan *MB* 1: *(Cod. B)* 553.

sukker, *m.?* — **sukkafulder (sokka-),** *adj. full af suckar; mödosam.* känneswennen ... nödgadis aff lydhnonna wäghna til ytra ängxliga oc sokkafult ämbite *(ad exteriora opera laboriosa) Su* 378.

sukker, *se* **soker.**

sukker, *se* **sokker.**

sukkilse (swckiilse), *n. pl.? andtäppa.* äther man honum *(senap)* tha styrker han magha ok laather *(för lättir)* sukkilse *(suspiria sedat) LB* 2: 50. dwger han (ɔ: klofflök) for hostho, och wreker borth swckiilse *(suspiria sedat) ib* 7: 149.

sula (sola, *se* **sulna sömber),** *f.* [*Mnt.* sole. *Jfr Isl.* sóli] **1)** *sula, skosula.* seltis öla ok sulur war iudha födha *Bil* 316. aller sömar skal haldha medhan sulur häla ära wndhi fothe *SO* 20. hwar som siäl sko mz ypnom wirnahulum j sulum äller j owerlädhrom *ib.* *Jfr* **skosula. 2)** *det understa i en smälthärd; icke bearbetad malm. Jfr* **suluhärþer.** — **sulna sömber (solna-),** *m. sulsöm, det ställe å en sko hvarest en skosula är sammanfogad med öfverlädret.* hwilkin som säther klippinx äller siäl skins äller märskins laska j nöthskins sko widher solna söm nidhre *SO* 19. j [1] bart styk j solna söme *ib* 20. — **suluhärþer,** *m. smälthärd i hvilken (vid bearbetning af koppar) råsmältning förrättas.* hwar smältäre skal smältä hwariä syknä viku säx härþä. oc fäm barä copar skulu vara i hwariom smahärþ. i hwariom suluhärþ nio barä *SD* 5: 638 (1347).

sullin, *se* **svälla.**

sulme, *m. svullnad.* sulmen oc werken förgiks *Lg* 3: 378. läggir man aff rosir wider siwk ögon tha thagir thz bort swidan oc swlman *LB* 3: 60. om ther bliffwer swlme bak örat, tag nesla bladh oc stööt thom smaa med salt, oc legh pa swlmen, sza forgass swlmen *ib* 7: 211. *ib* 36, 155, 205. *Jfr* **fota-, pestilens-, pestilentio-sulme.**

sulna (-ar, -adhe), *v.* [*Sv. dial.* sullna] *svullna.* swa böria swlna oc swella limine *LB* 3: 174. bliiffwer nagen slagin oppo ögat, saa at tz swlnar *ib* 7: 207. ter aff swlnar tarmen *ib* 261. mitt been begynte både swlna och werkia *RK* 3: *(sista forts.)* 6139. *Lg* 3: 85. hans saar the sulnade ok rotnadhe fasth *Di* 302. *Jfr* **utsulna.**

sulnadher, *m. svullnad.* wardir hon (ɔ: fiola) stöt mz wiin ok lagd wppa swlnadh *LB* 3: 63. ted fordriiffwer swlnadh i hwffwdit *ib* 7: 136. *HSH* 24: 148 (1518). *Jfr* **tanna sulnadher.**

sulne, *m. svullnad.* dughir hwn (ɔ: korsyrth) for swlne oc wärk *LB* 3: 197. *ib* 196.

sulter, *m* [*Isl.* sultr] *L. hunger, hungersnöd.* ad the giffue thet *(slottet)* snarligen vp for sult oc swar siwkdom skuldh *BSH* 5: 163 (1507). stoor swlther kom j landet *MB* 2: 207. *RK* 1: *(Till. t. LRK) s.* 233. *Jfr* **sylt.**

sultin, *se* **svälta.**

sum (som. sym *SD* 6: 149 (1349)**),** *konj. samt adv. och pron.* [*Isl.* sem] *L.*

A) konj: **1)** *som, såsom, liksom.* gvz ängel kom een dagh tel ioakim lius som sol *Bu* 4. diäuulin ... huarf som rökar i väþrä *ib* 8. þe läto skiäg växa

som ryzom (*för* ryza? *motsv. ställe Bil* 941: the läto fordhum skiäg vaxa som ryza) *ib* 56. tornet bögþe sik sum bugha niþ tel iorþ *ib* 173. viþ staþen la en stor sio. som eet stort haf *ib* 490. mön ... drogh dracan äpte sik. som spacan rakca *ib* 492. thässin trä bära äple stoor som ens manz licamo *Lg* 69. hans haar oc skäg war swart som pik *Di* 1. han war tiwkker oc starker som en rise *ib*. han war woxen som jette *ib*. hans arma ware tiwkkä oc hardha som andra stockä *ib*. han ... grät som annat stafkarla barn *Bo* 10. man skal smaswen drikka gewa som hökö ok näpsa som aasna oc födha som vxa ok kledha som wädhur *GO* 79. hwa ij stridh rädhis som gaas for räff han skiälfwer ok falnar som en skäff *Al* 3285, 3286. — *i förbindelse med ett korrelat (betecknande likhet): ett adj. el. adv. med begynnande* iäm-. siunda daghen var hon iamfaghar ok fri som första *Bu* 511. diäfla giordhu jemdighra vro ther som för j rom *Bil* 303. hänna nyio döttrum jemfulum som thera modher *ib* 425. hon ... frös iämfast som hon för bran *ib* 543. han tröste sik at wardha iämwällogher i himpnenom som han war a iordhinne *MB* 1: 175. hon (*källan*) är ämkaald som annar iis *Iv* 355. — lika. lwpu the lika fast, sidhan som för *Lg* 8: 696. — sami. varj sami rätter ther vm som dobbell *MEG (red. A)* 55. — sliker. diäwlin teþes hanom slikar som för *Bu* 172. — sva. swa är at·känna dara radh som sla watn a gaas *GO* 931. som konunger styrer ridderskap mz hertochom eller marskalk ... swa styrer war herra alla himbla mz änglom *MB* 1: 44. — *som, såsom, på det sättet som, på samma sätt som, på sätt som.* skal alt gruuufolk gyora hwar i sinom staþ. som gruuufoghäten þöm byuþär *SD* 5: 638 (1347). wärj sik som för är sakth *MEG (red. A)* 54. man skal a lande liua som thär är sidhir *GO* 8. thz gik alt som war herra wille *RK* 1: 4535. at liffwa som os lyster bäzst *Al* 7130; *jfr* **11.** — *efter föreg.* sva. at iak prädica guþ eigh sua vilia som þu vilt *Bu* 188. swa är thz som i sighin *Bo* 218. swa gör barn i by som thz är heema want *GO* 306. — *som, såsom, liksom, i enlighet med hvad fallet är el. var.* fra non var hon atar ii bönom som för *Bu* 5. kallä han frälsan man þräl böte ... þreä markr som för liughare ok þiuufh *SR* 9. wärdher ... nokor af eghändä ok weriändä i thy samä dräpin han thylicht gör, liggi ogijllder sum firi swerdhe konungx *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). — *som, såsom, i likhet med hvad, i enlighet med hvad.* sälliä eigh bönder eller huus laanä sum fyr är saght *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). han mintes viþ likbarena som petrus hanom räþ *Bu* 15. siþan lagþo apostoli guz moþor i graf. som hänna son böþ miþ vact i dal iosafat *ib*. var fru ofraþe sin son guþi som moysi lagh buþu *ib* 8. iak sagþe mik som sant är eig magha *ib* 143. jomfrwan swaradhe som ij maghin höra iak vil thz storlika gärna göra *Iv* 972. hertoghin giorde at sina män bröllöp som herra plägha ok än at the men ther the wäl röna *RK* 1: 2545. tha som iak aldra tryggasta saat i mino huse som mik tykte *Su* 160. som jach fforstod aff hanum, tha tyckte erchebiscopen vare raadh ... ath ffrw ingeborgh bliffue her tiilstäde *FM* 177 (1504). — *Jfr* **lika-, sva-sum (-som)** *samt* **sva** *A* **1, 2.** **2)** *som, liksom, som om, liksom om.* maria þrigia ara gamalt barn gik ensamen som växen vare vp at xv trappom tel guz altare *Bu* 5. öpte och gal som han ii elde laghe *ib* 8. hängdo hins händar ok armar ii väþreno. som hugga vilde: som þe varin iarnom bundne *ib* 57. at seia þän heþar värþogha iacobum. som ... sumi sigia varom härra vara licastan at änlitis siþum ok limnaþe: som þe varen baþe tuilinga *ib* 193. tha öpte hin ille som i elde laghe *Bil* 115. enne persona syntis vakande, oc eg sofande, sum hon vare i eno pa lacio *Bir* 4: (*Avt*) 177. thotte hanum som han bran allir innan *KL* 56. hans bryner ware sworte som two krager hafde sit offuan hans öghen *Di* 1. — *i förbindelse med ett korrelat (betecknande likhet).* sigar folket at sua är. som iak se varn härra sialvan. än iak se iacobum hanum sua lican *Bu* 193. skal han sik suå koma som han se i höghom wådha *KS* 22 (55, 24). pläghade han henne behiälpogher wara sammaledh som han hennas eghen son haffdhe warit *Lg* 8: 633. **3)** *lika väl som, liksom, så väl som.* aghum wi oc skulum lijf aaf lata taka med swärþ, hoghum sum laghum *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). skulu ... þet ängom manne stäþiä höghum som (*lika litet som*) laghum *ib* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). þit lif som hans suärþ skal ginum gangha *Bu* 73. — sum ... sum, *så väl ... som.* alle som meer som minne *MD (S)* 308. — sva ... sum, *se* **sva** *A* **4.** **4)** *liksom, i närmaste likhet med.* göris som en täth sömadher säkker *PM* 13. **5)** *så mycket som, vid pass.* drikker tu walmagho frö miölk fastande som en lithen bikara *LB* 3: 54. **6)** *som, såsom, i egenskap af.* var herra ... foor thaghan gladhir ... til himerikis mz storom sighir som äronna kronadhir konungir *Bo* 246. *MD (S)* 308. **7)** *såsom, till exempel.* alt thz kryper a iordhiune eller innan iordhinne som moldwärpla, oc annath swa dant *MB* 1: 73. **8)** *än. efter komp.* inghen haffdhe seeth iii konunga söner bätre wth redde mz gul ok dyra sthena som athera (*för* alt thera?) harnisk war (*en oll var hærneskia þæssa suæina*) *Di* 208. **9)** *i den ordning som, så som, allt efter som.* var fru sialf ofraþe först sit lius ok huar äpte hänne som huar stoþ *Bu* 12. **10)** *som, allt efter som, såsom.* skal var foghate fullä makt at haua rättä iuir hwarn þär bryter. vm hals oc hanþ. som brut äro til *SD* 5: 639 (1347). — *efter föreg.* sva. sua gaar annars men hanom när: som han är hanom liuvar ok kär *Bu* 74. **11)** *som. i förening med adj., vanl. i superl., och en form af* kunna, magha *el.* gita, *uttryckande den högsta möjliga grad.* han ... rände som han kunde fasth *RK* 3: 1636. alexander bödh alla sina män at wara til redho thaghar ij sän sik at fölia mz wapn ok häst vtan dwalu som ij kunnin bäst *Al* 832. hon ... prydde sik som hon aldra best oc skönlikast kunde *ST* 342. han ... rede sik som han raskast kunde *ib* 159. *ib* 180, 479. *Di* 145, 302. skynde sig konungen ... at vestergotland som han snarast kunde *RK* 2: 9512. drog han som snarest han kunde til födesa *ib* 8899. *ib* 8475. sät foor som mäst han matte *Lg* 92. huar reedde sich som han gat besta *RK* 2: 2361. ther flyde tha hwar som mäst gath (*för* som mäst han

gath?) *ib* 3988. alla laathe siik liidha som the gaatho mästh *ib* 3: 3680. — *förstärkande. i omedelbar förening med en superl. (utan förbindelse med verb).* lupu som snarast thiit *Bil* 576. förnämpde tolf skulu ... oss äller þöm warn doom hawa med hemelikum buþum vmbiuþa sum skiotast wiþer naffn alla þerä þe fäldo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). hui gudhz wtwalda wener som idkelekast her nidhertrykkias mz dröffwilsom *Su* 169. tha är iak när som offtarst *ib* 115. *ib* 97, 114. tha jak som tryggelikast gladdis *ib* 205. iak ... wart swa snarlika oc wadelika nidherslaghin tha iak som bästz än nylika opran *ib* 162. i thy iak som bästa opran *(dum adhuc ordirer) ib* 160. som han saat som bäst *(bäst som han satt)* bar han atheraffwogher aff sätit *LfK* 147. — *Jfr* **alsom.** **12)** *så vidt som, så vida, så visst.* þet skulu ... þe fyurä györä som þe viliä hawä hylle oc kärlek af oss *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). biude wij alle ... at the holle fforscriffne embete wid thesse ffornämde priuilegia som the wilie göre thz oss liufft är oc fly ware konungxlige hempd oc wrede *SO* 123. — *efter föreg.* sva. gud warde mik sa hwll som iak skall wara ider hull *Di* 169. *Jfr* **sva** *A* **11.** **13)** *såsom, så visst som.* thätta ville han förra göra. ok tho ey af nakre flärdh vtan af allo hiärta. som *(sicut)* han sannelica af allo hiärta var ödhmiukir oc siäfwir *Bo* 31. — *eftersom, enär?* hans hierta haffde en ondan grwnd som vsal war han alla stwnd at han skulle sina bröder swika *RK* 1: 3751. *Jfr* **mädhan-, äptir-sum (-som).** **14)** *i det samma som, just som, under det att, medan, då.* decius ... gik hem fra likeno. som pät la äpte a glöþom *Bu* 416. en hälagher prester som han laa j banasoth ... wardh bradhelika swa fäghin at han öpte hökt *Bil* 110. han do hin wägh haff som han redde sik stridha widh porthos *Lg* 1004. som the byggia fast oc stadhin wäxte mykiu oc högher tha talar war herra til änglanna *MB* 1: 175. som symon oc hans söner wordo gladhi oc drukne, rusadhe han bradelica oppa them *ib* 2: 278. *Bil* 434, 697. *Va* 18. *Di* 169. *LfK* 147. *RK* 2: 9399, 9429. aff glaffwenss stwmpen gaff iag honum ett slag som han offuer gårdhen språng *ib* 3: *(sista forts.)* 6003. — *så snart som, då.* hwar berhoggäre agher coma i gruuunä ... hwarn morghon som af rensät är *SD* 5: 638 (1347). stat op arla som först *(d. v. s. så snart som)* daghas *MB* 1: 297. — *som, då. i förening med ett föreg. tidsuttryck.* en dagh som the sato saman j waghne gaius oc herodes: lypte herodes handum vp gen hympnum *Bil* 111. swa tidh som diefulen plägädhe hona gäfuäst qwälia *Lg* 3: 558. — i thy som, *i detsamma som, just som.* han ... hiogh mot diwret j thy som thz kom til honom *Va* 25. — *Jfr* **genstau-, iämbrat-, iämskyt-, mädhan-, sidhan-, þa-, þaghar-sum (-som).**

B) rel. adv. och pron. **1)** *rel. adv. hvarest, der.* ii treuer staþ: som än är þän sami stauar gömdar *Bu* 101. ii biscops hus som klärkom burþe sitia *ib* 144. sände domicianus han tel patmos ö. som ängen hanom hulpe tel likaman. ok han ängom tel siälenna *ib* 149. fa[n]gen ... stegh up iui tornet. som þät var högst *ib* 168. ther ligger armenia som archen stadhnadhe äpter flodhina *MB* 1: 3. han laa ther i hedne jordh som bysins fää gik *RK* 1: 2511. *Bu* 182. *Bil* 166. *MB* 1: 407, 409, 423. *Di* 2. *Lg* 68. tha han kombir til the bönena j mässonne som *(in qua)* prästin är wan sik wmwända j brudha mässonne *Bir* 4: 21. *VKR* 67. komber ... nakar þit som bonde bruþlöp györ *SD* 5: 480 (1345, *nyare afskr.*). *KL* 155. *Lg* 32. tax *(näml. det stulna)* i husum hans sum han radhär lasum *(sannolikt bör dock efter* lasum *tilläggas* at, *i hvilken händelse detta ställe hör till det under* **2** *behandlade fall, då rel. pron.* sum *förekommer i förbindelse med en prep.; stället är hämtadt från ÖGL Vaþ* 32: 3, *hvarest i flertalet af handskrifterna* lasum *efterföljes af* at) *SR* 43. tompt liggiande i stokholme innan mwr upa korsgatunne i hyrnet upa norre sidhonne som man gaar aff stora torghit til suartbrödhra *SJ* 72 (1437). — *hvarest, som.* thär sum många manna samquämdur er *KS* 5 (10, 5). — *Jfr* **hvadhan som** *samt* **huru 1, 7, hvar,** *adv. och konj.* **2, 4, hvaris 3, þär.** **2)** *rel. pron. som, hvilken.* nokor þing ... the sum näfst thorwo wit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hirþdränger thän sum slikt talar *ib* 669. aþrir gamblir män gother. þeer sum for sin alder latäs bort af warre thiänist *ib.* þet skal allum mannum witirlikit wärä swa þem eftir komä swa sum þom sum nu äru *FH* 3: 5 (1353). þe män ... sum geengangä warum dom *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). allum þöm mannum, sum þetta bref höra ok sea, heelsum wi *ib* 6: 180 (1350). bätra är thz thrä som böghis än thz som bristir *GO* 45. thän bänkkir är väl swarwadhir som satthir är mz godhom quinnom *ib* 81. thet folk, som änkte akta, utan äta ok drikka *KS* 3 (6, 3). thön dyghd som kan skudha ok skilia huat sum är got ällr ilt *ib* 18 (47, 20). af thöm ledhungenum sum giörs langwägis *SR* 21. wi maghom rädhas at än komber tholik flodh som war i wars forfadhurs daghum *MB* 1: 175. jä þät inne sum stulit är *SR* 44. a þän uizorþ sum köpte *ib* 5. þeem sum þeem göra a mot *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). the som hawa vidhr saght alt wärilzlikt godz *KS* 3 (5, 3). the sum ey haua kunung älla höfding enwaldughan *ib* 9 (22, 10). þerrä insighli ... sum här gawo sit ia til *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). äptir þy sum lanz rättär sigher äller lagh *ib* 669. annat manna liwärne är thet, som likas widh södhaliwärne *KS* 3 (6, 3). fylghia thy sum gudhlikt ok manlikt är *ib* 14 (31, 15). opta tikkis thz sant wara sum fals är, ok thz fals som sant är *ib* 21 (51, 22). then bleff döder som thz war skapat *RK* 1: 56. hängdo hins händar ok armar ii väþreno. som hugga vilde *Bu* 57. engo vndantakno som thesso godze af alder tillighat hafuer *BSH* 1: 179 (1381). thänne som kläddhe äru j hwit klädhe *MB* 2: 344. han sum kopt hawär stemner hinum sum vingäþe *SR* 1. kumber e han sum eþen skal siä vari hin laghwarþär sum eþen skal ganga *ib* 13. þa bot taki han up sum omynd takär *ib* 52. hielpande hänne som enga skuld hafdhe *ST* 438. jak som i dagh jngik j tiidh hws *VNB* 16. a skänningis samtalu sum nu var snima hallin *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). til lösn varrä gyäldä. som wi hawm saman draghit *ib* 5: 561 (1346). een lagh sum iak vrätlikä gangit hafþe *FH* 3: 6 (1353). ii ie-

rusalem port som aurea callas *Bu* 4. maþren vacnade. som folk vänte döþan vara *ib* 21. en heþers fru som standar ivir cristno altare *ib* 22. en draki. som drap dighart folk *ib* 490. ihesu christe. som väl vest at iak är skär mö *ib* 419. min gard wik. halft fämtä markland iord. ok alt boanes swm ok är swa mykiit *SD* 4: 389 (1334?). marghin röder mwn ward tha kust som aldrig kystes sydhan aff hiertans lust *RK* 1: 122. hwilikin man sum fäste mö äller änkio sum garþ älla iorþ aghär i suþärköpunge *SR* 27. aff en riddare som födder war j appolij i en stadh som salerna heter *Di* 1. the ... komo til iärnportin som wt ledde j stadhin *KL* 154. capitenaren som regerar oc skikkar stridz folkith *PM* 1. scriptin som j kallin hälgha *Bir* 3: 353. thu äst swa som et brutith kar som alt watnith är wt lopith *MB* 1: 260. suara ... ther til sum sagt war, at raskare mågho flere wise män rätt finna, än en enstika man *KS* 6 (15, 7). epte thino budhi som gudh äst *MP* 2: 45. — som är, *som är; såsom, till exempel.* alth onyttogith folk, som äff gambla kärlinga oc kala *PM* 3. somlike läsa ok höra kämpa bökir som är aff percefal aff tystram her dydhrik van bernin *ST* 1. — *nämligen.* bedhis iak godha manna insigle ... som är jöns olaffson ok tordh anwndhson *SD NS* 1: 6 (1401). — *i förbindelse med en följande prep. (oftast ställd i omedelbar förening med satsens verb).* nokor vapn ... som man ma nokon skaþa med gyora *SD* 5: 638 (1347). viþ ena fula synd som mäniskio natura var smittaþ mäþ *Bu* 64. eet bröþ. som han at sik väl mättan af fämtan dagha *ib* 175. han hafdhe seet een stigha som han sculde vp at fara til the sötho glädhi som gudh hafdhe hanom jät *Bil* 864. thin lydhna som thu thiänadhe mz thinom formannum *ib* 116. scalt thu them *(benen)* leta oc (thöm) vp lypta som thu seer ifuer *(öfver hvilka du ser)* liusan lugha *ib* 211. syntis thz ey vara biläte, vtan mz fullo sannind siälft thingit som thz var äpte malat *ib* 282. thera järn äller staal, som the hafwa sin wärdhöra vthi bytt *GS* 31 (1380). j världinne som äru j badhe thine vini ok ouini *Bir* 2: 268. thässa munksins siäl som här förest aff sigx *ib* 3: 90. thänne konungir som thw bidhir fore *ib* 353. här atzhöftingen i sama hundare som godzit i ligger *BSH* 1: 179 (1381). thz hws som gudh lot sik i födha *Lg* 34. — *Jfr* **hvar** *(n.* **hvat***), pron.* **1, 2, hvar** *(n.* **hvart***), pron.* **7, hvilikin 3, 4, 5, 6.**

C) interrog. adv. i indir. frågesats. hvar, hvarest. han sagde ... hwariom som han skulle wäre *RK* 2: 8590. *ib* 8588.

sumar, *se* **somar.**

sumastadh (soma-), *adv.* = **sumastads.** skinande liter synis somastadh a hwdhinne *MB* 1: 361.

sumastads (soma-), *adv. på somliga ställen.* sumastads ... sumastads, *på några ställen ... på andra ställen.* annar akarin ... hulkin ther somastadz är stenoghir ... somastadz vaatir *Bir* 2: 308.

sumber (sombir *(dock troligen felaktigt, se under* **3)** *GO* 1052. *f.* **som** *LB* 4: 312. *n. (nom. och ack.)* **sumpt** *UplL Conf.* **somt** *Fl* 1317. **somth** *BSH* 5: 6 (1504). **sompt** *SML Conf.*; *Fl* 2036; *GO* 860 *(på två st.)*; *SD NS* 2: 157 (1409). *ack. f.* **soma** *MB* 1: 58. *pl. nom. m.* **sumir** *UplL V* 6: 1, 14: 13. **swmir** *MB* 1: *(Cod. B)* 539. **sumi** *Bu* 193; *KS* 28 (70-71, 30; *på två st.*). **summi** *RK* 1: 123, 708, 709, 2793. **summe** *MB* 1: *(Cod. B)* 538. **sommir** *ib* 539. **somi** *Bil* 759; *GO* 342 *(på två st.)*, 407 *(på två st.)*, 409. **some** *MB* 1: 14, 155; *Bir* 2: 304, 306. **somme** *ib* 154; *MB* 1: *(Cod. B)* 528; *RK* 3: 4009. **soma** *GO* 286 *(på två st.)*, 409. **somma** *RK* 3: 4009. *f.* **swmar** *MB* 1: *(Cod. B)* 539. **summa** *KS* 18 (45, 19; *på två st.*). *n. (nom., ack.)* **sum** *VGL II Forn* 38; *KS* 4 (7, 4). **som** *Bu* 172; *Bil* 481, 726; *MB* 1: 74, 390; *Bir* 1: 204, 3: 98, 447; *RK* 3: 3709, *(sista forts.)* 5193. **somp** *Bir* 1: 204. **somme** *RK* 3: 3710, 3711, 3713, 3714, 3715, 3717. *ack. m.* **soma** *Bir* 3: 291, 353. **somma** *KS* 63 (158, 70; *på två st.*). *dat.* **summum** *RK* 1: 651. **summwm** *ib* 176. **somum** *ib* 651. **somom** *Bir* 2: 304, 305, 306. **sommom** *ib* 305. *gen.* **soma** *ib* 3: 353), *pron.* [*Isl.* sumr] *L. någon.* **1)** *pl. några, somliga.* at seia þän hoþar värþogha iacobum. som ... sumi sigia varom härra vara licastan at änlitis siþum ok limnaþe *Bu* 193. bönderne fiollo ok summi rwnno *RK* 1: 2793. the *(djuren)* haua horn, ok hwassa klor, ok bite. ok hwassa tändär, sik medh wäria föri thy thöm må skadha, ok sum haua warlek ok lättan likamma, at flya thet thöm må skadha *KS* 4 (7, 4). *Bir* 1: 204, 2: 305, 3: 98. som barn motte iag till riddare sla them som än i tånom lå *RK* 3: *(sista forts.)* 5193. här synas som thing vnderlik *MB* 1: 390. — *i förening med ett föregående el. efterföljande* thän. the saghos summi aldrig meer *RK* 1: 123. tha wart han vreder summwm them *ib* 176. han ... aflät at göra som the thing *(några af de ting, några sådana ting)* som honum lyste *Bir* 3: 447. — sumir ... sumir, *några ... några, somliga ... somliga, några ... andra.* waldo somi sergium ok somi formosum *Bil* 759. somi nima book ok somi nima hiook *GO* 342. *ib* 286, 407, 409. *Bir* 2: 304, 306. *MB* 1: *(Cod. B)* 539. summi hördo messo ok summi saato summi gingo ok summi aatho *RK* 1: 708, 709. thz war summum liwfft ok somum leet *ib* 651. *ib* 3: 4009. som skipp komma hiith och somme komma tiith somme komme fram in tiil nylandh somme tiil suttyngen och tiil aalandh och somme tiil nya kalla hampn somme tiil ryggia ... somme komme tiil godha hampn och noghra stötte aa haffsens strandh *ib* 3709, 3710, 3711, 3713, 3714, 3715, 3717. sighia vise mästara, at sumi män af sin naturlik skipilse äru träla ok vndidåna ... ok sumi män äru herra *KS* 28 (70-71, 30). äru andre tolf dyghde, the sik haua til manzens sidhi ok åthäue, ok the äru summa i manzens skälum ... ok summa äru i manzens hugh ok wilia ... än andra alla äru i manzens sidhom ok åthäuom *ib* 18 (45, 19). *ib* 63 (158, 70). fiskarin ... takir ... ey alla fiscana sändir vtan först soma oc swa soma til thäs han faar thom alla *Bir* 3: 291. war herra skapadhe som thing ärlikare än som *MB* 1: 74. saloghar man bar ... som barnen *(några af barnen)* a sinom bak ok som drogh han äpte sik *Bu* 172. *Bil* 481. — *i förening med ett föregående el. efterföljande* thän. latande bort taka soma thera goz *(aliorum bona auferri permittendo)* ok lagdhe oppa them soma thunga oc othollica skatta *Bir* 3: 353. — sumir ... sumlikir, *d. s.* hwi hafwa some mykyt hart hiärta oc somlike vndirlikin hugnadh *Bir* 2: 304. — adhrir ... sumir, *se* **aunar 3.** — sumlikir ... sumir,

se **sumliker 1.** **2)** *någon; en del; till en del.* han dictadhe them ok scref sina thro rät ok sidi en del epte judha laghum ok en del äpter cristna manna sidhum. som *(för somt?)* dictade han aff nyio *Bil* 726. al thenna for:da godhz hwart thera vidher nampn fore sik war gamalt frälse ok klostrene meth allom rät vp a komidh, sompt thet velborne män ok quinnor haffdhe them gifwit fore sina siäl, ok endels thet the haffdho laghlika fangit meth köp ok skipte *SD NS* 2: 157 (1409). om the summo peninga, the rytter haffwa alla redo faath, och än somth til baka staar *BSH* 5: 6 (1504). vi viliom thz nw somt *(en del deraf)* bort sla *Fl* 1317. sompt hans folk *(en del af hans folk)* vidh skipin bidha *ib* 2036. war herra ... lät iordhina soma *(till en del)* wara bara *MB* 1: 58. — sumt ... sumt, *något ... något, en del ... en annan del.* sompt giäldir gudh ok sompt östan wädhir *GO* 860. — sumir ... sumir, *till en del ... till en annan del, delvis ... delvis.* fötrene *(på bildstoden)* waro some aff iärn, oc some sköre som staal *(pedum quædam pars erat ferre, quædam autem fictilis) MB* 1: 14. **3)** *somlig, ett slags.* sumliker ... sumber, *se* **sumliker 4.** — *ett visst slags?* sombir *(troligen felaktigt; för* tombir?*)* man miste gärna eth sith ögha vppa thz at hans granne miste siin badhin *(vir gaudet vanus solo fore lumine clarus vt conuillanus plangat vtroque carens) GO* 1052; *jfr Rydqvist* 4: 315, 320; *Kock, Medeltidsordspr.* 2: 408 *f.*

sumlikastads (somlika stadz), *adv. somligstädes, på somliga ställen, på några ställen. Su* 52.

sumliker (*f.* **somlik** *MP* 1: 84 *(på två st.).* **somlikin** *ib (på två st.)*; *LB* 4: 342. *n.* **somlikit** *Lg* 70. *dat. m.* **somlikum** *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **somlichum** *ib* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *pl. nom. m.* **sumlike** *MELL B* 27: 1 *(på två st.).* **somlike** *Bil* 246; *KL* 157, 388; *Bo* 58, 137, 233; *MP* 1: 84; *Bir* 1: 45; *VKR* II. **somlikie** *KL* 140, 151, 157. **somplike** *Al* 1372. **sömlike** *Bir* 1: 380. **somlica** *ib* 2: 154. **somlige** *MB* 2: 310. **sommelighe** *RK* 3: 3971. *f.* **somlika** *Bir* 1: 381. **sombliga** *GS* 31 (1380). *n. (nom., ack.)* **somlik** *Bir* 1: 388, 3: 196; *Su* 434. **somplik** *Al* 5246. **sumlekin** *Gr (Cod. D)* 393. **somlikin** *ib (Cod. A)* 299. **somlighen** *MB* 2: 291. **somligen** *ib. ack. m.* **somlikä** *KL* 157. **somliga** *MB* 2: 310. **sombligha** *RK* 3: 2370. *f.* **somlika** *Bir* 1: 99; *VKR* XVII. *dat.* **somlikom** *Bo* 18; *Bir* 1: 99, 382. **somlekom** *Bil* 866. *gen.* **somplika** *StadsL Köpm.* 20: 1. **sompleca** *SD NS* 2: 53 (1408)), *pron.* [*Fnor.* sumligr. *Mnt.* somelik, summelik, sumlik] *L.* **1)** *somlig, åtskillig. i förbindelse med koll. subst.* i warum barndom wäghxtu wpp marghähandä sidhwänniur, flere hardhä ok oganghlichä än ganghlichä ... mädh somlichum allmoghä *SD* 4: 464 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *pl. några, vissa.* nytia han galdra ok somlik *(quibusdam)* diäfwlzlik ordh *Bir* 3: 196. i somlikom stykkiom är loflikit at göra kleua oc faghra gärning *Bo* 18. somlikie guz kiänne swenä *(quidam ex fratribus)* följdo honom *KL* 151. epter sompleca gudz wina radhe *SD NS* 2: 53 (1408). — *några, somliga.* somlike härdhu sik *Bil* 246. syntis sanctus olafws somlekom j härenom *ib* 866. somlike twäka ther vm hwars brullöpe thz var som giordhis i chana galilee *Bo* 58. *ib* 137. *Bir* 1: 45. *RK* 3: 2370. ther wäxer trä ther bära wl somplik mz spannom trodhne full *Al* 5246. somlike thera hafua ey gudz kärlex röthir *MP* 1: 84. somlike af iudhomen ropadho til pylatum *KL* 388. somplike aff os sloppom mz list *Al* 1372. *Bir* 1: 380. *MB* 2: 310. — *i förbindelse med ett personligt pron.* vi kunnom ther äkke somlike *(d. v. s. några af oss)* skön aa *Bo* 233. — *i förbindelse med subst. i best. form.* somlikie iudhane *(några af Judarne)* vpfyltos mz afund *KL* 140. somlikin lambin vordho swartaste vargha *Gr* 299. langir wägir är ther mällan somlika kirkionar *VKR* XVII. — sumlikir ... sumlikir, *somliga ... somliga, några ... några, några ... andra.* somlikie varo mz aposlomin ok somlike mote them *KL* 157. af somlikom människiom vtgar diäfwllin gerna ... ok af somlikom ey vtan nödoghir ... thy at diafwllin ingar j somlika for thera foräldra synde skuld ... j somlika ingar han for thera wantro älla for nakra andra synd skuld *Bir* 1: 99. slikte sik til een stoor skalker menelaus aat nampne, oc staal wt aff templet mangh kosteligen gulkar somlighen bort gaff oc somligen saalde för päninga *MB* 2: 291. *Bir* 1: 381, 382, 2: 154. *GS* 31 (1380). mykit atskill somlik mörkin ok somlik *(differunt ... tenebræ a tenebris) Bir* 1: 388. — sumlikir ... sumir, *d. s.* somlica haua meera samuit oc somme minna *Bir* 2: 154. *RK* 3: 3971. — sumir ... sumlikir, *se* **sumber 1.** **2)** *pl. några, några som helst?* vardh hon wärdogh ath kallas brudh aff honom medh gudhelikx skins snille höghelikare än somlike andre *VKR* II. **3)** *någon; en del.* i blandh haghleth fiöl somlikit som hafdhe enna iomfru likniilse *Lg* 70. etertänt dywr hwilken mot mik gingo ... thwingande mik stundom somlik *(divisim)* ok stundom al sändr *Su* 434. — sumliker ... sumliker, *någon ... någon, någon ... annan, en del af ... en del.* fiol somlikin sädhin widh väghin ... oc somlik fiol j stenogha iordh ... oc somlikin fiol mellan torna oc tidzsla ... ok somlik fiol j godha iordh *MP* 1: 84. **4)** *somlig, ett slags.* sumliker ... sumber, *somlig ... somlig, ett slag ... ett (annat) slag.* mirra [är] somlikin sma ok som stoor *LB* 4: 342.

summa (suma: -o *SJ* 238 (1454). **somma),** *f.* [*Mnt.* summe. *Lat.* summa] **1)** *det högsta, det förnämsta, det hufvudsakliga.* aldra fulkomplighetinna summa *Su* 261. — undir enne summo, *i hufvudsak, i hufvuddragen.* af thässo som nw är sakt. thikkis vndir enne summo *(summatim)* ändat vara af vars herra pino. thz som giordhis i threm tidhomen *Bo* 183. — ivir summo, *i hufvuddragen, summariskt.* at iak skuli alt ower summo stakkot sighia *Su* 110. **2)** *summa, belopp.* thesse forscripna summa penninga *BYH* 1: 193 (1384). lagde tilhopa ... xij M dragmas argenti swa storom *(för* stora*)* swmmo silffwir *MB* 2: 318. togho aff them ena stora swmmo gull *ib* 310. för stora swmmo j gulle *ib* 312. thz som them synes aldzstingx oloffliket at halda ällar göma i pänigga taal äldher swmmo *(sub forma pecuniæ) Su* 55. är thässe summan i päninga tal xl march twa marc minna *SD NS* 2: 86 (1409). fore fyra hundradha marker swenska päninga ... hwilka iak ... i enne summo vpburet hafuer *ib* 1: 336 (1404). wi hafuum takit ena summo aff herre gudhmunde,

som är xx mark, for alt thet herra jönisse atte *ib* 37 (1401). een summa stark *RK* 1: *(sfgn) s.* 173. horo for[nämp]de summor skolo warda betalada *BSH* 5: 6 (1506). ath faa saadano sommo *ib. SJ* 238 (1454). *FM* 107 (1498). — *uppgift el. föreskrift om summan el. beloppet af det som skall erläggas.* at wii motto blifua aff med *(d. v. s. slippa att erlägga)* thetta smör, oss engen stadz staar i swmmen *BSH* 5: 491 (1511). — *Jfr* **hovudh-, hvitpänninga-, iärn-, pänninga-, silf-, skat-summa.**

summera (swmera. *pres.* **-ar?: swmeris** *BSH* 5: 491 (1511)**),** *v.* [*Isl.* summera. *Mnt.* summêren] *summera, sammanräkna, sammanslå?* gik ther aff *(af häradet)* xvj (16) kör oc vi (6) t:or smör i arlichan skath oc swmeris i päninga räntho *BSH* 5: 491 (1511).

sun, *se* **son.**

sund (sond, *se* **flutsund. sondh),** *n.* [*Isl.* sund] *L. sund.* eet sund ... som mange fara iui mz lifs vaþa *Bu* 498. var färiokarl fatöks folks iuir þät sundet *ib.* a sundsens strand *ib* 499. annan vägh sundet *ib.* annan vägh ens hafs sund *ib* 523. tha the komo mit a swnd *Al* 5005. ther är nw badhe sio ok swnd *ib* 1514. *ib* 4700. *RK* 2: 8970. ath for:de öö och holm och sondh var lagh köpt *FH* 6: 77 (1492). medhen swndith will stärkas *BSH* 5: 157 (1507). *ib* 114 (1506). *FM* 593 (1513). — *i ortnamn.* in gutasund *SD* 2: 404 (1304). in fløtasund *ib.* — *Jfr* **flut-, leþ-, sma-sund** *samt* **midh-sundis.**

sund, *f.?* [*Mnt.* sunt] *sundhet, helsa, helbregda tillstånd. i förbindelsen* lif ok sund. the drapo thom strax i sama stundh oc stodo fulfaa for liiff oc sundh *RK* 2: 9250. j sta mich före lijff och sund *ib* 1288. *ib* 1378, 6199, 6210, 6511, 8975. haffue wi loffuith ok sagth ... alle thee oss haffue sagt fängilse staa for liff oc swndh *BSH* 4: 227 (1497, *gammal afskr.*).

sunder (swndt), *adj.* [*Mnt.* sunt] *sund, frisk.* thed holler mannen swnd *LB* 7: 163. tz ... gör menniskiona lustig och swndh öffuir alt sith liiff *ib* 178. *ib* 6: 105. gud, then edher herredöme swndt spare tiil siäll och liiff *FM* 572 (1513). *ib* 678 (1517). gud ... then iak edert herre(döme) met liiff och siel swndh och saligh ewighe befeller *ib* 607 (1513). *ib* 200 (1504), 587 (1513). *Jfr* **osunder.**

sunder (synder. syndher. syndir *Bir* 2: 329. **sindher** *Di* 273. **söndir** *MP* 2:6)**,** *adv. (i användning ofta närmande sig ett adj.)* [*Isl.* sundr] *L.* **1)** *sönder, i sönder, i stycken, i delar.* kiände han sin sco wara sunder *Bil* 249. been ok arma waro honum swnder *Al* 3508. tha hiärtadh är sunder *MB* 1: 434. thz är synth aa hwsune hwar beenith är sundhir *GO* 267. thz syndher är *LB* 2: 47. hans krop war saar ok synder *MD (S)* 271. the graff war heel hwarghin swnder *Al* 3401. tit glaffuen är helt oc mit sunder *Di* 70. **2)** *utan bestånd, utan kraft, ogiltig.* dömdes then köp swnder som oleff persson i tartila giorde med anna ibidem *BtFH* 1: 183 (1507). *ib* 286 (1509).

sunder brista (sönder-. söndher-. söndir-), *v. sönderbrista.* vardh hon ... swa hardhelika piint at al hänna been söndeerbrusto *KL* 316. söndirbrast thz skyulit som hängde vt for thera hälaghasto mönstre ok rifnadhe thwärt nidhir gynum i twa lyti ... ok stenhallana söndir brusto *MP* 2: 21. sundir brast limin j sma stykke *VKR* vi. banerstangin swnder brast *RK* 1: 3245. — *bildl.* theres kerlekx bandh tha söndher brasth *RK* 3: 1201. — *Jfr* **brista sunder.**

sunderbristilse (söndher-), *n. pl.?* *bristande.* för stenanna söndherbristilse *VNB* 26.

sunder bryta (syndir-. sönder-), *v. L. sönderbryta, sönderkrossa, krossa.* natalia ... baþ þöm ängom för ben sundarbryta än siuom bonda *Bu* 529. sundir bryta larin a thöm korsfästo *Bo* 205. *ib* 206. saa han siin afgudh sönderbrutin *KL* 308. än thot mang *(näml. kärl)* syndir brytas *(confringantur) Bir* 3: 117. wingardhanna gardher oc häguadher är synderbrwtin *ib* 4: 7. *RK* 1: 889. — *sönderbryta, upprifva.* the haffua brona sönder brutit *RK* 1: 2294. — *bildl.* mädhir sundir brytilsom skal iordhin som är iordhenne älskare sundirbrytas, thy at kroppin sundirbrytz mz dödhenom ok siälin mz pinom *MP* 1: 14. — *Jfr* **bryta sunder.**

sunderbrytilse, *n. pl. sönderbrytande, krossande. bildl. MP* 1: 14.

sunderdelis (sundir delis), *adv. L.*

sunder falla, *v. genom el. i fall bryta el. bräcka.* some halsen swnder falla *Al* 2371. *Jfr* **falla sunder.**

sunder ganga (syndir-. söndher-. sunder ga. syndher gaa. *pres.* **syndir gaar** *Bir* 2: 221)**,** *v. gå sönder, brytas, krossas, brista.* fiöl han mykyt hardhelica swa at sundirgik hans armbir *KL* 364. thit hiärta mon nu sunder ga *Iv* 108. at thit hiärta syndir ginge *Bir* 2: 269. adamas brydz ey ällir syndir gaar aff slaghom *ib* 221. tha nidherfyllo all affgudhen oc söndher gingho *Lg* 3: 644. axelen skal snarth syndher gaa *RK* 3: 2567. — *Jfr* **ganga sunder.**

sunder gnagha (synder-), *v.* **1)** *söndergnagga.* tha synder gnogho *(confricantes)* the axen *Bir* 4: 64. **2)** *förderfva, utrota.* ey skal iak nw ythermeer wara mz idher til thäs thän näffsther wardher äller swndher gnaghen som syndena giordhe *MB* 2: 18.

sunder hugga, *v. sönderhugga.* i otalik mang stykke sundir hioggo the hänna licamma *Gr* 287. *Jfr* **hugga sunder.**

sunderkasta, *v. eg. kasta åtskils; förskingra, förströ.* til thäs thu *(d. v. s. Israels folk)* wardher sunderkastadher *(dispergaris)* oc skilder swa widha som iordhrike är *MB* 1: 428.

sunder knosa (sönderknosa. swndherknossa *MB* 2: 93)**,** *v.* **1)** *sönderkrossa, krossa.* sundir knosadhir af falleno *Bo* 94. *ib* 149. — *sönderkrossa, söndersmula.* brödhit theras war ... swndher knosat j smaa smolor *(in frusta comminuti) MB* 2: 24. — *sönderslita.* skal iak swndherknossa oc sargha idhert köt *(conteram carnes vestras)* mz torn oc tyslom *MB* 2: 93. **2)** *krossa, i grund slå, förderfva.* sönderknosade *(contrivit)* them mykit j gabaon mz store plagho *MB* 2: 28. — *förstöra, förderfva.* kroppin skal stundom thwingas oc äkke sundir knosas *(affligendum est corpus sed non conterendum) Bo* 139. — *Jfr* **knosa sunder.**

sunder krasa, *v. sönderkrossa, krossa.* en qwinna ... nidher kastadhe eth storth stykke aff en qwärn sten, oc bräkte hans huffwodh oc swndher krasade hiärnan *MB* 2: 102.

sunder krosa (synderkrosa *Bir* 4: 111. **syndir krosa. söndher krosa. syndir krossa** *Bir* 2: 24. **söndherkrossa. söndher krossa),** *v. sönderkrossa, krossa.* the . . . skulu sundirkrosas af pinom i heluite som agna j kornaxom sundirkrosas j trysningh *MP* 1: 140. *Bir* 4: 111. naar konungh karl haffde . . . söndherkrossat sanctam amalbergam *Lg* 3: 314. barnet laagh swnderkrosat *ib* 379. han . . . söndher krosadhe allan henna lekama oppa the hwassa stena *ib* 653. huilkit . . . qwinna nampn then fförgifftogha ormsens huffwdh söndher krossat haffuer *ib* 614. thykte honom som een stoor steen ofwir honom hängde, oc wilde oppa han falla oc sundirkrosa *ST* 479. *Bir* 2: 24. skal mins hiärta dyrue syndir krosa han *ib* 25. *ib* 26. *Jfr* **krosa sunder.**

sunderkulder (-kolder *L.*), *m. L.*

sunderkulla (synder- *L.* **sunderkolla** *L.* **synderkolla** *L.* **sunderkulli** *L.* **synderkulli** *L.* **sunderkolli** *L.*), *adj. (i användning närmande sig ett subst.) L. af olika kullar, halfsyskon.* om nagher jordh godz. som äre kirffues barn tilfalne medh arff epther theris swndherkulle *FH* 1: 149 (1494, *gammal afskr.*). dömdes mareta lauris dotter aff portas sin fäderne och möderne liggendis i samma stad til skifftis mz syne stigw moder och sunderkulla *BtFH* 1: 289 (1509).

sunderlika (sunderliga *Di* 57. **sonderlige. synderlika. syndirlika. synderligha. syndherliga. synnerligha** *RK* 2: *s.* 345. **synnerliga** *MB* 2: 29. **sönderligä. sönnerligä. sunderlik** *Al* 3913. **swnderlik** *ib* 5765 *(på de båda sistn. ställena i rimsl.).* **synnerligh),** *adv.* [*Fnor.* sundrliga. *Mnt.* sunderliken] *L.* **1)** *i afsöndring, för sig själf.* männene hafdho syndirlika ceth hws ther the skuldo bidhia vthi oc qwinnonar hafdho serdelis thera hws *ST* 419. han sa them alla nakna ganga . . . alla männena swnderlik fra qwinnor ok barn *Al* 5765. — *särskildt, hvar för sig.* wi bidhiom idher alla oc hwarn idhra synderlika at i thet breff wilen insighle *BSH* 2: 115 (1400). alla thenna före:ne articulos oc hwar thera om sik sunderlika loffwar iak . . . att halda *SD NS* 1: 47 (1401, *nyare afskr.*). ther waro preste . . . tilskikkade som skulle tagha folksens offer och offra thz framdelis hwar prester syndherliga sinom gudh *PK* 225. tha alle apostoli waro swndirlika i them landom som war herra hafdhe them til sänt *Lg* 36. sa iak ther een foghla skara . . . the sungo mz swa söte tona . . . hwars thera röst var sunderlika sik ok varo tho allo *(för* alla *el.* alle*)* saman liik *(allir þessir fuglar sungu sínum röddum svá samþykkiliga, sem allir hefði eina, ok söng þó hverr þeirra sinn söng) Iv* 434. **2)** *särskildt, i synnerhet, speciellt, framför allt.* sunderlikä oss aþiänkiände, þet wi aghum warä wäriände aldrä änkior oc faþerlösä barnä *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). sundherlika befälir jak til hans nadh min swen . . . hanus eriksson oc min pilt olaf *ib NS* 1: 514 (1405). rikesins män tha togho at qwijdha synderligha engelbertz sweena *RK* 2: 2744. *MB* 2: 29. jach . . . stadhfäster . . . allä the priuilegia och frihether, som . . . konwngh karl . . . skarä borgere . . . wnth oc giffuit haffuä, sönderligä, at the mwghä tholfri seglä af oc til i lödhäse köpstad *BSH* 5: 35 (1505). gudh . . . giffue them ther nadher tiil . . . rigisins verff swa begaa, at ther longlighet gangn och bestand maa epterfölighe, synnerligh thenne vtskotne landzende tiil lise och vndzsätningh *FM* 572 (1513). han . . . giordhe them witerlikt . . . al sina färdh ok hwath han hafdhe wunnith mz swärdh han wntbödh them thz sunderlik hwru persida honum a händer gik *Al* 3913. *Ber* 246, 262. *Di* 57. konung magnus haffde han swa kär for andra riddara synderlika säär *RK* 1: 1003. — *på ett synnerligt el. speciellt sätt.* iak latir mik syndirlika vm them wardha *ST* 156. hade gudz nad ey sonderlige waret *RK* 2: 9609. *ib s.* 345. *Su* 263. — *synnerligen, särdeles, i hög grad, mycket.* thz gör mik synderligha wee at jak skal han swa siällan see *RK* 1: 3654. sönnerligä godhä wenner *HSH* 19: 70 (1505). — *Jfr* **besynnerlika.**

sunderliker (sundherlig: -liga *PK* 219. **synderliker: -lika** *BSH* 1: 182 (1381); *SD NS* 1: 235 (1403); *RK* 1: 3176. **syndherliker. synderlich: -liche** *VKR* 9. **syndherlig. synnerlig: -liga** *PK* 219. **sönnerligh.** *n.* **sunderliket** *Ber* 254. **synderlichit** *VKR* 29. **syndirlichit** *ib* 41. *pl. nom. n.* **synnerliken** *MB* 2: 83), *adj.* [*Isl.* sundrlíkr, sundrligr. *Mnt.* sunderlik] **1)** *särskild, speciel.* han gaff hwariom land oc mark hwariom iw sin sunderlik park *Al* 9710. gifua ther synderlichit orloff til *VKR* 29. *ib* 41. *Ber* 254. thetta alt kennomps wi . . . aff . . . boo jonsson hafwa anamath . . . ey ffor ärfd boot älla nokon rät sculd . . . wtan aff hans synderlika gothwilia oc nadhom *BSH* 1: 182 (1381). aff sönnerligh gwnst och godwiliä *ib* 5: 35 (1505). aff arffuith trollis syndherlig til skyndhan *FM* 232 (1505). skolom . . . wi särdeles göra honom gönst tak oc kärlek för hwaria ena hans syndherlika wälgärnigh *LfK* 94. hwru honom try synnerliken tekn wordho giffwen *MB* 2: 83; *jfr* **2.** minom synderlika win *SD NS* 1: 235 (1403); *jfr* **2.** clostirsins synderliche thiänara *VKR* 9. — (?) haffwer jach samansankat aff gambla foreldrena krönekar aff synnerliga folke gärninga *(för* gärninga aff synnerliga folke *el.* gärninga synnerliga aff folke?*)* som tha kalladis gete och sidhan kalladis göta eller gota *PK* 219. **2)** *synnerlig, betydlig, stor.* han gaff them synderlika gaffwo *RK* 1: 3176. sundherliga syndher *PK* 219. hade the ther ena swndherlika samqwemdh *ib* 225. — *Jfr* **besynnerliker.**

sunder lösa (synder-. syndir-), *v.* [*Isl.* sundrleysa] **1)** *lösslita.* äftre stamnin syndir löstis *(solvebatur)* aff bylghionna makt *KL* 175. **2)** *upplösa (ngt bundet).* syndir lösa the korgha som han hafdhe förra saman bundit *KL* 201. hon syndirlöse thom *(snarorna)* alla *Bir* 2: 200. — *bildl. upplösa (ett band el. en förbindelse).* the sundir lösa *(dissolvunt)* wart band *Bir* 1: 166. **3)** *upplösa, splittra, sönderbryta.* the skulu vara starke suasom the män for hulkra handom muriu syndir lösis *(dissolvitur) Bir* 3: 80. thz bikit älla tiäran. mz hulko noa ark war smordh ok tiäradh, ther ey bölghior ok ey wädhir formatte sundir lösa *(quam nec procellæ nec venti dissolvere potuerunt) ib* 1: 179. — *abs.* thu skal göra i archinne flere rwm, oc brädha mz thy biki innan oc vtan, at enkte ma sunderlösa vtan enskona blodh *MB* 1: 168. *ST* 388. **4)** *upplösa, sönderdela.*

thera kroppa sculu sundir lösas j muld ok asko *MP* 1: 34. **5)** *göra slut på, afbryta.* at synder lösa *(interrumpere)* then sötasta sömpnen *Su* 378. — *göra slut på, göra om intet, tillintetgöra.* otalik oqwämelik thing fölghia thässe wantro ... nw wiliom wi främmer hona bryta, oc alla sunderlösa *MB* 1: 45. vm thera radh ällä gerning är af mannom tha sundär lösis *(dissolvitur)* thz rasklikä än vm thz är af gudhi tha formoghin ey i ... thz sundär lösä *KL* 141. jwdit ... swndirlöste hans makt mz hennes änlitis fägrindh *MB* 2: 173. **6)** *tillintetgöra, göra förtvifilad.* ve them som sundirlöste äru j hiortano til *(genom förtviflan i hjärtat äro bragta till)* truldom ok villo *MP* 1: 61. — *refl.* **sunder lösas,** *lösas, skiljas hädan.* iak girnas at sundirlösas oc vara mz christo *Gr* 275. *ib* 324. *Bo* 256. *Bir* 2: 60. *Su* 313. — *Jfr* **lösa sunder.**

sunderlösilse (syndir-), *n. pl.?* **1)** *upplösning, nedbrytande, omintetgörande.* thz som eygh är opinbarlika til reghlonna syndirlösilse *Ber* 275. **2)** *upplösning, tillstånd hvari man känner sig uppgifven el. tillintetgjord.* hafuir thu j dödzins trange ... sundhirlösilse aff värk i allom limom *MP* 1: 12.

sunderlösn, *f. upplösning, skilsmessa.* astundom licamans sundirlösn *Bo* 256.

sunder riva (synder-. syndir-. söndher-), *v. sönderrifva.* sundir rifuo the hänna clädhe *KL* 342. *Gr (Cod. D)* 381. spleet matathias oc söndher reff sin klädher *MB* 2: 224. suasom syndir rifwit klädhe *Bir* 2: 244. swa som thyndir klutir syndir riffwos *ib* 3: 56. pramen är nw all synder riffwen *BSH* 5: 371 (1509). kötit sundhir reffs *MP* 1: 99. *Jfr* **riva sunder.**

sunder sagha (syndir-. söndher-), *v. söndersåga.* en biscopir fik et stort stykke aff thy hälgha korse ok letadhe sik slöghan mästara til at syndirsagha thz mz klene saagh *KL* 46. *ib* 47. ysayas ... warth söndher sagadher mz trää saagh *Su* 165. *LfK* 54. *Jfr* **sagha sunder.**

sunder skilia (synder-), *v.* [*Isl.* sundrskilja] **1)** *skilja, skilja från hvarandra.* thu vil os sunder skilia *Fl* 363. **2)** *skilja, afdela.* christus ... teedhe sancte birgitte ... systra oc brödhra almänelikin taluport synderskildan mz enom mwr *Bir* 4: 82. **3)** *åtskilja, hvart för sig omtala (ngt); utmärka.* synderskil *(distinguit)* war herra ... trättan altara wppa trättan lagha trappor byggiaskolandis *Bir* 4: 96. *ib* 109. — *refl.* **sunder skilias,** *skingras.* at the skullo sunder skilias oc sinslästum kastas om wärldinna *MB* 1: 262. *Bir* 1: 128. — *Jfr* **skilia sunder.**

sunder skingra (söndher-), *v. söndersplittra.* broar borth föras oc söndher skingras *Su* 119. *Jfr* **skingra sunder.**

sunder skipa (syndir-), *v. splittra, förskingra.* skal kronona gömare ok väriare ängaledhis syndir skipa älla bortläta älla minzska kronona *(dimidiare ... vel diminuere coronam) Bir* 3: 400.

sunderskipta (synder-. syndir-. söndher-), *v.* **1)** *sönderdela, dela.* tha han hafdhe syndirskipt gudz likama j thre lyti *KL* 19. war hafwit at skilt ok sundirskipt *(divisum)* mz honom *(stafven) Bir* 1: 181. *ib* 182. thera almennelikin taluport mz höghom oc stadughom mwr synderskipter *ib* 4: 86. swa som hon (ɔ: gudeleken snille) ... ey söndher skiptes *(partitur) Su* 89. **2)** *dela, söndra, splittra.* hwar stadhir oc hws sundirskipt i sik *MP* 2: 60. war ... aldrigh syndirskiptir wili j them *Bir* 4: *(Dikt)* 244. — *Jfr* **skipta sunder** *samt* **osunderskipter.**

sunderskiptilse (syndir-), *n.? sönderdelning.* vatnanna sundirskiptilse *(Cod. D* syndirskiptilse 393*).* teknar os frälsan tilgang ... til himerikis rike *Gr* 299.

sunderskiuta, *v. sönderskjuta.* wij late förbätra war praam och lappa honum ther han swnderskotin war *BSH* 5: 202 (1507). — (?) clauus massou ... lot vp henrik nyenborgh ... sin gardh mädh ... halffuan ganghin mädh hinrik bolt som han nu sunderskutin är mällen thöm badha *SJ* 146 (1446). — *Jfr* **skiuta sunder.**

sunder skära (synder-. syndir-), *v.* **1)** *sönderskära.* af huget lät prästren sundar scära i sma stykke *Bu* 417. suasom han saghe blöt äple syndir skäras *Bir* 3: 56. brödhit sundir skära *KL* 333. hans läpa waro syndirskorne *ib* 73. tha ignacij hiärta war swnder scurit *Bil* 371. sundir skaro the hänna quidh mz hwassom hallom *Gr* 287. mz sinom sundirskornom klädhom *ib* 303. at fiskin formoghe ey at syndirskära älla slita nätit mz sinom huassom fiunom *Bir* 2: 6. hiärtat sundir skars mz spiutz vddenom *ib* 1: 344. mz mino swärdhe hulkit som alla thera limi skal syndir skära *(concidet)* aff hofuodheno oc til fötirna *ib* 3: 12. — *bildl.* at the synderskära oc aatskilia huart capitulum fran andro *Bir* 4: 74. **2)** *sönderslita, upplösa, göra slut på.* aff egheligbetinne hwilkin synderskär *(rescindit)* j clostreno endräktena *Bir* 4: 29. — *Jfr* **skära sunder.**

sunderskärilse, *n. pl. sönderskärande.* iak skal döma han ... swa som forradhara ok forsatara til alla lima sundir skärilsa *Bir* 1: 38.

sunder sla (syndir-. sönder-. söndher slaa *Lg* 292), *v. sönderslå, krossa.* tha thz *(glaset)* är syndir slaghit *Bir* 2: 85. hwi äru mine gudha sönder slaghne *KL* 308. *Lg* 292. vardh hans hand sundir slaghin mz enom steen *KL* 365. sönder slagnom allom hans limom *MB* 2: 306. haffdo the sin skip ey a landit dragit tha haffde them sion all sunder slagit *RK* 1: 1507. *Jfr* **sla sunder.**

sunder slita (synder-. syndir-. sönder-. söndher-. söndir-), *v.* [*Jfr Fnor.* sundrslitinn] **1)** *sönderslita, sönderrifva.* natalia sa sin kära härra viþöpnan ligia allan sundar slitnan *Bu* 521. hänna köth mz saghum swndher slita *Bil* 541. vi sem thin icama sönder slitas *Lg* 548. han ... wilde syndirslita mz tannom allan sin likama än han hafdhe format *KL* 63. *ib* 124. af hans sundirslitnom adrom ok sinum *Bir* 1: 84. thera hiärta är sunder slitith *MB* 1: 434. thz krwsat är j man ok swndher slithet *LB* 2: 49. sköt han konungin i brystit ... ok sundirsleet brynio hans *Gr* 263. syndirslito sancte ripsimie klädhe *ib (Cod. D)* 382. jvdha biskopen ... söndirsleet siin klädhe *MP* 2: 13. vm vi framgangom mot hänne mz allom varom snarom hon syndirlöse thom alla oc the syndirslitas aff hänne sua som skäfwa ok

rutin reep *Bir* 2: 200. syndir slita repin *ib* 74. söndhersleth sampson the bandhen som annat spinnels näth *MB* 2: 121. *ib* 120. *Di* 147. o herra gudh iak ville at thu sundir slithi himpnana *MP* 1: 34. **2)** *sönderslita, göra slut på.* opbryta äller sunderslita thässa for:da daghthingan *SD NS* 1: 675 (1407). aff eghelighetinne hwilkin . . . synderslitor almennelikin iämpnadh *Bir* 4: 29. — *göra om intet, förstöra.* swasom wärldinna mästara sik fortrösta at säthia sina akt, meningh oc doma stundom for gudz wilia, mz hwilko the synderslita oc fordarffwa rätta wndirstandning *Bir* 4: 71. — *refl.* **sunder slitas,** *sönderslitas, gå sönder, brista.* tha sundir sliis quidhin *Bir* 1: 134. af thy fordärfwas ok sundir slitz . . . modherin ok dör *ib* 133. thin likama . . . sundhir slitis swa som sundrot ok rutit kar *ib* 254. — *Jfr* **slita sunder.**

sunder slitna (synder-. söndher-), *v. sönderslitas, brista.* velum templi synderslitnade *Su* 316. all thin lidhamot söndher slitnadho oc aatskildhos *VNB* 24.

sunder splita, *v. sönderrifva, sönderslita.* oppa thz at the *(lejonen)* skuldo genstan danielem sundir splita *ST* 19. *ib* 115. *Jfr* **splita sunder.**

sunder springa, *v. sönderspringa, brista.* mz sundher sprungno hiärta *Bir* 4: 209. *Jfr* **springa sunder.**

sunder stampa (söndher-), *v. sönderstöta, sönderkrossa.* wardher thz *(glas)* söndher stampath *LB* 2: 38.

sunder stanga (söndher staanga), *v. eg. sönderstånga; sönderbryta.* the . . . wille wiborgx mwr söndher staanga mz skerpentiner smaa och storo *RK* 3: 3762.

sunder stinga, *v. sondersticka.* adhrona oc sinona j handomen oc fotomen varo sundir stungna oc slitna af iärnspikomen *MP* 1: 118. *Jfr* **stinga sunder.**

sunder ströia (sönder ströö. söndher ströö *(imperat.) Su* 69**),** *v. skingra.* söndher ströö *(disperge)* them mz thinne dygdh oc borth ält them *Su* 69. — *refl.* **sunder ströia sik,** *skingra sig, skingras.* folkit took sik sönder ströö *RK* 1: 2056.

sunder stänkia (syndher- *Ber* 237. **syndir-** *KL* 144**),** *v. skingra, förskingra, kringströ.* then sundirstänkir *(dispergit)* som ey samansankar mz mik *MP* 1: 93. vlfuin . . . gripir faren ok sundirstenkir them *ib* 133. *Ber* 180. sundir stänktos the *(fåren)* syrghelika af grymmom diurom *Bir* 1: 204. brandane liggia sundirstänkte *ib* 371. *ib* 369. hwru är guldith swart wordhit . . . mönstersins stena swndher stänkte *Ber* 177. —*förskingra, förstöra.* gudz ven sundirstänkte *(dispersit)* sit gooz oc gaf fatikom *MP* 2: 216. *Ber* 237. — *refl.* **sunder stänkias,** *skingra sig, skingras, förströs.* alt folkit sundirstänktis vm alt egypto land *MP* 2: 216. *KL* 144. alle the som honom lyddo sundär stänctos ok forgingo *ib* 141. swa skal prestin vara som folkit oc iordhin som äru iordhelika thinga älskara skulu sundirstänkkias til synda mz sundirstänkkilsom *(dissipatione dissipabitur terra) MP* 2: 200.

sunderstänkiare, *m. förskingrare, den som förskingrar.* jak skipadhe petrvm minna fara födhara ok gömara än thu äst thera sundir stänkiare *(dispersor)* ok sarghare *Bir* 1: 123.

sunderstänkilse (sönder-), *n. pl. och f. skingrande, förströende.* samansanka thins hiärta sönderstänkilse *(dispersiones) Su* 437. at samansanka alla sins hiärta sönderstänkilse *ib* 454. — *förskingrande, ödeläggelse, förstöring.* siälfra thera samuitz minskilse oc sundirstänkilse *(dissipatio) Bo* 137. iordhin som äru iordhelika thinga älskara skulu sundirstänkkias til synda mz sundirstänkkilsom *(dissipatione)* som äru klärkanna ondo eptedöme *MP* 2: 200.

sunder stöta, *v. sönderstöta, krossa.* glasith sunder stöta *Al* 9195.

sunder trodha, *v. söndertrampa.* hon skal swnder throdha thit hwfwdh *Ber* 102. *Jfr* **trodha sunder.**

sundhet, *f.* [*Mnt.* suntheit] *sundhet, helsa.* gud . . . giffwe oss ider swndhet och welfart altidh höre och spörie *BSH* 5: 428 (1510). *LB* 7: 178.

sundisker, *adj. Stralsundsk, från Stralsund, tillverkad i Stralsund.* lego ecclesie vpsaliensi . . . xx:ti marchas sundiskæ de predio meo in wickæstadhum, deinde lego similiter ecclesie beate virginis in forsum xx:ti marchas sundiska de eodem predio *SD* 3: 463 (1320, *gammal afskr.*). att sälie öl vth mz häringebåndh eller sundisk trää *SO* 224. häringebåndh och sundisk trää hålle sex eller otte kanner mindre, än the tynner som här i staden göres *ib.*

sundogher, *adj. Jfr* **osundogher.**

sundrisker, *adj. L.*

sundrogher (-ugher *L.* **syndroger. söndriger),** *adj.* [*Fnor.* sundrugr] *L. söndrig.* sundrog ok brutin thingh *Bir* 1: 290. hafwa gambla sko ok sundroga *VKR* XIII. tha hon syna syndroga ärmär . . . vpräkte *Lg* 3: 518. then söndrige halff slangen *FM* 347 (1507). — *sönderslagen, sönderbruten.* ginstan helga jomfruen . . . haunadhe hans saara lyma ok sundrogh been *Lg* 3: 573.

sundrotter, *adj. söndrig; sondersprucken.* thin likama . . . sundhir slitis swa som sundrot ok rutit kar *(vas corruptum et putridum) Bir* 1: 254.

sunnan (sunden *RK* 2: 1246. **sonnan** *ib* 1: *(Cod. B, C)* 2880. **synnan** *SD NS* 1: 44 (1401); *GO* 102. **synan** *BSH* 5: 254 (1508). **sönnan** *ib* 210 (1507)**),** *adv. och prep.* [*Isl.* sunnan] *L. A) adv.* **1)** *sunnan, från söder, söderifrån.* ä sowir länia til solin skiin synnan in *GO* 102. lot han . . . bata oc snekkior sunnan offuer föra *RK* 2: 6067. *ib* 1246. han weth ey hwadhan hon komber som han bidhar, huat mera östan, wästan, nordhan äldher swnnan *Su* 114. — af sunnan, *d. s.* aff östan oc sunnan nor oc wäster war ther margher sändebudhi gäster *Al* 9625. **2)** *i söder, söderut.* amalech boor sunnan i landeno *MB* 1: 401. moyses . . . badh them fara sunnan a landith *(per meridianam plagam) ib* 400. wäxer lwdher blästin längre, tha skulo the riwa siin tiäld som östan lagho widh gudz hws tha lwdren qwädher annan tima sama lund, tha skulo the riwa siin tiäld som sunnan boa *ib* 388. systrana iordhins nordhan widh sancte byrghitto altare oc brödhirne sunnan *VKR* 44. *B) prep. söder om. med gen.* alla the sunnan fielz äre *RK* 2: 7985. — *med ack.* al landin sunnan biärgh *Bil* 756. aff enne hele thompt liggiandis synnan ana *SD NS* 1: 44 (1401). *RK* 3: 4049. näst sunnan hwalffuit *SJ* 69 (1437). *ib* 238 (1454). staffan länsman sönnan skogh *(d. v. s. sö-*

der om den stora skogen i Södra Möre; uttrycket nyttjas om de tre sydligaste socknarna i häradet, se Styffe, Skandinavien und. unionstiden, 2 *uppl., s.* 179) *BSH* 5: 210 (1507). länsmannen synan skogh *ib* 251 (1508). — for sunnan, *d. s.* alt for sunnan mwndia fiäll *Di* 173. — **sunnan at,** *prep. söder om. med dat.* sunnan at gudz hwse *MB* 1: 384. sunnan at altarenom *ib* 492. — **sunnan for (-fore),** *prep. och adv. A) prep. söder om. med ack.* thän sio, som liggir sunnan fore växio kirkio *Bil* 853. sunnan fore then sancte ericx fiällin, som ... herre larens ... köpte *SD NS* 2: 119 (1409). *B) adv. söderut.* try örislandh sunnan fore i sancti olufz sokn *SD NS* 1: 615 (1407, *nyare afskr.*). — **sunnan til,** *adv. åt söder, söderut, i söder.* sidhan ... bygda varo thre kirkior ... the andra sunnan til *Gr* 305. *SD NS* 1: 294 (1403). steenhusit näst sunnan til *SJ* 84 (1438). her sunnan til skal thu wäre *RK* 2: 5825. — **sunnan vidher (-vidh),** *prep. i söder vid, söder om.* nya hon raan sunnan wider ok swärto aa ran nordan husit nider *RK* 1: 1477. the leddon sunnan widh then stadh *ib* 2490. badh han widh älwin möta sik sonnan widh konung älle *ib (Cod. B, C)* 2880. *SD NS* 1: 294 (1403, *nyare afskr.*). — *Jfr* **öst-, östan-sunnan.**

sunnan vart (synnan- *L.***),** *adv.* [*Jfr Isl.* sunnanverðr, *adj.*] *L. sydvart, mot södra sidan.* westanwart oc sunnanwart *SD* 1: 228 (1222-30).

sunnanvädher (synnan- *Bir* 3: 350; *Ber* 181, 182**),** *n.* [*Isl.* sunnanveðr] *sunnanväder, sunnanvind.* sidhan sunnan vädher kom *Bil* 860. för än sunnan wädhir bläse *Bir* 1: 398. *ib* 3: 350. *MB* 1: 85. *Ber* 181, 182.

sunnarster (sunnärster. synnärster. sunnaster: -astä *HelsL Kg* 11: 1**),** *adj. superl.* [*Jfr Fnor.* sunnari, *adj. komp. Isl.* sunnarst? *adv. superl.*] *L. sydligast.* i sunnarsta fierdungin *BSH* 2: 42 (1397). thän sunnärste gardhen *SD NS* 1: 89 (1401). sancte örian skulde hafua thät nordharste ärfuit ok sancte henrik thät sunnarste ärfuit *SJ* 36 (1426). — *n. adv. sydligast, längst i söder.* kom ... sunnarst j swerike *Bil* 844. aldra synnärst *SD NS* 1: 294 (1403). — *Jfr* **syþri, sudharster.**

sunner, *n.* = **sudher.** til swnners *(ad meridiem) MB* 2: 41.

sunnodagher (sunnu-. sunna-. sunne-. sunä- *L.* **sonno-. sonne-** *RK* 1: *(LRK) s.* 231; *Pa (Tung)* 34. **sone-** *MD* 361. **synno-. synnu-** *L.* **synnä-** *L.* **synne-. sönno-** *ST* 146, 539. **sönne-** *L.*; *RK* 2: 4037, 4987. **söne-** *MB* 2: 334. **sun-. siun-** *(trol. för* **sun-***) Bil* 388. **syn-** *L.*; *KL* 4; *FM* 187 (1504). **sön-. synnodach: -dacha** *SD NS* 1: 551 (1406); **-dachen** *ib***),** *m.* [*Isl.* sunnudagr] *L.* **1)** *söndag.* the (ɔ: hedhne män) ... kalladho ... annan dagh diem solis, aff solinne. som wi kallom än sunnodagh epter waro gamblo maale som thydhiske oc ängliske halda än *MB* 1: 68. wi cristne män ... haldom sunnodaghin fore then första oc dyrasta, thy at war herra rees op aff dödha om sonnodaghin, föddis om sunnodaghin, böriadhe at skapa wärldina om sunnodaghin *ib. ib* 67, 69, 70, 71. bödh jak mannenom at halda synnodaghsins höghtidh *Bir* 2: 311. han forbödh hwariom cristnom manne fasta synnedagh han bödh ok halda iämuäl hälaghan ok wärdoghan hwan thorsdagh som sonnodagh *Bil* 562. war herra ... vpstodh af dödh sonnodaghin *ib.* badh var herra han bidha til sunnadagx *ib* 158. *Bo* 221. han wil thik til oss taka nesta sundagh som nu kombir *ST* 23. tha sunnodaghin kom *ib.* þässe fyoghärtan skulu samankoma hwarn sunnudagh *SD* 5: 638 (1347). eet par cläþä af baldäkin. til sunnudagha *ib* 563 (1346). skulu the som predika j tässom renliffnadh wm synnedagher är framsäthia thäs dagxsins läst *Bir* 4: 74. fastadhe hon gladhelica hwarn dagh vidh vatn ok brödh vtan ensampna sunnadaghana tha drak hon litit af viin *KL* 335. han scal eskie embetet j three samfelte swnnadaga tha scal verchmestara companis bröder saman kalla ok hanom suar giffua then thridie sunnedagh *SO* 80. *KL* 4. *ST* 146, 539. söndagen effter sancti franciscj dag thz war *RK* 2: 5198. *ib* 2912, 4037, 4987, 1: *(LRK) s.* 231. *SD NS* 1: 551 (1406). *FM* 187 (1504). then söndag nest epter wars herre hemmelfart *BSH* 4: 223 (1497). then rike mannin som ... iordadhis j heluite af hulkom som sigx nästa sundaghin här fore *MP* 1: 198. j them timanom aatz köt j franz almännelika swa vm läghordaghin som vm synnedaghin *KL* 76. *ib* 253. *Lg* 229. *Pa (Tung)* 34. *MB* 2: 334. wm första synnedaghin j augusti manadh *Su* 372. om j [*d. v. s.* en] sonedagh *MD* 361. — i sunnodags, *i söndags, förra söndagen.* sua som i sunnodax var sakt af thöm som siu dyäfla i bygdho *MP* 2: 61. — *ss tillnamn.* hinzæ sunnudag *SD* 3: 483 (1320, *nyare afskr.*). hinzo synnodagh *ib* 489 (1320). hynzæ dictus sunnadag *ib* 597 (1323). **2)** *(Judisk) sabbatsdag.* hwa som gör nakan wärknath om sunnodaghin han skal dö *MB* 1: 355. at göra väl vm sunnadaghin *(in die sabbathi) Bo* 87. um en iudhanna sunnadagh *ib* 125. *ib* 126, 145. *ST* 538, 539. — *Jfr* **fastelavens-, fastogangs-, hvita-, kiöt-, käro-, miþfasto-, palm-, palma-sunnodagher.** — **sunnodags almosa (sundagx-. söndagx-. sondags-. sondax-. sundagx almusa),** *f. almosa el. almosor som på grund af stiftelse el. bestämmelse utdelas om söndagarne; stiftelse för utdelning af almosor om söndagarne.* thät stenhusit ... ok tomptena ... gaff hon hälfftena til sundagx almosona som gifs i fornempda siälakoor ok hälfftena i fornempda stenhus ok tompt til sundagx almosona oc fredagx almosona som gifs i bykirkionne *SJ* 120 (1443). at jac saalt ok vplatit haffwer sondax almosonne som arliga giffs i bykirkionne i stocholm mit stenhus *ib* 238 (1454). jac ... til eghnar thet förskrifne sondax almosonne *ib.* vm ena mark arlica ränta som söndagx almosona hafdhe i thät husit *ib* 53 (1441). the half mark arlika ränta thär gik vt aff til sundagx almusonna *ib* 60 (1436). *ib* 85 (1438), 97 (1440). 131 (1444), 187 (1450). sondags almosonna gard *ib* 236 (1454). sondax almosonne forständara *ib* 237 (1454). — **sunnodags bokstaver (söndagx-),** *m. söndagsbokstaf.* hwart aar skiptis om sunnodagx bokstawom *(Cod. B* söndagx- 533*)* i marthologio *MB* 1: 63. — **sunnodags morghon (sunnadax-),** *m. söndagsmorgon.* vm sunnadax morghonen *Bo* 221. — **sunnodags nat (sunnadagx-. synnodax-. sönedagx-),** *f.* [*Isl.* sunnudagsnótt] *söndagsnatt, natten till söndag.* vm

sunnadagx nat ... predikadhe johannes fra thy först gool hanin *Bil* 159. om sönedagx nattona *Lg* 3: 468. hon stodh vp arla hwaria synnodax nat at ga til kirkio *ib* 244.

sunret, *se* **synrät.**

supa (*pres.* **-er.** *impf.* **söpp: vpsöpp** *MB* 2: 352. *part. pret.* **supin),** *v.* [*Isl.* súpa] *supa; intaga flytande födoämne.* han är väl värdhir sith köth som supir väl sin kaal *GO* 106. dricka eller swpa vngt hönsa sodh *LB* 7: 241. giff ten siwka ... sodyt at swpa *ib* 258. *ib* 3: 170. wardir henne *(rofvans)* sodh supit *ib* 56. — *abs.* thee i stadhen äre medh mik haffwa sköt hwaske bitha eller swpa *(d. v. s. hvarken vått eller torrt) BSH* 5: 123 (1506). han saa högt oc blijgade breet som han hade supet heet *RK* 1: *(Albr) s.* 213. — **supa af,** *supa ut.* läter han sla thz *(fläskspadet)* i en disk och tafkar ther aff och siden säter han thz a mun sin och super aff hwan supa *AS* 59. — *Jfr* **up-, ut-supa.**

supan, *f.* [*N.* supan] *supanmat.* later han görä sik alskona supan at han warder ey trangbrystader han later ther i win och piper och ingefärä *AS* 60.

super (sooper), *m.* [*Fnor.* súpr] **1)** *flytande födoämne, supanmat, soppa.* bödh war herra offra gudhi brödh til aminnilse güdz laans oc sompt til dryk eller til soops *(Cod. B* sups 563*)* oc salso *MB* 1: 480. thässe tw thing (ɔ: oleum oc salt) äre dryghast oc almänneliikast i them landom til salso oc soops *(Cod. B* sups 563*) ib.* **2) = supi.** ther bleff aff watn ey en sup *Al* 6566. tak jth kar fulth mz vatn binth stenen wthan widh karith tha mon han hwan swp op drikka *LB* 2: 60.

super? *m.* [*Ryska* schuba] *pels, pelsverk. Jfr* **floghels-, sambletz-, silkis-super.**

supi (sopi), *m.* [*Isl.* sopi. *Jfr Mnt.* sope] *klunk, sqvätt, droppe.* säter han thz *(fläskspadet)* a mun sin och super aff hwan supa *AS* 59. tho gato ey en sopa latidh ther aff *(d. v. s. af oljan)* j lampona *Lg* 982. tagh eth kaar fwlt mz vatn oc binth stenen vthan a tz, tha drager han hwar sopa vp af kariith *LB* 7: 154.

sur (suur), *adj.* [*Isl.* súrr] **1)** *sur, som har sur smak.* huru sura ok beeska ätikio iak smakadhe *MP* 2: 139. *ib* 191. *ST* 177. ätikia ... och annor swr tingh *LB* 2: 9. swrth wiin *ib* 7: 5. *ib* 6. ölith är swrth *SEG* 116. eth surth äplle *Di* 250. söthgärn kuna sankar siällan sura miölk *GO* 1063. swr sildh *ib* 906. *RK* 2: 6216. at giua suro köti oc rutno dyra salso *Bir* 2: 159. **2)** *sur, obehaglig, vedervärdig, svår.* söth är at drykka ok surth athir gyälla *GO* 99. ä hwat han *(stöten el. anfallet)* är swr äller söth *RK* 3: 54. hwarke meth sötha eller swra *(d. v. s. hvarken med lock el. pock)* skall thw mik naghen tydh koma till ath neka honom *Lg* 3: 122. mz sinom swro ok ilkloko radhom *Su* 426. — *sur, vållande obehag, svår, mödosam.* hon skulde närа sik siälfwa ... mz spuna oc sino suro ärwodho *ST* 291. — *vållande (ngn) obehag el. förtret, besvärlig (för ngn). med dat.* thin älskogh är mik vordhin swr *Fl* 378. ä hwa som them (ɔ: fughla) taka wilde elder ok lughi aff them tände mannen thagher ij asko brände swa war thera fughla natwr the wordho marghom manne swr *Al* 5886. huru swr thu est henne *(din moder)* wordhin *ST* 273. jek seger thz inthe creathur sinom skapare är swa suur som then armo syndoge man *MD* 23.

surbes (-bees), *m. surbrödskaka?* tagh en swrbees swa hether som han komber aff vgnen och bryth swndher *LB* 7: 56.

surblinder, *adj. sur, rinnande, inflammerad. om ögon.* thz (ɔ: barnith) wardhir halth, swrblinth, stenblinth *(cecum uel strabum)*, ällir j andhre matto lyth *Spec. Virg. s.* 171 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).* rwta ... klaarer swrblindh ögon *LB* 7: 68. *ib* 3: 34, 68, 159. storlica dyrt liggiandefää aff hulko swr blind *(lippientes)* öghon varo skär *Bir* 2: 104. surblind öghon vardho siukare *ib* 3: 149. the raadhgifwara ... hulkra öghon surblind äru til andelik thing *ib* 304.

surdegher, *m.* [*D.* surdei. *Mnt.* sûrdêch] *surdeg.* litin swrdegher syre allan deghin *Ber* 130. baka brödh mz swrdögh *(för -degh) LB* 3: 95. *ib* 109. *MB* 1: *(Cod. A* 10*)* 555.

surlika, *adv. surt, bittert, på ett sätt som vållar obehag el. smärta.* thz skal thu surlika betala. *ST* 304.

susan (swsen), *f.* [*Jfr Mnt.* susen, *v.*] *susning.* for swsen ok blesen ok hwinan j ören *LB* 6: 105.

sutare (swthar), *m.* [*Fdan.* sutæræ. *Isl.* sútari. *Lat.* sutor] **1)** *skomakare.* först tha sanctus marchus kom j alexandriam kiände han sin sco wara sunder ... ok fik enom sutara at böta. ok wardh sutaren saar at första stynge j sina hand *Bil* 249. *KL* 116. — *ss tillnamn.* andris suthare *DD* 2: 10 (1391). — *i ortnamn.* före sutaramala i algutzbodha sokn *SD NS* 2: 8 (1408, *nyare afskr.*). **2)** *cyprinus tinca, sutare, skomakare, lindare. Jfr Tamm, Om tyska ändelser i svenskan s.* 7; *K. Piehl, Nord. Tidskr. f. Filol., N. R.,* 5: 282 *f.*; *Lorenzen, Gld. glosser s.* 62. ätha lax örith swthar hornfisk *LB* 1: 96.

sva (swo. sa. saa. so. soo), *adv. och pron.* [*Isl.* svá] *L.*

A) adv. **1)** *så, sålunda, på det sättet.* at (jngen) dyrues at tala sua mer a þem stole *Bu* 197. cristoforus spurþe hui han sua giorþe *ib* 498. sa woro the xij thz fengelse quith *RK* 2: 8302. swa warder os war harm hempdher ower drötning phila *Va* 5. än swa þykker likt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hon skal mik fölghia ... ok halda tho sina kristelika tro, om honne siälfue thykkir swo *Fl* 78. konungen han wille ey saa *RK* 1: 2887. enula är aland ... wardir hon skorin i ööl ellir wiin oc swa drukkin *LB* 3: 55. mädhan magdalena stodh swa *(sic)* oc grät *Bo* 226. thz var herra vppinbaradhis hänne swa i förstonne *ib* 227. väl var iosep säl som värdoghadhis swa vmfämpna vars herra licama *ib* 210. — *med följ.* at. bäther står swå almoghans styrilse at flore hånom styra ok rådha *KS* 6 (13, 6). är þet swa at nokar af bondum vil frälsis man warþä *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). vm thäth swa kan sko at the samu päningha kunnu igh in koma *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). thz hende sigh saa ath konunghen foor tiill then helgä graff *Lg* 3: 29. lat som swa vare at the vistin mik äkke vara thin son *Bo* 185. mädhan thu swa stadhfäste at iak skal ändelica thola korsins pino *ib* 186. bar þöm sua skyldskapar saman. at iosep ...

ok cleofas varo bröþar *Bu* 194. wi skwlo ... läggia os allan win om sa leffva ... ok sa tiäna gwdhi ath wi maghe kunna fly helwites ... pino *Gers Ars a* 3. iak scal swa skipa at thu wardhir vphängdir *KL* 112. vi viliom thz ... skipa swa, at thu matte ena konungx dotter mz giftom fa *Fl* 447. huru han matte fly thz sa at han matte sielff til nycopungh fare *RK* 2: 2955. hans sin war swo skapt athan war blidher oc ödhmiwker *Di* 1. *Jfr* **sva at.** — *med följ.* sum. swa är thz som i sighin *Bo* 218. — sva ... sva, *så ... så, på ett sätt ... på ett annat sätt.* annar meenar swa oc annar swa *Bir* 4: 33. *ib* 1: 216. *VKR* 77. — *på ett särskildt sätt ... på ett särskildt sätt?* waar herra ensamen, han är swa fulkomen, at han är alt oc hawer alla dygdher oc krapta i enne dygdh oc enom krapt thz är hans enfalda natwra oc än tho at wi thänkiom han swa witran, swa godhan, oc swa wäldoghan (*Cod. A* särdelis witran, särdelis godhan, oc särdelis wäldoghan 78), tha är tho alt et mz honum *MB* 1: (*Cod. B*) 534. — sva ok sva, *så och så, på det och det sättet.* haffwir iak giort saa oc swa (*sic et sic*) *MB* 2: 19. j tilskyndeden han swa ok swa syndä *LfK* 265. — sva äller sva, *så eller så, på det eller det sättet.* bödh war herra swa eller swa dräpa the diwr som offradhos *MB* 1: 475. — *så, sålunda, på följande sätt.* sva scriuar egisippus. iuþa como mz gyru raþe tel iacobum. ok sagþo sua *Bu* 197. af thessom fiurum howdhdyghdom skriuar en vis man seneca. ok sighr suå *KS* 20 (50, 21). tha gaff han (*marskalken*) ey foder vtan swa han loot then staff ther jnnan staa loot hwan taka som han wille *RK* 1: 3602. — *så, på det sättet, med den bestämmelsen.* swa täkkis romarom thz at haldha ... togh swa om jwdom täkkis här til thenna stadgha nakot ythermere tilläggia äller aff tagha ... thz standhe j theris waalle *MB* 2: 243. — sva mädh skiäl, *med det förbehåll.* kennis iak ... mik haffwa pantsath ... herra knwt udsson ... for hundradha mark ... alt mith gotz ... swa meth skel ath landskildhen ok hwat aff gozit vpbärs skal egh affslas i howdgeldhit *SD NS* 1: 20 (1401). *Se vidare under* **skiäl 11.** *Jfr B.* — *så, likaså, på samma sätt.* swa är oc ämuäl nu j vare vidhirtalan *Bir* 3: 420. scal man taka smidiosindhir thry stykke oc läggia j eldh oc göra thz glödheet lägge sidhan först eth stykke j eth ämbar ... oc göri samuledh mz thz andra stykkit oc swa mz thz tridhia *LB* 1: 98. — *med följ.* sum. swa dröfdhis han tha som annar man *Bo* 187. the (*Adam och Eva*) waro iämskyt the wordho swa wäxen som tilhörir människio natwro, tha hon är thrätighi aara gamul *MB* 1: 1. sigar folket at sua är. som iak se varn härra sialvan. än iak se iacobum *Bu* 193. — *med följ.* sva sum. han skal swa atirkomä swa som i saghin han vpgaa i himelin *KL* 131. — *efter föreg.* sum. som konunger styrer ridderskap mz hertochom eller marskalk ... swa styrer war herra alla himbla mz änglom *MB* 1: 44. — *efter föreg.* sva sum. sua som huart got kläþe ... hauar sit lof. tel bätra ... kläþe kombar fram ... sva äru ok alle hälghe män got lof värþe. vtan iohannes baptista hauar ensamen ii sinom lifnaþ en pris for allom hälghom *Bu* 49. — *så, likaså, af samma verkan. med följ.* sum. swa är at känna dara radh som sla watn a gaas *GO* 931. — *Jfr* **sva sum** *A* **1.** **2)** *så, i så hög grad, till den grad. i förbindelse med ett verb, adj. (hvilket, om följ. subst. har obest. art., sättes framför denne, jfr* **en 6)** *el. adv., ngn gång äfven adjektivt nyttjadt subst.* skulin ij äkke swa dröuas *Bo* 218. þe kändo eigh christum firi iacobum. sua varo þe like *Bu* 193. sua var iuþen galin ok vildar *ib* 78. kunugen spurþe hui drotnigen var sua länge *ib* 187. sua mykit höre os tel här af sighia *ib* 8. at swa wäl borne män waro hanum fra wände *Bil* 434. ey war swa langer time mellan decium ok theedosium *ib.* sigh mik hwi thu frestar cristit folk swa mangom lundum *ib* 542. antonius vndrathe at paulus swa aatuaktelika gömde thz ordh *KL* 201. the siälina som iak veet haua swa litlan kärlekin. kallar iak hwazske vidha älla stora *Bo* 77. hwa är then som swa piltir gik i öknena *ib* 81. han war woxen som jette vtan han war icke swo högh *Di* 1. hwi gräther thw swa saarlikä *Lg* 3: 2?. thu skalt hedhra henne hwar dagh mz tre pater noster oc aue maria, oc hwar tisdagh offra try lyws för hennas beläte ... han swaradhe hwi swa mera om tisdaghen än om andra dagha *ib* 705. at han aldre saa sua litla ena bro *Pa* 19. iak her aldre förra fan nakan tidh swa diärfuan een man *Fl* 1167. — *med följ.* at (thät). þätta lius vaxte sua ... at ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *Bu* 10. nu hauar þin kuna sua vänt mina. at hon är nu värre än þin *ib* 187. swa älskadhe han världina at han gaf sin enda son *Bo* 184. saa är thet wt pockat, skattat oc gest i thenne tiid aff them her legat haffua för oss, thet jemer är at höra aff then fatiga almoga, her dagliga indkomer oc claga sin briist *BSH* 5: 11 (1504). vardh han ther sua hardhelica pinter oc plaghadher at han tapadhe badhe skäl oc sinne oc sua hardhelica pintis han ther at han hafdhe maxan glömt kalla oppa gudz nampn *Pa* 19. the sama bron hon var sua mio oc thrangh af sik at han aldre saa sua litla ena bro *ib.* fik han höra sua mykit skrij oc sua stort eth roop at han for räddogha sculdh hafdhe maxan fallit vm kul *ib.* hawa swa goþan häst. at han se wäl wärþer fyurutighi marker *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). sua vart oghnen sual. at tomas gik ut menlös af hanom *Bu* 188. hui äst þu sua bansatter. at þu ueter ... guþlekan heþar þinom afguþum *ib.* dacianus var ... sua grymbar ok galin mot cristnom mannom. at i en manaþ drapos tu þusand ok tiughu *ib* 493. han war swo myken kempe at allar kom han ther i striidh athan war nokon sin redder *Di* 1. thu ... ther för war swa mäktogh en man at thu europas land all wan *Al* 707. swa länge lifdhe iohannes at han war eno are minna än hundradha ara gamal *Bil* 158. *Jfr* **sva at.** — *med följ.* sva at. han ... hiog ther aff swa stora ena steek ... swa at twa vargha älla fleri gaato ey ätith ij oet maal merä *Iv* 3141. *KL* 182. *Lg* 3: 85. — *med följ.* sum. sagde at enchte iarn war swa hwsbonde hwld som sporan *Di* 90. *MP* 1: 64. — *med följ.* sva sum. iak var aldrigh swa omgör aff nakrom lifuandis manne för swa som iak är nu aff thik *Iv* 5139. — *så. i förbindelse med ett adj. och med följ.* sum *bildande ett uttryck med kausal bibetydelse.* mik thykker thz wara vnderlik

thing swa wiidh som wärldin är om kring at hwar then man som i henne saate *(att, då verlden är så vid, hvar och en som befunne sig i henne)* widh iämpnan sidh wara matte *Al* 7134. huilkit han, swa wiis man som hän war *(hvilket han, så vis som han var; hvilket han, enär han var en vis man)*, ey hafde frambudhit eller til budhit om clostrit ey hafde hafft rät til gozit *SD NS* 2: 127 *(eft.* 1409*)*. — *i förbindelse med ett adj. bildande ett koncessivt uttryck.* swa manga lunder *(så mycket än)* iak hauer om leet skälikare hug iak hafuer ey seet *Iv* 4579. — *så, lika. i förbindelse med adj. el. adv. som beteckna myckenhet, intensitet, tid o. s. r.* skulu þe ... vtt afsätiäs, oc andre swa manghe i þera staþ *(näml.* sätias*)* *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *med följ.* sum. til altarä omnium sanctorum giwum wi swa mykit som nu är snymst sakt *SD* 5: 565 (1346). swa brat som han kom när nöta hiordhinne fiöllo al nötin a knä *KL* 17. böte i embetet eth pundh wax sua tijth ok swa apta som han ther mz beslagen eller befunnen varder *SO* 158. är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *SD* 5: 638 (1347). han doo swa wäl for sina owini som for mik ok sina vinj *Bir* 1: 111; *jfr* **4.** — *med följ.* sva sum. om thesso päninga swmmo swo wel swo som alt andat skipte os i mellom är *SD NS* 1: 17 (1401). — *med följ.* sum *underförstådt.* swa brat han fik see piltin. kände han han ginstan *Bo* 7. thettä war ... thin glädis fwndh swo opta thu thz saat *MD* 63. leeth konungh cristiern gripa ... saa manga han hadhe mistänkthe i wall *RK* 3: 690. — *Jfr* **braþer, faster, framber, langer, länge, opta, snar, väl.** — *i förbindelse med ett föregående el. efterföljande* huru. tha forstodh gamble brodhren. at huru ofta mannen staar a moot sinom thankom. swa ofta kronas han af gudhi *KL* 265. hwrw mang ärw hoffwod swa mang synne *PM* 19. swa mykit är war siäl gudhz liknilse ... huru mykith hon är hans bigriplikin *Ber* 201; *se vidare under* **huru 7.** — *i förbindelsen* sva myklo (mykit) *framför en komp.: så mycket, dess.* til þes at þetta er sua myklo staþughane *SD* 6: 181 (1350). þär fik han sua myklo mere hugnaþ af guþi. at han hafþe mindre af mannom *Bu* 149. the wilia nw swa myklo wär *(eo deterius)* lifwa at iak atir löste them mz beskaren dödh ok pino *Bir* 1: 64. syndin är swa myklo mere at then är wäldugharo som syndar *MB* 1: 478. *ib* 462, 483. *Bir* 1: 293. thiäna mik swa myklo renlikare. huru myklo mere miskund iak hawir giort mz thik *ib* 88. huru myklo mer min son ropa til thera ... swa myklo meer fästa the sin hugh mot honom *ib* 225; *se vidare under* **huru 7.** — *så mycket, ju.* swa myklo hwar thera är ärlikare, thäs flere natwrlikare *(för* natwriika*)* dygdher hawer hon *MB* 1: 126. *ib* 452. — sva myklo (mykit) som, *d. s.* swa mykith som nakath creatwr hawer färre natwrlika dygdher, thäs bradhlikare wardher thz fulkompnath epter sinne maato *MB* 1: 127. swa myklo meer som mannen är aktande nakra nytlika syslo, thy minna hawer han toom at göma at nakrom hägumma *ib* 128. — sva myklo (mykit) ... sva myklo (mykit), *ju ... dess.* swa myklo mere löön thu fik swa myklo mere äro skal thu göra hans signadha modher *Lg* 40. swa mykyt *(quanto)* rikare ok höghbornare thw äst swa mykyt *(tanto)* hardhare rekinskap kräffs aff thik *Bir* 2: 283. *ib* 333. *MB* 1: 77, *(Cod. B)* 508. *Su* 30. **3)** *så, i hög grad, högeligen, synnerligen.* swa vredhelika han thik spyria ma *Fl* 1164. hafuer iak swa raskan een swen ther iak vil honum sända ij geen *Iv* 1291. sa fast ta henne til hertogen leedh *MD (S)* 210. saa haardeligha bögynnar han tiil byscopin tala *RK* 3: 749. saa illa monde thz byscopin beehagha *ib* 755. han swor saa stora eedha *ib* 759. k cristiern hade tänkt swänskom saa harth eeth riiss *ib* 2400. **4)** *lika väl, så väl.* sva ... sum, *lika väl ... som, lika mycket ... som.* tro ... ihesum vara guz son ok hans moþor mö sua siþan som för än hon föde *Bu* 15. j them timanom aatz köt j franz almännelika swa vm löghordaghin som vm synnodaghin *KL* 76. swa af minzsto syndom som af mästom *Bir* 1: 293. — *så väl ... som.* allom scal gifuas mat oc dryk iemlicha swa them ytirsta som them fremsta swa vm fastodagha som vm adhra tima vm aarith *VKR* 41. frwn ... vndirstodh sins sons vilia swa *(tam)* af thy at han lärdhe hona innantil. som *(quam)* af thy at han gaf hänne tekn *Bo* 3. j thässo seem vi oc swa fadhirsins som sonsins osighelikin kärlek til os *ib* 184. swa klärka som lekmän *Bir* 4: 47. — sva ... sva sum, *så väl ... som.* þet skal allum mannum witirlikit wärä swa þem eftir komä swa sum þem sum nu äru *FH* 3: 5 (1353). **5)** *likaså, likaledes, äfvenså, äfven.* þännä sama dom wilium wir at þe män hawe sum geengangä warum dom. ok swa þe sum egh wiliä firi os komä tha þeer äru þrisuä firi os kallaþir *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna i wart riki *ib* 669. *ib* 5: 562 (1346). kumbär eþätakin a bysins þing ... ok swa þän eþän vil siä *SR* 13. *Bo* 123. arla ok swa sirla *Pl* 10. hon *(dörren)* skal altidh wara atherläst, wtan thäntidh nakor persona skal ingaa j renliffuit oc swa tha biscopin skal wisitera clostrit *Bir* 4: 81. doger thz ffor hoosto ok ffor brysth ... ok swa ffor haldh *LB* 2: 49. räkna the ... hwru mykyt the haffwa förtärth, badhe i päningom oc swa i timanom *LfK* 144. sywdher man honum j hanog ok drikker thz doger ffore lwngo soth swa om man äther honum medh ätikio *LB* 2: 49. — *äfvenså, dessutom.* saa haffua the rytters sist her wp foro intho forgäthet thet igen war *BSH* 5: 11 (1504). **6)** *så, sedan, derefter. om tid el. ordning.* kunugen lät binda tomam vm händar. ok framleþa for sik. ok böþ sua hanom vända quinnona hugh atar tel sinna bön[d]a *Bu* 188. tha thik thz forthrytir, wil thu hafwa höns, swa galrey, swa annan kräselikin mat *ST* 320. tha kom ambagas sik lönlika jn ther han laa, oc gik bak oppa han oc skar hans strupa söndher ... oc groff honom swa wndher sängena *Lg* 3: 666. swa forswan sancte iacob *ib* 29. skalt thu ... höra läsas bordhläsnig oc predikan, oc swa hoppas til gudz at thu findher oppa ällar at gudh tee tik thina syndher *LfK* 145. tak äggiaskal ... oc slaa thz alt i dupt oc lät swa i ena rör oc bles thz swa wp i näsana *LB* 3: 34. han sagde sidan hwariom som han skulle wäre fforst skyrännare sa rännebaaner *RK* 2: 8591. — *strax derefter, då.* saa kom sancte iacop gangande *Lg* 3: 28. — *så, då, i sådan händelse.* hwar tiisdagh

skall tw läsa iij pater noster ok bränna eth liwss for henne altiid swa skär tigh gooth *Lg* 3: 28. *Jfr* **7.** **7)** *efter en temporal bisats inledande eftersatsen: så.* tha the vprisa sa wexer thom giri *MD (S)* 259. swa länge som siälen är y thinom krop sa takka ok ära iämpt ok altidh gwdhi *Gers Ars b* 3. när the foro hem ighen, saa skänkte han them medh bysso och piil *BSH* 5: 167 (1507). **8)** *så der, i viss mån. nokot sva, något litet, ett grand, en smula.* war archen i färdhom hundradha aar, oc än nakath swa meer *MB* 1: 168. erik konunger var nokot swa läsper *RK* 1: 67. **9)** *så (dags, års, tids). med gen.* swa aars war solena hetasta gang *Al* 4138. saa aars plegde ther wara myken snyo *RK* 2: 8028. *ib* 8068. han ... sporde hwi han saa dax hade sith harnisk oppa al ena *Di* 263. hon förnam enkte aff sinom bonda huilken altidh sadax pläghade hema wara *Lg* 3: 666. nattena for viij[de] daghen swa tidh som diefulen plägädhe hona gäfuäst qwälia syntes han henne openbarliga *ib* 558. **10)** *i den mån, i samma mån. med följ.* sum. sua gaar annars men hanom när: som han är hanom liuvar ok kär *Bu* 74. **11)** *så, så visst. i eder och bedyranden.* swa skiwtor iak til gudh mit maal swa hiälpe han mik badhe til liif ok siäl iak aldre skyldadhe til thän sak *Iv* 2663, 2664. *Va* 23. *Di* 119. ärindit warff iak troliga sa hielpa mek gud *ib* 37. swa vardhe mik väl iak thän ey veet ther idher giordhe a moot *Fr* 195. wil han ekke, tha wtan alla twäkan tagher jak tik til mik swa liffwi gudh *MB* 2: 212. aldregh skal iak owergiffua han, swa liffui iak *Su* 86. swa wisselika gudh lifwir *(vivit Dominus)*, är thän mannen dödhin werdhir *ST* 505. — *med följ.* at (thät). sa är konung tydriks anlite skafft. oc sa hialpa mik gud at thz är ledare oc ekke fägre *Di* 167. tha swor konung tidrik hanum en ed ... oc bad sik sa gud till hielp athan icke wiste mymmingx wd for offuan iord *ib* 158. ij skulin ... swäria swa swa hiälpe mik gudh ther alt forma thz iak skal thetta halda *Iv* 5538. swa liffwe herran gudh, at om j them haffdhen liffwandis förwarat, tha skulle iak idher ekke dräpa *MB* 2: 94. *ib* 166. — *med följ.* sum. herra gafuian swor tha om gudh swa hiälpe hau mik mz sit budh som iak var aldrigh swa omgör aff nakrom lifuandis manne för *Iv* 5138. gudh laathi mik saa i hymerike bliffua som jak akther och wiil ath scriffua gudh giffui mik saa syne naadhe som swериges riike stodh tha i storan waadhe *RK* 3: 1873, 1875. gud warde mik sa hwll som iak skall wara ider hull *Di* 169. swa liffui min gudh, som födher iak son, äller dotter, thz scal iak offra i hans helgha mönstir *Lg* 3: 2. swa liffwi myn gudh som hans ängil gömde mik oc tröste *(vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me angelus ejus)* *MB* 2: 168. **12)** *alltså.* mantzins likame är ärlikast likame ärlikast thing skulde wardha mz ärlikaste lund. ärlikare lund är at skapas oc wardha aff alzängo än aff fwlom dyy, swa skulle tha gudh skapa mantzens likama aff alzängo *MB* 1: 77. **13) = sva at 2.** nödgess iach ... forscreffne myne ... morgongafwe. holms gaardh. aff them atherkalla til widerlegningh wnder forscreffne prebenda. saa then gudztyensth oc syälarykt ... til ewigh tydh stondha ok blyffwa skal *DD* 3: 242 (1508). wij äre i thenne landzenda ... gansca illa oc hardeliga bekymbrade medh richesens fiende ... saa wij engen tillfelle haffua .... her lengre duelias *BSH* 5: 11 (1504). *RK* 3: 3642.

B) pron. sådan, så beskaffad. skriftin sigher hans liiff var swo *Fl* 523. swa war thera fughla natwr *Al* 5885. han skal huxa ... än hånom se quämelikt som bedhes tylikt ting af suå manne tiggia *KS* 34 (88, 37). j swa skipilsom kom annectanabus til drotnigenna *ST* 511. i swa matto thänkto the sik vara daradha *Bo* 4. aldrigh qwaldes han i swa mata fra them dagh *Lg* 3: 219. — *med följ.* at. com hänne sua fal at hon gat eigh hema mässo hört *Bu* 11. är hon ... swa människia, at ey iäffwas wm henna liffwerne *Bir* 4: 16. vari aldhre sythan swa man ath tolkith honum byudhz meer *SO* 23. skal thwangin idhnas äkke til skadha ... vtan i swa matto at enkte finnis thz som gudz thiänara är skadhelikit *Bo* 140. *ib* 4. *SD NS* 2: 127 (1409). hawm wi gywit frälse med swa skyäl, at *(med det förbehåll att)* ä mäþan hon änkiä siter, þa sculu þe fräls warä af þe þyänist *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). giwum vi til varra fru altarä et helt par cläþa hwiit ... med swa skyälum at þer scal syungas äwärþelicä hwar dagh en messä aff varre fru *ib* 564 (1346). med ... swa forskyälum, at þer sculu sighiäs twa messur i hwarri wiku *ib.* *ib* 6: 149 (1349), 180 (1350). med swa förord ok welkor, at komber hästen nokot wed utan hosbondens thiänist hafwe swennen siälf skadan *GS* 66 (1489, *orig.*). — *med följ.* sum, sva sum *el.* är. at ... tidheca bygning ... är alloledhis swa i sannind swa som forscrifuit star *SJ* 73 (1439). mik höre wäl til giwa suå mykit ella mera, än ey suå manne som tu äst *KS* 34 (89, 37). hwat manne som byltoghä varþyr i swerike ... oc är swa man. är vil oc forma arwþä firi sit bröþ *SD* 5: 637 (1347). giwum wi klostrenu. þer vi ... skulum byggyä ... i vazstenom ... all var goþz ... med swa skyälum. som annur var breff ... lyuslicä sighiä *ib* 562 (1346). vndi swa skiäl oc fororþ. som öwärst sighs i breweno *ib* 567. — *samme.* vppa swa matto cristin man i thässe världinne thol tholimodhelica ... pinonar *Gr* 276. — *med följ.* sum. thz *(näml.* watn*)* som är sudhit, mz biogh ällir brödh, j swa matto som tiisana *Bir* 5: 33. — *följande.* sätter jäk hanom ... til pant mit goz i romvndälef ... mäþ swa skiäl *SD* 6: 149 (1349). *ib* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). skref han teridacio ... i swa matto *Gr* 285. — *Jfr* **forskiäl 1, mata 7, skiäl 11.**

Särsk. förbindelser: **sva at (swat. suat. su at** *ÖGL ES* 4: 1**),** *konj.* **1)** *på det sätt att, under sådana omständigheter att, så att.* sanctus iacobus com tel hans. sva at uactara sago. ok ledde han höght up a tornet *Bu* 173. kände tomas folke sua at drotnigen hörþe. älska kirkio. heþra präste ok sökia prädican *ib* 187. var hon ... enom staþ þiänande a bönom sua at hon ägte *(d. v. s. utan att hon något)* orþ viþ folk talaþe *ib* 5. *Bir* 3: 240. — *med det vilkor att?* vilin i eg siälue þa fan us idan sun sut *(för* suat*)* i burt farin älla oc honum kronona opanurþin *(för* opanuarþin*)* *Bir* 4: *(Art)* 184. **2)** *så att. inledande en följdsats.* scal han sik reþä ... baþe med häst oc wapn, swa at þe som wapnä synenä sculu hawä ... skudhin baþe mandom oc fräghd hans häst oc wapn *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). är

frälses mannen gamal äller oför, swa at han forma ey siälwer þiänistenne vppe halldä *ib.* han var hanom manna likasta (*för* -*er*) at ännes laghum. sua at uant var at känna en for annan *Bu* 193. lypte dracin huwþ v vatne. vreþar ok räþelecar. sua at mön monde dana for bana *ib* 491. fiol mykyt folk cristit swat the atir varo vänto sik änkte vtan döö *Bil* 866. rördho iudha manga ther mot them swa at paulus foor thädhan *KL* 161. sarghaþos hans fötir. swa at bloþ flöt af þöm *ib* 191. fiöl han mykyt hardhelica swa at sundirgik hans armbir *ib* 364. fore ... fult wärdh som jac af them vpburit hafuer, sua at mic allaledis wäl nögher *BSH* 1: 179 (1381). skalt thu sompninn längia. swat när middagh tha mat thu opstanda *Bir* 4: 129. i anduarþen þem i händar sinum höxta ouini suat þe äru aldrigh mäþ han lifar gozs älla lif felughe *ib* (*Avt*) 184. hwilke swa waro lutlöse af allom ilzkofullom þankom. sua at þe ey amintos nakat þz ont som görs i wärldinne *KL* 182. — **sva när,** *adv.* **1)** *så nära, derhän, till den punkten. BSH* 5: 124 (1506). *Jfr* **när** *A* **4.** **2)** *i det närmaste, vid pass.* tha framlidhit war swa när eth fiärdwngx aar *Lg* 3: 667. tha saa när eth aar förlidhit war *ib.* tag ... sa ner j [1] mark smör *LB* 7: 326. — **sva ok,** *konj. så ock.* kyäre sik a helghom dagh nästom vpenbarleka for soknämannom oc nagrannom, swa oc a förstä þinge laanz, hundäris äller fyärþungs *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). swa at þe ... skudhin baþe mandom oc fräghd hans häst oc wapn, swa oc vm han forma þet frälsit vppe haldä med *ib* 477 (1345, *nyare afskr.*). han ... tok alt thz j folan war gömth sa oc bössar oc wäria mz *RK* 2: 5043. *ib* 1: (*sfgn*) *s.* 188. *LB* 2: 48. *MB* 2: 243. — **sva sum,** *A) konj.* **1)** *såsom, liksom.* j samu stund stoþ hon up sva som af symne. hel ok välför *Bu* 151. bröþ ... swa som af mussom alra vaghna gnaghit *KL* 188. jak är ... swa som gestir vt älter af mannom *Bir* 1: 159. hulkin som är swa som vtan husit thz är fran minna vina kompanskapi *ib* 293. jak hängde suasom syndir rifwit klädhe *ib* 2: 244. jak är suasom giutare *ib.* gör fridh mällan franz ok änglandz konunga hulke som äru suasom grym ok vadhelik diur *ib* 245. skinande swa som solin *ib* 3: 465. vi äre kompne hyth y thenne werdhene sa som pelegrimer *Gers Ars a* 3. — *såsom, liksom, på samma sätt som.* jac þänkte at gabba þic. swa som iac swek een förra *KL* 191. thänne konungir vt spottadhe thik swasom thz pläghir vt spottas som wamult är *Bir* 3: 465. — *i förbindelse med* sva *ss korrelat.* han skal swa atirkomä swa som i sagh. in han vpgaa i himelin *KL* 131. sua som hans liif var menlöst af allom kiötlekom lusta. sua var hans likame i vällande oleo menlös af pino *Bu* 149. sua sum þak skyle foro väto oc väþre sua skulle renlifis folk skyla foro guzs vbliþe *Bir* 4: (*Avt*) 181. suasom värlzlikin herra giuir nakrom gafwo aff kärlek ... sua iak skapadhe oc atirlöste mannin mz minom godhlek *ib* 2: 205. swa som thu siälff aff dödh op stodh swa rees thu hona op aff dödha *Lg* 42. — *såsom, såsom fallet är el. var med, i likhet med.* thässin tw ... villo ey gudhi ilt swa som diäfullin *Bir* 3: 421. — *såsom, i enlighet med hvad.* lönlek samband ... the göra opteleka ... stadhlikär geengangur. swa sum är mangästaþe pröuat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). sueia worþo opta cristne. ok opta castaþo þe cristno sua som pröua gæsta gotorum *Bu* 199. kennis jac ... mik hafua anamat ... alt karl niclissons godz ... fore hans stor oc mangfald brwt, ther han fore fälder war suasom mangom godhom mannom i suerike witerlikt ... är *BSH* 1: 179 (1381). han giorþe ... stundom saþulgiorþa mz sinom handom. swa som i þöm staþum siþir war *KL* 191. nw är time swa som iak hawir lofwat thik ath thu skalt klädhas ok vighias nunna *VKR* XXI. **2)** *liksom, liksom om, som om. med ett föregående* sva *ss korrelat.* hon aktadhe sua mykit mina handa saar swa som thyndir klutir syndir riffwos ok mina fota saar varo honum sua blöt suasom han saghe blöt äple syndir skäras *Bir* 3: 56. — sua sum um, *liksom, liksom om.* thy at the änkte thänkia vtan the brödzsins oc vinsins formo som the tha sagho oc kändo swa som vm naker välloghir herra ginge in j nakars hws oc at enast hafdhis j aminne at han var ther oc hans godhlex näruara glömdis *Bir* 2: 123. **3)** *som, lika väl som, liksom.* sva ... sva sum, *se* **sva** *A* **4.** **4)** *såsom det synes el. syntes, liksom.* framan fore solinno varo satte sua sum tua predikaro stola ... oc sua sum et rum var e mällan solinna oc stolanna, oc af solinne gingo sua sum tua sol gisla *Bir* 4: (*Avt*) 177. seer jak swasom tw grymasto diwr *ib* 3: 356. tilburdhe domarin at haua swa som vndirlikit vmskipte (*videbatur judex quasi habere mutationem mirabilem*) *ib* 465. **5)** *såsom, som, för.* vm vi räknadhom thz nu swa som framfarit (*quasi jam transacta reputaremus*) *Bo* 37. skalt thu ... hawa alla swa som thinna siäla helso genuärdogha (*habeas ... pro adversariis*) som ... vilia thik dragha fran idhn oc äruodhe *ib* 119. han tok thz swa som budhordh *KL* 201. **6)** *såsom, såsom varande, som, i egenskap af.* gör minne modhir hedhir. swa som thinne fru *Bir* 1: 10. ingaar iak ... til thera som mik taka ey swa som gest vtan mz godhom vilia swa som sannan herra *ib* 159. **7)** *liksom, nästan.* thz ordh som antonius swa som owarlika framfördhe *KL* 201. **8)** *så mycket som, omkring, vid pass.* the som ato varo swa som (*quasi*) fyra tusand folk *MP* 1: 223. litin akar sua som fäm fota vidhir *Bir* 3: 41. **9)** *såsom, till exempel, såsom till exempel.* hans (*kroppens*) andbudh, swa som öghon oc öron *MB* 1: 77. swa hatar gudh syndina, at ey lowar han at göra minne synd, til thäs at han maghe fly mere, swa som löskeläghe, fore hoor *ib* 193. **10)** *nämligen.* all var goþz ... swa som vatzstenä i dalshäret. swäm i öthishögh sokn, med byälbo i östergötlande ... lundby i riþwägh *SD* 5: 562 (1346). san forfall, swa som þässän oc ängen annur *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). syndoghir man liknas trem thingom swa som vidh örn ok föglara ok kämpa *Bir* 1: 51. swek iak hona mz trem syndom swa som mz owirstupa fylle ok päninga giri ok skörlifnadh *ib* 48. kuista ... hulke som nyttoghe äru til tw thing suasom at flängia mz oliudhogan son ok til at värma mz thom som kalde äru *ib* 2: 123. j thessom twem diwrom vndirstas two konunga swa som franka rikes ok änglandz *ib* 3: 357. thässin tw suasom adam ok ewa *ib* 421. **11)** *i den mån som, allt efter som.*

wil iac nw sighia af hwariom þera. swa som war herra leþir mic til aminne *KL* 183. **12)** *just som, då.* tedhis war herra abrahame ... swa som hetast war a daghenom *MB* 1: 188. swa som han löpte op siin öghon, tha syntos honum thre män hart när honum *ib.* sanctus germanus kalladhe them til capitulum. swa som daghadhis *KL* 108. *ib* 107. *RK* 1: 1505. swa som the owir bordith satho ... tha fiolde thera tänder a bordith nider *ib* 1678. *B) rel. adv. och pron.* **1)** *rel. adv. hvarest.* för än the komo bort til dall tinghat swa som husit war *RK* 1: 2366. **2)** *rel. pron. som. hvilken.* wäghändes þe þing mällän oss, swa som oss ok kronunnä vpp a gingo *SD* 5: 475 (1315, *nyare afskr.*). thet goz swasum gijfuit war näst epter stora döthen *ib NS* 1: 138 (1402, *nyare afskr.*). the morghengafwor, som herra leker sinne hustrw gaff ... swasom liggia i westragötlande *ib* 94 (1402). martires, swa som hete waro innan mz gudz älskogha *MB* 1: 314. the scriptena skalt thu hälzt läsa swa som mäst vpwäkkia oc vptenda gudhlikhät *Ber* 271. ffämpta daghin swa som war vm thorsdaghin *VKR* XXI. — sva som är (äro, var, varo), *som är (äro, var, voro), det vill säga.* han war skapadher aff waate iordh swa som är dyy *MB* 1: 77. — *såsom, till exempel.* han ... lika sik ey åtenast vith onda män, suå som äru röuara ok rånsmän, vtan likar ok sik vidh grym ok fwl diur, suåsom äru biorne ok ulua *KS* 29 (72, 31). — *nämligen.* þem tolf. som skipaþe äru j jþre laghsaghu. swa som äru þesse, herra gözstauus arwitzson ... laurenz jonsson *SD* 5: 606 (1346). iak bedhes skiälika manna jusigle, sasum är herra erichs widarsläff ok herra otta i tyndradtum *ib* 4: 646 (1339, *nyare afskr.*). *ib NS* 1: 17 (1401). sände han til thera thre höfdhinga swa som var. ati ... assatin ... ok datan *Gr* 319. grundualin kan ängin läggia vtan then som lagdhir är swa som är christus *ib* 300. *ib* 276, 313. jak bödh thik halla rätta tro swa som är at tro änkte wara skapat vtan af gudhi ok änkte magha wardha vtan gudh *Bir* 1: 11. *ib* 10. j siälue solinne syntos thry ordh sua som varo dyghdh sannind ok rätuisa *ib* 3: 465. — **sva sum at,** *konj,* = **sva at 2.** vil jak smaam ok smam fortaka thy *(mitt kött)* nakir kräselik thing vtan hulkin jak forma väl at sta swa som at jak hawir mina vidhir thorfft ok ey owirflödhelikhet *Bir* 3: 330.

svadan (swa dan. swa daan. swodan. sadan. sa dan. sodhan) *och* **svadana (swa dana. swadhana. sadana. saadana. sadhana.** *sing. ack. fem.* **saadano** *BSH* 5: 6 (1504)), *pron.* [*D.* saadan. *Mnt.* sodân] *L.* **1)** *sådan, så beskaffad.* til swa dant ärande *ST* 308. gud giffui hwar forrädare sa dant meen *RK* 2: 8364. at the sculu swa dana klädhabonad hafua *VKR* 13. swa dana sinna brödhra affgangh wndirstand[an]dis *Bir* 4: 41. är swadana omgänge allaledhes widhertorffteliket *LfK* 155. omögeliket är i swadana omgängilse oc däldhet länge bliffwa wtan siälennas smitto *ib.* saadana bodh ällar förbodh *ib.* thz som förswmas i sadana matto *ib* 157. sadhana män kommo til mik *MB* 2: 5. wart josue förefört swadana rykte *ib* 28. mz swadhana tilfälle *ib* 59. aldrig wart swadana tingh skedh äller hänt j israel *ib* 133. hwru swadana syndh vart bedriffwen *ib.* widh saadana ord *Lg* 332. widher swadana oppenbarilse *ib* 675. at the hade aldrik giort saadana sampningh oc hollit sadana olaglig ting *BSH* 4: 111 (1486). at ... sodhant ffoordriiff hendhe skuldhe *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*). för tässa swa dana sak ärom wi nw kompne til tik *MB* 2: 105. är thet ... swa at ey kunna ellir formaa abbatissa oc confessor swadana rätta oc nepsa *VKR* 39. all lagh hwilkin som j kärlekenom ödhmiuktinne oc skälighetinne ey fulkompnas, swa dana kan ey loff forskulla *Bir* 4: 64. alt thz kryper a iordhinne eller innan iordhinne som moldwärpla oc annath swa dant *MB* 1: 73. alt sadhana är nadelika syndher *LfK* 157. — *med följ.* at. medh swodant skel at kronennä scattä goos ... engenstadh minskes *SD NS* 2: 167 (1409). *ib* 1: 235 (1403). for hundradha (100) marker swenska päninga swa dana mint at half nyonda ($8\,^1/_2$) mark giälder (1) lödhugh mark silfuer *SJ* 72 (1434). at ... the ... sculdo döö i sua dane akt. at (the) vildo gerna bätra thera synde *Pa* 4. fögha thz j swa danth lagh ath thz matthe sta j dagh *RK* 2: 3966. the bod konung karl til norge sende komo j gen mz sa dan ende at nordmen hanom hulskap sade *ib* 7748. the som swadana embete oc ärfuodhe hafua at the kunna ey fraan them gaa *VKR* 41. *MB* 2: 59. — *med följ.* sum. swa dana wärdöra som them nögher *BYH* 1: 202 (1391). i swadan beredhning som donde män plägha at beredha hwar andrum *SD NS* 1: 301 (1403). swa dana mint som nu gaar i stokholme *SJ* 73 (1437). ath the them ingen swa daan omildheth eller ow[erw]ald ... skule ath göra ... som the til förene giordhe *BSH* 3: 155 (1464, *samt afskr.*). hwat kwnne iak nagontydh göra swadhana *(tale)*, som j giort haffweu *MB* 2: 92. — *med tillhörande subst. föregånget af obest. art. och i förbindelse med följ.* sum. thz han honom saa dana ena iomffru tilföghet haffde som gudhi i tempplet offrat war *Lg* 8: 633. **2)** *sådan, så stor, så stark.* thz myntes engen ... sa dana här aff suerige dragha *RK* 2: 8566. göra wor almoga sa dana wonde *ib* 8572. — *med följ.* at. jak skall sätia sadana frid i mit *(för* mins*)* faders land oc mit, at ekke skall hwar skalk eller tiwff biuda mik kamp *Di* 68. — *med följ.* sum. om iak äy haffde funnit sadan höffdingiä som i ären *Di* 38. gudh giffwe edher nogon god raad ath faa saadano sommo, som än nw wtgiffwoss skal *BSH* 5: 6 (1504).

svadanigh (n. svo danikt *SD NS* 1: 61 (1401)), *adj.* [*Mnt.* sodanich] = **svadan 1.** meth svo danikt skäl *SD NS* 1: 61 (1401).

svagha, *se* **svaka.**

svagher (swoger. *dat.* **swagh** *SJ* 163 (1447)), *m.* [*Mnt.* swager] *manlig frände i följd af giftermål.* swager oc synderligx *(för* -lig *el.* -liga*)* gode wen *FM* 61 (1467). käre swager *ib* 62 *(dessa båda språkprof i bref från konung Karl Knutsson till Nils Bosson Sture, gift med hans kusin).* — *särsk.* *a) svärfar. Fr* 2743, 3099. hans swagher äller swär *MB* 2: 129. *b) svåger.* marskens swager *RK* 2: 6632, 6660. *ib s.* 351. *Di* 115, 225. — (?) myn swoger peder henrikson *SD NS* 2: 1 (1408). *c) svärson.* stodh a radzstufuonne her pether von water borghamästare ok lot up ... sinom swagh niclis magnussone thät

stenhusit fordhom tideke nyenborgh atte . . . thätta fornempda hws . . . gaff her päther van water niclis magnussone mädh sinne dotter til mädhgifft *SJ* 163 (1447).

svagher, *se* **svaker.**

svagher, *se* **svar.**

svaka, *v. försvaga.* longt örlig oc mong herra möte the swaka frelsit *MD* 420. *Jfr* **be-, for-svaka (-svagha).**

svaker (swagher. swach), *adj.* [*Mnt.* swak] **1)** *svag, vanmäktig, utan kraft.* tha ware iak swagher *(infirmus)* oc ey starkare än andre män *MB* 2: 120. — *svag, matt, lamt bedrifven.* then storm jach haffuer hollith i nath moth rigisins fyender och eders är icke swach och än nw holder *(för* eders och än nw holder är icke swach*) HSH* 20: 58 (1506). — *svag, klen, obetydlig. om krigshär.* sampnade iag en här han war ey swagh *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 284. **2)** *svag, klen, krank.* tz barn tha födis tz vardher vellikt och swakt enfollokth och kranckeliigit aff sigh *LB* 7: 92. j then tiidhen er menniskyan i sin natur och i syn magha alra swagasth *ib* 180.

svakna (-ar), *v.* [*Sv. dial.* svakna] *försvagas, blifva svag.* swaknar hans makt *LfK* 101.

svakning, *f. Jfr* **forsvakning.**

sval, *adj.* [*Isl.* svalr] *sval.* sua vart oghnen sual. at tomas gik ut menlös af hanom *Bu* 188. *Jfr* **svali.**

sval, *n.? Jfr* **hughsval.**

svala (-aþe), *v.* [*Isl.* svala] *svala, svalka.* þe *(ormarne)* . . . sualaþo hänna suet mz þerra bläst *Bu* 506. at han väthe sin fingir j vatne ok dröpe a mina tungo . . . och swali hona *MP* 1: 186. lät tända baal ok bränna mik, guz ängla scolu swala mik mz himna dag *Bil* 426. — *bildl. stilla, lindra.* suala hans pino *Bir* 2: 20. til hänna . . . ther allan min angir kunne väl swala *Iv* 1237. mathidiana . . . swaladhe . . . dighran del sina sorgh mz clemente *Bil* 351. (swala *för* swa sla: jak skal swala *(percutiam)* thik oc thit folk, at i skulin forfaras aff wärldinne *MB* 1: 300.) — *Jfr* **hughsvala.**

svala, *f.* [*Isl.* svala] *svala.* tak quikka sualu *LB* 5: 82. *ib* 7: 12, 72 *o. s. v. PM* LIII. — **svalu hiärne,** *m. svalhjärne. LB* 7: 154. — **svalu hovudh,** *n. svalhufvud.* tagh en sten som ligger i swalw hoffdhe eller hierne *LB* 7: 154. — **svalu maghi (swala-** *LB* 7: 204, 323**),** *m. svalmage.* the stena som fynnes i swala maghan *LB* 7: 204. *ib* 323. — **svalu qvidher (swalo-** *LB* 2: 58. **swala-** *ib* 59**),** *m. svalmage.* en sten ther hittis j swaloqwid *LB* 2: 58. *ib* 59. — **svalu unge (swala-** *LB* 7: 204, 322**),** *m. svalunge.* siwda swala vnga *LB* 7: 204. *ib* 322.

svala, *adv.?* mäster thu sigher swala *Al* 206 *(i rimsl.).*

svalan, *f. Jfr* **hughsvalan.**

svalare, *m. Jfr* **hughsvalare.**

svaledh, *adv. sålunda, på följande sätt.* the salga böndher wardh tha swa ledh *RK* 2: 4351.

svaledhis, *adv.* [*Isl.* sváleiðis] *sålunda, så.* wardher kirkia brotin oc swa ledhis *(motsvarande* þa leþ *VML II Kr* 5: *pr)* stolen *Rydqvist* 5: 144 *(ur en i en membran af MELL intagen kyrkobalk; jfr MELL s.* XXXIX*).* — *med följ.* at. swa ledhis hafdhe han sik. at äkke fiöl han i frestilsomin *Bo* 48. wil han . . . planta en nyan wiingardh som är en ny renliffnadhir om hwilka han wil haffua atwaktelika rökt swaledhis at *(taliter, quod)* han giffwi hanom wäl smakande . . . wiin *Bir* 4: 5.

svalelika, *adv. Jfr* **hughsvalelika.**

svaleliker, *adj. Jfr* **hughsvaleliker.**

svalgh, *n.* [*Mnt.* swalch, *gen.* swalges] **1)** *svalg, munhålans fortsättning bakåt.* jak är j thera sualghe suasom smola *Bir* 2: 243. änkte atirblifwir j honom vtan swalghsins strvpe *(guttur gulæ suæ) ib* 1: 69. *ib* 163. **2)** *svalg, djup, afgrund.* gregorius thuronessis *(för* -ensis*)* scrifuar at naglane waro fyre. ok sighir at hon lät sänkia then fiärdha j iorsala haff ther swalghit *(vorago)* war wadheloghast *Bil* 88. *Jfr* **hafsvalgh. 3)** *svalg, omåttligt begär efter gommens njutningar el. efter mat och dryck, glupskhet, fråsseri.* vtan förra styris swalgheno *(gula).* tha äruodhar man fanytlica mot the andra syndena *Bo* 48. omättelica swalghsins fula giri *(gulæ voracitas)* ok owir stopa fylle forbiutz *ib* 126. mangra handa flätio blanda saman ok mängia. som skola gita atirböt käptana, framkallat swalghit *(gulam provocent)* oc opuäkt matlustan *ib* 134. drikkum ey swa mykyt som swalghit kräfwer, wtan swa mykyt som widherthorptin bedhis *Ber* 88. kötit . . . wpwäkker swalgh och sköran lusta *ib* 234. the tempradho ey i fastonne swalghsens heta *LfK* 199. mot kötsins omättelika swalghe skipadhe han atirhald *Bir* 1: 355. thessa tre syndena som är skörliunadhir ok owir matto swalgh ok giri *ib* 49. ther är vina samquämd ok omattelikit swalgh *ib* 80. *ib* 103, 135, 167, 3: 10. *MP* 1: 29, 72, 136. *Ber* 289. *PM* XXVII.

svalghfulder, *adj. frässande, omåttlig.* drinkara oc swalgfulle *Su* 126. sualgfullir hafuir hierta j bukfylle *MP* 1: 87. j swalgfullom kroppom *ib* 310.

svali, *m.* [*Isl.* svali] *svalka.* þin eldar gör mik suala *Bu* 416. *ib* 494. bidh thin gudh en han gitir gifwit salogho folke nokon swala som här döör aff hita *Bil* 831. *ib* 449. är liwst sky owir bärghit af hulko thu skalt hafwa swala *(refrigerium) Bir* 1: 273. han fik ther ey en vatudropa til sinna tunga swala *MP* 1: 20. *ib* 92, 95, 2: 188. *LfK* 199. — *bildl.* var härre jhesus christus vari thyne siäl till skugga oc swala *VKR* 66. — *lisa, vederqvickelse.* lät mik . . . fara tel þin äuinneleka gläþi käldo ok suala *Bu* 142 *(kanske att föra till* **sval***).* han skal ginstan faa swala ok lisa *Bir* 1: 277. *ib* 3: 108. rätuis man skal vara i hwilo ok swala. nar han vardhir fore komin af dödhenom *MP* 2: 222. — *Jfr* **hugh-, sorgha-svali.**

svali, *m.* [*Jfr Isl.* svalar *el.* svalir, *f. pl.*] *L. svale, utbyggd, mot yttre sidan öppen, täckt gång el. galleri längs öfre delen af en byggnad. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid* 1: 157, 428; *Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: 204; *V. Gudmundsson, Privatboligen s.* 100 *f.*, 200. vmganga ok swala alla *Al* 4633. thu min son . . . swa fagher oc wään, at alla egiptolandz iomfrwr standa i swalom oc windöghom *(discurrerunt super murum),* hwar som thu komber farande *MB* 1: 266. jomfrvn stod j en swala *(vp ener kemenaden) Va* 49. *MD (S)* 274.

svalilse, *n. pl. Jfr* **hughsvalilse.**

svalirska, *f. Jfr* **hughsvalirska.**

svalka (-ar), *v. svalka.* önskandis mz hin wsla rika frazsaren en minsta drappa af käldo watne, til at swalka thera wsla twngor *Su* 126. ey war thän mik räkte en dryk aff kallo watne, at swalka törra oc dröffda inälffwanna *ib* 196. — *abs. svalka, lindra.* for stor hiitha oppo nywren stööt hwsslök oc läg oppo nywren som plaster tz swalkar snarliga *LB* 7: 266. — **svalka sik,** *svalka sig, afkyla sig.* nar man tröttis aff badh, skal man ey swalka sig for hastwgt *LB* 7: 176.

svalke, *m. svalka. eg. och bildl.* kennande swalka, oc engin hita *ST* 126. *Lg* 3: 166. war herra ihesus christus wari thinne siäl til skygdh oc swalka *Bir* 4: 20. at thu ärna them swalka som pinas oc rensas j skärsloelde *ib* 12. the *(själarna i skärselden)* bedhas hiälp aff thinom gudelikom bönom, aff huilkom theras pina matte faa lisa oc swalka *Lg* 3: 404.

svalter, *m. svält, hunger.* thrötter ok mykith moodh aff hunger ok aff storan swalt *Al* 1803. i lidhen hugger thörst oc swalt *ib* 7043. — *hunger, hungersnöd.* hörör [man] thordhyn i februario thz teghner mikit mandödh . . . jtem hörir man thordin i marcio thz tekner mikit storm . . . jtem hörir man torden i maio manath thz tekner krankt aar oc mikit swalth *LB* 3: 186.

svalugher, *adj. Jfr* **hughsvalugher.**

svamper, *m. svamp.* bitra mirram gutu the i swamp *KL* 391. *MB* 2: 386. leitar hwar hon findir nokon blötan swamp *Bir* 4: 484. *PM* LI. *Jfr* **flughu svamper.**

svampkar, *n. svampkärl; kärl hvari en svamp är innesluten?* tok et swampkar *(spongiam)* ok fylte thz mz ätikio *MP* 2: 20.

svan, *m.* [*Isl.* svanr] *svan. MB* 1: 359. j offren marti hwitan swan *Al* 6821. — **svana ben (swanabeen),** *n. svanben.* stöter man swanabeen til pulwer *LB* 7: 194.

svanger, *adj.* [*Isl.* svangr] *tunn, smal, smärt.* hon (ɔ: lactuca) . . . gör mannen lätthan ok swangan *LB* 7: 4. — *mager, utsvulten.* bätra är swangh häst än toom grima *GO* 786. — *tunn, insjunken.* kinder swanga ok halla myo *Iv* 4147. *GO* 673.

svanz (-ar), *m.* [*Mnt.* swans] *släp.* man sa ther fruor danza mz margha hwita swanza *Fr* 3050.

svar (swaar), *n.* [*Isl.* svar] *L.* **1)** *svar (på fråga el. framställning).* martha fik annor swar än hon thänkte *Bo* 141. sancta felicula . . . gaff them enghen annor swar *Lg* 333. hwar en som tilkomande thing vilde at wita, han taladhe oc aatsporde trän oc fik swar oc visso til sinna ordha oc spörian *ib* 69. *Bo* 62. *Bir* 2: 154. dauid var ginstan til swar *KL* 410. *MB* 2: 403. genstan war hon när til swars *Lg* 822. husbondin var tha siälfuer til swara *Iv* 4387. *RK* 2: 5233. sääth oc ey thz mik aamoth äller til swaars *(nec mihi opponas aut respondeas) Su* 121. — *oeg. om bemötande af fientligt anfall.* thee fingo swar *BSH* 5: 167 (1507). **2)** *svar, svaromål.* thökte mik thz rät vara, man kalladhe them siälff her til swara *Fl* 1707. vill han egh till swars koma *SD* 5: 377 (1314, *nyare afskr.*). vtan þän som akyäres se til swars *ib* 480 (1315, *nyare afskr.*). *ib NS* 2: 35 (1408, *i vidim. af* 1411). *BSH* 5: 379 (1509). stande then sielffuer ther om til swars som gherningen giort haffuer *SO* 148 **3)** *försvar, ursäkt, invändning.* the quinna ey wil gangn göra hon fyndir mykit til swars *(obuia verba polit; motsv. Danska text:* maa meghet føræ bæræ*) GO* 634. — *Jfr* **and-, drafls-, for-, gen-, hughnads-svar.** — **svara lös,** *adj. L. Jfr* **svarlös.** — **svara lösa,** *f. L. Jfr* **svar-, svarslösa.** — **svars lösa? (-lös),** *f.* = **svarlösa.** dömdes lauri henricsson wahoys sak til iij m. for swars lös och tingx vite *BtFH* 1: 166 (1508). *ib* 270 (1508). — *Jfr* **svara lösa.**

svar (swaar. swor *FM* 188 (1504). **swager** *för* **swar** *BSH* 5: 491 (1511)**),** *adj.* [*Mnt.* swār] *adj.* **1)** *tung (till vigt).* hwart et wogh . . . halff thridhia hundrath wikter swara *Al* 8783. swar ängilskir nobil *FH* 3: 34 (1443). *ib* 132 (1448). för xx[M] [20000] nobla swara *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. koningin . . . miste enä barza . . . hon . . . bar väl lxxx [80] läster svar *ib* 2: 1763. the swaara skip *ib* 3: 282. the hängde swar panzar widh thera föther *ib* 705. rördhis han til wredhe, oc sprang opp, wiliandhis opp resa iomffrwna aff iordhenne, än han förmatte henne hwargens röra, thy at then hälge ande giordhe henne swa swara oc twngha *Lg* 3: 311. **2)** *tung, grof.* skikka ower the swarastha hestha, och the lettastha bliffwe igen *BSH* 5: 157 (1507). **3)** *stark, betydlig.* richesens fiende, the oss offwer handen ära medh stoor, swaar mact *BSH* 5: 11 (1504). *FM* 188 (1504). **4)** *stor, synnerlig.* thetta scriffs med sware hasth *HSH* 20: 58 (1506). **5)** *tung, tryckande, svår.* skatten war them alt for swara *RK* 2: 681. lidher swager *(för* swar*)* twnga ther före *BSH* 5: 491 (1511). **6)** *svår, häftig.* ledh hon swara pinor *Lg* 3: 415. *ib* 397. i swarom krankdom *ib* 409. girnandes at see oc höra ändan thäs swarasta stridz oc pino *Su* 195. — *häftig, stark, djup, innerlig.* enga ledhis haffde thu thz format at see, ällir höra, wtan swara oc önkelika warkunnan *Su* 215. **7)** *svår, skarp, hård.* wart stridhen swaar oc twngh *(ingravatum est bellum)* mote beniamyn söner *MB* 2: 135. **8)** *svår, hård, bister, ogin. om person.* en konungh war j girughet ilt klok ok swa swar *MD (S)* 308. **9)** *svår, besvärlig. om person. med dat.* qwinna thu äst mik mykith swaar *Al* 1613. **10)** *svår, allvarsam, grav, skarp.* för . . . swora aaklagan *(grauium querelarum)* alla rikesens manna *SD* 3: 413 *(öfvers. i gammal afskr.).* **11)** *vidrig, vederstygglig?* riffw the ok slitw theres vslasta ok swarsta *(för* swarasta? *dock snarare för* swartasta; *Lat. texten har teterrimas)* kynner ok kinbeen *LfK* 217. — *n. adv. svårt, på ett betungande el. tryckande sätt.* gestis aldre swarare j thera dagha *RK* 1: *(sfgn) s.* 188. — *Jfr* **forsvar.**

svara (*pres.* **-ar.** *impf.* **-aþe. swardhe** *ST* 29; *RK* 2: 2545, 2548. *part. pret. n.* **-at,** *se* **andsvara),** *v.* [*Isl.* svara] *L.* **1)** *svara.* ängellen snaraþe hänne min fru: alle apostoli coma en dagh tel þin *Bu* 13. *Bo* 187. swara mik til thz iak aff tik wil spöria *Su* 105. *ib* 106. droztin swaradhe honom ther til son jach tik thz sighia vil *RK* 2: 4652. budit swardhe hanom swa *ib* 2545. hon suaradhe til *(ad)* christi mandom som ginstan syntis äptir frestilsen o herra

jhesu christe jak thakka thik for al thing *Bir* 2: 119. *KL* 171. diäfwllin suaradhe thunkt är thz at tala hwar thän som tala är allom othäkkir *Bir* 2: 120. *ST* 28, 29. hertoghen swarade a tessa leedh ... jak weyt wäl ath jak er ider broder *RK* 1: 760. bernardus swarade ther hafua warit fulastan röfuara *Bil* 784. tha swarade hon ... söth ordh aff rödhum mwnne *RK* 1: 376. *ib* 2: 2548. suara tel *(på)* cloka pröuelse *Bu* 144. — *svara på, besvara (ett argument).* nw wardhom wi skiälika swara skälom, oc til thz första, swa som för war saght ... til annath swarom wi swa *MB* 1: 61. — *svara (för), uppträda till försvar för el. bekännelse af.* war swa skipath i the hälghe kirkio först, at ängin skulle swara oppenbarlika fore trona, för än han ware färmder sidhan skulle hwar man framganga til antzswara, oc biwdha sik diärfflika til dödh fore the hälgho tro skuld *MB* 1: 505; *jfr* **2.** **2)** *svara på ett käromål, svara inför rätta.* radhe halfue nempd huar thera som a käre ok swara scal *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 58. þän som kyärä hawer. oc þän som stämþer varþer honum at suara *SD* 5: 638 (1347). thz han icke vilde swara hustrv asta til rätte *BtFH* 1: 171 (1506). ath jagh skal kome til then herre dagh och sware hustrv birgittä pa arestadh *FM* 649 (1516). jagh haffuer hustrv birgitte inttet swara *ib.* ath te förloffwara ... skullo noghet swara mik til thet lyffte *BSH* 5: 379 (1509). hanum swaris hwarte mädh laghum eller pänningum *(d. v. s. man är hvarken skyldig att med ed fria sig från af honom framställdt käromål el. att erlägga böter) SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). han skal sköt koma for guz dom: ok ther swara sakum *(de his omnibus in ejus judicio responsurus) Bil* 212. vthan the seen wider nampn til tingz stämpde, sakum eller kärom att swara *GS* 31 (1380). tha wträkte paulus sina hand ok swaradhe mz skälom mot allom them thingom som iudhane hafdho owir han kärt *KL* 172. var härra baþ mannen svara tel skälen *Bu* 20. *ib* 21. sagþe sik vilia suara firi han *ib* 20. mz godhum hugh scal iak swara for mik *KL* 170. wi ärom her insatte ... at swara fore thz silff som wi funnom i waarom säkkiom *MB* 1: 245. — *svara (för), ansvara (för), stånda ansvar (för), stå i ansvar (för).* fore hänna värk vil iak ey swara *Iv* 3325. swara för hans ingangh gerd ok skoth *SGG* 128. til thera bruth sculo the sielffue swara *RK* 2: 4733. sware han sielffuer til schaden *SO* 195. *ib* 122, 198, 292. hvilken som gester budit hauer gör gestin omack sware verdhin ok böte fore gestin äpter thy at bruthen äro *ib* 112. — *svara för, vara ansvarig för.* thw scalt siälfwir swara hwat thw tala *KL* 245. — *stå till svars för, försvara.* jlla måtte the thz swara ath the togho syn herre ey bätre wara *RK* 3: *(sista forts.)* 5627. **3)** *svara (för), förestå.* marsken skulde for rikit swara *RK* 2: 6389. *ib* 3: *(sista forts.)* 5812. otte krwmpe monde öffwerste höffwisman wara och skulle till all ärende swara *ib* 6098. hans biscopir ... andhuardadhe hanom swara til ärandä *Bil* 471. *ST* 97. — *svara för, förvalta.* wil tw godher scriffware wara ok thit embit mz ärom swara *MD (S)* 292. **4)** *fullgöra ansvarsskyldighet mot el. inför (ngn), redovisa för (ngn).* byuþum vi ... varom foghata ... at han ... ängum manni i väräldinni swari äller rät gyori af þessom varom jngiäldum vtan varom exequtoribus *SD* 5: 567 (1346). — *stå (ngn) till svars med afs. på allmänna utskylders betalande, inbetala utskylder åt (ngn)? hörsamma?* the sculle erik alle sware oc om kronone skat lydoge ware *RK* 2: 3494. the villo aldrey marsken swara och ey mere honom lydoghe wara *ib* 4712. at the skolo drozsten lydoge wara ok engom androm höra eller swara *ib* 5140. — *deltaga i utbetalningen af, lemna bidrag (till en utskyld).* ath nagre gode menss landbor forbudith är ath suare till saadane hielp *BSH* 5: 290 (1508). **5)** *göra invändning (mot), sätta sig (emot).* her gren forböd alla ther mot swara *RK* 2: 7813. **6)** *besvara, gå till mötes, genom sitt handlingssätt visa sin erkänsla för (ngt).* jok ... söke mz minne nadh vm the funnis nakre hulke som vilden suara *(respondere)* mine nadh bortuändande sin astundilse oc vilia fran illo *Bir* 2: 7. swa ... som iak ... wille ... ensamnom thinom kärleke swara oc athergäldh bewisa *Su* 90. at jak ... nakraledis matte swara til thin omälelika kärlek *ib* 275. **7)** *svara emot, gå upp emot.* mäden tith lif kan hugen egh suara thaa sigh mik haa thw monde wara *MD (S)* 205. — *motsvara, bilda motsvarighet till.* waro döpilse swaradho skyrdha skirsl i gamblo laghomen *MB* 1: 505. wars herra likame som wighis i mässonne swarar pascha lambith *ib.* the hälgho kirkio scriptamaall swaradho alla thera skirslor *ib.* hafdho the änkte sacramentum, som swaradho *(för -e)* kirkionna färmilsom *ib.* *ib* 492, 506. — *åstadkomma motsvarighet till.* swa math thu tik widherlika oc swara i nakre matto minom fothom oc benom, som trötthos oc samman nägldos oppa korseno *(violentiæ et lassitudini, quam crura patiebantur, respondebis) Su* 50. — **svara til,** *svara.* herra iwan swaradhe honum tha til sannelika iak thz sighia vil gudh gifui mik kono ä hwar han ma iak vil hona äkke köpa swa *Iv* 4411. *Jfr* **tilsvara.** — *Jfr* **and-, ater-, for-, gen-, mote-svara.**

svara (swaara. swåra. swåre), *adv. skarpt, häftigt.* eskillus straffade oss ganske swåre *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 279. — *svåra, svårligen, häftigt, högeligen.* meg grwffuade i mitt hierta swåre *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285. swenske män han swåra mis worde *ib* 3: *(sista forts.)* 4390. han ... wart honum swaara wreder *Lg* 3: 34. tha wart procopius swaara bedröuidh *ib.* — *Jfr* **fulsvara.**

svaran, *f. svar. LfK* 258.

svarandi, *m. L.*

svarare, *m. svarare, den som svarar.* skal han höra godhwilioghan swarara *Ber* 238. *Jfr* **forsvarare.**

svarf, *n. Jfr* **kiöl-, kol-, kull-svarf.**

svarilse, *n. pl. Jfr* **forsvarilse.**

svarirska, *f. Jfr* **forsvarirska.**

svarlika (-ligha. -lighe-. -liga. -liiga. swawerlega *för* **swarlega** *BSH* 5: 424 (1510)**),** *adv.* [*Mnt.* swārlik, -like, -liken] **1)** *på ett betungande el. tryckande sätt.* ath the them ingen swa daan omildheth eller ow[erw]ald antigge med gestarij

eller landredh här epter them swarlighe eller twnglikä ey skule ath göra *BSH* 3: 155 (1464, *samt. afskr.*). **2)** *svårt, tungt, bittert.* thetta likadhe konugenom mykyt ila, oc bar thz swarlika j sino hiärta *ST* 350. hon sukkadhe swarlika *ib* 41. — *bittert, svårligen.* hon ... grät thz ganzska swarlika *Lg* 3: 720. — *svårligen, mycket, häftigt.* pestilencia gaar her swawerlega *(för* swarlega*)* *BSH* 5: 424 (1510). tha tyngdhes han swarlika i sith hiärta *Lg* 673. slogho them swarliga *MB* 2: 135. skylte the konungen swarligha ath skane var kommyt fran suerige *RK* 1: *(sfgn) s.* 182. **3)** *kraftigt, ifrigt, häftigt.* om man swarliiga arbethar, ridher, gar eller annath gör *LB* 7: 177. the swänske ... beegynnadhe saa swarligha roopa *RK* 3: 2267. — *kraftigt, högeligen.* hurw suarliga sik plictade ther erchiepiscopen klerkia riddara ok suena *RK* 1: *(sfgn) s.* 173.

svarliker (*n.* **swarlighet** *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*). **swarligit** *SO* 156), *adj. L. svarlig, försvarlig, som kan försvaras.* som thöm swarligit är *(såsom de kunna försvara)* fore forscriffne rykesins herrar ok thess jnbyggiara *SO* 156. thet ffor gud ecke swarlighet vore *FM* 524 (1511, *samt. afskr.*). *Jfr* **and-, for-, o-, sam-svarliker.**

svarlös, *adj. utan svar.* bleff warth bwd swarlöss tilbake dreffuet *FM* 665 (1517). *Jfr* **svaralös.**

svarlösa (*HelsL Þg* 3: 1 *i var.* **swarlös. swar lös**), *f. svarslöshet, underlåtenhet el. tredska att svara inför domstol.* dömdes jöns tala laukela sak til iij m. for swar lös thz han icke vilde swara hustrv asta til rätte *BtFH* 1: 171 (1506). dömdes oleff raydisto sak til iij m. for swar lös, per taypale kerde til honom *ib* 174 (1506). *ib* 238 (1507). dömdes per mognusson keykala sak til iij m. för swar lös *ib* 152 (1507). dömdes thenne forne hwar tere sak til iij m. för swar lös *ib* 133 (1506). *ib* 140 (1507), 143 (1507), 177 (1507), 237 (1506), 245 (1507). dömdes nilis powalsson salmis sak til iij m. för swarlös och tingx vite *ib* 202 (1509). *ib* 213 (1507), 285 (1509), 287 (1509), 289 (1509). *Jfr* **svara-, svars-lösa.**

svarlösan, *f.* = **svarlösa.** dömdes lasse jacobson annula sak til 3 m. for tingx vite oc swar lösan *BtFH* 1: 155 (1507).

svarning, *f. Jfr* **besvarning.**

svartbrodhir, *m.* [*Mnt.* swartbroder] *svartbroder, Dominikanermunk.* hon dödo j stocholm ... oc ward en stund til swartbrödra *(d. v. s. i svartbrödraklostrets kyrka)* lagt *RK* 2: 8394. som man gaar aff stora torghit til suartbrödhra *SJ* 73 (1437). for ena clocko som kom til swartbrödhra *ib* 78 (1438). swarthbrödhra capitell i stokholm stoodh *RK* 3: 630. *ib* 2: 2800. *Jfr* **svarta brodhir,** *äfvensom* **svartmunker.** — **svartbrödhra kloster,** *n. svartbrödrakloster, Dominikanerkloster.* han ... gig til bononiam oc gaff sik ther in j swartbrödhra klostir *ST* 159. *KL* 31. j swartbrödra clostre alla sik finna *RK* 2: 2276. *ib* 3: 1262. gifuom wi hwario swartbrödra clostre j swerike ... tre mark *BYH* 1: 202 (1391). swartbrödhra clostret i stocholm *SD NS* 2: 189 (1409). *SJ* 121 (1443). *Jfr* **svarta brödhra kloster.** — **svartbrödhra ordin,** *m. svartbrödraorden, Dominikanerorden.* brodher hinrik zwarte aff swartbrödhra orden *SJ* 37 (1426).

svarter (sworter), *adj.* [*Isl.* svartr] **1)** *svart.* teþes þöm en leþar i blamans like. suartare än cul *Bu* 208. ther la lucifer a gruffuo, swarter som en ram *Pa (Tung)* 35. en mykin swartir rampn *Al* 890. en suartar hundar *Bu* 182. the swarta ko molkar the hwito miolk *GO* 758. swarth swin *ib* 968. ther fik han see ena nakna människio ganga alla swarta ok solbrändha *Bil* 454. hans har är suart ok karot *Bu* 204. hans haar oc skäg war swart som pik *Di* 1. hans bryner ware sworte som two krager hafde sit offuan hans öghen *ib.* stundom hände at aff suartom oghn vtgar faghir lughi *Bir* 3: 256. min nya swarta kiortil *SD NS* 2: 170 (1409). wil af swarto läripte *VKR* 58. grytan lastadhe kätilin we är thik tha swart thu äst *(teter es o lebes ait olla pudescere debes)* *GO* 1006. thu skalt taka swarth salt aff ondom gyällara *ib* 14; *jfr* **salt.** *ib* 205, 864. thz swarta kiws ey alth *ib* 598. — *svart, mörklagd, mörkhyad, af mörk hudfärg. med bibegrepp af fulhet.* konungen war stolt ok fagher ok hertogen nokot swart ok magher thy kallade hon honom ketla böter *RK* 1: 556. man skal ey wräka swarta hustrv til sänga stook *(ad spondam pulla non vxor pellitur vlla)* *GO* 23. — *svart, mörk i synen (af sorg, fasa el. vrede).* tha vardh hon swart rät som en iordh *Iv* 4839. — *oeg. om sorg.* jachim trolle ... hawer the hiertans dröffwelsse, thet wärth är, swarth som en jord *BSH* 5: 132 (1506). — *i best. form ss tillnam.* hænzæ swarti *SD* 2: 231 (1297). *ib* 3: 601 (1323). **2)** *magisk. i förbindelsen* svart konst *a)* [*Mnt.* swart kunst, *på missförstånd beroende öfvers. af Mlat.* nigromantia, *Grek.* νεκρομαντεία], *svartkonst, magi.* the swarta konstin *ST* 22. waar konst gaar ofwir alla swarta konst *ib.* pläghadhe öfwa swarta konstena *ib* 24. een mestare aff swarte konstinne *ib* 302. een ... mestare j swarto konstinne *ib* 307. *ib* 91, 92, 128 *o. s. v.* *b) konst att göra krut, kruttillverkning; redskap och material för kruttillverkning; krut.* wij hade ey annet än piill sliita pa them oc slongasten, thy swarta konsthen war borto *BSH* 5: 167 (1507). förgäther icke frw margrete om thet salpether och swäwil hon haffwer. her er stor brysth pa swarta konsthen *ib* 183 (1507). — *Jfr* **lämsvarter,** *äfvensom* **svar,** *adj.* **11.** — **svarta brodhir (swarte-.** *gen.* **swarttabrudz** *SJ* 224 (1448). *dat.* **swartabryddher** *ib* 203 (1451)), *m.* = **svartbrodhir.** saa hon ... sancte pätar martir j suarta brödhra klädhabonadh *(in habitu fratrum prædicatorum)* *Bir* 3: 209. swartebrödher j skäninge *RK* 2: 7337. i swarta brödhra limnadh j paris *KL* 21. *ib* 34. — *ss tillnamn.* lot vp pädher swartabryddher ena tompt *SJ* 203 (1451). i mellan pädhar swarttabrudz ärffwe och anders swenssons *ib* 224 (1448). — **svarta brödhra kloster (swarta brodrä closter),** *n. svartbrödrakloster, Dominikanerkloster. LfK* 255. *Jfr* **svartbrödhra kloster.** — **svarta munker,** *m.* = **svartbrodhir.** vndir swarta munka brinke *SJ* 124 (1443). *Jfr* **svartmunker.** — **svarta slagh (swartäslagh),** *n.* [*Fnor.* svartaslag] *L. slag som medför blånad men ej blodvite. SR* 54.

svartgul (-gol), *adj. svartgul, mörkgul.* tha äre te swart gole, bade krop oc ansycthe *LB* 7: 248.

svarthet, *f.* [*Mnt.* swartheit] *svarthet, svart färg;*

mörker. syntes smaa swarta stena wt falla aff hans mwnne, aff hwilko cristi tiänerska wndherstodh, at wanhopsens ilhärdzska ... oc dröffuilsenna swarthet owergaffwo tha mwnken *Lg* 3: 418.

svartleter (swart letther), *adj.* [*Isl.* svartleitr] *svartlett, mörklett.* ter aff omskiptis menniskionnes hy oc leet, sa at te bliiffwe swa gola eller swart letthe i ansyctit eller om kroppen *LB* 7: 248.

svartlikhet (suartelikhet), *f. egenskap att vara svart, svart färg.* tilbör ey at lofwa ognen for sina suartelikhet *Bir* 3: 256.

svartmunker, *m.* [*Isl.* svartmunkr] = **svartbrodhir.** at anders gere ... gaff brodher laurenz gera lectori aat swartmunka ena bodh *SJ* 229 (1453). ena siäla bodh ... beläghin i mellan hans smidz siälabodh och swart munkana *(d. v. s. svartbrödraklostret) ib* 231 (1454). nidhan swartmunka *ib* 225 (1453). *Jfr* **svarta munker.** — **svartmunka kloster (-clöster),** *n.* [*Isl.* svartmunkaklaustr] = **svartbrödhra kloster.** leeth k *(d. v. s. konung Karl)* mykla haffuar i swartmunka closter göma *RK* 3: 507. vthi swartmuncka clöster jagh begraffwen war *ib* 1: *(Till. t. LRK) s.* 237.

svartna (-ar, -adhe), *v.* [*Isl.* sortna. *N.* svartna] *svartna, blifva svart.* skinnet ... swartnadhe som eeth koll *Lg* 3: 377. — *blifva svart el. mörk i synen (af sorg).* han swartnade j änne som en mul *MD (S)* 299. — *svartna, blifva svart (för ögonen; vid svimning). opers.* emott swimilse oc hwffwd verk, nar man tycker at huffwdit löper om kring oc tz swartnar for ögon *LB* 7: 199. — *svartna (i munnen; vid törst). opers.* then som ... torster mykit sa at swartnar j munnen *LB* 2: 92.

svarva (-ar, -adher), *v.* [*Fdan.* svarve. *N.* svarva. *Jfr Isl.* svarfa *och* sverfa] 1) *svarfva.* thz trä som swarwas mz huasso jarne *Bir* 3: 139. *ib* 136. eet swaruat kaar af gul *Gr* 298. thän bänkkir är väl swarwadhir som satthir är mz godhom quinnom *GO* 81. — *bildl. svarfva i hop, hopsmida.* diäffwllen är snar at swarffwa lygnena *Lg* 3: 299. 2) *bildl. slå under sig, svikligt tillegna sig.* skatten lat han allan til sik swarffua *MD* 337.

svarvare, *m.* [*N.* svarvar] *svarfvare. BtFH* 1: 315 (1413, *Joh. Bures utdrag).*

svarvostol, *m.* [*N.* svarvestol] *svarfstol.* thz trä som swarwas j swarwo stole *Bir* 3: 136.

sva sum, *se under* **sva.**

svat, *se* **sva at** *under* **sva.**

svavel (swagel. swäwil), *n.?* [*N.* svavel, svaavel. *Mnt.* swavel, swevel] *svafvel.* them brister ey tiära ok ey swawil *Al* 1752. han ledher man ij eld ok swawil *ib* 6270. lot han kastä honom j en siwdande ketil fullan mz bik, swawil och wax *Va* 38. thet salpether och swäwil hon haffwer *BSH* 5: 183 (1507). sende hiid noghet saltpeyther ok swagel ok en puluermakere *FM* 440 (1509). i [1] tunne swawel *ib* 77 (1483).

svear (sweiar. sweyar: -a *BSH* 1: 142 (1373). **suäiar. swiar),** *m. pl.* [*Isl.* svíar] *L. Svear.* sweä kononger ok götä *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.). BSH* 1: 142 (1373). at ofra marti som suäiar *(Bil* swear 979*)* calla oþen *Bu* 199. sueia *(Bil* swear 980*)* worþo opta cristne *ib.* han tyrfdo swear j häl *Bil* 738. aff sät adams söne, oc iaphet noe söne, äru göta oc swia *(Cod. B* sweiar 527*)* wt kompne *MB* 1: 4. hon wart sidhan drotning göta oc swia *RK* 1: 455. — *i ortnamn.* swia skär *RK* 1: 478. — *Jfr* **upsvear.**

svedh, *se* **sviþ.**

sveþa, *v. L.*

svema (-ar), *v.* [*Isl.* sveima] *röra sig hit och dit, sväfva.* saa iak ther om honum swema orma ok ydhlo aldra väghna *Iv* 279. then samma ember som gar wr herra abota halsse swemar om änne hans alt och hoffwdh *AS* 60.

svemare, *m.* gifuer iak ... vpsala domkirkio ... en swemara af *(bör utgå eller ock måste något anses vara utfallet efter detta ord)* XXIIII famna langhan, ena lödhugha mark til en kalk oc min blakka sömara, item bondakirkionne ther samastadz en swemara, siw fampna langhan, oc grabrödhra klostre i vpsalom samwledhis *SD NS* 1: 514 (1405). testamentum jesse jowanson vbi legat ecclesie vpsalensi I vexillum vel swemare de 24 cubitis vel famna *ib* 515 *(anteckning med något yngre hand å frånsidan af anförda diplom). Jfr* ii [2] smaa fänekor jtem j [1] swemar *G. I:s Registr.* 1: 176 (1523). Fanor, Kyrkioswemare, Kyrkepell, Fastedwkar *L. Petri, Om Kyrkio Stadgar* 35 (1566, *tr.* 1587).

sven (sween. swän. *dat.* **svene** *Bu* 30; *SD NS* 1: 514 (1405). *pl.* **-ar.** *nom., ack.* **swäna** *RK* 3: 415, 418 *o. s. v.* **swäne** *BSH* 4: 305 (1501-2). **swenna** *ib* 5: 549 (1515). **swennä** *ib* 484 (1511). **swenne** *ib* 549 (1515); *FM* 127 (1501). **swänner** *GS* 50 (1448). *med art. sing. nom.* **suennen** *Bu* 22, 27. **svennin** *SO* 147. **swennen** *ib* 6, 21. **swännen** *MB* 2: 167. *ack.* **suenen** *Bu* 22. **swenin** *Lg* 35. *dat.* **swenenom** *KL* 88. *pl. nom.* **suenane** *Bu* 505. **swenane** *SO* 3. **swenäna** *ib* 5. **swenena** *ib. ack.* **swenana** *RK* 1: 3884. *dat.* **swenomen** *MB* 1: 189. **swennomän** *SO* 6. **swenomnom** *ib* 3. **swenommon** *ib. gen.* **swenanne** *ib.* **swenena** *ib* 6**),** *m.* [*Isl.* sveinn] *L.* 1) *sven, gosse.* suennen öptö ok grät *Bu* 22. han gat eigh vänt suenen fran cristo *ib.* sagho suenen ii bränanda bale *ib.* tagh swenin oc hans modher *Lg* 35. — *yngling, ung man.* tu hion gipto sina dottor vngom svene *Bu* 30. tue unge suena läto väruldena *ib* 152. *ib* 27. *KL* 88. 2) *sven, tjenare.* böþ sinom suenom binda storan sten viþ hänna hals *Bu* 505. suenane giorþo sins härra buþ *ib.* lop han *(Abraham)* mot them oc lwtadhe them oc sagdhe härra än iak är thin win, tha far ey bort ower thin swen *MB* 1: 188. han ... tagher ther en mörastan kalff ... oc fik swenomen at siwdha han *ib* 189. rike män oc wäldoghe foro siälwe mz sino fä, eller there främsto swena *ib* 221. *(konungen)* tuli sinom suenom änga ilgärninga *KS* 49 (125, 53). herra fräderik reedh ij skogh at iagha han hafdhe mz sik swena twa *Fr* 2771. husbondin gik tha hänne ij geen han kalladhe rasklika a sin sween ok badh han taka hänna häst *Iv* 3952. jak *(Alexander)* är een swen til hans *(Guds)* budz *Al* 5820. thu tiänar ey honum *(Gud)* som lydhoghir swen *MP* 1: 245. *ib* 67. *KL* 372. *Bil* 353. *Bo* 68. *Bir* 3: 177. *MB* 2: 167. — *med särsk. afs. på Svenska förhållanden: sven,*

vapensven, (i sht hos en storman anställd) vapenför tjenare. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid 2: 261 *f.* wilium wir at . . . härtugh bändikter af finlande hawe fiuretighi hästa . . . hwar riddari äller swenawapn fiurä. oc samulund kanunkä. andre þe sum äru kallaþir twa swenä *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). ey maghä byscopä, riddärä, äller nakar af förnäfndom swa buþne, riþä med flere swenom än skipat är i warom stafghä *ib* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). nu kan så hända riddare eller swena biuda theras swänner och tiänare sla, sarga eller dräpa annars mans swen *GS* 50 (1448). *ib* 66 (1489, *orig.*). huilka jordh jyrics philipsson hafiþe andrise martinsson sinum swen for sina þiänist latit ok giuit *SD* 6: 19 (1348). kännis iak (ɔ: knwt boson riddare) . . . at hafua gifwit . . . könoka dieku, min swen, fulla maght . . . at wtkrefia oc vpbära the päninga min fadher . . . fore godz . . . . . . gaff innan västraaros biscopsdöme *ib NS* 1: 23 (1401). gifuer iak minom svene hanuss eriksson min gra häst *ib* 514 (1405). befälir jak til hans nadh min swen for:da hanus eriksson oc min pilt olaf, hwilke mik trolika af barndom thiänt hafua *ib.* lather jac fornempda herra skanung oc alle hans swene, som i flok oc foranötha meth waro at thet samme sinne, som mic then skaden giordes . . . qwitte . . . fore al ytermere manningh *ib* 2: 190 (1409). *ib* 191. marskens swena *RK* 2: 5846, 5921 *o. s. v.* han *(marsken)* war mektig aff skip oc swena *ib* 7212. han *(Puke)* skreff sin breff til engilbrect swena oc badh the sculle alle honom tiena *ib* 3078. *ib* 2744, 2754, 3108, 3213, 3228. war erchebyscopin fulth snar syna swäna tiil hopa kalla *ib* 3: 415. om mine swäne görs ider tem behoff *BSH* 4: 305 (1501-2). vartth edher swän nieclis claffwesson slagen *ib* 321 (1502). vi (6) her erik trolles swena, iii (3) biskopens swena aff wexsio, vi (6) her twra jenssons swena loghaa her i viii (8) dagha *ib* 5: 255 (1508). jagh sändhe myna swena til wändel sokn *ib* 482 (1511). myna swena äre grepne och illa hugne ok slagne och mistha hästha oc härnisk *ib* 483. nu fyrä eller sex dage siden war ther ingen i vpsale aff erchebiscop[en]s swennä. nw är ther komne wedh xl (40) medh theres harnisk *ib* 484 (1511). her eric johanssons swenne *ib* 549 (1515). förkynna hans swenna wara i ban *ib.* **3)** *sven, man som personligen gör konungen el. riket tjenst med häst och vapen och der för åtnjuter vissa företrädesrättigheter men icke vunnit riddarevärdighet, man tillhörande adelns lägre klass i värdighet kommande näst efter riddarne, väpnare. Jfr Hildebrand, Sveriges medeltid* 2: 188 *f.* *a) i särsk. uttryck med prep. och subst.* vapn: sven a vapn (swenavapn. swenäwapn). firibiuthum wir . . . at hwarte riddare äller swenäwapn. ther qwäde sik sin i mällin mäþ vquädthins ordthom. calle cigh vtroen . . . ok ängte vquäþins ordh annat. ok uiti þät. at uitis þät riddärä. äller swenawapn. ok gita the egh wart sik þär fore mäþ twem riddarum. riddäre mäþ twem swenäwapn. swenavapn scal af os taka plikt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä äller swenavapn *ib.* än riddäre äller swenavapn slar nokor härrä swen *ib.* hwar riddari äller swenawapn *ib* 670. — sven til vapn. biskupä oc riddärä oc swenä til wapn *VGL IV* 19: 1. — sven mädh vapn. mange swena mz wapn ok skytta *RK* 1: 3878. *b) i samma betydelse utan dylik tillagd bestämning.* riddarä ok swenä af wart raadh rijdhen iwer land . . . mädh XII hästum . . . swenä riddärä widherlichä vten wart raadh rijdhen mädh VI hästum; minne män firi sik mädh twem hästum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). hawer riddare äller swen barn äffter sik *ib* 476 (1345, *nyare afskr.*). hwilken frälst will hawa sit godz, han se sik riddäre äller swen *ib. ib* 477, 478. mäth biscopom, klärkom, riddarom ok swenom, bondom ok köpmannom *BtRK* 33 (1359, *orig.*). ärlike män. riddara oc swena. aff rikesins radhe *VAH* 24: 321 (1424). *GS* 28 (1375, *orig.*), 50 (1448). aff hedhendomeno frälst oc riddara oc swena siälffägha *BSH* 2: LXX (1413). riddara ok swena *RK* 1: 379, 392, 2188, 2447. *ib* 2: 1612, 1632 *o. s. v.* riddara oc swena ther nest vnder banrit ride . . . köpstadzmän ok almoge sidan efter dragha *ib* 8612. *ib* 8618, 8621. war erchebyscopin fulth snar syna swäna tiil hopa kalla och alle the mz honum wille halla dala fyädrunga och oplandh manga riddara och swäna mz i blandh *ib* 3: 418. tha foor han *(konung Karl)* tiil oplandh . . . mz xiiii[c] [1400] sadhela hästa raska swäna och jo the bästa *ib* 442. satto swenana alla i en stook . . . riddara lagdos i tornit nidh *ib* 1: 3884. drotzet matius var tha swen *ib* 1596. en swen heet erengisl plata *ib* 1116. herrä nicles abyornäson. gözstaff tunäson. magnus niclesson riddärä. joan cristinäson swen *SD* 5: 567 (1346). joan cristinäson oc dan niclesson suenä *ib* 568. jac . . . bidher erlika men härrä beinct karlsson riddare oc birger karlsson swen, mina brödher, siin incigle fore thetthä breff at hengia *ib NS* 1: 60 (1401). incighle ärlika oc wälborna manna herra karls aff thöptom riddara, herra thordz bonda riddara, knwt eschilsons oc ysaac ysaacsons swena *ib* 210 (1403). thässe waro nempdin: knwt bänctson, karl gädda, olaff haralson, karl erikxson, wlf sonason, jäppe störla, swena *(de samme nämnas* 141, 142 *väpnara, och* 142, 147 *frälsis män) ib* 2: 146 (1409). *BSH* 1: 131 (1371), 2: 39 (1396), 41 (1396). wälborns sweens bänktz arwidson incighle *SD NS* 1: 31 (1401). wälbördoghom swen magnus karlsson *ib* 553 (1406). giorþos vt härscap tel kesarans garþ siax þusand ok siax hundraþ ok siaxtighi ok siax riddara ok suena *Bu* 508. *Iv* 45, 65, 156, 193. om man thän matte nakar stadh finna ther sik thordhe här nu vnder vinna antiggia riddare äller ok swen at väria idhart land fore tholikt meen *ib* 5419. hwariom riddara ok ärlik swen *Al* 3095. **4)** *sven, handtverkssven, gesäll.* vnnom vi mestärämannom. at þe oc þerrä swenä magho frälslikä sökiä allä köpstaþa *SD* 5: 638 (1347). ui swenane wi ärom thes begärende thet hwar en swen . . . at iiij tidher j arinna skal huar en leggia wth iiii päninga til liusinna *SO* 3. huar en swen ther wandrande komir ok sik städir wm lön *ib.* hwarth flärdunx aar skal han wth giffua iiii päninga. lika mothe thom andra swenommon *ib.* lika mothe thöm androm swenomnom *ib.* nar swenanue skaffare wil thom til saman i eth hws kalla *ib. ib* 4, 5, 6, 7, 18 *o. s. v.* scal engin gultsmydz swen göra sina egna gerningk vtan sins hosbonda wytzschapp huilken hosbonda tz weth mz sin

swen ock dyll tz mz hanom böthe i embetet ena halffua lödigha mark sölffuer ok svennin böte sex öra ock bliffue eyg swen toss bäthre *ib* 147. schal ... engen swen i samma ämbete göra naghat stycke verck *ib. ib* 148, 149, 150, 152, 153 *o. s. v.* **5)** *handelsbiträde, agent.* herman enbeke, syrenbergx swen i lybekä *SD NS* 1: 589 (1406). — *Jfr* **borghara-, brudha-, bur-, by-, dura-, fataburs-, fäste-, gilde-, gildis-, gulsmids-, hof-, hvardags-, härra-, hästa-, kamara-, källara-, känne-, köp-, köre-, ledhe-, legho-, läre-, myntamästara-, myntara-, mästar-, prästa-, radh-, reþo-, skip-, skomakara-, sma-, smidha-, stal-, stalz-, stekara-, stuvu-, sätu-, þiänisto-, visthus-sven,** *äfvensom* **donde 2.** — **svena duker (swenne dwker),** *m. duk som nyttjas af tjenare el. i tjenares rum.* II swenne dwke i borgerstwgen xv alne long hwar there, och II granne dwke vtkastede *HSH* 19: 167 (1506). — **svena lön,** *n. pl.? lön eller betalning åt handtverkssvenner. SO* 23. — **svenamur (swene-),** *m. fästningsmur hvarest svennerna äro placerade.* vnder swenemwren *BSH* 5: 401 (1510).

svenbarn (swän barn *MB* 2: 351**),** *n.* [*Isl.* sveinbarn] *L. svenbarn, gossebarn, gosse.* teþes hänne ... en vän mö iui altareno ok eet kronat suenbarn ii hänna knä *Bu* 63. skipadhe konungin twa konor, at the skullo widherwara ther som israels sona qwinde föddo barn, oc bödh konungen thenna twem konomen ... at the skullo myrdha all swenbarnen ... oc all möbarnen lata liwa *MB* 1: 276. *ib* 386, 419. *Bil* 268. *Lg* 35. hwilkin kona swenbarn faar *Al* 4741. *MB* 2: 351.

svensker, *se* **svänsker.**

svepa, *f., se* **svipa.**

svepa (sweepa. swäpa. -ir, -te, -ter), *v.* [*Isl.* sveipa] **1)** *kasta (kläde el. dyl. om ngn el. ngt); svepa (ngt om ngn el. ngt).* sonin swepte klädhe vm sina händir *KL* 267. swepto varafru systir vm hona klädhin *Bo* 215. **2)** *svepa, hölja.* hon ... grep barnet v hänna *(d. v. s. Mariabildens)* knä. ok bar hem tel sin. ok lät sic haua gripit goþan (fanga): ok suepte ii huito kläþe *Bu* 25. þe sagho ... smasuena r[i]þa som ridara gulle kläda ok suepta ii selke *ib* 152. suepe han hona (ɔ: fidhlo) j sindale *Bir* 2: 183. hafdhe seet hänna änlite sweep *(för* swept*)* oc hult mz fatökom slättom *KL* 303. hon spordhe. hwi han swepte sina händir *ib* 267. — *särsk. om lik.* hon ... nidhertogh hans tiäl aff stodhona oc swepte ther vty hans dödha krop *MB* 2: 168. tok iosep han nidhir af korseno ok swepte han i hwit rent sindal *KL* 394. *MB* 2: 388, 389. *Lg* 3: 167. suepte han j reno sindale *Bir* 3: 274. swepa licamman i thy linna klädheno *Bo* 211. at i lätin mik swepa fötrena *ib.* thörkar hon them *(fötterna)* ... swepir oc redhir thöm ... thz bäzsta hon kan *ib* 212. sidhan the haua swa swept licamman *ib. ib* 213. een wng pigha ... war lagd oppa golffvet til at swäpas som liik plägha *Lg* 3: 356. *Bil* 287. — *svepa, linda (ett spädt barn).* þu födes förstt a gatum ute sueptar ok vafþar ii fatökom klute *Bu* 76. *Lg* 33. *Bir* 1: 137. födde hon sin son oc swepte han j tanom *MP* 2: 36. j skulin ther finna baarn swept j klädhom älla tanom *ib.* hwat aluorlica oc viisliᵹa hon swepte *(fascia componebat)* hans spädho limi *Bo* 5. — *svepa, omhölja, omgifva.* rotinä suep väl mz blaa *Hästläked. i AS* 137. — *inhölja, invefva, vältra.* fan hans krop hufwdhlösan sweptan j sino eyghno blodho *ST* 344. vtkördhis mannin aff paradiis ... miste menlösonna fäghrind oc sweptis j orenlikhet *(involutus est in immundis) Bir* 2: 312. — **svepa saman,** *svepa samman, lägga samman, hopveckla, sammanvika.* paulus ... döpte howth dukin j blodheno ok swepte saman *Bil* 128. *Jfr* **samansvepa.** — *Jfr* **be-, in-, um-svepa,** *äfvensom* **osvepter.**

svepesak, *f.* [*Jfr Isl.* svipr, *m. och N.* svipa, sveipa, *äfvensom Sv. dial.* svepa, svepa likt] **1)** *anklagelse som framkastas för syns skull; orättvis beskyllning; förföljelse.* bidhin for them idher swepe sak gifhwa *(persequentibus et calumniantibus vos) Ber* 16. hwat ey är thz hämda gäldh för the omildha swepesak oc grymma hanteringh som han giordhe the hälge iomffrwnne, huilken sannelika menlös war *Lg* 3: 315. **2)** *orsak som anföres för syns skull; svepskäl, förevändning.* vtgiutha menlöst blodh for falsa swepesak *MP* 1: 268 *(kanske snarare att föra till* 1*).*

svepil (*pl.* **swepplar),** *m. linda.* modhorin loot thz *(barnet)* full wäl winda i faghra sweppla ful wäl binda *Al* 9850.

svepliker, *adj.* [*Sv. dial.* sveplik. *N.* sviplik, sveiplik] *snarlik.* mig sweplik ... war han *RK* 3: *(sista forts.)* 5480.

svet, *f. L.*

sveta (*Iv* 927. **swetta. swätta: -as** *LB* 4: 352. **-ir, -te, -ter.** *impf. refl.* **swittis** *Lg* 3: 77. *supin. refl.* **swettatz** *LB* 9: 106**),** *v.* [*Isl.* sveitaz] *svettas.* herra iwan mondę aff angist sweta *Iv* 927. alexander stodh oc aff angist sweter *Al* 8262. — *refl.* **svetas,** *svettas. LB* 4: 352. när tw haffwer ... nogh swettatz *ib* 9: 106. jak swetis ey ällir ärwodhir j hafsins flodhom swa som köpman *Bir* 3: 366. han ... swettes swa for komaskolande pinonna styg ok ängxla at hans swetter var swa som blodzdropa *MP* 2: 10. äru hans ben wan at swettas gen thy nokor paue scal döö *Bil* 767. — *med dat.* ära vari thik min herra ihesus christus ther af dözsins rädde i thinne bön swetis blodhe *(pro sudore sanguinem emisisti) Bir* 4: 134. swettandis blodhe *Su* 397. — *med ack. (el. en form som kan vara ack.).* thu ... swettis blodhughan sweth *ST* 170. var han allir vater af blodhino ther han swettis *Bo* 188. *Lg* 3: 77. sacramentit swettis retta thara *RK* 2: 7862. — *part. pret.* **svetter,** *svettig.* tha brödhirine komo fastande ok swette aff ärwodheno *KL* 102.

svetbora (-bura), *f. svetthål, por.* alla suetborona *(pori)* stodho sua som löpande adhro mz brännande eld *Bir* 2: 15. at swet burunar ypnas *LB* 2: 12. *ib* 3: 46, 68, 177. *Jfr* **sveta bora.**

svete (swette), *m.* [*Isl.* sveiti] *framsipprande vätska, svett.* hans malmar skriin gifuir olei swetta *(sacrum resudat oleum) Bil* 578. — **sveta badh, (suetto-),** *n. svettbad. bildl. om häftig strid.* the ... reeddo sik til eth suetto badh *MD* 344. — **sveta**

bora (swettebora), *f.* [*Isl.* sveitabora] = **svetbora.** ypna swetteborornа *LB* 9: 106. — **sveta duker (swetta duker),** *m.* [*Isl.* sveitadúkr] *svettduk.* jacobus sende hanum sin swetta duk *(sudarium) Bil* 163.

sveter (swetir *Bir* 1: 118. **sweet** *Iv* 4926. **swetter** *MP* 2: 10. **swetther** *Lg* 3: 77. **swettir** *Bo* 186. *dat., ack.* **swet** *Bo* 19; *Bir* 2: 336; *MB* 1: 161; *RK* 1: 1571. **sweth** *Lg* 968, 3: 77; *LB* 9: 106. **suet** *Bu* 506. **sweet** *Bo* 187. **swit** *MD (S)* 256 *(i rimsl.).* **suijth** *RK* 3: 3021. *med art. ack.* **swettin** *Bo* 188. **swetthin** *Lg* 3: 77. *dat.* **swettenom** *Lg* 214**),** *m. svett. LB* 9: 106. then dwk som han strök sweth aff sino änne mz *Lg* 968. *Bo* 188 þe *(ormarne)* ... sualaþo hänna suet mz þerra bläst *Bu* 506. hans swetter var swa som blodzdropa nidhirlöpande a iordhena *MP* 2: 10. *Bo* 186. thin blodhogha sweet offradhe iak thinom fadhir *ib* 187. nar blodzsins swetir gik vt aff likamanom *Bir* 1: 118. byriadhe han ... blodhoghan swet aff sik fella *ST* 170. thu ... swettis blodhughan sweth *ib.* tha gik wt thän rödhe sweet *(d. v. s. blod)* ginom hiälm ok brynio ringa *Iv* 4926. the ... huggo sik gönom thz hedna vthet swa at marger rytz fik rödhan swet *(d. v. s. blef blodig) RK* 1: 1571. — *med hänsyftning på arbete och möda.* the äta sit brödh j sinom swet *Bir* 2: 336. födha the sik thär i thera änlitis swet *Bo* 19. *MB* 1: 161. thz bonden haffwer saman dragit medh arbeyd ok mykin swit *MD (S)* 256. *RK* 3: 3021. jak (ɔ: var herra) gifwir tik vapn til vário weluilioghet j swettenom *(benignitas in sudoribus) Lg* 214. — *Jfr* **blods sveter.**

svetklädhe, *n. svettkläde, svettduk.* hans swet klädhe *(sudaria)* fördhos ouir the som siuke varo *KL* 163.

svetogher (swettig), *adj.* [*Isl.* sveitugr] *svettig, svett.* tag ena vnga ko ok jegha henne sa lenge, at hon bliffwer swettig *LB* 7: 340.

sviar, *se* **svear.**

sviþ (swedh. sweedh. *pl.* **swidhiar: swidhia** *SD NS* 1: 651 (1407, *gammal afskr.*). **swedier** *BtFH* 1: 104 (1481, *nyare afskr.; möjl. är i detta ord* e *att fatta ss uppkommet af* o, *i hvilken händelse ordet är att föra till* **sviþia).** *dat.* **swidhium** *SD* 3: 643 (1324); **prestäswidhium** *ib* 5: 290 (1344, *nyare afskr.; båda dessa ställen kunna föras till* **sviþia)),** *f. och n.* [*N.* svid, *f. och n.*] *L. svedja, svedjeland, (genom svedjande) upprödd plats i skog.* spacium terre dictum swidh *SD* 3: 643 (1324). myllan swedhinne södher wth och gardenom norwth *ib* 644 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* waddes peeter juckin moott ena sochna syn och vnder ena häredz syhn på eena swedh, som i trätan står emillan peeter och oleff menian *BtFH* 1: 30 (1465, *nyare afskr.*). *ib* 74 (1467, *nyare afskr.*), 91 (1484, *nyare afskr.*). hwilcken skoug som begynnes öster ifrån mitt sweedh wijdh een stoor steen *ID* 1: 151 (1493, *afskr.*). pa wäster sijdhan swedhet *ib.* — *pl.* ransaka huilken som hafuer huggit swedier öfuer försch:ne råår *BtFH* 1: 104 (1481, *nyare afskr.*). ad soluendum decimas de noualibus suis, id est de terra in agros nouiter conuersa seu siluarum combustionibus dictis swidhia *SD NS* 1: 651 (1407, *gammal afskr.*). — *i ortnamn.* in swidhium *SD* 3: 643 (1324). in area dicta prestæswidhium *SD* 5: 290 (1344, *nyare afskr.*). — **svidhia land (swedie landh** *BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*), 149 (1506)**),** *n. svedjeland. BtFH* 1: 8 (1474, *nyare afskr.*), 149 (1506). — **svidhia lands tionde (swedie landz tiende),** *m. svedjelandstionde, tionde af svedjeland. BtFH* 1: 290 (1510). *I båda dessa ord kan* **swedie** *fattas ss* svidhio, *och i sådan händelse höra de under* **sviþia.**

sviþa (swiidha. *pres.* **-er.** *impf.* **swedh** *Bil* 473. **sweedh** *Iv* 2050, 3016, 3157. *part. pret.* **sviþin),** *v.* [*Isl.* svíða] 1) *sveda, på ytan bränna.* la annar loteren af hänna licama hel ok o spiällaþar. ok annar uar brändar ok suiþin *Bu* 418. teþos hans limi sua suiþne. som þe a barenne varo brände *ib* 419. stephanus ... brännir os ok swidher sarom elde *Bil* 285. skär aff bwkenom och swid mz heth jern *LB* 2: 69. jak skal ... swidha idhort liiff mz soolbrwna *MB* 1: 377. lughin swedh ... hans lidhi ok limi *Bil* 473. hon *(jorden)* är mykith swidhin oc bränd *MB* 1: 321. owir swidhna ängia *GO* 968. — *sveda, sveda bort, (från ytan af ngt) bortbränna.* man skal ey swidha alt thz som lodhit är *GO* 612. swidha haret ok skäggith aff töm *BtRK* 345 (1490, *orig.*). 2) *svida, vålla känsla af ngt brännande el. af brännande smärta. a) opersonl. med dat. (el. en form som kan fattas ss dat.).* läg eldh a lowa tha swidhir thik vm handin ok ey vm brandin *GO* 972. guz ängil bindher oss swa här mz eld bandum. at os sarlica swidher *Bil* 164. kom ... flyghande stormber, swa at hwariom manne swedh om kinbenin *MB* 1: 304. honwm swidhir som vndhir mighir *GO* 410. — *i bildl. el. andlig mening.* thz böriar paa alla siidha swidha *RK* 3: 3139. — *med dat. (el. en form som kan fattas ss dat.).* tha tok alexandro illa swiidha *Al* 9335. herra iwan ij hans hiärta sweedh *Iv* 2050. *ib* 3016, 3157, 5427. illa monde them alla om hiertadh swidha *RK* 3: 1737. munkar paa baadhe sydhor haffua them oc sökt saa them swidher *ib* 3642. *b) om kroppsdel.* swidhande öghon *GO* 890.

sviþa, *f. L.*

svidhi (swijdhi. swedhe: -en *PM* 19; **-a** *Su* 14; **-an** *MB* 1: *(Cod. B)* 537**),** *m.* [*Isl.* sviði] *brännande smärta; sveda. MB* 1: 129. brände han illa sina fingra ok vtsläkte lustans brändagha mz kötzsins swidha ok brona *MP* 1: 282. tholde han bitirlicasta värk oc swidha *Bo* 201. *Bir* 1: 107, 309, 4: 160. *Su* 14. tyrstr suidhi ok hungur *KS* 87 (211, 95). for thetta tholamodhet oc godha wilian som han i sinom svida hafde *Ansg* 185. ther lagho ... sara j swijdha *RK* 2: 2448. före swida i ögon *LB* 3: 36. *ib* 10: 7. opta kombir swidhi äpte sötan kladha *GO* 739. — *bildl.* mith oc tith the ordhen baadhen ärw allom then swedhen oc orolike kladen aff hwilkom herrana örlögh börya *PM* 19.

sviþia, *f. Jfr* **rofna sviþia.**

svigha, *v.* [*Sv. dial. och N.* sviga. *Jfr Fgutn.* svigin, *äfvensom Isl.* svig, svigi] *böja sig, gifva efter. bildl.* somlike villa vaulica äkke swigha oc halla sina enthrätto ä fram at eno *Bo* 137. batzmannen är pliktogher wäya och swigha före skiparenom *PM* XIII.

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 490 sp. 2 r. 23 nedifr. frf. **stand.** insätt: **stamul?** *adj. eg. stammande; stapplande, osäker.* at the icke sta stamble ther wtinnen *HSH* 19: 140 (1506).
» 499 » 1 » 32 uppifr. frf. **stefans yrt** insätt: **stefans dagher (stäphans-),** *m. L.*
Sid. 507 sp. 1 r. 6 nedifr. eft 5178. till.: *Jfr* **sunder stinga.**
» 509 » 2 » 25 » eft. 5222. till.: — **stiälpa sik,** *vältra sig, hvälfva sig, störta. Su* 132.
» 511 » 2 » 13 uppifr. läs: **siänga-, stupo-,**
» » » » 14 nedifr. läs: **bryggio-, svarvo-stol.**
» 544 » 1 » 19 uppifr. läs: [*Isl.* soð] *L.*

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullst. i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—17.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. (Fullständig i 2 häften.)
Speculum Virginum. Häft. 1.
Smästycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.

Mera har ej utkommit intill Februari 1897.

Pris för köpare 5 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 114.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

ADERTONDE HÄFTET.

LUND 1898.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg*.

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Kongliige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg*.

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz Vita Gregorii. 1843.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1. 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK* 1 utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

svighbughi (swigbogi), *m.* [*Mnt.* swichboge] *hvalfbåge, hvalf.* kyrkian . . . hauer en fagran liwsan koor swigbogane äre alle lagde mz gul *RK* 1: 1194.

svighna (swikna. -adhe), *v.* [*Isl.* svigna] *böja sig, gifva efter.* han bleste sa fast mädan han soff. at qwistana aff tränä swiknada for hanum *Di* 138. slog konungens son hanum mz sin näffua vtan vppa hielmen wid örat sa at hielmen swignade for hanum *ib* 149.

svik (swiik *GO* 359. **suiik** *ib* 638. **swek** *MB* 2: 243, 278, 321, 323; *Lg* 440, 3: 299**),** *n. och m.? (MD (S)* 247*)* [*Isl.* svik] *L.* **1)** *svek, förräderi.* thr är opta afkumin *(för* af kumin*)* suik ok fördäruilse landa *KS* 75 (184, 82). at ey vanliga skulle naghot swek j färdom wara *MB* 2: 323. *ib* 321. at göra marskens swena swik *RK* 2: 4913. **2)** *svek, bedrägeri.* swik ok sqwaldhir är nw landhsins aldir *GO* 355. *ib* 933. *Bir* 3: 335. guz man forstoþ diäfwlsens swik. oc sagþe til hans . . . o alz swiks faþir . . . hwi aflatir þw ey at swika cristna siäla *KL* 190. *Bo* 96. owitoghir swikx thäs han bar i bryste sino *Gr* 265. swa täkkis romarom thz at haldha vtan swek ällir falshet *MB* 2: 243. swik ok fals slaar sin härra aa hals *GO* 360. swik han slaar sin egen herra *MD (S)* 247. han thänkir swiik *GO* 359. *MB* 2: 278. vtan thu kunne truldom oc swik *Fl* 1757. aff litin suiik wardhir ffa man riik *GO* 638. thit hierta är fult mz swik ok falsklikhet *MP* 1: 70. *ib* 185. hans hiärta är fult mz orätuiso ok swikom ok falshet *Bir* 1: 70. hwaar sum . . . nokot dräghar in till sik mädh suichom af konunglichum jngiäldum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *Bu* 167, 176. haf ey stridh ella delo mote nåkrom medh suik ella flärd *KS* 23 (56, 25). han wilde . . . mz swek vnkomma *Lg* 440. — *snarast ss rimfyllnad.* veet iak thz for vtan swik *Iv* 5449. — **svika fulder,** *adj.* [*Isl.* svikafullr] *svekfull, full af svek. MD (S)* 249, 256. *Jfr* **svikfulder.** — **svika kast,** *n. skalkstycke, skälmstycke.* forrädilse ok swika kast the brwkas nw j werlden fast *MD (S)* 265. — **svika sät (-säät),** *f. svikligt förlikning.* göra widh them swika säät *MB* 1: 228.

svika (suikia: aaf suikia *MD (S)* 232. *pres.* **-er.** *impf.* **svek. swäk: swäks** *KL* 186. *pl.* **sviko.** *part. pret.* **svikin. swekin: swekne** *MB* 2: 310. *part. pret. n.* **svikit. swikat** *Di* 36**),** *v.* [*Isl.* svíkja] **1)** *svika, förråda.* wilia mz siin klokskap swika rikit. ok forradha landhin *Bil* 235. han swek war herra i tro *MB* 1: 265. *RK* 1: 3770, 3813. tha een wil swika som annar tror besth *MD (S)* 264. **2)** *svika, lemna i sticket.* at thin stalbrodher swiker thik *MD (S)* 248. **3)** *narra, bedraga.* the . . . suika *(defraudant)* siälanna *Bir* 3: 10. göta konunger . . . beddis af hanum cristna predikan valens swek them (oc sände thom en) arrianum *Bil* 629. jak hauer swikat bade men oc konär, oc jak haffuer swikit tik jomfrv. jak heter ekke siord jak heter hertwg rudolff *Di* 36. haarkniiff swikir opta vnga quinno *GO* 582; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 284. *Iv* 4019. *Fr* 128. — *abs.* skolom vi fölghia höxsta mästarenom. ther ey vil swika *(fallere) Bo* 35. — *bedraga, öfverlista, snärja, bringa på fall.* tyswar hawer han mik swikith oc snart *(supplantavit . . . me en altera vice) MB* 1: 216. tha diäfwlin saa thz, at han var swikin j thöm första stadh, gudz man var jnkomin *Bil* 849. tha ropadhe diäfullin vee vee thu suekt mik *Bir* 3: 105. the thänkto . . . at swika ok dara han *Bo* 149. *Bir* 1: 250. swek *(decepi)* iak hona mz trem syndom *ib* 48. sidhan huxadho the swiklikhetz radh ok swiko *(deceperunt)* the första mannin *ib* 251. *ib* 2: 78, 3: 396. munkin . . . swäks vär af sik siälfwm. än han war för swikin af diäflenom *KL* 186. *ib* 190, 191. — *locka, förföra.* jak saa alre nakra swa faghra som ripsimiam. hulkin swikin af cristna manna ondzsko forsmadhe vart hionalagh *Gr* 288. the hafdho komit them til syndskap oc swikit them illa *MB* 1: 418. the swiko them til synd oc dödh *ib* 421. the mz symone waro swekne aff päninganna giri *(cupiditate ducti) ib* 2: 310. han (ɔ: sathanas) gaar wth oc swiker *(seducit)* folkit *ib* 365. diäffwllen som them swek *ib.* — *förföra, kränka, lägra.* lokkar man iomfrv manne ofästa oc swiker henne sidhan *(dormierit cum ea) MB* 1: 338. **4)** *afnarra, frånnarra; tillnarra sig; taga (ngt från ngn).* west thu nokra cristna människio som the hafwa thz godzsit orättelika aff swikit *ST* 491. skal iak swika thina siel fran thik *ib* 261. **5)** *svika, slå fel, icke hålla profvet.* the räddos the bro skulle swika *Al* 1963. — *refl.* **svikas, 1)** *bedragas, taga fel.* hänna fadhir swekx j *(d. v. s. missförstod)* hänna ordhum *ST* 249. **2)** *låta bedraga sig, bringas på fall.* huru lärir iac andra mäþan iac siälfwir swiks *KL* 189. vakta. at þw ey swikis oftir meer älla höghfärþas *ib.* **3)** *svika, undandraga sig, lemna i sticket.* ä swikas the sworno ok ey the boorno *(fallunt jurati non fallunt carne creati; den Latinska texten till motsv. ordspråk i den Danska samlingen lyder: fallunt iurati non eodem sanguine nati) GO* 311. — *Jfr* **af-, be-, for-svika (-svikia),** *samt* **osvikin.**

svikaktelikhet (swikaoteligheth), *f. svekfullhet, svek.* aldrigh sätte the . . . tro till haanom för then swikacteligheth, han thom giorde *BSH* 5: 468 (1511).

svikare, *m.* [*Isl.* svikari] **1)** *svikare, förrädare.* tw äst wars herra swikare *(drottinsvikare) Di* 120. **2)** *svikare, bedragare.* biscopen . . . kalla han suikara ok fulan falsara *Eu* 27. monde thu giwa honum thz nampn, at han skulle swikare heta, eller then som androm lägger snaro fore foot *MB* 1: 216. iak är . . . ey swikare *VKR* XVI. *Fl* 1761. han kombir . . . suasom sötir hugnare än han är värste suikare ok forradhare *(est pessimus illaqueator) Bir* 2: 204. *ib* 3: 10. tholke äru siälanna swikara *ib* 396. — *Jfr* **trosvikare.**

svikfulder (swikfullir. swek- *MB* 2: 203**),** *adj.* [*Isl.* svikfullr] = **svika fulder.** han är girughir oc swikfullir *Bir* 3: 332. *MB* 2: 203. hulkra tunga twäfald är ok swikful *Bir* 3: 304. *MP* 1: 72.

svikia, *se* **svika.**

svikilse, *n. pl. svikande, bedragande.* diäfullin . . . kungör them stundom thera dödz tima til thera . . . swikilsä *(deceptionem) Bir* 2: 313.

svikirska, *f. bedragerska. Su* 43.

sviklika (-liga *RK* 2: 5903; *MB* 2: 267. **-lige** *RK* 2: 9160. **swekliga** *MB* 2: 268, 324**),** *adv.* [*Fnor.* svikliga] *L.* **1)** *svikligen, med svek, på ett för-*

rädiskt el. trolöst sätt. j haffuen idher latit swikliga dara *RK* 2: 5903. the villen ... sa swiklige stiälpa *ib* 9160. *MB* 2: 268, 324. **2)** *svikligen, med svek, på ett bedrägligt sätt.* draghande swiklikä in til sik waar jngiäld *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *Bir* 3: 308. — *med svek, med falskhet.* swasom jak sagdhe judhanom som beddis suiklica *(fallaciter)* raadh aff mik *Bir* 3: 228. symon förstodh wäl at han alt swikliga *(cum dolo)* talade mz honom *MB* 2: 267.

svikliker (suikliken. sweklig: -liga *LfK* 268. *f.* **swiklik** *KL* 193. **swiklikin** *Bir* 1: 275. *n.* **swiklikit** *KL* 324; *Bir* 3: 332. **swikeligt** *RK* 3: 5211), *adj.* [*Isl.* sviklígr] **1)** *sviklig, svekfull, försåtlig.* swiklikit etir *(fraudis venenum) Bir* 3: 332. the betänchte tha et swikeligt synne hurw the skulle marsken ofuer vinne *RK* 2: 5211. **2)** *svekfull, bedräglig.* swiklik *(deceptrix)* oc lustogh giri *KL* 193. beuisande ... hänna hop vara thört ok swiklikit *ib* 324. wärldinna snille är swiklikin ok stingande *Bir* 1: 275. mz suiklicom fundom *ib* 2: 163. mz swiklicom sötma *ib* 3: 294. — *svekfull, falsk.* fly hans swiklico falsklikhet *Bo* 101. *LfK* 268. han glädz ... af wärldinna swikliko smeekningh *Bir* 1: 326. mz blidhwm sötwm och swiklikom ordhwm *Ber* 159. han *(d. v. s. djäfvulen)* är suikliken *MP* 1: 13. swiklika ok onda manna lygn *Bir* 1: 304. swiklike for radharin *ib* 362. — *Jfr* **osvikliker.**

sviklikhet (-heet *KL* 156. **swiklekhet** *MP* 2: 254. **swiklighet** *Su* 253. **swekligheet** *MB* 2: 203), *f. svekfullhet, svek.* fullir mz alle swiklikheet *KL* 156. thit hierta är fult mz swik oc swiklikheth *MP* 1: 185. viste ... thera ondzsko oc swiklikhet *ib* 2: 252. *ib* 254. wan diäfwllin han mz sinne swiklikhet *Bir* 1: 176. *ib* 98, 189. *MB* 2: 203. *Su* 253. huxadho the swiklikhetz *(deceptionis)* radh *Bir* 1: 251.

svikt, *f. svigt; vikande.* giva svikt(ina), *gifva vika, vika.* han giffwer swiktena ällir flyktena *Spec. Virg. s.* 221 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

svikt, *se* **snikt.**

sviktogher, *adj. böjande sig för, eftergifvande för, rättande sig efter (ngn), lydig.* at the them lydhoghe swiktoghe oc höroghe warin *Bir* 5: 112.

svikul, *adj.* [*Jfr Isl.* svikall] *svekfull.* hwar är swikul vidher sin vin *Su* 422.

svima, *v. Jfr* **be-, for-svima.**

svimi (swymi: -ä *Di* 68), *m.* [*Isl.* svimi] *svimning, dvala, vanmakt.* han fiol thaghar a iordhena nidher ok länge ther ij swima la swa at han hwarte hördhe älla sa *Iv* 3365. *Va* 25. *Di* 68. bryth mith hierte i swime ligger *MD* 74. the fiolle i swime *ib* 23. *Di* 90. nar han skal falla i dötzins swima *Al* 8638. mangen lagdo the tha j swima *RK* 2: 4007.

svimilse (swymilse *LB* 7: 165), *n. pl.* [*Ä. Dan.* svimelse. *Mnt.* swimelse] *svimning, svindel, yrsel.* for hoffwd wärk oc swimilse *LB* 7: 34. *ib* 165, 199. *Jfr* **besvimilse.**

svin (swiin), *n.* [*Isl.* svín] *L. svin.* alt thz som klofna hawa klöwa, oc ey drypia, som äre swiin *MB* 1: 359. ther bien skilias fra sin wiisa äller et swiin fra sina grise *Al* 1882. swa giälda grise gambla swina *ib* 8402. *GO* 894. swa grympta grise äpto som gamwl swin fyri *ib* 390. *ib* 1073. thz är onth at wänia the swiin v aker som i äro w[an] *ib* 27. *ib* 733. feeto swine är rat saak giwin *ib* 114. ä är frwsin jordh for othriffnom swinom *ib* 171. ey dughir kasta dyra stena for swin *ib* 581. hwa sik blanda widh sadha honum äta swiin *ib* 759. wlff gör saat swin *ib* 850. thz är onth köra swarth swin owir swidhna ängia *ib* 968. gödha tw swiin *SD NS* 2: 357 (1411). drinkara hulke som liggia ok sölas j sinom oqwämelica lusta, swa som swin j träk pudz, hulka prophetan liknar vidh suin *MP* 1: 65. swinanna draf *Bir* 4: 318. *ib* 3: 198. *Al* 4090, 4094, 4098, 4099, 4104, 4106, 4108, 4109. *SD NS* 2: 306 (1410), 700 (1413). *TS* 74, 77, 79. *Lg* 3: 243. *Jfr* **gardh-, mar-, pinn-, vil-svin.** — **svina bos (swiina boss),** *n. svinboss, under svin strödd halm.* tagh swiina boss, oc lath vthi een lithin possa *LB* 7: 56. — **svina draf,** *n. svindraf, draf hvarmed svin födas.* radhir jak honum ... at han vare then sonen som sigx aff j lästine at han forlät swina draffwit *(siliquas porcorum)* ok gik atir til sin fadhir swa ok han forlate värlz rikedoma ok hedhir hulke som j äuerdhelica godha thinga tilsyn äru swasom swina draff *Bir* 3: 354. *ib* 1: 353. — **svina dödher (swyna-),** *m. dödlig sjukdom el. farsot bland svin, svinpest.* for swyna dödh *LB* 7: 351. — **svina fläsk,** *n.* [*Isl.* svínaflesk] *svinkött, fläsk. LB* 7: 318. — **svina foter,** *m.* [*Jfr Isl.* svínfœtr, *m. pl.*] *svinfot.* stekta swina föthir *LB* 1: 96. — **svina hirdhe (swinahördhe),** *m.* [*Isl.* svínahirdir] *svinherde.* twe swinahördhe taladhos widher *Lg* 3: 243. skipadhe han swinahördhan til konung *ib* 234. aff swinahördha släkt *ib.* — **svina ho,** *m. svinho, ho hvarur svin äta.* hwi gaff thu biscopenom swina draff af swinaho *Bir* 1: 353. — **svina ister (-iister** *LB* 7: 37, 287. **-ysther** *ib* 2: 50), *n. svinister.* fersth swina iister *LB* 7: 37. *ib* 2: 50, 7: 287. *Jfr* **svinister.** — **svina kiöt (-köt),** *n. svinkött.* stekt swina köt *LB* 3: 11, 21. eta suina köt *ib* 27. *MB* 2: 297, 298, 299. — **svina klädhe,** *n. pl. kläder af svinskinn. KL* 334. — **svina klöf,** *f. svinklöf, klöf af sådant utseende som svinens.* the *(djuren)* haffdho oppa swina klöff *Al* 8696. — **svina liknilse,** *n. svingestalt, svinskepnad.* vardh konungin ... vmskiptir i swina liknilse *Gr* 289. — **svina lorter,** *m. svinlort.* tag en swinalort *LB* 7: 236. *ib* 237. — **svina maghi (swyna-),** *m. svinmage.* tak en warman swyna maga *LB* 4: 354. — **svina pilter,** *m. svinherde.* mötte han konunxins swinapilt *Lg* 3: 234. — **svina rogher (swine-),** *m.* [*Sv. dial.* svinråg] *senråg. Jfr Lundequist, Handbok i Sv. landtbr.*, 4 *uppl.*, *s.* 350. viij span swine rog *BtFH* 1: 338 (1463). — **svina rygger (swiine riigh),** *m. svinrygg.* 1 fjerdingh swine riigh *HSH* 19: 166 (1506). — **svina skarn,** *n. svinträck.* färst swina skarn *LB* 3: 166. — **svina smugha,** *f. L.* — **svina stia (-stiia),** *f.* [*Jfr Isl.* svínstí] *svinstiga.* hon ... soff i enne swina stiio *Lg* 1039. thesse wärldin är swa som fult hirda skiul älla swina stia *Bir* 1: 400. — **svina stighia,** *f.* [*Jfr Mht.* swînstîge] = **svina stia.** *Lg* 805. *Bir* 3: 352. — **svina stuva (-stowa),** *f.* = **svina stia.** *Bil* 805. — **svina sör (-söör),** *m. svinträck. LB* 7: 56. — **svina thräkker (swyna träkker),** *m. svinträck.* mz färskom swyna träk *LB* 4: 354. swina träk

fordriffwer allan madk badhe oppo trä och kaal *ib* 7: 162. — **svina valder,** *m. L.*

svinister (-ilster *LB* 7: 194, 287. **-yster** *ib* 8: 80, 7: 148**),** *n.* = **svina ister.** gammalt swin yster *LB* 3: 80. *ib* 7: 148, 194, 287.

svinskin, *n.* [*Isl.* svínskinn] *svinskinn.* en skinkiortil af swinskinnom *KL* 334.

svintäppa, *v. L.*

svinäghande, *m. L.*

svipa (swepa *Al* 1316; **-o** *ST* 518, 519; **-an** *ib* 519; **-um** *ib* 20, 98. **sweppa,** *se* **iärnsvipa),** *f.* [*Isl.* svipa. *Jfr Mnt.* swepe] *piska.* wi sändom thik en bal ... ther mz ena krokota swipa swa skal thu ther mz gladhlika leka bland annor barn *Al* 1221. *ib* 1316. *ST* 518, 519. sla houa mz gislom oc swepum *ib* 20. *ib* 98. *Jfr* **iärnsvipa.**

sviska? (-adhe), *v. hviska.* swiskade *(sannolikt skriffel för* hwiskade; *Cod. C* hwiskade 945*)* namnit j hans öron *Bil* 85.

svizare (swidzsere), *m.* [*Sv. dial.* svissare] *kort värja, hirschfängare.* myn swidzsere oc eth myt swärdh *FH* 6: 123 (1512).

svälberem (suälbe reem), *f. rem med hvilken skölden fasthålles vid venstra handen.* the wnga skullo ... latha sigh ey aff sömne wäkkia tha han skall sigh mz skiölle thäkkia och thagha swa wara the suälbe reem ath han ekke fore huggin heem *MD (S)* 241.

svälgha (swälghia. swälgia. swälia. *pres.* **-er.** *impf.* **svalgh. swolgh** *MB* 1: 294. *pl.* **sulghu. swlgho** *Bu* 512. **swolgho** *Al* 5009; *Bir* 4: 137, 150. *part. pret.* **sulghin. solghin: -it** *Bil* 832. **swolghin** *ib* 542, 565, 832; **-it** *MB* 1: 249; *Di* 83; **-ith** *MB* 1: 232. **swolghen: -et** *Lg* 3: 366**),** *v.* [*Isl.* svelga *och* svelgja] **1)** *svälja, nedsvälja.* swälghär, glucio *VGL* XIV. thz wardhir illa swlghit som gratande wardhir ätith *GO* 797. en ... thok eet morsal oc badh gudh at han gathe thz ey solghit en petrus vare hälaghir *Bil* 832. *ST* 76. stamper man sinap mz lithet watn eller mal och suelger *LB* 8: 51. skär tetta swa smat at tz kan swelgas *ib* 7: 75. pilthen swalg thz *(brödet)* vtan nödh *MD* 360. thin swälghiandhe maghi liuar ok lunga mz al annor inälue äuärdhelikin hedhir haui for allan mat ok dryk the swolgho ok smälto *Bir* 4: 137. *ib* 150. o huru söt thin ordh äru mine siäl hulkin thom swälghir swa som sötasta mat *ib* 3: 132. min siäl swälghir thom (ɔ: thins mwndz ordh) j sik mz otalikom sötma suasom sötasta kost *ib* 2: 152. hällir vilde iak swälgha *(deglutire)* alla pino j mik *ib* 1: 106. jak ... tok hona swa som ätin kärna j äple ther ey var faghir at so vtan beskir at smaka ok vansmakande at swälgha *ib* 3: 317. **2)** *svälja, sluka, uppsluka.* þön *(lejonen)* swlgho (hwan then) for þöm com liuandes *Bu* 512. *MB* 1: 249. wärsta diwr reeff han til dödha oc swalgh han *ib* 230. *ib* 232. *ST* 398. *Al* 8837. *Bil* 343. wurdhu thwe gama (löse som läste oc jnneluete waro) ok slitu ok sulghu hwat them mötte *ib* 237. jak skal biudha them *(djuren)* mit blidha änlite at slita ok swälghia *ib* 369. hänne tedhis diäwlin j draka like ... ok swalgh hänna howdh *ib* 542. marghareta stodh swolghin j drakans munne *ib. Di* 83. astundar huart thera *(af djuren)* at swälia j sik annars hiärta *Bir* 3: 356. aarons wander swolgh thera wänder *MB* 1: 294. öpnaþes iorþen ok sualgh alskuna *Bu* 495. þu ... vil at iorþen suälghe mik som hon sualgh mönstret *ib.* jordhin ... vpleth sin käfth ok swalgh them *MP* 1: 131. ypnadhis jordhin wndher thöm ok swalgh thom hela ok ey säla til häluitis *Bil* 246. *MB* 1: 405. thu sände thina wredhe, hon swalgh them som elder stikko *ib* 318. eldzsins swälgiandis *(vorax)* lwghi *ib* 2: 138. **3)** *sluka, fråssa på.* tilförin til war thz vi skulom drikka ok swälgha *MP* 1: 175. **4)** *fråssa, lefva i frásseri.* then som wil swälgia daga ok nätther *MD (S)* 277. driikka ok swelgha *JP* 99. — *part. pret.* **sulghin** [*Sv. dial.* svulgen], *som har något fastsittande i svalget, storknad, qväfd. Jfr Richert, Belysning af mörkare ställen i den poet. eddan s.* 7. tarquinius aat at uatuardhe ok vendis eth been j hans strupa ok sat swolghin til dödz widh boordh *Bil* 565. *ib* 832. — **svälgha in,** *svälja, nedsvälja, insupa.* halder man mirram wndher sinne thungho ok swälgher thz in *LB* 4: 343. swälgh osith in j thik *ib* 3: 128. — *svälja, nedsvälja, sluka.* han *(Cerberus)* swälgher in wt i sin krop syndogha siäla oc äter them op *Al* 6945. — *Jfr* **insvälgha (-svälghia).** — **svälgha nidher, 1)** *nedsvälja.* swälgha ... alt saman nidhir *LB* 1: 97. *ib* 5: 77, 7: 64, 214. te hältè litet waat i munnen hans oc han gath swolghet thz nidher *Lg* 3: 366. **2)** *sluka.* slogh draken sik nidher pa konungen ok fik honum mz clörna ok swalgh honum nidh *Di* 233. *MD* 191. — **svälgha up,** *uppsvälja, uppsluka.* trull toko them gen i samo stwnd ... swolgho them swa lifwandis op ij thera snödha fwla krop *Al* 5009. thz diur sualg meg op *Di (Cod. B)* 321. elden kom nidher aff hympmelin ... oc swalgh them wp *MB* 2: 365. *Jfr* **upsvälgha.** — *Jfr* **ater-, i-svälgha (-svälghia).**

svälghan, *f. sväljande, nedsväljande.* i hwars ens rätz twggan oc swälgan *LfK* 93.

svälgher? *m.?* [*Jfr Isl.* svelgr *och Mnt.* swelch] *svalg, djup, afgrund.* j heluitis swälgh *MD* 79. *Jfr* **svalgh.**

svälghiande, *n. och m.?* (*Bir* 4: 137, 150, *dock kanske snarare här att fatta ss. n. pl.*) [*Sv. dial.* sväljane, *n.*] *svalg.* thiin swälghiande ok maghi ok lifuer ok lunga mz allom androm inelfwom *Bir* 4: 150. *ib* 137. hänne tedhis diäwlin j draka like ... ok swalgh hänna howdh ok räkte sina thungo iwi henna ilia at dragha hona alla saman j sith swelghiande *Bil* 542.

svälghind (swalhind), *f.* = **svälghiande.** hon *(tungan)* skal täfka i munnenom manz mat, ok skal röra han ok föra til suälghindina (swalhindena *Fragm.* 13) *KS* 55 (138, 59).

svälla (*pres.* **-er.** *impf.* **swall** *Lg* 3: 369. *part. pret.* **sullin. swollin: swolne** *Di* 193**),** *v.* [*Isl.* svella] *L. svälla, uppsvälla, svullna.* alt lifwit took at swella *ST* 356. wart han hardheligha siwker oc byriadhe allir swella *Lg* 3: 381. foten oc benet swall *(intumesceret)* stoort *ib* 369. for ath quidren trötmar och sweller *LB* 2: 9. *ib* 3: 172. böria swlna oc swella limine *ib* 174. liiffryn hon sweller ok bwlnar *ib* 7: 78. — *part. pret.* **sullin,** *svullen.* fore watusot oc sullen

been *LB* 1: 97. *ib* 2: 9. thz ... förkommer spolorm i magan och annar swllen bith *ib* 8: 45. the (ɔ: min saar) äre sara swolne *Di* 193. han wart omsidher swllen widh sin hemeligh ting *Lg* 3: 377. som ... swlna äre i halsen *LB* 7: 135. ther som swllit är *ib* 23. — **svälla up,** *uppsvälla.* om adhran swellir wp *LB* 8: 33. — *Jfr* **o-, ut-sullin.**

svälla, *v.* [*Jfr Mnt.* swellen] — **svälla ut,** *komma (ngt) att svälla ut.* ydropissis är smältingenna willefarilse swellandhe wth maghan oc all lidhamotin *LB* 3: 173.

svälta (*pres.* **-er.** *impf.* **svalt.** *part. pret.* **sultin. swultin: swultno** *ST* 400. **swoltin: swoltna** *LfK* 63), *v.* [*Isl.* svelta] 1) *svälta i hjäl, dö af hunger.* köpen os waara tharfwer, för än wi swältom *(consumamur inopia) MB* 1: 240. — *med tillägg af bestämningen* i häl *el.* til dödh. at swelta til dödh *Lg* 87; *jfr följ. artikel.* the hade fult när sultid i häl *RK* 2: 8104. 2) *svälta, qväljas af hunger.* bätra är dyrth köpa än swälta *(famis ense premi) GO* 318. ä ... swältir *(famescit)* sitiande kraka *ib* 718. hwar skal thik födha. mädhan iak swälther *Bil* 316 *(kanske snarare att föra till* 1). benedictus swalt aff hunger *(fame cruciatur) ib* 694. — *part. pret.* **sultin,** 1) *ihjälhungrad.* maxencius kom atir gielda fuldir, at hon war oy sultin *Bil* 538. 2) *utsvulten, uthungrad.* petrus saat sultin nästan tha dödher *Bil* 117. wnge män ok starke gingu a gatum som gasta sultne til the fiollu nidher dödhe for wanmären *ib* 316. äptir them komo syu andre yxkn badhe swltne oc maghre, oc the swultno oc maghro vp ato ... the feto oc faghra *ST* 400. *FH* 6: 114 (1489). the hästa the riddara varo bundne op a varo illa sultne the matto ey ga *Iv* 3054. — *uthungrad, hungrig.* han är girugh som sulten arn *Al* 3063. sultne hunda *ib* 2786. sultne wlffwa *ib* 6856. swltnasto wlfwa *Su* 460. swlten leon *ib* 436. *LfK* 63. rände hwar mot annan sa snart som en swltan falka slaar effter brad. nar han swlten är *Di* 69. nar han *(björnen)* är sultin *(inedia afficitur) Bir* 2: 210. *KS* 29 (72, 31).

svälta (-te, -ter), *v.* [*Isl.* svelta] 1) *svälta i hjäl, genom hunger beröfva lifvet. med tillägg af bestämningen* i häl *el.* til dödh (dödhin, dödha). helena lät kasta iudham j diupastan thörran brun ok *(af senare hand ändradt till* at, *genom hvilken ändring* swelta *kommer att höra till föreg. artikel)* swelta til dödh *Bil* 87. han wart fanghen oc swältir til dödhin *MB* 2: 320. ekke swelto the han til dödha *RK* 1: 4333. tessalund swälte han them i häll *ib* 4068. *ib* 1299, 4251. han swelte sina bröder ... j heel *PK* 237. som j heel swaltis *(för* swältis*) ib.* 2) *svälta, låta (ngn) hungra, qvälja (ngn) med hunger, uthungra.* sanctus crisogonus ... sattis först j myrkehws at sweltas *Bil* 488. han ... swälte mik j häptum *ib. ib* 117. — *plåga (med törst).* thän som länge hafdhe varit swälter af thörst *Su* 404. — *Jfr* **ut svälta.**

svälter, *m.? svält, hunger.* thöm goor altiingx stoor swelth och hönger paa *FM* 360 (1508). *Jfr* **svalter.**

svänska (swenska), *f. L. Svenska, Svenskt språk.* här begynnas biblia pa swensko *MB* 1: 1. *VKR* VII. hwart sinne thu gudelika läs thenna ordh wppa latino ällir swenska *Su* 372. plantago är wägebrede a dansko ok grobladh pa swensko *LB* 3: 79. *ib* 5: 293. *Al* 5717. *Bir* 5: 85. *ST* 203. *BSH* 5: 273 (1508). hona *(boken)* loot til swenske wända aff latine ... en ärlik drotzet *Al* 10572. thenna ... book ... omwändhes aff latino oc oppa swänzsko i nadhendals closter *LfK* 136. *Lg* 291, 807, 8: 321. at han swa dana forfall hade at han ey suenscha tala eller vnderstode *SO* 194.

svänsker (swensker. *n.* **swenskt** *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). **swänst** *SD* 5: 637 (1317). **swenst** *Bir* 3: 227; *SD NS* 1: 300 (1403)), *adj.* [*Isl.* svenskr, svænskr] *L. Svensk.* en swänskir herra *Bil* 758. tha öpedes swenska manna wanda *RK* 2: 22. swänske män *ib* 8: 2593. swänst läript *SD* 5: 637 (1347). thre pänningä swenskä *ib* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 564 (1346). at swenske wikt *ib* 478 (1345, *nyare afskr.*). wi hafwm medh os hwaske swenskt tyst äller danzt mynt oc lithit medh allo aff thet gutuischa *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). siextighi mark penninga swenst taal *SD NS* 1: 300 (1403). som bo ... i swenske rättin *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*). *BtFH* 1: 323 (1463), 330, 331, 337. dömdes thett swenske skiffte stadigt och fast som knutt påsa hade giordt med sairiala boar *ib* 50 (1477, *nyare afskr.*). a swenska tungo *MB* 1: 319. *Fr* 3207. ey kunnande swenst maal *Bir* 8: 227. ena swänska mila *MB* 2: 315. — the svänsko, *Svenskarne.* huru the svensco i stocholme wordho forradhne *OB* 212. *ib* 213, 214, 215. the swenske sökthe mz fwlle farth *RK* 3: *(sista forts.)* 5555. — *substantivt.* scal aldre svvensker kära a thydzskan *OB* 214. skulde ey thydzsker kära a svvenskan *ib.* XXX svvenske oc XXX thydzske aff thöm bedzsto *ib.* ähvvar the mötto svvenskom *ib* 212. at thyske oc svvenske skuldo saman bliva *ib* 213. at swenska hyllade ena danske qwinna *RK* 2: 6. wy swänske sculom i dagh staa een stöth *ib* 8: 53. *ib* 2641.

svär (swäär), *m. L. svärfader.* moyses war i ödhemarkom mz sins swärs fä *MB* 1: 281. lät han sin swäär heem til siin fara *ib* 327. grewe gert konungsins swär *RK* 1: 1033. tha hans swagher äller swär *(socer ejus)* saa mannen gik han gladher mote honom ... oc bleff maghen j swärens hws j tre dagha *MB* 2: 129. *ib* 130. *Al* 10265. *ST* 330, 331. *SD NS* 1: 463 (1405), 615 (1407, *nyare afskr.*), 2: 174 (1409). *SJ* 8 (1423). *Jfr* **svära.**

svära, *f.* [*Isl.* sværa] *L. svärmoder.* at sväran monde haua maghen sua käran for vdygh *Bu* 30. *Bo* 70. *MB* 2: 208, 209, 210, 211. *SD NS* 1: 36 (1401), 2: 200 (1409). *SJ* 89 (1438).

svärþ (swär *L.*; *Ber* 268), *n.* [*Isl.* sverð] *L. svärd.* tw thing tilhöra swärdheno först at thz haui twa äggia annantidh at thz varo väl huast *Bir* 3: 382. *ib* 2: 64, 173, 174, 8: 368. at ängen af almoghänom ma nokor vapn bära som man ma nokon skaþa med gyora. som är stekamäz. bughi. köluä. spyut. swärþ. allr bredygs *SD* 5: 638 (1347). *SR* 26. huar som rykker kniff ellir swärdh ath androm *EG* 63. wapnade han sik thz beszta han kunne ... oc bant sit swerd wid syna sido som nagellring het *Di* 68. *ib* 5, 7, 8, 11, 14, 15, 48, 49, 50, 51. han rykte tha sit godha swärdh ... ok hiog honum ij hans änne

Iv 3137. the hioggo fast mz swärdh *Fr* 1859. han hafdhe ij hand eet draghith swärdh *Fl* 1548. drogh han swerdit oc hiwg then som banneret förde a hans winstra axl *Di* 3. jak skal brygdha mit swärdh *MB* 1: 318, iak vtdrogh mit suärdh af siune slidh *MP* 1: 220. stik thit swärdh i sina sliidh *ib* 2: 11. the *(riddarne)* skwlu aff konung eth belta vntfa ther skal hengia ith swerd oppa *MD (S)* 239. margh godh swärdh mondo the döffwa *Al* 8716. the willo thera swerd gerna frosta vpa the hedna taffwesta *RK* 1: 137. swerdin bitu *ib* 316. swerdin klwngo ok bredhan gall *ib* 3031. aff fulum manne swärdhe halshuggin *Bil* 123. tholdo ... martirium vndhi hedhnom swärdom *ib* 683. aghum wi ok skulum hanum lijf af latä takä mädh swerdh *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.).* liggi ogijllder sum firi swerdhe konungx *ib* 466. *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 376. santillus varþ ... dömdar vndi suärþ *Bu* 57. þän tima han lypte svärþet hiögt i väþret *ib.* aldre lypte svärþ älla dragha at cristnom manne *ib. ib* 26, 166, 494. þit lif som hans suärþ skal giuum gangha *ib* 73. þinna pino sara suärþ *ib.* gudz ordh är ... gönumganglekare än nakot twäggiath swär *Ber* 268. onth swärdh är twäggia manna räzl *GO* 985. flere folk dräpas aff naatwardh än aff swärdh *ib* 1076. hunghir är hwast swärdh *ib* 920, 1055. *Jfr* **fädhernis-, hämda-, mordh-, slagh-, staf-, stal-svärdh. — svärds bälte,** *n. bälte hvarvid svärd bäres, gehäng.* swerds bältit *(fetlar)* oc bältesylian *Di* 76. — **svärds dragh,** *n. dragande af svärd, strid.* swa lyktadis swärdz dragh oc örligh aff israel *(cessavit gladius ex Israel) MB* 2: 249. — **svärds slagh (swärdslagh),** *n.* [*Jfr Mnt.* swertslach] *svärdsslag, strid.* när i haffua hanum ouer wunnet mz swerds slag *Di* 68. han wille honum swerige wtan swärdslagh faa *RK* 3: 2657. vm swerigis rike skall faa sin slot, landh oc län igen vthan alt for storth swärdz slagh *FM* 59 (1457). — **svärds slidha,** *f. svärdsslida, skida.* swa som thän som vare j licamlike stridh oc hafdhe hiälmborona j nakkanom oc skioldin som skulle hängia a armomen hängde a axlomen swärdhit vare bortkastat oc swärdzslidhona *(vaginæ)* atirbliuo toma *Bir* 2: 64. — **svärds stiunger (-stiongir),** *m. svärdsstyng.* hulkom ... thina synde äru beskare än nakar swärdz stiongir *Bir* 1: 124. hon tholde swa som swa mang swärdz stiongha andelika *ib* 393. — **svärds udder (-odder),** *m.* [*Isl.* sverðsoddr] *svärdsudd.* the skadhas ey aff ouinsins swärdz oddom *Bir* 2: 228. suasom otalike swärdz odda varin infäste vidh nakan stolpa *ib* 3: 72. — **svärds äg,** *f.* [*Isl.* sverdsegg] *svärdsegg.* at handin skuli ey sarghas aff swärdz äggiomen *(aciebus) Bir* 2: 174. thwär jarnit som är mällan handinna oc suärdz äggianna *ib*? han ... satte swerdz äggen vppa hielmin *Di* 49. *ib* 48.

svärdhbref, *n.* [*Ä. Dan.* sværdbrev. *Mnt.* swertbref] *skrifven besvärjelse öfver svärd (nyttjad ss amulett).* thu skalt ey thro ... oppa swerdhbreff ellir annor galdra breff *ST* 33.

svärdhkafle, *m. svärdsfäste.* at handin skuli ey sarghas aff swärdz äggiomen, stande thz jarnit a mot som är mällan äggianna ok suärdhkaflan *(capulum) Bir* 2: 174.

svärdhklot (-kloot), *n.* [*Fdan.* sværdklod. *Jfr Mnt.* swerdesklôt] *svärdsknapp.* capulus, suärdhkloot *GU* 4. suärdhklotit *(tolus)* fortaki at ey falle vanlica suärdhit aff handinne *Bir* 2: 174. thy stande suärdhklotin a mot *ib.*

svärdhon, *n. svärdslilja, iris pseudacorus Lin.* hon är liik thy blomstre älla säff som kallas swärdon hulkit som hawir twa hwassa äggia ok klenan vd ok vt räkke sik j höghlek ok vidhlek owir annor blomstir *Bir* 1: 392.

svärdhslipare (swärdzslipare. swerdzslipare. suärslipare. swärslepere), *m. svärdslipare, svärdfäjare, ss tillnamn.* eriker swerdslipare *BSH* 1: 130 (1371). andreas suärslipare *ib* 137 (1371). erik swärslepere *SD NS* 1: 260 (1403, *gammal afskr.*). hans swerdzslipare *SJ* 81 (1438). *ib* 71 (1443). hans angerman swärdzslipare *ib* 99 (1440).

sväre, *m.* = **svär.** han war hans swäre *MB* 2: 256.

sväri, *m. Jfr* **eþa-, men-sväri.**

sväria (suaria *ÖGL Vaþ* 1: *pr.* **svariä** *VGL I Md* 3: *pr. pres.* **svär.** *impf.* **sor** *BSH* 5: 110 (1506). **soor** *VGL II Add* 12: 1; *VML I þg* 15: *pr.*; *Bil* 745, 747; *MP* 1: 175. **suor** *ÖGL Dr* 3: 2; *Bu* 143. **swor** *MP* 1: 175; *KL* 380; *Va* 10; *MB* 2: 376. **swoor** *Fl* 455; *Fr* 2471; *ST* 65, 381. *pl.* **soro** *Bil* 355; *SD NS* 2: 119 (1409). **sooro** *FH* 3: 11 (1390); **saman sooro** *KL* 169. **svoro** *Bu* 504. **sworo** *MB* 1: 199; *Al* 1102, 5402, 9641; *MD (S)* 263. **suoro** *ÖGL Dr* 3: 2. **suoru** *ib.* **swore** *FH* 6: 65 (1476). **swaro** *MELL Kg* 6 *i en yngre hds enl. Rydqvist* 1: 168. **saro: effter saro** *FH* 6: 64 (1476). **sorede** *FM* 360 (1508). *part. pret.* **surin. sorin. sordin?: sordnom** *SD NS* 2: 153 (1409). **svurin** *L.* **svorin. swarin: -it** *MELL Kg* 6 *i en yngre hds enl. Rydqvist* 1; 168. **saren** *FM* 230 (1505)), *v.* [*Isl.* sverja] *L. svärja, aflägga el. uttala ed.* hawa þe ... soritt *SD* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). äpter thy som thesse tolff vitnadho och sooro *FH* 3: 11 (1390). *ib* 6: 65 (1476). som thenne ... 12 landzsynemän föregingo och sworo *BtFH* 1: 55 (1500, *nyare afskr.*). tijo suorne witne föregingo och sworo *ib. ib* 11 (1484, *nyare afskr.*), 54 (1500, *nyare afskr.*). *GO* 497. thu skalt ey swäria for ogangith maal *(quod queat accidere iurans non inficiare) ib* 822 *(jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 345*).* äpto sva iatat ok svorit *Bu* 57. sidhan iosep hafdhe sworith *MB* 1: 257. the sworo badhe ther oc fästo säät sik i mällan *ib* 199. sannäre havvar swrit *SR* 1. at han skal swa swäriä *ib* 13. the komo for rättin och brodhrin skulde swäria *ST* 64. tha thu läggir thiin tw fingir oppa hälghodomen oc swär oräth *ib. ib* 67. hon fik hänne hälghadoma thärä ther the frugha skulde a swäria ok ther til ena mässo bok *Iv* 5524. om han wil swerya a then crist honom skapade löff ok qwist ok vpa thz helga brödh gudz likame for oss tholde dödh *RK* 1: 2830. at thu ekke swär orätwislika oppa gudz hälghon, ellir hälghodoma *ST* 64. *ib* 67. swäria om gudh oc om hälgho doma *MB* 1: 333. thu skal ey swäria om gudh, vtan thik driwer nödh til *ib* 459. hwar man swär om then mere är än han siälwer *ib* 462. skulen j ey swäria om theris guda nampm *ib* 2: 61. var herra swor vm sina siäl *MP* 1: 175. — *svärja. om svordom i dagligt tal.* han

swoor oc bannadhis oc taladhe altidh ila *ST* 381. swäria oc dobla war . . . hans idh *RK* 2: 7365. wm naghor syster swär wm gudh oc wm sancta maria, lägge hona genstan wppa jordhina nidhir, läsandis pater noster *Bir* 5: 82. altidh swor han vm wars herra dödh och blod *RK* 2: 576. *BSH* 8: 282 (1470). — *svärja, aflägga (ed).* swäria the edha hwar androm *MB* 1: 211. the sworo honum tryggia edha *Al* 9641. edhin swäria *ST* 65. *Va* 10. mz svornom eþe *Bu* 57. *Bir* 1: 124, 3: 260, 4: *(Avt)* 184. meth sämia äller sordnom edhe *SD NS* 2: 153 (1409). *SJ* 147 (1446). *SGGK* 109. aff hänne anamandhe sworen edh *Lg* 218. then edhin war ila催 sworin *ST* 67. thu skalt engin falskan edh swäria *ib* 64. thu skalt enga människio lata nokon meenedh swäria *ib* 67. — *besvärja, med ed bekräfta, med ed bekräfta riktigheten af.* han gaf prästom lof at suäria sannind *(pro certa causa jurare)* i nöþ än þe velia *Bu* 396. the råår . . . som 24 män hade gillatt och sworit *BtFH* 1: 54 (1462, *nyare afskr.*). — *svärja, med ed försäkra.* pylatus . . . swor them . . . a keysarins helso, böghias the teknin nidher jac skal idher howod affhugga *MB* 2: 376. *KL* 380. jak swär ower mins herra liiff oc helso . . . i komin ey hädhan för än idher yngxste brodher komber *MB* 1: 241. war herra swor owir sin helgha son christum *(juravit Deus in sancto suo)* the dagha skulo koma ouir idhir, at diäfla skulu vpliptha idhir j brennandhe grythom *MP* 1: 175. herra gafuian swor tha om gudh swa hiälpe han mik mz sit budh som iak var aldrigh swa omgör *Iv* 5137. han . . . swoor om män; mädhan blanzaflor hon lifuer än, iak skal hona finna *Fl* 455. iak swär om gudh ok alt thz iak a, ij skulin ondan dödh här fa *ib* 1588. thu swor om gudha ok modher thina thu wille os hedhra *Al* 3747. the ransakadhe, witnadhe oc soro, at hans modher fadhir thöm bort bötte for räkinskap *SD NS* 2: 119 (1409). then cristne skulde swäria at han honom betalat hadhe *ST* 65. han laghdhe siin fingir a hälgho domana och swoor at han hafdhe honom meer atirfangit än han hafdhe aff honom borghat *ib.* lowadhe och sworo the, ath thän frijdh skuldhe standha *BtRK* 344 (1490, *orig.*). swor han at . . . girughe skulo hardelica pinas *MP* 1: 175. jak soor them j minne vredhe at the skulo ey inga j mina huilo *ib.* sorede the alle och bode segh swa gwdh thel hielp, ath the thär ecke hade ämpne pa *FM* 360 (1508). witnadhe sigge albriktsson oc karl rawalzsson aa satto thinge . . . oc sworo a bokenne oc badho sik swa gudh hullan oc hyälpogha *(för -an)* wara oc al hälghon j hymerike at ther war ey tha mere forbygth i fornämpda konungxströme *VAH* 24: 321 (1421). wi . . . swäriom a hälgho doma at engin wara skal then andra swika *ST* 457. a liiff ok siäl han konungenom swoor han viste ey huart han thädhan foor *Fr* 2471. k cristiern . . . swär saa fasth aa sina troo thz hau wiil dödher äller liffuandes i swerige boo *RK* 3: 2056. stodho a radzstufuonne magnus danealson ok benct olaffson . . . ok sworo i hälghon mädh upräktom fingrom ok stafuadhom edhe huar thera serdeles som stadz lagh vtuisa at biörn i töfuete haffuer betalat jap nielsone . . . xx (20) marker *SJ* 159 (1447). *ib* 147 (1446). jak swor j mins helga sons nampn christi at alt thz scal fulkompnas som han predicadhe *MP* 1: 175. jak swär j minom guddom . . . at iak kombir them raskare än the tro *Bir* 1: 198. lät han kalla iosep til sik, oc badh han läggia sina hand vnder hans länder, oc swäria ower the natwro, ther gudz son skulde tagha aff hans släkt, at han skal föra han ater i thz hälgha land, ther gudz son skal thola pino oc dödh i *MB* 1: 257. swär ower himirikis oc iordhrikis gudh . . . at thu lät aldre min son giptas aff thässo lande *ib* 203. karolus soor wm guz läst . . . at the alle skuldo mizsta liiff ok gooz *Bil* 747. jak swär vm gudh at salomon skal sitia j mino säte äptir mik *Bir* 1: 233. *ib* 127, 202, 327, 3: 295, 338. *MB* 2: 6. *Al* 3734, 3735. togo the hwar annan j hender oc sworo for thz helge blod alle j sender at engen skulle fra androm wike *RK* 2: 7736. haffue dy . . . surith viidh syn edh, ath the ville bliffue medh mik *FM* 417 (1509). skulle han swäria komma ather til theem *MD (S)* 260. *Al* 5402. hon suor sik aldre uilia te sit hiarta nokrom klärk. vtan hanom enom *Bu* 143. tolf män þrötos huar äpte annan. ok svoro sik eigh mera magha *ib* 501 pippinus soor pauanom sik ok alla frankarikis konungha välia lägher staadh j sandinis kloster *Bil* 745. swäriände . . . sic syälfwa alla förnämpdä articulos vbrutlika halda skula *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). þätt . . . swäria a gvþ, hans hälghädomä oc þerä syälfrä iorþrikis heþär, at þe skulu med þerä bäzstä samwit ängin þän sakan gyorä saklös är *ib.* a waldhoghan gudh wil iak thz swäria *Al* 3529. jak swer thz a myna tro *Di* 151. jak swär thz paa mith liiff oc saa i gudz nampn *RK* 3: 893. j minne sannind swär iak thz *Bir* 1: 38. thz swär iak ower gudz liiff oc swa sannelika som gudh liwer *MB* 1: 299. jak swär thz badhe wm gudha ok gudhur *Bil* 412. jak swär thz om mik siälwan sigher waar herra *MB* 1: 202. *Iv* 4070. *Al* 4846. *Di* 209. jac swär thz om keysarins helso *MB* 2: 376. *KL* 380. haffuer . . . then vnge koningen . . . giffuet them *(Norrmännen)* nw en ny bescreffuen lag . . . och ville haffue twing[et] bisperna, ridderskap och alle andra godhe . . . inföddhe men at swärie pa them, at the skulle halle them vidh macht *BSH* 5: 173 (1507). — *svärja, bedyra.* sor han, thaa han opredh, ath han skwldhe haffwod igen *BSH* 5: 110 (1506). — *svärja, med ed förbinda sig till.* the sworo winskap *Al* 1109. — *svärja, med ed försäkra sig skola åstadkomma, med ed förbinda sig att åvägabringa.* swor keysaren pylatusa dödh *ST* 361. keysaren hafdhe för sworit hans dödh *ib.* — *svärja (från sig), med ed förbinda sig att lemna (från sig), med ed lofva uppgifva.* otto . . . twingadhe han oc hans son til at the sore vm *(af senare hand ändradt till a)* hälgha doma ffran sik ok sinom arfwom alla tilkallan til lorin ok brabaud *Bil* 763. — *med trohetsed hylla.* lotho alla the bygdher swäria dan til thera konung *PK* 212. — *svärja, med ed bevisa.* skal hwar aragum *(Cod. C* aragun 1031) konunger swäria sik gödskan för en han vighis *Bil* 681. alla the som findh hitta, the skola sigh vhrtiufnat *(för -tiufua)* göra, först medh lyssninga witnom, sådan swerie till sin som mist hafwer, medh twem mannom *SO* 297. — *med ed gifva bekräftelse åt sin önskan (om ngt), med besvärjande bedja.* swa

optelika hon ther om swoor thz han skulde sik göra gladha *Fr* 400. — *part. pret.* **surin,** *a) med trohetsed hyllad.* tha war han en herra korin ower alla wärldina mz edhom sworin *Al* 9647. *b) med ed (af nämd) förklarad biltog, dömd biltog el. fredlös.* han war vt aff danmark sworen *RK* 1: 1859. wordo the wt aff rikit sworne *ib* 2150. *c) edsvuren, som aflagt ed.* fyra sworin vitänä *SD NS* 1: 31 (1401). *BtFH* 1: 11 (1484, *nyare afskr.*), 55 (1500, *nyare afskr.*). är war sworen höreshöfdinge *(för* häres-*) BSH* 5: 195 (1507). i [1] saren lagman *FM* 230 (1505). om han är ei swren brodher a androm gillom *SGGK* 107. two sworna gillesbrödher *ib* 108. hans sworne swene *RK* 2: 2802. haffwa swornemän, thiänara och wndersote *BSH* 5: 332 (1508). tholff män sorne *(genom ed förbundna)* i kompanaskap *Bil* 877. *d) besvuren, med ed bekräftad.* tolff män . . . haffdho thet . . . ranzakat äpter swornom withnom *VAH* 24: 323 (1454). the . . . giordhe thär en sworen fridh *BtRK* 344 (1490, *orig.*). the som i kompani ok sworno brödralagi ärw *SO* 77. — **sväria sik, 1)** *med ed sluta sig samman el. förbinda sig.* the sworo sik j brödhra skap *ST* 457. *J i* 160. the sworo sik j brödhra lag *MD (S)* 263. — *sammansvärja sig.* alle soro sik vpa hans skadha *Bil* 355. ther waro . . . some the som med honom haffde sworit sig ee swa the sculde alle niwte huat the werffue oc wilde samen dö oc forderffue *RK* 2: 3089. **2)** *genom ed ådraga sig el. låta komma sig till last.* sväria sik men, *svärja falskt, begå mened.* han laghdhe sin fingir a hälghonen oc swor sik men *ST* 64. *RK* 1: 2846, 4209. — **sväria sik saman,** *sammansvärja sig.* sväria sik saman *(conjurare)* a mot allom römscom rikes olyþnum ok mäst a mot allom cristnom mannom *Bu* 508. *Bo* 150. herrana swore sig alla samman *RK* 3: *(sista forts.)* 5295. — *Jfr* **saman sväria.** — **sväria sik undir,** *med ed underkasta sig.* thz är sätta consilium alle biscopa swäria sik wndi at halda för än the wighias *Bil* 734. — *Jfr* **be-, for-, men-, sam-sväria** *samt* **lagh-, o-, rät-, ut-surin (-sorin).**

sväriare, *m. Jfr* **mensväriare.**

svärilse, *f.? Jfr* **besvärilse.**

svärma (-de), *v. L. svärma.* wm kringh hans mwn tha han laa j waggo swärmdo bii *Bil* 610.

svärmber, *m. L. Jfr* **bysvärmber.**

svärning, *f. Jfr* **be-, saman-svärning.**

svärta (swarta. *pres.* **-ir: -is** *Bir* 1: 288. *part. pret.* **-adher: -adho** *ib* 4: 11), *v.* [*N.* sverta. *Mnt.* swerten] *svärta, svartfärga. eg. och bildl.* wilit aff swärtadho *(denigrata)* lärifft *Bir* 4: 11. skal hon . . . swartas aff idhra diäflanna orenlikhet *MP* 1: 6. vm fridhin swärtis vm othol wardhir han swa myklo hwitare när gudhi huru myklo raskare ok idkelikare han thwas mz idhrugha ok scriptamal *Bir* 1: 288.

svärva? *v.* rösthen bortgar och swärua *(för* hwärua? se **hvärva 2;** *utg. anmärker att* "swärua *tyckes i hds. vara ändradt till* swärtna"*)* tändher *MD* 121.

sväva, *v. L.*

svävia, *f. L.*

syþer, *se* **suþer.**

syþre (södhre. suþre. sundre), *adj.* [*Isl.* syðri. *Fnor.* sundri] *L. södre.* viþer suþro dyrnä *SD* 5: 566 (1346). mit a södhro wägginne *Bir* 4: 84. widh then södhra bredha wäghin *ib* 86. ffran tässa litla husens södhra gaffwel *ib* 87. vppa södhra sidhona *MB* 2: 31. aff swdra deelin *ib* 34. näst sydra ändin *SD NS* 1: 615 (1407, *nyare afskr.*). näst swndhrä ändhanom *ib* 624 (1407). jak giefuer them swndra gardhen *ib* 2: 74 (1408). fore then sundra gardhen *ib* 75 (1408).

syfla (syfuia. -adhe), *v.* [*Isl.* syfja] *göra sömnig.* — *opersonl. med dat. blifva sömnig, slumra till.* hanum syfuiadhe *(dormitans)* for sorgh *Bil* 256.

syke, *se* **siuke.**

syklinger (söklinger: -a *Bir* 4: 10. *pl.* **-ar),** *m.* [*dimin. af* **sokker**] *strumpa.* om somarin skulu the *(klostersystrarna)* hafua lagha skoo oc syklinga högha all til knään om vintrin högha skoo alt til knäna oc fodhrada medh watmal oc swa högha syklinga *VKR* 58. *Bir* 4: 10.

sykn (sökn. sukn *L.* **sokn: -nan** *SML K* 18: *pr. i var.* **siukn: -nan** *ib*), *adj.* [*Isl.* sýkn. *Fnor.* søkn] *L. som kan användas till lagsökning el. rättegång, ej förenad med laga hinder för rättegångs anställande; söcken, icke helgad el. afskild åt Gud el. religiöst ändamål. om tidsafdelning.* skulu vppehaldas hwarn syknän dagh iwi varre grift tu staþlyus . . . oc hwarn helghän dagh fyughur *SD* 5: 563 (1346). þänne kolaren aghär hwarn syknän dagh giua atertan matokorghä *ib* 638 (1347). om the sykno daghana *ST* 147. en graf . . . til hulka systrena skulu gaa äpter tärz hwan dagh hälghan oc söknan *VKR* 82. *Bir* 4: 12, 34, 39. swa hälga dagha som sökna *ib* 11. *Lg* 3: 203, 428. systrana skulu hwardagh högtidhelika sionga, swa wäl söknom som hälgom daghom *Bir* 5: 68. wm sökna aptna *ib* 92. hwar smältäre skal smältä hvariä syknä viku *(vecka utan helgdagar)* säx härþä *SD* 5: 637 (1347).

sykn dagher (*MELL B* 31; *KrLL B* 30. **syknadagher** *MELL B* 31 *i var.* **söknnedagher** *KrLL B* 30 *i var.* **sokendagher** *ib. ack.* **syknädagh** *SD* 5: 638 (1347). **sökna dagh** *VKR* 13. **suknudagh** *SML K* 18: *pr. pl. ack.* **söknadagha** *VKR* 14. **sykno dagha** *ST* 147; **-ana** *MP* 1: 316. **sökno dagha** *ST* 539; **-ana** *Bir* 2: 73), *m.* [*N.* syknedag] *L. söckendag.* vm manädaghen allr nästä syknädagh skal haldäs huwþ þingh *SD* 5: 638 (1347). haua fatike äruodhis män ey meere lisa vm hälgho daghana än vm sökno daghana *Bir* 2: 73. *MP* 1: 316. vm söknadagha tha sköten sino embete *VKR* 14. *ST* 147, 539.

syl (pl. -ar), *m.?* [*N.* syl, *m. Jfr Mnt.* suwele, sule, *f.*] *syl.* stinga gönom hans öra mz syl *MB* 1: *(Cod. B)* 559. hans hälä waro swa som sylä *Pa (Tung)* 35.

syl (dat., ack. syl *VGL II K* 13. **syll** *ib I K* 7: 2; *ÖGL Vaþ* 32: 4; *MELL þiuv* 12: *pr.*; *KrLL Thiuv* 18: *pr. med art.* **syllith** *Iv* 4549 *(kan föras till ett* **sylle,** *n.*). *pl.* **syllar** *VGL II K* 9. **sillir** *ib I K* 6. *ack.* **sylle** *SmålL* 2: 1 *i var.*, 3: *pr.*; *på båda dessa sistn. ställen skulle ordet dock kunna fattas ss ack. sing. af ett* **sylle,** *n.*), *f. och n.?* [*Isl.* syll, *f. Sv. dial.* svill, syll, *f.*, *Estsr.* sill, *n. Jfr Mnt.* sul, sulle, *m.*, *äfvensom Mht.* swelle, *f. och n.*] *syll, underlagsbjälke, understa stocken i en byggnad.* vardh thz *(lejonet)* var een litin bora vnder syllith *(fann um sidir eina*

smugu undir syllina) ther thz la *Iv* 4549. *Jfr Rydqvist* 2: 63; *Lind, Om rim och verslemningar s.* 49; *Otman, Äldre Västgötalagen s.* 113 *f.* — **sylla sätiare (-sättiare. sillasättiäre** *SJ* 383 (1472). **söllesettere),** *m. syllsättare, person som lägger syllar till hus; syllsättare omtalas särsk. ss de, hvilka afgåfvo utlåtande om en tomts rätta storlek.* effther thät otte haffdhe forbyght swens drupparwm tha nämpdos godhe män til som thöm skulde at skilia thär vm som ära laurenz mor hans horst jöns niclisson mädh syllasätiarana albricht van lynen olaff swarte niclisson oc hans crusa muramästara mattis muramästara *SJ* 108 (1441). mälis men jon swenssen radhman oc ingwald torstenssen meth söllesettere *ib* 367 (1470). melis men' berend jensson mikell swartte som tha woro syllasättiara *ib* 395 (1477). *ib* 383 (1472). *Jfr* **sylsätiare.**

syla, *se* **söla.**

sylf, *se* **silf.**

sylghia (sölghia: -an *Bir* 5: 40; **-or** *Fl* 535; *VKR* 12; **-om** *ib.* **sylia,** *se* **bältesylghia. sölia,** *se* **skosylghia),** *f.* [*Isl.* sylgja] *sölja, spänne.* systranna oc brödhranna bälte sculu wara aff swart lädhir medh eenfaallughom sölghiom aff jern. horn ellir been oc engoledhis sculu thera sölghior wara aff sylfuir *VKR* 12. *Bir* 5: 40. sölghior ok izstadh varo aff gull *Fl* 535. *Jfr* **bälte-, sko-sylghia.** — **sylghio thorn (sölghio-),** *m. söljetorn. Bir* 5: 40.

sylle, *se* **syl,** *f. och n.?*

sylsätiare (sylsettare *SJ* 356 (1469), 364 (1469). **sylsätere: -erna** *ib* 134 (1444)), *m.* = **sylla sätiare.** a radzstufuna stodho sylsäterna pädher kärkhoff oc olaff niclisson oc giordho witerligt at sua som war vm the trätona mellan laurenz hokonsson oc olaff mikkelsson grytagiutara mellan begges thera tompta ... at tho thet haffde aat skild medh snöre oc merke innan muramestarins oc mälamännena nerwara *SJ* 134 (1444). mälismen jöns magnssen hans falkensten radhmen oleff systersson oc nigels stenssen besworne sylsettare *ib* 356 (1469). *ib* 364 (1469).

sylt (svylt *Bu* 489, 530. **swylt** *Su* 388. **sölt),** *f.* [*Jfr Isl.* sultr, *m.*] *L.* **1)** *svält, ihjälhungrande.* var theodorus ... i mörcohus sattar ok dömdar tel svylt *(accusatus in carcerem, ut fame ibi moreretur, reclusus est) Bu* 530. **2)** *svält, hunger. Bil* 347. wilde hona mz sölt dräpa *ib* 485. dö for sylt *ib* 266. döa af sylt *KS* 84 (206, 92). *KL* 259. anastasia möddes ... af svylt *Bu* 489. thu ... thwänar af swylt *Su* 388. thz diwr som thwingat är af hungir ok sylt *Bir* 1: 244. hwa thiit kom kranker aff sylt äller thyrst *Al* 3866. thol sylt ok fatikdom vtan genkorran *MP* 2: 77. hwart diwr äter tholkin mat som thz faar i syltinne *MB* 1: 169. — *hunger, hungersnöd.* j sylt thima ok oarans *Bil* 575. tha sylt ok hunger möddu ok öddu alt pul land *ib* 257. war herra skal sända ower thik hunger oc sylt oc bradhan dödh *MB* 1: 428. wardh mykin sylt i landeno *ib* 209. *Bir* 2: 281. *FM* 413 (1509). — *Jfr* **sulter, svalter, svälter.** — **sylta ar (sylto-),** *m. hungersår, hungerstid.* salde han bort böker ok allan boscap ok gaff fatikom mannom j sylto are *Bil* 792. — **sylta sorgh,** *f. af hunger vållad smärta.* tha förzsta wardher sylta sorghin ful *Bil* 317.

sylta (-adher), *v.* [*Mnt.* sulten] *inlägga (födoämne med salt, kryddor o. s. v. för konservering).* syltha kaal *LB* 8: 41. oliue syltade mz salt oc vathn *ib* 9: 107.

syltekal (sylthe kaal), *m.* [*Mnt* sulteköl] *syltkål, inlagd kål, surkål.* bliffuer thz godh sylthe kaal *LB* 8: 41.

syltokona, *f. ss tillnamn.* skitna gertrudh syltokona *SJ* 274 (1459).

sylvera, *se* **silvera.**

symbla (-ar), *v.* [*Jfr Fnor.* sumbla *och Sv. dial.* summla] *hopblanda, hopröra, slarfvigt uttala? förbigå?* all the ordh thu symblar oc ofwir kastar j thinom thidhom *(jfr strax nedan:* all the halff ordh oc brutin som thesse brödhir ofwir fåra oc forsuma j thera tidhum*) ST* 162.

symn (sympn. sömn: -e *Bu* 523; *Ber* 183. **sömpn. sömp** *LB* 2: 48. **söpn** *ib* 35, 3: 46; **-e** *ib* 2: 48; **-enom** *KL* 347. **söfn** *GO* 579; *LB* 4: 350; **-e** *Fl* 1458. **sompn** *LB* 7: 27, 33, 73; *Lg* 3: 360; **-e** *Bil* 258; **-enom** *Lg* 3: 364. *gen.* **syms** *Bir* 4: *(Dikt)* 248 *(på två st.). med art.* **symsens** *ib.* **sömpsins** *Su* 251), *m.* [*Isl.* svefn] *sömn.* likamen tå han är möddr af myklo äruodhe, tå skal han haua sympn ok ro *KS* 38 (101, 41). han sompnadhe mz thwngom symn *KL* 164. sompnadhe han lättum ok söthum sompne *Bil* 258. sompnadho ... sälum sympne *ib.* nar hon hawir sofwit thorftelikin sömpn tha stande op *Bir* 3: 167. for syms minzskilse *ib* 4: *(Dikt)* 248. aff syms thunga *ib.* for symsens mykilikhet *ib.* sömpsins twnghet *Su* 251. tyngdhes iak aff sömpnen *Lg* 3: 473. iak waknadhe bradhelika aff sömpnen *ib.* sculu the hafua sik j säng oc sömpn eptir thy thet kan tha bäzt falla *VKR* 43. mykin sömpn gör man obehendogan oc latan *LB* 3: 21. blodlat ... minskar söpn *ib* 46. the hwitha walmogan gör söpn *ib* 2: 35. hwiila oc sompn i skypadom tyma oc retthe mattho *ib* 7: 73. *ib* 4: 350, 7: 27, 33. *Lg* 3: 360. hon swarar ij söfne *Fl* 1458. tala i sympne *LB* 5: 80. *ib* 2: 48. the dröma som händo i sympne mz nakre oloflike syn *KL* 196. somnaþo þön baþen. ok sagho ii symne baþen en dröm *Bu* 183. han sa ii symne *(in visione)* sik ledan firi guz dom *ib* 28. *ib* 11. en miok syndoghar man ledes ii sömne for guz dom *(ad judicium ... in visione capitur) ib* 20. teþes guþ cosme i symne *ib* 514. *ib* 523. *MB* 1: 159. *KL* 184, 347. *Bo* 10, 19. *Ber* 183. *MD* 12. *Lg* 3: 364. — *om dödens sömn.* böþ hänne þär ligia ok soua langan symn tel doma dagh i guz friþi *Bu* 523. sidhan han sompnadhe dödhom sömpne *MB* 1: 159. — *Jfr* **natta-, synda-symn.** — **symna hus (sömpnahws: -hwset** *LfK* 78), *n.* = **symnhus.** *LfK* 78. — **symns fulder (sömpnsfulder. sömps fuller** *LfK* 174), *adj. sömnig.* vara later ok sömpnsfulder *Su* 438. *LfK* 174.

symnhus (sympnhus *L.* **sömnhus: -husit** *KL* 21; **-huseno** *ib.* **sömpnhus** *VML II Kr* 2: 1 *i var.* **sömpnhws. söpn hus. söfn hus** *VML II Kr* 2: 1 *i var.* **söuinhus** *ib* 2: 1. **sömphus: -huset** *LfK* 73. **somphws** *Lg* 3: 495), *n.* [*Isl.* svefnhús] *L. hus att sofva i om nätterna; sofrum.* brödhranna sömpnhws thet scal swa byggias at hwar brodhir scal hafua sin chamar oc sin cella *VKR* 43.

scal engin brodhir dirfuas . . . intacha gästir oc komande folk j brödhra sömpnhws *ib*. alla systrana sculu sofua saman j eno sömpnhuse *ib* 29. huilchin systir vtanfore som ey findz liggia vm natta tiidh j söpn huseno *ib*. *KL* 21. *LfK* 73. han lagdhe sik i thz sömpnhws *Al* 8197. *MB* 2: 77, 117. *Lg* 3: 495. j iomfrunna sömpn hws *VKR* VI. *Jfr* **symna hus.**

symnhärbärghe (sömpn- *L.* **sömpnherbärghe. sömpnhärberghe** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*)**),** *n.* [*Isl.* svefnherbergi] *L.* = **symnhus.** huus laanä them sum bedhäs mädh godh williä, stuw, sömpnherbärghe, staallä rwm i wthusum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*).

symnlösa (sömpn-), *f.* [*Jfr Isl.* svefnleysi, *n.*] *sömnlöshet.* af sömpnlöso thyngias *Bir* 4: 128.

symnogher (sympnoghir *Ber* 247. **sömnogher: -ogh** *VNB* 29. **sömpnogher. sömpnoger),** *adj.* [*Isl.* svefnugr] *sömnig, som känner behof af sömn.* varfrw tok vp piltin ihesum swa sömpnoghan *Bo* 10. — *sömnig, sömnaktig, trög.* gör iac han latan oc symnoghan i gudz thiänist *KL* 293. *VNB* 29. *Ber* 247. the opwäkto mina sömpnoga siäl *Su* 92.

symnskämma, *f. L.*

symnvatn (söffn wathn), *n. sömndryck. LB* 9: 107.

syn (syyn. sin *MD (S)* 207. **-ir),** *f.* [*Isl.* sýn] *L.* **1)** *seende, syn.* the pröuadhe thz mz syn ok hannan *Bir* 3: 204. huar thz *(guldet)* maghi faa sannan skapnadh i syyn oc hannan *(när man ser och vidrör det) ib* 2: 18. the thwingas j syninne *(affliguntur visu)* thy at the änkte see vtan sina ysäld *ib* 1: 174. thera syn skal millare wardha *(visus mitigabitur) ib.* styra oc atherhalla . . . synena aff olofflike syn *LfK* 104. som thz . . . til syna oppenbarligha waar *(uppenbarligen var att se)* om ekeby *Lg* 3: 356. — *syn, skådande.* syyn är saghu rikare *(cercius auditu fit quod visus scio scitu) GO* 120. — *syn, blick.* ängen manz öghon gato fäst syn a hanom *Bu* 142. — *uppsyn, blick.* hwar aa annan saagh mz önkeligh syn *RK* 8: 2636. som ens leons war hans syyn saa al tiidh op til skyyn *Al* 443. — *syn, åsyn, ögon.* at ängen diäuul derues coma när minne siäng älla syn *Bu* 13. hwarff en man aff hans syn *Bil* 715. ginstan bort hwarff the synin af hänna syn *VKR* V. — *åsyn, anblick.* dyrt klenat gör lustogh syn *GO* 881. — *seende, åsyn, åskådande.* maria ok iosep rädos viþ þera syn *(åsynen af dem d. v. s. drakarne) Bu* 71. iak skal gifwa thik . . . gudz syn for thinna frända syn *Bir* 1: 96. *ib* 380, 381. *Bo* 220. *Gr* 291. — *åskådning, betraktelse.* fölghia sinom alra kärasta allaledhis äpte sinom astundilsom aat väghinom owir contemplacionis. thz är clara syn oc vidhir känningx marka *Bo* 92. thik skal thikkia i huxsins syn *(tota mentis intuitu)* som thu vare ther när stad *ib* 199. **2)** *syn, synförmåga, synsinne.* symon vänder jdher syn mz troldom *Bil* 104. likammelik sin som är vndher menniskios ögnabryn hon hindrar sinnom . . . at tenkia ok grwnda subtilighet *(visus corporalis quandoque multa impedit cogitare subtilia) MD (S)* 207. *ib* 208. aff likamins sinnom, som äre syyn, oc hörsl, lokt, smak, oc hannan *MB* 1: 42. *ib* 99. *Bir* 3: 182. styra oc atherhalla . . . synena aff olofflike syn *LfK* 104. han skal syyn fa *Lg* 42. thz *(ögat)* miste sit liws ok syn *Bir* 1: 58. af syninna giri *ib* 278. **3)** *syn, vision.* lvcianus wacnadhe ok badh warn herra visa sic thässa syn tyswar ok thryswar *Bil* 283. äpter the syn gudz martyr hafdhe seet *ib* 864. thzta gästabudhit var änkte vtan en syn af the höghtidhinne i himirike scal morghon vara *ib* 916. *Bo* 120. *Gr* 290. *Bir* 3: 269. swa som thik var sakt j andre gudhelike syyn *ib* 2: 35. optakin i andelike syyn *KL* 347. syntis paulo i andelike syn swa som en man aff macidonia bidhiande han *ib* 159. *VKR* X. j rom tedhis hänne j gudhelike ok andelike syn mangh höghelikin thing *ib* XVIII. ginstan bort hwarff the synin af hänna syn *ib* V. twndalus ok hans syyn ok openbarilse *LfK* 215. **4)** *utseende.* rachel hafdhe faghert änlite, oc faghra syyn *(erat . . . Rachel decora facie et venusto aspectu) MB* 1: 221. *Al* 5879. han fan ther folk wärre än trull . . . the hafdho syyn ä swa grym at ängin thordhe se a them *ib* 3953. rägnbugin war . . . lyker j syn smaragdini *MB* 2: 339. — *pl.* sanctus cristoforus uar . . . räþelecar a synom *(möjl. att föra till* **asyn***) Bu* 497. **5)** *syn, besigtning; äfven nämd som håller syn, synenämd.* wiliom wi at en syyn scal ther vpa koma *SD* 6: 7 (1348, *gammal afskr.*). äpter thy som then synen witnar *ib*. effter thet . . . frw anne icke haffde ther syn vtöffuer *BSH* 5: 248 (1508). dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. för [the] icke vilde skilie twa trätände aat wppo en syn och framdelis dömdes the xij i nämpnde sotto wppo for[de] syn gongandis wppo annan daghen tingxdaghen *BtFH* 1: 147 (1506). the hade wunnit medh syhn och eedhe jordh aff sodiala by *ib* 46 (1484, *nyare afskr.*). jordh . . . som sex syhner hafuer ransakat för[de] michell peersson till *ib* 11 (1483, *nyare afskr.*). ther haffdho manga syner wppa warit badhe riddara oc andre friborne män oc bönder boolfaste. wäll twa tölffter. som . . . drotning margareta haffdhe ther til kallat *VAH* 24: 323 (1454). — *Jfr* **a-, bolstaþa-, broa-, brut-, folklands-, for-, gapa-, garþa-, hundaris-, häradš-, iordha-, konung-, konungs-, lands-, nätia-, skogs-, sokna-, stumn-, til-, þinglags-, þiäla-, up-, vapn-, vapna-, vidher-, äghanda-, äptir-, ögh-, öghna-syn.** — **syna band,** *n. L.* — **syna fal (syne-),** *n.* = **synfal.** dömdes thenne för[ne] hwar tere sak til iij m. for syne fal och til iij m. för dom brot *BtFH* 1: 269 (1508). — **syna koster (syne-),** *m. synekostnad, kostnad för syneförrättning.* han . . . gaff thöm till then synekosth som han ther om kostwarth haffdä *FH* 5: 214 (1513). *(dömdes)* theres skadha och synakost igen af för[ne] män *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*). dömdes rapala by deres swedie landh frij och åhrswäxt och synekost *ib* 8 (1474, *nyare afskr.*). *ib* 10 (1470, *nyare afskr.*) *o. s. v.* witziälä boar huarken trätte eller giorde synekost medh för[de] kyrcke by eller medh lounas *ib* 46 (1484, *nyare afskr.*). — **syna kostning,** *f.* = **syna koster.** dömdes hanus sine engh frij medh åhrs vexten och synakostning *BtFH* 1: 5 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 122 (1477, *nyare afskr.*). — **synamal,** *n. L.* — **syna man (syno-** *TB* 73, 74, 75, 77, 78, 79. **syne-. synne-** *BtFH* 1: 241 (1507)**),** *m. L. syneman.* epter . . . synamannä witnum *SD* 5: 728 (1347, *gammal afskr.*). dett wittnade och effter sworo 12 synemän att så wara *(för* war *el.* ware*)*

i sanningh *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*). olef bödz ... att han skulle kasta sitt wadh mooth thenne tijo synemän förre än the sworo *ib* 5 (1467, *nyare afskr.*). thenne fyre sworne witne ... föregingo och sworo, och 12 synemän medh them tillstodho *ib* 11 (1484, *nyare afskr.*). the gåfwo synemännen eedhe op och wilde icke låta them swäria *ib.* dömdes magnus wesijako sin jordh frij och eett stycke engh af erich juni som thenna sex synemän honom tillsworo *ib* 22 (1467, *nyare afskr.*). vaddes olaff i niemis moot vj syne män och vp vndher xij landz synis[men] *ib* 154 (1507). *ib* 12 (1484, *nyare afskr.*) *o. s. v.* tha sculo wernamän oc synomän afsätias ok andre tiltaghas *TB* 73. nv aghir waardh oc wardhbodha optaka iij j horndöö ok thre j hulte oc thz ägha synomän göra *ib.* gange ... then i wardh ther näst til manadhir är aff synamannom *ib* 74. then man ther spiut till by bär han äghir synomannom till sighia oc synamen them som wardh latte *ib.* tha ägha synomän thetta först göra ridha till the bya som them iäffuär vm ath scadha hafua giort a tridhiungx scoghana see oc scodha huat ther är sant om *ib.* för än synomän ok wernamän hafua synt ok seet än the hafua laghlica hugget ellir ey *ib* 75. höwitzman oc synomen ok wernamen aghä swa j akoo som j skipan *ib.* stande thz a synamanna witnom *ib* 77. ther scula wernamän ok synomen fore wara *ib.* *ib* 78, 79. *Jfr* **broa-, for-, härads-, lands-synaman.** — **syna nämd,** *f. L.* — **synar vitne,** *n. L.*

syn, *f.* *Jfr* **nöþsyn.**

syn, *adj.* [*Isl.* sýnn] **1)** *synlig, uppenbar.* thz är synth aa hwsune hwar beenith är sundhir *GO* 267. lath iack slå ett skemmeligit mynth szom än nu er för huar mandt synth *RK* 8: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6312. **2)** [*Fdan.* synest. *Jfr Mnt.* sune, *superl.* sunest] *som synes rimlig, liklig. superl. likligast, som synes tjenligast, bäst.* at hon kunne honum thz synasta radha *(råða konungi þat ráð, er honum vel likaði) Fl* 169. man weet gerna sith synasta tha som tränger *RK* 1: 1525. at vij brwke worth synesthe *FM* 455 (1510). *HSH* 20: 204 (1507). wij welom göra warth fynasthe *(för* synasthe*) BSH* 5: 183 (1507). mit syneste ok beste *ib* 458 (1511). — *Jfr* **fram-, siäld-, van-syn.**

syna (sina: -as *MP* 1: 73, 227. **-ir, -te, -ter),** *v.* [*Isl.* sýna] *L.* **1)** *visa, låta se.* tha som han syner sina saunind *MB* 1: 211. **2)** *sypa, besigtiga, undersöka.* en tolfft som synte och granneligen beskodade förnembde flinsboo rågonghh *DD* 1: 132 (1482, *nyare afskr.*). *ib* 147 (1492, *nyare afskr.*). synthe wj och skodde ath offwan för förrörde konungs fiskerj är mesthe parthen om aaret torth *ib* 175 (1500, *enl. nyare aftr.*). nämpne hwardhera sex män ... henne *(qvarnen)* ath syne och besee som lagen inneholle *BSH* 5: 248 (1508). för än synomän ok wernamän hafua synt ok seet än the hafua laghlica hugget ellir ey *TB* 75. — *refl.* **synas, 1)** *ses, blifva sedd.* thu wilde synas aff mannom *KL* 86. thy at the skulu ... aff brudhgommanom synas *Bir* 2: 256. wppa thz at enghin skuli aff androm synas *ib* 4: 83. *Lg* 3: 427. **2)** *synas, blifva synlig, visa sig.* thy at the skulu fore brullöps folkeno synas oc oppinbaras *Bir* 2: 256. syntos honum thre män hart när honum *MB* 1: 188. thöm syntos mango tungo swa som eldir *KL* 133. syntis paulo i andelike syn swa som en man aff macidonia *ib* 159. hwi synas the ey synlike mannom *Bir* 2: 285. syntis sanctus petrus *ib* 3: 374. *ib* 383. at thz sama husit ... skulle ämuäl licamlica vtantil oppinbaras ok synas *KL* 337. then tidh sädhin var växin syntis tislana j henne *MP* 1: 73. hwi sinas nw tidzla j honum *ib.* — *visa sig, uppenbara sig.* stwndhom syntes henne herran ihesus i liknilsom, som eth wänasta lamb ... oc stwndhom oppenbaradhes sik ... ihesus henne til hoghswalilse som skinandhes dwffua *Lg* 3: 427. om ywla dagh syntes henne ihesus som spät barn *ib.* — *visa sig, gifva sig till känna.* äghir huar man vakta at ey sculi nokot sinas j hans ordhom eptirdömom älla gerningom thz hans iämcristin maghe reta til nokot ont *MP* 1: 227. thz synis wäl a kiin hwar kasi masaar *GO* 142. — *synas, märkas, förmärkas, vara att upptäcka.* grep diäfwlen badhe krop ok swärdh ok bortbar bradhlika swa at enkte syntis til thera *KL* 126. **3)** *i el. till sitt utseende vara (beskaffad).* vardh han vpdraghin af brunnenom. synandis alra swartastir swa som kol *Gr* 291. **4)** *anses, betraktas.* thry thingh äru for hulkin nakor synis *(videtur)* hälaghir wara af *(a)* almoganom *Bir* 1: 304. katir ok fafänglika gladhir synis af darom viis *MP* 1: 352. **5)** *tro sig, tycka sig.* clementis hiärta qualdis mykit widh hans ordh. ok syntis hafua seet mannin *Bil* 352. **6)** *synas, tyckas, förefalla.* hwi thz syntis minna än thz ware *MB* 1: 96. een stadh ... i hwilkom flere syntos klostrin wara än annor hws *KL* 197. han syntis swa hedhirlikin oc gladhir i asyn. at han syntis hällir ängil wara än man *ib* 196. þa vändes simons anlate tel alskons aldar: ok syntes vara stundom gamal. ok stundom vngar. ok stundom a mäþaldre *Bu* 102. hänne syntes som cristus var sialuar prästren *ib* 11. maria ... hiolt vp som hanom syntes. hans fötar *ib* 26. thz som världinna viso mannom synis vara darskapir *Bo* 15. hänne syntes sik vara sua fägna liuseno at hon vilde ä[n]goleþes þät fran sik lata *Bu* 12. them syntis honum dödhan liggia *Al* 3489. syntes henne i andelike syn haffua sin brudhgomma ihesum i sinom fampne *Lg* 3: 427. ma ... nakrom manne synas, at hwar thera weet annars wilia oc hugh *MB* 1: 54. syntis them at wärldin war vtan ophoff mz gudhi oc tho skapath aff hans walde *ib* 31. synes först, at thz ma ey sant wara *ib* 99. ma tha först synas at swa monde wara *ib* 100. **7)** *synas, vara (ngns) mening el. åsikt.* hwat synis *(videtur)* idhir af thessom som mit fäste hafwa bilaght *Bir* 1: 13. synis honom sik starkan wara *(han anser sig vara stark)* til wärldinna *(sibi fortis videtur ad mundum) ib* 70; *jfr* **5.** — *synas, tyckas, synas vara lämpligt, behaga.* thu mat thy fulfölghia oc thz wtuidha som thik thäkkis oc synis *Bo* 15.

synd (*pl.* **-ir.** *ack. med art.* **syndirna** *Bir* 2: 60. **syndena** *MB* 1: 139. **syndana** *LfK* 3. *gen. med art.* **synnenna** *Su* 175)**,** *f.* [*Isl.* synd] *L. synd.* til ... varrä syndä aflösn *SD* 5: 561 (1346). *Bu* 3. ridderen ... gaf sik guþi skyldogan firi sina synde *ib* 8. ängen synd matte fa noquara mact mäþ hänne hiarta *ib* 10. for adam synd *ib* 21. (en man) hafþe miok fula synd (giorth) *ib* 168. vänte han ... sik

gita kumit han tel synd mz frestnigom *ib* 206. ii skilins viþ likaman mz syndom ok ängom goþgärningom *ib* 138. som hana löse ok rensa af syndom ok lastom *ib* 186. han ... awitaþo þem for sina synde *KL* 184. hulkin som hafdhe giort manga oc stora synde *Pa* 15. til thäs at hañ matte sina synde bätra *ib.* giter iak myna synder ther mz böt *RK* 1: 309. ära mina synde forgifna mik *Bil* 109. at vidhirga oc scripta syndirna *Bir* 2: 60. forma iak ey at dräpa hona mz dödhelicom syndom tha skal iak läggia rökt oppa at hon maghe plaghas ok näfsas fore nadhelica synde *ib* 3: 31. *MB* 1: 143, 144, 145, 146, 147. synd är brut oc olydhna gudhlika budhordha *ib* 457. för än synden war giordh, tha war natwren all ospiällath *ib* 110. the natwra ... som andra skulle til synd lokka *ib* 138. synd oc synda giäld skulo iämpn wara fore rättom domara *ib.* lika twa synder samau *ib* 139. wäghom wi saman syndena siälwa, tha är hoordomber thyngre synd än löskeläghe *ib.* wi draghum synd i modher liwe *ib* 148. mz enom manne kom syndin i wärldina *ib.* wiste war herra wäl at synden skulle mz kononne byrias *ib* 84. fyra syndir äru for hulka mangä vte lykkäs af ihesu christi licama gudhelikhet ok dygdh *MP* 1: 124. thäs optare nokor fallir j synd thäs vandsamare är honum vpsta *ib* 93. gamul syndh gör nya skam *GO* 213. hwem syndh är ey ledh, honum är gudh wredh *ib* 455. thung är thän sömpn som syndin söwir (*för* sowir) *ib* 277. thz man mz syndom ffaar thz mz sorghum forgaar *ib* 849. hans synder waro flera en nager tunga kan nw aff läsa eller siwnga *MD* 123. jak teer mina synder nw for tik *ib* 124. thz war stoor synd *ST* 509. at weta sik göma oc förwara för the fördömelike syndenne som är proprietas *LfK* 3. för thera siäla helso, som wilia at wnffly syndana *ib.* swa länghe hon är i the syndenne *ib* 4. at fasta widh watn oc brödh hwilket i godhom clostrom sätz för hwaria lätta syndh *ib.* haffdo bedriffuit groffuasta synder *Su* 174. hon (ɔ: dröffuilsen) borth taker synnenna röök (*rubiginem aufert peccatorum*) *ib* 175. tala thik ey synde (*mæl ekki þér synde*) *Fl* 479. *Jfr* **almännings-, blods-, hovuþ-, trolkonu-synd.** — **synda aflösn,** *f. aflösning, absolution.* faa synda aflösn *KL* 314. *BK* 208. — **synda aflösning,** *f. aflösning, absolution.* läsi owir henne synda afflösningh *Bir* 4: 22. — **synda anger,** *m. syndaånger, bättring.* jak gläz meer owir en syndara hulkin som gör synda angir än owir nio oc niotio rätuisa som äkke thorfwo vidhir synda angir *Gr* 295. thu ... atirledde mik miskunnelica til synda angir (*pænitentiam*) *Bir* 3: 385. *ib* 1: 395, 2: 195. *Ber* 34, 55, 166. *Su* 380. — **synda band,** *n.* [*Isl.* syndabönd, *n. pl.*] *syndaband, syndaboja.* lös mik aff allom synda bandum *ST* 191. *Ber* 95. *Su* 321. aff tom komber een (*för* een i?) synda bandh ok aldrig vt aff dieffwlsins band *MD* (*S*) 206. — **synda bot (-boot),** *f.* [*Isl.* syndabót] **1)** *hjälp mot synden.* giff mik syndara synda both, for alt thz iak hafwir brutit thik a moth *ST* 173. — *pl.* aff thin naadh sende (*för* send) oss syndä böter *MD* 70. **2)** *syndabot, penitens.* tok oppa sik ena synda both *Lg* 669. thänna twnge ware honom nogh at bära til synda boot *BK* 208. wanuörda alla thina syndaboot oc godha gärninga, som the enga mz allo waro (*opera tua satisfactoria quasi nullius momenti sint annihilare*) *Su* 185. at the wm ... fulkomplika synda bot oc bätring (*satisfactionem perfectam*) ffor theras död sik til tik fulkomplika wmwända *ib* 380. som naplika kunno pater nostrena, oc läsa thog aff idhrugha hiärta oc synda bothinna (*pænitentiæ*) gärningom *Bir* 4: 69. — **synda brut,** *n. synd.* þu for gaf þöm synda brut *Bu* 78. — **synda byrdhe,** *f.* [*Fnor.* syndabyrðr] *syndabörda.* läggia synda byrdhe til synda (*commissis peccatis sarcinam addere*) *Bir* 1: 354. mina synda byrdher *MP* 1: 146. — **synda bätrilse,** *n. pl. syndabättring, bättring från synden.* ängin är sua syndoghir ther hiälp aff thik bedhis til synda bätrilse at the bönin höris ey *Bir* 2: 261. — **synda bätring (-bättring** *KL* 187, 208; *Lg* 3: 321. **syndha bättringh** *ib* 656, 671, 675. **synda bädhring** *Bir* 2: 158, 168, 3: 330**),** *f. godtgörelse för synder.* wi hawum ... ingiwith ... wara ... dottir ... ok wara ... fostirdottir ... in i risaberg clostir ... fore wara siela ok wara foreldra siela synda bätring ok synda forlatilse *SD NS* 2: 228 (1409). — *syndabot, botgöring, penitens; bättring från synden.* hwat ey ymningas þic nw krapta til synda bättring (*ad facinora delenda*) *KL* 187. the ... sagdho sik gärna vilia göra til synda bättring (*in causa pænitentiæ*) thz the budhin them *ib* 208. sidhan hon ... takit hafdhe ... ödhmiuktinna oc hälagha synda bätringinna klädhabonadh *ib* 326. huar thän som til himerikis skal komma skal ... rensas ... äntigia mz litle synda bädhring (*modico pænitentiæ labore*) här j världinne älla j skärslo elde äptir dödhin *Bir* 2: 168. takande oppa sik hardha synda bätring *ib* 219. for nakra synda bätring (*pænitentias*) som nokre taka a sik for the siälinna som hon ey lifwande fulkompnadhe *ib* 3: 186. christus ... sätir här synda bätringh nwnnomen *ib* 4: 28. thuli wärdzskylloga synda bätring *ib.* anna oc hennas bondhe försmadho thenna wärldena oc gaffuo sik i stora syndha bättringh *Lg* 3: 671. mandråparen wille ... ey syndabätring för mandråpett göra *RK* 1: (*Yngre red. af LRK*) *s.* 286. *MP* 1: 46. *Bir* 1: 391, 2: 158, 3: 185, 330. *Ber* 169. *Lg* 3: 321, 485, 656, 675. iohannes han predicadhe syndoghom mannom synda bätring (*pænitentiam*) *Bo* 39. for rätwisa manna skuld som ey vidhertorfwa synda bätring göra *Su* 414. *MB* 2: 339. — **synda fal,** *n. fall i synd.* huarn tima han hörþe skriptamal ok nokors folks synda fal *Bu* 100. som vp wilia staa aff synda fallum *ST* 180. j allom synda fallom (*peccati casibus*) sik gerna bätra *Bir* 3: 270. *ib* 2: 195. — **synda forgiftilse (***Su* 430. **-forgiptilse),** *n. pl.?* = **synda forgivilse.** ther är afflat oc synda forgiptilse *Bir* 3: 326. *Su* 430. — **synda forgivilse,** *n. pl.? syndaförlåtelse. Bir* 4: 286. — **synda forlatare (syndha förlatare),** *m. syndaförlåtare.* enkte alstingis dual är mällan angrandhe syndaran oc syndha förlataran *Su* 46. — **synda forlatilse (synde-),** *n. pl. och f. syndaförlåtelse.* sidhan gudh hawir gifwit os helsona i synda forlatilsom *Bo* 122. kirkian skal haua thre dör förste skal kallas synda forlatilse dör *Bir* 2: 337. han skal faa ... synda forlatilse *ib. ib* 1: 130, 2: 41, 182. thera synde forlatilse är iäfwgh *Ber* 91. at wara sigher och wis af synda

forlatilsom *ib.* *ib* 2, 4, 5, 33, 38, 92 *o. s. v.* — **synda frestilse,** *n. pl.* [*Jfr Isl.* syndaffreistni] *frestelse till synd.* jak gömer thom oskadda j synda frestilsom *Bir* 2: 316. — **synda fulder,** *adj.* [*Isl.* syndafullr] *syndfull.* en salogar man ok synda fuldar *Bu* 130. — **synda fund,** *f.?* *syndigt anslag.* *MD (S)* 206. — **synda fylska,** *f.* *syndaorenlighet.* *MP* 1: 157. — **synda giri,** *f.* *syndig begärelse.* jak tok mandom vtan synd ok synda giri *(sine peccato et concupiscentia)* *Bir* 1: 3. — **synda girilse,** *n. pl.* *syndiga begärelser.* som ... sit köt körsfesto ok atirhiollo af lastom ok synda girilsom *VKR* xv. *Su* 437, 453. — **synda gïäld (-gäld. -giäl. -gäll. -gell. -geel),** *n. vanl. pl.* [*Isl.* syndagjald] 1) *vedergällning för synd, syndastraff.* en tima komo synda giäldh jfuir antiochiam *Bil* 260. sagdho thz wara syndagiäld for menlösa mö han pinade *ib* 426. at thola synda giäld *Pa* 11. nw hawer han fangith siin syndagiäld *MB* 1: 97. thz är alt warom synda geel *MD (S)* 266. hon wart för syndagell *(in pœnam)* maske braat blind *Lg* 3: 363. han märkte at thz war rät syndagäll *ib* 381. synda gäldith älla pinan mz synda bätring ok grat ma bortköras ok bätras *ib* 485. lisa thera pino oc synda gäld *Bir* 4: 172. the ... thänkto honum löna synda giäl *Al* 2329. *Bil* 629, 710. *MB* 1: 113, 119, 127, 130, 247, 270. *Bir* 4: 174. 2) *syndaskuld.* kändis hau widh syndagiäld *MB* 1: 7. *ib* 240. man röffwar then fatigha mz sit wald siälin staar fore i synda giäld *MD* 106. — **synda idhroghe (-idhrughe** *MP* 2: 183; **-a** *Bir* 3: 40**),** *m.* *syndaånger.* ä mädhan iak stygdis vidh synda idhrugha *(pœnitentiam)* *Bir* 3: 40. offra gudhi beska mirram som tekna bäska synda idrogha, ok scriptamal ok bätringh *MP* 1: 45. *ib* 2: 183. *KL* 164. — **synda idhrogher,** *m.* = **synda idhroghe.** bäska *(för -er)* synda idroghir *MP* 1: 224. — **synda ilzka,** *f.* *syndens ondska.* at han ... rense sith hiärta af alle synda ilzko *Ber* 98. — **synda karl,** *m.* *syndare.* iak är siutighi ara gamal synda karl ok skörs likama *Bu* 135. — **synda luste,** *m.* *syndig lust, syndig njutning.* han bort bläste allan synda lusta *(peccati voluptatem)* *Bir* 1: 329. at ängin synda luste *(peccati delectatio)* skuli stinga mik *ib* 391. drykx här sötelica j synda lusta *MP* 1: 59. *ib* 74. — **synda lös,** *adj.* [*Fnor.* syndalauss *samt* syndarlaust] *fri från synd, utan synd.* godz mantz siäl syndar aldre sidhan han är dödh, vtan glätz ewinnelika syndalös mz gudhi *MB* 1: 50. hwa som far syndalös aff wärldinne *ib* 219. at iomfrun war syndalös for hans skuld *KL* 67. — *n. adv. utan synd, icke syndigt.* tha giordhe han wäl oc syndalöst *MB* 1: 50. *ib* 221, 311, 395, 468, 469. — **synda mal,** *n. L.* — **synda man,** *m.* [*Isl.* syndamaðr] *syndig menniska, syndig natur.* aflägghin j ... gambla synda mannin *(veterem hominem)* *MP* 1: 125. — **synda modhir,** *f.* *moder el. upphof till synder.* en girugh är engom godher sik sielf är han en synda modher *MD (S)* 308. — **synda myrk,** *n. pl.* *syndamörker.* *MP* 1: 260. *Ber* 164. — **synda plagha,** *f.* *syndastraff.* thz är mantzens synda plagha oc plikt *MB* 1: 94. *Ber* 100. — **syndaplikt,** *f.* *syndastraff.* *MB* 1: 94. han *(Gud)* gaff thz til synda plikt *MD* 386. — **synda rensilse,** *n. pl.* *syndarening, rening från synden.* huar stund ok hwar punctir j hulkom thw hawir samthykkio mz vilianom til lydhno ... skal reknas thik til löna ok synda rensilsa *Bir* 3: 115. *KL* 268. *Lg* 3: 518. — **synda röker,** *m.* hwar eldir är j hwsit är vidhirthorftelikit windogha at hulko rökin vtgange ... swa är jdhkelica synda vidhirganga ok scriptamaal vm hulka synda rökin vtgange *Bir* 2: 327. — **synda samthykkia,** *f.* *samtycke till synden.* wtsläkkia i thik alla synda samthykkio *Ber* 183. — **synda sar (-saar),** *n.* [*Fnor.* syndasár] *syndasår, sår som synden tillfogat en menniskas själ.* at vi helom war synda saar mz idrogha *MP* 1: 45. *Su* 414. — **synda sidhvänia,** *f.* *syndavana, syndig vandel.* afläggia gambla synda sidhuänio *MP* 1: 125. aflägghin j eptir förro synda sidhuänione *(pristinam conversationem)* gambla synda mannin *ib.* syndha sidhwänia fik tha sith nidherslagh i thz clostret *Lg* 3: 265. — **synda släng,** *f.* *säng hvarest synd bedrifves.* þa iak var a vaþa vägh tel synda siäng *Bu* 135. — **synda skuld,** *f.* *syndaskuld.* ihesus christus þolde döþ a corse vtan nokra nöþ älla synda skuld *Bu* 138. — **synda skärsl,** *f.* *syndarening, rening från synder.* som widher thorfua synda skärsl *Bil* 83. — **synda smitta,** *f.* *syndafläck, syndasmitta, besmittelse af synd.* scal al synda smitta afskrapas oc nidhir thrykkias mz fasto oc bönom oc atirhalde *KL* 196. thessin hymerikis drotningin war swa ren at en synda smitta kunne ey finnas j hänne *Bir* 1: 95. rensas af synda smittom *Ber* 193. *Gr* 301. *Ber* 31. *Lg* 3: 38. — **synda snara,** *f.* *syndasnara.* hulkin som snardhir är j mangom synda snarom *Bir* 3: 412. for hulkit siäliu komi i synda snaru *MP* 2: 77. — **synda symn,** *m.* *syndasömn.* vaknaþe iak tel guz naþa af synda symne *Bu* 135. — **synda sör (syndo söör),** *m.* [*Isl.* syndasaurr] *syndasmuts, syndens orenlighet.* ren ... af allom syndo söör *(söör sedan utplånadt)* *Bu* 10. — **synda tilfälle,** *n.* *tillfälle el. anledning till synd.* at the skulu ey ... falla j syndena for owir matto glädhi älla käte älla af nakre andre sak älla synda til fälla *(för -e)* *Bir* 1: 67. världin är ful mz syndom och synda tilfällom *MP* 1: 154. vi ärum j rötelikom licama oc synda tilfallom *(för -tilfällom; motsv. ställe MP* 2: 151 *har* synda tilfällum*)* *ib* 201. *Ber* 161. — **synda thräkker,** *m.* *syndasmuts.* *Bo* 132. *Ber* 218. — **synda udder,** *m.* ey finz smitta j hänne huar een synda vddir *(cuspis peccati)* maghe infästas *Bir* 3: 152. — **synda vani,** *m.* *syndig vana, syndigt bruk.* wände iak alt til synda wana alt thz iak tok af gudhi til lifsins nöth *Ber* 228. — **synda vidherganga,** *f.* *syndabekännelse.* at idhna synda vidhirgango *Bir* 3: 40. *ib* 2: 158, 327. synda vidherganga ... forskulda synda forgiftilse *Su* 429. — **synda vili,** *m.* *syndig vilja, lust till synd.* siälin ... rätte ey synda vilian *Bir* 1: 365. mädhan the äru j synda vilia *MP* 1: 151. — **synda villa,** *f.* *förvillelse i synd, syndig förvillelse.* mz synda villo astundilsom *(desideria erroris)* *MP* 1: 125. — **synda vägher,** *m.* *syndaväg.* siw synda vägha *(vias peccatorum)* leddo judha oc hedhninga sua som blinda *Bir* 3: 149. — **synda ämne (-ämpne),** *n.* *tillfälle till synd.* biscopen ... huxar ... a synda ämne mz hänne *Bu* 144. ängin skulle giwa synda ämpne *MB* 1: 84. — **synda ökilse,** *n. pl.?* *ökande af synd, ökad synd.* *Bir* 5: 100.

synda (*pres.* **syndär** *VGL I Br* 5 *(på tre st.), II K* 57. **synder** *Al* 6311. **syndir** *Bir* 2: 25. *impf.* **-aþe.** *part. pret. n.* **-at),** *v.* [*D.* synde. *N.* synda. *Jfr Isl.* syndgaz *och Nyisl.* syndga. *Jfr äfven Mnt.* sunden] *L. synda.* þär adam syndaþe ok bröt *Bu* 139. forma ängin synda sidhan han seer fulkompnelika gudh siälwan *MB* 1: 91. ma spörias än nakar matte swika adam . . . än han hafdhe ey syndath *ib* 94. war mannin odödheliker för än han syndadhe *ib* 109. wil iak . . . spöria, hwilkit thera syndadhe meer, adam eller ewa *ib* 140. synda nadhelika *ib* 143. syndandhe j danz ok squaldre ok alle sköre käte ok syndom *(för* allom syndom*?) MP* 1: 90. *Bir* 3: 40. nar han syndir lystelica mot minom budhordhom *ib* 2: 25. här synder ängin androm ij moot *Al* 6311. — *särsk. öfva otukt.* fik han at synda nästo nattene mz löske quinno *Bu* 171. *Bil* 445. *KL* 280. *MB* 1: 417, 418.

syndal, *se* **sindal.**

syndare (syndar *MD* 125. **synder** *ib* 123**),** *m.* [*D.* synder. *N.* syndar. *Nyisl.* syndari. *Jfr Mnt.* sunder] *syndare.* j hulkom tima syndarin sik vmuändir *Gr* 295. ängin är sua stor syndare at han skal ey faa miskund vm han ödhmiukelica bedhis hona mz vilia at bätra sina synde *Bir* 2: 174. vpinbar syndare *MP* 1: 254. thenne opinbara syndaren *ib. Bo* 191. *Ansg* 245. *MD* 123, 125. *LfK* 62, 70, 73 *o. s. v. Lg* 69, 669.

syndarinna (synderinnä *MD* 65. **synderinne** *ib* 26, 42**),** *f.* [*Mnt.* sunderinne] *synderska.* ein arm synderinne *MD* 26. *ib* 42, 65.

syndelika, *adv. syndigt.* som syndelika liwa oc orätlika *MB* 1: 260. at göra syndelika widh smaswennin *ib* 242. *MP* 1: 56. *ST* 407. *LfK* 70.

syndeliker (synderliker *MB* 1: 391; **-likom** *MP* 1: 90; **-likx** *Su* 203. **synäleker: -leka** *Bir* 4: *(Avt)* 180**),** *adj.* [*Isl.* syndligr. *Fnor.* syndaligr. *Jfr Mnt* sundelik] *syndig.* skal han göma thöm för syndelikan lifnat *KS* 53 (135, 57). j syndelicom sidhom *Bir* 3: 73. *ib* 4: *(Avt)* 180. atir halda sin likama af syndelikom lusta *ib* 1: 42. *ib* 77, 304. atirhold aff allom lastom ok synderlikom girnilsom *MP* 1: 90. *Su* 203. hulkin som . . . dröuis mot allom syndelicom värildz thingom *Bir* 2: 34. the hawa mang syndelik ämpne *(tillfällen till synd) MB* 1: 452. thz är mannom syndelikt *ib* 442. — *om person.* swa länge är mannin synderliker som han liwer i thässe wärlz liwe *MB* 1: 391.

synder, *se* **sunder.**

syndirska (-erska: -o *Ber* 92**),** *f.* [*Mnt.* sunderschе] *synderska.* jak är vsul syndirska *KL* 77. *Bo* 75. *Ber* 92. *MB* 2: 3.

syndogher (-ugher: -ugha *Ansg* 245. *f.* **-ogh. -ok** *MP* 1: 41**),** *adj.* [*Isl.* syndugr] *syndig.* hänna dyghþa sol gisla (släkto) huars mans syndoghan lusta *Bu* 10. en miok syndoghar man *ib* 20. en syndogh kona *ib* 134. *ib* 135. *Bil* 454. *Ansg* 245. var herra ropar til syndoga siäla *MP* 1: 46. syndoghir hughir *ib* 2: 59. hon var . . . mykit syndok *ib* 1: 41. än tho syndoghe quälias ey synlica af dyäflenom tho quälias the i sino samuiti *ib* 2: 59.

syndra (söndra. -ar, -adhe), *v.* [*Mnt.* sunderen] *L. söndra, splittra, upplösa.* thu . . . som . . . syndrar enadhin, ok atskil sämiona *Bo* 146. — *refl.* **syndras,** *splittras, gå i sönder.* skulrobenen bräktos oc söndradhos *Lg* 3: 311. — *bildl. söndras, gå i sönder, gå i sär, upplösas.* macedones rike skal nw mindras dagh fra dagh skal thäth syndras *Al* 10464. — *Jfr* **be-, for-syndra.**

syndring, *f. Jfr* **be-, for-syndring.**

syndrogher, *se* **sundrogher.**

syndskaper, *m. synd.* the hafdho komit them til syndskap *MB* 1: 418.

syne, *n.* [*Isl.* sýni] *beskådande.* mz . . . käppom, som ther lagho allom til synes *LfK* 147. ther stodh han naken allom til syne *MD* 35. jagh lath honom hängie i suderköpings by hwar man til syne *RK* 3: *(Ytterligare till. om Chr. II) s.* 234.

synekluter, *m. fana.* idhers syneklwth och baner, thon i stoltel[i]ga som en ärlig, högborin herre altidh förth haffwa *BSH* 5: 332 (1508).

synfal, *n. underlåtenhet att hålla el. att inställa sig vid syn.* quilibet istorum saak till 3 m. för syn fall och till 3 m. för doombrott, ty the hullo icke eena landz syhn som war dömdt emillan nicki osolan och madz pörwon *BtFH* 1: 23 (1469, *nyare afskr.*). *ib* 147 (1506), 176 (1507), 282 (1508). dömdes . . . anders nilison sak . . . til iij m. för orette kär och syn fal *ib* 289 (1509). *Jfr* **syna fal.**

syngia, *v.* [*Jfr Isl.* syngja] *sjunga, sjungande framsäga.* haf thit hiärta när psalmomom som läsas oc syngias *Ber* 271. *Jfr* **siunga.**

synia (sönia. *pres.* **syn. syniär** *HelsL V* 14: 3. *impf.* **sunde. sonde: -es** *RK* 2: 6966. *part. pret.* **sunder),** *v.* [*Isl.* synja] *L. neka, vägra, afslå.* han war . . . swa giäfmilder herra at han engum swnde möghelika bön *Bil* 320. *ib* 159, 658. *MB* 1: 205. i hulkins vilia ok valle är at gifwa älla sönia thik paradisi äro *Bo* 176. synia hanum skatten *Di* 175. sönia tik kamp *ib* 75. tw mat mik ekke söniä hwat iak aff tig bedis *ib* 109. at han sunde honum hws *Lg* 3: 234. aff hwem han then pilthen thil läns bädhes han ma honom then ey synia *SO* 16. ä foorgaar thz man syn wini sinom *GO* 215. han syn them enkte *Al* 1140. her tordh wille jösse booson inthe sönia *RK* 3: 175. huat thz war thn konungen badh thz war honom ekke swnt *ib* 1: 2400. *ib* 2: 6966. tha ma bröderschapit hanom ey wegras eller synias *SO* 102. thet . . . scal engoledhis synias vm thet til är ellir kan finnas falt *VKR* 42. hwa blidhelika bidher the kunno ey synia *Al* 237. *Jfr* **forsynia.**

syniare, *m. nekare, vägrare, en som nekar el. vägrar.* godhir bidhiare skal hawa godhan syniara *(poscenti gnare subtiliter inficiare) GO* 734.

synlika, *adv.* [*Isl.* sýniliga. *Jfr Mnt.* sunelike, -liken] **1)** *synligen, uppenbarligen.* än tho syndoghe quälias ey synlica af dyäflenom tho quälias the i sino samuiti *MP* 2: 59. jak ville synlica vmga mz mannom *Bir* 2: 293. vm nakre hälghe män syntos oppinbarlica ok taladho synlica *(visibiliter) ib* 287. *ib* 3: 450. **2)** *på ett märkbart sätt, tydligen, påtagligen.* min rätuisa skal synlica *(evidenter)* oppinbaras *Bir* 3: 122. — *Jfr* **osynlika.**

synliker (-likin *Bil* 536; *Bir* 1: 92. *n.* **-likit** *Bir* 1: 44, 2: 121**),** *adj.* [*Isl.* sýniligr. *Jfr Mnt.* sune-

-lik, sunlik] **1)** *synlig.* han omgik synlikin mz mannom her j werdlene *Bil* 536. *Bir* 1: 92. änglane äre ... ey synlike aff sik siälwom *MB* 1: 190. mädhan diäfflane äru ledhe oc ryghelike ... hwi synas the ey synlike mannom *Bir* 2: 285. jak gör nakat aff ängo oc synlikit aff osynlico ok jak teer nakat synlikit j tekne *ib* 121. *ib* 1: 44. formatto ey at vndirsta älla begripa osynlik thing vtan vm synlik thing oc liknilse *ib* 2: 38. *Bo* 256. fyra diäfla i synliko qwinno liknilse *KL* 261. **2)** *uppenbar, tydlig.* mit tekn är vppinbarlikit ok synlikare *(evidentius)* än thit tekn *Bir* 1: 358. (synlika *för* osynlika: gudz werdoga likame är ey j the matto j tässo sacramento swasom nakot likamlikit tingh j sino rwme, hwilkit j sinne mätningh widherlikas rwmeno, wtan j eno synlika oc besynnerlika matto *(quodam speciali modo) Su* 271.) — *Jfr* **osynliker.**

synnan, *se* **sunnan.**

synnodagher, *se* **sunnodagher.**

synrät (-ret. sunret), *adv. L. rakt, i rät linie.* gangam ... iuerunt ... a meridie ab amne eslo incipientes ubi prima teldra posita est. & sic de teldra in teldram. de grima in grimam. sunret uel opret *SD* 1: 247 (1225). contra hanc rupem synret uel opret termini ire habent *ib.*

synrätta, *f. L.*

sypta (-te), *v.* [*Isl.* sypta, svipta] *rycka.* droghe the han oc sarlige sypthe ther the honom a korsith lypthe *MD* 15. — **sypta up,** *rycka upp, draga upp.* mz thunge wäto som soolgisla gita ey at sypta op mz sik höght aff iordhinne swa sköt som the rinna siälwa op *MB* 1: 122.

syra (syyra), *f.* [*Jfr Isl.* sýra] *syra, det som har sur smak.* **1)** *surdeg, jäst.* thz brödh som aldre kom dräg widh eller syra *MB* 1: 308. *ib* 473, 481. stampas krasse mz syro *(fermento) LB* 3: 137. **2)** *syra, rumex Lin.* acedula syra *LB* 6: 284. *ib* 3: 141, 5: 81. syra, som vexer pa aker eller ängh *ib* 7: 187. tag syyra som vexer pa ängin *ib* 244. *ib* 260, 300, 302, 303. stöth syror *ib* 2: 56. — *Jfr* **skogh-, skoghasyra.** — **syroblandadher,** *p. adj. blandad el. tillsatt med surdeg, syrad.* mz syroblandadho brödhe *MB* 1: 340. *ib* 308. — **syro frö (syra-** *LB* 8: 41), *n. frö af rumex.* tak syrofrö *LB* 2: 59. *ib* 8: 41. — **syro vatn (syra-),** *n. dekokt på rumex.* dricka syra vatn *LB* 7: 300.

syra (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **-dher,** *se* **osyrdher),** *v. syra, genomsyra, göra sur.* litin swrdegher syre allan deghin *Ber* 130. ätikkia til blandat söto vine, syre thz alt saman *MP* 2: 61. *Jfr* **osyrdher.**

syrghelika (sörghelika. sörghelica. sörgelika. sörglica. sörgeligha. syrgelige *MP* 115. **sörgeligä. sörliga),** *adv.* [*Isl.* syrgiliga] *sorgligt, med el. under sorg.* han *(djäfvulen)* sände stundom gladha dröma j hiärtat at thu skuli fanyttelica glädhias stundom sörghelica at thw skuli syrghelica *(dolendo)* forlata nakra godha gerninga som thw hafdhe maat at göra *Bir* 2: 78. hwat sörghelica the sta *Bo* 178. wende han sörgeligä igen *Va* 14. *ib* 17. wideke oc heim skildis sörliga fra thera kompana *Di* 181. stokholms män faa thz sörgeligha weetta *RK* 3: 3564. *ib* 174. sua sörgelica hiölt han sik *ib* 2: 3877. — *på ett sätt som gifver anledning till sorg el. ömkan, ömkligen.* han ... dara ... them sörghelika *Bir* 1: 70. sundir stänktos the syrghelika af grymmom diurom *ib* 204. *ib* 72, 337, 2: 67, 3: 353. *MD* 13. *Su* 219. syrgelika döa af sylt *KS* 84 (206, 92). vi skulum gudlica bidhia j then stadh huar ihesu fötir stodho sörglica j hans pina thima *MP* 1: 47. the som ey elska gud ... fordömas sörglica *ib.* — *svårt, svårligen, mycket, högeligen, häftigt.* sörghelika bedröfwas *ST* 288. *Ber* 154. the fara sörghelika wille *ST* 34. *Lg* 3: 334, 639. gisla flängior hardha oc sörghelica värkiande *Bo* 193. stingande sörghelica *Bir* 3: 29. syrghelica pinande jdhir *ib* 295. *VKR* XII. — *häftigt, högeligen, bitterligen.* mathidiana succadhe syrghelika *Bil* 351. *Su* 97. hon stodh oc sörghelika gräät *KL* 358. *ST* 464. *Su* 159. *MD* 115. han ... sörgelika klaghade sik för gudhi *Su* 16. *ib* 298.

syrgheliker (-likin. sörgheliker. sörghelikin *Al* 1796; *(ack. m.) Bo* 195; *(pl. ack. n.) Su* 247; **-likit** *ST* 464; *Su* 298. **sörgelikin** *MB* 2: 221. **sörgheligh in: -lighit** *RK* 3: 161. **sörgelighin: -lighit** *ib* 163. **sörgelig),** *adj.* [*Isl.* syrgiligr] **1)** *sorglig, som uttrycker el. gifver anledning till sorg, bedröflig.* lönlikt breff ok sörghelikt *Bil* 485. han *(djäfvulen)* sände stundom gladha dröma j hiärtat ... stundom sörghelica *Bir* 2: 78. *ib* 79. hiollo thz sua syrghelikit *ib* 200. swa stor skam oc sörgelikin wanhedher *MB* 2: 221. thz som alzstingis sörghelikit oc grötelikit *(flebile et afflictivum)* är *Su* 298. j bland thenna mina sörghelika talan *ib* 247. sörghelikin ordh *ib.* thenne sörgelige tidhende *FM* 409 (1509, *samt. afskr*). *RK* 3: 161, 163. — *sorglig, ömklig.* dö aff et sörghelikt fall *Al* 498. — *svår, smärtsam.* tholde var herra ihesus af thöm ... pinor ok sörgholikin värk *Bo* 195. ij thässe thinne sörghelico *(dolorosa)* stridh *ib* 212. hwat är syrghelikare *(dolorosius)* mz wärldzlikom mannom än vmbära sin orät *Bir* 1: 276. — *svår, förskräcklig.* omättelikit diup ok syrghelikit *(dolorosum) Bir* 1: 337. hwi wilt thu swa sörghelikit bedhas *ST* 464. — *svår, häftig, bitter.* lät mik grata mina sörgelika dröffuilse *(defleam dolorem meum) Su* 159. syrghelikin gratir *KL* 101. *Bir* 3: 154. *Al* 1796. **2)** *sörjande, sorgsen, bedröfvad.* min sörghelike grötelike hugher *Su* 415. sörghelikit hiärta *ib* 298. mz enne sörgelike warkunna *ib* 182.

syrghia (syrgha: -ande *Bu* 20. **syria** *ST* 458; **-ande** *ib* 403; *Ber* 205. **sörghia. söria** *LfK* 19; **-ande** *Su* 159; **-andhe** *LfK* 78; *Lg* 218. **sörya** *PM* 19. *pres.* **syrgher** *Iv* 3791. **sörghir** *GO* 332. **sörgher** *Al* 944. **sörghe** *KL* 67, 299; *LfK* 99. *impf.* **syrghþe. syrghde. syrgdhe. sörghþe. sörgdhe.** *part. pret. n.* **syrkt** *Bu* 74), *v.* [*Isl.* syrgja] *L.* **1)** *sörja, bedröfvas.* sanctus georgius sa þät ok sörghþe *Bu* 493. *ib* 495. viþ moþor döþ gat iak fast gratet: sukat ok syrkt ok illa latet *ib* 74. hanom syntes sik (ganga) syrghande fran domenom *ib* 20. *Bo* 27. *ST* 458. *Su* 159. *Lg* 218. *Ber* 205. *LfK* 78. wardh hon mykyt syriande *ST* 403. hulkin som syrgdhe ok grät ä thäs meer at riddarin badh hona wara gladha *KL* 67. han spordhe hwi hon swa sörgdhe *ib.* ey är thz vndir at iak sörghe *ib.* han ... sörgdhe sarlica *ib* 299. saara syrgher the iomfrugha *Iv* 3791. *Al* 944. *PM* 19. — *med prep.* mykyt sörgdhe hon af thinom dödh *Bo* 225. aldra

minzst syrghia the aff andra manna syndom *Bir* 3: 27. altidh sokka oc söria för sina oc alla wärldenna syndher *LfK* 19. gudz man sörgdhe ther mykyt vm *Bil* 848. mykit sörghia vm han *KL* 299. syrgdhe sanctus iohannes ewangelista mykith äptir henne *Lg* 43. thärna säthir hand vndhir kyn ok sörghir äpte graskin *(d. v. s. öfver saknaden af gråskinn, öfver att icke ha fint pelsverk) GO* 332. — *med sats inledd af* at. kunugen ... sörghþe. at han gat eigh frälsat sina dottor fra döþ *Bu* 491. — *sörja, sörja öfver. med ack.* dyoclecianus ... syrghþe sin scaþa *Bu* 524. nero syrghde dyghirt hans dödh *Bil* 124. sörgh thz at mins sons vini äru faa *Bir* 1: 280. **2)** *känna smärta af, lida af.* om öghonen ällar föthrena wardha förlame hwat ey wngeller thz oc sörghe aldher kroppen *LfK* 99. **3)** *väcka sorg.* hwat äru al thesse thingh vtan swa som rägn framgangande af skymen smittande hughin j thankans astundan ... ok sörghiande *(perturbans)* j samansankada thinga mistilsom *Bir* 1: 278. — *väcka sorg el. smärta hos, smärta.* meer dröuir mik nu ok sörghir *(angit)* at jak hawir syndat mot gudhi än mins kötz värkir *Bir* 3: 445. **4)** *sörja (för), draga försorg (om), hafva vård om.* try konga riike hade iag före sörgia *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257. **5)** *besörja, ställa om, anskaffa.* tha skal swensens fadher gipta salugha mö oc sörghia henna klädhnadh *(providebit puellæ nuptias et vestimenta) MB* 1: 335. — *besörja, förskaffa, anskaffa (ngt) åt (ngn).* sörghia konungom kost *MB* 1: 266. — *Jfr* **be-, sam-, um-syrghia (-sörghia)** *samt* **o-syrghiande.**

syrghian (sörghian), *f. Jfr* **besörghian.**

syrghunna, *f.* [*Fdan.* surgunnæ] *chelidonium majus Lin., svalört.* celidonia thz är syrgunna ällir brenne yrth a swensko *LB* 3: 120.

syskin, syskine, *se* **systkin, systkine.**

sysla (*impf.* **syste: -to** *Bil* 602; *RK* 1: 3256, 4258. *part. pret. n.* **syst** *L.*; *Bil* 725; *Bo* 4; *MB* 1: 206, 476; *ST* 92, 304, 509; *Iv* 1346, 3189. **syslat** *Lg* 725. **syslath** *MB* 1: 440), *v.* [*Isl.* sýsla] *L.* **1)** *uträtta, förrätta.* at siälin formatte ey sysla sina natwrlika gerninga mz tholkom likama *MB* 1: 79. *ib* 43. — *uträtta, verkställa, bestyra.* at iak skulle thz ärinde trolika sysla *MB* 1: 205. *ib* 476. *Bo* 4. *ST* 509. han sagdhe ysaac hwath han hafdhe syst *MB* 1: 206. han hafuer syst thz ij badhin *Iv* 1346. the systo ther ok annat slikt som rikeno war torfftelikt *RK* 1: 4258. berätto honom ... hwat the hafdho syst oc ändat *ST* 304. en ... sagde sik alt thz hafua syst j thrätighi daghum *Bil* 725. annar sagdhe ... sik thz hafua syst j xx daghum *ib.* sagdhe han hafua mera ... syslat än alla the andre *Lg* 725. — *uträtta, åstadkomma, bringa till stånd, uppnå.* ariani ... systo enkte mz thrigia dagha fasto *Bil* 602. *RK* 1: 3256. diäfwllin ... saghdhe sik enkte hafwa syst *ST* 92. — *syssla, beställa, göra.* the haffdo yffrit at sysla tha *RK* 1: 4264. hwat hafwom wi sysla ij india *Al* 4167. hwat hafuen j mz os sysla *Bil* 238. han swaradhe ... sik hafua warit en forbannadan röfuara ok änkte hafua sysla mz martiribus *ib* 631. — *ställa, rangera?* then rese fik tha illä syst *(illa ställt för sig?) Iv* 3189. **2)** *förskaffa.* ey gita the (ɔ: lagh) ... syslath hughenom fulkomin fridh *MB* 1: 440.

sysla (syssla. sytzla *L.*), *f.* [*Isl.* sýsla] *L.* **1)** *syssla, göromål, bestyr.* ä huar han var älla i huat syslo han var *Bu* 7. ey forlät han ... clostirs syslo *(officii monasterii) Bil* 627. jeronimus' fik thy *(lejonet)* syslo at göma clostirs asna *ib.* jeronimus ... bödh leone alla asnans syslor *ib.* atte hon forlata alla vmsorgh oc yttra syslonar *Bo* 180. *Ber* 26. tå huatna gör sina syslo *(quando unum organum ordinatur ad unum opus) KS* 54 (138, 59). är ... tungan skapat til tuäggia syslo *(in duo opera naturæ) ib* 55 (138, 59). huar som takr til at göra tuå syslor i sändr, han fulkomna huargha tera wäl *ib* (139, 59). — (?) giärna vare iak nu fräls af lyþno þässe syslo *Bu* 141. — *ärende.* prädicaren böþ hanom ... sit napn ok sina syslo sighia *Bu* 8. — *befattning, befogenhet el. anledning att befatta sig (med).* at väuia os i thy ther vi hafwom änga syslo mz *Bo* 121. hwat syslo *(quid agit)* hafwer gift qwinna mz gudhelike iomfru ... hwat hafwär the qwinna som man älska syslo mz the som gudh älska *Ber* 158. — *befattning, kall, yrke.* hwath är thiin sysla *(hvat manna ertu) Iv* 330. — *befattning, tjenst, ämbete, syssla.* faam wy honom wara syslo *(uppdraget att vara vår drots)* i hender *RK* 1: 2014. thet är ... kununx hedhr ok ära haua vitra ok rönta syslomän i huarre syslo *KS* 41 (106, 44). thes optare iak syslomannom skipte, ty mera skadha hauer iak ther af, ok så huarin sysla *ib* (107, 44). tå han förstår at han skilias *(för* skal skilias*)* widh nokra syslo *ib.* alt ... thet syslonne åfåt är *ib* (107, 45). *ib* 64 (158, 70). — *uppdrag, funktion.* han ... sagþe sik lata nöghia at þöm syslom ok skiplsom. han förra hafþe *Bu* 28. — *Jfr* **boskaps sysla.** **2)** *distrikt inom hvilket ngn utöfvar sin befattning. i ortnamn.* i nessysslo i vermaland *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 150 *(urk. fr.* 1367*).* i wester syslo i wermeland *BSH* 3: 59 (1453, *samt. afskr.*). — **syslo man (sislo-. sijslo-. sysla-. sisla-** *SD NS* 1: 370 (1409). **syslä-. sytzlä-** *FH* 6: 59 (1469). **sysle-),** *m.* [*Isl.* sýslumaðr] *L.* **1)** *syssloman, ombudsman, förvaltare, den som har i uppdrag att sköta en annans ekonomiska angelägenheter.* skal han ... läggia aff sino hiärta alla giri ok haui thässe värlzlico thingin sik länt sua som godhir syslo man *(homo dispensator bonus)* görande rekinskap sinom herra *Bir* 3: 45. — *särsk. den som förvaltar en enskild persons egendom, förvaltare, inspektor.* þet scall min sisloman wtfa hwart aar vm julä timä *SD* 5: 160 (1343, *utfärdadt af Uplandslagmannen Israel Birgersson*). herra knutz boosson riddara sysloman *ib NS* 1: 30 (1401). hans swära, husfru raghnilla, sysloman *ib* 36 (1401). bidher jak .../sigwaldh min syslaman i ekby *ib* 370 (1404, *utfärdadt af Laurens Petersson i Randasta*). thän rike herran kraffdhe räkinskap aff sinom syslomanne *JP* 2. — *den som har i uppdrag att besörja de ekonomiska angelägenheterna för kyrka, kloster el. annan stiftelse; syssloman. Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 299 *(urk. fr.* 1388*).* hära pädhare henrikxsson aff munkathorp, canoke ok syslomanne domkirkione i västraaros *SD NS* 1: 29 (1401). *ib* 95 (1402), 210 (1403), 211 (1403),

370 (1404). syslomän i helghanzhws i westraarus *ib* 243 (1403). hinza markman prästir oc barnanna sysloman iuir skäningis spital *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 197 *(urk. fr.* 1381*).* syslemannen j sielagaardenom *BYH* 1: 287 (1512). han wari . . . almennelichin, clostirsins sysloman ofuir alt clostirsins gooz *VKR* 30. sculu the (ɔ: alle brödhir oc clostirsins thiänara) j allom stykkiom oc allom stadhum standa syslomannenom trolicha när *ib. ib* 29, 31, 32, 33, 34, 36, 41, 82. en stadge hurw watzstena clostirs sysloman oc gaardz mästaren oc all hionen vtan fore clostrit skulu sik haffwa oc styra i sinom ämbitom oc ärffwodhe *Bir* 5: 109. *ib* 24, 110, 111 *o. s. v. FH* 2: 122 (1440), 6: 59 (1469). forbiudhum wi allom thöm aa thässom fornämda gozom byggia älla boa at the nokrom afgäld älla lydhno gören vtan thänna fornämpda klostrom *(Vadstena och Vreta kloster)* ok thera syslamannom *BYH* 1: 185 (1380). syslä mand *(cellerarius)* vti nydale closther *SD* 4: 585 *(öfvers. i hds. fr. sl. af* 1400-*talet).* herra benct, som clostrens *(Riseberga klosters)* sysloman är *ib NS* 1: 539 (1406). **2)** *ombudsman, ämbetsman. Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 311 *(urk. fr.* 1363*).* thet är . . . kununx hedhr ok ära haua vitra ok rönta syslomän i huarre syslo *KS* 41 (106, 44). skipta vm syslomannom sinom *ib* (107, 44). thes optare iak syslomannom skipte, ty mera skadha hauer iak ther af, ok så huarin sysla *ib.* kunungur skal . . . skipa i allom landom ok köpstadhom sins rikes . . . rätwisa syslo män iwi goz ok ingiäld hans, tho hånom sen wisse ok trone, göma gods hans ok kununklikan rät, ok alt thz hans land skulda *ib* 66 (163, 72). hawer han *(Gud)* satt ok skipat sina sijslomän iwi alla wärildenna *ib* 63 (158, 70). kunung är gudz sysloman *(minister)* i tässe wäruld. alt wald är af gudhi siälvom, ok ty äru konunga gudz syslomän, at the styra ok rådha hans folk *ib* 64 (159, 70). *ib* 14 (33, 15). — **syslomanz döme,** *n. en förvaltares el. inspektors myndighet el. verksamhet; de gårdar öfver hvilka en förvaltare har inseende.* halden hafde ypburit til sit egit behoff i syslomanzdömeno fyra thyni korn niclisse *(för* af niclisse*)* i stafwi ok tu pund matu *SD NS* 1: 36 (1401). — **syslomanz gardher,** *m. sysslomansgård, till kloster hörande gård hvarest sysslomannen har sin bostad.* til takins ffyre wälfrägdadha män j liffwirne oc alderdom j syslomanz gardhin *(curiam officialis),* hwilke som skipton almoso oc kläde fatigho folke *Bir* 4: 95. — **syslomanz hionagardher (-gaardher: -gaardhin** *VKR* 4**),** *m.* = **syslomanz gardher.** *VKR* 4. — **syslo time,** *m. tid för sysslors uträttande.* leon gömde oc at syslo thimum them *(åsnorna)* hem kördhe *Bil* 627.

sysla? *f. ett slags fisk?* ihesus gaff fiska mz byogbrödhomen ther til tekn at kännefadhorin skal stundom lukka mz lönommen som teknas mz söto syslomen oc stundom rädha mädh pinommen. som teknas mz hwasso biugbrödhomen *MP* 2: 262.

systir (syster *MB* 1: 321; *RK* 1: 75; *Bir* 4: 28, 29 *o. s. v.* **sister** *VGL II A* 1. **söster** *VKR* 80. **systor** *KL* 223; *GO* 923; *SD NS* 1: 161 (1402). *med art.* **systorin** *KL* 347; *Bir* 3: 453, 454. **systoren** *KL* 98. *ack.* **systor. sůstor** *SD NS* 1: 161 (1402). **syster** *MB* 1: 396; *Bir* 4: 28. **systir** *KL* 221, 223. **sisther** *SO* 22. **sösther** *SJ* 253 (1457). *dat.* **systor** *SD* 6: 180 (1350); *Bu* 135. **syster** *MB* 1: 396; *VKR* 74. **systher** *SD NS* 1: 554 (1406). **systör** *Bil* 779. **söster** *SJ* 259 (1457). **söstter** *BSH* 4: 159 (1493). **suster** *SJ* 340 (1467). *gen.* **systor** *KL* 14, 98, 221. **systör** *SD NS* 1: 686 (1407). **systors** *KL* 222. **sůstor** *SD NS* 1: 161 (1402). *pl. nom., ack.* **syster** *Bu* 21; *MB* 1: 221; *VKR* 17, 73, 75; *MD* 65; *Bir* 4: 59. **systar** *Bu* 194. **systir** *Bo* 47; *Bir* 3: 454; *KS* 33 (85, 35). **systor** *KL* 98; *Bir* 3: 272. 453, 454; *VKR* 2; *FH* 2: 121 (1440), 138 (1442), 3: 24 (1442), 26 (1442), 29 (1443), 38 (1444), 4: 11 (1451), 12 (1451). **systhor** *FH* 3: 148 (1449). **systör** *SD NS* 1: 163 (1402). **systrar** *SO* 151; *Lg* 3: 95, 102, 106; *FM* 633 (1515); *FH* 6: 55 (1466). **systhrar** *SO* 67. **systhrär** *FH* 5: 185 (1504). **sijstrar** *DD* 3: 215 (1483). **systra** *KL* 346, 354; *VKR* 46; *Bir* 4: 27, 5: 27, 36; *MD* 65; *Bil* 939; *Lg* 3: 102; *SO* 151; *MB* 2: 331. **systrä** *FH* 5: 185 (1504). **systrir** *ib* 3: 42 (1444), 110 (1447), 114 (1447, *på två st.*). **systre** *VKR* 73. **söstrer** *FH* 4: 58 (1457). **systror** *Lg* 3: 553, 575; *FH* 1: 15 (1441, *nyare afskr.*), 19, 2: 125 (1440), 126, 3: 153 (1450), 154, 4: 20 (1451), 49 (1456), 5: 31 (1465), 117 (1487), 195 (1505), 199 (1506), 212 (1512), 6: 3 (1441), 49 (1457), 94 (1496). **syströr** *ib* 3: 31 (1443). *med art.* **systrena** *KL* 345; *VKR* 59, 73, 75, 80. **systrina** *KL* 330. **systirina** *Bir* 4: 39. **sůsternar** *SD NS* 1: 300 (1403). **sůsterner** *ib.* **systrana** *KL* 345; *Bir* 5: 27, 28 *o. s. v.*; *VKR* 3, 9, 59; *Bir* 4: 11, 12 *o. s. v.* **söstrana** *VKR* 59. **söstranna** *ib. dat.* **systrom** *KL* 331, 349; *MB* 1: 344; *Bir* 3: 453, 454; *VKR* 1 *o. s. v.*; *KS* 59 (146, 64); *Lg* 3: 552. **syström** *SGGK* 103; *FH* 5: 30 (1465). **söstrom** *SO* 77. **sistrom** *FH* 3: 114 (1447). *med art.* **systromen** *KL* 333, 336, 349; *Bir* 4: 12, 29. **söstromön** *VKR* 74. *gen.* **systra** *ib* 9, 17. *med art.* **systranna** *MB* 1: 221; *VKR* 1 *o. s. v.*; *Bir* 4: 10, 29 *o. s. v.* **systrana** *ib* 3: 453; *VKR* 57, 74**),** *f.* [*Isl.* systir] *L.* **1)** *syster. i egentl. mening.* hon sände sina systor tel eet af guþ *Bu* 134. wi hafum gifit ware systor . . . fullan broþurlut *SD* 6: 180 (1350). maria moyses syster *MB* 1: 321. hans systir sände twa sina syni til hans *KL* 221. han . . . foor til sinna systor hws oc stodh vtan dörena mz atir lyktom öghom oc sa ey sina systir *ib.* een af hänna systrom *ib* 349. the rädhas at han göri thöm last ok blyghd vm husfruor ok systir ok dottr thera *KS* 33 (85, 35). þera möþar varo systar *Bu* 194. twa syster *MB* 1: 221. — *bildl.* hau . . . sa huar þa stoþo baþa syster sannind ok rätuiso *Bu* 21. *MB* 1: 344. *Bir* 3: 453, 454. **2)** *syster i andlig el. oegentl. mening.* kärasta mik j christo syster *Ber* 1. hedherlika syster *ib. ib* 2. kärista systra j gudhi *MB* 2: 331. — *medlem af nunneorden, klostersyster, nunna.* lärdhe hon sina systra at grata corsfästa christum *KL* 346. thzta är . . . sancti gregorii . . . liffwerne . . . som war kära syster haffuer wänt syster cristin elffs dotter aff tyska twngo oc oppa swänsko *Lg* 3: 321. for eth kloster barn, som hetir systor cristin jönesadottir *SD NS* 1: 161 (1402). en systir cristina aat nampne *KL* 349. en stoor hopir af systromen ij sancta clara closter *ib.* giugo alla systrana til kirkio *ib* 345. tha systrena atirkomo *ib.*

hvru systranna oc brödhranna reenlifue byriat är *VKR* 1. taki abbatissan medh confessoris systra oc brödhra samthykkio . . . the systrana oc brödhirna som korsit bära *ib* 9. aff systra oc brödhra scrifto maalom *ib* 17. hvru systrana oc brödhir sculu tacha reghlo klädhabonath *ib* 22. huru som lofuas . . . systrom j sancti saluatoris ordin hafua fyra quinnor sik til hielp j thera steghirhws *ib* 2. systrana gangklädhe *ib* 57. ey tħa likväl döde nogor syster eller broder aff the sothen vthan III systror som hetho syster clara syster birgitta nobis syster birgitta valtis oc II leghbröder *FH* 6: 94 (1496). *ib* 1: 15 (1441, *nyare afskr.*) *o. s. v.* lärde hon allom systrom ok clostrom jomfrum *(för closter jomfrum)* lydhuonna holda *Lg* 3: 552. alt got, j bewisten mik oc alt mith metfölghe, myna käre systrar *FM* 633 (1515). — *qvinlig medlem af ett gille el. handtverksskrå.* the brödher ok systhrar j gildeno äru *SO* 67. gvdh vari medh allom brödhrom oc söstrom j alla embetez kompani *ib* 77. thetta skal allom gilbrödhrom oc syström a riddher sancte örgiens gille pa koperberghit witherligit wara *SGGK* 103. nu kombber brodher heller systher senth til gillisstempna *SEG* 112. — *Jfr* **faþur-, foster-, frillu-, ful-, gildis-, guþ-, half-, kloster-, kompanis-, konvents-, källara-, lek-, leka-, leks-, moþor-, mädh-, port-, pänninga-, renlivis-, sam-, samlifnads-, skola-, stekarahus-, stiup-, älris-systir.** — **systor barn (systör-** *VGL I A* 1. **systur-** *L.* **systir-** *L.* **syster-),** *n.* [*Isl* systurbarn] *L. systerbarn.* gamble lagböger inneholler, at broderbarn skaal ärffwe som brodher, oc systerbarn som syster *BSH* 5: 101 (1506). *ib* 228 (1507, *nyare afskr.*). — **systor del (syster-** *FH* 5: 145 (1490). **systerdell. systerdeel** *FH* 5: 107 (1486). **sisterdeel** *DD* 3: 220 (1484, *på två st.*)), *m.* [*Jfr Fnor.* systurdeild] *systerlott, systers andel i arf som delas mellan syskon. DD* 3: 220 (1484, *på två st.*). at jak med mynne hustrv samtykt . . . hafuer salt . . . nadhendals clostre en systerdell j rödilä godz . . . som är trediungen ouer allan rödhilä by *FH* 5: 59 (1471). *ib* 107 (1486), 145 (1490). dömdes vj men imillan eskil dominicusson letama och oleff bertilson taliala ath skiffte broder broderdel och syster systerdel epter theris andel och manna ranzacan *BtFH* 1: 151 (1507). *ib* 149 (1506), 152 (1507) *o. s. v.* — **systor dottir** (*ack.* **systor dottor** *VGL II O* 3. **systerdotter** *Bil* 690. **systirdotter** *ib* 650. **systirdoctir** *VML I Kr* 9: *pr. gen.* **systordotter** *SD NS* 1: 686 (1407). **systerdotter** *ib* 27 (1401)), *f.* [*Isl.* systurdóttir] *systerdotter.* han tholde engha konu bo j sinom garde ey sina syster eller systirdotter *Bil* 650. *ib* 690. minna systordotter . . . incigle *SD NS* 1: 686 (1407). herra yesmars . . . systerdotter dotter *ib* 27 (1401). — **systor luter** (*ack.* **systur lott** *UplL Ä* 12. **syster lot** *SML Ä* 1: 1), *m. L.* — **systor man (systerman),** *m. systers man, svåger. SJ* 340 (1467). — **systor son (systur-** *ÖGL Ä* 3: *pr.* **systir-** *Bir* 1: 31. **syster-** *Fr* 627, 683. **systher-** *RK* 3: *(sista forts.)* 4362. **systers-** *BSH* 5: 101 (1506). **systur sun** *VGL I A* 3: *pr.* **systursvn** *ib G* 8: 1. **syster sun** *HelsL Ä* 15 *i var.* **suster sun** *ib* 15. *gen.* **systersons** *SD NS* 1: 686 (1407). *pl.* **syster syner** *Iv* 3663. **systirsyni** *Bo* 62. **systersyni** *Bil* 839. *gen.* **syster sona** *Iv* 2905), *m.* [*Isl.* systursonr] *L. systerson.* vars härra moþor systor son *Bu* 193. *Bir* 1: 31. *SD NS* 1: 686 (1407). *Fr* 627, 683. *RK* 3: *(sista forts.)* 4362. *BSH* 5: 101 (1506), 227 (1507, *nyare afskr.*). hans thri systersyni *Bil* 839. hans modhir systirsyni *Bo* 62. *Iv* 2905, 3663. — **systra barn (systrä börn** *VGL II A* 3), *n. pl. L.* — **systra dötter (systara döttar),** *f. pl.* [*Isl.* systradœtr] **1)** *döttrar af (ngns) systrar.* giorde laurens philpusson i gofflundum eeth jorda skipte [medh] marthene i bärastum ok hans syster katerine ok hans systradötrom eline oc ingegerde *SD NS* 2: 224 (1409). **2)** *kusiner som äro döttrar af systrar.* maria ok elizabet varo systara döttar *Bu* 49. — **systra kloster (sösträ-** *SD* 5: 565 (1346). **söstre-** *FM* 311 (1507)), *n.* [*Isl.* systraklaustr] *nunnekloster.* gik hon til eeth systra klostir *ST* 375. giwum vi . . . sösträ klostre i skäningi tyughu mark pänningä, sösträ clostre i kalmarnum samuleþ *SD* 5: 565 (1346). *ib NS* 1: 137 (1402), 161 (1402), 162 (1402), 163, 300 (1403) *o. s. v. BYH* 1: 202 (1391). *FM* 311 (1507). — **systra synir (systrä synir** *VGL III* 63. **systrä syni** *ib II Dr* 7), *m. pl. L.* — **systra tal,** *n. antal el. skara af systrar.* een annor af samo systra talino *KL* 349.

systkin (syzkin *SD NS* 1: 526 (1406). **sydskin** *UplL Ä* 12 *i var.* **syskin** *ib* 11: *pr. i var.*, 2 *i var.* **sizkin: -ins** *UplL Ä* 11: *pr.* **sytzken** *RK* 1: 2205. **syzsken** *Lg* 3: 523. **sysken** *SD NS* 1: 225 (1403, *gammal afskr.; på två st.*); **-ens** *ib* 224, 225 *(på två st.).* **systkan** *SJ* 339 (1467). **sytzskan** *SD NS* 1: 554 (1406). **sydzkan** *ib* 2: 176 (1409). **syskon** *ib* 1: 225 (1403, *gammal afskr.*); *RK* 1: *(sfgn) s.* 174. **syskun** *Bil* 290), *n.* [*Isl.* systkin] *L. syskon.* swa at iak mith widergield faar fore min deel som annat mith sytzskan fore sin *SD NS* 1: 554 (1406). try barn födde the aff sik konung albricht ok henrich tridhia syskon fins jngeborgh scriffuen *RK* 1: *(sfgn) s.* 174. jäk oc myn sysken *SD NS* 1: 225 (1403, *gammal afskr.; på två st.*). wpä minä syskens wäghnä *ib* 224. *ib* 526 (1406), 2: 176 (1409). *SJ* 339 (1467). thu syskun aff them come til ypponiam *Bil* 290. the waro sytzken vm fader ok moder *RK* 1: 2205. älskädhes the jnbördes j renom gudligom kerlek swa som syzsken ok ey som hyonelagh *Lg* 3: 523. *Jfr* **samsystkin (-syskin).**

systkine (syzkine *SML Ä* 1: 1, 6: 1; *J* 17. **syzkini** *VGL II Fr* 14, *III* 56; *UplL Ä* 11: *pr.*, 2. **syzskine** *MELL Ä* 10: *pr.*, 11: *pr.* **syzskini** *ÖGL Ä* 3: 1, 10: 4. **syszskini** *ib G* 23. **sydhskine** *ib Eþs* 24 *i var.* **sydskini** *UplL Ä* 8: 1 *i var.; J* 3: *pr. i var.* **sydskine** *ib Ä* 14 *i var.* **syþkini** *ÖGL Eþs* 24. **syskini** *VGL III* 134; *UplL Ä* 8: 1 *i var.* **syskine** *Bil* 289. **sizkini** *UplL Ä* 8: 1, 12. **siskini** *ib J* 3: *pr.* **systkene** *VML II Ä* 9: 1; *J* 17. **sytzskene** *RK* 1: 1235. **sydzskene** *SJ* 78 (1436). **syzkene** *Fl* 740. **sytzkena** *MB* 1: 395. **sytzskenä** *Lg* 3: 20. **syszkene** *GO* 453. **syskene** *VML II Ä* 9: 1 *i var.*, *J* 17 *i var.;* **-et** *ib Ä* 19: *pr. i var.* **sitzkene** *MB* 1: 395. **siskene** *HSH* 19: 164 (1506). **syskyne** *BSH* 5: 101 (1506); *Lg* 3: 703. **syzskönö** *Iv* 2897. **systcane** *VML II Ä* 6: 4; **-en** *ib* 19: *pr.*

syzkane *MELL G* 24 *i gammal hds enl. Rydqvist* 2: 116. **syskane: -en** *VML II Ä* 19: *pr i var.* **syskäne** *BtFH* 1: 229 (1509). **siscane** *VML II Ä* 6: 4 *i var.* **syzkone** *MELL Ä* 10 *i gammal hds enl. Rydqvist* 2: 116. *gen. sing.* **sydskinis** *UplL Ä* 11: *pr. i var.* **siskinis** *ib.* **syskones** *ib. gen. pl.* **syzkinä** *VGL III* 134. **syskinä** *ib I Br* 5. **syzkine** *SML J* 5 *(rubr.).* **syskine** *ÖGL Ä* 10: 4 *i var.* **sizskini** *VGL II Add.* 11: 14. **suzskina** *ÖGL Ä* 10: 4. **syzkena** *GO* 299. **syzkenä** *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). **syskena** *ÖGL Ä* 10: 4 *i var.* **sötzschena** *SD NS* 2: 53 (1408). **systcana** *VML II Ä* 6: 4. **siscana** *ib i var.* **syskona** *SD NS* 1: 580 (1406). **sisköne** *GO* 873. *dat. pl.* **syskinum** *ÖGL Ä* 1: 1. **sizskinum** *VGL II Add.* 11: 14. **syzkenom** *SmålL* 2: *pr.*; *HSH* 36: 4 (1429). **sytzkenom** *MB* 1: 208. **syskenom** *KS* 78 (192, 85). **sutzschenom** *SD NS* 1: 233 (1403). **sötzschenum** *ib* 2: 53 (1408). **syzkanom** *ib* 224 (1409). **syskanom** *BSH* 5: 228 (1507, *nyare afskr.*). **syskonom** *SD NS* 1: 219 (1403, *gammal afskr.*). **syzkiom** *(för* **syzkinom?**) *FH* 5: 45 (1467). **syskiom** *(för* **syskinom?**) *SD NS* 1: 219 (1403, *gammal afskr.*). *Samtl. de anf. gen.- och dat.-formerna (liksom äfven nom., ack. sing. och pl. i best. form) kunna föras till* **systkin), n.** [*Isl.* systkini] = **systkin.** for sins oc sinnä syzkenä godz frälse *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). at han ey hånom mistyrne ... älla hans barnom älla syskenom *KS* 78 (192, 85). maria oc aaron moysi sitzkene *MB* 1: 395. taladhe war herra sidhan til them all thry *(Cod. B* til thera trighia 561*)* sytzkena *ib.* miin kära husfru ok han äru badhin syzskönö tw *Iv* 2897. tha skildes hon wid sin sytzskene *RK* 1: 1235. *Bil* 289. *MB* 1: 208. *Fl* 740. *GO* 299, 453, 873. *SD NS* 1: 219 (1403, *gammal afskr.; på två st.*), 233 (1403), 580 (1406), 2: 53 (1408, *på två st.*), 224 (1409). *SJ* 78 (1436). *Lg* 3: 20, 703. *BSH* 5: 101 (1506), 228 (1507, *nyare afskr.*). *HSH* 19: 164 (1506). *Jfr* **half-, läm-, sam-systkine (-syzkine, -syskine).** — **systkina alder (siskina-. sizkinä aldär** *UplL J* 3: 1**),** *m. L.* — **systkina barn (sysköno-),** *n.* [*Fnor.* systkinabörn, *n. pl.*] *syskonbarn, kusin.* mino elsköliko ... sysköno barne thorberg kärlingh *SD NS* 1: 626 (1407). — **systkina lagh (syzskene-),** *n. pl. syskonförhållande.* jak wil thetta göra fore syzskene lagh *(därför att vi äro syskon) RK* 1: 4388. — **systkina skipt (syskäne skifft),** *f.* = **systkina skipte.** dömdes en ret syskäne skifft imillan oleff anderssson saris och karin ibidem at skiffte broder broderdel och syster systerdel med sämie och sworne eede *BtFH* 1: 251 (1506). — **systkina skipte (syzkena-. syskäne skiffte** *BtFH* 1: 229 (1509), 230**),** *n. och f? skifte mellan syskon.* som ... syzkena skipte bör fulbordhas *HSH* 36: 4 (1429). dömdes en ret syskäne skiffte millan anders pasia i tartila wppo cristin wägne och knwt nilisson mz theris skifftis bröder at skiffto broder broderdel och syster systerdel gongandis wppo monedagen nest efftter s[anc]ti johannis dag *BtFH* 1: 229 (1509). *ib* 230. — **systkina spiäl (syskana-),** *n. Jfr* **systkinspiäl.**

systkinspiäl (syskin-), *n. L. Jfr* **systkina spiäl.**

systlunga (systlungö *(ack.) VGL II O* 3. **sydzlunga** *FH* 2: 62 (1426). **syslonga. sydzlynga: -o** *FH* 2: 62 (1426; *på två st.*). **syslinga),** *f.* [*Jfr Isl.* systrunga] *L. mosters dotter, qvinligt syskonbarn på mödernet, fränka.* thät war en riddare som het troillus ok war the quinnonna frände som diäfwlen taladhe j ... vm morghonin foor han til the sama sinna syslongo som diäfwlen war j *KL* 6. gesta cristin min syslinga *FH* 2: 14 (1392). *ib* 62 (1426). vi katerin af trästene ok jngridh anbiorna dotter, badha syslongor *SD NS* 1: 360 (1404). *Jfr* **systrunga.**

systlunge (*MELL Ä* 2: *pr.*; **-a** *ib i var.*; **-ar** *VML I G* 11: 1; **-ä** *MELL Ä* 2: *pr.* **sytzlunge** *MB* 1: 403. **syzlunge** *Bil* 374; **-är** *UplL Ä* 11: 2, *J* 3: *pr.*, 1. **syzllunge: -är** *ib Ä* 1: *pr.* **syzlunghe: -a** *Bil* 682. **sydzlunge: -a** *HelsL Ä* 14: *pr. i var.* **syslunge** *Bil* 471; **-ar** *SML Ä* 1: *pr.*; **-a** *MELL Ä* 2: *pr. i var.*; *Bu* 194. **syslungi** *HelsL M* 38 *i var.* **sizlunghe: -a** *Bil* 591. **sislunge: -a** *MELL Ä* 2: *pr. i var.* **syslonge** *ib.* **syzlynge: -a** *ib.* **systlingi** *HelsL M* 38. **syzlinge: -a** *MELL Ä* 2: *pr. i var.* **sydzlinge** *Lg* 3: 382. **syslinge: -ä** *HelsL Ä* 14: *pr.*)**,** *m. L. syskonbarn el. kusin på mödernet; äfv. i allmh. kusin el. aflägsnare frände.* symon cleophe syzlunge sancti jacobi *Bil* 374. *ib* 471. *Bu* 194. *Lg* 3: 382. han gafs j kloster ... for sinna sizlungha räzl *Bil* 591. erleka ok wälborna iomfrur samnadus mangha til henna, biscopa ok herra ... ciriacus war tha pauo ... han war fäghin thera komo thy at manghe aff them waro hans syzlungha *(consanguineas) ib* 682. chore sytzlunge moysi fiärdha mantz i fräntzämio patriarche *MB* 1: 403. *De ställen, hvarest ordet förekommer i pl., kunna föras till* **systlunger.** *Jfr* **närsystlunge** *samt* **systrunge.**

systlunger? (syslingher), *m.* [*Jfr Fnor.* systlingr] = **systlunge.** minom kärlichom win oc syslinghe biörn pätherson *SD NS* 1: 337 (1404). *Jfr* **systrunger.**

systorliker (syster-. *ack. m.* **systirlichin** *VKR* 23. **systerlichjn** *ib* 54**),** *adj. systerlig.* älskins af systerlicom kärlek *Bo* 146. *VKR* 23, 54.

systorskaper (systher-), *m.?* [*Jfr Mnt.* susterschap] *systerskap, rätt och pligt ss medlem af ett samfund af klostersystrar.* then thidh hon systherskap ok klosterlifnaz klädhe i foresagdhom sthadh anamadhe *SD NS* 2: 213 (1409).

systrunga, *f. L. Jfr* **systlunga.**

systrunge, *m. L. Jfr* **systlunge.**

systrunger, *m. L. Jfr* **systlunger.**

syta, *v.* [*Isl.* sýta] *sörja för, försörja, vårda.* at han scal hänne syta ok fore standa til sinna födho til dödhra dagho *SJ* 162 (1447).

syting (sitingh), *f.* [*Isl.* sýting. *Sv. dial.* syting] *försörjning, underhåll; särsk. lifstidsförsörjning som man af ngn erhåller mot öfverlåtande af sin egendom. Jfr Charpentier, Om sytning s.* 5 *f.* effter thet at henric mwnk hafde gifuith the forrörde jordh ... vnder ... nadhendals closter for sytingh och vphielle sigh til födho och klädhe til äwigha tiidh *FH* 5: 133 (1489). kom marcto andersdotter aff huittula här pa setto tinge och gaff sin son anders oleffsson ibidem iij m. om hwart aar for sitingh och wphold

han skal hänne bad clade och föde til döder dag effter xiiª ranzacan *BtFH* 1: 232 (1509).

sytning (syttningh. sitning *BtFH* 1: 233 (1510). **sitningh** *ib* 165 (1508), 236 (1506). **sytninge** *ib* 248 (1508). **sytningx** (*för* **sytningh?**) *ib.* **sytnigh** *ib* 294 (1509). **sittning** *ib* 232 (1509)), *f.* [*Sv. dial.* sytning] *L.* = **syting.** michel taliala ... gaff syn mogh eric laurisson monitula halffdel aff syn köp jord ... for hans trotienst och syttningh effter xiiª ranzacan *BtFH* 1: 144 (1506). til mynnes at torkil laurisson i annula kom här pa setto tinge och gaff sin tienst man nilis enewaldzsson iij marker om hwart aar för sitningh och wpholdh han honom giort haffde i xij aar effter xiiª ranzacan *ib* 165 (1508). kom lauri laurisson perho här pa setto tinge och gaff sine soner ... all syne kop jord och lösöre for theris trotienst och sytning the honom giort haffde och framdelis göre skulu bad clade och föde til döder dag effter xiiª ranzacan *ib* 167 (1508). elin nilisdotter ... gaff sin tienst man oleff mortensson alle syne lösöre för sitningh och wphold *ib* 236 (1506). til mynes at henric kwntzson (*för* knwtzson) aff quisama kom här pa setto tingh och böd en tredingh aff sin fäst jord for sitningh och wpholda och ingen vilde taga wider ty dömdes michel oleffsson förde trediungh til for han skal bad cläde och föde henric til döder dagh epter xiiª ranzacan *ib. ib* 232 (1509), 233 (1510), 248 (1508), 293 (1508), 294 (1509).

syvördha, *se* **sivirdha.**

säþ (säädh. sääd. sadh *DD* 1: 266 (1435). *pl.* **-ir: sädhe** *MB* 1: 172 (*kan föras till* **säþe**)), *f. och n.* (*Bir* 2: 329) [*Jfr Isl.* sáð, *n.*] *L.* 1) *såning, sådd.* bidha tholomodhelica til sädhsins time (*tempus seminandi*) kombir *Bir* 2: 329. fra thenna dagh ... skulo iämlika ganga sädhe oc skyrde (*sementis et messis*) *MB* 1: 172 (*kan föras till* **säþe**). 2) *sådd, det som sås, utsäde.* sanctus nicholaus skipte swa hwetit ok ökte mz bönum at allum wanz yfrit wm thu ar til födho ok sääd *Bil* 576. ytro anbudhin mz hulkom ther iordhin skal vtantil redhas til säädh *Bir* 1: 291 (*båda dessa ställen kunna föras till* 1). sädhin är litin ok fructin vardhir mykyn *Bo* 106. — *utsäde, säd.* wtkastandis sina sädh *Gr* 276. en sädhis man vtgik at saa sina sädh, ok tha han sade fiol somlikin sädhin widh väghin *MP* 1: 84. *ib* 85. — *frö, korn.* thu äst ... swa som sädh (*semen*) hulkin som ey sadhis ok tho wäxte *Bir* 1: 173. — *säd, frö. bildl.* thu skalt wardha fructsamlikin mz andelike sädh (*fructifera semine spirituali*) *Bir* 1: 60 (sädh *skulle här kunna fattas i en betydelse anslutande sig till* **säþe 5**). at ey skuli wprinna i os alla ondra thinga frö och sädh (*germina*) *Ber* 172. 3) = **säþe 2.** jordhen blomstres oc bäri grönt gräs oc yrther oc fruktsamlik trä oc sädh, oc hwar en sädh haffwi sith frö äpther sino kön, oc (*för* at?) sädhin matte thriffwas (*germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, cujus semen in semetipso sit*) *MB* 1: (*Cod. A* 3) 541. 4) *säd som växer, växande gröda, äfven gröda som inbergas el. är inbergad.* gingo the wt oppa akrana. hwar sädhin (*segetes*) stodh *Bo* 125. jak hauir fructsampt huetekorn vm thz saas j jordhinna gör thz stora sädh oc mykla frukt (*fructificat in magnam segetem*) *Bir* 2: 137. takx sädhin moen in j ladhur *MP* 2: 53. til all sädhen bade korn oc hwete war skorit oc tryskkat *MB* 2: 210. akirmannin thol thy solinna hita om somarin at han hwilandis vm vintrin skuli glädhias af samanhänte sädhinne *Gr* 276. — *säd som är innesluten i axen och från dessa frånskiljes.* hon ... wth slogh sädhena mz en sprotta äller qwist *MB* 2: 210. 5) *jord på hvilken säd (af ett visst mått) utsås.* ängin frälsisman maa taka wtgiärdis böndir oc sätia wp a sit godz, vthan thöm som minna sädh hafwa än här äptir sigx, swa at i sijdho skulu the hawa thriggia tynia sädh *GS* 23 (1360). fyra thyni sädh (*d. v. s. åkerjord på hvilken fyra tunnor säd kunna sås*) *DD* 3: 12 (1378, *nyare afskr.*). *ib* 14 (1384, *gammal afskr.*). i. gotz thwa thyni sadh v trö minus ligiändis i kopatyllom *ib* 1: 266 (1435). — *Jfr* **ar-, hvete-, luta-, rogh-, spanna-, var-, vinterrogh-säþ,** *äfvensom* **afsädhum, fulsädha.** — **sädha gudh,** *m. sädens el. fruktbarhetens gud.* jak offradis ceres sädagudi varom *RK* 1: (*LRK*) *s.* 219. — **säþa löper,** *m. L.* — **säþa spander,** *m. L. Jfr* **säþis spander.** — **sädha time,** *m. tid då säden inbergas, skördetid.* hwat skal jak tha göra mällan vartiman oc sädhatiman (*inter tempora veris et messis*) *Bir* 2: 329. *Jfr* **sädhis time.**

säþe (sädhi. säädhe. seedhe), *n. och f.?* (*MB* 1: 360) [*Isl.* sæði] *L.* 1) *sådd, det som sås, utsäde, frö; froämne, grodd.* solen eller nakath himeltungel göra gräs wäxt a iordhinne mz sinom wärma oc thy natwrliko sädhe oc krapt som gudh skapadhe thridhia dagh, oc ey aff sinne dygdh ensampne oc for thy hördhe wäl til at gudh skapadhe för naturlikt sädhe i iordhinne til alzskona awäxt oc sidhan himiltungel hiälpa (*för* at hiälpa) til alzskona awäxt *MB* 1: 61. blomstris iordhen mz grönt gräs oc sädhe oc frwktsamom träem äpter sit kyn mz natwrlike sädhe, swa at et maghe plantas, oc wäxa aff andro *ib* 156. 2) *säd, växter hvilkas frön tjena till föda för menniskor och djur, äfven öfver hufvud växt som i något afseende har särsk. betydelse för menniskor el. djur.* blomstris iordhen mz grönt gräs oc sädhe *MB* 1: 156. esau ... ryktadhe alzskona sädhe (*factus est homo agricola*) *ib* 208. ey ma ... sädhe wara oskiir fore thässa skuld (*för beröringen med orent djurs kött; si ceciderit super sementem, non polluet eam*), vtan badhe koma widh sädhe, första orena thinga skiirsl är (*för* thät *el.* som är) watn, oc sidhan forbudhit siälft holdith *ib* 360. forbannath skal wara thins likama frwkt oc affödha, oc thins sädhis frwkt, oc alt thz som födhis aff thino fä *ib* 428. iordhen skulle ey at eno wara ofrö til got sädhi, vtan hon skulle oc bära honum meensam sädhe swa som thorn, oc thistil, som oc hafdhe wäxit för än mannin syndadhe til fäa födho oc diwra, än ey ther som mannin ärwodhadhe iordhina *ib* 132. 3) *säd, gröda.* thit sädhe oc thit ärwodhe skal annath folk äta *MB* 1: 428. locusta skulo äta oc ödha thit sädhe *ib* 429. jordinna sädhis (*frugum*) bröd *MP* 1: 231. dömdes oleff nilisson kuttis sin skada igen wtoff oleff laurisson ibidem som hans boskap giorde wppo hans säde som är ij [1 1/2] kkarp *BtFH* 1: 278 (1509). 4) *jord på hvilken säd*

(af ett visst mått) utsås. kennis jac . . . mik saalt haffua min achir . . . fääm spanna seedhe *SD NS* 1: 228 (1403, *nyare afskr.*). fyra thynia säädhe *GS* 23 (1360). atta örtugha sädhe *ib.* siw thyniä säädhe *ib.* at nokor bonde hawir thriggia tynia säädhe i mangom byom *ib. Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 155 *(urk. fr.* 1358*). DD* 1: 30 (1358, *nyare afskr.*), 122 (1468), 3: 13 (1380, *nyare afskr.*), 220 (1484), 221 (1484). **5)** *säd, sädesvätska.* karmantz natwra sädhe *MB* 1: 112. vtan mantz sädhe *ib* 281. — *Jfr* **akra-, ar-, roghsädhe.** — **sädhis iordh,** *f. sädesjord, jord som besås el. kan besås med säd.* ther ärnade *(för* ärnade*)* han mannom godha sädhis iordh aff gudhi som änkte vaxte för a *Bil* 750. *Jfr* **sädhiordh.** — **sädhis korn (sädhes-),** *n. sädeskorn, frö el. korn af ngt sädesslag.* thz är ey meer liknande widh sannindena än . . . eth sädhes korn moth helan drossan *LfK* 125. *Jfr* **sädhekorn.** — **sädhis krapter (sädhes-),** *m. kraft att bära gröda.* war herra gaff iordhinne then sädhes krapt. at alzskona gräs trä oc frwkt matto framdelis wäxa aff henne *MB* 1: 58. — **sädhis man,** *m. såningsman.* en sädhis man vtgik at saa sina sädh *MP* 1: 84. *ib* 85. — **sädhis rogher (sädis roogher. sedis roogher),** *m. sädesråg, utsädesråg.* om iiij lester sädis roogh *FM* 360 (1508). then rogh i fiordh wexthe then doffwer inthe thel sädis roogh *ib.* iij [2 1/2] lester gamal sedis roogh *ib.* — **säþis skäppa,** *f. L. Jfr* **sädheskäppa.** — **säþis spander,** *m. L. Jfr* **säþa spander.** — **sädhis time (sädis tyme. sathäs time),** *m.* **1)** *såningstid?* nar jak älla mina arua thät förnämda goz lösa wilia, tha skal thät lösas for säthäs tima *SD NS* 1: 484 (1405). **2)** *tid då säden inbergas, skördetid.* sädis tymen *(tempore messis)* tilstundande *MB* 2: 9. — *Jfr* **sädha time.**

sädhekorn, *n. frö el. korn af ngt sädesslag; sädesslag; växt som i ngt afs. har särsk. betydelse för menniskor el. djur.* hon *(jorden)* skulle oc bära honum meensam sädhekorn *(Cod. A* sädhe 132*)* swa som thorn oc thistil *MB* 1: *(Cod. B)* 537. *Jfr* **sädhis korn.**

sädheland, *n.* = **siättungsland.** *Styffe, Skand. und. unionstiden, 2 uppl., s.* 315 *(urk. fr.* 1485*). Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 179; *Thulin, Om mantalet s.* 85.

sädheskäppa, *f. såningsskäppa, såningskorg. MP* 2: 52. *Jfr* **säþis skäppa.**

sädhiordh, *f. L. Jfr* **sädhis iordh.**

säf, *n.* [*Isl.* sef] *säf.* hon är liik thy blomstre älla säff *(scirpo)* som kallas swärdon *Bir* 1: 392.

säf, *n.* [*Sv. dial.* säv. *Mnt.* seve] *såll, sikt.* tak lagherbär oc stöt kleen oc sikta them ginom eth säff *LB* 10: 7.

säfilla (-ylla), *f.* [*Jfr Mnt.* sipolle. *Lat.* cæpula, cœpulla] = **husløker?** barba jowis är säfylla . . . oc hetir huslök *LB* 3: 143. sivdh gres som hetir barba iouis thz är säfilla *ib* 164; *se Macer Floridus v.* 739 *f.; jfr Franska* joubarbe. *Jfr* **sipul.**

säflika, säflikhet, *se* **siäflika, siäflikhet.**

sägdh, *f.* = **säghn 1.** en girugher gudhelika snilles känneswen . . . wtletadhe konunga oc förnomptoga manna sägd oc diktan *Su* 223. *Jfr* **gen-, motesägdh.**

säghia, *se* **sighia.**

säghl (säghel *Al* 8707. **sägel** *RK* 2: 9062. **sägell** *BSH* 5: 502 (1512, *på två st.*). **sägil** *RK* 2: 8475. **seghl: seghleth** *PM* XII. **segl: seglss** *BSH* 5: 96 (1506). **segel** *PM* XVII. **seegel: -els** *BSH* 5: 502 (1512). **segell** *RK* 3: 3302. **seghil** *Lg* 3: 50. **sigel** *RK* 3: 3298; *BSH* 5: 303 (1508). **sigill** *Fr* 2371**),** *n.* [*Isl.* segl] *segel.* the wundo säghl ok sighldo swa *Fl* 1971. *Fr* 2371. *RK* 2: 9062. *BSH* 5: 303 (1508). tha skipith gör wp seghleth *PM* XII. sigh skipmannomen at the lätin sköt (stryka) säghlin *Bil* 251. wndi standande säghle *ib* 579. siglde foresagde abote . . . mz standande seghil oc snarasta bör hem til änglandh *Lg* 3: 50. the fälte theress sägil *RK* 2: 8475. *ib* 3: 3298. i thet the skulle fälla theres sägell och löpa theres wäägh, finge the see ith stort sägell söder i swndhet *BSH* 5: 502 (1512). at kristoffer skulle strax till seegels effter the jakther *ib.* tha the ginge tiil seglss *BSH* 5: 96 (1506). the skyndadhe sik . . . til säghls *Fl* 52. the *(vingarne)* waro som annor säghel stoor *Al* 8707. *PM* XVII. konungen hadhe xl segell *(d. v. s. fartyg) RK* 3: 3302.

säghlsten (säghil steen. sighil sten: -stennin *Bir* 1: 10. **siggil sten. siggilsten. sigelsteen. sigilsteen** *LB* 7: 159**),** *m.* [*Fdan.* sighælsten. *Mnt.* segelstên] *magnet.* en man letande dyra stena fan en siggil sten *(magnetem)* ok vplypte han mz sinne egne hand . . . ok ledhe skipit ok styrdhe vm han ok mz honom til trygga hampn *Bir* 1: 400. swa som siggilstenin draghir til sik iärnit *ib. ib* 10. holler quinnan een sigelsteen j sina hand ta föder hon sakteliiga oc snarliiga *LB* 7: 277. *ib* 159. han . . . loth byggia eet mönstir, oc loth hwälfwa thz mz säghil steen *ST* 139.

säghlträ (säghilträ. siägl trä *L.***),** *n.* [*Jfr Isl.* siglutré] *L. mast.* thz skip som hauir mist styrit oc säghilträit *Bir* 2: 171. thz skip än hauir säghilträit *ib.*

säghn, *f.* [*Isl.* sögn] *L.* **1)** *det som säges, utsaga, ord, yttrande, uttalande, tal.* mz . . . wiisa manna sägn *(Cod. A* saghu 113*) MB* 1: *(Cod. B)* 536. wi hördom aff thinna propheta sägn *(dictis) Bir* 1: 227. al thingh sta äptir thinom vilia ok blifwa j thinom ordhom ok sägn *(in tuo verbo permanet) ib* 76. aldrugh manz sägn ä siällan osan *GO* 836. hwa sina bygningn sätir äptir hwars mans sägn hon wardhir illa bygdh *ib* 942. huru vilin ij nu tro vare säghn *KL* 396. oppinbaras thänna manna sägn *ib* 397. thässin idhur sägn *(sermo)* är ey sanno liik *ib* 382. är thänne säghnin fals ok hadhuetilse *ib* 385. *MB* 2: 377, 380, 391. komo the oppa en stad, hvilken siälin görla viste, vthan nokors mans säghn *(nemine narrante)*, visseliga vara skärsla eldir *Ansg* 179. epter theres raadh ordh oc segn *BSH* 4: 111 (1486). **2)** *yttrande (i en rättsfråga el. i en sak som har rättslig betydelse); utsaga, uppgift.* äpter flera godhra manna vitne ok sägn war thet stykke leiest ther fore gifuit ok änkte meer *SD NS* 1: 30 (1401). — *utlåtande (i en sak som förhandlas mellan två parter), skiljedom, bestämmelse.* thet wil iac . . . äpter thera säghn . . . herra päthar porsa vidher läggia *BYH* 1: 181 (1377). then fulnadhin vil jac . . . anamma äpter thera fornempda säghn *ib.*

tilbinder jak mik ok mina arfua halstene ok hans arfuom goz wider legghä swa som hanom at nöger, epther begghas wara wena segn *SD NS* 1: 60 (1401). hustrv cristin scal mik lika göra oc i mino minne bliua ... efter godha manna säghn eller oc enom stadz rät *ib* 69 (1401). tilbindir iak mik ... henne swa got godhz i geen fulla ... epter säghn dondemanna *ib* 227 (1403). at hwilka fiwra manna mietzordhum ok sägn i thesse mato [iak] läter mik wäl ... atnöghia *ib* 2: 33 (1408). fylle vp äghandenom som smidhia lather thz som honum fatas epter godha manna sägn *SO* 71. tiene for lön epter hans lerdom epter twa goda brödra segn *ib* 81. *ib* 85. iak ... wil rättä idher opp allan then skadha iach haffuer idher giort effter idher egnä segn *(up yuwes sulues segghen) Va* 23. — *bestämmelse, afgörande, utslag.* sculu the (ɔ: brut) skiutas til fadhir confessorem oc eptir hans doom oc sägn näpsas oc rättas *VKR* 34. **3)** *påstående.* ath menniskian ... är för fasth j synne seghn *Gers Frest* 33. **4)** *omtalande, berättande, berättelse.* första salugh fru saa clementem ok kiände hanum aff säghn *Bil* 350. af ensampne sägninne vardh han brännande til hänna kärlek *Gr* 286. kom thet största räghn ther man hafwer hört aff säghn *Al* 5686. — *berättelse om i forna tider timad tilldragelse, saga.* enä segn fram at sighia *Fl (Cod. C) s.* 74. **5)** *tal, prat.* wm the ordh oc seghn, som mellan the fornempdo frw abdisso oc mic waro fördh, for hulken ordh oc säghn mic hopas til gudh ... at jac gansligha wrsaka är *SD NS* 1: 539 (1406). — *Jfr* **fram-, gen-, ia-, ivir-, mot-, ne-, til-, um-säghn,** *äfvensom* **saghn.** — **säghnar þing,** *n. L.*

säghning (*pl.* **sägninger** *FH* 6: 106 (1497)), *f. tal, ord; rykte.* hiit föres mongahanda tydende och sägninger i landet som wj nöduge höre *FH* 6: 106 (1497). *Jfr* **ne-, und-, vidher-säghning.**

säian, säiän, säin, *se* **saian.**

säker, *se* **saker.**

säker, säkerhet, -lika, -liker, *se* **siker, sikerhet, -lika, -liker.**

säkia, *v. L.*

säkker (*dat., ack.* **säk. säck** *BtFH* 1: 216 (1507). *pl.* **-iar**), *m.* [*Isl.* sekkr. *Lat.* saccus] *L.* **1)** *säck, påse.* leon drogh säkkia ok widh som asne *Bil* 627. bödh han sinom swenom, at fylla thera säkkia mz hwete, oc läggia alt thera silff som the hafdho wtgifwith fore kornith öwärst i säkkiana, hwars thera silff i sin säk *MB* 1: 242. later en thera brödhra op sin säk, oc finder thz sama silff i säkkenom *ib.* läto the alle op sina säkkia, oc fan hwar thera sit silff i sinom säk *ib.* dömdes anders oleffsson rackoyla sin säck med vij karp stampe myöl innan iii wikur *BtKH* 1: 216 (1507). *Bu* 170, 174. *Bil* 52. *MB* 1: 244, 245, 246, 247, 248, 2: 24. *Gr* 277. *GO* 406, 862. *Fl* 758. *Bir* 1: 369, 2: 291. swasom ypin säkkir *ib* 76. göris som en täth sömadher säkker aff mywkth lädher, oc widher säkken en pipa aff trä som widher säkkia pipor pläghas *PM* 13. — *ss skymford.* bliiff nw ther thu gamal säk *Al* 495. **2)** *säck, bland Judarna brukad grof klädnad.* klädde j säkkiom *MB* 2: 349. — *Jfr* **har-, harklädhis-, humbla-, iords-, kapo-, klädha-, korn-, koto-, mat-, ordha-, pänninga-, skin-, stra-, söm-säkker.** — **säkkia klädhe,** *n. pl. säckdrägt, kläder af groft tyg.* the kläddus mz säkkia klädum ok haarklädum *Bil* 631. — **säkkia pipa,** *f.* [*Mnt.* sakpipe] *säckpipa. PM* 13. — **säkkia silver (seckia sölffuer),** *n. silfver som till försäljning bäres omkring i säck.* tesse swena ... som ... fara i helsinga landh ok flere stadens i rykit medher theris seckia sölffuer *SO* 159. — **säkkia smidhe (seckia smyde),** *n. smycken som till försäljning bäras omkring i säck.* tesse swena äller drengia om landit löpendes äre medh theris seckia smyde *SO* 159. — **säkkia väver,** *m. säckväf.* fämtan alna säkkia wäff *SD NS* 1: 36 (1401).

säklös, *se* **saklös.**

säkt, *f.* [*Isl.* sekt] *L. böter.* lagman skal alla säkt vpbära for alla atgiädhir *(för* atgiärdhir*)* biorna oc wargha, swa oc firi all leghohjona bruth *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *Jfr* **hovudhsäkt.** — **säktar mal,** *n. L.* — **säktar orþ (säkta-),** *n. L.*

säkta (sakta), *v.* [*Fdan.* sæktæ] *L. tilltala inför rätta, lagföra.* ängin borþe sakta ällä sökia firi hözlum *SR* 57.

säl, *se* **siäl,** *m.*

säl, *n.?* [*Isl.* sel] — **sälia boþ (sälie-. sälje-. sälla boþ** *L.*), *f.* [*Jfr Schlyter, Ordb. s.* 625; *Brate, Äldre Vestmannalagens ljudl. s.* 72] *L. fäbod, säterbod.* there sälje bodhar *DD* 1: 46 (1386, *nyare afskr.*). ath säliebodarne *ib* 148 (1492, *afskr.*).

säl (säll *MB* 1: 21, 126; *RK* 3: *(sista forts.)* 4300; *(nom. pl. n.) KS* 11 (28, 12). **sääl** *Bo* 65. **sällir** *Lg* 3: 21. **säld** *Ber* 178. **siäl** *MD* 68), *adj.* [*Isl.* sæll] *L. säll, lycklig.* diäuulen ... prädicaþe for hanom ... huru dighar ysäld är ii väruldene. ok sagþe þän vara sälastan. sik drape sialvar guþi tel heþar *Bu* 171. *MD* 68. then är säll them daghomen naar *MB* 1: 21. thän är säl som hwlt hws sökir *GO* 323. *ib* 136, 169, 316, 911, 1083. hon sagdhis ... aldre wara säl för än hon finder then hänne an väl *Fl* 600. kan thu thetta göma väl, tha vardher thu aldre vtan säl *ib* 544 (säl *skulle här kunna fattas ss subst. med bet. sällhet, lycka, möjl. ss en af rimmet föranledd vexelform till det annars ss enkelt ord ej anträffade* **säld**). säla äru ofructsamlica *Bo* 198. the förra saato hele oc säle *Al* 8292. sällir är iak, at iak naghot sin saa tik *Lg* 3: 21. the land äru säll ... ther kunung haua äpte ärfda rät *KS* 11 (28, 12). j sälom thingom oc j genuerdhoghom *(in prosperis et adversis) Bir* 2: 44. som ... bremss och beneth brwnsson ey anneth förmode, wtan alth helth och sälth skwlle warit i dag *BSH* 5: 303 (1508). — *med gen.* thäs *betecknande orsaken el. anledningen.* han hämpdis sins fadhers thäs är han säl *Al* 798. *ib* 6216. tha kan thu pröfwa thin fordeel ok ma thäs bliffwa säl ok heel *ib* 2160. — *i lyckönskningar och helsningar.* säl se þin moþer *Bu* 78. baþ hana mz heþer hela sitia ok säla af hans vägna som alla sina vini gör goþa ok helaa ok säla *ib* 12. sitin hele och sälä *MD* 382. badh honom koma hel och säl *RK* 2: 4681. *ib* 3: *(sista forts.)* 4300. hälsäl sägher mangher man ok menar hans tasko ok ekke han *MD (S)* 249. — *i afskedshelsning.* far nu hel ok säl *Bu* 521. han badh thz folk heelt ok sält *Al* 5846. blifwin badhe heel ok säl *ib* 4244. nu lifuin badhe häl ok säl *Fr*

2892. *Fl* 559. — *säll, salig.* then som ärlikaster är som gudh siälwer, han är fulkomin aff sik siälwom ewerdhelika, oc säll aff sinom siälffs guddom *MB* 1: 126. wille han *(Gud)* . . . at flere ware säle, swa at the vnderstodho hans fäghrind oc sälikhet *ib* 37. säl äst þu adriane þy at þu eghnar þät goz huarte lefþe þik faþir älla moþer ok säl är iak som þik se cristen *Bu* 519. är väl värt at fatik människia kallas säål *Bo* 65. säle äru the som andelica äru fatike *ib.* *KL* 189. *MP* 1: 19, 25. säle äru the som kalladhe äru til ihesu christi brullöps kost *ib* 199. säle äru the som sagho ey● mik likamlika. ok tho trodho a mik *ib* 2: 27. — *salig, åtnjutande evig salighet.* diäwlin . . . sagþe han sälan varþa. än han drape sik siäluar ok wrþe guz martir *Bu* 172. stoþ (hon, *näml. Jungfru Maria)* up af döþ ok varþ likamen säl mäþ siälene ok foro baþen säl tel himirikiz *ib* 15. vilt thu . . . hanum *(d. v. s. Kristus)* thiäna: tha wardher thu säl mz hanum: tha han komber at döma alla (värdlena) *Bil* 125. hwilkin renlifwis man som astunda at äwärdhelika säld wardha *Ber* 178. the skulu vara säle mz äuerdhelike sälikhet *Bir* 8: 188. sält liiff *(beata vita)* *ib* 2: 32. — *i förbindelse med* aminnilse *bildande ett uttryck som återgifver Lat. "beatæ memoriæ".* konung karl aff säla amynnilse *FH* 5: 115 (1487). *ib* 47 (1467, *nyare afskr.*), 48 (1467, *nyare afskr.*), 50 (1467, *nyare afskr.*). epter . . . biscop jönses dödh sele ominnelse *ib* 7: 83 (1510). — *salig, helig. om helgon.* hänna *(abbedissans)* klädhis rynkio bära vitne at hon är ey mins säla benedictz dottir *Bir* 3: 214. — *Jfr* **ar-, faghnadha-, ful-, iäm-, lykko-, o-, sigher-, styre-, vina-säl** *samt* **usäl, väsäl.**

säla (-adhe), *v.* [*Isl.* sæla] — **säla sik,** *prisa sig lycklig.* fik han bradha bother ok sa wäl ok säladhe sik ok lofuadhe gudh ok mariam magdalenam *Bil* 276.

säla, *f.* — **sälo framganger,** *m. lycka.* högfärdhas ey i sälo framgang *MP* 2: 77.

säla, *se* **sala.**

sälbodh, *se* **siälbodh.**

säld (sald), *f. L.* *Jfr* **framsäld.**

säld, *f.* *Jfr* **osäld** *samt* **usäld, väsäld, ysäld.**

sälda (sälla. -ar, -adhe), *v.* [*Isl.* sælda] *sålla.* swa som hwete ristes ok sällas gynom saald *MP* 2: 8. thu rensadhe hona ok säldadhe swa som hwete *Bir* 1: 399.

säldan, *se* **siäldan.**

sälebodh, *se* **siäla bodh** *under* **siäl,** *m.*

sälelika (-ligha. -liga *Lg* 3: 562. **sällica** *Bir* 2: 286. **sälika. säleka. säligha),** *adv.* [*Isl.* sælliga] *lyckligt, med framgång.* hulkins släkt om langa tima hafdhe väl oc sälelica i hand gangit *Gr* 259. han styrkte land säleka *Bil* 875. ledhara hulke hona magho sälika *(feliciter)* ledha til gudh sin brudhgoma *Bir* 1: 272. at halda sälelika sins likama sighirlikhet *ib* 326. tee thz daghlica vara sälelica fulkompnat *ib* 3: 114. *Lg* 3: 562. epter sälika lifnat *(för* lifuat*).* ok mz godhum rät landum radhit. doo han innan campania *Bil* 377. *MB* 2: 250. — *sällt, saligt.* at the matte sällica bliua mz mik *Bir* 2: 286. swa wardher ärwodhet läth oc timen stwnther i gudelike skadhan säleligha förnötheer *LfK* 52. huilken som älskar thz älskande gagnar, han sälika brindher *Su* 16. bytande säligha *(feliciter)* wärldsrike i hymerikis rike *Lg* 3: 348. — *Jfr* **osällika.**

säleliker (säliker. sältgh), *adj.* [*Isl.* sælligr] *lycklig, lyckobringande, välsignelserik.* thz war iado et sälikt raadh *Al* 1085. — *säll, salig.* tha skulle han thäs bäter magha ok säligh wara alla dagha *Al* 3030. huar gudi tiänar han er säligh *RK* 1: 66. christi wilie som är. ath alle meunisker skule wardha säligha *Gers Frest Inl.* är ängilsins renlekir sälicare *Bo* 43.

sälelikhet (-hät *Gr (Cod. D)* 366. **sällikhet** *Ber* 204, 213. **sällighet** *ib* 213. **sälikhet. sälikheet** *KL* 189. **selikhet** *Ber* 172. **säligbet. säligheet** *Al* 6288. **säloghhet** *KL* 320. *pl.* **-ir),** *f. och m.* (*MP* 1: 29) *lycka, framgång.* hulkaledhis världzlikin lykka ok sälikhet fik omskipte mz them *Gr* 259. *Bir* 2: 280. *MB* 2: 277. badhe j genwerdho oc sälikhet *KL* 61. *ib* 106. *Bir* 1: 259. höghfärdhas ey aff sälikhet *(prosperitate)* *ib* 2: 127. *Ber* 204. halda . . . ödhmiwkt i selikhet *(prosperitate)* *ib* 172. i thässa hems sälikhet *(prosperitatibus)* *ib* 175. liffwin j sälighet *(bene valete)* *MB* 2: 313. — *sällhet, salighet.* wille han *(Gud)* . . . at flere ware säle, swa at the vnderstodho hans fäghrind oc sälikhet *MB* 1: 37. mannen hwilkän som altidh hafdhe varith j sanne sälelikhät om än han hafde gömt thit budhordh *Gr (Cod. D)* 366. ängillin ok een höuisk människia. the hawa en atskilnadh mällan siin. tho ij sälikhetinne oc äkke i dygdhinne *Bo* 43. kände han them af sälikhetinne *ib* 64. byrghiaþe war helare försto sälikheet mz öþmiuktenne sighiande säle äru siälfwiliandis fatike *KL* 189. aff atta sälikhetir *ST* 5. *MP* 2: 275. saa . . . hälghra manna skipilse ok säloghhet *KL* 320. koma til äuärdhelikit liiff. hwar som badhe siälinna ok licammans ful ok fulkommin sälikhet är *Bo* 103. *Ber* 206, 213, 236. faa äuärdhelica sälikhet *Gr* 315. *Bo* 130, 231. *Bir* 1: 371. *MP* 1: 29. *LfK* 128. *Ber* 2, 264. af hymerikis sälikhetz mistilsom *Bir* 1: 327. i hymmelskom sälikhethom *Su* 83. säligheet ij himeriko faa *Al* 6288. han *(Kristus)* är sander wisdomber oc äwinnelik sälighet, allom thom som a han tro *Bil* 536. — *Jfr* **osällikhet** *samt* **salikhet.**

sälhet, *f. sällhet. Gers Frest* 28.

säli, *se* **sali.**

sälia (sallia *VML I B* 1. **siälia** *L.*; *Bir* 1: 166; *Lg* 3: 638. *pres.* **säl. säll** *MB* 1: 375. **siäl** *SO* 19, 20. *impf.* **säldi** *UplL Kp* 2: *pr.*, 3: *pr.* **sälde: bort sälde** *Al* 1638. **sällde** *VML II J* 1 *(på fyra ställen)*; *SJ* 40 (1427); **-o** *Bir* 1: 113. **selde** *Bil* 650. **salde. saalde** *KL* 139. **solde** *Lg* 3: 30; *BtFH* 1: 154 (1507); *FH* 5: 230 (1516); **-is** *BSH* 5: 118 (1506). **soldhe** *Lg* 3: 29. *part. pret.* **sälder** *L.*; **-a** *SJ* 41 (1427). **salder.** *n.* **sält** *L.*; *SD NS* 1: 11 (1401). **sälth** *ib* 219 (1403, *gammal afskr.*). **salt. saalt** *Bu* 11; *SD* 6: 65 (1348); *MB* 1: 373; *SJ* 2 (1420) *o. s. r.*; *SO* 19; *LfK* 21. **solt** *SD NS* 2: 89 (1409)), *v.* [*Isl.* selja] *L.* **1)** *lemna, öfverlemna.* thz sama silff hawom wi ater fört thik i händer at sälia *MB* 1: 245 ik vil idher gudhi ij hand sälia *Ir* 875. **2)** *sälja.* hvar som köpe jord eller säl *SR* 1. *ib* 2. wäghfarände mannum at sälliä matt ok hästä foodher *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*).

afhände nokor androm fäghekopar oc säl androm *ib* 638 (1347). säliä kläþe oc annät goz *ib* 639. hwa som falsän kopar säl *ib.* wi hwaum (ɔ: hawum) saalt domkirkionne ... thrättam örtughlandh jordh ... fori trettam markir lödhut siluir *ib* 6: 65 (1348). thet iec laghlica salt hawer ... jon thörkilson ... thetta mit ... godz ... for sex pund mässing oc ena sylffskeedh om fyra lodh *ib NS* 1: 6 (1401). kännis iak ... mik hawa salth ... raghwalde i granby ꝑ [1/2] atwngh jordh ... fore xii swenska mark, mik fran ok minom arwm ok raghwalde i granby til ok hans arwm *ib* 307 (1403). *ib* 11 (1401) *o. s. v.* hon hafþe siin kläþe saalt ok giuit fatöko folkä *Bu* 11. han var foraþen ok saldar af sinom svene *ib* 138. swa som iudha saldho war herra for xxx päninga. swa lät titus sälia xxx iudha for en päning *Bil* 317. niotighi tusand ok vij ᴍ judha saldus wnder träldom *ib.* at wi säliom han *(vår broder)* waarom frändom ismaelitis *MB* 1: 231. säl nakar man sina dotter annödhogha *ib* 335. sälia sina äghor *ib* 373. wardher thin brodher oc thin granne fatigher, oc säl sina äghor fore fatikt werdh *ib* 374. hwa som säl androm hws innan borgha wägh *ib.* säl nakar man androm hws i landzby *ib.* en man ... saalde akir *KL* 139. hwat ey var akrin i thino valde badhe saldir ok osaldär *ib.* hwlkin swa som siäl klippingh äller siälskin äller märskin for nöthskin *SO* 19. fins thz falth a windögha äller saalt *ib.* the haffdho ... saalt alt theras *LfK* 21. säls skipith *PM* xiii. säl skiparen skipith *ib. Bil* 263, 650. *MB* 1: 375. *KL* 135, 140. *Bir* 1: 113. *SJ* 2 (1420) *o. s. v. SO* 20, 22. *Lg* 3: 29, 30, 638. thry thing som scrifwas j almoghans laghom, eet kallas at ägha annat at sälia thridhia at köpa *Bir* 2: 163. annat stykkit callas at sälia nu säls nakat thing stundom for fatikdom oc stundom for owirnälle oc orätuisa doma *ib.* kördhe var herra ihesus wt w mönstreno them som ther köpto ok saldo *Bo* 120. han egnaþe annars. ok salde gärn at gauom *(d. v. s. tog mutor) Bu* 418. — *bildl.* adam ok eua saldo wärldena for eth äplo *Bir* 1: 108. siälia the mik mz sinom mun *ib* 166. — **sälia bort,** *bortsälja.* tha saldo han bort böker *Bil* 792. til sit gotz, som bort war saalt *MB* 1: 373. *BSH* 5: 118 (1506). *Jfr* **bort sälia.** — **sälia ut,** *utsälja.* sälie öl vth *SO* 224. *Jfr* **utsälia.** — *Jfr* **af-, leghosälia,** *äfvensom* **hand-, o-salder.**

säliker, *se* **seliker.**

säll? tak byörna ysther och säll *(för* salt?*)* och smör honum ther medh *LB* 2: 70.

säll, *se* **säl,** *adj.*

sälla (-adhe. *imperat.* **sälla** *ST* 148, 243**),** *v.* [*Mnt.* sellen] — **sälla sik,** *sluta sig (till).* han selladhe sik til een vngan man heth maghument *ST* 137. *ib* 148. sälla thik in til absolon *ib* 243. — **sälla sik saman,** *sluta sig samman, slå sig samman, förena sig.* skorpiones ok thässe draka sälladho sik saman til maka *Al* 5062. xxx kompana sälladho sik saman oc wildo til sancti jacobs *ST* 476. mange konunga sälladho sik saman wiliande moth honom stridha *ib* 510. — *Jfr* **samsälla.**

sälla, *f.* [*Jfr Mnt.* selle] *medsyster.* siungum guþi sata sällor *(sociæ) Bu* 25. wordo the goda selle *MD* 445 *(i rimsl.).*

sällaboþ, *se* **sälia boþ** *under* **säl,** *n.*

sällaskap, *n.* [*Mnt.* selleschop] *sällskap, följe.* the hälgho thre konunga komo mz myklo fölghe. ok hedhirlico sällaskapi *Bo* 1. *ib* 4. the ... ledha hans kompana mz honom. oc thz varo twe röuara. thz rena sällaskapit *ib* 197. *Jfr* **sälskap.**

sälle, *m.* [*Mnt.* selle] **1)** *kamrat, stallbroder, medbroder.* min käre sälle *ST* 463. *ib* 455. wara hälghra manna sälle j hymerike *ib* 463. the waro sworna samman som sella *RK* 2: 2313. — *kamrat, stallbroder, följeslage.* hans oghin sälle han i häll staak *RK* 1: 1781. han mwnde ostyrlika ränna fra sina sälla *ib* 904. *ib* 1590. ther kunne ängin känna sin sälla *Al* 5435. bödh iosue sinom sellom *(sociis)* at waltra stor bärgh oc stener för mwnnen ällir jngangen j bärghulen *MB* 2: 29. — *stallbroder, like.* parmenium ok alla hans sälla them dugher ey wäl alla mäla *Al* 2738. **2)** *karl; sälle.* jnghen är ok wärre sälle en een vsul kommer til welle *MD (S)* 265.

sälle (cälle: -anom *Su* 83. **celle),** *m.* [*Mnt.* selle, celle, *f. Lat.* cella] *kammare.* til höffdhinganna ther inne waro fore alexandrum i hans sälla *Al* 10349. — *cell, eremithydda, klostercell.* thre ärmita waro j enom skogh hwar j sinom sälla *KL* 29. *ib* 185, 193, 194 *o. s. v. ST* 392, 393, 396. *Lg* 666, 667. ledde han j ena kirkio, j hwilke war bygdher en litin celle, j hwilkom som boddhe en gamal ärmete *Su* 262. otalika manghe ... bygdho sik cellar oc smaa kammara i wingardhom oc akrom *LfK* 22. hwar brodhir scal hafua sin chamar oc sin cella *VKR* 43. naar thu maat loflika j thinom sälla nakra stund dwälias *Ber* 253. bidher thin forman thik nokra syslo göra. the thu gitir i thinom sälla giort älla annarstadh *ib. Bir* 3: 170. *LfK* 57, 59. *Su* 83, 183, 263, 447, 456. — **sälla dyr (celladör),** *f. dörr till eremithydda.* för sancti iohannis celladör *Lg* 666.

sälning, *f. Jfr* **afsälning.**

sälskap (sel-. seel- *LfK* 59. **sielskaph** *SO* 6. **selscapp** *SO* 77. **sellscapp** *ib.* **sälskab** *Di* 39. *dat.* **sälskapi.** *med art.* **sälskappeno** *Su* 379**),** *n.* [*Mnt.* selschop, selschap] **1)** *förhållande ss stallbroder; kamratskap, umgänge, förbindelse.* honom forbiwdz at haffua nagath sielskaph mz swennomän *SO* 6. — *stallbroderskap, förbund.* bindom wi badhe sälskap *(Cod. Asc.* stalbroderskap 558*)* saman *ST* 457. — (?) hwar sälskap läggir mz gudhi *(nactus pacta dei) GO* 549. **2)** *sällskap, samvaro med menniskor, umgänge.* skal han göma thöm för syndelikan lifnat ok af ont ok orent säkskap *(för* sälskap*) KS* 53 (135, 57). alla handha spiil ... är hiernan tha goth och goth sälskap *LB* 7: 181. sökya sik syndha tilfälle oc seelskap *LfK* 59. **3)** *förbindelse, sammanslutning.* fagher samqwämd, oc höffwist sälskap *(confœderatio)* är, at jomfru skal staa oc wara for jomfrum *Bir* 4: 72. **4)** *samling el. skara af personer som äro i stallbroderskap el. förbindelse; stallbröder, kamrater, sällskap, följe.* thu oc alt thit sälskap *Va* 30. mente at thz haffde warit thera sälskab *(sveinar) Di* 39. thera selskap ellen tenda *RK* 2: 7840. en aff fiendomen sagde sin dröm ... för enom aff sith sälskap *MB* 2: 90. *Lg* 661, 662. — *skara, hop, samfund.* wälsigna alla thina tiänara oc disci-

pulos mz alla patriarchanna wälsignilse, oc alla thina wtwalda wena ... at the alle wm side magho tilföghias thy hälgasta sälskappeno *(numero) Su* 379. — *samfund, korporation, skrå.* j selskapsins närwarwn *SO* 7. medh allom brödhrom oc söstrom j alla embetez kompani oc sellscapp *ib* 77. mwramestara koppani ok selscapp *ib.* — *samfund, samhälle.* tha donde män oc skälike funno thz at iwdha hafdho gudhlika sidher, tha gingo the i thera lagh oc sälskap *MB* 1: 453. at j edher ey fran skilen gudhi oc varo sälskapi *ib* 2: 59. ephrateus. thz är aff effrayms sälskapi *ib* 110. han drogh tädhan oc [til] eth annat sälskap som kallados filii ammon *ib* 232. — *parti.* the wildo antwardha stadhen demetrij sälskap *(partibus) MB* 2: 264. — *Jfr* **sällaskap.**

sälugher, *se* **salogher.**

säma, *se* **söma.**

sämber, *adv. sämre, värre.* han blef ther död thet war tess sämber *MD* 495.

sämbla, *se* **sembla.**

sämbre, *adj. komp. L., och* **sämaster,** *superl.* [*Jfr Ags. komp.* sæmra, *superl.* sæmost] *A) komp. sämre.* pläx at giuas herromen huete brödh oc almoghanom thz brödh som nakat är värra oc hundomen gifs thridhia brödhit som än är sämbra *Bir* 2: 64. *B) superl.* at fore thik laghdhis thz värsta oc thz som sämast vare *Ber* 272.

sämd, *f. Jfr* **magh-, vin-sämd.**

sämi, *m.? samdrägt, anslutning, välvilja.* tå haua the sannan sämia *(för* sanna sämio?*)* kärlek ok hulla tienist af sino folke *KS* 30 (77, 32).

sämi, *f. Jfr* **fränd-, magh-, mis-sämi.**

sämia (sämmia), *f.* [*Fdan.* sæmie] *L.* **1)** *samdrägt, endrägt, enighet, sämja.* i himerike är aldra bätzst sämia *MB* 1: 491. dröfwande them ... mz hulkom the skulu boo i huseno mz sämio *Bo* 137. vmgangin mz sämio *ib* 146. *Bir* 1: 80. at koma thessin tw j ena sämio *(concordare in unum) ib* 344. j dygdha sämio *(concordia virtutum) ib* 228. fridzsins oc sämmionnina *(för* sämmionna *el.* sämionna*)* ökilse *ib* 4: 46. kunne the snarth sämya spilla *RK* 3: 2092. **2)** *öfverenskommelse.* at jak ... hauer gyort ena sämio ok laghaskipte ... meth aruidhe kram ... vm then arwen ther mik bordhe at ärwa äpter laurenz haquonson *SD NS* 1: 288 (1403). *HSH* 36: 1 (1429). iak ... kännis mik hafwa gangith en ganzskan ända ok ena sämio, som obrutliken skal wara, meth ... bänkt niclisson *SD NS* 1: 443 (1405). *ib* 2: 87 (1409). iak hawer meth them for:da biscope ok capitulo thässa dagh[t]ingan, sämmyo ok winlica samdräkt nw yttermeer gyort ok andat *(för* ändat*) ib* 1: 675 (1407). opbryta äller sunderslita thässa for:da daghthingan ok sämmio *ib.* kungör jak ... oss alla hafua gyort en fastan stadga ok sämyo met ... andirse kayris *FH* 4: 42 (1455). en tiidh war en sämia giord millan akäranden ... oc brodher niclis vppa clostersens wägna *VAH* 24: 322 (1442). the hafdhe een sämio giort mellan lasse biornsson ok henric jwalta om een ängh *FH* 3: 116 (1448). honom ... swa got godz ... widherläggia ... meth sämio älla swornom edh *SD NS* 1: 336 (1404). *ib* 2: 155 (1409). meth siänno *(för* sämio*)* älla swornom edh *SD* 3: 323 *(öfvers. i nyare afskr.).* dömpde jak for:ne sämie ok forlikelse stadugh ok fast *FH* 3: 116 (1448). j huilka sämio oc forliikan jac togh oc anamadhe j gen ... torpet kaytaranta *ib* 5: 33 (1465). til huilkens fulbordan thennä sämiä tha mästh vart skutin *ib.* fulbordadhe han the sämio *ib.* at han fornempdä sämio som the dande men a hans vegnä giort haffde fulleliga tilstodh *ib.* thesse sämio oc gifft til storre stadfestilse *ib* 34. *ib* 41 (1466). *SD NS* 2: 153 (1409), 155 (1409), 173 (1409), 201 (1409). *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*), 22 (1467, *nyare afskr.*) *o. s. v.* — *öfverenskommelse rörande beloppet af den årliga skatten.* then tidh almoghin ther *(d. v. s. på Öland)* fore idhre nadh war oc wi alle vppa ena sämio vm war arlikin schat medh idhre nadh ginghom *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). ware thet saka ath idhre nadh thektis ey the fornämpda sämia ath halda tha skulde hon os eth half aar thil förna vpsägias *ib. Jfr ib* XCV. — *uppgörelse, förlikning.* giordom wi baadhe mz bartille ena sämyo *PM* LXI. intil förnempda daktingan och tessa wänlek sämia *SD* 5: 213 *(öfvers. fr. sl. af* 1400*-talet).* — *förlikning, fred, stillestånd, dagtingan.* at honom illa nöghiade at the sämia han bundit haffde *(graviter ... se ferre de amicitiæ conventione) MB* 2: 323. at han skulle bryta sämiona *(si ea, quæ convenerant, irrita faceret) ib.* j gören medh them en sämia godh *RK* 2: 4342. niclis ... begynte at degtinga at han ena sämia finge *ib* 5851. **3)** *samtycke.* meth thera sämio oc vilia stadhfäste jac thätta for:da jordhaskipte *SD NS* 1: 100 (1402). **4)** *öfverenskommen godtgörelse el. ersättning?* at lauris jacobson vpbar aff bencte pederson XI alna kumest kläde til soona ok sämia ... for the II stenger jord *FH* 6: 60 (1469). — *Jfr* **fränd-, magh-, mis-, o-, vin-sämia** *samt* **sämi,** *m.* — **sämiu bref (sämio breff),** *n.* [*Fnor.* semjubréf] *skriftligt dokument rörande öfverenskommelse. DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*). — **sämiu man,** *m. bonde som erlägger skatt enligt genom öfverenskommelse gjord jämkning? bonde som bor på hemman som är upptaget å allmänning el. inom samma rågång med annat hemman och af hvilket en viss genom öfverenskommelse bestämd årlig ränta utgår?* 48 bönder ... 28 landbor ... 11 sämiemän *BtFH* 1: 303 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *ib* 316. *Jfr Bergfalk, Om svenska jordens beskattning s.* 18 *f.*

sämia (*pres.* **sämber.** *impf.* **samde. sampde. sämde. sämpde. sempdä** *HelsL Ä* 2: *pr. part. pret.* **samder: samd** *MELL Eghn* 35 *i var. n.* **sampt),** *v.* [*Isl.* semja] *L.* **1)** *sammanhålla, hålla i styr.* siälin hawer enkte wald at sämia them *(de fyra elementens krafter)*, vtan äre henne olydhoghe *MB* 1: 131. **2)** *sämjas, vara ense, komma öfver ens. opersonl. med dat.* them samde wel *RK* 1: 1229. wil han myno radhe höra oss skulle fulwel sämya badhom *ib* 3400. twem älskoghom sämber äkke enstadh vara *(duo amores terreni se in unum non compatiuntur) Su* 389. **3)** *enas, blifva ense; öfverenskomma.* vm ärwþis mannä lön hawm vi mäþ iþär swa sampt *SD* 5: 637 (1347). *MP* 1: 77. samde mz thöm af dagh päning *ib* 2: 47. — *opersonl. med dat.* swa som ider sämber swa maghen i göra *RK* 1: 381. dömpde jak for:ne sämie ok forlikelse stadugh ok fast äpter thy them hor om sämpde pa badhe sydhor *FH* 3: 116

(1448). **4)** *öfverensstämma.* nar gerningin sämbir *(concordat)* mz ordhomin *Bir* 1: 273. thera akt oc vili samdo ey *(discordabant)* mz gerningom *ib* 2: 147. suaradhe ... thz ey sänna *(för* sämia*)* mz scriptinne at gudh gik bort fran renliues människiom *ib* 3: 206. — *opersonl. med dat.* han swaradhe thera sidhum ok sinom sidhum ey sämia *Bil* 695. — **sämia sik, 1)** *sämjas, förlikas, komma öfver ens.* infödde män skulu ey sämia sik mz vtlänningom *Bir* 3: 333. thu äst mykit othologhir thy kant thu thik ey sämia at *(sannolikt för* ok*)* byggia mz os *(concordare et cohabitare nobiscum) ib* 1: 222. wij wille oss ey mz honum sämya *RK* 3: *(sista forts.)* 5552. — *sämjas, förlikas, låta förena sig.* huru skulde ... hymerikis älskoghe sämia sik *(sociabitur)* mz iordzlikom *Su* 389. **2)** *enas, blifva ense, komma öfver ens.* at han matte späkia thera *(Israeliternas)* delo, än the willo ey sämia sik ower stadhin *(d. v. s. stället för tempelbyggnad) MB* 1: 485. sik at sämiä baþe vm värio oc fällo *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). sämdo the sik i thy at the sculdo alle bidhia til gudh *KL* 30. **3)** *sämjas, öfverensstämma.* manzsins vili ok min sämia sik ey *Bir* 2: 308. skal thin siäl ... swa länge pröfwas ok rensas j likamanom. at siälin ok likamin sämia sik wäl owir eno *(in unum concordant) ib* 1: 102. swa at hwghin sämi sik *(concordet)* mz thwngonne *Ber* 139. — *refl.* **sämias,** *sämjas, förlikas, komma öfverens.* ey kunno tw genuerdhogh thing sämias *(conveniant)* i eno kari *Bir* 2: 196. — **sämia a, 1)** *sämjas, komma öfverens, förlikas. opersonl. med dat. el. ack.* riken sämber thess bäther aa *RK* 1: 389. formannomen sampdo *(för* -e*)* ey badhom aa *ib* 2025. **2)** *åsämjas, komma öfverens, blifva ense. opersonl. med dat.* them sampdo *(för* -e*)* ey wäl a badhom *RK* 1: 2884. swa sampde them allom brödrom aa *ib* 543. j westergötland staddis thz swa som rikisins men sampde allum aa *ib* 779. — *Jfr* **asämia.** — **sämia upa, 1)** *sämjas, komma öfverens, förlikas. opersonl. med dat.* them sampde ey wel vpa *RK* 1: 361. **2)** *åsämjas, komma öfverens, blifva ense. opersonl. med dat.* vm han ville ther vnder gaa som them haffdo *(för* -e*)* allom sampt vpa *RK* 1: 2841. — *Jfr* **upa sämia.** — *Jfr* **for-, mis-, o-, um-sämia** *samt* **atsämias.**

sän, *adv.* [*Isl.* senn] *på en gång, på samma gång, samtidigt.* komma j gen alla sän *RK* 1: *(efyn) s.* 182. *Jfr* **i sän** *under* **i** *samt* **sänder,** *äfvensom* **sänz.**

sända (-ir, -de, -der. *imperat.* **sänd** *KL* 151. **sänt** *MP* 1: 230; *Iv* 2032; *Ber* 41. **sent** *Bil* 566; *RK* 2: 3603. **senth** *MD* 44. *impf.* **senne** *RK* 2: 8775 *(i rimsl.)*), *v.* [*Isl.* senda] *L.* **1)** *sända, låta (en person) gå (till en person el. ett ställe), låta (ngn) i ett ärende begifva sig (ngnstädes); låta (en sak) föras el. bringas (till en person el. ett ställe). eg. och bildl.* senth os thine ängle *MD* 44. sändher iak thik min discipulum *Bil* 232. sändhe han en scrifuare til war herra *ib.* constantinus sände ... sina godha män gen siluestro *ib* 566. sändä lekärä fra sik äptir lönum til annars *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). at sändä til þessä staþa här näfnäs et buþ med varo offre *ib* 566 (1346). han saghþe ... sik vara diäwl ... ok þit sändan a luciferi vägna *Bu* 8. han sände sina discipulos viþa vm väruldena prädica *ib* 99. at fulkoma alt thz jak är sändher til *Bil* 232. sende os ihesus christus at wisa thik tha keldo som thik skal thwa renan *ib* 566. han wil ey annan fore sik sända *Al* 1865. tha konungen them fra sik senne alt halland böd han thom brenne *RK* 2: 8775. jacobus sende hanum sin swetta duk *Bil* 163. bref the som teridacius hafdhe honom sänt *Gr* 311. at sända swa dyran kost j swa fulo kari *KL* 87. tyberius ... sände budh offuir haff til pylatum *Bil* 301. magnus ... sändir allum þeem þässi bref seä ok hörä guzdrotens qwädiu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). hon sände hanom försto pröuelse *Bu* 145. sände jak världinne mins mundz ordh mz thik *Bir* 3: 187. han wil sända mz them ängla ledho *MB* 1: 349. **2)** *sända, skicka, skicka bud.* domicianus kunugar sände iui haf äpte hanom *Bu* 149. sent epte siluestrum paua *Bil* 566. sänd ... til ioppem ok kalla petrum *KL* 151. sände balac konunger til balaam affgudha prophetam mz thässo budhskap *MB* 1: 412. härskaps mästarene oc persura domara ... sända til thik oc sighia *Gr* 261. **3)** *gifva (från sig), låta utgå.* thz hiwlit lop sua snart vm kringh at thz sände af sik sua stora eldz gnistor ... som annar nyston *Pa* 18. **4)** *låta komma, sätta.* sändande *(mittens)* hand til adhrit *Ber* 70. **5)** *sända, låta komma, låta drabba.* haffuer iac aff honom thette fortient thine hemd offuer mik sent *RK* 2: 3603. **6)** *låta komma, bringa.* sända til dödha, *bringa om lifvet.* thu ... haffuer mykit ilt giort tinom frendom. fredrik oc renbald. sent tw *(sendir þu)* till döde *Di* 181. **7)** *bringa, gifva riktning el. stämning åt?* han *(Gud)* ma väl hänna hiärta vända ok hona mik til godho at sända *Iv* 1049. — **sända sik,** *kasta sig.* petrus ... sände *(misit)* sik i hafwet *MP* 2: 27. — **sända ater,** *sända tillbaka.* sanctus petrus sände sin staf atar mäþ hanom *Bu* 101. sänt hänne ater sit fingergul *Iv* 2032. — **sända bort, 1)** *sända bort.* annan thera sände han bort i landzskap thz som hetir sirida *Gr* 266. **2)** *låta fara.* sänt bort *(omitte)* sorghena *Ber* 41. **3)** *utdrifva.* fwlkommen kärleker sände bort *(foras mittit)* räddoghan *Ber* 11. *ib* 13. — *Jfr* **bort sända.** — **sända in,** *sända in.* gästren ... sände in ansuar *Bu* 145. *Jfr* **insända.** — **sända ut,** *utsända.* ij skullin ey sända annan man fore idher wt *Al* 1875. *Jfr* **utsända.** — *Jfr* **be-, for-, hem-, i gen-, nidher-, upsända.**

sändebudh (sändabudh *Ansg* 255. **sändebodh** *BSH* 3: 9 (1449, *samt. afskr.*); *LfK* 31. **sändebod: -boden** *Di* 25. **sändabodh** *Su* 170. **sändhabodh: -bodhet** *Lg* 219. **sändhabod: -bodet** *ib.* **sändbodh** *BSH* 5: 82 (1506)), *n. och m.* (*Al* 1251, 1261) [*Isl.* sendiboð] *sändebud, budbärare, person som sändes med ett budskap el. uppdrag.* gudz son ... var ämuäl j thik, för än hans sändebudh kom til thik *Bir* 2: 28. sändebudhin foro af stadh oc fingo ioseppe brefuit *KL* 400. bodh sändhes til konungen mz breff än sändhabodet laa ena nat när en friboren man, aff huilkom konungen haffde takit stora äghodela *Lg* 219. giordhe han sändhabodhet drwkkit *ib.* then sändebudh bidher mz snille *Al* 1251. then sändebudh swarar mz skiäl *ib* 1261. tyberij sendebudh kom til judha landh ok

sagdhe pylato keysarans budh *Bil* 301. mz thässo skal thu pröwa . . . at thu äst mit sändebudh *MB* 1: 285. bidhia sändebudhit wäl fara *ib* 206. städerne sendebudh *RK* 2: 3940. *BSH* 3: 8 (1449, *samt. afskr.*), 9, 5: 82 (1506). thette polniske sendebudet *FM* 298 (1506). *MB* 2: 15, 106, 147. *Di* 25. the breff oc privilegia, som vaar hälghe fadhir pawen hafdhe hanom gifuit, tha han giordhe han til sit sändabudh *Ansg* 255. — *bildl.* huaria handa hälstz dröffuilse tik tilkomber, weth thz at the äro . . . gudz sändabodh *Su* 170. *LfK* 34.

sändebuþi (**sändabudhi** *MB* 1: 405. **sändeboþi**: **-an** *Bir* 4: *(Art)* 182), *m.* [*Isl.* sendiboði] = **sändebudh.** gvz ängel kom een dagh tel ioakim . . . ok sagþe sik wara guz sändebuþa at hans böne . . . waro guþi töka *Bu* 4. wardher os at iordhin opnar sik vnder thera fotom . . . tha är iak sander gudz sändabudhi *MB* 1: 405. sändebudhin talar fore bordhe oc sigher swa jak äter ey mat her i dagh för än iak hawer talath mit ärinde *ib* 205. sände han ärlica sendebudha til hans *Bil* 849. sände han sin sändebudha til mik lätande mik vndirsta sin vilia *Bir* 1: 330. iak swaradhe swa sändebudhanom *ib.* thw sände mik opta suasom thit sändebudha (*för* thin sändebudha *el.* thit sändebudh) til gudh *ib* 3: 83. sändebudhane som breffwin bära *ib* 2: 143. þän dagin koma sändeboþan (*för* -ane) *ib* 4: (*Art*) 182. at kunungur ok höfdinge skal hedhra ok ära sendebudha *KS* 59 (148, 65). *Bil* 355. *MB* 1: 204. 206, 412, 413, 2: 394. *Bir* 2: 28, 3: 464. *Al* 8368. — *bildl.* saa han sins döz sendebudha: thulkan fughil som han saa fordhom jfwir sit hofwodh sitia *Bil* 112.

sändeman (**sändi-** *VGL I R* 1: *pr.* **sändä-** *ib II R* 1), *m.* [*Isl.* sendimaðr] *L.* = **sändebudh.** *MB* 1: (*Cod. B*) 547. *Di* 25.

sänder (**sindir** *Bir* 2: 43), *adv.* [*Isl.* seðr. *Fnor.* senner] *L.* *på en gång, på samma gång, samtidigt.* han varþ . . . bunden mz þrem iarnom sändar *Bu* 175. *Bil* 253. *Ir* 2684. the hogga ok bita mz sina tänder twa män äller thre dödha sänder *Al* 4448. wansamt är badhe saman älska gudh ok wärdlena thy at hwart thera kan ey sändher (*simul*) älskas *Ber* 27. them walde thän hälgha ande badha sändher apostolos *Bil* 295. the pintos badhe een dagh at the skuldo badhe sändir koma till christum *KL* 177. *Bir* 2: 72. dör bodhe sändher hustru ok boudhe *SO* 27. the skullo . . . badhe sänder thiäna *Fl* 1355. *Ir* 4949. *RK* 1: 3712, 3869. en timbre man . . . fik badhe sändher falla ok sanctum marchum til hiälpa calla *Bil* 254. fik frun som blind var baþe sändar seia himins lius ok lik upflutit *Bu* 532. vansampt är nakrom badhe sindir älska gudh oc världinna *Bir* 2: 43. han skulle baadhe sändir vardha kesare ok pafwe *ib* 3: 189. *Ber* 26. palladia . . . stodh vp . . . badhe sänder aff sympne vakin ok hel aff allom wärk *Bil* 290. han saa wm naat gönum vindögha skinande himna lius oc alla wäruldena sändher j liuseno (*subito . . . totus mundus velut sub uno solis radio collectus ante oculos ejus adductus est*) *ib* 698. ey min son biiuande j licammanom vmuande alt judha landit sändir *Bir* 2: 131. *Su* 413. hans akt sigher iak alla sänder *Al* 147. the ropa a muren alle sänder *ib* 1773. thädhan foro the alle sänder *RK* 1: 2054. ängla skapadhe han swa alla sänder, at ängin öktis aff androm *MB* 1: 111. vplypto the alle sändär sinä röst *KL* 138. valdus thri paua alle sender *Bil* 774. swa skal hwar en och alla sändher dömas *Ber* 204. fathighx manz thingh koma ey aal sändir *GO* 599. al thing varo skapadh först j ophofweno j atskildom timom än tho at the varo al sändir j guddomsins näruarw *Bir* 2: 298. *ib* 4: 34. *VKR* 78. alt war sänder at solen gik ower iordhina oc lot gik i segor *MB* 1: 194. *ib* 317. *Bil* 831. alt var sändar. andreas baþ sina böna tel guz. ok suennen lifþe *Bu* 137. *ib* 151. þät var alt sändar talat ok giort *ib* 500. hänne son . . . wardh alt sändher cristin ok kloster man *Bil* 344. — *på samma gång (som), samtidigt (med), till samman (med).* gudh skapadhe alla siäla sänder mz änglum *MB* 1: 76. — *i sänder.* en sändir *Lg* 70. — sänder at, *just som.* vthan alla sott faller folket nider alt sender at thet är helbrögda oc döör vthen allan redzskap *SD* 6: 156 (1349? *gammal afskr.*). — *Jfr* **i sänder** *under* **i** *samt* **sän,** *äfvensom* **sänz.**

sändesven, *m.* = **sändebudh.** thz (*brefvet*) fördho darij sände swena *Al* 2993.

sändilse, *n. pl.?* *Jfr* **insändilse.**

sänding, *f.* [*Isl.* sending] *Jfr* **besänding.** — **sändinga budh** (**sendinge-. sendinge bod**), *n.* = **sändninga budh.** thette vorth sendinge budh *FM* 299 (1506). rigxens sendingebudh *FH* 7: 94 (1513). om the sendinge bod tiil rydzeland *ib* 100 (1517).

sändning (**sänningh** *GO* 528; *Su* 301. **sannidh** (*skrifel; af en mycket senare hand ändradt till* **sännidh**; *i kanten* **sänning,** *äfven af mycket senare hand*) *GO* 290), *f.* 1) *sändning, sändande.* thäs hälgha anda sändning *Bo* 250. thy haffwer mässan nampnit missa l missio. som tydher sänningh, at gudh fadher nidhersändir siin hälgasta son j hwario mässo *Su* 301. 2) *sändning, det som sändes, gåfva (af matvaror).* riddarin gladdis ok aat . . . ok wiste tho ey hwadhan sändningin kom *KL* 76. tholik war thin sänningh som thith fä draap (*missio fit talis tua cedes et pecualis*) *GO* 528. *ib* 290. *Jfr* **hedhers sändning.** — **sändninga budh** (**sänninge-. senninge-. seninge-. senningebod** *FH* 7: 69 (1505)), *n. och m.* (*FH* 7: 59 (1504)) *sändebud.* thet senningebud aff polen *FM* 297 (1506). jach sende myt seningebud om mortinsmesso nid tiil danmarc om friid och endrecht richen emellom *BSH* 5: 340 (1509). *ib* 341. theune breffuisere josep pedersson ider myndige senningebudh *FH* 7: 59 (1504). *ib* 69 (1505). the rytzske seningebwdh *ib* 66 (1505). for[de] gode män och sänningebudh *ib* 94 (1513).

sändninger? (**-ar**), *m. sändebud, utskickad.* sände iacob budzskap oc sändninga (*mittit . . . nuntios*) til sin brodher esau *MB* 1: 225 (*kan föras till* **sändning,** *som då väl finge anses här hafva betydelsen: bud, helsning: jfr Isl.* sending, ordsending).

säng, *se* **siäng.**

sänkebro, *f. flottbro?* sänkebron brasth *RK* 3: (*sista forts.*) 4554.

sänkia (**-ir. -te, -ter**), *v.* [*Jfr Isl.* sökkva *samt Mnt.* senken] *L.* 1) *sänka, låta sjunka. eg. och bildl.* þu . . . sänkte farao kunung ii quaf *Bu* 77. *ib* 514. sänctir til hafs grunda *Bil* 123. *ib* 757. bedhnu

män . . . badhu läta casta thera ben ok sänkia jnnan secanam *ib* 344. *Bu* 210. the stora kiister, som skole senknes (*för* senkies) och fyllas med sten *BSH* 5: 290 (1508). the thungasta byrdhe . . . ther siälina sänkir i fordömilse *Bo* 94. ängin läti ma os sänkia (*d. v. s. komma oss att gå till grund, störta oss i förderf*) *Al* 6122. **2)** *komma (mat) att sjunka el. (lätt) glida ned?* piper senkier (*troligen för* smälter; *jfr LB* 7: 59) math j maga (*vim digestivam stomachi jecorisque juvabit*) *LB* 2: 64. (sänckis *trol. för* sanckas: tha sänckis til hopa oc för öghena wancka gerningha och ordh begärilsa oc tancka *MD* 121.) — **sänkia sik,** *sänka sig, dränka sig.* en riddare . . . sprang j watn ok wilde sänkia sik *KL* 50. — **sänkia ater,** *igenfylla, sänka.* for han tit som ater war sänkt *RK* 2: 3116. *Jfr* **atersänkia.** — **sänkia nidher, 1)** *nedsänka, sänka ned i djupet. bildl.* wrango lustin sänkir nidhir skipit at thz skulle ey koma til helsonna hampn *Bir* 1: 37. — *sänka, dränka.* senkiä them (*barnen*) nidher j thenne elffuenä *Va* 5. **2)** *låta i grund förgås, förstöra.* för än war herra sänkte nidher (*subverteret*) sodomam *MB* 1: 179. — *Jfr* **niþersänkia.** — *Jfr* **gen-, i gen-, in-sänkia.**

sänkia (-te, -ter. *part. pret.* **syängter: -e** *FM* 76 (1483, *daniserande*)), *v.* [*Jfr Fnor.* senktr, *adj.*] *sticka, brodera.* casulam aurifrigiatam factam opere plumario, quod wlgo dicitur sænkth *SD* 1: 656 (1285). eet huwuþlin. sänkt med gul. oc hwitom pärlom, þre messusärkyä, stolæ oc handlin, äru oc sänct med gull vtan pärlor *ib* 5: 563 (1346). *Lg* 222. j hwitum klädhum som war sänkt mz gyltum corsum ok gimstenum (*cui gemmulæ aureæ et cruces erant intextæ*) *Bil* 282. the kläde som mz silke, gull oc perlom äru redhande, ällir sänkiande *Bir* 5: 99. i [1] par syängte laghen met kryning *FM* 76 (1483, *daniserande*). gifuer iak til iomfrv maria altare sokn altaret III sänkta lystor *FH* 6: 25 (1451). *ib* 357 (1449). han aat mz qwinnom . . . han sömadhe oc sänkte mz them *ST* 412. — *Jfr* **be-, in-sänkia.**

sänkilse, *n. pl.? Jfr* **nidhersänkilse.**

sänkning (-ar), *f. genom i vattnet nedsänkta stenar o. d. gjord afspärrning, fördämning.* oloff pederson pa calmarna slot begynthe oprifwa vore sänckningher *BSH* 5: 364 (1509). *HSH* 19: 70 (1505), 79 (1505).

sänkning, *f. brodering. Bir* 5: 98.

sänna, *se* **sämia,** *v.*

sänz, *adv.* [*Fdan.* sænz] *på en gång; samman. förstärkande vid* **alder.** thu brodher philippus arridens tw thusand wikter alla säntz skal thu taka i same stund aff gullith reent wäl thusand pund *Al* 10530. *Jfr* **sän, sänder.**

säppal, *n.?* [*Fnor.* sappel, seppol. *Fdan.* seppel. *Mnt.* sappel. *Ffranska* chapel] *krans.* hon (ɔ: tholumodhz dygdh) . . . prydhes mz säppal af skinanda rosom *Su* 444.

sär (säär), *adv.* [*eg. dat. af pron. refl.* **sik.** *Isl.* sér] *L.* **1)** *för sig, i sär, åtskils?* blanzaflor hans (*Flores*) syster är; the äru swa liik tho the äru sär (*skilda personer? skiljaktiga, till utseendet skiljande sig från hvarandra?*) *Fl* 905. **2)** *särskildt, hvar för sig.* tha iak biudher them allom säär saman koma ij en skara *Al* 1212. — *enskildt?* skal thu han bidhia om orloff säär thz iak ma mz hans minne fölghia thik heem *Al* 8070 (*möjl. att föra till* **4**). **3)** *på ett sätt som innebär ett afskiljande från andra, på ett afstickande sätt, i olikhet.* thu halder thina sidher säär fore alla them nw lifwande är *Al* 5939. **4)** *särskildt, speciell, framför allt.* iak vnte . . . hänne siälfuer säär for alla the ther inne är *Fl* 1648. konung magnus haffde han swakär for andra riddara synderlika säär swa som hau aldra bezst formatte aff alla the men ther han atte *RK* 1: 1008. han war them allom iämkär älzskadhe ey en fore annan säär *Al* 4918. *ib* 6550, 7713, 10002. fore alt thz folk ij wärline är the nadher hafwa macedones säär *ib* 858. han lot iordha porum ther rikelika fore allom säär *ib* 5412. — *särskildt, framför allt, i första rummet, i synnerhet.* the syrgdho alle ij hans här iw macedones först ok säär *Al* 2560. — *särskildt, speciell, enkannerligen, i synnerhet?* the hafdho haar a kroppin säär hafdho haar a alt lifwith mädher skapath som andra strwz flädher *Al* 5592.

särdelis (särdeles. särdeqls *Lg* 1027), *adv. och adj.* [*Fnor.* sérdeilis] *L. A) adv.* **1)** *särskildt, för sig, för sig själf.* swa som the lätho mädhan the varo alle saman swa lät sidhan hwar särdelis *Bil* 879. wardher adam särdelis opstanda, oc särdelis ewa *MB* 1: 89. han . . . later redha bordh oc skipar särdelis alla infödda män, oc widh annath bordhit sina brödher *ib* 246. han . . . löne serdelis hwariom thera *VKR* 32. göri serdelis räkinscap aff hwario thy widh sik *ib* 40 (serdelis *kan här föras till B* **2**). giwum wi klostrenu . . . all var goþz. oc hwart þerrä särdelis *SD* 5: 569 (1346). alla thässa . . . articulos ok hwar thera särdelis wm sik lofuar jac . . . fasta . . . athalda *ib NS* 1: 172 (1402, *gammal afskr.*). — *på ett särskildt sätt.* än tho at wi thänkiom han (ɔ: waar herra) wara särdelis witran, särdelis godhan, oc särdelis wäldoghan, tha är tho alt et mz honum *MB* 1: 78. **2)** *i afsöndring, i afskildhet, på afstånd, i olikhet.* thu hafwer thit liwerne wilt särdelis fra alle wärline skilt *Al* 5938. **3)** *på ett sätt som innebär ett undantag, på ett särskildt el. speciell sätt, särskildt, speciell.* vtan särdeles han nyute konungs naþ *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). vtan han nyute särdeles konungs naþ *ib.* vtan han nyte särdelis wor naad at *MEG* (*red. A*) 57. *ib* (*red. B*) 69. *EG* 66, 67. **4)** *särskildt, speciell, i synnerhet, framför allt.* länge siþan rom var cristet hiöldo þe cristne varo heþna hoghtiþis siþi ok särdeles hänna höghtiþ *Bu* 9. j aduentinne . . . faste hwar eptir confessoris generalis . . . raadh. serdelis the som taka wilia ihesu christi lichama *VKR* 16. at thu ey blygdhis at hadhueta odödhelicom varom gudhom oc särdelis gudhunne arthemidi *Gr* 274. *KL* 374. *Bir* 2: 258, 3: 263. hon hafdhe thry ond thing särdeles *ib* 68. var särdeles (*præcipue*) atuaktol vm fatikt folk *ib* 2: 335. **5)** *företrädesvis, hälst.* tag en swinalort serdelis af een wilbasse *LB* 7: 236. *B) adj.* **1)** *som ngn har för sig själf; särskild, egen.* konungin andwordhe ey sina doma älla styrsl them som han vet vara girugha ällir älska sina särdelis fordela *Bir* 3: 308. ögxstenin hawer ängin särdelis lit (*Cod. B* särlikin 534) *MB* 1: 80. hafdhe thenne attunda daghin thera äpt-

ersta höghtidhinna särdelis nampn *ib* 498. **2)** *särskild, afskild, för sig själf varande.* wara ... i särdelis stadh som paradiis är *MB* 1: 125. lät hanum faa särdeels (*Bil* särlikt 582) herbärghe *Lg* 1027. — *särskild, afskild, skiljande sig från andra el. det som tillhör andra.* är mantzins hugher swa skipadher, at han aktar minna almännelik thing, oc the som ängin skälnath hawa aff ängom androm almännelikom thingom, oc the thing, som nakra särdelis sömpda bonath hawa, them vndra mantzins hugher, oc aktar them meer *MB* 1: 483. wiisa sinom swenom särdelis tokt oc höwitzsko *ib.* wille ... war herra hawa särdelis hws, olikt andra manna hwsom, oc särdelis kar oc bonath i sino hwse, oc särdelis thiänista män, oc särdelis tima *ib. ib* 482. särdelis lifwerne hafwer thu häghnath *Al* 5936. **3)** *särskild, som går framför andra el. annat.* then särdelis hedher är iak skyldogher hälghom prophetom oc apostolom, at tro for thy thera ordhom at the sagdho swa, en allom androm epter them är iak swa mykith skyldogher tro som the pröwa *MB* 1: 49. — *särskild, speciel.* vtan the skäl som dyonisius giwer almännelika ... tha hittas annor särdelis skäl *MB* 1: 445. ower diwr oc fughla oc fiska hafdhe han (ɔ: mannin) särdelis skipilse *ib* 100. är gudh mz särdelis nadhom i thenna stadh *ib* 219. *ib* 117. *Lg* 813. — *synnerlig, i första rummet (varande ngt), i speciel el. egentlig mening (varande ngt).* warfrv fördhis tha hon war dödh til himerikis, som är särdelis gudz hws *MB* 1: 407. — *Jfr* **särleþis.**

särþa, *v. L.*

säre, *n. Jfr* **bloþ-, ful-, hovuþ-, hul-, kiötsäre.**

särker (-iar), *m.* [*Isl.* serkr] **1)** *klädesplagg som betäcker kroppens öfre del; skjorta. Jfr* **mässo särker. 2)** *särk, klädesplagg som af qvinnor bäres närmast kroppen.* thu hafdhe ... särk ok kiortil skoo ok mantul *Bir* 1: 19. särkin är näst kötteno *ib.* siw serkia aff smat läript *Bil* 902. tok en kona ... alla särkiana *ib.* aff silke een särk hon hafdhe op a *Fr* 2003. hon hafdhe ther ey flere klädhe til ... än een rifwin särk op a sit liiff *Iv* 3263. dotthor faar gärna i modhors särk *GO* 346. *ib* 1101.

särleþis (serlithis), *adv. L. Jfr* **särdelis.**

särlika (-leka. -ligha. särlik *L.*), *adv.* [*Isl.* sérliga] *L.* **1)** *särskildt, för sig, ensamt.* än þo at alle dagha ok höghtiþe äru hans ok af hans naþom þo hauar han noquara höghtiþ särleka af hans särlekom naþom *Bu* 61. än tho hwarro at the waro badhe dräpne en dagh petrus ok paulus: tha skipadhe tho sanctus gregorius paue: at thäs daghs höghtidh wara (*för* ware) särlica sancti petri oc näste daghin sancti pauli *Bil* 110. — *särskildt, för sig, hvar för sig.* witiadhe hon särligha hwars thera hws *Lg* 3: 255. **2)** *särskildt, specielt, i synnerhet, framför allt.* kuna gialle all bruth siin sum madher, oc särlica þe a lijf ganga *SD* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 466 (1335, *nyare afskr.*), 467, 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 378. *Bir* 1: 391. hwar troin siäl. oc särlica (*maxime*) renlifwis människia *Bo* 6. siþan hon kom tel sin aldar ok särleka siþan signaþ sool ihesus christus skeen ginum hänna lif: var hon eigh at eno lius sik sialue ok goþ: vtan giorþe þöm ok goþa ... sum vm gingu mäþ hänne *Bu* 10. var fru böþ hanom särleka läsa daghleca ... en saltara salm *ib* 419. the forsculla särlica höglikiu lön aff gudhi som väl forsta sinom almogha *MP* 1: 26. *Bo* 132. *Bir* 2: 306. **3)** *åtminstone?* skulde hwar troin siäl. oc särlica renlifwis människia. fran iula dagh oc til kyndilmässo särlica (*sannolikt skriffel; saltem*) eet sin vm daghin sökia varafrw vidh iätuna *Bo* 6. (särlica *för* snarlica: särlica (*statim*) reddhe sigh konungxsens här oc härskap mothe them *MB* 2: 225.) — *Jfr* **iämsärlika.**

särliker (-leker. -likin *Bir* 3: 109; *VKR* xix; (*f.*) *Bir* 2: 288; (*ack. m.*) *ib* 3: 278; *MB* 1: (*Cod. B*) 534. *n.* **-likt** *Bil* 582. **-likit** *Bir* 3: 308), *adj.* [*Isl.* sérligr] *L.* **1)** *som någon har för sig själf; särskild, egen.* ögxstenin hawer ängin särlikin lit *MB* 1: (*Cod. B*) 534. fore nakat sit särlikit gagn *Bir* 3: 308. **2)** *särskild, speciel.* eufeminianus ... lät hanum faa särlikt herberghe *Bil* 582. tel kirkian gitar hanom giort särleka höghtiþ *Bu* 51. somlika iättan oc lofwan ärw allom almännelike, ok somlika särlika (*specialia*) *Ber* 170. särlek lofwan *ib.* af hans särlekom naþom *Bu* 61. *KL* 197. *Bir* 1: 99. prestena skipadhe jak hans särlica (*speciales*) gömara *ib* 2: 105. **3)** *speciel, intim, förtrogen.* jak vtualde mik andra vini hemelicare ok särlicare *MP* 1: 271. mz minom särlicom kompanom ätande ok drikkande *Bir* 3: 278. vil iak haua nakan särlikin vin *ib.* sandz idhrugha ödhmiukt hulkin som mannin ledhe j gudz hiärta oc hans särlica vidhirtalan *ib* 2: 189. — *intim, förtrogen, nära, närstående. med dat.* hulkin som nakrom herra är meer särlikin j älskelikhet *Bir* 3: 109. **4)** *framstående, särskildt framstående, förnämst.* ther äru manga hälga manna likama hulke som mik älskadho af allo hiärta j bland hulka min apostol thomas är särlikin *VKR* xix. **5)** *särskild, synnerlig.* j hänne fanz särlikin dygdh *Bir* 2: 288. for ... särlican äradha kötzsins fordel *ib* 120. (särlica *för* ärlica: vtualde hellir särlica (*gloriosissimam*) dödhin än hatlika lifuit *MP* 2: 67.)

särlytis, *adv. L.*

särläst, *adv.* [*Fdan.* særlæst] = **särlästis.** *SD NS* 1: 417 (1405).

särläste, *adv. synnerligen, i synnerhet.* sigiande at hustrv anna hauer forskingrat thorras fädherne oc mödherne j swerike hwilkit ey schal finnas met schälom. särleste för ty at hon huarte fäderne äller mödherne sith hauer saalt. minskat äller förythrat nokraledis oc mykit mindre therras fädherne äller möderne *FH* 5: 18 (1462). *ib* 19.

särlästis, *adv.* [*Fdan.* særlæstis. *Fnor.* sérlestis] *L.* (*KrLL i en ung hds.*) *särskildt, för sig.* dömom wi ... all the for:da godz oc hwart thera särlestis ij geen til krunen *SD NS* 1: 433 (1405). met alles wore oc hwarss särlestis vpenbara edhä *FM* 60 (1457). *BtRK* 143 (1441).

särlästum, *adv. L.*

säs? (sees), *n.?* [*Mnt.* ses] *sex, den sida på en till tärningspel begagnad tärning hvilken har sex prickar.* them faller fast sees j hwart kast *MD* 395. es ock sees på en therning *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6120.

sässa, *f. L.*

sässi, *m. L.*

sät (säät. *gen.* **sättar,** *se ssättn.* **sätta** *MB* 1: 354, 393; *RK* 1: 3413. *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* sætt] *L.* **1)** *fred, fredligt el. fridsamt förhållande, vänskap.* alla ilgerninga, som hindra matto godhan fridh oc säät mällan gudh oc manna *MB* 1: 441. lät han sin swäär heem til siin fara mz fridhi oc säät *ib* 327. swäria the edha hwar androm ower fridh oc säät *ib* 211. herrane styrkto friidh ok sät *RK* 1: 2020. tha stood rikit vtan wanda mz fridh oc nade ok med säät *ib* 1280. **2)** *öfverenskommelse, aftal.* siidhan laban thäktis swa wäl thässa säät *MB* 1: 223. — *förbund.* the sworo badhe ther oc fästo säät sik i mällan *MB* 1: 199. thotto os radhelikt at sätia stadhelika säät mällan os mz edhom *ib* 211. mz thik wil iak *(d. v. s. Gud)* binda säät *(ponam fœdus) ib* 168. skal iak stadhga . . . mina stadhlika säät til idher oc idhra affkömd *ib* 173. *ib* 186. mz honum skal iak halda mina säät oc lowan *ib* 188. mina lowan oc säät skal iak halda widh ysaac *ib.* war herra . . . mintis tho säät *(fœderis)* som han giordhe mz abraham ysaac oc iacob *ib* 280. jak skal ga til sätta *(inibo pactum)* oc fölghia idher *ib* 354. scrifwa all thässe ordh, som iak biwdher mz sät widh thik, oc widh thit folk *(quibus et tecum et cum Israel pepigi fœdus) ib. ib* 464. ledh them til mins hws döra, thz är sätta hws *(tabernaculi fœderis)* kallath *ib* 393. jak giordhe sät *(pepigi fœdus)* mz minom öghon at iak sculde ey tänkia a iomfru *MP* 1: 299. *Ber* 82, 234. **3)** *fred, förlikning.* karl scalle kesare gaff hanom sina dottor til sät *Bil* 758. the villo haffuat til säät *RK* 1: 257. the taladho til sätta *ib* 3413. the ganga vnder sätina *MB* 1: 228. tho män sum i manwättum äru mugho full wappn hawa sik till wärn, än the williä böten *(för* böter*)* biudha ok brwt sijn bäträ, till thäs ok *(för* at*)* the wtfäster äru ok borghadhä, sätt *(för* sätter *ss läses i en annan afskr.)* bundne ok osämio aflaghdhe *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). som säät hafdhe giort mz sinom brodhir bana *KL* 41. andre wpwäkkias sent til wredhe och böghias sent til sät *Ber* 108. — *försoning.* tha matte . . . enskyns offer göra syndogx mantz säät mz gudhi *MB* 1: 470. han *(Kristus)* är propiciatorium, som thydher säät ôc miskund thy at han är säät oc miskund fore wara synder *ib* 493. **4)** *tillfredsställande?* ware thz fiärren aff warom hugh at wi wäntom änkte barn magha födhas vtan lostans sät *MB* 1: 111. — *Jfr* **o-, sam-, siälva-, svika-sät.** — **sättargärþ,** *f. L.*

sät, *n. Jfr* **solsät.**

sät (sätt), *n. och (i bet.* 3 *äfven) m.* [*Fdan.* sæt. *Mnt.* set, sette. *Jfr ock Mnt.* gesette, *äfvensom Mnt.* sede] **1)** *lag?* walerius skriuar tätta sät ath calericus satte tolken rät ath huilken man som giordo hoor . . . han skulle baadon sin ögon mista *MD (S)* 234. **2)** *ordning, inrättning, sätt.* alla olagher och all orett skickade iag till bätre sätt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 257. the lagh som ware orätt them lagade iag till bätre sätt *ib s.* 284. **3)** *sed, sätt.* haffwe thee faath eth got sät, at thee thera siig nw som danneswena i alle motto *BSH* 5: 141 (1507). agwnd haffuer mz siig en ondhen sätt hon will ey skona sin eghen ätt *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 266. hade iag för sätt mz brotlegom hålla full skarpan rätt *ib s.* 273. altiid war och thz myn sätt gerna skippa hwariom lagh oc rätt *ib* 8: *(sista forts.)* 5831.

säta, *f.* [*Isl.* seta] *L.* **1)** *sittande.* i sätu ok gångo *KS* 53 (134, 57). **2)** *vistelse.* nar han hawir rolica säto *(residentiam quietam)* j sinom gardh *Bir* 3: 305. **3)** *säte, sittplats, plats.* uppa the andra stoolanna och säthor *TK* 271. **4)** *boning.* sidhan flutto abram sina säto *(tabernaculum) MB* 1: 180. — *Jfr* **a-, bordh-, en-, heþers-, hus-, qvar-säta.** — **sätufolk,** *n. inhysesfolk?* pauperibus, dictis sätufolk *SD* 6: 65 (1348). — **sätu garþer (säthogardher. sätagardher. sätegardher: -gardh** *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 287 *(urk. fr.* 1508*)*; **-gardhen** *FH* 5: 84 (1482). **sätegarder. säthegardher. sätthegarder),** *m. L. gård hvarest ngn (särsk. frälseman) har sitt säte el. bor; frälsemans gård hvilken (egentl. och i regeln ss bebodd af egaren) åtnjuter fullkomlig frihet från utskylder till kronan, sätesgård, säteri. Jfr Styffe, BSH* 3: CCXXXVII; *Hildebrand, Svenska statsförfattningens hist. utveckling s.* 168 *f.* riddariu for . . . til annan sin sätu gardh *KL* 73. somlica *(af de friköpta gossarne)* sände han *(Ansgarius)* til sin sätugardh *(cellam)* thurholt *Ansg* 199. bran hans *(riddarens)* säthogardher aff wadha eldh *JP* 98. ee hwar hon war stadhlika j sinom sätugardhum *Lg* 3: 512. a ekholt, minom sätugardh *SD NS* 2: 287 (1410; *urk. utf. af riddaren Sten Bosson*). at iak . . . haffuir . . . vnth och vplatith . . . en sätwgaard som hetir aspanäs . . . watzsteno clostre *BYH* 1: 263 (1461). *Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 227 *(urk. fr.* 1485*)*, 287 *(urk. fr.* 1508*)*. haffue the opbrent badhe myne sätthegarde oc bortagit alt thet jag indsath hade hoss bönderne *BSH* 5: 442 (1511; *bref fr. riddaren Ture Jönsson*). thet iac *(Laurens Niklisson)* giwit hawer mina kärä hustru, jngeborgh, her clawus flämingx dotther, til heder oc hindisdax gawor . . . thette mith goz, som man kallar wthhamar, swa som nu sätagaardh är *FM* 40 (1420). kennes iak haquon joansson kanech j abo . . . mich hafua . . . oplathit . . . pether knvtzson . . . myns fadhers säthegardh . . . kalladhen engebyy *FH* 3: 142 (1449). *ib* 5: 84 (1482). schal engen macht haffua at leggia konungz foderhesta . . . til the gode mäns landbo, som liggia widh theras sätegarda *GS* 56 (1474). —*'residens.* thz war pori säta gardh *Al* 4568. — *boning.* farum hädhan aff thässum sätugardhum *Bil* 311. — **sätunämd (-ne[m]pd),** *f. fortfarande el. permanent nämd?* wi xii som i sätune[m]pdin sitia *BSH* 3: 283 (1470). — **sätu stuva,** *f. boningshus.* thry örisland lordh . . . meth eenne sätu stufuo oc enne koornladhu *SD NS* 2: 47 (1408). — **sätu sven (säthe-),** *m.* [*Fnor.* setusveinn] *i en stormans tjenst anställd vapenför man som bor på särskild gård och åtnjuter frälserättigheter? Jfr Fritzner,* 2 *uppl.,* 3: 222; *Hertzberg, Norges Gamle Love* 5: 551; *Daae, (Norsk) Hist. Tidskr.* 3 *R.* 1: 1 *f.* hans *(biskop Henriks)* satwswena *(för* sätw-*)* oc andhre som nw haffue sagth fängelsse *BSH* 4: 227 (1497, *gammal afskr.*). är jach nw kommen hiit till vastena med mith egith daglige folk och the verdigste verdige fäders bispernes folk aff vplandh, her forbidandes och forwacthendis menige frälsith,

ingen vndentagendes then frälse vill haffwe, niwthe och brwkä, ehwars godh herres och mans thiänare och sätheswenä the wara kunnä *ib* 5: 76 (1506).

säta, *f.* *Jfr* **solsäta.**

säta, *f.* *Jfr* **bruþsäta.**

säta, *f.* *sämja, enighet.* the . . . skipthe i tu bäggis byanna ägho . . . medh alstinx godhom villia ok säto *SD NS* 1: 257 (1403, *nyare afskr.*).

säta (**sätta. setta** *RK* 2: 3269. **settha** *ib* 4231. *pres.* **-ir.** *impf.* **sätte.** *part. pret. n.* **sätt** *RK* 1: *(Albr) s.* 211), *v.* [*Isl.* sæta] *L. eg. sitta på ett ställe el. i en ställning der man har att passa på ngt.* **1)** *akta på, bry sig om, rätta sig efter, följa, lyda. med dat. el. ack.* vilia sätta hwazske radhe älla budhi *Bo* 137. *ib* 256. han sätter wtlenzska manna radhom *RK* 1: 3101. *ib* 3924, *(sfgn) s.* 178, 2: 3269, 4231. wilin ij thässo budhi ey säta *Al* 1681. ath tw mith bwth ey sätthe *MD* 170. vi thorfuom hans ordhom änkte sätta *Iv* 1602. om i willin lydha och sätha mynom ordhom *Lg* 3: 135. *ib* 140. j sättin ey onda manna lygn *RK* 1: 756. han skal äkke säta sinom eghnom sinnom älla fara äptir sinom eghnom vilia *Bo* 28. säta skälomen *ib* 135. — *rätta sig efter, lyda, göra till viljes. med dat. el. ack.* säter han them systrom *MB* 1: 344. sätte han thöm oc giordhe som the han badho *Bil* 595. vm han lydhir ok sättir thässom *Bir* 3: 311. *RK* 1: 3402, *(Albr) s.* 211. the radde marsken alla thetta at han skulde konungen setta *ib* 2: 6279. wille konungh cristiern mik sätte tolkin ordh sculde han rätte *ib* 3: 2115. honum wille thaa ingen sätta *ib* 2845. om han mik sätter tha faam wy honom wara syslo i hender *ib* 1: 2013. — *rätta sig efter, följa, vara i öfverensstämmelse med. med dat.* watnith wardher wädhreno säta *Al* 5827. — *lyda, vara lydig. abs.* äkke vilia sätta är swa som afgudha dyrkan *Bo* 137. han . . . ville swa offuer somma rettha at andre scullo tess heller sättha *RK* 2: 4125. — *bry sig om, höra på. med dat. el. ack.* iak vil thik änkte vätta säta *Iv* 1123. — *bry sig om, taga hänsyn till, fästa afseende vid. med dat. el. ack.* ij thörfwin ey herra keyghe at säta *Iv* 145. jak wil litith säta enne kono *Al* 1616. konungin wille thz litet sättä *RK* 2: 790. syndoghe män . . . som äkke sätta gudz vilia ok sinne helso *Bo* 122. sät ängi vrsäkt, vtan tu fullelika förstånde sannind, ok af huat wilia huatna giort är *KS* 26 (66, 28). **2)** *taga vara på? passa upp?* skall han haffua swen som honom säther *MD (S)* 242. **3)** *vara att akta på el. rätta sig efter; tjena till, gagna till. med dat.* tala thz sum höuist ok tarflikt är, ok nokro säte *KS* 24 (59, 26). — *hafva att betyda, betyda, innebära. med. ack.* mykin walmogha litith got säter *Al* 1482. kunugen . . . giorþe cors for sino änne gen diäwls namne cristoforus vndraþo huat þolikt sätte. ok spurþe kunugen huat corsset sätte *(admirabatur, cur hoc rex ageret et quidnam hujusmodi signum vellet) Bu* 497. hwath mon tholik dröm sätta *(quid sibi vult) MB* 1: 230. theodora spurde swenana. hwat slict sätte *(quidnam hoc esset) Bil* 358. *ib* 53, 251, 272. han viste ey huath thz monde sätä *Iv* 2480. han viste ey huath slikt hafdhe säta *ib* 4130. *ib* 286, 1361. thänkte mz sik hwath tholke dröma hawa at sätta *MB* 1: 230. thin ordh hafua änkte at sätta *Iv* 586. thz hafwer i morghin änkte sätta *ib* 545. swa stort hafuer han *(stenen)* at säta *(d. v. s. så stor kraft har han) Fr* 902. sigh thinom brodher hemelika thetta hwath thenne drykken hafwer sätta *Al* 9968. the fengilse haffdo thz at sätta *(d. v. s. orsaken till konungens fängslande var den)* at the willo thera harm swa hämpna *RK* 1: 2609. **4)** *vara orsaken till, vålla. med dat. el. ack.* þe vndraþo dighart huat þoliko sätte *Bu* 26. the crisno wordo tha swa trötte j maghin wäl prowa huat thz sätte *RK* 1: 1755.

säta, *se* **sätta.**

säte (*pl. lika med sing.* **-en** *MB* 2: 364; *LfK* 245), *n.* [*Isl.* sæti] *L.* **1)** *säte, sits.* en jomfru stodh vidh stolsins säte *(sedem throni) Bir* 3: 299. — *säte, sittplats, plats.* i höxsta säteno oc mit fore bordheno sato the hälgho thre konunga *Bil* 916. ey ville han . . . sitia i thy första säteno i gästabudhomen *Bo* 60. the wäggin som är baak wm säthin j brödhranna chor *Bir* 4: 83. — *säte, stol, tron. om Guds el. Kristi tron el. om andra troner i den himmelska härligheten.* sungo swa som nyan sang fram for lambsins säte *(ante sedem Dei et Agni) Bo* 251. aff vij andhom som äru j hans sätis *(throni)* asyn *MB* 2: 333. hwilken som winner honom lather iak sithia mz mik j myno säte *(throno)* swa som iak oc wan oc sat mz mynom fadhre j hans säthe *ib* 339. säthet var sath j hymerike oc offwir sätit sithiande *(sedes posita erat in cœlo, et super sedem sedens) ib.* rägnbugin war alt omkringh sätit *ib.* kringh om sätith waro xxiiij androm säthom *(för* andron *el.* annor säthe; *in circuitu sedis sedilia viginti quattuor)*, oc paa säthen xxiiij seniores sitiande *ib.* aff sätheno vtgaa lywngeldha *ib. ib* 340, 341, 343, 344, 345, 351, 354, 358, 363, 364, 366, 368. otallica människior sitiande j sätom *Bir* 3: 299. thiänto honum som sat j sätit *ib. KL* 264. *LfK* 245. — *säte, stol el. tron för regent el. biskop (påfve); regering, regent- el. biskops- (påfve-)värdighet.* nar dauid hafdhe thetta hört vprätte han sik ok sagdhe jak swär vm gudh at salomon skal sitia j mino säte äptir mik ok styra. ok bödh sinom thiänarom vp höghia salomonem j sins rikis säte *Bir* 1: 233. konungxsens son opphögdhes i konungxsens säte äpther sin fadher *Lg* 219. transagoras gik aff sit säte *Al* 1641. margreue albrikt satte han *(Bonifacius)* aff säte: oc sergium a paua stol *Bil* 759. tok sanctus briccius sith säte j gän *Lg* 638. käre iak nw owir thik o minna kirkio howodh som sitir j mino säte hulkit ther iak andwardadhe petro ok hans äptir komarom at sitia j thy *Bir* 1: 123. thin ämbizsman hulkin som sitir j thino säte *ib* 2: 89. **2)** *säte, residens.* o härra þin vikarius þär sittar i þinum staþ, hafar fört sätit *(sedem suam)* til sin gambla staþ rom *Bir* 4: *(Avt)* 177. sätins *(för* sätisins*)* ko ma *(för* koma*)* til rom guþi käkis *(för* þäkis*) ib* 178. *ib* 2: 89. — *boning.* at the skulu äuerdhelica pinas j häluitis sätom *(sedibus infernalibus) Bir* 3: 256. — *Jfr* **a-, biskops-, bruþa-, dom-, domara-, drot-, filsbens-, for-, hedhers-, himirikis-, högh-, kesara-, kesars-, konung-, konunga-, konungs-, mat-, midhal-, sömda-säte,** *äfvensom* **hussätis folk, hussätis maþer.** — **sätis eþer,** *m. L. Jfr Tamm, Uppsalastudier s.* 32.

säte, *f. Jfr* **samsäte.**

säter, *f.? och n.?* [*Isl.* setr, *n. Sv. dial.* säter, *f.*] *vistelseort, bostad; särsk. sommarvistelseort, fäbodställe, säter. i ortnamn.* pro mansione stenæsætyr *SD* 1: 665 (1285). ecclesie nysæter *ib* 2: 7 (1286). in villa rotasetri in ørbohulm *ib* 36 (1287). pro curia sua biærgsætrom *ib* 68 (1288). in birkesæter *ib* 4: 549 (1337). pro decem solidis terre in villa sætrum *ib* 390 (1334, *gammal afskr.*). predictam villam sætra ... assignamus *ib.* thäthan til byornasäter. swa thäthan rarät til norra säter *VAH* 24: 326 (1377). i sätrom *DD* 1: 277 (1490). — **sätra laþa,** *f. L.*

säter, *n.?* [*Fnor.* setar, sæter. *Mnt.* seter. *Jfr Mht.* scheter] *ett slags fint linne el. bomullstyg. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 701; *Schiller u. Lübben, Mittelniederd. Wörterb.* 4: 195; *Lexer, Mittelhochd. Handwörterb.* 2: 714; *Grimm-Heyne, Wörterb.* 8: 2603. jnfrascripte expense facte fuerunt, racione exequiarum post ... dominum byrgerum peterssou quondam legiferum vplandie factarum ... sæter. pro xx oris ... item permutando, cum eodem sæter in sericum. decem et octo ore *SD* 4: 57 (1328).

säter? (sätther. setther), *f.?* [*Lat.* satureja. *Jfr Mnt.* satureie. *Mht.* saterje] *satureja hortensis Lin.?* saturea sätther *LB* 6: 284. saturicia j. setther *ib.*

säter, *n. Jfr* **sol-, sola-säter.**

säterdagher, *m.* [*Mnt.* saterdach] *Tysk benämning på lördagen.* hedhne män ... kalladho försto daghin som är lögherdagher diem saturni, oc thytzske män kalla än i dagh säther dagh *MB* 1: 68. *Jfr* nw hawer saturnus sin mästa krapt först tha lögherdagher byrias oc thy hetir han saturnus dagher a thydhisko oc dies saturni a latino *ib* 70.

säterværk (sätter-), *n.* [*Jfr Fnor.* setverk] *broderi?* mällan förnämpda twå pelare gik ith snöre högt uppe å grindenne tätteliga belagt medh sanctæ katharinæ beläte, huilken satt voro medh sätterverk ok all bemålat *TK* 269; *jfr not.* sätherwärks konsth *PM* XL.

säthus, *n.* [*Fnor.* sethús] *boningshus.* eet säthws i sölnoa *SD* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*).

säti, *m. Jfr* **boþ-, gräs-, ha-säti.**

sätia (sättia *Bu* 511. *pres.* **säter.** *refl.* **sätz** *MB* 1: 38; *LB* 1: 98. **säz** *UplL Ä* 17: *pr.*; *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). **sez** *Ber* 241. **säs** *VML I Eþs* 4: 1. **sätte. sette. satte.** *part. pret.* **sätter. setter. satter.** *n.* **sät. sätth** *BtFH* 1: 132 (1506). **seeth** *BSH* 5: 8 (1501). **sat. satt** *SD* 5: 562 (1346), *NS* 1: 470 (1405). *pl. nom., ack. n.* **sätt** *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). **saat** *ib NS* 1: 457 (1405)), *v.* [*Isl.* setja] *L.* **1)** *låta (ngn) sitta (ngnstädes), sätta (ngn ngnstädes), anvisa (ngn) plats (ngnstädes).* barlaam kom jn for jonkarin sielfuan, väl takin ok när hanum sättir *Bil* 611. þe leddo han tel guz mönstar ok satto han högt a mästara stol *Bu* 197. swa som thu siälff aff dödh op stodh swa rees thu hona op aff dödha. oc sät hona *(Jungfru Maria)* a thina höghro hand *Lg* 42. skal iak ... sätia thik vppa min arm *Bir* 1: 10. samson ... satte henne vpa sin häst *Di* 3. maximinus ... sattis j skip ... af gudz owinum wtan ledhsaghara oc styre *Bil* 266. tha sättä konungen falantin till bordz *Va* 46. skundar nw iacob, at skipa sina konor oc siin barn, oc säter främmärst thiänista qwinnonar, oc thera sönir mz them i en skara oc i annan skaran säter han liam oc henna söner oc dötter epterst säter han rachel oc iosep i sina bätzsta wärn *MB* 1: 227. — *sätta, uppsätta, upphöja (på en plats).* margreue albrikt satte ... sergium a paua stol *Bil* 759. the sätte honum *(Sten Sture)* i högsäthe *RK* 3: 1921. — *sätta, fastsätta (på stegel el. hjul).* lät dacianus georgium sätia a hiul *Bu* 494. *Bil* 538. *Bir* 1: 16. — *sätta, insätta (i stock el. fängelse).* satto swenana alla i en stook *RK* 1: 3884. *Bir* 1: 15, 2: 179. the satte thöm j torn och stocka *RK* 2: 392. carisius ... satte tomam i mörko hus *Bu* 187. han hafdhe hona ... sät j iärn ok myrkahws *Bil* 743. i kisto sätiäs *SD* 5: 639 (1347). sätiäs i vars foghatä häcto *ib.* — *sätta, insätta, förlägga.* the crisne bygdo ther eth feste ok satto ther i vine ok neste *RK* 1: 150. — *sätta, ställa, uppställa, förlägga.* hwilka the skikkado äller satto j försathen *MB* 2: 137. at the skullo bemanna alla bärghanna vpganga ällir stigha ... oc ther säthia syna wäktara oc väpnara ä hwar wäghana waro trangast mällan bärghen *ib* 149. — *sätta, låta bosätta sig.* ängin frälsisman maa taka wtgiärdis böndir oc sätia wp a sit godz, vthan thöm som minna sädh hafwa än här äptir sigx *GS* 23 (1360). — *sätta, sända, gifva (ngn) anvisning att begifva sig (till ngn el. ngnstädes).* han satte *(sendir)* sin frende till ermentrik konung. som osid het. mz xij riddara *Di* 169. hon war tit sat till gisl *ib.* sattir for gisla *Bil* 300. satte hans fader han til skola *Ansg* 177. — *sätta, gifva (ngn) anvisning att egna sig åt (ngt).* sätia barnit til bok *Bil* 775. **2)** *föra (ngn från ett ställe el. en plats); kasta, stöta.* the satto them ... fra sadlana *RK* 1: 1740. — *aflägsna el. skilja (ngn från en plats, ett ämbete el. uppdrag), afsätta.* margreue albrikt satte han aff säte: oc sergium a paua stol *Bil* 759; *jfr* **1.** han sätte gregorium paua aff stole *ib* 764. biscopin ... satte han aff sino ämbite *KL* 82. *Bir* 2: 333. thänne prestir var foghate oc sattis aff sino föghti *ib* 3: 15. keysarin ... satte han aff sino konungx rike *ST* 372. *Su* 66. romara satto dyoclecianum ok maximianum fran valdom baþa *Bu* 533. *Bil* 736. **3)** *sätta, bringa (i en ställning el. i ett förhållande).* ware thät swa at wi jeppa j nokra skuld satten *BSH* 1: 195 (1387). — sätia til rätta, *bringa till det som är rätt el. till rätt förhållande.* at þe sätin almoghän til rättä *SD* 5: 638 (1347). han sätir til rätta *(inrättar el. ordnar, styrer)* hws ok land äpter sin wilia ok sinue hand *Al* 665. sätia landen till retta *(dæma lög; skipa rätt i landen, styra landen) Di* 174. en iak kan ... säthia tik noghwt bäther til rottha *(något bättre få bugt med dig) Lg* 3: 122. **4)** *sätta, låta sitta, förordna.* vm nokrä sak, som näfnd vm sattes *SD* 5: 605 (1346). fore thässe for:ne sager sättes i dag her poo tinghet en häritznämpd *BSH* 4: 159 (1493). — *sätta, insätta, tillsätta, förordna, utse.* xij fribornemän konungen i nempden satte täre *RK* 2: 9493. hawm wi sat ok skipat j hwarri laghsaghu tolf män. som heter konungs näfnd *SD* 5: 605 (1346). at i maghen oc sculin sätiä oc haua fyoghärtaan raþmän *ib* 638 (1347). kan ... swa tyma

at dan nicelsson falder fra ... þa skulu vare exequtores ... hawa fult vald ... at þeu tiltaka oc þer i *(för* i staþ *el.* i staþen *el.* i hans staþ*)* sätyä. som þöm györ swa rät. som nu är sakt *ib* 567 (1346). scal konunger sätyä þem som akäränden är þwa *(för* twa*)* män *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*). han ... satte them en forman *RK* 1: 2764. hawer han *(Gud)* satt ok skipat sina sijslomän iwi alla wärildenna *KS* 63 (158, 70). werkmestara säthia ok wälia *SO* 47. — *med två ack.* giordhe en siwkir riddare sit testament ok satte exequtorem en annan riddara *Bil* 748. jak satte thik ok skipadhe konungxsins gömara *Bir* 3: 462. — *med ack. och prep.* til *med följ. subst.* alchymum sätia til högxta prest *MB* 2: 322. ptholomeus ... war satther til höffwidzman offwir härin *ib* 278. *BSH* 5: 8 (1504). *Gers Frest* 56. — *sätta, ställa, framställa. med ack. och prep.* til *med följ. subst.* gudh satte hona til äfftir syn. ey ens qwinnom wtan iämwäl mannom *MB* 2: 145. **5)** *göra, komma el. få (ngn el. ngt) att blifva (ngt el. på ngt sätt). med två ack. af hvilka den ene är ett subst. och den andre ett adj.* jac ... kännis ... skadhalösan satt haffua ... inga hemingson om thet gozt *SD NS* 1: 470 (1405). — *med ack. och adv.* sätän idhert sinne annorlund *(settet juwen mud anders) Va* 16. **6)** *sätta el. taga (ngn) till; hålla (ngn) för, räkna (ngn) som. med två ack.* se mannin hwilkin som ey satte gudh sin hiälpara *(non posuit Deum adjutorem suum) Ber* 134. **7)** *sätta (ngt ngnstädes), anbringa.* han sätte sina krono a hänna howdh *Bil* 569. *ib* 538. *MD* 46. togh pharao konung gulring aff sinne hand, oc satte a ioseps hand *MB* 1: 239. the setto rör j hans hand *MD* 66. när the kappan säthz pa baran kroppen *PM* 14. owir wiilit sätis en krona aff hwito läriffte *Bir* 4: 11. thärna säthir hand vndhir kyn ok sörghir äpte graskin *GO* 332. han ... satte swerdz äggen vppa hielmen *Di* 49. owan a studhomen varo satte knappa. ok owan a knappomen varo sat skinande kors *Gr* 298. sät þin staf i iorþena *Bu* 499. satte ... korssit j sin gambla stadh *Bil* 724. seth ... sätte quistin rotfastan ifuir sins fadhers graf *ib* 88. setia knap fore lada *RK* 1: *(LRK) s.* 229. sätium wi wart jnsigle for thässä skript *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 686 (1339?), 5: 379 (1344, *nyare afskr.*), 568 (1346). hwilken som skäär eller hugger bort annars märckie och sätter sitt j staden igen *SO* 293. riiff vt then thornin som star j mino hiärta som är kötlikin kärlekir til bonda älla til barna vini älla frändir ok sät ther atir j före gudhelikin kärlekir *(för* kärlek*)* til mins jamcristins siäla gagn *Bir* 2: 266. riff vt aff mino hiärta thän thornin som är världina giri ok sät ther j fore astundan oc giri til thina thiänist *ib.* diäfwllin sätir *(ponit)* ther krokin huar minzst vaktas *ib* 199. tha sätir *(ponit; lägger)* diäfwllin band owir hans hiärta *ib.* en prästir ... hafdhe sat fra sik gudz likama j enom sömadhom budhk aff forgyltom thradhum *KL* 26. — *sätta, uppsätta, uppslå.* israels sönir ... satto ther siin tiäld *MB* 1: 325. osanttrix ... satte ther sinä paulun *Di* 33. — *uppsätta, uppföra.* hwa sina bygningn sätir äptir hwars maus sägn hon wardhir illa bygdh *GO* 942. — *sätta el. sticka (eld på ngt).* satte wideke eld i slottet *Di* 66. — *sätta, framsätta:* baþ sätia borþ *(ponite mensam) Bu* 195. varo satte sua sum tua predikaro stola *Bir* 4: *(Avt)* 177. redher han brödh mz smör oc kalwa köt oc mielk oc satte for them *MB* 1: 189. **8)** *sätta, utsätta (fångstredskap).* til thäs han hawir sat gildrin oc krokana *Bir* 2: 143. the haffde sätth syn gildar och katzar wppo hans wtmark och fiske vatne *BtFH* 1: 132 (1506). hwilken som rörer eller flötter annarss stränger, eller sätter sijna j samma rum *SO* 291. — *abs. sätta el. utsätta nät el. fiskegarn.* hwilken som sätter på annan så att den som förr hafwer skutit, får skadha dher aff ryckie opp *SO* 291. hwar som tager ifrån androm stocka, steena, lätte eller hwariohanda redhskap man behöfwer sättia medh *ib* 292. *ib* 301, 307. — *sätta, utsätta, ställa (försåt).* alla the forsatir som the satto for han *MP* 2: 225. min ouin sätir mik forsaat *Bir* 2: 143. satto israels söner för saat oc stark haal kringh om stadhen *MB* 2: 136. **9)** *inlägga, inpacka?* wi ärom gelskullöghe ... albrict van holten ... fyoghortan fat järn, sät ok wäghin *SD NS* 1: 107 (1402). the for:da xiiij fat järn, sät ok wäghin til nöyo *ib. ib* 457 (1405). **10)** *sätta, ställa, framställa ss närvarande.* sädiande *(för* sätiande; *ponens)* sina syndir fore sin öghon *Bir* 3: 328. thina doma haffwir thu säth *(posuisti)* j thyna äwigha före syn *MB* 2: 160. **11)** *sätta, insätta, ställa (ngt som är skriftligen affattadt).* ieronimus säther thenna forordh före the bökir som kallas machabeorum *MB* 2: 217. — *sätta, insätta, framställa, uppteckna.* dömum wir thät þyrftilikt ... at fälla nokor þing ... the sum näfst thorwo wit. äller rättilsi. än tho at þe se eigh för gömd äller i lagh satt *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). sätir iak thz äkke här *Bo* 64. sätz manga stadz thera handa oc hälgha manna kännedombir thik til lärilsa *ib.* — *framställa, framlägga, skildra, uttrycka.* at iak matte samman skriffua oc sätya mina sorgh *Su* 44. **12)** *betyga, meddela?* säther iach tigh nw ath wars herre ihesu cristi hälgiste dödh ... skal tigh wara til syndene forlatilse *Gers Ars* c 2. jak säter tigh ok ath alt thz afflat som aff nagrom är giffwith ... skal wara tik til syndene forlatilse *ib.* **13)** *föresätta, förelägga, föreskrifva.* johannes satte þöm þrätighi dagha skript *Bu* 154. *Bir* 4: 28. *LfK* 5. *Gers Ars* c 2. hwat them sätz til bätring for thera brut *VKR* 19. sätia them syslor oc ärfuodhe *ib* 34. the böner som idher äru satta oc skipadha *Bir* 4: 118. pauin ... satte hanom hwan dagh läsa en psaltara *Bil* 779. skalt thu giöra thz thik är budhit älla thik sez aat giöra *Ber* 271. thz som han ... haffwer säth ath göras *Gers Frest* 56. her sätz ey at fasta widh watn oc brödh hwilket i godhom clostrom sätz för hwaria lätta syndh *LfK* 4. — *förordna, bestämma, fastställa:* sattis thäs hälgha cors höghtiid hwart aar wm höstin *Bil* 724. — *bestämma, fastställa, utfärda.* jak ... gör, säther ok skipar mit testament i swa mato *SD NS* 1: 514 (1405). sätiom wi oppinbarlikit forbudh aff gudhz tiänist *ib* 2: 324 (1410, *gammal afskr.*). kan han (ɔ: stadzsens scriffware) finna nagat seth som mot gudh ok retwiso är oreth *MD (S)* 291. — *affatta, utfärda.* dikta ret ok sätia laagh mz konungx raad ok hans behag *(leges de mandato principis condere) MD (S)* 229. — *fastställa, afsluta, ingå.*

at sätia stadhelika sääl mällan os mz edhom *MB* 1: 211. — *bestämma, fastställa, öfverenskomma.* brytandhe sattan dagh *FM* 14. — *utsätta, bestämma.* at man säter dagha *RK* 2: 5392. j westherarss sattes en herradag *ib* 3: *(sista forts.)* 4275. *ib* 4879. **15)** *sätta, sätta el. bestämma (högt el. lågt) pris på.* alle the warer her föris j landet, salt och kläde, huat thet helzt är, thet sättis dyrt *FM* 596 (1513). **15)** *ställa, anordna?* then stadhin är äpter hans wilia sätter *Al* 952. **16)** [*Jfr Mnt.* setten] *bilägga.* hawa thässa dygdher ena satta striidh fore honum rätwisan kräfwer at gudh skal hämpna, än miskunnin bedhis nadh *MB* 1: 344. thässa satto striidh wisar os war herra i thässom ordhom *ib* 345. *Jfr* **sätta 2.** **17)** *sätta, ställa, vända, rikta.* satte salogh fru alla sina tröst tel mildo mö guz moþor *Bu* 30. *KL* 87. sät alt thit hop til mik *Bir* 1: 88. *KL* 85. hon . . . satte alla sina astundan til gudz *VKR* VII. mogen [i] fulkompliga sätia lith ther oppa *BSH* 5: 138 (1507). **18)** *sätta, lemna, öfverlemna, anförtro.* maximinus . . . som maria war innan gömo sat af sancto petro *Bil* 266. tön herra barn hånom setias i rökt ok göma *KS* 53 (134, 57). huem han sätter i hender sin son ok styrilse landa *ib* 10 (25, 11). vtan waart orlof, äller þerä manna, som þätt i händer säz a wara wäghnä *SD* 5: 374 (1344, *nyare afskr.*). — *lemna, öfverlemna, öfverlåta; i sht sätta el. lemna till pant, pantsätta.* tha took konung magnus ok satte honom lödesa hwss *RK* 1: 991. skypum wi oc sätyom til lösn varrä gyäldä . . . þer wi hawum egh för vissu äller pant fyri satt . . . vnar ingiäld. swa som köpstaþä. goþz oc garþa. oc all annur reþu ingyäld aff bondom owän skoghä. tyuiþ oc kulmarþ *SD* 5: 562 (1346). sätium wi all var jngiäld i finlande . . . til at gyäldä med vart bäggiä testamentum *ib* 566. wilyom vi at þe samu jngiäld alsaman aff fynlande skulu liggiä oc vara til lösn varrä gyäldä . . . oc sätyum þöm i händer varom executoribus . . . at gyäldä var giäld med þöm *ib* 567. sätte jngiborgh . . . hemminghe . . . alt thet hon . . . atte ij sydherbodhum . . . foor halph attanda faath jarn *DD* 1: 38 (1372). sätia þär sit goz at pante firi *SR* 33. fore hwilka for:da fyretiio marc jac säter . . . swen baath mit godhzs til panta *SD NS* 2: 6 (1408). swen baath ällar hans aruingiom annat swa godh godhzs at sätia *ib* 7. fore hulka penninga jac säter henne alth mith gooz *ib* 1: 487 (1405). **19)** *sätta, ställa, prestera.* þa skal han borghän sätia *SR* 22. the satte loffuan for sik *Di* 46. **20)** *sätta, sätta upp (vid vad el. spel).* sät tit hoffuod wid . . . oc jak sätir mit mot tit *Di* 46. — *sätta på spel, utsätta.* hon wilde gaa for konugin oc säthia sith liff til waghan *ST* 225. **21)** *sätta, utsätta, utgifva, gifva.* uar herra ihesus sälanna atirlösare . . . ther komin var at sätia for them sina säl *Bo* 148. **22)** *öfverlemna, hänskjuta.* huat eder här om tykker, thet setter jak in til eder sielff *FM* 859 (1508). thet säther jak in tiil edher *BSH* 5: 583 (1517). **23)** *sätta, åvägabringa, låta uppstå.* missämio säter iak mällan thik oc kononna *MB* 1: 161. — *åstadkomma, bringa till stånd.* i sua mato haffuir jac hans skadhalöso satt *SD NS* 1: 470 (1405). **24)** *sätta, låta försiggå, begynna, öppna.* a sätto thinge, *på ting som vederbörligen tagit sin början, under pågående ting.* witnadhe sigge albriktsson oc karl rawalzsson aa satto thinge, aa rättom thingxstadh oc thingxdagh *VAH* 24: 321 (1424). jak . . . kännes . . . mich hafua igen dömpt ragnare . . . en gardh . . . vppa satto thinge *SD NS* 1: 9 (1401). tha sthodho schälike män a sättho thingheno *ib* 58 (1401). wi . . . hemollom thet . . . ärchebiscop henrike ok hans capitulo . . . a satto hundare thinge *ib* 265 (1403). *ib* 12 (1401), 14 (1401, *nyare afskr.*), 36 (1401) *o. s. v.* *DD* 1: 40 (1379, *nyare afskr.*), 41 (1379, *nyare afskr.*), 56 (1400) *o. s. v.* *BtFH* 1: 165 (1508), 236 (1506). för olyden han giorde pa setto tinge *ib* 140 (1507). **25)** *besätta.* iak helsa þik þät hälgha cors. som vikt är af vars härra liui. ok sua klät af hans limum. som þu vare sat mz dyrastom stenom *Bu* 140. konungxlikin klädhe . . . sat mz gulle ok syluir, ok alskona dyrom stenom *Gr* 286. *ib* 269, 311. *Bil* 470, 722. *Bir* 2: 220. *Fl* 530, 536. *Iv* 207. *Fr* 2966. *Al* 3652, 7487, 7760, 8213. *Pa (Tung)* 37. hon *(kronan)* war sat aff rika stena *(coronam auream ex lapidibus pretiosis ornatam)* *Al* 3839. mz skinanda stiärnom han *(himmelen)* satter är *ib* 6476. ryggin var mz kulom sät *Iv* 270. hon *(bron)* war all säth mz brenandhe järn spikä *Pa (Tung)* 30. hyulit war alt vm kring sath mz brennande iernkrokum *ST* 80. *Bil* 538. hans bord war alt sat mz silff fat oc silff kar *Di* 8. the satto thz land mz crisna men *RK* 1: 153. *MB* 1: 13. at rikesins borghr ok fäste se wäl satta medh tronom mannom *KS* 74 (183, 82). **26)** *inlåta sig, ingå.* är os ey loffligith säthia j fridh *(fœdus inire)* mz idher *MB* 2: 24. tröste han sigh ey sätia j kamp *(sanguine judicium facere)* mot honom *ib* 323. — **sätia sik,** **1)** *sätta sig.* han . . . sätte sik siälfuir j gul thornit *Bil* 722. sät thik sielfwan bak mik oppa hestin *ST* 477. hon satte sigh när skyrda folket *MB* 2: 210. **2)** *sluta sig (till).* at han hafwer sik til oss sat mädh abo hws *BSH* 1: 195 (1387). — *inlåta sig (med). med prep.* til. satte iak mik nakath til kranka män *MD* 100. **3)** *inlåta sig (i), gifva sig (i), gripa (till). med prep.* til. karl waghadhe ther om gotz oc liiff oc satte sik til prang oc kiiff *MD* 389. **4)** *sätta sig (emot), sätta sig upp (emot), inlåta sig i strid (med), vara genstörtig (emot). med prep.* mot. han *(djäfvulen)* satte sik mote sinom skapara *(creatori suo se opposuit)* *Bir* 1: 188. wäsgötha . . . wille siik mothe her steen sättya *RK* 3: 2899. **5)** *sätta sin förtröstan (på), förtrösta (på), lita (på). med prep.* up a. huilke ey satte sik oppa *(non respexit in)* wärldzlika fafängo glädhi, oc hännas falska lisman *Su* 130. fleste säthia sik wppa lankt liff *(diu se vivere arbitrantur)* *ib* 244. — *refl.* **sätias,** **1)** *sätta sig.* sattis pafwin ok alle cardinalane ok biscopane mz honom *KL* 360. sattis hon swa fiärre at man matte mz en bugha skiwta til *MB* 1: 198. maria sattis vidh hans fötir *Bo* 141. sattes han tel borþ *Bu* 421. alexius sattis mz stafkarlom a gatu ther hans fadher gik fram *Bil* 582. sattes a stolen *Bu* 11. sattos . . . þe a stolen *ib.* eet säthe pa hulkit priaren settes *LfK* 256. sattis hon oppa sina säng *KL* 347. the . . . sattos a thera örss *RK* 1: 3157. *Fr* 2607. *KL* 400. *MB* 2: 394. ihesus sättis ofwir asna folan ok redh *MP* 1: 3. duua flögh af himirike ok sattes iui blomster quisten *Bu* 6. — *sätta*

sig, sättas, insättas, uppsättas. eusebius ... sättis j stadh ok stol sancti petri ccc x are wars herra *Bil* 561. *ib* 562 *o. s. v.* **2)** *bosätta sig, taga sin bostad el. residens, slå sig ned.* siþan sattes han *(Petrus)* mz staf ok stol i rom *Bu* 99. **3)** *sitta (af), stiga ned (från).* sattis hwar tha aff sin häst *Iv* 1738. **4)** *gå ned, om solen.* joseph ... (sagdhe) j dagh mon sool säthins mz solinne oc thänkte ther mz. at han munde dö tha solin sättis *Bil* 605. wi seem at solen är allaledh the sama, tho at hon rinder op öster oc sätz wäster *MB* 1: 38. *ib* 62, 124, 325, 339, 490. **5)** *sätta sig, sjunka.* til thäs miältin sätz *LB* 1: 98. — **sätia af,** **1)** *sätta ned, lyfta ned (från häst).* ther satte han aff then lifwande oc thän dödha laghdhe han när honom *ST* 477. **2)** *sluta upp med, upphöra med.* thet the sätie aff theress stemplingh *BSH* 5: 138 (1507). — *Jfr* **afsätia.** — **sätia fram,** *sätta fram.* sätte fram oredder höghra fothin *Pa* 23. han öpte sina akallan ok sätte fram winstra fothin *ib.* *Jfr* **framsätia.** — **sätia i gen,** *qvarlemna.* settom her igen two som slottit skule gömä *Di* 66. — **sätia in,** *insätta.* domaren lät hana ... atar in i mörkohus sättia *Bu* 511. *Jfr* **insätia.** — **sätia niþer,** **1)** *nedsätta.* böþ iohannes sätia niþar barena *Bu* 151. **2)** *låta (ngn) nedsätta sig el. slå sig ned, qvarlemna.* thua (ɔ: kiänneswena) satte han ther nidher *(reliquit)* at predika *Bil* 163. the tyzsko han haffde thär them satte han nidh i köpstadha *RK* 1: 2762. **3)** *nedstörta, afsätta.* gudh setter them nider aa sit wälle *MD (S)* 202. — **sätia sik nidher,** *sätta sig ned.* sätia the sik ... atir nidhir vidhir korsit *Bo* 208. — *Jfr* **niþer sätia.** — **sätia saman,** **1)** *sammansätta, hopfoga.* lät saman läsa stenbruten. ok sät þöm saman sua hela som þe för varo *Bu* 152. **2)** *sammanskrifva, samla.* han sätte saman allan kesara räth i ena book *Bil* 702. — *sammansätta, författa.* gudz mundir satte hona *(predikan)* saman *(compilavit) Bo* 64. — *uppsätta, affatta.* scriptadhe hon sigh och togh gudz licame oc sätte saman testamentet *Lg* 3: 384. **3)** *förena, förbinda?* han satte saman badhe kännedom oc läkedom *(dock kanske snarast: han både författade undervisning och sammansatte läkedom).* oc heladhe badhe siela oc kroppa *Lg* 3: 227. **4)** *sammanställa.* waar herra säter badhe saman dumban oc döwan *MB* 1: 285. **5)** *ordna, inrätta.* sät saman *(compone)* thina sidhi at thu see thäkkelikin i thik siälfwm *Ber* 222. — *Jfr* **saman sätia.** — **sätia til,** **1)** *tillsätta, förordna.* at ij ... insighladhin lasin oc sattin til gömara *KL* 396. *MB* 2: 391. säthia till embethis men *Lg* 3: 119. **2)** *iordningställa, göra i ordning, reda till.* han sporde om iag hade well mott honum rett satt till bordhen oc dwkana brett *RK* 3: *(sista forts.)* 5154. hon ville thwa ok smöria allan licamman oc sätian väl til *Bo* 212. — *ordna drägten på (ngn), utstyra.* swepto varafru systir vm hona klädhin. huldo nästan alt änlitit hänna. ok satto hona til som ena änkio *Bo* 215. *Lg* 3: 101. **3)** *tillägga, tilldela, förklara (ngt) tillkomma (ngn).* nemdän hawer satt fornemda jäppä ok haqon stänsson hwsstrve arwät täl *SD NS* 1: 32 (1401). **4)** *sätta till, förlora.* han satte til lifwit *ST* 513. — **sätia sik til,** *göra sig i ordning, kläda sig, utstyra sig, smycka sig.* satte hon sik faghirlika til *ST* 225. tha satte assenech sik til thz besta oc fäghirsta hon kunde *ib* 405. — *Jfr* **tilsätia.** — **sätia up,** **1)** *sätta upp, uppsätta.* en fara herþe satte þät *(hufvudet)* up a stawr *Bu* 129. jac ... satte hatten hop *(för* op; *uppsatte hatten på en stång el. dyl.) HSH* 24: 86 (1516). — *uppsätta, upphöja.* han sätte gregorium paua aff stole ok satte vp en biscop j hans stad *Bil* 764. — *bildl.* thräkkin sätia the vp j högdina ok gullit vndir fötrina *Bir* 1: 53. **2)** *sätta upp, uppföra.* ryþär þär ok sätyr vp hus *SD* 5: 637 (1347). abram ... foor ... til et bergh när betal stadh oc satte ther hws op *(tetendit ibi tabernaculum suum) MB* 1: 177. **3)** *sätta i gång, börja, företaga.* han ... satte stragx vp *(constituit)* örligh oc stridh mote ptolomeum *MB* 2: 219. somlige satte wp ena falska gitzsan *ib* 293. **4)** *uppskjuta.* saadhant sättis alt op til nar gud föger iij rikis raadh tilsammän komme *FM* 186 (1504). adrianus pawe badh konungh karl skynda thz ärandhit wtan dwalu, likkawäl satte han opp, oc fram satte pawans wilia til annantidh *Lg* 3: 308. — *refl.* **sätias up,** *sätta sig upp, resa sig.* hon ... sattis vp *KL* 150. *Pa (Tung)* 43. — *Jfr* **upsätia.** — **sätia up a,** *ställa, ordna, anordna.* ther äpter säter iak miin thing opa *Al* 4858. — *Jfr* **up a sätia.** — **sätia ut,** **1)** *utsätta, pantsätta.* skulum wij pantsättia nissa swensson så mycket godz som mögeligit är ... oss uth at sättia *SD NS* 2: 56 (1408, *nyare afskr.*). — (?) haar iach ... manath pa then skath; tho haffue the swarath, ath the vile säthia gordh och godz vth, annath seghiä the ecke haffua *FM* 392 (1508). **2)** *utsätta, blottställa.* godhir hyrdhe sätir sina siäl wt for siin faar *Bo* 120. iak ... satte wt for idher mit liiff *Al* 4224. — **sätia sik ut,** *utsätta sig, utsätta sig för fara, blottställa sig.* tä the *(undersåtarne)* sea ok röna at han *(konungen)* säter sik manlika medh lif ok makt vt firi almoghans hedher ok tarua, tä sätia te ok sik ut firi hans hedher ok äro medh lif ok lydhno ok fullau godhwilia *KS* 78 (193, 85-6). *Al* 4241. — *Jfr* **utsätia.** — **sätia ut af,** *inställa, till annan gång uppskjuta.* satte jach then rese vtoff *BSH* 4: 151 (1492). *FM* 183 (1504). *Jfr* **utaf sätia.** — **sätia vidher,** *vid vad el. spel sätta upp; sätta på spel.* amelias wilde wäda mz hanum. weland sagde athan änga peninga hade, tha sät tit hoffuod wid sagde amelias *Di* 46. huar idre men koma saman *(vid riddarspel)* ok wy ärom wy halffwo flere än j tha wardom wy trodhne nider ok tappom alt thz wy sätiom wider *RK* 1: 2127. han satte wid bade liff oc äre *ib* 2: 6091. *Jfr* **vidhersätia.** — **sätia äptir,** *ansätta.* böriado the säthia äptir menelaum *(cœpit judicium adversus Menelaum agitari) MB* 2: 292. *Jfr* **äptirsätia.** — *Jfr* **ater-, ban-, be-, by-, for-, fore-, i-, ivir-, kring-, kringum-, mote-, pant-, qvar-, sak-, tak-, um-, umkring-, und-, undir-, väþ-sätia** *samt* **dagh-, iordh-, lagh-, skär-, stiärno-, strand-satter (-sätter),** *äfvensom* **solsät,** *p. adj. n.*

sätia, *f.* *Jfr* **niþersätia.**

sätiare, *m.* *Jfr* **syl-, sylla-sätiare.**

sätilse, *n. pl.?* *Jfr* **afsätilse.**

sätning, *f.* [*Isl.* setning] *L. utsättande af fångstredskap; utsatta fiskegarn; ställe hvarest fiskegarn äro utsatta.* hwilken som stiäl annarss stänger ther the stå på sättninghen eller stockar *SO* 292. hwilken som swär eller bannas på sättningen *ib* 293. hwilken sigh reeder till slagzmål, när han drager vth till sättningen *ib.* *Jfr* **af-, ater-, by-, fram-, in-, pant-, qvar-, sak-, strand-, und-, vardh-, väþ-sätning.**

sätninga kroktal (settninge krock tal), *n.?* dömdes henrick andersson aff salos sin jordh ffri och igen wtaff tesse effter[ne] som tz tagit haffua mz wälde och egned sig til effter en settninge krock tal effter xii[a] ranzacan *BtFH* 1: 229 (1509).

sätta (säta. *pres.* **sätte** *KL* 74. **sääter** *MB* 1: 96. **säte** *Bir* 1: 390, 3: 81. *impf.* **sätte. säte: -is** *Bil* 772. *part. pret.* **sätter.** *f.* **seth** *SO* 109. *n.* **sät. säät** *RK* 1: 788. *pl. n.* **säät** *Bir* 2: 323**),** *v.* [*Isl.* sætta] *L.* **1)** *förlika, bringa till fred el. enighet.* han sätte osata män *Bil* 884. *ib* 115. *MB* 1: 96. *Ber* 263. *Bir* 1: 180, 3: 100. konungsins skioldar säte *(pacificat)* missämiande *ib* 81. thu slionadhe ok vardh latir at säta konungana *ib* 165. hafuer luneta ... sät sin herra ok sina frw swa at the äru väl ower ena nu *Iv* 5731. at säta mik vidher mina husfrugha *ib* 3544. owini vidh han sätta *Bil* 234. mins mandoms takilse ... vm hulka bannit var löst ok al thing säät j himerike oc jordhrike *Bir* 2: 323. — *förlika, försona.* äst thu o wälsignadha iomfrv thes salomonis mönstir som giordhe fridh mällan gudh ok mannin hulkin som säte brutlika *(qui reconciliavit reos)* *Bir* 1: 390. hon *(Jungfru Maria)* är swa mild oc miskunsam at hon sätte syndogha män widh sin son *KL* 74. *ib* 87. för än thu äst sättir widh thin söta scapare *Bil* 277. thän sanne fridzmannin ... som alt mankönit wilde frida oc säta mz gudh oc änglomen *Lg* 66. at iak skulde mz minom blanadh hela syndogha manna saar ok sätta mz gudhi fadher *Su* 459. vi ärom sätte mz gudhi vm hans sons dödh *MP* 1: 119. **2)** *förlika, bilägga.* ther med skullet tha wara säät *RK* 1: 788. seth ok böth zack *SO* 109. *Jfr* **sätia 16. — sätta sik,** *förlika sig, förlikas.* vi gitom ey os siälfua sät *Iv* 3702. sättom os ok for likom ... mz warom owinom *Bir* 1: 192. *KL* 33. *MP* 2: 177. — *refl.* **sättas,** *förlika sig, förlikas, blifva ense.* ther med sättos the badhe ok wordo swa gode wini som för *RK* 1: 995. sätins ij ey at thetta sinnä tha skal thu fanga halfuo minna *Iv* 5271. hertoghans hugher gafs vidh hans ord: oc sätis vid sin brodher *Bil* 772. *Di* 90. bortkastadhe han sin wakn ... ok sättes mz hanum *KL* 41. — *förlika sig, försonas, få försoning el. fred.* skulu mine ouini göra thry thing vm the vilia faa nadhe oc miscund oc min vinskap oc sättas vidh mik *Bir* 3: 290. vtan han bätre sik ... mz idrogha oc scriptamalom oc sättis mädh gudhi *MP* 1: 224. — *Jfr* **for-, o-, sam-sätta (-säta)** *samt* **osätter.**

sätta, *se* **säta.**

sätte, *se* **siätte.**

sättunger (sätunger. sätinger. -ar), *m. beskattningsenhet för fastigheter; jordegendom af det värde att den motsvarar full besutenhet och att dess innehafvande medför förbindelse att med en viss del (merendels en sjettedel) bidraga till utgifvande af en gärd.* *Jfr Bergfalk, Om Svenska jordens beskattning s.* 73 *f.; Styffe, BSH* 4: CXLII *f.; Dens., Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 99, 176; *Hildebrand, Sveriges medeltid* 1: 262 *f.; Thulin, Om mantalet s.* 15; *Hildebrand, Svenska statsförfattningens hist. utv. s.* 154. han *(gården)* ligghär fore fyra sättungha *SD NS* 1: 59 (1401). lagde thesse epter:ne skatten i skiollinge sokn ... ermund i kyste for en sätung ... erik i walsta [ok] laurens seordsson for en sätung item hakon i taffsta for en säting ... item badhe gardenä i skalunde for en sätung item oloff karsson i vedlä for i [1] säting oc i [1] ortug landh jordh i ase sig til hielp item lasse olsson i häringe [ok] nils jonsson i vale badhe for en sätung, oc lasse giffue nils jonsson iij ortog til hielp. item nils jönsson i valla, swen i föne oc änken ibidem alle twädelen af en sätung *BSH* 4: CXLII-III (1492). — *andel i gård hvilken utgifves för jordegendom af nämnda värde.* årlige göre cronone halff tridie sättungh af godsen *Styffe, Skandinavien under unionstiden,* 2 *uppl., s.* 219 *(urk. fr.* 1496*); jfr BSH* 4: CXLIII. — *Jfr* **siättunger.**

säver, *se* **siäver.**

sävin, *f. omsorg.* hustrunna säffwin ok ärffwodhe *(angustia cure matrimonialis)* *Spec. Virg. s.* 93. mz wise ok kloke säfwin *(circumspecta diligentia)* *ib* 77. athwakta ... mz hwat säwin *(quo studio)* hon *(dygden)* är opletha skolandis *ib* 52. *ib* 12, 70. bortkastadhom alla wärdzliga säwin ok thy som fafängt är *(remotis curis et vanis)* *ib* 137. alla the godha gärninga, som säfwinnen kan samankomma *(quicquid diligentia pii operis apposuerit)* *ib* 133. thu äst the klarasta fägrindha kiortil, thu äst ekke wäfwin ällir sömadhir aff människio konst ällir säwin *(tunica non humani artificii diligentia vel disciplina contexta)* *ib* 97 *(samtliga språkprofven enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

sävinna, *f.* = **sävin.** hon ... hafdhe mykla värlzlica thinga säuinno oc athanka *KL* 321. hwilkin ... swa enkanneligha säwinno haffdhe til the hälgha christi dyrkan *Spec. Virg. s.* 91 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

sävinter, *se* **sivinter.**

sävirdha, -virdhning, *se* **sivirdha, -virdhning.**

säx, *se* **siäx.**

säxt, *se* **sext.**

säxtan, -tande, -tighi, *se* **siäxtan, -tande, -tighi.**

säxtunger, *se* **siättunger.**

söþer (-ir. -ar), *m.* [*Fgutn.* soyþr. *Isl.* sauðr] *L.* **1)** *boskapsdjur, fäkreatur.* kötmangra ok the ther söde sla *MD (S)* 291. han (ɔ: mannen) hawer nokor skipelse medh södhom ok werilzlikom diurum, til sit lif ok likama *KS* 13 (30, 14). ett (ɔ: liwerne) är thet som likas vidh söda liwerne *ib* (31, 14). som ... fylgia allom sinom likamalosta som söde ok wille diur *ib. ib* 3 (5-6, 3), 43 (110, 46). han likas mera södhe än manne *ib* 13 (31, 14). *ib* 33 (86, 36), 36 (94, 39). **2)** *småkreatur, särsk. får.* tha ökes södher oc nöt mz mannom *LB* 3: 188. egipte män dyrkado for gudha sith eghit fää kalua ok söde *Bil* 620. fä eller södha *RK* 2: 1541.

södher, *m.* [*Sv. dial.* söd] *såd, spad, lut.* offta dröpandis aff them södenom pa nokot brädy *PM* 72.

söfn, *se* **symn.**

söftelikhet (softelikhet), *f. enkelhet, måttlighet, måtta, återhållsamhet.* swa älskadhe hon softelikhet j mat oc mädhfärdhom, som hon ware enkannelika föd til tughtelikit liwerne *Lg* 3: 501. *Jfr* **subtilighet, subtilighen.**

söftidhelikhet, *f. återhållsamhet, allvar.* j wndherlike matto tempereradhe hon sins hiärta moelikhet ällar söfftidelikhet *Lg* 3: 406.

söftogher, *adj. nykter.* menar han honom häller wara drwknan än söfftoghan *(sobrium) Su* 73.

sögha (*impf.* **söghdhe. sögdhe. sögde. söögde),** *v.* [*Mnt.* sögen] **1)** *dägga, gifva di åt.* o hwat gärna hon han söfdho *(för* sögdhe; *lactabat) Bo* 5. nar hon tholkan son söfdhe *(för* sögdhe; *in talis filii lactatione) ib* 6. huru een godh dottir söghdhe sina modhir *ST* 278. at iak ... söghdhe thik mz minom spinom *ib* 252. o min kära modher thu som mz thinom modherlikom spenom söögde *(för* mik söögde; *me lactasti) Su* 131. käre son förbarma tik owir mik, som tik ... mz minne miölk j tw aar sögdhe *MB* 2: 301. thina hälgasta spina som sögde wan skapara oc frälsara ihesum christum *Su* 202. *ib* 203, 210. — *abs. gifva di.* the spynar som ey sögde (*motsv. ställe Bo* 198: gafwo diia) *Lg* 3: 88. **2)** *di.* aff the jomfrulika miölkinne thu aff henna spenom sögde *Su* 209.

söki, *m. Jfr* **saksöki.**

sökia (sochia *RK* 2: 5026. *pres.* **-ir.** *impf.* **sotte** *L. (jfr* **forsökte** *RK* 1: 387, *i rimslut med* totte, *hvarest alltså urskriften kan antagas hafva haft* forsotte*).* **sote** *Bu* 203. **sökte.** *part. pret.* **sotter** *L.* (*jfr* **forsokter** *RK* 1: 793, *i rimsl. med* dotter; **forsokt** *ib* 915, *i rimsl. med* got). **soter** *L.* **sökter· söghter: söght** *Al* 2232, 3870; **forsöght** *ib* 1786, 2916. **sögter: sögt** *Lg* 3: 3. *imperat.* **sök** *Lg* 3: 350. **söök** *Al* 2057**),** *v.* [*Isl.* sækja] *L.* **1)** *söka, söka att nå el. finna.* ffor thy at the ey sökto oc ey funno ther thera siela helso *ST* 2. thz thu haffuer länghe sökt, thz haffuer thu fwnnit, oc mera fwnnit än thu nakot sinne sökia äldher letha kwnne *Su* 76. *ib* 16, 114, 115. iak hafwer thik darium länge söght *Al* 2232. läth vp för thän tik söker *VNB* 15. sökte han sigh rwm thima oc tilfälle, naar han kunne vranga budhit fulfölghia *MB* 2: 323. — *med prep.* äptir. munkane ... sökto bradhlika äftir them äftir thy som the sagho thera fiät j snionom *KL* 49. the som äpther idher sökia *MB* 2: 7. *ib* 316. i skule sökia efther *(leta efter, hafva svårt att finna)* annan makan ower rikith blandh idhre godhe men *BSH* 5: 138 (1507). — *söka, söka komma i åtnjutande af.* söker jak oc loffwar tina godheet *VNB* 15. — *söka, söka att främja, eftersträfva.* sökia sina bathan *(sua lucra sectantur) Su* 106. han sökte allalodis almoghans bädzsta *MB* 2: 270. — *söka, leta, se till, försöka.* sökiom manneliga hwar vi komom vth *(at ver leitim ut af gardenum drengelega) Di* 251. **2)** *söka, söka komma (till), begifva sig (till), komma (till), infinna sig (vid el. hos).* tha maria sa folkit sökia til offer *(ad fanum confluere, ut idolis immolaret) Bil* 266. mange herra ... sökto til konung arthws hoff *ST* 2. tha sökto til hans graff mangh m folk hoppandes wnffa gudz nadh för hans hälga böner skuld *Lg* 3: 169. j þem afguþa stoke boþe en diäwl. som mykit siuk folk sote tel *Bu* 203. hoffmen mest til honom sökte *RK* 2: 2777. ta tu är helbregda ta sök til migh *(d. v. s. den helige konung Erik, som nu uppenbarade sig och hvilken för den sjukes räddning blifvit åkallad med löfte) Lg* 3: 350. borgara alle vnder banner sökthe *RK* 2: 2129. hon ... sökte jn lankt i grymmasta öknena *Lg* 3: 338. hon ... hawir ey hwar hon ma hem at sökia *(quo divertat non habet) Bo* 214. **3)** *i fientligt syfte begifva sig (till), rycka an, rycka fram.* seer thu ey hwi iak hiit sökte *Al* 8903. söcthe the alle tith mz saa mykith folk ath nyfflinga flyddhe ather j gordhen j ghen *Di* 252. tha söcthe alla hymingha bodhe aff landh ok städher *ib* 251. nyfflinga sökthe nidher om alth fästith ok sloga j häl alle tho ther funno *(hlaupa þeir allt um borgina ok drepa menn, hvar sem þeir koma) ib* 254. mannelica the j hallith söchte *RK* 2: 3984. — *rycka an (mot), rikta anfall (mot), göra angrepp (mot).* aktilius söker hart i mot them *Li* 33. tha söcthe hymer fasth ath dörena *ib* 256. söcthe han ath hillebrandh *(anföll el. angrep) ib* 259. han fik se en storan biorn, oc sökte strax at hanum mz sina hunda *ib* 106. the söcthe ... fasth til honum *ib* 252. *ib* 65. — *anfalla, angripa. med ack.* at iach mate warä thä[s] dristugare at sökiä mina fiändä *Va* 19. artarexes hafwer thäs akt idher at sökia mz mykle makt *Al* 70. wi wiliom han sökia mädher stridh *ib* 1537. *ib* 2057, 8861. *MB* 2: 263. *RK* 2: 376, 6195. opte the then wäria sökte *ib* 2183. the swenske sökthe mz fwlle farth mykit hans folk pa markena qwarth *ib* 8: *(sista forts.)* 5555. — *abs. el. med underförstådt obj.* mang wellige söcte the nordmen thäre bade mz armborst sa mz spiwt *RK* 2: 6191. han war een riddare som sökia torde *ib* 3: 275. *ib* 480. sände han alt qwinfolket ... jn til värn stadhen carmon. han war owinnelighen oc vandh sampt til sökia *(accessu difficile) MB* 2: 316. **4)** *komma till, nå.* thän är säl som hwlt hws sökir *GO* 323. — *besöka.* han ... sökte *(visitavit)* ey sina systor *KL* 222. tha koma ... flere mine frändir oc sökia mic *ib. ib* 221, 223, 321, 324. *Bir* 3: 212. gudz son skal sökia os *KL* 406. *MB* 2: 399. foor han vm alt sith rike ok sökte sit folk *Bil* 884. *MB* 2: 150. ä hwar the bygdh landh söcte *Bil* 251. *KS* 65 (160, 71). hampne, the godha äru sökia *ib* 66 (163, 72). sökiä allä köpstaþa *SD* 5: 638 (1347). *Lg* 36. *Gr* 321. husit söktis siäldan *Bir* 2: 104. hurw biskoper skal sökia klostrith *VKR* 81. sökia prädican *Eu* 187. thing sökia *TB* 79. *SO* 67. *RK* 2: 5026. alle persi thz *(bröllopet)* hafwa söght *Al* 3870. ty at thu *(Jerusalem)* kende ey ... thin sökilsa thima j hulkom gudz son sökte tik *MP* 1: 246. ängin är swa rotadhir mz diäflenom j thesse wärld at then hälghe ande sökir ey ok röre stundom hans hiärta *Bir* 1: 188. han *(Gud)* ... haffuer sögt sit folk mz helghe sökilse *Lg* 3: 3. **5)** *uppsöka.* alexander lot sökia en aker man *Al* 1967. at sökiä min fader och mina moder *Va* 28. **6)** *undersöka, göra till föremål för undersökning.* hwa margha sökir brunna han findhir ethir i soma *GO* 1050 *(möjl. att föra till* **1)***.* alexander ... loot hona *(heden)* sökia langx ok bredh äpter all the dödha liik *Al*

5407. 7) *söka, utsöka.* thz a giptämaþrin sökia *SR* 52. ängin borþe sakta ällä sökia firi hözlum *ib* 57. — *refl.* **sökias,** *söka hvarandra, uppsöka hvarandra.* ä sökias sälike *GO* 694. — **sökia fram,** *rycka fram.* hynar sökte fast fram *Di* 185. *ib* 184. — **sökia til,** *rycka fram.* jonatas . . . sökte til mz sino folke *MB* 2: 263. — *anfalla, göra anfall.* the sökte tiil alle i sändher *RK* 3: 2280. — *Jfr* **tilsökia.** — **sökia undan,** *under flykt begifva sig till, taga sin tillflykt till.* the sökte wndan mang hemmelig rwm *Va* 33. — **sökia up,** *uppsöka.* modheren sökte vp han *Lg* 3: 249. lop haghen ok söcth *(för* söcthe*)* op eldh *Di* 254. *Jfr* **upsökia.** — *Jfr* **be-, for-, friþ-, lagh-, of-, ut-sökia** *samt* **saksökiande, osotter.**

sökian, *f. sökande. Fl* 943.

sökiare (sökare, *se* **saksökiare),** *m. besökare.* biscopin . . . skal wara swa systrana som brödhrenna fadher oc sökiare *(visitator)* oc domare *Bir* 4: 38. *VKR* 81. *MB* 2: 289. *Jfr* **saksökiare.**

sökilse, *n., vanl. pl., och f. sökande, besökande; i relig. mening.* af idhkelicom gudhelicom sökilsom *(ex frequenti visitatione) Bo* 20. at hon faar brudhgommans sökilse *ib* 116. nar han ingöt j thina limi sins sökilsa sötma *Bir* 1: 390. han *(Gud)* . . . haffuer sögt sit folk mz helghe sökilse *Lg* 3: 3. sökilsens oc nadhenna time *Su* 84. aff tholka thins sökilses omskiffte *ib* 111. ömpnet, gudz sökilse äller närwarilse är ey tik swa nyttog . . . swa som huar en dröffuilse *ib* 171. naar thu wilt tiggia tik gudhz nadh oc thäs hälga andha sökilse i tith hiärta *VNB* 11. *Gr* 300. *Bir* 2: 75, 3: 32, 431, 4: 128. *Ber* 4. *Su* 106, 112, 393. i sökilsinna tima skal han os styra *Bo* 256. j dödzins sökilse *MP* 1: 48. — *besök.* för . . . the hälgha sökilse thu giordhe thinne kärasto modher oc flerom thinom enkannelikom wenom *VNB* 27. — *Jfr* **tilsökilse.** — **sökilsa time,** *m. tid för sökande el. besökande. i relig. mening.* ty at thu *(Jerusalem)* kende ey . . . thin sökilsa thima *(tempus visitationis tuæ) MP* 1: 246. — *tid för besök, tid då ngn gör besök.* skipadho the quämelica sina sökilsa tima *KL* 324.

sökning (-nigh *Su* 114; *Lg* 3: 598**),** *f.* 1) *sökande.* mädhan thu daghlika söker, oc engha glädhi findher, äpther thina sökningh *Su* 16. *ib* 114. 2) *tillströmning.* mykyn söknigh *Lg* 3: 598. — *Jfr* **for-, hem-, lagha-, til-, thing-, up-sökning.**

söl, *adj.* [*Jfr Mht.* sal *och Mnt.* solich] *smutsig, oren; liderlig.* messalina . . . war miok söl *Bil* 305.

söla (syla. *impf.* **-adhe.** *part. pret. n.* **söölt** *ST* 183**),** *v.* [*Mnt.* solen] *smutsa.* 1) *vältra (i ngt som smutsar el. färgar), doppa.* är withandis ath the förscriffua materia ma smältas samman pa eldenom j enom kätil, oc göras en pwngh fwller mz groffth bysso pwlwer, oc sidhan wändas oc sölas offta j the bländnyngenne som är smälth j kätillenom *PM* 6. 2) *besmitta, oskära.* at jak skulle smittas oc sylas *(fædari)* aff prestins orenlikhet *Bir* 2: 114. — **söla sik,** *nedsmutsa sig, vältra sig i smuts.* tha komo diäfla i orenasta swino liiknilsom. oc söladho sik mällan thera lustandis af thera fanytto talan *KL* 224. — *vältra sig (i dy el. i ngt som smutsar el. färgar).* for han aff sinä cläder oc sölade sik all i ormens blod *Di* 124. — *bildl.* swa haffwir iak allan min aldir . . . söölt mik vsal j syndanna graff *ST* 183. — *refl.* **sölas,** *söla sig, vältra sig (i smuts el. dy). eg. och bildl.* the äru . . . vani sölas i synda thräkkenom *(assueti sunt sordibus) Bir* 4: 123. hulke som liggia ok sölas j sinom oqwämelica lusta, swa som swin j träk pudz *MP* 1: 65. swa söladhis olofernes *ib.*

söla, *f.* [*Jfr Mht.* sol, sole] *dypöl, gyttjigt el. smutsigt tillhåll (för svin).* gör them hälgha anda härbärgho i thik mz renom renlek ok ey swina sölo älla röfwara skywl *Su* 428.

sölf, sölver, *se* **silf, silver.**

sölghia, *se* **sylghia.**

söm (sööm), *n.* [*Jfr Isl.* saumr, *m.*] *spik, nubb; särsk. spik som fäster hästsko vid hofven, söm, hästskosöm.* slog han et söm *(nagla)* mz stor klókskap *Di* 45. storhingesta skoo ok sömin medh *GS* 51. for een hest om xl mark mz hans eghin skoo ok sööm vj öre. for en hest om xvj mark mz sijn eghin sööm een halff mark. for een lithen klippare mz hans eghin skoo ok sööm iij öre *SO* 73. *Jfr* **hästskosöm.**

söma (-ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* sauma] *sömma, sy.* wärldinna frw sömadhe oc span for legho *Bo* 14. han aat mz qwinnom . . . han sömadhe oc sänkte mz them *ST* 412. hon . . . span klenasta klädhe. oc sömadho *KL* 344. han bödh hanom . . . atir vpriua siin klädhe at söma *ib* 201. the systra som kunno skära oc söma brödhra ällir systra kläde *Bir* 5: 81. *ib* 102. hwilkin som sömar sko swa ath j [1] styk synis barth *SO* 20. tog wildefer sit biörn skin oc lot thz söma om kring sig *Di* 107. maria magdalena sömadhe kors a thera hårdha *Bil* 268. sände han konungxlikin klädhe sömadh mz silke *Gr* 286. ii duka sömadha *SD* 4: 710 (1340?). iij oc xx sömmet banckedyner *FM* 76 (1483, *daniserande*). hafdhe sat fra sik gudz likama j enom sömadhom budhk aff forgyltom thradhum *KL* 26. — *fastsy.* j the krono skulu sömas fäm litin stykke aff rödho klädhe *Bir* 4: 11. hättan wari sömat widh kwffuolen *ib* 24. — **söma ater,** *åter sy i hop.* a henna väghna som snima sömade atir hans har(klädhe) *Bil* 788. *Bir* 4: 126. sömä väl atir vndena *Hästläked. i AS* 136. *LB* 2: 68. *Jfr* **atersöma.** — **söma saman,** *sy samman.* the . . . sömadho saman löff aff fiko trä *MB* 1: 160. *Jfr* **samansöma.** — *Jfr* **in-, til-söma** *samt* **osömadher.**

söma (*pres.* **sömir. sämer** *KS* 35 (89, 37). **sömr** *ib* (91, 38), 39 (102, 42). **söme.** *impf.* **sömde. sömpde),** *v.* [*Isl.* sœma. *Jfr Sv. dial.* säma, sämma] 1) *förläna fägring el. förträfflighet åt, pryda, smycka, utstyra.* war herra klädhe oc sömpde sit handawärk *MB* 1: 61. 2) *anstå, passa, tillkomma. med ack. el. dat.* giuin hälghom benom nokot ärlekt rum som þöm söme *Bu* 167. suarar sik offra þöm lof. som lofs offor söme ihesu christo *ib* 503. thik wngom man söme (hardhare stridh) *Bil* 410. thit hws min herra sömir fäghrind *MB* 1: 150. sömpde honum ey swa fwl oc oreen gärning *ib* 111. the pina sömde honom väl *KL* 250. bad detzleff sin moder oc sin fader redä sig wäll wt . . . oc bad hielpä sig mz hästa harnisk oc klädä som hanum wäll sömde *Di* 91. konung atilius gaff crimilla saa mykit silff henne sömdhe *ib* 236. —

anstå, passa, höfvas. med ack. el. dat. samt med inf. el. sats inledd af at *ss. subj.* guz son sömde eigh föþas vtan af renne mö ok rena mö eigh föþa vtan sannan guþ *Bu* 62. þik söme som andra domara kännas viþ þin skapara *ib* 138. ey söme mik vndan ryma *Bil* 127. keysaren söme rättan fara af (wärdhleue) *ib* 319. thz sämer ey mik suå litit giwa *KS* 35 (89, 37). thet sömr ok wäl kununge ok höfdinga wara ödhmiuke i ordom ok åthäuom sinom *ib* (91, 38). sömr ... thöm, at the haui dyghd ok snille ok godhlek fram för andre män *ib* 39 (102, 42). thik some *(för* söme*)* ok wäl at thu äst wtkomin aff frälso folke *Bil* 541. — *opersonl. med ack. el. dat.* vm man läggr ofmykla dyrkan ok äruode å sin mat, mera än hånom söme *KS* 43 (111, 46). suå sum wäl söme kununglико walde *ib* 14 (34, 15). the wilia haffua thera hertogadöme bade bröder som them wel söme *RK* 1: 2009. marsken ... ey sina tokte glömde vtan giorde som hanom sömpde *ib* 2: 7011. en dande man them skulle göma ok plägha them wäl som han loot them söma *ib* 1: 2635. — *passa, vara tillbörligt, vara i sin ordning. opersonl.* thz ma wäl söma *Al* 6902. han giordhe sidhan som wäl söme *ib* 1579. idhart land swa vakta ok göma som thz wäl bör til söma *Iv* 1135. *ib* 5426. — lata sik söma, *finna sig (i ngt).* latin idher badha ther om söma *Iv* 5264. — *låta sig behaga, värdigas.* lat thik söma at höra mik j minom trangom *Cod. A. 37, f.* 198 *(anf. af Rietz, Ordb. s.* 715*).*

sömare, *m.* [*Mnt.* somer. *Ffranska* soumier, sommier. *Mlat.* saumarius. *Lat.* sagmarius] **1)** *packhäst.* duo semsækkiæ. jtem III paria semæ. jtem tres semsathlæ. jtem III semaræ *SD* 4: 711 (1340?). gifuer iak ... vpsala domkirkio ... min blakka sömara *ib NS* 1: 514 (1405). hwar äru the höghtidhelico vagnane oc the mango sömarene oc thz härrelica fölghit *Bo* 36. marghe vaghna ok sömara flerä *Fr* 2912. **2)** *den som för en packhäst? ss tillnamn.* johannes semare *SD* 4: 589 (1338).

söma säte, *se* **sömda säte.**

sömber (*dat., ack.* **söm. sööm.** *pl.* **-ar),** *m.* [*Isl.* saumr] **1)** *söm, sömnad.* en godh fatök quinna thiänte sik födho mz sööm *KL* 92. **2)** *söm, arbete som är utfördt genom sömnad.* hwariom enom skal klädhe gifuas eptir sinne nödhthorfft medh alle enfaallugheet ... vtan alt forwiti j thera söm *VKR* 11. een dwg met heden söm oc blatraadh *FM* 76 (1483, *daniserande*). en dwg met cylke i heden söm *ib.* iij handklede met heden sööm *ib.* i [1] handkläde met dragen sööm *ib.* **3)** *söm, med nål och tråd gjord sammanfogning.* hawa widh nidhersta sööm sinna klädha rödha klwta *MB* 1: 403. aller sömar skal haldha medhan sulur häla ära wndhi fothe *SO* 20. *Jfr* **sulna sömber.**

sömber (*pl.* **sömar),** *m.* [*Mnt.* söm, some. *Ffranska* some, soume. *Mlat.* sauma, soma. *Lat.* sagma] *L. packsadel, klöfsadel; en af de två korgar el. packlådor som å ömse sidor nedhänga från en packsadel?* duo semsækkiæ. jtem III paria semæ. jtem tres semsathlæ *SD* 4: 711 (1340?). — *börda som lägges på en packhäst, packa, packning.* jak tror at the willo ey glöma hertoganna fatabur ok thera söma *RK* 1: 3911.

sömd, *f.* [*Isl.* sœmd] *L. heder, ära.* o min dottir hwi höghfärdhas thw aff thine släkt hwat ey är thik hedhir ok sömd at mina jnälua thräkkir var thit örnagad *Bir* 3: 137. — *heder, hedersbevisning.* the skulu afla thik mina vtualda manna siäla mz myklom hedhir ok sömd *Bir* 3: 80. herra iwan hafuer badhe äro ok sömd aff thz folk ij landith är *Iv* 1569. — **sömda bonadher (sömpda-),** *m. förnämlig el. präktig utrustning el. utstyrsel.* the thing, som nakra särdelis sömpda bonath hawa *MB* 1: 483. — **sömda säte?** *n.* [*Fnor.* sœmdarsæti] *hedersplats, ärofull plats.* faa ater sith söma säthe *(för* sömda säthe?*) Lg* 1037.

sömelika (-leka. -leca), *adv.* [*Isl.* sœmiliga] **1)** *med heder.* thok sömelika hans siäl ok fördhe til himna *Bil* 652. thes bondans siäl som han lät swa sömelika til graf föra *ib* 732. **2)** *på ett passande el. lämpligt sätt.* gudz son löste mankön af diäflenom sömeleka *(in mirabilem congruentiam) Bu* 206. natalia suarar sömeleca sändebuþum *ib* 522.

sömeliker, *adj.* [*Isl.* sœmiligr] *ansenlig.* jordin lypte sik vp vndi hanum ok giorde hanum sömelikan biscops stol öfrit höghan *Bil* 589. — *präktig, värdefull?* the sömelica thing som pafwin hanom gaff *Bil* 753.

sömgärning, *f. arbete som utföres genom sömnad.* andra systra, som kunno göra söm gerning, ällir sprangada gerning *Bir* 5: 81.

sömn, *se* **symn.**

sömsadhul (-sadhyl *SD* 4: 332 (1333)), *m.* [*Jfr Mht.* soumsatel] *packsadel. SD* 4: 332 (1333). duo semsækkiæ. jtem III paria semæ. jtem tres semsathlæ *ib* 711 (1340?).

sömskin (-skynd), *n.* iij oc xx sömmet banckedyner met sömskynd wnder sticket *FM* 76 (1483, *daniserande*).

sömsäkker, *m. säck som fästes vid en packsadel; säck i hvilken man inpackar resgods som föres å packhäst; kappsäck. SD* 4: 711 (1340?).

sönder, *se* **sunder.**

sönia, *se* **synia.**

söpe (söpö), *n.* [*D.* søbe] *soppa, supanmat, mat i flytande form.* nythien enna handa spadh, kaal ällir annat söpe *(sorbile) Bir* 4: 119. at altidh giffuis hwarie enne (ɔ: syster) söpe j sinom disk *ib* 5: 31. nakot got söpe *ib* 32. om fasta dagha haffuen twänne söpe *ib. MB* 2: 162. söpe aff haffra gryn *LB* 3: 109. mz söta myölk som man plegar göre spädom barnom söpe *ib* 169. wakta sik for offwirmatto drik oc söpö *ib* 167.

sör (söör), *m.* [*Isl.* saurr] *smuts.* kastaþes vp houuþet sancti pauli ii söre af dikeno *Bu* 129. han ... kastadhe ... hänna ben j fulan sör *Bil* 330. är ... wädher ... swa reent oc vtan allan söör, at solinna liws skiin genom thz *MB* 1: 39. *Bil* 116. *Bir* 1: 133, 370, 2: 131. — *träck.* at fugla lagdho sin sör ifui mino hofdhe *Bil* 537. — *bildl. om det som i sedligt afseende är smutsigt el. orent, orenhet, synd.* hwariom är sin sör söth ok sin angir ledh *GO* 623; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 279. gör iak þätta hus ... rent af diäfla sör ok inuaru *Bu* 208. see oc höra mykyt kan näplica vara vtan sör *(impuritate)* oc synd

Bo 45. *Bu* 183. *MB* 1: 276. *ST* 324. — *Jfr* **geta-, manz-, svina-, synda-sör.**

sör, *adj. L. Jfr* **eþsör.**

söre, *n. Jfr* **a-, eþ-, men-, tvä-söre.**

sörgap, *n. L.*

sörgata, *f. L.*

sörgha (sörogha. sörugha. syrogha. -ar), *v.* [*Isl.* saurga] *smutsa, nedsmutsa, orena. bildl.* han sagdhe thz wara vmughelict at sörugha sit eghit härberghe *Bil* 377. scal han ... ey lenge sörogha mina ordinem *ib* 797. mz syndom smitta och sörgha salomonis säng som tekna tho hälgha kirkio *Ber* 67. — *refl.* **sörghas,** *smutsas, nedsmutsas.* a sax ok tiugu arom sörghas aldre hans kläþe älla slitna *Bu* 204. — *i andlig el. sedlig mening.* thin öron syroghas widh min ordh *Bil* 455. huru myklo mer kroppen prydhis wtan til for fanytto äro swa myklo mer smittas siälin ok sörghas innantil *Ber* 29. *Bir* 3: 420.

sörghia, *se* **syrghia.**

sörna (*impf.* **-adhe**), *v.* [*Sv. dial.* sörna. *Jfr Mnt.* soren] *förtorka, vissna.* swa snart som frukten war aff qwisten, sörnadhe han *Lg* 3: 591.

sörning (-igh), *f. förtorkande, vissnande.* qwistens sörnigh oc törhet *Lg* 3: 591.

sörogher (-ugher), *adj.* [*Isl.* saurugr] *smutsig, oren. eg. och bildl.* kasta hans liik vndi sörogh hemelik hws *Bil* 480. aff waate iordh oc sörughe *MB* 1: 79. mz söroghe spyan *MP* 1: 231. vars herra ihesu fötir varo söroghe af väghinom *Bo* 75. sörogh smitta *Su* 428. mosin thydher väruldena thy at hon är sörogh ok hänna giri grundlös *Bil* 614. vtan orena oc sörogha thanka *Bir* 3: 5. the blotz käldha ... som rensa oc heela sörogt hiärta *Ber* 284. *Bil* 956. *KL* 119. *Bo* 146. *Bir* 2: 130.

sörpa, *f.* [*N.* surpa, sørpe. *Jfr Isl.* syrpa] *sörpa, röra.* nar the kommo ... mz sith etherfulla blandh, oc omilla sörpo *Lg* 3: 274.

sörpta, *f.* = **sörpa.** migma, sörpta *GU* 8.

söst, *adv. nyktert, måttligt.* thän skal söst lowa (*för* lewa *el.* liwa) thär radh skal styra (*jus qui rite tenet se sobrietate refrenet; motsv. Fdan. ordspr. lyder: then scal wære ædræ ther ræth scal styræ*) *GO* 467; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 217 *f. Jfr* **sosterlika.**

söster, *se* **systir.**

söta, *f.* [*N.* søta] *Jfr* **bagga-, skär-, sten-söta.**

söte, *f.* [*Isl.* sœti] **1)** *sötma. Jfr* **munsöte. 2)** *söte, gentiana purpurea Lin.* söthe er godh ffore magha wärk och aff henne far man spy ok hon er godh for liffuerbyldh *LB* 2: 65.

söter (sööter. *n.* **söt. sööt. sööth.** *komp.* **sötare. sötarin** *(f.) Gr* 318. **sötaren** *(pl. nom. f.) ib (Cod. D)* 368. **söther** *(n.) MD (S)* 292. *superl.* **sötaster),** *adj.* [*Isl.* sœtr] **1)** *söt, som har söt smak; äfven i allmh.: som har behaglig smak, ljuft smakande, välsmakande.* ey maktas min sin til at skilia älla scodha mällan beezst ok söt *MP* 2: 230. adam at söta frukt af träno *Bu* 139. mz sötasta honaghe *Bir* 2: 196. hwat är sötare än honageth *MB* 2: 116. thz är ey alt got i magha som i mwnne är söt *GO* 769. thy bruna notheu hawir thän söta kärnan *ib* 12. thz kötith är sötast som näst är beneno *ib* 230. sööth win *LB* 2: 9. välloktande drykkia ok söte (*dulcia*) *Bir* 1: 41. thz watn war got ok mykit sööt *Al* 5025. *ib* 4995. then sötasta smaken ... langsamlika j sik halla *Su* 204. *ib* 282. — *med dat.* söt (*suavis*) är människionne lygninna brödh *MP* 1: 183. — *bildl.* vanlika är thz äntigia vansampt älla omöghelikit at af beske hedhirgirinna root framgange söt kärleksins frukt *Bo* 99. hwarke meth sötha eller swra skall thw mik ... koma till ath neka honom *Lg* 3: 122. — *söt, ej surnad, ej löpnad.* j söta miölk *LB* 1: 97. *ib* 2: 31, 32 3: 169, 7: 11. *PM* XLIX. *Su* 205. **2)** *söt, ljuf, behaglig.* i sötaste lukt *Bu* 402. *Su* 282. sötaste röker *Bil* 128. en hebrezk mö ... läk söta noto i pipo *Bu* 182. ä[n]gla su[n]go sötan sang *ib* 23. *ib* 14. *Lg* 41. mz söte tona *Fr* 287. opta kombir swidhi äpte sötan kladha *GO* 739. see ... oc thänk hwat liof oc sööt thässon ordhin varo *Bo* 89. alle wndradho jfuir hänna ... viso ordh ok sötu tungu *Bil* 266. ey är thz wndher at aff them munne gingu wt söt ordh som fordhum sötlika mintus widh vars herra söta föther *ib.* hon vntfik han wel ... mz söth ordh ... the aff hiertans kerlek gingo *RK* 1: 1887; *jfr* **4.** aatbärandis sötasta hugswalilsinna ordh *Su* 205. til aldra sötaste hugnat oc mätte *Ansg* 181. söt aminnelse *Bu* 12. vm söta ängia *MP* 1: 333. smakin ok seen at gud är sötir (*suavis*) *ib* 183. war söte herra ihesus christus *ib* 85. thu äst ... aldra sötast ... lioff j änlitit, mild j änneth, sööt j ordhom *Su* 205. wärldinna snille ledhir til ysällinna dal hulkin som blomstrandis synis j wärldz thinga fulstoplikhet ... sööt (*amœna*) j hedhir. blöth j lusta *Bir* 1: 275. sighnadh vardhe the söta stund ther mik ledde a idhra fund *Iv* 3994. hwad är söther en haffwa then wen som honom bewisar kerlek j gen *MD (S)* 292. — *med dat.* thin talan är os sötarin än honagh *Gr* 318. söt war thz nampnit hanum *Bil* 128. han är sötir siälinne *Bir* 1: 186. *MP* 2: 140. *KL* 340. hwariom är sin sör söth *GO* 623. enkte är mik söth ällar hwgnelikit tänkia oc skodha, wtan äwerdelika tingannas godhet *Lg* 3: 412. — *söt, täck, älsklig.* fingo se ... en wänasta ok thäkkasta oc sötasta smaswen ... hulken alla lokkadhe til sin älskogha *KL* 30. **3)** *söt, kär.* wars herra ihesu christi ordh til sinna vtualda ok sötasta (*dilectissimam*) brudh *Bir* 1: 3. matidiana spurdhe sina sötasta syni huru the komo mz liue til landa *Bil* 351. söte faþer *Bu* 170. sötasta dotter *ib* 491. söte herra käre *Iv* 329. söte herra konung *RK* 1: (*Albr*) *s.* 214. o min sötaste gudh (*o mi deus*) *Su* 282. o sötaste jhesu *Ber* 284. o söte jhesu *ib* 282. **4)** *söt, fager, vacker, inställsam.* aff thera sötha ordh kom i swerige eeth stoorth mordh *RK* 3: 1157. the danske hadhe söth tall *ib* 2548. **5)** *mild, saktmodig.* mz söthe awitan *Bil* 697. o aldra sötasta sööthet (*o piissima dulcedo*) *Su* 210. war thwlug, war mild, war söt *Ber* 115. — *n. adv. sött, ljuft.* þu ... riukar söt *Bu* 75. *Lg* 92. — *Jfr* **hunags-, iäm-söter.** — **söta ros (-roos),** *f. sötunge, glädjeflicka.* til raab hws som war räknadh för the qwinno som nw kallas en söta roos (*mulieris meretricis*) *MB* 2: 5.

sötgiärn (-gärn), *adj.* [*Fdan.* sødhgærn] *begärlig efter det som är sött, lysten efter sötsaker.* ä är söt-

gärn tunga j hwars manz hööse *(fauce manet quauis gustus proca lingua suauis) GO* 321. söthgärn kuna sankar siällan sura miölk *ib* 1063.

söthet (sööthet. sötheet), *f.* [*D.* sødhed] *söthet, sötma. eg. och bildl.* ey aktar thän ... mykyt skalenna beskhet, som kärnans söthet offta haffuer smakat *Su* 34. minna närwarilsa osigeliken söthet oc mins kärlekx wndhersamber sötme *ib.* j thinna spena lustelika wänlek kännis oc smakis alla ledhis fulbordelikin sötheet *ib* 204. alt thz j tik är, är hugnelikasta sötheet haffuandis omälelikin sötma, owergangandis aldra dyrasta krydde oc smörilsinna wällukt oc söthet *ib* 205. o aldra sötasta sööthet *ib* 210. *ib* 118, 202, 325. *LfK* 127.

sötleker (-leeker: -leek *Su* 282**),** *m.* [*Isl.* sætleikr] *sötma, ljufhet.* thu födho os mz thinne miolk. ok lät os smaka hänna sötlek *KL* 373. offrande mik sötlekxsins honngh *(mel dulcedinis) Bir* 1: 259. *Su* 282.

sötlika (-leka *Bu* 14, 170; *Bil* 614. **-leca** *Bu* 511. **sötelika** *KL* 117; *Bir* 1: 3, 65; *Su* 210. **sötelica** *Bil* 127; *Bo* 136; *Ansg* 181. **sötölika** *ST* 394. **söteliga** *MB* 2: 171. **söterlika** *Iv* 2107. **sötelik** *Fl* 1462, 1524. *komp.* **sötlikare.** *superl.* **sötelikasta** *Su* 209**),** *adv.* [*Isl.* sætliga] **1)** *sött, ljuft, behagligt.* mik smakadhe sötlikare wärste dön än thin sötasta lokt *Bir* 1: 339. sötelikasta luktande *Su* 209. mz sancto iacobo. som mik ... sötleka föþe *(cælesti dulcedine me refocillat) Bu* 170. sotlika *(för* sötlika*)* siughga *Bu* 11. *ib* 14, 511. *Bil* 127. *KL* 117. ther sungo sötölika näktirgalor *ST* 394. huru sötelica oc dyrligha alle ... lofvade oc hedrade ther sin gudh *Ansg* 181. sagdhe sik hafua mykit sötlika sofuit *Bil* 362. *Fl* 1462, 1524. *MB* 2: 171. — *på ett behagligt sätt?* gudhlik skipilse hon skipar oc styrer all thing sötlika oc spaklika *MB* 1: 137. **2)** *med välbehag.* han ... aat swa sötleka hunaghit at han glömde sins lifs wadha *Bil* 614. *Iv* 2107. **3)** *ömt, innerligt.* han vil sik älskas ey at enast sötelica vtan ok vislica *Bo* 136. ruunu badhe j modher fampn ok kystu sötlika *Bil* 351. *ib* 266. *Su* 210. **4)** *mildt.* jomfrv maria spör här brudhina sötelika *Bir* 1: 65. *ib* 3.

sötliker (*n.* **sötelikit** *MP* 2: 140**),** *adj.* [*Isl.* sætligr] *söt, ljuf, behaglig.* brödh ... hauande i sik alt thz som sötelikit är *MP* 2: 140.

sötlikhet (sötelikhet), *f.* **1)** *sötma, ljufhet.* brödh ... hafuande j sik ... allan sötelikhetz smak *MP* 1: 183. *ib* 2: 140. förste eldin war vptändir j mirra gaff af sik sötlikhetz lokt *Bir* 1: 369. *ib* 2: 45, 46. then andans sötlikhet är oliknelikin allom wärldinna sötom thingom *ib* 1: 186. *Ber* 236. **2)** *mildhet, blidhet.* wndherlik sötelikhet, mz hwilke han alla höre them til hans af allo hiärta ropa *Ber* 238. them ledhis ey at göra godha gärninga j thwlimodh j söthlikhet j gudhelikom bönom *ib* 53. sötelikhet i ordhom *LfK* 192.

sötlydhande (-liudhande), *p. adj. ljuft ljudande.* een sötliudhande *(dulcisona)* röst *Bir* 2: 97.

sötme, *m.* [*D.* sødme] *sötma, söt smak; äfven sött ämne, söta beståndsdelar.* dactilus hwars sötme mykit lustar *Bir* 1: 179. bära biin til sin konung allan then sötma *(dulcedinem)* som the formagha samansanka *ib* 256. är iak licast thy blomstreno som biin dragha sötma aff j hulko ey thäs mindre sötme atirblifwir at nakat vtdragx aff thy *ib* 2: 168. aff alla handa sötma frwkt *Al* 7339. — *sötma, ljufhet.* iordhin gaff liwdh aff sik mz mykin sötma *Lg* 41. hwar iak thogh swa stora hoghswalilse glädhi och frögdh, mz alzskons söthma oc wällust *ib* 812. andelikin sötme *Bir* 2: 196. kände hon for androm quinnom storan oröntan sötma *Bo* 6. *ib* 55, 216, 244. *Bir* 1: 56, 78, 178. *Ansg* 181. hulkom enkte välsmakar vtan världinna sötme *MP* 1: 182. han er myn hedher och söthme *Lg* 3: 122. — *Jfr* **himirikis-, kärleks-sötme.**

sötmälter? *p. adj. ljuft sjungande.* lärikian, nictergalan oc andra sötmältis *(för* sötmälte?*)* fogla *Su* 331.

sötäple, *n.* [*N.* søteple] *sötäpple.* eeth söthäplee eller tw stekt eller swdin *LB* 7: 80.

söva (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **söfdher.** *n.* **sööft** *MB* 1: 143**),** *v.* [*Jfr Isl.* sœfa] *söfva.* söfdir *(sopitus)* styreman *MP* 1: 70. *Lg* 254. nar thik thakkis tha söfwe *(sopis)* thw min licamma ey mz licamlikom sömpn vtan mz andelike huilo *Bir* 2: 152. *ib* 3: 132. — *bedöfva.* han war tha aff rädde söffdher *Al* 4510. — *qväfva, dämpa.* hoghmodh ... som han skulle iämskyt hawa sööft *MB* 1: 143. — *dämpa, stilla.* thina wredhe ena stund söfwa *Ber* 263. — *Jfr* **sögha.**

T.

ta (*pl. nom., ack.* **tär** *VGL I S* 4: 7; *ÖGL Vaþ* 18: 1 *i var.*; *MELL SVl* 4 *i var.* **täär** *ib SVd* 3, 5; *Al* 5591. **tä** *ÖGL Vaþ* 18: 1; *GO* 998. **tää** *MELL SVl* 4 *i var.*; *SVd* 3 *i var.* **taar** *ib. dat.* **taam** *StadsL SVl* 5 *i var.* **taom** *ib i var.* **tääm** *ib* 5. **täom** *ib i var. med art.* **tämän** *Gr* 275. **tämon** *ib (Cod. D)* 368**),** *f.* [*Isl.* tá] *L. tå.* blodhin gik wt aat tämän *Gr* 275. ondh quinna öskiir bondans hääl wara wänt til gardh ok tä ij fraan *GO* 998. alth fra hans hiesse oc thil hans tha *MD* 22. swa sidhe waro therä lokka aff thera hofwth til thera täär *Al* 5591. klädher hona til *(för* fra?*)* top ok til ta mz thz bäzsta gulstykke han a *ib* 1603. *Jfr* **þumulta.**

ta, *n. L. Jfr* **forta,** *äfvensom* **täbundin.**

tabarþer, *m.* [*Isl.* tabarðr. *Ffranska* tabart. *Mlat.* tabardum, tabardus] *ett slags öfverklädnad el. kappa. Jfr Du Cange, art.* tabardum; *Weinhold, Die deutschen Frauen,* 2 *Aufl.,* 2: 290; *Hildebrand, Sveriges medeltid* 2: 288. han hauar ... huitan tabarþ *(induitur pallio albo) Bu* 204. han hadhe een tabardh gralittan *Lg* 3: 365. gifuer iak ... minom brodher ... min rödha tabard medh graskinnomen *SD NS* 1: 514 (1405).

tafl (**tawel** *EG* 64; **-els** *MD (S)* 202. **tauel: -els** *ib* 203. **tauil** *ib* 201; **-ils** *ib* 202. **taffwel** *PM* 29. **tafuil** *Fr* 420, 426, 832, 833. *med art.* **taflit** *MD (S)* 202. **tafflith** *Fl* 1182, 1204. **tafflet** *Fr (Cod. B, F)* 833. **tawelet** *ib (Cod. D)*. **thaffuelet** *ib (Cod. C)*. **tafuilith** *ib* 431), *n.* [*Isl.* tafl. *Ags.* tæfl. *Lat.* tabula] 1) *spelbräde; schackbräde.* mz alt thz ij normandi han a thz tafuil han ey forgiälla ma *Fr* 426. tafuilith *(näml. var)* halfft aff robiin *ib* 431. *ib* 420, 832, 833. oppaa thes tawels fälle *MD (S)* 202. 2) *spel, spelpjeser.* ath lära konungen thäs tauels gaanga *MD (S)* 203. wiste them fäl sa *(för* aa fäl?) tauils gaanga *ib* 202. leksens tauil som mangskons är *ib* 201. 3) *spel som öfras å spelbräde; brädspel.* dobla ellir nokra handa tawel leka *EG* 64. dobla mz tärning, taffwel etc. *PM* 29 *(kan föras till* 1). — *schackspel.* tafflith vinna *Fl* 1182. *ib* 1204. — *Jfr* **skak-, vardh-tafl.**

tafla, *f.* [*Jfr Isl.* tafla *och* tabola. *Fnor.* tabla. *Mnt.* tafele, taffel. *Lat.* tabula] *L.* 1) *tafla, skifva af trä, sten o. s. v.; särsk. tafla med bildverk el. skrift.* ther som brädhiu oc taflonar samanföghdhos waro bredha listor ... oc mit a hwarie taflo stodho beläte vthskorin aff gul *ST* 418. giwum vi til höghä altaren förnäfnz klosters ... enä taflu af trä. i hwiliche äru varra fru belätte oc sancti johannis ewangeliste *SD* 5: 564 (1346). fiughur thrä waro i korseno ... fiärdhe war taflan som scrifuat war a. ihesus nazarenus rex iudeorum *Bil* 89. laganna taflor *(tabulæ)* som laghin waro scriwat vti *Bir* 1: 181. *ib* 184. *MB* 1: 353. han skreff oss i taflom gudhlikin kännedom *KL* 195. lika aristoteles barna skiäl ok näme widh taflo släta then skipat ok bod är til at skriuas å *KS* 52 (132, 56). suåsom thön tafla taker ok haldr tilika skrift ther å skriuas *ib. MB* 1: 55. — (?) nar skaffaren tändher ekke lyus ffor tafflana tha honum bör *SO* 7. — *skriftafla, anteckningstafla.* han hafdhe j sinom taflom scriuat alla fatöka manna nampn *Bil* 714. 2) *tabell, förteckning.* letha thz wp j förseriffno tafflo *PM* XXXV. — *innehållsförteckning.* tettha är tafflan till thenna efftherschreffna schraa *SO* 95. — *Jfr* **filsbens-, lagh-, ryg-, ryggia-, silf-, skola-, sten-, stens-, vitnis-tafla.** — **taflo bladh,** *n. liten tunn skifva afsedd för anteckning, plån.* han *(Zacharias)* tok eth taflobladh ok skreff ther j swa, iohannes är hans nampn *Lg* 8: 497.

taflbordh (taffwellbord), *n.* [*Isl.* taflborð] *spelbräde.* hon kwnde well skempta mz sin ord oc terning kasta offuer taffwellbord *RK* 3 *(sista forts.)* 5284.

tafleker (*ack.* **tafleek** *MEG (red. B)* 60. **taffuel leek** *EG* 64. **taffuel leek** *MEG (red. A)* 53. **taffwel leek** *ib* 55), *m. brädspel.* samu rätter wari vm taffwel leek som sakt är vm dobbell *MEG (red. A)* 55. *ib* 53, *(red. B)* 60. *EG* 64.

taflrunder (tauel-), *adj.* [*Jfr Ffranska* table ronde] *tillhörande "runda bordet".* aff the tauelrunda skara *Fr* 1639.

taflsmidhe (tafel-), *n.* [*Mnt.* tafelsmide] *i metall, i sht i guld och silfver, arbetade bordkärl och bordprydnader; bordservis af guld el. silfver.* hans tafelsmidhe ij hans hws som annan dagh tha gifwer thz liws ... aff the stena ther ij sat *Al* 2273. thz tafelsmidhe ma wäl lika widh et gantzk konungx rike *ib* 2277.

taggadher, *p. adj. Jfr* **iärntaggadher.**

tagger, *m.* [*Mnt.* tagge] *tagg.* the *(hjulen)* skulo ... wara beslaghin meth hwassom tagghom *Lg* 3: 143. *Jfr* **iärntagger.**

taghbända, *f. L.*

taghl (*med art.* **tagelleth** *LB* 2: 69), *n.* [*Isl.* tagl] *L. tagel.* hwg aff yterste tagelleth *(på hästsvansen) LB* 2: 69. *Jfr* **hala-, hästa-taghl.**

tak (tagh. tag), *n.* [*Isl.* tak] *L.* 1) *tag, grepp, fattande.* i hennes kärästä handz tagh ok trystän *Lg* 3: 578. 2) *tag i brottning el. kamp (jfr Sv. dial.* ta tag)? *stund (jfr Sv. dial.* tag)? komma i saman i kamp, tw star hanum ekke et tag *(þa stendr þu firir hanom litla rið) Di* 58. — *Jfr* **brötar-, handa-, qvarsätu-, siunatta-, skiäla-, til-, täkta-tak.** — **taks eþer,** *m. L.* — **taks maþer,** *m. L.* — **taks mal,** *n. L. Jfr* **takmal.**

taka (tacha. tagha. *pres.* **-er. takkär** *VGL I A* 16: *pr.* **täkär** *ib* 2. **tiker** *ib II A* 11. *refl.* **taks. tax.** *konj.* **taki. täki** *VGL III* 73. **tiki** *ib II G* 18, *Þ* 34, *III* 106; *SR* 18. *impf.* **tok. took** *KL* 169; *RK* 1: 3359, 3840 *o. s. v.* **togh. tog. tokgh** *ST* 43. **toogh** *RK* 2: 1448; *Lg* 3: 533, 578. *pl.* **toko. togho.** *part. pret.* **takin. taghin. tagin.** *imperat.* **tak. taak** *Su* 15), *v.* [*Isl.* taka] *L.* 1) *taga (på), (med handen) röra (vid).* milde herran ... tok vppa *(tetigit)* barinne *Bo* 71. vm iak at enast finge taka vppa fallenom a hans klädhom *ib* 72. hwa tok vppa mik *ib.* han vardh leddir til ... claram oc hon tok oppa öghano *KL* 348. clara ... tok a örat *ib* 349. han tok mz sinom helgha handom a henna finger *Lg* 3: 224. han ... tog a henne hwita brysth *MD (S)* 225. för än han tok när mat *(cibum sumeret) Bu* 421. — *taga på, vidröra.* hon kyste oc klappadhe oc tok han ohöfwidzklika *ST* 394. joab ... tok han mz höghro handinne vndi hakuna *ib* 350. — *taga (bröst), med munnen röra (vid).* tha the konor komo tha wille han (ɔ: smaswenin) tagha til enga thera spina *MB* 1: 278. 2) *röra (vid), sträcka sig (till), nå (till).* thz thu kunne himilin naka mz badhom handom til hans taka *Al* 3562. thw hafde mz the ena haand tagit op til himmels raandh mz the andra ... neder aa diupa hafsens grundh *MD (S)* 205. 3) *komma i beröring med, nå.* sten hulkin som altidh nidhirsänkis ok aldre takir *(attingit)* grund *Bir* 1: 87. thän mantolin skal ey taka jordhena nämbir, än wppa ena twära span *ib* 4: 10. *VKR* 58. een kiortil ... swa sidhan at han taki mit oppa skinnbenith *ib* 11. hängiandis thz j en kätil affwan wathnith tw twär fingher, swa ath thz ey taker wathnith *LB* 9: 111. sigord war sa höger at tha han gik i en rog ager som moen war oc haffde sit swerd wid sida, tha tog vdden offwirst i axet vpa rogen *Di* 135. 4) *nå, uppnå, komma till.* ath her iwar skulle i siön wäll see hwar han skulle gotland tagha *RK* 3: *(sista forts.)* 5051. 5) *vidröra; träffa, råka.* hertogh eriks stook slo man swa fast at ther eth stykke wt aff brast ok took hertoghin widh sith ögha *RK* 1: 3954. — *abs.* thän resa ... vräker a hans skiold swa fast thz han ij twänne stykke brast hafdhe

thz rätelika taghi[t] han tha vare dödh badhe örs ok man *Fr* 1013. — *röra vid, träffa, verka. med prep.* pa. blases swa mz twa bälya en pa hwarya sidhona, ey swa atli blasten taker pa järn tenana *PM* XLVI. — *träffa, taga, råka.* at thz hug ey rädhelika tok *Iv* 3154. hwar slaghen toko vtsprang blodhet at aadhromen *Su* 401. gönom hesthen . . . thz loditt tog *(d. v. s. trängde)* så att thz till dödhen honum drog *RK* 8: *(sista forts.)* 6127. — *råka, fastna.* the . . . sago hwar stongen hade takit i iordena *Di* 140. **6)** *vidröra, sätta åt, klämma åt.* toko the hästana mz sporana *Di* 69. *ib* 3. — *klämma (åt), ansätta. med prep.* up a. skall iak thagha oppa tik noghwth bäther och sec till en iak kan göra tik noghwth ödmywkare *Lg* 8: 122. **7)** *sträcka sig, taga, gripa. med prep.* handen takar gen houoþ sare: sva som þät hänna eghet vare *Bu* 74. — *taga, sträcka handen.* hon tok äpther wandhen *Lg* 3: 437. han . . . tog vpvndher henne skarlaken skin *MD (S)* 225. — *sträcka handen till afvärjande, hålla (emot).* þän tima han *(bödeln)* lypte svärþet hiögt i väþret. öpte santillus ok baþ sanctum iohannem baptistam hialpa sik ok taka gen suerþeno *Bu* 57. **8)** *gripa (till), föra handen (till), fatta tag (i).* tok han til sith swärd *Va* 30. — *fatta, tillgripa, gripa till.* hwat ey skal han taka vakn mot husbondanom som han bort älte *Bir* 1: 158. — *taga, gripa, göra ett grepp (i).* tha tok han j sina tasko oc rykte fram een hamar *ST* 268. **9)** *taga (med handen), fatta, gripa; äfven med ett tag el. grepp föra el. flytta, taga och föra.* vppa thet at thet sta . . . skulde, togho the badhen i mina handh *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). tw maa . . . enga tagha j hand *MD (S)* 223. iak taker eet *(ett af djuren)* ij horn *Iv* 323. han togh thz barn j haar top *MD* 334. han togh sina krono oc satte a hans howodh *MB* 1: 278. konungen tog kniff[wen] oc skar *Di* 45. wideke tog en gulring oc gaff hillebrand *ib* 69. tak sängena thina ok gak hädhan mz hänne *Bo* 122. han takir sotta sängena a bakin oc gaar heem til sin *ib* 109. the toko thera baner oc gingo a land *RK* 1: 133. the . . . toko the skip the kunno faa . . . ok rodho tiit som konungen war *ib* 2573. the toko tha liws ok gingo thädhan *ib* 3842. achitophel tok ceth reep oc hängde sik siälfwir *ST* 245. tak bränt salth oc wridh opta wtan om tanna hwldhit *LB* 3: 164. *PM* XLII *o. s. v.* han tok thz skafft när honum stär ok mot herra orik rände *Fr* 1690. the toko thz liik ok baro til grafua *Iv* 953. han tok the klädho ok drogh op a *ib* 2235. jac togh then mullogh ther hengdhe af gul *ib* 406. lutren var sua takin *Bu* 490. han löper . . . til sinna fähiordh oc tagher *(tulit)* ther en mörastan kalff *MB* 1: 189. fadhrin tok piltin j sith hws *ST* 113. hon . . . tok ampulen i handena *Lg* 3: 258. taka *(taga och spänna)* ygsn for vagn *Bu* 167. takir han thz *(det förlorade fåret)* gladlica ouir sina axla *MP* 1: 200. syntes þöm som en vän kronaþar kunugar. tok þöm i sin famn baþen *Bu* 183. *Bo* 203. thän herra . . . the frugho swa minnerlika til sik tok *Iv* 1778. *ib* 5595. han tog mimming mz bada hender oppa konungens sons hielm *Di* 155. tok aff sik hättona *KL* 84. bödh hon at alla skullin taka klädhin aff sinom hofdhom *ib* 340: hon tok först af sino hofdhe *(tog först klädet af sitt hufvud, blottade först sitt hufvud) ib. ib* 327. han tok w fiske tolpänigh *Bu* 100. togh aff frwktinne *MB* 1: 160. vil han ther tagha vdaff *(af de ifrågavarande penningarne)* och sendha hiid *FM* 393 (1508). — taka upa sik, *a) taga på sig (kläder).* tak vpaa thik thin klädhe *KL* 154. *b) taga på sig (en börda); åtaga sig (ett uppdrag).* engin tröste sik til at taka thzta ärfwode opa sik *Bil* 841. *c) underkasta sig.* toko oppa sik angher oc syndha bätringh *Su* 70. the hälgha iomfrun tok oppa sik fasto oc waku *ST* 311. *d) taga på sig, antaga.* takande vppa thik thrälsins ham *Bo* 37. tok han (ɔ: diäfwlin) oppa sik henna liknilse *ST* 311. — taka for sik, *påtaga sig, taga på sig (ngt tyngande el. tryckande). bildl.* taga for sik dröffuilsinna oc smälighetzsins kors *Su* 350. — taka hand a, *lägga hand el. händer på, gripa.* toko the handh a honum oc kastadho han i thän rädhelica eldin *Pa* 17; se vidare **hand** 4 *d.* **10)** *i andl. mening: taga, föra.* togh han til synnes *(secum ipso reputans)* at han haffde mist allan sin almoga *MB* 2: 313. — *lägga (ngt vid sig).* thz . . . forstodho väl diäflanne . . . oc toko . . . jlla vidh sik *Bir* 2: 200. han togh thz hardeligha widher siik *RK* 3: 1742. — taka sik när, *taga sig när, lägga vid sig.* alexander tok sik thetta när *Al* 10187. görss ecke behoff, at edher herredöme tagher sigh slike tidendhe for när *FM* 414 (1509). **11)** *taga, medtaga.* tak mädh thich xii bolffasta oc skelika af hwarjo hwndare östan aros ligger i westmanna lande *BSH* 1: 142 (1373). *Bo* 64. taghandes mz sik syna helga dotter *Lg* 3: 541. *ib* 34. tok han sina clärka . . . oc mz stora ödmyukt gik han wt mot amatoro biscope *ib* 199. **12)** *taga, sätta sig i besittning af, bemäktiga sig; i sht om ett våldsamt el. olofligt tagande el. borttagande.* göme sik hwar man ät han göri ängum förnäme, vtän han tiki pant firi husalegho ällä falan dryk *SR* 18. ytarsta daghin ma man taka läghe thz til inga fanga nythir *TB* 75. nv kan nokor j thenna fornempda scoghom tagha nöthir ellir alden mera än till twma gaar j hanzka böte iij öra *ib* 78. the . . . toko hwat them wart til radha *RK* 1: 2776. han tok mit örs *Iv* 482. taker nokor vten lof eller legho häst eller skyuth annärs mandz *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). hwa som androm afhände kul. sten allr viþ. som minnä är än half mark wärt. löpe gatulup. allr böte þre marker. taker han mer. stande þyufs rät *ib* 638 (1347). togho nw matka hans kropp ok diäfla toko hans siäl *MP* 1: 48. *KL* 89. the togo skaane vnder sik *MD* 342. — *taga, tillegna (sig), antaga.* octouianus . . . rädes viþ at taka vdöþelcket nampn *(immortalitatis nomen sibi noluit usurpare) Bu* 62. — *i förbindelse med* til sin. ängin taki annars manz talu till sin, vtan swa som lagh tilsighiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *taga, borttaga, rycka till sig, röfva.* the togho alt thz the tha haffde *RK* 2: 410. — *abs. taga, rycka till sig, röfva.* ware ey lagh i lande tha toghe hwar som finge *GO* 2. **13)** *taga (ngt från ngn).* blandamär tok begges thera wäriä fra them *Va* 33. mith egith hiärta haffuer thu fran mik takit *Su* 102. en friboren man, aff huilkom konungen haffde takit stora äghodela, rätwisonne wtkräffiande *Lg* 219. — *om våldsamt el. olofligt tagande; jfr* **12.** hwaar sum . . . nokot taker af präste eller bondä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). hwaar sum taker

mädh walldz werkum af them i handum hawer, huus, jordh, vatn eller vatnwerk *ib* 466. *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*), 377. ä hwat j thakin aff mik liff äller liufua koste *Bil* 487. the ... vilia aff mik tagha landh ok ärä *Fr* 225. **14)** *utkräfva, utkräfva hämd för.* thz skalt thu aff honom taka *ST* 350. **15)** *borttaga, aflägsna.* thz takir werk *LB* 3: 164. at dantanin ok mootkorran skal takas af hiärtano *Bo* 109. tak af mik swa stora besklikhet *ib* 185. tak fran mik thänna bitarlica kalkin *ib.* **16)** *rycka, bortrycka.* þa como decii kesara män. ok toko han fra borþe *Bu* 421. han ... var thakin mz bradom dödh *Bil* 848. at the matto han aff lifue taka *(beröfva honom lifvet) ib* 898. tok han sik sialuar af liue *(tog lifvet af sig) Bu* 172. änkte vald hafuom vi nakan man af daghom taka *KL* 383. thak mik ey swa owarlika aff tässo liwse *Su* 235. at the waro taghin aff allom dygdhom *(beröfvade alla förträffliga egenskaper) MB* 1: 132. han wardh taghin aff sinom lykamliko sinnom *ST* 49. **17)** *gripa, bortrycka, hänföra.* wart hon takin i andelika syn *Lg* 3: 648. **18)** *gripa, taga, fasttaga.* taks man *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). han took sina bröder badha ok loot them jnnan thz nidarsta rwm *RK* 1: 3935. toko them alla til fanga *ib* 3882. — *taga, fånga.* taka fiska *KL* 12. **19)** *gripa, ansätta, anfalla.* for en skelffwan tager honum *LB* 7: 289. — *abs.* för än sotin tagher *LB* 5: 81. *ib* 80. **20)** *gripa, påträffa, ertappa.* i handum takit *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). taken wit ferska gerningh *MEG (red. B)* 61. *EG* 65, 66. takin a färske gerning *ib* 63. — *påträffa, finna.* tax *(näml. tjufgods)* i husum hans *SR* 43. thär takir man dygdh som hon är *GO* 1045. **21)** *träffa, öfverraska.* tha mondhe them natthen taka *RK* 2: 4209. **22)** *lägga beslag (på).* konungen ... lot stragx ppa thera godz taka *RK* 1: *(Albr) s.* 189. **23)** *taga, taga i bruk, taga och nyttja.* toko the vatn *(näml. för tvagning)* ok gingo til bordh *Iv* 5346. **24)** *taga, gifva sig in på.* han ... tok väghin *(iter arripuit)* vm ierusalem til iordanom *Bo* 36. *RK* 1: 2218. — *gifva sig in (på).* taka a vägh, *begifva sig, begifva sig åstad.* sanctus sighfridus thok sidhan a vägh til konunghin aff swerike *Bil* 849. tokom wi oppa wan wägh *Lg* 3: 454. — *begifva sig.* ä huart vt the aff byn taka *RK* 2: 9247. för än han a stadh toogh moth room *Lg* 3: 533. the togho a stadh mz höffueligit sälscapp *ib* 541. — *begifva sig, gifva sig å stad; tåga.* then ene skulle j halland draga then andre skulle til bleking taga *RK* 2: 8758. magnus aat borcholm tog *ib* 6560. *ib* 8855. konung cristiern sidan jn i vestergotland tog *ib* 9177. sancte katerine affton villen aff dragha ofuer forsfiäl genast tagha *ib* 8062. *ib* 9223. sporde konung karl mot konung cristiern tagha *ib* 8931. **25)** *taga, företaga, gripa till.* at the taka eth torney *RK* 1: 2122. taka andelika stridhe *Ber* 125. taki ängen iuer sin ämpne optelik forgörilse i þässom þingom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). styr han fran the wantro han hafwir for sik takith *ST* 113. konungin ... togh thz til radha at nidhra them mz ärwodhe vnder sino walde *MB* 1: 275. tog iag för råd i thetta syn försambla en her *RK* 3: *(sista forts.)* 5582. — *i förbindelse med* til sin (sik). thässe fornempde toko thetta ärendet til sik *(företogo sig detta ärendes behandling) VAH* 24: 323 (1454). — *företaga sig, inlåta sig i.* han offuer gaff andeligh thingh oc togh werdhlek *Lg* 3: 33. — *företaga, inrätta, ordna.* han gaar lankth som makleka takhir sin gangh *GO* 168. — *låta ega rum, ådagalägga.* ther tager ingen forsymelsse wti *BSH* 5: 137 (1507). — *företaga, taga till, gripa till.* demetrius oc hans här togho flycthena *MB* 2: 252. *ib* 317, 322. — *med prep.* til. päder togh til wern ok kiiff *MD* 31. take til wernä *ib.* tha j seen them tagha til flyctenne *MB* 2: 170. togho til flyctena *ib* 171. *ib* 308, 313, 316. *Lg* 3: 273. — *gripa sig an (med), försöka. med prep.* til. ängin aff thöm thör taka ther til *Iv* 1301. — *gripa (till), bruka. med prep.* til *el.* up a. j sättin ey onda manna lygn vtan takin til jdra eghin dygd *RK* 1: 757. han fik ey bätre til ordha taka *Iv* 90. til wisa radha kan thu taka *Al* 6473. tha möddo hon sik i sino hiärta oc wiste ey hwat hon skulle tagha til radha *Lg* 3: 258. tha tok hon til sina gambla tröst *ib.* tok hon til sin ärlica läkedom *KL* 349. tok helghe mannin vppa sinom forsökta läkedom *ib* 228. **26)** *taga, företaga sig, gripa sig an.* toko gudz discipuli ... ok wondo han nidher vtan murin *Bil* 898. tha took hertugh erik ok wiiste moot honom herra biärna *RK* 1: 3359. tak ok skiär owan vid knolana þvara hand innän a benino ena sino fingärs breþa *Hästläked. i AS* 136. *LB* 2: 68, 69, 70. **27)** *börja, begynna. med inf.* þa vändo þe cristno sik vm. ok toko manleka sik at väria *Bu* 177. the matto wel taka til foot at gaa *RK* 1: 1741. tha taka the riddara a husith at löpa *Iv* 189. the toko tha aff ny at leta *ib* 926. thoko thän daghin hwart aar hälaghan halda *Bil* 252. sidhan the hördho at gudh war til. tha togho the offra honum aff thera ärffwodhe *Lg* 89. konungin stodh op ok togh at kärä *Fl* 1627. hon togh tha at kalla *Fr* 2027. togh hon lee *MD* 334. tha toko the thänkia oc astunda vita hwat lön the fingo ther fore i hymirike *Bil* 915. thå taka alle män rädhas ok i wirdning haua sin konung *KS* 15 (37, 16). han tok synas blekir ok maghir *KL* 39. honom tok vmsidhe vaxa höghfärdh af hedhrenom *ib* 250. käppin took grönskas oc blomstras a thridhia areno *ib* 249. när solin takir skina *Bir* 3: 122. liggianda fäät tok *(cœpit)* forsmaas *ib* 2: 104. takir sidhan at lusta hänna sin alt thz andan lustar *Bo* 134. *Fl* 153. *Iv* 919. *Al* 568. *RK* 1: 3840, 3874, 2: 1445 *o. s. v.* *Bo* 203. *Bir* 3: 65. *LB* 5: 80. *Lg* 3: 10. konungenom togh thz illa lika *Fl* 151. tha took them först skilia badha *RK* 1: 551. *MB* 1: 270. **28)** *röra (vid), befatta sig (med), företaga. med prep.* up a. tha hon fan, at iac siällan tok ther vppa *Lg* 3: 505. taki oppa engom storom ellir märkelichom ärindom ellir bygning vtan abbatissonna oc aat minzsto eldris systra oc brödhra witu oc samthykt *VKR* 40. — *gå till väga (med)?* huru the skullo ther swa vppa tagha at thz thektis gudhi *Lg* 3: 243. — *arbeta (för)?* got regement törffue wy nw widh käre herre jac spör idher saa huru wy best taga ther oppa *RK* 2: 8242. **29)** *taga, hämta, låta komma.* huru all clostirsins hion sculu äta j eno hwse eller stwffw eller taka spisning i hionagardhenom om the lagha forfal haffwa *Bir* 5: 121. — *taga, hämta,*

skaffa sig. faar af hulko the taka *(sumunt)* wl til klädhe ok miolk til födho *Bir* 1: 158. — *i andlig mening.* hennes fadher . . . togh radh aff andra mästare *Lg* 3: 34. **30)** *taga, hämta, anföra, härleda.* hanom teþes þär en dyawl fram koma. ok pröua hans sial vara sina: först *(Bil* förste skiäl 933*)* tok han *(för* första skiäl tok han *el.* först tok han skiäl*)* af gamblum guz dome tel adam . . . annur skäl tok han af hans gamlo þianist . . . þriþy tok han þär af. at hans ilgärnigga varo flere än hans goþgärnigga *Bu* 20. **31)** *mottaga (ngt som öfverlemnas el. erbjudes).* nar moyses skulde taka *(accepturus erat)* laghin *Bir* 1: 253. en tidh tha bilätit vilde ey taka matin aff piltenom grät han sarlika *KL* 39. tha tok iobas aff sinom brodher then etordryk *Al* 10009. — *med prep.* viþer. adam togh widh äplith tha *MD* 8. iak wil gerna lata vp min mun oc taka widh äplit *ST* 245. takir thu widh bikar tha takir thu widh gäldh *(d. v. s. åtager du dig skyldighet att betala) GO* 626. — *taga, mottaga (betalning, gåfva o. s. v.).* the toko böther epter then döda *MD* 339. miste . . . liwit firi then thät giordhe . . . ok takes eigh XL marker sum fordhum *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). taker . . . nokor lösn fore han *ib* 638 (1347). þät present var eigh sua rikt. at han tok þät for fikt *Bu* 514. at . . . scriffwaren gaffwor ok muta tager *MD (S)* 291. huilke gaffwor haffdho therföre takit *Lg* 3: 451. han som them *(penningarne)* tok til lans *KL* 22. — *med prep.* viþer. taca viþ ect litet present *Bu* 514. silff ok gull thz är swa kärt takin ther widh *Al* 3005. — *abs.* bätra är gifwa än taka *Ber* 125. — *mottaga, uppbära.* *SR* 17. take tha konwnger sin dombrut oc höwitzman och tridhiwngx män räth sijn *TB* 80. städhi gaardzmestaren alt ärfuodhis folk . . . oc taki thera lön aff abbatissonne oc löne them *VKR* 35. taka aff gudhi ok aff hänne lön *Iv* 4012. — *mottaga (löfte el. ed, redogörelse o. s. v.).* abboten took hans lofwan *KL* 249. räkenskap taka oc horä . . . af fornäfndom landom oc jngyäldom *SD* 5: 567 (1346). — *med prep.* vidher. then som skadha hawer fangith, han skal tagha widh thenna edh *MB* 1: 338. — *mottaga, anamma.* hwar mange toko guz ordh mz mykle giri *KL* 161. at taka döpelse *Bu* 129. ffaa dagha ther äpter, tha gudhz man predicade tha thok konungin cristindom *(credidit rex et baptizatus est) Bil* 849. taka gudz likama *KL* 31. *ib* 23. taka vars härra licama af iustini präst handom *Bu* 421. *KL* 9. taga helgha altarens sacrament *Gers Frest* 57. wan herra taka *VKR* 26. äp[te] varn härra takin *Bu* 398. taka siin gudh *Bir* 4: 27. han sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio ok takit mz þöm þera guþ ii sit liif *(cum iis communicasse) Bu* 22. — *med prep.* viþer. afflagdhe han alla willo ok tok widh kristindom *KL* 32. *Bu* 183. undren ey at alle ey taka widh idhre predikan *Su* 150. — *med prep.* mote. om alle ey hördo oc toko mothe min ordh *Su* 150. — *i förbindelse med* til sin (sik). til sik tagha werdogha ihesu christi sacrament *Gers Frest* 57. — *taga, mottaga (råd el. undervisning).* taak aff mik snillenna radh *Su* 15. aldirdomin takir ey lärdom *Bir* 3: 228. — *mottaga, öfvertaga. med prep.* vidher *el.* mot. konung waldemar took tha wid rikit *RK* 1: 538. *ib* 3: *(sista forts.)* 4610. togh jonathas mot höffdingha dömet *MB* 2: 246. — *mottaga, få, undfå.* i skulin taka thes hälghä andz gafuo *KL* 134. hwilkin som syndar mz forakt . . . then tagher engha orsäkt *(nullam recipit excusationem) Bir* 4: 64. — *med prep.* viþer. gör þik glaþa som viþ gläþi tok af guz ängli *(gaudium suscepisti) Bu* 17. — *i förbindelse med* til sin (sik). stat . . . stadlica j thz ämbite ok hedhir som thu hafwir til thik takit *(in honore accepto) Bir* 3: 321. **32)** *få, bekomma.* dör bodhe sändher hustru ok bondhe tha thagii bondhe räskap ok hustru wmbär *SO* 27. wi tokom *(accepimus)* ey breff vm thik aff iudha landeno *KL* 176. thughundradha päningha brödh vare them ey ömnit at huar thera matto nokot lithet ther af tagha *MP* 1: 96. henne wtgöra fulla hemgawor, swa som iomfrv äre wana at tagha *MB* 1: 338. gladdis jak mik haua takit *(accepisse)* tilfälle at tala mz thom *Bir* 3: 224. hwilkin som älska rikedoma taker ey frukt älla gangn af them *Ber* 124. — *i förbindelse med* til sin (sik). thz barnet . . . tok manga dygder til sik *(nam an dogeden to) Va* 15. — *taga, få (härberge).* nar sancta birgitta hafdhe entidh takit härbärghe j enom by *Bir* 3: 195. hwar tager iak hws aat qwelle *MD* 170. — *taga, få (sitt slut el. sin död).* swa tok han aff eno qwinno sin ända *ST* 345. swa tok han sin ända *ib* 350. *ib* 245. — *taga, få (slut).* thän kärlek, som aldrig taker ändha *Su* 15. — *taga, hämta, njuta.* han . . . takir roo oc hwilo *(requiem capit)* äptir sit äruodhe *Bo* 253. taka widherqwekningh *(recipere recreationem) Bir* 4: 64. **33)** *mottaga, få, undergå.* scal af os taka plikt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). wm fastona . . . skulu systrana taka disciplinas, j tholike matto som wärdz folk plägha taka lima *Bir* 5: 38. taki hardare plikt *ib* 33. the sculu ther fore tacha näpst *VKR* 35. — *mottaga, underkasta sig.* han . . . tok thululica hwart eet hug *Bo* 82. gladhelika wil iak taka at en rätuis man straffa oc näpse mik *Lg* 3: 505. — *med prep.* vidher. tak mz takkom vidh liifs wadha *Bil* 214. — *underkasta sig, finna sig i. i förbindelse med* til sin. vm . . . nokor ware thän som toke til siin at thola a sinom likama alla plaghona for thik *Su* 400. — *taga, få, lida.* þän . . . som skaþan taker *SD* 5: 638 (1347). taker nokon skaþa *ib.* — *få, få sig pålagd. med prep.* vidher. mantzins siäl hon togh . . . widh threm plaghom *MB* 1: 132. **34)** *mottaga, få, utverka åt sig.* iak tok tha loff at ga til sänga *(d. v. s. tog godnatt) Iv* 240. the herra toghe orloff *(fingo tillåtelse)* heem fara *RK* 2: 200. cristoforus tok orlof *(tog afsked)* af kunugenom *Bu* 498. *Bo* 36. tagher abraham orloff *MB* 1: 192. videke wildefer oc yswng togo loff oc ridu sidan till bern *Di* 111. hwath häldor nakar man takar orloff *(fritages)* vndan nakro wars herra budhordhe eller ey *MB* 1: 463. **35)** *åtaga sig; åtaga sig att aflägga el. gå (ed).* the togo lagh och gingo icke *BtFH* 1: 48 (1487, *nyare afskr.*). honom bödz lagh och han wilde icke tagha *ib* 150 (1507). — *åtaga sig, gå in på. med prep.* til *el.* vidher. wy takum ther ey til *RK* 1: 1620. hans magher took ther gerna widher *ib* 99. — taka til sin (sik), *påtaga sig, taga på sig, åtaga sig ansvaret för (ett brott).* han alla sakena til sik togh *MD (S)* 302. **36)** *taga emot, mottaga, (i sig) upptaga.* thön tafla taker ok haldr tilika skrift ther å skriuas *KS* 52 (132, 56). — *taga (emot), mottaga, upptaga, träffas*

(af). med prep. vidher. skioldin vär mannin oc takir vidh slaghomen *(recipit ictus ferientium) Bir* 2: 233. **37)** *mottaga (en gäst el. kommande).* broþrenne toko han swa som ängil af himerike *KL* 189. sanctus franciscus kom en tidh til soldan j babilonia ok wardh hedhirlika takin *ib* 53. varþ han takin mz myclom heþar i efeso staþ *Bu* 150. *Bil* 216, 848, 849. väl takin *ib* 611. *Bo* 9. — *med prep.* gen, vidher, mot *el.* i mot. constantinus stodh wp mot siluestro, ok thok gen hanum wärdelika *Bil* 566. kristne men toko thäkkelika vidhir os *KL* 166. moyses togh wäl mot honom *MB* 1: 327. *Fl* 1220. *Al* 5259. tha skulle iag emott honum taga *(gifva honom ett sådant mottagande)* att han skulle ey i riikit draga *RK* 3: *(sista forts.)* 5561. — *mottaga, upptaga (i sitt hus).* ey vilia the taka mik j herberghe älla läna mik hws *Bir* 1: 158. mädhan thu vilt ey taka mik j thit hws *ib. ST* 43. — *taga emot (en person till bevakning). med prep.* vidher. then höfdhinge took vidh hanom ok bödh göma han alt till thäs the komo som a han kärdho *KL* 169. — *upptaga, ątaga sig, taga sig af.* takin *(suscipite)* siwka *Ber* 50. — *upptaga (ss sitt barn).* han flängir hwarn thän sonin som han takir *Gr* 293. hulkin ... owärdhogadhis ey at taka sik til synir oc brödhir alla them a han troo *ib.* — *taga (emot till uppfostran), upptaga (ss sitt barn). med prep.* vidher. hon tagher widh *(suscepit)* smaswenenom oc födher op *MB* 1: 278. konungxins dotter tagher widh honum *(adoptavit eum in filium) ib.* — *mottaga, öfvertaga, åtaga sig.* huru mykyt thu äst skyllughir siälomen som thw tokt *(suscepisti)* at styra *Bir* 2: 184. — *intaga, upptaga.* vi veliom þik ii guþa tal taka *Bu* 62. annar brodhor tooks af sama abbotanom i klostir *KL* 249. takas j renliffnadhin *Bir* 4: 15. *VKR* 62. takas til thetta renlifuit *ib* 7. — *med prep.* vidher. *opersonl.* thän tyme vidher hänne tags *VKR* 63. **38)** *taga, upptaga (i sitt skydd el. i sin vård).* takum wir theem i wärä þiänist ... ok takum þeem ... vndir warä hemelikä wärn *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). takum wi samu tolf fornäfndä näfndämän vndi wara väryu ok warn friþ *ib* 5: 606 (1346). taghar ... fru katrin ... mik ii sina vário *ib* 6: 1 (1348). — taka til sin (sik), *taga till sig, upptaga, mottaga.* at han taki tel sin siälena *Bu* 489. han tok til sik syndogha män ok aat mz them *MP* 1: 200. **39)** *taga, antaga; taga i sin tjenst.* en iuþa diäwls anbuþ tok han þär tel. at han mate sin beþar ok vald atar vinna *Bu* 29. folkunga sampnado sik ather tha ok toko folk huar the kunno faa *RK* 1: 247. — *i förbindelse med* til sin (sik). hwilkin nakan swen thil sigh tagher som skils vith sin husbondha stempno dagh mällan *SO* 21. **40)** *taga, taga till sig, vidröra el. omfamna för köttsligt umgänge.* hwa som taker qwinno mz wald *(våldtager qvinna) MEG (red. B)* 61. *EG* 65. — *taga, hafva köttsligt umgänge med.* hwilkin mö ther lönlika toghe man oc finge barn *Lg* 32. **41)** *taga, taga till äkta.* alt þär til hon man takir *SD* 5: 476 (1345, *nyare afskr.*). en gammal man ... som tagher wnga maar *MD (S)* 222. en vnger man ... som tagher kärling gambla *ib* 223. **42)** *taga, antaga, anamma.* siälfwir gudh ... vtwalde sik iomfrulikin quid j hulkom ther han wärdogadhis mandom taka *VKR* 11. j taknom *(assumta)* mandom *Bir* 3: 301. *ib* 423. *LfK* 22. gudz son ... skulle taka tholikt köt oc likama som andre syndoghe män *MB* 1: 473. **43)** *taga, antaga (drägt el. dyl.).* skal hon ey jnthakas j klostrith oc ey professionem göra älla thaka klädhabonath för än aarit är wte *VKR* 63. **44)** *upptaga, antaga, hylla. med prep.* viþer. romara toko viþ allom guþum *Bu* 150. — *antaga, ansluta sig till.* nokat rördhir til at taka kristna tro *KL* 31. *Bil* 848. — *med prep.* vidher. gudbrandz dala togo vid thro *MD* 338. *ib* 342. — *antaga, omfatta. med prep.* vidher. tagha widh fals fore sannind *MB* 1: 94. — *antaga, upptaga, erkänna.* vtan kärlekin thäkkis ey älla takx tronna godhlekir *Bo* 43. **45)** *taga, upptaga, anse.* thz takir iomfru maria mykyt thäkkelika *ST* 198. thera wener her hemma thz illa taga *RK* 2: 8296. j hwre thet bliffuer til tacke tagit *FM* 415 (1509). — *taga, göra (ngn el. ngt) till föremål (för), anse (ngn el. ngt med).* takin ey til mistykkio min ordh *Lg* 369. widike ... bad them ekke taga till mystycke at han sa haffde giort *Di* 140. han war then förste thz tog till wrede *(vredgades deröfver) RK* 3: *(sista forts.)* 4611. atj thage mich fatighman eij tess til mijstijcke, at jach eder swa dierffuelige tilscrifffuer *FM* 108 (1498). ath idert herredöme vilde ecke tagha mik tiil noghen owilia *ib* 393 (1508). — *taga, uppfatta.* han tok thera bön swasom starkt budh *Lg* 3: 226. — *antaga, anse, betrakta.* hans radh tokx owantil sänt aff gudhi *KL* 16. togh thz för ingha godha *RK* 3: 1301. **46)** *fatta, uppfatta, förstå.* min snille ma endel takas ok vndhirstas än aldre fullelika *Bir* 1: 55. **47)** *upptaga, taga hänsyn till, bemöta.* ey taker gudh mannin äpte thy han riker är, wtan äpte thy han honom lydhogher och ödhmiwker är *Ber* 111. — *taga hänsyn till, göra afseende på.* han tagher enga persona *Su* 235. **48)** *taga, antaga, förordna.* take annan *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). — *taga, antaga, utse.* toghos ther thil fire dandemän *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr*). en tolkin man j taken till magh *MD* 335. — *utse, välja.* forbyuþum wi yþrom almoghä. nokon forman fore sik taka *SD* 5: 639 (1347). wart han vreder summwm them ther hans son haffde til konung takit *RK* 1: 177. *ib* 4492. haffwen then samma j hawin takit *ib* 200. the togo konung vtan myn vilia *MD* 334. — *taga, utse, tillkalla.* taghe ther witne sin *TB* 74. — *taga, kalla, åkalla.* iach wil taka mik gud til hielp *Va* 45. **49)** *fatta bestämmelse om, öfverenskomma om.* the fyre bröder toko een stempna *RK* 1: 616. — taka dagh, *sluta stillestånd.* siþan toko þe dagh tel annan dagh vm morghonen *Bu* 177. tha took han dagh til tridie dagh *RK* 1: 4108. — *genom bestämmelse el. öfverenskommelse låta (ngt) vara.* taka (thät) i dagh, *sluta stillestånd.* han took thz i dagh mellom them *RK* 1: 4140. tha wardh thz takit i en dagh *ib* 2382. the haffdo takit i dagh eth aar *(gjort stillestånd på ett år) ib* 2670. **50)** *fatta, i själen lemna rum för.* wordho the mykit wredhe ok thoko moth honom oskiälika giäld *Bil* 869. togh modherin enga tro ther aa *Lg* 3: 23. — taka for sik, *fatta.* fran the godhe aktenne hon före sik takit haffde *Lg* 3: 451. — taka varo (var), *gifva akt (på), vaka öfver.* thu skalt see til oc taka granlica vara. at thu ey huxa brudhgommans ok siälinna sambland vara licamlikit *Bo* 113. var vakir

oc atgömol huru hon skulde sinom alra kärasta son taka var *(attenta super custodia dilecti filii sui) ib* 5. — taka sik varo (var), *taga sig till vara.* atwaktul at taka sik waro fore forsatom *Bir* 1: 267. tak thik ... var i thänna punktenom *Ber* 263. — taka til varo (var), *gifva akt på.* enkte skulen j akta ällir tagha til wara *(scrutemini)* myna acth äller gärningh *MB* 2: 159. engin tok thz til war *Lg* 3: 207. — *se till.* thaki abbatissa ... til wara at ey wari j clostirsins bröde nakur fafäng hion *Bir* 5: 121. **51)** *upptaga, omfatta, innesluta.* thz *(tältet)* tagher een halla storan ring *Fr* 2964. — **taka sik, 1)** *finna sig, hålla till godo?* tu mwnde tik taga *MD (S)* 223. **2)** *taga sig, tillegna sig.* giff skalk een span han takir sik siälff een aln *GO* 897. **3)** *företaga sig, gripa till.* þeophilus tok eigh sik bätra raþ *Bu* 29. — *företaga sig, inlåta sig i.* som öffuer giffua andelig liiffuernä ok tage sigh werdzlighit *Lg* 3: 34. — *företaga sig, börja.* riddarin tok sik eeth bätra lifwirne *ST* 233. **4)** *skaffa sig, få.* thordhe ey iacob tagha sik härbärghe at qwälde, vtan lagdhis wt a markena *MB* 1: 218. vi milor fran stadenom thog han sigh herbärge *Lg* 638. **5)** *taga, hämta (anledning el. tillfälle).* toko the sik thädhan ämpne at mödha han än meer *Bo* 203. — *taga, hämta sig anledning till.* här af toko þe heþno sik hœghtiþ *Bu* 9. **6)** *taga sig (man el. hustru), taga till äkta.* tak thik man *ST* 311. han tok sik husfru *Bu* 8. *MB* 1: 218. af the himerikis vmgangilsomen. hwar the hwazske giptas älla taka sik hustrur *Bo* 43. — *refl.* **takas, 1)** *nå, räcka.* syntis hon swa stoor at hon tokx vp ofwir hymelen *Su* 391. **2)** *taga hvarandra (i hand el. famn).* holsados wel ok tokos j hand *RK* 1: 120. loto sik ganzlica nöghia vppa badha sidhor oc toghos i händer *SD NS* 1: 558 (1406, *gammal afskr.*). *RK* 1: 2055. *Lg* 3: 20. the ... tokos j fampn *ST* 456. *Ii* 271, 274. **3)** *gå på med hvarandra, hållas.* lät them nw tagas *(Cod. A* hollas 72*) Ii (Cod. B)* 319. — **taka a,** *taga på, känna på, finna handgripligen sant.* ma man väl taka a mz handom at tholikit är gaman ok glädhi *Su* 388. *Jfr* **atakin.** — **taka af, 1)** *taga undan.* tha abbatissan hafuir tachit aaff thet systra oc brödhir behöfua *VKR* 42. **2)** *borttaga, aflägsna.* thz taker wärk aff *LB* 2: 54. — *borttaga, utplåna.* at thu wili ... taka aff allan orät oc synder *MB* 1: 354. **3)** *fråntaga, beröfva.* aghum wi ok skulum hanum lijf af latä takä mädh swerdh *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **aftaka.** — **taka a mot (a mothe), 1)** *mottaga (en kommande).* huar pröffuar thu min fatika siäl skal gästa j tässe nath, huar tagher henne först a mot *Su* 247. **2)** *mottaga, åtaga sig.* äpte thy som han thöm bödh, thoko the gerna a mot *(ändradt till* vidhir*) Bil* 849. **3)** *mottaga, antaga, gå in på, med gen.* thäs. tha ionatas oc hans almoge hördho tässin breff oc loffwan lagdo the engha troo ther vppa oc ey togho täss a mothe *(non receperunt eos) MB* 2: 252. — **taka ater, 1)** *återtaga, återhämta.* han tok atir brefwit *KL* 111. — *återtaga, taga till baka, taga igen.* tak þit eghet atar *Lu* 142. *ib* 152. thär äfte tok han atir sina bok *KL* 221. — *återtaga, åter taga till sig.* adam togh atir sina husfru ewam *Lg* 90. **2)** *taga till baka, återkalla.* the toko siin ordh tha ater thäre *Iv* 3445. **3)** *taga ss vedergällning el. ersättning.* tak atir *(recipe)* besta lön af gudhi *Bir* 1: 158. — *Jfr* **atertaka.** — **taka bort, 1)** *taga bort, borttaga.* bad han resen taka bort stenen *Ii* 139. — *bortföra.* han tok drötningena bort mz vald *Iv* 2748. the mz hänne vaara takne bort *ib* 3647. — *borttaga, bortrycka.* thu tagher bort ens röfwaras liiff *Al* 1306. tagher han *(döden)* fleste hädhan bort j theras blomstrande wngdom *Su* 235. — *borttaga, aflägsna, komma (ngt) att försvinna.* hänna moster ... smörder om ögon taker borth skimbil aff thöm *LB* 5: 81. taka borth haar *PM* XLIII. **2)** *fråntaga, undanrycka.* jak giordhe ... diäflenom orät vm iak-toke then som hans ware mz rät andwarladhir for syndinna skuld bort af honom *Bir* 1: 185. — *fråntaga, undandraga, aflägsna.* tak ey bort af mik thin hälgha anda *KL* 310. **3)** *indraga.* koninghen ... togh borth thera gotz *RK* 1: *(Albr) s.* 189. **4)** *förtaga.* thit gull tagher bort skinith aff sool *Al* 1309. — *Jfr* **borttaka.** — **taka fore, 1)** *taga (ngt) för att framtill anbringa.* til at þätta hawi fullan staþuä. þa takum þerrä insighli fore *(taga vi deras sigill för att framför urkunden anbringa aftryck).* sum här gawo sit in til *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). **2)** *bestämma, besluta.* the ... togho thz tha fore saa at xij aff radet skulle saman gaa *RK* 2: 5213. **3)** *taga sig före, företaga, bruka.* tak ey fore offstora lata *Al* 3554. — **taka sik fore, 1)** *taga sig för, taga sig till, låta det komma till.* tagendis eder nagen myströst eller nagen obestandigh dectingen fore *FM* 415 (1409). **2)** *föresätta sig, besluta.* tog iag sa mig före i mitt sin *RK* 3: *(sista forts.)* 4208. **3)** *företaga sig; gå till väga.* togh han sigh saa före *RK* 1: *(sfgn) s.* 179. sweriges herra ... toge sig ey bäther före än hwlskap och mandskap the konghen loffue *ib* 3: *(sista forts.)* 5090. — *Jfr* **foretaka.** — **taka fram,** *framtaga.* hon hafdhe mz sik tw renasto linin klädhe ok tw vllin hulkin hon tok tha fram *Bir* 3: 280. tha wordho the sändebudhane storlika gladhi. oc toko fram tw hundradh stora päninga *Lg* 3: 228. *Jfr* **framtaka.** — **taka fran, 1)** *fråntaga.* hänna goz är hänne takith fra *Iv* 4007. **2)** *borttaga.* nw haffwer thu takit fra stibordit *LfK* 143. *Jfr* **fran taka.** — **taka gen,** *mottaga.* trull toko them gen *Al* 5006. *Jfr* **gen taka.** — **taka i gen,** *taga igen, återtaga, taga till baka.* tok nampnlos sinä klubbo igen och falantin sith swärdh *Va* 33. *ib* 32, 36. tok thänna forscrefna gardh i gen *SD NS* 2: 236 (1409). tok sanctus briccius sith säte j gän *Lg* 638. tha togh han sin dotther ighen *ib* 3: 34. — *återtaga, åter taga till sig.* bödh gudh adame at han skullo tagha sina husfru ewam i gen *Lg* 90. — *Jfr* **i gen taka.** — **taka i mot,** *göra motstånd.* wilkinus konung tog fast i mot oc fik siger *Di* 20. — **taka in, 1)** *intaga, införa.* aff allom diwrom oc fughlom ther man ma äta skal thu taka in mz thik i archena siw af hwario kyni ... än aff them diwrom man ma ey äta skal thu taka in mz thik tw oc tw aff hwario kyni *MB* 1: 169. war herra bödh ... noe mat at taka in i archena mz sik *ib.* — *intaga, förtära.* kan man vtkastha w liffweno tz som smälth är, ffor en man tagir in annan math *LB* 7: 81. — *införa, inberga.* takx

sädhin moen in j ladhur *MP* 2: 53. **2)** *intaga, inhägna.* thaki abadisan jn thz rwmith som är mällan byakirkio gardhin oc brödhra trägardh . . . til ladhugardh oc hionagardh *Bir* 5: 122. **3)** *mottaga, uppbära.* thz är onth byte giwa vth ondh ordh ok taka in stoor hugh *GO* 100. *ib* 302. **4)** *införa, mottaga (en gäst el. kommande).* the komo til et nybygt klostir ok tokus ther in hedhirlika *KL* 108. thädhan drogh ionathas jn för stadhen ascälonam. hulkens in byggiara gingo vt mot honom oc togho han in mz store äro *MB* 2: 255. *ib* 148. *Lg* 3: 199, 229. *RK* 3: *(sista forts.)* 5900. **5)** *intaga, upptaga.* taghas in j renliffnadhin *Bir* 4: 15. än nokor bedhis till ath thakas j renlifuith tha thakis aldrigh jn för än eet aar är wte *VKR* 62. **6)** *mottaga (i landet), antaga (ss regent), hylla.* kastadhis han vt aff paua döme, ok thoks jn ater benedictus *Bil* 769. hans *(konung Christierns)* fwlla meningh war i thz syn ath ing *(Sten Sture)* skulle stragx haff ua taghit honum in *RK* 3: *(sista forts.)* 4728. — *Jfr* **intaka.** — **taka mot,** *mottaga. med dat.* alexander tok them drykke mot *Al* 2597. — **taka nidher,** *nedtaga.* thu war taghin nidher aff korsith *Lg* 43. the . . . drapo thöm oc toko nidhir thöm *(näml. af korset)* *Bo* 206. han . . . tog nid iomfrwna *(näml. från hästen)* *Di* 170. — *aftaga.* tog siord nid sin hat *Di* 36. — *Jfr* **niþer taka.** — **taka pa,** *företaga.* huat han ville taga ppa tha skulle hans vilia jo framga *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. — **taka sik pa,** *antaga.* crisna tro tagha sik ppa *RK* 1: *(sfgn) s.* 176. — **taka saman,** *hopsamla, uppsamla.* takin saman smabrödhet som atir är *MP* 1: 97. *Bir* 5: 75. — *hopbringa, samla.* the . . . thoko saman aff landeno goz ok päninga *Bil* 854. — *Jfr* **saman taka.** — **taka til,** *börja.* tok pätar til at grata *Bo* 229. honom thotte at al the diur som til kunno vara tho toko til at thiwta oc ryuta sua rädhelica at han ey annat viste än al the fyra elementa . . . the toko til at storma in byrdhis *Pa* 16. tha tok til at dynia *Lg* 38. *ib* 3: 231. *LB* 7: 81. — *omskrifvande.* pilthen togh til at swara *MD* 335. — **taka sik til,** **1)** *tillegna sig, tillvälla sig (rättighet el. makt till ngt).* ensamin gudh forma at forlata syndonar. ok han takir sik thz til *(ipse hoc attribuebat sibi)* *Bo* 69. **2)** *åtaga sig.* takir sik til *(suscipit)* styrslina ämbite ok mödho *Bir* 3: 177. **3)** *gripa sig an, företaga sig, besluta.* tha tok biscop magnus och hanis sich til ath the til konungen fara vil *RK* 2: 4588. — *Jfr* **tiltaka.** — **taka sik um kring,** *känna sig omkring, trefva omkring sig.* tok sik omkring och fan ij [2] stora boyor om sin ben *Va* 14. — **taka undan,** *taga undan, låta (ngn) utgöra ett undantag, fritaga.* lutren var sua takin. at ängen toks vndan a huiliken han fiöl *Bu* 490. *Jfr* **undan taka.** — **taka up,** **1)** *nå upp.* thäs *(trädets)* höghlekir togh op til himilen *Lg* 91. **2)** *taga upp, rycka upp, gripa och draga upp.* han kom ey wel j sengen nidh for marskens swena togo honom widh . . . oc togo honom op sa bradelig at han fik ey wel signat sig *RK* 2: 5640. **3)** *taga upp, upptaga; uppgräfva.* tha hans ben thokos op vm sidhe *Bil* 759. *MD* 387. om hon (ɔ: quesyrth) thags op om tordzmonadh *LB* 8: 44. *PM* XLVIII. — *upptaga, upplyfta.* et hwiit sky tok han op *Lg* 38. tha waro alle apostlane takne op i et sky *ib.* — *taga upp, lyfta upp, taga bort.* tak . . . op stämpnebordhit at vatnit maghe flyta *Bir* 2: 183. — *taga bort, aflägsna.* the loto tagha op thz bordh *Fl* 890. **4)** *tillegna sig, sätta sig i besittning af.* þerra härbärghes husbonde tok up *(usurpavit)* alla þerra päniga ok hästen som barnin bar *Bu* 172. **5)** *upptaga, uppbära.* *SD* 5: 638 (1347). ath thaka sith landhgille op *ib* *NS* 2: 36 (1408). taga vp vintherskatten *BSH* 5: 313 (1508). wi takom op löön lika epter warom onda gherningom *MB* 2: 386. **6)** *lida, undergå.* taki vp þa plikt han hafþe hanum ätt *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*) thw tokt vp mz honom thin *(för thän?)* grymma dom *MD* 66. **7)** *taga i bruk, börja nyttja.* then tiidh brödhirne tacha vp ny klädhe *VKR* 21. — *taga upp, ånyo börja använda.* transagoras tok op sin gambla laat *Al* 1621. **8)** *börja.* togh han vp at the första oc til ända sighia hwat honum hänt hafdhe *Lg* 3: 211. **9)** *rädda, frälsa!* wi aghom þöm tolf for allom waþa oc skaþa, sum þe firi þässon maal kunno i koma, väria oc vpp aff at taka sum ess syälwän *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **uptaka.** — **taka up a,** **1)** *påtaga, påsätta.* tak oppa krono *(impone tibi coronam)* a thik satta oc giordha mz siw dyrom stenom *Bir* 2: 220. **2)** *företaga.* ä hwat konung karl vil taga oppa *RK* 2: 8199. — **taka sik up a,** *åtaga sig.* thänna kamp sik taka op a *Iv* 3684. for en jac takar mic thz vppa *RK* 2: 5834. *Lg* 3: 243. — *påtaga sig, underkasta sig.* tok hon sik en strangare liffnat oppa *Lg* 3: 650. — *Jfr* **upa taka.** — **taka ut,** **1)** *uttaga, utdraga.* touk wt spikana w fotomen *Bo* 210. the . . . toko *(af senare hand ändradt till* rykto*)* wt hans tungo rötir mz enne tangh *Bil* 869. **2)** *uttaga, tilltvinga sig.* thu tokt thin rät vt af häluite *Bir* 1: 138. **3)** *föra ut, bringa i säkerhet.* toogh wth hwat ther war jnne *RK* 2: 1448. — *rädda.* han togh ther wth bado adam oc ewa *MD* 17. han togh utaf *(för* ut af*)* heluitis käpte the helge män ther ware hepthe *ib.* **4)** *gifva sig ut.* taghin vt mz haffuomen, ther i nw ärin, oc ösen ä mädhan i wilin *Lg* 3: 10. togho the . . . vt mz haffuomen *ib.* — *Jfr* **uttaka.** — **taka viþer,** **1)** *taga emot, stöta emot.* the flughu swa höght tha om sidher at skyyn togh moxan widher *Al* 9122. **2)** *fasttaga, gripa.* han kom ey wel j sengen nidh for marskens swena togo honom widh *RK* 2: 5637. **3)** *mottaga (gåfva).* þät present var eigh sua rikt. at han tok þät for fikt. vtan han tok viþ for þäs ena sculd. at han vilde eigh forsma guz namn ok hänna goþuilia *Bu* 514. — *mottaga, öfvertaga. med dat.* at then skal taka aruino widher som then dödha är tha näst *Al* 4782. **4)** *mottaga, antaga, gå in på. med prep.* mot. mot tässe sämio thogh bachydes gärna widher *MB* 2: 249. **5)** *öfvertaga, åtaga sig.* jacobus . . . tok viþar at raþa ok styra ierusalem kirkiu *Bu* 194. **6)** *taga vid, börja.* ther cristin land ather wända ok hedhin land taka widher *RK* 1: 1330. — *Jfr* **viþertaka.** — *Jfr* **be-, famn-, for-, hand-, här-, lan-, mis-, mote-, undir-, vald-taka,** *äfvensom* **arf-, lut-takande, a-, arf-, ful-, inne-, lagh-, lof-, lut-, ny-, o-, ran-takin.**

taka, *v. L.* *Jfr* **otakaþer.**

taka, *f. L. Jfr* **intaka.** — **taku man,** *m. L. uppbördsman.* magnus ... konungher ... sins spannamaals takwmannum *SD* 1: 595 *(öfvers. i nyare afskr.). Jfr* **täkiu man.** — **taku skläl (-skäl),** *n. L.*

takan, *f.? n.? Jfr* **fisketakan.**

takare, *m. Jfr* **lut-, mote-takare.**

takel (*med art.* **takeledh** *BSH* 5: 154 (1507)), *n.* [*Mnt.* takel] *tackel, tackling.* wi skole haffua wara bartze igen medh all sin tyg ok takel *BSH* 4: 240 (1498). vraked med takeledh dreff strax till siös *ib* 5: 154 (1507). her är ey takel eller tog tiil, ey eller segel *ib* 563 (1517).

taker, *adj. Jfr* **fultaker.**

taki, *m. L. Jfr* **arf-, eþa-, fä-, fäar-, väþiataki.**

takilse, *n. pl. och f.* **1)** *vidrörande, känsel.* ma thu känna honom *(blodet)* vm takilsin *(per tactum) LB* 5: 293. **2)** *mottagande, anammande.* gabriel ... helsadhe hona kärleka mz tiltalan wärdhoghaste alle takilse *(acceptione) Bir* 4: *(Dikt)* 274. gudz licama takilse *MP* 1: 123. *ib* 2: 153. **3)** *antagande, anammande.* vm mandomsins takilse *(susceptionem) Bir* 4: *(Dikt)* 216. — *Jfr* **a-, bort-, for-, in-, lut-takilse.**

taking, *f. Jfr* **intaking.**

takka, *f. Jfr* **silftakka.**

takmal, *n. L. Jfr* **taks mal.**

takmark, *n. L.*

taksätia, *v. L.*

taksätning, *f. L.*

takvilla, *f. L.*

tal (tall. taal), *n.* (*och m.? BtFH* 1: 239 (1507)) [*Isl.* tal] *L.* **1)** *räkning.* ther flughu formarghe fughla om kring flere än iak kan a tal *(förmår räkna) Al* 939. a thz silff ok gull kan ängin tall *ib* 2965. oppa theem weet iak enkte tal *ST* 419. ther war enkte tal oppa *ib* 420. *ib* 422. paa hästa och slädha war inthe tall *RK* 3: 1759. fatabwrs möör oc thiänista pikor war enkte tal *ST* 422. *ib* 421. min skadhi är for vtan tal *Al* 3476. *MD (S)* 306. — *räkning, sätt att räkna.* xvj mark redhä päninga, swenst tal *SD NS* 1: 154 (1402). *ib* 161 (1402) *o. s. v.* sivtighi mark reflist tall *FH* 2: 54 (1421, *nyare afskr.*). **2)** *antal, riss mängd.* þe varo at tali þry þvsand ok tu hundraþ ok fämtighi *Bu* 178. *Lg* 35. hörde iak thera tall som vpscriffne waro ... cxliiij tusandh *MB* 2: 313. räkne ... thz sama tighel stena tall som för *ib* 1: 288. *Bir* 3: 117. sit bod han tha om riket sende at alle the sit frelse kände oc taal köpmän aff huar stadh bergxmän oc bönder teslikis badh pa en dag möta vid landamire *RK* 2: 8557. wore borgamesterne ... swa offuer eenss met meg, at the wiilde göre eth tall folk vtaff staden, oc jac sende vtaff slottet xx karlla *FM* 531 (1511). *HSH* 20: 141 (1507). — *antal, hop, skara.* vi veliom þik ii guþa tal taka *Bu* 62. *ib* 150. thu ... äst komin j tal ok kompanskap mz diäflomen *Bir* 1: 124. for syndoghom mannom j hulkra tali ok wärdzskapi iak är *ib* 374. judas var vndantakin ok vtelyktir ... aff hä'ghra apostla tali *ib* 3: 250. **3)** *uppräkning, angifvande, nämnande? intagan?* tha leeth konungh cristiern gripa äpter byscops tall saa marga han hadhe mistänkthe i wall *RK* 3: 689. **4)** *tal, samtal.* haffde han ... warit til taals mz tässe gudz tiänirsko *Lg* 3: 407. jach waar thesse wärdoghe fäder, erlighä herrer och godhä män ... til ordhä och thalss om rikesins oc thenne landzändis wordhendä ärendä *FM* 208 (1504). komo til orde och tal medh eder *ib* 415 (1509). *BSH* 5: 107 (1506). — *förhandling.* jak närstad och öffwer war vppa eeth medel och tal mz tesse ... dando men *DD* 3: 223 (1486). **5)** *talan (inför domstol); rätt att kära i en sak.* dömdes lauris oys sak til xl m. for han ful i annars mans tal *BtFH* 1: 130 (1506). *ib* 132. 138 (1507), 161 (1508), 172 (1506), 213 (1507). *Jfr* petrus pwslan proposuit causam alterius non rogatus neque requisitus ad XL marcas *FH* 1: 113 (1492, *gammal afskr.*). *Jfr äfven* **tala,** *f.* **3.** **6)** *beskyllning.* dömdes anders staffanson ... ffri for then tal som hans oleffsson ... lade honom til *BtFH* 1: 238 (1507). — *Jfr* **a-, alna-, alvar-, alvara-, ara-, arf-, ars-, barna-, bonda-, dagha-, drupa-, for-, fal-, hudha-, hundrads-, iorþa-, ivir-, krok-, man-, manna-, marka-, punda-, pänninga-, rim-, sam-, silf-, skinna-, skäppo-, systra-, til-, things-, viku-, öris-tal.**

tala (-ar, -aþe. *part. pret. n.* **-at),** *v.* [*Isl.* tala] *L.* **1)** *uppräkna; omtala, förtälja, berätta.* ciprianus ... taladhe til biscopin all sin tilfälle *(narrans ... quæ sibi acciderant) Bil* 448. tala nw prestane ey min iärtekne *(non loquuntur mirabilia mea) Bir* 1: 159. at thw skällica skulle tala thina siäl oc thins licamma thorfwe ok nytto *ib* 2: 274. hwat ey moghom vi at tala *(loqui)* hwat som vi saghiom ok hördhom *KL* 138. **2)** *uttala, säga.* haffwir jak wini gynom hwilka jak maghe tala *(loqui)* min wilia *Bir* 4: 116. **3)** *tala, yttra, säga.* sum slikt talar a mot riddärä *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). sua at hon ägte orþ viþ folk talaþe *Bu* 5. hon ... taleþe diärf orþ *ib* 25. talaþo manggen hägoma *ib* 22. the vsla quinnan ... taladhe till guz likama smälikin oc hardh ordh oc auitilse *KL* 14. medhan han taladhe tholik thing *ib* 43. han taladhe til thera ebrezst maal *ib* 167. maria talar tel ängelen: iak beþes aff minom syni tua böne *Bu* 13. *ib* 28, 144. drogh modherin *(för* drogh modherin andan?) som hon ware af sömpne väct ok taladhe. maria magdalena mykit estu när gudhi wärdh *Bil* 270. — *tala, rikta ord el. sitt tal (till).* badh paulus til höfdhingan at han matte faa tala til folkit *KL* 167. talar han tel hänna, ok biþar hana skyt sitia a häst *Bu* 19. jak hafuir tala til thin *Bil* 264. tala thu til os a gudz weyna *MB* 1: 334. än waar herra talar siälwer til os *ib.* christus taladhe til sina brudh *(loquebatur ad sponsam)* sighiande *Bir* 3: 455. gwz son taladhe brudhinne *(loquebatur sponsæ)* sighiande *ib* 456. — *tala, yttra sig.* tala illa *GO* 551. ther ee talär illa a manz bak *Ir* 74. talin the quinno ey illa op a *Fl* 1595. konungh karl talar kerligha och wäll *RK* 3: 1266. huru böuisklica hon saa nidhir mz öghomen, vidhir at hon taladhe *Bo* 2. — *tala, orda, yttra sig (om).* viliom vi skriua af allom hälghom appostolis. för än vi talum af flerom pauom *Bu* 130. þe talaþo vm þik aldra värst *Bu* 77. thätta är-uodhit som vi nw vm talom *Bo* 22. — *tala, samtala.* manghe vngge muncka ... stoþo arla vp fíri sin reghulo tima at tala *Bu* 22. the talado opta saman

hemelica *Bil* 869. talar nw ysaac widh sina fästemö *MB* 1: 206. *RK* 1: 3638, 2: 1625. *Ber* 278. the ... tala vidhir varafrw *Bo* 2. huru blygh hon är at tala mz swa storom herrom *ib.* then tidh the swa lioflica taladho sina mällan *ib* 229. maghin j tala höffwidzskom ordhom inbyrdhis *Bir* 4: 119. — *tala, uttala ord.* riddaren ... gat ägte talat for vndar ok räzl *Bu* 19. *Bil* 869. hon gath ey redhelika talat *VKR* IV. them som j söpne talar *LB* 2: 48. **4)** *med sitt tal el. i sina ord göra angrepp (på).* the tala allä a alexanders hedher *Al* 1653. *RK* 1: *(Albr) s.* 211. *Va* 32. **5)** *föra talan, anställa åtal (mot el. för).* hvilken j embetet thalar pa seeth ok böth saack *SO* 117. — *föra talan (inför domstol emot ngn), (inför domstol) göra anspråk (på).* ath iak ... taladh *(för* taladhe*)* til lasse bonde om minom *(för* mino*)* brodersgeeld *(för* mins broders geeld?*)* *SD NS* 1: 153 (1402). fore then arffwin som han wppa thaladhi til mik om syn modhirbrodhir *ib* 151 (1402). ath tala vppa thet godhz *ib* 51 (1401). *ib* 154 (1402), 314 (1404). the änger som lauris oleffsson toyiala talade wppo *BtFH* 1: 198 (1509). — *föra klandertalan (med afseende på), väcka klander (mot).* hafui engen makt ... vppa thätta förnämpnda skifte tala *SD NS* 1: 103 (1402). dömdes henric hemingxson toyiala sak til vj m. for han talade wppo lagma[n]s dom *BtFH* 1: 198 (1509). — **tala a,** *väcka el. inlåta sig i tvist.* iak vil hänne hiälpa hwath iak ma fore hwar thän man ther talar a *Iv* 4028. *Jfr* **atala.** — **tala af,** *aftala.* var och saa talath aff *BSH* 5: 203 (1507). *Jfr* **aftala.** — **tala fram,** *uttala, utsäga.* skulom wi först hawa wilia at wisa andrem manne waar hugh, oc sidhan tala han fram mz mwnne *MB* 1: 56. *Jfr* **framtala.** — **talas mällom,** *samtala.* swa talomps wi mällan ij ok iak *Al* 4839. — **tala til,** *väcka el. föra talan mot (ngn), anklaga (ngn) för (ngt).* är her naghan man jnne ther mich haffuer til at tala *RK* 2: 4796. — *med dat.* hwadh then ena pa thöm andhra skada kan tha thala huar androm til med rettha i stempnan *SO* 112. om nagar vtan ämbethet haffwer nagrom aff brödrom til at thala tha schal honom til segias at han ther komma schal ock thala honom til fore bröderschapit *ib* 201. — *Jfr* **tiltala.** — **tala um,** *tala, säga, yttra. med de uttalade orden följande i direkt form.* tha taladhe om then riddir godh *Fr* 2227. *Iv* 856, 4401, 5572, 5657 *(på dessa fyra sistn. ställen är* taladhe *ändradt från* mälte*)*. *Jfr* **umtala.** — **tala uti,** *inlägga (sina) ord.* haffwer jag talet fast vtj och wille gerne forlike them *FM* 229 (1505). — **tala vidher,** *samtala.* ther äru thön oc tala *(för* talas?*)* sina mällan vidhir *Bo* 223. — *refl.* **talas viþer,** *samtala.* þe talaþos viþ *Bu* 498. tha the hafdho swa talaz vidher *Iv* 778. tha herrar och förste talas widher *RK* 3: 3349. wij talades weth *ib (sista forts.)* 5070. *MB* 1: 54, 224, 2: 389. *KL* 394. *Iv* 3913, 3931, 4031. *Fr* 239. *Al* 7720. *RK* 1: 1612, 2: 1415, 3: 1268, 3336, 3426. *Va* 11. *Di* 174, 212. *Lg* 43. — *Jfr* **viþertala.** — *Jfr* **bak-, for-, gen-, ivir-, pa-, sam-, saman-, upa-, ut-tala,** *äfvensom* **vältalande.**

tala, *f.* [*Isl.* tala] *L.* **1)** *tal, yttrande. MB* 1: 334. let ware then thala *RK* 2: 3532. **2)** *tal, samtal.* at vare til orde och tale met eder *FM* 415 (1509). nar wij hade lyktath wår tale *RK* 3: *(sista forts.)* 5071. **3)** *talan (inför domstol).* ängin taki annars manz talu till sin, vtan swa sum lagh tilsighiä. hwa sum þät gior, böte os XL mark aat ware ensak *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). — *Jfr* **a-, bak-, gen-, of-, sam-, til-, tvä-tala.** — **taluhus (talahws** *VKR* 54**),** *n. samtalsrum.* gaange j systranna taluhws *VKR* 23. *ib* 54. — **taluman,** *m.* [*Fnor.* tölumaðr] *L. uträknare, en som uträknar skyldskap? ss tillnamn.* andreas taluman *SD* 4: 403 (1334). — **talu porter (tala-** *SD NS* 2: 126; *Bir* 5: 133. **talapoorter. thalapoorther: -poorth** *FH* 6: 109 (1498, *afskr.*)**),** *m.* [*Jfr Fnor.* talaport, *n.*] *port i ett kloster i el. vid hvilken samtal må ega rum.* mällan then mwren oc chooren skal wara eth rwm adhartan alna wiith j hwilko taluporten skal byggias *(pro ædificando collocutorio) Bir* 4: 83. j them sama taluportenom magho systrana oc brödhrene tala sik j mällan wm thera widhertorfft *ib.* wm thera almennelikin taluport mz höghom oc stadughom mwr synderskipter *ib* 86. wm systra oc brödhra taluporta mz wärdz folke *ib.* en mwr j hwilkom systrana oc brödhrena taluport skal wara, oc j sama taluport skulu wara tw windöghon gynom hwilkin brödhromen skal antwardhas thera widhertorfft *ib.* kom han j brodrena talapoort *FM* 78 (1483). *Bir* 4: 82, 87, 5: 133. *VKR* 25. *SD NS* 2: 126. *FH* 6: 109 (1498, *afskr.*). — **taluriver (tala-),** *adj. talträngd, pratsam.* ordhfulle oc talurifwe *(verbosi et loquaces) Bo* 158. iak är mykyt talariffwer oc mangh talogher *LfK* 143. — **talustadher,** *m.* [*Jfr Isl.* tölustaðr] *ställe hvarest det i ett kloster är tillåtet att samtala?* ffly talustadhana *Ber* 278.

talan (*dat. med art.* **talanne** *(för* **talaninne***) Bir* 1: 155**),** *f.* [*Isl.* talan] *L.* **1)** *tal, talande, ord.* wendhe matheus sina talan til annan ända *Bil* 229. han hördhe hälder illa talan vm sik en godha *ib* 802. thin talan är os sötarin än honagh *Gr* 318. the hafdho hiärtat mz talanne *(för* talaninne*)* ok ordomen *Bir* 1: 155. hauande forthanka j talan oc swarom *ib* 2: 88. sannas thera qwinna talan *Al* 1620. nar thin talan ällir thin ordh äru fulkompnadh *MB* 2: 112. gärna hörandes thera gudelika ordh oc andelika talan *Lg* 3: 407. *Bil* 270. *Bir* 3: 156. *MB* 2: 130. **2)** *talande, framsägande af ord.* for talan j sömp *LB* 2: 48. **3)** *framställning.* sanhetena vt letandis aff läre fädherna diktan oc henne fulfölgiandis stäkre talan *MB* 2: 285. **4)** *tal, samtal.* com bartholomeus i talan mz konugenom *Bu* 205. mon gudh hawa hemelika talan mz moysen ensampnom *MB* 1: 395. nar the wärdoghe herrana til samman satho, kom them til talan om mangh andelik ärandhe, i blandh hwilken wändhes oc thera talan om thz iärteknet som iomfrwn giordhe mz manzsens arm *Lg* 3: 282. thz hon matte hans talan fa *(få tala med honom) Iv* 2642. *RK* 2: 3867. han haffde hans talan häller mist *ib* 1: 3643. thera talan kunne ey saman falla *ib* 2: 8671. slit syndir the talanena thz skiwtasta thw format *Ber* 278. **5)** *tal, prat.* þät mate koma ii folks talan *Bu* 144. af fanyte talan *KL* 245. **6)** *tal, röst.* guz moþer ... gar vt tel hans ii hans husfru ham. baþe a växt ok kläþom lik ok talan. ok allom latom *Bu* 19. han sagdhe mädher höghe talan *Al* 4193. — *Jfr* **a-, bak-,**

dags-, en-, fagher-, for-, gen-, ivir-, mang-, mot-, osämio-, port-, sam-, til-, trä-, um-, viþer-talan.

talare, *m. Jfr* **bak-, for-talare.**

talerk (*pl.* **-ar?**), *m.* [*Fdan.* tallerk. *Jfr Mnt.* talloreken] *tallrik.* stöta iister oppo en talerk *LB* 7: 321. ffath, stopp, talerker *FH* 4: 83 (1499).

talgher, *m.* [*Fdan.* talgh. *Mnt.* talch] *L. talg.* offra vädhra talgh *Bo* 137. *MP* 1: 213. min ordh äru swa som talghir. hulkin som myklo raskare smältir. huru myklo mere hitin är innantil. än hwar ängin är hitin ther vt spottas talghin *Bir* 1: 180. *Su* 117. *Jfr* **bukka-, fara-, geta-talgher.**

talghlius, *n. talgljus. TK* 275.

talning, *f. Jfr* **atalning.**

talugher, *adj. Jfr* **fa-, mang-, stor-talugher.**

tamber (*n.* **tampt.** *frf. vok. i änd.* **-m-. -mm-**), *adj.* [*Isl.* tamr] *L.* **1)** *tam.* aff ville diwr ok tamma badhe *Fr* 378. — *n. substantivt. kött af matnyttiga tama djur.* vilt ok tampt man ther sa ok alzkyns thz man äta ma *Fl* 866. *Iv* 227. *BtRK* 380 (1501). **2)** *tamd, inöfvad, dresserad.* man sa ther marghan fiil wäl taman *Al* 4460. the fila ware tame swa at när man skulle til stridha ga tha waro the iw förat til redho *ib* 4443. margha starka fila som . . . til örlögh ära wäl tama *ib* 4422. til striidh war han *(hästen)* ful wäl tam *ib* 9497. — *öfvad, inlärd.* til wapna gör man hona *(amasonflickan)* tam *Al* 4748. — *Jfr* **hema-, o-tamber.**

tan (*med art.* **tannen** *LB* 7: 213; *BSH* 5: 333 (1508). *dat.* **tanne** *GO* 637; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 292. *pl. nom., ack.* **tänder.** *med art.* **tändrena** *LB* 8: 52. **tänderna** *ib* 5: 77. **tenderna** *ib* 7: 212, 213, 214, 215. **thändrana** *Bir* 1: 208. *gen.* **tanna,** *se ssättn. med art.* **tannanna** *GO* 601. *dat.* **tannom** *Bu* 19, 100), *f.* [*Isl.* tönn] *L.* **1)** *tand.* then som vtslar tan androm skal mista tan *MP* 1: 216. sla hans mun ok tendar *Bu* 166. slita han mz tannom *ib* 100. griäna tannom *ib* 19. thu . . . bither thina tändher *LfK* 141. thina tändir ärins for hwarth thz sin the vplätos ok samanbitus tha thu mz thöm tuggadhe *Bir* 4: 137. jak war slaghin j thändrana *ib* 1: 208. *Iv* 2785. tuggar man hwitlök mz färsko wiin oc rörir mz fingrin om tändrena *LB* 8: 52. thz störker the tänder som löse äre i tannegardenom *ib* 62. är tannen i hul *ib* 7: 213. mot fila tan *Al* 4471. skalt thu tilköpa thin mwn mz tre knöpa, som är twa läpar oc tan för twngo *LfK* 143. man seer ängen man längir än til tannanna *GO* 601. ä lekir tunga a tanne sarast *ib* 637. ä wäxe rakka tan män gamal hundir bithir been *ib* 678. — *bildl.* sidan thee fingo bedzsleth medh tannen *BSH* 5: 333 (1508). — *Jfr* **axla-, biura-, draka-, fram-, hunda-, iärn-, orma-tan.** **2)** *tand, tagg.* järnskiffwan skal haffwa affwan pa segh tre stäkkotta tändher . . . oc wth moth äggiana andra tre tändher längre *LB* 9: 111. — **tanna byld,** *f. tandböld.* fore tanna wärk äller byld *LB* 10: 8. — **tanna gardher (tanne garder),** *m.* [*Jfr Isl.* tanngarðr] *tandgård. MP* 1: 71. thz . . . rensar tannagardin *LB* 8: 52. thz samma pulwer törkir rotne wädzsko i tanne gardenom . . . ok thz störker the tänder som löse äre i tannegardenom *ib* 62. tak celidonia oc stampa oc läg vidh tannagardh *ib* 10: 8. *ib* 2: 36, 41, 57, 3: 165, 4: 342, 7: 10, 48, 60 *o. s. v. PM* 72. — **tanna gnistlan (thanna gnitzlan** *MP* 1: 131. **tanna gnidzlan** *ib* 2: 45. **tannagnidhzlan** *KL* 266. **tanna gnizlan** *Gr* 277; *Ber* 211. **tanna gnislan** *MP* 1: 64, 76), *f.* [*Jfr Isl.* tannagnastran, tannagnístr] *tandagnisslan.* the som dyrka afgudh. skula bära mz dröuilsom oc tanna gnizlan elzsins vidha byrdhe *Gr* 277. ther scal vardha grathir af otholiken brändaghi, ok tanna gnislan af otholike köldh *MP* 1: 76. *ib* 64, 131, 2: 45. *KL* 266. *Ber* 211. — **tanna huld,** *n.* [*Isl.* tannahold] *tandkött.* tak bränt salth oc wridh opta wtan om tanna hwldhit *LB* 3: 164. tak kloffök oc stampa mz salth oc lägh widhir tanna hwldh tha mon thz bötas *ib* 165. — **tanna kiöt (-köt),** *n.* [*Fdan.* tannæ köt] *tandkött.* tanna kötit oc kindirna thrutmadho *Bir* 2: 243. bwlit tannaköt *LB* 10: 8. — **tanna rot,** *f. tandrot.* thz samma pulwer törkir rotne wädzsko i tanne gardenom som plägir at röta ok forderua tanna rötirna *LB* 8: 62. — **tanna sulnadher,** *f. tandsvullnad, tandsvulst.* tanna wärk oc swlnath *LB* 7: 35. — **tanna värker,** *m.* [*Isl.* tannaverkr] *tandvärk.* sudit af moron [ok] af sinap sigx dugha fore tanna wärk *LB* 4: 345. *ib* 1: 97, 2: 32, 36, 51, 52, 53, 3: 67 *o. s. v.,* 5: 77, 7: 10, 48, 51, 60 *o. s. v.,* 10: 8. *Lg* 3: 584. — **tanna yrt,** *f.* [*Sv. dial.* tannört] *scleranthus Lin.?* tag en litin yrth som kalles tanna yrth oc vexer i bland korn, oc annar stadz oppo leth jord, oc hon vexer i smaa bwska, sasom tymean, men hon är blekare *LB* 7: 212.

tan (taan), *n.?* vnum vædhemæl de taan *SD* 4: 710 (1340?).

tang (tong *Di* 59, 141; **-en** *ib* 122. *pl.* **tänger** *LfK* 233. **tängher** *Su* 224. **tenger** *HSH* 19: 168 (1506). **tängir** *Bo* 183; *Bir* 2: 65), *f.* [*Isl.* töng] *tång.* the . . . toko wt hans tungo rötir mz enne tangh *Bil* 869. *ST* 275. smiidh hawir thy tang at han vil sik ey bränna *GO* 550. the som haua thera handa audbudh sua som tängir mz hulkom man draghir fram til sik thz han astundar *Bir* 2: 65. *Bo* 183. smidä mz hamber oc tang *Di* 57. aarste oc lekara hanterande theras byssor, oc smedher sina tängher oc hambra *Su* 224. mz theres brinnande tänger *LfK* 233. *Di* 59, 122, 141. *HSH* 19: 168 (1506). *Jfr* **iärntang.**

tannadher, *p. adj. Jfr* **etertannadher.**

tant (tandh (*i rimsl. med* sant) *RK* 2: 6488), *n.?* [*D.* tant. *Mnt.* tant, *gen.* tandes] *tomt prat, osanning.* thz war . . . jnthe vthan lyg och tanth *RK* 2: 4266. ho altiid far mz swik ok tandh thz rönis honom jw litet sant *ib* 6488.

tap, *n.* [*D.* tab] *förlust, skada. ss rimfyllnad.* thz nyttogast är j ret wenskap thz skal höwist wara for vtan tap *MD (S)* 294. *Jfr* **fortap.**

tapa (tappa. -ar, -aþe, -aþer. *impf.* **tapte** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6175. **tapthe** *ib (red. A). part. pret.* **tapther: -e** *ib* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285), *v.* [*Isl.* tapa] *L.* **1)** *förstöra, förderfva, göra ände på.* ovitur kunungur tapar ok fördärua sit folk ok landskap *KS* 57 (143, 62). jak skal tappa *(perdam)* visa manna visdom *Bo* 98. wil fienden tappa thom badhe ok dräpa dhom *Gers Frest* 12. — *part. pret. förtappad.* att en tolken stoor manna skare skulle owinn-

erlige tapthe ware *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 285. **2)** *tappa, borttappa, förlora, blifva af med. med dat.* tappadhe jak minne naal *GO* 522. — *med ack. GO* 63, 853. vm nokor qwinna äghande tio stora päninga tappar hon en thera hon ... letar til thes hon fiudir han *MP* 1: 200. iak atirfau min tappadha päningh *ib.* vm nokor man äghande hundradha faar tappar han eth thera, han ... letar eptir ty euo tappadho fareno *ib. ib* 202. *Bo* 35. jak löpir til thera swa som modhir til tappadhan son ok atir funnin *Bir* 1: 182. *ib* 3: 28. iak haffdhe thik thre dagha tapath *Lg* 43. **3)** *tappa, icke kunna återfinna.* the tappadho väghin ther the gingo *KL* 253. **4)** *förlora, mista. med dat.* i ... tapin hope *Lg* 997. — *med ack.* tel annam: þär ... gråt sin bonda tapaþan *Bu* 4. thu tappar thina fägrindh *Lg* 548. jak tappadhe mina värdhelikhet *Bir* 3: 102. om man far giäld oc tappar sith with *LB* 1: 96. thz *(vinet)* ... tappar alla sina natwro oc krapt *MB* 1: 108. *Bir* 1: 287. — *tappa, förlora (vad i rättegång).* han kastade sitt wadh moott ena sochne syhn och vnder eena landz syhn, och tappade wadhet *BtFH* 1: 33 (1467, *nyare afskr.*). *ib* 11 (1483, *nyare afskr.*), 20 (1466, *nyare afskr.*). — *förlora, gå miste om.* þän fiken är a pänigen. takar tu il ok tapar i köpe tu goþ *Bu* 153. tappa himerike *MP* 1: 33. *Bir* 3: 322. tapaþe satan sighar *Bu* 21. *ib* 56. *Bil* 592. *MB* 1: 138. hwilkin som giffwir en dryk j mit nampn han skal ekke tappa sin lön *Bir* 4: 119. **5)** *förlora, förspilla, onyttigt förslösa.* the räknadho them *(orden)* al vara tappadh *Bo* 85. tappa timan *ib* 16. thz iak hafuer ... tappath här alla mina stund *Iv* 4800. hon tappar ... sina mödho *ib* 3626. huru han hafdhe tappat sit langa ärwodhe *KL* 58. *ib* 218. **6)** *förlora, komma till korta el. blifva underlägsen i.* jack wau en striid ock tapthe en annan *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6175. *MB* 2: 257. **7)** *abs. förlora, duka under.* klokir hawir tappath *(callidus opprimitur)* tha owirklokir kombir *GO* 99. när herdhin ok wlwin dragha ens tha hawir hiordhin tappat *ib* 386. iak hördhe han aldre ij örlögh tappa *Al* 1859. thu tappar for honum *ib* 3153. — *förlora, taga skada.* onde tappa af allo *(de omnibus perdunt)* swa som godhe vinna alla stadz *Bo* 122. the ther af allo tappa *ib.* **8)** *låta saknas el. fattas.* gud haffde henne wel skapet oc engen fägrindh a henne tapet *RK* 2: 2927. engen fägrind war a henne tapat *ib* 8372. *ib* 5072. — *refl.* **tapas,** *gå förlorad.* diäwlin ... giorþe sua digharan storm. at skipet tapaþes *Bu* 137. — *omkomma.* sidhan tappadus aldre folk ther när sighlande *Bil* 88. som forbrunno oc tappadhos mz chore *MB* 1: 406. — **tapa bort, 1)** *borttappa, förlora.* han hängde i [i] piona korn aa sin halz. han tappade thz bwrth *LB* 7: 24. *PM* xv. — *tappa bort, hoppa öfver, glömma att läsa el. sjunga.* j korenom är iak ey swa atwaktol som iak skulde, opta tappar iak bort ordh oc annat oc wärs oc annan *VNB* 29. **2)** *förlora, förspilla.* han ... tapadhe onyttelika borth timan *LfK* 67. — *Jfr* **borttapa.** — *Jfr* **fortapa.**

tapare, *m. Jfr* **fortapare.**

tapilse (tappilse), *n. pl.* **1)** *förstörande, upphäfvande, omintetgörande.* othokkin är ... forskullaninna tappilse *Bo* 153. **2)** *förlust.* o aldhers hedhers tappilse *(amissio) Su* 41. timans tappilse *LfK* 42. — *Jfr* **for-, lif-tapilse.**

tapper, *m.? tapp, propp?* stuparius regis ... habet ... vnum tap aureum cum vno safir de flasca aurea domini regis *SD* 4: 710 (1340?).

tar (taar. thaar. *ss n. pl. lika med sing.; ss m. pl.* **-ar),** *n. och m.* [*Isl.* tár] *L.* **1)** *tår, lacryma.* hon ... gat eigh taram *(för* -om*)* haldet *Bu* 12. hanum runnu swa tar aff öghum som strömber af adhrom *Bil* 351. runno hänne tarane *Bo* 75. fälla growa taara *MB* 1: 251. hon grät oc fälte tarin vtan lisa *Bo* 210. hon fälde margha beska taara *Al* 10165. *Bil* 117. *KL* 346. *Bo* 19. *MD* 64, 188, 391. *MB* 2: 291. äru diäflenom the tara ledhe som framgaa af gudhelikom kärlek *VKR* xiii. taranna son *ib.* fik hon swa innerliga oc heeta gudelighetz taara *Lg* 810. mz gratande tharar *ib* 3: 346. *ib* 93. *VKR* viii. *ST* 265. *Fl* 341. *Iv* 3006. *Fr* 1351, 1410. **2)** *tår, droppe.* en thaar ällir en dropa aff besko ätikio *Su* 280. bij ... bygdho ther vp aff renasto taromän aff thera waxe et cappal *KL* 11. — *Jfr* **blods tar.** — **tara dal,** *m. tåredal.* män han är i thässom tara dalenom som är världin *Bo* 187. — **tara fulder (taarafulder: -fullom** *Bir* 3: 347. **taarofulder: -fullom** *ib* 129**),** *adj.* [*Isl.* tárafullr] *tårfull, tårfyld.* taraful öghon *Bir* 2: 133. *ib* 3: 129. *Su* 432. oplypte' hon sit tarafulla änlito *KL* 339. mz tarafullom bönom *ib* 111. *Bir* 3: 347. *Lg* 3: 396. — **tara skur,** *f. skur af tårar, tåreflod.* swa manga tara skure *Su* 402. *ib* 457. — **tara vatn,** *n. tårevatten, tåreflod.* them (ɔ: fötrena) thwadhe hon nu ... mz sorghinna oc varkunna tara vatneno *(undis lacrymarum) Bo* 211.

tara (taara), *f.* [*N.* taara] = **tar 1.** tharor aff therom *(för* thera*)* öghom wthran *RK* 3: 3666. wtgiwta söta taaror *Lg* 3: 70.

taras (taaras. thaaras), *v. refl.* [*Isl.* táraz] *tåras.* om ögon thaaras *LB* 2: 52. ögonen taaras *ib* 7: 150.

tarmilder (*pl. n.* **tormylth** *LB* 2: 56, 63**),** *adj.* [*Isl.* tármildr] *tårmild, gråtmild, lätt gråtande, lätt el. ofta rinnande.* tormylth ögon *LB* 2: 56, 63.

tarogher, *adj. tårfull, tårad.* mz taroghom öghom *Bo* 27.

tartar *och* **tartare? (***pl.* **tattarä** *FM* 589 (1513). **tathere** *ib* 306 (1507)**),** *m.* [*Mlat.* tartarus] *Tartar.* sankade the sa storan saaldh aff rytza lättoga ok tartar ok bestallade konungen ther han var *RK* 1: *(sfgn) s.* 177. tartara land *MB* 1: 3. the rytzer haffue stor andfäktning met the tathere *FM* 306 (1507). haffuä ... the tattarä giorth stor skadä in pa dhen storä förstäs land *ib* 589 (1513).

tartarsker (tathersker. tattärsker), *adj. Tartarisk.* the tartarsko, *Tartarerna.* at the tatherske haffua ok örlig in vppo the ryzser *FM* 570 (1513). hafwä dhe bebundith sig til hopä kwngen af paalän och dhe tattärskä samfälth ath örligä in vppa dhen storä förstän af rijdzsälandh *ib* 589 (1513).

taska, *f.* [*Isl.* taska. *Mnt.* tasche] **1)** *väska, påse.* tok han j sina tasko oc rykte fram een hamar *ST* 268. stal han bort aff taskonne breffwet *Lg* 219. *RK* 2: 9417, 9450. **2)** *pung, penningpung; kassa.* alla äru taskor oc wisthws toma *RK* 1: *(Albr) s.* 210.

the rytter förtäre paa her steens taska *ib* 8: 3901. hälsäl sägher mangher man ok menar hans tasko ok ekke han *MD (S)* 249.

tasla (*imperat.* **-a**), *v. tassla, hviska.* thu skalt ey vndir predikan runa ellir tasla *ST* 153. — *tassla, i smyg tala illa (om ngn).* bakdanta älla tasla om ängin *(nulli detrahas) Ber* 270.

taslan, *f. tasslande, förtal.* tu skalt ey gärna höra taslan ok ämäle vm annan *KS* 23 (56, 25).

taster (-eer), *n.?* [*Mnt.* testêr. *Ffranska* testiere] *hufvudbetäckning för en stridshäst, den del af en stridshästs mundering som betäcker hufvudet. Jfr Schultz, Höf. Leben* 1: 390 *f.*, 2: 86. confero dextrarium meum cum cuparthyr taster cum sella *SD* 2: 280 (1299). harnisk ok plator ok annat meer badhe kopar tygh ok tasteer *RK* 1: 2347.

tavaster (tawester. taffwester. tawister) *och* **tavaste,** *m. Tavast. se tillnamn.* herre olaff tauaste *FH* 1: 29 (1452, *nyare afskr.*). oleff nielsson tawest *ib* 31 (1455, *gammal afskr.*). her joniss tawasth fasta godz *ib* 42 (1467, *nyare afskr.*). henrich tawasth *ib.* niles tawast *ib.* niclis tauest *ib* 2: 56 (1423). — *pl.* vpa the hedna taffwesta *RK* 1: 138. *ib* 141. sidhan rördes om andra trätha mellan tawistana och them i kokalaby om the werka som the af kokala haffde bigith i for:de kokala fors tawistana tiil forfongh *FH* 1: 32 (1455, *gammal afskr.*). — *i ortnamn.* taffwesta borg *RK* 1: 151. tawaste hws *FH* 1: 31 (1455, *gammal afskr.*). tawesteland *ib.* thawistelandh *ib.* tauasteland *ib* 29 (1452, *nyare afskr.*). tauestaland *ib* 2: 56 (1423).

tavel, *se* **tafl.**

tavärnare (-ere. tävärnare), *m. L.*

tavärne (-erne. täwärne *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*); **-om** *Bir* 1: 386. **täwerne** *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*); *Bil* 82; **-om** *ST* 539. **täuerne** *Bil* 805. *se n. pl. lika med sing.; se f. (el. m.) pl.* **-ar. -er),** *n. och f.?* [*Isl.* taferni. *Mnt.* taverne, *f. Lat.* taberna] *L. värdshus, gästgifvargård.* at tawerne skulu skipäs aa allmannä wäghum, rättärä i storbyum ther eigh gitä tawerne wärit *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 375 (1344, *nyare afskr.*). *GS* 28 (1375, *orig.*). ey är for thy viin j täwerne at ther hänger fore viin tekn vtan for thy hänghis ther wiin tekn at ther är viin inne *Bil* 82. j eno täuerne *ib* 805. *Bir* 1: 386. *ST* 539. engen embetz broder dobblar i tauerner ok ölhus *SO* 142. dobbla medh androm j tawernar eller öllhusom *ib* 149. — **tavärnis bonde (täwernis-),** *m. KrLL Kg* 27: 2 *i var.* — **tavärnis hus (täwernis-),** *n. L.* — **tavärnis husbonde (tawernes-** *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). **täwernis-** *KrLL Kg* 27: 2**),** *m. L. värdshusvärd, gästgifvare. SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*).

te (*part. pret. n.* **teett** *RK* 3: *(sista forts.)* 5898**),** *v.* [*Mnt.* tên] — **te sik,** *begifva sig.* kwngiordhes hänne aff gudhi thz hon skulle . . . the sik til thz closter hon förra war *Lg* 221. om han hade wilett seg titt teett *RK* 3: *(sista forts.)* 5898.

tea (*KS* 4 (9, 5); *MB* 1: 464. **teia** *Bu* 204. **te. tee. thee** *Bir* 1: 304. *pres.* **te** *Ber* 89. **the** *KS* 21 (51, 22). **tee** *ib.* **teer** *Bo* 238; *Bir* 1: 117. *refl.* **tees** *ib.* **thees** *Bil* 248. *impf.* **teþe. teedhe** *RK* 3: 1812. **tedde** *SD* 5: 695 (1347, *gammal afskr.*). **teddhe** *MP* 1: 51. *part. pret.* **tedher: -e** *VKR* XIX. **teedher: teedh** *Fl* 1695. *Bir* 4: 48. **tedder: -a** *ib* 117. *n.* **tet** *Bil* 273. **thet** *RK* 2: 5731. **teet** *Pa* 10; *Fl* 1200; *Al* 9973. **teeth** *VGL IV* 15: 12. *supin. refl.* **teez** *Bo* 23**),** *v.* [*Isl.* tjá] *L.* **1)** *visa, låta se, förete.* þe leddo mik tel paradis. ok teþo mik þät ärlikast palacium nokot ögha ma se *Bu* 184. aff thässe flasco iak hafwer thik teet *Al* 9973. han . . . tedhe thöm sina händir ok sidhona *Bo* 234. *ib* 238. han . . . skref ther atir sina läst aff ny som ther gömis än . . . j domkirkiu ok thees for folke innan mästum högtidhum *Bil* 248. swå som opta, then som sandr win är, han tee oblit anlite, ok han sum är falskr ok flikrar, han the blit ok glat änlite *KS* 21 (51, 22). **2)** *te, visa, uppenbara.* hon suor sik aldre uilia te sit hiarta nokrom klärk. vtan hanom enom *Bu* 143. the thing . . . som hwariom manne tea hans andelikin wilia oc thanka som laghin gaff wt *MB* 1: 464. thw herra tedhe mik oc inbläste mik the bokina ordh *Bir* 3: 205. tässin . . . teeilse sancte birgitte teedh *ib* 4: 48. swo som thik war visat ok tet *Bil* 273. til . . . the stadha som thik äru förtedhe *(för* för tedhe*)* ok bewiste *VKR* XIX. skal iak tee thik nakar lönlik ok hemelik thingh *ib. Pa* 10. at gudh skulle honum tee. i hwath nadh war frw war *Lg* 43. — *tillkännagifva, låta veta, omtala.* teä sin fall *SD* 5: 477 (1345, *nyare afskr.*). haffde skärie karla aff wiborghs väldi warit fore oss, och tedde oss sin vonda *ib* 695 (1347, *gammal afskr.*). the samo rörilsin bliuo länge ok hon tedhe thom sinom andelicom fadhir *Bir* 3: 204. hans last är os mz rätta leedh ä huar han vardher fore os teedh *Fl* 1695. iak hafuer ängin som iak ma vidh radha ok mina önkelika saka for tee *ib* 809. — *gifva tillkänna, låta förstå.* lutte han sik uidhir teande sik vilia til hans *Bo* 7. — *visa, låta förstå, låtsa.* annat haffuandis innan, oc annat theandis wtan *Su* 59. — *visa, påvisa.* hwilke som mz dygdha äptedöme . . . ok gudhelikom kännedom thee androm liws the ärw brännande och liwsande lampa thy at the thee androm helsonne wägh *Ber* 56. — *visa, undervisa, lära.* callar craton philosophus saman mykit folk. at te þöm huru man skulde väruldena forsma *Bu* 151. ängin teer them fulkomplika hwat the skulu göra *Bir* 1: 117. skal iak siälfwir tee them ok lära hwat the skulu göra *ib.* vm them tees älla läris nakat mz ordomin *ib.* then som wppenbarlika synda te *(demonstrat)* androm at synda *Ber* 89. — *visa, lägga i dagen.* han . . . teddhe sinne *(trol. skriffel för* sina; *motsv. ställe MP* 2: 42 sina*)* snille *MP* 1: 51. **3)** *visa, bevisa, ådagalägga.* then mannin som landzsins folk sighir hälghan wara. thee thry thingh ey wara han hälghan *(illum . . . hominem, quem homines terræ dicunt sanctum, tria ostendunt eum non esse sanctum) Bir* 1: 304. **4)** *visa, bevisa, låta röna el. erfara.* tea älla fulkoma sin mildlek *KS* 4 (9, 5). teþe var härra hanom mer hemelek än androm *Bu* 100. kärlleek ok godhgerninghä willium wi . . . tee allum them warä vnderdanä fridhä *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 378 (1344, *nyare afskr.*). the lydhno them äldre ärw än thu *Ber* 68. the skulo honum thiäniste te *Al* 10256. *RK* 2: 4257, 5731. — *låta röna, bereda.* han hafuer thik glädhe teet *Fl* 1200. at . . . inkte hierta begripa kan tholkin sötma

mik ther tedhis *Ansg* 181. — *lägga i dagen; begå, göra.* ey mere tolken darscap thee *RK* 2: 4097. **5)** *framräcka.* jlth är tome hand at tee *GO* 281. **6)** *lemna, öfverlemna.* monde cassander drykken te sinom brodher iobas i händer *Al* 9994. **7)** *framdraga, framhålla?* the villo ey nakra enkannelica fordela at tee *(solebant prærogativas singulares) Bo* 5. — **tea sik, 1)** *visa sig, låta sig se.* han bödh them at ga ok the sik prestomen *MP* 1: 19. — *visa sig, uppenbara sig.* väl finnen i han. än han sialvar vil. ok eigh vtan han uil sik sialuar teia *Bu* 204. hulkom han tedhe sik liffuande *KL* 131. nu är time at iak skal . . . vppinbarlica tee mik världinne *Bo* 35. jak vil . . . vppinbara mik oc tee mik them *ib* 231. — *visa sig, låtsa sig.* teande sik godhan vtantil *KL* 26. tässe ärw closterlöpara . . . theandis sik faghra oc hälga *Bu* 60. the som wtantil the sik wara aldzstingx hälga oc höffuiska *ib* 59. **2)** *visa sig, bevisa sig, bete sig.* teedhe han siik som een riddare from *RK* 3: 1819. — *refl.* **teas, 1)** *te sig, visa sig, uppenbara sig.* teþes hanom var härra *Bu* 195. guz moþer teþes hanom wreþ ok obliþ *ib* 26. maria . . . teþes hanom värþogh o värþoghom *ib* 29. teþes hänne guz ängel lius som sol *ib* 12. teþes enom präst vänaste ungar man *ib* 496. teþes allom härenom sanctus georgius i huito härnisko *ib.* sidhan ängillin hafdhe teez honom i sömpnenom *Bo* 23. teandis *(apparens)* them vm fyretio dagha *KL* 131. **2)** *visa sig, synas, blifva synlig.* teþes ängen iärtekn för än iosep lypte sin vand *Bu* 6. han lät . . . tända blus vndi hans siþom ok bränna tel inäluen teþos *ib* 493. **3)** *synas, tyckas.* en miok syndoghar man ledes ii sömne for guz dom. hanom teþes þär en dyawl fram koma *Bu* 20. om nattena tedhis honum tha innan sömpnin ther han la som han hiolle en wiinbärs qwist ii sinne hand *Al* 1005. — *Jfr* **bete, framtea.**

tegher (theegher. -ar), *m.* [*Isl.* teigr] *teg, långsträckt mindre jordstycke; särsk. om andel i till en by hörande egor.* predium ecclesie in grimastadom 20 oræ et duo solidæ *(för -i)* . . . item . . . jn räfgraf 4 tegar *SD* 2: 153 (1293, *nyare afskr.*). cum vno paruo prediolo dicto tegh seu fiel *ib* 4: 178 (1330). ii [2] prata . . . dicta tegha *ib* 6: 206 (1350, *gammal afskr.*). teldömde jak then forscreffna teghen anbiörne *ib NS* 1: 274 (1403). vpsidhis wit lassa theegh *ib* 52 (1401). *ib* 2: 224 (1409). meth allom tillaghom i thegh oc thompt *ib* 74 (1408). *DD* 3: 225 (1488). sex teger ängh *ib* 215 (1483). en tegh som ligger nesth nordan fore bentz enge *ib.* för:ne tegar ok ängh *ib.* 1 markköp jord . . . liggiandis j sighbiorns teghe *FH* 2: 89 (1432). j thett gärdet som ligger mootı juttela fick knutt första tegh som ligger vth med gården *BtFH* 1: 51 (1478, *nyare afskr.*). *ib* 59 (1482, *nyare afskr.*). — *i ortnamn.* excepta vna particula terre, que gasategh nuncupatur *SD* 3: 35 (1311). — *Jfr* **rör-, skogh-, skogha-, äng-, ängia-tegher.** — **teghaland (tege-),** *n. tegland, jord bestående af en teg.* fastade och wplothe erik laurisson och olaff sebiörnssons barnom fyre tegeland jord j nwtznäsi for x marker peninga *DD* 1: 158 (1497). — **tegha skipt,** *f. L. Jfr* **teghskipt.**

teghskipt, *f. L. Jfr* **tegha skipt.**

teghskipter, *p. adj. L.*

teilse (teeilse), *n. pl.* **1)** *uppenbarelse.* ena handa teilse ok bouisning liik thom sötmanom ok the miskund som mik giordhis *Bir* 3: 204. här äptir fölghe en deel aff sancte birgitte teilsom *ib* 4: 48. tässin äptherscriffuat teeilse sancte birgitte teedh *ib. ib* 49. j siälffuom sancte birgitte teeilsa bookom *ib* 117. med thässom openbarilsom, oc mangom androm tholkom synom oc teilsom, var . . . ansgarius andelika aff gudhi rördher oc sökther *Ansg* 185. **2)** *uppenbarande, visande, bevisande.* mz mina godgärninga theilsom *MP* 1: 172. mz . . . theilsom goz lifwärnis j hällaghom gärningom *Ber* 56. **3)** *visande, påpekande, meddelande.* gaffs mik vndirsta, vtan al manzlekin teilse *(nemine monstrante)*, at a thom stadenom, ther opinbaradis mic oc syntis alzvaldhugz gudz makt oc wald *Ansg* 181. **4)** *visande, framteende, skrytsamt framläggande el. framhållande, skryt.* öghonin gladdos aff limmanna fäghrind for höghfärdhina teilse *(propter ostentationem superbiæ) Bir* 3: 140. til hwat nimbir mannin swa mang thing ok owirläs manga bökir hwat ey til at thiäna mik hwat ey hällir til at vita klok thing ok timans framledhilse ok sin teilse *ib* 229. huat är tholik teilse vtan gudz gafwor oskällic fortärilse *ib* 327. ey vtläggiande älla tärande sin thing til sina rosn ok teilso älla bälde *ib* 457.

tekn (teken *Bu* 10; *LB* 7: 327. **tekin** *Bu* 139**),** *n.* [*Isl.* teikn, tákn] *L.* **1)** *tecken, märke.* gaff war herra et tekn ower cayn. thz är at hans howodh skalff *MB* 1: 163. görin þolikt tekn for iþþro änne. som i saghen mik göra a kerkio vägiom *Bu* 208. andreas . . . sagþe cors vara eet valdelekt tekn *ib* 139. egeas sagþe eigh mogha calla cors tekn. vtan pino *ib.* mz retta thunno som mz stadzsins tekn merkt är *SO* 64. haffwa dywrsens tekn äller märke j synne höghre hand ällir j sith änlite *MB* 2: 354. wtan han haffwir teknet aff dyursens nampne *ib. ib* 355. **2)** *fälttecken, banér.* al tekn oppa hulkom malat var kesarans biläte mz forgylte färgho. hulkin tekn thiänisto swenane hioldo oppa stangom for pylato i sinom handom *KL* 379. ändane a teknomen oc fanommen *ib. ib* 380. *MB* 2: 375, 376. — *bildl.* thu trodhir min tekn vndir thinom fotom oc vträkkir diäruelica ouinsins tekn ok baner *Bir* 3: 35. **3)** *tecken, djurkretsens tecken.* i tz teknit aries *LB* 7: 197. hon (ɔ: gran kada) skal hemtas j gott tekn *ib* 326. tenne salwe skal göras j got teken oc j swnnen väder *ib* 327. **4)** *kännetecken, bevis, prof.* kosteligh klädhe äro tekn til eth lithet weet *Ber* 290. konunga skulu bära höfwiskan klädhabonadh ok ärlicare fore androm til thera hedhers tekn *(in signum dignitatis) Bir* 3: 306. til älskoghans oc glädhinna tekn ok aminne ville han äta mz thöm *Bo* 243. thässe är the maria. som gudh gaf swa manga nadher ok godhwilia tekn *Bil* 265. iak giuar þik tekn at min orþ sannas *Bu* 4. **5)** *tecken, yttre handling el. åtbörd som tillkännagifver ngns vilja el. meddelar en underrättelse el. befallning. Bir* 4: 12. wm j tässom stadom äru nakor thing bedhandis, som ey kunno laatas, tha skulu the . . . kräffuias mz tekn, ällir hwitzskan j öra *ib* 5: 27. tha abbatissan giffwir tekn, byrie hon at läsa *ib* 73. läsi swa länge til thäs

abbatissan giffwir tekn mz klokkonne *ib.* **6)** *tecken, sinnebild.* þriia skäl þässa högtiþ är teken huru maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *Bu* 10. — *tecken, förebild.* fore tekn skuld *MB* 1: 479. i then tima waro tekn, mykith likamlik oc mörk genom at se *ib.* gamblo laghin waro ey vtan swa som klädhe ok skugghe oc tekn koma skolande thinga *Bir* 1: 143. *ib* 2: 303. — *det som ngt betecknar.* äre iwdha wit stolne oc hemske som halda thässa sidhwänio, sidhan henna tekn är komith *MB* 1: 308. — *betydelse.* vil iak þik visa corsens värþelekt tekin ok äro *Bu* 139. **7)** *tecken, det som har ngt att betyda el. innebära el. som är egnadt att väcka uppmärksamhet.* thenne är . . . satthir . . . til thz tekn som scal mote sighias *MP* 1: 37. — *tecken, järtecken.* oktouianus forstoþ huat tekn hafþe þyþa *Bu* 63. funno the at han hafde seet nokot tekn j mönstreno *Bil* 892. skulu vndirlik tekn vardha j solenne ok mananom ok stiernomen *MP* 1: 10. *KL* 133. *Lg* 67, 69, 70. eeth stort vndher äller tekn syntis j hymmelin *MB* 2: 351. iak saa oc annat tekn j hymblenom *ib* 356. — *Jfr* **hovuþ-, lär-, kors-, lifs-, malata-, malato-, sigher-, sighers-, unders-, var-, vidherkännilsa-tekn.**

tekna (teekna: -ar *Su* 59. **täkna** *MP* 1: 65; *Ber* 43. **thäkna: -as** *ib* 22. **-ar, -aþe, -aþer),** *v.* [*Isl.* teikna, tákna] **1)** *teckna, gifva tecken (åt).* romanus . . . theknadhe hanum mz biello *Bil* 694. teknadhe iohannes hemelica aat iosep ok badh räkkia sik spikin *Bo* 210. — *teckna, genom tecken angifva el. tillkännagifva.* nampnlos tok j falantins hand och teknade at han wilde farä mz honom ee hwart han fore *Va* 45. äpte thz at zacharias hafde them teknat at han var mallös *Bil* 892. han . . . teknadhe sina glädhi mz handum ok allom licamanom *ib* 257. — *genom tecken kalla el. uppmana.* äptir thz at teknat är j säng *(efter det att genom ringning med klockan uppmaning skett att gå till sängs) Bir* 5: 87. **2)** *peka.* teknadhe han aat honom mz fingreno *(ostendit eum digito) Bo* 53. barnen . . . teknadhe aat beläteno *Lg* 3: 23. teknar til then riddar godh *Fr* 1920. **3)** *genom tecken gifva till känna; beteckna, utmärka.* sama teknom vi mäþ liuse *Bu* 10. thz barnit som stiärnan nya them teknadhe *Lg* 68. aff döz wärcum som teknas mz skom som göras aff dödha diwra hudhum *Bil* 249. teknas actiua vita mz martha. ok contemplatiua vita mz maria *Bo* 142. *Ber* 22. mz rökilso som prestene för offradho her, thin käraste son oss teknadhir är. at han höxte prestir wara skulde *ST* 210. — *beteckna, vara en bild af, utmärka, hafva att betyda, betyda.* þe þry *(de tre ting)* som väl tekna þre natura ihesu christi *Bu* 10. vax tekna hans licama . . . veeken tekna siälina . . . lius tekna hans guþdom *ib* 11. teþes þre soler a himnom ok gingo saman vm siþe alla ii ena sol ok teknaþe þe ärleka þre natura komo saman ii guz son *ib* 63. skal iak lata þik röna huat corset tekna *ib* 139. reent offer teknar reent hiärta *MB* 1: 473. om duwo är thz liwst, at hon teknar kärleek oc enfallighet *ib.* the bitra mirram teknar hans dödh *ST* 210. *Va* 4. *Bo* 2. *MP* 1: 65. *Bir* 1: 27. *Ber* 43. öpne himilin tekna at christi miskunna dör äru ypna *Gr* 299. *Lg* 66, 68. gullit teknar . . . thin son at wara een waldogh konung *ST* 210. thry thre . . . thz första är cedrus . . . thz haffwir at tekna fadherin annath är cipressus . . . thz haffwir at tekna sonin thz thridhia är gran . . . thz teknar then hälgha anda *Lg* 92. annor skäl þänna höghtiþ haua tekna mariam guz moþor varaa rena mö *Bu* 10. — *beteckna, föreställa.* äru världinna fatike män äkke forsmande som tekna *(repræsentant)* siälwan herran *Bo* 129. — *afbilda, förebilda, gifva el. framställa en förebild af.* skulle nye mannin glädhas aff nyo laghomen oc ey som fordhom aff skugganom vtan aff sannindinne som är min korsfästir licamme hulkin som teknadhis *(figurabatur)* j laghomen *Bir* 2: 105. war herra wille ey fore thy hawa thäskyns offer, at han thörffte thäs widh, vtan . . . at tekna mz them oc wiisa thz offer som alla wärldina skulle lösa *MB* 1: 472. j sämblo brödh . . . teknadhos alle cristne män *ib* 474. *ib* 473. — *afbilda, förebilda, vara en förebild af.* the *(offerdjuren)* teknadho wara herra dödh *MB* 1: 474. **4)** *teckna, forma, framställa.* dömdo belate loflik swa at them giordhis hedherin som belathin waro teknad epte ok enghin belatum siälfwm *Bil* 680. **5)** *framställa, låta se?* nar diäfwllin hafdhe teknat *(för* tet?*)* alt kring om världina sagdhe han til vara herra. fallir thu nidhir ok bidhir til min. tha gifwir iak thik alt thätta *Bo* 96. — **tekna til,** *gifva tecken el. vink åt. med dat.* husfruan . . . teknar sinom bonda til *Fl* 889. — *Jfr* **be-, fore-, ut-tekna.**

teknförare, *m. den som bär ett fälttecken, baneförare, fanbärare.* ropadho the a mote tekn föraromen *(signiferos) KL* 379. *ib* 380. *MB* 2: 375. — *bildl.* skulle the *(presterna)* vara mine enkannelike tekn förara *(signiferi)* oc vini *Bir* 2: 105.

teknmästare, *m.* [*Jfr Mnt.* têkemêster] *person som hade i uppdrag att probera silfver, sedan det blifvit renadt, och att, om det befans ega vederbörlig finhet, förse det med kronans märke.* at . . . alle silffbergsmen scole göre fynth och skärth silffwer, och sla ther oppa theris egidh boo merke, siden före thet til bergsfogothen och teknmestaren, ath han thet proberer: finner han thet fynth och skärth, tha scal han slaa ther kronónis merke uppa *DD* 1: 142 (1489, *eft. aftr. hos Langebek*). kommer . . . nogidh silffwer for fogote och teknmestaren, som icke är fynth, tha scal teknmestaren the *(för* thet*)* göre fynth, for en haa ther kronónis merke oppa säther *ib. ib* 143, 146 (1491, *eft. aftr. hos Langebek*).

telhaki (teel hake), *m.* [*Mnt.* têlhake] *med siktmedel försedd hakbössa?* II dwsen teel haker III dwssen andra hakar *FH* 5: 238 (1524).

telninger, telnunger, telenger, *se* **tenlunger.**

tempel, *se* **tämpel.**

temperera (tämperera *PM* I. **temprera. -ar, -adhe),** *v.* [*Mnt.* temperêren. *Lat.* temperare] **1)** *styra, hålla i styr, hålla till måtta, spåka.* hwru han temppereradhe ällar späkte sin likama mz atherhald *Lg* 3: 263. **2)** *afhålla sig.* ämwäl aff nyttoghom ordhom temprera *Spec. Virg. s.* 78. **3)** *måtta, moderera, mildra.* matte hon wndherstwndom temperera the sorghena oc hetha warkwnnilsen som hon haffde ower ihesu cristi pino *Lg* 3: 397. j wndherlike matto tempereradhe hon sins hiärta moelikhet ällar

söfftidolikhet, änlittens gladhskap oc hiärtans frögdh tempereradhe hon i nakre matto mz änlittens blyghe enfalloghet *ib* 406. temperera ok mattha thz ena mz ty andra *Gers Frest* 30. **4)** *blanda.* temperas *(för* tempereras*)* hon *(örten)* med komiölk *LB* 7: 11. **5)** *doppa?* j the wathneno temperera wakn oc harnisk *PM* XLVIII. temperera thz *(järnet)* j thesso väskonne *ib* L. — **temperera sik,** *iakttaga höfsamhet?* moralitas är gömdho thinne eghne dygdh, tik temprera j dygdhom mz allom androm *Spec. Virg. s.* 77. — *Jfr* **tämpra.**

tempererlng (temprering), *f. återhållsamhet, hofsamhet, själfbeherskning.* tempreringin *Spec. Virg. s.* 302. tillägh tempreninginne *(för* tèmpreringinne *el.* -ina*)* thy foresagdho godho *(adde temperantiam bonis premissis) ib (båda språkprofven enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

ten (teen. theen. -ar), *m.* [*Isl.* teinn. *Jfr Mnt.* tên] *eg. rotskott, uppspirande qvist; smal gren el. käpp.* **1)** *ten, slända.* fra terz ok tel nons sat hon viþ väf älla ten: älla naal *Bu* 5. bödh säthia han til rok ok theen mz quinnom *Bil* 707. *ib* 805. *Bo* 14. *Su* 210. nar ... hennas finghra toko rokken oc thenen *Lg* 3: 403. **2)** *stekspett.* en stor stek han aff hiorten sker och siden fram til elden bär han reff thz a en storan teen och stekte ther badhe köt och ben *Iv (Cod. B) s.* 236. ä giwir gudh aa göran teen *(aptis ... verubus) GO* 44. **3)** *ten, smal stång (af metall).* goth järn smith j stäkkotta tena *PM* XLVI. tha ypnes järnpipan mz enom then *ib.* — *Jfr* **iärnten.**

tenlunger (telnunger. telninger. teelninger. telonger. tenunger, *se* **somartenlunger. -ar),** *m.* [*eg. dimin. af* **ten;** *se Bugge, Tidskr. f. Filol. N. R.* 3: 270 *f. Jfr Isl.* teinungr] *skott, telning.* träplantare hulkin som i sätir planto quist älla telong *(surculum)* j thorran stok *Bir* 3: 65. ther hitte han thre telninga alna högha standa *Lg* 92. thässe thre telningane *ib.* ther plantadhe han the teelningana *ib* 93. the thre teelningane stodho ther *ib.* een telnung eller spruti skal vthwaxa aff iesse roth *ST* 205. *Jfr* **somartenlunger.**

tera (thära), *f.* [*Mnt.* têre] **1)** *beteende, skick, sätt; beskaffenhet, egenskap.* är blygd enom manne en god tera quinnomen är hon halffwa mera *MD (S)* 227. **2)** *det som anstår el. tillkommer (ngn).* en dare ... ith pundh gul bad honom *(konungen)* om konungen swarade thz är mera än pläga wara en daris thera *MD (S)* 308. **3)** *verksamhet, arbete, bemödande?* paa inthe annat war thera akt en holla thera stad mz frid ok endrakt ok haffwa ther til mögelig thära inthe war annath thera begära *MD (S)* 231.

tera (*impf.* **terde** *BSH* 5: 133 (1506). *part. pret. n.* **-at** *MD (S)* 240), *v.* [*Mnt.* têren. *Ä. Dan.* tere. *Sv. dial.* tera] — **tera sik,** *bete sig, skicka sig, uppföra sig.* wtan ... han sik wel j sin vngdom haffwer terat *MD (S)* 240. tha mwnde han sik illa thera *ib* 261. the wnga skullo sigh riddhelig thera *ib* 241. at the sik epther hans wilia thera *ib* 268. thee thera siig nw som danneswena i alle motto *BSH* 5: 141 (1507). *ib* 133 (1506).

terliker (*pl. n.* **-liken** *Lg* 3: 155), *adj.* [*Jfr Mnt.* têrich] *höfvisk, värdig, behaglig?* terliken skipilse mz mattelikom nidherhängiandis näsom *Lg* 3: 155.

terpentin, *m.?* [*Mnt.* terpentin. *Franska* térébenthine. *Lat.* terebinthina] *terpentin.* tagh honagh maxstix ysop terpentin *LB* 7: 216. *PM* 6, 11.

terz, *se* **tärz.**

tesaurerare, *m.* [*Mlat.* thesaurarius] *konungens skattmästare.* ath jngen capitenare ma loffgiffwa äller tilstädya nokrom fanga lösa segh före päninga wthan thesaurerarens ja oc samtykke, annars ma thesaureraren taka the päningana til fatabwrens ägw, hwilka swa auamades före fangans lösn *PM* 35. *ib* 37. *Jfr ib* XCVII *f.*

testament (tästament. thästament *SD NS* 2: 169 (1409). **testamänt** *ib* 1: 23 (1401). **tästamänt** *LfK* 64. **tästamänth** *PM* XII, XVI. **testement** *ST* 276; *Al* 499, 10201, 10507. **testemänt** *ib* 10196. **tästementh: -et** *LfK* 18), *n.* [*Isl.* testament. *Lat.* testamentum] *L.* **1)** *testamente, testamentariskt förordnande, förordnande som ngn gör rörande det sätt hvarpå efter hans död skall förfaras med hans förmögenhet.* vi ... györum ... wart bäggiä testament af þy goþze. guþ hawer oss ... här i iorþrike ... laant oc giwit *SD* 5: 561 (1346). þettä breff oc testament, som giort, scriwat oc giwit var i löþesom *ib* 563. tha giordhe en siwkir riddare sit testament *Bil* 748. *ST* 276. *PM* XII, XVI. *Al* 499, 10333. thu scal scrifwa mit testemänt *ib* 10196. mit testement som iak nw ändar *ib* 10201. *ib* 10507. gör jak ... mit testament innan swa matto *SD NS* 2: 361 (1411). skipar iak, säther ok stadhgar mith thästament oc min ytersta wilia *ib* 169 (1409). — *bildl.* siälwir diäfwllin skal göra hänna tästament *Bir* 3: 5. han giordo eth onth testamenth her nidhre *BSH* 5: 119 (1506). **2)** *testamente, testamentarisk disposition, i testamente disponeradt gods, donation.* för än var testament äru gulden *SD* 5: 567 (1346). siþän var testament äru gulden *ib.* thu hafwer ey guldit mit testament *Bil* 749. jak ... kännis mik haffwa stadfäst the gafwo oc testamänt som hustrv ingrid sonadotter gaff wreta clostre *SD NS* 1: 23 (1401). skal hau (ɔ: intäktismannin) ... scrifua lata alt offer testament oc gafuor *VKR* 38. abbatissan ranzaki ... alt testament gafuor oc offer *ib.* — *bildl.* kiärlek ok ödhmyukt ok fatikdom gaff han sinom brödhrom j testament *Bil* 793. thässa dygdhena teedho badhe var herra oc varfrw j allom thera gärningom. hulka the giffwa os til testament *Bo (Cod. B)* 346. **3)** *förbund, löfte, testamente. i relig. mening.* hwar een som haffwir kärlech til gudz lagh oc hälga fädherna testament *MB* 2: 225. myne brödher ... äru stadgadhe vndir äwerdeligx liffs tästament *(sub testamento æternæ vitæ effecti sunt) ib* 301. mith tästamänt tagher thu ... i thin mwn *LfK* 64. **4)** *testamente, tid då ett af de af Gud stiftade förbunden, det gamla el. det nya, är gällande.* gambla, nya testament[it], *gamla, nya testamentet, tiden före, efter Kristi födelse.* swa som abel war förste martir i gambla testamentit swa stephanus i nyio testamentit *Lg* 291. *ib* 3: 28, 344. *LfK* 7, 18, 19. *Su* 165, 369. **5)** *testamente, en af de hufvudafdelningar, i hvilka de bibliska böckerna indelas*

med hänsyn till affattandet under tiden före el. efter Kristi födelse. i spörilse bokinne aff gambla oc nyo testament *MB* 1: 107. *ib* 104. hwru iomffru maria aff gambla testamentidh figureras *Lg* 3: 614. then första boken i gambla tästamentet genesis *ib.* — **testaments bref,** *n. testamentshandling, testamentsurkund. SD* 4: 100 *(öfvers. fr. omkr.* 1500*)*, *NS* 1: 514 (1405), 656 (1407).

testamente (testemente. testhemente), *n.* 1) = **testament 2.** at huarste henne bonde heller hon gaff nochot testamente mer en vj pund smöör *SD NS* 2: 512 (1412). at huarste ramundh heller hustrv ingeborgh gaff nochon tidh gos til testamente *ib.* 2) = **testament 5.** thz war en jwdhe i tyske landh och war en doctor j jödhelag i thz gamble testemente *Lg* 3: 60. han wnderuisthe honum thz mz the helge scrifft i thz gamble testhemente *ib* 62.

texter, *se* **täxter.**

tiþ (tiidh. tiid. tijdh. tydh. tyd. tyyd. tit *ST* 142. **tiit** *RK* 2: 9459. **tider** *SO* 112 *(kanske dock snarare att fatta ss. pl.). pl.* **-ir. -ar: tidha** *MB* 1: 497. *med art.* **tidhana** *Bir* 5: 21. **tidhrena** *ib* 4: 61**)**, *f. och m.* **(***i ack. sing. vanl. med föreg. adj. el. pron. i m.***)** [*Isl.* tið] *L.* 1) *tid, tidrymd, tidpunkt.* stiärnor äre tidha tekn oc dagha *MB* 1: 65. göra tidha skipte oc dagha *ib* 61. änkte rike fräghadhis iämwidha i stakkit tiidh *ib* 14. jak hawer nw bijdh swa langan tijdh *MD* 168. til ewig tijd *ib* 504. iak seer väl thu födha vil; sigh hwilkin tiidh thz kom til *Fl* 92. sannelika ij then sama tiidh fik iak tholka vadha iidh *ib* 93. äpther thän tidhen wart engen konungher waldher *Lg* 3: 183. tha werkmestara hanom mögeliga tyyder fore legger *SO* 80. sin kost ath göra pa retta mögelicha tyder *ib.* hwilke twenne tider swa när äre hwar wppa then annen *BSH* 5: 519 (1512). ath oweruäga om thet mene möthe, huat tijd ock städ thet besth besökas scal *ib.* thz kan ey nw wara oppa thenna thith *Di* 270. *RK* 3: 1934. thenne tiid wigdess erkebiscop göstaff *RK* 3: *(sista forts.)* 5881. — *om tid vid hvilken en kyrklig fest firas.* om saucti mikels tiid *RK* 1: 4334. om sancti olafs tidhe *ib* 2: 6629. iii wikur for sancti johannis tiidh *ib* 3: 4038. — **þän tiþ,** *då, när.* þän tiþ han vafþis i þolikom frestilsom *KL* 188. thän tidh gudz likame kom. andwardhadhe han sik hanum mz alle gudhlikhet *ib* 20. then tidh the hafdho dualz ther nokra dagha. sagdhe festus konungenom aff paulo *ib* 172. then tidh *(cum)* ihesus nalkadhis ierusalem sende han twa sina känneswena *MP* 1: 3. thän tiidh elizabeth hördhe marie helso, tha gladdis barnit j hänna lifue *Bil* 893. then tidh timen kom *(adveniente tempore)* thäktis gudhi fadhir at sända mik sin son *Bir* 2: 239. thäntidh ihesus han var tolf ara, foor han vp til ierusalem *Bo* 24. thän tidh han hafdhe än fram bätir gangit. oc han var swa lambir oc thröttir. at han orkadhe äkke längir bära. lagdhe han nidhir korsit *ib* 198. thän tidh thu vast vngir giordadhe thu thik. oc gik hwart thu ville. än then tidh thu vardhir gamal skal annar giordha thik oc ledha thik thijt som thu äkke vil *ib* 241. hwar troin siäl pläghir taka sinom brudhgomma. sinom herra. sinom gudhi granlica var, then tidh han skal färdhas *ib* 243. thän tidh han hafdhe älskat *(cum dilexisset)* sina nw älskadhe han thöm sannelica ij ändan *ib.* thentit prestin skulde byria cristmessona gig han vth *ST* 142. thentidh han saa mariam magdalenam swa biterlika grata. aff warkunnan oc ömko gräth han mz hänne *ib* 182. thän tiidh the ridhu ij thera skara tha vardh hertugh fräderik vara . . . hwar som margha hiorta fara *Fr* 61. then tiid mannenom misgaar tha er thz mangt honom mothe staar *RK* 1: 738. then tiid böör matte ey koma tha fortröt thz the hälada soma *ib* 1650. then tiidh the bönder ekke kommo in funno the eeth annath sin *ib* 3: 813. *KL* 22 *o. s. v. Bo* 164, 251. *Gr* 287. *Bir* 1: 153, 2: 253. *RK* 1: 175, 1536, 3536. *MP* 1: 43, 44 *o. s. v. MB* 2: 9, 11, 12, 24, 71 *o. s. v.* — *då, i det att.* han . . . gifwir . . . thöm stora tröst then tidh han sighir at han skal altidh vara mz thöm *Bo* 239. — **thän tidh at,** *då, när.* thän tidh at tha var komit til thän tima at gudh vildhe honom gifwa godh lön *Bil* 863. — **thän tidh som,** *d. s.* thän tidh som the sagho han wpgangande i himenin stodho twe män när them *KL* 131. 2) *tid, lifstid.* var tidh forfar *Bir* 3: 223. jak bleff konung effter mins faders tiidh *RK* 1: *(LRK) s.* 223. — *verksamhetstid, tjenstetid.* theth baandh thee bwndo her först i bencth ericssons tiidh *BSH* 5: 333 (1508). 3) *tillfälle, gång, resa.* snimarsta tiidh iak han sa *Iv* 2167. — **en tiþ,** *a) en gång, vid ett tillfälle.* en tiþ *(quadam vice)* þa iak var a vaþa vägh tel synda siäng. kom mik eigh ii hugh. at guþlek läst va[r] ii mino fölghe *Bu* 135. en tidh kom birge jerl i hugha at han skulle tala til sin husfrwa *RK* 1: 362. en tiidh om en dagh tha hadhe han inthe meere köpe fore *Lg* 3: 34. *ib* 161. *b) en gång, en enda gång.* tha war adam mykith gladhir. oc loo aat. ey vtan en tiidh thz sama sin i allan sin aldir *Lg* 92. gaff diäffwllen swar ey entidh, wtan flerom sinnom *ib* 217. huxa ey entidh *(semel)* mins sons besko pino *Bir* 1: 113. een tiidh j hwariom maanadh scal abbatissan haalda capitulum *VKR* 18. *SO* 143, 157. *MB* 2: 14, 15. *c)* **en tidh ok annan,** *gång efter annan, den ena gången efter den andra.* at han vndan rymer sit säte een tydh ock annan *SO* 111. — **en tidh . . . annan tidh,** *en gång . . . en annan gång.* iak sagdhe eth entidh ok annat annantidh *Bir* 1: 297. *d) en gång, en gång i tiden, omsider.* mich ma jw en tiidh fortykkia at droztin vil mich altiidh fortrykkia *RK* 2: 5279. visthe jach hoo thz haffde giorth jach skulle thz enthith hämpna *Di* 230. *e)* **än en tidh,** *än en gång.* thu scal än entidh mz likama oc siäl til världinna i gen *Pa* 20. i sculin än eentiidh i swerige boo *RK* 3: 1207. wredhgas ey vm iak spör än en tidh *Bir* 3: 401. *ib* 1: 14. *MB* 1: *(Cod. B)* 554, 2: 122. *f) en gång till (så), dubbelt (så).* iach skal befinnä sanhetena mz henne, ware hon än entiid swa enfaldig som hon är *Va* 8. *g) i förbindelse med föreg. negation: en gång, ens.* thit thrugh rädhomps wi enkte, oc läggiom thz ey eentidh pa warth hiärta *ST* 20. — **up a en tidh,** *en gång, vid ett tillfälle.* oppa entidh wart then hälge herran wandrandis i langhom wägh *Lg* 3: 166. *ib* 188. — *en gång då.* oppa en tiidh hau laagh och soff oppa sin straa säk *Lg* 3: 34. — **annan tidh,** *a) en annan gång. Bir* 1: 297; *jfr ofvan* en tiþ *c. b)*

andra gången. smidha companiens höxsta stempnor som haldas skulu första reesa daghin nest epter sancte iohannis baptiste dagh annan tijdh daghin nest epter sancte mikels dagh *SO* 72. — *för andra gången.* sände han wt annan tiidh duwona *MB* 1: 171. hon bleff änkia j mang aar ok gipthis ey annantidh *MP* 1: 40. ather annantidh skikkade israels söner syna stridz män til örlögx j samma stadhen hwar the til förena strith haffdo *MB* 2: 135. folkunga ... wildo konungenom annan tiid besta *RK* 1: 52. *ib* 2: 4788, 3: 746. *MB* 2: 80. *Bir* 1: 8. *Lg* 667. *KL* 20. hon tok gudz likama annantidh ok thridhia tidh ok gömde samuledh *ib* 23. *c) vid annan tid, vid andra tillfällen, annars.* hafdhe tha gladhare ok blidhare änlite ... än annantidh *Bir* 3: 263. *ib* 4: 119. *d) för det andra.* fyra thingh höra til konungenom först skal han wara rikir annantidh mildir thridhia tidh sniällir fiärdatidh kärlekx fullir *Bir* 1: 40. *ib* 41, 51, 59, 3: 325. *MP* 1: 5, 25, 27, 32 *o. s. v. Su* 450. — thridhia tidh, fiärdha tidh *o. s. v., för det tredje, för det fjärde o. s. v. Bir* 1: 40, 41, 51, 59. *MP* 1: 7, 25, 28, 32 *o. s. v. Su* 450, 451, 452. — hvarn (hvan, hvar) tidh, *hvar gång, hvar gång som.* hwar tiidh han later siin breff walla han scriffwar sit nampn ower alla *Al* 1405. hwantidh oc swa offta hon wille sin mwn opplatha oc tala, tha sändhe drakin sit hwffwdh i qwinnonnas mwn *Lg* 3: 459. — hvarn (hvan) tidhin, *hvar gång.* tok hon engha födho ... til sik meer än xj resor, oc tho ganzska lithet hwantidhen *Lg* 3: 430. — for hvarn (hvar) tidh, *för hvar gång.* huar mera tagher ... böthe for huar tijdh iij mark *SO* 72. — *för hvar gång som.* böthe een ortug for huar tijdh han thz gör *SO* 52. — nokon tidh, *någonsin.* star ther aldre radh til. at thu kan nakon tidh optarmer ther op j gen koma *Pa* 18. görin ij nakan tidh optare swa *Fr* 785. ve er mik ee at hon skulle noger tid swerigo see *RK* 1: 629. *ib* 2: 5361. *Va* 8, 38, 52. *Lg* 819. *MB* 2: 92. *BSH* 3: 78 (1454), 5: 344 (1509). *FM* 489 (1510). *Bir* 4: 152, 156. christus ... biwdher at engin nakontidh confessor ällir annar ingange j nwnnona closter *ib* 37. — thän tidhin, *för den gången.* huilken ther olywdh gör böte then tydhen ena marck vax *SO* 108. **4)** *stund.* mz glädhi bidadhe hon sins bröllöppes affgangh oc yttersta tidh *Lg* 3: 430. **5)** *tid, rätt tid, lämplig tid.* hans tidh kom at han skulle fara af thesse världinne til fadhorin *Bo* 243. hon screff ... at thz waar tha tiit at leggia aat opland all thera fliit *RK* 2: 9459. akta ella göma huazke tidh ella tima *KS* 43 (110, 46). wore rodeligit, ati skickedhe ther til j tiidh ok thyme two gode men igen *FM* 274 (1506). the icke wilde göre i tiid ok tima teris skat *BtFH* 1: 132 (1506). *ib* 164 (1508). radh är ey bätra än oradh wtan thz taks i tidh *GO* 51. *ib* 140. hade the kommith fram i tiid *RK* 3: *(sista forts.)* 5979. — *med gen.* thäs. tha thes är tidh *ST* 427. *VKR* XIV. *MP* 2: 43. thäs vare väl tiidh aff at lata at sitia alla stund ok sarlika grata *Iv* 1176. tha tess tider är *SO* 112. **6)** *annona, årsväxt; pris, gångbart pris.* oppa aldrahonda war god tiid *RK* 3: *(sista forts.)* 4603. swadana tidh skal wara vpa salt, humbla, ok om all köp wari här i städerna, som i stockholm *GS* 51 (1450). **7)** *tid, reningstid; menstruation.* om qwinfolk kwnna ickee hafua teris rätta tiid oc manada rensilse *LB* 7: 271. at hon snarliga faar sin tiid *ib.* om hon haffuer sin tiid for mykit *ib. ib* 272, 273, 274. **8)** *kanonisk timme.* äpther hwaria tidh skulu the sionga aue maria *Bir* 4: 12. *VKR* 59. — *vanl. pl. kanoniska timmar; det som vid dessa timmar läses el. sjunges; gudstjenst; böner.* thz som giordhis i threm tidhomen som är ottosangx tidhinne.] priim oc terz ok alt til sextam *Bo* 183. badhe til ottosang ok andra gudz tidher *Ber* 247. han skipadhe klärkom daghlika läsa sina thide *Bil* 692. *Bir* 4: 118. läsa hänna *(Jungfru Marias)* tidhe *KL* 91. las han gudhlika wara fru tidhe *ib. Bir* 3: 42, 304, 4: 11. en klä[r]kar ... þiänaþe ... giärna vare fru: sang älla las dagleka hänna tiþer *(horas ejus sedulo decantabat) Bu* 28. *Bir* 1: 310. han saa ... ther munka j hwitum klädhum siungha thidir *Pa* 21. *Bir* 2: 69, 5: 21. sionga thäs domkirkio tidhe j hwilkins biscopsdöme clostrit är funderat *ib* 20. systrana skulu hwan dagh sionga högtidhelika sina tidher *ib.* daghlika sionga mässona oc gudz thiänist oc tiidher aff thimanom som haffs j the landanna domkirkiom *ib* 4: 23. *VKR* 69. tha clemens sagdho tidher *(a sancto Clemente oratio fusa est) Bil* 358. sidhan mässan var sagdh ok tidhir *KL* 360. nw halder kirkian hwardaghlika tidha hälikt *MB* 1: 497. huar gudhz tydher hioldos ther gik han jn *RK* 1: *(sfgn) s.* 178. *ib* 189. hördhe gudz tidher oc mässo *(missarum sollempniis interesset)* i the helgha trefalloghetz kyrkio *Lg* 3: 347. alt waart andelikt offer, swa som godha bönir, mässor, oc tidher *MB* 1: 356. cristna manna bönir i tidhum oc i mässom *ib* 370. at brödhrene swa halden domkirkionna sidh, j hwilko biscopsdöme the äru, badhe j tidhom oc mässom *Bir* 5: 20. tha vte var mässa ok alla tidhä *Iv* 4385. aff tidhomen gudz ämbite oc sangenom *Bir* 4: 50. thiman hwilkin som är mällan tidhrena älla gudz ämbite *(tempus quod est inter horas)* wm hälga daghana skälika owirgaa *ib* 61. *ib* 12. *VKR* 60. aff brödhranna tidhom *Bir* 5: 20. aff systranna tidhom *ib.* han är tess plichtock at tendha kompanij lyuss i kyrkian i alla högtides dagher i alla thyder *SO* 196. at han skuli idhkelikare wara j gudhelikom tidhom *(intersit divinis) Bir* 1: 38. *ib* 3: 69. läs gudelika tässin ordh oc til alla thina tidher *Su* 318. alla nat tha las hon tidher *Fl* 1469. — *Jfr* **alders-, aptan-, aptansangs-, ar-, dagh-, dags-, döds-, fardagha-, fastelavens-, fasto-, fastogangs-, for-, frids-, födhilsa-, hälgha likama-, hälghona mässo-, högh-, inla-, kyndilmässo-, kyndilsmässo-, lifs-, mal-, marteusmässo-, midhdags-, midhionats-, midhnats-, midhnatta-, midhsumars-, midhvinters-, mikials-, morghons-, mässo-, natsangs-, natta-, nons-, nyars-, nätter-, o-, ottosangs-, palma sunnodags-, paska-, pingizdagha-, prims-, sext-, sma-, somar-, somars-, vinter-, ätande-, öltiþ,** *samt* **hvardags-, hälgha kors-, mungats-, siäla-tiþir.** — **tiþa bok,** *f. L.* — **tiþa fal (tithä fall),** *n. L.* — **tidha ganger,** *m. tiders gång, vexling af tider.* är gudz siälffs alder vtan allan tidhagang oc stunda *MB* 1: 35. — **tidhagärdh (tidhe-),** *f.* [*Isl.* tíðagerð] *L. förrättande af böner tillhörande gudstjensten; till gudstjensten hörande böner; guds-*

tjenst. preste the ther waro, ryktadhä illä thera embitä och thera thidhä gärd *Pa (Tung)* 33. vakta aat tidhagärdhinne *(orationibus)* mz mykle gudhlikheet, oc läs theem i skyldoghom timom *Ber* 278. the twänne langa tidha gärdher, som daghlika skulu siongas j clostreno *Bir* 5: 20. sionga hwan dagh ämbitit oc tidhagärdhena aff timanom *(officium de tempore) ib* 4: 31. huru nwnnonar skulu böria gudz tidhagärdh *ib* 11. at ... clostirsins brödher the som präste äru skulu atenast sköta gudz tidhegärdh *ib* 26. han (ɔ: confessor) ägher ... j största högtidhom halla mässor oc tidhagärdher *ib* 5: 27. j them thimom, som gudz tidhagärdh haldz *ib* 4: 28. tidegärd höldzss ther högtidelig *RK* 3: *(sista forts.)* 5859. swa at the gitin seet sacramenta oc hört tidhegärdhena *Bir* 4: 23. höra gudhelika tidhagärdh *MP* 2: 231. höra alt gudz ämbete ok tidhagerdh *ib* 1: 52. höra messa och tidagerd *RK* 3: *(sista forts.)* 4747. ther *(i klostret)* war ingiffwen legth och lärd som oppe skulle holla gudz tidegärd *ib* 5528. at theris kyrke staar swa lenge wthan tidegärd *BSH* 5: 550 (1515). j domkyrken monga lampor oc liwss optändes och brwnne till täss all tydegerd ändes *RK* 3: *(sista forts.)* 5876. lathin mik mz maak höra til oc ända *(trol. för* höra til ända*)* tessa stora högtidhis tidhegjärdh *(ad perfectum tantæ sollempnitatis audire mysteria) Lg* 3: 347. widh nons thima, nar alla tidhagärdher waro ändadha *ib* 453. at thässe gudz thiänara oc hälghe präste skulde ... göra thom gudz tidhagärde, oc gifua thom the hälgha sacramenta *Ansg* 231. aldramäst fiärkas dyäfwlskapit. thäntidh gudz likama ämbite görs. i mässom, ok tidhagärdhom. ok bönom. oc predican *KL* 315. *VKR* 69. *Bir* 4: 35. *Jfr* **tidhgärdh.** — **tiþa köp,** *n. L.*

tidha, *se* **thydha.**

tidhas, *v. refl.* [*Sv. dial.* tidas. *Jfr N.* tida *samt Isl.* tíða] *para sig.* om then tima ther faarin tidhas *(Cod. A* timas 223*) MB* 1: *(Cod. B)* 548. lät them *(fåren)* ther tidhas *(Cod. A* timas 223*) ib.*

tidha (tiida), *adv.* [*Sv. dial.* tida] *ofta.* thz angrade mik sidhen swa tiida *RK* 1: *(LRK) s.* 223.

tiþande (tidhende. tidhennde *MB* 2: 87. **tidende** *RK* 1: 418; *FM* 241 (1505). **tidendhä** *Va* 48. **tiidendä** *ib* 45. **tidhinde. thidhinde** *Bo (Cod. B)* 347. **tydhandhe** *FM* 245 (1505). **thydandha** *BSH* 5: 334 (1508). **tydende** *RK* 2: 6170. **tydendhe** *FM* 490 (1510). **tyande** *BSH* 5: 81 (1506). **tiändhe** *FM* 176 (1504). **tiände** *ib* 177 (1504). **tiändä** *ib* 187 (1504). **tiende** *ib* 200 (1504). **thiendhe** *BSH* 5: 132 (1506), 133. **tyände** *FM* 502 (1510, *på två st.*), 503; **-en** *ib.* **tinde** *BSH* 5: 57 (1505, *på två st.*), 107 (1506), 162 (1507). **thinde** *FM* 107 (1498). **tijnde** *BSH* 5: 57 (1505). **tidendh** *Lg* 3: 531. *pl. lika med sing.* **tidendher** *BSH* 4: 280 (1501)), *n., vanl. pl., och f.?* (*Fr* 1490; *BSH* 5: 334 (1508)) [*Isl.* tíðendi] **1)** *det som timar el. har timat, det som är på färde, händelse.* sidhan vardh iak var vidher annor tidhande *Iv* 442. *RK* 2: 6170. iohannes sagþe þöm tiþande: ok ärande *Bu* 14. nero spurþe þässe tiþande *(audiens ... quod contigerat) ib* 128. kunugen rädes viþ þoliken tiþande *ib* 167. han fik witha ... hwat thidhande war mz iosaphat *(quæ circa filium regis agebantur) Bil* 611. *ib* 592. han vil vita hwat som tidhande är *Bo* 94. looth war herre vppenbarlica vndherstaa, huath som til tidhendis var *(motsv. ställe Bo* 172 *har* hwat som tijt var*) Lg* 3: 73. **2)** *underrättelse (om det som timar el. har timat), nyhet, tidning.* þässe tiþande como for polemium *Bu* 205. iuþa ... (baro) tiþande ok sagþe flerum at alle apostoli föra mariam tel graua *ib* 14. hans kompan iorþaþe han. ok bar atar tiþanden sancto petro *ib* 100. *Fr* 1362. nero ... fik tidhande at patrodus stodh for porten lifwande (nero ... vardh) annars hugha vidh tidhanden *Bil* 124. fiol faustinianus widh iordh widh wndhers tidhande *ib* 354. glädhias aff godhum thidandum *ib* 557. komo ginstan tidhindin in til stadhin at iomfrun var farin af thässe värld *KL* 359. tha var mik annor tidhande kund thz konungin atte dotter en the vänasta ther som sool a sken *Fr* 1490. tha nectanabus thesse thidande fra *Al* 59. ängin tidhinde kunno the hardharin höra *Bo* 12. altidh hopadhis hon höra nakar tidhande af sinom kärasta *ib* 226. thän som thik budadhe fals tidhande *Bir* 2: 222. the tidendher ther inne *(i brefvet)* wore *BSH* 4: 280 (1501). haffue wij edher herredöme intet tilscriffue for tinde *ib* 5: 57 (1505). bede wij eder ... om tinde, huro eder herredöme forslyte edre ärende *ib. ib* 81 (1506), 132 (1506), 133, 162 (1507). *FM* 177 (1504), 187 (1504), 200 (1504), 241 (1505), 490 (1510). gud ... giffue oss samma tinde aff eder herredöme *BSH* 5: 107 (1506). är här inghen annan thydandha än kungghen vil drika jul pa bohus *ib* 334 (1508). haffwer han godh tiändhe pa edhre vängne *FM* 176 (1504). thet j haffuän fangith wissa tydhandhe aff her eric twrsson om the rysse sendhebudh är komith tiil aboo *ib* 245 (1505). her äre swa mangh tyände ffördh och the som ecke haffwe mykit dogith pa edhre vängne *ib* 502 (1510). the som the tyände haffwe bestelth *ib.* the ondhe tyände her haffwe varit *ib* 503. hon ffyck thänne her gode tyänden j ffran edher *ib.* tha sporde falantin om tiidendä *(nye mere) Va* 45. haffuandis äwärdelighin godh tidhende *(evangelium æternum) MB* 2: 354. plägha aldregh fafänger sitia ok höra äwintyr ok tidhande *Ber* 259. *Bo (Cod. B)* 347. *Bir* 2: 141, 5: 27. *Fl* 59. *RK* 1: 418, 1619. *Va* 48. *Lg* 219, 3: 531. *MB* 2: 87. — *berättelse, rykte.* tu skalt ey wara mykit troen i tidhindom vm ofrägdh annars *(rumoribus, criminibus, suspicionibus minime credulus)*, ty at then föras optare medh afund ok iluilia än medh rätte sannind *KS* 25 (63, 27). jngen skal öffwergiffwa sin skikkilse ... före nokor fökebodh äller tidhande *PM* 26. — *Jfr* **fäghins-, föke-, glädhis-, ny-, sorgha-tiþande.**

tidhelika (tiidelige. tydheligha. tidelighen), *adv.* [*Mnt.* titliken, tideliken] *i tid, i rätt tid.* som til koorss tiidelige maa ghange *FM* 251 (1505). är befrychtendes fast at theres ondzske ... far framgangh vthen ther om tidelighen achtes *FH* 7: 91 (1511, *nyare afskr.*). — *i god tid.* konungh haniss leeth siik tydheligha liidha *RK* 3: 3484.

tidheliker, *adj.* [*Isl.* tíðligr] *timlig.* hwat gangnar mik tidhelika rikedoma *Lg* 665.

tidher (*n. tit.* **tiit** *Iv* 1609; *RK* 1: 1751, 1909, 2604, 4262. **thiit** *ib (sfgn) s.* 189. **tiith** *LB* 2: 51; *Lg* 671; *HSH* 24: 100 (1517). **tijt** *Bo* 9, 172; *SO* 211. **tijth** *ib* 72. **titt** *RK* 3: *(sista forts.)* 5183, 5916. *komp.* **tidhare.** *superl.* **tidhaster),** *adj.* [*Isl.* tíðr] *L.* **1)** *som är på färde, som händer. blott i n.* forstodho ther **hwat**

hema war thit *Bil* 310. *RK* 1: 1909, 2604, 4262. lät han thöm vppinbarlica vndirstanda hwat som tijt var *Bo* 172. *ib* 9. *Lg* 8: 550. *MD (S)* 207. hwa veet huath mz honum tiit är *Iv* 1609. **2)** *som är af intresse el. betydelse, viktig?* j the anner myn breff ffornymme j, hwath som tidesth är bodhe om eth och annath *FM* 129 (1502). — *n. adv.* **1)** *ofta, tidt.* ath man smör tiith syna föther ther medh *LB* 2: 51. hwndana skälto oc glaffsadhe mykyt tiith *Lg* 671. the . . . bade . . . ath han ville lydha thera rade som the hade offta före bidhit ok thiit hans vrede förre lydith *RK* 1: *(sfgn) s.* 189. huro opta the hade honom videruarat ok thit haden them jlla swarat *ib* 190. — tit ok opta (opta ok tit), *tidt och ofta.* titt och offtha the mig tilscriffue *RK* 3: *(sista forts.)* 5183. *HSH* 24: 100 (1517). *SO* 211. the hedno skipto opta ok tiit en rote gik til ok annar fra *RK* 1: 1751. *ib* 3: *(sista forts.)* 5916. — sva tit ok sva opta, *så ofta som.* böthe . . . iij mark . . . swa tijth ok swa opta han thz gör *SO* 72. — *komp. oftare, flere gånger.* han haffuer . . . hwar dag gaat i kirkenne och andre stedz i staden, tidere med IIII v, än med flere *HSH* 18: 17 (1495). — *oftare, mer. i förbindelse med en negation.* ängin kunne henne *(bron)* tidhare nyta *Al* 1980. han staar aldre tidhare op *ib* 518. *ib* 3490, 8498, 9348. — *superl. i best. form. oftast.* diäfflä . . . wendho ee som thidaste vsla siälä *Pa (Tung)* 34. **2)** *snabbt, häftigt, i täta repriser.* the huggo sa tit *(tit)* at näpliga kunde man thera swärd seo *Di* 153. the hwggo bade tit oc hart *(bæði hart oc tit) ib. ib* 71, 150, 158, 186, 217.

tidhfordrif, *n.* [*Mnt.* titvordrif] *tidsfördrif.* haffwa tid ffor driff aff thenne lek *MD (S)* 207.

tidhgärdh (tiidgerd), *f.* = **tidhagärdh.** predike ok anner tiidgerder vppholda *FM* 251 (1505).

tidhing (tidinge. tydinge. *pl.* **-ar?),** *f.* [*Mnt.* tiding, tidinge] *tidning, underrättelse.* ingen annen tidinge är her pa ferde än godhe *BSH* 4: 316 (1502). haffuer jach ingen tydinge här förnummet, annen än ider kan draga til wilia *ib* 5: 88 (1506). ingen annen tydinge kwnne ther höres af almogen än the som behagelige äre *ib. ib* 89. engen tidingh äre her kompne ffran swerge . . . annen en . . . magns holm eder weth geffue til kenne *FM* 563 (1512). wij finge . . . tidinge at the rytzer scwlle ware dragne in j saffwelax *FH* 6: 373 (1496). the sighie oss same tidinge *ib.* nagre daghe sidhen tenne tidinge ware komen *ib. ib* 375. *Jfr* **tidhning** *samt* **tiþande.**

tidhkörting, *f.* [*Mnt.* titkortinge] *tidsfördrif.* thiit pläghadhe konungin opta fara for tidhkörting skuld *ST* 421.

tidhmälter, *p. adj.* [*N.* tidmælt] *ifrigt el. mycket talande, mångordig.* hälagh siäl . . . vardhir mykyt tidhmält vidh at hon talar af hiärtans frygdh *Bo* 117.

tidhning, *f.?* = **tidhing.** gaffwe the then bestallningh wtaff nagre dage for jwlen swa thet tidningen kome hiit til abo slott oppa jwle nath *FH* 6: 371 (1496).

tidhogher (n. tidugth *BSH* 5: 195 (1507)), *adj.* [*Mnt.* tidich] — *n. adv. tidigt?* wi beddoms kerlika dag til faa tidugth wares *BSH* 5: 195 (1507). — *Jfr* **otidhogher.**

tighl (tighel *MB* 1: 175. **tigel** *SD NS* 2: 174 (1409). **tighil** *MB* 1: 288. **tygel** *SO* 87. **teghil** *Bir* 4: 82, 85, 105. **tegel** *SJ* 306 (1463), 307. **teghell** *PM* 10. *med art.* **teghlith** *ib*), *n.* [*Fnor.* tigl. *Mnt.* tegel. *Lat.* tegula] *tegel.* brändo leer oc giordho tighel *MB* 1: 175. bränna tighil *ib* 288. mura medh sten älla tighl *KS* 85 (208, 93). hafde . . . nokot kostat ok byght vppa the husen . . . badhe meth tigel oc meth thak *SD NS* 2: 174 (1409). forbätrade then ena mwren . . . badhe meth tegel oc kalk wäl ena aln högt *SJ* 307 (1463). *ib* 306. skulu wmgangane innan grindena läggias mz clarom oc renom stenom ällir teghil *Bir* 4: 105. *ib* 82, 85. *PM* 10. inghen mwramestere derffues mera thaga i sith arbeyde än sex öre fore hwart thwsandh tygel *SO* 87.

tighlare, *m.* [*Mnt.* tegelère] *tegelslagare. ss tillnamn.* incigle . . . hanis tighlara *SD NS* 1: 34 (1401, *gammal afskr.*).

tighlhus (tighelhwss. tighilhus. tigghilhws: -hwsit *SD NS* 1: 295 (1403). **tyghil hws),** *n.* [*Fnor.* tiglhus] *tegelhus, tegelbyggnad.* widh grabrödhra tighelhwss *Lg* 3: 367. warth tyghil hws *(domum nostram latericiam) SD* 8: 697 *(öfvers. i hds. trol. fr. förra hälften af* 1400-*talet).* mällan tighilhusit ok gatuna *ib NS* 1: 296 (1403). *ib* 295.

tighlladha (tigelladhe: -en *FH* 8: 117 (1448)), *f. tegellada, torklada för tegel. FH* 8: 117 (1448).

tighlslaghare (tegelslagare: -a *SJ* 306 (1463). **tegilslagare),** *m.* [*Mnt.* tegelsleger] *tegelslagare. ss tillnamn.* pedher tegilslagare *SJ* 241 (1455). *ib* 306 (1463).

tighlsten (tighel sten. tighilsten), *m.* [*Isl.* tiglsteinn. *Mnt.* tegelstên] *tegelsten.* jac läggir tighilstenen mällan waar *KL* 234. räkne . . . thz sama tighel stena tall som för *MB* 1: 288. then som thwa obrändan tighilsten hwilkin som gifwer af sik thäs mera träk och sör at han mer thwas *Ver* 91.

tighlughn (tigelogn. theghel oghn), *m.* [*Fnor.* tiglofn. *Mnt.* tegeloven] *tegelugn.* thet forscriffne godz . . . meth tigelladhen oc tigelognen som jac ther nw bygd hafuer *FH* 8: 117 (1448). säthies jn j en theghel oghn ther teghell skal brennas *PM* 10.

tighlvidher (tigel wider. tegil wider. tegil weder), *m. tegelved, ved som användes vid brännande af tegel?* dömdes ilola fflerding sak til iij m. for tegil wed *BtFH* 1: 257 (1509). dömdes thenne för^ne^ hwar tere sak til iij m. för treske om slotzins rethet för näffuer lerarbet tegil wid stock och brädher *ib* 272 (1508). slotzins rethet som är kalksten tigel wid naffuer stocker bräder och halm *ib* 164 (1508).

tighogher, *adj.* katthen torde w[illegible] kk äta. sidan hening gagge är död. gud hans siel nade och alle crisna siäla. helst moth heta somaren, thy han är ekke tigoger *BSH* 5: 186 (1507).

til (till *KL* 14, 15, 176; *RK* 1: 4050. **tiil** *ib* 3: 2278, 2280; *Lg* 3: 71. **tel. täl** *SD NS* 1: 32 (1401; *i tre st.*). **te** *Bu* 13 **the** *L* 46), *prep., infinitivmärke, adv. och konj.* [*Isl* til] *L.*

A) prep. med gen. som dock ofta, i s't i det senare språket, ut yt'es mot d k. [illegible] dat **1)** *för att uttrycka målet för en rörelse: till.* gratande gik h n

fran faþur ok tel strand *Bu* 491. gak hem tel þit hus *ib* 151. philipus for af suerike ok tel asiam *ib* 200. han for tel himna *ib* 12. hon gik swa som oräd till balit *KL* 15. til eldin ga *ib*. mange herra ... sökto til konung arthws hoff *ST* 2. ängelen flögh fra hanom tel annam *Bu* 4. tit summo myssena til hans *KS* 30 (76, 32). sändä lekärä fra sik äptir lönum til annars *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). sa siuke mannin gaz modhir inga til sin *KL* 63. ville han ... fölghia modhir sinne heem til siin *Bo* 63. män grouo tel rotenna *Bu* 7. kunugen ... lät han leþa tel mö[r]ko hus *Bu* 500. af þöm rika: som ... förþes at iorþa tel häluitis. ok af þöm fatöka ... som änglom fylgþe tel himna *ib* 153. folk sanc tel grunda *ib* 137. hau com entima tel libie land ... tel en staþ som callar selena *ib* 490. alle apostoli coma en dagh tel þin *ib* 13. gvz ängel kom een dagh tel ioakim *ib* 4. komber nokor godher man ... til nokrom i embitteno *SO* 29. salogh moþer for ... tel kirkio *Bu* 25. för än hon gik tel kirkio *ib*. ledher laban mannin til herbärghis *MB* 1: 205. the som foro the torghs *Lg* 46. han ... sattes tel borþ *Bu* 421. nar thw gaar til bordz *Bir* 2: 181. til hofua fara *Iv* 3614. är wir kallum samän warä män til lidstämpnu *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). en þriuin ridare ... reþ tel torneament *Bu* 24. at han kome tel prädican *ib* 7. gingo the til strid mote beniamyn *MB* 2: 135. gik han til raadh medh sinom vinom *Ansg* 227. han gik ... til scripta *ST* 481. hau sagþe sik haua varit mäþ sinom cristno skola cumpanom tel kirkio *(ad ecclesiam ivisse)* ok takit mz þöm þera guþ *Bu* 22. lagmannen war oc til danmarc meder *RK* 2: 9547; *jfr* **22.** the ... gripo til stena *Bo* 154. tok han til sith swärd *Va* 30. — *bildl.* gaa at them wäghenom som ... ledhe til glädhinne *Bir* 1: 336. gripo til värn *Bo* 120. forstod at han skulde komma til slagx mz the forrädare *Va* 30. — *vid.* var herra ... bindz til studhenna *Bo* 193. fäste ... höghro handena til korsit medh enom iärnspik *ib* 200. **2)** *för att uttrycka en riktning: till. särsk. i uttryck som beteckna ett läge, ett vändande el. hänvändande, seende, hörande, yttrande o. s. v. eg. och bildl.* then wäghin til norigis laa *RK* 1: 2218. til ryggia vika *Fr* 1749. iak drogh mik tha ater til baka *Iv* 251. pekadhe engelen mz sina handh til een grymästä diefull *LfK* 219. jak saa til jordhinna *Bir* 3: 365. at skodha oc lydha til min budh *Su* 82. iak uilde mik vända tel iþar *Bu* 514. greuen sighar tel þöm. ok badh þöm känna sik sin troldom *ib*. lisias saghþe tel þerra. saghen i huru vreþe guþa uaro *ib*. maria talar te iohannem *ib* 13. talar han tel hänna *ib* 19. sancta birgitta skreff til en herra *Bir* 2: 85. at hon sculde sik vmuända till sin gudh *KL* 15. biscopin badh til gudh *ib*. badh paulus til höfdhingan at han matte faa tala til folkit *ib* 167. andreas baþ sina böna tel guz *Bu* 137. j konungxsens breffwom til allom them hans vnderdana waro *MB* 2: 193. hulkin som synis hawa öghon til *(ad)* gudh ok hawir ey. thy at han hawir them til wärldinna ok nakkan til gudh *Bir* 1: 236. at thu skuli idhkelika waka til *(ad)* gudh *Ber* 154. *ib* 152, 155. jak hopas til gudz *Bil* 887. til honum skal thu thik halla *Al* 10225. iak liter nu til thinna radha *Iv* 5475. till them iag satte myn största liith *RK* 3: *(sista forts.)* 6133. þet stande til hans syälfs *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). — *på, efter.* biþa tel uaþa ok tel bätra *Bu* 4. — *mot, midt emot.* nar huars thera änlite vare til annars *(ambo facies haberent alter ad alterum)* *Bir* 2: 197. — *för.* thet ... läter mannen sik utsättia mote skiälum til alla odyghd ok wädha *KS* 44 (112, 47); *jfr* **3.** **3)** *för att beteckna det tillstånd el. förhållande hvartill ngn (el. ngt) bringas el. hvartill man genom en verksamhet bringar el. söker bringa ngn (el. ngt): till.* at þe sätin almoghän til rättä *SD* 5: 638 (1347). dömde guþ han tel häluitiz *Bu* 28. manadhe han alla til bätringh *Pa* 7. tha hau hafdhe länge manat til bätringh *ib*. nödhgadhis han oc thwingadhis til äruodhes *Bir* 2: 178. ängen ma han ... til merä þwingä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). thet ... driuer mannen til träto ok bardagha *KS* 44 (112, 47). the reta gudh åt sik til såra hämd *ib* 50 (127, 54). hon (ɔ: thässe willa) ... diruir til alla synd *MB* 1: 45. än i dyrfwins til tholkit optarmeer *Gr* 262. — *med följ. sats.* ängen ma nöþä þän man som morghengawor scal giwä til huru mykit han scal giwä *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). iudhane ... nöddo en som hät symon. til at han skulle bära korsit *Bo* 198. — *med följ. inf.* dömdo han til at henghia *Bil* 871. äggia smaswenin ... til at synda mz quinnom *KL* 62. dyruis ängin til at komä þit *SD* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). at ... thet *(Vadstena)* ... til än landzby at blifue rätlika til dömpt är *BSH* 2: 115 (1400). iak ... tilbant mik mz eedh til at staa oc döö mz gudhi *Bir* 2: 8. iak ... kom them til at kifwa *ST* 304. värlzlica thinga giri hulkin som hona draghar til at oskällica vtläggia sit goz *Bir* 3: 331. — *om.* jak badh tik aldre til vinsorz *SR* 1. **4)** *för att beteckna en fientlig riktning el. sträfvan; ett bekämpande el. afvärjande: emot.* þän timä man til fiända drager *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). *RK* 2: 4945, 4949. mz byssa oc pila skuto the til thom *ib* 6074. *ib* 6106, 9561. sköt resen et spiwt till widike *Di* 138. the swänske ... wille göra konungen stora neesa the stormadho tiil honum i thy *RK* 3: 2278. swa som hwan spetziu skulu rwsa oc strida til then andra *MB* 2: 293. beddos hielp til the plagho *Lg* 3: 224. hwat best wore göra til tolken wada *RK* 2: 5813. then aftäkt giordhis till *TB* 78. them hon (ɔ: aftäkt) giordhis til *ib*. haui vinin wald at witnä til salans medh attä mannum *SR* 1. kerde for os pädher i symastom til slauoca wm d⅟ (ɔ: dimidium) marchlandh jordh i täby *SD NS* 1: 140 (1402). thz är thil hans war höxte käre *MD* 14. engin sculd the til them finna *RK* 2: 4826. **5)** *för att beteckna den mot hvilken man beter sig el. är sinnad på ett visst sätt: emot.* gudh hawer wäl giort til mik *MB* 1: 222. *ib* 225. thin ilzska är mykyn til *(ad)* mik oc mina vtualda manna *Bir* 3: 73. — *emot, till.* hafdhe mistro till henna *KL* 14. **6)** *för att beteckna en begränsning i rum: till.* han war ludhin aff hoffwudh til foot *Al* 7419. jac scal vardha herra fran eno hafwi ok til annars *Bil* 775. **7)** *för att beteckna en begränsning i tid: till.* fra terz ok tel nons sat hon viþ väf älla ten *Bu* 5. at mannin äruodha af morghnenom ok til quällin *Bir* 1: 121. smaswenin ... var j öknom til thän dagh han thedis israels folke *Bil* 894. satto them i giömo til vm morghonin *KL* 137. thiänande ... guz

modhor alt til sins lifs ända *ib* 63. — til þäs, *till dess.* hängdo hins händar ok armar ii väþreno. som hugga vilde ... tel þäs han iatte guþi ... aldre lypte svärþ ... at cristnom manne *Bu* 57. til thäs nio manadha waro lidhne *Lg* 33. flygha the *(fogelungarne)* yttärmeer äptir sinne makt til thes the wardha fulkompne af wana ok konst *Bir* 1: 299. *SO* 196. *Di* 156. läsi swa länge til thäs abbatissan giffwir tekn mz klokkonne *Bir* 5: 73. — til þäs at, *d. s.* till thäs ok *(för* at*)* the *(böterna)* wtfäster äru ok borghadhä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). alt til thäs at middagh är *Al* 5857. — til thäs som, *d. s.* thenne fughllin ... läggir sik af kärlek owir äggin til thes som vngane quikna *Bir* 1: 299. *KL* 20. alt til thäs som dagh randen syntes opp gaa *Lg* 3: 168. **8)** *för att beteckna en begränsning i antal el. mått: till; till ett belopp af.* stiäl man til ii [2] öra päninga *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. stiäl man minna än halfuan öre oc tho till fyra päninga *EG* 65. **9)** *för att beteckna ett tillägg, en ökning el. en förening: till.* þa bot skal giptämaþren intaka ok til omynd läggia *SR* 52. — *till, med.* sla gaman til alwaro *GO* 441. — *till, utöfver, jämte.* iak ... haffuer opburit ... fyra pund korn til the atta marker päninga ok ena läst korn, som sta i the förra breffweno *SD NS* 1: 625 (1407). **10)** *för att beteckna bestämmelse, ändamål el. syfte, det hvartill ngt tjenar: till.* är ..., tungan skapat til tuäggia syslo *KS* 55 (138, 59). thön dyghden är en styrilse i manzens skiälum, ther han styrer i lusta weruldlika tinga, til thes hånom är tarflighast i hans naturalik vphälde *ib* 19 (48, 20). gvþi tel heþer ok hans moþor mariu ... ok allom halghom mannom tel lof ok allo lekfolke tel cristeleken kännedom ok mik tel aflat ... ofrar iak ... mit äruuþe *Bu* 3. com þöm tel hialpa *ib* 523. hafþen ii eihg hana callat tel hialpa *ib* 23. bede friþ *(Bil* frest 943*)* tel anzsvara *ib* 62. nokor the vakn. sum äru til openbarlik striþ *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). taka plikt þe aþrum är til räzl *ib* 669. til lösn varrä gyäldä. som wi hawm saman draghit. til rikisens ... värn oc gagn *ib* 5: 561 (1346). þän timä þe vm landet fara. i warom ärindom ok almoghänom til gagns *ib* 606 (1346). the skulo honom til thieniste wara *RK* 1: 966. alt mit godz skal staa thik til budz *ST* 473. jak är een swen til hans budz *Al* 5820. wildo thera frändir them badhin saman giwa til hionalagh *KL* 53. ther som ey äru köpstadi, wäghfarande mannom til härberghia *KS* 65 (161, 71). at wi ... hafwe nw wäridh her till tals samen *BSH* 5: 117 (1506). han döpte tel cristo ... þry þusand carmen *Bu* 100. til sanna vitnysbyrþ. oc fulkumilse aldrä förnäfndä þingä. þa sätyum wi vart insighli för þettä breff *SD* 5: 568 (1346). til huars dughr forhuxan, vm hon är ey stadhogh *KS* 20 (49, 21). thil huat är mik nyttogh the konsten *Su* 231. haffwin twa tima at äta oc drikka wm qwällin, oc til kropsins höffuidzska hugswalilse oc lättilse *Bir* 4: 118. wille han ökia sina släkt til gudz thiänist *MB* 1: 222. — *till, för*, *för ... skull.* spyria them, til hwars the waro kompne *Bil* 258. til hwars *(ad quid)* älskom vi gul mädhan thz är ey vtan swa som rödh iordh *Bir* 1: 370. *MB* 1: 182. til hwars skal man thz längre löna *Iv* 5658. huar som plägha mera dryka än hans naturlik skipilse torua til likamens uppehäldes *KS* 43 (112, 47). al renfärdogh diur ok fughla haua ok älska huart thera sin maka ok blandas ey medh androm til sin kiutlika lusta *ib* 33 (86, 36). — *för, för att få el. vinna.* offra ioui tel bota en þiur *Bu* 526. basilius bödh allo sino folke iij dagha fasta ok a bönum wara til gudhz hiälp *Bil* 601. skule alle hylle os bade til mins herre konungens nado *RK* 2: 3369. thz ma engin dräpa til arff *ib* 1: 4281. iak wille hiit til hiälpa fly *Al* 7876. *Va* 20. brödhir ärwodhatho til sinna födho *KL* 229. — *till.* spyr miin frugha idher til radha *Iv* 1504; *jfr* **13.** — *till, för. med inf.* sätium wi all var jngiäld i finlande ... til at gyäldä med vart bäggiä testamentum *SD* 5: 567 (1346). ögha är skipat til at sea, ok öra til at höra *KS* 54-55 (138, 59). han ... laghdhe sik til ath sofwa *ST* 304. alla samman sankka sik til at bakdanta tik, hwässa sina twngher til at banna *LfK* 124. bode ... ath lone sik then säädh til ath saa sin aker met *FM* 553 (1512). ath ... the jnne ärw j stadhenom haffwa ey yffnogha kärffwa til ath aather stoppa holith mz *PM* 4. — til þäs (þät) at, *på det att, för att.* swa brat þe *(frälsemän som bo samman)* skiliäs ... at, þa magho þe ey ater saman farä, til þäs at þe vndi eno frälse länger wariu *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). thil thet at thätta ma sthathwkt blywa tha sätym wi ware insygle ... foor thätta breeff *ib* 558 (1346, *gammal afskr.*). til þäs at almoghen se oþyngder *ib* 606 (1346). til þes at þetta er sua mykle staþughane, þa sätium wi her fore war insigle *ib* 6: 181 (1350). säl är hon som tappade een lim til thäs at hon sculde ey all tappas *Bil* 879. *ST* 2. han wil thes *(för* til thes*)* liua at han maghe äta, ok ey äta til thes at han maghe liua *KS* 43 (111, 46). **11)** *för att beteckna följd: till.* siax galne hunda ... bitu ok slitu han tel döþa *Bu* 137. *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). han ... flengde sig huar dagh tiil bloodz. *Lg* 3: 71. thu skalt wardha fructsamlikin mz andelike sädh mangom til nytto *Bir* 1: 60. then mater ella drykr suä tax, han wardr hånom giärnt til ohälso *KS* 42 (110, 46). at tu se allom til hielp ok tröst, ok ängom til skadha *ib* 26 (64, 28); *jfr* **10.** jak sagdhe idher thz giärna härä om idher matte thz til skämptan värä *Iv* 2848. hon haffuer rädeliga oc laglige skiffth alle sine lösöre meth sin kere swager ... saa thet henne fullalige wel atnögde til en fullan ende *SJ* 350 (1468). **12)** *för att beteckna det hvarpå ett förhållande el. en egenskap går ut: till.* swa som hiortin girnas til vatu källona *Bo* 113. til dyghdh oc äro waro the fws *Iv* 8. som ... före äre til stridh *MB* 1: 383. ey wäl fallen til siälinna syslo *ib* 79. at han war bäter fallen til forman än the siälwe *ib* 101. war seen til wredhe och skynthr til nådha *KS* 25 (63, 27). värdogir til himerikis löna *MP* 1: 216. j ärin skylloghe til äuärdelikin död *ib* 54. sagdo sik hawa räth til husin *SD NS* 2: 174 (1409). — *med inf.* then hugher ... som ... ey är skynthr til at blötas *KS* 19 (47, 20). i ... giordhin idhir owärdhogha til at ffa äwärdhelikit liiff *KL* 156. ey maktas min sin til at skilia älla scodha mällan beezst ok söt *MP* 2: 230. som dugha til at forestaa embetom *VKR* 9. ther omättelica giri hawa til at sammandragha rikedomana *Bo* 66. beddos orloff til at han nidir hugga *Bil* 871; *jfr* **18.** the ... tilbyriadho til at tala aldra

handa tungo maal *MP* 2: 113. **13)** *för att beteckna det med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: med hänseende till, till.* bindoghe þässa hems tel giri ok päniga *Bu* 185. en klä[r]kar krankar ok skör tel sin limnaþ *ib* 28. hanom matto änkte til lifuit skadha *Bil* 871. han fölgdhe thera godha konungha äpte döme som j gamblo laghomen varo, först til the helgho kirkio ok gudz dyrk ökilse, sidhan til almoghans styrls ok rätzl *ib* 884. huru rumt oc kostelikit hans palacium war til hwer dags cost oc til thäs bygning *ib* 307. til sina skiäla ok andelik thing, likas han (ɔ: mannen) widh ängla, ok til sin likama ok likamlik ting, likas han widh södhe och wäruldzlik diur *KS* 3 (5, 3). helbrighdo til sinna skiäla *ib* 32 (83, 35). wardr han giärnt trutin ok bulghin ok lyttr til sin likama *ib* 43 (112, 47). täs fastare är täth hus til alla wärn *ib* 85 (208, 93). the waro wiise men i book oc til all ärlikin thing *Lg* 34. var aldrigh lydhogh til onda gärninga *Ber* 68. the äru sniälle til sin eghin vilia ok nyttelikhet. ok dumba til mit loff *Bir* 1: 193. *ib* 285. han ... war en god man tel syna siel *MD* 436. hwilke aff tyänarommen ärw dristoghe, dyärffwe, oc förnomstoge til wpsath *PM* 2. the honum til släkt iämbyrdhogh är *Fl* 165. til alder och ara är iak än eth barn *Va* 16. sliolikhet til gudz älskogha *Bir* 3: 331. han ... vämpnte sik sidhan til foot ok handa *Iv* 2982. *Fr* 1772. *Va* 18. paradiis är ower all land til frwkt oc frygdh oc losta *MB* 1: 124. at folkith skulle swa myklo meer hedher oc wyrdhning hawa til wars herra dyrkan *ib* 484. hiälp ... nakath til thässe saka *Al* 8474. göra clostirsins ... ärfuodhe ... til aakir oc äng *VKR* 32. gör ... alt thz thik lystir til kroppin *Bir* 3: 431. vari j prestenom visdombir til sik siäluom *(ad se ipsum)* *ib* 2: 111. thz är dröuilse til hans skiäla, ok tunge til hans likamlik åthäue *KS* 43 (110, 46). hanom widher läggia swa godhan gardh till landskyld oc godho läghi *SD NS* 2: 136 (1409). han är födder aff konunga slekte bade till fäderne oc möderne *Di* 71. thesse iii quinnor haffua prisade warith för alla the quinnor j tyska twngor waro bedhe *(för* badhe*)* til höuisheth mildheth ok wisheth *ib* 280. til örlögh är ängin thin like *Al* 2053. till klokhet var ey tha henne lyke *RK* 1: *(sfgn) s.* 187. *ib (LRK) s.* 225. *Di* 230. han är een daro til tholkit *ST* 308. til skönhet jac idher ey likna maa *RK* 2: 6923. swerike war et ädhla land til kost *ib* 1: *(Albr) s.* 210. konung cristierns folk ey myket finge huarken til fisk öl eller brödh *ib* 2: 9231. — *med afseende på, hvad beträffar.* til thz thu sighir thik wilia dräpa sielfwa ma iak än wisa thik nokra andra wegha, at thu mat vtan äwerdhelika pyno liifwit ända *ST* 41. **14)** *för att beteckna en förändring el. öfvergång, för att utmärka den el. det hvartill ngn el. ngt göres el. sättes: till.* til asko at vardha *MP* 1: 34. [v]ända heþna villa tel guz heþar *Bu* 8. justinus giordhe til konungh tiberium *Bil* 707. the wilde göre hanum till en konung *Di* 6. *ib* 72. slogh hans fader hanum till riddere *ib* 13. som han wigdho til diaconum *Lg* 294. han waldo tha birgers son valdemar til konung *RK* 1: 174. ther hans son haffdo til konung takit *ib* 177. han skal iomfrv fästa til husfrv *MB* 1: 370. alchymum sätia til högxta prest *ib* 2: 322. dömdes lauris nilisson salmis til en ful byltoger *BtFH* 1: 149 (1506). *ib* 146 (1506). **15)** *till, såsom.* nar han hawir mik til herra *Bir* 3: 51. måge the opta få barn ok owir magha til kunung *KS* 10 (23, 10). se þem barnom þe sama morghongäf för möþärne oc ey til fäþerne *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). haua ... tolf örä pänningä af fataburn til lön *ib* 637 (1347). min herra konongen ... hauer þät til rät oc lagh giwit, at alt mankyn älder qwinkön, sum i wäsgözko äldir wärinsko laghsaghu födhes ... maa aldrigh þräl älder ambut wära *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*). han skal giua enä half mark til bvrägiälz *SR* 11. hawandis til mat skox yrtir. ok til dryk kalt vatn *Gr* 318. han hafdhe eet sölfkors til pant aff enom *ST* 481. at the skulde änga *(näml. penningar)* tagha til lane *Fl* 216. blanzaflor til nampn hon van *ib* 102. ä hua ther var komin til gäst *ib* 783. giff tik thinom brodor til fanga *RK* 1: 746. alla thesso ... gozs ... affhender iac mik ... oc tileghnar them ... herra gözstaff magnusson oc hans arffwom til äwerdhelica ägho *SD NS* 1: 1 (1401). haua vitre ... män ... thz haft til sidhuänio *KS* 55 (139, 59). hafdhe han til sidh at enkannelika helsa iomfru mario hwar dagh mz aue maria *ST* 232. *ib* 82. *Al* 4383. wil iak til sannind sighia *ib* 6633. han pröffues ... til ein daro *MD* 120. ffelte the xii i nämpnde sotto mattis person warsanoia til en ful man dräpere *BtFH* 1: 133 (1506). *ib* 183 (1507). han war lag wunen til en ful tiwff *ib* 246 (1508); *jfr* **14.** huilken väl böffdes til husfru tolkom högbornom herra *Lg* 3: 545. **16)** *för att beteckna den för hvars räkning något göres: åt, för.* uorder nogher mwramestere til beden om nogat lapparij at göra til nagrom manne *SO* 87. — *för, till förmån för, för (ngns) räkning.* the städher som wara skulo til flyandhom mannom *MB* 2: 53. **17)** *för att beteckna den åt hvilken något öfverlemnas l. anförtros: till.* satte faderen hanum till en smid i hunaland *Di* 41. — *för att beteckna indir. obj.: till, åt.* þem *(klädena)* til kyrkiu äller kloster gywä oc ey lekärom *SD* 5: 479 (1345, *nyare afskr.*). giff tik ... til gwdhi *Gers Ars A* 4. **18)** *för att vid ett subst. uttrycka omskrifning af gen. (i sht för att beteckna upphof el. orsak, det hvartill ngt tjenar el. hör, en sinnesstämning el. själsverksamhet o. s. v.): till.* älskoghe til sik siäluan *(sui ipsius amor; motsv. ställe Bir* 3: 331 *har* sins siälfs älskoghe*)* *Bir* 4: 290. modhor är bäst läkiare til sith barn *GO* 653. är iak fadher eller modher til thässa moghans *MB* 1: 390. han är källa oc opphoff til alla häloghether, han är giffware allas dygdher, oc rothen til alt goth *Lg* 3: 276. är the siälen siälff saak oc tilfälle til tolkit omskiffte *Su* 106. nyklane til kistomen *Bir* 5: 96. — *med inf.* vili til at *(vilja att)* synda *(voluntas peccandi)* *Bir* 3: 331. — *om.* eth aminilsa tekn til the biterlika pino som hennas käraste son ledh *Lg* 3: 177. *ib* 313. wtan hop til nadh och miskund *Ber* 211. — *med inf.* hoop til at länge lifwa *(spes ... longæ vitæ)* *Bir* 3: 331. **19)** *om tid: för. för tidrymden af, på.* jngen halde swena i embitteno wtan til halfuom arom eller helom *SO* 29. — *till, för, under.* gudh all tingh tiil een tiidh städher *RK* 3: 1644. stridhen til en tima mz idhrom fiandom *Su* 142. maa hon oc hennis arffuingo samme stenhus ... bruca frii oc quit til äuerdeliga tiidh

ohindrat oc oquald *SJ* 350 (1468). **20)** *vid, under (en handling, ett tillstånd el. förhållande).* wngo pilta the glädhias storlika widh *(ad)* orghanna sötan leek, oc til *(ad)* godh tidhande frögdas alla ahörande hiärta *Su* 201. til tholka smörilsanna helsamlikasta lukt bort flyddo alle etherlika ormana *ib* 204. *ib* 218. skal hwar brodher offra til badhom mässomom *SO* 4. worith saka at nakar thän vari ekke kome ok ey offrar til messomen *ib.* **21)** *vid, efter, enligt.* huru han ... räkkir halsin til ... stupo grefwans budhi *(ad jussum) Bo* 82. **22)** *för att beteckna ett varande på ett ställe el. vid ett föremål: på, vid.* jak är likir enom konung hulkin som stodh a markinne til *(ad)* hwars höghro hand hans vini stodho oc ouinine a vinstro handinna *Bir* 3: 402. — *vid, invid.* at swa mange män skullo waka til en port *MB* 1: 465. säl är then man hwilkin som mik höre och waka daghlika til *(ad)* minna döra *Ber* 154. jak ... star til dörenna ropande och böstande *ib* 215. thiänte han til *(ad)* bokastolin *Bir* 3: 427. the skwle til stwpu slas *MD (S)* 247. nar salomons böker lasos til bordh *Su* 385. — *vid, till.* sitia til bordh *MB* 1: 231. konungen bad hanum sitia till bords *Di* 103. her är een riddare som thiänar honom til bordh *ST* 352. *ib* 531. siter ... til mat mz sinom brodher *MB* 1: 209. vara til howa *Lg* 1025. — *till.* ty jag här ligger tiil sengx *BSH* 5: 26 (1504). til skips at wara *RK* 2: 8881. k cristierns folk begynner gaa illa i handh baadhe tiil watn oc saa tiil landh *ib* 3: 940. örligha mote tik badhe til syös oc landha *MB* 2: 243. han haffde ena galleydo til siös *MD (S)* 212. — *till, i.* som her pläghir til herbärghis liggia *ST* 271. *ib* 376. ther war han nakra dagha til herbärghes *Lg* 3: 706. *MB* 2: 126. — *till, hos (en person).* spör hona ... hwilkit rwm ther är at gästa til henna fadher *MB* 1: 204. laa änghin thera när andre vtan hwar thera heem til siin *(hemma hos sig el. till sitt) Bil* 917. **23)** *för att beteckna sätt: till.* tolff men som hona slogho til skiptis *ST* 251. swa äre wij allä til sinnäs fornempnde dag oc fridh ath haallä *FM* 213 (1504). — *vid.* han fastade eth aar, til vatn och bröd *Lg* 3: 71. — *särsk. i uttryck af lokal bet.; i sht sådana som beteckna sättet hvarpå (el. redskapet hvarmed) en förflyttning i rummet sker: till.* ther han var tha stadder til foot *Iv* 3395. the ga til foot *Bo* 63. *RK* 1: 3306. *KS Fragm.* 12. tiil fotha gaa *RK* 3: 3475. *ib* 2246. teridacius ... sände til hänna manga badhe til häst oc foot *Gr* 287. *Fl* 1782. byscopin wthsändher iii[c] [300] tiil skiip oc hästh *RK* 3: 1382. han war aff rom then förste man som til skips först stridh at wan *MD (S)* 219. swa kom then lasse til fotha *FM* 555 (1512).

B) infinitivmärke, äfvensom i förbindelse med det från Mnt. lånade verbalsubst. på -nde i betydelse af inf. el. gerundium; jfr Tamm, Tränne tyska ändelser i svenskan s. 9 f. **1)** *framför inf.* *a) efter verb. till att, för att; jfr A* **10.** enghen aff them *(foglarne)* opplyffte sina winga til flygha *Lg* 3: 306. — *att.* byriadho the til fly *ST* 344. han ey plägher her tiil soffua *RK* 3: 3638. *b) efter subst. att, till att; jfr A* **18.** nw haffwom wi thima til them fördärffwa *MB* 2: 265. **2)** *framför verbalsubst. på* -nde. *till; till att, att; jfr A* **10.** tesse haffue skattet sammä bodh oc kellaran for x (110) mark oc hundrade euerde gulsmid ... til lösande *SJ* 350 (1468). aff thässe fornempde howudzsummo engte aff til slande *(utan att afkorta något) ib* 34 (1425). är oss eij än till wetende wordet, huro thet mötidh ändith eller beslutidh är *BSH* 5: 117 (1506). — *till att, för att.* hvelken som aff landit komber hiit ... medh skoo till seliende *SO* 32. at nager ... budh hade effter een swen til tienist mz sine peninga ok kost til hollende *ib* 157.

C) adv. **1)** *till, fram. i uttrycket* til ok (äller) fran, *se* **fran.** **2)** *dertill; jfr A* **3.** äru þeer egh þrängdir til *SD* 1: 670 (1295, *gammal afskr.*). man torffte ey lenge lukkan till *RK* 1: 4050. **3)** *dertill, derjämte, derutöfver; jfr A* **9.** han *(Petrus)* skref tua epistolas ... ok þe lästen tel sanctus marcus skref. þy at hon är sancti petri predican. ok sanctus marcus ... skref hana af hans munne *Bu* 99. **4)** *dertill, derför, för det ändamålet, i det syftet; jfr A* **10.** en prästar ... vilde ... up resa ok rätta sancti laurencii kirkio ... ok leghþe tel ma[n]gha gärniges män *Bu* 417. jak brwkar fast til *MD* 169. **5)** *dertill, med afseende derpå; jfr A* **13.** til sighiom alle saman ia *Fr* 3232. **6)** *för att beteckna mån el. proportion: till.* hwem þe fällä äru fälde vnder wara räfst, med hand oc hals, äffter þy sum brutt äru till *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 4: 408 (1335, *nyare afskr.*), 466 (1335, *nyare afskr.*), 5: 377 (1344, *nyare afskr.*), 639 (1347). *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). huilkit wi gerna göre ther epter, som machten och empnen i kirkiomen är til *FM* 207 (1504). honom tilhörer kwnna skikka spessen äffther thz som folkith är mykith til, äller litith *PM* 2. ipärst oc kortrist ma oc skal gyäldäs fore half mark ... en alin got vaþmal firi twa örtugha. andra handa vaþmal som þät är wärt til *SD* 5: 637 (1347). tha jak ma som jak wil tha gör jak som jak är til *(veluti sum) GO* 239. *ib* 1096. *KS* 29 (74, 31). diäfwlen ... gik til prästin ok sagdhe hanum rädhelika ok otallika synde som hans ilzska war til *KL* 58. wärier idher nw saa wel ok manlighe som wapnen äre godh til *Di* 206. swa sionghir fughil som han hawir näff til *GO* 1097. mat thu thz göra, äptir thy gudh gifwir thik nadhena til *ST* 165. **7)** *framme, tillstädes.* swa war henricks tienere til och sagde *FM* 554 (1512). swa war then gwdmwnd laurensson til nw pa helge tre konunghe dag ... och slog vp henrick stenssson(s) visthws *ib* 555. — *till hands, i förråd.* ey haffde han ... mykyt til *Lg* 3: 686. hauer tu litit til, tå haf thz ey orenlika *KS* 24 (58, 26). then änkte hauer til *ib* 48 (121, 31). ä medhan jach haffuer en pening til *RK* 2: *s.* 351. honagh wardher tha litith til *Iv* LXXXI. wardher korn wäl til *ib* LXXX. **8)** *till att göra, till utväg.* huath hafuer iak nu annath til *Iv* 2853. huat man wille for konungin nempna thz giordhin han haffde ey annat til *RK* 1: 2612. *ib* 2934.

D) konj. till dess (jfr til þäs *under A* **7**). til þet är löst a ytärstä pänningh *SD* 5: 567 (1346). fra non var hon atar ii bönom ... tel guz ängel kom mäþ hänna föþo *Bu* 5. riddaren lät at hanom leta tel han hitez *ib* 7. sua länge haldar iak þin son fangen. tel min varþar lös *ib* 25. j skulin ... ther enkte leua aff til daghas *MB* 1: 307. ij latin os lifua badhe ... til konunga ok herra ther om skilia *Fl* 1609.

the ... rido theris wäg ... till the komo i skogen ther thera folk war *Di* 39. han hwgnas och lustas ... jbland iomfru kora och danza ... al til daghin daghas och myrkin nidherböghas thz är alt til fram faret är thässa lifhsens myrker *Ber* 43. *ib* 76. — **til at,** 1) *till dess.* the sälugha möö mödde sik widha vm hwaria wra til at hon fan thän man widher gik augencius nampne *Bil* 108. jac vil han swa lata wara til at jak komber *ib* 158. *ib* 53. 2) *på det att.* til at baþe wari män ok swa adþri thär i härramanna gardþum thiäna i wart riki at ther halle friþ *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). til at þätta hawi fullan staþuä *ib* 670. romara þiento giärna marti tel at han giorþe þöm sighar säla *Bu* 9. pauen skipaþe fasto ok böner. tel at guþ vilde þät flerom visa *ib* 24. — *Jfr* **aptan-, bak-, framan-, hvar-, här-, in-, innan-, längdan-, nidhan-, nordhan-, nädhan-, ovan-, þär-, up-, utan-til.**

til beþas, *v. L.*

tilbehörilse (-behörelsse. -behorilse), *n. pl. och f. det som hör till el. under (ngt), tillhörighet, tillbehör.* her brodher diäkn ... lot vp paual hemmingxssone sit stenhus ok tompt mädh alla bygning oc til behorilse *SJ* 117 (1443). samme stenhus meth kellare oc altilbehörelsse (*för* al tilbehörelsse) *ib* 350 (1468). *ib* 141 (1445), 211 (1452), 351 (1469). mester kost schal holdes mz three tunnor öl ok twa skyncker med alle sine tilbehörilse *SO* 146. thet altaret mz thes tilbehörilsom *ib* 163.

tilbehöring, *f.* [*Jfr Mnt.* tobehoringe] = **tilbehörilse.** then gardhin och gozith meth alle til behöring *SD NS* 1: 232 (1403). hans brynninges ok hustra birgetes stenhus meth alle tilbehöring *SJ* 280 (1460). hwilket forscriffne schiipp meth sin tilbehöringh oc meth thet gotz som ... niels clauesson hadhe ther sielff vppa wort beskatteth for xv^c^ (1500) rinskä gyllenä *BSH* 4: 187 (1495).

tilbidhia, *v.* [*Isl.* tilbiðja] 1) *tillbedja.* tilbidhia alzualloghan gudh *Gr* 305. *Ir* 421. *Bir* 1: 153. *MB* 2: 61. *Lg* 335, 399. 2) *ombedja, anmoda.* uorder nogher mwramestere til beden om nogat lapparij at göra *SO* 87.

tilbinda (*pres.* **tilböndher** *SD NS* 1: 481 (1405)), *v. L.* 1) *binda vid, binda fast, fastbinda.* gik sampson tädhan, oc grep try hwndradh räffwa oc samanbant rompanor aff allom, twa oc twa tilhopa oc mith mällan hwart paredh tilbant (*ligavit*) han eth brinnande bloss *MB* 2: 117. jak var tilbundin suasom mz threm repom, ok skyllughir at thiäna minom gudh (*quasi tribus funibus alligatus et obligatus eram servire Deo*) *Bir* 3: 436; *jfr* 4. — *med ack. och dat.* skal jak tilbindas diäfulsins fotom (*pedibus diaboli alligari*) *Bir* 3: 436. — *med prep.* vidher. *bildl.* all sin fäm sinne haffde han bewarath oc tilbundden widh eth stadokt ankara *Lg* 3: 263. 2) *förbinda med, förena med. med ack. och dat. el. prepositionsbestämning.* kärlekin tilbindir gudi siälena *MP* 1: 62. wi skulom ey älska gudz owinir, än tho at the äre os natwrlika til bundne *MB* 1: 267. hulke som til bindas mik (*mihi ... incorporantur*) mz rätte tro *Bir* 1: 82. aff thy riddirskapi som mik var fordhom kärast som mik var tilbundit mz kärlex bande *ib* 3: 386. hulkin som värdhoghadhis ... tilbinda mandomenom sin guddom *ib* 84. *ib* 1: 104, 2: 119, 3: 414. *Su* 102. thu tilbudin (*för* tilbundin; *astrictus*) ok thino köti til thrykt *Bo* 132. eygelikhetzsens widhersäghnign (*för* -ning) är swa infödh oc tilbwndhin closterliffwerne, swa som renleken oc san lydhna *LfK* 13. gullit är ouärdhoght at tilbindas älla blandas mz thräkkenom *Bir* 3: 377. han är til fögdhir ok til bundin ... mz andeliko samfögilse til the hälgho kirkio *ib* 1: 326. — *binda, fästa, förmäla.* at hon matte ... aldrigh tilbwndhin wardha them hedhniska greffwanom *Lg* 332. til bliffwa oc til bindhas dödhelikom ... brudhgomma *ib* 3: 272. then man hulkin som är tilbundin husfru mz hionalaghe *Bir* 3: 319. thu äst til bundin andeliko hionalaghi (*conjugio spirituali copulata es*) *Bir* 1: 59. then som är ... tilbundin giptomalom *ib* 3: 55. — *fästa vid, knyta vid, hängifva åt.* wara tilbwndin the hälga andelika tingha skodhan *Su* 259. 3) *öfverlåta.* affhändhir ... margit sik ok synom arwom thän iiii spanz affgäldh ok tilbindher biorne ok hans arwom ... til rätha hemol ok äwerdelika ägho *SD NS* 1: 88 (1401, *nyare afskr.*). *ib* 106 (1402), 555 (1406, *nyare afskr.*), 2: 66 (1408). 4) *förbinda, förpligta.* til alla tysto, som nu är scriffuat, skulu almennelika systrana tilbindas at halla (*för* til alla tysto ... tilbindas *el.* alla tysto ... halla) *Bir* 4: 13. *VKR* 60. til all thässkyns maal waro the ensampne til bundne oc skylloghe *MB* 1: 451. hon var tilbundin (*obligabatur*) mz reghlonna plikt at göma skipadha tima *Bir* 3: 86. *Ber* 244. tilbiudir (*för* -bindir; *obligo*) jak mina ärffwingia ... prost matisse oc hans arffwm all thessa forscriffna godz fria oc obindradha tiläghna *SD* 6: 168 (*öfvers. fr.* 1441). tilbinder iak mik oc mina arfua honum älla them swa godha iordh ... igen at gifua *ib NS* 1: 108 (1402). *ib* 113 (1402), 481 (1405) *o. s. v.* hafwm vi os oc vara äfter comanda til bundit fornämde fru abbatissone oc conuentonne ... arleca tw pund skarpa fisca vth gifuande *ib* 656 (1407). hon var tilbundin lydhno oc reghlo (*astricta erat ad obedientiam et disciplinam*) *Bir* 3: 85. 5) *göra skyldig, göra hemfallen, ådraga.* fförbannadher wari then päningher älla hwat hälst tingh, som mik skuli räna fran swa store äro. oc til bindha wndher äwerdelika pino *LfK* 13. — **tilbinda sik,** 1) *förbinda sig med, förena sig med. med dat.* at hon aldrigh skulle sik tilbindha manne *Lg* 3: 448. 2) *hängifva sig åt. med dat.* ä thäs meer hon sik til bindher andelikom tinghom *Su* 140. 3) *förbinda sig, förpligta sig.* opta hände at til hwilkit nokor tilbant sik (*se astrinxit*) först swa som mz ofwerwälde ok vansamlikhet. thz gör han sidhan rasklika mz mykle lostelikhet *Su* 455. hwat ey är thänne thän ... hulkin som tilbant sik til thin vilia (*d. v. s. förband sig att göra din vilja*) *Bir* 3: 393. iak ... tilbant mik mz eedh til at staa oc döö mz gudhi *ib* 2: 8. riddarane tilbundo sik mz eedh oc lofwan at giua sit köt for mit köt *ib* 3: 386. tilbindir jak mik mz oppinbarom edh vndir the hälgho kirkio lydhno ... at jak skal väria hona *ib* 367. tik tilbör at ranzsaka tik siälffwan, för än thu tilbindher tik (*trol. för* tilbiudher tik; *företager, försöker*) at straffa nakon annan *LfK* 109. — *Jfr* **binda sik til.**

tilbindning (-nigh), *f. band, förening.* hwru kan iak wtwälia thins sons tilfföghilse mz hyonelagx tilbindhnigh *Lg* 3: 284.

tilbiuþa (tel-. tilbywdha), *v. L.* 1) *bjuda till, försöka, företaga.* hwilken tilbywdher vp resa äller vpbyggia iericho stadh *MB* 2: 16. 2) *anmäla.* engin scal . . . taka reghlo klädhobonadh . . . förr än hon är thre resor tilbudhin for abbatissonne confessore oc senioribus *VKR* 10. 3) *tillbjuda, erbjuda, bjuda.* fläste sagþo fult vara telbuþet *Bu* 155. ath the sua litiith telbudhe *BSH* 5: 152 (1507). at i wele sua telbiude moth eder kere herre och höuizman *ib.* — **tilbiudha sik,** 1) *anmäla sig.* än nokor bedhis till ath thakas j renlifuith tha thakis aldrigh jn för än eet aar är wte fran thy hon sigh til bödh *VKR* 62. *SO* 145. 2) *erbjuda sig.* huilka högtidh iak loffwar ok mik til biudher *(trol. för* til bindher; *förbinder)* . . . wördhelica . . . halla *Lg* 3: 50. — *refl.* **tilbiudhas,** *anmäla sig.* första siin tha hon tilbiwdz *Bir* 4: 16. än engin jnnan tridhiungx tilbiudz at leghia *TB* 74. — *Jfr* **biudha til.**

tilbiudhilse (-bywdelse), *n. pl.? underrättelse.* jach fyk nw i tesse daghe tilbywdelse aff scara, ath pa wägen hiit til rijket är wtsändh . . . pawens legath *BSH* 5: 520 (1512).

tilbland, *n. tillblandning, tillsättning, förening.* at thu swa dyrt liggiandafää smittar mz höghfärdhinna tilbland *(permixtione) Bo* 42.

tilblanda, *v.* 1) *tillblanda, blanda, hopblanda.* lop en ok tok et swampkar ok fylte thz mz ätikio ok galla til blandadhum *MP* 2: 21. 2) *blanda (ngt) med (ngt). eg. och bildl. med ack. och dat. (el. i dess ställe ack.).* ätikkia tilblandadh galla *Bir* 4: *(Dikt)* 260. thesso söta vineno är tilblandadh wärsta ätikkia *ib* 1: 100. *MP* 2: 61. swa war altidh ä nakar glädhi til blandath *(mixta)* sorghinne *Bir* 1: 85. *Ber* 175. är han en stoor dare, som gudelikan kärlek *(amori divino)* nakon annan tilblandhar *(sociat) Su* 17. — *med ack. och prep.* mädh. ätikia vm hon til blandas *(miscetur)* mz söto ok godho vine *Bir* 1: 99. — **tilblanda sik,** *blanda sig med. med dat.* tilblandha sik ondha tanka them godha *LfK* 41. — *Jfr* **blanda til.**

tilblasa (-bläsa), *v.* 1) *blåsa fram, komma blåsande.* hwadhan som hälzt wädhärsins storma til blästo *Bir* 4: *(Dikt)* 217. 2) *genom blåsande sätta (ngt) i rörelse mot (ngn); låta (ngt) fläkta mot (ngn). bildl.* vm världinna hedhir tilblästis honum *Bir* 3: 64.

tilbliva, *v. komma att tillhöra, förenas med.* til bliffwa oc til bindhas dödhelikom oc wärzlikom brudhgomma *Lg* 3: 272.

tilboa, *v.* 1) *bereda, tillreda.* j skulin ey äta thz *(påskalammet)* raat, oc ey sudhit mz watn, eller nakra lund tilboith, vtan steekt mz elde *(non comedetis ex eo crudum quid nec coctum aqua, sed tantum assum igni; jfr motsv. ställe Stjórn s. 279: huarki hrátt ne i uatni sodit ok eigi odruvisi til buit enn aa elldi steikt) MB* 1: 307. 2) *rusta, utrusta.* wil iak han sända hans modher wäl kläddan ok wäl til boen *Al* 1358. mz starkom här oc wäl til bonum *ib* 8854.

tilbryta, *v. genom brott göra sig skyldig. med inf.* om man bryter mot manne. tha haffwer han tilbrutidh at taka xl gisloslagh eno mindra *MB* 2: 380.

tilbuþ (-bodh), *n.* [*Isl.* tilboð] *L.* 1) *tillbud, anbud, erbjudande.* ath wii see och fornymme vtaff honum saadane tilbudh *HSH* 19: 113 (1506). — *särsk. anbud el. framställdt anspråk att på grund af börderätt lösa sig till försåld jordegendom. Jfr Amira, Altschwed. Obligationenrecht s.* 579. alienacionem predij . . . inpugnare, per viam oblacionis dicte tilbudh, racione attinencie, que byrdh wlgariter appellatur *SD* 3: 425 (1319). ex eadem oblacione dicta tilbudh *ib.* si . . . ipsum in possessione predictorum prediorum per aliquem cognatorum seu propinquorum meorum via legali que dicitur tilbudh . . . impediri contigerit *ib* 700 (1325). at eengin min arfwe eller epterkomande skal henne *(jorden)* meth noghro tilbudhi hindra eller quälia *ib NS* 1: 531 (1406). 2) *bjudning, inbjudning.* takkandes eder . . . för eders herredömes gönstelige tilscriffwelse och tilbodh, ath jak maa ätha köth om söndagen paa stocholms sloth, när jak komber, och höra messa i capelleth *BSH* 5: 396 (1510?). 3) *bud, budskap, meddelande.* fik iach edher herredöme(s) tilbwdh och scriffwelsä (met) thän sorglik tidendha ath myn kära herra är aff thenne verldhen forlydhän *FM* 546 (1512).

tilbyrdh (-börd), *f.* [*Jfr Isl.* tilburðr] *bördande, tillegnande på grund af börderätt.* at for:da jord wordhe nokraledhes hindrat eller af frändhra til börd kwald *SD NS* 2: 326 (1410).

tilbyrdhogher (*n.* **tilbördokt** *Lg* 3: 551), *adj. tillbörlig.* är verdeliga tilbördokt at hennes loff ok äro . . . kungöre . . . aldra helgra manna kirkiä *Lg* 3: 551.

tilbyria (-byrgia. -böria), *v.* [*Fdan.* tilbyriæ] *börja. med inf.* hon tilbyriadhe at nämna ihesu nampn *KL* 35. folkit . . . tilburdhe at ropa *ib* 41. os thikkir at vi ärom tholke tha vi latom af. som tha vi tilbyriom at bidhia *Bo* 102. höxste mästarin . . . tilbyriadhe af sinom barndom at göra dygdhefulla gärninga *ib* 29. sancte gregorius tilbyriadhe at kunnogha them vars herra ihesu christi dygdh *Gr* 296. til burdhe hon at gaa min wägh *Bir* 1: 48. mot thessom twem til byrgiade gudz dygdh at tee andra twa läkedoma *ib* 253. the . . . tilbordo at *(motsv. ställe MP* 2: 113: tilbyriadho til at*)* tala alla handa mal *MP* 1: 167. the belagdo stadhen oc tilböriadho at örligha pa honom *MB* 2: 254. tilböriom at sionga gudhi jn tymp[a]nis *(incipite Domino in tympanis) ib* 173. *KL* 101, 103, 131, 133, 213. *MP* 1: 4. *Bir* 1: 41, 244. *VKR* VI, 61. *Lg* 808, 814. *MB* 2: 269. jak see at mykin skadhe tilbyriar at wara ey at enast gozsins, vtan ämnäl skipsins *KL* 173. tha tilburdho hänna kindir at blekna *Bir* 4: *(Dikt)* 263. tha tilbyriadhe mins älskogha gnista hulkin som slyktis j thino hiärta at vtgaa *ib* 2: 253. al the thing som thik syntos förra besk, tilbyrdho at vara thik söt *ib.* then tidh olian tilburdhe at flyta *ib. ib* 311. *Gr* 285. hwat ödhmiuklica han tilbyria sik vppinbara *Bo* 56. tilbyriadhe var herra ihesus vplyptas fran thöm *ib* 246. hwar som andin tilbyriar at opnyas äpte sins skapara biläte. ginstan tilbyriar kötit atirbötas *ib* 134. — *abs.* hwat thu mykyt äruodhar fore os oc huru sköt thu tilbyriadho *Bo* 21. *ib* 132. — *refl.* **tilbyrias,** *börja. med inf. i refl. form.* i dagh tilbyrias atirbyggias oc vpfyllas thera chora af . . . hälgha manna siälom *Bo*

253. then tidh gudhelex kärlex eldir . . . tilburdhis at optändas *Bir* 2: 289. — *Jfr* **byria til.**

tilbyrian (-börian), *f. påbörjande, företagande, sättande i verket.* godher fortanke wtan tilbörian *Su* 240.

tilbyta, *v. genom el. vid skifte tilldela.* thet war kongen til byt *BSH* 5: 94 (1506). — *part. pret. genom el. vid skifte kommen till besittning.* at han icke annertz wiste en peder olssons fader olaff jönsson war all steedes fornögder oc tilbyttor j allom sakom epter synom egnom wilie *DD* 8: 230 (1490).

tilbära (tel-), *v. L.* **1)** *bära till, bära, frambära, tillföra. eg. och bildl.* til huilchin rwm scal them tilbäras aff clostirsins thiänarom widh oc watn *VKR* 25. til baaro *(præferebant)* the färska staka qwista oc palm trä honom som rensadhe tämplet *MB* 2: 309. got är at nakat got tilbära *Bir* 4: 335. *ib* 6. — *tillföra, påföra; påbörda.* at the sculli prestum last tilbära *MD* 80. **2)** *bära till, hända. opersonl.* at sua var telburit *Bu* 504. **3)** *tillkomma, tillhöra. opersonl.* än siälin haffdhe sin gudh fulkär i allom thingom som henne tilbär *MD* 100. — *Jfr* **bära til.**

tilbärliker (*n.* **til berligit** *FM* 492 (1510)), *adj. tillbörlig.* som til berligit är *FM* 492 (1510).

tilbögheliker (-lighen), *adj.* **1)** *böjd, benägen (för).* aktom siälena wara . . . tilbögheliká til syndher *LfK* 45. **2)** *benägen, bevågen. med dat.* han haffde jwdam altidh käran j hoghenom oc war honom tilbögelighen äptir hans wilia *(erat viro inclinatus)* *MB* 2: 323.

tilböghelikhet (tyl böghelikheth), *f. böjelse, benägenhet.* menniskene tyl böghelikheth til thz eller til annath *Gers Frest* 60.

tilböghia (-böia), *v.* — *part. pret.* **tilbögdher,** *böjd för. med dat.* war hon natwrlika tilbögdh closterlike gudelikhet oc renliffsens älskogha *Lg* 3: 394. — **tilböghia sik,** *vända sig till, nedlåta sig till.* alla the som bidhia til mik oppa thenna daghen, ällar tik göra nakon hedher, them skal iak besyndherlika tilböia mik *Lg* 3: 660.

tilböghin, *adj. böjd, benägen.* oss hopes ati och äre ther sielffue wäl tilbögne *(det begynnande* til *hör dock här, ehuru sammanskrifvet med följ.* bögne, *snarast samman med föregående* ther*)* *FM* 454 (1510).

tilböra, *v.* (*anträffadt blott i 3 pers. sing. samt i supin.*) [*Fdan.* tilbør, tilbyr. *Jfr Mnt.* toboren] *L. tillkomma, tillhöra. med dat el. ack.* o huru mannelica thu fulkompnadhe riddirlikin rät som thera reghlo tilburdhe *Bir* 2: 264. thw see alla rätuiso j mik ok hwat huariom tilbör *(debetur)* *ib* 3: 47. thom hafdhe tilburt at styra os *(ipsi . . . debuissent rexisse . . . nos)* *ib* 473. alla cristna män tilbör at halla ena cristna tro *(omnes christianos tenere oportet unam . . . fidem)* *ib* 347. thik tilbör at wara tholugha *ib* 1: 116. *ib* 7. *MP* 1: 7. hwem thet tilbör, rät kununger at wara *KS* 1 (1, 1). tilböras *(för* tilbör os?*)* at höra nakat maal för än vi swarom *MP* 2: 254. ihesu christo tilbordhe at thola tholika pino *ib* 24. tilbördhe christum at thola dödh *ib* 25. *KL* 160. os tilbör at lydhä gudhi hällär än mannom *ib* 141. at crisnom ey tilburdhe at ouir skäras äptir moysi laghom *ib* 158. hwar mik tilbör *(oportet)* at dömas *ib* 171. aff hänna ödhmiuklikasta likama taka thän hedhirlika likama hulkin tilburdhe *(corpus . . . quod . . . decuit)* vphöghias äwärdhelika ifwir al thing j himerike oc iordhrike *Bir* 4: *(Dikt)* 246. han giordhe hänne sidhan wyrdhning som honom tilburdhe *KL* 111. thw vast j thik siäluom aff ophoueno änkte hauande j thik minzskelikit älla vmskiptelikit sua som gudhi höuir oc tilbör *Bir* 2: 13. — *vara nödvändigt. med dat.* at thänkia världinna höfdhingia vara kompna til swa owir matto storan fatikdom at them tilburdhe *(oporteat; de voro nödsakade)* nära sik vidh fodhir som annor oskällik diur *Bo* 126. — *vara tillbörligt.* jdhir tilburdhe *(oportuit)* at tala först *(tillbörligt vore att först till eder tala)* guz ordh än for thy at i bort vrokin thz . . . thy viliom vi gaa ok predikä for hedhningom *KL* 156. tilbör at i sculin höra mik *ib* 174. *ib* 132. thz tilbör at vi skolom swa fulcomna alla rätuisona *Bo* 38. at thu skuli forsma hedhrin som ther tilbör *(ut condecet)* *ib* 99. bärin likaman til graff oc jordhin som tilbör *(debito more)* *Bir* 4: 29. *VKR* 74. han . . . kan ey som tilbördhe mz them liffwa *ST* 383. nar iak skodadhe hans guddoms wald hugnadhis iak vitandis at han swa ville ok at swa til bordhe *Bir* 1: 28. — *Jfr* **bör til.**

tilbördhogher, *se* **tilbyrdhogher.**

tilbörlika (-börlige), *adv. tillbörligt, på ett tillbörligt sätt.* seg bewisä tilbörlige met sith fädernis rike *FM* 213 (1504).

tilbörliker (tylbörlig *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). **til byrleker: -lekum** *Bir* 4: *(Art)* 184. *n.* **-ligt** *FM* 214 (1504). **-likit** *Lg* 3: 416. **-liket** *ib* 605, 669. **-ligit** *SO* 192; *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). **tiilbörliget** *FM* 519 (1511)), *adj.* [*Fdan.* tilbørlig] *tillbörlig, passande.* mz flerum orþum til byrlekum *Bir* 4: *(Art)* 184. mz tilbörlikom hedher *Lg* 3: 68. presten . . . sagdhe thz wara ekke höffweliket, ällar tilbörliket anama . . . hans offer *ib* 605. *ib* 416. thz är tilbörliket, thz konunghen ekke maa göra moth sith lyffte *ib* 669. som tiilbörligit är *SO* 192. *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). *FM* 214 (1504). thet ecke tiilbörliget är *ib* 519 (1511). — *vederbörlig, behörig.* haffue ena kisto vel förwarit med tylbörlig richens jern *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

tilböta, *v. gifva godtgörelse, gifva mellangift (åt). med dat.* huilkith godzeth andro scal tilbötä antighiä met löso äller fastho *FH* 2: 36 (1413).

tildirva (-dyrva. -dörva), *v.* — **tildirva sik,** *djärfvas, drista, våga. med inf.* sik til dirwa tässa jordh . . . fore thäm ath hindra *SD NS* 2: 335 (1410). — *refl.* **tildirvas,** **1)** *djärfvas, drista, våga. med inf. (med el. utan föreg.* at *el.* til at*).* thy at han . . . oskriptadhir . . . tildyrfdhis at taka guz likama *KL* 28. the . . . tildirfdhos ey til at ropa *ib* 410. skalt thu . . . ey . . . tildyruas thik vidh nakan likna *Bo* 40. at ängin skuli til dirfwas at ransaka the hälgho träfaldelikhetz vmskiptelika radh *Bir* 1: 367. jngen broder tildyrffues at giffue oldermannenom ond ordh *SO* 112. at nakar man tildirffdis thenna fridh bryta *GS* 29 (1375, *orig.*). jngen tildörffdes han j jordena leggiä *LfK* 216. *Bo* 121. *Bir* 3: 318. *MB* 1: 71, 75, 2: 171, 187, 192. *SD NS* 1: 531 (1406). **2)** *sätta sig i sinnet; inbilla sig.* hwat huxa tha männene som til dirfwas aff sik *(præsumentes ex se)* at jak skal ey taka hämd aff thom *Bir* 3: 194. — *hysa inbillning, hafva höga tankar (om sig).* til drifs *(för* til dirfs*)* enkte af thik

(nihil de te præsumas) Ber 111. **3)** *drista gifva sitt samtycke till?* huilken mesterman som tildyrffues at suenana samdrykker ytermera forlänges ... än som nw foreskriffuit staar böthe fem mark wax *SO* 64.

tildragha, *v.* **1)** *draga el. föra till (ett ställe), framdraga, framforsla.* tymber huggit ok til dragith *RK* 1: 1718. **2)** *draga till, tillföra.* hänna ... lydhna ... hulkin swa tildrogh *(attraxit)* hänne thän hälgha anda at hon war vpfylt vm han mz alla nadha gafwom *Bir* 4: *(Dikt)* 246. **3)** *draga åt sig, draga in, draga upp.* poort oc windabro the til dragha *RK* 2: 2028. **4)** *draga till sig, locka?* ä hwar tolikt hans wili til drog ther war tho engom faat *RK* 2: 7535. **5)** *ådraga, skaffa, bereda.* at the skullo honom angist til dragha *RK* 1: 2434. **6)** *påföra, utöfva (mot), bevisa.* the fornempdo frw abdisso oller henne conuent ... fegdha eller i noghra handa matto ondzsko til dragha *SD NS* 1: 539 (1406). — **tildrágha sik,** *draga till sig.* hulkers clarheet ... sik tildrogh allers there hiertä ok synnen som thom saagho *LfK* 248. — *Jfr* **dragha til.**

tildrikka, *v.* [*Jfr Mnt.* todrinken] *dricka till. med dat.* then keysar ... alexandro honum tha til drak mz got wiin *Al* 2281. — *bildl.* at jach giordhä ther samma skaalän räth, som her knwth eskilson oc flerä waarä medbröder nw nyligä tildrucken är *BSH* 4: 268 (1501). — *Jfr* **drikka til.**

tildriva, *v.* [*Jfr Mnt.* todriven] *tillfoga, bevisa.* thu hafuer mik til drifuith swik *Iv* 5678. *Jfr* **driva til.**

tildräkt (tyl-), *f.* [*Jfr Mnt.* todracht, *äfvensom Isl.* tildráttr] **1)** *tilldragande; dragning, dragningskraft.* mädhan hwar creatura i sinne matto af naturlike tildreght är pliktogh hanom thiäna *Ber* 244. mz gudligx kerlex tildrect ok lenktan *Lg* 3: 530. är han genzstan när, i kärleksens tildräkt *LfK* 31. **2)** *understöd, bistånd?* for then trotyänste, skatskyllen och longlige tyldräkt, som foräldre fore oss och wii i waar tydh sweriges crone bewyst haffue *BSH* 5: 435 (1511).

tildöma (tel-), *v. L.* **1)** *tilldöma.* kännis jak ... mik haua tilldömth härra vlwe haqonsson een attung *SD* 6: 18 (1348). *VAH* 24: 318 (1414). teldömde jak then forscreffna teghen anbiörne *SD NS* 1: 274 (1403). *ib* 442 (1405). tildömde iak for:da nielis i iädhrom the wreta behalla *ib* 277 (1403). nissa ingwarson ward tildömder een half gard i flatä aff thiuma kirkio *BSH* 2: 43 (1397). hon *(själen)* är thik tildömd mz rät *Bir* 3: 106. *ib* 426, 4: 75, 77. *KL* 85. **2)** *döma till.* aff thy at thenne by wadzstena hafuir til foren waret en landzby ... oc thet i swa mato til än landzby at blifue rätlika til dömpt är *BSH* 2: 115 (1400). vm thet framdelis en landzby blifue *(för* blifue skal*)* som thet her til warit hafuer oc til dömpt är *ib.* hon saa sin son ... aff iudhanna höfdhingom tildömdan *(adjudicatum)* fulasta dödh *Bir* 4: *(Dikt)* 263. o tu aldravslasta siell tildömpdh ok värdh äuerdeligom eelde *LfK* 235. — *Jfr* **döma til.**

tileghna (tileigna: -adhe *Lg* 3: 528. **tileyghna** *SD NS* 2: 44 (1408). **tileygna: -as** *Su* 131. **til eygna: -ar** *LfK* 10. **tileyna: -ar** *SD NS* 1: 688 (1407); **-om** *VAH* 24: 327 (1377). **til eyna: -ar** *SD NS* 2: 82 (1409). **tiläghna** *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441), 169 *(öfvers. fr.* 1441); **-at** *ib* 168 *(öfvers. fr.* 1441*)*; **-ar** *ib NS* 1: 8 (1401). **til äghna: -adhe** *SJ* 105 (1440); **-ande** *Bir* 4: 96. **tillägna** *SmålL* 4: 1 *i var.;* **-ar** *SD NS* 1: 21 (1401, *nyare afskr.*). **tilhägna: -ar** *ib* 149 (1402). **tilengna: -ar** *ib* 47 (1401). **til ängna: -ar** *ib* 2: 326 (1410), 335 (1410)**),** *v.* [*Fdan.* tilegnæ, tileynæ] *L. tillegna, öfverlåta (åt ngn) ss egendom, öfverlåta eganderätten (till ngt åt ngn).* afäghnom wi oss thet for:da goz oc warom arfwom oc tiläghnom forskrifna jonne symonson oc hans arfwom til äwärdhelika ägho *SD NS* 1: 169 (1402). alla thesso for:do gozs oc äghodela ... affhender iac mik oc mynom arffwom, oc tileghnar them for:da herra gözstaff magnusson oc hans arffwom til äwerdhelica ägho *ib* 1 (1401). *ib* 3 (1401), 6 (1401), 8 (1401) *o. s. v. VAH* 24: 327 (1377). *SJ* 105 (1440). affhänder jak mic the for:do jordh oc minum arwum oc tileghnar jak hana vnder vreta kloster oc thäs formannwm til äwerdhelika ägho *SD NS* 1: 207 (1403). jak haffuer honum oc hans ärffwingiom vplatit oc til äuerdelica ägho tiläghnat *(appropriasse)* thessin äpterscriffna godz *SD* 6: 168 *(öfvers. fr.* 1441). prost matisse oc hans arffwm all thessa forscriffna godz fria oc ohindradha tiläghna *ib.* — *öfverlåta, tillerkänna.* allan annan skat oc thiände som os här til haffwir tilhört rätteligha. fördragom wi them fran thenna dagh oc them thz til eghnom *(concedimus)* til äwigh tiidh *MB* 2: 258. haffwj förbrwtith sin hästh oc harnisk, oc then räth han haffde til then fangan hwlketh capitenarenom tha tilegnas *PM* 40. — (?) offwirwan iosue alt landith j bärghomen oc til swdherst, oc landit som til eghnas josue *(cepit ... Josue omnem terram montanam, et meridianam, terramque Gosen; öfversättningen beror tydligen på ett missförstånd) MB* 2: 33. — *öfverlemna, gifva.* han ... tilegnadhe henne thua dyrasta kronor, oc twa ädhlasta kiortla *Lg* 3: 312. **2)** *tillegna sig, tillskansa sig.* enghin matte widh ban, thz är widh sith liff nakot tileghna *MB* 2: 15. **3)** *egna, helga.* trättan altara ... som wighiande oc til äghnande ärw xiij apostolis *Bir* 4: 96. thz *(templet)* til eghna aff gudhenom jowi *MB* 2: 295. **4)** *öfverlemna, hängifva, sammansluta (med), förena (med).* swa wart han hänne fullelika tilegnadher, at han jnthe gath höra talas wtan om hänne *Su* 21. kärleken är the dygdh, som ... tilegnar oc tilbindher älskaren til sin älskogha *ib.* tilfögias oc tileygnas then ... äwerdelika fördömda hopenom *ib* 131. — **tileghna sik,** *tillegna sig, göra till sin.* thän älskare som swa högha ... brwdh mz swa enlekom fördel sik til eghnar *(sibi ... vindicat) Su* 14. *Lg* 3: 528. — *sätta sig i besittning af, tillegna sig, tillskansa sig.* antwarden j gän thz j haffwen idher til eghnat *MB* 2: 275. hoo som tillägnar sigh bredzlerum *SO* 302. *LfK* 10. — *Jfr* **eghna til.**

tileghnan (tiil-), *f. tillegnande, öfverlåtelse.* tiil thässa giff ok tiileghnan mere wisso *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 12 (1403), 44 (1408), 52 (1408), 64 (1408), 361 (1411).

tileghnilse (tillägnilse), *n. pl.? öfverlåtelse, öfverlemnande till besittning; besittningsrätt, besittning.*

nadhennedals closters stychtan, bygning, methgifft . . . gaffuor tilegnilse oc förläning *FH* 1: 18 (1441, *nyare afskr.*). wplathom wi . . . högbornom första her konwngh magnus . . . förnempde land och hwarth thera för sik . . . til eth räth köp och honom til ewig tillägnilse *(titulo vere vendicionis et perpetue alienacionis) SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

tilena, *v.* **1)** *förena (med). med dat. och ack.* tik bidhiandis . . . at thu . . . mik nw j thina nadh anamadhan tik . . . stadhelika tilfögh oc tilena *(me . . . tibi unias) Su* 218. j thäs kärlekx foreening, j hwilkom thu tik tilenade oc anamade mandomsins naturam *ib* 326. som . . . tilenadher är sinom gudh *ib* 344. *ib* 113, 290, 317. *LfK* 73. at thin siäl tilenas *(uniatur)* hanom oatskililika som är en gudh j threm personis *Bir* 4: 21. *Su* 112. — *förena, sammansluta.* manzsins heta astundan . . . skulle wara . . . tilenat oc stadug j gudhi *(in deo . . . solidatus esse deberet) Su* 275. **2)** *tillägga, tilldela, öfverlemna?* huilkit godz the for:de ädle herrer . . . henne oc clostreno til enadhe *(för* til eghnadhe?*)* oc forliikte *FH* 5: 33 (1465).

tilfa, *v. L.*

tilfalla, *v.* [*Jfr Fnor.* tilfallinn] *L.* **1)** *falla till, falla ned. bildl.* o huat storlika huar thera *(af själarna i skärselden)* glädz mot minzsto dropa oc minzsto smulona, som tilfallir *(cadet)* aff herrana bordhe sik til nakon lisa oc swalka *Su* 370. **2)** *tillfalla, komma till del. med dat. (el. i dess ställe ack.).* alt sit fädhirne som hänne tha tilfiöl salde hon *KL* 331. them war til fallit eeth arff äptir thera foräldra *ST* 64. *SD NS* 1: 150 (1402). at the sama for:da x solidi landh jordh the äro thil falne mynne hustrv i rättom ärffwadeel *ib* 55 (1404). all the gotz os badhom tilfiöldo j tauestaland *FH* 2: 56 (1423). swo wel thet radhit tilfallit war *(näml. af sakören)* som thet hanom tilföll *FM* 48 (1447). här äpther vttrykkis lotten som tilfwl judo släkt *MB* 2: 40. the äghodela som honom til fwllo j lotten mz juda söner *ib* 50. them vtgik första lotten oc til fwl them cariatharbe *ib* 55. **3)** *falla på, påkomma, öfverfalla.* hunger oc nödh sculle them til falla *RK* 2: 2102. *MB* 2: 136. **4)** *falla till, sluta sig till, hålla med.* thentidh the til falla ok tillägghia al siin sin til wärldinna *Bir* 1: 153. somme mz konungen hollo ok somme mz drötningen till follo *RK* 1: *(sfgn) s.* 191. — *part. pret.* **tilfallin,** *lämplig, passande. i förening med* väl. the som läkedom idhna, the styra sit blodhlaat oc läkedoms drykkia epter thy som then planeten hawer krapt ower the stund eller andra om daghin som wäl är tilfallen *MB* 1: 71. här är wäl til fallith at spöria nakar märkelik thing *ib* 435. *Bil* 310. — *utan* väl. menniskior som dugha til at forestaa embetom vtan fore, oc ther til suielle oc tilfalne äru *VKR* 9. the erlighe prelater och hederlige personer, som thet möthe tilfalne ok beqwäme äre besökia *BSH* 5: 520 (1512). — *med gen.* thäs. är drängen tessz til fallin *(lämplig el. duglig dertill) SO* 147. — *Jfr* **falla til.**

tilfara, *v. L. fara till.* han kom for witne til farande *(d. v. s. kom tillstädes)* ther folkit war saman komit välia paua *Bil* 394. *Jfr* **fara til.**

tilflya, *v.* [*Jfr Ä. Dan.* tilflye. *Jfr äfven Mnt.* tovlien] *L. gifva ordning och skick åt, gifva det rätta skicket åt; pryda.* hon (ɔ: tokth) . . . tilflyar änletet *LfK* 72.

tilflygha, *v. flyga till, skynda till.* diäflane nar the höra mit nampn tha släppa the siälinne swa som rädde vtan the atir vmuändas ok til flygha *(advolant)* annantidh at gripa hona *Bir* 1: 24.

tilflyia (-flyya. -fly), *v.* **1)** *fly till, taga sin tillflykt till.* han owergaff sina foräldhra, hwlka annor barn plägha tilfly oc älska *Lg* 3: 262. **2)** *skynda till, framskynda.* thiänärene tilflyya *LfK* 215.

tilflyilse, *n. pl.?* [*Fdan.* tilflyelse] *tillflykt.* hanom . . . gaff . . . keysaren thän stadhen som han hafdhe byght i welano . . . at han matte thit hafua tilflyilse tha hanom thäktis *Ansg* 199. *ib* 191. at cristne män mogho haua tilflyilse *(refugium)* til hänna j siälinna vidhirthorfft *Bir* 3: 410. war herra är fatika manna tilflyilse *MP* 1: 225.

tilflykkia, *v. tillströmma, samlas (till).* til huilka alle tilflykte j synom dröfuelsom som kyklinga vnder modhers vinga *Lg* 3: 571. tilflycte til henne hederliga forstynnor *ib* 562. gongandes moth henne . . . mz . . . allom stadzens jnbyggärom . . . vtan otalligan moogha som alt jempt tilflycte *ib* 569. dieflänä . . . tilflytte *(sannolikt för* tilflykte*)* til hanom hwar mz syna järn tangh, spywtom ok käxom *(circumvenerunt cum instrumentis) LfK* 235. aff hulko til flykte alla the wärste oc alle widherstyggilse samqwämdher *MB* 2: 295.

tilflykt (-flyoht *Gers Ars b* 5. **til flokt** *Gr (Cod. D)* 393. **tilfloght** *ib (Cod. A)* 299**),** *f.* [*Jfr Mnt.* tovlucht] *tillflykt.* at höxste himilin var ypin . . . teknar os frälsan tilgaug oc tilfloght til himerikis riko *Gr* 299. j . . . bethsura städher . . . ther the theris tilflykt [haffdho] *MB* 2: 250. trygga til flykt oc wärn skalt thu al tidh til sökia oc finna j minna sidho saare, swasom dwffuan sökir j stenanna hwlom *Su* 199. jomfru maria sötasta hiärta . . . hwilkit som är alla syndara tilflykt *ib* 376. til tik *(Maria)* mit enda hop oc tilflykt *ib* 207. *ib* 206. *Gers Ars b* 5. thu äst . . . mins tilflyktz thorn *Su* 207. — **tilflykta stadher (til flykte-** *MB* 2: 55. **tilflyktis-** *ib* 56. **tilflyktes-** *ib* 55. **til flyktes-** *ib.* **tilflyctes-** *ib* 56. **tilflyct-** *ib***),** *m. stad som (i Israels land) tjenade ss tillflyktsort för den som (mot sin vilja) begått mandråp och sökte undkomma blodhämnaren, fristad.* gaff han högxste prestens aaron sönom ebron til flykte staden *(confugii civitatem) MB* 2: 55. gerson sonom . . . gaff han . . . tilflyktes städher gaulon . . . oc bosram *ib. ib* 56.

tilflykta? *v. tillströmma.* alla wäghna tilflycta *(troligen för* tilflykkia *el.* tilflyta*)* annars manz ärande, andra manna omsörgher *LfK* 124.

tilflyta (tiilflytha), *v. tillflyta, (ymnigt) tillfalla.* än rikedoma til flyta *Ber* 127. peninge och gull honum tiilflyther *RK* 3: 3453.

tilflytilse, *n. pl.? f.? tillflytande, tillströmning.* gudz miskunda dagh oc hans nadha tilflytilse *MP* 1: 227. — *tillflytande, tillflöde, tillfallande i ymnigt mått.* naar wärdzslikx hedhirs älla rikedoma tilflytilse *(affluentia)* forma ey at lukka them *Bir* 4: *(Dikt)* 240.

tilfläkta, *v. fläkta till, genom fläktande tillföra.* kom en foghol, thz war en örn flyghandhe ower han, honom wiliandes wärna mothe solennas brändagha mz

enom wingha, mz thän andra winghan tilfläktande han *(för* hanom *el.* honom*)* wädhret, honom til swalka *Lg* 3: 166.

til foren (*BSH* 2: 115 (1400); *RK* 2: 2441, 2748. **tilforen** *Ansg* 191; *SO* 21. **thil foren** *SD NS* 2: 172 (1409). **tiilforen** *BSH* 5: 408 (1510). **tilforin** *Ansg* 227. **til forna** *GO* 757. **til fornä** *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*). **til fornne** *BSH* 4: 301 (1502). **tilfornne** *ib* 243 (1499), 293 (1501). **til forena** *StadsL Add. A.* **til forenna** *BSH* 3: 174 (1466). **thill forenna** *SD NS* 2: 214 (1409). **til forinna** *Su* 199, 273. **til forene** *BSH* 5: 60 (1505, *på två st.*). **til forenne** *LfK* 221; *Lg* 3: 356, 383. **til foronne** *BSH* 2: 39 (1396). **til forende** *FM* 207 (1504). **tilforende** *ib* 291 (1506). **til forendhe** *SO* 204. **tilforinde** *Ansg* 235. **theforende** *BSH* 5: 124 (1506). **tefornen** *ib* 442 (1511). **til fören** *RK* 2: *s.* 342. **til förna** *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*); *PM* LXVII. **tilförna** *ib* XVI, XXXVI. **til förne** *Di* 221. **til förena** *MB* 2: 8, 14, 20, 42, 112. **tilförena** *ib* 12, 33, 40, 57. **tilförenna** *ib* 30. **til förene** *ib* 258. **tilförene** *ib* 231. **til förenne** *Bir* 1: 218. **tilförenne** *MB* 2: 238. **til förinne** *ib* 258. **tilförinne** *ib* 209. **til förende** *ib* 219; *BSH* 4: 128 (1488). **till förende** *Di* 112; *RK* 3: *(sista forts.)* 4481. **tilförende** *MB* 2: 228. **til förinde** *ib* 239, 258, 322. **tilförinde** *ib* 242. **til föranna** *Su* 70. **tilföranna** *ib* 50. **tilföranda** *Lg* 663, 673, 674, 3: 163, 181; *LfK* 13, 15 *o. s. v.* **til förandha** *Su* 177; *Lg* 3: 162. **tilförandha** *Su* 80. **tilförrandha** *Lg* 3: 696. **til föranda** *Lg* 661. **tilförande** *Ansg* 247), *adv.* [*Fdan.* til forn. *Jfr Mnt.* tovoren, tovorn, tovorent, to vorne] *L.* 1) *eg. om rum: framtill; i spetsen, främst.* hava til foren [*jfr Mnt.* tovoren hebben], *hafva företrädet.* ey är gest swa argh at hosbonden skal io hawa til forna *GO* 757; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 334. 2) *om tid: tillförene, förut.* hawom wi ... dömpt alla thennä fornempda män medh alles thera gotz ... vnder kronona oc vnder skat at bliwa efter thy thera foräldra fore them til foronne warit hawa *BSH* 2: 39 (1396). at iak thettha sua stadhgar ok thill forenna sthadgath hafwer *SD NS* 2: 214 (1409). vm hänna gerninga waro godha til förenne *Bir* 1: 218. j haffwen ekke til förena gangit thän väghen *MB* 2: 8. the skulu väl tänkia at wi allaledis wiliom vndan fly som wi til förena giordhom *ib* 20. at gudz mönsther oc altarin ... waro wpbygt som tilförene *ib* 231. atilius konung ok ercha drotningh scolo vara saa käre ath tegh som nagath sin til förne *Di* 221. ropadhe the rösten än mykyt ömkelikare sidhan än til föranda *Lg* 661. en som litet til forenne drunknadher war *ib* 3: 356. *BSH* 2: 115 (1400), 5: 60 (1505), 124 (1506). *FM* 207 (1504), 291 (1506). *MB* 2: 12, 14, 30, 33, 40, 42, 57, 112, 209, 231, 238, 258, 322. *SO* 21. *Lg* 663, 673, 674, 3: 162, 163, 181, 696. *LfK* 13, 221. *Su* 50, 80, 177, 199, 273. *PM* XVI, LXVII. at han ekke ... screff saman hennes testament daghen til forenne *Lg* 3: 383. om han til forendhe borgar är eller varit hauer *SO* 204. — *förut, ofvan.* som förscriffwith är c [j] *(d. v. s. kap. 1)* tilförna *PM* XXXVI. — *förut, först, dessförinnan.* för än han sielfuer gik til bordh, tha badh han ä tilförande inledha fatight folk *Ansg* 247. en dag red jarlen wtaff slottit ... oc haffde till förende innan for porten wapnat sit folk *Di* 112. hwar en jngangande i clostret skal tilföranda fly oc skikka om all sin tingh *LfK* 15. i allom tinghom oc görandhe ärandom, haff iw til föranna granna förhwxsan *Su* 70. *MB* 2: 228, 239. sculle ... seghia jo annen til fören til naar hwar annen schada wil *RK* 2: *s.* 342. til trängher them örligh tilförinde *(prius)* *MB* 2: 242. om i tröste tefornen skaffe ider vilie met vore fiender her nidhre *BSH* 5: 442 (1511). — *förut, i förväg, på förhand.* genstan forstodh ... ansgarius tilforen hvi han var kalladher *Ansg* 191. aff diäfvulsens äggilsom, som viste tilforin, at ansgarius skulle koma ighen *ib* 227. — *emellertid, under tiden?* almogen oc the allä meena rykte for göksholm samman ... her beynct oc magnus til foren sporde at the sich swa reedha giordhe *RK* 2: 2748. *ib* 2441. — *emellertid, dock?* till danmark han sig skyndade mz hast ... till förende monde honum mykit förtryta att han skulle ryma för kätill och grytha *RK* 3: *(sista forts.)* 4481. 3) *först, först och främst, i första rummet, före allt annat.* wi *(kon. Erik)* haffua fulla makth giffuit war ämbitzman claws lydekeson ... at giffua, skipa oc skipta war almenninghia, hwar the heltz liggia, ther nytiande äre til ager oc engh the byggiende män them vidher tarffwa til kronanne skat, i swa matte at tesse for:da almen[nin]ghia forornä *(för* fornä*)* äghiaude sculu aff tessä almennighia til fornä so mikit beholda, som tolff bolfasta män sägia, at the kunno sich aff biärghä *SD NS* 2: 350 (1411, *gammal afskr.*). wi viliom gerna tilforinde *(primo quidem)* gifua idhir alt thet gooz, harnisk oc päninga, som vi vunnom af varom fiandom ... oc ther ofuer viliom vi idhir gifua ena mark lödhukt silfuer, for huan then man som i stadhenom är *Ansg* 235. — *i inledningen till bref (jfr Lat.* saluto (salutatione) præmissa; *Mnt.* vruntlike grote to vorne gesant *o. s. v.).* wara ödmyuka ... thiänist til förna medh gudhi *BSH* 2: 236 (1425-29, *samt. afskr.*). *ib* 3: 174 (1466). venlighe helso altidh til förende sendh med gwdh *ib* 4: 128 (1488). *ib* 243 (1499). fadherligh helso tilfornne sendh medh gudh *ib* 293 (1501). *ib* 301 (1502), 5: 60 (1505). myn ödmijwke plichtoge trothienist altiid tiilforen send med wor herre *ib* 408 (1510). 4) *dessutom?* at enghin myn arfue äller äpthekomandhe schal thenna jordh ... athyr winna äller lösa, wthan han gifwe for:da domkyrkio xx mark och hundradhä redho päningha äller och swa goth goz, som xx mark oc hundradha wärt är och hwsen thil foren *SD NS* 2: 172 (1409).

tilfresta, *v. försöka, göra försök med.* thz offta tilfrestande ok jngaledes görä formaande *LfK* 235. — *försöka, söka, bjuda till. med inf.* them tilfresta the dragha j fordärff *MB* 2: 202. mange ... til frestadho ... then mylen at gripa aff hans handom *Su* 226. *ib* 62, 215, 253. — *Jfr* **fresta til.**

tilfrysa, *v. frysa till. opersonl.* hiith skall gud giffwä, hon *(skutan)* kome för än til frys *BSH* 5: 123 (1506).

tilfulla, *v. L.*

tilfylghia (-fölghia. -folgia), *v.* 1) *förfölja.* jwdas them tilfölghiandhe slogh j häll aff them män wäl viij M *MB* 2: 234. 2) *följa, vara en följd, kunna slutas.* thy tilfolger at her är sielennä skerlzslo eeldher *LfK* 262.

tilfylla, *v. L.*

tilfälle (-fälde), *n.* [*Isl.* tilfelli] **1)** *det som händer (ngn).* ciprianus ... taladhe til biscopin all sin tilfälle *(quæ sibi acciderant) Bil* 448. keysarin fik vita ... al hans tilfälle *ib* 771. **2)** *tillfälle, lägenhet.* thwe brödhir letto idhkolika tilfälde ... at dräpa en riddara *KL* 40. at iak maghe fa ympnogheet oc tilfälle at fara the reysona *Ansg* 189. the hafdho mere til fälle at fulkompna sin lusta än andre *Bir* 1: 197. dyäfwllin ... gaar vmkring at han maghi finna nakar tilfälle at suika *ib* 2: 77. han sökir tilfälle mik fördriffwa oc dräpa *MB* 2: 256. tha flydho iomffrwnar til kyrkionar, oc the som ekke fingho thäs tilfälle, lwpu the i flodhena *Lg* 3: 391. tha gud fögher at tilfelle kan kome til föret *FM* 291 (1506). thässe göra os tilfälde til äwärthelika helso *KL* 282. *Bir* 1: 247. thz besta radh wil jac idher sigia til rikesens bestand thz besta tilfelle *RK* 2: 8251. — (?) the fordömelicha dirfwin som (kallas) conspiracion ... hon är höghelicha forbudhin allom systrom oc brödhrom ffor thet thessa syndinna tilfälle hon ledhir menniskiona oc kombir honá til at forsmaa ... sin gudh oc sina formän *VKR* 19. han swaradhe thy thz *(för* thz är*?)* alt syndh man seer i tilfällom *(då tillfälle erbjuder sig?) LfK* 144. — *tillfälle, utväg, sätt.* höfthingin ... thänkte mz hwat tilfäldom han matte fa se guz man *(per quamcumque occasionem videre sanctum virum) KL* 213. diäfwlsins iilska vildo them skilia aat mz thässom tilfäldom *ib* 211. betänkte mz hwat konst äller tilfälle the henne thädan kwnno komma wtan skadha *Lg* 3: 655. — (?) nar nakat aflas mz suiklikom fundom älla ilzsko tilfällom *(per occasiones malitiæ) Bir* 2: 163. — *tillfälle, anledning.* thätta oc tholkit mera thässo likt mat thu thänkia af piltenom ihesu. jak gaf thik tilfälle. än thu mat thy fulfölghia oc thz wtuidha som thik thäkkis *Bo* 15. hon sagdhe sik ey gita flyt syndanna tilfälle vtan hon flydhe manna vmgang *KL* 35. tok sik thädhan sinna forradhilsa sak oc tilfälle *Bo* 162. *MP* 1: 16. aff thäs skadhans tilfälle *(ex occasione damni; med anledning af den skadan) Bir* 4: 80. haffdo the *(byggnaderna)* warit thera äptekommandom tilfälle til hogfärdh *(causa superbiæ) ib.* är thz hänne ... sak oc tilfälle til fafänga glädhi *Bo* 17. nakot thz ordh ... af hulko ther the magho hawa til fälle til synd *Bir* 1: 310. af thesso är nu tilfälle gifuit at nakot thala af tionda *MP* 1: 256. at ey sculde androm giuas tilfälde at inga i nunno klostir *KL* 223. hans vili är til höghfärdh ok wärldinna giri af hulkom han gifwir härdzsko fullom hiärtom til fälle ok äptir döme at synda *Bir* 1: 329. at the mattin finna tilfälle aff minom ordhom oc gerningom at röghia mik *ib* 3: 57. *VKR* VII. äpther hwilkit mange vnge män matto ... tagha tilfälle til ath synda *MB* 2: 297. at han ey före thy skulle haffwa ämpne äller tilfälle til at skada israel *ib* 267. — *anledning, orsak.* äru onde godhom en sak ok tilfälle at the skulin ey storlika bryta mote gudhi *Bir* 1: 67. at ond gerning var hans dödz tilfälle *ib* 2: 192. är the siälen siälff saak oc tilfälle til tolkit omskiffte *Su* 106. for manga handa saakir oc tilfälle *ib* 299. — (?) haffwir iak ... opta fangit sköra oc orena thanka, oc stundom aff minom eghnom tilfällom *(af mitt eget vållande?) VNB* 31. — *anledning el. orsak till klagomål el. strid, sak.* vm iak bort toke nakon af wärldinne mot naturlike likamans skipan. ginstan hafdhe diäfwllin til fälle mot mik *Bir* 1: 216. at sampson letadhe til fälle *(occasionem)* mothe philistiyms folk *MB* 2: 114. — *anledning, förevändning?* at godhe skulin ey skändas ok ey dylskom giuas tilfälle *(occasio)* ok komaskolandom äptedöme *Bir* 3: 275. **3)** *tillfällighet.* thz *(landet)* var ey honum länt ok ey pantsat vtan hafdhe fangit thz aff eno tilfälle *(occasione) Bir* 3: 401. — *Jfr* **synda tilfälle.**

tilfällelikhet, *f. lämplighet?* war ok hänna höwizskaste likame qwämelikaste anbudh ok idhkelikin tilfällelikhet *(jugiter applicabile)* til gärninginna fulkomnilse *Bir* 4: *(Dikt)* 272.

tilfällilse (-fellise), *f. lägenhet, medel?* tykker sa, ath for:ne holme vore en godh tilfellise til ath beskerme riketh *BSH* 5: 60 (1505).

tilfästa, *v.* **1)** *fästa vid, vidfästa.* aldher twnge kroppen mz spikomen tilfästher *(näml. vid korset) Su* 39. — *med dat. (el. i dess ställe ack.) och ack.* widh eth stadokt ankara, som skepet tilfästes i storom storm *Lg* 3: 263. grypo the grymmo pinara han ok wt thando först hans höghro hand ok til festo hona korseno *Bir* 1: 30. jak war ... til fästir *(affixus)* korseno *Bir* 1: 208. *Su* 35. — *bildl.* jak tilfästis thom suasom mz threm spikom som är räddoghe oc ödmiukt oc mina gerninga skodhan *Bir* 2: 172. — tilfästa sin öghon, *fästa sina ögon el. sin blick (på ngn el. ngt), se (på ngn el. ngt).* huru the miskundenna ... modher sin miskunsamma ... öghon altid haffuer mildelika tilfäst oppa tik *Su* 138. — *vidfästa, bifoga.* hans opna breff ... hwilkit ... thetta mith breff är tilfäst *SD NS* 1: 14 (1401). i thetta breff ... i *(utgår?)* hwilko ther mith breff til fäst är *ib* 277 (1403). henna breeff, som thotta mit breeff är tilfäst *ib* 2: 320 (1410). **2)** *fästa, trolofva. med dat. (el. i dess ställe ack.).* tilfästo henne enom myndoghom oc stranghom riddara i hionelax stadhga *Lg* 3: 478. thu ... haffwer tik honom troloffuat oc tilfäst *Su* 103. the skulu sik thenna brudhena ... aa nyt maal tilfästa oc troloffua *(debent hanc spiritualem sponsam quasi de novo desponsare) ib* 365. *ib* 4, 351, 356, 362.

tilfästning, *f. fästning, trolofning.* thin andelika tilfästning *(desponsatio) Su* 358. *ib* 359, 360, 362.

tilföþas, *v. refl. L.*

tilföghia (-fögha. -föia: -föias *Lg* 3: 319; **-föioms** *LfK* 179. **-föiä.** *impf.* **-föghdhe. -fogdhe** *Bir* 2: 176**),** *v.* [*Jfr Mnt.* tovogen] **1)** *foga till, låta komma till.* thz vare ... mykyt lustelikit, tilfögdhe gudz älskogha salso *(adjuncto Dei amoris condimento)* liwa äpte naturinne *Bo* 131. — *sammanfoga el. hopbinda med, förena med. med dat. (el. i dess ställe ack.) och ack.* x lebardha fru mik tilfögdhe *(connexus et colligatus decem leopardis) Lg* 369. kan ... licamligit rwm tilfökt vara andeligo rwme *LfK* 263. tilföghe ... sin öghon diursins öghom *Bir* 2: 223. *ib* 5, 176, 178. thw äst sannelica siälwir kärlekin hulkin miskunnan oc rätuisan äru til fögdh *ib* 13. til föghiande *(associans)* guddomin mandomenom *ib* 1: 7. *ib* 186. nw til fögdh *(conjuncta)* sinom son glöme hon ey sinom infödha godhlek *ib* 393. fulbordhom giffuer

han äwärdelikit frälse ... oc them tilfögdher *(för -fögher; copulat)* theras ophoffwe *Su* 84. the os ärw tilföghdhe mz christi kärlekx bande *Ber* 16. som os ärw for nakor skälik thing särlika tilföghdhe *ib.* qwindzligom tankom tilföghandis mandzliga starkhet *MB* 2: 300. — *med ack. och prepositionsuttryck.* han är til fögdhir ok til bundin ... mz andeliko samfögilse til the hälgho kirkio *Bir* 1: 326. til fögdhe iak prestana mz minom likama *(conjunxi sacerdotes mihi cum corpore meo) ib* 169. — *förena med, hopföra med. med dat. och ack.* o godhe ihesu. hwat storan hedhir thit folk thz gör thik. tilföghiande *(associans)* thik röuaromen *Bo* 197. — *förena med, föra samman med. med dat. och ack.* han ... antwardhade sik ... warom herra i waald, oc badh han honom sinom frändhom sik tilföghia *Lg* 3: 331. — *förena med, införlifva med, upptaga i. med dat. och ack.* tilfögiandhis henne systrannas samqwämdh *Lg* 3: 438. — *med ack. och prepositionsuttryck.* wilde falskliga faa konungx alexandri rike oc tilföghia mz sino rike *MB* 2: 255. — *i äktenskap förena med, gifva till äkta.* thz han *(Gud)* honom saa dana ena iomffru tilföghet haffde *Lg* 3: 633. **2)** *bifoga.* thätta brefwit här til föghat *SD NS* 1: 525 (1406). **3)** *gifva, förläna, beskära.* tilfögh mik vslum hielp *ST* 461. *ib* 481. at them ther mz nögde som them gudh til fögde *RK* 1: *(Ny början af Gamla Kr.) s.* 164. aff them tinghom min ... herre skapare ok atherlösare mich ... til föökt hafuer *FH* 6: 356 (1449). — *anvisa.* han ... badh gudh sik tilföghia ena ökn, hwar han matte bättra sina syndher *Lg* 3: 336. **4)** *tillfoga.* dieflannä seandes at the ey kunde tilföiä sielenne syna lofwadha ondzsko *LfK* 219. **5)** *hänföra, rikta?* j thy at jak allan myn viisdom tilfögde ok vthlagde j verldzliga swekliga falskhet *LfK* 268. — **tilföghia sik,** *förena sig med, sluta sig till. med dat.* the tilfögdho sik them andro faromen *Gr* 299. tilfögdho sik liusins härskapi *ib.* han tilföghir sik thöm *(jungit se ipsis) Bo* 232. tilfögh thik oc lat thik til them *ib* 67. at thu ey tik tilfögde *(es secuta)* vnghom manom *MB* 2: 211. tilfögdhe hon sigh boodz pighom *ib* 210. *Bir* 3: 467. *MB* 2: 224. — *sluta sig till, hålla sig till, rätta sig efter. med dat.* at alle skullo fölia oc sigh tilföghia hedhninganna, laghom oc sidhom *MB* 2: 221. — *hängifva sig åt.* tilfögh tik hännas kärlek *(te in amicitiam illius sponsæ ... conjunge) Su* 15. — *refl.* **tilföghias,** *foga sig till, sluta sig till, sluta sig samman med. med dat.* thäntidh thäs halfwa fingirgulsens halfdeel sändis hanom ok tilfögdhis them halfdelenom som han hafdhe för aat *KL* 83. — *sluta sig till, närma sig intill, förena sig med. med dat.* ey är loflikt iudhom tilföghias orenom hedhingom *(conjungi aut accedere ad alienigenam) KL* 151. en walloghir höfdhinge ... kom i ödknena oc tilföghdhis hälaghom munkom *ib* 250. gaam ... til hans, oc tilföioms honom mz gudelikx kärlekx omffämnilsom *LfK* 179. — *förenas med. med dat.* skildis hans siäl widh likamen ok tilfögdhis guz modhir *KL* 84. *ib* 178. *Lg* 3: 319. han bortfördhe mangra manna siäla fran thom hulko *(för hulke)* som skullo tilföghias *(jungi)* thera värdhskapi *Bir* 3: 46. al thing skulu tilföghias sino vpbyrilse *KL* 308. var ensamin vm thu vilt gudhi tilföghias *(ei conjungi) Bo* 45. likamin ... til föghis siälinne *Bir* 1: 299. *ib* 300. skalt thu tilföghias mik oc thom *ib* 2: 178. min älskelikin skal til föghias mik mz kärlex och älskogha bande och iak skal til föghias honom mz älskelikhetz widherskipte *Ber* 42. *ib* 17. — *i äktenskap förenas med, förmälas med. med dat.* dyoclecianus ... bödh at honom skulle hustru leetas som honom skullo tilföghias *Gr* 282. *MB* 2: 214. — *förenas med, sammanföras med, upptagas i. med dat.* sculu the (ɔ: focarie) ey tilföghias conuentinne j chorenom dormitorio ellir conuentz stufwnne *VKR* 25. *ib* 26. — *Jfr* **föghia til.**

tilföghilse, *n. pl.?* **1)** *förening.* jak tilfögdhe thom mik vm mins licamma tilföghilse *Bir* 2: 178. hwru kan iak wtwälia thins sons tilffögilse mz hyonelagx tilbindhnigh *Lg* 3: 284. **2)** *fogande, skickelse.* aff gudz tilfögilse *Lg* 3: 641. är thet gutz tilfögilse och forsyn *BSH* 3: 173 (1466).

tilföghning (-nigh), *f. förening.* mz äwärdelikom fridh oc kärlekxsens tilföghnigh *(fædere sempiterno) Su* 97.

tilföra, *v. L.* **1)** *tillföra, bära fram.* tilförin til war thz vi skulom drikka ok swälgha *MP* 1: 175. **2)** *framföra, frambära, förkunna. med dat. och ack.* alla them som ... wanfrägdilsanna ordh ällar lywdh ... tilföres *LfK* 107. **3)** *tillföra, medföra, bringa. med dat. och ack.* dröfwilsen ... tilföre siälenne äwerdhlika glädhis sälikhet *Su* 443. *LfK* 134. **4)** *medföra, föra med sig, förorsaka.* thäs större sorgh oc ängxlan til före *(adducit)* hans mistilse *Su* 212. **5)** *tillfoga, tilldela, låta (ngt) drabba. med dat. och ack.* at gudh ... genstan tilförer *(adhibet)* syndhenne hämpdh *MB* 2: 296.

til fören *o. s. v., se* **til foren.**

tilföring (*pl.* **-ar?**), *f.* [*Jfr Mnt.* tovoringe] *framförande; det som föres fram?* at en ... fast fredh skulle sta och bliffwa in till sancti johannis med all afföringer och tilföringer, ligerwis oc i alle motter, som thet nu staar *BSH* 5: 364 (1509).

tilförning, *f.* [*Jfr Mnt.* tovoringe] *tillförsel.* icke kwnne wij ... them waare strömmer oc haffner forwegre for then nyttyghe tilförningh the hiid till rigeth giordhe *FM* 459 (1510, *samt. afskr.*).

tilganga (-ga. -gaa *Bir* 3: 231**),** *v. L.* **1)** *gå till, gå fram, närma sig.* til gak *(accede)* ... ok fresta *Bir* 1: 275. **2)** *rycka an (mot), göra anfall (mot).* gramsow sculle at österbro til ga *RK* 2: 1247. **3)** *gifva sig in i, inlåta sig i, företaga.* at han falle ey vanlica j äruodhe tilgangande *(assumens)* owan thing *Bir* 2: 232. *ib* 3: 231, 322. **4)** *tillflyta, komma.* på det att gudz wällsignelsse thes rijkeligare tillgå kan *SO* 298. **5)** *påkomma, öfverraska. med dat.* nattin mon thöm nu til ga *Iv* 5007. — *påkomma, hända. med dat.* hwilkin lastir somlikom til gaar *(accidit)* i första goþra gerninga vpbyrning *KL* 185. **6)** *tillgå, gå till, försiggå, ske.* at swa lagliga giort oc tilgangit är *HSH* 9: 27 (1460). war thetta köpet giort och tilganget i thenna forscrifna dandemanna nerwaru medh swa dana förord *SJ* 144 (1446). stode thesse forskrifne dandemen redebone at giöra theris rät vpa at swa i sannen tilgangen *(för -et)* är *ib* 243 (1455). sighiandes honom hwru alt war

tilganzit *Lg* 292. the suenska ... höra thz swa til ga *RK* 2: 2112. medhan thz scal jw swa til ga *ib* 5296. *ib* 5329. 1: (*sfg*) s. 153. — *ega rum, afslutas.* slotloffwan jo swa til gik *RK* 2: 507. huru degtingan munde tilga *ib* 5961. **7)** *ga, ske, vederfaras. med dat.* om them ey alt händher oc til gaar äptaer thera wilia *Su* 113. **8)** *vara beskaffad?* ey wiste iag ... hwro then troo hon skulle tilga *ib* 1: (*Yngre red. af LRK*) s. 275. — *Jfr* **ganga til.**

tilganga, *f. L. tillträde. rätt att tillträda. rätt att taga i besittning?* pa skilis hanum til gangi a sama gozit *SP* 2.

tilganger (-gaangir. -gaangher), *m.* [*Isl.* tilgangr] *L.* **1)** *gående till (ngn el. ngt ställe). närmande; framträdande.* äkte är swa högskt til gangxsins (*för* i til gangxsins) vpnoffwe alla vpbyrning (*in principio aggressionis*) at thz myrkis ey af andans ciälkomlikhet *Bir* 1: 275. badhe j til gang (*till altarets sakrament*) oc j fran gang *Su* 291. **2)** *närmande. annalkande. om tid el. tilldragelse.* j dödsins tilgange *Bir* 2: 252. **3)** *anlopp. angrepp.* vnnno the i första tilgangenom *Ansg* 153. mote alla thinna owina andelikom oc likamlikom tilgangh (*incursiones*) *Bir* 4: 58. i förste tilganghen störte han (*vidlaren*) diuret *Lg* 3: 67. **4)** *tillträde. inträde. ingång.* at ... iikamen skuli quinnelikin vardha til gudz nadha tilgang (*ad gratiam habilitetur*) *Su* 446. — *möjlighet el. tillfälle att gå till ngn el. något ställe), tillgång. tillträde.* engin therühe sidhan grauena til gangh mera *Bil* 571. focariarum hws oc hemvn ... sculu swa starklicha aatir läsas ... at ey wari nakhar tilgaangir focariarum til systranna *VKR* 24. at höxste himiliin var vpin ... teknar os frälsan tilgang oc tiidhet til himerikis rike *Gr* 299. wi ... hafwm til gang til hans *Ber* 201. til högxsta bärgh oc styggeliken. hwar solen haffuer ey tilgangh *Lg* 3: 456. — *tillgång (till skog). rätt att (i skog) hämta ved och timmer, låta sin boskap gå i bet, jaga o. s. v.* vndantäk ... ahöthen tilgangh *accessum*) til skoghin ath huggha alla diur ath jagha *SD* 1: 354 (*öfvers.*). assignamus ... curiam nostram in skodhui cum ... vno tylgank in hakonethorpaskogh *ib* 5: 500 (1345. *gammal afskr.*). *ib* 499 (1345, *gammal afskr.*). — ? saldom wi ... wara kirkio goz nes ... oc en til gang i ormaryd *SD NS* 2: 226 (1409). — *tillträde. tillfälle el. rätt att tillträda el. sätta sig i besittning (af).* medhan i haffue the slot inne, ther jag mykiit i miströst war, at (*för* at i) ey saa clarlige til gangh sculle haffua *BSH* 5: 26 (1504). begärändis naaken trösth ther til ath konghen eilir hans sön skulli naaken tidh faa tilgaangh til rikit igen *FM* 156 (1504). **5)** *ställe hvartill man kan taga tillflykt: tillflyktsort.* then stadhen giordhe han til ena äwigha hampn oc tilgangh allom them som silgdo aff frömanda öyiom *MB* 2: 270. **6)** *ingång. ställe der man går in.* mwres aather tilganghen *PM* 12. — *ingång, inlopp, väg.* suasom ont blodh ... thränge hiärtans tilgang (*aditum*) ... swa ondir vili ... atirlykke före gudhi hiärtans tilgang *Bir* 2: 235. — *tillträde, väg. bildl.* jak (*Maria*) är syndogha manna tilgangir (*aditus*) til gudh *Bir* 3: 15. **7)** *utväg, medel, sätt.* wil iak honom vndirwisa mz hwat til gangh (*quo aditu*) han maa them faa *MB* 2: 163.

tilgava, *f.* [*Jfr Mnt.* togave] *eg. det som gifves utöfver el. jämte ngt annat.* **1)** *det som man vid byte gifver jämte det föremål mot hvilket man tillbyter sig ett annat: mellangift.* mötte hanum en man a mykit hoghom hästa ok bödh hanum hästa skipte ok skipte tao mz tilgafwm *Bil* 732. pippinus skipte gerna mz ti, gafwm som mannin beddis *ib.* **2)** *det som gifves el. göres utöfver det man är skyldig. öfverloppsgärning.* hwath hon gör ther offwer thz är wiliolighit ok til gaffwor tyl forökan j nadhenne *Gers Fræst* 50.

tilgipt (-gifft), *f.* [*Jfr Mnt.* togift] = **tilgava 1.** thenna tomptenar haffua the byth hwarie i andra vtan nogra tilgifft vppa noghra sidha *SJ* 277 (1459).

tilgiva, *v. L.* [*Jfr Mnt.* togeven] **1)** *gifva (till), skänka (åt).* the tingh som ... clostren tilgiffne varda *SD* 1: 647 (*öfvers.*). et marchland jorth ... som frw elin til clare closter ... tilgifuit hafthä *ib NS* 2: 132 (1409). **2)** *efterskänka.* alla hälffteen aff trä frukt som oss til hörer. til giffwom wi idher *Mb* 2: 251. *ib* 274. — *tillgifva, förlåta.* for gudz sculd tom alla sach til giffua *RK* 2: 4060. **3)** *gifva fri. släppa lös.* hade jak thaa vel tilgiffwit örath aff swarta katthen, at i hade sielff thaa warit tilistädhe *BSH* 5: 167 (1507). **4)** *uppgifva, låta fara.* han sculle alle wreedha (*för* alla wreedhe) til giffwa *RK* 2: 1803. — *Jfr* **giva til.**

tilgivins, *adv. för intet.* jak skal giffwa törstoghom aff liffwandis vatzsens kallo tilgiffwins (*gratis*) *MB* 2: 366. thän som wil taghi liffsens watn til giffwins *ib* 369.

tilgiäf (-gäf), *f. L.*

tilgiärdh (-giärdh), *f.* [*Isl.* tilgerð] *tillgörande, medverkan.* vtan manz tilgiärdh (*cooperatione*) *Bir* 4: (*I ikt*) 252.

tilgärning, *f.* [*Isl.* tilgerning] **1)** *medverkan.* gudlit kan ey formeras j nokra gärninga vtan eldzsins tilgärning (*beneficio*) *Bir* 4: (*I ikt*) 270. **2)** *gärning hvarmed man förtjenar ngt; pl. förtjenst. församlan.* skal han pläghas äpte sinne (*för* sinom) tilgärningom *KS* 74 (133, 81).

tilgöra, *v.* [*Fdan.* tilgøre] **1)** *bereda, tillverka, förfärdiga.* siw reep til giordh som hon sagde *MB* 2: 120. — *tillreda. tillreda med tillsats af (ngt), tillsätta.* tagh fersk rosen olyo, som är tilgiord med fersk oliue olyo *LB* 7: 202. **2)** *arbeta för, ställa till, laga (att).* nar the känne barnit lifwande j sinom quidh til göra the ok rökta mz nakrom thingom at barnit skuli forgas (*procurant abortum*) *Bir* 3: 290. — *arbeta för, verka för.* vidhirfresta ok tilgör ok hiälp mz pauanom (*conare cum summo pontifice*) at the foresagdha reghla ... skuli pröuas oc stadhfästas när mannom *Bir* 3: 455. **3)** *verka (för), bidraga, gifva anledning (till).* the ordhin som iak sagdhe äru nu swa som ... glömda til hulkit ängin hawir sua mykyt til giort (*ad quod nullus tantum operatus est*) som kirkionna formän *Bir* 3: 255. — *medverka, samverka, bidraga.* fyra thing til göra at magha vpfara *MP* 2: 101. han flyghir ... aff diäfulsins hand j gudz sköt vm han vil ... siälwir tilgöra (*cooperari*) mz godhom vilia at han maghi thetta faa *Bir*

2: 41. än tho at jak vil alla hela ... tho helis mannin ey vtan han siälfwir tilgöre likande sin vilia äptir minom vilia *ib* 309. hon *(tron)* skal tilgöra oc närsta j huarre godhe gerning *ib* 213. *ib* 3: 202. — *Jfr* **göra til.**

tilhald (-hall), *n.* [*N.* tilhald. *Jfr Mnt.* toholt] *tillhåll, ställe der man söker hvila och lugn el. skydd, tillflyktsort.* lazari hws oc hans systra var vars herra ihesu licamlica tilhald oc hugnadhir *(erat suum refugium generale) Bo* 162. awaskärs kirkia är eth fast nesth ... ther hawa sith tilhall *BSH* 5: 137 (1507).

tilhalda (til holla), *v. L.* **1)** *framhålla, räcka; egna, bevisa.* skwlle ware förloffware ... fwlla makt haffwa säthia sik moth oss i fienda wisa och ... konwngh magnus hans eptherkomandom och arffwom moth oss och warom eptherkomandom hiälp och trösth ... til holla *(efficaci iuuamine ... adherere) SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* **2)** *hålla med.* wara tigh mz huilkom thu mäst tilhalder *(cujus advocatus existas) Ber* 289.

tilhemola (-hemuldha), *v. öfverlåta eganderätten (till ngt åt ngn), tillegna.* tilhemuldher iac thet for:da gooz fornempdhä eric nichlisson oc hans arffwom til rätta ägho *SD NS* 1: 624 (1407).

tilhitta, *v. L. Jfr* **hittas til.**

tilhiälp, *f.* [*Isl.* tilhjalp] *tillhjälp, bistånd, medverkan.* at the lyktan matte tändas. vtan eelz oc manna til hiälp *KL* 280. vtan gudz nadha tilhiälp *Bir* 2: 163. forbyudz at dräpa sins iämcristins lykama mz slaghum, ellir radhum, ellir mz nokre tilhielp *ST* 541. *MP* 1: 317. som ... giordho tilhiälp, at thz menlösa blodhit wart vtgwtith *MB* 2: 102.

tilhiälpa, *v.* **1)** *hjälpa, listå.* atirkoma the heelbrygdho hem til siin. tilhiälpande varom herra ihesu christo *(med ... Jesu Kristi hjälp) Gr* 324. *Su* 69. *Bir* 4: 43. **2)** *hjälpa till, vara behjälplig.* alla tilhulpo hwar mz sinne thiänist *KL* 359. ärffuoda ... thu oc tilhiälp *(cooperare)*, swa mykit thu formaa, än jak fulkompna, tha mik täkkis *Bir* 4: 48. — *med inf.* o millaste fadhir dragh thänna kranka biscopin ok thu gudz son til hiälp at dragha han *Bir* 1: 336. att iag skulle till hielpa honum fördhriffua *RK* 3: *(sista forts.)* 4346. *HSH* 7: 21 (1470). — *med dat. och sats inledd af* at. jwdei ... hulkom j ... skulen tilhiälpa at the magho j hääl slaa them som sigh haffdo reeth til theris dödh *MB* 2: 204. — *med sats inledd af* at. skal människian til hiälpa thz hon forma at syndin moghe flyias *Bir* 1: 338. vy skula badhe tilhiälpa at for:da pantagotz verder aterlöst *HSH* 9: 25 (1460). *Bir* 3: 377. *Lg* 3: 181. **3)** *förhjälpa; befordra, föra.* waren ekke begärandhe mykyt wärdz godz, thz ... är manghom tilhiälpandhe til äwinnelik fördömilse *Lg* 3: 659. — *Jfr* **hiälpa til.**

tilhiälpare, *m.* **1)** *medhjälpare, biträdare, biträde, person som bistår el. understöder.* at j varin thera foresaghdho formannanna tilhiälpara *(cooperatores) Bir* 3: 343. *ib* 4: 100. *Ber* 252. hwilke som manga tilhiälpara *(coadjutores)* hafdho i thy godho som the giordho *Su* 426. *ib* 62. **2)** *medhjälpare, som medverkar el. bidrager (till).* han ... sagdhe sik vilia wara en godhan til hiälpara til hans siäla thorft *(cooperatorem salutis animæ ejus) Bil* 841. han var ... tilhiälpare *(ministrator et causa)* til thera dödh *Bir* 2: 270.

tilhugga (tel huga), *v. hugga till.* þa han vilde tel huga *Bu* 511. han badh them diärflika til hugga *Bil* 462. *MB* 1: 201. *KL* 40. *Jfr* **hugga til.**

tilhvässa, *v. tillspetsa, hvässa.* han ... lät ... iärn camba til hwässa som thera köt skulde af benom rifuas mz *KL* 372.

tilhälla, *f. L.*

tilhängia, *v. vidhänga, bifoga.* insighlin ärliks loghmans wästgiötä, algvt bändictsson þesso sama näväränds breue är oppanbarleka tilhänd *(för* -hängd*) SD* 5: 280 (1344). henna oppet breff ... som thetta mit breff är tilhängt *ib NS* 1: 95 (1402). *ib* 179 (1402).

tilhöra (tiil-), *v. L.* **1)** *tillhöra, vara tillhörig. med dat.* skal thät samä för nämdä goz mik ater tiil hörä ok minum arwm *SD* 4: 390 (1334?). alt hans fäderne honom til hörde *RK* 1: 1130. *MB* 2: 85. en är ... siälina krapter ther henne råder ok styrer, ok allo thy henne tilhörö *KS* 7 (16, 8). — *tillhöra, vara egnad el. helgad åt.* ifuir hwart altara waar scriuat thäs gudhz napn. altari(t) tilhördhe *Bil* 340. **2)** *tillhöra, vara bevis på, vara utmärkande för. med dat.* ey hawir iak nakat thz som dygdh til höre *(aliquid virtutis) Bir* 1: 391. thz människian är heemsk ok blygh. tilhöre stundom store dygdh. ok stundom storom last *Bo* 151. **3)** *tillhöra, hafva afseende på, angå. med dat.* huxa thz gudi ok siälinna *(för* -e*)* tilhörö *KS* 14 (31, 14). mik bör vara i thy som tilhöre minom fadhir *(quæ patris mei sunt) Bo* 27. vm nakar ... hördho siongas nakat nyttelikit som tilhördhe hans vin *Bir* 3: 418. nu siongir gudhelik rätuisa fagran sang hulkin allom til höre *ib.* sidhan iak hafdhe hört j mönstreno al the thingh budhordomin til hördhe *ib* 1: 26. al the thing som minne fözslo til hördho *(mysteria incarnationis meæ) ib* 97. — *med prep.* til. j allom thom thingom som til höra *(pertinerent)* til mina vidhir thorfft ok lusta *Bir* 3: 277. **4)** *tillhöra, tillkomma. med dat.* al thingh äru skälika skipadh swa som hwario eno til hördhe *(unicuique rei congruebat) Bir* 1: 250. thön femta dyghd ther kunungum ok höfdingom mäst til höre *KS* 34 (86, 36). **5)** *vara tillbörligt, vara i sin ordning, passa. opersonl.* brister bughin ok vardher ey swa starker som til hördhe *Bil* 157. redde sik ... at sighia mässo som til hördhe *KL* 20. *Bil* 428. *Lg* 37. swenin tilburdhe at röpa oc ropadhe tho mindra än tilhördhe *(än han skulle) Bir* 2: 125. tha the baaro han *(bjälken)* til then stadhin som han skulle liggia wti. tha war han längre än til hördhe *(än han skulle).* oc tha the hafdho aff honum huggith tha war han stäkkre än til hördhe. oc ä hwar the lagdho han. tha war han antiggia längre eller stäkkre än til hördho *Lg* 94. — *Jfr* **höra til.**

tilhörilse, *n. pl. och f. det som hör till el. lyder under, det som innefattas under en egendom.* vnthom wi ... verdogom fader her benkt i skara oc allom biscopom i waro riche alle theres gooz oc ägedela kyrkenne tillydher oc alt thet i them är medh all tilhörilse quitth ... aff allom konungxligom wtskyllom *SD* 1: 207 *(öfvers.).* affhender iach ... mich ...

forscrepna aakerfiäl och tileghnar ... honom ... herra larens jenssoni ... meth allo sinne tilhörilse aa längdh ok bredlek *ib NS* 2: 120 (1409). förscrifna stenhuset mädh all tilhörilsse *SJ* 128 (1444). *ib* 131 (1450). *Jfr* **tilbehörilse.**

tilhöring, *f.* [*Fdan.* tilhøring. *Jfr Mnt.* tohoringe] = **tilhörilse.** oss aff hända bryttämarkina meth hänna tilhöring *SD* 3: 323 (*nyare afskr.*). thette äpterscriifnä gooz swa som är kingerlöth, strand, nörholm snapp-thorp i jedher sokn oc grönsta ... meth allom thäs tillaghom oc tilhöring *ib NS* 1: 303 (1403, *gammal afskr.*). thet nidhersta oc östersta stenhuss oc waningh vppe oc nidhre medh alla tilhöring *SJ* 135 (1444). *Jfr* **tilbehöring.**

tilhörning, *f. tillbehör.* gudz mönsther oc altarin mz alle theris til hörningh *MB* 2: 231.

tilhöveliker (*n.* **tilhöueligit** *SO* 104), *adj. tillbörlig, lämplig.* sama nya broder rede sik vppa ... saa mang faat grytasteeck saltewantz kööt ock steeck som tilhöueligit är *SO* 104.

tilkalla (tel-), *v. L. tillkalla.* adrianus ... saghþe hana vilia tel calla þa hans pina sculde ändas *Bu* 519. thän som diäfwlen hafdhe tilkallat *KL* 8. nekar hon ther fore tha äru andra mote henne tilkallande *Bir* 5: 8. bedhne oc tilkalladhe aff gödert fan bommelen *SJ* 135 (1444). *BSH* 3: 283 (1470). *Jfr* **kalla til.**

tilkallan, *f.* 1) *tillkallande; tillkallande ss vittne.* i dandemanna widherwaru ok til kallan *SJ* 145 (1446). 2) *tillsägelse?* huad nya broderen scal vpleggie brödrom til gode effter hans (*åldermannens?*) tilkallan vppa hans beghär *SO* 97. 3) *anspråk.* twingadhe han oc hans son til at the sore ... ffran sik ok sinom arfwom alla tilkallan til lorin ok braband *Bil* 763.

tilkesa, *v. välja, utse, antaga (till).* tilkeses (*prouehi et assumi*) til mestere embete *SO* 121.

tilkoma (tel coma. tilkomma. till komma. tiilkomma. til kuma: -kumith *SD NS* 2: 53 (1408)), *v. L.* [*Jfr Isl.* tilkomandi. tilkominn] 1) *komma till, komma tillstädes, infinna sig.* ängen diäuul skal diruaz tel coma þän tima for þin ögon *Bu* 13. aff them som vtan til komo *KL* 127. *ib* 252. mädhan iak ther ey siälfuer tilkoma kan *SD NS* 1: 109 (1402). 2) *framkomma, framträda, framb ryta, blifva synlig.* lius ran owir thöm som sato i dözsins skugga rike, ok nu tilkom thz. oc lyste owir os som sitiom i dödh *KL* 405. *MB* 2: 399. 3) *komma till, komma i besittning af.* thu skalt snarlika tilkomma thz äwerdelika liffwet i hymerike *Lg* 3: 164. 4) *tillkomma, tillfalla, komma i (ngns) ego. med dat.* i hwat matto ok rät han (*gården*) var klostrino tilkomin *SD NS* 2: 37 (1408). *ib* 48 (1408), 53 (1408). 5) *komma till, framdeles komma, blifva.* alla verckmesstara som nw äre äller tilkoma kunno *SO* 87. 6) *påkomma, ansätta. med dat.* waradho the sik fore stark örlögh som them matte til koma *MB* 1: 270. tha sotten honum tiilkommer *LB* 7: 132. 7) *träffa, vederfaras, hända. med dat.* sighia hwath them skal til koma ändelika *MB* 1: 416. kungiorde ... alt hwat honom war hänt oc tilkommet *ib* 2: 190. räkna thic hafwa til komit för thina synde alt thz genwärdhoght som thik hände *KL* 233. the sagdho tholika siwkdoma mannom til koma *Bil* 610. han sigher tholic misfälle wara til comit sinne modher ok brödhrom *ib* 350. gudh later margha genwärdho sinom winom til koma i iordhrike *MB* 1: 252. ehwat nöd oss kan till komma *Di* 61. then skade, som honum tilkom j fiord *FM* 453 (1510). tha tilkom tik swa stor glädhi *Lg* 3: 44. hwilka thanka mik idhkeliga tilkommo *Lg* 812. *MB* 1: 95, 96, 261. *Bir* 1: 23, 3: 115. *Su* 336. 8) *hända, ske, inträffa.* thz är aff diäfuulskap til komith *Fr* 2620. jak wänte ey at thetta måtte tilkoma *KS* 21 (52, 23). än thz swa kunde tilkoma *EG* 67. ma thz swa til koma, at thz wardher orät *MB* 1: 466. 9) *gå till.* hurw sculle thz til koma *RK* 2: 4651. *ib* 6587. jak edher säia wil hwro til komber thetta spil *MD (S)* 218. 10) *tillföra, meddela.* hans miskund hwilka han i tässom daghom wil fulkomlika tilkomma människionna släkte *Lg* 3: 596. — **tilkoma sik,** *komma sig upp, få framgång.* thzta seandis philippus at mannen sigh länteliga tilkom (*paulatim virum ad profectum venire*), oc vphögdes swa ath all thing gingo äptir hans wilia *MB* 2: 303. — *part. pres.* **tilkomande,** 1) *ankommande, som kommer till, som inställer el. infinner sig.* thiäna tilkomande gestom *KL* 123. thz borth stiäla tilkommandhe tywffua *Su* 118. sigh allom tilkommandom (*audientibus; trol. läst: advenientibus*) *MB* 2: 88. 2) *som närmar sig, kotande.* tha jwdas oc hans brödher saagho thenna tilkomande wadha *MB* 2: 228. 3) *tillstötande.* thola ondh tilkomande thingh *MP* 2: 76. *Bir* 1: 240, 280, 282, 2: 175, 194, 228, 3: 63, 116, 169, 377. 4) *kommande, som skall komma, instundande.* aff frestilsens stundh, som tilkomande är (*ventura est*) *MB* 2: 338. at fara til calmarna nw wid warefrwdagh assumpcionis nest tilkommande *BSH* 4: 105 (1484). — *kommande, som skall vara.* aff honom som är oc honom som war, oc honom som är tilkomma[n]de (*venturus*) *MB* 2: 333. — *tillkommande, kommande, i framtiden vardande el. inträffande.* i tilkomandhe tijdh *SD NS* 1: 413 (1405). at wi ... tilkommandhe tima nyttelika föresem *LfK* 71. *Lg* 3: 561. tilkommandhe dagxsens skäleka opnötilse *LfK* 70. j tilkomande nath (*hac nocte*) *MB* 2: 211. spa oc säghia tilkomande thing *ST* 511. *LfK* 71. *Lg* 69. *Su* 20. 32 *o. s. v.* begynnandhe nakra gissan oc försmakan tilkommande liffs *ib* 110. j tilkommande wärld *MB* 2: 300. troandis pa tilkomandis vpstandilse *ib* 318. för ... tilkomende (*framtida*) skade ther aff hendhä matte *FM* 415 (1509). — *tillkommande, framdeles lefvande.* före til kommande mannanna hugswalan *MB* 2: 332. — *part. pret.* **tilkomin,** 1) *som har kommit till, frambrytande?* war herra ihesus skal dräpa han (*Antikrist*) mz eno ordhe, oc mz tilkompno liwse *MB* 1: 266. 2) *berättigad (till)?* rikedoma ok verldzliga äro, til huilka hon rätteliga bördogh ok tilkomyn var *Lg* 3: 528. — *Jfr* **koma til.**

tilkoma (-komma), *f.* [*Isl.* tilkoma] 1) *ankomst.* ee glädz hwar aff annars til kommo *Pa (Tung)* 34. aff ängilsins syn oc tilkomo *Lg* 3: 42. tässom hälga biskoppenom war sancti seruasii tilkomma mykyt frögdheliken *ib* 161. *ib* 181. wara ... ämbitzmän scula thet änkte opskiwta til ware tilkoma *GS* 38 (1413, *orig.*). idher scriffuilse i huilke i begerende ära wore

tilkomo til stokholm *BSH* 4: 5 (1471). **2)** *inträffande.* aff hans dödz snare tilkommo *Lg* 3: 276. **3)** *tillstötande händelse el. omständighet.* likamlikin modher är idhkelikin til ath wakta sit barn fore alla wadhelike tilkommo och skadha *JP* 77.

tilkoman (-komman), *f. ankomst. MB* 2: 99.

tilkomilse (-kommilse. til kommälse *FM* 193 (1504), **tilkomelsä. till komelsä** *BSH* 4: 299 (1501). **tilkompnilse),** *n. pl.? ankomst.* the forbydde hans tilkomelsä dagh fran dagh *BSH* 4: 298 (1501). *ib* 299. war then räthgangh vpsäth til min hwsfrvgis tilkommilse *FM* 217 (1504). *ib* 193 (1504). — *inträde, inträngande.* gudhelika söthmans tilkompnilse j siälena *Spec. Virg. s.* 291 *(enl. uppgift af Dr R. Geete).*

tilkomst (-kompsth *HSH* 20: 116 (1507). **-kwmpst),** *f.* [*Jfr Mnt.* tokumst, tokumpst] *ankomst.* begärendä ... myn tilkwmpst personeligä tith til landet *FM* 186 (1504). *ib* 281 (1506). han skall halla idher wid swergis rikis lag ... til myn til komsth *ib* 565 (1512). *HSH* 20: 116 (1507).

tilkräfla (till-), *v.* **1)** *kräfva, genom kraf mana. med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep.* um. *pass.* bliffwe the ... tillkraffdhe om aldhra handha paleghilse *BSH* 5: 384 (1510). **2)** *anmoda, uppmana, uppfordra.* raader oc tilkräffwier (iach) eder ... at i besinnä weliä iderss fädernis rikis bästä *FM* 206 (1504). at wi hafwe ... tilkrafft honum, diit nedh i gen at drage *BSH* 5: 98 (1506).

tilkära, *v. L.*

tilkära, *f. L.*

tilkömd, *f. L. ankomst.* gudz sons tilkömd i wärldina *MB* 1: 260. *Jfr* **tilqvämd.**

tilköpa (*part. pret.* **-adher),** *v.* **1)** *tillknyta, tillknäppa, tillsluta.* skalt thu tilköpa thin mwn mz tre knöpa *LfK* 143. **2)** *tillknyta, tillknäppa (en knut el. knopp).* känner han oppa then första knöpan, om han är wäl tilköpadher *LfK* 143. — *Jfr* **threköpadher,** *äfvensom* **knöpan, knöpe, knöper.**

tillagh, *n. pl. L. Jfr* **tillagha, tilläghi.**

tillagha (tilagha *L.*; **-er** *SD* 1: 444 *(öfvers.)*; *SJ* 285 (1460). **til agha** *L.* **tillägha** *L.*; **-er** *SD NS* 2: 62 (1408), 63. **tilläga. tiläga. tiil ägha.** *pl. nom., ack.* **-ur. -or. -er.** *dat. (hvars former kunna föras till* **tillagh)** **tillaghum. til laghum. tillaghom. til laghom. thyllaghom** *SD* 6: 65 (1348). **tellaghum** *ib NS* 2: 117 (1409). **tillaaghum** *VKR* 31. **tillagiom** *SD NS* 1: 52 (1401). **tiil äghom** *FH* 5: 208 (1512)), *f. vanl. pl.* [*Jfr Fdan.* tilleie, *äfvensom Isl.* tillaga. *Förevarande ord, hvars senare del är* **lagha,** *f. (se d. o.), torde tidigt hafva blifvit satt i förbindelse med* **ägha (agha),** *f.*; *jfr Nysv.* tillegor] *L. tillhörighet; tillhörande el. underlydande område, tillhörande jord el. gods.* kännis jak ... mik haua tilldömth härra vlwe haqonsson een attung ok een haluan attung i wamlaby medh alle þera tillagho *SD* 6: 18 (1348). vart goþz salda ... med allom til laghum fyärrän oc näär liggiändum *ib* 5: 564 (1346). *ib* 562, 6: 159 (1350, *nyare afskr.*). tw mark land jord ... medher allum thöm tillaghum ther them for:da twem marklandom nw till ligger och aff alder till lighat haffuer oc än til liggia kan *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 3 (1401) *o. s. v.* thet gothz rysinghe meth al thes tillägher, som är frö oc flere tillägher, oppa ölandh liggiande *ib* 2: 62 (1408). *ib* 5 (1408) *o. s. v.* huilka forscripna almenninga mädh hwss iordh ... öyom skäriom oc holmom mädh allom thessa almenninga tillaghom ... wi afhändom oss *VAH* 24: 327 (1377). rothlundä ok wyby ... ok skwtzla medh allom theras til laghom *(cum sibi adiacentibus) SD* 1: 92 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440). tolff gardha hwilkess nampn ok tillagher *(attinencie)* sta j thy breffweno som wy ... haffwm therpa giort *ib* 444 *(öfvers.).* twa mansiones j ethe medh alle the iord ok tilagher som them tilhöra *ib.* min gard i fadhurstorp med alla sina rätte tillägor *(cum omnibus sibi attinentibus) ib* 3: 123 *(öfvers., nyare afskr.). ib* 6: 168 *(öfvers. i vidim. fr.* 1441*).* thettä fornempdä gooz ... met tomptom, hwsom ... hiordhgangom oc met allom androm vtuäghom oc tillaghom *DD* 3: 9 (1369, *nyare afskr.*). mith fastha godz som iak ägher i myklaby liggiandis ... met allom thäss tillaghom i watho- oc thörro ... thomptom oc thompthastadhum oc met allom androm tillaghum oc vthwäghum *FH* 3: 33 (1443). *ib* 1: 13 (1426, *nyare afskr.*), 2: 5 (1374, *nyare afskr.*), 9 (1374, *nyare afskr.*), 3: 36 (1444) *o. s. v.* kawkola godz ... met alle sine tiil äghor *ib* 5: 206 (1511). mit rätte arffua godz III $^1/_2$ carp land i aker och ther effter i eng skog fämark fisk vatn och alle andre tillagwr oc wtwägaa *ib* 207 (1512). parikkala godz ... met alle sine tiil äghor ok äremarker *ib* 205 (1511). *ib* 208 (1512). mit fast frelse godz reynila ... met all tess godz tilägor *ib* 232 (1517). han ... lade ther vnder *(under klostret)* fiska sioa, ther til bryttia, qwärna ok landboa, ok andra manga goda tillaga *(Messenii uppl.*: tilagha *s.* 38; *Klemmings uppl.*: godha lagha 1182*) RK (Hadorphs uppl.) s.* 51; *jfr* **lagha,** *f.* **2.** *VKR* 31. thetta forscrifne hus ... meth kellara bodhom oc alla tilagher *SJ* 285 (1460). treo huffwodh städir som är lidda. ramatha oc samariam oc alla theris tillaghor *(omnes confines earum) MB* 2: 258. theris *(städernas)* tillaghor *(fines)* haffwen j lagt j ödhe *ib* 275.

tillat (-laat. -läät), *n.* [*Isl.* tillát] **1)** *anslutning, hyllning.* forlata världinna losta oc smikran ok folkx tillaat *Gr* 318. — *omhuldande, omvårdnad?* barndomsius födho ok tillat hafdhe han mz thik *Lg* 3: 487. **2)** *tillåtelse.* aff lönliks *(för* -liko*)* gudhz tillate *(permittente Deo) Lg* 447. ey forma han nakrom ondom manne nalkas vtan mit tillath *Bir* 1: 12. stundom dröuas the mz gudz tillate *ib* 2: 30. händir thom stundom at falla, af gudz tillate oc tholi *ib* 50. epte gudz tillate *ib* 4: 142. *Bo* 218. *Bir* 1: 78, 188, 251, 2: 77, 114, 246, 3: 148, 198. *SO* 51, 206. mz alt radhsins fulbordh ok tillath *ib* 47. huilken ... mz blidastom ordhom oc kärlekasta tilläät *(promissionibus; troligen läst: permissionibus)* mik sik ... tildrogh *Su* 160. *Jfr* **tilläte.**

tillata (tiil- *FH* 6: 115 (1509). **tilata),** *v.* [*Jfr Mnt.* tolaten] *L.* **1)** *släppa till, gifva tillträde.* mädhan thu han bortkastadh hafwer, ok tillatidh hans owin i hans stadh *Lg* 3: 487. **2)** *lemna, meddela.* ath wi ... tillathom *(adhibemus)* konunglika samtykkie *SD* 3: 132 *(öfvers.).* **3)** *medgifva, tillåta.* tillather iak at ... swa dana maa samqwämdinne tilföghias

widh eth halff aar *Bir* 4: 64. tillather war herra ... systromen j sancti saluatoris orden at haffwa fyra qwinnor ... sik til hiälp j stekerhusens ärffuode *ib* 99. tilat thu ey thz mintzsta ther aff nidherligh[ia] äller forswma *MB* 2: 190. thz tillät *(concessit)* konungen *ib* 312. *FH* 6: 115 (1509). **4)** *låta ske, låta komma sig till last.* ey wiliandis tillata *(admittere)* naghot ohöffweligit *MB* 2: 297. **5)** *gifva efter. part. pres. eftergifvande, foglig (mot).* brwdh, som swa mangh wrangh oc haard lagh före lägher sinom älskara, hwilkom hon wara skulde mildh oc tillathande *Su* 13. — *Jfr* **lata til.**

tillatilse (tiillatelse), *n. pl.? och f.* **1)** *medgifvande.* är thet ... idhra weners samptyckia och tillatilse *BSH* 3: 173 (1466). thet i wille wäl giöra och mödhe idher for myne skul at foruärffua myt bästo til her ake medh idhra tillatilse i thetto forscriffne ärinde *ib.* met edher tiillatelse *FH* 6: 115 (1509). **2)** *nåd?* äpther the lagh som liffwandis gudh them siälffwir giffwit haffwir aff hulkars ... tillatilse *(cujus beneficio)* wi oc waare forfädher regerom, oc bewaradhe wordhom *MB* 2: 203.

tillatogher (-ugher), *adj. som lätt sluter sig till menniskor; tillgänglig; vänlig.* görande sik them tillatoghan *(affabilem)* ok hemelikin *Bo* 57. tee thik allom thiänoghan. tillatughan oc välwilloghan *Ber* 275. war allom blidhr, ok ängom ofmykit til låtughr *(nemini blandus)*, ok fåm hemelikr *KS* 25 (62, 27).

tilledha, *v. L. leda till, medföra, föra med sig, förorsaka.* blygdh är hulkin ther tilledhir *(adducens)* syndena. ok är en blygdh som tilledhir ärona *Bo* 151. *MP* 2: 293. syndin ok naturiuna wanskipan tilledha mangfallelika limanna lyte ok wanskaplikhet *Bir* 1: 214. *Su* 443.

tillela (til lea: -ande *Ber* 238; *Su* 87**),** *v. le emot. med dat.* thw ... leker mz gabbarenom, blidhkande och til leande *(arridens)* honom *Ber* 238. *Su* 87.

tillidh, *f. mot vattendrag sluttande backe, höjdsträckas slutning mot å el. elf, område som sluttar mot el. gränsar till å el. elf.* totum ampnem dictum lulu cum omnibus adiacenciis dictis tillidhum ... inter nos ... diuisisse *SD* 4: 8 (1327, *gammal afskr.*). cum ... olauus ... archiepiscopus ... nicolao abyornæson. ampnem dictum pitu ... cum insulis et aquis dictis jufiordhe aliisque pertinenciis suis omnibus dictis tillidh *(ett par bokstäfver hafva här förlorats; sannolikt har ordets fulla form varit* tillidhum*)* excolendum assignauerit *ib* 435 (1335).

tilliggia (till liggia. til ligia), *v.* **1)** *ligga intill. med dat.* quiddin til liggiande ryghenom *Bir* 1: 31. **2)** *höra till, lyda under.* then stadhen colne, vidher huilkin bremen är tilliggiande *(Colonia civitas, ad quam Bremensis parochia suffraganea erat) Ansg* 217. — *särsk. om jord el. gods. med dat.* iak hawer min gard wik ... ok alt boanes ... mäd allum therä eghnum ok eghu lutum. thöm badhum bolstadhum till ligiandum ... giwet minne ... husfru *SD* 4: 389 (1334?). med allo thy thär fornämda goze thil ligger *ib* 5: 558 (1346, *gammal afskr.*). tw mark land jord ... medher allum thöm tillaghum ther them for:da twem marklandom nw till ligger och aff alder till lighat haffuer oc än til liggia kan *ib NS* 1: 8 (1401). *ib* 18 (1401 *o. s. v.* iak ... tileghnar oc hemolar honom ... all the fornämpdo godz metä husum oc iordh ... engo vndan takno, som them godzom aff alder hafuer tilhört oc tillaghat *(för* -lighat*)* *ib* 122 (1402). *VAH* 24: 327 (1377). — *med prep.* undir. eth godz ... met allom tiil äghom som vnder thet godz aff aldher till ligath haffwer eller nw till liggie kan *FH* 5: 208 (1512).

tilliggilse (-elsä. tilligilzä *SD NS* 2: 3 (1406)**),** *f.* = **tillagha.** thet for:de gotz meth alle sinä tilliggelsä *SD NS* 1: 61 (1401). *ib* 2: 3 (1406).

tilligning (tiilligningh), *f.* = **tillagha.** iii godz i hönsätrom ... medh all theras tiilägelse ok tiilligningh *(pertinenciis et annexis) SD* 6: 30 *(öfversättning fr.* 1482*)*.

tillika, *v. tillpassa. med ack. och dat. pass.* händerna ok föterne hardhelikast vt thande ok vt dragne ok til likadhe korseno äptir korsins burom *(juxta formam crucis cruci attracti et conformati) Bir* 1: 31.

tillikna, *v.* ey manzsens krafftom tilliknande at aff kasta syndenna wk aff sinom halse *LfK* 95.

tillit (tiilliith *BSH* 5: 113 (1506)**),** *f. tillit, stöd, hjälp; person till hvilken man sätter lit.* werdens helsa myn frw modher, wnga herra och til lith *BSH* 5: 93 (1506). *ib* 113 (1506) *o. s. v.*

tillokka (-lukka), *v.* [*Jfr Mnt.* tolocken *äfvensom Isl.* tillokkan] *locka till, locka.* biscopin äghir hawa blomstir kärfwa ... swa som fara gömare mz hulkom faren ... til lokkins at gladhlika löpa äptir hans lokt *Bir* 1: 317. nar hon ... tillukkat aff synom leeka systrom vaffdes ok lustadhes j dukka lekom *Lg* 3: 522.

tillovare (tillöffware), *m.* [*Jfr Mnt.* tolover] *löftesman.* fraan allom tillöffwarom *SD NS* 1: 226 (1403).

tilludha, *v. lyda, innehålla.* epter thy herra stens beinctxsons ok pätar thomossons dombref tilludhar *SD NS* 1: 38 (1401). *Jfr* **tillydha.**

tilludha (-lodha *MP* 2: 213; *Bir* 1: 287; *Ber* 43, 133, 225; *Su* 381; **-ande** *Ber* 144**),** *v.* **1)** *vidlåda, hänga vid, sitta fast vid. med dat.* ey skal limit til ludha *(adhærebit)* stenomen *Bir* 1: 128. *ib* 178. blodhin som vt flöt af hans sarom ... lifradhis j allom limomen ok til luddhe them *ib* 268. hafdhe han ... insunkin quidh tilludhande ryggenom *ib* 3: 273. *ib* 86. ingak j han sua som huassasta swärdh oc tilludh honum sua oatskillelica suasom thz suärdh som vare instungit j hiärtat *ib* 87. — *vara fäst vid, sluta sig till, omsluta. med. dat.* fridhin mällan andra dygdhe skal först ok näst tillodha hiärtano j hulko ther gudh vil hwilas *Bir* 1: 287. — *oeg. vidlåda, häfta vid, följa. med dat.* naamanz spitälska scal tilludha tik ok thinne afkömd *MP* 1: 281. *ib* 2: 213. **2)** *vara fäst vid, vara förenad med, hålla sig till. med dat.* the siäl som tilludhir gudhi *KL* 271. then som tilludhir gudhi. han är en ande mz honom *Bo* 114. *ib* 173. *MP* 2: 75. *Bir* 1: 188. *Ber* 43, 133, 225. ensamne gudz äwerdhelike snille at altidh tillodha var al thera akt ok vmsorgh *Su* 381. tilludhande altidh högxta godho mz brännande astundan *ib* 456. alle the som til ludha them *(mina ovänner) Bir* 1: 18. föliom them oc tilludhom them *LfK* 134. — *hålla sig till, hängifva sig åt, gå upp i. med dat.* hustrun teknar

licamlikan lusta. hulkom mange swa hetelica tilludha *MP* 1: 193. *ib* 2: 188. til lodhande ensamins skaparans astwndan *Ber* 144.

tillyþa, *v.* 1) *lyssna till, höra på.* eskil stodh op ok badh til lydha *Al* 1697. — *med dat.* at andre skulin tillydha hans fordömilsom *MP* 2: 176. 2) *lyssna till, rätta sig efter. med dat.* som tillydha ok vmganga mz honum (*conversantibus et consentientibus cum eo*) *Bir* 3: 204. 3) *lyda under, vara undergifven, vara i tjenst hos. med dat. (el. i dess ställe ack.).* miin frw ... ok alle the ther hänne til lydha *Iv* 1744. är han ganske vidherworden j moth them, som idher herredöme til lydher *FM* 593 (1513). 4) *lyda under, höra till. med dat.* theres gooz oc ägedela kyrkenne tillydher *SD* 1: 207 (*öfvers.*). godz och gaardha ... som konwnghe och konwngislecom rätthe tillydande ärw *ib* 5: 209 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). — *part. pres. n. substantivt.* mit goz i romvndälof ... mäþ allu þy þer til ligger, aker ok äng, skogh ok al annor tillyþände (*allt annat som hör till*) *SD* 6: 149 (1349). 5) *höra till, tillkomma.* al förnempda landh ... med alla thera förnempda egadela och articula som skaffaren med räththe til lydha (*cum omnibus articulis ad veram scotacionem pertinentibus*) *SD* 5: 230 (*sl. af* 1400-*talet; öfvers. af urk. utfärdad af kon. Valdemar af Danmark*).

tillydha (-liudha), *v. lyda, innehålla.* som thetta breff til liudher *SD NS* 2: 108 (1409). *Jfr* **tilludha.**

tillydhare, *m. den som lyssnar till (ngn); medhållare, anhängare, vän.* thera fölghiara ok tillydhara j ondo *Bir* 1: 128. fram gaar al ilzska ok awnd af oreno andomin at the ok thera tillydhara (*fautores*) hawin altidh awnd ok ängin kärlek *ib* 249.

tillykkia (tiil-), *v. tillsluta.* naar stadz porthane tillyktos *MB* 2: 5. han öpner hymmelen ok tiillykker heluithe fore them som mik tiänä *Lg* 3: 32. elyas bödh hymmelenom giffua räghn aff sik, huilken war aff gudhi mer än i try aar til lwkter *ib* 305. hon (*krukan*) skal vara tillwct *LB* 7: 311.

tilläggia (-lägia. -läghia), *v.* [*Jfr Mnt.* toleggen] *L.* 1) *lägga vid, sätta till, tillföra, närma.* swa brat som mästaren tillagdhe saghena älla anbudhit *KL* 47. ensammin blästin optände ey eldin j vidhin vtan eld ginstan tilläggis *Bir* 2: 141. 2) *tillägga, lägga till.* thän man som ... tilläggir altidh synde iwir syndo *KL* 225. han tilläggir (*superaddit*) siukdom til min saar *Bir* 3: 36. han tillagdhe suasom skadhelikin siukdom owir min saar *ib* 37. hon ... aat ... ey annat wtan brödh oc watn, enkte annat til lägdhe hon *Lg* 3: 389. *KL* 89. *Bir* 2: 159. — *med ack. och dat.* thän mannin är suasom säkkir mz agnum hulkom tio agna tilläggias vm een tagx bort *Bir* 2: 159. — *tillägga, foga till (ord i muntlig el. skriftlig framställning).* vm sidhe tillagdhe han än thz siunda ordhit *Bo* 204. älskom ... han ok lofuom ... opta tillägiandhe thz ok sighiande maria maria maria thu äst alzs helaghetz forstinna *MP* 1: 30. *Bir* 2: 14. tilläggir iak nu ok sighir thäs meer at jeronimus var som ludhir ginom hulken thän hälge ande taladhe *ib* 3: 161. her i thenne schraa nagat ordh eller artickel aff scriffua eller tilleggia *SO* 87. hwat hälzst the antiggia tilläggia äller aff läggia thz skal bliffwa fast oc stadugt *MB* 2: 243. om jwdom täkkis här til thenna stadgha nakot ythermere tilläggia äller aff tagha *ib.* om naghor tilläggher här til naghot *ib* 369. — *med ack. och dat.* *Bir* 1: 242. än wil iac mer tilläggia minom ordhom *Lg* 3: 486. — *öka.* aller män skulu thät vitä, mik haua forbuthyt byriere ok hwaryvm athrum manne ... mit fäthärnes gooz, swansyöholt ... at klande ällär afuärkiä, hwaste tilleggende ällär mynzskände *SD* 5: 280 (1344). huilken som til lägher (*addit*) wisdomen, han til lägher oc sorghena *LfK* 204. 3) *låta komma till, förena med. med ack. och dat.* sua som huar man thän dör som ey hauir miärgh, sua dör thän som ey är luttakande mins guddoms han tillagdhe iak (*conjunxi*) thera saarom ok krankdom nar min snille smaka thom *Bir* 2: 176. — (?) os är mykin glädhi skapt som skäl oc samwit är til lakt *Al* 7126. 4) *låta komma till, bruka.* skal iak ... tilläggia mina siwfalla näfster (*addam correptiones vestras septuplum*) fore idhra synder *MB* 1: 377. skal iak än tilläggia mina siwfalla plaghor fore idhra synder *ib.* hyöldho the henne mz stor prydilse, i dyrastom klädhom, oc til läggiandis gul oc dyra stena, oc alt thz härlikhet oc prydhelikhet war *Lg* 3: 480. skalt thu thola swa manga pinor. huru manga wägha thu tillagdhe (*adhibuisti*) til iomfrunna wanhedhir *Bir* 1: 376. at j skulin tilläggia alla akt the j formoghe ... at tala mz allom kirkionna ... formannom *ib* 3: 341. *ib* 173. — *bruka, gripa sig an med.* omöghelikt är at oreen skörlifnadz ande flyr fra hanom for annars böne. vtan han siälfwir tillägge (*assumas*) ärwodhe i fasto oc vaku oc bönom *KL* 209. dugha ey annars böne for androm. vtan the siälfwe andelikit ärwothe tilläggin *ib.* 5) *inlägga, yttra, anföra.* waro the ther, ther got tillagde *RK* 1: 653. 6) *tillägga, tillskrifva, tilldela förtjensten för.* til scriwa ok til lägghia gudhi alt got *Bir* 1: 144. — *tillägga, tillskrifva, lägga till last, påbörda.* thenne falskhet och mordh, som mik är til lakt *Va* 9. *ib* 35. nw wardher nokrom otronadher thil lagdher *SO* 20. at konungin skulle ey tilläggia thz jwdomen *MB* 2: 289. ey skämmandes honom förrädilse tilläggia *ib.* *Lg* 3: 189. *BSH* 5: 625 (1520). honum war til lakt ath han skulle haffua tagith en falsk dagtinghen *ib* 3: 281 (1470). som honum med oreth tillakth är *ib* 283. swo danne sager som hanum wore tillagde *ib* 4: 159 (1493). then tiwffrj som them war til lag (*för* -lagd) *BtFH* 1: 160 (1507). — *tillägga, rikta (beskyllning) mot.* for ohöuiske forwitilse som han tillade eric erlandzson *BtFH* 1: 238 (1507). for then til tal som honum war til lagt *ib* 289 (1509). 7) *vända, rikta.* thentidh the til falla ok tillägghia (*applicant*) al siin sin til wärldinna *Bir* 1: 153. — *rikta, egna.* thesse siälin hulkin som iak tillagdhe alla mins kärlekx akt *Bir* 1: 217; *jfr* 9. 8) *anfalla.* the willo honum tha hafwa til laght *Al* 2328. tha ... them innan tilläggir (*ingruit*) alla wäghna som stridasta stormbir *Su* 245. 9) *tillägga, tilldela, gifva.* saluoni cristineson tilläggiom (*assignamus*) wy een halffwan gardh *SD* 1: 444 (*öfvers.*). letin först gudhz rike och hans rätwiso och al thässin här skulu idher tilläggias *Ber* 131. o hwat glädhi tha tillagdhis allo thino härskapi *Bir* 2: 266. i os är

margha handa hugher stundom thz som litith dugher oc stundom g..t mz godhe akt stundom glädhe oc stundom sorgh tillaght *Al* 7154. — *gifva, egna.* alt loff oc priis är gwdhi tilläggiande *Lg* 3: 276. — *ytterligare gifva.* kan þet oc swa vara. at fornäfnt goþz salda öfnäs egh äller til räkker vpphaldz (*för* til vpphaldz) þy sama storä lyuse oc lysning ... þa byndom wi oss baþen ... til at fulcomä skulä oc tilläggiä swa mykit goþz som þer til räkker, oc afsaat är *SD* 5: 564 (1346). vm gudhelik forsyn tilläggir (*superaddiderit*) thik nakat ingiäld älia värdhelikhet *Bir* 3: 242. **10)** *tillfoga.* al obrygdilse. ok al sorgh jusätz them ok tilläx swa som diäfwls maunom *Bir* 1: 16. gab spot ok hadh tho til laghdho *ST* 175. lidilse alla genwärdogha tingha, som aff audrom kwnno tilläggias *LfK* 100. *Bir* 4: 198. — **tilläggia sik,** *hängifva sig. med dat.* nar likamanin til läggbir sik of mykit syndinne *Bir* 1: 144. — *Jfr* **läggia til.**

tilläggilse (tiilägilse. tiilägelse. tillagillzse), *n. pl. och f.* **1)** *ökning, tillökning.* är ok äwärdhelik rätuisa j honom j hulke ey är til läggilse (*additio*) ok ey minzskilse *Bir* 1: 396. **2)** *användande.* hwars ens siäl war byrirska aldra gärninga vm wiliaus tilläggilse (*adhibitionem*) *Bir* 4: (*Dikt*) 273. **3)** = **tillagha.** iii godz i hönsätrum ... medh all theras tiilägelse ok tiilligningh (*pertinenciis et annexis*) *SD* 6: 30 (*öfvers. fr.* 1482). the fornemde godz ... medh all theras tiilägilse *ib.* alt wart kirkio gooz ... mäth alla tillagillzse *ib NS* 1: 314 (1404). thet fornempda goz ok thes tilläggilsse *ib.*

tillägning (tiillegning), *f.* **1)** *medverkan.* aflas ... vtan manz tillägning (*cooperatione*) *Bir* 4: (*Dikt*) 220. **2)** *beskyllning.* for tesse sak oc oärliga tiillegning *BSH* 5: 625 (1520).

tilläghi, *n. pl. L. Jfr* **tillagh.**

tilläkia, *v. igenläka.* ware hans sar hell och til läkt *Va* 27.

tillämpa, *f. försiktighetsmått; medel. sätt.* är befrychtendes fast at theres ondzske ... far framgangh vtheu ther om tideligheu achtes met alla vpsat tillemper och rad *FH* 7: 91 (1511, *nyare afskr.*).

tillåsa, *v.* (*med lås*) *tillsluta, tillbomma.* stadhen jericho war tiliästher (*clausa*) *MB* 2: 14. tornssens dör äller porther war starkliga til läst *ib* 102. *ib* 77.

tillåte, *n. tillåtelse.* äpter gudz signadha tilläte *Bir* 4: 155. äpte þino til läte *ib* (*Art*) 177. *Jfr* **tillat.**

tillöna (tijl löne), *v. gifva i aflöning.* skal fogitten ... huar dag them tijl löne en öre eller twa örtogher oc en maltijdh maath *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*).

tilmaka (tijl-), *v.* [*Jfr Mnt.* tomaken] *tillmaka, för marmbrytning i grufva anordna och bränna vedstaplar.* ingen skal haffua gruffuona for then annan, när then tijdh är, han tijl maka skal *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). *Jfr* **maka til.**

tilmakning (tijl-), *f. tillmakning.* en örtog tijl makning (*för* for tijl makning) skal huar grwffue dreng haffua *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*); *jfr Gust. I:s Reg.* 7: 139 (1530).

tilmana, *v. L. tillkalla, anmana.* gange ... then i wardh ther näst til manadhir är aff synamannom *TB* 74.

tilmäla, *v. L.*

tilmäle, *n. L. Jfr* **lagha tilmäle.**

tilnalkilse, *n. pl. närmande.* the (*änglarne*) gladdos vtalika aff sötma ok klarhet hulka the hafdho i gudz syn ok tilnalkilsom (*appropinquatione; åsynen af Gud och närmandet till honom*) *Bir* 4: (*Dikt*) 224.

tilnamn, *n. L.*

tilnämna (tel-. tilnämpna *L.* **til näfna),** *v. L. utnämna, förordna, utse.* tolf män samþykte, walde oc tilnämpde af oss oc laanzmannum *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). þe som var foghat til näfne *ib* 638 (1347). the ... telskickadhe och telnemde iiij (4) men aff wesbo och iiij af ösbo, som skulle wara wedh sönnerbo tingh *BSH* 5: 152 (1507). vardha brödher ok systra tilnempdha gärdh holla *SEG* 116.

tilnödha, *v. nödga, tvinga, drifva.* wiliä ... til nöde oss at tagä ok anname konung cristiern igen *HSH* 7: 11 (1467). tilnöddir (*compulsus*) af thöm hälgha anda *KL* 405. *MB* 2: 399.

tilplikta, *v.* [*Mnt.* toplichten] *förpligta, förbinda.* mine ödmiwgkä, tilplictandis (*som är en pligt för el. åligger mig, skyldiga!*) tro thiänestä edert herredömö altid forsänth met gwdh *FH* 546 (1512). — **tilplikta sik,** *förpligta sig, förbinda sig.* tilplikthar iak mek ällar myna arfwa foresagdho klostre swa goth godz ... at viderläggia *SD NS* 2: 213 (1409). haffue wij ... oss tilplictet ... arliga ok ewige vtgiffue x artiger peninga *SO* 33. *SD* 5: 220 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*). *Jfr* **plikta sik til.**

tilpliktilse, *n. pl.? förpligtelse, förbindelse.* til ... hwlskap (*för* -skaps) til plictilse (*obediencie debitum*) *SD* 5: 210 (*öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet*).

tilpliktogher, *adj. som är en pligt, skyldig, tillbörlig.* min ömykelik tilplictoghe tro tiänisth för senth medh vaar herre *BSH* 5: 180 (1507).

tilpynta, *v. L. göra i ordning.* awaskärs kirkia är eth fast nesth, nar hon til pyntades, ther hawa sith tilhall *BSH* 5: 137 (1507). *Jfr* **pynta til.**

tilqvämd (-qwänd *Ber* 120 (*jfr* 300). **-ir),** *f. L.* [*Jfr Isl.* tilkvæmd] *ankomst, tillkommelse.* thäntidh hänne kungiordhis thera tilquämd *KL* 75. sonsins nalkan ok tilquämd vardhir modhoriune mykyn hwila *Bo* 22. skalt thu wara ödmiuk oc blygh j thins brudh gomma til quämd *Bir* 1: 59. huru afgudhin ... nidhirföllo mang j hans tilquämd til egipto land *ib* 3: 156. thes hälgha anda til qwämd j mansins hiärta *ib* 1: 333. *KL* 110, 410. *Bo* 209, 221. 239. *Bir* 1: 318. 2: 95. *MB* 2: 99. 149, 228. 235, 259, 272, 303, 316, 332. *Su* 115. uj läsom j the helgha script fyra christi tilquämdhir til mankönit förste var tha han tok mandom aff iomfru marie lifwe *MP* 1: 11. annor christi tilquämd är j ware siäl *ib* 12. tridhia christi tilquämdh är j huars manz dödh *ib.* färdhe christi tilquämd vardhir a domadagh *ib* 13. idhre forfädhär hwilkie som drapo them som foresagdho retuisa guz sons til quämd *KL* 143. biþa wars herra ihesu christi tilqwämd *ib* 182. bidhandis hälaght hop oc stora gudz oc vars frälsara ihesu christi äro tilquämd *Gr* 316. *KL* 207. *MP* 1: 7, 15, 132. antichristi tilquämd *KL* 415. *MB* 2: 407. aff dödzsins tilkuämd *Bir* 2: 224. i daghsens tilquämd ok upbyran *Ber* 247. — (?) al thing skulum wi thola i thässe wärld mz like tilqwänd (*eventu*) thz är som the koma *Ber* 120 (*jfr*

300). — *Jfr* **tilkömd.** — **tilqvämda dagher,** *m. dag för (ngns) ankomst el. tillkommelse.* foresceande min tilquämda dagh j värildenna *MP* 1: 104. — **tilqvämda time,** *m. tid för (ngns) ankomst el. tillkommelse.* thenne thime kallas ey vtan sak vara herra tilqwämda thime *(d. v. s. adventstid) MP* 1: 4.

tilradha, *v. tillråda, tillstyrka.* ey hafwom vj thzta lifuerne vptagit ider tilradhande ok ey nidherleggiom ider afradhande *Lg* 3: 526. *Jfr* **radha til.**

tilreþa (till-. tel-), *v. göra i ordning, tillreda, bereda.* tilredhin gudi idhar hierta *MP* 1: 8. hans domstool scal tilredhas *(præparabitur)* j miscundh *ib* 37. the skulo gilleshuss tilreda *SGG* 130. *Bir* 2: 63. thin likame skal nidhir läggias här j rom til thes han kombir til then stadh som honom är tilreddir *VKR* xxi. halda the til rädha *(præparata)* stadhana *Bir* 1: 258. tha alt var tilreedt ij huseno *Bo* 170. tilredhande thz som tharfwadhis *ib* 144. thu gaft thinom winom thilreth brödh af himlom *MP* 1: 183. *MB* 2: 309. af thy bikeno ok limeno som foghlarin hawir ther til reet *Bir* 1: 51. her ... empnes ok till redes byssor, arborst ok andre gode wärgie *BSH* 5: 456 (1511). — *rusta, utrusta.* þa þo vildo disputera väl tel rede *Bu* 50. at gudh siälwer skulle han wtgiwa til frestning, oc tho swa starklika tilreddan, at änkte matte honum skadha, vtan han wille *MB* 1: 138. jak vil sua tilredha han at aff honum skal sighias han lifdhe suasom man oc do som kämpe *Bir* 2: 103. tha loth konungin skip til redha *RK* 1: 4190. — *bereda, göra (ngn) skickad.* hwilkin man hona (ɔ: olning) taker wäl tilreddir *MB* 1: 505. — **tilredha sik,** *göra sig i ordning, bereda sig.* til redh tik *VKR* xxi. jak vil mik vm freadaghin swa til redha ath jak är redoboin j androm daghom ath tola hwat gudhi thäkkis at iak skal thola *ib* iii. hau ... bödh sinom cappelaner sik mz honom til redha at göra döpilse *Lg* 662. — *rusta sig.* i stridh ok storm å haui, hua sik owarlik tilredhr, ther gitr han änga bätring å komit *KS* 82 (202, 90). tilredh thik til starkare stridhe *Su* 438. — *bereda sig, göra sig skickad.* at huar en skulde trolika bätra sik ok tilredha sik at han matte värdhelika helgha sins gudz födzlo högtidh *MP* 1: 4. *ib* 7. haua tilreet sik siäluan til större löna oc krono *Bir* 2: 88. — *Jfr* **redha til.**

tilredhilse, *n. pl.? tillredelse, beredelse.* preparacio, tilredilse *LfK* 127. enna handa til redhilse oc vpbyrilse til äro krono *MP* 2: 103.

tilredhning (-nigh *Su* 8, 23), *f. förberedelse.* hwru christi pina är eth ämne oc til redhnigh *(præambula)* til guddomsins kwndhskap *Su* 8. *ib* 23.

tilridha (till-), *v. rida fram, rida till anfall, till häst störta fram.* drengeliga war till ridit *Di* 145.

tilropa, *v. åkalla.* vart thäs stadzsens nampn kallath til ropandis källa *MB* 2: 119. *Jfr* **ropa sik til.**

tilrusa, *v. framrusa.* tilrusadhe til henne otalliga diefiä *LfK* 223. *Jfr* **rusa til.**

tilrädhe, *n. pl.* [*Isl.* tilræði. *N.* tilrædhe] *tilltagsenhet, dristighet?* thän som gör godhgerninga swa oskällica at andin oc siälinna krapte vanskas ... han är ... skylloghir for gudhi af allo thy godha som forsumas for hans tilrädha skuld *Bo* 139.

tilräkkia, *v.* [*Jfr Mnt.* torêken] *L.* **1)** *räcka, sträcka sig.* sua witt hans eghor landwasse. oc inwadhi til räkker *FH* 3: 11 (1382). **2)** *räcka till, hafva erforderlig längd.* tha the *(fötterna)* ey til räkto äpther thera wilia *Bir* 4: 204. — *räcka till, vara tillräcklig, förslå.* skal godhir vili ok kärlekir orsaka han, hwar manzslik snille vanskas ok ey til räkkir *Bir* 3: 409. tha päniggana ekke längher tilräkto *Lg* 3: 713. will arsens tiid tilräckie för mig, will jag än nw gerne skyndo mig vdoffuer till eder *FM* 324 (1507). huariom skipa lag och rett epter thenna privilegia innehaldilse, och huar the ey tyl reckie kwnne, tha epter sweriges riches lag *BSH* 5: 513 (1512, *nyare afskr.*). — *Jfr* **räkkia til.**

tilräkna, *v. tillräkna, tillskrifva.* thz han giordhe mz gudhdomsins valde oc makt. thz tilräknadhe *(attribuebat)* han hänna tro *Bo* 73. skal han ther af äkke höghfärdhas älla sik til räkna thz *ib. ib* 89. hon skal til scriwa ok til räkna gudhi alt thz got hon hawir *Bir* 1: 296. *Lg* 3: 568. *Jfr* **räkna til.**

til saman (til samman. til samans), *adv.* [*Isl.* til samans. *Jfr Mnt.* tosamen] *L. till samman, samman, med hvarandra.* waro the alle til samman *RK* 1: 3135. mädhan the gingo al thry til saman *(simul)* i väghinom *Bo* 156. tha försambladhe sik alle sychems män oc alle släktir aff staden mello, gingo til samans oc stadgadho abymelech til konungh *MB* 2: 97; *jfr* **ganga til saman.** tha the kommo til samans j kreytzen ... och foro til samans mz thera swärd *Va* 37; *jfr* **koma til saman.** är thz swa at thu liknar til saman *(ad invicem comparas)* iohannis höghelica värdhelikhet ok thera ondzsco diuplikhet som han drapo *Bo* 82. skal ... alt folkit ropa til samans *(conclamabit) MB* 2: 14. — *till samman; i allt?* tha fingo adam oc ewa til saman xxx synir oc lxx döttir *Lg* 89.

tilsea (-see), *v. L.* **1)** *se till, gifva akt på, sörja för.* skulle the ... til see at the tage then som beskedeligen är *SGGK* 103. hulke til saagho, at hwar skulle thz faa som honom aat lyste *MB* 2: 179. **2)** *se till, gifva akt på, vaka öfver.* tik swa aktandhe ... oc kärleka tilseandhe, som iak ... tik ensamnan wille älska oc skötha *Su* 90. — *uppmärksamt följa, vara vid (ngns) sida, bistå. med dat.* at wi ... skulum ... bo jonssynj ... hiälpelike wara i styrkilse ... kunungsens ok kronunna rätz ok hanom tilseando *(för -e)* at ... kunung albrict han widher swa makt late *HSH* 16: 5 (1369). **3)** *tillse, gifva akt på, undersöka.* skulu granleka tilsee hwat them brister *LfK* 109. — *Jfr* **sea til.**

tilseu man, *m. L.*

tilsighia (tillsega. till säghia. till seia. tilsäya), *v. L.* **1)** *tillsäga, underrätta, meddela.* stadzsens kemmanerom till seia ok appenbara huar the fala ere *SO* 32. **2)** *tillsäga, anmoda, gifva tillsägelse el. anmodan om.* huar aghir androm wardh tilsighia om midhian dagh *TB* 73. hwem aldermannen ta til sigher at styrkia oc hielpa sinom gilbrodher *SGGK* 107. hwariom brodher tilsäya ok fforwara ... ath the ey kniff heller swärdh mz sik bära *SEG* 112. *ib* 113. hwar ey will skiänkya tha skaffare eller gerdemen honom tillsega *SGG* 133. huar ey komber til stempno när allermannen haffuer them tilsakth

ib. nath ok dagh nar mik til sseijndis warder *(när jag kommer att få tillsägelse?)*, waghe myth liiff ffor eder häredomes skiill *FM* 211 (1504). — *föreskrifva, stadga.* swa sum lagh tilsighiä *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). *ib* 480 (1345, *nyare afskr.*), 638 (1347), *NS* 1: 216 (1403), 227 (1403). eptir thy som thessin thera reghla tilsighir *VKR* 10. **3)** *utfästa, lofva.* äfter þy som þäs samä mester reþars breff til sighiä *SD* 6: 129 (1349). iak ... hafuer vndt ok tilsagt ... gunar gylto mitt gooz *ib NS* 1: 228 (1403, *nyare afskr.*). — *försäkra? hota?* han worder affsatter for hanss allerdom skuldh och onde wilgie, som men[i]ghethen honum till säger *BSH* 4: 295 (1501). **4)** *kräfva, fordra, erfordra.* thet är ... lastr ok odyghd, än man girnas ofmykit äpte krasmäti ok dyran mat, höghra än hans ämpne elle hans stadhge tilsigr *(requirat) KS* 43 (111, 46). at vij hawin änga vmsorgh vm fadhir oc modhir oc vara frändir meer än vara reghlo lofwan tilsighir *(postulet) Bo* 62. med fullum tyghum oc androm þem þyngom som reysän tilsigher *SD* 5: 566 (1346). til var foghäte hawer gyort rät vm han. äfte þy som brutyn til sighiä *ib* 639 (1347). at hwar man som egh hawer vissu äller pant af os ... scal likt vpbära hwart aar. äfte þy som hans huwuþgäld tilsigher *ib* 562 (1346). scall han ... taka wara thz bezsta han kan swa länge som hans wäkt tilsigher som honom bör *EG* 68. — *Jfr* **sighia til.**

tilskaffare, *m. skaffare, förvaltare.* redhoswennen ällar tilskaffaren *(procurator) LfK* 36.

tilskapa, *v. göra att (ngt) blir beskaffadt (på ett visst sätt), inrätta, ställa.* vm suä är til skapat *(d. v. s. om ställets beskaffenhet medgifver det) KS* 85 (209, 93).

tilskatta, *v. efter el. på grund af värdering tillerkänna (ngn ngt)?* kom clement fynne ... och lot vpp ... hustru sigrit ... et stenhus ... först for xx mark oc hundrade oc nw i siist gaff hon clement xxx mark som dandemen honom i huset tilskattade *SJ* 350 (1468).

tilskikka (telskicka. tilskycka. till schycka), *v.* [*Jfr Mnt.* toschicken] *L.* **1)** *ordna, anordna.* huru theres sangher ok alla handa lekara anbudh tilskikkados *LfK* 247. **2)** *förordna, anvisa.* at hwar en thera ... haffwer en besyndherliken ängil, sik tilskikkadhan aff gudhi til wärn oc gömo *LfK* 132. — *förordna, utse.* i ... twa beskedhna dandemanna aff hwart heradh tilskickadhe aff menikhetinne j ... närekess laghsagho närwaro *BSH* 3: 131 (1460). huilke som äre tilskickadhe at fara til calmarna ... til thet möte medh ... konung hanes danmarkx oc noriges rad *ib* 4: 105 (1484). vele vij ... een tilskicka aff radet, ther anama och opbära skole all vpsale domkirkyos ränta *ib* 295 (1501). the ... telskickadhe och telnemde iiij (4) men aff wesbo och iiij aff ösbo, som skulle wara wedh sönnerbo tingh *ib* 5: 152 (1507). *ib* 362 (1509). naar skomakara swena skulu halda theras drykke stempno ... ther skulu ouer wara twa mestermän aff embeteno til skikkadhe *SO* 30. *ib* 72. then som tilskyckader vorder til yysszfogith *ib* 188. — *förordna, kommendera.* iosue ... lath til skikka kloka män ... hwilke them inlykta män göma oc förwara skullo *MB* 2: 29. *ib* 238. **3)** *skicka, sända?* at bo jonsson hafthe fira til skicket vppa thingit, som ... eskild eskilsson sculdo haua fört in i tornit vpa stocholm *SD NS* 2: 197 (1409). **4)** *förordna, föreskrifva, bestämma, stadga.* pa hwario odhensdag. som her epter capituli retter dagh tilskickader är *FH* 1: 58 (1486, *gammal afskr.*). — *förordna, föreskrifva, utfärda.* haffua vij ... giffuit ock till schyckat ... dragara embeteno ena schraa ok laag booch *SO* 191. — *Jfr* **skikka til.**

tilskilia (-skylia), *v.* **1)** *bestämma, förordna, tillsätta.* han blifwe konung i siälfwe til skilia *Al* 10238. **2)** *tillerkänna.* the ... affhende sik thet förnemda gothz ... ok tilwendo thet iapp ... met husom ... quärnom ok quärnastadom, allo tilskildo ok ängo wndan takno *FH* 2: 54 (1421, *nyare afskr.*). affhendher jak mik ... thet for:na godzit ok til eghnar for:da henrik ... met allom til laghom ... engo vndban taghno. vtan alla til skyldho *ib* 69 (1429). *ib* 76 (1431). at wi ... kännumps ... haua vnt oc oplatidh ... bäggias wara gotz i kulla ... meth ... allum tillaghum i wato oc thorro, vtan allo tilskildo *(för ängo undantakno, vtan allo tilskildo)*, som the gotze af allir tillighat hauir ... herra hinzo *SD NS* 1: 606 (1406).

tilskipa (-skepa), *v. L.* **1)** *anvisa plats åt, placera, sätta.* hwar hon tha tiltaks oc tilskipas ther scal hon widhirblifua til sin dödh *VKR* 45. **2)** *ordna, anordna, inrätta.* tha han hafdhe sina saki swa til skipat, som the hälgho kirkio väl til hördhe *Bil* 849. j noghrom quämelichom rwmom oc stadhum widh systranna inlykke tilskipadhum *VKR* 24. **3)** *förordna, anvisa.* bedhes han nakon theu som honom kwnne lära grwndhen i the hälge cristne troo, honom tilskepadhes godha gudelike män *Lg* 3: 440. — *tillsätta, förordna, utse.* ther waro twe gamble preste til skipadhe som all käromaal skuldo thz arit döma *ST* 436. **4)** *skicka, sända, utsända.* hafdhe abboten för til skipat twa munka hwilke barnit oskatt vptoko *KL* 252. **5)** *gifva i uppdrag, anbefalla.* honom hafdhe pawin til skipat oc antwardhat at predika mote kättarum *ST* 75. **6)** *förordna, föreskrifva, stadga.* alla skirslor oc wigxler, som israels sönir hafdho i them gamblo laghumen, the waro tilskipadha oc budhna aff gudz weyna *MB* 1: 503. **7)** *tillägga, tilldela, öfverlemna.* alla hans äghor skulu tilskipas *(indragas till)* varom fatabwr *Gr* 281.

tilskipta, *v. genom byte tillägga el. öfverlåta.* han hafuer mich til skipt siw örtugha land iordh i tandalom och fiorton pänninx land i tandasteen ... och iach hafuer fornempda sigrifue ater til skipt atta örtugha land och sex pännigx land iordh liggiande i häklinga akrom *SD NS* 2: 221 (1409).

tilskiutilse, *n. pl. ingifvelse.* thz gör diäfwllin mz sinom fulom til skiwtilsom *JP* 31.

tilskrifuing, *f. skrifvelse (till ngn).* hwelka theras tilscriffning vnderwisilse ok bön wij haffuum ... grannelegha owerwäghit *FH* 2: 130 (1441).

tilskriva (till-), *v.* [*Jfr Mnt.* toschriven] **1)** *tillskrifva, skrifva till, skriftligen meddela.* skulde hon thz ... honom til scrifwa *ST* 440. min herrä konunghen hafwer os vmbudhit ok til scrifwit at nokot folk hafwer sik sampnat *SD NS* 1: 348 (1404). engelbrecht bath thöm konunge til scriffwa at the

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.
SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.
SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.
SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.
SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.
SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.
Smål L Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.
SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.
SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.
ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.
Stads L Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.
Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.
TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.
TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.
TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.
UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.
Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.
VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.
VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.
VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.
VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.
VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.
ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:
Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 582 sp. 1 r. 14 nedifr. frf. **syrghelika** insätt: **syra,** *se* **syrghia.**
» » » 2 » 18 » eft. 205. till.: **syra** *(trol. skriffel för* **syrghia, syrgha** *el.* **syria***)* *Bu* 152.
» » » » » 8 » eft. 20. till.: *ib* 152.
» 597 » 1 » 22 » eft. 470. till.: *ib* 301, 349.
» 599 » 2 » 9 » eft. *sitta,* till.: *låta sammanträda;*
Sid. 602 sp. 2 r. 7 uppifr. eft. (1516). till.: — *framsätta.* han . . . säter op bordh oc mat fore them *MB* 1: 205.
» 616 » 2 » 30 nedifr. eft. 116. till.: — *säga, framställa.* för än iak hawer talath mit ärinde *MB* 1: 205.
» 632 » 2 » 2 uppifr. eft. 102. till.: *Lg* 3: 272.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullst. i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—18.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. (Fullständig i 2 häften.)
Speculum Virginum. (Häft. 1—2.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.

Mera har ej utkommit intill Mars 1898.

Pris för köpare 5 kronor.

SAMLINGAR UTGIFNA AF SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET. HÄFT. 118.

ORDBOK

ÖFVER

SVENSKA MEDELTIDS-SPRÅKET

AF

K. F. SÖDERWALL.

NITTONDE HÄFTET.

LUND 1900.
BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Källskrifter.

Al Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. 1862.

Ansg Vita Sancti Anscharii per S. Rembertum. Latine et svetice. I Scriptores rerum svecicarum T. 2, sect. 1, s. 173—260.

AS Ur en Antecknares Samlingar. Utg. af G. E. Klemming. 1868—73.

Ber Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. 1866.

BGD Beskrifning öfver Grefskapet Dal af A. Lignell. 1851—52.

BGG Bröderne af S:t Gertruds Gille i Stockholm 1419—1484. I Småstycken på Forn Svenska, samlade af G. E. Klemming. 1868—81.

Bil Codex Bildstenianus. Se *Lg.*

Bir Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. Bd 1—5. 1857—84. — Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avt* åsyftas de Bd 4, s. 177—185, tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, med *Dikt* Engelens Diktamen, tryckt Bd 4, s. 215—276.

BjR Bjärköa-Rätten. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

BK Margaretæ de Sancta Birgitta Chronicon. Ed. E. Rietz. 1844.

Bo Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

BS Bagarnes Skrå. I Småstycken på Forn Svenska.

BSH Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. Del. 1—5. 1859—84.

BtFH Bidrag till Finlands Historia. Utg. genom R. Hausen. 1881—83.

BtRK (Bihang till Rimkrönikorna) Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande, innehåller åtskillige Kouglige och Furstlige Förlijkningar, Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. 1676.

Bu Codex Bureanus. Se *Lg.*

BYH Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre Härad i Östergötland, af L. F. Rääf. 1—4. 1856—65.

DD Diplomatarium Dalecarlicum. Urkunder rörande landskapet Dalarne. Utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. 1—3. 1842—46.

Di Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1850—54.

EG Eriks af Pommern Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

FH Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utg. af A. I. Arwidsson. Del. 1—9. 1846—57.

Fl Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. 1844.

FM Nya källor till Finlands Medeltidshistoria. Utg. af E. Grönblad. 1857.

Fr Hertig Fredrik af Normandie. Utg. af J. A. Ahlstrand. 1853.

Gers Ars Ars moriendi. Gersons lärdom huru man skall dö. 1881.

Gers Frest Om djefvulens frestelse. Af Joh. Gerson. Öfversatt af Ericus Nicolai. 1876.

GO Gamla Ordspråk. Utg. af H. Reuterdahl. 1840.

Gr Legenden om Gregorius af Armenien. Utg. af G. E. Klemming. 1860.

GS Några Gambla Stadgar [såsom bihang till Biärköa-Rätten utg. af J. Hadorph]. 1687.

GU Glossarii Latino-Svethici specimen vetustum. E cod. mscr. Bibliothecæ Reg. Acad. Upsal. Diss. Ups. præs. J. H. Schröder. 1845.

HelsL Helsinge-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

HSH Handlingar rörande Skandinaviens Historia. Del. 1—40.

Iv Herr Ivan Lejonriddaren. Utg. af J. W. Liffman och G. Stephens. 1849.

JP Svensk Järteckens Postilla. Utg. af E. Rietz. 1850.

KL Klosterläsning. Utg. af G. E. Klemming. 1877—78.

KrLL Konung Christoffers Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1869.

KS En nyttigh bok om Konnunga Styrilse och Höfdinga. [Utg. af J. T. Bure.] 1634. — Af de inom parentes tillagda siffrorna utmärker den förra den sida, hvarest citatet återfinnes i Scheffers upplaga, 1669, och den senare motsvarande sida i Geetes, 1878. Då *Fragm.* tillägges, åsyftar citatet: Ett fragment af Konungastyrelsen, tryckt i Småstycken på Forn Svenska.

LB Läke- och Örte-Böcker. Utg. af G. E. Klemming. 1—10. 1883—86.

LfK Skrifter till Läsning för Klosterfolk. Utg. af F. A. Dahlgren. 1875.

Lg Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Första bandet. Andra bandet. 1847—58. — Särskildt citeras de här aftryckta Codex Bureanus *(Bu)* och Codex Bildstenianus *(Bil)*, så framt icke senare ändringar i dessa handskrifter afses.

Lg 3 Ett Forn-Svenskt Legendarium. Efter gamla handskrifter af G. Stephens. Tredje bandet. 1874.

Lg Manfr Legenda Cardinalis Manfredi. Utg. af E. Rietz i Legendæ Suecanæ. 1845.

Lg Mecht Legenda S. Mechtildæ. Utg. af E. Rietz Vita Gregorii. 1848.

MB Svenska Medeltidens Bibelarbeten. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1848—55.

MD Svenska Medeltids Dikter och Rim. Utg. af G. E. Klemming. 1881—82. — Ett inom parentes tillagdt *S* betecknar det här s. 199—312 aftryckta poemet Schack-tafvels lek.

MEG Magnus Erikssons Gårdsrätt. I Småstycken på Forn Svenska.

MELL Konung Magnus Erikssons Landslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1862.

MK Marias klagan vid korset. I Småstycken på Forn Svenska.

MP Svenska Medeltids-Postillor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1, 2. 1879—80.

OB Omständelig Berättelse huru the svenske af tyskarne blefvo i Stockholm förrådhne oc brände, åhr 1389. I Scriptores rerum svecicarum T. 1, sect. post., s. 212—215.

Pa S. Patriks-Sagan. Utg. af G. Stephens och J. A. Ahlstrand. 1844. Ett inom parentes tillagdt *Tung* betecknar den i samma band utgifna legenden om Tungulus.

PfN Privilegier för Norberg. I Småstycken på Forn Svenska.

PK Sveriges Krönika (vanligen kallad den prosaiska). I Småstycken på Forn Svenska.

PM Peder Månssons Stridskonst och Stridslag. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. 1845.

RK Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Utg. af G. E. Klemming. Del. 1—3. 1865—68. Med *RK 1* utan vidare tillägg förstås Gamla eller Eriks-Krönikan; då något af de öfriga i första bandet intagna rimverken anföres, tillägges inom parentes dess titel med begagnande af följande förkortningar: *sfgn:* fortsättning af Gamla Krönikan för att sammanbinda henne med den nya till ett helt verk.; *Albr:* Om konung Albrekt; *LRK:* Lilla Rimkrönikan.

SD Svenskt Diplomatarium. Utg. af J. G. Liljegren. Bd 1—2. 1829—37. — Utg. af B. E. Hildebrand. Bd 3—5. 1842—65. — Utg. af E. Hildebrand. Bd 6. 1878.

wille ey lenger mz honom bliffwa *RK* 2: 1138. — *skrifva (bref) till.* eth breff som priorissan aff calmarna hanom tilscreff *RK* 2: 7423. *ib* 7079, 7958, *s.* 343. eth breff bryms tilscriffwit *BSH* 5: 343 (1509). — *skrifva till, sända skriftligt meddelande till.* alexander sinne modher til screff *Al* 9737. at j os tilscriffwin om fridh oc sämio *MB* 2: 263. — *skrifva till, skriftligen bjuda el. befalla.* drotning marghret hafuer mic til screpuit oc bidhit ... at jac ... scal rantzsaka ... the scatta jordh ... som kronan rät til hafuer *SD NS* 1: 424 (1405). *ib* 437 (1405), 438 (1405, *nyare afskr.*), 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). görande swa som j hadhin mik til scrifwit *ST* 442. **2)** *tillskrifva, i skrift tillägga.* ingen embetez brodher ... till dyrffuis nager artickell tillscriffua eller affschrappha offuer thenne vara beseglingh *SO* 32. **3)** *genom inskrifning foga till, inskrifva ss räknad till, inskrifva i. med dat. och ack. pass.* at hon skulle ... til scrifuas hälgha manna tali *KL* 360. **4)** *tillegna, helga.* paulus ... saa thär en altare till skrifuadhan okunnoghan gudh *KL* 161. **5)** *tillskrifva, tillräkna, tilldela förtjensten för.* han ... tilskreff ey guþi alt þz got han hafþe vtan sik siälfwm *KL* 185. til scrifwa ok til läggha gudhi alt got *Bir* 1: 144. til scriwa ok til räkna gudhi alt thz got hon hawir *ib* 296. *Bo* 73. artasira ... tilskref hänne allan sin sighir *Gr* 263. rekna the ok til scrifwa meer stridhinna sighir sine fromhet än gudz dygdh *Bir* 3: 408. *Bo* 58. **6)** *tillskrifva, tillägga, tillerkänna.* hwariom enom sina dygdh enkannelika ... tilscriffuande *Bir* 4: 96. — *Jfr* **skrifva till.**

tilskrivilse, *n. pl.?* *skrifvelse (till ngn).* haffuom wij vnderstandet ider erligxhetz tilscriffuilse om nagra hielp ok spisningh *BSH* 5: 151 (1507).

tilskyld, *f. förskyllan.* aldre ma nakar dödher mandrap heta, vtan han se vtan mantz til skyld mote rät *MB* 1: 467.

tilskynda, *v.* [*Jfr Mnt.* toschunden] **1)** *tillskynda, mana.* gudh är en aldra wälwiliogasta dygdh, ... högxta sälighet, skipandhe hughana til at sik nythia ... tilskyndande sik at begära *LfK* 79. — *tillskynda, drifva, egga.* diäfwllin ... hulkin honom rädh oc tilskyndadhe at göra mot kirkionna skipan *Bir* 4: 402. j tilskyndeden han swa ok swa syndä *LfK* 265. naar thänne man hördhe thänne nyia tidandhe diäfflenom tilskyndande, giordhe han sändhabodhet drwkkit *Lg* 219. **2)** *stämpla, ställa till.* tilskynda mange til ath ofredher skal warda *PM* 14. — *ställa till, anstifta.* henne tilskyndaude sloos sätet nidher *Su* 162. *ib* 160. **3)** *tillskynda, vålla.* then som wadhan sik tilskyndade *Lg* 3: 422. **4)** *hastigt närma sig.* tilskyndandhe *(instante)* thimanom at iak skulde wth gaa aff tässe wärldh *Su* 28.

tilskyndan (till-. tiil- *HSH* 20: 181 (1507)**),** *f.* **1)** *pådrifvande, maning.* aff hiertens tilskynden thalar mvnnen *LfK* 268. **2)** *föranstaltande, bemedling.* then hielp och tröst, jak skulle mik wäntha aff peder monssons oc peder swenskas tilskyndan *BSH* 5: 235 (1508). **3)** *tillställning, anstiftan.* aff owenzsens til skyndhan *Lg* 3: 388. aff hwes till skyndhen then opresning var giordh, formoder jach eder herredöme snarlige far till kenne *BSH* 5: 343 (1509). *FM* 232 (1505). *HSH* 20: 181 (1507).

tilskyndare (tiil-), *m.* [*Jfr Mnt.* toschunder] *tillskyndare, pådrifvare, uppviglare.* aff ondhä tilskyndhare *BSH* 3: 175 (1466). *ib* 5: 182 (1507). the laatess haffwa claga maall store och monghe, thöm haffwe the aff nogrom tilskyndare *ib* 343 (1509). thette ... örliigh, som danske men aff nogre infödde, wrangwise, swänska tiil skyndare ok medhiälp her in oppa rikit ... bedriffuit haffue *ib* 579 (1517). — *uppviglare, ränksmidare.* begynner nw then fula och snödha tilskyndaren diäffwlen. som är vphof tiil all twedrecth vtspredha syn falska rodh *FH* 6: 107 (1497).

tilskyndilse (-else), *n. pl.?* **1)** *tillskyndan, eggande.* met raad daad oc fulkomlig tilskyndelse her thure jönssons ... oc flere andhres suenskes danskes ok tyskes *BSH* 4: 281 (1501). **2)** *anstiftan.* then skade, som honum tilkom j fiord ... aff jon bondis sons tilskyndilse *FM* 453 (1510).

tilskära, *v. tillskära (kläder el. skor).* thetta skal *(näml. den som vill blifva mästare i skomakarnes skrå)* siälwer til skära *SO* 16. all the klädhe ... som mino lifwe äro til skoren *Al* 10513.

tilsköta, *v. med laga formaliteter öfverlåta (fast egendom åt ngn).* tilsköthir jac forscrifne michel for:da godz *FH* 3: 98 (1447).

tilsla, *v.* **1)** *slå till, gifva slag.* tha han hafdhe tyswar til slaghit mz wandenom *(percutiens virga bis silicem)* *MB* 1: 408. **2)** *slå till, tillsluta (tunna el. dyl.); inpacka (i tunnor el. dyl.).* när fisken tillslååss på fiskeskäret, tå skall hampnefougden närwara, och see om thet är godt godz eller icke, och wäll packat *SO* 304. — *Jfr* **sla till.**

tilsnikka (-snykka), *v.* **1)** *tillskära, med konst el. på ett prydligt el. sirligt sätt förfärdiga.* mädhan the äru fran wärdzlika manna klädhebonat wthmärkte oc aatskilde, at bära kwffuel oc kappo, tha skulu the nw wara aff aldra dyrasta klädhe, rynkiade oc mangfallada oc kostelika tilsnikkada *Su* 151. aff tässom dyrom haffwom lat gedeon göra oc tilsnykka *(fecit)* ephoth. thz är swadhana prästa kläder oc prydilse, som prästane j gambla testamentit plägadho brwka ... j theras stora högtidher *MB* 2: 95. **2)** *pryda, smycka, utstyra.* fram gaa the ... i mangha lusteleka matho til snikkada *Su* 80. en rädheliken wäpnare. til snikkadher *(adornatus)* mz kosteligom prydilsom *MB* 2: 288. *ib* 182. til snikkande sigh mz sin ärliga skrud *ib* 166. j yrtagardenom moot skogen, hulken härliga oc konsteliga war til snikkadher *ib* 179.

tilsnikkan, *f. prydnad.* ey behöffwer ... gudh nakra annars äller främmandhe fäghrindh ällir tilsnikkan *Su* 81.

tilspyria (-spöria), *v. tillfråga.* tilspöria alla brödher om han är skälighen *SGG* 128. *BSH* 5: 538 (1514).

tilstand, *n.* [*Jfr Ä. Dan.* tilstand *och Mnt.* tostant] *tjenst.* jak N lofuar gudhi jwmfru marie oc sancte byrghitto oc idhir modhir abbatissa lydhno troskap oc tilstand *VKR* 39. — *bistånd.* glädhiandis om gudz til standh oc närwarilse *MB* 2: 327.

tilstanda (-staandha. -stonda. tijlstonda. tilsta. tillsta. tilstaa. tiilstaa. *impf.* **-stodh. -stoodh.** *pl.* **stodho. til stade** *(sing. och pl.)* *BtFH* 1: 131 (1506). 132, 135 (1506), 149 (1506). 218 (1507)**),** *v.* [*Fdan*

tilstande. *Jfr Mnt.* tostån] **1)** *stå bredvid, vara närvarande.* alla the ther til standande *(assidentes)* thiänto honum *Bir* 3: 299. tom närwarande oc tilstandande *Lg* 3: 354. *Su* 199. — *stå bredvid, vara närvarande vid el. hos el. för. med dat.* henne ... siälä rykt ... hiolt ... biscop nigles ... hanom tilstondande ok tiltiänendom *(adstantibus sibi)* mangom androm biscopom ok ärligom herrom *Lg* 3: 577. j thänna gudh waro al thing forewitin aff äwärdheliko ok tilstandande hans a syn *Bir* 4: *(Dikt)* 216. *ib* 217. **2)** *stå bredvid el. vara hos för att vara till tjenst el. bistånd; tjena.* waaro thiänara oc hielpara theras som hemelighare thiento mik oc tilstodho *VKR* 2. — *bistå, hjälpa.* mz thinne nadh tik siälffuom til standande haffuer jak wilia thin wilia göra *Bir* 4: 45. — *med dat.* huru godhe ängla til sta godhom sniällom mannom ok huru diäflane til sta ondom sniällom mannom *Bir* 1: 100. *ib* 101, 102. ängla ... tilstaa os i warom bönom *LfK* 134. **3)** *sluta sig till, hålla sig till. med dat.* lxx räffua ... som honom *(väduren)* alle tilstodho oc lyddo *(adhærentes arieti) Su* 66. **4)** *hålla med, understödja.* pawen och capittel jo hanom til sta *RK* 2: 611. gren thom tilstodh *ib* 8515. **5)** *sluta sig till, hylla, erkänna.* thz bör mik til sta thera *(gudarnes)* budh *Al* 3896. **6)** *sluta sig till, instämma med.* effter thenne tijo synemäns ransakan och eede och the 12 i nempnden them tillstodho *BtFH* 1: 5 (1467, *nyare afskr.*). som thenne swarne vitne föregingo och the xii j nämpden sotto them til stade *ib* 131 (1506). som tesse ij swarne vitne föreginge och the xii i nämpde sotto ok all meningh soken then *(för* them?) til stade *ib* 132. som thenne fyre sworne witne ... föregingo och sworo, och 12 synemän medh them tillstodho *ib* 11 (1484, *nyare afskr.*). *ib* 15 (1478, *nyare afskr.*) *o. s. v.* **7)** *gifva vittnesbörd åt?* jak är ... then sammi, hwilkom som scripten tilstandir *Bir* 4: 44. **8)** *gifva försäkran el. intyg åt (ngn).* hwilkin jord mik war laghlika ater dömd i strengnes a räfstomen oc hona hafde ingeuald anundsson orethlika a minom swer takit, sum nempdin mik vel til stoodh a räfstene *SD NS* 1: 463 (1405). thöm *(godsen)* hafwer han fangit meth rätto lagha skipte, äpter thy donde män honom tilsta, som offwer skipteno waro, oc ther til stodh honom alt hundarit, oc ängin sagdhe ther a moot *ib* 2: 223 (1409). *BtFH* 1: 156 (1507). at oleff laurisson haffuer wpburit aff nilis henricsson orrihirsj vj marker for man drop och al mennige soken honom til stade *ib* 149 (1506). — *med prep.* um. effther thy the hanom ther vm myndeligha til stodho *SJ* 133 (1444). huilke ther vm til stodho oc i helgonen epter sworo stafuadom edhe at sua i sanninden war skedh *ib.* — *intyga, försäkra.* som iak tiil star *SD NS* 2: 51 (1408). hwlkit alt sokn withnadho oc the tolff j nämpdene sathe fwlleligha til stodho at swa i sanninghen war *FH* 5: 14 (1462). till huilkit ärendhe the for:de andres ok niels ärfuingiä swaradhe ok all menegha sokn ok enkannelica the XII, som j nempdena satho ... randzsakadhe, witnade ok fullelica tillstodho, at ... pädher swerdz föräldrä hafdo wndan skilt sith fiskerij nidan fraan käräliämäky ... ok intill lammas *ib* 22 (1463, *nyare afskr.*). twa dannequinnor thette fulleliga tilstodo som waro när staddo *Lg* 3: 359. **9)** *intyga, berätta, omtala.* som then sama presten oc andre the som när woro oc thz sagho tilstodho *(retulerunt)* för oss *Lg* 3: 356. som han siälffuer oc alle the som när woro tilstodho oc sanneligha witnadhe *ib.* — *försäkra, säga, påstå.* wiil jak thz tiilstaa *RK* 3: 4047. **10)** *intyga, bekräfta, bevisa.* huilkit vnderligin jertekn ginstan ther beviista clarliga tilsta ok openbara *Lg* 3: 574. — *bekräfta, gifva bekräftelse åt, stadfästa.* thenne forrörde sywn haffuä wij fulkomlica fulbordet samtycht stadfest och tilstaam *VAH* 24: 325 (1473). **11)** *tillförsäkra, trygga; mot klander försvara (förytrad egendom).* ath iach oc myna arffuinger eij kundho fulkomligha hömela oc tilstaa for:da biscop olaff ällyr hans äptherkomara för:da hytth *DD* 3: 199 (1440). **12)** *försäkra, förklara, erkänna.* ther vpa sätthe the borghanz men fore sik, som iönis benktzson häredzhöfdingen, oc borghanzmennene vitnadho oc thilstodho *FH* 2: 113 (1438). the vithnadho oc til stodho *(annuerunt)* fore es ... at ... abbadissan oc jomfruar j warefrubergis clöster atto oc hafdhe rettlika fangit thenna ... jordha gooz *SD* 3: 216 *(öfvers. i afskr. fr. början af 1400-talet).* thesse fornempde til stodho *ib.* kennoms wij ok fullkomliga tillstandom ... att wij the för:da gafwo ... stadfäst hafwom *ib NS* 1: 615 (1407, *nyare afskr.*). *ib* 2: 119 (1409). kungöre wij ... ok fulleligho tilstom ... ath wij hafwom ... salth ... päder olson ... sex teger ängh *DD* 3: 215 (1483). *SJ* 38 (1432). *FH* 5: 30 (1465). som han til stade for the xij och al meninge soken *BtFH* 1: 218 (1507). — *erkänna, tillstå, medgifva.* som ... tillstode theres oerlige oc skammelige gerning *BSH* 4: 158 (1493). han ... tillstod i dagh och bekendes at fredags natthen nest fore sancti thomedag bedreff han thet ... skammelige ... mordet *ib* 159. som the sielf tillstodho opå ett satt tingh, at the hade hafft thet med orät *BtFH* 1: 56 (1502, *nyare afskr.*). som ... han sielff tillstodh på satte tingh *ib* 13 (1485, *nyare afskr.*). thu sighor tik swa haffwa giort, huilket iak oc tilstaar *LfK* 145. **13)** *medgifva, tillstädja, tillåta.* tiilstandandes *(consentientes)* ... ath oss ok allom warom ärffuinghom schal fraansigies all makth ok räth tiil the fornemde godz *SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482). ey vnnandis äller til standandis honom gaa offwir syna landz ändha *MB* 2: 107. **14)** *stå till svars el. räkenskap, vara ansvarig.* wi *(konung Albrekt)* hafuum talat til ... jäppa abrahamsson ... at han ägher oc skal oss til sta vm abo hws *BSH* 1: 191 (1387). hwat the sighia honum fore en rät, hwem han skal til standa vm abo hws *ib* 192.. för än thän rätten är sagdher ... skal han ängom tilstanda vm abo hws vtan bo jonssons hustrw *ib.* hwilken warra ... thän rätten winder honum will oc skal jeppe til sta. oc sik til hans halda a bo jonssons hustrv oc barna wäghna. mädh abo hws. landom oc föghatiom *ib. ib* 193. them han tilstaar mädhir mun älla mädhir sino breue fore allan thän räkenskap som han plichtoghar var at göra bo jonssoni badhe af vpbyrdh oc wtgift *ib* 197 (1387). en wtaff the fire som alle slotzloffuer skole tiilsta offuer menige swerigis riche *HSH* 19: 101 (1505). **15)** *vara för handen, vara nära, tillstunda, förestå.* tilstodh hälgha palmsunnadax höghtidh *KL* 325. nw tilstaar thäs aldra beskasta atskilnatzsens time

Su 131. tjlstondande sancti laurencij högtidh *Lg* 8: 539. tilstandande natzsens förwarilse *LfK* 70. huru han matte frälsas af tilstandande vadha *Gr* 264. *Bir* 1: 190. *Su* 238. *MB* 2: 290. före til standandhom hardom fallom *ib* 332. forewitande swa grömma pinor nu mik tilstanda *Su* 394. tilstandande örlögh *MB* 2: 149. sik redha ællir forwara moth snarlika dödhen tilstaandhande *Su* 235. *ib* 344, 348. — *med dat.* han wiste wäl at honom ont til stodh *MB* 2: 274. til stodh them än större wadhe *Lg* 8: 48. *ib* 53. *LfK* 275. **16)** *stå till, vara möjlig.* alle sagdho thz honom enghen both til stodh *Lg* 8: 713. **17)** *stå till, vara ställdt.* tykte hanum illa tillsta *Di* 43. ther skal wäl tiil staa *RK* 8: 1359. — *vara beskaffad.* the däktingan giik saa tiill som jak idher säya wiill och sculle saa tiil staa *RK* 8: 2724. — *Jfr* **standa til.**

tilstandare (-stondare), *m.* [*Jfr Fdan.* tilstandere] *hjälpare, biträdare.* jak hafuer foreseet tik en hugneligin tilhielpäre ok tilstondare j allom dröffueligom ärendom *Lg* 8: 527.

tilstandilse (-elsse), *n. pl.?* **1)** *bekräftelse, stadfästelse.* til thäs mere visso, tilstandilse oc bewisning at thäne fornempde stadhge oc sämia var swa giordh *FH* 8: 94 (1446). **2)** *försäkran, erkännande, medgifvande.* hon haffde hanom tha förnöcht the ij (2) lester jern til godho och fulle nögdh effther hans eghen tilstandelsse *SJ* 275 (1459). epter menige sokens tilstandilse och XII manna ransakan *FH* 1: 33 (1455, *gammal afskr.*).

tilstikkonna? tha iak tok ena bok i mina handh, tha tänkte iak oppa en sköl, oc tilstikkonna (*möjligen för* stilstikkan, *best. form af ett af* stil, *m. och* stikka, *f. sammansatt* stilstikka *med betydelsen: skrifstift*) war mik som iak eth spär haffde hafft *Lg* 8: 330.

tilstorma, *v. storma, göra stormning, löpa till storms (mot ett fäste).* the skulu ... medh lek ok skemtan göra sik hus ok fäste, ok tilstorma medh makt ok konst sinne *KS* 53 (136, 58). *Jfr* **storma til.**

tilstryka, *v. anstryka?* täppes affwan wppa mz leer tilstrwkith eth lok (*meningen: krukans mynning tillslutes med ett lock, kring hvilket öppningen tilltätas medelst ler?*) *PM* 12.

tilstrykkia? *v. hota, förestå?* j thy skal thu finna ... aff allo tilstrykkiande ondo (*malis imminentibus*) tryggasta beskärman *Su* 199.

tilsträngia, *v. tvinga, drifva.* wi som thetta engaledhis kwnnom höra wtan största graat oc innerlika sukkan, tilsträngiande innerlika warkunnans önkan, ffallom nw mit j thiin sörghelika klaghan oc ordh (*nos ... interrumpere sermonem tuum ... cogit compassionis nostræ vehementia*) *Su* 216.

tilstunda, *v.* [*Fdan.* tilstunde] *tillstunda, förestå.* tha som frestilsens oc dröffwilsens time tilstwndade *Su* 142. thäs mere, tilstwndande werldenna ändha, almoghen wardher wärra *ib* 150. sädis tymen tilstundande *MB* 2: 9. — *med dat.* hardasta pynan mik tilstundar *LfK* 275. — *förestå, hota. med dat.* är thz swa ath nokrom köpstadh äller sloth tilstwndar nokoth örlogh *PM* 3. — *part. pres. förestående, hotande.* tilstwndande örlögh förwaris *PM* 3. wärna os ... aff til stwndandom (*instantibus*) wadhom *Bir* 4: 12. — *tillkommande, blifvande.* joseph tilstwndande (*futurus*) egipti herre *Su* 164. — *Jfr* **stunda til.**

tilstungin, *p. adj. vidfäst (med styng).* hans oppet breff ... til hwilkit thetta mit breff är tilstungit ok inciglat *SD NS* 1: 78 (1401).

tilstydhilse, *n. pl.? stöd, understöd.* människio natur är kranglikin oc widhertorff tilstydhilse (*sustentatione*) *Bir* 4: 94.

tilstyrta (-störta), *v. tillstöta, störta el. falla öfver.* aff wäriande all tilstörtande ondh tingh *Su* 180.

tilstädhe (tiil- *HSH* 19: 102 (1505)**),** *adv.* [*D.* tilstede] *på stället, på platsen, qvar.* vppa thz at han tilstede blyffuer vm nagat effthertaal tilkomme *SO* 159. kom griipeklow med en camperman, som her bleff tilstäde effter eder scriffuilse *BSH* 5: 532 (1513). — *tillstädes.* som her wore nw tillstäde i rätthen *BSH* 4: 158 (1493). *ib* 5: 168 (1507). till gud föger jag komber sielff till stede *FM* 227 (1505). *HSH* 19: 102 (1505), 20: 161 (1507). — *till hands.* myn herres jnsigle er ey til städhe *FH* 4: 84 (1499). — *Jfr* **tilstädhis.**

tilstädhia (thill-. tilstadhia: -stadhi *Lg* 8: 313**),** *v.* [*Jfr Mnt.* tosteden, tostaden] *L. tillstädja, tillåta.* til städh mik at jak maghe gaa offwir thit landh *MB* 2: 106. til städh mik gaa offwir tith land *ib* 107. *ib* 296. gudh tilstadde at twädräkt vart mällan sichems stadzmän *ib* 99. *Bir* 4: 44, 65. *Lg* 331. *FH* 8: 31 (1443). hwilken hälstz forman thzta tilstädher oc tol *LfK* 4. hwilkit guddomsins makt haffwir for besynderlika saak tilstaat *Bir* 4: 79. wille gudh thz ey tilstädhia *Lg* 292. om thu mz godhwilia tilstädher, at taghas fran tik alt thz thik är kärt oc dyrt *ib* 821. *BSH* 5: 516 (1512), 532 (1513). swa som reglan oc addiciones tilstädhia *Bir* 5: 133. — *gifva sitt samtycke till.* at iak ... vnthe ok thill sthaddhe meth godhwylia the gaffuor ok godz, som myn modher ... gaff ok vnthe gudhems klosther *SD NS* 2: 213 (1409). — *fördraga.* at thu ey tilstadhi annan älskara wtan honom *Lg* 8: 313. — *Jfr* **städhia til.**

tilstädhilse (-stadilse), *n. pl. och f.? tillstädjelse, tillåtelse.* mz wor tilstedilsse oc goduilia *SO* 163. aff gudz lönligha doom oc tilstädhilse *Lg* 8: 349. *ib* 665. at tässin tilstadilse draghis ey til högfärdogha människio lära spaan *Bir* 4: 78.

tilstädhis (till städis. tiilstädis. til stess. til stetz), *adv. tillstädes.* waare swa sake, atj kunne icke sielffue komma, bedie wij kerlige atj wilie vnne til goda, at nogre aff idert folk ... maa bliffwe til stess hoss oss paa förscriffne tijd *FM* 549 (1512). mädhan förmännene ärw tilstädhes *LfK* 143. med them som thaa ther till städis waare *SD* 4: 100 (*öfvers. fr. omkr.* 1500). vy ffatige men hende icke vare til stetz *FM* 602 (1513?). *HSH* 20: 265 (1508). komma tiilstädis *ib* 182 (1507). *Jfr* **tilstädhe.**

tilstängia, *v. tillstänga, tillsluta.* jnnelykte hon sik i eth cappel ... oc tilstängdhe dörena jnnantil om sik *Lg* 8: 289. *MB* 2: 77, 80.

tilstöta (-stötta), *v. tillstöta, påkomma.* kan hända at romarskom äller naghrom aff theris landom oc vndirdanom kan örligh äller fiändha til stötta *MB* 2: 242. forlaat alla thankanna tilstötande storma *Ber* 276.

tilsullin? *p. adj. igensvullen?* om syukir man haffwir ... til swoar *(för* til swlnar?) warar *LB* 3: 84.

tilsväria, *v.* [*Jfr Mnt.* tosweren] *med edlig bekräftelse tillerkänna.* effter thy som nempnden honom till sworo *BtFH* 1: 4 (1467, *nyare afskr.*). eett stycke engh ... som thenna sex synemän honom tillsworo *ib* 22 (1467, *nyare afskr.*).

tilsyn (-syyn), *f.* [*Isl.* tilsýn] **1)** *åsyn, åskådande, betraktande.* tho hawa storan hugnadh oc glädhi badhe af ordhomen oc swa af hans liofwe tilsyn *Bo* 67. samtalan ok tilsyn ok hörsl nakors manz fortagx thik *Lg* 3: 482. aff klarhetz tilsyn *(ex intuitu ... claritatis Lei)* gudhlikin kärlekir vptände them ... alla *Bir* 4: *(Dikt)* 224. biscopin foor nidhir swa som thiufwir ... fran hulkins til syn *(conspectu)* domarin wände sin miskunneliko öghon *ib* 1: 322. — *åsyn, ögonsikte, närvaro.* waro biscopin ok kanukin kallade fore gudz dom j hulkins asyn ok änglanna närvaru for gylt säte war sät *Bir* 1: 321. **2)** *syn, det som ses, anblick.* han war ... minom öghom lustelikasta tilsyn *(spectaculum) Su* 213. **3)** *åsyn, uppsyn, blick.* diäflane skulu rädha hona mz anstygge til syn och rädheliko änlite *Ber* 205. hans til syn är mild *ib* 212. **4)** *utseende.* thäs bokastolsins tilsyn *(aspectus)* var swasom solgisle *Bir* 3: 424. **5)** *seende till (ngn), tillsyn, omsorg (om), omvårdnad.* thätta är gudz nadh ok miskund til hans thiänara ok tilsyn *(respectus)* til hans wtualda män *Bo* 109. *MP* 1: 97. en aff hennas tiänarom, som tilsyn ... haffdhe wtwertis om hennas bohagh *Lg* 3: 305. — *omsorg, omtanke, förtänksamhet.* theras företagen ondzska kwnne ey annars styras oc fredher förwärffwas vtan om konungxsens makt oc tilsyn *(sine reguli providentia) MB* 2: 290. vart swa mykit trangh ok almogans gny at mz storo mödho ok tilsyyn kunde clärkänä ok herscapet koma the helga jordena aater j sin vtgongh *Lg* 3: 577. — (?) thera ande som gudh rädhas skal wplätas ok j hans tilsyn *(respectione)* wälsighnas *Ber* 9. — *ömhet.* mat thw värdhskyllelica vptändas ok hitna vidh ... swa stora tilsyn *(indulgentiam)* ok kärlek *Bo* 178. huar äru nw frändhrena stadugha loffuan, ffor hwilka kärlek oc oskälika tilsyn *(affectum)* wi wslo forglömdom ... os siälffua *Su* 249. **6)** *hänsyn, afseende.* vt wäl gudh them som litiu til syn är til j wärldinne *(infima eligit) Bir* 1: 373. hafwa til syn til nakra människio mote rättenom *ib* 38. *MP* 1: 340. **7)** *hänsyn, förhållande.* thu skalt wara änkte j äwerdhelika andelika thinga räkning ok til syn *(respectu spiritualium æternorum) Bir* 1: 400. **8)** *förhållande, jämförelse (med).* thesse wärldin är swa som fult hirda skiul älla swina stia j til syn ok liknilse vidh thz palacium älla borgh j hulke gudh byggir *Bir* 1: 400. at han räkne änkte wara thz han gör j sinna synda til syn *(respectu peccatorum suorum) ib* 296. vanärlikin är kroppin j siälinna tilsyn *ib* 3: 181. *ib* 354. — **tilsynis man (tiil-),** *m. tillsyningsman, uppsyningsman.* hwrelwndhe the migh fore eders herredomis fattwge embedis och tiilsynismau her wppo kwmo gord och leen po ethre vegne tiil sath ok bethroeth hawe *FM* 566 (1512).

tilsäghn, *f. L.*

tilsänkia, *v. genom nedsänkning (af ngt) tillstänga, igenfylla.* her är nw all hampnen tiilsencht med stora stenkiisthor *HSH* 20: 180 (1507). hampnen var tilsength *ib* 183 (1507). *ib* 182.

tilsätia, *v.* [*Jfr Mnt.* tosetten] *L.* **1)** *foga till, tillsätta, tillägga.* alla thessa forscrifna puncta ... skalt thu hedhra mz ene pater noster oc aue maria ellir mz twa ... wilth thu mera til säthia tha mat thu thz göra *ST* 164. scal engin undra hwi nochat är tilsat til thessa reghlo meer än förr war *VKR* 46. i änga matto aff them *(privilegierna)* ath taka, eller tilsätia eller omskifta *DD* 1: 94 (1442). **2)** *låta komma till, taga med.* gullit kan ey formeras j nokra gärninga vtan eldzsins tilgärning. än oldenom tilsattom *(apposito)* smidhas thz j vmskiptelika formo *Bir* 4: *(Dikt)* 270. **3)** *inpassa på, lämpa till, med dat.* min ordh ... skulu vaxsa til thäs the äru fullelica moen oc tha skulu the qwämelica samanföghas mz thy thinge hulko the skulu tilsätias *Bir* 3: 340. **4)** *tilldela, förskaffa.* thridhi stenin smaragdus han tilsatte thik *(apposuit tibi)* thän som sagdhe thik haua sakt thz thu ey saghdhe *Bir* 2: 221. siäte stenin är adamas han tilsatte thik thän som thik giordhe licamlikin skadha *ib. ib* 222. jak skal tilsätia ok gifwa *(apponam)* honum swa skipadha sins hughx oplyptilse ok villo *ib* 3: 469. **5)** *utsätta, blottställa?* thz vil iak gärna tilsätia *(libenter illud expono)* thän tidh iak gömis af thik *Bo* 109. **6)** *tillsätta, förordna.* vare exequtores äller andre. þer þe til sätyä af þorrä wäghnä *SD* 5: 567 (1346). *ib NS* 2: 63 (1408). huilken som tilsetther är ok valdher blyffwer *SGG* 128. foghata älla andra ämbitzmän tilsätia älla affsätia *HSH* 16: 4 (1369). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). *FM* 566 (1512). ther war een merkelikin kämmenäre til sattir *ST* 222. — *förordna, anmoda.* then oldermannen til setter at bera vars herra belate om pascha nat *SO* 187. huilken brodher som tilsetter warder at bera wars herra vpstandelse belate om pas[cha] nath *ib* 196. — *antaga, städja.* skal änghin tholkin pilth til säthia wthan werkmestarana loff *SO* 19. fins nokor tolken pilth hafwer tilsäth *ib.* huilken som läriunga tilsäther *ib* 49. *ib* 13, 21, 100, 113, 146, 154, 159. *TS* 25, 26. **7)** *iordningställa, göra i ordning, utrusta.* han skal lata hus ok borghr ok alla köpstadhi wäl ok hedherlika byggia ok tilsätia *(ornare et munire) KS* 59 (148, 65). — *ordna, anordna, bygga, uppbygga.* eet kloster mykit undirlica pryth oc tilsät *(mirifice composito) Ansg* 201. sigh mik huru thz keserlika palatz är tilsaat *(disposita) Su* 136. tha the helgha kirkia war tilsät *(ædificata)* oc riket welskikkat *Lg* 3: 345. — *ordna drägten på (ngn), utstyra.* manga otalika människior ... alle j wslom klädebonat oc illa tilsatta *Su* 371. — *utstyra, utsira, smycka, pryda.* sagh han framga ena ährligasta fru, mykit clara oc skinande, prydda oc tilsätta medh alle äro oc höfvizlikhet *(omni ornatu et honestate præclaram) Ansg* 177. mondo the hawa twäfald klädhe oc fodhradh älla nakat owirlöpis älla wtkorlica tilsat *(numquid curiosa) Bo* 16. thässin diurin varo äkke tilsat oc pryd mz forgyltom betzlom oc sadhlom *ib* 165. *Lg* 667. — *(prydligt el. konstmässigt) sammanfoga el. hopsätta.* at min talan oc dikt är ey swa prydh oc höffuisklika tilsaat

Su 3. — **tilsätia sik,** *kläda sig, utstyra sig, smycka sig.* kata qwinnor oc danzserskor som sik högfärdelika suikkade oc tilsatto *Su* 128. badh at hon skulde sik skönlika oc ärlika til säthia *ST* 221. — *Jfr* **sätia til.**

tilsätting, *f.* [*Jfr Mnt.* tosettinge] *tillsats, tillägg.* at besegle the articler ... huilche mich enkede well behage, om the ecke forbäthres met nogen annen tilsättingh *FM* 594 (1513).

tilsökia, *v.* [*Jfr Mnt.* tosoken] **1)** *söka, söka att nå el. finna.* trygga til flykt oc wärn skalt thu al tidh til sökia oc finna j minna sidho saare *Su* 199. **2)** *komma åt, anfalla.* sände han alt qwinfolket ... jn til värn stadhen carmon. han war owinnelighen oc vandh sampt til sökia *(accessu difficile) MB* 2: 316. **3)** *komma till. infinna sig.* tha som dödzsins sändebudh som starkasta sotten tilsökir *(adest) Su* 244. — *Jfr* **sökia til.**

tilsökilse, *n. pl.? besök.* faa ... thes helga andha hugnat eller tilsökilse *LfK* 261.

tilsökning (-nigh), *f.* [*Jfr Mnt.* tosokinge] **1)** *besökande, besök.* glädias aff andelika hugsualilsa tilsöknigh *(gratia supernæ visitationis) Su* 34. **2)** *tillopp, tillströmning.* wart ther aff stor tilsöknigh aff allom *Lg* 3: 597. **3)** *anfall.* landit som til hördhe gosan oc in til gabaan allas theras konungha mz theras landh togh han mz enne hastige tilsökningh *(impetu)* oc fördarffwade *MB* 2: 31. *ib* 248, 310. marghfalda dröffuilsanna til söknigh gladelika tola *Su* 31.

tilsöma, *v. sömma vid, sy fast vid. med dat. och ack. pass.* ffocarij sculu ekke hafua kufla vtan mantolin vtan ofuir kiortelin huilkom vari hettan tilsömath *VKR* 3. *Bir* 4: 101.

tiltak (tilltagh), *n.* [*Isl.* tiltak] *tilltag, företag.* jach haffwer nagoth straffatlı idhre swene ... ffor thet til tagh *FM* 131 (1502). effter then beskatningh och tilltagh, han haffde brwchet in pa sueriges wenner *BSH* 5: 532 (1513).

tiltaka (-tagha), *v.* **1)** *antaga, utse, förordna.* helena kom til rom mz cxl laghuisom iudhom ... pauin ok cristne clerka ... mötto them ... til disputeran til taknom twem hedhnum mästarum a badha sidhur ... som thom skullo rättan dom mällan seghia *Bil* 80. þa skal annär i hans staþ til takas *SD* 5: 638 (1347). *ib* 567 (1346). foghatä tiltakä *ib* 562. sculu fyuru präste tiltakas *ib* 563. til hwilckis jordhköps stadhlikarin vithnisbyrdh waro ok äru thässe fastomän aa satto thinghe lagleka nämdhe ok änkannelika til takne *ib NS* 1: 88 (1401, *nyare afskr.*). tha sculo wernamän oc synomän afsätias ok andre tiltaghas *TB* 73. **2)** *taga sig till, företaga sig, företaga, göra.* systrana ... visto ey hwat the skullo tiltaka *KL* 338. skal han änkte thz byria ok til taka thr skadhlikt är *KS* 21 (52, 23). han ... huxa huru han skal huatuitna til taka *ib* 22 (54, 24). at mannin skuli nakat oskällica tiltaka *Bir* 2: 129. — *företaga, gripa sig an med, inlåta sig i.* vm jak nakar hardh thing til takir j fasto älla vaku *Bir* 2: 173. at tiltaka owan thing ok ey maagha them fulkompna *ib* 3: 322. *ib* 407. **3)** *börja, begynna. med inf.* til tok han at rista sino hofdhe *Gr* 261. nu tiltok hon at thänkia a litla barnit ihesum *KL* 345. nu tiltoko licamsins kraptir at vanskas *ib* 352. *ib* 334. — **tiltaka sik, 1)** *taga på sig, antaga.* odödhelikin gudh wilde sik tiltaka *(sibi assumere)* dödhelikit köt *Bir* 4: *(Dikt)* 259. *ib* 253. **2)** *taga på sig, åtaga sig.* huilka syndher wi os tiltaghom mz theras godzse *LfK* 66. **3)** *åtaga sig, företaga sig, inlåta sig i.* hwi til takir thu thik *(assumis tibi)* swa mykit äruodhe *Bir* 1: 314. **4)** *rycka till sig.* widherfreste ey orättelika sik til taka annars lims ämbete *Ber* 5. — *Jfr* **taka til.**

tiltakning, *f. antagande, val.* at hon *(abbedisson)* wt aff androm skuli wtskilias, oc hedras ekke for sina tilqwämd, ällir til takningh wtan for mins, oc minna modhers hedher *Bir* 4: 73.

tiltal (tiil tall), *n.* (*och m.? BtFH* 1: 231 (1507), 239 (1507), 289 (1509)) **1)** *samtal, öfverläggning?* han ... foor saa wthan qwall· tiil stokholm och rikensens *(Hadorphs uppl. har* rijkensens radh *525)* tiil tall *RK* 3: 3205. **2)** *yttrande (till ngn), framställning.* om the scriffther i the tiltal ok genswar som fforhandled wort i stocholm *FM* 132 (1502, *samt. afskr.*). äre the scriffher i wort tiltal ey anners forwanlede, än the tha aff forscriffne erchebiscop iacob framsätte wore *ib. ib* 133. nogre enkannelighe spörsmal och tiiltall ... her sten stwre ... *(framställde)* in tiill the gode karla ... som ... paa stäkit bestallade warit haffwe *HSH* 24: 99 (1517). oppa huilkit tiil tall och genswar beddes war kere herre och höffwidzman alles ware breff och indsigle *ib* 105. **3)** *tilltal, åtal.* dömdes nilis torkilson ... ffri for then til tal ath hans hustrv skulde slagit nilis oleffssons hustrv *BtFH* 1: 231 (1509). *ib* 239 (1507), 289 (1509). her sten stwres ... mercheliga bescriffna articla och tiil tall tiil erchebisp göstaff *HSH* 24: 94 (1517). för:ne articla och tiil tall *ib.* — *anspråk.* ath wi ... skwlo til förnempde landh alrik här epther haffwa nakon klakan heller tiltal *SD* 5: 230 *(öfvers. i afskr. fr. sl. af 1400-talet).*

tiltala, *v. L.* **1)** *tilltala, tala till.* smälika til taladhir *KL* 254. — *med dat.* hulkom han swa tiltaladhe *Gr* 270. *Bir* 4: 44. — *tala till, samtala med. med dat.* huilke fultaka warin wärlzlichom herrom tiltala j clostirsins ärindom *VKR* 4. — *yttra (ngt) till (ngn). med dat. och ack.* mik tiltalande tolken hogswalelsa ordh *Su* 187. **2)** *muntligen föredraga.* ath ... her erick trolle oss til thalede edher herredömes werff och ärende *BSH* 5: 68 (1505). **3)** *tilltala, tillvita. med dat. och ack.* huilken tha nagat haffuer sinom embetez broder till thala *SO* 193. — *tilltala, väcka åtal mot, väcka rättegång mot. med dat. el. ack.* tha schal huar androm till tala mz rettha *SO* 186. for:da herra karl äller hans arffua kräfuia äll[e]r til tala om then sama minna modhirs ärfdhadeel *SD NS* 1: 150 (1402). — *Jfr* **tala til.**

tiltala, *f.* [*Isl.* tiltala] *L. rättegång; fordran.* at han äller hans arfua aldrig manig älla til talu aff mik ther vm lidha skal *SD NS* 1: 413 (1405). — *anspråk, rättighet.* läät han ... fornämda härra stene allan thän rät ok tiltalu som honom bordhe ... hawa til sit fädhärne ok mödherne *SD NS* 1: 200 (1402). kändis ... niclis öndersson sik hawa vppburit-lika ok fult fore thän ärfdhadeel ok rät ok tiltalu, ther förra

nämdis, aff härra stene ... ok affhände ... fraan sik ... fornämda brodhers arff ok rät ok tiltalu *ib*. ängin scal hawa tiltalu til the for:da goz *ib* 675 (1407). inga makt äller tiltalo hawa at kräwia tho fornempdo penninga *ib* 519 (1406). — *Jfr* **lagha tiltala.** — **tiltalu rätter (tel-),** *m. rätt att göra anspråk.* widher sigher jak mik ok mynom arwum allan then tel talu reth, som wi hafdhom eller kunnom hawa tel thet sama forscreffua gotz *SD NS* 2: 117 (1409).

tiltalan (tilthalandh *FH* 7: 53 (1476?). **tiltallan** *SJ* 331 (1465). **tilltallan. tiltallen** *SJ* 330 (1465), 337 (1466), 338 (1466)**),** *f. L.* **1)** *tilltalande, tilltal.* höra al obrygdhilse oc onda tiltalan *Bir* 2: 233. *ib* 3: 374. *Lg* 821. tik giffwandis sin sötha ordh ällar tiltalan *ib* 3: 313. **2)** *tilltal, åtal, käromål.* tilbindom wi os ... at halda for:da lafrins ienisson ... oc alla the ther meth waro, bathe i flok oc i farnöt, then tidh for:de pedhar kylua slaghen ward ... skadhalös for alle fegd oc tiltalan oc skyldning *SD NS* 1: 147 (1402). at the skulu aldrig inga tilltallan eller nödh lijdha om the föreskreffna woldgästning *ib* 238 (1403, *nyare afskr.*). — *rättegång, tvist.* ther aldrigh ytermer hinder eller tiltalan vm lidha aff mik eller minom arfuom *SD NS* 1: 88 (1401). — *tvist, klander.* thet förenämda godz förenämda herra benckt ok hans arffwom fryt, quitt ok hemol halla före alla tiltalan *SD NS* 1: 45 (1401, *nyare afskr.*). — *fordran, kraf.* herra thomas hafuer mik oc minne syster oc wara arfua latit lädukga oc lösa fore alle ytermer krafuo, maningh eller til talan ... om the fornempda halfwa pänninga swmmo *SD NS* 1: 17 (1401). *ib* 243 (1403), 244 (1403), 245 (1403), 413 (1405). *SJ* 136 (1444), 330 (1465), 331 (1465), 337 (1466), 338 (1466). at hwarce vi eller vare arfwa skulom ... noghra til talan hawa til for:da var herra biscop pethar ... vm noghon rät, gäld eller arff ther oss epter for:da biscop thordz dödh röra matte *SD NS* 1: 70 (1401). *FH* 7: 53 (1476?). — *anspråk.* aldrigh scal jac mic annars mädh them godzom bewara älla nokra til talan til them hafwa *SD NS* 1: 156 (1402). vplater iac alla the rättighet oc tiltalan som iac oc min brodher ... kunnom hawa til the goodz *ib* 317 (1404). *ib* 352 (1404) *o. s. v.*

tiltalande, *m. L.*

tiltaling, *f. rättegång, tvist.* scall all tiltaling oc skipta them j mellan som huar there haffda till annan ware qwit oc döth them j mellan *DD* 1: 80 (1431).

tiltalning, *f. käromål; fordran, kraf.* latom wij ... her gudmund lidughan ok lösan for alla ytermera tiltalning vm the gifft och testament han i wärio haffde effter herra nigils olaui *SJ* 246 (1455). kom ... her olaff ... och giorde tiltalning til ... tile bosman ... vm the tomptena som ligger näst nidan karl jonssons trägardh *ib* 259 (1457). — *anspråk.* mine erfuinga effter min dödh sculu thär enga tiltalning hafua antiggia vpa thet ena arfuit eller thet andra *SJ* 58 (1430). all then tiltalningh ok rettughet, som jak til porkala godz hauer *FH* 5: 50 (1467, *nyare afskr.*).

tiltroa, *v. anförtro, gifva i uppdrag.* som wij nu hafwom keest, och tiltrot, och fulla macht gifwit for:na twedrächt aff at läggia *BtRK* 98 (1435, *orig.*).

tilträdha (till-), *v. rycka fram.* till träda manneliga *Di* 186. *Jfr* **trädha til.**

tiltröst, *f.* **1)** *tro, tilltro, förvissning.* tha the han ... aatsporde huru han ther swa lenge sith liff beholdet hafde, moth alt there hopp ok tiltröst *Lg* 3: 579. **2)** *uppmuntran, uppmaning.* äpther margha gudz ok minna wina tilthröst ok somlika minna frända radhe *SD NS* 2: 10 (1408). *ib* 11 (1408).

tiltrösta, *v.* — **tiltrösta sik,** *tilltro sig.* biscopen som han scriptadhe til tröste sik ey han afflösa *Lg* 969. *Jfr* **trösta sik til.**

tiltygha (*impf.* **-adhe.** *part. pret.* **til tyghder** *StadsL. R* 30 *pr. i var.*)**,** *v.* [*Jfr Mnt.* totugen] *L. försäkra, gifva försäkring?* fans her stor wille i blandh almogan aff onda tilskyndara och andhra herrar landboo, som thöm til tygade i theress ögon pa tinget *BSH* 5: 182 (1507).

tiltäppa, *v. fullkomligt täppa; fullkomligt omsluta.* halt benen ter öwer *(näml. öfver karet)*, vel tiltept mz kleder, at wermen icke gar wtt *LB* 7: 322.

tilthiäna, *v. betjena, gå till handa.* henne ... siälä rykt ... hiolt ... biscop nigles ... hanom tilstondande ok tiltiänendom mangom androm biscopom ok ärligom herrom *Lg* 3: 577.

tilthrykkia, *v. tilltrycka; hårdt fästa. part. pret. med dat.* thu ... thino köti til thrykt *Bo* 132.

tilþrängia, *v. L.* **1)** *tvinga, ansätta.* wm the hans hiälp bedhas j nakre widhertorfft til tränghiande *(compellente)* *Bir* 4: 39. nödande *(för* nödenne*)* til trängiande fiöl han til fögho oc böner *MB* 2: 320. *Su* 87. natthena tiltrengände *Lg* 3: 541. a thes större frost ok köldh tiltrengde vtantill thes mere vptende ok hetagiordhe thöm gudz kerleker innan til *ib* 525. til trängher them örligh tilförinde *MB* 2: 242. the skulo ... drikka ethir om the vardhe tilträngdhe *(nödgade)*, ok thz skal them inte skadha *JP* 161. **2)** *behöfvas, vara af nöden.* oss til trängher stor vmsorgh oc mykin atwakt ... at en släkt j israel os skuli ey förgaas *MB* 2: 140. — *Jfr* **þrängia til.**

tilthänkia, *v. tilltro, misstänka för. med dat. och sats inledd af* at. at inghen skulde hanum ... tiltäncke at han then gerningen giorde *BSH* 4: 159 (1493).

tilunna (tillwnna: -andes *SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482)**),** *v.* **1)** *unna, medgifva.* tilwnnes aff gudhi ... at thu aff altareno skwli oppehallas *LfK* 97. **2)** *gifva, skänka.* thil vnthe iak fore sagdhan gardh foresagdho klostre *SD NS* 2: 213 (1409). *SD* 6: 30 *(öfvers. fr.* 1482*)*.

tilvara, *v.* **1)** *vara tillstädes, vara för handen, finnas.* nar the siukdoms tekn tiluaro *(aderant)* som döthin tedho *Bir* 3: 84. vm godhir vili hafdhe til varit *ib* 100. wtan watn oc brödz fasto tha maa huar människia frälsas wm til är thronna oc kärlekxsins fulkomplighet *ib* 4: 62. *LfK* 178. — *finnas, finnas till, vara till.* wm the tilwaro som sik wärdelika ... til tho andelika fästning redha wildo *Su* 361. wiliandis wita hwru mykit folk til ware som sculle lydha vnder hans kesare döme *Lg* 45. först sculle bescrifuas hvru mang lanzscaper til warin *ib.* alt thz til är *Bir* 2: 256. **2)** *vara hos, vara med, bistå. med dat.* boþoms ... oss tiluara *(adesse)* wara herra ihesu christi naþ *KL* 182. — *Jfr* **vara til.**

til vara, *v. L.*

tilvaxa (-wäxa. -uäxa. -wäkxa. -wägxa. -vexa), *v.* [*Jfr Mnt.* towassen] **1)** *tillväxa, tilltaga, ökas, förökas.* som kroppen til wäxte wtwörthis, swa tilöktes henne gwdelika oc dygdhelika gärnigga i siälenne jnwörtes *Lg* 3: 278. ower ... tässa närstadda timans tilwägxande ondzsko *Su* 362. — *med dat.* epte thy som honom til vaxte aldrin *MP* 2: 42. thw vndra hwi thik hända ok til uäxa frestilse j älline *Bir* 3: 210. thäs mera wanmakt oc klenhet tilwäxte klena kroppenom *Su* 160. i hvarjo öghnablick ökadis hanom oc tilväkxte gudz nadh *Ansg* 177. **2)** *komma till, tillfalla. med dat.* ther af kan honom ängin frome tiluaxa *(accrescat) Bo* 88. j bland annor barn ther honom tilvexte war margarita eth af them nampnkunnoghasta *Lg* 3: 499. — *Jfr* **vaxa til.**

tilvighia, *v.* **1)** *viga, inviga, helga (åt). med dat. och ack.* nokor hälagh thing, som christo tilhördhe, oc hanom varo tilvigdh *(consecratum) Ansg* 203. gwl oc silffwir ... huilkit tho til vigdho herrans fatabur *MB* 2: 16. — *pass.* taghandis thz som gudi war til wigt *MB* 2: 17. eth cappel, som war iomffru marie ... tilwikt *Lg* 3: 289. for ... jomfrw marie wyrdnyng som thänne lifnadher är til vigdher *(dedicatus) VKR* 71. hänna lifnadhir skulle tiluighias ok scrifuas sannom fatikdom *KL* 332. iak är nazareus thz är gudhi til wigdher *(consecratus) MB* 2: 122. *Lg* 333. *LfK* 73. **2)** *sammanviga med, genom vigsel förena med. med dat. och ack. pass.* the iomffruna loffuadhe fadhren honom sik wilia til wigias *Lg* 3: 291.

tilvilkora, *v. tillförsäkra, tillförsäkra öfverlåtelsen af (ngt), öfverlåta.* tilwilkorar iag ... niclis swarte skanung ok hans arffwom fra mik ok minom arffuom the före:da godz till för panta sta *SD NS* 1: 448 (1405, *nyare afskr.*).

tilvinna, *v. L. öfverbevisa. — part. pret. öfverbevisad, förvunnen.* laghlikä till wnnen *SD* 4: 466 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). med fullum skiälum oc laghum til wnnin *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). medh witnom tillwunnen *SO* 300. *ib* 301.

tilvita, *v. tillvita.* aff thenne snödhä gerningen som the mik til witä *Va* 35. *SO* 300.

til vitna, *v. L.*

tilvälda (-wälla), *v.* [*Ä. Dan.* tilvælde] — **tilvälda sik,** *tillvälla sig, tillskansa sig.* j haffwen ... idher mykit til wällat aff mino rike *MB* 2: 275. *ib* 276. matte han til wälla sigh ängland til danmarkx krono *Lg* 3: 47.

tilvälia, *v. välja, utse.* wi ... hafuom han ther til särdelis vmbidhit ok tilwalt *BSH* 1: 185 (1376).

tilvända, *v.* **1)** *vända (ngt) till el. åt (ngn).* hwilke j litle samfecthningh til wändho ryggen *MB* 2: 17. fiändhomen theras rygghia til wända *ib* 18. *ib* 136, 137. **2)** *öfverlåta, öfverlemna, tillställa.* hänne mat thu thz *(godset)* tilwända *ST* 491. — *öfverlåta, föryttra.* iach ... til wänder oc til engnar thet *(godset)* oc hemult gör for:da härrä thordh bonda oc hans arfwm til auerdelica egho *SD NS* 1: 256 (1403). *ib* 586 (1406, *nyare afskr.*). *FH* 2: 54 (1421, *nyare afskr.*), 3: 8 (1377). **3)** *tillräkna, tillskrifva. med dat. och ack.* skal enghin thz til wändha waars synnes oc hugx ostadughet at wi stwndhom bywdhom tw ärendhe hwart moot andro *MB* 2: 203. **4)** *hänföra till. med dat. och ack.* minna pino aminnilse skal thu altidh haffwa i thino hiärta oc alla dröffuilse oc motegangh, som thu lidher, skalt thu henne til wända *(referre) Su* 198. — **tilvända sik,** *vända till sig, tillvälla sig.* han wil gudz hedhir sik til wenda *ST* 132. — *Jfr* **vända til.**

tilvänia, *v. tillvänja, invänja.* mannin tiluandir til syndinna *Bir* 2: 54. — **tilvänia sik,** *tillvänja sig, vänja sig vid.* hon haffde ... til want sik at sökia the hälga propheter *Lg* 3: 585. hon til wandhe sik siälff thz hon ey eth ordh wille tala fran afftansangx thidh oc til nons tidh om näst ta äptherkommande dagh *ib* 589. — *refl.* **tilvänias,** *vänja sig vid. med dat.* at til wänias nyom kost *Bir* 1: 103. *ib* 4: 69. — *med inf.* til thes barnit wäns af miolkinne ok til wäns at äta stadhughan kost *Bir* 1: 311. korpen tilwandis at föra hanum päninga *KL* 25. *ib* 64. *Bir* 2: 31, 3: 74.

tilväria, *v. L.*

tiläggia, *v. egga, drifva, mana.* wärlden hon lokkar, owenen tiläggiar *LfK* 37.

tilämna (-empna), *v. förbereda, göra förberedelse till.* haffua the oss ... bidhit, at wi wildom thenna forscriffna stycke fulfölghia ... som the i swadana matto foretaghit oc tilempnat haffua *FH* 1: 18 (1441, *nyare afskr.*).

tilämnilse, *f.? föremål, ämne.* huilkens första deel *(för* deels*)* materia oc tilämnilse är ihesu christi aldra dyrasta pina *Su* 8.

tilökia (-öka), *v. L.* **1)** *öka, föröka, låta tillväxa.* jach hawer fortärth och inthe til ökath sa mykith jach ägher *BSH* 5: 20 (1504). hon til ökte gudelika böner *Lg* 3: 420. hon (ɔ: dröffuilsen) ... til öker gudhz kärlek oc kwnskap *Su* 174. *ib* 95. jsraels söner til ökto än syna ondzsko *MB* 2: 78. israel tilökte än meer oc giordho thz som ont war *ib* 75. **2)** *ytterligare gifva.* tilöök ... the iordhena som är däff ällir waat oc frwktsam *MB* 2: 42. — *med dat. och ack.* gudh til ökte honom nadhena *Lg* 3: 420. til ökte miskwnnennas fadher sinne dotter marie oegnies flärdha dyra stenen *ib* 421. — *ytterligare hämta. med dat. och ack.* tilök *(haurias)* tik siälffwom först her aff innerlika gudelighet *Su* 378. — *ytterligare tillfoga. med dat. och ack.* ey nögdhe them, at the mik liffuandis allan wpfylte mz saarom oc dröffuilsom, wtan ämwäl mik dödhom til ökado sina grymbet *Su* 196. — *refl.* **tilökias,** *ökas, förökas, tilltaga, tillväxa. JP* 119. tilöktes henne gwdelika ... gärnigga i siälenne jnwörtes *Lg* 3: 278. — *ytterligare komma till.* thz manköns som sidhan tilöktis *(natus est)* j xl aar j samma öknenne *MB* 2: 12. swa mangra glädhinna ämne til ökas *(geminantur) Su* 82.

tilökilse, *f.? gifvande, gåfva?* huilkan hon aff gudz nadz tilökilse för vmvent hafde til renleksens älskoga *Lg* 3: 528.

tima (tyma. *pres.* **-ar.** *impf.* **timde. timpde. timaþe.** *part. pret. n.* **timt. timpt. tiimpt.** *pl. nom. n.* **timat** *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*)**),** *v.* [*Isl.* tíma] *L.* **1)** *hända, vederfaras,*

med dat. (el. en form som kan vara dat.). swa at thöm enkte argt tyma eller henda skal *BSH* 1: 132 (1371). mykyn lykka thimde hänne j alla hänna dagha *Bil* 901. at hånom älla hans folke time ey ofmykin skadhi älla blyghd *KS* 82 (203, 90). all the ordh oc gerninga, som gudh hafdhe wisath them, oc them hafdhe timpt *MB* 1: 427. mik är timpt een ära *Fr* 2206. thik timar hedher ok glädhi stoor *Al* 6519. före the woldgestning ok vfok mik af them timdhe *SD NS* 1: 238 (1403, *nyare afskr.*). sagþo þe hanom huat þöm timde *Bu* 137. hwath mik är tiimpt ok äkke drömpt *Iv* 157. huath honum var timpt til ärä *Fr* 2166. när skal thz ... tima mik, at iak swa ledher blanzafluur *Fl* 877. henne tymade ok thz mangom lyster *RK* 1: 76. ther alt kan huxa ok warna thz han *(för hanom)* må tima *KS* 79 (195, 86). sidhan hanom nokoth timt är *ib.* *Bu* 516. *Bil* 124. *MB* 1: 334. *Bo* 138. *Fr* 1392, 1394, 1980. **2)** *tima, hända, inträffa.* wm then thima thimde eet wndher j franka rike *Bil* 709. aff hwilka manna wangömslo skadhi thimar *MEG (red. A)* 55. *ib (red. B)* 59. *EG* 65. thässe thing skulo tima *MB* 1: 417. thet all ting swa timat och skedt ära *SD NS* 1: 199 (1402, *nyare afskr.*). þär timde þät här sk[r]iuas *Bu* 22. *ib* 175. þätta timaþe a sancti andree dagh *ib* 178. hwa weet hwath som timar än *Al* 176. thz timpde swa som nw är saght *ib* 4101. timar thz stundom at wi se glädhi marghom lwndom *ib* 6471. thät thimdhe at the foro j en skiphär *Bil* 865. kan oc swa tyma at dan nicIesson falder fra *SD* 5: 567 (1346). *Bil* 876. *RK* 1: 4187. *Al* 5620, 6031, 7823. *MD* 338. — (?) timanda tingom *(då tingen tima, medan händelserna ännu pågå?)* skal man sik ey vp å noket fästa, ok änkte ther vm wist at döma *(de dubiis non definias, sed suspensam teneas sententiam. Nihil inexpertum affirmes)* *KS* 20 (51, 22). — *ske, ega rum.* tha gudh wil at thet *(konungavalet)* annan tiidh tima scal *BtFH* 1: 456 (1362). — *hända, ske, gå. opersonl.* kom ther samuledh til mz abimelech ... som för timde mz pharao *MB* 1: 196. — *med dat.* oppå thz oss skulle täss bäther tyma *RK* 3: *(sista forts.)* 4745.

tima (-de), *v.* [*Isl.* tíma] *nännas, kunna finna sig i (att).* modhorin timde ängalund at dräpa han *(Cod. A* kunne ängalund at lata forkoma honum 277*)* *MB* 1: 552.

tima (-adhe), *v.* [*Jfr N.* tima, timast] *förtvina, försmäkta.* jac la j sotasäng oc thimade *(motsv. ställe KL* 387 thwinadhe*)* j dötzins wadha dagh fra dagh *MB* 2: 382.

timas (*pres.* **-is**), *v. refl.* [*Sv. dial.* tima, timas. *Jfr Isl.* tímgaz] **1)** *para sig.* om then tima ther faarin timas *(in ipso calore coitus; Cod. B* tidhas 548*)* *MB* 1: 223. lät them *(fåren)* ther timas *(Cod. B* tidhas 548*)* *ib.* **2)** *alstras; framväxa. med dat.* epter thy som solen skipar sik til war, epter thy timis iordhinne affwäxter *MB* 1: 44.

timber (tymber. tymbir), *n.* [*Isl.* timbr] *L. timmer, byggnadsvirke, trävirke.* sagho the ... tymber huggit ok til dragith *RK* 1: 1718. loot han ther eth kloster göra ok mykit tymber saman föra *ib* 1171. til the bygningena loth han vthwälia alt thz skönasta tymbir han kunde finna *ST* 298. carpenta dicta tymber, aut lateres ... recipere vel inpedire *SD* 4: 333 (1333). nouerint vniuersi, me ... haquino carlsson vnum strøm ... dimidietatem aque, cum timber et dam ... dimisisse *ib* 82 (1328, *nyare afskr.*). *Jfr* **ledhungs timber.**

timber (tymber), *n.* [*Isl.* timbr] *L. timmer, antal af fyrtio stycken (hudar).* I timber mardorum *SD* 4: 2 *(före sl. af* 1327*)*. duo tymber marthellini. jtem dimidium tymber hermelini *ib* 711 (1340?). fyra timber goodh graskin *BSH* 1: 182 (1381). lx timber graskin oc eth timber mardskin *HSH* 18: 183 (1497, *gammal afskr.*). *BtFH* 1: 306 (1413, *Joh. Bures utdr.*). *SD* 3: 637 (1324), 4: 2 *(före sl. af* 1327*)*, 3. *Jfr* de qualibet timbria pellium variarum *ib* 3: 160 (1314).

timberbila (tymberbyla), *f.* [*Jfr Mnt.* timberbil, *n.*] *timmerbila, timmeryxa.* IIII tymberbyler *FH* 4: 84 (1499).

timbergärning, *f. timmerarbete.* iosep drogh til födhonna tholikt som han gat mz sinne timbir gärning *Bo* 33.

timberhug (timbirhogh), *n.* [*Isl.* timbrhögg] *L. huggande af timmer (i skog), timmerhygge.* ita ... quod ceteri de næsiohult vsufructum habeant in eisdem (ɔ: siluis). videlicet. lef oc luuk. fang oc feagangh. troþ oc timbirhogh wlgariter nuncupatum *SD* 1: 581 (1281).

timberkrok (tymber-), *n.?* et tymberkrok *FH* 4: 84 (1499).

timberman (tymber- *RK* 1: 3530. **tymmer-** *ib* 1172**),** *m.* [*Mnt.* timberman] *timmerman.* engin timberman gat thy såma thrä fanghit rät lagh *Bil* 88. *ib* 775. *Lg* 254. *RK* 1: 1172, 3530. *Al* 9073. *Jfr* **almännings timberman** *samt* **timbroman.** — **timbermanz barn,** *n. timmermansbarn.* eet timber manz barn läk mz spanom *Bil* 775.

timberskogher (tymber- *L.***),** *m. L. timmerskog. BtFH* 1: 183 (1507).

timberstokker, *m.* [*Isl.* timbrstokkr] *timmerstock. PM* 4.

timberäkt (tymber-), *f. timmerkörsel; i spannmål utgående afgift som trädt i stället för åliggandet att forsla timmer.* timberækt xvi thyn annone cum iiii modiis *BSH* 1: 66 (1365). tymberækt i lesta viii modiis minus *ib* 73 (1366). *ib* 75 (1366). *Jfr ib* XCVI.

timbra (-adhe), *v.* [*Isl.* timbra] *timra.* ther timbradhis onytleka for thy at alt thz vm daghin bygdhis sloos nidher vm nattena *Bil* 879.

timbroman (timbre- *Bu* 78; *Bil* 254**),** *m. timmerman.* þe callaþo þik vara timbremanz son *Bu* 78. en timbre man *(af senare hand ändradt till* timbir man*)* giordhe nokot höghst jnnan sancti marchi thorne *Bil* 254. i enom stok som timbromän fästa sin andbudh innan *Gr* 277. *SR* 85. *Bo* 18. *Jfr* **timberman.**

time (timme, *se* **lifs time. tyma),** *m.* [*Isl.* tími] *L.* **1)** *tid.* alt skapadhe han at ophowe timans, thy at han skapadhe oc timan *MB* 1: 35. allir time är ey när gudhi vtan sua som een stund *Bir* 2: 84. allir thessa wärldinna timä ok aldir är for mik ok när mik swa som en stund älla ögnablik *ib* 1: 85. timans gran göman *LfK* 70. enkte är timanom dyrare *ib.* ey förtappas eth ögnoblik aff allom tima, at thz skal ey ather kraffias aff tik *ib.* aller time os förläuther kräffs aff os hwru han är förnöther *ib.* all tingh ärw os främ-

adha, ensamber timen hörer os til *ib.* aff timans förtapparom, som honom syndelika oc oskäleka oppnötha *ib.* manga människior ... som ... fortapa thera tyma oc mödho *ST* 1. tymans forsumilse *ib* 2. the mista juthe annath wthan sith arbede oc thiman som är framlidhen *PM* 72. thins tima skipan ok mattan *Bir* 1: 103. min modher skipte allan siin tima j thre tima *ib* 4: 35. skulu the allan then andra timan fornöta nyttelika *ib.* — *tid, tidrymd.* i þem timä wir ärum j landit *SD* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). ey war swa langer time mellan decium ok theodosium *Bil* 434. i langan tima äptir thz at sanctus patricius var dödher *Pa* 15. huru langan tima systrana skulu sithia widh bordh *Bir* 5: 35. äpte skaman tima vandes suennen mz companom drika ok dobbla *Bu* 156. än the som klostrit fundera formagho ey vanlika alt klostrith oc gardhin fullelika fulkompna j stuntom tyma *VKR* 75. ynnan litzslan tyma sprangh hau helbrögde nidher aff vaghnen *Lg* 8: 564. thiit vil iak hau sända om een tima *Fl* 181. wägen war forlang oc tyman forstacket *Di* 50. — *tid, tidpunkt.* samtyktom wi oc staddom vm þän samä tymä som för är sakt vm morghengawor *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). j them sama timanom som thätta hände i armenia *Gr* 321. i thom samma timanom var ther en brodher aff samma klostrena, som heet authbertus *Ansg* 187. thet hände i thom timanom *ib* 183. j then tima var en konungh j nyfflingha landh som gunnar heth *Di* 225. then besthe kempe som nogan visthe aff ath sägia j then tima *ib. ib* 12, 231. om then tima sände moyses sändebudha til edom *MB* 1: 409. tha var komit til thän tima at gudh vildhe honom gifwa godh lön *Bil* 863. nar timin nalkadhis ther var herra ihesus hafdhe skipat at göra var atirlösilse *Bo* 159. jllum tima *(i en olycklig stund)* äst thu här komin *Bil* 326. dözens tymi *SD* 5: 561 (1346). j þöm staþ oc tymä þer vare executores fyri läggiä *ib* 562. hwilkin timä wir kallum saman wart riki *ib* 1: 670 (1285, *gammal afskr.*). — allan tima, *alltid, beständigt.* thiäna gudhi allan tima *KS* 3 (5, 3). — þän tima, *då, när.* þän tima iak giuar min anda up *Bu* 13. at nakar rymer fran konunge vndan hans baner þän timä man til flända drager *SD* 5: 478 (1345, *nyare afskr.*). þän timä konunger wil syäluer sin rättärätthing haldä *ib* 480. þän timä þe vm landet fara *ib* 606 (1346). thän tima war frw war op farin til himerikis tha syrgdhe sanctus iohannes ewangelista mykith äptir henne *Lg* 43. — thän sama tima, *d. s.* thän sama tima han la thäre tha fingo the spyria the ny märe *Iv* 3599. **2)** *tid, tidsafdelning, stund. i sht i pl.* han ... dictadhe godh andbudh at märkia mz timana epter solinna gang *Bil* 382. hon skipte daghen ii þre tima *Bu* 5. min modher skipte allan siin tima j thre tima, een j hwilkom hon loffuade gudh mz sinom mwn annar j hwilkom hon thiäntte hanom mz sinom handom, tridhi j hwilkom hon warkunnade kropsins wanmakt *Bir* 4: 35. j hwariom tima, naar the äru ey j gudz tidhegärdh *ib.* j hulkom daghom ok timom han skulle giua sik tom til at skodha almoghans nytto *ib* 3: 466. at kunna skipa thina dagha ok tima äptir stadzins skipan *ib* 1: 103. thu hafdhe för flere tima til likamansins vidhir thorft ok nytto *ib.* skullo ey min ordh sighias j enne stund vtan vm flere tima *(per intervalla temporum) ib* 2: 297. var thom som trodho vidhirthorftelikit at läras mz ordhom j flerom timom *(per intervalla temporum) ib* 298. rädhandis gudh i allom sins liifs timom *(omnibus suæ vitæ temporibus) ib* 4: *(Dikt)* 233. han ... hafdhe nödh af thöm värkenom vm manga tima *(d. v. s. lång tid, länge) KL* 343. twägge timans *(för tima? vid två tider)* är hallande grau ransakan, som är morghous oc qwälz *LfK* 70. — alla tima, *alltid.* var for os alla tima biþiande *Bu* 18. iak hauar þik helsat alla tima *ib* 140. *MB* 1: 428. *Bir* 4: 139. **3)** *timme.* vm þriia tima a natene *(circa ... horam noctis tertiam)* com sialvar ihesus *Bu* 14. var herra ihesus foor vp til himerikis i siätta timanom *(hora sexta) Bo* 254. *ib* 255. vpa hänne *(brädan)* stodh han nyio thima *(horas)* vm en dagh *Bil* 871. standande i honom *(elden)* vm en halfwan tima alzstings obrändir *KL* 192. een hedhninge stal kaal ... oc lagdhe ij kätil. oc vnditände starkan eld thre hela tima *ib.* huar en stund ällir time aff the daghana *Su* 333. hölt sina prädikan när i tva tijma *TK* 271. at systrana sithia widh bordh halffwan annan tima *Bir* 5: 35. thakes en lwntha ... haffwandis ena wissa längd, oc tändis tha klokkan sla lathandis henne brinna til thes klokkan slaa ther nästh, oc tha släkkis, och mäles hwrw langher del är brwnnen en thima aff the lwntonne *PM* 9. *MP* 1: 78. *Bir* 1: 166, 325, 4: 117, 118. *Su* 378. **4)** *tillfälle, gång.* thän snimpsta tima iak han fan tha skildis iak här vidher han *Iv* 3939. — en tima, *a) en gång, vid ett tillfälle.* en tima þa romara hafþo friþ goþan ... þa bygdo þe möustar ok vigþo þät friþi tel heþar *Bu* 64. en tima a þöm väghenom þa þe vildo huilas vndi eno biärghe möto þöm tue store draka *ib* 71. huru iudhane villo oc en tima annat sin stenka varn herra ihesum *Bo* 154. — *en gång då.* een tima þe heþno brändo iohan[n]is baptiste been ... þa beet ängen eldar a þem hans fingre. som räcte gen varom härra *Bu* 55. *b) en gång, en enda gång.* aldre framgik än thetta ordhit en tima *(semel)* af thora innärsta hiärta *Bir* 1: 17. matte iak entima se guz apostolum for iak doe *Bu* 151. *c)* än en tima, *än en gång.* än skal iak en tima tala til thik *MB* 1: 191. bidhen än en tima fore mik *ib* 304. *Bil* 106. — annan tima, *a) för andra gången, å nyo.* var fru teþes hanom annan tima *Bu* 29. cristne män sighia ihesum vara gudh oc han annan tima föddan af modher som för föddis af fadher *Bil* 82. hwilkin som ey wardhir annantima föddir mz vatn ok thöm hälgha anda *ib* 847. *MB* 1: 202. *b) för det andra.* the göra mik träfalla vyrdningh först hafwa the mik fore sin herra ... annantima sta the äptir minom vilia ... thridhiatidh fölghia the mik *Bir* 1: 259. — hvarn (hvar) tima, *hvar gång, hvar gång som.* huar tima hon saghe diävulin þa skulde hon sighia sancta maria *Bu* 23. huar tima han mintes vars härra söta sam varu *ib* 100. huarn tima han mintes at han nekaþe sin härra *ib. ib* 141. — nokon tima, *någonsin.* at thu ey nokan thima glöme thin gudh *MP* 1: 184. them är ey nakon tima *(umqvam)* annat predicat *Bir* 1: 380. välsighnadhir see thw gudh ... mz hulkom ängin var nakantima gudh *ib* 3: 372. man aldre osannind aff honum fan ij hans mun nakar tima *Fr* 3115. *ib* 1350.

VKR 9. af thy dyrasta hionalaghi ther nakantima vardh *Bir* 4: 139. *ib* 143, 145. tha wardh . . . han heeld som nakat *(för* nakan*)* tima bezt *Bil* 870. **5)** *tid, utsatt el. bestämd tid, tid för uträttandet af ngt.* tha timan kom som sakt war *Di* 49. the . . . hafva vissan tima at vt ga ok at atir koma *Bir* 1; 257. the vt gaa j ovissom ok oskipadom timom *ib. ib* 256. **6)** *tid då något bör el. kan göras, rätt tid, lämplig tid.* vm han j rettom tima komet haffde *BtFH* 1: 456 (1362). nu är time. at þu gif muld atar muldene *Bu* 141. thz är nw time at thu scalt taka lön *Bil* 863. nw är thäs time at thu scalt äta vidher mit bordh *ib* 158. nu är ther väl time til *Iv* 2977. *Fr* 409. ii talaþen vtan tima mangen hägoma *Bu* 23. akta ella göma huazke tidh ella tima *KS* 43 (110, 46). for tresce the icke wilde göre i tiid ok tima teris skat *BtFH* 1: 132 (1506). *ib* 164 (1508). *FM* 274 (1506). *PM* 72. — *god el. tillräcklig tid.* migdonia . . . kom tel hans prädican goþom tima *Bu* 186. — *tid, tillfälle, rådrum.* iak gaff henne thyma at hon skulde göra bätringh *MB* 2: 336. thu hafwer ey tima til at thu mit breff alt läsa wil *Al* 6047. **7)** *för visst ändamål afsedd stund.* forsuma ey thina tima *(lärostunder)*, huarce arla äller sirla *Fl* 129. — *för visst ändamål afmätt tid, termin.* them heel ar oc yfrit lange tima fore laghthe waro fore komma oc bewisa huat rät the haftho til thet forscripna gotz *SD NS* 1: 438 (1405). *ib* 440 (1405, *nyare afskr.*), 2: 219 (1409, *nyare afskr.*). **8)** *tidsförhållande; förhållande, omständigheter.* skipa tit äthäue serlika epte ty som äldr ok time kunno sik skipa *(prout rerum ac temporum varietas exigit, ita te accommodes tempori) KS* 21 (51, 22). annar akarin är skipadhir äptir timanom *(temperiem temporum) Bir* 2: 308. — *Jfr* **aflinga-, afrads-, an-, aptans-, aptansangs-, ars-, arvodhis-, barn-, barns-, bruþlöps-, byrghþa-, böna-, dagh-, dagha-, drykkis-, drövilsa-, döds-, fasto-, fiko-, fiskeleks-, flärdhungs-, frids-, födslo-, föþilsa-, helbryghdho-, hvilo-, hälghona mässo-, höghtidhis-, iula-, klokko-, lif-, lifs-, löna-, midhdags-, midhnats-, morghon-, morghons-, natta-, nats-, natsangs-, nons-, nätter-, o-, ottosangs-, paska-, pestilentio-, pinilsa-, pino-, prims-, prövilsa-, qväld-, qvälds-, reghlo-, sext-, skriptamals-, skyrdha-, slaktara-, staþu-, syslo-, sädha-, sädhis-, tärz-, þing-, þings-, var-, vinter-time,** *äfvensom* **laghthinga-, þinga-timar.** — **tima dagher,** *m.* [*Isl.* tímadagr] *lycklig dag, lyckodag.* tiisdagh är tima dagh *(fausta dies martis operis subit omen et artis) GO* 348. — **tima glas (timme-),** *n. timglas.* hafvandes i sinne hand ith timmeglas *TK* 274. syntes honom sancta birgitta oc haffde eth tima glas i sinne hand, huilkit som syntes när wara lwpit *LK* 213. — **tima räghn,** *n. regn som kommer i lämplig tid, regn i rättan tid.* sanctus marchus . . . gaff iordhinne alzscona fruct jeruätis mz wilda vädhrum ok tima regnum *Bil* 257. war herra skal . . . giwa thinne sädh tima räghn *MB* 1: 427.

timelika (timilika *L.* **timeligha. timelige. tymelika** *L.* **tymeliga. tymelige** *FH* 1: 110 (1492, *gammal afskr.*). **timmelega. tijmeligän** *HSH* 20: 199 (1507)**),** *adv.* [*Isl.* tímaliga] *L.* **1)** *tidigt, i tid.* ginstan thässa litla clara framkom i thätta liusit tilbyriadhe hon mykyt timelica oc klarlica lysa *KL* 322. arla vm morghonin komo iudha höfdhingane oc the främsto af folkeno timelica atir *Bo* 191. ath han eigh komber timeligha til ärffuodhe *SO* 6. huilket allom mannom radeligit är timmelega göra *SD* 6: 157 (1349? *gammal afskr.*). finge wij the sama breff ey sa timelige, at wij kunne hafua reeth oss oc komid til thet möthe *BtRK* 268 (1471, *orig.*). *FH* 1: 110 (1492, *gammal afskr.*). är tryggare at forlata värlzlica rikedoma timelica *(tempestive)* än halla them alt til ändan *Bir* 3: 322. o sääl angher oc scriptamaal, som timelika göras *Su* 240. *HSH* 20: 199 (1507). — *i rätt tid.* at lagman met klärkom oc almogha ey timelika til thet konunga wal komet gita *BtFH* 1: 456 (1362). **2)** *timligen, i tiden.* thz litla godha the göra atherlöner thu them her timelika *Su* 157. här tymeliga näpste *MB* 2: 296. — *Jfr* **be-, o-timelika.**

timeliker (*f.* **-liken** *LfK* 115. *n.* **-likit** *Su* 131**),** *adj.* [*Fnor.* tímaligr] *timlig, tillhörande el. egande rum i tiden.* är ther syndenna pina äwerdeliken än tho at synden war stakkot oc timeliken *LfK* 115. om likamlika oc timelik dröffuilse *Su* 33. äptherfölghia timelika lönen *ib* 260. *ib* 131, 293, 346.

timp (tymp *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 449**),** *m.* [*Sv. dial.* timp. *Mnt.* timpe, tymp] *spets el. topp på hufvudbonad; spetsig hufvudbonad; kapuschong?* hans brede timp thz war hans lad *RK* 1: *(Albr) s.* 213.

tin, *n.* [*Isl., Ags. och Mnt.* tin] *tenn.* wrbanus skipadhe at all altare kar skulu war(a) aff gul älla siluir ella tin *Bil* 391. *MB* 1: 421.

tin, *n.? spets, tagg. i rimsl.* the *(stridsvagnarne)* waro som en borgh om kring ther kunne ängin koma in the waro bygdhe mz panka ok tin *Al* 3246. *Jfr* **tinde.**

tin, *n.?* [*Jfr Isl.* tindr] **= tinne.** *i rimsl.* han styrer thz *(landet)* äpter wiliu sin ful wäl badhe borgh ok tin *Al* 3820.

tinde (tinne), *m.* [*Jfr Isl.* tindr] *L. Jfr* **harvu-, iärn-, stal-tinde (-tinne).** *Jfr* **tinne.**

tinfat (ten- *HSH* 20: 88 (1507); *BSH* 5: 529 (1513)**),** *n.* [*Fnor.* tinfat] *tennfat.* ıx thinfath, smaa oc stoor *FH* 3: 100 (1447). *HSH* 20: 88 (1507). *BSH* 5: 529 (1513).

tinflaska (ten-), *f.* [*Fnor.* tinflaska] *tennflaska.* vnum par tinflasko *SD* 5: 572 (1346). 1 ten flaska *FH* 4: 84 (1499).

tinkanna (ten-), *f.* [*Fnor.* tinkanna] *tennkanna.* vti eett krwss eller tenkanno *LB* 7: 308. ıı tenkanner *HSH* 19: 167 (1506).

tinkar, *n. tennkärl.* äta ok drykka aff tinkarom *Bir* 3: 259.

tinne (tynne), *m.* [*Mnt.* tinne] **1)** *tinne, en af de fyrkantiga upphöjningar som med regelbundna mellanrum följa kanten af plattformen å en byggnad, mur o. s. v. och i sht borg el. försvarsverk.* ena värn han *(trägården)* hafuer om sik . . . lagdher mz gull op a the tinna *Fl* 1066. the finge se enä kösteligä borgh mz högä tinnä *Va* 15. thera borgher ok thera tinna *Al* 133. land ok borgher ok starka tinna *ib* 398. ther stodh förra bade mwr ok tynna *RK* 1: 4296. han sadhe jak skal ekke thz höra at mit hws skal

haffwa saa högt ith tak at thz skal göra mina granna omak han bröt aff badhe tak ok tinna ok giorde sidhan halffino minna *MD (S)* 269. **2)** *öfverst å en byggnad befintlig plattform med omgifvande tinnar.* the frugha ok the höwizska quinna gingo alla op a thän tinna *Iv* 2864. thän kwre öpte a sin tinnä *ib* 4059.

tinthak (tin taok), *n. tak med tinnar?* watzstena closther lath iag förhögia med tin tack *(en annan hds., anf. i Hadorphs uppl. s.* 482 *och i Script. rer. svec.* I. II. 165, *har* tu taak*)* *RK* 3: *(sista forts.)* 4563.

tio (tiio *Bu* 396; *GO* 256. **tijo** *KS* 57 (144, 63). **tighio** *SD NS* 2: 222 (1409). **tigio** *LfK* 164. **tiu** *L.* **tiiu** *Bu* 177. **tia** *SO* 33; *MD (S)* 219. **tyu** *SD* 5: 565 (1346). **tyw** *L.* **tyo** *L.* **tighe** *Gers Ars b* 7. **ti** *Al* 1983, 2025. **tii** *Iv* 2213 *(i rimsl.).* **tij** *ib* 445. **ty** *ib* 2783; *RK* 1: 2329, 2: 6888), *räkn.* [*Isl.* tíu] *L. tio.* wars herra tio budhordh *MB* 1: 463. *ib* 457, 458. *LfK* 164. *Gers Ars b* 7. än ther finnas tio rätwise män *MB* 1: 192. tyu mark pänningä *SD* 5: 565 (1346). tio öresland iordh *BSH* 1: 181 (1381). þry ar tua manaþa tiio dagha *Bu* 396. han plägha tio lundom vmgära ok vndibryta land ok almogha *KS* 61 (152, 67). thön äru tijo godhum kununge til höra *ib* 57 (144, 63). the ganga saman ti ok ti *Al* 1983. tiiu þusand riddara *Bu* 177. tho at the varo ty som the äru thre *Iv* 2783. *ib* 2213. een oräthir fangin päningir han draghir wth adhra tiio *GO* 256. *SO* 33. *RK* 1: 2329. een drawels karl kan mera vpsluka en hans tia *(tio sådana som han)* kunno at saman bruka *MD (S)* 219. *RK* 2: 6888. iak haller aff idher bätre en ... än nakra ti *(omkring tio? några tiotal?)* ok darij bästa *Al* 2025.

tiofalder (*n.* **-folt** *RK* 2: 8926), *adj.* — *n. adv. tiofaldt, tiodubbelt. RK* 2: 8926.

tiond (*L.* **tiund** *L.* **tyondh** *JP* 119, 120; **-in** *ib* 119. **tyund** *L.* **tiand. thiand. tiend** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6338. **tijendh,** *se* **kirkio tiond. tyändh. tyend** *JP* 119; *se vidare* **biskops tiond),** *f. och m.* [*Isl.* tíund] *L. tionde.* göra sina rätta tyondh *JP* 119. the tyondhin skuldhe aal brännas *ib.* the brändho badhe syna tyend *ib.* rökin aff abels tyondh *ib. ib* 120. vpbära alla tyändh oc allan skat *MB* 2: 252. at the skuldo göra thijt sin tiand *Ansg* 245. allan then quiktiand, som han skulde hafua kring om alt sitt biskopsdöme, lot han skipta medh fatigho folke ... oc än ther ofuer sin rätta thiand, som kallas decimæ decimarum a latino *ib. RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. B)* 6338. *Jfr* **aker-, biskops-, bos-, fyl-, kirkio-, korn-, qvik-tiond (-tiund)** *samt* **tionde.**

tionda (tiunda *L.* **tyondha. tinda,** *se* **hovuþtionda. -ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* tíunda] *L. gifva tionde.* skal han dömas mz thom som fastadho oc tyondadho *(decimabant) Bir* 3: 190. the som rättelica tionda *MP* 1: 256. vm thu tiondar rätlica *ib. ib* 257. — *gifva el. öfverlemna ss tionde.* the haffdhe ... encte tionda sokna herranom *Lg* 3: 9. qui non decimat decimabitur, huar ey wil rätferdelika tyondh göra, han skal tyondhas, hwilkit swa skal forstandas ath naar nyo koma til hymerikis, tha skal han vara then tyondhe fordömbdhir til heluite *JP* 120. swa skal han wardha tiondadher som ey wil tionda göra *ib* 14. vm thu gör ey rättan tionda. tha scal thu tiondas thinom ouinom som äru diäfla *MP* 1: 257. — *Jfr* **hovuþtionda.**

tionde (tiundi *L.*; **-a** *MP* 2: 146. **tiande** *JP* 14. **thiande: -a** *Ansg* 245. **tiende. tiände. tyändhe. tighende. tinde,** *se* **hovuþtionde),** *m. L. tionde.* rät tionde är iämpn deel altz thes godz som rättelica är aflat gudhi skyldoghir gifuas *MP* 1: 256. jnförin allan tiondan j mina ladhu *ib.* jak giuir thionda af allo ty iak äghir *ib* 254. vm thu gör ey rättan tionda *ib* 257. *ib* 194, 2: 146. *Bir* 3: 198. *JP* 14. *Lg* 3: 9. hwar bonde skulle göra tiende aff thz gudh them gaff *MD* 435. retthan tiända giffwa *ib (S)* 283. thz besta til tiända föra *ib.* abram offradhe honum tionda aff allo thy som han hafdhe fangith *MB* 1: 182. *ib* 162. skal iak giwa honum min tienda til thetta hws ... aff allo thy som gudh giwer mik *ib* 220. äruodhis männene som är allir almoghin ... atir halla mina gafwor ok min tionda *Bir* 1: 194. the *(de som tillhöra Levi släkt)* skulu liffwa widh offer gaffwor oc tyändhe *MB* 2: 39. presther skulle ... leffua wedt halff sin tighende oc säd alene *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6338. *Ansg* 245. om swadana bärgh funnes på skatskilliga ägha, tha skulle cronen hafwa sin tionda oc rettigheet, som här til af annor berg want är *GS* 63 (1485). *Jfr* **hovuþ-, kirkio-, korn-, qvik-, svidhia lands-tionde,** *äfvensom* **tiond, otionda.**

tionde (tyondhe *JP* 120. **tighionde. tiunde. tiiunde: -a** *Bu* 185. **tyundi** *L.*), *räkn.* [*Isl.* tíundi] *L. tionde.* nu sighias ... wara tolf oärlik åthäue ... tiunda är glömskr biskoper *KS* 49 (126, 53). *ib* 60 (157, 69), 84 (206, 92). *Bu* 185. *Su* 305. vm then wilth ey koma in j thän tionda ängla korin som fiol aff hymerike nidher ok til hälwith *JP* 14. a tionda maanath *MB* 1: 171. hon loth hanom up ... hwan tighionda päning i löso ok i fasto *SJ* 102 (1440). *Jfr* **halftionde.**

tiondedel (tiunde deel. tigiande deel. tyonddell *FH* 4: 75 (1460). *nom. med art.* **tionda delin** *MP* 1: 256. *ack. med art.* **tionda delin** *Bir* 1: 191, 192), *m. tiondedel.* aldir tionda delin af iordhena afuäxt *MP* 1: 256. tiunde deel aff allom konungx ingiäldom *Bil* 567. I tyonddell j rööwyka skogh *FH* 4: 75 (1640). *Bir* 1: 191, 192. swa mykyt som en tigiande deel är aff eth sinaps korn *Su* 133.

tisana (tiisana), *f.* [*Lat.* ptisana. *Ital.* tisana. *Franska* tisane] *tisan, dekokt på korn o. d.* at the drykkin ey watn, wtan thz som är sudhit mz biogh ällir brödh, j swa matto som tiisana *Bir* 5: 33.

tisdagher (tiis-. tijs- *VKR* 62. **thiis-** *Bil* 863. **tys-. thygis-** *SD NS* 2: 140 (1409)), *m.* [*Isl.* týsdagr, týrsdagr] *tisdag.* färdha dagh kalladho the (ɔ: hedhne män) diem martis, som wi kallom tiisdagh, thy at han dyrkadhis fore örlöghis gudh. oc ware forfädher här i landen som hedhne män the följgdho oc thässe willo. oc kalladho thy hans dagh stridzdagh oc wändis sidhan oc kalladhis tiisdagh aff sidhwänio, thy at thz war lättare at nämpna swa som mang annor ordh äre wänd *MB* 1: 68. tiisdagh kallar hon *(kyrkan)* terciam feriam *ib* 69. tiisdagh är tima dagh *GO* 348. han skal hanum um tisdaghen stämnä enät þing ok vm oþensdaghen a han vitnä *SR* 31. thisdaghin näst fore midhsomar dagh *FH* 3: 9 (1380). nästa tisdaghin fore sancti olaffs dagh *SD NS* 1: 56 (1401). tysdagen nesth fore sancte tybursij dagh *SO* 34. *Bil* 863. *ST* 146. *VKR* 62. *Bir* 4: 15. *SD NS*

2: 140 (1409). *SGG* 131. *RK* 3: 4021. — **tisdags aptan (tysdagx apton),** *m. tisdagsafton.* om tysdagx aptonen *SGG* 132.

tit, *se* **tidher.**

titil, *m.* [*Mnt.* tittel. *Jfr Isl.* titull] *punkt.* ey är en titil *(titella)* j hymerike hulkin ey är j gudhdomenom ok vm han skipadhir ok fore sedhir *Bir* 1: 249. titillin är glosadha ordha fulkompnilse *ib.*

tiuþer (þiuþer), *n. L.*

tiuþer fä, *n. L.*

tiuþer häl (þiuþer hell), *m. L.*

tiuþer häster, *m. L.*

tiudherlöt (tyudher-), *f.?* [*Jfr N.* tjoderbeite] *betesmark för tjudrade kreatur?* 1 qwärnestadh met tyudherlöte *FH* 4: 75 (1460).

tiuþer staki (þiuþer-. tioþer-), *m. L.*

tiuþra (þiuþra. tioþra), *v. L.*

tiuþran (þiuþran), *f. L.*

tiug? *n.? tuggande.* timen, ällir stundhin, thäs hälgasta anamilsins oc andelika tiugsins *(af utg. insatt i st. f. handskriftens* tingsins; *spiritualis masticationis) Su* 301.

tiugga (*part. pres.* **tyuggende** *VGL* XIV), *v.* [*Isl.* tyggva] *tugga.* tyuggende, manducans *VGL* XIV. *Jfr* **tugga.**

tiugh (tyugh), *n. L.*

tiugha (thyugha: iärnthyughum *ST* 256. **tywga: järn tywgor** *LfK* 221. **thyufwa: iärnthyufwor** *ST* 99), *f.* [*Isl.* tjúga] *tjuga, tjufva.* godh ware tiwgha ok haffdhe hon twa grena *GO* 43. thu skalt stundom koma mz tiwgho ok ey altidh mz riwo *ib* 331. *Jfr* **eld-, iärn-tiuva.** — **tiughuskäg (tiuguskiäg. tiwffueskeg))** *n.* [*Isl.* tjúguskeg] *klufvet skägg. ss tillnamn.* sven tiuguskiäg *VGL I C.* swen tiwffueskeg *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 273.

tiugher (tigher), *m. L.*

tiughu (tiugho. tyughu *SD* 5: 565 (1346). **thyughu** *ST* 9. **thyugho** *ib* 37. **tiughi** *L.* **tiwghiw** *SD NS* 2: 229 (1409). **tyghu** *L.* **tiugh** *L.*), *räkn.* [*Isl.* tjogo *(enst.). Jfr Isl.* tuttugu] *L. tjugu.* j thyugho aar *ST* 37. thiughu markär penningä *SD* 5: 293 (1344). *ib* 565 (1346), *NS* 2: 229 (1409). tiwghu mark gull *Fl* 283. tiwghu march silff *ib* 285. tiwghu päll *ib* 284. tiwghu mantla *ib* 286. tiwghu kiortla *ib* 287. egea[s] böþ enom manne ok tiughu bära han *Bu* 140. a sax ok tiugu arom *ib* 204. fäm aar ok tiughu *ib* 99. tu aar oc tiughu *KL* 273. för än han är fäm aara oc tiwghu *VKR* 78. äpter siw dagha oc tiwghu thässa maanatzsens *MB* 1: 171. tiughu oc fyre osmunda *PfN* 137. the waro wel fyra oc thyughu thusand *ST* 9. han sänder tholka tiwghu här dighert större än iak är *Fr* 787. — *i förbindelse med ett ordningstal.* siätta daghin oc tiughu i septembri manadhe *Gr* 289. siunda daghin oc tiugho i samma manadhenom *ib.* fämpta aarit oc tiwghu *Bir* 4: 35. oppa the första oc tiughu bladhino *VKR* 56.

tiughunde (tiughonde. thiwghende *VKR* 78. **thywndhe** *SD NS* 1: 95 (1402). **tiwande** *Su* 306. **tyuwende** *BSH* 2: 47 (1397)), *räkn. L. tjugonde.* j sino tiughonda aaro var han fulkompnin j växt ok j styrk *Bir* 2: 135. thiwghende capitulum *VKR* 78. *Su* 306. nesta manodaghin äpter tiwghunda dagh jula *SD NS* 1: 95 (1402). nägistha mandaghin äpter thywndhedaghe jwla *ib. ib* 6 (1401). *BSH* 2: 47 (1397). om tiwgundha dagh j westeras mötha *RK* 2: 4168.

tiäld (tiald *Bu* 508; *Iv* 2008 *(i rimsl.).* **tiäl** *Gr* 270; *Fr* 459, 463, 2936, 2961; *MB* 2: 10, 168, 230. **thiäl** *Bir* 4: 68. **tiäll** *Di* 189. **tiell** *ib* 141. *med art.* **tiäldith: a tiäldith** *MB* 1: 495. **tiällit** *ib* 189; *MB* 2: 174. **tiallit** *Di* 189. *dat.* **thielde** *Bil* 602. **thielle** *ST* 95. *pl. dat.* **tiäldum** *MB* 1: 164. **tiäldom** *ib* 421, 496, 498. **tiällom** *ib* 495), *n.* [*Isl.* tjald] **1)** *hölje, omhölje, öfverdrag.* hwsith war owan thäkt mz thräsekyns tiällom et war aff skinnom litadhom mz iacincto ... oc annath war mz rödhlitadhom wädhur skinnom thridhi a tiäldith war aff hardwk *MB* 1: 495. waro thässe tw tiäld swa wiidh som hwsith war owan *ib. ib* 496. *Bir* 4: 68. — *förlåt.* the ... vphängdo velamina kirkionna tiäl *MB* 2: 230. — *sparlakan.* hon ... nidhertogh hans tiäl *(conopeum)* aff stodhena, oc swepte ther vty hans dödha krop *MB* 2: 168. *ib* 174. — *Jfr* **a-, har-, myggo-tiäld. 2)** *tjäll, tält.* meum tiæld *SD* 5: 572 (1346); *möjl. att föra till* **1.** thenne fan första manna at göra tiäld oc fara ower landen oc bo i tiäldum *MB* 1: 164. julianus la j sino thielde midwäght j romara herskapi maght *Bil* 602. *ST* 95. her är slagit et pawlun vtan for slottit ... oc ther star et annat tiell oc är röt ... thz tridia tiell är grönt, än standa ther tw tiell oc the äre bade hwit oc gwll knappa vpa. jak wentar at ängen haffuer seet kosteligara pawlun *Di* 141. *ib* 189. *MB* 1: 421, 498. *Iv* 2008. mauricius ok hans cumpana ... satto sin tiald ... a vänasto ängh *Bu* 508. *Al* 9407. *MB* 1: 315, 384, 423, 424. j them stadenom, hwar j vpsäthin edher tiäl *ib* 2: 10. han ... lagdhe sin tiäl ok bodhaläghe när flodh som lupus hetir *Gr* 270. j them stadh varo väna änghia ok gröna, som sanctus sighfridus lät siin thiäld sla *Bil* 845. han slo sit tiäld oppa en plan *Al* 9289. *MB* 1: 385. *Fr* 459, 463, 2729, 2936, 2961. at the riwa siin tiäld *MB* 1: 315. *ib* 388, 389. — *Jfr* **knap-, land-, lands-, lang-, skytta-tiäld.** — **tiälda höghtidh (tiälda höghtiidh. tiälla höghtiidh),** *f. löfhyddohögtid.* thridhi höghtiidh aff thenna thrim siwnda manadhins höghtidhom kalladhis cenophegia, thz är at sighia tiälda höghtidher oc thera hwsa som män magho föra mz sik om landin *MB* 1: 498. mz tiälla oc bodhastadha höghtiidh *ib* 500. mz tiälda höghtiidh oc bodhastadha *ib.* — **tiälda porter (tiälla-),** *m. lägerport.* stodh moyses i tiälla portin *(in porta castrorum) MB* 1: 346. — **tiälds stadher (tiälzstadher),** *m.* = **tiäldstadher.** hurw han ... wiiste them wägh oc tiälzstadh *MB* 1: 402.

tiälda (tialda *L.* **tiälla. -adhe),** *v.* [*Isl.* tjalda] *L. tälta, slå tält.* j stadhen hwar almoghen tiällade *(castrametati sunt) MB* 2: 10.

tiäldra (tialdra *L.* **teldra),** *f.* [*Sv. dial.* tjällra] *L. råmärke, gränssten. i latiniserad form.* gangam ... iuerunt ... a meridie ab amne eslo incipientes ubi prima teldra posita est. & sic de teldra in teldram *SD* 1: 247 (1225). secundum istam gangam teldras locari & haga incidi precepimus *ib.* — **tiäldru brut,** *n. L.* — **tiäldru byrdh,** *f. L.* — **tiäldro stadher,** *m. ställe för råmärke el. gränssten.* innan thesso ramerke oc tiäldro städher *SD* 2: 654 *(öfvers.).* — **tiäldru sten,** *m. L.*

tiäldstadher, *m.* [*Isl.* tjaldstaðr] *ställe der tält uppslås, tältplats, läger. MB* 1: 315. moyses . . . lät alla som aff stridhinne komo wara siw dagha vtan tiäld stadh *(extra castra) ib* 421. the . . . lagdho ther sin tiäld stadh *(castrametati sunt) ib* 423. the . . . satto sin tiäld stadh *(fixerunt tentoria)* widh hafwith *ib.* the . . . lagdho ther sin tiäld stadh *ib.* — *pl. läger.* at bära thera liik vtan tield stadhana *(extra castra) MB* 1: 359. alder thenne här skullo skipa tiäldstadhom *(castrametabuntur)* om kring wars herra hws *ib* 384. — *Jfr* **tiälds stadher.**

tiäldthak, *n. tälttak, det öfversta af ett tält.* mz tiäldthakinom *(för -o)* teknas kirkionna formän oc kännefädher *MB* 1: 496.

tiära (tyära *RK* 3: 3833; **-u** *ST* 18; **-o** *RK* 3: 3828**),** *f.* [*Isl.* tjara] *L. tjära.* han lät smiþa vaghn af iarn. ok fylla mz oleo quaþo ok tiäru *Bu* 505. the äru orenare än tiäran *Bir* 1: 161. thz bikit älla tiäran. mz hulko noa ark war smordh ok tiäradh *ib* 178. wakta thik fore them fugl som stänktir är mz thiäru. thy at alle the smittas af honom som han hanna *ib* 301. *Bu* 501, 532. *Bir* 1: 164, 3: 191. *ST* 18. *Al* 1752. *RK* 3: 3828, 3833.

tiära (-adher), *v.* [*Jfr Isl.* tjarga] *tjära, bestryka med tjära.* thakit är tiärat *Bir* 2: 90. *ib* 1: 178.

tiärn, *n.?* [*Isl.* tjörn, *f. Fnor.* tjarn, *n.*] *tjärn, liten insjö (utan synbart aflopp).* brunztiærn *SD* 3: 146 (1313, *gammal afskr.*). brunztiærns dal *ib.*

to (too), *n.* [*Isl.* tó] *L. ämne till spånad och räfnad, lin och hampa.* hwat ey gik hon i byin at bedhas sik vl oc too oc annat thz hon skulle göra *Bo* 14.

toft, *se* **tompt.**

togh, *se* **tugh.**

toghringer (toringer), *m.* [*D. dial.* touring. *Jfr Mnt.* toch, toge] *halsring, halsband.* then beszte hwnd skall haffua en toring *(Cod. B* togring 309; *helsit)* aff gwll *Li* 9. lagde han en toring om hans *(björnens)* halss *ib* 107. han haffde two myss i sin handska oc hwar thera haffdo en toring aff silff *ib* 165.

tokt (tocht. toght *RK* 2: 5070. **tukt** *ib* 1: 216, 404, 430, 1166, 1885, 2201; *Al* 6643. **twgt** *Di* 88. **thuckt** *Va (Cod. C)* 59. **tykt** *Al* 1259. **thök** *Va* 28. *pl.* **-ir),** *f.* [*Isl.* tykt. *Mnt.* tucht] *uppfostran.* **1)** *det som hör till el. röjer god el. fin uppfostran; höfviskhet, höfvisk sed, höfviskt beteende, belefvenhet, fint el. värdigt el. ridderligt skick.* huat skal man radha för än han veyt tokt ok snille ok ädhelaheyt *RK* 1: 213. satte han honom en tuktomester en riddare then som honom var betzster honom lärde tukt ok ädhla sidh *ib* 216. honom fölgde tokt ok ädela sidi *ib* 2071. tukt ok synne hauer han kär *ib* 404. tokt ok höwisk laat ok synne *ib* 451. *ib* 1166, 3447. hans tokt gitor engen man fullowat elle sakt huro mykin hon war *ib* 1429. *ib* 2702. swa är luneta bland stolta quinnä mz kyskheyt tokt ok ädhla sinnä *Iv* 1796. the frugha til thän riddara saa swa innerlika at honum gömde thz hon sina tokt ther mz forglömde thz hon mz ordh han ey vnfik *ib* 1381. aff the stolta iomfruo klara the sina tokt kan väl bewara *ib* 665. *ib* 960, 4637. *Fr* 328, 1286, 1630, 2752. tokt iak ther sa aff miin hiärtelik kära *Iv* 214. til tokt äru wi alle seene *ib* 101. hänna lika hafdhe han aldre seet til tokt ok äro *ib* 668. *Fr* 1562. *RK* 2: 5070. *MD* 446. nam han thök *(Cod. B* thokt, *Cod. C* thuckt; *Mnt. orig. har* tucht, *i Stockholmshds. skrifvet* tuch*)* och ärä *Va* 28. lärä thokt och höffuiskhet *ib* 17. tw kant hwarken twgt eller synne *Di* 88. dygdh ok tokt kan hon wäl te *Al* 3836. mik at hängia är ängin tykt thz wanfräghdhar herra idhra rykt *ib* 1259. tha gik han tiit som drotningen war mz tukt som honom til retta baar *RK* 1: 1885. nyonda dagh jwla han orloff took . . . mz tokt ther honom aldregh brast *ib* 1904. han vntfik them mz mykin tokt *ib* 2580. *ib* 430, 1893, 2580, 2864. nytom war sin mz godhe tokt *Al* 7186. hänna thiänist var mz tokt ok skäl *Fl* 82. mz tokt ok äro skulu the thik thiäna *Al* 3112. *ib* 6643. marsken swaradhe medh tokt och soma *RK* 2: 4650. marsken swarade mz tocht oc snille *ib* 3218. han brade mz tokt a konunxstam *MD* 444. ästh tw aff tokth och synne een ärlig man *RK* 3: 1797. hans tokth mz snill och klokheeth war *ib* 5. — *pl.* mz margha frvr skara ther sinä thokter kundo wäl bewara *Fr (Cod. B)* 2362. marsken . . . ey sina tokte glömde *RK* 2: 7010. — *handling som kräfves af god uppfostran el. höfvisk sed, ridderlig skyldighet, artighet.* tha giorde konungen sina tukt ok gik tiit som drotningen war *RK* 1: 2201. — *höfvisk sed, skick, ordning.* ey äru bönder skylloghe at göma allan then hofsidh oc tokt, som han *(konungen)* biwdher sinom bätzsto mannom oc nästom oc hemelikom thiänisto mannom oc swenom *MB* 1: 452. lata herra män . . . wiisa sinom swenom särdelis tokt oc höwitzsko *ib* 483. **2)** *höfviskhet, sedlighet, ordning, tukt.* tolken tokt oc tämelikhet skal wara i hwarie closter människio *LfK* 72. tokth är eth hälokt oc höffwidzliket liffwerne *ib.* tokthen öwas i trem tinghom, i gudz budhordhom, i frestilsom oc i kropsens näpst *ib* 73. **3)** *ridderlighet; godhet, välvilja.* giorde han *(hertig Erik)* eth hoff i lödesom mz mykit loff han aff mangom manne fiik fore then tokt han ther begik *RK* 1: 3427. *MD* 191. ängin skulde androm spot at drifua vtan tokt ok äro hvar androm gifua *Iv* 120. fore the tokt ok fore the ära ij giordhin vidh mik een fatigh quinna *ib* 803. iak fan ther ey swa höfuizskan en man ther mik tokt viiste . . . vtan ij ena *ib* 809. hon . . . badh han fore tokt til sik ga *ib* 2641. the ädhla frua ey vilde sik for henna tokt skilia vidh mik för än hon matte vita fanga huru mit maal matte ganga *Fr* 1156. — (?) ther bodhe got folk mz store tokt *Al* 5238. **4)** *förträfflighet, skicklighet.* ther ära inne fughla lukt ther siwnga kunno wäl mz tokt *Al* 7770. — *Jfr* **otukt.**

tokta (tykta. thykta. -ar, -adhe, -adher), *v.* [*Isl.* tykta. *Mnt.* tuchten] **1)** *uppfostra.* tw tyctamestare haffuer nw fongith tin rätha lön ath thu ey tycta barnith bethrä *Di* 250. mädhan iak haffuer them *(barnen)* nw swa wäl tyktat *Lg* 3: 24. konung harald thog somlika aff sinom piltom oc satte i thera *(d. v. s. Ansgarii och hans medbröders)* händer, oc bad thom at the skuldo thom thykta oc lära *Ansg* 191. tha han . . . var tyktadher oc lärdhir medh klostersidhom *ib* 177. **2)** *hålla i skick el. ordning, hålla i tukt, hålla i styr, styra.* wäl toktat ok tämpradh sin *Bir* 1: 295. wäl toktadhan hugh *(animi bene*

disciplinati) ib 238. sancti benedicti likame war swa som säkkir. hulkin som thyktadhis *(disciplinabatur)* ok styrdhis ok styrdhe ey *ib* 369. astundadhe han ... hällir haua sin eghin vilia än tyktas mz andra manna lydhno *ib (Cod. B)* 350. hon (o: allas tingas aakt oc atwakt) ... tyktar liffwernet oc skikkar *LfK* 109. — *ordna?* eet thunt kläthe aldra bäzst tyktat *(disciplinatum) Bir* 2: 62. — *tvinga, kufva.* wardher romara rike swa starkt at thz smidhar oc tyktar vnder lydhno all riken *MB* 1: 14. the gamblo laghin, the tyktadho kötzins giri vnder skäl *ib* 439. — *Jfr* **van-, väl-toktadher.**

toktelika (-ligha *LfK* 71. **thokteligä** *Va* 12, 41. **tochteligo** *LfK* 241. **toktelik** *Iv (Cod. B)* s. 215, *(i rimsl.) Fr* 1972, 1987. **toktelig** *Iv. (Cod. C)* s. 215. **toktelich** *(i rimsl.) RK* 2: 5347**)**, *adv.* [*Mnt.* tuchtliken] *höfviskt, med höfviskhet, med värdighet, på ett höfviskt el. värdigt sätt.* the iomfrv han toktelika vntfik *MD* 191. tha henna mater redho är riddara bära han toktelika thär *Fr* 1958. *ib* 1972. taladhe the iomfru nakath ordh then qwä!d ther hon sat ouer bordh tha kom thz fram swa toktelik *ib* 1987. han är swa höfwizsker man dygh ok äro han vakta kan toktelik mz högä sinnä *Iv (Cod. B) s.* 215. *Fr* 1877. *RK* 2: 5347, 5530. *Va* 12, 41. — *på ett värdigt el. ädelt sätt, hedersamt, frikostigt.* tha gaff konung malnrit siin klenot toktelika the andra herra rika *Fr* 3075. — *höfviskt, sedesamt.* o huat höffwidzslika oc thoktelika them bör ganga *Bir* 4: 67. — *höfviskt, ärbart, tuktigt.* the leffdo tochteligo *(honeste)* huar j sin staat *LfK* 241. tilbör hwarie closter människio sin lekama ärleka, tokteligha oc gudelika regera *ib* 71. *ib* 72. — *Jfr* **otuktelika.**

tokteliker (toghtelik. *n.* **tughtelikit** *Lg* 3: 501**)**, *adj.* [*Mnt.* tuchtelik] *höfvisk, hederlig, ädel, dygdig.* han var tro ok toghtelik *Fr* 33. tolff iomfrwr toktelika göma the iomfrw rika *ib* 1955 *(kan föras till* **toktelika***).* — *ärbar, anständig, sedig, dygdig, tuktig.* beuara thik toktelika i thinom sidhum. mädherfärdhom. ok ordhom *Ber* 261 *(kan föras till* **toktelika***).* föd til tughtelikit liwerne *Lg* 3: 501. hon ... liffdhe i toktelike höffwiskhet *ib* 410. *LfK* 72. — *Jfr* **otukteliker.**

toktogher, *adj.* [*Mnt.* tuchtich] *höfvisk, hederlig, ädel.* han var toktogh ok höfuizk man *Fr* 3113. marsken swarade mz toctogh sinne *RK* 2: 2990. — *Jfr* **otuktogher.**

toktoghet, *f.* [*Mnt.* tuchticheit] *höfviskhet, fint el. värdigt skick.* mykyt wndrandhis om iomffrwnnas skönhet oc mykla toktoghet *Lg* 3: 284.

toktomästare (tuktomester *RK* 1: 214. **tuchtemästare** *TK* 275. **tyktomästare** *MB* 1: 54; **-a** *Bu* 526. **tyktomestare** *ST* 112, 355; **-a** *ib* 114, 115; *KS* 51 (130, 55). **tygtomästare: -a** *Lg* 3: 502. **tyctamestare** *Di* 250. **tycta mestere: -a** *ib.* **tykthemestere** *ib* 248**)**, *m.* [*Mnt.* tuchtmêster] *uppfostrare, lärare.* satte han honom en tuktomester en riddare then som ... honom lärde tukt ok ädhla sidh *RK* 1: 214. guz ängel teþes modesto viti tyktomästara *(pædagogo) Bu* 526. leta ok få sinom barnom godha ok witra tyktomestara *KS* 51 (130, 55). hafdhe hon een särlikan tygtomästara til sin barn *Lg* 3: 502. *ST* 112, 114, 115, 355. *Di* 248, 250. herra petrus, s. catharinæ tuchtemästare *TK* 275. tha wardher lucifer hans *(antikrists)* tyktomästare *MB* 1: 54.

tol, *n.* [*Isl.* tól] *L. Jfr* **fisketol.**

tolbodh (tool-), *f. tullbod, tullhus.* gudz hws är vordhit diäfulsins skat hws ok tolbodh *Bir* 3: 185. skodha ... annan päninga räknande j toolbodhinne *(in theloneo) Spec. Virg. s.* 289 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

tolder (toll *Di* 66. *ack.* **tol** *Lg* 3: 6; *GS* 52 (1453, *orig.*). **toll** *SD* 4: 599 (1338), 5: 639 (1347); *Fl* 681, 695; *Al* 9538; *Di* 62; *GS* 62 (1485). **told** *Bo* 150; *Lg* 3: 7. **twl** *Al* 741. **tull** *ib* 3066; *GS* 60 (1483). **twll** *Al* 989, 1125. **tuld** *RK* 2: 618 *(i rimsl. m.* guld*). med art.* **tollen** *FM* 417 (1509). *pl. ack.* **tolla** *MB* 1: 264. **tulla** *BtRK* 80 (1434). *dat.* **tollum** *Bil* 381. **tollom** *MB* 1: 27**)**, *m.* [*Isl.* tollr. *Ags., Mnt.* tol, toln. *Senlat. och Mlat.* telonium, teloneum, toloneum] **1)** *tull, afgift för rättigheten att införa varor el. för att få färdas fram någonstädes.* theloneum. dictum toll. de bonis ipsis ... dare et soluere sunt compulsi *SD* 4: 599 (1338). þit *(till torgdagen)* magho allemän frälslikä koma vtän allän toll mäþ þy þe hawa *ib* 5: 639 (1347). alle mene bade borgara oc köpmen som vtrikis gotz föra hit til stockholm, calmarna, sudercöpung eller abo, scola göra tol af all the vtrikis gotz som the saa til nogor for:na stad föra, saa at af hwaria firetie marcha gotz scola the lata komma oppa myntit i hwer for:da stad en lödig march lödigt silf *GS* 52 (1453, *orig.*). scal myntemästaren i hwar stad ey bära thenne tol op i andra än i lödigt silf *ib.* fingo the konungom mästan skat, oc flästa tolla aff ysachars släkt *MB* 1: 264. konungin fik aff städerna storan tuld *RK* 2: 618. at han matte faa nagon medell j tollen, om han naged godz faar aff stederne j somer *FM* 417 (1509). *Fl* 681, 695. man far ther owor *(d. v. s. öfver sjön)* vtan toll *Al* 9538. *Di* 62. mag iak rada tha skall her fara fram ho ther lyster, oc skall engen toll lenger wäre *ib* 66. alla oskäliga tulla och tunga som til thenna tijden i wart rijke swerige warit hafwa, williom wij epter skäligheet afläggia *BtRK* 80 (1434). — *i allmh. afgift el. utskyld till öfverheten el. staten.* artaxerses ... gaff alla gudz thiänisto män i ierusalem frälsa aff allom tollom *MB* 1: 27. han *(kejsar Antoninus)* gaff landhin all lidhugh af alskons tollum ok vtgiäldum *Bil* 381. synd är ... at halla quart told oc skat *(pedagia et gabellas et decimas et dativa alia).* som världzlike herra hawa rättelica oc skällica skipat *Bo* 150. philippus ... hafdhe margha konunga vnder sik ther honum gafwo skat ok twl *Al* 741. *ib* 1125. then skat ther darius lot hänta aff minom fadher arlika til twll *ib* 989. *ib* 3066. **2)** *tull, qvarntull, afgift för säd som förmales.* han *(mjölnaren)* ... took mere tol än honum bordhe *Lg* 3: 6. *ib* 7. *GS* 60 (1483), 62 (1485). — *Jfr* **biskops-, färio-, vina-tolder (-toller).**

tolf, *räkn.* [*Isl.* tolf] *L. tolf.* the sculu skiära sik mäþ tolf mannum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hawm wi sat ok skipat j hwarri laghsaghu tolf män. som heter konungs näfnd *ib* 5: 605 (1346). gywom wi þem tolf. som skipaþe äru j jþre laghsaghu ... fult wald ... sannynd j þolicum malom ... vtletä *ib* 606. han ... lärþe himirikis up gang at tolf dygþa trapom *Bu* 185. tolf aff them hioldus visaste ok största mä-

stara *Bil* 80. tolff patriarcha släkter *MB* 1: 266. mz tolff apostlom *Bir* 1: 366. hauer thet af äldr warit gamul sidhwänia romara ok franzeska, at the haua walt vt af sik tolf the första, the al höghmäle skulu wägha ok röna medh skiäl ok sanniud *KS* 71 (174, 77). tolf oärlik åthäue *ib* 45 (115, 49). te äru tolff, thr wis kunungur ... skal akta ... tå han stridha wil *ib* 82 (203, 90). tolfhundraþa mark sweuscä pänningä *SD* 5: 564 (1346). tolf hundraþ mäu *Bu* 529. tolffaara pilther *MD (S)* 242.

tolfpänter (-päänter), *adj.* lego ... vnam oram terre tolfpæønt *SD* 4: 538 (1336, *gammal afskr.*).

tolft (tolpt. tolpht. toolfft), *f. en af de delar i hvilka (i Uppland) ett hundare ursprungligen var deladt? Jfr Schlyter, Ordbok s.* 650. *i ortnamn.* frestolft *SD* 3: 428 (1302, *gammal afskr.*). parochia frestolpht *ib* 4: 551 (1337). lundatolpt *ib* 3: 429 (1303, *gammal afskr.*). husaby siutolft *ib* 430 (1319, *gammal afskr.*). in villa hosaby. siutoolfft *ib* 5: 193 (1343). curatus ecclesie husaby syutolfft *ib* 529 (1346). *Jfr* **tylft.** — **tolfta kirkia (tolpta-. tolfptä-** *UplL Kk* 2: *pr.*), *L. f. kyrka för ett mindre område (del af ett hundare), sockenkyrka (i motsats till* hundaris kirkia*). UplL Kk* 2: *pr.*, *Kg* 10: 5. *Jfr Schlyter, Ordbok s.* 650. — *ss ortnamn.* de tolptakirkiu *SD* 3: 147 (1314, *gammal afskr.*). visitauit ... tolptakirkiu *ib* 429 (1316, *gammal afskr.*).

tolfte (tolpte: -a *Bu* 185), *räkn.* [*Isl.* tolfti] *L. tolfte. Bu* 185. tolfta oärlikt åthäue *KS* 50 (127, 54). — **tolftelnter (tolfta-),** *m. tolftedel.* I thrithiungx attung oc I tolftalut i kärrothorp *SD NS* 1: 425 (1405). II attunger oc ½ tolftalut minna *ib.*

tolftunger (-ar), *m.* [*Fnor.* tolftungr] *tolftedel.* — *ss beteckning för en viss enhet för jordens uppskattning och för jordmåttet. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 161 *f.* at wij ... saalt ... haua ... j myklöbergh en tolftung jordh ... j eozstolsthorp twa tolftunga jordh, innan asby sokn liggiande, j ydhre, j lyncöpunx biscopsdöme *BYH* 1: 194 (1385). en flärdhungs tolftung minna än ij tolftunga j sundz sokn liggiande innan ydhre mz akrom ängiom skoghum fiskewatnom *ib* 230 (1421). ellefwo tholfthunga jord *ib* 249 (1416). miin godz som äru iij tolftungha jordh i rydhokulla i swndz sokn oc iij tolftungha jordh i yfra aspanäsi i malghasandha sokn, meth alla thera tillaghom som ther aff aller tillaghit hafuer *SD NS* 1: 19 (1401). ½ tolftung i myroby *ib* 425 (1405). I tolftung i ask *ib.* VII tolftunger *ib.* V½ tolftunger i aske *ib. ib* 2: 218 (1409, *nyare afskr.*). *Samtliga de anf. ställena förekomma i urkunder fr. Östgöta lagsaga. Jfr* **flärdhungs tolftunger.** — **tolftungs attunger,** *m. tolftedel af en åtting (ss jordmåttsenhet). Styffe, Skand. und. unionstiden,* 2 *uppl., s.* 97.

tolhus (thul- *MP* 1: 141), *n. tullhus, tullkammare.* thu forsmadhe ey ... matheum i tolhuseno *MP* 2: 151. *ib* 1: 141.

tolka (-adhe), *v.* [*Isl.* tulka. *Mnt.* tolken] *tolka, öfversätta.* mer mästare som tholkadhe bibliam aff ebrezscu ok til grezscu *Bil* 385.

tolkar (tullkaar), *n.* [*D.* toldkar] *kar hvari den tull lägges hvilken mjölnaren uppbär för sädens malning. GS* 43 (1416).

tolker, *m.* [*Isl.* tulkr. *Mnt.* tolk. *Ryska* tolk, *tolkning. Fornslav.* tluku, *tolkning, tolk*] *tolk, uttydare.* han taladhe ... til them mz tolk *MB* 1: 242. han ... wiiste fram en tolk hans erende bar ok hörde thera rytza antswar *RK* 1: 1598. thera maal kunne han ey vtan tolk *Al* 2212. *Gr* 319. *ST* 407. *HSH* 18: 13 (1494). *Al* 258, 540, 1908, 8084, 9616. the ... spordhe them aat mz india tolk (*tolk som kunde Indiens språk, Indisk tolk*) *ib* 5894. *ib* 5555. jak haffde mangha propheta, hwilke ey formatto framföra mins anda ordh wtan tholk (*interpretem*) *Bir* 4: 116. — *tolkare, öfversättare.* tolker biblie aff ebreisko til gretzsco *Lg* 1003.

tolla (tulla), *v.* [*Fdan.* tollæ. *Fnor.* tolla. *Mnt.* tolnen, tollen] *tulla, betala tull.* the wille mik ey skatta eller tolla *RK* 3: (*Till. om Chr. II, red. A*) 6289 (*red. B:* the villo mik ey siisa eller tulla, *i båda red. i rimsl. med* holla). — *betala ss el. i tull.* fyritighi päninga fore hans häst skulle han tolla ok fyra for sik *Fl* 785. — *bildl. släppa till.* tw skalt her tolla häst oc harnisk. högra fot oc winstra hand. oc takka gud at tw slipper mz liffuit *Di* 63. *ib* 62, 64. — *Jfr* **ofortolladher.**

tollare, *m.* [*Isl.* tollari. *Mnt.* toller] *tulltjensteman, publikan.* hulkin til sik tok aff miskund oppinbara syndara tollara (*publicanos*) oc almenningx qvinnor *Bir* 3: 45.

tollatorn, *n.* plat inthe är offwer, iij (3) eller iiij tollatorn medh hollandes *BSH* 5: 11 (1504).

tolpänninger (-pänigher), *m. skattpenning.* han tok w fiske tolpänigh *Bu* 100.

tolskrivare, *m. L. tullskrifvare.* at jak hafuir saalt ... henricus döringe tolscrifuara i stokholm ena mina tompt *SJ* 15 (1428). *ib* 257 (1457).

tolskrivirska (-scriffuarska), *f. tullskrifverska, en tullskrifvares hustru el. enka.* her mattis fulmektogher a hustru elina tolscriffuarskana weghna *SJ* 197 (1450).

tom (toom), *n.* [*Isl.* tóm] *ledig tid, ledighet.* j hawen got til tooms (*vacatis otio*) *MB* 1: 288. — *ledighet, tillfälle, tid (att göra ngt).* swa myklo meer som mannen är aktande nakra nytlika syslo, thy minna hawer han toom at göma at nakrom hägumma *MB* 1: 128. hon ... hafdhe äkke tom aat, at vpnöta fafängelica timan *Bo* 16. j hulkom daghom ok timom han skulle giua sik tom til at skodha almoghans nytto *Bir* 3: 466. — i tome, *i godt mak.* moghum vi än alle ther vidher koma at hiälpa (*Cod. B, C, D* helse) idher morghon här ij tome *Iv* 557.

tomasamässa (tomosa-), *f. Tomasmessa, Tomasdag.* innan ... tomosamesso som nu nest epter kommer *SD NS* 1: 29 (1401, *nyare afskr.*).

tomber (toom *Al* 6260. *f.* **tom. toom** *GO* 296, 786. *ack. m.* **toman** *Bir* 2: 47, 3: 68. **thomman** *BSH* 5: 11 (1504). **toom** *GO* 132, 508. *f.* **toma.** *dat. f.* **tome** *Bir* 1: 372; *GO* 281. *n.* **tomt. tompt.** *pl. nom. m.* **thome** *Su* 59. *ack. f.* **toma** *Bir.* 1: 386. *best. form sing. n.* **toma** *ib* 318), *adj.* [*Isl.* tómr] **1)** *tom, utan innehåll.* skal thu finna thera graf toma *Bil* 282. stodh paua stol tomber epter han xxxv dagha *ib* 379. *ib* 387. funkarit thedis tompt som för war fult *ib* 692. *GO* 78. mz toom bwkh *ib* 132. *ib* 508. tombir källare *ib* 635, 771. jlth är tome hand at tee *ib* 281.

bätra är swangh häst än toom grima *ib* 786. *ib* 296. j fiärdho linione var änkte scrifwat vtan alt var thz tompt *Bir* 3: 442. thz som tompt var j fiärdho linione *ib.* thz är nw tompt ther the saato *Al* 8740. *Bir* 1: 318, 2: 124. *Ber* 289. *GO* 30. *BSH* 5: 11 (1504). — *blottad (på), i saknad (af). med prep.* af. aff gull ok silff waar pung är toom *Al* 6260. thera hiärta är . . . tomt af *(vacuum a)* minom kärlek *Bir* 1: 17. förbannad siäl tom af allo godho *ib* 87. *ib* 37, 386, 2: 47, 88, 208, 3: 68, 442. *Su* 59. — *fri (från).* gör thompt tith hierta aff allom syndom *MP* 1: 8. *Bir* 1: 318, 372, 2: 90. — *tom, utan att hafva ngt med sig.* atir koma the *(bina)* tom *(vacuæ) Bir* 1: 257. **2)** *fåfäng, fruktlös.* är . . . alt idhart äruodhe tomt ok fafängt *Bir* 1: 231. **3)** *sysslolös, ledig.* tombir *(ocia ducentem)* skal ä nakath töta *GO* 649. — *Jfr* **dyghdha tomber.**

tomlika, *adv.* [*Isl.* tómliga] *i godt mak, på sådant sätt att man gifver sig god tid, långsamt.* ey springa til, älla mz huxsins leedho ok blinkrande öghom. vtan granlica. tomlica. stadhelica. mz godhom vilia thikkia som hon vare när stad vidh alt thz som hände i vars herra pino *Bo* 180. thu läs alt off raplika, läs nokot tomlikare *ST* 162. gak lätlika oc tomlika *Ber* 275.

tomlös, *adj. utan ledighet, sysselsatt.* vi ärum alle tomlöse ii vara fru þienist *Bu* 15. han sagdhe sik wara tomlösan *Bil* 615.

tomt (tompt. thompt. tomp *SD NS* 1: 28 (1401), 293 (1403). **thomp** *ib* 218 (1403). **thompp** *ib.* **topt. toft. -ir. -ar),** *f.* [*Isl.* topt, toft, tupt. *Fnor.* tomt. *Jfr Noreen, Ark. f. Nord. Fil.* 8: 39 *f.*] *L. tomt, byggnadstomt.* wärldin war swa som en tomt *(fundus)* j hulke som fäm hws waro *Bir* 1: 221. mangh hws, widha tompter, otalika haffuor *LfK* 122. ogilt *(näml. vare)* alt þätt þe *(de som gjorde hemgång)* fingo a tomptinne, aaf bondanum, hans husfru, barnom äller hyonom, ok gilt . . . alt þätt þöm giorþes a tompt þerä *SD* 5: 376 (1344, *nyare afskr.*). vno . . . excepto octonario & fundo quj wlgariter tompth appellatur *ib* 1: 654 (1285). vna area dicta tompt *ib* 2: 289 (1299, *på två st.*). confero . . . jn forsæsnar vnum torrentem dictum quærnæstað et duas areas dictas tompter *ib* 3: 376 (1318). *ib* 40 (1311), 4: 230 (1331). hon gaff mich . . . ena tompt ii strengnes *ib NS* 1: 11 (1401). kennomps . . . os . . . haffwa salth . . . en fullan fiärdhungh aff enne hele thompt *ib* 44 (1401). *ib* 69 (1401), 218 (1403), 293 (1403). att . . . syster gerdeke, abbatissa i vastenom, och conventet ther sammastadz hafua oss undt . . . eena tompt vidh vastena, ey langt fran varom gardh i wastenom, i saa matto att wij skulom af henne lijka göra som andre godhe män i för:da wastena göra af sadana tompter, ther ey äru bygda *ib* 356 (1404, *nyare afskr.*). thet forscripna godz . . . meth tomptom ok tomptastadhum *ib* 22 (1401). huilka forscripna almenninga mädh hwss . . . tomptom oc tomptastadhom . . . wi afhändom oss *VAH* 24: 327 (1377). alla gardha tompter ok hws som hwar aff androm faar *SJ* 1 (1420). bykirkionna tompt *ib* 2. stod aa radzstuwonne lodwijk durskede . . . ok lot vp magnus romara eth erfue ok ena tompt *ib* (1420). jach bekennis . . . mik hawa . . . salth . . . biscop olaue . . . fira tomptha een swa som hether jngisarff . . . och twa andhra tompta som ther näär ligghia kalladha knapzarff och the fiärdhe swa som liggher widh for:da broo westhan til *DD* 3: 197-8 (1438). affhendher jak mik the samw fira for:da tompta . . . ok til eygnar jach the for:da IIII tomptha for:da . . . biscop olaue *ib* 198. stodh hinrik lang radhman ok lot vp hinrik tymberlo ena tompt oc et stenhus ther a bygdh . . . ok ther til lot han hanom vp ena blatte tompt . . . nidhan fore . . . jacob olafsons tompt . . . huilkin tompt som är lang XXV (25 $^1/_4$) nya alna oc j quartor *SJ* 166 (1448). *ib* 3 (1421), 4 (1422, 1425) *o. s. v.* aff huarie fulle tompt *BSH* 2: 116 (1400). — *i ortnamn.* in heltoptum *SD* 1: 739 *(omkr. 1270-talet).* in bolstompt *ib* 618 (1282). in boltoftum *ib* 2: 59 (1288). i tomptom *ib NS* 1: 56 (1401). — *Jfr* **afl-inga-, bur-, fä-, gardh-, gards-, gildis-, holms-, kalgards-, mylno-, sakristio-, äggiar-tomt.** — **tomta garþer (tomptä-. toptar-),** *m. L. Jfr* **tomtgarþer.** — **tomta giäld (tomptägyäld. tomptageld),** *n.* [*Fdan.* toftegiæld] *tomtskatt, årlig afgift som af en (stads-)tomts innehafvare erlägges till egaren (särsk. konungen, kyrka el. kloster).* quolibet anno infra dictorum XVI annorum spatium de area ipsa, pro tomptægyæld, solvere monasterio dimidiam marcam denariorum *SD* 3: 484 (1320, *nyare afskr.*). regales exhibiciones dictas tomptageld, prouenientes ex fundo et fabricis prenominatis, idem coniuges pro rege vel suo aduocato non inpediunt *ib* 604 (1323). de quo . . . fundo due marche cere racione annui census dicti tomptageld . . . ecclesie arosiensi ex antiquo iure annuatim persoluentur *ib NS* 1: 356 (1404). *FH* 4: 24 (1452). — **tomta gudh (tompta-),** *m. och n. tomte, tomtegubbe.* the dyrka ok hedhra tompta gudhi *(penates) Bir* 3: 197. forlatin the ormana som j skänken miölk ok görin ey tompta gudhom min tionda aff idhro fää ok swinom ok ey aff brödhe älla vini älla androm dryk ok ey aff androm thingom *ib* 198. skalt thu ey thro vppa tompta gudha *(de guthoulden) ST* 30. honom *(maten)* skulu tompta gudhane *(de guthoulden)* äta *ib* 31. vm nattena komo tompta gudhane *(de houlden)* oc sattis til bordh at äta *ib.* tha saghdhe germanus til tompta gudhin *(den houlden)* jak byudhir idhir . . . at j säghin oss . . . hwa j ärin *ib* 32. — **tomta legha (tompta-),** *f. tomtlega, tomtskatt.* skulu the gifua domkirkionne til tompta legho hwart aar thre marker hulka thre marker eigh skulu vtlösas eller vtköpas w thera huse thy thät är eigh inköpt ränta vtan thät är rät tomptalegha *SJ* 73 (1437). — **tomta läghre (tompto-),** *n. tomtläge, läge för tomt el. tomter i en by.* ett halfft markland i samma bynom i andro tompto lägre *SD NS* 2: 18 (1408, *nyare afskr.*). — **tomtamal,** *n. L.* — **tomta ra (tompta-. tompta raa** *KrLL B* 26: 2), *m., f. och n. L. Jfr* **tomtra.** — **tomta skipte (tompta-),** *n. L.* — **tomta skiäl (tompta-),** *n. L.* — **tomtastadher (tompta-. tompto-),** *m. tomtplats.* huilka forscripna almenninga mädh hwss . . . tomptom oc tomptastadhom . . . wi afhändom oss *VAH* 24: 327 (1377). tw öris land jordh . . . mädher tompt oc tomptastadhwm *SD NS* 1: 56 (1401). thet forscripna godz . . . meth tomptom ok tomptastadhum *ib* 22 (1401). *ib* 156 (1402), 172 (1402, *gammal afskr.*), 207 (1403), 2:

19 (1408). mit goz kindanes . . . meth allom tillaghom . . . ii skoghe ok skywle, i quernom ok tomtastadhom *ib* 1: 50 (1401). — **tomta stämna (tompta stemna),** *f. L.* — **tomta örar (tompta-),** *m. pl. tomtören, tomtskatt.* prepositus vpsalensis habuit . . . tompta øra de quolibet fundo inter duo fossata, apud ecclesiam beate virginis *SD* 5: 304 (1344, *gammal afskr.*). *Jfr* **tomtöre.**

tomtgarþer (tompt-. tomp-), *m. L. Jfr* **tomta garþer.**

tomtormber (tompt-), *m. tomtorm, orm el. snok som har sitt tillhåll i boningshus el. uthus samt är föremål för vidskepliga föreställningar och plägseder. Jfr Hyltén-Cavallius, Värend och Virdarne* 2: XXXIII *f.* skalt thu ey thro . . . oppa skratta ellir tompt orma *ST* 31.

tomtra (tomptra *MELL B* 22: 2 *i var.* **tompt raa** *KrLL B* 26: 2 *i var.*), *m., f. och n. L. Jfr* **tomta ra.**

tomtöre (tompøre), *m.* = **tomta örar.** de quorum fundis leuatur tompøre *SD* 5: 304 (1344, *gammal afskr.*). — *pl.* at wi oc . . . wart closter maghe behalda oc nywta tomptöra oc dagswerke i wastena som är en half swensk marc oc tolff dagswärke aff huarie fulle tompt *BSH* 2: 116 (1400).

ton (toon. *pl.* **-ar?),** *m.* [*Isl.* tónn. *Mnt.* tôn. *Lat.* tonus] *ton, ljud (af röst el. musikaliskt instrument).* the *(foglarne)* fylto thz hws mz sötan toon *Al* 4629. siwnga . . . söta thona *ib* 4610 *(kan föras till* **tone**). the fughla skönä ther siwnga kunna alla tona *ib* 7772 *(kan föras till* **tone**). *Jfr* **lekara ton.**

tona, *f.* = **ton.** the *(foglarne)* sungo mz swa söte tona *Iv* 432. lekara mz söte tona *Fr* 287. ther siwnga foghla . . . mz söte tono ok fagher sang *Al* 6505. tha the gingo til stridha saman pipor ok bambor giordho ther gaman, the giordho sang mz söte thona *ib* 2433. — *ljud; ord, tal.* honum likadhe ekke tholik thona *Al* 2246.

tone, *m.* [*Fnor.* tóni] = **ton.** the väktara bläsa ther op a *(på borgen)* hwar thera sin thona siälfuer giordhe *Iv* 3803.

toplop (topplop. tooplop), *n.* [*Jfr Mnt.* uplôp] *upplopp?* thet tooplop, som te bönder aff nyköpingx län mik giordhe *BSH* 5: 460 (1511). te som mik thet topplop gioorth hade, fwlle mykyt til fögha *ib.*

toppa (-adhe), *v.* — **toppa up,** *hissa.* han toppade tha syn segell opp *RK* 3: *(sista forts.)* 6085.

topper (twpper), *m.* [*Isl.* toppr] *L.* **1)** *topp, spets.* ther wäxte rör ij watnith stodh hänna längd war siäxtighi fota til sin top fra henna rota *Al* 4926. ther rees en krabbe i haffwith op som tio eker mz root oc top *ib* 8835. hon *(grankådan)* skal hemtas . . . swnnan pa träd, vp i toppen *LB* 7: 326. **2)** *topp, hjässa.* klädher hona til top ok til ta mz thz bäzsta gulstykke han a *Al* 1603. the *(elefanterna)* brände sik för badho öghon ok top *ib* 4498. i huiruilin vndir toppinum *Hästläked. i AS* 136. **3)** *hårlugg, hårtofs. på menniska.* hwo som friiheet giffuer vpp han skulle taghas widh sin twpp oc säthias j bland skalka *MD* 392. — *pannlugg, panntofs? på häst.* thera *(djurens)* liiff war skapt oc thera krop som nakar häst badhe maan oc top *Al* 9456 *(kanske att föra till* **2**). — *Jfr* **hartopper. 4)** *(Jfr sv. dial.* tuppa) *blomma?* wärmanom jnne j blomstreno warande, giffwer blomstidh sik j fallor, ällir sina twppa wtfallande *(cirros suos explicare) Spec. Virg. s.* 251 *(enl. uppgift af Dr. R. Geete).*

topt, *se* **tomt.**

tordyvil (*pl. ack.* **torddöffla** *MB* 2: 64), *m.* [*Isl.* tordýfill. *Ags.* tordwifel] *tordyfvel.* skadeliga ether flughor som kallas strabones *(crabrones).* hwilka wi kallom torddöffla *MB* 2: 64.

torf (törff), *n.?* [*Isl.* torf] *L. torf.* lot marsken flota bygia rör oc torff ther pa legia *RK* 2: 6127. bar han sten ok törff för dörena *Di* 289.

torfskyrþ, *f. L.*

torfthak (torff taak), *n. L.*

torgh (törgh: -et *Su* 114; *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6218; **-eno** *LfK* 58. **törg: -it** *Lg* 439; **-eno** *Su* 83. *dat.* **törye** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6278), *n.* [*Isl.* torg. *Fornryska* torgu. *Jfr Tamm, Svenska ord belysta genom slaviska och baltiska språken, s.* 7] *L.* **1)** *torg.* abboten ledde hona mz sik wp a torghit ther mykit folk war saman kumit *KL* 282. iak hauir saalt . . . ena tompt i örabro, liggiande östan fore torgheno *SD NS* 1: 69 (1401). paa stokholms torgh *RK* 3: 2824. jngen dirffwes til ath taka nokra köpslaghan til segh j härenom för än thz är förth jn pa torgith *PM* 32; *jfr* **2.** *KL* 316. *GO* 492. *Al* 1755, 3208. *Lg* 439. *Su* 83, 114. *LfK* 58. *RK* 3: *(Till. om Chr. II)* 6218. nötther ock äple förde hon till törye *(red. B* torge) *ib (red. A)* 6278. the som foro the torghs *Lg* 46. thu skalt ey bära swik mz thik til thorgs *GO* 933. **2)** *torgdag, marknad.* för torgh älla ting er haldit *PfN* 136. stadgom wi oc bywdom hallas frith torgh oc marknadh j härenom twaa resor hwarya wikw *PM* 32. torgh i härenom til köpslaghan *ib.* — *Jfr* **almännings-, fiske-, fritorgh.** — **torgha köp,** *n. L. Jfr* **torghköp, torgsköp.** — **torgs dagher,** *m. L.* = **torghdagher.** a rättom torghsdagh *SD* 5: 375 (1344, *nyare afskr.*). torgxdager skal wara om odensdaghen i hwaria wikw *BSH* 5: 512 (1512, *nyare afskr.*). alt thz som köpes om torgzdagha *SO* 50. — **torgs köp,** *n. L. Jfr* **torgha köp, torghköp.**

torghbodh (-boodh), *f. torgbod, bod vid torg.* ma engen vtan foghotans . . . loff . . . mz noghro kram ällor adhrum tholikom thingum som j torghbodum pläghas sälias länger en twa dagha a bergheno sittia *PfN* 137. tres domos dictas torghbodhe *SD* 5: 126 (1342). jak hawer hanum vnt . . . mina torghboodh *ib NS* 1: 678 (1407).

torghdagher (tordaghär), *m. L. torgdag.* ööll, brödh ok hästä foodher (ɔ: sälis) äptir thy sum thät giallder aa rättum torghdagh, i köpstadhi nästä *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). tordaghär skal wara tyswär i hwarre viku. öþinsdaghin oc löghädaghin *ib* 5: 639 (1347). säliä kläþe oc annät goz a torghdaghumän *ib. Jfr* **torgsdagher.**

torghköp, *n. L. Jfr* **torgha köp, torgs köp.**

toringer, *se* **toghringer.**

torkänder, *se* **törkänna.**

torn (toorn *Su* 165. **törn** *FM* 230 (1505). *ss m. pl.* **-ar),** *n. och m.* [*Isl.* turn, *m. Mnt.* torn, *m.*] *L.*

torn. hauar iak bygkt höght torn *Bu* 188. at högxsta tornith nalkas himpnenom *MB* 1: 175. torn ok barfridhi *KS* 86 (210, 94). *Fr* 1901, 2181, *(Cod. B)* 2285, *(Cod. B)* 2334. the skutho twaa torna nidher *RK* 3: 3769. *ib* 3773, 3797, 3803, 3813, 3815, 3829. husins torna badhe faghre ok rika *Fr* 251. hans *(stadens)* torna haffdho j högdhenne hwndrada alna *MB* 2: 145. fyraslindade varo thornane *ib.* stadzsens porta giordhe han lika widh thornen högho *ib. ib* 102, 257, 270, 310. jomfrwn sat i en torn *Di* 35. *ib* 79. ther ramelet eth stort sticke neder aff manthels mwren wet thet törn, som star i moth skipbroffwen *FM* 230 (1505). at thet torn faller *ib.* här ärom wi j renliffwis tryglighet wäl bewarat. swa som j aldra starkasta torne *(in arce religiouis tutissima) Bo (Cod. B)* 342. thu äst ... mins tilflyktz thorn *(turris) Su* 207. — *om torn som bäres af elefant.* a hwario diwr *(näml. elefant)* war giordher en widher oc stadugher thorn aff thrä *MB* 2: 237. innan j thornit bygdhe mästher mannen som diwrit regherade oc j wärnenne om kringh thornet xxx ij vtwalde män *ib.* — *torn nyttjadt ss fängelse; fängelse.* som ... eskild eskilsson sculdo haua fört in i tornit vpa stocholm *SD NS* 2: 197 (1409). at han skulde ... i nyköpungs torn läggias *ib* 756 (1414, *nyare afskr.*). a stokholms torn satto the han *RK* 1: 2474. jak hördhe ... en haua varit faangadhir ok sattir j torn *Bir* 3: 324. satte thom j iärn ok torn *(diro carceri mancipant) Bil* 471. han lät fanga priarin aff eskilstunum oc han i thorn oc häghtilse sätias *SD NS* 2: 324 (1410, *gammal afskr.*). badh boo sin husfoghtha ... thet han skulle thaka jon ok ledha han at tornith *ib* 739 (1413). sina helbrydho i torneno mistha *ib* 740. numerianus ... lät kasta crisantum j värstloktande oc fulasta torn *Lg* 468. *Di* 106. *MB* 1: 11, 17. han lypte op ioachim ... aff tornith *ib* 18. en (köpman) ... la fangen i diupo torne ... sanctus iacobus ... ledde han höght up a tornet. ok tornet bøghþe sik som bugha niþ tel iorþ *Bu* 173. *ib* 168. kallar man annan ... oquädhins ordh, är han knape eller skytta ligge innan tornenom en manadh ok äthi vatn ok brödh, är han hyrdränger eller annar minne man ligge j stokkenom eller j kistonne samuled *MEG (red. A)* 54. *ib (red. B)* 59. twingadher i thorn oc boior *Su* 164. *ib* 165. jach hadhe anamit j min befolingh oppa abo sloth ... nagre ffanger ath forware i rigesens torn och hektilse *FH* 5: 156 (1491). — *Jfr* **by-, fanga-, gul-, kirkio-, orma-, skärm-, stads-, stekarahus-, sten-, sudher-torn.**

tornboe (-bo), *m. tornväktare, slottsväktare, slottsvakt.* arcubeus, tornbo *GU* 6.

torndyr (-dör), *f. torndörr; fängelseport.* tha haffde widike sunder slagit torn dörernä *Di* 110.

torneament (törneament), *n.* [*Mlat.* torneamentum. *Jfr Ffranska* tornoiement, tournoyment. *Jfr äfven Isl.* turniment] *tornej, tornerspel, tornering.* en þriuin ridare ... reþ tel torneament *Bu* 24. sua längge at törneament var änt *ib.* alle sagþo han haua sua riþit vm daghen. ok giort sua got torneament. at änghen gat hanom liknas *ib.*

tornera (thornära. -adhe), *v.* [*Mnt.* torneren. *Jfr Isl.* turnera] = **torneya.** hon lät säthia sit beläte for kirkio dör ok riddara ok swena thornära *(Bil* bordera 660*)* ther wm kring ok leka *Lg* 1030. en riddare ... diusteradhe ok thorneradhe *KL* 82.

torney (tornäy *Iv* 1560. **törney** *MD* 446**),** *n.* [*Mnt* tornei, *m. och n. Prov.* tornei. *Ffranska* tournoi] *tornej, tornering, riddarspel hvari de täflande i två skaror under konstrika vändningar till häst och i särskilda turer redo emot och anföllo hvarandra. Jfr Diez, Etym. Wörterb.* 1: 418; *Viollet-le-Duc, Dictionnaire du mobilier français* 2: 332 f.; *Schultz, Höf. Leb.* 2: 95 *f.; Niedner, Das deutsche Turnier s.* 6 *f.; Hildebrand, Sveriges Medeltid* 2: 404 *f.* hon ... bödh warda eet torney a nemdom dagh oc stad *Bil* 731. pippinus redh heman til thz sama torney *ib. Fr* 1244, 1254, 1515, 1839, 1912. then rike stadh ... herbärghadhe margha godha gäste the thiit til torney mondo fara mz swa riddirlika skara komo ther alla väghna *ib* 1609. tha skal thz torney gangande vära *ib* 1520. tha thz torney thz kom til saman *ib* 1794. nu skal man thz torney lika *ib* 1732. ther mz thenna dost for gik ok torney burdhis riddirlik *ib* 1830. alskons hoffwerk lära medh dyst torney oc riddars spiil *MD* 446. *ib* 447. hwar torney och dyst kan saman komma *Iv* 1847. war thz bäggias thera lost sökia badhe torney ok diost *ib* 1962. hafdhe iak giort ij nakar riidh ij torney ij diwst äller ok ij striidh riddäraskap mz mina händer tha vare iak ... bätre känder *ib* 3514. man fan ther ... badhe bohordh ok danz tornäy ok dyost thöm thz lyste göra mątte man ther aldra väghna höra *ib* 1560. *ib* 4213. *Va* 52. *Su* 176. at the taka eth torney *RK* 1: 2122. riddara ok swena wordo tha flere the ther hertoganom til hörde ok han mz sik til torney förde *ib* 549. mz torney kunne han ey mykit vmga *ib* 74. een froom hälade ok forsokter badhe i torney ok i striidh *ib* 794. *ib* 1276, 3448. — **torneyes hiälmber,** *m. ett slags vid tornerspel nyttjad hjälm.* nouem stækæhiælmæ ... jtem vnum ørløghes hiælm. jtem II torneyes hiælmæ *SD* 4: 710 (1340?).

torneya, *v.* [*Mnt* torneien] *tornera, kämpa i tornej.* marghin ädhla man ther väl dostera ok torneya kan *Fr* 1752.

torney rätter, *m. rätt som gäller vid tornering.* swena flere ... som thera goz hafdho mist alt slät ij ridderskap mz torney rät *Fr* 2192.

torngömare, *m. fångvaktare. ST* 399.

tornmur, *m. tornmur.* abymelech stridandis nalkadis torn mwrenom *MB* 2: 102. *HSH* 20: 88 (1507).

torqves (torqweis. torqueis), *m.?* [*Prov.*, *Spanska* turquesa. *Franska* turquoise] *eg. Turkisk sten; turkos.* torques *(Cod. B* torqueis. *D.* torqweis*)* man ther öfrith sa *Fr* 168.

torva, *f.* [*Isl.* torfa] *L. torfva.* widh en litin qwist som runnin war vpp af enne thorfuo *Bil* 614. *Jfr* **gäslinga torva.** — **torvo giäld,** *f. L.*

toskäppa, *f. korg hvari ämne till spånad ss lin o. d. förvaras.* kärliugh tuttar äptir sinne thoskäppo *GO* 425.

tragh, *se* **trogh.**

trakter, *m.* [*Isl.* traktr. *Mlat.* tractus] *sångstycke (bestående af en el. flere verser i den Latinska psaltaren, hvilket i messan vid vissa tider sjunges näst efter gradualet). Jfr Geete, Jungfru Marie Örtagård s.* 294. fran dominica septuagesime oc til paskanna standin alla systrana a sinom knäm mädhan trakten siongx,

wtan the som officia haffwa äptir sinom ordin, hwilka altidh skulu rätta standa swa länge the sionga til allir trakten är lyktadher *Bir* 5: 64.

traktera, *v.* [*Isl.* traktera. *Lat.* tractare] *behandla, öfverväga.* vars herra ihesu pina skal oy swa lätlica trakteras *(non . . . est sic leviter pertractanda) Bo* 188. at han skulle hanna oc tractera *(tractaret)* al sin raadh mz godhom mannom *Bir* 8: 466. *ib* 309. nakor stoor ärande the ther tarffuas tracteras oc wtletas *ib* 5: 48. wi haffuom flerom synnom . . . tractereth och grunndelige rantzakadh at thet wore ider bätre . . . at then sama hest alstingis afflagdis *FH* 1: 109 (1492, *gammal afskr.*).

tramna salt (tramnä-), *n.* [*Mnt.* travensolt] *salt från Trave, salt som utskeppades från Lübeck. SR* 29. *Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 700. — **tramna öl (tramnä höl** *BjR* 38: 2. **trampno öl** *StadsL Kp* 27, 28, 29: 1. **trampnöl** *ib* 27 *i var.*, 28 *i var.*, 29: 1 *i var.*; *LB* 1: 96. **tramnööl** *StadsL Kp* 29: 1 *i var.* **traffwen öl** *ib* 27 *i var.* **trauenöl** *ib* 28 *i var.* **traffwinöl** *ib* 29: 1 *i var.* **traffvinöl** *ib*; **-öle** *ib* 28 *i var.* **trafn öl** *ib* 27 *i var.*, 28 *i var.*, 29: *pr. i var.*, 1 *i var.* **trafnöl** *ib* 29: *pr. i var.* **trafnööl** *ib.* **thrafnöl** *ib* 29: 1 *i var.* **trafn öll** *ib.* **tramöl** *ib* 27 *i var.*, 28 *i var.* **tram höl** *BjR* 38: 3. **trampöl** *StadsL Kp* 28 *i var.*, 29: 1 *i var.*), *n.* [*Fdan.* traffn øl. *Jfr Mnt.* travenbêr, -öl] *L. öl från Trave, öl som kom från Lübeck.* hwit oc skärt trampnöl *LB* 1: 96.

trampa, *v.* [*Mnt.* trampen] — **trampa umkul,** *trampa omkull, nedtrampa.* waltoge ene hans pige och trängde henne til at vtwise hans egedeler lathe trampa omkull sedhene medh teris heste *HSH* 18: 148 (1497).

trana, *f.* [*Isl.* trana] *trana.* manga tranor flygha äpter enne *MB* 1: 99. *ST* 277, 328.

tranfat (trånfath), *n. fat för förvarande af tran. SO* 221, 222.

transformera, *v.* [*Lat.* transformare] *ombilda.* thätta är thz memoriale oc liggiandefäth som thäkka oc gudhelica siäl thäntidh hon han takir . . . skulle . . . allaledhis i varn herra ihesum transformera *Bo* 176.

trappa (trapa: dygþa trapom *Bu* 185; **himna trapo** *ib*), *f.* [*Mnt.* trappe] *trappsteg.* maria . . . gik . . . vp at (xv) trappom tel guz altare *Bu* 5. then tidh han stegh vppa öuärsta trappona a thöm litla stighanom *Bo* 200. trapponar aat steganom *LfK* 185. *Bir* 2: 104, 3: 271. hustru cristiin gaff pether olafsone . . . alt sit steenhws owan til oc gatubodhena näst trappomen liggiande *SJ* 63 (1433). *ib* 79 (1433). — *bildl. trappa, grad.* alt ther til thw kombir vppa thässa trappona. thz är til swa höghelica fulcomlikhet *Bo* 31. komin til höxsta oc vansamasto fulcomlikhetzsins trappo *ib. ib* 41. at the *(presterna)* skuldo sta for mik swa som j siw skipilsom älla trappom *Bir* 1: 163. swa som iak lät thik opfara owir al hedhirs ämbite ok trappo *(gradus)* swa skalt thw andelica nidhirfara vm andra trappo *ib* 3: 164. tolff ärw ödhmywktenna trappor *LfK* 165. *ib* 186, 187, 188. — *grad, ordning?* äru the *(städerna)* giffne caath sonom nidherste trapponne *(inferioris gradus) MB* 2: 55. — *om de grader till hvilka läkemedlen med afseende på styrkan af sina egenskaper hänfördes i den äldre medicinen; jfr LB* 9: 102. synap er heeth ok thör j första trappo *LB* 2: 50. fiola är ädle blomster . . . wat ok kalt i förste trappo *(dicitur humida vis illis et frigida primo esse gradu) ib* 3: 63. abrotanum är abrot . . . ok haffuir store krafft, ok är heet ok tör i thridhio trappo *ib* 75. ringebloma hon är kald ok waat i andre trappo *ib* 78. hon *(plantago)* är kald i förste trappo ok tör i andre *ib* 79. hwlyrth hon är thräskona oc alla äro thörra j första trappo oc heta i andro *ib* 118. fenicol är thyrt i andre trappo *ib.* piretrum thz är thört i fiärdha trappo *ib* 130. *ib* 76, 131, 133, 134, 135, 137, 140, 141, 143, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 4: 339, 7: 149. — *Jfr* **altara-, dyghþa-, himna-, sten-, trä-trappa.**

trappe, *m. trappa, stege.* dragha the tiil wyborgx stadh i thy mz steeghar och trappar manga *RK* 3: 3791.

tratz, *m. trossbotten, golf?* golff ok gator ij thz palatz badhe thak ok hwar tratz ära all aff dyra stena *(erant autem pavimenta ipsius palacii ornata ex lapidibus candidis et variis) Al* 3648. aff gulle war badhe thak oc tratz *(fulgebat tectum illius palacii sicut aurum) ib* 8152.

tratz, *interj.* [*Mnt.* tratz] *eg. trots; ss uttryck för känsla af öfverlägsenhet el. förakt.* alexander reedh ij thz palatz han *(för* honum?*)* sagdhe ängin et sin tratz the loto honum in ginom all dör *Al* 3636.

trava, *v.* [*Jfr Mnt.* draven *samt Mht.* traben, traven] *trafva, rida.* the haffdo en langan wägh at trawa *RK* 1: 2303. *ib* 2: 2048, 4196, 9409.

treakilse (-iilse. -ylse. träakerse), *n.* [*Sv. dial.* teragelse, träakelse, treaker, träakel, trähackelse, *lakrits. Mnt.* triackel. *Mht.* triakel. *Ä. Nht.* triackers, theriacks. *Nht.* dreiaker. *Eng.* treacle. *Ffranska* triacle. *Lat.* theriacum. *Grek.* θηριακόν. *Jfr Grimm, Wörterb. art.* dreiaker] *teriak.* gott treakilse hielper mykit for forgiifftilse *LB* 7: 305. eth quartere aff treakiilse *ib* 177. stryk treakylse om kryng ledhen *ib* 159. ätha treakilse *ib* 251. *ib* 172. driik . . . treakilse *ib* 324. tak liffsens wathn, oc ther j läth quintam essentiam aff gwl, perlor, saffran, träakerse *ib* 9: 116.

trementina, *f.* [*Mlat.* trementina *af* terebinthina] *terpentin. PM* 14. — **trementino qvadha,** *f. terpentin.* takes . . . före qwaadho . . . trementino qwadho *PM* 8.

tribald, *n.?* [*Mht.* triblât. *Mlat.* triblatton, triblattus] *ett slags siden. Jfr Weinhold, Die deutschen Frauen* 2: 252; *Schultz, Höf. Leb.* 1: 260 *f.* tribald bliald ok examit *Fr* 323.

tribut, *m.* [*Mht.* tribût. *Lat.* tributum] *tribut.* then tribut wth loffwad war *BSH* 5: 626 (1520).

trin (triin. thren), *n.* [*D.* trin] *steg.* thz kallas triin mz idhir nar fötrene skilias lankt at ok framföra rasklika kroppin *Bir* 1: 342. stighe owir murana mz eno trini *ib* 340. nar jak hafdhe framgangit aat honum *(vägen)* eet fläth *(vestigium)* atirskredh jak eet trin *(passum) ib* 3: 144. ga thusanda thren *Ber* 1. *ib* 218.

trina (*impf.* **tren. treen),** *v.* [*D.* trine] *stiga, gå.* marsken tha aat dören treen *RK* 2: 5267. han strax i thz skippit tren *ib* 5932.

trinder (*f.* **trindh** *PM* 6. *dat. n.* **trindo** *ib. pl. ack. m.* **trinda** *ib* XLVIII. *f.* **trinna** *Bir* 5: 41), *adj.* [*D.* trind. *Mnt.* trint] *trind, valsformig.* formera trinda bandstena *PM* XLVIII. mz eno trindo

järn *ib* 6. en trindh stikka *ib.* en trindher oc bredher korka bark *ib* 14. — *rund, cirkelformig.* brödhrene the ther präste äru skulu haffwa widha kroner oo trinna, äpther thy som andre clostermän haffua *Bir* 5: 41.

tro (troo. trow *MD* 68 *(i rimsl. m.* roo)), *f.* [*Isl.* trú] *L.* **1)** *tro, förtroende, tillit.* han satte til hanom stora thro *RK* 2: 7548. *ib* 8765, 9563. — i tro, *i förtroende.* hon sagde hanum thz i tro *Di* 127. — af tro, *d. s.?* aff tro *(af trunadi)* sagde hon mik hon wilde engen man haffua i aar *Di* 37. **2)** *tro, tilltro.* lagde the engha troo ther vppa *MB* 2: 252. the toghe ey tro vppa hans ordhum *Lg* 3: 207. *ib* 23. — *tro, förvissning, öfvertygelse.* nw er han i hymerike thz er myn tro *RK* 1: 353; *jfr* **3.** **3)** *tro, religiös öfvertygelse och tillit; kristlig tro.* fingo alle bötar. som palmen hannaþo mz tro a ihesum christum ok at hans moþer do menlös mö *Bu* 15. han hafdhe fulcomlica tro til varn herra ihesum *Bo* 67. louadhe var herra ihesus hans tro *ib.* riddarins tro värdhelikhet *ib* 68. o hwat litla tro i hawin *ib* 71. fulkumin ii trone *Bu* 183. trea äru the ther sighias wara gudhlika dyghde ... thet är hop tro ok kärleker *KS* 18 (45, 19). äre ... alle the hans *(Abrahams)* andelike sönir, som fölghia hans tro *MB* 1: 182. dugdhe ... thom som döptis aff honum thera gudhfädhra tro, thy at tro mz kärlex gerningom hulkin som tro godh thing aff gudhi skal ey vara vtan atirlön *Bir* 3: 199. diefwlsins gab mz hwilko han swikir folkit som ey hafwa fulla oc stadhugha throo *ST* 31. the som hafwa sanna thro oc rätta *ib.* engin forma koma til äwärdhelika sälikhet wtan mz tronne *Ber* 2. tron wtan gärninga är dödh *ib* 3. tik *(Jungfru Maria)* langade epter honom *(din son efter hans död)* mz fulla trow *MD* 68. at han skulle göra apostlana vissa i tronne af *(de)* sinom vpstandilsom *Bo* 238. — *tro, religion; särsk. kristlig religion, kristendom.* vrdela ... hwilk(r)a thro rättare ware *Bil* 80. *ib* 82. konungin aff affrica fordref aff sino lande rätta tro biscopa *ib* 691. the predicadho ... cristna tro *ib.* kom han thingat ok predikadhe the hälgho troo *ib* 863. hon skal ... halda ... sina kristelika tro *Fl* 77. cristen tro sighar ne gen androm guþum *Bu* 150. gudz man ... sörgde thera vantro, som bort varo vände fran tronne *Bil* 852. somi varo the til, som trona vildo atir kasta *ib.* han ... lät predica landeno gudz troo *(prædicata Christi fide)* *ib* 886. *ib* 885. gudz troo var honom länge storlica okunnogh oc forstodh ey annat vara visare än juda tro ok thär fore var han the rätto tronne som cristne män hafua, digirt ginuärdogher *ib* 895. nokot ... iärtekne af hulko the ... matto thäs häller sik läta vmuända til the hälgho tro *Pa* 9. patricius saa wäl. at folkit war (mykit) hart ok thröght til tronna ok badh varn herra koma them til thro mz nokro ... tekne *ib* 11. **4)** *trohet.* tro haffwir brödh *GO* 1006. thu weest wäl, mz hwilke tro iak hawer thiänt thik *MB* 1: 222. hauer tw wärffwat mit ärinde mz tro *Di* 37. for hans tro ther han haffde beuist konung pippingx syster philä *Va* 53. vil han ... lata oss tro befinda *RK* 2: 5432. han findir ey tro j wärldinne til *MD* 393. tro hauer vtlagdt j thz willeua haff *ib.* *ib* 394, 395, 396. hallir tw tro thu faar wist roo j hymmerik *ib* 397. *RK* 3: 1084, 2187. erich haffuer hwarchen äro eller tro *ib* 2: 4221. hans gode tro ey lenger racte *ib* 5923. riddaren louaþe hanom tro *Bu* 18. en af þem louat hafþe trona varþ siukar *ib* 169. myn fadher lärdhe mik ... ath aldreg läggia myna vapen a *(i förlitande på)* nogra kono tro *(a kono trv)* *Vi* 247; *jfr* **1.** wilom wi fölgiä thy pa *(i förhoppning om)* enä godhä tro *Va* 48; *jfr* **1, 6.** — *tro, trohet, ära och redlighet. i bedyranden el. vid besvärjande el. kraftig maning.* konungen sagde ja wid hans *(d. v. s. sin)* gode tro oc sannind *Di* 50. tytus lofwadhe hanum thz a sina tro *Bil* 315. *Bir* 2: 257. iak loffwer ider thz pa min thro *RK* 2: 3828. *Iv* 1415, 1899, 2919. *Fr* 2091, 2868. ij ... sworin thz a idhra tro *Iv* 1225. hafua thz alle lofuat a tro *Fl* 644. thz sigher iak idher a mina tro *Iv* 1614. sighin mik thz a idhra tro *ib* 1448. jac sigher idher i tro *RK* 2: 6712. — (?) ath the loffwa oss thz i ghodhe tro ath inghen finghe thz witha *Lg* 3: 129. — a mina tro, *på min ära, för visso, sannerligen, verkligen; ofta ss rimfyllnad.* thz är mik liofft a mina tro *Fr* 745. a miina tro thz skal swa vära *Iv* 1313. *ib* 1371. nu latin nidher the vindebro iak vil honum til a mina tro *ib* 3088. mällan tw bergh een stigher myo är ingangin a mina tro *Al* 4704. han foor thädhen til en sio ther lagho i öia a mina tro *ib* 9438. *ib* 4120, 5176, 5584, 8232, 10268. thz skulin ij wita a mino tro *ib* 4358. — a idhra tro, *verkligen.* huath thänkin ij thz a idhra tro at all värlzins priis mz honum doo *Iv* 1178. — *för all del.* ädhle riddare a idhra tro fore idhra dygdh ij görin swo *Iv* 3876. **5)** *tro, trohetslöfte, försäkran om trohet.* then som hawir gifwit sina tro *(fidem)* sins herra ovin *Bir* 1: 164. *ib* 3: 294. tro vppa then storo tro oc felighet ther niclis haffde marsken thet *RK* 2: 5729; *jfr* **6.** huru her erik axelsson hulth sina troo *ib* 3: 2589. — *fast löfte, försäkran.* riddaren louar hanom sina tro atar coma mz sinne cono *Bu* 19. siluester lofuadhe thro at frälzsa rom aff thässo plagho *Bil* 567. the ... loffuado them tro at the skullo liwa *RK* 1: 1791. — *löfte, hedersord.* ma jach ekke brytä mina tro. jach warder thz halda iach haffuer loffuat *Va* 32. jach skal halda mina tro *ib* 47. han hiolt ey thro eller ära *RK* 2: 3874. *ib* 5905. han ... satte ther thera troo widh *ib s.* 342. han wille mot sin troo at ganga *MD (S)* 261. jak tror bäthir hedhnom pant än cristne tro *GO* 770. hwat ey skal jak taka päninga til läns oppa mina tro *(in fide mea)* til nakan vissan tima *Bir* 3: 125. **6)** *säkerhetslöfte; lofvad säkerhet; tillstånd el. ställning då man har anledning att anse sig säker el. trygg; tilltro till (lofvad) säkerhet el. trygghet, förvissning om trygghet.* the loffuado them tro oc sworo them edha oc villo them felugha til sik ledha *RK* 1: 254. han leeth siik leygda mz breff och troo *ib* 3: 523. the wordo thz swikne i rette tro *ib* 1: 250. the som swikä sin iämpncristin j tro *Pa (Tung)* 29. *ib* 35. sigordh swen haffuer swikit tik j godha tro *(rofet yckor trunadarmal)* thy han haffuer sacth sina hustru the lönligha tingh som mellan os var *Di* 227. ekke magh jach städia ath j dräpa hyllebrandh medhen han redh j goda tro ok taladhe vidh mik *ib* 214. tw mat ekke beropa then som till tik komber i gode tro *ib* 37. at hwar matte thz fulleliga j gäu faa som han j godho

troo oc j hälga akt jnsäth haffde *MB* 2: 287. *Jfr* **1.** **7)** *tillförlitlighet, sanning.* mz wppinbarlikom skälom bewisar thu nogh tässa sacramentis *(för* -i) troo *(fidem . . . hujus sacramenti) Su* 271. — *Jfr* **drafls-, mis-, o-, riddara-, vantro.**

troa (tro. troo *Bil* 127; *Di* 282. **trow** *MD* 84, 85. *pres.* **tror. tro.** *refl.* **troos** *Bo* 129. *pl.* 1 *pers.* **troum** *SD* 5: 567 (1346). **trom** *Bo* 201; *Bir* 3: 198, 5: 35. **troom** *VAH* 24: 322 (1442). *impf.* **troþe. trode. trodde.** *part. pret. n.* **troit** *Bo* 156, 244; *Bir* 2: 300. **troidh** *MB* 2: 318. **trot** *Bir* 3: 432; *Al* 9901. **troot** *Bo* 214. *imperat.* **tro.** *pl.* 2 *pers.* **troin** *Bo* 103. **troen** *Bir* 5: 35. **tron** *ib* 3: 198. *part. pres.* **troande),** *v.* [*Isl.* trúa] *L.* **1)** *tro, lita (på).* han trodde bezst a han *RK* 1: 98. höfuidzmän . . . som han fulwäl trodde oppa *ib* 2: 9042. manga godemen . . . sporde marsken . . . om the skulde tro vppa then storo tro oc felighet ther niclis haffde marsken thet *ib* 5729. *ib* 5733. konung karl throde tha ey stort pa then frid *ib* 7978. han trodde . . . wel oppa swärdz *Di* 282. thz skulin ij herra tro til mik *(hafva det förtroendet el. den tillförsikten till mig)* [at engen man skal görä tik] vtan dygdh ok ära *Fr* 2874. — *med dat. (el. i dess ställe ack.).* meer än andra trodde marsken honom wäl *RK* 2: 4163. man sigher ij fornum saghum swo ij nödh skal man vinum tro *Iv* 5478. thu skalt ey tro hästa foth ey barns bakloth ey hundatan *GO* 1070. **2)** *tro, sätta tro till. med dat.* tro . . . skälum ok domom *Bu* 4. drotningen öpte þöm alla vara bansatta. som eigh troþo þolikum iartignom *ib* 187. enghin faar himerike vtan han thror hans läst ok prophetum *Bil* 726; *jfr* **4.** jak weet at mine fränder the tro mik alzänkte *MB* 1: 284. them troos äkke *Bo* 129. — *med dat. och gen.* tro täs mik *MD (S)* 204. — *med prep.* a (pa). vilium wi troo a thinum ordhom *Bil* 127. trode folkit . . . a the lygn som puken sade *RK* 2: 3818. — *tro, göra sig förväntan om, hafva hopp om.* ey är kaalen thäs värre throande thz han rindhir ey vpp i förstone *GO* 614. — *tro, tilltro, tro (ngn) om (ngt), anse sig kunna vänta (ngt) af (ngn), anse (ngn) vara i stånd (till ngt).* som iak thöm tror til alt got *SD NS* 1: 625 (1407). *RK* 3: *(sista forts.)* 6072. nielss stensson trode the til äre *ib* 2: 3430. han trodhe them ey til thz swik *ib* 5488. jach tror edher eij ther om *BSH* 5: 566 (1517). **3)** *tro, hålla för sant.* ey troa afbrat thz som fals må wara *KS* 21 (51, 22). hua thz ey tro vil *Iv* 5736. — *tro, tänka.* at tro mz kärlex gerningom hulkin som tro godh thing aff gudhi *(credit digna de Deo)* skal ey vara vtan atirlön *Bir* 3: 199; *jfr* **2, 4.** the thänkto oc trodhe han vara vigdhan aff biscope *ib.* *ib* 81. faþeren troþe guz iartigne vara truldom *Bu* 505. är väl troande at mille herran . . . vitiadhe opta sina modhir *Bo* 241. sanctus bernardus sighir. thz magha millelica troas at var herra ihesus . . . giordhe thz äkke for thy at han ville hona rädha *ib* 227. mon thu gita troit at the gato tha latit at grata *ib* 156. hwat ey tror thu at hon af modhirlikx älskoghx sötma rördhis *ib* 244. *Bir* 5: 35. *VAH* 24: 322 (1442). hafdhe ey thy hällir otrona manna ilzska troit at jomfru var hafwande aff guddomsins vald *Bir* 2: 300. jac trode aldre paa at the wille mich forrada saa *RK* 2: 8277. — *tro, vara förvissad om.* eufemia drötning thz maghin ij tro lät thässa bokena vända swo aff valske tungo *Iv* 5743. — *förmoda, anse troligt.* þet vi ey troum *SD* 5: 567 (1346). — *anse, hålla (ngn el. ngt för ngt).* jac trodhe them for myna beste män *RK* 2: 8279. thz moghin ij for sannind tro *Iv* 394. — *anse, hålla för.* trom wi helsamlikit wara, at systrana som skulu thiäna ffor bordhe . . . oc gita ey warit widh bordh j rättom tima . . . at the magha äta mixtum äptir högmässona *Bir* 5: 35. **4)** *tro, sätta sin religiösa förtröstan till, hysa religiös förvissning om; jfr* **1, 2, 3.** tro a min guþ *(credes Deo meo) Bu* 189. helena . . . spurde at henna son war cristin wrdin . . . ok kerdhe tho sik syrghiande at han trodhe a christum corsfästan ok ey a sannan judha gudh *Bil* 80. *Di* 282. ro som gudh gifuer allom them a han tro *Fl* 2101. a flere gudh skall man ey trow en then eina j hymmerike boor *MD* 85. *ib* 84. atta þusand manna troþo christo *Bu* 500. at j widher sighin diäfla dyrk ok thron ensamnum ihesum christum *Bil* 236. *Bo* 201. abraham trodde gudhi *(credidit Deo) MP* 1: 8. the tro ey kännedommenom som the hördho *ib* 2: 51. abram tror fulkomplika allo thy gudh iätte honum *MB* 1: 182. alle äru þe dara eigh tro cristno *Bu* 187. jak tror . . . til then gud mik skoop at tool iak her for hans skuld död han giffuer mik mz sik hymmerikis ödh *RK* 1: 345. *ib* 2520. *ST* 256. tro . . . ihesum vara guz son *Bu* 15. at tro en vara sannan guþ *ib* 185. om han haffde them som slagne waro, ey troidh vpstanda til domen *MB* 2: 318. jak thro äwinnelika säl wardha *ST* 106. tron stadhelica at ther är sannelica gudz licamme *Bir* 3: 198. wäl oc gudeliga tänkiandis oc troandis pa tilkomandis vpstandilse *MB* 2: 318. wilt thu thz första budhordhit wel halda tha skalt thu ey thro vppa *(gelouven an)* tompta gudha älla oppa wättir, ey oppa nek, ällir forsa karla, ey oppa skratta ellir tompt orma, thu skalt ey thro oppa maro ellir elfwa, oc oppa enga handa spook ellir willo *ST* 30-31. thu skalt ey thro oppa *(gelouven an)* fughla sang, ey oppa gökin tha han gal ey oppa prustan ey a örna kladha *ib* 32. *ib* 33. — *abs. tro, vara el. blifva troende, vara el. blifva kristen.* at i skolin tro *Bo* 156. alle the som throdho waro tilsaman *KL* 135. *ib* 139. tro the nakra stundh *MP* 2: 51. är thän säl, thär rättelika tro, ok rättelika troande lifhwer wäl *Ber* 2. al thingh ärw möghelikin troande människio *ib.* **5)** *betro, låna.* han . . . galt . . . thom han atte ok honum länt oc trot hafdho *(för* -e; *solvit creditori)* xx pund älla viktir kopar smordha mz gul *Bir* 3: 432. **6)** *betro, gifva förtroendet (att).* han . . . trode thom sidhan enga lundh sik at raka *MD (S)* 289. — **troa til,** *tro, skänka tilltro, lita på.* swa wäl hafdhe iak trot thik til *Al* 9901. *Jfr* **tiltroa.** — *Jfr* **be-, ful-, mis-, van-troa (-tro).**

troþ, *n.?* [*Fnor.* tróð] *L. gärdsle.* troþ oc timbirhogh *SD* 1: 581 (1281). *Jfr* **trodhor.**

troþ (trudh, *se* **fota-, fä-trodh),** *n.* [*Fnor.* troð] *Jfr* **fota-, fä-, klöf-troþ.**

troþa (trudha. tradha *Lg* 3: 156. *pres.* **troþer. trudhir** *Bir* 1: 334. **trudder** *MD* 133. *refl.* **trodz,** *se* **nidher trodha. throdhz** *Ber* 238. **trudz** *Bir*

1: 16. **trudhz,** *se* **nidher trodha.** *impf.* **troþ. trudh,** *se* **nidher trodha. trwd** *KL* 285. **tradh** *(kan föras till* **trädha)** *Fr* 339; *Al* 2876, 3509. **trädh** *(kan föras till* **trädha)** *Iv s.* LXXXVIII, 3381. **trödh** *LB* 7: 15. **tröd** *MD* 131. **trudde,** *se* **nidher trodha. trodhadhe: -is** *Lg* 3: 84. *refl.* **trodz,** *se* **nidher trodha. troz,** *se* **nidher trodha. trudz** *MP* 2: 51. **trodis,** *se* **nidher trodha.** *pl.* **trodho,** *se* **ivir-, nidher-trodha. trudho,** *se* **nidher trodha. thrudhu: til thrudhum** *ST* 86. **trädho** *(kan föras till* **trädha)** *Iv* 4949; *Al* 8175. **troddho** *MB* 2: 99. **tradde** *JP* 43 *(kan föras till* **trädha)**. *part. pret.* **trodhin: trodhne** *RK* 1: 2126; *Al* 5246; *se vidare* **nidher trodha. trudhin** *MP* 1: 99; *Bir* 2: 86; **-it** *GO* 262; **trudhnom** *Bir* 1: 299; *se vidare* **ivir-, nidher-trodha. trudin** *TK* 274; **-ith** *Su* 34. **trwdhin: -it** *MB* 2: 356. **thrwddin,** *se* **nidher trodha), *v.*** [*Isl.* troða] **1)** *träda på, trampa. eg. och bildl.* han troþ hauit *Bu* 100. kesaren ... dömde hänne skärsla at troþa fäm fota brännande iarn hal *ib* 419. troþ oräd ... vt iui alla iarn halla *ib.* þit värulz uald ok hoþar forsma iak som sör ok troþar som dy *ib* 489. lätu the han barföttan trudha brännandhe glödhe *Bil* 326. *ib* 370, 473. trudhande iordhena mz barom fotomen *Bo* 37. trudhir hon *(apan)* dya ok thräk mz handom ok fotom *Bir* 1: 334. *MB* 2: 40. zakarias trwd sin kuwl vndir sina fötir *KL* 285. *ib* 54. *Bir* 1: 16, 53, 193, 2: 121, 3: 35, 4: 89. *MP* 1: 99, 2: 104. *MD* 131, 133. *Lg* 3: 84. hafwom ... fötirna til redho at trudha han oc spiärna *Bir* 2: 103. *Ber* 237, 238. tholkin dombir ... som kom owir the drotningena hulkin som var trudhin til dödh vndir hästa fotom *Bir* 2: 86. at oxane skullo ... tradha iomffruna til dödhen *Lg* 3: 156. vart ingen trudin äller trängder til skadha *TK* 274. hans häster tradde oc sprängde wth badhin öghonin a thi barneno *JP* 43. tha thu ensamen trodh winpressin *Bir* 4: 209. *MB* 2: 356. sichems inbyggiara ... troddho windrwffwonar thz är vinklasana *ib* 99. thässe ordhin äru suasom olea thy skulu the blötas oc trudhas ok vt thwingas oc pressas *Bir* 3: 217. hulkin som nidhir slar älla trodhir gullit ... swa som träk *MP* 1: 49. skaparen siälffuer haffde han *(vägen)* före gangith, trudith oc slättat *Su* 34. allan then stadh ällir iordmon som idhra fötir trodha skal iak idher giffwa *MB* 2: 3. stath thu vp oc trodh oppa oss *ib* 91. trod hon vppa hans fot *Di* 94. owir them fiätom ... som han trädh tha han til himpna stegh *Iv s.* LXXXVIII. — *trampa, trampa ut.* thz är goth at hawa trudhit sina barna sko *GO* 262. — *förtrampa, förtrycka.* thu skal ey göra thinom granna orät, oc ey trodha han eller nidhra mz ower wald *MB* 1: 361. — *trampa, nöta.* thenne fughllin gör sik redher älla boo af gamblom thingom ok trudhnom *(attritis) Bir* 1: 299. — *stampa, hopstampa, packa, stoppa.* ther wäxer trä ther bära wl somplik mz spannom trodhne full *Al* 5246. **2)** *spjärna.* thik är hart at trodha *(calcitrare)* mot gaddenom *Bil* 896. *KL* 147. **3)** *träda öfver, stiga öfver.* man throdhir thär gardhin som han är laghast *GO* 279. **4)** *träda, stiga.* mz angist ok we tradh han ther in *Al* 2876. alexander aff sinom häste tradh *ib* 3509. mäder thom blodogha fothom ther ihesus gudz son han trödh til sith martirium *LB* 7: 15. the ... trädho badhe sänder til baka *Iv* 4949. — *rycka fram.* manlik trodha the til thz festa *RK* 2: 2362. — **trodha nidher,** *nedtrampa, förtrampa.* fiol somlik sädhin vidh väghin oc trudz nidhir *MP* 2: 51. huar idre men koma saman ok wy *(näml. till tornering)* ... tha wardom wy trodhne nider *RK* 1: 2126. — *i grund förtrampa, söndertrampa.* ormsius hwfwdh throdz nidher och krosas *Ber* 103. — *Jfr* **nidhertrodha.** — **trodha til,** *träda fram till.* han ... trädh honum til *Iv* 3381. — *rycka fram.* jag böd myn her fasth troda till *RK* 3: *(sista forts.)* 4793. — *Jfr* **tiltrodha.** — **trodha ut,** *träda ut.* tha drötningin wt aff palazith tradh *Fr* 339. — *Jfr* **ivir-, sunder-, undir-trodha,** *äfvensom* **trädha.**

trodhor, *f. pl. ÖGL B* 28: 5 *i var. Jfr* **troþ.**

trofaster (troo-), *adj.* [*Isl.* trúfastr] **1)** *trofast, trogen.* en troofasth werdhogher herre ok fadher *HSH* 18: 25 (1495). trofasth war han *RK* 3: *(sista forts.)* 5586. *ib* 4572. mz trofast hiärta *Lg* 3: 442. fwl mz trofastasta kärlek *ib* 59. — *med dat. el. i dess ställe ack.* hwar tienare skulle trofast sin herre ware *RK* 1: *(Yngre red. af LRK) s.* 265. *ib* 3: *(sista forts.)* 4696. **2)** *trovärdig, tillförlitlig.* äpther dandhe mannom withna *(för* manna withnom*)* ok trofasthe *(secundum fidedignorum testimonia) SD* 2: 24 *(öfvers.).*

trofasthet, *f. trohet.* hwith merker honom (ɔ: capitenaren) skwla haffwa ena obesmittada trofasthheth sinom öffwersta *PM* 2.

trofastlika (trofasteliga), *adv.* [*Isl.* trúfastliga] *trofast, troget.* trofasteliga tiena *RK* 3: *(sista forts.)* 5774.

trofulder, *adj. full af trohet mot (ngn), trogen. med dat.* konung olaffue var han throfullan *MD* 350 *(i rimsl. m.* mellan*).*

trogivin, *p. adj. L.*

trogh (tragh), *n.* [*Isl.* trog. *Fdan.* trugh] *tråg.* alveum, tragh *(för* trogh?*) GU* 6. *Jfr* **handa trogh.**

trohaldogher (-hallogher), *adj.* [*Jfr Isl.* trúhald, *n.*] *trofast.* gudh är swa trohallogher, at han forma ängalund sighia ney mot sinom ordhom oc sik siälwom *MB* 1: 466.

trohet (trooheeth *RK* 3: 692**),** *f.* [*Mnt.* truheit] *trohet.* the vj riddara thiente hanum thz besztä the kunde mz mykin trohet *Di* 198. hwat äro ällir widhergäl haffwir mardocheus fangit för the stora trohetina *MB* 2: 189. *MD (S)* 240. *RK* 3: 692. *BtRK* 434 (1516, *orig.*). *Jfr* **otrohet.**

troin (troen. throhin *ST* 24, 38, 271, 279, 287, 289, 291. **trohen** *Gers Ars a* 2. **trowin** *Ber* 50. **troghen** *FM* 433 (1509). **trogen** *MD* 351. *n.* **troit.** *dat. m.* **tronom** *Bir* 1: 123. *n.* **throno** *Al* 3520. *pl. nom. m.* **trone** *SML Add.* 1: 5. *ack. m.* **trona** *Bo* 58. *dat.* **tronom** *MP* 1: 37; *KS* 74 (183, 82). *best. form. sing. nom. m.* **trone** *Bo* 218. **throne** *Ansg* 205. *pl. nom. m.* **trone** *Bir* 3: 80. *komp.* **tronare** *Bu* 526; *Bir* 2: 305**),** *adj.* [*N.* truen] *L.* **1)** *troende; benägen att tro.* tu skalt ey wara mykit troen i tidhindom vm ofräghd annars *KS* 25 (63, 27). **2)** *troende, trogen. i religiös mening. med dat.* eigh var han

þy bätre ok christo þäs tronare *(nec sic crederet) Bu* 526. han var . . . troin gudz lofwan *(credulus promissionum Dei) Bir* 3: 160. — *abs.* var äkke mistro vtan troin *(fidelis) Bo* 237. hwar troin siäl *ib* 6. ledha alla trona kristna män i andelike stridh *ib* 58. **3)** *trogen, trofast, pålitlig.* troen är thänne hofriddarin *Bo* 113. war troen jn til dödhen *MB* 2: 335. thän brodhrin wari . . . troen *Bir* 5: 96. godhr rådhgiui skal wara troen ok lönsgodhr *KS* 72 (177, 79). troen win är gulle bätre *ib* 71 (174, 78). at rikesins borghr ok fäste se wäl satta medh tronom mannom *ib* 74 (183, 82). then godhe oc throne thiänaren *(fidelissimus vir)* herigarius *Ansg* 205. *MP* 1: 37. thz litla fölghit som tho var troit fölgdhe honom *Bo* 164. är han tröstelikin *(fidus)* vin ok troin *(fidelis)* kompan *ib* 232. trone hyrdhin foor fran os *ib* 218. *ib* 100. *Bir* 1: 123, 2: 206. *ST* 271. *Al* 9637. *Gers Ars a* 2. konugxsins throhin man *ST* 24. *MB* 2: 240. *VKR* 37, 38. honum folde dager ringhsson trogen som hans egin son *MD* 351. mathidiana . . . war ey swa throhin höfwisk oc dondis som thu thänkir *ST* 38. mz throno hiärta *Al* 3520. troen venskap *MB* 2: 251. myn ömyvkelighen och troghen tijänisth nv och altidh *FM* 433 (1509). iak wil biuda och halda en troen och fastan frid mz idher *Va* 23. — *trogen, med trohet hängifven. med dat.* j huars thera herradöme var ey vtan een troin konungenom *Bir* 3: 80. han . . . är mik ey godhir älla troin *ib* 1: 270. skalt thu wara thinom foräldrom throen *ST* 281. *ib* 279, 287, 289, 291. blif trowin *(fidelis)* thinom iämkrisne j hans dröwilsom *Ber* 50. **4)** *tillförlitlig, trovärdig.* han är sandir oc troin *(fidelis)* i allom sinom ordhom *Bo* 7. — *tillförlitlig, viss.* throit *(fidelia)* mal thorf ey swärias *Ber* 106. **5)** *fast, stadig.* dauid var tronaro *(fidelior)* j sinom frestilsom *Bir* 2: 305. aff ihesu christo som är troen witnare *MB* 2: 333; *jfr* **4.** antipas myn troen witnare *ib* 336; *jfr* **4.** — *Jfr* **ful-, gudh-, mis-, o-, van-troin.**

trol (troll *MD* 355. **trul** *Al* 957, 960, 5076, 5215, 5455. **trwl** *GO* 352, 583, 595. *LB* 7: 153. **trull** *Al* 3949, 4890, 5006, 5007, 5015, 5072, 5234, 5275. **trwll** *Di* 44; *Al* 9841, 9843, 9873. *dat.* **trolle. trulle** *PK* 228. *pl. dat.* **trollom. trollum. trullom** *MB* 1: 401; *Al* 4896, 5018; *Va* 40. *gen.* **trulla** *Al* 3955, 5039. **trwlla** *ib* 9844. *pl. nom. med art.* **trullen** *Al* 9231**),** *n.* [*Isl.* troll] *L. troll.* thänkto at the sagho fantasma thz är nakat thz som annorledhis synis än thz är. som man pläghir sighia. at somlike see trol älla dyd dylghio *Bo* 92. konungen sa at thz war en man oc enchtit trwll *Di* 44. j hedhne thiänin trollum ok diäflom *(idola adoratis) Bil* 370. honom offrade swenska men ena trulle som heet ceres *PK* 228. han wardh sotogher wm alt siit änlite ok hän(dir sua at alle) wänto han wara trol *(quod in dæmonem versus esset) Bil* 486. en man licare trolle en manne *(monstrum aliquid videretur) ib* 835. at hans handalösa hwstru haffwer föth eth trol, diäfflenom likast hwilket som haffwer stort hwffudh krokotan hals, oc obequäma händher oc föther, asna öron, rädhelikan öghon eth owan för thz andhra *Lg* 219. troll oc dieffla the scola fly *MD* 355. thz folk wi saghom, hawer höghan wäxt, oc like trullom, oc risa släkt *(monstra quædam . . . de genere giganteo) MB* 1: 401. han war trullom liker *Va* 40. han fan ther folk wärre än trull *Al* 3949. trull *(beluæ)* toko them gen *ib* 5006. *ib* 3955, 5007, 5275. til nafflan nidher war han man . . . nidhan nafflan tha war han trwll *(bestia) ib* 9841. *ib* 9843. thz barnith är . . . nidhan til et trwll oc diwr *ib* 9873. ther bygdho draka diwr ok trull *ib* 4890. *ib* 5015, 5215, 5234. han [sa] ther *(på hafsbottnen)* diwr wara som trol *(bestias habentes imagines terrenarum bestiarum) ib* 9219. *ib* 9231. the kunno ey annars hafwa ro fore ormom ok trullom som ther bo *ib* 4896. *ib* 957, 960, 5076, 5455. moot the trull ok draka ledho *ib* 5072. swa komo draka ij trulla ham *ib* 5039. *ib* 9844. ey orm ey kniff ey trwl maagho skadha tiik *LB* 7: 153. swa som almännelika sigx, lithet rädhes han trol, som mz trollom *(monstris)* omgaar *Su* 171. trwl hawa träleek *(för trä i leek; fustibus effecta joca ventilat orchea secta) GO* 352; *jfr Kock, Medeltidsordspr.* 2: 179. eth trwl bithir ey thz andra *ib* 595. ängin gör sik til trwl wtan han är een dare *ib* 583. — *Jfr* **haf-, hafs-trol (-trul).** — **trolla kyn (trullakön),** *n. slag el. släkte af troll.* thetta onda trullakön leet *Al* 9227. — **trols kyn (trulskön),** *n.* = **trollakyn.** tholikt dreff thz trulskön *Al* 3965.

troldomber (trul-. trull- *ÖGL. ack.* **troldom. truldom. truldoom** *Al* 297. **truldum** *ST* 32. **tröldom** *PM* XXXVIII**),** *m.* [*Fnor.* trolldómr] *L. trolldom.* þu döve pino mäþ truldom *Bu* 414. symon vänder jdher syn mz troldom *Bil* 104. *ib* 486. fara mz throldom *ib* 309. the som thruldom idhna *ib* 370. las . . . ower henne . . . mz diäwlskap ok truldoom *Al* 297. *PM* XXXVIII. skalt thu engin thrylla ellir mz truldum willa *ST* 32. *Bu* 505. henne stywff modher war saa ful mz drwldom *(för* trwldom; *fiolkunnig)* ok kastadhe trwldom *(fiolkyngi)* sin til henne saa ath hon var mykit trwlskare en henne styuffh modher *Di* 231. saa hade hon them *(drakarna)* tampth mz sin trwldom ath hon motte them visa hwarth hon vildhe *ib* 232. *ib* 233, 234. thz war een prestir som pläghadhe öfwa swarta konstena foor mz throldom oc galdrom mz diäfwlslike willo *ST* 24. *MP* 1: 17, 146, 2: 85. ängin spadomber *(augurium)* är i iacob, oc ey truldomber *(divinatio)* i israel *MB* 1: 415. — *trollformler.* tha byriadhe symon läsa ofwir then dödha sin truldom oc galdra *ST* 130. — *trollkonst, magisk konst.* alle the som tholik thing göra älla nakra andra galdra älla troldoma *Bir* 3: 293. — **troldoms abyrþ,** *f. L.* — **troldoms list (truldoms-),** *f. trollkonst.* at cristet folk mz truldoms listom forvinna alla pinor *Bu* 494. — **troldoms makt,** *f. trollmakt, magisk makt, magisk kraft.* huat troldoms makt fölgher þik. som räner hauet sins mäghins *Bu* 505. — **troldoms mal (trulldoms-** *ÖGL***),** *n. L.*

trolika (-ligha. -liga. -ligä. -lighe. -lig), *adv.* [*Isl.* trúliga] *L. troget, med trohet.* gudh . . . som han hafdhe trolika thiänt *Bil* 855. *ib* 849. *KL* 41. *ST* 281. thera embit trolig göra *MD (S)* 291. ärindit warff iäk troliga *Di* 37. at han skulde henne *(flaskan)* troligä gömä *Va* 29. *Bir* 2: 104. vm the wille . . . troligha mz the suensca sta *RK* 2: 2141. *ib* 5431. huru hon sömar oc spindir oc väfwir trolica *(fideliter) Bo* 18. *ST* 431. — *troget, redligt.* alle thesse för:ne articlo . . . skola . . . trolige och obröteligheSection

holdes *BtRK* 99 (1435, *orig.*). — *redligt, ärligt.* stadgom wj oc bywdhom allom härrom, fogothom, oc capitenarom, trolika betala sollanärommen hwarya wikw sin fwlla lön oc sold *PM* 24. — *troget, stadigt.* ängin blef swa trolica oc stadhelica när varom herra som han *Bo* 171. skalt thu thätta gudhelica, trolica, idhkelica, oc granlica thänkia *ib* 205. *ib* 151. — *med trohet, ståndaktigt.* gingo troliga gynom mangh dröffwilse *MB* 2: 159. — *Jfr* **otrolika.**

troliker (troo-. -leker. -ligh. -lig. -likin. -liken. -leken. *n.* **-likt. -leot** *Bu* 15. **-likit),** *adj.* [*Isl.* trúligr] *L.* **1)** *trolig, värd att tro.* annur flere skäl äru än þässen som þät pröua skälict ok trolect *Bu* 15. ey är alt thet fals, som ey tikkis genstan wara trolikt *KS* 21 (51, 22). väl är thz trolikit *(credibile)* at han som mik skapadhe ... hawir ey skapara owir sik *Bir* 3: 129. *ib* 206. — *trovärdig, tillförlitlig.* trolicastir vitnare gudz vndarlica thinga *Bir* 3: 160. thenna orden äru sau oc alla troligasta *(fidelissima) MB* 2: 366. *ib* 368. **2)** *trogen, trofast.* thäs limnadz trolikin thiänare *KL* 354. *MB* 2: 280. en throlikin win *ST* 286. min kärasta oc aldratrolekasta modher *Su* 194. *ib* 278, 413, 416. then troolike lärefadhrin paulus *ib* 359. kan hända at romarskom ... kan örligh ällir fiändha til stötta, tha skulu judhane them til hiälp oc styrk wara. oc komma mz troligha hiärta thz ... snarasta the kunno *MB* 2: 242. wi wiliom idher fölgia mz troliga akt *RK* 2: 900. mäþ nokre trolekre iaat *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). swa stoor oc troliken är thänna atherlösilsins ömpnoghet *(tam copiosa et immensa est redemtionis tuæ fidelitas) Su* 37. **3)** *som tror, troende, full af tillförsikt, frimodig.* löuen skal ... wara tröstogh oc troleken, swa at thu fullelika tror oc tröster tik thz faa aff gudhi som thu skäleka bedhes *LfK* 64. **4)** *troende, trogen, kristtrogen.* troligha män oc quinnor *VKR* 2. alt thetta giffs här hwario enne trolike siäl *Su* 290. *Bo* 66. om thu mz fullo hiärta. trolico *(fideli).* oc reno. stadhelica bidhir *ib* 112; *jfr* **3.** — *Jfr* **otroliker.**

trolikhet, *f.* **1)** *det förhållandet att något är troligt; trovärdighet.* becz aff konungenom at han sände thom nakat särlikit trolikhetz *(credulitatis)* oc vist tekn aff hulko the maghin tro brefwit haua framgangit aff konungsins mun *Bir* 3: 81. min son ... sände världinne sins mundz ordh ... til hulkra trolikhet *(d. v. s. bekräftelse)* at the skullin ey reknas lyghn vara aff nakrom bär jak til särlikit tekn konungsins krono oc skiold *ib* 82. at hans opfärdhz trolikhet skulle först infästas j mannana hiärta *ib* 162. **2)** *trohet.* at herrans kärlekir skulle pröfuas til thiänaranna oc thiänaranna trolikhet *(fidelitas)* til herrans *Bir* 2: 104. *Su* 47. — *Jfr* **o-, van-trolikhet.**

trolkarl (*Bir* 3: 332; *ST* 125; *MB* 2: 38. **trul-. trwll-** *Di* 121), *m.* [*Jfr Isl.* trollkarl] *L. trollkarl.* vnge mannin ... lette radh aff enom trulkarl huru han matte rikir wardha *KL* 76. trulkarlin ledde han for diäflanna höfthinga *ib. ib* 17, 18, 44. *Bir* 3: 332. *ST* 26, 125. balaam beorson. som war en trol karl *MB* 2: 38. han war sa mykin en trwll karl *Di* 121.

trolkona (trul-. trull- *ÖGL*), *f.* [*Jfr Isl.* trollkona] *L. trollqvinna, trollpacka, hexa.* vente han mik throlkonu *(magam)* vara *Bil* 488. saul ... spordhe raadh aff trolkononne *Bir* 2: 305. *Bil* 571. *KL* 23, 127. *Bir* 3: 5, 291, 292, 395, 396. han ... hwg konan sunder mit i liffuit, hon war sa mykin trulkona at lutterna skrido saman oc wart strax heell *Di* 15. at mootstridha oc standa mote thz är swa som trolkonu synd *(peccatum ariolandi) Bo* 137. genstridh är swa som trolskaps älla trolkona synd *Ber* 65.

trolkärling (trul-), *f.* [*Jfr Isl.* trollkerling] *L. trollkäring, trollpacka.* sighiande henne wille fara oc ena trulkärling *(phitonissam)* wara *Bir* 4: 57. han fan vm sidhe ena gambla throlkerling *ST* 374.

trolkätta (trvll kätta), *f. trollkatta. ss skymford.* the ganghe fram och thaghe handh oppa thesse trvll kättone *Lg* 3: 141 *(om den hel. Katarina).*

trolla, *v. trolla; genom trolldom framskaffa.* lood han hende een throlquinnä aff danmark, tiil at throlla gwl ok peninga af wanned ok jorden *BSH* 3: 168 (1466, *samt. afskr.*). *Jfr* **fortrolla,** *äfvensom* **trylla.**

trollare (trullare), *m. trollkarl.* iak skal vara raskir vitnare trullarum *MP* 2: 111.

trolofnadher, *m.* **1)** *löfte, förbindelse.* the som *(då de söka inträde i kloster)* dölia sin laglika förfal ällar hindher mz witu som är ... giort lyffte i annan orden, ällar troloffnadher, ällar bwndhi til annan stadga *LfK* 152 *(möjl. att föra till 2).* **2)** *trolofning.* bedhandis aff henne sinne *(för sins el. sit)* troloffnadz fästninga fää ällir fäste päning *(arram desponsationis) Su* 366.

trolova (troo-), *v.* [*Isl.* trúlofa] *L.* **1)** *på tro och ära lofva, högtidligt lofva.* trolouade badhin renlifue *Bil* 581. laa qwart throlouat offir *ib* 579. — *genom löfte binda sig vid (ngn), gifva trohetslöfte åt.* sidhan j hafwin widhersaght christum ok mik (ɔ: diäfwlin) trolofuat *Bil* 603. **2)** *trolofva sig med, fästa.* her thure bentson troloffuede hans dotter tha *RK* 2: 168. — *trolofva, lofva tro. i mystisk el. andlig mening.* gaft thu (ɔ: sancta maria) thik ey vm hwar thik fäste thy at thu hafdhe förra trolofuat allom starkare ok bätre *(ille, cui tu prius fidem dederas, potentior et melior erat universis) Bir* 4: 152. a thin trolofuadhan herra gudh *(Deum cui tuam virginitatem obtuleras) ib. ib* 139. gudh thän hälghe ande thina siäl sina tro lofuadha iomfru *(te sibi desponsatam virginem)* mz höxstom hedher hemfördhe *ib* 142. *ib* 155. i nakors persona som fullelika älska gudh, oc honom wille sina tro giffwa, oc han troloffua *Su* 4. thän ... hymelske brudhgommen haffdhe ... mz sith fingher gull mik troloffuat *ib* 40. — *trolofva (ngn med ngn). med dat. och ack.* jak trooloffuade a idhra wäghna ena reena jomfru enom manne som är cristus then renasta brudgummen *Su* 359. *ib* 4. — *pass.* han ... saghdhe sik throlofwadha wara christo ihesu hymerikis brudhgomma *ST* 307. **3)** *bekräfta, gifva bekräftelse?* skal oeu wara hans husfrv oc ey flere, oc thz skal wara mz trolowandis fästo *MB* 1: 329. — **trolova sik, 1)** *genom löfte hängifva sig, lofva att gifva sig (under).* trolouande sik vndi hans *(Dominici)* lifnad *Bil* 795. **2)** *trolofva sig. i mystisk el. andlig mening. med dat.* thu hafdhe androm trolofuat thik for allom starkare ok bätre *Bir* 4: 139. — *med sig trolofva.*

i mystisk el. andlig mening. med det refl. pron. i dativställning samt ack. jak skal tik troloffua mik *(sponsabo te mihi)* i tro oc sannindh *Su* 4. the skulu sik thenna brudhena, som är andelikin oc gudelikin snille, aa nyt maal tilfästa oc troloffua *ib* 365. *ib* 13, 103. äwerdelikin snille . . . anama oc troloffua sik til kärasta brudh *ib* 377.

trolovan, *f.* [*Isl.* trúlofan] *L.* **1)** *högtidligt löfte; bekännelse.* þeophilus viþar sagþe guþ ok guz moþor. ok cristo *(Bil* cristne 937, *sannolikt rätta läsarten)* trolouan *(christianæ professioni) Bu* 29. **2)** *trolofning. i mystisk el. andlig mening.* usle ärw the thänna troloffuan brytha *Su* 4. at thu thenna thina hälga oc andelika troloffwan oc fästning lät ey swa glömas oc fortappas *ib* 360. *ib* 92, 359, 361, 363, 366, 368, 377, 378.

trolovare, *m.* [*Jfr Isl.* trúlofanarmaðr] *löftesman, borgensman.* konwngh wallemars troloffware och förloffware *(fideiussores et compromissores) SD* 5: 212 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).*

trolovilse, *n. och f.? trolofning. i mystisk el. andlig mening.* lottakilse thäs högha oc fulborda troloffwilsin *Su* 362. thenna troloffuan ällir gambla troloffwilse wpnyan *ib* 365.

trolqvinna, *f.* = **trolkona.** *BSH* 3: 168 (1466, *samt. afskr.*).

trolskaper (trul-), *m.* [*Isl.* trollskapr] *L. trolldom.* hedhne män . . . offradho all annorsskyns diur affgudhum eller nytiadho them til trulskap *MB* 1: 472. trolskaps synd är at stridha mot gudz budhi *MP* 2: 160. *Ber* 65.

trolsker, *se* **trylsker.**

trolzliker (truldzliker), *adj.* [*Isl.* trollsligr] *som har trolls beskaffenhet el. natur.* äru the ey olike truldzlikom *(monstruosis)* dyurom *Su* 423.

trolärdher, *p. adj. undervisad i den kristna tron.* han . . . tok orloff aff sancto petro sidhan han war wäl throlärdher *Bil* 269.

trolös, *adj.* [*Isl.* trúlauss] **1)** *trolös, opålitlig.* jac kenner nicliss then trolösa man *RK* 2: 5904. **2)** *otrogen, icke troende, icke omfattande den kristna tron. Bil* 725.

troman, *m.* [*Jfr Isl.* trúmaðr] *troman, trogen tjenare.* mijn och richesens troman bencht knwtsson *BSH* 5: 96 (1506). *Jfr* **tror.**

trompare, *se* **trumpare.**

tron, *m.* [*Mnt.* trôn. *Lat.* thronus] *tron.* swa sattis han opa sin tron *Al* 3668. *ib* 749. j hymmerike sitter hann j höxta tron *MD* 62. *ib* 66.

trona, *f.* = **tron.** innan stadhen babilonia siter alexander a sinne trona *Al* 9804 *(i rimsl.).* gudh henthe tich thil siin trono *MD* 54 *(i rimsl.). Jfr* **filsbens trona.**

tronadher, *m.* [*Isl.* trúnaðr] *Jfr* **mis-, o-tronadher.**

trone? *m.* = **tron.** alexander sat pa sin trona *Al* 10047 *(i rimsl. med* krono*).* han fördhe badhe mik oc hona ful wäl heem a thenna trona *ib* 8426. *Båda ställena torde snarast böra föras till* **trona.**

trer (tro. *ack. m.* **troo** *RK* 1: 1253; *MD (S)* 261. *f.* **tro. troo. troha** *Gers Ars A* 3. *dat. f.* **thrwer** *HSH* 20: 263 (1508). **troare** *BSH* 5: 548 (1515); *båda dessa former i uttrycket* till thrwer handh, til troare hand, *efter Mnt.* to truwer hant. *pl. nom. m.* **tro** *Fr* 800; *RK* 1: *(Ny början af Gamla kr.) s.* 164. *ack. m.* **troo** *ib* 1: 818; *gen.* **tro** *Di* 21. *komp.* **troare.** *superl.* **troaster),** *adj.* [*Isl.* *trúr] *trogen, med trohet hängifven, bevisande trohet mot. med dat.* hwilkin dondes är oc tro sinom skapara *MB* 1: 53. iosep war . . . sinom herra konungenom tro *ib* 256. thenne sonen war sinom fadhir thro *ST* 281. *KS* 77 (191, 84). *Di* 173. *Fr* 800. at han skulle hanom tess throare wara *RK* 2: 7550. thz han war swerige tro *ib* 2694. wille swenske hwar androm tro wara *ib* 1: *(Ny början af Gamla kr.) s.* 164. sinom herra hulder ok tro wära *Al* 2756. *Fl* 1222. — *trogen, trofast, pålitlig, redlig.* tro ok otro kunno ey wäl samman bo *GO* 713. *ib* 902. hulkin hon sik hafdhe swa som troaste bruttogha *KL* 324. hertogh magnus . . . baad sina hulla tienisto men ok troo sin örss fortekkia ok sik hosen skoo *RK* 1: 818. walde han . . . een visan man hull ok troo then ther rikit skulde första *ib* 1253. han var tro ok toghtelik *Fr* 33. rykta henne ena godha troha ok fornomstohha *(för -ogha)* människie *Gers Ars A* 3. *Li* 279. thz är tro almoge som saa gör *RK* 1: *(sfgn) s.* 184. lyda syna tro wener rade *Di* 21. *RK* 2: 3571. iag wille . . . wara hans tro man alla myne daga *ib* 3: *(sista forts.)* 5146. jac wil wara idher j [1] thro man *ib* 2: 8274. *ib* 6831; *jfr* **troman.** the . . . sagdo hanum tro thienste *Di* 6. *ib* 19. *FM* 247 (1505). på myn äre och thro thiensth *BSH* 5: 347 (1509); *jfr* **trothiänist.** tha rikensens raadh honum fiik sina troo handh *RK* 3: 1918. alle the tolff förskrefne goda män som wij hafde satt war saak och skälning til, som the oss nu hafwa vm aatskilt til bäggis wara troo hand *LtRK* 99 (1435, *orig.*). *SD NS* 1: 297 (1403). the för[nämp]de xv[c] (1500) mark stocholmske, som efftor bogis wores samtycke til troare hand insat äre *BSH* 5: 548 (1515). ath thet (ɔ: kalmarna sloth) motthe . . . antwordis the gode menn som dagtingen göre äller nogen aff thöm till thrwer hand kongen och oss till honde till thet herremöthe ändit är *HSH* 20: 263 (1508). *Se* **hand 4** *a.* — *trogen, fast, obrottslig.* han hiölt sin eedh sina fiende troo *MD (S)* 261. — *Jfr* **ful-, mis-, o-, van-tror.**

tros *(pl.* **trosser** *BSH* 4: 315 (1502)), *f.?* [*Mnt.* trosse] *tross, tåg hvarmed fartyg fastbindes.* ther komma strax xii karle i en baad och kastade ij trosser och eth ancker paa bommen *BSH* 4: 315 (1502).

troskaper, *m.* [*Isl.* trúskapr] *trohet.* hedhningen sa hans troscapp *KL* 296. nar mannin . . . thiänar j ödhmiukt oc troskap suasom troin swen *Bir* 2: 206. *VKR* 22. thu skalt lofwa honom throskap oc thiänist oc wardha hans man *ST* 24. jak will holla all then troskap jak tik loffuat haffuer *Di* 66. *ib* 65. *VKR* 23, 46, 48, 54. *Bir* 5: 123. thu haffwir mik swa storan throskap bewiist *ST* 463. han hult oc bewiste ondan throskap sinom fadhir *ib* 290. *BtRK* 434 (1516, *orig.*). the . . . hioldo honom troskap alt til dödhin *Bo* 14. *Su* 220. *MB* 2: 322. — *trohetslöfte.* affgudith berith . . . hwilko the troskap giort haffdho *(fœdus cum eo pepigerunt) MB* 2: 101. — *Jfr* **hionalags-, o-troskaper.**

troskylder, *adj. L.*

troskyldogher, *adj. L.*

trosvikare, *m.* [*Isl.* trúsvikari] *person som sviker den kristna tron, kättare. Lg* 3: 214.

trothiänare, *m. trotjenare, trogen tjenare.* haffwer jag racth ider min hand för en trotiänare *BSH* 5: 26 (1504). thenne mijn trotienere erich scrifwere *FM* 271 (1506).

trothiänist (trotiänesth *FM* 176 (1504). **trotienst),** *f. trogen tjenst.* mina ödmiwche oc veluiloge trotienist nw oc altiid forsent *BSH* 5: 26 (1504). *FM* 176 (1504), 246 (1505). scolo i min trotienist altiid finna wtan twiffuel *BSH* 5: 26 (1504). kom lauri laurisson ... och gaff sine soner ... all syne kop jord och lösöre for thoris trotienst och sytning the honom giort haffde och framdelis göre skulu *BtFH* 1: 167 (1508). *ib* 144 (1506). *Jfr* **tror.**

trovillare, *m. person som förvänder den kristna tron, kättare.* at kättara oc trowillara toko vpstigha i britannie lande *Lg* 3: 214. fordriwa aff the lande alle kättara oc trowillara *ib* 215.

trudha, *se* **troþa.**

trul *o. s. v., se* **trol** *o. s. v.*

trulsker, *se* **trylsker.**

trumba (trume. tromme), *f.* [*Isl.* trumba. *Jfr Mnt.* trumme] **1)** *rör, cylinder, trumma.* vatn vpledhis mz pipom älla trumbum *MP* 2: 108. göris aff sammo lädreno en trwmba äller lwdher sömath täth *PM* 13. *ib* 14. — *cylindriskt kärl.* j lätis kar som kallas trumba *(canalis) Bir* 1: 394. thu ther iak liknar vidh thessa trumbona *ib. Ber* 101. — *afloppstrumma.* et brygerhus meth pannen kar oc trommer *SJ* 365 (1470). the trumbona som vppa the sama stenhwsuäggenne liggya skal, hona skal jak vppehalda *ib* 417 (1375). eth stenhus ... liggiande näst wästan ludeke gulsmidz stenhws mädh halfwan mur ok halwo trumbo at halda ok bruka *ib* 8 (1422). lata upmura muren i mellen badhin husen effter thy gaffiane vtwisa ... oc trumban lighat hauer *ib* 36 (1426). *ib* 94 (1435). **2)** [*Sv. dial.* trumma, *fiskträg af trä med i bottnen borrade hål för vattnets afrinnande*] *fiskträg.* hoo som tager annarss krabbestenar eller lätte (: al. add. trume:) böte 3 mark *SO* 302. — **trumbo rum (trumba-),** *n. rum för afloppstrumma.* mädh fri trumba rwm *SJ* 124 (1443).

trumpa (trompa: -om *Iv (Cod. C)* 1747**),** *f.* [*Mnt.* trumpe] *trumpet?* mz harpor oc liror pipor trwmpor oc aldhra handa lek *Lg* 3: 687. *Iv (Cod. C)* 1747; *jfr* **trumpare.**

trumpare (trompare), *m.* [*Mnt.* trumper] *trumpetare; trumslagare.* pipara bombara ok trwmpara *RK* 1: 1403, 2190. buswn ok trompare *(Cod. A* bambara; *Cod. C.* trompom, *för* trompor?*)* mondo ther ey skorta *Iv (Cod. B)* 1747. — *se tillnamn.* cord trumpare *SJ* 38 (1426). *ib* 37.

trumslaghare (-slagere), *m.* [*Jfr Mnt.* trummensleger] *trumslagare.* her görss gansche vell behoff pipere och trwmslagere *BSH* 5: 364 (1509).

trygþ, *f.* [*Isl.* trygðar *el.* trygðir, *f. pl.*] *L.* **1)** *trohet.* tro oc trygdh til sin herra *MB* 1: 489. *Jfr* **trygdher.** **2)** *tro, lit.* ängalund sagdhe han fulla trygdh at nakars mantz lyghn, oc ey hälder mistrygdh *MB* 1: 96. **3)** *trygghet, säkerhet, fred, hägn.* engin lifuir tröstir wndi thässa hems thrygdh *Bil* 477. — *Jfr* **mis-, o-trygdh.** — **trygþar eþer,** *m. L.*

trygdher, *adj.? trogen.* athenas trodhe hans lyghn ok wordho *(troligen för* soro *el.* sworo*)* transagoras alle trygdh *Al* 1652 *(om* wordho *ändras på angifna sätt, är* trygdh *här att föra till* **trygþ** 1*).*

trygger (trygar *Bu* 102. *n.* **trygt** *KL* 20. **tryght** *Bir* 2: 148; *KL* 398; *MB* 2: 393. **trygdh** *Lg* 3: 442; *LfK* 76. **trykt** *MP* 1: 61; *Al* 10510; *LfK* 145. *ack. m.* **tryggan. trygghan** *MB* 2: 232. **tröggan** *SD* 5: 27 *(öfvers. i hdskr. fr. midten af 1400-talet). f.* **trygga** *SML Add.* 1: 5; *Bir* 1: 400. *dat. m.* **tryggum** *VGL IV* 19: 1 *i var. n.* **tryggo** *Bu* 516. **trygo** *ib. pl. nom. m.* **tryggir** *VGL IV* 15: 10. **tryggеr** *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). **trygge** *Al* 1056; *PM* XIII. **tryggie** *MB* 2: 127. **tryg** *(i rimsl. med* dygdh*) Al* 5262. *n.* **tryg** *Lg* 983. **trygh** *Bu* 143. *ack. m.* **tryggia** *Al* 2398. *dat.* **tryggum** *UplL M* 47: *pr. gen.* **tryggiä** *VGL I S* 2. *komp.* **tryggare** *KL* 298; *Bir* 1: 301, 2: 36; *LfK* 76; *MB* 2: 90; **-a** *Bir* 1: 333. **tryggiare** *ib* 3: 169. **tryggyare** *LB* 2: 60. *superl.* **tryggaster** *MB* 1: 396. **trygaster: -a** *LfK* 76. **tryggiaster: -a** *Bir* 2: 43**),** *adj.* [*Isl.* tryggr] *L.* **1)** *trogen, trofast.* þik kombar ... goþar kompan ok trygar broþer tel hialp *Bu* 102. — *trogen, hängifven.* idher och theress fatige thro hwlle, trygge thienara *BSH* 5: 273 (1508). — *trogen, troget hängifven, trofast (mot). med dat. (el. i dess ställe ack.).* som alla tryggaster *(fidelissimus)* är mik i mino hwse *MB* 1: 396. hon ... vilde vara sin herra tryg *Iv* 2549. *Al* 1056, 5262, 9636. swor han wara trygger och thro hwar then man i sverige boo *RK* 2: 118. **2)** *tillförlitlig, trovärdig.* the sculu skiära sik mäþ tolf mannum. them sum trygger äru *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). — *säker, som man kan lita på.* inge äro tryggyare ath thro än tesse *LB* 2: 60. siälena ankar fast ok trykt *(tutam ac firmam) MP* 1: 61. — trygt tokn, *tecken hvarigenom man kan förvissa sig om en utsagas riktighet el. om att ngn har det uppdrag som han uppgifver eller är den person för hvilken han gifver sig ut.* gaf hänne trygo *(för* trygt?*)* tekn þät hälgha cors *Bu* 516. diäwlen i manz hami böþ hänne af husbondans väghna mz trygo tekne fara mz sik *ib.* hon þorþe eigh ne sighia gen tryggo tekne *ib. Jfr* **vartekn.** **3)** *trygg, säker, tryggad mot fara, fri från fara.* oppa beggia sidher om siön lath iag hammegher byggia på thz wij skulle wara tess tryggia *(sannolikt af rimmet föranledd förkortning af* tryggiare*)* för bakhär oc tess starkare moth them stå *RK* 3: *(sista forts.)* 6118. the ... sätia them j tryggan *(tuto)* stadh *Bir* 1: 161. *ib* 333, 2: 36, 3: 169. *MB* 2: 232. en man ... ledhe skipit ok styrdhe ... til trygga hampn *Bir* 1: 400. ganga the en rättan oc tryggan wägh *ib* 4: 68. haffua tröggan *(securum)* hiordgang *SD* 5: 27 *(öfvers. i hdskr. fr. midten af 1400-talet).* räddos ... at ey wara tryggare at thula leonins gäld än manna wredhe *KL* 298. är tryggare *(tutius)* at blifwa j skiuleno *Bir* 1: 301. *LfK* 145. the som tholke äru som zacheus oc magdalena vtualdo tryggiasta delin *Bir* 2: 43. — *trygg, rådlig.* prästin sagdhe ey wara trygt ok ey sidhwänio at giwa nokrom gudhz likama j tholike soot *KL* 20.

ey är tryght at tro eet ordh wtländningiom *ib* 398. *MB* 2: 393. aff jäfwoghom thingom är ey tryght at döma *Bir* 2: 148. — (?) iak gifwer ther til *(till Apollos kloster)* thz är mik trykt siäxtan thusand gambla ducata *Al* 10510. **4)** *tryggad, i säkert förvar.* skal skiparen jnsätya the päningana ther the bliffwa trygge *PM* XIII. **5)** *trygg, lugn, obekymrad, fri från känsla af fara.* skalt thu sidhan tryggare *(securior)* nidhergaa til thina fiända heman *MB* 2: 90. wi skulom ingaa til them som tryggie äru *ib* 127. alexander gör them alla tryggia mz siin ordh *Al* 2398. — *lugn, frimodig.* thär waro antzswar tryg oc tröst thaghar redho *Lg* 983. o huat trygh oc frögdogh äru idur wälsignada hiärta, som för waro full mz räddogha oc dröffuilsom *Su* 143. eth goth . . . oc trygdh samwet *LfK* 76. aldra trygasta glädhi *ib. ib* 77. mz . . . trygdh hopp *Lg* 3: 442. — *n. adv. tryggt, med känsla af trygghet el. frihet från fara.* tha wi hona haffwom oc haldom som tryggast slither hon oc slipper myth wtu handomen *LfK* 122. — *Jfr* **otrygger.**

tryggia (*impf.* **-dhe**), *v.* [*Isl.* tryggja, tryggva] *vara (ngn) trogen?* the mik willo hylla ok tryggia the skulu alle ij fridhi byggia *Al* 1665. — *refl.* **tryggias,** *trygga sig vid, tro (på), lita (på).* fadher ok modher justine trygdus widh the ordh *Bil* 445. þa först trygdes natalia viþ at han var staþughar i tronne *Bu* 530.

tryggia eþer, *m.* [*Jfr Fnor.* tryggraváttr, tryggvavitni, *samt* trygđareiđr] *L. trohetsed, edlig försäkran om trohet.* **1)** *edlig försäkran som gifves af nyvald konung.* the svenska herra . . . honom *(Erik af Pommern)* strax til morasten föra til thera konung honom ther göra tryggia edhe mondhę han thöm sveria *RK* 2: 109. **2)** *trohetsed som undersåtar svärja sin konung.* the sworo honum *(Alexander)* tryggia edha *Al* 9641.

tryghet (**trög-** *Lg* 3: 486), *f.* **1)** *trygghet, säkerhet; skydd, hägn.* antwardhar iak mik allaledhis wnder thina stora maktz tryghet *(tutela) Bir* 4: 45. hafwer han . . . glädhi tilkomande lifs äwinnelikhet ok tröghet *Lg* 3: 486. **2)** *trygghet, lugn, frihet från oro.* sagho folket som ther bodhe wara vtan allan rädduga . . . j alle tryghet *MB* 2: 126. han . . . döör mz tryghet *Su* 84. *LfK* 77. — **tryghets bref,** *n. bref el. skriftlig urkund innehållande försäkran om trygghet el. säkerhet, lejdebref.* giffwa . . . beskärmilse breff, häghn, äller tryghetz breff *PM* 38. *ib* 39.

tryglika (**tryggilika** *L.* **tryggelika. triggelika. tryggeliga.** *komp.* **tryggeligere** *FM* 486 (1510)), *adv.* [*Isl.* tryggliga] *L.* **1)** *med trohet.* han . . . screff tryglika *(fideli stylo)* aff sins mästara munne *Bil* 247. iosep thiänte swa tryglika hedhnom herra, at han änkte wände sik til gangx aff hans gotz *MB* 1: 233. **2)** *tryggt, med trygghet, säkert, utan fara.* gömdo the ther sit gooz swa tryggelica swa som ij sinom fatabwr *Gr* 313. *Bir* 2: 104. *FM* 486 (1510). at tw mat triggelika liffwa *LB* 3: 36; *jfr* **3.** — *säkert, fast.* tha alla portha waro tryggeliga til stängde *MB* 2: 77. **3)** *tryggt, obekymradt, med känsla af lugn el. frihet från fara.* tha jak som tryggelikast gladdis mik hanom haffua *Su* 205. gak tryggelika *(secure)* fram *ib* 297. *Lg* 663.

trygliker (*n.* **tryggeliket** *LfK* 78), *adj.* [*Isl.* trygglígr] *trygg, fri från fara; rådlig.* ey är tryggeliket androm antwardha siälenna skrin wtan laas oc nykyl *LfK* 78. *Jfr* **otrygliker.**

tryglikhet (**tryglighet. tryggelikhet**), *f.* [*Fdan.* trygglichet] **1)** *trygghet, säkerhet, tryggad ställning.* här ärom wi j renliffwis tryglighet wäl bewarat *Bo (Cod. B)* 342. hwar en som wil haffwa tryggelikhet *LfK* 122. aff tryglikhet mot dödhenom *Ber* 221; *jfr* **2.** **2)** *trygghet, lugn, frimodighet.* hugsins oc hiärtans tryglighet *Su* 351.

trylla (*part. pret.* **-ter.** *f.* **trilth** *Lg* 3: 148), *v.* [*Isl.* trylla] *eg. göra till troll; förtrolla, förhexa.* skalt thu engin thrylla ellir mz truldum willa *ST* 32. j thänna trylta prestenom aff trolkonone *Bir* 3: 5. *ib* 4. esthw trilth aff cristnom mannom och komith till thera tro *Lg* 3: 148. — *genom trolldom bringa (till ngt) el. försätta (i ett tillstånd).* jak är swa som en herra hwars syni härrans owin hawir . . . nidhir thrykt ok trylt at ära sik *Bir* 3: 217. een prestir tryltir *(fascinatus)* aff ene trolkonu til kötzsins skörlimnadh *ib* 5. at nakor . . . ware swa fatadher, bewndin ällir tryltir j nakon orenan oc olofliggan kärlek *Su* 365. — *Jfr* **trolla.**

trylsker (**trylzsker. trolsker. trulsker. trwlsker: trwlsk** *Di* 234; **trwlskare** *ib* 231. **thrulzker**), *adj.* [*Fnor.* trylskr] *som har trolls natur; trollkunnig, egande förmåga att trolla, som utöfvar trolldom.* trayanus sagdhe ignacium wara trulscan *(Cod. C* trytzskan *(utan tvifvel uppkommet af* trylzskan*)* 998*) Bil* 370. thwe thrulzke *(Cod. C.* trylzske 1026*)* afgudha män *(duos magos)* gingo lönlika opte siluestro *ib* 568. witte (möyomen) at the varo trolska *(Cod. C* thrydzska *(utan tvifvel uppkommet af* thrylzska*)* 1016*) ib* 486. *Di* 231, 234. äst thu trylsker man *Fl (Cod. B, C)* 1246.

tryne, *n. L.*

trä (**thre** *Lg* 92. **träa** *Al* 5847. *gen.* **träs. trä** *(skriffel för* **träs?***) Lg* 91. *pl. dat.* **träom** *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **träem** *ib (Cod. A)* 83, 97, 99, 156. **träim** *ib* 486. **träm** *Bir* 1: 232; *Su* 146. **thräm** *Bil* 88. *gen.* **trea** *MB* 1: *(Cod. B)* 535. **trä** *ib* 1: 83, 99. *med art. sing. nom., ack.* **trält** *Bir* 2: 222, 3: 63 *(på två st.).* **trät** *ÖGL B* 35: 1; *Bu* 71; *Bil* 904, 905; *Bir* 3: 61, 4: *(Dikt)* 235. **thrät** *Bil* 89; *MB* 2: 98. **träät** *Bir* 4: *(Dikt)* 235. **tret** *VGL II U* 14 *(på två st.).* **trätz** *(för* **träth?***) Lg* 3: 391. **träth** *Lg* 91, 94, 95, 96. **trädh** *ib* 93 *(på tre st.),* 95 *(på två st.)*; **eke trädh** *MB* 2: 85; **olye trädh** *ib* 97; **fikona trädh** *ib*; **winträdh** *ib* 98. **träd: olyo träd** *ib* 97; **vinträd** *ib. dat.* **tränu** *VGL II U* 14. **träno** *Bil* 111; *Bir* 3: 61, 379; *Lg* 91 *(på två st.),* 95. *gen.* **träsins** *GO* 792; *Bir* 4: *(Dikt)* 234. **thräsins** *Bil* 89. **träsens** *MB* 2: 368. *pl. nom., ack.* **träin** *MB* 1: 223; *Bir* 3: 65. **träen** *MB* 1: 376. **trän** *ib* 223, 2: 97, 98; *Bir* 3: 65. **thrän** *MB* 2: 97, 98. **träån** *Lg* 92; *Al* 5860, 5862. *dat.* **träomen** *MB* 2: 343. **trämen** *Al* 5873), *n.* [*Isl.* tré] *L.* **1)** *träd.* böghþe sik trät tel hänna . . . sua länghe mön at sik mätta af þäs frukt *Bu* 71. seth . . . sätte quistin rotfastan ifuir sins fadhers graf ok vaxte quistrin ok wardh stort thrä *Bil* 88. en vuir sat ofwan j träno *ib* 111. är mantzins wäxter olikaster widh trä

wäxt, thy at röter äre träem for mwn, oc mz them dragha the sina födho at sik *MB* 1: 83. trä kasta siin owerwätis thing owan aff sik *ib.* blomstris iordhen mz grönt gräs, oc sädhe oc frwktsamom träem *ib* 156. skal iordhin födha sit blomster, oc träen fyllas mz frwkt *ib* 376. *Su* 328. j en lund. hwar faa trä waro *Bir* 1: 231. manga grena framga aff träno *ib* 3: 379. thundir oc klen swasom träs löff *ib* 446. godhir vili liknas vidh träs rot *ib* 61. vm trät är väl rotat ginom graffs thz ey aff mwlluerplenom *ib.* *ib* 63, 64, 65. owir the käldo sa han et trä standa mykith barklöst oc blomstir löst *Lg* 91. aff them *(kärnarne)* skal thry thre op wäxa thz första är cedrus. thz är thz högxsta trä i wärldine är . . . annath är cipressus . . . thz thridhia är gran *ib* 92. at han skulle äta aff alzskona frwkt i paradiis vtan aff eno trä som sidhan kalladhis wiisdomsins trä gotz oc iltz *MB* 1: 159. j paradiis lät gudh wäxa alla the frwkter aff trä matte lostelik waxa, oc midhwakt i paradiis liiffs trä swa kallath *ib* 158. lifsens trä bärandis xij frwcter j hwar manadh giffwandis sina frwkt oc träsens löff til folksens helso *ib* 2: 368. solinna trä oc manans *Al* 7525. ey är goth stinga hand mällom trä ok barken *GO* 611. ä är gamblo trä fal i vaannum *ib* 110. trä fallir ey at första hugge *ib* 761. tholik är frueth som träsins dygdh är *ib* 792. iacob . . . hugger nidher vng trä, oc flaar aff them barken soma stadhe . . . oc om theu tima ther faarin timas, tha lagdhe han träin nidher i watn oc ledde faarin swa näär, at the sagho mislita trän *MB* 1: 223; *jfr* 2. *Bil* 648. *GO* 45. *Bir* 1: 232, 3: 65, 4: *(1 ikt)* 234, 235. *MB* 2: 97, 98. *Su* 146, 147. **2)** *trä.* thz värdoghasta korsins trä *(lignum crucis)* *Bo* 197. hon sagdhe . . . sik see ther eth wndherlikt thrä oc sagdhe, at a thy thräno *(ligno)* skal en man dödh thola *Bil* 88. fiughur thrä *(ligna)* waro i korseno *ib* 89. han hafdhe ena kirkio bykt aff trä *ib* 850. enä taflu af trä *SD* 5: 564 (1346). — *trästycke, vedträ.* han telgde eth trä *MP* 361. thör trä *(arida sarmenta)* kofra latau ekdh *GO* 52. **3)** *af trä förfärdigadt förvaringskärl, tunna.* att sälie öl vth mz häringebändh eller sundisk trää *SO* 224. häringebändh och sundisk trää hälle sex eller otte kanner mindre, än the tynner som här i staden göres *ib.* — *Jfr* **ala-, aldin-, apald-, aska-, aspa-, blomster-, bärands-, bäru-, cypres-, dor-, dyrne-, döþvipa-, döf-, döfvipa-, eke-, ene-, fike-, fikona-, frukt-, gran-, gröta-, hasla-, hiupona-, kors-, laver-, laverbära-, mandel-, märke-, oleo-, olie-, olive-, palm-, palma-, pil-, pila-, pero-, päru-, säghl-, vin-, äple-, ättar-, öl-trä.** — **trea garþer** (*ack.* **treagar** *VGL* [illegible] 133. **treagar** *ib.* *gen.* **threagarz** *SML B* 10: 5 [illegible]), *m.* *L.* *Jfr* **trägarþer.** — **träs bol,** *m.* [illegible] trebol [illegible] *bol el. sessa af ett träd, trädstam.* godhir träsbol *MP* 2: 106. — **träs buske,** *m.* *buske.* ths [illegible] . . . ksxixas oc stirbals j tras bask[illegible] (*a sentibus et aspidibus*) *Bir* 2: 228.

träbalker, *m.* [illegible] een klen träbalker giek [illegible] *TK* 269.

träbarker, *m.* *bark på träd.* [illegible] *Bir* 2: 193.

träbiälke, *m.* *träbjälke.* [illegible] syntis sitia swa som een människia a enom trä biälka *(trabe lignea)* *Bir* 3: 190.

träbodh, *f.* *träbod, bod af trä.* *SJ* 103 (1440), 174 (1448), 253 (1458?).

träbygning, *f.* *träbyggnad.* *SJ* 8 (1423), 31 (1425), 48 (1430) *o. s. v.* vordo uthaf kyrkionne uthborne alla stola, benkia, kijstor och träbygningar litzla och stoora och sma chora *TK* 269. var . . . een träbygningh giort uthan före grindena starkliga mällan sanctæ katharinæ pälare och helga mäster pädhers graaff, att grinden skulle icke niderträugias *ib.*

trädh, *n.* [*Jfr Mnt.* tret] *å hästhof genom trampning uppkommet sår?* bade trädh och nagil stingh *LB* 2: 70. *Jfr* **stegh.**

trädha (*pres.* **trädher** *Iv* 2497; *FM* 186 (1504). **träädher** *LfK* 218. *impf.* **trädde** *Di* 72, 176. **trädhe** *ib* 258. *pl.* **träddo** *Iv* 4454. **träddhe** *HSH* 20: 201 (1507). **tredhe** *BSH* 4: 321 (1502). *part. pret. n.* **tredt** *HSH* 20: 256 (1508)), *v.* [*Mnt.* treden] **1)** *träda på, trampa.* hwar ormen trädhir a stiärtin han wändhir ä howdhit in *(för* i*)* geen *GO* 412. konungens häst trädde hanum sa at han fik sin död *Di* 176. — *med prep.* pa. hwi träädher tu ey lenliga pa theres faghra föther *LfK* 218. — *bildl.* atti ecke lotte then prestesven . . . att trädhe mek sa pa hwgedtt *BSH* 4: 321 (1502). **2)** *träda, stiga.* didrik trädho epther them *Di* 258. thaa the träddhe i landh *HSH* 20: 201 (1507). — *rycka fram.* wideke trädde fast till hanum *Di* 72. tredhe vy in for mwren vesten til ok brendhe portten *BSH* 4: 321 (1502). **3)** *gå, vika, aflägsna sig.* icke treda fran oss *HSH* 20: 255 (1508). **4)** *gå, inlåta sig.* thet eders herredömä ey nämmäre trädher i thesa dagtingen, vthen som the article beleffede oc besiglede i stocholm jnnähaallä *FM* 186 (1504). ati äre then som haffwer diwpast tredt i sachen *HSH* 20: 256 (1508). — **trädha fram,** *träda fram, rycka fram.* hwa ther skulle fram at trädha *Al* 3371. — **trädha i mot,** *träda emot. träda till mötes.* tha the träddo herra iwan ij moot *Iv* 4454. — **trädha til,** *träda fram till, gå emot.* herra iwan . . . rasklika trädher thän ormin til *Iv* 2497. — *rycka fram.* waldemar . . . bad rytzsana träda hardeliga till *Ii* 199. — *Jfr* **tilträdha.** — *Jfr* **af-, in-trädha,** *öfrenson* **troþa.**

träþa (*pres.* **-ir.** *part. pret.* **trädder** *L.*), *v.* [*Sv. dial.* träda, träa. *Jfr N.* trada] *L. plöja.* trädher han ekke wil sina mark *MD (S)* 256. medh plogen skal han träda jordh *ib* 283. later hanom trädhe widh gardhen *BSH* 4: 335 (1503). *Jfr* **eträdder, half-, tvä-trät.**

träþa, *f.* *L.*

träþe, *n.* *L.* *Jfr* **half-, halfnaþa-träþe.** — **trädhis kal (trädskåhl)?** *n.* *ett slags kål?* moder abbatissa sände benom *(bishop Henrik)* trädskåhl *TK* 271. — **träþis lön,** *n. pl.* *L.* — **trädhis plogher,** *m.* *plog.* mz en trädhis plogh *(vomere)* *MB* 2: [illegible]. — **träþis äria,** *f.* *L.*

trädhilse, *n. pl.* *Jfr* **genträdhilse.**

träfat, *n.* *träfat.* han . . . sände henne . . . eth träfat oc ther vppa eth kwgbrekih *Lg* 3: 220.

träflel (**-flöl**), *f.* *träfla, planka.* lagdho the . . . träflela *(tabulas ligneas)* alt kring vm korsit swasom

trä trappo alt til then stadhin a korseno hwar hans fötir skullo korsfästas *Bir* 3: 271.

träfrukt, *f. trädfrukt, frukt af träd.* triddhiongen aff alle södh. oc alla hälfftena aff trä frukt som oss til hörer. til giffwom wi idher *MB* 2: 251.

trägarþer (-gaardher: -gaardh *Bir* 5: 133; **-gaardhenom** *ib.* **-gorder),** *m.* [*Fnor.* trégarðr] *L. inhägnad inom hvilken frukttäd äro planterade, trädgård.* lyste pylatum til äple, som han saa waxa junan nästa trä gardhe *Bil* 244. lop han . . . til en trägardh ok kastadhe sik widh iordh vndi eth thrä *ib* 648. huar en wiis trägardz örkare, haffuandes i sinom trägard mang trä, ey afflater at ympa ny trä *Su* 147. loth han redha gestabodith j en thrä gord *(apaldrsgarðe) Li* 246. *ib* 36, 247. en dag war konungens dotter i sin trägard *(grasgarð) ib* 54. vm al the godho träin ophiöggins hwa inginge tha j yrtagardhin älla trägardhin ok vm al fructsamlico trän oprifwins mz rotom tha syntis trägardhin mykyt fwl *Bir* 3: 65. iak skal rensa min trägardh *ib.* tilstädhi hon them haffua . . . inganga j trägardhin ällir gräsgardhin *(in viridarium) ib* 4: 61. *ib (Dikt)* 234, 5: 99, 100, 133. *SJ* 103 (1440), 174 (1454). *Jfr* **trea garþer. — trägards man,** *m. trädgårdsmästare. Bir* 5: 99. — **trägards mästare (trääägardhz-),** *m. trädgårdsmästare.* han war swa som godhir trääägardhz mästare hulkin som trolika thiänande sinom härra plantadhe wiinqwist i hans trägardh *Bir* 4: *(Dikt)* 234. — **trägards röktare,** *m. trädgårdsmästare. Bir* 4: *(Dikt)* 234. — **trägards systir,** *f. klostersyster som har vård om ett klosters trädgård.* the twa trägardz systrana haffuen j sine göma nyklana til trägardhin *Bir* 5: 99. — **trägards yrkiare (trägardz örkare),** *m. trädgårdsodlare, trädgårdsmästare. Su* 147.

trägren, *f. gren af ett träd.* han . . . hwgh ena trägren *MB* 2: 102. mz trägrenomen *ib.*

trägudh, *m.?* [*Isl.* tréguð, *n.*] *trägud, gudabild af trä.* jak är gudh ok ey stengudh älla trägudh *Bir* 1: 229.

trägha (*pres.* **-ar. -er** *MD* 337, *(S)* 230, 233, 276), *v.* [*Isl.* trega] **1)** *vålla (ngn) sorg, bedröfva, gräma.* hwar thz (ɔ: lönska läghe) plåghar thz kombir then daghir thz honum thz träghar *MD* 82. vilin j eder ey segia latha mest skal thz eder träga oc hata *ib* 335. thz skal them jw en tidh träga *ib (S)* 296. aui at the godha qwinnan skulde swa iämärlika til orätta sit liiff fortapa thz thräghar mik mädhan iak lifwir *ST* 448. *LfK* 144. pharao konung träghar at han lät idher lidhugha *MB* 1: 315; *jfr* **2.** *ST* 335. — *vålla (ngn) bekymmer, bekymra, väcka leda.* honwm träghar thz han lewir *(hunc vite tedet)* som räknar thz han äthir *GO* 408. — *förtryta, harma.* hwj skulle myn herre thz träga thz the vara *(för* vardha*)* hion *MD* 234. thz träger oss än j dagh *ib* 337. thz jak honom eentidh sägher gör han thz ekke thz mik träger *ib (S)* 276. han trenger the ädela fra sina ägher han torff ey vndra at tom thz träger *ib* 230. om side tem thz illa träger *ib* 233. — *opersonl. med två ack.?* tha monde än honom siu fader träga *MD* 325. **2)** *bedröfvas öfver, ångra.* jak wil göra swa som then man, ther träghar ena gerning the han hawer giort *MB* 1: 167. *ST* 387. — *refl.* **träghas,** *oroas, tryckas, plågas.* see huru iak wsul alla wägna trägas *(coartor)* här i tässa wärldz widha skipilse *Su* 43.

träghi, *m.* [*Isl.* tregi] *L. sorg, bedröfvelse, ängslan.* thz gaar margo hiärta til trägha *Fr* 54. o hwat hiärtans träghi *(o cordis angustiæ)* tholikit är *Su* 408. *ib* 405. — *sorg, ånger.* hawa . . . thwaghit sit hiärta aff fwlom hugh mz taarom eller mz trägha *MB* 1: 329. första scripta dagher är sorgh oc träghi *ib* 284. hawe beskan trägha fore gambla synder *ib* 310. *ST* 182. hauar þu trägha þinna ilgärninga *Bu* 141. — *Jfr* **hiärta träghi.**

trähovuþ (-huwuþ), *n. trähufvud, af trä arbetadt hufvud.* tu huwuþ af ällyuu þusand iumfru lagþ i tu trähuwuþ med kronum *SD* 5: 563 (1346).

trähus (träde huus *MD* 424**),** *n.* [*Isl.* tréhus] *trähus. MD* 424. mädh stenhusom oc trähusom *SJ* 84 (1438). hans trähws the af brendhe *RK* 2: 2757. *ib* 3863.

träkapel (trä kappal), *n. kapell af trä. BK* 213.

träkar (trää- *MD (S)* 230**),** *n.* [*Isl.* tréker] *träkärl.* äta ok drykka aff . . . träkarom *Bir* 3: 259. *Al* 9958. *MD (S)* 230.

träkista, *f.* [*Isl.* trékista] *träkista, kista af trä. Lg* 3: 176.

träklubba (-klobba), *f. träklubba.* böstis wäl mz enne trä klobbo *PM* 8.

träknapper, *m. träknapp.* han *(manteln)* scal samanfestas j brysteno medh enom trä knap *VKR* 12. *ib* 11, 50.

träkniver, *m. träknif.* thz bansatta ordhquädhet sannas nu alla stadz. at hwar vil sik bädzst ok annars ärande tälghis mz träkniff *Su* 422.

träknöpe, *m. träknapp.* thän mantolin skal . . . saman bindas j brystena mz enom trä knöpa *(nodo ligneo) Bir* 4: 10. *ib* 20.

träknöper (trää-), *m. träknapp.* thän mantolin skal . . . saman bindas oc fästas j brysteno medh enom trää knöp *VKR* 58. *ib* 66.

träkällare, *m. källare hvarest af trä förfärdigade kärl (för öl) el. tunnor förvaras, ölkällare?* II lester herre ööll i träkällaren I lest swene ööll for vthan thet i spisekälleren är *HSH* 19: 166 (1506).

träkäralde, *n. träkärl.* at drikka w träkäralde *Su* 386.

träleker (-leeker)? *m.* trwl hawa träleek *(fustibus effecta joca ventilat orchea secta; Fdan. texten:* traldh ber træ i legh, *var.* trold bor tra i legh; hawa träleek *för* hawa trä i leek, *hafva trästycken (d. v. s. knölpåkar el. dyl.) i lek? el. (med anslutning till var.* tra *i Fdan. texten) för* hawa thra i leek, *hafva stridighet el. omedgörlighet i lek? Se Kock, Medeltidsordspråk* 2: 179) *GO* 352.

trämärke, *n. L.*

träpipa, *f. träpipa.* en stor trä pipa *PM* 14.

träplantare, *m. trädplanterare.* gör jak sua som godhir träplantare hulkin som i sätir planto quist älla telong j thorran stok *Bir* 3: 65.

träplögger, *m. träplugg.* hulkaledhis judhane fäste ther starklica hans kors a biärgheno j hälla skoronne . . . ok fästo mz smam träplöggom at korsit skulle fastelica sta *Bir* 3: 271.

träsagh (träsaagh *Su* 436. **trää saagh),** *f. träsåg.* ysayas . . . warth söndher sagadher mz trää saagh *Su* 165. *ib* 436.

träsel (träsell), *n.* [*Mnt.* tresel. *Franska* trésor] *skattkammare.* tha varth konungens träsel sa rykt ath aldre var i suerige slikth *RK* 1: *(efgn) s.* 171. konungen störke rikesins träsell *MD* 421.

träskrin, *n.* [*Isl.* tréskrín] *träskrin.* thz hittis opta, at innan gul scrinum gömas fatöko clute ok j thräscrinum gul ok gärsoma *Bil* 236.

träsmaker, *m. smak af trä.* ath ölith . . . haffwer träsmak *SEG* 116.

träsmidher, *m.* [*Isl.* trésmiðr] *träarbetare, timmerman, snickare. Bo* 136. han war en aff the beszta trä smide som tha waro i alla wäroldene *Di* 57.

trästokker, *m.* [*Isl.* tréstokkr] *trästock, bjälke.* räkna . . . thina synde wara swasom storan trä stok oc thins brodhors swasom litla skäf *KL* 270.

trästudh (-stodh), *f. trästolpe, träpelare.* een kleen träbalker gick emällan badhe trästodherna, som voro i yttersta trätrappomen *TK* 269.

trätrappa, *f. trätrappa. Bir* 8: 271. *TK* 269.

trätälghia (-telge. -tälie), *f.* [*Isl.* trételgja] *timmeryxa? ss tillnamn.* olauus trætælghia *Reg. Ups.* (1344) *i PK* 266. olaffwer trätelge *PK* 231. olaff trätälie *RK* 1: *(LRK) s.* 222.

trävirke, *n.* [*Isl.* trévirki] *trävirke, byggnadsvirke.* han lät hugga oc tälghia alt träwirkith *(Cod. B* al fangin 563*)* at *(för* af?*)* dyrom träim til gerningäna *MB* 1: 486.

trävärk, *n.* = **trävirke.** giordhe han kors mote mönstrino. ok thz rifnadhe ginstan sundir . . . ok eldir vptändis i träuärkit *Gr* 307. thet mykle gamble träwerk, ther inne *(i slottet)* war *BSH* 5: 594 (1517).

trö, *n.* [*Sv. dial.* trö] *L. målkärl af en viss storlek; rymdmått (för säd) af en viss storlek; enl. uppgift från* 1500-*talet* = $^1/_2$ *spann, enl. uppgift från* 1700-*talet* = $^1/_8$ *tunna. Jfr Falkman, Om mått och vigt* 1: 295, 296, 297; *Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 751. nigils laurinsson . . . vplot sebiorn laurinsson et trö säde oc IIII las eng j stormsnäs *DD* 1: 109 (1459). I gotz thwa thyni sadh v trö minus ligiandis j kopatyllom *ib* 266 (1435).

trögher (*n.* **thröght** *Pa* 11. **trökt** *Bir* 4: 63 **thrökt** *ST* 78. *superl.* **tröghaster. tröggaster),** *adj.* [*Jfr Isl.* tregr] **1)** *trög, ovillig, svår att förmå till ngt.* alle hans brödher afeggiadho han aff klostris jngang: han warde sik swa at han kom them alla til klostirs. ensamin gorardus riddare: hans brodher gaff sik tröggaster *(Cod. C* tröghaster j closter 1037*) Bil* 784. folkit war (mykit) hart ok thröght til tronna *Pa* 11. folkit war mykyt hart oc thrökt at taka widh throne *ST* 78. **2)** *trög, trög el svår att nedsvälja, som går trögt ned.* thört oc trökt *(arctus)* är brödhit wtan frukt oc bär *Bir* 4: 63.

tröia (*ack.* **tröio** *Bir* 3: 373, 374. **tröyo** *SD* 4: 400 (1334). **tröye** *RK* 2: 7259. **tröghio** *SJ* 107 (1441). **troyo** *SD* 4: 381 (1334, *gammal afskr.*). *pl.* **tröior** *ib* 711 (1340?). **tröyor** *RK* 1: 2334**),** *f.* [*Isl.* treyja. *Mnt.* troie] *tröja, åtsittande klädesplagg som betäcker hufvudsakligen kroppens öfre del el. bålen, i sht ss en del af rustningen. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 444, 2: 318, 322; *Weinhold, Altnord. Leben s.* 166. riddarenom tilhöre at haua thz klädhe näst kroppenom som lät är ok lint swa som är tröia *(diploidem)* thy skal jak föra thik j thässe tröio *Bir* 3: 373. licamlik tröia är blööt ok lät *ib.* far j thässe tröio *ib* 374. johannes gaff thik tröio än . . . iak skal arna thik brynio älla panzara *ib.* han är vndirlica väkntir swa som thän som vare j licamlike stridh oc hafdhe hiälmborona j nakkanom . . . tröian *(diplois)* som skulle väria licammin oc brystit laghe vndir honum j sadhlenom *ib* 2: 64. sommi fingo thera tröyor oc thera plator *RK* 1: 2334. han hade ey vtan j [1] tröye oppa *ib* 2: 7259. lego . . . petro famulo meo . . . meam thoracem dictam troyo *SD* 4: 381 (1334, *gammal afskr.*). lego . . . laurencio in blexthorpe dyploidem meam dictam treyo *ib* 400 (1334). II treior *ib* 711 (1340?). hon skulde gifua mik . . . en hans kiortel . . . oc ena tröghio *SJ* 107 (1441). *Jfr* **silkis tröia.**

tröia (tröya), *f.* [*Mnt.* troie] *trea, den sida på en till tärningspel begagnad tärning hvilken har tre prickar.* en tröya forgaas oc dws oc aas them kaster hon mäst *MD* 395.

tröst (trööst *RK* 1: 3174. **trost** *Bu* 16. **trysth** *BSH* 5: 61 (1505)**),** *f.* [*Isl.* traust] *L.* **1)** *förtröstan, tillit, tillförsikt.* i stassens nöt grep stassen(s) biscopir kiurtellen (ɔ: vare fru kiurtel) ok fäste a märke stang ok gik vt vreþer *(Bil* v räddir 931*)* af staþenom mz varra fru trost *(förtröstan till Jungfru Maria)* a mot ovinum *Bu* 16. vil eigh släppa sit hop oc tröst tel ihesum christum *ib* 29. satte salogh fru alla sina tröst tel . . . guz moþor *ib* 30. hau callaþe mz tröst (til hiälp) sanctum iacobum *ib* 173. hafua thröst til nadha *Bil* 605. vm än ij idhra tröst til gudz sätin *KL* 339. hulkin som räddogha ok tröst hawir til gudh *Bir* 2: 148. hans hiärtä haffuer til gudh en tröst at henne anger warder än löst *Iv* 3243. the haffdo enga andra tröst än a konung magnus *RK* 1: 4529. nw hadhe her erik nielsson oc saa her niels sture akth och tröšth aa sina mwre *ib* 3: 1467. gangande wppa gudhelikx mildhetz tröst *(ex confidentia divinæ pietatis) Su* 296. — *tillförsikt, hopp, förvissning.* maria for stoþ guz iartighne ok fästes mäþ tröst at guþ monde ok göra frammer iartigine mäþ hanne *Bu* 6. the fru gladdis ok fik tha tröst thz hänna anger vardher än löst *Fr* 1003. min herra . . . gaff mik thäs tröst at gudz ängel skulle mik rät wisa *MB* 1: 205. wart hop oc tröst til gudz nadha *ib* 314. wart hop . . . hawer tröst aff thy at gudz älskoghe hawer skilt os widh iordhrikis älskogha oc giwer os tröst til himerikis *ib.* thässa thre dygdher, tro oc tröst oc gudz älskoghe, kallas gudhlika dygdher *ib.* ware thz swa at thin man saghdhe at han wilde thz orätfangna godzsit j gen gifwa oc pröffte thu at han thz mente oc formatte oppa the tröst *(på grund af den förvissningen, i förvissning derom)* mat thu ther aff lifwa oc ey ällas *ST* 484. — *tillförsikt, tilltro.* han gaf sich ey ther til tröst *(han tilltrodde sig ej)* at holla thz ämbite schadalöst *RK* 2: 1868. — *tillförsikt, frimodighet.* vm tu hauer mykin hugh ok stadhughan, tå må tu liua medh mykle tröst *(fiducia)*, fri ok gladhr ok oräddr *KS* 23 (55, 24). prädikande mz alle tröst *KL* 176. hon hiolt han äkke af dyrue vtan

af älskoghans tröst *Bo* 235. *ib* 74. *MP* 1: 37. nar minsta synd görs ey for godh gerninga thröst *(på grund af den frimodighet, som goda gärningar gifva; quando ex fiducia bonorum operum minimum peccatum non committitur)* *Bir* 1: 388. *ib* 1: 218, 3: 179. äru the suikne j false tröst *ib* 89. — *mod, (frimodig) sinnesstämning, känsla af trygghet.* gawo sik alle godha tröst *(voro vid godt mod, kände sig trygga)* *RK* 1: 868. giffwin ider alle godha tröst *ib* 3422. war nw wiidh eena godha trösth *ib* 3: 1695. *BSH* 5: 61 (1505). — *mod, munterhet.* ther mz fa the fughla thera röst siwnga mz ful godhe tröst *Al* 4624. — *mod, dristighet.* puken gaff them ther til trösth *MD* 33. syndoghir man takir sik tröst *(fiduciam)* at synda af prestana wranga äptir döme *Bir* 1: 160. — *styrka, kraft?* han *(Adam)* hafdhe mera wit, oc mera tröst a mot syndinne *MB* 1: 139. — *liflighet, styrka?* eldin bran aff mykle tröst *Fr* 2571. **2)** *förvissning, löfte?* om danmarkx raad framsättä begärändis naaken trösth ther til ath konghen ellir hans sön skullä naaken tidh faa tilgaangh til rikit igen *FM* 186 (1504). **3)** *trygghet, säkerhet.* þera gläþi tröst (aldre) fa ända *(æternorum securitas gaudiorum)* *Bu* 183. hon lät sänkia then fiärdha *(näml. spiken i Kristi kors)* j iorsala haff ther swalghit war wadhelighast pelagrimum til thröst *Bil* 88. tha bygdo the eth hwss a gulbergs heedh ... at landit skulle haffua ther aff en tröst *RK* 1: 2960. var härra tröste han ok baþ han fara v räddan a sina tröst ok gömo *Bu* 181; *jfr* **4.** — *trygghet, lugn, frid, välfärd, gagn.* the hälgha script vppa hulke siälinna helsa oc thröst *(der selen troist)* liggir *ST* 4. thenna bokin skal heta sielinna thröst *ib* 5. koma thith som wi maghum äwinnelika wara siela thröst finna *ib* 6. **4)** *stöd, hjälp, bistånd.* iak är siutighi ara gamal synda karl. ok skörs likama. iak hauar opta takit tel tröst guþleka läst a min licama *Bu* 135. kununglik ingiäld the hånom *(konungen)* äru laghd til vphäldes, ok rikeno til tröst ok froma *KS* 58 (145, 63). riker almoghe är kunungs ära ok tröst landa *ib* 78 (192, 85). nu hopar mik a idhra tröst at allder min anger vardher nw löst *Iv* 3285. adhirtan landz herra ... komo honom tha til tröööst *RK* 1: 3174. beddis aff konungenom folk oc tröst *ib* 4024. han ... badh honom om hielp tröst oc radh *ib* 2: 4860. mz gudz tröst ok konungsins nade *ib* 1: 2007. meth gudz hielp ok tröst *SD NS* 1: 22 (1401). medh gudz tröst *ib* 2: 134 (1409). cristnom mogha til tröst *ib*. thz war engilsens fyrste rösth ther nider war sendh i gudz trösth *(för att bringa Guds hjälp?)* *MD* 10. aff hwath wälde haffwer thu tröst *Al* 8614. her tordh ... war konungsens största trösth *RK* 3: 94. — *hjälp, råd.* the badho honum om godha tröst *Al* 1696. — *råd, utväg.* iak ser her är ey annar tröst *RK* 2: 3561. **5)** *tillåtelse, samtycke.* giffuär iach .. eders herredömä icke tröst ellir samtyckiä thil *FM* 186 (1504). giordhä jak thet oppo edhre tröst *(i förlitande på edert samtycke)*, at jak bröth thäm *(brefven)* op *ib* 187 (1504). aff wesgötherne iag inghen gyslan tog wthen på thera trösth in till them drog *RK* 1: *(Yngre red. af LRK)* s. 281. **6)** *uppmuntran, maning.* män hugnaþos af hans tröst *Bu* 496. — *maning, varning.* the hördho aff himilin ena röst hon sagdhe rät mz thässe tröst gange ängin the trämen till swa frampt om han lifwa wil *Al* 5872. **7)** *uppmuntran, hugnad, tröst.* han *(Johannes)* ... skref ... allom cr[i]stnom tel tröst þe þing guþ hanom teþe *Bu* 149. mz tässe starka trösth war byscops sorgh mykit lösth *RK* 3: 1464. — *Jfr* **mis-, sighers-, van-tröst.**

trösta (*pres.* **-ir.** *impf.* **tröste. tröööste** *Ansg* 253. **troste** *Bu* 102. **trostä** *Di* 6. **tröstade** *Lg* 3: 28. *part. pret. n.* **tröst** *Di* 80. *imperat.* **tröst** *Bu* 144; *Bir* 1: 363; *Al* 3557; *MB* 2: 167, 337; *Su* 252; *Di* 59**)**, *v.* [*Isl.* treysta] *L.* **1)** *ingifva förtröstan el. mod, stärka modet hos (ngn), styrka.* gvz ängel ... tröste han räddan *Bu* 4. troste huar annan. ok guþ þöm baþa *ib* 102. var härra tröste han ok baþ han fara v räddan a sina tröst ok gömo *ib* 181. gudh ... tröste hans hiärta mz söta tungu *Bil* 214. gudh tröste hona gen allom frestilsom *ib* 425. tröst *(confirma)* nw mik herre gudh j thenna thyma *MB* 2: 167. *ib* 337. tha war en i gudhz almogha trösther oc stadugher man som andhra tröste som förfäradhe waro *Su* 68. — *gifva hopp el. försäkran (om ngt).* apostoli tröste thöm til liiff at the wordho hele epter triggia dagha wärk *Bil* 236. — *styrka, uppmuntra.* han ... tröste sina män ok varþnaþ tel martirium mz faghre fortalan *Bu* 422. then hälghe and ... wiiste honum oc tröste han at forsma falsan gudh *MB* 1: 278. — *uppmuntra, mana.* sanctus georgius ... tröste þem stigha staþen *Bu* 496. *ib* 29. herodes ... tröste judha til at röghia pylatum *Bil* 301. modhren oc the andre brödherne tröste *(hortabantur)* hwar annan til at döö manliga för gudz laghom *MB* 2: 299. machabeus ... tröste andra mz sigh at wagha sik j nödh för sith land oc sin almogha *ib* 312. jwdas machabeus ... trösta *(sannolikt för* tröste; *hortabatur)* sina män, at the ey skuldo förfäras *ib* 325. — *göra djärf, egga.* lydhin ekke falsom prophetis, som idher trösta a mot nabogodonosor *MB* 1: 10. **2)** *trösta, hugsvala.* än thot hänna vini trösto hona *(licet a notis confortaretur)*. tho gat hon ey hugnadz *Bo* 25. var herra ihesus gaar mit mällan systrena. hughnande ok tröstande *(consolans et confortans)* them *ib* 156. jesus christus ... tröööste han oc hughsualadhe medh sinne hälghe nadh *Ansg* 253. inghen tröstade honum *Lg* 3: 28. **3)** *förtrösta (på), förlita sig (på). med dat.* husfrun callaþe cosmam ok damianum ... ok saghþe sik þöm trösta ok tro *Bu* 516. cosmas ok damianus sagh[þ]o tel hänna sik vara þöm hon tröste *ib* 517. — *med prep.* tröst a ihesum christum *Bu* 144. *Bil* 256. tröst starklika a gudh *Bir* 1: 363. *Su* 69. at hon tröste mera a diäwlen *Bu* 135. *Pa* 21. at hon skal alzstingx trösta til gudh. oc jnkte wppa sina forskullan *Lg* 819. trösta tel ensamen ihesum christum *Bu* 20. hon tröste mz hiärtano ok öpte mz munnenom tel varra fru hialp *ib* 30. *MB* 2: 154, 304. — *lita på, hafva förtroende till. med dat.* emileo riddara tröste han bäzst *Al* 2178. — *med prep.* the trösto ey wel a konungsins fridh *RK* 1: 2065. han tröste ... a sina händer froma *Iv* 785. han hafdhe ther huarte viner älla fränder ther han matte a trösta *ib* 752. spurdhe drapparen smasuenin vm han matte fulkomlika trösta vppa han oc thora sighia hanum sin lönlik thing *KL* 41. een man pa hulkin thu wäl trösther *(cui credis)* *MB*

2: 240. *Bir* 1: 191. *MB* 2: 255. hon tröste til mik alt bätre än til han *Iv* 2730. — *lita på, trygga sig vid. med dat.* han thröste wäl sinom hälgha lifnadh *Bil* 657. han tröste suå sinom fastom husum, at han änkte reddes sin almogha *KS* 30 (76, 32). ey ofmykit trösta sins ens skiälum ok rådhom *ib* 78 (176 79). — *med prep.* tröstande a daghxsens hälaghet *KL* 40. then är ödhmiukir hwilkin som ä huru mykyt han gör godh thing tho rekna han thom swa som änkte ok tröste änkte a sina forskyllan *Bir* 3: 189. *Fl* 1610. somlike trösta wppa sina högha forskullan *Su* 206. mz nakrom godhom gerningom ther the trösta vppa *Bir* 1: 232. tröstandis oppa sith mykla folk oc stora diärffhet *Su* 69. tröste hertogh erik ... ther a at konungen war hans magher *RK* 1: 2159. tröst ey offmykith ther opa *Al* 3557. at thu skuli aldre trösta aff (*confidas de*) thine rätuiso älla dygdh ok makt *Bir* 3: 379. *Su* 301. om wi rymom ok tappom striidh tha hafwum wi hwarghin trösta widh *Al* 1986. — *med en sats.* jag tröste iag war stark oc stoor *RK* 1: (*LRK*) *s.* 281. — *lita på, vara säker på, vara förvissad om, (säkert) hoppas.* tröst vppa at thz (*svärdet*) wäll biter *Di* 59. abraham wiste wäl at hans brodherson loth han war oskyllogher aff them fwlo sodome syndom, oc swa tröste han at nakre flere waro *MB* 1: 191. — *vara säker om el. på, säkert hoppas, tro sig, tilltro sig, tro sig till. med inf.* the hopas ok trösta (*confidunt*) at faa hymeriko for änkte *Bir* 1: 119. tröstir jak fuldelika wm hona forswaras oc wm hona bön höras *Su* 209. tröstandis sigh hiälp oc räddingh aff gudi giffwas (*confidebat ... auxilium sibi a Deo affuturum*) *MB* 2: 325. mz hans mact oc dygdh tröster jac forvinna alt thz mote mik bärs *Bil* 536. iak tröster wäl finna thän stadhen *Lg* 673. ey tröstandhe them ower winna *Su* 68. *Fr* 1162. *RK* 2: 7210. sporde thöm ... hvar the trösta ena juncfrw finne *ib* 155. engen broder thagä mera gernigk til sick än han tröster redha göre jnnan then tijdh the baden syna mellan samtyckionde worde *SO* 114. — *lita på, tilltro. med dat.* widh tholika frestninga räddis mange. ok tröste ey sinum cranklek at thola, wtan flyddu til ödhkna *Bil* 403. **4)** *fatta mod, blifva el. vara vid godt mod, blifva el. vara modig.* ther af thok han hopas oc trösta *Pa* 19. at the ... skuldo trösta oc amynnas huru gudh j hymerike haffde them vndherliga hulpit *MB* 2: 325. **5)** *anförtro.* mit siäla gagn satte jak oc tröste j annars händer *Su* 241. — **trösta sik,** **1)** *vara frimodig.* tröst þik väl *Bu* 102. *Su* 252. *RK* 2: 3612. — *vara öfvermodig, förhäfva sig.* at eigh sculu saloghe van hopa ok eigh säle ok cate trösta sik *Bu* 489. *MB* 1: 241. — *vara öfvermodig el. trotsig (mot ngn), visa trots (mot ngn).* jechonias tröste sik a mot nabogodonosor *MB* 1: 9. *ib* 11. **2)** *vara till mods.* hwre tröster tw tik (*hve trúir þu at þér gangi*) *Di* 157. **3)** *lita (på), trygga sig (vid).* vtan thu hawir ödhmiuktena. thorft thu trösta thik hwazske vidh iomfrudom älla fatikdom *Bo* 33. tröste sik vidh hans väluiliogha godhleek *ib* 62. *ib* 103. *Lg* 675. *Su* 68, 206. tröstin idhir ther vidhir at iak foruan världina (*confidite, quia ego vici mundum*) *Bo* 178. *ib* 229. hon tröste sik alt widher warfru hiälp, oc tröste sik fullelika til henna *Lg* 3: 54. ther tröste iak mik til *ib* 16. **4)** *tilltro sig.* en biscopar som han skriptaþe tröste sik eigh sätia hanom fulla sk[r]ipt *Bu* 168. valerianus spurþe vitum än han tröste sik böta hanom *ib* 525. the ... trösta sik at fulkompna sin wilia *MB* 1: 175. tröste sik fulkomplika at halda land oc stadh vtan swa mykla wakt oc wärn *ib* 465. nemrot war swa mykin daare at han tröste sik at wardha iämwällogher i himpnenom som han war a iordhinne *ib* 175. *Bil* 228, 235. *MB* 1: 315. *Iv* 1453, 2717. *Di* 6, 82, 203. ändock han sigh ther til icke tröste *Lg* 3: 352. — *drista sig, djärfvas, företaga sig.* ther göra landgong tröste han sik *RK* 2: 7571. — *tro sig till, hafva hopp om.* sidhan gik han til haghen ok spordhe om han trösthe sik liffua om han finghe en godh lächiare *Di* 261. — *refl.* **tröstas,** *styrkas, uppmuntras.* tröstis hwar vidh annan oc gladdos inbyrdhis *Bo* 248. — *styrkas, få styrka.* jeremias tröstes i mörka tornet *LfK* 63. — **trösta sik til,** *tilltro sig, drista.* ath ... nokor man ... tröstir sik till ogerninga ok nokor darskap göra *EG* 66. haffde iak thz wist at han war sa manneligben man tha hade iak ekke tröst mik till at slagiss mz hanum *Di* 80. *Jfr* **tiltrösta sik.** — **trösta sig vidher,** *tilltro sig, drista.* jnge trösto sik vidher moth the suenska nogat örliga *RK* 1: (*sfgn*) *s.* 171. — *Jfr* **be-, for-, mis-, van-trösta.**

tröstare, *m.* [*Jfr Mnt.* tröster] *tröstare, hugsvalare.* thik widhirgaar ... thröstarin then hälgha anda *ST* 196.

tröstarinna (trösterinnä), *f.* [*Mnt.* trösterinne] *tröstarinna, hjälparinna.* hans trösterinnä war for honum innä *Fr* 2287.

tröstelika (-liga. *komp.* **-likare. -ligare. -likaren** *PM* XXXVII), *adv.* [*Isl.* traustliga. *Jfr Mnt.* tröstliken] **1)** *med tillförsikt, utan fruktan, med frimodighet, frimodigt.* at wi maghom tröstelica til thin gangha *MP* 1: 37. han bödh sik tröstelica (*fiduciakiter*) in ij ämbitit *Bo* 99. *KL* 157. *Bo* 143, 235. *Bir* 1: 117. *LfK* 62, 64, 65. — *frimodigt, modigt, dristigt.* judas oc hans män oforfäradhe drogho mote them trösteliga til kampin *MB* 2: 238. hwar aff konungxsens män täss trösteligare vp foro mot iherusalem *ib.* — *dristigt, djärft, obesväradt, oförsynt.* at the moghe thäs tröstelicare synda *Bir* 2: 210. *ib* 1: 64. — *modigt, käckt, tappert.* the ... slogos sa trösteliga at engen wilde for then andre ryma *Di* 19. *ib* 77, 153, 154. *PM* XXXVII. **2)** *tryggt, säkert.* owir the murana skal iak tröstelika ledha them *Bir* 1: 91. — *tryggt, lugnt, ostördt.* at hon maghe thes tröstelikare (*fiducialius*) hwilas mz honom *Bir* 1: 9. lata the sina hörara tröstelica (*fiducialiter*) hwilas j syndomen *ib* 3: 89.

trösteliker (-likin. -liken. *n.* **-likheth** *ST* 6), *adj.* [*Isl.* traustligr. *N.* trøysteleg. *Jfr Mnt.* tröstlik] **1)** *frimodig.* barbara, war stark oc tröstelikin *ST* 264. the tröstelika rösten *Su* 142. **2)** *pålitlig.* är han tröstelikin (*fidus*) vin ok troin (*fidelis*) kompan *Bo* 232. **3)** *gagnelig.* thz som sant är oc faghirt oc siälinna thröstelikheth *ST* 6. **4)** *hjälpsam, välvillig, mild.* pawen war syndarom ganzska trösteliken *Lg* 3: 341.

tröster, *adj.* [*Isl.* traustr] **1)** *frimodig, modig.* ia[k] se iþar sua fasta ok trösta i cristne tro *Bu*

508. gik jak thröst fram til gudz mönstir *Bil* 456. thu scalt nw vara starkir oc tröstir *Pa* 15. at almogen skall wara tess trösthere *BSH* 5: 462 (1511). *MB* 2: 3, 4, 5, 61, 150, 233, 303, 312, 325. han lotz tha ware tröst *RK* 2: 3402. tha war en i gudhz almogha trösther oc stadugher man som andhra tröste som förfäradhe waro *Su* 68. *RK* 2: 4874, 5589. tröstir man j hiärtano *MB* 2: 324. *RK* 3: 2208. thz ware tröste helade froma *ib* 2: 3688. *ib* 6298, 8840, 9368. *MD (S)* 250. thz vndrar margh en riddara tröster *Al* 8814. then som drikker ther aff bliffwer dyärffwer oc throsther, oc försma dödhen oc allan wadha *PM* XXXVII. — *frimodig, som röjer frimodighet.* thär waro antzswar tryg oc tröst taghar redho *Lg* 983. **2)** *trygg, säker, fri från fara.* engin lifuir tröstir wndi thässa hems thrygdh *Bil* 476. — *säker, pålitlig.* fresta hwru isen är tröst *Al* 2200. **3)** *pålitlig, trovärdig, trofast. Bil* 214. **4)** *trogen, huld. med dat.* han foor ... til konung järsleff som honum var tröster *MD* 357. — *Jfr* **mis-, o-tröster.**

trösthet, *f. frimodighet, tillförsikt.* i sälikhetinne wari altidh när räddoghin, i frestilsomen tröstlhetin *(confidentia in temptatione) Spec. Virg. s.* 228 *(enl. meddelande af Dr. R. Geete).*

tröstirska, *f. tröstarinna, hjälparinna.* en hogswalirska oc tröstirska allom människiom *Lg* 3: 608. *ib* 650.

tröstning, *f. Jfr* **beträstning.**

tröstogher, *adj.* [*N.* treystug] **1)** *förtröstande (på).* war tröstoger til gudh *Lg* 3: 350. — *förtröstansfull, frimodig.* bönen skal ... wara tröstogh oc troleken *LfK* 64. — *frimodig, modig.* wiste wij ho som sa tröstoger ware. at han wilde thz göra oc rida gynom rytzarna *Li* 188. *LfK* 255. — *frimodig, vid godt mod.* warin tröstoge *BtRK* 133 (1429). — *Jfr* **miströstogher. 2)** *pålitlig, trogen. Jfr* **fultröstogher.**

tubba (tobba. -ar, -adher), *v.* [*Jfr Mnt.* tobben] *narra, förleda, locka.* synd är fatigha böndher saa tubba *RK* 2: 4033. — *locka, tubba.* jag fröktcr, ad her sten tobber then almoge fran ider i akerbo häridh *BSH* 4: 305 (1501-1502). om min drengh hade honom luckat eller tubbat *FM* 489 (1510). — *förleda, egga.* swa som han skulle haffwa tubbadh *(instigasset)* helyodorum til tolgha gärninga *MB* 2: 289.

tugga (togga, *se* **otuggadher. -ar, -adhe, -adher),** *v. tugga.* swasom licamlik mat tagx saman oc tuggas ok smältis til licammans oppehälle *Bir* 2: 297. han tugga ... som asne ensamin halmin *ib* 1: 331. the ... tuggadho oc bitu iordhena *Pa* 17. *KL* 31. *Bir* 3: 60. nar man tuggar hona (ɔ: galanga) ... oc halir hona tuggada i mwnnenom mz wiin *LB* 3: 48. *ib* 47, 2: 36, 3: 46. masticare j: tugghä *ib* 6: 284. mz twggande läpom *Bir* 5: 67. — *bildl.* nar han ätir them (ɔ: min ordh) ok tuggar *Bir* 1: 180. see nw oc thänk hwat godho kraso här rättis aa. wilt thu känna oc smaka hans sötma tha tugga *(rumina)* granlica *Bo (Cod. B)* 343. — *Jfr* **otuggadher** *samt* **tingga.**

tuggan, *f. tuggande. LfK* 93.

tugh (togh), *n.* [*Isl.* tog] *L. tåg, rep.* leonit är ekke got swa göra tampt at thz löpir j tugh ellir band *ST* 213. bwndho the honom mz thu ny rep äller togh *MB* 2: 118. — *särsk. om skeppstäg.* tughin oc al skipredhin fästir han stadhlika *Bir* 4: *(Dikt)* 251. thet *(skeppet)* är ey brath segelredhä, forty her är ey takel eller tog tiil *BSH* 5: 583 (1517). han *(fisken echeneis)* haller skipith pa enom stadh j starkasta storm swa ath jngen segel bölyor, aaror, äller strömmer kwnna thz komma aff them stadhenom ... hwilkit jngen ankar, kabel, äller togh kwnna göra *PM* XVII. *RK* 3: 963. sua som thz skip än hauir säghilträit oc styrit oc eet ankara mz twem tughom *Bir* 2: 171. — *bildl.* tha brista hopsins oc tronna strängia oc tugh *Bir* 2: 172. — *Jfr* **byrdha-, silkis-, slagh-tugh (-togh).**

tugha, *f. Jfr* **bruþtugha.**

tugha, *f. Jfr* **hortugha.**

tughi, *m. Jfr* **bruþtughi.**

tughin, *p. adj.* [*Jfr Isl.* toginn *samt Mnt.* togen, getogen] *eg. dragen; född (af), härstammande (från)?* goth är wara aff godho tughin *(sannolikt har dock här från början icke stått* tughin, *hvari* n *för öfrigt beror på ändring; möjligen har det uppkommit af ett äldre* tughi, *af* tugh *i betydelsen: "tåga", ämne, art; motsvarande Fdan. text har: thet ær goth ath komme aff goth; i en annan redaktion: gaat er ath vere aff gaat two; Lat. texten har: laudem tela legit quam filum nobile pegit) GO* 473; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 223 *f.*

tukt, tukta *o. s. v., se* **tokt, tokta** *o. s. v.*

tulder *o. s. v., se* **tolder** *o. s. v.*

tumbermästare, *m.* [*Jfr Mht.* tambûr; *Franska* tambour] *trumslagare?* ther var halla mykith bang aff bambor ok basunar mykith klang aff tumber mästara dyre var ther ful ohyrä *Fr* 1785.

tun (-ir. -ar), *f. (jfr* twnardalum *SD* 4: 2 (1327? *samt. afskr.)) och n.? i pl. f.* [*Isl.* tún, *n.; pl. (i ortnamn)* -ir, *f. Sv. dial.* tun, *m.*] *inhägnadt jordstycke; gårdsplats. i ortnamn. i sht i pl.* curia mea twn *SD NS* 1: 343 (1404). curiam nostram, tunar *SD* 1: 659 (1285). setunir *ib* 353 (1251, *gammal afskr.*). de thorstunum *ib* 2: 22 (1287). de solendatunum *ib* 37 (1287). de sictunum *ib.* de skieptunum *ib.* in sætunum *ib* 82 (1289). de nierdhatunum *ib* 265 (1298). apud tunir in aker *ib. ib* 266 (1298). curiam tune in næsi situatam *ib* 505 (1307). karolus in tunum *ib* 4: 2 (1327? *samt. afskr.*). in twnardalum *ib.*

tunder (tönder), *n.* [*Isl.* tundr. *Mnt.* tunder] *tunder.* eldin flögh som vm annet tönder *(i rimsl. m.* sönder; *på motsvarande ställe i Hadorphs uppl. läses:* eldin flög som aff ett tunder *(i rimsl. m.* sunder) *s.* 49) *RK* 1: 1101.

tunga, *f.* [*Isl.* tunga] *L.* **1)** *tunga.* i höfdeno är ... mundr ok tunga all likamanom til tarua *KS* 32 (82, 34). är ... tungan skapat til tuäggia syslo. hon skal manz mål framföra ... ok hon skal täfka i munnenom manz mat, ok skal röra han ok föra til suälghindina *ib* 55 (138, 59). lät iulianus hänna tungo af skära *Bu* 506. han ... beth j sma stykke sina tungu mz tannum *Bil* 402. sänt lazarum at han väthe sin fingir j vatne ok dröpe a mina tungo *MP* 1: 186. *Bu* 7. *Bil* 602, 691, 747, 868, 869. thöm syntos mango tungo swa som eldir *KL* 133. siunge guþlek tunga

sötan älscogha ihesu christi *Bu* 25. min tunga scal vphöghia thina rätuiso *MP* 1: 269. skal . . . huar tunga vidhirga at var herra ihesus christus är j gudz fadhirs äro *ib*. hwat hälzst nakor twnga kan ther aff sighia *LfK* 125. alla . . . hwässa sina twngher til at banna *ib* 124. om hon ey atenast sigher mz twngonne, wtan ämwäl thro. aff innarsta hiärta, sik wara . . . minne wärdh, än nakra andra *Bir* 5: 17. onda twngor ärä nog till *Di* 36. man skal egh haua twa tungger i een mun *GO* 83. ä är sötgärn tunga j hwars manz hööse *ib* 321. goth är sinne tungo styra *ib* 551. *ib* 637, 680. — *tunga, oxtunga (ss maträtt)*. han scal sin kost holda . . . mz . . . twa skynkar, twa twngar, twa metworster *SO* 80. LX twnger *HSH* 19: 166 (1506). — *Jfr* **diävuls-, draka-, elda-, elds-, geta-, hiorta-, hunda-, yxna-tunga.** **2)** *tungomål, språk*. han . . . vndistar alla tungor ok talar *Bu* 204. cristoforus for þäþan tel eet annat land ok staþ. som han cunne eigh tungo. ok uar nat ok dagh a bönom. at guþ gaue hanom tala ok vndistanda lanz tungo *ib* 499. at the talado aldra handa maal ok aldra handa thungo *(ut omnium gentium linguis loquerentur) Bir* 1: 199. hwar therä hördhe aposlana tala the tungo ok thz maal som hine varo födde mz *KL* 133. the . . . tilburdho at tala i vmskiptelikom tungom *ib*. vi hörom thom tala guz höghelik thing j varom tungom ok mz varä modhor male *ib*. som för lasu alt ok sungu a iudha tungu *Bil* 378. heth han nero nequam som tydher wandwäter . . . a göscu thungu *(af senare hand ändradt till* a waart maal*) ib* 307. tha . . . een sanger wäl diktadher a swenska tungo, wardher flutter oc thydder a rytza tungo tha giter man ey the same ordh lakt til lika a andra tungo, som för flöllo wäl saman *MB* 1: 319. som bibliam wände aff hebreiske tungo oc til latine eller gretzske *ib*. a waara tungo *ib*. eufemia drötning . . . lät thässa bokena vända . . . aff valske tungo ok a vart maal *Iv* 5745. nu är hon *(boken)* . . . giordh til rima . . . aff thyzko ok ij swänska tungä *Fr* 3207. kwnne ey then hälga herran tyska twngho ällar tyst maal *Lg* 3: 161. *Bil* 226. *MB* 1: 69. 208, 209, 429, *(Cod. B)* 553, 2: 344. *MP* 1: 167. *Al* 9612, 9616. — *språk, språkområde, (sammanfattning af) menniskor som tala ett språk, folk, land*. han hawir een stadh som är världin j hulkom siutighi tungo *(linguæ)* äru suasom siutighi herradöme oc j huarie tungone är een mins sons vin thy at ängin är the tunga j hulke ä finnas nakre mins sons vini *Bir* 8: 82. *Di* 280. han wan alla egipto tungo *Al* 1731. ouer alt valandh ok alla tytzsko tungona *Lg* 8: 562. — *Jfr* **latins-, ryza-tunga.** **3)** *tungformig el. långsträckt yta; smal landsträcka mellan två vattendrag? i ortnamn*. tungo *Styffe. Skand. und. unionstiden*, 2 *uppl.*, *s.* 118 *(urk. fr.* 1426*)*. jn tungolundum *SD* 5: 529 (1346). — *vik*. vphoffwit til thän delen fran höghhethenne, beskasta haffsens, oc aff thäs twngo *(lingua)* som wändis til swdher *MB* 2: 41. haffsens twnga *ib*. *ib* 49. — **tungo band (tunga-bandh. tunga baandh** *Lg* 3: 385**)**, *n. tungband, tunghäfta, det som vållar oförmåga att tala*. hans tungo band löstos och han taladhe rätlica *MP* 1: 262. hans tungo bandh losnadho *ib* 268. tungo bandhit löstis *ib* 269. lossadhis strax hennes tungabandh *Lg* 3: 361. *ib* 385. — **tungo byld (-böld. -böldh)**, *f. tungböld*. for twngo byldh *LB* 2: 46. dogher hon *(malört)* fore thungo böldh *ib* 4: 350. *ib* 7: 70. ther aff wardher . . . tungho böld *ib* 5: 292. — **tungo fulder,** *adj.* [*Fdan.* tungofuld] *pratsjuk*. tungofwl *(linguosa)* iomfru är folsk *Ber* 104. — *grälsjuk*. kifua ey älla träth mz tungofullom *(linguato)* man *MP* 1: 107. *LfK* 207. — **tungo gal (twngo gaal)?** *n.?* [*Jfr* **galle,** *m. Isl.* galli] *fel el. värk i tungan*. thwa *(näml. ådror)* liggia wnder tynningana them skal man latha ffore thanna wärk ok twngo gaal *LB* 2: 63. — **tungo lagh (twngha-),** *n. tungomål, språk*. pa allas thera maal oc twngha lagh *MB* 2: 181. *ib* 192. — **tungo lös (tunga-),** *adj.* [*Isl.* tungulauss] *saknande tunga, utan tunga. LfK* 279. — **tungo mal (twngo maal. twngomaall. tungamal. tungamaal),** *n.* [*D.* tungemaal] *L. tungomål, språk*. fingo apostoli alla twngo maal tala oc forstanda *Bil* 226. *MP* 1: 167, 2: 30. *Lg* 225. the atskildes j tungamalen *PK* 220. plagandis them mz aathskilt tungamaal *ib*. — *språk, språkområde, (sammanfattning af) menniskor som tala ett språk*. wij *(Svenskar och Danskar)* äre alle eth twngomaall *HSH* 19: 137 (1506). — **tungo redhe,** *n.* [*Jfr Sv. dial.* munnrea] *talförmåga*. honum war giwit rent oc redhelikit tungo redhe til prädikan *Lg* 3: 197. — **tungo rot,** *f.* [*Isl.* tungurœtr, *f. pl.*] *tungrot*. — *pl.* the . . . toko wt hans tungo rötir mz enne tangh *Bil* 869. tha han kom til then stadhin som litit var atir aff thungorotomen *ib*. ffor hoosto tak mirram ok leth lenge liggya vnder tungo röther *LB* 2: 59. — **tungo sot (tungasoth),** *f. sjukdom i tungan*. fore tungasoth *LB* 2: 69. — **tungo spini (tunga spyne),** *m. tungspene*. om tunga spynen är fallen *LB* 7: 219.

tungarþer, *m. L.*

tungel, *n.* [*Isl.* tungl] *himlakropp*. epte allom himna ok thungla gangh *Bil* 478. *Jfr* **himbla-, himil-, himils-, himna-tungel.**

tunna (tonna: -o *SGG* 128, 129, 130, 132, 133, 134. **tynna** *BSH* 4: 305 (1501-1502); *PM* XIV; **-an** *ib* XV *(på två st.)*; *BSH* 5: 429 (1511); **-o** *EG* 68; **-or** *PM* XIV; *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.; på två st.*); **-er** *SO* 221, 224; **-e** *SD NS* 1: 46 (1401, *nyare afskr.: på två st.*); **-ona** *LB* 3: 82**)**, *f.* [*Isl.* tunna. *Mnt.* tunne, tonne. *Franska* tonne] *L.* **1)** *tunna, stort laggkärl af cylindrisk form*. baandith aff eena twnna brasth *RK* 3: 256. twa twnnar thoma *ib* 4185. annor hälftin aff ölono samansamkis j ena tunno *VKR* 37. *LB* 3: 82. *SO* 221, 224. sölff oc gull jak weyt ey manga twnnor full *RK* 1: 433. samansankadhe ena tunno fulla mz päningom *KL* 263. en abbate . . . bödh sinom känneswen längdantil bära ena tunno watn hwarn dagh *ib* 283; *jfr* **2.** skal ey annath gotz räknas wtan gotzit som wthwertis war kwngiorth, som är skinmees, för skinmees, tynna smöör före smör, fath järn, före järn *PM* XIV; *jfr* **2.** then pakken, tynnan, mesen, j hwilko gotzith är *ib* XV. **2)** *tunna, ss måttkärl el. mått. Jfr Hildebrand, Sveriges Medeltid* 1: 749. engin i embetheno köpi kool vthan han mäthi them mz retta thunno som mz stadzsins tekn merkt är *SO* 64. at han gör orätta tunna mindre än 48 kannor *ib* 299. I kätill gaar s (½) tunno vdj . . . I kätill om s (½) tunno . . . en ny bryggepanne . . . som gaar

VIII tunnor vdj *HSH* 19: 167 (1506). ena stando aff iii tunnom *SD NS* 1: 678 (1407). innan wydbo *(Vedbo härad, Småland)* . . . i örydhe twa garda som skylla atta tynnor korn, suättoquarn, som afginge tree tynne miöll, möllotorpa quarn, som afginge tree tynne miöl *ib* 46 (1401, *nyare afskr.; tynne bör kanske snarare föras till* **þyn**). innan kindh *(Kinds härad, Vestergötland)* en gard i tiustastadhum, som skyllar fyra tynnor korn *ib.* iac . . . kännes . . . hafua opburit ena tunno salt *ib* 2: 3 (1408). *ib* 101 (1409). är hon *(sillen)* här wel dyr, swa thet tynnan gelder här icke en penning mindre en xv mark ortug *BSH* 5: 429 (1511). vj tunner strömyng ȷ tunna torsk *BtFH* 1: 332 (1463). *ib* 326, 327. then tynna polver, som her knvt eskelson haver ider sagt *BSH* 4: 305 (1501-1502). 1 tunna puluer, x tunnor styckat piill, ½ tunna stöppt lodh *FH* 4: 83 (1499). IIII tunnor smör *ib.* 1 tunna lax, ½ tunna skonsildh *ib.* 1 lest VIII tunnor spiisbrödh, III tunnor herre brödh *ib. BSH* 4: 336 (1503). *HSH* 19: 165 (1506), 166. gaff mik en thwnno ööll *SD NS* 1: 153 (1402). *EG* 68. *SGG* 128, 129, 130, 132, 133, 134. *GS* 39, 41. — *Jfr* **half-, lärn-, mästar-, mästarmanz-, pilta-, pulver-, vin-, öl-tunna.** — **tunnobindare (tynnebindere** *SO* 219. **tunbindare), m.** *L. tunnbindare.* jöns clemitzson tunnobindare *SJ* 52 (1433). *ib* 64 (1436) *o. s. v.* eric tunbindare *ib* 219 (1452). *SO* 219. — **tunnobindara redhskap (twnnebindare redhscapp), n.** *uppsättning af tunnbindarverktyg.* eth twnnebindare redhscapp *FH* 4: 83 (1499). — **tunnobindara ämbite (tynnebindere ämbete), n.** *tunnbindaryrke.* falle in i tynnebindere ämbetedt *SO* 224. *ib* 219. — **tunno butn (twnna bothn** *RK* 3: 3768. **tynno bothn** *PM* 7; **-bothnen** *ib* 8**), m.** *botten af en tunna. RK* 3: 3768. *PM* 7, 8. — **tunno gods (-gotz), n.** *L.* — **tunno vidher (tynne wedher), m.** *trä hvaraf tunnor förfärdigas.* köpe tynne wedh *SO* 219.

tupper, *se* **topper.**

turificera (-adhe), v. [*Mlat.* thurificare] *tända rökverk, anställa rökoffer, vid gudstjenst svänga rökelsekärl.* turificerade ärchiebiscopen och alla biscopar huar medh sitt rökelsekar moth grafvena *TK* 273. thurificeradhe han öfver helgedomana, huart sum han them nidladhe i kijstona *ib.* — *med dat.* togh ärchiebiscopen . . . rökelse karet och turificerade allom reliquiis *TK* 273.

turturduva (turtil- *Bo* 3, 6. **tortil-** *ST* 209. **tortel-** *LfK* 19. **tyrtil-** *MB* 1: 473; *ST* 210; *Ber* 36. **tyrtel-** *MB* 1: 361, 474, 478. **törtil-** *ib* 361**), f.** [*Mnt.* turtelduve. *Jfr Isl.* turturi. *Lat.* turtur] *turturdufva.* sit . . . ensamin som turtur dwan *Bo* 46. köpto the twa turtil dufwo *ib* 6. föra mz sik til gudz hws . . . en duffvnga eller törtilduwo *(Cod. B* turturduffwo 561*) MB* 1: 361. offra twa tyrtelduwor eller twa dwffvnga *ib.* tyrtelduwo offer hördhe fatiko folke til at göra *ib* 478. turtur duwa röst är hördh *Ber* 37. turtur duwa är renaste fughul hwlkin som pläghar byggia sin redhe i höghum träm *ib.* turtur duwan hafwer grat for sang *ib.* varin tina kindher faghra som turtur duuonna hulke naturlikit är at mister hon sin maka taker hon ey sidhan annan *ib. Bo* 3. *MB* 1: 473, 474. *ST* 209, 210. *Ber* 36, 167. *Su* 86. *LfK* 19.

tusk (-ir), f. [*Sv. dial.* tosk] *källfrö, groda.* tag sma twsker oc fröder i kerren *LB* 7: 190.

tusk, n. *tasslande, förtal.* fly bakdantan kor hwisk ok thwsk *Ber* 59.

tuska, v. *Jfr* **baktuska.**

tuskan, f. = tusk, n. hör ey tuskan *(susurrationes) Ber* 59. ther idhnas nw bakmal ok tuskan *Su* 422. *Jfr* **bak-, mot-tuskan.**

tuskare (tyskare), m. *tasslare, sqvallrare, förtalare.* thu skal ey wara lastbärare oc ey tyskare *(susurro)* manna mällan *MB* 1: 365. the afwndsiuko tyskarane *(detractores) Su* 426. tha tuskarin är borttakin *(susurrone subtracto)* huilas delor *MP* 1: 107. tuskare *(susurro)* ok twä tungol är forbannadhir *ib* 172. *Jfr* **baktuskare.**

tuta, f. *Jfr* **hortuta.**

tva-, *se* **tvä-.**

tvar, *adv.* [*Mnt.* twår] **1)** *i sanning, för visso.* ney twar *(Cod. C* män*)* thz ma ey väre *Iv* 1117. thz iak staar mykith äpter hänna minne twar *(Cod. B* thywer*)* thz gör iak aff hemsko sinne *ib* 1039. twar *(Cod. B* thywer*)* thu sigher ey thz sant *ib* 1184. **2)** *dock, likväl.* än tho margher thänker thz . . . thz engin skal hans like wara . . . twar hans hugher liwgher illa *Al* 8308.

tve-, *se* **tvä-.**

tvekel, *f. tvekan.* hwath deel jag nw haffwer ethers kantzeler her pether indgiffweth . . . mwe i wthen alle twekel fwlkommelige ether epther retthä *BSH* 5: 211 (1507).

tver (*L.* **twe. tue. tva** *Bu* 11. **twa** *MP* 1: 49; *MB* 2: 109, 385; *Fr* 1471; *RK* 1: 3832; *SO* 105; *Lg* 3: 682. **two** *Di* 25, 39; *LB* 2: 50. *f.* **tvar** *L.* **twa. two** *LB* 5: 292. *n. (nom., ack.)* **tu. tugh** *MP* 1: 102, 174. **twg** *ib* 317. **twgh** *ib* 115, 137. **thug** *ib* 96. **twa** *(i förbindelsen* twa örtugland*) SD NS* 2: 205 (1409). *ack. m.* **tva. two** *Di* 25, 29 *o. s. v.* **thwo** *SD NS* 2: 78 (1409). **thufwo** *SO* 23. **twe** *Di* 55. *f.* **tvar** *L.* **tva.** *dat.* **tvem. twa** *LfK* 142. *gen.* **tväggia. twägia** *L.* **twiggia** *Bil* 109. **tuigia** *Bu* 153. **twiäggia** *Spec. Virg. s.* 250. **thwiäggia** *ib (båda formerna enl. meddelande af Dr. R. Geete).* **tyggia** *L.* **twägge** *LfK* 47, 58, 87. **twäggi** *ib* 84**),** *räkn.* [*Isl.* tveir] *L. två.* mäþ twem riddarum *SD* 1: 669 (1285, *gammal afskr.*). hawe . . . twa swenä *ib* 670. tue unge suena läto väruldena *Bu* 152. hänne syntes som christus var sialuar prästren . . . ok tva ängla subdiäkna *ib* 11. twa änkior *Bil* 915. dela twe män, oc faar annar sla annan *MB* 1: 335. twe twillingia *ib* 46. twäggia propheta ordh *KL* 292. tha gik ihesus wt af radhhusit ok thässe twe röfuara mz honom *ib* 391. i twäggia manna älla i thriggia munne skal sta alt mal *ib* 403. *MB* 2: 396. twa andre riddara sagdo ok swa *RK* 1: 3832. man kan ey thiäna thwem härram *(för -om)* til hyllist *GO* 554. illa skwrith haar är twäggia kompona skam *ib* 712. doo höffdinghans hustru, oc twa hans älzsta söner *Lg* 3: 682. huilken suen thwem husbondhom loffuar thiänisth i eenom stompnodagh *SO* 63. tha schulu the twa bröder thz til thöm anname *ib* 105. mädh twem hästum *SD* 4: 465 (1335, *nyare afskr.*). tu staþlyus *ib* 5: 563 (1346). tu handcläþe *ib.* giwum vi . . . twa stukur *ib.* giwum vi . . . twa lyusastaka *ib.*

þer sculu sighiäs twa messur i hwarri wiku *ib* 564. vm tu aar *SR* 11. mik lagþos tue andre costa *Bu* 143. mällan twiggia blusa *Bil* 109. godh ware tiwgha ok haffdhe hon twa grena *GO* 43. i . . . twa prouento kannom *LfK* 142. for twägge saka skuldh *ib* 47. mz twägge handa hoxswalan *ib* 87. hedhirgiroghir hedhir (*för* hoghir) röffwas j thwiäggia handa mätto, ok aff twiäggia (*för* twiäggia handa) siwkdom *Spec. Virg. s.* 250 (*enl. meddelande af Dr. R. Geete*). tuäggia handa rätvisa *KS* 31 (79, 33). then hugir som vpfyllis mz them helga anda hauir opinbarlikast tugh ting som är dygd oc ödmiukt *MP* 1: 174. at var herra ihesus . . . twem sinnom ökte faa brödh *Bo* 88. om man stamper hans ffrö (*d. v. s. senapsfrö*) medh hwithan hwetebrötz kroma swa ath two luther äro synap ok tridye delen aff brödhit *LB* 2: 50. eygill . . . sköt . . . äpplit sunder i tw stycke *Di* 54. en munkir atte twa skillinga päninga *KL* 295. hwat ey äru twe skillinga thitt hop *ib*. böte twa örä *SD* 5: 638 (1347). tw öresland jordh *ib NS* 2: 205 (1409). twa örtugland jordh *ib*. twa örtug *ib* 204. war . . . tornith siälfft twäggia rasta höght *MB* 1: 175. ower twäggi fingers breedh *LfK* 84. j twa manadha *MB* 2: 109. naar twa manadha varo framlidhne *ib*. the twe änkionna päninga *Bir* 3: 228. þän fiken är a pänigen. takar tu il ok tapar i köpe tu goþ *Bu* 153. fiarþe skäl tok han af mangs riks manz vlyko. som gör sik sialuar tuigia þräl diävuls ok (silfs) *ib*. första twe trätta tha sigha the ey badhe eeth *GO* 217. twe magho swa liugha at thän tridhi hänghir *ib* 777. mära magho twe än een *ib* 1091. ther stodho vp twe badhe i sänder *Lg* 3: 232. egh skipis twem äller trym all jngyälden *SD* 5: 562 (1346). gitär þätt . . . pröwätt oc fulkompnatt in till eens tweggiä eller þriggiä *ib* 377 (1344, *nyare afskr.*). twe aff förnäfndom biscopum *ib* 567 (1346). äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä *ib* 638 (1347). giter ey all konungs näfnden komit, þa kome ä at mynzsto twe af hänne *ib* 481 (1345, *nyare afskr.*). firi þem twem scal þän som akyäres, akyärendenom rät györä *ib* 480. ther tror iak at herra jon philpusson doo ok herra jon karsson the twe *RK* 1: 1086. var thz dyurit gripit, oc false prophetin . . . oc the twgh sendos lifuande j brennande brennestens eldz sio *MP* 1: 137. tessin twgh ägir gudlik siäl itkelika tänkia *ib* 115. sa hon präst klädan ok diäkn ok subdiäkn ok tua mz vphalz linsom *Bu* 11. man sa dostera ä twa ok twa *Fr* 1820. *Bir* 5: 65. gyälde tu for et (*d. v. s. dubbelt*) *SD* 5: 639 (1347). giuum wir them tu slik timä (*dubbelt så lång tid*) *ib* 1: 668 (1285, *gammal afskr.*). skal han tholik tw ater giälda (*duplum reddet*) *MB* 1: 338. spurdo barlaam huru gamal han war. barlaam sware sik wara xl ara gamblan josaphat swaradhe thu synis tholikt thw gamal *Bil* 618. tu aar oc tiughu *KL* 273. tu hundraþa ok þrätighi arom äpte vars härra döþ *Bu* 189. tuhundraþa marker swenscä pänningä *SD* 5: 564 (1346). thughundradha (*motsv. ställe MP* 2: 62: tu hundradha) päningha brödh *MP* 1: 96. — i tu, *i tu, i två delar*. thera hiärta är i tw skorith *MB* 1: 434. skal solin skiptas j tw *Bir* 1: 339. störtande sin hals i tw *LfK* 147. — vara i twem, *vara tvifvelaktig?* hertogh erik sagde jak will brenna for engin man här boor han (*Kristofer*) er myn vin som jak tror tho hwaro war thz i twem *RK* 1: 2758. — *Jfr* **annattväggia, baþirtväggia, hvartiggia, hvartväggia.**

tvi (twy), *interj.* [*Isl.* tvî. *Jfr Mnt.* tfi] *tvi, fy.* thetta är skam och skadha thy maghom wy sputtha och säyia twy *RK* 3: 1199. twy hwath skam oss swänskom skeer *ib* 787. *ib* 1177.

tvifl (twiwil *SD* 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). **twiffwiil. twiwel** *RK* 2: 3189; *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*). **twiuel. twiffuel** *BSH* 5: 26 (1504). **thwiwäl. twill),** *n.?* [*Mnt.* twivel, *m.*] **1)** *trehågsenhet, ovisshet, villrådighet.* vm nakar thyngis ok hindras af thwiwäl (*perplexitate*) älla läti *Bo* 232. — (?) han ma sig sielffuir hielpa oc regera, vthan twiffwiil, och vthan skadha til hoffwodit, sasom her effter scriffuit star *LB* 7: 160. **2)** *betänklighet.* war mich . . . gansche twiffwell her noget emot at säggindes *BSH* 5: 532 (1513). — *tvekan, betänkande.* han wågade . . . wthen twill sitt liiff *RK* 3: (*sista forts.*) 5762. **3)** *tvifvel, tvifvelsmål.* är mich inthe twiffuel vdi, idert herredöme drager vel til minnes, huat min gamble herre . . . oc i medh honum samfelt paa longengen . . . mich loffuadhe *BSH* 5: 26 (1504). — utan (al) tvifl, *utan tvifvel, för visso, säkerligen.* sannilichä vten twifl wi willium, aghum ok skulum rättä äptir thy sum fyr är saght *SD* 4: 467 (1335, *nyare afskr.*). *ib* 5: 379 (1344, *nyare afskr.*). haffde the vist hwar puken saat vtan twiuel haffdo the han faath *RK* 2: 4011. *ib* 3189. tolkit skedde wthen twill för sancte ingredis bön *ib* 3: (*sista forts.*) 5652. scole i min trotienist altiid finna wtan twiffuel *BSH* 5: 26 (1504). the wele vtan all twiwel haffue jgen then landh och watten *FM* 410 (1509, *samt. afskr.*).

tvifla (twiffla. twila, *se* **fortvifla. tuile** *Di* (*Cod. B*) 333. **twela,** *se* **fortvifla. twille,** *se* **fortvifla.** *pres.* **-ar. twifler** *FM* 492 (1510). **twiler** *ib* 585 (1513). **tweler** *ib* 562 (1512). *pl.* 1 *pers.* **twifwele** *BSH* 5: 99 (1506). *part. pret.* **-adher,** *se* **fortvifla.** *imperat.* **tuiffle** *Di* (*Cod. B*) 333**),** *v.* [*Mnt.* twivelen] **1)** *vara treksam el. villrådig. opersonl. med ack.* skall mik ther ekke till tuile (*Cod. A* dwälia 148) *Di* (*Cod. B*) 333. **2)** *tvifla, vara i ovisshet, draga i tvifvelsmål.* tuiffle (*Cod. A* jäffua 148) ther encte vti *Di* (*Cod. B*) 333. — *opersonl. med ack.* mik twiflar fasth *BSH* 5: 20 (1504). mik twifflar . . . thet fyärde man skaal gaa i arff met syskyne *ib* 101 (1506). *FM* 492 (1510). hwad theris ytherligere handelingh och vedhertaal vareth haffuer . . . twiler oss inthe vti at the iw osparlige dele met edher herredöme *ib* 585 (1513). *ib* 562 (1512). bliffuer godhe, trone swenskemen . . . som mich engto twiffler, at i jw gerna göra *BSH* 5: 206 (1507). — *tvifla på, betvifla.* som wij ecke twifwele, i jw gerne göre *BSH* 5: 99 (1506). — *Jfr* **fortvifla.**

tviflaktogher (twiffwelaktig. twyuelactigh. twilhafftigh), *adj.* [*Ä. Dan.* twilactig. *Mnt.* twivelachtich] **1)** *tvehågsen, rankelmodig.* ther aff bliffwe almogen gansche miströsth och twilhafftigh *BSH* 5: 364 (1509). **2)** *oviss, undrande.* thee äre twiffwelaktige om koningens besitning til riket eller ey *BSH* 5: 368 (1509). **3)** vara tviflaktogher, *förmoda, gissa?* hwrv ffram delis ther om är wordet, vet jak eckä til visse, ok är tiwlaktige ath han är lydhen

aff thenne syndogh werldh *FM* 522 (1511). **4)** *trif-lande.* hwi han swo twynelactigh war *Lg* 3: 62.

tviflan (twilen), *f. trifvel.* j skolen jnghen twilen haffue, atwij ä jw swa altiid göre welo *FM* 562 (1512).

tvika, *se* **tväka.**

tvinlinger (*pl. nom.* **twinlingia** *MB* 1: 46. **twillingia** *ib.* **twillingar** *ib (Cod. B)* 532. **thwillingha** *Bil* 702. **tuilinga** *Bu* 193. *ack.* **twilinga** *ST* 34), *m.* [*Fdan.* twinlingh, twylingh, twynnyngh. *N.* tvinnling, tvilling. *Mnt.* twelink, -ges. *Jfr Mht.* zwinelinc, zwilinc, zwillinc] *tvilling.* at seia ... iacobum. som ... sumi sigia varom härra vara licastan. at änlitis siþum ok limnaþe: som þe varen baþe tuilinga *Bu* 193. opta födhas twe twillingia, badhe i enne stund *MB* 1: 46. scriwas ... aff iacob oc esaw. at the waro twinlingia *ib. Bil* 702. the hafdho twa sönir twilinga *ST* 34. — **tvinlingia brodhir (twillingia-** *MB* 2: 397. **thwillinga-),** *m. trillingbroder.* thänne symeon hafdhe twa syni thwillinga brödhir *KL* 403. *MB* 2: 397.

tvinna (-adher), *v.* [*Isl.* tvinna] *eg. fördubbla; tvinna.* aff twinnadhom bysso *(bysso retorta) MB* 1: 495. *ib* 496.

tvist (twiist), *m.?* [*Mnt.* twist] *trist, strid.* ath wi aff satte all owelie twiist haath och ogönsth. som i mellen hans nade och mich varet hafwer *BSH* 4: 325 (1502). hwroledis thenna twist, richene i mellen varedh hafwer och är, motte affstellis *ib* 5: 207 (1507). *HSH* 20: 194 (1507), 220 (1507). the äre till gerne saage ath nogen tuist komme oss emellom *ib* 292 (1510). *ib* 24: 62 (1516). twisth, twädräkth, örlögh, oc stridh haffwer waridh bland menniskior arliken jdh *PM* 1. *ib* 26.

tvisting, *f. trist, strid.* om thenne twistingh och feijdhe som nw mellom richen är *HSH* 20: 242 (1508).

tvisvar, *se* **tysvar.**

tviäggadher, *se* **tväggiadher.**

tväaraþer, *p. adj. L.*

tväbredher, *adj.* [*Ä. Dan.* tvebred. *Jfr Fnor.* tvibreiðr *och Mnt.* twêbrêt] *af dubbel bredd.* en alin repäläript twäbret *SD* 5: 637 (1347).

tväbruta? (thue brotha. thwe brotho *SO* 20, 26), *adj. dubbelt brottslig; medförande dubbla böter.* vm huru ondh ordh wardha thuo brotha *SO* 14. *ib* 20, 26.

tväböla (-bola), *adj. L.*

tväböte (tweböte. thweböthe *SO* 69. **thwe bòthe** *ib* 63. **twäbote** *L.*), *n. L. treböte, dubbla böter.* bryter nager oldermannenom j moth mz haat eller twer ordh hanom vare alt i tweböte *SO* 116. *ib* 63, 69. — **twäbötis drap,** *n. L.* — **tväbötis mal,** *n. L.*

tväböter (tve-), *f. pl. L.*

tvädel (thwädeel. twedhel. twadel. thwadhel. thwadeel), *m.* [*Mnt.* twêdêl] *L. två tredjedelar.* thetta gotz fiöl mik thil min thwädeel *SD NS* 1: 20 (1401). twädelin i knuzbool *ib.* twädelin aff henne *(landskylden) ib* 88 (1401, *nyare afskr.*). — *pl.* saalt haffua ... twa delena aff enne alin i langöö *SD NS* 1: 58 (1401, *gammal afskr.*). affhendher jach ... mik ... twadelana i enne alin i for:nä langöö liggiande *ib.* ananias oc ... saphira ... som wudhan stalo en tridingh aff iordha wärdheno ... oc twadelana baro the sancto pädhare *LfK* 16. om twedhelene af een gardh *SD NS* 1: 419 (1405). at laurens hänne the twedhelene forthaghit ... hafuer *ib.* wij hafwom salt ... thwadholina aff dunkathorp *BYH* 1: 249 (1446). haffuer jac vnt henne ... mina thwadeela aff lösöran at haffua *FH* 3: 50 (1445). *ib* 52 (1445). — *Jfr* **tväluter.**

tvädobladher (-dubbladher), *p. adj. dubbel.* aff twädoblath skin *PM* 13. blaudhen honom twädubblat eeldh oc tiärw *LfK* 117.

tvädräkt (-drekt *MD* 388, *(S)* 247 *(på två st.).* **-dräght** *VKR* 5. **twedräkt** *MD (S)* 292 *(på två st.).* **twedrect** *SO* 109. **twedrekth** *SGGK* 104. **twedregt** *RK* 2: 1703. **tweedräght** *ib s.* 339. **thwedrächt** *SO* 117. **twedrecht** *ib* 144; *StadsL Add. A.* **twedracht** *VAH* 24: 322 (1442); *BYH* 1: 248 (1446)), *f.* [*Mnt.* twêdracht] *L.* **1)** *tvedräkt, oenighet, missämja.* äpter thet een longlik twädräkt oc thrätta warit haffuer mällan ... biscopa aff linköpunge vppa ena siidho oc konungsins ämbitzmän oc höwitzmän vppa rimstadhaholm vppa the adhra siidho *VAH* 24: 323 (1454). *ib* 322 (1442). *BYH* 1: 248 (1446). twädräkt vart mällan sichems stadzmän oc konungen abymeloch *MB* 2: 99. vpwäxte j effraym en twädräkt *(seditio) ib* 109. kombir nogrom twedrekth thom i mellan *SGGK* 104. atskilia allen schada oc owilia som huar hafuer för andre giört j thenne twedregt *RK* 2: 1703. the waro osaatte j tweedräght *ib s.* 339. at twädrekt matte komma *MD* 388. ther som twädrekt hon är jnne the pläga siellan sigher winne *ib (S)* 247. thz rike forgaas som haffwer twädrekt *ib. ib* 292 *(på två st.).* *MB* 2: 82. *SO* 109, 117, 144. *PM* 1, 20, 26, 28. — *stridssak.* jak oc mith folk haffdom ena stora twädräkt mote amons söner *(disceptatio erat mihi et populo meo contra filios Ammon vehemens) MB* 2: 109. **2)** *brist på öfverensstämmelse, skilnad, olikhet.* at engin wari twädräght *(motsv. ställe Bir* 4: 95: aatskilnadher; *discordia)* j thera sidhom födho oc nefst *VKR* 5. — **tvädräkts band,** *n. förbund som går ut på oenighet och söndring, sammangaddning, myteri.* binda twädräktz bandh *PM* 25.

tvädräktliker (thwe-), *adj. tvedräktig, dragande åt skilda håll, skiljande sig.* swa som the atskildes j tungamalen och thwedräktlika wardo *PK* 220.

tvädräktogher (twe- *HSH* 20: 38 (1506)), *adj.* [*Ä. Dan.* tvedrægtig. *Mnt.* twêdrechtich] *orolig, bråkig.* almoghen är ganske twädräcthogh *BSH* 5: 467 (1511). *HSH* 20: 38 (1506).

tväfaldelika (twäfallelica. twäfalleliga *MB* 2: 360. **twefallelica),** *adv.* [*Jfr Isl.* tvífaldliga] *trefaldt, dubbelt, i dubbel måtto.* thu syndar twefallelica *MP* 1: 9, 245. öktis hans krona twäfallelica *Bir* 3: 380. *ib* 459. *MB* 2: 360.

tväfaldelikhet (twäfallelikhet), *f. dubbelhet, falskhet.* flyande ... alla höghfärdh oc twäfallelikhet *(duplicitatem) Bir* 3: 179.

tväfalder (*f.* **twäfald** *Bir* 3: 304. **twä fald** *KL* 181. **twäfal** *LB* 3: 81. **twafald** *Bir* 3: 168, 231. *n. (nom., ack.)* **twäfalt** *Gr* 312; *Bir* 1: 367, 3: 219; *MB* 2: 360. *ack. m.* **twefaldan** *MP* 1: 245. **twe-**

fallan *ib* 9. **tweffallan** *ib* 26. *f.* **twäfalla** *Bir* 1: 235; *1 i* 234. **twäfald** *ib* 18. *dat. f.* **twäfalde** *Bir* 1: 367. *n.* **twäfallo** *ib* 5: 40. **thwäfallo** *Ber* 9. *pl. nom., ack. n.* **twäfald** *Bo* 16. **twäfal** *Bir* 1: 360. *dat.* **twefaldom** *MP* 1: 274. **twefallum** *Bil* 113**)**, *adj.* [*Ä. Dan.* tvefold. *Mnt.* twêvalt. *Jfr Isl.* tvifaldr] *L.* **1)** *dubbelviken, lagd dubbel, dubbel.* jak skal lata idher badha annan tima smidha twefallum järnum ok bandum for enfald *Bil* 113. mondo the hawa twäfald klädhe oc fodhradh *Bo* 16. at han *(pungen)* wari aff twäfallo lärifftc *Bir* 5: 40. didrik stak gymon hans skioll, oc wt i gömon brynian twefald *Di* 18. *ib* 234; *jfr Fritzner, Ordbog* 3: 734. — *dubbel, som tages två gånger, fördubblad. om storlek, vigt, värde o. s. v.* the preste som väl foresta sino ämbete, äru värde tweffallan hedhir *MP* 1: 26. skal hans krona ok lön twafald göras *Bir* 3: 231. *ib* 1: 360, 3: 168. haff mit gul falt for tio pund twäfalla vikt *(ponderis duplicati) ib* 1: 235. skulu alle twäfalt atir giälda sinom herra mz twäfalde afling *ib* 367. iak . . . skal ey at enast giua minom vtualdom mannom thz the bedhas vtan jak skal ämuäl göra thz twäfalt *(duplicabo)* ok hundradha falt *ib* 3: 219. *MB* 2: 360. — *tvåfaldig, som är af två slag, som utgöres af två ting af samma el. liknande natur.* benedicta swa hetende yrter är twäfal i kyni *LB* 3: 81. äghir thu twäfalt nampn swa som är martyr oc confessor *Gr* 312. twä fald hiälp *KL* 181. mz twefaldom fordäruilsom *MP* 1: 274. thu . . . kombir j twefallan last *ib* 9. *ib* 245. **2)** *dubbel, falsk.* hulkra tunga twäfald *(duplex)* är ok swikful *Bir* 3: 304. mz thwäfallo hiärta *Ber* 9.

tväfaldogher (thwefallogher), *adj.* [*Jfr Mnt.* twêvaldich] *dubbel. om storlek o. s. v.* hans sak är tha thwefallogh *SO* 66. tha är hans sak thwefallogh *ib.*

tvägilda, *v. L.*

tvägilder (tve- *L.* **tva-** *L. n.* **twägiilt** *IfN* 137**)**, *adj. L. tvegild, för hvilken el. hvilket betalas dubbla böter.* wari . . . twägiilt thz oppa thöm görs *IfN* 137.

tvägildi, *n. L.* — **tvägildis böter (tvegildis-)**, *f. pl. L.*

tvägipta (twägifftha), *v.* — **tvägipta sik.** *L.*

tvägipter (tvägifter *L.* **twegiffther)**, *adj. L. två gånger gift.* myn modher war twegiffth *FH* 7: 54 (1476?).

tvägiäld, *n. pl.* [*Jfr Fnor.* tvígjald] *dubbel betalning.* skal thiwffwer twä giäldom ater giälda *MB* 1: 337.

tvägha, *v.?* ffor thy jak j mik findher oc känner enna handa osighelika länktan oc astundan til at loffwa . . . än jak twägas swasom ömt oc mindre formaghande, graatande owirgiffua *(quod tamen informe relinqui sua ex impossibilitate deploro) Su* 328.

tvähugha, *adj.* [*Jfr N.* tvihugad] *tvehågsen, oviss.* han war thwähugha först hwat bäther ware widhersighia wäruldena ellir j wärulz skipelse thiäna gudhi *Bil* 711. — *tvehågsen, vankelmodig.* medh räddom dulghom ok twähugha mannom *KS* 80 (196, 87).

tvähughi, *m.* [*Jfr N.* tvihug] *tvehågsenhet, tveksamhet.* en räddr man i stridh han må hindra ok rädda göra hundradha, medh rädde ok twähugha sinom *KS* 80 (197, 87).

tvähyrnadher (-hörnadher. thuä hyrdnadher), *p. adj. försedd med två horn el. spetsar.* hawer biscoper twähörnadha *(Cod. B* thuä hyrdnat 560*)* krono *MB* 1: 355.

tvähänder, *adj.* [*Jfr Ä. Dan.* trohændet] *som brukar båda händerna lika väl.* war twähändher oc brukade badha hendherna för the höghra *MB* 2: 76.

tvähändis (twe händis *Bil* 377**)**, *adv.* [*Jfr Fnor.* tvíhendis] *med båda händerna. Bil* 377. alle skyufwa twähändis mot hanom *(fattigdomen) Su* 421. thz *(korset)* hiolt hon twähändis *Lg* 3: 517.

tväka (tweka *Bir* 5: 141; *Lg* 3: 103. **thweka** *ST* 29. **tueka. tweeka** *RK* 3: 2527 *(i rimsl. med* läka*)*. **twika. -ar, -adhe)**, *v.* [*N.* tvika] *vara i ovisshet.* **1)** *vara oviss el. villrådig (huru man bör förhålla sig), tveka, vara tveksam.* för thy ingen kunne thenne läka begynnadhe rikensens raadh tweeka *RK* 3: 2527. — *tveka, draga i betänkande.* ey twäkar iak af them som swa omgangir sighia at han gör siälfs sins helso *Bo* 138. *KL* 408. *MB* 2: 401. **2)** *vara oviss, vara osäker, anse ovisst, icke rätt veta (om ngt förhåller sig på det ena el. det andra sättet), undra.* twekar man huad heller stenen är [i] lenderna eller j blädrona *LB* 7: 268. thu thorfft ey iäfwa älla twäka af thinna thanka anda hwat han är godhir älla ondir *Bir* 1: 189. somlike twäka ther vm hwars brullöpe thz var som giordhis i chana galilee *Bo* 58. yndradhe rättaren . . . huru thetta ärandit ware beläghit. oc twäkadhe hwilkin thera rätte draparin wara skulle *ST* 473. han tuäkar ey vm thz warda må *KS* 21 (52, 23). **3)** *vara oviss (om sanningen el. verkligheten af ngt), tvifla (på).* twäka ther vm enkte at ey vardha al thing skällika *Bo* 122. *Lg* 3: 103. ther om skulen j eyncte twika *RK* 2: 5875. änkte jäfwadhe ieronimus älla twekadhe aff mine vptäkilse *Bir* 3: 160. — *tvifla på, betvifla.* hwa thwäkar thz *Bil* 479. twäkendis alss inthet thet schall well fortyänt bliffwa sa lengię jach liffwer *FM* 592 (1513). — *tvifla. abs.* af nadhelike foreskipan lät var herra thomam swa twäka *Bo* 237. ville ieronimus hällir millelica tweka än thz for sannind sighia som ey var teet aff gudhi *Bir* 3: 160. prestin jäfuadhe oc twäkadhe *ib* 2: 122. **4)** *tvifla (på), hysa misstroende (till).* man torfte a thom *(krigsmännen)* eyncte twika for danska hofmän the ey wika *RK* 2: 8629. **5)** *misströsta.* thorfvin ij- äkke twäka. han glömir idhir äkke *Bo* 218. *ST* 29. *Bir* 5: 141. **6)** *frukta.* tuekade *(Cod. A* jeffuade 81*)* her ffasholth om seth liff *Di (Cod. B)* 321. — *Jfr* **otväkande.**

tväkan, *f. ovisshet, tvifvel.* omsörghiande i twäkan *LfK* 45. thin stadhfestilse oc neekan oc twäkan *Ber* 278. engen twäkan är i thy som daglika synes oc bepröwas *Su* 148. — *tvifvel, tvifvelsmål, undran, tviflande el. undrande tanke, föremål för tvifvel el. undran.* jak bidher at thu ey forsmaa ena twäkan, som jak ödhmiuklika aatspör oc astundar at wita *(unam quam propono dubitationem) Su* 290. — utan (alla, nakra) tväkan, *utan tvifvel, utan att tvifla.* at thro wtan twäkan *Bir* 4: 47. *Su* 46. wtan alla twäkan war iak stadhelica bidhande gudz fadhers loffwan *Lg* 816. *MB* 2: 326. — *utan tvifvel, otvifvelaktigt, för visso.* vtan twäkan *(absque ulla dubitatione)* skalt thu

hugnas mz honom j himerikis fadherlande *Ber* 45. *MB* 2: 212. sannelika oc wthan nakra thwäkan westz thu wäl älskandhe hiärtas länktan *Su* 99. saa är sannelika sant oc wthan alla twäkan *(vere et indubitanter sic est) ib* 27.

tväkelika, *adv. Jfr* **otväkelika.**

tväkeliker (*pl. n. nom., ack.* **twäkelikin** *Su* 302, 337. **twäkeliken** *ib* 168. **twäkeligin** *Lg* 3: 545), *adj. oviss.* aff twäkelike ändelykt *LfK* 45. — *tvifvelaktig, tvistig.* wilt thu, at mz eth spörsmal skuli tik lösas thu twäkeliken ärande *Su* 168. än haffwer jak tw twäkelikin spörsmal j tässa hälgasta materia at spöria *ib* 302. *ib* 337. *Lg* 3: 545.

tväkilse, *f. ovisshet, tvifvel.* ath engin twäkilse *(ambiguitas)* bliffwir ... aff the til laghor *SD* 1: 92 *(öfvers. i vidim. fr.* 1440*).* ther är jngen twäkilse wppa *LB* 2: 60.

tväkluvin (*n.* **twekloffuät** *Di* 132), *p. adj. L. tveklufven.* brunt skäg oc twekloffuät *(trikvislot) Di* 132.

tvälitadher, *p. adj.* [*Fdan.* twilytæth] *dubbelfärgad?* hwar wälhughadher man ... offre gudhi ... twälitadhan coccum *(coccum ... bis tinctum) MB* 1: 356. *ib* 495. coccus twälitadher är rödher som cldher *ib (Cod. B)* 488.

tväliter (-lyter), *adj. L.*

tväluter (twa-. twe-. *pl. ack.* **tvalyti** *L.* **tvaluti** *L.* **tualoti** *SML Ä* 2: *pr. i var.* **tvälyti** *L.* **tvälöti** *L. med art.* **tva lutina** *L.* **tvälytina** *L.* **tvälutina** *L.* **tualotina** *SML Add.* 2), *m. L. två tredjedelar.* dömdes oleff persson tartila ath ärffue twa lut effter syn syster ... och for[de] mattis en tredinnge effter syn dotter *BtFH* 1: 172 (1506). dömdes barns fader broder twe lut och moder fadern en tredingh *ib* 183 (1507). *ib* 190 (1508). *Jfr* **trädel.**

tvälutis attunger (twelutis-. twälytis attungher. twälytis attonger. thwelitis attunger), *m. tvåtredjedels åtting (ss jordmåttsenhet).* gifuom wi thy for:da clostre twa attungha iordh oc en twälytis attungh j twnom *BYH* 1: 202 (1391). thessin min godz ... som är en attung iordh i grönalund ... ok en twelutis attung i krakstadum *SD NS* 1: 328 (1404, *nyare afskr.*). jac ... kännes ... haua saalt ... en twälytis attong jord i rökinge *ib* 2: 87 (1409). at ... haquon bängson skulde hafua ı attung oc en thwelitis attung i norra biärastadum *ib* 414 (1411).

tvänga (tuännga. twäninga), *räkn. två slags.* vi vitum väl vara tuännga *(Cod. C* twäninga *Lg* 933; *Bil* twäscona *ib)* döt. en är licamans ... annar döþar sialenna pina *Bu* 21.

tvänne (thwände *(ack. n.) SD* 4: 585 *(öfvers. i hdskr. fr. sl. af* 1400*-talet).* **twänna** *(ack. n.) Bir* 4: 34. *dat.* **tvannum** *VGL I G* 9: 7. **tvinnum** *HelsL Kg* 10. **twinnum** *ib M* 9: 1 *(Cod. B).* **tvanni** *VGL I Md* 11, *G* 7. **tuanni** *ib J* 2: 2, 13: 2), *räkn.* [*Isl.* tvennr, tvinnr, *pl.* tvennir, tvennar, tvenn *el.* tvenni] *L. två särskilda, två slags.* the maagha hafua twenne klädhabonadh een for ärfuodhis sculd ... oc annan vm helghodagha *VKR* 12. twänne hittas herradöme oc twäskyns thiänist *MB* 1: 102. är thz fore twenne skäl *ib* 319. the twänne skälffwo sotterna ärw til lika j enom krop hwar twärth moth andro *LB* 9: 118. gaff gud honum twenne gawo. thz är at hans gambla synder waro honum forlatna oc wardh mäktogher stora syndara mz gudhi forlika *Lg* 3: 204. wi hafwum wilkor thz är twänne antiggia tappa äller winna *Al* 2003. som j mig vdj twänne eder herredömis scriffuilse tilbiude *FM* 657 (1516). — *distributivt: två för sig, sina två. i förbindelse med* hvar. hwart altare läti sik nöghia mz twänna altara kläde oc tw par mässo kläde for hälga dagha oc sökna *Bir* 4: 34. *VKR* 78. — *två.* taladho the badhe til lica sighiande, fan os thwänne stykke perman *KL* 404. *MB* 2: 398. fore thässa badha gärninga twänne matte thu ... ful wäl bränna *Al* 725. han *(skölden)* ij twänne stykke brast *Fr* 1012. vti the thwände *(duobus)* nestha torpp *SD* 4: 585 *(öfvers. i hdskr. fr. sl. af* 1400*-talet).* jach screff edher till twenne resor *BSH* 5: 364 (1509).

tväsala (tva-), *f. försäljning af samma egendom åt två särskilda personer.* hwa sum andrum giuär skuld firi twasalu *SR* 18.

tväskipadher, *p. adj.* [*Jfr Isl.* tvískipaðr] *bebyggd el. brukad af två landbor? tudelad?* gifwer jac for:do clostre i watzstenom en twäskipadhan attung oc en thridhiunx attung jordh i fallinge *SD NS* 1: 686 (1407).

tväskipta (twe-), *v.* [*Jfr Isl.* tvískipta] *dela i tu.* alla saker ägha tweskiptas *TB* 79.

tväskipte (twäskiffte. tveskipte *L.* **tweskiffte: -is** *SEG* 120; **-iss** *ib* 115), *n.* [*Jfr Isl.* tvískipti] *L. tveskifte, delning i två delar.* laat han iomffrwna gaa jn i cellan, oc giordhe eth twäskiffte mz sinom staffwe *Lg* 667. böthe brodher som skadhan giorth haffwer ,vi mark til tweskifftis *SEG* 120. *ib* 115.

tväskona, tväskons, *se* **kon.**

tväskylder, *p. adj. L.*

tväskyns, *se* **kyn.**

tväskäg, *n. klufvet skägg. ss tillnamn.* swen twäskäg *RK* 1: *(LRK) s.* 223. *Jfr* **tinghuskäg.**

tvästene (twe-), *n.? L.*

tvästiärter (twestiert), *m. tvestjärt.* for madk j öronen som kallas twestiert *LB* 7: 336.

tväsväri (-svare), *n. L.* — **tväsväris eþer (tväsöres-),** *m. L.*

tvätala, *f. L.*

tvätalan, *f. L.*

tväträt, *p. adj. n. L.*

tvätungol (-tunghul *MP* 2: 119), *adj. tvetungad, tvetalig, falsk.* tuskare ok twä tungol *(bilinguis)* är forbannadhir *MP* 1: 172. *ib* 2: 119.

tvätylftaþer (*ack. m.* **twätyltäþän** *VGL II Add.* 7: 25 *i var.*), *p. adj. som afläggs af två tolfter.* om ed. *VGL II Add.* 7: 25 *i var.*

tvätylfter (-tylter), *p. adj. L.*

tväväghin, *p. adj. två gånger vägd.* skal han hawa mit gul falt for tio thwä wäghin *(bis ponderata)* pund *Bir* 1: 236. — *dubbel.* taghin mz idher twäwäghit silff *(pecuniam ... duplicem) MB* 1: 244.

tvävärdhis, *adv. med dubbla värdet.* then skadhin scal twäwärdhis ater bötas *PfN* 110.

tväägglädher (thwä äggadher: -ath *Su* 94. **twiäggadher: -adhom** *LfK* 228), *p. adj.* [*Isl.*

tvieggjaðr] *tveeggad*. eth skarpt swärdh twäggiath *MB* 2: 76. *Ber* 268. *LfK* 228. *Su* 94.

tygh, *n. och* **tyghe** (*i rimsl.*), *n.* [*Isl.* tygi. *Mnt.* tüch, *gen.* tuges] *L.* **1)** *tyg, redskap, don. Jfr* **bo-, fiske-, köken-, ridh-, silke-, skrif-tygh,** *äfvensom* **rytty.** **2)** *tyg, krigsredskap; det som hör till en krigares utrustning; rustning. pl.* hundraþa män med fullum tyghum ... utsändä *SD* 5: 566 (1346). herra iwan sit örs tha krafdhe ok al siin tygh som han ther hafdhe *Iv* 3086. *ib (Cod. D)* 635. margh en häladh from haffde sik mz örss ok tygh reeth *RK* 1: 838. raske hälade ok oblyghe mz godh örss ok godh tyghe fölgdo then joncherra aff stadh *ib* 4035. redde sik tha wapn ok tyghe raska häladha ok oblyghe *ib* 101. all theras tygh ok wakn waro swart oc styggeliken *Lg* 3: 299. rasklika drogh han siin tygh op a *Iv* 1633. *RK* 1: 1710, 2786, 3794, 4119. tho ... fördo them wt aff thera tyghe *ib* 3090. *Jfr* **kopar-, mallo-, stäka-tygh.** **3)** *krigsredskap och manskap som vid krigsredskap är anstäldt. Jfr* **resetygh.** **4)** *skeppsredskap, det som hör till ett fartygs utrustning.* at wi skole haffua wara bartze igen medh all sin tyg ok takel *BSH* 4: 240 (1498).

tygh (*pl. dat.* **thygiom** *SJ* 127 (1444)), *n. och* **tyghe,** *n.* [*Mnt.* tüch, tuge] *L. eg. samma ord som föreg.* **1)** *vittne, vittnesbörd.* at ... han til swars kallader varder eller nager tyge bere scal *SO* 78. schal oldermannen haffua twem (*för* twa) aff radit ther offuer, fore tygh ock vitne scul, huat tha giort varder thera mellen *ib* 105. — *bevis.* dömpdhis epter theris wilkor oc for ordhom oc thygiom fornempdom päder törbo forscrifna boden til *SJ* 127 (1444). — *intyg, bestyrkande, bekräftande, stadfästelse.* til tyghi thessä sama forbvth, insighlin ... loghmans wästgiötä ... þesso sama nävärände breue är oppanbarleka tilhänd *SD* 5: 280 (1344). til thässins testaments oc mins ytarsta wilia thygh oc witnisbyrdh bedhis iak ... incigle herra jönisa swartprest ... oc herra pädhars i lofftom *ib NS* 2: 170 (1409). til mere wisso fulbordhan och tygh thessa forscreffna ärinde hengiom wi war insighle for thetta breff och hawm bidhit ... päther bagga ... ath hengia sit insighle meth warom insighlom til tyghes for thetta breff *ib* 1: 233 (1403). til tygha, forwaring oc ganzka wisso aldra forscrifna stykkia *ib* 336 (1404). til tygh oc witnisbyrdh, tha waro thässe fasta *ib* 316 (1404). *ib* 173 (1402). *GS* 38 (1413, *orig.*). til tess breffs ythermere wissä stadfestelsse och högre tygh *VAH* 24: 325 (1473). **2)** *vittne, en som vittnar.* om ther tw tyge til äro *SO* 111. pether haffdhe siin tygh fore som ära jon i wadhmalsö ok clauus sweder *SJ* 66 (1437). *ib* 154 (1447). jak hawir goodh tyghe, oc findir iak ey ena sak mz thässe manne *KL* 383. *MB* 2: 378. himil oc iordh oc sool hawir iak til tygh (*motsv. ställe MB* 2: 379: witne) at iak ey finna kan ena minzsta sak mz ihesu *KL* 384. **3)** [*sannolikt efter Fdan.* tog] *koll. (sammanfattning af) edgärdsmän.* swa gaa lagh som man hawir tygh (*a vi fautorum dependet lex populorum; motsv. Fdan. ordspråk lyder:* saa gaar laaw som hwn haffwer thow) *GO* 3; *jfr Kock, Medeltidsordspråk* 2: 2 *f.*

tygha (tyga. tyghia. tigha, *se* **betygha. tuga.** *pres.* **-ar. -er** *SD NS* 1: 371 (1404). **-ir,** *se* **betygha.** *impf.* **-adhe.** *part. pret.* **-adher: -at** *MELL Þj* 24 *i var.* **tygdher,** *se* **tiltygha),** *v.* [*Mnt.* tugen] *L.* **1)** *vittna, intyga. om vittnen.* thetta thyghiom wi ok withnom fore allom at swa är *SD NS* 2: 177 (1409). pether haffdhe siin tygh fore ... som tyghadhe at gerdh van stendelen sadhe i sit yttersta at han hafdhe ... ofta ... budhit clauus gulsmidhi fornempdan gardh heem *SJ* 66 (1437). thät tyghadhe her olaff swarte ok suen sudherland mädh thera swornom edhe ... ok thät tyghadhe ok flere godhe män här i radhit swa ok thässe godhe män aff meenhetinne *ib* 147 (1446). *ib* 148 (1446), 357 (1469). kom a radzstufuonne hans horst ok hans tygh mädh hanom ... som ... thyghadhe mädh hanom at the när ok ofwer waro at henrik schiphorst ... til stodh at hans horst hafuer hanom ... betalat ... hännes fädherne *ib* 154 (1447). ther kendes the witnade tugade oc sadhe thet ... hans fan mynden haffuer ... vnt oc giffuit ... sine hustru sigred hwan tredia pening *ib* 351 (1469). — *om nämd.* vitnadhe thet all nempden ok thyghiade *SD NS* 1: 534 (1406). — *om person som erkänner en öfverlåtelse el. ett afstående.* bekännis iak mik och tyghar ... mik hafua ... op latith ... lassa pädharsson eth halfft öresland jordh *SD NS* 1: 593 (1406). *ib* 371 (1404). — *intyga, kunna intyga.* thz skola alle tygia thz frästa ginom rikit fara oc almogan gästa *RK* 1: (*Ny början af Gamla kr.*) *s.* 163. tha leed mangen stora nöd aff storm liwngel oc ilth wedher swartebrödher j skäninge tyga thz meder *ib* 2: 7337. *ib* 8103. **2)** *berisa, bestyrka.* man hauer mik saktet som will tyghat mz then man thz saa *RK* 1: 2714. — *Jfr* **be-, ful-, ivir-, til-tygha.**

tyghilse, *n. pl.? bestyrkande, bekräftelse.* till thess mera wisso och thygilse, thå bedhis iak ... erliga manna insigel *SD NS* 2: 231 (1409, *nyare afskr.*). *FH* 5: 69 (1475). *Jfr* **betyghilse.**

tykt, tykta, tyktomästare, *se* **tokt, tokta, toktomästare.**

tykta, *v.* [*Mnt.* tichten. *Mht.* tihten. *Lat.* dictare] *eg. diktera; omtala, förkunna, meddela kunskap om?* tykta skälen mangh thing j naturlikom skipilsom (*ratio dictat multa entia in rerum natura existere*), hwilkin sinnen kwnno ey see ällir begripa *Su* 270.

tylft (tylpt *L.* **tylfpt** *VGL I J* 2: 2. **tylt** *L.* **tylth. tölft: -om** *VGL II Dr* 3. **tölfft. tolffth. tilft** *L.* **-ir),** *f.* [*Isl.* tylft] *L.* **1)** *ett antal af tolf.* iij (3) eller iiij (4) tölffter piil *BSH* 5: 341 (1509). xj tolffthe pill *FM* 235 (1505). **2)** *ett antal af tolf män som tillsamman svuro i en ed (kallad* **tylftar eþer**). ther haffdho manga syner wppa warit badhe riddara oc andre friborne män oc bönder boolfaste. wäll twa tölffter. som ... drotning margareta haffdhe ther til kallat *VAH* 24: 323 (1454). wii effterscriffne fyrä tylther ... görom witterligt ath aar effther gutz byrdh MCDLXX pa thet tridiä ... wore wij skickethä ok tilkalledhä aff ... her sten sture ridder och rikesens forständer til elwekarleby adh adskilliä ... en trettä som langlige waret haffuer mellom almogen i färnäbo och häswnde soknär ... och forne elwekarleby forss och konunxfiskä *ib* 324 (1473). — *Jfr* **tolft** *samt* **trä-, þrä-tylfter.** — **tylftar eþer (tylfta-. tilptär-** *VGL I G* 5: *pr.*)**,** *m. L.*

tyma, *se* **tima.**

tymber, *se* **timber.**

tymean (timean), *m.* [*Ä. Dan.* thymean, thymian, tymian, timian. *Mht.* thimeam, tymeam, tymian, thimian. *Mlat.* thymiama] *timjan, thymus vulgaris Lin.* hon (ɔ: tanna yrth) vexer i smaa bwska, sasom tymean, men hon är blekare *LB* 7: 212. lagen aff timean *ib* 266. tor timean ströyader oppo *ib.* — vild tymean [*Ä. Dan.* vild timian] *thymus serpyllum Lin.* tag varfrw sengehalm, som er vild tymean *LB* 7: 295.

tymp, *se* **timp.**

tynna, *se* **tunna.**

tynne, *se* **tinne.**

typpil, *m.* [*Fdan.* typpel] *hårband?* är thz swa at thu flättadhe vij haar, ther mz menas vij haar lwkka j mit huffwodh mz eth starkt snöre äller en typpel *(licio)* oc bwnde haareth mz snöreth kringh om en spik oc fäste spiken starkliga j iordena *MB* 2: 121. sampson ... vtdrog snarlika spiken oc haareth mz typpilen äller snöreth aff iordhenne *ib.*

tyran (tiran. *pl. ack.* **tyranner** *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6415. **thyranna** *ib (red. B)*), *m.* [*Lat.* tyrannus. *Jfr Mht.* tyranne, tiranne] *våldsherskare, tyrann.* dionisius war en man ey i cicilia konung vtan een tiran *MD (S)* 288. bland alle tyranner fandz aldrick min liike *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6415. — **tyranna sin (tyranne sind),** *n. tyranniskt sinne. RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6392. — **tyranna stykke (-stycker. thirannes stycker),** *n. tyrannisk handling.* j thirannes stycker *(red. B* tyranna stycker*)* ock mång ogherning *RK* 3: *(Till. om Chr. II, red. A)* 6419.

tyranni (-ij), *n.?* [*Franska* tyrannie] *tyranni.* sadanne tyrannij affwärie *BtRK* 233 (1464). *Jfr* at wij ... togom vp tyrannij sceptrum *ib.*

tyrtilduva, *se* **turturduva.**

tyrva (törua. -þe, -þer), *v.* [*Isl.* tyrfa] *L. eg. kasta torf, utsätta för kastning med torf. kasta på, utsätta för kastning (med sten). med dat. betecknande det föremål som kastas och ack. för att beteckna den på hvilken man kastar. pass.* stenum tyrffdher *(motsv. ställe Bil* 123: kastadher*) Lg* 954. — *med ack. betecknande den på hvilken man kastar samt med prep.* mäþ *och följande subst. för att beteckna det som kastas.* töruþo han mäþ stenom *Bu* 198. lisias böþ binda þöm ok sciuta þöm tel döþ. ok törua mz stenom *ib* 515. vildo törua tel döþ mz stenom alla appostolos *ib* 196. *Bil* 282. tyrfwa them i hääl mz stenom *MB* 1: 402. *ib (Cod. B)* 554, 559. *ST* 140. — *pass.* wardh han ... törfder mz stenum til dödh *Bil* 479. — *med ack. betecknande den på hvilken man kastar.* han tyrfdo *(Cod. C* stento 1034*)* swear j häl *Bil* 738.

tyskare, *se* **tuskare.**

tysvar (tyswär *SD* 5: 639 (1347, *på två st.*). **tyswer** *VML II þg* 19; *MELL þg* 38 *i var.*; *StadsL Kg* 18: 1 *i var.*; *Lg* 3: 573; *LB* 2: 71; *MB* 2: 254. **tyswor** *StadsL Kg* 18: 1 *i var.* **tyswa** *SmålL* 9: 1; *MELL þg* 38 *i var.*; *KL* 362; *GO* 788; *Bir* 5: 23; *VKR* 55; *Lg* 3: 241. **tysswa** *GO* 91. **tysa** *Ber* 281. **töswar** *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*); *KrLL Tg* 29; *SGGK* 108; *Su* 182; *Lg* 3: 159. **tösuar** *MELL þg* 38. **tösswar** *MB* 1: 387; *LfK* 67, 104. **twiswär** *StadsL Kg* 18: 1. **tweswar** *KrLL Tg* 29 *i var.*), *räkn. adv.* [*Isl.* tvisvar, tysvar] *L. två gånger. om tid.* kallar waar herra abraham tyswar hans nampne *MB* 1: 199. moysos slo tyswar til hallinna *ib* 408. konungin lät ... kasta han i torn wäl tyswar för än stadhin wardh fangen *ib* 11. han bar tysuar engin klädho *Bil* 307. thysuar sighradhe thu diäfwls frestilse ok thridhia thima kom han thik til fasto bruth *ib* 696. lvcianus ... badh warn herra visa sic thässa syn tyswar ok thryswar *ib* 283. om abbatissan är affwitelikin, tha skal hon affwitas hemelika, tyswa oc tridhia siin aff confessore oc aldrogha systromen *Bir* 5: 23. bätre är tyswa mält än oen tidh forglömth *GO* 788. *MB* 1: 201, 238. *ST* 367. *VKR* 55. *GO* 91. *SGGK* 108. *MB* 2: 254. *Su* 182. *LfK* 87, 104. tyswa hwar dagh tholde han thässa plaghona *KL* 362. skal han ... tyswer heller tröswär läggia vppa vndena hwar dagh j [1] stycke blaa kalblad *LB* 2: 71. jtkadhe hon sin scriptemall huar dagh tyswer eller tröm synnom *Lg* 3: 573. aat hon ey vtan tyswa i wikune *ib* 241. tordaghär skal wara tyswär i hwarre viku *SD* 5: 639 (1347). *Ber* 281. *Lg* 3: 159. förnämpde tolf skulu a hwario are töswar finnas at minsto *SD* 5: 377 (1344, *nyare afskr.*). afrazdagha skulu vara tyswär vm aret *ib* 639 (1347). — *två gånger. i multiplikation.* kallas then dagher bisext som thydher a wart maal tyswar siäx, thy at then daghin skal tyswar räknas fore siäx stunder hwart fiärdha aar *MB* 1: 64. offra ... tösswar hundradha sinnom oc lxxiij sinnom v siclos *ib* 387. the ära samau ij en hoop tw hundrath thusand ok tyswar tw *Al* 4719.

täbundin, *p. adj. L. Jfr* **ta,** *n.*

tädher, *f. pl.? n.?* [*Jfr N.* tæja, tæa, tæ, *v.*] *trasor? trasigt skick?* a hans liiff ey klädher beedh vtan een skiwrta all ij tädher *(motsv. ställe i Fdan. texten har* trefflæ*) Fr* 965.

täkia (täkkia), *f. Jfr* **bola-, bolags-, intäkia.** — **täkiu fä (täkkiu-),** *n. L.* — **täkiu maþer (täkio-. täkiuman. täkkiumaþer),** *m. L. Jfr* **taku man.**

täkt (-ir. -ar *DD* 1: 148 (1492, *afskr.; trol. felaktigt*)), *f.* [*Fnor.* tekt] *L. tagande.* **1)** *plundring.* swa liffwa höffdhinga aff täkt *(raptu)* som fughla aff klo *GO* 856. **2)** *intaga, nyodling.* omnes habi[ta]tores ac noualium excultores, qui aliquas possessiones dictas teghtir acceperant *SD* 4: 38 (1327; *fr. Helsingland*). at the skulo eth pund smör göra aff hwario täkth *ib* 5: 696 (1347, *gammal afskr.; fr. Finland*). kännis jak ... mik hawa salt ... jäppa niclisson ... halfua täktena ligiandis widh dals hytto *ib NS* 2: 719 (1413; *fr. Dalarna*). at wj ... vnt oc giffuit hawum ena halwo täkt liggiande a linduno som kallaz smidz arff, vndir prästa bolit j wikum *DD* 1: 80 (1432). *ib* 45 (1386), 275 (1484), 277 (1490), 281 (1496), 3: 20 (1399, *afskr.*), 190 (1395), 201 (1452), 206 (1474). tre täcktar som liggia i moreno *ib* 1: 148 (1492, *afskr.*). nordan wid täckten *ib.* thwa tecther som er graff och skatabergzarff hwlkä tecther athskyldhe ärä medh en rothagardh *ib* 222 (1515). en del j bergxhitto mz tekter och hitto *ib* 2: 22 (1487). — *i ortnamn.* predia dicta biurstekt kalenningiatekt swenstekt et brytiatekt *SD* 3: 253 (1316, *gammal afskr.; fr. Fin-*

land). eth gotz som hethir brusa tekth *DD* 3: 204 (1473). rodztekth *ib* 206 (1474). ssmälthare täkth *ib* 201 (1452). — *Jfr* **af-, bata-, by-, ikorna-, in-, ler-, nama-, pors-, up-, vald-täkt.** — **täktadel,** *m. andel i intaga. DD* 1: 155 (1495, *afskr.*). — **täkta iordh (tächte-. tähte-. tehte-),** *f. jord som intagits till odling, intaga.* — konungs (konungsins) täkta iordh, *intaga å kronojord?* dömdes heicki hotarin till then jordh som i luchtis ligger, ty att thz hafuer af ålder warit konungz tähte jordh *EtFH* 1: 30 (1460, *nyare afskr.*). padenkoden jordh, som gafz till konungz tächte jordh *ib* 47 (1487, *nyare afskr.*). dömdes nicki magnusson pakalde helfften innan för:[de] råår som är konungens tehte jordh medh oluff ibm *ib* 80 (1486, *nyare afskr.*). — **täkta stadher,** *m. ställe som lämpar sig för nyodling?* medh täktom oc täktastadhum *DD* 1: 45 (1386). *ib* 3: 190 (1395). — **täkta tak,** *n. L.*

tälghekniver, *m. L.*

tälghesten (telgesteen), *m.* [*Jfr Fnor.* talgusteinn] *sten som kan täljas; sten som lätt kan huggas och bearbetas; täljsten.* hona (*Kristkyrkan i Trondhjem*) lat byggia biscop östeen alla aff skornom telgesteen *MD* 372. kirkian (*Vadstena klosterkyrka*) oc honna hwalff skulu wara aff tälgesten bruthin aff bärghom oc ey aff teghil *Bir* 4: 82; *jfr* kirkian skal byggias aff wthugnom stenom aff stenbärghomen, oc j iordhinne wpfwnnom, oc ey aff teghil *ib* 85.

tälghia (-ir, -dhe, -dher. *part. pret.* **teldher: -a** *Bir* 1: 253. *imperat.* **täl** *LB* 7: 48), *v.* [*Isl.* telgja] **1)** *tälja, skära el. hugga spåner el. flisor från ytan af (ngt), släthugga.* aff them träem som wäl äre skawin oc tälgdh (*de lignis lævigatis*) *MB* 1: 168. *ST* 388. *MD* 361. — *abs. tälja.* tha hafdhe han en litin vand j sinne hand oc sat ok thelgdhe *Bil* 870. sörgdhe han mykyt at han hafdhe tälght om sunnodaghin *ib.* **2)** *tillhugga, genom bortskärande el. borthuggande af yttre delar, spåner el. flisor gifva (ngt) åsyftad form.* han lät hugga oc tälghia alt träwirkith (*näml. till templet*) at (*för* af?) dyrom träim til gerningäna *MB* 1: 486. almänningx timbermän tälghia bordhwidh til skip oc köll oc annor ämpne än skipmästarin säter them saman oc fulkompnar skipith *ib* 445. nar moyses skulde taka laghin war wandin til redhir ok taflonar teldha *Bir* 1: 253. thz bansatta ordhquädhet sannas nu alla stadz. at hwar vil sik bädzst ok annars ärande tälghis mz träkniff *Su* 422. — **tälghia af,** *tälja bort.* tag hiupona trä oc täl aff ytersta barkin *LB* 7: 48. *Jfr* **aftälghia.** — *Jfr* **otälgdher.**

tälghia, *f. Jfr* **trätälghia.**

tälia (*pres.* **täl. täll. thäll** *RK* 1: 3697. *impf.* **talde.** *part. pret.* **talder. taaldher: taaldh** *GO* 207. *refl. supin.* **taltz** *Su* 414. *imperat.* **täll** *MB* 1: 386 (*på två st.*)), *v.* [*Isl.* telja] *L.* **1)** *tälja, räkna.* komo saman yspanie kunugar ok portugalie kunugar: ok taldo sit folk *Bu* 177. hwa skal gita talt iacobs eller räknath israels släkt *MB* 1: 414. tha äru the när som grannelika skulu märkia ok tälia (*numerabunt*) al hans flät *Bir* 1: 216. *ib* 2: 29. *MB* 1: 372, 386, 419. *GO* 207, 324. *Su* 414. harligh släpedhe the han allo ath nakken allo traporna taldhe (*d. v. s. stötte mot*) *RK* 2: 4475. **2)** *uppräkna.* þriþi appostolus. þär þe (*apostlarne*) tälias i letania *Bu* 133. **3)** *räkna, medtaga, upptaga.* af iuda forradhära hulkin som var ... taldär ok räknadher j wart ämbite *KL* 132. the ... taldo han medh älliuo aposlom *ib.* **4)** *räkna, taga i beräkning, taga med.* thz man talde alla kämper tha funnos aldre hans maka *Di* 136. **5)** *räkna, anse.* konung magnus trode herra peder wäll swa som en wiin fore androm täll (*såsom en som man räknar som sin vän framför andra? möjl. dock att föra till 7; jfr Ihre* 2: 864) *RK* 1: 979. the taldo han genast til sin nästa frända *ib (Albr) s.* 210. **6)** *förtälja, berätta, omtala.* þe saghþo änga tungo gita talt þe lön guþ giuar sinom mannom *Bu* 518. þin pina är sent tald *ib* 75. hans ledha skapilse iak nödhogh talde *Iv* 260. clemens talde for hanum fadhurs färdh ok modher *Bil* 349. simplicianus talde for hanum hwru victorinus ... wardh cristin *ib* 648. **7)** *tala.* loth ... täl fore them oc bidher them ey göra swa illa *MB* 1: 193. ä huro slät han for oss thäll *RK* 1: 3697. — *med obj.* tha alexander hafdhe thz mält margh annor ordh fore them talt *Al* 4252. — **tälia up,** *uppräkna.* the taldo vp hans godhgerninga *Bo* 236. — *omtala, redogöra för.* talde vp allan sin onda lifnadh *Bil* 767. — *redogöra för, föredraga; upprepa.* talde moyses op fore allo folkeno all wars herra budhordh *MB* 1: 427. — *Jfr* **uptälia.** — *Jfr* **af-, for-, fram-, ut-tälia.**

tämeliker (*n.* **-ligith** *BSH* 5: 115 (1506). **temeligit**(?) *FM* 142 (1502)), *adj.* [*Mnt.* temelik] *tillbörlig.* ware wäl tämeligith, at hans thienst och stor skadha, han fangith haffwer, matthe forbätras medh nagith annat, thet bäther ware *BSH* 5: 115 (1506). hwro tesse slott oc landzende ware tha besörgde, kwnne ecke ware mig temeligit(?) at sware *FM* 142 (1502).

tämelikhet, *f.* [*Mnt.* temelicheit] *passande el. tillbörligt beteende.* tolken tokt oc tämelikhet skal wara i hwarie closter människio *LfK* 72.

tämia (*pres.* **tämbir** *Bir* 3: 374. **tember** *LfK* 73. *impf.* **tämde** *Bir* 4: (*Dikt*) 251. **tämpde** *KL* 44. *part. pret. n.* **tampt** *MP* 2: 260. **tampth** *Di* 232. **tämpt** *RK* 1: (*Albr*) *s.* 214. *ack. m.* **tampdan** *KrLL Tj* 35: *pr. i var. pl. ack. m.* **tampda** *MB* 2: 148), *v.* [*Isl.* temja] *L.* **1)** *tämja, göra tam, komma (ett djur) att rätta sig efter ens vilja.* saa hade hon them (*djuren*) tampth mz sin trwldom ath hon motte them visa hwarth hon vildhe *Di* 232. **2)** *tämja, vänja (ett djur) att draga, invänja.* wi pläghom ... ängan oxa tämie til wk *Al* 6079. — *vänja, inöfva, öfva (ngn vid el. till ngt).* han ... togh sik aff hwariom stadh alla främasta oc vtwaldasta män tampda til örlög *MB* 2: 148. hon (ɔ: tokth) ... styrer gangen, oc allan kroppen tember i gudelikom sidhom *LfK* 73. **3)** *kufva, hålla i styr.* hadhe han sina radhgiffuaro bätter tämpt *RK* 1: (*Albr*) *s.* 214. thässin lofflike wili tämde iomfruna atirhallande hänna sin *Bir* 4: (*Dikt*) 251. hon hawir högmodogt ok stort hiärta thy är limin hänne vidhirthorftelikin at hon skulij tämias (*domatur*) *ib* 1: 36. — *kufva, späka.* sanctus raimundus ... tämpde sit köt mz atirhalde oc waku *KL* 44. engin forma at fa dygdhanna fwlkomnilse, wtan han tämi först j sik buksens swalgh *Ber* 85. *Bir* 3: 321, 5: 5. *MP* 2: 260. — *kufva, tvinga, böja.* jarnit tämbir ok smidhar alla malma *Bir* 3: 374.

tämpel (tempil *KL* 384; *Al* 6831; *MB* 2: 379 *(på två st.). pl. dat.* **templum** *MB* 1: 481. *med art. sing. ack.* **tämplet** *ib* 2: 220. **templet** *ib* 149, 260**),** *n.* [*Mnt.* tempel. *Lat.* templum] *(Judiskt el. hedniskt) tempel.* mädhan war herra är wäldogher ower himil oc iordh, tha thörff han ängalund widh at bo i hans bygdhom mönstrom oc templum *MB* 1: 481. at han swa skullo göra widh iherusalem oc hälga templet *ib* 2: 149. *ib* 220, 260, 379. *KL* 384. cupidinis tempil *Al* 6831. — **tämpels hus (tempils hws),** *n. tempelhus, tempelbyggnad. Al* 7506. — **tämpla greve (templa-),** *m. tempelföreståndare.* templa greuin *(comes sacrorum)* gaf mangum gul *Bil* 359.

tämpra (tempera: -as *LB* 7: 11. **-ar, -adhe, -adher),** *v.* [*Isl.* tempra. *Mnt.* temperen. *Lat.* temperare] **1)** *sätta gräns för, hålla inom det rätta måttet, hålla i styr, styra, tygla, tvinga, späka.* hwar then som skällika tämpra ok thwingar sit köt *Bir* 1: 18. thin likame vari wäl tempradhir *(disciplinatum)* ok atir halloghir af owir flödhelikom thingom *ib* 60. tämpre *(temperet)* sin licamma mz skällico atirhalle *ib* 3: 53. *ib* 321, 4: 36. *VKR* 79. *Ber* 251. nar han nödgadhe ok tämprade sit köt at thiäna siälinne *Bir* 1: 368. — *med dat.* thz som . . . quämelikit är at matha ok tämpra likamanom mädhir *Bir* 1: 144. **2)** *styra, kufva, dämpa.* til at tämpra thera lusta *Bir* 2: 311. ther til at wrangir loste skuli tämpras ok atirhallas *ib* 1: 103. — *styra, stilla.* tämpra *(tempera)* gäldena *Ber* 109. tämpra wredhina *ib.* — *lugna?* ecnebär . . . styrkia hiärna tempra skeel *LB* 5: 82. blodlat . . . temprar hyärnan *ib* 3: 45. **3)** *hålla tillbaka, afhålla.* atir halla sin likama ok han tämpra fran syndom ok osidom *Bir* 1: 285. **4)** *gifva rätt el. lämpligt mått åt, måtta, moderera.* ther mz tempradhis hans ifuerwätis glädhi *Bil* 315. *ST* 365. tämpradhe *(temperabam)* iak swa mina sorgh ok glädhi *Bir* 3: 161. mathelikin och wäl thämpradher koster *Ber* 84. **5)** *afpassa, inrätta.* tämpradhe *(temperavi)* iak swa min ordh ok kännedom at godhe män wordho af minom ordhom thes starkare ok hetare til godh thingh *Bir* 1: 184. mang skällik thing . . . skipadh oc tämpradh äptir naturinna oc timanna quämelikhet *ib* 3: 121. *ib* 226. hwilkin thing oc lärdom swa äru tämprat oc matat at enkte finz j them omögelikit *Su* 364. — (?) aff theras mwn wtgingo klok ordh siktat oc tämprat swasom klenasta miöl *(ex ore eorum quasi farina subtilissima procedebat, et subtilia texebant) Su* 225. **6)** *gifva rätta mått el. proportioner åt, (i behöriga proportioner) blanda.* tak aloe stampa smat oc tämpra thz mz huit wiin *LB* 1: 96. pyla bark brender och temprader mz ätykyo *ib* 7: 142. temprar man rökiilse mz win oc ätikio *ib* 143. *ib* 2: 38, 39, 40, 3: 35, 5: 80, 7: 11, 71, 145, 8: 42, 10: 8. temprar man thz j ätikio *ib* 2: 39. tämpra tz til hopa *ib* 7: 4. **7)** *blanda med kryddor o. d., inlägga?* tempras hennes *(halörtens)* roth och legz widh lorwerk *LB* 8: 50. tempras henne roth i honnogh *ib.* — *part. pret.* **tämpradher,** *som har (lämpligt) mått el. måtta; som iakttager måtta.* at han vare matelikin ok tämpradhir j sine fasto *Bir* 3: 304. — *måttlig, återhållsam.* sobrius thz är väl tempradhir at människian takir mat ok dryk väl til matto *Bo* 133. then man som j allom thingom är väl tämpradhir oc skällikin *Bir* 2: 223. wäl toktat ok tämpradh sin *ib* 1: 295. varin skälica tempradhe j math ok dryk *(sobrii) MP* 1: 75. — **tämpra sik, 1)** *hålla sig inom det rätta måttet, styra sig; bruka återhåll, vara återhållsam.* tämpra tik mattelika oc skäleka i allom tingom *LfK* 200. ther til at männene skulin nima atirhalla sik oc matta oc tämpra sik til at lina rättelica *(addiscerent continentiam et modum vivendi) Bir* 2: 202. — *afhålla sig (från).* tämpra sik stundom aff loflikom ok vidhir thorftelikom thingom *Bir* 1: 358. — *taga sig till vara (för).* temprar tu tik ey aff hitanom ta faar hyärnin ena soot *LB* 3: 42. **2)** *hafva el. iakttaga måtta.* skal man tämpra sik i atirhalleno *Bo* 135. — **tämpra saman,** *blanda tillhopa.* tämpra alt saman *LB* 1: 96. skal man tagha costa *(för* oos *el.* oosit*)* aff rutha oc aff komiin oc thz hwitha aff äghit oc tämpra saman *ib* 5: 77. — *Jfr* **temperera.**

tämpran (tämperan *MP* 2: 72**),** *f.* [*Isl.* tempran] **1)** *måtta, återhåll.* the pinas ey vtan äptir rätuisonne . . . älla hafdhe diäfullin änga tämpran älla matto j sine ilzsko *Bir* 3: 448. **2)** *måtta, måttlighet.* mz rätte tämpran nytia gudz gafwo *Bir* 1: 308. at halda tämpran i allom thingom *Ber* 171. the thing mz tämpran göras ärw helsam *ib.* — *måttlighet, återhållsamhet, själfbeherskning.* skälik tämpran *(temperantia)* til siälinna ok likamanen *Bir* 1: 144. gaf iak them . . . rätta tämpran aldra thingha *(temperantia omnium rerum) ib* 206. huru the skullin thiäna gudhi j skälike ok loflike tämpran *ib* 356. mattelik tempran j allom thinom sinnom *MP* 1: 121. *ib* 2: 124. rät matta och skelik tämpran j mat, dryk och sömn och allom androm thingom *Ber* 78. *ib* 85. — *hofsamhet, jämnmod.* godh tämpran *(temperamentum)* j sälikhet *Bir* 3: 178. **3)** *tvingande, späkande, späkning.* thz smörilse kar var af sten som hete alabastrum ok thy tekna thz hardha tämpran *MP* 2: 72. vm thu älskar rätta tämperan oc atirhaldh *ib.* om thins likamas gudelika oc skälika tämpran *Su* 50. **4)** *måttande, modererande.* starkir brändaghe kastar om kul människiona vtan skällikhetzsins tämpran *(temperamento) Bo* 140. *Bir* 1: 119. **5)** *blandningsförhållande, sammansättning, beskaffenhet.* jak gaff hwarre natur sina skipan oc tämpran *(temperamentum suum et ordinem) Bir* 2: 310.

tämprilse (temprelse), *n. pl.* **1)** *måtta.* ath menniskyan . . . haffwer ecke temprelse i sielina öffningh *LB* 7: 73. **2)** *blandning?* ärins the (ɔ: thina *(d. v. s. Jungfru Marias)* nasa) ouir alla ärmeta tämprilse *(super commixtionem odoriferam omnium aromatum; aromatum har sannolikt lästs eremitarum; i förbindelse med* ärmeta *har väl* tämprilse *fattats i betydelsen späkning) Bir* 4: 141. ower al hermeta temprilse *ib* 156.

tämpring (tempringh), *f.* [*Jfr Mnt.* temperinge] *återhållsamhet.* sobrietas är indhra manzsins ok ythra, aff oloffliqhom kötzsins lusta tempringh *Spec. Virg. s.* 78. *Jfr* **tempererìng.**

tända (-ir, -de, -der. *impf.* **tande** *(skriffel för* **tände***) ÖGL B* 44: *pr.*), *v.* [*Fnor.* tenda. *Jfr Isl.* tendra] *L.* **1)** *tända, sätta eld i el. på (ngt), på-*

tända, antända. apostoli . . . tändo mang lius ok lampor *Bu* 14. *SO* 158. män . . . tändo balet *Bu* 31. *ib* 176. — *tända, komma (eld el. låga) att brinna, upptända.* han . . . thändhe eld ok brende thz alt saman *Bil* 870. faþeren tende storan eld ii vgne *Bu* 22. hans frändar . . . tändo brand iui þera härbärghe *ib* 134. pa kötboden the elden tenda *RK* 2: 2245. *ib* 7935. — *bildl.* slikt mate guþ likan älskogha tända *Bu* 75. **2)** *vara tänd, brinna? bildl.* veeken tekna siälina: tende ok lyse *(Cod. C* som tänder oc lyser 927; *Bil* tenda. ok liusa *ib*; tenda *här måhända att föra till* **1,** *i hvilken händelse denna förbindelse kan återgifvas: tänd och lysande)* mäþ skälum oc viti *Bu* 11. — *refl.* **tändas,** *tändas, upptändas. bildl.* tendis awund oc hat them i mällan *MB* 1: 229. — *tändas, åter framträda. om månen.* hwart sin tha manin tändis *(då det blef nytändning) Lg* 3: 232. — **tända i,** *påtända, antända, tända (eld), komma (eld) att brinna.* han . . . tände j elden *MB* 2: 232. han sökte spane lagde j hand tände j eldh mz fullan brand *MD* 361. *Jfr* **i tända.** — **tända up,** *upptända, tända.* tända wp liws *Bir* 5: 43. eldir kom lös . . . aff eno liuse som vp war tänt owir barnsens waggo *KL* 127. *Jfr* **uptända.** — *Jfr* **otänder.**

tändilse, *n. pl.? och f.? Jfr* **ny-, up-tändilse.**

tänter, *p. adj. Jfr* **etertänter.**

täpete (täppete. täpette *RK* 1: 4425. **täpedhe. täpite. täpidhe** *KrLL G* 16 *i var.* **täpädä** *Va* 20**),** *n.* [*Fnor.* tepet, tepete. *Mnt.* teppet. *Lat.* tapete] *duk, täcke, matta, tapet.* giwum vi . . . til sama höghä altarä et täpete af silke som vpp scal läggiäs yui all cläþen *SD* 5: 564 (1346). jak hawer hanum vnt . . . eet thäkan, tw täpete, twa duka, en täpete bonadh *ib NS* 1: 678 (1407). I täpedhe nyt *ib* 2: 118 (1409). *ib* 361 (1411). *FH* 4: 84 (1499). framman för stolenom var uppsatt ith fagert täpite, under huilko stodo discantores uthvalde *TK* 270. konunxins sall oc palads pryddc hon mz mangskona bonadha oc täpete *Lg* 3: 504. soldanus . . . lät bredha hans kamara mz korsadhum täppetom . . . sanctus franciscus stegh diärflika vppa täppetin ok giordhe them enga wyrdhning *KL* 53. *RK* 1: 4425. *Va* 20.

täpete bonadher, *m. väggbonad. SD NS* 1: 678 (1407).

täpning, *f. L.*

täppa (*pres.* **-ir: atirtäppir** *Bir* 2: 235. *impf.* **-te.** *part. pret.* **-ter.** *imperat.* **täp),** *v.* [*Isl.* teppa] *L.* **1)** *(eg. med tapp) tillsluta (mynningen af ett kärl), täppa, tilltäppa.* skal han wääl teppa kannona ofwan til *LB* 2: 71. strax täppandis thz *(glaset)* mz luto sapiencie *ib* 9: 108. täp krwset wäl mz eth klädhe *ib* 10: 8. **2)** *täppa, genom stängsel hindra (ngt) att komma igenom; uppdämma, stämma.* ath the magho . . . vatnit . . . stämpna oc täppa *FH* 3: 71 (1446). — **täppa ater,** *igentäppa, tilltäppa, tillsluta.* täptos ater watzadhronar i iordhinne *MB* 1: 170. täp ather thin öron *Ber* 156. han grep drakan . . . oc sände han nidher j grwnden, oc täpte ather oc bemärkte owir honom *MB* 2: 364. sidhan wäl är täpth aather *LB* 9: 108. *Jfr* **ater täppa.** — **täppa inne,** *instänga, innesluta.* at then mästa makt komme in pa öland, at täppa her niels bosson inne *BSH* 5: 141 (1507). *Jfr* **innetäppa.** — *Jfr* **in-, liþ-, svin-, til-, þvär-, up-täppa.**

täppa, *f.* [*N.* teppa] **1)** *täppande, spärrning. Jfr* **vatn-, vägha-täppa. 2)** *hägnad, inhägnad.* alth annadh som vnder fförnempde gotz hawer läghadh innan täppo och vthan *SD* 3: 121 *(afskr. fr. senare hälften af* 1400-*talet).* — (?) niclis i bobergh gaff forde domkyrkio i vestraaros thry örisland iordh i oorby i yrista sokn meth eenne sätu stufuo oc enne koornladhu oc thry örisland jordh i steenby i samw täpponne *SD NS* 2: 47 (1408; *på frånsidan af urkunden läses:* litere de tribus oris terre in oorby, parochia yrista et de tribus oris in stenby in eadem parochia).

tära (*pres.* **-ir.** *impf.* **-dhe. -adhe,** *se* **fortära.** *part. pret.* **-dher,** *se* **fortära. -adher: tärat** *Bir* 4: 145**),** *v.* [*Isl.* tæra. *Jfr Mnt.* teren] **1)** *förtära, förbruka.* hans örs beholt husbondin thärä for then kost vi mondo ther tära *Fr* 1470. **2)** *låta förbruka, utgifva, depensera, använda.* han tärde alt kirkionna goz a fatöko folke *Bil* 659. *ib* 650. ey vtläggiande älla tärande *(expendendo)* sin thing til sina rosn . . . vtan til gudz hedhir ok sina nytto *Bir* 3: 457. **3)** *intr. lefva (slösaktigt), slösa, rusta.* mädan tw rosar tik sa oc sa kosteliga tärer *Di* 100. **4)** *använda, tillbringa, förslösa (tiden).* iak hauir min tima onyttelika tärat *Bir* 4: 145. — *refl.* **täras,** *tillbringas.* scal al þässe nat täras i þinom pinom *(nox ista in te cum suppliciis expendetur) Bu* 415. — *Jfr* **fortära.**

tärare, *m. Jfr* **fortärare.**

tärilse, *n. pl. Jfr* **fortärilse.**

täring (*pl.* **täringer** *FM* 303 (1506)**),** *f.* [*D.* tæring. *Mnt.* teringe] **1)** *förtäring, underhåll, medel till underhåll, lefnadskostnad.* fik henne . . . gul oc sölff nogh til täring *ST* 35. bonden . . . skippe herrskap sina täringh *MD (S)* 257. hafwer thu jämpn kost oc täring i thit hws *Ber* 288. *PM* 25. haffde han mong gäl pa clostrenos wägna aff sakommen oc täringenne fangit *ib* LX. **2)** *kostnad, utgift.* thäringh til rät ridderskapp är ärligh. thäring til at hielpa sinom wenom är skäligh thäring til at hielpa the ther obeskedheligha forthära. är fortappadh *Ber* 288. then store twang almogen haffuer för sadant möthe met kast oc täring *FM* 306 (1507). thette ärendä om forscriffne her swantis skadhägäld, kaast, täringer och omak *ib* 303 (1506). — *Jfr* **fortäring.**

tärning (*pl.* **tärninger** *BSH* 4: 318 (1502)**),** *f.* **1) = täring 1.** kosth och tärningh *BSH* 5: 319 (1508). — *pl. lifsmedel, proviant?* legger ider wiu om bespiso slotteth, oc lather ther in komma . . . tärninger och annet huat behoff göres *BSH* 4: 318 (1502). **2) = täring 2.** for . . . then drapeleca skada och tärningh *SD* 5: 209 *(öfvers. fr. sl. af* 1400-*talet).* — *Jfr* **be-, for-tärning.**

tärning (tärnig. ternig. *pl.* **-ar?),** *f.* [*Mnt.* terlink, ternink. *Jfr Isl.* teningr] *tärning.* the (ↄ: lagh) läsas j dublara husom hulke som thry öghon kasta a enne tärning *Bir* 3: 26. är thz swa at franciscus är hälaghir som folkit säghir tha kastar iak adhirtan öghon oppa thessom threm ternigom, han kastadhe, oc hwar tärnigen bar sex öghon *ST* 74. komo siex öghon a hwaria terning *ib.* ther om wilia wij kasta

mz en tärning *Di* 143. the kastade mz terningana *(för* -ena*?) ib.* hon kwnde . . . terning kasta offuer taffwellbord *RK* 3: *(sista forts.)* 5284. tärningh är ond wärningh *GO* 1010. — *bildl.* bidiandes ath i wilie se oppa brädhet medh hwath tärninghin dragha will *BSH* 4: 257 (1501).

täropänninger (-päninger. thärepenninger: -ar *GS* 69 (1491). **tharäpäninger. therepeninger),** *m.* [*Isl.* tæripeningr. *Jfr Mht.* zerpfenninc *samt Mnt.* teregelt] *tärpenning; pl. penningar afsedda att bereda underhåll, kostpenningar.* kalladhe piltin til sin oc gaf honom nakra täro päninga *(denarios pro expensis) Bo* 20. sändir iak thik . . . nokra täro päninga at thu skalt ey annars astunda *ST* 519. *ib* 518. — *särsk. kostpenningar under resa; respenningar.* engen ma . . . swenst mynt af rikene föra meer än möghelige therepeninga, en mark eller twa *SO* 161. *GS* 69 (1491). redhe päninghä hawer jak ingaa vtan noghat aff skillingom til thäräpäninger *FH* 3: 66 (1445). — *underhållskostnad, underhåll.* thän gardhin . . . scal wara henne oc mic til täropäninga *SD NS* 1: 466 (1405).

tärz (terz), *f.? och n.* [*Lat.* tertia, *sc.* hora. *Jfr Mht.* terz, terze] *L. den tredje timmen (räknadt från kl. 6 om morgonen), kl. 9 f. m., den tredje af de s. k. kanoniske timmarne; äfven det som lästes el. sjöngs vid den gudstjenst som hölls vid denna tid.* thz som giordhis i threm tidhomen som är ottosangx tidhinne. priim. oc terz *Bo* 183. *ib* 198. fra terz ok tel nons *Bu* 5. en graf . . . til hulka systrena skulu gaa äpter tärz hwan dagh hälghan *VKR* 82. *Bir* 4: 39. the ypna graffuen wi ganghom til daghlika äpther tercet *LfK* 120. pingisdagha dagh tha systrana *(näml.* sungo*)* ympnona veni creator spiritus j tärcena *Lg Mecht* 300. — **tärz tidh (tärdz-. terdz-),** *f.* = **tärz time.** aff terdz tidh *ST* 174. vm tärdz tidh *ib. ib* 175. — **tärz time (terz tyme: -a** *ST* 526**),** *m. den tredje timmen på dagen, den tredje af de kanoniske timmarne, tiden omkr. kl. 9 f. m.* vm tärz tima þa skutu heþninga vt al skipen af strandene *Bu* 177. jac scal . . . bidha til tärz tima *KL* 205. thän tidh tärz time kom *ib.* om terz tyma *ST* 526. salmane hälgha os tärztima *Ber* 140.

tästament, *se* **testament.**

täster, *m.* [*Mnt.* test. *Lat.* testa] *eg. tegelsten, skärfva; af aska, bränd lera el. dyl. sammanstampad skifva hvarpå metaller utsättas för behandling med eld.* blanda then *(med guld- el. silfverfilspån blandade)* kalken mz vax, äller bek, äller tyärw . . . oc sidhan säth thz waxit äller tyärona pa en tästh oc gör eldhen, oc strax faar tw gwllit klarth j gen äller selffwith *LB* 9: 96. läth wathn affwan pa then tästen som harder är *PM* 73. tak ok gör en tästh aff asko *ib.* mith paa tästenom *ib.* tak thz blyth sätiandis pa copällan som är en tästh giordher aff bränd oc granth stöth wädhra horn görandis eldin wppa *ib.*

tävärne, *se* **tavärne.**

täxter (texter), *m.* [*Fnor.* textr. *Lat.* textus] **1)** *det som är skrifvet el. skrifves, skrift.* här är . . . aff thwaghin täxstirin ok scriptin *(textus)* som jak hafdhe mz scrifwat alla hans synde *Bir* 3: 265. togh til at scriffua bönena, mz största täxt *Lg* 3: 9. **2)** *text (i motsats till öfversättning, utläggning, förklarande anmärkningar o. s. v.). MB* 2: 344. j textenom in biblia *ib* 252. ij (2) tingh . . . som är först täxten i thes hälga kyrkios laghom oc sidhan thäs fwlbordhan, aff sancti bendicti, sancti bernardi, basilii, pacomii, oc augustini reglom *LfK* 3.

tödhra, *v.* [*D.* tøire. *Jfr Fnor.* tjóðra] *tjudra.* i them iordhmonsens ända skal han tödhras ok bindas *Bo* 131. *Jfr* **tiuþra.**

töfla, *v.* [*Jfr N.* tøvla] *arbeta på ett slappt sätt; om tal: sluddra.* drukkinscapir . . . gör töflande tungo *MP* 1: 310. *ib* 2: 276.

töfra (-adhe), *v.* [*N.* tøvra. *Jfr Mnt.* togeren] **1)** *förhala, draga ut på tiden med (ngt).* erich . . . wildhe en töffrat samwlodh *RK* 2: 4311. **2)** *dröja, uppskjuta.* töffre *(differat)* ey at wtfara *Bir* 4: 113. *ib* 5: 12. — *abs.* wm han töffre *(distulerit) Bir* 4: 113. hwi töffren j swa länge *MB* 2: 301. **3)** *dröja; göra uppehåll, stanna.* han töffrade hwarske dag eller nat *RK* 2: 6267. **4)** *uppehålla, låta (ngn) vänta.* han töffradhe marsken *RK* 2: 4316. — *uppehålla, upptaga tiden för (ngn).* thz töfrade them lenge *RK* 2: 704. — *abs.* j vj [6] daga töfrade the smasuena ther waro oc loton sidan til konungen fara *RK* 2: 9531 *(möjligen att föra till* **3**). **5)** *fördröja, försena, hindra.* thin wägher ällir dagxledh skal ey minzskas ällir töffras ther aff, at thu mässo hörir *Su* 305. — *Jfr* **fortöfra,** *äfvensom* **obetöfradher, ofortöfradher;** *jfr ock* **töva.**

töfri, *n.* [*Mnt.* toverie. *Jfr Isl.* taufr, *n. pl. och f.*, taufra, *v.*] *trolldom.* the bökir ther töfri är scrifwat vthi *ST* 33.

töfring (töghringh), *f.* [*Fnor.* töfring. *Fdan.* tøfring. *Jfr Mnt.* togeringe] *dröjsmål, uppskof.* dilacio, töffring *GU* 8. ware thet . . . swa at mina arfua wilde ther noghra neyseghn innan hafua äller töghringh *SD NS* 1: 73 (1401). aakir iordhin takis j geen som wt oc bortfaangin vär . . . vtan alla geensäghn oc töfring *VKR* 42. *Bir* 5: 120. hans peninga . . . beredhe, vthan alla töfring eller längra fördragh *SD NS* 1: 137 (1402, *nyare afskr.*). *ib* 264 (1403, *gammal afskr.*), 275 (1403, *nyare afskr.*), 588 (1406), 675 (1407), 2: 128 (1409). skal aff at bryta innan xiiij (14) dagha the bygning han a brunnen olaghlica bygt hafdhe vtan alla längre töffring *SJ* 84 (1441). rikesens radzs breff fik han tha han sculle til stocholm fara oc vtan töfringh när them wara *RK* 2: 2600. *ib* 9130. — *dröjsmål med erläggande af (ngt).* tilbindom wi oss . . . at oprätta . . . honom allan then scadha som honom . . . fore the järn summo langa töfring ok sena bereedhning kouno henda *SD NS* 1: 108 (1402). — *krångel, svårighet, hinder.* wilkorar iac mic oc til bindher . . . ath widher läggiä for:de . . . benkth krok eller hans arfuom . . . swa godh engh j geen widh mina godha tro oc sannindh wthan alth argh eller töffringh *FH* 2: 13 (1390). andelikx liffwersins widhasta wägher kungörs allom ahörandom wtan alt hindher ällir töffringh *(omni difficultate remota) Su* 265. — *Jfr* **fortöfring.**

tögh, *f.?* [*Mnt.* toch, toge. *Jfr Nyisl.* teygr] *drag, klunk.* han . . . drak wt then dryk ij en tögh *Al* 2614.

tögha, *v.* [*Jfr Mnt.* togen] *gå, vända sig, välja?* hauer nielss rawylsson seeth i [ɔ: en] bondho tiil fogyt, som heder hans persson, oc nöghes almughen ther inthet medh oc velle almwghen töghe til edher *BSH* 5: 8 (1504).

töghan, *f.* *Jfr* **siäls töghan.**

töghia, *v.* [*Isl.* teygja] *eg. draga, utdraga, utsträcka; draga ut på tiden med, fördröja, uppskjuta.* tha hon saa at hon kunde äkke längir töghiat *Bo* 212. töghe thz aldre länger *TB* 78.

tökelika (-leka. töghelica), *adv. på ett antagligt sätt; på ett tillbörligt el. passande sätt.* coma tue guz ängla . . . ok sagþo gärna vilia föra tökeleka (*Cod. C* töghelica 974) þera renliues fouan for guþ sialuan *Bu* 183.

tökeliker (*n.* **-likit** *MP* 2: 124; *Ber* 244), *adj.* [*Isl.* tœkiligr] *antaglig; välbehaglig.* hans mässa ok läsning ok böne äru gudhi tökelica oc thäkka (*acceptabiles et gratæ*) *Bir* 3: 248. ey war gudhi tökelikt (*för* -lik) pharao konungx aterwända *MB* 1: 317. gudhliker kännedomber är gudhi thäkker oc tökeliker *ib* 486. *ib* 324, 440, 487. at thu matte hanom swa thiäna. som thz kunne hanom thäkt ok tökelikit vardha *Ber* 244. at han skulle . . . göra os sik tökelikit (*acceptabilem*) folk *MP* 2: 124.

töker, *adj.* [*Isl.* tœkr] **1)** *som får tagas, förbruten.* see tökt alt thet han far medh *TB* 74. *ib* 75, 76, 77, 80. **2)** *som tages el. mottages, giltig, gällande.* fore hundradha mark swenska i thydhiskom peningom, som nw tökt ok gänkt är i östergöthland *SD NS* 1: 597 (1406). **3)** *som kan tagas, antaglig; användbar, brukbar.* ä mädhan sanctus germanus lifdhe war han (*åsnan*) töker til hans farkost *Lg* 3: 233. **4)** *antaglig; behaglig, välbehaglig.* at hans böne ok hans almusa waro guþi töka *Bu* 4. — *Jfr* **arf-, fa-, mun-, o-töker.**

töma (-ir, -de, -der. *part. pret.* **tömpder: tömpd** *Fr* 1747), *v.* [*Isl.* tœma] *tömma, göra tom.* thz kar hulkit som mästarin vp fylle ok töme (*evacuat*) *Bir* 1: 347. *ib* 3: 133. han (*brunnen*) töma *Al* 2674. tömin jdhra punga *Bir* 3: 211. taladhe diäfullin til siälina for then skuld at thw kompt j mina händir ful mz illa afladho gozo oc kost thy skal jak töma (*evacuabo*) thik mz minom präs *ib* 445. ther vardh margh sadhil tömpd *Fr* 1747. när kisthan och kieldarin äro thom eller sköt wiliä thömas *Ber* 289. opfyltis hon (ɔ: min siäl) aff thäs hälgha anda ströms inflytilsom aff hulkom hon tömdis än aldre sidhan *Bir* 3: 411. — **töma sik, 1)** *göra sig ledig, gifva sig tid.* fränder hustru oc barn som fylghia them dödha til graff ok litit töma sik sidhan (*Cod. C* göra the sich sidhan lidhugha 1028) *Bil* 615. **2)** *skaffa sig tillfälle (till), företaga sig?* thenk ok huru han (*Kristus*) munde fastä . . . allom os til äptherdöme aff (*för* at um) diäffuulen segh thor til thöme ath före os syndeligh tingh uppa mz fasto skulom wy honom moth sta *MD* 21. — *Jfr* **af-, ut-töma.**

tömare, *m.* [*Jfr Mnt.* tomen, *tygla*] *uppfostrare, guvernör, handledare.* konungsons hoffmestar oc tömare (*pædagogus*) *Lg* 3: 371. — *handledare, ledare.* hans tömare war then helliandh *MD* 437.

tömber (-ar), *m.* [*Isl.* taumr] *L. töm.* the toko hans örs ij töma *Iv* 4309. *ib* (*Cod. B, C*) *s.* 286. — *bildl.* grymi eldin skal styra . . . syndherslitnom tömum *Ber* 204. räddoghin ok kärlekin äru gudz starkasta thöma mothe ondhom astwndilsom *Spec. Virg. s.* 253.

törkänna (tor-. tol-. thol-), *v.* [*Isl.* torkenna] *göra svår att igenkänna, göra oigenkännlig.* — **törkänna sik,** *göra sig oigenkännlig, förkläda sig.* natalia törkände sik mz carmanna kläþom *Bu* 521. — *part. pret. gjord oigenkännlig, okänd, förklädd.* munkka komo ibland mäþ þöm som grouo . . . tör kände (*Bil* tholkände 940, *Cod. C* torkände *ib*) *Bu* 51. han frestadhe torkender (*Cod. C* tolkändher 1000) sina modher *Lg* 377. han . . . kom . . . til scola tolkändir ok nam nigromanciam *Bil* 591.

törn, *se* **torn.**

törna, *v.* [*Jfr Mnt.* tornen] *gripa, gripa till sig, rycka till sig?* thessa wlffua oc grymma biörna som altijd waro rede at törna *RK* 1: (*Albr*) *s.* 212.

törna, *v.* *Jfr* **fortörna.**

törning, *f.* [*Ä. Dan.* terning] *stöt, anfall, strid.* heller döö pa markin och taga idher första törninghen aff, än sa skal bliffwa. som k(onungh) h(ans) acktat haffwer pa alles waress skadha *FM* 234 (1505). kwnne wij then törninghen förhalda *BSH* 5: 178 (1507). hor wel jo fallä försthä oc störstä törningen *ib* 192 (1507).

törva, *se* **tyrva.**

tösvar, *se* **tysvar.**

töta, *v.* [*Nyisl.* tœta. *Sv. dial.* tyta, töta. *N.* teta] *eg. arbeta med ull el. lin, karda; syssla el. pyssla med (ngt).* tombir skal ä nakath töta *GO* 649; *jfr Kock, Ark.* 2: 109; *Medeltidsordspråk* 2: 293.

töva (-adhe), *v.* [*Fdan.* teve. *Mnt.* toven] *töfva, vänta, dröja.* biddo the äller töffwadho swa langsamliga *MB* 2: 77. badho honom ey töffwa, wtan snart komma *Lg* 441. äpther hwario töffwom wi *ib* 3: 408. ä mädhan vy töffua swa wara fianda stärkia sich *RK* 2: 4865. oppa örabro töffuade iag några daga *ib* 3: (*sista forts.*) 6143. *MD* 168. — *opersonl. med ack.* mik skal ecke länghe töffua *Di* 207. — *Jfr* **fortöva, ofortöfdher, ofortövadher, otövadher;** *jfr ock* **töfra.**

tövan, *f. dröjsmål, uppskof.* wtan alla töffwan *Lg* 3: 638. rader iach eder . . . athi haffue her ingen töffuen met *FM* 177 (1504). *Jfr* **fortövan.**

tövilse (töuelse), *n. pl.? dröjsmål, uppehåll.* for then lange töuelse j hafft haffue j thenne rese *FM* 193 (1504).

SD NS (Svenskt Diplomatarium. Ny Serie.) Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg. genom C. Silfverstolpe. Del. 1, 2. 1875—87.

SEG Stadga för ett S:t Eriks Gille nära Upsala. I Småstycken på Forn Svenska.

SGG Stadga för ett S:t Görans Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SGGK Stadga för ett S:t Görans Gille vid Kopparberget. I Småstycken på Forn Svenska.

SJ Stockholms Stads Jordebok 1420—1474. Utg. genom H. Hildebrand. 1876.

SKG Stadga för S. Karins Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SMG Stadga för ett Jungfru Mariæ Gille. I Småstycken på Forn Svenska.

SML Södermanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1838.

SmålL Kristnu-Balken af Smålands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1844.

SO Skrå-Ordningar. Utg. af G. E. Klemming. 1856.

SR Upplysningar och Anmärkningar om en för Sveriges Laghistoria vigtig urkund, den förlorade Söderköpings-Rätten. Af G. E. Klemming. I Vitt. Hist. och Ant. Ak. Handl. Del. 25, s. 263—286.

ST Själens Tröst. Utg. af G. E. Klemming. 1871—73.

StadsL Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg. af C. J. Schlyter. 1865.

Su H. Susos Gudeliga Snilles Väckare. Utg. af R. Bergström. 1868—70.

TB (Trögh bolag) Skogsstadga för mädhal tridhiung i Trögd. I Småstycken på Forn Svenska.

TK Translatio Katerinæ. I Scriptores rerum svecicarum T. 3, sect. post., s. 268—75.

TS Timmermäns Skrå af 1454. I Småstycken på Forn Svenska.

UplL Uplands-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1834.

Va Namnlös och Valentin. Utg. af G. E. Klemming. 1846.

VAH Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens Handlingar.

VGL Vestgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1827.

VKR Vadstena Kloster-Reglor. Utg. af C. F. Lindström. 1845.

VML Vestmanna-Lagen. Utg. af C. J. Schlyter. 1841.

VNB Vadstena Nunnas Bönbok. Utg. af E. Rietz. 1842.

ÖGL Östgöta-Lagen. Utg. af H. S. Collin och C. J. Schlyter. 1841.

I allmänhet citeras efter sida i den tryckta texten; efter sida i handskriften citeras dock *LB* och *SR;* efter vers citeras *Al, Fl, Fr, Iv, RK,* då det icke genom tillagdt "*s.*" uttryckligen angifves att citatet afser sida; *Gers Frest* citeras efter kapitel; *GO* efter ordspråkens nummer. Vid citat ur en urkundsamling utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anföras:

Ags. = Angelsaxiska. *D.* = Nydanska. *D. dial.* = Danska dialekter. *Fdan.* = Forndanska. *Fgutn.* = Forngutniska. *Fnor.* = Fornnorska. *frf.* = framför. *Fsax.* = Fornsaxiska. *i sht* = i synnerhet. *Isl.* = Fornisländska. *Ital.* = Italienska. *L.* = Lagspråket (utmärker att ett ord är upptaget i Ordbok till Samlingen af Sveriges Gamla Lagar af C. J. Schlyter. Lund 1877). *Lat.* = Latin. *Mht.* = Medelhögtyska. *Mlat.* = Medeltidslatin. *Mnl.* = Medelnederländska. *Mnt.* = Medelnedertyska. *N.* = Nynorska. *Nygutn.* = Nygutniska. *Nyisl.* = Nyisländska. *Nt.* = Nynedertyska. *Prov.* = Provensalska. *ss* = såsom. *Sv. dial.* = Svenska dialekter. *T.* = Tyska. *vidim.* = vidimation.

Rättelser och tillägg.

Sid. 618 sp. 2 r. 30 nedifr. frf. **tang** insätt: **tana (taana: -om** *MP* 2: 237. **tåna: -om** *RK* 3: *(sista forts.)* 5194**),** *f.* [*Sv. dial.* tana, tåna] *bindel, linda.* *Bir* 2: 217, 4: *(Dikt)* 260. *MP* 2: 36, 237. *Mecht. Upp.* 22. *RK* 3: *(sista forts.)* 5194.
tana (-ar), *v. svepa, linda. S. Marg. f.* 2 *v.* *(enl. Rietz s.* 771*).*

» 654 » 2 » 1 uppifr. frf. **tilträdha** insätt: **tiltrodha,** *v. rycka fram. ST* 86. *Jfr* **trodha til.**

» » » » 13 » eft. *L.* till.: **1)** *bevisa (ngt) mot (ngn); öfverbevisa (ngn) om (ngt). SO* 85. **2)**

» » » » 25 » frf. **tilthrykkia** insätt: **tilthrugha,** *v. truga, tvinga. ST* 89.

» 656 » 2 » 6 » läs: *stycken. om skinn.*

» » » » 13 » eft. (1314). till.: — *om ål.* eth halfft tymber aal *BYH* 1: 258 (1455). *ib* 257.

» 658 » 2 » 30 » eft. 213. till.: een presta hetta meder een tympp *SO* 104.

Sid. 658 sp. 2 r. 31 uppifr. läs: **tin (then** *BSH* 4: 335 (1503), 336**),**

» » » » 33 » eft. 421. till.: *BSH* 4: 335 (1503), 336.

» 663 » 1 » 13 » läs: **toolfft. tölft** *TB* 73

» » » » 15 » eft. 650. till.: ther agher hwariom tolft sina wardhboodh *GS* 25 (1369). *TB* 73. —

» » » » 33 » läs: **tolftunger (töltinger. -ar),**

» » » » 36 » eft. *f.* till.: dimidius attunger vno tolting minus *SD* 5: 628 (1347).

» » » 2 » 15 nedifr. eft. 557. till.: — *Jfr* **otomadher.**

» 677 » 2 » 19 uppifr. frf. **träkapel** insätt: **träkaker (-kaaker),** *m. mindre fästning af trä.* *BSH* 5: 122 (1506).

» 688 » 2 » 1 nedifr. eft. *L.* till.: *Jfr* **þrätylfta eþer.**

» 697 » 2 » 18 uppifr. frf. **þaghar** insätt: **þa,** *se* **þo.**

» 709 » 2 » 3 » eft. *var.* till.: **tiälle**

» » » » 4 » eft. *tjäle.* till.: nw tha tiällen ganger vth aff jordhen *FM* 230 (1505).

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills:

Flores och Blanzeflor.
Sanct Patriks-Sagan.
Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Vadstena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lejon-Riddaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namnlös och Valentin.
Ett Forn-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrå-Ordningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne. } (I ett
Legenden om Gregorius af Armenien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Helige Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudeliga Snilles Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullst. i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelse. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Fullständiga i 7 häften.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullst. i 3 häften.)
Läke- och Örte-Böcker. (Fullständiga i 3 häften.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. (Häft. 1—19.)
Prosadikter från Medeltiden. (Fullständiga i 3 häften.)
Historia Trojana.
Jungfru Marie Örtagård. (Fullständig i 2 häften.)
Speculum Virginum. (Fullständig i 3 häften.)
Hel. Mechtilds Uppenbarelser. (Fullständiga i 2 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)

Dessa arbeten utgåfvos fördelade i häften sålunda:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5—6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8—9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14—15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17—18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19—20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29—30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43—44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (sl.).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53—54. *Suso, Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (afslutad).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11(slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63—64. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* Häft. 1, 2 (afslutad).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71—72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (afslutad).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afsl.).
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 10.
82. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96—97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3.
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101—102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116—117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutad).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.

Mera har ej utkommit intill Mars 1900.

Pris för köpare 6 kronor.